

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
दशमीवेधस्वरूप	२१	१९
वेधतारान्माहोषतास्तम्य	२२	२१
वेधयोस्मान्वैलवपस्ता	२२	२६
वैष्णवस्वरूप	२२	३१
माधवमतेवैष्णवैकादशी	२३	७
निर्णयः सग्रहः	२४	२
स्मार्तैकादशी	२४	२
हेमाद्रिभनेएकादशी	२४	१२
बहुवाक्यविरोधेनिर्णयः	२५	९
दशम्यमेवभोजनं	२५	१३
एकादशीसुपवासाधिकारी	२५	१७
उपवासासमर्थ	२५	२५
व्रताकारोपप्रायश्चित्तं	२५	२५
काम्यव्रतविधिः	२५	२७
व्रतघ्नानि	२६	१
असक्तौजलपानं	२६	३
व्रतिनोनियमाः	२६	४
नियमभंगेप्रायश्चित्तं	२६	५
एकादश्याश्चाद्विघ्नो	२६	१४
अव्रतघ्नानि	२६	२४
शमनीवैधिनीमध्येफला	२६	२८
दिनिषेधः	२७	११
द्वादश्यान्तुलसीप्राशस्त्य	२७	१२
द्वादश्यावज्योनि	२७	१२
द्वादश्यानिषिद्धाव	२७	१७
रूपेप्रायश्चित्तं	२७	२१
अशौचे	२७	२१
रजोदर्शनादौद्वादशीव्रतं	२७	२१
अवराद्वादशी	२७	२३
अष्टौमहाद्वादश्याः	२७	२७
अल्पद्वादशीकर्मापकर्षः	२८	२

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
सकृदेपारणानुकल्पः	२८	६
हरिवासस्वरूपं	२८	१०
एकादश्यासुपवासानिर्णयः	२८	१६
द्वादशीतिथिनिर्णयः	२८	२०
अमायायोगविशेषः	२८	२६
इहिकालः	२९	१
पौर्णमासीहीकालः	२९	३
इहीदिनेचंद्रदर्शनेप्रायश्चित्तं	२९	२३
इहस्थालीपाकः प्रथमारंभः	३०	७
लघुप्यमासादिविचारः	३०	५
प्रतिपदुदिसयाहप्रक्षेपः	३०	९
शेषपर्वणियागारंभः समा	३०	९
त्रिकालः	३०	१७
विक्रान्तिकालः	३०	२७
अन्वारंभनियापशौसोमेव	३१	७
आधानकालः	३१	१२
तन्मक्षत्राणि	३१	१४
सोमपूर्वकाधानकालः	३१	२५
अमायाप्रादकालः	३२	७
पिराडपितृपुत्रकालः	३२	२३
संस्कारादर्शकमेकमः	३३	२४
पिराडपितृपुत्रकालेप्रायश्चित्तं	३३	३०
जम्	३४	१२
अनग्निकामावस्याप्रादकालः	३४	१४
कुतपःस्वरूपं	३४	१८
दर्शनेकप्रादधाने	३४	२८
अनुपनीतविधुरदिनाममा	३४	२८
प्रादधाधिकारः	३४	२२
अमाप्रादानिकमेप्रायश्चित्तं	३४	२३
सान्निधिकनिरग्निकस्वरूपं	३४	२८
ग्रहणान्नभोजनादि	३४	२८

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
ग्रहोदयास्तेभोजनकालः	३५	३
ग्रहास्तेसंध्याहोमादि	३५	८
आतुरादिभोजनावधिर्वे	३५	१२
धकाले		
पक्वान्नत्यागः	३५	१६
इष्टविशेषेदोषाभावः	३५	२०
वेधकालेभोजनेप्रायश्चित्तं	३५	२४
ग्रहणकाम्योपवास	३५	२९
स्वेर्यस्तास्तेभोजननिषेधः	३५	३०
ग्रहणयोगविशेषः	३६	७
स्नानजपहोमदानादिकालः	३६	९
नदकरणे	३६	१४
ग्रहणतीर्थविशेषः	३६	१६
मासविशेषेकाश्चिच्छेषा	३६	१२
तीर्थसंभवेजलनारनम्यं	३६	१५
ग्रहणपुण्यतीर्थस्मरणादि	३७	१
ग्रहणश्राद्धं	३७	४
आमान्नादिविचारः	३७	८
भोक्तृदोषोदानुःश्रेयोधिकं	३७	१२
ग्रहणसंक्रमादिश्राद्धसंपाते	३७	१४
अशौचेग्रहणश्राद्धादि	३७	१८
रजस्वलायाःग्रहणस्नानं	३७	२१
रात्रावपिस्नानश्राद्धादि	३७	२४
रात्रौसूर्येग्रहणादिवाचं	३७	२६
ग्रहरामम्		
ग्रहणदिनेवार्षिकश्राद्धप्राप्तौ	३७	२९
ग्रहणआगममंत्रदीक्षाग्रहणं	३८	८
जन्मराश्यादौग्रहणं	३८	१४
ग्रहणविषयमग्निः	३८	२०
प्रतिमादानं	३८	२१
ग्रहणावलोकनं	३९	२८

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
मंगलकालेग्रहणवेधः	३९	२९
ग्रहणमंत्रादिपुनश्चरणं	४०	३
कुरुक्षेत्रेग्रहणप्रतिग्रहे	४०	११
प्रायश्चित्तम्		
ग्रहणान्तरितपूर्वसंकल्पि	४०	१५
तद्व्यवहारेणम्		
ग्रहणज्ञाननिमित्तविचारः	४०	१२
समुद्रस्नानम्	४२	१७
तत्रविधिः	४२	२५
इतिप्रथमपरिच्छेदसमाप्तिः		
चैत्रारंभःमीनसंक्रमश्च	४३	१५
संवत्सरप्रतिपत्तिर्गण्यः	४३	१७
मलमासेसंवत्सरप्रतिपत्ति	४३	२२
र्णयः		
तैलाभ्यंगः	४३	२९
वासनिकनवरात्रम्	४३	३०
प्रपादानं	४४	४
उदकुंभदानम्	४४	७
गौरीदोलोत्सवहनीया	४४	१२
सौभाग्यशयनव्रतं	४४	१४
मन्वादिनिधयः	४४	१६
अत्रश्राद्धयुक्तम्	४४	२६
मलमासेमन्वादि	४४	२७
मन्वादिश्राद्धपिण्डरहितं	४४	२८
मन्वादिश्राद्धाकरणे	४४	३०
घरावतिश्राद्धानि	४५	१
मत्स्यजपन्ती	४५	५
सर्वाजयन्त्यः	४५	६
कल्पादिनिधयः	४५	२४
लक्ष्म्युत्पत्तिः	४५	३०
भवान्युत्पत्तिः	४६	१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अणोकाष्टमी	४६	३
चैत्रशुक्लाष्टम्योगविशेषः	४६	५
लोहितस्थानम्	४६	७
रामनवमीतसूजाविधिश्च	४६	१०
चैत्रशुक्लादश्यादेलोत्सवः	४६	८
द्वादश्यादमनोत्सवः	४८	१०
दक्षवतौदमनारोपण	४८	१५
चैत्रशुक्लत्रयोदश्यामनंग	४९	२३
व्रतम्		
चैत्रशुक्लचतुर्दशी	४९	२६
महावैत्रीतत्रव्रतम्	४९	२८
चैत्रपूर्णिमामन्वादि	५०	५
चैत्रशुक्लत्रयोदश्यापौग	५०	१०
विशेषः		
कृष्णचतुर्दशी	५०	१६
वैशाखारभस्तत्रमेवसंक्रान्तिः	५०	१९
धर्मव्यतिदानं	५०	२०
वैशाखस्थानम्	५०	२२
वैशाखतुलसीसमर्पणम्	५१	३
अश्वत्थसवनम्	५१	७
एकभक्तादिव्रतम्	५१	९
अशक्तौग्रहस्थानं	५१	१६
मलमासेस्नाननिष्ठाः	५१	१८
मलमासेपवासादौ	५१	२०
वैशाखेदानविशेषः	५१	२१
व्रतोद्यापनविधिः	५१	२३
अक्षयतृतीया	५२	४
अथयुगादि	५२	८
युगादिश्राद्ध	५२	१७
युगादिस्नानदानादि	५३	८
उदकुम्भदानं	५३	१०

प्रकरणम्	पत्र	पं.
अत्रैवविभोजनेप्रायश्चित्तं	५३	१७
अत्रैववासेदानं	५३	१९
मलमासेयुगादिमन्वादि	५३	२०
श्राद्धाकर्णप्रायश्चित्तं	५३	२८
समुद्रस्नानम्	५३	३०
परशुरामजयंती	५४	९
वैशाखसप्तम्यांगोत्पत्तिः	५४	६
वैशाखद्वादश्यायोगविशेषः	५४	१०
नसिंहजयंतीनिरस्यः	५४	१४
व्रतविधिः	५५	४
वैशाखवैशाखीमाविधिः	५५	१५
अत्रकृष्णजिनदानं	५५	१९
ज्येष्ठमासकृत्यंस्वसंक्रान्तिश्च	५५	२१
रंभातृतीया	५५	२२
दशहरास्नानं	५५	२५
मलमासेदशहरास्नानं	५५	३१
दशश्रमेधेषुप्रायविशेषः	५६	५
अत्रगङ्गाप्रतिभाश्रजा	५६	१०
दशहरास्तोत्रपाठः	५६	२३
सेतुबन्धरामेश्वरप्रतिष्ठा	५६	२८
ज्येष्ठैकादशीनिर्जला	५६	३०
ज्येष्ठीशर्णिमापासावित्री	५७	२
व्रतम्		
आषाढमासकृत्यंमिथुन	५८	५
संक्रान्तिश्च		
रथयात्रा	५८	६
शुक्लदशमीमन्वादि	५८	९
शुक्लद्वादश्या	५८	१०
विष्णुशयनोत्सवः	५८	१५
मलेननक्षिषेधः	५८	२६
अथचातुर्मास्यव्रतारंभः	५८	३१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अस्तादौ चातुर्मास्यः	५९	९
अशौचेव्रतादि	५९	११
चातुर्मास्यग्रहाविधिः	५९	१९
शाकादिनिषेधः	५९	२७
आमिषाणि	६०	२४
हविष्याणि	६०	३१
तत्र द्रव्यकरणो फलम्	६१	९
चातुर्मास्यव्रतसमाप्तौ फलानि	६१	२२
शमीद्वौ दिनिषेधः	६१	२८
धारणपारणव्रतं	६१	२
तप्तमुद्राधारणम्	६२	३
आषाढयोर्शिमास्यांकोकि लावणम्	६२	२२
अत्र शिवशयनोत्सवम्	६२	२६
व्यासपूजा	६२	२७
आवणमासकर्कसंक्रान्तिश्च	६२	३०
केशकृत्तनादि	६३	११
नदीरजोदोषः	६३	१३
समुद्रगासुरजोदोषाभावः	६३	१६
नदीलक्षणम्	६३	१९
महानदीरजोदोषः	६३	२०
महानद्योनदाश्च	६३	२४
तत्तीखासिनां रजोदोषः	६४	११
गंगाजलसंपर्कदोषाभावः	६४	३
नूतनकृपादौरजः	६४	४
क्वचिद्रजोदोषाभावः	६४	६
शुक्लतृतीयामधुश्रवा	६४	९
शुक्लचतुर्थ्या गणेशपूजा	६४	९
नागपंचमी	६४	१०
द्वादश्यादधिव्रतं	६४	१७
अत्र पवित्रारोपणं	६४	२४

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
चतुर्दश्यां शिवे पवित्रा	६४	२९
अधिवासः	६४	२३
पवित्रारोपणयोगेण कालः	६४	२४
पवित्रलक्षणं	६४	२५
शिवपवित्रं	६५	२
पवित्रकरणे अधिकारी	६५	६
पवित्रकरणे प्रायश्चित्तं	६५	८
देवताविशेषपवित्रकालः	६५	१०
शुक्लचतुर्दशी	६५	१३
उपाकर्मकालः	६६	८
ग्रहणसंक्रमादौ उपाकर्मकालः	६६	१०
सिंहस्थार्के उपाकर्मः	६७	१७
शुक्लास्तादौ मथ्यमापाकर्म	६७	२६
मलमासे उपाकर्मनकार्यं	६७	३१
उत्सर्जनकालः	७०	४
ऋषिपूजा त्रिरात्रमनध्यायः	७०	२१
नदी अत्र रजोदोषाभाव	७०	२३
रक्षावन्धनं	७०	२६
अत्रैव हयग्रीवोत्पत्तिः	७१	३
अवराणकर्म	७१	५
अशून्यशयनव्रतं	७१	१०
अथ माद्रमासकृत्यं सिंह संक्रमश्च	७१	१२
अत्र गोमसवशान्तिः	७१	१३
कृष्णतृतीया	७१	२५
कृष्णचतुर्थी बहुला	७१	२५
हलषष्ठी	७१	३०
शीतलाव्रतं	७१	३०
जन्माष्टमी	७१	३१
जन्माष्टमी पारणकालः	७६	२
देवत्यादिप्रतिमापूजा	७६	३०

प्रकरणम्	पत्र	पङ्क्ति
अभ्यासोक्तश्रवणं	७७	१५
शुक्लवतीपारिजातिकवत	७७	१८
सिद्धविनायकचतुर्थीव्रतम्	७७	२४
तत्रचन्द्रदर्शननिषेधः	७८	१
ऋषिपंचमीव्रतम्	७८	८
भाद्रशुक्लसूर्यपक्षी	७८	१५
कार्तिकेयश्जनं	७८	१८
पूर्वाष्टमी	७८	१९
इदमगस्त्योदयेकन्यालेनिषेधः	७८	२५
व्रतविधिः	७९	२
अज्ञाननिपक्षम्भस्येन	७९	६
अत्राधिमासेप्राप्त	७९	८
जेष्ठाष्टमी	७९	९
भाद्रशुक्लहादशीपारंग	७९	२५
पार्श्वपरिवर्तनोत्सवः	८०	१
शक्रध्वजोत्थानं	८०	३
श्रवणहादशी	८०	८
अत्रोपवासः	८०	३०
पारगानिराधः	८१	१
वामनजयंतीव्रतं	८१	२९
दुग्धव्रतम्	८२	२०
अनन्तचतुर्दशीव्रतम्	८३	२
अगस्त्यायनत्कालश्च	८३	११
चौणमास्याप्रपितामहाव्रतं	८४	९
स्त्रिद्विदशप्राह्णम्	८४	२६
अथाभिन्नभासकन्यासक्रमश्च	८४	२६
अथमहालयप्राह्णकालः	८४	२६
विधवायामहालयः	८५	२६
सहस्रमहालयेवर्ज्येतिष्यादि	८५	३०
अस्यापवादश्च	८६	८
पक्षप्रादेषिणविधिः	८६	१५

प्रकरणम्	पत्र	पङ्क्ति
सन्ध्यासिनोमहालयः	८७	३
महालययोगीशकालः	८७	३
गौरीकालासंभवे	८७	७
महालयेदेवताः	८७	१५
अनेकमानकस्य	८७	१५
जीवन्मानकस्य	८७	२०
मातामहीनापार्थक्य	८७	२२
पार्वरीकोदिष्टव्यवस्था	८७	२९
अशक्तौत्राह्णानिपमः	८८	२
एकोदिष्टस्वरूपम्	८८	४
अत्रैकपाकादिनञ्च	८८	५
पाणिहोमः	८८	६
विश्वेदेवौधुरिलोचनौ	८८	९
दक्षिणा	८८	१०
विनुरधिकारः	८८	११
महालयेतर्पणं	८८	२१
मलमासेनकार्यं	८८	१८
प्रथमादमहालयः	८८	२८
महालयस्यनित्यकाम्यत्वे	८८	२५
तदतिक्रमेप्रायश्चित्तं	८८	३१
भरणीप्राह्णं	८९	२
कविलाषष्टी	८९	६
अत्रस्नानदानादि	८९	११
चन्द्रपक्षी	८९	२१
मघावर्षप्राह्णं	८९	२५
महालक्ष्मीव्रतम्	८९	२८
दोषचतुष्टयलक्षणं	९०	३
त्रिष्टुष्टयमलक्षणं	९०	३
अनुषकाप्राह्णं	९०	१२
अत्राधिकारी	९०	३०
अनुपनीनाधिकर्तृक	९०	३१

प्रकरणम्	पत्र	पं
अत्रसुवासिनीभोजनं	९१	१०
अकरोगप्रायश्चित्तम्	९१	२३
महालयप्रत्यादिकं	९१	२६
त्रयोदशीश्राद्धं	९१	२६
अविभक्ताधिकारः	९२	२
अत्रपितृनिषेधः	९२	१४
एतन्मलभासेकार्यम्	९२	१५
मघात्रयोदशीमहालययु	९२	२५
गादिश्राद्धं		
महालयचतुर्दशी	९२	२६
एतदेकोद्विष्टं	९३	९
पितामहादिशस्त्रघाते	९३	१८
अत्रश्राद्धकरोगमौलाकालः	९३	२८
अमायाविशेषः	९४	४
अश्विनशुक्लप्रतिपदिदोहित्रे	९४	८
रामात्तामहश्राद्धकार्यम्		
शुक्लप्रतिपदिनवरात्रारंभः	९४	८
उपवासादि	९६	८
पूजाकालः	९६	१३
प्रतिपदिवैधृषादियोगे	९७	७
अत्रप्रतिप्रसव	९७	११
रात्रौकलशस्थापननिषेधः	९७	१६
कलसस्थापनविधिः	९७	१९
देवीपूजाविधिः	९७	२१
कुमारीपूजाविधिः	९८	६
कुमारीनामानि	९८	११
कुमारीलक्षणानि	९८	१५
काम्यकुमारीजातिः	९८	१७
वेदपारायणादि	९८	१९
एकोनरव्यादि	९८	२०
लोत्रपाठविधिः	९८	२१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
दिनरथापूजादिविधिः	९८	२६
पूजापूजाप्रतिनिधिः	९८	३१
पुजास्तोत्रनिर्णयः	९९	२
प्रतिपदादिषुपूजनम्	९९	४
आशौचेनवरात्रम्	९९	२४
स्त्रीणांगन्धनामूलादि	१००	१
ललिताव्रतम्	१००	३
सरस्वतीपूजा	१००	११
षष्ठाविल्वामन्त्रणादि	१००	१७
पत्रिकासजादि	१०१	१०
सासामर्थ्ये	१०१	१३
सप्तम्याङ्गगृहेमूर्तिप्रकारः	१०१	२४
देवीमूर्तिस्थापनम्	१०२	२
सप्तमीपूजाविधिः	१०२	१२
गोस्तुतिः	१०३	६
महाष्टमीकालः	१०३	१३
अत्रपञ्चवतो नोपवासः	१०४	१८
महानवमीकालः	१०४	२४
लोहाभिसारकविधिः पूजामं	१०५	२
त्रयम्		
चामरमन्त्रच्छत्रमन्त्रम्	१०५	१२
अश्वमन्त्रः	१०५	१६
ध्वजमन्त्रः	१०५	२२
पताकामन्त्रः	१०५	२५
गजमन्त्रः	१०६	२
खड्गमन्त्रः	१०६	८
धुरिका	१०६	१३
करारकमन्त्रः	१०६	१६
धनुः	१०६	१८
कुन्त	१०६	२०
चर्मोद्विज्ञाः	१०६	२१

प्रकरणम्	पृष्ठ	पङ्क्ति
कनकदण्डमंत्रः	१०६	२२
दुर्धमः	१०६	२५
शक्तिमंत्रः	१०६	२७
सिंहासनमंत्रः	१०६	२८
अष्टम्यास्तानादिदेवीषु	१०७	२
जाव	१०७	२
अरुणोदयवलिदानं	१०७	२८
महानवमीकालः	१०७	१८
नवहोमादिविधिः	१०८	३
होमद्रव्याणि	१०८	१९
वलिदानंतन्मकारः	१०८	२९
कृष्णार्णदिवलिदानं	१०९	६
शतचण्डीविधिः	१०९	१९
सहस्रचण्डीविधिः	११०	२
नवरात्रपारणानिर्णयः	११०	१६
पारणोत्तकादिप्राप्तिः	१११	११
रत्नस्वलापारणम्	१११	१६
दशम्यादेवीविसर्जनं	१११	२७
विजयदशमी	११२	१४
अपराजिता पूजा	११२	१०
अत्रशमी पूजा	११२	२०
वलनोत्थजनम्	११२	२४
आश्विनशर्णिमाहृत्य	११२	२७
आश्वयुजिकृत्य	११३	१
अत्राययणं	११३	३
अश्वयुज्यासहंतव्रता	११३	९
आययणा करणोपपत्तिं	११३	१६
कार्तिकासप्तम्यासंक्रान्तिश्च	११३	२२
कार्तिकस्नानकालः	११३	२३
देशविशेषफलम्	११३	३१
कार्त्तिकसप्तम्यनंदविशेषः	११४	३

प्रकरणम्	पृष्ठ	पङ्क्ति
स्तानाधीमंत्रः	११४	१०
कार्तिकेयहस्तानं	११४	१४
अमृतलसीधत्रीमाला	११४	१५
अगस्त्यादिपञ्चाणि	११४	२३
लक्ष्मणलसी पूजा	११४	२९
धार्मीवनभोजनम्	११५	२
हिंदलव्रतंतत्त्वसूत्रम्	११५	४
अत्रैलादिवर्जनं	११५	११
अत्रविष्णुदीपदानम्	११५	१२
अत्रदीक्षायाफलं	११५	१३
हस्त्यादिव्रतम्	११५	१३
व्रताकरणनिन्दा	११५	१६
आकाशदीपविधिः	११५	२१
कारकचतुर्थी	११५	२५
गोवत्सदादशी	११५	३०
द्वादश्यादिपंचम्यदेवादि	११६	७
नीराजनम्	११६	२
यमदीपस्तनत्रयम्	११६	२
नरकचतुर्दशी	११६	११
कृष्णचतुर्दश्यामभ्यङ्गः	११६	१२
अभ्यङ्गस्तानद्रव्याणि	११६	२९
अथमदोषदीपदानं	११७	१४
आषपञ्चशकभोजनम्	११७	१०
यमतरंग	११७	१८
जीवन्मृत्युकविधिः	११७	२५
भीष्मतरंगम्	११७	२६
अमायांशान्तरभङ्गः	११७	२८
अत्रदिवाभोजनभावः	११८	५
लक्ष्मीपूजा	११८	६
दीपोत्सवगृहदिसंस्कारः	११८	१२
अलक्ष्मीनिस्तारणम्	११८	१८

॥ निर्णयसिंधोस्तुतिः ॥

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
शुक्लप्रतिपदिगोत्रीज	११८	२०
वलिगजापूजनम्	११८	२१
रात्रोगोपूजाकालः	११८	२८
अत्रयूतग्रीडा	११९	१७
गोवर्द्धनपूजा	११९	१९
मार्गपालीवन्धनं	११९	२४
तत्रनीराजनम्	११९	२७
यमद्वितीया	११९	३१
भानुद्वितीया	१२०	८
कार्तिकशुक्लनवमीयुगादिसु	१२०	१९
त्रकर्तव्यम्		
शुक्लैकादश्यामीषपंचकविधिः	१२०	२३
तत्रपारणं	१२१	८
देवोत्थापनं	१२१	१६
चातुर्मास्यत्रतोद्यापनम्	१२१	२४
शुक्लास्तादौकर्तव्यता	१२२	२
कार्तिकीद्वादशीपौर्णमासी	१२२	३
चमन्वादि		
वैकुण्ठचतुर्दश्युपवासः	१२३	४
विश्वेश्वरभक्तिसौपवासश्च	१२३	६
कार्तिकत्रतोद्यापनं	१२३	१२
कार्तिकपौर्णमासितत्रयो	१२३	१८
गविशेषः		
मत्स्यावतारतिथिः	१२३	२५
अत्रत्रिपुरोत्सवः	१२३	२७
दशोत्सर्गः	१२३	३०
स्नानिकार्तिकेयदर्शनं	१२३	३१
मार्गशीर्षमासदश्विक् संक्रा	१२३	३
निश्च		
कालाशुमीतिथिः	१२३	४
अत्रोपवासाध्यादि	१२३	९

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
कालभैरवपूजा	१२३	१०
नागपंचमीः	१२३	१४
चंपावहीयोगविशेषः	१२३	१७
पिशुचमोचनपात्रा	१२३	२६
पौर्णमास्यादत्तात्रेयोत्पत्तिः	१२३	३०
असृम्यामसृका	१२४	२
तत्कालनियमः	१२४	५
अत्रश्राद्धकरणोप्रायश्चित्तं	१२४	१५
मलमासेश्राद्धाभावः	१२४	१८
पौषमासधनुषसंक्रमश्च	१२४	२६
एकादशीमन्वादि	१२४	२९
अमायामर्होदयः	१२४	३०
तत्रदानविशेषः	१२५	१२
माघमासस्तत्रज्ञानं	१२५	२१
मासोपवासः	१२५	२४
मूलकनिवेधः	१२६	३
स्नानाधिकारिणः	१२६	७
मलमासेस्नानावृत्तिश्चादयः	१२६	७
सादेर्मलमासेसमाप्तिः		
स्नानारम्भे मन्त्रप्रत्यहः	१२६	८
सूर्याध्ययनः	१२६	१२
स्नानकालः	१२६	१३
स्नानेतीर्थविशेषः	१२६	२२
अशक्तौग्रहस्नानं	१२६	२९
स्नानेनियमाः	१२७	३
तिलस्नानदानादि	१२७	९
माघानेदम्यतोर्वस्वदानं	१२७	१८
मकरसंक्रान्तिः कर्कादिसं	१२७	२२
क्रान्तिश्च		
दानविशेषः	१२७	२५
हस्तचतुर्दश्यापमतर्पणम्	१२८	३१

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
सुक्तानिलचतुर्थीदुर्द्विराज	१२९	१
रजाच		
कुन्दचतुर्थी	१२९	४
श्रीधचमी	१२९	५
रथसप्तमी	१२९	७
अत्रस्तानकालः	१२९	१२
जलदीपोत्सवविधिः	१२९	१८
अथस्तानम्	१२९	२५
अर्थमेव	१२९	२६
अत्रदानविशेषः	१२९	२९
दानमेव	१२९	३१
रथसप्तमीमन्त्रादिष्व	१३०	३
भीष्माष्टमी	१३०	६
तर्पणमेव	१३०	८
काम्यश्राद्ध	१३०	१३
भीष्महादशी	१३०	१५
महामाघीयोगविशेषश्च	१३०	५०
अत्रदानविशेषः	१३०	१९
अथाष्टका	१३०	२०
शाल्युनमासः कुम्भसंक्रान्तिः	१३०	२४
रुद्राष्टम्याज्ञानकुम्भसन्निः	१३०	२४
शिवरात्रिजन्तं	१३०	२६
योगविशेषेणप्राशस्त्य	१३१	२६
तत्रपारणानिर्णयः	१३१	२८
मन्त्रिमासिशिवरात्रिजन्तम्	१३२	२७
अभावास्यायुगादि	१३२	४
नक्षत्रयोगेप्राशस्त्यम्	१३२	५
होलिकारक्ष्सीमा	१३२	८
महोलिकाभावः	१३२	१२
मन्त्रादिरपीयं	१३४	७

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
त्रैलोक्यमतिपदिवसनो	१३४	९
तस्यः		
अवनेभिर्निकेस्तानम्	१३४	१२
होलिकानमस्कारमेव	१३४	१५
चतुर्मुखमप्राशनमेव	१३४	१६
त्रैलोक्यमास्यामन्त्रादि	१३४	१८
द्वितीयपरिच्छेदः समाप्तः	१३४	२०
भकीर्णो निर्णयारम्भः	१३४	३१
गभीधानम्	१३५	१
प्रथमर्तौदुष्टमासतिथ्यादि	१३५	१
तत्रह्नीणासकृद्वर्जनम्	१३५	१४
तत्रशान्तिः	१३५	२१
प्रथमर्तौरजस्वलायाविधिः	१३६	१२
रजस्वलानिमग्नः	१३६	१४
रनोदशीनास्तर्वह्नीगमन	१३६	२०
निषेधः	१३६	२८
अनुकालेतिथ्यादि	१३६	२५
तत्रनक्षत्राणि	१३६	२८
समविषमदिनेष्वत्रकयोः सन्निः	१३७	३
षोडशरात्र्यविधिले	१३७	५
देवपितृकर्मणिगवस्था	१३७	१२
श्रीतर्कमणिचतुर्थदिवसेष्य	१३७	१३
धिकारः		
आदिकादृष्ट्याहोत्रिगमनं	१३७	१९
अनेकभाष्यस्यनुयोगपद्ये	१३७	२९
ज्ज्ञातवगमनेदोषः	१३७	३१
कचिद्वगमनेदोषाभावः	१३८	२
होत्राकरणेप्रायश्चित्तं	१३८	४
अत्रमलमासशुक्लास्तादि		
अधिकार्यं	१३८	६

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अनुगमनेस्नानादिविचारः	१३८	८
स्त्रीणां स्नानाभावः	२३८	९
पूर्वोत्तरदिनकल्पना	२३८	१०
पुनरजोदर्शनकालस्तनस्ना	१३८	१३
वैकृतिविशेषादि		
स्रग्जरेजसिविशेषः	१३८	१८
रजस्वला नामन्योत्पत्त्यर्थे	१३८	२३
असवर्णास्पृशे	२३८	२४
चांगलादिस्पृशे	१३८	२६
रजस्वलायानैमित्तिकं स्नाने	१३८	३०
ज्वरितस्नानेऽनुकल्पः	१३८	३१
रजोज्ञाने गृहस्पृशे	१३८	३
भोजनावसरे रजोदर्शने	२३८	५
अथ पुंसवनं तत्रकालः	१३८	६
पुंसवकचविचारः	१३८	८
पुनर्नक्षत्राणि	१३८	१३
तत्र तिथ्यादि	१३८	१६
तत्र वाराः	१३८	१७
अथ सीमन्तकालः	१३८	१८
सीमन्ते तिथिवारनक्षत्राणि	१३८	२४
प्रतिगर्भमावृत्त्यावर्तिः	२३८	३०
सीमन्तान्नभोजने प्रायश्चित्ते	१४०	४
गर्भिणीधर्माः	१४०	६
तस्य तिथिर्माः	१४०	२५
सूतिका गृहप्रवेशः	१४१	१
सूती स्थानम्	१४१	४
अथ जातकर्म	१४१	६
रात्रौ वृद्धिश्चाह	१४१	१०
आमृते मविचारः	१४१	१५
आशौचान्नरे जातकर्मः	१४१	१८
अतीते जातकर्मणि कालः	१४१	२४

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
अथ जन्मनि दुष्टकालः गण	१४१	२७
नश्च	१४२	
एवादानानि	१४२	३
अथाशेषाफल	१४२	६
अेषाफलम्	१४२	९
तलफलम्	१४२	१२
अभुक्तफलफलम्	१४२	१४
मूलरक्षः	१४२	१८
मूलस्य स्वर्गाद्यवस्थानं	१४२	२५
कन्यादरविषये	१४२	२६
दुष्टान्नक्षत्रांतराणि	१४२	२६
व्यतीपातादिदुष्टयोगाः	१४३	६
कृष्णचतुर्दशी	१४३	१०
सकनक्षत्रजनने	१४३	१३
ग्रहणोजननम्	१४३	१४
ग्रहणोजननशान्तिः	१४३	१५
नानाविक्रान्तकारजनने	१४३	२२
उपरिदेतोऽप्यनौ	१४३	२८
अकाले देतोऽप्यनौ	१४४	४
अथ त्रिकशान्तिः	१४४	१४
पक्षीपूजा	१४४	२४
दत्तकपुत्रप्रतिग्रहदानविधिः	१४४	३१
स्त्रीभूदाद्यधिकारः	१४५	१३
भूदकृतं कहेमः	१४५	१७
दत्तकदासादिस्वतन्त्रम्	१४५	२१
यमलोर्ध्वकनिष्ठता	१४६	७
सूतिका स्नानम्	१४६	१२
नामकर्म तत्रकालः	१४६	१४
वर्णकर्मराशर्मवर्मादि	१४६	२१
मासनामानि	१४६	२३
नक्षत्रनामानि	१४६	२९

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
खाज्ञाहोत्रान्दोलनच	१४७	७
दुग्धपानम्	१४७	११
करोवेधः	१४७	१३
करोतिद्विप्रमाणम्	१४७	२३
ताम्बूलभक्षणम्	१४७	२४
निष्क्रमणम्	१४७	२७
जीविकापरिक्षा	१४८	७
उपवेशने	१४८	८
अन्नभाशनम्	१४८	१८
जन्मनक्षत्रस्यारात्वे	१४८	२२
अष्टपूर्तिर्जन्यदिनेकार्या	१४८	२७
कार्येनियमः		
दृष्टवारेज्यनिष्ठ्यादि	१४९	९
जन्मनिष्ठिद्वैदिकी	१४९	११
कटिस्तम्भम्	१४९	१३
चौलकमैतवबाल	१४९	१७
मातरिगर्भिरयाम्	१४९	२९
ज्वरादौमङ्गलनिवेधः	१५०	८
मातृरजोदोषः	१५०	१०
मुहूर्तान्तरेचौलेनिवेध	१५०	१४
एकगान्तजयोरेकक्रिया	१५०	१७
अशौचसङ्कटेचौलम्	१५०	१८
चूडासंस्काराणादि	१५०	१९
चौलभोजनेश्रापश्चित्तम्	१५१	६
स्त्रीणांसंस्कारः	१५१	७
समंत्रामंत्रकश्च	१५१	८
विद्यारम्भकालः	१५१	११
धनुर्विद्या	१५१	१८
अनुपनीतश्रम	१५१	२०
उपनयनंतत्रकालः	१५१	२९
विशादीनावसेतश्रुतः	१५२	७

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
गुरोर्निष्ठापिकर्कोदौ	१५२	१७
गुरुवल्लभुभवम्	१५२	२३
उपनयनेनियमः	१५२	२७
नैमित्तिकभनध्यायः	१५२	३०
गलग्रहशुक्लपक्षपरह्णारम्भ	१५३	२
प्रत्याभादिविवारः		
अनध्यापनिधीनां	१५३	१०
सोपपदा	१५३	१०
प्रदोषस्वरूपः	१५३	११
अनध्यायानांविधानम्	१५३	१५
पुनरुपनयनादौ	१५३	१९
प्रतिवेदोपनयनेकालानियमः	१५३	२१
ग्रहणादौग्रहनिवेधः	१५३	२१
यजुषामतिप्रसवः	१५३	२४
प्रशस्तनक्षत्राणि	१५३	२५
शरत्कालेदेननक्षत्राणि	१५३	२९
पुनर्वसुनिवेधः	१५३	३१
मशस्तवासरः	१५४	१
शरत्कालाश्रापश्चित्तम्	१५४	२
वेदभेदेनदाराः	१५४	३
वर्गभेदेनमशस्तवारः	१५४	४
संध्यागर्जने	१५४	६
सायंगर्जनेतत्रशान्तिः	१५४	१०
उपनयनाधिकारिणः	१५४	१६
प्रकादीनांविशेषः	१५४	२२
कुण्डगोलकयोरुपनयनं	१५४	२९
ब्रह्मचारीणांभिक्षा	१५५	५
संस्कारलोपः	१५५	६
अनीतसंस्कारः	१५५	१०
उपनीतस्यमध्याह्नसंध्या	१५५	१७
ब्रह्मयज्ञः	१५५	२४

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति	प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
ब्रह्मचारीधर्माः	१५५	२६	मातृगोत्रनिर्णयः	१७०	२४
गुरुहृच्छिष्यभोजनं	१५५	३०	सगोत्राविवाहेप्रायश्चित्तं	१७१	३
मेखलादण्डाजिनयज्ञोप	१५६	२	कन्याविवाहकालः	१७१	७
वीतलक्षणं			गुर्वर्कयोर्बाल्यं	१७१	२६
उपवीतसंख्या	१५६	२४	गुरुशान्तिः	१७२	६
ब्रह्मचारीधर्मलोपे	१५६	२९	कन्यादानारः	१७२	२६
संध्यालोपे	१५७	३	भ्रातृणां संस्कृतानामधि	१७२	२९
अग्निकार्यलोपे	१५७	६	कारः		
हस्तीसंगे	१५७	९	स्वयंवराणां दीश्राद्धे मानुर्हीन	१७३	९
उपवीतादिनाशे	१५७	१२	त्वेनान्दीश्राद्धम्		
अभिवादनप्रकारः	१५७	१३	परकीयकन्यादानेनान्दीश्राद्धं	१७३	१२
पुनरुपनीते निमित्तानि	१५७	१७	गौर्यादिदानम्	१७३	१७
स्त्रीणामुपनयन	१५८	१	अथ मासनिर्णयः	१७३	१८
अनध्यायः	१५८	२६	अथ मासनिर्णयः	१७४	३
महामास्यादिजतं	१६०	९	दशदोषाः	१७४	१०
समावर्जनं	१६०	१३	गुर्वेतिचारेयातचन्द्रे	१७४	१३
पूर्वमृतपिण्डाणोचम्	१६०	२२	अकालवृष्ट्यादौ	१७४	२०
स्नातकव्रताचरणे	१६०	२७	भूकंपादावपवादः	१७४	२८
कुरिकाबंधः	१६०	३०	कन्यावैधव्ययोगे कुंभविवाहादि	१७५	२
अथ विवाहः	१६१	२	विष्णुमूर्तिदानम्	१७५	१०
सापिंडनिर्णयः	१६१	७	प्रतिकूलादि	१७५	१९
त्रिगोत्रान्ये विशेषः	१६१	१३	पितादौ मृते विवाहः	१७५	२५
मानुलकन्याविवाहः	१६३	१४	तत्र विनायकशान्तिः	१७६	२
जीवतपित्रादिकस्य	१६४	८	प्रतिकूलापवादः	१७६	३
सापिंडं	१६४	१०	मातृरजोदर्शने	१७६	७
कन्यासापिंड्याम्	१६४	११	नाद्यनंतरं श्रीपूजा	१७६	१२
सापानमातामहकुले	१६४	१६	एकक्रियानिर्णयः	१७६	१८
दत्तकसापिंड्यनिर्णयः	१६५	१४	द्विशोभननिवोधः	१७६	२९
गोत्रप्रवर	१६६	२५	द्विशोभनापवादः	१७६	२९
द्विगोत्रा	१६९	२५	संकटे विशेषः	१७७	४
स्वगोत्राद्यज्ञाने	१७०	२२	विवाहमध्ये श्राद्धम्	१७७	१५

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
मासिकापकर्षः	१७७	१०	श्रीपासनेविशेषः	१८२	१४
यमयोद्धिशेषः	१७७	११	अथदेवकोत्थापनं	१८२	१७
भिन्नमातृजयोः	१७७	२३	विवाहमध्येसपिण्डनियमः	१८२	२०
प्रत्युद्वाहोनिषेधः	१७७	२७	प्रथमादेकन्यावरनियमाः	१८२	२४
कन्यारजोदर्शने	१७७	३१	चेत्तादौविशेषः	१८२	२८
रजसिन्धायश्चित्तम्	१७८	१४	वधुप्रवेशः	१८३	१
तद्विवाहवरस्यप्रायश्चित्तं	१७८	१९	द्विगमनम्	१८३	१७
गन्धर्वादिविवाहः	१७८	२३	एनर्विवाहः	१८३	२१
बलादपहारेकन्यायाः	१७८	३०	द्वितीयविवाहेऽग्निनिर्णयः	१८४	२
विवाहमध्येआशौचम्	१७८	३	वहुभार्यस्यसधर्मिणाहिनी	१८४	४
आशौचेनादीभ्रातृम्	१७९	६	यविवाहेकालः		
अन्नादौविशेषः	१७९	१६	तृतीयविवाहनिषेधः	१८४	२७
धर्माद्येविवाहकरणे	१७९	२१	अकौविवाहः	१८४	२९
कन्यागृहेभोजननिषिद्धे	१७९	२५	आधानं	१८५	१०
विवाहनक्षत्राणि	१८०	३	जेष्ठेसान्नौ	१८५	३१
विरुद्धेनक्षत्रदानादि	१८०	४	गृहस्थस्याप्यभ्ययनम्	१८६	३
विवाहेमण्डपः	१८०	७	अज्ञानाधानज्येष्ठाद्यनुमातिवि	१८६	३
हरिदालेपनं	१८०	१०	नारुताधानपरिवेत्ता		
विवाहवेदी	१८०	१२	जीवादेज्येष्ठेदोषामावः	१८६	१५
अङ्कुरपेराथमृदाहरणं	१८०	१८	अज्ञानाधानपितृसत्त्वेषाधानं	१८६	२९
वरवरराम्	१८०	२५	अथश्रद्धासंस्कारः	१८७	३
वाग्दानान्तरवस्तुनौ	१८०	२६	अथश्रद्धाकालस्तत्र	१८७	२४
वरस्यदेशान्तरगमने	१८१	३	जलाशयस्यकूपनिर्णयः	१८८	२
शुक्लदाने	१८१	४	उत्सर्गाकरणे	१८८	८
वाग्दानान्तरपूर्ववरसत्वे	१८१	७	रक्षारोपः	१८८	१०
द्वितीयादिविवाहेनान्दीश्रा	१८१	२०	अथमूर्तिप्रतिष्ठाकालः	१८८	१३
द्धम्			दुर्गादौविशेषः	१८८	२६
लग्नघटीस्थापनम्	१८१	२६	लिंगस्थापनं	१८९	२
वरस्यमधुपर्कम्	१८१	२९	देवीस्थापनं	१८९	१०
कन्यादानम्	१८२	१२	अधिकारिणाः	१८९	२०
गृहप्रवेशोभेविशेषः	१८२	१३	स्त्रीश्रद्धयोरधिकारः	१९०	३

प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति	प्रकरणम्	पत्र	पंक्ति
प्रतिमाभेदः	१९०	१०	स्वामीसेवा	२०२	१६
मूर्तौ स्नाननिषेधः	१९०	२६	गजाश्वदोला	२०२	१८
लिंगे विशेषः	१९०	२७	नृत्यम्	२०२	२०
लिङ्गपरिमाणम्	१९०	३०	राजदर्शनम्	२०२	२१
पंचस्तूत्री	१९१	२	ऋषिविष्णु	२०२	२२
गृहे लिङ्गद्वयनिषेधः	१९१	११	अथ सेतु	२०२	२७
अविभक्तानां प्रथमपूजा	१९१	१८	अथ पञ्चकृत्यम्	२०२	२८
स्त्रीपूजयोः पूजाधिकारः	१९१	२१	गजदंतछेदः	२०३	३
शालग्रामकृपादिनामध्वमा	१९२	७	निक्षेपः	२०३	३
दिव्यवस्था			ऋणमोक्षः	२०३	५
अथ पार्थिवपूजा	१९२	९	राजमुद्रा	२०३	७
रुद्राक्षधारणम्	१९२	२५	अथ नौका	२०३	९
लिंगमहास्नानं	१९३	१०	भोगः	२०३	११
विष्णुमहास्नानं	१९३	१४	शमश्रुकर्म	२०३	१२
पंचायतनम्	१९३	१७	इंधनसंग्रहः	२०३	२८
पंचावतनेदिशा	१९३	२०	नवान्नम्	२०४	१
केशवादिमूर्तयः	१९३	२३	नवभोजनपात्रम्	२०३	३०
लिङ्गाच्चाप्रतिष्ठादिविधिः	१९३	३०	नूतनफलादिभक्ष्यः	२०४	२
उपघाते पुनः प्रतिष्ठाविधिः	१९८	१९	होमे आहुतिपातः	२०४	४
जीर्णोद्धारविधिः	१९८	१२	शान्तिः	२०४	७
तुलसीग्रहणकालमंत्रौ	२००	१	ज्वरादौ फलम्	२०४	११
पुष्पादेः पर्युषितत्वं	२००	११	अथ भैषज्यम्	२०४	२४
शिवनिर्माल्यद्रव्याणि	२००	२८	अथारोग्यस्नानम्	२०४	२६
वारालिङ्गादौ निर्माल्यम्	२०१	८	दन्तकाष्ठनिषिद्धानिम्	२०४	२९
अथ कृशीकाल	२०१	२२	आमलकस्नानम्	२०५	६
धान्यग्रहरणम्	२०१	२७	तैलनिषेधः	२०५	१२
अथ वस्त्रम्	२०१	३१	प्रतिमसवस्त्रैलाभ्यंगेति	२०५	२१
अथालंकारधारणम्	२०२	४	लस्नाननिषिद्धदिनम्		
	२०२	११	गृहारम्भः	२०५	२९
अथ शय्या	२०२	१२	गृहप्रवेशः	२०७	७
शस्त्रधारणम्	२०२	१४		२०७	२६

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
अथवनुर्यपरिच्छेदः	२९०	१०	अथवर्षजनलम्	२३८	१४
अथश्राद्धनिर्णयः	२९०	१४	कुतपाः	२३८	२३
श्राद्धस्वरूपम्	२९२	१५	अथवर्षाणि	२३९	४
अथश्राद्धभेदाः	२९२	८	श्राद्धदिनकल्पम्	२३९	१४
श्राद्धदेशाः	२९२	२८	पाकानिः	२४०	११
सप्तगोत्राः	२९३	१४	पाककर्तारः	२४१	११
कुलानि	२९३	१६	वस्त्राणि	२४१	१४
अथनिविद्धदेशाः	२९३	२२	श्राद्धकर्तृरुद्धिपुण्यादि	२४१	१५
परकीयभूमौभूस्वामीपितृभ्यो	२९३	२८	श्राद्धपरिभाषा	२४२	७
अमागदानविचारः			गोत्रनामोच्चारणम्	२४२	१३
श्राद्धकालः	२९४	१४	गोत्रज्ञाने	२४२	२२
अधिकारिणाः	२९६	४	नामोच्चारणविशेषः	२४२	२५
श्राद्धमुख्यगौणाधिकारिणाः	२९९	१०	वद्वचानांविशेषः	२४३	९
तत्रप्रसंगेनधनभातानिर्णयः	२२०	१५	विभक्तनिर्णयः	२४३	५
अथपितरः	२२३	१८	सव्यापसव्यनिर्णयः	२४३	१२
दर्शदौसपत्नीकानां	२२४	१९	आचमनकालः	२४३	२०
मातुःप्रथमश्राद्धम्	२२४	२३	शिवविस्मृश्चोत्तरं	२४३	२५
अथविश्वेदेवाः	२२५	२०	विनियुक्तदत्तन्यागः	२४४	२
अथविप्रास्तत्रवतमब्राह्मणाः	२२५	२६	ऊहनिर्णयःमातामहेषु	२४४	६
अथमध्यमब्राह्मणाः	२२६	४	विशेषः		
अथवर्षाब्राह्मणाः	२२६	७	श्राद्धसंकल्प्यादि	२४४	२३
विप्रनिमन्त्रणम्	२२९	१२	उननिमन्त्रणं	२४४	२६
देवपितृभेदेनोपवीतं	२२९	१४	पाद्यमण्डलम्	२४५	३
श्राद्धभेदेनविप्रसंख्या	२२९	१८	पाद्यगर्तः	२४५	१०
देवपितृभेदेनविप्रसंख्या	२२९	५	मंडलेगोमयादि	२४५	१४
निमन्त्रितानादरेभ्याश्चित्तंश्रा	२३०	१८	पाद्यपत्नीनिर्णयः	२४५	१८
द्धोक्तुर्वैष्णोनिच			पाद्योत्तरमाचमनम्	२४५	२२
अथश्राद्धवस्तुनितत्रादौकुशाः	२३२	५	विप्रोपवेशनदिशा	२४५	२५
अथहविः	२३२	२८	वद्वचादिविशेषः	२४५	२८
क्षीरेविशेषमाहिष्यापवादः	२३५	१०	अतिथेरुत्तरा	२४५	३०
वर्ज्यव्याणि	२३६	४	विप्रासनानि	२४६	५

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
नीवीवंधनं	२४६	१५	संश्रवप्रतिपत्तिः	२५३	२५
वैश्वदेवार्चा	२४६	२९	अर्घ्यपात्रपूजा	२५४	५
अर्घ्यनिर्णयः	२४७	७	पितृपूजा	२५४	१०
अर्घ्यपात्राणि	२४७	१०	भोजनदेशमण्डनं	२५४	२६
अर्घ्यपात्रमानं	२४७	११	भोजनपात्राणि	२५५	२
विश्वेदेवानामज्ञाने	२४८	८	भोजनपात्रमानानि	२५५	६
आद्वाहगन्धाः	२४९	३	कास्यादिनिषेधः	२५५	१०
त्रिपुण्ड्रनिषेधः	२४९	१२	कदलीनिषेधः	२५५	१५
ऊर्ध्वपुंड्रे विकल्पः	२४९	१८	भस्ममयीदा	२५५	१७
आद्वाहपुष्पाणि	२४९	२३	हस्तशोधनं	२५५	२०
निषिद्धपुष्पाणि	२५०	१	अग्नौकरणम्	२५५	२२
अथधूपाः	२५०	१९	पत्राग्निनिर्णयः	२५५	२३
दीपाः	२५०	२५	अग्न्यभावेनिर्णयः	२५५	२४
वस्त्राणि	२५०	२७	व्यतिषङ्गनिर्णयः	२५६	३
यज्ञोपवीतादीनि	२५०	२८	अग्नौकरणोत्सवापसव्यं	२५७	७
वस्त्रादीनां निष्क्रयः	२५०	३०	पाणिहोमः	२५७	११
दीपिकादिदानम्	२५०	३१	अपत्तिकस्यविधिः	२५७	२२
कंचुकादिदानं	२५१	३	अनुपनीतेरग्नौकरणं	२५७	२७
स्त्रीप्राद्वेसिनूरादि	२५१	४	सामेर्विदेशादौ	२५८	५
कार्पासादिवस्त्रादीनि	२५१	६	पाणिहोमेपर्युक्षणादि	२५८	११
स्त्रिभूदयोरुपवीतं	२५१	८	विप्राचमनादि	२५८	१७
जलपात्राणि	२५१	९	आपस्तंबानामग्नौकरणम्	२५९	९
उपानहौ	२५१	१४	नम्राग्न्यादेर्विशेषः	२५९	२
ऊत्रचामरादिदानं	२५१	१६	महालयादावग्नौकरणम्	२५९	२५
अलंकारः	२५१	१८	आदिकादावग्नौकरणम्	२५९	२६
आदर्शोदि	२५१	२१	जीवत्पित्रादेर्विधिः	२५९	३१
वन्दीमोक्षः	२५१	२८	मातृदित्वे	२६०	२
पितृपूजेन	२५१	३०	परिवेषणम्	२६०	५
पित्रर्घ्यासादनं	२५२	३	परिवेषणपात्राणि	२६०	१३
अर्घ्यपवित्राणि	२५२	१८	भोज्यपात्रेनिलनिषेधः	२६०	१७
पित्रावाहनं	२५२	२५	स्त्रेहादीनां हस्तेन परिवेषणानि	२६०	१८

प्रकरणम्	पत्र	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्र	पंक्तिः
घृतपात्रस्थापनं	२६०	२०	पिण्डप्रमाणानि	२६५	२३
पात्रालम्बनं	२६०	२१	अत्रपित्रादिनामाज्ञाने	२६६	२
पात्रेऽङ्गनिवेशनं	२६०	२४	मानामहादिपिण्डदेशः	२६६	५
अन्नसंकल्पः	२६१	१०	एकोद्दिष्टानां देशः	२६६	१३
ब्राह्मणपेरादि	२६१	१४	दर्भलेपाः	२६६	१५
आयोषानविधिः	२६१	२९	लेपापवादाः	२६६	१७
वित्रादिवलविधिः	२६१	२	नीवीविश्रसनम्	२६६	२८
अभिश्चरणादि	२६२	५	अजनाभ्यञ्जने	२६६	२८
भोजनेनियमाः	२६२	११	पिण्डपूजा	२६७	३
विप्राणामन्योनस्पर्श	२६२	२३	स्वस्तिवाचनादि	२६७	११
विप्रगृहस्थावे	२६३	४	अक्षय्योदकम्	२६७	१४
विप्रवमने	२६३	५	दक्षिणानिरोग्यः	२६७	१६
आष्टिकेवमने	२६३	१३	स्वधावाचनम्	२६७	२०
दर्शादौवमने	२६३	२०	पिण्डप्रवाहणम्	२६७	२३
पितामहवमने	२६३	२८	विप्रविसर्जनम्	२६७	२४
सपिण्डीकरणवमने	२६३	२९	पिण्डप्रतिपत्तिः	२६८	५
महैकोदियेवमने	२६३	३०	पिण्डोपधाने	२६८	१८
दृष्टिसंकल्पादौवमने	२६३	३१	पिण्डनिषिद्धकालः	२६८	२९
तीर्थमहालयादौवमने	२६४	३	महालयादौप्रतिप्रसवः	२६८	३१
तृप्तिप्रश्नादि	२६४	४	उच्छिष्टेष्टासनकालः	२६८	१४
आहुविशेषेतृप्तिप्रश्नं	२६४	९	विश्वदेवकालः	२६८	२०
विकिरप्रतिपत्तिः	२६४	१२	वरुचानोर्विश्वदेवकालः	२७०	४
उत्तराचमनं	२६४	२४	नित्यआहुदि	२७०	१०
पवित्रविस्मर्जनम्	२६४	२८	एकादश्यादौआहु	२७०	२०
गरुडपात्रम्	२६४	२९	रात्रौपरपक्षेभोजनेनिषिद्धम्	२७१	१
पिण्डदानविधिः	२६४	३०	अथआहुतुकल्पः	२७१	१०
पिण्डकालः	२६५	१	विप्राभावेदर्भवदुः	२७१	११
पिण्डदेशः	२६५	६	आमआहु	२७१	१३
रेखाकरणादि	२६५	७	आमापवादाः	२७१	२५
पिण्डप्रयोगानि	२६५	१३	आमपरिमाराणाम्	२७२	२
पिण्डमाषाः	२६५	१५	आमआहुपिण्डः	२७२	८

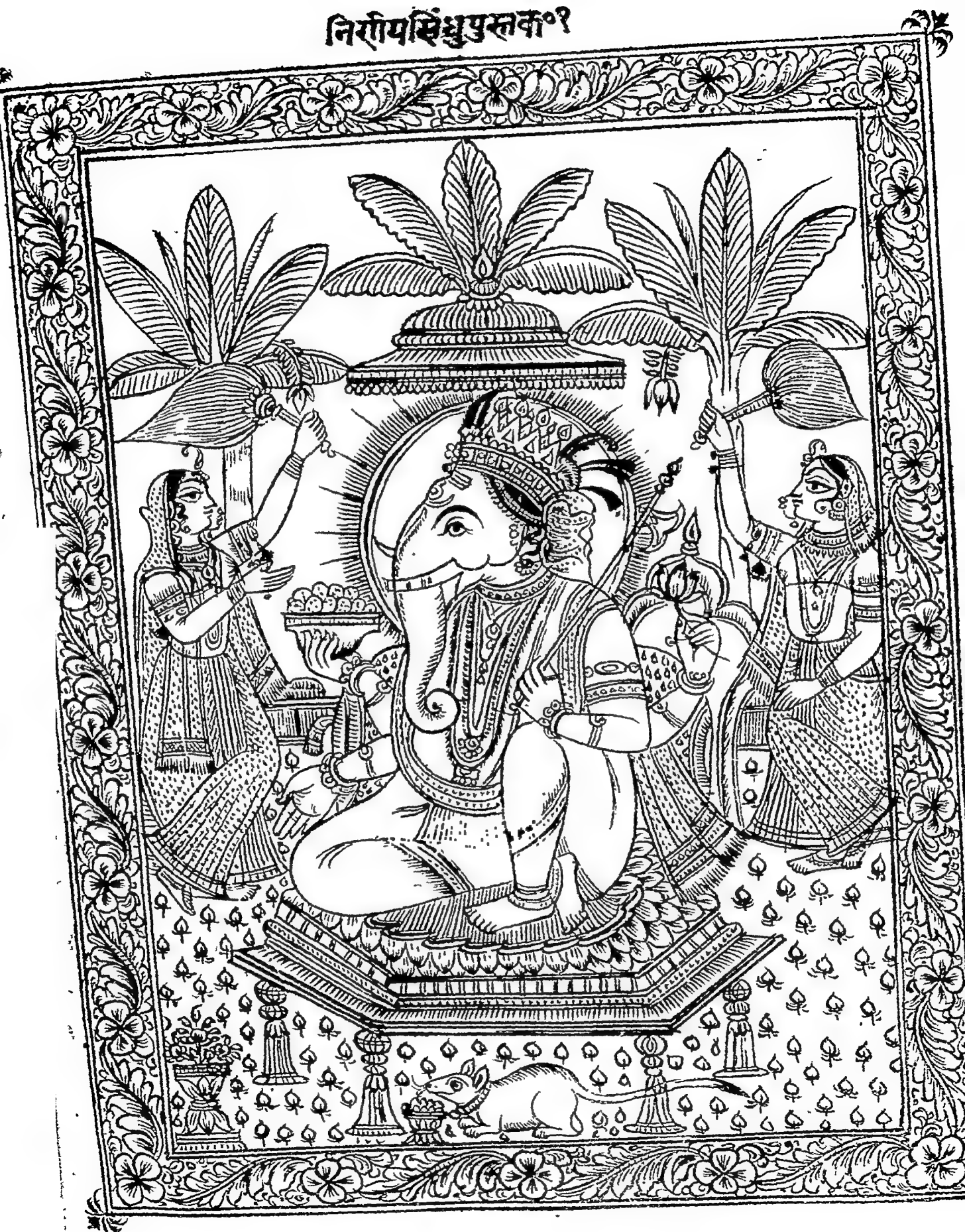
प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
आमश्राद्धकुरुः	२७२	१३	आहेआशौचप्राप्तौ	२७६	९
आमश्राद्धेनिषिद्धानि	२७२	१६	आशौचोत्तरविधे	२७९	३१
श्रद्धस्यामश्राद्धाधिकारः	२७२	२५	आहेभार्य्यारजोदर्शने	२८०	१६
हेमश्राद्धम्	२७२	३१	रजस्वलायांश्राद्धे	२८०	२१
जातकर्मणिहेमनियमः	२७३	५	अन्वारोहरोश्राद्धे	२८१	२६
हेमश्राद्धेपिरादानादि	२७३	७	सायलमानुरन्वाष्टकं	२८२	४
हेमश्राद्धेनिषिद्धानि	२७३	१६	अन्यकालारोहरो	२८३	४
संकल्पश्राद्धे	२७३	१९	श्राद्धसंपाते	२८३	२१
संकल्पश्राद्धेवर्ज्यं	२७३	२०	पित्रोर्मृताहेक्ये	२८३	२६
अशक्तौपिरादमात्रं	२७३	२७	श्राद्धसम्पातेसांगसिद्धिः	२८३	३९
अत्यशक्तौतर्पणादि	२७४	४	श्राद्धवृत्तिविचारः	२८४	९
श्राद्धभोजनेप्रायश्चित्तं	२७४	१३	श्राद्धागतर्पणम्	२८४	१५
क्षयाहश्राद्धम्	२७४	२६	श्राद्धागतर्पणापवादः	२८४	२७
पार्वणौकोत्तिष्ठविचारः	२७५	८	श्राद्धेनित्यतर्पणम्	२८४	३१
सत्यासिनश्राद्धिकश्राद्धे	२७५	१९	तर्पणविधिः	२८५	२
श्राद्धिकेसपत्नीकनिषेधः	२७५	३१	तिलतर्पणनिषेधः	२८५	२१
ज्येष्ठश्राद्धादिके	२७६	३१	तदपवादः	२८५	२८
पत्न्याः कर्तृत्वे	२७६	३	वृद्धिश्राद्धतन्निमित्तानि	२८५	३१
अपुत्राणांविशेषः	२७६	९	तत्कालः	२८६	२७
गोविप्रहनादौ	२७६	१५	आधानंगवृद्धिश्राद्धे	२८६	३१
मातामहनिषेधः	२७६	१८	वृद्धिश्राद्धदेवताः वृद्धिश्रा	२८७	४
पितृव्यादिश्राद्धे	२७६	२२	देविश्रेदेवाः		
क्षयाहदेविध्यै	२७६	२७	वृद्धिरादौमानुषजा	२८७	२३
अहणादिनवार्षिकं	२७८	३	वृद्धौवसोर्द्वारा	२८७	२८
मलमासेवार्षिकं	२७८	४	गौरिवत्प्राण्यादिमातरः	२८८	३
दर्शवार्षिकप्राप्तौ	२७८	१०	संस्कारयोगपथे	२८८	१३
श्राद्धिकेवृषोत्सर्गः	२७८	१६	वृद्धिश्राद्धेनन्त्रता	२८८	१४
शुद्धिश्राद्धे	२७८	१८	कर्मावृत्तौवृद्धावृत्तिः	२८८	१८
वर्षान्तोसपिरादने	२७८	१९	वृद्धिनिषेधः	२८८	२३
क्षयाहाज्ञाने	२७८	२६	वृद्धौअधिकारः	२८८	३१
वृत्तपासाद्यज्ञाने	२७८	२८	जीवन्मृतकः	२८९	२

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
सन्ध्यादिपितृकस्य	२८९	२७	मुण्डनेकालाः	२९६	१०
सामेर्विशेषः जीवन्मृतक	२८९	२८	मुण्डनविधिः	२९६	२५
स्यविशेषश्च			जीवन्मृतकस्यतीर्थे	२९६	२९
वृद्धावित्तिकर्तव्यता	२९०	९	तीर्थपरार्थस्नानमुण्डनं च	२९६	२९
विभालाभे	२९०	१५	तीर्थश्राद्धविधिः	२९७	३
अन्नदक्षिणा	२९०	३०	रात्रौतीर्थमात्रोश्राद्धं	२९७	७
पिरादिविधिर्विकल्पः	२९१	२	आशौचनीतीर्थश्राद्धं	२९७	१९
मन्त्रोदविचारः	२९१	१५	तीर्थश्राद्धेवर्जानि	२९७	१६
पितृजीविने	२९१	२६	तीर्थश्राद्धपिराद्व्यापि	२९७	२२
मातामहजीवने	२९२	१२	विधवायाविशेषः	२९७	२४
मातृजीवने	२९२	३५	जीवन्मृतकस्यतीर्थश्राद्धं	२९७	२७
जीवन्मृतस्तीर्थेविशेषः	२९२	२७	आशौचनिर्णयः	२९८	३
तीर्थमात्रश्राद्धं	२९२	२९	स्नातशौचं	२९८	४
सामेर्विशेषः	२९३	२	पाताशौचं	२९८	११
जीवन्मृतकश्राद्धं	२९३	६	उत्रोत्तौपितृस्नानं	२९८	१८
पितामहजीवने	२९३	१५	स्तनिकायाः कर्मानधिकारः	२९९	६
पतितामहजीवनेऽभयजीवने	२९३	२०	जननेप्रथमादिदिने	२९९	८
वृत्क्रममृतानांविशेषः	२९३	२५	मृताशौचं	२९९	२४
विभक्ताविभक्तानां	२९४	६	नालेच्छेत्तानामृतौ	२९९	२६
कर्मणिविभक्ता	२९४	२२	नामोत्तरद्व्योत्तौः श्वे	३००	१
विभक्तानांपंचमहायज्ञैश्च	२९४	२३	अन्नदहनस्वननेविचारः	३००	४
वादिदेवपूजा			द्व्योत्तरत्रिवर्षात्मातृ	३००	२६
तेषांतीर्थश्राद्धाधिकारः	२९४	३०	त्रिवर्षार्धमुपनयास्त्वैमृतौ	३००	३१
तीर्थश्राद्धं	२९५	१०	कृतचूडमरणौ	३०१	१
तीर्थयात्राविधिः	२९५	१३	शिशुमृतौमातापित्रोः	३०१	८
एतश्राद्धकार्यविशेषः	२९५	३०	कन्यामृतौ	३०१	११
यात्रामध्येआशौचं	२९६	३	भूदस्यविवाहात्स्वै	३०१	१३
मार्गतीर्थमात्रो	२९६	४	चौलोनस्वाग्दानात्स्वै	३०१	२१
नदीपतीर्थेषुविशेषः	२९६	८	अनृतभूदस्यषोडशादम	३०१	२२
तीर्थयात्रादिनक्तं	२९६	१०	ध्यमरणौ		
तीर्थवपनंतीर्थोपवासश्च	२९६	१६	वाग्दानोत्तरकन्यामृतौ	३०१	२३

प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
अनुपनीतखननादि	३०२	६	शवानुगमने	३०८	३०
अनुपनीतिपिण्डादि	३०२	१५	रोदनेच	३०९	८
अहाशौचविशेषः	३०२	२१	आशौचान्नभक्षणो	३०९	१६
वालमरणादौविशेषः	३०२	२३	स्वामीमरणोदास्याशौचं	३०९	२५
पंचवर्षोत्तरपिण्डादौ	३०२	३०	दास्यादौविशेषः	३०९	२८
स्त्रीणां पिण्डादिविकल्पः	३०३	८	दासभेदाः	३१०	३
जात्याशौचं	३०३	१५	दासमरणोस्वामिनः	३१०	८
स्त्रीषूद्रयोर्विशेषः	३०३	२९	प्रतिलोमजानां	३१०	१०
आशौचसङ्कीर्णविचारः	३०४	१३	रात्रौजननमरणोच	३१०	११
आशौचैः ग्रास्यर्शता	३०४	२७	आहिताग्निमरणो	३१०	१३
अनुपनीतादौविशेषः	३०४	२८	अतिक्रांताशौचं	३१०	२०
दत्तकादिपुत्रमरणो	३०५	३	देशान्तरेविशेषः	३१०	२७
दत्तकमरणोजनकस्य	३०५	१७	देशान्तरलक्षणम्	३११	५
उठाकन्यामृतोदौपित्रादेः	३०५	२३	पित्रोर्देशान्तरमरणो	३११	८
पतिगृहेकन्यामरणोप्रसवेच	३०५	२४	सापत्नमानुर्देशान्तरमरणो	३११	१३
पितृमृतो कन्याया आशौचं	३०६	९	आशौचसंपाते	३११	१७
भगिनीमृतोभ्रातराणां	३०६	११	रात्रौयामशेषादौ	३१२	२४
मातामहादिमरणो	३०६	१३	ब्रह्मादिवृद्धेरपवादः	३१२	२५
दौहित्रादिमरणो	३०६	१३	मानुरन्वारोहणो	३१४	५
वधुत्रयमरणोविशेषः	३०६	३०	सन्निकाग्निदयोर्विशेषः	३१४	१४
ग्राममध्ये श्वाविष्टाने	३०७	१४	आशौचसन्निपातेकार्याका	३१४	१९
श्यालाकादौजामातृतः	३०७	२२	यविचारः		
क्रियाकर्तुर्विशेषः	३०७	२५	आशौचापवादः पंचधाकर्तुः	३१४	२७
पत्न्यादिमरणो	३०७	३०	नोपवादश्च		
सुष्ठुमृते	३०७	३१	ब्रह्मचारिणोविशेषः	३१४	३०
शवस्पर्श	३०८	१०	समावर्तनोत्तरविशेषः	३१५	१७
निर्हरणादौ	३०८	१५	कर्मनोपवादः	३१५	२५
निर्हरणादौभृत्तियहणो	३०८	१७	तुलादानादौ	३१५	३१
शवालंकरणो	३०८	२२	नित्येदेवश्राद्धादौ	३१६	१०
अनाथहरणो	३०८	२३	दीक्षितस्यस्नानुष्ठाने	३१६	१६
हीनवर्णसंस्कारे	३०८	२९	अन्विजिविशेषः	३१६	१८

प्रकरणम्	पत्रं	पङ्क्तिः	प्रकरणम्	पत्रं	पङ्क्तिः
श्रौतकर्मसुविधेयः	३१६	२०	प्रेतसंस्कारकालः	३२०	१
स्मार्तकर्मणि वैश्वदेवे	३१७	१६	निषिद्धनक्षत्रादौ मृते दाह	३२०	८
संध्यादिषु	३१७	२०	विधिः		
ग्रहणोच्चाशौचापवादः	३१७	३०	कृतसंस्कारस्य पुनरागमनम्	३२०	२०
संक्रान्तौ कन्योद्वाहे वि	३१८	१	सर्पसंस्कारविधिः	३२०	२५
अयद्वयतोपवादः	३१८	४	अस्य कर्मनिर्णयः	३२०	३०
मृतदोषतोपवादः	३१८	१४	धर्मपत्रविधिः	३२०	२५
आत्मघाते	३१८	१६	आसन्नमरणोदात्तानि	३२०	१०
आत्मघाते संस्कारकर्तुः आ	३१८	३०	योक्षधेनुः	३३०	११
यश्चिन्तम्			कराधेनुः कर्तुः कृच्छ्रवयम्	३३०	२६
आहन्ताग्निदुर्मरणो	३१९	७	दुर्मरणो प्रापश्चिन्तं चण्डाला	३३०	३१
प्रमादमरणो	३१९	१०	दिस्यर्शं		
वैधमरणो	३२०	८	रत्नस्वलास्यर्शं	३३१	३
प्रयागादिमरणो	३२०	२२	खंडादौ मरणो	३३१	८
काश्यानात्मघाते	३२१	२	रात्रौ मरणो	३३१	१२
आत्मघाते संवत्सरोद्धे विशेषः	३२२	१	रात्रौ मरणो निवेयः	३३१	१६
आत्मघाते प्रापश्चिन्तं	३२२	१०	सवर्षपुष्पिने	३३१	१०
चण्डालादिहने प्रापश्चिन्तं	३२२	१५	सात्रे विशेषः	३३१	२६
श्लेष्मीकृतानां विशेषः	३२३	१	समारुद्धारण्यो विशेषः	३३२	१
पतिनोदकविधिः	३२३	४	विच्छिन्नाग्नेः	३३२	२
नारापणावलिप्रयोगः	३२३	२१	प्रेताधानं	३३२	३
सर्पहने विशेषः	३२४	१०	अरण्यो नोशो	३३२	६
कुचिद्विधानादाशौचापवादः	३२४	२२	पत्न्या मरणो विशेषः	३३२	१६
सत्यामरणो	३२४	३०	देशात्तरमृते	३३३	१
कृतजीवच्छाद्वे विशेषः	३२५	१५	अनुपनीतादः	३३३	६
आहिताग्नेौ प्रेयिनप्रणो	३२५	२१	कपालाग्न्यादिग्रहमरणो	३३३	१३
परांशरविधिः	३२५	२८	विशेषः		
प्रेयिने कालपरीक्षा	३२६	११	दाहविधिः	३३४	५
परांशरे विराशौ च	३२६	२४	दम्पत्यौ रेकदा मृते	३३५	१३
परांशरदोपनीपत्रयोः शौचं	३२६	२५	उदकदानम्	३३५	२०
अनीनसंस्कार	३२६	२८	सहगमने पादौ च	३३५	२६

प्रकरणम्	पत्रं	प्रकरणम्	पत्रं	पंक्तिः
अंजलिष्टुतिः	३३६ १४	दीपदानं	३४७ ९	
कामोदकम्	३३६ २३	मासिकानि	३४८ २	
प्रवेशनादिविधिः	३३७ ३	अनेषुवर्जानि	३४८ ४	
आशौचनियमाः	३३६ ३१	सपिंडीकरणं	३४८ २३	
पत्न्यकर्तृत्वेरजोदर्शने	३३७ २३	साग्निककर्तृकविशेषः	३४० २६	
क्रियाकर्तृत्वांशे	३३७ २४	साग्नोपेतविशेषः	३४० ३०	
प्रेतपिण्डविधिः	३३७ ३१	द्वयोस्ताम्रित्वे	३४१ ८	
गुह्यमृतादौविपर्यये	३३८ ६		३४१ १९	
शिर्मादिविपर्यये	३३८ १०		३४१ २९	
पिण्डद्रव्याणि	३३८ २१		३४२ ९	
प्रेतपिण्डोनिषिद्धानिमेताव	३३९ १५	श्रद्धाणां सपिंडीकरणम्	३४२ १०	
वयवाः		पिण्डीकरणनक्षत्राणि	३४२ ११	
आकाशेजलक्षीरस्थापनं	३३९ २९	पिंडीकरणोऽधिकारिणः	३४३ ६	
दशाहमध्वेदर्शपाते	३३९ २८	व्युत्क्रममृते सपिण्डीकरणं	३४४ ९	
अस्थिसंचयनं	३४० १७	पितामहसपिण्डने	३४४ ४	
संचयनेनक्षत्राणि	३४० ११	पितामहदशाहमध्वे	३४४ १०	
तीर्थस्थितिस्त्वविधिः	३४१ १	पितृमृतौ	३४४ १९	
नवश्राद्धं	३४२ १	स्त्रीसपिंडीकरणेविचारः	३४४ २३	
नवश्राद्धेवर्ज्यानि	३४२ १८	अपञ्चायाः सपिण्डने	३४५ ३	
नवश्राद्धेविघ्नं	३४२ २९	कौकिलमत्तानुसारिणां	३४५ २३	
अन्वारोहणेनवश्राद्धं	३४३ २	भर्तृसपिंडनेविशेषः	३४५ ३१	
आशौचान्तिदिनकृत्यं	३४३ ६	ब्रह्मचारिणां सपिण्डने	३४६ ५	
एकादशाहकृत्यं	३४३ ३१	सपिण्डनप्रयोगः	३४६ ११	
सद्यःशौचेएकादशाह	३४४ २	पाथ्यश्राद्धं	३४६ २२	
एकोद्विष्टस्वरूपम्	३४५ २	मय्यमादेनिषिद्धानिविधना	३४६ २५	
एकादशाहवेधश्चदेवः	३४५ १४	निव		
अथवपोत्सर्गः	३४५ २१		३४८ ५	
स्त्रीपुरुषोत्सर्गनिषेधः	३४६ ८	त्रिपुकराणां	३४८ ११	
पददानम्	३४६ १३	जलचारीमृतौ	३४९ ११	
शय्यादानम्	३४६ १३	स्तनिकारजललामृतौ	३४९ २४	
शय्याभित्तिश्रापयश्चिन्त	३४७ ६		३५० ४	

श्रीगणेशायनमः कारुरेकेनिकेतं रामसीतालनायुक्तं विस्वामित्रान्ववायव्रततिसमाप्तं।
वशाखिनं वंदे १ लक्ष्मीसहायंकल्पद्रुतलंजितगोकुलं वर्हापीउधनश्यामं महः किंचित्।
पास्महे २ यथादसंस्मृतिः सर्वमंगलप्रतिभूमेता तान्भट्टरामरुक्माख्यानश्रीतातवस्मात्
लुमः ३ सर्वकलारासंदोहनिदानं यत्तदहं युनदीसोदरीमं वासुमारव्यानौ मिसादरं
४ विंदुमाधवपादाजरोलवीकृतवियहं आपोसंभातरं भट्टदिवाकरमुपास्महे ५ हेमा
द्रिमाधवमतेप्रविचार्यसम्पगालोच्यतत्त्वमयतीर्थकृतापरं श्रीरामरुक्मस्तनयक
मलाकराख्यः कालेयथामतिविनिर्णयमातनोति ६ संति यद्यपि विद्वांसस्तन्निबन्धाश्च
कोटिशः तथाप्यसुख्यवेदार्थी केचिद्विज्ञातुमीशति ७ तत्र संक्षेपतः कालः षोढा अष्टा
ज्यनमृतुर्मासः पक्षोदिवसरति तत्राष्टोमाधवमतेपंचधा सावनः सौरश्चादौ नाक्षत्रीवा
हस्यन्यरति गुरोर्मध्यराशिभोगेन वाहस्यत्यः सच ज्योतिः शास्त्रप्रसिद्धः हेमाद्रिस्त्वय
योर्धर्मशास्त्रेऽनुपयोगात्तिस्रस्यविधा आह तत्र वक्ष्यमारोः सावनादिद्वादशमासेल
तदहं मलमासेतु सति षष्टिदिनात्मक एकोमास इति द्वादशमासत्वमविरुद्धं ० तथा
च व्यासः षष्ठ्यातुदिवसैर्मासः कथितो वादरायणोरिति तत्र चादौ दृष्टिभेदः तदाह
गर्गः प्रभवो विभवः सुक्तः प्रमोदो यप्रजापतिः अंगिराः श्रीमुखो भावो युवा धाता तथै
व च ईश्वरो ब्रह्म धान्यश्च प्रमाथी विक्रमो दृषः चित्रभानुस्सुभानुश्च तारणाः पार्थिवो
ऽव्ययः सर्वजित्सर्वधारी च विरोधी विकृतः खरः नंदनो विजयश्चैव जयो मन्मथदुर्मु
खो हेमलवो विलंबो यविकारी शर्वरीश्वरः शुभरुक्छोभनः क्रोधी विस्वावसु पराभ
वो प्रवंगः कीलकः सोम्यः साधारणविरोधकृत् परिधावी प्रमाथी च आनंदो राक्षसो
नलः पिंगलः कालयुक्तश्च सिद्धार्थो रौद्रदुर्मती दुर्दुभीरु धिरोद्गारी रक्ताक्षः क्रोधनः स
यति यद्यपि ज्योतिषे गुरोर्मध्यमराशिभोगेन प्रभवादीनां माघादौ प्रवृत्तिरुक्ता तथा
पि प्रभवादीनां चांद्रत्वमप्यस्ति ॥ ० चांद्राणां प्रभवादीनां पंचके पंचके पुगतिमाधवो
क्तेः तेन चांद्रः प्रभवादिश्चैत्रसिते प्रवर्तते वाहस्यत्यस्तु माघादौ तयोर्विनियोगो ज्योति
निर्वंधे ब्रह्मसिद्धान्ते व्यावहारिकसंज्ञोपकालः स्मृत्यादिकर्मसु योज्यः सर्वत्र तत्रापि ज्ये
षो वानर्मदोत्तरे आर्ष्वेराः स्मरेत्सर्वत्र कर्मादौ चांद्रसंवत्सरं सदा नान्यथा स्माह त्तरा
दौ प्रवृत्तिस्तस्य कीर्तिनेति अयनंतु सौरं त्रयात्मकं ॥ सौरं त्रितयं प्रदिष्टमयनमिति दी
पिकोक्तेरुद्विविधदक्षिणायनं त्रैवेति कर्कसंक्रान्तिर्दक्षिणां मकरं न्यं अतयोर्विनियोगमा
ह मदत्तरत्ते सत्यव्रतः ॥ देवतारामवाय्यादिप्रतिष्ठादशुखे रवौ दक्षिणां शशुखे कुर्वन् न
तत्फलमवाप्नुयात् वैखानसः मातृभैरववाराहनारसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहंजी च
स्थाप्या वै दक्षिणापने वैश्वे अय्यर्थे न तु दक्षिणापनरावेति नियमः ॥ धर्तव्यं च ते दक्षिणा
पने निषिद्धाया देवप्रतिष्ठाया देवविशेषे प्रतिप्रसवात् तथा चोक्तं रत्नमालायां एहं
शत्रिदशप्रतिष्ठा विवाहचौलव्रतबंधधर्तव्यं सोम्यापने कर्म शुभं विधेयं यद्गर्हितं तत्सज्जद

क्षिणीचेति अस्यापवादः काशीरवंडे सदाकृतपुगंचासुसदाचास्तृत्तरायरां सदामहोदय
 आसुकाश्यानिवसतांसतां इत्ययनम् ऋतुर्मासद्वयात्मा मलमासेतुमासद्वयात्मकए
 कोमासस्तेनमासद्वयात्मकत्वमविरुद्धं सद्देधाचांद्रसौरश्च चैत्रारंभोवसंतादिश्चां
 दः मीनारंभोमेषारंभोवासौरः ॥ मीनमेवयोर्मेषद्वयोर्वावसंतइतिवैधायनोक्तेः
 अनयोर्विनियोगमाह त्रिकांउमंडनः श्रोतस्मार्तक्रियाः सर्वाः कुर्याच्चांद्रेष्वथर्तुषु तदभा
 वेतुसौरर्तुधितिजोतिर्विदामंतं सहिविधोपिषोढा वसंतोग्रीष्मोवर्षाशरद्धेमंतः शि
 शिरइति इतिऋतुः मासश्चतुर्द्वासावनः सौरश्चांद्रोनाक्षत्रइति त्रिंशद्दिनः सावनः अर्कसं
 क्रान्तेः संक्रांत्यवधिः सौरः यद्यपिहेमाद्रिमाधवकालादर्शाद्यालोचनेनमेषसंक्रांत्यासमा
 प्रायाममावास्याकत्वंचैत्रत्वमितिलक्षणाच्च मेषसंक्रांतेश्चैत्रत्वंप्रतीयते तथापिमेष
 संक्रमेदर्शद्वयेसतिवैशाखस्यैवाधिकात् सर्वभावित्वेनमीनस्यैवचैत्रत्वमुक्तं एवमेषा
 दयोवैशाखाद्याः अतोमीनसंक्रांत्यमध्यस्थयोर्गीमासीकत्वं आद्यातोथकत्वंवाचैत्रत्व
 मितिलक्षणात् मीनएवसौरश्चैत्रः एवंवैशाखादयोपिमेषाद्याज्ञेयाः ॥ अथसौरमास
 प्रसंगात्संक्रांतिनिर्णयउच्यते तत्रसर्वतोपियरतोऽपिसंक्रमानुरूपकालघटिकास्तु
 षोडशेति सामान्यतः पुराणकालः सर्वैरुक्तः विशेषस्तुच्यते अत्रमामकाः संग्रहश्लोकाः
 प्रागूर्ध्वादशसर्वतः षडवनिस्तद्व्यराः सर्वतस्त्रिंशत्षोडशसर्वतोथपरतः सर्वाः पराः
 स्पृष्टशः सर्वाः षोडशचोत्तराऋतुभुवः पश्चात्स्ववेदाः पुनः सर्वाः षोडशचोत्तराः पुनर
 थोपुराणास्तमेवादितः ॥ अस्यार्थः ॥ मेषप्रागूर्ध्वचदशघटिकाः पुराणकालः दृषेष्ट
 र्वाः षोडशः मिथुनेपराः षोडशः कर्केऽर्वास्त्रिंशत्सिंहेऽर्वाः षोडशः कन्यायांपराः षो
 डशः तुलायांपराः ध्वादशः हस्त्रिकेऽर्वाः षोडशः धनुषिपराः षोडशः मकरेचत्वारिं
 शत्पराः ॥ इदंचहेमाद्रिमतेनोक्तं ॥ माधवमतेत्वत्रपराविंशतिः पुराणाः कुंभेऽर्वाः षो
 डशः मीनेपराः षोडशेति १२ याप्युत्तरापुरायतमामयोक्तासायंभवेत्सायदिसापि
 सर्वाः सर्वातुयोक्तायदिसाविभातेसाप्युत्तरारात्रिनिषेधतः स्यात् अर्वाः उ-निशीथा
 द्यदिसंक्रमः स्यात्सर्वेह्यपुराणपरतः परेहि ॥ आसन्नयामद्वयमेवपुराणनिशीथम
 थ्येतुदिनद्वयंस्यात् कर्केऽर्धेयमेवमितिद्युवाचहेमाद्रिस्वरिश्चतथापरार्कः ऋषः प्र
 दोषेयदिवाहैरात्रेपरेह्यपुराणत्वथकर्कटश्चेत् प्रभातकालेयदिवानिशीथेऽर्धे
 ह्यपुराणत्विति माधवार्यः ॥ अत्रमूलवचनानिमाधवापरार्कहेमाद्रादिषुद्रष्टव्या
 नि सर्वासुसंक्रांतिषुदानविशेषोहेमाद्रौदानकांडउक्तः ॥ विस्वामित्रः मेषसंक्रमरो
 भानोर्मेषदानंमहाफलं दृषसंक्रमरोदानं गवां प्रोक्तंतथैवच वस्त्रान्नयानदा
 नानिमिथुनेविहितानितु घृतधेनुप्रदानंचकर्कटेपिविशिष्यते ससुवर्णं कृत्र
 दानंसिंहेपिविहितंतथा कन्याप्रवेशेवस्त्राणांवेशमनादानमेवच तुलाप्रवेशे
 धान्यानांगोरसानामपीष्टदं अन्नकीचलितेभानोदीयदानंमहाफलं अन्नकीष्ट

श्रिकः धनुः प्रवेशे स्वस्वाणां यानां च महाफलं मय प्रवेशे दास्यादानमप्येस्तथैव च कु
मप्रवेशे दानं तु गवामं बुत्तास्य च मीनप्रवेशे स्नानां मालानां मपि चोत्तममिति च
उपवासमाह हेमाद्रावायस्त्वः अयने विषुवे चैव त्रिरात्रौ यो धितो नरः स्नात्वा यस्त्वर्चये
दानं सर्वकामफलं लभेत् असक्तो तु दृढवसिष्ठः अयने संक्रमे चैव यद्दहरो चंद्रसूर्ययोः अ
होरात्रौ धितः स्नात्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते अत्रोपवासः संक्रांतिदिने दानादितु पुण्यकालदि
नस्याचार्यचूडामणिः विधिलाघवाः पुण्यकालदिनस्योभयमिति दृष्ट्वा रदं च पुत्रिदृष्ट्या
तिरिक्तविषयम् आदित्ये ह निसंक्रांतौ ग्रहौ चंद्रसूर्ययोः उपवासीनकत्रयः पुत्रिणा गृहि
णा सदेति जैमिनिवचनात् अत्र आह युक्तं हेमाद्रौ विष्णुधर्मे आह संक्रमणो भानोः प्रशस्ते
दृष्टिवीथौ अपराकै विष्णुः आदित्यसंक्रमं चैव विष्णुवचायनद्वयं जन्मभमभूदयश्च एतां
सुं आह कालात्वे काम्यानाह प्रजापतिरिति यदाहादशदिनैरवागयनां शप्रवृत्तिर्भवति त
दा पुण्यं वक्तुमयनग्रहणं अथ्यासंक्रमेण सिद्धेयनग्रहणं व्यर्थं स्यादित्यपराकैः हेमा
द्रावपि गालवः अयनां शकतुल्येन कालेनैव स्फुटं भवेत् मृगकर्कादिगोसूर्ययाम्मोदगय
ने सति तदा संक्रांतिकाले स्युरुक्ता विष्णुयदादय इति अयनां शकतुल्ये संक्रांतिका
ले पितृपुत्रं पुण्यकालादि ज्ञेयमिति स एव व्याचखौ तच्च मेघायनं दृष्ट्वा यनमिवादि स
र्वत्र ज्ञेयं माधवीये पिजावालिः संक्रांतिषु यथा कालस्तदीयेष्वयने तथा अयने विश
तिः शर्वा मकरे विशतिः पुरा इति मकरायरो शर्वा विशष्टिकाः पुरायाः मकरसंक्रांतौ
तु यश्चादि शतिः पुरायाः अथ चायने न त्रसंक्रांतिवत् विष्णुयदादयः प्रवर्तते तेन तत्रा
युक्तं पुण्यकालादि तत्रापि ज्ञेयमिति स एव व्याचखौ विष्णुयदादि स्वरूपदीपिकाया मु
क्तं हर्ष्यं श्रिष्टेयसिंहदृष्टिकघटे चर्कस्ययः संक्रमः कस्यामीनधनुर्दृष्टुक्तं यउशीत्यास्यं तु
लामेषयोः प्रोक्तं तद्विषुवं गये यनकुमुदकर्काटके दक्षिणमिति हर्ष्यं श्रिर्विष्णुपदं नमु
मिषु नम् ॥ अत्र च यिउरहितं आहं कुर्यात् तथा चायराकै मात्ये अयनद्वितये आहं
विषुवद्वितये तथा संक्रांतिषु च सर्वासु पिउनिर्वयणादनरति आह शूलपाणिस्त्वस्य
निर्मूलत्वात् समूलत्वेऽपि ॥ ततः प्रभृति संक्रांतावुपरागादि पूर्वसु त्रिपिउमाचरे च्छा
हमेको हि संमृताहनीति मात्स्योक्तग्रहणाग्रहणावदिकल्पइत्याह तन्न अस्यापार्थ
णांनुवादकत्वेन पिउाविधायकत्वात् पिउो व्यक्तिः अथार्थकपदे पिउानुवादन्नित्ववि
धौ च षट्कर्तुः प्रथममक्षवर्द्धे स्यायने मंगलकृत्तयेषु विशेषमाह ज्योतिर्निर्वंधेना
रदः त्याज्योः सूर्यस्य संक्रांतेः सर्वतः परतस्तथा विवाहादिषु कार्येषु नाज्यः योउश
योउश एतत्पुण्यकालोपलसुरां भानोः संक्रांतिभोगश्च कुलिकश्चाह यामकर
तिज्योतिः प्रकाशे वर्जेषु परिगणानां अयनव्यतिरिक्ता सुदशसु संक्रांतिषु रात्रौ
स्नान आह्वादिनकार्यं अह्निसंक्रमणो पुण्यमहः कृत्स्नप्रकीर्तितं ॥ रात्रौ संक्रमेणो
भानोर्दिनाहं स्नानदानयोः ॥ अह्निं वा दधत्स्मिन्मध्याह्नस्योपरि क्रिया ऊर्ध्व

संक्रमणे चोर्द्धमुदयात्प्रहरद्वयं॥ पूर्णे चेदृशे त्रैतुयदा संक्रमते रविः॥ प्रादुर्दिनद्वयं पु-
 रायं मुक्तामकरकर्कटाविति॥ दृढवसिष्ठादिवचने रहः पुरायत्वोक्त्या॥ रात्रौ संक्रमणे भा-
 नोर्द्धिवाकुर्यात्तु तक्रियाः॥ सर्वस्मात्परतो वापि प्रत्यासन्नस्य तत्फलमिति वसिष्ठवच-
 नाचार्याद्वात्रोक्तानादिनिषेधप्रतीतेः॥ यानितु॥ विवाहव्रतसंक्रांतिप्रतिष्ठाकृतजन्म-
 सुातथोयरागयात्रादौ स्नाने दाने निशाशुभेति॥ राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहात्पयष्ट-
 द्विषु॥ स्नानदानादिकं कुर्युर्निशिकाम्यत्र तेषु चेत्यादीनि॥ विष्णुगोभिलादिवचनानि
 तानि मकरकर्कसंक्रांतिविषयाणि मुक्तामकरकर्कटाविति॥ तयोर्द्धिवानुष्टानस्य
 पर्युदस्तत्वादिति हेमाद्रिमाधवादयः॥ वस्तुतस्तु प्रागुक्तवचने तयोर्द्धिनद्वयपुराय-
 त्वादेरेवापर्युदासान्मकरकर्कटयोरपि स्नानदानं परेऽहनीत्यादिभिरहः पुरायत्वो-
 क्तेः॥ अहः पुरायत्वानुपयन्याकल्परात्रिनिषेधस्य च॥ प्रत्यक्षरात्रिविधिना बाधात्स-
 र्वसंक्रांतिषु॥ रात्रावनुष्टानविकल्पः स च देशाचाराद्यवतिष्ठत॥ इति युक्तः पंथाः॥
 अयनयोस्तु वक्तव्यो विशेषः श्रावणे माघे च वक्ष्यते॥ ज्योतिर्निबंधे गर्गः॥ यस्य जन्म-
 र्मासाद्य रविसंक्रमणं भवेत्॥ तन्मासाभ्यंतरे तस्य वैरक्षे शधनक्षयाः॥ तगरस-
 रो रुहयत्रै रजनी सिद्धार्थलोभसंयुक्तेः॥ स्नानं जन्मर्हगतै रविसंक्रांतिपक्षिणी ज्ञे-
 या दानाध्ययनकर्मसु॥ यतुगोडाः॥ संक्रांत्यां पक्षयो रंते ह्यदृश्यां श्राद्धवासरे॥ सा-
 यं संध्या न कुर्वीत कुर्वंश्च पितृहा भवेदिति कर्मोपदेशि न्यां व्यासोक्तेः॥ सायं पुरायका-
 ले संध्या निषेधमाहुस्तन्निर्मूलं॥ अन्यच्च वदुवक्तव्यं विस्तरं भीते नोच्यते॥ इति संक्रां-
 तिनिर्णयः॥ १० पक्षयुगजश्राद्धो मासः॥ सहे धा॥ शुक्लादिरमांतः॥ कृष्णादिर्गर्गिमां॥
 तश्च॥ तया च त्रिकां उमंडनः॥ चांद्रोपि शुक्लपक्षादिः कृष्णादिर्वेति च द्विधेस्तुक्तादेश-
 भेदेन तद्व्यवस्थामाह॥ कृष्णपक्षादिकं मासं नांगी कुर्वंतिके चत॥ ये पीकृन्ति न तेषां
 मयी शेषं विध्यस्य दक्षिणा इति॥ विध्यदक्षिणो कृष्णादिनिषेधादुत्तरतो द्वयोरभ्यनु-
 ज्ञागम्यते॥ तत्रापि शुक्लादिर्मुख्यः कृष्णादिर्गोराः॥ शास्त्रेषु चैत्रशुक्लप्रतिपद्ये वा
 चांद्रसंवत्सरं भोक्ते॥ तदुक्तं दीपिकायां॥ चांद्रोद्दो मधुशुक्लप्रतिपदारंभ इति
 ॥ नहि ये कृष्णादिमन्यंते तेषां वत्सरं भोमिद्यते॥ अतः शुक्लादिर्मुख्यः॥ कृष्णादिना
 मलमासा संभवाच्च॥ चंद्रस्य सर्वनक्षत्रभोगेन नाक्षत्रो मासः॥ सावनादीनां व्यव-
 स्थोक्ता हेमाद्रौ ब्रह्मसिंहानि॥ अमावास्यापरिक्लिन्नो मासः स्याद्वाह्यरास्यतु॥ सं-
 क्रांतियोरगो मासीभ्यां तथैव नृपवैस्ययोः॥ अत्र ब्राह्मणादीनां वचनां तरेण यत्र क-
 र्म विध्यते॥ वसंते ब्राह्मणोऽग्नीनादधीतेत्यादिवन्मास उक्तस्तत्र दर्शां तत्त्वमात्रं नि-
 यम्यते॥ न तु सर्वकर्मसु दर्शां त एवेति॥ दृष्ट्याद्यर्थसो भरेहीयादिनिधननियमव-
 दिधिलाघवात्॥ त्रैवर्णिकानां सर्वकर्मसु मासविशेषविधेस्सावनादीनां शूद्रा-
 नुलोमादिपरत्वाय तेश्चेति गुरुचरणाः॥ ज्योतिर्गर्गः॥ सौरो मासो विवाहादौ य-

ज्ञादोसावनस्यतः॥आहिकेपितृकार्यचचादोमासप्रशस्यते॥अथ्यशृंगः॥विवाहव्रतय
 जेषुसौरमानेप्रशस्यते॥पार्वणोत्तरकाश्रादेवांमिष्टंथादिके॥सुसंतरे॥एकोदिवि
 वाहादावृणादोसौरसावनो॥जोतिर्गर्गः॥आयुर्दायविभागश्चप्रायश्चित्तक्रियातथा॥साव
 नेनैवकतंत्वाशत्रूणांचाणुयासना॥विष्णुधर्म॥नक्षत्रसत्रारण्यनानिचैदोमासेनकुर्या
 द्गृहणात्मकेनेति॥ब्राह्मे॥तिथिकल्पेचलक्ष्मादित्रतेसुक्तादिमेवचाविवाहादौचसौरादिमा
 संकल्पेविनिर्दिशत॥अथमलमासः॥तत्रैकमात्रसंक्रांतिरहितःसितादिआदोमासोमल
 मासः॥एकसंक्रांतिराहित्यमसंक्रांतित्वेनसंक्रांतिहयवत्त्वेनचभवति॥मलमासोद्देशः॥अ
 धिमासस्यमासश्चेतितादुक्तंकारकशृष्टे॥यस्मिन्मासेनसंक्रांतिसंक्रांतिहयमेववा॥म
 लमासःसविज्ञेयोमासःस्यानुत्रयोदशेति॥सत्यवतीपि॥राशिद्वययत्रमासेसंक्रमेतिदिवा
 करः॥ला॥धिमासोभवेदेवमलमासस्तुकेवलमिति॥अधिकमासस्यकालनियममाह॥
 वंशिशृङ्गा॥द्वात्रिंशद्विर्मितैर्मसैर्हिनैषोऽशभिस्तथा॥षट्कानांचतुःक्षेरायतत्यधिकमा
 सकरति॥एतच्चसावनादिमानेनसंभवार्थं॥ननुनियमार्थं॥अथयावोऽशनाधिकद्वा
 त्रिंशत्मासानंतरंरक्ष्यपक्षनियमेनसुक्तादित्वभगायते॥तेनसूनाधिककालेमलमास
 पातेपितदोषः॥अतएवोक्तमाधवीयोमासेत्रिंशतमेभवेदिता॥हयस्यापिमोतिःशास्त्रे॥
 असंक्रांतिमासोधिमासःस्फुटःस्यादिसंक्रांतिमासस्यास्यःकदाचित्॥हयःकार्तिकादि
 त्रयेनान्यतःस्यात्तदावर्षमध्येधिमासद्वयं॥एकःश्यात्स्वर्वपरतश्चैकरूपधिमासद्वयं
 भवतीद्वयंभवतीत्यर्थः॥अत्रविशेषमाह॥जावालिः॥मासद्वयेष्टमध्येतुसंक्रां
 तिर्नयदाभवेत्प्राकृतस्तत्रर्ष्वःस्यादधिमासस्तथोत्तररति॥उत्तरस्यकालाधिक्यंनर्ष्व
 स्मिन्नित्यर्थः॥यनुत्रह्यसिद्धंते॥चैत्रादर्षाद्वाधिमासःपरतस्त्वधिकोभवेदिता॥तत्रचैत्रा
 त्स्वमसंक्रांतिहयेष्वर्षोनाधिकःकिंतुपररत्यर्थः॥यच्चमोतिःसिद्धंते॥धटकमागतेस्वर्षे
 श्विकेवायधन्विनामकरेवायकुंभेवानाधिमासोविधीयतरति॥तद्वशिकादिचतुष्टये
 मलमासेसतिर्हर्षतुलाकन्यागतेस्वर्षेऽस्यात्स्वर्षमायधिमासस्यकालाधिक्यमात्रनिषे
 धार्थेनत्वधिकमात्रस्या॥दशांतांफाल्गुनादीनांप्रायोमासस्यचक्षत्रितानुसक्तत्वंभ
 वतीत्येषशास्त्रविनिश्चयः॥इतिहेमाद्रौ॥विष्णुधर्मविरोधात्॥मलमासेऽष्टकादिनि
 षेधानुपपत्तेश्च॥मकरेवायकुंभेचेतिदृष्टंतात्पर्यंप्राप्यभावात्॥हयस्यागमनकाल
 उक्तःसिंहान्तशिरोमरौ॥गतोऽयमदिनंदैर्गतिशाककालेतिथीशेर्भविष्यत्ययंगा
 सस्वर्षः॥गजाद्वाग्निभूभिस्तथाप्रायशोयकुवेदेदुर्वर्षःकचिद्वैकुंभश्चेति॥अथ
 यश्चत्वारः॥अद्वयःसत्या॥नंदाःनवा॥एषांप्रातिलोभ्येतयाते॥९७४ तैमितेवर्षेकश्चि
 त्क्षयमासःशर्वज्ञातइत्यर्थः॥तिययःयचदशैशाष्टकादशञ्चैको॥९९१५सर्वमिते
 पातेकश्चिद्विष्यतीत्यर्थः॥अंग६॥अक्ष५॥सूर्याः१२॥एकत्र१२५६॥गजाः८॥अ
 द्वयः७॥अग्निः३॥भूः१॥एकत्र॥१२७८॥कुः१॥वेदः४॥इंदुः१॥एकत्र॥१४९॥गावः

॥कुः॥॥एकत्र॥१९॥एते

र्यनिरूप्यते॥तत्रजावालिः॥नित्यनैमित्तिकेकुर्याच्छादं कुर्यान्मलिम्लुचे।
वारोक्तं काम्यनैव कदाचन॥अयंच काम्यनिषेध आरंभसमाप्तिविषयः।
येमासान्तेषु मम सम्मतः॥व्रतानां चैव यज्ञानामारंभश्च समापनमिति॥तेनैवोक्तत्वा
त्॥असूर्याः अधिकमासा इत्यर्थः॥तत्रमंडलंतयतेरवेरिति वचनात्॥कारीर्यादे
म्यस्यत्वारंभसमाप्ते भवत एवेत्यादिरन्यत्र विस्तरः॥काठकगृधेऽपि॥मलेऽन्यगतिं
कुर्यान्नित्यनैमित्तिकी क्रियामिति॥तानि नैमित्तिकानि दीपिकाया मुक्तानि॥यन्नैमि
त्तिकमग्निनक्षत्रनुगताया धानमर्शसुवासंस्कारादिविलोयने सति पुनः प्रोक्तं प्रतिष्ठा।
दिकमिति॥गत्यंतरयुतं तु सोमादिहेयमेव॥तत्र कर्तव्या मुक्तानि कालादर्शः॥द्वाद
ःसयिंशंतं कर्म ग्रहणजन्मनोः॥सीमंते पुंसवे श्राद्धं द्वावेतौ जातकर्मच॥रोगेशांतिर
लभ्ये च योगेश्राद्धं व्रतानि च॥प्रायश्चित्तनिमित्तस्य वशात् सर्वे परत्र च॥अद्भ्योदकुंभम
न्वादि महालयपुगादिषु॥श्राद्धं दर्शय्य हरहः श्राद्धमूनादिमासिकं॥मलिम्लुचायमा

॥श्राद्धं तु सर्वहृष्टेषु तीर्थेष्वेव पुगादिषु॥मन्वादिषु यवहान
भूहिरण्यानां संध्यायासनयोः क्रिया॥यवहोमश्चाग्रयणं साग्ने

ष्टिश्च यवैरिति॥नित्याग्निहोत्रहोमश्च देवतातिथिश्च जने॥स्नानं च स्नानवि
धेयवर्जितं॥तर्पणं च निमित्तस्य नित्यत्वादुभयत्र चेति॥एतौ पुंसवत सीमंतौ॥एतच्च ग
र्भाधानाद्यन्वप्राशनांत संस्कारोपलक्षणां॥तदुक्तं दीपिकायां॥गर्भाधानमुखं च
विधि

योश्च पित्र्यमधिके मास्येव माघाचरेदिति॥अलभ्ये योगेश्राद्धोदययप्रकादौ काम्यान्
पित्रतादीनिकार्याणीत्यर्थः॥शर्वे परत्र मलेषु द्वेचेत्यर्थः॥महालयशब्देन मघात्रयो
दशुच्यत इति माधवः॥दर्शश्राद्धं मलेयिकार्यं॥यतु ऋष्यशृंगः॥संवत्सरान्तिरेकेण प्रा
सोयः स्यान्मलिम्लुचे॥तस्मिंस्त्रयोदशे श्राद्धं न कुर्यादिदु संक्षय इति॥तत्काम्यदर्शश्रा
द्धविषयः॥काम्यनैव कदाचनेति वचनात्॥दर्शच काम्यश्राद्धं कथां चेदि नश्चेत्यादि।
नायाज्ञवल्क्येनोक्तं॥नित्यं तु मलेषु भवत्येव॥दर्शय्य हरहः श्राद्धं दानं च प्रतिवास
रं॥गोभूतिलहिरण्यानां मासेषु स्यान्मलिम्लुच इति मान्योक्तेरिति॥हेमाद्र्याद
यः॥दिवौ द्वासीयेपि॥अनिंदुरिंदुशर्णाच हरिवारो बुधाष्टमी॥नाधिमासे परित्या
ज्याः सीमंतान्नाशने शिशोरिति॥अनिंदुदर्शः॥द्विविधमय्यमाश्राद्धं न कार्यमिति
त्वयराकः॥तत्रयद्विहितं कर्म उत्तरे मासिकारयेदित्युक्तेः॥षष्ठ्यानुदिवसैरिति॥शु
द्धमासकरो यिशास्त्रार्थोपयतेर्द्दर्शश्राद्धं मलेन कार्यमिति प्राचीनगोडाः शूलया
शिश्च संवत्सरप्रदीयेपि॥एकरासिस्थिते सूर्ये यदा दर्शद्वयं भवेत्॥दर्शश्राद्धं तदा
दौ स्यान्न परत्र मलिम्लुचे॥अत्रापि प्राग्वद्यवस्था॥यद्यपि कालादर्शं सर्वं दार्ष्टिकं

मलमासेहितीयाद्यादिकंतु शुद्धमासएवकार्ये॥ असंक्रांतेपिकर्तव्यमादिकं प्रथमं हि
 जैः॥ तथैवमासिकं प्राहं संपिंडीकरांतथेति॥ हारीतीतेः॥ आदिकं प्रथमं यस्यात्तत्कु
 र्वीतमलिम्बुचे॥ चतुर्दशेनुसंप्राप्तेकुर्वीतपुनरादिकमिति स्मृतं तरोक्तेः॥ पुनरादिकं
 द्वितीयादिवार्षिकं त्रयोदशेमासे॥ तीतेचतुर्दशदिनेकुर्यादित्यर्थः॥ यत्तस्यव्रत
 वर्षेवर्षेषुयच्छ्राद्धंमातापित्रोर्मृतेहनि॥ मलमासेनतत्कार्यं व्याघ्रस्यवचनेयथेति॥ त
 द्वितीयादिवार्षिकविषयं॥ आदिकं प्रथमं यस्यात्तत्कुर्वीतमलिम्बुचरति॥ पूर्वोक्त
 वचनात्॥ यत्रद्वादशमासिकं शुद्धमासेभवति तत्रत्रयोदशेऽधिकएवादिकं कार्यं॥
 यत्रत्वधिकमध्येद्वादशमासिकं तत्रतस्यद्विराष्ट्रित्वात्॥ चतुर्दशे शुद्धएवप्रथमा
 दिकमिति निष्कर्षः॥ तेन द्वितीयादि शुद्धमासएवा॥ षष्ठीचंद्रोदये॥ दिवौदासीये म
 न्यारिजातेचैव॥ मलमासमृतानांतुयदासएवाधिकस्यात्तदातेनैवकार्यं॥ यदापे
 दीनसिः॥ मलमासेमृतानांतुश्राद्धंयत्प्रतिवत्सरं॥ मलमासेयिकर्तव्यं नास्तेषांतु कथं
 चनेति॥ यत्तद्वद्वशिष्टः॥ आद्वितीयाहनि संप्राप्ते अधिमासो भवेद्यदि॥ मासहयेपिकुर्वीत
 आहमेव न्येयुतीति॥ यच्च व्यासः॥ उत्तरेदेवकार्याणिपितृकार्याणि चोभयोरिति॥
 तन्मासिकादि विषयं॥ योगादिकं मासिकं च प्राहं चापर्यसिकं॥ मन्वादिकं तैथिकं च
 कुर्यात्मासहयेपिचेति स्मृतिचंद्रिकोक्तेः॥ तैथिकं तीर्थप्राहं॥ तच्च मासहयेपि कार्यमि
 ति त्रिस्थलीसेतोभट्टाः॥ कैचित्तु॥ प्रतिमासंमृताहेचप्राहंयत्प्रतिवत्सरं॥ मन्वादौचपु
 गादौ च तन्मासोरुभयोरपीति मरीवि वचनात्॥ वर्षेवर्षेण यच्छ्राद्धं मातापित्रोर्मृतेह
 नि॥ मासहयेपितत्कुर्याद्व्याघ्रस्यवचनेयथेति गालवीनोक्तेः॥ तस्यादिकं मासहये कार्यं
 मित्याहुस्तत्तच्छ्राद्धं॥ प्रतिमासेमृताहेकियमारांमासिकं॥ प्रतिसेवत्सरं कियमारां कल्या
 दिप्राहमिति मरीवि वचसेमदनरने व्याख्यानात्॥ गालवीयस्य च मासहयान्मके स
 यमास इति माधवेन व्याख्यानात् यच्च कैश्चिदुक्तेः॥ प्रथमादिकं मासहये कार्यं॥ आदिकं
 प्रथमं यस्यात्तत्कुर्वीतमलिम्बुचे॥ त्रयोदशे च संप्राप्ते कुर्वीत पुनरादिकमिति यमोक्ते
 रिति॥ तदपि चिंत्यं॥ पुनरादिकं द्वितीयादिवार्षिकं त्रयोदशे तीते चतुर्दशे कुर्यात्॥ अ
 न्यथासांवत्सरं न वर्धेत प्राहं तत्रमृतेहनीति यैः दीनसि विरोधस्यादिति हेमाद्रौ षष्ठीचं
 द्रोदये च॥ एतेन न वर्धेत न हि याच्छुद्धेपिकुर्यादेवेत्येतं न भव्याख्यामानाभावात्परा
 स्ता॥ पूर्वव्याख्यायां न हारीतीये प्रथमग्रहरामेवमानं॥ यदपि तिरीया मृतेऽर्धोक्तका
 लादर्शवचनामलमासेप्राहदिनस्यबंध्यत्वनिरासार्थं पित्रुद्देशेन ब्राह्मणभूमोजयित्वा
 शुद्धमासे संपिंडं प्राहं कुर्यात्॥ पिंडवर्जमसंक्रांते संक्रांतौ पिंडं संपुते॥ प्रतिसेवत्सरं
 प्राहमेव मासहयेपि चेति॥ इह यराशरीकैरिति॥ तदपि चिंत्यं पूर्वोक्तवचनस्य स्य सर्व
 भाव्यधिकमासविषयत्वात्॥ तत्र हि मासहयप्राहसुक्तं तदाह सत्यतया॥ एकएव स
 दमास संक्रांतिद्वयं संपुते॥ मासहयगते प्राहं मलमासेपि शस्यतरिति मासहयगतेऽर्धो सं

क्रांतगतं क्षयगतं च॥ मलमासे क्षयमासे॥ अविशदात्तत्सर्वाधिमासे चेति हेमाद्रिः॥ दीपि।
 कापि॥ तत्पाकसंयधिमासको यदि भवेत्तत्र तस्य संवत्सरं तस्मिंश्चुद्धतया क्षये च वचनात्कुर्या
 द्योः कोविद इति॥ कालादर्शयेत्तद्विषय एवेत्यलं बहुना॥ मलमासवर्ज्यासुक्तानि काला
 दर्श॥ अनित्यमनिमित्तं च दानं च महदादिकं॥ अग्राधानाधराक्ष्वतीर्थयात्रामरेक्षणम्
 ॥ देवारामतडागादिप्रतिष्ठा मौंजिवंधनं आश्रमस्वीकृतिः काम्यदृष्टोत्सर्गश्च निष्क्रमः॥
 राज्याभिषेकः प्रथमश्रुता कर्मव्रतानि च॥ अन्नप्राशनमारंभोगृहाणां च प्रवेशनं॥ स्ना
 नं विवाहो नामानियत्र देवो महोत्सवः॥ व्रतारंभसमाप्ती च कर्मकाम्यं च याग्यनां॥ प्राय
 श्चित्तं तु सर्वस्य मलमासे विवर्जयेत्॥ उपाकर्मात्सर्जनं च यवित्रदमनार्यणां॥ अवरोह
 ष्वहेमंतः सर्पाणां वलिरष्टकाः॥ ईशानस्य वलिर्विष्णोः शयनं परिवर्तनं॥ दुर्गेन्द्रस्याय
 नोत्थाने ध्वजोत्थानं च वज्रिणाः श्वेत्प्रतिषि विद्वानिय रत्रात्पाचं देविकप्रिति॥ अत्रमू
 लवचनानि हेमाद्रिमाधवादिभ्यो ज्ञेयानि दिवोदासीयेऽपि॥ यात्रोत्सवं च देवादि सपथं
 दिव्यमेव च॥ मलमासे न कुर्वीत व्यासस्य वचनं यथेति॥ अयं निर्णयः क्षयमासे पि ज्ञेयः
 रविसंक्रमहीने यो वज्र्या वज्र्या विधिः स्मृतः॥ स एव तु द्विसंक्रांते मलमासे युदी रित
 इति॥ काठकगृह्योक्तेः॥ क्षयमासे मृतानां प्रत्यादिके विशेषो हेमाद्रौ॥ तिथ्यर्द्धे प्रथमेश
 वो द्वितीयेर्द्धे तथोत्तरः॥ मासाविति बुधैश्चित्तो क्षयमासस्य मध्यगो आदिकवद्द्वीपने
 पि ज्ञेयं॥ यन्मलमासे वर्ज्यमुक्तं तच्छुक्रगुर्वोरस्तादिष्यपि ज्ञेयं तदाह वृहस्पतिः॥ वा
 लेवायदिवा वृद्धे शुक्रे वा संगते गुरौ॥ मलमासे ईवैता निवर्जयेद्देवदर्शनमिति॥ अना
 दिदेवतान् वृद्धाऽशुचः स्युर्नष्टभार्गवे॥ मलमासे य्यना वृत्ततीर्थयात्रां विवर्जयेत्॥
 आवृत्ततीर्थे दोषाभावमात्रं ननु फलमिति वाचस्पतिमिश्राः॥ तन्ना॥ असति बाधके
 फलहेतुत्वाक्षतेः॥ लक्ष्मीपि॥ नीचस्थे वक्रसंस्थे यतिचरणगते वालवृद्धास्तगे वा
 । संन्यासे देवयात्रा व्रतनियमविधिः कर्णवेधस्तदीक्षा॥ मौंजीबंधोंगनानां परि
 रायनविधिर्वास्तुदेवप्रतिष्ठा॥ वर्ज्याः सद्भिः प्रयत्ना त्रिदशयतिगुरो सिंह राशि
 स्थितिचेति॥ दीक्षायागदीक्षा॥ आगमदीक्षा च॥ तथा॥ उद्यातचूडा व्रतबंधदीक्षा
 विवाहयात्रा च वधूप्रवेशः॥ तडागकूपत्रिदशप्रतिष्ठा वृहस्पतौ सिंहगते न कु
 र्यात्॥ दिवोदासीये॥ गुर्वादित्ये गुरो सिंहनेष्टे शुक्रमलिस्तुचे॥ गृहकर्मव्रतं या
 त्रामनसा यिनचित्तयेत्॥ अस्यायवादः॥ तत्रैव ब्राह्मे॥ मुंडनं चोपवासं च गौत
 म्यां सिंहगे गुरौ॥ कन्यागते नुरुक्ष्मायाननुत्तरीरवासिना तथा आघासागौतमी
 गंगा द्वितीया जानू वीस्मृता॥ सर्वतीर्थफलं स्नानाद्गौतम्यां सिंहगे गुरौ॥ संहिता
 प्रदीये॥ स्यात्सप्त रात्रं गुरुशुक्रयोश्च बालत्वमन्हांदशकंच वाढ्यं॥ वृद्धौ सिते ज्या
 वशुभौ शिशुत्वेशस्तौ यतस्तावुपचीयमानादिति॥ वशिष्टः॥ अतिचारगते जी
 वे वर्जयेत्तदनंतरं॥ व्रतोद्वाहादिकार्येषु अष्टाविंशतिवासरात्॥ वाल्यादिलक्षणा

मुक्तब्रह्मसिद्धांति॥रविणासंतिरन्येषां ग्रहाणां मसु उच्यते॥ततोर्वाग्वाहकं प्रोक्तमूर्ध्वं वा
 लं प्रकीर्तितमिति॥वाल्मादियि परिभारां च वृत्तशतेवालः शुक्रो दिवसदशकं पंचकं चैव वृद्धः
 पश्चादन्धान्नितयमुदितः पक्षमैघ्रां क्रमेण॥जीवो वृद्धः शिशुरपितथायक्ष्ममनैः शिशू
 तौ वृद्धौ प्रोक्तौ दिवसदशकं चापरैः सप्त रात्रां॥पश्चिमतः उदयेदशदिनां॥वालः अ
 स्ते पंचदिनानि वृद्धः सर्वतो दिनत्रयावालः पक्षं च वृद्ध इत्यर्थः॥जीवो गुरुः॥अन्यत्र त्व
 न्यथोक्ता॥प्राक्यश्चादुदितः शुक्रः पंचसप्त दिनं शिशुः॥विपरीतं तु वृद्धत्वं तद्वदेव गुरो
 र्पितृति एषां ग्रहाणां व्यवस्था माह॥मिहिरः॥वहवो दर्शिताः कालायेवास्मै वाहके पिवा॥
 ग्राह्यास्तत्राधिकाः शेषादिशभेदादुत्पद्यते॥दिशभेदं च मदनरत्ने गार्ग्यः शुक्रो गुरुः प्रा
 क्यपराक्चवालो विधेदशवंतिषु सप्त रात्रां॥वंगेषु हराणामुच्यते च यंच शेषे च देशे त्रिदि
 नं वदंति रति॥अस्मदिरपवादः॥काशी खंडे॥नयहासोदयकृतौ दोषो विस्तेस्वराख्ये
 त्रिस्थली सेतौ॥वायवीये॥गोदावर्या गयायां च श्रीशैले ग्रहराहये॥सुरासुरगुरुणां च
 मोक्षदोषो न विद्यते॥ग्रहराहये तन्निमित्तकं कुरुक्षेत्रयात्रादानादवित्यर्थः॥तदाह वि
 स्थली सेतौ लज्जः॥उत्पलवे शीतलभाउभानोरर्द्धे रवे चैकपिलाख्य वस्त्रां॥सुरासुरेभ्यो लज्ज
 ये पितीर्य यात्राविधिसंक्रमणे च शस्तः॥इत्यले वदना॥मलमासे वृत्तविशेष उक्तो हेमाद्रौ
 पात्रे॥अधिमामे तु संप्रति त्रयस्त्रिंशत्तु देवताः॥उद्दिश्या प्रयत्नेन षष्ठीदानफलं लभेत्॥
 अधिमामे तु संप्रति गुडसर्पिर्युतानि च॥त्रयस्त्रिंशदप्रयानि दानानि दिने दिने॥साज्या
 नि गुडमिश्राणि अधिमामे न्यूयात्रमा॥त्रयस्त्रिंशदप्रयाने कां स्पय त्रिनिधाय च॥सप्तत्वं च
 हिरण्यं च जह्मराय निवेदयेत्॥विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः॥अष्टपान्नप्र
 दानेन मम पापं व्ययो हुतु॥नारायणजगद्गीतमांस्करप्रतिरूपक॥व्रतेन तेन पुत्रांश्च संप
 द्वापि वर्द्धया॥यस्य हस्ते गदा चक्रे गरुडो यस्य बाहनं॥शंखः करतले यस्य समो विष्णुः प्रसी
 दन्॥कलाकाष्ठादिरूपेण निमेषघटिकादिना॥यो वंचयति भूतानि तस्मै कालात्मने नमः
 कुरुक्षेत्रमयं देशः कालः पर्वदिजो हरिः॥षष्ठीसममिदं दानं गृहाराणु रूपां त्रमा॥मलानां
 च विषुद्धार्थं पापप्रशमनाय च॥पुत्रपौत्राभिवृद्धार्थं तद्वदस्याभिमांस्करा॥मंत्रेणानेन यो
 दद्यात्त्रयस्त्रिंशदप्रयकान्॥प्राप्नोति विपुलां लक्ष्मीं पुत्रपौत्रादिसंपदं रति॥रतिमीमांस
 ककमलाकरमहद्वृत्ते मासमलमासस्य मास निर्णायः॥यस्य निर्णायस्तु॥देवेभ्यः
 शुक्तपक्षः कृष्णः पित्रे विशिष्यत रतिमाधवेनोक्तः॥अथ तिथि निर्णयः॥तत्र तिथिर्ह
 धा॥शुद्धा विद्वाचा विधरहिता शुद्धा॥न त्सहिता विद्वा॥तत्र शुद्धायामसंदेहादिद्वानि री
 यते॥तत्र सामान्यतो विधमाह माधवीये ष्ठीनसिः॥यस्य हयैपि तिथयः स्तिथिं सर्वांत यो
 त्ररां॥त्रिभिर्मुहूर्तैर्विध्यंति सामान्यं विधिः स्मृत रति॥हेमाद्रिमदनरत्नादौ तु हि सुहर्त्रो
 युक्तः॥उदितं देवतं मानोपि त्रयमस्ति ते रवौ॥हि सुहर्त्रो विरहश्च सातिथिर्हयकच्यो
 रिति विष्णुधर्मोक्तेः॥हि सुहर्तृत्वं चानुकल्पः॥हि सुहर्ता यिकर्तव्यायातिथिर्हृद्गमिनी

ति। दक्षिणादिशब्दोक्तेः अयं वेधः प्रातरेव सायंतु त्रिमुहूर्तवेध एव॥ यांतिथिं समनुप्राप्य या
 त्संयमिनीयति॥ सातिथिस्तदिने प्रोक्ता त्रिमुहूर्तवया भवेदिति स्कांदोक्तेः॥ दीपिकायि॥
 त्रिमुहूर्तगतु संकलासायति॥ यानितु॥ त्रतो यवासस्नानादौ घटिकैकाऽपिया भवेत्॥
 उदये सातिथिर्याहा वियरीतानुपैतुके। रत्यादीनि स्कांदादिवचनानि तानि॥ वैखानराधि
 करणात्पायेनाऽदयवस्तुत्वा त्रिमुहूर्तप्रशंसा पराणि॥ तिथिविशेषे वेधविशेषस्कांदे।
 नागोद्वादशनाडीभिर्द्विकृपंचदशमित्यथा॥ भूतोद्वादशनाडीभिर्द्वयत्युत्तरांतिथि
 मिति॥ अयंचो यवासातिरिक्तविषय इति॥ वक्ष्यते॥ इति वेधः॥ तत्र सर्वातिथिर्यदहः क
 र्मकालव्यापिनी सैव ग्राह्या कर्मणो यस्य यः कालस्तत्कालव्यापिनी तिथिः॥ तथा कर्मा
 णिकुर्वीत ह्रासदृष्टीनकारणमिति विष्णुधर्मोक्तेः॥ दिनद्वये तद्याप्तावेकदेशव्याप्तौ वायु
 गमवाक्या निर्णायः॥ तस्य रक्षा बाधेनीय पत्रेः॥ कर्मकालस्य प्रधानत्वाच्च युग्मवाक्यं तु नि
 गमः॥ युग्मात्रियुगभूतानां षण्ण्योर्ध्वं सुरंध्रयोः॥ रुद्रेणाद्वादशी युक्ता चतुर्दश्यां च र
 णिमा॥ प्रतियद्यथो मावास्यातिथ्योर्युग्मं महाफलं॥ एतद्व्यसं महादोषं हंति पुराणपुराण
 तमिति॥ अत्र रंभांताः शब्दा द्वितीयादिनवम्यंततिथिवाचकाः॥ रुद्रएकादशी॥ द्वितीया
 तृतीया युतासा च द्वितीया युतेति सप्तयुग्मानीत्यर्थः॥ इदं च शुक्लपक्षे अमाप्रतियद्युग्म
 स्य शर्णिमायाश्चतत्रैव सत्वात्॥ इतिकेचित्॥ तत्वं त्वमाप्रतियद्युग्मात् कृष्णपक्षलिं
 गात्॥ पक्षद्वयपरमिदं तत्र द्विशेषवाक्यैः कृष्णेतिथिविशेषेऽप्युद्यत इति॥ दशमी तृता पुराण
 समुच्चये॥ संशरोदिशमी कार्यमिच्छिता सर्वयायवेति॥ संशरो शुक्लपक्षे त्रयोदशी तु सुमा
 नुनीक्ता॥ त्रयोदशी तु कर्तव्याद्वादशी सहिता मुन इति॥ कृष्णपक्षे त्वापस्तवः॥ प्रतियत्स द्विती
 यास्या द्वितीया प्रतिष्ठुता चतुर्थी संयुताया च सा तृतीया फलप्रदा॥ यंचमी च प्रकर्तव्या षष्ठा यु
 क्ता च नारद॥ कृष्णपक्षे ष्ठी चैव कृष्णपक्षे चतुर्दशी॥ सर्वविद्वा प्रकर्तव्या परविद्वानकुत्र
 चित्॥ दशमी च प्रकर्तव्या सदुर्गा द्विजसत्तम॥ षष्ठ्यष्टमी अमावास्या कृष्णपक्षे त्रयोदशी॥ ए
 ताः परयुताः रक्षाः पराः सर्वे रासंयुता इति॥ यनुव्याघ्रः॥ खर्वोदर्यस्तथा हिंसा त्रिविधं तिथि
 लक्षणं॥ खर्वोदर्यो यरो रक्षो हिंसा स्यात्खर्वकालिकीति खर्वः साम्यं दर्यो दृष्टिस्तयोः परा॥
 हिंसा क्षयस्तत्र सर्वेत्यर्थः॥ एतच्छब्दादिविषयं॥ द्वितीयादिषु युग्मानां पञ्चानि नियमादि
 षु॥ एको द्विष्टादिदृष्ट्यादौ ह्रासदृष्ट्यादिचोदनेति व्यासोक्तेः॥ नियमादिषु व्रतदानादिदेव
 कर्मसुरेको द्विष्टादितीर्थैर्दृष्ट्यादिविषयः॥ कर्मकालव्याप्तिभावे कर्मोपक्रमकालमेव ग्रा
 ह्या॥ कर्मोपक्रमकालगतकृतिभिर्याहा॥ न युग्मादर इति॥ दीपिकोक्तेः॥ यानितु॥ यांति
 थिं समनुप्राप्य उदयं याति भास्करः॥ सातिथिः सकलाज्ञेयादानाध्ययनकर्मस्वित्या॥
 दीनितानि त्रिमुहूर्तादिस्तुतिरिति निर्णयशैली अथैकभक्तांतत्कालः पाप्मे॥ मध्याह्न
 व्यापिनी ग्राह्या एकभक्ते सदा तिथिरिति॥ मध्याह्न अयंच धामभक्तदिनतृतीयांशः॥
 तेन यद्यपि द्वादशदंडानंतरं प्राप्यते॥ तथापि दिनाहं समये तीते भुज्यते नियमेन यत्न ए

कभक्तमिति प्रोक्तमतस्तस्यादिवैवहीति स्कांदोक्तेः षोडशसप्तदशादिदं उमुखकालः॥
दीपिकायां तु मध्याह्नात्पदलेत्रिभागदिवसे स्यादेकभक्तमिति॥ ततः सूर्यास्तपर्यन्तं गौ-
राः॥ दिवैवहीत्यस्य वैवर्थापत्येत्तत्परत्वात्॥ अत्र सर्वेद्युर्वाग्निरपरिद्युत्तमयेद्युर्वाग्नि-
स्तदभावो शोभाप्रित्तत्राः पिसाम्यं वैषम्यं वेति सद्यः स्यात्॥ तत्राद्ययोरसंदेह एवाह-
तीयेतु सर्वे न्हि गौरा मुख्यव्याप्तेः सत्त्वात् सर्वेति माधवः॥ युग्मवाक्यान्निर्णीय इति हेमा-
द्रिः॥ चतुर्थपक्षे परैव संकल्पकाले सत्त्वादितिकेचित्॥ गौराकालव्याप्तेश्चतुर्थपक्षे स-
त्त्वात् वैषम्ये गौरा शोभाप्रियाधिका सायाद्या॥ साम्ये सर्व्वी॥ अयं च स्वतंत्रैकभक्तनिर्णी-
यः॥ अस्यांगे उयवास प्रतिनिधौ तदनुरेणानिर्णीयः॥ अथ नक्तं॥ तच्च दिनानशन-
सर्व्वरात्रिभोजनं॥ तत्र प्रदोषव्यापिनीयाद्या॥ प्रदोषव्यापिनीयाद्यातिथिर्नक्तत्रिते-
देति वत्सोक्तेः॥ प्रदोषस्तु॥ त्रिमुहूर्त्तप्रदोषः स्यात्तु भानावसंगति सति॥ नक्तं तत्र नुका-
न्यमिति शास्त्रवितिश्वय रतिमदनरत्ने व्यासोक्तेः॥ तत्रापि त्रिदंडोत्तरं याद्यं॥ सायं॥
संध्या त्रिघटिका अस्तादुपरिभास्तत्परिस्कांदोक्तेः॥ दंडत्रयस्य संध्यात्वात्॥ तत्रा-
चत्वारिमानिकर्माणि संध्यायापरिवर्जयेत्॥ आहारं मेषु न निद्रां स्वाध्यायं च चतुर्थ-
कमिति मार्कंडेयेन भोजननिषेधात्॥ मुहूर्त्तेन दिनेन नक्तं प्रवदंति मनीषिणः॥ नक्ष-
त्रदर्शनान्नक्तमहं मन्त्रेण गणाधियेति माधवीये भविष्योक्तेः॥ मोगस्तु॥ प्रदोषास्त-
मयाहर्धघटिकादयमिष्यत्परिवत्सोक्तेः॥ प्रदोषसंध्याचदिनरात्रौ संधौ मुहूर्त्त-
॥ अर्वांगसमयासंध्या व्यक्तीभूतानतारकायावत्॥ तेजःपरिहानिवशाद्वा नीरू-
र्ध्वोदययावदिति वराहोक्तेरित्याहुस्तन्ना॥ अस्य संध्यावदनानध्यायादियत्परत्वात्॥
अतएव तत्र खंडमंडलस्य संध्यात्वमुक्तं विज्ञाने स्वरेणाप्यत्र मदनरत्ने नक्तस्य वैध-
त्वाद्वागप्राप्तभोजनगोचरो निषेध इत्युक्तं न विधेर्निषेधाविरोधात्॥ अन्यथा क-
पिंजलानित्यत्र त्रिभ्योधिकानां हि संनस्यात्॥ सायंकालेन नक्तं तु दिनद्वये प्रदोषस्य
शेतेयं॥ अतथा त्वपरत्र स्यादस्तादव्याय्यतो हि सेति॥ जावास्त्रिचनात्॥ प्रदोषा-
व्यापिनी न स्याद्विज्ञानं विधीयते॥ आत्मनो हि गुणाद्या मदीभवति भास्करे॥
तन्नक्तं नक्तमित्याहुर्न नक्तनिशिभोजनमिति स्कांदोक्तं च यस्यादीनामपि सायाह्नेन नक्तं
॥ नक्तं निशायां कुर्वीत गृहस्थो विधिसंयुतः॥ यतिश्च विधवा चैव कुर्यान्न स हि वाक-
रमिति॥ तत्रैव स्मृत्यंतरात्॥ उदमसुत्रविधुरो यस्य साराम्॥ सुत्रवत् स्तरात्रावेवा-
नाश्रमीयाश्रमी स्यादपत्नीकौ पि पुत्रवानिति संग्रहोक्तेः॥ सौरनक्तं तु दिवैवा॥ त्रि-
मुहूर्त्तस्येवाह्निनिशि चैतावतीतिथिः॥ तस्यां सौरं भवेन्नक्तमहं यवतु भोजनमि-
तिसुमेतूक्तेः॥ हरिनक्तं विशेषः कालादर्शस्कांदे॥ उदयस्यासदाह्न्या हरिनक्तं त्रने-
तिथिरिति॥ अन्यनक्तं तु संकां न्यादावपिरात्रावेव॥ निषेधस्य रागप्राप्तभोजनगोच-
रत्वेन वैधावाधकत्वात्॥ दिनद्वयव्याप्तेरपरा॥ उभयोर्यदिवातिथ्योः प्रदोषव्यापि-

नीतिथिः॥ तत्रोत्तरजनकं स्यादुभयत्रापि सायतनिकालादर्शजावालिवचनात्॥ अन्यप
 क्षेषु एकभक्तवन्निर्णयः॥ अत्र विशेषो मदनरत्ने गारुडे॥ हविष्यभोजनं स्नानं सप्तमाह
 रलाघवं॥ अग्निकार्यं मधः शय्या नक्तभोगीषडाचरेत्॥ अग्निकार्यं व्याहृतिहोमः॥ ३५
 तिनक्तम्॥ अयाचिते तु विशेषवचनाभावादुपवासवन्निर्णयः॥ अथ नक्षत्रजनकाल
 ॥ विष्णुधर्मैः॥ उपोषितव्यं नक्षत्रं यस्मिन् सप्तमि याद्रविः॥ युज्यते यत्र वातारा निशीथे श
 शिना सहेति माधवीये स्कान्दे॥ तत्रैवोपवसेदक्षेयन्निशीथादधो भवेत् उपवासे यद्
 संस्यात्तद्दिनैकभक्तयोः॥ अथ व्रतपरिभाषा॥ तत्राधिकारिणो मदनरत्ने भविष्ये॥
 अनग्रयस्तये विप्रास्तेषां श्रेयो विधीयते॥ व्रतोपवासनियमैर्नानादानैस्तथानृपाः॥ अ
 नग्रियहणमुपवासविषयं॥ अतएव देवलः॥ आहिताग्निरनङ्गोऽथ ब्रह्मचारी च ते त्र
 यः॥ अश्वतरे वसिष्ठं तिनैषां सिद्धिरनश्रतां॥ एकादश्यादौ तु वचनाद्भवतीति वक्ष्याम
 श्रद्धस्याप्यधिकारः॥ श्रद्धोवर्गीश्चतुर्थोपिवर्गीत्वाद्दर्शमर्हति॥ वेदमंत्रस्वधा स्वाहा व
 षट्कारादिभिर्विनेति व्यासोक्तेः॥ प्राच्यास्तु॥ वैश्यश्चतुर्थोर्द्विराधिकोपवासनिषे
 धः॥ वैश्याः श्रद्धाश्च ये मोहादुपवासं प्रकुर्वते॥ त्रिरात्रं पंचरात्रं वा तेषां व्युत्तिर्न विद्यते॥
 चतुर्थमक्षरां वैश्ये श्रद्धे चापि विधीयते॥ त्रिरात्रं तु न धर्मज्ञैर्विहितं ब्रह्मवादिभिरिति हे
 माद्रौ वचनात्॥ यावदुक्तनिषेध इत्येके॥ प्रकरणात् महातयो विषय इति युक्तं॥ एवं ह
 रणामपि यत्तु स्कान्दे॥ नास्ति स्त्रीरांश्च कुर्यात्तत्र तं नाप्युपोषरां॥ भर्तुः शुश्रूषये वैता॥
 लोकानिष्ठान् व्रजंति हि॥ यदेवेभ्यो यच्च पित्रादिकेभ्यः कुर्याद्भर्ता भ्यर्चनं सत्क्रियां च त
 स्य हर्दं साफल्यं नाप्यविज्ञानादीभुंक्ते भर्तुः शुश्रूषयेव॥ आदित्यपुराणे॥ नारी स्वल्पं न
 नुज्ञाता भर्तुं वापि मुतेन वा॥ विफलं तद्भवेत्तस्या यत्करोत्यौर्ध्वदैहिकमिति॥ और्ध्व
 दैहिकं पारलौकिकं तद्भर्तुन नुज्ञाविषयं॥ भार्या यत्पुर्मतेनैव व्रतादीनां चरेत्सदेति॥
 कात्यायनोक्तेः॥ अत्र विशेषो हरिवंशे॥ स्नानं च कार्यं शिरसस्ततः फलमवाप्नुयात्॥
 स्नात्वा स्त्री प्रातरुत्थाय यतिं विज्ञापयेत्सती॥ तथा॥ गृहीत्वौदुंबरं पात्रं सकुशं साक्षा
 तं तथा॥ गोशृंगदक्षिणं सिंघप्रदह्नीयाच्च तज्जले॥ औदुंबरं ताम्रमयं॥ ततो भर्तुः सती
 दद्यात्ता तस्य प्रयतस्य च॥ आत्मनश्चाभिषेक्तव्यं ततः शिरसि तज्जले॥ उपवासेषु कर्त
 व्यमेतद्वि व्रतकेषु चेति॥ सर्वव्रतेषु संकल्पविधिश्च भारते॥ गृहीत्वौदुंबरं पात्रं वारिष्ठा
 र्णमुदश्रुत्वा॥ उपवासं तु दह्नीयाद्यद्वा संकल्पयेद्बुधः॥ हस्तेनैवेत्यर्थः॥ यथेति याठेय
 त्फलमिच्छेदित्यर्थः॥ अथ व्रतारंभकालः॥ मदनरत्ने गार्ग्यः॥ असुगे च गुरौ शुक्ले वा ले
 वृद्धे मलिम्लुचे॥ उद्यायनमुपारंभं व्रतानां नैव कारयेत्तारत्नमालायां सोमसौम्यगुरुषु
 क्वासराः सर्वकर्मसु भवंति सिद्धिदाः॥ भानुभौमशनिवासरेषु च प्रोक्तमेव खलुकर्म
 सिद्ध्यति॥ तथा॥ विरुद्धसंज्ञारहये च योगास्तेषामनिष्टः खलुपाद आद्यः॥ संवेधुतिस्त
 व्यतिपातनामा सर्वाप्यरिष्टः परिधस्य चाद्भुतसिद्धिस्तु योगे प्रथमे सवज्जे व्याघातसंज्ञे

नवपंचश्लो॥ गंडेति गंडे चयडेवनाऽऽशुभेषु कार्येषु विवर्जनीयाः ॥ अथ भद्रा ॥
 तथा च संयुक्ते ॥ अस्मिन्निदिशयो रूध्वं सप्तमी भूतयोरर्धाः ॥ शुक्ले वेदे शयोरूध्वं भद्रा भव्य ॥
 सुहृत्सोः ॥ श्रीयतिः ॥ न सिद्धिमायातिष्ठत च विष्णो विधारिणातादिकमत्र सिद्धं ॥ अ
 वहारसमुच्चये दशम्या मष्टम्या प्रथममष्टिकायं चक परं ॥ हरिद्युः सप्तम्यां हि दशमष्टिकां
 ते त्रिषट्ठिकां ॥ तृतीया राकायां स्वयमष्टिकाभ्यः परतरं ॥ शुभं विष्टेः पुंशु शिवतिथिच
 तुर्थ्योऽस्तु विरमे ॥ तत्रैवा ॥ सूर्यरात्रिस्थिते पक्षे लक्ष्मि चैव तुष्टश्रुती ॥ सूर्यरात्र्यास्तु मुखं
 त्यागं दश्रुत्वाः पुंशु मेव च ॥ माधवीये ॥ विष्टिर्यदाह निति यैर पराहं जाता ॥ सर्वाहं जा
 निशितदा शुभदा च पुंशु ॥ ब्रह्मयामले ॥ दिनभद्राय दारात्रौ रात्रिभद्राय दारिवा ॥ नत्ता
 जं शुभकार्येषु प्रादुरेवं पुरातनाः ॥ श्रीयतिः ॥ सूर्योऽधमो हादशशंकराच्च यो रंदरा
 द्वा निनवक्रमेणा ॥ सर्वाहं मध्यापरभागं पुंजिविरतनजोतिषिकैः स्मृता नि ॥ ब्रतारं मेव
 विशेषो मदनरत्ने सत्यव्रतेनोक्तः ॥ उदयस्थितिथिर्याहिनमवेदिनमध्यभाक् ॥ साखं
 उान ब्रतानां स्यादारंभश्च समापनमिति ॥ देवलः ॥ शुभमुक्ता प्रातराहारं स्नात्वा च म्यसमा
 हितः ॥ सूर्याय देवताभ्यश्च निवेद्य ब्रतमाचरेत् ॥ मदनरत्ने भविष्येऽसमासं दयादानं
 शौचमिदियनियहः ॥ देवरात्रिहवनं संतोषस्तैयवर्जने ॥ सर्वव्रते स्वयं धर्मसामो
 दशधा स्मृतः ॥ अभिहीमस्तु देवतोऽयाहति होमो वैति वर्द्धमानः ॥ यत्र तेनोक्तं ॥ सर्वमेतत्पु
 रारोक्तं प्रकृतं ब्रतपरं ॥ ब्रतानां तरेतु विंशतिरसत्वे होमो न्यथान ॥ अतएवैकादशं शिष्टा
 नां होमानां चरणमिति ॥ तत्र ॥ जयो होमश्चेति ॥ वक्ष्यमाणैकवाक्यत्वेनास्य काम्यमिति
 परत्वात् ॥ तत्रैतु ॥ सातदशयशुभिश्च विन्दादिप्रकरणास्थिने वनत्रद्वतविशेषहोमविधि
 भिरस्योपसंहार इति ॥ विष्णुधर्म ॥ तज्जय जय न ध्यानं तत्कथाश्च वरादिकां ॥ तद्वचनं
 वृत्तान्ता मकीर्तनश्च वरादायः ॥ उयवासकृता मेतेयुगाः ॥ प्रोक्ता मनीषिभिः ॥ कीर्त्तयेत् ॥
 वहिर्ग्रीमान् यजान्स्मृतिं पतितं चरजस्वलां ॥ न स्पृशेन्नाभिभाषेत न क्षेत ब्रतवासरे ॥ ष
 ष्ठीचक्षोदेयश्च त्रिपुरारो ॥ स्नात्वा ब्रतवता सर्वव्रतेषु ब्रतमूर्त्रेयः ॥ रज्ज्याः सुवर्गामय्या
 द्याशशक्ता वैभूमिशापिना ॥ जयो होमश्च सामान्यं ब्रतानां देवानमेव च ॥ चतुर्विंशहादशवा
 ये च वात्र पयववा ॥ विप्राः रज्ज्या यथाशक्ति तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ अत्र विप्रा इति पुंशि
 गनिर्देशात्पुमांस एव भोजनानुस्त्रियः ॥ एवमसहस्रभोजनादावपि ॥ विरूपैकशेषस्य प्र
 मारणांतरं विनाऽपुंक्तत्वात् ॥ अतएव दयोर्यजमानयोः प्रतिपदं कुर्वाहहृभ्यो यजमाने
 भ्यद्रस्यादौ विरूपैकशेषायोगात्पत्न्यभिप्रायं हित्व बहुत्वं वानसंभवती पुंक्तमाचार्यैः
 पार्थसारथिना च ॥ एतेनैकस्य ब्राह्मणा स्यादस्या भोजनं परस्तां बहुत्वस्यैकपदं पुंसा
 ब्राह्मणा त्वित्वेन भोजनान्वयाभावादिन्यत्र विस्तरः ॥ अद्रस्य प्रतिष्ठावद्विप्रद्वारा
 माहति होम इति वर्द्धमानः ॥ ब्रतमूर्त्रयो ब्रतदेवता प्रतिमाः ॥ प्रतिमास्वरूपं च मदनर
 त्ने भविष्ये ॥ अनुक्तद्रव्यतत्त्वं देवता प्रतिमा च ॥ सोवरीराजतीता श्रीरक्षजामा

त्रिकीतया॥ चित्रजापिष्टलेखोत्पानिजविज्ञानुसृतः॥ आमाषान्मलययंतं कर्तव्याशाख्यव
 र्जितैः तत्रैव ब्राह्मे॥ आसंद्रव्यमनादेशे जुहोतिषु विधीयते॥ मंत्रस्य देवतायाश्च प्रजाप
 तिरिति स्थितिः॥ मंत्रो नुक्तौ समस्तव्याहृतिरूपौ मंत्रः॥ प्रजापतिश्च देवतेति कल्पतरुः॥
 वर्धमानधृतदेवीपुराणे॥ होमो ग्रहादिप्रजायां शतमष्टाधिकं भवेत्॥ अष्टाविंशतिरेष्ट
 वायथा प्राप्तिविधीयते॥ मदनरत्ने॥ अनुक्तसंख्यायत्र स्याच्छतमष्टात्तरं शतं॥ वर्धमा
 नधृतवृद्धशातातयः॥ उपवासं हि जः कृत्वा ततो ब्राह्मणभोजनं॥ कुर्यात्तेनास्यसगु
 ण उपवासो भिजायते॥ व्रतो दायनानुक्तौ नुष्टथी चंद्रोदये नंदिपुराणे॥ कुर्यादुद्या
 यनं तस्य समाप्तौ यदुदीरितं॥ उद्यायनं विनायनुत इतं निष्फलं भवेत्॥ यदि चोद्यायनं
 नोक्तं व्रतानुगुणतश्चरेत् विज्ञानुसारतो दद्यादनुक्तौ दायने व्रते॥ गाश्चैव कांचनं दद्या
 द्रतस्य परिर्हते॥ असंक्तौ नु नारदीये॥ सर्वेषामप्यलाभे नु यथोक्तकरणं विना॥ विप्र
 वाकं स्मृतं शुद्धं व्रतस्य परिर्हते॥ वृथा विप्रवचो यस्तु गृह्णाति मनुजः शुभं॥ अदत्त्वाद
 क्षिणां यायः स्याति नरकं क्रवं भारते॥ वेदोपनिषदि चैव सर्वकर्म सुदक्षिणा॥ सर्वत्र
 तु मयो हि दृष्टा भूमिर्गावो यकांचनं॥ वैजवायः॥ शिवनेत्री इव यस्माद्रजते पितृवल्लभं॥
 अमंगलं तद्यत्नेन देवकार्येषु वर्जयेत्॥ टीउरानं दे देवीपुराणे॥ व्रते च तीर्थैः ध्ययने
 आदेः पितृविशेषतः॥ परान्नभोजनादेवि यस्यान्नं तस्य तत्फलम्॥ ष्ठथी चंद्रोदयेऽपि
 पुराणे॥ नित्यस्नायी मिताहारो गुरुदेव हि जाचकः॥ क्षारं क्षौद्रं चलवरां मधुमांसानि
 वर्जयेत्॥ क्षारस्तु तत्रैवोक्ताः॥ तिलमुद्गादने शिष्यं शस्ये गोधूमकोद्वौ॥ धान्यकंदेव
 धान्यचरामी धान्यंतथैव च॥ स्निग्धधान्यंतथा यरण्यमूलं क्षारगणः स्मृतः गोधूमानां तु
 तत्रैव प्रतिप्रसवः॥ त्रीहिषष्टिकमुद्गाश्च कलापाः सतिलं पयः॥ श्यामाकाशशालिनी
 वाराः गोधूमाद्या व्रते हिताः॥ कृष्णालावुवार्त्ता कपालं कीजोत्तिका स्यजेत्॥ चरु
 भैक्षं सक्तुकणाशशकंदधिघृतं मधु॥ श्यामाकाशशालिनी वारायावकं मूलं तुलम्
 ॥ हविष्यं व्रतनक्तादावग्निकार्योदिके हितं॥ मधुमांसं विहायान्नद्वते च हितमीरितमिति
 ॥ शमी धान्यमाषादि॥ पालंकी मध्यदेशे योर्ऽशतिप्रसिद्धा॥ ज्योत्तिका कोशातकी॥ मि
 ताक्षरायां गीतमः॥ चरुभैक्ष्यसक्तुकणायावकशाकपयोदधि॥ घृतमूलफलोदका
 निहवीं स्युन्नरोत्तरमशस्तानि॥ ययोदधिघृतं च गव्यमिति॥ अमेचविशेषाः॥ एकाद
 शी चानुमास्यादिप्रकरणे वक्ष्यते॥ गृहीतव्रतन्यागे तु मदनरत्ने क्वागलेयः॥ सर्वव्रतं
 गृहीत्वा यो नाचरेत् काममोहितः॥ जीवन्भवति चंडाली मृतः स्वाचा भिजायते॥ तत्र प्राय
 श्चित्रमुक्तं ष्ठथी चंद्रोदये अग्निगुरुपुराणयोः॥ क्रीधान्यमादात्त्वो मादा व्रतभंगो भवे
 द्यदि॥ दिनत्रयं न भुजीत मुंडं न शिरसो थवेति॥ प्रायश्चित्ताभ्यां तदतिक्तां तत्रतानुष्टा
 नेनास्तीति गम्यते॥ यत्र प्रायश्चित्तं ततः कृत्वा पुनरेव व्रती भवेदिति वचनं॥ अतिक्तां
 तमपि व्रतं कार्यमेवेति शूलपाणिः॥ तन्मध्ये व्रतलोये व्रतशेषसत्त्वे ज्ञेयं॥ एतच्च शक्त

विषयः॥ अशक्तौ तत्कालहेमादौ पुराणांतरे॥ उपवासासमर्थश्चेदेकं विभक्तं भोजयेत्तावद्वा
 दिवाद्याहुक्तश्चेद्द्विष्यतां तथा॥ भुक्तः कृतभोजनः॥ ब्राह्मणभोजनं विनेति शेषः॥ सहस्रस
 म्मिता नृदेवीं जयेद्वा प्राणसंयमान्॥ कुष्णीहादशसंख्याकान्यथा शक्त्वातुरो नर इति॥
 शुद्धित्वे मानस्य॥ उपवासेषु सक्तानां नक्तं भोजनमिष्यते॥ मदनरत्ने वायवीये॥ इय
 दातोपवासस्य फले प्राप्नोत्यसंशयः॥ तथा अपरा कंदे वलः॥ ब्रह्मचर्यं तथा शौचं सत्यमा
 मिषवर्जनं॥ व्रतेष्वेतानि चत्वारि वरिष्ठानीति निश्चयः॥ मानस्ये॥ तस्मात्कृतोपवासेन
 स्नानमभ्यंगसर्वकं॥ वर्जनीयं प्रयत्नेन रूपघ्नं तत्परं नृप॥ अमेचनियमास्तत्र त्रान्वे
 षणीयाः॥ अथ स्त्रीव्रतेषु विशेष उच्यते॥ तत्र हेमादौ व्रतकांडे गारुडे॥ गंधालंकारतो हे
 लपुष्पमाला तुलेपनं॥ उपवासेन दुष्यति दंतधावनमज्जनमिति॥ इदं च सभर्तृकोपवा
 सविषयः॥ अजने च सतां बूलं कुंकुमं रक्तवाससी॥ धारयेत्सोपवासापि अवेधव्यकरण
 तः॥ विधवायति मार्गे राकुमारी वायहक्येति तत्रैव भविष्योक्तैः॥ तथा विष्णुधर्मैः॥
 सर्वेषु तूपवासेषु पुमान्वाथ सुवासिनी॥ धारयेद्भक्तवस्त्राणि कुसुमानि सितादि च
 विधवा शुक्तवसनमेकमेव हि धारयेत्॥ मरुर्या॥ पुष्पालंकारवस्त्राणि गंधधूपा
 तुलेपनं॥ उपवासेन दुष्यति दंतधावनमज्जनममदनरत्ने व्यासः॥ दंतधावनपुष्पा
 दिव्रतेषु स्यान् दुष्यतीति॥ यद्यपीदं सर्वोपवासविषयं प्रतीयते तथापि शिष्टाचार
 त्तो भाग्या धर्म्यं क्रियमाणं न वरात्रि रात्रौ उपवासविषयमेव॥ नत्वेकादश्यादिवि
 षयः॥ असहज्जलपानाच्च सक्तं बूलचर्वणं॥ उपवासाप्रशस्येति दिवा स्वापा॥
 चमैथुनादित्यपरा कंदे वलेन तन्निषेधात्॥ नचास्यं पुविषयत्वेन सावकाशत्वात्
 स्त्रीणां तांबूलादि प्राप्नोतीति वाच्यं॥ तांबूलादि प्रापकस्यैवैकादशीतरविषयत्वेन
 वैपरीत्यस्यापि सुवचत्वात्॥ यतु हरिवंशः॥ अजने रोचनं चैव गंधाः सुमनसस्तथा॥
 व्रते चैवोपवासे च नित्यमेव विसर्जयेत्॥ शिरसोभ्यं जनं सौम्येनैव मेतत्प्रशस्यते॥ न
 यादयोर्न गात्रस्य स्नेहेनेति स्थितिस्मृतेति॥ तत्रैवोक्तं पुराणकत्रतविषयं ननु सर्व
 व्रतसर्वोक्तविरोधादि तिमदनरत्न उक्तम्॥ तत्रैव अश्रुप्रयातो रोषश्च कलहस्य कृति
 स्तथा॥ उपवासाद्गताहापिसद्यो भ्रंशयति स्त्रियां स्त्रियमित्युपलक्षणां॥ मदनरत्ने शि
 वधर्मदानं व्रतानि नियमज्ञानं ध्यानं दुर्तं जयः॥ यत्नेनापि कृतं सर्वं को धितस्य दृष्ट्या
 भवेत्॥ अथ सक्तकादौ निर्यायः॥ तत्र शशवस्त्राणी च योः सर्वस्मात्कर्मणि हृत्त्रिनि
 वन्धेषु स्पष्टं वा॥ गौडस्तुता शौचादावपितामाहुः॥ जानूर्ध्वं क्षतजं जीते नित्यकर्म
 नचाचरेत्॥ नैमिषिकं च तदधः स्ववद्रक्तौ नचाचरेत्॥ लोतकैश्च समुत्पन्नैश्च रक्तैर्म
 णिमेथुने॥ धूमोद्गारे तथा वांती नित्यकर्मणि संयजेत्॥ इत्येभुक्तं त्वजीर्णं च नैव भु
 क्त्वापि किंचन॥ कर्मकुर्यान्नरो नित्यं सक्तकेशृतकेतयेति कालिकापुराणात्॥ वसुत
 मुसर्वं नृदेवी रजोपक्रमात्रमात्रविषयत्वमस्येति युक्तं प्रतीतः॥ तथा हेमादौ याभोग

भिरीसुतिकादिश्चकुमारीवाधरोगिणी॥यदाऽशुद्धातदाभ्येनकारयेत्प्रयत्नास्वयमिति॥पुं
 सोपेयविधिःलिंगस्याविवक्षितत्वात्॥तेनयस्मिन्व्रतेयत्तज्जाद्यक्तंतदभ्येनकारयेत्तर्शरी
 रनियमानस्वयंकुर्यादितिहेमाद्रिव्याचख्यो॥नव्रतिनां व्रतइतिविष्णुक्तेश्चाचारंभस्तुन
 भवत्येवाशुद्धितत्वेविष्णुः॥बहुकालिकसंकल्पोगृहीतश्चपुरायदिस्तुतकेमृतकेचैवव्र
 तंतनैवदुष्यति॥एतत्काम्यपरं॥नित्यंत्वनाख्यमपिकार्यमितिगोडाः॥मदनरत्ने॥४
 र्वसंकलितंयच्चव्रतंसुनियतव्रतैः॥तत्कर्तव्यंनरैःशुद्धदानार्चनविवर्जितं॥माधवी
 येकौर्मे॥काम्योयवासेप्रज्ञातेत्वंतरामृतस्तुतके॥तत्रकाम्यव्रतंकुर्याद्दानार्चनविव
 र्जितमिति॥एतेनसंगेऽधिकारात्तद्गतांगदेवक्षजादिकार्यमितिवर्धमानोक्तिः॥यस्मा
 ॥प्रारब्धक्षजादिकार्यमेवनवरात्रेतुतत्रैवविशेषंवक्ष्यामः॥एवंरजस्वलापि॥यत्र
 सत्यव्रतः॥प्रारब्धदीर्घतयसंनारीणांयद्रजोभवेत्॥नतत्रापिब्रतस्यस्यादुपरोधःक
 दाचनेतितत्प्रतिनिधिनाकारयेदित्येतत्परं॥तदुक्तंमदनरत्नेमात्स्येऽन्तरातुरजोयोगे
 रक्षामभ्येनकारयेदिति॥प्रतिनिधयश्चनिरीयामृतेयेठीनसिभार्यायत्सुर्व्रतंकुर्याद्वा
 र्यायाश्चपतिर्ब्रतं॥असामर्थ्येपरस्ताभ्यांव्रतभंगोनजायते॥स्कांदेयि॥पुत्रंवाविनयो
 येतंभगिनीभ्रातरंतथा॥एवामभावएवान्मंत्राहारांवानियोजयेत्॥कान्यायनः॥यि
 त्मातृभ्रातृपतिगुर्वर्थेचविशेषतः॥उपवासंप्रकुर्वीतःपुण्यंशतपुण्यंलभेत्॥मदन
 रत्नेप्रभासखंडे॥भर्तापुत्रपुरोधाश्चभ्रातायत्नीसखापिच॥यात्रायांधर्मकार्येषुजायं
 तेप्रतिहस्तकाः॥एभिःकृतंमहादेविस्वयमेवकृतंभवेत्॥तत्रैववायवीये॥स्वयंकर्तुमश
 क्तश्चकारयीतपुरोधसेति॥तत्रैववायवीये॥स्वयंकर्तुमशक्तश्चत्वारयीतपुरोधसा॥३
 दंचसर्ववर्गीसाधारणमविशेषात्॥यत्रकश्चिन्महोक्षआह॥शूद्रस्यब्राह्मणादिरेवप्र
 तिनिधिर्युक्तीनशूद्रः॥जयस्तपस्तीर्थसेवाप्रव्रज्यामंत्रसाधनं॥विभ्रैःसंयादितंयस्यसंप
 न्नंतस्यतत्फलमितिमरीचिवचनादिति॥तनुच्छम्॥प्रव्रजादीनांशूद्रेऽसंभवाद्विषये
 प्रायदर्शनादिन्यायेनास्यब्राह्मणादिगोचरत्वात्॥यदाह॥उपवासेव्रतंहोमतीर्थ
 स्नानजपादिकमितिस्वार्धस्तदापिसखदोषः॥स्त्रीशूद्रयतनानिषडितिमातवीये।
 जपनिषेधात्॥ब्राह्मणोऽप्यनवर्गीस्ययःकुर्यात्कर्मकिंचनः॥सतांजातिमवाप्नोतिइह
 लोकेपरत्रचेत्कालहेमाद्रौमरीचिनिषेधाच्च॥वस्तुतस्तुसंस्मरणावचनमात्रमत्रो
 च्यतइति॥प्रतिनिधेःकावार्तेत्यलम्॥अत्रविशेषमाहत्रिकांउमंडनः॥काम्येप्रतिनिधि
 र्नास्तिनित्येनेमित्रिकेचसः॥काम्येषुयत्रमाहूर्ध्वकेचित्प्रतिनिधिविदुः॥नस्यात्प्रतिनि
 धिर्मंत्रस्वामिदेवाभिरर्च्यसु॥सदेशकालयोर्नास्तिनारणोरग्निरेवसा॥नापिप्रतिनि
 धातव्यनिधिद्वंस्तुकुत्रचित्॥हिरण्यकेशिस्तत्रेयि॥नस्वामित्वस्यभार्यायाःपुत्रस्य
 देशस्यकालस्याग्नेर्देवतायाःकर्मणाःशूद्रस्यचप्रतिनिधिर्विद्यतइति॥अथव्रतादिसा
 निपातेनिरीयः॥तत्रतिथिद्वयसन्नियातेतत्रोक्तंदानहोमादिकमेरानुष्ठेयमविरो

धात॥ इदं हवीरव्येवेवा॥ एकमध्येन्यकाम्यकर्मांरभस्तुनभवत्वेवागुणाफलादृते॥ यस्यय
 जेव्रततेतरायनस्त्यायेतेयनन्तिर्नैतिगृह्णातीतिराणाकथनश्रुतेः॥ यत्रव्रतादिकर्ममात्र
 मनंगेनव्यवधानदोषस्सर्वत्रसाम्यात्॥ शिष्टास्त॥ कीर्तिकस्तानादिमध्येलसहोमतला
 भारतश्रवणादिआचरति॥ तन्नित्यमध्येकाम्यमध्येतुचिंत्यं॥ यत्रनक्तैकभक्तादौविरोध
 स्तत्रप्राथम्यादेकभक्तकार्यनक्तनुरेद्युस्तत्रिथोगोणकालेकार्यं॥ समकालीनविरुद्ध
 व्रतादौत्वेकंस्वयंकृत्वात्यद्वार्यादिनाकारयेदितिमाधवः॥ यत्रतुशिवरात्रादौतिथिमध्ये
 पारणायाहिभोजनेप्राप्तं॥ भूताद्यमोर्दिवाभुक्त्वा रात्रौभुक्त्वाचपर्वणि॥ एकादश्यादिवा
 रात्रौभुक्त्वाचांद्रायणंचरेत्॥ इति तन्निषेधश्च॥ तत्रपारणायावैधत्वादिवैवभोजनं॥ नि
 षेधस्तुरागप्राप्तभोजनविषयः॥ एवमष्टम्यादिनक्तत्रतेसंक्रान्तादौरवौसकष्टचतुर्थ्या
 चरात्रौभोजनं॥ यत्रवृष्टम्यादौदिवाभुजिनिषेधः संक्रमेचरात्रावितिनिषेधद्वयंतत्रोप
 वासएवकार्यः॥ यद्यपिपुत्रिणाउपवासोपिनिषिद्धस्तथाप्युपवासनिषेधेनकिंचित्
 भक्ष्यंप्रकल्पयेदितिवचनात्॥ किंचिद्वसयित्वोपवासः कार्यः चांद्रायणमध्येएकाद
 श्यादौतुभोजनमेवकार्यं॥ चांद्रायणस्यकाम्यत्वेननित्यवाधकत्वात्॥ अवाधेनगत्य
 तरासंभवाच्च॥ एकादश्यामेकांतरोपवासादियारणायाजलपारणाकृत्वावयवसेत्॥
 आयोवाअशितमनशितंचतिश्रुतेः॥ एवंहादश्यामासोपवासप्रादप्रदोवादिश्रुतेय
 म्॥ एवंकाम्यनेमित्रिकनित्यत्वादित्ततवलाबलस्वयम्भूमितिदिक्॥ इतिनिर्णयसि
 धौपरिभाषासमाप्ता॥० अथप्रतिपदादिनिर्णयः सुक्तप्रतिपदपराह्व्यापित्वेहवी
 आद्या॥ पुग्मवाक्यात्प्रतिपत्संमुखीकार्यायाभवेदापराह्विकीतिस्कादौक्तेः सुक्तास्या
 त्प्रतिपत्तिथिः प्रथमतश्चेत्तापराह्वेभवेदितिदीपिकोक्तेश्च॥ अपराह्व्ययंचाभक्ते
 दिनेचतुर्थोभागः॥ तदभावेसायान्हव्यापिनीयाद्या॥ तदभावेतुसायान्हव्यापिनीपरिगृ
 ह्यतामितिमाधवोक्तेः॥ रुष्मानुपरा॥ रुष्मात्तत्ररतोखिलेतिदीपिकोक्तेः॥ रुष्मापि
 वैवेत्यनंतमहः॥ सर्वतिथिसुवर्ज्यानुक्तानि॥ मुहूर्तदीपिकायामूक्यांउदहतीफला
 निलवरावज्जैतिलाम्लेतथा॥ तैलेचामलकुंदिवंप्रवसताशीर्षकपालांत्रकं॥ निष्ठा॥
 चांश्चमसरिकाफलमथोदंताकसंज्ञमधुघृतस्त्रीगमनंक्रान्तिपदादिष्ववमावोउ
 राः॥ शीर्षनारिकेलंकपालंअलावू॥ अत्रयदेलं॥ भूपालः॥ कूष्मांडंउदहतीसारंमूल
 कं पनसफले॥ धात्रीशिरः कपालांत्रनखचर्मैतिलानिच॥ सुरकर्मीगजासेवाप्रतिप
 त्पृथित्यजेत्॥ नखंशिबी॥ चर्ममसरिका॥ द्वितीयांतुरुष्माशर्वा सुक्तात्रेतिहेमा
 दिः॥ रुष्माद्वितीयादिमा॥ शर्वाह्वेयदिसासितानुपरतः सर्वेतिदीपिकोक्तेः॥ माधवानं
 तमहमतेतुसर्वापिद्वितीयापरा॥ तथाचमाधवः॥ शर्वेक्षरसतीप्रातः परेकस्त्रिमुहूर्तगा
 ॥ साद्वितीयापरोगेष्वा शर्वविहान्तोन्यथेति॥ तृतीयांतुसर्वमतेरंभाव्यतिरिक्तापरैव
 ॥ तेनपुग्मवाक्परंभात्रतेविषयं॥ परंभाख्यावज्जैयित्वातुतृतीयाद्विजसन्नमां॥ अन्त्येसुसर्व

श्रूयतः ॥ १॥ एतन्निर्णयः ॥ १॥ एतन्निर्णयः ॥ १॥ एतन्निर्णयः ॥ १॥
 राचनेति ॥ यामे गृहस्य स्यादाटी कार्त्तिकी मध्यस्याया कृष्णा विहिता सा पुत्रवती न विध्यते
 ॥ अन्यकृष्णायां तु न विधिः ॥ सर्वविधीनां वनस्य यतिषूपसंहारात् न निषेधः प्राप्तिभावात्
 ॥ शय्यादिवाक्यत्वं पुत्रगृहिगोचरमित्यनेन तद्देहादिग्रन्थाः ॥ दीपिकापि असि
 ज्ञानुशयनीवोधांतरस्याप्यथोन स्यात्सात्मजिनोपीति ॥ मदनरत्ने भविष्येऽपि ॥ यथा शु
 क्ता तथा कृष्णाद्दशी मे सदा प्रिया ॥ शुक्ला गृहस्थेः कर्त्तव्या भोगसंतानवर्द्धिनी ॥ मुमुक्षु
 भिरुक्त्या कृष्णानते तेनोपदर्शितेति ॥ निषेधपालनं काम्यव्रतं च सर्वकृष्णायां सर्वगृहिणां
 संभवत्येव ॥ पुत्रवांश्च सभार्यश्च वंधुयुक्तस्तथैव च ॥ उभयोः यक्षयोः काम्यव्रतं कुर्यात्
 नुवैष्णवमिति नारदोक्तेः ॥ एतच्च सर्वकालादर्श उक्तम् ॥ विधवाया वनस्य स्यते श्वेका
 दशीद्वये ॥ उपवासो गृहस्य स्य शुक्लायामेव पुत्रिणाः ॥ भुजेर्निषेधः कृष्णायां सिद्धिस्तस्य
 ततो व्रत इति ॥ प्राच्यास्तु वैष्णवगृहस्थानां कृष्णापि नित्या ॥ नित्यं भक्तिसमायुक्तेर्नरैर्विष्णु
 परापरैः ॥ यक्षेयक्षेच कर्त्तव्यमेकादश्यामुपोषणं ॥ सपुत्रश्च सभार्यश्च सजनो भक्तिसं
 पुतः ॥ एकादश्यामुपवसेत्पक्षयोरुभयोरपीति नारदोक्तेरित्याहुः पुत्रशत्रुश्चायत्यमात्र
 वचनः ॥ नारायणवृत्तौ ॥ पुमान् स एव मे पुत्रा जायेरन्नित्यत्रायत्यमात्रवाचित्वोक्तेः ॥ जन
 येद्बहुधा पुत्रानितिलिङ्गात् ॥ यौत्रीमाता महस्तेनेति मन्त्रोक्तेः ॥ पुत्रा अपत्यमित्यर्थे स्त्री
 भ्योऽकिं यौत्रेयस्यापत्तेः ॥ पुमान् पुत्रो जायत इति च ॥ उपवासनिषेधे विशेषो वायवी
 यं उक्तः ॥ उपवासनिषेधे तु किंचिद्भक्ष्यं प्रकल्पयेत् ॥ न दुष्यत्युपवासेन उपवासफलं लभे
 त् ॥ भक्ष्यं च तत्रोक्तं ॥ नक्तं ह विद्यान्नमथोदने च फलं तिलाः क्षीरमथांबुचाज्यम् ॥ यत्पुत्र
 गये यदि चापि वायुः प्रशस्तमत्रोत्तरमुत्तरं चेत्पलं ॥ तत्र दशमीवेधोद्देहा ॥ अरुणोदयवे
 धः सूर्योदयवेधश्चेति ॥ आयोगारुडे ॥ दशमीशेषसंपुक्तो यदि स्यादरुणोदयः नैवोपोष्य
 वैष्णवेन तर्हि नैकादशीव्रतमिति ॥ अरुणोदयस्वरूपं च माधवीयेकादश्या ॥ उदयात्प्राक्चा
 तस्तु घटिका अरुणोदय इति ॥ यदपि उदयात्प्राक्पदाविप्रमुहर्त्तदयसंयुता ॥ संश्रुणोका
 दशीनाम तत्रैवोपवसेद्गृहीति गारुडसौरधर्मादिवचनं ॥ यच्च भविष्ये ॥ आदिसोदयवेला
 याः प्राग्मुहर्त्तदयान्विता ॥ एकादशीनुसंश्रुणा विद्यात्पापरिकीर्त्तितेति ॥ तदप्युपसंहारन्याये
 न दंडचतुष्टयपरमेव ॥ हेमाद्रावप्येवं ॥ पुत्रव्रह्मवैवर्त्ते च तस्मिन् घटिकाः प्रातररुणोदयनि
 श्रयः ॥ चतुष्टयविभागो व्रवेधादीनां किलोदितः ॥ अरुणोदयवेधः स्यात्साहं नु घटिकात्र
 यं ॥ अतिवेधोद्दिघटिकाः प्रभासंदर्शनाद्देवाः ॥ महावेधोपितत्रैव दृश्यते को न दृश्यते ॥ नृश
 यस्तत्र विहितो योगः सूर्योदये बुधैरिति ॥ तदप्यवयवद्वारा रुणोदयवेधविशेषपरमेवे
 ति माधवीये मदनरत्ने च ॥ अन्यस्तदयवेधः ॥ तथापि हेमाद्रौ माधवीये गारुडे ॥ उदया
 त्प्राक्त्रिघटिका व्यापिन्येकादशीयदा ॥ संहि ग्यैः कादशीनाम वर्ज्यं धर्मकां सिभिः ॥ उद
 यात्प्राग्मुहर्त्तनव्यापिन्येकादशीयदा ॥ संपुक्तैकादशीनाम वर्ज्यं धर्मवृद्धये ॥ हेमा

विषयाः। अशक्तौ तत्काले माद्रीपुराणांतरे॥ उपवासासमर्थश्चेदेकं विप्रं भोजयेत्तावदना
 दिवाद्याहुक्तश्चेद्दिगुणांतया॥ भुक्तः कृतभोजनः। ब्राह्मणभोजनं विनेति शेषः॥ सहस्रस
 म्मिता नृदेवी जयेद्वापारासंयमाना॥ कुर्म्यहोदशसंख्याकान्यथा शतपातुरो नररति॥
 सुहित्वे मात्स्ये॥ उपवासेषु सक्ता नोनं भोजनमिष्यते॥ मदनरत्ने वायवीये॥ इत्य
 दातोपवासस्य फलं प्राप्नोत्यसंशयं॥ तथा अयं राके देवलः॥ ब्रह्मचर्यं तथा शौचं सत्यमा
 मिषवर्जितं॥ व्रतस्थे तानि चत्वारि वरिष्ठा नीतिनिश्चयः॥ मात्स्ये॥ तस्मान्मृतोपवासेन
 स्नानमभ्यंगहर्षकां॥ वर्जनीयं प्रयत्नेन रूपघ्नं तत्परं नृपा॥ अमेचनियमास्तत्र तान्ने
 षणीयाः॥ अथ स्त्रीव्रतेषु विशेष उच्यते॥ तत्र हे माद्री व्रतकां उगारुते॥ गंधालंकारतां
 लघुष्यमालानुलेपनं॥ उपवासेन दुष्यति देतधावनमंजनमिति॥ इदं च सभर्तृकोपवा
 सविषयं॥ अंजनं च सतां बूलं कुंकुमं रक्तवाससी॥ धारयेत्सोपवासापि अवेधव्यकरय
 तः॥ विधवायति मार्गेशकुमारी वायदह्येति तत्रैव भविष्योक्तेः॥ तथा विष्णुधर्मे॥
 सर्वेषु उपवासेषु पुमान्वायसुवासिनी॥ धारयेद्रक्तवस्त्राणि कुसुमानि सितादि च
 विधवा शुक्लवसनमेकमेव हि धारयेत्॥ मत्तुरयि॥ पुष्पालंकारवस्त्राणि गंधधूपा
 नुलेपनं॥ उपवासेन दुष्यति देतधावनमंजनम् मदनरत्ने व्यासः॥ देतधावनपुष्पा
 दिव्रतस्य स्यान् दुष्यतीति॥ यद्यपीदं सर्वोपवासविषयं प्रतीयते तथापि शिष्टाचार
 त्तो माग्याद्यर्थं क्रियमाणानवरात्रि रात्राद्युपवासविषयमेवा॥ नत्वेकादश्यादिवि
 षयं॥ असक्तजलपानाच्च सकृन्नां च लचर्चणात्॥ उपवासप्रशयितदिवा स्नाया
 च्चमेधुनादित्यपराके देवलेन तन्निषेधात्॥ न चास्य पुंविषयत्वेन सावकाशत्वात्
 स्त्रीणां तांबूलादिप्राप्नोतीति वाच्यं॥ तांबूलादिप्रायकस्यैकादशीतरविषयत्वेन
 वैपरीत्यस्यापि सुवचत्वात्॥ यत्तु हरिवंशे॥ अंजनं रोचनं चैव गंधाः सुमनसस्तथा॥
 व्रते चैवोपवासे च नित्यमेव विसर्जयेत्॥ शिरसोभ्यंजनं सौम्येनैव मेतत्प्रशस्यते॥ न
 यादयोर्न गात्रस्य स्निहेनेति स्थितिस्मृतेति॥ तत्रैवोक्तं पुण्यकव्रतविषयं न तु सर्व
 व्रतार्थं विरोधादिति मदनरत्न उक्तम्॥ तत्रैव अश्रुप्रयातो रोषश्च कलहस्य कृति
 स्तथा॥ उपवासाद्गताह्यपि सद्योभंशयति स्त्रिया॥ स्त्रियमित्युपलक्षणा॥ मदनरत्ने
 वधर्मे दानं व्रतानि नियमज्ञानं ध्यानं दुर्नजयः॥ यत्नेनापि कृतं सर्वं कौधितस्य दृष्ट्या
 भवेत्॥ अथ सक्तकादौ निरीयः॥ तत्र शावस्त्या शौचयोः सर्वस्मात्तत्कर्मनिवृत्तिर्नि
 वन्धेषु स्येव॥ गौडास्तुता शौचादावयितामाहुः॥ जानूर्ध्वस्तजे जीतेनित्यकर्म
 न चाचरेत्॥ नेमिनिर्णयं चतुर्दशः सवद्रक्तो न चाचरेत्॥ लोतके च समुत्पन्नैश्चरकर्म
 शिमेधुने॥ धूमोद्गारे तथा वातो नित्यकर्मणि संयजेत्॥ इत्येभुक्तं त्वजीरोचनैव भु
 त्वापिकिंचनं॥ कर्मकुर्वीन्नरो नित्यं सक्तके मृतके तथेतिकालिकापुराणात्॥ वस्तु न
 सुखं नृदेवी प्रजोपकमात्रमात्रविषयत्वमस्येति युक्तं प्रतीमः॥ तथा हे माद्री पापि ग

भिरीसुतिकादिश्चकुमारीवाथरोगिणी।

तास्वयमिति।

लिंगस्याविवक्षित

रनियमान्स्वयंकुर्यादितिहेमाद्रिव्याचख्यो॥नव्रतिनां व्रतइतिविष्णुक्तेश्च।आरंभस्तु
भवत्येवाशुद्वित्वेविष्णुः॥वहकालिकसंकल्पोगृहीतश्चपुरायदिस्तकेमृतकेचैव
तंतनैवदुष्यति॥एतत्काम्ययरं।नित्यंत्वनार्व्यमपिकार्यमितिगोडाः॥मदनरत्ने
र्वसंकलितंयच्चव्रतंसुनियतव्रतैः॥तत्कर्तव्यंनरैःशुद्धदानार्चनविवर्जितं॥मा
येकौर्मै॥काम्योयवासेप्रजातेत्वंतेरामृतस्तके॥तत्रकाम्यव्रतंकुर्यादानार्चनवि
मिति॥एतेनसांगेऽधिकारात्तद्गतांगदेवप्रजादिकार्यमितिवर्धमानोक्तिःयरा
॥प्रारब्धप्रजादिकार्यमेवनवरात्रेतुतत्रैवविशेषंवक्ष्यामः॥एवंरजस्वलापि॥यः
सत्यव्रतः॥प्रारब्धदीर्घतयसानारीणांयद्रजोभवेत्॥नतत्रापिप्रतस्यस्यादुपरोधः
दाचनेतितत्प्रतिनिधिनाकारयेदित्येतत्परं।

प्रजामन्येनकारयेदिति॥प्रतिनिधयश्चनिरीयामृतेयेठीनसिभायीयत्पुत्र
यायाश्चपतिर्नतं॥असामर्थ्यपरस्ताभ्यांव्रतमंगोनजायते॥स्कांदेयि॥पुत्रंवाविनय
येतंभगिनीभ्रातरंतथा॥एषामभावएवान्मन्त्राहारांवानियोजयेत्॥कात्यायनः॥
तृमातृभ्रातृपतिगुर्वर्थेचविशेषतः॥उपवासंप्रकुर्वीराःपुरंपरातपुरांलभेत्॥मद
रत्नेप्रभासखंडे॥भर्तापुत्रपुरोधश्चभ्रातायत्नीसखापिच॥यात्रायांधर्मकार्येषु
नेप्रतिहस्तकाः॥एभिःकृतंमहादे
कश्चकारपीतपुरोधसेति॥तत्रैववायवीये॥स्वयंकर्तुमशक्नश्चेत्कारपीतपुरोधसा
दंचसर्ववर्गसाधारणमविशेषात्।

तिनिधिर्युक्तोनशुद्धः॥जयस्तयस्तीर्थसेवाप्रव्रज्यामंत्रसाधनं।

नंतस्यतत्फलमितिमरीचिवचनादिति॥तत्रुच्छम्।

प्रायदर्शनादित्यायेनास्यब्राह्मणादिगीचरत्वात्॥यदाह॥उपवासोव्रतंहोमतीर्थ
स्नानजपादिकमितिशुद्धार्थस्तदापिसखदोषः॥स्त्रीशुद्धयतनानिषडितिमानवी

निषेधात्॥ब्राह्मणोह्येनवर्गस्ययःकुर्यात्कर्मकिंचनः॥सतांजा

लोकेपरत्रचेत्तिकालहेमाद्रौमरीचिनिषेधाच्च॥वस्तुत

चतइतिप्रतिनिधेःकावार्तेत्यलम्॥अत्रविशेषमाहत्रिकांउमंडनः॥काम्येप्रतिनि

नीस्तिनित्येनेमित्रिकेचसः॥काम्येषुयक्रमादूर्ध्वकेचित्प्रतिनिधिंविदुः॥नस्यात्र

धिर्मंत्रस्वामिदेवाभिकर्मसु॥सदेशकालयोर्नास्तिनारणोरग्निरिवसा॥नापिप्रति

धातव्यनिषिद्धंवल्लुकुत्रचित्॥हिरण्यकेशिस्तत्रेयि॥तस्वामित्वस्यभार्यायाःपुत्र

देवस्यकालस्याग्नेर्देवतायाःकर्मणाःशहस्यचप्रतिनिधिर्विद्यतइति॥अथव्रतादि

न्यातेनिरीयः॥तत्रतिथिद्वयसन्नियातेतत्रोक्तंदानहोमादिक्रमेणानुष्ठेयम्

धाता॥ इदं हवीरव्येक्षेव॥ एकमध्येन काम्यकर्मांरं भस्नुन भवत्येव॥ गुराफलादृते॥ यस्य य
 नेत्रतैतरायज्ञस्त्यायेत यज्ञनिर्गतिर्गृह्णातीति रागाकथं त्रुते॥ यत्र तत्रादिकं ममात्र
 मनेगेन व्यवधानदोषस्सर्वत्र साम्यात्॥ शिष्टास्त॥ कीर्तिकस्त्रानादिमध्ये लसहो मतुला
 भारतश्रवणादिश्चाचरंति॥ तन्निष्पमध्ये काम्यमध्ये तु चित्त्वं॥ यत्र नैकं भक्तादौ विरोध
 स्तत्र प्राथम्यादेकभक्तकार्येन क्तनुपरेद्युसन्निधौ गौराकाले कार्यं॥ समकालीन विरुद्ध
 त्रतादौ त्वेकस्वयं कृत्यान्पदार्थादिनाकारयेदिति माधवः॥ यत्र तु शिवरात्रादौ तिथिमध्ये
 पारणायाहिभोजनं प्राप्तं॥ भूताद्यमोर्दिवाभुक्त्वा रात्रौ भुक्त्वा च पर्वणि॥ एकादश्यादिवा
 रात्रौ भुक्त्वा चांशयरां चरेत्॥ इति तन्निषेधश्च॥ तत्र पारणायावैधत्वादि वैवभोजनं॥ नि
 षेधस्तुरागप्राप्तभोजनविषयः॥ एवमष्टम्यादिनक्तत्रते संक्रान्तादौ रवौ सकष्टचतुर्थ्या
 चरात्रौ भोजनं॥ यत्र त्वष्टम्यादौ दिवाभुजितिषेधः संक्रमेचरात्राविति निषेधद्वयं तत्रोप
 वास एव कार्यः॥ यद्यपि सुत्रिणा उपवासीपि निषिद्धस्तथाप्युपवासनिषेधे तु किंचित्
 मह्यं प्रकल्पयेदिति वचनात्॥ किंचिद्दसयित्वोपवासः कार्यः चांशयरा मध्ये एकाद
 श्यादौ तु भोजनमेव कार्यं॥ चांशयरास्य काम्यत्वेन नित्यबाधकत्वात्॥ अबाधेन गम्य
 तरा संभवाच्च॥ एकादश्यामेकांतरोपवासादि पारणायां जलपारणां कृत्योपवसेत्॥
 आयोवाश्चित्तमनशितं च त्रिष्टुते॥ एवं हादश्यामासोपवासश्चाह प्रदोषादिषु ज्ञेय
 म्॥ एवं काम्यनैमिन्निकनित्यत्वादिकृतं बलाबलस्वयं मूलमिति दिक्॥ इति निरीयसिं
 धौ परिभाषा समाप्ता॥ ० अथ प्रतिपदादि निरीयः शुक्लप्रतिपदपराह्वापित्वे र्वी
 राद्या॥ पुंमवाक्यान् प्रतिपत्संमुखीकार्यायां भवेदापराह्कितीत्कादौ क्तेः शुक्लास्या
 त्रतिपत्तिथिः प्रथमतश्चेत्तापराह्भवेदिति दीपिकोक्तेः॥ अपराह् स्वयं च धाभक्ते
 दिने चतुर्थो भागः॥ तदभावे सायान्ह्यापि नीयाद्या॥ तदभावे तु सायान्ह्यापि नीय रिगृ
 ह्णानामिति माधवोक्तेः॥ रुक्षानुपरा॥ रुक्षान्तरतो खिलेति दीपिकोक्तेः॥ रुक्षापि ह
 र्वैवेत्यनंतमहः॥ सर्वतिथिषु वृज्यां नुक्तानि॥ मुहूर्तदीपिकायाम् कृष्णां उदहती फला
 निलवरां वज्रैतिलास्ते तथा॥ नैले चामलकुंदिवे प्रवसता शीर्षं कपालां त्रकं॥ निष्ठा॥
 वांश्चमस्सरिकाफलमथोदंताकसंयधुयुतं स्त्रीगमने कृत्वा त्रिपदादि स्वेव माषोऽ
 राः॥ शीर्षं नारिकेलं कपालं अलावू॥ अत्र पटोलं॥ भूपालः॥ कृष्णां उदहती स्फारं मूल
 कं पनसं फलं॥ धात्री शिरः कपालां वनखं चर्म तिलानि च॥ सुरकर्मांगना सेवां प्रतिप
 त्प्रभृतिव्यजेत्॥ नखं शिंवी॥ चर्ममस्सरिका॥ दिनीया तु रुक्षां श्वीं शुक्लो त्ररेति हेमा
 दिः॥ रुक्षा द्वितीयादिमा॥ श्वीं ह्येदिहासिता नुपरतः सर्वं तिथिपिकोक्तेः॥ माधवानं
 तमहमने तु सर्वापि द्वितीयापरा॥ तथा च माधवः॥ श्वेदं दूरसती प्रातः परे कस्त्रिमुहूर्तगा
 ॥ सा द्वितीयापरो गोष्ठा सर्वविहाततो न्ययेति॥ तृतीया तु सर्वमन्ते रंभायति रिक्ता परे रं
 ॥ तेन पुंमवाक्यं रंभा त्रतविषयं॥ रंभा रंभा वज्रैयित्वा नुवृतीयां हि जसत्तसां॥ अमेषु सर्व

कार्येषु गणायुक्ता प्रशस्यत इति ब्रह्मवैवर्तनाम् ॥ गौरीव्रते तु विशेषमाह माधवः ॥ मुहूर्तमात्रसत्वे
 यदि ते गौरीव्रतं परे ॥ शुद्धाधिकायामप्येवं गणायोगप्रशंसनादिति ॥ चतुर्थ्यपि सर्वमते गणो
 शत्रतातिरिक्ता परैव ॥ युग्मवाक्यात् ॥ एकादशी तथा षष्ठी अमावास्या चतुर्थिका ॥ उयोः
 व्यापारसंयुक्ता पराः सर्वे रासंयुता इति ॥ माधवीये वृहद्दशित्येनेत्युक्तम् ॥ नागचतुर्थी मध्याह्न
 व्यापिनीयं च मीयुता च ग्राह्येति ॥ माधवीये निर्णयामृते चोक्तम् ॥ युगं मध्यदिने यत्र तत्रोयो
 व्यफरणी स्वरात् ॥ क्षीरेणाप्ययं च म्यां शजयेत्प्रयतो नरः ॥ विद्यारिणस्तस्य नश्यंति नराः
 हिंसंति पन्नगा इति माधवीये देवलोक्तेः ॥ युगं चतुर्थी पूर्वमध्याह्न व्याप्रीः पूर्वा अन्यपक्षेषु परै
 वयं च म्यां शजोक्तेः गणो शत्रते तु तृतीया युतेव ॥ चतुर्थी तु तृतीयायां महापुरुषफलप्रदा ॥
 कर्तव्या व्रतिभिर्वत्सगरानाथ सुतोषिणी ति हेमाद्रौ ब्रह्मवैवर्तनाम् ॥ माधवीये तु ॥ गणो शा
 व्रते मध्याह्न व्यापिनी मुख्या ॥ चतुर्थी गणानाथस्य मानुविद्वा प्रशस्यते ॥ मध्याह्न व्यापि
 नी चेत्स्यात्परतश्चेत्यरेह नीतिवृहस्पतिवचनात् ॥ प्रातः शुक्लतिलैः स्नात्वा मध्याह्ने शज
 येन्त्येति तत्कल्पेभिधानाच्च ॥ तेन परदिने तत्वे परा ॥ अन्यथा सर्वे त्युक्तं ॥ वस्तुतस्तु भा
 द्रशुक्ले चतुर्थ्यादौ यत्र गणो शत्रत विशेषे मध्याह्न शजोक्ता तद्विषयारण्येव प्रागुक्तवच
 नानि ननु सार्वत्रिकाणि ॥ संकष्टचतुर्थ्यादौ बहूनां कर्मकालानां बाधाय तैः ॥ तेन सर्वत्र
 गणो शत्रते सर्वे वेति सिद्धम् ॥ संकष्टचतुर्थी तु चंद्रोदयव्यापिनी ग्राह्या दिनद्वये तत्वे मानु
 योगस्य सत्वात् सर्वे वेति केचित् ॥ अन्ये तु दिने मुहूर्तत्रयादिरूपस्य तृतीया योगस्याभावा
 त् ॥ परदिने माधवोक्तमध्याह्न व्याप्तिस्तत्संशर्णत्वाच्च परेत्याचक्षते ॥ दिनद्वये तदभावे
 नु परैव गौरीव्रते सर्वे व ॥ गणो शगौरी बहुला व्यतिरिक्ताः प्रकीर्तिताः ॥ चतुर्थ्यः पंचमी विद्वा
 देवतांतरयोगत इति ॥ मदनरत्ने ब्रह्मवैवर्तनाम् ॥ पंचमी तु माधवमते सर्वापि पूर्वा चतुर्थी
 संयुता कार्या पंचमी परयानतु ॥ देवे कर्मणि पित्रे च शुक्तयक्षे तथा सिन इति हारीतोक्तेः
 ॥ हेमाद्रिमते तु कृष्णा सर्वा सिता परा ॥ कृष्णा सर्वयुता सिता परयुता स्यात्पंचमी ति दीपिको
 क्तः ॥ वस्तुतस्तु हारीतोक्तिरुपवासविषया ॥ प्रतियत्यं च मीचैव सावित्री भूतशर्णिमा
 ॥ नवमी दशमी चैव नोयोध्याः परसंयुता इति ब्रह्मवैवर्तनाम् ॥ यनु ॥ यच मीनु प्रकर्तव्या
 षष्ठा युक्ता नु नारदेत्यापस्तंबीयं तन्नागशजाविषयमित्यनेन भट्टनिर्णया मृतादयः ॥ च
 मत्कारचिंतामणौ च ॥ पंचमी नागशजायां कार्या षष्ठी समन्विता ॥ तस्यां नु नु विता नागा
 इतरा सचतुर्थी केति ॥ तेन नागशजादौ परैव ॥ यनु मदनरत्नदिवोदासीययोः श्रावणयोः
 चम्यतिरिक्ता सर्वे त्युक्तं ॥ श्रावणो पंचमी शुक्ला संप्रोक्ता नागपंचमी ॥ तां परित्यज्य पंच
 म्यश्चतुर्थी सहिता हिता इति संग्रहोक्तेः ॥ गणो शस्कंदयोगाभ्यां क्रमान्नागः शुभाशुभ
 ॥ मित्रामित्रे तयोः पत्रे नागानामाखुवर्हिणामिति षट्त्रिंशन्मताच्च चतुर्थी युतत्वमुक्तं
 ननु यवासादिविषयम् ॥ यत्रेवाहने ॥ षष्ठी सर्वमते स्कंदव्रतातिरिक्ता परैव युग्मवाक्यात्
 ॥ नागविद्वानकर्तव्या षष्ठी चैव कदाचनेति स्कांदाच्च ॥ सप्तमी सर्वे व युग्मवाक्यात् ॥ ष

ध्यायतासप्तमीचक्रवर्त्यातातसर्वदेतिस्कांदाच्च निर्णीयायते॥ यष्टीचसप्तमीचैववार
 श्वेदंशुगामालिनः॥ योगोयंयमकोनामसूर्यकोटिग्रहेः समः॥ अष्टमीतुसर्वमतेकृष्ण
 र्वोसितायरा॥ व्रतमावेष्टमीकृष्णश्वीशुक्लाष्टमीपरति॥ माधवोक्तेः परयुक्तशुक्ला
 ष्टमीश्वरपुष्पमेति॥ दीपिकोक्तेः शिवशत्रुत्सवेतुयुत्ररा॥ पक्षद्वयेयुत्रैरेवशिवश
 क्रिमहोत्सवरतिमाधवोक्तेः॥ दिवोदासीयेभविष्ये॥ यदायदासिताष्टम्यां बुधवारोभवे
 त्कचिन्त॥ तदातदाहिसायाद्यायकभक्ताशनेनृया॥ संध्याकाले तथाचैत्रे प्रसुप्ते वजना
 ईने॥ बुधशमीनकर्तव्याहंतिपुराणपुराकृतं॥ नवमीतुसर्वमतेश्वीयुग्मवाक्यात् न
 कुर्वीन्नवमीतातदशम्यानुकदाचनेतिस्कांदाच्च॥ दशमीतुश्वीयरावेतिहेमाद्रिः॥
 कृष्णश्वीत्रराशुक्लादशम्येवव्यवस्थितेतिमाधवः वस्तुतस्तुमुखानवमीयुतेवग्राह्या॥
 दशमीतुप्रकर्तव्यासदुर्गादिजसत्रमेत्यापस्तंबोक्तेः॥ यत्रासंशर्गादशमीकार्याश्वीयपर
 याथवेति॥ अगिरसीकृतं नवमीयुक्तालाभे औदपिकीप्राप्तेतौ वनेयं॥ अथैकादशी॥
 तत्रैकादशुपवासादेधा॥ निषेधपरिपालनात्मकोव्रतरूपश्चा॥ तत्राद्यः॥ नशंखेनपि
 वेत्तोयंनखादेनत्सपृक्करो॥ एकादश्यां नभुंजीतपक्षयोरुभयोरपिरिति कौर्मदेवला
 यकृतः॥ अप्रिपुराणिया॥ गृहस्थात्रलक्षचारी च आहिताशिसुथेवचा॥ एकादश्यां नभुं
 जीतपक्षयोरुभयोरपीति॥ नचात्रपर्युदासेनव्रतविधिसूहेतुव्रतादिशब्दाभावात्
 ॥ व्रतरूपत्वात्त्रलक्षवेवत्रै॥ प्राप्तेहरिदिनेसम्यक् विधायनियमंनिशि॥ दशम्यामुप
 वासस्यप्रकुर्यादेध्वं व्रतमिति॥ उदंचशिवभक्तादिभिरपिकार्यम्॥ वैष्णवोवाच्य
 शैवोवाकुर्यादेकादशीव्रतमिति शिवधर्मोक्तेः॥ वैष्णवोवाच्यशैवोवासोरोप्येतत्स
 माचरेदिति॥ सोरपुराणाञ्चसोपिदेधा॥ नित्यः काम्यश्च॥ उयोध्येकादशीनित्य
 पक्षयोरुभयोरपीतिगारुडोक्तेः॥ पक्षेपक्षेचकर्तव्यमेकादश्यामुपोषरामिति
 नारदीक्तेः॥ नित्यता॥ यदिहेहिस्सुसायुज्यश्रियंसंतनिमात्मनः॥ एकादश्यां न
 भुंजीतपक्षयोरुभयोरपीति॥ कौर्मदिसुफलश्रुतेश्चकाम्यता॥ उभयेकादशी
 व्रतश्चगृहस्थातिरिक्तानामेवनित्यं॥ गृहस्थस्यतु शुक्लायामेवव्रतं नित्यं न कृ
 ष्णाय॥ एकादश्यां नभुंजीतपक्षयोरुभयोरपिवनस्थयतिविषये उपसंह्रियते ननु व्रतमिति
 तिदेवलोक्तेः॥ नचानेन निषेधपालनमेववनस्थयतिविषये उपसंह्रियते ननु व्रतमिति
 वाच्यम् अस्यापर्युदासेनव्रतविधिपरत्वात्॥ अस्याश्वीयप्राप्तेपुराणवचनेनिषेधपा
 लनेगृहस्थस्याधिकारोक्तिविरोधः स्यात्॥ निषेधस्य निवृत्तिमात्रपरत्वेन विशेषानपे
 क्षणादुपसंहारायोगात्॥ अभावस्य धर्मीत्वाभावाच्च॥ तस्मादनेन सर्वेषामेकादशीव्र
 तविधायिनो सामान्यवाक्यानां वनस्थयतिविषये उपसंह्रान्नगृहस्थस्य कृष्णाय
 नित्यव्रतप्राप्तिः॥ कथं तर्हि॥ संक्रांत्यामुपवासंचलक्ष्मेकादशिवारसरेचंद्रसूर्यग्रहेचैव
 नकुर्यात्पुत्रवान्गृहीति॥ नारदादिवचनेषु कृष्णानिषेधः॥ प्राप्ताभावादितिचेत्॥

श्रुतायाः ॥ १८ ॥ जीवो ॥ द्वितीयया कृष्णकादशी भवेत् ॥ सैवोपोष्ठा गृहस्थेन जाया ध्यावा
 राचनेति ॥ यामे गृहस्थस्याषाढी कार्तिकी मध्यस्थ्याया कृष्णा ॥ त्रिंशत्तम्या पुनर्वसुर्जातिः ॥ विध्यते
 ॥ अमरकृष्णायानुनविधिः ॥ सर्वविधीनां वनस्थयतिषूपसंहारात् ॥ न निषेधः प्राप्तिभावात् ॥
 त् ॥ शयनादिवाक्यत्वं पुत्रगृहिगोचरमित्यनेतमदहेमाद्रादिग्रन्थाः ॥ दीपिकापि ॥ असि
 तानुशयनीवोधांतरस्याप्यथोनस्यात्मात्मजिनोपीति ॥ मदनरत्ने भविष्येऽपि ॥ यथा शु
 क्ता तथा कृष्णाद्वा दशी मे सदा प्रिया ॥ शुक्ला गृहस्थेः कर्त्तव्या भोगसंतानवर्द्धिनी ॥ मुमुक्षु
 भिरुत्था कृष्णानते तेनोपदर्शितेति ॥ निषेधालनं काम्यव्रतं च सर्वकृष्णायानं सर्वगृहिणां
 संभवत्येव ॥ पुत्रवांश्च सभार्यश्च वंधुयुक्तस्तथैव च ॥ उभयोः पक्षयोः काम्यव्रतं कुर्यात्
 नृवैष्णवमिति नारदोक्तेः ॥ एतच्च सर्वकालादर्श उक्तम् ॥ विधवाया वनस्थस्य यतेश्चैका
 दशी ह्ये ॥ उपवासो गृहस्थस्य शुक्लायामेव पुत्रिणाः ॥ भुजेर्निषेधः कृष्णायानं सिद्धिस्तस्य
 ततो व्रत इति ॥ प्राच्यास्तु वैष्णवगृहस्थानां कृष्णापिनित्या ॥ नित्यं भक्तिसमायुक्ते नरैर्विष्णु
 परापरैः ॥ पक्षे पक्षे च कर्त्तव्यमेकादश्यामुपोषणं ॥ सपुत्रश्च सभार्यश्च सजनो भक्तिं सं
 पुतः ॥ एकादश्यामुपवसेत्पक्षयो रभयोरपीति नारदोक्तेरित्याहुः पुत्रशत्रुश्चापत्यमात्र
 वचनः ॥ नारायणवृत्तौ ॥ पुमान् स एव मे पुत्रा जायेरन्नित्यत्रापत्यमात्रवाचित्वोक्तेः ॥ जन
 येद्बहुधा पुत्रानितिलिङ्गात् ॥ यौत्रीमाता महस्तेनेति मनूक्तेः ॥ पुत्रा अपत्यमित्यर्थे स्त्री
 भ्योऽकिर्यौत्रे परत्यापत्तेः ॥ पुमान् पुत्रो जायत इति च ॥ उपवासनिषेधे विशेषो वायवी
 यं उक्तः ॥ उपवासनिषेधे तु किंचिद्द्रव्यं प्रकल्पयेत् ॥ न दुष्यत्युपवासेन उपवासफलं लभे
 त् ॥ भक्ष्यं च तत्रोक्तं ॥ नक्तं हविष्यान्नमथोदनं च फलं तिलाः क्षीरमथांबुचाज्यमायन्यश्च
 गव्ये यदि चापि वायुः प्रशस्तमत्रोत्तरमुत्तरं चेत्फलं ॥ तत्र दशमीवेधोद्देशः ॥ अरुणोदयवे
 धः सूर्योदयवेधश्चेति ॥ आद्योगारुडे ॥ दशमी शेषसंपुक्तो यदि स्यादरुणोदयः ॥ नैवोपोष्यं
 वैष्णवेन तद्विनैकादशी व्रतमिति ॥ अरुणोदयस्वरूपं च माधवीये स्कांदे ॥ उदयात्माकृचा
 तस्तु घटिका अरुणोदय इति ॥ यदपि ॥ उदयात्माकृचदा विप्रमुहूर्तदयसंपुता ॥ संश्रुणोका
 दशी नाम तत्रैवोपवसेद्गृहीति गारुडे ॥ सोरधर्मादिवचनं ॥ यच्च भविष्ये ॥ आदिसोदयवेला
 याः प्राप्नुहूर्तदयान्विता ॥ एकादशी तु संश्रुणा विद्वान्यापरिकीर्त्तितेति ॥ तदप्युपसंहारमाये
 नंदं उच्यते परमेवा ॥ हेमाद्रावय्येवं ॥ पुत्रव्रह्मवैवर्ते च तस्त्रीघटिकाः प्रातररुणोदयनि
 श्रयः ॥ चतुष्टयविभागो व्रधेधादीनां किलोदितः ॥ अरुणोदयवेधः स्यात्सां हर्तुघटिकात्र
 यं ॥ अतिवेधोद्दिघटिकः प्रभासंदर्शनाद्देवः ॥ महावेधोपितत्रैव हश्यते कौनदश्यते ॥ नुरी
 पस्तत्रविहितो योगः सूर्योदये बुधैरिति ॥ तदप्यवयवद्वारुणोदयवेधविशेषपरमेवे
 ति माधवीये मदनरत्ने च ॥ अतस्तदयवेधः ॥ तथापि हेमाद्रौ माधवीये गारुडे ॥ उदया
 त्माकृत्रिघटिका व्यापित्येकादशी यदा ॥ संदिग्धैः कादशी नाम वर्ज्यं धर्मकां सिभिः ॥ उद
 यात्माऽनुहर्त्ते न व्यापित्येकादशी यदा ॥ संपुक्ते कादशी नाम वर्ज्यं धर्मवृद्धये ॥ हेमा

दोरात्रैर्योऽष्टमभाषोऽयुरुणोदयउक्तः॥निशःप्रातेतुयामोर्द्वेदेववादित्रवादने॥सारस्
 तानध्ययनेवारुणोदयउक्ततरतिस्मृतेः॥अत्रैकेषां सर्वव्यवस्थां मुहूर्तदयेनक्रोडीक
 रान्निशःप्रातरतिवचनाश्चरात्रिमानवशात्साहचर्येदंउदयोनेकेरुणोदयाः॥तदाहमे
 दिः॥साहचर्यिकात्रयोक्तिरुपविशतिघटिकामानरात्रिविषयामहत्ररास्तरात्रीरपेक्ष्य
 तलोघटिकारुणोदयमिमाहुः॥तत्रात्ररुणोदयशब्दस्य अनेकार्थत्वापत्तेः॥नचमुहूर्तद
 यमर्थः॥उदयेकमुहूर्तदिवेधानां तथाप्यनुपपत्तेः॥नहितेषांयामाहन्मरुणोदयत्वा
 चास्मिमुहूर्तदयस्ययामाहस्यचतस्रोघटिकारुणोदयनेनोपसंहाराच्चनतदर्थः॥नचसा
 हन्नुघटिकात्रयमित्यनेनापितदापत्तिःशंका॥नेनचनुर्द्वेदेवधेयैवोक्तः॥चनुर्द्वेदेधघटी
 दशमीसत्वेहिदेवधस्यदर्थः॥दिघटिकादौनदयोगाच्च॥यत्रमताक्रियतारुणोदयेवेध
 रस्यपेक्षायांसाहचर्यिकात्रयनियमादरुणोदयेदघटिकातोत्सदशमीसत्वेनदोषर
 तितानुक्तं॥हिंदंउदावयितदापत्तेः॥दशमीशेषसंपुक्तोयदिस्यादरुणोदयः॥नेनोपे
 य्यंवेधमेवनेतद्विनेकादशीव्रतमितिगारुडेभविष्यचयोगमात्रेनिषेधात्॥नारदीयेपि॥
 लववेधेपि विप्रैर्दशम्येकादशीत्यजेत्॥सुरायाविदुनाष्टंगंगाभ्रवनिर्मलं॥स्कां
 पि॥कलाकाष्टादिगन्धैवदृश्यतेदशमीविभो॥एकादश्यानकर्तव्यव्रतंराजनुकदाचने॥
 तिमाधवीप्याह॥सोयंकलादिवेधोरुणोदयवेधेसूर्योदयवेधेचसमानरति॥निगमे
 पि॥सर्वप्रकारवेधोयसुपवासस्यहयकरति॥अतएवमाधवेनारुणोदयाद्युदंतेत्यद
 शमीस्पर्शसंश्रुताः॥कृत्तयटिकायोगेसंदिग्धाः॥मुहूर्तमात्रेसंपुक्ताउदयेसंकीर्ण
 तुक्ताअरुणोदयवेलायांदशमीघटिसंगता॥संश्रुतेकादशीतानुमोहिन्त्येदत्रवान्
 प्रभुरितिगोभिलाद्युक्तेः॥एवैकगारुडादिश्च॥सामान्यतोविशेषतश्चारुणोदयवेधो
 निषिद्धः॥यत्नष्टमभाषोरुणोदयइतिहेमाद्रिगोक्तम्यच्चमहत्ररात्रीरिति तत्पर
 मंतं॥सयमेवहवितंअंतेयुक्तं॥वेधतारतम्यंचदोषतारतम्यादयपयतरति॥दोष
 तारतम्यंचप्रायश्चित्ततारतम्यादवगम्यते॥तत्रोक्तहेमाद्रौस्मृत्यंतरे॥अज्ञानाद्यदि
 वामोहात्कुर्वन्नेकादशीचरः॥दशमीशेषसंपुक्ताप्रायश्चित्तमिदंचरेत्॥शुक्लपादं
 नरश्चीर्तांगांचदद्यात्सवत्सिकां॥सुवर्णस्याहंकंदेयंनिलद्रोरासमन्वितं॥विधानां
 रंतत्रेव॥ब्राह्मणान्मोजयेन्निशङ्कांचदद्यात्सवत्सिकां॥धरणास्यार्धकंदेयंनिलद्रोरा॥
 मथापिवेति॥अत्रवेधनरतम्याद्यवस्थितिहेमाद्रिः॥निशःप्रातेरुणोदयोपिदोषाधिकार्य
 मेव॥तस्माच्चतुर्घटिकात्मकसरुणोदयइतिसिद्धा॥नेनघटपंचाशदंशनेतरंदश
 मीप्रवेशेअरुणोदयवेधउक्तोभवति॥अत्योपितेवैवकस्येवोक्तः॥उदयोपरिविद्धा
 तुदशम्येकादशीयदि॥दानवैष्मःप्रीणानार्थेदत्रवान्पाकशासनरति॥स्मृत्यंतरेपि॥
 दशम्याःप्रातमादापपदोदेतिदिवाकरः॥नेनस्पष्टहरिदिनंनजस्मासुरायति॥त
 चारुणोदयवेधोवेधविविधः॥तदाहोषुवेधव्यहरात्तत्सर्वसंतुमाधवीयेस्ता

दे॥ परमायदमायनोर्ध्ववासस्य स्थिते॥ नैकादशीत्यजेद्यस्तुयस्य दीक्षास्ति वैष्णवी॥ विस्व
 र्थिताखिलाचारः सहिवैष्णवउच्यते॥ अत्रानेषामतिप्रसक्तेरभ्यभिचारोद्वैष्णवदीक्षा
 वत्त्वमेववैष्णवत्वायद्यपियिन्नादेरागमदीक्षायांतन्मात्रस्यैववैष्णवत्वं नतुपुत्रादेः॥ त
 यापिस्वयारंययप्रसिद्धमेववैष्णवत्वस्मार्तत्वं च मन्यतेवृद्धाः॥ तत्त्वसागरेमविष्टो॥ या
 याशुक्तातथाकृष्णायथाकृष्णतथोत्ररा॥ तुल्येतेमन्यतेयस्तुसवैवैष्णवउच्यते॥ के
 चित्तदशम्यान्तवमीवेधमपित्यजंति॥ तत्रमूलंमृग्यं॥ उदयवेधस्तुपरिशेषानस्मार्त
 गोचरः॥ तदाहमाधवः॥ अरुणोदयवेधोत्रवेधः सूर्योदयेतथा॥ उक्तौद्वौदशमीवे
 धौवैष्णवस्मार्तयोः क्रमात्॥ हेमाद्रिस्तु॥ केषांचिदहंरात्रेपिदशमीवेधमाह॥ अहंरा
 त्रेतुकेषांचिदशम्यावेधरक्ष्यते॥ कपालवेधरत्याहुराचार्यायेहरिप्रियाः नतन्मममंतय
 स्मात्रियामारात्रिरिष्यतरतिब्रह्मवैवर्तीत्॥ अस्यार्थः॥ अनयतनेलङ्कितत्रातीतायाः रात्रे
 पश्चिमंयामहयमागामिन्याः रात्रेः शर्वयामहयंदिवसश्चसकलएषीधतनः कालः॥ रत्न
 महाभाष्येसएववर्तमानः कालएकादश्यहोरात्रेउपोष्या॥ तन्मध्येदशमीप्रवेशेविहा
 सात्याज्या॥ अतएवहेमाद्रौदशम्यासंगदोषेरात्रार्धरात्रात्पररात्रात्॥ वज्रंयेचचतुरोयामा
 नसंकल्पार्चनयोः सदेति॥ तत्रदोषउक्तः॥ चतुरोयामान्दिवसस्येत्यर्थः॥ स्वमतेतुरा
 त्रेस्त्रियामत्वात्प्रहरत्रयएवशर्वशेषः॥ तेनचतुर्यप्रहरएववेधोयुक्तः सोप्यरुणोदय
 एव सूर्योदयंविनानैवस्नानदानादिकक्रमरतिमार्कंडेयपुराणात्॥ प्रह्वोहर्मुखं क
 ल्पति॥ कोशादरुणोदयमारभ्यसूर्याशुप्रवृत्तेस्तत्रैवनिषेधः॥ तेनमतेभेदाद्व्यवस्थे
 तिकेचित्॥ कैमुतिकन्यायेनारुणोदयवेधस्यैवेयंस्तुतिरितिनुमाधवः॥ यस्तुदिक्
 पंचदशभित्तयेतिवेधः॥ सउपवासातिरिक्तविषयरतिमाधवः॥ सर्वप्रकारवेधोयमु
 पवासस्यदृष्टकः॥ सार्हसप्तमुहूर्तस्तुयोगोयंवाधतेव्रतमितिनिगमादित्यलं॥ तत्रमाध
 वमतेवैष्णवैरुणोदयविहात्याज्या॥ यदोत्वेकादश्येवशुद्धासतीवर्हतेद्वादशीवोभयं
 वातदापरोयोष्या॥ एकादशीद्वादशीवाधिकाचेत्यज्यतांदिनं॥ शर्वयाद्यंतूत्ररस्यादि
 तिवैष्णवनिर्णयः॥ इतिमाधवोक्तेः॥ स्मार्तैस्तुसूर्योदयविहात्याज्या॥ यदात्वेकादशी
 शुद्धासतीवर्हतेद्वादशीचसमान्शनावातदाग्रहस्यैः शर्वीयतिभिरुत्तराकार्याप्रयमेह
 निसंशर्णाव्यायाहोरात्रसंयुता॥ द्वादश्यांचतथातातदृश्यतेपुनरेवचशर्वीकार्याग्र
 हस्यैश्चयतिभिश्चोत्रराविभोइतिस्कांदोक्तेः॥ वर्धमानोप्येवमाहउभयवृद्धौतुशुद्धौ
 विहावासर्वेषांपरेव॥ संशर्णोकादशीयत्रप्रभातेपुनरेवसासर्वैरेवोत्रराकार्यापर
 तोद्वादशीयदिइतिनारदोक्तेः॥ द्वादशीमात्रवृद्धौशुद्धायांशर्वैव॥ नचेदेकादशीविष्टो
 द्वादशीयरतः स्थिता॥ उयोष्येकादशीतत्रपदीक्षेत्यरमंयदमितिनारदोक्तेः॥ द्वाद
 शीमात्रवृद्धौतुशुद्धवृद्धेव्यवस्थिते॥ शुद्धाशर्वोत्रराविहास्मार्तनिर्णयईदृशः॥ इतिमा
 धवोक्तेश्च॥ मदनरत्नेय्येवं॥ यत्तु॥ विहाय्यविहाविज्ञेयापरतोद्वादशीनचेत्॥ अवि

द्वापिचविद्वास्यात्परतोद्वादशीयदीतिहेमाद्रौपप्रवचनम्॥तदेकादश्यांरुद्दोतेयं॥तदु
 क्तमाधवेन॥एकादशीहादशीचेत्पुमयवर्दनेयदा॥तदाश्वदिनेत्याज्यस्मान्नेयीद्यंर
 दिनमिति विहेकादश्यांहादशीमात्ररुद्दोचसर्वेषांपरैवा॥तत्रैवेकादशीमात्ररुद्दोशुहि
 राःशर्वायनेरुत्तरा॥सर्वोक्तपशोक्तेः॥एकादशीविद्वहाचेत्कुक्तेरुस्मेशिविशेषतः॥उत्त
 रंतुयतिःकुर्यात्तर्ह्यामुपवसेद्गृहीतिप्रवेतसोक्तेः॥एतच्छुद्धाविदातुल्यमितिमाधव
 ॥॥त्रयोदश्यांनलभ्येतद्वादशीयदिकिंचन॥उयोष्येकादशीतत्रदशमीमिश्रितापिचे
 तिस्कांदात्॥अविद्वातिनिविहेत्यनलभ्येतेदिनानि॥मुहूर्तैःयचभिर्विद्वद्वासेवेका
 दशीतिथिरितिऋष्यशृंगोक्तेः॥मुहूर्तयंचकमरुणीदयमारभ्यजेयम्॥अन्यथोत्रे
 हिरेकादश्यभावासंभवात्॥तथाचसएवा॥सर्वत्रैकादशीकार्याहादशीमिश्रिता
 नरेः॥प्रातर्भवतुवामाभूद्यस्मान्निन्यमुयोषरामिति॥यदपिहेमाद्रिराशुद्दसमाशु
 द्दन्नावाधिकहादशिकाचेत्तसर्वेषांपरैवेत्तुक्तंनदपिवैस्वविषयम्॥स्मार्त्तानांनु
 र्वैवेत्यविरोधः॥हेमाद्रिमतेनूयते॥तत्र॥शुद्धाविद्वाह्यीनंदात्रेधान्ननसमाधिकैः
 षट्प्रकाराणुनखेधाहादश्यनसमाधिकैरित्यहादशेकादशीभेदाः॥तत्रशुद्धाधिक
 न्ननहादशिकाशुद्धाधिकसमहादशिकाचसकामैःशर्वातिष्कामैरुत्तराकार्या॥प्रथ
 मेहानिसंश्रौतिसर्वोक्तस्कांदात्॥ऊनहादशिकायांनुविष्णुप्रीतिकाभैरुपवासहयं
 कार्यम्॥संश्रौंकादशीयत्रप्रभातेपुनरेवसा॥तुल्यतेद्वादशीतस्मिन्नुपवासःकथंभ
 भवेत्॥उयोष्येदेतिथीतत्रविष्णुप्रीतानतत्परैरितिद्वद्वसिष्टोक्तेः॥शुद्धन्नाःशुद्धा
 धिकाशुद्दसमाविद्दन्नाविद्दसमावाधिकहादशिकाचेत्तसर्वेषांपरैवेतिहेमाद्रिः॥
 मदनरन्तेनुशुद्धाधिकापरासंश्रौंकादशीयत्रेतिश्रौंकेः॥अथाशर्वा॥शुद्धायादास
 माहीनासमाहीनाधिकोत्तरा॥एकादशीमुपवशेनशुद्धांवेस्वदीमयीतिस्कांदात्शु
 द्वाएकादशी॥उत्तराहादशीनचेदेकादशीविष्मावितिनारदोक्तेः॥यत्रअविद्वापिच
 विद्वास्यादितिप्राप्तच्छुद्धाधिकापरं॥यत्रसंश्रौंकादशीन्याज्यापरतोद्वादशीयदि॥
 उयोष्याहादशीशुद्धाहादश्यामेवपारणामिनादितहेस्मवयरं॥स्मार्त्तानांनुश्रौंवेत्तुक्तं
 ॥विद्दन्नासमहादशिकांनुमुमुक्षुरांनुत्रवतांचपरा॥अन्येषांशर्वापुत्रवतोपिश्रौं
 तिमदनरन्तेविद्दन्नान्ननहादशिकाचसेवसर्वैःकार्येतिहेमाद्रिः॥मुमुक्षुरांपरा
 न्येषांश्रौंतिमदनरन्तेः॥विद्दसमासमहादशिकानहादशिकाचमुमुक्षुभिः॥परा
 न्यैःश्रौंकार्या॥दशमीमिश्रिताशर्वाहादशीयदितुल्यते॥शुद्धेवहारशीरजनु
 पोष्यामीसकांसिमिरितिआसोक्तेः॥मोक्षकांसिग्रहादन्येषांश्रौंवा॥सर्वत्रैका
 दशीकार्याहादशीमिश्रितानरेः॥प्रातर्भवतुवामावायतो नित्यमुयोषरामितिपा
 शोक्तेः॥विद्वाधिकसमहादशिकाचसर्वेषांश्रौंवापारणाहेनलभ्येतद्वादशीक
 लयापिचेत्तदानींदशमीविद्वापुयोष्येकादशीतिथिरितिऋष्यशृंगोक्तेः॥मा

धवमतेतु अत्र गृहिणां श्रवणं यतेरुत्तरा विद्वाधिक नूनदाद शिकामोक्षयापस्यविष्णुप्रीति
 कामैः पराकार्या ॥ गृहस्थेन तु नक्तं कार्यं ॥ एकादशीद्वादशीचरात्रिशेषत्रयोदशी ॥ उप
 वासनकुर्वीत पुत्रयोत्रसमन्वितः ॥ इतिकौर्मदिनस्ये उपवासनिवेधात् ॥ दशम्येकाद
 शीविद्वाद्वादशीचक्षयंगता ॥ क्षीणासाद्वादशी ज्ञेयानक्तं तु गृहिणाः स्मृतमिति ॥ दृढशा
 तातयोक्तेश्च ॥ गृहिणाः श्रवणं यवासः एकादश्या शुद्धनूनत्वे शुद्धसमत्वे वाद्वादश्या न
 नसमत्वयोरेकादश्यामुपवासः ॥ यानितु दशम्यनुगता हंतिद्वादशद्वादशीफलं ॥ धर्मा
 यत्पधनायुषित्रयोदश्यानुपारणमिति कौर्मदीनिदशमीवेधत्रयोदशीपारणायो ॥
 निषेधकानि तानिविहितमिन्नपराणि ॥ अत्र मूलवचनानितद्व्यवस्थाचाकरे ज्ञेया ॥
 यत्र कालहेमाद्रौ ॥ बहुवाक्यविरोधेन संदेहो जायते यदा ॥ द्वादशीनुयदायाद्यात्रयोद
 श्यानुपारणमिति मार्कंडेयोक्तेः ॥ संदिग्धेषु च वाक्येषु द्वादशीसमुपोषयेत् ॥ तथा वि
 वादेषु च सर्वेषु द्वादश्यासमुपोषणं ॥ पारणां च त्रयोदश्यामाज्ञेयं मामकीमुने इति पा
 योक्तेश्च ॥ वेधसंदेहे ज्योतिर्विदं विप्रतिपत्तौ धायकार्यं न्युक्तम् ॥ तद्देह्यवविषयमि
 त्यलंबवद्गुणा ॥ अथात्रोपयुक्तं किंचिदुच्यते ॥ तत्र दशम्यामेकादशीयोगे दशमीमध्य
 एव भोजनं कार्यम् ॥ एकादश्यां न भुंजीते तितस्या एव निमित्तत्वात् ॥ निषेधस्तु निवृ
 त्तात्मा कालमात्रमपेक्षत इति देवलोक्तेश्च ॥ केचिन्नु ॥ एकादशीव्रतांगत्वेन श्रवणं युरे
 कभक्तविधानादि धिस्मृष्टे च निषेधानवकाशान्नकाम्यव्रतांगे भोजने निषेधः प्र
 वर्तते तेनैकादशीमध्ये पितृवर्षदिने भोजनमिमाहुः ॥ अत्राधिकारीमाधवीयेकात्याय
 नोक्तः ॥ अष्टवर्षाधिको मर्त्यो ह्यशीतिनूनवत्सरः ॥ एकादश्यामुपवसेत्यस्योरुभ
 योरपीति भविष्ये ॥ ब्रह्मवैवर्ते ॥ ब्रह्मचारीचनारीच शुक्तामेव सदा गृहीति ॥ य
 तु विष्णुं यन्यौ जीवतियानारी उयोष्यन्नमाचरेत् ॥ आयुष्यं हरते भर्तुर्नरकं चैव गच्छ
 तीति इति तद्वर्तुर्नुत्ताविषयमिति प्रागुक्तम् ॥ उपवासासामर्थ्यं तु मार्कंडेयकौर्मयोः
 एकभक्तेन नक्तं न तथैवायाचितेन च ॥ उपवासेन दानेन नित्यं द्वादशिको भवेत् ॥ अ
 त्र एकभक्तेन यो मर्त्य उपवासव्रतं चरेदित्येकभक्तादिष्वपवासशब्दस्तद्धर्मातिदेशार्थः
 तेन तत्र पुक्ताः सर्वे धर्मास्तन्स्थानाय ज्ञेयि भवन्ति ॥ संकल्पमंत्रे चैकाभक्तादियदेनो
 हः कार्य इति मदनरत्ने ॥ तथा सामर्थ्यं प्रतिनिधिना कारयेदिति प्रागुक्तम् ॥ व्रताक
 रणी प्रायश्चित्तमाह ॥ माधवीयेकात्यायनः ॥ अर्के पर्वद्वये रात्रौ च नृदृश्यं मृदीदिवा ॥
 एकादश्यामहोरात्रमुक्ता चाद्रायणं चरेदिति ॥ अथ काम्यव्रतविधिर्ब्रह्मघुनारदीये ॥
 दशम्यादिमहीपालत्रिदिनं परिवर्जयेत् ॥ गंधतांबूलपुष्पादिस्त्रीसंभोगं महायशा
 ॥ तत्र दशम्यां विधिः कौर्म्ये ॥ कांस्यं मांसं मसूरं च चराकान् कोरह्वकान् ॥ शाकं
 मधुपराजं च तज्जुदुपवसन् स्त्रियं ॥ तथा ॥ शाकं मांसं मसूरं च पुनर्भोजनं मेथुने ॥
 घृतमन्युपानं च दशम्यां वैष्णवस्त्यजेत् ॥ मदनरत्ने नारदीये ॥ असारलवराः सर्वे

हविष्यान्तनिषेविगाः॥अवनीतलशयनाःप्रियासंगमवर्जिताः॥व्रतघ्नान्माहहेमाद्रौदे
वलः॥असहज्जलपानाच्चसहजं बलचर्चणात्॥उपवासःप्रशश्येतदिवास्वायाच्च
मैथुनात्॥अशक्तौतुमदनरत्नेदेवलः॥अत्ययेचांनुपानेचनोपवासःप्रशश्यति॥अ
त्ययेकष्टे॥विष्मुरहस्ये॥गात्राभ्यंगशिरोभ्यंगंतांबूलंचानुलेपनम्॥व्रतस्थोवर्जये
त्सर्वयज्ञान्यन्ननिराकृतं॥एषुप्रायश्चित्तमुक्तंनिर्णयाभूतेसंगृहे॥स्नानहिसकयोःस
ख्यं कृत्वास्तेन्यचहंसना॥प्रायश्चित्तेष्टनीकुर्याज्जयेन्नामशतत्रयं॥मिथ्यावादेदिवा
स्वायेवहृशोबुनिषेवरी॥अष्टाक्षरं व्रतीजप्राशतमष्टोत्रं शुचिः॥उपनमोनाराय
णायेत्यष्टाक्षरः॥तत्रपैठीनसिः॥तांबूलचर्वणोस्त्रीसंभोगोमांसनिषेवरी॥व्रतलो
पोनचेत्कुर्यात्कृष्णावदुजिवर्जनमिति॥संभोगोऽनुकालादन्यत्रारितःसैकान्तसं
भोगमृतेत्यत्रस्यःस्मृतरतितत्रैवकात्यायनोक्तःहेमाद्रौवशिष्टः॥उपवासेतथाप्रादे
नकुर्यादंतधावनं॥देतांतांकाष्ठसंयोगोदहत्यासप्तमकुलम्॥काष्टग्रहणान्मूलो
द्यानिषेधरतिहेमाद्रिः॥विष्मुरहस्ये॥आहोपवासदिवसेसादित्वादंतधावनं॥
गायत्राशतसंशतमेतुप्राशयविशुद्धति॥निर्णयाभूतेव्यासः॥वर्जयेत्पारगोमांसं
ताहेय्यौषधंसदेति॥एकादश्याप्राहप्राज्ञोकात्यायनःआहउपवासीयदानित्यः
प्राहनेमित्रिकंभवेत्॥उपवासंनृदाकुर्यादाद्यायपितृसेवितं॥मातापित्रोःस्येप्रा
प्तेभवेदेकादशीयदि॥अभ्यर्चयितृदेवांश्चआजिघ्रेत्यितृसेवितमिति॥हेमाद्रौ
दिसर्वनिबंधेवैवरेतेनेकादशीनिमित्रकंप्राह्मदादश्याकार्यमिति वदंतःपरास्ताः॥
किंच॥महालयः॥सपक्षःसकलःसज्यःप्राहवोउशकंप्रतोतिभुजंघोऽशत्वं॥योषे
कादश्यांचमन्वादिप्राहस्ययाहापरिज्ञानेचतत्सहेकादश्याविहितेप्राहवाधितमेव
स्यात्॥यदपिस्मृतिचंद्रिकायांपठति॥अन्नाश्रितानियायानितडोक्तुदीनुरेवच॥
मज्जतिपितरस्तस्यनरकेशास्वतीःसमाइति॥तस्यापिरागप्राप्तभुजिगोचरस्यवै
धंप्राहगोचरयतांमहत्साहसमित्यलम्॥योपिचकृतप्राहनिचयाजलपिंडविना
कृताइतिलधुनारदीयेकादश्याप्राहनिषेधःसमातापितृभिन्नविषयः॥सर्ववा
क्पेनद्रहणात्॥निचयप्राहप्रतिग्रहः॥अन्नघ्नान्माह॥मदनरत्नेदेवलः॥सर्वभूत
भयं व्याधिःप्रमादो गुरुशसनं॥अन्नघ्नानिपठ्यतेसहदेतानिशास्वतः॥स्कांदिपि॥
अष्टोतान्यव्रतघ्नानिआयोमूलफलंपयः॥हविर्ब्राह्मणकाम्याचशुरोर्वचनमौष
धं॥नारदीये॥अनुकलीनृणांप्रोक्तःस्त्रीणानावरवर्णिनिमूलफलंपयस्त्रोममु
पभोग्यंभवेच्छुभे॥नत्वेवभोजनंकेचिदेकादश्याबुधैःस्मृतं॥अस्यापवादः॥श
यनेचपुनृत्यानिमन्यार्थपरिवर्तने॥नरोमूलफलाहारीहृदिशल्पममार्ययेत्॥इ
दंचातिसकष्टविषयम्॥एतेचाविरोधिनोनिर्णयाःसर्वव्रतेषुज्ञेयाः॥तत्रैकाद
श्यांसंकल्पः॥गृहीत्वोद्वेगंवात्रवारिहर्षामुदंशुखः॥उपवासंतुष्टह्नीयात्पयः॥

नागदेवतमश्लेषा॥मस्तकोमृगशिरः॥प्रथमपादइत्यन्योसचसर्वेषां॥अथेष्टिकालः॥गो
भिलः॥पक्षाताउपवस्तव्याःपक्षादयोभियस्यव्यारति॥उपवासोऽन्वाधानं॥तत्रमध्याह्ने
तत्सर्वंवा॥यवप्रतियत्संधौतद्दिनेयागः॥श्वीह्नेवायमध्याह्नेयदिपर्वसमाप्यते॥उपो
ष्यतत्रसर्वेक्षस्तदहर्ण्यागरूप्यतेरितिलौगासिवचनात्॥अत्रचदेधाविभागः॥आवर्त
नानुसर्वाहोद्ययराहस्ततःपरः॥मध्याह्नस्ततयोःसंधिर्यदावर्तनमुच्यतइतिमदनर
त्नेवचनात्॥मध्याह्नाहर्ध्वसंधौमाधवमतेपरेहियागः॥अपराह्नेयवारात्रौयदिपर्व
समाप्यते॥उपोष्यतस्मिन्नहनिश्वीभूतेयागरूप्यतेरितिलौगासिरौक्तैःहेमाद्रिरूप
राह्नसंधावपिपरदिनेप्रतियच्चतुर्थीशेचंद्रोदयेचासतिहितीयादिष्वनंतस्येसति
वैद्युर्ग्यागः॥पर्वणोशेहितीयेतुयस्यंनुहिजातिभिः॥हितीयासहितंयस्माहवयंत्या
श्वलायनारति॥हितीयेत्वितिनुकैमुनिकन्यायेनतुर्ग्याशयरं॥तुरीयेत्वितिश्वलायणि
पाठःस्पष्टार्थएवा॥तथा॥भूतायंचदशीशरणीहितीयाक्षयगामिनी॥चरुरिष्टिरमाया
स्याभूतेकव्यादिकीक्रियेतिबोधायनवचनात्चेत्क्षचिवान्॥मदनरत्नेपि॥चतुर्दशी
चतुर्थीमात्रमावास्यानदृश्यते॥श्वीभूतेप्रतियच्चेत्याहर्ध्वतत्रैवकारयेदिति॥यनुमा
धवः॥यस्तुवाजसनेयीस्यात्तस्यसंधिदिनानुरा॥नवाप्यन्वाहितिःकिंतुसदासंधिदि
नेहिसेत्याहा॥यच्चकालादर्शेष्युक्तं॥आवर्तनादध्वःसंधियद्यन्वाधायतद्दिने॥परेक्षरि
ष्टिरिमाहुर्विवाजसनेयिनरति॥यच्चमदनरत्ने॥मध्यंदिनात्स्यादहनीहनीहयस्मि
न्प्राक्यवर्गःसंधिरियंतृतीया॥साखर्विकावाजसनेयिमन्यातस्यामुयोष्याथपरेद्यु
रिष्टिरिति॥एतन्यौरीमासीयरमिति॥तत्रैव॥आवर्तनोर्ध्वमर्वागस्ताद्रौवासमाप्तेहेमा
ध्याह्नदर्वीकसमाप्तातृतीयेत्यर्थः॥तत्कार्कभाष्यदेवजानीश्रीअनंतभाष्यादिसकलान्
च्छाखीयग्रंथविरोधादहनादराच्चोपेक्ष्यम्॥यौरीमास्याविशेषमाहकान्यायनः॥संधि
श्वेःसंगवाहर्ध्वप्राक्यर्ग्यावर्तनादवेः॥सायौरीमासीविज्ञेयासद्यःकालविधौनरैः॥अ
मायाविशेषमाहवैधायनः॥हितीयात्रिमुहूर्त्तचेत्प्रतियद्यापराह्निकी॥अन्वाधानंच
तुर्दश्यांयरतःसोमदर्शनात्॥कान्यायनश्च॥यजनीयेहिसोमश्चेद्धारुणंदिशिदृश्य
तेतत्रव्याहृतिभिर्हुत्वादंड्यादिजातयइति॥एतच्चबोधायनवाजसनेयिविषयंतेन्निरी
यश्रुतौतुचंद्रदर्शनेपियागउक्तः॥एषावैसुमनानामेष्टिर्यमद्येजानंयश्चाचंद्रमाअभ्यु
देत्यस्मिन्नेवास्मैलोकेभ्रवंभवतीति॥

श्रुत्यंतरेपि॥यदहःपश्चाच्चंद्रमाअभ्युदेतितदहर्ग्यज
निर्मांस्त्रोकान्अभ्युदेतीतिमदनरत्नेष्वेवम्॥आपस्तेवभाष्यार्थसंग्रहेष्वेवम्॥अतः
पक्षद्वयस्यस्वस्त्राडवस्थितित्वाहवयंत्याश्वलायनारतिनुश्वीह्नेसंधिविषयमि
तिमाधवः॥शेषपर्वणीष्टौविशेषमाह॥माधवीयेगार्ग्यः॥प्रतियद्यप्रतिष्ठायांयदिवे
ष्टिःसमाप्यते॥पुनःप्रणीयस्तत्क्षेष्टिःकर्त्तव्यायागविज्ञेयैः॥यद्याग्नेर्नीयन्नियमःइति

द्वादशोरेकत्वेनैरापवासः॥पार्थकेनशक्तस्योपवासद्वयं॥एकादशीमुयोष्येवद्वाद
 शीसमुयोषयेदिति विष्णुरहस्यात्॥अशक्तौद्वादश्यामेवा॥एवमेकादशीभुक्ताद्वाद
 शीसमुयोषयेत्॥एववासरजंपुरणं सर्वं प्राप्नोत्यसंशयं मितितत्रैवोक्तैः॥यदान्वत्पा
 द्वादशीतदैवोक्तं मान्येयदाभवतिस्वत्मापिद्वादशीयारणादिने॥उषःकालेदयंकु
 र्यान्प्रातर्मध्याह्निकंतदा॥नारदीये॥अत्मायामथविप्रैर्द्वादश्यामरुणोदये॥स्ना
 नार्चनक्रियाकार्यादानहोमादिसंपुनराति॥संकटेनुमाधवीयेवलः॥संकटेविषमे
 प्राप्तेद्वादश्यां पारयेत्कथं॥अद्विक्तयारणंकुर्यात्पुनर्भुक्तन्नदोषकृदिति॥संकटेन
 योदशीप्रादप्रदोषादौ॥अत्रकेचिदाहुः॥अयकषवाक्यान्यनाहिनाशिविषयाणि
 ॥अथिहोत्रादीनांनुश्रीतत्वेनायकषीयोगादिति॥द्वादश्यांचप्रथमयादमतिक्रम्य
 पारणंकार्यं॥द्वादश्याः प्रथमयादोहरिवासरसंज्ञितः॥तमतिक्रम्यकुर्वीतपार
 णंविष्णुतत्परइतिनिर्णयामृतेमदनरत्नेच॥विष्णुधर्मोक्तेः॥अत्रकेचित्संगिरन्ते
 ॥यदाभूयसीद्वादशीतदापिप्रातर्मुहूर्तत्रयेपारणंकार्यम्॥सर्वेषामुपवासानांप्रा
 तरेवहिपारणीतिवचनादिति॥अस्मद्गुरुवक्त॥वह्नांकार्मकालानांविनाकारणं
 वाधयन्तेःप्रागुक्तवचनैश्चाल्पद्वादस्यामेवायकषविधानादपराहएवकार्यम्॥
 प्रातःशुक्लसायंप्रातर्हिजातीनामशनं॥श्रुतिचोदितमितिवदपरान्हावाचित्वेयुय
 पन्नः॥तचवाक्यंवेयर्थं॥पुनर्भोजनसायंपारणंनिवृत्त्यर्थत्वात्तस्येत्याहुः॥प्रमादेन
 एकादश्युपवासातिक्रमःपराकैवाराहे॥एकादशीविपुताचेद्वादशीयतःस्थिता
 उयोष्याद्वादशीतत्रयदीकृत्यरमेयदमितिकैश्चिन्नुविष्णुनाचेदितियदिति॥अत्रावि
 रोधनोनियमास्सर्वत्रतेषुबोद्धव्याः॥अन्येचतवरात्रेवश्यंतइतिदिक्॥इतिश्रीरामा
 कृष्णमहात्मजकमलाकरभट्टकृतेनिर्णयसिंधौएकादशीनिर्णयः॥०द्वादशीतु
 सर्वेचयुगमवाक्यात्॥द्वादशीतुप्रकृतैव्याएकादश्यापुनाप्रभो॥इतिस्कांदाच्च॥त्र
 योदशीतुसर्वमतेषुक्ता॥एवैकृष्णोत्रा॥त्रयोदशीतिथिःसर्वस्सितोथासितःया
 श्चादितिदीपिकोक्तेः॥शुक्लत्रयोदशीशुक्लीयराकृष्णत्रयोदशीतिमाधवाच्च॥चतु
 र्द्वादशीतुसर्वमतेकृष्णशुक्लीशुक्लोत्रा॥उपवासेचतुर्दश्यपिपरेतिमदनरत्ने॥यौ
 र्णिमामावासेषुसावित्रीव्रतंविनापरेयाद्योभूतविहेनकर्तव्येदशीपरोकदाच
 ना॥वज्रयित्वामुनिश्रेष्ठसावित्रीव्रतमुत्तममितित्रयसैववर्तीत॥अमायायोगवि
 शेषमाह॥पराकैशातातयः अमावास्यांभवेद्दारायदाभूमिसुतस्यवै॥जान्ही
 स्नानमीत्रेणागोसहस्रफलंलभेत्॥अमावासोमवारेशारविवारेशसप्तमी॥चतु
 र्थीभीमवारेशाविशुवत्सदृशफलंतत्रैववासः॥सिनीवालीकुहूवीपियदिसीम
 दिनेभवेत्॥गोसहस्रफलंदद्यात्स्नानंचैमौनिनाकृतं॥हेमाद्रौदहन्मनु॥अ
 वराणस्विधनिशार्दनागंदैवतमस्तुके॥यद्यमारविवारेशायतीयातःसउच्यते॥

नागदैवतमश्लेषा॥मस्तकोमृगशिरः॥प्रथमपाद इत्यन्योसचसर्वेषां॥अथेष्टिकालः॥गो
भिलः॥पशंताउपवस्तव्याःयसादयोभियस्यव्याइति॥उपवासोऽन्वाधानं॥तत्रमध्याह्ने
तत्सर्वंवा॥यवंप्रतियत्संधौतद्दिनेयागः॥सर्वान्हेवायमध्याह्नेयदिपर्वसमाप्यते॥उपो
ष्यतत्रसर्वेकसदहर्ण्यागइष्यतेइति लौगाक्षिवचनात्॥अत्रचद्देधाविभागः॥आवर्त
नानुसर्वाहोद्ययराहस्ततःपरः॥मध्याह्नस्ततयोःसंधिर्यदावर्तनमुच्यतइति मदनर
त्नेवचनात्॥मध्याह्नाहर्ध्वसंधौमाधवमतेपरेहियागः॥अपराह्नेयवारात्रौयदिपर्व
समाप्यते॥उपोष्यतस्मिन्नहनिश्वोभूतेयागइष्यते॥इति लौगाक्षिणोक्तैःहेमाद्रिरूप
राहसंधावपिपरदिनेप्रतिपञ्चतुर्यंशेचंद्रोदये चासतिद्वितीयादिष्वन्यंतस्येसति स
र्वेद्युर्ग्यागः॥पर्वणोशेद्वितीयेनयस्यचतुर्द्विजातिभिः॥द्वितीयासहितंयस्याहवयंत्या
श्वलायनारति॥द्वितीयेत्वितिनुकैमुतिकन्यायेनतुर्यंशपरं॥तुरीयेत्वितिश्वलायशि
पाठःस्यस्यार्थएव॥तथा॥भूतायंचदशीशरणीद्वितीयाक्षयगामिनी॥चरुरिष्टिरमाया
स्याभूतेकव्यादिकीक्रियेतिबोधायनवचनात्चेत्स्विवान्॥मदनरत्नेपि॥चतुर्दशी
चतुर्यामाश्रमावास्यानदृश्यते॥श्वोभूतेप्रतियच्चैत्यात्सर्वीतत्रैवकारयेदिति॥यजुमा
धवः॥यस्तुवाजसनेयीस्यात्तस्यसंधिदिनात्परा॥नक्वाप्यन्वाहिनिःकिंतुसदासंधिदि
नेहिसेत्माहा॥यच्चकालादर्शेयुक्तं॥आवर्तनादधःसंधियद्यन्वाधायतद्दिने॥परेष्करि
ष्टिरमाहुर्विप्रावाजसनेपिनइति॥यच्चमदनरत्ने॥मध्यंदिनात्स्यादहनीहनीहयसि
नप्राक्यवर्णाःसंधिरियंतृतीया॥सारखर्विकावाजसनेयिमन्यातस्यामुयोष्याथपरेद्यु
रिष्टिरिति॥एतत्पौर्णमासीयरमिति॥तत्रैव॥आवर्तनोर्ध्वमर्वागसाद्रात्रौवासमाप्तेहेमा
ध्याह्नदर्वीकसमाप्तातृतीयेत्यर्थः॥तत्कर्कभाष्यदेवजानीश्रीअनेतभाष्यादिसकलान
च्छाखीययंथविरोधाद्द्वानादराचोयेह्यम्॥पौर्णमास्यांविशेषमाहवान्यायनः॥संधि
श्वेत्संगवाहर्ध्वप्राक्यर्ण्यावर्तनादवे॥सापौर्णमासीविज्ञेयासद्यःकालविधौनरेः॥अ
मायांविशेषमाहवोधायनः॥द्वितीयात्रिमुहूर्तचेत्प्रतियद्यापराह्निकी॥अन्वाधानंच
तुर्दश्यांयरतःसोमदर्शनात्॥कान्यायनश्च॥यजनीयेहिसोमश्चेद्धारुणंदिशिदृश्य
नेतत्रव्याहृतिभिर्हुत्वादंड्यादिजानयइति॥एतच्चबोधायनवाजसनेयिविषयंतेन्निरी
यश्रुतौतुचंद्रदर्शनेपियागउक्तः॥एषावैसुमनानामेष्टिर्यमद्येजानंयश्चाचंद्रमाअभ्यु
देत्यस्मिन्नेवास्मैलोकेध्रुवंभवतीति॥

श्रुत्यंतरेपि॥यदहःपश्चाच्चंद्रमाअभ्युदेतितदहर्ण्यज
निर्मांस्त्रोकान्अभ्युदेतीतिमदनरत्नेष्वेवम्॥आपस्तंबभाष्यार्थसंग्रहेष्वेवम्॥अतः
पक्षद्वयस्यस्वस्त्राद्यवस्थितितत्त्वाहवयंत्याश्वलायनारतिनुसर्वाहिसंधिविषयमि
तिमाधवः॥शेषपर्वणीष्टौविशेषमाह॥माधवीयेगार्ग्यः॥प्रतियद्यप्रतिष्ठायांयदिवे
ष्टिःसमाप्यते॥पुनःप्रणीयह्मन्नेष्टिःकर्तव्यायागवित्तमैः॥गृह्याग्नेर्न्यायन्नियमःइति

मदनरत्नेयारिजातः॥ एवं यवीन्यांशः॥ प्रतिपदश्च त्रयोदशः यागकाल उक्तः॥ क्वचित्
तिपत्रुर्पाशेषियागः संधिर्घट्टपरान्ते स्यादागं प्रातः परे हनि॥ कुर्वीराः प्रतिपद्वागे चतुर्थे
पितृदुष्टतीतिरुद्दृशानातयोक्तेः एतत्परिमाणपरमिति मदनरत्ने॥ पर्वणि प्रतिपदः स
यस्य हरेः श्राद्धं प्रक्षिप्य संधिर्ज्ञेयं नदाहमाधवः॥ रुद्रिः प्रतिपदो यास्तितर्हं पर्वणि सि
येत्॥ सयस्याहं तथा क्षिप्वा संधिनिर्णयतो स देति॥ कान्यायनो यि॥ परे ह्निघटिकसू
नास्तथैवाभ्यधिकाश्च याः॥ तदहं कृत्वा शर्वसिन्हासं हृदी प्रकल्पयेदिति एवं स्नात्वा
स्थालीपाके ज्ञेयं॥ तत्रेष्टिस्थालीपाकावाधानग्रहप्रवेशनीयः॥ होमानंतरं भाविन्यां यो
र्गमास्यां प्रारंभणीयो॥ ननु दर्श॥ यद्यारंभमलमास यौषमास शुक्लादि भवति॥ ता
दाप्यारंभः कार्यः॥ यानि तु॥ उयरागो धिमासश्च यदि प्रथमपर्वणि॥ तथा मलिस्तु चेयो
वेन त्वारंभरा मिष्यते॥ गुरुभार्गवयोर्मोक्षे च दसूर्यग्रहे तथेति॥ संग्रहवचनाति॥ ता
म्यालस्यादिना तिकां तशुद्धकालप्रारंभविषयाणि॥ नामकर्म च दर्शेष्टियथा कालं
समाचरेत्॥ अति याते सति तपोः प्रशस्ते मासि पुराणभेदे न्यपरा कर्त्तव्यं वचनादिति॥
प्रयोगयारिजाते उक्तं चेत्तत्प्रयोगरत्ने भेदेः॥ कालादर्शे तु नामकर्म च जातेष्टिप्रितिया
ठः॥ याज्ञिका॥ आधानानंतरं योर्गमासी वै मलमासगा॥ तस्यामारंभणीया दीनकुर्वी
तकदाचनेति॥ त्रिकां उमं उ नववचनाच्छुद्धकालगवा विभ्रसेष्टिमाह्वारं भं कुर्यादित्याहुः
॥ कालादर्शे स्मृतिसंग्रहे पि॥ आरंभदर्शे प्रयोगेष्टिमाह्वारं त्रिस्यवादिमं॥ प्रतिष्ठापंचक।
मार्घाः मलमासे विवर्जयेदिति॥ अथ विवृतिः॥ नत्रायस्त्वः॥ पदीष्ट्यादि पशुना यदि।
सोमेन यजेता सोमावास्या योर्गमास्यां वेतियां च त्रप्रकृतितः काले सिद्धे पिसद्यः कालता
विधेया सांगतोक्तेः॥ अत्र योर्गमास्यमावस्या श्राद्धांतं न्यस्य रागो यस्तु तेन तदस्य होरात्र
इत्यर्थमाह॥ रामां उरः॥ माधवो पि॥ इत्यादि विवृतिः सर्वापर्वण्ये वेति निर्णयः॥ अत्र विशेष
यमाह त्रिकां उमं उ नः कान्यायनश्चा॥ आवर्तनात्मा कृपदियर्वसंधिः कृत्वा तु तस्मिन् प्रकृ
तिविकृत्याः तदेव यागः परतो यदि स्यात्तस्मिन् विकृत्याः प्रकृतेः परे द्युरिति॥ धूर्त्तस्वाम्याद
योष्येव माहुः॥ यश्छ्येति सांगायाः विकृतेः पर्वकालत्वादावर्तनात्मा कृ संघौ संधिमभिज्ञौ
यजेतेति प्रकृतेः प्रतिपदिसमाप्तिनियमान्॥ प्रकृत्यनंतरं प्रतिपदिविकृत्ययोगात्॥ शर्वे
द्युर्विकृतिरित्युक्तं तंत्ररत्नेयार्थसारथिना॥ यद्यपि प्रकृतेः सर्वत्वादशर्वमन्त्रे स्यादित्यायस्
वेनोक्तं॥ तथापि हेतुवादेन शुक्तिमूलत्वाभावाद्गवासुमभिव्याहारादिनि॥ वदत्रामा राण
मिति तदाशयः॥ आययरोतु विशेषवक्ष्यामः॥ अन्वारंभणीयानुचतुर्दश्यां कार्येति हि र
ण्यकेशि रत्नौ मान्दत्तौ ये अन्वेयां पर्वण्येव॥ पशौ सोमे च कालान्तरमप्याह कान्यायनः॥
अमावास्या नवाहविषे स्थानसंविनेति॥ शुक्लपक्षे ह्यत्रिकादिविशाखांते सुदेवनसंवेष्टि।
निकेशवस्वागीमाचख्यो॥ चतुर्मास्येष्पिद्वादशाहं यथा प्रयोगपक्षयोर्न सन्नेष्यप्यारंभः
यावज्जीवसांवत्सरप्रयोगो सुफालु न्यवेत्तवा आरंभः॥ पशौ तु विशेषमाहा कान्यायनः॥

अर्हो भवति नियतपर्वसंधिपरस्तात्कृत्वा तस्मिन् न ह निरुपशुंसद्य एव हं वा ॥ आरभ्याथ
प्रकृतिरथ चेत्पर्वसंधिः पुरस्तात्कृत्वा तस्मिन् प्रकृतिमथ नु स्यात्पशुः सद्य एव ॥ अधिकारयशुः
स्वश्रीषोमीयेन सवनीयेन वा समानतंत्रो वा कार्य इति त्रिकां उमं उनः ॥ सोमेत्वायस्तं वः ॥ अमावा
स्यायां दोषाय जनीये वा मावास्यायां यजनीर्य वा सुत्यमहः ॥

मास्यां यजनीये वा सुत्यमहरिति ॥ लाट्या यनस्तत्रैः पिः सर्वपक्षस्य प्रथमे ह निदीक्षेत दृष्ट्वा वा
॥ सर्वपक्षः शुक्तयक्षः ॥ नक्षत्रयोगमपीत्ययमर्थः ॥ चैत्रादिशरीमायाः
श्वित्रादिनक्षत्रयोगे दीक्षेतेति ॥ आधानं नु यर्वणि नक्षत्रेषु चोक्तं ॥ तत्र पर्वनक्तं गार्हपत्यमा
दधातीत्यादिकर्मकालव्यापिग्राह्यं ॥ दिनद्वये तत्रे परं ग्राह्यं संकल्पस्य पर्वणि लाभात् ॥ सर्व
नक्षत्रयोगे तदेव ग्राह्यं ॥ यत्र त्रीणि सन्निपतिता

तुर्नक्षत्रं च वलीय इति हिरण्यकेशिस्तत्रात् ॥ ऋतुर्वसंते ब्राह्मणोऽग्निमादधीतेत्यादि ॥ रे
णुकारिकायां नु ॥ माघादियं च मासेषु श्रावणे वा श्विने तथा ॥ मार्गशीर्षे शुक्तयक्षे आधा
नमथ कार्येदित्युक्तं ॥ अत्र मूलं मृगं ॥ आधानं नक्षत्राणि त्वायस्तं वस्तत्रैः ॥ कृत्तिकारे
हिरणीमृगशीर्षपुनर्वसुपुष्यश्रवणं तारावाढो तारावाढाहस्तचित्राविशाखानुराधाश्र
वणोत्तराभाद्रपदा इति ॥ सोमश्चाधाने ॥ विशेषमाहायस्तं वः ॥ सोमेन वक्ष्यमाण आदधा

॥ एच्छेन्न नक्षत्रमिति ॥ अत्र प्रकरणादाधानकालबाधः ॥ तेन रोमस्य वसंतकाल
तातवाध्यते ॥ इति रुद्रदत्तवृत्तौ ॥ नारायणवृत्तौ चोक्तं ॥ धूर्तस्वामी नु ॥ सोमस्यापिय ऋतु
स्तस्यापिन स्तर्क्षेदिति ॥ लिखनादुभयकालबाधं मन्यते ॥ श्रीरामांशरक्तकालांतरविधा
नं वा सर्वकालानादरेवेति पक्षद्वयमुक्तवान् ॥ तत्राद्ये कृत्तिकादिकालांतरस्य यथाधा

संतायवाधेन विधानं ॥ तथा सोमेयुदगयनसर्वपक्षपुराणह सन्निपाते यज्ञकालो ॥
नादेश इति ॥ ह्यं दोगस्तत्रोक्तोदगयम सोमाभिसंधिरूपकालांतरविधानादुदगयनं त्व
येत्यत इत्युक्तं ॥ द्वितीये पक्षे नु यदैवैनं कालांतरविधानादुदगयनं त्वयेत्यत इत्युक्तं ॥

यनमेदिति सर्वकालानादर उक्त इति भरद्वाजस्त
त्रात् सर्वशब्दस्य विस्वजित्सर्वशब्द इति वत्तद्वयोरप्रयोगात् सर्वकालबाध इति ॥ तेन दक्षि
णायनेऽपि भवतीत्युक्तं ॥ षट्पुरुषाभ्ये देवशतभाष्ये ॥ तत्र त्वेव षट्पक्षि ऋतुषु भवती
त्युक्तमिति दिक् ॥ आर्हत्त्वमावास्यात्रेधाविभक्तदिनतृतीयांशे यो यराह भागस्तभ्यागव्या
पिनी सान्निके ग्राह्या ॥ यिंशत्वाहार्यकं आर्हं क्षीरो राजनिशस्यते ॥ वासरस्य तृतीये शोना
तिसंध्या समीपतः ॥ इति कान्यायनोक्तेः ॥ दशैवाहं नु यत्तत्रोक्तं यावरांतस्मकीर्त्तितं ॥

यराहेयिह राणां च तत्र दानं प्रशस्यत इति शातानयोक्तेः ॥ दिनद्वये तत्र
आपीदर्शो ग्राह्यः ॥ यद्यभये धरेष विहितः सर्वा यराह स्थित इति दीपिकोक्तेः ॥ यत्रुका
र्क्षाजिनिः ॥ भूतविद्वाममावास्यां मोहादज्ञानतोपि वा ॥ आह कर्मणि ये कुर्युस्तथा मायुः
प्रहीयत इति ॥ तदपराहे चतुर्दशीवेधयरमिति आह हेमाद्रिः ॥ अपराह व्याप्तिपरमिति

मोक्षवः॥दिनद्वयेपरान्हव्याप्ताभावेशतोव्याप्नोचतिथिसुयेरर्ध्वेतिहेमाद्रिः॥यदाचतुर्दशीया
मंतुरीयमतुश्चरयेत्॥अमावास्यासीयमाराणतदेवश्राद्धमिष्यत्तत्तिकात्यायनोक्तैःचतुर्द
श्याश्चतुर्थ्यामंदर्शीःशरयेत्॥चतुर्दशीयामत्रयस्यादित्यर्थः॥क्षीयमाराणपरदिनेपरान्ह
व्यापितीनेत्यर्थः॥व्यतिरेकमाहवर्द्धमानाममावास्यालक्षयेदपरेहनि॥यामांस्त्रीनधि
वांत्वापिपितृयज्ञस्ततोभवेत्॥ततःश्राद्धं॥दिनद्वयेपरान्हव्याप्तादौतिथिरहोचहारी
तः॥त्रिसुहृन्नीचकनैव्याश्वीखर्वाचवद्धैः॥कुहरध्वर्युभिःकार्याययेष्टसामगीतिभिः
॥त्रिसुहृन्नीभावेतुश्वानेत्यर्थः॥पिंडपितृयज्ञस्तुकात्यायनेयागदिनात्सर्वेद्युःकार्यः॥
होवागत्वात्पिंडपितृयज्ञस्तत्तत्स्त्रात्॥व्याख्यातं चैतत्कर्वाचार्यैः॥सर्वेष्वदर्शात्
पिंडपितृयज्ञानयश्चात्कुतःअंगत्वात्॥तथाचश्रुतिः॥तस्मात्सर्वेद्युःपितृभ्यःक्रियतेउ
त्तरमहर्द्धेवान्यजंतुति॥सर्वेद्युःपितृभ्योयज्ञोनिष्ठरणीपतिन्नातदेवभ्यःप्रतनुत्तत्ति
चातेनतन्मतेंगमेवासौ॥तदुक्तं॥अंगवासमभिव्याहारादिनातेनकर्कमतेचतुर्दशीय
क्तदर्शेपिंडपितृयज्ञस्तत्तत्स्त्रात्॥श्रीअनेतभाष्येनुरेकरितुक्तं॥अत्रेहधायाचारोदश्यते॥
आयस्त्वानांनुरदिनेमुहूर्तमपिदर्शसत्वेतत्रैवपितृयज्ञः॥तदाहायस्त्वैः॥अमावा
स्यायायदहश्चंद्रमसन्नयश्यति॥तदहःपिंडपितृयज्ञंकरुत्तत्ति॥अस्यारुद्रदत्तीयाव्या
ख्यापिंडेपुक्तःपितृयज्ञःपिंडपितृयज्ञःसचकर्मोत्तरंनतुदर्शेशेषः॥यथावक्ष्यति॥पितृया
ज्ञःस्वकालविधानादनंगस्यादिति॥तंचयदहश्चंद्रमसन्नयश्यति॥यंचदश्याप्रतियदि
वातदहःकुरुते॥यदहस्तयोःसंधिस्तदहस्त्वित्यर्थस्तत्ति॥श्रीरामाराणोप्याह॥पिंडपितृय
ज्ञस्तयर्वसंधिमदहोरात्रावपरान्हस्तत्ति॥अतःसर्वसंधिदिनेहिपितृयज्ञः॥शतयथश्रुति
रपि॥यदैवैषतपुरस्तानयश्चादहशेःयपितृभ्योदरातीतिपर्वसंधिदिनेहिसर्वतःयश्चा
दाचंद्रोदहश्यतएवेत्यर्थः॥सत्यायोढोपिपितृयज्ञंप्रक्रम्यदृश्यमानेतृयोव्यभूतेय
जतृत्त्याह॥हेमाद्रिस्तुअमावास्याश्राद्धस्थिवचनएवा॥सर्वोक्तायस्त्वैवसर्वेयदुक्तंन
यश्यतीति॥तत्रक्षयोभिप्रेतः॥अतश्चतुर्दश्यांचंद्रस्यक्षीणत्वात्तुद्युक्तदर्शेपितृयज्ञः॥पि
तृयज्ञंनुनिर्वर्त्यविप्रश्चंद्रक्षयेऽग्निमानितिमनूक्तैः॥यदुक्तं॥यदहस्त्वैवदर्शनंनेतिचंद्रमा
तत्स्यायेस्याज्ञेयंक्षीणोराजनिचेत्यपीति॥यदुक्तं॥दृश्यमानेपितृचतुर्दश्येस्येक्ष
याज्ञेयंक्षीणोराजनिचेत्यपीति॥यदुक्तं॥दृश्यमानेपितृचतुर्दश्येस्येतिचकात्यायनो
क्तैः॥दृश्यमानेप्येकस्मिन्गीभिलोक्तैः॥यस्यासंध्यागतःसोमोमृणालमिवदृश्यते॥अ
परान्हैक्षयस्तस्यापिंडानांकरणाधुवमिति॥हारीतोक्तैश्चांचंद्रक्षयकालश्चोक्तः॥का
त्यायनेन॥अष्टमेशेचतुर्दश्याःक्षीणोभवतिचंद्रमाः॥अमावास्याष्टमेशेनुपुनःकिल
भवेदग्निरितिनेनसर्वेद्युरेवपितृयज्ञस्तत्त्वचिवात्॥कर्वाचार्येणपरान्हपिंडपितृयज्ञःच
ंद्रदर्शनेमावास्यायामिति॥कात्यायनसूत्रेदर्शनेनक्षयएवोक्तः॥तस्मिन्क्षीणोदरा
तीतिश्रुतेः॥अतस्तन्मतेचतुर्दशीयुक्तदर्शेपितृयज्ञेसतिपरदिनेयागोर्थात्सिद्धः॥तदे

तत्सर्वोक्तसमयिहेमाद्रिकर्कादिव्याख्यानमापसंवैरनभ्युपगमात् कातीयवैधायना।
दिविषयं॥ आश्वलायनानामपिशेषयर्षशिपिंडपितृयज्ञः॥ तथा च सूत्रम्॥ अमावास्याः
यामयराह्णेपिंडपितृयज्ञरतिअत्रनारायणवृत्तिः॥ अमावास्याशब्दः प्रतियत्यंचदश्योः
संधिवचनोप्यत्रायराह्णशब्दः। समन्वयात्तद्व्यहोरात्रेवर्तते॥ तस्यायराह्णेचतुर्थभागे
पिंडपितृयज्ञः कार्यः॥ औपवसथ्येयजनीयेवाहनियदाहोरात्रसन्धौतिथिसंधिः स्या
त्तदौपवसथ्येवाहनि क्रियतइति॥ अतएवमुहूर्तमप्यमावास्याप्रतियद्यपिचैववेत्
तदत्रमक्षयंशेयंयर्वशेषंनुयर्षवदितिहेमाद्रौवचनं। पिंडपितृयज्ञपरमुक्तं॥ प्रयोगपा
रिजाति। अयंचस्मार्त्ताग्रिमता। संश्रर्गोदर्शश्राद्धव्यतिषंगेराकार्यः। व्यतिषंगोनामोभ
योस्सहानुष्ठानं॥ एतच्चस्थालीपाकेनसहेपिंडार्थमुद्वेति॥ सूत्रेवृत्तिरुक्तोक्तं॥ खं
उयर्षशिपुकेचिदाहुः॥ सर्वेह्यिपिंडपितृयज्ञव्यतिषंगेराश्राद्धं कृत्वापरैर्हिकेवलः
पिंडपितृयज्ञः कार्यः। वृत्तिरुक्तान्वष्टकंचसर्वेद्युर्मासिमास्यथावर्णम्॥ काम्यमाभ्युदयेष्ट
म्यामेकोदिसमयाष्टममित्युदाहृत्यसर्वेषुचतुर्बुस्थालीपाकादुद्वेत्ताग्नौकरणामित्युक्ते
दर्शश्राद्धेस्थालीपाकोनियतइतिगम्यते॥ स्थालीपाकश्च पितृयज्ञएवेति सर्वदिनेव्य
तिषंगःसिद्धः॥ प्रयोगपारिजातेनुवार्षिकश्राद्धेरप्यतिषंगउक्तः॥ किमुतदर्शश्राद्ध
स्यान्यायविदस्त्वाहुः सूत्रस्यवृत्तेश्चसंश्रर्गोदर्शविषयत्वात्॥ खंउयर्षशिपुसर्वदिनेके
वलंश्राद्धंपरदिनेचकेवलः पितृयज्ञः कार्यः। अतएवोक्तंवृत्तिरुक्तानानासर्वस्थाली
पाकश्चोद्यते सर्वश्राद्धेषुप्रसंगादिज्ञाप्रयोगपारिजातोक्तिरप्येतद्विषयेव सर्वदिने
चश्राद्धेग्नौ करणमेवनयाशिहोमः। चतुर्धाद्ये सुसानीनांवह्नौहोमोविधीयते॥ यि।
अत्राह्णराह्णे सादुत्तरेषुचतुर्ध्वपीतिपरिशिष्टेनियमात्॥ नचलौकिकाग्नौयक्षस्य
कथं गृह्याग्नौहोमः॥ नान्याग्नौयक्षमन्याग्नौ जुहुयादितिनिषेधात्॥ मैवम्॥ श्राद्धस्य
गृह्यत्वेनमा ग्नौयचनाग्नौवाकर्तव्यत्वात्॥ तस्मात्सर्वेद्युःकेवलंश्राद्धंनव्यतिषंगः
इदमेवचमुक्तं आहिताग्निनातुसर्वाधानिनार्हाधानिनावा संश्रर्गोखंडेवादर्शश्रौता
ग्नौष्टथगेवपितृयज्ञः कार्यो ननुदर्शश्राद्धव्यतिषंगेरोतिविस्तरभीतेर्विरराम॥ संश्र
र्गोदर्शश्चविशेषमाह लौगाक्षिः॥ यक्षांतं कर्मनिर्वर्त्यवैश्वदेवंचसाग्निकः॥ पिंडयज्ञं
ततः कुर्यात्ततोन्वाहार्यकंबुधरतिपक्षांतंकर्मान्वाधानम्॥ अन्वाहार्यकं दर्श
श्राद्धम्॥ अयमेवसाग्रेर्जीवन्तिपितृकस्यपिंडपितृयज्ञकालोज्ञेयः॥ तस्यापिकान्याय
नेनहोमांतमनारंभोवेत्याम्नानात्। पिंडपितृयज्ञाकरो प्रायश्चित्तमाहायराशरमाध
वीयेकान्यायनः॥ पितृयज्ञान्ययेचैववैश्वदेवात्ययेपिच॥ अनिष्टानवयजेननवान्न
प्राशनेतथा॥ भोजनेयतितान्नस्यचरुवैश्वानरोभवेदित्यलम्। प्रकृतमनुसरामः॥
निरग्निकादिभिस्त्वमावास्यायराह्णव्याप्ललाभेकुतपकालव्यापिनीयाद्या॥ भूतविद्वा
प्यमावास्याप्रतियन्मिश्रितापिवा॥ पित्रेकर्मणि विहृद्भिर्ग्राह्याकुतपकालिकीतिहारी

तोक्तेः॥ इदं वनिरशिकादि विषयः॥ सिनीवाली हि जैः कार्या सा भिकैः पितृकर्मणि॥ स्त्रीभिः
 शूद्रैः कुटुम्बकार्या तथा चानभिकैर्हि जैरिति लौगाक्षिवचनात्॥ अत्र सा भिरौपासनाभिर
 पीतिमदनयारिजाते उक्तम्॥ कुतयश्चापरान्धव्याम्लामेनुकल्पः अपरान्धव्यापी
 यदिदं शीलिथिस्येयः॥ आहिनायेः सिनीवालीतिरन्यादेः कुटुम्बतेति जावालिनभावे
 विधानात्॥ तेन सा श्रीनां निरश्रीनां वा परान्धव्यापिन्येव मुख्यातिथिसाम्यद्विस्यैः स
 मव्याप्नोत् सर्वदिनानि रीयः॥ वैषम्ये धिकादि न ह्येय परान्धास्य शैकुतयव्यापिनीतिमा
 धवः॥ इदमेव युक्तम्॥ हैमाद्रादिमते कुतयव्यापिन्येव निरन्यादेः मुख्या॥ सिनीवालीदृष्ट
 चंद्रा तथा च व्यासः॥ दृष्टचंद्रा सिनीवाली नष्टचंद्रा कुटुम्बः स्मृतेति॥ सर्वदिने परदिने एव वात
 द्यापित्वे सैव व्यासा॥ अंशव्यापित्वे वैषम्येऽधिककालव्यापिनी ग्राह्या॥ दिनद्वये शतः स
 मव्याप्नोति थिस्येयं सर्वदृष्टी साम्ये च परा॥ तिथिस्ये सिनीवालीति थिदौ कुटुम्बः स्मृता॥
 साम्ये पिच कुटुम्बे यावेद वेदांगवेदिभिरिति प्रचेनौ वचनात्॥ दिनद्वये संश्रणी कुतय
 व्याप्तिस्तु तिथिदृष्टावेव भवतीत्यनंतरवचनात्परैवेति॥ कुतयस्तु॥ अहो मुहूर्तौ वि
 शेयादशये च च स वेदा॥ तत्राह मो मुहूर्तौ यः सकालः कुतयः स्मृत इति मात्स्योक्तेः॥ तु
 लादानयितुं देवप्रीत्यर्थं पवासादौ नृपराग्राह्ये न्यत्र विस्तरः॥ दर्शचमासिकवार्षिकादि
 आह प्राज्ञो कालदर्शो विशेष उक्तः॥ दर्शस्य चोदकुम्भस्य दर्शमासिकयोरपि॥ नित्यस्य
 चाद्विकस्यापि दार्शिकाद्विकयोरपीत्युक्ता॥ सम्याते देवताभेदाच्छ्राद्धयुग्मं समाचरे
 न्नाभि मित्रानियतश्चात्र सर्वानुसृतकारणमिति निर्णीयदीये॥ नष्टचंद्रे यदा काले स्याह
 दिवसो भवेत् वैश्वदेवं स्य आहं कुर्यात्प्रादृशं कर्मणाः॥ अमा आहं चानुपनीतो पिकुर्या
 त् आहं शूलपाणी अमावास्याष्टकाहं सप्तस्य च दशीषु चैतुष्यक्रम्य एतच्चापुनरीतो
 पिकुर्यात्सर्वेषु यवेषु॥ आहं साधारणं नाम स वै कामफलप्रदं॥ भार्याविरहितोप्येत
 त्प्रवासस्योपि नित्यशः॥ शूद्रोप्यमंत्रवक्तुर्यादनेन विधिना उधरति मात्स्योक्तेः॥ अ
 मा आहति क्रमे प्रायश्चित्तमुक्तम्विधाने॥ नृमुवाच जयेत्यंत्रशतवारं दिने दिने॥ अ
 मा आहं यदनास्ति तदा संश्रमिति तत् अत्र सर्वोक्तसात्रिकपदेनाहिनाभिः स्मात्रीभिः
 मांश्च दृष्टो विद्धि नाशिकादिश्च निरशिकः॥ तथा च हेमाद्रिरयौ करणप्रकरणौ॥ सा
 थिरभावनश्चिह्नद्विजपाणावयाशुवा॥ कुर्यादशौक्यान्निशालौकि केनेति निश्चितमि
 ति॥ स्मृतिवाक्समुदाहृत्य पस्वस्त्रीकृतौ यासन तथा समुद्धिनाभितया भार्याविधुरतया
 वाथिरहितस्तस्याद्विजपाणी जलादौ वा होम इतिमाच चक्षे॥ मदनयारिजातेष्वेवमाह
 मेव सात्रिकानश्रिकस्वरूपं सर्वत्र ज्ञेयम्॥ अथ ग्रहणं निर्णीयते॥ तत्र चंद्रग्रहणं यस्मि
 न्ग्रहणं ग्रहणं तस्मात्सर्वप्रहरत्रयं न भुंजीत॥ सूर्यग्रहे नृप्रहरत्रयं न भुंजीत॥ सूर्य
 ग्रहे नृनाश्रियात्तत्सर्वं यामचनुष्ये॥ चंद्रग्रहे नृग्रहणं तस्मात्सर्वं नृनाश्रियात्तत्सर्वं यामचनुष्ये॥
 ये हृद्गोतमोक्तेः॥ ग्रहणं नृमवेदिदोः प्रथमादधियामतः॥ भुंजीतावर्तनात्सर्वं प्रथमे प्र

यमादधः। इति मार्कंडेयोक्तेः। अथ अध ऊर्ध्वं॥ ननु चंद्रग्रहे यामचतुष्टयनिषेध उचितो न तु सूर्यग्रहे सूर्योदयात् प्राक् भोजनाप्राप्तेः॥ मैवं॥ वचनस्य प्रथमयामे सूर्यग्रहे सति सर्वेषुः
 सर्वरात्रे भोजननिषेधयत्वात्॥ चंद्रसूर्यग्रहे विशेषमाह माधवीये। तद्वद्विशिष्टः यस्तोद
 ये विधीः सर्वेनाह भोजनमाचरेदिति। इत्योऽसौ स्तोत्रेण माधवीये व्यासः॥ अमुक्तयोरस्य
 गयोरधात् तद्वद्विषयरेह नीतिः॥ विष्णुधर्मसिद्धिः॥ अहोरात्रं न भोक्तव्यं चंद्रसूर्यग्रहो यदा॥
 मुक्तिं दृष्ट्वा न भोक्तव्यं स्नानं कृत्वा ततः परम्॥ अहोरात्रनिषेधः सूर्यस्य ग्रस्तास्ते मदनरत्ने
 गार्ग्यः॥ संध्याकाले यदा राहुर्यसने शशिभास्करौ॥ तदहर्नैव भुंजीत रात्रावपि कदाचन
 ॥ सायं संध्यायां सूर्यस्य ग्रस्तास्ते सर्वे हि रात्रौ च न भोक्तव्यं प्रातः संध्यायां चंद्रस्य ग्रस्तो।
 स्ते सर्वरात्रावुत्तरे हि च न भोक्तव्यमिति तथैव चंद्रग्रस्तास्त उत्तरदिने संध्याहोमादौ न दो
 षः तदा होशनाः॥ ग्रस्ते वा स्नानं तेन विंदेत् स्नात्वा मुक्त्यवधारणं॥ स्नानहोमादिकं कार्यं भुं
 जीते हृदये पुनः॥ एतदनाहिताग्निविषयं॥ अपराह्ने त्रेपायनीयमश्रीत इति॥ कात्याय।
 नोक्तेः तस्य श्रीतत्वेन विहितत्वेन च प्रबलत्वात्॥ अद्विर्न तं कुर्यादिति निर्णयदीयः। राग
 प्रातर्भोजने कालनियमो यम्। तिनज्वरादा विवन भोजनमिति॥ कर्कानुसारिणः॥ वा।
 लृह्यातुराणां नुग्रहयामात् सर्वमेकयामो निषिद्धः॥ सायान्हे ग्रहाणां चेत्स्यादपराह्ने न भो
 जनं॥ अपराह्ने न मध्याह्ने मध्याह्ने न तु संगवे॥ भुंजीत संगमे चेत्स्यात्तत्सर्वं भोजनं क्रि
 येति मार्कंडेयोक्तेः॥ इदं च वालादिविषयं॥ वाललृह्यातुरैर्विनेति सर्वोक्तेः। विधकाले ग्रह
 रो वाप्यकमन्त्याजं॥ सर्वेषामेव वर्णानां स्तनकं राहुदर्शने॥ स्नात्वा कर्माणि कुर्वीत
 श्रितमन्त्रे विवर्जयेदिति॥ हेमाद्रौ षट्त्रिंशन्मतात्॥ श्रुतमिति तदंतरितस्योपलक्षणम्
 ॥ नवश्राद्धेषु यच्छिष्टं ग्रहयर्षु धितं च यदिति मिताक्षरायां वचनात्। भार्गवा च न दीपिका
 यां जीतिर्निवंधे च मेधातिथिः। आरनालं ययस्तकंदधिल्लेहाज्यपाचितं॥ मणिक।
 स्योदकं चैव न दुष्येद्राहुस्तके मन्वार्थमुक्तावल्यां॥ अन्नं यक्मिह त्याज्यं स्नानं सव।
 सत्तग्रहे॥ वारितत्कारनालादितिलदर्भैर्न दुष्यति॥ जले त्वदोषो गांगविषयः॥ ग्र
 हो धितं जले पीत्वा पादकं समाचरेदिति तत्रैवाचतुर्विंशतिमते अजलस्य दो
 षोक्तेः। विधकाले ग्रहो वा भोजने प्रायश्चित्तमुक्तं माधवीये कात्यायनेन॥ चंद्रसूर्य
 ग्रहे मुक्ताप्राजायत्येन शुद्ध्यति। तस्मिन्नेव दिने मुक्तात्रिरात्रे रो व शुद्ध्यतीति॥ ग्रह
 रो च त्रिरात्रमेकरात्रं वा यवासः श्रियोर्थिना कार्यः॥ एकरात्रमुपोष्ये व स्नात्वा दत्त्वा च
 शक्तिः॥ कंचुकादिव सूर्यस्य निवृत्तिः पापकोशतः॥ त्रिरात्रं समुपोष्ये व ग्रहो चंद्र
 सूर्ययोः॥ स्नात्वा दत्त्वा च विधिवन्मोदने ब्रह्मणा सहेति हेमाद्रौ त्रैंगोक्तेः॥ इदं च पुन
 निरिक्तविषयं॥ आदित्येऽहनि संक्रांतौ ग्रहो चंद्रसूर्ययोः॥ यारणां चो यवासं च न कु
 र्यात्पुत्रवान् गृहीति जैमिनिवचनात्॥ यदातुरवे ग्रस्तास्तदा पुत्रिणाः प्रहरद्वयं हि
 त्वा वालादिव द्वाजने न तूयवासः॥ सायान्हे ग्रहाणां चेत्स्यादिति सर्वोक्तमार्कंडेयवच

नात्॥सायान्हेसंगवेश्रीयान् शारदेसंगवादधः॥मध्याह्नेपरतोश्रीयान्नीयवासोरविय
हेरतिस्त्रुतेत्येतिहेमाद्रिः॥शारदीयराहः॥माधवमतेतुपुत्रिणीपितत्रोयवासएव॥
अहोरात्रनभोक्तव्यमिति सर्वोक्तनिषेधस्यतेनापियालनीयत्वात्॥उपवासनिषेध
सुव्रतरूपोयवासपरः॥कृष्णेकादशीतिषेधवदिति॥मदनरत्नेष्वेवार्द्रमेवचपुक्तं
॥वर्द्धमानसु॥अहोरात्रनभोक्तव्यमितिशातातपीयाये॥सूर्याचंद्रमसोर्लोकानस
यान्प्रातिमानवदिति॥फलश्रुतेर्मुक्तपदशनेउपवासःकाम्यो नत्वयनिषेधइत्याह त
न्ना॥अत्रव्रतविपिप्रागुक्तविष्णुधर्मेनिषेधावश्यंभावात्॥तथाव्यासः॥रवियहःस
यंवारसीमेसोमयहसत्या॥चूडामणिरितिख्याततत्रदत्तमनंतकम् ३ वारेष्वप्येषु
यत्पुण्यंयहरोचंद्रसूर्ययोः॥तत्पुण्यंकोटिगुणितयोगेचूडामणोस्मृता॥अत्रचा
द्यंतयोःस्नानंकर्यात्॥यस्यमानेभवेत्स्नानंयस्नेहोमोविधीयते॥मुच्यमानेभवेदानं
मुक्तंस्नानंविधीयते॥इतिहेमाद्रौवचनात्॥स्नानस्याद्वयरागदोमध्येहोमःसुरार्च
नमितिब्रह्मवैवर्तच॥सर्वेषामेववर्णानांस्तनकराद्दर्शने॥संचैलंचभवेत्स्नानं।
स्तनकानेववर्जयेदितिबृहवशिष्टोक्तेश्च॥संचैलंत्वंमुक्तिस्नानपरमितिमदनरत्ने
उक्तंभार्गवाच्चनदीयिकायाम्॥चतुर्विंशतिमते॥मुक्तौयस्तुनकुर्वीतस्नानंयहारास
नके॥सस्तकीभवेत्तावत्तयावत्प्यादयरोयहः॥इदंचस्नानममंत्रकंकार्यमिति स्म
तिरन्नावलाम्॥तत्रतीर्थविशेषोभारते॥गंगास्नानंतुर्कूर्वातयहरोचंद्रसूर्ययोः॥म
हानदीषुचात्यासुस्नानंकर्याद्यथाविधि॥महानदीष्वपिमासविशेषेकाश्चिक्रेष्टाः॥
प्रयागेदेविकारिवासन्निहत्याचवारणाम्।सरस्वतीचंद्रभागाकौशिकीतायिकीता।
या॥सिंधुर्गंडकिक्वैवसरसःकार्तिकादिनः॥मूलंहेमाद्रौस्पष्टम्॥व्यासः॥इंदो
र्हंसगुणपुराणंवेदंशगुणंततः॥गंगातोयेतुसंप्राप्तेइंदोःकोटीरवेदंश॥गवांको
टिसहस्रस्ययत्फलंलभतेनरः॥तत्फलंलुभतेमर्त्योयहरोचंद्रसूर्ययोः॥असंभवे
तमाधवीयेशंस्वः॥वापीकूपतजोगेषुगिरिप्रसवरोषुचा॥नयान्नदेदेवस्नानेसरसी
सूदृतांबुनि॥उष्मोदकेनवास्त्रायाद्ग्रहरोचंद्रसूर्ययोः॥अत्रतारतम्यमाहमाकंडे
यः॥शीतमुष्मोदकान्पुण्यमपारकंपरोदकात्॥भूमिष्टमुदृतात्पुण्यंततःप्रसूव
रणीदकं।नतोपिसारसंपुण्यंततोपुण्यंनदीजले॥तीर्थतोयंततःपुण्यंमहानद्यंत
पावनं॥ततस्ततोपिगंगांतुपुण्यंपुण्यस्ततोबुधिरिति॥उष्मोदकमातुरविषयम्
॥तथागोदावरीमहापुराणाचंद्रराहुसमन्विते॥सूर्यचराहुराग्यस्नेतमोभूतेम।
हामुने॥नर्मदातोयसंस्पर्शकृतकन्याभवेतिहि॥शब्दीचंद्रोदयेप्रभासखंडे॥गा
वोनागासिलाधान्यरत्नानिकनकंमहीं॥संप्रदायकुरुक्षेत्रेयत्फलंलभ्यतेनरैः
तदिदंयहरोमोघोस्नानाद्भवतिषड्रुगां॥नत्रैवसौरपुराणंबुधिस्तानमुपक्रम्यादा
नानियानिलोकेषुविख्याता निमनीधिभिः॥तेषांफलमवाप्नोतिनयहरोचंद्रसूर्य

पोः॥देवीपुराणी॥गंगाकनखलेपुण्यप्रयागं पुष्करं तथा॥कुरुक्षेत्रं महापुण्यं राहयस्तेदि
 वाकरे॥स्नानासंभवे स्मरणावाकार्यं॥स्नानाशतक्रतुफलदृष्ट्वा सर्वघनाशनं॥स्थवागो
 मेधपुण्यं तु पीत्वा सौत्रामण्यं लेभेत्॥स्नानावाजिमखं पुण्यं प्राप्नुयादविचारतः॥रविचंद्रोप
 रागे च अथ नेचोत्तरेत्येति॥मार्कंडेयोक्तेः॥अत्र श्राद्धमाह ऋष्यशृंगः॥चंद्रसूर्यग्रहे यस्तु
 श्राद्धविधिवदाचरेत्॥तेनैव सकलाष्टथ्वीदत्ता विप्रस्य वैकेरे॥भारते॥सर्वस्वेनापिकर्त
 व्यं श्राद्धं वैराहदर्शने॥अकुर्वीतास्तुनास्तिक्यात्पुंके गौरिवसीदति॥विष्णुः॥राहुदर्शन
 दत्तं हि श्राद्धमाचंद्रतारकं॥इदंचामानेन हे श्रावाकार्यं न त्वन्नेन॥आपघनप्रोतीर्थे च
 चंद्रसूर्यग्रहे तथा॥आमश्राद्धं प्रकुर्वीत हेमश्राद्धमथापिवेति॥शातातपोक्तेरिति॥हेमाद्रि
 माधवादयः॥अपरार्कस्तु एतद्दिजानां याकाभावे दृश्यं तीर्थश्राद्धवत्॥याकाभावे हि जा
 तीनामामश्राद्धं विधीयत इति सुमंतूक्तेः॥सैहिके यो यदा सूर्यग्रसते पर्वसंधिषु॥गजछा
 याजुसो प्रोक्ता तस्यां श्राद्धं प्रकल्पयेत्॥घृतेन भोजयेद्दिप्रान् घृतं भूमौ समुत्सृजेदिति॥वा
 यवीयोक्ते श्रेत्याह॥विज्ञानेश्वरोप्याह॥ग्रहणश्राद्धे भोक्तुर्दोषोदानुस्त्वभ्युदय इति॥सू
 तके मृतके मुंक्ते गृहीते शशिभास्करे॥छायायां हस्तिनश्चैव न भूयः पुरुषो भवेदित्यापस्त
 वे भोजननिषेधाच्च॥अयंच निषेधः श्राद्धभोक्तुः हस्ति छाया साहचर्यं॥अत्र ग्रहणा
 निमित्तकश्राद्धे नैवामासंक्रांत्यादि निमित्तकानां सिद्धिः॥दार्शिकालभ्ययोरपीतिकालाद
 शोक्तेः अत्राशौचमध्ये पिस्नानश्राद्धादिकार्यमेव॥सूतके मृतके चैव न दोषो राहुदर्शने॥त
 वदेव भवेच्छुद्धिर्यावन्मुक्तिर्न दृश्यते इति माधवीये दृढवशिष्टोक्तेः स्मार्तकर्मपरित्यागो रा
 होरन्यत्र सूतके॥इति व्याघ्रपदोक्तेः॥कालादर्शे अंगिराः॥सर्वे वर्णाः सूतके पिमृतके रा
 हुदर्शने॥स्नानाश्राद्धं प्रकुर्वीरनुदानं शास्त्रविवर्जितं॥मदनपारिजातेष्वेवं॥तेन स्ना
 नमात्रं प्रकुर्वीतदानं श्राद्धविवर्जितमिति निर्मूलं वदंतो गोऽः यरास्ताः॥इयंच शुद्धिरवि
 शेषान्मंत्रदीक्षापुरश्चरणादिसर्वस्मार्तकर्मविषया॥मदनरत्नेष्वेवं॥रजस्वत्यायास्तु
 भार्गवाच्च न दीपिकायां॥सूर्योदयनिबंधे॥न सूतकादिदोषोस्ति ग्रहे होमजयादिषु ग्रहे
 स्नायादुदक्यापि तीर्थादुदृत्यवारिणीति॥अत्र स्नाने नैमित्तिके प्राप्ते नारीयदिरजस्वला
 यात्रांतरिततोयेन स्नानं कृत्वा तत्र तंचरेदित्यादिमितासरोक्तो विधिर्ज्ञेयः॥तथा ग्रहणो रा
 त्रावपि श्राद्धादिकार्यं॥ग्रहणोदाह संक्रांतियात्रार्तिप्रसवेषु च॥दानं नैमित्तिकं ज्ञेयं रा
 त्रावपि तदिष्यत इति अयं रार्के व्यासोक्तेः॥चंद्रग्रहे तथा रात्रौ स्नानं दानं प्रशस्यत इति दे
 वलोक्तेः॥यदानुजोतिः शास्त्रगन्यादिने चंद्रग्रहो रात्रौ च सूर्यग्रहं न दास्नानादिनका
 र्यम्॥सूर्यग्रहो यदा रात्रौ दिवा चंद्रग्रहस्तथा॥तत्र स्नानं न कुर्वीत दद्यादानं च न कचिदि
 ति षट्त्रिंशन्मतात्॥ग्रहणादिने वार्षिकश्राद्धप्राप्ते तु प्रयोगपारिजाते गोभिलः॥दर्शे र
 विग्रहे पित्रोः प्रत्याह्निकमुपस्थितं॥अन्नेनासंभवे हे श्राकुर्वीतामेनवासुत इति॥अत्र
 दर्शे रविपितृसुतशब्दाः प्रदर्शनार्थः॥न्यायसाम्यात् तानेन चंद्रग्रहे पिसयिं डादि वार्षिकमा

नादिनातदिनेवकार्यमिति मदनपारिजाते व्याख्याता ॥ २२ ॥ चंद्रोदये येन तनयानि आ-
मश्राहं प्रकुर्वीत माससं वत्सरादृतेरिति ॥ अनेनेवाहिकं कुर्वीदे आचामेन न कचिदिति म-
रीचिलो गाह्यादि वचनानि तानि ग्रहादिनातिरिक्तविषयाणि ॥ निर्णयाभूतेत्येवं ॥ यानि
तु ग्रहाणां तु द्वितीये हिरजो दोषा नृपचमो ॥ यस्तोदये यदा चंद्रे प्रत्यहं समुपस्थितं ॥ त-
द्दिने चोपवासः स्यात् प्रत्यहं तु परे हनि ॥ तथा ॥ यस्तावे वास्तमानं नुरवीद प्राप्नुतो यदि ॥
प्रत्यहं तु तदा कार्यं परे हन्ये वसर्द्धदा ॥ चंद्रसूर्योपरागे च तथा श्राद्धं परे हनीत्यादीनि व-
चनानि तानि महानिवेधेषु क्वाप्यनुपलभान्निर्मूलानि ॥ प्रत्युत श्लोक्तनिवेधेषु तदिने ए-
व श्राद्धमुक्तमित्यलं ॥ ग्रहादि सप्तदिनपर्यंतं रामगोपालाद्यागमदीक्षा क्ता शिवाचन-
चंद्रिकायां ज्ञानार्णवे ॥ मंत्राधारभरां कुर्वीद्ग्रहरो चंद्रसूर्ययोः ॥ ग्रहाद्यापि देवेशिका-
लः सप्तदिनावधीति ॥ रत्नसागरे ॥ सतीर्थैर्कविधुयासे तं तदामनयवर्णि ॥ मंत्रदीक्षां प्रकु-
र्वीरामासदीक्षो न शोधयेत् ॥ अत्र सूर्यग्रहामेव मुख्यं ॥ सूर्यग्रहाकाले तु नाप्यदने-
धितं भवेत् ॥ सूर्यग्रहाकाले न समो नाप्यः कदाचन ॥ न मासतिथि वारादि शोधने ॥ स-
ूर्य्यवर्णोति ॥ तत्रैव कालोत्तरवचनात् ॥ चंद्रग्रहे तु यादीक्षायादीक्षां तत्र चारिणं ॥ वनस्य
स्य च यादीक्षादारिद्र्यं सप्तजन्मस्विति ॥ तत्रैव योगिनी तत्रैव निवेधाच्च ॥ ग्रहां वज्रमराणा-
दौ निषिद्धं ॥ तदुक्तं श्रीतिथे ॥ त्रिषट्दशायोगगते नराणां शुभप्रदस्याद्ग्रहं रवींद्रोः ॥
हिसप्तने देवचमध्यमं स्याच्छेषे निष्ठे कथितं मुनींद्रैरिति ॥ आयसकादेशं नदाः न वारु-
पंच ॥ मदनरत्नेर्गर्गः ॥ जन्मसंप्राप्तिर्यथा कदंशमस्येति शाकरे ॥ दृष्टोरिष्टप्रदो रहुर्जन्म-
र्क्षेति धनेयि च ॥ रिष्कदादश ॥ अकानवनिधनं अहसप्तमता राष्ट्र्यो चंद्रोदये विष्णुधर्मे ॥
पन्नसत्रगतौ राहुर्ग्रहे सति शशिभास्कारौ ॥ तज्ज्ञातानां भवेत्सीडये नराणां ति वज्रिताः ॥ तत्रै-
व पुराणां तरे ॥ सूर्यस्य संक्रमो वापि ग्रहां चंद्रसूर्ययोः ॥ यस्य त्रिजन्मनक्षत्रे तस्य रोगो य-
वामृतिः ॥ तस्य दानं च हीमं च देवाचनं जयो तथा ॥ उपरागाभिषेकं च कुर्वीच्छांतिर्भविष्य-
ति ॥ स्वर्गोत्तवाथपिष्टेन कृत्वा सूर्यस्य चाकृतिम् ॥ ब्राह्मणयददे त्रस्य नेरोगादि श्रुतं तत्कृत-
॥ जन्मनक्षत्रं तत्त्वर्त्तरे च त्रिजन्मनक्षत्रमित्युच्यते ॥ जन्मदशमे को न विंशति तारा रति-
के चित् ॥ सूर्यस्य तदाकारस्य राहोरित्यर्थः ॥ अभुतसागरे भार्गवः ॥ यस्य राजस्य नक्षत्रे
स्वर्भां नुरुपरज्यते ॥ राजस्य भंगं सुहृन्नाशं मरणां वा त्रिनिर्दिशेत् ॥ राजस्य नक्षत्रे अभिषेक-
नक्षत्रमिति तत्रैव व्याख्यातम् ॥ मार्गवाचनदीपिकायां ज्ञातिस्सागरे ॥ सोवर्णकारयेना-
गयलेनाथपलाहंतः ॥ तदहं न तदहं न फरायां मोक्तिकं न्यसेत् ॥ नाप्रयात्रेति धायाथ-
घृतं रौं विशेषतः ॥ कांसेवाकांति लोहे वा न्यस्य दद्यात् सदक्षिणं ॥ चंद्रग्रहे तु रौप्यस्य
विंदे दद्यात् सदक्षिणम् ॥ नागरुक्कमप्यसूर्य्यग्रहे विवंचहे मज्जां ॥ नुरंगरथगोभूमितिल-
सूर्य्यश्च कंचनं ॥ कालविवेके यिसुवर्णनिर्मितं नागं सतिलं कांस्यं भाजनं ॥ सदक्षिणं
सर्वस्वंच ब्राह्मणा यनिवेदयेत् ॥ सोवर्णं राजतं वापि विवंचत्वा स्वशक्तितः ॥ उपराग-

भवक्लेशादिदेवि प्रायकल्पयेत्॥ मंत्रस्तु॥ तमो मय महाभीम सोम सूर्य विमर्दना हे मता रा प्र
दानेन मम शांतिप्रदो भव॥ विधुं तु दनमस्तुभ्यं सिंहकानंदना च्युत॥ दानेनानेन नागस्य रक्षमां
वेधजाड्यात्॥ अत्र शांतिरयुक्ता हे माद्रौ मान्ये॥ यस्य राशिं समासाद्य भवेद्ग्रहणं संभवः स्त
नतस्य प्रवक्ष्यामि मंत्रौ षधिसमन्वितं॥ चंद्रो यरागं संप्राप्य कृत्वा ब्राह्मणवाचनं॥ संप्रज्य
चतुरो विप्रान् शुक्लमात्मानुलेयनैः॥ सर्वमेवो यरागस्य समानी यौ षधादिकां स्थापयेच्च
तुरः कुंभान् ब्राह्मणान् सलिलान्वितान्॥ गजाश्वरथ्या वल्मीकसंगमाद्दृगो कुलात्॥
राजद्वारप्रदेशाच्च मृदमानीय निक्षिपेत्॥ यंच गम्यं यंच रत्नं यंच त्वक् यंच यत्नं॥ रोचनं
पद्मकं शंखं कुंकुमं रक्तचंदनं॥ शुक्तिस्फटिकतीर्थानुसितसर्षपगुगुलान्॥ यमकंदे
वदारुंच विष्णुक्रांतां शतावरीं॥ वलांच सहदेवींच निशाहितयमेव च॥ गजदंतं कुंकुमंच
तथैवीशीरचंदनं॥ एतत्सर्वं विनिक्षिप्य कुंभेष्ववाहयेत्पुरान्॥ सर्वसमुद्राः सरितः ती
र्थानि जलेशानदाः आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः॥ यो सो वज्रधरो देव आदि स्या
नां प्रभुर्मतः॥ सहस्रनयनश्चंद्रो ग्रहपीडां व्यपोह तु॥ मुखं यः सर्वदेवानां सप्ताचिरमितद्यु
तिः॥ चंद्रो यरागं संभूता मग्निः पीडां व्यपोह तु॥ यः कर्मसाक्षी लोकानां धर्मो महिषवाहनः
॥ यमश्चंद्रो यरागोत्थां ग्रहपीडां व्यपोह तु॥ रक्षो गणाधियः साक्षान्नीलां जनसमप्रभः
खड्गहस्तोति भीमश्च ग्रहपीडां व्यपोह तु नागपाशधरो देवः सदा मकरवाहनः॥ सजला
धियतिर्देवो ग्रहपीडां व्यपोह तु प्राणारूपो हिलोकानां सदा कृष्णमृगप्रियः॥ वायुश्चंद्रो यरा
गोत्थां ग्रहपीडां व्यपोह तु॥ यो सो निधियतिर्देवः खड्गशूलगदाधरः॥ चंद्रो यरागं कलुषंध
नदो व्यपोह तु॥ यो साविंद्रधरो देवः पिनाकी वृषवाहनः॥ चंद्रो यरागं यायानि सनाशय
नुशंकरः॥ त्रैलोक्यपानिभूतानि स्थावरगणिचराणि च॥ ब्रह्मविष्णुर्करुद्राश्च दहंतु म
म पातकं॥ एवमावाहयेद्देवान् मंत्रैरेभिश्च वारुरोः॥ एतानेव तथा मंत्रान् स्वर्गीयदेविले
खयेत्॥ ताम्रपट्टे यवा लिख्यन् ववस्त्रे नथैव च॥ मस्तके यजमानस्य निदध्युस्ते हि जोत्तमा
ः॥ कलशान्द्रव्यसंयुक्तान् नानारूपसमन्वितान्॥ गृहीत्वा स्नापयेद्गुह्यं भद्रपीठोपरि।
स्थितं॥ सर्वैरेव नु मंत्रैश्च यजमानं हि जोत्तमाः॥ अभिवेकं ततः कुर्यान्मंत्रैर्वीरुणास्तुतकैः
आचार्यमर्चयेत् यश्चात्स्वर्गीयदेवं निवेदयेत्॥ आचार्यदक्षिणां दद्याद्दोदानं च स्वशक्ति
तः॥ होमं वापि प्रकुर्वीत तिलैर्व्याहृतिभिरुत्था॥ दानं च शक्तिनो दद्याद्यदीहं दानं नो हितं
॥ सूर्यग्रहे सूर्यनाम युक्तान् मंत्रांश्च कीर्तयेत्॥ अनेन विधिना यस्तु ग्रहणोत्तान् माचरे
त्॥ नतस्य ग्रहणो दोषः कदाचिदपि जायते॥ इति ग्रहणशांतिः॥ भार्गवाच्च नदीपिका
यां॥ ब्रह्मसिद्धांतं॥ सर्वैः पटस्थितं वीर्यं खस्थं तैलांबुदर्यरौः॥ ग्रहणं गुर्विणी जानुनप
श्येत्तपदं विना॥ तथा मंगलकृत्येषु वेधविशेषो हे माद्रौ॥ त्रयोदश्यादिनो वज्र्यदिनानां न
वकं क्रवं॥ मांगलेषु समस्तेषु ग्रहणो चंद्रसूर्ययोः॥ प्रकारांतरं नत्रैवोक्तं॥ द्वादश्यादि
नृतीयां तो वेध उद्ग्रहं स्पृतः॥ एकादस्यादिकः सौरे च नुर्थ्यतः प्रकीर्तितः॥ इदं चरणी॥

यासि अहं रवः ग्रहे ॥ तयो रिति ज्ञेयैवोक्तेः ॥ इदं च यस्मात्ते त्रिदिने र्वमिति ॥ नारदेन यस्मात्ते
विशेषोक्ते र्यस्मात्स्मिन्नग्रहणपरं ॥ ज्योतिर्निर्वंधे अवनः ॥ ग्रहणात्मातमं न्या जं मे गलेषु क
नुत्रयं ॥ यावच्चर विराभा मुक्ता मुक्ते भेदस्थकां भवत् ॥ अस्या निचा भेयादि मंडलानि तत्फ
लवर्णा विकारादि फलं च देवतेभ्यो ज्ञेयम् ॥ पुरश्चरणा चंद्रिकायां ॥ चंद्रसूर्योपरागे च स्ना
त्वा प्रयतमानसः ॥ स्यर्शादि मोक्षयर्थं तेजये मंत्रं समाहितः ॥ जयादशां शतो होमस्तथा
होमा नु तर्पणं ॥ तर्पणस्य दशांशेन मार्जनं कथितं किला ॥ तत्रैव देवतारूपं ध्यात्वा त्मानं
प्रसज्य चानमो तं मे त्रमुच्चार्य तदेतदेवताभिधां ॥ द्वितीयां नाम महं पश्चादभिषिचाम्यनेन
तु तोये रंजलिता शुद्धैरभिषिचेत्समूर्द्धनि ॥ मार्जनस्य दशांशेन ब्राह्मणानपि भोजये
त् ॥ जया चैवैव को होमस्तर्पणं चाभिषेचने ॥ भूदेव सजनये च प्रकारे ज्ञा पुरश्चि या ॥
तथा होमा शक्तौ जयं कुर्याद होमसंख्या च नुर्युगां ॥ एवं कृते तु मंत्रस्य जायते सिद्धिरुत्तमा ॥
ग्रहणप्रसंगात्कुरुक्षेत्रप्रतिग्रहे प्रायश्चित्तमुच्यते ॥ तत्रारुणा स्मृतौ ॥ प्रतिग्राही कुरुक्षेत्रे
नभ्यः पुरुषो भवेत् ॥ तथा यिमनसः शुद्धे प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ तत्रैव ह्यप्युक्तं यदुक्तं दे
वेन समन्वितं ॥ मंत्रेणा वा यजेतां यजयेद्वालस सप्तकं ॥ वापी कूपतडागादि खनने वि
सृजेद नमिति एतच्च यद्दृष्टं तेना जयेति कर्मणा ब्राह्मणा धने ॥ तस्योत्सर्गेणा शुद्धं ति
दानेन तपसैव चेति मन्त्रैरुत्सर्गोत्तरं ज्ञेयमिति दिक् ॥ ग्रहणांतरितस्य र्वसं कल्पित
द्रव्यस्य हे गुराये भवतीति शिष्टाः ॥ यठंति च लघुबुधस्य वैवर्ते दानमिति नौका श्यावत् ॥
यं कुत्रचित्कचित् ॥ अहोरात्रमतिक्रम्य तदानं हि युगां भवेत् ॥ दशोत्तरं यवसु स्यात्क
तचंद्रग्रहे भवेत् ॥ सूर्यग्रहे सहस्रं ततमरणेन तं कं स्मृतमिति ॥ अत्रमूलं चित्वा ॥ अत्र
केचिद्दोहजुल्पा आहुः ॥ ग्रहणस्य निमित्तत्वेन तन्निश्चयस्य प्रयोजकत्वात् ॥ ज्योतिः
शास्त्रादिना ज्ञातस्य ज्ञानस्य निमित्तत्वे प्राप्तेया ॥ स्वानंदानं तपः आहूतं नंतरा दृश्यं
॥ चंद्रसूर्योपरागे नु यावदंशेन गोचर इति जावाल्पादि वचने युद्धशिप्रयोगाच्चा सुषज्ञा
नस्यैवोपसंहारन्यायेन निमित्तत्वं ॥ अमथाह शैलक्षणा स्यात् ॥ तेन मेधाक्कादने धादी
नां जन्मसप्ताष्टेत्यादि निषिद्धदृशानां च स्तान् आहूदौ नाधिकार इति कल्पतरुरप्याह
दंशनशब्देन चा सुषज्ञानं गृह्यते न ज्ञानमात्रे अज्ञातस्य निमित्तत्वा संभवा निमित्तम
हि भवेत् ॥ ज्ञानलाभे दंशनयदवैयर्थ्या यत्रैः तेन चा सुषधी योग्यः कालः पुरायः ॥ योग्य
त्वे च प्रयत्नानयने यचा सुषज्ञानं प्रतिबंधकरा हि त्या तेन मेघकुक्षेयी ग्यता भावान्
स्तानादीति ॥ निर्णया मृतयेवं तदेतज्जुक्ता ॥ यदि चा सुषज्ञाने निमित्तं स्यात्तदा सूर्य
ग्रहो यदारा त्रीदिवा चंद्रग्रहस्तथा ॥ तत्र स्नानं न कुर्वीत दद्याद्दानं च न कंचित् इति वा
क्यं व्यर्थं स्यात् ॥ चा सुषज्ञानाभावेन प्राप्ताभावात्तत्त्वकत्वाच्च निषेधस्या ॥ न चेदं यस्मा
स्तयं ॥ रविचंद्रयो रस्तानंतरं रात्रिदिवा ग्रहणात्वादि ति वाच्यता तत्र यदस्य ग्रह परं च
धिकरणत्वा योगान्निमित्तपरत्वे च तद्ग्रह निमित्तकत्वा नादेरस्तान्नाग्यभावा यत्रैः

अथतत्रेतिरात्रिदिनेउच्येते॥सांवेश्वदेशीतिवदुगाभूतेअपि॥तन्ना॥तादृशमंत्रलिङ्गाभावा
त्॥तयोर्निमित्तत्वेधिकरणत्वेवाऽन्यप्रयुक्तस्नानाद्यभावायत्रेश्व॥किंच॥नेसेतोयंतमा
दित्यंनान्तंयांतंकदाचन॥नोपरक्तंनवारिस्थंनमध्यन्ममसोगतमितिमनुवंचनंवाध्येत॥
दृष्टोरिष्टप्रदोराहुरित्यादिचानचात्रविहितेदर्शनेनिषेधात्प्रवृत्तिवत्यर्पुदासनीयतापि
तयुक्तेतिवाच्यम्॥दर्शनस्यनिमित्तस्यानुवादेनविधेयत्वाभावात्॥एतच्चात्रैवक्ष्यामः॥
तत्त्वेवादृशनस्यविधौतत्रस्नानविधौचविरुद्धत्रिकदयापत्तेः॥असुसकृदर्शन ॥०॥ वि
धानेनसंकोचइतिचेन्न॥मुक्तिंदृष्ट्वाततःस्नायादितिमुक्तिस्नानेपिचासुषज्ञानस्यनिमि
त्तत्वापत्तेः॥अस्तुकिन्नश्चिन्नमितिचेन्नायस्नास्तेतयोःपरेद्युरुदयेदृष्ट्वाभ्यवहरेच्छु
चिरितिदर्शनोत्तरंभोजनविधानादंधस्यप्रवृत्तिवेधकालइवायावदर्शनंभोजननिषेधाप
त्तिः॥मध्येऽधीभूतस्यसुतरंयावच्चसुप्राप्त्युपवासप्रसंगश्च॥अथान्नलोलुपतयातत्रज्ञा
नमात्रंविबक्ष्येत तत्सर्वमपिनिर्हन्नेनस्वीक्रियताम्॥एतेनयत्केनचिदुक्तंस्पर्शस्ना
नंमुक्तिस्नानंचयस्यदर्शनंतेनैवकार्यंनान्येन॥त्वाप्रत्ययेनसमानकर्तृकत्वावगतेरि
ति॥तन्निरस्तम्॥कातर्हितस्यगतिः॥कातर्हितस्यगतिः॥दशेरुद्देश्यविशेषणत्वाद्भू
कत्ववदविवक्षयाऽर्थिनःसिद्धज्ञानमात्रानुवादत्वेसर्वमुत्थम्॥अगुत्साद्यनादेश्यग्रह
व्यावृत्त्यावादृशनस्यार्थवत्त्वं॥नचोक्तयोग्यतापिसाध्वी॥दर्शनोत्तरंमेघक्लृप्तेयोग्यताभ
वायत्यादानाद्यभावायत्रेतेनतत्रदेखावक्लृप्तेनमोतिप्रणस्त्रावेद्यत्वमेवयोग्यता॥किंच॥
रजोदर्शनेनारीत्रिरात्रमशुचिर्भवेदित्यत्राप्यंधस्त्रीणामाशौचाभावप्रसंगः॥यत्रवर्द्धमा
नेनोक्तं॥ज्ञानोत्तरंअधिकारेज्ञानकालेस्नानकालेज्ञानाभावात्॥एवंदर्शनोत्तरंमुक्तिप
र्यंतमस्मैवयोग्यतेति॥तदपिप्रतिज्ञामात्रं॥यस्नास्तेतयोःपरेद्युरुदयेदृष्ट्वाभ्यवहरेच्छु
चिरित्यादिवाक्यवैयर्थ्यापत्तिः॥चासुषज्ञानादन्यथानुपपन्नेवीर्यादुदयेस्नानसिद्धेः
ननुमुक्तिस्नानेणास्त्रीयमेवज्ञानंनिमित्तंनचासुषांचंद्रसूर्यग्रहेणाघात्॥तस्मिन्नहनि
सर्वतःराहोर्विमुक्तिंविज्ञायस्नात्वाकुर्वीतभोजनमितिदृष्ट्वागौतमेनविज्ञायेतिज्ञानमा
त्रोक्तं॥यत्र॥मुक्तिंदृष्ट्वाभुक्तव्यंस्नानंक्रत्वाततःपरं॥मेघमालादिदोषेणायदिमुक्ति
र्नदृश्यते॥आकलय्यतुतत्कालेस्नात्वाभुंजीतवाग्यतः॥इतिगौडनिबंधेवचनान्नैवं
अज्ञानस्यनिमित्तत्वभावेननिमित्तमहिमैवज्ञानलाभेवाक्यवैयर्थ्यात्॥यस्नास्तेपि
तदायत्रेश्व॥किंच॥दर्शनंपुंसोविशेषणमुपलक्षणंवा॥नाद्यः॥दर्शनावच्छिन्ने
कालेस्नानतुलादानादेवीधात्॥दर्शनविच्छेदेकृतमपिस्नानादिनग्रहणानिमित्तंस्या
त्॥नान्यःयावदर्शनगोचरइतियावत्पदवैयर्थ्यप्रसंगात्॥दृष्टग्रहणोत्तरमपिस्नाना
द्यापत्रेश्व॥ज्ञानयत्केनचिदुक्तंस्पर्शस्नानंमुक्तिस्नानंचयस्यदर्शनंतेनैवकार्यंनान्येन॥
ततस्तस्यान्वयोविचार्यतादृशस्तुअथतत्रेतिवैषम्यंकथनेतर्हिज्ञानंलभ्यते॥संक्रां
तोस्नायादितिबदर्थ्यादित्यवेहि॥अश्रुतत्वादेवतोद्देश्यविशेषणविवक्षाकृतेवाक्यभे

दोषि॥ अस्तुतर्हि दृष्टं ग्रहणानि मित्रमिति चेत्॥ यस्मात्सोत्रस्नानाय त्रेः॥ विशिष्टोद्देशे वा
 क्यमेदाच्चा॥ तवाप्येतत्तुल्यमिति चेत्॥ यावद्दर्शनगोचररतिवचनेन तन्निषेधात् तव त्वन्य
 ग्रह इव यस्मात्तेपि स्यात्॥ किंचादर्शनस्य विधिरनुवादे वा॥ आद्ये ग्रहणोद्देशेनादर्शना
 विधिरुतदर्शनविशिष्टस्नानविधिरुतस्नानोद्देशेन दर्शनविधिः॥ नाद्यः॥ ग्रहोद्देशेन स्ना
 नविधाने दर्शनविधाने च वाक्यमेदात् एतेन हितीयोपि यस्मात्॥ न तृतीयः॥ स्नानस्या प्रा
 त्रेः॥ दर्शनस्य निमित्तत्वेनाविधेयत्वाच्चा॥ अन्यथा सोमवमनादौ प्रसज्जनविधिः केन वार्य
 त॥ अथ नानावाक्येषु क्वचिदर्शनविशिष्टस्नानविधिः॥ क्वचिच्च प्राप्ते दर्शने निमित्तोक्तम्
 स्नानमात्रविधिः॥ तन्ना॥ स्नानस्य प्रधानस्य प्राप्ते तदंगदर्शनप्राप्तिः॥ तस्याच निमित्ते सति
 स्नानमित्यन्योत्थाप्यात्॥ एवं दर्शनविधौ सति तन्निमित्तकस्नानविधिः॥ सति च प्रधान
 स्नानविधौ तदंगदर्शनविधिः॥ एवमधिकारे प्रयोजकत्वे च योज्यम्॥ त्वार्थस्त्वकालवि
 धौ चारूप्ये च वाक्यमेदः॥ अन्यथा स्नानोत्तरमपि दर्शनमंगस्यात्॥ न हितीयः॥ तत्रापि दर्श
 नग्रहयोर्निमित्तत्वे स्नानहयाय त्रेदर्शनादत्रैर्निमित्तिकादत्र प्रसंगात्॥ दर्शनविशिष्टग्र
 हणस्य विशिष्टस्यानुवादे वाक्यमेदाय त्रेः॥ न च हविरार्तिवद्दिशिष्टं निमित्तमिति वाच्यम्॥
 आर्तिमात्रस्य हि निमित्तत्वे निषेधाद्यार्तैरपि तत्राप्यत्रैर्निमित्तकत्वं भगवत्कृतं विशिष्टोद्दे
 श्यत्वं॥ इह तु यद्ग्रहणमात्रस्य निमित्तत्वेन काचित्स्थितिः॥ तस्मादर्शनवाक्यानां यस्मात्स्त्वविष
 यत्वाद्नादेश्याग्रहयत्वाद्वाज्ञानस्य वार्थतः प्राप्तेरुदेव निमित्तं॥ तेन मेधाच्छादने च
 धादे अस्नानादिभवत्येव त्वत्वे वेदवाद्यैस्संस्त्रायेन॥ इति ग्रहणानिर्णयः॥ अथ समुद्रस्ना
 ने॥ आश्वलायनः॥ समुद्रे यद्वसुस्नायादमायां च विशेषतः॥ यायेर्विसुच्यते सर्वैरमायां स्ना
 नमाचरन्॥ भृगुमौमदिने स्नानं नित्यमेव विवर्जयेत्॥ भारते॥ अश्वत्थसागरीसे व्यो न
 स्तस्य व्यो कदाचन॥ अश्वत्थमंदवारे तु सागरे यद्वशिष्ठोत्त॥ इच्छी चंद्रोदये स्कंदे॥ पुन
 तियद्वशिष्ठस्नानान्तर्ये रोस्सरितां पतिः॥ कदाचिदपि नेवात्र स्नानं कुर्यादप्यद्वशिष्ठः॥ अ
 स्यायवाद्स्नाने प्रभासखंडे॥ यद्वकाले च संप्राप्ते नदीनां च समागमे॥ सेतुबंधे तथा सि
 धौ तीर्थेऽप्येषु संयुतः॥ एवमादिषु सर्वेषु मेध्योऽप्ये तु स्वकर्मसु॥ तथा विनामंत्रविनाय
 र्वसुरकर्मविनानरैः॥ कुशाग्रेणापि देवेशिनस्तस्य व्योमहोदधिः॥ न कालनियमः से
 तो समुद्रस्नानकर्मणि॥ तद्दिशि च तत्रैव॥ पिप्पलादसमुत्पन्नैकृत्यै लोकभयंकरे पा
 यारांते मया दत्तमाहारार्थं प्रकल्पनामिति यावदां प्रसिष्य॥ विश्वाची च घृताची च वि
 श्वयोनि विशांपते॥ सान्निध्यं कुरु मे देव सागरे लवणां भसि॥ नमस्ते विश्वगुप्ताय नमो वि
 ह्सी अयां पते॥ नमोजलाधिरूपाय नदीनां पतये नमः॥ समस्तजगदाधारशेखचक्रग
 दाधर॥ देवदेहि ममानुज्ञातवतीर्थं निषेवरो॥ त्रितत्वात्मकमीशानं नमो विष्णुमायति
 ॥ सान्निध्यं कुरु देव शसागरे लवणां भसि॥ अश्विश्च योनिरनिलावदेहरेतो धाविष्णुर्मृ
 तस्य नाभिः॥ एतद्ब्रुवन्प्राडवसन्पवाक्यं नतो वगाहेन पतिं नदीनामिति भारतोक्तमत्र॥

नृपतिविविधवत्त्वात्सर्वरत्नोभवान्श्रीमान्सर्वरत्नाकरोयतः॥ सर्वरत्नप्रधानत्वं।
गृहाणार्घ्यमहोदधेऽत्यर्घ्यदत्वातर्ययेत्॥ यथोक्तं शब्दीचंद्रोदयेरुक्तां॥ पिप्पलादं विकरणं
चक्रांतं तं जीविकेश्वरं वशिष्टं वामदेवं च पराशरमुपायति॥ वाल्मीकिं नारदं चैव वाल्मि
लांस्तथैव च॥ नलं नीलंगवाक्षं च गवयं गंधमादनं॥ जाववंतं हनूमंतं सुग्रीवं चांगदं तथा
भैरवं च द्विविदं चैव वृषभं शरभं तथा॥ रामं च लक्ष्मणं चैव सीतं चैव यशस्विनीं॥ एतां स्तु
तय्येहि ह्यनूजलमध्ये विशेषतः॥ आत्रहस्तं वयं यंतं यत्किंचित्सुचराचरं॥ मया दत्तं न तो
येन नृप्तिमेवाभिगच्छत्विति॥

इति श्रीमीमांसकनारायणभट्टसूरिसुनुरामकृष्णभट्टात्मजदि
नकरभट्टानुजकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ प्रथमपरिच्छेद
निर्णयसिंधौ द्वितीयपरिच्छेदे संवत्सरादि निर्णयः

अथ संवत्सरप्रतियदमारभ्य॥ तिथिकृते च कृष्णादि व्रते शुक्लादिमेव च॥ विवाहादौ च
सौरादिमासंकृते विनिर्दिष्टेति ब्राह्मणाय सोऽनुसृत्य तिथिनिर्णयस्तत्कृतं च निरूप्य
ते॥ तत्र मीनसंक्रांतौ यथा त्रयोदशघटिकाः पुरायकालः॥ रात्रौ च निशीथाः आकूपरतश्च
संक्रमेऽर्धोत्तरदिनाहं पुरायं निशीथे तु दिनद्वयं पुरायमिति सामान्यनिर्णयादवसेयम्॥
अथ तिथिनिर्णयः॥ तत्र चैत्रशुक्लप्रतियदिवत्सरारंभः॥ तत्रोदयिकीत्याद्याः॥ चैत्रे मासि
जगद्ग्याससर्ज्जं प्रथमेहनि॥ शुक्लपक्षे सम्यंतु तदा सूर्योदये सतीति हेमाद्रौ ब्राह्मणेः।
दिनद्वये तथा प्राव्याप्नोवाः शर्वे वा तदुक्तं मोतिर्निर्वंधे॥ चैत्रसितप्रतियदियौ वारोर्वा दये
सर्वेषां॥ उदयद्वितयेऽर्धो नोदयपुगलेऽपि शर्वः स्यात्॥ यस्माच्चैत्रसितादेरुदयाभ्यां नोः
प्रवृत्तिरुदयैरिति॥ वत्सरादौ वसंतादौ वलिराजेतथैव च॥ शर्वविदेव कर्तव्या प्रतियत्सर्व
दातुं वैरिति॥ वृहवशिष्टौ क्तैः॥ चैत्रमासस्य या शुक्ला प्रथमा प्रतियद्भवेत्॥ तद्विब्रह्मणा
कृत्वा सोयवासं सुश्रजं॥ संवत्सरमवाप्नोति सौर्यानि भृगुनंदेनेति हेमाद्रौ विष्णुधर्मो
क्तैः॥ यदा तु चैत्रो मलमासो भवति तदा देवकार्यस्य तत्र निषिद्धत्वात् कुहे मासि संवत्सरारंभः
कार्यं इति केचिदाहुः॥ निष्कर्षस्तु शुक्लादिर्मलमासस्य सौतर्भवति चैत्ररत्यादिवचनाद
प्रिमवर्षातः यातान् मलमासमारभ्येव वर्षप्रवृत्तेः॥ शुक्लास्तादाविव मलमासेऽवकार्यं
इति वयं प्रतीमः॥ ननु शुक्लास्तादौ चैत्रशुक्लप्रतियदंतरस्याभावाद्युक्तं तन्मध्य एवानुष्ठा
नं॥ मलमासे तु शुद्धप्रतियदंतरस्य संभवात् कुहे एव॥ वत्सरारंभोऽपुक्त इति चेभ्रं तोसि॥ न
हि प्रतियदंतरसत्वं प्रयोजकम्॥ द्विः करणाय तैर्वर्षे शब्दया यत्नेऽपि॥ अपितु वत्सरारंभः॥
स तु मलमासेऽपि युक्तं प्राक्॥ न हि चैत्रशुक्लादिर्मलमासः॥ शर्ववर्षे न भवतीति ब्रह्मणापि
सुवचं॥ अत्र तैलाभ्यंगो नित्यः॥ संवत्सरादौ वसंतादौ वलिराजेतथैव च॥ तैलाभ्यंगमकु
र्वीर्यो नरकं प्रतिययति इति वृहवशिष्टौ क्तैः॥ अस्यामेव नवरात्रारंभः॥ तदुक्तं मार्कंडेयपुरा
णे॥ शरत्काले महाशुक्राक्रियते यादवार्ध्विकीति॥ तत्र पर्युत्तैव ग्राह्या॥ अमायुक्तानकर्त

आप्रतियच्चंडिकाचनेसुहृन्मात्राकर्त्रेवादितीयादिगुणान्वितेतिदेवीपुराणात्॥निस्रोष्टे
 ताःपराःप्रीक्षाःतित्ययःकुरुनेदना॥कार्तिकाश्वपुजोर्मासोश्चित्रेमासिचभारतेतिहेमा॥
 द्रोत्राहोक्तेः॥पराःपरसुताः॥अत्रविशेषःपारणादिनिर्णयश्चाशारदनवरात्रेवस्थते॥
 अत्रप्रपादानमुक्तमयार्कैर्भवित्ये॥अतीनेफाल्गुनेमासिप्राप्तैत्रेचमहोत्सवे॥पुराणे
 न्हिविप्रकथितेप्रपादानंसमारभेदिसुयक्रम्यनतश्चोत्सर्जयेदिहान्नमंत्रैरानेनमान
 वः॥प्रपेयंसर्वसामान्याभूतेभ्यःप्रतिपादिता॥अस्याःप्रदानमितरस्तस्यतुहियिताम
 हाः॥अनिवार्यंनतोदेयंजलमासचतुष्टयमिति॥तथा॥प्रपादानुमशक्तेनविशेषाद्
 र्ममीशुना॥प्रत्यहंधर्मघटकोवस्त्रसंवेष्टिताननः॥ब्राह्मरास्यश्देदेयःशीतामलजल
 सुचिःतत्रमंत्रः॥एषधर्मघटोदत्तोब्रह्मविष्णुशिवात्मकः॥अस्यप्रदानात्सकलाम
 मसंतुमनोरथाः॥अनेनविधिनायसुधर्मकुंभप्रयत्नः॥प्रपादानफलंसायिप्रा
 प्रीतीहनसंशयइति॥चैत्रशुक्लतृतीयायांगौरीमीश्वरसंयुता॥संप्रज्जदोलोत्सवंकु
 र्यात्॥तदुक्तंनिर्णयाधृतेदेवीपुराणी॥तृतीयायांयजैदेवीशंकरेरासमन्विता॥कुं
 कुमागरुकरेशरमणिवस्त्रसुगंधकैः॥स्रगाधधूपदीपैश्चदमनेनविशेषतः॥आदौ॥
 लयेततोवत्सशिवोमानुष्टयेसदेति॥अत्रैवसोभापययनव्रतमुक्तामत्यावसंतमासमा
 सायनतृतीयायांजनप्रिये॥सोभाप्यापसदास्त्रीभिःकार्येषुत्रसुखेभुभिरिति॥अत्रापि
 यरपुतेवा॥इयंचमन्वादिरपि॥अत्रैवसंगात्सर्वमन्वादिनिर्णयउच्यते॥ताश्चोक्तादी॥
 पिकायामुत्तियथीनतिथिस्तित्थ्याशिक्षासोमनलोग्रहः॥तिथ्यर्कोनशिवोऽश्वोमाति
 थिमन्वादयोमधोरिति॥तिथिःशर्णिमा॥अभिस्तृतीयानेतिवैशाखेनास्तीत्यर्थः॥
 आशादशमी॥कृत्तिमःकृष्णाष्टमी॥अनलस्तृतीया॥ग्रहो नवमी॥अर्कोद्वादशीनेति
 मार्गानेत्यर्थः॥शिवएकादशी॥अश्वःसप्तमी॥मधोश्चैत्रादारभ्येतामन्वादयइत्यर्थः॥
 अत्रमूलवचनानिहेमाद्रौज्ञेयानि॥एताश्चमन्वादयोहेमाद्रिमतेमुक्तपक्षस्थाःपी
 वान्हिकाःकृष्णपक्षस्थाःअपराह्निकायाष्टाः॥सर्वाहेतुसदायाष्टाःशुक्लामनुषुगाद
 यः॥देवैकर्मणिपित्रैवक्षसेचैवापराह्निकाइतिगारुडवचनात्॥अथोमन्वादिपु
 गादिकर्मतिथयः॥सर्वाह्निकास्तितेविज्ञेयाअपराह्निकाश्चवहलेरतिदीपिको
 क्तेश्च॥कालादर्शेत्पराह्णाःपितृमन्वादिष्युक्तं॥तत्पुक्तमितिपुगादिनिर्णये
 वक्ष्यामः॥अत्रप्राहमुक्तमात्मे॥कृतेप्राहंविधानेनमन्वादिषुपुगादिषु॥हायनानि
 हिसाहस्येतिहारात्तन्निदंभवेदिमन्वादिप्राहंमलमासे॥सतिमासहयेपिकार्ये॥म
 न्वादिकेतैर्थिकंचकुर्पायासहयेपिचेतिस्मृतिंचेद्विकीर्त्तेः॥अत्रपितरहितंप्राहंकुर्पा
 त्॥तदुक्तंकालादर्शे॥विषुवायनसंक्रांतिमन्वादिषुपुगादिषु॥विहायपितृनिर्वापस
 र्वंप्राहंसमाचरेदिति॥मन्वादिप्राहंचनित्यमकरगोप्रायश्चित्तदर्शनात्॥तदुक्तं
 त्विधाने॥तन्मुवप्रतिमंत्रेचशतवारंजलेजयेत्॥मन्वादयोयदान्नाकुर्वतेनैववापि

यस्ति॥ एवं प्रायश्चित्तवीक्षादिदर्शनं तानि ध्यानवति आहानि निमित्तानि तु॥ अमा मनुष्य
क्रांति धृतिपात महालयाः॥ आन्वष्टकं तु शर्वेष्टः ध्यानवत् प्रकीर्तितारमुक्तानि चकार द
ष्टकाग्रहरामाहासप्रतिः पुत्रकाम्यानि आहानि॥ पित्रोः सयेत्वमावास्या ऋतुसंक्रान्त्यनंत्य
काः॥ अथ रयसेनवान्नेहेमन्वादिषु पुगादिषु॥ आषाढी कार्तिकी माघी वैशाखी चैत्यनंत्यका
२ १२ ई १२ ४ १ ई २ १४ ४ मिलित्वा हासप्रतिः॥ चैत्र शुक्ल तृतीये वमस्य जयंती॥ अ
त्रैव प्रसंगाद्शावतारजयंत्यो निर्णीयंते॥ तत्र पुरारासमुच्चये॥ मत्स्यो भूदुत भुग्दिने मधु
सिते कूर्मो विधौ माधवे॥ वाराहो गिरिजासुते नभसि यभूते सिते माधवे॥ सिंहो भाद्रपदे
सिते हरि तिथौ श्रीवामनो माधवे॥ रामो गौरिति थावतः परमभूद्रामो नवम्यां मधोः १॥
ऋक्षोष्टम्यां नभसि सितपरे चाधिने यद्दशम्यां॥ बुधः कल्की नभसि समभूच्छुक्लपष्ट्यां
क्रमेण॥ अहो मध्ये वामनो रामरामो मत्स्यः क्रौञ्चश्चापराहै विभागे॥ कूर्मः सिंहो बौद्धक
ल्की च सायंकृष्णरात्रौ कालसाम्ये च शर्वेति॥ केचिन्नुष्णानुष्णो कान्त्यपठेति॥ यथा॥ चैत्रे
तु शुक्लपंचम्यां भगवान्मीनरूपधृक्॥ ज्येष्ठे तु शुक्लद्वादश्यां कूर्मरूपधरो हरिः॥ चैत्रे ऋक्ष
नवम्यां तु हरिर्वाराहरूपधृक्॥ नरसिंहश्चतुर्दश्यां वैशाखे शुक्लपक्षके॥ मासे भाद्रपदे शुक्ल
द्वादश्यां वामनो हरिः॥ राघः शुक्लतृतीयायां रामो भार्गवरूपधृक्॥ चैत्रे शुक्लनवम्यां तु रा
मो दशरथात्मजः नभस्ये तु द्वितीयायां वलभद्रो भवदरिः॥ आवरो बहुलेष्टम्यां ऋक्षो भू
त्वोत्तरक्षकः॥ ज्येष्ठे शुक्लद्वितीयायां बौद्धः कल्की भविष्यतीति॥ कोंकणास्तवाराहपुरा
णस्थे त्वेन वाक्यानि यठेति॥ आषाढे शुक्लपक्षे तु एकादश्यां महानिथ्यो॥ जयंती मत्स्यना
म्रीति तस्यां कार्यमुपोषणं॥ नभो मासि नृतीयायां हरिः कमठरूपधृक् नभस्य शुक्लपंचम्यां
वराहस्य जयंति का॥ वैशाखे तु चतुर्दश्यां नृसिंहः समुपपद्यत॥ वैशाखे शुक्लपक्षे तु तृतीया
यां भृगूद्दहः॥ मासि भाद्रपदे शुक्लैकादश्यां वामनो हरिः॥ चैत्रे नवम्यां रामो भूतकौशला
यापरः पुमान्॥ आवरो बहुलाष्टम्यां वासुदेवो जनार्दनः॥ यौषधशुक्ले तु सप्तम्यां कुर्याद्दोह
स्य शजनं माघशुक्लतृतीयायां कल्किनः शजनं हरेः॥ प्रातः प्रातस्तमध्याह्ने सायसायंत
यानि शि॥ मध्याह्ने मध्यरात्रौ च सायं प्रातरनुक्रमेण॥ तदत्र समूलं त्वनिर्णये सति क
ल्पभेदेन व्यवस्था द्रष्टव्या॥ एताश्च न तदुपासकानां निताः॥ अन्येषां तु काम्याः॥ जन्माष्ट
म्यादौ तु विशेषं वक्ष्यामः॥ चैत्रशुक्लपंचमी कलादिः॥ तदुक्तं हेमाद्रौ मान्ये॥ ब्रह्मरूपी यादि
नस्यादिः कलादिः सा प्रकीर्तिता॥ वैशाखस्य तृतीयायाः ऋक्षमायाः फाल्गुनस्य च॥ पंचमी चै
त्रमासस्य तथैवां न्यातया परा॥ शुक्लत्रयोदशी माघे कार्तिकस्य तु सप्तमी॥ नवमी मार्गशीर्षे
स्य सप्तैताः संस्तराम्यहं॥ कलानामादयो हेतादत्र स्यात्स्यकारकाः॥ अत्र सर्वोपि निर्णयो म
न्वादिवन्ते यः॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ शुक्लायामथ पंचम्यां चैत्रे मासि शुभानना॥ श्रीर्ब्रह्मलोका
न्मानुष्यं संप्राप्राकेशवाजया॥ ततस्तं शजयेत्तत्र यस्तं ब्रह्मस्मीर्न मुंचति॥ चैत्रशुक्लाष्टम्यां
भवान्मुत्पत्तिः॥ तत्र नवमी युता ग्राह्या॥ अष्टमी नवमी युक्ता नवमी चाष्टमी पुतेति ब्रह्मवैव

त्रीत्वा॥ अत्रभवानीयात्रोक्ताकाशीखंडे॥ भवानीयस्तपश्चेतसुक्ताष्टम्यामधौनरः॥ नजातु
 शोकंलभतेसदानंदमयोभवेदिति॥ अत्रैवाशोककलिकाप्राशनमुक्ताहेमाद्रौलैंगे॥ अशोक
 कलिकाप्राशनमुक्ताहेमाद्रौलैंगे॥ अशोककलिकाचाष्टौयेपिवेतिपुनर्वसौ॥ चैत्रेमासि॥
 सिताष्टम्यांनतेशोकमवाप्नुयुः॥ प्राशनमंत्रस्तु॥ त्वामशोकवरभीष्टंमधुमाससमुद्रवपि
 वामिशोकसंतप्तोमामशोकंसदाकुर्विति॥ अत्रविशेषः॥ श्वीचंद्रोदयेविष्णुः॥ पुनर्वसुव
 धोयेताचैत्रेमासिसिताष्टमी॥ प्रातस्तुविधिवत्तात्वावाजयेयफलंलभेदिति॥ तिथितत्वे
 कालिकापुराणे॥ चैत्रेमासिसिताष्टम्यांयोनरेनियतेद्विः॥ स्त्रायाह्योहितोयेषुसयाति॥
 ब्रह्मराःपदाचैत्रंतुसकलंमासंशुचिः॥ प्रयतमानसः॥ लौहित्यतोयेयः॥ स्त्रायात्सकैवल्यमवा
 पुयात्॥ लौहित्योब्रह्मपुत्रः॥ मंत्रस्तु॥ ब्रह्मपुत्रमहाभागशंतनोः॥ कुलसंभवा॥ अमोघागर्भसं
 भूतयायैलौहित्यमेहराचैत्रशुक्लनवमी॥ रामनवमी॥ तदुक्तमगस्त्यसंहितायां॥ चैत्रेनव
 म्यांप्राकृत्यक्षेदिवापुरेपुनर्वसौ॥ उदयेगुरुगौरांश्वोः॥ स्त्रीचस्थेयहयंचको॥ मेघश्रवणिसं
 प्रातेलत्रैककंदकाह्ये॥ आविरासीत्सकलयाकौशल्यायोपरः॥ पुमान्॥ तस्मिन्दिनेतुक
 त्तव्यमुयवासव्रतंसदा॥ तत्रजागरणंकुर्यादधुनायपरोभुवीति॥ रयंचमध्याह्नयोगिनीया
 द्या॥ चैत्रशुद्धेनवमीपुनर्वसुपुतायदि॥ सेवमध्याह्नयोगेनमहापुरणतमाभवेदितितत्रै
 वोक्ते॥ तथा॥ चैत्रेमारोचनवम्यांनुजातोराजः॥ स्वयंहरिः॥ पुनर्वस्तुसंपुक्तासांतिथिः॥ सर्वका
 मदां॥ श्रीरामनवमीप्रोक्ताकीटिसूर्य्ययहाधिका॥ तथाकैवलायिसदोयोध्यानवमीशदृशं
 ग्रहात्॥ तस्मान्त्सर्वान्मनासर्वैः॥ कार्य्येनैवममीव्रतं॥ शर्वधुरेवमध्याह्नयोगेकर्मकालव्याप्ते
 सेवग्राह्या॥ दिनद्वयेमध्याह्न्यामौतदभावेवाश्वेदनेपुनर्वसुसंपुक्तामपित्स्त्रापरैवका
 र्यात्तदुक्तमाधवीये॥ गस्त्यसंहितायां॥ नवमीचाष्टमीविहात्यामाविष्णुयरायरोः॥ उयोषरां
 नवम्यांचदशम्यांचैवपारणामिति॥ अष्टमीविहासकृत्सापिनयोष्येतिमाधवः॥ रामार्चनचं
 दिकायामपि॥ विदेवचेदृष्टपुक्ताव्रतंनत्रकथंभवेत्॥ विहानिवेधश्चवराणंचनवमीचेतिवा
 क्यतः॥ वैष्णवानांविशेषाहुः॥ तत्रविष्णुयरेरपिदशम्यादिसुदृदिश्चेदिहासांमैववैष्णवैः
 तदयेषांचसर्वेयाव्रतंतत्रैवनिश्चितमिति॥ अत्रदशम्यादिसुदृदिश्चेदितितदेषामितिच
 वदन्॥ यदाप्रातस्त्रिमुहूर्त्तानवमीदशमीचक्षयवशात्सूर्यादयात्॥ प्रागेवससायतेतदा
 स्मात्तानांतत्रैवएकादशीनिमित्तीयवासान्॥ नवमीव्रतांगयारणालोयःस्यात्॥ अतोष्टमी
 विदेवस्मान्नैवकार्या॥ वैष्णवानांनवरुणोदयविदेकादश्याहेयत्वान्नयारणालोयप्रसंगर
 तिहितीयेवर्तेः॥ कार्य्येनित्सर्वयति॥ दशमीदृष्टमाभवेष्टमीविहायावमध्याह्न्यापित्सर्वे
 चवैष्णवैरपिविदेवोयोष्येनर्थसिद्धम्॥ इदंव्रतंतस्योगशथकृत्वायेनकाम्येनित्यं॥
 तदुक्तंहेमाद्रावगस्त्यसंहितायां॥ उयोषरांजागरणंयिन्दुह्रियतर्पणं॥ तस्मिन्दिनेतु
 कर्त्तव्यंब्रह्मातिममीशुभिः॥ सर्वेषामप्ययंघर्मोभुक्तिमुक्तैकसाधनः॥ अशुचिर्वीपिपा
 पिष्टः॥ कृत्वेदंव्रतमुत्तमं॥ श्रजः॥ स्यात्सर्वभूतानांयथारामस्तथैवसः॥ यस्तुरामनवम्यांतुमु

केमोहादिमूढधीः॥कुंभीपाकेषुघोरेषुयच्यतेनात्रसंशयःतथाचक्रत्वारामनवमीव्रतंस
 र्वव्रतोत्तमां व्रतान्यन्यानि कुरुतेन तेषां फलभाग्यवेत्॥प्राप्ते श्रीरामनवमीदिने मन्त्रो विमूढ
 धीः॥उपोषणं न कुरुते कुंभीपाकेषु यच्यते॥अत्र केचित्तदुपासकानामेवेदं व्रतं नित्यं न
 त्वमेषामित्याहुः॥अन्ये तु अकरगोदोषप्रवणात् तस्मात्सर्वात्मना सर्वैः कार्यं वै नवमी
 व्रतमिति सर्वोक्तवचनाच्च जन्माष्टम्यादिवदिदमपि सर्वेषां नित्यं॥अन्यथा जन्माष्ट
 म्यादावपि तदुपासकानामेव नित्यतां मुक्तः कौवारयितेत्याहुः॥अत्र विशेषो हेमाद्रव
 गस्त्यसंहितायां॥आचार्य्यं चैव संक्ष्यपृगुयात्प्रार्थयन्निति॥श्रीरामप्रतिमादानं करि
 ष्ये हं हि जौत्तमभक्त्या चार्यो भवप्रीतः श्रीरामो सित्वमेव चानथा॥स्वगृहे चोत्तरदेशे दान
 स्योज्ज्वलमंडपं॥शंखचक्रहनुमद्भिः प्राग्द्वारे समलंकृतं॥गरुडच्छार्ङ्गवारौ श्वदक्षिणे
 समलंकृतं॥गदाखड्गं गदैश्चैव यश्चिमे सुविभूषितं॥यमस्वस्तिकनीलैश्च कौवेरे सम
 लंकृतं॥मध्ये हस्तचतुष्कण्ठं वेदिकापुक्तमायतमूततः संकल्पयेद्देवं राममेव स्मरन्
 ने॥अस्यां रामनवम्यां च रामाराधनतत्परः॥उपोष्याष्टसुयामेषु क्षजयित्वा यथाविधि ।
 रमां स्वर्गामयी रामप्रतिमां च प्रयत्नतः॥श्रीरामप्रीतये दास्ये रामभक्ताय धीमते॥प्रीतो
 रामो हरत्वा शुभापातिसुबहूनि मे॥अनेकजन्मसंसिद्धान्यभ्यस्तानि महंति च॥ततः स्व
 र्गामयी रामप्रतिमां यत्नमानतः॥निर्मितां हि मुजां दिव्यां वामां कस्थितजानकीं॥विभ्रतीं
 दक्षिणां करे ज्ञानमुद्रामहामुने॥वामेनाधः करेणारा देवीमालिङ्ग्य संस्थितां॥सिंहासने
 राजते त्रयलद्वयविनिर्मिते॥तथा॥अशक्तो यो महाभागस्तु विज्ञानुसारतः॥पलेनाथ
 तदर्शनतदर्दीर्घेन वामुने॥सौवर्णं राजतं वापिकारयेद्रघुनंदनं॥यार्धभरतशत्रुघ्नौ धृ
 तकृत्करावुभौ चायद्वयसमायुक्तं लस्मरां चापिकारयेत्॥दक्षिणां गेदशरथेषु त्रावे
 क्षरातत्परं॥मातुरंकगतं राममिंद्रनीलसमप्रभं॥पंचामृतस्नानं सर्वे संक्ष्य विधिवत्ततः
 कौशल्यामंत्रस्तु॥रामस्य जननी चासिरामरूपमिदं जगत् अतस्त्वां क्षजयिष्यामि लोकमा
 तर्नमोस्तुते॥नमो दशरथायेति क्षजयेत्पितरंततः॥अत्र दशावरणाय च दशरथादिषु
 जात्यत्रज्ञेया॥अशोककुसुमैर्युक्तमर्घ्यं दद्याद्विचक्षराः॥दशाननवधार्थी यधर्मसंस्था
 यनाय चाराक्षसानां विनाशाय दैत्यानां निधनाय च परित्राणाय साधूनां जातो रामः स्व
 यं हरिः॥गृहाराध्यं मया दत्तं मानुभिः सहितो नया पुण्यां जलं पुनर्दत्वा यामेयामप्रक्षजये
 त्॥दिवैव विधिवत्त्वारत्रौ जागरणं ततः॥ततः प्रातः समुन्याय स्नानं संध्यादिका क्रि
 याः॥समाप्य विधिवद्रामं क्षजयेद्विधिवन्मुने॥ततो होमं प्रकुर्वीत मूलमंत्रेणामंत्रवित्॥
 सर्वोक्तपत्रकुंडे वा स्थितिले वा समाहितः॥लौकिकाग्नौ विधानेन शतमशोत्तरंततः॥सा
 ज्ञेन पायसेनैव स्मरन् राममनन्यधीः॥ततो मन्त्रासुखं नोष्य आचार्य्यं क्षजयेन्मुने॥ततो
 रामं स्मरन् दद्यादेवं मंत्रमुदीरयन्॥रमां स्वर्गामयी रामप्रतिमां समलंकृतं॥चित्रवस्त्र
 पुगच्छन् रामो हं राघवायते॥श्रीरामप्रीतये दास्ये नृशोभवतुराघवः॥इति दत्त्वा विधाने

नदद्याद्देदक्षिणांभुवां ब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनात्र संशयः । इति ॥ इयं मलमासेन का
 र्या ॥ सुजप्रमज्जजप्रस्यालोपवासः कृतो भवेत्तु ॥ न कुर्व्यान्मलमासे तु महादानं व्रता ।
 निचेति माधवीये संप्रह वचनात् ॥ न नुरामनवमी व्रतस्य नित्यत्वादेकादशी वन्मलमासेपि
 कर्त्तव्यता स्यादिति चेत् ॥ अत्र ब्रूमः ॥ नैकादश उपवासस्य व्रतत्वेन प्राप्तिः किं नु एकादश्या न ।
 मुजीत पक्षयो रूमयोरपीत्यादि निषेधस्य मलमासे पिपालनीयत्वान् ॥ कृत्स्नैकादश्या ॥ पु
 न्नवद्विहारा र्वार्थादुपवासः प्रसज्यते ॥ न त्विह तथेति व्रतत्वेन प्राप्तिर्वाच्या सा च निषिद्धे
 त्यप्रसंगः ॥ स्पष्टमास विशेषाख्या विहितं वर्जयेन्मले इति निषेधाच्च ॥ एवं जन्माष्टम्यादा
 वपि वीह्यम् ॥ इति रामनमी ॥ चैत्र शुक्लैकादश्या दोलान्स्वउत्तौ ब्राह्मणे ॥ चैत्रमासस्य
 शुक्लायामेकादश्या नु वै क्षयः ॥ अं दोलनीयो देवेशः सलक्ष्मी कोमहोत्सवैरिति ॥ चैत्र
 शुक्लादश्या दमनोत्सवः ॥ द्वादश्या चैत्रमासस्य शुक्लाया दमनोत्सवः ॥ बोधायनादिभि
 र्प्रोक्तः कर्त्तव्यः प्रतिवत्सरमिति रामार्चनचंद्रिकोक्तेः ॥ अर्जुनव्रतमथो दोलाश्रावणोत्तनु
 रजने ॥ चैत्रे च दमनोत्सवमकुर्वीत गोब्रजतपः ॥ इति तत्रैव वामवचनाच्च ॥ शिवभक्तादिभि
 र्मुच्यते इत्येकादश्या तत्र स्यात् ॥ स्वीयति धिषु वत्सादेर्दमनार्पणमिति तत्रैवोक्तेः ॥ नित्यप
 स्तु ॥ बह्विर्विरिंभो गिरिजागरोशः फणो विशाखी दिनकृतमहेशः ॥ दुर्गातको विष्णुहरी
 स्मरश्च शर्वशशी चेति तिथीषु श्रुताः ॥ अथागमोक्तरीक्षावतो दमनारोपणविधिः
 ॥ रामार्चनचंद्रिकोक्तः ॥ तत्रैकादश्या ॥ क्रियालोपविधानार्थं यन्त्रया विहितं प्रभो ॥ न मे वि
 प्रोभवेदन्न कुरु नाथ दयामयि ॥ सर्वथा सर्वदा विष्णो मम त्वं परमा गतिः ॥ उयवासे न त्वां देव
 तोषयामि जगत्पते ॥ कामकौ धादयो ये ते न मे सुव्रतयातकाः ॥ अयं प्रभुति देवेश यावद्देशे
 धिकं दिनं ॥ तावद्दस्तावत्कार्यं सर्वस्यास्य जगत्पते ॥ इति देवं संप्रार्थ्य दमनमादाय यंच
 गयेत् प्रोक्ष्य वारिणा प्रक्षाल्या शोकमूलं देवाग्नेवा ॥ अशीकायनमस्तु ॥ अं कामस्त्री शोक
 नाशन ॥ शोकार्तिहर मे नित्यमानंदं जनयस्व मे ॥ इत्यंशोक्तं ॥ पुण्यादि कालपर्यंत कालरू
 पो महावलः ॥ कलते चैव यः सर्वतस्मै कालात्मने नमः ॥ इति कालमावसंतापनमस्तु ॥ अं
 वृक्षगुल्मलताश्रया ॥ सहस्रमुखसंवासकामरूपनमी सुत इति वसंते ॥ काममस्तु स मुभू
 त रतिवाय्य परिपुता ॥ अविगंधर्व देवादि विमोहकनमी सुत इति दमनं च संक्षया ॥ नमो सु
 यंच वारुणाय जमदग्निहोत्रारिणे ॥ मन्मथाय जगन्नेत्रे रतिप्रीतिप्रियाय ते ॥ इति दमनमु
 पस्याय ॥ ॐ कामाय नम इति संक्षयनिशार्थं देवायेयं च वरैर्दमनेन वायुदले लब्धत्वाव
 हिष्यतुरसंतर्ह हिर्वैतुलत्रयंतर्ह हिर्वैतुलत्रयंतर्ह हिर्वैतुलत्रयंतर्ह हिर्वैतुलत्रयंतर्ह हिर्वैतुलत्रयंतर्ह
 ले दमने क्षजयित्वा ॥ क्षजार्थं देवदेवस्य विष्णोर्लक्ष्मीयते प्रभो ॥ दमने त्वमिहा गच्छसि
 भं कुरुते नमः ॥ ॐ क्लीकाम देवाय नमः ॥ ॐ ईश्वर्ये नमः ॥ इत्यावाहा शर्वादिदिशुक्ती
 कामाय नमः ॥ बीजादिनमो तं सर्वत्र ॥ भस्मशरीराय नमः ॥ अनेगाय नमः ॥ मन्मथाय ।
 वसंतं संखा ॥ स्मरणं ॥ इत्युवाच ॥ पुण्यास्त्राय ॥ इति रजयित्वा ॥ ॐ तत्सर्वरूपाय वि

महे कामदेवाय धीमहि॥ तन्नो अतंगः प्रचोदयादित्यष्टोत्तरशतं संमंत्र्य जयित्वा हीनमः ३
तिपुष्पांजलिंदत्वा॥ नमोस्तु पुष्पवाणाय जगदाह्लादकारिणे॥ मन्मथाय जगन्नेत्रे रतिप्री
तिप्रियाय ते॥ इति तत्त्वा॥ आमंत्रितो सिद्धेशपुराणपुरुषोत्तम॥ प्रातस्त्वांशजपिष्ठा मि
सान्निधौ भवते नमः॥ निवेदयाम्यहं तुभ्यं प्रातः दमनकं शुभं सर्वथा सर्वदा विष्णो नमस्ते
स्तु प्रसीद मे॥ इति देवं संप्रार्थ्य पुष्पांजलिंदत्वा॥ अस्त्रेण चक्रमंत्रेण वारं कुर्यात् प्रातः
प्रातर्नित्यं शजां कृत्वा पुनर्देवं संप्रज्यादूर्वागंधाक्षतपुक्तं दमनमादाय मूलमंत्रं पठित्वा दे
वदेव जगन्नाथं वांछितार्थप्रदायकं॥ इति स्थांशुर्यः कामान्मम कोमेश्वरी प्रिया॥ इदं दम
नकं देवगृहाण मदनुग्रहात्॥ इमांसां वत्सरीशजां भगवन्परिहरया॥ इति मंत्रांते पुनर्मूलमं
त्रेण देवे समर्पयेत्॥ ततो गदेवताभ्यः स्वस्वमंत्रेण दत्त्वा प्रार्थयेत्॥ मणिविद्रुममालाभि
र्मंदारकुसुमादिभिः॥ इयंसां वत्सरीशजां तवास्तु गरुडध्वजा॥ वनमालां यथा विष्णो कौस्तु
भं सततं हृदि॥ तद्दहामनकीं मालां शजां च हृदये वह॥ जानता जानता वापिन कृतं यत्नं वाचं
न॥ तत्सर्वं शृणुतां यातु त्वत्प्रसादाद्रमायते॥ जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन॥ न
मस्ते स्तु हृषीकेश महापुरुष सर्वज्ञ॥ मंत्रहीनमिति च संप्रार्थ्य यंचोपचारैः पुनः संप्रज्य
पारयेदिति॥ दीक्षारहितानां तु नास्ते वसमर्पणम्॥ अत्र च द्वादशीमंत्रं स्वीकृत्य पारणा
हो ग्राह्यं॥ पारणाहे नलभ्येतद्वा दशीघटिकापि चेत्॥ तदा त्रयोदशी ग्राह्या पवित्रदमनार्य
ण इति तंत्रे वोक्तेः॥ गौरीण्यपि काल उक्तस्तत्रैव॥ हरौ न दमनारोयः स्थान्यधो विघ्नतो यदि
वैशाखे श्रावणे वा पितृत्रियोऽस्या त्रयं रागम्॥ श्रावणावधि शुक्लास्ते कर्तव्यमिति नार॥ इति
पाठांतरम्॥ इदं मूलमासेन कार्यम्॥ उपाकर्मात्सर्जनं च पवित्रदमनार्यणमिति॥ कालादंश
मलमासवर्ज्येषु परिगणनात्॥ उपाकर्म च हव्यं च कव्यं च पूर्वोत्सवं तथा॥ उत्तरे नियतं कुर्या
त्सर्वं तन्निष्फलं भवेदिति माधवीये॥ प्रजायति वचनाच्च॥ शुक्लास्तौ तु कार्यमेवांश्वो॥
क्तवचनात्॥ उपाकर्मात्सर्जनं च पवित्रदमनार्यणम्॥ ईशानस्य वल्लिं विष्णोः शयनं परिव
र्त्तनं॥ कुर्याच्छुक्रस्य च गुरोर्मोक्षे पीति विनिश्चयः॥ इति मीतिर्निबन्धे दृष्टगार्ग्यवचनाच्च॥
इति दमनारोयः॥ चैत्रशुक्लत्रयोदश्यामंत्रं गत्रं हेमाद्रौ भविष्ये॥ चैत्रोत्सवे सकललोकम
नो विनोदे कामं त्रयोदशतिथौ च वसंतपुक्तं॥ यत्पासहार्च्यं पुरुषप्रवरो योषितो भाग्यरूप
सुतसौख्यपुतः सदा स्यात्॥ इति तत्र साहर्षी ग्राह्या॥ त्रयोदशतिथिः श्वः सित इति दीपिकोक्तेः॥
चैत्रशुक्लचतुर्दशी श्वी ग्राह्या॥ मधोः श्रावणमासस्य याचशुक्ला चतुर्दशी॥ सारात्रिआपिनी
ग्राह्या नामा शुक्ला कदाचनेति॥ हेमाद्रौ वीधाय नोक्तेः॥ पराश्वी न्हगामिनीति चापाठः॥ अत्र
केचित्॥ यथा शुतमेवार्थं वर्णयति॥ निशिभ्रमंति भूतानि शक्तयः शूलमृगतः अतस्तत्र
तुर्दश्यां सत्यां तत्क्षणे भवेदिति ब्रह्मवैवर्तीत्॥ हेमाद्रिमाधवादि लिखनमप्येवम्॥ संश्र
यविदस्त्वाहुः॥ चतुर्दशी तु कर्त्तव्या त्रयोदश्यापुता विभो इति स्कांद उत्सर्गः॥ तदपवादश्च
वृतीयैकादशीषष्टीशुक्लपक्षे चतुर्दशी॥ श्वविहानकर्त्तव्या कर्त्तव्या परसंपुतेति नारदी॥

वचना॥ तदयवादश्च॥ मधोः प्रावराणामस्येति॥ तत्रापवादभावे पुनरुक्तार्थस्य स्थिति रिति
न्यायेन सर्वविदेव ग्राह्येति सिद्धति॥ ब्रह्मैवैवर्तनु सामान्यरूपमन्यत्र सावकाशमिति चानेन
वर्दिने मुहूर्तत्रयवेधे सर्वत्रयत्रेति॥ चैत्रशर्मा मासामान्यनिर्णयात्परैवा॥ अत्र विशेषे
निर्णयाय ते विष्णुस्मृतौ॥ चैत्री चित्रायुता चैत्या तस्यां चित्रवस्त्रप्रदानेन सौम्याम्यमाप्नोति
इति॥ तथा कल्पतरौ ब्राह्मी॥ मन्देवार्के गुरो वापि वारेष्वेतेषु चैत्रिका॥ तत्राश्वमेधजं पुराणं
स्नानश्राद्धादिभिर्मवेदिनि॥ अत्र सर्वदेवानां मनः प्रजोक्ता॥ तत्रैव वायवीये॥ संवत्सरक
तार्क्ष्याः साफलाया खिलानुसुरान्॥ दमनेनार्चयेच्चैत्रां विशेषेण सादाशिवमिति॥ अ
त्र स्वीयतिथ्या समुच्चय इति केचित्॥ स्वीयतिथावकरणे अत्र दमनश्च न भित्यन्ये॥ दीक्षि
ततदि तत्र विषयत्वेन व्यवस्थित्यपरं॥ इयं मन्वादि रपि॥ सा च सर्वमुक्ता॥ चैत्रकृत्स्नत्रयोद
श्या महावारुणि संज्ञकी षोडशीतिषु प्रसिद्धा॥ तदुक्तं वाचस्पतिकृतौ भूलपाणी च स्कां दे॥
वारुणेन समापुक्ता मधोऽष्टमात्रयोदशी॥ गंगायां यदिलभ्येत सूर्यग्रहे स्म मा॥ शनि
वार समापुक्ता सामहावारुणी स्मृता॥ गंगायां यदिलभ्येत कोटि सूर्यग्रहे स्म मा॥ शुभयो
ग समापुक्ता शनौ शतमिषायदि॥ महामहेति विस्मानात्रिकोठिकुलमुदरेत्॥ तत्रैव भौ
तिषो॥ चैत्रासिने वारुणा कृत्स्नपुक्तात्रयोदशी सूर्यसुतस्य वारे॥ योगीशुभे सामहती महता
गंगाजलेर्क्ष्य ग्रहकोटितुलेति त्रिस्थली सेतौ ब्रह्मांडपुराणी॥ वारुणेन समापुक्ता मधोऽष्ट
मात्रयोदशी गंगायां यदिलभ्येत शतसूर्यग्रहे स्म मेति॥ चैत्रकृत्स्नचतुर्दश्यां विशेषः ४
अथी चैत्रोदये॥ पुलस्त्यः॥ चैत्रकृत्स्नचतुर्दश्याः स्त्रायाश्चि वसन्निधौ॥ न प्रेतन्वमाप्नोति
गंगायां तु विशेषतः॥ इति॥ गौडि स्वितदेव शुक्लचतुर्दश्यामिने वंदे क्लीयत्वेन पठिते॥ इति॥
रामकृत्स्नसनुकमलाकरमहकृते निर्णाय सिंधौ चैत्रमासः॥ मेघसंक्रमे प्राग्यरादशयदि
काः पुराणकालः॥ रात्रौ नु प्रागुक्ता॥ अत्र धर्मघटादिदानमुक्तं ४ अथी चैत्रोदये यामे॥ तीर्थ
चानुदिनं स्नानं तिलैश्च पितृतर्पणं॥ दानं धर्मघटादीनामधुसूदनश्च जने॥ माघवे मासि
कुर्वीत मधुसूदनगुह्मिदा॥ अथ वैशाखस्नानं॥ तत्र ४ अथी चैत्रोदये विष्णुस्मृतिप्रयोः
तुलामकरमेघेषु प्रातः स्नानं विधीयते॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनमिति सो
रमास उक्तः॥ अत्यन्तसहयमुक्ता॥ तत्रैव यामे॥ मधुमासस्य शुक्लायामेकादश्या सुषोषितः
॥ यदृदश्यां च भौवीरमेघसंक्रमणं तु वा॥ वैशाखस्नाननियमं ब्राह्मणानामनुग्रहा
॥ मधुसूदनमभ्यर्च्य कुर्यात्संकल्पशर्वकं॥ तत्र मंत्रः॥ वैशाखं सकलमासं मेघसंक्रमणं
वे॥ प्रातः स्नानियमः स्नास्यि प्रीयताम मधुसूदनं॥ मधुहंतुः प्रसादेन ब्राह्मणानामनुग्रहा
त्॥ निर्विघ्नमस्तु मे पुण्यं वैशाखस्नानमन्वहं॥ माघवे मेघगेभानौ पुरारे मधुसूदना प्रा
तः स्नानेनैमेनाथ फलदो भवपायहन्ति॥ तीर्थविशेषोपितत्रैवोक्तः॥ मेघसंक्रमणं
भानोर्माघवे मासियत्नतः॥ महानद्यान् दीतीर्थे न देसरसि निर्मरे॥ देवस्नानेऽथ वा स्ना॥
यां यथाप्रभेजलाशये॥ दीर्घिका कूपवापीषु नियतात्मा हरिस्मरन् रति॥ संकले च तत्

तीर्थनामग्राहं॥ अज्ञातेन विष्णु तीर्थमिति वदेत्॥ यदा न स्नायते नाम तस्य तीर्थस्य भोहिजाः
॥ तत्रेमुच्चारणं कार्यं विष्णु तीर्थमिति वदति॥ तीर्थस्य देवता विष्णुस्सर्वत्रापि न संशय इति
त्रैवोक्तेः॥ तथा न्योपि विशेषस्तत्रैव या मे॥ तुलसी कृष्ण गौराख्यातया भ्यर्च्य मधु द्विषं वि
शेषेण तद्देवा देवराजा यणामवता॥ माधव सकलमासं तुलस्याया चैव नरः॥ इदं
अंमहं तां नास्ति स एतद्वदति॥ तथा॥ प्रातःस्नात्वा विधानेन माधवे माधव प्रिया॥
योः कृत्यं पूजायां ह्येति तोयेत बहुना सदा॥ कुर्यात्सदक्षिणां तु सर्वदेवमयं ततः॥ पितृ
देवमनुष्यांश्च तर्पयेत्स चराचरम्॥ योश्च त्वमर्चयेद्देवमुदकेन समेततः॥ कुलानामपु
तं तेन तारितं स्यान्न संशयः॥ कंउयष्टुतो गांस्तु स्नात्वा पिप्पलतर्प्यं॥ कृत्वा गोविंद
मभ्यर्च्य तदुर्गतिमवाप्नुयात्सु कर्मभक्तमयोनक्तमया चित्तमंतर्हितः॥ माधवे मासियः कु
र्यात्स्नानं सर्वमीक्षितम्॥ वैशाखे विधिना स्नानं देवनद्यादिके बहिः॥ हविषं ब्रह्मचर्यं
च भूशय्या नियमस्थितिः॥ व्रतं दानं दमो देवि मधुसूदन भजनं॥ अपि जन्म सहस्रो त्वं
पापं दहति दारुणं॥ मदनरत्ने स्कां दे॥ प्रपाकार्या च वैशाखे देवे देया गलं तिका उपान
तव्यजनं कृत्रं स एव वासं सिचंदनं॥ जलपात्राणि देयानि तथा पुष्पगृहाणि च॥ यानि
कानि च चित्राणि द्वाक्षारं भाफलान्यपि॥ तिथितत्वे॥ ददाति यो हि मेघादौ सत्कृतं बुधदा
त्वितान्॥ पितृनुद्दिश्य विप्रेभ्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ तथा॥ वैशाखे यो घटं पूर्य स भोजं
वैद्दिजन्मने॥ ददाति सुरराजेंद्रसयाति परमां गतिं॥ एवं संशरी स्नाना शक्तौ अहं वा स्ना
यात्॥ तदुक्तं तत्रैव या मे॥ त्रयोदश्यां चतुर्दश्यां वैशाख्यां च दिनत्रयं॥ अपि सम्यग्विधा
नेन नारी वा पुरुषोपि वा॥ प्रातःस्नातस्स नियमस्सर्वपापैः प्रमुच्यते इति॥ यदा वैशाखे
मलमासो भवति तदा काम्यानां तत्र समाप्तिनिषेधान्मासदयं स्नानं तन्नियमाश्च कर्तव्याः
॥ मासो यवा सचां द्रायणादि तु मलमास एव समापयेत्॥ तदुक्तं दीपिकायां नियतस्त्रिं
शदिनत्वाच्छुभे मास्यारभ्य समापयेत्तमलिने मासो यवासत्रतमिति॥ अत्र दानविशे
ष उक्तोऽयं रक्तं वामनपुराणी॥ गंधाश्च मात्मानि तथा वैशाखे सुरभीणि च॥ देयानि
हि जमुख्येभ्यो मधुसूदन तुष्टये॥ एवं स्नाने कृते तस्योद्यायनं कार्यम्॥ तदुक्तं तत्रैव या
समेवं बहिः स्नात्वा नद्यादौ विमले जले॥ एकादश्यां च द्वादश्यां योर्गिमास्यामथापि वा॥
उपोष्य नियतो भूत्वा कुर्यादुद्यायनं बुधः॥ मंउयं कारयेदादौ कलशं तत्र विन्यसेत्॥ नि
ष्केरावातदर्धेन तदर्धार्धेन वा पुनः॥ शक्त्या वा कारयेद्देवं सौवर्गं लक्षणां त्वितं॥ लक्ष्मी
पुतं जगन्नाथं सजयेदासने बुधः॥ भूषणैश्च दनैः पुष्पैर्दीपैर्नैवेद्यसंचयैः॥ एवं संभ्रज्य
विधिवद्वात्रौ जागरणं चरेत्॥ श्रीभूते कृतमैत्रो यग्रहवेद्यां ग्रहान् यजेत्॥ होमं कुर्यात्प्रय
त्नेन पापसेन विचक्षणाः॥ तिलाजिनयं वैवीयि सर्वैर्वीयि स्वशक्तिः॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा
शतमष्टोत्तरं तु वा॥ व्रतादि सुरनेनैव इदं विष्णुरनेन वा॥ व्रतसंशर्त्तिसिद्धयर्थं धेनुमेकां य
यसिनीं॥ यादुकीया नहौ कृत्रं गुरवे व्यजनं तथा॥ शय्यां सोयस्कण्ठं दद्याद्दीपिकां दयं रां

तथा॥ ब्राह्मणान् भोजयेद्विशिष्टेभ्यो दद्याच्च दक्षिणां कलशान् जलसंस्मरणं तेभ्यो दद्याच्च
 वांस्तथा॥ एवं कृते माधवस्य उद्यापनविधौ शुभे॥ फलमाप्नोति सकले विष्णुसायु जमा पु
 यात्॥ एतावन्मशक्तौ तत्रैवोक्तं॥ वैशाखा विधिना स्नात्वा भोजयेद्ब्राह्मणान् दशाक्षरं
 सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः॥ इति वैशाख शुद्ध तृतीया अक्षय तृतीयोच्यते॥ सा प्र
 र्वाह्णे व्यापिनीयाद्या॥ दिनद्वये पितृह्यौ परैव॥ तदुक्तं निर्णीयामृते नारदीये॥ वैशाखे
 शुक्लपक्षे तु तृतीया रोहिणी युता॥ दुर्लभा बुधवारं रासी मेनापि युता तथा॥ रोहिणी बु
 धपुक्ता पिष्वविद्वा विवर्जिता॥ भक्त्या कृता पिमां धातः पुरापहंति पुरा कृतं॥ गौरी विना
 यकोपेतारोहिणी बुधसंयुता॥ विना पुरोहिणी योगात् पुरापकोटिप्रदा सदेति॥ इयं पुगा
 दिरपि सा चोक्ता रत्नमालायां॥ माघे पंचदशी कृष्णानभस्य च त्रयोदशी॥ तृतीया माधवे
 शुक्लानवमूर्जियुगादय इति॥ यनुगोडा॥ माघस्य योर्णिमायां तु घोरं कलियुगं स्मृतमि
 ति॥ ब्राह्मोक्तं॥ वैशाखमासस्य च या तृतीया नवम्यसौ कार्त्तिक शुक्लपक्षे॥ नभस्य मास।
 स्य तमिस्त्रयस्य त्रयोदशी पंचदशी च माघे इति विष्णुपुराणे॥ चकारे रातमिस्त्रयस्तानुं
 गे पिष्वी नुरोधात् प्रणिमास्ये वत्सेयाद्दे सुक्तेरन्यादिकं तन्निर्मूलमित्याहुः॥ तन्नादर्शन
 माघमासस्य प्रवृत्ते हायरं युगमिति भविष्यविरोधान्॥ एतेन ब्राह्मणानुसारात्॥ प्रणिमा।
 यामेव पुगादिप्रादं॥ वदं कुलयाणिः परास्तः॥ तेन कल्पभेदात् व्यवस्थितिर्न त्वं॥ एते
 न कार्त्तिकेन वमीशुक्ता माघमासे च प्रणिमेति नारदीयव्याख्यातं॥ निर्मूलोक्तिर्नारदी
 याज्ञानकृता॥ अत्र प्रादं मुक्तं मान्ये॥ कृतं प्रादं विधानेन मन्वादिषु पुगादिषु॥ हाय
 नानि हि साहसं पितृणां नृभिर्देभ्यो दिनि॥ भारतेपि॥ यामन्वाद्यो पुगाद्यश्च तिथयस्तासु
 मानवः॥ स्नात्वा हत्वा च दत्त्वा वाजस्वानंतफलं लभेत् इति॥ प्रादे पिष्वीह व्यापिनीया
 द्या॥ प्रवृह्णे तु सदा कार्प्याः शुक्लामनुयुगादयः॥ देवे कर्मणि पित्रै च कृष्णै चैवा पराहि
 के इति याज्ञोक्तं॥ हे सुक्ते हे तथा कृष्णेषु पुगादिकवयो विदुः॥ शुक्ते योर्वाह्निके याद्ये कृ।
 क्षे चैवा पराहि के इति हेमाद्रौ नारदीयवचनाच्च॥ दीपिकायि॥ अथो मन्वादिपुगादि।
 कर्म तिथयः प्रवृह्णिकाः स्युः सिते॥ विज्ञेया अपराह्निकाश्च बहुले इति॥ स्युः स्युः सार
 पि। पुगादि मन्वादिप्रादेषु शुक्लपक्षे नूदय व्यापिनी तिथिर्ग्राह्या॥ कृष्णपक्षे पराह्ण व्या
 पिनीति॥ दिवोदासीये गोभिलः॥ वैशाखस्य तृतीयायः सर्वविद्वा करोति वै॥ हयं देवा
 न गृहंति कव्यं च पितरस्तथेति॥ तेनेयं प्रवृह्ण व्यापिनी॥ दिनद्वये तत्र परैवेति॥ धर्म
 तत्त्वविदो हेमाद्रादयः॥ अनेन महत्सुखं वैधृतिमतिपातो युगमन्वादयस्तथा॥ स
 सुखा उपवासे सुहृन्नादावेति माः स्मृतारत्याह॥ दानादाविति प्रादसंग्रहः॥ उपवासे
 स्त्वग्रे वस्यते॥ यन्मार्कंडेयः॥ शुक्लपक्षस्य प्रवृह्णे प्रादं कर्प्यादि चक्षुराः॥ कृष्णपक्षा
 पराह्णे हिरोहिणां नूनलंघयेत्तारोहिणी नवमो मुहूर्तः॥ अत्र शुक्लपक्षपुगादिप्रादं प्रवृह्णे
 कार्यमिति शूलयाणिः॥ निर्णीयामृतादयस्तु कालादर्शः॥ माप्रादमापराह्निकशुक्ता॥

एषमन्तरादीनां पुगादीनां विनिर्णयः ॥ इत्युक्त्वा देवशुक्तरस्यादिवचनं विष्णुश्च जनादिविष-
यं श्राद्धेत्वा पराहिकीवेति व्यवस्थां जगदुः। सेयं सर्वोक्ता नेकवचो विरोधात् ॥ सर्वान्हेदैविकं
कुर्व्यादित्यादिवचनादेव सिद्धेर्वचनवैयर्थ्याच्च स्वाकं व्यविलसितमात्रमित्युपेक्षणीया ॥
किंच ॥ कालादर्शोक्तिर्न्यायमूलावचो मूलावा ॥ नाद्यः ॥ पुगादिश्राद्धस्यामाश्राद्धविहानि-
त्वेन न्यायतो यराह व्याप्तावपि ॥ वचनेन तस्य बाधात् ॥ नान्यः ॥ अतिदेशादेवा यराह प्रा-
प्तेर्वचनवैयर्थ्यात् ॥ अप्राप्तेशास्त्रमर्थवदिति न्यायात् ॥ तेन यदि कालादर्शोक्तेः कथं
चिच्छाद्वाजायेन समाधित्वा तर्हि न्यायप्राप्तकृष्णयक्षपुगादिविषयत्वेन सा व्यवस्था य-
नीयेति दिक् ॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ भविष्यी ॥ वैशाखे शुक्लपक्षे तु तृतीयायां तथैव चाग-
गातो येन रः स्नात्वा मुच्यते सर्वं किल्विषैः ॥ तस्यां कार्यो यवैर्होमो यवैर्विष्णुं समर्चयेत् ॥
यवान् दद्याद्भिजातिभ्यः प्रयतः प्राशयेद्यवानिति ॥ अत्र दानविशेषस्तत्रैव भविष्यी ॥ इमां
प्रक्रम्य उदकुंभान् सकनकान् सान्नान् सर्वरसैः सह ॥ यवगोधूमचराकान् सक्तुद-
धौदनं तथा ॥ त्रैलोक्यं सर्वमेवात्र संस्पन्दाने प्रशस्यत इति ॥ देवीपुराणोपि ॥ तृतीया-
यां तु वैशाखे रोहिण्यर्क्षे प्रक्ष्यतु ॥ उदकुंभं प्रदानेन शिवलोके महीयते ॥ मंत्रस्तु ॥ एष
धर्मघटो दत्तो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः ॥ अस्य प्रदानात् त्र्यम्बकं पुनरोपि पिता महाः ॥ गंधो-
दकतिलैर्मिश्रं सान्ने कुंभं फलान्वितं ॥ पितृभ्यः संप्रदास्यामि अक्षय्यमुपतिष्ठतु ॥ अत्र च
पिंउरहितं श्राद्धं कुर्यात् ॥ अथ नदितये श्राद्धं विषुवद्वितये तथा ॥ पुगादिषु च सर्वा सुपिंउ-
निर्वयणादतेरिति हेमाद्रौ पुलस्त्यवचनात् ॥ अत्र रात्रिभोजने प्रायश्चित्तमृग्विधाने ॥ रा-
त्रौ भुंक्ते वत्सरे तु मन्वादिषु पुगादिषु ॥ अभिस्वष्टृष्टिं मंत्रं च जयेदशतयातके इति अपरा-
र्क्यमः ॥ कृतो यवासाः सुलिलं ये पुगादिदिनेषु चादास्यं त्यन्नादिसहितं तेषां लोकामहो-
दया इति ॥ वैशाखे मलमासे सतितत्रैव पुगादिः कार्याः तथा च हेमाद्रौ ऋष्यशृंगः ॥ दशह-
रासु नोत्कर्षश्चतुर्ध्वयि पुगादिषु ॥ उयाकर्मणि चोत्सर्गे ह्येतदिष्टं वृषादित इति ॥ एतद्दश-
हरादिकं वृषादिसंक्रमे इष्टं कन्याचंद्रे वृषे रवावित्यादिना सौरमासोक्तैरित्यर्थः ॥ काला-
दर्शोपि ॥ अष्टौदकुंभमन्वादि महालयपुगादिस्त्रिति मलमासकर्तव्येषु परिगणनाच्च ॥ म-
हालयशब्देन मघात्रयोदशमुच्यते इति माधवः ॥ स्मृतिचंद्रिकायां मासहृदये कर्तव्यमित्यु-
क्तं ॥ यौगादिकं मासिकं च श्राद्धं चापरयक्षिकं ॥ मन्वादिकं तैर्थिकं च कुर्यान्मासहृदयेपि चे-
ति ॥ अपरयक्षः कृष्णयक्षः न तु महालयः ॥ तस्य तत्र निषेधात् ॥ मदनरत्ने मरीचिः ॥ प्रति-
मा संमृता हे च श्राद्धं यत्प्रतिवत्सरं ॥ मन्वादी च पुगादौ च तन्मासोरुभयोरपीति ॥ प्रतिव-
त्सरे क्रियमाणं कल्पादिश्राद्धमिति स एव व्याचख्यौ ॥ अत्र श्राद्धाकरणे प्रायश्चित्तमृग्वि-
धाने ॥ नयस्य द्यावामंत्रं च शतवारं तदा जयेत् ॥ पुगादयो यदा नूना कुरुते नैव चापिय इ-
ति ॥ अत्र समुद्रे स्नानं प्रशस्तं ॥ तदुक्तं पृथ्वीचंद्रोदये सौरपुराणे ॥ पुगादौ तु नरस्नात्वा वि-
धिवत्तवणीदधी ॥ गोसहस्रप्रदानस्य कुरुक्षेत्रे फलं हियत्तत्फलं लभते मर्त्ये भूमिदा

नस्यचधुवमिति॥अयंनिर्णीयःसर्वयुगादिसुबोहयः॥रतिपुगादिनिर्णीयःइयमेवतृतीयापर
 सुरामजयेती॥साप्रदोषव्यापिनीयाद्या॥तदुक्तंभार्गवाचनदीपिकायांस्कादप्रविष्योः॥वे
 शाखस्यसितेयक्षेत्रतीयायांपुनर्लो॥निशायाःप्रथमेयामेराभाख्यसमयेहरिः॥स्त्रीचुंगैःषट्
 ग्रहेषुक्तेमिथुनेराहंसयुते॥रिणकायासुयोगर्भादवतीर्णोहरिःस्वयमिति॥दिनहयेतद्या
 प्रावंशतःसमव्याप्नोचयरा॥अन्यथाशर्व्वेवतदुक्तं॥तत्रैवभविष्ये॥शुक्तातृतीयावैशाखे
 शुद्धयोष्यादिनहये॥निशायांशर्व्वयामेचेदुत्रराम्यत्रशर्व्विकेति॥वैशाखशुक्लसप्तम्यांगो
 त्वन्ति॥तदुक्तंष्टथ्वीचंद्रोदयेब्राह्मे॥वैशाखशुक्लसप्तम्याजनुनाजान्हवीपुरा॥कोधान
 पीतायुनस्यक्ताकर्णरंधानुदक्षिणात्॥तांतत्रप्रजयेद्देवीगंगागगनमेखलामिति॥अ
 त्रिशिवाचाराभ्यान्हव्यापिनीयाद्या॥दिनहयेतद्याप्रावेकदेशव्याप्नोवाश्वी॥युग्मवा
 क्पात्तावैशाखशुक्लहादश्यायोगविशेषोहेमाद्रौ॥ज्योतिष्शास्त्रे॥यंचाननस्योगुरुभू
 मिषुत्रोमेवेरविःस्याद्यदिसुक्लयक्षे॥मासाभिधानाकरभेरायुक्तातिथिर्यतीयातत्रतीह
 योगः॥अस्मिंस्तुगोभूमिहिरण्यवस्त्रदानेनसर्व्वपरिहायपापं॥सुरत्वमिद्वत्त्वमनामय
 त्वमर्द्धाधियत्पलभतेमनुष्यइति॥यंचाननःसिंहः॥मासाभिधानातिथिर्हृदशी॥करभो
 हस्तः॥वैशाखशुक्लचतुर्दशीनृसिंहजयेती॥साप्रदोषव्यापिनीयाद्या॥तदुक्तंहेमाद्रौनृ
 सिंहपुराणो॥वैशाखशुक्लपक्षेचतुर्दश्यानिशमुखे॥मज्जन्मसंभवेपुराणव्रतनायप्र
 राणाशनवर्ष्वेवर्षेतुकर्त्तव्यममसंतुष्टिकारणमिति॥दिनहयेपितद्याप्रावंशतःसमव्या
 प्नोचयरा॥विषमव्याप्नोत्वधिकव्याप्तिमतीदिनहयेष्वव्याप्नोपरा॥परदिनेगौराकाल
 व्याप्तेःसत्वात्॥शर्व्वदिनेचतदभावात्॥यनु॥ततोमध्याह्नवेलायानद्यादीविमलेजलं
 तितुयक्रम्यपरिधायततोवासेव्रतकर्मसमारभेदिति॥तत्रैवोक्तं॥तत्संकल्परूपव्रतो
 यक्रमविषयं॥नत्वेतावतामध्याह्नव्यापिनीयाद्येतिभ्रमित्यंशर्व्वोक्तवचनविरोधा
 न्॥वैशाखस्यचतुर्दश्यासीमवारेऽनिलर्क्षके॥अवतारोऽसिंहस्यप्रदोषसमयेहिजा
 इति॥टोउरानंदेस्कादात्ता॥कूर्मःसिंहोवौहकल्कीचसायमितिशर्व्वोक्तपुराणासमुच्चया
 चेतिकेचित्॥तत्त्वतुशर्व्ववचसामनाकरत्वेननिर्मूलत्वादिमाद्रौनृसिंहपुराणो॥मज्ज
 न्मसंभवेपुराणव्रतनायप्रराणाशनमित्युपक्रम्य॥स्वातीनक्षत्रयोगेचशनिवारिनुमहत्तं
 सिद्धयोगस्यसंयोगेवशिजेकरणीतथा॥पुंसांसौभाग्ययोगेनलभ्यतेदेवयोगतः॥स
 र्व्वैरितैस्तुसंयुक्तहत्याकोटिविनाशनंनतदन्यतरेयोगेमहिनेयायनाशनं॥केवलेपिक
 र्त्तव्यमहिनेव्रतमुन्नमश्चन्यथानरकंयातियावच्छदिवाकरावित्युक्ता॥ततोमध्याह्नवे
 लायानद्यादीविमलेजले॥इत्यादिनामध्याह्नेस्वाव्रतविधानाच्चतुर्दश्युन्नरार्द्धेवशिजे
 करणीमध्याह्नेचस्यष्टजन्मप्रतीयते॥संध्यायांजन्मनुकाय्यनृक्तेर्मांस्वितकतंतदशा
 त्रिणीयश्चहेयवेति॥इयमेवयोगविशेषेणानिप्रशस्ता॥तदुक्तंतत्रैवा॥स्वातिनक्षत्र
 योगेचशनिवारिनुमहत्तं॥सिद्धयोगस्यसंयोगेवशिजेकरणीतथा॥पुंसांसौभाग्ययोगो

नलभ्यते देवयोगतः। तथा एभिर्योगैर्विनायिष्यान्महिनं पापनाशनं॥ तथा॥ सर्वेषामेव
 र्णानामधिकारोस्ति मद्रते॥ मद्रुक्तैस्तु विशेषेण कर्तव्यं मत्परायणैः॥ तथा॥ सिंहः स्वर्गा
 मयो देयो मम संतोषकारकः॥ तथा॥ विज्ञाय मद्दिनं यस्तुलंघयेत्पापकृन्तरः॥ स्याति
 नरकंधीरं यावच्चंद्रदिवा करौ॥ इदं च संयोगश्च कृत्यायेन नित्यं काम्यं च॥ अथात्र वि
 शेषः॥ मध्याह्ने मृदो मयति लामलकस्तानं कृत्वा॥ नृसिंहदेवदेवेशतव जन्मदिने शुभे।
 उपवासं करिष्यामि सर्वभोगविवर्जितं॥ इति मंत्रेण संकल्पं कृत्वा चार्प्यं कृत्वा सायं का।
 लो हे मीतु तत्र मन्मूर्तिः स्थाप्या लक्ष्म्या स्तुत्यैव च॥ पलेन वा तदद्भुतं तदद्भुतं न वा पुनः॥
 यथा शक्तिर्यथा कुर्याद्विज्ञा क्यविवर्जितं इत्युक्तं॥ नृसिंहमूर्तिं शक्त्या कृतं सुवर्णसिं
 हं च कलशोपरि संक्ष्य रात्रौ जागरणं कृत्वा॥ प्रातः पुनः संक्ष्य॥ नृसिंहायुतदेवेश लक्ष्मी
 कांत जगत्पते॥ अनेनार्चा प्रदनेन सफलाः स्युर्मनोरथाः॥ इत्याचार्या यदन्वा॥ महं शये
 न राजा ताये जनिष्यति चायरे॥ तां स्वमुद्धर देवेश दुःसहाम्बुदसागरात्॥ यात कारी वम
 ग्रस्य व्याधिदुःखां बुवारिभिः॥ तीव्रैश्च परिभूतस्य महादुःखगजस्य मे॥ करावलं वनं
 देहि शेषशायि नृजगत्पते॥ श्रीनृसिंहरमाकांत भक्तानां भयनाशन॥ क्षीरां बुधिनिवा
 सि त्वंचक्रया रीजना दृन॥ व्रतेनानेन देवेश मुक्तिमुक्तिप्रदो भवेति प्रार्थयेदिति संक्षे
 पः॥ वैशाखयोर्गामास्यां विशेषः॥ अथ राके जावालिः॥ षष्ठान्नमुदकुंभं चैवैशाख्यां च
 विशेषतः॥ निर्दिश्य धर्मराजाय गोदानफलमाप्नुयात्॥ सुवर्णतिलयुक्तैस्तु ब्राह्मणा।
 नृसप्तयंच च॥ तर्पयेद्दद्यात्तैस्तु ब्रह्महत्यां व्ययो हति इति॥ कुंभदानं च स्वस्वयत्नतीया
 प्रकरणो उक्तः॥ भविष्येति॥ वैशाखी कार्तिकी माघी तिथयो तीव्रजिताः स्नानदानवि
 हीना स्नाननेयाः यांडुनंदनश्च त्रहृद्माजिनदानं कार्यं॥ तथा च विष्णुः॥ कृष्णमाजिने तिला।
 नृकृष्णानृहिराण्यं मधुसर्पिषा॥ दद्याति यस्तु विप्राय सर्वं तत्र तिदुष्कृतमिति॥ इति कमला।
 करमदृक्ते निरीय सिंधौ वैशाखमासः॥ रव्यसंक्रांतौ पूर्वाः षोडशघटिकाः पुराणकाल
 रात्रौ संक्रमे सति प्रागेवोक्तं॥ ज्येष्ठशुक्लतृतीयायां रंभा व्रतमुक्तं माधवीये भविष्ये॥ भद्रे कु
 रुष्वयत्नेन रंभाख्यं व्रतमुत्तमं॥ ज्येष्ठशुक्लतृतीयायां स्नातानेयमतत्परेति॥ साष्टव्यविद्या
 याद्या॥ बृहन्नया तथारंभा सावित्री व्रतये नृकी॥ कृष्णमाष्टमी च भूताचक्रव्यासमुखी।
 तिथिरिति स्कांदोक्तैः॥ ज्येष्ठशुक्लदशमी दशहरा नदुक्तं हे भाद्रो ब्राह्मे॥ ज्येष्ठे मासि सि
 तेयसे दशमी हस्तसंयुता हरते दशयायानितस्माद्दशहरा स्मृतेति॥ वाराहेयि॥ दशमी।
 शुक्लपक्षे नृज्येष्ठे मासि कुजे हनि॥ अवतीर्णाय तः स्वर्गाद् हस्तक्षेत्रं च शरिद्वरा॥ हरते दशय
 यानितस्माद्दशहरा स्मृतेति॥ स्कांदे नृदशयोगा उक्ताः तथा ज्येष्ठे मासि सितेयसे दशम्या।
 बुधहस्तयोः॥ व्यतीयाते गगनं देवक्या चंद्रे वृषे रवौ दशयोगे नरः स्नात्वा सर्वपापैः प्रमु
 च्यते इति॥ अत्र बुधमौमयोः कल्पभेदेन व्यवस्था इयं च यत्रैव योगवाहुल्यं सैव ग्राह्या योग
 गाधिक्ये फलाधिक्यात्॥ ज्येष्ठे मलमासे सति तत्रैव दशहरा कार्या ननु शुद्धे दशहरा सुनो

स्वर्गश्चतुर्विधपिपुगादिस्त्रिणिहेमाद्रौऋष्यशृंगोक्तेः तथा स्कां दे॥ यां काचित्सरितं प्राप्य दद्या
दध्यं निलोदकं॥ मुच्यते दशभिः पापैः समहापातकौयमे॥ अत्र विशेषः काशीखंडे॥ जे
ष्टे मासि सितेयक्षे प्राप्य प्रतिपदं तिथिं॥ दशाश्वमेधिके स्नात्वा मुच्यते सर्वपातकैः एवं स
र्वीमुतिथिमुक्तमस्त्रायोनरोत्तमः॥ आशुक्त

पसदशमी प्रतिजन्माघमुत्सजेत्॥ तथा॥ लिंगदशाश्वमेधे
शदृष्ट्वा दशहरतिथौ॥ दशजन्माज्जितैः पापैस्त्यजते नात्र संशयः॥ तथा भविष्योत्तरका
शीखंडयोः॥ निशायां जागरुत्वा समुपोष्य च भक्तिः॥ पुष्पैर्गंधैश्च नैवेद्यं॥ फले श्वदश
संख्यया॥ तथा दीप्ये श्वतां वृत्तेः रजयेच्छ्रद्धया न्वितः॥ स्नात्वा भक्त्या तु जानुवा दशकृत्वो
विधानतः॥ दशप्रसूति कृत्वा श्वतिलान् सर्पिश्च वेजलि॥ सक्तु पिंडान् गुडपिंडान् दद्याच्च द
शसंख्यया॥ नतो गंगा तटे रम्ये हेम्वारूय्येण वा तथा॥ गंगायाः प्रतिमं कृत्वा वक्ष्यमाणं स्त
रूपिणी॥ संख्याप्य रजयेदेवी तदलाभे मृदापि वा॥ अथ तत्राप्यशक्तैश्च स्त्रिये न्येनैव मु
वि॥ वक्ष्यमाणेन मंत्रेण कुर्यात्स्वाविशेषतः॥ नारायणं महेशं च ब्रह्माणं भास्करं तथा भ
गीरथं च नृपतिं हिमवतं तनोश्चरं॥ गंधपुष्पादिभिः सम्यग्यथा शक्तिं प्ररजयेत्॥ दशप्र
स्थां स्तिलान् दद्याद्दशविभ्रं स एव च॥ दशप्रस्थान् यवान् दद्याद्दशसंख्यगवौ स्तथा प्र
स्थाः षोडशयलानि॥ यलं तु॥ मुश्मिना च यलं स्मृतमिति महार्णवे उक्तं॥ मत्स्यकच्छप
मंडकमकरादिजले चरान् कारयित्वा यथा शक्तिं स्वर्गे नरजतेन वा॥ तदलाभे पितृमयान
भ्यर्च्य कुसुमादिभिः॥ गंगायां प्रक्षिपेदाज्यदीपांश्चैव प्रवाहयेत्॥ पुष्पाद्यैः रजयेद्गंगामंत्रे
णातेन भक्तिः॥ उ० नमः शिवायै नारायणे दशहरये गंगायै नमो नमः॥ इति मंत्रं
तु यो मंत्रो दिने तस्मिन् दिवा तिशां॥ जयेत्येव सहस्राणि दशधर्मफलं लभेत्॥ काशीखंडे
त्वस्यो मंत्र उक्तः॥ नमः शिवायै त्रयमनाय राये पदं ततः॥ दशहरये पदमिति गंगायै मंत्र
संख्यै॥ स्नातः प्रणवादिश्च भवेद्दिशाक्षरो मनुः॥ रज्यादानं जयो होमं ते नैव मनुना॥
स्मृतं इति॥ अत्र गंगाजले स्थितः॥ यः पठेद्दशकृत्वस्तदरिद्रो वापि वासुमः॥ सेपितः
त्कलमात्रोति गंगां संक्ष्य पलतः॥ इति॥ स्तोत्रं च प्रतिपदादि दशमी पर्यंतं दिनं दृष्टिं
ख्यया पठनीयमिति शिष्टाः॥ अत्र सर्वोपविस्तरः स्तोत्रादि च महकृतत्रिस्थली सेतो रव
धेयः॥ विस्तरभीते स्तनलिख्यते॥ एवं कुर्वतः फलमुक्तं काशीखंडे॥ एवं कृत्वा विधाने
न वित्रशाखविज्जितः॥ उपवासी वक्ष्यमाणो दशपापैः प्रमुच्यते॥ सर्वान् कामान् वाप्नो
ति मेघप्रह्मणिलीयत इति॥ अस्यां सेतुबंधरामेश्वरस्य प्रतिष्ठादिनत्वादि शेषेण राजका
यी॥ तदुक्तं स्कां दे सेतुमाहात्म्ये जेष्टे मासि सितेयक्षे दशम्यां बुधहस्तयोः गगनं देवताया
नेकस्या चंद्रेष्टेरवौ॥ दशयोगे सेतुमधेलिङ्गरूपधरं हरं॥ रामो वै स्थापयामास शिवलिङ्ग
मनुत्तममिति॥ इति दशहरा॥ जेष्ठशुक्ले कादशी निर्जलाः॥ तत्र निर्जलमुपोष्य विभ्रं भो
जलकुं भान् दद्यात् इति निर्णयाष्टते उक्तं मदनरत्ने स्कां देपि॥ जेष्टे मासि च यजेष्टया शुक्ले

कादशीशुभा॥ निर्जलं समुपयोष्यावजलकुंभान् संशर्करान्॥ प्रदाय विप्रमुख्येऽप्योमोदते
विष्णुसन्निधौ॥ ज्येष्ठयोर्गोमास्यां सावित्रीव्रतं॥ तदेतत्स्कादभविष्ययोः॥ ज्येष्ठमासिसिते
पक्षे द्वादश्यां रजनीमुखे॥ इत्युपक्रम्य॥ व्रतं त्रिरात्रिमुद्दिश्य दिवारात्रिं स्थिरा भवेदिति॥ अं
तेषु पसंदृतम्॥ ज्येष्ठमासिसिते पक्षे र्गोमायां तथा व्रतं॥ चौर्यं पुरा महाभक्ता कथितं
ते मया नृपेति॥ दाक्षिणात्याश्चेतदेवाद्रियंते॥ एतच्चाभावात्स्यायामप्युक्तं निर्णीयामृते भवि
ष्ये॥ अमायां च तथा ज्येष्ठे वटमूले महासती त्रिरात्रो योषितानारी विधिनानेन भजयेत्॥
मदनरत्ने त्विदं वाक्यं च दश्यां तथा ज्येष्ठे इति पठित्वा ज्येष्ठयोर्गोमास्यां मप्युक्तम्॥ तथा॥
अशक्तैस्तु त्रयादश्यां नक्तं कुर्याज्जितेन्द्रिया॥ अयाचितं च तुर्दश्यां ममायां समुपोषणा
मिति॥ तनुयाश्चात्याश्चाद्रियंते॥ हेमाद्रि समयो धोतादिषु तु भाद्रपदयोर्गोमायां मुक्तम्
तनुनेदानीं प्रचरति॥ गौडस्तु॥ मेघे वा वृषभे वा पिसावित्रीं तां विनिर्दिशेत् ज्येष्ठ शुक्ल च
तुर्दश्यां सावित्रीं मर्चयंतियाः॥ वटमूले सोयवां सानता वै धव्यमाप्नुयुरिति पराशरैके
अतुर्दश्यां प्रदोषे व्रतम्॥ दिनद्वये तद्याप्नोयरेवेत्याहुः॥ तन्निर्मूलम्॥ अत्र र्गोमाभावा
त्स्ये र्ध्वविद्देशाद्ये॥ भूतविद्वानकर्तव्या अमावास्या च र्गोमा॥ वर्जयित्वा नरश्रेष्ठसावि
त्री व्रतमुत्तममिति॥ ब्रह्मवैवर्तं॥ भूतविद्वांसिनीवाली ननु तत्र व्रतं चरेत्॥ वर्जयि
त्वा तु सावित्री व्रतं तु शिखिवाहनेति मदनरत्ने ब्रह्मवैवर्तेऽपि॥ प्रतियन्यं च मी भूतसावि
त्री॥०॥

त्री वट र्गो

मा॥ नवमी दशमी चैव नो योष्याः परसंयुता रति॥ यदा त्वष्टादशघटिका च तुर्दशी तदा
पराग्राह्या॥ र्ध्वविद्देशादसावित्री व्रते पंचदशी तिथिः॥ नाज्योष्टादश भूतस्य स्युश्चेत्तच्च परे ह
नीतिमाधवः॥ वस्तुतस्तु॥ भूतोष्टादशनाडीभिर्ह्रस्वयन्तुत्तरांतिथि मित्यस्य व्रतांतरे सा
वकाशत्वाद्विशेषतः॥ प्रवृत्त र्ध्वविद्वा विधायक च चनेन तस्य बाधा दष्टादशनाडी।
वेधेऽपि र्ध्वेवेत्ययं पंथा साधुः॥ अत्र र्गोमानुरोधेनैव यथा त्रिरात्रसंपन्निर्भवति॥ तथा
त्रयोदश्यां ग्राह्या तस्याः प्रधानत्वात्॥ अयं निर्णीयोऽमायामपि ज्ञेयः॥ पारंगंतु योर्गोमां
ते कार्ये॥ अत्र स्त्री व्रतेषु विशेषः परिभाषाया मुक्तः॥ अत्र विशेषो भविष्ये॥ गृहीत्वो वा
लुकां पात्रे प्रस्थमात्रं पुधिरा॥ ततो वंशमये पात्रे वस्त्रयुग्मेन वेष्टिते॥ सावित्री प्रतिमां
कुर्यात्सौवर्णीं चापि मृण्मयी॥ सा र्द्धं सत्यवतीं साधीं प्लनैवेद्यदीपकैः॥ रजत्याकंठस्त्रै
श्च शुभैः कुंकुमकैः सरैः भजयेदिति शेषः॥ रजनी हरिद्रा॥ कंठस्त्रं सौभाग्यं तनुः॥ सावि
त्र्याख्या नक्तं चापि वाचयितुं हि जौत्तमं॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा प्रभाते विमलेन तः॥ तामपि
ब्राह्मणेदत्वा प्रणियत्यक्षमाययेत्॥ मंत्रस्तु॥ सावित्रीयं मया दत्ता सहिरण्या महासती।
ब्रह्मणाः श्रीरानार्थी यत्रासुताः प्रतिगृह्यतां॥ व्रते नानेन रजेंद्रवैधव्यं नाश्रुयात्क्वचिदिति
॥ ज्येष्ठयोर्गोमास्यां विशेष आदित्यपुराणे ज्येष्ठमासितिलान्दद्यात्सोर्गोमास्यां विशेषतः
अश्वमेधस्य यत्पुरायं तन्मामोति न संशयः॥ विष्णुरपि॥ ज्येष्ठी ज्येष्ठा पुता चेत्यात् तस्यां च

त्रोपानमदानेननरोरधिपत्यमा प्रीतीतिहेमाद्रौ ज्योतिषे॥संद्रेगुरुःशशीचैवमाजायतेरवि
 स्तथा॥शशीमाज्येष्ठमासस्यमहाज्येष्ठीप्रकीर्तता॥इयंमत्वादिरपि॥सायीवीहितीयाया
 विशेषस्तत्रैत्रेउक्तः॥तथापराकेवामनपुराणे॥उदकुंभांबुदानंचतालदंतंचचंदनं
 त्रिविक्रमम्यप्रोत्यर्थादातव्यंज्येष्ठमासितुर्गति॥इतिकमलाकरभट्टकृतेनिरीयसिंधौ
 तुप्रागेवोक्तं॥आषाढशुक्लद्वितीयायांरथोत्सवः॥तदुक्तंतिथितत्वेस्कांटे॥आषाढस
 सितपक्षेदिनीयापुष्यसंयुता॥तस्यारथेसमारोप्यरामंभद्रयासहयात्रोत्सवंप्रव
 र्त्तीयप्रीत्यायेयद्विजान्वहन्॥तथा॥अस्याभावेतिथौकार्य्यायात्रासंप्रीतयेममा
 आषाढशुक्लदशमौपौर्णमासोचमत्वादिः॥साचषष्ठीहेव्यापिनीतिप्रागुक्तं॥आषा
 ढशुक्लद्वादश्यांअनुराधायोगारहितायांपारंगकुर्प्यात्॥तदुक्तंभविष्ये॥आभाका
 सितपक्षेसुमेत्रश्रवणारेवतीसंगमेनहिभोक्तव्यद्वादशद्वादर्शीहरेत्॥अस्यार्थः॥
 आषाढभाद्रपदकार्तिकशुक्लद्वादशीसुअनुराधाश्रवणारेवतीयोगेपारंगनकुर्प्या
 दिति॥अत्रयद्यप्येतावदेवोक्तम्॥नित्याय्यनुराधाप्रथमयादएववर्ज्यः॥तदुक्तंविष्णु
 धर्मसूत्रेचाद्यपदेस्वपितीहविष्णुःपौष्णोत्पयादेप्रतिबोधमेति॥अनेअमध्यपरिवर्त
 मेतिसुमित्रबोधपरिवर्तनमेववर्ज्यमिति॥वस्तुतस्तु॥षड्वचनमिदंचनिर्मूलमेव॥
 अत्रैवविष्णुशयनोत्सवउक्तोहेमाद्रौमाहो॥एकादश्यांशुक्लायामाषाढेभगवान्
 हरिः॥भुजंगशयनेशेतेक्षीराणीवजलेसदेति॥कल्पतरौयमः॥क्षीराब्धौशेषययंके
 आषाढ्यांसंविशेदरिः॥निद्रांत्यजतिकर्त्तव्यांतयोत्संभजयेत्सदा॥असहसादिकंपा
 पंक्षिप्रमेवव्यपीहति॥हिंसात्मकैस्तुकिंतस्ययज्ञैःकार्य्यमहात्मनः॥प्रस्वायेचप्रबो॥
 धेचरजितोयेनकेशवः॥टोउरानंदेपिस्कांटे॥आषाढशुक्लेकादश्यांकुर्प्यात्सप्रमहे
 त्त्वम्॥अयंद्वादश्यामय्युक्तः॥आभाकासितपक्षेसुमेत्रश्रवणारेवती॥आदिमध्याव
 सानेयुप्रस्वायावर्त्तनोत्सवः॥निशिस्वायोदिवीत्यानंसंध्यायापरिवर्त्तनं॥अत्यत्रपा
 दयोगेपिद्वादश्यामेवकारयेत्॥आभाकाद्येषुमासेषुमिथुनेमाधवस्यचा॥द्वादश्यां
 शुक्लपक्षेचप्रस्वायावर्त्तनोत्सवारतिभविष्योक्तेः॥द्वादश्यांसंधिसमयेनक्षत्राणां
 मसंभवे॥आभाकासितपक्षेषुशयनावर्त्तनादिकमितिवाहीते॥द्वादश्यामि
 त्यत्रापिपारणाहोमात्रंविबक्षितं॥पारणाहेष्वर्षरात्रेघंटादीन्वादयन् सुहरितिरा
 मार्चनचंद्रिकोक्तैः॥अत्रैकादशीद्वादश्यादंशभेदेनव्यवस्था॥इदंचमलमासेना
 कार्य्यं॥इशानस्यवलिर्विष्णोशयनंपरिवर्त्तनमिति कालादर्शनिवेधानादपि॥ए
 कादश्यांशुक्लीयान्संज्ञांतौकर्कटस्यवा॥आषाढ्यांवातरोभत्रपाचातुमीस्यव्रत
 क्रियामिति॥हेमाद्रौअस्यवैवर्त्तेतदपिमलमासेसतिदृष्ट्यांमिथुनस्थोयदाभानुर
 मावास्यादयंस्त्वशीत्॥हिरायाटःसविज्ञेयोविष्णुःस्वपितिकर्कटइतितत्रैवमोहचूडो
 त्तरेक्तेः॥अत्रैवचातुमीस्यव्रतारंभउक्तोभारते॥आषाढेनुसितेपक्षेएकादश्यामुपो

धितः। चातुर्मास्यव्रतं कुर्यात् यत्किंचिन्नियतो नरः रतिः। अस्य नित्यत्वं तत्रैवोक्तं। वार्षिकं
 श्वशुरो मासान्वाहयेत् केनचिन्नरः। व्रतेन नो चेदाप्नोति किल्बिषं वत्सरो भवेत्। असंभवे
 तु लार्केयिकर्तव्यं तत्प्रयत्नतः। रतिः। तेन आषाढशुक्लैकादश्यां धौर्मास्यां वारंभः। स
 माप्तिस्तु कार्तिकशुक्लद्वादश्यामेवातदुक्तं हेमाद्रौ भारते। चतुर्दश्यां वै चैर्णं चातुर्मा
 स्यव्रतं नरः। कार्तिके शुक्लपक्षे तु द्वादश्यां तत्समाययेत्। अस्यारंभश्च शुक्लास्त्रादा
 वयिकार्यः। न शौशवं न मेषेण च शुक्लगुर्वोर्न वा तिथेः। खंडं चिंतयेच्चादौ चातुर्मा
 स्यविधौ नरः रतिः। हेमाद्रौ गार्ग्योक्तैः। इदं च द्वितीयां रंभविषयं। प्रथमारंभस्तु न भव
 त्येव। आशौचमध्ये द्वितीयां रंभो भवति। अशुचिर्वा शुचिर्वापि यदि स्त्री यदि वा
 पुमान्। व्रतमेतन्नरः कृत्वा मुच्यते सर्वपातकैरिति। भार्गवार्चनदीपिकायां स्कांदो
 क्तैः। आरंभे सूतकं न स्याद नारंभे च सूतकमिति विष्णुवचनाच्च। यर्तुः। असंक्रांतं
 तथा मासं देवेयि च कर्मसि। मलमासमशौचं च वर्ज्येत् मतिमान्नरः। इति हेमा
 द्रौ। चातुर्मास्यव्रतप्रकरणो भविष्यवचनात्। तत्प्रधानुमेव रामं वदसं वदं मध्ये यद्वि
 तमिति ज्ञेयं। अथ यापि अस्य पूर्वोक्तस्य विवाहादेश्चातुर्मास्यव्रते कः प्रसंगः। प्र
 करणनिवेशेपि वा प्रथमारंभविषयं ज्ञेयम्। केचिन्नु। प्रतिवर्षं च चातुर्मास्यव्रत
 प्रयोगाणां भिन्नत्वादाशौचादिपाते। द्वितीयादिप्रयोगो न भवत्येवेत्याहुः। तन्न। प्र
 तिवर्षं च यः कुर्याद्देवं वै संस्मरन् हरिम्। देहांतेऽपि प्रदीप्ते न विमाने नार्कवर्चसा। मो
 दने विष्णुलोके सोयावदाहृतं संभवमिति हेमाद्रौ भविष्यवचनादित्यास्तां विसृजः। इदं
 च शिवभक्तादिभिरपि कार्यं। शिवे वा भक्तिं संयुक्तो भानो वा गणनाय के कृत्वा व्रत
 स्य नित्यमयथोक्तफलभाग्यवेदिति ब्रह्मवैवर्तीन्। व्रतग्रहणप्रका रस्तु हेमाद्रौ
 भविष्ये। महाश्रजांततः कुर्याद्देवदेवस्य चक्रिणः। जातीकुसुममालाभि र्मेवैणा
 नेन श्रजयेत्। सुप्ते च यिजगन्नाथे जगत्सु प्रभवेदिदं विबुधे च विबुध्येत प्रसन्नो मे
 भवाच्युत। एवं तां प्रतिमां विष्णोः श्रजयित्वा स्वयं नरः। प्रभाषे चाग्रतो विष्णोः कृत्वा
 जलिपुटस्तथा। चतुरो वार्षिकान् मासान् देवस्योत्थाय नावधि। इमं करिष्ये नित्यमं
 विविघ्नं कुरु मे च्युत। इदं व्रतं मया देवगृहीतं पुरतस्तव। निर्विघ्नं सिद्धिमाया तु प्रसा
 दात्तव केशव। गृहीते स्मिन् व्रते देवयंचत्वं यदि मे भवेत्। तदा भवतु संस्मरणीत्वत्प्रसा
 दाज्जनार्दना। गृहीते स्मिन् व्रते देवयद्यश्रोत्रिये ह्यहं। तन्मे भवतु संस्मरणीत्वत्प्रसादा।
 ज्जनार्दनेति तत्र भार्गवार्चनदीपिकायां नृसिंहयारिचर्यायां च भविष्ये। आवरो व
 र्जयेच्छाकंदधिभाद्रपदे तथा। दुग्धमाश्वपुजे मासिकार्त्तिके हिदलं न्यजेदित्युक्तं
 म्। स्कांदेपि चातुर्मास्यकल्पे। चत्वार्येता निनित्यानि चतुराश्रमवर्णिनां। प्रथमे
 मासिकं त्रैव्यं नित्यं शाकव्रतं नरैः। द्वितीये मासिकं त्रैव्यं दधिव्रतं मनुजैः। ययो व्र
 तं तृतीये तु चतुर्थेपि निशामय। हिदलं बहुवीजं च वृंताकं च विवर्जयेत्। नित्यान्ये

तानि विप्रैश्च ब्रह्माहर्मेनीषिणः॥ जंवीरं राजपायांश्च मूलकरं कर्मलकं॥ कृष्णं चैव सुदं च
 चानुर्मास्ये जेदुधः॥ अत्र मूलं चिंतयन्तथा विशेषाद्दरीधात्री कृष्णं उतिंति रीत्यजेत्॥ जीर्ण
 धात्री फलं यायुं कयं चित्कायशोधनमिति॥ तीर्थसोख्ये स्कां दे॥ वार्षिकं अत्र रोमासान्त्र
 मुने च जनादेने॥ मंचस्वद्वादिशयनं वज्रयेद्वक्तिमान्नरः॥ अत्र तौ वज्रयेद्वायुं मांसं मधुय
 रोदनं॥ यदोलं मूलकं चैव वृत्ताकं च न भक्षयेत्॥ अमस्य वज्रयेद्दरान्मसूरं सितं सर्वयः॥ राज
 मायान् कुलत्यांश्च आशुधान्यं च संत्यजेत्॥ शाकं दधिपयो मायान् आवरादिषु वज्रयेत्॥
 अत्र त्यजेदिति वर्जनं संकल्प रूपः पर्युदासो ज्ञेयः॥ ब्रतौ यक्रमान्॥ अत्र केचिच्छाकाख्यं प
 त्रपुष्पादीन्यमरकोशस्य शक्यते॥ सिनुभनेनेति शाकः॥ रित्सीरं स्त्रामिना व्याख्यानात्॥ अज
 नमात्रस्य निषेधमावक्षते॥ अमेनु शाकश्च स्युत्रादि॥ दशविधशाकैयोगं रुदित्वात्॥ यो
 गाचरूढेर्वलीयत्वात्॥ स्यादीनामपि त्यामाषवैश्चातम्या चक्षते॥ तेन मूलपत्रकरीरायश्च
 लकां जाधिरूढकाः॥ त्वकूप्यं कवचं चैति शाकं दशविधं स्मृतमिति सीरं स्त्रामिना कस्य शा
 कस्य निषेध इति॥ अधिरूढकं दशविधं स्मृतमिति सीरं स्त्रामिना कस्य शाकस्य निषेध इति॥
 अधिरूढकं अंकुरः॥ वस्तुतस्तु॥ तत्र त्कालोद्भवशाका वज्रनीयाः प्रयत्नतः॥ बहुबीजम।
 बीजं च विकारी च विवर्जयेदिति भविष्यवचनात् तत्र त्कालोत्पन्नानां दशविधशाकानां निषे
 धः॥ अत्र तत्कालोद्भवजातीयत्वं विवक्षितं न तत्र तन्मात्रकालोद्भवत्वं गौरवात्॥ तेना त
 पादिशोषितानां वर्षांतरोद्भवानामपि निषेधः॥ अत्र तत्कालोद्भवजातीयत्वं विवक्षितं न
 तत्र तन्मात्रकालोद्भवत्वं गौरवात्॥ तेना तपादिशोषितानां वर्षांतरीद्भवानामपि निषेधः॥
 अत्र तत्कालोद्भवजातीयत्वं मात्रं विवक्षितं न तन्मात्रकालोद्भवत्वं गौरवात्॥ तनायका
 लोद्भवानां च विंवादीनां निषेधः॥ अत्र तत्र त्कालोद्भवान्ति वीशावशात् स्वस्वकालोद्भ
 वानां सर्वेषां निषेध इति निष्कर्षः॥ बहुबीजमित्यनेकबीजमिति केचित्॥ रतयवयवायेस
 यावीजावयवायववहवसुदित्यन्ये॥ अवीजं कदलादि॥ वस्तुतस्त्विदं महानिवंधेष्यभावा
 न्निर्मूलमेव॥ आचारप्रदीपे॥ इतं कंचकलिगंचविल्वोदुंबरमिः सह॥ उदरे यस्य जीर्यंति
 तस्य हरतरो हरिः॥ तथा परार्के देवलः॥ ब्रह्मचर्यं तथा शीघ्रं च स्यामभिषवर्जनं॥ ब्रतेष्वेता
 नि चत्वारि वरिष्ठानीति निश्चयः॥ आभिषाणि चोक्ता निरामाचनं चंद्रिकायां यामे॥ प्राणं
 गवर्णं चर्मं बुजं वीरं बीजं शरकं॥ अयं रुशिष्टं मायादि यद्विस्मयं निवेदितां॥ दग्धमन्त्रं मस
 रं च मांसं चैव पृथगभिषां॥ रुन्मन्त्रं दशलभ्यं सुप्रेदेवे विवर्जयेत्॥ यामेकार्तिकमाहात्म्ये
 ॥ गोह्वागीमहिषीदुग्धादुग्धादिचामिषां॥ यामे मसरिकाप्रोक्ता अन्नं पर्युषितं तथा॥
 दिज्जीतारसाः सर्वे लवणं भूमिजं तथा॥ नाश्रयावस्थितं राव्यं जलं पल्लवं संस्थितम्
 आत्मार्यं पाचितं चान्नमाभिषंतं तस्मै नृपैः॥ तथा॥ विष्ठावाचं राजमायांश्च मसूरं संधि
 तानि च॥ इतं कंचकलिगंच सुप्रेदेवे विवर्जयेत्॥ संधिता विलवराशकादीनि॥ तत्रैव वि
 स्फुधर्मे॥ चतुर्थीहमासेषु हविष्याशीनयापभाक् हविष्याशितुष्टवीचंद्रोदये भविष्ये

हेमन्तिकदिनादिनिर्वाहः ॥ डायवासिलाः ॥ कलायंकं गुनीवारवासुकंहिलमोचिका ॥
यष्टिकाकालशाकं च मूलकं केमुकेतरत् ॥ कंदः सेवन्धसामुद्रेगमेचदधिसर्पिषी ॥ पयो
नुडुनसारंचयनसाम्रहरीतकी ॥ पिप्पलीजीरकंचैवनागरंगंचतिंतिरणी ॥ कदलीलव
लीधानीफलान्यगुडमैश्वं ॥ अतैलयकं मुनयोहविष्याणि प्रचक्षते इति ॥ मदनरत्नेष्ये
वं ॥ सितमस्विन्नमनूष्ययकंधान्यं ॥ तंडुलाः ॥ केमुकं केमुजा इति ॥ प्राच्येषु प्रसिद्धः कंदः ॥
कलायसुसतीनकश्चमरः ॥ मटरीतिप्रसिद्धं धान्यं ॥ अगस्त्यसंहितायां हि मंतायुक्ता
॥ नारिकेरफलंचैव कदलीलवली तथा ॥ आम्रमामलकंचैव यनसंचहरीतकी ॥ व्रतां
तरप्रशस्तंचहविष्यं मन्यते बुधाः ॥ अन्यान्यपित्रतायुक्तानि हेमाद्रौ मविष्ये ॥ स्त्रीवानरो
चामेभक्तौ धर्मार्थं सुदृढव्रतः ॥ गृह्णीयान्नियमाने तान्दंतधावनसर्वकान् ॥ तेषां फ
लानिविष्यामितकर्तृणां पृथक्पृथक् ॥ मधुरस्वरो भवेद्राजायुख्यो गुडवर्जनात् ॥ तैलस्य
वर्जनाद्राजनसुंदरंगः प्रजायते ॥ कटुतैलपरित्यागाच्छत्रुनाशः प्रजायते ॥ योगाभ्या
सी भवेद्यसुसत्रह्यदमाप्नुयात् ॥ तांबूलवर्जनाभ्दो गीरक्तकंठश्च जायते घृतन्यागा ॥
चलावण्यसर्वस्निग्धतनुर्भवेत् ॥ शाकयक्षाशनाभ्दो गी अयकादोऽमलो भवेत् ॥
भूमौ प्रस्तरशायी च विप्रो मुनिवरो भवेत् ॥ एकांतरोयवासेन ब्रह्मलोके महीयते ॥ धा
रणा नखरो मणां च गंगास्नानफलं लभेत् ॥ मौनव्रती भवेद्यसुतस्याज्ञाऽस्वलिता भ
वेत् ॥ भूमौ भुंक्ते सदा यसुसष्टिवाः पतिर्भवेत् ॥ प्रदक्षिणाशतं यसु करोति सुतिपा
ठकः ॥ हंसयुक्तविमानेन स च विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ अयाचितेन प्राप्नोति पुत्रान् धर्म्या न शे
षतः ॥ वष्टान्नकालभोक्ता यः कल्पस्थायी भवेद्विवा ॥ यर्णेषु योनरो भुंक्ते कुरुक्षेत्रफलं
लभेत् ॥ गुडवर्जिनरो दधन्नभ्दं तंताम्रभाजनं ॥ सहिरण्यं नरश्चेष्टलवरास्याप्ययं वि
धिः ॥ सुप्ते देवे तु यो न्नद्रुतंताम्रभाजनं ॥ सहिरस्यं नरश्चेष्टलवरास्याप्ययं विधिः ॥ सुप्ते
देवे तु यो विष्णोः शिवस्यां गरामर्चयेत् ॥ यंच वरौ सुयो नित्यं स्वस्तिकैः पत्रकैस्तथा ॥
सयातिरुद्रलोकं हि गारायसुमवाप्नुयात् ॥ अथैषां समान्यौ कार्त्तिक्यां दानानि नक्तैव
स्त्रयुगं ॥ एकांतरोयवासे गौः ॥ शय्याभूशयने ॥ षष्ठकालभोजने गौः ॥ त्रीहिगोधूमादि
न्यागे हेम त्रीह्यादि ॥ रुक्ते गोयुगम् ॥ शाकाशने गौः ययो व्रते च ॥ मधुदधिघृतव्रते सुव
सोगौश्च ॥ ब्रह्मचर्ये स्वर्गी मूर्ति ॥ तांबूलव्रते वासोयुगम् ॥ मोने घृतकुंभो वस्त्रयुगं घंटा च
॥ देवाग्रंगमालिका करणे धेनुर्हे मयमंच ॥ दीयव्रते दीपिका वासोयुगं च ॥ भूमिभोज
ने यर्णभोजने च कांश्यपात्रं गौश्च ॥ चतुष्यथ दीये गोयासे च गौर्द्वौ ॥ प्रदक्षिणाशते व
स्त्रं ॥ अनुक्तेषु स्वर्णी गौश्चेत्यादिकं हेमाद्रौ ज्ञेयं ॥ तथा ॥ भार्गवाच्च न दीपिकायां यामे
शयनीवोधनी मधेशमीदूवीयमार्गकैः ॥ भृंगराजेन देवांस्तु नार्चयितकदाचन ॥ हेम
द्रौ यामे ॥ आषाढादिचतुर्मासानभ्यंगं वर्जयेन्नरः ॥ समाप्नोच पुनर्दद्यान्निलेतैलपुनं
घटम् आषाढादिचतुर्मासं वर्जयेन्नखकंतनं ॥ वृताकंष्टं जनंचैव मधुसर्पिर्धदान्वितं ॥

कार्त्तिकान्तमुनर्हेनब्राह्मणायनिवेदयेत्॥ अग्न्यामयिचूर्जनसंकल्पस्यातिष्ठयीचं।
 द्रोदयेहेयानि॥ द्रोडरानन्देस्कां॥ एकांतरं द्योतं वाकुर्थ्यान्मासोपवासकं॥ अनोदने
 फलाहारनक्तत्रतमयापिवा॥ अत्रैवतप्रमुद्राधारणमुक्तंरमाचनचंद्रिकायांभवि
 व्यो॥ शयन्यांचैवोधिमां चक्रीर्थेतथैवच॥ शंखचक्रविधानेनवह्निस्तौभवेन्नर
 ति॥ अतप्रतनूनतदामोश्चमुत्तरतिष्ठवेदात्॥ सहोवाचयाज्ञवल्क्यस्तस्मान्माना
 त्महिनायहरिभजेत्॥ सुश्लोकमौलेर्वमीरण्येखनिनासंघतुरतिशतपथमुनेः॥ प्रते
 विष्णोश्चक्रैषुतप्रेजन्नाभोधितर्त्तवेचर्यगीद्राः॥ मूलेवाक्कोदधतेन्येपुराणालि
 गान्येगीतावकास्ययेति॥ तिसामवेदात्॥ अग्निहोत्रंतथानित्यंवेदस्याध्ययनंयथा॥
 ब्राह्मणस्यतथैवेदंतप्रमुद्रादिधारणमितिपद्युराणाचेति॥ ब्राह्मणः स्त्रियोवैश्यः
 शूद्रोवापदिवेतरः॥ शंखचक्राकिततनुसुलसीमंजरीधरः॥ गोपीचंदनलिप्तागोद
 द्युश्चैत्रदयंकुतरतिकाशीखंडात्॥ तत्प्रकारसुरमाचनचंद्रिकायांज्ञेयः॥ दृष्टीचंद्रो।
 दयस्तु॥ यस्तुसंतप्रशखादिलिंगाकिततनुनरः॥ संभाष्यरोरवंयातियावर्दिद्राश्चुर्द
 शेतिवृहन्नारदीयोक्तेः॥ शंखचक्राधकनंचगीतनृत्यादिकंतथा॥ एकजातेरयंधर्मी
 नजातस्याहिजन्मनः॥ शंखचक्रैमृदायसुकुर्यात्तत्रायसेनवा॥ सशूद्रवदहिः कार्यः सर्व
 स्नाहिजकर्मराः॥ यथाश्मशानजंकासमनर्हेसर्वकर्मसु॥ तथाचक्राकितौविप्रः सर्व।
 कर्मसुगर्हितः॥ तथाशिवकेशवयोरंकाच्छूलचक्रादिकान्द्विजः॥ नधारयेतमतिमा
 न्चैदिकेवर्त्मनिस्थितरतिविष्णुवांशलायनोदिवचनात्॥ ऋग्वेदादिश्रुतीनामनार्थ
 त्वादस्यश्रुतीनांचासत्वाच्चक्रादिधारणंशूद्रविषयमित्युच्यते॥ नृत्यंचोदनार्थंनिबिड
 मितिश्रीधरस्वामी॥ यद्यपिनिषेधस्यप्राप्तिरापेक्षत्वादिधिंविनाचतदयोगादयजीव
 विरोधेननतौयशूकरोतीतिवन्विकल्पोयुक्तास्तथाप्येकजातेरयंधर्मस्त्यनेनसा
 मान्यवाक्यानामुपसंहारात्॥ द्विजातिनिषेधोनिन्यानुवादरतितादृशः॥ अत्रशिशु
 चारणवसंकुटपाशनिःसरणसृणिरितिसंक्षेपः॥ आषाढयोरीमास्यांकीकिलात्र
 तमुक्तंहेमाद्रौभविष्ये॥ आषाढयोरीमास्यानुसंधाकालेद्युपस्थिते॥ संकल्पयेन्नास
 मेकंआवरोप्रत्यहंयहं॥ स्नानंकरिष्येनियतात्रहचर्यंस्थितासती॥ भोक्ष्यामिः॥ भू
 शय्यांकरिष्येप्राणिनांदयामिति॥ अत्यनक्तत्रतत्वात्स्यायाह्वापिनीयाद्या॥ अत्रै
 वशिवशयनोत्सवउक्तोहेमाद्रौवामनपुराणो॥ योरीमास्यामुमानायः स्वपतेचर्मसं
 स्तरे॥ वेयांघ्रेचजटाभारंसमुद्रय्याहिवर्ध्मरा॥ मदनरलेप्येव॥ रंयंप्रदोषव्यापिनी।
 अत्रैवव्याससज्जात्ता॥ तत्रत्रिमुहूर्ताचेत्यरेवेतिसंन्यासपद्धतौ॥ त्रिमुहूर्ताधिकंयाद्यं॥
 पूर्वक्षोरप्रणामयोरिनिवचनात्॥ इतिश्रीरामरुद्रभट्टात्मजकमलाकरभट्टकृतेनि
 र्णयसिंधोआषाढमासः कर्कसंक्रांतौसर्वत्रिशंडाः पुरणकालः॥ सूर्योदयोत्तरसंक्र
 मेतुपरतरवपुरणं॥ एतौतुनिशीथालाक्परतश्चसंक्रमेत्परार्कहेमाद्यनंतमहादि

मते शर्वोत्तरदिनयोः पंचनाड्यः पुराणकालः ॥ धनुर्मीनावतिक्रम्य कस्यांच मिथुनं तथा ॥
 शर्वापरविभागेन रात्रौ संक्रमते रविः ॥ दिनांते पंचनाड्यस्तु तदा पुराणतमाः स्मृताः ॥ उ
 दये पितृया पंचदेवे पित्रे च कर्मणीति स्कांदोक्तेः ॥ शर्वापरविभागेनेति मकरकर्क
 भिन्नसंक्रांतियरं ॥ वक्ष्यमाणवत्त्रो विरोधादित्युक्तं मदनरत्ने ॥ तेनायमर्थः ॥ रात्रौ श
 र्वभागे मकरे उदये पंचनाड्यः पुराणाः रात्रावपरभागे कर्कसंक्रमेदिनांते पंचनाड्यः पु
 रणाः ॥ विषुवतोऽस्तु शर्वादिने पंचापरदिने च यंचेति ॥ वाक्यांतरानुरोधात् तेन हेमाद्रिः
 माधवयोः सर्ववचनानां चाविरोधः ॥ माधवमते तु अर्द्धरात्रे तदूर्ध्ववासंक्रांतौ दक्षिणा
 यनौ शर्धमेव दिनं ग्राह्यं यावन्नोदयते रविरिति ॥ बृहद्गार्ग्योक्तेः ॥ मिथुनात्कर्कसंक्रां
 तिर्यदि स्यादं शुभालिनः ॥ प्रभाते वा निशीथे वा तदा पुराणं तु शर्वतरतिमविष्योक्तेः शर्व
 दिन एव पुराणं ॥ दक्षिणात्मास्त्वितदेवादियते ॥ अत्र रात्राद्यपि स्नानादिभवतीत्युक्तं
 प्राक् ॥ अत्र दानोपवासादि शर्वमुक्तं ॥ तथा कर्के केशादिकर्तनं निषिद्धं ॥ कुंभे कर्कट
 के वापि कस्यां कार्मुके रवौ ॥ रोमस्वं उग्रहस्थस्य पितृनृप्राशयते यमरतिः ॥ सुमंतु वा
 चनादित्युक्तम् ॥ जीवन्मृतकनिर्णये गुरुभिः ॥ अथ नदीनां रजोदोषः ॥ हेमाद्रावत्रिः
 सिंहकर्कटयोर्मध्ये सर्वानघोरजस्वलाः ॥ न स्नानादीतिकर्माणि तासु कुर्वीत मानवः
 ॥ इदं च सुद्रनदीषु ॥ सिंहकर्कटयोर्मध्ये सर्वानघोरजस्वलाः ॥ तासु स्नानं न कुर्वीत व
 र्जयित्वा समुद्रगारतिव्याघ्रोक्तेः ॥ मात्स्ये त्वगस्त्योदयावधित्वमुक्तम् ॥ यावन्नोदेति भग
 वान् दक्षिणाशाविभूषणं ॥ तावद्गोवहानघः करतो याः प्रकीर्तिताः ॥ करतो याश्च
 त्यतो याः ॥ तथा कात्यायनः ॥ याः शोषमुपगच्छंति श्रीक्षेत्रे कुसरितो भुवि ॥ तासु प्रावृषि
 न स्नायादश्वरो दशवासरे ॥ इदं चायदि स्मृतिसंगृहे धनुस्सहस्राण्येन तु गतिर्यासां
 न विद्यते ॥ न तानदीशब्दवहागर्तास्ते परिकीर्तिताः ॥ महानदीषु भविष्य उक्तम् ॥ आदौ
 तु कर्कटे देवि महानघोरजस्वलाः त्रिदिनं तु चतुर्थे हि शुद्धासुर्जाह्वीयथा ॥ महानघ
 श्वब्राह्मे ॥ गोदावरी भीमरथी तुंगभद्रा च वेणिका ॥ तापी ययोक्षी विंध्यस्य दक्षिणो तु प्र
 कीर्तिताः ॥ भागीरथी नर्मदा च यमुना च सरस्वती ॥ विशेषाच्च विहस्ता च विंध्यस्योत्तर
 तः स्थिताः ॥ हादशैतामहानघो देवर्षिस्तत्र संभवाः ॥ मदनरत्ने पुराणांतरे ॥ महानघो
 देविका च कावेरी वंजरा तथा ॥ रजसानुप्रदृष्टाः स्युः कर्कटादौ अहं नृपा ॥ कात्यायनः ॥ क
 र्कटादौ रजोदृष्टा गोमती वासरत्रयम् ॥ चंद्रभागा सती सिंधुः सरयू र्नर्मदा तथा ॥ इदं गंगा
 यतिरिक्तविषयं ॥ गंगा च यमुना चैव सप्तज्ञाना सरस्वती ॥ रजसानाभिभूयंते ये चान्ये न
 दसंज्ञकाः ॥ शोरा सिंधुहिरण्याख्याः कोकिलोहितवर्धराः ॥ शतद्रूश्च नदाः सप्तयावनाः ॥
 परिकीर्तिताः ॥ इति देवलैः ॥ यत्र प्रथमं कर्कटे देवि अहं गंगारजस्वलेत्यादिवचनं त
 जाह्वीभिन्नगोदावर्यादि ॥ गंगांतरपरमिति मदनरत्ने ॥ अन्ये त्वं तर्गत रजोविषयम् ॥
 गंगाधर्मद्रवः पुराणायमुना च सरस्वती ॥ अन्ये त्वं तर्गत रजोविषयम् ॥ गंगाधर्मद्रवः पु

तिरेवाथ ज्येष्ठमध्यकनीयसं॥ अधमं नाभिमात्रं स्याद्दूरमात्रं द्वितीयकं॥ प्रलंबं तो जानु
 मात्रं प्रतिमायां निगद्यते॥ शिवयवित्रंतु तत्रैव शैवागमे॥ एका शीत्यथ वासूत्रैस्त्रिंश
 ताचाष्टयुक्तया॥ यंचाशतावाकर्तव्यं तुल्यं यथ्यंतरालकं॥ हादशांगुलमानानि व्यासा
 दशांगुलानि वा॥ लिगविस्तारमानानि चतुरंगुलकानि चेति॥ हेमाद्रौ कालोत्तरे युगध
 र्मे॥ कृते मणिमयं कार्यं त्रैतायां हेमसंभवं॥ यदृजं ह्यपरे प्रोक्तं कार्यं संतु कलौ स्मृतं॥
 अधिकारिणोपितत्रैव विष्णुरहस्ये॥ ब्राह्मणक्षत्रियो वैश्यस्तथास्त्री शूद्र एव च॥ स्वध
 र्मावस्थिताः सर्वे भक्त्या कुर्युः पवित्रकं॥ तथा॥ अतो देवेति मंत्रेणादिजो विष्णो निवेद
 येत्॥ शूद्रस्य मूलमंत्रो वा येन वा श्रजये हरिं॥ एतच्च नित्यं॥ न करोति विधानेन पवि
 त्रारोपणं तु यः॥ तस्य संवत्सरी रजानिष्कलामुनिसत्तमा॥ तस्माद्भक्तिसमायुक्तैर्न
 रैर्विष्णुपरायणैः॥ वर्षे वर्षे प्रकर्तव्यं पवित्रारोपणं हरेरिति तत्रैवोक्तेः॥ देवता वि
 शेषेति थयोपितत्रैव॥ धनदश्चरमागौरी गणेशः सोमराट् गुहः॥ भास्करश्चंडिका वा च वासु
 किश्च तथैव भः॥ चक्रपाणिर्हर्षनंगश्च शिवो ब्रह्मा तथैव च॥ प्रतियत्प्रभृतिष्वेताः प्रज्यास्ति
 थिषु देवताः॥ यथोक्ताः शुक्तयस्ते तु नित्ययः प्रावरास्य चेति॥ तथा हेमाद्रौ कालोत्तरे॥ च
 तुर्दृश्यामथाष्टम्यां सर्वसाधारणं तु तदिति॥ तत्प्रकारस्तुरमाचनं चेद्वि कायाम्॥ ततस्त
 नियवित्राणि वैरावे पुटके शुभे॥ संस्थाप्य शुचिवस्त्रेण यिधाय पुरतो न्यसेत्॥ अरन्ति
 संप्रितं वैराकुर्प्यात्सट्त्रिंशताकुशैः॥ क्रियालीपविधानार्थं यत्त्वया विहितं प्रभो॥ म
 येतत्क्रियते देवतव तुल्ये पवित्रकं॥ न मे विघ्नो भवेद्देवकुरु नाथ दयां मयि॥ सर्वथा सर्व
 दा विष्णो मम त्वं परमा गतिः॥ उपवासं न देवत्वा तो यया मिजगत्यते॥ कामक्रोधादयोप्येते
 न मे सुव्रतघातकाः॥ अद्य प्रभृति देवेश यावद्देशे विकंदिने॥ तावद्दृष्टान्त्वया कार्या सर्व
 स्यास्य नमोस्तुते॥ इति देवं संप्राप्य॥ कुंभं संस्थाप्य तत्र वंशपात्रे॥ ॐ संवत्सरस्य यागस्य
 पवित्रीकरणाय भो॥ विष्णुलोकान्यवित्राद्य आगच्छे ह नमोस्तुते॥ अनेन मूलेन चावा
 द्योत्रममध्यमकनिष्ठेषु॥ विष्णुब्रह्मरुद्रान् सत्वरजस्तमां सिवेदत्रयं वनमालायां प्रकृतिं
 चावाहत्रिस्तुत्रां ब्रह्मविष्णुरुद्रान् यथिषु क्रियायौ रुषी॥ वीरा॥ विजया॥ ईशा॥ अयरा॥
 जिता॥ मनोन्मनी॥ जया॥ भद्रा॥ मुक्तिश्चेत्यावाह सं प्रज्या॥ ॐ संवत्सरकृताचीयाः सं प्रणी
 फलदोपियत्॥ पवित्रारोपणायैतत्कुरु कुं धरते नमः॥ विष्णुतेजो भद्रं वरम्यं सर्वपात
 कनाशनं॥ सर्वकामप्रदं देवतवांगे धारयाम्यहं॥ इति देवकरं मंगलसत्त्वं वधा॥ देवं सं
 प्रज्पनि मंत्रयेत्॥ आमंत्रितो सि देवेश पुराण पुरुषोत्तम॥ प्रातस्त्वां श्रजयिष्यामि सा
 निध्यं कुरु केशवा॥ क्षीरोदधि महानागशय्यावस्थितविग्रह॥ प्रातस्त्वां श्रजयिष्यामि
 सन्निधौ कुरु ते नमः॥ निवेदयाम्यहं तुभ्यं प्रातरे तत्पवित्रकं॥ सर्वथा सर्वदा विष्णो न मा
 लेस्तु प्रसीद मे॥ ततः पुष्पांजलिं दत्त्वा त्रैजागरां कुर्यादित्यधिवासनं॥ प्रातर्निन्य
 रजं कृत्वा गंधदूर्वाक्षतपुतं पवित्रमादाय॥ देवदेवनमस्तुभ्यं गृहारोदयपवित्रकं॥ य

वित्रीकरणाथीयवर्षरजाफलप्रदं॥यवित्रकंकुहृत्वाधयनयादुःखतद्वत्॥पुद्गलभ
 म्पहंदेवत्वसादात्सुरेश्वर॥मूलसंपुटितानेनदत्तांगदेवताभ्यानामासमर्प्यमहानैवे
 द्यदत्तानीराया॥मणिविद्रुममात्माभिरियादिभिर्देवनारोयोक्तमंत्रैः प्रार्थयित्वा॥गुर
 वेत्राहरोम्यश्चदत्तास्वयंचधारयेत्॥तथा॥मासपक्षमहोरात्रत्रिगतधारयेत्तथा॥
 देवेतस्त्रसंदर्भदेशकालविवक्षया॥अकरणीतुतत्रैवा॥यवित्रारोपणकालेनका
 रेतिकथंचन॥तदायुतेजयेन्मंत्रस्तोत्रकापिसमाहित इत्युक्तम्॥इतिपवित्रारोपः॥
 आवराशुक्तचतुर्दशीपूर्वयुतायाहा॥अत्रवक्तव्यविशेषश्चैत्रचतुर्दश्याशुक्तः॥अ
 थोपाकर्मःतत्रवक्ष्यामः॥प्रयोगपारिजातेनोनकः॥अथातःआवराभासेश्वर
 राक्षस्युतेदिने॥आवराभासावराभासियंचम्याहससंयुते॥दिवसेविदधीतेतदुपाक
 र्मयथादितं॥अध्यायोपाकृतिकुर्यात्त्रयोपासनवह्निनेति॥अत्रयौगीमासुपसंहा
 रस्यायेनयजुर्वेदीयरेतिहेमाद्रिः॥अत्रहस्तपुत्रायंचमुक्ता॥कारिकापि॥तन्मासे
 हस्तपुत्रायंचम्यावातदित्यत इति॥केवलपंचम्याहस्तपुतेअस्मिन्दिनेइति
 हेमाद्रिः॥उपासनवह्निनेतिनुकर्मद्वयमिदं॥केवल्लौकिकामौप्रकुर्वते॥इति का
 रिकीकलौकिकाग्निनाविकल्पते॥तत्रापिअध्यायेरन्वास्वइतिसंज्ञानसंश्लिष्टा
 तदधिकारिकस्याचार्यामौनामस्याआवसीजुद्रयादितिनिषेधात्लौकिकयवा॥तद
 भावेतुस्मात्त्रइतिनिर्गर्हः॥यद्यपिदीपिकायांवेदीयाकतिशेषधिप्रजननेयस्येतिश्राव
 रो॥इतिशुक्लपक्षेपिसर्वेषांमुखकालत्वेनोक्तः॥वस्वमारागार्ग्यवचनेनकुंहीगा
 न्प्रतिविहितस्यतस्याविरोधिनःसर्वान्प्रतिप्रवृत्तिश्च॥तथापिआवराभासेसंबध
 स्यस्तत्रोक्तत्वात्कृत्स्नपक्षेपिकार्यामितिहृदाः॥तथाचस्तत्रम्॥अथातोध्यायोपाक
 रणमोषधिनोप्रादुर्भावेश्वरोनआवरास्यंचम्याहसलेनवा॥अत्रआवराशुमुखी॥
 मीमीराः॥तस्याहर्द्वयोर्गोहेमाद्रौआसः॥धनिशसंयुतंकुर्याच्छ्रावरांकर्मयश्चै
 त्॥तत्कर्मसफलज्ञेयमुपाकरणां संज्ञितं॥आवरीनतयत्कर्मसुत्रयादसंयुता
 संवत्सरकृतोध्यापस्तनस्सारावेनएनीतिप्रयोगपारिजातेगर्ग्यपि॥उदयव्यापि
 नीत्वेवविश्वसंघटिकादया॥तत्कर्मसफलज्ञेयंतस्युरापंतनकमिति॥शर्वेश्वर
 राधाटयोगेयरेयुःश्रवणाभावेघटिकादयश्चनेवापंचम्यादौकार्यं॥नतुशर्वविहार्य
 संगवेपिअपवादाभावात्किंच॥परेयुःसंगवायशर्निविद्रश्चैयहरीकिमानम्॥
 संगववाक्यश्रवणावाक्येति॥चेत्रर्हिब्रीहिवाक्यादश्वशफवाकाचमासमिध्याया
 मस्युपादनस्यादितिमहत्याउत्पन्नेनपर्वीणीदयिकंआख्यातेनिषेधप्रवेशस्याभा
 यत्रसाम्यात्॥श्रवरापुतदिनेसंक्रांतादौउपाकर्मनकुर्वतिक्रमात्सामर्थ्यवृत्तिर्द्विः॥
 ग्रहसंक्रांतिपुत्रेहस्तश्रवरापर्वस्तिहेमाद्रौ॥निषेधात्पंचम्यादयोयाहाः॥अत्र
 ग्रहसंक्रांतिदिनेयेषांप्राप्तेस्सर्वैरुपाकर्मनकार्यम्॥इत्येकोवाक्यार्थः॥तेनाथ

वैवेदिनामपिनिषेधः॥अथथाहस्तादित्रयेप्रत्येकंग्रहसंक्रांत्योषउवाक्यकल्पनायत्नेः॥
मदनरत्नेपि॥यदिस्याच्छावरणंयवग्रहसंक्रांतिदूषितं॥स्यादुयाकरेणशुक्लपंचम्याश्रा
वरास्यतु॥स्मृतिमहार्णवे॥संक्रांतिग्रहणंवापियदियवर्णिजायते॥तन्मासेहस्तशु
भसाचेत्संक्रांतिग्रहणंतदा॥उपाकर्मनकर्त्तव्यंपरतेश्चनदोषकृदिति॥मदनरत्ने
गार्ग्येपि॥यद्यहंरात्रादवाक्कुग्रहःसंक्रमएवचानोपाकर्मतदाकुर्याच्छावरणंश्राव
रोपिवा॥एतेनग्रहणकालेश्रावरासत्वेएवनिषेधोनावागितिमूर्खशंकापरास्माग्रह
विशिष्टानांहस्तश्रावरायवर्णांप्रत्येकंनिषेधेतयुक्तोपाकर्मनिषेधेचविशिष्टदेशे
वाक्यभेदात्पंचम्यासंक्रांतौनिषेधाभावायत्नेश्चातेनाहंरात्रात्सर्वग्रहसत्त्वमात्रेउ
पाकर्मनिषेधोनतद्योगः॥यत्प्रतियन्मिश्रितेनैवनोत्रराषाढसंपुते॥श्रावरोश्रावरां
कुर्युग्रहसंक्रांतिवर्जितरति॥प्रतियन्मिश्रितंनिषेधकंवचनंनमूलहेमाद्रौनिगम
ः॥ग्रहयोगोगुरुहंतिसंक्रांतिःशिष्यघातिनी॥तयोहंसुत्रराषाढाउपाकर्मणिवैष्णवे
अत्रचावेदोपाकरणेप्रभेकुलीरेसंस्थितेर्वो॥उपाकर्मनकर्त्तव्यंकर्त्तव्यंसिंहयुक्तके
॥इतिवचनंदेशांतरविषयानर्मदोत्रभागेतुकर्त्तव्यंसिंहयुक्तके॥कर्कटेसंस्थितेभा
नावुपाकुर्यानुदक्षिरारति॥ग्रहस्यतिवचनादितिप्रयोगपारिजातेनोक्तं॥पराशरमा
धवीयेप्येवंसामगानांसिंहस्यैरवावुक्तेस्तद्विषयइदंपुरोडाशचतुर्द्व्यकरणवदुपसं
हीयता॥इतिवयंपश्यामःकालादर्शे॥अध्यायानामुपाकर्मश्रावरांतेत्रिरीयकाः॥व
द्वचाःश्रावरोकुर्युःसिंहस्योर्कोभवेद्यदि॥हस्तशुक्लपंचम्यांतद्वहणसंक्रमे॥अ
सिंहार्केप्रोष्टपद्यांश्रावरोन्यवस्ययेति॥तन्मूलालिखनाच्छुत्रविरोधाच्चिन्त्यं॥स
त्रेहिश्रावरोनश्रावरास्येतिचांद्रमासः॥एवोक्तोनसौरः॥तस्यपंचम्यभावाच्छ्रुतिला
सराभ्यामुभयपरत्वेद्विद्वयविरोधाच्चातेनसिंहस्योर्कोभवेद्यदितदाकर्केऽपिय
हरासंक्रमेसति॥असिंहार्केशुक्लपंचम्याश्रावरोवावद्वचाः॥प्रोष्टपद्यांतेत्रिरीयाइति
व्याख्येयं॥तेषांसौरमासाभावान्श्रावरोशस्यानुद्गमादौतुवद्वचपरिशिष्टे॥अवर्णोष
धयस्तस्मिन्मासेतुनभवंतिचेत्तदाभाद्रपदेमासिश्रावरोनतदिष्यतरति॥तत्राप्यनु
द्गमेतुकुर्यादेवातदार्धिकमित्याचक्षतरतिसूत्रात्॥वर्षत्रौभवंतार्धिकं॥एतच्चशुक्ला
स्तादावधिकार्यो॥उपाकर्मोत्सर्जनंचयवित्रदमनार्यणमिति॥दमनारोयेलिखितव
चनात्॥नित्येनैमित्रिकेज्येहोमयज्ञक्रियासुचा॥उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहवेधोन
विद्यतरतिप्रयोगपारिजातेहेमाद्रौसंग्रहोक्तैः॥यवर्णिग्रहरोसतिश्वेत्रिरात्रादिवे
धाभावंवक्तुमिदंतेनयवर्णिग्रहरोपिचतुर्दश्यांश्रावरोकार्यमितिहेमाद्रिः॥प्रथमा
रंभसुनभवति॥गुरुभार्गवयोर्मोह्यवावात्मेवार्हकेपिवा॥तथाधिमाससंसर्गमलमा
सादिषुदिज॥प्रथमोपाकृतिर्नस्यान्तकर्मविनाशकृदिति॥तत्रैवकश्योक्तेः॥त

त्रयमारंभेद्विश्वादेकुर्यादिति नारायणवृत्तौ॥ एतच्चाधिमासेन कार्योऽप्याकर्मतयो
 त्सर्गप्रसवाहोत्सवायकाः॥ मासवृद्धौ यराः कार्यो वज्रं पितृतुयेतकमिति॥ मोतिः परा
 शरोक्तेः॥ उत्कर्षः कालवृद्धौ स्यादुपाकर्मदि कर्मणि॥ अभिवेकादि वृद्धीनां नूत्नयो
 पुगादि स्थितिका न्यायनोक्तेः॥ यतु॥ उपाकर्मणि चोत्सर्गोद्यतदिवृष्टादि तः इति श्रु
 त्वा शृंगवचस्तत्सामगविषयानेयां सिंहोक्तेः एवोक्तेः॥ एतच्चापराह्णे कार्यो॥ उपाकर्म
 पराह्णे स्यादुत्सर्गः प्रातरेव त्विति॥ अध्यायानामुपाकर्मकुर्यात्काले पराह्णे कोऽर्वा
 ह्णे तु विसर्गस्यादिति चेदविदो विदुरिति हेमाद्रौ गोभिलोक्तेः॥ वस्तुतस्तु॥ भवेदुपा
 कृतिः शरीमास्यां प्रवीह्णे सवत्तिप्रवेतो वचनात् सर्ववाक् सामगविषयानेयामय
 राह्णे एवोक्तेरित्यनुयदवस्थते॥ दीपिकापि॥ अस्य तु विधेः प्रवीह्णे कालः स्मृत इति
 याजुषास्त्ययं शिकुर्गुः॥ तच्चापसंवेरीदपिकं याद्यं अयेस्तु सर्वो यवर्ण्योदपिके
 कुर्युः॥ आवरांते त्रिरीयकाः वृद्धाः अवरो कुर्युः॥ यहसं कानि वज्रं ते॥ इति गार्ग्यो
 क्तेः॥ संप्राप्तवान् शुती प्रह्णा यवर्ण्योदपिके पुनः॥ अतो भूतदिने तस्मिन् नोपाकरण
 मित्यतः॥ इति कालिकापुराणाच्च॥ अथ वेदो यस्य पुन्ये यवर्णि स्यादुपक्रियाः॥ इति
 शोका मय प्रस्ताव इति स्मिन् हि जातय इति मदनरत्ने गार्ग्योक्तेः॥ अत्र सिंगमदीये
 विशेषः॥ अवराः आवरां यवसंगवस्थं यदा भवेत्॥ तदैवोदपिकं याद्यं नान्यदेद
 पिकं भवेत्॥ पराशरमाधवीये पितृगार्ग्यः॥ आवराणी यो रीमासी तु संगवान्तरतो यदि
 तदैवोदपिकी याद्यानाम्यदेदपिकी भवेत्॥ कर्मकालमाह कालादर्शे निगमः॥ आ
 वराणां प्रीत्यया वा प्रतिपत्तय एतद्द्वैतैः॥ विद्वां स्याच्छादसांतत्रोपाकर्मोत्सर्जनं भ
 वेत्॥ अत्र यो रीमासी अवराहस्त्योरुयलसरांतेन तावपि संगवस्थौ॥ उदये वृष्ट
 टीत्यर्शां शुती यवर्णि वार्कभे कुर्युर्न भस्युपाकर्मकुर्युः सामगाः क्रमात्॥ इति वृ
 ध्वी चंद्रोदये तन्ना॥ विष्ट्वर्षे घटिकादयमिति सर्वोक्तविरोधान् सामान्यवाक्यादोद
 पिकी कर्मयर्ष्या प्रायाद्यानं प्रवी॥ संगवनिमित्तं सर्वविद्वायवादाभावात्॥ भाद्रोदो
 कालो तरे वास्तुन तु निषिद्धं न हि प्रीत्यलाभे निषिद्धमाय यहरां युक्तं॥ अत एव परेषु
 संगवमात्रे सर्वनिषेधः॥ तदभावे तु नेति सर्वव्यवस्थाय्ययास्ता॥ विधि वैषम्यात्॥
 मायनिषेधे तथाप्यत्रा सर्वविद्वावचनं सन्ने हि सायुज्यते॥ एवं अवरोपितेयां एत
 त्कुदाधिकपरांतेन यथा हि होत्रादौ सायप्रातः कालवाधे सामान्यस्या जीवता वच्छि
 न्कालेदशीदिरनुष्ठानाय यात्री शाश्वतं मावेयागाक्षिप्रनिषिद्धवर्जं द्रव्ये रा
 तथात्र संगवामावनिषिद्धवर्जकर्मयर्ष्या प्रीदपिके कालांतरे वा नुष्ठानेन नुकदापि
 निषिद्धेः॥ अथवादाभावे उत्सर्गस्थे वप्राप्तेः॥ तेन प्राशस्यमात्रपरमिदं कान्त्यपनादी
 नां तदिदं ह्ये सर्वान् व्याप्रावेकदेशस्य र्शे वा सर्वे वैति हेमाद्रिः॥ यदपि आवरां दुर्ग
 नवमीदूवी चैव हृताशनी॥ सर्वविद्वाः प्रकर्तव्या शिवरात्रे वैलेर्हि नमिति॥ ब्रह्मवैवर्ते

द्रव्यविशेषावर्णकमदिदेवकर्मविषयमितिहेमाद्रिः। अतएववचनात्कुलधर्म
 तादावपिष्वेवामदनरत्नेष्वेवामदनपारिजातेपि। शर्वविद्यायांश्रावणंवाजस।
 पिनामुपाकर्मस्युक्तम्॥मदनरत्नेतुपर्वण्योदयिकेकुर्युःश्रावणंतेत्रिरीयकार
 ॥वद्धचपरिशिष्टावद्धचान्प्रतिकर्मविधानार्थप्रवृत्तेः। तत्रतैत्रिरीयकःकर्म
 वेध्ययोगान्पूर्वोक्तकालिकापुराणादौसामान्यतश्चोदयिकपर्वप्राप्तेस्तन्निषे
 धेनवद्धचानांश्रावणविधानांतैत्रिरीयकपदं। अनुवादत्वात्तस्यचप्राप्नोधीनत्वा
 त्प्राप्तेश्चयजुर्वेदिमात्रपरत्वात्। सर्वयजुर्वेद्युपलक्षणांर्थः। अवयुत्पानुवादोवा
 तनुविधायकांयेनविशेषविधिनाउपसंहारःस्यात्। अनुवादत्वात्तस्यनदोषः।
 अन्यथोदयिकपर्वविशिष्टीयाकर्मोदेशेनकर्तृविधौकर्तृविशिष्टेवोदयिकपर्व
 विधौवाक्यभेदापत्तेः। ओदयिकपर्वविधौवाक्यभेदापत्तेः। तस्मांतैत्रिरीयकपदा
 विवक्षयासर्वयजुर्वेदिनामोदयिकमेवापर्वस्युक्तंतन्नातवात्परिशिष्टेवद्धचा
 न्प्रत्येवविधिः॥धनिष्ठाप्रतियद्युक्तंत्वाश्रुत्तस्यसमन्वितमित्यादि॥तदुदाहृत।
 एवपरिशिष्टेवेदांतरधर्मविधीमांदर्शनात्। नाप्यनुवादोयं कालिकापुराणा
 दद्धचादीनामपितदापत्तेः। कुर्युरित्यस्याविधित्वेनतस्यैवार्थवादत्वेनैतन्प्राप्ता
 नुवादित्वाच्चानवतैत्रिरीयकानांश्रुतेरहितिरस्ति। येनानुवादःस्यात्। नववाक्य
 भेदःतैत्रिरीयकपदमात्रस्यकर्ममात्रस्यवाउद्देश्यत्वायोगेनहविरात्रिवदसर्व
 ब्राह्मणमुपनयीतेतिवच्चागत्याविशिष्टस्योद्देश्यत्वात्। अन्यथोत्रार्हवद्धचपद
 स्याप्यविवक्षायन्नाश्रावणस्यसर्वसाधारणयापत्तेः। तस्माद्देमाद्रिमतेवपुक्तमि
 तिदिक्। इदंचशिष्यानध्यापयतश्रावसथ्येऽथो। अनध्यापयतोनाधिकाररति।
 कर्कः। श्रावणामपियहणादिदृष्टयाकातीयभिन्नेःप्रौष्टयघांकार्यं। तैस्तुश्रा
 वणयंचम्यां। संक्रांतिर्यहणंवापियोरीमास्यांयदाभवेत्। उपाकृतिसुयंचम्यां।
 कार्यावाजसनेपिभिरितिस्मृतिमहारीवेवाजसनेपियहणादितिहेमाद्रिः। इदं
 स्वसूत्रोक्तकालपरत्वादद्धचपरमपिशंखायनेस्तुहस्तेकार्यं। आयस्तंवेराथ
 र्वणोश्चप्रौष्टयघांयजुर्वौधायनः। श्रावणंयोरिमास्यामायाह्वांचोपाकृत्येत्
 चेप्रौष्टयघामपिदोषेऽश्रावाह्वांकार्यमित्येवमर्थंनच्छाखीयविषयंवा॥सामगा
 लु॥श्रावणोहस्तेकुर्युःवद्धचाःश्रावणोचैवहस्तर्क्षेसामवेदिनश्चिनिरीयामृते
 गोभिलोक्तैःसोयुत्ररः॥धनिष्ठाप्रतियद्युक्तंत्वाश्रुत्तस्यसमन्वितं। श्रावणं क
 र्मकुर्वीरन्ऋग्यजुःसामपाठकारतिमदनरत्नेपरिशिष्टेः॥गार्ग्योपि॥सिंहे
 रवौनुपपद्यर्क्षेऽर्वाह्नेऽविवरेवहिः। छंदोगामिलिताःकुर्युरुत्सर्गंत्वस्वछंदसां।
 शुक्लपक्षेनुहस्तेनउपाकर्मपरहितिकमिति। अविवरेग्रहादिदोषहीने। पुष्यर्क्षे
 र्वर्वाह्ने। उत्सर्गःपराह्निकमुपाकर्मस्यन्वयः। विवरेदितिपाठोऽज्ञानकृतः। अन्य

सुविशेषः सर्वमेवोक्तः॥ प्रयोगपारिजाते गोभिलः॥ उपाकर्मात्सर्जनं च वनस्या॥
 नामयीष्यते॥ धारणाध्ययनांगत्वाद्दृष्टिणां त्रयचारिणां॥ उत्सर्जनं च वेदानामुपा-
 करणकर्मच॥ अकृत्वा वेदजप्येन फलेनामोतिमानवः॥ सर्वथा लोपेन कुरु-
 वासश्च वेदोदितानां नित्यानामिति मनुना॥ भोजनोक्तैः॥ एवमुत्सर्गेषु॥ अथ प्रस-
 गादत्रैवोत्सर्जनमुच्यते॥ तच्च यौषमासे रोहिण्यां तत्कृष्णाम्बां वा कर्यं॥ यौषमा-
 सस्य रोहिण्यामथ कायामथापि वाजलांते कूटसांकुर्ष्यादुत्सर्गविधिवद्दहिरि-
 ति॥ यातवत्त्वोक्तैः॥ आवरणं प्रोष्टयं वा पाकृतौ कमेरायो वपुक्तप्रतिपदिमा-
 वपुक्तप्रतिपदिवा कार्यम्॥ अर्द्धं च मासानधीयीते तितेनैवोक्तैः॥ अर्द्धः पंचमो-
 ये सुसार्द्धचतुरत्यर्थः॥ यनुहारीतः॥ अर्द्धं च मासानधीयीर्धसमुत्सर्जेत्॥
 पचाद्दृष्टान्वेति॥ तदा वात्सुपाकर्म्मविषयं॥ बोधायनासु॥ यौषमां माध्यां वा क-
 र्युः यौषमां माध्यां वा नृजेत् तत्सर्वात्॥ तैत्तिरीयसु तैष्यां कार्यं॥ तैष्यां योरी-
 मास्यां रोहिण्यां वा विरमेदिति तत्सर्वात्॥ वट्टचैलुमाध्यां कार्यं॥ अथ्यायोत्सा-
 र्जनं माध्यां योरीमास्यां विधीयतः॥ इति कारिकोक्तैः॥ कानीयासु॥ भाद्रपदे कुर्युः॥
 उत्सर्गश्चेन्न दानिष्यति यथा प्रोष्टपदेपिवेति॥ कात्यायनोक्तैः॥ सामगासु॥ सिंहा-
 र्के पुष्ये कुर्युः॥ तथा च सिंहरोवोत्तिगाग्यं वचनं दर्वमुक्तं॥ सर्वेषु पाकर्म्मदिने-
 वा कार्यम्॥ पुष्ये नृत्सर्जनं कुर्यादुपाकर्म्मदिने यवेति हेमाद्रौ खादिरशुशोक्तैः॥
 पदासिंहस्यैर्यस्य तितन्मध्यस्थहस्तानक्षत्राणां कुर्युः कर्कस्थो भवति॥ तत्स-
 तस्मिन् पुष्ये उत्सर्गकृत्वा तदुत्तरहस्ते उपाकर्म्मसामगाः कुर्युः मासे प्रोष्टपदे हस्त-
 सुष्यः सर्वो भवेद्यदा॥ तदा च आवरो कुर्यादुत्सर्गं कूटसां हि जरति तत्रैव परिशि-
 शोक्तैः॥ अत्र द्वावपि सौरो मासे ज्ञेयो॥ तेषां सौरस्यैवोक्तैः॥ अत्र विशेषमाह का-
 र्णाजिनिः॥ उपाकर्म्मणि चोत्सर्गं यथा कालं समेत्य च॥ ऋषीन्द्रमयान् कृत्वा
 रजयेत् त्रयैत्रतः॥ इत्युपाकर्म्मण्युत्सर्गं च त्रिरात्रं पक्षिणी महोरत्रं वानध्याय॥ इ-
 ति मिताक्षरायामुक्तं॥ अत्र नक्षत्रां रजोदोषो नास्ति॥ उपाकर्म्मणि चोत्सर्गं रजोदो-
 षो न विद्यते रजिगायौक्तं॥ अत्रैव रक्षाबंधनमुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये॥ संप्राप्ते आवरा-
 णां तैयोरीमास्यां दिनोदये॥ स्नानं कुर्यात्तमिति माच्छुतिस्थिति विधानतः॥ उपाक-
 र्मोदिकं प्रोक्तमृषीणां चैव तर्पणं॥ उपाकर्म्मणिकं त्रैव्यमृषीणां चैव रजनं॥ ततो-
 पराह समये रक्षा यो टलिकां शुभं॥ कारयेदसतैः शस्त्रैः सिद्धये हं मभूषितैरि-
 ति॥ अतोपाकर्म्मनंतरं यस्पर्शं नित्यावार्थिकस्यानुवादो ननु विधिः॥ गौरवान्
 प्रयोगविधिमेतेन क्रमायोगाच्छ्रद्धादौ तदयोगाच्चातेन परैर्युक्ता करणीयं सर्वं॥
 दुरमरहेतत्करणं सिद्धं॥ इदं भद्रायोनं कार्यं॥ भद्रायां देन कर्तव्ये आवरी फाल्गु-
 नीतया॥ आवरी नृपतिर्हं नित्यामदहति फाल्गुनीति संयहोक्तैः॥ तत्सन्वेतु रचा॥

वधितदंतेकुर्यादिति निर्णयामृते ॥ मंत्रस्तु ॥ येन वहो वली राजा दानवेंद्रो महाबलः ॥ तेना
 त्वामपि वधामिरक्षेमाचलमाचला ॥ ब्राह्मणैः सत्रियैर्वैश्यैश्च देवैश्च मानवैः ॥ कर्त्तव्यो
 रक्षिकाचारो हि जान संसृज्य शक्तिरति ॥ अत्रैव हयग्रीवो न्यत्रिः ॥ तदुक्तं कल्पतरौ ॥ आ
 वराणां अवराणां जातः सर्वहयशिरा हरिः ॥ जगाद सामवेदं तु सर्वं कल्मषनाशनमुस्त्वात्वा
 संसृजयेत्तु शंखचक्रगदाधरं ॥ आश्वलायनेन अवराणां कर्मोक्तं ॥ आवराणां यो रीमा
 स्यांश्रणा कर्म ॥ तत्रास्ममययोगिनीयाद्या ॥ अस्ममिते स्थालीपाकं अयपित्वा ३
 तिस्रान् ॥ अतएव निशीथे दर्शप्रयोगांतः यातनियमात्तदंगैः प्रसंगसिद्धिरुक्ताद्वा
 दशी ॥ अन्यथा परेद्युः प्राप्नोक्तः प्रसंगप्रसंगस्या याज्ञिकास्तु यो रीमादर्शशब्दोऽस्म
 द्वाः पूर्वोक्तेष्वरावदहोरात्रवाचित्वात्तत्रैव कर्मकालव्याप्तिर्ग्राह्येति विकृतित्वाच्चे
 यपर्वेच्छंति ॥ आवराणां दिमासचतुष्टयकृत्स्नपक्षद्वितीयास्तु अशून्यशयनव्रतं ॥ तत्र
 चंद्रोदयव्यापिनी ॥ दिनद्वयेतत्त्वियरेति निर्णयामृते ॥ इति श्रीमीमांसकरामकृष्णभा
 दात्मजकमलाकरभट्टकृतैर्निर्णयसिंधौ आवराणामासः ५ सिंहे पराः षोडशघटिका
 : पुराणकालः ॥ अन्यत्सर्ववत् ॥ अत्र गोप्रसवेऽभुतसागरे नारदः ॥ भानौ सिंहग
 ते चैव यस्य गोः संप्रसूयते ॥ मरणं तस्य निर्दिष्टं षडभिर्मासेर्न संशयः ॥ तत्र शांतिप्र
 वक्ष्यामियेत संयद्यने शुभं ॥ प्रसूतां तत्सराणां देवतां गोविप्रायदाययेत् ॥ ततो होमं प्र
 कुर्वीत घृताक्तैराजसर्षपैः ॥ आहुतीनां घृताक्तानामयुतं जुहुयात्ततः ॥ व्याहृतिभि
 श्चायं होमः ॥ सोपवासः प्रयत्नेन दद्याद्विप्राय दक्षिणामिति ॥ तथा ॥ सिंह राशौ गते
 सूर्यगो प्रसूतिर्यदा भवेत् ॥ यौषेच महिषी सूते दिवैवाश्वतरे तथा ॥ तदानिष्ठं भवे
 किंचित्च्छांत्यै शांतिकंचरेत् ॥ अस्य वामेति सूक्तेन तद्विष्मोरिति मंत्रतः जुहुयात् ॥
 चतिलाजेन शतमष्टोत्तराधिकं ॥ मृत्युजयविधानेन जुहुयाच्च तथा युतं ॥ श्रीसूक्ते
 न ततः स्त्रायाच्छांतिसूक्तेन वा पुनः ॥ मध्यरात्रे निशीथे वा यदा गोः कंदते तदा ग्रा
 मे वा स्वगृहे वा यि शांतिकं सर्ववदि शेत् ॥ एवं प्रावरो वउवा प्रसवो दिवानिषिद् ॥
 तदुक्तं मथर्ववेदिनां गार्ग्यपरिशिष्टे ॥ माघे बुधे च महिषी प्रावरो वउवा दिवा ॥ सिं
 हे गावः प्रसूयंते स्वामिनो मृत्युदायकारति ॥ अत्र तदुक्ता मृताख्या शांतिः कार्या ॥ भा
 द्रकृष्ण तृतीया कज्जली संज्ञा ॥ सा परा ग्राह्येति दिवोदासीये उक्तम् ॥ भाद्रकृष्ण चतुर्थी
 बहुलाख्या मध्यदेशे प्रसिद्धा सा पराह्ण व्यापिनीयाद्या ॥ दिनद्वयेतत्त्वैश्वरी ॥ गौर्याश्चतु
 र्थावष्टधेनुः सजाडर्गा च नंदुर्भरहोलिके च ॥ वत्सस्य सजा शिवरात्रिरेताः परान्वितां धं
 तिनृपं सराष्टमिति दिवोदासीये वचनात् ॥ अत्र वत्ससजायाः षष्ठ्युपादानाद्देनुसजा
 शब्देन बहुलाख्या गृह्यते इति सखव्याचख्यौ ॥ मदनरत्नेष्वेवम् ॥ अत्र गोसजाया
 वान्नाशनं चतत्रैवोक्तं ॥ भाद्रकृष्ण षष्ठी हलषष्ठी ॥ सा सप्तमी युतेति दिवोदासः ॥ भा
 द्रकृष्ण सप्तम्यां शीतला व्रतं तत्र शर्वा ग्राह्येति हेमाद्रिः ॥ अथ जन्माष्टमी ॥ सा च कृष्ण

दिमासेनभाद्रपदकृष्णशमी॥ तथाभाद्रपदेमासिकृष्णशमीकलीयुगे॥ अष्टविंश
तिमेजातः कृष्णसीदेवकीसुतरितिकल्पतरोत्राक्षोक्तैः॥ अत्रैदमाध्वमन्तः॥ अष्टमी
देवा॥ जन्माष्टमीजयंतीचेति॥ तत्राद्याकेवलशमी॥ येनकुर्वतिजानंतः कृष्णजन्मा
ष्टमीव्रतं॥ तेभवंतिनराः प्राजव्यालाव्याप्राश्चकानने इतिस्कांदात्॥ दिवावायदिव
रात्रौनास्तिचैरोहिणीकला॥ रात्रियुक्ताप्रकुर्वीतविशेषेरोहसंयुतामितिपुराण
तरात्॥ श्रावरोवहृलेयसेकृष्णजन्माष्टमीव्रतम्॥ नकरोतिनरोयस्तुभवतिक्लृ
राक्षसइतिभविष्योक्तेश्चकेवलाष्टम्या एवोयोष्यत्वावगते॥ सेवरोहिणीपुक्ताज
यंती॥ कृष्णशमीभवेद्यत्रकलैकारोहिणीयदि॥ जयंतीनामसाप्रोक्ताउयोष्यासा
प्रयत्नतारतिवह्निपुराणान्॥ अष्टमीकृष्णपक्षस्यरोहिणीकृष्णसंयुता॥ भवेत्तौ
ष्टपदेमासिजयंतीनामसास्मृतेति॥ विष्णुरहस्यादिवचनाच्चज्योतिरादिवत्संज्ञया
कर्मभेदः॥ रोहिणीयोगश्चाहोरात्रंमुख्यः॥ निशीथेसत्विमध्यमः॥ दिवसादावधमः
॥ अहोरात्रंनयोर्योगोऽसंख्योभवेद्यदि॥ मुहूर्तमप्यहोरात्रेयोगश्चेन्नामुयोष्ये
दिति वशिष्ठसंहितोक्तैः॥ अहोरात्रेनयोगीयतारायत्पुदयेसति॥ नियतात्माशुचि
स्त्वनः संज्ञातत्रवर्तयेदिति॥ विष्णुधर्मोक्तैः॥ वासरेवानिशायांवायत्रस्वस्या
पिरोहिणी॥ विशेषेणानभोमासेसेवोयोष्यामनीषिभिरितिपुराणांतराच्च॥ वि
शेषेणेति॥ शुतेर्भाद्रपदेदीपं॥ श्रावरोवानभस्येवेतिवक्ष्यमाणान्॥ गौडस्तु॥ नि
शीथएवरोहिणीयोगीजयंतीनात्यथेत्याहुः॥ तन्न॥ वासरेवानिशायांवेतिविरो
धान्॥ योगविशेषात्॥ गुराणात्कलमित्येत्या॥ तेप्यकरोदीषशुतेरुयेस्याः॥ तत्रज
न्माष्टमीव्रतनित्यंश्रवोक्तवचनेषुअकरोनिंदाशुतेः॥ वर्षेवर्षेनृथानारीकृष्णज
न्माष्टमीव्रतंनकरोतिमहाप्रज्ञव्यालीभवतिकाननेरिति॥ स्कांदेवीशाशुतेश्च॥ न
करोतिनरोयस्त्विति॥ सर्वमुक्तरत्रस्त्रीलिंगमन्तत्रम्॥ मदनरत्नेस्कांदेवत्रफलमा
युक्तांजन्माष्टमीव्रतयेवैप्रकुर्वतिनरोत्रमाः॥ कारयेत्यथवालोकांस्त्वमीसेवासदा
स्थिरा॥ सिध्यति सर्वकाय्योरोक्तनेजन्माष्टमीव्रतरति॥ जयंतीव्रतंतुनित्यकाम्यं॥ म
हाजयार्थंकरुतांजयंतीमुक्तयेनघ॥ धर्ममर्थंचकांमंचमोक्षंचमुनिपुंगवा॥ दश
तिवांछितानर्थानूयेचाप्येतिदुर्लभारतिस्कांदादौफलश्रुतेः॥ श्रद्धानेनतुयस्या
यशवहस्तस्यभोजने॥ तस्यायंलभतेकुंतिजयंतीविमुखानरः॥ नकरोतियदावि
ष्मोर्जयंतीसंभवंव्रतं॥ यमस्यवशमायनसहनेनारकींयथाभित्यकरोमिंदाशु
तेश्च॥ यदाश्वेद्युःपर्युर्वारोहिणीयोगस्तदाजन्माष्टमीजयंत्यामंतर्भूतातेया॥ न
तुजन्माष्टमीव्रतंष्टयकार्यं॥ विष्णुश्चखलवत्॥ तदुक्तंमाधवेनैव॥ यस्मिन्वर्षे
जयंत्याख्योगीजन्माष्टमीतदा॥ अतर्भूताजयंत्यास्यादृष्टयोगप्रशस्तितः॥ इति
॥ मदनरत्नेनिर्णयाश्रुतेगोउमेथिलमतेप्येवा॥ केचित्तुरोहिणीसंयुतोयोष्यासर्वी

द्यौषविनाशिनी॥ अर्द्धरात्रादधश्चोर्ध्वकलयावायदाभवेत्॥ जयंतीनामशाश्वतोक्तास
 र्वपापप्रणाशिनीत्यग्निपुराणादर्द्धरात्रस्यरोहिणीयोगस्यप्राशस्त्यात्॥ मुहूर्तम
 पिलभ्येतेत्यादीनां चार्द्धरात्रयोगेषु ययत्नेन जयंतीव्रतं भिन्नमित्याहुः॥ तत्त्वं तु हेमा
 द्रिमते जयंतीव्रतं भिन्नमेव॥ उदये चाष्टमीत्यस्य तेन जयंती परत्वोक्तेः॥ किंच॥ रोहिण्याम
 दशत्रे च यदा कृष्णाष्टमी भवेत्॥ तस्यामभ्यर्चनं शौरेर्हं तियापं त्रिजन्मजमिति विष्णुधर्मोक्तेः॥
 समायोगे तु रोहिण्यां निशीथे राजसत्तम॥ समजायत गोविंदो बालरूपी चतुर्भुजः॥ तस्मात्तं
 स्रजयेत्तत्र यथा विज्ञानुरूपतः॥ इति वह्निपुराणा चार्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वमवसीयते॥
 अतः कर्मणो यस्य यः कालः इत्यादिवचनात्पूर्वत्रैव प्राप्तेः॥ परदिने सतोपि रोहिणीयो
 गस्य न प्रयोजकत्वं॥ अन्यथा बुधवासरादेरपितत्वापत्तेः॥ किंच॥ जयंती शङ्खरात्रिशे
 षवचनः॥ अभिजिष्णामनक्षत्रं जयंतीनामशर्वरी॥ मुहूर्तौ विजयो नाम यत्र जातो ज
 नार्हन् इति हेमाद्रौ ब्रह्मांडपुराणात्॥ तेन तद्योगि रोहिण्यां गोरात्वान्न व्रतभेदः
 ॥ वासरे वा निशायावेति तत्कौमुतिकमायेन निशीथयोगस्यैव स्तुत्यर्थः॥ श्वर्दिने अर्द्ध
 रात्रयोगाभावे वा प्राशस्त्यर्थमिति आहुः॥ अन्ये तु यद्यपि दिवा वायदिवा रात्रौ नास्ति चेद्दो
 हिणी कला॥ रात्रिपुक्ता प्रकुर्वीत विशेषेणोदसंयुतामित्यनेन रोहिणीयोगाभावेऽर्द्धरात्र
 व्याप्तेर्ग्राह्यतोक्ता तथापि यस्मिन् वर्षे जयंती योगो नास्ति तत्र जयंतीव्रतलोपे प्राप्तेः अ
 मीमात्रेऽपि जयंतीव्रतं कार्यमित्येव परमिदमिति तदाशयः॥ अत्र हि सत्रायागूर्यविश्व
 जितायजेता एवामसंभवे कुर्यादिति वैस्वानरीं हि जइति वदो रोहिणीयोगाभावे विधानात्
 त्कार्यापत्तिः स्पष्टैव॥ अतएवोक्तं जयंतीनामशर्वरीति॥ यत्रुक्तांदा॥ उदये चाष्टमी किं
 चिन्नवमी सकलायदि॥ भवेत्तु बुधसंयुक्ता प्राजापत्यर्क्षसंयुता॥ अपि वर्षशतेनापिलभ्य
 ते वाथवानवेति यच्च यागैः॥ तेन योनिगतानां तु तेन त्वं नाशितं तु तैः॥ यैः कृताश्रावरोमा
 सि अष्टमी रोहिणीपुता॥ किंपुनर्बुधवारं रासो मेनापि विशेषतः॥ किंपुनर्नवमीपुक्ता कु
 लकोत्प्राप्तुमुक्तिदेति तदनादिविषयः॥ उपवासाश्रवणादित्यनेन तदर्थः॥ जयंती पर
 मिति हेमाद्रिः॥ उदये चंद्रोदये रतिकेचित्॥ तन्ना॥ चंद्रोदयसत्त्वे असंदेहान्नवमी सकले
 त्ययोगान्मानाभावाच्च॥ तेन श्वर्धुः सप्तमी विदेपरदिने सूर्योदये घटिकापि ग्राह्या॥ श्व
 विहाष्टमी तियामी क्तेरित्युक्तं॥ अतो न व्रतभेदो नाप्यनर्माव इत्युक्तं॥ गोशक्ता॥ नवमी स
 यपरमिदं वचनं॥ नवमी सकलायदीति विशेषोक्तेः॥ एतत्पूर्वदिने जयंत्यभावपरमित्या
 हुः॥ जयंत्यादिसर्वायवा दोयमित्याचार्यचूडामरपादयः॥ वयं तु सत्यं व्रतभेदा लोकास्तु
 जन्माष्टमीमेवानुतिष्ठति॥ न हि श्रावरो वानमस्येवारी हिणी सहिताष्टमी यदा कृष्णा
 नरेर्लब्धा सा जयंतीति कीर्तिता॥ श्रावरो न भवेद्योगो न भवेत्तु भवेद्भुवमिति॥ माधवीपेव
 शिष्टसंहितोक्तापि भाद्रे जयंती केनापि क्रियते॥ यद्वा गुणात्फलं सप्तमे ब्रह्मवर्चसकाममु
 पनयेदिति वदित्यनेन तन्ना॥ नित्यत्वानुपपत्तेः॥ अत्र गोरासुखचंद्राभ्यामेक एव मास

रन्त्ये॥ तन्ना॥ एकवाक्ये उभयनिर्देशो वा शब्दयोर्गोता॥ अतो जयंती व्रतस्यापि निम्न
त्वादपवा सदयं कार्यमिति ब्रूमः॥ अतएव हेमाद्रिमदनरत्नादौ जन्माद्यमीव तं जयं
ती व्रतं च भिन्नमुक्तं॥ भिन्नकालत्वात् सर्वथा तावदन्तर्भावो नेति सिद्धं॥ यद्यपि सर्वथा
रावात्मापि रोहिणीपुनैव कार्यं त्रिंशत्प्रांतां तत्प्रतीयते॥ तदपि जयंती यरमेव॥ इदं
च काम्यमेवेत्यन्तं भट्टः॥ तदूषणं हेमाद्रौ नेयम्॥ नित्यकाम्यमिति तु बहवः॥ ननु प
थाविष्णुष्टं खलयोगेन श्रवणाद्वा दशी वामनं जयंतीत्यादिसर्वसिद्धियथावैकादशी स्व
त्वापि परा॥ तया॥ कलाकाशमुहूर्त्तपियदाशुष्माद्यमीति थिः॥ नवम्यां संवत्सा
स्यात्सप्तमीसंपुत्ता नहीत्यादिवचनाददोषादिवद्योगाधिक्ये फलाधिक्यात्परं वज्रमा
द्यमीपुनैति चेत्॥ चार्त्तमात्यन्तं हि तत्र व्रतभेदोदयोर्नित्यत्वे ह्योरकरणोदयो वाप्युतः
॥ इह त्वेनेस्त्रिभिर्हेतुभिः संज्ञाभेदाद्भेदात्कालभेदाच्चोपवासभेदः स्पष्ट एव॥ ए
कदेव तत्वाच्छ्रवणाद्वा दशी वज्रया रणालोपदोयोपि॥ तेन व्रतद्वयमेव युक्तं॥ ह्योर
पिनित्यत्वात्॥ केचित्तु॥ त्रैतायाद्वा परे चैव राजनरुतपुगे तथा॥ रोहिणीसहिता चैव
विदग्धिः समुद्योविता॥ अतः परं महीपालसंप्राप्ता तामसेकलौ॥ जन्मनो वा सुदेवस्य भ
विता व्रतमुन्नममिति॥ हेमाद्रौ बन्दिपुराणात्॥ कलौ जन्माद्यमीव तमेव न जयंती व्रत
मिमाहुः॥ तन्ना॥ तामसेकलावित्युक्तेः॥ परमश्रेयो हेतोरस्य कलौ पापिनादुर्ध्वं भवमु
च्यते॥ तेन कलौ तामसानकारिष्यंति किं तु धर्मा एवेत्यर्थः॥ अस्या श्रद्धा श्रवणं
चाराभविष्यंतिकलौ पुगेत्तादौ विधिकल्पनाय तैः॥ अत्र निशीथवेध एव याहः॥ सर्वो
क्तवचनेषु तस्येव मुख्यकालोक्तेः॥ अद्यमीशिवरात्रिश्च घट्टरात्रादधो यदि॥ दृश्यते
घटिकाया सा सर्वविदाप्रकीर्ततेति॥ माधवीये पुराणान्तरात्॥ अर्द्धरात्रे रोहिण्या प
दाशुष्माद्यमी भवेत्॥ तस्या मभ्यर्चने शीरे हंति पापं त्रिजन्मजमिति भविष्योक्तेः॥ अद्य
मी रोहिणीपुक्ता नित्यं देह्यते यदि मुख्यकालरतिरुत्पातस्तु ज्ञातो हरिः स्वयमिति वसि
ष्ठं संहितोक्तेः॥ तत्राद्यमीदिधारोहिणीरहितानपुत्ता च॥ आद्यापि चतुर्दशी॥ सर्वे धुरे व॥
निशीथयोगिनी परे धुरे वोभये धुरनुभये युश्चि॥ तत्राद्ययोरसंदेह एव॥ कर्मकालव्याप्तेः॥
जन्माद्यमी रोहिणी च शिवरात्रिस्तथैव च॥ सर्वविदेव कर्त्तव्यातिथिभाते च पारणमिति भृगु
क्तेः॥ अस्मात्केवलरोहिण्यपवासीपिसिद्धः॥ अत्ययोः परे वा प्रातः संकल्पकालव्याप्तेर
धियात्॥ वज्रनीयाप्रयत्नेन सप्तमीसंपुत्ताद्यमीति॥ ब्रह्मवैवर्त्तच॥ सवमं शतं समव्या
प्रावपि॥ विषमव्याप्ताधिक्येन निर्णयः॥ रोहिणीपुत्तापि चतुर्दशी॥ सर्वे धुरे वनिशीथे रो
हिणीपुत्ता परे धुरे वोभये धुरनुभये युश्च॥ अत्राद्याद्ययोरसंदेहः॥ कार्यविदापि सप्त
म्यारोहिणीरहिताद्यमीति पापीकैः॥ जयंती सर्वविदाया मुपवासं समाचरेदिति गारु
डात्॥ सप्तमीसंपुत्ताय म्यां निशीथे रोहिणीयदि॥ भविता साद्यमीपुराणायावच्चंद्रिवा
कराविति बन्दिपुराणाच्च॥ द्वितीये त्वसंदेह एवा॥ तृतीयपक्षे परे व॥ वज्रनीयाप्रयत्नेन

सप्तमीसंपुताष्टमीपरेहि॥संक्रसापिनकर्त्तव्यासप्तमीसंपुताष्टमीतिब्रह्मवेवर्त्तन्॥चतु
र्थ्यपित्रेधा॥शर्व्वेद्युर्निशीथेष्टमी॥परेहिरोहिणीपरेद्युरष्टमीशर्व्वेहिरोहिणी॥उभयेद्युर
भयस्यनिशीथासंवधोवेति॥आद्येपरेद्युर्जयंतीयोगस्यसत्वात्यरेवेतिमाधवः॥तदुक्तंते
नैव॥यस्मिन्वर्धेजयंत्याख्योयोगोजन्माष्टमीतदा॥अतर्भूताजयंत्यास्यादृष्टयोगप्रा
शस्तितरति॥शर्व्वविद्वाष्टमीयानुउदयेनवमीदिने॥सुहर्त्तमपिसंपुक्तांसंशरणीसाष्ट
मीभवेत्॥कलाकाष्टामुहूर्त्तापियदाकृष्णाष्टमीतिथिः॥नवम्यांसेवयाद्यास्यात्सप्त
मीसंपुतानहीतिप्राप्तोक्तेश्च॥केचित्तुहेमाद्रावष्टम्याःप्राधान्यात्तस्याश्वशर्व्वेद्युःकर्म
कालव्यापित्वात्शर्व्वेव॥याप्तुंशर्व्वेहिनिशीथेष्टम्यभावेत्तेयं॥अतर्भावोक्तिसुमू
खधंभ्रणमात्रमिमाहुः॥अन्येनुशर्व्वविद्वाष्टमीतिवाक्येजन्माष्टम्यांस्वर्य्योदयेसप्तमी
वेधनिषेधात्॥कलायटिकामात्राय्योदपिकीयाद्या॥कार्य्यविद्वापिसप्तम्येतिजयं
तीयरम्॥जयंत्यांशर्व्वविद्वाद्यामुपवासंसमाचरेदित्येकवाक्यत्वात्॥तत्रापिद्वयोर्नि
त्यत्वात्कालभेदाच्चोपवासद्वयंभवत्येव॥यदातुकेवलाष्टमीशुद्धाधिकानदात्मागहे
तोःसप्तमीवेधस्याभावान्शर्व्वेव॥यदिवाविद्वन्नातदापरदिनेयाद्यातियेरभावान्शर्व्वे
व॥एवंसर्वाण्योदपिकवाक्यानि सप्तमीवेधपरणि॥येनुजन्माष्टमीशर्व्वविद्वांसक्र
हांसकलामपि॥विहायनवमीशुद्धादिशुपवासवदिमाहुः॥नेनिर्मूलत्वादुपेक्ष्याः॥मु
हूर्त्तमपिसंपुक्तेतिरोहिणीयोगेएवमाजन्तोक्तैः॥तिथ्यंतेपारणवाक्यानांनिर्व्विषय
त्वायत्ते॥नचजयंतीपरणि॥शुद्धाधिकपरणिवातानि॥भृम्वाद्यैःशर्व्वविद्वाष्टम्याम
पितिथ्यंतेपारणीक्तैः॥तेनकलाकाष्टेतिवाक्यांतरवशान्नजयंतीपरमेतत्॥तत्त्वन्तु
अष्टम्याःकर्मकालव्याप्तेर्हिवावायदिवारात्रौनास्तिचेद्दोहिणीकला॥रात्रिपुक्ता
प्रकुर्वीतेतिशर्व्ववाक्येरोहिणीयोमाभावेयाद्यत्वोक्तैर्वचनात्कर्मकालव्यापिनान्त्या
क्ताशर्वापरवात्मापिरोहिणीपुताजयंत्यांयाद्या॥माधवमदनरत्ननिर्णयाष्टतानंत
भट्टगोउमैथिलग्रंथादिष्वप्येवमिति॥पुक्तंनुउपवासद्वयकार्य्यम्॥द्वयोर्नित्यत्वादि
तिवयं॥अंसयोःपरैव॥सप्तमीसंपुताष्टम्यांभूत्वाऋक्षंहिजोत्तम॥प्राजायत्यंदितीये
हिमुहूर्त्तार्द्धभवेद्यदि॥तदाष्टयामिकंपुरणंप्रोक्तंवासादिभिःपुरेतिस्कांदात्॥मुह
र्त्तनापिसंपुक्तासंशरणीसाष्टमीभवेत्॥किंपुनर्नवमीपुक्ताकुलकोस्यास्तुमुक्तिदेति
पायाचेतिदिक्॥निंवादिन्योपासकालु॥जन्माष्टमीरामनवमीशिवरात्र्यादौशर्व्वे
हिकर्मका॥लीनांतिथित्यक्ताहितिमुहूर्त्तपरेवतिथिर्याद्या॥उदयव्यापिनीयाद्या
कुलेतिथिरुयोषणे॥निंवाकोभगवान्येषांवाङ्छितार्थफलप्रदर्शति॥हेमाद्रौमा
न्योक्तमुक्ति सप्तमीव्रतेभविष्योक्तेरित्याहुः॥तन्न॥यदिद्वितीयेदिवसेनुऋक्षतिथ्यो
र्ध्वजिःस्यान्नतदोपवासः॥शर्व्वेप्रकुर्यादिवसेद्वितीयेदिनेशभक्तेयतदाव्रतायमिति॥
मत्स्यवाक्येनतत्रैवोपसंहारत्॥सर्वाथत्वेमानाभावान्॥ऋक्षतिथ्योर्हस्तसप्तम्योः॥

अथवाऋषियंचम्यादीतदायन्तिः॥शिष्टाचारानेतिचेन्॥तस्यन्यायवचोविरोधे
यत्वात्॥रदानींकापिनिवाकीयासनाभावाच्चेति संस्यः॥पारंगतु॥तिथिरष्टयुगं
हेतिनसत्रचचतुर्गुणं॥तस्मान्मयत्नतःकुर्यात्तिथिभातेचपारणामितिब्रह्मवैवर्ती
॥तिथ्यर्क्षयोर्दक्केदोनसत्रांतेमथापिवा॥अर्द्धरात्रेयवाकुर्यात्पारंगत्वपरिहनी
तिहेमाद्रौवचनाच्चार्द्धरात्रेषुभयांते॥अन्यतरांतेवेतिमुख्यःपक्षः॥सर्वेष्वेवोपवासि
मुदिवापारणामित्यत्रतित्रह्रवैवर्तत्वमविषयं॥दिनेमुख्यकालालाभेऽन्यतरांते
वाज्ञेयम्॥गोशु॥नरात्रौपारंगंकुर्यादनेवेरोहिणीव्रतात्॥तत्रनिश्चयितकु
र्यादङ्गीयित्वामहानिशामितिब्रह्मादपुराणाद्वात्रोसार्द्धप्रहरमध्येकार्यं॥महानिशा
नुविज्ञेयामध्यममध्यमयोः॥तथा॥मध्यमप्रहरमात्रेविज्ञेयानुमहानिशेतिस्म
त्यतरात्॥कल्पतरौमदनरत्नेचेवाकामधेनौगर्गस्तु॥महानिशानुविज्ञेयामध्य
मप्रहरद्वयमित्याह॥वृद्धशान्तपस्तु॥महानिशाद्वेष्टिकेरात्रौमध्यमयामयोरि
त्याह॥वेदयाठयरमेतदित्ये॥महानिशायामन्यतरांतेतृतीयदिनेपारंगं॥अप
रेहनीतिपारंगोत्तरदिनपरन्वात्॥जयंत्यामुभयांतायेसुरादिनाहः॥तत्तनुम
हानिशातोर्वागन्यतरांतलाभेमहानिशानिवेधः॥महानिशायामेवलाभेत्त्रैवपा
रणामितिसर्ववेदजयंतीपरं संयोगस्योपोष्यत्वात्॥जन्माष्टम्यातिथ्यंतमात्रेपारंगं
॥अशक्नोतुवह्निपुराणो॥भातेकुर्यात्त्रिथीर्वापिशरुंभारतपारणामिति॥गा
रुडेविष्णुधर्मेच॥जयंत्यासर्वविद्यायामुपवासंसमाचरेत्॥तिथ्यंतेवोत्सवांतेवा
त्रतीकुर्वीतपारणामिति॥अशक्नोतुतिथ्यंतेतिथिभांतेवापारंगयत्रचोदितं॥
यामत्रयार्द्धगामित्यां प्रातरेवहियारणा॥सद्योत्सवांतः॥तिथ्यंतेवोत्सवांतेवात्र
तीकुर्वीतपारणामितिकालादर्शोक्तैश्चेतिसंक्षेपः॥अष्टम्यांविशेषीहेमाद्रौभवि
ष्ये॥ततीष्टम्यातिलैःस्नातीनद्यादौविमलेजले॥सुदेशे शो भनकुर्यादेवकाःस
तिकागृहं॥तन्मध्येप्रतिमास्थाप्यासाचाप्यष्टविधास्पृजा॥कांचनीराजनीतापी
थेत्त्रिलोमृन्मयीतथा॥वासींमणिमयीचैववर्गीकैर्लिखितायवा॥सर्वलक्षण
संस्मर्यायर्ष्यकैंचपटावृते॥देवकीनेत्रचैकस्मिन्प्रदेशेस्तिकागृहे॥प्रसूतांच
प्रसूतांचस्थापयेन्मचकोपरि॥मांनत्रवालकंमुप्रयर्ष्यकेस्तनयापिने॥यशोदांत
त्रचैकस्मिन्प्रदेशेस्तिकागृहे॥तद्वचकल्पयेन्मार्त्यप्रसूतवरकनकां॥कश्यपो
वसुदेवोयमदितिश्चैवदेवकी॥शेषीवैवलंभद्रैःपंचशोदाक्षितिरन्वभूत्॥नंदःप्र
जापतिर्दक्षोगर्गश्चापिचतुर्मुखः॥गौर्धेनुःकुंजरश्चैवदानवाःशस्त्रपाशायः॥ले
खनीयाश्चतत्रैवकालियोयमुनाहृदे॥रत्येवमादियत्किंचिच्छक्यतेचरितंमम॥
लेखयित्वाप्रयत्नेनप्रजयेद्भक्तिनम्बरः॥मंत्रैरानेनकौतेयदेवकींप्रजयेन्नरः॥
गायहिःकिन्नराद्यैःसततपरिचृतावेणुवीणानिनादैःशृंगारादर्शकुंभप्रवरचत

करैः किं करैः सेव्यमाना ॥ पर्वके स्वास्तु ते यामुदित नरमुखी पुत्रिणी सम्पगाले सा देवी दे
वमाता जपति सुतनया देवकी कांत रूपा ॥ पादौ संवाहयंती श्रीदेवक्या श्ररणांतिके ॥ नि
वस्मयं कजेष्ट्या नमो देव्यै श्रिये रति ॥ शंखेतोयं समादाय स पुष्पकुशचंदनं ॥ जानु
भ्यां धरणी गत्वा चंद्रायार्घ्यं निवेदयेत् ॥ अर्द्धरात्रे वसोर्द्धरात्रे पातयेद्दुःसर्पिषा ॥ नाशिव
र्द्धरात्रे वस्त्रीनामादेः करणं मम ॥ ततो मंत्रेण वेदघाचंद्रायार्घ्यं समाहितः ॥ क्षीरोदा
रावसंभूत अत्रिनेत्रसमुद्भव ॥ गृहणार्घ्यं शशं केमरो हिरण्यसहितो मम ॥ ज्योत्स्ना
यनेतमस्तुभ्यं नमस्ते मोतिषां यते ॥ नमस्ते रोहिणी कांत अर्घ्यं नः प्रतिगृह्यतां ॥ यथा
पुत्रं हरिलब्धा प्राप्ता ते निर्हृतिं परं ॥ तामेव निर्हृतिं देहि सुपुत्रं दर्शय स्वमे ॥ इति देवक्य
र्घ्यः ॥ ततः पुष्पांजलिं दत्वा यामेयामे प्रक्षजयेत् ॥ प्रभाते ब्राह्मणान् शक्त्या भोजयेद्भ
क्तिमान्नरः ॥ ॐ नमो वासुदेवाय गोब्राह्मणहिताय वशातिरस्तु शिवं चास्तु रस्युक्ता
मां विसर्जयेत् ॥ इदं प्रतिमासकृद्वाष्टम्यामयुक्तं मदनरत्ने वन्दिपुराणे ॥ प्रतिमासं
च तेष्टजामष्टम्यायः करिष्यति ॥ मम चैवाखिलान् कामान् ससंप्राप्त्यत्पसंशयं ॥ त
था ॥ अनेन विधिना यस्तु प्रतिमासं नरेश्वर ॥ करोति वत्सरं पूर्णं यावदागमनं हरेः ॥

दद्याच्छ्रद्धां ससंश्रुतिं गोभीरैर्नैरलंकृताम् ॥ इति जन्माष्टमी

व्रतम् ॥ भाद्रमावास्यायां कुशग्रहणमुक्तं हेमाद्रौ हारीतेन ॥ मासेन भस्यमावास्या त
स्यादर्भोचयो मतः ॥ अयातयामास्ते दर्भा विनियोज्याः पुनः पुनः ॥ नभाः आवराः तेन
दर्शात् मासे जन्माष्टम्यन्तरदर्शो लभ्यते ॥ मदनरत्ने तु ॥ मासेन भस्यमावास्या तस्याद
र्भोचयो मत इति मरीचिवाक्यमुक्तम् ॥ नभस्यो भाद्रपदः ॥ तेन महालयान्तर्गतदर्शो ल
भ्यते ॥ गौरामुख्यचंद्राभ्यामेक एव दर्श इत्यने ॥ भाद्रपदमुक्ता नृतीयायां हरितालि
काव्रतं तत्र परायाद्या ॥ सुहर्षमात्रसत्वे पिदिने गौरीव्रतं परे ॥ सुहाधिकायामप्येवंग
रायोगप्रशंसनादि प्रतिमाधेवीकैः ॥ आधामधुश्रावणिका कज्जली हरितालिका च
तुर्थी मिश्रिता स्त्रीभिर्दिवान् कं विधीयते ॥ नृतीया नभसः शुक्तामधुश्रावणिका स्म
ता ॥ भाद्रस्य कज्जली कृष्णा शुक्ता च हरितालिकेति ॥ दिवी दासो दाह तव चनाच्च ॥
भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां सिद्धिविनायकव्रतम् ॥ तत्र मध्याह्नव्यापिनी याद्या ॥ प्रातः शुक्ल
तिलैः स्नात्वा मध्याह्ने प्रक्षजयेन्नृयेति ॥ हेमाद्रौ भविष्यते त्रैवक्षजोक्तेः ॥ मदनरत्ने प्ये
वम् ॥ परदिने एवं शीतसाकल्येन वाममध्याह्नव्याप्ता भावे सर्वयक्षे सुखी याद्या ॥ ना
याचवहस्यति ॥ चतुर्थी गणनायस्यमावृविद्वाप्रशस्यते ॥ मध्याह्नव्यापिनी चेत्स्या
त्परतश्चेत्परेह्यतीति ॥ मावृविद्वाप्रशस्ता स्याच्चतुर्थी गणनायके ॥ मध्याह्ने परतश्चे
त्स्यान्नागविद्वाप्रशस्यते ॥ इति माधवीयं स्मृतं तत्राच्च ॥ तत्र गौरीशरूपं स्कां दे ॥ एक
दंतं शूर्यकर्णनागपत्नीयवीति नम ॥ याशंकुशधरं देवध्यायेत्सिद्धिविनायकमिति
॥ यंरविभौमयोरिति प्रशस्ता ॥ भाद्रशुक्लचतुर्थीयाभौमेणार्केण वा पुता ॥ महती सा ॥

त्रविघ्नेशमर्चिन्वेष्टनभेनरः॥ इतिनिर्णयानुतेनारहोक्तेः॥ अत्रच
ददर्शनंनिविहम्॥ तथाचापार्धे मार्कंडेयः॥ सिंहादित्येष्टकंपक्षेचतुर्थीचंद्रा
रीने॥ मिथ्याभिह्वरांकुर्वीत्रस्मान्पश्येन्नतंतदेति॥ चतुर्थीनपस्येदित्यन्वयः॥
प्रधानक्रियान्वयलाभात्तेनचतुर्थीमुदितस्यपंचम्यान्निषेधः॥ गीशम्वयवमा
हः॥ पराशरोपि॥ कमादित्येचतुर्थीतुष्टुक्तेचंद्रस्यदर्शनम्॥ मिथ्याभिह्वरांकु
र्वीत्रस्मान्पश्येन्नतंतदा॥ तदोषशांतयेसिंहः प्रसेनमिति वैयंठेदिति॥ श्लोकस्तु॥ वि
स्तुपुरारो॥ सिंहः प्रसेनमवधीतसिंहोजाववताहतः॥ सुकुमारकमारोदीस्तवसेस
स्यमेतकरिति॥ भाद्रशुक्लपंचमीऋषियंचमी॥ सामधान्हमापिनीया
द्या॥ राजात्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नमापिनीतिथिरितिमाधवीयहारीतोक्तेः दिनहये
तत्वे हेमाद्रिमतेपरा॥ सितापरपुतास्यान्पंचमीतिदीपिकोक्तेः॥ माधवमतेष्व
पुग्मवाक्यानिर्णयस्तुपुक्तः॥ ऋषियंचमीषष्टीपुतेतिदिवोदासः॥ अत्रऋषीन्
प्रतिमासुसजयित्वाऋषभूमिजशाकेनवर्त्तनम्॥ एवंसप्तवर्षाणिक्त्वा सप्रकुं
भेषुप्रतिमाः संस्रज्यपरिहितमंत्रेणाष्टोत्तरशततिलाहृतीहृत्वा सप्तब्राह्मणावभो
जयेदितिनिर्णयानुते॥ भाद्रशुक्लषष्टीसूर्य्यषष्टीसासप्तमीपुतेतिदिवोदासः
॥ शुक्लेभाद्रपदेष्टांस्नानंभास्करसजने॥ प्राशनंयचगवस्यअश्वमेधश्लाधिक
मिति वचनात्कल्पतरौभविष्ये॥ येषभाद्रपदेमासिषष्टीस्याभ्द्रतर्षभा॥ योस्याय
श्यतिगांगेयंदक्षिणायथवासिने॥ ब्रह्महत्यादियायेस्तुमुच्यतेनात्रसंशयः॥ गांगेय
स्वामिकार्तिकेयः॥ भाद्रशुक्लाष्टमीहर्वाष्टमीसाष्टमीमाहा॥ आवरीद
र्शनवमीदूर्वाचैवहताशनी॥ सर्वविदातुकर्त्तमाशिवरात्रिर्वलेर्दिनमितिहेमाद्रौ
हयमोक्तेः॥ शुक्लाष्टमीतिथिर्यातुमासिभाद्रपदेभवेत्॥ दूर्वाष्टमीतुसाज्ञेयानोत्तरा
साविधीयतर्तिपुराणसमुच्चयाच्च॥ पत्रा॥ गृहत्रैरोद्दिशोष्टम्याष्टवायदिवापरा॥
दूर्वाष्टमीतुसाक्याम्येष्टामूलचवर्जयेदिति॥ तत्रैवपरकार्येयुक्तं॥ तत्सर्वदिनेमे
ष्टादियोगेष्टम्यम्॥ हर्वाष्टमीसदात्माज्याम्येष्टामूलसंयुता॥ तथा॥ रेदृष्ट
जिताहर्वाहंस्यपमानिनामथा॥ भर्तुरासुहृदामूलेतस्मानापरिवर्जयेदिति॥ तत्रैवत
न्निषेधात्॥ रदमगस्त्यादयेकमार्केचनकार्यं॥ शुक्लेभाद्रपदेमासिदूर्वासंज्ञातथाष्टमी
॥ सिंहाकेयवकर्त्तव्यानकन्याकेकदाचना॥ सिंहस्थोत्तमासूर्य्यमुदितेमुनिसत्रमे॥
इतिमदनरत्नेष्ठादीक्तेः॥ अगस्त्यउदितेतातसजयेदृष्टनोभ्द्रवा॥ वैधव्यपुत्रशो
कचंद्रशवर्षाणियंचवेतितत्रैवदोयोक्तेः॥ भाद्रशुक्लाष्टम्यामगस्त्योदयेभाविनिस
ति॥ सर्वकृष्णाष्टम्यामेवकुर्व्यादितिहेमाद्रिः॥ दीपिकाप्येवं॥ उदंचत्रतस्त्रीणांनित्यं॥ या
तसजयतेदूर्वामोहादिहयथाविधिः॥ त्रीणिजन्मानिवैधव्यंलभतेनात्रसंशयः॥ तस्मा
त्संज्ञनीयासाप्रतिवर्षवधूजनेरितिपुराणसमुच्चयात्॥ परांमेष्टादिकंविनाष्टमीन

लभ्यते॥ तदा तत्रैवोक्तं॥ कर्तव्याचैकभक्तेन ज्ञेयमूलं यदा भवेत् दूर्वामभ्यर्चयेद्भक्त्या नवं
 ध्यदिव संनयेदिति॥ अत्र विधिर्मदनरत्ने भविष्ये। शुचौ देशे प्रजातायां दूर्वायां ब्राह्मणोत्त
 म॥ स्थाप्य लिङ्गं ततो गंधैः स्रग्धैर्दूये स्समर्चयेत्॥ दध्यक्षतेर्हि जप्तेष्टं अर्घ्यं दद्यात्त्रिलोचने
 ॥ दूर्वाशमीभ्यां विधिवत्सजयेच्छ्रद्धयान्वितः॥ मंत्रस्तु॥ त्वं दूर्ध्वं मृतजन्मा सिवंदितासि सु
 रासुरैः॥ सौभाग्यं संततिदेहि सर्वकार्यं करीभव॥ यथाशास्त्राप्रशास्त्राभिर्विस्तृतासि म
 हीतले॥ तथाममापि संतानं देहित्वं मजरामरमिति॥ अत्रानत्रियं कं भक्षयेत्॥ अनत्रि
 यं कं मश्रीयाद नंदधिफलं तथा॥ अक्षारलवसां ब्रह्मन् श्रीयान्मधुरान्वितमिति तत्रैव।
 भविष्योक्तेः॥ भाद्रपदेऽधिमासे सति निर्णयदीये स्कां दे॥ अधिमासे तु संप्राप्तेन भस्म्य उ
 दये मुतेः॥ अर्घ्यां कृद्दूर्वां व्रतं कार्यं परतो नैव कृत्तुं चित्॥ अत्रैव ज्ञेया प्रजोक्ता माधवी
 ये स्कां दे॥ मासि भाद्रपदे शुक्लपक्षे ज्ञेयं दूर्ध्वं संपुतारात्रियं स्मिन्दिने कुर्याज्ज्ञेयायाः प
 रिस्रजनमिति॥ इयं ज्ञेया योगवशेन सर्वा यरावाग्राह्या॥ दिनद्वययोगे यरा॥ सर्वेन्द्रिरा
 त्रियोगे सर्वे व॥ नवम्या सह कार्या स्यादष्टमी नात्र संशयः॥ मासि भाद्रपदे शुक्लपक्षे ज्ञेयं
 दूर्ध्वं संपुता॥ रात्रियं स्मिन्दिने कुर्याज्ज्ञेयायाः परिस्रजनमिति तत्रैवोक्तेः॥ अस्यापवादः
 यस्मिन्दिने भवेज्ज्ञेया मध्याह्नाद्दूर्ध्वं मय्यगुः॥ तस्मिन् हविष्यं प्रजाचक्षुना चैतत्सर्वं वा स
 रे इदं केवलतिथौ न क्षत्रे चोक्तम्॥ तत्रायं केवलतिथौ कार्यं॥ अत्रयं केवलक्षेत्रं तदुक्तं मा
 त्स्ये॥ प्रत्यादिकं तिथ्या बुक्तं यज्ञेया देवतं व्रतं॥ प्रतिज्ञेया व्रतं यच्च विहितं केवलौ तु नि
 । तिथावेवाचरेदाद्यं द्वितीयं केवलक्षेत्रं इति॥ अतएव मदनरत्ने भविष्ये नक्षत्रमात्रे
 उक्तं॥ मासि भाद्रपदे पक्षे शुक्ले ज्ञेया यदा भवेत्॥ रात्रौ जागरणं कृत्वा एभिर्मंत्रैश्च
 जयेत्॥ इति॥ दाक्षिणात्यास्त्वर्क्षे एव कुर्वेति॥ हेमाद्रौ स्कां देयि॥ मासि भाद्रपदे शुक्ल
 पक्षे ज्ञेयं दूर्ध्वं संपुते॥ यस्मिन् कस्मिन्दिने कुर्याज्ज्ञेयायाः परिस्रजनमिति॥ तथा॥ मै
 त्रेणावाहयेद्देवी ज्ञेयायां न प्रस्रजयेत्॥ मूले विसर्जयेद्देवीं त्रिदिनं व्रतमुत्तममिति॥ मं
 त्रस्तु॥ एष्टे हित्वं महाभागे सुरासुरनमस्तुते॥ ज्ञेष्ट्वं सर्वदेवानां मत्समीपगता भवेत्पा
 वाहता मग्निवर्णा मिति॥ संस्रज्य ज्ञेयायैतेन मस्तुभ्यं ज्ञेयायैतेन मोनमः॥ शर्वायैतेन
 मस्तुभ्यं शंकर्यैतेन मोनमः॥ ज्ञेष्टे ज्ञेष्टे तयोनिष्ठे ब्रह्मिष्ठे सत्यवादिनि॥ एष्टे हित्वं म
 हाभागे अर्घ्यं गृह्ण सरस्वतीत्यर्थः॥ भाद्रपुक्तद्वादश्यां श्रवणायोरहितायां॥
 पारं कुर्यात्॥ आभाकासितपक्षे स्थितिदिवोदासोदाहृतवचनान्॥ उयोष्ये
 कादशीं मोहात्पारं श्रवणीयदि॥ करोति हंति तत्परां द्वादशद्वादशी भवमिति तत्रै
 व स्कां दाच्च॥ अस्य तत्रैव प्रतिप्रसवः॥ मार्कंडेयः॥ विशेषेण महीपालश्रवणं वर्द्धते
 यदि॥ तिथिस्थयेन भोक्तव्यं द्वादशीं लघयेन्न हीति॥ केचिन्नु॥ यदा त्वपरिहार्यो योगस्त
 दाश्रवणं न क्षत्रे त्रेधा विभक्ते मध्यमविंशतिघटिकायोगं त्यक्त्वा पारं कार्यं॥ तदुक्तं
 विष्णुधर्मे॥ शुनेश्च मध्ये परिवर्तने तिसृन्निप्रबोधपरिवर्तनमेव वर्ज्यमिति॥ केचिन्नु॥

चतुर्द्विभज्यमध्यपादहयवर्ज्यमाहः॥ अत्रमूलं चिंत्यं॥ अत्रैव विष्णुपरिवर्तनोक्तं
 कुर्यात्॥ संध्यायां विष्णुसंज्ञं प्रार्थयेत्॥ मंत्रस्तु॥ तिथितत्वे उक्तः॥ ३० वासुदेवजग
 न्नायप्राप्तेयं द्वादशी तवा॥ पार्थेनपरिवर्तस्वस्वस्वपिहिमाधवेति॥ अत्रैव शक्रं ध
 जोत्यायनमुक्तमपरांके गंगेरा॥ द्वादश्यानुसितेयस्ते मासि प्रोक्ष्य देतथा शक्रमुत्था
 पयेद्वाजनविश्वश्रवणवासवे॥ इयमेव श्रवणद्वादशी॥ तत्रैकादश्याद्वादशी श्रव
 णयोगे संवोयोष्या॥ एकादशी द्वादशी च वैष्णवमपितत्र चेत्॥ तद्विष्णुश्रृंखलनाम
 विष्णुसायुज्यरुद्रवेदिति॥ विष्णुधर्मी क्तेः॥ नारदीयेषु॥ संस्थेयैकादशी राजन्द्वा
 दशी मयि संस्थे शिवा॥ श्रवणं ज्योतिषं श्रेष्ठं ब्रह्महत्यां व्यथो हति॥ द्वादशी श्रवणस्य
 श्राव्यं शेदेकादशी यदि॥ स एव वैष्णवो योगो विष्णुश्रृंखलसंति त इति॥ हे माद्रो मा
 त्स्यो क्तेः॥ दिनद्वये द्वादशी श्रवणयोगे पिश्वी॥ निर्णीया मृतत्वहर्षीर्दमन्यापति
 ने॥ द्वादशी श्रवणस्य च स्थे शेदेकादशी यदि॥ तेन हे माद्रि मते एकादश्याः श्रवण
 योगाभावे पितद्युतद्वादशी योगमात्रेण विष्णुश्रृंखलं भवति॥ निर्णीया मृतमते तु॥
 श्रवणस्यैकादशी द्वादशीभ्यां योगे एव विष्णुश्रृंखलनान्यथेति॥ यदानिशीथानं
 तरं सूर्योदयावधिवाकलामात्रमपि श्रवणसंभवति तदा पिश्वी व॥ तदुक्तं तत्रैव
 नारदीये रमां प्रकृत्य॥ तिथिनक्षत्रयो र्योगो योगश्चैव न राधिया॥ द्विकलोपदिलभ्ये
 तसंज्ञे यो घृष्टयामिक इति॥ म्योगः॥ शिवरात्रादौ शिवयोगे आदिः॥ द्वादशी श्रवण
 स्य द्वादश्यापुण्यं तमातिथिः॥ ननु सति तसंयुक्ता तावत्पेव प्रशस्य तरति मद नरत्ने
 मात्स्याच्च॥ दिवोदासीये तु॥ रात्रे प्रथमपादे वैष्णवरां हरिबासरे॥ तदा हवीं मुपव
 सेत्प्रातर्भाते च पारणमित्युक्तं॥ इदं तु निर्मूलत्वात् सर्वविरोधाच्चोपेक्ष्यम्॥ इयं बुध
 वारेति प्रशस्ता॥ बुधश्रवणसंयुक्ता सेव चेद्वादशी भवेत्॥ अत्यंतमहती सा स्यादत
 भवति चाक्षयमिति हे माद्रो स्कांदात्॥ यानि तु यदति॥ उन्नरायाठ सभिश्चाश्वरात्रम
 ध्यान्द्वापिवा॥ आसुरीसेवता रास्याहंति पुण्यं पुराकृतं॥ उदयं आपिनीया स्याच्चो
 र्गाद्वादशिसंयुता॥ विश्वस्य संयुता स चेन्नैवोयोष्या शुभे शुभिरिमादीनि वचना॥
 नितानि निर्मूलानि॥ यदपि स्थूलार्थसरे॥ उदयं आपिनीया सेत्युक्तं॥ यच्च रह नार
 दीये॥ उदयं आपिनीया स्यात्श्रवणद्वादशी त्रनेरति॥ तद्यदा सुहाधिका द्वादशी यरदि
 ने एवोदये श्रवणयोगः पूर्वैर्हि च तद्विने काले योगस्तत्परं॥ दिनद्वये उदययोगे र
 वेंवसंशरीत्वात्॥ श्रवणद्वादशी त्रतनुद्वादश्याः श्रवणपुक्तायाः॥ अलाभे एकाद
 श्याश्चतुष्टुक्तायाः॥ लाभे तत्रैव कार्यं यदान प्राप्य ते ऋतं द्वादश्या वैष्णवं क्वचित्॥
 एकादशी तदोयोष्याया पद्मी श्रवणान्वितेति मद नरत्ने नारदीयोक्तं॥ यदा परैव
 संयुता तदा यरा तत्र शक्ते नोपवासहयं कार्यं॥ एकादशी मुपेक्ष्ये वद्वादशी समुपो
 सयेत्॥ न चात्र विधिलीयः स्यादुभयोर्देवतं हरिरिति भविष्योक्तं॥ यत्र विष्णुधर्मी

पारणांतं व्रतं ज्ञेयं व्रतांते विप्रभोजनं ॥ असमाप्ते व्रते सर्वे नैव कुर्याद् व्रतांतरमिति ॥
तदेतद्दिनपरम् ॥ अत्र गौः ॥ शृगुराजनुपरं काम्यं श्रवणाद्वादशी व्रतमिति ॥ स्थू-
लशीर्षवचनात् काम्यमेवेदं तेनाशक्तस्य नित्येकादशी व्रतमेवेति मन्यते ॥ द्वादश्यामुप-
वासेन शुद्धात्मानुपसर्वशः ॥ चक्रवर्त्तित्वमतुलं संप्राप्नोत्यनुलां श्रियमिति गौः ॥ विवंधे मा-
र्कडेयोक्तेः ॥ राक्षिणात्यास्तु ॥ एकादश्यां नरो भुक्त्वा द्वादश्यां समुपोषणात् ॥ व्रतद्वय-
कृतं पुराणं सर्वं प्राप्नोत्यसंशयमिति वाराहवामनपुराणोक्तेः ॥ श्रवणाद्वादशी व्रतमेवेत्याहुः-
भुक्तेति फलाद्याहारपरत्वनपरम् ॥ अन्नाश्रितानियायानिरतिनिषेधात् ॥ उपवासद्वयं क-
त्रेन शक्नोति नरो यदि ॥ प्रथमे हि फलाहारी निराहारो परे हनीति ॥ दिवोदासीये भविष्यो-
क्तेः ॥ अशक्नोतु ॥ गृहीतेकादशी व्रतो यस्य संप्रत्युक्तं मात्स्ये ॥ द्वादश्यां शुक्लपक्षे तु नक्षत्रं श्र-
वणं यदि ॥ उपोष्येकादशीं तत्र द्वादश्यां सजयेद्दरिमिति ॥ सजयेन्नक्षत्रवसेदिनार्थः ॥ अ-
गृहीतेकादशी व्रतश्चेदेकादश्यां भुक्त्वा द्वादश्यामुपवसेत् ॥ एवमेकादशीं भुक्त्वा द्वादशीं ॥
समुपोषयेत् सर्वं वासरं जं पुराणं सर्वं प्राप्नोत्यसंशयमिति नारदीयोक्तेः ॥ पारणांतु उभयांते-
न्यतरांते वा कुर्यात् ॥ तिथिनक्षत्रनियमेति धिमांते च पारणमिति स्कांदात् ॥ तिथिनक्षत्र-
संयोगे उपवासोपदा भवेत् ॥ पारणांतु न कर्तव्यं पावनैकस्य संक्षय इति नारदीयादिति
हेमाद्रिः ॥

यद्यप्यत्र नक्षत्रमात्रांते पारणां प्रतिभाति तथापि तिथिमात्रांते ज्ञेये ॥ न तु ऋक्षांते तिथि-
मध्येऽपि ॥ याः काश्चिन्निथयः प्रोक्ताः पुराणानक्षत्रयोगतः ॥ ऋक्षांते पारणां कुर्यात् वि-
ना श्रवणारोहिणीमिति विष्णुधर्मश्रवणां तमात्रे पारणानिषेधात् ॥ रोहिण्यानुभांते कु-
र्यान्निथेर्वापीति वह्निपुराणात् तदेतद्व्यस्तु ॥ न त्वत्रैव मस्तीति नक्षत्रांतो नु कल्पयति म-
दनरत्ने ॥ असंभवेत् ॥ तिथ्यंतेति धिमांते वा पारणां यत्र चोदितं ॥ यामत्र योर्धगा मिमांसा
तरे वहि पारोति ज्ञेया ॥ यत्र मदनरत्ने द्वादशी वृद्धौ श्रवणा वृद्धौ वा ॥ श्रवणांत एव पारणां
कुर्यात् ॥ पारणांतिथि वृद्धौ तु द्वादश्यामुदुसंक्षयात् ॥ वृद्धौ कुर्यात् त्रयोदश्यां तत्र दोषो नु
विद्यतरति वह्निपुराणादिसुक्रम ॥ तत्प्रकरणादेतस्यामेव श्रवणापुनैकादश्यां वि-
हितविजयैकादशी व्रतपरं ॥ ननु श्रवणाद्वादशी व्रतपरमिति मदनरत्ने गौः ॥ श्रवणा-
द्वादशी परमाहुः ॥ अत्र विधिर्मदनरत्ने विष्णुधर्म ॥ तस्मिन् दिने तथा स्नानं यत्र कचन ॥
संगमे ॥ तथा ॥ दध्योदनं पुनस्तस्यां जलसंस्पर्शं घटं हिजे वस्त्रं संवेष्टितं दत्वा रुद्रोपा नहमेव
च ॥ न दुर्गतिमवाप्नोति गतिमय्यां च विंदति मंत्रस्तु भविष्ये ॥ घटे जनार्दनं राजा मभिधाय
॥ नमो नमस्ते गोविंद बुधश्रवणा संतका ॥ अधीघं संक्षयं कृत्वा सर्वसौख्यप्रदो भव ॥ प्रीय-
तां देवदेवेशो मम संशयनाशनः ॥ वामनावतारनिमित्तो यवास्तु व्रतहेमाद्रौ भविष्ये ॥
द्वादश्यां स्तेविधिः प्रोक्तः श्रवणेन युधिष्ठिरा ॥ सर्वपापप्रशमनः सर्वसौख्यप्रदायकः ॥ ए-
कादशी यदा सा स्याच्छ्रवणेन समन्विता ॥ विजया सा तिथिः प्रोक्ता भक्तानां विजयप्रदे सु

पक्रम्य॥ अथकालेवद्वितीयेगतेसायुर्विणीभवेत्॥ सुखेनवमेमासिपुत्रंसावामनंहरिप्रि
 पायुक्ता॥ एतत्सर्वं समभवदेकादश्यामुधिष्ठिर॥ तेनेष्टादेवदेवस्य सर्वथा विजयातिथिः
 ॥ एषा सुष्टिः समाख्याता एकादश्या मया तवाश्वमेव समाख्याता द्वादशीश्रवणा न्विते।
 सुयसंहारादेकादश्यामेव॥ सुष्टिः फलं भागवतेषु मस्कंधेतुद्वादश्यां वामनोत्पत्तिरुक्ता
 ॥ श्रीगायाश्रवणाद्वादश्यामुहर्त्रे भिजिति प्रभुः यहनसूत्रतारायाश्रुत्तुल्यज्जन्मदक्षिणा
 द्वादश्यां सविता तिसृन्मध्यं दिनगतो नृय विजयानामसा मोक्ता यस्यां जन्मविदुर्हरेः ॥ श्री
 गायां चंद्रे अभिजिच्छ्रवणा प्रथमो शः ॥ गौडाश्रयेवं ॥ अत्र कल्पभेदाद्यवस्था ॥ तद्विधि
 श्राहेमाद्वावयिपुराणो ॥ नदीनां संगमे स्नायादचं येदत्र वामनं ॥ सोवर्णवस्त्रसंयुक्तं द्वा
 दशां गुलमुच्छ्रितम् ॥ ततो विधिवत्संज्ञया हिरण्मयेन यात्रेणादद्यादर्थं प्रयत्नतः ॥ नमा
 स्ते यमनाभाय नमस्ते जलशायिने ॥ तुभ्यमर्घ्यं प्रयच्छामि बालवामनरूपिणे ॥ नमः कमा
 लकिंजल्कपीतनिर्मलवाससे ॥ महाहविरसं धृतं स्तं धाय चक्रिरो ॥ नमः शार्ङ्ग
 सीरवाणां पाणये वामनाय च ॥ यज्ञभुक् फलदा त्रैवामनाय नमो नमः ॥ देवैश्च रामदे।
 वायदेवसंभूतिकारिणे ॥ प्रभवे सवदेवानां वामनाय नमो नमः ॥ एवं संप्रजयित्वा तद्वाद
 श्यामुदये रवेः ॥ अंगारसहितं तं ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ वामनः प्रतिशुक्लनिवामनो ह
 ददामिते ॥ वामनं सर्वतोभद्रं हि जाय प्रतिपादयेत् ॥ अनेन भद्रोप्याह ॥ श्रवणाद्वादश्यां
 जनार्दननामा विष्णुः स्यते ॥ श्रवणौकादश्यां वामनावताररति ॥ श्रवणापुनश्च द्वादश्या
 लामेन दशमीविद्यापिश्रवणापुताकार्या ॥ दशम्येकादशीयत्र सानो योष्या भवेत्तिथिः ॥ अ
 वरोननुसंयुक्ता सा चेत्यात्सर्वकामदेति वन्दिपुराणादिसुक्तं मदनरत्ने ॥ राजा च मध्यादे
 कार्या ॥ अहो मध्ये वामनो रामरमाविति सुलोकवचनात् ॥ भागवताच्च ॥ अत्रैव दुग्धत्र
 तं संकल्पयेत् ॥ तदुक्तदुग्धमाशुपुजे मासीति ॥ अत्रेदं चिंतयेत् ॥ दुग्धत्रते पायसादि वर्ज
 नवेति ॥ नेति केचित् ॥ न हि प्रकृतिवर्जने विकारवर्जनं युक्तं ॥ दधिघृतादीनामपि वर्जना
 पत्रैः ॥ न च यत्र प्रकृतिरसोपलंभस्तदुर्जनमिति वाच्यं ॥ मांसविकारस्योद्दध्यादेश्चाव।
 र्जनापत्रैः ॥ तस्माद्दध्यादिवत्पायसादिभक्ष्यमिति ॥ अत्र ब्रूमः ॥ यत्र विकारे प्रकृतिरसोप
 लंभस्तत्प्रत्यभिज्ञावातत्र विकारस्यापि निषेधः ॥ अस्ति च मांसविकारो मांसप्रत्यभिज्ञा मां
 संत्वनपायात् यत्र औद्भ्रं दध्यादेरनिषेधायतिरिति ॥ तच्च ॥ औद्भ्रमिति विकारतद्वितेन नि
 षेधानुत्थाववित्तानेश्वरः ॥ औद्भ्रमेकशकं स्त्रीरामारण्यकमया विक्रमिन् यत्र औद्भ्रमिति वि
 कारतद्विताच्छ्रुत्तुत्वादीनामपि निषेधरसाह ॥ नन्वेवं संचिन्त्य निर्दशावत्सा गोपयः परि
 वर्जयेदिति संधिमादिस्त्रीरनिषेधेपि दध्यादिग्रहणं स्यात् ॥ सत्यं मांसं वचनेन परनिषेधः
 न दारुणपरि शंखः ॥ स्त्रीराण्यामभस्याणि तद्विकाराश्चेत्तु दुग्धः ॥ संप्राज्ञं त्रं कुपीत्यय
 न्नेन समाहितरति ॥ त्रंते गोशूत्रपावकं ॥ तस्मात्पायसे दुग्धरसोपलंभाद्दर्जने ॥ अतएवा
 मिहापां दधिसन्नेपि माधुर्योपलंभात्पौरुषत्वमुक्तं मीमांसकेः ॥ तदुक्तम् ॥ यययवयनी

भूतमामिहेत्यभिधीयतरति॥दध्यादिषुतदभावादवर्जनमिति॥ इतिदुग्धव्रतं ॥
भाद्रशुक्लचतुर्दश्यामनंतव्रतं॥तत्रविषुहर्त्रीयौदपिकीयायेतिमाधवः॥तदुक्तं॥उदयेत्रिषु
हर्त्रीपियाद्यानंतव्रतेतिथिरिति॥मध्याह्नेभोज्यवेलायामिति॥कथायांश्रवणादुपरिहिदेवे
भ्योधारयतीतिवह्निकल्पनात्॥सजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्न्यायिनीतिथिरितिमाधवीयेव
चनान्मध्याह्न्यायिनीयायेतिनुदिवोदासः॥प्रतापमार्तंउप्येवं॥निर्णयामृतेनुघटिकामा।
त्राय्यौदपिकीयुक्तंतथाभाद्रपदस्यांतेचतुर्दश्याद्विजोत्तम॥यौर्णमास्याःसमायोगेव्रतंचानं
तकंचरेदितिभविष्योक्तेः॥षुहर्तमपिचेष्टाद्रेःशर्णिमायांचतुर्दशी॥संश्रणीतांविदुस्तस्यां
जयेद्विष्णुमय्यमितिस्कांदाचेति॥अत्रमूलचिन्म॥तत्तुविध्यर्थवादयोर्भिन्नार्थत्वेएक
वाक्यतायोगान्तिदिग्धेषुवाक्यशेषादित्यायेनशर्वापरावामध्याह्न्यायिन्येवमुख्या॥
माधवस्तु सामान्यवाक्यानिर्णयंकुर्वन्भातएवाअनंतव्रतस्यपुराणान्तरेष्वभावान्निव
धांतरेष्वभावाच्चवचननिर्मूलमेवेति॥द्वहेय्यौदपिकत्वेधर्णीत्वात्त्वेतिपुक्तं॥ अ
थागस्त्यार्थः॥ तत्कालोव्रतेहेमाद्रौभविष्ये॥कन्यायामगतेसूर्येअर्वावेसप्तमेदि
ने॥कन्यायांसमनुप्राप्तेष्वर्धकालोनिवर्तते॥तेनुदयोतरंसप्तदिनमध्येत्यर्थः॥यस्या
मे॥आसप्तरात्रादुदयाद्यमस्यदातव्यमेतत्कलनरेखा॥यावत्समाःसप्तदशथवास्युर
योर्धमय्यत्रवदंतिकेचित्॥यमस्यागस्त्यस्य॥उदयकालश्चदिवोदासीयेउक्तः॥उ
देतियाम्याहरिसंक्रमाद्रवेरेकाधिकेविंशतिमेष्टगस्त्यः॥सप्तमेस्तद्वयसंक्रमाच्चप्रया
तिगर्गादिभिरप्यभाशि॥अत्रविधिर्विस्मुरहस्ये॥काशयुष्यमयीरम्याकृत्वामूर्तिनुवा
रुणोः॥प्रदोषेविन्यसेन्नांतुशरीकुंभेस्वलंकृतां॥कुंभस्यांशजयेन्नांतुपुष्यधूपविलेयनेः
दध्यस्तवलिंदद्याद्रात्रौकुर्यात्प्रजागरम् सजाचवक्ष्यमाणार्घ्यमंत्रेणकार्यं॥प्रभाते।
तांसमादाययायात्पुण्यजलाशयंनिशावसानेतांपश्यन्जलांतेप्रतिमांसुनेः॥अर्घ्यदद्या
दगस्त्यायभक्त्यासम्यगुपोषितः॥ मात्स्येतु॥ अंगुष्ठमात्रंपुरुषंतथैवसौ
वर्णमन्यायतवाहदंडं॥शर्बकाशमपीत्वमशक्तौ॥चतुर्भुजंकुंभमुखेनिधायधान्यानि
सप्तांकुरसंयुतानि॥सकाशयुष्यास्तशुक्रियुक्तंमंत्रेणदद्याद्विजयुगवाय॥धेनुंवह्नी
रवतींचदद्यात्सवस्त्रघंटाभरणांदिजाया॥भविष्ये॥विरुद्धोसप्तधान्यैश्चवंशयात्रनिधा
पितैः॥सौवर्णीशैष्ययात्रेणताम्रवंशमयेनवा॥मूर्द्धिस्थितेननम्रेणजानुम्यांधरणीग
तः॥विस्मुरहस्ये॥अगस्त्यःस्वनमानेतिपठन्मंत्रमिमंसुनेः॥अर्घ्यदद्यादगस्त्यायशूदे
मंत्रविधिस्त्वयं॥काशयुष्यप्रतीकाशवह्निमारुतसंभवाभिन्नावरुणयोःपुत्रकुंभयोने
नमोस्तुते॥विंध्यद्विषयकरमेघतोयविषायह॥रत्नवस्त्रभदेवेशलंकावासनमो
स्तुते॥वातापिर्भसितोयेनसमुद्रःशोषितःपुरा॥लोयामुद्रायतिःश्रीमान्नयोसौतस्मै
नमोनमः॥येनोदितेनपायानिविलयंयानिव्याधयः॥तस्मैनमोस्तुत्वगस्त्यायसशि
व्यायसपुत्रिणो॥अगस्त्यःस्वनमानेतिविप्रोर्धविनिवेदयेत्॥राजपुत्रिमहाभागोऽहं

विपनिवरातने॥ लोयासुदेनमस्तुभ्यमर्थमेप्रतिगृह्यताम्॥ दत्तवैवमर्थकौरवप्रशियात
 विसर्जयेत्॥ अर्चितस्त्वयथाशक्त्यानमोगस्तुमहर्षयो॥ ऐहिकामुष्मिकीदत्वाकार्यसि
 हित्रजस्वमे॥ विसर्जयित्वागस्तुतेविप्रायप्रतिपादयेत्॥ अगस्त्योमेमनस्त्यास्तुअगस्त्यो
 सिन्धुष्टेस्थितः॥ अगस्त्योदिजसुरेराप्रतिगृह्णातुसन्ततः॥ दानमंत्रः अगस्त्यः सत
 जन्माधनाशयत्वावयोरया॥ अतुलेविमलसौख्यप्रयत्नत्वंमहासुने॥ प्रतिग्रहमंत्रः॥ वि
 द्मुरहस्यो॥ त्वजेदगस्त्यमुद्दिश्यधान्यमेकफलरसं होमकृत्वाततः यश्चादह्नयेन्मानव
 फलः॥ होमश्चार्थमेवैराज्येन॥ भविष्येदत्वायंसप्रवर्षाशिकमेरानेनयाउवा॥ ब्राह्म
 राः स्याच्चतुर्वेदः सत्रियः पृथिवीपतिः॥ वैश्येचधा न्यनिष्पत्तिः शूद्रश्चधनवान्भवेत्॥
 षावदपुश्चयः कुर्यात्सपरं ब्रह्मगच्छति॥ इत्यगस्त्यार्थः॥ भाद्रयोरीमा
 स्याप्रयितामहात्परास्वीनुद्दिश्यआदकार्यं॥ तदुक्तेहेमाद्रौ ब्राह्ममाकुंठयेयोः॥ नांदी
 सुखानां प्रत्यक्षकनाराशिगतेरवौ॥ योरीमास्यातु कर्तव्यं वराहवचनयथेति॥ नांदी॥
 सुखत्वं चोक्तं ब्राह्मे॥ यितायितामहश्चैव तथैव प्रतितामहः॥ त्रयोस्तु सुखोऽस्तेपि
 तरः परिकीर्त्तिताः॥ तेभ्यः सर्वतरायेच प्रजावंतः सुखेधिनाः॥ तेनुनांदी सुखानांदी स
 मुद्दिहिरितिकथ्यते॥ एतच्च प्रत्यक्षमिदुक्तेः॥ पक्षआदयस्ते सकृन्महालयपक्षे चावश्य
 कमिति प्रयोगपारिजाते॥ अत्रमातामहाअपिकाय्याः॥ यितरीयत्रसंजतेतत्रमाता॥
 महाअपिरिति धौयोक्ते॥ यितृशब्दस्य च जनकपरत्वे बहुवचनविरोधेन यितृभावाप
 नपरत्वात्॥ वार्षिके तु वचनान्निवृत्तिः॥ नचजीवन्मृतकस्यान्वसृकायां मातृशब्देन
 दायन्तिः॥ इत्ययत्रैः॥ अतएव स उक्तः॥ आदिसुखमातृमातामहयोर्दयादिति मदनरत्ने॥
 कालादौ॥ एतत्तु जीवन्मृतकशब्दे वक्ष्यामः॥ केचित्तु अजहद्वक्षणायापित्रादयो य
 त्रमातामहास्तेनात्रनेत्याहुः॥ नचात्रनाम्नानांदी आहृधर्मातिदेशः॥ वैष्मवादिशब्द
 देवतापरस्य कर्मनामत्वाभावात्॥ नापिनांदी सुखत्वं॥ यितृविशेषणम्॥ पारिभाषि
 कत्वादिति दिक्॥ तथा निर्णयदीयेगार्ग्यः॥ योरीमासी सुसर्वी सुनिषिद्धयिउयातना
 वर्जयित्वा प्रोक्ष्यदीयथादर्शस्तथैवसेति॥ ० ॥

इति श्रीमीमांसकरामरुक्षभहात्मजकमलाकरभ
 द्भुक्ते निर्णयसिंधौ भाद्रपदमासः॥ ० ॥ ॥

कन्यासंक्रमेयराः षोडशघटिकाः पुराणाः॥ शेषं प्राग्वत्॥ अथमहालयः॥ तत्र पृथ्वी
 चंद्रोदये दृढमनुः॥ आषाढी मवधिं कल्पयचमेयक्षमाश्रिताः॥ कांक्षंति यितरक्ति
 स्ता अन्नमप्यन्वहं जलम्॥ कन्यायोगे पुरायतमन्वमाह॥ शाठ्यापनिः कन्यास्याकी
 न्वितः पक्षः सौम्यतं पुरायउच्यते रतिः॥ अत्र विशेषमाह दृढमनुः॥ मध्ये वायुदिवायंते य
 त्रकन्यां जनेद्विः॥ सपक्षः सकलः श्रेष्ठः आहृषोडशकं प्रति तथा त्रहोऽमाकुंठयेयोः॥
 कन्यागते सवितरिदिनानि दशयंच च॥ पार्ष्णेनेह विधिना आहृतत्र विधीयते॥ त

था॥ तत्रैव योऽशदिनामुक्तानि॥ कस्मागते सवितरियान्महानितु योऽश॥ क्रतुभिस्तानितुला
निदेवो नाशयणो ब्रवीत्॥ अत्र हेमाद्रिः॥ योऽशत्वं त्रेधा व्याचख्यौ॥ तिथि वृद्ध्या पक्षस्य योऽश
दिनत्वे आह वृद्धयर्थमित्येकः पक्षः॥ भाद्रपक्षि मया सहेति द्वितीयः॥ अश्विन शुक्ल प्रतिपदा स
हेति तृतीयः अंत्य एव नुयुक्तः॥ अहः योऽशकं यतु शुक्ल प्रतिपदा सह॥ चंद्रस्य विशेषेण सा
ऽपि दर्शान्तिका स्मृतेति देवलोक्तेः॥ अत्र पंचपक्षाः॥ तदुक्तं हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ आश्वयुक् कृष्णया
सेतुश्राद्धं कार्यं दिने दिने॥ त्रिभागहीनं यत्संवा त्रिभागं त्वर्द्धमेव वा॥ दिने दिने रतिपक्षपर्यंतं
त्वमुक्तम्॥ त्रिभागहीनमिति पंचम्यादिपक्षः॥ भौजंगीतिथिमारभ्य पावचंद्रार्कसंगममिति
वाक्यात्॥ अर्द्धमित्यष्टम्यादिपक्षः॥ त्रिभागमिति दशम्यादिः॥ त्रिभागहीनमिति॥ चतुर्दशी स
हितप्रतिपदादि चतुष्टयवर्जनाभिप्रायेणोक्तिकल्पतरुः॥ अत्र दिनपदं तिथिपरम्॥ वीक्षया
तत्पक्षीयतिथित्वं॥ आह व्याप्यतावच्छेदकं तेन पंचदशतिथि व्यापिश्राद्धं सिद्ध्यति॥ तेन चतु
र्दशी निषेधो न्यकृष्णपक्षपर इति गौडः॥ तन्न॥ आह शस्त्रहतस्यैव चतुर्दश्यं महालयम्॥

३ त्यादिविरोधात्॥

पत्रकश्चित्तरणाप्रत्ययलोपेन तृतीयभागहीनं वक्ष्यादिपक्षतृतीयभागमेकादश्यादितद
र्द्धत्रयोदश्यादि॥ उन्नरोन्नरलघुकालोक्तेरिति॥ तन्न॥ गौतमादिवशेन मूलकल्पनालाघवा
त्॥ पक्षमित्यनन्ययापत्रेश्च॥ पंचमूर्धं चतत्रापि दशमूर्धं ततोऽप्यतीतिदिस्मुधर्मोक्तेः॥ ष
ष्ठ्याद्येकादश्यादिपक्षावपि ज्ञेयाविति तत्त्वं॥ कालादर्शयि॥ पक्षाद्यादि च दर्शान्तं पंचम्यादि
दिगादि च॥ अष्टम्यादियथाशक्तिकुर्यादापरपक्षकं॥ पक्षदि प्रतिपत्तादि दशमी॥ दर्श
नमिति सर्वत्र॥ गौतमोऽपि॥ अथापरपक्षे श्राद्धं पितृभ्यो दद्यात्॥ पंचम्यादि दर्शान्तमष्टम्यादि
दशम्यादि सर्वस्मिन्वेति॥ तथैकस्मिन्नपि दिने श्राद्धमुक्तं हेमाद्रौ नागरखंडे॥ आ
षाढ्याः पंचमेपक्षे कमासं स्थेदिवाकरे॥ यो वै श्राद्धं नरः कुर्यादेकस्मिन्नपि वासरे॥ तस्य संव
त्सरपावत्सं तत्रापि तरोऽक्षवमिति॥ अत्र शक्ताशक्तपराव्यवस्थेति प्राचः॥ तन्न॥ तदा च कप
दाभावात्॥ त्रयोदश्यादिपक्ष एव नित्यः॥ तत्रैव निंदाश्रुतेः॥ ब्राह्मे एव कारेण तस्यैव पंचमा
पक्षयोग्यवच्छेदोक्तेरिति गौडः॥ तन्न॥ एकस्मिन् पीति विरोधात्॥ तेन फलभूमाथि
नात्याति कार्यारीति तत्त्वम्॥ तत्र चतुर्दशी श्राद्धाभावे पंचम्यादि दशम्यादिपक्षौ॥ तत्सत्त्वे
षष्ठ्याद्येकादश्यादिकौ एवं चतुर्दश्यभावे द्वादश्यादिः तत्सत्त्वे त्रयोदश्यादिरिति व्यवस्था॥
विधवायास्तु विशेषः स्मृतिसंग्रहे॥ चत्वारः पार्वणाः प्रोक्ता विधवायास्तदैवहि॥ स्वभर्ता
स्वसुरादीनामातापित्रोस्तथैव च॥ ततो मातामहानां च श्राद्धदानमुपक्रमेत्॥ तथा॥ अश्व
राणां च विशेषेण मातामहास्तथैव चेति॥ अशक्तौ तु स्मृतिरन्तावत्प्राप्तम्॥ स्वभर्तृप्रभृतित्रि
भ्यः स्वपितृभ्यस्तथैव च॥ विधवाकारपेच्छादयथा कालमतं दिता॥ विधवा स्वयं संकल्पं
कृत्यान्द्वाहारादाराकारयेदित्युक्तं॥ प्रयोगपारिजाते॥ सकृन्महालये च वज्रं निष्ठाशुक्तं
॥ ४ श्रीचंद्रोदयमाधवप्रयोगपारिजातादिषु॥ वसिष्ठः॥ नंदायां भार्यावद्विद्वत्तत्त्वज्ञानं

जन्मसु। एषु आदंनकुर्वीत गृहीपुत्रधनस्यात्॥ जन्मभनतस्वर्गोत्तरे च त्रिजगानि॥ सृष्ट्या
 र्थः॥ प्राजायत्येव यो एव पित्रस्य मार्गवितया॥ यस्तु आदं प्रकुर्वीत तस्य पुत्रो विनश्यति॥ अत्र
 पत्न्यरो हिरणीषोऽसरे वती॥ पित्रमया॥ अमान्यपि प्रत्यरादीनितत्रैव ज्ञेयानि॥ केचित्तु न ह
 श्रुत्वा मरत्यारभ्य वप्रिपितृकालमे॥ गोत्रैव धृतिपाते च पित्रास्यामासुते सुभिरितिसंयहन्
 ॥ नंदाः प्रतिपत्तव्येकादशः॥ अस्वः सप्रमी॥ कामस्त्रयोदशी॥ आरोग्यमः॥ भृगुः शुक्रः॥ अ
 त्रिभंशत्रिका॥ पितृभंमया॥ कालभंभरणी॥ अत्र पित्रास्यामासुताः॥ तत्र मूलं मृगं॥ ए
 तच्च सृष्टमहालयविषयं॥ सृष्टमहालये काम्ये पुनः आदेखिते बुच॥ अनीतविषये चैव
 सर्वमेतद्विचिंतयेदिति दृष्टी चंद्रोदये नारदोक्तः॥ अस्यापवादो हेमाद्रौ दृष्टी चंद्रोदये च॥
 पराशरमाधवीये मदनपारिजातादिषु चैवम्॥ निर्णयदीपिकायां॥ पितृमृताहे निषिद्धः॥
 दिनेपि सृष्टमहालयः कार्य्यरुक्तम्॥ आधाढ्याः पंचमेयस्यैकमासं स्थेदिवाकरो मृता
 हनिपितुर्यो वै आदंदास्यति मानवः॥ तस्य संवत्सरं यावत्संज्ञाः पितरो क्रवमिति नागर
 स्वोक्तैः॥ यातिथिर्यस्य मासस्य मृताहेतुप्रवर्तते॥ सातिथिः पितृपक्षे तु सजनीया प्रयत्नतः
 ॥ तिच्छेदो न कर्तव्यो विना शौचं पदच्छयापि॥ उआदं च कर्तव्यं विच्छिन्ने नैव कारयेत्॥
 अशक्तः पक्षमध्ये तु करोत्येकदिने यदा॥ निषिद्धेपि दिने कुर्यान्मिउदानं पथाविधीतिका
 सायनोक्तैः॥ अत्र मूलं चिंत्या तथाप्यस्य आदं करोपि नंदादिषु पिउनिषेधं रत्याह पर
 शरमाधवीये काष्ठीजिनिः॥ नभस्य स्या परे पक्षे आदं कार्य्यदिने दिने॥ नैव नंदादिवर्जं
 स्यान्नैव निधाचनुर्हशीति॥ अत्र आदमित्येकवचनादिने दिने रतिवीसावशाच्च सोमयागं
 वदेकस्याभ्यासेनैकप्रयोगपरमिदं अतः प्रतिपत्तमृतिष्वेकावर्जं यिताचनुर्हशीमिति॥ या
 त्वल्कीयं प्रयोगमेदपरं॥ ननु पंचम्यादियस्य विषयः प्रतिपत्तमृतिष्विति विशिष्योक्तैः॥
 निर्णयदीये दृष्टी चंद्रोदये मदनपारिजाते चैव॥ अन्यस्य पक्षपरया त्वल्कीयं॥ एतत्पर
 त्वेनैव निधाचनुर्हशीतिविरोधादिनिगोऽनन्ता॥ आदं शस्वहतस्यैव चनुर्हशां महालये
 रतिविरोधात्॥ तत्तनुतिथितस्तत्र वारादिनिषेधो यउदाहृतः॥ स आदेतन्निमित्ते स्यान्नातु
 योगक्षते घसाविति दिवोदासीये दृष्टगार्ग्योक्तैस्तन्निमित्ते पक्षांतरे च ज्ञेयः॥ सृष्टमहाला
 येनुवचनानिषेधः॥ अन्यत्र न कोपि निषेधः काष्ठीजिनिस्त्विति॥ अतो नंदादो सपिउ
 क आदेपुत्रवती यधिकारः॥ अत्रिपि॥ महालये स्याहे च दर्शपुत्रस्य जन्मनि॥ तीर्थेपि
 निर्वयेत्पिउचरु विवारादिकैः क्षयि॥ सर्वोक्तं नंदादिनिषेधस्तु॥ मृताहानि क्रमेयोरी
 मास्यादिमृता आदेतन्निमित्ते च ज्ञेयः॥ यत्तु स्य त्र्यसारे॥ विवाहत्रतत्र उा सुवर्षमई तद
 र्हकं॥ पिउदानं मृदात्मानं न कुर्व्यान्निलतर्षणमिति॥ तस्यात्रापवादो दिवोदासीये दृष्ट
 स्यति॥ तीर्थे संवत्सरे प्रेतेपितृयागे महालये॥ पिउदानं प्रकुर्वीत पुगादिभरणीमये॥
 महालये गया आदे मातापित्रोः क्षये हनि॥ कृतो हाहो यिकुर्वीत पिउनिर्वयरांसदेति॥
 निर्णयदीये नंदादिनिषेधः प्रत्यहं भिन्न आदविषयः॥ योउपहाह व्यापि आदप्रयोगेक

तेन प्रसहं पिडादानं कार्यमेवेत्युक्तं ॥ तदयमर्थः संपन्नः ॥ षोडशाहं व्यापि आदौ कोनपि उन्निवेधः ॥ मृ
ताहः सकृन्महालये पितृयतिकेचित् ॥ तत्रापि निवेधस्तु पुक्तः ॥ प्रसहं आदौ भेदेपि मृतीयातादौ
च तथा ॥ अन्यत्र मृताहातिकमेव पिउ निवेधरति ॥ समासिनां तु द्वादश्यां आहं कार्यं ॥ यतीनां च
वनस्थानां वैष्णवानां विशेषतः ॥ द्वादश्यां विहितं आहं कृत्स्नपक्षे विशेषत इति ॥ पृथ्वीचंद्रोदये
संग्रहोक्तेः ॥ अन्यत्र आहं करोगोराकालमाहहे मादौ यमः ॥ हं सेवर्षा सुकन्यास्थेशाके ॥
नापि गृहे वसन् ॥ पंचम्योरंतरे दद्यादभयोरपि पक्षयोः ॥ आश्विनकृत्स्नपुक्तं पंचम्योर्मध्येत्य
र्थः ॥ तत्राप्यसंभवे भविष्ये ॥ येयं दीयान्विताराजनस्व्यातायं च दशीभुवि ॥ तस्यां दधानं वेद
नं पितृभ्यो वै महालये ॥ तत्राप्यसंभवे भारते ॥ यावच्च कन्यातुल्योः क्रमादास्ते दिवाकरः ॥
अन्यत्रेतपुरं तावत् यावदृश्चिकदर्शने ॥ ब्राह्मे ॥ दृश्चिके समतिक्तांते पितरो देवतैः सह ॥ नि
श्वस्य प्रतिगच्छंति शापं दत्त्वा सुदारुणां ॥ यत्र जातूकर्णः ॥ आकांक्षंति स्म पितरः पंचमया
समाश्रिता ॥ तस्मान्नैव दातव्यं दत्तमन्यत्र निष्फलमिति ॥ ततः फलानि शयहानि परं ॥ क
सांगच्छतुवानवेति नृयपादेवायाठः ॥ तेन कन्यायोगे प्राशस्त्यमात्रं ॥ अतः आहं विवेकोक्तं
॥ आहं द्यहेयं ॥ इदं च आहं मन्त्रेनैव कार्यं ॥ नामान्नादिना ॥ मृताहं च सपिउं च गया आहं म
हालयं ॥ आपन्नोपि न कुर्वीत आहं मामेन कर्हि विदिति स्मृतिदयं रोगालवोक्तेः ॥

अथात्र देवताः संग्रहे ॥ तातां वा त्रितयं सपन्नजननीमातामहादिवयं सस्त्रिस्त्री ॥
तनयादितातजननी स्वभ्रातरस्तत्स्त्रियः ॥ तातां वात्मभगिन्ययत्पधवपुक् जायापिता
सद्गुरुः शिष्यान्नाः पितरो महालयविधौ तीर्थे तथा तर्पणे ॥ अत्रार्थः ॥ तातत्रयी पितृत्र
यी ॥ अत्रात्रयी च ॥ स्मृत्यर्थसारेयि ॥ महालये मातृ आहं पृथक् प्रशस्तमिति ॥ अत्र दिशे
मः स्मृतिदयं रोगालवः ॥ अनेकामातरो यस्य आहं चापरपक्षिके ॥ अर्घ्यदा
नं पृथक् कुर्यात्पिउं मेकं तु निर्वयेत् ॥ जीवन्मातृ कस्तुसायन्मातुरेको द्विष्टं कुर्यात्
न्यपार्वणं ॥ आहं दीयकलिकायां तुयार्वणमुक्तम् ॥ अन्वष्टकं पंचयन्मातुर्गया आहं महालयं
॥ पितृपत्नीषु यच्छाहं कार्यं पार्वणावभृदेति वृहन्मनूक्तेः ॥ सस्त्रीति मातामहानां सया
लीकत्वेपि विभवे सति मातामहीनां पृथक् कार्यम् ॥ महालये गया आहं वृद्धो चान्वष्टका
सुचः ॥ जेयं द्वादशदैवतं तीर्थे प्रोष्टे मघासुचेति निगमोक्तेः ॥ हेमाद्रिमते त्वन्नवदैवतमे
व ॥ महालये गया आहं वृद्धो चान्वष्टकासुचः ॥ नवदैवतमत्रेष्टं शेषं षाट्पौरुषं विदुरिति
धर्मोक्तेः ॥ तातभ्रातापितृव्यः ॥ जननीभ्रातामातुलः ॥ तत्स्त्रियः पितृव्यास्त्रीमातुलानी
भ्रातृजाया ॥ पितृव्यसमातृस्वसृभगिनोऽयत्पभर्तृपुक्ताः ॥ तेन सायन्याये सधवायै रतिप्र
योगो ज्ञेयः ॥ एतासु सतीषु न तद्भर्तृदेदीनं हारलोयान् ॥ जायापिताश्च सुरश्च अरय्यत्रो
पलक्ष्या ॥ अत्र मूलं स्मृतिचंद्रिकायां ज्ञेयं ॥ अत्र पार्वणोको द्विष्टव्यवस्थोक्ता हेमाद्रौ पुरा
णांतरे ॥ उपाध्यायगुरुश्च अष्टपितृव्याचार्यमातुलाः ॥ च सुरभ्रातृतत्पुत्रपुत्रत्विक् शिष्य
पौषकाः ॥ भगिनी स्वामिदुहितामातृभगिनी सुताः ॥ पितरौ पितृपत्नीनां पितृमीतु

यथास्वसा॥ सखिद्रुमदशिव्यायास्तीर्थे चैव महालयः॥ एको हि हविषा नेन हजनीयाः प्र
यत्नत इति॥ रतरेषां पित्रादीनां पार्ष्णामयसिद्धं॥ अत्र कृमान्यत्वे व्याचाराद्यवस्था॥ अ
शक्तौ तुष्टस्वीचंद्रोदये च नृविंशतिमते च॥ एकस्मिन् ब्राह्मणे सतीनां चार्थ्योदीन् प्रहज
येत्॥ दशहृदशवायि उन्मृदादकरां ननु॥ एको हि हस्वरूपं चाहया जवल्कः॥ एको
हि ह्रदेव हीनमेकार्थं कथं विवृक्तम्॥ आवाहनायो करारहितं त्वयस्य वदिति॥ अत्रै
कपाको वैश्वदेवं तत्र पिउर्वर्हिश्चैकमिति स्मृत्यर्थं सार उक्तम्॥ अत्र यागो होमः॥ पि
उर्वर्हि जातिक इत्याह॥ प्रयोगपारिजाते आचार्यः॥ काम्यामभ्युदये श्रम्यमेको हि ह्रमा
याः समं चतुर्विधं कुरे होमः पिउर्वर्हि जातिक इति॥ पार्ष्णो को हि ह्रयोः समानं तत्रैव
तुष्टमि समो य एव॥ अत्र धुरिलोचनो वैश्वदेवो॥ अधिकमागते सूर्ये काम्ये च धुरिलोच
नाविति हेमाद्रावादिन्यपुराणात्॥ अत्र प्रतिदिनं भिन्नप्रयोगत्वात् क्षिणा भेदे वा प्रयो
गे क्पादं ते एव वादक्षिणो ति हेमाद्रावुक्तम्॥ एतच्च समस्तपितृकादिना जीवतपितृके ना
यिकार्यं॥ ह्रदोतीर्थं च संयत्ते ताते च यति ते सति॥ ये मय एव पिता दद्यात् ते म्यो दद्यात् स्व
यं सुत इति काम्यायनोक्तेः॥ यत्तु कौंडिनः॥ दशप्राहं गया प्राहं प्राहं चापरयक्षिकं॥ न
जीवति नृकः कुर्यात्तिलैः सूर्यं रामेव चेति तत्तत्समस्तपित्राद्यतिरिक्तविवये काम्यप्राह
परं च॥ अत्र ब्रह्मवक्त्रं व्यापितृकं न जीवति नृकं निर्णयेत्येयं॥ एतच्च जीवति नृकं नपि
उरहितं कार्यं॥ सुउत्तं पिउदानं च प्रेतकर्म च सर्वशः॥ न जीवति नृकः कुर्यात्तुर्विणीयति
रेव चेति॥ ह्रदोतीर्थं च संयत्ते ताते च यति ते सति॥ आत्मा एकमात्रं वार्षिकं दोनुवचना इव तीति व
द्व्यामः॥ तथा ह्यगलेयः॥ पिउयत्र निवर्त्तनमघादिषुकथं चना॥ सां कल्पं न तदा प्राह
प्रतिदिनं प्राहोत्तरं सकृन्महालयैः नृपरे हिकार्यं॥ तदुक्तं नारदीये॥ पक्षप्राहं पदाकु
र्वीत्त्रयं रातु दिने दिने॥ सकृन्महालयैः चैव यरे ह्रमिति लोदकं॥ गर्गोपि॥ पक्षप्राहं हिर
ण्ये च अत्रुत्रयति लोदकमिति॥ तथा प्रयोगपारिजाते गर्गः॥ रुक्षे माद्रपदे मासि प्राहं
प्रतिदिनं भवेत्॥ पितृणां प्रत्यहं कार्यं निषिद्धा हे पितृर्यं॥ सकृन्महालयैः च स्थादृ
कास्वत एव हि ह्रदं निषिद्धदिने पिकार्यम्॥ तिथिनीर्थं विशेषेषु कार्यं प्रेते च सर्वदेति स्म
त्यर्थं सारोक्तेः॥ तीर्थे तिथि विशेषे च गयायां प्रेतयक्षके॥ निषिद्धे पिदिने कुर्वीत्त्रयं राति
लमि श्रितमिति॥ स्मृतिरन्तावत्तां वचनाच्च॥ एतच्च प्राहं मलमासेन कार्यं॥ तदा ह्यंशुः
॥ दृष्टिप्राहं तथा सोममश्राधेयं महालयं॥ राजा भिषेकं काम्यं च न कुर्यात् भद्रानुलं चि
इति॥ हेमाद्रौ नागरखंडे पि॥ न भोवाय न मस्यो वामलमासो पदा भवेत्॥ सत्यमः पितृप
क्षः स्यादत्यत्रैव नृपयं चमः॥ एतच्च पित्रोर्मरणा प्रथमादेरुत्ता कृतं मिति त्रिस्थली सेतो भ
द्राः॥ इदं च नित्यं कार्यं॥ पुत्रानां पुस्त्या रोम्यं मेष्यं मनुलं तथा॥ प्राज्ञो नित्यं च मेदत्वा
प्राहं कामां श्वपुष्कलानि तिजावा लुक्तेः॥ दृष्टिके समति क्रांते पितरौ देवतैः सह॥ नि
श्वस्य प्रतिगच्छंति शायं दत्वा सुदारुणा भित्तिकां स्मो जिनि वचनाच्च॥ तदति नृकं मे प्रायश्चित्तं

मुक्तमृग्विधानेदुरोऽश्वस्यमंत्रचदशमासहिमासयोः॥महालयंयदात्स्रनंतदासंक्षर्णमेति
तदिति॥हिमासयोःकस्यातुलयोर्महालयश्चाद्वयदाहीनमित्यर्थः॥अत्रभरणांश्राद्धमति
प्रशस्तं॥तदुक्तंएष्वीचंद्रोदयेमात्स्ये॥भरणीपितृपक्षेतुमहतीपरिकीर्तिता॥अस्यांश्राद्धंरु
तयेनसगयांश्राद्धंरुभवेत्॥एष्वीचंद्रोदयेश्रीधरीपेठहस्यतिः॥नभस्यापरपक्षस्यहिती
यायदियाम्यभे॥तृतीयाचाग्रिताराभिःसहिताप्रीतिदायितुः॥एतत्पक्षेयक्षीयोगविशेषे।
राकपिलासंज्ञा॥तदुक्तंवाराहे॥नभस्पक्षस्यपक्षेतुरोहिणीपातभूसुतेः॥पुक्तायक्षीपुरा।
राज्ञैःकपिलापरिकीर्तिता॥त्रतोपवासनियमैर्भास्करंतत्रसजयेत्॥कपिलांचहिजाया
यदत्वाक्रतुफलंलभेत्॥पुराणसमुच्चये॥भाद्रमास्यसितेपक्षेभानौचैवकरेस्थिते॥पाते
कुजेचरोहिण्यांसायक्षीकपिलाभवेत्॥अत्रदर्शितत्वेनमहालयोभाद्रपक्षेयक्षीजेयस्तु
क्तनिर्णयामृतेहेमाद्रौच॥हस्तार्कस्तुफलातिशयार्थः॥संयोगेतुचतुरांगैर्निर्दिष्टापरमे।
ष्ठितेतित्रैवोक्तेः॥अत्रविशेषोहेमाद्रौस्कांदे॥देवदारुंतथोशीरंकुंकुमैलामनःशिला।य
त्रकंप्रकंयक्षीमधुगव्येनपेषयेत्॥क्षीरेनालोड्यकल्केनस्नानंकुर्प्यात्समंत्रकं॥आप
स्त्वमसिदेवेशजोतिषांपतिरेवच॥पापनाशयमेदेववाञ्छनःकायकर्मजं॥पंचगव्यकृत
स्नानःपंचभंगैस्तुमार्जयेत्॥पंचभंगैःपंचपल्लवैः॥तथा॥रत्नैर्नीनाविधैर्पुक्तंसौवर्णका
रयेद्रविं॥शक्तिस्तुपलार्द्धतद्वर्द्धकर्वतोपिवा॥सौवर्णमरुणांकुर्याद्रौक्तेचैवतथारथं
॥अल्पविन्नोपियःकश्चित्सोपिकुर्यादिमंविधिं॥प्रभासखंडे॥स्थापयेदत्ररांकुंभंचंदनोद
कक्षरितं॥रक्तवस्त्रपुगङ्गुलंताम्रपात्रेणसंयुतं॥रथोरौक्मपलस्यैवएकचक्रःसुचित्रकः
॥सुवर्णपलसंयुक्तामूर्तिंसूर्यस्यकारयेत्॥ततःसूर्यंचकपिलांचदद्यात्संक्ष्यभक्ति
रिति॥ततःसूर्यंकपिलांचषोडशोपचारैःसंक्ष्यदद्यात्॥दिव्यमूर्तिर्जगच्चसुहृद्दशान्मा
दिवाकरः॥कपिलासहितोदेवोमममुक्तिंप्रयच्छतु॥यस्मान्नकपिलेपुराणांसर्वलोकस्य
पावनी॥प्रदत्तासहसूर्येणामममुक्तिंप्रदाभवेति॥विशेषांतरंतत्रैवज्ञेयमितिदिक्॥इय
मेवचंद्रयक्षी॥सांचंद्रोदयव्यामिनीग्राह्या॥उभयत्रतथात्वेर्ष्वी॥तदुक्तंभविष्ये॥तद्वत्
द्रपदेमासिषस्यांपक्षेसितेतरं॥चंद्रयक्षीत्रतंकुर्प्यात्सर्ववेधःप्रशस्यते॥चंद्रोदयेयदाय
क्षीर्ष्वीहेवापरेहनि॥चंद्रयक्ष्यसितेपक्षेसैवोपोष्याप्रयत्नतइति॥अष्टम्यामाश्वलायने
न॥माघावर्षसंज्ञंश्राद्धमुक्तं॥एतेनमाघावर्षेप्रोक्ष्ययाअपरपक्षेइति॥इदं सप्रम्यादिषु।
त्रिष्वहःसुकार्यमितिनायराहृतिः॥हरदत्तस्तुमघायुक्तवर्षासुभवंत्रयोदशीश्राद्धमि
तिव्याचख्यो॥एष्वीचंद्रोदयेब्राह्मे॥आषाढ्याःपंचमेयक्षेगयामध्याह्नीस्मृता॥तत्रनि
त्रयोदशीगजकुयागयानुत्तानुयैतुके॥० आस्त्रिनकृष्णायुष्यामहालक्ष्मीव्रतम्॥तत्र
निर्णयामृतेपुराणसमुच्चये॥श्रियोर्चनंभाद्रपदेसिताष्टमीप्रारभ्यकस्यामगतेचसूर्ये
॥समापयेत्तत्रतिथौचयावत्सूर्यस्तर्ष्वार्द्धगतोपवसाइति॥तत्रैव॥कस्यागतेर्केपारम्भ

मीप्रावृषिप्रियः॥दोषैश्चतुर्भिःसंयुक्तासर्वसंपत्करीतिथिः॥तथापुत्रसौभाग्यराजापुनी
शिनीसाप्रकीर्तिता॥तस्मात्सर्वप्रयत्नेनयाजाकल्याणतेरवोविशेषेणपरित्याज्यमानवमी॥
द्वितीयादीति॥दोषचतुष्टयतत्रैवोक्तम्॥त्रिदिनेवावमेवैवअस्मीन्नोपवासयेत्॥पुत्र
हानवमीविदास्त्रीहस्ताहंमेरवाविता॥त्रिदिनावमदिनलसराचरलमालाया॥यत्रै
कःस्थितिःतिथिद्वयावसानवारश्चेदवमदिनतदुक्तमायैः॥यःस्पर्शाभ्वतितिथित्रय
स्यवारस्त्रिद्वयस्थकथितमिदं हयंचनेष्टनेचसर्वनिषेधाःप्रथमारभविषयाः॥मध्ये
तुसतिसंभवेनेया॥व्रतस्यघोउशाहसाध्यत्वेनमध्येमागायोगात॥इयंचंद्रोदयव्यापि।
नीयाद्या॥तत्रैवशजाद्युक्तैः॥परदिनेचंद्रोदयाहंद्विमुहूर्तव्यापित्वेयैवकार्या॥अन्य
याश्चैवाश्रवावापरविदावायाद्याचंद्रोदयेसदा॥त्रिमुहूर्तपिसासजापरतश्चोद्गमि
नीतिमदनरत्नेनिर्णयायुतेचसंप्रहोक्तैः॥अहंरात्रभक्तिरूपवर्ततेयोत्ररातिथिः॥त
दातस्यातिथौकार्यमहालक्ष्मीव्रतंसदेति॥वचनाचेतिसंसेयः॥ ॥ इतिमहाल
क्ष्मीव्रतनिर्णयः अथनवम्यामन्वष्टकाश्राहं॥तत्रकान्यायनः॥०

अन्वष्टकासुनवभिःपिउःआहमुदाहृतं॥पित्रादिमातृमध्यंचतनोमातामहांतकम्॥
एष्विचंद्रोदयेव्रह्मोउः॥पितृणांप्रथमंदद्यान्नाहंरातदनेतरम्॥ततोमातामहानाव
न्वष्टकेक्रमःस्मृतः॥आहहेमादौह्मगलेयः॥केवलास्ताःस्येकार्याहृदावादौप्रकीर्तिता
॥अन्वष्टकासुमध्यस्थानांमाकार्यासुमातरः॥दीपिकायांनुमातृआहमादौकार्यमितु।
क्रमः॥मातृयजनंतन्वष्टकासादितरति॥हेमादौत्रासेपि॥अन्वष्टकासुकमसोमातृहर्ष
तदिध्यतेरति॥अत्रशस्त्रामेदेनमवस्थितिष्टथीचंद्रोदयः॥जीवन्तिनृकविषयमितिनि
र्णयदीयः॥इदंचजीवन्तिनृकेनापिकार्यं॥तदंक्रानिर्णयायुतेमेत्रायणीयपरिशिष्टे॥
आन्वष्टकंगयाप्राज्ञोसत्यांयच्चमृतेहनि॥मातृआहंसतःकुप्यात्पितर्यपिचजीवतीति।
यद्यपिजीवन्तिनृकस्यैवायन्वष्टकाअवश्यंकर्तव्यास्तथाप्यशक्तस्यैवावश्यकी॥मो
हयद्यष्टकामूःयपितृलोकेभविष्यसीतिहेमादौयामोक्तैः॥सर्वासामेवमाहंराश्राहं
मागतेरवो॥नवम्यांहिप्रदातव्यंभ्रष्टलब्धवरायतरितस्तेनावश्यकत्वोक्तैश्च॥अत्रसा
र्वीसामित्युक्तैः॥समातरिजीवंतामपिसयन्मातृम्योदयात्॥तन्मरुतोसतितस्येताभ्यश्च
।दद्यादित्युक्तं॥जीवन्तिनृकनिर्णयेयुरुभिःअत्रसर्वासानामनिर्देशेनेकोब्राह्मणोर्ध्वः॥
पितृश्च॥नामेकेतुहिवचनादिप्रयोगात्तुक्तंनारायणाहृत्तौ॥अन्वष्टकाश्राहंतत्प्राग
मोभिलीयानामध्यमायामेवनसर्वासु॥आन्वष्टकेमध्यमायामितिगोभिलगोतमावि
निर्द्धेगपरिशिष्टात्॥अत्रभर्तृमरणोत्तरंरक्ष्यमातृश्राहंतकार्यमितिकेचिदाहुः॥प
तंचिवाश्राहंतवम्याकुप्यान्नमृतेभर्तृरित्युक्तेरति॥तदेतन्निर्मूलत्वात्पूर्वप्रतारणामात्रे।
आहंदीपकलिकायां॥ब्राह्मे॥पितृमातृकुलोपनायाःकाश्चिन्मृताःस्त्रियः॥आहंहीमा
तरोक्तैःआहंतत्रप्रदीयतेरति॥अत्रदेशाचाराद्यवस्था।इदंचानुपनीतेनापिकार्यमात

दुक्तं आह शूलपाशो मात्स्ये ॥ अमावास्यासृका कृष्णपक्षपंचदशीषु चेत्यभिधाय ॥ एतच्चानु
पनीतोपिकुर्यात्सर्वेषु पर्वसु ॥ आह साधारणं नाम सर्वकामफलप्रदं भार्याविरहितोपेत
प्रवासस्थोपि नित्यशः ॥ शूद्रोऽप्यमंत्रवत्कुर्यादनेन विधिना बुधरति ॥ तेन सायैरेवेदमि
ति परास्तं ॥ अन्वसृकातः पृथगेवेदं मातुः आह मित्यपि परास्तम् ॥ लाघवेन मूले क्पादसृ
कपदा विशेषाच्च ॥ तेनात्यत्रान्वसृका आह स्यांगस्यात्र प्रधानत्वं वचनात् ॥ अवेष्टेरिव रा
जसूयांतर्गताया एतयान्नायकामंयाजयेदिति फलार्थत्वं ॥ अत्रासृकान्वसृकास्वीनु
रोधात् ॥ तथाऽग्निपुराणो ॥ अन्वसृकासु वृद्धौ च गयायां च क्षये हनि ॥ अत्र मातुः पृथक्
आह मन्त्रयति नासह ॥ आयत्तवानां त्वसृकासु वृद्धौ चेति भाष्यकारैः ॥ पाठादसृ
कायां मातुः आह ॥ कुंदौ गेस्त्वत्र मातृमाता मह आदेन कार्ये ॥ किंतु त्रिपुरुषमेव ॥ न योषि
भ्यः पृथग्दद्यादवसानदिनादतो कर्षू समन्वितं मुक्ता तथा धं आह षोडशं ॥ प्रत्यादिकं च
शेषेषु पिंडाः स्युषडिति स्थिति रिकुंदौ गपरिशिष्टात् ॥ अन्वसृकासु तेष्वां कर्षू विधानादि
ति शूलपाशो ॥ यत्र तमिस्त्रयक्षेत्रवमीपुराया भाद्रपदे हि सा ॥ चत्वारः पार्वणाः कार्यः
पितृयक्षेमनीषिभिरितितद्देशाचारतो व्यवस्थितं ज्ञेयं ॥ इदं जीवन्पितृके नापि स्युः पिंडकं
कार्यं ॥ हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ अन्वसृकासु च स्त्रीणां आह कार्यं तथैव चेत्युपक्रम्य
पिंडनिर्वयणं कार्यं तस्यामपि नृयोत्रमेति वचनं आह विधिना पिंडदाने प्राप्ते पुनस्तत्की
र्त्तनं यस्य जीवन्पितृगर्भिणीयतित्वादिना पिंडदानं निषिद्धं तस्य तन्प्राप्त्यर्थमिति तातच
रणाः ॥ अत्र सुवासिनी भोजनमुक्तं मार्कंडेयपुराणो ॥ मातुः आदेन संप्राप्ते ब्राह्मणो
सह भोजनम् ॥ सुवासिन्यै प्रदातव्यमिति शातातयोत्र वीत् ॥ भर्तुरयेशृत्तानारी सह
दाहेन वा मृता ॥ तस्यास्थाने निपुंजीत विप्रैः सह सुवासिनीं ॥ तत्रैव मदालसा वाक्यं स्त्री
आदेन पुत्रदेयासुरलंकाराश्च योषिते ॥ मंजीरमेखलादामकर्णिका कंकरादय इति
अत्राशक्तावनुकल्पमाह आश्वलायनः ॥ अनउहोयवसमाहरेदग्निना वा कक्षमुपो
षेदेया मेष्टके ॥ तिनत्वेवानसृकः स्यादिति ॥ हेमाद्रौ पितामहः अमावास्याव्यतीयातपो
णीमास्यसृकासु च ॥ विद्वाच्छ्राद्धमकुर्वीरानरकं प्रतिपद्यते ॥ अकरणे च प्रायश्चित्तं
मुक्तं मृगविधाने ॥ अभिर्युभिर्जयेन्मंत्रशतवारं तु तद्दिने ॥ अन्वसृकं यदा शून्यं संश्रुणीया
तिसर्वथेति ॥ एतत्पक्षे ह्यदृश्यां विशेषः पृथ्वी चंद्रोदये वायवीये ॥ संन्यासिनोऽप्यादिका
दिपुत्रः कुर्याद्यथाविधि ॥ मघालये तु यच्छ्राद्धं दृश्यां पार्वणं तु तदिति ॥ अथ त्रयोद
शी आह ॥ तत्र चंद्रिका ॥ त्रयोदशी भाद्रपदी कृष्णसुखापितृप्रिया ॥ नृप्यंति पितरस्त
स्यां स्वयं पंचशतं समाः मघायुतायां तस्यां तु जलाद्यैरपितोषिताः ॥ नृप्यंति पितरस्त
द्वत्तुर्वर्षाणामयुतायुतं ॥ प्रयोगपारिजाते शंखः ॥ प्रोष्टपद्या मतीतायां मघायुक्तां च
योदशीं प्राप्य आहं तु कर्त्तव्यं मधुना यायसेन चाप्रजामिष्टं यशः स्वर्गमारोग्यं च धनं
तथा ॥ नृणां आहं सदा प्रीताः प्रयच्छन्ति पितामहाः ॥ एतन्नित्यमपि पृथ्वी चंद्रोदये ॥

विष्णुधर्मप्रोक्तपद्यामतीतायां तया कृष्णत्रयोदशीमित्युक्ता। एतांस्तु आह कालानुवै
नित्यानाह प्रजापतिः॥ आह मे ते सकृद्दीर्घांतरकप्रतिपद्यते रसुक्तेः॥ एतच्चाविभक्तैर
यिष्टयुक्तकार्यं॥ तथा च हे मादौ विभक्तावा विभक्तावाकुर्युः प्रादंष्टयकसुताः॥ मया
सुचततोत्पन्ननाधिकारः षष्ठ्यजिघासि॥ अपराकं वायवीये। हं सेहलस्थिते यातु
मया पुत्रावयोदशी॥ तिथिर्वैवस्वतीनामसाक्षाया कुंजरस्य॥ अत्र च॥ अपिनः सकुलेभ्यां
नोदंष्टावयोदशीमा॥ यापसमधुसर्पिर्भ्यां प्राकृष्टाये कुंजरस्य वेति विष्णु मनुवचने केवलत्रयो
दशी सुतेर्मया गुरा रतिकल्पतरुः॥ लपाणि सुकेवलवाक्यानामर्थवादत्वादिधौ मया योग
सुतेर्विधिलाघवादिशिष्टमेव निमित्तमित्याह॥ वस्तुतस्तु॥ मधुमासे अयसायाय सेनचा एष नो
दास्यति प्रादंष्ट्या सुचमया सुचेति वसिष्ठवचने केवलमया सुतेर्विनिगमनाभावाद्भयभि
न्ननिमित्तं श्रवोक्तवचनाच्च योगाधिक्ये फलाधिक्ये अतएव यातवल्कः॥ तथा वक्ष्यामि त्रयोदश्या
मया सुचविशेषतरति॥ त्रयोदशी आहं नित्यं अयत्नाप्यं॥ अत्र त्रयोदश्यां बहुपुत्रा पुत्रमा
रिरास्तु भवंतीता दस्त्योक्ते पुत्रमारित्व मय्यदोषं सहिष्मोरपत्यमात्रार्थिनः स्मृत्यंतरे क्तं
नार्थिनो वाधिकार इति कल्पतरुः॥ अयमतिदयान्तर्द्विनो नधिकारान् फलांतरकामस्ये वाधि
कार इति हलायुधः॥ एतत्सिंहरहितं कार्यं मया पुत्रत्रयोदश्यापि उतिर्बपरां हिजः॥ स संतानेने
व कुर्व्यान्नित्यं ते कवयो विदुरिति हृत्पराशरोक्तेः॥ इदं मलमासे पिकायं॥ मया त्रयोदशी आ
ह प्रत्युपस्थिति हेतुकां॥ अयम्यगतिकेनैककर्मस्ये मालिन्नुचैरितिकाठकश्लोकेः॥ यानितु
अंगिराः॥ त्रयोदश्यां कृष्णमस्येः प्रादं कुंरते नरः॥ यंच त्वत्सज्जानीयात्सिष्टपुत्रस्य निश्चित
॥ वामनुपुराणे॥ त्रयोदश्यां तु वै प्रादं न कुर्यात्पुत्रवान्गृहीतादि वचनानि॥ तानि पुत्रवद्विष
याशिवा महालयस्य भिन्नत्रयोदशी विषयाशिवाका म्यप्रादं विषयाशिवासपि उक्तं प्रादं वि
षयाशिवेति केचित्॥ हे मादि प्रसुखाल्लेकवर्गप्रादं विषयाशि॥ प्रादं तैवेकवर्गस्य त्रयोदश्यामु
पक्रमेत्॥ ननु प्रास्तत्रये यस्य प्रजा हिंसति तस्य ते रितिकास्ती जिनिस्मृतेः॥ यद्यपि पितरो यत्र स
ते तत्र माता महा अयोति धौप्योक्तेर्न केवलमित्यवर्गस्य प्राप्तिस्तथापि व्यामोहादिप्रोत्रनिषेधाय
मिहाहः॥ वयं तु यस्यामः॥ पुत्रवद्विषयागमेवेति॥ असंनानस्तु यस्य स्यादौ प्राक्ता त्रयोदशी॥ स
तानपुक्तेयः कुर्यात्त्रयवंशश्लोभवेदिति॥ हे मादौ नागरवरोक्तेः॥ सर्ववाक्यमय्य संनानस्ये
वेकवर्गनिषेधकमिति॥ अत्र मया त्रयोदशी महालयपुगादिप्राहानां तेनेराप्रयोगः॥ ननु त्रसं
गसिद्धिरित्यत्र वित्तरः॥ अथ चतुर्दशी॥ षष्ठ्या च द्वादये प्रवेताः
दृष्टारो हे रालोहाद्यैर्विद्युज्जलविषाग्निभिः॥ नश्चिदंष्ट्रिविषयायेतेषां शलाचतुर्दशी॥ ब्राह्मे
॥ पुत्रानः पितरो यस्य मृताः शस्त्रेणावाहताः॥ तेन कार्यं चतुर्दश्यां तेषां तृप्तिमभीक्ष्णता॥ नाग
रखंडे॥ अपमृसुर्भवेद्येषां शस्त्रं पुंश्रुयापि वा॥ प्रादं तेषां प्रकर्म चतुर्दश्यां नराधिपं॥ ए
तच्च प्रायोनाशकशस्त्रादिविबोदकोद्धनप्रपतने श्रेष्ठतामिति॥ मोतमोक्तदुर्मरणीय
लक्षणा॥ एकयोगनिर्देशान्॥ सर्वेषां तु लघुमीणा मेकस्यापि यदुत्तरे॥ सर्वेषां तत्तममेय

मेकरूपाहितेस्मृताश्चानुशानसोक्तैश्चतुर्विधतक्रियारामेवेतिवक्ष्यामः॥मरीचिः॥विषशस्त्र
 श्चायदादितिर्यग्ब्राह्मणधातिनां॥चतुर्दश्यांक्रियांकार्यांअमेयांनुविगर्हिता॥ब्राह्मणधा
 तीतेनहतोननुब्रह्महा॥तस्यपतितत्वादितिशूलपाणिः॥अत्रोद्देश्यविशेषणस्याविवक्षित
 त्वान्॥स्त्रीणामपिशस्त्रादिहतानामेकोद्विष्टकार्यंनपार्वणामिति॥श्रीदत्तोपाध्यायः॥इदंवि
 षादिकहतानामेवप्रसवादिमृतानामितिवाचस्यतिमिश्राः॥यत्रुशाकटापनः॥जलाग्नि
 भ्यांविपन्नानांसमासेवागृहेपिवा॥आहंकुर्वीततेषांवेवर्जयित्वाचतुर्दशीमिति॥तत्रापयश्चि
 त्तार्थंजलादिमृतविषयमित्याकरेउक्तं॥अतएववैधत्वात्सहगमनेयिनकार्यमितिहेमाद्रिः
 एतच्चदेवपुक्तमेकोद्विष्टकार्यमित्युक्तंप्रयोगपरिजाते॥तच्छाहंदेवहीनंचेत्तुत्रदारधनस्यः
 प्रेतपक्षेचतुर्दश्यामेकोद्विष्टविधानतः॥देवपुक्तंनुतच्छाहंदिहणामस्यंभवेत्॥एकोद्विष्टदै
 वपुक्तमित्येवंमनुरब्रवीत्॥भविष्यपि॥समत्वमागतस्यापिपितुःशस्त्रहतस्यच॥चतुर्दश्यानुक
 र्त्रव्यमेकोद्विष्टमहालये॥चतुर्दश्यानुपच्छाहंसंयितीकरणोक्तते॥एकोद्विष्टविधानेनतत्कार्यंश
 खधातिनरतिसंवत्सरप्रदीयेहारितः॥विश्वेदेवांश्चतत्रापिप्रजयित्वाततोमलान्॥येवैशस्त्रहत
 लेषांआहंकुर्यादतद्रितः॥अत्रैकोद्विष्टवचनानांनिर्मूलत्वं॥समूलत्वेयिपार्वणशक्तपरा
 णिविष्वादिवचनेःप्रकरणात्॥कृष्णयक्षीयपार्वणावगतेरितिशूलपाणिः॥तन्ना॥वाक्येन
 प्रकरणास्यवाधात्॥यित्रादीनांपार्वणंआत्रादीनामेकोद्विष्टमितिगोडादीन्च॥तन्ना॥पितुरि
 त्यनेनविरोधात्॥विशेषवाक्येयर्थ्यापन्नेश्च॥अत्रशस्त्रहतस्यैवचतुर्दश्यामितिनियमोनचतु
 र्दश्यामेवशस्त्रहतस्येति॥आहंशस्त्रहतस्यैवचतुर्दश्यामहालये॥पितामहोपिशस्त्रहतश्चेदेको
 द्विष्टद्वयंकार्यम्॥तदुक्तंहेमाद्रौस्मृत्यन्तरे॥एकस्मिन्वह्योर्वैकोद्विष्टमिति॥त्रिषुशस्त्रहतेषुपा
 र्वणामेवकार्यं॥यत्रुदेवस्वामिनोक्तं॥त्रिष्वपिशस्त्रहतेषुष्टयगेकोद्विष्टत्रयंकार्यंननुपार्वणामा
 हत्यवचनाभावादिति॥तदुक्तं॥यित्रादयस्त्रयोयस्यशस्त्रेय्यातास्वनुक्रमात्॥सभूतेपार्व
 णांकुर्यादादिकानिष्टयकृष्टयगितिहृत्यराशोक्तैः॥एकस्मिन्वादयोर्वीपिविद्युच्छ
 स्त्रेणावाहते॥एकोद्विष्टसुतःकुर्यात्त्रयाणांदर्शवद्भवेदिति॥स्मृत्यन्तराच्चेतिष्टथीचंद्रोदये
 उक्तं॥अथराक्तंहेमाद्रौचैवायस्वत्रैवशस्त्रादिनाहतस्तस्यवार्षिकमेवपार्वणामेकोद्विष्ट
 वाकार्यम्॥ननुआहृत्यंप्रसंगसिद्धेरितिष्टथीचंद्रोदये॥अत्रआहंकरोप्रिमायरयस्य
 दिनांतरे यार्वरोनैवकार्यमिति तत्रैवोक्तं॥यद्यपिशस्त्रविप्रहतानांचष्टंगिदंष्ट्रिस
 रीरुयैः॥आत्मनस्त्यागिनांचैवआहंमेघानकारयेदितिहृगलेपाद्यैः॥शस्त्रादिहतानां
 आहंनिषिद्धं॥तथापिप्रमादमृतानांआहंहत्वात्कार्यम्॥वृद्धादिभिन्नबुद्धिर्बहुमृतानांनु
 नकार्यं॥यत्रुचतुर्दश्यांतर्पणीयालुप्रपिडोदकक्रिया॥इतिब्राह्मेतद्वैराग्यमितिशूलपा
 णिः॥लक्षणाधामानाभावान्पतितेनापिकर्तव्यंकर्तव्यंयतितस्यचेतिगयादिवहिशेष
 विधिवलात्पतितानामपिकार्यमिति नव्यगोडाः॥तत्त्वतुसमत्वमागतस्येत्यादिवशात्॥कृ
 तक्रियारणांकार्यंनान्येषामिति वयंप्रतीमः॥यत्रुमनु॥नपैतृयज्ञियोद्गोमोलौकिकाशौवि

धीयते॥ न दर्शनविना आह माहिता मेर्विधीयते रति॥ अत्र सर्वार्थहेतुत्वेनोक्तं॥ तद्यथा श्रुत
मेवमन्मतेऽर्थो चोद्देशः॥ आहिता मेः पिउयित्पक्षकल्पेना आह निषेधार्थमिदं न तु संका
त्पारेयात्सङ्गरवः॥ कृत्स्नस्य आह मन्दिनेषु प्राप्ता हिता मेर्देशेनियम्यते रति तु वयं॥ द
र्शेनया वर्णोत विना आह न॥ तेन कायिकार्थिकादावेकादित्यनेति हरिहरः॥ इति चतुर्द
शी॥ अमायां विशेषमाह॥ अयं रक्तं यमः॥ हंसेकरस्थितेयानुअमावास्याकरान्तिता
॥ सोत्तेयाकुंजरच्छाया रतिवैधायनोत्रवीत॥ वनस्यतिगते सोमेयाच्छाया प्राप्नुस्वी भवे
त्॥ गजच्छाया गुहाप्रोक्ता तस्यां आह प्रकल्पयेत्॥ भारते॥ अजेन सर्वलोहेन वर्षा मुनि
यतत्रतः॥ हस्तिच्छाया सुविधिवत्कर्णाम्जनवीजिते॥ आह दद्यादिति शेषः॥ आश्विन
शुक्लप्रतिपदि दौहित्रस्य मातामह आह सुक्तं हेमाद्रौ संयुते च॥ जातमात्रोपि दौहित्रो विप
मानेयिमा तुल्योक्त्यान्मातामह आह प्रतिपद्याश्विने सिते रति॥ इयं संगव्यापिनीयासे
ति निर्णयदीयेतुक्तं॥ प्रतिपद्याश्विने शुक्लदौहित्रस्त्वेकपार्श्वगी॥ आह मातामह कुर्यात्स
यिना संगवे सदा॥ जातमात्रोपि दौहित्रो जीवत्यपि च मातुले॥ प्रातः संगवयो मध्ये याच
युक्तं प्रतिपद्येत्॥ इति वचनात्॥ अत्र समूलत्वं विमृश्यं॥ इदं च मलमासेन
कार्यं॥ स्यष्टमासविशेषाख्याविहितं वर्जयेन्मले रतिनिषेधात्॥ इदं जीवसिद्धकेनेव का
र्यमिति शिष्टाः इदं च शिष्टाचारानुसंगितं कार्यमिति केचित्॥ पिउरहितं तु युक्तं॥ जीवसिद्ध
कस्य॥ मुउनेयिउदानं च प्रेतकर्म च सर्वशः॥ न जीवसिद्धकः कुर्यादुर्विणीयति रेवचेति द
क्षेरायिउनिषेधात्॥ आन्वष्टक्यवद्विशेषवचनाभावाच्चेति संक्षेपः॥ ०॥ इति कमला
करभट्टकृते निर्णयसिंधो महालयनिर्णयः॥ ० अथा

श्विनशुक्लप्रतिप

दिनवराचारं भस्मनिर्णयः॥ तत्र भार्गवाचनदीपिकायां देवीपुराणे॥ सुमेधा उवाच॥ शृ
णु राजन् प्रवक्ष्यामि चेदिकाष्टजनकम्॥ आश्विनस्य सितेयसे प्रतिपत्सु शुभे दिने॥ इत्युप
क्रम्योक्तं॥ शुद्धे तिथौ प्रकर्तव्यं प्रतिपच्चौर्ध्वगामिनी॥ आयास्तनाडिकास्य क्ता षोडशह्य
शायिवा॥ अथ रात्रौ च कर्तव्यं शुद्धं संततिकाक्षिभिः इदं चायाह योगिमात्राशस्य द्वितीयदि
ने प्रतिपदो अभवेत्येयं॥ तथा तत्रैव देवीपुराणोऽमरतत्रैव देवीवचः॥ अमापुक्ता न कर्त
व्या प्रतिपत्पूजने ममा॥ शुद्धं मात्राकर्तव्या द्वितीयादिगुणान्विता॥ आद्याः षोडशनाडीसु
लब्धा यः कुरुते नरः॥ कलशस्थापनं तत्र हरिं जायते कृवं॥ मार्कंडेयदेवीपुराणायोः॥
सर्वविद्वातुया शुक्ला भवेत्प्रतिपदाश्विनी॥ न वरात्रं तस्यानकार्यं शुभमिच्छता॥ दिश
भंगो भवेत्तत्र दुर्भिक्षं चोपजायते॥ न दायं दशपुक्तायां यत्र स्यान्मम सजनमिति॥ स्कां
दि॥ प्रतिपद्याश्विने मासि सा शुद्धा शुभदा भवेत्॥ भाद्रपदे च दशहस्तातया पुक्ता न शस्ये
ते॥ विरुद्धफलदा सा हि पुत्रदारभयावहेति॥ तथा॥ वज्रं नीया प्रपन्नेन अमापुक्ता तु पा
र्थिवा॥ द्वितीयादिगुरोर्गुणा प्रतिपत्सर्वकामदा॥ तथा देवीपुराणे॥ यो मां सजयते नित्यं

द्वितीयादिगुणान्विताः॥प्रतिपच्छारदींज्ञात्वासोश्रुतेमुखमव्ययं॥यदिकुर्वादमापुक्तप्रतिपत्
स्थापनंमम॥तस्यशाम्पापुतंदत्वाभस्मशेषंकरोम्यहं॥आग्रहात्कुरुतेयस्तकलशस्थापनंम
तस्यसंपहिनाशःस्याज्जैष्ठ्यःपुत्रोविनश्यति॥अमापुक्तानकर्तव्याप्रतिपच्छंडिकाचने॥धनाभि
भिर्बिंशेवेरावंशहानिश्चजायते॥नदर्शकलयापुक्ताप्रतिपच्छंडिकाचने॥उदयेहिमुहूर्तपीय
द्यासोदयगामिनीति॥देवीपुराणे॥याचाश्वपुजिमासेस्यात्प्रतिपद्द्वयान्विता॥शुद्धाममार्च
स्यांशतयज्ञफलप्रदं॥रुद्रयामले॥अमापुक्तासदाचैवप्रतिपन्निदितामता॥तत्रचैत्स्थापयेत्
भंदुर्भिसंजायतेक्रवं॥प्रतिपत्सद्वितीयातुकुंभारोयराकर्मणीति॥यद्यपिरुद्रयामलजमरं
निर्मूलं॥तथाप्यविरोधान्प्रचाराच्चतद्वचनानिलिख्यते॥तिथितत्वेदेवीपुराणेपि॥प्रातरावाह
देवींप्रातरेवप्रवेशयेत्॥प्रातःप्रातश्चसंश्रजप्रातरेवविसर्जयेत्॥तत्रैव॥शरत्कालेमहाप्रजा
यतेयाचवार्षिकी॥साकार्योदयगामिन्यांनतत्रतिथियुग्मता॥तथा॥कुहूकाष्टोपसंपुक्तंवर्ज
प्रतिपत्तिथिं॥राजनाशायसाप्रोक्तानिदिताचाश्वप्रजनेरति॥एषुवचनेषुकलशस्थापनय
णात् तदेवप्रथमेदिनेतिविध्यते॥नतूपवासादि॥तस्यप्रतिपद्यप्यमावासेतिपुष्पवाक्यात्॥शु
क्तास्यात्प्रतिपत्तिथिःप्रथमतर्निदीपिकीक्तोः॥शुक्लपक्षेदर्शविहेतिमाधवोक्तेश्च॥शर्वदिनेम
प्रस्यवाधेमानाभावादिनिकेचित्॥वस्तुतस्तु॥शर्वोक्तवाक्येषु चंडिकाचनप्रजनयहरादुपवा
सादेश्चाभावात् प्रधानदेवीप्रजादावपिपरतिपुक्तं॥कलशस्थापनयहरांनूपलक्षणम्॥अत
एवदेवलः॥ब्रतोपवासनियमेषटिकैकायियाभवेत्॥सातिथिस्तद्दिनेप्रजाविपरीतानुयेतृके
ति॥अत्रघटिकामुहूर्तनिर्णयः॥यदानुशर्चदिनेसंश्रजाशुद्धाचभूत्वा॥परदिनेवर्द्धनेतदासंश्रज
त्वादमायोगाभावाच्चर्चैव॥यानिचद्वितीयायोगानिवेधकानिवचनातिकेचित्पठेतितात्पर्यमुदा
धिकनिषेधपरारण्यरदिने॥प्रतिपदोत्पत्तासत्वेनुदर्शयुतापिर्चैवग्राह्या॥तदाहलक्षः॥तिथि
शरीरंतिथिरेव॥कारणंतिथिःप्रमाणंतिथिरेवसाधनमिति॥यानित्वमापुक्ताप्रकर्तव्येत्यादी
निर्णयसिंहप्रसादेवचनानिज्ञानिसमूलत्वेसम्येतद्विषयाणि॥अत्रेदंतत्त्वम्॥शर्वोक्तसर्ववाक्यानां
हेमाद्राद्यलिखितत्वननिर्मूलत्वात्तैश्चात्मनिर्णयस्यानुक्तेःसामान्यनिर्णयात्पूर्ववत्प्राप्तावपिगो
उनिबंधेषु॥विशेषनिर्णयादौदयिकीयाद्यातत्रापिघटिकैकेत्यस्यहिमुहूर्तस्तुतिचोक्तेर्हिमुहूर्त
याद्या॥उदिनेदेवतंभानावित्यत्रहिमुहूर्तत्रिरहस्येतिचोदयिकादिमुहूर्तत्वनियमात्॥तेन
उदयेहिमुहूर्तपीन्याद्यनुसारोपि॥मुहूर्तमात्रकर्तव्येतिनुहिमुहूर्तस्तुतिः॥अथयाहिमुहूर्त
विधिवैयर्थ्यात्॥केचित्तुमुहूर्तमात्रेतिवचनान्॥ततोत्पन्नत्वेपरानेत्याहुः॥गौडाअप्येवम्॥
अत्र देवीप्रजेवप्रधानंउपवासादित्वंगं॥अष्टम्यांचनवम्यांचजगन्मातरमंविंकां॥प्रजपि
त्याश्रितेमासिविशोकोजायतेनरुतिहेमाद्रौभविष्येत्स्याएवफलसंबंधात्॥नवमीतिथि
पर्यंतंरुद्राप्रजाजयादिकमितितत्रैवदेवीपुराणात्॥शरत्कालेमहाप्रजाक्रियतेयाचवार्षि
कीतिमार्कंडेयपुराणाच्चाश्ववचनादष्टमीनवमीप्रजेवप्रधानमन्यत्सर्वमंगमितिगौडाः॥
एकाहयज्ञोपिदेवीपुराणे॥यस्त्वेकस्यामथाष्टम्यांनवाष्टम्यसाधकः॥प्रजयेद्वरदंदेवी

महाविभवविस्तारैरिति॥ तत्त्वतुराजसूयेनयगो॥ समप्रधानायाः सहितं अय्यवेष्टेरेतया नाधाका
मयाजयेदित्येकत्वान्मध्यविधानाच्चयथाफलायैवहिः प्रयोगस्तथात्रनवरयममध्यस्थानाश्च
म्यानवम्यावाफलार्थः दृष्टकृ प्रयोगः॥ रूयनारायणधृतदेवीपुराणो॥ महानवम्यां शजेपेसर्वका
मप्रदायिका॥ सर्वेषुवत्सवर्गेषुतवभक्त्या प्रकीर्तिता॥ कृत्वाभीतिपशोरन्येषुत्रायुर्देनसंपदः॥
साचकाम्यानित्याच॥ एवमस्मैरपितददेवाः कार्यं प्रश्नजनमुविभूतिमतुलालब्धुं चतुर्वर्गप्रदाय
कमिति॥ योमोहादयवाल्मस्यादेवीदुर्गामहोत्सवो॥ नष्टजयतिदं भाहाहेषाहाय्यथभैरव॥ कु
हाभगवतीतस्य कामानिष्टान्निहंतिवैरिति॥ कालिकापुराणोफलनिदाश्रुतेः॥ वर्षेवर्षे विधात
व्यंस्थापनंचविसर्जनेनमितिथितत्वेदेवीपुराणञ्च॥ अत्रोपवासादिकमुक्तंहेमाद्रौभविष्ये
॥ एवंचविध्यवासिमानवरत्रोपवासतः॥ एकभक्तेननक्तैरनतथैवायाचितेनच॥ प्रजनीयाज
नेर्देवीस्थानेस्थानेपुरेपुरे॥ गृहेगृहेशक्तिपरैर्योमयामेवनेवने॥ स्तान्तैः प्रमुदितैर्हृष्टैर्जीव
रैः स्वत्रियैर्दृष्टैः॥ वैशेष्येष्टैर्भक्तियुक्तैर्लैर्हृष्टैश्चमानंवेरिति॥ यत्तु॥ रूयनारायणणियेभवि
ष्ये॥ एवंनानास्त्रैर्हृष्टैः प्रसूतेसर्वदस्युभिरिति॥ तत्रामसप्रजापरमिति॥ विनामत्रैस्ताम
सीस्यात्किरानानांनुसम्प्रतेतितत्रैवोक्तेः॥ मदनरत्नेदेवीपुराणोयि॥ कमासंस्थैरवोशकमुक्त
मारभ्यनंदिका॥ अयाचीद्यथैकाशीनक्राशीवायवाचदः॥ भूमौशपीतचामत्रकुमारीर्भो
जयेन्मुदा॥ वस्त्रालंकारदानैश्चसंतोष्याः प्रतिवासरं॥ वल्लिचत्रयहंदद्यादोदनंमांसमावव
त्॥ त्रिकालंशजयेद्देवीजयस्तोत्रयरायराशित्॥ नंदिकाप्रतिपदिर्तिमेथिलाः॥ वष्टीतिगोऽतः॥
तच्चप्रजनंरात्रौकार्यं॥ आश्विनेमासिमेघांतेमहियासुरमर्दिनी॥ निशासुप्रजयेद्भक्त्यासीयवा
सादिकः क्रमादिनिदेवीपुराणान्॥ सग्रहेपि॥ आश्विनेमासिमेघांतेप्रतिपद्यातिथिर्भवेत्॥
नस्यानक्तं प्रकुर्वीतरात्रौदेवीं प्रश्नयेत्॥ रात्रिरूपायतोदेवीदिवारूपोमहेश्वरः॥ रात्रित्रतमि
दं देविसर्वपायप्रणशनं॥ सर्वकामप्रदं नृणां सर्वशत्रुनिवर्हणं॥ रात्रित्रतमिदं तस्यरात्रौकर्त
व्यतेष्यते॥ नक्तत्रतमिदं यस्मादप्यथानरकैर्गतिरित्यादिवचनाच्च॥ रात्रित्रतमेवाभिप्रेतमाध
वेनोक्तं तस्यनक्तत्रतत्वादिति॥ ननु रात्रिभोजनादिति॥ ननु॥ मासिचाश्वयुजे शुक्लेनवरात्रे
विशेषतः॥ संप्रजनवदुर्गाचनक्तं कुर्यात्समाहितः॥ नवरत्राभिधेकर्मनक्तत्रतमिदं स्मृतं॥
आरंभेनवरत्रस्येत्यादिस्फुटादात्॥ माधवोक्ते अथनक्तमेव प्रधानमितिचेत्॥ ननवरत्रोपवास
तस्यादेरनुपपत्तेः॥ नचपाक्षिकनक्तानुवादोयं॥ नित्यानित्यसंयोगविरोधान्॥ नद्यन्निहोत्रे
दशमपक्षे प्रास्यदध्नाजुहोतीत्यस्येन्द्रियकामहोमेनुवादोघटते॥ नित्यवदनुवादायोगादित्यु
क्तं वार्तिके॥ तथात्रामितेनात्रतद्वदेवगुणात्फलमितिज्ञेयम्॥ ननुरात्रेः कर्मकालत्वेतद्या
पिनीर्ह्वेवप्रतिपत्तापुनान्॥ मैवं॥ न्यायतः प्रात्रवपिर्ह्वोक्तवचनेर्नैवाधात्॥ यथासर्वेषुः क
र्मकालम्यापिनीमपित्यक्तास्वल्पापियैरेव रामनवमीतिप्रायुक्तं० य
थावानिशीथेसतीमपिर्ह्वोक्तमाष्टमीत्यक्ता रोहणीपुत्रायरेवेतिमाधवेनोक्तं तथात्रा
पिवस्तुनस्तु॥ रात्रेः कर्मकालत्ववचसंहिमाद्राधलिखनान्तमूलत्वं विमृश्यमेवत्रिका॥

लक्षयेदिमादिष्वविरोधाच्च॥ माधवोक्तिस्तु पाक्षिकनक्तानुवाचस्तु तंतस्मात्सर्वपक्षेषु परैव
 प्रतिपदिनिसिद्धं॥ अत्र केचिन्नवरात्रशब्दीनवाहोरात्रपरः दृष्टो समाप्तिरस्यमाहासमाप्ति
 यन्निशि॥ प्रारंभो नवचं आस्तु नवरात्रमतीर्थवदिति॥ देवीपुराणादिमाहुः॥ तन्ना अतिहा
 सवृद्धो मूलाधिक्यत्वाय त्रेः॥ अत्र मूलभावाच्चेन तिथिवाच्ये वायम्॥ तदुक्तम्॥ तिथि
 दौ तिथिहासेन वरात्रमयार्थकं॥ अष्टरात्रेन दोषो यं न वरात्र तिथि स्येति॥ सच न वरात्र
 शब्दकचित्संशया कर्मवाची॥ यथा प्रारंभो न वरात्रस्येत्यत्रेति दिक्॥ प्रतिपदि च वैध
 त्यादियोगनिषेधो भार्गवाच्च न दीपिकायां॥ देवीपुराणो॥ त्वाष्ट्रवैधृतियुक्ता चेत्प्रतिपच्च
 ठिकार्चने॥ तयोरेते विधातव्यं कलशारोपणं एहेति॥ चित्रावैधृतियुक्ता पि द्वितीया पुता
 चेत्सैव ग्राह्ये तुक्तं दुर्गात्सवे॥ भद्रान्विता चेत्प्रतिपत्तुलभ्यते विरुद्धयोगैरपि संगता स
 ती॥ सैवा यरान्हे विबुधैर्विधेया श्रीपुत्रराजादिविद्वद्भिहेतुरिति॥ यदानुवैधृत्यादियरिहारेण
 प्रतिपन्नलभ्यते तदोक्तं तत्रैव कात्यायनेन॥ प्रतिपद्याध्विने मासि भवो वैधृतिचित्रयोः॥ आ
 द्यादौ यरित्यस्य प्रारंभे न वरात्रकमिति॥ भविष्येपि॥ चित्रावैधृति संस्मरणं प्रतिपच्चेद्भवेन्नृप
 त्याज्यां घंशास्त्रयस्त्वाद्यास्तुरीयां शेतुं प्रजनमिति रुद्रयामलेपि॥ वैधृतौ पुत्रनाशः स्याच्चित्रा
 यां धननाशनं॥ तस्मान्न स्थापयेत्कुंभं चित्रायां वैधृतौ तथा॥ संस्मरणं प्रतिपद्येव चित्रायुक्ता
 यदा भवेत्॥ वैधृत्या वापि युक्ता स्यात्तदामध्यदिने रवौ॥ अभिजित्तु मुहूर्ते यत्र तत्र स्थापनमि
 ष्यते इति॥ चित्रादिनिषेधे मूलं चिंत्यं॥ रुद्रकलशस्थापनं रात्रौ न कार्यं॥ न रात्रौ स्थापनं
 कार्यं न च कुंभाभिषेचनमिति मान्योक्तेः॥ भास्करोदयमारभ्य यावत्तु दशनाडिकाः प्रातः
 काल इति प्रोक्तस्यापनारोपणादि विधिति विष्णुधर्मोक्तेः॥ रुद्रयामले॥ स्नानं मांगलिकं
 कृत्वा ततो देवीं प्रक्षजयेत् शुभाभिर्मुक्तिकाभिश्च सर्वैकृत्वा तु वेदिकां॥ यवानुवैवाययेत्तत्र
 गोधूमैश्चापि संयुतान्॥ तत्र संस्थापयेत्कुंभं विधिना मंत्रपूर्वकं॥ सौवर्णं राजतं वापि ताम्रं
 मृगमयं जंतुवेति॥
 अथ प्रजाविधिः॥ सा च जयंती मंत्रेणाना
 वाक्षरेण वा कार्य्या॥ तदुक्तं दुर्ममं कृत्तरं गिराणां देवीपुराणो॥ कुरु देव्यास्तमंत्रेण प्रजा
 क्षीरघृतादिभिरितुक्ता॥ जयंती मंगला काली भद्रकाली कयालिनी॥ दुर्गा समा शिवा
 धात्री स्वधा स्वाहानमोस्तुते॥ अनेनैव तु मंत्रेण जयहोमो तु कारयेदिति॥ उ० दुर्गे दुर्गे र
 क्षिणि स्वाहेति नवाक्षरः॥ तत्र प्रतिपदि प्रातरभ्यंगं कृत्वा देशकालौ संकीर्त्य ममेह जन्म
 नि दुर्गा प्रीतिद्वारा सर्वा पच्छान्ति पूर्वकदीर्घा पुर्विपुल धनपुत्रपौत्राद्यनवच्छिन्न संततिवृ
 द्दि स्थिरलक्ष्मी कीर्त्तिलाभशत्रुपराजयसदभीष्ट सिद्ध्यर्थं शारदन वरात्र प्रतिपदि विहित क
 लशस्थापनं दुर्गा प्रजा कुमारी प्रजादि करिष्ये इति संकल्प्य महीधौ रिति भूमिं स्पृष्ट्वा ओष
 धयः समितियवान्निक्षिप्या कलशे धितुं कुंभं संस्थाप्य उमं मे गंगे इति जलेनाश्रय्य गंधदा
 रामिति गंधया ओषधी रिति सर्वोषधीः कांडा कांडादिति दूर्वाः॥ अश्वत्थे वरुणियं च पल्ल
 वाः॥ सोनाष्टयि वीतिसप्तमृदः॥ याफल निनी रिति फलं॥ सहिरापरत्नानीतियं च रत्नानि

हिरण्यचक्षिप्रापुवासुवासाश्रितिवैरावेष्टा। शर्णादवीतिशर्णायात्रनिधायातत्रवरुणा
संसृज्यजीर्णायांचूतनायांवाप्रतिमायांदुर्गामावाहृषजयेत्॥ तद्यथा॥ प्रवोक्तमंत्रमुक्त्वा
आगच्छ्वरदेदेविदेत्यर्चयितुमर्हति॥ प्रजागृहारासुमुखिनमस्तेशकरप्रियेसर्वतीर्थम
यंवारिसर्वदेवसमन्वितं॥ रमघटसमागच्छतिष्टदेवगणैः सह॥ दुर्गेदेविसमागच्छ
निध्यमिहकल्पय॥ बलिप्रजागृहारात्वमष्टाभिः शक्तिभिः सहेत्यावाहृषवोक्तमंत्रेणा
घोउशोपचारैः प्रजपित्वा माघभक्तबलिं कृष्णां उदिवलिनानिवेदयेत्॥ ततः कुमारोष्
जातदुक्तं हेमाद्रौ स्तां दे॥ एकैकां प्रजयेत्कृत्यामेकं कृद्यांतथेवच॥ हिगुरां त्रिगुरां वापि प्र
त्येकं नवकंतुवा॥ तथा॥ नवभिलभते भूमि मे भूयः हिगुरो नतु॥ एककृद्यालभेतक्षेम
कैकै न प्रियलभेत॥ एकवर्षांतुयां कृत्या प्रजायंते विवर्जयेत्॥ गंधयुष्यफलादीनां प्री
तिस्तस्यानविद्यते॥ तेन हि वर्षमारभ्या॥ दशवर्षययंता एव प्रज्या॥ तत्त्वत्याः॥ तासांचक्रमे
राकुमारिका त्रिमूर्तिः॥ कल्याणी रोहिणी काली चंडिका शांभवी दुर्गा सुभद्रा इति नामभिः
प्रजाकार्या॥ आसांच प्रत्येकं प्रजामंत्राफलविशेषाश्च तत्रैव ज्ञेयाः॥ सामान्यतस्तु मंत्रा
क्षरमयी लक्ष्मी मातृगणरूपधारिणीम्॥ नवदुर्गात्मिका साक्षात्कृत्या मावाहयाम्यहं॥
एवमप्यर्चने कुर्यात्कुमारीणां प्रयत्नतः॥ कंतुकैश्चैव वस्त्रैश्च गंधयुष्यास्तादिभिः॥
नानाविधैर्भक्ष्यभोजैर्भोजयेत्तया यसादिभिः॥ तथा॥ यथि स्फुटितशीर्षांगीरक्तप्रय
णां किताम्॥ जातं धांकेकरां कारीं कुर्यांतनुरो मशांसं त्यजेद्गिरिकां त्यांदासी गर्म
समुद्भवां॥ तथा॥ ब्राह्मणां सर्वकार्येषु जयायै नृपवंशजां॥ लाभायै वैश्यवंशोत्थासुत
यै शूद्रवंशजां॥ दारुणोचांत्यजातानां प्रजयेद्दिधि नारः॥ इति॥ अत्र वेदपारायणाम
युक्तरुद्रयामले॥ एवं चतुर्वेदविदो विप्रान् सर्वान् प्रसादयेत्॥ नैषांच वरणां कार्यं वेदपा
रायणा यवेति॥ तथा॥ एकोत्तराभिरुद्रा नुनवमीयावदेव हि॥ चंडीपाठजयेच्चैव जा
ययेद्वा विधानतः॥ तिथितत्वे चाराहीनं त्रै॥ प्रगावंचादितो जन्मास्तोत्रवासं हितां पठेत्॥
अत्रैव प्रगावंद्यादित्युवाचादि श्रुतः॥ आधारे स्थाययित्वा नुपुलकं प्रजयेत्सुधीः॥ इ
स्तसंस्थाय नादेव यस्माद्देविफलं भवेत्॥ स्वयंचलिखितं यच्च शूद्रेण लिखितं भवेत्॥ अ
ब्राह्मणो न लिखितं चापि विफलं भवेत्॥ ऋषिर्हृदादिकं त्यस्य पठेत्स्तोत्रं विचक्षणाः
स्तोत्रेन दृश्यते यत्र प्रगावतत्र विन्यसेत्॥ सर्वत्र पाठो विज्ञेयस्त्वन्यथा विफलं भवेत्॥ ए
वं नवमीययंतं प्रत्यहं प्रत्यहं कुर्यात्॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ देवीपुराणो॥ यदाद्ये दिवसे कु
र्याच्चंडिका प्रजनादिकं॥ हिगुरास्तु द्वितीये हि त्रिगुरांतत्परं हनि॥ नवमीतिथिपयंतं रु
द्रा प्रजनादिकं॥ हिगुरास्तु द्वितीये हि त्रिगुरांतत्परं हनि॥ नवमीतिथिपयंतं रुद्रा प्रजना
यादिकमिति॥ एतेन नवरात्रे प्रजैव प्रधानं॥ उपवासादित्वं गमिति गम्यते॥ तिथिहासे नुति
थिहयति मितं प्रजादिमहालयश्चाद्वेदकदिने आवृत्या कार्यं॥ हदोत हदवेदवर्तिः॥ त
तो नवरात्रोपवासादिसंकलं कुर्यात्॥ स्वस्थाशक्तावनेन वा प्रजादिकारयेत्॥ स्वयं वा

यत्प्रतोवापिप्रजयेत्प्रजयीतवेति।तरंगित्यांदेवीपुराणात्॥इदंचदेवीप्रजनंशुक्रास्तादावपिका
र्या॥तदुक्तं धर्मप्रदीपे॥नष्टे शुक्रे तथा जीवेमिहस्ये चरहस्यतो॥कार्याचैवस्वदेव्यर्चाप्रत्यहं
कुलधर्मतइति॥मलमासेवचनाभावान्नभवति॥अत्रसाश्वस्याश्वप्रजनमुक्तंमदनरत्नेदेवी
पुराणो॥आश्वयुक्तमुक्तप्रतिपत्स्वातियोगेशुभेदिनेर्ष्वमुच्चैःश्रवानामप्रथमंश्रियमाहर
त्॥तस्मात्साश्वैर्नरैस्तत्रप्रजोसौप्रहयासह॥प्रजनीयाश्वतुरगानवमीयावदेवहि॥शांतिः
स्वस्ययतंकार्यं तदातेषांदिनेदिने॥धासंभज्जातकंकुष्टंवासिद्वार्थकास्तथा॥यंचवर्गेन
सूत्रेणायंयितेषांतुबंधयेत्॥वायव्येर्वारुणोःसौरैःशांतेर्मंत्रैःसर्वैस्सर्वैः॥वैश्वदेवेस्तथात्रेये
होमःकार्योदिनेदिने॥कल्पतरौत्वेतदप्येत्यदपि॥ज्येष्ठायोगेपुरातत्रगजाश्चाष्टौमहाबलाः॥
एथिवीमवहनृष्वंसौलवनकानना॥कुमुदेरावतौपयःपुष्पदंतोयवामनः॥मुप्रतीकां
जनोनीलस्तस्मात्तौस्तत्रप्रजयेत्॥शांकादृशामारभ्यनवम्यांतंचर्ष्ववत्॥अश्ववदोमादीस
र्यः॥० अथप्रतिपदादिषुविशेषोदुर्गाभक्तितरंगित्याभविष्ये॥ केशसंस्का
रद्व्याशिप्रदद्यात्प्रतिपदिने॥यक्तैलंदितीयायांकेशसंयमहेतवे॥पट्टोरमितिगौडपाठः
दयंरांचतृतीयायांसिंदूरालक्तंकंतथा॥मधुपर्कंचतुर्थ्यांतुतिलकंनेत्रमंडनम् पंचम्यामंग
रांचशक्तालंकराणांनिचाषण्यांवित्वतरोबोधंसायंसंभ्यासुकारयेत्॥सप्तम्यांप्रातरानीय
गृहमध्येप्रप्रजयेत्॥उयोषरांमथाष्टम्यामात्मशक्त्यातुप्रजनं॥नवम्यामुयंचडायाःप्रजांकु
र्ष्यादलितथा॥संप्रज्यप्रेषरांकुर्ष्यादशम्यांसावरोत्सवैः॥अनेनविधिनायस्तुदेवीप्रीणया
तेनरः॥स्कंदवत्यालयेदेवीतंपुत्रधनकीर्तिभिः॥कल्पतत्त्वार्णवेलैंगे॥कमायांकृष्णपक्षेनु
प्रजयित्वाहंभेयिवा॥नवम्यांबोधयेदेवीमहाविभवविस्तरैः॥शुक्लपक्षचतुर्थ्यांतुदेवीकेश
विमोक्षरां॥प्रातरेवतुपंचम्यांस्नाययेत्सुशुभैर्जलैः॥षण्यांसायंप्रकुर्वीतवित्ववृक्षेधिवास
नं॥सप्तम्यांपत्रिकाप्रजाअष्टम्यांचाय्युयोषरां॥प्रजाचजागरश्चैवनवम्यांविधिवद्वलिः॥
विसर्जनंदशम्यांतुत्रीशकौतुकमंगलैः॥अत्रनवम्यांबोधनासामर्थ्येष्टस्यांबोधनमिति
स्मात्त्रीः॥फलभूमार्थितःसमुच्चयइत्यन्ये॥नवम्यामंत्रःकालिकापुराणो॥इधेमास्यसितेय
क्षेनवम्यामार्द्रभेयिवाश्रीवृक्षेबोधयामित्वायावत्प्रजाकरोम्यहम्॥अत्रस्त्रीव्रतेविशेषः॥
अथशौचेविशेषोनिर्णयामृतेविश्वरूपनिबंधे॥आश्विनेशुक्त
पक्षेनुप्रारब्धेनवरात्रके॥शावाशौचेसमुत्पन्नेक्रियाकार्याकथंबुधैः॥सूतकेवर्तमानेच
तत्रोत्पन्नेसदाबुधैः॥देवीप्रजाप्रकर्तव्यापशुयज्ञविधानतः॥सूतकेप्रजनंशुक्रंदातंचैववि
शेषतः॥देवीसुहृद्व्यकर्तव्यंतत्रदोषोनविद्यते॥इति॥कालादर्शविष्णुरहस्येयि॥सर्वसंक
सितंयच्चव्रतंसुनियतव्रतैः॥तत्कर्तव्यंनरैःशुद्धदानार्चनविवर्जितमिति॥गौडनिबंधेति
थितत्वेप्युक्तं॥आश्विनकृष्णनवम्यादिशुक्लप्रतिपदादिसष्यादिसप्तम्यादिकैकंकर्मअ
तश्चमध्येआशौचपातेपिनदोषःसंकलौव्रतसत्रयोरिति॥विष्णुर्त्तरिति॥आरव्यंस्वयमेव
कार्यं॥अनारव्यंत्वयेनकारयेदितिदिबोदासः॥रजस्वलात्वयेनकारयेत्॥सूतकादिवदि

व्यक्ततो वापि श्रजयेत्तज्जयीतवेति । तं मित्रं देवीपुराणात् ॥ इदं च देवीश्रजनं शुक्लास्त्रादावपि का
 र्यं ॥ तदुक्तं धर्मप्रदीपे ॥ नष्टे शुक्ले तथा जीवे मिहस्ये च रहस्यतो ॥ कार्या चैव स्वदेव्या प्रत्यहं
 कुलधर्मतः ॥ मलमासे वचनाभावान्न भवति ॥ अत्र साध्याः श्रजनमुक्तं मदनरत्ने देवी
 पुराणो ॥ आश्वयुक् शुक्लप्रतिपत्तस्वातियो गे शुभे दिने श्वसुचैः श्रवानामप्रथमं प्रियमाह
 त् ॥ तस्मात्साध्वैर्नैस्तत्र प्रजो मोक्षया सह ॥ श्रजनीयाश्चतुरगानवर्माया च देवहि ॥ शान्तिः
 स्वरूपयतं कार्यं तदा ते वां दिने दिने ॥ धामं भज्यातं कंकुलं च वासिदार्थकास्तथा ॥ पंचवर्गान
 स्त्रे राग्रथितेषां तु वंधयेत् ॥ वायव्यं वीरुणोः सौरैः शान्तैर्मित्रैः सर्वैश्च वै ॥ वैश्वदेवैस्तथा ग्रैपे
 हीमः कार्यो दिने दिने ॥ कस्तुरौ चेतदप्येव न्यदपि ॥ ज्येष्ठयोगे पुरातनराजाश्चाष्टौ महाबलाः ॥
 पृथिवीमवहनं सर्वं शैलवनकाननां ॥ कुमुदे रावतौ यमः पुष्पदंतोथ वामनः ॥ सुप्रतीको
 जनो नीलस्तस्मात्तस्त्रश्रजयेत् ॥ शाकाहंसा मारम्यनवम्यांतं च श्ववतः ॥ अश्ववहो मादीम
 र्थः ॥ अथ प्रतिपदादिषु विशेषो दुर्गाभक्तिरिति संभविष्ये ॥ केशसंस्कार
 रद्व्याशिप्रदद्यात् प्रतिपदिने ॥ पक्षतैलं हितीयायां केशसंयमहेतवे ॥ पटशोरमिति गौ उपायः
 दयरां चतुतीयायां सिंदूरलक्तकं तथा ॥ मधुपर्कं चतुर्थ्यां तु तिलकं नेत्रमंजनम् पंचम्यां मंग
 रां च शक्पालं करणानि चाषष्ठां विल्वतरो वंधं सायं संघासु कारयेत् ॥ सप्तम्यां प्रातरानीय
 गृहमध्ये प्रश्रजयेत् ॥ उषां मया मया मान्मशक्पातु श्रजनं ॥ नवम्यां मुयं चंडायाः श्रजं कु
 र्यादलितया ॥ संस्तुते श्रजं कुर्यादशम्यां सावरोत्सवैः ॥ अनेन विधिना यस्तु देवी प्रीता या
 श्रजयित्वा ईमे पिता नवम्यां वंधयेद्देवी महाविभवविस्तरैः ॥ शुक्लपक्षचतुर्थ्यां तु देवी केश
 विमोक्षरां ॥ प्राग्मेव नवम्यां स्नाययेत् शुभेर्जने ॥ अष्टमां सायं प्रकुर्वीत विल्वरक्षो धिवास
 नं ॥ सप्तम्यां पत्रिज्जा अष्टम्यां चाप्युषरां ॥ श्रजा च जागरं च नवम्यां विधिवद्भुजिः ॥
 विसर्जनं दशम्यां तु कीर्तनं कर्म गले ॥ अत्र नवम्यां वंधना सामर्थ्यं श्रजो वंधनमिति
 स्मार्त्ताः ॥ फलमर्थितः समुच्चयस्तस्ये ॥ नवम्यां मंत्रः कालिकापुराणो ॥ श्वेतास्यमितेय
 शेन नवम्यां मंत्रः श्रीरक्षो ध्यामिन्वायावत्तज्जाकरो म्पहम् ॥ अत्र श्रजं त्रिते विमेषः ॥
 अथ श्रजं विमेषो निर्णयः ॥ निर्णयः ॥ अथ श्रजं विमेषो निर्णयः ॥ अथ श्रजं विमेषो निर्णयः ॥
 पक्षे तु प्राग्मेव श्रजं ॥ आवाशौ च समुत्पन्ने क्रियाकार्या कथं बुधैः ॥ मृतके वर्तमाने च
 तत्रोत्पन्ने समुत्पन्ने देवीश्रजा प्रकर्तव्या पशुपतविधानतः ॥ मृतके श्रजनं प्रकर्तव्यं चेव वि
 शेषतः ॥ देवीश्रजं मंत्रदोषानविद्यते ॥ इति कालादर्थं विष्णुहर्म्ये ॥ पृथ्वीक
 सितं पञ्चम्यां तु श्रजं ॥ अत्र श्रजं मंत्रदोषानविद्यते ॥ इति कालादर्थं विष्णुहर्म्ये ॥ पृथ्वीक
 यितत्वे शुक्लं ॥ अत्र श्रजं मंत्रदोषानविद्यते ॥ इति कालादर्थं विष्णुहर्म्ये ॥ पृथ्वीक
 तद्यमध्ये ॥ अत्र श्रजं मंत्रदोषानविद्यते ॥ इति कालादर्थं विष्णुहर्म्ये ॥ पृथ्वीक
 कार्यं ॥ अत्र श्रजं मंत्रदोषानविद्यते ॥ इति कालादर्थं विष्णुहर्म्ये ॥ पृथ्वीक

शेषवचनां भावंतु ॥ स्त्रीणां च न वरात्रे तां ब्रूयादि च वर्णं भवति ॥ तदुक्तं व्रतहेमाद्रौ गारुडे ॥
 ॥ गंधालंकारतां ब्रूलुपुष्पमालानुलेपनं ॥ उपवासनदृष्टं तिदंत धावनमंजनमिति ॥ एत
 त्समर्तुकोपवासविषयः ॥ अत्र अत्र विशेषः परिभाषाया मुक्तः ॥ आखिनमुक्तं पंचम्या ॥
 मुयांगललिता व्रतं महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धं ॥ तत्र यद्यपि कथायां कालविशेषो नोक्तस्तथापि रा
 त्रौ जागरणं कुर्याद्गीतवादित्रनिस्वनेरिति रात्रौ जागरोक्तेः शक्तिप्रजाया ॥ रात्रौ प्राश
 स्था च रात्रि व्यापिनी प्राद्येति केचित् वस्तुतस्तु वचनं विनारात्रौ प्रजायां मानाभावात् ॥ जा
 गरस्य चांगत्वात् ॥ युग्मवाक्यात् मुक्ता जागरणेन त्रैचंद्रायर्धव्रते तथा ॥ ताराव्रते सुसर्ष्वे
 रात्रियोगो विशिष्यते ॥ त्रिकालहेमाद्रौ वचनाच्च सर्वविद्यायाद्या ॥ रात्रिं शतः सर्वविद्यावच
 नं इति हेमाद्रिः ॥ अत्र च मुक्ता जागरणरूपत्वादिति साधु प्रतीतः ॥ मुक्ता जागरणं यत्रैव
 कं पदम् ॥ तस्मिन् व्रते रत्यर्थः ॥ अत्र या मुक्तेर्यसंगतिः ॥ दिवौ दासौ ये प्येवं ॥ आश्विनमुक्त
 यक्षे मूलनक्षत्रे सरस्वती स्थापनं ॥ ययोक्तं निर्णयामृते देवीपुराणे ॥ मूलनक्षत्रे सुराधीश
 प्रजनीया सरस्वती ॥ प्रजयेत्यहं देवयावदेष्टवमृत्सकं ॥ नाभ्यापयेन्न च लिखेन्नाधीयी
 त कदाचन ॥ पुरुषे स्थापिते देवि विद्या कामो हि जौ त्रमः ॥ संग्रहे ॥ आश्विनस्य सिते यक्षे मे
 धा कामः सरस्वती ॥ मूलो नावाहये देवी प्रवरो न विसर्जयेत् ॥ मूलस्याद्यपादे आवाहनमि
 ति शिष्टाः श्रवणाद्यपादे च विसर्जयेत् ॥ आदि भागो निशायां तु प्रवरा स्य पदा भवेत् ॥ संप्रे
 षणां तदा देव्या दशम्यां च महोत्सव इति चिंता मरौ ब्रह्मां सुराणां ॥ ० ॥ ० ॥

अथ षष्ठी ॥ गौडनिबंधे देवीपुराणे ॥

जैष्ठानसत्रपुक्तायां षष्ठां विल्लाभि मंत्रां ॥ सप्तम्यां मूलपुक्तायां पत्रिकायाः प्रवेशनं ॥ १
 र्तीया षाढा पुताष्टम्यां प्रजाहो माद्युयो मरां ॥ उत्तरे रानवम्यां तु वलिभिः प्रजयेच्छिवां ॥ अत्र लो
 नदशम्यां तु प्रणियत विसर्जयेत् ॥ कालिकापुराणे ॥ बोधयेद्विल्वशाखायां षष्ठां देवीं क
 मुच ॥ सप्तम्यां विल्वशाखां तामाहृत्य प्रतिप्रजयेत् ॥ पुनः प्रजातयाष्टम्यां विशेष्टे रासमाच
 रेत् ॥ जागरं च स्वयं कुर्याद्दलितानमहानि शि ॥ प्रभू न वलिदानं तु तवम्यां विधिवच्चरेत् ॥
 विसर्जनं दशम्यां तु कुर्याद्दे शरदो भद्रैः ॥ मूलिकर्हमनिक्षेपैः क्रीडा कौतुकमंगलैः ॥ अ
 त्र सर्वत्र तिथिनसत्रयोगादरो मुखः कल्पः ॥ तदभावे तु तिथिरेव याद्या ॥ तिथिः शरीरे देव
 स्य तिथौ न सत्रमाश्रितं ॥ तस्मात् तिथिप्रशंसंति न सत्रं न तिथि विनेति ॥ विद्यापति लिखित
 वचनात् तिथिनसत्रयोर्गोहयोरिवानुपालनं ॥ योगाभावे तिथिर्ग्राह्या देव्याः प्रजवक
 र्मणीति ॥ तत्रैव देवलोक्ते अत्र ॥ अत्र च यत्र प्रवेशात् सर्वेषु सायंकालेषु सप्तम्यैव सर्व
 दिने धिवासनं कार्यं ॥ सायंकाले न्यता सत्त्वधिवासनलोपः ॥ षष्ठां सायं प्रकुर्वीत नि
 ल्वक्षे धिवासनमिति ॥ सर्ववचनादिति कल्पतरुः ॥ सायं शुतिः फलाति शयमाचार्या
 ननु कर्मलोपस्याचार्यचूडामणिः ॥ अत्र क्रमः विल्वसमीपगत्वा देवीं विल्वचसं प्रज
 मार्ययेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ रावणस्य वधार्थं यारमस्यानुग्रहाय च ॥ अकाले ब्रह्मणा बोधे

आख्यपिक्तः पुरा॥ अहमय्याश्रितः यस्यां सायाहेवोधयाम्यतः॥ श्रीमैलसिलरेजातश्रीमूलश्री
 केतन॥ नेतयोसिमयागच्छश्चोदुर्गास्वरूपतः॥ इति॥ एवं देवीमधिवास्य परदिने निमंत्रित
 विल्वशाखायत्री प्रवेशश्च॥ तदुक्तं हेमाद्रौ लैंगे॥ मूलाभावे तु सप्तम्यां केवलायां प्रवेशयेत्॥ पु
 ष्पाभ्यां तव विल्वस्य फलाभ्यां शाखिकां तथा॥ तथैव प्रतिमां देव्याः स्नात्वा भुक्ष्य प्रवेशयेत्॥
 अत्र चोपवासश्च जादावौ दयिकी सप्तमी ग्राह्या॥ न तु युग्मवाक्यात् सर्व्वी॥ युगाद्या वर्ष्वद्विंशस
 प्तमी पार्वती प्रिया॥ रवेरुदयमीक्षते न तत्र तिथियुग्मतेति॥ कृत्यतत्त्वार्गीवोदाहृतवचनात्॥
 भगवत्याः प्रवेशादिविस्मर्गताश्च याः क्रियाः॥ तिथ्यावुदयगामिमां सर्वां स्नाकारयेद्बुधः॥ इ
 तितिथितत्वेन दिकेश्वरपुराणाच्च॥ दुर्गाभक्तिरंगिरायामप्येवम्॥ तत्रापि घटिकीतो नूनत्वे
 पराकार्या॥ त्रतोपवासनियमे घटिकैकापिया भवेत् इति देवलोक्तैरिति गौडः॥ दाक्षिराण
 मास्तु सर्व्ववचनमदृष्ट्वा युग्मवाक्यात् सर्व्वकुर्व्वेति॥ यत्रिकाश्चावर्ष्वीहे एव कार्य्या॥ न तु मू
 लानुरोधान्मध्याह्नादाविति॥ कृत्यतत्त्वार्गीवे उक्तं यत्रिकास्तु॥ रंभाकवी हरिद्राच जयंती वि
 ल्वदादिमौ अशौको मानदृष्टश्च धान्यादिनवयत्रिका इति तत्रैवोक्ताः॥ अस्यामेव सप्तम्यां देवी
 त्रिरात्रमुक्तं हेमाद्रौ॥ प्रतिपदादिनवतिथिषु उपवासादिकरणा सामर्थ्ये सप्तम्यादिदिनत्रये वा
 कुर्यात्॥ तदाह धौम्यः॥ आश्विने मासि शुक्ले तु कर्त्तव्यं नवरात्रकम्॥ प्रतिपदाक्रमेणैव वा वच्च
 नवमी भवेत्॥ त्रिरात्रं वापि कर्त्तव्यं सप्तम्यादियथाक्रमं॥ अतएव हेमाद्रौ देवीपुराणे मंगलाव्रते
 ॥ आश्विने वायव्या माघे चैत्रे वा श्रावणे पौषा॥ कृष्णमास्यदिकर्त्तव्यं व्रतं शुक्लावधि हरेः॥ या
 वच्छुक्ताष्टमी शक्रउयोम्या तु विधानतः॥ दानं होमोजयः शक्राकन्याभोगास्तथान्वहं॥ म
 हाभैरवरूपेण अस्थिमात्मा धराश्रये॥ शजनीया विशेषेण वस्त्रैर्ग्रीमपुरादिषु॥ इति मासचतु
 र्व्येभिधाय॥ अथ वानवरात्रं च सप्तयंचत्रिकं दिवा॥ एकभक्तेन न क्तेनायाचितो यो धितेः क
 मात्॥ शजयेताश्विने शक्रयावच्छुक्ताष्टमी भवेत्॥ सर्व्वकार्याणि सिद्ध्यंति शक्रनास्तत्र संशय
 इत्युक्तं॥ दिवेत्येकरात्रमुक्तं॥ देवीपुराणी॥ नवरात्रव्रतेशक्रस्त्रिरात्रं चैकरात्रकं॥ व्रतचरति
 यो भक्तस्तस्मै दास्यामि वांछितं॥ तत्रापि सप्तम्याः शजने सर्व्वोक्तो निर्णयः॥ अत्र तिथियोग
 यद्येतन्नेणोपवासः॥ तिथिद्वयनिमित्तं शजादिकं तु मेदेना॥ अत्र विशेषो निर्णया मृते भवि
 ष्ये॥ सप्तम्यां नवगेहानि दारुजानि नवानि च॥ एकं वा चित्रभावेन कारयेत्सु समाहितः॥ दु
 र्गाग्रहं प्रकर्त्तव्यं चतुरस्रं सुशोभनम्॥ तन्मध्ये वेदिकां कुर्याच्चतुर्हस्तां समांशुभां॥ तस्यां
 सिंहासनं क्षौमं कं वलाजिनसंयुतं॥ तत्र दुर्गां प्रतिष्ठाय सर्व्वलक्षणां संयुतां॥ भुजे श्वतुर्भि
 रुचिरेर्दशभिर्वी विभूषिताम्॥ तत्र हाटकवर्णाभां त्रिनेत्रां शशिशेखराम्॥ अनेककुसु
 माकीर्णां कपर्देन सुशोभिताम् नितं वविं वसन्नदकिंकिणीकाराणां दितं॥ शूलचक्र
 दंशशक्तिवज्रयाशासिधारिणीं॥ घंटाक्षमालाकरकपानपात्रलसत्करां॥ तदग्रे क्छिन्नशि
 रसं महिषं रुधिरासुतं॥ निःसृता ईतनुं कंठनाले चर्मासिधारिणाम्॥ देवीधृतकरग्रीवं शूलै
 नोरसितां उतितां नागपाशेन विस्त्रिप्तं हय्यं शेरान्पिविदुतम्॥ वमदुधिरवक्त्रेण धुन्वतोर्ध्व

सदानुरागा। सर्वतोमानुचक्रे रासेवमानासुरैस्तथेति। तत्र देवी प्रकर्तव्याहेमी वाराज तोतष
। मृदाक्षीलसुराण्येतास्त्र शूलैश्च प्रजयेत् वाक्षीदारुमयी देवी मूर्तिस्थापने विशेषोदुर्गभ
क्तितरंगिण्येदेवी पुराणायाम्प्राप्त्या शुभदादुर्गप्रवीत्याजयवर्हिनी। पश्चिमाभिमुखीनि
त्यनस्थाप्या सौम्यदिशु स्वी। प्रतिमाभावे विशेषस्तत्रैवाहेमराजतमृदानुशैलचित्रार्चित
पिवा। स्वर्गशूलैर्विता देवी सर्वकामफलप्रदा। यद्ययस्यायुधं प्रोक्तं तस्मिंस्तो प्रतिप्रजयेत्
देवी भक्त्या र्चिता पुंसां राजा पुः सुतसौख्यदा॥ कल्पतत्पारोवेकालिका पुराणे॥। लिंगस्या
प्रजयेद्देवी मंडलस्था तथैव च॥ पुस्तकस्था महादेवी पावके प्रतिमा सुच॥ चित्रे च त्रिशु
खं जलस्था वापि प्रजयेत्॥। विल्वपत्रैर्यजेद्देवी तथा जाती प्रसन्नकैः। नानापिष्टकैर्नै
र्घैर्हृयदीयैर्मनोहरैः॥ भगलिंगाभिधानैश्च भगलिंगप्रगीतकैः। भगलिंगक्रियाभिच
प्रीणायेद्दरचंडिका म॥ परैर्नोक्षिप्यते यस्तु यः परान्नाक्षिप्यति॥। तस्य कुहा भगवती श
यंदद्यात्सुदारुणां॥ चित्रमृन्मादौ स्नानाद्यसंभवे तत्रैवोक्तम्॥। अत्रिकस्थापिते स्वर्ग
स्थापयेद्दूर्यो रोयवेति॥० अथ सप्तमी प्रजाविधिः॥० प्रतिपद्युक्त विधिना
फलसंकीर्तनांतो नवयत्रिका मृन्मयदुर्गप्रजागच्छ सर्वकल्याणीति सर्वोक्तमंत्रपठित्वा
विल्वद्वक्ष्य महाभाग सदा त्वं शंकर प्रियः॥ गृहीत्वा तव शाखां च देवी प्रजां करोम्यहं॥ शा।
खाच्छेदो मध्यदुःखं न च कार्यं त्वया प्रभो॥ गृहीत्वा तव शाखां च प्रजादुर्गेति च स्मृतिः॥
उत्तिष्ठ यत्रिके देविसर्वकलाराहे तवे॥ प्रजां गृहारा सकलामस्माकं वरदा भव॥। मेरु
मंदरकौलासं हिमवच्छिखरे गिरौ॥ जातश्रीफलद्वक्ष्य त्वमं बिकायाः सदा प्रिय रतिसं
प्रार्थयः॥ उं ह्रिं धिफट २ उं हुं फट् स्वाहेति छित्वा संप्रज्य उं चामुं उवल इति वाग्धो
षेण देवी तां च गृहे प्रवेश्य॥ आरोयितासि दुर्गे त्वं मृन्मयां श्रीफलेषु च॥ स्थिरगतितां
तं भूत्वा च गृहे त्वं कामदा भवेति स्थिरीकृत्य रभारिपत्रिकाः पंचगव्येन यंचामुतेन च स्ना
यपित्वा वस्त्रेणावेश्य स्थापयेत्॥ ततः पूर्ववत्संकल्पं कृत्वा अस्नानादाय देवीमावाह
येत्॥ आवाहयाम्यहं देवि मुरामय्या श्रीफले तथा॥ कैलाराशिखरादे विविधाद्रोर्हमय
र्ध्वतात आगत्य विल्वशाखायां चंडिके कुरु सन्निधिं॥ स्थापितासि मया दुर्गे प्रजयेत्त्वा प्र
सीद मे॥ आपुरारोग्यमैश्वर्यं देहि देवि नमोस्तुते॥ दुर्गे दुर्गस्वरूपासि सुरतेजोमये र्चिते
। यत्त्ववैश्वफलोपेतैः पुष्ट्यैश्च सुमनोहरैः॥ यत्त्ववै संस्थिते देवि प्रजयेत्त्वा प्रसीद मे॥
आपुरारोग्यमैश्वर्यं देहि देवि नमोस्तुते॥ दुर्गे दुर्गस्वरूपासि सुरतेजोमये र्चिते॥ यत्त्व
वैश्वफलोपेतैः पुष्ट्यैश्च सुमनोहरैः॥ यत्त्ववै संस्थिते देवि प्रजयेत्त्वा प्रसीद मे॥ दुर्गे दे
वि रहागच्छ सन्निध्य मिह कलय॥ यत्र भागान् गृहाराण्ययोगिनी कौटिभिः सहेति त
तो मूलमंत्रेण पाद्यादिगंधांतो यचारैः संप्रज्या अमृतोद्भवचप्रीदक्षं शंकरस्य सदा प्रि
यं। विल्वपत्रं प्रयच्छामि पवित्रं ते सुरेश्वरीति विल्वपत्रम्॥ ब्रह्माविष्णुशिवादीनां शैरा
पुष्ट्यं सदा प्रियं॥ तत्रैर्दुर्गे प्र यच्छामि सर्वकामार्थसिद्धये॥ रतिद्रोरापुष्ट्यं निवेद्य घृणादि

दक्षिणांतांशजांमूलेनकृत्वाप्रार्थयेत्। ३० महिषघ्नमहामायेचामुंउंमुंउमालिनि॥आपुरा
रोप्यमैश्वर्य्यंदेहिदेविनमोस्तुते॥कुंकुमेनसमालब्धेचंदनेनविलेपिते॥विल्वपत्रकृतापीडे
दुर्गेहंशरणांगतः।रूपंदेहियशोदेहिभगंभगवतिदेहिमे॥पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वाङ्कामांश्च
देहिमे।सर्वमंगलमंगलेशतिचसंप्रार्थ्ययत्रिकाश्रजयेत्।कदलांब्राह्मणीदाडिमेरक्तदंतिकां
धान्येलस्मीहरिद्रायांदुर्गामानेचामुंउंकवौकालिकां॥विल्वशिवांश्चशोकेशोकरहितांज
यंयांकार्त्तिकींचावाद्यसंश्रज्यदुर्गायैवल्लिदद्यात्॥अत्रशस्त्रादिश्रजावस्थते॥ततःस्तुतिपठे
त्॥तदुक्तंशिवरहस्ये॥दुर्गाशिवांशांतिकरींब्रह्मणीब्रह्मणाःप्रियां॥सर्वलोकप्रणोत्रींचप्र
णामामिसदाशिवाम्॥मंगलांशोभनांसिद्धानिःकलांपरमांकलाम्॥विश्वेश्वरीविश्वमातां
चंडिकांप्रणामाम्यहं॥सर्वदेवमयीदेवींसर्वरोगभयायहां॥ब्रह्मेशविष्णुनमितांप्रणामामि
सदाउमाम्॥विंध्यस्यांविंध्यनिलयांदिव्यस्यानविलासिनीं॥योगिनीयोगमातांचचंडिकां
प्रणामाम्यहं॥ईशानमातरंदेवींईश्वरीमीश्वरप्रियां॥प्रणतोस्मिसदादुर्गांसंसारणीवतारणी
॥यइदंपठतेस्तोत्रंशृणुयादापियोनरः।समुक्तःसर्वयापैस्तुमोदतेदुर्गयासह॥ ० ॥ ०

अथमहाष्टमी

साचपरपुता।शुक्लपक्षेष्टमीचैवशुक्लपक्षेचतुर्दशी॥शर्वविद्वानकर्तव्याकर्तव्यापरसंपुते
ति॥ब्रह्मवैवर्तीनामदनरत्नेस्तुतिसंगृहे।शरन्महाष्टमीप्रज्ञानवमीसंपु
तासदा॥सप्तमीसंपुतानित्यंशोकसत्तापकारिणीं।जंभेनसप्तमीपुक्ताश्रजितानुमहाष्टमी।
इंद्रेणनिहतोजंभस्तस्मादानवपुंगवः।तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसप्तमीमिश्रिताष्टमी।वर्जनीया
प्रयत्नेनमनुजैःशुभकांक्षिभिः॥तप्तमीःशल्पसंपुक्तामोहादज्ञानतोपिवा।महाष्टमीप्रकु
वीरणीनरकंप्रतिपद्यते॥सप्तमीकलयायत्रपरतश्चाष्टमीभवेत्तेनशल्पमिदं प्रोक्तं पुत्रयो
त्रक्षयप्रदं॥तथा॥पुत्रान्हंतियशून्हंतिराशूंहतिसराज्यकं॥हंतिजातानजातांश्चसप्तमीस
हिताष्टमी॥तेनत्रिमुहूर्तवेधः।तदाघटिकामात्राण्यादपिकीयाद्या॥त्रतोयवासनियमेघटिके
कापियाभवेत्।रतिदेवलोक्तेः॥गौडाअप्येवमाहुः॥अतएवीक्तंभोजराजेन।नचसप्तमीसल्प
समीयेतेति॥इयंभोमेतिप्रशस्ता॥अष्टम्यामुदितेसूर्य्यदिनांतेनवमीभवेत्।कुजवारोभवेत्
त्रप्रजनीयाप्रयत्नत॥रतिमदनरत्नेवचनात्।सप्तमीशल्पसंविद्वर्जनीयासदाष्टमी।लोका
पिसामहापुराणायस्यांसूर्य्योदयोभवेदितिमदनरत्नेस्तुतिसमुच्चयवचनात्॥अष्टमीनवमी
पुक्तानवमीचाष्टमीपुतेतियाप्रवचनाच्च॥इयमेवमूलपुक्ताचेन्महानवमीसंज्ञा।आश्वपुक्
शुक्लपक्षेयाष्टमीमूलेनसंपुता।सामहानवमीप्रोक्तात्रैलोक्येषुसुदुर्लभेतिहेमाद्रोस्कांदान्।
मूलपुक्तापिसप्तमीपुताचेत्याजैवेत्युक्तंनिर्णयाष्टतेदुर्गोत्सवे।मूलेनापिहिसंपुक्तासदा
त्याज्याष्टमीबुधैः।लेशमात्रेणसप्तम्याअपिस्थाद्यदिदूषिता॥महाष्टमीशर्वद्युःशर्वह्लात्वा
पित्वेश्वीन्यथा॥परैवेतिनिर्णयदीयमतं॥एतच्चतुच्छत्वादुपेक्ष्यम्।रूपनारायणधृतदेवी
पुराणो॥सप्तमीवेधसंपुक्तापेःकृतानुमहाष्टमी॥पुत्रदारधनैर्हीनाभ्रमंतीहपिणचवत्।

निताभद्रयाभद्रकाशाश्रमयेस्यादर्वनक्रियातस्माद्विस्तृता विहाकार्यादुर्गीयमीववेरिति।
यच्चमाहत्रुनात्रेवास्मिन्नाश्रमिन्स्यसितास्यमहारात्रेनुपार्थनी॥भद्रकालोसमुत्पन्नः
मीयाद्वासमायुतेतितातथातत्रास्यमहद्रकातीदृशयत्तविनाशिनोप्रादुर्भूतामहाधीश्वरो

म्याः
।यनुतत्रैवपरदिनेष्टमीमन्त्रिष्वर्षविहाविधायकं वचनम्।यदाष्टमीतुसंप्राप्यमस्तप्योतिदि-

तत्परदिनेदशम्यान्वस्यभावविषयः॥यदाष्टमीत्येतस्यान्वमीचापरहनि।तदाष्टमीप्र

याष्टमीष्टमीतदाकुर्यादस्यथात्वमुभयवैदित्तिर्दुर्गात्सर्वोक्तं येतिमदनरत्नो।वस्तुतस्तुप्रदं

नयपरतिवृत्तवचनादष्टमीनवमीदशम्युक्ताः॥अस्यारवोक्तविरोधादितिदिक्॥यत्तुचहं

तदिष्टि।कारणमध्यैसजाविधानार्थंविष्टित्यन्तामहास्यममसजाकरोतियः।तस्यसजाप

॥रूपनारयणीयेनाह।

॥उक्तेः।वाद्यभागनिचिह्नानिकवचान्नापुधानिच।अत्रविशेषोहेमाद्रौनिर्णीयाद्युनेभवि

॥तत्तिशुक्तपसेष्टमीयुता।भूलनस्तत्रसंयुक्तासोमहानवमीस्यता।नवम्याप्रजितादेवी

तिप्रतापायन्नविद्यते।यावज्जन्तः

विलेपनेः।यथासंश्रुत्यने

।एकभ

पुनैर्मेकैर्येश्वमानवैः। स्त्रीभिश्च कुरुशार्दूलतद्विधानमिदं शृणु। जयाभिलाषी नृपतिः
 प्रतियत्प्रभृति क्रमात्। लौहाभिसारिकं कर्म कारयेद्यावदष्टमीति॥ लौहाभिसारिकक
 र्मविधानं तत्रैवोक्तम्। प्रागुदकप्रवरोदेशे यताकाभिरलंकृतं। मंडपं कारयेद्व्यं नवस
 प्तकरं परम्। षोडशहस्तमित्यर्थः। आग्नेयाकारयेत्कुंडं हस्तमात्रं सुशोभनं। मेखालात्रय
 संयुक्तं योन्याः श्वत्थदलामया। राजचिह्नानि सर्वाणि शस्त्रान्यस्त्राणि यानि च। आनीय मं
 डयेतानि सर्वाण्यत्राधिवासयेत्। ततस्तु ब्राह्मणः स्नातशुक्लावरधरः शुचिः। उं कार्ष्ण
 र्धकैर्मंत्रैस्तस्मिन्नेर्जुह्यादृतम्। शस्त्रास्त्रमंत्रैर्होतव्यं पायसं घृतं संयुतम्। हुतशेषं तुरं
 गाणां राजानमुपहारयेत्॥ लौहाभिसारिकं कर्म तेनैतद्विधिभिः स्मृतं। धृतयत्पयना न
 श्वान् गजांश्च समलंकृतान्॥ भ्रामयेन् नगरे नित्यं वंदिषो षपुरः सरान्। प्रत्यहं नृपतिः स्ना
 त्वा संक्षयपितृदेवताः॥ प्रजयेद्राजचिह्नानि फलमाल्यविलेपनैः। यस्याभिसरणाद्राज्ञो
 विजयः समुदाहृतः॥ राजा मंत्रान् अवक्ष्यामि पुराणां क्तानहंतवा। येः प्रजिताः प्रयच्छन्ति
 कीर्तिमायुर्यशो वलम् अथ मंत्राः॥ विष्णुधर्मोत्तरोक्तः॥ छत्रस्यायथा बुद्ध
 श्चादयति शिवाये मां वसुंधरम्॥ तथा श्चादय राजानं विजयारोग्यवृद्धये॥ चामरस्य॥
 शशांकं करं संकाशक्षीरं शिरीषं दुरा॥ प्रोत्सारया शुद्धरितं चामरं मलदुर्लभम्॥ अश्वानां
 वृद्धयर्थं रेवंतप्रजनमहं करिष्ये। सूर्यपुत्रमहाबाहो ह्याहृत्य नंदनां शान्तिकुरु तुरंगाणां
 रेवंताय नमो नमः। अनेन मंत्रेण राजा। अथाश्वस्य गंधर्वकुलजातस्त्वं मा भूयाः कुलद्वय
 कः॥ ब्रह्मणाः सत्यवाक्येन सोमस्य वरुणस्य च॥ प्रभावाच्च हुताशस्य वर्द्धय त्वं तुरंगमान्
 ॥ तेजसा चैव सूर्यस्य मुनीनां तयसा तथा। रुद्रस्य ब्रह्मचर्येणाय वनस्य वलेन च॥ स्मर
 त्वं राजपुत्रस्त्वं कौस्तुभं च मणिं स्मर। यां गतिं ब्रह्महा गच्छेन्मानुहा पितृहा तथा॥ भूराहा
 ऽनृतवादी च क्षत्रियश्च पराश्रुखः। सूर्या चंद्रमसौ वायुर्यावत्पश्यंति दुःकृतं त्रजाश्वतारा
 तिं क्षिप्रं तच्च पापम् भवेत्तवा॥ निष्कृतो यदि गच्छेत्थापुदधं तुरंगमम्॥ रिशन् विजित्य स
 मरे सह भर्त्ता सुखी भव॥ अथ धजस्य॥ शक्रकोतो महावीर्यं श्यामव
 र्णा च्चैवाम्यहं। यत्रिराजनमस्ते स्तुतयानां रायणध्वज॥ काश्यपेयारुणाभ्रातर्नागारे
 विष्णुवाहना। अप्रेमेयदुराधर्षरणे देवारिस्सदनं॥ गरुत्मान्मारुतगतिस्त्वयि सन्निहि
 तो यतः। सारवत्यापुधान्यत्र रक्षस्त्वं च रिशन् दह॥ अथ यताकायाः
 ॥ हुतभुग्वसवोरुद्रावायुः सोमो महर्षयः॥ नागकिन्नरगंधर्वयक्षभूतगरायहाः। प्र
 मथ्यास्तसहा दित्यैर्भूते शोसा नृभिः सह। शक्रः सेनायति स्कंदो वरुणश्चाश्विनस्त्व
 यि। प्रदहंति रिशन् सर्वान् राजा विजयमृच्छुः। यानि प्रयुक्तान्यरिभिरायुधानि स मंत
 तः॥ यते नृपरिशत्रूणां हतानि तव तेजसा। हिरण्यकशिपोर्युद्धे युद्धे देवासुरे तथा।
 कालनेमिव धेयद्वयद्वित्रिपुरधातनेः शोभितासि तथैवाद्यशोभयास्मां श्वरं स्मर॥
 नीलान् श्वेतानि मान्दह्वानं श्यत्वा शुन्यारयः॥ आधिपतिविजित्यैः शस्त्रैश्च यु

धिनिर्जिताः॥ इतनारेवतीनाम्नाकालरात्रिश्चास्मृता॥ दहन्वाशुरिषन्सर्वान्पताकेन
मयाञ्चिता॥ अथगजस्या॥ कुमुदैरावणौयमपुष्पदेतोयवामनः॥ सुप्र
तीकोजनीनीलरत्नेष्टौदेवयोनयः॥ तेषांपुत्राश्चपौत्राश्चवनाम्नैःसमाश्रिताः॥ मंदोभदे
मृगश्चैवगजःसंकीर्णैवच॥ वनेवनेप्रसृतास्तेस्मरयोनिमहागजः॥ पातुत्वावसवोरुद्रा
आदित्याःसमरुद्राणाः॥ भर्तारंरक्षतांरुद्रस्वामिवत्प्रतियात्पतां॥ अवापुहिजयंयुदेगम
नेस्वस्तिनोव्रजेति॥ श्रीस्तेसोमाहलेविष्णोस्तेजःसूर्याजोबोनिताता॥ स्थैर्यमेरोर्जयंरुद्राय
शोदेवात्पुरंदरात्॥ युदेरसंतुनागस्त्वादिशश्चमहदेवतैः॥ अश्विनौसहगंधर्वैःपातुत्वांस
र्वतःसहेति॥ अथखड्गमेत्रः॥ असिर्विशसनःखड्गस्तीक्ष्णाधारोदरासदः
॥ श्रीगर्भोविजयश्चैवधर्मधारस्तथैवच॥ एतानितवनामानिस्वयमुक्तानिबोधसा॥ न
सत्रंरुतिकानेगुरुद्वेदेवोमहेचरः॥ रोहिण्यश्चशरीरंतेदेवतंचजनाहृतः॥ पितापितामहो
देवस्त्वमांयालयसर्वदा॥ नीलजीमूतसंकाशस्तीक्ष्णादंष्ट्रःकृशोदरः॥ भावशुद्धोमध्वरा
श्चअतितेजास्तथैवच॥ रयंयेनघृताक्षोर्गीहतश्चमहियासुरः॥ तीक्ष्णाधारयशुदायत
स्मेखड्गायतेनमः॥ अथकुरिकायाः॥ सर्वापुधानांप्रथमंनिर्मितासिपि
नाकिना॥ श्रुलायुधाद्दिनेष्कस्यकृत्वामुष्टिगृहंशुभं॥ चंडिकायाःप्रदत्तासिसर्वदुष्टनि
वर्हिणी॥ तथाविस्तारिताचासिदेवानांप्रतिपादिता॥ सर्वसत्त्वांगभूतासिसर्वाशुभनिव
र्हिणी॥ कुरिकेरक्षमो नित्यशान्ति यच्छूनमोस्तुते॥ अथकहोरकरजा रक्ष
गानिगजात्रक्षरक्षवाजिधनानिच॥ ममदेहसदारक्षकहोरकनमोस्तुते॥ कहोरकोमध्य
देशकटारीरुतिप्रसिद्धः॥ अथधनुःप्रजा॥ सर्वापुधमहामात्रसर्वदेवारि
सदन॥ चापमांसमरेरक्षसाकंशरवरेरिह॥ घृतंरुक्षेनरक्षार्थंसंहारायहरेराच॥ त्रयोमू
र्त्तिगतंदेवधनुरस्त्वनमाम्यहं॥ अथकुंतलप्रजा॥ प्रासपातयशत्रूस्त्वमनयाता
कमायया॥ गृहाणाजीवितंतेषांममसैन्यंवरसतां॥ अथचर्मप्रजा॥ शर्मप्र
दस्त्वमरेचर्मसैन्यमशोद्यमे॥ रक्षमांरक्षणीयोहंतापनीयनमोस्तुते॥ अथकन
कंदउमंत्रः॥ प्रोत्सारणायदृष्टानांसाधूनांरक्षणायचत्रह्यणानिर्मितश्चासिखव
हारप्रसिद्धये॥ पशोदेहिसुखंदेहिजयदोभवभूयतेः॥ नाड्यस्वरिषन्सर्वान्रहेमदंडनमो
स्तुते॥ अथदंडमिमंत्रः॥ दंडमेत्वंसपत्नानांघोरोदयकर्षणाः॥ भवभू
मिपसैमानांतथाविजयवर्द्धनः॥ यथाजीमूतशब्देनस्त्रीणांत्रासोभिजायते॥ तथाचत
वशब्देनत्रयस्त्वस्मद्दिघोरौ॥ अथशंखमेत्रः॥ पुरणस्त्वंशंखपुरणा
नामंगलानांचमंगलं॥ विष्णुनाविघ्नो नित्यमतःशान्तिप्रदोभव॥ अथसिंहासन
मेत्रः॥ विजयोजयदोजेनारिपुधानीशुभंकरः॥ इःखहाधनदःशान्तःसर्वारिघविनाशनः
॥ एतेष्टौसन्निधौयस्मात्तवसिंहामहावलाः॥ तेनसिंहासनेतिव्वेदेमंत्रैश्चगीयसे॥
त्वपिस्थितःशिवःशान्तस्त्वयिशक्रःसुरेश्वरः॥ नमस्तेसर्वतोभद्रमद्रदोभवभूयतेः॥ त्रै

लीकजयसर्वस्वसिंहासननमोस्तुते॥तथैवकर्मविहानिस्वानिहानिनिशिलिभिः॥लोहाभि
सारिकंकर्मकृत्तैवमंत्रध्वकं॥अष्टम्यांनियमंरुत्वाश्वीहेस्नानमाचरेत्॥कुंकुमचंदनचंप
कचतुःसंभैःशैलपिष्टेश्च॥चर्चितगायत्रीदेवीकुसुमेरभ्यर्चयेद्ब्रह्मभिः॥कुमुदैःसपत्रपुष्पैःस
धूपदीपैस्सनेवेद्यैः॥मांसेर्वसुपहारैर्मंगलशब्दैःसमुक्कलितैःविहितच्छत्रैर्यानेःस्पंदनशित
शस्त्रधारिभिर्लोकैः॥तुष्टैःपञ्चस्वादिनुतिवेद्यतेसर्वमेवभगवत्यै॥दुर्गासाक्षजनीयाचतद्दि
नेद्रोगापुष्पकैः॥ततःखड्गंनमस्कृत्यशत्रूणांवधसिद्धये॥इच्छेत्तविजयंराजंमुभिस्संचात्म
नेनृपः॥पुनःपुनःप्रणम्यासिंसंस्मरन्ब्रह्मदयेशिवां॥सर्वकृत्तैतिकौरव्यअष्टम्यांजागरंनिशि
॥नटनर्तनगीतैश्चकारयेत्सुमहोत्सवं॥एवंहृद्योनिशांतीत्वाप्रभातेअरुणोदये॥घातयेन्म
हिष्मान्मेयानयतो नतकंधरान्॥शतमर्दशतंवापितदहंवायथेच्छया॥सुरासवभृतैःकुंभै
स्तर्पयेत्पररेमेश्वरीं॥कापालिकैर्भ्यस्तद्देयंदासीदासजनेतथा॥ततोयशस्त्रसमयेनवम्यां
वैरथेस्थितां॥भवानींभ्रामयेद्राष्ट्रेस्वयंराजालशर्वान्॥कश्चिच्चोपीतोवीरोविधृतोभ्येत
खड्गवान्॥भूतेभ्यस्तवलिंदद्यान्मंत्रेणानेनसामिधं॥सरक्तंसजलंचानंगंधपुष्पाक्षतैर्धुतं
॥त्रीस्त्रीन्वारान्समूलेनदिग्विदिक्षुकिरेदलिं॥मंत्रश्च॥वलिंगृह्णंत्विमंदेवाआदितावस
वस्तथा॥मरुतश्चाश्विनोरुद्राःसुपर्णाःयन्त्रगाःग्रहाः॥असुरायातुधानाश्चपिशाचौरग
राक्षसाः॥डाकिमोयक्षवेतालाःयोगिन्यःशतनाशिवाः॥जृम्भकाःसिद्धगंधर्वामालाविद्याध
रानगाः॥दिक्पालालोकपालाश्चयेचविघ्नविनायकाः॥जगतांशांतिकर्तारोब्रह्माद्याश्चम
हर्षयः॥माविघ्नमाचमेयायमासंनुपरिपथिनः॥सौम्याभवंतुनृमाश्चभूतप्रेताःसुखावहाः
॥० इतिमहाष्टमी॥० महानवमीतुष्टैवपुतायाद्याश्वीक्तवचनान्॥नवमीदुर्गा
व्रतेश्रावणीतिदीपिकीर्तनैः॥श्रावणीदुर्गनवमीदूर्वाचैवहुताशिनी॥हर्षविद्वाप्रकर्तव्याशि
वरत्रिर्वलेर्दिनमिति॥हेमाद्रोयामोक्तेश्चभविष्येपि॥अश्विपुक्शुक्लपक्षेत्तुअष्टमीमूलसं
पुता॥सामहानवमीप्रोक्तात्रैलोक्येपिसुदह्वमेति॥मूलमुपलक्षणात्॥दुर्गाशजासुनवमी
मूलाघसत्रयान्विता॥महतीकीर्तितातस्यादुर्गामहिषमर्दिनीमितिमदनरत्नेलैंगान्॥अ
त्रक्षजयेदिन्यशेषः॥यानिनु॥साकार्ण्यादयगामिमांतिथाबुदयगामिमाविमिमादिप्रा
गुक्तानितानिनवमीभिन्नतिथियराणि॥नवम्यांविशेषोक्तेः॥वेधश्चमुहूर्तत्रयेणैवक्षेपः॥
यद्यपिहेमाद्रिमतेमुहूर्तद्वयात्मापिबेधोस्तितथापिस्वर्योदयएवसः॥सायंतुत्रिमुहूर्तएवत
दुक्तदीपिकाया॥त्रिमुहूर्तगानुसकलासायमिति॥माघवोपि॥सायंतूत्रयानहन्पूनया
तुनविध्यतेइति॥तेनत्रिमुहूर्तयोगेश्वीनवमीश्वीक्तवचनान्॥नकुर्व्यान्नवमींतातदश
म्यानुकदाचनेतिस्कांदेपरानिषेधाच्च॥त्रिमुहूर्तयोगाभावेतुनिषिद्धापिपरैवकार्येतिनि
षर्धः॥यनु॥नवम्यांचजपंहीमंसमाप्यश्रवणोपिचेतिसंग्रहोक्तेः॥व्रतंचजागरंचैवनव
म्यांविधिवदलिरितिदेवीपुराणाच्च॥नवम्यांहोमवल्पादिविहितंतत्राश्वपुक्शुक्लनवमी
मुहूर्तवाकलापदि॥सातिथिःसकलाज्ञेयालक्ष्मीविद्याजयार्थिभिरितिसेरपुराणान्॥स

योदयेपरं रिक्ताप्रणीत्यादयरादि। वलिदानं प्रकर्तव्यं तत्र देशे शुभावहं॥ वलीदाने कृतेष्टमं पु
 त्रभोगो भवेत्तु येति मदनरत्ने देवीपुराणाच्च वलादौ पराकाय्या॥ उपवासादौ तु सर्वेति मदनरत्ने
 उक्तम्॥ प्रतापमार्ते उयेवं॥ यत्तु अष्टम्यां वलिदानेन पुत्रनाशो भवेदुवमिति कालिकापुराण
 तत्संधिर्ज्ञा प्राशस्त्यपरं॥ अष्टमीतवमीसंधौ तृतीयाखलुकथ्यत इति तत्रैव तदुक्तैः॥ का
 मरूपनिवधे॥ अष्टम्यां शेषभागश्च नवम्यां सर्वं रवचातत्रया क्रियते शजाविज्ञेया सामहाफ
 ला॥ अष्टमीमात्रे भवत्येवा॥ आश्विने हजयित्वा तु अर्द्धरात्रे समीपुच॥ घातयेति यमून् भक्त्या
 ते भवंति महाफलाः॥ तथा॥ कस्यासंस्थे रवावीशे शुक्ताष्टम्यां प्रशजयेत्॥ सोपवासे निसा
 र्द्धं तु महाविभव विसरैः॥ तथा॥ पशुघातश्च कर्तव्यो गवयाजवधस्तथेति॥ रूपनारायणीये दे
 वीपुराणात्॥ तत्रैव भविष्ये॥ तस्मादियं महापुराणानवमीपापनाशिनी॥ उयोष्यामुप्रयत्नेन
 सततं सर्वपाथिवैः॥ निर्णयदीये तु महानवमीपरदिने पराह व्यापित्वे परा अयथा शर्वी॥ आ
 वर्त्तनात्सर्वकालेन वमीस्यात्परेह निदर्गा चीतत्र सर्वे पुः शर्वीहै त्वसमीयदीति धोम्यवचना
 दित्युक्तं॥ अस्य तु शारदनवमीविषयत्वं स मूलत्वं च विश्वस्पष्टं॥ यानि तु॥ नंदायां ज्वलने वदि
 ः शर्णीयां पशुघातने॥ भद्रायोगीकुल कीडा तत्र रात्रं विनश्येतीति॥ नवम्यामपराहै तु वलिद
 नं प्रशस्यते॥ दशमीवर्ज्ये तत्र नात्र कार्या विचारोति॥ नंदायां दर्शने रक्षा वलिदाने दशासु
 च॥ भद्रायोगीकुल कीडा देशनाशाय जायते॥ इति त्रस्रं वैवर्त्तनारदादिवचना नि॥ नानि शुद्ध
 धिकं निषेधयराणीति॥ मदनरत्ने॥ तथा कालिकापुराणी॥ नवम्यां वलिदानं तु कर्तव्यं तु यथा
 विधिः॥ जयं होमं च विधिवत्कुर्यात्तत्र विभूतये॥ केचित्तु॥ शर्वीयां ढा पुतांष्टम्यां शजा होमायु
 यौषरामिति॥ शर्वीकृते देवीपुराणादष्टम्यां होममाहुः॥ अन्ये तु हि विधवा कपवशादष्टम्यामा
 रभ्य नवम्यां समापयंति॥ समुच्चयस्तु पुक्तः रुद्रयामले तु विकल्प उक्तः तनुनिर्मूलम्॥ दुर्गाभ
 क्तिनरं गिरायादिगोत्रं ये स्वपिनवम्यां होम उक्तः॥ होमे च विशेष उक्तोऽमरं तत्रे॥ यायसं स
 र्षियायुक्तं तिलैः शुक्लैर्विमिश्रितं॥ होमये हि धिवदत्तादशांशेन नृत्योत्तम॥ रुद्राध्याये प
 था होमो मंत्रेण केन साध्यते॥ तथा स्तोत्रजये होमश्चो केने केन साध्ययेत्॥ यहा सप्ततीज
 ये होमो मंत्रेण वा संरः॥ ३००॥ हंतीं कींचासुरागये विचे॥ इति नवाक्षरं रतिके चित्॥ प्रजोक्तो
 यासुर इति तु पुक्तम्॥ रुद्रयामले पि॥ प्रधानद्रव्यमुद्दिष्टया यस्मान्नेतिलास्तथा॥ किंशुकैः सर्व
 धैः श्रेणी जाह्नवी कुरंरयि॥ यवैर्वी श्रीफलैर्हि अर्चना विधफलैस्तथा॥ रक्तचंदनखंडे शुगु
 गुलेष्टमनो हरेः॥ प्रतिश्लोकं च जुहुयात्सर्वद्रव्याणि वक्त्रमात्मानवाक्षरेणाचाहृत्त्वानमो
 देव्या इतीति चेति॥ रहस्ये तु॥ प्रतिश्लोकं तु जुहुयात्पायसं तिलस र्षिये तु पुक्तम्॥ दुर्गाभक्ति
 नरं गिरायां तिलैर्जयंती मंत्रेणा च होम उक्तः॥ पुरश्चरं रात्र्यं तु विल्वपत्रयुते स्तिलै रिति
 ॥ कालिकापुराणाद्विल्वपत्रैश्चेति स्मार्तः॥ तत्र॥ अत्र मानाभावात्॥ अथ वलि
 दाने॥ तत्र मेघकागमहि षष्ठमांशानां मुत्रोत्तरं प्राशस्त्ये फल विशेषश्चाप्यतो व
 सेय इति दिक्॥ वलिप्रकारस्तु देवीपुराणी॥ कस्यासंस्थे रवौ शक्र शुक्ताष्टम्यां प्रशजयेत्॥

द्विगुणेष्वैश्वर्यवत्प्राजातीपुनरागचंपकैः॥पंचादंलवणोपेतंगंधपुष्पैःसमन्वितं॥विधिवत्कालि
कालीतिजप्राखड्गेनघातयेत्॥ॐ कालिकालियन्नेश्वरिलोहदंडायेनमः॥३३तिमंत्रः॥तदुत्थरु
धिरंमांसंशुहीत्वाशतनादिषु॥आदिशष्टाचरकीविदारीपापराक्षस्यः॥नैर्ऋतेभ्यःप्रदातव्यं
महाकौशिकमंत्रितम्॥मंत्रस्तुवक्ष्यते॥तथा॥तस्यायतो नृपःस्त्रायान्कृत्वाशत्रुंनुपैष्टिकं॥ख
ड्गेनघातयित्वाजुदघात्कंदविशाखयोः॥अशक्तौब्राह्मणोनचकृष्णंउदिभिर्वलिदानंकार्यम्
तदंजं कालिकापुराणो॥कृष्णंउमिसुदंडं चमांसंसारसमेवच॥एतेवलि समाःप्रोक्तास्तुप्रो
क्ताग समाःसदा॥रुद्रयामलेपि॥छागाभावेनकृष्णंउंश्रीफलं वामनोहरं॥वस्त्रसंवेष्टितं
कृत्वाछेदयेच्छुरिकादिना॥तथा॥ब्राह्मणोनसदादंयंकृष्णंउंवलिकर्मणि॥श्रीफलंवा
सुराधीशच्छेदंनैवजुकारयेत्॥छेदेविकल्पः॥माषान्नेनवलिहंयोब्राह्मणोनविजानता॥
कालिकापुराणो॥उन्नरमिसुखोभूत्वावलिंशर्वमुखंतथा॥निरीक्ष्यसाधकःपश्चादिमंमं
त्रमुदीरयेत्॥यशुस्त्ववलिरूपेणममभागादुपस्थितः॥प्रणामाप्रिततःसर्वरूपिणंवलि
रूपिणं॥चंडिकाश्रीतिदानेनदानुरायहिनाशनः॥चासुंउवलिरुपायवलेतुभ्यंनमोस्तुते॥
यत्तार्थंयशवःसृष्टाःस्वयमेवस्वयंभुवा॥अतस्त्वांघातयाम्यघतस्माद्यज्ञेवधोवधः॥ए
हंश्रीमितिमंत्रेणतंवलितंस्वरूपिणं॥चिंतयित्वान्यसेतुष्यंमूर्द्धितस्यतुभैरवा॥रस
नात्वंचंडिकायाःसुरलोकप्रसाधकः॥ह्रींह्रींस्वज्ञेतिमंत्रेणध्यात्वा॥स्वद्वंद्वंजयेत्॥स्व
जयित्वाततःस्वद्वंद्वंफडितिमंत्रकैः॥गृहीत्वाविमलंस्वद्वंद्वंछेदयेदलिमुत्तमं॥ॐ ह्रीं
एंह्रींकौशिकीतिरुधिराण्ययायतामिति॥वलिदोनेतुदुर्गायाःसर्वत्रायंविधिःस्मृतः॥म
त्स्यस्तुते॥नवम्यांशर्ववत्सजाकर्तव्याभूतिमिच्छता॥दक्षिणां वस्त्रपुग्मंचआचार्यीय
निवेदयेत्॥० अथात्रप्रसंगाद्भूतचंडीविधानमुच्यते॥ रुद्रयामलेपि
॥शतचंडीविधानंचप्रोच्यमानंमयाशृणु॥सर्वोयद्वनाशार्थंशतचंडीसमारभेत्॥सो
उशस्तंभसंपुक्तंमंडपंयत्नवोज्वलं॥वसुकीरापुतावेदीमध्येकुर्यात्त्रिभागतः॥यत्केष्ट
कचित्तरम्यामुच्छ्रायेहस्तसमितां॥यंचवर्णरजोभिश्चकुर्यान्मंडलकंशुभं॥यंचवर्ण
वितानंचकिंकिरीजालमंडितं॥आचार्येणसमंविप्रान्वरयेदशसुव्रतान्॥३३शा
यांस्थापयेत्कुंभंशर्वोक्तविधिनाहरे॥वारुण्यंचप्रकर्तव्यंकुंडलस्रगालक्षितं॥मूर्तिदे
व्याप्रकुर्वीतसुवर्णस्यपलेनैव॥तदंर्द्धनतदंर्द्धनतदंर्द्धनमहामतेः॥अष्टादशभुजांदेवी
कुर्याद्दशकरामपि॥यदकूलयुगळूनांदेवीमध्येनिधाययेत्॥देवीसंस्तव्यविधिवत्
जयंकुर्युर्दशदिजाः॥शतमादौशतंचांतेजयेन्मंत्रंनवार्णकं॥चंडीसंप्रसतीमध्येसंपु
टोयमुदाहृतः॥एकंहेत्रीणिचत्वारिजयेद्दिनचतुष्टयं॥रुयाशिक्रमशस्तद्वत्सजना
दिकमाचरेत्॥यंचमेदिवसेप्रातर्होमंकुर्याद्विधानतः॥गुडचीयावसंदर्धानंनिलाशु
क्लान्नयवानयिचंडीपाठस्यहोमंतुप्रतिशोकंदशांशतः॥होमंकुर्याद्गृहादिभ्यःसमिदा
जचरुन्क्रमान्॥हुत्वाशर्णाहुतिंदद्याद्विभ्योदक्षिणांक्रमान्॥कपिलांगनीलमणिं

श्वेताश्वं च त्रयमरे॥ अभिषेकं ततः कुर्युर्यजमानस्य ऋत्विजः॥ एवं कृतेः मरेशानसर्वसि
 हिः प्रजायते ॥३॥ अथ सहस्रचंडी॥ सा च तत्रैवोक्ता॥ सहस्रचंडी वि
 धिवत्तृणविष्णोर्महामते॥ राज्ञ्यभ्रशेमहोत्पाते जनमारे महाभये गजमारे श्वमारे च पर
 चक्रभये तथा॥ इत्यादिविविधेदुःखे क्षययोगादि जने भये॥ सहस्रचंडी कायाठं कुर्याद्वाकार
 येन तथा॥ जापकालुशतं प्रोक्ता विशदस्तु मंत्रयः॥ भोज्याः सहस्रविप्रेन्द्राः गोशतं दक्षि
 णां दिशेत्॥ गुरवे हि गुरां देयं शय्यादानं तथैव च॥ सप्तधान्यं च भूदानं घृताश्वं च मनोहरं
 पंचनिष्कमितामूर्तिः कर्त्तव्यार्वाहमानतः॥ अष्टादशभुजं देवीं सर्वायुधविभूषितां॥
 अवारितान्दंतां व्यसहस्रप्रत्यहं विभोः॥ शतं वानियताहारः पयःपातेन वत्तयेत्॥ ए
 व यश्चंडिकायां सहस्रं तु समाचरेत्॥ तस्य स्यात्काव्ये सिद्धिस्तु नात्र कार्या विचारस्तुति
 ॥ एतद्व्ययं यमि महानिबन्धेषु नास्ति॥ तथा पि प्रचरद्वयत्वादं क्रमिति दिक्॥ वाराही तं
 त्रै॥ संकटे समनुप्राप्ते दुष्प्रकृत्या मये तथा॥ जातिध्वंसे कुलोच्छेदे व्यापुषीनाशे अमा
 ते॥ वैरिहृदौ व्याधिरुदौ धननाशे तथा क्षये॥ तथैव त्रिविधो न्यते तथा चैवोपपातके॥
 कुर्याद्यन्नाच्छुताहं ततः संपद्यते शुभं॥ अप्रोदहिः शनारुद्राद्राप्तरुद्विस्तया परम
 साचितितं देवि सिद्धेदं शोत्रं रक्षतात्॥ सहस्रवत्तं नाल्पस्मी राहृणोति स्वयं स्थिरा॥ शु
 क्तामनोरथान् कामान्नरो मोक्षमवाप्नुयात्॥ चं च शताहं त्रियाहं तसर्वाः सिध्यं
 तिसिद्धयः॥ इति शतचंडी सहस्रचंडी विधिः॥ अथ नवरात्रयारणानि
 र्णयः॥ सा च दशम्या कार्या॥ आश्विने मासि शुक्ले तु कर्त्तव्यं नवरात्रकं॥ प्रति
 पदादि क्रमेणैव यावच्च नवमी भवेत्॥ त्रिरात्रं वापि कर्त्तव्यं सप्तम्यादियथाक्रममिति हे मा
 द्वेधो म्यवचनात्॥ नवमी तिथिर्यतं तद्व्यासजाजयादिकमिति प्रागुक्तं वचनेन नवमी पर्यं
 ते प्रधानभूतसजाद्युक्तेरुपवासादेश्चांगत्वेन तत्पर्यंतत्वात्॥ आदिशब्देनोपवासात्तेः॥
 सर्वोक्तत्रिरात्रं तेन वम्या अयुषो व्यत्वाच्च॥ न च पारणां तत्वेन त्रिरात्रत्वं॥ विष्णुत्रिरा
 त्रादौ तथा प्रसक्तैः॥ न च त्रयोपवासे मानाभावरतिवाच्यं॥ एवं च विध्यवासा नवरा
 त्रोपवासतः॥ एकमर्त्तन न त्रैतं तथैवावाचितेन च॥ सजनीयाजनेन देवी स्थाने स्थाने
 पुरे पुरे॥ इति हे मा द्वे भविष्योक्तेः॥ नवरात्रं समाख्यातो नवम्या अयुषो व्यत्वाच्च॥ तनु
 तिथिहासेषां व्युपवासा भवतीति कथं समाख्यात्वात्॥ तेन कर्मविशेषेन नवरात्रशब्दो
 ऽः॥ अत एवोक्तं देवीपुराणे॥ तिथिरुदौ तिथिहासे नवरात्रमपार्थक्यमिति चेन्न॥ ति
 थिहासेपि नवतिथीनामुपव्याख्यान्वरात्रत्वात्तेः॥ एतेन रात्रीणां प्राधान्याद्वासे
 अमा मादाय नवत्वमिति सूखीकृतिः॥ परस्ताः॥ यत्र देवीपुराणे॥ कन्यासंस्थे रवीश
 क्रशुक्तामारभ्य नदिकां॥ अयाची घृत्य वै काशीन क्राशी वाथ वाग्यत इति॥ त्रत च
 तुष्टयमुक्तं त्रैलोक्यमिह सा रिकं विषयम्॥ तस्य जयाभिलाषी नृपतिः प्रतिपद्य भूति क
 मात्॥ लोहाभिसारिकं कर्मकारयेद्यवदस्मीति॥ भविष्ये अस्मी पर्यंतमेवोक्तेः॥

रूपनारायणोननुनंदादिब्रतप्रयीमांष्टयगेवोक्तातस्यनवम्यां पारणा मुक्तम् ॥ यदपि निर्णयदीये ॥ आ
 श्विने शुक्लपक्षे नवरात्रमुपोषितः ॥ नवम्यां पारणां कुर्यादशमी मिश्रितानचेत् ॥ दशमी मिश्रिता
 यत्र पारणोनवमी भवेत् ॥ दुःखदारिद्र्यादनेया तथा ब्रतविना शिनीति ब्राह्मनाम्ना लिखितं वचः ।
 नमः ॥ यच्च रुद्रयामल इति वदन्ति ॥ अष्टम्या सहकार्या स्यान्नवमी पारणे दिने ॥ यो मोहादशमी वे
 धेन नवम्यां च उकां यजेत् ॥ पारणां च प्रकुर्याद्वै तस्य पुराणं निरर्थकं ॥ नवम्यां पारिता देवी कुलहदिं
 प्रयच्छति ॥ दशम्यां पारिता देवी कुलनाशं करोति वै ॥ तस्मान्न पारणां कुर्यान्नवम्यां विबुधा धिये
 त्याही नियमिदिसमूहानि तदालौहाभिसारिकनंदादिब्रतचतुष्टयविषयाणि तस्याष्टमीपर्यंतमेवो
 क्तेरित्युक्तं प्राक् ॥ अतथा महाष्टम्यां परविद्यायां पारणाविधाने सर्वनिबंधैर्विरोधो दुर्वारः स्यात् ॥
 यानि तु कैश्चि लिखितानि ॥ नवम्यां पारणाविधायकानि वचनानि तानि हेमाद्रादिविरुद्धानि
 मूलानि ॥ समूलत्वेऽपि यदा दिनद्वयेन नवमी तदा द्वितीयदिने उयोष्यति यत्ते पारणानि किं नु नवमी
 मध्ये कार्ये त्येवनेयानि शिवरात्रिपारणावत् ॥ अत्र केचित् ॥ पारणाहे सतकादिप्राप्यो तदति क
 म्यपारणां कुर्यादित्याहुः ॥ तन्मदं ॥ काम्यो यवासे प्रकांते तत्रा मृतसूतके ॥ तत्र काम्यव्रतं कुर्याद्वा
 नार्चनविवर्जितमिति माधवीये कौर्मोक्तेः ॥ व्रतयज्ञविवाहेषु आदेहो मे च नेजये ॥ प्रारब्धे सत
 कं न स्यादनारब्धे नु सतकमिति विष्णुवचनाच्च आशौचमध्ये पितृकर्मव्यतावगतेः ॥ पारणां त
 त्वाद्ब्रतस्य ॥ प्रारंभस्तु नैवोक्तः ॥ प्रारंभी वराण्यज्ञे संकल्यो ब्रतसत्रयोः ॥ नांदीमुखं विवाहांदौ आ
 देया कपरिक्रियेति ॥ रुद्रयामलेऽपि ॥ सतके पारणां कुर्यान्नवम्यां होमश्रवकं ॥ तदंते भोजयेद्विप्रा
 न्दानंदयाचशक्तिरिति ॥ तदंते सतकांते ॥ एवं स्त्रीभिरपिरजो दर्शनमध्ये कर्तव्यमेव पारणम्
 ॥ संप्रवृत्तेऽपिरजसिन्या ज्वाद्दशी व्रतमिति माधवीये ऋष्यशृंगवचनात् ॥ द्वादशी व्रतमित्युपल
 क्षणम् ॥ प्रारब्धदीर्घतपसां नारीणां यद्रजो भवेत् ॥ न तत्रापि ब्रतस्य स्यादुपरोधः कदाचनेति त
 त्रैव सत्यव्रतवचनात् ॥ किञ्च ॥ एकादश्यादौ यंच घाशौ च पाते मासांते पारणा यन्निः ॥ मासो यवा
 सांते यंच घाशौ च पाते जीवना संभवश्च ॥ यत्र ॥ नियमस्था यदानारी प्रपश्येदंतरारजः ॥ उयोष्ये
 वनुतारात्रीः स्नात्वा शेषं चरेद्ब्रतमित्यंगिरेव च नमः ॥ यच्च हारीतवचनं ॥ नियमस्था ब्रतस्था स्त्रीर
 जः पश्येत्कथंचनः ॥ त्रिरात्रं नु क्षियेद्दूर्ध्वं ब्रतशेषं समापयेदिति ॥ तदिधवो यवासविषयम् ॥ तासां
 तत्र भोजननिषेधादितिकेचित् ॥ वयं तु प्रागुक्तसत्यवचने दीर्घतपसामिति विशेषणोपादाना
 द्वादशी व्यतिरिक्तसकलैकाहो यवासविषयोऽपि निषेधः ॥ त्रिरात्रं नवरात्रादि दीर्घव्रतेषु रजो मध्ये ए
 व पारणोक्तिः ॥ आशौचमध्ये तु सर्वाणि पारणा भवन्ति ॥ प्रागुक्तकौर्मवचनादिति सिद्धम् ॥ अ
 यंचो यवासपारणानिर्णयः सर्वव्रतेषु बोधव्य इत्यलं भूयसा ॥ दशम्यां देवीं विसर्जयेत् ॥ तदुक्तं
 दुर्गाभक्तिरंगिण्यां देवीपुराणे ॥ ततः प्रातः पूजयित्वा दशम्यां विधिं श्रवकं ॥ संप्रेषणं तु कर्त्त
 व्यं गीतवादित्रनिस्वनेः ॥ रुयंदेहियशी देहि मां भगवति देहि मे पुत्रान्दिहि धनं देहि सर्वान्का
 मांश्च देहि मे ॥ महिषघ्नमहामाये चामुंडे मुंडमालिनि आपुरारोग्यमेश्वर्यं देहि देहि नमोस्तुते ॥
 इति संप्रार्थ्य देवीं नु तत उत्यापयेद्बुधः ॥ उन्निष्ठ देवि चंडेशि शुभां प्रदृश च ॥ कुरु मम क

सारा मष्टाभिः शक्तिभिः सह॥ गच्छ गच्छ परं स्थानं स्वस्थानं देवि चंडिके॥ ब्रजस्त्री तो जलं दृष्टे स्त्री
 यतां च जले त्विहेति उच्यते जले नीत्वा॥ दुर्गे देवि जगन्मातः स्वस्थानं गच्छ जिता॥ संवत्सरे यमी
 ते तु पुनरागमनाय वे॥ रमां प्रजामपादे वियथा शक्नो यपादितां॥ रक्षार्थं त्वं समादाय ब्रजस्थानम्
 उन्नममिति॥ जले प्रवाहयेत्॥ इयमेव विजया दशमी॥ सा च द्वितीयादिने श्रवणा योगाभावे श्वरी
 याद्या॥ तदुक्तं हे मादौ स्कां दे॥ दशम्यां तु नरैः सम्यक् प्रजनीया पराजिता॥ सौमार्थं विजया र्थं च
 र्वोक्तविधिना नरैः॥ नवमी शेषशुक्लायां दशम्यां पराजिता॥ ददाति विजयं देवि प्रजिता जयव
 र्दिनी॥ तथा॥ आश्विने शुक्लपक्षे नृदशम्यां प्रजयेन्नरः॥ एकादश्यां न कुर्वीत प्रजनं चापराजि
 तमिति॥ यदा तु सर्वदिने श्रवणा योगाभावः परदिने चास्मापित योगिनी तदा परे वा॥ तथा च हे मा
 दौ ब्रतकां उक्त्वा यः॥ उदये दशमी किंचित्संस्तौ कादशी यदि॥ श्रवणां ही यदा काले सा तिथिः
 विजयाभिधां श्रवणां ही तु शराणां काकुत्स्थः प्रस्थितो यतः॥ उल्लंघयेत्पुः सीमानं तदिनं हंतो
 नरा इति॥ काले पराह्णे॥ परदिने श्रवणाभावे तु सर्वयक्षीषु सर्वे वा॥ मदनरनिष्ये वा॥ औतिमि
 वं धेरत्नकोशे च नारदः॥ ईषत्सं ध्यामनि क्रांतः किंचिदुद्भिन्नतारकः॥ विजयी नाम कालो यस्य
 र्वकार्यार्थं सिद्धिदः॥ ईषत्स्य दशमी शुक्लां सर्वविदां नकारयेत्॥ श्रवणीनापि संपुत्तारां शं पदा
 भिषेचने॥ सूर्योदये यदा राजनृदश्यते दशमी तिथिः॥ आश्विने मासि शुक्ले तु विजयांतां मि
 दुर्बुधाः॥ अत्रायं निर्गलितार्थः॥ अथ राह्णे सुस्थः कर्मकालः॥ तत्रैव प्रजापुत्रीः॥ प्रदोक्षी
 राः॥ तत्र दिनद्वये अथ राह्णे व्यापित्वै र्वा प्रदोषव्याप्ते राधिकात्॥ दिनद्वये प्रदोषव्यापित्वै र्वा
 अथ राह्णे व्याप्ते राधिकात्॥ उदयशुद्धिथा वत्सकाले श्रवणा सुरोहिणी वदप्रयोजकः॥ दिनद्वये
 पराह्णे स्वर्णतया सौवा श्रवणा पुताश्वी॥ तत्रापि परदिने अथ राह्णे श्रवणा सत्स्वलापि परे वेति हि
 क॥ अत्र विशेषो भार्गवा च नदीपिकायां भविष्ये॥ शमी युक्तं जगन्नाथं भक्तानामभयं करं अर्च
 यित्वा शमी वृक्षमर्चयेत्ततः पुनः॥ शमीमंत्रं सुहे मादौ गोपय ब्राह्मणो॥ अमंगलानां शमनी शम
 नी दुष्कृतस्य च॥ दुःस्वप्नवाशिनीं धमां प्रपद्ये हं शमीं शुभां तथा भविष्ये शमी शमयने पायं शमी लो
 हि तं कटकी॥ धारिण्यं नृनवाणानां रामस्य नियदादिनी॥ करिष्यमारायात्राया यथा काले सुखं
 मया॥ तत्र निर्वाप्रकृती त्वं भव श्रीराम प्रजिते इति॥ तथा॥ गृहीत्वा साक्षता मार्गं शमीं मूलगतं
 मृदं॥ गीतवादि त्रिनिधौ धैरानयेत्स्वयं प्रति॥ ततो मुखग्रावस्त्रादिधारयेत्स्वजनैः सह इति॥ अ
 त्रवलनी राजनमुक्तं ह्यत्परति॥ तत्र मंत्रः॥ चतुरंगं वलं मघं निरि रं ब्रजं त्विह॥ सर्वत्र विनयो मे
 सुत्वत्प्रसादां सुरेश्वरीति॥ औडिनि वं धे औतिषे॥ कृत्वा नीराजनं राजा वलं दृष्टे यथा कर्म॥ शोभ
 नं स्वजनं पश्ये जलगी गोष्ठसन्निधौ॥ अस्य फला निशुभा शुभदेशाश्च तत्रैव तेषाः॥ आश्विन
 योरीणां सीयरायाद्या॥ सावित्री व्रतमंतरेण भवतोऽमापौरीमास्यो परे इति दीपिकी क्तः॥ अत्र
 विशेषस्थितं त्वे लेंगे॥ आश्विमां योरीमास्यां च रे जागरां निशि॥ कीमुदी सा समास्थातां
 कां यी लोके र्विभूतयो॥ कीमुपां प्रजयेन्न ह्मी मिदं मे रवतस्थितं॥ सुगंधिर्निशि सदे सश्चक्षे र्जाग
 रं रां चरेत्॥ तथा॥ निशीथे वरदालक्ष्मीं कीं जागर्तीति भाषिणी तस्मै विन्नं प्रच्छमि अक्षीः की

अकरोति यः॥ अत्रैवाश्वपुजीकर्मोक्तमाश्वलायनेन॥ आश्वपुष्पमाश्वपुजीकर्मिति॥ तच्छेषयर्षणिका
र्थविरुद्धित्वात्॥ आययरांनुयर्षणिकार्यं॥ शरद्याययरां नामयर्षणिस्यात्तद्व्यने॥ इति शौनकोक्तेः
॥ तत्रापिशेषयर्षणिकार्यमिति प्रागुक्तं॥ तच्च त्रीहिभिरष्टा त्रीहिभिरेव यजेत॥ यवेभ्यो यवैरिष्ट्वा यवे
रेव यजेत त्रीहिभ्य इति॥ शुभादर्शयोरीमासयोरेककर्मत्वेनैकद्रव्यनियमात्॥ दर्शेष्ट्याः परं योरी
मासाच्च तदिति दीपिकोक्तेः॥ यच्चाययरां त्रेधा त्रीद्याययरां यवाययरां श्यामाकाययरां चेति॥ ए
षां कालः शुभो॥ गृहमेधी त्रीहियवाभ्यां शरदसंतयोर्यजेत श्यामाकैर्नीवारैर्वर्षास्वायकालेवान्येन
पुराणैर्वेति॥ आयसंवोपि॥ वर्षासु श्यामाकैर्यजेत॥ शरदी त्रीहिभिः॥ वसंते यवेर्यथर्तुवैण्य
वैरिति॥ तत्रापि श्यामाकाययरां नित्यमितरे तु अनाहिताग्नेर्नित्ये॥ यवाययरां च कार्यमिति स्म
नैव तत्रा मुक्तत्वात्॥ सूत्रे त्रीहियवदेव ता संवद्धानामेव मंत्राणां प्राणाच्च॥ आहिताग्नेस्तु यवाययरा
स्याप्यनित्यत्वम्॥ अथिवा क्रियायवे स्थितिस्तत्रात्॥ यद्वा त्रीद्याययरां न समानतंत्रता॥ श्यामाकै
स्तु प्रस्तांरं कुर्यान्नाययरां॥ यदि वा तदयि समानतंत्रमित्यादि नारायणहृत्त्रौ परिश्रमवतां सुल
भमित्यलम्॥ इदं च वर्षाभावे शुक्तयक्षेदे वनक्षत्रे कृतिकादिविशाखांते कार्यमिति स्मृत्यर्थसा
रे उक्तम्॥ दौधायनीये केशवस्वामिनाप्येव मुक्तम्॥ परिशिष्टे॥ श्यामाकैर्त्रीहिभिश्चैव यवे
श्चाऽमोत्सकालतः॥ प्राग्यष्टुपुज्यते वश्यं न ह्यत्राययरांत्ययः॥ त्रिकांउमंडनोप्येवम्॥ यदात्वे
तदाश्विनयोरीमास्यां क्रियते तदेककालत्वादाश्वपुजीकर्मणोऽस्य च समानतंत्रता भवति॥
तदेतद्वृत्तिरुक्ता एकवर्हिरिध्याजेतिसूत्रे स्पष्टमुक्तं॥ अस्या करणो प्रायश्चित्तमुक्तं स्मृति च
द्विकायां कात्यायने तथा॥ भोजने पतितान्नस्य चरुर्वैश्वानरो भवेत्॥ कारिकापि॥ अहना
ययरां श्रीयान्नवान्नं यदि वै नरः॥ वैश्वानराय कर्तव्यश्चरुः शरीरं हृत्तिस्तवेति॥ अग्विधा
नेनु॥ समिंदरायामंत्रं च वर्षे वर्षे जयेच्छताम्॥ आययरां यदात्सु न तदा संशरीमेति तदित्युक्तं॥
एतच्च यदि मलमासे कार्यमन्यथानेति प्रागुक्तम्॥ असोऽप्याहिताग्न्यादिविशेषः शौनकादेर्न
य इत्यलं भूयसा॥० इति श्रीमद्वक्त्रमलाकरकृते निर्णयसिंधौ आश्विनमासः॥

॥ अथ कार्तिकस्नानम्॥ तुलासंक्रमणो प्राक्यरादशघटिकाः पुरायाः॥ रात्रौ
प्रागुक्तम्॥ अथ कार्तिकस्नानम्॥ तत्र श्वीचंद्रोदये विष्णुस्मृतियामयोः॥
तुलामकरमेघेषु प्रातः स्नानं विधीयते॥ हविष्यं ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनमिति॥ सौरमा
स उक्तः॥ प्राच्यश्चैव नुदेवाद्रियंते॥ दाक्षिणात्यास्तु॥ आश्विनस्य तु मासस्य या शुक्लैकादशी भ
वेत्॥ कार्तिकस्य त्रतानीह तस्यां वै प्रारभेत्सुधीरिति या प्रोक्तेः॥ भार्गवार्चने च॥ प्रारभ्येका
दशी शुक्लामाश्विनस्य तु मानवः॥ प्रातः स्नानं प्रकुर्वीत यावत्कार्तिकभास्करः॥ इति विष्णु
हस्त्योक्तेः॥ हेमाद्रौ चादिपुराणो॥ शरी आश्विपुजे मासि योरीमास्यां समाहिता॥ इत्युक्तामा
सं समग्रं पर्याचभक्त्या समाप्यते कार्तिकयोरीमास्यामित्यंतेभिधानाच्चाश्विनशुक्लैका
दश्यां योरीमास्यां वारभ्य कार्तिकशुक्लद्वादश्यां योरीमास्यां वा समापयेदित्याहुः॥ मदनया
रिजाते विष्णुः॥ कार्तिकं सकलमासं नित्यस्नायी जितेन्द्रियः॥ जयन् हविष्यमुक्शांतः सर्वपा

येः प्रमुच्यते अत्र देशविशेषः पापकार्त्तिकी प्रक्रम्या ॥ कुरुक्षेत्रे कोटिगुरोगगायामयितस्मः त
तोऽधिकः पुष्करे स्याद्धारवसां च मार्गवा ॥ उरणाः पुर्यश्च सत्रैव मुनयो मथुराधिकाः दुर्धमः कार्त्तिकी
को विप्रा मथुरायां नृणां मिह ॥ यत्रार्चितः स्वकरूपं भक्तैर्म्यः संप्रयच्छतीति ॥ इदं च स्नानं कार्त्तिकी
स्थं यच्च न देव्यतिप्रशस्तं ॥ शतं समास्य स्नानं स्नातृणां यत्प्रयत्नेन ॥ तत्कार्तिकेयं च न देवसं
स्नानेन लभ्यते ॥ कार्तिकेविंदतीर्थे यो ब्रह्मचर्यं परंपराः ॥ स्नास्यत्सु दिने भानो भानुजा त
स्य भीः कुतश्चादिकाशीखंडोक्तेः ॥ भानुजो यमः ॥ इदं च प्रातः स्नानं संभ्यां च कृत्वा कार्यं ॥
तेन विनेतरकर्मानधिकारादिति वर्धमानः ॥ यद्यपि प्रातः संभ्यायाः सूर्योदये समाप्तिस्
थापि वचनवत्तादनुदिनं होमवद्भविष्यति ॥ स्नानं मंत्रश्च तत्रैवा ॥ कार्तिकेहं करिष्यामि प्रा
तः स्नानं जनार्दन ॥ प्रायश्चित्तं वदेव शदामोदरमया सह ॥ इमं मंत्रं समुच्चार्य मोनी स्नायाद्
तीतरः इति ॥ अर्घ्यं मंत्रोपितं त्रैवा ॥ त्रितिनः कार्तिके मासि स्नातस्य विधिवन्मम ॥ गृहाराध्यं
मया दत्तं दनुर्जेद निषूदन ॥ नित्यं ते मित्रिके हृद्म कार्तिके पायनाशने ॥ गृहाराध्यं मया दत्तं
राधया सहितो हरिः ॥ इमं मंत्रं समुच्चार्य योर्ध्वं मघं प्रयच्छति ॥ सुवरीरत्नपुष्पांशु रक्षी श
खेन पुरणवान् ॥ सुवरीरक्षां प्रथिवी तेन दत्तान संशय रति ॥ एवं संक्षरी स्नानां शक्तौ च हं
स्नायात् ॥ वारास्यां यच्च न देव हं स्नातां तु कार्तिके ॥ अमीते पुण्यवपुषः पुण्यभाजातिनि
र्मलारतिकाशीखंडोक्तेः ॥ अथ मालाधारणम् ॥ तत्र स्कांदे हारकामाहा
न्ये ॥ निवेद्य केशव मालां तुलसीकाष्ठसंभवं ॥ वहते यो नरो भक्त्या तस्य नैवा स्ति पातकम् ॥ न
जघां तुलसीमालां धात्रीमालां विशेषतः ॥ महापातकसंहंघं धर्मकामार्थदायिनीम् ॥ वि
द्युधर्मी ॥ स्तुते तु यानि लोमानि धात्रीमालाकलौ नृणां ॥ तावद्द्वयं सह स्नानं वै कुंठे वसतिर्भ
वेत् ॥ माला पुष्पं तु यो नित्यं धात्रीतुलसीसंभवं ॥ वहते कठं देशे तु कल्पकोटिदिवं वसेत् ॥
तुलसीकाष्ठसंभूते माले हृद्म जनप्रिये ॥ विभर्मित्वामहं कंठे कुरुमां हृद्म वत्सवं ॥ एवं सो
प्रार्थ्य विधिवन्मालां हृद्म गले र्पिताम् ॥ धारयेत्कार्तिके यो वै स गच्छेद्द्वयं यदमिति ॥ अ
त्र मूलं चिन्त्यम् ॥ तथा काशीखंडे ॥ कार्तिके मासि मे पात्रायेः कृता भक्ति तत्परैः ॥ विंदतीर्थं क
तस्नाने स्तेषां मुक्तिर्निरतः ॥ मार्गवाचं नदीपिकायां तु सिंहपुराणे ॥ अगस्त्यकुसुमैर्देवं
योर्ध्वं ये च जनार्दनम् ॥ दर्शनात्तस्य देवर्षे नरकनाश्रुते नरः ॥ विहाय सर्वपुष्पाणि मुनिपुष्पे
राके शवं ॥ कार्तिके योर्ध्वं भक्त्या वाजयेय फलं लेभेत् ॥ स्कांदे कार्तिकमाहात्म्ये ॥ मालती
मालया विद्युः केतु कपाचैव व्रजितः ॥ समासहस्रमुप्रीतो भवतु मधुसूदनः ॥ इच्छी चंद्रोद
ये पापे ॥ कार्तिके नार्चितो ये तु कमलैः कमलेक्षराः जन्मकोटिषु विप्रे दनतेषां कमलाष्ट
हे ॥ कार्तिके के शवेश जायेषां नाभासुतेः कृता ॥ तेनिर्भर्त्य रवेः पुत्रं वसति त्रिदिवं सदा ॥
तुलसीदललक्षणां कार्तिके योर्ध्वं येदरिं ॥ यत्रेयत्रे मुनिश्रेष्ठमोक्तिं कलभते फलं ॥ स्कांदे
कार्तिकमाहात्म्ये ॥ धात्रीकायां तु यः कुर्यात्सिद्धदानं महा मुने ॥ मुक्तिं प्रयाति पितरः प्रसादा
न्माघवस्य तु ॥ धात्रीफलविलिप्ता गोधात्रीफलविभूषितः ॥ धात्रीफलकृता हारो नरो ना

रायणीभवेत्॥ धात्रीकायां समाश्रित्य यो चैवे चक्रधारिणम्॥ पुष्पे पुष्पे श्वमेधस्य फलं प्राप्नोति
मानवः॥ तथा॥ कार्तिके मासि विप्रेन्द्रात्री वृक्षोपशोभितं॥ वने दामोदरं विष्णुचित्रान्नैसोषयेद्दि
भुं॥ मूलेन पापसेनाय होमं कुर्याद्विचक्षणाः॥ ब्राह्मणान् भोजयेच्छक्ता स्वयं भुंजीत वंधुभिरिति॥
तथा॥ कार्तिके हिदलव्रतं प्रागुक्तम् कार्तिके हिदलं त्यजेदिति॥ यात्रे पि॥ कार्तिकमाहात्म्ये॥ रा
जिकां मादकं चैव नैवाद्यात् कार्तिकव्रती॥ हिदलं तिलं तैलं च तथा न्यमतिदधितं॥ स्कांदे पि॥ का
र्तिके वर्जयेत्तद्विदलं बहु वीजकं॥ माघमुद्रमसूराश्च चराकाश्च कुलन्यकाः॥ निष्ठावाराजमा
षाश्च आढक्यो हिदलं स्मृतं॥ नूतना न्यपि जीर्णानि तानि सर्वाणि वर्जयेत्॥ अत्र केचित्॥ उत्प
त्तिसमये दलह्वयं यस्य भवति तद्भूतं शर्वगत्या हिदलमुच्यते इत्याहुः॥ उदाहरंति च॥ वीजमेव स
मुभूतं हिदलं चांकुरं विना॥ दृश्यते यत्र सस्येषु हिदलं ते निगद्यते इति॥ अन्ये तु लक्षणायां माना
भावात्॥ वचनस्य च निर्मूलत्वाद् हिदलात्मकं यस्य स्वरूपं तदेव वर्जयेदित्याहुः॥ तथा नारदीये
॥ कार्तिके वर्जयेत्तैलं कार्तिके वर्जयेन्मधु॥ कार्तिके वर्जयेत्कांस्यं कार्तिके शुक्लं संधितं॥ कां
स्यं तत्पात्रं भोजनं॥ शुक्लं पयुषितम्॥ संधितं लवणाशकः॥ तत्रैवाकार्तिके विष्णुमूर्त्यये दीपा
दानादिवं व्रजेत्॥ तथा॥ कार्तिके तु कृतादीक्षानृणां जन्मविमोचनी॥ तथा॥ कार्तिके कृच्छ्रसे
वीयः प्राजायत्यपरो यवा॥ एकांतरोपवासी वा त्रिरात्रो योषितो यिवा॥ षड्वादिदशपक्षं वामा संवा
वरवर्णिनि॥ एकभक्तेन नक्तेन तथैवायाचितेन च॥ उपवासेन भैक्ष्येणा व्रजेते परमं पदं॥ अ
न्यपि नियमाः प्रागुक्ताः॥ ग्राह्यमुक्तं स्कांदे॥ श्रीहयोः यवगोधूमाः प्रियंगुतिलशालयः॥ एते हि
सात्विकाः प्रोक्ताः स्वर्गमोक्षफलप्रदाः॥ काशीखंडे॥ ऊर्जयेवान्नमश्नीयाद्देवान्नमथ वायुनः॥ दृ
ताकं सररां चैव शूकशिंवीश्च वर्जयेत्॥ पृथ्वीचंद्रोदये पात्रे॥ नोर्जो वंधो विधातयो व्रतिना के
नचित्कचिन्॥ तथा॥ नारदीये॥ अत्र तेन क्षयेद्यस्तु मासं दामोदरप्रियम्॥ तिर्य्यक् यो निमवा
प्रोतिनात्र कार्यविचारणा॥ अस्माभ्यं तैलं तांबूलकेशकर्तृनादिवर्जनं संकल्पय्याणि प्रा
गुक्तानि॥ तथा॥ कार्तिके आकाशदीय उक्तो निर्णयामृते पुष्करपुराणे॥ तुलायां तिलं तैलेन
सायंकाले समागते॥ आकाशदीयं यो दद्यात् मासमेकं हरिं प्रति॥ महतीं प्रियमा प्रोतिरूपसो
भाग्यसंपदमिति॥ तद्विधिश्च हेमाद्रौ आदिपुराणे॥ दिवा करे लाचलमौलिभूते गृहाददरे पुरु
षप्रमाणम्॥ एषा कृतिर्यज्ञियवृक्षदारुमारोप्य भूमावथ तस्य मूर्द्धि॥ यवांगुलच्छिद्रपुनस्तु मध्ये
द्विहस्तदीर्घा अथ पट्टिकास्तु॥ कृत्वा च तस्मिन् दलाकृतीस्तु याभिर्भवेददृशानुसारी॥ तन्का
र्त्तिकार्था तु महाप्रकाशदीयः प्रदेयो दलगास्तथाहो॥ निवेद्य धर्माय हराय भूम्ये दामोदराय
यधर्मराजे॥ प्रजायति भ्यस्त्वय सत्पितृभ्यः॥ प्रेतेभ्य एवाथ तमस्थितेभ्य इति॥ अपरं केत्वं
न्योमंत्रो यथा॥ दामोदराय नमसि तुलायां लोलया सह॥ प्रदीपं ते प्रपच्छामिनमो नंताय वेधसे
इति॥ कार्तिके कृष्णचतुर्थी करकचतुर्थी सा चंद्रोदयव्यापिनी ग्राह्या दिनद्वये तत्प्रेक्षा कार्तिक
कृष्णहादशी गोवत्स संज्ञा प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या॥ दिनद्वये तत्प्रेक्षा॥ युग्मवाक्यात्॥ चत्सृज्जा
वरश्चैव कर्त्तव्या प्रथमे हनीति निर्णयामृते मिधानाच्च॥ अत्र विशेषो मदनरत्ने भविष्ये॥ सव

मातुल्यवर्णचशीलिनीगांययस्विनी॥चंदनादिभिरालिप्यपुष्पमालाभिरञ्जयेत्॥अर्घ्यमा
 मयेयावैकत्वापुष्पाक्षतैस्त्रिलैः॥यादमूलेनदद्यादेमन्त्रेणानेनयाउवा॥क्षीरोदारीवसभूतेस्तु
 सुरतमस्कृते॥सर्वदेवमयेमातृहाणार्घ्येनमोनमः॥ततोमायादिससिद्धान्वटकानुविदेत्य
 त्॥सुरभित्वजगन्मातेर्देवि विविधमुषदेस्थिता॥सर्वदेवमयेयासंमयादन्नमिदंयस॥तत्तत्सर्व
 देवमयेदेवि ॥सर्वदेवेरलंकृते॥मातर्ममभिलषितं सफलं कुरु नदि निरति प्रार्थयेत्
 तथा॥तद्विनेतैलपक्वचस्थालीपक्वपुष्टिश्चिरात्॥गोक्षारगोघृतचैव दधितं च वज्रयेत्॥भ्यो
 तिर्निर्वधेनारदः॥आग्निनेकस्मयक्षेनुहृदस्थादिषुयंचसु॥तिथिपूजः सर्वत्रेनृणां नीरा
 जनाविधिः॥नीराजयेत्तुर्हं वांस्तुविप्रान्गाश्चतुरंगमान्॥जैष्ठ्यान्प्रेक्षान्जघन्याश्चमातृमु
 ख्याश्चयोधितरति॥निर्णयायुतेस्कां॥कार्तिकस्यासितेपक्षेत्रयोदश्यानिशामुखे॥यमदीयेव
 हिर्दद्यादयमृत्युर्विनश्यति॥मन्त्रस्तु॥मृत्युनायाशदंभां कालेनयमयासह॥त्रयोदश्यादीप
 दानान्तर्यजः प्रीयतांममेति॥कार्तिकेकृष्णचतुर्दश्याप्रभातेचंद्रोदयेभ्यंगकुपीत्॥तद्वक्तृमि
 र्णयायुतेभविष्योत्तरे॥कार्तिकेकृष्णपक्षेनुचतुर्दश्यामिनोदये॥अवश्यमेवकर्तव्यंस्नानंनर
 कभीरुभिः॥रतश्चंद्रः॥मदनरत्नेकालादर्शचविधूदयरतिपाठः॥दिनोदयरतिपाठात्सूर्यो
 दयोत्तरत्रिमुहूर्तेस्नानं वदतां गौडानां तदनुसारिण चार्जतेवा॥सर्वविदचतुर्दश्याकार्तिकस्य
 सितेत्तरे॥पक्षेप्रत्यक्षसमयेस्नानं कुर्यात्पयत्नतइतिगौडः॥सृष्टिदयैरगोपि॥चतुर्दशीचापु
 जस्यकृष्णस्वात्यक्षपुक्ताचमवेत्यभाते॥स्नानं समम्पन्नं नरेण कार्य्यसुगंधितैलेमविभूति
 मेरिति॥दश्याचंद्रोदयेत्राह्ये॥आश्वपुक्कृष्णपक्षस्यचतुर्दश्याविधूदये॥तिलतेलेनकर्तव्यं
 स्नानंनरकभीरुगोति॥कर्तव्यंमंगलस्नानंनरेतिरयभीरुभिरितिकालादर्शपाठः॥उभयत्र
 अयुगित्यभावांस्पातेमासमभिप्रेत्योक्तम्॥तथा॥तैलेलस्मीजलेगंगादीयावलाश्चतुर्दशी
 प्राप्येतिशेषः॥मातःस्नानंतुयःकुर्व्याद्यमलोकंनपश्यतीति॥दिनदयेचंद्रोदयेपिचतुर्दशी
 सत्वेतदभावेप्यरुणोदयेसंशयोस्त्वेवादिनदयेचतुर्दश्याःसाम्येचर्षदिनेभ्यंगकुपीत्॥सर्ववि
 दचतुर्दश्यामिति वचनात्॥सर्वदिनेयववासस्वसेवयाद्या॥दिनदयेप्यसत्वेरुणोदयव्यापिनी
 ग्राह्या॥पक्षेप्रत्यक्षसमयेरसुक्तेः॥वह्न्यभारावचनाच्चा॥तदभावेनुचतुर्दशीहासं सर्वेषुः प्रवे
 श्यसर्वेतित्रयोदशीमध्येयवाम्यंगकुपीदिनिदिबोदासः॥केचिदत्रवचनमपि साधकं वदति॥
 तिथ्यादौनुभवेद्यावान्हासोद्विहः परेहनीति॥तावान्याघः॥सर्वेर्धैरुदहोयिस्वकमीरुति
 तन्मंद॥नहीदं वचनं सर्वदिनस्यासर्वयाद्यन्वविधत्ते॥नक्तजन्मासम्यादौदिनदयेकर्मकालमा
 त्रभावेवाकांतरेण सर्वदिनस्ययाद्यन्वमुक्तं॥तत्रमुख्यकालेनत्रितयभावेपितत्रैवानुष्ठाने
 बोधकमिदम्॥नचात्रतदस्तीतिपक्षिंचिदेतत्॥तितनचतुर्थयामगामिनीयाद्या॥अतएवस
 र्वज्ञानायराः॥तथाकृष्णचतुर्दश्यामाग्निर्कौदयात्पुरा॥यामिमाःयश्चिमेयामेतैलाभ्यं
 गोविशिष्यतिरति॥मृगांकौदयवैलायांत्रयोदश्यापरामवेत्॥दर्शं वामंगलस्नानंदःखशो
 कंभयप्रदमिति कालादर्शत्रयोदशीनिषेधाच्चातिनायमर्थः॥यथाविहोत्रेयावतीवंसायं

प्रातः कालेषु व्याप्य कालस्य गुरुत्वं । तथा च चतुर्दशी चतुर्थयामा रूणोदयं च द्वादश्यानामुत्तरेत्तरस्य
 व्याप्यत्वाद्गुरुत्वमिति ॥ यदपि दिवोदासीये ॥ त्रयोदशी यदा प्रातः सूर्ययाति चतुर्दशी ॥ रात्रिशेषे
 त्वमावास्या तदाभ्यंगे त्रयोदशीति वचनं तद्देमादि निर्णयामृताद्यलिखितत्वेन निर्मूलं ॥ समूलत्वे
 यरूणोदया चतुर्थयामाहायदाहासस्तत्परमिदं ॥ अतएव सर्वज्ञनारायणेन तथा कृष्णचतुर्द
 श्यामिति चतुर्थयाममात्रे स्नानमुक्तम् ॥ ज्योतिर्निर्वंधेनारदोपि ॥ इयासितचतुर्दश्यामिदं सूर्ययाति
 यावपि ॥ ऊर्ज्जादौ स्वातिसंपुक्ते तदा दीयावली भवेत् ॥ कुर्यात्संलग्नमेतच्च दीपोत्सवदिनत्रयं ॥
 येन त्रयोदशीमध्ये स्नानमाह स्नेषामाशयं न विप्रः ॥ अरूणोदयतो न्यत्र रिक्तायां स्नातियो नरः
 तस्याद्विकभवौ धर्म्मो नश्यत्येव न संशय इति ॥ दिवोदासीये भविष्यवचनं ॥ तत्सुरख्यकालचतुर्द
 श्यभावेपि तत्रैव स्नानमिति वयपरमिति सर्वसिद्धम् ॥ चतुर्दश्यात्मको रूणोदय इति तत्रैवो
 क्तम् ॥ मदनरत्ने यामे ॥ अयामार्गमथो नुं वीप्रपुच्छाटमथायरम् ॥ भ्रामयेत्स्नानमध्ये तु नरक
 स्य क्षयाय वै ॥ प्रपुच्छाटश्चक्रमर्दः ॥ मंत्रस्तु ॥ सीतालोलुप्तसमायुक्तसंकटकदलान्वितं ॥ हरपाय
 मयामार्गभ्राम्यमाणः पुनः पुनरिति ॥ अस्यामेव प्रदोषे दीयान्दद्यादित्युक्ते हेमाद्रौ स्कांदे ॥ ततः
 प्रदोषसमये दीयान्दद्यान्मनोरमान् ॥ ब्रह्मविष्णुशिवादीनां भवनेषु मठेषु चेति ॥ दिवोदासीये
 पि ब्राह्मे ॥ अमावास्या चतुर्दश्योः प्रदोषे दीयदानतः ॥ यममार्गधकोरेभ्यो मुच्यते कार्तिके नरः
 खंडतिथौ तु सर्वे हि प्रदोषे दीयान्दत्वा यरेद्युः स्नायादिति दिवोदासीये उक्तम् ॥ अत्र नरकोद्वेशे
 न चतुर्वर्त्तियुक्तं दीयदानं कार्यम् ॥ तत्र मंत्रः ॥ दत्तो दीयश्चतुर्दश्यां नरकप्रीतये मया ॥ चतुर्दश्यां
 समायुक्तः सर्वपापाय पुत्रये ॥ तत्रैव लैंगे ॥ माषयत्रे स्य शाकेन भुञ्जानत्र हि ने नरः ॥ प्रेताख्या
 यां चतुर्दश्यां सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ अत्र यमतर्पणमुक्तम् ॥ मदनयारिजाते ॥ वृद्धमनुजा ॥ दी
 पोत्सवचतुर्दश्यां कार्यं तु यमतर्पणम् ॥ मदनरत्ने ब्राह्मे ॥ अयामार्गस्य पत्राणि भ्रामयेच्छि
 रसोपरि ॥ ततश्च तर्पणकार्यं धर्म्मराजस्य नामभिः ॥ यमाय धर्म्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च ॥
 वैवस्वताय कालाय सर्वभूतक्षयाय च ॥ औदुम्बराय दध्राय नीलाय परमेष्ठिने च कोदराय विनायकि
 त्रयुक्ताय वै नम इति ॥ तर्पणप्रकारस्तु हेमाद्रौ ॥ एकैकेन तिलैर्मिश्रान्दधान्त्रीं स्त्रीजलांज
 लीन् ॥ संवत्सरकृतं पापं तत्संगादेव नश्यति ॥ तथा मदनरत्ने स्कांदे ॥ दक्षिणाभिमुखो भूत्वा
 तिलैः सव्यं समाहितः ॥ देवतीर्थेन देवत्वान्निलैः प्रेताधियो यतः ॥ तथा ॥ यत्तौ पवीतिना कार्यं
 प्राचीना वीतिनाथवेति ॥ इदं जीवन्मृतकेनापि कार्यं ॥ जीवन्मृतापि कुर्वीत तर्पणं यमभी
 क्षयोरिति यामोक्तेः ॥ अत्र भीष्म तर्पणमप्युक्तम् ॥ दिवोदासाये तत्प्रकारस्तु माघे वक्ष्यते ॥
 ॥ इति नरकचतुर्दशी ॥ कार्तिकी अमावास्यायां प्रातरभ्यंगं कुर्यात् ॥
 तदुक्तं कालादर्शे ॥ प्रत्यक्षे आश्वयुजदर्शे कृताभ्यंगादिमंगलः ॥ भक्त्या प्रसजयेद्देवीमलक्ष्मी
 विनिवृत्तये ॥ अस्पृश्या स्थाने ॥ आदिशब्दात्तच्चतुर्दश्यानादेरुपसंग्रहः ॥ तदुक्तं युष्का
 रपुराणे ॥ स्वाति स्थिते रवा विंदुर्यदि स्वातिगतो भवेत् ॥ यंचतुर्दश्यायी कृताभ्यंगं विधिर्न
 रः ॥ नीराजितो महालक्ष्मीमर्चयच्छ्रियमश्नुते ॥ आश्वयुजदर्श इति दर्शशब्दः प्रत्यक्षस्वतिपुक्त

[illegible]

द्वेषुयः कुर्यात्पुत्रदारधनक्षया॥ इतिदेवलवचनाच्च॥० एतेचविधिप्रति
 षेधाः श्वदिनेप्रतियदः सायान्हव्यापित्वे॥ द्वितीयदिनेचंद्रदर्शनसंभवेचनेयाः॥ गवांकीडा
 दिनेयत्ररात्रौदृश्येत्तचंद्रमा॥ सोमोराजायश्चनृंहतिसुरभीक्षजकांस्तथेतिपुराणसमुच्चया
 त्॥ दिनद्वयेसायान्हव्यापित्वेत्तुपरैवयाद्या॥ वर्द्धमानतिथौनंदायदासाईत्रियामिकाद्वि
 तीयावृद्धिगामित्वादुत्तरातत्रचोच्यतइति॥ तथा॥ त्रियामगादर्शतिथिर्भवेच्चैत्तसाईत्रिया
 माप्रतियद्विद्वद्वै॥ दीयोत्सवेनेमुनिभिः प्रदिष्टेऽत्रोत्पथाश्वेषुनेविधेयइति॥ पुराणसमु
 च्चयादितिनिर्णयामृतकारः॥ साईत्रियामिकेत्यनेनचंद्रदर्शनाभावउक्तः॥ द्वितीयायाः
 पंचधाभक्तचतुर्थीशरूपायराहू व्याप्रावेवचंद्रदर्शनसंभवात्॥ वयंत्वेतद्वचनद्वयंश्ववि
 द्वासंभवेवेदितव्यमितिब्रूमः॥ दिनद्वयेप्रतियदः सायान्हव्याप्यभावेतुश्वैवा॥ रात्रौवलि
 क्षजाविधानेनकर्मकालव्यापित्वात्॥ परदिनंचंद्रोदयेचतन्निषेधादितिदिक्॥ मदनर
 तेतुश्वविद्यायांगीकीडा॥ नीराजनमंगलमालिकेतृत्तरचकार्या॥ कार्त्तिकेशुक्लपक्षेतुवि
 धानहितयंभवेत्॥ नारीनीराजनंभवेत्प्रातः सायंमंगलमालिका॥ यदाचप्रतियत्स्वल्पा
 नारीनीराजनंभवेत्॥ द्वितीयायांतदाकुर्यात्सायंमंगलमालिकामितिब्राह्मोक्तेः॥ लभ्यते
 यदिवाप्रातः प्रतियद्वटिकादयं॥ तस्यानीराजनंकार्यंसायंमंगलमालिकेतिभविष्योक्तेः॥
 प्रातर्वायदिलभ्येतप्रतियद्वटिकाशुभा॥ द्वितीयायांतदाकुर्यात्सायंमंगलमालिकां॥ का
 र्त्तिकेशुक्लपक्षादौत्वमावास्याघटीद्वयम्॥ देशभंगभयान्नैवकुर्यान्मंगलमालिकामिति
 देवीपुराणाच्चेत्युक्तं॥ अत्रविशेषोहेमाद्रौब्राह्मे॥ वलिप्रतियदं प्रक्रम्य॥ तस्मात्तद्युतंप्रक
 र्त्तव्यंप्रभातेतत्रमातवैः॥ तस्मिन्घृतेजयोयस्यतस्यसंवत्सरंजयः॥ पराजयोविरुद्धश्चला
 भनाशकरोभवेत्॥ दपिताभिश्चसहितैर्नेयासाचभवेन्निशेति॥ अत्रगोवर्द्धनक्षजादिमा
 र्गयालीक्षजनादिवोक्तं॥ हेमाद्रौनिर्णयामृतेचस्कांदे॥ प्रातर्गोवर्द्धनंक्षज्यघृतंचापिसमा
 चरेत्॥ भूषणीयास्तथागावः क्षयाश्चावाहदोहनाः॥ गोवर्द्धनश्चगोमेयेनकार्यंश्चित्रे
 रावा॥ मंत्रस्तु॥ गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणाकारक॥ बहुबाहुकृतच्छायगवांकोटिप्रदोभ
 व॥ गोमंत्रस्तु॥ लक्ष्मीयीलोकपालानांधेनुरूयेरासंस्थिता॥ घृतंवहति यस्तार्थंममयाप्यं
 योहनु॥ तत्रैवस्कांदे॥ ततोयराहू समयेश्वस्यादिशिभारत॥ मार्गयालीक्षवध्रीयाजुंगलंभे
 थपादये॥ कुशकाशमयींदियांलंवकैर्वहभिर्मुने॥ दर्शयित्वागजानश्चान्सायमस्यास्तेले
 नयेत्॥ कृतेहोमेदिजेद्रैस्तवध्रीयान्मार्गयालिकां॥ नमस्कारंततः कुर्यान्मंत्रेणानेनसुत्र
 त॥ मार्गयालिनमस्तेस्तुसर्वलोकसुखप्रदे॥ विधेयैः पुत्रदाराद्यैः पुनरेहित्रतस्यमे॥ नी
 राजनंचतत्रैवकार्यंराष्ट्रजयप्रदम्॥ राजानोराजपुत्राश्चब्राह्मणाः शूद्रजातयः॥ मार्गया
 लींसमुत्तंघ्यनीरुजः सुः सुखान्विताः॥ तत्रैवाटित्यपुराणीकुशकाशमयींकुर्याद्यष्टि
 कांसुनवांदृढाम्॥ तामेकतोरजपुत्राहीनवर्णास्तथान्यतः॥ गृहीत्वाकर्षयेयुस्तांयथा
 सारंसुहर्षुह॥ जयेत्रहीनजातीनांजयोरत्तस्तवत्सरमिति॥ अथयमद्वितीया ॥

[illegible]

द्वेषुयः कुर्यात्पुत्रदारधनक्षया॥ इति देवलवचनाच्चा॥० एते च विधिप्रति
 षेधाः सर्वदिने प्रतिपदः सायान्ह्यायित्वे॥ द्वितीयदिने चंद्रदर्शनसंभवे च ज्ञेयाः॥ गवां कीडा
 दिने यत्र रात्रौ दृश्येत चंद्रमाः॥ सोमो राजायश्च नृहंति सुरभीं स्रजकांस्तथेति पुराणसमुच्चया
 त्॥ दिनद्वये सायान्ह्यायित्वे तु परैव याद्या॥ वर्द्धमानतिथौ न दायदा सार्द्धं त्रियामिका द्वि
 तीया वृद्धिगामित्वा दुर्गरातत्र चोच्यते इति॥ तथा॥ त्रियामगादर्शतिथिर्भवेच्चैत सार्द्धं त्रिया
 माप्रतिपद्विद्वद्वै॥ दीपोत्सवे ते मुनिभिः प्रदिष्टे अतो न तथा सर्वेषु ते विधेय इति॥ पुराणसमु
 च्चयादिति निर्णयामृतकारः॥ सार्द्धं त्रियामिकेत्यनेन चंद्रदर्शनाभाव उक्तः॥ द्वितीयायाः
 पंचधामक्तचतुर्थी शरूपाय राहू व्याघ्रावेव चंद्रदर्शनसंभवात्॥ वयं त्वेतद्वचनद्वयं सर्ववि
 द्वासंभवे वेदितव्यमिति ब्रूमः॥ दिनद्वये प्रतिपदः सायान्ह्याय्यभावे तु सर्वे व॥ रात्रौ वलि
 स्रजाविधानेन कर्मकालमायित्वात्॥ परदिनं चंद्रोदये च तन्निषेधादिति दिक्॥ मदनर
 ते तु सर्वविद्यायां गोकीडा॥ नीराजनमंगलमालिकेतत्तरत्र कार्या॥ कार्त्तिके शुक्लपक्षे तु वि
 धानहितं भवेत्॥ नारी नीराजनं भवेत् प्रातः सायं मंगलमालिका॥ यदा च प्रतिपत्त्वत्प्रा
 नारी नीराजनं भवेत्॥ द्वितीयायां तदा कुर्यात्सायं मंगलमालिकामिति ब्राह्मणैः॥ लभ्यते
 पदिवा प्रातः प्रतिपद्वटिकाद्वयं॥ तस्यां नीराजनं कार्यं सायं मंगलमालिकेति भविष्योक्तेः॥
 प्रातर्वापदिलभ्येत प्रतिपद्वटिका शुभा॥ द्वितीयायां तदा कुर्यात्सायं मंगलमालिकां॥ कार्
 त्तिके शुक्लपक्षादौ त्वमावास्या घटीद्वयम्॥ देशभंगभयान्नैव कुर्यान्मंगलमालिकामिति
 देवीपुराणाच्चेत्युक्तं॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ वलिप्रतिपदं प्रक्रम्य॥ तस्मात्तद्वृत्तं प्रक
 र्त्तव्यं प्रभाते तत्र मातवैः॥ तस्मिन् घृते जयो यस्य तस्य संवत्सरं जयः॥ यराजयो विरुद्धश्चला॥
 भनाशकरो भवेत्॥ दयिताभिश्च सहितैर्नैयासाच भवेन्निशेति॥ अत्र गोवर्द्धनस्रजादिमा
 र्गपाली स्रजनादिवोक्तं॥ हेमाद्रौ निर्णयामृते च स्कांदे॥ प्रातर्गोवर्द्धनं स्रज्यधूतं चापि समा
 चरेत्॥ भूषणीयास्तथा गावः स्रज्याश्वावाहदोहनाः॥ गोवर्द्धनश्च गोमेयेन कार्यं श्वित्रे
 रावा॥ मंत्रस्तु॥ गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणाकारक॥ वहुवाहुकतच्छायगवां कोटिप्रदो भ
 व॥ गोमंत्रस्तु॥ लक्ष्मीर्यालीकया लानां धेनुरुपेरा संस्थिता॥ घृतं वहति यज्ञार्थं मम पापं व्य
 यो हतु॥ तत्रैव स्कांदे॥ ततो यराहू समये सर्वस्यां दिशि भारत॥ मार्गपालीं प्रवध्नीयानुगच्छं मे
 थपादये॥ कुशकाशमयीं दिव्यां लंबकैर्वह्निभिर्मुने॥ दर्शयित्वा गजानश्चान्सायमस्यास्ते ले
 नयेत्॥ कृते होमे द्विजे द्वैस्तु वध्नीयान् मार्गपालिकां॥ नमस्कारं ततः कुर्यान्मंत्रेणानेन सुव्र
 त॥ मार्गपालिनमस्तेस्तु सर्वलोकसुखप्रदे॥ विधेयैः पुत्रदाराद्यैः पुनरेहि व्रतस्य मे॥ नी
 राजनं च तत्रैव कार्यं राघुजयप्रदम्॥ राजानो राजपुत्राश्च ब्राह्मणाः शूद्रजातयः॥ मार्गपा
 लीं समुल्लेख्य नीरुजः स्युः सुखान्विताः॥ तत्रैवाटित्यपुराणो कुशकाशमयीं कुर्याद्यष्टि
 कां सुनवां दृढाम्॥ तामेकतो राजपुत्राहीनवर्गास्तथा न्यतः॥ गृहीत्वा कर्षयेत्पुस्तं यथा
 सारं सुहृदुहः॥ जयेत्तहीनजातीनां जयो राजस्तु वत्सरमिति॥ अथ यमद्वितीया ॥

तुप्रतिपद्युताग्राह्येयुक्तनिर्णीयाभूतादौ॥यमहितीयामध्याह्न्यापिनीर्ष्वविहाचेतिहेमाद्रिः॥अ
त्रविशेषोहेमाद्रौस्कांटे॥उर्जैशुक्तद्वितीयायामपरहर्षेचयेयमम॥स्तानकृत्वाभानुजायापमलो
नपश्यति॥उर्जैशुक्तद्वितीयायांशुजितस्यितोयमः॥वेष्टितःकिन्नरेहृष्टेसस्मैयुक्तितोक्षिता
तयाभविष्ये॥प्रथमाश्रावरीमासितयाभाहृष्टेपरा॥तृतीयाश्वपुजेमासिचतुर्थीकार्तिकेभवेत्॥
श्रावरीकलुषानामतयाभाहृष्टेचगीमला॥आश्विनेप्रेतसंचाराकार्तिकेयाम्यकामनेशुक्ता॥प्रथमा
यांप्रेतद्वितीयायांसरस्वतीरजानृतीयायांश्राहृष्टाचतुर्थीमुक्तम्॥कार्तिकेयुक्तपक्षस्यद्विती
यायांपुषिश्चिरा॥यमोयमुनयाहृष्टंभोजितःस्वगृहेर्वितः॥अतोयमहितीयेयत्रिमुलोकेषुविभुता॥
अस्यानिजगृहेविप्रनभोजन्यंततोर्नरेः॥स्तेहेनभगिनीहस्ताभ्येक्तव्यंशुष्टिवर्दनम्॥दानानिच
प्रदेयानिभगिनीभ्योविधानतः॥स्वर्गालंकारस्वस्त्रान्नरजासन्तारभोजनेः॥सर्वाभगिन्यःसंहर
न्नाश्रभावेप्रतियन्तकाः॥प्रतियन्ताःमाताभगिन्यरतिहेमाद्रिः॥पितृव्यभगिनीहस्तान्प्रथमायांशु
षिश्चिरा॥मातुलस्यसुताहस्ताद्वितीयायांतयानृया॥पितृमीनःस्वसुःकमेतृतीयायांतयोःकरा
चतुर्थीसंहजायाश्चभगिनीहस्तान्परमसर्वाभुभगिनीहस्तान्भोजन्यंवलवर्दनम्॥यस्यातिथौ
यशुनयायमराजदेव॥संभोजितःप्रतिजगत्स्वसृष्टोहृदेन॥तस्यास्वसुःकरनलारिहयोभुनक्ति
मोतिरत्नमुखधाममनुव्रमंसः॥गौरास्त॥यमंचवित्रयुप्रचयमहंतोश्चरजयेत्॥अर्घ्यश्चात्रप्रदा
तम्योयमायसहजहृष्टैः॥मेवस्त॥एहिहमार्तंउजपाशहस्तयमांतकालोकधरामरेश॥भानृद्विती
यास्तदेवशजागृहाराचार्यभगवन्नमसौ॥भान्तस्ववानुजाताहेभुस्वभक्तमिदंभुमे॥प्रीतयेयम
राजस्ययमुनायाविशेषता॥जेश्याजतेतिवदेदितिसात्रीःरत्यन्दानमित्यप्याहः॥ब्रह्मांडपुराणे
यि॥यानुभोजयतेनारीभ्रातरंयुग्मकेतिथौ॥अर्चयेच्चापितोबूलेनसावैधव्यमाप्नुयात्॥भ्रातु
रापुःस्योराजन्नभवेन्नर्हिवित्॥कार्तिकशुक्लनवमीपुगादिः॥सा
रर्वाहिलीयाद्याशुक्तपक्षस्यत्वात्॥अत्रयिउरहितंश्रादंकर्त्तव्यमप्यप्याशुक्तम्॥अत्रैवविष्णु
विरात्रयुक्तेहेमाद्रौयामेकार्तिकेयुक्तनवमीमवाप्यविजितेद्विः॥हरिविधायसौवर्गांतुलस्या
सहितंविभुं॥रजयेद्विधिवदत्पात्रतीतत्रदिनत्रयं॥ततोययोजकविधिनाकुर्व्याहेवाहिकंवि
धिमिति॥कार्तिकशुक्लेकादश्याभीष्मपंचकत्रतमुक्तंनारदीये॥अतोर्नरेःप्रयत्नेनक
र्त्तव्यंभीष्मपंचकं॥कार्तिकस्यामलेपक्षेस्तान्वासम्यग्रतेस्थितः॥एकादश्यांशुहलीयाहृतं
यंचदिनात्म
कमिति॥तद्विहितं॥गोमयेनस्तात्वाभोनीयंचाभृतेःपंचगव्यैर्विभुंसंस्तप्यसंहरजपायस
न्निवेद्यद्वादशाक्षरमष्टोत्तरशतंजप्त्वा॥उंनमोविष्मवर्त्तनि॥षडक्षरेणांघृताक्रान्यवान्त्री
हीश्याष्टोत्तरशतंहुत्वाभूमौस्वयेत्॥सर्वपंचदिनेषुकुर्यात्॥विशेषस्वाद्येन्हिहरेःयादौसंहर
जंत्रिगोमयंप्राश्या॥द्वितीयेहिविल्वपत्रैर्जीवुनीसंहरजोमूत्रं॥त्रयोदश्यांभृंगराजेननाभि
संहरज्यक्षीरं॥चतुर्दश्यांकरवीरेःस्कंधंसंहरज्यदधिप्राश्या॥पौर्णमास्यांहीमांतेलोहीयायप्रतिमा
त्पूज्यचक्रहंकरुष्वस्त्रवेष्टितांप्रस्थितिलोपरिस्थांस्तान्धर्मराजनामभिःकरवीरेःसंहरज्य॥

यदन्यजन्मनिष्ठतमेतज्जन्मनिवापुनः॥ तत्सर्वं प्रशमं यातुमस्यायंतवश्जनादिति पुष्पांजलिं क्षि
प्रा॥ कृष्णप्रतिमां च संक्ष्य विप्राय दत्वा विप्रान् संभोज्य दक्षिणां दत्वा यंच गव्यं प्राश्य पौर्णमा
स्यां नक्तं भुजीते तिलघुनारदीये॥ यंच गव्यं प्राश्य न षडक्षरे रोति हेमाद्रिः॥ हेमाद्रौ भविष्ये तु शकै
र्मुत्पन्नेर्वायं चाहं वर्त्तनमुक्तं॥ अंतेप्युक्तं॥ यद्भीष्मयंच कमिति प्रथितं षष्ठिमा मेकादशी प्रभृति
यंच दशी निरुद्धम्॥ मुत्पन्नभोजनपरस्परस्य तस्मिन्निष्ठं फलं दिशति पांडवशार्ङ्गधन्वेति॥ त
थायामे॥ यंचाहं यंच गव्याशीभीष्मायार्घ्यं च यंच सु॥ अहः स्वपितया दद्यान्मंत्रेणानेन सुव्रत॥ स
त्यव्रताय शुचये गां गोयाय महात्मने॥ भीष्मायैतद्दाम्यर्घ्यं माजन्मव्रह्मचारिणी॥ वैयाघ्रपद्योत्रा
येति च॥ सव्येनानेन मंत्रेणार्घ्यं सांघर्वर्णिकमिति॥ कार्तिके शुक्लद्वादश्यां रेवती नक्ष
त्रयोगरहितायां पारणां कार्यं॥ तदुक्तं हेमाद्रौ आभाकासितपक्षेषु मंत्रश्रवणारेवती॥ सं
गमेन हि भोक्तव्यं द्वादशद्वादशी हरेत्॥ इति॥ यदातुरेवती योगरहिता द्वादशी सर्वथानलभ्य
ते॥ तदारिव साश्वतुर्यपादं वर्जयेत्॥ वचनं तु प्रायक्तं लघुनारदीये॥ कार्तिके शुक्लपक्षस्या
कृत्वा चैकादशीं नरः॥ प्रातर्दत्वा शुभान् कुंभान् प्रयाति हरि मंदिरं॥ मदनरत्ने वाराहे॥ एकाद
शी सोमपुता कार्तिके मासि भामिनि॥ उन्नराष्टा संयोगे अनंता सा प्रकीर्तिता॥ तस्यां यक्रियते
भद्रे सर्वमानं त्यजते॥ अस्यामेव रात्रौ देवोत्थापनमुक्तं हेमाद्रौ यामे॥ एकादश्यां च शुक्लायां
कार्तिके मासिकेशवम्॥ प्रसुप्तं बोधयेद्रात्रौ श्रद्धाभक्ति समन्वितरति॥ मदनरत्ने पि भविष्ये
॥ कार्तिके शुक्लपक्षे तु एकादश्यां षष्ठ्या सुत॥ मंत्रेणानेन राजेंद्रदेवमुत्थापयेद्विजः॥ रामाच्च न
चंद्रिकादौ तु द्वादश्यामुक्तम्॥ पारणां हेर्ष्वरात्रे घंटादीन्वादयन्मुहरिति॥ अत्र देशाचारतो
व्यवस्था॥ तत्रेव देवदेवस्य स्नानं शर्वं महद्भवेत् महाशजांततः कृत्वा देवमुत्थापयेत्सुधीः॥ म
न्त्रास्तु वाराहपुराणे उक्ताः॥ ॐ ब्रह्मेन्द्र रुद्रादिकुर्वेत्सूर्यसोमादिभिर्वंदितं वंदनीय॥ बुधस्वदे
वेशजगन्निवासमंत्रप्रभावेन सुखेन देव॥ इयं तु द्वादशी देवप्रबोधार्थं विनिर्मिता॥ त्वयैव सर्व
लीकानां हि तार्थं शेषशायिना॥ उन्निष्टोन्निष्टगोविंद त्वजनिद्रांजगत्पते॥ त्वयि सुप्ते जगन्नाथ
जगत्सुप्तं भवेद्विदम्॥ उन्त्यिते चेष्टते सर्वमुन्निष्टोन्निष्टमाधव॥ गतामेयावियं चैव निर्मलं निर्म
लादिशः॥ शारदा निच पुष्पाणि गृह्णाममकेशव॥ इंदं विष्णुरिति प्रोक्तो मंत्र उन्त्यापने हरेरिति
॥ एवं देवमुत्थाप्य तदये चानुर्मास्य व्रत समाप्तिकुर्यात्॥ तदुक्तं भारते॥ चतुर्दशीं चैव चोर्मा
स्य व्रतं नरः॥ कार्तिके शुक्लपक्षे तु द्वादश्यां तु समापयेत्॥ लघुनारदीये॥ चानुर्मास्य व्रतानां च समा
प्तिः कार्तिके स्मृता॥ मंत्रश्च निर्णयामृते सनत्कुमारेणोक्तः॥ इदं व्रतं मया देवकृतं प्रीत्यैतव प्रभो॥
त्यनं संक्षरं तां यातु त्वत्प्रसादाज्जनाहनेति॥ अथ वाराहोक्तो बोधिनीविधिः
एकादश्यां रात्रौ कुंभेषु नयात्रोपरि हेममाषमितं मत्स्यं यंचामृतेन संस्त्राय्य कुंकुमपीतवस्त्रयुगप
माधेः संक्ष्य मत्स्यादिदशावतारान् संक्ष्य जागरणं कृत्वा प्रातर्देवमाचार्यं च वस्त्राधेः संक्ष्य॥ जग
दादिजगद्भोजगदादिरनादिमान्॥ जगदाद्यो जगद्योनिः प्रीयतां मे जनार्दन इति॥ नत्वादक्षिणां
दत्वा ब्राह्मणान् भोजयेदिति॥ तथा ब्राह्मे॥ महानूर्यं रवेरात्रौ भ्रामयेत्स्यंदने स्थितं॥ उन्त्यितं देव॥

देवेश्वरगरेयार्थिवः स्वयं॥ चतुरीवार्षिकान्मासान्नियमयस्ययत्नतः॥ कथयित्वादिजेभ्यस्त
 धाम्भक्त्यासदक्षिणं॥ यस्यभस्यस्यनियमः कृतस्तद्व्यं दद्यादित्यर्थः॥ इदं शुक्रास्त्रादावपि का
 र्थ्यं॥ आशौचेतुस्रजामेनकारयेत्॥ कार्तिकहादशीयोरीमासीचमन्वादिः॥ साष्टाह्निकीयाद्या॥ अ
 न्यतप्रायुक्तम्॥ कार्तिकशुक्लचतुर्दशीवेकुंठसंज्ञासाविष्णुसंज्ञायां रात्रिमापितीयाद्या॥ तदु
 क्तंहेमाद्रौभविष्ये॥ कार्तिकस्यसितेपक्षेचतुर्दशानराधिया॥ सोपवाससुसंप्रज्यहरिरात्रौजिते
 द्विप्राति॥ अस्याएवविश्वेश्वरप्रतिष्ठादिनत्वात्तत्प्रीत्यर्थंयद्येववासादिक्रियतेतदारण्यक
 पितीयाद्या॥ तदुक्तंत्रिस्थलीसैतोसनस्तुमारसंहितायां॥ वर्षेचहेमलेवास्त्रेमासेश्रीमतिकार्ति
 के॥ शुक्लपक्षेचतुर्दशामरुणभ्युदयंप्रति॥ महादेवतिथौब्राह्मेमुहूर्तमणिकर्णिके॥ स्नानावि
 श्वेश्वरोदेवाविश्वेश्वरमक्षजयदिति॥ तत्सर्वदिनेचोपवासः कार्यः॥ ततः प्रभातेविमलेकृत्वा
 जामहाभुतं॥ इदंयारोर्महाधाम्निवनेस्मिन्नृतनयारारात्रितत्रैवोक्तैः॥ शिवरहस्येपिप्रजा
 गरायुक्तोक्तम्॥ ततोह्रणोदयेजातेस्नास्नास्नात्वाचभस्ना॥ संध्यां समाप्यविशेषंमामभ्यस्य
 यथाविधि॥ मभक्तान्भोजयामासुर्जयषोबुधुस्ततः॥ अत्रकार्तिकव्रतोद्यापनमुक्तं
 ॥ याप्रेकार्तिकमाहान्ये॥ अथोर्जव्रतिनः सम्यगुद्यापनविधिंशृणु॥ ऊर्जशुक्लचतुर्दश्यां कुर्वा
 दद्यापनव्रती॥ तुलस्याउपरिष्ठात्तुर्क्यां नमोऽयिकोशुभाम्॥ तुलसीमूलदेशेचसर्वतोभद्रमेव
 च॥ तस्योपरिष्ठात्कलशंपरलसमन्वितं॥ सजयेत्त्रयदेवेशोवर्णशुभंनुत्तया॥ रात्रौजागर
 णंकुर्व्याद्गीतवाद्यादिमंगलैः॥ तत्कृत्योरीमास्यांवैसपत्नीकान्द्विजोत्रमान्॥ त्रिशमितानथै
 कंवास्वशक्त्यावानिमंत्रयेत्॥ अतोदेवारिहाभ्यां जुहुयात्त्रिलयापसं॥ ततोर्गाकपिलांदद्या
 त्सजयेद्द्विध्वंरुमिति॥ कार्तिकीयोरीमासीपराद्या॥ अमायोरीमा
 स्योपरेरतिदीपिकोक्तैः॥ अत्रविशेषोहेमाद्रौब्राह्मे॥ पुराणमहाकार्तिकीस्याजीवेदोः कृत्तिका
 शुचः॥ तथा॥ जात्रेयंतुयदाऋक्षंकार्तिक्यांभवतिकचिन्॥ महतीसातिथिर्जयास्नानदनिषुची
 त्रमा॥ यदानुयाम्यभवतिऋक्षंतस्यांतिथौकचिन्॥ तिथिः सापिमहापुराणमुनिभिः परिकीर्त्ति
 ता॥ प्राजापत्यंयदाऋक्षंतिथौतस्यांतराधिया॥ सामहाकार्तिकीप्रोक्तादेवानामपिदुर्लभेति॥
 याप्रेशिशाखासुयदाभानुः कृतिकासुचवंदमाः॥ सयोगः यमकोनाममुष्करेखतिदुर्लभः॥ यम
 कंमुष्करेप्राप्यकपिलायः प्रयच्छति॥ सहित्वासर्वयापानिवैष्णवंलभतेयदं॥ यमः॥ कार्तिक्यां
 ऋक्षेस्नानः सर्वयापैः प्रमुच्यते॥ माध्याह्नान्तः प्रयागेतुमुच्यतेसर्वकित्तिवैः॥ अस्यासेवसायं
 कालेमन्यावतारोजातस्युक्तंयाप्रेकार्तिकमाहान्ये॥ वराहदत्तायतोविष्णुर्मन्युरूपीभवेत्त
 तः॥ तस्योदन्तंहेतजं प्रतदस्यफलंस्मृतं॥ अत्रविपुरीसवउक्तीभार्गीवाञ्चनदीपिकायां॥
 योरीमास्यांनुसंध्यायां कर्त्तव्यंस्त्रिपुरोत्सवः॥ दद्यादनेनमंत्रेणप्रदीयाश्चसुरालये॥ कीटाभं
 गामसकाश्चष्टसाजलेस्थलेयेविचरंति॥ जीवाः॥ दद्यात्प्रदीपंनवजन्मभागिनोभवंतिनित्यं
 पंचाहविषाः॥ अत्ररघोःसर्गतिप्रशस्तः॥ तदुक्तंमात्स्ये॥ कार्तिक्यां
 रघोःसर्गकृत्यानक्तं समाचरेत्॥ शैवंयदमवाप्नोतिशिवव्रतमिदंस्मृतमिति॥ अत्रकार्तिके

यदर्शनमुक्तं काशीखंडे॥ कार्तिक्यां कृतिकायोगेयः कुर्यात्स्वामिदर्शनम् सप्तजन्मभवेद्दिप्रोधना
 ह्योवेदयारगराजि॥० इति श्रीभट्टकमलाकरकृते निर्णयसिंधौ कार्तिकमासः ८
 दशिके सर्वाः षोडशघटिकाः पुराणाः शेषप्राग्वत् मार्गशीर्षकृष्णसमीकालाष्टमीसारात्रिव्यापि
 नीयाद्या॥ मार्गशीर्षसिताष्टम्यां कालभैरवसन्निधौ॥ उयोष्यजागरं कुर्वन् सर्वपापैः प्रमुच्य
 तेऽतिकाशीखंडाद्वा त्रिव्रतत्वावगतेः॥ रुद्रव्रतेषु सर्वेषु कर्तव्या सम्मुखीति धिरिति ब्रह्मवेवर्त्ता॥
 च॥ दिनद्वयं शतं रात्रिव्याप्तावुत्तरेवा॥ भैरवोत्पत्तेः प्रदोषकालीनत्वादिति केचित्॥ तत्रा॥ शिव
 रहस्यमध्याह्ने भैरवोत्पत्तेः श्रवणान्॥ तथा च तत्रैवा॥ नित्ययात्रादिकं कृत्वा मध्याह्ने संस्थितेर
 वा विसृज्य कम्पब्रह्मण रुद्रेव ज्ञाते उक्तां तदोय रूपान्न वधान्नतः श्रीकालभैरवः॥ आ विराशी त्रदा
 लोकान् भीषयन्निखिलानपीति॥ अत्रोपवास एव प्रधानमित्युक्तं तत्रैव उयोष्यास्यांगभूतमर्घ्यदा
 नमिह स्मृतं॥ तथा जागरणं रात्रौ शजायामचतुष्टये॥ संध्यायामपि शजेवोक्ता॥ तेन मध्याह्नव्यापिनीपुक्ता
 दिनद्वयं शतः संशर्गायां वातद्याप्तौ शर्वैवा॥ सर्वोक्तवचनात् पारणानुप्रातरेवायामत्र योर्ध्वगामिमां प्रात
 रेव हि पारणोति वचनात्॥ अत्र च कालभैरवश्चोक्ता त्रिस्थलीसेनो॥ कृत्वा च विविधां शजां महासम्भार
 विलिखे॥ नरो मार्गसिताष्टम्यां वार्षिकं विघ्नमुत्सजेत्॥ तथा॥ तीर्थे कालोदके स्नात्वा कृत्वा तर्प्य रामत्वं
 रः विलोक्य कालराजानन्निरयादुहरे सिद्धुर्इति॥ इयंच कार्तिक्यनंतरा गौराचांद्राभिप्रायेणा॥ मार्ग
 शीर्षयुक्तपंचम्यां नागशजोक्ता हेमाद्रौ स्कंदे॥ युक्ता मार्गशिरे पुराणाश्रावरो याचपंचमी॥ स्नानदीने
 बहुफलानां गलोकप्रदायिनीति॥ इयं नागशजायां षष्ठीयुते वयाद्या॥ पंचमीनागशजायां कार्या ष
 ष्ठीसमन्विता॥ तस्यां नुतुषितानागाः इतरासचतुर्थिकेति मदनरत्ने वचनात्॥ मार्गशीर्षयुक्त षष्ठी
 चंपा षष्ठीति महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धा॥ सोत्ररापुतायाद्या॥ षण्णुमोरिति पुष्पवाक्यात्॥ शर्वीह्ने देविकं कु
 र्यादिति वचनादस्य चंदेव कर्मत्वादियमेव योगे विशेषेण चंयेत्युच्यते॥ नदुक्तं ब्रह्मांडपुराणे मन्वा
 रिमाहान्ये॥ मार्गभाद्रपदे युक्ता षष्ठी वैधृति संयुता॥ विवारेण संयुक्ता सा चंयेतीह कीर्तितेति॥ वि
 शाखाभो मयोगेन सा चंयेतीह विश्रुतेति मदनरत्ने पाठः॥ मार्गशीर्षमलेयक्षेपस्यां वारं शुभालिनः
 शततारागते चंद्रे लिंगस्यादृष्टिगोचरमिति॥ इयं योगवशेन शर्वोपरवाकार्या॥ चंपा षष्ठी सप्त
 मीयुतेति दिवोदासः॥ इयमेव स्कंद षष्ठी सीशर्वायुता॥ कृष्णसमी स्कंद षष्ठी शिवरात्रिश्चतुर्दशी॥ ए
 ताः शर्वयुताः कार्यास्तिथ्यंते पारणं भवेदिति भृशुक्तेः॥ परे हि रात्रावाघायामध्ये पारणं संभवेदं
 अमथोत्तरेवेति दिवोदासः अद्वयार्थं तं षष्ठीयुसेना विदारकस्कंदमहासेनमहावलः॥ रुद्रो मा
 त्रिजषड्भक्तं गंगागर्भेन मोक्तुं तेऽतिराजतं स्कंदं संश्रज्य॥ विप्राय दद्यादिति दिवोदासः॥ मार्गशीर्ष
 युक्तचतुर्दश्यां पिशाचमोचनतीर्थं आहं त्रिस्थलीसेनो भंदैरुक्तं शतस्य प्राप्तये शाच्यस्वपि त्राधु
 देश्यकत्वे पार्श्वणात्वादयराह्णव्यापिनीयाद्या॥ अज्ञातनामपि शाचाद्युदेश्यत्वे त्वेकोदितृत्वा न्म
 ध्याह्नव्यापिनीयाद्या॥ अज्ञातनामपि शाचाद्युदेश्यत्वे त्वेकोदितृत्वा न्मध्याह्नव्यापिनीति॥ कुल
 धर्मदत्तादी नृत्तरेवा॥ मार्गशीर्षयोरीमासां दत्तात्रेयोत्पत्तिः॥ तदुक्तं स्कंदे सद्यादिखंडे॥ मार्गशी
 र्वेन यामासि दशमे हि सुनिर्मले मृगशीर्षयुते योरीमासां हस्यचवासरे॥ जनयामासदेदीप्य

मानं पुत्रं सती शुभं ॥ तद्विष्णुमागतं ज्ञात्वा च त्रिनीमाकरोन्वयं ॥ दत्तवान् स्वस्य पुत्रत्वात् दत्तावेयुरीक
रमिति ॥ इयं प्रदोषव्यापिनी ति ह्यः ॥ मार्गशीर्षि मानं तरासमी अष्टका ॥ एवं योषादिमासत्रये
पि ॥ हेमंतशि शिरयोश्चतुर्णामपरपक्षारामसमी खसृका एकस्य वेत्याश्वलायनोक्तेः ॥ एकस्य
मसृम्या वै का कार्येति हरिदत्तः ॥ कचिन्यं चं पुत्राः ॥ प्रोष्टयथाष्टकाभूयः पितृलीके भविष्यसी
तिया प्रवचनात् ॥ तत्सर्वं संप्रमीषु सर्वेद्युः ॥ तत्परनवमी खत्वं सृका सुचश्चादमुक्तं कालादर्श ॥
मार्गशीर्षे च यौषे च माघे प्रोष्टे च कालान्ने ॥ हस्पाष्टे च सर्वेद्युरान्वसृकारति ॥ यत्तु विष्णुः ॥ अ
मावास्या स्निखोष्टका स्निखोन्वसृकारति ॥ यच्च कौर्मो ॥ अमावास्याष्टका स्निखोः योषमासादि
पुत्रिष्विति ॥ तच्चतुर्थ्या अनावश्यकत्वात् ॥ याचाप्यमाचतुर्थी स्यात्तच्चतुर्थ्या त्वयन्तः ॥ शी
वापुत्रह्लाउपुराणात् ॥ आदमेनेष्वर्कशीरो नरकं प्रतिययते ॥ रतिविष्णुर्नैरिति शूलपाणि
॥ शारवामेदाद्यवस्थिति तत्त्वावापुत्रह्लाउयोः ॥ आधाष्टयेः सदा कार्य्या मां सैरमासदा भवेत्तस्य
कैः कार्य्या नृतीया स्यादेव द्यगती विधिः ॥ योषादिक्रमः ॥ अन्वसृकानु प्रागेव निर्णीता ॥ तत्रा
ष्टम्य पराह व्यापिनी प्राद्या ॥ अथाच्छादनपर्य्यंतं आदं पावैरावभवे दित्याश्वलायनकारि
कोक्तेरयराह कालत्वाच्च पावैरावस्या ॥ सर्वेद्युरन्वसृका आदयो ल्का अष्टम्यनुरोधेन निर्णयः
अतरवस्सत्रमा सर्वेद्युः पितृभूदद्यात् ॥ अपरिद्युरन्वसृकमिति च ॥ अत्र च कामकालो वि
देवौ ॥ इष्टि आदिक नृदक्षावसृम्यां कामकालकाविति सायणीये शंखोक्तेः ॥ अत्र आदाकरणे
प्रायश्चित्तमुक्तं ऋग्विधाने ॥ अभिद्युभिर्जयेन्मंत्रं शतवारं तु तदिने ॥ अन्वसृकं यदाश्रुत्यं संप्रमी
यातिसर्वथेति ॥ अशक्तौ त्वाश्वलायनः ॥ अथ श्रौभूतेष्टकाः ययुनास्थालीया केन वाप्यनृ
होयवसमाहरे दयिना वाकहसुयोषेदेवामेष्टकेति तत्त्वानसृकः स्यादिति ॥ मार्गशीर्षो विष्णु
मलमासे सति तत्राष्टकान कार्य्याः ॥ चतुर्णां मितियहरादिमुक्तं नारायणसूत्रे ॥ काठका
द्येपि ॥ महालयाष्टका आदोया कर्माद्यधिकर्मयत् ॥ स्यष्टमा सविशेषाख्याविहितं वर्जयेत्त
इति ॥ मार्गादिरविवारेषु कामं व्रतमुक्तं हेमाद्रौ ॥ तत्र भस्पाणुक्तानि संप्रहसोरधर्मे ॥ यत्र वि
त्वनुलस्यास्त्रिपलं मय्युतं मार्गशीर्षोदिभस्यं पुशीनां त्रिसिलानां त्रिपलं दधितथादुग्धकं
गोमये च ॥ त्रिव्रतोपांजलीनां त्रिमरिचकमथो त्रिपलाः सक्तवः सुर्गो मूत्रं शर्करा सद विरि

तिविधिना भातुवारे क्रमेण ॥

इति श्रीमहकमलाकरकृते निर्णयसिंधौ मार्गशीर्षनिर्णयः ॥
धनुःसंक्रमेयराघोडशघटिकाः पुराणाः ॥ अन्वत्तप्राग्वत् ॥ अत्रोत्सर्जननिर्णयो वक्तव्यो
युपाकर्मा प्रसंगात्प्रागेवोक्तेः ॥ कल्पतरी भविष्य ॥ योषमासियद्देविषुक्ताष्टम्यां बुधो भवे
त् ॥ तस्यां स्वानंजयोहीमस्तयिरां विप्रभोजनं ॥ मन्वीतयेकं तदेविशतसाहसिकं भवेत् ॥ अ
त्रैवरोहिण्यादीयोगेयुरप्यनमत्वं तत्रैव ज्ञेयम् ॥ योषशुक्ले कादशी मन्वादिः सा चोक्ता प्राक
॥ योषयोर्लिमानंतरः संप्रम्यष्टमी नवम्योष्टकायाः मायुक्ताः ॥ योषामावास्याया अहोदयो
गविशेषः ॥ उदुक्तं मदनरत्ने महाभारते ॥ अमार्कं यातप्रवरोषुक्ता चेत्तोषमाघयोः ॥ अहो

दयःसविज्ञेयः कीटिसूक्ष्मयद्देःसमः॥इतिपुष्पमाघयोर्मध्यवर्तिनीयोषीयोर्गमापुत्ररमा
वास्येत्यर्थः॥० इतिभद्राःपुष्पस्यमाघस्यचेत्यर्थउक्तोमदनरले॥तन्ना॥हेमाद्रि
विरोधात्॥० तत्रहिमाघएवोक्तः॥तथा॥दिवैवयोगःशस्तोयनगुरत्रोक्तदा
चेनेति॥इदमर्थमन्यनिबंधेष्वभावानिर्णयामृतमात्रोक्तेर्निर्मूलमेव॥तेनहेमाद्र्यादिमते
रात्रावर्द्धोदयोभवत्येव॥केचिन्नुकिंचिदनोमहोदयइत्याहुस्तन्निर्मूलम्॥हेमद्रोमदनरले
चस्कांदे॥माघामायाव्यतीयातेआदित्येविष्णुर्देवते॥अर्द्धोदयंतदित्याहुःसहस्रार्कयहै।स
मं॥तत्रैव॥माघमासेकृष्णपक्षेयंचदश्यांरवेर्दिने॥वैष्णवेनगुच्छक्षेराव्यतीयातेसुदर्शमे।
व्रतंकुर्यादित्यग्रेन्वयः॥तत्रैवंब्रह्मविष्णुमहेशानांसौवर्णीःपलसंख्ययाः॥प्रतिमास्तुप्रक
र्तव्यास्तद्वर्द्धनद्विजोत्रम॥सायंशतत्रयंशभोर्द्वाणानांतिलयवतः।कर्त्तव्योपर्वतोविष्णुरुद्र
योःषड्वसंख्यया।शंभुरत्रब्रह्मा॥शय्यात्रयंततःकुर्यादुयस्करसमन्वितं॥तिलैर्होमं कृत्वा
प्रतिमांदधादितुक्तं॥स्कांदे॥अर्द्धोदयेतुसंप्राप्तेसर्वंगंगासमंजलम्॥शुद्धात्मानोद्दिजाः
सर्वेभवंतिब्रह्मसमिताः॥यत्किंचिद्दीयतेदानंतदानंमेरुसन्निभमिति॥अत्रदानविशेषो
निर्णयामृतस्कांदे॥चतुःषष्टियत्नमुख्यममंत्रंतत्रकारयेत्॥चत्वारिंशत्पलंवाययंचविं
शतिरेववा॥अमंत्रपात्रम्॥तच्चकांस्यमयमितुक्तंतत्रैव॥एवंसुघटितंकार्यंकांस्यभाज
नमुत्रममिति॥तथा॥निधायपायसंतत्रयममष्टदलंलिखेत्॥पद्मस्यकर्णिकायांतुर्कर्ष
मात्रंसुवर्णीकं॥तदभावेतद्वर्द्धवातद्वर्द्धवापिकारयेत्॥भूमौतुतंडुलैःशुद्धैःकृत्वाष्टदलमु
त्रमम्॥अमंत्रस्यापयेत्रब्रह्मविष्णुशिवात्मकंतेषांप्रजाततःकार्याश्चेतमाल्यैस्तुशोभनैः।
वस्त्रादिभिरलंकृत्यब्राह्मणायनिवेदयेत्॥मंत्रस्तु॥सुवर्णीपायसामंत्रयस्मादेतत्रयीमयं
आयत्रैस्तारकंयस्मात्तद्गृहाराद्विजोत्रम॥समुद्रमेखलांष्टथ्वीसम्यग्दानुश्चयत्फलांतत्फ
लंलभतेमर्त्यैःकृत्वेददानमुत्रममिति॥० इतिश्रीकमलाकरभट्टकृतेनिर्णय

सिंधोषोः॥१० अथमाघस्नानं॥०

तत्रविष्णुः॥तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नायीसदाभवेत्॥हविष्यं ब्रह्मचर्यंचमाघस्नानंमह
त्फलं॥ इतिशौरमासउक्तः॥० ब्राह्मेनुसावनमासउक्तः॥एकादश्यांशुक्लय
क्षेयोषमासेसमारभेत्॥द्वादश्यांयोर्णिमायांवाशुक्लयक्षेसमायनंइति॥यायेपि॥पुष्पस्ये
कादशींशुक्तामारभ्यस्थंडिलेशयः॥मासमात्रंनिराहारस्त्रिकालंस्नानमाचरेत्॥त्रिका
लमर्चयेद्विष्णुन्यक्तभोगोजितेंद्रियः॥माघस्येकादशींशुक्तायावद्विद्याधरोत्रमेति॥त्रि
कालस्नानंमासीयवासविषयं॥निराहारइत्युक्तेः॥ष्टथ्वीचंद्रोदयेत्वन्यथोक्तं॥विष्णुः॥
दर्शवायोर्णिमासीवाप्रारभ्यस्नानमाचरेत्॥पुराणान्यहानिर्विशतुमकरस्थेदिवाकरइति
।अत्रदर्शमिति॥शुक्तादिमुख्यचांद्रामिप्रायेणा॥अयंतुयक्षीनेदानींप्रचरति॥अत्राधिका
रिणोभविष्ये॥ब्रह्मचारीगृहस्थोवावानप्रस्थोयमिक्षुकः॥बालवृद्धयुवानश्चनरनारीन
पुंसकाः॥स्नात्वामाघेऽभेतीर्थेप्राप्नुवंतीस्तिंतफले॥याये॥सर्वेधिकारिणोयत्रविष्णु

भक्तौ यथा नृपात्राहो॥ उष्मोदकेन वा स्नानमशक्ते सति कुर्वते॥ दृढे बुसर्गगात्रेषु उष्मोदनविशिष्यति॥
 वैष्णवाभृते गौडनिबंधे॥ बौध्यानुसमतीताया वा दवति यो र्गिमा॥ मायमासस्य तावद्विज्ञावि
 स्मोर्विधीयते॥ पिष्टणादेव तातां च मूलकं नैव दापयेत्॥ ब्राह्मणो मूलकं भुक्त्वा चरे चांद्रायणात्रिते
 अत्ययायातिनरकं क्षत्रविदं शूद्रस्य च वर्जनीयं प्रयत्नेन मूलकं मदिरोयम॥ यदा तु माधोमस
 मासो भवति तदा काम्यानां तत्र समाप्रतिषेधान्मासद्वयं स्नानं तन्नियमाश्च कर्तव्याः॥ मासोपवा
 सयदं चांद्रायणादि तु मलमासस्य समापयेत्॥ तदुक्तं श्रीपिकाया॥ नियतस्त्रिंशदिनत्वाच्चुमे
 मास्यारभ्य समापयेत्तमलिने मासोपवासव्रतमिति॥ मासोपवासयदं चांद्रायणादेरुपलक्षणा
 स्नानारंभे च मंत्राविष्णुनोक्ताः॥ तत्र चोत्थापनियमं शृङ्खलीयादिष्विष्वकं ममाधमासमिमं श
 र्गोस्त्रास्येह देवमाधवा॥ तीर्थस्यास्य जले निमग्निसं कल्प्य चेत्तसीति॥ प्रत्यहं मंत्रश्चाप्ये
 दुःखदारिद्र्यनाशाय श्रीविष्णोस्त्वोयं यथा॥ प्रातःस्नानं करोम्यधमाधेयापविनाशनं॥ मक
 रस्थिरवौ माधेगोविदास्तु तमाधवा॥ स्नानेनानेन मे देव यथोक्तफलदो भवा॥ इमं मंत्रं सुचार्य
 स्नायान्मीनसमन्वित इति॥ प्रत्यहं सूर्यार्घ्यं मंत्रश्च श्रद्धा चोदयेयादि॥ सवित्रे प्रसवित्रे च परे
 मजले ममा॥ त्वन्नैजसापरिभ्रष्टयाप्ययानुसहस्येति॥ स्नानकालश्च सूर्योदयः॥ त्रिस्थलीसे
 तो॥ संप्राप्ते माधमासे तु तपस्विजनवत्त्वमे॥ कौशंति सर्ववारीणि स मुद्रं कृतिभास्करे॥ पुनीम
 सर्वपापानि त्रिविधानिन संशय इति नारदीयोक्तेः॥ मकरस्थिरवौ यो हिनस्तान्पशुदितैरवाविति
 ॥ माधमासे रंत्यायः किंचिदभ्युदितैरवाविति चंप्रवचनात्॥ यो माधमासु षसि सूर्यकराभि
 तन्ने स्नानं समाचरेत्ति चारुनदी प्रवाहे॥ उहस्यं सप्रपुरुषान्पितृमातृवश्यान् स्वर्गं प्रयात्य मरं देह
 धरो नरो सी इति भविष्योत्तरवचनाच्च॥ ब्राह्मे त्वरुणोदय उक्तः॥ अरुणोदये तु संप्राप्ते स्नानकाले
 विचक्षणाः॥ माधवाग्निपुंगवधायन्यः स्नातिसुरक्षजित इति॥ तथा॥ अरुणोदयमारभ्य प्रातः
 कालावधि प्रभो॥ माध्वस्नानवतां पुराण क्रमात्तत्रावधारणा॥ उन्नमे तु सनक्षत्रे लुप्ततारं तु मध्या
 मं॥ सविनयुदिते भूयततो हीनं प्रकीर्तितमिति॥ तेनात्र शक्तये स्यात्प्रवस्था॥ उदं च स्नानं प्रश
 स्ता॥ काश्याः शतगुणं प्रोक्तं गंगा यमुनसंगमे॥ सहस्त्रगुणिता सापि भवेत्पश्चिमवाहिनी॥ पश्चि
 माभिमुखी गंगा कालिंदा सह संगना॥ हंतिकलकृतं या यं सामाधे न्युप दुर्लभे सा दियमादिव चो
 भ्यः॥ विस्तरस्तु पितामहकृत प्रयागसे तौ ते यः॥ ब्राह्मे॥ यत्र कुत्रापि वामाये प्रयागस्तरावित
 करोति मज्जनं तीर्थं सलभेद्भागमज्जनम्॥ तथा समुद्रेऽप्यतिप्रशस्तं॥ तदुक्तं श्रद्धा चोदये प्रभा
 सखंडे॥ माधे मासि च यः स्नायां नैरं त्ये राभावतः॥ यो उरी कफले तस्य दिवसे दिवसे भवेत्तं॥
 माध्वस्नानं काम्यमेवेति केचित्॥ विष्वादिवाक्ये सदा वश्यं शर्हान्ति काम्यमिति तु पुक्तम्
 मासयर्थं तं स्नानं संभवेत्तु अहमेकाहं वा स्नायात्॥ महामाधी प्ररस्त्य शस्ती तत्र दिनत्रयं
 मिति लिङ्गात्॥ अस्मिन् योगे त्वं शक्नोषि स्नायादपि दिनत्रयं॥ प्रयागे माधमासे तु अहं स्नानं
 स्य फलम्॥ नाध्वमेध सह स्नानं फलं लभते शुचीनादियमादिवचनात्॥ अत्र मकरसंक्र
 मस्य सप्तमी माधीति अहं त्येके॥ माध्वपुक्तं दशम्यादीत्येके॥ मकराद्यहं त्ये परे॥ माध्वस्या

यत्रहरतिकेचित्॥त्रयोदश्यादीतिवहवः॥महामाघीपुरस्कृत्यसस्तौतत्रदिनत्रयमितिपामोक्ते
 ॥रतस्यार्थवादत्वाद्यत्किंचिद्दिनत्रयमितिभट्टाः॥तत्तन्तुसंदिग्धेषुवाक्यशेषादितिमायात्रयो
 दश्याद्येवेति॥प्रयागंविनापियाये॥अस्मिन्योगेत्वशक्नोपिस्त्रायादपिदिनत्रयं॥माघस्नानेनि
 यमास्तुनारदीये॥नवह्निंसेवयेत्स्नातीघ्रस्नातोपिवरान्तेहोमार्थंसेवयेदह्निंशीतार्थंनकरा
 चन॥अहन्यहनिदातव्यास्तिलाःशर्करयान्विताः॥त्रिभागस्तुतिलानांहिचतुर्थःशर्करान्वि
 तः॥अनभ्यंगीवराहोहेसर्वमासनयेद्भूती॥तथा॥अप्रावृतशरीरस्तपःकष्टंस्नानमाचरेत्
 यदेयदेश्वमेधस्यफलंप्राप्नोतिमानवः॥तथा॥शंखचक्रधरंदेवमाधवंनामस्रजयेत्॥वह्निं
 हुत्वाविधानेनततस्त्वेकाशनीभवेत्॥भूशय्याब्रह्मचर्येणशक्तःस्नानं समाचरेत्॥अशक्नो
 ब्रह्मचर्यादौस्वेच्छासर्वत्रकथ्यते॥तिलस्त्रायीतिलोद्गीर्तिलहोमीतिलोदकी॥तिलभुक्
 तिलदाताचषट्तिलायापना शनाइति॥तथा॥प्रयागासंभवेकाश्यादशाश्वमेधजनितंफ
 लंतेषांभवेद्भुवमितिस्नानोत्तरंमदनपारिजातेविष्णुः॥काष्ठमौनान्नमस्कृत्यश्रजयेत्पुरुषोत्तम
 म्॥अवश्यमेवकर्त्तव्यमाघस्नानमितिश्रुतेः॥भविष्ये॥तैलमामलकाश्चैवतीर्थदेयास्तुनित्यशः
 ॥ततःप्रज्वालयेदह्निंसेवनार्थंद्दिजन्मनां॥एवंस्नानावसानेनभोज्यंदेयमवारितम्॥भोजये
 द्दिजदायन्यभूषयेदस्त्रभूषणैः॥कंवलाजिनरत्नानिवासांसिविविधानिच॥चोलकानिचंदेया
 निप्रच्छादनपटालया॥उपानहोतथागुप्तमोचकोपायमोचको॥अनेनविधिनादद्यान्माधवः
 प्रीयतामितिपामे॥भूमौशयीतहोतव्यमाजंनिलसमन्वितम्॥तथा॥अन्नंचैवयथाशक्नोतेयं
 माघेनराधिया॥सुवर्णरत्निकामात्रंदद्याद्देवदेतथा॥माघान्तेनविशेषोनारदीये॥माघावसाने
 सुभोग्यद्वरसंभोजनंस्मृतं॥सूर्योमेप्रीयतांदेवोविष्णुमूर्तिर्निरंजनः॥दंयस्योवीससीसस्त्रेसप्र
 धान्यसमन्विते॥त्रिंशत्तुमोदकादेयाःशर्करातिलसंपुताइति॥अत्रैकादशीविधानेनत्रतस्यो
 घायनंतथेतिपामवचनान्॥शर्वह्निउपवासस्रजनादिकृत्वापरेह्निनिलचर्वाज्यैरष्टोत्तरशतं
 होमं कृत्वासवित्रेप्रसवित्रेचेतिशर्वाक्तंमंत्रमुक्त्वा॥दिवाकरजगन्नाथप्रभाकरनमोस्तुते॥परिश
 रीकुरुष्वेहमाघस्नानमुखःपतेइतिसमाययेदितिसंक्षेपः॥मकरसंक्रांतौहेमाद्रिमतेपराश्वत्वा
 रिंशत्षटिकाःपुण्याः॥त्रिंशत्कर्कटकेनाज्यमकरेणदशाधिकाइतिब्रह्मवेवर्त्तन॥माधवमते
 नुविंशतिः॥त्रिंशत्कर्कटकेष्वामकरेविंशतिःपरेति॥वृहवसिष्टोक्तेः॥यदानुसूर्यास्तात्सर्व
 संक्रांतिर्भवतितदोभयमतेष्वर्ध्वमेवपुण्यकालः॥रात्रौनुप्रदोषेनिशीथेवामकरसंक्रमेमाधव
 मतेद्वितीयदिनएवपुण्यं॥यद्यस्तमयवेलायामकरयातिभास्करः॥प्रदोषेवाह्दरात्रेवास्नानंदा
 नंपरेहनीतिवृहगर्गवचनात्॥अस्तमयःप्रदोषः॥प्रदोषेर्ध्वरात्रे॥कार्मुकंतुपरित्यज्यगृध्रं
 संक्रमतेरविः॥प्रदोषेवाह्दरात्रेवास्नानंदानंपरेहनीतिभविष्योक्तेश्च॥तदाभोगःपरेहनीति
 हेमाद्रौयावत्॥कालादर्शनिर्णयाभूतमदनरत्नेपारिजातादयोप्येवमृत्तुः॥दाक्षिणात्याश्चेतेदे
 वाद्रियंते॥यत्रहेमाद्रिणाऽऽद्योवाशद्योयथार्थेद्वितीयस्तथार्थेयथाप्रदोषेर्ध्वंयुलथाह्दरात्रेपरे
 हीत्युक्तम्॥तस्मैनमोस्तु॥तेनपरेह्निपुण्यंवक्तुंप्रदोषेइति॥दिनद्वयेपुण्यनिरासार्थमह्दरा

त्रयहराम्॥ हेमाद्रिस्मर्कसारानंतमहादिमतेन निशीषास्मर्कस्याधुनोत्तरीष्वदिनेपरदि-
पुरणम्॥ धनुर्मीनावतिक्रम्यकमाचमिषुनंतया॥ शर्वोपरविभागेनरात्रौसंकमरायद॥ शिवं-
पंचनाप्रस्तुतदापुरणतमाः स्मृताः॥ उदयेपितथापंचेवेपित्रेचकर्मणीतिस्कांदवचनात्॥ ह-
परविभागेनेतिमकरकर्मभिन्नविषयम्॥ शर्वोक्तवचोविरोधादितिमदनरत्नेउक्तम्॥ रात्रीतिमु-
तीतिअतीतिचोतरायरो॥ इत्यादिविरोधाच्च॥ नेनशर्वैकवाक्यनयायमर्थ-
त्रौशर्वभागेमकरसंक्रमेपरैःहनुदयेपंचनायः॥ पुराणाः॥ रात्रावपरभागेकसंकमेश्वदिनांते-
पंचनाप्नुति॥ एवंसर्वेषामविरोधः॥ मकरेणामेनपरदिनेपुरणत्वेपिपुराणातिशयार्थमिदं
यजुदेवत्यययाधौआसन्नसंकमपुरणदिनाईस्नानदानयोः॥ रात्रौसंकमराभातोविषुवत्प-
नेदिवेति॥ अत्रमाधवः॥ अयनेदिवाज्ञातेतदर्हपुरणम्॥ कर्केश्वमक-
रेतम्॥ एतन्मध्यंदिनायनपरमिति॥ हेमाद्रिस्तुशर्वोविषुवत्सासन्नदिनाई॥ पुरायमयनेत्वास-
नेदिनेपुरणम्॥ दिनेरतिपाठेउभयत्रदिनाईपुरणमिताह॥ एतदेवोक्तंटीपिकायां॥ अथप-
नमधःपञ्चान्निशीषाभवेत्॥ यथास्नमहस्तदर्हमथवापुरणमिति॥ तत्रतुआसन्नसंकम-
मित्यस्यविषुवत्येवान्वयः॥ अयनेरात्रौसंतिदिनेपुरणं॥ कस्मिन्नित्येतायांकर्केश्वदिमक-
रेयेन्हीतिवाक्यांतरवशादर्थउच्यमानेनकोपिविरोधः॥ यत्ननंतमहः॥ अ-
यसंकमराभातोर्निशीषात्प्राग्भावेत्॥ अयनेविषुवत्त्रादिनांतिमनाडिकाः॥ पंचपुर-
तमाःपञ्चान्निशीषाभवेत्तथा॥ आद्याःपरदिनस्यापितद्विनेषनिर्णयंरति॥ अथरात्रौप-
म्॥ अलंगतिपदास्मर्कस्यातिदिवाकरः॥ प्रदोषेवाहंरात्रेवातरापुरणदिनद्वयमितिबोधा-
नवचनात्दिनद्वयवापुरणकासः॥ तदापुरणंदिनांतरमिति॥ मदनरत्नेपाठः॥
उत्तरप्राचीद्वीयास्त्विदमेवादियते॥ अत्रापिशर्ववत्सास्म्यम्॥ त्रिधितत्वादिगोत्रयथासुप्र-
दोषाहंरात्रमिनेरात्रेःशर्वभागेश्वदिनेपरभागेचपरदिनेपुरणमत्यसंज्ञानिवत्॥ विशिष्य-
कोर्तिहंशात्॥ प्रदोषश्च॥ प्रदोषोत्तमयाहर्धंघटिकाद्वयमिष्यतेरतिवत्सोक्तस्याहः॥ तस्यअ-
लंगतिरतिव्रितपंचैयर्थायत्रेः॥ अतःप्रदोषपदेनतस्मिन्नैवरात्रिरुच्यते॥ अतएवयावकोद-
यतेरतिरिति॥ हट्टगाण्यादिभिर्देसिणायने॥ शर्वत्ररात्रौसंकमेश्वदिनमुक्तम्॥ वक्तोक्तिर-
व्यध्ययनादियरा॥ रहनुत्रिमुहूर्तसवप्रदोषः॥ मकरेदानविशेषीहेमाद्रौस्कांदेधेनुंस्त्रिमयी-
राजन्दद्याधश्चोत्रायरो॥ सर्वाङ्गागानवाप्रोतिविदनेपरमंमुखं॥ विष्णुधर्मे॥ उत्तरेत्वयने-
विप्रावस्त्रदानंमहाफलंतिष्ठशर्मान्द्रहंद्वारेगेःप्रमुच्यतेरति॥ शिवरहस्येति॥ तस्याक-
ष्टतिलैःस्नानंकार्यंचोद्गर्जनंमुभे॥ तिलादेयाश्चित्रेभ्यःसर्वदेवोत्रायरो॥ तिलैर्लेलेनदीप-
श्चदेयाःशिवगृहेशुभाः॥ कल्पतरीकालिकापुराणो॥ होमंतिलैःप्रकुर्वीतसर्वदेवोत्रायरो॥
तानुदीवायविश्रेष्ठोहाटकेनसमर्द्धेत्॥ उत्तरायणमासापुनरःकल्याणशीचति॥ तथा॥
मकरेरात्रावपिश्राद्धादिभवतीमुक्तेप्राक्॥ मायामायायोगविशेषोद्देश्यःप्रागेवोक्तः॥ माघ-
कृष्णचतुर्दश्यायमतयैरामुक्तंहेमाद्रौपमेन॥ अनर्वाभुदिनेकालेमाघकृष्णचतुर्दशी॥ स्ना-

नः संतर्प्य तु यमं सर्वपापैः प्रमुच्यत इति । माघशुक्लचतुर्थी सा प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या ॥ माघशुक्लच
तुर्थी नूनक्रत्रतयरायणाः ये त्वां दुंदुभे च विष्मन्ति ते तेर्थाः सुरसुरदुहा मितिकाशी खंडात् ॥ माघमा
से चतुर्थी तु तस्मिन्काल उपोषितः ॥ अर्चयित्वा तु यौ देवि जागरतत्र कारयेत् इति ॥ त्रिस्थली सेतो
लिंगाच्च ॥ इयमेव कुंदचतुर्थी सा प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या ॥ माघशुक्लचतुर्थी तु कुंदपुष्पैः सदाशिवम
संक्षययो दिनक्राशी सप्राप्नोति श्रियं नर इति । कालादर्शकौर्मोक्तैः ॥ माघशुक्लपंचमी श्रीपंचमी
॥ तदुक्तं हे मादौ वाराहे ॥ माघशुक्लचतुर्थी तु वरमाराधय च श्रियः ॥ पंचम्यां कुंदकुसुमैः शजां कुर्वा
त्समृद्धये ॥ इयमाधवमते शर्वा ॥ हे माद्रिमते परा ॥ चैत्रशुक्ले श्रीपंचमी तिदिबोदासः ॥ माघशुक्लस
प्तमी रथसप्तमी सा अरुणोदयव्यापिनी ग्राह्या ॥ सूर्य्ययहरा तु त्याज्यशुक्लमाघसप्तमी ॥ अरुणो
दयवेलाया तस्यां स्नानं महाफलमिति चंद्रिकायां विष्णुवचनात् ॥ अरुणोदयवेलायां शुक्लमाघ
सप्तमी ॥ प्रयागोदितलभ्येत कांठि सूर्य्यग्रहेः समेति वचनाच्च ॥ यनुदिबोदासीये ॥ अचला सप्त
मी दुर्गाशिवरात्रिर्महाभरः ॥ द्वादशी वत्सशजायां सुखदा प्राप्नुता सदेति ॥ षष्ठीयुतत्वमुक्तं ॥ तथा
दार्श्वे हि यटिकादयं षष्ठी सप्तमी च परेद्युः क्षयवशादरुणोदयात् ॥ शर्व्वसमाप्यते तत्परं ज्ञेयम् ॥ त
त्र षष्ठां सप्तमी क्षयं प्रवेश्यारुणोदये स्नानं कार्यम् ॥ मदनल्लिभविष्मोत्तरे ॥ माघे मासि सिते पक्षे
सप्तमी कोटिभास्कराः ॥ कुर्य्युः स्नानार्घ्यदानाभ्यामापुण्ये संपदः ॥ अत्र विधिर्हे मादौ भविष्ये
रुत्वा षष्ठ्यामेकभक्तं सप्तम्यां निश्चलं जलं ॥ रात्र्यंते चालयेत्वा सुंदत्वा शिरसि दीपकं ॥ तथा जलं प्र
प्रक्रम्य ॥ न केन चाल्यते यावत्तावत् स्नानं समाचरेत् ॥ सौवर्गो राजते पात्रे भक्त्या लाबुमये यवा ॥
तैलेन वर्तिर्दातव्या महारजनं रजिता ॥ महारजनं कुसुंभम् ॥ समाहितमना भूत्वा दत्वा शिरसि यक
म् ॥ भास्करं हृदये ध्यात्वा इमं मंत्रमुदीरयेत् ॥ नमो लेख्ये दद्यात् परसानां पतेनमः ॥ वरुणाय नम
स्ते सुहरि वासनमोस्तुते ॥ जले परिहरेद्दीपं ध्यात्वा संतर्प्य देवताः ॥ चंदनेन लिखेत् सप्तमष्टयंत्रं सक
र्णिकं ॥ मध्ये शिवं सयत्नीकं प्रणवेन च संयुतं ॥ शर्वादिदले सुरविमानुविवस्वभ्दास्कारसंवित्रकं स
हस्रकिरणा सर्वात्मकान् संक्षयगृहं गच्छेदिति स्नानमंत्रश्च काशीखंडे ॥ यद्यजन्मरुतं यापय
याजन्मसु सप्तसु ॥ तन्मैरेगं च शोकं च माकरीहं तु सप्तमी ॥ एतज्जन्मरुतं यापय च जन्मांतरजित
म् ॥ मनोवाक्कायजं यच्च ताताताते च ये पुनः ॥ इति सप्तविधं यापय स्नानान्ने सप्तसप्तिके
नरः ॥ केशवादिन्यमालोक्य क्षणान्निष्कलुषो भवेत् ॥ दिबोदासीये मदनरत्ने च ॥ इत्युदंतेन जलं
चालयित्वा सप्तार्कं यत्राणि च शिरसि निधाया ॥ शर्व्वेर्कैर्मंत्रैस्नानात्तिलपिष्टमया एषे हे मं सूर्य्य
संक्षयविप्राय दद्यात् ॥ अर्घ्यमंत्रो मदनरत्ने ॥ सप्तसप्तिवह्नी तसप्तलोकप्रदीपन ॥ सप्तमी स
हितो देवगृहाणार्घ्यं दिवाकरा ॥ ततः ॥ जननी सर्वलोकानां सप्तमी सप्तसप्तिके सप्तव्या हृतके दे
वि नमस्ते सूर्य्यमंडले इति प्रार्थयेत् ॥ सौरागमे ॥ अर्कयंत्रैः सवदरेः दूर्वाक्षतस
चंदनैः ॥ अष्टांगविधिना चार्घ्यं दद्याद्वा दित्यनुष्ठये ॥ अत्र दानविशेषो हे मादौ भविष्ये
ताम्रपात्रे यथाशक्त्वा मृगमये वा यमकिमान्स्यापयेत्तिलपिष्टं च सद्युतं सद्युतं तथा ॥ कांचनेन
लंकं कृत्वा अशक्तलिलपिष्टं ॥ संछादयत्कवस्त्रेण पुष्पैर्धूपैरथार्चयेत् ॥ दानमंत्रसु ॥

आदिमस्य प्रसवेन प्रातः स्नानफलैश्च ॥ इदं दौर्भाग्यं यः संप्रमयद्वज्जुतालकाः ॥ तालकं करणी भस्मा
 तितैत्रैवोक्तं ॥ दीपयात्रमिति हे मादौ ॥ तत्रैव भविष्यो त्रे ॥ एवं विधेरथवरं विवाजिपुत्रं हि मे च हं म
 तदीधितिना समेता ॥ दद्याच्च माधसितसममिवासरेयः सोऽसंगवकगतिरेव मही भुनक्ति ॥ इयं मन्वादि
 पि ॥ इयं च पुत्रपक्षस्थत्वात् ॥ योर्वादि कीयासा ॥ यदा माधो मले मासो भवति तदा मासद्वयं
 मन्वादिश्राद्धं कुर्यात् ॥ मन्वादिकं ते र्थिकं च कुर्यान्मासद्वये यिचेति स्मृतिचंद्रिकोक्तेः ॥ माधपुत्राश्च
 भीष्माश्च ॥ तदुक्तं हे मादौ पादौ ॥ माधो मासि सितशृंग्या सति लभीष्मं तर्पणं ॥ श्राद्धं च येन वा ॥
 कुर्यसेत्युः संततिभामिनरति ॥ भारतेयि ॥ पुत्राश्च म्यानुमाधस्य दद्याद्भीष्माय योजनं
 संवत्सरं तं पापं तत्संस्मरेत्तद्वत्तत् ॥ धवलनिबधे स्मृतिः ॥ अशृम्यानुसिते पक्षे भीष्माय तु
 तिलोदकं ॥ अन्नं च विधिबहयुः सर्वं वर्णादि जातयः ॥ सर्वं वर्णां कृतिं जातय रतिसं बोधनं ॥ तर्प
 णं मंत्रस्तत्रैव ॥ भीष्मः संतनवा वीरः सत्यवाही जितेन्द्रियः ॥ आभिरभिरवाभौ तु पुत्रयोत्रोचितो
 कियात् ॥ वैवाप्रयघोत्राय सांस्कृत्य वराय च ॥ अशृम्याददास्ये तजलं भीष्माय वर्मरी ॥ वस्त्रा मव
 ताराय शतनोरा मजाय च ॥ अर्घ्यं ददा भीष्माय ॥ आभिरभिरवाभौ चारि रोरति ॥ एतच्च जीवमिदं निर्णी
 ये पितृचरं रोरुक्तं ॥ एतच्चायस्येन कार्यमिति दिवोदासीये ॥ अत्र श्राद्धं काय्यम् ॥ तर्पणं तु निज्या
 हराणां च ये वर्णादयुर्भीष्माय नोजनं ॥ संवत्सरं तं तेषां पुराणं नश्यति स त्रे मेति मदनरत्नवचनात्
 ॥ माधपुत्रा इदं दौर्भाग्यं भीष्माददौ ॥ न्यासं तमिदं वीरतनवाभौ भविष्यति ॥ सा भीष्माददौ हीष्मा
 स्वपायहराभु मेति हे मादौ पादवचनात् ॥ इयं सर्वं पुतायुग्मवाक्यं ॥ माधी शर्ति मायरे सुक्तं प्रा
 क्तं ॥ तथा हे मादौ ब्राह्मे ॥ मयां स्य योश्च जीवेंदोर्महा माधीतिकं य्यते ॥ तत्रैव ज्ञोति ये ॥ भिषश्च यदा
 सौमिः सिंहे च गुरुचंद्रमाः ॥ भास्करः श्रवणार्धे च महा माधीति सा स्मृता तच्चाभविष्ये ॥ वैशाखी कार्ति
 की माधीति यथोती वरजिताः ॥ स्नानदानविहीना स्नानेन पाः पादुनेदना ॥ तथा ॥ तिलयात्राशिदे
 या निमं च कुक्काः कं वला स्येति ॥ माधयौ शिमानं तराश्री माधी अशृकत निर्णयः ॥ सर्वं गुरुस्व
 सुकारयोश्च तुलां मपरय हारा मश्री स्वशृकाय कं त्यावेत्याशुलाय नोक्तेः ॥ तथा मायाशृकाप्र
 क्रम्यता मेकाशृकं त्याचक्षत इत्यायं संवचनाच्चेत्तादिप्रयोगादि जाते हेत्यम् ॥ ॥ ॥ ॥

इति महत्कमलाकरकृते निर्णयसिंधौ माधः समाप्त्रये ॥ •
 कुंभरत्नाः षोडशघटिकाः पुराणाः ॥ शेषं प्राग्वत् ॥ फाल्गुनं रुक्माशृम्या विशेषः कल्पतरी ॥ फाल्गु
 नस्य च मासस्य रुक्माशृम्या महीयते सुयुक्तं ॥ जातादा शरथेः यलीतस्मिन्नह निजानकी ॥ उ
 पोषितोरधुयतिः समुद्रस्य तदेतदा ॥ रामयली च संहरा सीताजनकानंदिनीति ॥ फाल्गुनी च तु
 ईशी शिवरात्रिः ॥ साचकेषु चिह्नं चनेषु प्रदोष व्यापिनी याद्येतुक्तं ॥ केषु चिन्निशीथ व्यापिनी
 ॥ तत्राद्या माधवीये वायवीये ॥ त्रयोदश्युगले सूर्ये च तस्यैव नाड्यु ॥ भूते विदुः पातत्रशि
 वरात्रि त्रतचरेत् ॥ स्मृतं तरेयि ॥ प्रदोष व्यापिनी याद्या शिवरात्रि चतुर्दशी ॥ रात्रौ जागरां य
 स्मात्रस्मात्तां सधुयोषयेत् ॥ अत्र प्रदोषो रात्रिः ॥ उत्र रात्रे तस्या हेतुं नोक्तो ॥ कामिकेयि ॥ आ
 दित्यास्तमये काले अस्ति चतुर्दशी ॥ तदत्रिः शिवरात्रिः स्यात्सा भवेदुन्नमोन्नमेति ॥ हि

नीयापितत्रैव नारदसंहितायां ॥ अर्द्धरात्रयुनायत्रमाघकृष्णचतुर्दशी ॥ शिवरात्रि व्रतं तत्र सोम
मेधफलं लभेत् ॥ स्मृत्यंतरेपि ॥ भवेद्यत्र योदश्यां भूतव्याघ्रा महा निशा ॥ शिवरात्रि व्रतं तत्र कु
र्ण्या जागरणं तथेति ॥ ईशानसंहितायाम् माघकृष्णचतुर्दश्यामादिदेवो महा नि
शि ॥ शिवलिंगतयो भूतः कोटि सूर्यसमप्रभः ॥ तत्कालव्यापिनीयाया शिवरात्रि व्रतं व्रतौ ॥
नारदरात्रादधश्चोर्ध्वपुक्तायत्र चतुर्दशी ॥ नैव तत्र व्रतं कुर्यादायुरे श्वर्यं हानितः ॥ अर्द्धरात्रश्च
द्वितीययामांत्यघटी ॥ तृतीययामाघघटी द्वितीयरूपरतिमाधवः ॥ वचनं तूक्तं प्राक् ॥ एवं स
ति सर्वेद्युरेवोभयव्याघ्रो सर्वेव ॥ त्रयोदशी यदा देवि दिनमुक्तिप्रमारातः ॥ जागरे शिवरात्रिश्च
कार्यं भद्राजयान्विते ॥ इति स्कांदाच्च ॥ दिनद्वये निशीथव्याघ्रो नृहेमादि
मते रवी ॥ अर्द्धरात्रात्पूरस्ताचेज्जयायोगो यदा भवेत् ॥ सर्वविद्देवकर्तव्या शिवरात्रिः शिवप्रिये
रितिया मवचनात् ॥ मदनरत्नेष्वेवम् गौडश्चप्येवमाहुः ॥ निर्णयः पृते तु सर्वापि शिवरात्रि
प्रदोषव्यापिन्येव ॥ अर्द्धरात्रवाक्यानि केमुक्तिकमायेन प्रदोषस्तावकानीत्युक्तं ॥ तन्न ॥ अर्द्धरा
त्रस्य सर्वकर्मकालत्वोक्तेः ॥ परदिने प्रदोषनिशीथोभयव्याघ्रित्वात्परैवेति तु माधवः ॥ इदमेव
च युक्तं प्रतीतम् ॥ परेद्युः प्रागुक्तं अर्द्धरात्रस्यैकदेशव्याघ्रो सर्वेद्युः संस्मरणात् व्याघ्रो च सत्यां परेद्युः
प्रदोषनिशीथोभययोगे सर्वोक्तं संस्मरणात् व्याघ्रे ॥ सर्वेव ॥ यथा अर्द्धरात्रे यस्यां तुल्यते याचतु
र्दशी ॥ तस्यामेव व्रतं कार्यं मत्प्रसादार्थं भिन्नैः ॥ तद्धर्धाधोत्विता भूता सा कार्यादितिभिः स
देति माधवमते शानसंहितोक्तेः ॥ सर्वेद्युर्निशीथस्य परेद्युः प्रदोषस्येत्येकैकव्याघ्रो तु सर्वेव ॥
जयायोगस्य प्राशस्त्यात् ॥ तच्चोक्तं नागरखंडे ॥ माघफाल्गुनयोर्मध्ये अ
सिताया चतुर्दशी ॥ अनंगेन समायुक्ता कर्तव्या सा सदातिथिरिति ॥ यामेपि ॥ अर्द्धरात्रात्पूर
स्ताचेज्जयायोगो यदा भवेत् ॥ सर्वविद्देवकर्तव्या शिवरात्रिः शिवप्रियेरिति ॥ स्कांदेपि भवेद्य
त्र त्रयोदश्यां भूतव्याघ्रा महा निशा ॥ शिवरात्रि व्रतं तत्र कुर्या जागरणं तथेति ॥ महता मयि
पापानां दृष्टवै निश्कृतिः पुरा ॥ नदशकुर्वतां पुंसां कुर्वेद्युर्निशीथा दूर्ध्वं प्रवृत्ता परेद्युश्च निशी
थादूर्वागेव समाप्रातदा परेद्युरेकव्याघ्रिसत्त्वात्परैव ॥ माघासिने भूतदिनं हिराजन्तुयेति यो
ग्यदियं च दृश्या ॥ जयाप्रयुक्तान तु जानु कुर्याच्छिवस्य रात्रिप्रियं कृच्छिवस्येति वचनात् ॥
एवं दिनद्वये प्रदोषव्याघ्रभावे निशीथव्याघ्रिसत्त्वात् सर्वेव ॥ तेन दिनद्वये निशीथव्याघ्रो प्रदो
षव्याघ्रा निर्णयः ॥ दिनद्वये प्रदोषव्याघ्रो निशीथेन निर्णयः ॥ एकैकव्याघ्रो प्रदोषव्याघ्रा
तु निशीथेन निर्णय इति ॥ इयं चरविभौ मसौ मवारेषु शिवयोगे चातिप्रशस्ता ॥ हेमाद्रौ ती
र्थखंडे लैगे ॥ फाल्गुनस्य चतुर्दश्यां कृष्णपक्षे समाहिताः ॥ कृत्रिवासे चरं लिंगमर्चयंति
शिवं शुभे ॥ तेयां निपरमं स्थानं सदा शिवमनामयं ॥ शिवरात्रि पारणोतु विरुद्धवाक्यानि दृश्यं
ते ॥ स्कांदे ॥ कृष्णाष्टमी स्कंदयष्टी शिवरात्रि चतुर्दशी ॥ एताः सर्वयुताः कार्या
स्तिथ्यंते पारणं भवेदिति ॥ जन्माष्टमी रोहिणी च शिवरात्रिस्तथैव च ॥ सर्वविद्देवकर्तव्या ति
थिभांते च पारणमिति ॥ तिथिमध्ये पारणं स्कांदे उक्तम् ॥ उयो यरां चतुर्दश्यां चतुर्दश्यां

चपाररांभूतैःसुकृतलेखैश्चलभ्यतेवाचवानवा॥ब्रह्मश्रीहरमध्येतुयानितीर्थानिसंतिषे।संस्तु
निभवंतीहभूतायांपाररांकृते॥तिथीनामिवसर्वासायुषासत्रतादिषु॥तिथ्यंतेपाररांकुर्यादिक
शिवचतुर्दशीमिति॥अत्रयामत्रपादवीकचतुर्दशीसमाप्नोतदन्तेतद्धर्गामिमांनुभातस्तिथिमध्य
वेति॥हेमाद्रिमाधवादयोऽयवस्थामाहः॥तन्ना॥तिथ्यंतेतिथिमांतेवापारराण्यत्रोदितं॥यामत्र
धर्गामिमांशान्तेवहियाररांमादिरामात्पवचनेरेव अयवस्थासिद्धेरुभयविधवांसर्वैष्यर्थ्यस्वह
हरत्वान्॥चयंतुतिथ्यंतेपाररांभवेदितिरुष्णासम्पादिविषयमेव ननुशिवरात्रिविषयमृतदुपारम
नुष्वयुतत्वमात्रकथनार्थं॥कथमन्यथास्कांदि एवभूतहृदयवाक्यवत्रिथिमध्येपारराविधानं
ते॥तस्मादिनाशिवचतुर्दशीमित्युपदंलंशिवरात्र्याःसर्वप्रकारेषुतिथिमध्यएवपाररातिवृत्तमि
हाचारेष्वेवमेव॥दीपिकायांनुपावपितिथ्यंतेएवोक्तं॥अततिथेरन्तेनिशीथेपिवाक्षीयादिति॥म
दनरत्नकात्तादृशीयुलु॥सासुसमययथ्यंनयापिनीचेत्परहनि॥दिवैवपाररांकुर्यात्पाररांनेकरो
बभामितुक्तम्॥तन्ना॥तिथिमध्येपारराविधानान्निषिद्धफलयोगाच्च॥तिथ्यंतातयेक्षणादोषप्र
सक्तौ॥चतुर्ययादासंगतिः॥तिनेदेशिवरात्रिमन्त्रतत्परंतेयम्॥इदंमन्त्रंतेयोगप्रयत्नमायेननिमे
काभ्यंवा॥तथाचमाधवीयेस्कांदि॥परात्परतरंतास्तिशिवरात्रिःपरात्परम्॥नहजयतिभक्तेशंरु
द्रेत्रिभुवनेष्वर॥जंतुर्जन्मसहस्रेषुभ्रमतेनात्रसंशयः॥अकररात्र्यवायुशुतेःवर्षवर्षमहादि
विनरोनारीयतिव्रता॥शिवरात्रौमहादेवंनित्यंभक्ताप्रसन्नयेदितिबीशाशुतेः॥अरांयोपदिक्ता
भ्येतक्षीयतेहिमवानपि॥चलंयेतेकदाचिदेनिश्चलेदिशिवव्रतमितिबचनाच्चनित्यता॥ममभ
क्तस्तुयोदेविशिवरात्रिसुयोषका॥गणत्वमस्ययंदियमस्ययंशिवशसनम्॥सर्वानुभुक्तामस
भोगान्तरतोमीशमवाप्नुयादितिस्कांदान्॥हादशादिकमेतस्याचतुर्विंशदिकंनुवेति॥तत्रैवेकान
संहिताबचनात्काम्यता॥तत्रैवं॥शिवरात्रिव्रतंनामसर्वपापविनाशनम्॥आवंशलमनुष्मा
रांभुक्तिभुक्तिप्रदायकं॥अत्रजागरेषवासप्रजाःसमुदिताःव्रतन्वतुप्रत्येकम्॥समुदितानांफ
लसंबंधान्॥यनु॥अथवाशिवरात्रिचक्रजाजागरणीनेयेत्॥तथा॥अस्तिन
व्रतोयोहिशिवरात्रिसुयोषयेत्॥सर्वान्कामानवाप्नोतिशिवेनसहमोदते॥कश्चिसुरापविषेयेवा
व्रतहीनोपिःयुमान्॥जागरंकरुतेतत्रसरुदसमतोव्रजेदिमादिरांरुदतदनुकल्पत्वादशक्तपरे॥
माधेताराप्रतिमासशिवरात्रिरुशिवरात्रिशब्दसमायंकस्यचतुर्दशामेवकृत्वात्॥माघमासस्य
शेषेमाप्रथमाफाल्गुनस्यच॥रुष्णाचतुर्दशीसातुशिवरात्रिःप्रकीर्तितेतिहेमाद्रौवचनाच्चनापनि
र्णयस्तत्रेति॥रात्रौयामचतुष्टयेप्रजाविधानायस्मिन्दिनेधिकारात्रिवाप्तिः॥सायाष्टासांमेव
वैवेति॥हेमाद्रिरुचिवान्॥वसुतनु॥प्रतिमासकस्यचतुर्दशामपि॥सर्वकामप्रदंरुस्यचतुर्
दशं॥शिवव्रतमित्युक्तम्॥चतुर्दशादिकंत्रयंशिवरात्रिव्रतंशुभमितिहेमाद्रौकालोत्तरं॥शिव
रात्रिशब्दप्रयोगात्कोऽपाचनामिहोत्रनिस्त्रातिहोत्रयस्मात्स्वतन्ममात्रिःस्यादेवा॥अतःप्रशेष
तिथीयोभयव्याप्तेवनिर्णयनिवर्णप्रतीमःअस्यांभोहेमाद्रौस्कांदि॥आदेशोमार्गशिरमासिदी
पोऽवदिनेपिवा॥एक्षीमाभाषमासेवाहादशिवसुयोगयेत्॥एवंहादशवर्षेषुहादशैवतपोध

नान्॥वरयेदिति शेषः॥चतुर्दशवाविप्रानाचार्यचवत्वा॥कुंभोपरित्यसेदेवमुमपासहितंशिवं॥सौ
वर्गोप्यथवारोप्येष्टमेसंस्थितंशुभे॥इत्युक्तंहेमीमूर्तिसंक्षजस्थिरंचलंवालिगंपंचामृतसहस्रशततद
द्वाभतरकुंभैःसंस्तव्यसंक्षजजागरणंछत्वापरेद्युस्त्रितान्सहस्रशतंवाहत्वाविप्रेभ्योवस्त्राणिद्वादश
गाश्चदत्वाचार्यायधेनुंशय्यांचदत्वा॥विप्रान्भोजयेदिति मदनरत्नेउक्तं॥माघामावास्यापुगादिः॥
तदुक्तम्॥माघमासेत्वमावास्येति॥अन्यत्प्राग्वत्॥तथामोपिविशेषोविष्णुपुराणे॥माघासिते
यंचदशीकदाचिदुपेतियोगंयदिवारुणेन॥ऋक्षेराकालःसपरःपितृणांनष्टत्पुण्येर्नृपल
भ्यतेसाविति॥वारुणंशतभिषा॥इदंचकुंभादित्येतेयमितिहेमादिः॥भारते॥कालेधनिष्टायदि
नामतस्मिन्भवेत्तुभूपालतदापितृभ्यः॥दत्तंतिलान्नंप्रददातिनृभिर्वर्षापुनंतत्कुलजेर्मनुष्यैरि
तिफाल्गुनीयोर्गामासीहोलिका॥साचसायान्हव्यापिनीयाद्या॥सायान्हेहोलिकांकुर्यात्सर्वा
न्हेत्रीउनंगवामिति वचनादिति निर्णयामृतेउक्तं॥ज्योतिर्निबंधेनु॥प्रतिपद्भूतभद्रासुयार्चिता
होलिकादिवा॥संवत्सरंचतद्राष्ट्रपुरंदहति साधुतम्॥प्रदोषव्यापिनीयाद्यापौर्णिमाफाल्गुनीस
दा॥तस्यांभद्रासुखंनृत्ताक्षमाहोलानिशासुखंइतिनारदचचनान्॥प्रदोषव्यापिनीत्युक्ताहेमाद्रौ
मदनरत्नेचभविष्ये॥अस्यानिशागमेयार्थसंरक्ष्याःशिशवोगृहे॥गोमयेनोपलिप्तेचसचतुष्केष्ट
हंगणे॥इत्यादिनातत्रैवतद्विधानाच्च॥तेनेयंश्वं विद्वा॥आवर्णीदुर्गनवमोदुर्वाचैवहुताशिनी
श्वंविद्वैवकर्त्तव्याशिवरात्रिर्वलेर्दिनमितिबृहद्यमब्रह्मवैवर्त्तौक्तेश्च॥दिनद्वयेप्रदोषव्याप्तौपरे
व॥श्वंदिनेभद्रासत्वात्॥तत्रचहोलिकानिषेधात्॥तदुक्तंनिर्णयामृतेमदनरत्नेच॥पुराणस
मुच्चये॥भद्रायांदीयिताहोलासुभंगं करोतिवै॥नगरस्यचनेवेष्टातस्मात्त्रापरिवर्जयेत्॥त
थाभद्रायांदेनकर्त्तव्येआवर्णीफाल्गुनीतथा॥आवर्णीनृत्यतिहंतियामंदहतिफाल्गुनी॥तथा
॥दिनाहोत्तरतोपिस्यात्फाल्गुनीयोर्णिमायदि॥रात्रौभद्रावसानेनहोलिकादीप्यतेतदेति॥
यदानुश्वंदिनेचतुर्दशीप्रदोषव्यापिनीपरदिनेचशर्णिमाक्षयवशात्सायान्हात्प्रागेवसमा
प्यतेतदाश्वंदिनेसंक्षरीरात्रौभद्रासत्वात्तत्रचतस्त्रिषेधात्परहनिप्रतिपद्येवकुर्यात्॥सा
र्हयामत्रयंवास्याद्वितीयदिवसेयदा॥प्रतिपद्दमानानुतदासाहोलिकासृतेतिभविष्यवच
नादिति निर्णयामृतकारः॥मदनरत्नेप्येवम्॥यनुवह्नेवह्निं परित्यजेदितिभविष्य॥वह्नी
होलिकायांवह्निं प्रतिपदंवर्जयेदित्यर्थः॥तदुक्तंमिन्नविषयमितितत्रैवोक्तम्॥अन्येनतस्यां
भद्रासुखंनृत्तौति॥प्रदोषव्यापिनीनस्यायदाश्वंदिनेतदा॥भद्रासुखंवर्जयित्वाहोलिकायाः
प्रदीपनमितिनारदवचनान्॥निशागमेप्रक्ष्येतहोलिकासर्वदाबुधैः॥नदिवाक्षजयेत्तुंढांश
जितादुःखदाभवेदितिदिवोदासीयेवचनान्॥यामत्रयोर्द्वयुक्ताचेत्यनियनुभवेत्तिथिः॥भ
द्रासुखंपरित्यजकार्याहोलामनीषिमिरितिवियाविनोदेभिधानाच्च॥भद्रासुखंविहायश्व
वंदिनेएवकार्यंन्याहुः॥भद्रासुखंनुनायस्तपंचवदनंगलकस्तथैकेतिरत्नमालोक्तंनेयं
॥शिशुचारेप्येवमेव॥अत्रचैचंद्रग्रहणंतदांततोऽवोद्भिःशिशुभद्रावर्जयोर्गामास्यांहोलिका
दीपनम्॥अथप्रेहिह्यस्तोदयस्तदाश्वंदिनेभद्रावर्जरात्रिचतुर्थयामेविष्टिपुच्छेवाहे

[illegible]

इति श्रानां रायराभदसरिस्सुनुरामकृष्णभदसुनदि
नकरभदानुजभदकमलाकरकृते निरायसिं
धोसंवत्सरकृष्णामहदितीयः परिच्छेदः २

निर्णयसिंधो नृनीयपरिच्छेदे
प्रकीर्णकमिर्णयः॥

श्रीगणेशायनमः॥ अथप्रकीर्णकनिर्णयः॥ श्रीरामकृष्णतनयः कमलाकरसंज्ञितः॥

निरूप्यतिथिस्तुप्रकीर्णवक्रमुपतः॥तत्रादौसंस्कारेषुगर्भाधानम्॥तत्रप्रथमरजोदर्शनेदृशमात्र
ग्रहासंक्रमादिफलं तत्रशांसादिच पितृकृतप्रयोगदीपिकायां भट्टकृतप्रयोगरत्नेचक्षेयम्॥किंचि
नूच्यते॥मदनरत्नेनारदः॥अमारिताष्टमीषष्टीद्वादशीप्रतिपत्स्वपि॥परिघस्यनुशब्दीर्घ्यतीपातौच
वैधृतौ॥संध्यासूर्यप्रवेविष्टामशुभं प्रथमार्त्तवे॥रोगीयतिव्रतादुःखीपुत्रिणीभोगभागिनी॥पति
व्रताक्ते शोकीसूर्यवारादिसुकृमात्र॥वैधव्यंसुतलाभश्चमैत्र्यशत्रुविवर्द्धनं मित्रलाभः शत्रुदृष्टि
कुलहिर्वंधुनाशनम्॥मरणां वंशदृष्टिश्च निराहारः कुलक्षयः॥नेजश्च सुतनाशश्च कुलहानिस्ति
थिकृमात्र॥गर्गाः॥सुभगाचैवदुःशीलाबंध्यापुत्रसमन्विता॥धर्मपुत्राव्रतघ्नीचपरसंतानमोदि
नी॥सुपुत्राचैवदुःपुत्रापितृवैश्वरनासदा॥दीनाप्रजावतीचैवपुत्राढ्याचित्रकारिणी॥साधीप
तिप्रियानित्यंसुपुत्राकष्टचारिणी॥स्वकर्मनिरताहिंसापुण्यपुत्रादिसंपुता॥नित्यंधनचयास
क्तापुत्रधात्यसमन्विता॥मूर्खाचाक्षापुण्यवतीदस्वर्हादेः क्रमात्फलम्॥नारदः॥कुलीरदृष्टवा
यांमनृपुकृकमानुलाघटाः॥राशयः शुभदाज्ञेयानारीणां प्रथमार्त्तवे॥गर्गाः॥सुभगाश्चेतवस्त्रास्या
नृदृढवस्त्रापतिव्रता॥क्षेमवस्त्राक्षितीशास्यानववस्त्रासुखान्विता॥दुर्भगाजीर्णवस्त्रास्यादो
गिरीरक्तवाससा॥नीलांवरधरानारीपुष्पिताविधवाततः॥वस्त्रेषुर्विषमारक्तविंदवः पुत्रमाशु
यान्॥समाश्चेत्कृत्यकाचेतिफलंस्यात्प्रथमार्त्तवे॥अत्रस्त्रीसंगवर्जनमाह॥वसिष्ठः॥प्रभूतदो
षेयदिदृश्यतेतस्युच्यंतदाशांतिककर्मकार्यं॥विवर्जयेदेवतदेकशय्यायावद्रजोदर्शनमुत्तमेहि
जोतिर्निबंधेवसिष्ठः॥आद्यत्रौषोषशुक्रोर्जमधुमुचिनभस्याश्वपुक्पापवारारिक्तापर्वीष्टवक्ष्य
पितृपरसर्दनेरात्रिसंध्यापरहे॥मिश्रोयामूलतोद्वं विवरमनरुणात्माधिकास्वचराद्योयातः॥
पापस्यलग्नसदरुणजरनीलरक्तांवरंवा॥आद्यत्रौदुर्भगानारीविष्कुंभेचेद्रजस्वला॥बंध्याचैवा
तिगंडेचशूलेशूलवतीभवेत्॥गंडेतुपुंश्वलीनारीव्यायातेचात्मघातिनी॥वज्जेचस्त्रेरिणीमोक्ताया
तेचपतिघातिनी॥परिघेष्टनबंध्याचैवैधृतौपतिमारिणी॥शेषाः शुभावहायोगायथानाममृ
लप्रदाः॥शांतिमाहप्रयोगयारिजातिशोनकः सार्त्तवानांनुनारीणां शांतिंवक्ष्यामिशोनकः पंच
मेहिचतुर्येवाग्रहानिथ्यः पुरः सरम्॥होराप्रमाराधान्येनत्रीहिराशित्रयंभवेत्॥कुंभत्रयंन्यसेद्रा
शौतनुवस्त्रादिवेष्टितम्॥हरयेत्रीर्थसलिलैः प्रतिकुंभंष्टयकृष्टयकुं॥सूक्तेनाथनवर्चनप्रसुव
आपश्यथ॥ऋचायाः प्रवतस्तद्वद्रायाचततः क्रमान्॥मध्यकुंभेक्षिये द्वाप्यमौषधानिच
हेमच॥उद्वरः कुशाद्वीराजीववटविल्वका॥विष्णुक्रांताचतुलसीवर्हिषंशंखपुष्पिका॥शना
वर्ष्यश्वगंधाचनिर्गुंडीसर्षपद्वयं॥अयामार्गः पलाशश्चपनसोजीवकस्तथा॥प्रियंगवश्चगेधू
मात्रीहयोश्चन्यएवच॥क्षीरंदधिचसर्पिश्चयमयत्रंतथीत्यलं॥कुरंदकत्रयंयुंजावचाभद्रकमुस्त
का॥हात्रिशदौषधानीहयथासंभवमाहरेत्॥मृत्रिकाश्चौषधादीनित्यंत्रेराक्षियेत्क्रमान्॥
कुंभोपरिन्यसेत्तात्रकांस्यमृदेणुनाम्रजं॥भुवनेश्वरींन्यसेत्तत्रइंद्राणीचपुरंदरम्॥जयेद्वायवीमा
होमाच्छीसूक्तंचजयंत्रतः॥सृष्टश्चैदक्षिरांकुंभंमृत्विगेकीजयेदथ॥चत्वारिरुद्रसूक्तानिचतु
र्गंत्रागराणिच॥संष्टशत्रुत्रंरंकुंभंश्रीरुद्रंरुद्रंख्यया॥शत्रुद्रागिस्तुक्तंचतत्रवैसंष्टशंजये

त॥ कुंभस्य पश्चिमे देशे शान्तिहोमं समाचरेत्॥ इदं भिल्लिलगोधूमेः यायसेनघृतेन च॥ तिसृभिश्चैव ह
वीभिरेकैकां जाहतिर्भवेत्॥ अष्टोत्तरसहस्रवाशतमशोत्तरतुवा॥ गायत्र्येव तु होतव्यं हविरत्र च तु
ष्टये॥ ततः सिद्धकृतं हुत्वा समुद्राहं भिक्षुं कृतः॥ संतनामांश्चारांतां शर्णाहुतिमथाचरेत्॥ अथा
भिषेकं कुर्वीत प्रतिकुंभस्य तोदकैः॥ आपो हि शेति न वभिः स्तुक्तेन च ततः परम्॥ इदो अंगं अचने
वयावमानैः क्रमेण तु॥ उभयं शृणु वचनं स्वस्तिदाविशस्य कया॥ त्रैयं वकेन मंत्रेण जातवेदशश
कया॥ समुद्रमेष्टास्मादित्रायं तोच त्रिभिः क्रमात्॥ रमात्रापं च वेनैव देवस्य त्वेति मंत्रतः॥ मंत्रेण यत्
मीशानं नमयेत् रुद्रस्य न तु ह्यहोति मंत्रेण भुवनस्य पितरं तथा॥ इत्येतदिति मंत्रेण शिवस्य सकलमंत्रतः
इदं त्वाह्वयं यं च मंत्रेणैवाभिषेचयेत्॥ घेनुं ययस्ति दीपादाचार्य्ययवभूषणैः॥ सदक्षिणामनङ्गाहं प्र
दद्याद्दुद्रजायिने॥ महाशान्तिं प्रजयाय ब्राह्मणं च भोजयेत्ततश्च॥ मदनरत्नेनारदः॥
तत्र शान्तिं प्रकुर्वीत घृतं हवीं तिलाहं नैः॥ प्रत्येकांशं तं चैव गायत्र्या जुह्यात्ततः॥ स्वर्गीगोभूतिला न्द्रपा
नसर्वं दोषाय नुत्तये॥ प्रकाशं रं मदनरत्ने देये॥ विसृज्य जीवते॥ अहो रजो रशनेन जानकर्म प्रसादिकं
तिवक्ष्यामः॥ प्रथममूर्त्तौ पुष्पवत्साविधि विशेषः॥ स्मृतिचंद्रिकायां नृ॥ प्रथममूर्त्तौ तु पुष्पिण्याः पतिपुत्रवती
स्त्रीयः॥ असृते रासं न कृत्वा तस्मिंस्तु पुर्वेशयेत्॥ हरिदां गंधपुष्पादीन् ददुस्तु बूलकं स्वजम्॥ दी
पैर्नैराजनं कुर्व्यात्सदीपे वा सयेद्गृहं लवणं फलं मुद्रादि दद्यात्ताभ्यः स्वशक्तिं ततश्च॥ द्वितीयां घृतं तु
तन्नि यमानाह॥ प्रयोगयारिजाते रसः॥ अजनाभ्यं जने स्नाने प्रवासं रं तं धावनं॥ न कुर्व्यात्स्नानं वा ना
शयहारामीक्षरां तथा॥ अत्रिरपि॥ वज्रं ये मधुमांसे च यात्रे स्वेवं च भोजनं॥ गंधमांसे
दिवा स्नायं तां बूलं चास्य शीघ्रं न दग्धं शरावे भुंजीत ये यं चाजलिनायिवत् मदनरत्नेनारदः
रजः प्राप्ता चेदधः शयीत्॥ भूमौ काष्ठीयसेषाणो मृगमये वा श्रीयात्॥ विसृज्य मूर्त्तौ त्रे आ
हारं गोरसानां च पुष्पालंकारधारणम्॥ अजने कंकतं गंधाः पीठशय्याधिरोहणं॥ अग्निसंस्पर्शं
चैव वज्रं ये च्छेदितव्यं॥ तथा॥ प्रथममूर्त्तैः शर्वस्त्रीगमनं न कार्यं॥ प्रायजोदशीनाम्यं स्त्रीनेया दत्त्वा
यतमधुना व्यर्थीकारेण सुकस्य ब्रह्महत्यामघातुयादिति तत्रैवाश्वलायनेति॥ ततः अतीगमन
माह॥ यातवत्स्यः॥ योऽशर्तुर्निशास्त्रीणां तस्मिन् पुग्मासु संविशेदिति॥ अतः
तावय्याह गीतमः॥ ऋतावुयेयात्सर्वत्र वा प्रतिषिद्धवर्जमिति॥ मनुः॥ अतः स्वाभाविकः
स्त्रीणां रात्रयः योऽशस्त्राः॥ तासां माघाः चतस्रस्तु निदिने कादशी च या॥ चयोदशी च शेषाः स्युः
प्रशस्ता दशरात्रयः॥ मदनरत्ने देवलः॥ तस्माद्गिरा चंचलीं पुष्पितां परिवर्जयेत्॥ तत्र तिथ्यादी
नाह श्रीधरः॥ वसष्ठर्म्यं यं च दशीं च नृथीं च नृदंशीं मयुष्यं च हिना॥ शेषाः सुभाः सुस्त्रियो निषे
के वाराः शशां कार्यं सिर्ते हुजानां॥ उभयं च हिना॥ शेषाः सुभाः सुस्त्रियो निषेके वाराः शशां कार्यं
सिर्ते हुजानां॥ उभयं च यस्य ह्ये॥ आर्य्यैरुक्तः सितः सुकः इदं जोषुधः॥ विसृज्य प्रजे शरविमित्रसमी
रयोऽमूलोत्तरं वरुणाभानि निषेककार्यं॥ दद्यान् पुष्पं वसुशीतकरां चित्रादिनाश्च मध्यम
फलाविकलाः सुरन्ये॥ विष्ठादिदेवत्पनसत्राणुक्ता निरन्जनालायां अभिशदस्तयमाश्रित्या
नृशशिनः शर्वोदिति वीक्यति॥ अकद्रुजापितरो भगो यर्मर्वांस्वहृदयो मारुतः शंका श्रीनृथ

यमित्रं दनिर्द्धतिस्तोयं च विधे विधिर्गोविंदो वसवोऽसुपाजचरणाहिवंध्यश्याभिधाः॥ उन्नराश
 वेनोन्नरात्रयं॥ अत्रमूलस्य सप्तम्युक्तम्॥० याज्ञवल्क्येन तु॥ एवं गच्छन्स्त्रि
 पंक्षां मां मघां मूलं च वर्जयेदित्युक्तम्॥ तेनात्र विकल्पः॥ अत्र समासु पुत्री विषमा सुकन्येति तेयं युग्मा
 सुपुत्रा जायंते स्त्रियोऽयुग्मा सुरात्रिष्विति हेमाद्रौ शंखोक्तेः॥ तत्राप्युत्तरेत्तराप्रशस्ताः॥ तदाह
 आयस्तं वः॥ तत्राप्युत्तरेत्तराप्रशस्तेति॥ तत्रैव व्यासः॥ रात्रौ चतुर्थ्या पुत्रः स्यादल्पा पुर्द्धन
 वर्जितः॥ पंचम्या पुत्रिणी नारी षष्ठ्या पुत्रस्तमध्यमः॥ सप्तम्या मप्रजायो विदष्टम्या मीश्वरः पुमा
 न॥ नवम्या सुभगानारी दशम्या प्रवरः सुतः॥ एकादश्या मधम्या स्त्री द्वादश्यां पुरुषोत्तमः॥ त्रयोद
 श्या सुतायायावरी संकरकारिणी॥ धर्मज्ञश्च कृतज्ञश्च आत्मवेदी दृढव्रतः॥ प्रजायंते चतुर्दश्यां
 पंचदश्यां पतिव्रताः॥ आश्रयः सर्वभूतानां षोडश्यां जायते पुमानिति॥ अत्र चर्यदिननिषेधेपि॥
 स्नातां चतुर्थे दिवसे रात्रौ गच्छेद्विचक्षण इति॥ महाभारतोक्तेः चतुर्थे हनि स्नातायां युग्मा सुवागर्भं सं
 दधातीति हारीतोक्तेर्विकल्पो ज्ञेयः॥ तत्रापि॥ स्नानं रजस्वलायास्तु चतुर्थे हनि शस्यते॥ गम्या
 निवृत्ते रजसि नानि वृत्ते कथंचनेत्यायस्तस्मिन्नेव वस्था ज्ञेया प्रभासखंडे मरीचिः॥ शुद्धा भर्तुश्चतु
 र्थे हि ॥

॥ स्नानेन स्त्री रजस्वला॥ देवैकर्मणि ये चैव पंचमेहनि शुद्ध्य
 ति॥ श्रोतकर्ममध्ये रजस्वला चेन्न चतुर्थदिने व्यधिकारः॥ अथ यदा त्रिरात्रिणी स्यादथेना
 मुदयेदित्यायस्तं वस्तुना॥ चतुर्थे हनि गोमूत्रमिश्राभिः स्नाता वा सो योक्तुं जालानि मंत्रैर्धारये
 दिति सोमेयुक्तं॥ एवं सर्वत्र श्रोतकर्मणि तिधूर्तस्वामी रामांशरादयः॥ अत्र सर्वा सुयुग्मा सुगमनमाव
 श्यकं॥ युग्मा स्त्रिति बहुवचननिर्देशादिति विज्ञानेश्वरः॥ तच्चैकस्यां रात्रौ सकृदेव कार्यम्॥ सुस्थ
 रंदो सकृत्पुत्रं ह्यक्षरं जनयेत्पुमान्॥ इति याज्ञवल्क्योक्तेः॥ इदं च त्रौगमन
 मन्मकाले प्रतिबंधादिना गमना संभवे आद्वैकादश्यादावपि कार्यम्॥ ब्रह्मचार्ये वयस्वीर्याद्या
 श्वतस्तश्च वर्जयेदिति याज्ञवल्क्योक्तेः॥ आख्यातं चेदमिताक्षरायाम्॥ यत्र आ
 दादौ ब्रह्मचर्यं विहितं तत्राप्युत्तरे गच्छती न ब्रह्मचर्यं स्वलने दोष इति पाषाणीति बहुत्वेनाहमीचतु
 र्दश्याग्रहणमदनरत्नेयं वम्॥ यत्र॥ हेमाद्रौ शिवरहस्ये॥ दिवा जन्मदिने चैव न कुर्यान्मैथुनं त्रतीया
 दंदत्वा च मुक्ता च श्रेयो र्थानचयर्ष्वस्ति॥ तदनुविषयम्॥ ब्रह्मचार्ये व भवति यत्र तत्राश्रमे
 व सन्निति मनूक्तेः॥ दर्शदो न भवत्येव॥ यर्ष्वणां यर्युदस्तत्वात्॥ अमावास्या मष्टमी च योर्गमा
 सी चतुर्दशी॥ ब्रह्मचारी भवेन्नित्यमष्टमौ स्नानकोटिजः॥ इति विष्णुपुराणाच्चा माधवीये
 तु॥ अतुकाले नियुक्तो वा नेव गच्छेत्स्त्रियं क्वचित्॥ तत्र गच्छन् समाप्नोति ह्यनिष्टं फलमेव त्वि
 ति वृद्धमनूक्तेः॥ आद्वै ब्रह्मचर्यं नियतमित्युक्तम्॥ षष्ठी चंदोदयेप्येवम्॥ एतत्सति संभवे ज्ञेय
 म्॥ अनेक भार्यस्य तु योगयथे हेमाद्रौ कश्यपः॥ योगयथे तु तीर्थानां विवाहक्रमशो ब्रजेत्॥ र
 क्षणार्थं मपुत्रां वा ग्रहणक्रमसोपिवेति॥ ग्रहणमनुग्रहणम्॥ ऋग्विधानि॥ विष्णुर्वो निजयेत्स
 क्तं यो निःस्पृष्टा त्रिभिर्ब्रती॥ गर्भाधानं ततः कुर्यात्सुपुत्री जायते क्रवम्॥ अगमने दोषमाह य॥

राशः ऋतुस्वातंत्र्योभाष्योसन्निधौनोपगच्छति॥घोरायांभूराहत्याभांयजेतेनात्रसंशयः॥अ
 स्थापवादमाहमदनरत्नेयासः॥आधितोवधनस्थोवाप्रवासेष्वथयवसु॥ऋतुकालेपिनारीणांभू
 ह्याप्रमुच्यते॥दृष्टवैध्यामसदृशंमृतायत्यामपुष्पिणी॥कसांचवहपुत्रांचवर्जयमुच्यते॥दृष्टवै
 ध्यामसदृशंमृतायत्यामपुष्पिणी॥कसांचवहपुत्रांचवर्जयमुच्यतेभवान्॥दृष्टंगतरजस्तमः॥ग
 र्भीधानांगहोमाकरोप्रापश्चित्तमाह पारिजातेआम्लायनः॥गर्भीधानस्याकरणत्रयोनात्सु
 दुष्यति॥अरुत्वाभांदिजेदत्वाकुप्योसुं सवनेपतिः॥गर्भीधानं चमलमासमुक्तास्त्रादावपि कार्यो
 उत्सवेषुचसर्वेषुसीमंतऋतुजन्मसु॥सुरसुरेमयोश्चैवमौल्यदीयोनाविधतरिजोतिनिर्वंधेभृक्तेः
 तैगमतेयराशः॥ऋतोतुगर्भंशक्तित्वात्स्वानंमेषुनिनःसृते॥अतृतीतुपदमाकेकेचंसुपुरिवव
 त्॥स्त्रीणांतुनस्त्रान्मउभांयव्यसुवीस्यातोदयतीशपनेगतो॥शयनादुत्थितानारीपुत्रिःस्यादपुत्रि
 पुमान्॥ इतिदृष्टशानातयोक्तेः॥ अत्रकश्चिद्विशेषउच्यते॥तत्रएवैरजसिज
 ननस्येचरात्रिविभागोक्त आद्यभागद्वयेचेत्सर्वदिनेग्राह्यं॥परतस्तत्ररमितिमिताक्षरायां॥यत्तु॥आग
 ईरात्रानुप्राग्वत्सर्वोदयात्सर्वदिनमित्युक्तम्॥तत्रदेशाचारस्यस्या॥तथा॥सप्तदशदिनपर्यंतंउत्तर
 जोहृष्टोस्त्रानमात्रम्॥अथदशैककरत्रम्॥अनुविशेद्यहः॥विंशतिप्रभृतित्रिरात्रमितिततएवतेषाम्
 ॥यत्तु॥चतुर्दशदिनादव्यंगसुचिन्वेनविपतेरतिनत्रस्त्रानमभित्वमभिप्रेतम्॥एतच्चयस्याविंशति
 दिनोत्तरंप्रायशोरजस्तत्रेव॥यस्यास्त्वर्वाकृप्रायशोरजस्तत्रोक्तंस्मृत्यंशरे॥चतुर्दशदिनाहर्ध्वंअपी
 रजोवतीनामेकादशदिनात्यागसुचिन्वेनास्ति॥एकादशेदिनेयकरावेअर्ध्वंत्रिरात्रमिति॥प्रयोग्यादि
 तेष्वेवं॥योगजेतुत्रैवविशेषःसंग्रहे॥योगेणपदजःस्त्रीणांमन्त्रहंदिप्रवर्तते॥नांमुचिलुभवेत्रेनयस्या
 हेकारिकंमतमिति॥कर्माधिकारस्तर्जोनिवृत्तौवेव॥सांधाचारानतावेत्स्यात्स्त्रातापिस्त्रीरजस्तला
 ॥यावत्प्रवर्तमानंहिरजोनिवनिवर्तते॥ इतिग्राह्यमादौशंखोक्तेः॥तत्रापिस्त्रातेनपु
 विरेक्ताहर्ध्वंशृंगः॥रोगजेवर्तमानेपिकालेनिर्मातृकलजं॥तस्मात्प्रलेपप्रमत्तःस्यादमबासंकरे
 भवेत्॥तथा॥रजस्त्रायांरजस्त्रालांतरस्यशेषकामनःस्त्रानो॥कामनःउपवासः॥यंचगव्यारानेव॥
 असुवर्णानां॥ब्राह्मण्याःसवित्रादिस्पर्शकमेयाकृच्छ्रादयदीनकृच्छ्रातिकृच्छ्राः॥सवित्रादीनां
 तुकृच्छ्रादयस्व॥सत्रीयादीनांहीनवर्गस्यशेषविरात्रमुपवासः॥वैश्याभ्योःधर्म्याभ्योर्होरात्रेद्विरा
 त्रंवा॥एतच्चकामतः॥अकामनस्तुप्रादुर्गुहेरनशनम्॥अकामतस्त्रांगलादिस्यशेष्यनशनमेव
 प्राकृष्टुदे॥कामतस्तुप्रयमेहिग्रहः॥हितीयेद्यहस्तृतीयेएकाहः॥अस्यशेष्यतुद्यहस्तृतीये॥मुना
 नायाभ्यंजालादिस्यशेष्यरात्रम्॥उच्छिद्योःस्यशेष्यतुद्यहस्तृतीये॥स्मृत्यंशरे
 तसर्वत्रालापसायाःस्यशेष्यस्त्रानेहृतेभुक्तिः॥पश्चादनशनप्रसाध्यापरति॥स्त्रानविधिंवाहयराशरः॥
 स्त्रानेनेमित्रिकेप्राप्तेनारीपदिरजस्तला॥पात्रानरित्तोयेनस्त्रानंकृत्वाव्रतंवेरत्॥विक्रगानाभवे
 द्विःसांगीयांगकयंचनः॥ननद्यापीउत्कृष्यान्नान्यदासयथारयेत्॥० अथरजस
 लास्त्रानोदिवस्तवत्वम्॥ब्राह्मणपुराणाधिनशीम्यमेयुहस्तानिलाखंडलवासवेषु॥विश्वार्थम
 स्त्रीत्रभाद्रमेयवर्गनास्त्रानविधिःप्रदियः॥ज्यरामिभूतायानारीरजसाचपरिनुताकथंनस्त्राभ

वेच्छेच्चुद्धिः स्यात्केन कर्मणा॥ चतुर्थे हनि संप्राप्ते स्पृशेदमातुतां स्त्रियं॥ सा संचैलावगाद्यापः स्नात्वा
पुनः स्पृशेत्॥ दशहृदशकृत्वोवा आचामेच्च पुनः पुनः॥ अन्ते च वाससां त्यागस्ततः शुद्धा भवेत्तु सेति॥
इदं चानुरमात्रे ज्ञेयम्॥ आतुरे स्नान उत्पन्ने दशकृत्वो घनानुर इति यराशोक्तेः॥ रजसो ज्ञाने तु पराशर
माधवीये प्रजापतिः॥ अविज्ञाते मले सा च मलवद् सनायदि॥ कृतं गृहेषु दुष्टं स्याच्छुद्धिस्तस्यास्त्रिग
त्रतः॥ देवजानीये कारिकायाम्॥ उच्छिष्टानुद्धिजातीनां रजः स्त्रीयदियस्यति॥ उपवासमधोच्छिष्टे उ
धोच्छिष्टे ग्रहक्षिपेत्॥ अथ पुंसवनम्॥ प्रयोगयारिजो ते जातृ करण्यः॥ द्वितीये वात
तीये वा मासि पुंसवनं भवेत्॥ रक्तो गर्भे भवेत्कार्ये सीमंतेन सहा यवा॥ बृहस्पतिः॥ तृतीये मासि कर्तृ
ग्रहं गृहे रत्नत्रयोभनं॥ गृहे चतुर्थे मासे तु षष्ठे मास्यथ वाष्टमे॥ सकृत्प्रसूता गृष्टिः॥ एतेन प्रतिगर्भं म
यि भवतीति ज्ञायते॥ वद्ध च कारिकायाम्॥ कर्तृ स्याद्देवरस्तस्यायस्याः पशुरसंभवः॥ आवर्त्तन इदं क
र्म प्रतिगर्भं मिति स्थितिः॥ ब्राह्मे॥ गर्भाधानादिसंस्कृता पिता श्रेष्ठतमः स्मृतः॥ तदभावे कुलीनः
स्य ह्यंधवो वा न्यगो व्रजः॥० मदनरत्ने सत्यव्रतः॥ मृतो देशांतरगतो भर्ता स्त्रीयघसं
स्कृता॥ देवरो वा गुरुर्वपिवंश्यो वा पिसमाचरेत् हेमाद्रौ यमः॥० प्रथमे मासि द्विती
ये वा यदा पुंसवनं चंद्रमा युक्तः स्यादिति॥ बराहः॥० हस्तो मूलं श्रवणाः पुनर्वसु मृगशिरस्तथा
युष्म॥ पुंसवनं केसु कार्ये खेतानि शुभानि धिषण्यानि॥ अनुग्राह्यापि पुनस्तत्र॥ अनुग्राह्यान् हविषा बर्हयंत
इति श्रुतेः॥ गणोपि॥ पुन्यमश्रवणास्तिल्यो हस्तश्चैव पुनर्वसुः॥ अभिजिह्वी सृषा चैव अनुग्राह्यान्
याश्च पुनर्नृसिंहः॥ रिक्तां पर्वचनवमीत्यक्ता पुंसवने शुभोः॥ जीतिर्निवंधे वसिष्ठः॥ मृत्युश्च सौरस्तन
हातिरिंदोः मृतप्रजा पुंसवने बुधस्य॥ काकी च वंध्या भवती हस्तके स्त्री पुत्रलाभो रविभौ मजीवेः॥ चून
वेलो भनस्याप्ययमेव कालः॥ दीपिकायां तु चतुर्थे नवलो भनमित्युक्तम्॥ अथ सीमंतः॥०
हेमाद्रौ वैजवायः॥ अथ सीमंती नयनं चतुर्थे पंचमेषु षष्ठे मेवेति॥ वसिष्ठः चतुर्थे स
प्तमे मासि षष्ठे वाप्यथ वाष्टमे॥ हेमाद्रौ शंखः॥ गर्भस्य दने सीमंती नयनं यावद्दानं प्रसव
कार्ष्णिजिनिः॥ गर्भलेभनमारभ्य यावत्प्रसवस्तदा सीमंती नयनं कुर्याच्छंखस्य वचनं यथा
॥ मासश्चात्र सौरः सावनो वा॥ कालविधाने॥ चतुर्थे षष्ठे ममासमाजि सौरागर्भे प्रथमं विधेयम्
॥ सीमंतकर्म द्विजभामिनीनां मासेषु मेविष्णुवल्लिच कुर्यात्॥ वसिष्ठः॥० चतुर्थे सावने मा
सि षष्ठे वाप्यथ वाष्टमे॥ जीतिर्निवंधे नारदः॥ अरिक्ताः पर्वी दिवसे कुजजीवार्कवासरे॥ कालवि
धाने॥ सीमंते तिष्यहस्तादिति हरिशशभृत्तौ धमविध्युत्तराख्याः पक्षच्छिद्रं चाह वसिष्ठः॥ चतुर्दशी
चतुर्थी च अष्टमी नवमी तथा॥ षष्ठी च द्वादशी चैव पक्षच्छिद्राख्याः स्मृताः॥ क्रमादिना सुति धिषु व
र्जनीयाश्च नाडिकाः॥ भूताष्टमनुतत्वां कदशशेषास्तु शोभताः॥ कालनिर्णये॥ शुभसंस्थे निशा
नाथे चतुर्थी च चतुर्दशी॥ योगीमासीं प्रशंसति केचित् सीमंतकर्मणि॥ बृहस्पतिः॥ शर्वपक्षः शु
भः प्रोक्तः रुद्रमश्रांत्यत्रिकं विना॥ चतुर्दशी चतुर्थी च पुक्तयश्च शुभप्रेदे॥ नारदः॥ विप्रक्षत्रिययोः
कुर्याद्दिवा सीमंतकर्म तत्॥ वैश्यश्च द्रकयोरितद्विवा निश्यपिके च न॥ वाराः शर्वोक्ता एव॥ एतच्च
सकृदेव कार्यमिति विज्ञानेश्वरः॥ सकृच्च संस्कृतानां गीसर्वगर्भेषु संस्कृतेति देवलोक्तेः॥ सकृत्प्र

तिगर्भवाकार्यमिति हेमाद्रिः॥ सत्संस्कृतसंस्कारः सीमंतेन हि जस्त्रियः संप्रगर्भप्रसूयते ससर्वः संस्कृतो
भवेदिति हारीतोक्तैः॥ सीमंती अयने कर्मन स्त्री संस्काररस्यते॥ केचिद्वर्गस्य संस्काराद्यतिगर्भप्रसूते
रति हेमाद्रौ विष्णुवचनाच्च॥ स एवास्त्री यद्यस्तसीमंता प्रसवे तु कथंचन॥ गृहीतपुत्रा विधिवमुनः सं
स्कारमर्हति॥ सीमंते भोजने प्रायश्चित्तमुक्तं पराशरमाधवीधेयोपेना॥ ब्रह्मोदने च सीमंती च
यने तथा॥ जातकर्मन वश्र्चंद्रभुक्ता चांदायरां चरेत्॥ अश्विधाने तु॥ अश्वे जयेन्मंत्रं शतवारं न
संशयः॥ सीमंते च यदा भुंक्ते मुच्यते किल्विधा त्रेति॥ अयंगर्भिणी तत्पतिधर्माः॥ वरहः॥
सामिषमशनं यत्ताम्रमदापरिवर्जयेदतः प्रभृतिः॥ गृध्रकारिकापि॥ अंगारभस्मास्थिकया लज्जुली
श्रयादिके धूपविशे न नारी॥ सोलूस्वजायेदृषदादिके वायं त्रेनुवायेन तथीयविशः॥ नो मार्जनी गो
मयपिंडकादौ कुर्यान्न वारिण्यवगाहनं सा॥ अंगारभूताननखे लिखेदस्माकं सिंवपुर्भगमबोज
कुर्यात्॥ नो मुक्तके शीवि वसाय वास्याहं कैनं संध्या वसरे न शीते॥ नामं गले बाणमुदीरयेत्साधू
मालयं दृष्टतलेन यायात्॥ विस्वधर्मोत्तरे॥ कटुतीक्ष्णकषायाणि च सुसलवणा निव॥ आयसं
च व्यवायं च गर्भिणी वर्जयेत्सा॥ हेमाद्रौ कीडिन्पः॥ सुनं पिंडदानं च त्रेतकर्म च सर्वं
न जीवत्पितृकः कुर्यात्तु गर्भिणी पतिरेव च॥ मिताक्षरायां॥ उदन्वर्तो भसिस्ताननस
केशादिकर्तनं॥ अतर्ह्यत्मा पतिः कुर्वन् प्रजा जायते क्रवम्॥ श्वी च ह्रीदयेगा रुडि॥ गगायां पिंडा
नस्यत कदाचिन्निराकिया॥ अत्र कालेदा प्रत्ययस्मृतेर्निषिद्धकालस्येवापवादो न तु जीवत्पितृगर्भि
णी॥ यस्या शौचादि निमित्तस्य॥ अत्रिहोत्रे यावज्जीववत्कालपरत्वाभावात्॥ अयथा आशौचे वि
भिन्ने पिंगया यात्रा आह स्वस्यात्॥ यत्र तृतिमित्रसंयोगस्यापवादो यथा शौचे त्रिहोत्रादेः॥ यथा
वा जीवत्पितृकस्य मातुर्गया न्वृकादीनत्र तदेव भवति नास्यदिति संक्षेपः प्रयोगपारिजाते कस्य
यः॥ गर्भिणी कुंजयश्वादिशैलहर्म्यदिशे हरात्॥ आया मेशी प्रगमने शक्योपायां त्यजेत् शौ
कं रक्तविमोक्षं च साधु संकुटासनं व्यवसायं दिवा स्वायं रात्रौ जागरणं त्यजेत्॥ मदनरमे
स्कांटे॥ हरिद्रा कुंकुमं चैव सिंहरं कज्जले तथा॥ कुर्यात्संक्षेपं त्रुलं मंगलाभरणं शुभं॥ केश
संस्कारकवरीकरकरा विभूषणं॥ भर्तुराशुष्यमिच्छेत्तीक्ष्णयेद्वर्भिणी न हि॥ रहस्यतिः॥ चतुर्थ्यमा
सिषष्टी वाप्यष्टमि गर्भिणी यदा॥ यात्रानित्यं विवर्त्मा स्यादाद्यदि तु विशेषतः॥ यात्रवल्लवः॥
दीहृदस्याप्रदानेन गर्भोदेषमवाप्नुयात्॥ वैरुष्यं मरणं चापितस्मात्कार्यं प्रियं स्त्रियाः॥ दीहृदं
गर्भिणी प्रियम्॥ तत्रैवाश्लायनः॥ वयनं नै सुनेतीर्थं वर्जयेद्गर्भिणी यतिः॥
॥ आहं च सप्रमाया सादृष्टं चासत्वेदवित्॥ आहं तं भोजनमिति प्रयोगपारिजातः॥ कासमि
धाने मुहूर्तद्विपिकायां च॥ सीरं शवानुगमने न खंठं न च पुदादिवा सुकरां न्वतिहरयानं॥ उ
द्गर्भीयनयनं जलधेश्च गाहमायुः स्याद्यमिति गर्भिणी कायतीनाम्॥ रक्तसंयंहमास
वः॥ रहनं वपनं चैव नीलं च गिरिये हरां॥ नावच्छादे हरां चैव वर्जयेद्गर्भिणी यतिः॥ च
मत्रापि॥ प्रत्यक्रगर्भा पतिरश्विपानं मृतस्य वाहं सुरकर्म संगम्॥ तस्यानुयत्नेन गयादितीक्ष्ण
यागादिकं बासुविधिं न कुर्यात्॥ प्रत्यक्रगर्भा वनिता भवेन्नासप्रयात्परं॥ यस्या सात्परतः स

तिर्नवमेरिहवासिनी॥० अथसूतिगृहप्रवेशः॥गर्गः॥ रोहिर्येदवयोस्मि सुखा
तीवारुणायोरपि॥ पुनर्वसौ पुष्यहस्तधनिष्ठाशुक्ररासुवा॥ मित्रेत्वाष्टेतथाश्विन्यांस्तुतिर्कागारिव
शनं॥ एतच्चसंभवे॥ प्रसूतिसंभवेकालेसद्यएप्रवेशयेदिति वसिष्ठोक्तेः॥ तच्चैनेर्ऋत्यांकार्यम्॥
वारुणांभोजनगृहंनेर्ऋत्यांस्तुतिर्कागृहमिति वसिष्ठोक्तेः॥ विष्णुधर्मोत्तरे॥ दशाहंस्तुतिर्कागा
रमायुधेश्वविशेषतः॥ वह्निनातिदुकालातेःशर्णीकुंभैःप्रक्षीयकैः॥ मुशलेनतथावारिवर्णकै
श्चित्रितेनच॥० अथजातकर्मः॥ पारिजातेवसिष्ठः॥० शुक्लाजातं पितापुत्रं
संचैलंस्नानमाचरेत्॥ मनुप्राज्ञाभिर्वर्दनात्सुसोजातकर्मविधीयते॥ वर्दनच्छेदनं॥ हेमाद्रौवै
जवायः॥ जन्मतोनंतरंकार्यंजातकर्मयथाविधि॥ दैवादतीतकालंचेदतीतेस्तनकेभवेत्तृ
थीचंद्रोदयेविष्णुधर्मो॥ अच्छिन्ननाभिकर्तव्यंश्राद्धंचैपुत्रजन्मनि॥ पुत्रपदेनकमपिगृह्यते॥
॥ तदाह तत्रैवकार्त्तुजिनिः॥ प्रादुर्भवेपुत्रपुत्रोर्ग्रहणंचंद्रसूर्ययोःस्नात्वानंतरमात्मीयान्
पितृश्राद्धेनतर्पयेत्॥ एतच्चरात्रावयिकार्यम्॥ पुत्रजन्मनियान्नायांशर्वर्णादन्नमक्षयमितित
त्रैवव्यासोक्तेः॥ वैजवायः॥ जातमात्रकुमारस्यजातकर्मविधीयते॥ स्नानप्राशनतः
शर्वनाभिकर्तनतीयिवा॥ एतेननैमित्तिकमयीदं॥ जातेष्टिवदाशौचांतेकार्यमिति शंकापर
त्ता॥ जातेकुमारिपितृणामामोदात्तुरणं॥ तदहरितिहारीतोक्तेश्च॥ अत्रश्राद्धममेतहेत्वावा
कार्यमित्युक्तं तृथीचंद्रोदयेआदित्यपुराणो॥ जातश्राद्धेनदधातुयकालं ब्राह्मणोऽथपीति॥ हे
माद्रिस्तु॥ पुत्रजन्मनिकुर्वीतश्राद्धंहेमैवबुद्धिमान्॥ नयकेननचामेनकल्पाण्यभिका
मयन्नितिसंवर्त्तोक्तेर्हेमैवेत्याह एतच्चजननाशौचेमरणाशौचेचकार्यमित्याह॥ मिताक्षरायां
प्रजायतिः॥ आशौचेतुसमुत्पन्नेपुत्रजन्मयदाभवेत्॥ कर्तुंस्नात्कालिकीशुद्धिःशर्वाशौचेनसु
द्यति॥ केचित्तु॥ मृताशौचस्यमध्येतुपुत्रजन्मयदाभवेत्॥ आशौचायगमेकार्यंजातकर्मयथा
विधीति॥ स्मृगिसयहोक्तेराशौचांतेकार्यमित्याहुः॥ स्मृत्यर्थसारेपिविकल्पउक्तः॥ मृदध्रुवचर
क्षिप्रमेखेवामुदयेपिच॥ गुरोशुक्रेयवाकेंद्रेजातकर्मचनामच॥ मृहादिलक्षणा माहश्रीधरः॥ रो
हिणपुत्ररभंस्थिरंगिरिशमूलेंद्रोर्गादारुणं॥ क्षिप्रंचाश्विदिनेशुष्यमनलेंद्राग्नीतुसाधारणं
॥ उग्रंशर्वमथातकंमृदगतित्वाश्रान्त्यमैत्रंचरं॥ विष्णुस्वातिशतौडुवस्वदितयःकुर्युःस्वसंज्ञाफलं
॥ अत्रसर्वत्रजातनामकर्मादावुक्तकालातिक्रमेनक्षत्रादिकंज्ञेयं॥ देशकालोपधाताधैःका
लातिक्रमणायदि॥ अनस्तगेज्येंदुसितेतत्कार्यंचोत्तरायणरतिमदनरत्नेनारदोक्तेः॥ बृहस्प
तिरपि॥ मुख्यालामेविधिज्ञेनविधिश्चिन्त्यःप्रमादतः॥ नक्षत्रतिथिलयानांविचार्यैवंपुनःपुनः
॥ सूतकेसंध्यादौविशेषंवक्ष्यामः॥ अथजन्मनिदृष्टकालाः॥० तत्रगंडांतः॥
जीतिर्निबंधेनमरदः॥ शर्णानंदाख्ययोस्तिथ्योःसंधिर्नाडीद्वयंतथा॥ गंडांतंमृत्युदंजन्मयात्रो
द्वाहव्रतादिषु॥ कुलीरसिंहयोःकीटचाययोर्मनमेखयोः॥ गंडांतंमंतरालंस्याद्धटिकार्द्धमृति
प्रदं॥ सार्येद्रयोःसमेखंत्यषोडशांशोभसंधयः॥ तदग्रेमेखाद्यपादाभातांगंडांतं संज्ञकाः॥ र
त्नमालायांयोद्माश्विन्योःसार्यपित्रर्क्षयोश्चयच्चज्येष्टामूलयोरंतरालं॥ तद्गंडांतंस्याच्चतुर्ना॥

इकिं हियावाजमोदाहकालेनियम् ॥ रत्नसंयह ॥ नवनीतारिष्टे ॥ सर्वधागसज्जातके
परिमाणोविधीयते ॥ वर्जयेद्दर्शनं श्रावतचषारणासिकं भवेत् ॥ तिथ्यसंगे पितृमातृनाशिलभितु
संधीतं नयस्यनाशः ॥ सर्वेषु नो जीवति हंति वेधुन जीवसु नः स्याद्दंडवारणाभः ॥ अथैषो
दानम् ॥ उत्तरगार्ग्ये ॥ तिथिगंडित्वत्तु हंनस्य वेधेनुरुच्यते ॥ कांचनं लयगंडितुगंडोयो विनस्य
ति ॥ उत्तरे तिलयात्रे स्यात्पुष्पे गोदानमुच्यते ॥ अत्राप्रदाने त्वं श्रेयास्वीषादेतुकांचनं ॥ उत्त
रतिथ्यचित्रासुखीषाढोभद्रस्य च ॥ कुर्याच्छांतिं प्रयत्नेन न सत्राकारं जाबुधः ॥ अथासि
षाफलम् ॥ मूर्द्धास्यनेत्रगलकांसयुगंचवाहु ॥ हंजातुं गृह्यदमित्यहिदेहभागः वारु
दिनेत्रहृतमुक्त्वातिनागरुद्रसंदयंचशिरसः कमणसुनाज्यः ॥ राज्ञ्यपितृहयोमातृनाशः
कामक्रियारतिः ॥ पितृभक्तौ वंलीखप्ररूपागीमोगीधनीकृतात् ॥ अष्टाफलमुक्तं प्रस
यामले ॥ अष्टादोजनतीमाताहितीयेजननीपिता ॥ नृतीयेजननीभ्रातास्वयंमाताचतुर्थके
॥ आत्मानंयंचमेहंतिषष्टेगीत्रहयोभवेत् ॥ सप्तमेचोभयकुलंज्येष्ठभ्रातरमष्टमे ॥ नवमेस्व
सुरंहंति सर्वे हंति दशांशकरति ॥ अथमूलफलं लब्धः ॥ अमुक्तमूलसंभवपरि
त्यजेच्चवालकं ॥ समासकं पितृयवानतन्मुखं विलोकयेत् ॥ तदाद्यपादके पितृविषयतेजन
न्यय ॥ नृतीयेकंधनस्य चतुर्थकः शुभावहः ॥ प्रतीयमन्यपादतः फलं तदेव सार्यमे ॥ अमुक्त
मूलं त्वाहृदहवसिष्ठः ॥ ज्येष्ठान्येष्टिकाचैकामूलादौष्टिकादयः ॥ अमुक्तमूलमिमांहीतं
तत्र विवर्जयेत् ॥ केचिज्ज्येष्ठान्यमूलाद्येचपादं अमुक्तमूलमाहुः ॥ कश्यपसंहितायां त्वम्यो
क्तं ॥ मूलाद्यपादजोहंति पितरं तु द्वितीयजः ॥ मातरं स्वावृत्तीयो र्यानुसूदं चतुरीयजः ॥ फलं
तदेव सार्यर्क्षे प्रतीयं त्वन्यपादतः ॥ अथमूलदृष्टः ॥ जयार्णवे ॥ मूलं संभ
स्वचाशाखायत्रं पुष्पं फलं शिखा ॥ विदाश्च मुनयश्चैव दिशश्च वसवस्तथा ॥ नंदार्वागारमा
दशमूलमेदः प्रकीर्तितः ॥ मूलमूलविनाशयसंमेहानिर्धनस्य ॥ त्वविभ्रातृविनाशाय शाखां मातृ
र्विनाशकृत् ॥ पत्रे सपरिवारः स्यात्पुष्पं पुत्रयवल्लभः ॥ फले मूलभेदे रजशिराया मलयजीविते ॥ अ
न्यत्र त्वम्योक्तं ॥ मूले सप्तयष्टीषु मूलहननं संभेद्य सुखसयं ॥ त्वदिग्धं पुविनाशनं च विष्टेयं र्द्वेहं
तोमातुलः ॥ पत्रेर्क्षैः सुकृतिस्तु वारुणकुसुमे मंत्री फले सागरे राजा वक्ति शिखा ल्यामापु रितितम्
लांघ्रिये स्यात्फलं ॥ मूपादवक्ष्यमः ॥ दृषासिंहि सुषुपते च मूले दिवि स्थिते पु
ग्नतुलंगतोत्ये ॥ मातालगं मेघधनुः कुलीरनकेषु मर्त्ये स्थितिस्संरति ॥ स्वर्गे मूले भवेत्तत्संया
ताले च धनमागं ॥ मृसुलीके यदा मूलं तदा श्रुत्यं समादिशेत् ॥ वसिष्ठः ॥ नेर्कस्य भो
दूतसुतः सुतावाक्षिप्रदवश्यं च सुरं निहंति ॥ तदंन्यपादे जनितो निहंति तस्योत्कमेणाहि भवेत्
लत्रा ॥ सुरेशता राजनिता धवायजं हि देवता राजनिता तदेवर ॥ पुरंदरं जनिता सुतस्य ता स्वस
यजं हंति न पुत्रिकायदि ॥ प्रयोगयारिजति ॥ मूलजाश्च सुरं हंति व्यालजाचने
रंगना ॥ माहं द्रजायजं हंति देवरं तु द्विदेवजा ॥ नृसिंहप्रसादे ॥ धवायजं हंति सुरं द्रजाता तथैव प
त्मा भगिनी पुमाश्च ॥ हिंदेवजादेवरमा सुहमाभ्यापीतुजामासु निहंति स्तुः ॥ पत्नयजामयजं

वाहन्ति ज्येष्ठर्क्षजः पुमान् ॥ तथा भार्या असारं वा शालकं वा हि देवजः ॥ कस्यकादेवरं हन्ति विशाखां
 त्समुद्भवा ॥ आघपादत्रयेनैव आधमेतु पुमान् भवेत् ॥ नहन्त्यादेवरं कन्या तुलामिश्रहि देवजा ॥
 तदृक्षां सोमं वावर्ज्यदृष्टाश्चिकपुच्छवत् ॥ चित्राद्योर्द्वेष्यमध्ये द्विपादे र्वावाढा विष्ण्या पादेन
 तीये ॥ जातः पुत्रश्चोत्तरार्द्धे विधत्ते माता पित्रोर्भातरं बालनाशं ॥ हि मासं चोत्तरादोषः पुष्ये चैव
 त्रिमासिकः ॥ र्वावाष्टासृमेमासि चित्राषाणमासिकं फलं ॥ तव मासं तथाऽश्लेषा मूले चाष्ट
 कवर्धकं ॥ ज्येष्ठाय च दशे मासि पुत्रदर्शनवर्जिता ॥ वसिष्ठः ॥ व्यतीपातेऽगहानिः
 स्यात्परिधेमृत्युमादिशेत् ॥ वैधृतौ पितृहानिः स्यान्मृष्टे दावंधतां व्रजेत् ॥ मूले समूलनाशः
 स्यात्कुलनाशो धृतौ भवेत् ॥ विष्णुतां गेचहीने च संध्योरुभयोरपि ॥ यवैरप्यपि प्रसूतौ च
 सर्वा रिएभयप्रदः ॥ तद्वत्सदं जातश्च पादजा तस्तथैव च ॥ तस्माच्छान्तिं प्रकुर्वीत ग्रहाणां
 क्रूरचेतसां ॥ गर्गः ॥ कृष्णां चतुर्दशीं वीढां कुर्यादादौ शुभं स्मृतं ॥ द्वितीये पितरं हन्ति तृतीये हं
 ति मातरं ॥ चतुर्थे मातुलं हन्ति पंचमेवं शनाशनं ॥ षष्ठे च धननाशः स्यादात्मनो वंशनाशनं ॥
 देवकीर्त्रिः ॥ यद्येकस्मिन् धिष्णे जायंते दुहितरो धवा पुत्राः ॥ पितुरंतकरास्तेने पधपरे प्रीतिर
 तुला स्यात् ॥ गर्गः ॥ एकस्मिन्नेव नक्षत्रे भ्रात्रो र्वापितृपुत्रयोः ॥ प्रसूतिश्च तयोर्मृत्युर्भवेदेक
 स्य निश्चितं ॥ शौतकः ॥ ग्रहो चंद्रसूर्यस्य प्रसूतिर्यदि जायते ॥ व्याधियीडा तदा स्त्रीणां च ॥
 शैतुः क्रतुदर्शनात् ॥ इत्यं स जायते यस्य तस्य मृत्युर्न संशयः ॥ शांतिस्तु ॥ तदृक्षाधिपते रूयं सुव
 र्णो न प्रकल्पयेत् ॥ सूर्यग्रहे सूर्यरूपं हेमं चंद्रराजते ॥ राहुरूपं प्रकुर्वीत नागेनैव विचक्षणाः
 नागः सीसम् ॥ त्रयाणां चैवरूपाणां चैवरूपाणां स्थापनं वकारयेत् ॥ आकृष्टेनाप्यायस्व स्वर्भा
 नोरिति क्षजामत्रा ॥ नक्षत्रदेवतायास्तन्मंत्रेण ॥ संक्षयं तु यजेत्सूर्यं समिद्धिश्चार्कं संभवे ॥ चंद्र
 ग्रहे च पालाशैर्द्वीभी राहूमेव च ॥ समिद्धिर्ब्रह्मवृक्षस्य मेशाय जुहुयाद्बुधः ॥ आर्जुनचरुणा
 चैव तिलैश्च जुहुयात्ततः ॥ पंचगव्यैः पंचरत्नैः पंचत्वक्पंचपल्लवैः ॥ जले रौषधिकल्के च च
 भियेकं समाचरेत् ॥ मंत्रैर्वीरुणा संभूतैरयो हि ष्टादिभिस्त्रिभिः ॥ इममेगं गयरतस्तत्वायामी
 ति मंत्रकैः ॥ यजमानस्ततो दद्याद्भक्षाप्रतिकृतित्रयं ॥ मात्ये ॥ अकालप्रसवानार्थः कालाती
 तप्रजास्तथा ॥ विकृतप्रसवांश्चैव युग्मप्रसवकास्तथा ॥ अमानुषाश्च मुंडाश्च अजातव्यजना
 स्तथा ॥ हीनांगाश्च अधिकांगाश्च जायंते यदि वा स्त्रियः ॥ यशवः यक्षिराश्चैव तथैव च सरीसृपाः
 विनाशस्तस्य देशस्य कुलस्य च विनिर्दिशेत् ॥ निर्वासयेन्नानगरात्ततः शांतिसमाचरेत् ॥
 विष्णुधर्म्मोत्तरे ॥ उपरि प्रथमं यस्य जायंते च शिशोर्द्विजाः ॥ दंतैर्वीसहस्यस्य स्याज्जन्मभार्गवसत्र
 म ॥ द्वितीये च तृतीये च चतुर्थे पंचमेतथा ॥ यदादंताश्च जायंते मासे चैव महद्भयं ॥ मातरं पितरं
 वा यखादिदात्मानं भवेव च ॥ ० अथोर्ध्वदंतजननशांतिः ॥ राजदृष्टगतं वा
 लेनोत्थं वा स्नाययेद्द्विजः ॥ तदभावे तु धर्मजकां चने वा वरुसने ॥ सर्वौषधैः सर्वगंधैर्वीजैः पुष्पैः
 फलैस्तथा ॥ पंचगव्येन रत्नैश्च मृत्तिकाभिश्च भार्गव ॥ स्नाययेदित्यन्वयः ॥ स्यालीयाकेन धातु
 रंक्षयेत्तदनंतरम् ॥ सप्ताहं चात्र कर्त्तव्यं तथा ब्राह्मणभोजनम् ॥ अष्टमे हनिमद्वासनोपरि वा

लेतिवैश्यः॥ मद्रासनेतिवैश्येनेष्टमिर्मुलेः फले लया॥ सर्वोऽर्थः सर्वगंधैः सर्ववीजैस्तथैव च॥ स्त
 पयेत्तजयेच्चापिवह्निं सोमं समीरणम्॥ यवतां श्रुतया स्यातां न देवदेवं च के रावम्॥ एतेषामेव जु
 ह्यात्तद्वृत्तं मथौ यथाविधिः॥ ब्राह्मणानां गृहानां तत्र संश्रमदक्षिणा॥ अष्टमे ह निविप्राणां तथा
 देया त्रदक्षिणा॥ कांचनं रजतं गाश्वमुवं वा धनमेव च॥ दंतानां मय मेमांसि सद्येमांसिततः पुनः॥
 दंतानां मय सच जायंते मातावाश्रियते पिता॥ बालकोऽश्रियते तत्र स्वयमेव न संशयः॥ दधि क्षौद्रघृता
 क्तानां मय स्युः समिधो तया॥ जुहुयादष्टोत्तरशतं समंत्रेण तु मंत्रविना॥ धेनुं च दक्षिणां दद्यात्ततः
 संपद्यते सुखा॥ जीतिर्निर्वधे तु अष्टमः शुभश्च सुकृतम्॥ अष्टमादिषु देवतायां न शुभावहमित्यता
 दुरासं विज्ञानं न वदुर्ब्रहीहणावानवमासादिग्रहणम्॥ ब्रह्मयामले॥ प्रथमं देतं
 निर्मुक्तिरुर्ध्वं बालस्य च भवेत्॥ क्लेशयमानुलस्ये ह तद्देवोक्ता महर्षिभिः॥ सो वरुणो राजन्वापि
 तामकां स्य मयं तु वा॥ दध्यो दनेन संश्रयं पात्रं दद्याच्छिशोः करे॥ समं वभाजनं देवा स परं पन्ना तु
 लः शिष्टं॥ सालं कारं सवस्त्रं च शिशुमां लिप्यादरं॥ तत्र मंत्रः॥ रक्ष मां भागिने
 पत्वरक्ष मे सकलं कुलम्॥ गृहीत्वा गात्रं नृणां न प्रसन्नो भव मे सदा॥ निर्विघ्नं कुरु कल्याणं निर्वि
 घ्नं च स्वमांतरं॥ मय्यान्मानमधिश्याप्य चिरं जीव मया सह॥ एवं कृते विधाने तु विघ्नः कोपि न जायत
 इति॥ अथ त्रिकंशं तिः॥ शान्ति सर्वस्व॥ सुतत्रये सुता चेत्यात्र त्रये वा सुता प
 दि॥ माता पित्रोः कुलस्यापि तदानीं महद्भवेत् ज्येष्ठानां धने हानिर्देवं वा सुमहद्भवेत्॥ त
 त्रं शान्तिं प्रकुर्वीत वित्रशास्त्रविद्विजितः॥ जातस्यैकादशहो वा द्वादशहो वा शुभे दिने॥ आचार्यमृत्वि
 जो वृत्वा य ह यत्त पुरः सरः॥ ब्रह्मविष्णुमहेशं प्रतिमाः स्वर्णैः कृताः॥ प्रजयेद्वा न्यशशिस्थाः कस
 शोपरिशक्तिः॥ पंचमेकलशेरुं दं प्रजयेद्द्वंद्वसंख्या॥ रुद्रस्तु कानि चत्वारि शान्तिस्तु कानि सर्व
 शतं आचार्यो जुहुयात्तत्र समिदां अति लांश्चरुं॥ अष्टोत्तरसहस्रं वा शतं वा विंशतं तु वा॥ देवता
 मयश्च त्वं क्तादिभ्यो ग्रह पुरः सरम्॥ ब्रह्मादिमंत्रैरिद्रस्य तं दं भया महे॥ ततः सिद्धं कृतं हुत्वा
 बलिं रक्षां हुतिं ततः॥ अभिषेकं कुटुंबस्य कृत्वा चार्यं प्रशजयेत्॥ हिरण्यं धेनुं रेकां च कृत्वा जी
 दक्षिणां ततः॥ आत्मस्य वीक्ष्यं कृत्वा शान्तिं पाठं तु कारयेदिति॥ ब्राह्मणान् भोजयेच्छ्रद्धादी
 नानाघांश्च तर्पयेत्॥ कृत्वा वै विधिना शान्तिं सर्वां रिष्टा हि सुभ्यते॥ इति मर्गसंहितेन तत्र त्रि
 कंशं तिः॥ अन्येषु मूलादि त्रिंशसु शंसादि प्रयोगपारिजाते शान्तिरति च ज्ञेयं॥ मिताक्षरं या
 मां कौंडेयः॥ रक्षणी या तया मृदी निशानं त्रविशेषतः॥ यत्रौ जागरणं कार्यं जन्मदानं तथा वलिः
 पुरुषां शस्त्रहस्ताश्च नृणां ते श्वयो वितः॥ रात्रौ जागरणं कुर्याद्दशम्यां चैव सततं॥ आसः
 स्तनिका वा सनिलया जन्मदानं देवताः॥ नासां यागनिमित्तं तु शुद्धिर्जन्मनि कीर्तिता॥ प्रथमे
 दिवसे सद्ये दशमे चैव तर्पदा॥ त्रिंशते पुन कुर्वीत स्तनकं पुत्रजन्मनि॥ अथ रक्ते ब्राह्मे
 कस्याश्च तस्मिन् राधावातं प्रीतिं चैव पंचमी॥ कीडनार्था च बालानां मृदी च शिशुरक्षिणी॥ स्वर्गे
 तु शजनीयां वै वैश्वेदेवीं हि जातिभिः॥ राकानुमतिः सिनीवाली कूहरिति च ततः कमारत्यर्थः॥
 अथ दत्तकपुत्रपरिग्रहविधिः॥ पारिजातेशेनकः॥ शो नको हं न वक्ष्यामि सु

त्रसं ग्रहमुत्तमं॥ अपुत्रो मृतपुत्रो वा पुत्रार्थं समुपयोग्यं च वां ससीकुंडले दत्त्वा उद्ग्रीवं चांगुलीयकं
 ॥ वंधूननेन संभोज्य ब्राह्मणं श्रद्धां शेषतः॥ अन्वाधानादियत्र त्रं कृत्वा मीत्य वनांतकं॥ दातुः
 समेक्षं गत्वा पुत्रं देहीति याचयेत्॥ दाने समर्थो दाता स्मै ये यज्ञेनेति यंचभिः॥ देवस्य त्वेति मंत्रे
 ण हस्ताभ्यां परिरुद्धं च॥ अंगादंगे मृचं जप्त्वा आघ्राय शिशुमूर्हति॥ गृहमध्ये तमाधाय चरुं हु
 त्वा विधानतः॥ यस्त्वाह देष्टुं चाचैव तुभ्यमग्रं चैकया॥ सांमोदददित्येताभिः प्रष्टुं च यंचभि
 स्तथा॥ स्त्रियुक्तादिहोमं च कृत्वा शेषं समापयेत्॥ ब्राह्मणानां सपिंडेषु कर्तव्यः पुत्रसं ग्रहः॥
 तदभावे सपिंडो वाऽन्यत्र तु नैव कारयेत्॥ मिताक्षरादौ तु व्याहृतिभिराज्येन होम उक्तं॥ स च हो
 मोऽत्र रंजलक्षर्वकं देयः॥ न च वाय्मात्रेण॥ व्याहृतिभिर्हुत्वा प्रतिगृह्णीयादिति वसिष्ठोक्तेः॥ मा
 ता पिता वा दद्यातां यमग्निः पुत्रमायदि॥ सदृशं प्रीति संयुक्तं सजेयो दत्रिमः सुत इति म
 नूक्तेः॥ तत्रैव वसिष्ठः॥ न त्वेवैकं पुत्रं दद्यात् प्रतिगृह्णीयावान् स्त्रीपुत्रं दद्यात् प्रतिगृ
 ह्णीयाद्वा अन्यत्रानुज्ञानाद्भर्तुरिति॥ इदं च भर्तृसत्त्वे॥ अन्यथा॥ दद्यान्माता पिता वा यंसपुत्रो
 दत्रिमः स्मृत इति॥ वत्स्यासवचो विरोधः स्यात्॥ दानं प्रतिग्रहो यलक्षण
 म्मायतु॥ समं च होमस्य पुत्रप्रतिग्रहं गत्वात्॥ व्याहृत्यादि मंत्रयाटे च स्त्रीशूद्रयोरनधिका
 रात्॥ तयोर्दत्तकः पुत्रो न भवत्येवेति शुद्धिविवेके रुद्रधरेणोक्तं॥ वाचस्पतिश्चैनमाह॥ तन्न॥
 भर्तृनुज्ञया स्त्रिया अपि प्रतिग्रहोक्तेः॥ यद्यपि मेधातिथिना भार्यात्ववददृष्टरूपं ददृष्टरूपं दत्त
 कत्वं होमसाध्यमुक्तं स्त्रियाश्च होमा संभवस्तथाऽपि ब्रतादिव हि प्रहाराहोमादिकारयेदिति ह
 रिनाथादयः॥ संवधतत्त्वियेवम्॥ एवं शूद्रस्यापि॥ स्त्रीशूद्राश्च सधर्मा रा इति स्मृतेः॥ अतए
 व शूद्रकर्तृक होमो विप्रद्वारे वयरा शरेणोक्तः॥ दक्षिणार्थे तु यो विप्रः शूद्रस्य जुहुयाद्दक्षिः॥ ब्राह्म
 णसु भवेत् शूद्रः शूद्रसु ब्राह्मणो भवेत्॥ अत्र माधवाचार्यः॥ यो विप्रः शूद्र
 दक्षिणामादाय तदीयं हविः शान्तिपुष्ट्यादिसिद्धये वैदिकैर्मंत्रैर्जुहोति तस्य विप्रस्यैव दोषः॥ शूद्र
 सु होमफलं लभेतेति आचक्षते॥ दत्तके विशेषः॥ कालिकापुराणे॥ यितुर्गो
 त्रेण यः पुत्रः संस्कृतः षथिवीयते॥ आचूडां तन्न पुत्रः स पुत्रतां याति चान्यतः॥ चूडोपायः मसं
 स्कारानि जगोत्रेण वैकृताः॥ दत्ताद्यास्तनयास्ते स्युरन्यथा दास उच्यते ऊर्ध्वं तु यंच मादूर्ध्वान् द
 त्ताद्याः पुतानृया॥ गृहीत्वा यंच वर्षीयं पुत्रेष्टिं प्रयमंचरेदिति॥ यंच मोर्ध्वं तु स्वदानेच्छोरे वदाने
 नान्यथा॥ विक्रयंचैव दानं च ननेयाः स्युरनिच्छवः॥ दाराः पुत्राश्च सर्वस्वमात्मनैव तु योजयेत्
 इति हेमाद्रिमाधवधृतव्यासदक्षादिवचनात्॥ यच्च याज्ञवल्क्यः॥ स्वकुटुंबाविरोधेन देवं दत्ता
 रमुताहते॥ इति तद्दूर्ध्वं स्वदानानिच्छुसंस्कृतपुत्रपरम्॥ तेन सर्वस्वदानेच्छुस्वदानेच्छुदारपु
 त्रदानं सिद्धम्॥ यो हि॥ हियभायारणाः सुशेवो नोदर्यो मनसामन्नवाउ॥ इति शुनोदत्तकनिषे
 धः सोम्योरसातिशयार्थः॥ अन्यथा शुनः शेषादिप्रतिग्रहश्चौतलिंगविरोधाय त्रैः॥ उयेयान्नव
 पुत्रतामित्युक्तेः॥ इदं च श्रौतलिंगं स्वयंदत्तक्रीतपरम्॥ न दत्तकपरम्॥ द्वादशविधपुत्रमध्ये
 दत्तात्मा तु स्वयंदत्तः॥ क्रीतश्च ताभ्यां विक्रीत इति॥ याज्ञवल्क्येन तयोर्दत्तकाभेदोक्तेस्तयोश्च द

त्रोरसेतरेषां तु पुत्रत्वेन परियहरतिकलौ निधेधात् ॥ तेन संस्कारे त्ररदत्तकी न भवत्येवेति सिद्धम् ॥ यत्नः ॥ विश्वजिदधिकारी यद्येते त्रपुत्रादीनां ज्ञातित्वेन स्वरारुवाच्यत्वात् पुत्रत्वेन दानमात्रं कर्तुं निरुक्तं ॥ जन्मपुरुषस्य दानेन तत्रानिष्पत्तेः ॥ दासत्वेन दानं भवत्येव ॥ पुत्रस्वत्वाभावं ददन् पुत्रकयविक्रयादिभुनः शेषविक्रयादिभ्यो तस्मिन् ॥ हासकयविक्रयादिव्यवहारयोगान् स्वीकृतवत् ॥ पुत्रः कनियौ जेष्ठौ यांकनियौ च सर्वजः ॥ कथं तयोर्विभागः स्यादिति चेत्संशयो भवेत् ॥ सदसस्त्री प्रजातानां पुत्राणां मविशेषतः ॥ न मातृतो ज्येष्ठमस्ति जन्मतो ज्येष्ठमुच्यते ॥ न कनियौ शर्वजान् एव ज्येष्ठः ॥ न ज्येष्ठौ यांश्चाज्जातस्य ॥ स एव आदाधिकारी ॥ अथ यमयोः संस्कारक्रमार्थं ज्येष्ठकनियभाव उच्यते ॥ मनुः ॥ जन्म ज्येष्ठेन चान्नानुवृत्त्या रण्यस्वपि स्मृतं ॥ यमयोश्चैव गर्भे युजन्मतो ज्येष्ठता मता ॥ देवलः ॥ यस्य ज्ञातस्य यमयोः पश्यति प्रथमं मुखं ॥ संतानः पितरश्चैव तस्मिन् ज्येष्ठप्रतिष्ठितं ॥ भागवते तु ॥ दौतदा भवतो गर्भौ सुतिवेशवियर्ययादित्युक्तेः ॥ यश्चादुत्पन्नस्य ज्येष्ठपुत्रकम् ॥ अत्र देशचारतो व्यवस्था ॥ सर्वमेव तु पुत्रकम् ॥ गर्भाद्येव सादौ विशेष निर्देशे एव गर्भे यदहो नाप्यत्र ॥ अन्यथा तर्ह्ययं ज्ञातः अथस्तुति कास्तानम् ॥ ० ज्योतिषे ॥ करेद्रभाग्या निलवासवात्पमैत्रेदवाधिक्त्वमेव पुंसां तिथ्यावरिके शुभमामनेति प्रस्तुति कास्तानविधिमुनीन्द्राः ॥ ० अथ नामकर्ममदनरत्ने दृढस्यतिः ॥ द्वादशे दशमे वापि जन्मतो पितृव्यो दशे ॥ षोडशे विंशतौ चैव द्वात्रिंशवर्षातः क्रमात् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ अह्नयेकादशे नामा ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥ नामधेयं दशम्यां तु द्वादश्यामासिके च न ॥ अष्टादशे हनि तथा वदन्त्येमे नीषिराः ॥ दशम्यामतीताया मिति ज्ञेया ॥ आशौचापगमेनामधेयमिति विश्वक्तेः ॥ गृह्यपरिशिष्टे ॥ जननादशरात्रे व्युत्प्रेषत रात्रि संवत्सरे वानामकरं रात्रम् ॥ व्युत्प्रेषतीति ॥ ज्योतिर्निबंधे गर्गः ॥ अमासं क्वांति विख्यातो प्रागकाले पिनाचरेत् ॥ श्रीधरः ॥ मित्रादिन्यमयो त्रराशतमिषक् स्वामी धनिश्चायुतप्राजेशाश्चिशशांकपौष्मदिनकृत्युष्येयुराशौ स्थिरे ॥ छिद्रां यंच दशीं विहाय न वमीं शुद्धे शुभे भार्गवज्ञाचार्या मृतया दमागदिवसेनामानि कुर्याच्छिरोः ॥ मनुः ॥ शस्मीतं प्राह्यरास्यस्याहर्मीतं सत्रियप्यनु ॥ वैश्यस्य धनसंयुक्ते शूद्रस्य प्रेक्ष्य संयुतम् ॥ मदनरत्ने नारदीये ॥ सूतकोत्तेनामकर्मविधेयं स्वकुलोचितं ॥ नामशर्वे तु मासस्य मंगले सुसमाक्षरेः तत्रैव गार्ग्यः ॥ मासनामगुरोर्नामदद्याद्दालस्यं वेपिता ॥ कृष्मीनंतो अतश्च कीर्तयेकुं गेयं जनार्दनः ॥ उपेंद्रो यत्तपुरुषो वासुदेवस्तथा हरिः ॥ योगीशः पुंडरीकाक्षो मासनामान्यनु क्रमात् ॥ अत्र मार्गशीर्षी दीक्षिन्वादिर्वाक्रम इति मदनरत्ने ॥ तन्मासनामप्रथमं दद्यात्संबुद्धं चैव हि ॥ देवालयगजाश्वा नो ब्रह्मणां वापि कुर्यादयोः ॥ सर्वपणानां मरणानां निवार्यो विधातृणां ॥ कावातांचकवीनांच पश्चादीनांच सर्वशः ॥ राजप्रसादवास्तूनां नामकर्म विशिष्यते ॥ नाक्षत्रमपि नामकार्यं ॥ अभिवादनं च समीक्षितं ॥ तन्मातापितरौ विद्यानामोपनयनादिनां लापनोक्तेः ॥ कुलदेवतामासनं च संवदं पितृनाम कुर्यादिति मदनरत्ने शंखोक्तेः ॥ त

चनक्षत्रपादाक्षराणां क्षरं कुर्यादित्युक्तं परिशिष्टे ॥ तदक्षरादिकं नाम यस्मिन् धिष्ण्ये प
दक्षरमिति ॥ सुदर्शनभाष्ये तु ॥ रोरे ममृज्ये विषुवद्विरादौ ढांत्ये च वां त्यश्रवणा श्रयुक्षु ॥ शेषेषु नाऽऽ
म्योः कपरः स्वरोत्यः स्वाधोरदीर्घः सविसर्गऽस्य उक्तम् ॥ ढांत्य इति ॥ प्रौष्टयदेमत्रादौ ढांत्यरे च वृद्धिः प्रौ
ष्टपाद इति ॥ अन्त्यमयभरणी शब्दः श्रुता बुक्तः ॥ तत्र श्रवणादौ च वादिवृद्धिः ॥ अयभरणाः आयभ
रणा इत्यादि ॥ मदनरत्ने वसिष्ठः ॥ जन्माहे द्वादशाहे वा दशाहे वा विशेषतः ॥ उ
त्तरे रोरे वता हस्त मूल पुष्या स्वास्तु रागाः ॥ श्रवणादिति भेदं च स्वातामृगा शरस्तथा ॥ प्राजायत्यंधनि
ष्टा च प्रशस्तानाम कर्मणि ॥ अथ खट्वारोहः ॥ पारिजाते वृहस्पतिः ॥ खट्वारोहस्तक
र्तव्यो दशमे द्वादशे पिव ॥ षोडशे दिवसे चापि द्वादशे दिवसे पिव ॥ ज्योतिर्निबंधे ॥
करत्रये वैष्णवे वती सुदिति ह्ये चाश्विन कभ्रुवेषु ॥ कुर्याच्छि श्रुतां नृपते श्वतद्वदं दोलनं वै सुखि
नो भवति ॥ तत्रैवा ॥ आदोला शयने पुंसां द्वादशी दिवसः शुभः ॥ त्रयोदश सुकमायाननक्षत्रवि
चारणा ॥ अन्त्यस्मिन् दिवसे चेत्स्यान्निर्यगास्ये प्रशस्यते ॥ अथ दुग्धपानं ॥
वृसिंहः ॥ एकत्रिंशदिने चैव ययः शंखेन पाययेत् ॥ अन्नप्राशननक्षत्रदिवसोदयरात्रिषु ॥
अथ कर्णवेधः ॥ मदनरत्ने वसिष्ठः श्रीधरौ ॥ मासेषु सप्तमे वा षष्ठमे वा ॥ वे
धो कर्णी द्वादशे षोडशे ति ॥ मध्ये नाहः सर्वभागे नरात्रौ नक्षत्रे द्वे द्वे तिथी वर्ज्यपित्वा ॥ अत्र ज
न्मासो वर्ज्यः ॥ ज्योतिर्निबंधे गर्गः ॥ मासेषु सप्तमे वा षष्ठमे मासि वत्सरे ॥
कर्णवेधं प्रशंसन्ति युष्मापुः श्रीविवद्वये ॥ मदनरत्ने ॥ प्रथमे सप्तमे मासि अष्टमे दशमे यवा ॥ द्वा
दशे च तथा कुर्यात्कर्णवेधं शुभावहं ॥ हेमाद्रौ आसः ॥ कार्तिके यौषमासे वा चैत्रे वा फाल्गुने य
वा ॥ कर्णवेधं प्रशंसन्ति युक्तपक्षे शुभे दिने ॥ श्रीधरः ॥ हरिहरकरचित्रासौम्ययोष्मोत्तरा
र्यादिति वसुधुघटाक्षी सिंहवर्ज्ये सुलये ॥ शशिगुरुबुधकात्मानां दिने पर्वरिक्तारहित तिथिषु शु
द्धे नैधने कर्णवेधः ॥ मदनरत्ने वृहस्पतिः ॥ द्वितीयादशमी षष्ठी सप्तमी
च त्रयोदशी ॥ द्वादशी यंचमी शस्तानृतीया कर्णवेधने ॥ सौवर्णी राजपुत्रस्य राजनी विप्रवैश्ययोः
च दस्य चापसीसूविमध्यमां गुलात्मिका ॥ हेमाद्रौ देवलः ॥ कर्णरंध्रवे श्छायानविशेद्य
जन्मनः ॥ तद्विष्णुविलयं यांति पुराणोपाश्रयपुरातनाः ॥ शंखः ॥ अंगुष्ठमात्रमुर्ध्विरे कर्णौ न भवतो
यदि ॥ तस्मै आहं न ह्यत व्यं दत्तं चेदासुरं भवेत् ॥ अथ तांबूलभक्षणं ॥ चंडेश्वरः ॥
साहं मासद्वये दद्यात्तांबूलप्रथमं शिशोः ॥ कर्षरादिकं संमिश्रं विलासाय हिताय च ॥ मूलार्क
चित्रकरनिव्यहरींद्रमेषु यौष्मे सथा मृगशिरोदिति वासरेषु ॥ अर्के दुर्जीवभृगुबोधनवासरेषु
तांबूलभक्षणाविधिर्मुनिभिः प्रदिष्टः ॥ अथ निष्क्रमणम् ॥ ज्योतिर्निबंधे यमः ॥
तृतीयेपि चतुर्थे वा मासि निष्क्रमणं भवेत् ॥ यमः ॥ ततस्तृतीये कर्तव्यं मासि सूर्यस्य दर्शनं ॥
चतुर्थे मासि कर्तव्यं शिशोश्च द्रस्य दर्शनं ॥ अत्र सूर्ये होः कर्मणीये चतयोः आहं न विद्यते इति
कंदो गपरिशिष्टात् ॥ कंदो गानां निष्क्रमणो वृद्धिश्चाहं नास्तीति कल्पतरुः ॥ आसः ॥ मैत्रेयुष्य
पुनर्वसुप्रथमभेयोः सेनुकूले विधौ ॥ हस्ते चैव सुरेश्वरे च मृगभेता रासुशस्ता सुचकुर्यान्नि

क्रमरांशिशीर्धुशुकेष्वरिक्तेतिथी॥कमाकुंभजुलाम्गारिभवनेसौम्यग्रहालोकिता
मदनरत्ने॥अन्नप्राशनकालेवाकुर्यान्निष्क्रमणक्रिया॥विष्णुधर्मे॥दिगीशानादिनेतत्र
तथाचंद्रार्कयोर्दिजः॥क्षजनवासुदेवस्यगगनस्यचकारयेत्॥वह्निर्निष्कारयेद्देहात्तंशंख
पुराणाहनिःस्वने॥चंद्रार्कयोर्दिगीशानांदिशां च गगनस्य च॥निक्षेपार्थमिदं द्रष्टुं ते मेरु
तु सर्वदा॥अप्रमत्तं प्रमत्तं वा दिवा रात्रं मया पिवा॥रक्षंतु सततं सर्वदेवाः शक्रपुरोगमाः मा
धवीये॥ मार्कंडेयः॥ अग्रतोऽथ प्रविन्य स शिल्पं भांडा नि सर्वशः शस्त्राणि चैव
वस्त्राणि ततः पश्येन्न लक्ष्माम्॥प्रथमं यत्पश्येद्दालस्तं तो मांडस्वयेतदा॥जीविका तस्य वा
लस्य तेनैव नु भविष्यति॥ अथोपवेशनं॥ प्रयोगपारिजाते॥याग्रे विष्णु
धर्मे च॥ यंच मे च तथा मासि भूमौ तमुपवेशयेत्॥तत्र सर्वं ग्रहाः शस्त्राभीमोप्यत्रा
विशेषतः॥उत्तरात्रितयं सौम्यं पुण्यं शक्रदेवतम्॥प्राजापत्यं च हस्तश्च शस्त्रमाश्विनमित्र
भे॥वराहं क्षजयेद्देवं तथि वीच तथा द्विजं रक्षेन्न वसुधेदे विसदा सर्वगतं शुभे॥आयुः प्रमारां स
कले निक्षिपस्व हरिप्रिये॥अचिरादायुस्त्वस्य ये केचित्परयेथिनः॥जीवितारोग्यवित्तैश्च नि
र्दहस्वाचिरेणात्मा॥धारिण्यशेषभूतानां माता त्वमसि कामधुक्॥अजरा चाप्रमेया च सर्वभू
तं न मस्कृता॥चराचरणां भूतानां प्रतिष्ठानां यथा हसि॥कुमारं पाहि मातृस्वप्नं दत्तं तु मम
ता॥ अथान्नप्राशनं॥पारिजाते नारदः॥ जन्मतो मासि वृष्टे सां तस्यै
रेणान्नाशनं परं॥तदभावि शुभे मासि न व मे दशमे पिवा॥हादशे वा पिष्टे स्यान्सौरेणान्नाशनं
परम्॥संवत्सरे वा संप्रसी॥केचिदिच्छंति पंडिताः॥मदनरत्ने लीलाक्षिः॥वृष्टे न्नप्राशनं जाते
षु दंतेषु वेति॥ शेखा॥ संवत्सरे न्नप्राशनं मई संवत्सरे वेति॥ नारदः॥ वृष्टे वाप्य
शुभे मासि पुंसां स्त्रीणां तु यंच मे॥सप्तमे मासि वार्क्यं न वान्नप्राशनं शुभं॥रिक्तां दिनं लक्ष्यं न दं॥
हादशो मष्टमी ममां त्यक्त्वा न्यतिथयः॥प्रोक्ताः सितजीवज्जवा सराः॥चंद्रवारं प्रशंसंति कृत्स्ने
चां त्यत्रिं कां विना॥श्रीधरः॥आदिन्यतिथ्यवसुसौम्यकरा निलाश्विचित्राजविष्णुवरुणा न्नं
घोष्मिन्मिश्राः॥वालान्नभोजनविधौ दशमे विषुहे द्विजां विहाय न वमीति थयः शुभाः स्युः॥
वसिष्ठः॥वालान्नं भुक्तीन् व्रतबंधने च राजभिषेके खलु जन्मधिष्यम्॥शुभं त्वनिष्ठं सततं वि
वाहे सीमंतयात्रादिषु मंगलेषु॥ मार्कंडेयविष्णुधर्मयोः॥ ब्रह्मरांशं करं विष्णु
चंद्रार्कौ च दिगीश्वरान्॥सुवेदि शश्व संक्ष्य हत्वा वन्हौ तथा चरं॥देवतापुरतस्तस्य वायुना
गगतस्य च॥अलं कृतस्य दातव्यमनया त्रे स कांचनं॥मध्यां यदधि संयुक्तं प्राशयेत्पायसं तु
वेति॥ अथावृष्टिः॥अवहारनिर्णये॥नवां वरधरो भूत्वा क्षजयेच्चिरायुषं॥ मार्कंडेय
नरो भक्ता क्षजयेत्प्रयत्नतया॥नतो दीर्घायु संया संरामं श्रेणिं कयं वलिं॥प्रवृत्ता दे च ह नू मते
विभीषणमथार्चयेत्॥स्वनक्षत्रं जन्मतिथिं प्राप्य संक्षजयेन्नरः पृथ्वीं च दधि मक्ते न वर्यं वर्यं
पुनः पुनः॥तिथितत्वे न ननाम भिस्तिलहो मोप्युक्तः॥आदिपुराणी॥सर्वं च जन्म दिवसे ला
तेर्मगलत्वारिभिः॥शुरुदेवाभि विप्राश्च क्षजनीयाः प्रयत्नतः॥स्वनक्षत्रं च यितरौ तथा दिवः प्र

जायतिः॥प्रतिसंवत्सरं यत्कर्म यत्कर्म होत्सवः॥ कल्पचिंतामणौ॥ गुडगन्धति
लान्दद्यादस्ते ग्रंथौ च वंधयेत्॥ गुग्गुलुनिव सिद्धार्थहर्वा गौरे च नादिकम्॥ संक्षमभानुविघ्नेशो
महर्षिप्रार्थयेद्विदम्॥ चिरजीवीयथा त्वं भीमविष्यामि तथा मुने॥ स्यवान् वित्तवांश्चैव श्रिया यु
क्तश्च सर्वदा॥ मार्कंडेयतमस्तस्मात्सप्तकल्पांत जीवन॥ आयुरारोग्यसिद्धयर्थं प्रसीद भगवन् मुने॥
चिरजीवीयथा त्वं तु मुनीनां प्रवरद्विज॥ कुरुष्व मुनिशर्हलतथा मां चिरजीविन॥ मार्कंडेयमा
हा भागसप्तकल्पांत जीवन॥ आयुरारोग्यसिद्धयर्थं मस्माकं वरदो भव॥ सतिलंगुडसंमिश्रमंज
रं हृदि मितं ययः॥ मार्कंडेयादरं लब्ध्वा पिबाम्या युर्विद्वद्वये॥ इति ययः पिवेत्॥ तिथितत्वे स्कां दे
॥ खंडनं नखकेशानां मैथुना धगमौ तथा॥ आमिषकलहं हिंसां वर्जयेत् द्वौ विवर्जयेत्॥ त
त्रैव दीयिकायां॥ कृतांतकुजयोर्वीरे यस्य जन्म तिथिर्भवेत्॥ अतृक्षयोगसंप्राप्तौ वि
घ्नस्तस्य यदेयदे॥ कृतांतः शनिः॥ तस्य सर्वोषधिज्ञानं गुरुदेवाग्निश्च जने॥ दृढमनुः॥ मृते ज
न्मनि संक्रांतौ श्राद्धे जन्मदिने तथा॥ अस्थस्य स्पर्शने चैव न स्नायादुष्मवारिणा॥ अत्र जन्म ति
थि रौ द्यिकी याद्या॥ युगाद्या वर्षद्विष्व सप्तमी पार्वती प्रिया॥ खेरुदयमीक्ष्यते न तत्र तिथि युग्म
तेति कृत्य तत्पारणवेवचनात्॥ विशेषो मल्लतश्च द्रधर्मे ज्ञेयः॥ अथ कटिस्त्रं॥ प्रयो
गपारिजोते ब्राह्मे॥ प्रतिसंवत्सरं तर्क्षे वक्ष्ये नृणां विधियं॥ दत्वा गोभूहिरण्यादिना
या स्वर्णादिनिर्मितं॥ वध्नीयात्कटिस्त्रं च वासः संगृह्य नूननं॥ हर्वो कुरैरथा जैनचरुणा च यि
नाकिनं॥ आयुष्यहोमं कृत्वा च तर्पयेत्तत्तदेवताः॥० अथ चो लम्॥ प्रयोगया
रिजाते बहु रुशिष्यः॥ जानाधिकाराजन्मादितृतीये द्रेनु चो लकं॥ आद्यद्रे कुर्वते केचि
त् पंचमे द्रे द्वितीयके॥ उपतीता स हैवेति विकल्पाः कुलधर्मतः॥ दृहस्यतिः॥ तृतीये द्रे शि
शोर्गमी जन्मजो वा विशेषतः॥ पंचमे सप्तमे वापि स्त्रियाः पुंसोपि वा ससं॥ तत्रैव नारदः॥ जन्मत
स्तु तृतीये द्रे श्रेष्ठमिच्छंति पंडिताः॥ पंचमे सप्तमे वापि जन्मतो मध्यमं भवेत्॥ अधमं गर्भतः स्या
तु नवं मेकादशे पियेति॥ पारिजाते दृहस्यतिः॥ उन्नयरागे सूर्ये विशेषा लो
म्यगोलके॥ सुक्तपक्षे शुभं प्रोक्तं कृष्णपक्षे शुभेतरत्॥ अशुभोत्पत्तिभागः स्यात्कृष्णपक्षे त्रिधा
कृते॥ तत्रैव वसिष्ठः॥ द्वित्रियं च मसप्रम्यामेकादश्यं तथैव च॥ दशम्यां च त्रयोदश्यां कार्यं क्षौरं
विजानता॥ नृसिंहीये॥ वसुधमी चतुर्थी च नवमी च चतुर्दशी॥ द्वादशी दर्शक्षरौ द्वे प्रतिपच्चै
व निहिताः॥ वसिष्ठः॥ खेरंगारकस्यैव सूर्यपुत्रस्य चैव हि॥ निहिता दिवसा क्षौरेशेषाः का
र्यकराः शुभाः॥ जोतिर्निबंधे दृहस्यतिः॥ पापग्रहाणां वारादौ विप्राणां शु
भदं रवेः॥ क्षत्रियाणां समासु नोर्विदुः शूद्राणां शनौ शुभः॥ हस्ताश्वि विष्णु यौहमाश्रविष्ठादित्य
पुष्यमं॥ सौम्यचित्रेन वक्षोरि उन्नमानव नारकाः॥ त्रीण्युत्तराणि वायव्ये रोहिणीं वारुणां तथा॥
क्षौरिषममध्यमाः प्रोक्ताः शेषा द्वादशगर्हिताः॥ निधने जन्मनक्षत्रे चैव न सेचंद्रमाष्टमे॥ दियत्करे
वधे क्षौरं प्रत्यरे च विवर्जयेत्॥ अत्र लघ्वे शुद्धिरन्ये च योगाः जोतिर्विद्भो ज्ञेयाः॥ अन्ये च विशेषाः
श्मशुकर्म निर्माणे वक्ष्यंते॥ एतच्च शिशोर्मातरि गर्भिण्यां न कार्यं तदाह॥ जोतिर्निबंधे मदनरं

नेच वृद्धगार्ग्यः॥ उत्र चूडाकृतौ मातायदिसा गर्भिणी भवेत्॥ शस्त्रेण मृत्युमाप्नोति तस्मात्क्षौर
 विवर्जयेत्॥ अस्यापवादमाहातत्रैव नारदः॥ स्तनोर्मातरि गर्भिण्या चूडाकर्मनकारयेत्॥ पंचाश
 त्मागद्योर्ध्वतु गर्भिरणामपिकारयेत्॥ यदि गर्भविपत्तिः स्याच्छिशोर्वा मरणादयदि॥ सहोयनीया
 कुर्याच्चैतदा दोषो न विद्यते॥ वृहस्पतिः॥ गर्भिरणामातरिशिशोः क्षौरकर्मनकारयेत्॥ व्रतामि
 मेकेयैव स्यात्कालो वेदव्रतेष्वपि॥ गर्भिरणामपि पंचमासपर्यंतं न दोषस्तु कर्महर्त्रदीपि
 कायांगार्ग्येण॥ पंचमासादूर्ध्वमातुर्गर्भस्य जायते मृतुरिति॥ मदनरत्ने वृहस्पतिः॥ उत्र चू
 डाकृतौ माता गर्भिणीयदिसा भवेत्॥ विद्यधने गुरुस्तत्र दयती शिशुरवृतः॥ गर्भमातुः कुमार
 स्य न कुर्याच्चौलकर्मनु॥ पंचमासादधः कुर्यादन ऊर्ध्वं न कारयेत्॥ गर्गः ज्वरस्यो
 त्पादनयस्य लग्नं तस्य न कारयेत्॥ दोषनिर्गमनात्पश्चात् स्वस्थो धर्म समाचरेत्॥ लग्नमिति
 मंगलोपलक्षणात्॥ जोतिर्गर्गः॥ विवाहोत्सवयज्ञेषु मातायदिरजस्वला॥ त
 दासमृत्युमाप्नोति पंचमदिवसं विनाः॥ वसिष्ठः॥ यस्य मांगलिकं कार्यं तस्य माना
 रजस्वला॥ ऊर्ध्वं तदेवा॥ तत्रैव वृहस्पतिः॥ प्राप्तमभ्युदयपश्चादुत्र संस्कारकर्मणि यत्नीरज
 स्वला चेत्स्यान्न कुर्यात्प्रतिनातदा॥ पितेतिकर्तृमात्रोपलक्षणात्॥ संकटे तु वा कसारे उक्तम्
 अलाभे मुमुहूत्रं स्पर्शो दोषेषु पश्यते॥ श्रियं संरजविधिवत्तत्रो मंगलमाचरेत्॥ एतच्च मंड
 नोत्तरं न कार्यम्॥ नमंडनाच्चापि हि सुउन्नं च गोत्रैकतायां यदि नाहमेदरति॥ मदनरत्ने वसिष्ठो
 क्तः॥ तत्रैव कात्यायनः॥ कुले ऋतुत्रयादूर्ध्वं उन्नं नानुमुंने॥ प्रवेशाभिर्गमोनेष्टो न कुर्या
 न्मंगलनयम्॥ वृहस्पतिः॥ एकमात्रजयोरेकवत्सरे पुरुषस्त्रियोः॥ न समानक्रियां कुर्यान्मा
 तृभेदे विधीयते॥ आशौचे तु संयते॥ संकटे समनुप्राप्ते स्तनके समुपागते॥ कृष्णांशो भिर्भूतं ह
 त्वा गां च दद्यात्पस्विनीम्॥ चूडो यनयनो दाहप्रतिष्ठादिकमाचरेदिति॥ जोतिर्निर्वधेव
 स्तेष्टे योऽशेर्वर्षे विवाहाद्वैतथैव च॥ अंतर्वत्सा च जायायां नैष्यते सुउन्नं कचित्॥ चमो विशे
 यो विवाहप्रकारो वदयते॥ दीपिकायां॥ न चूडाजन्मभाये यदारुणो मुशभो कुजे॥ प्रतिपद
 दरिद्रास्तु विद्यारंभस्तु पंचमे॥ प्रयोगरत्ने॥ मधेशिरसि चूडास्याहं सिद्धानां
 दक्षिणो॥ उभयोः पार्श्वयोरेव त्रिकशयानां शिखामेता॥ माधवीयेष्वेवम्॥ चाप्यसं वत्सा
 हातृष्ठीं केशान्विनीया॥ मथर्विं शिखानि दधाति॥ यथर्विः॥ प्रवरसंख्यया॥ तासां मध्यशिखा
 वर्ज्यमुपनयने वन्यनं कार्यम्॥ प्रतिदिशं प्रवपतीत्युपनयने तेनैवोक्तेः॥ रिक्तो वा एवो नपि हि
 तोयमुंडस्तस्यैतदपि धानं यच्छिखेति श्रुतेः॥ विशिखोत्पत्ती तत्र यत्करोति न तत्कृतमिति
 निषेधाच्च॥ सत्रे तु वचनात्क्षिखं॥ यवनमिति सुदर्शनभाष्ये उक्तम्॥ यत्र कुमाय विशिखा
 इवेति लिङ्गं तच्छेदो गमरं॥ अपरां कर्म मदनरत्ने च लौगाक्षिः॥ दक्षिणातः कमुजा वसिष्ठाना
 मुभयतो त्रिकशयानां मुंडाभृगवः॥ पंचचूडाः॥ चंगिरसो वाजिमेके मंगलार्थं॥ शिखिनो
 न्येयथा कुलधर्मवेति॥ कमुं जां शिखा॥ वाजिः केशयेक्तिः स्मृतिद्वयेण॥ एका शिखा दक्षि
 णतो वसिष्ठो वस्यं चंगिरसां भृगुस्तु॥ निकाशिखा कश्यपगोत्रजानां शिखो भयत्रापि

यथा कुलं वा ॥ एतच्छ्रुत्वातिरिक्तविषयं ॥ शूद्रस्यानियताः केशवेशा इति वसिष्ठेऽन्तेः ॥ यत्रुया
 ये ॥ नशिखीनो यवीतीत्यान्नोच्चरेत्संस्कृतांगिरमिति शूद्रमुपक्रम्योक्तम् ॥ तदसच्छ्रुत्स्येति
 केवित्र ॥ विकल्प इति युक्तम् ॥ अतएव हारीतः स्त्रीशूद्रौ न शिखां कृत्वा क्रोधादौ रोप्यतोपि
 वा ॥ प्राजायत्यं प्रकुर्यात्तानिच्छंतिर्नान्यथा भवेत् ॥ एतत्परिग्रहयक्षे ॥ अत्र देशभेदादव
 स्थेति दिक् ॥ ज्योतिर्निबन्धे ॥ नन्नदोत्तरदेशे तु सिंहस्य देवमंत्रिणि ॥ शुभक
 र्मन कुर्वति निषेधो नास्ति दक्षिणे ॥ अत्र भोजने प्रायश्चित्तमुक्तं माधवीये ॥ निर्वृ
 त्तचूडहोमे तु प्राङ्मकरणात्तथा ॥ चरेत्संस्तपनं मुक्ताजातकर्मणि चैव हि ॥ अतो न्येषु
 तु संस्कारे मूयलासेन शुद्ध्यति ॥ एते संस्काराः स्त्रीणाममंत्रकाः कार्य्याः ॥ होमस्तु मंत्रक
 इति ॥ प्रयोगयारिजाते ॥ आश्वलायनोपि ॥ होमकृत्यं तु पुंवस्यात्स्त्रीणां चूडाकृतावपीति
 मयुरपि ॥ अमंत्रिकानुकार्येयं स्त्रीणामावृत्तेश्च तदिति होमोप्यमंत्र इत्येके ॥ संस्काराः स्त्री
 णामहोमकास्तूष्णीं स्युरिति स्मृत्यर्थं सारे होमोनेति वृत्तिरुक्तम् ॥ अथ विद्यारंभः ॥ मदनरत्ने नृ
 सिंहः ॥ अक्षरस्त्रीकृतिकुर्यात्प्राप्तेयं च महायने ॥ उत्तरायणगे सूर्ये कुंभमासं विषर्जयेत् ॥
 दीपिकाया पवर्षे पञ्चमके काले षष्ठीरिक्तांशं निकुञ्जं ॥ अनध्यायान्विनानत्वादेवं यथैकं
 तं गुरुं श्रीधरः ॥ हस्तादित्यसमीरमित्रपुरुजित्योद्मास्त्रिविद्याच्युतेष्टारकर्षशदिनोदयादि
 रहिते राशौ स्थिरे चोभा ॥ यो ॥ यक्षे पूर्णानि शाकरे प्रतियदं रिक्तां विहायाष्टमी षष्ठीमष्टम
 ष्टमशुद्धभाजि भवने प्रोक्ताक्षरे स्त्रीकृतिः विष्णुधर्मे ॥ रजपित्वा हरिलक्ष्मीं तथा देवीं सरस्वती
 म् ॥ स्वविद्यास्तत्रकारंश्च सुविधांश्च विशेषतः ॥ एतेषामेव देवानां नाम्ना तु जुहुयाद्भुतं ॥ द
 क्षिणामिर्दिजेंद्राणां कर्तव्यं चात्र रजनं ॥ अथ धनुर्विद्या ॥ दीपिकायां ॥ अदिति गुरुयमार्क
 स्वाति चित्राश्रियि च ध्रुव हरिवसुमूले चिदुभागां तमे मुरा निशशिबुधवारं विष्णुवोधे विष्यो
 षे सुसमपतिथियोगे चापि विद्याप्रदानं ॥ अथानुपनीतस्य विशेषः ॥ प्रागुपनयनात्कामचा
 रवादभक्षा इति ॥ भक्षणां लशुनादेरपीतस्य विशेषः ॥ प्रागुपनयनात्कामचारवादभक्षा इति
 मभक्षणां लशुनादेरपीति हरदत्तः अपरांर्के ॥ वृद्धशातातयः ॥ शिशोरभ्युक्षणां प्रोक्तं बालस्या
 च मनसं स्मृतम् ॥ रजस्वलादिसंस्पर्शे स्नानमेव कुमारके ॥ प्राकूचूडाकरणाद्बालः प्रागन्तप्राश
 नाच्छिशुः ॥ कुमारकस्तु विज्ञेयो यावन्मौजी निबन्धनम् ॥ आयसं वोपि ॥ अन्नप्राशनात्प्रया
 तो भवता संवत्सरादित्येके इति गोतमीपि ॥ नतदुपस्य र्शनादाशौ च ॥ तस्यानुपनीतस्य चंज
 लादिस्तृष्ट्यापि स्पर्शान्नस्नानं ॥ इदं च षष्ठवर्षात्प्राक् ॥ ऊर्ध्वतुस्नानं भवत्येव ॥ बालस्य
 पंचमाद्वर्षाद्रक्षार्थं शौचमाचरेदिति स्मृतेः ॥ कामचारादिकेयवम् ॥ ऊर्ध्वतुस्नानं भवत्येव ॥ बालस्य
 पंचवर्षात्परस्य च ॥ चरेद्गुरुं सुहृद्वैव प्रायश्चित्तं विशुद्धये ॥ अती बालतरस्यास्य नायराधो
 नपातकमिति स्मृतेरिति हरिदत्तः ॥ स्मृत्यर्थं सारियेवम् ॥ अथोपनयनम् ॥ आश्वलायनः ॥
 गर्त्तमेष्टामेवाष्टे पंचमेसमं पिवा द्विजत्वं प्राप्नुयाद्दिप्रोवर्षं त्वेकादशे नृपः ॥ मनुः ॥ ब्रह्म
 वर्चसकामस्य कार्यं विप्रस्य पंचमे ॥ राज्ञो बलार्थिनः षष्ठे वैश्यस्यार्थार्थिनीष्टमे ॥ विष्णुः
 षष्ठे तु धनका

तौविप्रपुनःसंस्कारमहति॥ जोतिर्निर्वधेनारदः सर्वेषांजीवशुक्रंश्वराःप्रोक्त
 त्रनेशुभाः॥ चंद्रार्कौमध्यमौनेयोसामवाहुजयोःकुजः॥ शाखाधियतिवारश्चशाखाधियवलं
 तथा॥ शाखाधियतिलयंचदुर्ध्वभंत्रितयंत्रते॥ शाखाधियाश्चरत्नसंयह॥ जगद्यर्धसाम
 यजुषामधियागुरुसौम्यमौमसिता॥ जीवसितौविप्रारणसत्रस्यारोहगूविशांचंद्रतिपा
 रिजातेदृहस्यति॥ बद्धचानांगुरीर्वरीयजुर्वेदजुषांकवे॥ सामगानांधरासूनोरथर्वविद्वंश
 रवे॥ अत्रलयादिदेवतेभ्योनेयं॥ विस्तरभयानीयते॥ लक्ष्मः॥ त्रनेहिरुर्वसंध्यापावारि
 दोयदिगर्जति॥ तद्दिनेस्यादनध्यायोत्रतत्रविवर्जयेत्॥ जोतिर्निर्वधे॥ नांदीश्रा
 देकृतेचेत्पादनध्यायस्त्वकालिकः॥ तदीयनयनंकार्यवेदार्भनकारयेत्॥ एतद्वृत्तं
 तिरिक्तानांतेयांतद्दिनेवेदार्भभावात्॥ अतस्तेषांमुयनयनंभवत्येव॥ एतच्चप्रातस्तनि
 ते॥ सायंस्तनितेजुर्दिवचसंश्रुपित्वासायंसंध्योत्तरहोमंक्रूर्यात्॥ नसंध्यागर्जितेकाले
 नदृष्टुम्यातद्विते॥ ब्रह्मोदनयचेदग्रीषकमश्नदुष्यतीतिसंयहोक्तेरिति॥ प्रयोग
 लिभद्वचरणाः॥ अत्रशांतिरप्युक्ता॥ वृद्धिप्रसादे॥ ब्रह्मोदनविधेः सर्वप्रदोषगर्जि
 तंयदि॥ तदाविप्रकरंतेयंवदोरध्ययनस्यतु॥ तस्यशांतिप्रकारंतुवक्ष्यंशास्त्रानुसारतः॥ प्र
 धानंयायसंसाज्यद्वयोशांतियजोभवेत्॥ सक्तंदृहस्यतेर्विदानुपदेवताविद्वद्वे॥ गायत्री
 चैवमंत्रस्यावप्रायश्चित्तंतुसर्पिषा॥ धेतुस्वत्सकादयादाचार्याययसिनी॥ ब्राह्मणान्
 भोजयेत्तथाततोब्रह्मोदनंचरेत्॥ उपनयनेचाधिकारिणाः॥ माधवीयेद्वदमनुजो
 क्तेः॥ पितापितामहोभ्राताजातयोगोत्रजोयजः॥ उपानयेधिकारीस्यात्सर्वामावेप
 रःपरः॥ प्रयोगरत्ने॥ पितैवोपनयेत्युत्रतदभावेपितुःपिता॥ तदभावेपितुर्भ्रातातदभावेपितो
 दूरः॥ पितेतिविप्रपरंनस्त्रियदिः॥ तेषांपरीहितंयव॥ उपनयनस्यदृष्टार्थत्वात्॥ तेषांचा
 ध्यायनेनधिकारात्॥ अत्रपितृव्यस्यज्येष्ठभ्रात्रमावेधिकारः॥ असंस्कृतास्तुसंस्कार्याभ्रा
 तृभिः सर्वसंस्कृतैरितियाज्ञवल्क्योक्तेः॥ तेनेदमविभक्तपरम्॥ सर्वगुविभक्तपरम्॥ मातुःरजो
 दोषेतुप्रागुक्तम्॥ अथयष्टमूकादीनांविशेषः॥ प्रयोगपारिजातेब्राह्म॥
 ब्राह्मणप्राज्ञहणाज्ञातोब्राह्मणःसरतिश्रुतिः॥ तस्माच्चत्वंउपधिरकुलंवाभनपंगुषु॥ जदुग्न
 दरीगार्त्रशुक्लागविकलागिषु॥ मन्त्रीमन्त्रेषुमूकेषुशायनस्थेतिरिद्धि॥ ध्वस्तपुस्त्वेषुचैतेषु
 संस्काराःसुप्यथोचितम्॥ मन्त्रीमन्त्रौनसंस्कार्यावितिकेचिन्नचक्षते॥ कर्मस्वनधिकाराच्च
 यातित्यनास्तिचैतयोः॥ तदयमेवचसंस्कार्यमपरेचाद्वरन्यथा॥ संस्कारमंत्रहोमादीन्करोमा
 ज्ञार्यस्वतु॥ उपनेयांचविधिवदाचार्यःस्वसमीयतः॥ आनीयादिसमीपंवासावित्रीस्थ
 वाजयेत्॥ कामास्त्रीकरणादन्यत्सर्वविशेषाकारयेत्॥ स्वमेवद्विजेजोतोसंस्कार्योक्तु
 गोलकावितिस्त्वर्थसारेप्येवम्॥ कुंडगोलकयोःसंस्कार्यत्वंआदिनिषेधश्चैत्रजउत्रविष
 यः॥ असंस्याब्राह्मणपितोयनयनाद्यप्राप्तिः॥ तस्यपरकीः॥ उपनयनंचक्रुमारंभोजयित्वाकार्य
 म्॥ प्रागेवैतत्तदहर्भोजयंतीतिमदनपारिजातेगोभिलोक्तेः॥ गायस्तुपदेशश्चोत्तरतोयेःकार्यः

॥ उत्तरेणाग्निमुपविशतः प्राञ्जुख आचार्यः प्रत्यश्चुखरतरोधी हिमो रतिशां स्वायनसूत्रोक्तेः
यद्यपिकात्यायनेनाथास्मैसावित्रीमत्वा होत्रतोयेः प्रत्यश्चुखायै सुक्तादक्षिणातसि सृतमा
सीनाय वैके इति विकल्प उक्तः ॥ तथापिकातीयानामेव सः ॥ वक्ष्चानां तूत्ररखा ॥ वेदैक्यात् ॥ मि
क्षायां विशेषमाह कात्मीयनः ॥ मातरमेवाग्नेभिक्षेत ॥ यराशरमाधवीये ॥ मातरं
वास्वस्वरं वामानुर्वीमगिनी निजां ॥ भिक्षेत भिक्षां प्रथमं याचैनं न विमानयेत् ॥ अथ सं
स्कारलोपेणैकः ॥ आरभ्याधानमाचौलात्काले तीते तु कर्मणां ॥ व्याहृत्याजं सुसं
स्कृत्य हुत्वा कर्म यथाक्रमं ॥ एते ध्वेकै कलोपे तु यादृक्कं समाचरेत् ॥ चूडया चर्द्धकं कृ
स्यादाय दिव्येव मीरितम् ॥ अनायदितु सर्वत्र हि गुणं हि गुणं चरेत् ॥ यारिजोते कात्याय
नः ॥ लुप्रे कर्मणि सर्वत्र प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ प्रायश्चित्ते कृते यश्चाद्युतं कर्म समाचरे
त् ॥ स्मृत्यर्थं सारं चैवम् ॥ कारिकायां तु प्रायश्चित्ते कृते तीतं कर्म कृताकृतमित्युक्तम् ॥ प्राय
श्चित्ते कृते यश्चादतीतमपि कर्म वै ॥ कार्यमित्येक आचार्य्यानेत्येतु वियश्चित इति ॥ त्रि
कांडमंडनेन तु ॥ कालातीतेषु कार्येषु प्राप्तवत्स्वपरेषु च ॥ कालातीतानि कृतानि वै विद
ध्यादत्र रागितु इत्युक्तम् ॥ तत्र सर्वेषां तत्रेणानां दीक्षादं कुर्यात् ॥ देशकालकर्तृक्यात् ॥ ग
राशः क्रियमाणानां मातृणां रजनं सक्तम् ॥ सक्तदेव भवेच्छाद्मादौ नष्टयगादि विहितं दो
गपरिशिष्टम् ॥ एतद्दहनामयत्राणां युगयत्संस्कारकरणाविषयमिति वीर्यदेवः ॥ अतीत
संस्काराणां युगयत्करणा इत्यन्ये ॥ तत्रापि चो लस्य उयनीत्यासहेतियक्षे उयनीति दिने
वतमुद्यानं नष्टदिने ॥ सहस्रस्य दिवसे को सन्निकृष्टतरत्वात् ॥ वृद्धाचारोप्येवं ॥ उयनीति दिने
मध्याह्नसंध्यामाह ॥ यारिजाते जैमिनिः ॥ यावद्ब्रह्मोपदेशस्तु तावत्संध्यादिकं न
च ॥ ततो मध्याह्नसंध्यादिसर्वकर्म समाचरेदिति ॥ ब्रह्मगायत्री ॥ यत्रुवचनम् ॥ उयायने तु क
र्तव्यं सायं संध्ये उयासनं ॥ आरभेद्ब्रह्मयज्ञं तु मध्याह्ने तु परेहनीति ॥ तच्छाखांतरविषयमिति या
रिजातः ॥ विकल्प इति युक्तं यस्यामः ॥ उपनयनादिस्त्रिरात्रं धार्य्यः ॥ अहमेतमग्निधारयंती
त्यापसं वीक्तेः ॥ वीधायनसूत्रे तु सदाधारणमप्युक्तम् ॥ उपनयनादिरग्निस्त्वमोयासनमित्या
चक्षते याणि ग्रहणादित्येके ॥ नित्यो धार्यो नुगतो विर्मथ्य इति ॥ इदं जातारणि यक्षे ॥ अथ यथा
मथना संभवान् ॥ ब्रह्मयज्ञे विशेषमाह ॥ तत्रैव जैमिनिः ॥ अनुयाकृतवदस्य क
र्तव्यो ब्रह्मयज्ञकः ॥ वेदस्थाने तु सावित्री गृह्णते तत्समीयत इति ॥ येषां तदिने एव वेदार्भस्तेषां
नैदमिति हि क ॥ अथ ब्रह्मचारिधर्मीः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ मधुमांसाज नोच्छिद्युक्त
स्त्रीप्राणा हि संन ॥ भास्करालोकनाश्री लय रिवादादि वर्जयेत् ॥ मनुः ॥ अभ्यंगमंजनं चाक्षणी
रुयानच्छत्रधारणं वर्जयेदिति प्रकृतम् ॥ यारिजाते ॥ कौर्म ॥ नादर्शं चैव वीक्षेत नाच
रेदंतधावनं ॥ गुरुच्छिद्यं भेषजार्थं प्रयुंजीत न कामतः ॥ एतन्निषिद्धमधादिविषयम् अन्य
स्य गुरुच्छिद्यं सर्वदा प्राप्तेः ॥ सचेद्याधीयीत कामं गुरोरुच्छिद्यं भेषजार्थं सर्वं प्राप्नीयादिति
॥ वसिष्ठोक्तेः ॥ ज्येष्ठभ्रातुरित्यपि ज्ञेयम् ॥ पितुर्ज्येष्ठस्य भ्रातुरुच्छिद्यं भोज्यमित्यापसं वीक्तेः ॥

[illegible]

मावकीर्णरत्नाभ्यांजुद्धयादादतिदयं॥ उपस्थानंततः कुर्यात्समासिचत्वेननु॥ मंत्रास्तु॥
 ॥ मिताक्षरायां ज्ञेयाः॥ सहस्रैषेनुच विधाने॥ मानसो के जपे मंत्रं शतसंख्यं शिवालये॥ अ-
 ग्रिकार्यं विना भुक्तौ न पापं ब्रह्मचारिणः॥ स्मृत्यर्थसारेनु॥ संध्याग्रिकार्यलोपे
 स्नात्वाष्टसहस्रं जपः॥ भिक्षालोपेष्टशतं॥ अभ्यासे द्विगुणं पुनः संस्कारश्चेत्युक्तं॥ आशर्कसं-
 वर्तः॥ यः संध्यां चैव नोपास्ते अग्रिकार्यं यथाविधि॥ गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेत्स्नात्वा समाहितः॥ अ-
 ग्रिकार्यं संध्याद्वये कार्यम्॥ अग्रिकार्यं ततः कुर्यात्संध्यायोरुभयोरपीति॥ याज्ञवल्क्याकै-
 सायमेव वा॥ सायमेवाग्रिमिन्धीतेत्येके इति लोकाक्षिणोक्तेः॥ पारिजातेशातातयः॥
 ब्रह्मचारी तु यो श्रीयान्मधुमांसं तथैव च॥ प्राजापत्यं चरेत्क्षुद्रं व्रतशेषं समापयेत्॥ ऋग्विधाने॥
 संबोधिया जपे मंत्रं लक्षं चैव शिवालये॥ ब्रह्मचारी स्वधर्मेषु नूनं चेत्स्नानं मेव तनु॥ स्त्रीसंगमे
 तु मनुः॥ अवकीर्णं तु कामेन गर्दमेन चतुष्यथे॥ स्थालीपाकविधानेन यजेद्देविर्ऋतिनि-
 शि॥ विस्तरस्तु मिताक्षरादौ ज्ञेयः॥ उपवीतनाशे तु हारीतः॥ मनोव्रतयतीभिश्च तस्व आयाहुती
 हुत्वा पुनः प्रतीयात्॥ तत्रैव मरीचिः॥ ब्रह्मसूत्रं विना भुक्ते विरामूत्रं कुरुते यवा
 ॥ गायत्र्यष्टसहस्रेण प्राणायामेन शुद्ध्यति॥ मनुः॥ भो शर्कं कीर्तयेदं ते स्वस्य नाम्नोऽभिवादने।
 आपुष्मान्भवसौम्येति वाच्यो विप्रोऽभिवादने। अकारश्चास्य नाम्नोऽनेवाच्यः सर्वाक्षरः पुनः॥ श-
 र्मनिति नकारात् शर्व इत्यर्थः॥ अभिवादनप्रत्यभिवादानादौ विशेषः॥ स्मृत्यर्थसारपारिजाता-
 दौ ज्ञेयः॥ यमः॥ आयातपिकानीयांसं संध्यायामभिवादयेत्॥ विना शिष्यं च पुत्रं च दौहित्रं
 दुहितुः पतिं॥ अथ पुनरुपनयनं॥ पारिजातेशातातयः॥ लघुनं गृजनं जग्धाय
 लां उचतथा पुनः॥ उष्टमानुषके भाश्चरासभीक्षीरभोजनात्॥ उपायनं पुनः कुर्यात्प्रक्षुद्रं चरे-
 त्सुदुरिति॥ हेमाद्रौ वृद्धमनुः॥ जीवन्यदिसमागच्छेद्दुतकुंभे निमज्ज्य च॥ उष्टमस्ना-
 यपित्वा स्य जातकर्मादिकारयेत्॥ तत्रैव पात्रे॥ प्रेतशय्याप्रतियाही पुनः संस्कारम-
 र्हेति॥ चंद्रिकायां बोधायनः॥ सिंधुसौवीरसौराष्ट्रानृतथा प्रत्यंतवासिनः॥ अंगवंगकलिगां
 श्रगत्वासंस्कारमर्हेति॥ हेमाद्रौ प्रायश्चित्तकांडे वृद्धगौतमः॥ खरमुष्टं च महिषमनघ्नाहम-
 जंतथा॥ वस्तमारुह्य मुखजः क्रोशे चांद्रं विनिर्दिशेत्॥ मार्कंडेयः॥ खरमारुह्य विप्र-
 स्तुयोजनं यदि गच्छति॥ तत्प्रक्षुद्रं च यं प्रोक्तं शरीरस्य विशेषधनं॥ पुनर्जन्मप्रकुर्वीत घृतगर्भ-
 विधानतः॥ मदनरत्ने मिताक्षरायां च स्नानमात्रमुक्तम्॥ मनुः अ-
 ज्ञानात्प्राप्य विरामूत्रं सुरासं सृष्टमेव च॥ पुनः संस्कारमर्हेति त्रयोवर्गाद्विजातयः॥ मिता-
 क्षरायां पराशरः॥ यः प्रत्यवसितो विप्रः प्रव्रज्जातो विनिर्गतः अनाशकनिवृत्तश्च गार्ह-
 स्थ्यं चेच्चिकीर्षति॥ स चरेत्त्रीणि कृच्छ्राणि त्रीणि चांद्रायणानि च॥ जातकर्मादिभिः सर्वैः सं-
 स्क्रुतः शुद्धमाप्नुयात्॥ बोधायनसूत्रे॥ अथोयनीतस्य व्रतानि भवन्ति नामस्योच्छिष्टं भु-
 जीतामत्र पितृजेषां भ्यां नस्त्रिया सह भुंजीत मधुमांसं प्रादस्सतकान्नानि दशादसंधिनीक्षीरं
 च्छत्राकनिर्यासो विलायनं गणानंगणिकान्नमित्येतेषु पुनः संस्कारः प्रतिषिद्धदेशगमनमित्ये

केवामथाप्युदाहरंति॥सुरस्रंसिंधुसौवीरमवतीदक्षिणापयं॥एतानिब्राह्मणोगत्वापुनःसं
 स्कारमर्हति॥अथपुनःसंस्कारमाख्यास्यामो देवयजनप्रभृत्याप्रिसुखान्कृत्वायाशांशमभिधा
 माजेनान्येभ्याधायावाचयति॥पुनस्त्वादितारुद्रावसवः० कामाःस्वाहेत्यथात्रत्यप्रायश्चित्तेन
 होतियन्मन्त्रानोमिन्द्राभृत्यनम्रिश्चसुरादिति॥ह्यभ्यामथयकाजुहोतिसप्रतेअथे०पूतेन
 स्वाहेत्यथाजाहतीरुयजुहोतियेनभेवाःपवित्रेणेतिनिसुभिरनुकंदसेसिद्धकामभृतिसिद्धमा
 धेनुवरप्रदानादथापरमापरिधानात्कृत्वायाशांशमभिधामाधायात्रत्यप्रायश्चित्तेनहोत्वा
 व्याहतीजहति॥अथापरेब्राह्मणवचनादेवसावित्राशतकृत्वोयृतमभिमन्त्र्याश्चकृतं
 प्रायश्चित्तोभवति॥गुरोर्वासुक्किंशुंजीनाथाप्युदाहरंति॥वयनंदक्षिणादानंमेखलादेउमा
 जिनंभैश्यचर्याव्रतानिचनिवर्तनेपुनःसंस्कारकर्मणीति॥आसृत्वायनगृहो॥य
 थोयेतर्हस्येत्यादिनापुनः॥संस्कारउक्तः॥तथा॥पित्रादिव्यतिरेकेणब्रह्मचारिणःप्रेतकर्म
 करणेपुनरुपनयनमित्ययर्कादयः॥त्रिस्यलीसेती॥कर्मनाशाजलस्यशीतकरतोयावि
 लंघनात्॥गंडकीबाहुतरणासुनःसंस्कारमर्हति॥गौडस्तु॥कर्तोयाजलस्यशी
 तकर्मनाशविलंघनादितियर्हति॥तन्ना॥दानधर्मेषुकर्तोयास्नानेप्राशस्पर्शोक्तेः॥कर्तोये
 सदातीरेसरिक्केष्टेतिविश्रुते॥आज्ञावयसिधोरणापापहरकरोभवेतिस्मृतिर्दयशाचक्षिका
 लिखितस्नानमेवात्र॥प्राशशरः॥अजिनंमेखलादंडोभैश्यचर्याव्रतानिच॥
 निवर्तनेदिजातीनोपुनःसंस्कारकर्मणि॥हरदत्तस्तु॥यएकंवेदमधीनामंच
 दमधेयमिच्छततस्यपुनरुपनयनंतेनप्रतिवेदमुपनयनंकर्तव्यमिनाह॥अमेनेनन्मन्ते॥
 सर्वेभ्योवेवेदेभ्यःसावित्रनूयत॥रुम्पापलंबोक्तेः॥तद्विधिःकारिकायां॥वे
 दांतरमधीनैवचखेदेत्येवधीयते॥उपनीतिरियंतेषामूलंकरणावर्जिता॥यदेतदुपनीतं
 संप्रायश्चित्तप्रदाभवेत्॥कृताकृतंचवयनंमेधाजननमेवच॥मेधाजननसम्भवेव्रतचर्या
 भवेदिह॥अनुप्रवचनीयंचतदभावेदयंनहि॥परिदानंनकार्यस्याजिमितानतरन्दिह॥
 रक्षस्यावाचयेस्यानेतत्स्वितुर्हणीमहेरति॥यनुहारीतः॥द्विविधास्त्रियःब्रह्म
 दित्यःसद्योवध्वश्च॥तत्रब्रह्मदारिद्र्यानामुपनयनमर्थीधनंवेदाध्ययनंस्वगृहेचभैश्यचर्येति
 ॥सद्योवधूनामुपनयनंकृत्वाविवाहःकार्यमिति॥तद्युगांतरविषयम्॥पुराकल्पेमुनारीयं
 मीजीवधनमिष्यते॥अध्यायनंचवेदानांसावित्रीवाचनंतथेतिप्रमोक्तेः॥अथा॥
 नध्यायाः॥पारिजाते॥हारीतेः॥प्रतिपत्सुचतुर्दश्यामष्टम्यांपर्वणोर्वयोः॥स्नानध्यायेवश
 र्वर्ष्यान्नाधीयीतकदाचन॥नारदः॥अथनेविसुवेचैवशयनेबोधनेहरेः॥अन
 ध्यायसुकर्तव्यमन्वादिषुपुगादिषु॥निर्गोपामृते॥चातुर्मास्यदिनीयासु
 मन्वादिषुपुगादिषु॥अनध्यायसुकर्तव्योयाचसोयपदानिथिः॥गर्गाः॥सुचारं
 तपस्येचयादितीयाविधुरुष्ये॥चातुर्मास्यदिनीयासाःप्रवदंतिमनीषिराःस्मृत्यर्थरूपि
 ॥आषाढीकार्तिनीफाल्गुनीसमीपस्यदिनीयासुचेति॥मनुः॥उपाकर्मणिचातुर्मास्यदिनीयासुचेति॥

त्रंक्षपणं स्मृतं॥ अष्टकासु महोरात्रमृत्वंतासु चरात्रिधिति॥ उत्सर्गे तु मन्त्रकपक्षिणहोरात्राभ्यां अह
 स्यविकल्मश इति विज्ञानेश्वरः॥ अष्टकाशब्देन सप्तम्यादि त्रयं ज्ञेयं॥ तिस्रोष्टकास्त्रिरत्रमंत्यामिके इति।
 गीतमोक्तेः॥ ऋत्वंतात्विति सौरऋत्वंतासु॥ चांद्रांतस्य यद्यत्वेनैव निवेधसिद्धिरिति सर्वज्ञानाख्य
 राः॥ एतेनित्या॥ नैमित्रिकानय्याह॥ याज्ञवल्क्यः॥ अहंप्रेतेष्वनध्यायः शिष्यत्विगुरुभ्यं
 धुधु॥ उपाकर्मणि चोत्सर्गे स्वशाश्वोत्रियेतथा॥ संध्यागर्जितनिर्घातभूकं योल्कानियातने। त्वा
 यवेदं कनिशमारण्यकमधीत्यच॥ यंचदश्यांचतुर्दश्यामष्टम्यां राहुस्तके ऋतुसंधिषु भुक्त्वा
 आदिकं प्रतिगृह्यच॥ यमुमं डूकनकुलश्वाहिमाज्जीरमूषकैः॥ कृतंतरेत्त्वहोरात्रं शक्रयातेतयो
 क्तये॥ ग्रहरोधुनिशोक्तावपियस्तास्ते अहमितुक्तं प्राक्॥ स्मृत्यर्थसारे तु॥ रात्रौ यहेतिसौरात्रीः
 ॥ दिवाच अहमितुक्तम्॥ ऋतुः सौरः॥ भुक्तेत्युत्सवविषयं॥ ऊर्ध्वमीजनादुत्सवे इति गीतमोक्तेः
 आदिकमहं कोटिष्टमिन्नम्॥ तत्रतु अहमिति मनुः॥ स्मृत्यर्थसारे चैवं॥ यतु॥ पश्चाद्यंतरायेच अह
 मुपवासो विप्रवासश्चेति गीतमोक्तम्॥ तत्रयमाध्ययने॥ याज्ञवल्क्यः॥ अश्वकोटु
 गर्दभोलूकसामवारात्रनिस्वने॥ अमेध्याशवशूद्रांत्यश्मशानयतितांतिके॥ देशे शुचावात्मा।
 निचविद्युक्ता नितसंज्ञवे॥ भुक्त्वा इत्याणिरंभोंतरर्द्धरात्रेति मारुते॥ यां सुप्रवर्षेदिग्दाहे संध्यानीह
 रभीतिसु। धावतः इति गंधे च शिष्टे च गृहमागते॥ स्वरोष्ठयानहस्यश्च नौ वृक्षेरिरारोहरो॥ सत्य
 विंशदनध्यायानेतां स्तात्कालिका त्विदुः॥ वाणो वंशः॥ शततंतुवीरो तिहरदत्रः॥ अमेध्याः स
 तिकादयः॥ स्तनितं गर्जः॥ वर्षातोत्पन्नगर्जवृष्टिविद्युतां यो गयधे आकालिकः॥ वर्षासुतात्का
 लिक इति नारायणः॥ ऐत्रेयोयनिषदि अयत्रौ वर्षे त्रिरात्रमिति॥ मृगादिज्येष्ठांतं वर्षं त्रुः॥ तं विवा
 वर्षादौ त्रिरात्रमनध्याय इति वेदभाष्ये उक्तम्॥ संध्यागर्जे तु हारीतः॥ सायंसंध्यास्तनिते रात्रिः प्रा
 तः संध्यास्तनिते होरात्रम्॥ रात्रौ विद्युत्तररात्रावविधिः॥ विद्युतिनक्तं चापररात्रादिति गीतमोक्तेः
 दिनचर्यायां शौचं त्रं तु विद्युतिसर्वरात्रमित्याह सरवात्रिभागादिप्रवृत्तौ सर्वमिति॥ अर्द्धरात्रे मध्यया
 महये इति विज्ञानेश्वरः॥ मध्यदंडचतुष्टये इति निर्णयामृते॥ मनुः॥ न विवादेन कतहेन सेनायां न सं
 गरे॥ न भुक्तमात्रेनाजीर्णेन वमित्वानस्तके॥ रुधिरं च स्तुते गात्राच्छस्त्रेण च परिक्षते॥ कौर्मै॥
 श्लेष्मांतकस्य क्वायायां शाल्मलेर्मधुकस्य च॥ कदाचिदपि नाध्येयं कोविदारकयित्ययोः॥ मनु
 ॥ शयानः प्रोठयादश्च कृत्वा चैवावसक्यिकाम्॥ नाधीयीतामिषं जग्ध्वा रजकाश्चाद्यमेव च॥
 प्रोठयादः पादोपरियाददात्ता॥ आसनारूढयादौ वेति हरिदत्तः॥ सोयपदास्वपि प्रागुक्ते॥ स्मृत्य
 र्थसारे॥ अवराद्वादशी महाभरणयोः प्रेतद्वितीयायां रथसप्तम्यामाकाशेशवदर्शनेचाहोरात्रम्॥
 अक्षयिर्देवगुरोत्रिरात्रम्॥ आचार्ये उपाध्याये च यक्षिणी आचार्यभार्या युत्र शिष्ये च होरात्रं॥ अ
 यमुत्पाते गोविप्रमृतौ त्रिरात्रयः॥ अयने विषुवे च यक्षिणी॥ आकालवृष्टौ च॥ आरण्यमार्जारस
 र्पेन कुलपंचनखादेरंतरागमने त्रिरात्रम्॥ आरण्यश्च शृगालादिवातरजकादौ द्वादशरात्रं
 खरवराहौष्ठचांडालस्तिकोदक्याशवादौ मासम्॥ गोगवयाजानास्तिकादौ त्रिमासं॥ शशमे
 षश्च पाकादौ षण्मासम्॥ गजगंडसारससिंहव्याघ्रमहायातकि कृतघ्नादावष्टमनध्यायः॥ शो

मनदिनेवानध्यायः॥विवाहप्रतिष्ठायापनादिष्वसमाप्तेः॥सगोत्राणामनध्यायः॥उदयेक्षमये
वापिसुहृन्नत्रयगाभियन्त॥तद्दिनतदहोरात्रमानध्यायविदोविदुः॥केचिदाहुःकचिदेशपावत्र
दिननाडिकाः॥तावदेवत्वनध्यायोनतन्मिथेदिनांतरे॥प्रदोषत्वाहप्रजायतिःयक्षीचहादशी
चैवअर्द्धरात्रौननाडिका॥प्रदोषेनवधीयीततृतीयानवनाडिका॥ निर्णयामृतनेर्गः
रात्रौयामत्रयादर्वाकृसप्तमीवात्रयोदशी॥प्रदोषःसतुविज्ञेयःसर्वविधाविगर्हितः॥रात्रौन
वसुजातीसुचतुर्थीयदिदृश्यते॥प्रदोषःसतुविज्ञेयोवेदाध्ययनगर्हितः॥कौमेअनध्यायास्तु
नागेषुनेतिहासपुराणयोः॥नधर्मशास्त्रेव्यन्येषुपूर्वण्येतानिर्वर्जयेत्॥ शौनकः नि
येजयेचक्राम्येचक्रतौपारायणोपिच॥नानध्यायोस्तिवेदानांयाहरो

गृहरोस्मृतः॥

इत्यनध्यायाः॥

अथमहानाम्नादिव्रतम्॥ श्रीधरः॥

तिथिनक्षत्राणांशवर्गादयनिरीक्षराम्॥बौलवत्सर्गमाख्यातंसगोदानव्रतेषुच॥एतेषां
लोपेशौनकः॥व्रतानिविधिनाकृत्वास्वशाखाध्ययनंचरेत्॥अकृत्वाभ्यस्यतेयेनसयायीवि
धिघातकः॥प्रत्येकंरुक्तेकेकंचरित्वायादृतीःशतम्॥इत्वाचैवतुगायत्र्याख्यादिन्या
हशौनकः॥समृत्त्यसारेत्॥त्रीनयद्वादशाकृत्वापुनर्व्रतंचरेदित्युक्तम् अथ
समावर्तनम्॥ सुरेश्वरःभीमभानुजयोर्वारिणस्त्रेचव्रतोदिने॥ताराचंद्रविषुद्धौचस्यान्समावर्तनं
क्रिया॥वैधायनस्त्रेतुरोहिराणांतिथ्युत्तरयोःफाल्गुनोर्हतिवित्रायामेद्विशखायौबीत्यादि
सुक्तम्॥ वसिष्ठः॥ स्नानमध्याह्नकालेनुहारायाकारयेच्छुभंश्रीकृतेतदभावेतुर्कृत्य
स्नानंयथाविधिः॥सर्वव्रतवोविवाहस्येतिस्तत्राद्यदादक्षिणापनेविवाहस्तदासमावर्तनमपि
त्रैवा॥अथ्योदगयनेसमावर्तने अनाश्रमीनतिष्ठेतिविशेषः॥स्यादितुक्तेमुदशीनभाष्य॥एता
च्चब्रह्मचारिव्रतलोपप्राप्यश्रितंरुत्वाकार्यं॥ तदाहवैधायनः॥ शौचसंवाहर्भमि
क्षाशिकार्यराहित्यकौपीनोपवीतमेखलांदशजिनाधारिणोदिवास्वायच्छत्रयादकास्त्रविधा
रलोहव्रतानुलेपनांजनयूतनृत्यगीतवापादिभिर्यत्तीव्रहचारीरुक्त्रयंचरेन्महाम्नाहतिहो
मंचकृत्यत्॥समावर्तनोत्तरखर्वमृतानांत्रिरात्रमाशौचंकार्यम्॥आदिशीनोदकंकृत्यादाव्रतस
समापनात्॥समाप्तेदूदकंदत्वात्रिरात्रमशुविभवेदितिमन्त्रैः॥आदिशीब्रह्मचारीतिवित्तानेश्वरः
॥उत्सर्वेष्यदिकश्चिन्मृतसंदात्रिरात्रमध्येविवाह कार्येन्यथानेतिस्थितिजननेतुसत्यपि
नात्रैरात्रं॥तत्रातिक्तांताशौचाभावाद्धकंदत्वेतिवचनाच्चेतिदिक्॥तत्रापि विकल्पः॥पितृयु
पिभृतेनेवावदोषोमवतिकर्हिचित्॥आशौचंक्रमणोनेस्यादयंहवाब्रह्मचारिणामितिहो
॥परिशिष्टात्॥स्नानकव्रतामाहयासः॥यतोयतीतदिनयंसोदकचकमउलुम्॥ह्रन्वेषीष
ममलंयादकेचायुपानहो॥ऐक्यचक्रुंलंवेदंरुत्केशनस्वःसुविः॥वेदीदभंवदः॥मनुः॥उपा
नर्हचवासश्चतममेनधारयेत्॥उपवीतमलेकारमजकरकमेव॥अयान्पयिवद्वचश्च
स्तदादिभ्योतिथानि॥ अथकुरिकावन्ः॥जीतिर्निर्वधेनारदः॥कुरिकावधनंवश्येनृणा
गांप्राकुरयहात्॥विवाहोक्तेषुमासेषुशुक्लपक्षेयनसगो॥जीवेशुक्तेचभूपुत्रेचंद्रतारावला॥

नैतोमौजीवधोक्तनिष्ठादीकार्यमौमदिनं विना॥ अथ विवाहः॥ याज्ञवल्क्यः॥
 अद्विभुतवहचर्यालक्षणास्त्रियमुद्देहेता॥ नननत्वं पांकाणमसपिंडं पदीयसीत्॥ अरे
 गीर्णोभारमतीमसमानार्थगोत्रजा॥ लक्षणां वाद्याभ्यंतरलक्षणे संज्ञा॥ वाद्यानिकाशीखंडा
 दोषस्ति॥ नि॥ अंतरायपथोपि अद्यत्वे साश्वलायनोक्तानि॥ मनु॥ असपिंडाचयामातुरसगो
 चाचयापितुः॥ सात्रस्ताहिजातीनां दारकर्मणि मैथुनोदात्रिममातुरं हीता असपिंडोपिसगो
 चान्नहस्तनिवृत्तये॥ चकारामातुरसगोत्रा॥ दत्तकस्यपितुर्जनककुले॥ पितुरसगोत्रापिसपिं
 डत्वान्निविद्वत्यन्यश्चकार॥ असपिंडांसापिंडसहितं॥ तच्चैकशरीरावयवान्वयेन भवति॥
 एतस्याहिपितृमातृवाशरीरस्यावयवाः पुत्रयोत्रादिषु साक्षात्परपरयावाः पुत्रशोशितादिरू
 पेणानुस्यूताः॥ यद्यपियत्न्याः यत्न्यासह जातयत्नीनां च परस्परं नैतत्संभवति तथाप्याधारत्वे
 नैकशरीरावयवान्वयोऽप्येव॥ अस्थिभिरस्थिनीतिमंत्रलिगात् एकस्याहिपितृशरीरस्याव
 यवाः पुत्रदारास्ताहिता इति मदतरत्नपारिजातविज्ञाने श्वरादयः॥ वाचस्योतिमुद्दिष्टिवेका
 शून्यायादिगौडमैथिलादयोप्येवम्॥ शुतिरपि॥ एतत्साट्कोशिकशरीरं त्रीणि पितृत
 स्त्रीणि मातृतोऽस्थिस्त्रायुमज्जानः पितृतस्त्वज्जांसरुधिराणि मातृतइति॥ प्रजामनुप्रजायते
 इति च॥ चंद्रिकायणैर्मैथातिथिमाधवादयस्तु॥ एकपिंडदानक्रियान्वयित्वं सापिंडं॥ ले
 यभाजश्चतुर्थीयाः पित्राद्याः पिंडभागितः॥ पिंडः सप्तमस्तेयांसापिंडं सप्तयोरुषमिति मा
 त्स्योक्तेः॥ नचपितृव्यादिष्वेतन्नास्तीति वाच्यम्॥ तत्कार्त्तकं आदेदेवंतैकेन तत्सत्त्वान्॥ इदं
 तत्कार्त्तकं आदेहिये देवता भूतास्तेषां मध्येयः काश्चिदप्यकार्त्तकं आदेतुं विशति॥ तेषां सापि
 ङ्गं॥ तभ्यार्याणामपि भर्त्तकं त्रैकं आदे सहाधिकारित्वेन तदन्वयात्॥ एकत्वं सागताभर्तुः पिं
 डेगोत्रे च सतके इति स्थिते च्युतीनां च वैराग्यार्थत्वात्॥ तस्य सापिंडं निमित्तत्वे मानाभावा
 त्॥ नचमातृलादिष्वेतन्नास्तीति वाच्यम्॥ मातामह रूपदेवते क्वात्॥ ननु गुरुशिष्यादिरपि
 आदे देवतात्वात्॥ सापिंडत्वं स्यात्॥ किं बहुना सर्वाभावे नु नृयतिः कारयेत्तस्य रिक्त्यत इति मा
 क्केडेयपुराणाद्राज्ञोपि आदकत्वेत्वात् सापिंडं प्रसंगः॥ सत्यं॥ पंचमात्मसप्तमाहर्ध्वमातृतः पितृ
 तस्त्वथेति याज्ञवल्क्यवचनेन मातापितृसंबंध एव तत्सत्त्वान्॥ ऊर्ध्वसापिंडं निवर्त्तत इति शेषः
 ननु पंचमत्वाद्यत्र नियम्यते न मातृतत्त्वादिवाक्यभेदान्॥ मैवम्॥ मातृकुलेयं च मत्त्व
 सं पितृकुले सप्तमत्त्वस्य च बोधवे नु सत्त्वान्॥ यौरुषेयत्वाददोष इति चेत्॥ नु सप्तमस्य चापि॥
 अन्यकार्त्तके राज्ञस्त्वयितृत्वादेवतात्वाभावाच्च॥ किंचा॥ अवयवान्वयपक्षे यथायोगरू
 ढ्या परिहारस्तथैह पितृमातृकुले पितृकुले चैकपिंडदानक्रियान्वयित्वं सापिंडं मिमांस
 तेनैकस्य पित्रादयः षट्पुत्रादयश्च षट्सपिंडा भवन्ति॥ अत्र केचिदभयतः सापिंडं निवृत्तानेवो
 दाहोतामथेमाहुः॥ मुद्दिष्टां मणिवाचस्यतिहरदत्तादयस्तु सगोत्रत्ववत् सापिंडस्य सप्तवि
 योगिकत्वेन संयोगकदमपि निरूप्यतादेकतो निवृत्तावप्यतो निवृत्ते रावश्यकत्वात् मूलपुरुषमा

आपंचमादयेमां॥पितृयन्त्रःसर्वाभातरसद्भातरेमाजलासद्भगिमोमातृषसारस्तदुद्दितरसं
भगिन्सदयमानिभागिनियानिचमयासंकरकारिणःसुसुखाध्यायपितुरेतदेति॥आपंचमा
दितिमातृकुलेत्रिणीत्रातरितविषयवेतिप्राच्याः॥मातृये॥समानप्रवरचैवशेष्यसंततिरेवच
॥ब्रह्मदातुर्गुरोश्चैवसंततिःप्रतिविध्यते॥तद्भगिमोमातृषसाररतितुआकरेनपरितम्॥क
चिद्वचनादविवाहः॥यथायुष्टपरिशिष्टेअविरुद्धसंवंधासुययच्छेतेत्युक्ताविरुद्धसंवंधःस्व
यमेवोक्तः॥यथाभार्यास्वसुर्दहिनापितृव्ययत्नीस्वसाचेति॥वौधायनः॥मातुःसपत्न्याभगि
नीतत्सुताचविवर्जयेत्॥पितृव्ययत्नाभगिनीतत्सुतांचविवर्जयेत्॥अतोमातृषसुःसायन
पुत्रकस्याप्यविवाहाः॥सायनमातृकुलजाभितिमदनयारिजातीकैरितिकेचित्॥केचिन्म
योभ्रातापितुःसमरतिमनूक्तेस्तत्तन्मातृत्वात्तत्पितुर्मातामहत्वाज्ज्येष्ठभ्रातृयत्नीभगिनीनपि
वाद्या॥तथाउत्पादकब्रह्मदात्रौर्गरीयान्ब्रह्मदःपितेतिमनूक्तेर्गुरुणात्रियुरुषंसायिंश्च॥
सखापिनिर्वार्यः॥अतस्तेषांकन्यानोदाद्याः॥गायत्र्याउपदेष्टुश्चकन्यानेवोद्देहिजः॥गुरो
श्चकन्यांशिष्योवातत्संतत्यापिनेष्यते॥पुरुषत्रयपर्यंतभ्रात्रादेर्नैतद्विष्यते॥वाकृसंवंधक
तानांनुस्नेहसंवंधमागिनां॥विवाहीत्रनकर्तव्योलोकगर्हाप्रसज्यतेरतिवचनाच्चेत्साहः॥त
त्रमूलंचित्यम्॥दत्तकविषयेतूच्यते॥तत्रगीतमः॥उर्ध्वं सप्तमात्पितृवंधुभ्योवीजिनश्चमातृ॥
वंधुभ्यःपंचमादितिवंधुग्रहणाच्चदत्तकमात्रपरमिदंकिनुसंतानेपि॥एतत्क्षेत्रजादिसर्व
द्यामुष्यायणपरमितिहरिदत्तः॥ अत्रस्मृतिचंद्रिका॥ निषीगा
द्यउत्पादयतिनस्माद्दीजिनोऽर्ध्वं सप्तमादित्यर्थरति॥दत्तकस्यजनकविषयमेतदितिसापिं
मोमांसायातेनदत्तस्यजनककुलेसाप्रयोरुषंजननीकुलेषांचयोरुषंसायिंश्च॥दत्तकीना
दिपुत्राणांवीजवपुःसायिंश्च॥सप्तमीपंचमीचैवगोत्रित्वंयालकस्यचेतिबृहन्मनूक्तेः॥वी
जिनश्चेतिगीतमोक्तेश्च॥यालकपितृकुलेनपंचपुरुषंयालकमातृकुलेत्रियुरुषम्॥तथाचा
यणर्केयैठीनसिः॥त्रीन्मातृतःपंचपितृतःपुरुषानतीत्योद्देहिदिति॥एतत्सख्यव्याचख्यो॥
दत्तकादीन्पुत्रान्पितृयस्ततोनिवर्तयिंश्चोत्रार्थयान्॥प्रत्येतदुच्यतेपंचपितृतर्तिनात्या
नृप्रतीति॥यत्र॥ बृहद्गीतमः॥ स्वर्गोत्रेषु कृतायेत्युर्दत्तकीनादयः सुताः॥
विधिनागोत्रमायांतिनसायिंश्चविधीयते॥ यच्चवसिष्ठः॥ अत्यशाखोभ्रवो
दत्तःपुत्रश्चैवोपनायितः॥स्वर्गोत्रेणस्वशाखोक्तविधिनास्यान्वशाखभागिति॥यच्चनारदः॥
धर्मार्थवर्हिताःपुत्रास्तत्रोत्रेणपुत्रवत्॥अंशयिंश्चविभागित्वंनेषुकेवलमीरितमिति॥न
त्यालककुलेसाप्रयोरुषं॥सायिंश्चनेत्येवपरञ्जनसर्वथासायिंश्चनियेयपरमिति सायिंश्च
मीमांसायाम्॥ मदनयारिजातादयिदत्तकानुप्रवेशेऽल्पंसायिंश्चप्रतिभाति॥त
थाहि॥तेनत्रीनतीत्येत्सुदाहृत्ययस्यमातादत्तपुत्रीप्रतियहीत्रापुत्रीकृतानस्याःप्रतिय
हीतःकुलेत्रीनतीत्येति॥पंचपितृतर्तितुपस्यदत्तपुत्रःपितानस्यपञ्जनकुलंनद्विषय
मिसुक्तम्॥वस्तुतस्तु॥शर्ववचसांमहानिबंधेषुपुकाप्यनुयलंभादयराक्तीदिलिखनामा

रस्यास्य मोवरः मूलपुरुषमारम्यद्वितीया तृतीयादिको सुदृढेदिताहः॥ सिद्धास्तु नवध्वरयोः
 स्वतः सापिञ्जकिं कूटस्थं संततितात्॥ तत्सापिञ्जनेव॥ अतोऽष्टमवरं प्रतिक्रमायाश्च सापि
 ञ्जैपिकस्यायाः कूटस्थं न सापिञ्जात् तत् संततिस्थत्वाद्हरसां प्रति सापिञ्ज एवैव विवाहः॥ सा
 ऽपि सापिञ्जयोः प्रतियोगिभेदेन विरोधादिताहः॥ इदमेव युक्तम्॥ आशीचेष्टेवं सापिञ्जनेय
 म्॥ यत्र त्रुमध्ये विच्छिन्नमपि सापिञ्जमेकमुत्तिवसुक्तम्॥ आशीचेष्टेवं सापिञ्जनेयम्॥ य
 त्रुमध्ये नरनुवर्तते यथा कूटस्थान् च मयोः कस्योः पुत्रौ॥ तत्र निवृत्तिः॥ तदयत्नयोस्त्वनुवृत्ति
 स्तत्रापि न सापिञ्जा सापिञ्जयोर्दोषः॥ संवधिभेदात्॥ तेव तत्र न विवाहः॥ अत्र कूटस्थमारम्य
 गरानाकार्या॥ तदुक्तम्॥ वध्वावरस्य वातातः कूटस्थाद्यदिसप्तमः॥ पंचमीचेष्टयोर्मानातत्सापि
 ञ्जनिवर्तनरति॥ कूटस्थो मूलपुरुषः॥ विश्वरूपतिवेधे॥ एवमुक्तप्रकारेणापि त्वेषु सप्तमा
 ना॥ ऊर्ध्वमेव विवाह्यत्वं यच्चात्रमात्रं वंधुतः॥ संतानोभिद्यते यस्मात्तर्ज्ज्वाडुभयत्र च॥ तमा
 दायगोहीमात्रवरयावच्चकस्यकां॥ स्थितित्वेनारदः॥ आसप्तमात्वं चमाचवं धुम्यः पितृमा
 तृतः॥ अविवाहासगोत्राचसमानप्रवसन्त्या॥ अत्र वंधुम्यः रतिर्येचमी निर्देशात्तिनुः पितृम
 स्य पुत्रात् सप्तमीमातुः॥ पितृमस्य पुत्राच्च पंचमी मयित्युज्जेत्॥ एवमन्यवंधुषु ते यम्॥ तत्रापि वि
 गोत्रात्पयेर्वागपि विवाहं कुर्यात्॥ वस्त्रमारावचनात्॥ त्रिगोत्रगरानाचमातामहगोत्रापि
 क्षयाननुखायेक्षया॥ अस्यापि पुत्रः पितामहदुहितुर्दोहित्रीपुत्रीपरिणीयास्यात्॥ मध्याः मा
 ता महगोत्रापेक्षया त्रिगोत्रांतरिगेर्न विवाहप्रसंग इति संवंधतत्वादयो गोत्रयथाः॥ संवंधवि
 वेकेश्च लया शिरय्याह॥ यंचमात्सप्तमाच्चावर्गपित्रिगोत्रांतरिना विवाहः॥ असंवंधाभावे
 न्मातुः पितुर्नैवोदकेन वा॥ साविवाहादिजातीनां त्रिगोत्रांतरिनाचयेति तदहमनूक्तेः सन्निकर्षे
 पिकर्तृत्वं त्रिगोत्रात्परतो यदीति देवलोक्तेः श्रेति॥ एतच्च दाक्षिणात्यानमन्यते॥ यत्रुवसिष्ठः॥
 पंचमी सप्तमी चैवमातृतः पितृतस्तथेति॥ यच्च विष्णुपुराणम्॥ पंचमीमातृपक्षाच्च पितृपक्षा
 च सप्तमीम्॥ इह स्य उदहेत्कसोऽप्येन विधिना नृयेति॥ तत्पंचमी सप्तमो मतीत्येति न्यास्येय
 म्पंचमे सप्तमै चैव येसां वैवाहिकी क्रिया॥ क्रियायरा अपि हि ते यतिताः श्रद्धतां गनारत्यपरा
 के मरीचिवचनात्॥ हवरलतायो शंखलिखितौ॥ सयिंउतात्सर्वेषां गोत्रतः साप्रयोरुकी॥ सिं
 द्रीदकदानं च आशीचेष्टं वतदानगम्॥ गोत्रं संतानम्॥ आशीचेष्टानभिष्याय्यगच्छतीत्यर्थः॥
 सुद्विविवेके सुद्विविनामणौ च ब्राह्मि॥ सर्वेषामेव वर्णानां विज्ञेयासां प्रयोरुकी॥ सयिंउता
 ततः पश्चात्समानोदकधर्मता॥ ततः कालवशात्त्रयविस्मृतो नाम गोत्रजाः॥ तत्रैव ब्राह्मे अविमक्तधनास्ते
 ते सयिंउः परिकीर्त्तिताः॥ तेनाविमक्तधनाभावे विमक्तः सयिंउधनहारी नान्यथेत्यर्थः॥ ते
 न विवाहे आशीचेष्टं नृहयो च त्रिधा सापिञ्जसिद्धम्॥ यत्र पंचमीमातृतः परिहरि सप्तमीपि
 तृतस्त्री न्मातृतः पंचपितृगोत्रेति यैरनसिद्धगोत्रीति न्यनुकल्प इति माधवोक्तेः॥ पंचमी स
 प्तमी चैवमातृतः पितृतस्तथा॥ दशभिः पुरुषैरग्यानात् श्रीत्रियाणां महाकुलात्॥ उदहेत्सप्त

महर्षे तदभावे तु सप्तमीम् ॥ पंचमी तदभावे तु पितृपक्षे ययं विधिः ॥ सप्तमी च तथा यष्टी पंचमी
चतुर्थे वच ॥ एवमुदाहयेत्कस्मान् दोषः शाकटायनः ॥ तृतीया वा चतुर्थी वा पक्षयो रुभयोर
पि ॥ विवाहयेन्मनुः प्राह पाराशर्य्यो गिरायमः ॥ यस्तु देशानुरूपेण कुलमार्गेण चोद्धेत् ॥
नित्यं संव्यवहार्यः स्याद्देदां चैतत्प्रदृश्यते ॥ इति चतुर्विंशतिमतात् ॥ चतुर्थी मुद्दहे कस्यो चतु
र्थं पंचमी पिवा ॥ यराशरमतेषष्टी पंचमी ननु पंचमी मिति पराशरे क्तेः चानुकल्पत्वेनाप
दियं च म्यादियरिणायतं कार्यमिति प्रतीयते ॥ अत्र हि तदभावे इति स्पष्टमेवानुकल्पत्वमु
क्तम् ॥ तन्न यथा श्रुतं ज्ञेयम् ॥ श्रद्धोक्तमरीचिवचो विरोधात् ॥ वस्तुनिविकल्पासंभवात् ॥
पंचमात्सप्तमाद्रीनां यः कस्यामुद्धहे द्विजः गुरुतल्मीसविज्ञेयः सगोत्रा
चैव मुद्दहन्निति विस्मृक्तेः ॥ पाराशरस्य मूलाभावश्च ॥ तस्मात्तु मदनपारिजाताद्युक्तदिशा
दत्र कस्याप्यलसंबन्धाद्यनु प्रवेशे ब्राह्मणादीनां क्षत्रियादिसपिंडविषये वा श्रद्धोक्ता निने
यानितत्वनुकल्प इति भ्रमितव्यम् ॥ यत्तु स्मृतिचंद्रिकामाधवादयश्चाहुः ॥ तृतीये संगच्छा
वहे चतुर्थे संगच्छावहा इति शतपथश्रुतेः ॥ तृप्ताजहर्मातुलस्ये वयोषाभागस्ते ये तृष्यसे
यी वयामिवेति ॥ गर्भे तु नौ जनितादं पती करिति च मंत्रवर्णात् ॥ मातृष्यसुतानुकेचित्
पितृष्यसुतानुतया ॥ विवहंति क्वचिद्देशे संकोच्यापिसपिंडतामिति शातातयोक्तेश्च ॥ मा
तुलकस्योदाहः कार्यः ॥ यद्यपि पितृष्यसुतस्योदाहोपि प्राप्तस्तथाप्यस्वर्ग्यलोकविद्विष्टमि
ति ॥ निषेधादचनान्तरेण तदुदाहस्याविधानाचनकार्यः ॥ अयं तु दाक्षिणासित्यशिक्षा
चारात्कार्य इति ॥ न च श्रद्धोक्तश्रुतीनामर्थवादमात्रता ॥ मानांतरेणासिद्धौ उपरि हि देवे
भ्यो धारयतीति वदनुवादानुपयन्याविधिकल्पनात् ॥ यत्तु शातातयः ॥ मातुलस्य सुतामूदा
मातृगोत्रांतथैव च ॥ समानप्रवरंचैव त्यक्त्वा चांद्रायणं चरेत् ॥ यच्च मनुः पितृष्यसेयी भगि
नीं स्वस्त्रीयामातुरेव च ॥ मातृश्वभ्रातुराप्तस्य गत्वा चांद्रायणं चरेत् ॥ एतास्ति स्तुभायी
र्थे नोपयच्छेत्तु द्विमान् ॥ यच्च व्यासः ॥ मातुः सपिंडायत्नेन वर्जनीयाद्वि
जातिभिरिति ॥ तद्गंधर्वादिविवाहोऽमातृविषयम् ॥ तत्र पितृगोत्रानि वृत्तेः ॥ अतएव मा
तृगोत्रेयपुराणम् ॥ गंधर्वादिविवाहेषु पितृगोत्रेण धर्मविदिति ॥ ब्राह्मादिविवाहे तु परितो
ये वेति ॥ महसो मे श्वरो पितृतीये ध्याये वाक्यपादे मातुलकस्योदाहमुदाहृत्य स्मृतिविरोधे
नाचारप्राप्तस्यास्य वार्तिके वाधोक्तावपि श्रद्धोक्तश्रोतस्त्रिगवलीयस्वादस्य कर्तव्यतामाह
तदेतदत्र कस्यालकदत्रिममातृसौदरकस्याविषयत्वेनासवर्गीमातुलकस्याविषय
त्वेन युगांतरपरत्वेन चोपयन्मम्यवित्पारितरमणीयं यथा तथा सु ॥ तथापि कलौ ताव
न्निविहमेव ॥ गोत्रात्मातुः संडिलाच्च विवाहो गोवधस्तथेसादिपुराणान् ॥ माधवीये बोधाय
नोप्यस्य निंदा माह ॥ पंचधा विप्रतिपत्तिर्दक्षिणातः तथोत्तरतः नुयेतेन स्त्रिया च सह भोजनं
प्रषिष्यत भोजनं मातुलपितृष्यसुद्विहृत्य परिणयनमिति ॥ अथोत्तरतः सीधुणा तादिकमुक्ता
इतर इतरस्मिन् कुर्वन् दुष्यति इतर इतरस्मिन्निति महसो मे श्वरेणापि स्मृतिविरुद्धानां मातुल

कसौदाहादीनामस्मादचनादमागमिसुक्रम॥ इहस्यतिरपि॥ उदयनेशसिंहादिमी
तुलस्यसुताहिजे॥ मत्स्यादाश्चनराः शर्व्वमभिचाररताः स्त्रियः॥ उत्तरेमद्यथावैवश्या
दृणारजस्वला॥ इत्यनाचारत्वमाह॥ अतएवहेमाद्रीमास्या॥ कर्णाटकसादीनातत्कारिणां
आदेनिषेधः॥ वीपदेवेनापिलिखितं ब्राह्मं॥ यत्रमानुजोदाहीयत्रवैवश्यापीति॥ आद
नगच्छेत्तद्विप्रकृतंयच्चनिरामिमिति॥ तस्मान्मातृतःयंचपितृतःसप्रचन्यकौहहेदिसि
हं॥ संवधविवेकोमुमेतु॥ ब्राह्मणानामेकयिउसधानामादशमादर्मविच्छिन्निर्भवति॥ आ
सप्रमद्विषयविच्छिन्निर्भवति॥ आतृतीयापिउविच्छिन्नरमथापिउशौचक्रियाविकेदा
हहा॥ तुलोभवति॥ अस्यायमाह॥ अलपाणिः॥ जीवन्मित्रादितिकस्य
दप्रयितामहादयस्वयः॥ आददेवतात्वापिउमाजीभवति॥ तदध्वत्रयोनवपुरुषययंतालेप
भाजः॥ आदकर्त्ताचदशमरति॥ दशमादध्वसापिउनिदृष्टिः॥ दशमादिसुपलस्यमा
तेनपितृपितामहजीवनेनवपुरुषययंतेपितृजीवनेचाष्टपुरुषययंतेसापिउमितिनेय
म्॥ अयुत्रधन्यहरोसन्निहिताभावेसप्रपुरुषययंतेमधिकारः॥ धनयाहिरामारभ्यवती
यःपौत्रस्तदहं॥ आदविच्छेदः॥ अम्याधनहारित्वेऽपुत्रमादायकारणोत्रहहेत्यर्थः॥ आ
तीयादिसुपलस्यमाविषयम्॥ अत्रज्ञानोत्तरीणांविपुलीविषयतः॥ निवसिष्टैः॥ एतन्मात्रेवनि
षयंसापिउमेतनुविवाहये॥ तत्रद्वौक्तवचनेःयंचमत्वसप्रमत्वनियमादितिमेधातिथिप्रमुखादा
क्षिणात्माः॥ वायानोत्रमेतदितिषुदिविवेकः॥ मातृकुलविषयंकानीतकमाविषयंतेतत्॥ अ
म्याअप्रज्ज्ञानोत्तरीणांसापिउसाप्रपीरुवं॥ प्रज्ज्ञानोत्तरीणांसापिउसाप्रपीरुवं॥ प्रजापतिरिति॥
कीर्मेराविरोधः॥ सादितिरन्वाकरस्मृतिरन्वादिगोउयंथाः॥ पुक्तंतेतत्॥ अम्याकमोत्तरीपुरु
षत्रययंतेमेवसतकंस्यान्वीर्यम्॥ सायलमातामहकुलेत्वाहमितासरायांरुतः॥ यथेकजा
तावहवः॥ यथकुलैः॥ यथकुलजाः॥ एकयिउयथकुलीचापिउस्वावर्तेतेत्रिषु॥ यथकुलैः
भिन्नजातीयस्त्रीषुजाताः॥ यथजनाः॥ सजातीयभिन्नमातृषुजाताः॥ अत्रविपुलसंसापिउमि
तिविज्ञानेधरोवाचस्त्री॥ यथोचरोदयेसापिउद्रीपिन्नायोचैवम्॥
मदनयारिजातेनयथकुलैः॥ भिन्नमातृजायथजनाः॥ भिन्नजातीयाः॥ एतद्विज्ञातीयसायलमा
तृकुलविषयम्॥ सवर्षसायलमातृकुलेचतुःपुरुषंसापिउं॥ यंचमींसप्रमीचैवमातृतःपितृ
तस्तथेति॥ वसिष्टैः॥ सप्रमीमितिब्राह्मसादीनांसापिउसादिहारेण्यनपिउ
कुलविषयंवेत्तुक्तम्॥ तत्सक्यीलकस्मितत्वाद्भ्योतरविरोधाच्चनिर्गमम्॥ पितृपत्न्याः॥ सर्वमा
तरन्मुक्तासुमेतनातदयत्नानिमाग्निपानीतिथयङ्गिषेधाच्च॥ अम्यासापिउत्वेननिषेध
त्वा॥ सपलमातृत्वादिनिर्देशोऽर्थः॥ अतएवतेनस्मृतीकमुपासवर्षसायलमातामहकु
लपरत्वेनतथैवशंखचनंयस्यातम्॥ निनवासिदंयंचमीसप्रमीमतीतेतिभारव्ययम्॥ त
स्मात्माचैवमास्यापुक्ताप्रयोगरत्नेभिः॥ स्मृतिरन्वादिगोउयंथेषुचसपलमातामहकुले
वदकंवाचनिकमेवसापिउमुक्तम्॥ यथाहसुमेतु॥ मातृपितृसंवदात्साप्रमादविवाहाभवति

आपंचमादयेमां॥पितृयत्नःसर्वामातरसम्भ्रातरोमातुलास्तद्भगिमोमातृषसारस्तदुहितरश्च
भगित्सदयत्नानिभागिनेयानिअस्यथासंकरकारिणःस्युस्तथाध्यायपितुरेतदेवेति॥आपंचमा
दितिमातृकुलेत्रिगोत्रांतरितविषयवेतिप्राच्याः॥मात्स्ये॥समानप्रवरांचैवशिष्यसंततिरेवच
॥ब्रह्मदातुर्गुरोश्चैवसंततिःप्रतिविध्यते॥तद्भगिमोमातृषसारइतिनुआकरेनपठितम्॥क
चिद्वचनादविवाहः॥यथागृह्यपरिशिष्टेअविरुद्धसंवंधासुपयच्छेतेत्युक्त्वाविरुद्धसंवंधःस्व
यमेवोक्तः॥यथाभार्यास्वसुर्दहितापितृमयपत्नीस्वसाचेति॥बोधायनः॥मातुःसपत्न्याभगि
नीतत्सुताचविवर्जयेत्॥पितृमयपत्न्याभगिनीतत्सुतांचविवर्जयेत्॥अतोमातृषसुःसायन
पुत्रकस्याप्यविवाहः॥सायनमातृकुलजाभितिमदनयारिजातोक्तेरितिकेचित्॥केचिन्नुज्जि
शेभ्रातापितुःसमरतिमनूक्तेस्तत्पत्न्यामातृत्वात्तत्पितुर्मातामहत्वाज्ज्येष्ठभ्रातृपत्नीभगिनीनपि
वाद्या॥तथाउत्पादकब्रह्मदात्रौर्गरीयान्ब्रह्मदःपितेतिमनूक्तेर्गुरुणात्रिपुरुषंसायिंश्व॥
सखापिनिर्वायः॥अतस्तेषांकन्यानोदाद्याः॥गायत्र्याउपदेष्टुश्चकन्यानेवोदहेद्द्विजः॥गुरो
श्चकन्यांशिष्योवातत्संतत्यापिनेष्यते॥पुरुषत्रयपर्यंतभ्रात्रादेर्नैतदिष्यते॥वाक्संवंधका
तानांउस्नेहसंवंधमागिनां॥विवाहीत्रनकर्त्तव्योलोकगर्हाप्रसज्यतेइतिवचनाच्चेत्याहुः॥त
त्रमूलंचित्यम्॥दत्तकविषयेनूचते॥तत्रगीतमःउर्ध्वसप्तमापितृबंधुभ्योवीजिनश्चमातृ॥
बंधुभ्यःपंचमादितिबंधुग्रहणाद्दत्तकमात्रपरमिदंकिंतुसंतानेयि॥एतत्क्षेत्रजादिसर्व
द्यामुष्यायणपरमितिहरिदत्तः॥ अत्रस्मृतिचंद्रिका॥ नियोगा
द्यउत्पादयतिनस्माद्बीजिनोऽप्यूर्ध्वसप्तमादित्यर्थइति॥दत्तकस्यजनकविषयमेतदितिसापिंश्व
श्रीमांसायांतेनदत्तस्यजनककुलेसाप्रयोरुषंजननीकुलेयांचयोरुषंसायिंश्वम्॥दत्तकीना
दिपुत्राणांवीजवपुःसायिंश्वता॥सप्तमीपंचमीचैवगोत्रित्वंयालकस्यचेतिवृहन्मनूक्तेः॥वी
जिनश्चेतिगीतमोक्तेश्च॥यालकपितृकुलेनयंचपुरुषंयालकमातृकुलेत्रिपुरुषम्॥तथाचा
यणकेयैहीनसिं॥त्रीन्मातृतःपंचपितृतःपुरुषानतीत्योदहेदिति॥एतत्सयव्याचख्यो॥
दत्तकादीन्पुत्रान्पितृयस्यतोनिवर्त्तयिंश्वगोत्रार्थेयान्॥प्रत्येतदुच्यतेपंचपितृतर्तिनात्या
नृप्रतीति॥यत्र॥ वृहद्गीतमः॥ खेगोत्रेषुश्रुतायेस्युर्दत्तकीतादयःसुताः॥
विधिनागोत्रमायांतिनसायिंश्वविधीयते॥ यच्चवसिष्ठः॥ अत्यशाखोभ्वो
दत्तःपुत्रश्चैवोपनायितः॥खगोत्रेणखशाखोक्तविधिनास्यान्वशाखभागिनि॥यच्चनारदः॥
धर्मार्थवर्हिताःपुत्रास्तत्रोत्रेणपुत्रवत्॥अंशयिंश्विभागित्वेनेषुकेवलमीरितमिति॥त
त्यालककुलेसाप्रयोरुषं॥सायिंश्वनेत्येवंपरन्तुसर्वथासायिंश्वनिषेधपरमितिसायिंश्व
मीमांसायाम्॥ मदनयारिजातादयिदत्तकानुप्रवेशेऽल्पंसायिंश्वंप्रतिभाति॥त
थाहि॥तेनत्रीनतीत्येतुहादृत्ययस्यमातादत्तपुत्रीप्रतियहीत्रापुत्रीकृतानस्याःप्रतिय
हीतुःकुलेत्रीनतीत्येति॥पंचपितृतर्तिनपस्यदत्तपुत्रःपितानस्यपुत्रनकुलंतद्विषय
मितुक्तम्॥वस्तुतस्तु॥शर्ववचसामहानिवंधेषुपुकाप्यनुपलंभादयणकीदिलिखनामा

वात्॥ हर्षोक्तव्यवस्थायाश्च प्रतिमत्तानुत्पत्त्याप्येतद्विस्मितमेवशीभते। मप्रतुपालककुले
 कपिउदानक्रियान्वयित्वरूपं सार्धं योरुषमेवसापिप्रवीजिनश्चेति॥ गीतमोक्तैर्जनककुलेयितव
 देवत्रीन्॥ मातृनृत्तमादिनुसवर्गसायनमातृकुलपरम्यधेकजातावहवर्ति॥ शांखेकवाक्य
 सादिति पुंके प्रतिभाति॥ अतएवास्यद्यामुखायरात्वेमाद्विप्रवरमंजरीद्वित्रिज्जारायरा
 दिभिरुक्तं॥ भट्टसीमेश्वरेणापि श्रुत्यायाः कुंतिभोजस्यपालककमात्वेपि ऊर्ध्वसप्रमातिवृद्ध
 भ्योवीजिनश्चेति गीतमोक्तैर्द्विमायाः श्रुत्यायाः जनकस्य शूरसेनस्यकुलेयिसाप्रयोरुषंपालक
 कुलेयितावदेव॥ सापिउपमुक्तमपिवाकारणायहोइत्यत्र॥ सापिउपदीयिकायांनुदत्तनीता
 दीनांजनकगोत्रेणोपनयनेकतेजनककुलेसाप्रयोरुषंसापिउपालकमातापितृकुले॥ त्रि
 पुरुषंयिउनिर्वायास्निर्वायलक्षणात्रिपुरुषंसापिउपालकगोत्रेणोपनयनेतत्कुलेसाप्रयौ
 रुषमित्युक्तम्॥ तन्ना॥ चूडीपायनसंस्कारानिजगोत्रेणांवेकताः॥ दत्ताद्यासनयास्तेस्वरम्यथा
 दासउच्यतेइति॥ कालिकापुराणादुपनयनांतरंदत्तकनिषेधात्त्रिपुरुषमित्यत्रापिमूलमृ
 ग्यमित्येवंवहना॥ मातृपितृद्वारकसापिद्व्यवतीनांकमानामियसख्यामवाजयेयिनोक्ताः॥
 उद्देहः पितरौपितृष्वपितरौतजन्मद्वहंपतिद्वहंतस्यचतुष्कमष्टचततोव्यस्यकमान्वोउशः
 वंशारंभकदेयतीप्रमितिरित्यासेप्रकक्षरदाएकैकान्वयकल्पकाः पितृकुलेनासप्रकक्षंभवे
 ॥यद्यप्येकस्यवहवः सुताः सुसुहृदपीहनु॥ संवंधसाम्पादैर्केवगणितेव्यवधार्यताम्॥ एक
 स्मान्मिथुनास्तुतायद्वहितांद्वहयंतदूपातस्माद्वहचतुष्कमष्टचततोतः वीउशानोरदाः॥ पा
 वत्सप्रमकक्षमभिजतवः कन्याइहेकान्वयेतादंतेर्गुणितारसेकसहशेवंशेसपिडाः पितुः॥
 मातुर्जन्मददयतीचमिथुनद्वहंतयोः सागरास्तस्याः यंचमकक्षमश्चमितिरित्येकान्वयः पुंसु
 ते॥ द्वहद्वहपुगंततोव्ययतीशयंचकक्षंशरक्षोरण्यः॥ सप्रगुणाः शरामविधकेमातुः सपि
 डाः कुले॥ कुलद्वयस्यकल्पकायुतामियः सपिडकाः॥ हिमां सुदग्धरदृशीविवाहकर्मवर्जिता
 इति॥ एतच्चसर्ववर्गसाधारणम्॥ सर्वत्रसापिउसम्भवादिनिविज्ञानेश्वरेक्तैः पंचमात्मन
 माहर्धमातृतः पितृतः कमान्॥ सपिडतानिर्वर्तनसर्ववर्गेष्वयंविधिरितिहरनायघृतदेवंल
 वचनाच्च॥ संवंधतत्वेसुमंतुः॥ पितृष्वसुसुतांमातृष्वसुसुतांमातृसुसुतांमातृसुगोत्रासमा
 नार्ययोविवाद्युत्राशयराचरेत्यरित्यजेनांमातृवद्विभृयादिनिदिक्॥ ऋषेरिदमार्धप्रवरः॥
 गोत्रप्रसिद्धं॥ समानेआर्धगोत्रेयस्यतस्माज्जातायानभवतितां॥ अथसंक्षेपेण॥
 गोत्रप्रवरनिर्णयः॥ नोचभिर्जीनिषेधेनिमित्तं॥ सगोत्रायदुहितरचप्रयच्छेदि
 त्यापल्लवोक्तैः असमानप्रवरैर्विवाहरतिगीतमोक्तैश्चा॥ नत्रगोत्रलक्षणाभाह॥ प्रवरमंजरी
 वीधायनः॥ विश्वामित्रोजमदग्निर्भरद्वाजोयगोतमः॥ अत्रिवंशेष्टः कश्यपश्चेतेसप्रवर्धयः
 ॥ सप्रानामृषीणामगस्याष्टमानोयदयत्यंतदोत्रमिति॥ यद्यपिकेवलमार्गवैशार्ध्येणा
 द्विमुकेवलंगिरसेषुचहरितादिषुनेतत्॥ मृगंगिरसोक्तैस्त्वनंगतेः॥ तथाप्यत्रेयापत्रिरे
 वेतिकेचित्॥ अतएवस्यस्यार्थसरिप्रवरैकादिवात्राविवाहउक्तः॥ यद्यपिविसिद्यादीनांगो

त्रत्वं युक्तम् ॥ तेषां सप्तविंशतिन तदयत्नत्वाभावात् ॥ तथापि तत्त्वमाविवक्षितं यत्नत्वेन
 गोत्रत्वं युक्तम् ॥ अतएव सर्वेषां परेषां चैतद्गोत्रम् ॥ अत्र विशेषोऽस्मृत्युक्ते प्रवरदर्यगोत्रेय
 म् ॥ प्रवरास्तु प्रवरानि प्रवराः ॥ कल्पकारा हि वासिष्ठेति होतावसिष्ठवदित्यध्वरित्यादि
 नापेक्षास्वरणामामनंति ते प्रवराः ॥ तच्च वरं यद्यपि गोत्रभूतस्यापि क्वचित् दृश्यते ॥ तथा
 पि पूर्ववद्विभेदो द्रष्टव्यः ॥ अन्यथा तेषां आर्येयस्य कार्येयस्यादिनिर्देशानुपपत्तेः ॥ अन्ये
 तु तद्गोत्राणां आर्येय इति भेदमाहुरिति दिक् ॥ तत्त्वं तु गोत्रभूतस्य पि नृपितामहप्रपिताम
 हा एव प्रवराः ॥ यितैवाग्नेययुत्रोत्थयौ त्र इति शतयथश्रुतेः ॥ परं परं प्रथममित्याश्रया
 यनोक्तेः ॥ अत्र विशेषमाह बौधायनः ॥ एक एव ऋषिर्यावत् प्रवरेष्वनुवर्तते ॥ तावत्स
 मानगोत्रत्वमप्यत्र भृग्वंगिरसंगणादिति ॥ स्मृत्यर्थसारे ॥ त्रियमाराजयावापिसत्तयावा
 नुवर्तनं ॥ एकस्य दृश्यते यत्र तद्गोत्रं तस्य कथ्यते ॥ भृग्वंगिरोगणेषु तु माधवीये स्मृत्यन्तरे
 पंचानां त्रिषु सामासादविकारस्त्रिषु ह्ययोः ॥ भृग्वंगिरोगणेष्विवंशेष्वेकोपिवारयेत् ॥ शे
 षगोत्रेष्वेको समानः प्रवरे विवाहं वारयेदित्यर्थः ॥ बौधायनोपि ॥ भृग्वंगिरसावधिकृत्य
 आर्येयसन्निपातेऽविवाहस्य आर्येयाराणां ॥ आर्येयसन्निपातेऽविवाहः षष्ठ्यार्याणामिति ॥
 भृग्वंगिरोगणेष्विवंशेष्वेकोपिवारयेत् ॥ भृग्वंगिरोगणेष्वपि जमदग्निगोत्रमभरद्वाजे
 कप्रवरसाम्ये सर्वेषां मय्यसाम्ये वासगोत्रत्वादेवा विवाह इति दिक् ॥ अथ गोत्रा
 णि प्रवराश्चोच्यते ॥ तत्र बौधायनः ॥ गोत्राणां तु सहस्राणि प्रयुक्तान्या
 बुदानी च ॥ ऊनयं चाशदेवैषां प्रवरा ऋषिदर्शनात् ॥ तत्र सप्तभृगवः ॥ वत्सा
 विदा आर्षिषेणायस्का मित्रयुवः वैत्याशुनका इति ॥ वत्सानां भार्गवा व्यावना प्रवानौर्वजा
 मदर्म्येति भार्गवौर्वजामदर्म्येति वा भार्गव व्यावनामवानेति वा ॥ विदानां भार्गव व्यावनाम
 वानौर्वजैवेति यंच ॥ भार्गवौर्वजामदर्म्येति वारुणौर्वजामदर्म्यसंज्ञौ ॥ आर्षिषेणानां भार्ग
 व व्यावनामवानां आर्षिषेणानूयेति भार्गवा आर्षिषेणानूयेति वा ॥ एषां त्रयाणां परस्परमवि
 वाहः ॥ वत्सानां भार्गव व्यावनामवानेति वत्सयुरेधसयोः ॥ यंच भार्गव व्यावनामवानवा
 त्सयोरुधसेति वैजवनेमथितेति ॥ एते त्रयः क्वचित् ॥ एषामपि श्वैरविवाहः ॥ अत्र तत्र
 रास्था ऋषयो न्यश्च विशेषोऽस्मृत्युक्ते प्रवरदर्यगोत्रेयः ॥ यस्मानां भार्गववैतहव्यसावेनसे
 ति ॥ मित्रायुवानां भार्गववाध्यश्च दिवोदासेति ॥ भार्गवा व्यावनादिषोदासेति वा ॥ वाध्यश्च मे
 को वा ॥ वैत्यानां भार्गववैत्यार्थेति ॥ एते एव श्येताः ॥ शुनकानां शुनकेति वा गार्त्समदेति
 व भार्गव गार्त्समदेति होवा भार्गव शौनहोत्र गार्त्समदेति त्रयो वा ॥ वैदविश्वजोतिषां भार्ग
 व वैदवैश्वजोतिषेति ॥ साठरमाठराणां भार्गव साठरमाठरेति ॥ एतौ द्वौ क्वचित् ॥ यस्कादीनां
 स्वगणां न्यक्तासवृविवाहः ॥ तदुक्तं स्मृत्यर्थसारे ॥ यस्कामित्रयुवो वैत्याः शुनकाः प्रवरे कृत
 स्वं स्वं हित्वा गणां सर्वविवाहेषु परवैरिति ॥ अथांगिरसः ॥ ते गोत्रमाभर
 द्वाजाः केवलांगिरसश्चेति त्रिधा ॥ तत्र गोत्रमाः दशः ॥ आयास्याः शरद्वंताः कौमंडादीर्धतमसः

श्रीशानसः करिणुयालयः॥ राहुगणानामं राजकावामदेवाहदुव्याश्चेति॥ तत्रापास्यानां
 आंगिरसायास्यगीतमेति॥ शरदंतानामांगिरसीतथ्यकावतगीतमकीमंडेतिवा॥ आंगिर
 सायासीशिजगीतमकाक्षीवतेतिवा॥ आंगिरसीतथ्यगीतमीशिजकाक्षीवतेतिवा॥ अ
 गिरसीतथ्यगीतमीशिजकाक्षीवतेतिवा॥ आंगिरसीशिजकाक्षीवतेतित्रयोवा॥ दीर्घतम
 सामांगिरसीतथ्यकाक्षीवतगीतमदध्यंतमसेतित्रयोवाओशनसामांगिरसगीतमीशनसे
 तित्रयः॥ करिणुयास्यानामांगिरसगीतमकरिणुयालेतित्रयः॥ राहुगणानामांगिरसराहु
 गणगीतमेति॥ सोमराजकानामांगिरससोमराजगीतमेति॥ वामदेवानामांगिरसवाम
 देवगीतमेति॥ हहदुव्यानां आंगिरसीमांगिरसवार्हदुव्यगीतमेति॥ आंगिरसवामदेवका
 मदेववार्हदुकथेतिवा॥ उतथ्यानां आंगिरसीतथ्यगीतमेति॥ ओशिजानां आंगिरसओ
 शिजकाक्षीवतेतिआयस्तवः॥ आंगिरसआयास्योशिजगीतमकाक्षीवतेतिकान्यायनः॥
 एतौहीकचित्॥ राघुवानामांगिरसराघुवगीतमेतिकेचित्॥ तत्रमूलं चिंत्यं॥ एषां सर्वेषां
 तमानामविवाहः॥ अथभरहाजाः॥ तेचत्वारः॥ भरहाजाः॥ गगीः॥
 ऋक्षाः कथयति॥ भरहाजनो आंगिरसवार्हस्यत्यभरहाजेतित्रयः॥ गगीनामांगिरसवार्ह
 स्यत्यभरहाजस्यगार्ग्येतिपंच॥ आंगिरसस्यगार्ग्येतिवा॥ अत्ययोर्व्यत्ययोवा॥ भारहाज
 गार्ग्यसेत्येतिवा॥ गर्गमेदानामांगिरसतैत्रिकापिभुतेति॥ ऋक्षारणांकपिलानोवांगिर
 सवार्हस्यत्यभरहाजवान्दन्मातवचसेतिपंच॥ आंगिरसवान्दन्मातवचसेतित्रयोवा॥
 कपीनामांगिरसामहीयवीरक्षयसेति॥ आमभुवानांगिरसभारहाजवार्हस्यत्यमंत्रवरा
 मनवेतिपंच॥ अयंकचित्॥ भरहाजनो सर्वेषामविवाहः॥ अथकेवलांगिरसः॥
 हरितानामांगिरसंवरीषयीवनाश्चेति॥ आघोमाधातावावास्यानामांगिरसमाधातुकीत्येति॥ क
 रावारणामांगिरसाजमीढकात्येति॥ आंगिरसघोरकात्येतिवा॥ रथीतराणामांगिरसवैरुयरायी
 तरेति॥ आंगिरसवैरुयपावर्धश्चेतिवाअष्टदंष्ट्रपावर्धवैश्वरुयेतिवा॥ अत्यघोरसुताविमीद्र
 त्येतिवा॥ विष्णुहृद्वानामांगिरसपोरुकुत्सत्रासदस्यवेति॥ एषां स्वरां विहाय सर्वे विवाहोभ
 वति॥ हरितकुत्सयोस्तानभवति॥ अथात्रयः तेचत्वारः॥ आत्रेयाः वासुतकाः गविष्ठिराः मुद्ग
 लोरति॥ आधानामात्रेयार्चनानशय्यावाश्चेति॥ वासुतकानामात्रेयार्चनानशवास्तुतकेति॥
 घनंजयानामात्रेयार्चनानधानंजयेतिक्वचित्॥ गविष्ठिराणामात्रेयार्चनानशगाविष्ठिरेति॥
 आत्रेयगाश्चिरयौर्वातिथेतिवा॥ मुद्गलानामात्रेयार्चनानशयौर्वातिथेतिचामरथ्यसुमंग
 लवैजवायानामात्रेयार्चनानशय्यावातिथेति॥ आत्रेयार्चनानशगाविष्ठिरेतिवा॥ सुमंग
 लानामत्रिसुमंगलशय्यावातिथेतिक्वचित्॥ अत्रेः पुत्रिकापुत्राणामात्रेयचामरथ्ययौत्रिकेति
 ॥ अत्रीणां सर्वेषामविवाहः॥ अथविश्वामित्राः॥ तेदशः॥ कुशि
 कात्नीहितायैलकाः कामकायनाः अजाः कताः धनंजयाः अपमर्धणाः शरणाः इंद्रकीशिका
 रति॥ कुशिकानां वैश्वामित्रदेवरातीदलेति॥ लोहिनानां वैश्वामित्रासृकलोहितेति॥ अंत्य

योर्म्ययोवा वैश्वामित्रमाधुकुंदसाष्टकेतिवा॥ वैश्वामित्राष्टकेतिद्वौवा॥ रौक्षकानां वैश्वामित्रा
गाविथिनैर्वरोति॥ वैश्वामित्रैरौक्षकैर्वरोतिवा॥ कामकायनानां वैश्वामित्रदेवश्रवसंदेतरे
ति॥ अजानां वैश्वामित्रमधुकुंदसाजेति॥ वैश्वामित्राशमथ्यवाधूलेतिवा॥ अथमर्षणानां वि
श्वामित्राद्यमर्षणकौशिकेति॥ शरणानां॥ वैश्वामित्रयौररोतिद्वौ॥ विश्वामित्रदेवरतशरणोति
वा॥ इन्द्रकौशिकानां विश्वामित्रेन्द्रकौशिकेतिद्वौ॥ धनंजयानां विश्वामित्रमाधुकुंदसथानां जये
ति॥ वैश्वामित्रमाधुकुंदसाद्यमर्षणोतिवा॥ कतानां वैश्वामित्रकान्तात्कीलेति॥ एतेवौधायनो
क्ताः॥ रौहिणानां वैश्वामित्रमाधुकुंदसरौहिरोतिरेणुनां वैश्वामित्रगाथिनैरेरावेति॥ वेणूनां
वैश्वामित्रगाथिनैवेनवेति॥ जह्नुनां वैश्वामित्रशालंकायनकौशिकेति॥ आशमथ्यानां वैश्व
मित्रासपथ्यवाधूलेतिउदवेणूनां वैश्वामित्रगाथिनैरेरावेति॥ एते आश्वलायनमात्स्योक्ताः
अन्येस्त्वप्येषद्गणा उक्ताः॥ तेऽन्यत्रमन्त्रतौ ज्ञेयाः॥ एषां विश्वामित्रा
णामविवाहः॥ अथकश्यपाः॥ तेयंचानिधुवाः कश्यपाः शंडिलारेभाः
लौगाक्षयश्चानिधुवानां काश्यपावत्सारनैधुवेति॥ कश्यपानां काश्यपावत्सारसितेति॥ रेभा
णां काश्यपावत्सारैरेभि॥ शंडिलानां काश्यपावत्सारशंडिल्येति॥ अतस्यानेदेवलोवासितोवा
॥ शंडिलासितदेवलेतिवा॥ काश्यपाः सितदेवलेतिवा॥ अंत्ययोर्म्ययोवा॥ देवलासितेतिद्वौ
वा॥ लौगाक्षीन्वक्ष्यामः एषां कश्यपानामविवाहः॥ अथवसिष्ठाः ते
यंच॥ वसिष्ठाः कुंडिना उयमन्यवः॥ यराशराजातूकरणीश्चेति॥ वसिष्ठानां वासिष्ठेन्द्रप्रमदाभ
रहसिति॥ वासिष्ठेत्पेकीवा॥ कुंडिनानां वासिष्ठमैत्रावरुणाकौडिन्येति॥ उयमन्यनां वासिष्ठेन्द्र
प्रमदाभरहास्येति॥ वसिष्ठाभरहस्विन्द्रप्रमदेतिवा॥ आद्ययोर्म्ययोवा॥ पराशराणां वासि
ष्ठशाक्यपाराशर्येति॥ जातूकरणीनां वासिष्ठात्रिजातूकरणीति॥ वसिष्ठानां सर्वेषामवि
वाहः॥ अतस्यात्रिभिश्च॥ अथागस्त्यः॥ तेचत्वारः इध्मवाहाः सोम
वाहाः सोमवाहाः यज्ञवाहाश्चेति॥ आधानामागस्त्यदार्ढ्यच्युतैध्मवाहेति॥ आगस्त्येत्पेकीवा
सोमवाहानामागस्त्यदार्ढ्यच्युतसोमवाहेति॥ सोमवाहानां सोमवाहोत्पः॥ यज्ञवाहानां यज्ञ
वाहोत्पः॥ आद्यौ श्रद्धोक्तावेव॥ सारवाहानां तदंतास्त्रयः॥ दर्भवाहानां तदंतास्त्रयः॥ अगस्त्या
नामागस्त्यमहिंद्रमायोभुवेति॥ शरीमासानामागस्त्ययौरीमासवारोति॥ हिमोदकानां
मागस्त्येहैमचर्चिहैमोदकेति॥ याणिकानां मागस्त्येनायकयाणिकेति॥ एतेष्वटक्कचित्
॥ आगस्त्यानां सर्वेषामविवाहः॥ अथदिगोत्राः॥ शौंगशैशिरीणामागि
रसवाहस्यन्यभारहाजकान्तात्कीलेति यंच॥ कान्तात्कीलयोः स्थाने शौंगशैशिरीवा॥
ओंगिरसकान्तात्कीलेतित्रयोवा॥ एषां भरहाजैर्विश्वामित्रैश्चाविवाहः॥ एवंकपिलानां
कतानां वा संकृतिश्रुतिमाषादीनामागिरसगौरिवीजसं॥ हन्येति॥ शक्त्या गौरिवीजसं कृत्ये
तिवा॥ एतेषां स्वगणस्थैर्वसिष्ठैः शौंगशैशिरीलौगाक्षिभिश्चाविवाहः॥ कश्यपैरपीतिप्रयो
गपरिजाते॥ लौगाक्षीणां काश्यपावत्सारवासिष्ठेति॥ काश्यपावत्सारसितेतिवा एतेह।

[illegible]

चतुर्विंशतिमते॥यस्युद्देशानुरूपराकुलमार्गेणचाहंन॥नित्यसम्यक्वाहयःस्यादित्यं
नित्यंरूपंनृतिदिक्॥नयाचमृगुः॥यस्मिन्देशेपुरेयामैत्रेविद्येनगरेपिवा॥योयत्रविहिता
धर्मसंघर्षमनविचालयेदिति॥पुनश्चतुर्विंशतिमते॥यस्मिन्देशेयआचारःपारंर्ययक्रमा
गतःवर्णानाकिलसर्वेषांसदाचारउच्यते॥स्वर्गात्तदज्ञानेनुसत्यायाढः॥अथानाहा
तवधीः॥पुरेहितप्रवरेणाचार्यप्रवरेणवेति॥आचार्यगोत्रप्रवरानभिज्ञस्तद्विजःस्वयं॥द
त्वात्मानंतकस्मैचिन्ततोत्रप्रवरेभवेत्॥यद्वास्वर्गात्रप्रवरविधुरेजमहमिजः॥विवाह
चनतेनैवगोत्रेणानुसमाचरेत्नृतिनाश्चिन्त॥
अथमाहगोत्रनिर्णयः

शानोत्तयः॥ मातुलस्यसुतामृकामातृगोत्रांतयैवच॥समानप्रवरंचैवगत्वाचा
दायरांचरेत्॥यद्यपि॥सगीत्रामातुरत्येकेनेच्छंयुद्वाहकर्मणि॥जननाभोरविज्ञाने
रूहहेदविशंकितरतिव्यासोक्तेः॥अत्रातनामन्वेनसगीत्रत्वदीयः॥तथापिनेदंकसीप्रव
र्त्तते॥गोत्रामातुःसंयिडाच्चविकाहोगोवधस्येनिकस्तिवर्ज्योक्तेः॥रहंमातृगोत्रवर्जने
माध्यहिनीयानामेव॥मातृगोत्रमाध्यहिनीयानामितिसंन्यायाढोक्तेरितिकश्चिन्महार
रूकस्मिततन्निर्भूलम्॥ अन्वयायार्जुनदेः कान्तीयस्यकुतोनविषयः
॥अतएवाहप्रवरमंजरीकारः॥दीयस्यानियुरुत्वात्सर्वेषामातृगोत्रवर्ज्यमिति॥यत्तु

जरादीनां माध्यंदिनीयानामप्याचरणाच्च॥ एकस्मिन् प्रवरे तुल्ये मातृगोत्रे वरस्य च॥ तमु
दाहेन कुर्वीत सा कस्या भगिनी स्मृतेति मातृकुले प्रवरचितनमुक्तं तदा सुरादिविवाहोदापर
मिति हि क॥ विस्तरस्तु यथांतरेभ्यो ज्ञेयः॥ सगोत्रादिविवाहे प्रायश्चित्तं स्मृत्यर्थं सारे॥ इत्थं
सगोत्रसंबंधविवाहविषये स्थिते॥ यदि कश्चिज्ज्ञानतस्मां कस्या मूढोपगच्छति॥ गुरुतल्य
व्रताच्छुद्धेर्द्वर्भसज्जोत्पत्तां व्रजेत्॥ भोगतस्मां परित्यज्य पालयेत्जननीमिव॥ अज्ञानादेर्देवैः
शुद्धे त्रिभिर्गर्भस्तु कश्यपः॥ एवं सायिं ज्ञेयि॥ सायिं शयत्यदारेषु प्राणात्यागी विधीयते॥ इ
ति ब्रह्ममोक्तेः॥ तिथितत्वे बोधायनः॥ सायिं शंसगोत्रांचेदयस्यो ययच्छेन्मातृवदेनां विभू
यात्॥ कस्या विवाहकार्ये उक्तो ज्योतिर्निबंधः॥ षड्वर्षे नो द्वाष्टा कस्या वर्षद्वयं यतः॥ सो
मोर्भुक्ते ततस्तद्वर्षं धर्वाश्च तथा नलः राजमार्तुः॥ अयुर्मेदुर्भगानारीयुर्मेतु विधवा भवेत्
। तस्माद्गर्भांस्त्रितेयुर्मे विवाहे सायतिव्रता॥ मासत्रयाद्धर्ममयुष्मवर्षयुग्मे पि मासत्रयमे
व यावत्॥ विवाहशुद्धिं प्रवदंति संतो वात्स्यादयः स्त्रीजनिजन्ममासात्॥ यराशरमाधवीये
तु॥ जन्मतो गर्भाधानादायं च माह्यात्परं शुभं॥ कुमारी वरणादानं मेखलाबंधनं तथेत्सुक्तं
॥ संबन्धतत्वे यमः॥ कस्या द्वादशवर्षाणि या प्रदत्ता वशे हहे॥ ब्रह्महत्यापितुस्तस्याः सा कस्या
वरयेत्स्वयं॥ भारते॥ त्रिंशद्वर्षः षोडशाष्टाभार्या विंदे तनयिकां॥ अष्टवर्षोऽष्टवर्षा बाधर्मे
सीदति सत्वरः॥ अतो प्रवृत्ते रजसिकसां दद्यात्पिता सक्तः॥ तत्रैव॥ सप्तसंवत्सराद्ब्रह्मविवा
हः सार्ववर्णिकः॥ कस्यायाः शस्यवे राजन्नत्यथा धर्मगर्हितः॥ राजमार्तुः॥ एतदयस्ते तथापु
देपि दृशां प्राणा संशये॥ अतिप्रोढा च या कस्या नानुकुल्यं प्रचक्षते॥ चकारादतिवालापि
प्राणा संशय इत्युक्तेः॥ मनुः॥ त्रिंशद्वर्षो वहेत्कसां शुत्वा द्वादशवर्षिकीं॥ अष्टवर्षोऽष्टवर्षो
बाधर्मे सीदति सत्वरः॥ यद्यपि॥ विवाहस्वष्टवर्षायाः कस्यायाः शस्यते बुधैरिति संवर्त्तं क्ते
रत ऊर्ध्वं रजस्वलेन्या देश्च दशवर्षाद्धर्मे विवाहो निषिद्धस्तथापि दानुरभावे द्वादशषोडशा
दे ज्ञेये॥ त्रीणि वर्षा एतु मतीकां क्षेत्तपितृशासनमिति॥ यराशरमाधवीये बोधायनोक्ते
श्च॥ मनुः॥ स्त्रीसंबन्धे दशैतानि कुलानियमिर्वर्जयेत्॥ हीनक्रियंति स्युरुषं निष्कुंदोरो मशा
रीसं॥ क्षुप्या मया व्यस्मारिश्चित्रिकुशिलानि च तथा॥ न सीदत न दीनां श्रीं न च भीष
णानामिकां॥ यमः॥ तस्माद्ब्रह्महयेत्कसां यावन्नर्तु मती भवेत्॥ तथा मूलजा
दीनां फलमायुक्तम्॥ तथा वर्णावश्यं हर्मे आदिघटितविचारो ज्योतिर्विभ्यो ज्ञेयः॥ वि
स्तरानुनोच्यते॥ अयगुर्वर्कवलं॥ ज्योतिर्निबंधगर्गः॥ स्त्रीणां गुरुव
लं श्रेष्ठं पुरुषाणां रवेर्वलं॥ तयोश्च द्रवलं श्रेष्ठमिति गर्गेण भाषितं॥ जन्मत्रिदशमारिस्थः
क्षजया शुभदोगुरुः॥ विवाहे च चतुर्थी द्वादशस्थो मृतिप्रदः॥ देवलः॥ नद्यात्मजा धन
वती विधवा कुशीला पुत्रान्विता हतधवा सुभगा विपुत्रा॥ स्वामिप्रिया विगतयत्र धवा ध
नाह्यावंध्या भवेत्सुरगुरोः क्रमशो भिजन्मा॥ ब्रह्मस्यतिः॥ नयचायकुलीरस्थो जीवोय्य
शुभगोचरः॥ अतिशोभनतां दद्याद्विवाहोपनयादिषु॥ लल्लः द्वादशदशमचतुर्थे जन्मनि

यथायमेवतीयेषा॥ प्राप्तिप्राप्तिमहरीजीवेध्वमाप्तिगर्गः॥ सर्वत्रापि सुमंदयात्तद्वा
 शास्त्रान्तरं गुरु॥ यच्चयथाहोरेव सुमगीचरंतामता॥ सप्रमात्यचवर्षयुस्वोच्चस्वर्गगतो
 दि॥ अशुभोपि सुमंदयाच्छुभदस्युक्तिं युनः॥ रजस्वलायाः कस्याया गुरुशुद्धिनचितयेत
 ॥ अशुभेपि प्रकृतेर्व्याविवाहस्त्रिगुणाचनत्॥ अर्कगुर्वैवल्लोयीयोहिण्यर्कवलास्त
 ॥ कस्यांचद्वलाप्रोक्ताद्वलीत्यतोवला॥ अष्टवर्षाभवेद्दोरीनवर्षाचरोहिणी॥ दशवर्ष
 भवेत्कस्याचतुर्जस्वला॥ अथदृढस्यतिशान्तिः॥ शौनकः॥ कस्य
 कोद्वाहकालेनानुक्रमंनविद्यते॥ ब्राह्मणस्योनयनेगुरोर्विधिरुदाहृतः॥ सुवर्गेन
 गुरुं कृत्वायीतवस्त्रिगुणवैद्येयत्॥ रशानांधवलकुंभं धानोपरिनिधायच॥ दमनमधुप
 यंचपलाशंचैवसर्वयान्॥ मोसीगुडचयामागीविंशंगीशस्वितीवचाम्॥ सहदेवीहरि
 क्रांतांसर्वायधीशतावरीवलांचसहदेवीचनिशादितयमेवच॥ कृत्वाज्यभागययंतस्व
 शास्त्रोक्तविधानतः॥ ग्रहोक्तमंडलेभ्यर्चयितुं पुण्याहनादिभिः॥ देवप्रजोत्तरेकालेन
 कुंभानुमंत्रणं॥ अथत्यसमिधश्चाज्यपायसेसर्पियायुतम्॥ यवत्रीहितिलाः साज्यामं
 त्रेणोवदृढस्यते॥ अश्वेत्तरशतंसर्वहोमशेषं समाययेत्॥ पुत्रदारसमेतस्य अभिवेकस
 माचरेत्॥ कुंभाभिमंत्रणीकैश्च समुद्रमेष्टमंत्रतः॥ प्रतिमां कुंभवस्त्रं च आचार्योयनि
 वेदयेत्॥ ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाच्छुभदः स्यात्संशयः॥ इतिदृढस्यतिशान्तिः
 शौनकोगुर्वैदित्येयतीयातेवक्रांतोचारगेगुरो॥ नष्टेशशिनिमुक्तेवावालेदृढेयवायु
 रो॥ यीधेचैत्रेयवर्षासुशरद्यधिकमासके॥ केतुद्वमेतिरंशेकेसिंहस्थेभ्रमंविणि
 ॥ विवाहव्रतयात्रादिपुरहर्म्यगृहादिकम्॥ क्षीरविधोयविधोचयलतःपरिवर्जयेत्॥
 मदनयारिजातेजान्तिः॥ सागरे॥ वालेजुकेदृढेजुकेनृदेजीवेन
 रेजीवे॥ वालेजीवेजीवेसिंहेसिंहादित्येजीवादित्ये॥ तयामलिमुचेमासिसुराचार्येति
 चारगे॥ वायीक्यविवाहादित्रियाः प्रागुदितास्त्यजेत्॥ सिंहस्थंमकरस्थंचगुरुयत्ने
 नवर्जयेत्॥ लघ्नः॥ अतीचारगतोजीवलांशंनतिचेमुनः॥ लुप्तः संवत्सरोत्तयेः सर्वकर्मवहि
 कृतः॥ सिंहस्थगुरोरयवादमाहयराशरः॥ गोदाभागीरथीमध्येनोद्वाहः सिंहगेगुरोः मक
 रस्थेसर्वदेशेतथामीनगतिरवो॥ वसिष्ठोपि॥ विवाहोदक्षिणोक्तुलेगीत
 म्यानेतरव्रत॥ भागीरथ्युत्तरेकूलेगीतम्यादक्षिणेनया॥ विवाहोव्रतबंधश्चसिंहस्थेन
 दुष्यति॥ कस्यादातृकममाहयानवल्क्यः॥ विवाहोव्रतबंध॥ पितापितामहीभातासा
 कुलीजननीतया॥ कस्याप्रदः पूर्वनाशेप्रकृतिस्त्यः परः परः अप्रयच्छन्समाप्नोतिभूरा
 हत्यामृतावृती॥ गम्यान्तभावेदन्तरांकमाकुपीत्येवयं॥ भ्रातृणांसंस्कृतानामेवाधि
 कारः॥ याज्ञवल्क्यः॥ असंस्कृतासुसंस्कार्याभ्रातृभिः सर्वसंस्कृतेः॥ भ
 गिन्यश्चनिजादंशाहत्वांशंनुरीयकं॥ अत्रचकारेणाश्वसंस्कृतेरित्यस्यानुवृत्तेर्विवाह
 पर्याप्रद्वयदानेस्त्रांशमांशचतुर्थीभागदानेवासंस्कृतयहंराव्ययस्यात्॥ अतःकर्तृनिय

मोय॥ तेनानुपनीतभ्रातृमात्रादिसत्त्वेमात्रादेरेवाधिकारेनभ्रातुरित्युक्तम्संवधतत्वादौ॥ क
 त्यास्वयंवरेमातुर्दातृत्वेचताभ्यामेवनांदीश्राद्धकार्येनचस्वयंप्रधानसंकल्पमात्रं कृतान्यद्वा
 ह्यराहाराकारयेदितिप्रयोगपारिजाते॥ वरसुसंस्कृतभ्रात्राद्यभावेस्वयमेवनांदीश्राद्धं कुर्या
 नमाता॥ पुत्रेषुविद्यमानेषुनात्यं वैकारयेत्स्वधामितिनिषेधादुपनयनेनकर्मधिकारस्यजा
 तत्वाच्चेति॥ पृथ्वीचंद्रोदयः॥ माधवीयेऽपरार्केचनारदः॥ यितादधा
 त्स्वयंकन्याभ्रातावानुमतेयितुः॥ मातामहोमातुलंचसकुल्योवांधवस्तथा॥ मातात्वभावेस
 र्वेषांप्रकृतौयदिवर्तते॥ तस्यामप्रकृतिस्थायांकन्यादयुःस्वजातयः॥ सकुल्यःपितृपक्षीयः
 वांधवोमातृवश्यः॥ मदनपारिजातेकान्यायनः॥ स्वयमेवोरसीदधात्पित्रभावेस्ववांधवाः
 मातामहस्ततोत्याहिमातावाधर्मजांसुतां॥ ततोत्तामौरसीभिन्नाधर्मजांनियोगात्क्षेत्रजांमा
 तामहोमातुलोवादधात्॥ तिनोरसीदानेपितृबंधुषुसन्नुमातामहादीनांनधिकारः॥ अनुम
 तिविना॥ अस्यायवादस्तत्रैव॥ दीर्घप्रवासयुक्तेषुयौगंडेषुचबंधुषु॥ मातातुसमयेदधादोर
 सीमपिकन्यकां॥ मनुः॥ यदानुनैवकश्चित्स्यात्कन्याराजानमात्रजेत्॥ परकी
 यकन्यादानेविशेषो॥ मदनरत्नेस्कांदे॥ आत्मीकृत्यसुवरोनपरकी
 यांतुकन्यकां॥ धर्मराविधिनादानंसमगोत्रेयियुज्यते॥ अत्रप्रकृतिस्थग्रहणादप्रतिस्थे
 नकृतमकृतमेव॥ स्वतंत्रोयदितंकार्यंकुर्यादप्रकृतिगतः॥ तदप्यकृतमेवस्यादस्वातंत्र्यस्य
 हेतुतः॥ इत्यपरार्केनारदोक्तेः॥ यदितुसप्रयदीविवाहहोमादिप्रधानंजा
 तंतदांगवैकल्येपिनाहृत्तिर्विवाहस्य॥ गौडअप्येवमाहुः॥ तत्रैवमरीचिः गौ
 रीददन्नाकट्यंवेकुंडरोहिणीददत्॥ कन्याददद्ब्रह्मलोकंरौरवतुरजस्वलां अथमा
 सनिर्णयः॥ तत्रजन्माभासेविशेषःप्रागुक्तः॥ ज्योतिःप्रकाशेव्यासःमाघफाल्गुन
 वेशाखेयष्टहामार्गशीर्षके॥ ज्येष्ठेवाषाढमासेचसुभगावित्रसंयुता॥ आवरोवापियौषेवा
 कन्याभाद्रपदेतथा॥ चैत्राश्वपुक्कार्तिकेषुयातिवैधव्यतांलघु॥ नारदः॥ माघ
 फाल्गुनवेशाखज्येष्ठमासाःशुभावहाः॥ कार्तिकोमार्गशीर्षश्चमध्यमोनिदिताःपरे॥ व
 सिष्ठः॥ यौषेपिकुर्यान्मकरस्थितेर्केचैत्रेभवेन्मेषगतोयदास्यात्॥ प्रशस्तमाषाढक
 तंविवाहंवदतिगर्गमिशुनस्थितेर्के॥ आचार्यचूडामरौज्योतिर्गर्गराजमार्तंडौ॥ मांगसे
 सुविवाहेषुकन्यासंवरोषुच॥ दशमासाःप्रशस्यंतेचैत्रयोषीववर्जिताः॥ आयस्तं
 वः॥ सर्वत्रतवोविवाहस्यशैशिशेमासौपरिहायोत्रमंचनैवाधं॥ अत्रमाघफाल्गु
 नाषाढवर्जनवमासामुरख्यःकालइतिसुदर्शनभाष्येखिलायांत्रह्यविद्यातीर्थश्चोक्तम्॥
 वौधायनस्तत्रेपि॥ सर्वमासाविवाहस्यमुचितयस्तयस्यमित्येके॥ तेनहर्षोत्रे
 वर्जयेच्छिशिरसंबन्धिनोमासौयौषचेत्रोविवाहइतिनिर्णयाभृतव्याख्यानंमोख्यकृतमि
 त्युपेक्षम्॥ निशिचेतुसर्वेषुद्वादशखपिमासेषुउद्धेदितिकालादर्शः॥ येनुज्योतिषेमाघा
 दिविधयस्तेष्टसस्त्राणांदिजयरत्नेनप्रावत्माच्छूद्रादियराः॥ ज्योतिषे॥ वात्स्योदधंमनू

नमिच्छति तथारेभ्यो यनचोत्तरं ॥ श्रीवासंतमृतं विहाय मुनयो मांडव्यशिष्या जगुः चैत्रं प्रोक्ताप
राशरः ॥ यरिरायेतौ वधौ भीष्मरंक्षायाः ददितुं स्य न हितदा केचित्पदि संवुधेः ॥ चंडेश्वरः
मार्गमासितया ज्येष्ठारय रिरायत्रतम् ॥ ज्येष्ठपुत्रद्विजौ सुयत्नेन परिवर्जयेत् ॥ कृतिकास्य
रवित्यक्ता ज्येष्ठपुत्रस्य कारयेत् ॥ उत्सावादिषु कार्येषु दिना निदशवर्जयेत् ॥ रत्नकीशे
॥ जन्मर्क्षे जन्मदिवसे जन्ममासे शुभं न्यजेत् ॥ ज्येष्ठमास्याद्युगमस्य शुभं वर्ज्यं स्त्रिया अपि ॥
पराशरः ॥ अज्येष्ठा कन्यका मंत्रज्येष्ठपुत्रो वरो यदि ॥ अत्यप्योवातयोः सत्रज्येष्ठो मासः
शुभप्रदः ॥ मिहिरः ॥ ज्येष्ठस्य ज्येष्ठकन्याया विवाहो न प्रशस्यते ॥ तयोरन्यतरे ज्येष्ठे ज्येष्ठो मा
सः प्रशस्यते ॥ द्वौ ज्येष्ठौ मध्यमौ प्रोक्ता वेव ज्येष्ठसु स्वावहं ॥ ज्येष्ठत्रयं न कुर्वीत विवाहे सर्वसंम
तं ॥ यजुः ॥ सार्वकालमेकं विवाहमिति तदा सुरादि विवाहविषयं ॥ धर्म्येषु विवाहेषु कालष
रीक्षणां नाध्यक्षितिगृह्यपरिशिष्टात् ॥ रत्नमालाया मप्येवम् ॥ तेनासुरादयो माघचैत्रा
दिनिषिद्धकेष्वपि भवंति ॥ अथ दशदोषाः व्यवहारोच्ये ॥ वैभश्चल
ज्ञातं च तथैव यातः खार्जूरवेद्यो दशयोगचक्रम् ॥ पुतिश्च जामित्रमुपयहश्च बाणास्त्वज्जे
च दशदोषाः ॥ एषां लक्षणां जीतिषे ज्ञेयम् ॥ अतीचारगेगुरे तु वसिष्ठः ॥ अतीचारगे तेनै
वेवर्जयेत्तदनंतरं ॥ विवाहादिषु कार्येषु अष्टाविंशतिवासरात् ॥ रत्नमालाया ॥
एकयचनवयुग्मस्य दशत्री शिसत्रचतुरखलाभरः ॥ द्वादशाजट्टवभादि राशितो घातव
दरंति कीर्तिनो बुधेः ॥ नारदः ॥ भूवा एतदहस्ताश्वरसदिकवन्दिशेल
जाः ॥ विदावसुशिवादि त्याघातचंद्रो यथाक्रममात्रायां युद्धकार्येषु घातचंद्रं विवर्जयेत्
॥ विवाहे सर्वमांगल्ये चो लक्ष्मोन्नतवधने ॥ घातचंद्रौ नैव चित्परित्यागशरो व्रवीत् ॥ जीति
निबंधे ॥ विवाहचो लत्रतवधयज्ञेयहाभिषेके च तथैव रातां ॥ सीमंतपात्रासु तथै
व जातेनोचितनीयः खलु घातचंद्रः ॥ अकालजामवे सुश्रेष्ठे दिशुः नीहारदृश्यः ॥ प्रत्येकं य
रिवैषेद्रचाया भ्रध्वनयो यदि ॥ दोषाय मंगले नूनमदोषायैव कालजाः ॥ अकालदृष्टि
स्वरूपे मां हलह्वः ॥ योषादिचतुरे मासा न प्रोक्ता दृष्टिरकालजेति ॥ शार्ङ्गधरः ॥
निधीते क्षितिचलने ग्रहयुद्धे राहृदरी नैवैव ॥ आयं च दिना त्वकमापरिणीतानाशमुपया
ति ॥ उल्कायाते द्रवाय प्रवलवनरजो धूमनिर्घातविद्युदृष्टिप्रत्येकं दोषादिषु सकलबुधे
स्याज्यमेवैकमात्रं ॥ इः स्वप्ने दुर्निमित्तं शुभफलदृशदुर्भोगं भ्रातबुद्धौ ॥ चोलेर्मौ जीति
बंधे परिराय न विधी सर्वदा त्याज्यमेव ॥ जीतिः प्रकारः ॥ अवीक्यो
उशनाश्वः संक्रांते पुराणदाः परतः ॥ उपनयनत्रतयात्रायपरिणयनादौ विवर्ज्यास्ताः गर्भ
दिभ्यश्चेदिनमेकं च ग्रहे सप्रदिनानि ॥ भूकंथचसमुत्पन्ने अहमेव तु वर्जयेत् ॥ उल्का
घाते त्रिदिवसं धूमं यच दिनानि च ॥ बज्रघाते चैकदिनं वर्जयेत् सर्वकर्मसु ॥ दर्शनादर्श
नाद्वाहुके त्वीः सप्रदिनं त्यजेत् ॥ यावन्केतुदमस्तावदशुभः समयो भवेत् ॥ अस्यायवादि
दुर्नसागरे ॥ अथ दिवसत्रयमध्ये मृडयानीयं नदाभवति ॥ उत्यातदोषशमने तदेव संसा

हरचार्याः॥संवधतत्वे॥भूकंयादेर्नदोयोस्तिष्ठद्विश्वादेकतेसति॥अथापरिहार्येकमाया
वैधव्ययोगेविशेषउच्यते मार्कंडेयपुराणे॥ बालवैधव्ययोगेन
कुंभदुप्रतिमादिभिः॥कृत्वालयंततःपश्चात्कनोद्वाद्येतिचायरे॥तत्रपुनर्भूदोषाभा
वउक्तोविधानस्वडे॥स्वर्णावुपिप्यलानांचप्रतिमाविष्णुरूपिणी॥तयासहविवाहेतुपु
नर्भूत्वनजायते॥सूर्यारुणसंवादे॥विवाहात्सर्वकालेचचंद्रतारावलान्विते॥विवाहो
क्तेचमंथमाकुंभेनसहचोदहेत्॥सूत्रेणवेद्ययेत्यश्वादशतंतूनविधानतः॥कुंभाल
कृतंदेहंतयोरेकांतमंदिरे॥ततःकुंभंचनिस्सारयप्रमज्जसलिलाशये॥ततोभिवेचनंकु
र्यात्तचपक्षववारिभिः॥कुंभप्रार्थनातत्रैव॥वरुणांगस्वरूपायजीवनानांसमाश्रय॥
यन्निजीवयकम्पायाश्चिरं पुत्रसुखंकुरु॥देहिविष्मवोरंदेवकम्पायालयदःखतः॥ततो
लेकारवस्त्राढ्यांवरायप्रतियादयेत्॥ इतिकुंभविवाहः॥ त्रिदान
पणित्तैवेत्तम॥ब्राह्मणंसाधुमांसेभ्यःसंस्तुयद्विविधाहोमैः॥तस्मैदेव्यादित्येत्तद्वि
धोमूर्त्तिचतुर्भुजा॥शुद्धवर्णसुवर्णेनवित्रशक्त्याथवापुनः॥निर्मितांरुचिरंशंखगद्वा
चक्राजसंयुतांदधानांवाससीयीतेकमलोत्पलमालिनी॥सदक्षिणांचतांदधानमंत्रमे
नमुदीरयेत्॥यन्मयाप्राचिजनुधिघ्नत्यापतिसमागमःविषोयविषशस्त्राद्यैर्हतोवाति
विरक्तया॥प्राप्यमानंमहाघोरंयशःसौख्यधनायहम्॥वैधव्याद्यतिदुःखौघनाशायसु
खलब्धये॥बहुसौभाग्यलब्धेचमहाविध्मोरिमांतनुं॥सौवर्णीनिर्मितांशक्त्यानुभ्यंसंप्र
ददेद्दिज॥अनघाद्याहमस्मीतित्रिवारंप्रजपेदिति॥एवमस्त्वितितस्योक्तिं गृहीत्वास्वगृहं
विशेत्ततोवैवाहिकंकुर्याद्विधिंदातामृगीदृशः॥अन्येष्वन्यविवाहवृक्षसेचनादयस्त
त्रैवज्ञेयाः॥विस्तरभयान्नोच्यते॥ अथप्रतिकूलादि॥ ज्योतिर्निर्व
धेगर्गः॥ कृतेननिश्चयेयश्चान्मृत्युर्भवतिकस्यचित्॥तदानमंगलंकुर्यात्तत्क
तैवैधव्यमाप्नुयात्॥ज्योतिर्मेधातिथिः॥वधूवरार्थंघटितेसुनिश्चितेवरस्यगेहेप्यथक
सकायाः॥मृत्युर्यदित्यान्मनुजस्यकस्यचित्तदानकार्यंखलुमंगलंबुधैः॥ मंगलं
विवाहः॥ स्मृतिचंद्रिकायाम्॥ कृतेवाङ्निश्चयेयश्चान्मृत्युर्भवेत्स्यगो
त्रिणाः॥तदानमंगलंकार्यंनारीवैधव्यदंक्रवम्॥भृगुः॥वाग्दानानंतरंयत्रकुलयोःक
स्यचिन्मृतिः॥तदोद्वाहोनेवकार्यःस्ववंशक्षयदोषतः॥ शौनकाः॥ दर्व
ध्वोःपितामातापितृव्यंचसहोदरः॥पितृव्यस्त्रीसुतोभ्राताभगिनीचाविवाहिता॥एभिरत्र
वियर्नेष्वप्रतिकूलंबुधैःस्मृतं॥अन्यैरपिवियर्नेसुकेचिदचुर्नतद्वेत्॥मांडव्यः॥वाग्दा
नानंतरंमातापिताभ्रातावियद्यते॥विवाहोनेवकर्त्तव्यःस्ववंशहितमिच्छता॥संकटेनु
मेधातिथिः॥वाग्दानानंतरंयत्रकुलयोःकस्यचिन्मृतिः॥तदासंवत्सरार्ध्वंविवाहःशुभ
दोभवेत्॥स्मृतिरन्नावलाम्॥पितुरद्वयमशौचंस्यात्तददंमानुरेवच॥मासत्रयंतुभार्याया
स्तददंभ्रातृपुत्रयोः॥अन्येषांतुसपिणानाशौचंमासमीरितम्॥तदंतेप्राप्तिकंकृत्वात

तोलमविधीयते॥ श्रुतिः प्रकाशः॥ प्रतिकूलैकिकर्तव्यो विवाहो मासतः परः शांतिविधाय
 गांदत्वावादानादिचरेत्तुनः॥ शांतिविनायकशांतिः तथा च मेधातिथिः॥ संकटे समुत्प्राप्ति
 याजवन्धनयोगिना॥ शांतिरुक्तगणेशसकृत्वातां शुभमाचरेदिति॥ प्रतिकूलैकिकर्तव्यो गणेश
 वदतुत्रयम् प्रतिकूलैकिकर्तव्यमिमाह बह्विधुवे॥ प्रतिकूलैकियिंस्वमासमेकं विवर्जयेत् ॥ श्रु
 तिः सागरे॥ दुर्मिस्त्रैराशुभं गोचयित्रीवा प्रागसंशये॥ प्रोढाया मयिकमायां नानुकूल्यं प्रतीक्ष
 त॥ मेधातिथिः॥ पुरुषत्रयपर्यंतं प्रतिकूलं सगोत्रिणाम्॥ प्रवेशनिर्गमोत्तमं तथा मुंनमं उने॥ प्रे
 नकर्मोपनिर्वर्त्य चरेत्ताम्युदयक्रियाम्॥ आचतुर्थतः पुंसि च मे शुभं भवेत् ॥ अथ
 जोदेव निर्णयमाहा॥ माचरीये॥ प्रारंभान् प्राप्तिवाहस्य मातापदिरजस्वला॥ निरुत्स
 स्य कर्तव्या सहस्रश्रुतिबोदनात्॥ प्रारंभां श्रीश्राद्धानां नदीमुखं विवाहादा विनादिना नैव प्रारं
 भोक्तेः॥ मेधातिथिः॥ चोले च त्रयं धेच विवाहे यत्तु कर्मणि॥ भाष्ये रजस्वला यस्य प्रायसस्य नरो
 भनं॥ वधूवरसमतमयोजननी चैरजस्वला॥ तस्माः शुद्धेः परं कार्यं मांगल्यं मनुरवतीत्॥ शुद्ध
 मनुः॥ विवाहव्रतचूडशुमानापदिरजस्वला॥ तदानमंगलं कार्यं शुद्धे कार्यं शुभे सुभिः ग
 र्गः॥ यस्योदाहादिमांगल्यमातापदिरजस्वला॥ तदानतमं कर्तव्यमापुः स्य कर्तव्यतः नदीभा
 दौ त्ररं जोदेव त्रयं धेच कारिकासु॥ सति कोटरयोः शुद्धे गारं पादो मखं॥ प्राप्ते कर्मणि शुद्धिः
 स्यादितरस्मिन् शुद्धिः॥ अन्ता मे सुमुहूर्तस्य रजोदेव च संगते॥ श्रियं सहस्रान्तु कृत्या न्यासि च
 रामंगलम्॥ हिमीमायमितां यमां श्रीसक्तविधिना चयेत्॥ प्रत्येकं यमं हुत्वा अभिषेकं समाचरे
 दिति॥ सतकारि संकटे तु कृष्णं गीर्णं हुत्वा यवसिनी गां चरत्वा विवाहादिकुर्यादिति च प्रायुक्तं॥
 अथैकक्रिया निर्णयः॥ श्रुतिनिर्बंधे इदमनुः ॥
 संकमावृजयेरेकवत्सरे पुरुषस्त्रिभिः॥ न समानक्रियां कुर्यात्तान् भेदे विधीयते एतेनैकस्वपुंसो वि
 वाहदयमेकदिने निविष्टं मातृभेदाभावात्॥ नारदः॥ शुचोदाहारं पुत्री विवाहो न कर
 तव्ये॥ ततयोर्व्रतमुदाहान्मंडनादमिमुंनं॥ वराहः॥ विवाहस्विकृता नो वराभासाभ्यंते
 यदि॥ असंशयं विविधैस्त्रैकाविधुवा भवेत्॥ नमंडनाद्यापि हि मदनरत्ने वसिष्ठः॥
 नपुं विवाहोर्ध्वं शुतुत्रपेपि विवाहकार्यं दितिः प्रकुर्यात्॥ नमंडनाद्यापि हि मुंनं च गोत्रैकतायां य
 दिनाह भेदः॥ एकोदंरभ्रातृविवाहस्तस्य सुगुणपाणिग्रहणं विधेयम्॥ वराहः॥ मध्ये मुनयः स्व
 पुंनं मुंनं मुंनंती॥ विकार्यम्॥ एतदप्यकारस्तं वि॥ अतुत्रयस्य मध्ये वैराटस्य प्रवेशने॥ तथा
 दोकीदरस्यापि विवाहसु प्रशंस्यते॥ एतावत्साम्॥ कासुने चैव मासे तु पुनोदाहो यनायमे भिदा
 दस्व कुर्वीत न तुत्रयविलंबनं॥ संहिता प्रदीये॥ ऊर्ध्वं विवाहात्तनयस्य नैव कार्यो विवाहे दुहितु
 संमार्दम्॥ अत्राप्येकमांशु राज्यं च वधूः प्रवेशात्सुहृदं नारी॥ मदनरत्ने वसिष्ठः॥
 द्वितीयां भनैकं दृष्टे विनेशं मुंनं यथा नवमिर्दिनं सु॥ आवश्यकं शोभनमुसवो वादारे मवाचा
 य विभेदो वा॥ एकोदंरप्रसूतानां नातिचार्यं त्रयं भवेत्॥ भिनीदरप्रसूतानां भित्तिशांता नदीव्रती
 त्॥ श्रुतिनिर्बंधे कांसायनः॥ कुंभे च नुत्रयपदवीं कुरुमंडनात्तु मुंनं॥ श्रीलालिनी

मोनेष्टेन कुर्यान्मंगलत्रयम्॥ कुर्वन्मुनयः केचिदप्यस्मिन् वत्सरे लघु॥ लघुवागुरुकार्ये वा प्राप्ते नैमी
 तिकं नुयत्॥ पुत्रोद्वाहप्रवेशाख्यः कन्योद्वाहस्तु निर्गमः॥ मुंडनं चैलमित्युक्तं त्रतोद्वाहो नमंगलं॥ चो
 ले मुंडनमेवोक्तं वर्जयेन्मुंडनात्परं॥ मौंजी चोभयतः कार्या यतो मौंजी न मुंडनं॥ अभिने वत्सरे यि स्यात्
 दहस्तत्र भेदयेत्॥ अभेदे तु विनाशः स्यान्न कुर्यादेकमंडये॥ संकटे तु कपर्दिकारिका सुवराहमि
 हिरश्च॥ उद्वाहपुत्री न पिता विदध्यात्पुत्रांतरस्योद्वाहनं कदाचित्॥ यावच्चतुर्यं दिनमत्र हर्षं समाय्य
 चासौ दहनं विदध्यात्॥ कश्यपः॥ मौजी वंधस्तथोद्वाहः परमासाभ्यंतरे यि वा
 ॥ पुत्रोद्वाहनं कुर्वीत विभक्तानां न दोषकृत्॥ जोतिर्निबंधे॥ विवाहमारभ्य च
 नुर्थिमध्ये श्राद्धं दिनं दर्शदिनं यदिस्यात्॥ वैधव्यमाप्नोति तदा सुकमा जीवेत्यतिश्चेद न यत्पता स्या
 त्॥ तथा॥ विवाहमध्ये यदि चेत्सयाहस्तत्र स्वमुखाः पितरो न यांति॥ वृत्रे विवाहे परतस्तु कुर्या
 त्छाहं स्वधामिर्न तद्वययेतम्॥ ये वा भद्रं द्रव्यं ति स्वधामिरिति श्रुतेः॥ मासिकविषये हे मां द्वौ शा
 ढ्यायनिः॥ प्रेतश्राद्धानि सवींशिसयिंती करणं तथा॥ अयं कुर्यात्पितुर्वातकर्तुं नादीमुखं द्विजः
 वृद्धिं विना प्रकर्षे दोषमाह॥ तत्रैव उशनाः॥ वृद्धिश्चाह विहीनस्तु प्रेतश्राद्ध
 नियश्चरेत्॥ सश्राद्धी नरके घोरे पितृभिः सह मज्जतीति॥ मेधातिथिः॥ प्रेतकर्माण्य
 निर्वर्त्य चरेन्नाभ्युदयक्रियां॥ आचतुर्यं ततः पुंसि च मे शुभं भवेत्॥ स्मृत्यंतरे॥ स
 पिंती करणादवीं गय कृष्य कृता नपि॥ पुनरप्ययं कुर्यात्ते वृद्ध्युत्तरनिषेधनात्॥ स्मृतिसारा
 वलाम्॥ भ्रातृपुगे स्वसृपुगे भ्रातृस्वसृपुगे तथा॥ एकस्मिन्मंडये चैव न कुर्यान्मंडनं द
 यम्॥ सोदरविषयमेतत्॥ यमः॥ एकोदरप्रसूतानामेकस्मिन् वासरे पुनः॥ विवाहं नैव कुर्वीत
 मंडनोपरि मुंडनं॥ गार्ग्यः॥ भ्रातृपुगे स्वसृपुगे भ्रातृस्वसृपुगे तथा॥ न कुर्यान्मंगलं किं
 चिदेकस्मिन्मंडये हनि॥ एकस्मिन् वासरे प्राप्ते कुर्याद्यमलजातयोः॥ क्षौरं चैव विवाहं च मौंजी वंध
 नमेव च॥ जोतिर्विवरणो॥ एकोदरयोर्द्वयोरेकदिनोद्वाहनं भवेन्नाशः॥ नद्यं
 तर एकदिने कुर्याद्वाः शंकटे च शुभं॥ ऊर्ध्वं विवाहाच्छुभं दोनरस्य नारी विवाहो न ऋतुत्रयस्यात्
 नारी विवाहान्न दहेपि शस्तन्नरस्य यागियह माहुरार्याः भिन्नमातृजयोस्तु एकविवाहान्न दहे॥ यि
 शस्तन्नरस्य यागियह माहुरार्याः भिन्नमातृजयोस्तु एकविवाहमाह॥ मेधातिथिः॥
 इत्यकुमातृजयोः कार्यो विवाहस्त्वेक वासरे॥ एकस्मिन्मंडये कार्यः इत्यकुवेदिकयोस्तथा॥ पु
 स्ययदिकयोः कार्यं दर्शनं न शिरःस्थयोः॥ भगिनीभ्यामुभाम्यां च यावत्प्रयदी भवेत्॥ यमयो
 स्तु विशेषः भद्रकारिकायाम्॥ एकस्मिन् वत्सरे चैक वासरे मंडये तथा॥ कर्तव्यं मंगलं स्वस्रोर्भा
 त्रोर्यमलजातयोः॥ जोतिर्निबंधे नारदः॥ प्रपुद्वाहो नैव कार्यो नैकस्मै दुहितृ
 दयम्॥ नैवैकजन्मयोः पुंसोरेकजन्मे तु कर्मके॥ तथा॥ नैव कदाचिद्वाहो मैकदा मु
 ङनदयं॥ नैकजन्मे तु कन्मैदेषु त्रयोरेकजन्मयोः न पुत्रीद्वयमेकस्मै प्रदद्यात्कदाचनेति॥ क
 न्यायारजो दर्शने तु अयं रक्ते संवर्तः॥ माता चैव पिता चैव ज्येष्ठभ्राता तथैव च॥ त्रयस्ते नरकं यां
 ति द्यूकसारजस्वलाः॥ हारीतः॥ पितुर्गहे तु या कमारजः यश्च न संस्कृताः सा कमातृषली ज्ञेया

नत्पतिर्द्वयलीयतिः॥ देवलात्रिकश्रम्याः॥ शर्वाहं तदेवाभूराहत्यापितुस्तस्याः साकमा
द्वयलीयता॥ यस्तोसमुदहेत्कमात्राक्षणीतानुद्वेलः॥ अत्रादेयमयांतेयंतेविद्याद्वयलीयति
॥ माधवीयेवीधायनः॥ श्रीशिवयाचनमतीकांसेतपितृशसनः॥ विष्णुः
ऋतुत्रयमुयास्येवकमाकुयीतस्वयवरः॥ अत्रवरस्यदोषाभावमाहयमः॥ कमाहदशवधीति
याप्रदावसेद्धे॥ भूराहत्यापितुस्तस्याः साकमावरयेतस्वयं॥ स्वयंवीयतांयनीनावमयेत्
दाचनानुनतावधकीविद्यामनुः स्वायंभुवोव्रवीत्॥ मनुः॥ अलंकारनादहीतपितृदत्तस्वयंवी
पितृदत्तमातृदत्तसीत्याधदितेहरेत्॥ वरप्रत्याह॥ पितृदत्तमातृदत्तकमाचनमतीहरन् ॥
सहिसाम्यादतितामेदत्तां प्रतिबोधनात्॥ अत्रप्रायश्चित्तमुक्तमाप्नुयामनेना॥ कमाचनमु
मतीमुदाहृतानिष्कृतिमात्मनः॥ शुद्धिचकारयित्वातामुदहेदाचनसंघीः॥ पिताऋतुत्रयस्व
आसुगमयेदादितः सुधीः॥ दानावधिगृहेयत्तात्पलयेचरजोवती॥ दधातृदत्तसंस्वागाः शक्त
कमापितायदि॥ दातव्येकापिनिःस्विनदानेनस्यापयाविधिः॥ दयाहात्राक्षणीभ्यश्चमतिनिःस्वः
दक्षिणाम्॥ नस्यातीतर्तुसंख्येयवरायप्रतिपादयेत्॥ उयोप्यत्रिदिनकमाश्रीवीत्वागवांमयः अ
दृष्टरजसेदधात्कमोयैरजभूषणः॥ तामुदहन्वरचाधिक्यंतेजुद्रयाहिजरतिः॥ मरुतः॥
पारिजातेयत्तपार्थः॥ विवाहेवितेतेयतेहोमकालउपस्थिते॥ कमाचनमतीदृष्टाकयं
कुर्वेतिपाशिकाः॥ स्वाययित्वातृतांकमामर्चयित्वायथाविधिः॥ पुंजानामाहुतिं पुंजानातसं
प्रवर्तयेत्॥ वीधायनसूत्रे॥ अथयदिकमोयसाधमानां वीधमानाचारजसो
स्यात्तामनुमंत्रयेत्॥ पुमांसोमित्रावरुणोपुमांसावंधितानुमो॥ पुमानिन्द्रश्चरुयश्चपुमांसं
चदधात्वियमिति॥ अथहादरात्रमलेकान्प्राशयेत्॥ पंचगव्यमयमुदाहृतानि
देत्॥ अत्रगांधर्वायष्टीविवाहास्तथावस्थावाकरेयेया॥ मनुः॥ वडातुर्द्वयविप्रस्य
सुवस्वचतुरोवरान्॥ विदुश्शूद्रयोस्तुतानेवविद्यादस्मिन्नराक्षसान्॥ वतुरः आसुरगांधर्वराक्ष
येशावान्॥ तान्द्राक्षसवज्रानुर्वैश्यशूद्रयोः सपव॥ आसुरं वैश्यशूद्रयोः॥ हेमार्द्रिपि
नसिः॥ राक्षसोवैश्यस्यापिशचः शूद्रस्याप्रवेताः॥ येशाचोसंस्तुतप्रस्तुतां प्रति
लोमंजातां च॥ मनुः॥ राक्षसासुरीद्वैश्ये शूद्रे चान्यसुगर्हितः॥ सत्रिधादेः सकटेपेशाचमाह
॥ माधवीयेवत्सः॥ सर्वोयायैरसाध्यायातुसकमापुरुषस्यया॥ चैथ्येय्यापिविवा
हेनसाविदासारहः स्थितागांधर्वादिषिविवाहेषुपुदकशर्वकदानमाह॥ तत्रैवयमः॥ नोदके
नेनवाचाचकमायाः पतिरुच्यते॥ पाणिमहारासंस्कारात्पतित्वेसंप्रमेये॥ यराशर
माधवीयेदेवलीयि॥ गांधर्वादिविवाहेषुपुनर्वैवाहिकोविधिः कर्तव्यश्चत्रिभिर्
र्षीः समर्थेनाप्रिसाक्षिकः॥ त्रैवर्णीकैर्गांधर्वादीविप्रवर्जमधिकारउक्तः॥ तत्रैवपरिशि
गांधर्वासुरयेशाचाविवाहारक्षसाश्चयः॥ धर्मपरिश्रयत्नेषुपश्चाहोमोविधीयते॥ अतो
होमादावकृतेभार्यात्वाभावाद्दशंतरायदेया॥ तयाचअत्रैववसिष्ठवीधायनी॥ वलादय
ताकमामंत्र्येदिनसंस्तता॥ अन्त्येविधिवदेयायथाकमातयैवसेति॥ अत्रमंत्रसंस्त

रभावेन्यस्मैदानस्यसर्वविवाहेषु साम्याह्लादयहारेण सयैशाचयोर्विशेषवचनं व्यर्थं ॥ तेन तयो
दिनसंस्कारासंस्कारावेत्याकृत्यानुमत्यभावेऽन्यस्मैदेयेति व्याख्येयं ॥ मदनपारिजातेनारदः
याणिग्रहणिकामंत्रानियतंदारलक्षणां ॥ तेषां निष्ठाचविज्ञेयाविद्वद्भिः सप्रमेयदे ॥ स्मृति
चंद्रिकायामयराकैचैवं ॥ आशौचेतुयाज्ञवल्क्यः ॥ दाने विवाहेयज्ञेचसंग्रामेदेशविप्रवे ॥ आ
यद्यपिचकष्टायांसद्यः शौचंविधीयते ॥ केषामित्यपेक्षिते ॥ ब्रह्मपुराणोक्तं ॥ दा
तुः प्रतिगृहीतुश्चकृत्यादानेचनोभवेत् ॥ विवाहविष्णोः कस्यायालाजाहोमादिकर्मणीति ॥ व्रत
यज्ञविवाहेषुश्राद्धेहोमेर्चनेजपे ॥ आरव्येस्तुतकंतस्यादनारव्येस्तुस्तकमिति विष्णुवचना
च्च ॥ प्रारंभस्तेनैवोक्तप्रारंभोवरणंयज्ञसंकल्पोव्रतसत्रयोः नांदीमुखंविवाहादौश्राद्धेयाक
यरिक्त्रियेगि ॥ वरणमिति मधुयर्कपरं ॥ गृहीतमधुयर्कस्ययजमानाचक्रत्विजः ॥ यश्चाद
शौचेयति तेनभवेदितिनिश्चयः ॥ इतिब्रह्मोक्तेः ॥ मधुयर्कात्सर्वतुभवत्येवाशौ
चमितिमुहिविवेकः ॥ रामांडारभाष्येयैवं ॥ नांदीमुखावविश्वस्मृत्यंतरे ॥ एक
विंशत्यहयज्ञेविवाहेदशवासराः ॥ त्रिषट्चौलीयनयनेनांदीश्राद्धंविधीयते ॥ आरंभाभावे
यच्चविष्णुः ॥ नदेवप्रतिष्ठाविवाहयोः श्वसंभृतयोरपीति ॥ अत्रप्रायश्चित्तमाहमदनपारिजा
तेविष्णुः ॥ अतारव्यविशुद्ध्यर्थं कृष्णं डैर्जुहुयाहुतं ॥ गांद्यात्यं चगव्याशोततः शुद्धतिस्त
की ॥ संयद्देयि ॥ संकटे समनुप्राप्तेस्तुके समुपागते ॥ कृष्णं डीभिर्घृतं हुत्वा गां च दद्यात्पयस्वि
नीं ॥ चूडोयनयनोहाहप्रतिष्ठादिकमाचरेत् ॥ यदैकस्तुतकप्राप्तिस्तेदेवाभ्युदयक्रिया ॥ अन्ना
दिषुविशेषः षट्त्रिंशन्मते ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुत्वंतरामृतस्तुतके ॥ परैरन्नं प्रदातव्यं भोक्तव्यं
चहिजोत्रैः ॥ परैरसगोत्रैः ॥ भुंजानेषुतुविप्रेषुत्वंतरामृतस्तुतके ॥ अत्यग्रेहोदकाचाताः स
र्वेतेषुचयः स्मृताः ॥ एतदाशौचातर्द्धमष्टयकृत्तान्नविषयम् ॥ तत्रशेषमन्नंन्याज्यमित्यर्थः
॥ अष्टयकृत्तेतुहस्यतिराह ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषुत्वंतरामृतस्तुतके ॥ श्वसंकलितानेषुनदो
षः परिकीर्तितइति ॥ धर्मार्थविवाहकरणोफलमुक्तं महाभारते ॥ ज्ञात्वास्ववित्तसामर्थ्यादेकं
वोदाहयेद्भिजम् ॥ तेनाथाश्रीतितत्स्थानं शिवभक्तो नरो भ्रवं ॥ अयराकैदक्षः ॥
मातापितृविहीनंतुसंस्कारोदाहनादिभिः ॥ यः स्थाययतितस्येहपुण्यसंख्यानविद्यते ॥ म
दनरत्नेभविष्ये ॥ विवाहादिक्रियाकालेतत्क्रियासिद्धिकारणम् ॥ यः प्रयच्छति
तिधर्मज्ञः सोऽश्वमेधफलंलभेत् ॥ कन्यागृहेभोजननिषेधोपितत्रैव ॥ अप्रजायांतुकन्यायां
नभुंजीतकदाचन ॥ दौहित्रस्यमुखं दृष्ट्वा किमर्थमनुशोचति ॥ अयराकैआदिपुराणो
॥ विष्णुजामातुर्मन्येतस्यकोपंनकारयेत् ॥ अप्रजायांतुकन्यायां नाश्रीयात्तस्यैवगृहे ॥ ब्रह्म
देयांनवेकसादत्वाश्रीयात्कदाचन ॥ अथभुंजीतमीहाच्चैत्यस्याख्येनरकैवसेत् ॥ तत्रै
वकश्ययः ॥ अहतंयंत्रनिर्मुक्तंवासः प्रोक्तंस्वयंभुवा ॥ शस्तंतन्मोगलिकेषुतावंत्कालंनसर्व
दा ॥ यंत्रनिर्मुक्तंनूतनं ॥ विवाहमध्येस्त्रियासहभोजनेपिनदोषइत्याहहेमाद्रौ प्रायश्चित्त
कांडेगालवः ॥ विवाहकालेयात्रायांयथिचौरसमाकुलेअसहायोभवेद्विप्रसदाकार्यंद्भिज

नमिः॥ एकयानसमारीहकयात्रेचभीजने॥ विवाहेयधियात्रायांस्तत्वाविप्रो नदोषभाक्
 ॥ अन्वयादोषमाप्रोति यश्चाचांशयरां चरेत्॥ मिताक्षरायामप्येवम्॥ रत्नमालाया
 म्॥ मूलमेवमृगोहिरीकांरेः योऽस्मात्तमयोतरान्विते॥ भीमशोरिरविवारवर्जिते
 याशिमीउनविधिर्विधीयते॥ अत्रानिष्ठनसत्रादौदानमुक्तंजीतिवे॥ वियन्तरेगुन्दधानि
 धनेतिलकांचना॥ प्रन्तरलवरांदद्यात्तमं दद्यात्त्रिजन्मसु॥ चंदेचशंरंलवरांचतारेतिथोवि
 रुहेत्येतदुलाश्च॥ धान्यचंदद्यात्तरीचचरीयोगेविरुहेकनकंप्रदेयम्॥ विवाहेमंडपमा
 ह॥ वसिष्ठः॥ योऽशारन्निकंकुर्याच्चतुर्दशेयशोभितं॥ मंडपंतीरयेषुक्तंनवे
 दिंप्रकल्पयेत्असहस्तंनुरचयेत्तंडपंवाहिसदकरं॥ देवजमनोहरः॥ चित्रा
 विशाखाशततारकांश्चिनीज्येष्ठाभरणीशिवभाचतुष्टयम्॥ हित्वाप्रशस्तफलतैलवेदि
 कांप्रदानकंकेउनमंडपादिकं॥ हेमाद्रोयासः॥ केउनदलनयवारकंमंडपमृदेसिर्वाका
 घुखिले॥ तत्संदधिगतागतमृदेवैवाहिकंकुर्यात्॥ यवारकंचिकसारतिप्रसिद्धं॥ वैवाहि
 केतुदिवसेषुमेवायातिथौषुमेचतुर्थिकंप्रकुर्वीतविधिरुहेनकर्मणा॥ वेरीमाहवारदः॥ हस्तोद्धि
 तांचतुर्हस्तैश्चतुरस्त्रासमतता॥ स्तंभेअनुभिंसुअस्त्रीकांमभागेतुसप्रनि॥ समांतथाचतुर्दिशु
 यानैरतिशोभितं॥ प्रागुदकंप्रवणारंभास्तंभेसशुकादिभिः॥ एवंविधामाकुरुक्षेत्रमिधुनंसाप्ति
 वेदिकांमिति॥ सप्रार्थिते॥ मंगलेशुचंसर्वेषुमंडपोगृहमानतः॥ कार्यःकोऽश
 हस्तीवाद्युनहस्तीदशावधिः॥ स्तंभेअनुभिरेवात्रवेदीमध्येप्रतिष्ठिता॥ हस्तीवधाः॥ सोपानप
 श्चिमतःउपरिभागीउक्तपरिमाणान्निजम्॥ अयमदाहरणम्॥ जीतिर्विंधे॥ नारदः
 कर्त्तव्यंमंगलेश्वादीमंगलायांकुरार्पणम्॥ नवमेसप्रमेवायिचमेदिवसेपिवा॥ तृतीयेवीज
 नसत्रेषुमवारेषुमीदयेसम्यग्हाण्यलक्ष्म्यवितानंभूजतारोः॥ सहवादिचत्राचैर्गत्वाप्रा
 गुत्तरादिशां॥ तत्रमृत्सिक्तांशुस्त्रागृहीत्वापुनरागतः॥ मृगमप्येव्यथावेरावेसुयोत्रेषुयोज
 येत्॥ अनेकवीजसंयुक्तांतीययुग्योपशोभितं॥ शौनकः॥ आधानंगर्मसं
 स्कारंजानकर्मचानामच॥ हित्वात्रविधातयंमंगलैःकुरवापनम्॥ दृढस्यतिः॥
 आन्यतिकेयुकार्येयुकार्यस्योकरार्पणम्॥ अत्रैववास्तानेहरिद्रावदंनचकार्यम्॥ जी
 तिःप्रकाशः॥ चतुर्थीमंडपःश्रेष्ठःसप्रमयचमस्तथा॥ नवमेकादशीश्रेष्ठेनेष्टेयष्टतृतीयकी
 विवाहेमसोदयेवाकमावरणमाचरेत्॥ वरस्यापिवरणमाहचंडेश्वरः॥ उपवीतंफलपुष्पवा
 सांसिविविधानिवा॥ देयंवरायवरणीकमाभात्राहिजेनवेति॥ वाद्यानोत्तरंवरंमरुतोअपराकं
 स्मृतिचंद्रिकायांचवसिष्ठः॥ अष्टिर्वाचाचदत्रायांभियेतोर्ध्वंवरपदि॥ नचमंत्रोयनीतस्या
 त्कुमाशियितुरेवसा॥ यत्ननारदः॥ उदाहितापिसाकमानचैत्तंप्राप्तमेशुना॥
 पुनःसंस्कारमहंवयथाकमातयेवसेति॥ यच्चकान्यायनः॥ चरोयघमजा
 तीयःयतिजःस्त्रीवखच॥ विकर्मस्थःसगोत्रीवादासोदीर्घामयोपिवा॥ ऊढापिदेयासामसं
 सहावरणभूषणोति॥ इदंलौघिदम्॥ देवरेणामुनीत्यत्रिंत्वाकमानदीयनेऽस्यादित्यपरा

शोकलौनिषेधात् ॥ दत्ताशब्दजडापरः ॥ ऊढायाः पुनरुदाहमिति हेमाद्रावुक्तेः ॥ अतएव स
गोत्रासयिंशदिविवाहेपि भोगतस्तांय रित्यन्यया लये जननीमिवेत्युक्ता ॥ ननु कापि पुनर्विवाह उ
क्तः ॥ देशान्तरगमने तु कात्यायनः ॥ वरयित्वा तु यः कश्चित् प्रणश्येत्युरुच्यो यदा ॥ तत्र त्वागमा
स्त्रीनतीत्यकत्यान्यवरये हरम् ॥ अयराके नारदायि ॥ प्रतिगृह्यतु यः कस्यां वरो
देशान्तरं व्रजेत् ॥ त्रीन् ऋतून् समतिक्रम्य कस्यान्यवरये हरम् ॥ शुल्कदाने तु मनुवसिष्ठौ ॥ कस्यां
दत्तशुल्कायां भियते यदि शुल्कदः ॥ देवराय प्रदानं व्यापदिकमा नुमन्यते ॥ चंद्रिकायां
कात्यायनः ॥ प्रदाय शुल्कं गच्छेद्यः कस्यां स्त्रीधनं तथा ॥ धार्या सावर्षमेकं तु देयान्य
सैविधानतः ॥ अनेकेभ्यो हि दत्तायामनूढायां तु तत्रैव ॥ शर्वागतश्च सर्वेषां लभ्येनाद्यवरस्तुता
म् ॥ यश्चाहारेण यदन्नं तस्याः प्रतिलभेत सः ॥ अथा गच्छेन्नवोढायां दत्तं शर्व्ववरो हरेत् ॥ मनुः
नानुशुश्रुम जातवैतत्सर्व्वेष्य हि जन्मसु ॥ शुल्कसंज्ञेन मूलेन कंदं दहि तृविक्रयम् ॥ अस्यां च द
र्शयित्वा मावोढुः कस्यां प्रदीयते ॥ ते उभे एकशुल्केन वहेदित्यत्र वीन्मनुः मनुः ॥ नद
त्वा कस्य चित्कस्यां पुनर्दद्याद्विचक्षणाः ॥ दत्त्वा पुनः प्रयच्छन् हि प्राप्नोति पुरुषा नृत्तम् ॥ यंच यश्चा
नृतेहं तीत्युक्त्वा सहस्रपुरुषा नृत्तम् ॥ स एव ॥ एतन्न न परे च कुर्नी परं जानुसाधवः ॥ यदन्यस्या
न्यनुज्ञाय पुनरन्यस्य दीयते ॥ सकृदाह ददानीति त्रीणि ता निसकृत्सकृत् ॥ भारतेष्वेवम्
याज्ञवल्क्यः सकृत्प्रदीयते कस्याहरं स्तां चौरदंडभाक् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ दत्तामपि
हेरेत्याज्ञः श्रेयांश्चेद्दरश्चाव्रजेत् ॥ शर्व्वस्य दोषसत्त्वे ददमिति ॥ विज्ञाने श्वरः संबधतत्वेव सिष्टः
॥ कुलशीलविहीनस्य यश्चाद्वियति तस्य च ॥ अयस्मारिविधर्मस्य रोगिणां वेद्यधारिणां दत्तामपि
हेरेत्कस्यां सगोत्रोढांतथैव च ॥ मनुः ॥ यं शोधवधरादीनां विवाहोऽस्ति यथोचितम् ॥ विवा
हासंभवेतेषां कनिष्ठो विवहेन्नदा ॥ पितृव्यं पुत्रे सायले परदारसु ते पुत्रा ॥ विवाहाधानयज्ञादो
परिवेदो न दूषणम् ॥ अयद्वक्तव्यं विसरभीतेर्नोच्यते इति दिक् ॥ अत्र तां दीश्राद्धे विशेषं न
दधिकारिविशेषं चात्रैव द्यामः ॥ इदं चाद्यविवाहेपि नाकुर्यात् ॥ द्वितीयादीं वर एव कुर्यात् ॥ तानां
दीश्राद्धं पिता कुर्यादधेयाणि यहे पुनः ॥ अत ऊर्ध्वं प्रकुर्वीत स्वयमेव तु नादिकमिति स्मृतेः ॥ त्रि
कांडमंडनोपि ॥ पित्रोस्तु जीवतीः कुर्यात्पुनः याणि ग्रहं यदा ॥ पितुर्नो दीमुखं श्राद्धं नो
क्तं तस्य मनीषिभिरिति ॥ रेणुकारिका ॥ उक्ते काले विवाहां गंकुर्यान्नां दी
मुखं पिता ॥ देशान्तरे विवाहश्चेन्न वगत्वा भवेदिदं ॥ लग्नघटी स्थापनमाह ॥ नारदः ॥
यउगुलमितीति धंदादशांगुलमायतम् ॥ कुर्यात्पातालवज्राभ्यां त्रजहशभिः यलैः ॥ ताम्रपा
त्रेजलैः षण्णो मृत्पात्रे वाथ वा सुमे ॥ मंडलादौ दयं वीक्ष्य रवेस्तत्र विनिक्षिपेत् ॥ तत्र मंत्रः ॥ सु
खं त्वमसि यंत्राणां ब्रह्मणानिर्मितं पुरा ॥ भावाभावाय दं यत्नोः कालसाधनकारणमिति ॥
वरस्य मधुर्यं क्त्वा माह ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ प्रतिसवत्सरं त्वर्थाः स्नानकाचार्यया
र्थिवाः प्रियो विवाहश्च तथा यज्ञं प्रत्यविजः पुनः ॥ अत्र विशेषो गृह्यपरिशिष्टे ॥ वरस्य या भवे
च्छाखीयं कर्म तच्छाख्यामधुर्यं क्त्वा इति याज्ञिकाः ॥ जयंतस्तु ॥ वरणवन्द्यं च यजमानशा

स्वयेवमधुयर्कस्याह॥तनुनादियतेहृदा॥अत्रयंचाराताभवेद्द्रव्यातदहंविद्यस्वतरादिगुण
परिशिष्टादेर्विद्यरादिलसंगमधुयर्कादिविधिश्चस्वगृह्याज्यः॥कमारानेप्रतितामहर्षको
सुक्ते॥स्यत्यर्थसारेनादीमुखेविवाहेचप्रपितामहर्षकं॥नामसंकीर्तयेदिहानन्यत्रपितृर्षकं
नादीमुखेतिविवेचयतिरिक्तविषयम्॥गृह्यपरिशिष्टेपित्राधानुलोम्याम्नानात्॥आस
मुक्तासमुद्गहेत्कामासावित्रीग्रहणंतथाउपोषितःसुतांदद्यादर्वितायदिजायत॥सुक्तेतिम
धुयर्कवैधभोजनयत्॥ गृह्यपरिशिष्टे॥ कमांवरयमाणानामेवधर्मोविधीय
ते॥प्रत्यप्नुस्वोवरयतिप्रतिगृह्णतिप्राप्नुस्वाः मदनरत्नेहेमादौचक्रव्यष्टंगः॥वर
गोत्रसमुच्चार्यप्रपितामहर्षकं॥नामसंकीर्तयेदिहानृकमायाश्चैवेमेवहि॥तिष्ठेत्तद्विमुखो
होतावरःप्रत्यप्नुस्वोभवेत्॥मधुयर्काद्विनायेनातसेदद्यात्सदक्षिणां॥उदयात्रततोद्यमने
रानेनहायेत्॥गौरीकस्यामिमोविप्रययाशक्तिविभूषितां॥गोत्रायशर्मणोनुभ्यंदत्राविप्र
समाश्रयः॥भूमिगोचैवदासींचासांसिचस्वशक्तिनः॥महिषीवाजिनश्चैवदद्यात्सर्गामरी
नपि॥ततःस्वगृह्यविधिनाहोमाद्यंकर्मकारयेत्तययाचारंविधेयानिमगल्पकुतूहलानिच॥ए
तत्कामादानेत्रिःकार्यमितिशीनकः॥गृहप्रवेशनोयहोमेविशेषमाहाश्रलायनः॥अहंरात्रे
यतीतेतुपर्युप्रातरिवहि॥गृहप्रवेशनीयःस्यादितियत्तविदोविदुरिति॥स्त्रीयासनहोमेविशेष
माह॥ शीनकः॥ यदिरात्रीविवाहादिसुननःस्यात्तयासति॥उपक्रम्योत्तरस्या
नृःसायंरचिरेदं॥यदिरात्रीनवनाडीमध्येऽप्युत्पत्तिस्तदातदेवहीमारंभः॥तदुत्तरंचेत्पर
दिनेसायमारंभरतिमुदर्शनमाख्येउक्तं॥ अथदेवकीत्याने॥ समेवदिव
सेकुर्व्यादेवकीत्यायनंनुधः॥यस्यचविषमनेष्टमुक्तायचमसत्रमो॥ निर्णयहीयेत
म्यः॥ नादीश्राद्धेकृतयेश्चापावन्मातृविसर्जनं॥दर्शश्राद्धंस्वयश्राद्धंस्नानंशीतोदके
नचापसंख्येस्वधाकारंनित्यश्राद्धंतथेवच प्रत्ययज्ञाध्ययननदीसीमातीलयनं॥उपवासत्रंतंचै
वश्राद्धभोजनमेवच॥नेवकुपुंसंयिंशश्चमरयोहासनावधिः॥ रहस्यति॥ तीर्थविवा
हेमात्रापांसंश्राभेदेशविषुवे॥नगरंयामदाहेचस्त्रयास्त्रयनउप्यति॥ योगयानवल्लः
नस्त्रयादुत्सवेतीतेमंगलविनिवर्त्यच॥अनुष्टुप्सुहृदंघूनाचपित्वेष्टदेवताम्॥ औतिषे
॥स्नानंसचैलिलमिश्रकर्मप्रेतानुयानं॥ कलशप्रदानं॥ अष्टवैतीर्थाभरदर्शनेव
चविवर्जयेत्कालतोदमेकम्॥माससहंविवाहादौव्रतप्रारंभशीनच॥जीर्णभांडादिनस्यामंशु
हंसंमार्जनंतथा॥ऊर्ध्वंविवाहासुत्रस्यतथाचत्रतबंधनान्॥आमनोमुडनंचैववर्षवर्षार्ह
मेवच॥अभ्यंगेसूतकेचैवविवाहेषुत्रजमनि॥मांगल्येषुचसर्वेषुनधार्यगोपिचंदनं॥ जी
तिर्निबंधे॥ उदाहात्यथमेसुधीयदिवसेभर्तृर्गृहेकन्यकाहस्यात्रजननीस्येनिजतनुमे
ष्टेयतिमिष्टकं॥यीषेचश्वसुरंयतिचमलिनेचैत्रेस्वयिचालयेतिष्टंतीपितरंनिहंतिनभयं
तेषामभावेमवेत्॥ निबंधे॥ विवाहात्यथमेयीषेआषाढेचाधिमासके॥नसामर्तुर्गृहे
तिष्ठेच्चैत्रेपितृगृहेतथा॥ हेमादौस्वयंतरं॥ विवाहव्रततूडासुवर्षमेहंतदहंकं॥पितृ

दानं मृदास्नानं न कुर्व्यान्निलतर्यगाम् ॥ अथ वधू प्रवेशः ॥ जयतुंगे ॥ मार्गसीर्षे तथा
माधे माधवे ज्येष्ठे संज्ञके ॥ सुप्रशस्ते भवेद्देशमप्रवेशो न वयो धिताम् ॥ नारदः ॥ आरभ्यो
द्वाहदिवसात् सद्ये वाप्यष्टमे दिने ॥ वधू प्रवेशः संपत्ये दशमे थसमे दिने ॥ संग्रहे ॥ विवा
हमारभ्य वधू प्रवेशो युगेति थौ षोडशवासरांताः ॥ ऊर्ध्वततोऽष्टेऽयुजियं च मांता दतः परस्तानि
यमोन चास्ति ॥ नारदः ॥ समे वर्षे समे मासे पदि नारी गृहं व्रजेत् ॥ आयुष्यं हरते भर्तुः
सानारी मरणां व्रजेत् ॥ प्रयोगरत्ने तु ॥ वधू प्रवेशः प्रथमे तृतीये शुभप्रदः पंचमके थवाप्ति ॥ द्वि
तीयके वाथ चतुर्थके वा षष्ठे वियोगामयदुःखदः स्यादित्युक्तम् ॥ तत्र मूलं चिंत्यम् ॥ बृहव
सिंष्टेपि ॥ षष्ठाष्टमे वा दशमे दिने वा विवाहमारभ्य वधू प्रवेशः ॥ पंचांगसंशुद्धदिनं विनापि वि
धावसद्गोचरगेयिकार्यः ॥ लघ्वः ॥ स्वभुवनपुरप्रवेशे देशानां विप्रवेतयोद्वाहे ॥ नव
वध्वा गृहगमने प्रतिशुक्रविचारणानास्ति ॥ मांडव्यः ॥ नित्ययाने गृहे जीर्णप्राशनां
नेषु सप्तसु ॥ वधू प्रवेशमांगलेन मौड्यगुरुशुक्रयोः ॥ जोतिः प्रकाशे ॥ वामेषु केन
बोढायाः सुखं हानिश्च दक्षिणे ॥ धनं धान्यं च दृष्ट्ये सर्वनाशः पुरस्थिते ॥ नवीढायास्तवेध
व्ययदुक्ते सन्मुखे भृगौ ॥ तदेव विबुधे ज्ञेयं केवलं तु हिरागमे ॥ रक्षतीं भुदिने शुके प्रयाया दक्षिणा
परे ॥ यश्चादभुदिने चैव यायात्स्वीं तरे दिशो ॥ व्यवहारतत्वे ॥ योष्मात्कराच्च श्रवणाच्च युगे हस्तत्र
ये मूलमथोत्तरासु ॥ पुष्ये च मेने च वधू प्रवेशो रिक्तो तरे व्यर्ककुजे च शस्तः गर्गः ॥ व्यतीयांते च
संक्रांतौ ग्रहणे वैधृतावपि ॥ आहं विना शुभं नैव प्राप्नोति कालेपि मानवः ॥ तथा ॥ अमासं
क्रांतिविष्यादौ प्राप्नोति कालेपि नाचरे दिनि ॥ अथ हिरागमनं ॥ ऋक्षोच्चये ॥
मायकालुन वैशाखे शुक्लपक्षे शुभे दिने शुर्वादित्यविशुद्धौ स्यान्नित्यं यत्नी हिरागमः ॥ वाद
रायराः ॥ नीहारं शुदिनोत्तरादिति गुरुब्रह्मा नुराधा चिनी ॥ शक्ने भास्करवायुविष्णुवरुण
त्वाष्टे प्रशस्तेति थौ ॥ कुंभाजालिगते रवौ शुभकरे प्राप्नोदये भार्गवे जीवन्तासु जिता न्दिने न वधू
वेश्म प्रवेशः शुभः ॥ अथ पुनर्विवाहः ॥ श्रीधरीये ॥ पुनर्विवाहं वक्ष्यामि दं यत्नोऽशु
भदृदिदा ॥ लग्ने दुलग्नयोर्दिवे ग्रहता रादिसंभवे ॥ अनेषु शुभकालेषु दृष्टयोगादिसंभवे ॥ वि
वाहे चापि दं यत्नो राशौ चादिसंभवे ॥ तस्य दोषस्य शांत्यर्थं पुनर्वैवाद्यमिष्यते ॥ याज्ञव
ल्क्यः ॥ सुराया व्याधिता धूर्त्ता वंध्या र्थप्राप्रियंवदा ॥ स्त्री प्रसूत्या धिवे त्रव्या पुरुषदे विरणीत
था ॥ मनुः ॥ वंध्याष्टमे धिवे त्रव्या दशमे तु मृतप्रजा ॥ एकादशे स्त्रीजननी सद्यस्त्व
प्रियवादिनीति ॥ संग्रहे तु ॥ अप्रजां दशमे वर्षे स्त्री प्रजां द्वादशे त्यजेत् ॥ मृतप्रजां पं
चदशे सद्यस्त्वप्रियवादिनी ॥ एका मुक्कम्य कामार्थं ममालब्धुं यच्छति ॥ समर्थस्तो ययित्वा
र्थैः पूर्वोढा मयरां वहेत् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ आजा संयादिनीं दक्षां वीरसं प्रियवा
दिनीं ॥ त्यजन् दाप्यस्तृतीयां शमद्रवीं भरणां स्त्रियाः ॥ मनुः ॥ अधिविन्नानुयाना
री निर्गच्छेद्दोषिता गृहान् ॥ सा सद्यः सन्निरोहव्यात्याया वा कुलसन्निधाविति ॥ हेमाद्रो
कात्यायनः ॥ अनिशिष्टादिशुश्रूषां बहुभार्यः सवर्णया ॥ कारयेत्तद्दुहन्वचे ज्येष्ठया गर्हि

तानवेदिति॥ याज्ञवल्क्यः॥ सत्याममासर्वणायां धर्मकार्येन कारयेत्॥ सवर्णसुवि
 धौ धर्म्यं यथा न विनेतरा॥ द्वितीयविवाहो मेयिमाह॥ कामायनः॥ सरोरासायुर्न
 रातुदोदुंकारणांतरात्॥ यदिच्छेदप्रमाणकर्तृकहोमोऽप्यविधीयते॥ स्वेष्टावेव भवेदोमोलो
 किकेन कदाचन॥ त्रिकोऽमउनोयि॥ आध्यायविद्यमानायां द्वितीया मुह
 हेद्यदि॥ तदा वैवाहिकं कर्म कुर्यादावसथे प्रमाणम्॥ मुदशीनभाष्ये तु द्वितीयविवाहो मो
 लोकि के सवनश्रव्यां सतरत्युक्तम्॥ इदं चासंभवे॥ तत्र चाभिहयसं सर्गः कार्यः॥ तदाह
 शौनकः॥ अथाय्यौर्यस्य योगस्य लोभेदजातयोः॥ सहाधिकारसिध्यर्थं महवक्ष्या
 मि शौनकः॥ आरोगा मुदहेत्कामां धर्मलोभमया स्वयम्॥ लोभेन तत्र विवाहे च त्रतो नेतु परेह नि
 द्ययुक्तस्य उलेयोरभिसमाधाय यथाविधिः॥ तत्र कृत्वा ज्यभागतमन्वाधानादिकं ततः जुहुया
 त्वर्चयत्यथोतया त्वारब्ध आहृतीः॥ अभिमिलेपुरोहितेन सक्तेन नवर्चनं॥ समिधेने समारो
 यश्च यं ते यो निरिहं॥ प्रत्यवरोहे न्यनपाकनिशयो निधाय तं॥ आज्यभागां तं त्रदि कृत्वा
 भ्यतदा दितः॥ समन्वारकृतां भाष्यो लोभ्यां जुहुयाद्भुजं॥ चतुर्दशी तमेताभिर्कृष्णिः यद्विषया
 क्रमं अत्रावयिष्यतीत्यभिनाभिः समिधेने॥ असीदमिति तिसृभिः पाहिमो अमृकया॥ त
 तः स्विष्टकृदारभ्य होमशेषं समापयेत्॥ गोपुगदक्षिणा देया श्रिया याहिता मये॥ यत्सरे
 कायदिमृतादध्याते नैव तां पुनः॥ आदधीता न्यासादमाधानविधिना गृहीति॥ औचाय
 नं सूत्रेण॥ अथ यदि गृहस्थो हि भार्ये विदेत कथं तत्र कुर्यादिति॥ यस्मिन् काले वि
 देतो भावश्रीपरिचरेदयं प्रियसमाधाय रिस्त्रीय्यां जम्बिलाप्य सुवि॥ चतुर्दशी तं गृहीत्वा
 रक्षायां जुहीति न मस्तत्र वेगादाव्यधयेत्वास्वधीर्यत्मानां॥ इदं भिमतस्त्वक्षारिणां स एवा
 ब्रह्मन् वेदसु स्वाहेत्यथायं ते यो निर्कृत्वियति समिधिसमारोपयेत्॥ श्रव्या प्रियसमाधाय जु
 ह्वान उदुष्य स्वाग्रति॥ समिधमाधाय परिस्त्रीय सुवि चतुर्दशी त्वाद्यो भार्ययोरन्वारब्धयो र्य
 जमानो भिमृशति यो ब्रह्मा ब्रह्मराश्येतेन सूक्तेनेकं चतुर्दशी तं जुहोत्याग्निमुखात्कृत्वा पक्वां
 जुहीतिसनिमित्तं संकलेयामिति पुरोऽनुवाक्यामनुवाकस्य स्विष्टकृतं मृत्तिसिद्धमाघेनुवर
 प्रदानादभायेणाग्निदं भस्मं मेहुतशेषं निदधाति ब्रह्मजज्ञानं पिता विराजमिति दाभ्यां॥ द्विती
 यादिविवाहे काल उक्तः संयत्ति॥ प्रमदा मृतिवासरादितः पुनरुदाह विधिर्वरस्य च॥ विषमे
 पुगवत्सरे शुभो पुगले चापि मृतिप्रदो भवेत्॥ तृतीयविवाहनिषेधो मान्ये॥ उदहेदिति सि
 ध्यर्थं तृतीयोक्तदाचन॥ मीहादत्तानतो वापियदि गच्छेत्तु मानुषी॥ नश्यत्येव न संदेहो ग
 स्य वचनं यथेति॥ संयत्ति॥ तृतीयायदि जोहाहेतर्हि साविधवा भवेत् चतुर्थ्यादिवि
 बाह्यं तृतीयैकं समुदहेत्॥ तद्विधिरुक्तरविशमो हंसेवा॥ वरसंकल्पस्वस्ति वाचनानां दीप्रा
 देकत्वाचार्यं कृत्वा॥ आहूत्येनेति ह्याया पुनस्तर्कसंश्रयगृहीतं दत्त्वा वस्त्रेण तं भिरावे
 स्या॥ त्रिलोकवासि न सप्तां च्छायया सहितो रवे॥ तृतीयोदाहं जं देवतिनारय सुखं कुर्वति
 संप्राप्य जलेन विःसिचेत्॥ मम प्रीतिकरायेयं माया सखा पुरा तनी॥ अर्चका ब्रह्म सखा च

स्माकंप्रतिरक्षतु॥ नमस्तेमंगले देवि नमः सवित्ररात्मजे॥ त्राहि मां कृपया देवि पत्नी त्वमेव शागता॥
अर्कं त्वं ब्रह्मणा सृष्टः सर्वप्राणिहिताय च॥ ब्रह्मणा मादिभूतस्त्वं देवानां प्रीतिवर्धनः॥ तृतीयो ह्य
हजं यायं मृत्युं चाशु विनाशयेति॥ ततः आचार्यः कश्यपगोत्रा मादित्यप्रयौ त्रीं सवितुः यौ त्रीं मम पुत्री
मर्ककत्या ममुकगोत्राय वराय दास्ये इति वाग्दातं कृत्वा वरस्य मधुपर्कं कृत्वा नूतः पदं धृत्वा स्व
स्तिन इति सूक्तं जप्त्वा श्वं वत्सं दत्वा कर्ककत्या मिमांसा मिह न कर्मादानं मंत्रमुक्त्वा दक्षिणां दद्या
त्॥ ततो गायत्र्या वेष्टितसूत्रेण ब्रह्मसामेति मंत्रेण कंकणं वध्वार्कस्य चतुर्दिक्षु कुंभेषु विष्णुं संश्र
ज्वाग्निं प्रतिष्ठाप्या धारं ते संगोभिरिति ब्रह्मस्य तये यस्मै त्वा कामकामायेत्युवाच यये व्यस्त समस्त व्या
हृतिभिराज्यं कृत्वा चार्या यगो युगं दत्वा॥ मया कृतमिदं कर्म स्थावरेषु जरायुणा॥ अर्कयत्यानि
नो देहितं सर्वं संतु मर्हसीति न मेदिति दिक्॥ इति निर्णयसिंधौ विवाहः॥

अथा धातम्॥ रत्नमालायां प्राजायत्येष्टवभे सहिदैवेषु ज्येष्ठे सैंदवे कृत्तिकासु॥
अग्न्या धानं सुत्रराणां त्रयेऽपि चित्रादित्ये कीर्तितं गर्गमुख्ये॥ आश्वलायनः॥ अ
ग्न्या धेयं कृत्तिकासुरो हिरण्यामृगशिरसि फाल्गुनीषु॥ विशाखयोरुत्तरयोः प्रोष्ठयदयोरितेषां
कस्मिंश्चिद्दसंते॥ यवर्णि ब्राह्मणा आदधीत ग्रीष्मवर्षा शरत्सु क्षत्रियं वैश्या यकथायसिन्॥ क
स्मिंश्चिद्दत्तावा दधीत सोमेन यक्षमारो नर्तुं शक्ते न्नक्षत्रमसौ माधाने कृत्वा धनालोचनमात्री
दियरं॥ अथोखलु यदैवैनश्चो यनमेदया दध्नी तसैवास्य हि रिति॥ तदेतदार्त्तस्यातिवेलं वा॥ अ
दायुक्तस्य भवतीति वीधाय नोक्तेरिति मद न रत्ने॥ बृहद्गार्ग्यः॥ युष्माग्नेय सुत्ररा
दित्यौ क्षज्येष्ठा चित्रा कृत्तुहिदैवैर्दुभेषु॥ कुर्युर्वन्धा धानमाध्वं संत ग्रीष्मोष्मांतेष्वेव विप्रादि व
र्णाः॥ कालादर्शः॥ अग्निहोत्रं दर्शं पूर्णमासा वयुत्ररायणे॥ उपक्रम्य यथा कालमुपासीरन् वि
जातयः॥ सोमं च यशु वंधं च सर्वाश्च विकृतीरपि॥ सोम्यायेने यथा कालं विदध्म्युर्गृहमेधिनः॥ अ
त्र विशेषः श्वमुक्तः॥ अग्निहोत्रकाल उक्तं छंदोगपरिशिष्टे॥ उदि ते नुदि ते चैव समयाध्युषि
ते तथा॥ सर्वथा वर्त्तते यज्ञं तीयं वैदिकी श्रुतिः॥ एषां स्वरूपं तत्रैव॥ रात्रे सुषोडशे भागे ग्रह न
क्षत्रभूषिते॥ कालं त्वनुदितं तात्वा होनं कुर्याद्विचक्षराः॥ तथा॥ प्रभातसमये
तीते नष्टे नक्षत्रमंडले रविर्यावन्न दृश्येत समयाध्युषितं च तत्॥ रित्वा मात्रं प्रदृश्येत्तरश्मिभिश्च
समन्वितं॥ उदितं तद्विजानीयात्तत्र होमं प्रकल्पयेत्॥ आश्वलायनः॥ उयोदयमु
षित उदि ते वासायं तु स एव॥ अस्तमि ते होम इति॥ गौरा कालमाह स एव॥ प्रदोषां तो होमका
लः संगवांतः प्रातरिति॥ छंदोगपरिशिष्टे॥ यावत्सम्यक् भाव्यं तेन भस्म क्षाणिसर्धतः॥ न च लो
हितमायेति तावत्सायं तु हयने॥ औयासनेप्येवम्॥ तस्याग्निहोत्रेण प्रादुक्करा होमकालो व्या
ख्यात इति॥ आश्वलोयनोक्तेः॥ आथावसथ्या धानं॥ मारस्करः॥ आवसथ्या
धानं दारकाले दद्यात्काल एकेवामिति॥ दद्यात्कालो विभागकालः॥ मद न रत्ने व्या
सः अग्निवैवाहिकीयेन न गृहीतः प्रमादिना॥ पितर्युपरिते तेन गृहीतव्यः प्रयत्नतः योऽष्ट
हीत्वा विवाहाग्निं गृहस्थ इति मन्यते॥ अन्नं तस्य न भोक्तव्यं दृथाया को हिसंस्तुतः॥ ज्येष्ठभात

रिपितरिवासायौकनिस्ययुत्रस्यवाय्यभावेपिनदोषः तदाह तत्रैवगाम्यः॥ पिहयाकोपजीवी
 वाभ्रातृयाकोपजीवकः॥ तानाध्ययननिष्ठोवानन्दयेताग्रिनाविना॥ ग्रहस्यस्याध्ययनमाह
 सत्यव्रतः॥ अन्नधीत्यदिजोवेदस्तात्वेहाद्ययथातथा॥ अधीतव्रतस्यचर्येणसांगवेदगुरोर्गृहे
 दंवाधानेजेष्टेऽकृताधानेनकार्यं॥ दाराग्रिहोत्रसंयोगंकरुनेयोयजेस्थिते॥ यरिवेत्तासविते
 यः परिवित्तिसुध्वज॥ इतिमनुशातातयोक्तेः॥ स्मार्त्तैर्येवम्॥ सोदर्येतिष्ठ
 तिज्येष्ठेनकुप्याहारसंगृहं॥ आवसथ्यतथाधानेयतितस्त्वयथाभवेदिति तत्रैवगाम्योक्तेः॥
 आतायात्त्वदोषमाहसुमनुः॥ ज्येष्ठोभ्रातायदातिष्ठेदाधानेनैवचाश्रयेत्॥ अनुज्ञातसुकुर्वीत
 शंस्वस्यवचनयथा॥ तद्वदसिष्ठः॥ अयजस्तुयदानभिरादध्यादनुजः कथं॥
 अयजानुमतः कुप्यादिहोत्रयथाविधिहारीतः॥ सोदराणां तु सर्वेषां यरिवेत्ता कथं भवेत्॥ दा
 रेस्तु यरिविद्येतेनाग्रिहोत्रेणानेज्यया॥ अधिकारिणां पिभ्रातुरनुज्ञां कुर्यादिति मदनयारिजा
 तः॥ विवाहस्त्वनुज्ञायानेत्यर्थः॥ सोदरेकेरसोदराणां सायत्नदत्तकादीनानेदोषः॥ दत्तकस्या
 पिसोदरविवाहाभावेदोषएव॥ तदाहहेमाद्रीवसिष्ठः॥ पितृव्यपुत्रान्सायत्यान्परनारीसुता
 स्तथा॥ दाराग्रिहोत्रसंयोगेनदोषः यरिवेदने॥ परनारीसुतादत्तकादयः॥ दिशतरिविशेषमाह
 संयवां॥ अष्टौदशष्टादशवधीशिज्येष्ठभ्रातरमनिविष्टमप्रतीक्षमाणः प्रायश्चित्तीभवतीति॥ कि
 वादावप्यदोषमाहकात्यायनः॥ दिशतरस्थत्वावैकवृषणानसहोदरान्॥ वेश्यानिष्ठाश्चयतित
 शूद्रतुल्यतिरोगिराः जडमूर्खाधवधिरकुजवाभनखजकान्॥ अतिवृद्धानभार्याश्चक्षुषि
 स्तान्पयस्यचा॥ धनवृद्धिप्रसक्ताश्चकामतौकारिणस्तथा॥ कुटिलोन्नतचोराश्चपरिविदन्नुद
 यति॥ आशङ्केयि॥ उन्मत्तः किल्बिषीकुलीयनिनः क्लीवएववा॥ राजयस्यामयावीचनत्या
 यः स्यात्प्रतीक्षितुम्॥ एवंज्येष्ठेक्षिन्नहस्तादावयिनपरिवेत्तुम्॥ तदाहत्रिकाउम
 उनः॥ दर्शयिष्योरीमासेहिंसोमेजामृशिसयह॥ अग्रिहोत्रविवाहचप्रयोगेप्रथमे
 स्थितं॥ नकुप्याज्जनकेज्येष्ठेसोदरेचाप्यकुर्वेतिस्त्रेजादावनीजानेविद्यमानेपिसोदरे॥ ना
 धिकारविद्यातोस्तिभिन्नोदर्येयिचोरसे॥ यवधभूकवधिरपतितोन्मादहृषणो॥ सत्यलक्षि
 न्हस्तादोयद्वाघडादिहृषसे॥ जनकेसोदरेज्येष्ठेकुर्यादेवेतरः क्रियामिति॥ आरोहत्तदंशज
 शकरीर्ममेत्वाधानेमंत्रवर्णाच्च॥ शकरीरगुली॥ तत्ररत्नेषुक्तेः॥ अग्वे
 कल्यात्सर्वमाहितायित्वेऽधिक्रियेतैवनिन्येषु॥ आधानतुनकुप्यात्रस्यनेमित्रिकत्वादिति
 ॥ एवंचतुरगुलीपि॥ षडंगुलकाराविकर्णादेस्त्वस्यवाधिकारः॥ एकादशसुदृशं तृतीये
 शरीरकाश्येचाविप्रतिषिद्धमिति हिरण्यकेशिस्त्रैकमीशक्तिहेतौरेवांगवैकल्पस्यनिषेधा
 त॥ अतएवद्राघायरास्त्रेयाज्यप्रथमेस्त्रिभिर्गुरोरिति नृनां गस्याप्यधिकारउक्तः अ
 यरकेशुशनाः॥ यितायितामहोयस्यअग्रजीवायकस्यचित्॥ तद्योगिहोत्रमंत्रेषुन
 दोषः यरिवेदने॥ पितुरनाज्ञायामप्यदोषमाह॥ मदनरत्नेसुमनुः॥ यिचायस्य
 तुनाधानं कथमुत्रस्तुकारयेत्॥ अग्रिहोत्रेधिकारोस्तिशस्वस्यवचनंयथेति॥ नाधयेतन्ना

नानकथं पुत्रस्तु कारयेत् ॥ अग्निहोत्रे धिकारोऽस्ति शंखस्य वचनं यथेति ॥ कृतमित्यर्थः ॥ एन
 जायामेवेति हेमाद्रिः ॥ यनुयितुः सत्यय्यः नुज्ञानेनादधीत कदाचनेति ॥ तत्सत्यधिकारे ज्ञेय
 ॥० अथ शूद्रस्य संस्कारः ॥ यमः ॥ शूद्रोऽप्येवं विधः कार्यो विना मंत्रेण संस्कृतः ॥ न
 न चित्समसृजच्छंदसांतं प्रजायति ॥ छंदसामंत्रेण ॥ आसोपि ॥ गर्भाधानं पुंसवनं सीमं
 जातकर्म च ॥ नामक्रिया निष्क्रमोन्नप्राशनं वयनक्रिया ॥ कर्णवेधो व्रतदेशो वेदारंभः क्रि
 विधिः ॥ केशांतः स्नानमुद्वाहो विवाहाग्निपरिग्रहः ॥ त्रेताग्निसंग्रहश्चैव संस्कारः षोडशस्मृता इत्युक्ता
 ॥ न वेताः कर्णवेधांतामंत्रवर्जं क्रियाः स्त्रियाः ॥ विवाहो मंत्रतस्तस्याः शूद्रस्यामंत्रे तोदशेति ॥ म
 रनरत्ने हिरण्यगर्भदाने तु ॥ गर्भाधानं पुंसवनं सीमं तोन्नयनं तथा ॥ कुर्युर्हिरण्यगर्भस्य तत्स्नेद्विज
 पुगव इत्युक्ता ॥ जातकर्मादिकाः कुर्यात् क्रियाः षोडश चापरा ॥ इत्यत्र स्त्रिया जातकर्मनामकर
 ण निष्क्रामान्नप्राशनचूडाविवाहाः षट् ॥ शूद्राणां नुषडे ते यंच महायज्ञाश्चेत्येकादशेत्युक्तं ॥ रूपना
 ण्यराहृरहरभाष्ययोरेवम् ॥ शार्ङ्गधरस्तु ॥ द्विजानां षोडशैवस्युः शूद्राणां द्वादशैव तु ॥ यंचैव मिश्र
 जातीनां संस्कारानाममंत्रत इत्याह अथ राक्षस्तु ॥ गर्भाधानमृतौ पुंस इत्यत्राह ॥ एतच्चातुर्व
 ण्यं परम् ॥ न द्विजातिमात्रपरं ॥ तथा सत्युपनयनं विधाय वाच्यं स्यादिति ॥ ते
 न तन्मतेऽष्टौ भवन्ति ॥ ब्राह्मे तु ॥ विवाहमात्रसंस्कारं शूद्रोऽपिलभतां स देत्युक्तम् ॥ अत्र सदसच्छूद्र
 णो चरत्वेन देशभेदाद्वा व्यवस्था ॥ यनुमनुः ॥ न शूद्रे पातकं किंचिन्न च संस्कारं म
 हतीति तदर्थमाह मेधातिथिः ॥ यत्सामान्यतो निषिद्धं स्तेयानृतादिन तदतिक्रमेऽस्य पापं यथादि
 जानाम् ॥ उपनयनरूपं संस्कारं च नार्हतीति च नूष्मीकार्याः ॥ शूद्रो वरीश्वनुर्थोऽपि वरीत्वाद्
 र्ममर्हति ॥ वेदमंत्रस्वधास्वाहा वषट्कारादिभिर्विनेति व्यासोक्तेः ॥ अमंत्रस्य तु शूद्रस्य विप्रो मंत्रे
 ण गृह्यते इति मरीच्युक्तेः ॥ इयं परिभाषा सर्वार्था ॥ तेन शूद्रधर्मेषु सर्वत्र विप्रेणामं चः य
 ठनीयः सीपियौराण एवेति शूलयाणिः ॥ एवं स्त्रीणां मयीति दिक् ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥ ० ॥

इति रामकृष्णभट्टात्मजकमलाकर
 भट्टकृते निर्णयसिंधौ संस्कारनिर्णयः

अथ शूद्रकालाः ॥ ० ॥

तत्र जलाशयस्य ॥ वराहः ॥ हस्तो मघानुराधा पुष्य धनिष्ठा त्रराशिरो हिरण्यः ॥ शतभिषगिभ्यारंभे
 कृपानां शस्यते भगवाः हेमाद्रौ भविष्ये ॥ तस्मिन् सलिलसंस्पर्शो कार्त्तिकेन विशेषतः ॥ मुनयः के
 चिदिच्छन्ति मतीते चोत्तरायणे ॥ न कालनियमस्तत्र सलिलं नत्रकारणं दीयिकापि ॥ मार्तण्डे
 उ शूद्रो मुरजिदशयने माघषुक्लस्य शुक्ले मूलाषाढौ त्रराशिश्च वराण्युरुकरे योऽक्षराकाजचंद्रे ॥
 मंत्रे ब्राह्मे च क्षणां मदनरवितिथौ १२ सद् द्वितीया तृतीये ॥ कार्य्यतीयः प्रतिष्ठा जगुरुसितदिने का
 लशुद्धे सुलभे ॥ वराहः ॥ अथेये यदि को रोगो ग्रामस्य ग्रहस्य वा भवति कूयः ॥ नित्यं सकरोति भयं
 दाहं च समानसंतापः ॥ नैर्ऋत्ये बालभयं वनिताक्षयं च वायवे दिक्त्रयसेतत्युक्ता शेषास्तु शुभा
 वहाः कूयाः ॥ वास्तुशस्त्रे ॥ भूतिपुष्टिपुत्रहानिपुंरंध्रीनां शमृत्युं संपदं शत्रुवाधां ॥ किंचित्तो

रत्नशंभुकोणादिकुर्यात्कुर्यामध्यगोहमर्थस्येव॥ उत्सर्गविधिश्चीनो वद्धचपरिशिष्टे॥ अ
 ध्यातो वापीकृत्यतडागयज्ञं व्याख्यास्यामः॥ पुरापे न्युदकसमीपे प्रिसमाधाय वारुणां चरुं अयमि
 त्वायामीति येषां त्वन्नो अग्रतिदेरमेवैव रुणोति च॥ स्विष्टकृतं न्ववमं मार्जनांते धेनुं तारयेत्ता॥
 मनुमंत्रयेदित्सलिलं यवित्रं कुरुष्व शुद्धाः प्रतां अमृताः संतु नित्यम्॥ मां तारयेती कुरुतीथी॥
 भियं कं लोकास्त्रोक्तं तरनेतीर्यते चेति पुच्छाये चारुत्थ उत्रीयीपी अस्मानित्यथा पराजितायां दिश
 त्यापयेत्॥ स्तयवसाभ्दवतीनिर्दिष्टतत्रेदिं कुरावती न्यलेक्षतां विप्रायदद्यादितरां वाशक्नाददि
 शांततउत्तरजेदेवपितृमनुष्याः प्रीयंतामिति॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वा स्वस्त्ययनं वाचयीतां विसृ
 क्षुमास्योन्नोस्मत्कृतेजलाशयोत्सर्गविधीयेत॥ कृपादेरुत्सर्गां करोदोष उक्तो भविष्यि॥ सदाज
 लं यवित्रं स्यादयवित्रमसंस्कृतं॥ कुशाश्रेणापिराजेद्रनस्तृष्यमसंस्कृतं॥ तथा वापीकृत्यतडागा
 दोयं जलं स्यादसंस्कृतं॥ अयेयं तभ्दवैतु सर्वयीत्वा चाद्रायरां चरेत्॥ अथ दृक्षोरयण
 म्॥ चरेत्स्वरः॥ आदित्यं चादपितृतिथ्यविशालयोः क्षमूलोत्तरात्रयतुरंगमवारुणाश्चास
 नेषु तारकगणेषु न हितं नराणां दृष्टादिशेयणमिहोयदिशंतिथीराः॥ अथ मूर्त्तिप्रति
 स्था॥ वसिष्ठः॥ हस्तत्रये मित्रहरेत्रये च योऽस्य दद्यादित्यसुरेभ्यः॥ निस्त्रोत्तराचादृश
 शां कभेषु सर्वा मरस्यायनमुन्नमं स्यात्॥ मात्स्ये॥ चैत्रे वा फाल्गुने वा पितृभेदे वा माधवे तथा॥ माघे
 वा संवदे वा नानां प्रतिष्ठा शुभदा भवेत्॥ नारदस्तु चैत्रं निवेधति॥ विचैत्रे चैव
 मात्स्ये॥ अथ मूर्त्तिप्रतिस्थापनं॥ अथ मूर्त्तिप्रतिस्थापनं॥ अथ मूर्त्तिप्रतिस्थापनं॥ अथ मूर्त्तिप्रतिस्थापनं॥
 यो योधनप्रदा॥ चतुर्थ्यानाशमां प्रति यमस्य स्यात्सुखवहा॥ विनायकस्य देवस्य तथा तत्र हितप्र
 दा॥ यंचम्या श्रीमुता कर्तुर्वेदा च तथा भवेत्॥ षष्ठ्या लक्ष्मीयुतां नित्यं संप्रप्यारोगनां शिनी॥ अ
 ष्टम्या धान्यवहलानवम्यां च विनश्यति॥ भद्रकाल्याः कृतानत्र कर्तुं भवति तृष्टये॥ धर्मदृष्टिकरी
 शेयादशम्यां नु तथा तिथी॥ एकदादश्यां तथा युक्ताद्दश्यां सर्वकामदा॥ त्रयोदश्यां तथा ज्ञेया
 चतुर्दश्यां विनश्यति॥ कृष्णयज्ञेयं च दश्यां कर्तुं सयकरी भवेत्॥ पंचदश्यां तथा युक्ते सर्वका
 मकरी भवेत्॥ मात्स्ये॥ आषाढे देनया मूलशुक्ररात्रयमेव च॥ मिहाश्रवणारे
 हिरण्यः सर्वाभाद्रपदा तथा॥ हस्तोच्चिनीरे वती च पुष्यो मृगशिरस्तथा॥ अनुराधा तथा स्वाती
 प्रतिष्ठां सुप्रशंसते॥ श्रीपतिः॥ शिहिरा पुत्ररथीत्येवैव सवकरादित्याच्चिनी वाम
 वानुराधे देवजीवमे युगदिति देवोऽप्रतिष्ठापनं॥ पुष्यशुक्लमिजिस्तुरेश्वरकयो विनाभिम
 स्केदयोर्भिन्नेति मरुचः करिनिर्कृतिमेदुर्गादिकानां शुभम्॥ गरणपरिहृदरसोयसुभूतासुरा
 रा॥ त्रयमफाशि सरस्वत्यादिकानां च योऽस्य अवसि सुगंतानां प्रोवासे वेलोकयानां निगदित
 मखिलानां स्वापने च स्थिरेषु॥ तेजसिनीक्षेमकदभिदाहविधायिनी स्याह न दहदाव॥ आन
 दस्तु न्यविनाशिनी च रूपादिवारिषु भवेत्यतिष्ठा॥ माधरीये वैखानसः॥ मा

भैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रमाः॥ महिषासुरहंश्चस्याप्यावेदक्षिणायने॥ वैशद्योऽर्थलिंग
प्रतिष्ठायां विशेषः॥ हेमाद्रौ लक्षणा समुच्चये॥ उत्तराशागते भानौ लिंगस्थापन
मुत्रमे॥ दक्षिणोत्तरयने ऋजुत्रिवर्षादंभयावहं॥ स्वर्गहे स्थापनं नेष्टं तस्माद्देदक्षिणायने॥ स्थाप
नं प्रकर्तव्यं शिशिरादावनुत्तये॥ प्राद्विस्थापितं लिंगं भवेद्हरदयोगदं॥ हेमंते॥ ज्ञानदं चैव श्रे
ष्टास्यादयने भुक्तिमीहताम्॥ दक्षिणोत्तमुमुक्षुणां मलमासेन साहयोरिति शेषसिद्धांतशेखरो
क्तैर्भुक्तिकामाशिशिरेर्गर्भभूतिदम्॥ लक्ष्मीप्रदं वसंते च ग्रीष्मे च जयशान्तिदं॥ यतीनां सर्वकाले
च लिंगस्थापयेयं मंतं॥ रत्नावल्यां॥ माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठाषाढे सुयंचसु
॥ मासेषु शुक्लपक्षेषु लिंगस्थापनमुत्तमं॥ विष्णुरप्याह तत्रैव वैखानसः॥ मार्गशीर्षादिमासे
ह्येति नंदितौ ब्रह्मणा पुरा॥ मासेषु फाल्गुनः श्रेष्ठश्चैत्रवैशाख एव च॥ वृषे वाप्याश्वयुज्यासे आव
रोमासि वा भवेत्॥ वौधायनस्मृतौ विष्णुप्रतिष्ठासु पञ्चम्यहादश्यां श्रीणां वा वायानि चामानि पु
रपनक्षत्राणीति॥ कृत्तिकादिविशाखांते ह्येत्यर्थः॥ सर्वदेवेषु मासविशेषो हेमाद्रौ विष्णुधर्मे॥
माघे कर्तुं विनाशाय फाल्गुने शुभदा भवेत्॥ लोकानंदकर्तृचैत्रवैशाखे वरसंयुता॥ आज्ञायुता
सदा ज्येष्ठे आषाढे धर्मवृद्धिदा॥ आवरोधनहीना स्यात्प्रोष्ठ्यादे विनश्यति॥ आश्विने नाश
माप्नोति वह्निना कार्त्तिके तथा॥ सोम्ये सोमाग्न्यमनुलं योषे युष्टिरनुत्तमा॥ दोषान्विता धिमासे
स्यात्कर्तुं रात्मन एव चेति॥ अत्र आवराणां श्विनयोर्निषेधो मार्गशीर्षविधिश्च विष्णुव्यतिरिक्तवि
षयः॥ पूर्वोक्तवचनादिति हेमाद्रिः॥ माघआवराभाद्रपदनिषेधः॥ शिवव्यतिरिक्तविषयः॥
तत्र तस्योक्तेः॥ देवी स्थापने तत्रैव विशेषो देवीपुराणो॥ देव्यामाघे श्विने मासे उत्तमा सर्वकाम
दा तथा॥ नतिथिर्न च नक्षत्रन्नोपवासो न कारणम्॥ सर्वकालं प्रकर्तव्यं कृष्णपक्षे विशेषतः
अन्यश्चात्र विचारे हेमाद्रौ ज्ञेयः॥ नारदः हंत्यर्थहीना कर्त्तारं मंत्रहीनानुत्तलि
जं॥ स्त्रियं लक्षणाहीनानुन प्रतिष्ठा समोरियुः॥ अत्राधिकारिण उक्ताः॥ कृत्यकृत्य।
नरो देवीपुराणो॥ वर्णाश्रमविभेदेन देवाः स्थाप्यास्तु नान्यथा॥ ब्रह्मानुब्राह्मणैः स्था
प्योगायत्रीसहितः प्रभुः॥ चतुर्वर्णैस्तथा विष्णुः प्रतिष्ठाप्यः सुखार्थिभिः॥ भैरवोपि चतुर्वर्णै
रत्यजानां तथा मतः॥ मातरः सर्वलोकेस्तु स्थाप्याः ऋज्याः सुरोत्तमाः॥ लिंगगृहीयति र्वापि सं
स्थाप्यतु यजेत्सदा॥ शिवसर्वस्वभविष्ये॥ यस्तु ऋजयते लिंगे देवादिं मांजगत्पतिं॥ ब्राह्मणाक्ष
त्रियो वैश्यः शूद्रो वामनरायणः॥ तस्य प्रीतः प्रदास्यामि शुभान् लोकाननुत्तमान्॥ तिथितत्त्वे
स्कांटे॥ शूद्रः कर्माणि यो नित्यं स्त्रिया निकुरुते प्रिये॥ तस्याहमर्चां गृह्णामि चंद्रखंडविभूषि
ते॥ ब्रह्मचारी गृहस्थो वा वा न प्रस्यश्च सुव्रते॥ एवं दिने दिने देवि ऋजयेदं विकायति॥ समासी
देवदेवेशं प्रणवेनैव ऋजयेत्॥ नमो ते न शिवे नैव स्त्रीणां ऋजा विधीयते॥ एतच्च पुराणप्रसि
द्धजीर्णलिंगं ऋजाविषयं॥ यानि तु त्रिस्थलीसेतो॥ नारदो यो॥ यः शूद्रसंस्थ
ं लिंगं वा हरिमेव वा॥ स सर्वयातनाभोगी यावदाचंद्रतारकं॥ पाखंडं ऋजितं लिंगं न त्वापाखं
उत्तं प्रजेत्॥ आभीरं ऋजितं लिंगं न त्वानरकमश्नुते॥ यः यद्भिः ऋजितं लिंगं विष्णुं वापिन मेतुयः

सकोटिकुलसंयुक्तं आकलयोरैव वेवसेदित्यादीनि तानि तूतनस्यापितस्मिन्गारिविषयाणि। पशु
प्रतिष्ठिते लिंगमंत्रविद्विषया विधि। तदा प्रभृति श्रद्धाया विद्यापिन संस्मृते रति तत्रैवोक्तेः।
तिष्ठायानुश्रद्धादीनां नाधिकारः। स्वीया मनुष्यनीतानां श्रद्धाया च नरे श्वरा। स्यायनेनाधिकारो
स्ति विष्णोर्वीशकरस्य वा। यः श्रद्धा संस्मृतं लिंगं विष्णुवाः पिनमेनरः। र्हेवात्पतदः स्वानि
यश्यामुष्मिके किमु। श्रद्धावानुषनीती वास्त्रियो वायति तोयि वा। केशवं वा शिवं वा पिस्व
ध्वानरकमश्रुते रति। वृहन्नारदी ये स्कादोक्ते रिति त्रिस्थली सेतोयिता महच
रणा। चनुर्वरौ रिति श्वी कृत्व च नादिष्वादि प्रतिष्ठाया श्रद्धास्य विकल्प रति नुयुक्तं यस्यामः।
तत्रैव गौतमः। शिवा च न सदाप्येवं श्रुतिः कुर्यादुदशुखः। वाचस्पति मतः।
प्राकृ पश्चिमोदगास्य सुप्रातः सायं निशा सुवेति। प्रयोगयारिजाते शुश्रूषरिशिष्टे। प्रतिमाः प्रा
प्नुस्वीरुदशुखो जेतो मव प्राप्नुस्वः। एतच्च स्थिर प्रतिमा विषयः। अन्यत्र च लाची सु।
अप्रतिमाः प्रतीकः च नदी पितः पितृ विध्या। गेर्गतिगजतीतास्ती मृगमयी न तथा म
देना। यः पाराभा नुयुक्तः नरीः तां स्य मयी तया रति। यत्तना। पदगजः कया वा। पदवता
ता प्रत्ययः। पदस्य तां प्रत्ययः न तस्मिन् दानं न तः यः प्रतीकः काया ना। न तः प्रत्ययः न तः
यं वरं वेतु। श्रद्धा रुक्षाणां मदमधूः कृमया न तस्मिन् निषध उक्तः। मागवता। शे
लीदारु मयी लोही लेप्या लेखा च सैकती। मवी मयी मणि मया प्रतिमा श्रद्धा स्मृता। काश्म
पुकस्ये वा। तत्र काशे पुमधूक मानी यच्च वसुधरे। कृत्वा तस्मिन् प्रतिमां चैव प्रतिष्ठा विधिना चयेत्। र
ति नाराही क्तः। देवी मुगणो। मप्रागुत्सेसमारभ्य यावच्च द्वादशांगुले। गृहेष्वची समस्या
ता प्रासदि चाधिका सुभाः। तिथितत्त्विका न्नि कापुराणां। प्रतिमाया कपां लोहं स्तब्ध दक्षिणाया
रिना। प्रागा प्रतिष्ठा कुर्यात् तस्मादेतन्मवाहरः। अन्ये कामपि देवानां प्रतिमा मुच्यार्थवः।
प्रागा प्रतिष्ठा कर्तव्या तस्यां देवत्व सिद्धये। वागुदेतस्पर्णी जेवत हि स्तो रित्यनेन वा। तथैव हद
ये गुह्यं दत्वा शश्वच्च भवति। गभिर्भवेः प्रति

स्मृतं हदये पितमा चरेत्। अस्मिन् प्राणाः प्रतिष्ठे च स्मिन् प्राणाः शरं नुव। अस्मि
देवत्वमर्थं ये मन्त्रितयश्च कश्चन। हयशी यं वरात्रा। चचेक स्यतया योगाद च न स्याति शाय
नात्। आभिरुप्या च विवानो देवः सान्निभमृच्छति। प्रयोगाद रिजाते न्यासः।
प्रतिमा गृह्य चाराणां नित्यं स्नानेन कारयेत्। कारयेत्पर्वदिवसं यदा नामलधाररा
म्। निवेग निशेय स्थितं न भविष्ये। श्रद्धास्य गी शक्त निष्ठा भक्ता स्य मये तथा। कृत्वा लि
गं शक्तं न्यद भक्तत्वा पुतं दिवि। नाही यित्र प्रदे लिंगे स्ताटिकं सवैकामदं। कृत्वा हजय
निप्रदं न्यमं भक्तिं ते फलम्। तत्रैव कालं कौमुद्यां स्ताटि। अक्षादत्यदरी मारो न निगृक्त्वं
निन्तरः कर्मां तो गुह्यं ताह सीन कटाचिक मार भेत्। अक्षीः रीतिं गुजाः। ये चान्यमायकः। ते
या उदयः। तस्मिन् मरुती शान्ता। प्रयोगयारिजाते क्रिया सति। नवायरा प्रो गुह्ये क्तिं निगं

श्रेष्ठमिहोच्यते॥ सट्पंचकचतुर्मानं मध्यमं त्रिविधं स्मृतं॥ त्रिलोकां गुलमानं यद्विविधं तत्कनी
यसं॥ एवं नवविधं प्रोक्तं चरलिंगं यथाक्रमं॥ अथ पंचसूत्री निर्णयः॥ गीतमीतंत्रे
लिंगमस्तकं विस्तारो लिंगोक्ताय समो मतः॥ परिक्षिप्तत्रिगुणितं तद्वत्पीठं व्यवस्थिता प्रनालि
का तथैव स्यात्पंचसूत्रविनिर्णयः॥ अत्रेदं तत्त्वं॥ लिंगमस्तकं विस्तारं लिंगोच्चता समं कृत्वा
तत्रिगुणसूत्रवेष्टनाहं लिंगस्थौल्यं कृत्वा तत्समं वृत्तं चतुर्ष्वपीठं विस्तारमधश्चोर्ध्वं च कुर्या
त्॥ पीठोच्चता तु लिंगोच्चता तो द्विगुणा॥ पीठमध्ये लिंगा द्विगुणा स्थूलं पीठोच्चता॥ तृतीयांशे
न कंठं कृत्वा तस्योर्ध्वमधश्च समं वप्रद्वयं वा कृत्वा लिंगविस्तारमष्टांशेन पीठोपरि बाह्यमेख
लां कृत्वा तदंतःसंलग्नं तत्समं स्वातं च कृत्वा पीठाहं लिंगसमदीर्घं पीठाहं दीर्घं वामूलेर्ध्वं समं विस्त्वा
रामश्रेतदहं विस्तारं तृतीयांशेन मध्ये स्वातं पीठवत्समेखलां प्रणालिकां कुर्यादिति अत्र मूलं सिद्धं त
शेखरे शेवागमे च ज्ञेयं॥ तिथितत्त्वे ब्राह्मे॥ सर्वत्रैव प्रशस्तो जः शिवसूर्यार्चनं विना॥ तत्रैव वाग्रहपात्रयोः॥
गृहे लिंगद्वयं नार्च्यं शालग्रामद्वयं तथा॥ द्वे च कोट्यारकायास्तु नार्च्यं सूर्यद्वयं तथा॥ शक्तित्रयं तथा नार्च्यं
गणेशत्रयमेव च॥ द्वौ शंखौ नार्चयेच्चैव भद्रां च प्रतिमां तथा॥ नार्चयेच्च तथा मत्स्यकूर्मादिदशकं त
था॥ गृहे यदि दग्धाभ्याश्च नार्च्याः प्रज्वावसुंधरे॥ एतासां प्रजना न्नित्यमुद्देशं प्राप्नुयाद्गृही॥ शालग्रामाः
समाः प्रज्वाः समेषु द्वितयं न हि॥ विषमार्चने वक्ष्यामि विषमेष्वेक एव हि॥ शालग्रामशिलाभद्रा
प्रजनीया सचक्रका॥ खंडिता स्फुटिता वापि शालग्रामशिला शुभा॥ वाराहे॥ दद्याद्भद्राया पीठे वि
शालग्रामशिलानरः॥ सुवर्णसहितं दिव्यांश्च दानफलं लभेत्॥ तत्रैव॥ यः पुनः प्रजयेद्भद्राया श
लग्रामशिलाशतं॥ तत्फलं तेव शक्तौ हं वक्तुं वर्षशतैरपि॥ विष्णुपुराणे॥ ब्राह्मणक्षत्रियो वैश्यः
शूद्रश्च श्रद्धिवीर्यते॥ स्वधर्मतत्परो विष्णुमारधयति नान्यथा॥ अविभक्तानामपि श्रद्धेव प्रजामा
ह प्रयोगयारिजाते॥ आश्वलायनः॥ श्रद्धाग्न्येकया कानां ब्रह्मपत्नो द्विजातिनां॥ अग्निहोत्रं सुरार्चां च
संध्या नित्यं भवेत्श्रद्धा॥ तत्रैव विष्णुधर्मे॥ शालग्रामशिलां वापि चक्रां कितशिलां तथा॥ ब्राह्मणः
प्रजयेन्नित्यं क्षत्रियादिर्न प्रजयेत्॥ इदं स्पर्शसहितं प्रजाविषयं शूद्रो वा नुयनीतो वा स्त्रियो वा य
तिनोपि वा॥ केशवं वा शिवं वापि स्थानं नरकमश्नुते॥ ब्राह्मणपि हरं विष्णुं न स्पृशेत्कृपयश्च नृणां॥
सनाथा मृतनाथा वानस्यानास्तीह निश्चयः॥ स्त्रीणां नुयनीतां शूद्राणां च जनेश्वरः॥ स्पर्श
ने नाधिकारो स्ति विष्णोर्वा शंकरस्य वेति स्कांदात्॥ स्पर्शरहितानुयनीतयोर्भवत्येव॥ शालग्रामं न स्पृ
शेत्तुहीनवर्णो वसुंधरे॥ स्त्री शूद्रकरसंस्पर्शं वज्रस्पर्शाधिको मतः॥ मोहाद्यः संस्पृशेच्छूद्रो यो वि
हायिकदाचन॥ सपते नरके घोरे यावदाभूतसंस्पर्शं॥ यदि भक्तिर्भवेत्तस्य स्त्रीणां वापि वसुंधरे॥
हरदेवाश्च शनू प्रजांका रयेत्सु समाहितः इति वाराहोक्तैः॥ शालग्राममात्रनिधेयोन प्रतिमादौ
॥ सर्ववर्णैस्तु संस्पर्शः प्रतिमा सर्वदेवताः॥ लिंगमपि नु प्रज्वा नित्यं मणिभिः कल्पितानि चेति॥ तत्रै
वोक्तैः॥ चत्वारो ब्राह्मणैः प्रज्वा स्वयोरज न्यजातिभिः॥ विश्वेर्हं विवसं प्रज्जो तथैकः शूद्रजातिभि
रिति स्कांदाच्च॥ अन्ये तु दीक्षिता दीक्षितविषयत्वेन व्यवस्था माहुः॥ विष्णुधर्मे॥ तयो रसंभवे
र्चावैसा चेह न वधा सृता॥ रत्नजाहे मजा चैव राजतीता मजा तथा॥ ऐतिक्यर्चा तथा लोही शैलजा

इमजातया॥ अधमाधमावृत्तेश्यामृगमयीप्रतिमावया॥ स्यांफलानितंत्रैवेतेयानि॥ तंत्रैवयायेक
 लिपामंत्रकम्या॥ तत्राप्यामलकीतुलाशमासृष्टैवयाभवेत्॥ यथायथाशिलासूक्ष्मातथास्यानुम
 हंफले॥ तथा॥ यवमात्रं तर्गत्रयायनाहंस्त्रिमुच्यते॥ शिवनाभिरित्स्वातस्त्रिमुलोकेषुद्वैभः
 तंत्रैवा॥ शालियाभमयीमृदासंस्थितायवकुत्रचिद्वा॥ वाराणास्यायवाधिक्यसमंताद्योजनत्रय॥ यो
 मृतस्तत्समीयेतुमृत्तुवानीयतेति॥ सर्वमीक्षमवाप्नोतिसत्यसत्यंनवायथा॥ तंत्रैवा॥ चक्राक
 मिथुनंक्षयंनैकचक्राकमर्चयेत्॥ चक्राकमिथुनात्साहंसाप्रमं प्रक्षजयेत्॥ तंत्रैववारहे॥
 स्त्रेच्छेदेशुचौवापिचक्राकोयत्रतिष्ठति॥ योजनानां तथात्रीणिममक्षेत्रं वसुधरे॥ तंत्रैवशालया
 मंत्रकम्या॥ कयकीतापरितेश्यामध्यमायाचिताधमा॥ प्रयोगयारिजातिवारहे॥ एवलक्षणासंय
 ज्ञापारंपर्यक्रममागता॥ उन्नमासजुवितेश्यागुरुदत्तापितत्समा॥ अथयार्थवदजा
 नेदियुरागो॥ आपुष्पावृलवान्श्रीमानुपुत्रवान्धनवान्दसस्त्रीवरमिच्छलभेस्त्रिगं
 यार्थिवयः समर्चयेत्॥ तस्मानुयार्थिवेलिंगंतेयंस्वीर्यसाधकं॥ तंत्रैवा॥ गोभूरिण्यवस्त्रादिव
 लियुष्यनिवेदने॥ शियोनमः शिवायेतिमंत्रसर्वार्थसाधकः॥ सर्वमत्राधिकश्चायमोकारयः व
 उत्तरः॥ भविष्ये॥ मूर्तयोष्टेशिवस्येताप्रवृद्धिकमयोगतः॥ आयेयंताः प्रहजालुवेद्यालिंगे
 शिवयजेत्॥ अन्नंनवाचीमयतःशंभोरितिरुद्रयामलेनिषेधान्नातरालेगेशिवाचीकिंनुप्रसि
 द्वैवा॥ तिथितत्वेद्वीपुरागो॥ मृदाहरणसंघटेप्रतिष्ठाहानमेवव॥ स्तयनंक्षजनंचेवविसंज्ञन
 मन्तःपरः॥ हरोमहे श्वरश्चैवशूलयाणिःपिनाकधृक्॥ शिवःपशुपतिश्चैवमहादेवश्चनिकमात्र
 स्कादि॥ सुष्कारणपिचयत्राशिश्चैवस्यनिवेदयेत्॥ तंत्रैवभविष्ये॥ धूर्तरके
 श्वयोलिंगसकृत्क्षजयेत्नरः॥ सगोलक्षकलेप्राप्यशिवलोकेमहीयते॥ योगिनीतंत्रे शि
 वागारेकवक्रचसूर्यागारेचशंखकं॥ दुर्गागरिवंशवाद्यंमधुरीचनवादयेत्॥ आइहेमादौस्का
 दे॥ सृष्ट्वा रुद्रस्यनिर्मात्यं सवासा आपुनः सुविः॥ प्रयोगयारिजातिक्रियासारेमध्यमानामिका
 मध्येयुष्यंसंयुक्षजयेत्॥ अगुप्ततर्जनीयाम्यान्निमीलमपनोदयेत्॥ अयनीतंचनिर्मात्यं च
 देशायनिवेदयेत्॥ अशूल्यमसंकोलिंगंसदाकुर्वीतक्षजकः॥ शूलयागोलैगे॥ वरं प्राशायपि
 त्यागः शिरसीवापिकर्त्तन॥ नंचैवाप्रक्ष्यमुजीतशिवलिंगेमहेध्वरः॥ स्तकेमृतकेचैवनत्याजं
 शिवक्षजनम्॥ तिथितत्वेलैगे॥ विनाभस्मत्रिपुंड्राविनारुद्राक्षमालया॥ मृजितोपिमहादेवो
 नस्यान्नस्यफलप्रदः॥ तस्मान्मृदायिकर्त्तव्यंललाटेवैत्रियुक्कं॥ रुद्राक्षधारणोविशेषश्चिवरह
 से॥ एकवक्रः शिवः साक्षाद्ब्रह्मसंययोहति॥ अवध्यत्वंप्रतिस्तीतोवन्निस्तंभकरोतिच॥ द्वि
 वक्रोहरगीरीस्यान्नोवधाधधनाशकः॥ त्रिवक्रोऽग्निजन्माथयापराशित्रणाशयेत्॥ चतुर्वक्रः
 स्वयं ब्रह्मनरहस्याययोहति॥ पंचवक्रासुकालादिरगम्याभस्ययायनुत्॥ षड्वक्रासुउहोतेयो
 भूराहत्यादिनाशयेत्॥ सप्तवक्रास्त्वनतःस्यान्स्त्रीसीयादिपापहृत्॥ विनायकोऽष्टवक्रः स्या
 दसर्वानृतविनाशकः॥ भैरवानंनववक्रासुशिवशायुष्मकारकः॥ दशवक्रः स्ततोविष्णुर्भूत
 त्रेतभयापहः॥ एकादशमुखारुद्रो नानायज्ञफलप्रदः॥ द्वादशास्यंस्तथादित्यः सदैवैरोगनि

वर्हणाः। त्रयोदशमुखः कामः सर्वकामः फलप्रदः॥ चतुर्दशस्य श्रीकण्ठो वंशोद्धारकरः परा॥ इति
तथा॥ विनामंत्रेण यो धत्ते रुद्राक्षं भुवि मानवः॥ स याति नरकान् धोरा न्यावदिन्द्राश्चतुर्दशपंचामृ
तं यंच गव्यं स्नानकाले प्रयोजयेत्॥ रुद्राक्षस्य प्रतिष्ठायां मंत्रं यंचाक्षरतया॥ त्र्यं वकादि मंत्रं च तथा॥
नत्र प्रयोजयेत्॥ यद्वा॥ ॐ अघोर ॐ ह्रीं अघोरतर ॐ ह्रीं ह्रीं नमस्ते रुद्र रूपे ह्रीं स्वाहा॥ अनेनाभि मंत्र
धारयेत्॥ तथा॥ अष्टौ त्रशतं कार्या चतुष्टयं चाशदेव वा॥ स प्रविशति मानावाततो हीना धमा स्मृता
प्रजायति॥ मोक्षार्थं यंच विंशत्या धनार्थं त्रिंशतं जयेत्॥ पुष्ट्यार्थं यंच विंशत्या यंच दश्याभिचार
के॥ स प्रविशति रुद्राक्षमालया देहसंस्थया॥ यत्करोति नरः पुराणं सर्वकोटिगुणं भवेत्॥ यो द
दाति द्विजेभ्यश्च रुद्राक्षं भुवि स सुखम्॥ तस्य श्रीतो भवेद् रुद्रः स्वयंदं च प्रपच्छतीति॥ यदार्थादर्शो बोधदेवः
रुद्राक्षान्कं देशहादशैव॥ वाक्हेरिदोः कलाभिर्नयनपुगकृते एकमेकं शिखायां॥ वक्षस्य स्याधिकं यः क
लयति शतकं स स्वयन्नीलकंठः॥ हेमाद्रौ शिवधर्मे॥ स्नानं यलशतं ते यंच त्र्यं
पंचविंशतिः॥ यलानां देहसहस्रेण महास्नानं प्रकार्त्तितं॥ पंचविंशत्यलं लिङ्गे त्वभ्यंगं कारयेद्यथा॥ शिव
स्य सर्पिषा स्नानं प्रोक्तं यलशतेन च॥ तावता मधुना चैव दध्ना चैव ततः पुनः॥ तावतैव च क्षीरेण गव्येनै
व भवेत्ततः॥ भूयः सार्द्धं सहस्रेण यलानां भिक्षवेन च॥ रसेन कारयेत् स्नानं भक्त्या चोष्मां बुनाततः॥ विस्वा
दौ नुस्कां दे॥ क्षीरादृशगुणं दध्ना घृतेनैव दशोत्तरम्॥ घृतादृशगुणं क्षौद्रं क्षौद्राच्चैव सवजंतथा॥ ब्राह्मे॥
देवानां प्रतिमाय च घृताभ्यंगं समापयेत्॥ यलानि तत्र देयानि श्रद्धया यंच विंशतिः॥ इदं को
टीकृताभिप्रायेण॥ तत्रैव संग्रहे॥ विश्वकुसेना यदा तव्यं नैवेद्यस्य शतांशकं॥ यादौ दकं
प्रसादं च लिङ्गे चोत्तरेण यतु॥ यंचायतनसन्निवेशमाह बोधदेवः॥ यदार्थादर्शश्च॥
शंभौ मध्यगते हरी नहरभूदे व्योहरी शंकरे भास्ये नागसुतारवौ हरगणेशा जं विकास्यायिताः॥ दे
व्या विष्णुहरैकदं तरवयो लं वोदरे जेश्वरे नाम्नाः शंकरभागतोति सुखदायस्ता सुहानि प्रदाः॥ शं
करभागतः ईशानकोणादारभ्य प्रदक्षिणामित्यर्थः॥ अत्र दिक् स्वरूपमुक्तं॥ प्रयोगपारिजाते मं
त्रशास्त्रे॥ देवस्य सुखमारभ्य दिशं प्राचीं प्रकल्पयेत्॥ तदादि परिवाराणां मंगाद्यावरणास्थितिः॥
अत्र क्रमः॥ यामे॥ रविर्विनायकश्चंडी ईशो विष्णुस्तु यंच मः॥ अनुक्रमेण श्रज्यं ते युक्ता मे नु मह
दयं तथा श्रज्यं श्रजकयोर्मध्ये प्राचीं प्रोक्ता विचक्षणैः॥ अथ केशवादिमूर्तयः
बोधदेव यदार्थादर्शः॥ केविगोवादा पुद्गुये प्रजायुक्ता ममात्रिना॥ बाधो नृहसानि श्रीयशाच्चगे
विगये चये॥ अत्र केविस्माद्यैः केशवविष्णादिचतुर्विंशतिमूर्तयोभिधीयन्ते॥ शास्त्रं स्वाच्चक्रगदेतेये
इत्यर्थः॥ शिष्टो भुजे पद्मं त्वर्थतः सिद्धं॥ अत्र दक्षिणाधः करक्रमेण ज्ञेयं॥ दक्षिणाधः करक्रमादिति
हेमाद्रौ वचनान्॥ तेन हेमाद्रिणा संवादः॥ विशदेन विपरीते गचे इत्यर्थः॥ अत्रापि शादित्यनुवृत्तिः
। शंखा तम्रचक्रे इत्यर्थः॥ गये इत्यत्रापि शादित्यनुवृत्तिः॥ शंखान् गदायज्ञे इत्यर्थः॥ विपरीते यम
गदे त्र्यापि शंखाद्वेये चपे शंखाच्चक्रयमे इत्यर्थः॥ विशत्यत्रापि यमचक्रे इत्यर्थः॥ तेन गये इत्यस्य मूर्तयः
चये इत्यत्र च॥ अत्र मूलं हेमाद्रौ ज्ञेयम्॥ अथ बोधायनसूत्रे त्रैविक्रमां चानुसृत्य लिङ्गा
र्चा प्रतिष्ठोच्यते॥ यजमानः सर्वोक्तकाले शर्वेषुः दशहादशषोडशा न्यतरहसं॥ मंडयेत्तत्वाग्नेये ह

[illegible]

यजोद्वरादिपीठे अर्चा मुपवेश्य परितो दृष्टिस्तु सजलकुम्भान् संस्थाप्य गंधपुष्पहवीः क्षिप्त्वा
 ये सप्तमृदां द्वितीये युष्करपरां शमीविकंकतास्मंतकत्वचः पल्लवांश्च । तृतीयादिस्तु सप्तधान्यं
 चरत्फलपुष्पाणि कुशहवीं गोरचनः संपातोदकसर्वौषधीः क्षिप्त्वा क्रमेणा यो हि ह्येति त्रिभि
 र्हिरण्येति चतुर्भिः यवमानानुवाकेन वा अभिषिञ्चैककुम्भे शमीयलाशवटरवदिरवित्वाश्च त्व
 विकंकतयनसाम्प्रशिरीषांद्वराणां पल्लवान् कयायांश्च क्षिप्त्वाश्च त्वे अवत्यभिषिञ्चयं चरत्त्रो
 दकेन हिरण्यवर्णा इति संस्थाप्य वाससीदत्वो यवीतादिदीपान्तं कृत्वा ॥ हिरण्यगर्भः ॥ यत्रात्म
 दा यः प्राणतः यस्यैमीयेन द्यौः ॥ यं क्रंदसी ॥ आयो ह यत् ॥ यश्चिदा यो इत्यथो यिष्टदीयान् दत्त्वा
 सुवर्णाशलाकया तेजसया त्रस्थं मधुघृतं च गृहीत्वा ॥ वित्रं देवानां तेजो सीति मंत्राभ्यां ॥ ॐ न
 मो भगवते नमः शिवाय हरये नमः ॥ हिरण्यरेतसे विष्णो विश्वरूपाय ते नमः इति च दक्षिणसंवेदे
 वने त्रेमंत्रात् आखिखेत् ॥ अजंति त्वेजनेन मधुना वां ता देवस्य त्वेति मध्वाशर्कराभिरुत्वाते
 नैवाजनेन पुनरंजयेत् ॥ अत्रानज्मीति शेषः ॥ स्थिरलिंगे तु स्वर्णं सूच्या गंधेन ॐ नमो भगवते
 रुद्राय हिरण्यरेतसे पराय परमात्मने विश्वरूपायो मा प्रियाय नमः इत्युत्वा जनादिनां जयेत् । त
 त आदर्शमक्ष्यादिदर्शयेत् ॥ ततः कर्त्ता चार्या यगा मृत्विग्भ्यश्च दक्षिणां दद्यात् ॥ अथाचार्यः
 प्रत्यक्षमादौ प्रगावं वदन् पुरुषसूक्तेन स्तुत्वा वंशयात्रेयं च वर्णादमेन देवस्य नीराजनं कारयि
 त्वा रुद्राय च नुम्यथादौ दद्यात् ॥ मंत्रस्तु ॥ ॐ नमो रुद्राय सर्वभूताधिपतये दीनशूलध
 रायो मादयिताय विश्वाधिपतये रुद्राय वै नमो नमः ॥ शिवमगर्हितं कर्मास्तु स्वाहेति ॥ अथ त्वय
 र्गो भूतेभ्यो नमः इति ॥ केचिदेतद्रात्रो स्थिरप्रतिष्ठाया मिच्छंति ॥ अथाचार्यः सर्वतोभद्रदेवानां वा
 हयेत् ॥ मध्ये ब्रह्मारांश्चर्वादिदिक्षु रुद्राद्रिलोकपालान् ॥ ईशानेशं धंतरालेषु वसून् रुद्रान् आदि
 मान् अश्विनौ विश्वान् देवान् ॥ पिबन् नागान् स्कंदवृषी ॥ ब्रह्मेशानां धंतरालेषु दक्षविष्णु
 दूर्गास्वधाकारं मृत्युरोगान् समुद्रान् सरितः मरुतः गणपतिं चेति ॥ मध्ये एव दक्षिणी मेरुसंस्था
 य देवं चावाह्य ॥ प्राणादि ॥ वज्रं शक्तिं दंडं स्वर्गं पाशं अंकुशं गदां शूलं ॥ तदा ह्ये गौतमं भरद्वाजं
 विश्वामित्रं कश्यपं जमदग्निं वसिष्ठं मन्त्रिं मरुधतीं च ॥ तदा ह्ये नवग्रहा नरा नहास्य एन्द्रा कौमारी
 ब्राह्मी वाराही चामुण्डा ॥ वैष्णवी माहेश्वरी वैनायकीति ॥ एतानां मभिरवाह्यं संस्थाप्य ब्राह्मी वारा
 चीयान् देवं त्रेमंत्रावाह्यं मण्डला मध्ये चार्यां मुप्रतिष्ठो भवेति निवेश्य ॥ संपूज्य बह्वीमं उल्लं
 वतानां नामभिस्तिलाज्येन दशदशाहुतीर्हृत्वा शय्यायां देवमारोप्य पुरुषसूक्तेन नारायणा
 भ्यां स्तुत्वा देवेभ्यो संकुर्यात् ॥ यथा ॥ पुरुषात्मने नमः ॥ प्राणात्मने ० प्रकृति तत्त्वाय ० बुद्धि न
 त्वाय ० अहंकार तत्त्वाय ० मनस्त ० इति सर्वांगे ॥ प्रकृति तत्त्वाय ० बुद्धि तत्त्वाय ० इति शब्दत ० शिरसि ॥ स्पर्श
 तत्त्वाय ० त्वचि ॥ रुयत ० इति ॥ एवंप्रसंगं ध्यात्वा त्वक् चक्षुर्जिह्वा प्राणा वाक्पाणि पादयाश्च
 स्थष्टयिभ्यो जेवायुश्चाकाश त्वरजस्तमो देह तत्त्वानि विन्यसेत् ॥ ततः पुरुषसूक्ताद्यमृ
 गदयं करयोः ॥ तदुत्तरं जानुनोः ॥ तदुत्तरं कक्षयोः ॥ तं यत्तमिति तिस्रः नाभिहृत्कंठेषु ॥ तस्माद
 ध्येति द्वयं वाक्सीः ॥ ब्राह्मणोऽप्येति द्वयं नासयोः ॥ नार्येति द्वयं मण्डोः ॥ अंत्यं शिरसि ॥ केचित्तत्त्व

न्यासमन्यथाहुः॥ पुरुषप्रकृतिमहदहकारतत्त्वानि॥ राक्षस्यशूरपरसंगंधतमात्राणि॥ आ
काशवायुतेजोगृथिवीश्रीत्रत्वक्चक्षुरसनघ्राणवाक्पाणिपादपाश्वस्थमनस्तत्त्वानी
ति॥ किंचिदेतानि स्थिरस्त्रिंशद्वेवेच्छति॥ ततः सुखशायी भवेति शब्दायां देवस्यापि तत्त्वमंडल
शाय्यो रजरा लेनगतमप्रतिप्रेष्य दत्त्वामंडलदेवताभ्यो नामभिः पायसेन चरुणां वा वली नूद पात
नीवारचरुशेषेणादिवलिनेंदस्थिरप्रतिष्ठायां स्थिरस्त्रिंशदी त्वयं विशेषः॥ अभिस्थापनहोम
वर्जं सर्वसर्वं सर्ववत्कृत्वा इदानीमप्रिस्थापनं कृत्वा सर्वोक्तहोमं कुर्यात्॥ नात्रनेवारश्चरुः॥ वि
ष्णुश्चेत्तु सर्वोक्तहोमं कृत्वा॥ पुरुषसक्तेन प्रत्यक्षमां गृहत्वेदं विष्णुरिति॥ पादौ स्थाप्य पुनस्ता एव ह
त्वा विष्णोर्बुक्मिति नाभिं स्थरोत्॥ पुनस्ता एव हत्वा तोदेवेति शिरः स्थाप्य पुनस्ता एव हत्वा पुरुष
सक्तेन सर्वांगं स्थरोत्॥ स्थिररस्त्रिंशदेदं प्रिस्थापनादि सर्वोक्तसमिदां जितिलाहृतीह त्वाया त
युरित्यनुवाकीर्तयै सहस्राणीत्यनुवाकाभ्यां प्रत्यक्षमां गृहत्वा सर्वोक्तेरुद्ररिति मूलं स्थरोत्॥ पु
नस्ता एव हत्वा सर्वरुद्रेण सर्वांगं स्थरोत्॥ ततो धामंत रतिरर्णा हुतिं नुहुयात्तवा॥ एवमधिवा
सनं कृत्वा परे धुः संघो वा पीठिकां स्नापयिनामही मृक्षिमावाह्यदिति योरिति स्तुत्वा॥ हीनमरति
संक्षयतेनेव रर्णा हुतिं हुत्वा त्रिष्टुत्राक्षराण्यंतरति देवमुत्थाप्य पुण्यांज सिंदत्वा॥ पुरुषसक्तेन सु
त्वोदृत्यमित्युत्थाप्य॥ कनिकरदिति सक्तेन विष्णुसंघो जातमिति यंचानुवाके र्द्विगुहं प्रवेश्य पी
ठिकायां॥ इरादिनामभिरुद्रेणानि क्षिप्त्वा सप्तधा मरुत्वा॥ इषामनः शिलाः सिन्धवा ययसेन सं
लिय्य प्ररावेनांगमा संकृत्वा सुवर्णाशलाकामंत रितारुत्वा ३० सुलभै प्रतिनितु परमेश्वरे सु
क्ताः तोदेवेति विष्णु रुद्रेण च स्त्रिंशस्थापयेत्॥ ततः प्राणप्रतिष्ठा॥ चलाची दी त्वधिवासनांतप
रे पुरु त्रिष्टुत्राक्षराण्यंतरति देवमुत्थाप्य॥ पुरुषसक्तेन रानायणाभ्यां लुत्वा मृते श्रीहि चरु
कृत्वा तदेवतामंत्रेण दशाहृतीहृत्वा नामभिर्जुहुयात् अथ ये साहा० सोमाय० चन्वतरये० कु
क्षे० अत्रुमये० प्रजापतये० यरमेक्षिने० ब्रह्मणे० अथ ये० सोमाय० अग्नियेनादाय० अथ ये
अपतये० प्रजापतये० विद्येभ्यो देवेभ्यस्सर्वेभ्यो देवेभ्यः॥ भूभुवः स्वः अथ ये सिद्धहतेरिति॥ त
तः सप्तति पुनस्त्वेताभ्यां प्रर्णा हुतिः॥ ततः आचार्यो याज्ञीषधीरिति सर्वो यधीः समर्थ संया
तोदकदेवमंत्रेण शतवारमभिमंत्रतेनेवाभिषिंवेत्॥ तत उज्जिष्टेति देवमुत्थाप्य विष्णुतथ सु
रित्युपस्थापयेद्वेध्यात्वा जयेत्॥ ब्रह्मणे नमः॥ एवं विष्णवे रुद्राय इरादी नरोत्॥ वसुभ्यो रुद्रे
भ्यश्चादित्येभ्यो अग्निभ्यो मरुभ्यः कुबेराय गगादिमहानदीभ्यो पीयोमाभ्यां मिद्राभिभ्यो घाक
थिवीभ्यां धन्वतरये सर्वे वायविश्वेभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मणे रति॥ ततः संयातोदकेन यजमानम
भिषिञ्चयेद्वेध्यात्वा॥ प्रतिनितु परमेश्वरेति पुण्यांजलिनिवेद्य सच्चिरुनंद ब्रह्मैवमज्जातुय
हायशहीतवियहकरचरणाय वयविनशखचंचायापुधवंतं निजवाहनायुयेतं निजहृत्क
मले स्थितं सर्वलोकसाक्षिरामरीयांसं यरमेक्षसि यरमां प्रियं गमयेति॥ मंत्रेण पुण्यांज
लावांगं तं विभाव्यां चोपाविन्यस्य प्राणप्रतिष्ठा कुर्यात्॥ यथा॥ प्राणप्रतिष्ठां न वस्य प्रह्मणि
धुरुद्रा ऋषयः ऋष्यजुः सामानि कृदां सि॥ क्रियामयवसुः प्राणा स्यादेवता चोदीजं कौ

शक्तिः प्राणप्रतिष्ठायां विनियोगः ॥ ततोऽऽद्यादीन् क्रमेण शिरोमुखहृदयगुह्यादेः सुविन्यस्य ओं
 कं खं बं घं ङं अं थि व्यं प्रे जो वा पु आ का शात्मने आं हृदयाय नमः ॥ ॐ चं कं जं मं नं रं शं ह्रस्वशं रूप
 रसगंधात्मने ईं शिरसे स्वाहा ॥ ॐ टं ठं डं ढं णं उं ओं त्र त्व कृ च क्षु र्जि क्हा घ्राणात्मने ऊं शिखायै वा ष
 ट् ॥ ॐ तं थं दं धं नं एं वा क्य णि या द यास्य स्यात्मने ऐं क व चाय हं ॐ पं फं वं भं मं औं व च ना
 दो न विहर णी त्सा नं दात्मने औं ने त्र या य वौ षट् ॥ ॐ यं रं लं वं शं षं सं हं षं अं म नो बु द्ध हं कार
 चित्रात्मने अं अस्त्राय फट् ॥ एवं आत्मनि देवे च कृत्वा देवं स्थूषाय जेत् ॥ ॐ आर्हीं क्रीं यं रं लं वं शं
 षं सं हं स देवस्य प्राणा इह प्राणाः ॐ हं स देवस्य जीव र ह स्थितः ॥ ॐ आर्हीं क्रीं यं रं लं वं शं षं सं हं स
 देवस्य सर्वेन्द्रियाणि ॥ ॐ आर्हीं क्रीं यं रं लं वं शं षं सं हं स देवस्य वाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रघ्राणा प्राणा इ
 हागन्धस्वस्त्वये सुखेन सुचिरं तिष्ठतु स्वाहेति ॥ ततोऽर्ची हृदयगुह्यं दत्वा जपेत् ॥ अस्यै प्राणाः प्रति
 ष्ठतु अस्यै प्राणाः स्मरंतु च ॥ अस्यै देवत्वमर्च्यै मामहेति च कच्चनेति ॥ ततः प्राणवेन संरुध्य स
 जीवध्यात्वा भ्रवाद्यौरिति ऋचं जप्त्वा कर्णो गायत्री देवमंत्रं च जप्त्वा पुरुषसूक्तं नोपस्थाय पाद
 नाभि शिरस्सुस्थूषा इहैवैधीति विजिज्ञेत् ॥ ततः कर्त्ता सागतं देवदेवेशमभ्दाग्यान्वमिहागतः प्राकृतं
 त्वमहृष्टा मां बालवत्परिपालय ॥ धर्मार्थकामसिद्ध्यर्थं स्थिरो भव शुभाय नमः ॥ सान्निध्यं नु सदा देव
 स्वार्चायां परिकल्पय ॥ यावच्चंद्रावनी सूर्यास्तिसृं त्य प्रतिघातिनः ॥ तावच्च यात्र देवेश स्थेयं भक्ता नु
 कं यया ॥ भगवन् देवदेवेश त्वं यिता सर्वदेहिनां ॥ येन रूपेण भगवंस्त्वया व्याप्तं च चराचरं ॥ तेन रु
 पेण देवेश स्वार्चायां संनिधौ भवेति न मेत् ॥ एतदंतं सर्वदेवानां समानं ॥ देवमंत्रश्च मूलमंत्रो वैदि
 को वाग्राहः ॥ अथाचार्यः कर्त्ता वालिङ्गमर्चावा ॥ ॐ भूः पुरुषमावाहयामि ॥ ॐ भुवः ॐ स्वः ॐ
 भूर्भुवः स्वः पुरुषमावाहयामीत्यावाह्यं प्राणवेनासनं दत्वा तेनैव दूर्वाश्यामाकविष्णुकांताय नमि
 श्रयाद्यं ॥ इमा आयः शिवतमाः शताः शततमामेध्यामेध्यतमा अमृता अमृतरसाः पाद्या स्नां जु
 येत प्रतिगृह्यं तां प्रतिगृह्णानु भगवान्महाविष्णुर्विष्णवे नम इति पाद्यं ॥ भगवान्महादेवो रुद्राय
 नमः इति लिङ्गे ॥ इमा आयः ० आचमनीया ॥ स्नाजुषतामिति एलालवंगकं कोलकं रश्मिश्च
 माचमनीयं ॥ आयः क्षीरकुशाग्रैश्चाक्षतेर्यवतंडुलैः ॥ यवैः सिद्ध्यर्थं के श्वेव ॥ अर्घ्यं इत्यर्घ्यं ॥
 ततो वेदमंत्रैः प्राणवेन चरत्तां बुकलशेन संस्त्राप्येदं विष्णुरिति विष्मि नमो अस्तु नीलश्रीवाये
 तिलिङ्गे प्रतिसरं विस्त्रस्य देवं नत्वा ॥ इमे गंधाः शुभादिव्याः सर्वगंधैरलंकृताः ॥ शतात्रह्यवि
 त्रेणाश्रुताः सूर्यस्पर्शमभिः ॥ शताश्मादिहर्ववत् ॥ इति गंधाः ॥ इमे मालाः शुभादिव्याः सर्वमा
 लैरलंकृताः ॥ शता ० मालं इमे पुष्पा इति पुष्पं ॥ वनस्यतिरसो धूयो गंधाढ्यो धूय उन्नमः ॥ आ
 प्रेयः सर्वदेवानां धूयोयं प्रतिगृह्यतां ॥ प्रतिगृह्यतां प्रतिगृह्णान्तिमादि ॥ धूयं ॥ ओतिः शुक्रं च ते
 जश्च देवानां सततं प्रियः ॥ प्रभाकरः सर्वभूतानां दीयोयं प्रतिगृह्यतां इति दीयं दत्वा विष्मो ॥ संक
 र्षणा वासुदेवप्रद्युम्ना निरुद्धपुरुषोत्तमाधोक्षजवृसिंहां व्युत्तजनाई नोयं द्रहरिक्लृप्ते निहादश
 नामभिः केशवादिहादशनामभिर्वा पुष्पाणि समर्प्य तैरेव तर्पणं कृत्वा यायसधृता सुतशरी
 शर्करावपुतः गुणैर्दहनहृद्दोदनानियवित्रं ते विततमिति निवेद्य कशरमाज्यमिश्रं जुहुयात् ॥ वा

सुहेवायस्वाहा॥ संकर्षणाय॥ प्रद्युम्नाय॥ अनिरुद्धाय॥ शोभे॥ श्रिये॥ स्वस्त्यै॥ पुष्टे॥ विष्णवे॥ इति
 ह्रस्वाविष्मोनुकम्॥ तदस्य प्रिया॥ तदहिसुः परमात्रया॥ विचमे॥ त्रिदेव इति दशनामभिश्च
 अमुमे स्वाहेति जुह्यात् लिङ्गे तु दीपान्तकृत्वा भवाय देवाय शर्वाय ईशाय॥ पशुयते॥ रुद्रा
 य॥ उत्राय॥ भीमाय॥ महते देवाय॥ नमरति पुष्पाणि दत्त्वा तैरेव तर्पणं कृत्वा पवित्रतोऽतिपा
 यसंयुतो दनं च निवेद्य शर्वा कृत्वा नामभिः कृशं रत्नत्वा भवस्य देवस्य यन्मे स्वाहा रसाद्यष्टभिः
 उद न हत्वा भवस्य देवसुताय स्वाहेत्याद्यैर्ह रिदो द न हत्वा चैव कमानो महान्तमानस्तोके आ
 रात्रे गोघ्न विकिरिद विलोहि त सह स्वाणिसह स्मशरतिरैते हत्वा शिवाय शंकराय सह मा
 नाय शितिकंठाय कपर्दिने॥ तान्नाय॥ अरुणाय॥ अयं गुर्मीणाय॥ हिरण्यवाहवे॥ सखि
 जराय॥ वसुशाय॥ हिरण्ययेति च जुह्यात्॥ ततः स्वष्टकृदो दिशे वस माय्यश्चोक्तं सर्व
 हविर्मिर्विष्मवे लिङ्गाय वा वल्लिदयात्॥ मंत्रस्तुत्वा मेकमाघं पुरुषपुरातनं नारायणं विस्
 जय जामहे॥ त्वमेव यज्ञो विहिता विधेयस्तु मात्मनात्मन प्रतियहन्ती स्वहस्यमिति॥ लिङ्गे तु
 नारायणाय देव रुद्र शिवमिति वदेत्॥ ततोऽन्यत्परांशुभूभुवः स्वरोमिति विश्रुतं तर्ह तशे
 व निधाय च धिता सह प्रदक्षिणी कृत्य विश्वभुजे सर्वभुजे च आत्मने परमात्मने नमः॥ इति न
 त्वा अंगुलीयं कुंडलद्वयं वस्त्रयुग्मेनाचार्यं रजयित्वा॥ आचार्या यश ते तद्देव तद्देहा दश
 तिस्र एकां वा गां दत्त्वा ऋत्विग्योपि दक्षिणां दत्त्वा शतं द्वादश वा विप्रान् भोजयेदिति संक्षे
 यः॥ प्रासादं मात्रे नूतने तु मात्स्यां कृत्वा जलाशयं प्रतिष्ठाविधिं भवकुर्यात्॥ गौरुत्तराणां वा
 श्रीप्रक्षेयादि तु न भवति हारलोयात्॥ वारुणा होमस्याने वा सुहोमः॥ अन्यत्र ह देव॥०
 इति कर्मलाकर भट्टकृते लिङ्गा

श्रीप्रतिष्ठाविधिः॥ अथ पुनः॥

प्रतिष्ठा॥०

नामधित्यहय शीर्षं च रात्रे चांजलमघं संस्पर्शं दधित्वा वह्निना यवा॥ अयुराय जनसं
 स्पर्शं विप्रं व्रजं दधित्वा॥ संस्कार्येति शेषः॥ यदा यदा दर्शं ब्राह्मे॥ स्वदि ति स्फुटिते दग्धे अ
 स्तेमान विवर्जिते॥ यागहीने यस्तुल्ये यति ते दग्धं भूमिषु॥ अन्यमत्रा र्विते चैव यति तस्या
 र्शं दधिते॥ यागहीने यस्तुल्ये यति ते दग्धं भूमिषु॥ अन्यमत्रा र्विते चैव यति तस्य र्शं दधिते
 दशस्वेति युनो च क्तुः सन्निधानं द्वौ कसः॥ यागः रजः॥ यशुर्गदं भादि॥ पंचरात्रे॥ स्वदि
 ता स्फुटिता दग्धा यस्माद र्चा भया वहा॥ तस्मात् स मुहुरे जातु शर्वा क्तविधिना नरः॥ अर्चा
 भगादा बुयवासः कार्यः॥ नर एतो वि उवे श्रीयात् सुरा ची वि उवे तथेति॥ त्रिषु धर्मा क्तैः॥ सि
 द्धा त शिखरे॥ चौरचांजल पतितश्चोदत्ताः स्पर्शने सति॥ शिवाय य ह तै चैव प्रतिष्ठा पुनर
 चरेत्॥ पंचरात्रे॥ अगा दं गादिसंघाने प्रतिष्ठा पुनर चरेत्॥ जलाधिवासं विहिते नैव नी
 लनवर्जिताम्॥ शुद्धि विवेके विष्णुः॥ द्रव्यवत्कृतं शौचानं दिवता चीना भूयः प्रतिष्ठापने च
 हिरिति॥ अर्चाः प्रतिष्ठाः॥ तद्द्रव्यस्य तामादेरुक्तं च वत्॥ शौचं कृत्वा पुनः प्रतिष्ठां कुर्यादित्य

मर्थः॥ स्मृत्यर्थसारेष्वेवम्॥ तद्विधिवैधायनसूत्रे॥ सर्वप्रतिष्ठितस्याबुद्धिर्ष्वमेकरात्रं द्विरात्रमे
कमासं द्विमासं चार्चनादिविच्छेदे श्वदरजस्वलाद्ययस्पर्शने श्वर्वाक्ते काले पुरापाहं वाचयित्वा पु
ष्मान् ब्राह्मणान् भोजयित्वा निशायां जलाधिवासं कृत्वा श्वोभूते कलशशर्णेन यंचगव्येन त
त्रमंत्रैः स्नापयित्वा अयंकलशं शुद्धोदकेनाक्षर्यतस्मिन् नवरत्नानि प्रक्षिप्य तंकलशं तत्र द्वा
यत्रा अष्टसहस्रमष्टशतमष्टाविंशतिवारं वा भिमं अतेनोदकेन देवं स्नापयेत्॥ ततः शुद्धोदकेन
स्नपयेदष्टसहस्रगीदलायत्रा संभवमर्चयित्वा गुह्येन निवेदयेदिति॥ बुद्धिर्ष्वनुविच्छेदे श्वर्वाक्ते प्रति
शुभनः कुर्यात्॥ श्वर्वाक्ते विष्णुवचनात्॥ इदं मलमासशुक्लास्नादावपि कार्यमिति मदनरत्ने हे माहो
वा॥ देवार्चाप्राप्तदमेदने तु शूलयाणौ काश्यपः॥ वापीकृपारामसेतुसभातशगवप्रदेवतायतनमे
दने प्रायश्चित्तं च तस्माद्गतीर्जुह्यादिदविष्णुर्मानसो केविष्णोः कर्म्मारीयादोस्येति॥ यो देवता
यै ब्राह्मणभोजयेदिति॥ शंखलिखितौ॥ प्रतिमारा मकूपसंक्रमध्वजसेतुनिपातभंगेषु तत्समुत्था
नप्रतिसंस्कारोऽष्टशतं च निपातितानामिति॥ समुत्थानं प्रतिक्रिया॥ प्रतिसंस्कारः पुनः प्रतिया॥
अष्टशतं पराः दंडश्चेत्यर्थः॥ अयजीर्णोदारः सचलिंगादौ दग्धम
त्रेचलिते वा कार्यः॥ अयंचानादिसिद्धप्रतिष्ठितलिंगादौ भंगादिदुष्टेपिनकार्यः॥ तत्र नमहाभिषे
कं कुर्यादिति त्रिविक्रमः॥ कर्त्री मुक्तदेवस्य जीर्णोदारं करिष्ये इत्युक्ता पुरापाहं वाचयित्वा चार्यमृत्विज
श्च त्वालिंगे॥ ॐ व्यायके श्वरहृदयाय नमः॥ ॐ व्यायके श्वरशिरसे स्वाहेति॥ एवं यडंगं कृत्वा धीर
मंत्रशतं जप्त्वा त्रिप्रतियाय्याधोरेण घृतसर्षपैः सह स्नंहुत्वेन्द्रादिभ्यो नास्त्रावलिदत्वा जीर्णोदेवं प्रण
वेन संक्ष्य ब्रह्मादिमंडलदेवानां होमं श्वर्वाक्ते कृत्वा देवं प्रार्थयेत्॥ जीर्णोभयमिदं चैव सर्वदोषावहं
नृणां॥ अस्मोद्वारे कृते शांतिः शास्त्रेस्मिन् कथिता त्वया॥ जीर्णोदारविधानं च नृपराष्ट्रहितावहम्
॥ नदधितिष्ठतां देवप्रहरामितवाजयेति॥ ततः क्षीराज्यमधुदहीभिः समिद्धिश्चाष्टोत्तरसहस्रं शतं वा
देवमंत्रेण हुत्वा॥ अंगानां दशांशेन लिङ्गचालनार्थं सहस्रं शतं वा पायसेन हुत्वा लिङ्गं प्रार्थयेत्॥
लिङ्गरूपं समागत्य येन दंसमधिष्ठितं॥ यायास्त्वं समिते स्थानं संत्यजे वशिवाजया॥ अत्र स्थाने च
याविद्या सर्वविद्येश्वरेषु ता॥ शिवेन सह संतिष्ठेति मंत्रितजलेनाभिषिच्य विसर्जयेत्॥ ततोऽस्त्रमंत्रि
तेन स्वनित्रेण स्नात्वा लिङ्गमादाय नद्यादौ वामदेवेन लिङ्गं प्रणवेन मूर्त्तिं क्षियेत्॥ दारुजं तु मधुना
भ्यजाधोरेण दहेत्॥ हेमरत्नादिमयं तु दग्धं चलितं वा पीयं चेत॥ पुनस्तत्रैव स्थापयेत्॥ ततः शां
तिं अघोरेणानिलैः सह स्नंहुत्वा प्रार्थयेत्॥ भगवन् भूतभक्ष्येश लोकनाथ जगत्पते॥ जीर्णो लिङ्गस
मुद्धारः कृतस्तवाजयामया॥ अभिना दारुजं दग्धं क्षिप्रं शैलादिकं जले॥ प्रायश्चित्ताय देवेश
अधीमास्त्रेण तर्पितम्॥ ज्ञानतो ज्ञानतो वापियथोक्तं न कृतं यदि॥ तत्सर्वं शरीमेवास्तु त्वत्प्रसा
दान्महेश्वरेति॥ ततो यजमानः प्रार्थयेत्॥ गोविप्रशिलिभूयाना माचार्यस्व च यज्वनः॥ शांतिर्भव
तु देवेश अक्षिद्रं जायतामिदम्॥ मूर्त्तिं तु विशेषः॥ त्वत्प्रसादेन निर्विघ्ने देहं निर्माययत्सौ॥ वासंकु
रुमुरश्रेष्ठतावत्वं चात्मके गृहे॥ वसनृत्तेशं सहित्वेह मूर्त्तिं वैतवर्षं वत्॥ पावत्कारयते भक्तः कु
रुते स्पृचवांछितमिति॥ ततो नवां मूर्त्तिं लिङ्गं वा कृत्वा विधिना स्थापयेत्॥ मूलं त्वन्निपुराणोऽस्य

इति जीर्णोद्धारः ॥ अथ तुलसीयहराम् ॥ देवयाजिककृते स्मृतिरा
 २ ॥ नवभूतोऽन्यतीयाते भौमभार्गवभानुयु ॥ यवैरुद्येवसंकांतीहादृश्यास्तत्कदये ॥ तुलसीवेवि
 चित्वाति ते हि दंतिहरेः शिरः ॥ विष्णुधम्मोत्तरं ॥ रविवारविनाद्वीतुलसी हा
 दर्शविना ॥ जीवितस्पाविनाशायनप्रचिन्वातधर्मवित्तया ॥ संकातावर्कपक्षांतेहादृश्यानि
 शिंसंभयाः ॥ येच्छिन्नतुलसीपत्रे तेच्छिन्नहरिमभक्तं ॥ यामे ॥ हादृश्यातुलसीपत्रेधात्रीपत्रेच
 कांतं ॥ नूनानातिसुतरं गच्छेन्निरयानतिगर्हितान् ॥ रुदयामंतं ॥ हादृश्याच
 दिवास्वायतुलस्यवचयस्तथा ॥ विष्णुश्चैव दिवास्त्रानवर्ज्जनाय सदा बुधे ॥ विष्णुधर्मानं हि या
 तुलसीविप्रोहादृश्यावेव क्वचित् ॥ दिवार्थे तुलसीच्छेदो होमार्थे समिधांतया ॥ इदं स्येन दुष्येत
 गवार्थे तु हरास्य च ॥ यहरामंत्रसुयामे ॥ तुलस्यमृतनामासि सदा त्वां के
 शवभियां ॥ केशवार्थे विचिन्वामिव रदा भवशा भनेरति ॥ पारिजाते दक्षः समिसु
 व्यकुशादीनां द्वितीयः प्रहरो मतः ॥ अथ युष्मादेः पर्युषितत्वम् ॥ भार्गवा
 र्चने भविष्ये ॥ प्रहरंति ह्यनेजाती करवीरमहर्निशं ॥ तुलस्याविल्वपत्रेषु सर्वेषु जलजेषु च ॥ न पर्यु
 धितो दोषो स्तिमालाकारगृहेपि च ॥ रहन्नादीये ॥ वर्ज्यं पर्युषितं पुष्पवर्ज्यं पर्युषि
 तं जलं ॥ न वर्यं तुलसीपत्रे न वर्यं जान्हवी जलं ॥ तत्रैव यामि ॥ तुलसी पर्युषिता
 ते व विल्वं तु त्रिदिनावधि ॥ पत्रं यंच दिनात्सांशेषं पर्युषिते विदुः ॥ स्कादे ॥ य
 लाशं दिनमेकं तु पंकजं च दिनत्रयं ॥ यंचाहं विल्वपत्रं च दशाहं तुलसीदलम् ॥ पदार्थादंश
 राघवमहस्त्वमथाहं ॥ विल्वं यामार्गजाती तुलसिसमिश्रताकेतकी भृंगद्वी मंदाभोजादिदं भा
 सुनितिलतगरत्नहृकल्लारमली ॥ वंयाश्चारंतिकुंभीदमनमरुवका विल्वतोहानिशलात्रिशत्रु
 ३० ॥ अ ३ का १ य ई रीशो ११ दधि ४ निधि ९ वसु ८ भू १ भू १ यमा २
 भूयरावंम् ॥ अस्वार्थः ॥ शताशतावुरीमंदः मंदारः अहिनीगकेशरः ॥ सुनिरास्वः ॥ अश्वारति
 करवीरः ॥ कुंभीयाटलेति वैदिकानिघंटुः ॥ अरयः षट् ॥ ईशाः एकादश ॥ उद्धयश्चत्वारः ॥ निध
 योनव ॥ वसवोष्टी ॥ भूरेकः यमो हो विल्वमारण्याहिययंतं गणयित्वा ॥ दर्ममारभ्य पुनस्त्रिशस्य
 दिगरायेदित्यर्थः ॥ एतद्दिनीत्रं पर्युषितानीत्यर्थः ॥ दोरानंदे स्कोदेदमंनसुपकम्पा ॥ तस्य प्राज्ञा
 भगवतः परमप्रीतिकारिणी ॥ सुष्मा पर्युषिता वापि न दुःशा भवतिकवित्रं निधित्वेमात्से ॥ वि
 ल्वपत्रं च माध्यं च तमालामलकीदले ॥ कल्लारं तुलसीचैव यंप्रचमुनिपुष्पकां ॥ एतत्पर्युषितं न
 स्यात्कुंशाश्च कलिकास्तथा ॥ स्मृतिसारावल्यान् ॥ जलजानां च सर्वेषां पत्राणां महतस्य बाह्य
 शपुष्पस्य राजनसुवर्णीकृतयोरपि ॥ न पर्युषितो दोषो स्तिनीर्यनोपस्य चैव हि ॥ मुकुले नीर्यरे
 वचं पंकजं जैर्विना ॥ अथ शिवनिर्माल्यनिर्णयः ॥ सिंहांतशेखरे ॥ ५१
 हिरापागोरत्नताम्ररीप्याशुकारिका ॥ विहाय शेषं निर्माल्यं चंदे शायनिवदयेत् ॥ अथ
 न्नादिपानीयं तं बूलगंधपुष्पकां ॥ द्वात्रिंशाय निर्माल्यं शिवसुक्तेर्जुसर्वशः ॥ आचार्यशिवव
 ज्ञाना माशा भंगे तुलसकां ॥ धनस्य भद्रा रोतेषा पादीनलस्य मीरितं निर्माल्यं भक्षिते लक्ष्योदतः

॥ हिरीरिता ॥ दानं च भक्षणं समं तदहं तदयेक्षणी ॥ अक्रमाद्भक्षणे यदा निर्माल्यं सज्जयेत् ॥ अ
 द्यप्येव कसाहसमर्द्धनसहितं ततः ॥ कामतो भक्षणे दोषाभाय चित्तं न चान्यतः ॥ निर्माल्यं लब्धेन ध्या
 नं च जगत्सु ततः ॥ तस्य राश्यां लब्धं न समो विक्रयो भक्षणे न च ॥ स्मृत्यर्थं सरेषां ॥ से
 वसौर निर्माल्यं नैवेद्यं भक्षणे चान्नं ॥ अभ्यासे हि गुणं ॥ अभ्यासासेयतनम् ॥ अयं निर्माल्येपि चनाप
 येप्येवमिति ॥ इदं च ज्योतिर्लिंगायतिरिक्तविषयम् ॥ तथा च पुरुषार्थप्रबोधे भविष्यि ॥ ज्योतिर्लिंगं वि
 नालिङ्गं यः प्रजयति स त्रयः ॥ तस्य नैवेद्यं निर्माल्यं भक्षणं तत्र त्रयम् ॥ शालग्रामो भवेत्लिंगे वाराणा
 लिंगे स्वयं भुवि ॥ रसलिंगे तथा र्धे च सुरसिद्धप्रतिष्ठिते ॥ इदं चंद्रकांते च स्वर्गारूपादि निर्मिते ॥ शि
 वदीक्षावतामन्त्रेनैवं भक्ष्यमितीर्यते ॥ तथा ॥ वाराणालिङ्गं स्वयं भूते चंद्रकांते हृदि स्थिते ॥ चान्द्रायण
 समं ज्ञेयं संभोर्नैवेद्यं भक्षणम् ॥ लिंगे स्वयं भुवे वारो रत्नजे रसनिर्मिते ॥ सिद्धप्रतिष्ठिते चैव न चंडादि
 कृतिर्भवेत् ॥ यत्र चंडाधिकारे सितभद्रोक्तं न मानं वै ॥ चंडाधिकारे नो यत्र भोक्तव्यं तत्र भक्तिः ॥
 त्रैविक्रम्याम् ॥ वाराणालिङ्गे च लौहे च सिद्धलिंगे स्वयं भुवि ॥ प्रतिमासु च सर्वा सुन चंडो धि
 कृती भवेत् ॥ अत्राब्रह्महापिशुचिर्भूतानि निर्माल्यं सुधारयेत् ॥ तस्य पापं महच्छीघ्रं नाशयिष्ये म
 हाव्रतेति स्कांदादुचिना न ग्राह्यं शिवनिर्माल्यं किंतु स्नानेति स्मात्तः ॥ अनुपनीतेन न ग्राह्यमिति
 श्रीदत्तः ॥ शिवदीक्षाहीनैर्न ग्राह्यमिति शेषः ॥ तिथितत्त्वे हेमाद्रौ च वाराहे ॥ अत्राद्यं शिवनैवेद्यं प
 त्रेषु जलं फलं ॥ शालग्रामशिलासंगात्सर्वयातियवित्रतामुपचायतनं राजायां तत्रैव निवेदित
 मित्यर्थः ॥ शिवपुराणे ॥ ये वीरभद्रशयिताः शिवभक्तियराद्गुखाः ॥ शं
 भोरन्यत्र देवेषु ये भक्ता ये नदीक्षिताः ॥ जेषामनर्हमीशस्य तत्प्रसादचतुष्टयम् ॥ काशीस्वडे
 जलस्य धारणं मूर्द्ध्नि विधेयं स्नानजन्ममः ॥ एष जालंधरो बंधः समस्तसुरवल्गवः ॥ तथा ॥ स्ना
 पयित्वा विधानेन यो लिंगं स्त्रयनोदकं त्रिःपिवेत् त्रिविधं पापं तस्येहाशुविनश्यति ॥ लिंगं स्त्रयनवा
 र्मियः कुर्यान्मूर्द्ध्नि विधेयं च ॥ गंगास्नानफलं तस्य जायते त्रविषाघ्ननः ॥ इदं शर्ववाक्यवशाद्दिश्वे
 श्वरविषयमिति केचित् ॥ काशीस्थपुराणप्रसिद्धं सर्वलिंगविषयं ॥ काशीस्वडे रत्ने
 श्वराख्याने तथैव दर्शनादिन्ये ॥ अथ कृषिः ॥ राजमार्तः ॥ अक्षेष्ट
 रयोस्मं वैश्वमया मूलानुराधाश्विनी ॥ प्राजापत्यकरहिदैवतगुरुप्रालेयपादेषु च ॥ निर्दोषैर्ह
 यमैर्हलैश्च सुमतो मालाभिरभ्यर्च्यैर्दत्वाक्षेत्रयतेर्वलिहलधरः क्षेत्रं ततः कर्षयेत् ॥ प्राजेशश्च
 वरुणो जरादिति मघा मार्तंडादिष्वश्विनी ॥ यो ह्यनुष्ममरीचयः शतमिषकुस्वाती विशाखा तथा ॥
 ॥ जीवाकेंदुसितेन्दुनन्दनदिने लये च सौम्योदये ॥ सस्यानां वपने तथैव लवने शस्त्रास्तथारीयरो
 ॥ चंडेश्वरः ॥ हस्तवित्रादिति स्नाती रिव न्यांश्वरात्रये ॥ स्थिरलये गुरोर्वीरे वी
 जंधार्ये तशुक्रयोः ॥ ॐ धनदाय सर्वलोकहिताय देहि मे धान्यं स्वाहा ॥ लेखयित्वा रमं रमं च धान्या
 गारे निधाययेत् ॥ सस्यवृद्धिं पुरं कुर्यान्मज्जितं प्रतिप्रजयेत् ॥ दक्षिणदिशु स्वगमनमनमभिनव
 सुनारीषु ॥ अयमपि सस्यधनानां नवधावुधवासरिकुर्युः ॥ शनिवारं च नो कार्यं धनधान्ययो
 र्बुधैः ॥ अथ वस्त्रम् ॥ श्रीपतिः ॥ रोहिणीमुकरयं च केचिन्मन्त्रेण सुवपुत

[illegible]

नेमुंरंशान्निवाजिवसुवारणशंकरेषु॥ ऐनेमुगोमहिषदंतिनुरंगमादिनानाप्रकारयशुजा
 तिगतिः प्रशस्ता॥ अथ गजदंतच्छेदः॥ ओतिनिर्वंधे॥ त्वाष्ट्रैर्वैष्णवेश्वि
 त्तामादित्येवमुदैवते॥ दंतिनां शुभदं कर्मपुष्पेहस्तेचकोर्त्तितं॥ अथ निक्षेपः॥
 भरणीत्रीणि सर्वाणि आर्द्राश्चैवामघा तथा॥ चित्रा ज्येष्ठा विशाखा च मूलं मृगशिरा पुनर्वसु॥ एभिर्द
 तं प्रपुक्तं च यद्यनिक्षिप्यते धनं॥ दृष्टतो धावमानस्य धनिनो नोपययते॥ अथ ऋणा
 मोक्षः॥ श्रीधरः॥ वागीशमंददिवसां शकलप्रपुक्तेरिक्तासुमंददिवसे कुलिकोद
 पेच॥ मैत्रहितीययदमैत्रमुहूर्त्तपुक्तेराशुद्रमेव ऋणमोक्षमुशंसितं॥ अथ रा
 जमुद्रा॥ मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषु भेषु योगे प्रशस्ते शनिचंद्रवर्जं॥ वारेति थौर्धराज
 याह्वये च मुद्राप्रतिष्ठा शुभदा हिराज्ञा॥ अथ नौः चंडेश्वरः॥ यौष्माश्विनीतु
 रगवारुणामित्रचित्राशीतोष्मरस्मिन्वसवो नलवंत्यमूनि॥ वारे च जीवभृगुनंदनके प्रशस्तं नौ
 कादिसंघटनवाहनमेव कुर्यात्॥ अथ भोगः॥ गुरुभार्गवभानुराधाविधान
 यौष्माश्विरोहिणीमुस्यात्॥ स्वात्पुत्ररासुकुर्यात् शयनाशनभोगभोगादीन्॥ अथ श्म
 शुक्रम॥ श्रीपतिः॥ पुष्पे यौष्माश्विनी खेदे वचशाके हस्तोद्ये त्रिके भेष्यदित्याः॥ क्षौरका
 र्थं वैष्णवादित्रये च मुक्ताभौमादित्या तंगिरवान्॥ नस्त्रातभुक्तोत्कटभूषितानामभ्यंगयात्रा
 समरोत्सुकानां॥ क्षौरे विदध्यानिशिसंध्ययोर्वाजिजीविषूणां नवमेन चान्दि॥ त्रिस्थलीसेतो
 दृढगार्ग्यः॥ ॥ रव्यारसौरिवारेषु रात्रौ याते
 व्रताहनि॥ आह्राहप्रतिपद्विक्ताभद्राक्षौरेषु वर्जयेत्॥ गार्ग्यः॥ षष्ठ्यमाशुर्णिमायातचतुर्दश्य
 यमीतया॥ आशुसन्निहितयापं त्रिषु तैले भगेश्वरे॥ राजमार्तेऽः॥ देव
 कार्येपितुः श्राद्धं देवं शयपरिस्वये॥ क्षौरकर्मनकुर्वीत जन्ममासे च जन्ममे॥ दृढस्यतिः॥
 राजकार्ये निपुक्ता नानराणां भूयजीविनां॥ श्मश्रुलोमनखच्छेदे नास्तिकालविशोधनं॥
 तथा॥ क्षौरे नैमित्रिकं कार्यं निषेधे सत्ययिषुवं॥ पित्रादिमृतिदीक्षासु प्रायश्चित्ते च तीर्थके
 केचित्पुत्रार्हमन्यथायठति॥ मुंडनस्य निषेधे विकर्तनं नुविधीयते रति॥ नारदः
 नयविप्राजयायजे मरणोवधमोक्षणे॥ उद्वाहे खिलवारक्षतिथिसुक्षोरमिष्टदं भारते
 प्राशुखः श्मशुकर्माणि कारयितुं समाहितः॥ उद्गुखो वाथ भूत्वा तथा पुर्विदते महत्॥
 अथ राके॥ उद्गुखः प्राशुखो वाचयनं कारयेन्मुधीः॥ केशश्मश्रुलोमनस्त्रातुद क
 संस्थानि वापयेत्॥ दक्षिणं करीमारभ्य धर्मी र्थं पापसंक्षये॥ शिखाद्यं नवसंस्कारे शिखा
 यं नुशिरो वयेत्॥ यतीनां नुविशेषो निगमे॥ कक्षो यस्य शिखा वर्ज्यं ऋतुसंधिषु वापयेदि
 ति॥ अन्येपि विधिप्रतिषेधाः प्रायुक्ताः॥ अथेधनसंग्रहः॥ ब्रह्मानिला
 कं मधमूलं त्रिष्वरेरे यौष्मानुराधगुरुविष्णुविशाखपुक्ते॥ वारे कुजार्कभृगुनंदनसोमजा
 नां भेषिधनस्य करणं भवति प्रशस्तम्॥ अथ नवान्नम्॥ श्रीपतिः॥ रेवती
 शुतिपुनर्वसुहस्तब्रह्मतः पृथगपि हितयेपि॥ शुक्तरासुकथितं दृष्टुकानां प्राशनं च सनवान्न

विधानं॥ अथनवभोजनयात्रया॥ जीतिनिर्वंधे॥ भोज्ययात्रमुधासिंघोषटये
होसमाहरेत्॥ तत्रान्नप्राशनप्रोक्तिकालेभोजनमाचरेत्॥ अथनवयरीफलादिभ
क्षराम्॥ चंडेश्वरः॥ मूलाश्विनीतिथ्यहर्षद्वयेषुयौक्षीत्रैर्दवपुनर्वसुवासवेषु॥ वा
रेषुभूमितनयार्कजवारवज्जेतांशुलनूतनफलायशानंहितार्थी॥ अथहोमेचाहुतिपा
तः॥ जीतिये॥ तरणिविभ्रमुभास्करिचंद्रमाकुजसुरेज्यविधुजुदकोतवः॥ रवि
मतोदिनभेगणयैत्कामावतिस्वगंत्रितयंत्रितयंयसेत्॥ दिनकरार्कितमः कुजकेतवीहृतधु
जः शुभनाशकरास्थता॥ दहनचक्रमिदं प्रविलोक्यतां दहनकर्मसिंघोषसमूहये॥ अ
थशांतिरुक्ताविष्णुधर्मे॥ कूरयदमुखेचैवसंजातिहवनेशुभे॥ शांतिविधायगां
द्याद्वाहारायकुट्टेविने॥ आयसीं प्रतिमां कृत्वा निक्षिपेत्तामघोमुखं॥ गोमूत्रमधुगंधाद्यै
र्विनां प्रतिमां ततः॥ स्वस्थनिधायसंघुजतत्रहोमोविधीयते॥ अत्रायवाहः क्रियासरि॥ निते
नैमित्तिकेदुर्गाहोमादौनविचारयेत्॥ अथज्वरादौफलं॥ श्रीयतिः॥ स्वा
न्याश्वेयारौद्रशर्वाशुशाकैरीगोत्रिवाधतेयस्यपुंसः॥ तद्भेदसंज्याष्टौनिः प्रयत्नः स्यादुभ
यैर्लब्धेज्जन्मापिदेवः॥ आधुन्यत्रिर्यस्यमैत्रेस्योलेप्राणाज्जायतेतस्यकच्छात्॥ वैश्वे
सोम्येरोगंमुक्तिस्तुमासाहिशत्यास्याहासराणामधासा॥ यदाहलेवासवेसहिंदेवेमूलाश्विमे
रुधिधिष्ठेनवाहात्॥ याम्येत्वाष्ट्रैवेसवेवास्तुरा वैनेरुजस्यानूनमेकादशाहाव॥ आहि
वुंभुतिष्यसंज्ञेयमाख्येप्राजापत्यादिनयोसंप्रगजात्॥ जीतिये॥ एका
होनिधनंदशाहमनिलावाणावियत्पर्वताः सप्ताकाविलयश्चमासपुगलंमासीमृतिः पक्ष
कः॥ हीमासाव्यविशतिर्दशनिशाः पक्षांतयक्षानखाः॥ मासोयक्षदशांतपक्षककुभः पी
शदिनात्यधिमां॥ देवतः॥ तुरगवरुणारौद्रावापुमंडविशर्वायमदहनविशा
खापायवरिरामुक्ताः॥ तिथिपुनवमिषशीददशीवाचतुर्थीभवतिमरणायोगीरोमिता
काखहेतुः॥ अत्रकुंभेहीमोनसत्रप्रतिमांष्टज्ज्वाहदशदलेषुसंकर्षणादिहादशमूर्तीर्हाद
शादिमात्वा संश्रज्ज्वाहरीशमित्रिलक्षीराजिगीयमानंदेवतायेअष्टौतरशतद्वत्वादयोदहन
वस्तिदत्ताचार्यापगांप्रतिमांचदत्ताविमान्भीजयेदिति संक्षेपः॥ विशेषमुत्रतद्देमादौ या
दार्थ्यदर्शचक्षेयः॥ अथभेषजम्॥ चंडेश्वरः॥ मूलातुराधमृग
तिथ्यपुनर्वसीचयौष्माश्विनीश्रवणाशंकरत्रयेच॥ वारेषुवाक्यनिसिनेदृदिनेप्रश
स्तंभेषजमक्षराममीषुहितंनगराम्॥ अथारोग्यज्ञानम्॥ श्रीयतिः
रुंदोवीर्यार्गवेचध्रुवेषुसार्पादिमस्वानिपुक्तेषुभेषु॥ पेमेचांतिवापिकुर्यात्कराविचैवस्वा
नेरोगनिर्मुक्तजंतुः॥ चरविलभेरविभीमवासरिरिक्तेतिथौस्यादहलेचपक्षे॥ धिष्मचरे
रीगनिधीडितानांस्नानंनराणांनिरुजन्तकारि॥ अथदंतधावनम्॥ शब्दीच
द्रोदयेविष्णुः॥ प्रतिपदशेषशीषुचतुर्दश्यष्टमीषुच॥ नवम्यामातुवारेचंदंतका
ष्टविवर्जयेत्॥ नारदः॥ चतुर्दश्यष्टमीयोसीमासीसंकर्मरीषुच॥ नदासुचनवम्यांचंदंत

काष्ठं विवर्जयेत् ॥ आद्वेयज्ञे च नियमे तथा प्रोषित भर्तृका ॥ व्यतीयाते च संक्रांत्यां नंदाभूताष्टपर्व
सुतैलक्षोररतिमांसं दंतकाष्ठं च विवर्जयेत् ॥ वसिष्ठः ॥ शन्यर्कमुक्त्वा वारेषु कुजाहे व्रतवासरे ॥
जम्बाहेश्राद्धदिवसे दंतकाष्ठं विवर्जयेत् ॥ हेमाद्रौ स्कांदे ॥ अभ्यंगे जलधि
स्नाने दंतधावनं मेथुने ॥ जाते च निधने चैव तत्कालव्यापिनीतिथिः ॥ संवत्तः रवौ
विवाहे आशी चैव विवर्जयेदंतधावनं ॥ व्यासः ॥ अलामे दंतकाष्ठानां निषेधाय तथा
तिथौ ॥ अयां द्वादशगंडेषु विदध्या दंतधावनम् ॥ अथामलकस्नानं व्यासः ॥
श्रीकामः सर्वदा स्नानं कुर्वीतामलकैर्नरः ॥ सप्तमी नवमी चैव पर्वकालं विवर्जयेत् ॥ चंद्र
सूर्यो यरागे च स्नानमामलकैस्त्यजेत् ॥ ऋतुः ॥ षष्ठी च सप्तमी चैव नवमी च त्रयोदशी ॥ संक्रां
तौ रविवारे च स्नानमामलकैस्त्यजेत् ॥ यत्तुः ॥ नवमी दशमी चैव तृतीया च त्रयोदशी ॥ प्रतिप
द्वादशी कृष्णस्नानं तासु विवर्जयेत् ॥ यच्च ॥ दर्शे स्नानं न कुर्वीतामातापित्रोस्तु जीवतोः ॥ पुत्रः
कुर्वन्निराचष्टे पित्रोरुन्नतिं जीविते इति कण्वयमायिः ॥ स्नानमात्रं निषिद्धं ॥ तद्भोगार्थं स्नान
परंतन्निराचष्टे पित्रोरुन्नत्यनैमिन्निकपरमिति ॥ हेमाद्रिः ॥ अथ तैलनिषेधः ॥
कात्यायनः ॥ यस्यादौ चरवौ षष्ठ्यां रिक्तायां च तथा तिथौ ॥ तैलेनाभ्यगमानस्तु
चतुर्भिः परिहीयते ॥ गर्गः ॥ पंचदश्यां चतुर्दश्यां षष्ठ्यां रविसंक्रमे ॥ द्वादश्यां सप्त
मी षष्ठ्यां स्तैलस्पर्शं विवर्जयेत् ॥ न च कुर्यात्तृतीयायां त्रयोदश्यां तिथौ तथा ॥ शाश्वती गति
मन्विच्छन् दशम्यामपि यडितः ॥ तत्रैवायुर्वेदे ॥ षष्ठ्यां दिनस्य षष्ठ्यां मे
कादश्यां च पर्वसु ॥ द्वादश्यां च चतुर्दश्यां पंचम्यां प्रतिपत्तिथौ ॥ व्रते श्राद्धदिने जन्मत्रितये श्र
वणादयोः ॥ ज्येष्ठोत्तराफाल्गुनेषु व्यतीयाते च वैधृती ॥ विष्टियोगे च संक्रांतौ मन्वादिषु पु
गादिषु ॥ नाभ्यंगं तत्र बालानां बृहानां तु न दोषकृदिति ॥ व्यवहारतन्वि ॥ संक्रांतिभद्राव्यति
याते वैधृती षष्ठ्यां सुमीयर्वसुना र्कभूसुते ॥ स्नाने द्वितीया दशमी च गर्हिताः षष्ठ्यादिमाघा
रदधावनेधमाः ॥ अस्यापवादमाह तत्रैव प्रचेताः ॥ सर्वपंगधतैलं च यत्रैलं पुष्यवासितं
अन्यद्रव्ययुतं तैलं न दुष्यति कदाचन ॥ आयुर्वेदे ॥ निषिद्धतिथिवारक्ष्यग्रह
रोष्यपिरात्रिषु ॥ किंचिद्गोघृतपुक्तं वा विप्रयादरजो न्वितम् ॥ भानौ हवीं न्वितं भौमे भूयुक्तं
पुष्यपुगुणौ ॥ सर्वेषां सर्वदा तैलमभ्यंगेषु न दुष्यति ॥ मंगलेष्वप्यदोषः ॥ मांगल्यविद्यते
स्नानं वृद्धिः षष्ठ्यां वेषु च ॥ स्नेहपात्रसमायुक्तं मध्याह्नात्माकृतं दिष्यते ॥ इति
मदनपारिजाते कात्यायनोक्तेः ॥ हेमाद्रौ बृहन्मनुः ॥ तैलाभ्यंगो नार्कवारे न भौमे
नो संक्रांतौ वैधृती विष्टिष्वक्षोः पर्वेष्वष्टम्यां न चेष्टः सरष्टः प्रोक्ता नुक्ता वासरे सूर्यसूक्तोः
तिलस्नाननिषेधस्तु षट्त्रिंशन्मते ॥ तथा सप्तम्यमावास्या संक्रांतिग्रहजन्मसु ॥ धनपुत्र
कलत्रार्थं तिलपिष्टं न संस्पृशेत् ॥ अथ गृहारंभः ॥ ओतिर्निबंधे वा
दरायणाः ॥ वैशाखे फाल्गुने यौषे आवरो मार्गशीर्षके ॥ सूत्रारंभः शिलामासः संभारंभः
प्रशस्यते ॥ नारदः ॥ सौम्याः फाल्गुनं वैशाखमाघश्रावणा कार्तिकाः ॥ मासास्तु

ईहनिर्मालोपुत्रारोग्यधनप्रदाः॥अत्रवृषसिंहवृश्चिकाःवैशाखश्रावणकार्तिकसौरजे
 या॥ रतिकासादर्शः॥ तत्रैवकारणतत्रे॥स्थिरमासेस्थिरराशौस्थिरे
 शेनववेश्मना॥कुर्वीतस्थापनशकोःशमुस्थापनमेववा॥कार्तिकनिषेधसुलापरः॥कु
 भेमाघेयिसर्वेषामंदिराणामुपक्रमः॥महर्षयःप्रशंसतिधामागारविहायच॥निषेधोद्यम
 हयः॥पाकभोजनशालादीमार्गशीर्षश्रृंगालुनः॥रथ्याग्रहमहादौचसहस्यःशुचिरेव
 ज॥योषायाढनिषेधसुप्रधानग्रहपरः॥नप्रधानग्रहभक्त्युत्तमेषुचावपीतितत्रैवो
 क्तैः॥ जोतिस्तत्वे॥श्रुतीपरा स्युनभोतयोधेयाम्योत्ररास्यसहसिहिति
 ये॥कार्यग्रहजीवबुधदीर्घार्कनीचालुगोजीवसितोचहित्वा॥ रत्नमालाया॥
 कर्कतकहरिकुंभगतैर्कैर्ध्वपश्चिममुखानिग्रहाणि॥तोलिमेयवृष्टश्चिकपतिदक्षिणा
 तरमुखानिवदंति॥दिक्पञ्चवृत्तभः॥श्रीकोधाम्ययचतानिःपञ्चत्वंस्वामिर्नःस्वसगरभृशु
 नाशम्॥रत्नधान्यमिति कालादर्शयाढः॥स्वश्रीप्राप्तिवन्तिभीतिचलस्मीकुर्युधेनाथाग्र
 हारंभकालोऽगर्गः॥अत्रराशुगरोहिण्यापुष्यमेवेकरत्रये॥धनिराहितयेयोस्तेग्रहारभःप्र
 शस्यते॥रोहिण्याश्रवरात्रयेदितिपुंगवस्तत्रयेमूलकोरेवसुतरफालुनीपुंगवमेमेत्रोत्र
 रायाढयोः॥शस्तबासुकुजाकैर्वर्जितदिनैर्गोकुंभसिंहेमुखे॥कसापामिशुनेनभःशुचि
 सहोराधीर्जकेफालुने॥ कालादर्शसनत्कुमारः॥ आदित्यभोमवर्जतु
 सर्वेवारःशुभःप्रदाः॥ वासुशास्त्रे॥ मार्गशीर्षतथापौषेवैशाखश्रावणोत्त
 या॥फालुनेचक्षतवैश्वसर्वसंपत्तदमेवत॥कार्तिकेमाघमासेचवेत्रेज्येष्ठेतथाश्विने
 ॥मास्यायाढेभाद्रपदेनकुर्यात्सर्वथाग्रहं॥दिनीयाचतृतीयाचयचमीसप्रमीतथा॥त्र
 योदशीचदशमीश्रृंगोचैकादशीतथा॥विष्णारभेशुभायस्युर्विशेषाःशुक्लयज्ञाः॥
 व्यवहारसारे॥शिलाभासःप्रकर्तव्योग्रहाणाश्रवणमृगे॥योस्मिहस्तेचरोहिण्यापुष्या
 श्विसुत्ररात्रये॥ वासुप्रदीये॥ अधोमुखैर्विदधीतस्वानशिलास्तथैवो
 र्ध्वमुखैश्चपट्॥तिर्य्यगुत्खेदोरकायटपानंग्रहप्रवेशोमृदुभिर्भुवैश्च॥लक्ष्मः॥ज्ञानच
 पाकशयनचभोज्यगजालयवाजिग्रहधनस्यदेवस्यश्रुतिदिशिक्लमेणमध्यसमाभू
 यनिवेशनाया॥ शिल्पशास्त्रे॥ कसासिंहकुलायाभुजगयतिमुख
 शंभुकोरोश्रिस्तातवायम्येस्तान्नदास्यत्वलिधर्मकरैःशस्वातवदंति॥कुंभेमीनेचमेषे
 निर्वर्ततिशुमुखस्वातवायम्यकोरोचायेकोरोमुखवेद्वयमिशुनगतेकर्कदेरक्षस्वातो
 तत्वचित्तामरी॥यत्रदैर्घ्यग्रहादीनाहात्रिशदस्ततोधिकं॥नेत्रचित्तयेहीमानयुगाना
 यम्यपादिकान्॥ राजमार्तः॥ आयम्ययोमासशुद्धितरागारेनचित्ता
 येत॥शिलाभासादिनोकुर्यात्त्रयागरेपुगाने॥ व्यवहारतत्वे॥ निषिद्धेख
 पिकालेषुस्वानुकूलेषुभेदिनेतराकाशग्रहारंभमासदोषोनविद्यते॥चंडेश्वरः॥हर्षादि
 लक्ष्मीयावतर्ष्वोत्सवर्जयेद्ग्रहं॥उत्तरास्यनकुर्वीतनवम्पादिचतुर्दशी॥अमावास्याशमी

यावत्पश्चिमासं विवर्जयेत् ॥ नवम्यादौ तथायामं यावत्कृष्णचतुर्दशी ॥ भुवंदृष्ट्वा यवास्तत्वाकर्तृ
 यं वासुरो यगां ॥ सायाहवर्जदिवसे रात्रौ मन्त्रा महा निशाम् ॥ वराहः ॥ दक्षिणाश्वे कीरो कृत्वा
 शजां शिलां न्यसेत् ॥ प्रथमाम् ॥ शेषाः प्रदक्षिणेन संभार्थे वं समुत्थाप्या ॥ कालादर्शे वा
 सुशास्त्रे तु ॥ स्वाते चैव शिलायां सेव्यं चक्रं प्रशस्यते ॥ तच्चोक्तं शांतिरत्ने ॥ च
 तुर्हस्तप्रमारां तु खत्वा गर्तं समंततः कुंभोदकेः सेचयेत् पुः शांतिपाठः पुरः सरं ॥ तत ईशानदिग्भा
 गे साक्षतरत्नं चक्रं साजकुंभं स्थिरं मुक्त्वा वासुशजन शर्वकं ॥ कुंभोपरिशिलायां सकर्तव्यं स
 दनंतरं ॥ अथ गृहप्रवेशः ॥ गृहस्यतिः ॥ नदायां दक्षिणाक्षरं भद्रायां पश्चि
 मेन तु ॥ जयायामुत्तरं दारं शर्णायां शर्वतो विशेत् ॥ वसिष्ठः ॥ कृत्वा शुक्रं दृष्ट्वा तो वामतो
 के विप्रान् श्रजानयतः शर्णाकुंभं ॥ हर्म्यं रम्यं तोरणं सखितानैः स्त्रीभिः स्वकीयैर्वाप्यैर्विशेषे च
 ॥ व्यवहारतत्वे ॥ सोम्यायने श्रावणमार्गयोः क्षेत्रं क्षलत्रोपचयोदयांशे ॥ वामं गते
 के गृहवासुशजां कृत्वा विशेषेण भूकूटं शुद्धं ॥ वासुशास्त्रे ॥ लग्नान् प्रागादि तौ दिक्षु द्वौ द्वौ राशी
 नियोजयेत् ॥ एकमेकं न सेत्कोरो रस्यं वामं विचिंतयेत् ॥ वसिष्ठः ॥ चंद्रजार्ण्यं सितवा
 सरेषु तु श्रीकरं सुतमहार्थलाभदम् ॥ सूर्यस्तु दिवसे स्थिरं प्रदं किं तु चौरभयमत्र निर्दिशेत् ॥
 रत्नकोशे ॥ पुष्ये धनिष्ठा मृदुवारुणौ सुखायं भुवक्षेत्रेषु चोत्तरासु ॥ अक्षीरा चंद्रे शुभदो
 नृपस्य तिथ्यावरिके च गृहप्रवेशः ॥ नारदः ॥ प्रवेशो मध्यमी ज्ञेयः सोम्यकार्तिक
 मासयोः ॥ माघफाल्गुनं चैशाखजेष्ठमासेषु शोभतः ॥ अकपाटमना च्छन्नमदन्नवलिभोजनं
 गृहं न प्रविशेद्दीमान् आपदामाकरो हितम् ॥ जेष्ठः शुद्धगृहपरः ॥ गृहगार्ग्यः भानोश्च मीम
 स्य विहाय वारो मूलादियोगान् शुभान्नवायि ॥ रिक्ता निथीं श्रापि मृदुधुवर्क्षे सोम्यायने च प्रवि
 शेद्गृहाणि ॥ रत्नमालायां ॥ त्वाष्ट्रमित्रशशिपुष्यदेवतास्मामनेति मुनयो
 मृदुत्यथा ॥ मैत्रगेहरतिभूषणां वरोद्गीतमंगलविधानमेषु च ॥ रोहिण्युत्तरात्रयं च क्रवानि ॥
 प्रवेशश्च वासुशजां कृत्वा कार्ण्यः ॥ जीर्णोद्दरे न यो धानेन वा गृहनिवेशने ॥ नवप्रासादभव
 ने प्रासादपरिवर्तने ॥ दाराभिवर्तने तद्वासादेषु गृहेषु च ॥ वासुप्रशमनं कुर्यात्पूर्वमेव वि
 चक्षरा ॥ इति मास्योक्तेः ॥ तत्रैव ॥ कृत्वा प्रतोहिजवरानय शर्णाकुंभं
 दध्यक्षतां प्रदत्तपुष्यफलो यशोभनम् ॥ दत्ताहिरण्यवसनानि तथा हि जेभ्यो मंगल्यं शांति
 निलयं स्वगृहं विशेषं ॥ गृहोक्तं होमविधिनावलिकर्म कुर्यात्प्रासादवासुशमने च विधिर्य
 उक्तः ॥ संतर्पयेद्दिजवरानय मक्षभोजैः सुक्तावरः स्वभवनं प्रविशेत्स्वरूपम् ॥ अथ
 कलिवर्ज्यानि ॥ गृहं नारदीये ॥ समुद्रायानुःस्वीकारः कमंडलुविधारणम् ॥
 द्विजानामसवर्णासुकन्यास्ययमस्तथा ॥ देवराजसुतो नार्तिर्मधुयर्के यशोर्वधः ॥ मांसदानं
 तथा श्राद्धवान् प्रस्थाश्रमस्तथा ॥ दत्ताक्षतायाः कन्यायाः पुनर्दानं परस्य च ॥ दीर्घकालं ब्रह्म
 चर्यं न रत्ने वा श्रमे धनौ ॥ महाप्रस्थानं गमनं गोमेधश्च तथा मखः ॥ इमान् धर्मान् कलिपुगे व
 ज्जीनाहर्मेनीषिणः ॥ कमंडलुः सोदकं च कमंडलुमित्युक्तं ॥ मृगयो वा ॥ दत्ता ऊढा ॥ ऊढायाः

पुनरुदाहमेयांशोवधस्तथा॥ कलौयंचनकूर्वातभातजायोकमंडलमितिहेमाद्रौवचना
 त्॥ उदायाः पुरायुरुषसंयोगान्तेदेयतिकेचनेमादिभिर्विवाहोक्ता॥ हेमाद्रौब्राह्मे॥
 गोत्रान्मातुःसपिण्डचविवाहेगोवधस्तथा॥ नराश्वमेधौमध्यंचकलौवर्जहिजातिभिः॥ गीत्रा
 त्गोत्रजायाःपितृव्यसुः॥ मातुःसपिण्डान्मातुलाततत्कन्यायाविवाहःकलौनकार्यः॥ तेनया
 नितदिधायकानितानिपुणोतरविषयाणि॥ तथाचम्यासः॥ तृतीयोमाह
 तःकन्यातृतीयोपितृस्तथा॥ सुल्लेनचोदहिष्यतिविप्राःपायविमोहिताः॥ इतिक
 लौतन्निदांमाह॥ मातृतस्तृतीयोमातुलकस्यामित्यर्थः॥ उक्तंचैतन्माह॥ मध्य
 स्त्रीम्यश्चसुरामाचाममिन्मादिनाविहितमपिबर्जम्॥ हेमाद्रौचादित्युराणो॥
 विधवायां प्रजोत्पन्नैरेवरस्यनियोजनं॥ वात्स्यायनयोन्मासुकीरणमिनसंस्कृतिः॥ कमा
 नांमसवरणीनांविवाहश्चद्विजन्मभिः॥ आननापिदिजाप्राणाधर्मपुढेनहिंसनं॥ दिजस्याथो
 तुनोयातुःशोधितस्यापिसंयहः॥ सत्रदीक्षाचसर्वेषांकमंडलविधोरंणम्॥ महाप्रस्थानग
 मनंगोसंक्रान्तिश्चगोसवे॥ सीत्रामरणापयिसुरायहरास्यचसंयहः॥ अग्निहोत्रहवण्याश्च
 लेहोलीढापरियहः॥ सत्रसाध्यायसपिसमंशंकोचनंतथा॥ प्रायश्चित्तविधानंचविप्रासं
 मरणांतिकं॥ संसर्गदोषलियासमहायातकानिष्कृतिः॥ संसर्गदोषस्तत्सर्गांचपंचमरसु
 क्तः॥ सौम्यंचतदस्यानिमहायातकानिब्रह्महसुरायानगुरुनस्यातित्रीणि॥ तेषां कामकृता
 नामरणांतिकंप्रायश्चित्तंविप्राणांकलौनेत्यर्थः॥ मरणांतिकेहिजातिवधनिमित्तंइदं
 दृष्टिगुणं ब्रह्मवधनिमित्तंचदृष्टिगुणंभवति॥ तच्चतुर्थेनासिनिष्कृतिरितिनिबिद्धं॥ नचाम्ना
 हस्याविधिनात्वाधः॥ तेनद्यात्महत्यानिमित्तंस्वेववाघोतजातिवधनिमित्तस्या॥ भिन्नविष
 यत्वात्॥ संसर्गात्सुकामतोपिब्रतस्येवोक्तेर्नमरणांतिकम्॥ नापिलेये तेनराशौवधं
 कत्वात्॥ तेनतयोर्मरणांतिकाभावात्तयोरेवनिष्कृतिर्नासेषांनप्राणाम्॥ पुणोत्तेजुकलौ
 निषेधवलादेवप्रवृत्तिः॥ सतदिप्रयरेनक्षत्रियादेः॥ तदुक्तेविप्राणांमरणांतिकमिति॥ वि
 शेखस्त्वस्त्वत्तेप्रायश्चित्तरत्नेत्येयः॥ वरातिथिपितृम्यप्यश्रयाकराक्रिया॥ इत्रोरसे
 तरेषांनुपुत्रत्वेनपरियहः॥ सवर्णांमंगनादयेःसंसर्गःशोधितेरपि॥ अथोत्रोसमहेवत्रेय
 रिम्यगोयुःस्त्रियाः॥ परोदृशान्तसंयोगःउदृष्टस्यापिबर्जनं॥ प्रतिमाभ्यर्चनायांपसंकट
 श्वसधर्मकः॥ अस्थिसंवयनादध्वमंगस्यरीनमेवचा॥ शामित्रंचैवविप्राणांभूमिविक्रय
 वथा॥ षडभक्तानशनेवान्नहरणंहीनकर्मणः॥ माधवीयेष्ट्यौचद्वेदयेच॥
 दृष्टिगुणसंगोयात्कुलमित्राहंसीप्राणाम्॥ भोजान्नतादृश्यस्यतीर्थसेवातिहरतः॥
 शिष्यस्यगुरुदारेयुगुरुवद्वृत्तिशीलता॥ आपवृत्तिर्हिजाप्राणामश्वस्तनिकतातथा॥ प्र
 जायंतुदिजाप्राणांप्रजारणपरियहः॥ ब्राह्मणानंप्रवासित्वंमुखाधिधमनक्रियाभ्यस्त
 न्कारादिदृष्ट्यास्वीसंयहोविधिनोदितः॥ यतेष्वसर्ववर्णेषुभिदाचर्याविधानतः॥ नवोद
 केदशाहचदक्षिणागुरुलोदिता॥ ब्राह्मणादिषुश्रद्धस्यचनादिक्रियापिच॥ भृग्वधिय

तनश्चैव वृद्धादिमरणं तथा ॥ गोतृत्तिशिष्टेययसिशिष्टेराचमनक्रिया ॥ पितापुत्रविरोधेयुसा
क्षिणांदं कल्पनं ॥ यतेः सायं गृहत्वं च सूरिभिरुत्पदशिभिः ॥ एतानि लोकमुपार्थकलेरादौ म
हात्मभिः ॥ निवर्तिता निविद्विर्भवस्था प्रवृत्तं बुधैः ॥ सुराग्रहरास्यतत्कर्तुः संग्रहो व्यवहार
कः ॥ न च मयं चेति सामान्येन निविद्वस्यानेनोपसंहार इति वाच्यम् ॥ निषेध
स्य निवृत्तिमात्रफलत्वेन विशेषानयेत्तत्वात् ॥ न हि स्यादित्यस्य न ब्राह्मणं हत्मादित्यनेनोपसं
हारे हिंसांतरस्यादोषत्वाय तैश्च ॥ निरूपितं चैतदेमाद्रिणान्यत्रे सुपरम्पते ॥ सुराग्रहस्योदे
पस्य सौत्रामणि विशेषणा विवक्षया वाजयेयेपि निषेधः ॥ सौत्रामण्यां तु ययौ यहा वास्युरि
त्यायसं वोक्ते वै कलिकययो यहेरप्यधिकारः ॥ वाजयेयेतु तत्प्राप्तौ मानाभावात्सौमसुरयोः
सहयोगिनां शेषाद्व्यत्वात् तत्र तत्र यायागनामत्वेन तां विना संज्ञायोगात् कलौ नाधिका
र इति युक्तं प्रतीमः ॥ त्रिकां उमंडनादिलिखनं तु निर्मूलमनाकरं च ॥ वृत्तेति ॥ एकाहाद्वाह्यरा
शुद्धेद्यो निवेदसमन्वित इत्युक्तेः ॥ आद्यस्याशौचस्य संकोचः ॥ न तस्य निष्कृतिर्दृष्टा भूवग्निय
तनादनेरत्युक्तस्य प्रायश्चित्तस्य विधानमुपदेशः कलौ कर्तव्यलिप्यते इति व्यासीक्तेः ॥ पतितः
संसर्गो दोषसत्त्वपियातित्यनेन्यर्थः ॥ केचिदाहुः ते मूर्खाः मानाभावात् ॥ तेनायमर्थः
तत्संसर्गानुपेक्षमः ॥ स्तये च ॥ तदस्यानि महापातकानि ॥ ब्रह्मवधसुरायानगुरुतस्या नित्री
शितेष्वाकामाकृतानां प्रायश्चित्तं कलौ न ते युक्तमतीमरणांतस्यैवोक्तेः ॥ न तस्यानेहादशा
वृद्धे गुरोपि आत्मनो ब्रह्मवधनिमित्ते च चतुर्विंशत्यवमिति चतुर्गुणाद्वादशाद्याय तैस्तस्य च चतु
र्थेनास्ति निष्कृतिरिति निषेधात् ॥ सर्गिणो ब्रतस्यैवोक्तेः ॥ स्तये च राजोवधकर्तृत्वात् आत्मवधा
पतिः ॥ अतो वै गुरोप्युक्तोधिकारः ॥ न च विधितानि निषेधवाधान् ॥ आत्मवधदोषाय वादेपि ब्र
ह्मवधाभावात् ॥ पुगांतरदोषसाम्येपि कलौ दोषाधिक्यात् ॥ एतद्विप्रपरम् ॥ सवर्णात्मा अ
सवर्णाश्च त्रियादिः ॥ तथादृष्टेः ॥ अयोनी शिष्यादौ ॥ चतस्रस्तु परित्यागाः ॥ शिष्यगा गुरुगा
च ये सुक्तस्यागः ॥ यरोद्देशेन ब्राह्मणाद्यर्थं आत्मत्यागः ॥ यहा यरोद्देशात् तस्या गोदानं मनसा
यात्रमुद्दिश्ये सुक्तं ॥ उद्दिष्टस्य तत्तस्य वर्जनं प्रतिग्रहसमर्थोपी सुक्तं ॥ वेतनग्रहणं प्रतिमा
श्रजा ॥ स्वाशौचकालादिज्ञेयं ॥ स्पर्शनं तु त्रिभागतः इत्युक्तः स्पर्शः षडिति उयोषितस्य ग्रहं स्थि
त्वाधान्यमब्राह्मणादरेदित्युक्तमनवोयं ॥ आपदि क्षात्रादिवृत्तिः ॥ मुखेनैव धमेदग्निमित्यु
क्तं धमनं ॥ दशाहेनैव शुद्धेत भूमिस्थं च न वोदकमित्युक्तो दशाहः ॥ गुरवे तु वरंदत्वे सुक्ताद
क्षिणा ॥ शूद्रेषु दासगोपालेति ॥ कंदयकं स्नेहयकं यच्च दुग्धेन पाचितं ॥ एतान्यश्वहान्नमुजो
भोजानि मनुव्रवीदित्यपराके सुमंत्रक्ता शूद्रस्य पाकक्रिया ॥ पितापुत्रविवादे तु साक्षिणां
त्रियणोदमरसुक्तः ॥ सायं गृहत्वम् ॥ विधूमे सन्नमुसलेरसुक्तं ॥ दृष्टी चंद्रेण तु ॥ अटंतिव
सुधाविषाः दृष्टिं दीदर्शनाय तु ॥ अनिके ताघनाहाराय त्रसायं गृहास्तु
ते ॥ इति विष्णुपुराणोक्तो निषिद्धः ॥ तेनाज्ञातशीलपंथादेः आह्लादो विनियोगो न कार्यः कला
वित्यर्थ उक्तः ॥ जेष्ठांशो वधस्त्येति वा पाठः ॥ देवराक्षसु तोत्यन्तिः कलौ पंचविद्वर्जयेत् ॥ अ

प्रियोत्रेतदर्थमाधानम् ॥ एतच्च सर्वमाधानपरं ॥ अर्हमाधानं स्यात्तस्मात्तस्योक्तं यथैक
 तिः ॥ सर्वमाधानं तयोरेककृतिः सर्वपुगाश्रिते तिलो गाक्षिवचनादिति स्यात्तिचंद्रिकाया
 ॥ एतेन च त्वार्यदृष्टसहस्राणि च त्वार्यदृष्टशतानि च ॥ कलेर्यदागमिष्यति तदा त्रैतापरिग्रहः
 संसासश्चनकर्तव्यो ब्राह्मणो न विजानतेति आसवचनं व्याख्यातं ॥ सर्वमाधानेपि विशेष
 माहर्देवलः ॥ यावद्वर्णाविभागी स्त्रियावर्देदः प्रवर्तते ॥ संसासंचायिहोत्रं च तावत्कुर्या
 कलोपुगेति ॥ अत्र सर्वपुगाश्रिते तिलो गाक्षिवाक्ये सर्वपुगाश्रिततादीनीत्येकार्थः ॥
 अन्ये तु पुगस्य सर्वकलेः ॥ सर्वभागाः स च त्वार्यदृष्टसहस्राणि ॥ द्वौ क्त्वा क्त्वा च तु अन्तारि
 शब्दतवर्षावच्छिन्नः तस्मिन् भागे सर्वमाधानं कार्यं ॥ तदुत्तरं तु यावद्वर्णाविभागी स्त्रीति वा
 क्पाद्वर्णाविभागपर्यंतमर्हमाधानमित्याहः ॥ संसासस्त्विदः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

इति श्रीमन्नारायणभट्टसुरिसुनुरामहोदयमहात्म

जदिनकरमहानुजकमलाकरकृते निर्णय

सिंधौ तृतीयपरिच्छेदे कलिवर्ज्यानि

तृतीयपरिच्छेदः समाप्तः ४ ॥

रतउत्तरं आह निर्णयः ॥

उल्लवोदरायनमः ॥ नाना निवधवैमत्यश्चान्वितो हि धीर्धया ॥ कमलाकरसंज्ञेन क्रि
 यते आह निर्णयः ॥ तत्स्वरूपमाह दृष्टी चंद्रोदये मरीचिः ॥ तेन पिहंश्च निर्दिश्य भोजनं यमि
 यमात्मनः ॥ अहयादीयते यत्र तच्छब्दपरिकीर्तितं ॥ ब्राह्मणस्त्रीकारातश्च तुल्यं तयो
 नीतयि चाद्युद्देश्यकस्यागः आह मित्यर्थः ॥ तत्र यद्यपि होमयिं भोजनानि प्रधानमिति हे
 मादिः ॥ होमश्च पिउदानं च तथा ब्राह्मणभोजनां ॥ आह शशाभिधेयं स्याद्वै कस्मिन् नोपचारि
 करति ॥ श्रीधरश्च तथा पिकविदिशेषं वक्ष्यामः ॥ निमित्तभेदे भोजनस्य पिउनां वा निषे
 धो न प्राधान्यं विरुदादि ॥ असौ मया जिहोदधिययो यागवत् ॥ यच्च भूलयाणि ॥ नित्य
 आह मंदं देवस्यादृष्ट्येयि उ विवर्जितमिति हारीतीये नित्यं आह मया दोषि उ निषेधोस्ति न च
 प्राप्तिविनाशः ॥ न चातिदेशविनाशः ॥ न चांगत्वेन विनातिदेशः ॥ प्रधानस्यानतिदेशा
 यत् ॥ नांदीमुखानां प्रत्येकं साराशिगतेरवौ ॥ यो रीमास्यां प्रकर्तव्यं वराहवचनं यथेति
 ॥ यो रीमास्यां आह विहितं तत्र नांदीमुखः कैरन्याकांक्षायां ॥ ब्राह्मे ॥ पिता पिता महश्चैव
 तथैव प्रयिता महः ॥ त्रयो ह्यमुखा धेते पितरः संप्रकीर्तिताः ॥ तेभ्यः स्रष्टृतये च प्रजाव
 तः सुखे धिताः ॥ ते तु नांदीमुखानां दी सृष्टिरिति कथ्यते रतिवचनोक्ताः ॥ एवं च तस्मिन्
 आह पिचादि त्रयो र्थानां प्रसन्नमुखत्वरूपविश्वेदेव व्याहृतं नांदीमुखत्वपारिभाषिकं ॥ त
 द्दत्तं ॥ प्रसन्नमुखसंज्ञां सुमंगलीयाय तस्मिन्नेति ॥ अतएवात्र नांदी आह धर्मातिदेशः ॥ ना

दीमुखशतस्य देवतापरस्य कर्मनामत्वाभावात्। नापि नांदीमुखत्वं पितृविशेषणं॥ पारिभाषिक
त्वात्॥ तथा चैतस्य प्रादस्य कमारशिगतेरवैविधानात् तन्निमित्तावपिकमागते सूर्यकामे च धुरि
लोचनाविति वाक्यादुरिलोचनौ विश्वेदेवौ॥ इति प्रादित्तु॥ मातृप्रादं तु सर्वस्यासिद्धराणां तदनंतरम्
ततो मातामहानां च वृद्धौ प्रादत्रयं स्मृतमिमादिवाक्यानुरोधेन मात्रादित्रयमातामहादित्रयाणां।
देवतात्विसिद्धेतेषामेव विश्वेदेवसाधारणं ऊर्ध्ववक्त्रीदिरूपं नांदीमुखत्वं॥ अतएवात्र वचनं॥
ऊर्ध्ववक्त्रीसु ये तत्र ते नांदीमुखसंज्ञिता इति॥ तच्च॥ नांदीमुखेभ्यो देवेभ्यः प्रदक्षिणा कुशाशनं।
पितृभ्यस्तनुस्वेभ्यश्च प्रदक्षिणामिति स्थितिरित्यंशरवचनादिश्वेषां देवानां पितृणां च विशे
षसां। तथा च नांदीप्रादमिति कर्मनामधेयं॥ अतएवात्र नांदीमुखे सत्यवस्संकीर्णौ विश्वेदेवि
केरतिवचनात् सत्यवस्स विश्वेदेवौ॥ अत्र पितृशतस्य सपिंडीकरणात् प्रादजन्मपितृभावात् पितृय
रत्वेन मातृपितृमातामहादिसाधारणत्वं सर्वत्र नांदीमुखत्वं विशेषराभा एवंप्रदक्षिणाष्टौ वृ
द्धौ नांदीमुखान् पितृणां। यजेत दधिकर्कधुमिश्रान् पिंडान् यवैः क्रियेति याज्ञवल्क्योक्तौ रिति
ग्रंथांतरे॥ कलौ प्रादे मधुने वदेयम्॥ अस्य ता गोयशुश्चैव प्रादे मांसं तथा मधु। देवराक्षसु तो म
तिः कलौ यंच विवर्जयेत्॥ इति प्राददीयकलिकामदनपारिजातयोर्निर्गमोक्तेः

॥ पंचेति नपरिसंख्या॥ दोषत्रयापत्तेः॥ कलावत्पनिषेधवाक्यानां
र्थक्यापत्तेश्च॥ अतः प्रदर्शनमात्रार्थमेतत्॥ एतद्वाक्योपात्तत्वापाधिना च यंचत्वोपपत्तिः॥ य
नुयच्छादं मधुना हीनं तद्रसैः सकलैरपि॥ मिष्टान्नैरपि संयुक्तं पितृणां नैव दत्तयेत्॥ अणुमात्र
मपि प्रादे यदि न स्याच्च माक्षिकं नामापि कीर्तनीयं स्यात्पितृणां प्रीतये तत्॥ इति हेमा
द्रीब्राह्मणवचनं॥ यच्च॥ कथंचिदपि विप्रेभ्यो न दत्तं भोजने मधु॥ पिंडास्तु नैव दातव्याः कदा।
चिन्मधुना विनेति॥ प्राददीयकलिकायां नागरखंडवचनम्॥ यच्च॥ मुम
नं ब्राह्मणस्योक्तं मांसं क्षत्रियवैश्ययोः॥ मधुप्रधानं शूद्रस्य सर्वेषां चाविरोधियदिति हेमा
द्रीपुलस्त्यवचनं तत्कलियुगातिरिक्तपरं न च यथाचारं प्रदेयं तु मधुमांसादिकं तथा॥ दे
शाचाराः परित्यागाः तत्र देशो यजेतैः॥ अस्यथापि तो ज्ञेयः सर्वधर्मवह्निष्कृतरतिप्रादं प्रह
मवृहन्नारदीये वचनाद्देशाचारतोऽवस्थेति वाच्यम्॥ कलिनिषेधवैयर्थ्यापत्तेः॥ तस्मात्क
लौ प्रादे मधुने वदेयमिति सिद्धम्। केचित्तु॥ कथंचिदपि विप्रेभ्यो न दत्तं भोजने मधु॥ पिंडास्तु
नैव दातव्याः कदाचिन्मधुना विनेति॥ नागरखंडवचने काले दातव्यं यस्मिन् रोगे न निषिद्धस्य क
लिकालादेः सर्वस्यापवादाद्भोजने मधुनिषेधेऽपि पिंडे मधुकलौ देयमेव॥ कलौ मधुनिषेध
वाक्यानां भोजनपरत्वात्॥ तेन सर्वकाले तिलाग्राद्या पितृकृत्ये विशेषतः॥ भोज्यपात्रे तिला
वृद्धस्त्वानिराशाः पितरोगता इति॥ यथा भोजने तिलनिषेधेऽपि पिंडे तन्निषेधस्तथात्र पिंडे न
मधुनिषेध इत्याहुः॥ सप्तमेऽप्यकारकत्वेनातिदेशोक्तेः॥ तेन भोजनं प्रधानं पिंडो ग्राह्यं पिंडान
मात्रविधिस्त्वेव भूतात्कर्मोत्तरमेव प्रकरणं तस्यादिनि॥ तन्ना॥ जातप्रादे न दद्यात्तु यत्कालं
ब्राह्मणोऽपि॥ नपक्वं भोजयेद्दिप्रान् सच्छूद्रोऽपि कदाचनेत्याद्यैर्जातप्रादे शूद्रप्रादादौ भोजन

स्य निषेधेनांगत्वापत्तेः॥ न तो यशोकरोतीति वदपजीमविरोधेन विकस्यापत्तेः॥ तेन आदर्शस्य
 मिधेयत्वेनोभयप्राप्तौ निषेधः पर्यादासीवादीक्षितो न रदाति न जुहोति नासोमयाजी संनयेदिति
 वदितितत्त्वं॥ धर्मप्रदीपेपि॥ यजुषां विउदानं नुवच्चां हिजा चने॥ आदर्शस्य मिधेयस्यादुभयं
 सामवेदिना॥ न च॥ पितृ नृपजेतपितृभ्यो दद्यादिसुभयप्रयोगदर्शनाद्यागदानोभयान्मकामि
 तरो देवता इति पितृदेयकत्वाद्यागत्य विप्रायेक्षया च दानत्वमित्यविरुद्धं॥ एतेन नायं यागः॥
 देवतोद्देशेन सा गोयागः॥ यागोद्देश्या च देवतेतामाश्रयादिति गी३ मतमयास्तं॥ विधशब्दविशे
 षोद्देशकत्वस्य तस्येदमित्यस्वागग्रूपप्रतियोगित्वस्य वदेव तात्वात्॥ तत्रैव सुमंतुः॥ आदात्
 रतरं नात्यक्त्रेयस्करमुदाहृतं॥ आदित्यपुराणो॥ न संति पितरश्चेति कृतं ताम
 नसियो नरः आहं न कुं जेत वतस्य रक्तं पिवंति ते॥ तद्देवानाह विश्वामित्रः॥ नित्यं नेमिप्रतिकं का
 म्यं वृद्धिश्चाहं सपिउतं॥ पार्वरां चेति विज्ञेयं गोक्षां शुध्यर्थमश्रमं॥ कर्मगं न वमं प्रोक्तं देविकं द
 शमं स्मृतं॥ यात्रास्वेकादशं प्रोक्तं मुख्यार्थं द्वादशं स्मृतमिति॥ एषां लक्षणानि भविष्ये॥ अहं स
 हनियच्छाहंतन्नित्यमिति कीर्तितम्॥ वैश्वदेवविहीनं तदशक्तां तु दकेन त॥ एको हि संतु य
 च्छाहंत नैमिप्रतिकमुच्यते॥ तदप्यदेवकर्ममपुमान्भोजयेद्दिजा न॥ कामाय विहितं काम्यं
 मभिप्रेतार्थसिद्धये॥ वृद्धो यन्त्रियते आहं वृद्धिश्चाहंतदुच्यते॥ गंधोदकतिलैर्घुक्तं कुर्यात्वात्र च
 नुस्रया॥ अर्घ्यार्घ्यं पितृयात्रे सुप्रेतपात्रं प्रसेचयेत्॥ ये समाना इति द्वाभ्यामेतत् तेषां सपिउतं
 म॥ नित्येन नुत्यं शेषस्यादेको हि संस्त्रियाच्यते॥ एतदुभयमेव स्त्रियाः॥ तेन स्त्रीकर्तृकं स्त्रीसं
 प्रदानकं चेतुभयनियमः॥ इति कल्पतरुः॥ अमाया चैव यन्त्रि
 यते तत्पार्वणमिति स्मृतम्॥ क्रियते पर्वणाय दानं पार्वणमिति स्थितिः॥ अत्र पर्वणं च नृदं श
 स्रमी चैव अमावास्या च योर्गोमा॥ पर्वण्येता निराजं रवि संक्रमणं तथेति विष्णुपुराणोक्तं
 संक्रांतादि॥ गोक्षां यत्क्रियते आहं गोशी आहंतदुच्यते॥ बहूनां विदुषां सम्यक्सुखार्थं पितृ
 त्रयं॥ क्रियते शुद्धये यत्प्राहं रानां नु भोजनम्॥ शुध्यर्थमिति तत्प्रोक्तं वै न तेन यमनौ विधिः
 ॥ निषेककाले सोमे च सीमं तो न्नयने तथा॥ जेयं पुंसवने चैव आहं कर्मांगमुच्यते॥ दिवानु
 दिश्य यच्छाहंतं देविकमुच्यते॥ गच्छ नृदेशांतरं यत्प्राहं कुर्यात्तु सार्थया॥ याचार्थमिति
 तत्प्रोक्तं प्रवेशे च न संशयः॥ शरीरोपचये आहं मर्त्योपचय एव च॥ उपस्य मे तद्दिने यमो
 पचापिकमुच्यते॥ गोक्षां प्रादुर्कर्तृसमुदाये संभूय सामयी संपादनेन पुंगवती र्थादिप्राप्तौ
 विदुषां प्राहं संपदासुखार्थं भिन्नपाकां शक्नो वदुपितृकः आहं मेकः कुर्यादिति कल्पतरुः
 शांखधरश्च॥ शुद्धिश्चाहं प्रायश्चित्तांगमिति मेथिलाः॥ अत्र पार्वणोक्तो हि स्रु
 हिसपिंशिकरणामकं चतुर्विधमेव मुख्यं॥ तस्यैवायं प्रयंचः॥ अथ आहं दे
 शाः॥ ० मनुः॥ सुविदेशं विविक्तं तु गोमयेनोपलिप्य च॥ दक्षिणा प्रवरां चै
 व प्रयत्नेनोपपादयेत्॥ श्वी चंद्रोदये विष्णुधर्मः॥ दक्षिणा प्र
 वरोद्देशे तीर्थोदयं दृष्टव्यं॥ भूसंस्कारादिसंपुक्ते आहं कुर्यात्प्रयत्नतः॥ तत्रैव प्रभासं

खरे ॥ तीर्थादयुगोपणस्य गृहे दत्तं सुभा ॥ भारते ॥ तस्यैव तत्तद्वत्
गयागंगासरस्वती ॥ प्रभासपुष्करचेति तेषु श्राद्धमहाफलं ॥ स्कांदि ॥ कुल
सीकाननच्छायापत्रयत्रमवेद्दिज ॥ तत्र श्राद्धं प्रदातुं पितृणां निहितं वै ॥ माधवीये
श्राद्धोपक्रमे व्यासः ॥ महोदधौ प्रयागे च काश्यां च कुरुजां गले ॥ शंखः ॥ गंगाय
मुनयोस्तीरे ययोस्य मरुकांठके ॥ नर्मदावाहदातीरे भृगुलिंगे हिमालये ॥ गंगाहारे प्रयागे च दि
मिसे पुष्करे तथा ॥ सन्निहत्यां गयायां च दत्तमक्षयतां व्रजेत् ॥ अपि जायेत सोऽस्माकं कुले वै श्विन
रोत्तमः ॥ गयाश्रीर्षिवटेश्राद्धयो नौ दद्यात्समाहितः ॥ यद्यप्यवहवः पुत्राय धेकोपि गयां व्रजेत् ॥
यजेत वा श्वमेधेन नीलं वा द्रुममुत्सजेत् ॥ श्राद्धित्युपगणो ॥ यच्च को
शंगयाक्षेत्रं कोशमेकं गयाशिरः ॥ महानद्यापश्चिमेन यावद्दध्ने श्वरो गिरिः ॥ उत्तरे ब्रह्मसूक्तस्य या
वदक्षिरामानसं ॥ एतद्वयाशिरो नाम त्रिषु लोकेषु विश्रुतमिति ॥ शूलपाणो ह
हस्यति ॥ गयायां धर्मं दृष्टे च सरसि ब्रह्मणा स्तथा ॥ गयाश्रीर्षिः क्षयवटोऽपि
संस्तुतमस्य ॥ चम्पारण्यं धर्मं दृष्टे नु कारण्यमेव च ॥ इहैतानि पितृश्रावणं वंशानुविश
तिमुदरेत् ॥ त्रैस्थलीसेतौ वापवीये ॥ गोपचप्रमाणेन पिंडं दद्या
द्वयाशिरे ॥ उत्तरे त्सप्तगोत्राणि ॥ कुलमेकोत्तरं शतं ॥ सप्तगोत्राणि तु ॥ येनामाना च मायां च प्र
गिनी दुहिता तथा ॥ पितृमातृश्वस्रैव सप्तगोत्राणि ॥ विह
रिह ॥ यो गोत्राणामेकोत्तरं शतं कुलपुरुषाश्च यः ॥ त्रिचोक्तास्तत्रैव ॥ तत्त्वानि विंशतिनृपा
द्वादशैकादशादशश्च विंशति च गोत्राणां कुलमेकोत्तरं शतं ॥ तत्त्वामिचतुर्विंशतिः ॥
तैचद्वादशैकादशादशपरं ॥ एवमयेति ॥ प्रयोगयारिजातेयाम् ॥
यथा मम यामुद्रासंस्थिता यत्र कुत्रचित् ॥ वारणास्यायवाधिकं समं तादौ जनत्रयम् ॥ न
या ॥ यत्किंचिन्मैत्रकुं कुर्यात्स पिंडं वा तदंतिकं ॥ विष्णुलोकं सगच्छेत्तुल्यमंते शाश्व
तपदा ॥ तत्रैव वारहे ॥ चक्राकिस्य तस्य निधेयत्कर्म किं यते नरे ॥ स्ना
नं नतपः श्राद्धं सर्वं मक्षयतां व्रजेत् ॥ अथ निषिद्धदेशाः ॥ दृष्ट्वी चंद्रोदये स्कांदि
निषेकोर्वर्जयेद्देशं सर्वं द्वादशयोजनम् ॥ उत्तरेण महानद्यादक्षिणे ननु कीकटात् ॥ देशश्चै
शकवो नाम श्राद्धकर्मणि वर्जितः ॥ नापवीये ॥ राधाश्रमधर्माश्च
शावज्याः प्रयत्नमा ॥ यमः ॥ तत्सक
मिहतं क्लिप्तं संकीर्णं निरुपेयं किं देशं त्वनिष्ठं श्राद्धं च वर्जयेच्छ्राद्धकर्मणि ॥ तत्रै
व शंखः ॥ गोगजास्वादिषु कृत्रिमायां तथा भुवि ॥ न कुर्याच्छ्राद्धमेतेषु पारक्षासु
च भूमिषु ॥ यमः ॥ यस्कीयप्रदेशेषु पितृणां निर्वयेत्तु यः ॥ तद्भूमि
स्वामिपितृभिः श्राद्धकर्म विहन्यते ॥ ब्राह्मभारतयोरपि ॥ यस्कीयगृहे यस्तु खानपितृन्त
र्धयेद्यदि ॥ तद्भूमिस्वामिनस्तस्य हरंति यत्तरो वलात् ॥ अथ भागततलेऽप्योदयान्मूल्यं च जी
वदश्राद्धो हीणमयभागं श्राद्धं ॥ न दत्तं हीणं श्राद्धं न मूल्यमिति केचित् ॥ योऽपि पिंडे वा

नामपिपिंडोक्तेः॥ येषां धवां धवा विमादित्यणां धापनेश्च नाम गोत्रसंबन्धश्रावनिषेधो नाम
 त्रैतिगोडाः॥ विप्रासुतस्य शूद्रादुत्रश्रावनिषेधो नाम त्र॥ अत्रदानचान्तागात्सर्वकार्यमिति
 मैथिलाः॥ तन्न॥ अयमागस्यश्रादपरविमानाभावात्॥ अन्नदानेन
 निषेधात्॥ त्यागात्सर्वकारोऽनंगेन अवधानापत्तेरुत्तरे च मानाभावात्॥ इदं स्वाम्यनु-
 शाभाये॥ तदक्तं तत्रैव ब्रह्मे॥ सैननिमेषु गेहेयस्वाम्यनुशापिते
 युवा॥ श्रावमेते युदातव्यं सर्वमेतेषु नोच्यते॥ किराते सुकलितेयुको किराते सुकलितेयुवा॥ सि-
 भारुतरुत्तरेषु नर्मदायाश्चदक्षिणे॥ सर्वे राकरतोयायानदेयं श्रावमन्यते॥ इदं काम्यविम-
 यं॥ अत्यथा तत्रत्यानां सर्वश्रावकरणापत्तेः॥ नर्मदादक्षिणेऽप्यवादः॥ स्तोत्रे॥
 सप्तस्य चोभयोर्यत्र यत्र गोदा वरीनदी॥ इयिमा मपि कृत्वा यां सप्रदेशोति यावनः॥ परा-
 कीयत्वायावदश्रादित्यपुराणे अटवीयवताः पुराणानदीतीराणि या निवा॥ सर्वा राप स्वा मि-
 का माह न हि ते युयुरिग्रहः॥ वनानि गिरयो न घृणीयार्थमायतनानि च॥ देवस्वाताश्च गत्री-
 श्वनस्तान्मतेषु विद्यते॥ स्मृतिस्तरे॥ नैकनासान च हीयेनांतरिक्ष-
 कदाचन॥ अतिस्मृत्युदितं कर्म तत्तु यदुच्यते कचित्॥ दिवा वासीये॥ अचक्षुदेशे तथा
 रात्रौ संभ्रायां विप्रवर्जितः॥ न श्रावमानरेहि हान्चाकाशे कथंचन॥ अथ
 श्रावकालः॥ तेषु संक्रांतिपुगादिमहालयादयः प्रायेण सर्वपरिच्छेदहयं उक्ता
 स्यात्॥ केचित्च्यते॥ इच्छी चंद्रोदये इष्टयराशरः॥ श्राव इष्टाव-
 चंद्रे भक्तायाय हरा संक्रमे॥ नवोदके नवाने च नवच्छने तथा ग्रहे॥ नवे सवे सुचंहेते पित-
 रो हि मघां स्वपि॥ पितरः सहयं न्यनमस्य कां सुमघां सुचेति॥ शानातपयाः
 नवोदके नवकृपादावितिकेचित् वर्षीयक्रमे आर्द्रा प्रवेशे॥ इति गोडाः॥
 नवान् श्राव विशेषो ज्योतिषे॥ ज्येष्ठा शेषार्द्धे सूर्यमृगनेत्रानि शात्मके॥ नवान्नेर्भोज-
 नश्रावः॥ जन्मचंद्रतिथौ नवा॥ अक्षेया कृतिका ज्येष्ठा मूला ज्येष्ठे के सुवा-
 भृगुभौ मदिनेरिक्तेतिथौ नाधान्नवोदनं॥ तत्रैव रश्मिके सुक्तपक्षे तु नवान्ने शस्यते बुधे-
 अतः कृष्णपक्षे निति गोडाः॥ मैथिलास्तु अकृताय यरां चैव धान्यजातं नरोत्तमेति वारा-
 होक्तेः प्रतिधान्यश्रावमाहुः॥ तन्न जातयदस्य श्रावो ग्यसमूहपरत्वात्॥ हेमा-
 द्री जानूकरयः॥ शंखे प्रादुरमावासां क्षीराचंद्रादिजोत्रमाः॥ अष्टकानुभवेत्ययं तत्र दत्ते-
 तथाक्षयं॥ तत्रैव शंखः॥ यदा विश्विर्भूतो यातो भातुवारस्तथैव च॥ पक्षकानामतन्मोक्षम-
 यनाच्च चतुर्गुणा॥ याज्ञवल्क्यः॥ अमासाश्चकार हिः कृष्णपक्षीय नहय॥ इदं ब्राह्मणं॥
 संपत्तिर्विषुवत्सूर्यसंक्रमः॥ अतो यातो गजच्छायाग्रहं चंद्रसूर्ययोः॥ श्रावप्रतिरुचि-
 श्रेव श्रावकालः प्रकीर्तिताः कृष्णपक्षः सर्वोपि॥ शोके नाप्यपरपक्षनातिक्रमेऽपि
 मासि वाशनमिति स्मृतेः॥ अर्धवाचनार्थीयदहः संपद्यते कृते चतुर्दशीमिति कात्यायने
 क्तेः मासि मासिकार्यमपरपक्षस्यापराह॥ अथानित्यापसंवीक्तेः॥ वीशया सर्वकृष्ण

क्षेमुनित्यं॥तेनोयसंहागन्महालयपरत्वंपरास्तं॥अत्रप्रत्यहंपंचम्यादियदहःसंपन्नंवेति
त्रयःपक्षाः॥यदेकदिनेश्राद्धंतदादार्शष्टयगेव॥ याज्ञवल्क्येनामावास्यायाः
ष्टयकनिर्देशात्॥एतेनकृष्णयक्षेयदहःसंयधते॥अमावास्यायांतुविशेषेणोतिनिगमो
क्तेश्च॥गुणोऽपरयसश्राद्धस्यामावास्येतिश्रुत्याणिमतमप्यपास्तंअशक्तौदर्शनापि
मासिश्राद्धसिद्धिरितिनायरावृत्तिः॥निर्यानांकस्मिंश्चिद्दिने॥आहितायेस्तुदर्शेण
वा॥नदर्शेनविनाश्राद्धमाहितायेर्दिजन्मनरतिमनूक्तेः॥सर्वकृष्णयक्षाशक्तौमास्ये॥अ
नेनविधिनाश्राद्धंत्रिरहस्येहनिर्वयेत्॥कत्माकुंभद्वयस्थेर्ककृष्णयक्षेचसर्वदा॥ क
र्कोपि॥ आहितायेःसंवत्सरेत्रिःश्राद्धनियमरति॥ देवलः॥ अ
नेनविधिनाश्राद्धंकुर्यात्संवत्सरंसकृत्॥दिश्वतुर्वायथाश्राद्धंमासेमासेदिनेदिने॥कृष्ण
यक्षेऽपिमहालयस्यश्रेष्ठत्वं॥तच्चीकंप्राक्॥अनीयातेविशेषमाह॥ हेमाद्रौश
खः॥ फललक्षघ्नमुत्पन्नौभ्रमणोकोटिरुच्यते॥यतनेशतकोत्पुस्तुयातेवैदत्त
मक्षयं॥ ओतिःशास्त्रे॥ हाविंशतिसुत्यात्पन्नौभ्रमणोचैकविंशतिः॥ य
तनेदशनाड्यस्तुयतितेसप्तनाडिकाः॥अमोचहेअनीयातौप्रागुक्तौ॥ हेमाद्रौ
मार्कंडेयः॥यदाचश्रोत्रियोभ्येतिगृहंवेदविदप्रिचित्॥तेनैकेनापिकर्तव्यंश्राद्धंचविधि
वञ्कुभं॥इदंचापिउंकार्यमितिहेमाद्रिः॥एतज्जीवत्यितृकोपिकुर्यात्॥उदाहेपुत्रजनने
पित्रेऽस्यांसौमिकेमखे॥तीर्थेब्राह्मणआयातेषडेतेजीवतःपितुरितिमैत्रायणीयपरिसि
ष्टेक्तेः॥तिथिविशेषेफलविशेषःयाज्ञवल्क्येनोक्तः॥कत्माकन्यावेदिनश्चयश्चनवैस
स्तुतानपि॥द्युतंकृषिचवाणिज्यंदिशफैकशफांस्तथा॥ब्रह्मवर्चस्विनःपुत्रान्स्वर्गरी
येसकुप्यके॥ज्ञातिश्रेष्ठंसर्वकामानाप्नोतिश्राद्धदःसदा॥प्रतिपत्तुमृतिष्वेकावर्जयित्वा
चनुर्हंशी॥एताःकृष्णयक्षस्याएवा॥महालयेतुफलभूमेतिष्टथीचंद्रः॥योरीमास्याहेमा
द्रौपितामहःअमावास्याअनीयातयोरीमास्यष्टकासुच॥विद्वान्श्राद्धमकुर्वीणोनरकं
प्रतिपद्यते॥एतन्माघ्यादियरम्॥ग्रीह्याकेचकर्तव्यंयवयाकेचपार्थिव॥योरीमासीत
थामाघीश्रावणीचतुर्थीतम॥प्रोष्ठयधामतीतायांतथाकृष्णत्रयोदशी॥एतांस्तुश्राद्ध
कालान्वेनित्यानाहप्रजापतिरितिबिष्णुधर्मोक्तेः विष्णुः॥ माघीप्रोष्ठयधू
र्ध्वकृष्णत्रयोदशीति॥अत्रमाघीयोरीमेतिकल्पतरुः॥श्रावणपूर्ध्वमपिमघायोगसंभ
वात्त्रयोदशीविशेषरामितिगोडाः॥नक्षत्रेष्वपियाज्ञवल्क्यः॥स्वर्गंयत्यमोजश्चशो
र्यक्षेत्रवलंतथा॥पुत्रान्श्रेष्ठंचसौभाग्यंसमृद्धिमुख्यतांशुभम्॥प्रवृत्तंचक्रतांवापि
वाणिज्यप्रभृतीनपि॥अरोगित्वंयशोवीतशोकतांपरमांगतिं॥घनंवेदान्भिषकसि
द्धिकय्यंगामय्यजाविकाम्॥अश्वानापुश्वविधिवधःश्राद्धंसंप्रयच्छति॥कृतिकादिम
रण्यंतंसकामान्प्राप्नुयादिमान्॥फलांतराण्यपिभारतकोर्मिर्देर्ज्ञयानिमाधवीयेम
रीचिः॥कृतिकादिषुऋक्षेषुश्राद्धेयत्फलमीरितम्॥विष्कुंभादिषुयोगेषुतदेवफल

मिष्यते॥ दृढस्यतिः॥ आरोग्यं चैव सोभाग्यं शत्रूणां च पराजयः॥ सर्वाङ्का
मानश्रियं विधाधनमापुर्गया क्रमा॥ सखीदिदिवसे तच्छादकत्वं भतेफलम्॥ अमानि
चमरानवतिश्चाद्दीनि प्रायुक्तानि॥ मार्कंडेयपुराणे॥ आद्वाहं द्वयं
यत्नोत्थादः स्वप्रदर्शने॥ जन्मसंयुहयौ शसुश्चाहं कुर्वीत चेच्छया॥ अथ आद्वा
धिकारिणः॥ चंद्रिकायां सुमेतः॥ मातुः पितुः प्रकुर्वीत स स्थितस्यारसः सुतः॥ पि
तृमेधितः स स्कारमंत्रं शयं कमादतः॥ तत्रैव हेमाद्रौ शखः॥ पितुः पु
त्रेण कत्रेण पितुः दानोदकक्रिया॥ पुत्राभावे तु पत्नी स्यात्तदभावे तु सीदरः॥ अत्र यद्यपि
पुत्रपदं दत्तं जातिदत्तं दशविधं पुत्रपरमांतं च दत्तं शपुत्रा॥ यातवल्केनोक्ताः
औरसो धर्म्यपत्नी जस्तत्समः पुत्रिका सुतः क्षेत्रजः क्षेत्रजा तु संसृजो त्रेणोत्तरेण वा॥ पु
त्रे प्रच्छन्न इत्यन्यो गृहजस्तु सुतः स्मृतः॥ कानीनः कस्य काजातो माता महसुतः स्मृतः॥ अ
क्षतायां शयायां नाजातः यो न भवत्यथा॥ दद्यान्मातापितावायं स पुत्रोदत्तको भवेत्॥ की
तश्च ताभ्यां विकीतः कृत्रिमः स्यात्संयं जतः॥ दत्तात्मा तुः स्वयं दत्तो गर्भविन्नः सहोद्वजः॥
उत्तरायां गृहं ते यस्तु रंगयति हो भवेत्सुतः॥ पितुः शहरं श्वेयोऽर्धभागपर इति॥ तथा
पितुः शरं सतरं यो न पुत्रं तेन परित्यक्त इति हेमाद्रौ वादित्यपुराणे कल्पावितरं यो पुत्रं त्वनि
मेधादीरसं दत्तं कयं भव्य॥ यद्यपि पितुः शहरं श्वेयोऽर्धभागपरः परः॥ इति याज्ञवल्क्ये
क्षेत्रेण रसाभावे दत्तं कप्राप्तिस्तथाप्यौरसभावं यो व्रजदभावे त्रयो व्रजदभावे दत्तं कादं इति त्रयम्॥
पुत्रेण लोका नृजयति यो त्रिणा नत्यमुने इति॥ अथ पुत्रस्य यो त्रिणा नत्यमुने इति॥
विद्यपमिति जीवतवाहनः॥ धृतवसिष्ठहारीत शखनिखितोक्तेः॥
लोकानेत्यदिवः प्राप्तिपुत्रयोत्र प्रयोत्र केरिति याज्ञवल्क्योक्तेः॥ पुत्रः योत्र श्वतसु पुत्रः पुत्रिका पुत्र
संबन्धः॥ पत्नी भ्राता च तज्जश्च पिता माता सुयातया॥ भगिनी भागिनेयश्च सपितुः सीदकस्तथा॥
असन्निधाने हर्षं वा सुत्रेण पितुः स्थितारिस्तुति संयुहं प्रयोत्रानंतरं पुत्रिका पुत्रोक्ते सत्यमत्वाच्च
दत्तकस्यापि यद्यपि दृढस्यतिना॥ योत्रश्च पुत्रिका पुत्रः स्वर्गप्राप्तिकरा बुभी॥ रिक्ते च पितुः दाने च समो
तोपरि कीर्तिता विनियौत्र साम्यमुक्तं॥ यातवल्केन च औरसो धर्म्यपत्नी जस्तत्समः
पुत्रिका सुतः स्यौरस साम्या तथापि लैके राजसमो मंत्रीत्यादौ किंचिन्नेन समशब्दप्रयोगाद्
रागुख्ययोः साम्या यो गाश्च सुतार्थं तन्न तु समविकल्प इति अभितव्यम्॥ पुत्रः योत्रः प्रयोत्रोक्तश्च
तावाभ्यां नृसंनतिः॥ सपितुः संततिर्वापि क्रियाहर्षा नृयजायते तेषामभावे सर्वेषां समानोदकसं
ततिः॥ मातृपक्षसपितुः संवदीयो ब्रह्मेन वा॥ कुलद्वये पिबोक्तुं स्त्रीभिः कार्यं क्रिया नृया॥
तत्संघातगते दीपितं रित्यानुकारयेन्पुत्राति॥ विष्णुपुराणञ्च॥
प्रयोत्रानंतरं दत्तं कादय इति शब्दो नेदमदत्तं न कालादं दत्तः॥ मदनपारिजातेऽप्येवं
वोपदेव रुद्रश्च गदय रनुः चैव यद्यपि माने गन्तव्यं कारयेत्तव भागिनि सुमेतः॥ पिता महेश्वितुः
पश्चात्पुत्रं च त्वपदि गच्छति॥ यो त्रेणोकादशातादिकं त्र्येव व्याहृतं शपः॥ नेतुं त्रेणोकात्त्रयं पु

त्रांश्चेतितामहरति छंदोगपरिशिष्टे च पुत्रशब्दस्य द्वादशविधसुतपरत्वात् ॥ सर्वाभावे परः परः
सस्यानन्यपरत्वाच्च ॥ दत्तकाद्यभावे योत्रादीनामधिकारः साह ॥ तद्गौरामुख्ययोः साम्यायोगादत्र के
सति योत्रस्यांशहरत्वस्याप्यभावापत्तेः ॥ पुत्रयदस्यौरसमात्रपरत्वाच्चिंत्यं ॥ अतएव निषेधादपनी
तयोत्रसत्वेऽनुयनीतपुत्रस्यैवाधिकारः ॥ औरसश्चानुयनीतोऽपि कुर्यादित्याह षष्ठीचंद्रो
दये सुमंतुः ॥ श्राद्धं कुर्यादवश्यं तु प्रमीतपितृको द्विजः ॥ व्रतस्थो वा व्रतस्थो वा एकएवम
वेद्यदि ॥ दृढमनुः ॥ कुर्यादनुयनीतोऽपि श्राद्धमेको हियः सुतः ॥ पितृयज्ञादतिपाणौ जुहयाद्वा ह्य
रास्यसः ॥ एको मुख्यः ॥ औरस इत्यर्थः ॥ मनुः ॥ न ह्यस्मिन् पुज्यते कर्म किंचिदाभौ जिवंधनात्
नाभिव्याहारयेद्ब्रह्मस्वधानिनयनादृते ॥ ब्रह्मवेदः ॥ सुमंतुरपि ॥ नाभिव्या
हारयेद्ब्रह्मयावमौंजी निवंध्यते ॥ मंत्राननुयनीतोऽपि यदेवैक औरसः ॥ अयं मंत्रपाठस्त्रिव
र्षकतचूडस्यैव ॥ अनुयेतोऽपि कुर्वीत मंत्रवत्पितृमेधिकं ॥ यद्यसौ कृतचूडः स्याद्यदिस्याच्च त्रिव
त्तरा ॥ इति सुमंतूक्तेः ॥ यत्र व्याघ्रः ॥ कृतचूडस्तु कुर्वीत उदकं पिंडमेव च ॥
स्वधाकारं प्रपुंजीत वेदोच्चारं न कारयेदिति ॥ यच्च स्मृतिसंग्रहे ॥ कृतचूडो
नुयेतश्च पित्रोः श्राद्धं समाचरेत् ॥ उदाहरेत् स्वधाकारं न तु वेदाक्षरण्यसाविति ॥ तत्र यमवर्ष
चूडाविषयमिति माधवमदनरत्न षष्ठीचंद्राः ॥ त्रिवर्षोर्ध्वं मंत्रवत्त्वस्य विकल्प इति चंद्रि
कावोपदेवश्च ॥ दत्तकादियरो निषेधा इति वयम् ॥ मदनरत्ने स्कान्दे
यज्ञेषु मंत्रवत्कर्म यत्की कुर्याद्यथा नृया ॥ तथोर्ध्वं देहिकं कर्म कुर्यात्साधर्म्यं संस्कृताश्च श
क्तौ तु कात्यायनः ॥ असंस्कृतेन यत्मा ब्रह्मनिदानं समंत्रकम् ॥ कर्तव्यमितरत्सर्वकार्ये द
त्तमेव हि ॥ पुत्रश्च न जन्मतोऽधिकारी किं तु वर्धोत्ररमित्याह कालादर्शः ॥ चौलादाद्याद्विका
दवां कृतं कुर्यात्पित्रमेधिकं ॥ मदनरत्ने सुमंतुरपि ॥ पुत्रश्चो
त्यत्रिमात्रेण संस्कुर्यादणामोचनान् ॥ पितरं नाद्विकाचौलान् यैतृमेधेन कर्मणा ॥ एतच्चौर
सस्यैव ॥ दत्तकादीनां नुयनीतानामेवाधिकारः ॥ इति कालादर्शः ॥ षष्ठीचंद्रोद
ये स्कान्दे ॥ पित्रोरनुयनीतोऽपि विदध्यादौरसः सुतः ॥ और्ध्वं देहिकमन्ये तु संस्कृताः श्राद्धका
रिण इति ॥ अन्यत्रापि दर्शमहालयादावनुयनीतस्याधिकारोऽस्माभिः सर्वमुक्तः ॥ प्रयोत्रा
भावे दत्तकादय एकादशपुत्राः तदभावे भर्तुः यत्नीतस्याश्च सः ॥ अपुत्राशयनं भर्तुं यालयंती
व्रते स्थिता ॥ यत्मेव दद्यात्त्रयिंशं कृत्स्नमंशं लभेत् चेति दृढमंतूक्तेः ॥ भार्यायिंशं यतिर्दद्याद्भर्तु
भार्या तथैव च ॥ अश्विंशं देवस्तुषां चैव तदभावे सयिंशं कारति ॥ पुत्राभावे तु यत्नीत्यात्मभा
वे तु सीदर इति च हेमाद्रौ शंखीक्तेः ॥ षष्ठीचंद्रस्तु ॥ कानीनगृह
सहजपुत्रं भूतनयाश्च ये ॥ यत्नभावे धि कुर्युस्तेऽप्रशस्ता स्मृताहि ते इति स्मृतिसंग्रहात् यत्न
भावे कानीनादया ॥ इत्याह ॥ यत्पुरयिसयत्नी पुत्रे सति नाधिकारः ॥ पितृय
त्नः सर्वा मातर इति सुमंतूक्तेः ॥ विदध्यादौरसः पुत्रो जनमा और्ध्वं देहिकं ॥ तदभावे सयत्नी ज
क्षेत्रजाद्यास्तयादृताः ॥ तेषामभावे तु यत्निसदभावे सयिंशं कारति मदनरत्ने कात्यायनोक्तेः ॥

वन्हीनामेकपत्नीनामेवैवविधिः स्तः॥ एकावैतुत्रिणीतांसां सर्वासां पिंडं लुप्तं इह संति
वचनाच्च॥ अथ रक्षिण्येवम्॥ तेन यच्छुद्धिविवेक उक्तम्॥ सत्यपि सपत्नीपुत्रे प
सुरेवाधिकार इति॥ तन्निस्सम्पत्तिः॥ यच्च तत्रैव कात्यायनः॥ न मायायाः पतिर्दद्या
दपुत्राया अपि क्वचित्॥ यच्च विष्णुपुराणम्॥ कुलहये पिबोक्ति नैस्त्रीभिः
कार्या क्रिया नृपेति॥ यच्च मातृकैयपुराणम्॥ सर्वाभावे स्त्रियः कुर्यः स्वभर्तु
राममंत्रकमिति॥ तदा सुरादि विवाहोदा विषयः॥ धर्मविवाहे रुढाया सायत्नी पति कीर्तिता
कुर्यः कृतानुयातारि न सायत्नभिधीयते॥ न साहैवेन सायि त्रेदासीतां पुनर्यो विदु रिति माध
वीये शातानयोक्तेः॥ यत्र शुद्धिरत्नाकरः शूलपाणिश्च॥ अपुत्रस्य च यापत्री सायिपि
इमं भवेत्॥ तस्य पिंडान्दशैकं वा एकाहे नैव निक्षिपेदिति जाबालोक्तेः॥ भर्तुर्धनहराय त्री
तां विना दुहिना स्मृता॥ अंगारंगत्संभवति पुत्रवद्दुहिता नृणामिति वृहस्पतिना दुहितुर्धन
हारितोक्तेः॥ पुत्राभावे कमातदभावे सपत्नी पुत्रस्याहनुः॥ तत्सर्वं विरोधात्॥ मातुर्दुहि
तरः शेषमृणात्राप्यनृतेत्यपरि॥ दुहितुर्मातृधनया हितेन पुत्रस्य तच्छादानधिकारय
त्रैश्वर्येक्ष्यं॥ वचनेन त्वात्पुत्राय भावविषयं॥ यत्तु भावेऽपि विभक्तस्य सादरः
शर्वोक्तं शंखवचनात्॥ विभक्तस्य दुहिता॥ धनहारित्वात् शर्वोक्तं जाबालिवच
नाच्च॥ तत्राप्युदाहृतं सभाये जडेवा॥ दुहिता पुत्रवत्कुल्यमातापित्रोस्तु संस्कृता॥
आशौचमुदकपिंडमेको हिंस्रसदा तयीरिति॥ भरहाजोक्तेः॥ तदभा
वे दीहित्रधनहारित्वात्॥ मातापित्रोरुपाध्यायाचार्ययोरीहं देहिकं॥ कुर्वन्मातामहस्या
पित्रोर्नान्मंश्यते तत्रादिति चंद्रिकायां तदमत्रोक्तेः॥ यथात्र तस्थीयि सतः पितुः कुर्यात्कि
यां नृया॥ उदकाद्यामहावाहो दीहित्रो पितया हेतौ त्वपरिर्के भविष्योक्तेः॥ एतद्गुह्यं हारि
राजावश्यं कान्ति स्यात्॥ तत्रैव स्तुतः॥ आह मातामहानां तु अवश्यं धनहारिणां दि
हि त्रेणा र्यनिष्कृत्यैकं तत्रैव स्तुतं॥ तेन दीहित्रोऽपुत्रीकृतं त्रिदेवयाज्ञिकी क्रिः प
रास्ताः॥ अत्र पत्नी दीहित्रसमवाये शहरन्वात्यस्यैव कुर्यात्॥ दीहित्री भ्रातृपुत्रस्यैव विभ
क्तस्य दीहित्रः अविभागे भ्रातृपुत्रः भ्रातृते तु पुत्रस्यैक निश्चिद्भ्रातेवा॥ जेष्ठश्च तत्पुत्रः कु
र्यादिति दाक्षिणात्यं यथाः॥ हारलतादौ तु॥ भ्रातृभ्राता स्वयंचक्रैत
भ्रातृयै च न विद्यते॥ तस्य भ्रातृसुतश्च क्रैयस्य नास्ति सहीदरः॥ इति ब्राह्मीक्तेः
यत्नी कुर्यात्सुताभावे तदभावे सहीदर इति कौष्मीञ्च॥ जेष्ठश्चातेव कुर्यान्न तत्पुत्रः॥ यत्र ना
उजस्य तया यज इति॥ तत्क्रानिष्ठ भ्रातृसत्त्वविषयं॥ यच्च मनुः सर्वथा
मेकजातानामेकश्च पुत्रवान् भवेत्॥ सर्वोस्तोस्तेन पुत्रेण पुत्रिणा मनुजव्रीतः॥
तिनस्तीदराभादपि यमि सुक्तम्॥ एतेन पुत्रत्वातिदेशो यम्॥ अतस्तस्मिन् समेकादश
पुत्राः प्रतिनिधयोन कार्याः॥ स एव पिंडोऽशहरश्चेति अत्रापि इति वाचस्पतिमनुटीका क
स्तत्तरत्नाकरादयः परस्ताः द्वादशपुत्राभावे पत्नी दुहितर इति याज्ञवल्कीक्तेः॥ तस्मा

दत्तकपुत्रप्रशंसेयमिति विज्ञानेश्वरः ॥ अविभक्तविषयं वा ॥ मदनरत्ने स्मृतिसंयहे ॥ पुत्रः कु
 र्यात्पितुः श्राद्धं यत्नी च तदसन्निधौ ॥ धनहार्यथदौ हि त्रस्ततो भ्राता च तत्सुतः ॥ भ्रात्रोः सहो
 दरो भ्राता कुर्याद्वा हादितत्सुतः ॥ ततस्त्वसौ दरो भ्राता तदभावे च तत्सुत इति ॥ भ्रातृपुत्राभा
 वे क्रमेण पित्रमातृसुखास्वसुतत्पुत्रादयः धनहारित्वात् ॥ भगिनी तत्सुतयोर्विशेषमाह ॥
 मदनरत्ने कात्यायनः ॥ अनुजा वा यजा वा पि भ्रातुः कुर्वीत सत्क्रियां ॥ ततस्त्वसौ दरादहत्
 क्रमेण तनयस्तयोः ॥ अथ रार्के काष्मीजिनिः ॥ पुत्रः शिष्यो यवापे
 तीयिता भ्राता सुखागुरुः ॥ स्त्रीहारी धनहारी च कुर्यात्पित्रो दकक्रियां ॥ मार्कंडेयपु
 राणे ॥ पुत्राभाता च तत्पुत्रः यत्नीमाता तथा पिता ॥ विनाभावे पि शिष्याश्च कुर्वी
 रन्नीर्ध्वदैहिकं तिन धनहारी एतद्भिन्न इति कालादर्शः ॥ अत्र पाठक्रमो न विवक्षितः ॥ सर्व
 वाक्येष्वथ ततः शब्दादिभिः श्रौतक्रमोक्तेः ॥ अथ जिह्वायाः अथ वक्षस इति व
 त् ॥ इत्युच्यते च द्रोदये वृद्धमनुः ॥ सुखास्वस्वीयतत्पुत्रज्ञातिसंवन्धिवांधवाः ॥ पु
 त्राभावे तु कुर्वीरन्सपिंडं तं यथाविधि ॥ मार्कंडेयपुराणे ॥ पुत्रा
 युत्सन्नवंधोश्च सखापि स्वसुरस्य च ॥ जामाता स्नेहवत्कुर्यादखिलं येन मे धिकम् ॥
 चंद्रिकायां वृद्धातातयः ॥ मातुलो भागिनेयस्य स्वस्त्रीयो मातुलस्य च ॥ अथ सु
 रस्यगुरोश्चैव सख्युर्माता महस्य च ॥ एतेषां चैव भार्याणां स्वसुर्मातुः पिनुस्तथा श्राद्धमेवा
 तु कर्तव्यमिति वेदविदो विदुः ॥ शुद्धिविवेके इत्युच्यते च द्रोदये च ब्राह्मे ॥ दत्तानां वाप्यदत्तानां
 कस्यानां कुरुते पिता ॥ चतुर्थे हनितास्नेहां कुर्वीरन्सुसमाहिताः दत्ता वा दत्ताः ॥ माताम
 हानां दौहित्राः कुर्वन्त्यहनिचायरे ॥ तेषां प्रकुर्वन्ति द्वितीये हनि सर्वदा ॥ जामातुः अथ सुर
 अथ कुस्नेहां तेषां च संयुजाः मित्राणां तदयस्यानां श्रोत्रियाणां गुरोस्तथा ॥ भागिनेयसुता
 नां च सर्वेषां त्वयरे हनि ॥ राज्ञो सति सपिंडे तु निरयत्ये पुरोहितः ॥ मंत्री वा तदशौचं तु पुराची
 र्त्वा करोति सः ॥ अत्र द्वितीयाहादौ श्राद्धविधानमस्थिसंचयपरं ॥ कालादर्शः ॥
 दाहादिमंत्रवत्पित्रोर्विदध्यादौ रसः सुतः तदभावे तु यौत्रश्च प्रयौत्रः पुत्रिकसुतः ॥ दौहि
 त्रो धनहारी च भ्राता तत्पुत्र एव च ॥ पिता माता सुखाचैव स्वसातत्पुत्र एव च ॥ सपिंडस्ते
 दको मातुः सपिंडश्च सहोदकः ॥ स्त्री च शिष्यर्त्विगाचार्या जामाता च सखापि ॥ उक्तं च
 धोरि क्येन कारयेदवनीयति ॥ गौतमः ॥ पुत्राभावे ह्येव ॥
 डाः शिष्याश्च दद्युस्तदभावे च रत्विगाचार्यौ ॥ यत्र चंद्रिका वृद्धा ॥
 प्रीत्या श्राद्धं प्रकर्तव्यं सर्वेषां वर्णलिङ्गिनामिति ॥ तत्सर्वं हि ॥
 नाना कुर्यात्कर्म किंचन ॥ कामाह्वो भाभ्या मोहात् ॥
 न ब्राह्मणेन कर्तव्यं शूद्रस्याप्यौर्ध्वदैहिकं ॥ इति ॥
 दितियारस्करोक्तेश्च ॥ पारसवः ऊढः ॥
 यत्नादेरधिकार उक्तः ॥ तत्राभावे ॥

नेहर्वयामितुक्तमृतत्रासन्निधौ यत्मादेः सर्वत्राधिकारे प्राप्ते प्रोषितावसिते पुत्रः कालादति
विरादपि॥ एकादशाद्याः क्रमशो ज्येष्ठस्य विधिवत्क्रिया॥ ज्येष्ठे नैव तु यत्कृतमित्यादि देशं
तरेऽप्यवादात्॥ पुत्रनाशेऽप्यप्यत्मादेः सपिउनादाधिकारः असन्निधौ तु तत्सर्वमेव नो
र्ध्वं॥ अतो नधिकारिणां भ्रात्रादिना कृतमप्यकृतमेवेति पुनरवर्त्तनीयम्॥ मासिकाय
कर्षोप्यावर्त्तनीयः॥ एकादशाहमासिकानि नावर्त्तते॥ तज्ज्याय सायिकर्त्तव्यं सपिंडीक
रणां पुनरिति वदात्तृत्तिविधानाभावादितिकेचित्॥ तन्न॥ अस्य निर्मूलत्वात्॥ अतस्त
दपिकनियकृतमावर्त्तते॥ दृष्टिश्चोतयिउपित्यज्ञार्थं कृतं नावर्त्तते॥ नासपिउप्यापि
मानुषु पुत्रः पितृयज्ञं समाचरेत्॥ नयावर्णनाभ्युदयकुर्वन्नलभते फलमिति दृष्टुं तत्र नि
वेदनादिति॥ भ्रातावाभ्रातृपुत्रावा रग्मादिहारीतादिवचोभ्यः कनिष्ठादेरप्यधिकारात्
यथा त्रज्येष्ठकर्त्तृकत्वबोधस्तथा पुत्रकर्त्तृत्वस्यापि बोधः सपिउने तु बहुवक्तव्यतन्नि
र्णये वक्ष्यामः॥ अधिकारिविशेषेण क्रिया व्यवस्थोक्ता विष्णुपुराणे॥ शर्वाक्रियामध्य
माश्च तथा चैवोत्तराः क्रियाः॥ त्रिप्रकाराः क्रियास्तस्मात्संभेदा नष्टगुण्यमे॥ आदाहादादश
हाचमध्याः स्युः क्रियाव्या॥ ताः शर्वा मध्यमा मासिमास्येको द्विह सस्तिताः॥ प्रेते पितृत्वमाप्ये
सपिंडीकरणादनु॥ क्रियेतेयाः तर्गतिश्चैवराज्ञावाधनहारिणा॥ शर्वा मध्याश्च कर्त्तव्याः पुत्राधि
रेव चोत्तराः॥ दौहित्रे वीनरः अथ कार्यस्तन्नयेस्तथा॥ मृताहनि तु कर्त्तव्याः स्त्रीणां मयुत्राः
क्रियाः दौहित्रतत्पुत्रबोधनहारिणोरिदं॥ एवमस्य धनहर्तुः॥ यश्चायं हरः सपिउदापीत्या
पस्तौक्तेः॥ अतस्तप्रेतकार्येण अकृत्वा धनहारकः॥ वर्णानां यद्ध्ये प्रोक्तं तद्वत्प्रयत्नश्चेदि
ति दृष्ट्वी चंद्रोदये व्याघ्रपादोक्तेः॥ मदनरत्ने स्कोदेयि॥ मलमेतन्मनु
व्याणां द्विविरातत्पत्नीर्त्तितमितुक्ता॥ ऋषिभिरस्य निर्दिष्टानिष्कृतिः यावनीयरा॥ आदेह
यतना तस्य कुर्यात्पिंडोदकक्रियामितुक्तम्॥ क्रियानिवंधेका मायनः॥ न च मातान् च पिता
कुर्यात्पुत्रस्यैतत्॥ नायत्तश्च तथा भ्राता भ्रातृणां तु कनीयसा॥ दृष्ट्वी चंद्रोद
ये वीधीभायनः॥ पित्रा आदेन कर्त्तव्यं पुत्राणां तु कथंचन॥ भ्रात्रा चैव न कर्त्तव्यं
भ्रातृणां च कनीयसा॥ यदि स्नेहेन कुर्यात्ता सपिंडीकरणा विना॥ गयायानु विशेषेणाया
यानपि समाचरेत्॥ असाभावे यित्रादिरपि कुर्यात्॥ उत्सन्नबंधं प्रेते पिता भ्राताथ वयजः
जननीवापि संस्तुर्यामहते नोपयाभवेदिति मन्त्रैः॥ ब्रह्मचारिणां तु शुद्धिविवेके दृष्ट्वी च
ंद्रोदये च ब्राह्मेऽसमाप्रतस्यापि कर्त्तव्यं ब्रह्मचारिणा॥ आहं तु मातापित्रभिरनुतेषां करोति
स॥ आहं मासिकादिकादि सर्वकार्यमित्यर्थः॥ न त्विति निषेधोऽप्यसत्त्वे॥ यत्तु हृदोगपरि
शिष्टे॥ न तज्जेत्स्वतके कर्म ब्रह्मचारी स्वकं कंचित्॥ नदीक्षणात्परयत्नेन कृच्छादितपश्चस्त्र
॥ पितृय्यपि मृते नैषांदोषो भवति कर्हि चित्॥ आसीत् च कर्मणां तस्यात्तद्वद्वा ब्रह्मचारिणा
यच्च याज्ञवल्क्यः॥ न ब्रह्मचारिणाः कुर्युरुदकं पतितास्तथेति॥ तदप्यप्यसत्त्वे॥ असाभावे
तु ब्रह्मचारिणापि कार्यम्॥ शर्वोक्तं दृष्टुं मनुवचनात्॥ आचार्यपित्रयाध्यायान् निर्दिष्टापित्र

तीव्रती॥ सकटा न च नाश्रीयान च तैस्सहसं वशेदितितेनैवोक्तेः ब्रह्मचारिणः शवकमिर्गो
 व्रतान्निवृत्तिरन्यत्रमातापित्रोरिति वसिष्ठोक्तेः॥ अत्राशौचमेकाहं वक्ष्यामः प्रागुपनयनान्मृ
 तस्य यंच वयोत्तरं सपिंडीकरणावर्जं षोडशश्राद्धादिसर्वकार्यमित्युक्तं देवजानीये॥ अस्मिन्
 तानां भूमौ यिं उदघात्॥ संस्क्रतानां कुशेष्टितिप्रचेतो वचनाच्च॥ एतच्चायेव वक्ष्यामः॥ अविभ
 क्तानां विशेषमाह दृष्ट्वी चंद्रोदये मरीचिः॥ वहवः सूर्यदापुत्राः पितुरेकत्र वा
 सितः॥ सर्वेषां तु मतं कृत्वा ज्येष्ठे नैव तु यत्कृतं॥ द्रव्येणा चाविभक्ते न सर्वे रेव कृतं भवेत्॥ ज्ये
 ष्ठस्य कर्तृत्वमपि सर्वे फलभागिन इत्यर्थः॥ तेन ये ब्रह्मचर्यं यशस्वर्जनादयः फलिसंस्का
 रास्ते सर्वे वा भवन्तीति सिद्धम्॥ संस्क्रिता मय्येवं॥ तुल्यत्वात्॥ विभक्तानां विशेषमाहो श
 नाः॥ नवश्राद्धं सपिंडं त्वं श्राद्धान्यपि च षोडश॥ एकेनैव तु कार्याणि संविभक्तधनेष्वपि ल
 घुहारीतः॥ सपिंडीकरणां तानि या निश्राद्धानि षोडश॥ दृष्ट्वैव सुताः कुर्युः दृष्ट्वान्वा अ
 पिकचित्॥ ऊर्ध्वं सपिंडीकरणात् सर्वे कुर्युः दृष्ट्व कृष्ट्व कृ॥ मदनरत्नि॥ वि
 भक्तास्तु दृष्ट्व कुर्युः प्रतिसंवत्सरादिकम्॥ एकेनैवा विभक्तेषु कृतं सर्वं सुतत्कृतम्॥ एते
 नादिकादिष्वविभक्तानां मनियम इति वदन् शूलपाणिः परास्तः॥ दत्तकसुजनकस्य पु
 त्राद्यभावे दधानतत्सत्वे॥ गोत्ररिक्ते जनपितुर्न भजेद्विप्रः सुतः गोत्ररिक्थानुगः पिंडो
 व्यप्येति ददतः स्वधेति मनूक्तेः॥ इदं जनकस्य पुत्रसत्त्वविषयम्॥ एतच्च प्रवरमंजय्याका
 त्याय न लोकाक्षिभ्यां स्पष्टमुक्तम्॥ अथ ये दत्तकक्रीतकृत्रिमपुत्रिकापुत्राः परपरिग्रहे
 रानार्थे याजातास्ते ह्यमुष्यायणा भवन्ति॥ यथा शौं गं शेशिरीणां या निचामान्येवं समुत्प
 त्नीति कुलानि भवन्तीत्यादिना ह्ययोः पित्रोः प्रवरानुत्क्रोक्तं॥ अथ यद्येषां स्वासुभार्या स्वयं
 त्यनस्यात् रिक्थं हरेयुः पिंडं चैभ्यस्त्रिपुरुषंद्युर्यद्युभयोर्न स्यादभाभ्यामेव दधुरेकस्मिं
 च्छाद्रे दृष्ट्वगुदिर्यैकपिंडे ह्यवनुकीर्तयेत्॥ परिगृहीतारं चोत्पादपितारं वा तृतीयान्पुरु
 षादिति॥ हेमाद्रौ कार्क्षाजिनिः॥ यावन्तः पितृवर्ग्याः सुस्ताव
 भिर्दत्तकादयः॥ प्रेतानां योजनं कुर्युः स्वकीयैः पितृभिः सह॥ हाभ्यां सहायतसुत्राः यौत्रा
 स्त्वेकेन तत्समं॥ चतुर्थपुरुषे च्छंदस्तस्मादेवात्रिंश्रुषीसाधारणेषु कालेषु विशेषो ना
 स्ति वर्गिणाम्॥ अस्यार्थमाह हेमाद्रिः॥ दत्तकादयः जनक
 यालकयोः कुले प्रेतानां स्ववर्गीये स्सपिंडं न कुर्युः॥ दत्तकानां पुत्रास्तु पितुर्दत्तकस्य पि
 तृभ्यां जनकयालकाभ्यां स्वपितामहाभ्यां सपिंडं न कुर्युः॥ तेषां यौत्राः स्वपितरं दत्तकेन
 पितामहेन तज्जनकेन च सपिंडयेयुः॥ चतुर्थपितृकुलस्येवा॥ तेषां प्रयोत्रस्तु दत्तकस्य
 प्रपितामहस्य यालककुलस्य चतुर्थयोजयेन्नवा॥ च्छंदश्चादृशं महालयादौ तु हयोः
 पित्रोः पितामहयोः प्रपितामहयोर्वा श्राद्धं देयं॥ तत्र हयोः पित्राद्योः दृष्ट्व कुर्यात्पिंडदानं ह
 योरुद्देशेनैको वेति अत्र केचित्॥ आवयोरयमिति परिभाष्यो दत्तस्तस्यैवं हयोः पि
 त्रौ॥ आहम्॥ यस्त्वपरिभाष्य दत्तस्तस्य गृहीतुरेवा॥ सयालकयैव ददयोदित्याहुः अत्र मूलं

तएव प्रष्टव्याः॥ वस्तुतस्तु जनकस्य पुत्रपत्न्यापमावेदत्रकोदयोदधादमथायाजकयिव॥ ग
 उक्तकालाय नवचनात्॥ मानवीयमप्येतद्विषयमेव॥ गीत्रनुप्रादंयालकस्येव॥ वि
 वाहादौ दूषयोरित्यादिमत्ततः प्रवरदप्येतेत्यायलुमूमकीतायां परभाषायां दास्यां चोत्तम
 स्सवीजिनेयवदधातुमूल्यविनास्वयमुयनयतायांतुसेत्रिराएव॥ तदुक्तं दृष्टी चंद्रेदयेको
 र्मे॥ अनियोगात्सुतौ यलुशुल्कतौ जायते त्विह॥ प्रदधाही जिनेपिउंसेत्रिराजुततौमथेति
 सेत्रजादेर्विशेषलुक्तौ तदभावाच्चोच्यते इतिदिक्॥ जारजानां विशेषमाह॥ अ
 परार्कनारदः॥ जायते त्वतिपुत्रायामेकेन बहुभिस्रया॥ अत्रिक्वभाजसे सर्व्वे वी
 जिनामेव ते सुताः॥ दद्युसे वीजिनेपिउंमाता चेच्छुल्कतौ इता॥ अशुल्कोपहतायांतुपिउंदा
 वोदरेवते॥ धर्म्यार्थं प्रादकरौफलमाह॥ चंद्रिकायां शातातयः॥
 प्रीत्यां प्रादंतकर्तव्यं सर्व्वे वावर्णालिगितां॥ एवं कुर्व्वन्नरः सम्यग्रहतिथियमाप्नुयात्॥ ग
 यायामयितेवैवा॥ ब्रह्मवैवर्ते॥ आत्मजो वायवायोपि गयाशीर्षयदातदा॥ यन्नाम्नायातये
 पितृन्नयेदृहाशयते॥ एतच्च यदाफलभूमार्थनादिस्त्रिर्वाक्येतेतदाभेनशिलाप्रादव
 र्ज्जंकुर्यात्तस्य प्रेतत्वविमोक्षार्थत्वात्तस्य जातत्वादिनिकेचित्॥ वस्तुतस्तु समासिप्रादवद
 त्वापि सर्व्वकार्यम्॥ सांगेधिकारादिति पुक्तं प्रतीमः॥ सत्यस्तयिनादिलुपितुः पिनादिभ्यः
 सर्व्वप्रादेषु दधादितुक्तं प्राकृत्वस्य तेव जीवत्पितृकप्रादे॥ अत्र स्त्रीप्रादराणां प्रादं मंत्रव
 र्ज्जदृष्टीं भवति॥ स्त्रीराणाममंत्रकप्रादंतथाप्रादसुतस्य च॥ प्रादिजाश्च त्रतादेशास्ते च।
 कुर्युस्तथैव तदिति हेमादित्प्रतमरीचिवचनात्॥ अयमेव विधिः प्रोक्तः प्रादराणां मंत्रवर्ज
 तः अमंत्रस्य तु प्रादस्य विप्रो मंत्रेण गृह्यते॥ इति ब्राह्मी केश्व॥ एष
 ते संवच्यते॥ अस्य प्रादप्रकरणपाठेपि परिभाषात्वात् न प्रकरणेन संकोचोपुक्तः॥ तेन
 प्रादस्य स्नानदानादावपि विप्रेण मंत्रपाठः कार्यः॥ अमंत्रस्येति विशेषणान् स्त्रिया
 यीति शूलयाशिः॥ यत्तु तेनैवोक्तम्॥ मंत्रजन्यनियमादयसिद्धिस्तनमस्कारिरा॥ अनु
 मतीत्यनमस्कारे मंत्रइति गीतमोक्तैरिति तन्न॥ इत्यहारेव तत्प्राप्तिर्न स्वातंत्र्येरा॥ अम
 थानखावेक्षतेयवधातजमादृष्टार्थसोपिक्रियतेति यत्किंचिदेतत्॥ तेनपि तृणाणा
 मगीत्रतत्प्रादौ यत्र हि जानामपि नाममंत्रउक्तस्तत्र प्रतिप्रसवमाचार्यपुक्तन्नतिलाव
 पनादावपि॥ अत्र केचित्॥ वैदिकमंत्रो विप्रस्य पौराणसुप्रादस्य पठनीयः॥ न हि वेदे
 स्वधिकारः कश्चिच्छूद्रस्य विद्यते पुराणो स्वधिकारे मेदर्थितो ब्राह्मणो रिहति तत्रैव॥ या
 औक्तेरित्याहुः॥ गीडाच्येवम्॥ तन्न॥ नाध्येतव्यमिदं शास्त्रं
 षलस्य तु सन्निधाविति कौर्मपुराणातिषेधेन वेदस्य हरपास्तत्वात्॥ अध्येतव्यं ब्रह्मणो
 न वैश्येन क्षत्रियेण च श्रोतव्यमेव शूद्रेण नाध्येतव्यं कदाचन॥ श्रोते स्मार्त्तं च वैधर्म्यो
 क्तमस्मिन्पुत्रमः॥ तस्माच्छूद्रैर्नाविप्रं न श्रोतव्यं कदाचनेति॥ तत्रैव पुराणाधिकारि
 भविष्योक्तेश्च॥ एतेन नाध्येतव्यमिति नियमो मंत्रेतरपुराणपरइति॥ श्रीदत्तादिमतम

यास्तं तेन योराणामंत्राणामेव विप्रेरायाठो न वैदिकानामिति सिद्धं ॥ द्विजस्त्रियसु संक-
त्यमात्रं स्वयंकृत्वा वैदिकमंत्रयुक्तं ॥ सर्वं ब्राह्मणादाराकारयेयुरिति प्रयोगपारिजातः ॥ अ-
तएव स्त्रीणामित्यक्तं विवाहस्त्रीयमिति ॥ हेमाद्रिराह ॥ अनुपनी-
तसु वैदिकमंत्रयुक्तं ॥ सर्वं स्वयमेव कुर्यादित्युक्तं प्राक् ॥ यत्तु प्राग्द्विजाश्च व्रतादेशादिति त-
दशक्तविषयमत्र विषयवेति दिक् ॥ अदस्य तु सदा मश्राद्धमेव ॥ सदा चैव तु शूद्राणामपि
श्राद्धं विधीयत इति सुमंतूक्तेः ॥ दृष्ट्वी चंद्रोदये मात्स्येपि ॥ एवं
शूद्रोपि सामान्यं द्विश्चाद्धं च सर्वदा ॥ नमस्कारेणामंत्रेण कुर्यादामानदत्तादा ॥ तत्रैव वृ-
द्धराशरः ॥ आमामेन तु शूद्रस्य तूष्मीं तु द्विजः जनम् ॥ कृत्वा श्राद्धं तु निर्वीर्यसजातीना-
शयेदथ ॥ स एव ॥ आमं शूद्रस्य यकानं यकमुच्छिष्टमुच्यते ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥
धर्मसंवस्तद्धर्मज्ञाय दिशूद्राः प्रकुर्वते ॥ अथौकराणामंत्रश्च नमस्कारे विधीयते ॥ आ-
वाहनादिकर्तव्यं यथा शूद्रेण तच्छृणु ॥ देवानां देवानां प्रातुषिद्धां नाम गोत्रतः ॥ पिंडा-
दीनिर्वयेद्दीरनामती गोत्रतस्तथा ॥ शूद्राणां गोत्राभावेपि काश्यपगोत्रं ज्ञेयं ॥ तस्मादाहु-
रर्वाः प्रजाकाश्यप इति श्रुतेः ॥ गोत्रनाशे तु काश्यप इति व्याघ्रयादौ क्ते श्रुतिहेमाद्रिः ॥ एव-
मन्यत्र गोत्राज्ञाने ॥ एवं तर्थादि सुज्ञेयं ॥ तत्रैव भविष्ये ॥ शूद्रसुगृ-
हपाकेन न पिंडा निर्वयेत्तथा ॥ सक्तुमूलं फलं तस्य पापं स वा भवेत्समृतम् ॥ गौतमः
अनुमतोऽस्य नमस्कारमंत्र इति ॥ देवताभ्यः पितृभ्यश्चेत्ययं नमस्कारमंत्र इति केचित् ॥ वि-
ज्ञानेश्वरोऽप्येवमाह ॥ हेमाद्रिः ॥ सुशूद्रोऽप्यमंत्रवत् कुर्यादनेन विधिनावुध इति
मात्स्ये मंत्रनिषेधात् नाममंत्रोऽप्याह ॥ दृष्ट्वी चंद्रोदये स्कांटे ॥ राज-
कार्ये नियुक्तस्य वंधनियहवर्त्तिनः ॥ व्यसनेषु च सर्वेषु श्राद्धं विप्रेराकारयेत् ॥ यत्तु मा-
रते राजधर्मेषु ॥ यवनाः किराताः गांधाराश्चीनाः शबरवर्वराः ॥ शका सुषाराः कंकाश्च
पलहवाश्च धर्मद्रकाश्च युक्ताः ब्रह्मक्षत्रप्रस्ताश्च वैश्याः शूद्राश्च मानवाः ॥ कथं धर्माश्च
रिष्यंति सर्वे विषयवासिन इति चोक्ता ॥ वेदधर्मक्रियाश्चैव तेषां धर्मो विधीयते ॥ पि-
तृयज्ञास्तथा कुर्याः प्रयांच शयनातिच ॥ दानानि च यथा कालं द्विजेभ्यो विसृजन् सदा
तथा ॥ दक्षिणा सर्वयज्ञानां दातव्या भूतिमिच्छता ॥ पाकयज्ञमहार्हाश्च कर्तव्याः सर्वद-
सुभिरिति स्नेच्छादीनां श्राद्धविधानं तदपि सजातीयभोजनद्रव्यदानादियं न तु श्राद्ध-
परमिति ॥ इतिकमलाकरभट्टकृते निर्णयसिंधौ अधिकारिनिर्णयः
॥ अथ पितरः ॥ हेमाद्रौ मात्स्यदेवलो ॥ नाम गोत्रं पिद्धां
तु प्रायकं हव्यकव्ययोः ॥ अग्निव्यातादयस्ते यामाधियत्येव्यवस्थिताः ॥ नाममंत्रास्त-
दादेशाभवांतरगतामपि ॥ प्राणितः प्रीणयंत्येव तदाहारत्वमागतान् ॥ देवो यदि धिता-
जातः सुभकर्मो नुयोगतः ॥ तस्यान्ममृतं भूत्वा देवत्वेऽप्यनुगच्छति ॥ गांधर्वं भोग-
येण यस्तु चैव तं भवेत् ॥ श्राद्धं न वायुसूयेण नागत्वेऽप्यप्यतिष्ठति ॥ यानं भवति यस्तु

त्विराश्वसन्नेतया मिषं ॥ दनुजत्वेतया मयं प्रेतत्वेरुंधिरोदकं ॥ मनुष्यत्वेनयानादिना ना
 भोगकरं भवेत् ॥ अत्र पित्रादि शब्देर्जनकादीनामेव देवतात्वमुच्यते न वस्वादीनां ॥ असांवे
 तन्नरितियजमानस्यपित्रेति शतपथश्रुतेः यस्य पिता प्रेतस्यान्सपित्रे पिउंति धायिति विष्वा
 दिस्मृतेऽपि ॥ यत्तु मनुदेवलो ॥ वसवः पितरो ज्ञेयारूद्रा ज्ञेयाः पितामहाः ॥ प्रपितामहास्तथा
 दिन्याः श्रुतिरियासनातनी ॥ यच्च याज्ञवल्क्यः ॥ वसुरुद्रादिति
 सुताः पितरः प्राददेवता इति ॥ तदभेदध्यानाय ॥ यानितुहेमाद्रौ नदिपुराणौ ॥
 विष्णुः पितास्यजगतीदिव्यो यज्ञः स एव च ॥ ब्रह्मा पितामहो ज्ञेयो हं च प्रपितामह इति ॥
 यच्च भविष्ये ॥ अनिरुद्धः स्वयं ज्ञेयः प्रद्युम्नश्च पिता स्मृतः ॥ संकर्षणस्तज्जनको
 वासुदेवस्तुतयिता ॥ स्वयंकर्ता ॥ यत्तु तत्रैव प्रथमो वरुणो ज्ञेयः प्राजा
 यत्तु स्तथा परः ॥ तृतीयोऽग्निः स्मृतः पिउंति घेषपिउं विधिः स्मृतः ॥ यच्च आदित्य
 पुराणौ ॥ मासाश्च पितरो ज्ञेया ऋतवश्च पितामहाः ॥ सर्वत्सरः प्रजानां च वसुम
 प्रपितामहः ॥ यच्च नदिपुराणौ ॥ अग्निष्वाता ब्राह्मणानां पितरः यरि
 कीर्त्तिताः ॥ राज्ञां वर्हिषदो नामाः विशां काव्याः प्रकीर्त्तिताः ॥ सुकालिनस्तु शूद्राणां व्यामात्रे
 च्छान्त्यजातिषु ॥ इति ॥ अत्रावाहनादिषु पित्रादयः समुच्चयेन विकल्पेन वा
 यथाचारं तत्र देवतारूपेण वा व्या इति हेमाद्रादयः ॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे ॥ या
 र्वंशं कुरुते यस्तु केवलं पितृहेतुकं ॥ मातामघ्नं कुरुते पितृहासप्रजायते धीम्यः
 पितरो यत्र ऋज्यंते तत्र मातामहा भवे ॥ अविशेषणकर्तव्यं विशेषान्नरकत्रजे ॥ अस्या
 यवादमाह ॥ कामायनः ॥ कर्षुसमन्वितं मुक्ता तथा धं प्रादसीउ
 शं ॥ प्रसाहिकं च शेषेषु पिंशः सुः षडिति स्थितिः ॥ दर्शादौ सपत्नी कानामेव देवतात्वं ॥ स्मि
 न भर्ता समं प्रादं माता भुंक्ते सुधासमं ॥ पितामहो च स्वेनैव नथैव प्रपितामहोति तत्रैवो
 क्तेः ॥ चंदिकायां चतुर्विंशतिमते ॥ सायंहं वर्जयित्वैकं स्त्रीणां
 नास्ति दृष्टकृत्क्रिया ॥ केचिदिहंति नारीणां दृष्टकृत् प्रादं महर्षयः ॥ अन्वयका सुदृष्टो च
 गयायां च क्षये हनि ॥ अत्र मानुः दृष्टकृत् प्रादं मन्यत्र पतिना सहति ॥ कामा
 यनोक्तैश्च ॥ अस्य निर्मूलतां वदंती गोशस्त्रज्ञा एव ॥ अत्र भागवत्पद्याहारः
 अत्यथा सपतिकार्ये मात्रे इति प्रयोगाय त्रैः ॥ अत्र मानुः शब्दो जनसामेव मुख्यः ॥ तेन सप
 त्ना मानुष्यो न दद्यात् ॥ एवं पितामहादि शब्देः पितृजनस्यादय एवोच्यं तस्मिन् सपत्नीभ्यो
 न देयमिति हेमाद्रिः ॥ कारुण्येन तु महा लयादौ देयमिति स एव ॥ अथ वि
 श्वेदेवाः ॥ हेमाद्रौ शंखदहस्यती ॥ इति प्रादं कनूदक्षी सत्तीनां दीमुखे वसु
 ॥ नेमि त्रिके कामकालौ काम्ये च पुरिलोचनौ ॥ पुरुवरश्चाद्रवश्च यार्धरी समुदाहृतौ
 ॥ तत्रैवा ॥ उत्पत्तिनामं चैतेषां न विदुर्ग्रहि जातयः ॥ अथ मुच्यारणाय स्तेः श्लोकः
 अद्वासमन्वितैः ॥ आगच्छन्तु महाभागा विश्वेदेवा महावलाः ॥ ये यत्र विहिताः प्रादि साव

धानाभवंतुतेऽति॥ इष्टिश्चाहं प्रतिरुचिरितुक्तमिति कल्पतरुः॥ आधानादिकर्मो गमितस्ये
 नैमित्तिकमेकोद्विष्टम्॥ एकोद्विष्टं नु यच्छाहंत नैमित्तिकमुच्यतेऽतिभविष्योक्तेः॥ यद्यपि ए
 कोद्विष्टदेवहीनमिति॥ तत्रविश्वेदेवनिषेधस्तथापि॥ नवश्राद्धेद्वादशमासिकेचकामकालो
 ज्ञेयो॥ नवश्राद्धं दशाहानिनवमिश्रंतुषट्त्नम्॥ अतः परंपुराणं वैत्रिविधं श्राद्धमुच्यते॥
 अस्मिन्नेवपुराणोवाविश्वेदेवानलेभिरे॥ आसुरंतभदेच्छाहंतं यत्नं तत्रवर्जितमिति वद
 चपरिशिष्टात्॥ एतच्चवद्वचानामेव॥ तेषामेवोक्तेः॥ अन्येषां तु नात्रविश्वेदेवाऽतिकाया
 यनोक्तेस्तन्निषेधस्येति श्रुत्यै चद्रोदयः॥ अन्ये तु नैमित्तिकं सपिंडीकरणमाहुः॥ म
 विष्ये॥ यद्यप्येकोद्विष्टं तच्छेदोक्तं॥ तथापि तदप्यदेवं कर्तव्यमपुमान्भोजयेद्विजा
 नितितत्रैवविश्वेदेवनिषेधात्॥ यद्यपिसपिंडीकरणं शतएकोद्विष्टत्वं तथापिसपिंडीकर
 णं श्राद्धं देवश्रवणं नियोजयेदिति वचनात्तत्परत्वम्॥ हेमाद्रावादिन्यपुराणो॥ विश्वेदेवोक्त
 नृदक्षः सर्वाष्टिं शुकीर्त्तितां॥ नित्यं नादीमुखे श्राद्धे वसुसन्तोचयेत्त्रके॥ नवान्नलं भनेदेवो
 कालकामो सदैव हि॥ अपिकत्यागते सूर्ये काम्ये च धुरिलोचनो॥ पुरुरवादेवोचैव विश्वेदे
 वौतुयार्वरो॥ कचिद्विश्वेदेवापवादमाह॥ हेमाद्रौ शातातयः॥ नित्य
 श्राद्धमदेवं स्यादेकोद्विष्टं तथैव च॥ मातृश्राद्धं च पुत्रैः स्याददेवं प्राशुरैः श्रुत्वा॥ योजयेद्दे
 वश्रीराशि श्राद्धान्यसानियत्नतः॥ नादीश्राद्धे भिन्नप्रयोगपक्षे मातृश्राद्धमदेवमिति हेमा
 द्विः॥ अथविप्राः॥ तेचोत्रममध्यमाधममेदनत्रिविधाः॥ अत्रम
 दीयाः श्लोकाः॥ त्रिरात्रिकेतस्त्रिमधुश्चवद्वचोय्याथर्वणोयाजुषसामगोच॥
 षडंगविच्चत्रिसुपर्णावेत्ताप्यथर्वशीर्ष्मोध्ययनेरतश्च॥ शतापुवेदार्थविदो प्रवक्ता स्याद्
 ह्यचारी च तथा निविच्चसीदहन्निःसन्त्यवाक्॥ सरुषेः स्वेर्मातापित्रोः पंचभिः स्यात्वंशः॥ य
 नोपुक्तीज्येष्ठसामापुराणवेत्तापुत्रीचेतिहासेष्वभिज्ञः॥ योगीभिस्तुः सामगोब्रह्मवेत्तापंचा
 निश्चश्रोत्रियस्तुतोवा॥ शंभुध्यायी श्रीशयादाजसेवीयां यश्चेत्तेतूत्रमाः संप्रदिष्टाः॥ मि
 सुयोगीयां य एते त्वलभ्या भाग्यान्त्रय्याश्चेत्तदा भोजनीयाः॥ श्राद्धे विप्रेषूपविष्टेषु यश्चात्स
 प्राप्ताश्चेत्विप्रयत्नोत्तुभोजाः॥ अत्रमूलं हेमाद्रौ ज्ञेयम्॥ तत्रैव नारदः॥ यो
 वैयती ननादस्य भोजयेदितरान् हिजान्॥ विजान नवसतो ग्रामे कथं तदातिराक्षसान्॥
 दीपकलिकायां दक्षः॥ विनामांसेन मधुना विनादक्षिराया शिषा॥ परिश्रं
 भवेच्छाहंत्यतिशुश्राद्धभोजिषु॥ एतच्च ज्ञानिविषयं॥ त्रिरात्रिकेतस्त्रिसुपर्णो यजुर्वेदे
 कदेशो तद्भूतेन तदध्यापिनो यस्य स प्रशर्वसोमयाः सत्रिसुपर्णोऽतिवोयदेव॥ त्रिमधुक्
 र्वेदेकं देशतदध्यापी॥ केचिन्निनाचिकेतं च यनेत्रिः कृतवानित्यर्थमाहुस्तद्देमाद्विरुद्धं॥
 हेमाद्रौ गौतमः॥ पुवभ्योदानं प्रथमं पितृवयसऽत्येके॥ मात्स्ये मनुः॥ यश्च व्याकुरु
 तेवाचं यश्च मीमांसते ध्वरं॥ सामस्वरविधिज्ञश्च यंक्ति यावनयावनाः॥ कौर्मेश्वरमानप्रव
 रको ह्यसंगो ब्रह्मण्यैव च॥ असंवंधी च विज्ञेया ब्राह्मणा श्राद्धसिद्धये॥ गारुडे॥

तिराससत्त्वेतथा मिषं॥ दनुजत्वेतथा मधंप्रेतत्वेरुधिरदकं॥ मनुष्यत्वेनयानादिना ना
 भोगकारं भवेत्॥ अत्र पित्रादिशब्देर्जनकादीनामेव देवतात्वमुच्यते न वस्वादीनां॥ असवि
 तन्नरितियजमानस्यपित्रेऽतिशतपथश्रुतेः यस्य पिताप्रेतस्यात्सपित्रेऽपिऽनिधायिति विष्णो
 दिस्मृतेश्च॥ यत्तु मनुदेवलो॥ वसवः पितरो ज्ञेयारुद्रा ज्ञेयाः पितामहाः॥ प्रपितामहास्तथा
 दिन्याः श्रुतिरेवा सनातनी॥ यच्च याज्ञवल्क्यः॥ वसुरुद्रादिति
 सुताः पितरः प्राद्वदेवता इति॥ तदभेदध्यानार्थं॥ यानि तु हेमाद्रौ न दिपुराणी॥
 विष्णुः पितास्य जगती दिव्यो यज्ञः स एव च॥ ब्रह्मा पितामहो ज्ञेयो संहं च प्रपितामह इति॥
 यच्च भविष्ये॥ अनिरुद्धः स्वयं ज्ञेयः प्रद्युम्नश्च पिता स्मृतः॥ संकर्षणस्तज्जनको
 वासुदेवस्तुतयिता॥ स्वयंकर्त्री॥ यत्तु तत्रैव प्रथमो वरुणो ज्ञेयः प्राजा
 यन्मस्तथा परः॥ तृतीयो निः स्मृतः पिंऽघेऽपिऽविधिः स्मृतः॥ यच्च आदित्य
 पुराणी॥ मासाश्च पितरो ज्ञेया नृत्तवश्च पितामहाः॥ स्वत्सरः प्रजानां च वसुम
 प्रपितामहः॥ यच्च नरिपुराणी॥ अग्निष्वाता ब्राह्मणानां पितरः परि
 कीर्त्तिताः॥ राज्ञां वैर्हियदो नामाः॥ विशाका व्याः प्रकीर्त्तिताः॥ सुकालिनस्तु शूद्राणां व्यामात्रे
 च्छात्यजातिषु॥ इति॥ अत्रावाहनादिषु पित्रादयः समुच्येन विकल्पेन वा
 यथाचारतन्त्रदेवतारूपेण वा व्या इति हेमाद्रादयः॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ या
 वंसां कुरुते यस्तु केवलं पितृहेतुकं॥ प्रातामध्न्यं कुरुते पितृहासप्रजायते धीम्यः॥
 पितरो यत्र क्षन्ते तत्र मातामहा भवं॥ अविशेषेण कर्त्तव्यं विशेषान्नरकव्रजेत्॥ अस्या
 यवादमाह॥ कात्यायनः॥ कर्षुसमन्वितं सुक्ता तथा धं प्राद्वोऽ
 शं॥ प्रसादिकं च शेषेषु पिंऽसुः षडिति स्थितिः॥ दर्शादौ सपत्नीकानामेव देवतान्त्वं॥ स्वे
 न भर्त्रा समं प्राद्वमातामुंक्ते सुधासमं॥ पितामहो च स्वेनेव तथैव प्रपितामहोऽति तत्रैवो
 क्ते॥ चंद्रिकायां चतुर्विंशतिमते॥ स्याहं वज्रं पितृकं स्त्रीणां
 नास्ति इत्युक्तक्रिया॥ केचिदिदं निनारीणां इत्युक्तं प्राद्वमहर्षयः॥ अन्वयका सुवृद्धौ च
 गयायां चक्षुषे हनि॥ अत्र मातुः इत्युक्तं प्राद्वमन्यत्र पतिना सहेति॥ कात्या
 यनोक्तेश्च॥ अस्यानिर्मूलतां वदेत्तौ गोडास्तज्ञा एव॥ अत्र भागवत्पञ्चाहारः
 अन्यथा सपतिकार्ये मात्रे इति प्रयोगाय त्रै॥ अत्र मातृशब्दो जनन्यामेव मुख्यः॥ तेन सप
 त्मातृभ्यो न दद्यात्॥ एवं पितामहादिशब्देः पितृजनन्यादय एवोच्यते तत्सपत्नीभ्यो
 न देयमिति हेमाद्रिः॥ कारुण्येन तु महालयो दीदयमिति स एव॥ अथ वि
 श्वेदेवाः॥ हेमाद्रौ शंखवृहस्यती॥ इष्टिप्रादेः कतूदशी सत्पत्नीनां दीमुखे वसु
 ॥ नेमि त्रिके कामकालौ काम्ये च घुरिलोचनौ॥ पुरुरवश्चाद्रवश्च यार्धसो समुदाहृतौ
 ॥ तत्रैव॥ उत्पत्तिनाम चैतेषां न विदुर्द्विजातयः॥ अयमुच्चारणाय स्तेः श्लोकः
 अद्वासमन्वितैः॥ आगच्छतु महाभागा विश्वेदेवामहावलाः॥ ये यत्र विहिताः प्रादि साव

वीचकुंडास्यथकूटकारी॥ बालांश्चयोध्याययनेस्वपुत्रादवाप्तविद्यस्त्वथकुंडगोलौ॥ अग्रे
 दिधियाः पतिस्त्वकर्त्रीसोमक्रयीतेनिककेककक्षी॥ पुद्गाचार्यः पक्षिरां योषकश्चसो
 तोभेत्तावृक्षसंरोपकश्चमेषाराणामहिसाराणंचपुष्ट्यासीयस्त्रीषुप्रहितैर्यश्चजारेः॥ जी
 वत्पथ्येनश्चदत्तानुयोगाद्रव्यप्राप्तेवेदमुद्गाटयंतः ग्रामयाजियश्रुके शविक्रयित्सेनशिल्पि
 पितृवादकारान्॥ अर्थकामरतश्चद्रयाजकश्मशुहीनजटिसुंडनिर्घृणान्॥ यस्यचैवगृ
 हिणीरजस्वलास्वार्थपाकरतशायदायकान्॥ लीवकुस्यतिविलोहितेक्षणां कुजवा
 मनमृषाभिशापिनः॥ पुत्रहीनमथकूटसाक्षिरांप्रातिहारिकमयाज्ययाजकं॥ स्वात्मदान
 परिवेनृयाजकस्तेनहिंसकमुखान् विवर्जयेत्॥ अत्रमूलंहेमाद्रौदृश्यीचं
 दौदयेचज्ञेयं॥ भारतेदानधर्मेषुश्राद्धवर्ज्याविप्रधिकारे॥ कितवोभूणहाय
 स्मीयश्रुपालो निराकृतिः॥ ग्रामप्रेष्योवार्धुषिको गायकः सर्वविक्रयी॥ सामुद्रिको राज
 भृत्यसैलिकः कूटकारकः॥ पित्राविवदमानश्चयस्यचोपपतिर्गृहे॥ अभिशस्तस्तथास्ते
 नः शिल्पश्चोपजीवति॥ यर्वकारश्चसूचीचमित्रधुकूपारदारिकः॥ अत्रतानामुपाध्या
 यः कांडशृङ्गस्तथैवच॥ अमिश्रयः परिक्रामेघः शुनांश्चैववच॥ परिवित्तिस्तथास्तेनो
 दश्चर्मागुरुतल्पगः॥ कुशीलवीदेवलकोनक्षत्रैर्यश्चजीवति॥ ईदृशाब्राह्मणाज्ञेयाश्च
 पांक्त्याः पुथिष्ठिरतथा॥ ऋणाकर्त्रीचयोरजन्मश्चवार्धुषिकोनरः कांडशृङ्गस्वशाखा
 त्पक्वापरशास्वयोपनीतः॥ तदध्यायीच॥ क्षत्रियवैश्यवृत्रो नारदस्तु॥ तस्यामेवतुयो
 रत्रौ ब्राह्मणो वसनेरसात्॥ कांडशृङ्गश्च्युतो मार्गान् सोऽप्यांक्त्यः प्रकीर्त्तितस्याहहारी
 तः॥ शूद्रपुत्राः स्वयंदत्तायेचैतेकीतकाः सुताः॥ ते सर्वे मनुनाप्रोक्ताः कांडशृङ्गानसंशयः
 ॥ अन्येपिहेमाद्रौमात्स्ये॥ त्रिशंकुर्वर्वरानंधान्चीनद्रविडकोकराणा
 न्॥ कर्णाटकांस्तथाभीरान्कलिगांश्चविवर्जयेत्॥ तत्रैवसौरपुराणे॥
 अंगवंगकलिगांश्चसौराष्ट्रान्गुर्जरंस्तथा॥ आभीरान्कोकरांश्चैवद्राविशान्द्राक्षि
 णायनान्॥ आवंस्यान्मागधांश्चैवब्राह्मणांस्त्विवर्जयेत्॥ चंद्रिकायांयमः॥
 काणाः कुजाश्चयंढाश्चकतघ्रागुरुतल्पगाः मानकूटासुलाकूटाशिल्पिनोग्रामयाज
 काः॥ राजभृत्याधवधिरमूकखल्वाटयंगवः॥ वणिजोमधुहर्त्रीरोगरदावनदाहकाः
 समयानांचभेत्तारः प्रदानेयेनिवारकाः॥ प्रहजोयनिवृत्ताश्चट्याप्रव्रजिताश्चये॥ य
 श्चप्रव्रजिताज्ञातः प्रव्रजावसितश्चयः अवकीर्णीचवीरघ्नीगुरुघ्नीपितृदूषकः॥ आ
 दकाशिकायांकात्यायनः॥ हिर्नयः लीवदुश्चर्माशुक्लोतिकपिलस्तथा
 छिन्नोद्यच्छिन्नलिंगश्चनैवकेतनमर्हति॥ हिर्नयः पित्रोर्वंशे त्रियुरुषं विच्छिन्नवेदा
 निः॥ हेमाद्रौमरीचिः॥ अविहकर्ताः कृष्णश्चलवकर्णीस्तथै
 वच॥ वर्जनीयाप्रयत्नेनब्राह्मणाः श्राद्धकर्मणिब्राह्मे॥ मूकश्चक्षुतिनाशश्चछि
 न्नांगश्चाधिकंगुलिः॥ गलरोगीगंडमालीस्फुटितांगश्चसज्वरः॥ षंडनूवरमंदाश्च

आहेशु विनियोजास्ते ब्राह्मणा ब्रह्मवित्रमाः ॥ ये योनिगोत्रमत्रास्ते वासि संवधवर्जिताः ॥ मनु-
 नामत्र भोजयेच्छादेधनेः कार्येऽस्य संप्रहः ॥ नारि नमित्रियविधा त्रेनु आह निमत्रयेत् ॥ इत्यो-
 भीतोः आह भोजन निषिद्धं ॥ पितृपुत्रौ भ्रातरौ निरभिगुर्विणीयति ॥ सगीत्रप्रवरं चैव आह
 सुपरिवर्जयेत् ॥ इति आह दीपकलिकाया जातृकरणेः ॥ अथ
 मध्यमाः हेमाद्रौ कौर्मगाप्यौ ॥ नेकगोत्रे ह विदधाध्याका मातया इविः ॥
 अत्राविद्युत्पगोत्राणां मेकगोत्रां भुजयेत् ॥ अत्र केचित् स्वशास्त्रीयां मुख्यानां हः पठति च ॥
 निमत्रयी तर्षवैद्युः स्वशास्त्रीयान् हि जोत्रमान् ॥ स्वशास्त्रीय हि जाभावे हि जानमानि मंत्रये-
 दिति ॥ इदं तु निर्मूलत्वादेमां त्रिणां ह्यित्वा चोपेक्ष्य मनु रपि ॥ यत्नेन भोजयेच्छादे ब्राह्म-
 णां वेदयारणं ॥ शाखांतगमया च्युं कुंदो गवांसमातिगम् ॥ यथामन्यतमो यस्य भुंजीत आ-
 दमर्चितः ॥ पितृणां तस्य तृप्तिः स्याच्छासनी सा जयौ रूढी ॥ अत्र मासकं श्लोकः ॥ माताम-
 हो मातुलभाग्निनेयदौ हि त्रजा मातृगुरुस्वशिष्या ॥ ऋत्विक् च याज्यस्वसुरौ स्वबंधुश्याना-
 गुणाथास्वनुकल्पभूताः ॥ बांधवो मानृष्यस्य पितृष्वस्य मानुलपुत्रा इति वोपदेवः ॥ अत्र
 लहेमाद्रौ ज्ञेयं ॥ सगुरास्वस्त्रीयां पतिक्रमे दोष एव ॥ सप्तप्रधानसप्तयणानुसुधानात्मना
 सह ॥ अतिक्रम्य हि जानेता नूनस्कोपातयेत् स्वगां ॥ संवधिनस्तथा सर्वा नदी हि त्रिद्विपतिं त-
 था ॥ भाग्निनेयं विशेषेण तावंधुस्वगाधिपति ॥ मदनरत्ने भविष्यति ॥
 अत्र एव याज्ञवल्क्ये ब्राह्मणप्रातिवेश्यानां मेतदेवानि मंत्रगोत्रं तिगुरपतिक्रमे दशयणं दंड-
 माह आसन्नमात्रपरमिदे ॥ मूर्खे नून दोषः ॥ ब्राह्मणातिक्रमीनास्ति मूर्खे चैव विवाज्जिते ॥ ज-
 लंतमपि मुत्तज्जनहि भस्मनि हृतं इति कात्यायनी ॥ विप्रस्यापि दोषः ॥ अविद्वान् प्रति-
 गृह्णानो भस्मीभवति दारुवदिति मन्त्रैः ॥ अपराकं अत्रिः ॥ षड्-
 म्यसु पुरुषेभ्यो वीरगाह्या सुगोत्रिणाः षड्भ्यसु परतो भोजः आहैः सुगोत्रजा अयि ॥ ए-
 तच्च ब्राह्मणालाभे ॥ अपिशरात् ॥ असंभवे हेमाद्रौ गोत्रमः ॥ शिष्याश्चैकं सगोत्राश्च भोज-
 येद्दूर्ध्वं त्रिभ्यो गुरावतः ॥ आयसंवः ॥ ब्राह्मणां भुजयेद्योनिगोत्रं
 त्रांतिवास्य संवंधान् गुराह्यां नृपरेषां समुदिनः ॥ सोदर्यापि भोजयितव्य एतेनानेवासिनो-
 व्याख्याता इति ॥ अत्र विशेषमाहात्रिः ॥ पितापितामहो भ्राता पुत्रौ वायसं पिंडकः ॥ न पर-
 स्परमर्घ्यासुनं प्रादेः ऋत्विजस्तथा ॥ ऋत्विक् पुत्रादयोप्येते सकुला ब्राह्मणाः स्मृताः ॥ वि-
 षदे वै नियोज्य व्यापयेते गुरावतः ॥ सगोत्रान
 नियोज्य व्याः स्त्रियश्चैव विशेषतः ॥ अथ वर्णाः ॥ अत्र मासकाः
 श्लोकाः वजीं नृप्रवक्ष्ये त्वथ रोहि वैरिहीनाधिको गानृकितवानृकतघ्नान् ॥ नक्षत्रा-
 स्त्रिणां च जीवमानान् मैषज्यत्वापि च राजभृतान् ॥ संगीतकायस्य कुसीदह व्याधेदक्रये-
 णापिकवित्त्वत्वा ॥ देवार्चनेनापि च जीवमानान् स्वाध्यायदार प्रिसुनो ह्यकाराणान् ॥ दु-
 र्बलखल्वाटकन स्वधर्मिनं दानं च यौनमवकाशं देतात् ॥ आगारदाही गदः समुद्रया ॥

वीचकुंडास्यथकूटकारी॥ बालांश्चयोध्याययतेस्वपुत्रादवाप्रविद्यस्वयकुंडगोलौ॥ अये
 दिधियाः पतिरस्वकर्त्रीसोमकर्त्रीतैन्निककेककक्षी॥ पुद्गाचार्यः पक्षिणां योषकश्चस्त्री
 तोभेत्तादृक्षसंरोपकश्चमेघाणां वामहिमाराणंचपुष्पास्त्रीयस्त्रीषुप्रहितैर्यश्चजारैः॥ जी
 वत्पथ्येनश्चदत्तानुयोगाद्रव्यप्राप्तेवेदमुद्गाटयंतः ग्रामयाजियशुकेशविक्रयिसेनशिलि
 पितृवादकारान्॥ अर्थकामरतश्चद्रयाजकश्मशुहीनजटिसुंडनिर्घृणान्॥ यस्यचैवगृ
 हिणीरजस्वलास्वार्थपाकरतशायदायकान्॥ लीवकुस्यतिविलोहितेशरान्कुजवा
 मनमृषाभिशापिनः॥ पुत्रहीनमथकूटसाक्षिणंप्रातिहारिकमयाज्ययाजकं॥ स्वात्मदान
 परिवेत्तयाजकस्तेनहिंसकमुखान् विवर्जयेत्॥ अत्रमूलंहेमाद्रौष्ट्वीचं
 द्रोदयेचज्ञेयं॥ भारतेदानधर्मेषुआह्वयर्ज्याविप्रधिकारे॥ कितवोभूराहाय
 स्मीयशुपालो निराकृतिः॥ ग्रामप्रेष्योवार्धुषिको गायकः सर्वविक्रयी॥ सामुद्रिको राज
 भृत्यसैलिकः कूटकारकः॥ पित्राविवदमानश्चयस्यचोपपतिर्गृहे॥ अभिशस्तस्तथास्ते
 नः शिल्पश्चोपजीवति॥ यर्वकारश्चसूचीचमित्रधुकूपारदारिकः॥ अत्रतानामुपाध्या
 यः कांडष्टस्तथैवच॥ अभिश्चयः परिक्रामेघः शुनादंष्ट्रएवच॥ परिवित्तिसुथास्तेनो
 दश्चर्मागुरुतल्पगः॥ कुशीलवीदेवलकीनक्षत्रैर्यश्चजीवति॥ ईदृशाब्राह्मणाज्ञेयाश्च
 पांक्तेयाः पुथिष्टिरनथा॥ नरणाकर्त्ताचयोराजन्यश्चवार्धुषिकोनरः कांडष्टस्वशाखा
 त्तत्कापरशस्वयोयनीतः॥ तदध्यायीच॥ सत्रियवैश्यवृत्तौ नारदस्तु॥ तस्यामेवतुयो
 वृत्तौ ब्राह्मणो वसतेरसात्॥ कांडष्टंश्च्युतो मार्गात्सोऽयांक्तेयः प्रकीर्त्तितइत्याहहारी
 तः॥ शूद्रपुत्राः स्वयंदत्तायेचैतेकीतकाः सुताः॥ ते सर्वे मनुनाप्रोक्ताः कांडष्टानसंशयः
 ॥ अन्येपिहेमाद्रौमान्ये॥ त्रिशंकुर्वर्वरानंध्रान्चीनद्रविडकोकरा
 न्॥ कर्णाटकांस्तथाभीरान्कलिगांश्चविवर्जयेत्॥ तत्रैवसौरपुराणे॥
 अगवंगकलिगांश्चसौराष्ट्रान्गुर्जरंस्तथा॥ आभीरान्कोंकरांश्चैवद्राविडान्द्राक्षि
 णायनान्॥ आवंस्यान्मागधांश्चैवब्राह्मणान्गुविवर्जयेत्॥ चंद्रिकायांयमः
 काणाः कुजाश्चयंढाश्चकृतघ्रागुरुतल्पगाः मानकूटसुलाकूटाशिलिनीग्रामयाज
 काः॥ राजभृत्यांधवधिरमूकखल्वाटपंगवः॥ वणिजोमधुहर्त्रीरोगरदावनदाहकाः
 समयानांचभेत्तारः प्रदानेयेनिवारकाः॥ प्रवृत्त्योयनिवृत्ताश्चट्टयाप्रव्रजिताश्चये॥ य
 श्चप्रव्रजिताजातः प्रव्रजावसितश्चयः अवकीर्णीचवीरघ्नीगुरुघ्नीयितृदूषकः॥ आ
 दकाशिकायांकात्यायनः॥ हिर्नयः लीवदुश्चर्माशुक्लौतिकपिलस्तथा
 छिन्नोष्ट्रिन्नलिंगश्चनेवकेतनमर्हति॥ हिर्नयः पित्रोर्वंशे त्रियुरुयंविच्छिन्नवेदा
 निः॥ हेमाद्रौमरीचिः॥ अविहकर्णीः कृष्णश्चलंवकर्णीस्तथै
 वच॥ वर्जनीयाप्रयत्नेनब्राह्मणाः आहकर्मणिब्राह्मे॥ मूकश्चप्रतिनाशश्चछि
 न्नांगश्चाधिकांगुलिः॥ गलरोगीगंडमालीस्फुटितांगश्चसज्वरः॥ षंडतूवरमंदाश्च

आदेष्टे तान् विवर्जयेत् ॥ लंबकरी चाह ॥ तत्रैव गोभिलः ॥ हनुम्लादप्य-
 कर्णो लंबी तु परिकीर्तिता ॥ द्युगुलातीतकर्णस्य भुजने पितरो न तु ॥ यंडश्चात्र चंद्रिकोक्तः
 सप्तविधो यावत् ॥ यथा ॥ यंडको वातजः यंडः यतः कीवो न पुंसकः ॥ कीलकश्चेति संप्रैव-
 कीवभेदाः प्रकीर्तिताः ॥ यराशरमाधवीये ॥ नुचतुर्दशविध उक्तः
 तेषां स्वरूपाणि तत्रैव ज्ञेयानि ॥ चंद्रिकायां शानातयः ॥ अग्निष्टोमादि-
 भिर्यज्ञैर्ये यजन्त्यस्मदक्षिणैः ॥ तेषामन्नं न भोक्तव्यमयां त्पासि प्रकीर्तिताः ॥ एतच्च श-
 क्तौ सत्या ॥ अथ रक्ते भारति ॥ अत्रतीकितवलेनः प्राणि विक्रयको-
 यिवा ॥ यश्चात्रैतृतीतवान् सोमं सोपिकेत न महेति ॥ आहृदयकलिकायां यमः ॥ अप-
 लीकश्च वर्ज्यः स्यात् स पत्नी कोप्यनधिकः ॥ तत्रैवाश्वलायनः ॥
 प्रतिमा विक्रयं यो वै करोति यति तस्मिन् ॥ जीव नार्थं परास्थी निधत्वा तीर्थं प्रयातियः ॥
 माता पित्रोर्विना सोपियति तः परिकीर्तिताः ॥ तत्रैव जातूकरणं ॥
 यत्र मानुल जोडा होय त्रवा नृश्लीपतिः ॥ आहं न गच्छेन्न हि प्राः कृतं यच्च निगमिषां ॥
 पित्रपुत्रौ भ्रातरौ दो निरभियुर्विणीयति ॥ सगोत्रप्रवरं चैव श्राद्धेषु परिवर्जयेत् ॥
 दृहन्तारदीये ॥ शंखचक्रं घृदायस्तु कुर्वीत प्रायसेनवा ॥ सशूद्रवहद्विष्का-
 र्यस्तर्हस्मादि प्रकर्मणः ॥ शंखचक्राधकनचगीतनृत्नादिकं तथा ॥ एकजातेरयं ध-
 म्भान् जानातु स्याद्विजन्मनः ॥ तेन ये तत्प्रमुहादिविधं यस्ते शूद्रविषया इति श्रुत्वा चंद्रोद-
 यः ॥ शिवके शवयोरका नृशूलचक्रादिका नृहिजः ॥ न धारयेत्तमतिमान्
 वैदिकेव र्मनि स्थितः स्यात् श्वलायनोक्तेः ॥ नृत्वं चोदराद्यर्थं निविहमिति श्रीधरस्वा-
 मी ॥ अमेपि निविहानिवंधेषु ज्ञेया ॥ इति दिक् ॥ अत्र विप्राणां ॥
 यावत्त्वोक्तैव तदहर्ज्यानां निषेधसिद्धे पुनर्वर्ज्यपरिगणनं निविहवर्ज्यनिर्गुणा प्राप्ति-
 र्थमिति विज्ञानेश्वरः ॥ कुशिकाराणो देरयवा दोहे मादो वसिष्ठः ॥ अपि चैवं त्रविशुक्तः
 शरीरे योक्तिहृषोः ॥ अदृश्यं तं यमः प्राह यं क्रियावनयवसः ॥ कचिदिप्राणां जाति-
 मात्रेण ग्राह्यत्वमुक्तं ॥ चंद्रिकायामायेय ॥ यद्विपुत्रो गयां गच्छे-
 त्कदाचित्कालपर्ययात् ॥ तानेव भोजयेद्दिप्राचत्रह्मणा ये प्रकलिताः ॥ ब्रह्मणा कृत-
 संस्थाना विप्रा ब्रह्म समास्तृताः ॥ अमानुषा गया विप्रा ब्रह्मणा
 ये प्रकलिताः ते सुतुष्टे सुसंतुष्टाः ॥ पित्रभिः सह देवताः ॥ तत्रैवा ॥ न विचार्य कुलं शीले वि-
 धा च तप एव च ॥ इति तैत्तिरीयसंहितायां देवाः सपितृगुहकाः गवायां निर्गुणा अपितृ-
 व भोज्या ॥ इति हेमाद्रिः ॥ अस्य वृट् श्राद्धे एव तन्नि यमो नाप्यत्रेति
 त्रिस्थली सेतोपिता महचरणाः ॥ श्रुत्वा तीर्थं चंद्रोदये पिपात्रो ॥ तीर्थं
 मुद्राह्मणां नैव परीक्षितं कदाचन ॥ अन्वार्थं न मनः प्राप्ते भोजं तं मनुरब्रवीत् ॥ स्कंदे
 पि ॥ ब्राह्मणा न्यपरीक्षितं तीर्थं क्षेत्रं निवासिनः ॥ मनुः ॥ न ब्राह्मणो परीक्षितं देवक-

र्मणिधर्मवित्॥पित्रेकर्मणिनुप्राप्तेयरीक्षेतप्रयत्नतः॥असंभवपरमेतदितिमेधातिथिः
हेमाद्रौव्यासः॥गायत्रीसारमात्रोपिवरंविप्रःसुमंत्रितः॥नायंत्रितश्चतुर्वेदीसर्वाशीसर्वविक्रयी॥
काणाकूटाश्वकुजाश्वदरिद्राव्याधितास्तथा॥सर्वश्राद्धेनियोक्तव्यामिश्रितावेदपारंगैः
यविप्रनिमंत्रणाम्॥चंद्रिकायांवारहे॥वस्त्रशौचादिकर्तव्यंश्वःकर्त्तास्मीतिजानता॥स्थानो
पलेपनं कृत्वाततोविप्रान्निमंत्रयेत्॥दंतकाष्ठं च विसृजेद्ब्रह्मचारीशुचिर्भवेत्॥ तत्रैव
प्रचेताः॥ दक्षिणं चरणं विप्रः सव्यं वैश्वत्रियस्तथा॥पादावादायवैश्योद्वौश्वद्वःप्र
णतिर्ष्वकं॥ बृहस्पतिः॥ उपवीतीततोभूत्वादेवार्थं तु द्विजौ त्रिमान्॥अ
पसव्येनपित्रेयस्वयंशिष्योयवासुतः॥ प्रचेताः॥ सवर्णप्रेषयेदाप्रं द्विजानां
नुनिमंत्रणे॥ दृष्ट्वीचंद्रोदयेस्कांदे॥ राजकार्येनियुक्तस्यबंधनियहव
र्त्तनः॥व्यसनेषुचसर्वेषुश्राद्धंविप्रेणकारयेत्॥ चंद्रिकायांयमः॥ अभो
जं ब्राह्मणस्यान्नं वृषलेन निमंत्रितं॥ तथैव वृषलस्यान्नं ब्राह्मणेन निमंत्रितं॥ त
त्रैव ये ष्ठीनसिः सप्तयंचद्वौवाश्रोत्रियान्निमंत्रयेत्॥ आश्वलायनसूत्रे॥
एकैकमेकैकस्यद्वौद्वौवात्रीस्त्रीन्वावृद्धौफलभूयस्त्वं॥हावितिदृष्ट्वादिगौतमः॥नवावा
रान्भोजयेद्युजोवायथोत्साहं याज्ञवल्क्यः॥ द्वौदेवेप्राक्त्रयः
पित्र्यउदगेकैकमेववा॥मातामहानामप्येवतंत्रंवावैश्वदेविकम्॥ दीपक
लिकायांपराशरः॥ सप्तत्रयवर्षात्राणामेकैकस्यत्रयस्त्रयः॥पित्रादौब्रह्म
णाःप्रोक्ताश्चत्वारोवैश्वदेविके॥ दृढयाज्ञवल्क्यः॥ दशैकंपंच
वाविप्रान्पार्वणोविनियोजयेत्॥अत्रवैश्वदेवेद्वौचतुरोवोपवेश्यपित्रादीनामेकैकस्य
स्थानेएकंत्रीनृपंचसप्तनववोपवेशयेदितिनिशुरोणार्थः॥ मनुः द्वौदेवेपितृ
कृत्येत्रीनेकैकमुभयत्रवाभोजयेत्सुसमृद्धौपिनप्रसज्येतविसरे॥सत्क्रियादेशकालोचशो
चंब्राह्मणसंपदं॥यंचैतान् विसुरोहंति तस्मान्नेहेतविसरं॥ दृष्ट्वीचंद्रोदयेणा
तातयः॥ द्वौदेवेयवर्णोविप्रोप्राङ्मुखोवपवेशयेत्॥पित्रेनूदङ्मुखोस्त्रीश्ववह्
चाध्वर्षुसामगान्॥अन्यशक्नो हेमाद्रौदेवलः॥ एकेनापिद्विवि
प्रेणषट्पिंडंश्राद्धमाचरेत्॥षडर्घ्यान् दार्यंयत्रषड्भ्योदद्यात्तथाहविः॥ गोभिलः
यधेकंभोजयेच्छ्राद्धेकंद्वौगंतत्रभोजयेत्॥ऋचोयजूषिसामानित्रितयंतत्रविद्यते॥अत्र
वैश्वदेवेतिविशेषमाहः॥ तत्रैववसिष्ठः यधेकंभोजयेच्छ्राद्धेद्वे
वंतत्रकथंभवेत्॥अन्नंयात्रेसमुद्भूतसर्वस्यप्रकृतस्यचा॥देवतायतनेकृत्वाततःश्राद्धं
समाचरेत्॥प्रास्येदन्नौतदन्नंतुदद्याद्ब्राह्मणारिणो॥एतच्चसपिंडीकरणावर्जंज्ञेयं॥नत्वे
वैकंसर्वेषां काममनाद्येऽन्याश्वलायनोक्तेः अस्यार्थउक्तीनारायणसूत्रौ॥आद्यंसपिंडी
करणंतद्वर्जेषुसर्वश्राद्धेषुकामंत्रयाणामेकंभोजयेत्॥संपिंडीकरणोतु नियतं त्रिभिर्भवि
तव्यमिति॥अनाद्येपार्वणावर्जितेवा॥अभोजनेआमहेमश्राद्धादौवा॥अन्नाभावेवेतिव्या

स्थांतरं तत्रैव ज्ञेयम् ॥ कारिकायां ॥ देवपित्रेभ्यर्वैकैकं सपिंडीकरणं विनेति ॥
 अत्रैकविप्रेसाधैर्विशेषमाहा ॥ पृथ्वीचंद्रोदये प्रवेत्ता ॥ एकस्मिन् ब्राह्मणे
 देवेसाधेऽग्निर्भवत्सदा ॥ अन्नयेः कुशमुष्टिः स्थान्नादहकर्मणि सर्वतः ॥ सर्वथा विप्रालाभे
 तत्रैव हेमाद्री सत्यव्रतः ॥ निषाददर्भे निचयमासने सुसमाहितः ॥ भिक्षां तु प्रेषसंपुक्ते सर्वं प्रा
 दं प्रकल्पयेत् ॥ अत्रानन्यभावात्सन्नेऽति कार्थ्यं यजमानविधौ न दक्षिणोतिकेचित् ॥ त
 न्न ॥ अदृष्टार्थायाः प्राप्तेः ॥ सर्वतंत्रिजटेतुभ्यं यच्च आह मदक्षिणमिति या प्रात् ॥ विदध्याहो
 त्रमन्यश्चेदक्षिणाहं हरो भवेत् ॥ स्वयंचेदभयं कुर्यादप्यस्मै प्रतिपादयेदिति कुंडो गपरिशि
 ष्टाच्चा ॥ एवं यतिप्रादेयि ॥ कात्यायनः ॥ यत्नवस्तु ॥ निमुष्टौ चस्तु
 भवेद्वेतथा ॥ दर्भसंस्थानविहिता विष्णुस्तरो सुचमात्प्रादेतु विप्रालाभे सुवासिमो वि
 भोजनीया इत्याह प्राकैदृहवसिष्ठः ॥ मात्प्रादेतु विप्राराणं मलाभे क्षययेदपि ॥ यतिपुत्रा
 त्विता भव्या योषितोऽष्टौ कुलोद्भवा इति ॥ अष्टाविनिवृद्धिश्चाह विषयम् ॥ याम्रे उ
 त्रखंडे ॥ संहरमर्चितं लिङ्गं शालया मस्त्रिंशं च यः ॥ पीठे संस्थापयित्वा तप्राहं च कुले नरः ॥ पि
 तरस्तस्य तिसृं तिकस्य कोटिशतं दिवि ॥ चंद्रिकायां मान्ये ॥ यत्नमिदं नियमः ॥
 माच्छावयेत्पितृकानुबन्धः ॥ अत्रोद्धनेः शोचयरेः सततं ब्रह्मचारिभिः ॥ भवितव्यं भवद्भिश्च मया
 चं प्राह कारिणा ॥ यत्नमनु ॥ सर्वायासविनिर्मुक्तैः कामक्रोधविषाजैः भवित
 व्यं भवद्भिर्नः श्रोतृप्राह कर्मणी नितरुषं पुनिमंत्रणा परं न तदहः ॥ तत्रैव देवतः ॥ असंभवे
 परे युवा ब्राह्मणां स्नानमिदं त्रयेत् ॥ अज्ञातीनसमानाधीनपुमानात्मशक्तिः ॥ कात्यायनः
 अनिधीमंत्रितो न तत्कृतं न शृणु शक्तिः ॥ अथ प्राह कर्तृभोक्तृनियमाः ॥
 तत्र निमंत्रितविप्रत्यागे परार्कं यमः ॥ केतनं कारयित्वा नुयोनियातपतिदिजं ॥ ब्रह्महत्यामवा
 प्रोतिश्रद्धयो नो वजायते आमं अत्राहारां यस्तु यथा मायं न क्षययेत् ॥ अतिरुक्ता सुघोरा सुति
 र्यग्यो निषुजायते ॥ प्रमादसांगे तहारीतः ॥ प्रमादादिस्पृते ज्ञात्वा प्रसाधेनं प्रयत्नतः ॥ तर्पयि
 त्वा यथा सायं सर्वतन्मूलं मधुते ॥ प्रमादाभावे नारायणाः ॥ एतस्मिन्नेन सिमाप्रे ब्राह्मणो
 नियतः शुचिः ॥ यतिचांद्रायणं कृत्वा तस्मात्पात्रमनुच्यते ॥ यमः ॥ आमंत्रित
 सुयो विप्रो भोक्तुमन्यत्र गच्छति ॥ नरकारांशतं गत्वा चांडलेष्य भिजायते ॥ तत्रै
 व देवतः ॥ सर्वमंत्रितो येन कुर्यादप्यप्रतिग्रहं ॥ भुक्ता हरो यवाभुं क्तैः सुकृतं तस्य
 नश्यति ॥ यदि विप्रो विलंबते तदोक्तमादित्यपुराणो ॥ आमंत्रितश्चिरं नैव कुर्याद्विप्रः कदा
 चन ॥ देवतानां पितृणां च दातृण्यस्य चैव हि ॥ विरकारी भवेद्दोहीय च्यते नरकाग्निना ॥
 पृथ्वीचंद्रोदये यमः ॥ निमंत्रितसुयो विप्रो मध्वानं याति दुर्मतिः ॥ भवति पितर
 सस्य तं मासं या सुभोजनाः ॥ निमंत्रितः प्रकुर्यात्तु कलहं चेदिजः क्वचित् ॥ भवेति पितरस
 स्य तं मासं मलभोजनाः आमंत्रितं सुयः प्रादेभारमुद्धने दिजः ॥ यितरस्य तं मासं भवति
 स्तेदभोजनाः ॥ आमंत्रितसुयः प्रादेहिं सवैकुरुते दिजः ॥ तं मासं पितरस्य भवति रुधि

राशनाः॥शंखः॥निमंत्रितस्तुयःश्राद्धेमेथुनंसेवतेदिजः॥श्राद्धं दत्त्वा च मुक्ता च पुज्यते मह
 तेन सा॥मिथुनं ऋतावपि निषिद्धम्॥ऋतुकालं निपुक्तीवानेव गच्छेत्स्त्रियं क्वचित्॥तत्र ग
 क्त्वा वा प्रीतिस्तु निष्ठा निफलानि त्विति॥तत्रैव माधवीयेष्टम् नूक्तेः॥श्राद्धं करिष्यन् कृत्वा
 वा मुक्ता वापि निमंत्रितः॥उपोष्य च यथा मुक्ता नोपेयाच्च ऋतावपि॥भोक्ष्यन् करिष्यन् च
 श्राद्धं सर्वरात्रौ प्रयत्नतः॥अवायं भोजनं चापि ऋतावपि विवर्जयेदिति तत्रैवाश्रयाय नोक्ते
 श्च॥विज्ञानेश्वरेणानुश्राद्धे ऋतौ गच्छतोपिन दोषरत्नम्॥तत्त्वगतिकत्वे ज्ञेयं॥वृहस्पतिः
 हि निशं ब्रह्मचारी स्यात् श्राद्धं कृत्वा हारोः सह॥अन्यथा वर्तमानौ तु स्यातां निरयगामिनौ॥
 पुनर्भोजनमध्वानं भारमायासं मेथुने॥श्राद्धं कृत्वा ह भुक्ते व सर्वमेतद्विवर्जयेत्॥स्वाध्या
 यं कलहं चैव दिवा स्वायं तथैव च॥यत्तु श्राद्धं काशिकायां पुराणसमुच्चये॥कृत्वा तु रुधिरसा
 वं न विद्वान् श्राद्धमाचरेत्॥एकं द्वे त्रीणि वा विद्वान् दिनानि परिवर्जयेदिति॥तन्निर्मूलं॥४
 श्वी चंद्रोदये यमः॥पुनर्भोजनमध्वानं भारमध्ययनं मेथुनं॥संध्यां प्रतिग्रहं होमं श्राद्धं भोक्ता
 वृजयेत्॥तत्र संध्या निषेधः प्रायश्चित्तान् सर्वं ज्ञेयः॥यथा होशनाः॥दशकृत्वः पिवेदायो
 गायत्र्या श्राद्धं भुङ्क्षिजः॥ततः संध्यामुपासीत जपे च जुहुयादपि॥गौडस्तु॥सायं संध्यां परा
 नं च क्लेदनं च वनस्यते॥अमावास्यां न कुर्वीतरात्रिभोजनमेव च॥द्युतं च कलहं चैव सायं
 संध्यां दिवा शयं॥श्राद्धकर्त्ता च भोक्ता च पुनर्भुक्तिं च वर्जयेदितिकामधेनो वराहाद्युक्तेः॥क
 तुरपि सायं संध्या निषेधमाहुः॥होम निषेधस्तु स्वविषयः॥स्तुतके च प्रवासे च अशक्तौ श्रा
 द्भोजने॥एवमादिनिमित्तेषु हावयेन्ननुहाययेदिति छंदोगपरिशिष्टात्॥तत्रैवा
 दित्यपुराणो॥निमंत्रितस्तुनश्राद्धे कुर्याद्भार्यादिताडनं॥चंद्रिकायां प्रचेताः॥श्राद्धं भुक्त्वा
 प्रातरुत्थाय प्रकुर्यादंतधावनं॥श्राद्धकर्त्ता न कुर्वीत दंतानां धावनं बुधः॥हेमाद्रौ जावा
 लिः॥दंतधावनं तांबूले तैलाभ्यंगमभोजने॥रम्यौषधं परान्नं च श्राद्धं कृत्वा प्रवर्जयेत्॥
 विष्णुरहस्ये॥श्राद्धोपवासदिवसे स्वादित्वा दंतधावनं॥गायत्र्या शतसंस्तनं च प्राश्य वि
 सुध्यति॥पुनर्भोजनमध्वानं यानमायासं मेथुनं॥दानं प्रतिग्रहो होमः श्राद्धं भुक्त्वा व
 र्जयेत्॥सोमो न्यत्रो॥वनस्यति गते सोमे यस्तु हिंस्यादनस्यति॥घोरयां भूराह माया पुज्यते
 नात्र संशयः॥एतद्विहिते ध्यादिव्यतिरेकेण॥वनस्यति गते सोमे ननु होयस्तु वाहयेत्॥ना
 न्ति पितरस्तस्य दशवर्षीण्यं च च॥वनस्यति गते सोमे मंथानं यस्तु कारयेत्॥गावस्त
 स्य विनश्यति चिरकालमुपस्थिताः॥वनस्यति गते स्वरूपमाह ४ श्वी चंद्रोदये व्यासः॥
 त्रिमुहूर्तं वसेदर्के त्रिमुहूर्तं जले वसेत्॥त्रिमुहूर्तं वसेद्गोषु त्रिमुहूर्तं वनस्यती॥कलिकायां
 दृढमनुः॥निमंत्र्य विप्रान् दहवर्जयेन्मेथुनं सुरं॥प्रमत्ततां च स्वाध्यायं क्रोधाशौचे तथा
 च॥केचिन्निमंत्रणात् सर्वं शुद्ध्यर्थं सर्वं हि क्षौरं कुर्वति॥तत्र मूलमृग्यं॥मरीचिः॥वष्ट्या
 यर्वसुयसादीरिक्ता भद्रातिथिष्वपि॥याते श्राद्धे त्रता हे च क्षौरवर्ज्यं निशाबुच॥यदा कर्तुरश
 क्त्या तत्पुत्रशिष्यादिः श्राद्धं करोति तदा कर्त्ता प्रतिनिधिना च प्रायुक्तं नियमाः कार्याः॥नश

क्रोति स्वयं कर्तुं यदा घनवकाशतः ॥ आह शिष्येण पुत्रेण तदा येनापिकारयेत् ॥ नियमा
 नाचरेत्सोपिनियतोऽवमुधरे ॥ यजमानोपितान् सर्वानाचरेत्सु समाहितः ॥ इति हेमाद्रौ
 वाराहोक्तेः ॥ स्त्रियास्तु यामे ॥ मुक्तकच्छातुयानारीसृजके शीतयेव च ॥ हसते वदते चैव
 निराशाः पितरो गताः ॥ आश्लायनः ॥ आहः हि भोजयेद्वा सौनवाला नपियत्नतः ॥ आ
 कृषिउदानाङ्गं धात्रीनीलं कुर्यात्स्वविग्रहं ॥ वासो गृहे ॥ अथ आह वस्तुनि ॥ तत्रादीकुशाः
 पृथ्वीचंद्रोदयेदसः ॥ शमिमुख्यकुशादीनां हितीयः परिकीर्तितः ॥ अथ धामके दिने हितीयो
 भाग इत्यर्थः ॥ तत्रैव यमः ॥ समूलस्तु भवेद्दर्भः पितृणां आह कर्मणि ॥ मूलैर्न लोकां नृजयति
 शक्रस्य सुमहात्मनः व्यासः ॥ तर्पणादीनां कुर्यात्पितृणां यानि कानि चित् ॥ नानि सुहि
 गुणोर्दमैः सप्रपत्रैर्विशेषतः ॥ शालकायनः ॥ सपिंडीकराया वदनुदमैः पितृक्रियाः ॥ स
 पिंडीकराहर्ध्वं हि गुणैर्विधिवद्देव ॥ शंखः ॥ अनंतर्गमिरांसायं कौशं हि दलमेव चाप्रा
 देशमात्रं विज्ञेयं यवित्रं यत्र कुत्र चित् ॥ हारीतः ॥ पवित्रं ब्राह्मणस्यैव चतुर्भिर्दमैः पिजुलैः ॥
 एकैकं न्यूनमुद्दिष्टं वर्णं वर्णं यथाक्रमेण ॥ स्मृत्यर्थे सारे ॥ सर्वेषां वा भवेद्वाभ्यां यवित्रं यंथितं
 न वम् ॥ रक्षावलाम् ॥ ह्योस्तु पर्वणीर्मध्यं यवित्रं धारयेद्दुधः ॥ हेमाद्रौ स्कंदे ॥ अनामिका
 धृतादर्भा घेकानां मिकया पिबेत् ॥ हाभ्यामनामिकाभ्यामुर्ध्वार्धं यवित्रके ॥ यवित्राभावे
 तत्रैव सुमंतुः ॥ समूलाद्यौ विगर्भौ तु कुशीर्दक्षिणो करे ॥ सव्ये चैव तस्या त्रीन् वै विट्पात्स
 र्वकर्मसु ॥ बौधायनः ॥ हस्तयोरुभयोर्द्वा वा सने पितयेव च ॥ दर्भग्रहणो मंत्रमाह ॥ शं
 खः ॥ विरचिना सहोत्पन्न परमेशि निसर्गजा ॥ नुदसर्वाणि पापा निदमं स्वस्तिकरो भवस्तु
 त्पर्थे सारे ॥ हुं फट् करेण मंत्रेण सकृच्छित्वा समुदरेत् ॥ भरद्वाजः ॥ प्रेतक्रियार्थं पित्र्यं
 मभिचारार्थं मेव च ॥ दक्षिणामिमुखं च्छिद्यात्माचीना वीतिकीर्तिजः ॥ कुशाभावे परार्के
 सुमंतुः ॥ कुशः काशः शरीशुद्धो यवाहर्वायवित्स्वजाः गोके शयुजकुंदाश्च हर्वाभावे परः
 परः ॥ काशादौ विशेषमाह ॥ शंखः ॥ काशहस्तस्नानाचामेत्कुंदाचिद्विधिशंकया ॥ प्रा
 यश्चिन्नेन युज्येत हर्वाहस्तस्यैव च ॥ पृथ्वीचंद्रोदये यमः ॥ मासिमास्युदतादर्भा मासिमास्ये
 व बोदिताः षट्त्रिंशन्मते ॥ मासेन स्यादमावास्यादर्भो या हो नवः स्मृतः ॥ गृह्यपरिशिष्टे
 च पिंडाश्रितादर्भा ये कृतं पितृ तर्पणं ॥ अथ मेघाशुचिलिप्ता ये ते यां या गोविधीयते ॥ ल
 घुहारीतः ॥ यथिदर्भाश्चितादर्भाः ये दर्भा यज्ञभूमिषु ॥ सरणासनपिंडे सुषट्कुशान् परि
 वर्जयेत् ॥ ब्रह्मयज्ञे च ये दर्भा ये दर्भा पितृ तर्पणं ॥ हताशूत्रपुरीषाभ्यां ते यां या गोविधीय
 ते ॥ हेमाद्रौ ॥ अस्मानि च यवित्राणि कुशहर्वात्मकानि च ॥ हेमात्मकं यवित्रं स्पृष्टे कानां हि
 तिवैकलाम् ॥ अथ हविः ॥ हेमाद्रौ प्रचेताः रुद्रमाखास्तिलाश्चैव प्रेक्षास्युर्ववशालयः ॥
 महायवात्री हियवास्तु यैव च मधूलिकाः ॥ रुद्रः येताश्च लोहाश्च याघाः सुः आह कर्मणि
 ॥ महायवो वेणुवीजं ॥ मधूलिकाया वनाला इति हेमाद्रिः ॥ कल्पतरुश्च ॥ भारते ॥ वर्धमानं
 तिलं आह मस्यं मनुरब्रवीत् ॥ सर्वकामैः सयजनेनैस्ति लियं जते पितृ ॥ चंद्रिकायां दे

वलः॥ इहाहर्तृमृताहेचदर्शदृष्टकासुच॥ पात्रेभ्यस्तेषु कालेषु देयं नैव कुभोजनं॥ सा
 यणीये॥ अगोधूमं च यच्छ्राद्धं माषमुद्रविवर्जितं तैलपक्वैर्नरहितं कृतमप्यकृतं भवेत्॥
 हेमाद्रावत्रिः॥ अगोधूमं च यच्छ्राद्धं कृतमप्यकृतं भवेत्॥ तत्रैव ब्राह्मे॥ यवैर्व्रीहितिलैर्म
 यैर्गोधूमैश्च राकैस्तथा॥ संतर्पयेत्पितृन्मुद्गैः श्यामाकैः सर्षपद्रवैः॥ नीवारैर्हरिण्यामा
 कैः प्रियगुभिरथार्चयेत्॥ हेमाद्रौ कार्क्ष्मजिनिः॥ यदिष्टं जीवितश्चासीन्न दद्यात्तस्य यत्नतः
 सत्तमो दुस्तरमार्गततो याति न संशयः॥ कलिकायामाश्वलायनः॥ कदलादिफलैः श
 लैर्मूलैर्द्रादिकैरपि॥ गोरसेर्मधुना दध्नाश्चाद्दे संतर्पयेत्पितृन्॥ कदलाम्रफलादीनि
 आद्दे संपादयेत्तु धीः॥ हेमाद्रौ षष्ठीचंद्रोदये च मार्कंडेयः॥ गोधूमे रिक्षुभिर्मुद्गैः सतीनेश्च
 राकैरपि॥ आद्दे सुदत्तैः प्रीयंते मासमेकं पितामहाः॥ विदार्या च भरुंडैश्च तिलैः शृंगाटकै
 स्तथा॥ केचुकैश्च तथा कंदैः कर्कंधुवदरैरपि॥ यालेवनैरारुकैश्चाप्यक्षौटैः यत्नसेस्तथा॥
 काकोत्साक्षीरकाकोत्सा तथा पिंडालकैः शुभैः॥ लाजाभिश्च सधानाभिः त्रयुसोर्वीरुचिर्म
 टैः॥ सर्षपा राजशाकाभ्यां मिश्रुंदैराजजंबुभिः॥ त्रियालामलकैर्मुर्यैः फलुभिश्च तिलं टकै
 वेत्रां कुंरैस्तालकंदैश्च क्रिकाक्षीरकावचैः॥ लोचैः समोचैर्लकुचैस्तथा वैवीजशरकैः॥ गुं
 जातकैः यमफलैर्मध्यभीजैश्च संस्थितैः॥ रागखांडवचोष्यैश्च त्रिजातकसमन्वितैः॥ दत्तै
 सु मासं प्रीयंते आद्दे सुपितरो नृणाम्॥ एषां कोशहेमाद्रादि व्याख्या विद्यका धनुसारेणाम्
 ध्यदेशमाषयानामनुच्यते॥ सतीनेः कलायैः कलायसु सतीनक इत्यमरः वदुरी इति प्र
 सिद्धः॥ विदार्या तत्कंदेन मरुंडं जलजम् स्वराणां रतिप्रसिद्धं आह मंजरी॥ भूकूष्मांडमित्य
 ने॥ शृंगाटकं सिंघाडा॥ केचुकः कंचनारः॥ कंदः स्तराणः॥ अशोघ्नः स्तराणः कंद इत्यमरः
 । कर्कंधुवत्यसूक्ष्मवदरम्॥ यालेव तं कोशातकी॥ अरुकं अरुइ॥ अक्षौटं अखरोट॥ का
 कोलीक्षीरकाकोलीगौडे सुप्रसिद्धे॥ पिंडालकं सुयनी॥ महाराष्ट्राणां मोहलुकंद इति प्र
 सिद्धं॥ त्रयुसादयस्त्रयः कर्कटीभेदाः॥ चिर्मटं खर्वूजम्॥ सर्षपेति दीर्घश्छांदसः॥ प्रिया
 लचिरोञ्जी॥ फलु उद्वरं॥ तिलं टकं पटोलम्॥ तालकंदः कंदविशेषः॥ चुक्रिका तिति
 णी विंवीवा॥ क्षीरिका धिरणी॥ मोचं कदलीफलं॥ लकुचं वडहरम्॥ मुंजातकं गौडदेशे
 । यमफलं गदा॥ रागखांडवः पानादिविशेषः॥ पिप्पली शुठियुक्तसुमुद्रपसुखांडवः॥
 रागखांडवतां याति शर्करा संपुतं गुतम्॥ इत्युक्तः बानविशेषः॥ त्रिजातं लवंगं लायत्रका
 णि॥ मदनरत्नं कीर्मे॥ कालशाकं च बासूकं मूलकं रुध्मनालिका॥ प्रशस्तीतीति शेषः॥
 हेमाद्रौ षष्ठीचंद्रोदये च॥ वायुपुराणे॥ कालशाकं महाशाकं द्रोणशाकं तथा ईरकं॥ वि
 ल्वामलकमृही कायनसाम्रातदाडिमं॥ चयं पालिवताक्षौटखर्जूरचक्रकसेरुकम्॥ कोवि
 दारश्च कंदश्च पटोलं दृहतीफलं॥ पिप्पली मरिचं चैव गलाशुठी च सेंधवं॥ शर्करा गुडक
 र्वरवदरी रापत्रकं॥ तथा॥ मधुकं रामं चैव कर्षं गुडमेव च॥ आह कर्मलिशस्तानि
 सेंधवं त्रयसंतथा॥ रामं हि गु॥ कसेरुः कोविदारश्च तालकंदस्तथा विसम्॥ तमालं शत

कंदश्च मध्याह्नः शीतकंदः ॥ कालेयकालशाकं च मुनिषसं सुवर्चलं ॥ मांसं शाकं दधि क्षीरं च
 तुवेनां कुरस्तथा कंदफलकौ कलीराश्चासक्तुं च भोजनमेव च ॥ तिडकं चारकं कर्कशं मधुसालं च
 कट्यां ॥ चैकं कतं चालिकेलं चंगाटकं परुषकं ॥ पिप्पली मरिचं चैव पटोलं हृतीफलं च
 मादीनि चामानि ॥ स्वाहनं मधुराणि च ॥ नागरं चार्द्रकंदे यदीयं मूलकं मेव च ॥ तथा ॥
 शर्कराक्षीरं संपुक्ताः पृथुका निष्पन्नमक्षयाः ॥ द्रोणशाकं कुंवारं तिप्रसिद्धम् ॥ मूढीका द्राक्षाः ॥
 आघ्रातकं चाम्बडादृक्षसत्फलम् ॥ पालिवतं जंजीरम् ॥ पालिचालमिति गौडप्रसिद्धम्
 खंजूरं खंजूरं इति प्रसिद्धं ॥ कसेरुजलजकंदः ॥ कोविदारः कंचनारः ॥ तालकंदः तालमूली
 विसम्भसीरम् ॥ शतकंदः शतावरी ॥ शीतकंदः सेरुकीति प्रसिद्धम् ॥ कालेयकरालसंज्ञः
 शाकः ॥ दारुहरिद्राचेति पृथ्वीचंद्रः ॥ मुनिषसं कर्कटी सदृशं मुलटीयां इति गौडप्रसिद्धम् ॥
 सुवर्चलं शाकविशेषः ॥ मुनिसुमीति गौडस्थानम् ॥ कंदफलं श्रीपरीं दृक्षफलम् ॥ कौक
 रीं च मरसा द्राक्षाः ॥ तिडकं डिण्डिममिति कैदेवः ॥ तिडफलं वा ॥ मीवकं फलविशेषः चारं
 सुदृतालं ॥ मधुसालं च ॥ मधूकं पुष्पफलं वा ॥ वैकुं कितं चोचीति ॥ गौडस्थानम् ॥ परुषं
 कं पुरुषमिति प्रसिद्धं ॥ नागरं शुटी ॥ पृथ्वीचंद्रोदये ब्राह्मे ॥ आघ्रातकं विविदा इति मवी
 जहरं कं ॥ प्राचीना मसकं क्षीरं नालिकेरं परुषकं नारंगं च खंजूरं द्राक्षा नीलकण्ठिकं ॥
 एतानि फलजातानि आहो देयानियततः ॥ मात्स्ये ॥ चन्नं तु सदधि क्षीरं गीघृतं शर्करा न्वितं
 मांसं प्रीणं तिस्रं त्वेपि नृनि त्याहो शवः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ हविषा जनेन वै मांसं यापयेत् ननु व
 त्सरं ॥ मात्स्यहारिणकोरं भ्रष्टा कुनका गयार्धतेः ॥ ऐरावती रववाराहशशोर्मिसेयं चाक
 मम् ॥ मांसदृष्ट्या भित्तुं यं तिदं नैरिह पितामहाः ॥ खड्गमिव महाशल्कं मधुमुत्पन्नमेव च ॥
 लोहा मिव कालशाकं मांसं वा प्रीणसं स्य च ॥ निगमः ॥ त्रिः पिवंस्त्रिद्वि यक्षीणं धितं दृढमजा
 यति ॥ आघ्रीणं संतु न प्राहुर्यादिकाः आहकर्मणि ॥ वा प्रीणं सौजरं च गतिमेवा निधिः
 कामायनः ॥ कृगोस्त्वमेवानलम्यशेषाणि क्रीत्वा लब्ध्वा वा स्वयं मृता नान्वाहम्य चैव ॥
 कौर्मे ॥ क्रीत्वा लब्ध्वा स्वयं वा यमृता नान्वाहम्य वा हिजः ॥ रथाच्छादये प्रयत्नेन तदस्याक्षयमभु
 ते ॥ आहो देवस्य मांसस्याभक्ष्यो दोषमाह मनुः ॥ निपुक्तं लुप्यथा गायत्री मांसं नान्निमान
 वः ॥ संप्रेत्य पशुतां याति संभवानेकविंशतिं ॥ अत्र बहु सुवचनेषु आहो मांसमधुनोः प्राश
 स्तोक्तेः ॥ विना मांसं न यच्छाहृतं तमप्यसक्तं भवेदिति हेमाद्रौ देवलोक्तेः ॥ यच्छाहं मधुना
 हीनं तद्रसेः सकलैरपि ॥ मिष्टानैरपि संपुक्तां पितृणां नैव तृप्रये अणुमात्रं यद्वि आहो यद्वि
 नस्या च माक्षिकं ॥ नामापिकीर्तनीयं स्यात् पितृणां प्रीतये तत् इति हेमाद्रौ प्राहो क्ते अथ
 समधुनोः आह नियतत्वं गम्यते गौडनिबंधे मत्स्यसुमं त्रैः ॥ मध्वभावे शुद्धे दियः क्षीरस्य
 च तथा दधानलम्यते घृतं यत्र कुर्यात् घृतवती जया ॥ आह कलिकां या नागरं खंडं ॥ कथं
 विधद्वि विप्रेभ्यो नरत्रं भोजनं मधु ॥ पिंडास्तु नैव दातव्याः कदाचिन्मधुना विना ॥ दृढतरा
 शरस्तु मांसं निषेधति ॥ यस्तु प्राणिबंधं कृत्वा मांसं सेत्ययने पितृन् ॥ स विहांश्च दं न दग्धा

कुर्यादंगारविक्रयं॥सिद्धाकृपेययाकिंचदालादातुमिच्छति॥एतदज्ञानतःसोऽपिमां
 सेनश्राद्धस्तथा॥सएवा॥सर्वथान्नंयदानस्यात्तदेवामिषमाश्रयेत्॥ब्राह्मणश्चस्वयं
 यात्रचखादिहतंयदि॥भागवतेपि॥नदद्यादामिषंश्राद्धेनचाद्यादमृतत्ववित्॥मुन्यन्त्रैः
 स्यात्पराप्रीतिर्यथानयशुहिसया॥तथेतिशेषःअत्रकेचित्॥मुन्यन्त्राहारास्योक्तंमांसं
 सत्रियवैश्ययोः॥मधुप्रधानंशूद्रस्यसर्वेषांचाविरोधियदितिहेमाद्रौपुलस्त्योक्त्याव्यव
 स्थामाहः॥पृथ्वीचंद्रादयस्तु॥असृजतागोयशुश्चैवश्राद्धेमांसंतथामधु॥देवराचमुतोत्प
 त्तिःकलौयंचविवर्जयेत्॥इतिनिगमोक्तेः॥वरातिथिपितृभ्यश्चयशूकराक्रियेतिक
 लिवर्ज्यसुहेमाद्रावादिन्यपुणरात्॥मांसदानंतथाश्राद्धेवानप्रस्थाश्रमस्तथेत्युक्ताश्मा
 न्धर्मान्कलियुगेवर्मानाहुर्मनीषिरातिवृहन्नारदीयेभिधानाच्चमांसविधिःकलिय
 तिरिक्तविषयः॥कलौमांसनिषेधानांचदेशाचाराद्यवस्था॥तथाचवृहन्नारदीयेश्राद्धकृतं
 ।यथाचारंप्रदेयंतुमधुमांसादिकंतथा॥देशाचाराःपरियाद्यास्तत्रदेशीयजैर्नरैः॥अन्य
 थापतितीक्ष्णैःसर्वधर्मवहिष्कृतइति॥यस्मिन्देशेपुरेयामेवैविधेनगरेपिवा॥पीय
 त्रविहितोधर्मसंधर्मेनविचारयेदितिभृगूक्तेश्चेत्याहुस्तन्ना॥होलोकाधिकरामायेनदे
 शविशेषव्यवस्थायकयदकल्पनायोगात्॥निरूपितंचैतत्पिनामहचरणोर्मांसमीमांसाया
 मितिदिक्॥मनुः॥संवत्सरंतुगव्येनययसायायसेनचा॥आध्रीराशश्यमांसेनतृप्तिर्द्वादश
 वार्षिकी॥त्रिषिवंत्विद्विष्यक्षीरांश्चेतद्वृद्धमजायति॥आध्रीरासंतुतआहुयीजिकाःश्राद्ध
 कर्मणि॥क्षीराद्रौविशेषमाहहेमाद्रौसुमंतुः॥ययोदधिघृतंचैवगवांश्राद्धेषुयावनं॥महि
 षीरांघृतंप्राहुःश्रेष्ठंननुययःकचित्॥आज्ञवल्क्यः॥संधित्यनिर्देशाःस्वत्सागोययःपरिवर्ज
 येत्॥श्रीशूमेकशफंस्त्रैरामारण्यकमथाविकं॥हेमाद्रौहारीतः॥नवस्तथायाःसप्तरात्रा
 दित्येकेदशरात्रादित्यपरि॥मासेनायेषुषंभवतीतिधर्मविदः॥एतद्रजोभावपरं॥देवलः॥
 अजाविमहिषीरांतुययःश्राद्धेषुवर्जयेत्॥विकारान्नययसश्चैवमाहिषंतुघृतंहितं॥तत्रै
 वब्राह्मे॥माहिषंचामरंमार्गेशाविकैकशफोर्ध्वं॥स्त्रैरामोश्रूयाचितंचदधिक्षीरंघृतंत
 जेत्॥सगुंडमरिचाक्तंतुतथापर्युषितंदधि॥दीर्घांतक्रमयेतंचनखाखादचकेनवत्॥म
 हिषायवादोपरकिंब्राह्मे॥देयंतक्तंतुहिनंचैवदद्यात्तदमृतंतययःसद्यस्कंनवनीतादनुधृत
 म्॥आरण्यमहिषीक्षीरंशर्करास्तुतिसंयुतं॥मध्वक्तंतुहिनंचैवदद्यात्तदमृतंतययः॥स्तु
 तिःक्षीरशरः॥श्राद्धकौमुद्यांचैवम्॥यद्यपियाज्ञवल्केन॥अन्नंययुषितंभोज्यंस्नेहा
 त्तचिरसंस्थितम्॥अस्नेहाअपिगोधूमयवगोरसविक्रयाइति॥ययुषितंदध्यादिभोज
 युक्तंतथापिगुंडमरिचाक्तस्यययुषितदोषोत्रोच्यतेइतिहेमाद्रिः॥तत्रैवब्राह्मे॥कालश
 कंतंडुलीयंवास्तुकंमूलकंतथा॥शाकमारण्यकंचैवदद्याच्छ्राद्धेषुनित्यशः॥तंडुलीयं
 सूक्ष्मयत्रमितिहेमाद्रिः॥महाराष्ट्राणांमाटइतिप्रसिद्धं॥आरण्यकंफांजीचूचादि॥तत्रै
 व॥दाडिमंमागधीचैवनागराईकतिंतिरणिआप्रातंकंजीरकंचकुंवरंचैवयोजयेत्॥मा

कंदश्च मध्याह्नः शीतकंदः ॥ कालेयकालशाकं वसुनिषसां सुवर्चलं ॥ मांसशाकं दधिहीरं च
 बुवेनां कुरस्तथा पादफलकौ कणीशसां सुकुचमी च मेव च ॥ तिडकं चारकं कर्कधुमधुसाला
 कंदयो ॥ चैकं कतं चालिकेलं भृगाटकं परुषकं ॥ पिप्पली मरिचं चैव पटोलं हृतीफलं
 मादी निचामानि स्वाह निमधुराणि च ॥ नागरं चार्द्रकं देयदीर्घमूलकं मेव च ॥ तथा ॥
 शर्करा क्षीरसंपुक्ताः पशुकानि त्वमक्षयाः ॥ दोरा शाकं कुवारं तिप्रसिद्धम् ॥ मृही काद्राक्षा ॥
 आघातकं आम्बडा वृक्षसत्फलम् ॥ पालिवतं जवीरम् ॥ पालि आलमिति गी ॥ प्रसिद्धं वा
 खं जूरं खं जूरं इति प्रसिद्धं ॥ कसेरु जलजं कंदः ॥ कोविदारः कचनारः ॥ तालकंदः तालमूलो
 विसम्भसीरम् ॥ शतकंदः शतावरी ॥ शीतकंदः सेरुकीति प्रसिद्धम् ॥ कालेयकरालसंज्ञः
 शाकः ॥ दारुहरिद्राचेति पृथ्वीचंद्रः ॥ सुनिषसां कर्कटी सह शमुलटीया इति गी ॥ प्रसिद्धम् ॥
 सुवर्चलं शाकविशेषः ॥ सुनिसुमीति गी ॥ उष्णतम् ॥ कंदफलं श्रीयरी वृक्षफलम् ॥ कौक
 र्णी अक्षरसाक्षा ॥ तिडकं डिण्डिमिति कैदेवः ॥ तिडफलं वा ॥ श्रीवकं फलविशेषः चार
 सुद्रा तालं ॥ मधुसाह्वयः ॥ मधुकपुष्पफलं वा ॥ वैकं कितं चोचीति ॥ गी ॥ उष्णतम् ॥ परुषं
 कं पुरुषमिति प्रसिद्धं ॥ नागरं सुटी ॥ पृथ्वीचंद्रोदयत्राह्ये ॥ आभ्रमाभ्रातं कं विविदाडिमवी
 जसरं ॥ प्राचीनामसकं क्षीरनालिकेरं परुषकं नारंगकं च खं जूरं द्राक्षानीलकपित्थकं ॥
 एतानि फलजातानि आर्द्रदेयानि यत्नतः ॥ मान्ये ॥ चनेन तु सदधिहीरं गीघृतं शर्करा निवे
 मांसं गीराति सर्वां त्वेपि नृनित्याह कोशवः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ हविषान्नेन वै मांसं यापयेन्न तु
 त्सरं ॥ मान्यहारिराकौरभ्रच्छाकुनच्छागयाधतेः ॥ ऐरावतं रवदारहं शशं मीसेयं चान्न
 मम् ॥ मांसवृद्धा भितृप्यंति दं नैरिह पितामहाः ॥ खड्गमिव महाशल्कं मधुसुन्नमेव च ॥
 लोहमिव कालशाकं मांसं वा ग्रीरासस्य च ॥ निगमः ॥ त्रिः पिवंति द्विः पृथ्वीराधेतद्वदमना
 यति ॥ व्याघ्रीरासं तु न प्राहुर्याज्ञिकाः आह कर्मणि ॥ वाग्रीरासं जरच्छाग इति मेधा निधिः
 कात्यायनः ॥ कृष्णीस्त्रमेधानालम्प्य शेषाणि क्रीत्वा लब्ध्वा वा स्वयं मृतानां वा हन्य चैता
 कोर्मि ॥ क्रीत्वा लब्ध्वा स्वयं वा यमृता नो हन्य वा हि जः ॥ दद्याच्छादे प्रयत्नेन तदस्याक्षयं ममु
 ते ॥ आर्द्रे ह तस्य मांसस्यामस्यो दोषमाह मनुः ॥ निपुक्तं लुपय यागाय यी मांसं नात्रिमान
 वः ॥ स प्रेत्य पशुतां याति संभवानेकं विशति ॥ अत्र बह्वसुवचने सुश्राद्धं मांसं मधुनोः प्राश
 स्योक्तेः ॥ वित्तमांसेन यच्छादं लतमप्यस्तं भवेदिति हेमाद्रौ देवलोक्तेः ॥ यच्छादं मधुना
 हीनं तद्रसेः सकलैरपि ॥ मिष्टान्नैरपि संपुक्तं पित्राणां नेव नृप्रये अणुमात्रं यद्वि आर्द्रे पदि
 नस्याच्च माक्षिकं ॥ नामापिकीर्तनीयं स्यात् पित्राणां प्रीतयेत त इति हेमाद्रौ ब्राह्मेणेति च यो
 संमधुनोः आह नियतत्वं गम्यते गी ॥ इति वैधे मन्त्र्य सुमन्त्रैः ॥ मध्वभावे गुडी देयः क्षीरस्य
 च तथा दधानलम्प्यते घृतं यत्र कुर्यात् घृतं वती जयं ॥ आह कलिकाया नागरं खंडे ॥ कथं
 विधरि विप्रेभ्यो न दत्तं भोजने मधु ॥ पिंडालुनैव दातव्याः कदाचिन्मधुना विना ॥ एह मर
 शरं सुमांसं निषेधति ॥ यलुप्राणि वधे कृत्वा मांसं सूर्ययते पित्रे ॥ सविहंश्च दं दग्धा

वतद्वत्तमस्यमितिब्रुवन्ति। एतन्निषिद्धेतरविषयं॥ चंद्रिकायां॥ रुद्रकक्षमा
 निसर्वाणि वर्जयेच्छादकर्मणि॥ न वर्जयेन्निलांश्चैवमुद्रमावास्तथैवच॥ मात्स्ये॥ म
 सूरशरानिष्ठावराजमाषकुसुमिका॥ यमविल्वार्कधनूरयारिभद्राटरुसकाः नदेया
 पितृकार्येषुययश्चाजाविकंतथा॥ कोद्रवोद्धारवरककपित्थमधुकातसी॥ एतान्यपि
 नदेयानिपितृभ्यः श्राद्धमिच्छता॥ निष्ठावावह्ना॥ यन्नुमार्कडेयः॥ प्रियंगवः कोविदा
 रानिष्ठावाश्चात्रशोभना॥ इति॥ तत्रनिष्ठावाश्चेतशिबीतिदानसागरे श्राद्धप्रकाशेचो
 क्तं॥ विल्वंचरक्तं निषिद्धं॥ जंवीररक्तविल्वंचशालस्यापिफलंत्यजेदिति॥ ब्राह्मोक्तेः॥ या
 रिभद्रेतिवतरुरित्यमरः॥ रक्तमंदारइतिहेमाद्रिः॥ आटरुषोवासातत्युष्यं॥ उद्धारः कांचना
 रः॥ मधुकंज्येष्टीमध्वितिचंद्रिकाः चणकावनमुद्राः॥ हेमाद्रौ ब्रह्मांडे॥ आसनारुढमन्त्रा
 द्यं पादोयहतमेवच॥ अमेध्यैर्जगमैस्सृष्टं शुष्कपुष्पितंचयत्॥ द्विः स्निग्धपरिदग्धंचत
 थैवाग्रावलेहितं॥ शर्कराकीटपाषाणैः कैरीयच्चाप्युपदुतम्॥ पिण्याकंमथितंचैवत
 थातिलवरांचयत्॥ सिद्धाः कृताश्चयेभक्ष्याः प्रत्यक्षलवणीकृताः॥ वाससाचावधूता
 निवर्ज्यानिश्राद्धकर्मणि॥ द्विः स्निग्धयत्सकृत्पाकेनभक्ष्यमपिहिगुजीरकादिसंस्कारा
 र्थं पुनः पच्यतेतद्वर्ज्यम्॥ यन्नुतिक्तशकान्नविकारादिद्विः पाकेनैवभक्षणाहंनतन्निषिद्धं
 आग्रावलेहितमास्वादितं सर्वं॥ पर्णुषितस्यसर्वदानिवेधेपिपुनर्वचनं॥ अष्टयाश्चकरमा
 श्वधानावटकसक्तवः॥ शाकं मांसमक्षयंचस्यं कशरमेवच॥ यवागूः पायसंचैवयच्चास
 नस्नेहसंयुतं॥ सर्वपुष्पितंभोजंशुक्रंचेत्यरिवर्जयेदितिमाधवीयेयमोक्तवटकादेरपिय
 पुष्पितस्यनिषेधार्थमितिचंद्रिकादयः वर्ज्येषुविश्वामित्रः॥ कपित्थंकुतुकंचैवनालिकेरं
 चयेनिकम्॥ जंबूफलादिपक्वंचपिण्याकंतंदुलीयकम्॥ हेमाद्रौषट्त्रिंशन्मते॥ वर्ज्याम
 र्कटकाः श्राद्धेराजमाषास्तथैवच॥ मर्कटालांकाइतिप्रसिद्धः॥ यैठीनसिः॥ घृताकंनलि
 कापोतकुसुंभाश्मंतकानिच॥ शाकानामभक्ष्याइति॥ योतंयोईइतिप्रसिद्धम्॥ कुसुंभा
 करउईइतिमहाराष्ट्रप्रसिद्धं॥ मार्कडेयः॥ वर्ज्याश्चाभिववन्नित्यंशतपुष्यागवेधुकाः॥ जं
 वीरकंफलंवर्ज्यंकोविदाराचनित्यशः॥ अभिववसुक्रमितिचंद्रिका॥ संधानकमितिष्ट
 थ्वीचंद्रः॥ शतपुष्यासीवाइतिप्रसिद्धं॥ शाठ्यायनः॥ मारिषंनालिकाचैवरक्तायाचकलं
 विका॥ असुरान्नमिदंसर्वपितृगानोपतिष्ठते॥ मारिषंमध्यदेशेमरुसाइतिमहाराष्ट्रे
 जिगिराइतिप्रसिद्धम्॥ कलंविकावेखाकृतियत्रम्॥ तत्रैव॥ गंधारिकापटोलानिश्राद्ध
 कर्मणि वर्जयेत्॥ गंधारिकातंदुलीयमितिचंद्रिका॥ जवासास्यादरात्मैतिकैदेवः॥
 भारते॥ हिंगुद्रव्येषुशाकेषुअलाबुलसुनंतथा॥ कुकुंडकाअलाबुनिल्लक्ष्मलवणमेव
 च॥ पुनरलाबुग्रहणमुभयालाबुनिषेधार्थमितिष्टथ्वीचंद्रः॥ कुकुंडकंवर्जुलच्छत्राकं॥ त
 त्रैव॥ कुसुंबुरंकलिंगोन्यवर्जयेदस्वेतसं॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ वार्त्तीकंपंचशिवंचलोमशा
 निःफलानिच॥ कालिंगरक्तचारंचवीरणाकंधुतचारकं॥ कपालंकाचकाशीचकरंजयिंड

गधीपिप्पली॥ नागरं सुंठी॥ कुम्भरं कुंजं वं धनिया इति प्रसिद्धं॥ वायवीये॥ अगस्त्यस्य
 स्वास्ताः कययाः सर्व एव च॥ शिखानवयत्नवाः॥ प्रभासखंडे॥ आरामस्य तु सीमंताः क
 लायाः सर्व एव च सीमंताः नवयत्नवाः॥ कौर्म्ये॥ तमालशतकंदं च माध्यालुं शीतकंदुलीं
 मध्यालुमोहालुकंदं शीतकंदलीरतालूरिति प्रसिद्धं॥ अथ वर्ज्यं॥ मार्कंडेयपुराणे॥ यच्चो
 ल्कोवादिना प्राप्नोति तां धुदुर्जितं॥ अमायकया शुल्कार्यं द्वयं चात्र विगर्हितं॥ पितृव्यं
 ये प्रयत्नं स्वैरुक्त्या यच्चोपायं॥ चंद्रोदये शखः॥ भूलरां सुरसा शिष्यालं कीमचुकं
 तथा॥ कूष्मांडालावुवाजीकं कोविदारं श्ववर्जयेत्॥ पिप्पलीमरिचं चैव तथैव पिंडमूलकं
 क्षतचलवरां सर्वं वशां च विवर्जयेत्॥ राजमाषां नमसूरां श्वकोदवान् कोरद्वकान्॥
 लोहितां नृदंष्ट्रानि रीसांश्चाहकर्मणि वर्जयेत्॥ भूलरां काश्मीरदेशे प्रसिद्धं॥ सुरसानि
 गुंडीति माधवः॥ तुलसीतिष्ठश्चिचंद्रः॥ साचभक्ष्यत्वेन निविहानपुष्पत्वेनेति गोडाः॥ पालं
 कीपालकं इति प्रसिद्धं॥ मृचुकं जलजः शकः स शुक्रमिति पण्डितैरशकमिति हेमाद्रिः॥ प्र
 रिचारणाद्रीणीति हेमाद्रिः॥ क्षतलवरां सांभरभिन्नां संधवंलं वरां चैव तथा मानसं संभव
 यच्च सासुदिकं भवेदिति श्रुत्य लयाणीपाठः॥ पवित्रे परमेष्वेते प्रत्यक्षे अपि निष्पन्नं इति वायवी
 योक्तैः मानसं सांभरं॥ यन्मभविष्यं॥ तर्ज्या दंतकाष्ठं च प्रत्यक्षलवरांतयेति॥ तत्र प्रत्यक्ष
 लवरां क्षारलवरां क्षारीति प्रसिद्धं॥ भुक्तानुक्षारलवरां त्रिशतं तु वने वसेदिति ब्राह्मोक्तै
 रिति श्रुत्य लाशिः॥ क्षीरलवरां मितियाडां क्षीरमिश्रलवरां॥ निविहमिति वाचस्पतिः
 मरीचाराणाद्रीणीति हेमाद्रिः॥ राजमाषारतरा इति प्रसिद्धः कोरद्वकः वनकीद्वयः॥ च
 दिकायां शखः॥ पिंडालकं चतुर्दीर्घं करमर्दं च नालिकं॥ कूष्मांडं बहुवीजानि प्रा
 देदत्वा व्रजतपधः॥ पिंडालकं महाराष्ट्रे सुयेंडरमिति प्रसिद्धं॥ गुंडीरिविषीफलमिति केदे
 वः॥ करमर्दं करवंदमिति प्रसिद्धं तत्रैवा॥ विंडाली किं शुभाघ्रातं प्रादेयन्नेन वर्जयेत्
 कूष्मांडमहिषीक्षीरमाहकोराजसर्षपाः॥ चणकाराजमाषाश्च प्रतिप्राहेन संशयः॥
 दहन्पराशरः॥ करीरफलपुष्पाणि विंडंगमरिचानि च॥ जंभारिकासंजीवीरा
 सुयकं वीजहरकं॥ जम्बलावुनिपिप्पल्यप्रदो लंघिंडमूलकम्॥ मसूरां जनपुष्पं च प्रादे
 दत्वा पतपधः॥ जंबुसूक्ष्मं॥ माधवीये चतुर्विंशतिमते॥ यावनालान् कुलन्याश्च वर्जय
 तिविषश्चिंतः॥ यावनालाजीन्धला इति॥ अत्रयानि चराकादी
 निविहितनिविहानितेषां विकल्पाः॥ अन्यथा श्यामा के अराकेः शाके नी वारे अभिप्यं
 मिः॥ गोधूमे अतिले मुद्गै मांसीराण्यते पिष्टम्॥ रत्नि॥ गोधूमे रिक्षुभिर्मुद्गैः सतानि अणकि
 रयीति च हेमाद्रोक्तौ मविष्णुधर्मादिविरोधः स्यात्॥ पिप्पलीमरिचादेस्तु प्रत्यक्षस्य निषे
 धो न त्वत्प्रत्यक्षमिष्यं॥ सीवीरतित्रैलवरांदिभिस्तु पाकस्य सिद्धिर्माहतीह यैस्तु॥ त
 द्दीजहरा मरिचादियोगात् सिद्धिप्रदेयं न तु दुष्यतीहेति पृथ्वीचंद्रोदये दहन्पराशरैः॥ त
 त्रैवा॥ दानुश्च सन्मनसो भिलाषः अहो भवेद्यत्र च दीयमाने॥ आदेष्टुं देयविधिवत्तदे

तस्य दुग्धमित्यर्थः ॥ शिवनिर्मलं गंगोदकं ॥ वातं मधु ॥ मृतकपटं तस्यैव द्रवम् ॥ तिलेषु
 आयस्त्वः ॥ अद्वयं ये समुत्पन्ना अक्षयफलितस्तथा ॥ ते वै श्राद्धे पवित्राः सुसिलासि
 नतिलास्मृताः ॥ अभावे ग्राम्याः ॥ गौराक्षस्मात्स्थारणपातथैव त्रिविधा सिला इति त्रि
 लोके ॥ अथ वर्जनीनि ॥ चंद्रिकायां यमः ॥ कुक्कुटो विड्वराहश्च का
 कश्चाथ विडालकः ॥ वृषलीपतिश्च वृषलः ॥ वंडोऽवीरारजस्वला ॥ एते तु श्राद्धकाले वै
 वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ खंजः काणः कुशिश्रित्री दातुः प्रेष्यकरस्तथा ॥ नूनां गोप्यतिरि
 क्ता गस्तमप्ययनयेत्ततः ॥ वायवीये ॥ अनंयश्येपुरेते तु यदि
 वैहव्यकव्ययोः ॥ उत्सृष्टं प्रधानार्थं संस्कारस्त्वापदि स्मृतः ॥ सुमंतुः
 चंडालादिवीक्षितमन्नमभोज्यमन्यत्र मृद्महिरण्योदकस्य र्शनात् ॥ तत्रैव जमदग्निः
 ॥ सुहवसो थकूष्मांड्यः पावमान्यस्तरत्समाः ॥ इते न वारिणादभैरन्नदोषमपानुदन्
 चंदोदये ॥ पादुकोपानहो ह्यत्र चित्ररक्तावरं तथा ॥ रक्तपुष्पं च मार्जारं
 श्राद्धभूमौ विवर्जयेत् ॥ निर्णयदीये ॥ घंटा निनादो ह्यसन्नि
 धानं शंबूकशंखो कदलीदलं च ॥ उन्नत्र जात्यर्कं ह्यपारिजानि श्राद्धस्यैव गुरापकराप
 मूनि ॥ ह्यारिजं महिषीक्षीरादि ॥ अथ श्राद्धदिनकृत्यं ॥ चंदोदये उशनाः ॥
 गोमयोदकैर्भूमिभाजनं शौचं कुर्यात् ॥ पराशरः ॥ कांजिकंदधित
 कंचरुतं चाशृतमेव च ॥ सर्वमेव न दानव्यमेकोदिष्टे यथावरेण ॥ हेमाद्रौ पराशरः
 गृहानि शिशुदेवानां ब्रह्मचारितयस्विनां ॥ तावन्नदीयते किं विद्यावसिंशन्ननिर्वयेत्
 कौर्मै ॥ तिलानवकिरेत्रत्र सर्वतो बंधयेदजान् ॥ तत्रैव देवलः ॥ तथैव यंत्रितो
 दाता प्रातः स्नात्वा सहांवरः ॥ आरभेत नवैः पात्रैरन्नारंभं च बांधवैः ॥ अत्रात्मने पदा
 न्वयमेव पाकः कार्यः ॥ अशक्तौ पत्मानदभावे बांधवैः ॥ ततस्तानि पपाचाशुसीताज
 नकनंदिनीति यमलिंगादिति हेमाद्रिः ॥ श्राद्धदीपकलिकायामाश्रलायनः ॥ समा
 नप्रवरेर्मित्रैः सपिंडैश्च गुणान्वितैः ॥ कृतोपकारिभिश्चैव पाककार्यं प्रशस्यते ॥ व्या
 सः ॥ गृहिणी च वसुस्नाता पाकं कुर्यात्प्रयत्नतः निष्पन्नेषु च पाकेषु पुनः स्ना
 नं समाचरेत् ॥ दृष्ट्वी चंदोदये ब्राह्मे ॥ रजस्वलां च पाषंडं पुंश्च
 लीपतिता तथा ॥ त्यजेच्छद्रान् तथा बंध्यां विधवां चान्यगोत्रजाम् ॥ व्यंगकरां चतुर्थी
 हः स्नाता मपिरजस्वलां ॥ वर्जयेच्छादया कार्यं ममावृषित्वं शजां ॥ मातृपितृवंश
 जभिन्नां त्यजेदित्यर्थः ॥ स्मृतिसारे ॥ नयाकं कारयेत्पुत्री मत्यां वाप्यन्यगोत्रजां ॥ मृत
 वंध्यां च गर्भघ्नीं गर्भिणीं चैव दुर्मुखीं ॥ पाकभांडानि तु हेमाद्रौ नागरखंडे ॥ सौवर्णीय
 थरोप्याणिकां स्थताभो भद्रवानि च ॥ मार्त्तिकां नपि भव्यानि नूतनानि दृढानि च ॥
 तत्रैव दिव्यपुराणं ॥ यच्च दलानि सुस्नातः पात्रेषु शुचिषु स्वयं ॥ स्वर्णादिधातुजातेषु
 मृगमयेष्वपि बाहिजः ॥ अच्छिद्रेष्वविलिप्तेषु तथा नुपहतेषु च ॥ नायसेषु नभिन्ने

मूलका॥ गृजतनुलिकाचैव गाजरं जीवकं तथा॥ वृताकं श्वेतम्॥ कंडूरा न श्वेतं वृताकं कुं
भाउंचविजं वयदि ति॥ देवलोक्तेः॥ तेन लक्ष्म्या निषेध इति चेदिकामाधवो॥ वसुतसुस
दाश्वेतनिषेधात् पुनः आदे निषेधोऽर्थः तेन मध्यस्थलक्ष्मणं ताकस्यापि निषेधार्थमिति
वयंकंडूराकपिकः कः॥ कुंभाउंचतालापचशिववत्समसराजमायमठकुलत्याः लोमशमि
रुपिण्यानि॥ रक्तचारे लोहितचारफले॥ चीरणाकंदीर्घलक्षकं कंदीधृतचारकं विरस्थितचार
फले॥ चारोलीति प्रसिद्धम्॥ कपालेनारिकेलं॥ कांचकचुटलफले॥ मारीचं अर्द्धमरीचानि
गृजनयलां भेदः पश्चिमदिशि प्रसिद्धः ननु गाजरं॥ तस्य स्थगुक्तेः॥ हेमाद्रिणा तु गृजनं गाजर
मेवोक्तेः गोऽर्वाहको मुद्यामयैव॥ तच्चिं॥ चुक्रिका चिरकाल शुक्लम्यानकं॥ च
द्रिकायां हारीतः॥ नवटससोदं वरशे लुदधित्यनीयमातुर्लिगा निभक्षयेत्॥ शे
लुक्षेष्मांतकः भोकरसंतः॥ दधित्यकपित्य॥ स्मृतिसारे॥ श्रीरेनुल
वगादत्ता उच्छिष्टेपि च पटुता॥ स्नानं रजकतीर्थेषु ताश्रेगव्यसुरासमे॥ गोडनिबधे स्मृतिश
गते स्मृतिः॥ नालिकेलोदकं कां स्येतामपात्रे स्थितं मधु॥ गव्यं च तामपात्रस्थं मधु तुल्यं
तं विनातामपात्रे शृते मांसं यच्च गव्यं शृते तत्तत्॥ आमिषं तु गोमांसं दधिमयं पयोरजः इत्यांत
रपुतं मांसं पयसां संपुतं दधि॥ ययोऽनुदुतसारं च तामपात्रे न दुष्यति अथ जला॥
याज्ञवल्क्यः॥ सुविगो नृप्रिहृत्तौ पप्रहृतिस्त्यं महीगतां॥ वर्जं जलमुक्तं॥
हेमाद्रौ ब्रह्मांडे॥ दुर्गधिके निलसारपकिलं पल्लवलोदकम्॥ न भवेद्यत्र गीतृनि
नैकं पचायुपाहृतं॥ यन्न सर्वाथं गुप्स्येयं चाभोजनियान जतद्वर्जं सलिलं तातसं देवश्चा
दकर्मणि॥ नियातो जलाशयः शुद्धित्वं शखः॥ स्नानमाचमनदानं देवतायितृत्परां॥ पू
द्रोदकैर्न कुर्वीत तथा मेधाहिनिः स्तुतिः॥ हेमाद्रावादि त्पुराणी॥ वि
रपुं धिते वापि शूद्रस्तृप्तमथापि वा॥ जान्हवाः स्नानदानादो पुनात्येव सदाययः॥ का
त्यायनः॥ आयोनि शिन गृहीतान् पियेव च काचन॥ उद्यत्या प्रियुषं यजेयी
श्रीधात्र उतीरयेत्॥ रजोदोषे तु प्रागुक्तं॥ नारदीये॥ तज्जैत्पु धिते पुष्यं त्यजैत्पु धिते ज
ले॥ न त्यजे जान्हवी तोयं तुलसीयं प्रवित्त्वकं॥ अस्मान् पितृष्वी च द्रोदये मास्त्ये॥ मध्याह्न
ः खज्रपात्रं च तथा नेयालकं वलः॥ शीघ्रं दर्भां सिलां गावेदीहि त्रश्चाष्टमः स्मृतः॥ यापेकु
स्ति तमित्याहु लक्ष्यं संतापकारिणः॥ अष्टावेते यत्तस्मात्कुतया इति विभुताः॥ ब्रा
ह्मे॥ यतिस्त्रिंशः करुणाराजं ते पात्रमेव च॥ दीहि त्रं कुतपः कालः श्लाघः कृष्णा
जिनं तथा॥ शस्तानीति शेषः॥ दीहि त्रं खज्रपात्रमिति कल्पतरुः॥ अपराकं
स्मृतं तरे अपत्यदुहितुश्चैव खज्रपात्रं तथैव च॥ शृते च कपिलाया गोदीहि त्रं
मिति कीर्तितं॥ ब्रह्मांडे॥ अमावास्या गते सोमियातुखादतिगोस्तरात्
तस्या गोर्धं देवस्तीरतदीहि त्रमुदाहृतं॥ स्मृतिसंग्रहे॥ उच्छिष्टं शि
वनिर्मोत्यं वांतं च शृतं कथं॥ आदे सप्रयवित्राणि दीहि त्रं कुतपसिलाः॥ उच्छिष्टं व

तस्य दुग्धमित्यर्थः ॥ शिवनिर्मालंगंगोदकं ॥ वातं मधु ॥ मृतकपटं तस्योपहृत् ॥ तिलेषु
 आपस्तवः ॥ अटव्यां ये समुत्पन्ना अक्षयफलितस्तथा ॥ ते वै श्राद्धे पवित्राः सुस्मितास्तै
 न तिलास्मृताः ॥ अभावे ग्राम्याः ॥ गौराकृष्णास्तथारण्यपातथैव त्रिविधास्तिला इति त्रि
 लोके ॥ अथ वर्ज्यानि ॥ चंद्रिकायां यमः ॥ कुकुटो विडूरा हश्च क
 कश्चाथ विडालकः ॥ वृषलीपतिश्च वृषलः ॥ वंडोऽवीरारजस्वला ॥ एते तु श्राद्धकाले वै
 वर्जनीयाः प्रयत्नतः ॥ खंजः काणाः कुणिश्चित्री दातुः प्रेष्यकरस्तथा ॥ नूनां गोप्यतिरि
 क्ता गस्तमप्ययनयेत्ततः ॥ वायवीये ॥ अनंयश्येपुरेते तु यदि
 वैहव्यकव्ययोः ॥ उत्सृष्टं प्रधानार्थं संस्कारस्त्वापदि स्मृतः ॥ सुमंतुः
 चंडालादिवीक्षितमन्नमभोज्यमन्यत्र मृद्महिरण्योदकस्य शीतं ॥ तत्रैव जमदग्निः
 ॥ सुहृदस्योथ कूष्मांड्यः पावमान्यस्तरत्समाः ॥ हस्तेन वारिणा दर्भैरन्नदोषमपा नुदन्
 चंदोदये ॥ पादुकोपानहौक्त्रं चित्ररक्तावरं तथा ॥ रक्तपुष्पं च मार्जारं
 श्राद्धभूमौ विवर्जयेत् ॥ निर्णयदीये ॥ घंटा निनादो हयसन्नि
 धानं शंखकशं खोकदलीदलं च ॥ उन्मत्तजात्यर्कहपारिजानि श्राद्धस्यैव गुरापकराण्य
 मूनि ॥ हयारिजं महिषीक्षीरादि ॥ अथ श्राद्धदिनकृत्यं ॥ चंदोदये उशनाः ॥
 गोमयोदकैर्भूमिभाजनं शोचं कुर्यात् ॥ पराशरः ॥ कांजिकंदधित
 कंचलं च शृतमेव च ॥ हर्षमेव न दातव्यमेकोदिष्टे यथावरेण ॥ हेमाद्रौ पराशरः
 गृहानि शिशुदेवानां ब्रह्मचारितयस्विनां ॥ तावन्नदीयते किंचिद्यावत्पिंडान्ननिर्वपेत्
 कौर्म्ये ॥ तिलानवकिरेत्रत्र सर्वतो बंधयेदजान् ॥ तत्रैव देवलः ॥ तथैवं यंत्रितो
 दाता प्रातः स्नात्वा सहावरः ॥ आरभेत नवैः पात्रैरन्नारंभं च बांधवैः ॥ अत्रात्मने पदा
 न्त्यमेव पाकः कार्यः ॥ अशक्तौ पत्मा तदभावे बांधवैः ॥ ततस्तानियया चाशुसीता ज
 नकनंदिनीति यमलिगादि ति हेमाद्रिः ॥ श्राद्धदीपकलिकायामाश्रयायनः ॥ समा
 नप्रवरेर्मित्रैः सपिंडैश्च गुणान्वितैः ॥ कृतोपकारिभिश्चैव पाककार्यं प्रशस्यते ॥ आ
 सः ॥ गृहिणी च वसुस्नाता पाकं कुर्यात्प्रयत्नतः निष्पन्नेषु च पाकेषु पुनः स्ना
 नं समाचरेत् ॥ दृष्ट्वी चंदोदये ब्राह्मे ॥ रजस्वलां च पापं उं पुंश्च
 लीपतिता तथा ॥ त्यजेच्छद्रान्नथा बंध्या विधवां चान्यगोत्रजाम् ॥ व्यंगकराणी चतुर्थी
 हः स्नाता मपिरजस्वला ॥ वर्जयेच्छ्राद्धपाकार्यं ममातृपितृवंशजां ॥ मातृपितृवंश
 जभिन्नान्यजेदित्यर्थः ॥ स्मृतिसारे ॥ नपाकं कारयेत्पुत्री मत्या वाप्यन्यगोत्रजां ॥ मृत
 वंध्या च गर्भघ्नी गर्भिणी चैव दुर्मुखी ॥ पाकभांडानि तु हेमाद्रौ नागरखंडे ॥ सोदसीत्य
 थरोप्याणिकं स्यतामो भवानि च ॥ मार्त्तिकामपि भव्यानि नूतनानि दृढानि च ॥
 तत्रैवादिन्यपराणो ॥ यचेदन्नानि सुस्नातः पात्रेषु शुचिषु स्वया ॥ स्वर्गादिधातुजातेषु
 मृगमयेष्वपि बाहिजः ॥ अच्छिद्रेष्वविति प्रेषु तथा नुपहतेषु च ॥ नायसेषु न भिन्ने

बुद्धिनेष्वपि कर्हि चित् ॥ इदं कृतोपयोगेषु मृगमयेषु न तु कवित् ॥ वा ५५५
 रो ॥ न कदाचित्पचेदन्नमयस्थालीयुष्येत्कं अयसोदशीनादेव पितरो विदवंति
 हि ॥ काकायसंविशेषेणानिदंति पितृकर्मणि ॥ फलानां चैव शकानां छेदनाय निपा
 नितु ॥ महानसेपिशस्त्राणि तेषामेव हि सन्निधिः ॥ इत्यनेन तस्यात्र शस्त्रमात्रस्य द
 र्शनम् ॥ आह देशे तु विदुषा पितृणां तृप्तिमिच्छता ॥ महानसेपि पत्नानामपि कार्यं
 न दर्शने ॥ तत्रैव ॥ ययमानसुभांतेषु मत्ताताम्रमयेषु च ॥ समुद्धरति वै
 घोरात्पितृन् दुःस्वमहारावात् ॥ तेजसानामभावे तु पितरं मृगमयेपि च ॥ न वेऽप्युचौ
 प्रकुर्वीतया कपितृयमादरात् ॥ तत्रैवादिन्यपरायो ॥ पक्षा
 नस्थापनार्थं तु शस्यंते दारुजा न्यपि ॥ द्रव्यादीन्यपि कार्याणि यज्ञियैरपि दारुभिः ॥
 यमः ॥ विवाहेऽत्रैव कार्यं च मातापित्रोः स्येह नि ॥ न वभां डानि कुर्वीत यत्तका
 ले विशेषतः ॥ अथ याकाभिः ॥ हेमाद्रौ प्रजायति ॥ औषा
 स्तेनात्र सिद्धिरशौकरा मेव च ॥ इष्टी च द्रोदये गिरा ॥ शा
 लाभौ तु पचेदन्नं लौकिके वापि नित्यशः ॥ यस्मिन्नौषचेदन्नं तस्मिन् होमो विधीय
 ते ॥ मनुः ॥ वैवाहिके शौकुर्वीत शृङ्गकर्म यथाविधिः ॥ यच्च यज्ञविधान
 च यन्निवात्वा हि कीदृजः ॥ आह स्य शृङ्गं चोक्तमयराके रा ॥ अत्र विशेषः कर्मप्र
 दीये ॥ प्रातर्होमे तु निर्वर्त्य समुद्रं त्यहुता शनात् ॥ शेषमहानसे कृत्वा तत्र याकं समा
 चरेत् ॥ याकांतेऽपि तमाहृत्य शृङ्गाभौ तु पुनश्चिरेत् ॥ ततोऽस्मिन् वैश्वदेवादि कर्म कुर्या
 दन्तद्वितः ॥ तदभावे लौकिके ॥ ततः पचेत्पुनरानि निर्वीयानतरशनेः ॥ वैवाहिको या
 वन्यत्र लौकिके वापि स पुनश्च तिलकायां संयद्दोक्तैः ॥ पितृयन्निर्वायं कृत्वा तस्यैः ॥
 अतएव ॥ हेमाद्रौ वा पुपराणि ॥ पितृयन्निर्वये भूभोक्तृ
 वादभंसंस्तुते इति ॥ तत्रैव यागमात्मनो ॥ अग्निमार्जिर्वयस्ते चरुं वासमसुष्टि
 मिः ॥ पितृभ्यो निर्वयामीति सर्वदक्षिणातो मसेत् ॥ चरुग्रहणां न शाकादाविति हे
 माद्रिः ॥ पिंडपितृयज्ञार्थं याकविषयोपनिर्वीय इति तुक्तं ॥ अयंचेत्तरे
 सामग्निः ॥ आशुलायनानां तु ॥ गुरुणा भिमृता अमृतौ वाप
 स्तीयमाराणां अमावास्यायां शौतिकं मर्कटवीरज्जित्यादिस्त्रैरायचनायेत्यागमुक्त्वा
 इहे वायमित्रे जाते वेदा इत्यहं च न शमी मयीभ्यामरणीभ्यामपि मयेत्यपचनापि
 भवतीति स्त्रैष्टौ चोक्तैः ॥ अपचनायावेव याकः ॥ वीधापनेनायुक्तः ॥ आह यपचना
 यिभौ यास न वाभिप्रव्रजतीति ॥ स्मार्त्तौ याकं स्तन्यशाखाविषय इति केचित् ॥ व
 स्तुतसुष्ट्वीकृतस्य सर्वाधानविषयत्वं पुक्तं शिष्टाचारेऽपि न पचनोदश्यते ॥ अग्रे वि
 लायामपि सर्वाधानपक्षे वैश्वदेव आहं च पचने शौकुर्यादन्त्यौ यासनेत्युक्तम् ॥
 अशौकरांनु प्रयोगपरिजातादिभिरादिकादि सर्व आहेषु पिंडपितृयज्ञव्यतिषे मो

कैलौ किं के यचने वा पाकेरुते पिगृष्टा ग्रीयक चरुणो वकार्यमिति प्रतिभाति ॥ मदनरत्नेषु
 वा ॥ विधुरे छिन्नाग्रादेस्तु दृष्टो दिविविधानेनायिसंयादनमितुक्तं हरिहरभाष्ये ॥ इति
 पाकायिः ॥ चंद्रिकायां मार्कंडेयः ॥ अहः षट्सुमुहूर्तसु गतेषु
 प्रयतान् हि जान ॥ प्रत्येकं प्रेषयेत्तेषां प्रदायामलकोदकं ॥ देवलः ॥ ततो
 निरुत्ते मध्याह्ने द्वांतरो मनस्वान् हि जान ॥ अभिगम्य यथात्पायं प्रयच्छेदंत धावनं ॥ तैल
 मभ्यंजनं स्नानं स्नानीयं च दृष्टव्यं ॥ यात्रैरौदं वरैर्दद्यात् वैश्वदेविकं शर्वकं ॥ औदं वरैस्ता
 म्रमये ॥ अत्र क्षौरामलकस्नानादि निषिद्धतिथ्यादि व्यतिरिक्त विषयमिति हेमाद्रिर्मोक्ष
 वश्या ॥ यत्र चंद्रिकायां प्रचेताः ॥ तैलमुहूर्तनं स्नानं दद्यात्पूर्वाह्ण
 वतु ॥ आह भुग्योनस्वश्मशुच्छेदनं तु न कारयेदिति ॥ तन्निषिद्धतिथ्यादिविषयं ॥ निषि
 द्धतिथ्यादितु प्रागुक्तं ॥ अभ्यंगे तु कलिकायां कात्यायनः ॥ तैलमुहूर्तं न देयं ब्राह्मणोभ्यः
 प्रयत्नतः तैरभ्यंगश्च कर्तव्यो वर्ज्यकालेन चिंतयेत् ॥ अथ रक्ते प्रचेताः ॥ स्नातो धिकारी भू
 वति देवेयि च कर्मणि ॥ आह रुच्छुक्ता वासाः स्यान्मौनी च विजितेन्द्रियः ॥ हे
 माद्रौ जावालः ॥ तावूलं दंतकाष्ठं च स्नेहस्नानमभोजनं ॥ रत्नौषधयराणां
 निश्चादकर्त्री विवर्जयेत् ॥ वस्त्रे विशेषमाह ॥ तत्रैव भृगुः ॥ नयः
 स्यान्मलवद्वासानयः ॥ कौपीनकेवलः ॥ द्विकच्छेनुत्तरीयश्च अ
 कक्षौषस्त्र एव च ॥ नयः काषायवासाः स्यान्नयश्चाद्रियटः स्मृतः ॥ नयो द्विगुणवस्त्रः स्या
 न्नयोरक्तपटः स्मृतः ॥ नयसुखिधवस्त्रः स्यात् नयः सूतपटस्तथा ॥ ततः कर्त्ता ऊर्ध्व
 पुंड्रं कुर्यात् ॥ जये होमेन यादाने स्वाध्याये पितृकर्मणि ॥ तत्सर्वं नश्यति क्षिप्रमूर्ध्वपुंड्रं वि
 नाशतमिति ॥ हेमाद्रावुक्तेः ॥ यज्ञोदानं जयो होमः स्वाध्यायः पि
 तृकर्म च ॥ दृष्ट्या भवति विप्रेद्रा ऊर्ध्वपुंड्रं विनाशतमिति रहन्नारदीयात् ॥ ऊर्ध्वं च तिलकं
 कुर्याद्देवेयि च कर्मणि तिरह्यपराशरे केशे ॥ अन्ये तु ॥ ऊर्ध्वपुंड्रं हिजातीनामग्निहो
 त्रसमो विधिः ॥ आह कालेन संप्राप्ते कर्त्ता भोजना च न भजेत् ॥ वामहस्ते च दभी सुगृहे रंग
 वलितया ॥ ललाटे तिलकं दृष्ट्या निराशाः पितरोगा इति संगृह्येते ॥ ऊर्ध्वपुंड्रं त्रिपुंड्रं वा
 चंद्राकारमथापि वा ॥ आह कर्त्ता न कुर्वीत यावत्पितरु न निर्वयेत् ॥ इति विश्वप्रकाशे व
 चनाच्च न कार्यमिमाह ॥ अत्राचाराद्वयस्या ॥ अतएव रहन्नारदीये ॥ ऊर्ध्वपुंड्रं च तुल
 सी च आहने कृतिके च नेति ॥ ऊर्ध्वपुंड्रं विधिर्विप्रविषयः निषेधः कर्त्तृपर इति दृष्ट्वा चंद्रः
 यत्र ॥ हेमाद्रौ देवलः ॥ ललाटे पुंड्रं कंदद्वयं स्कंधे मालं नथैव च ॥ नि
 रशां पितरो यांति दृष्ट्वा च दृष्ट्वा स्त्रीयति मिति तदं धेन त्रिपुंड्रं विषयं ॥ प्राकृपिंड्रं दानादं धांधे
 नीलं कुर्यात्सुविग्रहमिमांशलायनोक्तेः ॥ पुंड्रं वर्ज्यमित्यपरां मदनरत्ने च ॥ दृष्ट्वा च
 चंद्रसु त्रिपुंड्रं ॥ ऊर्ध्वं च तिलकं कुर्यान्न कुर्याद्दे त्रिपुंड्रं ॥ निराशाः पितरो यांति दृष्ट्वा च
 व त्रिपुंड्रं क मिति रह्यपराशरे केशे ॥ भोक्तुं स्तिर्यलेयो भवत्येवा ॥ वर्जयेत्तिलकं भाले आह

काले च सर्वदा ॥ तिर्यग्यूर्ध्वपुंश्चधारयैतु प्रयत्नतरति व्योसोत्तेरि साह ॥
 य्त्रीचंद्रोदये ब्राह्मे ॥ सदभेरातु हस्ते नयः कुर्यान्निलकं तु धः ॥ आचम्य सविभु
 ध्ये तदर्भत्यागेन चैव हि ॥ तत आहारं भोक्तुं माहः परार्कं गौतमः ॥ आरम्य कुतये आहं
 र्यादारोहिणं बुधः ॥ विधितो विधिमास्थाय रोहिणं नूनं लघयेत् ॥ एतदेको हि
 हे ॥ पार्वरो नूक्तं मातये ॥ ऊर्ध्वं मुहूर्तं कुतयाय मुहूर्तं चतुर्थं ॥ मुहूर्तं पंचकं सेतुत्वा
 भवनमिष्यते ॥ तथा ॥ मध्याह्ने सर्वदा यस्मान्मदी भवति भास्करः ॥ तस्मादने
 तफलदस्तचारं भो विशिष्यते ॥ अथ आह परिभाषा ॥
 चंद्रिकोपां कात्यायनः ॥ दक्षिणां यातुं यज्ञानुदेवान्परिचरन्सदा ॥ यातये
 दितरं जानु पितृन्परिचरन्सदा ॥ वीधायनः ॥ प्रदक्षिणां
 देवानां पितॄणां प्रदक्षिणां ॥ देवानां मृजवोदर्भाः पितॄणां द्विगुणास्तथा ॥ ४
 चंद्रोदयेश्च ॥ आवाहनाय संकलेपि उदानां नृणां योः ॥ पित्राभ्यं
 जनकाले तु तथैवा जनकर्मणि ॥ अक्षय्यासनयोः पाद्यगोत्रनाम
 काशना ॥ तत्रैव परिशिष्टे ॥ काले च पिउदाने च गंधधूपालयेत
 या ॥ संकलेचासने दीये अंजनाभ्यं जनेत तथा ॥ अन्नाय दानाय ते धुगोत्रनाम च कीर्तयेत् ॥
 कलिकायां संयते ॥ आसनावाहने पाये अन्नदाने तथैव च ॥ अक्षये पिउदा
 ने च यदनुमानां कीर्तयेत् ॥ मस्या ॥ संबंधं त्रयमं ब्रूयाद्गोत्रनामतये
 वचा ॥ यथाहूयं विजानीयात्क्रमस्य सनातन ॥ तत्रैव ॥ सकारेणात्वं
 क्रव्यं गोत्रं सर्वत्र धीमता ॥ स्कारः कुतयो ज्ञेयस्तस्माद्यत्नितं वदेत् ॥ यथाकाश्यपसु गो
 त्रेति ॥ पराशरसु गोत्रस्य रुद्रस्य तु महात्मनः ॥ भिक्षोः पंचशिक्षस्वाहं शिष्यः परमं धार्मिक
 उत्तमोऽसुधमं प्रयोगाच्च ॥ तेन गोत्रसु गोत्रयोः यय्या यत्वात् ॥ शास्त्राभेदाद्यवस्थिति ॥
 श्रुत्याणि ॥ एतथैवामात्रांते नैवामेव ॥ हेमाद्रिः ॥ दृढमचेताः
 गोत्रं स्वरांतं सर्वत्र गोत्रस्यास्य कर्मणि ॥ गोत्रसु तर्पणी प्रोक्तं एव दानां तु घृति सर्वत्रैव
 पितुः प्रोक्तः पिता तर्पणकर्मणि पितुरस्य काले तु पित्रे संकल्पने तथा ॥ शर्मन्त्यादि
 के कार्ये शर्मो तर्पणकर्मणि ॥ शर्मणोऽस्य काले तु पितॄणां दत्तं मस्यैव ॥ स्वरांतं संकुल
 तमिति ॥ हेमाद्रिः ॥ तत्रैव चंद्रिकायां स्मृतं तरे ॥ गोत्रस्य स्वपरिताने
 काश्यपयोगोत्रमुच्यते ॥ तस्मादाह शुनिः सर्वाः प्रजाः कश्यपसंभवाः ॥ यतु स आवाहः ॥
 अथ नामाज्ञातबंधीः पुरोहितगोत्रेणाचार्यगोत्रेणावेति ॥ तद्विवाहपरं नामोच्चारणोपि
 समाह ॥ हेमाद्रिः वीधायनः ॥ शर्मो तत्राज्ञायां स्मृतं वर्मो तं
 स्त्रियस्य तु ॥ गोत्रांतं चैव वैश्यस्य दासांतं शूद्रजन्मनः ॥ पित्रादिनामाज्ञांतं तत्रैव व
 वीधतपितावाच्यमिति वातेरिह सदा ॥ अभिधानापरिज्ञाने हि विषयमपितामहः ॥
 पित्रादीनां नाम यदा पुत्रैर्न तायेत तदा ॥ आपसं वसु त्रैवेयं ॥ एतद्व्यशारं परं ॥ आ

श्रद्धायनानां नूक्तेस्त्रे॥ यद्दिनामान्यविद्वांसतः पितामहप्रपिताम
 हेतिब्रूयान्॥ तत्कारिकायि॥ नामानिचेन्नजानीयात्तन्नेत्या
 दिवदेत्क्रमात्॥ ततेतिसंवंधमात्रपरं नत्पितृव्यादावपितथेति॥ गौडाः॥
 स्त्रीणां दांतनामज्ञेयं॥ दाननामस्त्रीणामिति॥ दृष्टीचंद्रोदयेगोभिलोक्तेः
 केचिद्देवीशदांतमाहुः॥ अत्येतुदेवीदारतिहयोः समुच्चयमाहुः॥ हेमाद्रौ
 नारायणः॥ विभक्तिभिरुपयत्किंचिदीयतेपितृदेवते॥ तत्सर्वसफलं
 पविपरीतंतिरर्थकं॥ चंद्रिकास्मृत्यर्थसारयोः॥ नारदीयेच॥ अ
 क्षय्यासनयोः षष्ठीद्वितीयावाहनेतथा॥ अन्नदानेचतुर्थीचशेषाः संबुद्धयः स्मृताः
 यनुव्यासः॥ चतुर्थीचासनेनित्यसंकल्पेचविधीयते॥ प्रथमातर्पणोभोक्ता
 संबुद्धिमपरेजगुरिति॥ अन्नशाखाभेदाद्यवस्थेतिहेमाद्रिः॥ हेमाद्रौभृगुः
 अर्घ्यावनेजनं पिंडमन्नं प्रत्यवनेजनं॥ संबुद्धितत्रकुर्वीतशेषेषष्ठीविधीयते॥ हे
 माद्रौप्रभासखंडे॥ यत्तोयवीतिनाकार्येदैवंकर्मप्रदक्षिणं॥ प्राचीनावी
 तिनाकार्येपितृकर्मप्रदक्षिणं॥ अनुयनीतस्त्रीशूद्रादेस्तूत्ररीयेगोवसव्यापसव्येने
 ये॥ तस्योयवीतस्थानीयत्वान्॥ अपसव्यंक्रमाहस्त्रं कृत्वाकश्चित्सगोत्रजइतिब्राह्म
 चेतिवाचस्यतिः॥ यनुकेचिन्॥ सदीयवीतिनाभावमित्यस्यपुरुषार्थत्वा
 प्राचीनावीतकालेयुपवीतांतरेणतत्कार्यमेवेति॥ तन्ना॥ विशेषेणवाधा
 त्॥ जमदग्निः॥ सूत्रस्तोत्रजयंत्यन्तायिंडाग्राणंचदक्षिणंआह्वानंस्वागतंचार्घ्यंवि
 नाचपरिवेषणं॥ निसर्जनंसौमनस्यमाशिक्षंप्रार्थनेतथा॥ विप्रप्रदक्षिणंचैवस्व।
 स्तिवाचनकंविना॥ पितृनुद्दिश्यकर्तव्यंप्राचीनावीतिनासदा हेमाद्रौसंग्र
 हे॥ आदौविप्रोप्रिशोचंतेभ्यर्चनेविकिरेकृते॥ पिंडानय्यर्चयित्वाचविसृ
 ज्यब्राह्मणांस्तथा॥ आचामेच्छादकत्रीचस्थानेक्षितेषुसप्तसु॥ आद्यंतयोर्द्विराचामे
 च्छेषेषुतुसकृत्सकृत्॥ तत्रैवा॥ आहारंभेऽवसानेचपादशौचार्चनांतयोः॥ विकिरे
 पिंडदानेचषट्साचमनमिष्यते॥ आश्रद्धायनः॥ दानाध्ययन
 देवाचीजयहीमव्रतादिकान्॥ नकुर्याच्छाद्धदिवसेप्राग्द्विजानांविसर्जनान्॥ एतन्नि
 त्यवर्जमितिबोपदेवः॥ इदंविष्णुभिन्नदेवपरं॥ विष्णोर्निवेदितान्नेनयष्ट्यं देवतांत
 रं॥ पितृभ्यश्चापितद्व्यंतदानंन्यायकल्प्यते॥ पितृशेषंनुयोदद्याद्दूरयेपरमात्मने॥
 रेतोदःपितरस्तस्यभवंतिक्लेशभागिनरनिष्कादान्॥ पितरःसर्वमनुष्याविष्णुनाशितम
 भंतीतिश्रुतेः॥ यःश्राद्धकालेहरिभुक्तशेषंददातिभक्त्यापितृदेवतानां॥ तेनैवपिंडा
 लुलसीविमिश्रानाकलकोटिपितरसुनृमार्तिब्राह्मोक्तेश्चेतिश्रीधरस्वामिनृसिंहपरि
 चर्यादयः॥ एतत्सर्वनिबंधविरोधान्निर्मलं॥ आत्रविशेषोहेमाद्रौविष्णु
 धर्मे॥ श्राद्धान्हितुसमभ्यर्चनृवरहंजनार्दनं॥ शिवपुराणे॥ २३

पितृशिवभक्त्यापितृश्राद्धप्रकल्पयेत्॥ सर्वनिषेधस्तुविहिताभिन्नपरः॥ तथा
हेमाद्रौ॥ दैव्यर्मादक्षिणांगादिप्रादजान्वंसमूर्द्धसुशिरोसजानुयादेसुवा
मंगादिचयेतुके॥ कलिकायास्त्यंतरे॥ आहारभेदेऽर्माः
पादशौचेविसर्जयेत्॥ अर्चनादौतुयेदर्भाउच्छिष्टांतेविसर्जयेत्॥ मार्जनादौतुयेदर्भा
पिण्डात्यानेविसर्जयेत्॥ उज्जानादौतुयेदर्भादक्षिणांतेविसर्जयेत्॥ प्रार्थनादौतुयेदर्भा
नमस्कारेविसर्जयेत्॥ ऊहमाहविष्णुः॥ मानमरानामयेवैश्राहकुर्याद्विचक्षणाः
मन्त्रोहेनयथासाध्यशेषाणांमन्त्रवर्जितः॥ यथासायमितिपत्रवहवचनातः॥ पितृश
वस्तत्रसर्वपितृवाचित्वाचोहःतत्रापिशुभंतापितरस्तत्रोहएव॥ सर्वपितृवाचित्वेउ
त्तरमन्त्रद्वयवैयर्थ्यात्॥ बहवचनंतनोघतेप्रकृतावसमर्थत्वात्प्राधान्यनितिवत्॥ ऋण
तेचनोह॥ तस्मादृचनोहेदितिनिषेधात्॥ एकोदिष्टेयवम्॥ प्रेतैकोदिष्टेत्वेकवम्भ्रा
नूहेनैकोदिष्टे॥ इतिविष्णुक्तेरुहः॥ अत्रबहवचनस्यापू
होवचनात्॥ दृष्ट्यादौतुविशेषवक्ष्यामः॥ शेषारागमितिपितृव्यायेकोदिष्टेऽप्राहना
दिमन्त्रवर्जकार्यमितिक्लृप्ततरुः॥ ऊहयोग्यपितृपदवाच्यमत्रएवतत्रतत्रयोऽः॥ ननूहः
नापिपितृपदरहितः॥ प्रयोऽमरतिश्रूलयाशिः॥ अर्थान्तरे
चोक्तं प्राक्॥ वष्टुचकारिकापि॥ अर्थप्रदानमात्रेणमात्रादिपदमाचरेत्॥ शुभंतामिति
पित्रादौमात्रादिपदमाचरेत्॥ मातृश्राद्धेपित्रदानेयच्चत्वामत्रात्वित्यत्रनोहइतिवृत्तिरु
त्॥ तथामातुःश्राद्धेयनूहेनकुर्यान्निशुभमन्त्राणां॥ वशादानमुपस्थानंतद्वत्कार्यमिति
स्थितिः॥ प्रवाहरामनूहेनतद्वत्प्राशनमिष्यते॥ तथा॥ आयतुनस्त्रि
सीतिउशंतस्त्वितियानितु॥ अतूयःपितृशब्देनपितृसामान्यवाचकः॥ आयस्त्वानातु
वक्ष्यते॥ हेमाद्रौमार्कंडेयः॥ स्वातःस्वातान्समाहतान्स्वा
गतेनार्चयेत्तथक्॥ कलिकायानारदीये॥ प्रायश्चित्तविशु
हात्मातेभ्योनुज्ञाप्रयुषवा॥ दद्याद्देवसुहृदार्थं हिरण्यकुशमेववा॥ तत्रैवसंय
हे॥ तिथिवारादिकंज्ञात्वासंकल्पययथाविधिः॥ प्राचीनावीतिनाकार्य
सर्वसंकल्पनादिकं॥ संवत्प्रथमं ब्रूयात्तनामगोत्रेनथैववा॥ वस्त्रादिरूपतांवापिस्व
पितृणामनुक्रमान्॥ चंद्रोदयेनारदीये॥ आहार्यसमनुप्रा
प्तान्विप्रान्भूयानिमन्त्रयेत्॥ आपस्त्वस्तु॥ सर्वयुग्मिमन्त्राणां
युर्द्वितीयं तृतीयमामन्त्रणमित्याह॥ यूपमयानिमन्त्रणीया इतिनिवेदनरूपमाद्यं॥ तदि
धिमार्हशो नक्तः॥ गृहीत्वा मुकसंज्ञस्या मुकगोत्रस्य चासुके॥ आदेतुं वै स्व
देवार्थं करणीयः॥ सरास्त्वया॥ इत्येवंप्राहृष्टद्वयादौतयेति
वदेतुसः॥ आहस्यकर्त्ता संब्रूयात्तं प्राप्नोतुमवानिति॥ सवदेत्प्राप्तवानितिइतरेस्तंप्रति
दिजः॥ देवोयावरोपुकरवाद्देवोवाजी॥ पित्रादेर्यनेनैववर्णितविधिनादिज्ञान्॥

ततःकर्त्तावद्धचीनाहिताग्निःपिंडपितृयज्ञेपरिसरणादीधमाधानांतंकुर्यात्॥ अर्द्धाधा
निनीयेवमितिप्रयोगयारिजातेपरिशिष्टेच॥ भाष्यकारमतेऽत्रादिकेय्येवं॥ दृष्टिकारम
तेनेदं॥ हेमाद्रौशंभुः॥ संमार्जितोयलित्रेतुहारिकुर्वीतमंडले
॥ उदकुलवमुदीचंस्यादक्षिणंदक्षिणाप्रवं॥ व्याघ्रः॥ उत्तरेक्षतसंपुक्ता
नक्षत्राग्रान्विन्यसेत्कुशान्॥ दक्षिणोदक्षिणांयांस्तुसतिलान्विन्यसेत्कुशान्॥ त
त्रैववौधायनः॥ चतुरस्रत्रिकोणंचवर्तुलंचार्द्धचंद्रकं॥ कर्त्तव्यमानुष्यै
राब्राह्मणादिषुमंडलं॥ तत्रैवल्लोकाक्षिः॥ हस्तद्वयमितंका
र्यैवैश्वदेविकमंडलं॥ तदक्षिणोचतुर्हसंपितृणांमंघ्रिशोधने॥ कलिकायांसं
ग्रहे॥ प्रादेशमात्रंदेवानांचतुरस्रतुमंडलं॥ तत्कायउंगुलंतस्मादक्षिणोवर्तु
लंतयेत्युक्तम्॥ यत्तुस्मृत्यंतरे॥ गर्तःयंचांगुलोविप्रैजानुमाने
महीभुजि॥ प्रादेशमात्रावैश्येचसाधिकःसतुशूद्रकेतिर्यगूर्ध्वप्रमारो नव्याख्यातोदैव
पित्र्ययोः॥ चतुरस्रवर्तुलंचकथितंगर्तलक्षणां॥ पादप्रक्षालनंप्रोक्तमुपवेश्यासनेद्विजा
न्॥ तिष्ठंश्चेत्प्रक्षालनंकुर्यात्तिराशाःपितरोगतारति॥ तत्समूलत्वेमंडलायेष्टयकृत्तये॥
तत्रगोमयेहेमाद्रौभृगुःअन्यतजीर्णदेहायावंध्यायाश्चविशेषतः॥ आर्त्तापानवस्तृताया॥
नगोर्गोवरमाहरेत्॥ मात्स्ये॥ अक्षताभिःसपुण्याभिसदभ्यर्च्योपसम्य
वत्॥ विप्राणांक्षालयेत्पादानभिवंधपुनःपुनःप्रत्यङ्मुखस्थितःकुर्यात्विप्रपादाभिधे
चनंतत्रैवभविष्ये॥ प्रक्षालयेद्विप्रपादान्शन्नोदेवीरितिहृत्वा॥ दृष्ट्वोचंद्रो
दयेवृद्धवसिष्ठः॥ नकुशयंथिहस्तस्तुपाद्यंदद्याद्विचक्षणाः कलि
कायांसंग्रहे॥ ततःप्रक्षालयेत्पादौभार्याश्रावितवारिणा॥ तथा॥ आद
कालेयदायत्नीवामेनीरप्रदाभवेत्॥ असुरंतभद्वेच्छाद्वं पितृणांनोयतिष्ठते॥ त
त्रैवा॥ नाधःप्रक्षालयेत्पादौकर्त्तापित्रादिकर्मसु॥ पाधानंतरमर्घ्यमपिदद्यादिति
हेमाद्रिः॥ तत्रैवल्लोकाक्षिः॥ मंडलादुत्तरेदेशेदद्यादाचमनीय
कं॥ तत्रैवा॥ विधायक्षालनंतेषांहिराचमनमिष्यते॥ स्वयंचापि
हिराचामेद्विविधःश्रद्धयान्वितः॥ हेमाद्रौनारदीये॥ यत्राचमनवारी॥
गियादप्रक्षालनोदकैः॥ संगच्छंतेबुधाःश्राद्धमासुरंतत्प्रचक्षते॥ व्यासः स
म्येनैवासनंधृत्वादक्षिणोदक्षिणांकरं॥ व्याहतीभिःसमस्ताभिरासनेषूपवेशयेत्॥ स
माध्वमितिचैवोक्तादक्षिणांजानुसंस्थान्आस्यतामितिब्रूयादासनंसंस्थान्निवि॥
हेमाद्रौशातातयः॥ हौदेवेथर्वणोविप्रोप्राशुस्वावुपवेशयेत्॥ पित्र्येतूदशु
खांस्त्रींश्चवद्धचाध्वर्युसामगान्॥ याज्ञवल्क्यः॥ हौदेवेप्राक्
त्रयःपित्र्येउदगेकैकमेववा॥ यत्तुहेमाद्रौहारीतः॥ दक्षिणाग्रदर्भेषुप्राशुस्वान्ब्राह्मणा
न्भोजयेदुदशुस्वानित्येकरति॥ तन्नैत्रायणीयविषयं॥ प्राशुस्वान्भोजयेदुदशुस्वा

नित्यकरितित्यरिशिक्षात्॥ विकल्परतिहेमाद्रिः॥ माधवीयेयमः॥ मि
 शुकोत्रहजारीवामोजनार्थमुपस्थितः॥ उपविषेष्नुप्राप्तः कामतमपिभोजयेत्॥
 कीर्मे॥ अतिथिर्यस्यानातिनतन्प्रादंभचक्षते॥ विप्रनियमोमाधवीये
 पवित्रपारायः सर्वेतेचमोनत्रान्विताः॥ उच्छिष्टोच्छिष्टसंस्पर्शवर्जयेतः परस्परम्
 तत्रासनानि॥ पृथ्वीचंद्रौदयेयमः॥ आसनं कुजपदयादितरहापवित्रकं॥ हेमाद्रौचम
 त्कारखंडे॥ पितृणांघटितं हेमराजतं वापिवासनं॥ येनताम्रमयंदत्रमासनेपितृकर्म
 णि॥ सर्वेदिव्यासनारूढोनहिप्रचयतेदिवः॥ हेमाद्रौनागरखंडे॥
 अथशंकुमयंपीठप्रदेयंनोपवेशने॥ कालिकायांसंग्रहे॥ क्षौमंड
 यक्रमप्राच्यापेक्रिययाभवेत्॥ दक्षिणासंस्थिताघेषापितृणांआहकर्मणि
 लस्या॥ श्रीपर्यावारुणीक्षीरीजनुकाप्रकंदंवकम्॥ सप्रमंवाकुलेपिठपितृणां
 दत्रमक्षयंसंग्रहेशमीचकाशमरीशेलुकंदेववारुणस्तथा॥ पंचाशनानिशलानिप्राहेदेवा
 चनेतथा॥ कारिका॥ ह्रीदेवेप्राप्नुवैपिमेवीन्विप्रानुदगाननात्॥
 पैठीनसिः॥ कुतयःप्राहवेलायांश्रीत्रियोयदिदृश्यते॥ आचलाय
 नः॥ नीवीवासोदशांतेनस्वरक्षार्थंप्रबंधयेत्॥ वृहपातवल्क
 सुचलायनः॥ नीवीवासोदशांतेनस्वरक्षार्थंप्रबंधयेत्॥ वृहपात
 वल्कलु॥ दक्षिणोक्तदिशेतुतिलैः सहकुरात्रयं॥ यजुकातीय
 नीवीकार्यादशागुतिर्वीमकुक्षौकुशैः सहेतितद्विद्वाहे॥ पितृणांदक्षिणोपाश्वेविपरी
 तानुंदेविका॥ इतिस्मृत्यंतरात्॥ वामेदक्षिणोवेत्याचारात्तत्रव
 स्थितिमदनयारिजातेः॥ आचार्यः॥ प्राणायामत्रयं कृत्वा गाय
 त्रीस्मरणं तथा॥ प्राहकृत्रीस्मीतिवदेनविप्रेर्वाच्यकुरुष्वच॥ ब्राह्मे॥
 तत्तत्तिलान्गृहेतस्मिन्विकिरिच्चाप्रदक्षिणाम्॥ अहयापरयापुक्तीजयेदपहतामिह
 चाप्रीक्षेत्॥ पराशरः॥ तदिहोमरितिमन्त्रेरागायत्र्याव
 प्रयत्नतः॥ प्रोक्षयेदन्नजातंतुष्टदृष्ट्यादिमुदये॥ हेमाद्रौब्रह्मंडे॥
 प्राहभूमोगयाध्यात्वाध्यात्वादेवंगदाघरं॥ ताभ्यांचैवनमस्कारंततः प्रादंभवर्तते॥ दिव
 ताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच॥ नमः स्वधाये स्वाहाये नित्यमेव नमोनमः॥ आदि
 मध्यावसाने सुविशेषतः जयेद्बुधः॥ पितरः क्षिप्रमायातिराक्षसाः प्रद्वेतिच॥ न
 त्रैवस्कांटे॥ तिलारक्षंतसुराचदभारक्षंतिराक्षसाच॥ यन्त्रिंशेऽत्रि
 योरक्षदतिथिः सर्वरक्षकः॥ वसिष्ठः॥ अहवतीभिः कृष्णाग्नीभिः
 यावमातीभिश्चपाकादिप्रोक्षयेत्॥ अथदेवार्वा॥ तत्रप्रत्युपचा
 रमाद्यंतयोरायोदयादिसुक्तेष्टत्रीस्युत्थर्यसरेच॥ हेमाद्रौब्राह्मे॥
 आसनेव्यासनंदयादामेवादक्षिणोपिवा॥ पितृकर्मणि वामेचंदेवेदधानुदक्षिणो

चेत्तः॥ आसनेष्वाशनंदधानतुयाणो कदाचन॥ धर्मोसीत्यथमंत्रेण गृही
 त्तुतेनानुकुशान्॥ धर्मोसिविशिराजप्रतिष्ठितरतिमंत्रतः॥ गालवः॥ द
 र्मानादायहस्ताभ्यां गृहीत्वादक्षिणो करे॥ देवैश्चराः क्रियतां तु निरंगुष्टकरं ततः॥ ॐ नथे
 ति द्विजाब्रूयुस्ते प्राप्नोतु भवानिति॥ कर्त्ता ब्रूयात्ततो विप्रः प्राप्नवानीति वैवदेन्
 ष्ठीचंद्रोदये वृहन्नारदीये॥ ष्ठीचंद्रोदये वृहन्नारदीये॥
 यवेर्धर्मैश्च विधेयां देवानामिदमासनं॥ दत्वेति भूयो दद्याद्देवैश्चरा इति क्षरां॥ तच्च ष
 ष्ठाचतुर्थ्या वा कार्यमिति स एव॥ ततोर्ध्वं कल्पयेदिति मत्वादयः॥ शौनकजयंताभ्यामर्ध
 रहितस्य देवाच्च न स्योक्तेराश्वलायनानां देवैर्ध्यादानेनेति वोपदेवः॥ तन्ना॥
 परिशिष्टप्रयोगयारिजातविरोधात्॥ वृद्धिश्चाद्देतुं देवैर्ध्यादद्यात्॥ देवैर्भ्योपि पृथग्दद्या
 त्॥ देवैर्भ्योपि पृथग्दद्यादिहार्धं शुतिचोदनादिति॥ शौनकोक्तेः॥ अथा
 र्धयात्रं॥ ष्ठीचंद्रोदये मात्स्यपात्रयोः॥ पात्रं वनस्यतिमं यं तथा पर्यामयं पुनः॥ जलज
 वापिकुर्वीत तथा सागरसंभवं॥ ब्राह्मे॥ सौवर्णात्ताम्रं रोप्याश्मस्फाटिकं
 शंखमुक्तयः॥ भिन्नान्यपि हि योज्यानि पात्राणि पितृकर्मणि॥ हेमाद्रौ प्रजा
 पतिः॥ सौवर्णं राजतं ताम्रं खाद्रं मणिमयं तथा॥ यज्ञियं च मसं वापि च
 र्धार्थं शरयेद्बुधः॥ अत्र विप्रैकत्वद्वित्वचतुष्टयादव्यर्घ्यायात्रे हे एव॥ मानवसूत्रे तु॥ दे
 वैश्च देविके त्रीणि पित्रे एकैकमुभयत्र वेत्तु क्रमः॥ तदेकविप्रपरं यात्रालाभपरं वेति हेमा
 द्रिः॥ मदनरत्ने तु देवैकं यात्रमुक्तं॥ ष्ठीचंद्रोदयेपि
 त्रीणि येनृकयात्राणि देहैर्वैवैश्च देविक इति॥ वृहत्पराशरोक्ते हे एवमाह॥
 वृक्षानां तु देवै विप्रद्वित्वेकमर्घ्यायात्रमर्द्धशो दद्यादित्युक्तं परिशिष्टे प्रयोगयारिजाते
 च॥ कलिकायां हारीतः॥ दत्तमक्षयतां याति खड्गे ना
 र्धं तु यत्कृतं॥ वृद्धमनुः॥ मृगमयं दारुजं यात्रमयः यात्रं च यद्भवेत्
 राजतं देविके कार्यं शिलायात्रं विवर्जयेत्॥ पुराणसमुच्चये मृत्त्वा भवं तथा कांस्यं चार
 कं जत्रुसंभवं॥ त्रयुसी सलोहं भवं सदा यात्रं विवर्जयेत्॥ तत्रैव॥ अ
 र्धं गुलं भवेत्पात्रं पिष्टं गाराजरः शुभं॥ दशांगुलं तु देवानां सौवर्णं शक्ति तः कृतं॥ स्थाप
 येदर्घ्यायात्रे हे तु जेतत्र कुशोपरि॥ देहैः पवित्रे विधिवन्यात्रयोश्चोपरि स्थियेत्॥ यज्ञपार्श्वे
 पवित्रे स्थेति मंत्रेण पवित्रे च्छेदयेत्तु ने॥ औषधीं मंतरे कृत्वा च गुण्यां गुलियं वर्णीः॥
 स्फेनकाद्येन लोहेन न मृगमयं न खादिभिः॥ वशिष्टः॥ तूष्णीं प्रो
 ष्यां भसायात्रं कुर्याद्दर्धं विलेततः॥ शरयेत्पात्रपुष्पं तु कृत्वा परिपवित्रके॥ वृ
 द्धपराशरः यात्रद्वयमथार्धार्थं तेजसं चैकवस्तुनः॥ प्राशुखो मरतीर्थे न शनो देवो दक
 क्षियेत्॥ यवो सीतियं वास्तत्र तूष्णीं पुष्या शिवंदनं॥ मानवसूत्रे॥
 सुमनसः प्रक्षिप्योत्तर्य यवान् प्रक्षिप्येति॥ यवो सीति मंत्रः पात्रे॥ यवो सिधान्तरजी सिवा

रुणोमधुमिश्रितः॥ निर्णोदः सर्वयापानां पवित्रमृषिभिः स्मृतम्
 जीवावारुणोमधुसंपुतरतिपरिशिष्टेयावः॥ गोभिलेनतु॥
 वीसिसोमदेवत्यरतिनिलमंत्रोत्रस्नाहापुक्तउक्तेः॥ होमाद्वीयम्॥
 यवहस्तसुतोदेवान् विज्ञाय्यावाहनं प्रति॥ आवाहयेदनुज्ञातोविश्वेदेना
 सरत्यचा॥ रुद्रयराशरः॥ ततः सम्यकरं न्यस्यविप्ररक्षि
 राजानुनि॥ देवानावाहयिष्येहमितिवाचमुदीरयेत्॥ आ
 वाहयेत्यनुज्ञातोविश्वेदेवास आगत॥ विश्वेदेवाः शृणुतेममितिमन्त्रहयं
 यते॥ आहविशेषेविश्वेदेवानामाज्ञानेहेमाद्वीरुहस्यतिः॥
 उत्पन्निनामचैतेषां न विदुर्यदिजातयः॥ अयमुच्चारणीयस्तेर्मन्त्रः॥
 अद्वासमन्विताः॥ आगच्छन्तुमहाभागाविश्वेदेवामहावलाः॥
 येयत्रविहिताः आदेसावधानाभवंतुते॥ इदंवावाहनमर्घ्यपात्रासा
 दनात्॥ प्राकृहेमाद्रिगोक्तं॥ तत्रकारीयेः प्रा
 क्षार्य्यतत्रैवतत्सज्जात्॥ अग्नैस्तदुत्तरम्॥ दृष्ट्वीचद्वो
 दयेशंखः॥ सयवपुष्पमादायवरणादिशिरोतकं॥ अर्घ्य
 तेत्यच्चेनकुर्यादंतरेचोदकंतथा॥ पित्र्येजुमूर्हादियादायर्घ्यं तपित्र्ये
 कार्य्यतुष्टजनं पादप्रभृतिमूर्होतंदैविकेष्टजनं भवेत्॥ शिरःप्रभृति
 पादांतं नमोवर्तिर्येनृके॥ इतिमदनरत्नेप्रचेत्॥ सोक्तेः॥
 कलिकायांसंयहे॥० तिस्रन्वृत्ताजलिभृत्वायटेनमंत्रोसमाहितः
 ॥ विश्वेदेवाः शृणुतेमागच्छन्त्यपरंततः॥ हेमाद्वीजा
 त्कुर्यात्॥० तनोर्घ्यपात्रसंपन्निवाचयित्वाहिजोत्रमान्॥
 तदयेचार्य्यपात्रं स्नाहार्घ्यं॥ इतिविन्यसेत्॥ गार्ग्यः॥
 दत्वाहस्तेयवित्रंचकृत्वाष्टजांचयादतः॥ यादिआरतिमंत्रेणहस्ते
 यर्घ्यं विनिक्षिपेत्॥ संयहे॥ विश्वेदेवा इदं
 र्घ्यमितिदानं समादिशेत्॥० तदंतेस्नाहानमः॥ इतिवा
 च्यं॥ यादिआरतिमंत्रेणस्नाहकारनमोतकमितिहेमाद्वीजाग्रं
 ज्ञान्॥ अथवेणसत्वेनुयाधमर्घ्यमाचमनीयमितिद्विजकरेनिनयेदि
 त्यस्यैवत्रयमुक्तं॥ गमसिः॥ अर्घ्यं चपिउप्रदा
 नंचस्वस्त्यस्येतथैवचा॥ गंधपुष्पादिकंसर्वहस्तेनैवनुदायये
 त्॥ प्रतिविश्रयादिभ्येसादृतिः॥ वज्रचानां न्वनेतदज्ञा
 र्घ्यानुमंत्रणं॥ ततः पात्रंदक्षिणोदेवेभ्यः॥ स्थान
 मसीतिपुजापुत्रानंवाकार्य्यमितिगाकरोउक्तं॥ एतदायस्तेवानां

नियतमन्येषां न॥ हेमाद्रौ विष्णुधर्मे॥ गंधैः पुष्पे
अधूयेऽवस्त्रैश्चाप्यथ भूषणैः॥ अर्चयेद्वाह्यरान् शक्त्याऽप्रदधानः
समाहितः॥ दृष्ट्वा चंद्रोदये मार्कंडेयः॥ चंदनपारुक्
ईरकुंकुमानि प्रदाययेत्॥ विष्णुः॥ चंदनकुंकुमकर्षण
गरुपप्रकात्यनुलेपनायेति॥ व्यासः॥ अयवित्रकरो गंधै
गंधहारेति श्रजयेत्॥ कलिकायां स्मृतिः॥ गंधहारेति वै गंध
मायनेते च पुष्पकं॥ धूरसीत्यमुना धूपं उदीप्य स्वेति दीपकं॥ पुंववस्त्रा
शिमे त्रेणवस्त्रं दद्यात्प्रयत्नतः॥ आसने स्वासनं ब्रूयात् अर्घ्यं स्व
र्घं हि जोतमः॥ सुगंधश्च सुपुष्पाणि सुमालानि सुधूपकं॥ सु
जोतिश्चैव दीयेतु स्वाच्छादनमिति क्रमः॥ विप्राणां गंधेन वर्तुलं त्रि
पुंड्रं वा न कार्यं॥ हेमाद्रौ देवलः॥ ललाटे पुंड्रं
वर्तुलमित्यपराकं॥ मदनरत्ने च॥ पुंड्रं त्रिपुंड्रं वर्तुलम
ई चंद्रं च॥ अर्ध्वं च तिलकं कुर्यान्न कुर्याद्द्वै त्रिपुंड्रकं॥ उ
र्ध्वं च तिलकं कुर्याद्द्वै वेपि त्रै च कर्मणि॥ निराशाः पितरो यांति
दृष्ट्वा चैव त्रिपुंड्रकमिति॥ रुद्रपराशरैः॥ तिर्य्य
ग्लेयो भवत्येवैवर्जयेत्तिलकं मालेश्राद्धकाले च सर्वदा॥ तिर्य्यगू
र्ध्वं त्रिपुंड्रं वा धारयेत्प्रयत्नतः॥ इति व्यासोक्तेरिति दृष्ट्वा चंद्रः
पतुर्दृष्ट्वा रदीये ऊर्ध्वं पुंड्रं च तुलसां श्राद्धेनेच्छंति केचनेति॥ तत्क
र्तृपरं॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ इति कं मृगनाभिं च रोचना
रक्तचंदनं॥ कालेयकं नूय गंधं तरुष्कं चापि वर्जयेत्तत्कसुर्याविक
ल्पं॥ इति हेमाद्रिः॥ रुद्रशान्तातपः॥ य
वित्रं तु करेण त्वायः समालभते हि जानू॥ राक्षसानां भवेच्छादं नि
राशैः पितृभिर्गतेः॥ पुष्यं तु ब्राह्मे॥ जातिचं पकलो भ्रांश्च म
द्विकावाणवर्धरी॥ चूताशोकाटरूपं च तुलसीशतयत्रकं॥
कुजकं तगरं चैव भृंगमारण्यकेतकी॥ मृष्टिकामतिमुक्तं च श्रा
दयो ग्यानि भो हि जाः॥ कमलं कुमुदं पद्मं पुंड्रं उरीकं च यत्नतः॥
इंदीवरं कोकनंदं कल्हारं च निवेदयेत्॥ हेमाद्रौ वायुभविष्य
योः॥ सुकुमारैः किसलयैर्यवद्वर्वां कुरैरपि॥ संश्र
जनीयाः पितरः श्रेयः कामेन सर्वदा॥ स्कान्दे॥ जात्यश्च स
र्वदा तव्या मद्विकाश्चेत श्रथिका॥ जलो भद्वानि सर्वाणि कुसु
मानि च चं पकं तत्रैव दृष्टमनुः॥ न निपुक्तः शिखावर्जं मालं शिरसि धारयेत्॥ वर्ज्या

निष्ठवीचंद्रोदयेभविष्ये॥ केतकीगुलसीयत्रविल्वयत्रचवर्जयेत्॥ श्रेणचकररी
रचधर्त्रैरकिंशुकंतथा॥ माधवीयेस्मृत्यर्थसारेचतुलसीनिधि
हा॥ तुलसीनिषेधोनिर्झलइतिहेमाद्रिः॥ समूल
त्वयिपिंडयरः॥ तुलसीगंधमाघायपितरस्तुष्टमानसाः॥ प्र
यातिगरुडारूढास्तत्पदचक्रयाशिनइतिप्रयोगयारिजातेयाभोक्तेरितिबोपदेवः॥
रहस्यगशरः॥ नजातिकुसुमेर्विहान्विल्वयत्रैस्तुनार्चयेत्॥
जयादिकुसुमंजिरीरूपिकासकुरटिका॥ उष्याशिर्वर्जनीया
निश्चाहकर्मणिनिव्यशः॥ हेमाद्रौशरवः॥ उयगंधी
न्यगंधीनिचैत्यहसोभ्रवानिच॥ उष्याशिर्वर्जनीयानिरक्तवर्णा
नियानिच॥ जलीभ्रवानिदेयानिरक्ताप्यपिविशेषतः॥ च
गिराः॥ नजातिकुसुमानिदधानकदलीयत्रमिति॥ जा
न्याविकल्पइतिहेमाद्रिः॥ निषेधः पिंडविषयः॥ कुंद
शंभोचनोदयान्नोत्पन्नगरुडर्धजे॥ पिंडेजातीचनोदधादेवीमर्क
गामार्चयेत्॥ इतिरुदयाज्ञवल्कीक्तेरितिबोपदेवः॥ सु
तिसारे॥ अगस्त्यभृगराजचतुलसीशतयत्रकं॥ चयुक
तिलपुष्पचयटेपितृवल्लभाः॥ केतकीकरवीरचवकुलकुंदकत
था॥ याटलांचैवजातीचश्रादेयत्तेनवर्जयेत्॥
केचित्पिंडेपितुलसीमाहः॥ पितृपिंडार्चनंश्रादेयेऽज्ञातं तुलसीदले
प्रीणिताः पितरस्तैस्तुयावच्चंद्रार्कमेदिनीतिमार्कडेयोक्तेः॥ धूयस्तत्रै
वविष्णुधर्मे॥ धूयस्तुगुगुलोदे॥ यस्तथाचंदनसारजः॥
अगरुश्चसकर्मरसुरक्तवृत्तयवच॥ विष्णुः॥ घृतमधुपु
क्तं गुगुलुश्रीखंडदवदारुसरलादिदधादिति॥ तत्रैवदेवलः॥ येहि
प्राण्यगजाधूपाहस्तवाताहताश्रयो॥ नतेश्रादेनियोक्तं व्यायेचकेवोम
गंधयः॥ घृतेनदीयोदातव्यस्तिलतेलेनवापुनः॥ दीप
माहविष्णुः॥ घृतेनदीयोदातव्यस्तिलतेलेनवापुनः॥
वसामेहोभ्रवंदीयप्रयत्नेनविवर्जयेत्॥ वस्त्रं ब्राह्मे॥
कोशेयक्षेमकार्यासंदकूलमहतंतथा॥ श्राद्धेऽथनानियोदधाना
मानाभोतिचोत्रमान॥ हेमाद्रौत्रसंवेवर्ते॥ यज्ञोप
दीतंदातव्यवस्त्राभावेविज्ञानता॥ पितृभ्योवस्त्रदानंस्पर्शंतेनाश्रु
तेखिला॥ तत्रैवयाग्रे॥ निष्क्रयोवायथाशक्तिवस्त्राभावेप्र
दीयते॥ असाप्यपिचदेयानितत्रैवकालिकापुराणी॥ धात्वादिनिर्मितारम्भादीपि

कोश्राद्धकर्मणि॥ पितृनुद्दिश्यदीदद्यात्समवेष्टाजनंश्रियः॥ यो
 धूपदानपात्रतुयात्रमारत्रिकस्यच॥ दद्यात्पितृभ्यःप्रयत्नस्यस्वर्गक्षयाग
 तिः॥ विष्णुधर्मे॥ यःकंचुकंतथोष्मोसंपितृभ्यःप्रतिपादयेत्॥
 ज्वरोभ्रवानिदुःखानिसकदाचिन्नपश्यति॥स्त्रीणांश्राद्धेतुसिंदूरदधुश्चजतकानिच॥
 निमंत्रिताभ्यःस्त्रीभ्योयेतेस्युःसोभाभ्यसंपुताः॥ हेमाद्रावादित्यपुराणे॥
 नक्षत्रवर्णादातम्यनापिकार्याससंभवं॥ पितृभ्योनायिमलिनंनोपयुक्तंक
 दाचना॥ नक्षिद्रितंनायदशनधौतंकारुणापिच॥ कार्यासनि
 वेधोन्यसंभवे॥ तत्रैव॥ पितृनुसक्त्यवासोभिर्दद्यात्तयज्ञोपवी
 तकं॥ यज्ञोपवीतदानेनविनाश्राद्धंनुनिष्फलं॥ एतद्यतिस्त्रीभू
 द्रश्राद्धेष्वपिदेयमितिहेमाद्रिः॥ तत्रैवनृसिंहपुराणे॥ कर्मउलुं
 ताश्रमयंश्राद्धेषुप्रददानियः॥ काष्ठेननिर्मितंवापिनारिकेलमथापिवा॥
 दद्यात्कर्मउलुंश्राद्धेसश्रीमानभिजायते॥ योमृत्तिकाविरचितान्श्राद्धेषुच
 घटान्पुमान्॥ प्रदद्यात्करकान्वापिसोक्षयंविंदतेसुखं॥ तत्रैव॥
 उपानच्छत्रवस्त्रीणिभुक्तिपात्रंकर्मउलुं॥ शयनाशनयानादिर्दयराव्यज
 नानिच॥ अन्नंसुसंस्कृतंगंधांतांदूलंदीपचामरं॥ पितृभ्योयःप्र
 यच्छेतुविष्णुलोकंसगच्छति॥ सौरपुराणे॥ चामरंतालवृंतं
 श्वेतकृत्रंचदर्यणं॥ दत्त्वापितृणामेतानिभूमियालोभवेदिह॥
 तत्रैवनंदिपुराणे॥ अलंकारःप्रदानव्यायथाशक्तिहिरण्यमयाः॥
 केयूरहारकटकमुद्रिकाकुंडलादयः॥ स्त्रीश्राद्धेषुप्रदेयाःसुरलंकारास्त
 योषितां॥ मंजीरमेखलादामकर्णिकांकंकरणादयः॥ तथा॥
 आदर्शव्यजनच्छत्रशयनाशनपादुकाः॥ मनोजाःयटवासाश्चसुगंधाश्चूरी
 मुखयः॥ अंगारधानिकाःशीतेयोगपट्टाश्चयस्यः॥ कटिस्त्रि
 णिरोप्याणिमेखलाश्चैवकंवलाः॥ कर्षरादेश्चभांडानितांदूलायतनंयथा॥
 भोजनाधारयंत्राण्यतद्ग्राहांसथैवच॥ तथाजनशलाकाश्चकेशानांचप्र
 साधनम्॥ एतावदद्यात्तुयःसम्पत्सोश्चमेधफलंलभेत्॥ स्कांदे
 सौवर्णंराजतंवापिकांस्येनाय्यथनिर्मितं॥ दत्त्वाभोजनपात्रंनुसम्प्राप्तंभ
 वतिभूतले॥ वामनपुराणे॥ वंदीकृतास्तुयेकेचित्स्वयंवापदिवा
 यैः॥ येनकेनाय्युपायेनयस्तान्मोचयतेनरः॥ पितरस्तस्यगच्छन्ति
 शाश्वतंयदमव्ययं॥ पराशरः॥ वाचयेत्परिश्रणीत्वंवासीदत्त्वावि
 धानतः॥ नारदीये॥ देवैश्चसमनुजानोयजेसितृगरांत्यथा॥
 तत्रपित्रेश्रासनाघरोधमर्चनकांडैश्चदेविकंजेयं॥विशेषस्तुच्यते॥तत्रासनेद्विगुणभु

याः कुशाः॥ अत्रावाहनमासनात्सर्ववास्यस्यरात्रं वाऽप्यौकरणीभवेति स्म
 त्रियुषश्चाउजाः॥ ह्योसास्वामेदेनमवस्था॥ द्वितीयपक्षस्य
 बहुसंमतः॥ तत्रार्थमाहाभलायनः॥ तैजसाश्ममयमृग्येषु
 त्रियुषात्रैकद्वयेषुवादभौतहि तेऽप्यः॥ प्रदायशन्नोदेवीरभीष्टयस
 उमेऽतिलावाप्यतितीक्ष्णोसोमदेवनो गोसवोदेवनिर्मितः॥ प्रजवदि
 प्रवृत्तः स्वधयापिहनिमान्लोकान्प्रीयाहि नः स्वधानमइति॥ अश्व
 मयस्पाटिकादि॥ मृगयहसकृतमेव॥ कुलालचक्रनिष्पन्न
 मासुरैर्विक्रानतः॥ तदेवहसकृदितं देविकं केवलं तथेति कुर्यात्पराशरि
 तः॥ अस्यान्यपि यात्राणि सर्वमुक्तानि॥ मनुः॥ अत्राप्रवि
 हिजाभावेयथैको ब्राह्मणो भवेत्॥ यात्रारणासादयेत्रीणि ननु ब्राह्मणस्य
 स्यात्॥ दत्तकादेः कर्तुं हि पितृत्वादावपि वचनात्त्रीण्येव यात्राणीति हरिह
 रः॥ माधवीये वैजवायः॥ अर्थे पितृणां त्रीण्येव कुर्या
 त्तात्राणि धर्मवित्॥ एकस्मिन्वावहृषु वा ब्राह्मणेषु याविधिः॥
 हेमाद्रावप्येवं॥ अत्रानुमंत्रणं सकृत्॥ तिलोत्तीक्ष्णप्रतिपा
 त्रमाहृतिः॥ पितृशब्दस्यानृहश्चेति हृतिस्तु॥ दर्भश्च त्रिगुणोपवि
 त्रम्॥ तिलः तिलः शलाकास्तु पितृयात्रे सुपावरो॥ एको हि
 श्लेशलाकैकानि धायोदकमाहरे॥ इति हेमाद्रौ चतुर्विंशतिमतात्॥
 तत्रैव विष्णुः॥ दक्षिणात्रे सुदर्भे सुदक्षिणापवर्गं च मसेषु पवित्रां तर्हि तेऽप्यत्राणि
 चेच्छन्नो देवीरिति मंत्रेण जलासेचनं नृचमिन्नविष्येत् अस्मिन् पक्षे प्रतिपात्रं मन्त्राह
 त्रिः॥ कारिकायां॥ गंधपुष्पाणि चैते युषात्रे सुप्रक्षिपेदथ॥
 ब्राह्मे॥ जलेक्षीरं दधिघृतं तिलतंडुलसर्वयान्॥ कुशाधमधुपु
 ष्याणि हत्वा भित्ततः स्वयम्॥ जानूकर्यः॥ ततोऽर्थयात्रं संपन्निः
 वाचयित्वा हि जोत्रमान्॥ तदनेवाध्ययात्राणि स्वधार्म्या इति विन्यसेत्॥
 ततस्तिलहस्ते विप्रसम्य जानौ दक्षिणां करं न स्यात्वाहनं शक्येत्॥ अत्र गो
 त्रसंवेधनामानि द्वितीयांतत्त्वंप्राशुक्ता॥ वैजवायुश्चे॥ ति
 खनपिह नावाहपिष्णामीत्यामंत्र्या॥ कोर्म्यपसम्यततः कृत्वा पितृणां द
 क्षिणामुखः॥ आवाहनं ततः कुर्यात् उशंतस्त्विह चावुधः॥ आ
 वाहते दनुजानो जयेदायतु नस्ततः॥ अत्र सम्यस्यापि प्राशुक्तेर्विकल्पः॥ अ
 त्राधमंत्राह त्वास्म्यतिरममुकशर्मागममुकगोत्रं वसु रूपमावाहयामीत्यामुक्तामूर्धा
 दिपादां तं तिलान् विकीर्य यतु न इति सर्वं ते सकृजयेदिति निवेधनाः॥ अत्रो
 पवेशनं संवेशनयोर्धार्म्या च मनीषा नपि हेमाद्रिणां कानि॥ नात्यर्थं वर्णावेदिनां नित्यता

निनायेषाम्॥तेषां वप्रयितामहादिवित्रंतं प्रातिलोम्येन सर्वः प्रयोगः॥ वारहे॥ गंधयुष्मा
 र्वनं कृत्वा दद्याद्दस्तेनिलोदकं॥ गार्ग्यः॥ शिरसः पादतो वापि
 सम्यगगम्ययेन्नतः॥ ततः स्वधार्था इति पितृपितामहादिविप्राये प्रत्येकं नि
 वेदयेदितिकारिकायां वृत्तौ च॥ आश्वलायनः॥ अयस्येनेन
 रयाभयं गुह्यं तरेणोपवीति त्वाहक्षिरोनवासम्योपगृहीतेन पितरि दंनेर्ध्यं पिताम
 हे दंनेर्ध्यं पितामहे दंनेर्ध्यमित्ययः सर्वे ताः प्रतियाहयिष्यान्सकृत्सकृत्स्वधा अर्ध्या इति
 ष्छ्रुतिः॥ सनुसृष्टास्वनुमंत्रयीतया दिव्या आपः॥ दृष्टि व्यासंव
 भूवुर्याचं त्रिस्ताउतयार्थि वीर्याः॥ हिरण्यवर्णीयज्ञियास्तान् आपः
 शंस्यो नाभवंत्विति॥ अर्ध्यादिप्रागंघादैर्यत्नोपवीतमेव॥ अ
 र्घ्यदानात्प्रागमाश्रयो दद्यात्॥ यद्यप्यत्र स्येन दक्षिरोनवा र्ध्यं दद्यादितु
 क्तं॥ तथापि दक्षिरोनेत्यभिमतोर्थः॥ कारिकायां वृत्तौ चैवम्
 पित्रादेस्त्रिभिः यात्रे दद्यात्॥ पितुः स्थाने विप्रत्रयं चैत्र एकार्घ्यं वि
 भज्य दद्यात्॥ त्रयाराणां स्वधार्था इति सकृत् निवेदनं॥ एवं येता
 महदावपि॥ अन्यजस्तदानमर्घ्यमंत्राश्च प्रतिविप्रमावर्तते॥ तेषु
 गंधादौ च प्रतिविप्रं यदार्थानुसमयः कांडानुसमयो वा॥ पित्रादित्रया
 णामेकविप्रयक्षेत्रिभिः यात्रेरेकस्यैवार्घ्यं दद्यादिति वृत्तिः॥ कारिकायि॥
 स्वधार्था इत्ययो र्घ्यास्ताउपवीतीति वेदयेत्॥ विवेदनात्प्राक्प्राचीनावी
 तमेवेत्यर्थः॥ अर्घ्यं सशेषमादाय दक्षिरोननुपारिणा॥
 सव्यहस्तगृहीतेन निनयेत्पितृनीर्यतः॥ दत्त्वा दत्त्वानि नीतास्तायादि
 म्प्राचीनुमंत्रयेत्॥ यत्तु॥ यादिव्या इति मंत्रेण हस्तेष्वर्घ्यं विनिक्षि
 येत्॥ इति॥ यच्च वारहे॥ निलांबुना वापसव्यं दद्या
 र्ध्यादिकं द्विज इति॥ यच्च व्यासः॥ गोत्रसंवंधना
 मानिपि॥ तद्वरामनुकीर्तयन्॥ एकैकस्य तु विप्रस्य अर्घ्यं यात्रं विनि
 क्षियेत्॥ इति॥ तद्वत्चातिरिक्तविषयं॥ तत आचामेत्॥
 एवं मातामहेष्वपि॥ आश्वलायनः॥ संस्रवान् समवनीयता॥
 भिरभिः सुत्रकामो मुखमनक्ति संस्रवः॥ शेषः॥ संस्रवो हि यरिशिष्टो भवतीति
 शतयथश्रुतेः॥ केचिन्नुहस्तगलितांबुवदंति॥ समवनीयान्येदे
 यात्रे पितृयात्रे आसिंचेदिति वृत्तिः॥ प्रथमे यात्रे संस्रवान् समवनीयेति का
 तीयस्त्राच्च॥ ब्राह्मेतु॥ प्रतिविंशानुलोकनमुक्तां
 स्कांदे॥ आयुः कामस्य नेत्रासे च नमुक्तां॥ पित्र्ये विधेः प्राशु
 खस्य कर्तुरभिषेकः कार्य इति केचित्॥ आश्वलायनः॥ नोदरेन

आःकुशाः॥ अत्रावाहनमासनात्सर्ववास्यसुरगोत्रंवाऽप्यौकरणीत्रंवेतिस्व
 त्रियुपस्थाउक्ताः॥ ह्यसौसास्त्राभेदेन्यवस्था॥ द्वितीयपक्षस्य
 बहुसमतः॥ तत्रार्थमाहाभिलाषनः॥ तैजसाश्ममयमृग्येषु
 त्रियुपात्रेष्वेकद्वयेषुवादभौतहि तेऽव्ययः॥ प्रदायशन्नोदेवीरभीष्टयस्य
 तुमंश्चतिलानावपतितिलोसिसोमदेवयोगोसवोदेवनिर्मितः॥ अन्नवदि
 प्रवृत्तःस्वधयापिहनिमान्लोकान्प्रीत्यायाहिनःस्वधानमर्ति॥ अश्व
 मयंस्फाटिकादि॥ मृग्यहसकृतमेव॥ कुलालचक्रनिष्पन्न
 मासुरदेविकंनतत्॥ तदेवहस्तघटितंदेविकंकेवलंतेत्येतिहृदोगपरिशिष्ट
 त्॥ असात्यपियात्राणिर्ष्वमुक्तानि॥ मनुः॥ अन्नाभवे
 हिजाभावेयथैकोब्राह्मणोभवेत्॥ यात्रारणासादयेत्रीणिननुब्राह्मणम
 स्वया॥ दत्तकादिःकर्तुर्हिपितृत्वादावपिवचनात्रीरप्येवयात्राणीतिहरिह
 रः॥ माधवीयेवैजवायः॥ अर्घ्येपितृणांत्रीरप्येवकुर्या
 त्रात्राणिधर्मवित्॥ एकस्मिन्वावहृषुवात्राहरोषुयथाविधिः॥
 हेमाद्रावप्येवं॥ अत्रानुमंत्रणं सकृत्॥ तिलोलीत्यस्यप्रतिपा
 त्रमाहन्तिः॥ पितृशब्दस्यानृहश्चेतिहन्तिहत्तत्॥ दर्भश्चत्रिगुणोपवि
 त्रम्॥ तिलःतिलःशलाकास्तुपितृयात्रैषुपार्वणो॥ एकोहि
 देशलाकैकानिधापोदकमाहरे॥ दितिहेमाद्रौचतुर्विंशतिमतात्॥
 तत्रैवविष्णुः॥ दक्षिणात्रेसुदर्भेसुदक्षिणापवर्गचमसेषुपवित्रांतर्हितेऽव्ययश्चाभि
 चेच्छन्नोदेवीरितिमंत्रेणजलासेचनत्वंहचभिन्नविषयश्चस्मिन्पक्षेप्रतिपात्रमत्राह
 त्रिः॥ कारिकायां॥ गंधपुष्पाणिचैतेषुयात्रैषुप्रक्षियेदयः॥
 ब्राह्मे॥ जलेक्षीरंदधिघृतंनिलंतेडलसर्षपान्॥ कुशाधमधुपु
 ष्याशिदत्वावमेततःस्वयम्॥ जातृकार्यः॥ ततोर्ध्वयात्रसंपत्तिः
 वाचयित्वाहिजोत्रमान्॥ तदनेवार्ध्यायात्रास्त्रिधाध्यात्रतिविन्यसेत्॥
 ततस्तिलहस्तोविप्रसम्यजानौदक्षिणांकरंन्यस्यावाहनंश्चेत्॥ अत्रगो
 त्रसंयधनामानिद्वितीयांतत्त्वंप्राशुक्तं॥ वैजवायुश्रेष्ठे॥ ति
 स्तुपितृनावाहपिष्णुमीत्यामंत्र्या॥ कौर्मेअपसम्यंततःकृत्वापितृणां
 क्षिणामुखः॥ आवाहनंततःकुर्यात्तुशंतस्त्विष्टवावुधः॥ आ
 वाहंतदनुज्ञातो जयेदायंतुनस्ततः॥ अत्रसम्यस्यापिप्राशुक्तैर्विकल्पः॥ अ
 त्रायमंत्राहत्यास्मत्पितरममुकशर्माणाममुकगोत्रंवसुरूपमावाहयामीत्यामुक्तामृधा
 दियादांतंनिलान्दिकीयीयंतुनश्चिसर्वातेसकृजयेदितिनिवेधाः॥ अत्रो
 त्रेशतमंदेशतपोधार्ध्याचमनीयानपिहेमाद्रिणांक्रानि॥ नात्यथर्वणावेदिनानियता

तिरसमन्नस्यमंडलेनविवर्जितं॥ हेमाद्रौहारीतः॥ भूमावेवनि
 र्ध्यान्नोपरियात्राणीति॥ तानिनुहेमाद्रावत्रिराह॥ भोजनेहेम
 रोय्याणिदेवेपित्र्येयथाक्रमम्॥ हारीतः॥ राजतयारीताम्रकांस्य
 पात्राणिभोजनेरिति॥ अमान्यपिहेमाद्रावत्रिराह॥ सौवर्णा नी
 हरोय्याणिकांस्यानितदसंभवे॥ अमान्यपिहिकार्याणिदारुजान्य
 पिजानता॥ नायसान्यपिकार्याणिपेत्रलानिननुकचित्॥ न
 चसीसमयानीहशस्यतेत्रयुजान्यपि॥ अत्रिः॥ यंचाशन्यलिकंकां
 स्यधिकंभोजनायवै॥ गृहस्थेसुसदाकार्यमभावेहेमरोय्ययोः॥ कां
 यालाशेभ्योविनानस्युःपर्णयात्राणिभोजने॥ पृथ्वीचंद्रसु॥ कां
 स्ययात्रेहविद्वद्वा निराशाःपितरोगताइतिब्रह्मोक्तेः॥ कांस्ययात्रनिषेधमा
 ह॥ वोयदेवसुस्मृतिसंग्रहमुदाजहारः॥ आदेयलाशयात्राणि
 मधूकोदंवरणिच॥ पारिकाकुटजलक्षककचानिक्रमाजगुः॥
 कदलीचूतपनसजंबुयुन्नागचंपकाः॥ अलाभमुख्यपात्राणांयाद्याः
 सुःपितृकर्मणीति॥ हेमाद्रौनुकदलीयत्रनिषेधमाहंगिराः॥
 नजातीकुसुमानिदधानकदलीयत्रमिति॥ क्रतुः॥ असुराणांकुले
 जातारंभाक्षर्वयिरियहः॥ तस्यादर्शनमात्रेणनिराशाःपितरोगताः॥
 एवंयात्रायासाधमस्ममर्यादांकृत्वाविप्रहस्तशोधनंकुर्यात्॥ तत्रपिशं
 गरक्षारोइतिमंत्रद्वयंकंचित्पठेति॥ मान्येअकृत्वाभस्ममर्यादांयःकुर्या
 न्प्राणिशोधनं॥ आसुरंतद्भवेच्छादंयिष्टाणानोयतिष्ठते॥ तत्रैवत्र
 हांडे॥ प्रक्षाल्यहस्तयात्रादियश्चादग्निर्विधानवत्॥ प्रक्षालनज
 लंदर्भेस्त्रिलोर्मिश्रस्येच्छुचौ॥ मंडलोयरीतिहेमाद्रिः॥ अथा
 श्रौकरणम्॥ हेमाद्रौमार्कुडेयः॥ आहिताग्निसुजुहुयादक्षि
 णाश्रीसमाहितः॥ अनाहिताग्निश्चोयासनेअग्न्यभावेहिजेसुवा॥ वा
 यवीये॥ आहृत्यदक्षिणाग्निनुहोमार्थेवैप्रयत्नतः॥ अग्न्यर्थंलौकि
 कम्वापिजुहुयान्कर्मसिद्धये॥ आहिताग्निःसर्वाधानी॥ अर्हाधा
 नीनुगृह्येवेतिचंद्रिका॥ यत्कर्मिताक्षरमाधवादयः॥ तस्यापिदक्षिणा
 श्रौ॥ लौकिकोगृह्यइतिहेमाद्रिः॥ कल्पतरुश्च॥ आद्यपक्षएवतुयुक्तः
 बहुसंमतश्च॥ यद्यपिस्मार्तमश्रौकरणाश्रौतेदक्षिणाश्रौनयुक्तं॥ तथापिवच
 नाभ्दवतीतिहेमाद्रिचंद्रिकादयः॥ इदंदर्शश्चाहएव॥ आदिकादिषुतुस
 र्वीधानीयाणोअर्हाधानीगृह्येकुर्यादिति॥ हेमाद्रिमीधवश्च॥ यस्यांतकर्मनिर्वर्त्य
 वैश्वदेवंचसायिकः॥ पिउयज्ञततःकुर्यात्ततोन्वाहार्यकंबुधइति॥ लोगाद्यादिभिःक्र

यमपात्रं पितृणां मर्त्यपात्रं ॥ आरतास्तत्र तिष्ठन्ति पितरः शौनको ब्रवीत् ॥
 यावद्विप्रविसर्जनमिति तुर्यपादेयमीयपाठः ॥ अत्र त्रिः ॥
 पितृपात्रं समवनयनदेशान्नचालयेदश्राद्धसमाप्तेः ॥ यस्मात्तत्र तृतीयया
 त्रेणाहता इति ॥ यद्वा प्रथमपात्रमेव न्यखिलकुर्यादिति ॥ कामा
 भावे यो देवशेषप्रतियादनः ॥ हेमाद्रौ कौर्मः ॥ संस्रवांश्च ततः सर्वान्पात्रे
 कुर्यात्समाहितः ॥ पितृभ्यः स्थानमसीति सुजयात्रं निधाययेत् ॥ अ
 लयाणो यमस्तुः ॥ येन कं प्रथमपात्रं तस्मिन् येनामहं न्यसेत् ॥ प्र
 पितामहततो न्यस्य नो हरेन्न च चालयेदिति ॥ अथ संस्रवानानीय तृती
 येनाच्छाद्य सुजीकुर्यादिति सर्वैकवाक्यतयार्थ इति केचित् ॥ अत्रिः गंधा
 दिभिरुदभ्यर्च्य तृतीयेनापि धाययेत् ॥ पितृभ्यः स्थानमसीति सुबोदेशे र्भि
 तेर्चयेत् ॥ अर्चनं सुजीकृते पितृत्वात् ॥ सुजमुत्तरतो न्यसेदिति
 प्रचेतसोक्तेः ॥ सर्वविप्रोत्तरतो न्यसेदिति हेमाद्रिकल्पतरुः ॥ वि
 प्रवामे इति हलायुधः ॥ कर्तुं वीमे इति शूलपाणिः ॥ उन्नाने विवृतं
 वापि पितृपात्रेन तद्भवेदिति उशनसोक्तेः सुजते वसाधुः ॥ मानामहादि
 संस्त्रवानपि पितृपात्र एव गृहीत्वा प्रयाजवन्नं त्रेणां सुजीकुर्यादिति शूलपाणिः ॥
 एको हि ष्टे तूहनेन सुजीनेति पितृभक्तौ श्रीदत्तः ॥ यमोपि स्थस्य सुजानम
 न्यत्र नीतिमुहादिते तथा ॥ यात्रद्वयात्रजं त्वांशुपितरस्तं शयंति च ॥
 वैश्वदेवे उन्नानमिति मदनपारिजातः ॥ वैजवायः ॥ तस्योपरि कु
 शाब्दत्वात् प्रदद्यादेव सर्वैकं ॥ गंधपुष्पाणि धूपचंदीपवस्त्राद्यव्रीतके ॥
 अत्र गंधादेर्देवयि चैव च यथार्थानुसमयस्य याज्ञवल्क्योक्तं कांडानुसमयेन विक्रम्योक्ते
 यः ॥ बह्वचानां तस्मै देवानुक्तेः कांडानुसमय एव ॥ अत्र श्रीः ॥
 चीनावीतिनामगोत्रसंबुध्या युक्तं प्राक ॥ अमर्देववत् ॥ तदे
 तेऽत्राचमनं च ॥ हेमाद्रौ कालिकापुराणे ॥ निर्वर्त्य त्रास
 रादेशात् क्रिया मेव यथाविधि ॥ भाजनानितनोदयादुक्तं शोचं पुनः क
 मात् ॥ आदेशात्पात्राणि दद्यादित्यन्वयः ॥ तेन तत्रापि प्रश्नानुदे
 शेयोः ॥ तत्रैव ब्राह्मी ॥ मेडलानि च कार्याणि नैव रीत्युक्तं
 सुभैः ॥ गौरमृत्क्रियावापि भस्मना गोमयेन वा ॥ मृगुः ॥ म
 स्मना वा पिशावापि कारयेन्मंडलं ततः ॥ चतुःकोणं हि जाग्रस्य त्रिकोणं क्षत्रि
 यस्य च ॥ मेडलास्तृतिविशेषस्य श्रद्धस्याभ्युसरांस्ततः ॥ बह्वचय
 रिशिष्टे तु देवे चतुरस्तपि अर्चनं मेडलं कृत्वा क्रमेण सयवान् सतिलांश्च दर्भांश्च दद्यात्
 दिसुक्तं ॥ मार्कंडेयः ॥ यातुधानाः पिशावाश्च कुर्यादपि चैव राक्षसाः ॥ हर

उधियतामग्नौ चक्रियतामित्यामंत्रयते काममुध्रीयतां काममग्नौ चक्रियतामित्यतिरुद्ध
उदरे जुहुयाच्च॥ नद्याग्निविधुरादेर्विशेषो वृहन्नारदीये॥ नद्याग्निर्ह
रभार्यश्च यावर्गोऽसुयस्थिते॥ संधायाग्निं ततो होमं कृत्वा तं विसृजेत्युनः॥
अयाश्चेति तत्कालेऽग्निं संधाय हत्वा न्यजेदित्यर्थः॥ एतदायसं वानामेवा॥ या
गिहो मस्तु छंदो गादीनां॥ विश्वप्रकाशेऽपि॥ साग्निरो यासनेनऽ
ग्नौ कुर्वीत लोकि के॥ यागो होमं प्रशंसति नत्वायसं वशाखिनां॥
स्नानकाविधुरावास्युर्यदिवा ब्रह्मचारिणः॥ अग्नौ करणो होमं तु कुर्यस्तैलो
कि केन ले॥ अयाश्चाग्नेमनोऽग्नौ तिरुद्धव्याहतीर्हनेत्॥ ततो नु
जातोऽग्नीं धनाधाज्यभागां ते यन्मे मातेत्याद्यैर्जुहुर्यात्॥ तत्र सप्तान्नाहुतयः
षडजस्येति त्रयोदश॥ व्यत्ययो वा॥ यथा यन्मे माता प्रलुलो
भतन्मेरेतः पिता वृंक्तां या स्तिष्ठंतीति दाभ्यां अमुष्मे स्वाहेति पिनुर्नाम्ना हो हो मे
॥ यन्मे पितामही प्रलुलो भतन्मेरेतः पितामहो वृंक्तां अतर्दधे इति तन्नाम्ना पितामहाय हो
यन्मे प्रपितामही तन्मेरेतः प्रपितामहो वृंक्तां अतर्दधे इति तन्नाम्ना प्रपितामहाय
हो॥ मातामहे सुतूहः॥ यन्मे मातामही तन्मे मातामहो वृंक्ताम्॥
अन्यमातामहाहुदमित्याद्यौ॥ यन्मे मातुः पितामही प्रलु० रे तो मातुः प्रपितामहो
वृंक्तां॥ अन्यमातुः पितामहाहुदं॥ यन्मे मातुः प्रपितामही प्रलु० रे तो मातुः प्रपिता
महो वृंक्तां॥ अन्यमातुः प्रपितामहाहुदं॥ सर्वत्रामुष्या इत्यत्र उ० तं त
त्रन्नामयो ज्यं॥ तद्गृहसं ग्रहे॥ योज्यः पित्रादि शृष्टानां स्थाने माता
महादिकः॥ अन्नहोमे तथा स्पर्शजलपिंडादिदानके॥ यन्मे माताम
हीत्यादितः त्रिदाहरणं भवेत्॥ ततो ये चेहेत्येकान्नाहुतिः॥ ततः स्वा
हापित्रे इत्याद्यैराजं हुत्वा स्विष्टकृतं हुत्वा सर्वं भक्ष्यं किंचिदादायो दग्धं भस्मा यो ह्यत्र नू
र्हो स्वाहा कारेण जुहोति॥ यरिषे च नान्तस्थौ लीया कवत्॥ अ
यमग्नौ करणो होमो मासिकश्चाह एव॥ तच्च॥ स्मार्त्तग्न्यभावेन कार्यमिति केचिन्॥
कार्यमेवेति बहवः॥ अतएव सर्वाधानि नो होमवर्जमासिश्चाह मुक्तं सुदर्शनभा
ष्ये॥ महालयेतद्दित्येके॥ प्रकरणांतरत्वात् कर्मांतरत्वेन स्मार्त्तया
वरावत् कार्यमिति त्वस्मद्गुरवः॥ आहिकादिषु न स्मार्त्तयावरावधिरेव॥
एवं मातृवार्षिकादिषु॥ मासिश्चाह विरुतावष्टकायां मातृश्चाह वैरुतहोमेन
प्राकृतहोमवाधः॥ अन्वष्टकासु मातृश्चाह नेति भाष्ये॥ तत्रापिश्चाहान्तरवत् क्रिया
मारो नु यन्मे मातेत्यादौ गुरात्वेऽपि मातृप्राधान्यं विवक्षितं॥ मासिश्चाहैनकस्यो व्याख्या
त इति सूत्रात्॥ आग्नेय्येवमतो नाकार्येति वचनादग्निशब्दस्यैव वैरुतदेवताभिधा यि
त्वम्॥ तेनामुष्या इत्यत्रा मुकशर्मभ्यां पितृभ्यामित्याद्यूहः कार्यः॥ तच्च मासिश्चाह जीव

मोक्षोर्विद्वत्तदक्षिणाभिसत्वात्॥ अतएवात्रवचनेसायिकः॥ आहिताभिर
 ज्ञोहेमाद्रिणा॥ सतदायसंवादीनामेव॥ आश्रयायनस्याहिताग्नेःपाण
 वेवेतिवृत्तिः॥ अर्द्धधानिनःगृहेएवमतिषंगेरोतिप्रयोगपारिजातेपरिच्छेदः॥
 वोयदेवस्त्वाह॥ होमशब्दःपिंडपितृयज्ञपरः॥ पितृयज्ञेनुहुंयादक्षिणा
 ग्नौसमाहितः॥ आदेत्तोपासनाद्यौतुनिरग्निर्लौकिकेनले॥ अग्निर्ह
 भार्यश्चपावरोसमुपस्थिते॥ संधायाश्रिततःकुर्यात्तहोममग्निंसमुत्पजेदितित्रिका
 मंडनोक्तेः॥ दर्शश्चादेगृह्याग्नावेवेति लौकिकायादि विधानं वनेति शिष्यादि विषयम्
 पद्वचस्यत्वनग्रेरपि पाणिहोमएव॥ अग्निपाणीविनासूत्रे विधानांतरानु
 क्तेः॥ दर्शश्चादेगृ॥ अय्यभावेतुविप्रस्यपाणावेवोपादयेदिति मन्त्रोक्तेः
 ॥ वृत्तावस्थेवम्॥ क्वचित्साग्रेरपि पाणिहोमउक्तीरुपपरिच्छेदः॥
 अन्वष्टक्यं च शर्व्वेयुसमीनां बह्वौ होमो विधीयते॥ पितृब्राह्मणहस्तेत्याहु
 त्रेषु चतुर्थपीति॥ एको हि संसृष्टी करणं सुदैननिषेधान्
 वद्वचभाष्यकारस्तु सर्व्वे को हिष्टे मुपाणिहोममाहुः॥ इदं वद्वचानामेव
 अत्रैतत्त्वं॥ स्थालीपाकेन सह पिंडार्घ्यमुद्वेति सूत्रेनात्रापूर्व्वः॥
 स्थालीपाकश्चोद्यते॥ सर्व्वश्चादेव प्रसंगात्॥ तेनानुवादेयमि
 ति वृत्तिकारोक्तेः॥ पावरो आर्थिकस्यानेगस्यमतिषंगस्य वार्धिकादिभ
 नतिदेशादर्द्धधानिनोपि पाणिहोमएवेति वृत्तिस्वरसः॥ एवंमासिकादा
 वपि॥ षोडशे मासिके आदे सपिंडी करणे तथा पाणावेवतुह्येत
 यमन्यत्राद्यौतुह्यते॥ इतिवोपदेवोदाहृतवचनाच्च॥ भाष्यका
 रमतेनु॥ सूत्रे स्थालीपाकेनेति करणत्वात् नित्यवच्छ्रवणाच्च
 पावरोसंगम्॥ अतः काम्यादिषु तदभावे कार्यस्य पिंडदानस्याप्यभावः॥
 सतदेवानुसृत्य विकृतावपि वार्धिकादौ मतिषंगउक्तः॥ प्रयोगपारिजातेपरिच्छे
 देच॥ तेनैतन्मतेऽर्द्धधानिनेऽग्नावेवा॥ वस्तुतस्तु स्थालीपाके
 न सह शखपाप्रसारं प्रहरतीति वत्सहभावमात्रश्रुतेः॥ यत्नीवतेत्वयुरुयलक्ष
 रामिवनांगत्वम्॥ नत्वेवानांगानुरोधेन प्रधानभूतपिंडदानस्यांगीयुक्तः॥
 तेन व्यतिषंगभावेप्यमौहोमोभवतीतिवोपदेवः॥ अनाहिताग्नेर्दद्यान्मिमत
 स्तुसर्व्वमतेऽग्नावेवा॥ वार्धिकादौ वृत्तिमते व्यतिषंगेन अत्यमतेत्वस्ति॥
 अत्रपथाचारमनुष्ठेयं॥ आश्रयायनः॥ उद्वेत्तपृताक्तमन्त्रमनुज्ञाययत्य
 यौहोमोभवतिकरिष्येकर्वेकरवाणीतिवाप्रत्यम्यनुज्ञाक्रियतां कुरुष्व कुर्य्वित्यथाग्री
 णुहोतियथोक्तेपुरस्तादिति॥ व्यतिषंगयज्ञैरुद्वेति वृत्तिः॥
 कर्वेकरवाणीत्यत्राविन्यनुषंगः॥ पुरस्तानुपिंडपितृयज्ञेनातच्चैवम्॥ मेसरोनाथा

नम इति स्वाहाकारेणावाग्निं सर्वयज्ञोपवीती मे शरणमनुप्रहृत्येति॥ अवदानसंपदाउ
 पसरणाद्यन्वेत्यर्थः॥ अतिषंगपक्षेऽतिप्रणीतेयं होमी न्यथा मुख्यं॥ अ
 तिप्रणीतेऽस्याविधायुपसमाधायेति वक्ष्यचपरिशिष्टात्॥ केचित्तस्यारक्षोनिवर्ह
 णार्थत्वात् मुख्येवदंति॥ तदेतद्दिरोधाच्चिंत्यं॥ प्रयोगयारिजातेष्वेवं॥ शो
 नकः॥ स्वाहाकारेणाहोमेनुभवेद्यज्ञोपवीतवान्॥ प्रयोगयारिजातेष्वे॥ तत्र
 प्रागग्रयेहत्वापश्चात्सोमायहयते॥ अग्नौ यज्ञोपवीत्येव प्रक्षिपेन्नेक्षणंततः॥
 छंदोगपरिशिष्टे॥ अग्नौ करणाहोमश्च कर्तव्य उपवीतिना॥ अयस्येनवा
 कार्योदक्षिणाभिमुखेन च॥ कातीयानां त्वयस्येनैवा॥ पिउपितृयज्ञव
 दुत्वेति सर्वातिदेशात्॥ सव्यं तु छंदोगपरं॥ गोभिलेनैतदुत्तरमेवायस्यो
 क्तैः॥ छंदोगा जुहुयुः सव्येनायस्येन याजुषा इति वृद्ध्या त्वल्पोक्तेश्च॥
 अथ यागिहोमः॥ आश्वलायनः॥ अभ्यनुज्ञायां पाणिष्वेव वेति
 पिउपितृयज्ञकल्पाभावेनायमाभावे काम्यादिस्वित्थः॥ तेन वक्ष्यचानामेको
 दिष्टे यागिहोमो भवत्येव निषेधो न्यपरः॥ पाणिष्विति वचनान्सर्वविप्रयागि
 षुहोम इति वृत्तिः॥ एवं मानामहे यि॥ शौनकोपि॥ सर्वेषामुपवि
 शानां विप्रारामय पाणिषु॥ विभज्य जुहुयात्सर्वसोमायेसादिमंत्रतः॥
 यनुहेमाद्रौ कात्यायनः॥ यित्रेयः पंक्तिमूहं न्यस्तस्य पाणावनशिकः॥
 हुत्वा मंत्रवदन्येषां तूष्णीं यात्रेषु निक्षिपेत् इति॥ तद्वक्ष्यचानि रित्तानां॥
 यनुतत्रैव मातये॥ अग्न्यभावे तु विप्रस्य पाणौ वा जलेपि वा॥ अज
 कर्णोश्च कर्णो वा गोष्ठे वा यशिवांतिके इति॥ तन्नीर्थश्चाद्विषयं॥ तद्य
 दायां समीपे स्याच्छ्राद्धं ज्ञेयो विधिरुदेति तत्रैव कात्यायनोक्तैः॥ निर्जले त्वज
 कर्णादौ यनुचंद्रोदये यमः॥ दैवविप्रकरेऽनग्निः कृत्वा अग्नौ करणं दिज इति॥
 तदभार्य परम्॥ अपत्नीको यदा विप्रश्चादं कुर्वीत पार्वणम्॥ यित्र
 विप्रैरनुज्ञातो विश्वेदेवेषु हयते इति॥ तत्रैव कात्यायनोक्तैः॥ हयते
 इति छांदसो व्यन्ययः॥ हेमाद्रौ वायवीये॥ विधुरो दैविके कुर्यान्
 शेषं यित्रे निवेदयेत्॥ दैवविप्रानेकत्वे तत्रैव॥ वैश्वदेवे यदेकस्मिन्
 भवे पुर्णदयो हि जाः॥ तदेकपाणौ होतव्यं स्याद्विधिर्विहितस्तदा॥ सोम्या
 षः॥ प्रथमं वानियम्येतेति न्यायात्॥ तेन मृतभार्यस्य दैवे होमः॥ अनु
 यनीत ब्रह्मचार्या देस्नुयित्रे॥ अग्न्यभावः स्मृतस्तावद्वावभ्यार्यं न विंदतीति॥
 हेमाद्रौ जानू करणी क्तैः॥ सभार्यनष्टाग्रेरपि यित्रविप्रकरे इति शब्दीचंद्रः
 उपवीतेन देवहोमः प्राचीनावीतेन यित्रे॥ यदा सर्वत्र देवयित्रकरयोर्दिकल्प इति हेमा
 द्रौमदनयारिजाते च॥ यदानुयितृमाता महयोर्देवयित्रविप्रमेदेन यागिहोम इत्यपरा

कंचदिकादयः॥ यदातुदेवंतंत्रतदातंत्रेणसकृदेवपाणिहोमप्रतिकेचित्॥
 माद्रिसुमातामहस्यभेदेपिकुर्यात्तंत्रेणसायिकप्रतिकानीयस्मृतेर्भेदमाह॥
 पित्रेयिमाधवीयेयेवं॥ एवंसायिरपिविदेशदोपाणिहोमोक्तैः॥
 नुकार्केणाशिविनाश्राहमेवनास्तीत्युक्तंतत्संपिंडीकरणावार्धिकाधकरणायत्रैयंकिं
 विदेवयत्रवृहन्नारदीये॥ अनग्रिहर्भार्यश्वपार्वरोसमुपस्थितो॥
 अग्रिभिःकारयेच्छादसायिकैर्विधिवहिजाः॥ स्यादहदिवसेप्रातिस्वस्या
 ग्रिहर्गीयदि॥ नथैवभ्रातरस्यश्वैर्लौकिकाभ्यावितिस्थितिः॥
 औपासनाग्रौहस्थेसमीयेभ्रातरस्थिते॥ यद्यग्रौजहयाहापिपारौवास
 हिपाजकी॥ औपासनाग्रौहस्थेकेचिद्विच्छंतिसत्तमाः॥ पाणावेवतु
 होतंव्यमितिनैतत्समंजसं॥ तदहानादरादुपेक्ष्य॥ हेमाद्रौय
 मः॥ अग्रौकरणावत्रहोमोविप्रकरेभवेत्॥ पशुध्यादमीनास्ती
 र्ययतोद्युमिसमोहिजः॥ मेक्षरानकरेणावाहोमः॥ मेक्षणीप्रहरणी
 नेतिवृत्तिः॥ स्मृतिरन्तावला॥ नातुतापाणिहोमेस्यान्नसःपर्यहन्नोक्षणी
 नायेतमघादितिचनस्यातामिधमेक्षणी॥ कर्काचार्योप्येवमाह॥
 माधवीयेचदिकायांचानुज्ञादिसर्वभवतीत्युक्तं॥ पाणिहोमप्रश्नाद्याहो
 परार्केशोनकः॥ अनधिकश्चेदाज्यगृहीत्वाभवत्स्विवादीकरणाभित्तर्व
 वत्रयास्त्विति॥ आश्वलायनः॥ यदियाणिष्वावांतेष्वन्यदन्नमनुदि
 शत्यन्नमन्नेष्टदत्रमधुवमिति॥ पाणौहुतेपात्रेनिधायविधायविप्रैराचम्य
 भोजनार्थमन्नेपरिविष्टेहुतशेषपात्रेषुदद्यादित्यर्थः॥ संप्रभूतम्॥ नैमिति
 कंचेदमाचमनेनहुतमक्षरानिमित्तंअन्नेपाणिनलेदन्नंश्वेवमश्रुत्युद्धयः॥ पि
 तरस्तेनर्ज्येतिशेषान्नंनलेभंतिच॥ यच्चपाणिनलेदन्नंयच्चाप्युद्धयकस्मि
 तम्॥ एकीभावेनभोक्तव्यमश्रुत्वावोनविद्यते॥ इतिवद्वचपरिशि
 ष्ठात्॥ हेमाद्रावप्याचमनेहेत्वर्थवादउक्तः॥ पाणयोहिहिजःस्मृतइति
 भाष्येत्वावांतेषुमक्षितेषु॥ चशुमक्षणी॥ मक्षणीत्तरंचनाचमनां॥
 अत्रिसाध्यात्॥ श्वेनिषेधस्तुसंपिंडीकरणोक्तेयः॥ दत्तानिचोदितत्वात्॥ नत्व
 त्रा॥ जहोतिचोदितत्वादित्युक्तंनत्वेतदहसमतं॥ यत्रुवोधायेन॥ तस्मिन्
 प्राशितेदद्यादन्नंप्रकृतंभवेदितिभक्षणमुक्तंनत्रच्छास्त्र्यानाभवेतिहेमाद्रिः॥
 तंत्रेवयमः॥ पित्र्यपाणिहोताच्छेषपितृपात्रेषुनिःक्षिपेत्॥ अग्रौकरणाशेषेनदद्या
 दैश्वदेविके॥ एतदग्रिहोमेपिसमे॥ तथाकर्कलु॥ संत्रेहुतशेषेद्वैतविशेषान्सर्व
 विप्रेषुदद्यादित्याहः॥ तत्रैववृहद्वसिष्ठः॥ पित्र्यविप्रकरेहुत्वाशेषपा
 त्रेषुनिक्षिपेत्॥ पित्र्यैः शेषयेत्किंचिन्नदद्यादैश्वदेविके॥ अथापस्त्वानसत्तम्॥

उधियतामग्नौ चक्रियतामित्यामंत्रयते काममुध्रीयतां काममग्नौ चक्रियतामित्यतिरुद्ध
 उदरे जुह्याच्च॥ नद्याग्निविधुरादेर्विशेषो हहन्नादीये॥ नद्याग्निर्ह
 रभार्यश्चयार्चणोऽसमुपस्थिते॥ संधायान्नित्तो होमं कृत्वा तं विसृजेत्युनः॥
 अयाश्चेति तत्कालेऽग्निसंधाय हत्वा त्यजेदित्यर्थः॥ एतदायसं वानामेव॥ या
 गिहो मस्तु कंदो गादीनां॥ विश्वप्रकाशेयि॥ साग्निरौयासनेन
 ग्नौ कुर्वीत लौकिके॥ यागौ होमं प्रशंसति तत्वायसं वशाखिनां॥
 स्नातकाविधुरावास्युर्यदिवा ब्रह्मचारिणः॥ अग्नौ करणहोमं तु कुर्यस्तु लो
 किकेन ले॥ अयाश्चाग्ने मनोऽग्नौ तिरुद्धं व्याहृतीर्हनेत्॥ ततो नु
 जातोऽग्निं धनाद्याज्यभागां ते यन्मे मातेत्याद्यैर्जुहुर्यात्॥ तत्र सप्तान्नाहुतयः
 षडज्यस्येति त्रयोदश॥ व्यत्ययो वा॥ यथा यन्मे माता प्रलुलो
 भतन्मेरेतः पिता वृक्षां या स्तिष्ठतीति दाभ्यां अमुष्मे स्वाहेति पिनुर्नाम्ना हो हो मे
 ॥ यन्मे पिता मही प्रलुलो भतन्मेरेतः पिता मही वृक्षां अतर्दधे इति तन्नाम्ना पिता महायदौ
 यन्मे प्रपिता मही तन्मेरेतः प्रपिता मही वृक्षां अतर्दधे इति तन्नाम्ना प्रपिता महाय
 दौ॥ मातामहे सुतूहः॥ यन्मे माता मही तन्मे माता मही वृक्षां मा॥
 अन्यमाता महाहुडमित्याद्यौ॥ यन्मे मातुः पिता मही प्रलु० रे तो मातुः प्रपिता मही
 वृक्षां॥ अन्यमातुः पिता महाहुडं॥ यन्मे मातुः प्रपिता मही प्रलु० रे तो मातुः प्रपिता
 मही वृक्षां॥ अन्यमातुः प्रपिता महाहुडं॥ सर्वत्रामुष्या इत्यत्र उ० तेन
 तन्नामयो ज्य॥ तद्गृहसं ग्रहे॥ योज्यः पित्रादिशब्दानां स्थाने माता
 महादिकः॥ अन्नहोमे तथा स्पर्शजलपिंडादिदानके॥ यन्मे माताम
 हीत्यादितः त्रोदाहरणं भवेत्॥ ततो ये चेहेत्येकान्नाहुतिः॥ ततः स्वा
 हापित्रे इत्याद्यैराजं हुत्वा स्विष्टकृतं हुत्वा सर्वं भक्ष्यं किंचिदादायो दग्धं भस्मा यो ह्यत्र नू
 ष्मो स्वाहा कारेण जुहोति॥ परिषेचनां तस्थीलीया कवत्॥ अ
 यमग्नौ करणहोमो मासिकश्चादृष्टवा॥ तच्च॥ स्मार्त्तग्न्यभावेन कार्यमिति केचिन्॥
 कार्यमेवेति बहवः॥ अतएव सर्वाधानि नो होमवर्जं मासिश्चाह मुक्तं सुदर्शनमा
 स्ये॥ महालये तद्दित्येके॥ प्रकरणांतरत्वात् कर्मांतरत्वेन स्मार्त्तया
 वर्णावत्कार्यमितित्वस्मद्गुरवः॥ आहिकादिषु न स्मार्त्तयार्चणविधिरेव॥
 एवं मातृवार्षिकादिषु॥ मासिश्चाह विकृतावष्टकायां मातृश्राद्धे वै कृतहोमेन
 प्राकृतहोमबाधः॥ अन्वष्टकासु मातृश्राद्धे नेति भाष्ये॥ तत्रापि श्राद्धांतरवत् क्रिया
 माणो नु यन्मे मातेत्यादौ गुरात्वेऽपि मातृप्राधान्यं विवक्षितं॥ मासिश्चाह न कल्यो व्याख्या
 त इति सूत्रात्॥ आग्नेय्येवमतो नाकार्येति वचनादग्निशब्दस्येव वै कृतदेवताभिधायि
 त्वम्॥ तेनामुष्या इत्यत्रा मुकशर्मभ्यां पितृभ्यामित्याद्यूहः कार्यः॥ तच्च मासिश्चाह जीव

त्रिजदिनासुक्तममृतपित्रादिनाचकार्यमित्युक्तं सुदर्शनभाष्ये तत्रकारस्तु वक्ष्यते ॥
 मातापित्रोर्हि त्वादीनुनोह ॥ तस्मादुच्यते हेदिति निषेधात् प्रकृतादृहाहाभावाच्चपत्नी
 संनद्येति वत् ॥ उपदेशितेनूहः ॥ यथायन्मेमातरो प्रलुभमनुश्रव्यावतनुवतेरमाप
 स्मत्तिवृत्तमासिः प्राह निर्णयेनैयमिति दिक् ॥ अत्यन्तप्राग्वत् ॥
 अथपरिवेशराम् ॥ तच्चोपवीत्येवाज्येन देवर्ष्यमामासुयकमिति पा
 त्राण्युपस्तीर्य कुर्यादिति हेमाद्रिः ॥ भारते दानधर्मेषु ॥ आमाह
 तिविना नेवयत्किंचित्परिविष्येत् ॥ दुराचारेभ्यश्च भुक्तं भागं रक्षसां विदुः ॥ त
 त्रैवशीतकः ॥ विधिना देवर्ष्यं तु परिवेशरामाचरेत् ॥ तत्रैव धर्मः फलसा
 नेन ताप्रोक्तास्वयंच परिवेशरो ॥ तत्रैव वायुभविष्ययोः ॥ भार्याया
 प्राह काले तु प्रशस्तं परिवेशरां ॥ ब्रह्मांडे ॥ नापवित्रेणानेकेन हस्तेन न विना
 कुशं ॥ नायसेनायसेनैव प्रादेतु परिवेशयेत् ॥ वसिष्ठः ॥ आयसेन तु पात्रेण
 यदन्नं संप्रदीयते भोक्ता विद्यासमं भुंक्ते दाता च न रक्तं जेतुं ॥ येहीनसिः ॥
 सीसकायसरीति पात्राण्युपस्तीर्यानि ॥ तत्रैव हारीतः ॥ सौवर्गा राजताभ्यां
 च खड्गे नोदुवरेणावा ॥ दत्तमक्षयतां याति फलुपात्रेणावापुनः ॥ कार्त्तवीर्यजिनिः
 दत्तं दयेद्युतं वा नैसमस्तव्यजनानि च ॥ उदकं चैव यक्त्वा नोदकं तु कदाचन ॥ य
 मः ॥ यत्र पाविषमदातुश्च निष्कृतिर्न च विधते ॥ पृथ्वी च दौ दये पराशरः ॥
 सर्वदा च तिलायाद्याः ॥ पितृकृते विशेषतः ॥ भोज्यपात्रे तिलावृद्ध्या निरुणाः पितरो
 गताः ॥ चंद्रिकायां वृद्धशतातयः ॥ हस्तदत्तास्तु ये स्त्रोहालवरा व्यजना
 दयः पितृणां नीयतिष्ठंति भोक्ता भुंजीत किल्विषं ॥ घृतपात्रे विशेषो यथांतरेऽदने
 परमानं च पात्रमासाद्य सुगन्धिः ॥ घृते न हरयेत्पात्रं न हनुरुधिरं भवेत् ॥ घृतादिपात्रं
 भूमौ स्थापयेन्न भोजनपात्रं ॥ इति मदनरत्ने ॥ सत्यहे ॥ हस्तदत्ते तु
 नाश्रीयान्त्ववरा व्यजनादिकं ॥ अयं कंठे लयकं च हस्तेनैव प्रदीयते ॥ पात्रालभ
 नमुक्तं च नुर्विशति मते ॥ उत्रानंदक्षिणं सयं नीचं पात्रास्युपस्थेत् ॥ याज्ञवल्क्यः ॥
 दत्त्वा नष्टं पात्रमिति पात्रमिदं त्रयम् ॥ कृत्वेदं विष्णुरित्यने हि जागुं निवेशये
 त् ॥ बोधायनः ॥ विप्रां गुह्येनानखेनानुदिशति दृष्टिवीते पात्रे धोरपि
 धानं ब्राह्मणस्य मुखेऽमृतेऽमृते जुहोमि ॥ ब्राह्मणानां त्वाविधा वनाश्रानां यानयोर्जु
 होम्यक्षितमसि मां मे पितृणां ज्येष्ठं अमुत्रासुष्मिन्त्रोके इति ॥ आं जुहोम्यग्ने स्वाहा
 शष्टः कांतीयस्त्रे उक्तः ॥ मे त्रैः स्वधा शष्टः ॥ अंगुष्ठे विशेषमाह ॥ हेमाद्रौ धौ
 म्यः ॥ परिहृत्य न वांगुष्ठं हिजस्थाने निवेशयेत् ॥ तथा ॥ उत्रानेन नुहस्तेन हिज
 गुष्ठं निवेशनमयः करोति हिजो मोहात्तद्वैरक्षांसि भुंजते ॥ तत्रैव यमः विष्णोर्हम्यं च कंठं
 च नृयादस्तस्वचक्रमात् ॥ दिवेपित्रे चेत्यर्थः ॥ तत्रैवात्रिः ॥ संबन्धनामगोत्राणि इमं

निर्णयसिंधोचतुर्थपरिच्छेदश्राद्धनिर्णयः २६९

नंततः स्वधा ॥ पितृकमादुरीर्येति स्वसन्तां विनिवर्त्तयेत् ॥ हस्तेनामुक्तमन्नाद्यमिदम
नमुदीरयेत् ॥ अत्रान्नदानेचतुर्थीस्यादित्यादिविशेषाः श्वसुक्ताः अत्रश्वोक्तमंत्रं
तेत्रयुरुरवारं संज्ञकाविश्वेदेवादेवता इदमन्नं सपरिकरं हव्यं अयं ब्राह्मणस्त्वाहव
नीयार्थेदं तदास्यमानं चानृपेः गयेयं भूः गदाधरो भोक्ता इदमन्नं ब्रह्मसौवर्गायात्रस्य
मन्नमक्षयवटच्छायास्थममुकेभ्यो विश्वेभ्यो देवेभ्यो इदमन्नममृतं रूपं परिविष्टं प
रिवेक्ष्यमाणं चानृपेः स्वाहानमो नममेति वक्ष्यचपरिशिष्टहेमाद्राद्यनुमतः प्रयोगः ॥
एवंपित्रे अमुकगोत्रवसुरूपादितत्रन्नामज्ञेयं ॥ ततोपेदेवास इति देवेये चेहपितर ॥
इतिपित्रेकेचिजपंतिततोः छिद्रं वाचयेत् ॥ तत्रैव प्रचेताः ॥ आपोशानकरे वि
प्रे संकल्प्याच्छिद्रभाषणात् निराशाः पितरो यांति देवैः सह न संशयः ॥ पारस्कारः ॥
संकल्प्य पितृदेवेभ्यः सावित्रीमधुमज्जयः ॥ आहं निवेद्यापोशानं जुषं प्रैषो यभोज
नं ॥ निवेद्येति ब्रह्मार्यं गच्छेत्त्यर्थः ॥ अतएव बृहन्नारदीयेऽन्नत्यागमुक्तीकृतं
॥ दत्तं हविश्च तत्कर्म विद्मस्वेवै समर्पयेदिति ॥ यजुस्तत्परले
कार्त्तमजिनिः ॥ अपसव्येन कर्त्तव्यं पितृकृत्यमशेषतः ॥
नदानादृते सर्वमेवं मातामहेष्वयीति ॥ तदप्येतत्परं ॥ तच्च ब्रह्मा
र्यं गच्छेत् ब्रह्म हविः हरिर्दीता चतुर्भिश्चेति केचित्पठन्ति ॥ धर्मप्रदीये ॥ ततो नपि
तृदेवेभ्यः संकल्प्य च यथाविधि ॥ दत्तं यद्वा स्यमानं चानृपेर्नममेति च ॥
तथा ॥ आह्नीयान्नस्य संकल्पो भूमावेव प्रदीयते ॥ हस्ते मुदीयमानं तु
पितृणां नोपतिष्ठते ॥ वैश्वदेवस्य वामे तु पितृयात्रस्य दक्षिणे ॥ संक
लोदकदानं स्यान्नित्यश्राद्धे यथारुचि ॥ प्रचेताः ॥ आपोशानं प्रदायाथ सा
वित्रीं त्रिज्जयेदथा ॥ मधुवाता इति अचमन्धित्येतत्त्रिकंतथा ॥ मि
ताक्षराया पारस्कारः ॥ संकल्प्य पितृदेवेभ्यः सावित्रीमधुमज्ज
यः ॥ आहं निवेद्यापोशानं जुषं प्रैषो यभोजनम् ॥ गायत्री त्रिः
सकृदापि जयेद्वा इति श्वकां मधुवाता इति अचमन्धित्येतत्त्रिकंतथा ॥
याज्ञवल्क्यः ॥ सव्याहृतिकां गायत्रीं मधुवाता इत्युच्यते ॥ ज
प्तायथा सुखं च्छं भुजीरं स्तेपि वाग्यताः ॥ यथा सुखं जुषध्वमिति वा
च्यं ॥ अत्रिः ॥ असंकल्पितमन्नाद्यं पाणिभ्यां यद्युपस्थे
त ॥ अभोज्यं तद्देदन्नं पितृणां नोपतिष्ठते ॥ अन्नं द
त्तं न गृह्णीयाद्यावन्नो यन्नसंयिवेत् ॥ आपोशाने विशेषः
स्मृतिसमुच्चये ॥ आपोशानं वामभागे सुरायानसंभवेत् ॥
दक्षभागे जुयः कुर्यान्नो मयानफलं लभेत् ॥ तथा ॥ पुनराश्रय्य
योशानं सुरायानसंभवेत् ॥ हेमाद्रावत्रिः ॥ दत्ते वाप्यथ

प्रचेताः ॥ भुंजानेषु नुविषेषु ऋग्यजुः सामलक्षणं जपेदभिमुखो भूत्वा पित्र्यं चैव विशेषतः ॥ यजुं
 धीचैवरुद्रं च राक्षोघ्नीं च एव च ॥ राक्षोघ्नीः कृणुष्वपाजः राक्षोहरा वित्याद्याः ॥ तत्रैव निगमः ॥ भुं
 जत्सु जपेत्यावमानो रुदीरता मध्वन्वतीश्च ॥ अन्नवत्यः पितुं तु स्तोषमिति ॥ पृथ्वी चंदो दये भरद्वा
 जः ॥ भुंजानेषु नुविषेषु ममादानं स्ववते गुदं ॥ पादकृच्छ्रं ततः कृत्वा अन्नं विप्रं निमंत्रयेत् ॥ क्षरणपा
 द्यादिदत्तत्वेत्यर्थः ॥ विप्रवमने तत्रैव दक्षः ॥ निमंत्रितस्तु यः श्राद्धे भोजने मुखनिसृजे ॥ तदेव हो
 मं कुर्वीत स्वाग्नौ विप्रः समाहितः ॥ प्राणादिपंचभिर्मंत्रैर्यावदात्रिंशं संख्यया ॥ ब्राह्मणस्तु ततः
 कृत्वा घृतप्राशनमाचरेत् ॥ ऋग्विधाने तु ॥ इन्द्राय सामसूक्तेन श्राद्धविधौ यदा भवेत् ॥ अग्न्यादि
 भिर्भोजनेन श्राद्धं संपूर्णमेव हीन्युक्तम् ॥ अग्न्यादिभिरिति लौकिकाग्निस्थापनचरुनिर्वापाद्या
 जभागां तेनामगोवर्षं मग्नौ पितृनावासां संप्रज्यान्त्यागे कृत्वा प्राणादिभिर्द्वात्रिंशदाहुतीर्हुने
 दित्यर्थः ॥ भोजनेन पुनः श्राद्धेन ॥ तेन होमः पुनः श्राद्धेनेति पक्षद्वयमुक्तं ॥ सूक्तजपस्तु उभयानुग
 तः ॥ स्मृतिसंग्रहे ॥ प्राधान्यं पिंडदानस्य भोजनस्य तदंगता ॥ अतो भुक्तिः क्रिया हानौ श्राद्धावृत्ति
 र्नेमन्यते ॥ पिंडदानोत्तरं ॥ वांतौ होमएवनावृत्तिः ॥ पिंडदानात्प्राग्वांतौ तद्दिन उपवासं कृत्वा परेद्यु
 पुनः श्राद्धं कार्ष्णमित्यर्थः ॥ तत्रैव ॥ श्राद्धपक्षौ तु भुंजानो ब्राह्मणो वमते यदि ॥ लौकिकाग्निप्रतिष्ठा
 प्य अचेयेच्च हुताशने ॥ तथा ॥ एकएव यदा विशेषेण भोजने छर्दिनो यदि ॥ तदेवाग्निं समाधाय होमं कु
 र्याद्यथाविधि ॥ द्वितीयपक्षे ऋग्विधाने ॥ भोजनोपक्रमादूर्ध्वं प्रक्रमार्षवेतो यदि ॥ श्राद्धविधौ पुनः
 कार्यं जपहोमौ न वृत्तिदौ ॥ स्मृतिसंग्रहे ॥ अकृते पिंडदाने तु भुंजानो ब्राह्मणो वमते ॥ पुनः प्राका
 न्तु कर्तव्यं पिंडदानं यथाविधि ॥ पिंडदानं श्राद्धं ॥ अकृते पिंडदाने तु पिता यदि वमते तदा ॥ पुनः प्राकं
 प्रकुर्वीत श्राद्धं कुर्याद्यथाविधीति ॥ तत्रैवोक्तेः ॥ तथा ॥ पितृयानां त्रयाणां हि पिता च वमते यदि
 तद्दिने चोपवासः स्यात् पुनः श्राद्धं परेहनि ॥ तथा वमने वा विरेके वा तद्दिनं परिवर्जयेत् ॥ एषु व
 चनेषु मूलचिंत्यम् ॥ इदमासिकादिकविषयम् ॥ दर्शदौ न वांता वामेन तदेव कार्ष्णम् ॥ श्राद्धविधौ
 द्विजातीनामामश्राद्धं प्रकीर्तितं ॥ अमावास्यादिनियतं माससंवत्सरादृते इति मरीचिस्मृतेः
 श्राद्धे पिंडदानमेव प्राधान्यमिति कर्वाचार्यः ॥ तन्मते दस्योक्तौ होमएवनावृत्तिः ॥ विप्रभोजनमि
 निषेधातिथिः ॥ भोजनपिंडदानाग्नौ करणानीतिकपर्हिर्धूर्तस्वामिहेमाद्रादयः ॥ तन्मते पूर्वो
 क्तो निर्णयः ॥ तन्म ॥ अत्र त्यागमात्रं प्रधानम् ॥ भोजनं तु प्रतिपत्तिरूपमंगं ॥ अतो वा नौ तद्दिने पि
 नावृत्तिरिति गौडमेथिलादयः ॥ श्राद्धस्य सागदानो भयरूपत्वात् ॥ संपूर्णदानाभावाद्भोजन
 स्यांगत्वेपि ॥ सोमवमने श्वयुक्तं नैमित्रिकविधानमिति युक्तं प्रतीमः ॥ अत्रेदंतत्वं वैश्वदेविकस्य
 वमने होमएवनावृत्तिः ॥ अंगत्वात् ॥ तस्य रक्षार्थत्वात् ॥ इति श्राद्धे कर्तव्या वित्यादिस्मृतेश्च ॥
 तत्र जपान् जुहुयादिति वत् ॥ पिता महादेरपि तथा ॥ पितेत्युक्ते रितिकेचित् ॥ तस्यापि प्रधानत्वात्
 पितृवदिति युक्तम् ॥ सपिंडीकरणादौ वार्षिकवत् ॥ सपिंडीकरणादीन्यानि श्राद्धानि षोडश
 तत्र पिंडप्रधानत्वेनेतत्वं विनिवर्तकमिति स्मृतेः ॥ महैकोद्विष्टादौ न भयप्राधायादावृत्तिरेवा
 कएव द्विजो भोज्यः पिंडेयेको विधीयत इति स्मृतेः ॥ वृद्धिसंकल्पनित्यश्राद्धादौ न भोजनप्राधा

आहोतादावावन्निरेव। वद्विप्रादेविकल्पेनपिंशदानंतुभेः स्मृतम। नित्यप्राद्वमदेवंस्यात्पिंशदा
 नविवर्जितमितिस्मृतः॥ भुक्तिः क्रियायाः प्राधान्यप्राद्वसंकल्पसंज्ञके। तत्रैवपितृविप्रस्यत्पु
 धातेपुनः क्रियेति संयुहोक्तेश्च॥ मघादावप्येव। नीधमहालययादौ दर्शवदिन्याशार्काष्टले
 चननप्रतीमः॥ आश्वलायनः॥ तप्राज्ञात्वा मधुमतीः प्रावयेदस्यन्नमीमदंतेतिचसम्
 न्नपृथ्वायधदन्नमुपभुंक्तंततः। स्थालीपाकेन सहपिंशार्थमुद्वत्पशोषंनिवेदयेदभिमतेः
 नुमतेचेति। अत्रगापत्रीमध्विति विकजपोविज्ञेयः। तप्राज्ञात्वा नमादायसतिले पूर्ववज्जयेदि
 तिप्रवेतलोक्तेः॥ व्यासः॥ तप्राः स्थितिपृथक्लेख्यस्तप्राः स्मृत्युप। अभिमतेविप्रैः स्वीकर्तुमिष्टे
 शौनकोपि॥ अन्नशेषैश्च किं कार्यमिति पृच्छेत्ततोस्ततः। तेऽद्यैः सहभोक्तव्यमिति प्रत्युक्तपूर्व
 कम्। प्रदद्युः संकलंतस्मैस्वीकुरुवैद्योयथारुचिः। प्राद्वविशेषप्रश्नभेदमाह हेमाद्रौ विसुः। पि
 तृस्वदितमिति गोष्ठ्यां सुश्रुतं सम्पन्नमित्यभ्युदये देवेरोचत रति। आयुष्यमिति सैरिषु। स्वेर
 मिच्छाश्च द्वेयाजवल्क्यः॥ अन्नमादाय तप्राः स्थशेषं चैवानुमान्य च। तदन्नं प्रकिरेद्भूमौ दद्या
 चायः सकृत् सकृत्। इदं चात्र विकिरदानमन्यशाखिनां। आश्वलायनाज्जतुपिंशदानोत्प
 सन्नृक्तोक्तं। कात्यायनस्तु विकिरोत्तरागप्रादिजपत्तृप्तिप्रश्नं चाह। हेमाद्रौ देवलः॥ ततः सर्वा
 शनप्रात्रे गृहीत्वा विविधैर्वधः। तेषामुच्छेषाणां स्थाने विकिरं भूविनिक्षिपेत्। माधवीये मघताः॥
 सावैर्वर्णिकमादाय ये अन्नोति भूविक्षिपेत्। सचक्रशेकायैः। दधेभुवि विकिरं च यस्तुक्तेः॥ मंत्रका
 तीयः॥ अग्निदग्धाश्च ये जीवायेप्यदग्धाः कुले मम। भूमौ दत्तेन तप्यतु तप्रायांतु परं गतिं। अन्ने
 तु अस्मै ममाश्वये देवाय नृभागविवर्जिताः। जेषामन्नं प्रदास्यामि विकिरं वैभवेद्विकमिति हेमाद्रौ
 गोभिलोक्तेन देवे। असंस्कृता प्रमीता येत्यागिन्याः कुलस्त्रियः॥ दास्यामि तेभ्यो विकिरं मम
 ताभ्यश्चपैतकवित्यग्निपुराणोक्तेनपि अन्नं विकीर्यये। अग्निदग्धास्तुच्छिष्टपिंशं कुशोपरि
 पृथग्दद्यादित्याहुः॥ पृथ्वीचंद्रोदयेप्येव ब्राह्मे॥ ततः प्रदात्यहं लोचद्विराचम्य हरिं स्मरेत्॥
 माधवीये गौतमः॥ विकिरमुच्छिष्टैः प्रतिपादयेत्। हेमाद्रौ व्यासः॥ उच्छिष्टैरेव विकिरं संदेव प्र
 तिपादयेत्। भृगुः॥ पिंश्वन्नमितिपतिः स्याद्विकिरस्येति तौ तस्ति॥ प्राद्वकाशिकायायजमान
 स्यदासादीनुद्दिश्य द्विजसतमः। तस्यादन्त्यजेद्भूमौ वामभागे घुपेत्तुके॥ मनुः॥ उच्छेषां भू
 मिगतमजिह्मस्याशम्य च। दासवर्गस्य तपित्रे भागधेयं प्रचक्षते॥ विसुः॥ उदस्युस्तेषां च मन
 आदौ दद्यात्ततः प्राश्रुतेषु। पित्र्यदेवे चेत्यर्थः॥ शतानपः॥ विभ्ये देवनिविष्टानां च समं हस्तं धाव
 ने॥ हेमाद्रौ वाराहः॥ हस्तं प्रक्षाल्य सप्रायः पिबेद्भुक्ता द्विजः सदा। तदन्नं मुसुरे भुंक्ते निराशाः पित
 रोगताः॥ मरीचिः॥ हस्तं प्रक्षाल्य गङ्गं यः पिबेद्विचक्षराः॥ आसुरतड्वेच्छाद्वेपितृणां नोप
 तिष्ठते॥ तत्रैव संग्रहे॥ पवित्रं यथिमुत्तमं जले भूविनिक्षिपेत्। हस्तादीन कालपेद्दिहान्श
 रावादीनुक्त्विति॥ व्यासः॥ तावूलो द्विराणं चैव गंड्यो द्विराणं तथा। कास्य पात्रे तथा ताभ्येन कु
 र्वीत कदाचन। उस्मादकैर्धौत्यचूर्णैः करोम्यश्रुतिशोधयेत्॥ ॥ अथ पिंशदानं॥ तच्चा
 चैवोत्तरमन्नौ करणोत्तरं भोजनोत्तरं विकिरोत्तरं स्वधावाचनोत्तरं विप्रविसर्जनोत्तरं वैति हेमा

शैस्मृतिषु पक्षा उक्ताः। तेषां शाखाभेदेन व्यवस्थाः॥ प्रेतश्राद्धेषु पूर्वमन्येषु भोजनोत्तरमिति चंद्रिका माध
 वौ॥ सर्वत्र भोजनोत्तरमिति वहवः॥ आश्वलायनः। मुक्तवत्स्वनाचां तेषु पिंडानि दध्याद नाचां तेष्वेके।
 मुक्तवत्स्विति पूर्वनिषेधार्थः॥ साग्निरिति प्रणीतसमीपेऽनभिर्हिजसमीपे॥ हेमाद्रौ जातकर्णः॥ व्या
 मपात्रं समुत्तमपिंडं सत्रप्रदाययेत्॥ प्रसारितभुजांतरं वासः॥ अरन्निमात्रमुत्तम्येति॥ यत्तु तत्रैव॥
 सिकताभिर्मृदावापिवेदी दक्षिणानिम्नगेति तदन्वशाखिपरं॥ देवलः॥ ततस्तैरभ्यनुज्ञातो दक्षिणां
 दिशमेत्यच॥ चंद्रिकायां॥ पिंडनिर्वपणं कार्यं कुशभावे विचक्षणैः॥ काशेषुरजद्वीसुपवित्रे परमेहि
 ने॥ आश्वलायनः॥ स्वेन लेखा मुखे खेदपहता असुररक्षां सिवेदिषदशति नामभ्युक्ष्य सकृदा छिन्नैर
 वस्तीर्य प्राचीनवीतीलेखां त्रिरुदकेनोपनयेच्छुधंतां पितरः शुधंतां पितामहाः शुधंतां प्रपितामहाः
 तितस्यां पिंडनिष्कृतीयात्प्राचीनपाणिनापित्रे पितामहाय प्रपितामहायै तत्रैव च त्वा मत्रा न्विति॥ हे
 माद्रौ पारस्कारः॥ कण्ठ्या मुखे खेत्येव न कुशैर्वापि महीं हिजः॥ वद्धवानामेकेन करेण लेखाचाप्रेष्यभि
 मुखेति वृत्तिः॥ दक्षिणां प्राचीं वेदिमुद्धृत्य पापलं वोक्तेऽथ॥ देवलः॥ आवाहयित्वा दर्भाग्रैस्तेषां स्या
 नानि कल्पयेत्। तेषां सीनेषु पात्रेण प्रयच्छेत्सतिलोदकं। प्राचीनेन निम्नपितृजीर्थेन। वायवीये॥
 मधुसर्पिस्तिलयुतां स्त्रीनपिंडं निर्वपेद्बुधः॥ त्रिस्थली सेतौ॥ तिलमन्नं च पानीयं धूपदीपं पयस्त
 या॥ मधुसर्पिः खंडयुक्तं पिंडं मण्डपमुच्यते॥ याज्ञवल्क्यः॥ सर्वमन्नमुपादाय सतिलं दक्षिणामु
 खः॥ उच्छिष्टसन्निधौ पिंडं दद्याद्देपितृयज्ञवत्। केचित्पिंडेषु माषान् वर्जयन्ति। माषाः श्राद्धेषु
 वैशाखावर्ज्याश्चैवाग्निपिंडयोः। ब्राह्मणेषु यथामयं तथा माषोऽग्निपिंडयोरिति स्मृत्यर्थमाह
 माषान् सर्वत्र वैदद्यात्पिंडेनौ च विवर्जयेदिति स्मृतेश्च। अत्र मूलं चिंत्य। हेमाद्रौ वपि सर्वशब्द
 स्पष्टकृतार्थत्वात्सर्वान्नग्रहणमुक्तम्। अत्र शेषमन्नमनुज्ञाप्य सर्वमेकत्रोद्धृत्योच्छिष्टसमीपे
 दर्भेषु त्रींस्त्रीनपिंडं दद्यादिति गोभिलसूत्रे सर्वस्मात्प्रकृता दन्ना नपिंडं मधुनिलान्विता
 निति च शेषनियमात्तदभावे पिंडनिवृत्तिरिति मैथिलवाचस्पतिः॥ तन्न॥ नृषो यवा पवतप
 रप्रयुक्तद्रव्यवत्येय्यर्थकर्मत्वाद्गुणानुरोधेन प्रधानायागाच्च शेषलोपेऽपि द्रव्यांतरेण कार्यं।
 अतो नेयं प्रतिपत्तिः किं नु प्रधानमित्युक्तं प्राक्॥ अन्यथा सपिंडीकरणदौ संयोजनादे प्रधा
 नस्य लोपापत्तेरिति दिक्॥
 ॥ अथ पिंडप्रमाणं॥ हेमाद्रौ वगिराः। कपित्थवि
 ल्वमात्रान्वापिंडं दद्याद्विधानतः॥ कुक्कुटां प्रमाणान्वा मलकैर्वदेरैः समानिति॥ तत्रै
 व धूम्रः॥ कपित्थस्य प्रमाणेन पिंडं दद्यात्समाहितः॥ तत्समं विकिरदद्यात्पिंडं नेतु वडंगुले॥
 अंत्येष्टिपद्धतौ भट्टास्तु॥ एकोद्विष्टसपिंडे च कपित्थं नुविधीयते। नारिकेलिप्रमाणं नुप्रत्यदे
 मासिकेतथा। जीर्थे दर्शे च संप्राप्ते कुक्कुटां प्रमाणतः॥ महालये गयाश्राद्धे कुर्यादामलको
 पममित्याहुः। कलिकायामाचार्याः॥ यत्र स्युर्वहवः पिंडस्तत्र विल्वफलोपमाः। यत्र चैको भदे
 त्पिंडस्तत्र खर्जूरसन्निभः। प्रेतपिंडस्तु दैर्घ्येण द्वादशंगुल उच्यते इति॥ वायवीये॥ पत्नीपिंडं
 स्तु रक्ष्णीया त्रिवर्गस्य सहायिनी। हेमाद्रौ लौगाक्षिः॥ महालये गयायां च प्रेतश्राद्धे दशाहिके
 पिंडशब्दप्रयोगः स्यादन्नमन्पत्रकीर्त्तयेत् शाठ्यायनिः॥ असावेतत्र इत्युक्ता तदन्ते च स्वधानमः

असावित्र्यसंवेधरूपगोत्रादिविशिष्टपित्रादिनामसंबुद्धतत्पुत्रापुनश्चतुर्थ्यंततदंतंयपिउर
दमनंवास्वंधानमोनममेतिवदेदितिहेमाद्रिः॥पित्रादिनामाज्ञानेत्वापस्तवः॥पदिनामानिन
विद्यातस्वधापितृभ्यश्चिवीषदभ्यश्नितिप्रथमपिउंद्द्यातस्वधापितृभ्योतरिस्ससप्रश्नितिद्वितीया
स्वधापितृभ्योदिविषदभ्यश्नितृतीया॥एवेमातामहेषुमातृपुत्रावद्वाचानांनक्तंभारु॥कलिकाया
स्मृतिः॥यावदेवोच्चरेन्नंवेतावन्मासांनिरोधयेत्॥येषांतुंरुह्येदंशमातृप्राहं॥एथगुक्तंनेषापितृ
भ्यःपश्चिमेमातृभ्यस्तत्पश्चिमेमातामहेभ्यःपिंप्रदिदेयमितिशांखापनः॥अस्मिनपक्षेतत्पश्चि
मेमातामहीभ्योपिदद्यादितिहेमाद्रिः॥पूर्वामुपितृभ्योदद्यादपरासुस्त्रीभ्यश्नितृतीया॥एवंप
त्रतीर्थमहालयादौ॥केचिदिच्छंनिनारीणां॥एथकृप्राहंमहर्षेपश्निति॥चतुर्विंशतिमत्तात॥
पित्रादिनवदेव्यंनयाद्वादशदेवतमित्यग्निपुराणाच्चमाहृणां॥एथगुक्तम्॥पत्रवा॥आ
चार्यगुरुशिष्यभ्यःसस्विज्ञातिभ्यएववा॥तत्पत्नीभ्यश्चसर्वभ्यस्तथैवचजलाजलीनां॥पिंडं
लेभ्यःसदादद्यात्॥एथआद्रपदेनः॥तीर्थेषुचैवसर्वेषुमाघमासेमयासुचेतिचतुर्विंशतिमते
दोहिवपत्रदाराश्चयेकनिष्ठाःसहोदराः॥निःसंतानमृतायेचनेभ्योप्यत्रप्रदीपने॥इति॥अविष्य
चैकोद्विष्टानुत्तानितत्रापितृभ्यपिंडदानंतेपमा॥येषान्॥एथगुक्तेसपत्नीकाः॥पित्रादयो
वाचाः॥अन्वष्टकागयामातृप्राहं॥चैवमृतेहनि॥एकोद्विष्टतथामुक्तास्त्रीषुनाम्यन्यमवे
त्॥इतिशंखोक्तेश्च॥मनु॥तेषुदंभेषुतंहस्तंनिमृजेत्येवभागिनां॥हस्तलेपाभावेऽपिहस्य
यादेवेतिमेधातिथिः॥विष्णुः॥अत्रपितरोमादयश्चमितिदंभमूलेकरावययं॥कलिका
यांसुमंतुः॥एकोद्विष्टेषुवर्षावुदंभेलेणेनविद्यते॥सपिंडीकरणादौतलेपःसर्वत्रशस्यते॥म
नुः॥आचम्योदकपरावृत्त्यत्रिचम्यशनेरस्ननं॥षट्पञ्चनमत्कुर्यात्पितृनेवचमंत्रवत्॥उद
कंनिनयेच्छंशनेःपिंडांतिकेपुनः॥त्रिःप्राणायामंरुत्वेतिमेधातिथिः॥अमंत्रंमारांनिरुभ्य
क्तिकर्कोद्याः॥मंत्रवद्दस्तापनः॥नमोवःपितरस्त्याघैःशेषंश्रद्धावनयनशेषं॥आश्वलाप
नः॥निश्नाननुमंत्रयेतावपितरोमादयश्चयथाभागमावृषायध्वमितिस्मार्दददगवसा
यथाशक्त्यंप्राणानासित्वाभिषयोवृषामीमदंतपितरोयथाभागमावृषायिषनेतिचरेःप्रा
मक्षमक्षपेन्नित्यंनिनयनंमिति॥नित्यहरणंशेषाभावेपिकुर्यादित्यर्थः॥शोचकः॥अथै
षामत्रपितरस्त्याघेनानुमंत्रणं॥अमीमदंत्याघेनमंत्रेणाय्यनुमंत्रातान्॥पिंडशिष्टाच्चरे
रन्नेकिंचिदाम्रापुतंसेजं॥प्रक्षाल्याचम्यंशुधेनाभित्याघेरेवश्रवत॥मंत्रेःपिंडेषुपानीप
निर्विधेयितृतीर्थतः॥आध्रः॥अग्निःप्रदाल्यतत्प्रापतिपिंडंनुश्रवत॥कृत्वावनेज
नेकुर्यात्पिंडपात्रमधोमुखं॥एतत्कातीयादीनां॥आचार्यः॥ततःसम्यग्द्विराचम्यनीवी
वित्सस्पवाग्यतः॥आश्वलापनः॥असावभ्यंस्वासावभ्यंस्वेतिपिंडेभ्यंजनाजनेवा
सोदद्यादंशमर्णास्तुकोवापचाशहंतायाऊर्ध्वंस्वलोमेतद्वःपितरोवासोमानातोत्यग्नि
तरोयुद्धमिति॥आहवितामणौ॥ब्राह्मे॥एतद्वःपितरोवासश्नित्यजल्पन्॥एथकृपृथ
क्॥अमुकोमुक्तगोत्रेननुभ्यवासःपरेदुधः॥उदकादीपानां॥एतद्वश्नितृतीयापति

पिंडमिति तत्सूत्रात् ॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे ॥ श्रेष्ठमाहुस्त्रैककुदमं जनं नित्यमेव हि ॥ तैलकृत्स्नितिलेभ्यश्च
दद्यादभ्यंजनं हितम् ॥ त्रैककुदं सुरमा इति प्रसिद्धम् ॥ अंजनप्राथम्यमापस्तंबादिविषयम् ॥ तत्रैव
व्याघ्रः ॥ गंधपुष्पाणि धूपं च दीपं च विनिवेदयेत् ॥ देवलः ॥ दक्षिणां सर्वभोगांश्च प्रतिपिंडं प्रदा
पयेत् ॥ भक्ष्याण्यपूपानि स्तुत्यं जनान्यशानि च ॥ तत्रैव शंखः ॥ यत्किंचित्यज्येगेहे भक्ष्यभो
ज्यमगर्हितं ॥ अनिवेद्यनभोक्तव्यं पिंडमूलैक्यं च न ॥ एतत्सव्येनेति केचित् ॥ युक्तं त्वयसव्येन ॥
मनुः ॥ अवजिघ्रेच्च तान् पिंडान् यथा न्युपान् समाहितः ॥ ततो नमो वः पितरश्चेश्यादिनीपस्या
नं ॥ मात्स्ये ॥ अथाचांतेषु चावम्यवारिदद्यात्सकृत् सकृत् ॥ तिलपुष्पाक्षतान् पश्चादक्षय्योदक
मेव च ॥ अत्र देवेसव्यं पित्रे त्वयस्य मितिकर्कः ॥ परिभाषोक्तवचनात्सव्यमितियुक्तं ॥ अत्र शिवा आ
यः संतु सोमनस्यमस्त्वित्यादिप्रयोगो ज्ञेयः ॥ मात्स्ये ॥ दत्ताशीः प्रतिशुक्लीया द्विजेभ्यः प्राप्नुवो वु
धः ॥ अघोरापितरः संतु संत्वित्युक्ते पुनर्द्विजैः ॥ गोत्रतथावर्द्धतां न स्तुयेत्युक्तः सतैः पुनः ॥ दातारो
नो भिवर्द्धतामने चैवेत्युदीरयेत् ॥ स्वस्तिवाचनं कुर्यात्पिंडानुदृत्य भक्तिनः ॥ स्वस्तिवाचनात्पाक
पात्रचालनं कार्यं ॥ हेमाद्रौ रुद्रस्यतिः ॥ भाजनेषु च निष्ठस्तु स्वस्तिकुर्वन्ति ये द्विजाः ॥ तदन्नमसुरेभु
क्तं निराशैः पितृभिर्गतेः ॥ जातकर्मणः ॥ पात्राणि चालयेच्छास्त्रे स्वयं शिष्यो ध्यायमानः ॥ न स्त्रीभिर्न
च बालेन नाम जात्या कथंचन ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ स्वस्तिवाच्यततः कुर्यादक्षय्योदकमेव च ॥ तत्रैव
रुद्रशान्तातपःपितृणां नाम गोत्रेण करे देयं तिलोदकं ॥ प्रत्येकं पितृतीर्थेन ॥ अक्षय्यमिदमस्त्व
ति ॥ अत्र षष्ठी प्रायुक्ता ॥ तत्रैव नागरखंडे ॥ उत्तानमर्थपात्रं नुक्त्वा दद्याच्च दक्षिणां ॥ हिरण्यं देवता
नां च पितृणां रजतं तथा ॥ ॥ रुद्रस्यतिः ॥ तस्मात्पणं काकिणी वा कलं उपयमयापि वा ॥ प्रदद्या
दक्षिणां पञ्चेनया ससफलो भवेत् ॥ अन्नं पित्रुद्देशेन दक्षिणादानेऽप्यसव्यं विप्रोद्देशेन सव्यमि
ति माधवः ॥ कलिकायामाचार्यः ॥ दद्याद्यज्ञोपवीत्येव तां वृत्तं दक्षिणां तथा ॥ अग्निः ॥ वदेच्च
तां सतो विप्रान् पित्रादिभ्यः स्वधोच्यतां ॥ गोभिलः ॥ अघोराः पितरः संत्वित्युक्ते स्वधावाचयिष्य
इति श्रुतिपितृभ्यः स्वधोच्यतामित्युक्तेः ॥ सुस्वधेत्युच्यमानो धारं दद्याद्दर्जं वहंतीरमृतं यतमि
ति ॥ आपस्तंबेन तु पुत्रान् पौत्रान् भित्तप्यंतीरित्यपि परिषेचने मंत्र उक्तः ॥ आश्वलायनः ॥ अथै
तात्प्रवाहयेत्येतन्न पितरः सोम्यासोगभीरेभिः पथिभिः शर्विणेभिः ॥ दत्त्वा यास्यं यद्विरोहभद्रं
रथिचनः सर्ववीरं निपच्छतेति ॥ मात्स्ये ॥ वाजे वाज इति जपनं कृत्वा त्रेण विमर्जयेत् ॥ प्रचेताः ॥
स्वस्तिवाच्यततः कृत्वा पितृशर्वे विमर्जयेत् ॥ आश्वलायनः ॥ अन्नं प्रकीर्योपवीतीया स्वधेति वि
मर्जेदस्तु स्वधेति वा ॥ ब्रह्मवैवर्ते ॥ अमावाजेति मंत्रेण पठित्वा च प्रदक्षिणां ॥ द्वापेतांतेततः कृत्वा
संपतः प्रविशेद्गृहं प्राजलिश्रुततः प्राह तान् विप्रान् सत्यवादिनः ॥ दातारो नो भिवर्द्धतां अने च न
उतीवहि ॥ एवमस्त्विति नेपंचतं ब्रुवन्ति समाहिताः ॥ एतन्मंडलदेशे कार्यमिति हेमाद्रिः ॥ मनुः ॥ दा
तारो नो भिवर्द्धतां वेदाः संततिरेव च ॥ अद्वाचनो माव्यगमतवद्देवचनो स्त्विति ॥ वौधायनः ॥ अन्नं
चनो बहुभवेदतिथिंश्च लभेमहि ॥ याचितारं नो संतु माचया विष्मकंचन ॥ दातारो नो भिवर्द्धतां ल
भं च याचिदुमिया गृहेन पठित्वा विप्रैः प्रतिवचनं कार्यमिति सुदर्शनभाष्ये ॥ स्वादुषंस इत्यन्नं प्रकी

पत्राद्व्यासः पितरुतिमंत्रद्वयपठेति ॥ शौनकः ॥ ब्राह्मणानयनिर्योतानपरीत्युजिः प्रदक्षिणे ॥ स
स्त्रीकः स्वजनैः साहस्रगणैश्च विताजलिः ॥ कनिष्ठः प्रथमायेकः चरमासुः प्रदक्षिणे ॥ हेमाद्रौ वृह
स्पतिः ॥ अथमेसफलेजन्मभवत्यादाभिवंदनात् ॥ अथमेवशजाः सर्वपातायोः नृपहादिव ॥ पत्र
शाकादिदानेन केशिताम्रपमीहृशाः ॥ तत्केशजाते चित्रातु विस्मयस्तुमर्हय ॥ प्रचेताः ॥ विसने
द्रुहिसंपुक्तः सीमांतचाप्यनुव्रजेत् ॥ अथपिंडपतिपत्तिः ॥ हेमाद्रौ ब्रह्मांडे ॥ पिंडमन्यौ
सदाद्याद्रोगार्थे प्रथममनरः ॥ पत्न्ये प्रजापत्याद्याहैमथममनरश्चक्रे ॥ उन्नमोगतिमन्त्रिच्छन्नगेषु
नित्यप्रपच्छति ॥ अज्ञाप्रज्ञायशः कीर्तिमसुपिंडं प्रवेशयेत् ॥ मार्थयेद्दीर्घमायुष्यवाससेभ्यः प्रप
च्छति ॥ आकाशगमयेदसुस्थितो वादक्षिणामुखः ॥ आश्वलायनः ॥ वीरमेदजपितरं रतिपिंड
नामभ्यमंपत्नीप्राशये ॥ दधत्तपितरोगभं कुमारे उपकरस्वजं ॥ पयापमरणं असदिनिभ्रौ दत्तस्यैव
नादाने हितीयेन प्राशनं ॥ आपालं वस्तुदाने मंत्रमाह ॥ अपांतौ वधीनां संमाशपायि ॥ भूतकृतगर्भं
धत्तेति मध्यमं पत्न्ये प्रपच्छतीति प्राशने पिण्डे हपुरुषो आसदिति तदीयः पाठः ॥ अत्रेवातजच्छी
खायां हेयः ॥ तत्रैव शंखः ॥ पत्नी वामभ्यमंपिंडं मश्रीयाराने वाञ्छिता ॥ कलिकायां छागलेयः ॥ अ
चीना वीतमामं पत्नीपिंडो विभज्यते ॥ प्रतिपत्युस्य मंत्रस्य कर्तव्यं चरित्रं ॥ माधवीये विष्णुपुष्पं
नीधे श्राद्धे सदा पिंडं नक्षिपतीर्थे समाहितः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ पिंडास्तु गोजविषेभ्यो दद्यादनीज
लेपिवा ॥ प्रक्षिपेत्समुद्विषेष्टु हिजोच्छिद्येनमार्जयेत् ॥ गवे अजापत्राद्व्यासपातदर्थेने पिंडा
न दद्यात् ॥ अन्यौ अगाधेजले वा प्रक्षिपेत् ॥ विषेष्टुसस्तु भोजनदेशावस्थिते बुद्धिजोच्छिद्येनमार्
जयेत् ॥ नोद्वासयेत् ॥ वृहस्पतिः ॥ अग्रे देशगता पत्नीरे गिर्यागर्भिणी तथा ॥ तदा नजीर्य
वधमं छागो वा भोक्तुमर्हति ॥ अथपिंडोपधाने हेमाद्रौ प्रायश्चित्तकांडे देवलः ॥
श्वशृगालखैरैः पिंडः स्योभिन्नः प्रमादतः ॥ कर्तुं एषुष्य नाशः स्यात्तेन स्तनोपसर्पति ॥ जात
कर्ण्यः ॥ पूर्वश्रोवांते तद्दोषपरिहारार्थं प्राजापत्यं प्रकल्पयेत् ॥ पुनः स्वात्मानं दाकृत्तं पिंडं कुप्य
द्यथाविधिः ॥ काकस्य स्पर्शेन दोषः ॥ पिंडोपधानं प्रकल्प्य धनस्य च विनाशः स्यात्काकस्य
शौटिकं विनेति तत्रैव श्लोके गोतमोक्तेः ॥ स्मृतिद्वयगोत्रिः ॥ माजोरमृषकस्य शोपिंडो च विद
लीकते ॥ पुनः पिंडः प्रदातव्या स्तेनपाकेन तस्मात् ॥ वौधायनः ॥ श्वचां गलादिभिः स्पृष्टुं
जपयुपहृत्य ॥ प्राजापत्यं चरित्वा य पुनः पिंडं समाचरेत् ॥ गोपदेवोष्येवमाह ॥ दिनांतरे तु प्राजा
पत्यमात्रं शेषप्रतिपत्तिवत् पिंडं च तौ मानाभावादिभिर्मथिलाः ॥ तत्र ॥ सपिंडीकरणादौ शो
षनाशे संयोजनादिलोपापत्रे ॥ तेन वचनादहमने रवात्रापितमात्रपिंडदानादिति ॥ अतश्च
नवनक्तं श्राद्धं कुर्वीतारब्धे वा भोजनसमापनादिप्रापत्वं वसुं ॥ रात्रौ भोजनमात्रं श्वेषु का
र्यं श्राद्धसमाप्तिस्तु परदिन एव समाप्तिपथे तं कर्तुं रुपवासश्चैति हरिदत्तेन व्याख्यातं ॥ तस्मा
त्पाको नरेण पिंडदानमात्रं कार्यं ॥ अथपिंडनिषिद्धकालः ॥ सचमापेतामहास
यादिनिर्णये श्वसुक्तः हेमाद्रौ वृहस्पतिः ॥ युगादिषु मघायां च विषुवव्यपने तथा ॥ भार्गवी
पुचकुर्वीत पिंडनिषेधेन हि ॥ स्मृतिरालवत्या ॥ पुत्रे जाते व्यतीपाते ग्रहणे च इत्यर्थः ॥

आहुकुर्यात्पत्नेन पिंडनिर्वपणादतो तत्रैव कात्यायनः ॥ रुद्धेरनंतरं चैव यावन्मासः समाप्यते
 तावत्पिंडनैव दद्यान्न कुर्यात्तिलतर्पणं बौधायनः ॥ संस्कारेषु तथा न्येषु मासं मासा इमेव
 च तथा ॥ भानौ भौमे त्रयोदश्यां नंदाभ्युदयसु च पिंडदानं मृदास्नानं न कुर्यात्तिलतर्पणं ॥
 त्रिस्थलीसेतौ कार्त्तजिनिः ॥ विवाहत्रयं च सुवर्षमर्द्धतद्वर्षं ॥ उत्तरार्द्धमाश्वत्थं ॥ रुद्धिमात्रे
 तथा न्यत्र पिंडदानं निराक्रिया ॥ कृतागर्गादिभिर्मुख्यैर्मासमेकं तु कर्मिणां ॥ हेमाद्रौ ज्योतिः
 पराशरः ॥ विवाहे विहिते मासं स्य ज्येष्ठादशौ वहिः ॥ सपिंडः पिंडनिर्वापं मौं जीवधेधुं वै वहि
 तत्रैव ॥ महालयं गयाश्राद्धे मातापित्रोः स्येह हि ॥ यस्य कस्यापि मर्त्यस्य सपिंडीकरणे न
 था ॥ कृतोद्वाहोपिकुर्वीत पिंडनिर्वपनं सदा ॥ इति ॥ मातापित्रोरिति स्यात्तद्विशेषणं ॥ हविरु
 भयत्ववदविवक्षितं ॥ तेन भ्रातृपितृव्यादिवार्षिके पिंडदानं कार्यमिति केचित् सपिंडीकरणं न व
 श्राद्धषोडशश्राद्धोपलक्ष्यार्थमिति निर्णयामृते उक्तं ॥ स्यादेव विशेषः संग्रहे ॥ मातापित्रोरादि
 केतुविवाहादिषु सर्वदा ॥ तिलैः पिंडः प्रदातव्यः अन्यश्राद्धे निवर्ज्येत ॥ अत्र मूलं चिंत्यं ॥ रामकौ
 तुके ॥ नंदाश्वकामरव्यारभ्य वग्नितिलकलभे ॥ गंडे वैधृतिपाते च पिंडस्याज्याः सुते शुभिः ॥ वि
 श्वरूपनिवंधे ॥ तिथिवारप्रयुक्तो यो दोषो वै समुदाहृतः ॥ सश्राद्धेन निमित्ते स्यान्नामश्राद्धे क
 दाचन ॥ अन्यतुक्तं प्राक् ॥ उच्छिष्टोद्वासनमाह ॥ हेमाद्रौ वसिष्ठः ॥ श्राद्धेनोद्वासनीयानि उच्छि
 ष्टान्यादितः स्यात् ॥ श्रौतं ते वै सुधाधारस्ताः पिवन्त्युक्तोदकाः ॥ व्यासः ॥ उच्छिष्टं न प्रमृज्या
 न्यावन्मासमितीरविः ॥ इदं गृहं तत्सत्त्वं ॥ एकग्रहे तु मनुः ॥ उच्छिष्टं तु तजिषेद्यावद्विप्रावि
 सर्जिताः ॥ ततो गृहवलिंकुर्यादिति धर्मो व्यवस्थितः ॥ वलि वैश्वदेवादिनित्यकर्म्मणि मेधानि
 धिः ॥ ब्रह्मांडे ॥ श्रद्धापचानुपेता यश्राद्धोच्छिष्टं न दापयेत् ॥ तथा ॥ कामंदया च सर्वे तु शिष्या
 यच सुता यच भोक्तव्यमिति शेषः ॥ जातकर्मणः ॥ द्विजभुक्ता वशिष्टं तु शुविभूमौ निखानयेत्
 अथ वैश्वदेवादि ॥ अत्र मामकः श्लोकः ॥ श्राद्धे अनतिकर्तृकेऽग्निकारणात्पश्चाज्जुहोति
 वेत्ति स्त्वं ते स्यादथ वा भवेद्विकारः पश्चात्पृथक्पवे ॥ श्राद्धं ते न यवामहालयविधादूर्ध्वं भु
 जेः स्यात् ॥ क्षयेत्वं ते मासु च मध्यतः शुभविधावा दौ तथा साग्निके ॥ अस्यार्थः ॥ साग्रेः पृथ
 क्पाकेन सर्वत्रादौ वैश्वदेवः ॥ पश्चांतं कर्म्म निर्वर्त्तयैश्वदेवं च साग्निकः ॥ पिंडयज्ञं ततः कुर्यात्
 ततो न्वाहार्यकंबुधः ॥ पित्रर्थं निर्वपेत्पाकं वैश्वदेवार्थमेव च ॥ वैश्वदेवेन पित्रर्थं न दाशं विश्वे
 विकमिति लौगाक्षि स्मृतेः ॥ अत्र साग्निकश्राद्धाग्निरिति हेमाद्रिः ॥ श्राद्धात्प्रागेव कर्त्तव्यं
 वैश्वदेवं तु साग्निकः ॥ एकादशाहिकं मुक्ता तत्र ह्यने विधीयते इति हेमाद्रौ सालं कायनोक्ते
 श्च ॥ तत्रैव परिशिष्टे ॥ संप्राप्ते पार्वणाश्राद्धे एकोद्विष्टे तथैव च ॥ अग्रतो वैश्वदेवः स्यात्पश्चादेकाद
 शेहनि ॥ स्मात्तौग्निमता तद्गृहानां चाग्नौ करणोत्तरं ॥ विकिरोत्तरं वा होममात्रं पृथक्पाकेन भूत
 यज्ञादिनाश्राद्धं त एव ॥ अत्र मूलं हेमाद्रिचंद्रिकादौ स्पष्टं ॥ सर्वेषां श्राद्धां ते वा तत्पाकेन वैश्वदेवनि
 त्यश्राद्धादीनीति तृतीयः ॥ श्राद्धं निर्वर्त्तयैव विधिवद्देवदेवादि कंततः ॥ कुर्याद्विष्णोस्ततो दद्यात्तदं
 कारादिकं तथेति पैठीनसि स्मृतेः ॥ ततः श्राद्धशेषात् ॥ श्राद्धादिश्राद्धशेषेण वैश्वदेवं समाचरेदिति

चतुर्विंशतिमताच्च ॥ एवं वैश्वदेवकालत्रयस्य आशर्क्यं शाखायनपरिशिष्टमुदाहृत्यैवं व्यवस्थोक्ताः ॥
 आदौ वृद्धौ क्षये चान्तर्दशेषक्षेमहालये ॥ एको द्विष्टे निवृत्ते तु वैश्वदेवो विधीयत इति ॥ बहुस्य
 युक्तत्वात् सर्वेषां आधानं एवेति मेधा निधिसूतिरन्वावत्सादयो बहवः ॥ वोपदेवस्य वृत्तिकारेण
 विसर्जनांतं आहुस्तु आहुतं उक्तेषां त्विति ॥ श्रुतं मनुयाक्यो दाहरणादहं चानां आधानं एव ॥
 ध्ययस्तत्त्वान्यशाखापरश्याह ॥ हेमाद्रिस्तु वृद्धा वयं त एव वैश्वदेवमाह कातीयानां तु स्यात्तत्र
 ताग्निमतामादावेकेनैव पाकेनेति कर्कः ॥ अन्येषामने ॥ नैति रीयाणां तु सान्निधानं सर्वत्रादौ वै
 श्वदेवः ॥ यंच यज्ञाश्च अनेवेति सुदर्शनभाष्ये उक्तम् ॥ अस्य पक्षद्वयस्य पूर्ववच्च वस्या ॥ हेमाद्रौ मा
 केंडेयः ॥ ततो नित्यक्रियां कुर्याद्विधये च ततो तिथीनां तत्तत्तदननुजीतं हृत्वादिभिर्नरगत
 तः आहुशेषात् ॥ नित्यक्रियां नित्यश्राद्धं ॥ तत्र पृथक् पाकेनेत्युक्तमिति तेनैवोक्तेः ॥ पाकेनैव वि
 ल्यः ॥
 ॥ अथ नित्यश्राद्धम् ॥ हेमाद्रौ व्यासः ॥ एकमप्याशपेद्विंशस्य मय्यन्वहं हि
 श्रयीत्युक्तस्य ॥ प्रवेताः ॥ नामंत्रां न होमं च नाहानं न विसर्जनं न पिंडदानं विकिरं न दद्याद
 दक्षिणां ॥ अत्र ॥ निर्विश्य भोजयित्वा तं किंचिद्वत्वा विसर्जयेत् ॥ इति तेनैवोक्तेर्दक्षिणा विकल्पः
 ॥ यत् ॥ नित्यश्राद्धं देवहीनं निपमादिविवर्जितम् ॥ दक्षिणा रहितं चैव दानं भोक्तृजनोक्तिमि
 तिकाशीखंडेन द्विभावावपरिमितं पृथ्वीचंद्रः ॥ भविष्ये ॥ आवाहनं स्वधाकारं पिंडान्नौकरणदि
 कम् ॥ ब्रह्मचर्योऽपि निपमादिवैश्वदेवानं चैव हि ॥ दानं रणमयभोक्तृणामप्यभोजनं च विद्यते ॥ इति
 धानादिना संभवे रात्रावपि कार्यम् ॥ दिवोदितानि कर्माणि प्रमादादकृतानि वै ॥ यामिन्याः प्रह
 रयावत्तावत्कर्माणि कारयेदिति वह्नारदीपोक्तेः ॥ यत्रोपहरणं तं दिवा कृत्यानि कारयेत् ॥ त
 स्य प्रज्ञं च सोऽस्ववर्जयित्वा विशेषतः ॥ इति पृथ्वीचंद्रमृतसंयहोक्तेः ॥ न च दार्शिकादिका
 विराजोऽस्यादिति वाच्यम् ॥ इष्टापत्रे ॥ तथा च माधवेन प्रतिपत्करेणोत्सृष्टमुक्तम् ॥ वयं चाग्रे वस्या
 मः ॥ अस्य दिने अकरणो लोप एव ॥ यत्रोपादनं कुर्वीत इति निषेधादिति पृथ्वीचंद्रः ॥ पात्राभावे क
 र्मे ॥ उद्वृत्यापयथाशक्ति किंचिदन्नं प्रकल्पयेत् ॥ तत्प्रतिपत्तिमाह विसुः ॥ भिक्षुकाभावेऽन्नगोभ्य
 दद्यादन्नोवाप्रक्षिपेदिति ॥ हेमाद्रौ नागरखंडे ॥ नित्यश्राद्धं न कुर्वीत प्रसंगाद्यत्र सिध्यति ॥ आधानं रे
 क्ते ॥ तत्र नित्यत्वात् न ज्ञापयेत् ॥ षड्देवस्यैयं नैत्यर्थः ॥ मात्ये ॥ तत्तत्तु वैश्वदेवो नैव सभ्यसु
 तवाधवः ॥ भुंजीतातिथिसंप्रक्तः सर्वपितृनिषेवितम् ॥ सर्वपर्वे निषिद्धं मासाद्ययीत्यर्थः ॥ एवं
 कृत्स्नेकादृश्यादौ गृह्णीयापि भोजनं ॥ अस्य वैधत्तेन निषेधापठने ॥ एवं ग्रहाणां वैधेयि ॥ यत्त्वनाहि
 ताग्रे माधमां संप्रतपेदित्युक्तम् ॥ न ह्येवमेव ॥ श्रोतत्वेन तस्य बलवत्त्वात् ॥ देवलः ॥ आहं कृत्य
 तु येमर्त्यो ननु भुंक्ते कदाचन ॥ देवाहव्यं न गृह्णीत ॥ कृत्यानि पितरस्तथा ॥ शिवरात्रौ कादृश्यादौ त्व
 प्राणमेवेत्युक्तं प्राक् ॥ यत्र न पवासः आवश्यकस्तत्रैकमुक्तमपि नैव पापमिति हेमाद्रिः ॥ जातक
 र्णयः ॥ आहयेव तु भोक्तव्यं कृते आहृदि जन्मभिः ॥ अन्यथा स्वासुराहं परपाके च सेविते ॥ आहुशे
 षभोजनस्य क्वचिन्निषेधमाह ॥ हेमाद्रौ पापश्चित्तकांडे माकेंडेयः ॥ पित्रादीनामप्याग्रेषां आहुशेषा
 न्नभोजनं ॥ वृत्तीनां विधवाणां च यतीनां च विगर्हितम् ॥ अन्ये भिन्नगोत्राः ॥ जतिनो ब्रह्मचारिणः ॥

॥ निर्णयसिंधौ चतुर्थपरिच्छेदेषाद्विनिर्णयः ॥ ३७१ ॥

आद्यावशिष्टभोक्तास्तेनैव निरयगामिनः। सगोत्राणां सकुल्यानां सतीनां च न दोषकृदिनि। तत्रैवोक्तेः
तत्रैव जावलिः॥ विप्रस्त्वन्यगृहेऽप्रादुशिष्टान्नं भोजनं चरेत् प्राजापत्यं विप्रुद्धिः स्यात् प्राजापतिगो
त्रेन दोषकृत्। यतीनां वपुर्न लक्ष्मणवजपश्चेति तत्रैवोक्तम्॥ अस्यापवादमाह स एव॥ अथ सुर
स्यगोर्वापि मातुलस्य महात्मनः। जेष्टभ्रातृश्च पुत्रस्य वत्सनिष्ठस्य योगिनः एतेषां प्रादुशिष्टा
न्नमुक्ता दोषो न विद्यते। इति केचित्प्रशंसन्ति मुनयस्तदसांप्रतं। विशेषांतरं तत्रैव जेष्टमहमा
दौ जावलिः॥ तां वृलदंतकाष्ठं च श्रेष्ठस्नानमभोजनं। रत्यौषधपानानि प्रादुकर्त्ता विवर्जये
त्॥ पृथ्वीचंद्रोदये आचार्यः॥ नष्टभोजयेत्तस्मिन् गृहे पत्नेन तद्दिने। प्रादुशेषेन शूरेभ्यः प्र
दद्यादखिलेष्वपि॥ इति जगद्गुरुनारायणभट्टस्तु रामकृष्णभट्टस्तु कमलाकरभट्टक
ते निर्णयसिंधौ पार्वणप्रादुम्॥ अथानुकल्पः॥ तत्र विप्रालाभे। भोज
येदथवाप्येकं ब्राह्मणं पंक्तिपावनं। देवेकृत्यानुनैवेद्यं पश्चात्तस्य तु निर्वेपेदिति शंखोक्तेरेको
विप्रः पूर्वमुक्तः॥ विप्रभावे दर्भवटुः प्रागुक्तः। विधाय वा दर्भवटूनां सनेषु समाहितः। प्रेषानुप्रेष
संयुक्तविधानं प्रतिपादयेदिति देवलोक्तेः। अशक्ता वामप्रादुः। आपघनग्नौ तीर्थे च प्रवासे पुत्रज
न्मनि। आमप्रादुः प्रकुर्वीत भार्या रजसि संक्रमे इति कात्यायनोक्तेः॥ पृथ्वीचंद्रोदये जमदग्निः॥
पावत्यानां ग्निसंयुक्तः उत्सन्नाग्निरथापि वा। आमप्रादुः तदा कुर्यादुत्सन्नौ करणं भवेत्॥ कौ
र्म्ये॥ अनग्निरधनो वापि तथैव व्यसनाच्चितः। आमप्रादुः द्विजः कुर्यादुत्सन्नसुसंदेवहि। आहि
तानौ प्रवासस्थित्यन्ती गृहे दार्शं ऋत्विगादिना कारयेत्। अमावास्यादिनियतं प्रोषिते धर्मच
रिणी। पत्नौ तु कारयेन्नित्यमन्नेनाप्यृत्विगादिनेनिलघुहारीनोक्तेरिति पृथ्वीचंद्रोदयः॥ आदि
पद्मादिकादि सर्वपार्वणपरमिति शूलपाणिः॥ सुमंतुः॥ पाकाभावे धिकारः स्याद्विप्रादीनां न
राधिप। अपत्नीनां महाबाहो विदेशगमनादिभिः॥ सदा चैव नु शूराणां चामप्रादु विदुर्देवाः॥
प्रचेताः॥ स्त्रीशूद्रः स्वपच्येव जातकर्मणि चाप्यथ। आमप्रादुः सदा कुर्याद्विधिना पार्वणे ननु
स्वयंपचती स्वपचः। विस्मृश न सौ॥ आत्मनो देशकालाभ्यां विप्रवे समुपस्थिते। आपघनग्नौ
तीर्थे च प्रवासे पत्न्यसंभवे। चंद्रसूर्यगृहे चैव दद्यादां विशेषतः। न पक्वे भोजयेद्विद्वानसच्छ
द्रोपिकदाचन। भोजयन्मत्पत्न्या यी स्यान्न च तस्य प्रलभवेत्। अत्र प्रवासतीर्थग्रहरादां मेहेम
प्रादुमेव। पाकप्रादुः तु न भवत्येवेति हेमाद्रिरन्नावल्यादयः। अपरार्कविज्ञाने श्वरादयस्तु॥
पाकाभावाद् द्विजातीनां चामप्रादु विधीयते इति सुमंतुः॥ साग्निकैर्निर्ग्निकैश्च प्रवासादौ स
वैत्रपाकाभावे आमप्रादुकार्यं। पाकसंभवे त्वन्नेनैवेत्याहुः॥ अतएव पाकप्रादुमुक्ता। एतच्चानु
पत्नीतोपिकुर्यात्सर्वेषु यवसु। भार्या विरहितोप्येतत्प्रवासस्योपिनित्यश। इति मात्स्ये। निर
ग्नेरपि पाकेनोक्तमिति शूलपाणिकल्पतरु। एतच्छब्दः प्रादुमात्रपरस्य न्ये। एको द्विष्टु क
र्त्तव्यपाकेनैव सदा स्वयमिति लघुहारीतीयमपि सामेरेव। निरग्नेर्महैको द्विष्टु मप्यमेन। शू
द्रस्य तु दशाहपिंडाद्यामेनेति हलायुधः। उत्सन्नाग्नीनां चामप्रादुमेव। पूर्वोक्तजमदग्निवाक्या
त्॥ मरीचिः॥ प्रादुविधे द्विजातीनां चामप्रादु प्रकीर्तितं। अमावास्यादिनियतं मांससंवत्सरद्व

तो स्तुतिर्दयते ॥ मृताहं वसपिंडं च मया प्रादुर्गृह्यतं आपनोपि न कुर्वीत प्रादुर्गृह्यमेव न कर्हि विप्र
 हेमाद्रौ व्यासः ॥ आमददत्त कौतेय पदद्यादां च नृणां द्विगुणं त्रिगुणं वापि न त्वेकगुणं पर्ययेत् ॥ ति
 द्धान्नेतु विधियः स्यादामप्रादुर्गृह्यस्यैव विधिः ॥ आवाहनादिसर्वेषां तपि उदानं च भारता ॥ दद्याद्य
 च द्विजातीभ्यः श्रुतं वा श्रुतं भववा ॥ तेनाग्नौ करणं कुर्यात् पिंडं तलेनैव निवेपेत् ॥ स एव ॥ आमद
 दद्वि कौतेय तद्दानं द्विगुणं चरेत् ॥ त्रिगुणं च नृणां वापि न त्वेकगुणं पर्ययेत् ॥ स्मृत्यर्थे सारं सम
 मप्युक्तं ॥ विष्णुपराणो वाराहेव ॥ असमर्थो न दानं संधान्य मासं स्वशक्तिः ॥ प्रदद्यात्तु द्विजाति
 भ्यः स्वत्यात्मा मपि दक्षिणा ॥ अत्र शक्तिः इत्यस्यात्मलाभः ॥ अथ यत्र इति आशा ॥ घटं त्रिश
 न्मते ॥ आमप्रादुर्गृह्यदा कुर्यात् पिंडदानं कथं भवेत् ॥ गृहपाकात् समुद्रस्य सकृभिः पायसेन वा ॥
 पिंडं न दद्याद्यद्यालाभं तिलैः सह विमत्सरः ॥ पृथ्वी वंद्ये व्यासः ॥ आमप्रादुर्गृह्यदा कुर्यात्
 द्विभिजः प्रादुर्गृह्यदः सदा ॥ हस्तेनौ करणं कुर्याद्वा ह्यस्यास्य विधानतः ॥ एतत्ताम्रैः सदानं तत्ता
 त्रं यत्नः ॥ आमनपिंडं दद्याच्च द्विजान् पक्वेन भोजयेत् ॥ पक्वेन कुरुते पिंडं मा मां यः प्रयच्छति
 तावुभौ मनुजौ प्रोक्तौ नरकाहौ न संशयः ॥ इति ॥ तद्दर्शयिष्यं देशाचारव्यत्येति युक्तं ॥ मरी
 चिः ॥ आवाहने स्वधाकारे मंत्राज्ज्ञाविसर्जने ॥ अत्यकर्मण्य नृणां ॥ स्युगमप्रादुर्गृह्यविधिस्ततः
 आवाहने हविषे अत्र वश्यं वस्वकर्तृवाहं गृहः ॥ स्वधाकरे नमो वः ॥ पितर एष उच्यते एष पद
 स्थाने आमद व्यायेत गृहः ॥ विसर्जने वाजे वाज इत्यत्र तस्मात् इति स्थाने न त्यजत न त्यजेति बोधः ॥
 पथपितस्माद्वचनो हेदिति नृणां निषिद्धः ॥ तथा पिवचनाद्भवति ॥ तृप्तिप्रश्नो वृणा हश्च मुष
 ओमथासुखं ॥ आमप्रादुर्गृह्यमेवेनेन दापोशाने च पंचमं ॥ अयं चानुवादः ॥ खलेवात्मा चैव
 नादीनामिवाथी भावाच्चोपसिद्धेः ॥ धर्मप्रदीपेन ॥ आमं च नृणां दद्याद्यवा द्विगुणं तथा
 हेमं चाष्टगुणं तद्दामे हेमस्यैव विधिः ॥ आमहेमेन यानि नो दी प्रादेत येव चा अनीपा
 तादिके प्रादुर्गृह्यनियमान् परिवर्जयेत् ॥ गृहपाकात् समुद्रस्य सकृभिः पायसेन वा ॥ पिंडदानं प्र
 कुर्वीत आमहेमे कुरुते सति ॥ आमप्रादुर्गृह्यं च वद्वौ च येन प्रादुर्गृह्यं येव चा विकिरं नैव कुर्वीत मुषि
 काभ्यापनो ब्रवीत् ॥ आमप्रादुर्गृह्यमनुगृह्यमग्नौ करणं वज्रं ॥ तृप्तिप्रश्नविहीनं नुकर्तव्यं
 नैवेद्वैवम् ॥ आवाहनाग्नौ करणं विकिरं पात्रं गणमा ॥ तृप्तिप्रश्नं कुर्वीत आमहेमे कदाच
 न न्युक्तम् ॥ एतच्च ॥ आवाहनं भवेत्कथं मर्षदानं तथैव चेति हेमाद्रौ भविष्यादिविरोधाच्चित
 म् ॥ शाखांतरविषयवाला ॥ विकिरेष्यामेनेति हेमाद्रिः ॥ अस्मिन्नुतत्रैवोक्तं ॥ अग्नौ करणं मंत्र
 श्रुतं मस्कारो विधीयते ॥ अग्नयेकं अवाहनाय नमः ॥ सोमापयितुं मतेन मुद्रित्ययेन ॥ मातृ
 मंत्रवर्जं हि प्रदस्य सर्वमेव विधीयते ॥ एवंप्राप्तिसामान्यं द्विप्रादुर्गृह्यं सर्वदा ॥ नमस्कारेण मे
 त्रेण कुर्यात् दामं ननु दुधः ॥ तत्र पूर्वाह्णे कार्प्यं ॥ आमप्रादुर्गृह्यं पूर्वाह्णे एको द्विचमभ्यतः ॥ पार्वण
 चापराह्णे तु प्रातरे द्विनिमित्तकमिति हारीतोक्तं ॥ एतद् द्विजविषयम् ॥ अस्मिन्नुतत्रैवोक्तं ॥ एव
 मध्याह्नात्परांतो यत्नकृतः स उदाहृतः ॥ आमप्रादुर्गृह्यं नैव पिदृणादत्र मत्स्यमिति सुमंत
 रिति ॥ अपराह्णे हेमाद्रौ चोक्तं ॥ तद्भावे हेमप्रादुर्गृह्यं हेमाद्रौ मरीचिः ॥ आमाम्नस्याप्यभावे

नृश्राद्धकुर्वीतवृद्धिमात्रं धान्याच्चतुर्गुणेनैव हिरण्येन सगुणे विषा ॥ धर्मः ॥ आमं तु द्विगुणं प्रोक्तं हे
 मंतद्वचतुर्गुणं ॥ स्मृत्यसारे ॥ हिरण्यमष्टगुणं चतुर्गुणं समं वा दद्यात् ॥ हेमाद्रौ भविष्ये ॥ अन्नाभा
 वे द्विजाभावे प्रवासे पुत्रजन्मनि ॥ हेमश्राद्धं संप्रहे च तथा स्त्रीशूद्रयोरपि ॥ षट्त्रिंशन्मते ॥ नृपपादे
 वज्रं पित्वाक्षये हनीति पाठः ॥ यस्य भार्या रजस्वलेति आसपाठः ॥ पुत्रो मत्तो नृहेमनि यममाह
 संवत्ते ॥ पुत्रजन्मनिकुर्वीत श्राद्धं हेमैव वृद्धिमान् ॥ न पक्वेन न चामेन कल्याणान्यभिकामय न
 भविष्ये ॥ गृहपाकात्समुद्यत्सकुम्भिः पायसेन वा ॥ पिंडदानं प्रकुर्वीत हेमश्राद्धं कृते सति ॥ शू
 द्रस्तु गृहपाकेन तन्निंजन्निवैपेतथा ॥ सक्तमूलफलं तस्य पायसं वा भवेत् ॥ स्मृतं हेमश्राद्धं पिंडं
 नेनेति दिवो दासः ॥ स्मृत्यसारे तु विकल्प उक्तः ॥ तदाशयं न विप्रः ॥ षट्त्रिंशन्मते ॥ नामत्रणा
 ग्नौ करणं विकिरो नैव दीयते ॥ अग्निप्रश्नोपि नैवात्र कर्तव्यः केन विप्रवेत् ॥ अवमरीचिना ॥ आ
 माभावे हेमविधानेन स्थानापत्या धर्मश्रात्रेः ॥ पूर्ववत्संज्ञोहः ॥ पूर्वाह्नकालतावसेपेति दिक् ॥ पूर्वो
 क्तधर्मप्रदीपोक्तेश्च ॥ आसः ॥ हिरण्यनामं श्राद्धं यत्तत्स त्रिपादितः ॥ यथेष्टं विनियोजं
 स्यात्तुं जीयात्माह्वयत्वं ॥ विषास्त्र्यं भुंजीयात् ॥ क्षवादिलव्ये तु यथेष्टं विनियोगः ॥ तेनापि
 श्राद्धवैश्वदेवादिनकार्ये ॥ देवोद्देशेन त्यक्तस्य देवतांतरयत्यागायोगादिति देवयाज्ञिकः ॥ शूद्रल
 व्ये तत्तत् ॥ तत्रैव षट्त्रिंशन्मते ॥ आमं शूद्रस्य यत्किं विच्छादिकं प्रतिगृह्यते ॥ तत्सर्वं भोजनायात् ॥ नि
 येनैमित्रिकेन चेति ॥ शुद्धितर्पेणिराः ॥ शूद्रवेश्मनि विप्रेणाक्षीरं वा यदिव दधि ॥ निरुतेन न भोक्त
 वंश्रादानं न दपि स्मृतं ॥ शूद्रात्विप्रगृहेष्वन्नं प्रविष्टं नु सदा शुचिः ॥ पराशरः ॥ तावद्वचति शूद्रान्नं
 यावन्नस्य शान्तिद्विजः ॥ द्विजातिकरं संस्पृष्टं सर्वं तन्न विरुध्यते ॥ संप्रोक्ष्य पित्वा गृहीयाच्छ्रादानं
 गृहमागतं ॥ अगिराः ॥ पात्रांतरगतं ग्राह्यं दुग्धं स्वगृहमागतं ॥ सपिंडश्राद्धाशक्ता वा ह हिमाद्रौ सं
 वत्ते ॥ समयं यस्तु शक्रोतिकर्तुं नैवेह पात्रेण ॥ अपि संकल्पविधिना काले तस्य विधीयते ॥ पात्रे
 भोज्यस्य चानस्य त्यागः संकल्प उच्यते ॥ आसः ॥ संकल्पं तु यदा कुर्यान्न कुर्यात्प्रात्रपरं ॥ नावा
 हनाग्नौ करणे पिंडं श्वे व न दापयेत् ॥ पात्रमर्घ्यस्य ॥ समं त्रकावाहनस्य निषेधः ॥ तस्मिन् भवत्येवेति
 हेमाद्रिः ॥ स्मृत्यंतरे विकिरं तु न दातव्यमिति तृतीयपादे पाठः ॥ स्मृत्यंतरे ॥ त्यजेदावाहनं चार्घ्यम
 ग्नौ करणमेव च ॥ पिंडं च विकिराक्ष्ये श्राद्धे संकल्प संज्ञके ॥ हेमाद्रौ च दृशनात् पत्न्यु ॥ पिंडं नि
 वोपरहितं यत्तु श्राद्धं विधीयते ॥ स्वधावाचनलोपोत्र विकिरस्तु न लुप्यते ॥ इत्याह पृथ्वी चंद्रोदयेव
 सिष्टः ॥ आवाहनं स्वधाशब्दे पिंडं ग्नौ करणं तथा ॥ विकिरं चार्घ्यदानं च सांकल्ये षट् विवर्जये
 त ॥ विकिरे विकल्पः ॥ स्मृत्यंतरे ॥ अग्नौ पित्र्यजस्य यदा कर्तं न शक्नुयात् ॥ स तदा वोचयेद्दिमा
 नं संकल्पसिद्धिरस्त्विति ॥ छागलेयः ॥ पिंडे यत्र निवर्तते मघादिषु कथंचन ॥ सांकल्पं तु न दाका
 र्यं नियमाद्वादादिभिः ॥ काष्ठीजिनिः ॥ मौजीवं धातुं तस्य गृहं वत्सरं पाणि पिंडनात् ॥ पिंडान्तपि
 ङोदद्युः प्रेतपिंडं विना त्रुत् ॥ अस्यापवादः ॥ न पित्रोरादिका दीर्घे मुक्तः ॥ तत्काशे रपि संकल्प
 मुक्ते षट्त्रिंशन्मते ॥ अग्निको यदा विप्र उच्छन्नाग्निस्तथेव च तथा गृहदिषु सर्वासु संकल्पश्राद्ध
 माचरेत् ॥ अशक्तौ नृपृथ्वी चंद्रोदये च हज्जारदीये च ॥ इत्याभावे द्विजाभावे अन्नमात्रं तु पाचयेत् ॥

वैतकेण तस्मिन्नेन होमं कुर्याद्विचक्षणः ॥ देवं तः ॥ पिंडमात्रं प्रदातव्यं मभावेद्व्यविप्रयोः ॥ आहो
 याहनि संभवे भवेन्निरसनोपि वा ॥ चंद्र वसिष्ठः ॥ किंचिद्विधा दशकं त्रु उदकुं भादिकं द्विजे ॥ तस्मा
 निवागवेदघासिं जनवाप्यथ निर्वपेत् ॥ निलदर्थः ॥ पितृत्वापिनयं यत्तत्तान् प्रवेकं ॥ हेमाद्रौ भविष्ये
 अग्निना वादहेत्कस्मिंश्चादकाले समागते ॥ तस्मिन् नोपवसेदद्विजपेदा आहुसं हिताः ॥ आहुसं
 हिता समवः आहुसकल्पः ॥ विष्णुवत्तदुपारागयोः ॥ असमर्थो ज्ञानस्य धान्यमांसस्य शक्ति
 प्रदास्यति तिलां च पितृत्वात्मां चापि दक्षिणम् ॥ सर्वाभावे वनं गत्वा कस्यामूलं प्रदर्शकः ॥ सूर्या
 दिलोकपालान्मिदमुच्चैः पठिष्यति ॥ नमोस्तिवित्तनधने न चान्यच्छादोपयोगिस्त्वपितृत्वात्
 तप्यंतु भक्त्या पितरौ मयैतो भुजो कृतौ वर्त्मनि मारुतस्य ॥ इत्येतत्पितृभिर्गीतं भावाभावप्रयोजने
 यः करोति कृतं तेन आहुं भवति भात ॥ अभासखंडे ॥ गन्तारण्यमभासुष्यं पूज्यं वाहुर्विरोत्पदः ॥ नि
 रजो निर्धनो देवाः पितरौ मा रू गुरुणाः ॥ नमोस्तिवित्तनधने न भाव्यो आहुं कथं वः पितरः करोमि
 वनं भविष्येदनु न नम्यो वै भुजो कृतौ वर्त्मनि मारुतस्य ॥ आहुं र्णमेतद्वचनं मदत्तं मस्य दयध्वं पितृदे
 वताद्याः ॥ आत्मा यचोत्सिष्य भुजो ततो वै दिवा च रात्रिं समुपोष्यति श्वेतः ॥ भवेत्स वेतेन कृतं न ते वा
 रो न शुक्रः पितृदेवतानां ॥ इत्यनुकल्पः ॥ ॥ अथ आहुं भोजने मायश्चित्तं ॥ दारोप्यमा
 राणामाः ॥ चंद्रो वयः ॥ संस्कारेषु नृजातं कर्मो दिव्यं ते सुसातपता ॥ आद्ये चांदवा ॥ अयं संस्कारे
 वासः ॥ सीमंते चंद्रमिनि विज्ञाने च ॥ आपदि न व आहुं का दशाहं भोजने कार्ये ॥ द्वादशाहं कनमा
 से पादोनः ॥ हिमासे त्रिपक्षे ॥ अथ षोडशोः ॥ आहुं कुरुः ॥ त्रिमासायादिको ते सुसं पिंडे बुपादक
 उपवासे वा ॥ गुरुद्वयार्थं भोजने ॥ धे ॥ जपशीले तददं ॥ अनापदि तज्जनमांसेषु चांद कार्यं वहि मा
 सादौ पादोनं ॥ त्रिमासादवर्धकार्यः ॥ आदिके पादोनकार्यः ॥ पुनरादिके एकाहः ॥ द्वात्रिपादि आहुं
 बुद्धिचित्तं गुणानि ज्ञेयानि ॥ चंडालस्यैव आदि हतं पतितं क्लीवादि न व आहुं चांदं ॥ आध्यात्मिका
 ते चांदं परकं ॥ द्वादशाहादौ परकः ॥ हिमासादावति कुरुः ॥ त्रिमासादौ कार्यः ॥ आदिके पादः ॥
 अम्यासे सर्वे हि गुराः ॥ आमहे म संकल्प आहुं सुतं ददौ नि ॥ यतिर्व्रसचारी चोक्तप्रायश्चित्तं कृत्वा
 त्रीनुपवासान् प्राणायामान् घृताशनं चाधिकं कृत्वा त्रयं शेषं समापयेत् ॥ अनापदि हि गुराः ॥ दश
 दो दशगायत्री मंत्रिता आपः पिबेत् ॥ षट्प्राणायामावाः ॥ संस्कारेषु चोले कुरुः ॥ सीमंते चांदं ॥ अने
 षूपवासांति दिक् ॥ अत्र माधवमिताक्षरादौ कंचिद्विरोधो विषयभेदात्परिहात्यः ॥ एकादशहं चांदं
 पुनः संस्कारश्चेति हेमाद्रिः ॥ यत्र शनाः ॥ दशकत्वापि वेदायोग्य आहुं बुद्धिज्जतितदनुकृता
 श्रित्तं आहुं परमिति विज्ञाने च ॥ ॥ अथ स्याद् आहुं मू ॥ तत्स्वरूपमाह हेमाद्रौ भा
 सः ॥ मासपक्षतिथिस्पष्टयोपस्मिन्प्रियते हनि ॥ प्रत्यक्षं नृनया भूतस्य पातं त्यतं विदुः ॥ नारदीये
 भारो मरुतो नृणां तिथिस्तान्कालिकीं स्मृता ॥ अत्र चांदमानं रोपे ॥ आदिके पितृकार्ये व चांदो मासः
 प्रशस्यते रिति गार्ग्योक्तः ॥ मलमासं श्रुतं सप्तसौरं ॥ मलमासं मृतानां न सौरं ॥ मांसमाश्रयेदिति हेमाद्रि
 बुक्तेः ॥ एतन्मृतिमासस्यैवाधिकं रोपे ॥ ब्राह्मे ॥ प्रति संवत्सरे कार्यं मातापित्रो मृते हनि ॥ पितृव्यस्या
 प्युत्तस्य भ्रातुर्ज्येष्ठस्य चैव हि ॥ अपुत्रस्येति आत्राय्य चपः ॥ ज्येष्ठस्येति कनिष्ठस्यानावश्यकत्वात् ॥

मदनरत्नेभविष्ये। सर्वेषामेव आदानं प्रेषं संवत्सरं मतं ॥ तथा ॥ भोजको यस्तु वै आङ्गनकरेति ख
गाधिपः ॥ मातापितृभ्यां सततं वर्षे वर्षे मृते हनि। स्यात्तिनरकं घोरं तामिसं नामनामतः ॥ तच्च ना
नास्मृतिश्चेको द्विष्टं पार्वणं चोक्तं ॥ आद्यमाहयमः ॥ सपिंडीकरणादूर्ध्वं प्रति संवत्सरं सुतैः ॥ माता
पित्रोः पृथक् कार्यमेको द्विष्टं मृते हनि ॥ व्यासः ॥ एको द्विष्टं तु कर्त्तव्यं पित्रोश्चैव मृते हनि। एको
द्विष्टं परित्यज्य पार्वणं कुरुते नरः ॥ अकृतं तद्विजानीयाद्भवेच्च पितृघातकः ॥ अल्पमाह शातात
पः ॥ सपिंडीकरणं कृत्वा कुर्यात्पार्वणं वत्सदा। प्रति संवत्सरं आहं काले यो दिनो विधिः ॥ यः
सपिंडीकृतं मेतं पृथक् पिंडे नियोजयेत्। विधिघ्नस्तेन भवति पितृहाचोपजायते ॥ अत्रौरसक्षे
त्रजयोः पार्वणं दत्तकादीनामेको द्विष्टमित्येकः पक्षः ॥ साग्नेः पार्वणं निरग्नेरेको द्विष्टमित्य
परः ॥ तद्वर्णमिनाक्षरादौ ज्ञेयं ॥ कल्पतरुस्तु साग्नेरौरसक्षेत्रजयोः पार्वणं। निरग्निकयो
स्त्वेको द्विष्टमित्याह ॥ अपरा कर्त्तव्येवम। दत्तकादयो दशपुत्रास्तु साग्न्यो निरग्न्यश्चैको द्विष्ट
मेव कुर्युः ॥ इत्यर्धे पार्वणे नैव विधिनाक्षेत्रजोरसौ। कुर्यात्तामिन्तरे कुर्युरेको द्विष्टमुनादशेति
जातकण्योक्तेः ॥ यदा तु दत्तकस्य पितादर्शं महालये वा मृतस्तत्र पार्वणं को द्विष्टयोर्विकल्पः ॥ व
स्तुतस्तु। संवेष्टा ॥ पार्वणे को द्विष्टयोर्वीहियवद्विकल्पः ॥ सच देशाचारो व्यवस्थित इति सर्वनिव
धसिद्धांतः ॥ अतएव पृथ्वीचंद्रोदये वृद्धपराशरः ॥ मातापित्रोः पृथक् कार्यमेको द्विष्टं मृते हनि इत्यु
क्ताह। देशधर्मसमाश्रित्य वंशधर्मं तथा परे। सूरयः आहुमिच्छंति पार्वणं वक्ष्याहनीति ॥ त
च्च केवलं पितृणां न सपत्नीकानामिति हेमाद्रिः ॥ अत्र मातामहानकार्याः कर्षू समन्वितं मुक्ता
तथा धं आहुषोऽंशं। प्रत्यादिकं च शेषेषु पिंडाः स्युः षडिति स्थितिरिति कात्यायनोक्तेः ॥ कर्षू सम
न्वितं सपिंडनं। यैरेको द्विष्टं क्रियते तेषामपि क्वचित्पार्वणमेव। अथावा स्यात्स्यो यस्य प्रेतपक्षे
यथा पुनः ॥ पार्वणं तस्य कर्त्तव्यं नैको द्विष्टं कदाचनेति शंखोक्तेः ॥ वायदीये ॥ संन्यासिनोऽप्यादि
कादि। पुनः कुर्याद्यथाविधिः ॥ महालये तु यच्छ्राद्धं दद्यात्पार्वणं हितं पृथ्वीचंद्रोदये वृद्ध
पराशरः ॥ संग्रामे संस्थितानां च प्रेतपक्षे शशिष्ये तेषां पार्वणमेवोक्तं स्याद्देवि च सतमे ॥
चद्रक्षया नाशकसंयुगेषु यः प्रेतपक्षे मृता वत्सपिंडः। सपिंडितानामपि चादिका निभवंति ते
षामिह पार्वणानि ॥ तथा ॥ भ्रातृज्यैष्ठ्यस्य कुर्वीत ज्येष्ठो भ्रातानुजस्य च। देवहीनं तु नत्कुर्यादि
ति धर्मविदो ब्रवीत् ॥ देवहीनमेको द्विष्टं। ज्येष्ठो भ्रातानाद्यगर्भजः ॥ तथा च तत्रैव शातातपः
अनाद्यगर्भजोऽपि भ्राता सद्भिर्निगद्यते। अने सपिंडना तस्य नैव पार्वणमाचरेत्। आद्यगर्भज
पार्वणमेको द्विष्टं वेत्यर्थः ॥ भ्रातृस्तु हेमाद्रौ कात्यायनः ॥ प्रत्यर्धे यो यथा कुर्यात्पुत्रः पित्रे सदा हि
जः ॥ तथैव भ्रातुः कर्त्तव्यं पार्वणं वा न्यदेव वा। यत्तु ते नैवोक्तं। सपिंडीकरणादूर्ध्वं पित्रा रेव हि पा
र्वणं। पितृव्यभ्रातृमातृणामेको द्विष्टं सदैव हित्विति। तत्सपत्न्यमातृपरं ॥ यत्तु वृद्धपराशरः ॥ अ
त्र सपितृव्यस्य तत्पुत्रो भ्रातृजो भवेत्। स एव तस्य कुर्वीत पिंडदानादिकां क्रियां। पार्वणं तेन
कार्यं स्यात्। अत्र वत्सभ्रातृजो न तु पितृस्थाने तु न कृत्वा शेषं श्रद्धं वदुश्चेत्। इति ॥ तत्पितृवदेष्टा
चारो व्यवस्थित ज्ञेयमिति पृथ्वीचंद्रः ॥ आहुदौ पकलिकायां चतुर्विंशति मते तु। पितृव्यभ्रा

तन्मात्रं एव ज्ञेयं नाप्यवगम्यते। एकोद्दिष्टकमिष्टानां तदप्योः पार्वणं भवेत्। एकोद्दिष्टकमिष्टानां
 दप्योः पार्वणं मिथः॥ अपुत्रस्य पितृव्यस्य भ्रातृश्वे वा प्रजन्मनः। मातामहस्य तस्य व्या-
 दपार्वणवध्वे वा। इत्युक्तं। पत्न्याः कर्तृत्वेऽपि पार्वणमेव। सर्वाभावे स्वयंपत्यः स्वभर्तृणामपि
 त्रकः। संपिंडीकरणं कुर्यात्ततः पार्वणमेव चेति लोकाक्षिप्तं। तत्र पत्युपिकुर्वीत सापिंड्यं
 पार्वणं तथेति। मुमंतु कश्चेति। निर्णयमने उक्तं। अथेति तत्प्राक्षिकपार्वणपरमाहः॥

अतएवा। भर्तृः प्राहुतुपानागिगोहात्पार्वणं माचरेत्। न तेनैतदप्यते।
 त्रीकृत्तानुनरकव्रजेदिति वचनस्य पादे। प्राक्षिकेकोद्दिष्टप्रशंसायै न पार्वणमिषे धार्थमित्युक्तं। वि-
 स्थलीसितौ भट्टचरौः। स्वभर्तृप्रभृतिविभ्य इत्यनेन विरोधाच्च। अपुत्राणां त्वाह। हेमाद्राकापलं व-
 अपुत्राये मृताः केचित् स्त्रियो वा पुत्राश्च ये तेषामपि वदेयस्यान् एकोद्दिष्टपार्वणं। मित्रवधुस-
 विंदेभ्यः स्त्रीकुमारीभ्य एव वा। दद्याद्देमासिकं प्रादं सावत्सरमतो न्यथा। पारिजाते तु अथवा पार्व-
 णमित्युक्ता सर्ववपार्वणमुक्तं। एकोद्दिष्टवाक्यामिनु तीर्थमहालयपराणी मुक्तं। पृथ्वीचंद्रोदये
 वृद्धगाम्ये॥ मातुः सहोदराया च पितुः सह भवाचया। तयोश्च नेव कुर्वीत पार्वणं विदनाहने॥ प्र-
 चेताः। संपिंडीकरणद्वयमेकोद्दिष्टविधीयते। अपुत्राणां च सर्वेषामपत्नीनां तथैव वा। अप-
 त्नीनां ब्रह्मचार्यादीनां। मार्कंडेयपराणो॥ प्रति संवत्सरं कार्यमेकोद्दिष्टनरैः स्त्रियाः। मृताहमि-
 यथा न्यायनृणां महदिहोदितम्॥ नृणामिति दृष्टान्ताद्भो विप्रहंत पाषादीनां सपिंडनाभावेऽपि
 सावत्सरमेकोद्दिष्टकार्यमेवेति श्रुलपाणिः॥ अत्रिद्वयसिद्धौ॥ संपिंडीकरणद्वयमत्र यत्र
 प्रदीयते। आत्रेभ्योऽपि पुत्रापत्न्यामिने मातुलापचा। पितृव्यगुरुवैश्चादमेकोद्दिष्टपार्वणं॥ यत्र
 यातृकल्पः॥ पितृव्यभ्रातृमातृणामपुत्राणां तथैव वा। मातामहस्यासुतस्य प्रादादि पितृवज्ज-
 वेदिति। तदावश्यकत्वायै ननु पार्वणमर्थमिति हेमाद्रिः॥ युक्तं त्वेव॥ मातुः पितरामाभ्यवयोमा-
 तामहासूताः। तेषां च पितृवज्ज्वाइकुर्युर्देहि नृसंनवस्ति। पुलस्त्यो के मातामहस्य पार्वणमेव
 तत्साहचर्यं सितव्यादौ तया। पितृव्यभ्रातृमातृणामेकोद्दिष्टपार्वणमिति क्षयात्पुत्रमेव
 लस्त्यो के अविक्तः॥ केचित्त्वापस्तवादिवाक्यानि व्युत्क्रममात्रं प्रतीतानां नेव कार्यं सपिंडे
 तस्य पितृव्यादिपत्न्या दहंत सपिंडपितृव्यादिपराणीत्याहुः। मातासपत्नीमाता। एकोद्दिष्ट-
 त्रुनिष्पूरमिति। पृथ्वीचंद्रोदयेऽप्येव॥ विशेषस्त्वधिकारि निर्णयेऽशुक्तः। केचित्पुत्रांतराभावे
 पितामहवार्षिकमप्यावश्यकं। पुत्राभावे च तत्र पुत्रः। पत्नीमाता तथा पिता। विज्ञाभावेऽपि स-
 ष्यः कुर्यात्तस्योर्ध्वदेहिकमिति मार्कंडेयपराणादियाहः। तन्ना। पौत्रेणैकादशहादिकर्तव्यं प्राद-
 वोऽश्रमिनिकातीये विशेषोक्तः॥ अथ स्यात्तद्वेधे निर्णयः॥ तत्रैकोद्दिष्टमभ्याह-
 र्यं॥ मथान् अथपंचाभजेदिने नृतीयमागशतिमाधु॥ आभ्याहृतं नृतीयं हेतुः एकोद्दिष्टं नृम-
 ध्यतः॥ पार्वणं चापरे हेतुं प्रातर्देहि निमित्तकमिति हारीशोक्तौ प्रातः। रात्रे साहचर्यात्। तत्रापि कु-
 तपादिगुरुतैहये जेमम। प्राभ्यकुतपे प्रादेकुर्यादौरे हिणं बुधः। विधिज्ञो विधिमास्यापरो हिणं
 नृनृसंघमिति श्रौकगतमोक्तैरेतत्प्रात्। रोहिणो नवमो गुरुतः। मेथिलाः प्रादको मुदीचे

वा अन्यथा ऊर्ध्वमुहूर्त्तान्कुतपाद्यमुहूर्त्तचतुष्टयं। मुहूर्त्तपंचकेत्येतत्स्वधा भवनमिष्यते। इत्यादि
विरोधात्। दीपिकापि॥ एकोद्दिष्टमुपक्रमेतत्कुतपेति। माधवीये व्यासोपि। कुतपप्रथमे भागे
एकोद्दिष्टमुपक्रमेत। आवर्तनसमीपे वा तत्रैव नियतात्मवान्। तेन कुतपादि रोहितांगो मुख्यः
कालः॥ पृथ्वीचंद्रोदये येन दिनद्वयेन समव्याप्नोचपूर्वो। विषमव्याप्तावाधिक्येन निर्णयः॥ अ
व्याप्नोश्चैव परविद्याया निषेधात्। सच वक्ष्यते। पूर्वदिनग्रहो रोहितालंघनापत्तेः। परैवेति गो
डाः॥ शुक्लहस्मवशात् खर्वदपोद्यैर्वा व्यवस्थेत्यन्ये॥ तत्र॥ परविद्या निषेधश्रावत्वात्। अत्र मू
लकालमाधवीये ज्ञेयम्। पार्वणत्वपराह्णे कार्ये। पूर्वोक्तवचनात्। मध्याह्नव्यापिनीया स्यात्सै
कोद्दिष्टेति शिर्भवेत्। अपराह्णव्यापिनीया तु पार्वणोसातिथिर्भवेदिति पृथ्वीचंद्रोदये गोतमोक्ते
श्च॥ पूर्वद्युरेव परे च परेद्युरेव वा अपराह्णव्याप्नोसैव ग्राह्या। दिनद्वयेतद्याप्नोतदस्य शंशतः सम
व्याप्नोवा पूर्वैव। विषमव्याप्नोत्वधिका ग्राह्या। ह्यपराह्णव्यापिनीया स्यादादिकस्य यदातिथिः।
महनीयत्र तद्विद्वां प्रशंसन्ति महर्षय इति मरीचिस्मृतेः॥ दर्शं च पौर्णमासं च यितुः सांवत्सरं दिनं
पूर्वविद्धमकुर्वीणो नरकं प्रतिपद्यते। इत्यपराह्णे नारदोक्तेः। द्यौहेष्यव्यापिनी चेत्स्यात् मृताहस्य य
दातिथिः। पूर्वविद्धा प्रकर्त्तव्या त्रिमुहूर्त्ता भवेद्यदीति॥ सुमंतुक्तेः॥ पूर्वस्या निर्वपेत्पिंडानित्यांगि
रसभाषितमिति हेमाद्रौ पाठः॥ तत्रैव वृद्धमनुः॥ नद्यह्णव्यापिनी चेत्स्यात् मृताहस्य यदातिथिः
पूर्वविद्धैव कर्त्तव्या त्रिमुहूर्त्ता च या भवेत्॥ मदनरत्नेष्वेवं॥ यत्र कार्त्तुजिनव्यासो॥ अहोस्तम
यवेलायां कला मात्रा यदातिथिः। सैव प्रत्यादिके ज्ञेयाना परा पुत्रहानिरेति तत्रिमुहूर्त्तस्तुतिः॥
पूर्वद्युः सायं त्रिमुहूर्त्ता भावेन परैव। त्रिमुहूर्त्ता न चेद्ग्राह्या परैव कुतपे हि सेति। कालादर्शं गोभिलो
क्तेः। कालादर्शेऽपि। प्रत्यादिकेऽप्येवमेव तिथिर्यास्या पराह्णिकी। उभयत्र तथा त्वेन महत्त्वेन विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि॥ समन्वे पूर्वविद्धैव ह्यतथा त्वेपि सायदि। त्रिमुहूर्त्ता भवेत्सायं सर्वेष्वप्ये विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि। सायंतन्यस्त्रं चेन्मृततिथिः सैवादिके मासिके ग्राह्या साह्य पराह्णयोर्पदित
दायत्राधिका सामता। नत्स्या चेदुभया पराह्ण समये पूर्वान चेत्तद्वये। पूर्वैव त्रिमुहूर्त्तग्राह्य समये नो
चेत्परैवोचिता। माधवपृथ्वीचंद्रौ न दिनद्वये पराह्णव्याप्ता वंशतः समव्याप्नोचक्षये पूर्वो वृद्धो परा
खर्वोदयो परे प्रत्याविन्युक्तेः। अपराह्णद्वयव्यापिनी तस्य च यादातिथिः। क्षये पूर्वो च कर्त्तव्या र
द्धौ कार्या तथोत्तरेति वौधायनोक्तेः। क्षयाहस्य तिथिर्योतु अपराह्णद्वये यदि। पूर्वो क्षये तु कर्त्तव्या
वृद्धौ कार्या तथोत्तरेति। वहन्नारदीया चेत्पाहनुः वृद्धि क्षयो चात्र परतिथेर्न तु ग्राह्यतिथेः। त
स्याः क्षये पराह्णद्वये व्याप्ते रसंभवात्। तदाह माधवः॥ न ग्राह्यतिथिगो वृद्धि क्षया चूर्ध्वेतिथे
स्तुता विनि॥ यत्र पृथ्वीचंद्रः॥ पूर्वोक्तवचनेषु यत्र सायान्हास्त समययोगिनी तिथिरुक्ता। तत्रा
पराह्णव्यापिनी ज्ञेया। सायान् त्रिमुहूर्त्तः स्यात्तत्राष्टनकार्येदिति मात्स्यादौ सायान्हे निषेधान्
यच्च त्रिमुहूर्त्तादियहणं। तच्छाब्दाहो पराह्णरूप त्रिमुहूर्त्तपरमित्याह॥ तद्धमाद्रिमदनरत्नका
लादर्शं दिग्भ्यो विरोधात्प्रमाणपत्तेः चित्यं। तस्यात्पूर्वोक्तमेव साधुः। यदा विषमवशादिने सांव
त्सरं श्राद्धं न कृतं तदा राजावपि कार्यं। मृताहं समतिक्रम्य चंडालेष्वभिजायते। इति मरीचिनाम्

मातृगण्येष्टानां पार्वण्यं भवेत् । एकोद्दिष्टकनिष्ठानां पार्वण्यं भवेत् । एकोद्दिष्टकनिष्ठानां
 पार्वण्यं पार्वण्यमिदम् ॥ अत्र पितृव्यस्य भ्रातृश्वेवाग्रजन्मनः । मातामहस्य तत्पत्न्याऽपि
 पार्वण्यं भवेत् । इत्युक्तं पत्न्याः कर्तृत्वेऽपि पार्वण्यमेव । सर्वाभावे स्वयंपत्यः स्वभर्तृगण्यमपि
 कर्त्तुं सपित्रीकरणं कुर्यात् । पार्वण्यमेव चेति लोकाक्षिप्तेः । तत्र पत्युः पितृव्ये तस्य पितृ
 पार्वण्यं भवेति । सुमनस्केति । निर्णयमन्ये उक्तं । अन्ये त्वन्त्याक्षिकपार्वण्यपरमाहः ॥
 अतएव । भर्तृः आहृत्य पानाग्नौ हव्यं पार्वण्यं चरेत् । पुनर्नैव न्यते ।
 कृत्वा तु नरकं व्रजेदिति वचनं ह्यप्यहं । आक्षिकैकोद्दिष्टप्रशंसायै न पार्वण्यविषयायै नित्यं । नि
 यत्नी सौतौ भर्तृचरणौ । स्वभर्तृप्रभृतित्रिभ्य इत्यनेन विरोधाच्च । अत्राणां त्वाह । हे माता वा पत्यव
 पुत्रा ये मृताः केचित् स्त्रियो वा पुरुषाश्च ये । तेषामपि च देयस्यान् एकोद्दिष्टं पार्वण्यं । मित्रवधुस
 वंदेभ्यः स्त्रीकुमारीभ्य एव च । दद्याद्देमाक्षिकं आहुत्वा तत्समो न्यथा । पारिजाते तु अथवा पार्व
 ण्यमिदं । सर्ववपार्वण्यमुक्तं । एकोद्दिष्टवाक्यानि तु तीर्थमहालयपराणी मुक्ता । पृथ्वीचंद्रोदये
 रुद्रगर्भे ॥ मातृसहोदराया च पितुः सह भवा च या । तयोश्च नैव कुर्वीत पार्वण्यं पिडाहने ॥ प्र
 ताः ॥ सपित्रीकरणं हर्षमेकोद्दिष्टविधीयते । अत्राणां च सर्वेषामपत्नीनां तथैव च । अप
 त्नीनां व्रतचार्यादीनां । मार्कंडेयपुराणे ॥ प्रतिसंवत्सरं कार्यमेकोद्दिष्टं नैः स्त्रियाः । मृताहनि
 ध्या न्यायनृणां यद्दिहोदितम् ॥ नृणामिति दृष्टं तादो विप्रहतपावसादीनां सपिंडाभावेऽपि
 पार्वण्यमेकोद्दिष्टं कार्यमेवेति श्रुतपाणिः ॥ अत्रिरुद्रवसिद्धौ ॥ सपित्रीकरणं हर्षमेव
 प्रदीयते । आत्रेभ्यश्चैव पुत्रापत्याग्नेमातृलापवा । पितृव्यगुरुवे आहुते एकोद्दिष्टं पार्वण्यं ॥ यत्र
 यातृकल्यैः ॥ पितृव्यभ्रातृमातृगण्यमपुत्राणां तथैव च । मातामहस्यासुतस्य आहुतिपितृव्य
 वेदिति । नदावश्यकत्वायै ननु पार्वण्यमिति हेमाद्रिः । युक्तं त्वेव ॥ मातुः पितरमाभ्यव्रयो मा
 ता महासूताः । तेषां च पितृव्यं आहुत्वं कुर्याद्देहि नृसत्त्वश्रुति । पुत्रस्त्योक्तैर्मातामहस्य पार्वण्यमेव
 तत्साहचर्यात् पितृव्यादौ तथा । पितृव्यभ्रातृमातृगण्यमेकोद्दिष्टं पार्वण्यमिति क्षयाहोपक्रमेण
 तत्स्योक्तैश्च विकल्पः ॥ केचित्त्वापसवादिवाक्यानि युक्तमात्रप्रतीतानां नैव कायोऽपि उत
 तस्य पितृव्यादिपार्वण्यं दत्तं सपिंडं पितृव्यादिपराणीत्याहुः । मातासपत्नीमाता । एकोद्दिष्टं
 तुरुनिष्परमिति । पृथ्वीचंद्रोदयेऽप्येवं । विशेषस्तु अधिकारिनिर्णयेऽग्रतः । केचित्पुत्रांतराभावे
 पेतामहवार्षिकं मय्यावश्यकं । पुत्राभावे च न पुत्रः । पत्नीमाता तथा पिता । विज्ञाभावेऽपि सवि
 ष्यः कुर्यात्तस्योर्ध्वदेहिकमिति मार्कंडेयपुराणादिनाहुः । तन्वापौत्रेणैकादशाहदिकर्तव्यं आहु
 त्वाऽपि मितिकातीये विशेषोक्तेः ॥ अथ सपाहद्देहे निर्णयः ॥ तत्रैकोद्दिष्टं मया
 कार्यं ॥ मय्याहृत्पंचमाभक्ते दिने तृतीया भागं शिमाधुवुः ॥ आम आहुतं पूर्वाह्णे एकोद्दिष्टं नम
 ष्यतः ॥ पार्वण्यं चापह्ने नु प्रातरेद्विनिमित्तकमिति हारीशोक्तं । प्रातः साहचर्यं तत्तत्रापि कु
 तपादिगुरुनैव ज्ञेयम् । आभ्यक्तपे आहुते कुर्यादारेहिण्यवयः । विधितो विधिमास्यापरोहिण
 नु संघ्रमेदिति श्लोकमोक्तं । तत्रैतत्परात् । रोहिणो नवमो मुहूर्तः । मेथिलाः आहुतौ मुदीचै

वा अन्यथा ऊर्ध्वमुहूर्त्तान्कुतपाद्यमुहूर्त्तचतुष्टयम्। मुहूर्त्तपंचकं ह्येतत्स्वधा भवनमिव्यते। इत्यादि
विरोधात्। दीपिकापि॥ एकोद्विष्टमुपक्रमेतत्कुतपेति। माधवीये व्यासोपि। कुतपप्रथमे भागे
एकोद्विष्टमुपक्रमेत। आवर्तनसमीपे वा तत्रैव निपतात्मवान्। तेन कुतपादि रौहिणां तो मुख्यः
कालः॥ पृथ्वीचंद्रोदयेष्वेवं दिनद्वयेन समव्याप्नोच पूर्वो। विषमव्याप्ता वाधिक्येन निर्णयः॥ अ
व्याप्नोश्चैव परविद्याया निषेधात्। सच वक्ष्यते। पूर्वदिनग्रहणो रौहिणालंघनापत्तेः। परैवेति गो
डाः॥ शुक्लहस्तवशात्स्वर्वेदर्पाद्यैर्वा व्यवस्थेत्पुन्ये॥ तत्र॥ परविद्या निषेधप्रावत्यात्। अत्र मू
लकालमाधवीये ज्ञेयम्। पार्वणत्वपराह्णे कार्ये। पूर्वोक्तवचनात्। मध्याह्नव्यापिनीया स्यात्सै
कोद्विष्टेति थिर्भवेत्। अपराह्णव्यापिनीया तु पार्वणो सा तिथिर्भवेदिति पृथ्वीचंद्रोदये गोतमोक्ते
श्च॥ पूर्वद्युरेव परे च परेद्युरेव वा अपराह्णव्याप्नोसैव ग्राह्या। दिनद्वये तदव्याप्नोतदस्य शंशतः सम
व्याप्नो वा पूर्वैव। विषमव्याप्नो त्वधिका ग्राह्या। ह्यपराह्णव्यापिनीया स्यादादिकस्य यदा तिथिः।
महनीयत्र तद्विद्धांशं संति महर्षय इति मरीचिस्मृतेः॥ दर्शो च पौर्णमासं च पितुः सांवत्सरं दिने
पूर्वविद्धमकुर्वीणो नरकं प्रतिपद्यते। इत्यपराह्णे नारदोक्तेः। ह्यहेष्यव्यापिनी चेत्स्यात्तमृताहस्य य
दा तिथिः। पूर्वविद्धा प्रकर्त्तव्या त्रिमुहूर्त्ता भवेद्यदीति॥ सुमंतूक्तेः॥ पूर्वस्यां निर्वपेत्पिंडानि न्यांगि
रसभाषितमिति हेमाद्रौ पाठः॥ तत्रैव वृद्धमनुः॥ न ह्यहव्यापिनी चेत्स्यात्तमृताहस्य यदा तिथिः
पूर्वविद्धैव कर्त्तव्या त्रिमुहूर्त्ता च या भवेत्॥ मदनरत्नेष्वेवं॥ यत्र कार्माजिनव्यासौ॥ अहोस्तम
यवेलायां कला मात्रा यदा तिथिः। सैव प्रत्यादिके ज्ञेयाना परपुत्रहानिदेति तत्रिमुहूर्त्तस्तुतिः॥
पूर्वद्युः सायं त्रिमुहूर्त्ता भवेत्तु परैव। त्रिमुहूर्त्ता न चेद्ग्राह्या परैव कुतपे हि सेति। कालादर्शो गोभिलो
क्तेः। कालादर्शोपि। प्रत्यादिके ज्ञेये वमेव तिथिर्ग्राह्या पराह्णिकी। उभयत्र तथा त्वेतु महत्वेन विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि॥ समत्वे पूर्वविद्धैव ह्यतथा त्वेपि सायदि। त्रिमुहूर्त्ता भवेत्सायं सर्वेष्वेयं विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि। सायंतन्यत्र चैव नृतिथिः सैवादिके मासिके ग्राह्या साह्यपराह्णयोर्पदित
दापत्राधिका सामता। नृत्या चेदुभया पराह्णसमये पूर्वान चेत्तद्वये। पूर्वैव त्रिमुहूर्त्तगालं समयेनो
चेत्तरेवोचिता। माधवपृथ्वीचंद्रौ नृदिनद्वये पराह्णव्याप्ता वशातः समव्याप्नो चक्ष्ये पूर्वो वृद्धो परा
खर्वोदयो परोक्ष्या वित्युक्तेः। अपराह्णद्वयव्यापिनी तस्य च यादा तिथिः। क्षये पूर्वो च कर्त्तव्या र
द्धौ कार्या तथोत्तरे निवोधा यनोक्तेः। स्यात्तस्य तिथिर्ग्राह्या तु अपराह्णद्वये यदि। पूर्वोक्ष्ये तु कर्त्तव्या
वृद्धौ कार्या तथोत्तरे नि। वृहन्नारदीया चेत्पाहतुः वृद्धि क्षयो चात्र परतिथेर्न तु ग्राह्यतिथेः। त
स्याः क्षये पराह्णद्वये व्याप्ते रसंभवात्। तदाह माधवः॥ न ग्राह्यतिथिर्गो वृद्धि क्षया वृद्धतिथे
स्तुताविति॥ यत्र पृथ्वीचंद्रः॥ पूर्वोक्तवचनेषु यत्र सायान्हास्तसमययोगिनी तिथिरुक्ता। तत्रा
पराह्णव्यापिनी ज्ञेया। सायान् त्रिमुहूर्त्तः स्यात्तत्र आह्ननकार्येदिति मात्स्यादौ सायान्हे निषेधात्
यच्च त्रिमुहूर्त्तादियहणं। तच्छ्रद्धाहो पराह्णरूप त्रिमुहूर्त्तपरमित्याह॥ तद्धमाद्रिमदनरत्नका
लादर्शदिग्रंथविरोधात्प्रक्षणापत्तेः चिंत्या। तस्यास्त्वोक्तमेव साधुः। यदा विघ्नवशादिने सांव
त्सरं आह्ननं कृतं तदा राजावपि कार्यं। मृताहस्य मतिरुच्यं चं गलेष्वभिजायते। इति मरीचिनाम्

तन्माहृण्येष्टानां पार्वणभवेत्। एकोद्दिष्टकनिधानादंपत्न्योऽपार्वणभवेत्। एकोद्दिष्टकनिधाना
दंपत्न्योऽपार्वणमिष्यः॥ अत्रत्यस्यित्तव्यस्थानुश्चैवाग्रजन्मनः। मातामहस्यतत्पत्न्याऽ
द्वेपार्वणवद्भवेत्। इत्युक्त्वा पत्न्याः कर्तृत्वेऽपि पार्वणमेव। सर्वाभावे स्वयंपत्न्यः स्वभर्तृणामपि
त्रैकसंधिरीकरणं कुर्यात्ततः पार्वणमेव चेति लोकाक्षिप्तं नः। तत्र पत्न्यपि कुर्वीत सापिण्यं
पार्वणतथेति। सुमंतकेत्येति। निर्णयामृते उक्तं। अथेतत्तत्पत्न्याः क्षिकपार्वणपरमाहः॥

अतएव। भर्तृश्राद्धतुयानारीयोहास्यवर्णमाचरेत्। नृनेनैतद्व्यतिभ
 तौकृतानुनरकत्रजेदितिवचनस्यार्हे पाक्षिकैकोदिष्टप्रशंसार्थेनपावर्णमिषेधाथमित्युक्तं। त्रि
 स्थलीसेतौभट्टचरणौ॥ स्वभर्तृप्रभृतिविभ्य इत्यनेनविरोधाच्च। अपुत्राणांत्वाह। हेमाद्रवापलवः
 अपुत्रायैमृताः केचित्स्त्रियोवापुरुषाश्च। तेषामपिवदेयस्यानैकोदिष्टनपावर्ण। मित्रवधुस
 विदेभ्यः स्त्रीकुमारीभ्यएवच। दद्याद्देमासिकंश्राद्धंसावत्सरमतोत्पथ्या। पारिजातेतुअव्यध्यापाव
 रमित्युक्तासर्ववपावर्णमुक्तं। एकोदिष्टवाक्यामितृतीर्थमहालेपपराणीमुक्तं। पृथ्वीवंशोदये
 वृद्धगर्भः॥ मानुस्सहोदरायाचपितुः सहभवाचपा। तयोश्चनेवकुर्वीतपावर्णपिंडनाहने॥ प्र
 चेताः॥ सपिंडीकरणाद्रध्यमेकोदिष्टविधीयते। अपुत्राणांचसर्वेषामपत्नीनान्तयेवच। अप
 त्नीनान्नस्यचार्यादीनां। मार्कंडेयपराणे॥ प्रतिसंवत्सरंकार्यमेकोदिष्टनरैः स्त्रियाः। मृताहनि
 यथान्यायनृणांयद्विहोदितम्॥ नृणामितिदृष्टान्ताज्ञोविप्रहतपाषादीनांसपिंडनाभावेपि
 सावत्सरमेकोदिष्टकार्यमेवेतिश्रुलपाणिः॥ अत्रिवृद्धवसिष्ठो॥ सपिंडीकरणाद्रध्यमवयं
 प्रदीयते। आत्रेभगिचैपुत्रापस्वामिनेमानुलापच। पितृव्यगुरुवैश्राद्धमेकोदिष्टनपावर्ण॥ यत्र
 यानृकल्यैः॥ पितृव्यभ्रातृमातृणामपुत्राणांतयेवच। मातामहस्यासुतस्यश्राद्धादिपितृवज्
 वेदिति। नदावशकत्वात्थेननुपावर्णार्थमितिहेमाद्रिः॥ मुक्तत्वेव॥ मानुः पितरमारभ्यवयोमा
 तामहासृताः। तेषांचपितृवच्छादकुर्मुदेहिनस्तनवइति। पुलस्त्योक्तैर्मतामहस्यपावर्णामेव
 तत्साहचर्यात्पितृव्यादौतथा। पितृव्यभ्रातृमातृणामेकोदिष्टवपावर्णमितिस्वयाहोपक्रमेपु
 लस्त्योक्तैश्चविकल्पः॥ केचित्त्वापस्तवादिवाक्यानिमुक्तमात्रप्रसीतानांनैवकार्यांसपिंडने
 तस्यपितृव्यादिपरावृत्ततसपिंडनपितृव्यादिपराणीत्याहुः॥ मातासपत्नीमाता। एकोदिष्ट
 तृकनिष्ठपरमिति। पृथ्वीवंशोदयेप्येव॥ विशेषस्तत्रधिकारिनिर्णयेअयुक्तः। केचित्पुत्रानरभावे
 पितामहवार्षिकमप्यावश्यकं। पुत्राभावेचतनुवः। पत्नीमानान्तथापिता। विज्ञाभावेपितच्छि
 ष्यः कुप्योत्तस्योर्ध्वदेहिकमितिमार्कंडेयपराणादित्याहुः। तत्रापौत्रैकोकादशहादिकर्तव्यश्राद्ध
 वोऽशमितिकातोपेविशेषोक्तेः॥ ॥ अथसपाहर्हधेनिर्णयः॥ तत्रैकोदिष्टमभ्याह
 र्यम्॥ मभ्यान्ह्रश्चपंचभांकेदिनेतृतीपभागरतिमाधनुः॥ आमश्राद्धतुपूर्वोहे। एकोदिष्टतुम
 धतः॥ पावर्णचापराहेतुमातरंदिनिमित्तकमितिहारीतौ। प्रातः। एवसाहचर्यात्। तत्रापितु
 तपादिगुरुतैहयेजेमम। प्राभ्यक्तनपश्राद्धेकुर्यादारेहियवधः। विधिज्ञोविधिमस्यापरोहिण
 तुनलेधुपेदितिश्लोकगेतमोक्तेरेतत्परात्वात्। रोहिणो नवमोमुहूर्तः। मेथिलाः श्राद्धकौमुदीचे

वा अन्यथा ऊर्ध्वमुहूर्त्तात्कुतपाद्यमुहूर्त्तचतुष्टयं। मुहूर्त्तपंचकं ह्येतत्स्वधा भवनमिष्यते। इत्यादि
विरोधात्। दीपिकापि॥ एकोद्दिष्टमुपक्रमेत्कुतपेति। माधवीये व्यासोपि। कुतपप्रथमे भागे
एकोद्दिष्टमुपक्रमेत्। आवर्त्तनसमीपे वा तत्रैव नियतात्मवान्। तेन कुतपादि रोहितांतो मुख्यः
कालः॥ पृथ्वीचंद्रोदये ये वं दिनद्वयेन समव्याप्तौ च पूर्वा। विषमव्याप्ता वाधिक्येन निर्णयः॥ अ
व्याप्तौ पूर्वैव परविद्याया निषेधात्। स च वक्ष्यते। पूर्वदिनग्रहणो रोहितालंघनापत्तेः। परैवेति गो
डाः॥ शुक्लकृत्स्नवशात्स्वर्वादौ वा व्यवस्थेत्पुन्ये॥ तत्र॥ परविद्या निषेधभावत्वात्। अत्र मू
लकालमाधवीये ज्ञेयम्। पार्वरांतव पराह्णे कार्ये। पूर्वोक्तवचनात्। मध्याह्नव्यापिनीया स्यात्सै
कोद्दिष्टेति धिर्भवेत्। अपराह्णव्यापिनीया तु पार्वरांतो सा ति धिर्भवेदिति पृथ्वीचंद्रोदये गौतमोक्ते
श्च। पूर्वधुरेव परे च परे धुरेव वा अपराह्णव्याप्तौ सैव ग्राह्या। दिनद्वये तद्याप्तौ तदस्य शंशतः सम
व्याप्तौ वा पूर्वैव। विषमव्याप्तौ त्वधिका ग्राह्या। ह्यपराह्णव्यापिनीया स्यादादिकस्य यदा ति धिः।
महती यत्र तद्विद्वां प्रशंसति महर्षय इति मरीचिस्मृतेः॥ दर्शो च पौर्णमासं च पितुः सांवत्सरं दिनं
पूर्वविद्धमकुर्वीणो नरकं प्रतिपद्यते। इत्यपारर्के नारदोक्तेः। द्युहेष्य व्यापिनी चेत्स्यात्सृताहस्य य
दा ति धिः। पूर्वविद्धा प्रकर्त्तव्या त्रिमुहूर्त्ता भवेद्यदीति॥ सुमंतुक्तेः॥ पूर्वस्या निर्वपेत्पिंडानित्यां गि
र सभाषितमिति हेमाद्रौ पाठः॥ तत्रैव वृद्धमनुः॥ नद्यह व्यापिनी चेत्स्यात्सृताहस्य यदा ति धिः
पूर्वविद्धैव कर्त्तव्या त्रिमुहूर्त्ता च या भवेत्॥ मदनरत्ने प्येवं॥ यत्र कार्त्सीजिनव्यासौ॥ अहोस्तम
यवेलायां कला मात्रायदा ति धिः। सैव प्रत्यादिके ज्ञेयाना परपुत्रहानिदेति तत्रिमुहूर्त्तस्तुतिः॥
पूर्वधुः सायं त्रिमुहूर्त्ता भवेत्तु परैव। त्रिमुहूर्त्ता न चेद्ग्राह्या परैव कुतपे हि सेति। कालादर्शो गोभिलो
क्तेः। कालादर्शोपि। प्रत्यादिके प्येवमेव ति धिः ग्राह्या पराह्णिकी। उभयत्र तथा त्वेत्तु महत्त्वेन विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि॥ समत्वे पूर्वविद्धैव ह्यतथा त्वेपि सायदि। त्रिमुहूर्त्ता भवेत्सायं सर्वेषो यं विनि
र्णयः॥ अन्यत्रापि। सायंतन्यत्रं चेन्मृत ति धिः सैवादिके मासिके ग्राह्या साह्यपराह्णयो र्यदि त
दापत्राधिका सामता। नृत्सा चेदुभया पराह्ण समये पूर्वान चेत्तद्वयो। पूर्वैव त्रिमुहूर्त्तगालसमयेनो
चेत्परैवोचिता। माधवपृथ्वीचंद्रौ नृदिनद्वये पराह्णव्याप्ता वंशतः समव्याप्तौ च क्षये पूर्वा वृद्धौ परा
खर्वोदयौ परौ प्रज्या वित्युक्तेः। अपराह्णद्वयव्यापिनी तस्य च यादा ति धिः। क्षये पूर्वोच कर्त्तव्या वृ
द्धौ कार्या तथोत्तरेति बोधायनोक्तेः। क्षयाहस्य ति धिः यो नु अपराह्णद्वये यदि। पूर्वोक्षये तु कर्त्तव्या
वृद्धौ कार्या तथोत्तरेति। वृहन्नारदीया चेत्पाहनुः वृद्धि क्षयो चात्र परतिथेर्ननु ग्राह्य ति धिः। न
स्याः क्षये पराह्णद्वये व्याप्ते रसंभवात्। तदाह माधवः॥ न ग्राह्य ति धिः गोवृद्धि क्षया वृद्ध ति धि
स्तुता विति॥ यत्र पृथ्वीचंद्रः॥ पूर्वोक्तवचनेषु यत्र सायान्हास्तसमययोगिनी ति धिः कृत्वा। तत्रा
पराह्णव्यापिनी ज्ञेया। सायान् त्रिमुहूर्त्तः स्यात्तत्र आह्ननकारे यदि ति मात्स्या दोसायाहे निषेधात्
यच्च त्रिमुहूर्त्ता दिग्रहणं। तच्छाह्ना ही पराह्णरूप त्रिमुहूर्त्तपरमित्याह॥ तद्वमादि मदनरत्नका
लादर्शो दिग्रथ विरोधात्प्रक्षणापत्तेः चिंत्यं। तस्यात्पूर्वोक्तमेव साधुः। यदा विषुवशादिने सां
त्सरं आह्ननं कृतं तदा रात्रावपि कार्यं। मृताहं समति क्रम्य चंडालेष्वाभिजायते। इति मरीचिनाम्

ताहानिकमेदोषैः ॥ नचनक्तं आदंकुर्वीतारं चैवाभोजनसमापनमित्यापत्तवेन गौराकात्मेने
 श्चेतिमाधवः ॥ आरब्धं आदुविम्वशाद्वात्रिपातभोजनसमाप्यनंतरौ कार्यौ शेषसमाप्तिः पर
 दिने एवेतिहरदत्तः ॥ ग्रहरादिने वार्षिकमात्रोत्तदिन एवान्नेनामेन हेमावाक्यपीत नोत्तरदिने
 श्युक्तं प्राकृत्यहरा निरापयः ॥ तच्च मथमादिकं त्रयोदशमलमासे कार्यं अथ यथा ॥ प्रत्यहं द्वादश
 मासिकार्योऽपि डकिमासु नैः ॥ कवित्रयोदशे पित्या दायं मुक्ता नुवत्सरमिति लघुदा हीतोक्तं ॥ इ
 मंत्याधिमासपरः ॥ द्वादशे त्रयोदशे चातीतं तस्यैः ॥ तेन पत्रहादशमासिकं शुद्धमासे भवति तत्र
 योदशे धिके एवाद्यादिकं कार्यं ॥ यत्र अधिकमद्ये द्वादशमासिकं तत्र तस्य द्विरावृत्तिं कृत्वा च वदं
 शेषु द्वे एव प्रथमादिकं मिति निष्कर्षः ॥ माधवीये हेमादी चैव ॥ द्वितीयादिकं तु शुद्धमासे एव नास्ति
 केनाप्युभयोः ॥ मलमासमृता नानु यदा स एवाधिकस्या त्रदातत्रैव कार्ये मन्यथा शुद्ध एवेति प्राय
 क्तम् ॥ दशे वार्षिकं चेत्तदा पूर्ववर्षिकं कृत्वा ततः पिंडपितृयज्ञादशे आदुवेति निरापयदीयेकमउ
 क्तः ॥ स्मृति सारे पि ॥ दशे क्षयाहे संमात्रे कथं कुर्वेति याज्ञिकाः ॥ आदौ क्षयाहे निर्वर्त्तयन् आदौ वि
 धीयते इति ॥ पुक्तं त्वेव ॥ तद्वचने मृताभावात् ॥ पिंडयज्ञततः कुर्यान्नो न्वाहार्यं कुतश्च इति दशे आदु
 पिंडपितृयज्ञानंतया त्रयादिकेऽप्यनिदेशात् ॥ पित्र्यज्ञानंतरं वार्षिकं ततो दशे आदुमिति ॥
 व्यतिषंगस्तु न भवति तस्याधिकत्वात् ॥ कालादर्शे पि ॥ निमित्तानियतिश्चात्र पूर्वोक्तान् कारस्य
 मिति ॥ सर्वानमन्यैक रूपाभावात् क्षयाहनिमित्तस्यानियतत्वं ॥ देवजानीयेष्वेव ॥ एवं मासिका
 दिष्वपि त्रयोऽप्रत्यहं यथा कुर्यात्तथा कुर्यात्ततान्यपीतिसर्वातिदेशमतः ॥ मृताहे रघोत्सर्ग उ
 क्तो हेमाद्रौ विस्मृधर्मे ॥ अपन हितये चैव मृताहे वा भवस्य च ॥ उत्तरजे नील रघुभं कोमुद्याः समु
 पागमे ॥ कौमुदी कार्त्तिकी ॥
 ॥ अथ शुद्धि आदु ॥ दिवोदासीये ॥ सपिंडकर
 रणादूर्ध्वं यावदष्टत्रयं भवेत् ॥ तावदेव न भोजनं क्षये हनिकदा च न ॥ वर्षांत सपिंडनेप्येतत्त्वं
 मृताहनिनुसंप्राप्ते यावदष्टचतुष्टयं ॥ वहिः आदु प्रकुर्वीत न कुर्वा ॥ आदु भोजनं ॥ प्रथमे स्थानि म
 ज्जाचक्षितो यमासंभक्षणं ॥ तृतीये ह धिरे शोक्तं आदु शुद्धं चतुर्थं कमिति ॥ आदु काशिकोक्तः ॥
 शुद्धं किंचिदिति शेषः ॥ स्मृत्यन्ते ॥ सप्रतिशब्दो मासान् आदु भुक्ते तमोहतः ॥ सपिंडिद्रवितः पापः
 प्रेतासी च भवेत्तुः ॥ तत्र प्रथमेऽवर्षांत सपिंडनपक्षे मृतात्सर्वं हि सपिंडनमवश्यं निश्चादु चरुत्वा
 परे र्ध्वं वार्षिकं कुर्यादिति स्मृत्यर्थे सारे उक्तं ॥ कालकांडे हेमादित्वा ॥ मृताहे सपिंडीकरणेनैव वार्षि
 कसिद्धिः ॥ पूर्तो संवत्सरे पिंडः षोडशः परिकीर्तितः ॥ तेनैव च सपिंडं च तेनैवादिकं भिष्यतेति वच
 नादित्याह ॥ इदमेव च युक्तम् ॥
 ॥ अथ क्षयाहाज्ञाने मरे विः ॥ आदु विद्वे स मुन
 ने अविज्ञाने मृते हनि ॥ एकादश्यात्कृतं व्यस्य पक्षे विशेषतः ॥ विशेषतश्च युक्तं शुक्ते कादश्या म
 पि ॥ चहस्यति ॥ नक्षत्रं ते मृताहं अथ मीने प्रोषितं सति ॥ मासश्च अति विज्ञातस्तदशे स्यादथादिकं
 दिनमासौ न विज्ञातो मरणास्य यदा पुनः ॥ प्रस्थानमासदिवसो यास्तौ पूर्वोक्तपादिशा ॥ मदनरत्ने
 भविष्य ॥ मृताहयो न जानाति मानवो विनतात्मज ॥ तेन कार्ये ममावस्थौ आदु संवत्सरं सदा दिन
 मेव न जानाति मानवे न तु योनरः ॥ मार्गशीर्षे यथा भाद्रमाद्ये वा तद्दिनं भवेत् ॥ निरापयामृते नु यदा

मासोनविज्ञानोविज्ञानंदिनमेवतु। तदावाषाढकेमासिमाघेवातद्दिनंभवेत्। इतिरहस्यतिस्मृतेरवा
 दोयुक्तः। कालादर्शेपि। मासाज्ञानेदिनज्ञानेकार्यमाषाढमाघयोरित्युक्तं। हेमाद्रौप्रभासरवंडे। मृता
 ह्येनजानानिमासंवापिकथंचन। तेनकार्यममायांस्यात्प्राद्वमाघेयमार्गके॥ भविष्ये॥ मृ
 तवाज्ञानेप्राप्त्येतौपूर्वोक्तक्रमेणानु। पूर्वोक्तेति। प्रस्थानदिनाज्ञानेमासज्ञानेचतद्दर्शे। मासाज्ञा
 नेदिनज्ञानेचमार्गोदावितिच। श्रवणादिनेपिज्ञेयमित्यर्थः। श्रवणादिनमासाज्ञानेमाघमार्गदर्शे
 कार्यपूर्वोक्तप्रभासरवंडात्। अतोत्रलोपश्चिच्छूलपाण्युक्तंहेय। तिथितत्त्वेषुमः॥ गतस्यनभवे
 दाज्ञायावद्वादशवार्षिकी प्रेतावधारणंतस्यकर्तव्यंमुतवांधवैः। यन्मासियदह्योतलन्मासित
 दहःक्रिया। दिनाज्ञानेकुहसस्यप्राषाढस्याथवाकुहः॥ ॥ अथप्राद्वविघ्नेनिर्ण
 यः॥ तत्रविप्रस्यनिमंत्रणोत्तरंस्मृतकेमृतकेचासौचाभावः। निमंत्रितेषुविघ्नेषुप्रारब्धेप्राद्वकर्म
 णि। निमंत्रणाद्विप्रस्यस्वाध्यायादिरतस्यचादेहेपितृषुतिष्ठत्सुनाशौचंविद्यतेकचिदितिब्रा
 ह्मणेः। कर्तुंस्तुविष्णुरहः। व्रतयज्ञविवाहेषुप्राद्वेहोमःचनेजये। आरब्धेस्मृतकेनस्यादनारब्धे
 स्मृतके। प्राद्वप्रारंभस्तेनैवोक्तः। प्रारंभोदरणापत्तेसंकल्पोव्रतसत्रयोः। नादीमुखंविवाहादौप्रा
 द्वेपाकपरिक्रियेति। माधवीयेप्राद्वेपि। प्राद्वेपितृयज्ञेचकन्यादानेचनोभवेत्। मिताक्षरा
 यास्मृत्यंतरे सद्यःशौचंप्रकृत्य। यज्ञसंभृतसंभारेविवाहेप्राद्वकर्मणीति। तिथितत्वादिगोड्ये
 यास्तुनिमंत्रणोत्तरंकर्तुंभोक्तुंश्रुनाशौचं। निमंत्रणोत्तरंप्राद्वेप्रारंभः। स्यादितिस्मृतिरिति वि
 स्मृतेः॥ यत्प्राद्वेपाकपरिक्रियेति तद्दर्शप्राद्वविषयमित्याहुः। दानगृहेमरणादौ ब्राह्मणे उक्तं। भो
 जनाद्वैतसंभुक्तेविघ्नेदानुर्विपद्यते। गृहेऽतिशेषः॥ यदाकश्चित्तदोच्छिष्टंशेषंयत्कासमाहितः
 आचम्यपरस्त्रीयेनजलेनशुचयोद्विजाइति। अस्यप्राद्वविषयत्वंहेमाद्रिणोक्तं। दृष्ट्वाचंदोदयेव्ये
 वा। ममनुप्रतिभाति। इदंविवाहादिविषयंननुप्राद्वविषयं। तत्पदाभावात्। विवाहोत्सवयज्ञेषु
 पक्ष्यभुजानेषुनुविघ्नेषुत्वंतरामृतस्मृतके। अन्यगृहेदकाचांतासर्वेतेषुचयःस्मृतारति। षट्त्रिं
 शन्मनैकवाक्यत्वात्। निमंत्रितेषुविघ्नेषुप्रारब्धेप्राद्वकर्मणीति। पूर्वोक्तविरोधाच्च॥ प्राद्वेनुयद्यपि
 विष्णुनापाकोत्तरमाशौचाभावउक्तस्तथापिकर्तुरेवसः॥ भोक्तुस्तुदोषोस्त्येव। अपिदातृयहीत्रो
 यस्मृतकेमृतकेतथा। अविज्ञानेनदोषःस्यात्प्राद्वदिषुकथंचन। विज्ञानेभोक्तुरेदस्यात्मायश्चि
 तादिकंक्रमादितिमाधवीये॥ ब्रह्मोक्तेः। प्रादिशब्देनाशौचमुच्यते। तच्चाहविष्णुः॥ ब्राह्मणादीना
 माशौचेयःसकृदेवान्नमश्नानितस्यतावदाशौचं। यावत्तेषामाशौचव्यपगमेप्रायश्चित्तंकुर्यादिति
 यत्तुदेहेपितृषुतिष्ठत्सुनाशौचंविद्यतेकचिदितिब्राह्मणक्यादृक्कालीनस्यनिषेधकं। नतदुत्तरका
 लीनस्य। शुद्धिदीपस्तुनिमंत्रितेष्वित्यामप्राद्वपरं। भोजनाद्वैतित्यादितन्प्राद्वपरमित्याह। प्राय
 श्चित्तत्वाहमार्कंडेयः॥ मुक्तातुब्राह्मणाशौचेचरेत्सातपनंद्विजः। एतत्कामतः। अभ्यासेशंखः।
 ब्राह्मणस्यतथाभुक्तामासमेकंव्रतीभवेदिति। अज्ञानात्तुक्कालेयः॥ एकाहंचम्यहंपंचसप्त
 चमभोजनं। ततःशुचिर्भवेद्विषयंवगव्यपिवेन्नरः॥ इति॥ वरुणकर्मणोदं। अभ्यासेनुद्विगुणमित्यादि
 मिताक्षरमाधवीयादौज्ञेयं। मिताक्षरमाधवीयादौनप्राद्वेकर्तुंभोक्तुंश्रुसर्वथादोषाभावउक्तः॥

ताहानिकमेदोषैकेः॥ नचनक्तं आदंकुर्वीतारथेचाभोजनसमापनमित्यापलंवेनगौराकालोक्ते
 श्रेतिमाधवः॥ आरथ्यं आदुविम्वशाद्वात्रिपातभोजनसमाप्त्यंतरात्रौकार्यं शेषसमाप्तिः पर
 दिनेएवेतिहरदत्तः॥ ग्रहरादिनेवार्षिकमाप्नोतदिनएवान्नेनामेनहेम्नावाकुर्यात् नोत्तरदिने
 श्युक्तं प्राकुर्यहणनिर्णयः॥ तच्चमथमादिकं त्रयोदशमलमासेकार्यं अथयथानां प्रत्येद्वादशे
 मासिकार्योपिडकिपासुनेः॥ कवित्रयोदशेपि स्यादद्यमुक्तानुवत्सरमितिलघुहारीतोक्ते॥ ५३
 मन्वाधिमासपरः॥ द्वादशे त्रयोदशे चातीतरन्मथः॥ तेनपत्रद्वादशमासिकं शुद्धमासे भवति तत्र
 योदशेधिके सवाद्यादिकं कार्यं॥ यत्र अधिकमथेद्वादशमासिकं तत्र तस्य द्विरावृत्तिं कृत्वा चतुर्द
 शेषु द्वे सवप्रथमादिकं मिति निष्कर्षः॥ माधवीये हेमाद्रौ चैव॥ द्वितीयादिकं तु शुद्धमास एव नास्ति
 केनाप्युभयोः॥ मलमास मृता नानुपदा स एवाधिकं स्यात्तदा तत्रैव कार्यमन्यथा शुद्ध एवेति श्रु
 तम्॥ दशे वार्षिकं चेत्तदा पूर्ववार्षिकं कृत्वा ततः पिंडपितृयज्ञादशं आदुवेति निर्णयदीपकमउ
 क्तः॥ स्मृतिसारेपि॥ दशे क्षयाहे संप्राप्तकथं कुर्वेति याज्ञिकाः॥ आदौ क्षयाहे निवर्त्तयश्चादशे वि
 धीयते श्रुतिः॥ युक्तत्वे वा॥ तद्वचने मृताभावान्॥ पिंडयज्ञततः कुर्यात्ततोच्चाहार्यं कुर्वधुश्चि दशं आदि
 पिंडपितृयज्ञानंतयाज्ञयादिकं त्यजिते देशाप्रः॥ पितृयज्ञानंतरं वार्षिकं ततोदशं आदुमिति॥
 व्यतिषंगस्तु न भवति तस्यार्थिकत्वात्॥ कालादशेपि॥ निमित्तानियतिश्चात्र पूर्वानुष्ठानकारण
 मिति॥ सर्वानुमन्यैकरूप्याभावान् क्षयाहनिमित्तस्यानियतत्वे॥ देवजानीयेष्वेव॥ एवं मासिका
 दिष्वपि ज्ञेयं॥ प्रत्येद्दयमथाकुर्यात्तथाकुर्यात्ततान्यपीतिसर्वातिदेशमतः॥ मृताहेदयोत्सर्गउ
 क्तो हेमाद्रौ विस्मृधर्मे॥ अपनक्षितये चैव मृताहेवाभवस्य च॥ उत्सर्जनीलवर्षमैकोमुद्याः समु
 पागमे॥ कोमुदीकार्त्तिकी॥

॥ अथ शुद्धि आदु॥ दिवोदासीयोः सपिंडकर
 रादूर्ध्वयावदद्वयमभवेत्॥ तावदेव न भोजनं स्येदह्निकदाचना॥ वर्षांतसपिंडनेप्येतत्तत्त्वं
 मृताहनिनुसंप्राप्तेयावदद्वचतुष्टयं॥ वहिः आदुप्रकुर्वीत न कुर्यात् आदुभोजनं॥ प्रथमे स्थितिभ
 ज्जाचक्षितोपमासभक्षणं तृतीये हधिरंशोक्तं आदुशुद्धं चतुर्थकमिति॥ आदुकाशिकोक्तेः॥
 शुद्धं किंचिदिति ज्ञेयं॥ स्मृत्यंतरे॥ सप्रविशद्ययोमासान् आदुशुक्तेन मोहतः॥ सपिंडिद्रवितः पापः
 प्रेतासीव भवेत्तुसः॥ तत्र प्रथमे देवर्षांतसपिंडनपक्षे मृताहत्सर्वे हि सपिंडनमवशंति आदुचकृत्वा
 पोरुर्ध्ववार्षिकं कुर्यादिति स्मृत्यंतरे उक्तं॥ कालकांडे हेमाद्रितु॥ मृताहे सपिंडीकरणेनैव वार्षि
 कसिद्धिः॥ पूर्णसंवत्सरे पिंडः षोडशः परिकीर्तितः॥ तेनैव च सपिंडत्वं तेनैवादिकमिष्यतेति वच
 नादिन्याह॥ इदमेव च युक्तम्॥

॥ अथ क्षयाहाने मरौ विः॥ आदुविघ्ने समुम
 ने अविज्ञाने मृते हनि॥ एकादश्यानुकर्त्तव्यं रूपसेविशेषतः॥ विशेषतश्च युक्ते युक्ते कादश्याम
 पि॥ वृहस्पतिः॥ नक्षत्रे मृताहश्चेत्यमीने मोषितं सति॥ मासश्चेत्यतिविज्ञातस्तदशे स्यादथादिकं
 दिनमासौ न विज्ञातो मरणस्य पदा पुनः॥ प्रस्थानमासदिवसो यासौ प्रवोक्तमादिशा॥ मदनस्ते
 भविष्य॥ मृताहेयान् जानानि मासो विनताम्यज॥ तेन कार्यममावस्या आदुसंवत्सरसदा॥ दिन
 मेव नुजानानि मासनेव तु योनरः॥ मार्गशीर्षे यथा भाद्रमाघे वा तद्दिनं भवेत्॥ निर्णयामृतेन॥ यदा

॥ निर्णयसिंधोचतुर्थपरिच्छेदेषादनिर्णयः ॥ २७६ ॥

मासोनविज्ञातोविज्ञानेदिनमेवतु। तदावाषाढकेमासिमाघेवातद्दिनंभवेत्। इतिवहस्यतिस्मृतेरप्य
द्वेषुक्तः। कालादर्शेपि। मासाज्ञानेदिनज्ञानेकार्यमाषाढमाघयोरित्युक्तं। हेमाद्रौप्रभासरवंडे। मृता
हंयोनजानातिमासंवापिकथंचन। तेनकार्यममायांस्यात्प्राद्वमाघेयमार्गके॥ भविष्ये॥ मृ
तवाक्तेभुनेग्राह्योतौपूर्वोक्तकमेणानु। पूर्वोक्तेति। प्रस्थानदिनाज्ञानेमासज्ञानेचतद्दर्शे। मासाज्ञा
नेदिनज्ञानेचमार्गोदावितिच। श्रवणादिनेपिज्ञेयमित्यर्थः। श्रवणादिनमासाज्ञानेमाघमार्गदर्शे
कार्यपूर्वोक्तप्रभासरवंडात्। अतोत्रलोपइतिश्रुलपाण्युक्तंहेय। निधितत्त्वयमः॥ गतस्यनभवे
दार्त्तयावद्वादशवार्षिकीप्रेतावधारणंतस्यकर्तव्यंमुतवांधवैः। यन्मासियदहयोतलन्मासित
दहःक्रिया। दिनाज्ञानेकुहसस्यप्राषाढस्याथवाकुहः॥ ॥ अथप्राद्वविधेनिर्ण
यः॥ तत्रविप्रस्यनिमंत्रणोत्तरंस्मृतकेमृतकेचासौचाभावः। निमंत्रितेषुविषेषुमारब्धेप्राद्वकर्म
णि। निमंत्रणाद्विप्रस्यस्वाध्यायादिरतस्यचादेहेपितृषुनिष्ठत्सुनाशौचंविद्यतेकचिदितिब्रा
ह्मणेः। कर्त्तुंस्तुविस्मुराह। व्रतपञ्चविवाहेषुप्राद्वेहोमःचनेजये। आरब्धेस्मृतकंनस्यादनारब्धे
स्मृतकं। प्राद्वप्रारंभस्तेनैवोक्तः। प्रारंभोवराणामृतेसंकल्पोव्रतसत्रयोः। नादौमुखंविवाहादौप्रा
द्वेपाकपरिक्रियेति। माधवीपेप्राद्वेपि। प्राद्वेपितृपुत्रेचकन्यादानेचनोभवेत्। मिताक्षरा
यास्मृत्यंतरेसद्यःशौचंप्रकृत्य। पञ्चसंभृतसंभारविवाहेप्राद्वकर्मणीति। निधितत्वादिगौड्य
यास्तुनिमंत्रणोत्तरंकर्त्तुंभोक्तंअनाशौचं। निमंत्रणोत्तरंप्राद्वेप्रारंभः। स्यादितिस्मृतिरिति वि
स्मृतेः॥ यत्रप्राद्वेपाकपरिक्रियेतिदर्शंप्राद्वविषयमित्याहुः। दान्तृगृहेमरणादौ ब्राह्मेउक्तं। भो
जनार्हेतुसंभुक्तेविप्रेदानुर्विपद्यते। गृहेइतिशेषः॥ यदाकश्चित्तरोच्छिष्टंशेषंयज्ञासमाहितः
आचम्यपरकीयेनजलेनशुचयोद्विजाइति। अस्यप्राद्वविषयत्वेहेमाद्रिणोक्तं। इत्थीचंदोदयेव्ये
वं। ममनुमतिभाति। इदंविवाहादिविषयंननुप्राद्वविषयं। तत्पदाभावात्। विवाहोत्सवपक्षेषुइत्यु
पक्रम्यभुंजानेषुनिमेषुत्वंतएमृतस्मृतके। अन्यगृहेदकाचानासर्वेतेषुचयःस्मृतारति। षट्त्रिं
शन्मनैकवाक्यत्वात्। निमंत्रितेषुविषेषुमारब्धेप्राद्वकर्मणीति। पूर्वोक्तविरोधाच्च॥ प्राद्वेतुयद्यपि
विष्णुनापाकोत्तरमाशौचाभावउक्तस्तथापिकर्त्तुरेवसः॥ भोक्तुस्तुदोषोस्त्येवा। अपिदान्तृयहीत्रो
यस्मृतकेमृतकेतथा। अविज्ञानेनदोषः स्यात्प्राद्वदिषुकथंचन। विज्ञानेभोक्तुरयस्यात्प्राद्वि
तादिकंक्रमादितिमाधवीये॥ ब्रह्मोक्तेः। प्रादिशब्देनाशौचमुच्यते। तच्चाहविष्णुः॥ प्राद्वप्रादीना
माशौचेयःसहृदेवान्नमश्रानितस्यतावदाशौचं। यावत्तेषामाशौचव्यपगमेप्रापश्चित्तंक्रियादिति
यत्रुदेहेपितृषुनिष्ठत्सुनाशौचंविद्यतेकचिदितिब्राह्मणतच्छादकासीनस्यनिषेधकं। नतइतरका
सीनस्य। शुद्धिदीपस्तुनिमंत्रितेष्वित्यामप्राद्वपरं। भोजनार्हेत्विनादितन्नप्राद्वपरमित्याह। नाय
श्चित्तंत्वाहमार्कंडेयः॥ भुक्तानुब्राह्मणाशौचेचरेत्सांतपनेद्विजः। एतन्कामतः। अभ्यासेशंखः।
ब्राह्मणस्यतथाभुक्तामासमेकंव्रतीभवेदिति। अज्ञानानुक्तागलेयः॥ एकाहंचयहंपंचसत्र
चमभोजनं। ततःशुचिर्भवेद्विप्रपंचगव्यपिवेन्नरः॥ इति॥ वलीकमेणोदं। अभ्यासेतुद्विगुणमित्यादि
मिताक्षरमाधवीयादौज्ञेयं। मिताक्षरमाधवीयादौनप्राद्वकर्मभोक्तुश्चसर्वथादोषाभावउक्तः॥

आशौचमप्येवाह दिनमात्रेण माधवीये कालादर्शे च नृस्यश्रमः ॥ देयेपितृणां प्रादेन आशौचं जाय
 ॥ यदा ॥ आशौचेन व्यतिक्रमेनेभ्यः प्राद्वपदीयते ॥ आहर्चितामणो ज्योतिषे ॥ प्रति संवत्सरं प्राद्व
 माशौचात्पतितं च यत् ॥ मलमासे पितृत्वा येमिति भागुरुभाषितं ॥ आशौचात् दिनत्वेन निमित्त
 त्वादित्यर्थः ॥ एतन्मासिकादिकपरं न दार्शिकादौ ॥ अत एव सुदर्शनभाष्यपरपक्षेऽपि आशीति
 नियमात् ॥ कृष्णपक्षे प्राद्वलोपेयमाश्विमेव न तु गौणकाले करणम् ॥ तच्चोपवासः ॥ वेदोदिता
 नानित्या नो कर्मणो समतिक्रमे स्वातन्त्र्यतलोपेयमाश्विमेव न भोजनमिति मन्त्रैरित्युक्ते ॥
 आशौचेन प्रायश्चित्तमपि न मृत्युकाले नाधिकारम् ॥ आशौचाने असंभवे न व्यासः ॥ प्राद्वविघ्नसं
 न्यत्वे अत एव मृतसूतके ॥ अथावास्याप्रकुर्याद्वै शुद्धावेकमनीषिणः ॥ हेमाद्रौ यद्विज्ञानतेऽपि ॥
 मासिके चादिके त्वह्नि सं प्राप्ते मृतसूतके ॥ वदन्ति शुद्धोक्तत्वाय दर्शे वापि विवक्षणाः ॥ गोभिलः ॥
 देयेपत्यादिके प्राद्वे अत एव मृतसूतके ॥ आशौचानंतरं क्रमेण तन्मासे दक्षयेपि वा ॥ मरीचिः ॥ प्राद्ववि
 समुत्पत्त्येव विज्ञाने मृतहर्नि ॥ एकादश्यानु कर्त्तव्यं कृष्णपक्षे विशेषतः ॥ विशेषतः शुक्लः शुक्ला
 यामपि आशौचेन विघ्ने एतदिति माधवपृथ्वीचंद्रौ ॥ यत्तत्रिः ॥ न दहश्चेत्तद्व्येन केन चित्सूत
 कादिना ॥ सूतिका नंतरं कुर्यात्सुनलदहरे ववेति ॥ तत्पूर्वकालाभावे ज्ञेयं ॥ एतदादिकेन प्राद्व
 परं ॥ यच्च देवतः ॥ एकोद्विष्टे तु संप्राप्ते पदि विघ्नः प्रजायते ॥ मासे न्यस्मिन् निधौ तस्मिन् प्राद्वकु
 र्यात्प्रयत्नतः ॥ इति ॥ तदपि मासिकपरमिति मदनरत्ने हेमाद्रौ च ॥ इदमपि पूर्वकालासंभवे ॥ आ
 ध्यादौ विस्मरणे च वै ज्ञेयं ॥ अथ भार्यारजो दर्शने ॥ तत्र दार्शिकमासेन का
 र्यं ॥ प्राद्वविघ्ने हि जातीनामांमप्राद्वप्रकीर्त्तितं ॥ अथावास्यादिनियतमाससंवत्सर एतदिति ॥
 हेमाद्रौ हारीतोक्तेः ॥ व्याघ्रपादोपि ॥ आत्रे वे देशकालानां विप्रवे संमुपस्थिते ॥ आमप्राद्वदिने
 कार्यं श्रद्धः कुर्यात्सदैव हि ॥ दीपिकापि ॥ दर्शे तु भार्यार्त्तवेप्यामप्राद्वविधिप्रवासिविधुराद्याश्चा
 चरेयुर्हि जा ॥ वस्तुनस्तु पाकाभावे हि जातीनामांमप्राद्वविधीयते ॥ इति सुमन्त्रके ॥ पाककर्त्तरे
 सत्यन्ते नान्यथा मेनेति युक्ते ॥ मासिकानि सपिंडानि अथावास्यांत्यादिकं ॥ अत्रे नेव नु कर्त्तव्यं
 यस्य भार्यारजस्वलेनि ॥ कलिकायां च वचनाच्च ॥ कालादर्शे तु ॥ स्त्रियारजो दर्शने दर्शप्राद्वपंच
 मेहनीति ॥ पक्षांतरमुक्ते ॥ पारिजातेप्येव ॥ एवमहालय पुगादावपि ॥ आदिकेन रजो दर्शनेपि त
 द्दिने एव कार्यं ॥ पुष्यवत्सुपि दारेषु विदेशस्थोप्यननिकः ॥ अत्रे नैवादिकं कुर्याद्वै चावमेन
 चक्रविदिनि ॥ माधवीये लोगास्मिन्ते ॥ मरीचिरेपि ॥ अनन्यिष्यवासी च यस्य भार्यारजस्व
 ला ॥ आमप्राद्वप्रकुर्यात्तननत्कुर्यात् अनेह नीति ॥ कार्त्तोजिनि ॥ आपन्नोप्यादिकं नैव कुर्यात्
 मेननुवचितं ॥ अत्रे न न दमायां नु कृत्से वाहरिवासोऽप्योगपारिजाते ॥ रजस्वलायां भार्यायास्त
 याहेयः परिष्यजेत् ॥ संवेन कमात्रे नियमावदाभूतसंपूर्वं ॥ मासिकानि सपिंडं च अथावास्यांत्या
 दिकं ॥ अत्रे नेव नु कर्त्तव्यं यस्य भार्यारजस्वला ॥ देवयाज्ञिकनिबंधेपि ॥ भर्तुः प्राद्वपंचमेदि
 कुर्यात् भार्यारजस्वला ॥ पुत्रपित्रोः प्रकुर्यात्तमृतः हनिष्य चिप्यतः ॥ कालादर्शेपि ॥ रजस्वलायां
 नोऽनग्निर्विदेशस्थोप्यादिके ॥ दर्शादाविवनामेन त्वत्वेन प्राद्वमाचरेत् ॥ अस्यत्रापि ॥ विदेशे

गोवादिगताग्निर्कोवारजस्वलायामपि धर्मपत्न्याः श्राद्धे मृताहे विदधीत पाकैर्नामेन हेमननुपंचमे
 हि ॥ एवं मासिकेऽपि ॥ यन्मरीचिः ॥ आदिके समनुप्राप्ते यस्य भार्या रजस्वला ॥ पंचमेहनि तच्छ्राद्धं
 न तत्कुर्यान्मृतेहनि ॥ माधवीये ॥ श्राद्धदानं न कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं पंचमेहनीति ॥ उन्नराद्धं ॥ तदुपवस्त्रीक
 र्त्तक श्राद्धविषयः ॥ अपुत्रा तु यदा भार्या संप्राप्ते भर्तुरादिके ॥ रजस्वला भवेत्सा तु कुर्यात्तत्पंचमेहनी
 ति श्लोकगोतमोक्तेः ॥ दैवकर्मणि पित्रे च पंचमेहनि शुध्यतीति ॥ प्रभासखंडाच्च ॥ न च शुचित्वा देव
 तत्र पंचमेहं न्यथीति ॥ श्राद्धप्राप्तमिति वचनं व्यर्थं ॥ मैवं ॥ गर्भिणी स्रुतिकादिश्च कुमारी वाथरोगि
 णी ॥ यदाऽशुद्धा तदा न्येन कारयेत्प्रयत्नात् स्वयमिति ॥ हेमाद्रौ भविष्योक्तेः ॥ अनुपनीता स्त्री श्रद्धाश्र
 श्राद्धमृत्विजा वा कारयेत् ॥ स्वयं वा मंत्रं कुर्यादिति स्मृत्यं साराच्चान्यद्वारा करणानि व्यर्थं त्वात्
 स्यात्तदुक्तदिशा श्राद्धोचानंतरं श्राद्धकर्त्तव्यता वदेव ॥ वाक्यवैयर्थ्याच्च ॥ अतः पत्नी पंचमेहनीति शु
 क्तम् ॥ यत्तु संप्राप्त्या तदेवानां भवेद्योग्या व्रताचने इति तद्रजो निवृत्तिपरमिति हेमाद्रिभिन्नसर्व
 निबंधसिद्धांतः ॥ हेमाद्रिस्तु श्राद्धादौ स्त्रिया सहैवाधिकारः ॥ तस्यां रजोदृष्ट्या तन्निवृत्तेरेकभा
 र्येण पंचमेहनिकार्यं ॥ प्रायश्चित्तमरीच्युक्तेः ॥ भार्यांतरसत्वे तु पृथक्त्वपीति वचनात्तद्विनेत्येवत्याह
 दीपिकापि ॥ भार्यन्तौ सति पंचमेहं दिवसे स्याद्द्विर्दिक् मासिकं ॥ पक्वान्नैवैव भार्यकस्त्वधिकृतो पत्यंत
 रिति श्रुतिकुर्यात्तद्विपक्षं पंचमेहं दिवसे इति ॥ तच्चित्यं ॥ सहाधिकारः सहत्वश्रमावा एकफलभाक्ते
 नवा ॥ पाककर्त्तव्येन वा नाद्यः ॥ तदभावात् ॥ पाणिग्रहणादिसहजं कर्म स्त्रित्यस्याग्निसाध्यक
 र्त्तविषयत्वात् ॥ आदिकस्य च निरन्तेरपि पाकेनैवोक्तेः स्मात्तौ ग्निसाध्यत्वा नियमात् ॥ तामपरु
 ध्येति वत्पृथक्त्वपीति पूर्वोक्तवचनसत्याच्चा कथंच भार्यन्तरे सत्वेधिकारः ॥ ज्येष्ठयानविने
 तरेति नियमात् ज्येष्ठा परत्वे च तेनैव सिद्धेर्वचनवैयर्थ्यात् ॥ न द्वितीयः ॥ अविभक्त आतृषेकस्या
 शुचित्वेन्यस्याधिकारपत्तेः ॥ न तृतीयः ॥ प्रवासनिर्देशस्तुतिकारोगिरयादिष्वप्यकरणाप
 त्तेः ॥ आरभेत न वैः पात्रैरन्तरं भववांधवैः ॥ इति देवलोक्ता वात्मनेपदात्स्वसंवांधवानां च पा
 ककर्त्तव्योक्त्या विरोधाच्च ॥ अथ ततस्तानि पपाचाशुसीताजनकनंदिनीति पात्रादिलिङ्गात् ॥
 शाश्वत्यं भार्या पाकस्योच्येत न तत्त्वस्य निश्चिनेनैतद्वचनमुत्पाद्यभावात् पूर्वोक्तवचोविरोधा
 च ॥ यत्किंचिदेव ॥ यदपि श्राद्धायाहनि संप्राप्ते यस्य भार्या रजस्वला ॥ श्राद्धतत्र न कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं
 पंचमेहनीति ॥ श्लोकगोतमपाठोऽन्यथा दर्शितः ॥ माधवीये च तद्व्याख्यांतरमुक्तं ॥ तेनापि
 नाभिप्रेतार्थसिद्धिः ॥ यस्य प्रेतस्य न्यथा ॥ तेनात्र हेमाद्रिर्विश्रामेति ॥ बहुवक्तव्येपिनोच्यते ॥
 ॥ ० ॥
 ॥ अथान्वारेहो निर्णयः ॥ लौगाक्षिः ॥ मृताहनि समासेन पिंड
 निर्वपनं पृथक् ॥ नवश्राद्धवदं पत्न्यो रन्वारेहरा एव न ॥ समासेन तत्रेण द्विपितक श्राद्धवद्वयो
 रेकः पिंडो विप्रश्च ॥ विप्रशब्दः श्राद्धपरः ॥ नवश्राद्धं पृथगिति हेमाद्रिपृथ्याचदौ ॥ अत्र मृताहनी
 येकत्वाद्दिनभेदे दिने क्येनामृततिथेरेकत्वे कालैक्यं कर्त्तव्यं क्येपाकैक्यं च ॥ एकचित्पक्षिरेहेतु
 तिथिरेकैव जायते ॥ एकपाकेन पिंडे क्येद्वयोरुल्लिखितनामनी इति स्मृत्यंतराच्च ॥ अन्तेष्टिपद्धतौ
 भट्टैरपुदाहृतं ॥ अन्वारेहेतुनारीणां पत्युश्चैकोदकक्रिया ॥ पिंडदानक्रिया तद्वच्छ्राद्धं प्रत्यादि

कतथा। नवश्राद्धानिसर्वाणिसंपिंडीकरणं पृथक्। एकएववक्ष्येत्सर्गो गौरेकातत्रदीयते॥ इति॥
 तिथिभेदे तु वार्षिकं पृथग्मेव। तथा॥ वार्षिके समासविधानादस्य सर्वत्र पृथक् प्राप्ते नवश्राद्धमे
 व पृथगिति परिसंख्ययाम्यत्र पृथक्त्वेपि वार्षिके षोडशश्राद्धनौ पंडितानां वक्ष्यादिव समास
 एवेति मदनपारिजातनिर्णयामृतादयः॥ अतः॥ समासविधिवत्ताज्येषु पुत्रस्य कर्त्तव्ये सापत्य
 मानुरन्वारे हरोत तस्यैव सत्यपितृद्वार्षिकादिकमविभक्तः सापत्यपुत्रएव ज्येष्ठः कुर्यान्नौरसः। व
 क्ष्यमाणा पृथ्वी चंद्रादिमतेन चौरस एव मानुः पृथक् कुर्यात् एव वक्षीष्यमिमांशुनेयम्। विस्थली
 सेनोपितामहचरणौ रप्येवमुक्तं। यत्र गार्ग्यः॥ एकचित्तां समाहूतो दपतीनिधने गतौ। पृथक् श्राद्धं
 तपोः कुर्यात् श्राद्धं च पृथक् पृथक्। श्राद्धं पंडितः॥ तत्र वश्राद्धविषयं। यत्र भृगुः॥ यास्मारेह
 रं कुर्यात् इति श्रिमापतिव्रता। तामृताहनि समाप्ते पृथक् पिंडे नियोजयेत्॥ प्रत्यदेचन वश्राद्धं पुग
 पत्रौ समापयेत्॥ तद्येवा वार्षिकमेको द्विपुंक्ततद्विषयं। प्रत्यदं मृताहनीत्युच्यते॥ नवश्राद्धं पुगप
 दिति। दर्शवर्गद्वयवेदकतंत्रेण पृथगित्येमाहेमाद्रिः॥ एतन्मृतातिथेर्भेदविषयमिति पृथ्वी चंद्र
 निर्णयामृतादयः॥ देववाशिकोप्येवं॥ पराशरमाधवल्लुगार्ग्यभृगवादिवचनास्त्रौ गक्षिवाक्षे स
 मासेन वाकादितंत्रेणैकनदर्शवर्गद्वयवत् पृथक् श्राद्धं नवश्राद्धं च तथेत्याह। पृथ्वी चंद्रचंद्रिकादयस्त
 द्वयोरैकपिंडदानं लौगाक्षिवचनं चापद्विषयं पृथक् पिंडदानं नुमुख्यः कस्यः॥ नदाह वृहस्पतिः
 श्राद्धं भूतैश्चिन्तिमगनायामात्रो निमृत्स्वरवत्सत्यपुक्ता। एकादशाहेतुनयो विधेयं श्राद्धं पृथक्
 स्वर्गमेवैष्यसद्भिः॥ एकत्वं मिच्छंति मतिप्रहीना एकादशाहादिव येन नार्यः। ते स्वर्गमार्गं विनिह
 तकुपुः स्त्रीसत्वघातान्नरकाधिवारं॥ भर्त्ता सह मृतापातुना कलोकमभीरती। सार्हेच्छादं पृथक्
 पिंडान्नैकत्वं तु स्मृततयोः॥ पृथगेव हि कर्त्तव्यं श्राद्धमेकादशाहिके। पानि श्राद्धानिसर्वाणि तान्यु
 क्तानि पृथक् पृथक् इति॥ विश्वादर्शेपि॥ मानुर्गयाश्चादृष्टिमृताहेषु महालये॥ श्राद्धं कुर्यात् पृथक्
 देवं तत्र चानुगतावपि। एकचित्तां समाहूतमृतयोरैकचर्हिषः। पित्रोः पिंडानपृथक् दद्यात्पिंडं त्वाप
 त्तु तत्तुतः॥ इत्यस्मिन्नेति याहुः॥ यत्र षट् विशन्मने। एकत्वं सागतमर्तुः पिंडे गोत्रे च सत्तके। न पृथ
 क् पिंडदानं तु तस्मात्पत्नीषु विधेते। इति तदृशोदिपरं चंद्रपकाशेपि॥ एकचित्तां समाहूतो दपती प्र
 त्तोयदि पृथक् श्राद्धं कुर्वीत पत्न्ये वक्ष्येहनि। मृता नामपि मृत्यानां भार्याणां पतिना सह। तंत्रेण अ
 पणं कृत्वा श्राद्धं स्वाभिक्ष्येहनि। पूर्वकस्य मनः स्यादौ द्वितीयस्य ततः पुनः। तृतीयस्य ततः कुर्यात् स
 न्निपातेन कस्य त इति। सहगमने सर्वत्र श्राद्धार्थमेकः पाक इमाह। मदनरत्ने प्रवेताः॥ एकचित्तां समा
 हूतो मृत्येन दपती यदि। तंत्रेण अपणं कुर्यात् पृथक् पिंडं समाचरेत्। पृथ्वी चंद्रोदयेप्येव। अत्र भूतैरशौ
 चं। मध्येन दिने चतुर्गमनेन स्त्रीमरणे पतिमरणं दिनगणनया शौचपिंडदानं कादशाहादिकार्थं।
 नात्र पक्षिणी वृद्धिः। मृतपतिमनुवृज्य पत्नी च दनलंगता। नतत्र पक्षिणी कार्यपैतकादिव पुष्टि।
 पुत्रो नो वाग्निदत्तस्यास्त्वावेदवपुर्विलयोः। नवश्राद्धं सपिंडं च पुगपत्तु समापयेत्॥ इति षडशीतिम
 तात॥ यदानीं विशेषेण त्रिपुष्टयिष्योच्छ्रया तदशौचविधानं यं भर्त्ता शौचक्रमेण हीति। लघुहा
 रीतेनोऽप्यभर्त्ता शौचात्तरमन्वागे हरोत अह्मशौचं। नृवेदकादानं सांख्यी स्त्रीनभवेदात्मघातिनी

अहाशौचेतुनिर्वृत्तेश्राद्धं प्राप्नोति शास्त्रत इति ब्राह्मोक्तेरिति। पृथ्वी चंद्रा परमौ ॥ एतदन्तरोहरोस्व
नत्वेकचित्तावग्वेदवादः। इमाना रीरविधवेत्यादिः। एतदसवर्णापरमित्यन्ये ॥ स्मार्त्तगोडास्तु दे
शान्तरे मृते पश्चात्साध्योतया दुकद्वयमित्युपक्रम्य ब्राह्मे अहाशौचेतुनिर्वृत्तेश्राद्धे भर्त्राशौचोत्तर
मन्वारोहरो अहः। सहगमने तु पूर्णदशाहः। पिंडास्तु दशाधिसहैव। तथा च जिकनभूलपा
णि शुद्धितत्त्वधृतव्यासः। संस्थितं पतिमालिङ्ग्य प्रविशेद्याहुताशनं। तस्याः पिंडादिकं देयं क्रम
शः पतिपिंडवत्। अन्वितापिंडदानं नुपथा भर्तुर्दिने दिने। तदर्थो रोहणीयस्मात्तस्मात्सना
मयातिनीति। विस्मृक्ते अ॥ पृथक्चित्तौ तु भर्त्राशौचमध्ये तदूर्ध्वं वा सत्यां अहेरादशपिंडाः ॥
अन्वितायाः प्रदातव्या दशपिंडास्त्यहेरात्। स्वाम्यशौचे व्यतीते तु तस्याः श्राद्धं प्रदीयते इति तत्रैव
पैठीनस्मृतेः। भर्त्राशौचोत्तरं मृतौ तु चतुर्थे हि श्राद्धे। भूलपाणिना त्विदमग्निपुराणीयत्वेनोक्तं
पुद्गलतस्य सद्यः शौचे त्वन्वारोहरो त्रिरात्रं। एकचित्तौ संस्थितं पतिमिति प्रागुक्तव्यासोक्तेः सद्यः
शौचमित्याहुः। अन्यसपिंडशौचमध्ये न्वारोहरोत्तनाशंक्यमेव। आशुचितायां गतत्वात् अन्ये
तुरजोवत्याः सूतिकायाश्च गमननिषेधादितराशौचस्यानिषेधः। अन्यथा प्रत्यक्षं भर्तृमरणोका
गतिरित्याहुः। तन्मूलवचनं विना चिंत्यमेव। स्मृत्यर्थसारे ॥ सहगमने सर्वत्र श्राद्धपिंडादौ पाके
कं काले कं कर्तुं कं चेति। पातुपतिमुद्दिश्यात्काले न्यतिथावन्वारुद्धातस्याः श्राद्धं तत्स्य
नित्यौ कार्यं न भर्तृनित्यौ। पार्वणे मरणे नृणां। तिथिस्तत्कालिकी स्मृतेति स्कांटातिथिरैकैव
जायते इत्यादिवचनाच्चेति मदनपारिजातपृथ्वीचंद्रादयः। अन्येतु तस्याः पतिमरणे न मृतप्रा
यत्वात्। सहायतः पृष्टो वा तद्भक्त्या म्रियते यदि। तस्याः श्राद्धं प्रदातव्यं पृथक्पृथक् पृष्टये हनी
निस्सृत्य तरात्। अयतः पृष्टो वा पितद्भक्त्या म्रियते यदि। तस्याः श्राद्धं सुतेः कार्यं पृष्टये वक्ष्ये
हनीति पुराणसमुच्चयाच्च भर्तृनित्याविवेत्याहुः। अत्र मन्त्रं चिंत्यं ॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ स्मृत्य
तरे ॥ मातामंगलसूत्रेण म्रियते यदि न दिने। उद्दिश्य विप्रपत्नौ तां भोजयेच्च सुवासिनीम् ॥
॥ ७ ॥

॥ अथ श्राद्धसंपाते निर्णयः ॥ तत्र पित्रोर्मृतनित्येकत्वे मरणक्रमे
रादर्शवर्गे हयवतंत्रेण श्राद्धं कुर्यात्पौत्रोर्वापयोर्ज्ञानेन पितृपूर्वकुर्यादिति हेमाद्रिमाधवादपत्त
पितृश्राद्धे समं प्राप्तेन वेपथुषिते पिवा। पितृपूर्वसुतः कुर्यादन्त्रासन्नियोगत इति कास्मीजिनि
स्मृतेः। सर्वत्र पितृपूर्वं भिन्नप्रयोगमाहुः। पार्वणे कोद्दिश्योः संपाते माधवीये जावालिनः ॥ यद्ये
कत्रोभयप्राप्तमेकोद्दिष्टं च पार्वणं। पार्वणं त्वभिनिर्वर्त्य एकोद्दिष्टं समाचरेत्। गृहदाहादिना
युगपन्मरणोत्तमृगः ॥ एककाले गतासूनां बहूनामथवा द्वयोः तंत्रेण अपरां कृत्वा कुर्याच्छ्रा
द्धं पृथक्पृथक्। पूर्वकस्मृतस्यादौ द्वितीयस्य ततः पुनः तृतीयस्य ततः कुर्यात्सन्निपाते त्वयं
क्रमः ॥ ऋष्यशृंग्यः ॥ भवेद्यदिसपिंडानां युगपन्मरणं तदा संवधासतिमालोच्य तत्क्रमाच्छ्रा
द्धमाचरेत् ॥ गार्हो ॥ एकेनैव नुपाकेन श्राद्धानि कुरुते ब्रह्म। विकारत्वेकतः कुर्यात्पिंडान् दद्या
त्पृथक्पृथक् अत्रानुगमने च दाहः सपिंडनादौ विशेषवद्वेषामः ॥ अत्रिः। बहूनामथवा
दाभ्यां श्राद्धं वेत्यात्समेहनि। तंत्रेण अपरां कृत्वा श्राद्धं कुर्यात्पृथक्पृथक् ॥ ८ ॥ महा

लपे गया आदे गतास्तनां स्येह निः। तत्रेण अमणं कृत्वा आदु कुर्यादथ कथं कथं। इदं च एष कृपा केन
 भिन्न आदा शक्तौ। एष कृपा केन संवधा स्यात् प्रादु भेदस्तु मुरमः पक्षः। एकत्रैव दिने प्रादु द्वयं प्रा
 यदा तदं चरे देवपुत्रावर्षा सिन्धु मीतुं श्रुतं मुनः। एकस्मिन् यः करोमि द्वयोः प्रादु यदा द्विजः। त
 दा पूर्वमृतस्यादौ कृत्वा स्वात्मा यथा विधिः। पश्चात्पश्चात् मृतस्यैव एष कृपा केः समाचरेत्॥ नैक
 स्मिन् दिवसे प्रादु त्रयाणां कुत्र विहिजः। एकं कुर्यात् त्रयाणां त्रयोः प्राजा समाचरेत्॥ आतये वि
 धमाने तु तत्परे हि समाचरेत्। अमथा प्रादु हंता स्यात् प्रादु संकर कृद्वेदिति। आश्वलापनोक्ते
 रिनिष्टृष्विचंद्रः॥ कात्यायनः॥ देवहूनिभिर्निजानि जायेरनेकवासे। नैमित्तिकानि काय्याणि नि
 मिता न्यतनु कमात्॥ जावालिः॥ प्रादु कृत्वा तु तस्यैव पुनः प्रादु न तद्दिने॥ नैमित्तिकं तु कर्तव्यं
 निमित्तानुक्रमोदयः कालादर्शः॥ नित्य दार्शिकयोश्चोदकं भासिकयोः। पि। दार्शिकस्य पुनः
 श्रु दार्शिकालाभयोगयोः। दार्शिकस्य च मन्वात्सयात् प्रादु कर्मणः॥ प्रसंगादितरस्यापि सिद्धे
 रुत्तरमाचरेत्। अस्य देवताभेदे सिद्धे रुत्तरमपवादः। न ह स एवा नित्यस्य चोदकं भस्य नित्यमासि
 कयोः। नित्यस्य चादिकस्यापि दार्शिकादिकयोः। पुगाद्यादिकयोश्चैव मन्वाद्यादिकयोस्त
 या। प्रत्यादिकस्या च तन्मयोगेऽपि विहितस्य च। संपाते देवताभेदात् प्रादु पुनः समाचरेत्॥ निमि
 त्तानित्यमिन् प्रातर्पूर्वा नृक्षानकारणं पित्रोस्तपितृत्वं तस्यैव प्रादु कर्मणि। माधवौ मे स्मृति संय
 हे॥ कामं तत्रेण नित्यस्य तत्रैव प्रादु सति स्मृतिः॥ ॥ अथ आदा मन्तर्पणम् ॥
 पारिजातं पृथ्वी चंद्रोदये गेः॥ पूर्वैर्निलोदके कृत्वा आम प्रादु त्कारयेत्। प्रत्युदये न भवेत् पूर्वपरे
 ह नितिलोदकं। पक्षप्रादे हि राण्येव अत्र वृज्यतिलोदकं। न च नित्यतर्पणस्यैवायं परे ह न्युत्कर्षः
 न तु प्रादागतर्पणमस्तीति वाच्यं। यत्तर्पणमिति न विप्रः प्रादु कृत्वा परे ह नि। पितरस्ते न तप्यंति
 न चैतुष्यति वै भृशमिति। गौरीफलनिर्दार्थं वाभ्यां मगत्वोक्तैः। प्रादु प्रकमा दार्शिकं। रहचार
 दीये प्यादिक प्रकम्पा परेयुः प्रादु कृत्वा त्रयो यो न तर्पयंति पितरं तस्य पितरः क्रुद्धाः शपदत्वा व
 र्जंति हि॥ पितृशब्दश्च प्रादु ज्यवर्गपरः। तेन तर्पणस्य पृथु पुरो प्रशया गवत् प्रत्तर प्रहरण वनेष्ट
 देवता संस्कारकता। तेनादिकदिने नित्यं स्वपिनादि तर्पणं कार्यमेव। प्रादागभूतस्यैव परेष्टु र
 क्तैः। तदुक्तं। प्रत्यक्षां गतिल दद्यान्निधेयं पिपरे ह नि। वर्गे कस्य चोपेयमप्येतानु विवर्जयेत्॥ कृ
 चिद्दिशेष माह गेः॥ कृसे भाद्रपदे मासि प्रादु प्रतिदिनं भवेत्॥ पितृणां मृत्यु हं कार्यं विधिद्वारे
 पितर्पणं। नर्पणं तिलतर्पणम्। निषिद्धा हे पीत्युक्तैः। सकृत् न्यहा लयेष्वः स्यादृका स्त एव हि।
 अत्र सप्तमी निर्दृष्टा दं गिता स्फुटे वा न तत्र पा न न हयात्। मद्रं प्रापरी मायां मद्रं प्रातः सर्वे श्वा
 दिवत्॥ अस्यापवादे व ह नारदीयो वृद्धि प्रादु सपिडे च भेत् प्रादु तु मासिके। सर्वस्वर विमोके च न
 कुर्यान्निलतर्पणम्। तदपमर्थः। दर्शे विप्रनिमंत्रणे त्रपाकार भोजनं वा प्रादु प्रयोग स्यात्। अत्रा
 त्। त्रसप्तमोजनं नित्यतर्पणे नैव प्रादागतर्पणस्य तत्रेण मसं गेन वा सिद्धिः॥ ततः पूर्वैष्वेव देवा
 न त्रसप्तमं करणे प्रादागतर्पणं एष कृपा कार्यं। पित्रोर्बर्षिके तु नित्यतर्पणं नित्यवर्जं कार्यं॥ नैव
 प्रादु दिने कुर्यान्निले स्तपित तर्पणं। प्रादु कृत्वा पण्डितं तर्पणं नित्येः सहेति वचनात्

सप्तम्यां भानुवारे च मातापित्रोर्मृते हनि। तिलैर्यस्तर्पणं कुर्यात्स भवेत्पितृघातकः। इति स्मृतिरन्तावत्स्यावद्ध
मन्त्रेऽथ। अत्र नित्यतर्पणे तिलमात्रनिषेधः ननु तर्पणस्य तिलैरित्यस्य वैयर्थ्यापत्तेः। यत्तु कातीयाः उपर
गेषितुः। आद्वेपाने मायां च संक्रमे। निषिद्धेऽपि हि सर्वत्र तिलैस्तर्पणमाचरेदिति। तत्परेद्युः। आहं गतर्पणं
विषयमिति केचित्। आहं शक्तस्तत्स्थाना पन्नतर्पणविषयमिति तु युक्तं सकृन्महालये परेद्यस्तर्पणं।
अष्टकासु तस्य सप्तम्यष्टमी आह्वयोरेते तदेव वर्गद्वयस्या। आन्वष्टको तु मातृवर्गस्यापि। तीर्थे आद्वेदर्शवत्मा
ध्यावर्गोऽपि षष्ठावदंते। अनेक आहसं पाने तु यदि प्रसंगसिद्धिस्तदा तदीयमेव तर्पणं। तत्र त्वेनु आह
समसंख्यत्वे आदावंते वा। विषमसंख्यायां वदनु रोधरति। तस्मात् आहं गतर्पणं सिद्धं। तद्विधिः संयुक्
त्वात्वातीरं समागत्य उपविश्य कुशासने। संतर्प्येति तद्वत्सर्वान्स्त्रात्वा वस्त्रं च धारयेत्। तर्पणोत्तरं नि
मस्तानं कृत्वेत्यर्थः। अपसव्यं ततः कृत्वा सव्यं जान्वा ज्यभूतले। नाम गोवृक्षधाकारैर्हि तीयांते न तर्पये
त्। तत्र वस्त्रादिरूपतोक्ता स्मृत्यर्थसारे। वसुरुद्रादिति सुतान् आह्वये तर्पयेत्येत्तन्। तच्च वक्तृचानां दक्षि
णेनैव। दक्षिणं प्रति पादनादेश इति सूत्रात्। अत्र प्रत्यंजलिमंत्रावृत्तिः। निर्वापवत्संध्यार्घ्यदानवच्च
इयं भेदात्। अवघातवेदिशोऽक्षणादौ तु इयं कृत्वा नमंत्रावृत्तिः। केचित्परिव्याणमंत्रवत्क्रियमाणानुवा
दित्वेन करणान्वाभावोत्सकृदिच्छति। तत्र। तत्र शूष इयं कृत्यात्परिवीरसीति करणभूतमंत्रांतरस
त्वात्परेण व्यवधाना पत्योभयोः करणान्वायोगात्। कर्तृभेदेन विकल्पायोगाच्च। क्रियमाणानुवा
दित्वे। नत्वत्र तथा बोधायनादिवचना करणत्वमेव। तेनानृत्तिरेव युक्ता। एवं नित्येऽपि। यत्र संयहना
प्रापठेति पित्रोऽक्षयाहे संप्राप्तेयः कुर्यान्नित्यतर्पणं। आसुरंतं प्रवेच्छादंततो यं रुधिरं भवेत्। सर्वदा
तर्पणं कुर्यात्तत्र ह्ययत्तपुरःसरं मृताहेनैव कर्तव्यं कृतं चेन्निष्फलं भवेदिति। तत्समूलत्वेन तिल
विषयं पञ्चपठेति कपिलः। मन्वादिषु युगाद्याषु दर्शे तं क्रमणेषु वा। पौर्णमास्यां व्यतीपाते दद्या
त्पूर्वतिलोदकं म। अर्द्धोदये गजच्छाये षष्ठ्यां चैव महालये। भरण्यां च मघा आह्वेत दंते तर्पणं
विदुः। शौनकः मातापित्रोर्मृताहेतु परे हनि तिलोदकं। कारण आह्वविषये सद्यो दद्यात्ति
लोदकं। एतन्निर्मूलम्॥

॥ अथ तिलतर्पणनिषेधः ॥ गार्ग्यः ॥ भानौ भौ
मेत्रयो दृश्या नंदाभृगुमघासु वा। पिंडदानं मृदा स्नातं न कुर्यात्तिलतर्पणम्॥ स्मृत्यर्थसारे॥
विवाहवत्तच्छासुवर्षमर्द्धं तदुदकं। अर्द्धं तदेवावृद्धौ सत्यां च तन्मासिनेनाहुस्तिलतर्पणं। हेमा
द्रौ मरीचि॥ सप्तम्यारविवारे च गृहे जन्मदिने तथा। निशा संध्या सुषत्रार्थौ न कुर्यात्तिलतर्प
णं यत्र संयह॥ नंदायां भागे वदिने कृतिका सुमघासु वा। भरण्यां भानुवारे च गजच्छाया कये
तथा अयनहितये चैव मन्वादिषु युगादिषु। पिंडदानं मृदा स्नातं न कुर्यात्तिलतर्पणमिति॥
तच्चित्यं॥ पानीयमप्यत्र तिलैर्विमिश्रित्यात्पितृभ्यः प्रयतो मनुष्य इत्यादिविरोधान्। अत्र पवा
दः॥ पृथ्वी चंद्रोदये॥ तीर्थे निधिविशेषे च गयायां प्रेतपक्षके॥ निषिद्धेऽपि दिने कुर्यात्तर्पणं ति
लमिश्रितं। स्मृत्यर्थसारेऽपि। निधिवितीर्थविशेषेषु कार्येने च सर्वं देति। गोभिलः॥ तिलाभावे
निषिद्धाहे सुवर्णं रज्ज्वा चिते। तदभावे निषिद्धे नुदं भैमंत्रेण वा पुनः। पतितस्य तिलोदकं व
स्यामः॥

॥ अथ रुद्धि आह्व॥ तन्निमित्तं पृथ्वी चंद्रोदये॥ ब्राह्मे॥

जन्ममथोपनयने विवाहे पुत्रकल्पे च पितृन्नादीमुत्तानामतर्कमेहि धिपूर्वकं वेदब्रह्मेण चाधानं
यज्ञं सवनेषु च ॥ न चान्नभोजने स्त्राने कदापि प्रथमार्तवे ॥ देवा एव तत्राद्यादिप्रतिष्ठासत्त्वेषु
च ॥ राज्याभिषेके बालान्नभोजने रद्विसंज्ञकान् ॥ वनस्थाद्याश्रमगच्छनपूर्वेषुः सद्य एव वा
पितृन् सर्वोक्तविधिना तर्कमेहि द्वयं ॥ आदिपदा तस्यासः ॥ विष्णुपुराणे ॥ यज्ञोद्वाहप्र
तिष्ठासु मेखलावंधप्रभेदयोः ॥ पुत्रजन्मवधोत्सर्गे रद्विप्राह समाचरेत् ॥ तत्र नामकर्मणि वा
लानां चूडकर्मोदिकेतयेत्युक्ते निष्क्रमान्नमाशनयोन्नेप्राहमिति मेथिलाः ॥ तत्र ॥ सर्वोक्तवि
रोधान्नानि क्तेति निषेधात् ॥ सुतोत्पन्नौ तथा आहुमन्नमाशनिकेतयेति राजमातंश्च ॥ पत्न
कंदोगपरिशिष्टं ॥ सूर्ये होः कर्मणी ये चतयोः प्राहुन विद्यते ॥ इति तनेषामेवेति कल्पतरुः ॥ व
चकारिकायाः ॥ स्यादभ्युदयिकं प्राहुं रद्विप्राहं पुत्रकर्मसु ॥ पुंसः सवनसीमंतचौलोपनयनेषु
हा विवाहे चानलाधेयप्रभृतिभ्यो न कर्मसु ॥ इदं प्राहुं प्रकुर्वीत द्विजान् रद्विनिमित्तकं ॥ अथैवो
उशंस्स्कारश्चावल्यादिषु योष्यते ॥ वाय्वाद्युद्यापनादौ तु पुंसः प्रते निमित्तकं ॥ चोपदेवः ॥ का
लादर्शोः ॥ सीमंतव्रतचौलनामकरणाज्जमाशनोपायनस्तानाधानविवाहपञ्चतनयोऽप्यतिप्र
तिष्ठासु च ॥ पुंसो वावसथमवेशनसुताद्यास्यावलोकाश्रमस्वीकारेक्षितिषाभिषेकद्वयिता
द्यर्तवनादीमुखं ॥ पुत्रकर्मधेनोः ॥ जलाशयप्रतिष्ठायां चोत्सर्गोदिकर्मसु ॥ वत्सराभ्यंतरे पि
त्रोरुषस्यात्सर्गकर्मणि ॥ रद्विप्राहुं न कुर्वीत तदभ्युत्समाचरेदिति तत्र जलाशये रद्विप्राहस्य
निषेधो ननु कर्मागस्येति केचित् ॥ अन्ये त्वस्य निर्मूलनामाहुः ॥ प्राहुं कौमुद्यानिर्णयामने च मा
न्ये ॥ अन्नमाशेचसीमंते पुत्रोऽप्यतिनिमित्तकं ॥ पुंसवचनिषेके वनववेशमप्रवेशने देववृक्षजला
दीनां प्रतिष्ठायां विशेषतः ॥ तीर्थयात्रावोत्सर्गे रद्विप्राहुं प्रकीर्तितं ॥ इदं चावश्यकं ॥ रद्वेन
तर्पितामैवैवितरेण हमे धिभिः ॥ तद्दीनमफलं ते यमासुरो विधिरेवमश्ति शान्तातपोक्तेषु ॥ अत्र
प्राहुत्रयमेवाह ॥ मातृप्राहुं त्रयं स्यात्पितृणां तदनंतरं ॥ ततो मातामहानां च रद्वौ प्राहुत्रय
स्मृतं ॥ तत्कालमाह पृथ्वीचंद्रोदयगार्ग्यः ॥ मातृप्राहुं त्रयं स्यात्पितृणां तदनंतरं ॥ ततो माता
महानां च रद्वौ प्राहुत्रयं स्मृतं ॥ अशक्तौ रद्विप्राहं ततः ॥ प्रवोहे मातृकं प्राहुं मध्याह्ने पितृ
कं तथा ततो मातामहानां च रद्वौ प्राहुत्रयं स्मृतं ॥ अत्राप्यशक्तौ स एव ॥ पृथक्दिनेषु शक्त
श्चैकस्मिन् पूर्ववातरे ॥ प्राहुत्रयं प्रकुर्वीत वैश्वदेवनृणां विक्रमिति ॥ रद्वे मनुष्ये ॥ अत्र मे
भिन्नकालानां नदीप्राहुत्रयं बुधः पूर्वेषु वै प्रकुर्वीत प्रवोहे मातृपूर्वकं ॥ अत्र महत्सु पूर्वेषु
सूरहरत्येष्टितिगृह्यपरिशिष्टात् त्वयस्पातेया ॥ तच्च मानरेव ॥ पार्वणाचापराहे तु प्रातरे रद्वि
निमित्तकमिति शातातपोक्तेः ॥ अत्र प्रातः शब्दः सार्द्धं प्रहरपरः ॥ प्रहरोद्दीर्घसंयुक्तः प्रातरे
त्यभिधीयते ॥ इति गार्ग्योक्तेरिति पृथ्वीचंद्रः ॥ इदं च पुत्रजन्मातिरिक्तविषये ॥ तदाहाविः ॥ सर्वो
हे वै भवेद्विर्विना जन्मनिमित्तकं ॥ पुत्रजन्मनिकुर्वीत प्राहुं तात्कालिकं बुधरिति ॥ एतद्वि
मतनिमित्तपरं ॥ नियतेषु निमित्तेषु मातृरद्विनिमित्तकं ॥ तेषामनियतत्वे तु तदानंतर्कमिष्य
तेरिति लौगाक्षिस्मृतं ॥ आधानागं नदीप्राहुत्रयं परहेतु एव ॥ अत्र मातृप्राहुं त्रयं प्रवोहे सिद्धा

॥ निर्णयसिंधौ चतुर्थपरिच्छेदेऽप्राह निर्णयः ॥ २८७ ॥

मिति निर्णयाम्ने गालवोक्तेः ॥ नादीमुखाद्
यप्रातरग्निर्कैतवपराहृत इति विस्मृक्तेऽप्राह इदं च मातृपितृमातामहादिक्रमेण नवदेवतं कार्यं ॥ तत्र
ः सपत्नीकाः वृद्धप्रमातामहमातामहानां सपत्नीकानामिति पृथ्वी चंद्रोदये गारुडे ॥ ग
द्यरूपेण यागत ॥ हेमाद्रौ शंखः ॥ नादीमुखे सत्पवसुसंकीर्णौ वैश्वदेविके ॥ वृद्धपराशरः ॥ नादीमु
खेभ्यो देवेभ्यः प्रदक्षिणकुशासनं ॥ पितृभ्यस्तन्मुखेभ्यश्च प्रदक्षिणामिति स्मृतिः
नादीमुखे विवाहे च प्रपितामहपूर्वकं ॥ नामसंकीर्तयेद्विद्वान् अन्यत्र पितृपूर्वकं ॥ यच्च स्मृत्यर्थे सारे
वृद्धमुखास्तु पितरो वृद्धिप्राद्वेषु भुजते इति ॥ यच्च गारुडे व्युक्रमप्रतिपादनतत्कारत्वात् नरविषयं ॥ पि
तृभ्यः पितामहेभ्य इति वृद्धचपरिशिष्टे कात्यायनेन चानुलोप्यान्नात् ॥ पृथ्वी चंद्रोदयेष्वेव ॥ यत्र
केचिद्वृद्धपदं पित्रादिषु प्रयुज्यते ॥ तन्न ॥ अतस्त्वृद्धशब्दानामरूपाणामगोत्रिणां ॥ अनाम्ना
मतिलाघैश्च नादीप्राद्वनुसव्यवदिति पृथ्वी चंद्रोदये संग्रहोक्तेः ॥ न च निषेधादेव विधिः कल्प्यत
इति वार्त्त ॥ प्रौष्टपदीप्राद्वप्रपितामहात्परेषां वृद्धपित्रादीनां देवतात्वान्नादीप्राद्वत्वसाम्येने
हापितव्याप्रौ निषेधात् ॥ गोत्रनामादिनिषेधस्तु शुभार्थी प्रथमानेन वृद्धौ संकल्पमाचरेत् इत्युप
क्रमानस्मद्वृद्धशब्दानामित्युक्तेः संकल्पः प्राद्वपरः ॥ सपिंडके तु सर्वं भवतीति प्रयोगपारिजातः ॥
गोत्रनामभिरामं त्रयपितृभ्योऽर्थं प्रदापयेदिति कुंदोगपरिशिष्टे तद्विधानात् ॥ यत्र ब्राह्मे ॥ पितापि
तामहश्चैव तथैव प्रपितामहः ॥ त्रयोस्तु मुख्याद्येते पितरः परिकीर्त्तिताः ॥ तेभ्यः पूर्वत एवेव प्र
जावतः सुखे धिताः ॥ ते तु नादीमुखा नादीसमृद्धिरिति कथ्यते इति ॥ यच्च मार्कंडेयपुराणे ॥ येस्युः
पितामहादूर्ध्वे ते तु नादीमुखाः स्मृताः ॥ इति नञौ वत्पित्रादिविककर्तृकवृद्धिप्राद्वविषयमि
तिकल्पतरुः ॥ तेन तस्येदमवश्यकं ॥ यत्र विष्णुः ॥ मदनपारिजातेष्वेव ॥ हेमाद्रिस्तु ॥ नादीमुखा
नाप्राद्वनुकन्या राशिगते रवौ ॥ पौर्णमास्यां तु कर्त्तव्यं वराहवचनं यथेति प्रौष्टपदीप्राद्वैकवा
क्यत्वात् तत्रैव पूर्वेषां देवतात्वमित्याह अत्र सत्पवसुविश्वेदेवा वित्युक्तं शक्रः ॥ यत्र शातातपः ॥ मा
तृप्राद्वनुयुग्मेः स्याददेवं प्राज्जुलैः पृथगिति ॥ तद्विन्नप्रयोगमातृप्राद्वपरं ॥ यच्च मार्कंडेयपुरा
णे ॥ विश्वेदेव विहीनं तु केचिदिच्छंति मानवा इति ॥ तद्विन्नप्रयोगमातृप्राद्वभिन्नप्राद्वद्वये वि
श्वेदेव विकल्पार्थः ॥ प्रयोगे को नु देव नियम इति हेमाद्रिः ॥ एतच्च मातृपूजा पूर्वकं कार्यं ॥
मातृकायांगयः प्राद्वेपरिवेषयेत् ॥ तस्य क्रोधसमाविष्टा हिंसा मिच्छंति मानर इति शातातयोक्तेः
मैपि ॥ पुष्येर्ध्रुवैः सनैवेद्यैर्गंधाद्यैर्भूषणैरपि ॥ पूजयित्वा मातृगणं कुर्याच्छादत्रयं बुधः ॥ कुंदोग
परिशिष्टे ॥ कर्मोदिषु तु सर्वेषु मातरः सगणाधिपाः पूजनीयाः प्रयत्नेन पूजिताः पूजयंति ताः ॥
प्रतिमाषु च शुद्धसुलिखिता वायटादिषु ॥ अपि वास्तनपुंजेषु नैवेद्यैश्च पृथग्विधैः ॥ कुअलग्नावसो
र्धरासप्रधारयते ननु ॥ कारयेत्प्रधारयानातिनीचानचोच्छ्रिताः ॥ आयुष्या शिचशां न्यर्थं जप्त्वा
हितः ॥ षड्भ्यः पितृभ्यस्तदनुप्राद्वदानमुपक्रमेत् ॥ अत्र सर्वेऽपि तिग्रहणाद्ब्रह्मयज्ञतद्विका
पिनित्यप्राद्वनानिष्ठातुपितृन्प्राद्वकर्म किंचित्समाचरेदिति शातातयोक्तेः
रातच्छाखीयानानियता ॥ अन्येषां त्वनियता ॥ वक्तव्यं च स्वस्वगृह्योक्तमित्युक्तेः ॥ कारोत्वभ्युदयः ॥

पञ्चाशान्तरास्त्रिंशामित्युक्तेः ॥ आयुष्याणि आनोमहाश्यादीनि ॥ षड्भ्यश्चिमात्रादिविक्रयलक्षणा
मिति पृथ्याचर ॥ कृदेभानां षड्देवत्वमनेषानवदेवत्वमित्याशङ्कः ॥ ममनुमते को किल ममानुस
रिणां मानुमानामहममातामहाश्रिमात्रासहैवमानामहप्राज्ञाचरणान्नद्विषयमिदं षड्भ्यश्चिमा
नरस्तत्रैवोक्ताः ॥ गौरीपयाशर्चमिषास्तत्रैव विजयाजया ॥ देवसेनास्वधास्तहामानरेलोकमा
नरः ॥ धृतिः पुष्टिस्तथानुष्टित्यदेवत्वमासह ॥ गणेशेनाधिकारोनादृष्टौ प्रत्याश्रयुद्देशः ॥ मातरोत्तो
कमातर इति सर्वविशेषणं ॥ तेन चतुर्दशत्वापदाषोडशतिपाठस्तदा देवतांतरं च द्विक्रियांचतुर्वि
श्रितिमतत्वन्याउक्ताः ॥ निस्त्रः प्रत्यापितुः पक्षेति सौभानामहेतथा ॥ इत्येतामातरः प्रोक्ताः ॥ पितुर्म
नुः स्वसाष्टमी आसंजीवने प्रत्यक्षं प्रजने मृता नान्वक्षतपुंजे धितिहेमादिः ॥ ब्रह्माण्याधास्तथा
सप्रदगोक्षेत्रगणाधिपान् ॥ रुद्रादौ प्रजमित्यानुपश्रान्तादीमुखान्वितम् ॥ मातृप्रवौनवितम्
प्रत्युत्ततोमानामहानपि ॥ मातामहीस्ततः केवियुष्माभोज्यादिज्ञानयश्रितिः ॥ अत्र द्वादशदेवता
स्पदेशाचारो व्यवस्थाः ॥ ब्रह्माण्याधाः ॥ ब्राह्मीमाहे श्वरी चैव कौमारी चैव स्त्री वीतथा ॥ वाराही
चतथैश्वरी चामुखा सप्तमातर इत्यपरे कं उक्ताः ॥ अत्र चोलादीनां योगपद्येत्तत्रोक्ता कंदो ग
परिशिष्टे ॥ गणेशः क्रियमाणानामात्मः प्रजने सकृत् ॥ सहदेव भवेच्छादमादेन पृथगादिषु ॥
मातृभ्यः इति षड्धर्थे चतुर्थी ॥ गणेशः एकानेकप्राणा संस्कारैरुद्धरिने एकदेशकालकत्रैक्या
दिसर्थः ॥ तथा अस्मद्वानिकर्माणि क्रियेरनकर्मकारिणाः ॥ प्रतिप्रयोगेन वस्युः मातरः सग
णाधिपाः ॥ कर्मोदनावपिकृत्रादृक्तायै कुत्रेनेत्युक्ते तत्रैव ॥ आधानहोमयोश्चैवैव च देवत
थैव च बलिकर्मणि दर्शचपौराणोसेतथैव च ॥ नवयजेच यजज्ञावर्त्येव मनीषिराः ॥ ए
कमेव भवेच्छादमेतेषु न पृथक् पृथक् ॥ एषु प्रतिप्रयोगनावर्तने किंत्वादौ ॥ एतद्विने सोमया
गादौ तु प्रतिप्रयोगावर्तत एव आह मित्यर्थः ॥ क्वचिदावपि निषेधमाह ॥ स एषः नाष्टकाशु
भवेच्छादनप्राडे प्राड्मिष्यते ॥ न सोष्यती जातकर्मणे ॥ पितागतकर्मसु ॥ विवाहादिकर्मण
रोग्यउक्ते ॥ गर्भधानं शुश्रूषोपसन्ताने विवाहादावेकमेवात्र कुर्याच्छादनादौ कर्मणाः क
र्मणाः स्यात् ॥ सोष्यसा आसन्नमस्वायाः सोष्यतीमभ्युक्ष्यसुक्तकर्म ॥ कात्यायनोक्तस्य प्राड्
सपाकषाधान्यातस्य जातप्राड् न दद्यात्पुत्रकान् ब्राह्मणेषु धीनिषेधान् जातकर्मणि नादौ
प्राड् ॥ आमानेन वा कार्यमित्याशङ्कः ॥ गौडस्त ॥ जातकर्मण्येव निषेधः ॥ पुत्रजन्मनिमित्त
कं तु कार्यमेव ॥ जन्मन्यथा पुन्यनेत्युक्ते ॥ नैमित्तिकपथो बध्यै प्राड् मभ्युदयान्मं पुत्रजन्म
नितत्कार्यं जातकर्म समनुरेति माकंडेयपराणां चेत्तादृः ॥ हालतायां प्राड् विवेके चैव ॥ स्मे
न जातकर्मणिकालान्तरे प्राड् निषेधो न जन्मदिने इति याच्यति मतपरास्त ॥ अत्र निषेधकाले
इति वचनाद्गर्भधानेन निषेधः ॥ प्रोक्षितेति ॥ प्रोष्येत्यहानुपतिष्ठते पुत्रं रक्षा जपतीति विहितक
र्म ॥ विवाहादिगर्भधानांतो यो गृहप्रवेश इति होमचतुर्थी कर्मोदिकर्म समूह उक्तः ॥ सत्रकारेण
तच्छ्रुतिप्रतिकर्मनेत्यर्थः ॥ अन्येपि हलाभियोगादयो पवादविषयास्तत्रैव ज्ञेयाः ॥ अत्र चारणोम
ने ॥ अथात्राधिकारिणः ॥ विष्णुपराणे ॥ जातस्य जातकर्मदिक्रियाकाउमशेषतः ॥ पितापुत्रसु

वीतश्चादं चाभ्युदयात्मकं ॥ अत्र केचित् ॥ जीवन्पितुः साग्नेरेव वृद्धधिकारः ॥ ननु निरग्नेः ॥ न जीवन्पितृकः कुर्याच्छादमग्निमृते हि जः ॥ येभ्य एव पिता दद्यात्तेभ्यः कुर्वीत सामिकः ॥ पितामहेऽथेवमेव कुर्याज्जीवन्तिसाग्निकः ॥ साग्निकोऽपि न कुर्वीत जीवन्तिप्रपितामहेऽतिचंद्रिकायां सुमंतैरित्याहुः ॥ प्रयोगपारिजातेऽप्यनाहिताग्निने कुर्यादिति दं व्याख्यातं ॥ तन्न ॥ अग्निकोऽपि कुर्वीत जन्मादौ वृद्धकर्मणि ॥ येभ्यः एव पिता दद्यात्तानेवोद्दिश्य तर्पयेदिति हारीतोक्तेः ॥ सोमंतं पनुवृद्धिश्चाद्विभिनश्चाद्वपरमित्युक्तं मदन्तरत्ने ॥ पिंडपितृयज्ञपरमिति पृथ्वीचंद्रः ॥ निर्णयामृतेन हारीतोऽप्येः नग्निकोऽनाहिताग्निरभिप्रेतः ॥ पूर्ववचनेन साग्निः स्मात्तौग्निश्चाच्यते ॥ तेनोभयाग्निहीनस्य नेत्युक्तं ॥ तन्न ॥ पूर्वोक्तदिशा गतिः संभवेऽग्निपदस्य स्मात्तौग्निपरत्वे मानाभावात् ॥ वक्ष्यमाणानित्या नित्यसंयोगविरोधात् ॥ पितरो जनकस्येज्याया वद्धतमनाहितं ॥ समाहितव्रतः पश्चात्त्वान्यजेत पितामहानिति ॥ पृथ्वीचंद्रोदयेऽप्यमवचोविरोधाच्च ॥ अपरकोऽपि समात्तैने ब्रह्मचारी स्वयमेव नादीश्चादं कुर्यादित्याह अतः पूर्वमेव साधुः ॥ वोपदेवोऽप्येवमाह ॥ यत्तु मते ॥ जीवन्पितुः पुत्रनामकर्ममेन वृद्धिश्चादं ॥ हारीतोऽप्येजन्मादौ इत्यादिशब्देन तत्प्रावपि उद्धाहे पुत्रजननेऽपि त्रैष्यां सोमिके मत्वे ॥ तीर्थे ब्राह्मण आयाते षडेते जीवतः पितुरिति मैत्रपरिशिष्टे उद्धाहेऽवतस्योपसंहारात् ॥ एवं यत्र सुतसंस्कारादिपदेन दस्युद्धाहादिपरमेवेति ॥ तन्न ॥ उद्धाहपदस्य स्वविवाहपरत्वस्यापि संभवात् पुत्रविवाहापरत्वे मानाभावात् ॥ अतो जन्मादविति सर्वसंस्कारसंग्रहः ॥ तथा च कात्यायनः ॥ स्वपितृभ्यः पिता दद्यात्सुतसंस्कारकर्मसु पिंडानोद्धहनात्तेषां तस्याभावेन तत्क्रमात् ॥ सुतानां चोलादिसंस्कारेषु पितापितृभ्यः पिंडाच्छादं ॥ पिंडोऽंशहरश्चैषामिति दर्शनात् ॥ उद्धहनाद्विवाहपर्यंतं दद्यात् ॥ विवाहश्च प्रथमः ॥ नादीश्चादपिता कुर्यादाद्येषां शिष्टेऽप्येव बुधः ॥ अत ऊर्ध्वं प्रकुर्वीत स्वयमेव तृणादिकमिति स्मृतेः ॥ तस्य पितुरभावेन क्रमात् ॥ असंस्कृतास्तु संस्काराभावात् ॥ पूर्वसंस्कृतेरित्यः कर्तृक्रमः ॥ तेन क्रमेण ज्येष्ठभ्रात्रादिर्देयादिति चंद्रिकादयः ॥ हेमाद्रिस्तु तस्य पितुरभावेऽपि पितृव्यमानुलादिः संस्कारान्तसतत्क्रमात्संस्कार्यपितृक्रमादद्यान्नतु स्वपितृभ्य इति व्याचक्ष्यौ ॥ समात्तैनापि विवाहप्राचीनसुतसंस्कारत्वात्पितैव नादीश्चादं कुर्यात् ॥ तदभावे ज्येष्ठभ्रात्रादिः तदभावे स्वयमेव कुर्यात् ॥ उपनयनेन कर्मधिकारस्य जातत्वात् ॥ एवमाद्यविवाहेऽपि पितृव्यचंद्रचंद्रिकादयः ॥ यदानुपितरि संन्यसे प्रोषिते पतिने वा धर्मार्थे तत्पुत्रमन्यः संस्कार्यपितुपितामहादिभ्यो दद्यात् ॥ पितरौ जनकस्येज्याया वद्धतमनाहितं ॥ समाहितव्रतः पश्चात्त्वान्यजेत पितामहानिति ॥ पृथ्वीचंद्रोदयेऽप्यमोक्तेः ॥ जीवन्पितृकस्य विशेषमाह कात्यायनः ॥ वृद्धौ तीर्थे च संन्यसेताते च पतिते तथाप्येभ्यः एव पिता दद्यात्तेभ्यो दद्यात्स्वयं सुतः ॥ यत्तु वृद्धचपरिशिष्टे ॥ जीवन्पिता सुतसंस्कारे मानमात्ममहयोः कुर्यात् ॥ तस्यां जीवेसां मातामहस्येवेति तत्र च्छाखीयानां मेवेति दिक् ॥ स्मृतितत्वादिभ्योऽप्येऽप्ये जीवन्मातृकः पितामह्यादिभ्यो वृद्धो दद्यात् ॥ जीवंतमिति दद्यात् ॥ वाग्नेतापान्त्रोदके हि जशिकात्यापनोक्तेः ॥ जीवेतस्मिन् सुताः कुर्युः पितामह्याः सहैव न तस्यांचैव न जीवं

मातस्याः श्वशुरेति निश्चय इति हारीतोक्तेनेत्युक्तं ॥ तस्मिन् भर्तृरिह दक्षिणायास्तु पूर्वोक्तस्य संपि
 करणादिविषयत्वात् ॥ जीवेतुयदि वर्गोपलवर्गं तु परिगुजेदिति वचनात् तद्वर्गस्य लोप एवेत्यहः
 पत्तुर्द्विकार्यापारस्करः ॥ निषेककाले सोमेव सीमनो न्यपनेतया ॥ सोमं पुंसवनेऽप्राहं कर्म
 वृद्धि वच्चतदिति ॥ तत्र गर्भाधानादौ कर्मागं जातकर्मादावुक्तं न वृद्धिः प्राहं पृथगेव ॥ वृद्धि वरित्यु
 क्तैः ॥ गोऽनिवधेमात्से ॥ अन्तःप्राशच सीमनेऽत्रोत्पत्तिनिमित्तकं ॥ पुंसवनिषेके वनवेषस्य
 प्रवेशनो वेदजनजलादीनां प्रतिशयांतथेव च ॥ तीर्थयात्राद्योत्सर्गवृद्धिः प्राहं प्रकीर्तितं
 अत्र भूतनिमित्तानां वृद्धित्वं भाविनिमित्तानामगत्वं ॥ वृद्धिश्च स हर्मातिदेशार्थ इति गोऽः
 अनेन निषेकादौ कर्मागं वृद्धिः प्राहयोः समुच्चयमाहः ॥ नादौ प्राह संज्ञातं भयाः नुगता ॥
 अथेतिकर्तव्यता ॥ पृथ्वी वंशे दमे वरुण पशुरः ॥ मालत्या शतपत्रावामलिका कुञ्जयोरपि
 केतव्याः पारलाया वा देया मालानलोहिताः ॥ आह मालानिषेकस्यापमपवादः ॥ तथा ॥ सु
 वेषभूषणौ सत्रसालं कारौ लथानैः कुंकुमाद्यनुलिङ्गोर्भावं सुव्रात्यणैः सह ॥ स्त्रियोपि स्यु
 लथाभूता गीतनुत्पादि हविताः ॥ हेमाद्रौ ब्रह्माद्रौ ॥ कुशस्थानेषु पूर्वाः स्युर्मगले स्यामि वरुण
 कुशाश्च विवक्ष्यते कंदो गपरिशिष्टे ॥ प्रातरामंत्रितान विमानपुमानुभयतस्ततः ॥ देवपित्रे
 च ॥ वैश्वदेवौ द्वौ द्वौ विशोपि त्रादीनामैकैकस्य द्वौ द्वौ विनिविंशतिः ॥ त्रिकेवाहा विन्यष्टौ विषाः
 अत्र विप्रालाभे स्त्रियोपि भोज्याः श्राद्धांशकं वरुणसिष्टः ॥ मातृप्राद्वेन विमाराणामलाभे
 जपेदपि पतिपञ्चान्विता भव्यभोगितोष्टौ कुलोत्पन्नाः ॥ मातृत्रिके च ततः प्रातामहीत्रिके च न
 द्याविनि हेमाद्रिः ॥ अत्र पित्रे भाः सुखा विषाः ॥ पाघे पित्रे च नुरत्नं मंडलमिति जपेत् ॥ हेमाद्रौ वा
 ह्येपि ॥ विप्रान् षडक्षिणां वर्तते भाः सुखानुपवेशयेत् कंदो गपरिशिष्टे ॥ गोत्रनामभिरामं अ
 पितृभ्यो ध्ये प्रदापयेत् ॥ नात्रापसव्यकरणं न पित्र्यं तीर्थमिष्यते ॥ अष्टोत्तरकरान्युग्मान् कण
 याश्च पवित्रकान् ॥ कृत्वा ध्ये संप्रदातव्यं नैकैकस्या त्रयोपते ॥ वित्रादेर्हो द्वौ विमोतयो देक्षिता
 हस्तौ संयोज्य प्रथमोपवेशितविप्रकरेपरिन्तरेण द्वयोरर्घ्यं दद्यादित्यर्थः ॥ वरुचकारिकायां तु
 दत्तार्घ्यदेकदेशः स्यादर्थदानं प्रति हि ज्ञा ॥ आवृत्तिरिति मंत्रस्य प्रतिज्ञाद्वाराभिष्यते ॥ प्रतिहि
 जपश्च कुर्यान्निवीत्यर्घ्यानुमंत्रितमित्युक्तं ॥ मधुमध्विति यत्तत्र त्रिर्नेपो शितुमिच्छतां ॥ गा
 मत्रनंतरलोत्रमधुमत्रविवर्जितः ॥ न चाप्रत्तुजपेदत्र कदाचित्पितृसूक्तं ॥ तथा ॥ संपन्न
 मिति तत्रास्य प्रश्नस्थाने विधीयते ॥ सुसंपन्नमिति प्रोक्ते शेषमन्त्रे निवेदयेत् ॥ अक्षय्योदकस्य
 न च अर्घ्यदानवद्विष्यते ॥ षष्ठे वनिमतकुर्यान्न च नृभ्यो कदाचन ॥ चंद्रोदये वा ह्ये ॥ पठेच्छत
 निरुक्तं तु स्वस्तिसूक्तं शुभं तथा ॥ नादौ मुखानपितृभ्यो नृभ्यो सौजलिश्च समादयेत् ॥ तथा ॥
 शात्पन्नं दधिमध्वक्तं वदराणि मवांलया मिथीरुन्वानुचतुरः पिंडान् श्रीफलसन्निभान् ॥
 दद्यान्नादौ मुखे भ्यश्च पितृभ्यो विधिपूर्वकं ॥ द्वाक्षामलकमलानि मवांश्च विनियोजयेत् ॥ ता
 मेव दक्षिणां यै नृदद्याद्विषुसवेदां ॥ तत्रैव चतुर्विंशति मते ॥ द्वौ द्वौ चाभुदये पिंडावैकैकस्यै
 विनिहिषेत् ॥ एकं नाम्ना परतुल्यं दद्यात्पिंडान् पृथक् पृथक् ॥ वसिष्ठः ॥ भाः सुखा देवती

॥ निर्णयसिंधौ चतुर्थपरिच्छेदेऽष्टाद्वनिर्णयः ॥ २६१ ॥

[illegible]

वनसंश्रमर्तिभविष्योक्तेर्वाभामेवेत्यम् । एतेपक्षाः कलौनिविष्टाः । प्रत्यक्षमर्चनेऽष्टाद्विनिवि
 क्षेनमुरत्रवीत पिंडनिर्वपणं चापिमहापातकसंमितमिति पृथ्वीचंद्रोदयेभविष्योक्तेः । चंद्रिका
 येवं । तस्मात्पितरि जीवति आह्वानं भवेत्येकः पक्षः । संपितुः पितृकृत्येषु अधिकारो न वि
 द्यत इति कात्यायनोक्तेः ॥ जीवत्यितरिवेपुत्रः आह्वानं कालविवर्जयेदिति हारीतोक्तेः ॥ पितुः
 पित्रादिभ्यो दद्यादिति सिद्धांतः । अथमागेनुपितरि पूर्ववामेव निर्वपेदिति मनूक्तेः ॥ पितुः पितृभ्यो
 वा दद्यात् संपितेत्यपराश्रुतिरिति कात्यायनोक्तेः ॥ अथ बहुसमतः पक्षः । अन्ये शास्त्रभेदेन ज्ञे
 याः । एवं जीवन्मातामहेनाप्युहेन कार्यं । मातामहानामप्येव आहुं कुर्याद्विचक्षणा । मंजो हेन
 यं या न्यायशेषाणां मेव वर्जितेति निविस्मृक्तेः । एवं मातादिकस्यापितृमातामहादिवे रति
 पृथ्वीचंद्रोदये निपुणराज्ञा पितरि जीवति तु स्वमातरि मृताया मपि पितुर्वमातृमातामहयोः कु
 र्यात् । येभ्य एव पिता दद्यादिति वक्ष्यमाणवचनादिति पितामहवचनाः । मदनरत्ने तु जीवत्यितास्व
 मातृमातामहयोर्दद्यादित्युक्तं । कालादर्शयेवं । मृते तु पितरि जीवन्मातृकः पितामहादिभ्यो च
 ह्ये दद्यादिति स्मृतितत्वादिति गौडयथाः । दाक्षिणात्यास्तु । पितृवर्गमातृवर्गे न या मातामहस्य च ॥
 जीवन्मृदिवर्गो धत्तवर्गे तु परित्यजेदिति वचनात्तद्वर्ग्याग एवेत्याहुः । एवं पतितसंस्तुतपितृका
 देरपि ज्ञेयं । वृद्धौ तीर्थं च संस्तुते ताते च पतिते सति । येभ्यः एव पिता दद्यात्तैभ्यो दद्यात्त्वयं मुनरिति
 षट्त्रिंशन्मातरः संस्तुते जीवतीत्यर्थः । मृते तु संस्तुते तदाद्ये वदेयं । मृते पिपरेभ्य एवेति गोशः । का
 सामनोपि । ब्राह्मणादिहनेनाते पतिते संगवर्जिते । व्युत्क्रमाच्च मृते देयं येभ्य एव दद्यात्सौ ॥ अ
 यं च संस्तुतपित्रादेरविशेषात् सद्य आह्वेधिकारः ॥ एतच्चिदं प्रम् ॥ एकादशाहपावराणां बाष्पिकाया
 पितृस्येव । अत्रत्येकादशमात्रे पावराणां विधीयत इति । उक्तचिदं ग्रहणादेव मृतत्वेन वनापनेरनु
 शनसाविशेषोक्तेः ब्राह्मणादिहनेन्यादिनिषेधस्त्वेकदेशदिपरः । अतः परमहंसानां बाष्पिकादि
 किमपिन कार्यमिति शूलपाणि आहृतत्वादयो गौडयथाः । इदमेव युक्तं । यत्तदेमादौ कौडिन्यः । दश
 आहुंगया आहुं आहुं चापरपक्षकं । न जीवत्यितृकः कुर्यात्तिलेषणमेव वेति । तत्संस्तुतपित्राद्यति
 रिक्तविषयं । मैत्रायणीयपरिशिष्टे । उद्वाहेऽत्र जनने पित्रेऽष्टौ मिमेकमेव । तीर्थे आह्वानं आवाते
 वडेते जीवतः पितुः ॥ तत्रैव ॥ महानदीषु सर्वो सुतीर्थेषु च गयामृते । जीवत्यिनापि कुर्वीत आहुं पाव
 राण्यभिवृत् । गयामृते शितातृव्यतिरिक्तविषयं । आहुं च स्वंगया प्राप्नोत्यसौ सच्चमृते इति मातुः
 आहुं सुतः कुर्यात्तिर्यगेषु जीवतीति तत्रैकोक्तेः । गयाप्राप्नोतासंगिकया । गयो मसंगमौ गन्तामानु
 आह्वे समाचरेदिति वचनात् । तेन मृतमातृको गयायां तत्पावरा मांजु कुर्यात् ॥ तज्जीवने तु । तीर्थे
 आहुं मपि नेति कालादर्शे स्मृतिद्वयेणादयः । अन्ये तु गत्वा आहुं नेति निषेधाद्यैः । सामान्यतः प्राप्ते
 तीर्थे आहुं भवत्येव गयामित्याहुः । पदापितुः प्रतिनिधित्वेन गयीयाति । तदाप्यज्ञानस्य पितृ
 पितामहपितामहा इत्येव आहुं । तत्र स्वमातुः पितृपत्नीत्येवैकोद्विष्टकृत्वा मातृत्वेन पुनः पाव
 रां कुर्यादिति त्रिस्यलीसेतो ॥ तच्च प्रपुन्यविष्णुपदाक्षयवरेष्वेति केचित् । आहुं त्वेवैव न्ये । म
 ममांते इत्यपरे । संकोचहेत्वावात्तव्यसर्वे आह्वानि मातृकार्यो रतीति युक्तं प्रतिभाति । यमुम

दनपारिजाते। न जीवत्यितकः कुर्याच्छाड्मग्निमृते द्विजः। येभ्यः एव पिता दद्यात्तेभ्यः कुर्यात्तस्य
 ग्निक इति सुमन्त्रकेः। साम्नेरेव जीवत्यितकस्य तीर्थादिश्राद्धमुक्तं। साम्नेरपि मैत्रायणी यशस्वी
 यस्यैव नान्येषां। षडेते जीवतः पितुरिति तत्परिशिष्टे एवोक्तेरिति रत्नावली दिवोदासाद्याः। तदयु
 क्तं। सौमन्तं विंशतिपितृयज्ञविषयं। संन्यस्तपित्राद्यतिरिक्तविषयं वेति पृथ्वीचंद्रोदयोक्तेः। वृद्धौ ती
 र्थे चेत्पादेः साधारण्येन नास्यापितयात्वाच्च। तथा निरग्नेरपि नादीश्राद्धमुक्तं प्राक्। एवंपितामह
 जीवने पित्रेयं। विशेषेः पितृकृत जीवत्यितक निर्गोपे ज्ञेयः॥ ॥ अथ पितामहे जीवति
 मृते च पितरि यद्यपि पितामहो वातच्छाड्मं जीतेत्यत्र वीन्मनुरिति। मनुना जीवतः पितामह
 स भोजनमुक्तं। तथा पित्रत्यस्यार्चनस्य पूर्वनिषिद्धत्वात् पितामहं विहाय पितृप्रपितामहवृद्धप्र
 पितामहेभ्यो ज्ञेयं। पितामस्य तु वृत्तः स्याज्जीवेच्चापि पितामहः। पितुः सनामसंकीर्त्यं कीर्तये
 त्प्रपितामहमिति मन्त्रकेः। अथ मेव सर्वं सम्मतः पक्षः। यत्तु छंदोगपरिशिष्टे॥ पितामहेऽपि यमा
 रोपितुः प्रेतस्य निर्वपेत्। पितृस्तस्य च वृत्तस्य जीवेच्चैव पितामह इति। एकपुरुषं द्विपुरुषं वा पावं
 रामाह तत्तीर्थं पितृयज्ञपरं। वृद्धाश्वोक्तमेव। एवं पूर्वयोर्मृतयोः प्रपितामहे जीवति पितृमात्रे मृ
 ते परयो जीवतोऽश्ववृद्धप्रपितामहादिभ्यो ज्ञेयं। जीवतमपि दद्याद्वा प्रेतायान्नोदके द्विजः॥ पितुः
 पितृभ्यां वा दद्यात्तपिते त्पराश्रुतिः। इति कात्यायनोक्तेः॥ एतत्सर्वं न मसि कृत्याह हेमाद्रौ विष्णुः
 पितरि जीवति यः श्राद्धं कुर्याद्येषां पिता कुर्यात्तेषां कुर्यात्पितरि पितामहे च जीवति तेषां पिताम
 हः पितरि पितामहे प्रपितामहे च जीवति नैव कुर्यात्। यस्य पितामृतः स्यात्स पित्रे विंशतिधा यत्र
 पितामहात्परं भाग्यं दद्यात्। यस्य पितामृतः स्यात्स पित्रे विंशतिधा यत्र पितामहात्परं भाग्यं दद्यात्।
 यस्य पितामृतः स्यात्स पित्रे विंशतिधा यत्र पितामहात्परं भाग्यं दद्यात्। यस्यात्तत्र त्रिषु जीवतु नैव कुर्यात्तथा त्रयीत्यादिसर्वमिति देश्यं। ए
 वं मातृजीवने पीतिशूलपाणी कालादर्शो॥ तन्म॥ येभ्य एवेत्यादौ षड्छेदादेव्यं कति विशेष
 वाचित्वेन तदप्रसंगादिति दिक्॥ उत्तरं छंदो व्याख्यानं प्राक्। यत्तत्र विज्ञानेश्वरेणोक्तं पित्रे विंशति
 धायेति पितुरेको द्विषु विधिना श्राद्धं कृत्वा प्रपितामहादिभ्यः पार्श्वं कुर्यात्॥ तद्युक्तं ममृतस
 पिंडीकरणाभावयज्ञे स पिंडीकरणास्थाना पन्नं ज्ञेयं। व्युत्क्रमानुप्रमीतानां नैव कार्यं सपिंड
 तेति वचनात्। दर्शोदौ तु पितुरेको द्विषु मेव कार्यं। न जीवतमिति ददानीति श्रुतेः। जीवत्यिता
 महो यस्य पिता चांतरितो भवेत् पितुरेकस्य दातव्यमेव माहर्मनी विणः॥ इति यज्ञयाजोक्तेः
 पितामहे जीवति वै पितर्येव समापयेदिति हारीतोक्तेः॥ शिशुव्युत्क्रमानुप्रमीतानां नैव
 कार्यं सपिंडता यदि माता यदि पितामर्त्ता नैव विधिः स्मृत इति माधवीये स्कांदोक्तेषु व्युत्क्रम
 मृतसपिंडीकरणाभावः पितृव्यादिविषय इत्याहः एष विधिर्निषेधरूपः। त्रिषु जीवतु विष्णु
 रह। त्रिषु जीवतु नैव कुर्यादिति। एतदंशो दिविषयं। नादीश्राद्धतु परेभ्यस्त्रिभ्यो भवत्येवेति

वनसंश्रमर्शति भविष्योक्तैर्वाभ्यामेवेत्यन्यः । एतेपक्षाः कलौ निविद्धाः । प्रत्यक्षमर्चनेन श्राद्धे निवि
द्धं मनुरब्रवीत् पिंडनिर्वपणं चापि महापातकं समितमिति पृथ्वीचंद्रोदये भविष्योक्तैः ॥ चंद्रिका
व्येवं ॥ तस्मात्पितरि जीवति श्राद्धानारभ्येवैकः पक्षः ॥ संपितुः पितृकृत्येषु अधिकारो न वि
द्यत इति कात्यायनोक्तैः ॥ जीवत्यितरि वैपत्रः श्राद्धकालविवर्ज्येदिति हारीतोक्तैश्च ॥ पितुः
पित्रादिभ्यो दद्यादिति सिद्धान्तः ॥ अथ माते नु पितरि पूर्वेषामेव निर्वपेदिति मनूक्तैः ॥ पितुः पितृभ्यो
वा दद्यात् संपितेत्यपराश्रुतिरिति कात्यायनोक्तैश्च ॥ अप्यवहुं समतः पक्षः ॥ अन्ये शास्त्राभेदेन ज्ञे
याः ॥ एवं जीवन्मातामहेनाप्यहं न कार्यं ॥ आतामहानामप्येवं श्राद्धं कुर्याद्विचक्षणाः । मंत्रोहेन
यथा न्यायं शेषाणां मंत्रवर्जितमिति विस्मृक्तैः ॥ एवं मांतादिकस्यापि तथा मातामहादिवे रतिः ।
पृथ्वीचंद्रोदये न्ययुराणाञ्च पितरि जीवति नु स्वमातरि मृतायामपि पितुरेव मातृमातामहयोः कु
र्यात् ॥ येभ्यस्वपिता दद्यादिति वक्ष्यमाणवचनादिति पितामहचरणाः ॥ मदनरत्ने तु जीवत्यितास्व
मातृमातामहयोर्दद्यादित्युक्तं ॥ कालादर्शे व्येवं ॥ मृते तु पितरि जीवन्मातृकः पितामहादिभ्यो व
द्धो दद्यादिति स्मृतिरत्वादिगोऽयंथा ॥ दाक्षिणात्यास्तु पितृवर्गे मातृवर्गे तथा मातामहस्य च ॥
जीवेतु मदिवगौ घृतं वगैतु यरित्यजेदिति वचनात्तद्वर्गस्याग एवेमाहुः ॥ एवं पतितं सन्यस्तपितृका
देरपि ज्ञेयं ॥ वद्धोतीर्थं च संन्यसेताते च पतिते सति ॥ येभ्यः स्वपिता दद्यात्तैभ्यो दद्यात्त्वयं सुत इति
षट्त्रिंशन्माता संन्यसेत जीवतीत्यर्थः ॥ मृते तु संन्यसेत्तदाद्येव देयं ॥ मृते पिपरेभ्य एवेति गोश्रः ॥ का
त्यायनोपि ॥ ब्राह्मणादिहनेतां पतिते संगवर्जिते ॥ व्युत्क्रमाच्च मृते देयं येभ्य एव ददां त्यसौ ॥ अ
यं च संन्यस्तपित्रादेरविशेषात् सद्यं श्राद्धेधिकारः ॥ एतद्विदं ५ प्रम ॥ एकादशाहपार्वणावधिकं
पितृस्येव ॥ अहमेकादशे प्राप्ते पावैरांतु विधीयत इति ॥ उक्तविदं ५ ग्रहणादेव भतत्वेनैव जायते इत्यु
क्तं साविशेषोक्तैः ॥ ब्राह्मणादिहनेत्यादिनिषेधस्त्येकदेशदिपरः ॥ अतः परमहंसानां वादिकादि
किमपि न कार्यमिति मूलप्राणिश्राद्धतत्वादयो गोऽयंथा ॥ इदमेव युक्तं ॥ यजुहेमाद्रौ कौटिल्यः ॥ दर्श
श्राद्धं पाश्राद्धं चापरपक्षकं ॥ न जीवत्यितृकः कुर्यात्तिलपेण मेव वेति ॥ तत्संन्यस्तपित्राद्यति
रिक्तविषयं ॥ मैत्रायणीयपरिशिष्टे ॥ उद्धाहे पत्रजननेन पित्रे स्वांशे मिके मखे ॥ तीर्थे ब्राह्मण आयाते
घोडे जीवतः पितुः ॥ तत्रैव ॥ महानदीषु सर्वो सुतीर्थेषु च गमामृते ॥ जीवत्यितापि कुर्वीत श्राद्धं पार्व
ण्यं मेव त ॥ गमामृते इति मातृव्यतिरिक्तविषयः ॥ आनुष्टुपं गमाम्नां सत्यां सच्चमृते हनि ॥ मातुः
श्राद्धं सुतः कुर्यात्पितर्यपि च जीवतौ नित्तत्रैवेति ॥ गमाम्नां भासं किंया ॥ गमामसंगमो गत्वा मातुः
श्राद्धं समाचरेदिति वचनात् ॥ तेन मृतमातृजो गमामातमावेण मात्रे कुर्यात् ॥ तज्जीवने तु ॥ तीर्थे
श्राद्धमपि नेति कालादर्शस्मृतिर्द्वेयादयः ॥ अन्ये तु गत्वा प्राहुं नेति निषेधार्थः ॥ सामान्यतः प्रात्रं
तीर्थे श्राद्धं मयैव गमामामित्याहुः ॥ पदापितुः पतिनिधित्वेन गमामाति ॥ तदापत्रमानस्य पितृ
पितामहपितामहा इत्येवं श्राद्धं ॥ तत्र स्वमातुः पितृपत्नीत्येनैको द्विष्टृत्वा मातृत्वेन पुनः पार्व
णं कुर्यादिति विस्मृती सेतो ॥ तच्च प्रत्युविस्मयपदास्यपरे भवेति केचित् ॥ आधात्येवैव न्ये ॥ म
म मां त्ये इत्यपरे ॥ संकोचं ह्यभावात्तत्र न्येव श्राद्धा निमातृकायो रीति युक्तं प्रतिभाति ॥ यन्मम

दनपारिजाते। नजीवत्यितकः कुर्याच्छाड्मग्निमृतेद्विजः। येभ्यः एवपितादघातेभ्यः कुर्यात्तस्य
 ग्निकइतिसुमन्त्रकेः। साग्नेरेवजीवत्यितकस्यतीर्थादिश्राद्धमुक्तं। साग्नेरपिमेत्रायणीयशाखी
 यस्येवनात्येषा। यडेतेजीवतः पितुरितितत्परिशिष्टे एवोक्तेरितिरत्नावलीदिवोदासाद्याः। तदयु
 क्तं। सौमन्तवपिंडपितृयज्ञविषयं। संन्यस्तपित्राघतिरिक्तविषयंवेति पृथ्वीचंद्रोदयोक्तेः। वृद्धौती
 र्येचेत्यादेः साधारण्येननास्यापितयात्वाच्च। तथा निरग्नेरपिनादीश्राद्धमुक्तंमाक। एवंपितामह
 जीवनेपिज्ञेयं। विशेषेः पितृकृतजीवत्यितकनिर्णयेज्ञेयः॥ ॥ अथपितामहेजीवति
 मृतेचपितरियद्यपि पितामहोवातच्छाड्मंजीतेत्यत्रवीन्मनुरिति। मनुनाजीवतः पितामह
 सभोजनमुक्तं। तथापिप्रत्यक्षार्चनस्यपूर्वनिषिद्धत्वात्पितामहेविहायपितृप्रपितामहवृद्धप्र
 पितामहेभ्योज्ञेयं। पितायस्यतुवृत्तः स्याज्जीवेच्चापिपितामहः। पितुः सनामसंकीर्त्यकीर्तये
 त्प्रपितामहमितिमन्त्रकेः। अपमेवसर्वसम्मतः पक्षः। यत्तुद्वेदोपपरिशिष्टे॥ पितामहेध्रियमा
 रोपितुः प्रेतस्यनिर्वपेत्। पितुस्तस्यचवृत्तस्यजीवेच्चेत्यपितामहइति। एकपुरुषं द्विपुरुषंवापावं
 रामाह तत्तीर्थपितृयज्ञपरं। वृद्धापूर्वोक्तमेव। एवंपूर्वयोर्मृतयोः प्रपितामहेजीवतिपितृमात्रे
 तेपरयोर्जीवतोश्चवृद्धप्रपितामहादिभ्योज्ञेयं। जीवन्तमपिदद्यात्तामेतायान्नोदकेद्विजः। पितुः
 पितृभ्यावादघातपितेत्यपराश्रुतिः। इतिकात्यायनोक्तेश्च॥ एतत्सर्वंनमसिक्त्याहहेमाद्रौविष्म
 पितरिजीवतिपः श्राद्धकुर्याद्येषांपिताकुर्यात्तेषांकुर्यात्पितरिपितामहेचजीवतितेषांपिताम
 हः पितरिपितामहेप्रपितामहेवजीवतिनैवकुर्यात्। यस्यपितामेतः स्यात्सपित्रेपिंडंनिधायप्र
 पितामहात्परभ्यांद्वाभ्यांदद्यात्। यस्यपितापितामहश्चमेतौस्यातांसताभ्यांपिंडौदत्त्वापिताम
 हपितामहायदद्यात्। यद्यपिपितामहः सपित्रेपिंडंनिधायप्रपितामहात्परभ्यांद्वाभ्यांदद्यात्।
 यस्यपिताप्रपितामहश्चमेतौस्यातांसपित्रेपिंडंनिधायपितामहात्परभ्यांदद्यात्। मातामहान्न
 मप्येवंश्राद्धकुर्याद्विचक्षणाः॥ मंत्रोहेनयथान्यायंशेषाणामंत्रवर्जितमिति। अत्रपितृवन्माता
 महेजीवतितत्पित्रादिभ्यः। यथातत्रत्रिषुजीवतुनैवकुर्यात्तथात्रापीत्यादिसर्वमतिदेश्यं। ए
 वमातृजीवनेपीतिश्रुतपाणीकालादर्शो॥ तन्ना॥ येभ्यएवेत्यादौषच्छब्दादेर्व्यक्तिविशेष
 वाचित्वेनतदप्रसंगादितिदिक्॥ उत्तरंछंद्याख्यानंशक। यत्तत्रविज्ञानेश्वरगोक्तपित्रेपिंडंनि
 धायेति पितुरेकोद्विष्टविधिनाश्राद्धंकृत्वाप्रपितामहादिभ्यः पार्धं कुर्यात्॥ तद्युक्तममृतस
 पिंडीकरणाभावयत्नेसपिंडीकरणास्थानापन्नज्ञेयं। व्युत्क्रमानुप्रमीतानानैवकार्यासपिंड
 तेतिवचनात्। दर्शोदौतुपितुरेकोद्विष्टमेवकार्यम्। नजीवन्तमतिददातीतिश्रुतेः। जीवत्यिता
 महोयस्यपिताचांतरितोभवेत् पितुरेकस्यदातव्यमेवमाहुर्मनीषिणः॥ इतिपुत्रपार्श्वोक्तेः
 पितामहेजीवतिवैपितर्येवसमाययेदितिहारीतोक्तेश्च॥ शिशुानुव्युत्क्रमानुप्रमीतानानैव
 कार्यासपिंडता यदिमातायदिपिताभर्त्तानैषविधिः स्मृतइतिमाधवीयेस्कादौक्तेषुव्युत्क्रम
 मृतसपिंडीकरणाभावः पितृव्यादिविषयइत्याहुः एषविधिर्निषेधरूपः॥ त्रिषुजीवतुविष्णु
 रह। त्रिषुजीवतुनैवकुर्यादिति। एतदंशादिविषयं। नादीश्राद्धतुपरभ्यस्त्रिभ्योभवत्येवेति

एवमावहवः पुत्राः शीलवंतो युगान्विताः तेषां तु समवेतानां यद्येकोपि गयां व्रजेत् ॥ तारितास्ते
यतेन सयाति परमांगतिमिति ॥ हेमाद्रौ कौर्मोक्तेः ॥ काम्येपि दानहोमादावप्यनुसत्यैवाधिकारः
इत्यासाध्यजपादौ तां विनापि ॥ अपरकैपैरीनसिः ॥ विभक्तेस्तु पृथक् कार्ये प्रति संवत्सरादि
एकेनैवा विभक्तेषु कृते सर्वैस्तु तत्कृतं ॥ संवत्सरात् पूर्वाणि मासिकान्येकत्रैव तदा हलघुहारी
सपिंडीकरणां तानि यानि श्राद्धानि चोऽष्टा ॥ पृथङ् वै वसुताः कर्पुः पृथक् द्रव्या अपि कचित् ॥ स
उने मासिको पलक्षणः ॥ अर्वाक संवत्सराज्येष्टः श्राद्धं कुर्यात्समेत्यनु ॥ अर्धं सपिंडीकरणात्सर्वे
युः पृथक् पृथगिति व्यासोक्तेः ॥ उशनाः नवश्राद्धं सपिंडं त्वं श्राद्धान्यपि च षोडश ॥ एकेनैव तु का
णिसंविभक्त्यनेष्वपि मघात्रयोदशी श्राद्धं विभक्तानामपि पृथगित्युक्तं प्राक् ॥ यत्रैव द्रव्यं
सुः ॥ मासिकं च वृषोत्सर्गं सपिंडीकरणं तथा ॥ ज्येष्ठेनैव प्रकर्तव्यमादिकं प्रथमतयेति ॥ तन्निर्
लां बह्वचपरिशिष्टे ॥ नवश्राद्धं सह दद्युः ॥

॥ अथ तीर्थश्राद्धं ॥

तत्र यद्यप्यस्मत्पितामहकृतं त्रिस्थलीसेतुरेव जागर्तितथापि किंचिदुच्यते ॥ तत्र यात्रायां सह
मिर्वासपत्नीकौ गच्छेत्तीर्थानि संपतः ॥ प्रायश्चित्तीर्थं व्रजे तीर्थं पत्नी विरहितोपि वा ॥ यत्रैव नधि
कारौ च यश्च वामं त्रसाधक इति कौर्मवचनात्साम्नेः सपत्नीकस्यैवाधिकारः ॥ भारते ॥ ब्राह्मण
सत्रिणो वैश्यः शूद्रो वाराजसत्रम न विधोनिं व्रजं त्यजेत्स्नाताः तीर्थे महात्मनः ॥ स्कांदे विध
वाधर्मेषु ॥ स्नानं दानं तीर्थयात्रां विष्णोर्नामग्रहं मुहुः ॥ एतत्पुत्राद्यनुमत्यैवा सधवायाः पत्या
सहैवेति श्रायुक्तं ॥ काशीखंडे ॥ मातुः पितुः स्नेहमना तत्थास्थिसुतस्तु कुर्यात्स्वल्गुतीर्थयात्रां ॥
तद्विधिः स्कांदे ॥ तीर्थयात्रां विकीर्षुः प्राग्विधायोपोषणं गृहे ॥ गणेशं च पितृन् विप्रान् साधून्
शक्त्या प्रपूज्य च ॥ कृतपारणकोदृष्टो गच्छेन्नियमधृक्पुनः ॥ आगत्याभ्यर्च्य च पितृन् यथा कृतं फल
भाग्यवेत् ॥ उपवासात्प्राङ्मुडने च कार्यं ॥ प्रयागे तीर्थयात्रायां पितृमातृविद्योगतः ॥ कचानां व
पनं कुर्यात् ॥ वृथानविकचो भवेदिति विस्मृतेः ॥ प्रायश्चित्तार्थं यात्रायां गयायां वैतदित्युक्ते ॥ केचि
तु हेमाद्रौ महाभारते ॥ केशश्मश्रुनखादीनां वपनं न च शस्यते ॥ अतो न कार्यं वपनं गयाश्राद्धादि
ना सदा ॥ ये भारते स्मिन् पितृकर्मतत्पराः संधार्य केशानतिभक्तिभाविताः ॥ ऋणक्षयार्थं पितृ
तीर्थमांगतास्तेषामृणसंक्षयमेव्यतिश्रुवमिति निषेधात् ॥ गयायात्रां वपनं न कार्यमित्याहुः
वस्तुनस्तु ॥ गयाधिकरणा कस्यैवायं निषेधः ॥ ननु यात्रांगस्य ॥ श्राद्धार्थिनेत्युक्तेः ॥ विशाला
विरजंगयामित्यनेनैकवाक्यत्वाच्च ॥ श्राद्धं च षण्णवद्वादशदेवतं वा धृतेन कार्यं ॥ गच्छेद्देशं
तरं पस्तु श्राद्धं कुर्यात्समर्पिवेति विस्मृता गता ॥ यात्रांगं वृद्धिः श्राद्धोक्तेः ॥ श्राद्धं च पारणादि
ने एव ॥ उपोष्य रजनीमेकां प्रातः श्राद्धं विधाय च ॥ गणेशं ब्राह्मणान्त्वाभुक्त्वा प्रस्थितवान् सु
धीरिति स्कांदलिङ्गात् ॥ गौडनिबंधे गोतमः तीर्थयात्रासमारंभे तीर्थोत्पत्त्यागमेपि च ॥ वृद्धि
श्राद्धं प्रकुर्वीत बहुसर्पिः समन्वितं ॥ वृद्धिपदं तद्धर्मार्थम् ॥ श्राद्धोत्तरं यात्रासंकल्प इति भट्टः ॥ वा
पकीये ॥ उद्यतस्तु गयांगंतुं श्राद्धं कृत्वा विधानतः ॥ विधाय कार्पटीवेषं ग्रामं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
ततो यामातरंगत्वा श्राद्धशेषसंभोजनं ॥ घृतसंभोजनं ॥ तच्च कोशमभ्य ॥ श्राद्धोत्तरं कोशगमनं

कल्पतरुः पृथ्वीचंद्रोदयस्तु। दशात्रिंशः परेभ्यस्तु जीवे च त्रितयं यदीति मन्त्रकेः॥ सर्वत्र विकल्पाः॥ स
च देशाचार्यवृत्तिरुत्तराहः॥ मुद्रशेनभाष्यतुमासिआहं। जीवत्प्रादिनास्युक्तमपुनः प्रकादि
नचकार्यमेवेत्युक्तं। मदन्तरलेकनः॥ अष्टकादिषु संज्ञांतो मन्वादिषु युगादिषु। चंद्रसूर्यग्रहेषु पाते
स्वेच्छपाप्ययोगतः॥ जीवत्पिता नैव कुर्यात्कृत्वा मृत्यादित्थं। अन्ये विशेषाः॥ श्रीपितृक
न जीवत्पितृक निर्णयभट्टकृतत्रिस्थलो सत्तौ च ज्ञेयाः॥ इति मन्त्रकमलाकरकृते निर्णयसिद्धौ जी
वत्पितृकादिप्राहं॥
॥ अथ विभक्ता विभक्त निर्णयः॥ पृथ्वीचंद्रोद
ये मरीचिः॥ वज्रवः सूर्यपापुत्राः पितुरेकत्रासिनः॥ सर्वेषां मुपपत्तौ तद्व्येगावा विभक्ते न सर्वे
वक्रांत भवेत्। अष्टस्य कर्तृत्वे पितृसर्वप्रलभा गिरत्यर्थः॥ तेन येन ह्यवयोदित्यप्यस्ते प्रलित
स्कारत्वात् सर्वे कायोः॥ एवं स संविनामपि। तुलात्वात्। मितस्तथाया। नारदः॥ आत्मापविभक्ता
नामेवोद्यम्य प्रवर्तते। विभागे सति धर्मोपि भवेत्तेषां पृथक् पृथक्। इत्यप्यतिरपि॥ एकपाके न व
सता पितृदेवद्विजाचनं। एकं भवेद्विभक्तानां तदेव स्याद्देहदेहः॥ अथ यद्यपि अविशेषणात् ब्रह्म
पुत्रसंख्यादिषु विभक्तानां पृथक् निषेधः प्राप्नोति। तथापि इव साध्यब्राह्मवैश्वदेवादिषु व
सः॥ इव स्यानेकस्वामिकत्वेनैकस्य मनेनाधिकारता। यानि तु रसंध्याभिर्मन्त्रजपोपवाससं
ख्या ब्रह्मयज्ञपास एव गणादीनि नित्येनैकमित्रिककाप्मानि तेषु पृथगेवाधिकारः इव व्यपभावेऽनु
मत्यनेपेक्षणात्। इव्येगावा विभक्ते नैव स्याद्विषयत्वात्। पृथग्येकपाकानां ब्रह्मयज्ञादिजन्यमना
अग्नि इव मुहूर्त्तवसंध्यानि मन्वेतयेति। न योगपारिजाते आश्वलायनोक्तेः॥ अग्निहोत्रश
देनाग्नि साध्य औतस्मात्तैजस्य कर्मपरः तद्यप्यन्यानुमत्येवाधिकारेणान्यायसाम्यात्। पितृप्राह
दिषु तत्पुत्रलेषु नित्येषु नमति विनाप्येकस्याधिकारः॥ एकोपि स्यात्तरे कुप्योदानाधमनविक्रय
आपत्काले कुंठार्थे धर्मार्थे च विशेषतः॥ इति वचनात्। धर्मार्थेऽवश्यकर्तव्ये पितृप्राह्मदावि
ति विज्ञानेऽश्वरः केचित्तु विभक्तानामपि पृथक्पाकत्वे देशान्तरे च दार्शिकादिकयोः पृथक्पाकः
आत्मापविभक्तानां पृथक्पाको भवेद्यदि वैश्वदेवादिकप्राह्मकुपुले वै पृथक् पृथगिति निहारीतो
क्तेः॥ अविभक्ते न पत्रेणापितृमेधस्तादृजि। शान्तरे पृथक्पुं दर्शप्राह्मंतये वचेति यमोक्तेः इति
तत्र मूलं विंशः। तदप्यमर्थः॥ पंचमहायज्ञतमये देवभूतपितृमनुष्यपशूनां न्यानुमत्यानेषु एव कुर्या
त् होमाग्निदानरहितं न भोक्तव्यं कदाचन। अविभक्तपुंस एव ये केनापि कृते कृतमिति आसोक्ते
श्च॥ यस्य तु ज्येष्ठेनाकृते वैश्वदेवेन संधिभ्येत न तस्मीमग्नेौ किंचित्तु सिद्धा भोक्तव्या। यस्य तेषामग्नि
तो न्नसिद्धेनानिपुक्तमग्नेौ कृत्वा यज्ञादग्रापदत्ताभुजीनेत्यविभक्ताधिकारे पृथ्वीचंद्रोदये गो
मिलोक्तेः॥ आश्वलायनस्तु॥ पाकपार्थक्ये पृथक्कृतदेकत्वेऽप्युक्तमाह। वसतामेकपाकेन विभ
क्तानामपि पशुः एकस्तु चतुरेपशान् कुर्वादाग्न्यज्ञप्रवृत्तान्॥ अविभक्ता विभक्तावा पृथक्पा
कादिज्ञातयः कुपुं पृथक्पृथक्पशूनां भोजनाभ्यादिनेदिने इति। ब्रह्मयज्ञसंध्यास्नानतपेणा
दिभूक्तहेतोः पृथगेव देवपशूनात्कृतवचनद्वयादेकत्र पृथग्वत्॥ दर्शपहरा प्राह्मदित्वकस्यैव तौ
प्राह्मद्वयपिपगपत्सर्वेषामविभक्तानां प्राप्ताविकस्यैव भेदेन प्राप्ताभिन्नमगया प्राह्मद्वयेव। य

श्वावहवः पुत्राः शीलवन्तो युगान्विताः तेषां तु समवेतानां यद्येकोपि गणां व्रजेत् ॥ तारितास्ते
यत्नेन स्यान्ति परमां गतिमिति ॥ हेमाद्रौ कौर्मोक्तेः ॥ काम्येपि दानहोमादावप्यनुसृत्यैवाधिकारः
द्रव्यासाध्यजपादौ तां विनापि ॥ अपरार्के पैठीनसिः ॥ विभक्तैस्तृथक्कापेप्रतिसंवत्सरादि
एकेनेवा विभक्तैषु कृते सर्वैस्तु तत्तत् ॥ संवत्सरात्पूर्वाणि मासिकान्येकत्रैव तदाह लघुहारी
सपिंडीकरणां तानि पानिश्चाद्धानि षोडश ॥ पृथङ् वै वसुताः कर्पुः पृथक् द्रव्या अपि क्वचित् ॥ स
उन्मासिको पलक्षणां ॥ अर्वाकृ संवत्सराज्येष्टः प्राहुर्कुर्यात्समेत्यनु ॥ अर्धसपिंडीकरणात्सर्वे
पुः पृथक् पृथगिति व्यासोक्तेः ॥ उशनाः नवश्चाद्वसपिंडत्वं प्राहान्यपि च षोडश ॥ एकेनेव तु का
णिसंविभक्तधनेष्वपि मघात्रयोदशीश्चाद्वत्विभक्तानामपि पृथगित्युक्तं प्राक् ॥ यत्तु वृद्धवसि
ष्ठः ॥ मासिकं च वृषोत्सर्गं सपिंडीकरणं तथा ॥ जेष्टेनेव प्रकर्तव्यमादिकं प्रथमं तथेति ॥ तन्निर्म
लं ॥ वद्वचपरिशिष्टे ॥ नवश्चाद्वसहृदयः ॥

॥ अथ तीर्थयात्रा ॥

तत्र यद्यप्यस्मत्पितामहकृतत्रिस्थलीसेतुरेव जागर्तितथापि किंचिदुच्यते ॥ तत्र यात्रायां सह
निर्वासपत्नीकौ गच्छेत्तीर्थानि संपतः ॥ प्रायश्चित्तीत्रजे तीर्थे पत्नी विरहितोपि वा ॥ पुत्रेष्वनधि
कारी च यश्च वामं त्रसाधक इति कौर्मवचनात्साग्नेः सपत्नीकस्यैवाधिकारः ॥ भारते ॥ ब्राह्मण
सत्रियो वैश्यः शूद्रो वाराजसत्रम नवियोनिं व्रजं त्यजेत्स्नानाः तीर्थे महात्मनः ॥ स्कांदे विध
वाधर्मेषु ॥ स्नानदानतीर्थयात्रां विष्णोर्नामग्रहं मुहुः ॥ एतत्पुत्राद्यनुमत्यैवा सधवायाः पत्या
सहैवेति प्रायुक्तं ॥ काशीखंडे ॥ मानुः पितुः क्षेपुमनालथास्थिसुतस्तु कुर्यात्स्वल्नु तीर्थयात्रां ॥
तद्विधिः स्कांदे ॥ तीर्थयात्रां चिकीर्षुः प्राग्विधायोपोषणं गृहे ॥ गणेशं च पितृन् विप्रान् साधून्
शक्त्या प्रपूज्य च ॥ कृतपारणकोदृशो गच्छेन्नियमधृक्पुनः ॥ आगत्याभ्यर्च्य च पितृन् यथोक्तफल
भागभवेत् ॥ उपवासात्प्राहुः ॥ उनेचकार्यं ॥ प्रयागे तीर्थयात्रायां पितृमातृवियोगतः ॥ कचानां व
पनं कुर्यात्तृथानविकचो भवेदिति विष्णुक्तेः ॥ प्रायश्चित्तार्थं यात्रायां गयायां चैतदित्युक्ते ॥ केचि
तु हेमाद्रौ महाभारते ॥ केशप्रमथुनखादीनां वपनं न च शस्यते ॥ अतो न कार्यं वपनं गयाश्चाद्धादि
ना सदा ॥ ये भारते स्मिन् पितृकर्मतत्पराः संधार्य केशानतिभक्तिभाविताः ॥ ऋणाश्रयार्थं पित
तीर्थमागतास्तेषामृणं संक्षयमेष्यति क्रवमिति निषेधात् ॥ गयायात्रां वपनं न कार्यमित्याहुः
वस्तुतस्तु ॥ गयाधिकरणा कस्यैवायं निषेधः ॥ ननु यात्रांगस्य ॥ आहार्येनेत्युक्तेः ॥ विशालां
विरजंगमामित्यनेनेकवाक्यत्वाच्च ॥ आहं च षण्णवद्वादशदेवतं वा घृतेन कार्यं ॥ गच्छेद्देशं
तरं पस्तु आहं कुर्यात्समर्पिषेति विष्णुपराणां ॥ यात्रांगवृद्धिश्चाहोक्तेश्च ॥ आहं च पारणादि
नेवा ॥ उपोष्य रजनीमेकां प्रातः आहं विधाप्य च ॥ गणेशं ब्राह्मणान्त्वाभुक्त्वा प्रस्थितवान्मु
षीरिति स्कांदलिङ्गात् ॥ गौडनिबंधे गोतमः ॥ तीर्थयात्रासमारभे तीर्थं त्यक्त्वा गमेपि च ॥ वृद्धि
आहं प्रकुर्वीत बहुसर्पिः समन्विता ॥ वृद्धिपदंतर्द्धमर्थम् ॥ आहो तरं यात्रासंकल्प इति भद्रः ॥ वा
पकीये ॥ उद्यतस्तु गणांगं तु आहं कृत्वा विधानतः ॥ विधाप्य कार्यं तीर्थेष्वग्रामं कृत्वा प्रदक्षिणां ॥
ततो यामांतरं गत्वा आहं शेषस्य भोजनं ॥ एतस्य भोजनं ॥ तच्च कोशमप्ये ॥ आहो तरं कोशगमनं

निषेधात् ततः प्रतिदिनं गच्छत्यतिग्रहविवर्जितः। गयायामेवैतन्मन्त्रवेनिकेचित्। हेमाद्रिलु
 गयायां आह दिने एव प्रस्थानं तीर्थान्तरे तु आहोत्रदिनेऽप्यहः। प्रभासखंडे। पञ्चाभ्युदयः
 त्वातीर्थयात्रानरंभः। स्वकीयव्ययानाभ्यां तस्य उपस्य चतुर्गुणः। यात्रामध्ये आशौचं न जसि
 शुद्धिपर्यंतं स्थित्वा तदेत गच्छेत्। मार्गवैषम्ये तदौषः। यात्रामध्ये तीर्थान्तराप्रौ आह्निकार्थमेव
 वाणिज्याय रथं गते न मुंडनोपवासो दिनकार्यमिति प्रयागसतो भद्रः। वस्तुतस्तु तत्रापि मुंडनोपवास
 आह्निकार्थः। अहंतीर्थं प्रत्यंतस्य यः प्रसंगेन गच्छतीति त्राह्योक्तेः॥ स्तोत्रं॥ हिमोजनं वतीयां शह
 रेतीर्थं प्रलम्बं। वाणिज्यं स्वीकृत्या भागानहंति सर्वे प्रतिग्रहः॥ यानमर्द्धं चतुर्थो शक्यो यानहमेव
 चेत्पुनराहं पाठनरं॥ अत्र नदीमुविशयः॥ मार्गे न गतदीप्राप्ते स्नानादि प्रसारतः। अर्वागवसरस्
 मा एष मार्गो नो विधिः। यत्र पितृवत्तत्पितृत्वा तु न दीप्तरति योनः। तस्यासकृपामकामात्मे भवमि
 भृशदुःखिता इति तत्सरस्तीपरे॥ शंखः॥ तीर्थयाप्यानुवगेन स्नानं तीर्थे समाचरेत् स्नानं जं
 फलप्राप्तौ तितीर्थयात्रा कृतं ननु स एव॥ न स्ववतीमतिक्रामेद न वसि अतीर्थयात्रोत्तु प्रभासखंडे।
 यानानितुपरित्यज्य भाष्यपादचोर्नरे। लुडित्वा लोऽनीतत्र कृत्वा कार्ये टिकाहनि। कृते निगृह्य नि
 र्गमसमये कारो रदे। प्रथमे चालयेत्तीर्थं मणवेन जलशुचि। अवगाह्य ततः स्नायाद्यप्यवर्ज्यो
 गतः मंत्रश्च प्रभासखंडे॥ अं न मो देव देवाप शितं कं य पदं डिने रुद्राय वा मरुता य च किं लो वेभु
 से नमः सरस्वती वसावित्री वेदमाता गयी पसी। सनिषात्रो भवत्वतीर्थे याप प्रणालिनीति॥ म
 वनत्वा नं च वपनोत्तरं कार्यं। पूर्वमावाहनं तीर्थं मुंडनं तदनंतरं ततः स्नानादिकं कुपोत्य आच्छादे
 समाचरेदित्युक्तेः॥ यत्र गत्वा स्नानं प्रकुर्वीत वपनं तदनंतरमिति। मन्मथलक्ष्मणपरं। तीर्थोपवास
 काशीखंडे॥ तीर्थोपवासः कर्तव्यः शिरसो मुंडनं तथा उपवासे तत्रैवोक्तेः। यद्वितीर्थयात्रिः स्ना
 त् तदहः पूर्वं वासरे। उपवासः प्रकृतेः यः मां प्रदिष्ट आह दो भवेत्। अत्र उपवासं ततः कुपोत्य स्निग्ध
 र्निमुन इति। प्राप्तिदिनेषु उपवासोक्तेर्विकल्पः। मुंडने तु स्कांददेवलो मुंडने चोपवासं च सर्व
 तीर्थेषु मविधिः। वस्त्रं पित्वा कुरु स्वेवं विशालां विरजां गयां विरजं लोणारं॥ प्रसिद्धमस्ती
 र्थपुः शवे तीर्थशब्दः अत्र विशेषः स्मृत्यंभोः। अर्धं पट्या हि मा सोमा मुन स्त्रीर्ध्वं जे पदि मुंडने
 चोपवासं वततो पलेन कारयेत्। तदानंत रूपं शलमापश्चिन्नं ते हि जे निवापाठः। मया गे मति
 यात्रं तु योजनमपमिष्यते स्मौरकृत्वा तु विधिवत्ततः स्नायात्सिनासिते। अथ कस्तूरं॥ उदश्रु
 तः प्राश्रुत्वा वा वपनं कर्षयेत्पुष्पीः केशश्च लोमपरान्मुदकं सस्यानि नापयेत्। इदं प्रयागे
 स्थवान्नामपि सख्यं भवतीति भद्रः। पुक्ते तु सर्वान् केशान् समुद्रं मुदके दयेदयस हयं। एवं न व
 र्तिना हीरांशस्य ते वपनं क्रियेति॥ तत्राहृतं वृजानेन कार्यमिति केचित्। तत्त्वं। मे मित्रिक ता मि
 त्तादिभूतवत्सर्पमेवेति। तदपि प्रयागे निष्यं नाभ्यत्र। तत्र पतिभिलीषं पि कृतुं संधिषे वकार्ये ना
 न्यदा। कसोपस्थशिखावर्जं कृतुं संधिषु वापयेदिति स्मृतेः। इदं जीवत्पितृके ना। वितीर्थं कार्यं
 न न मुंडनं पिंडदानं चेति दक्षवचनेन निषेधः। विना तीर्थं विना यत्प्रमाता पि नो र्भूति विना। यो क
 पान मिलो मानि स पुत्रः पितृघातकः। इति स्मृत्युतत्संकोचान्॥ तदपि प्रयागे मतिमात्रमन्यतीर्थं

आयपात्रायामेवेति शिष्टः ॥ ततः स्नानं ॥ परार्थे तु मार्कंडेयपुराणे ॥ मातरं पितरं जायां भ्रातरं सुहृ-
 दंग्रं यमुद्दिश्य निमज्जेत अष्टमां सलभेतु सः ॥ पैठीनसि ॥ प्रतिकृतिं कुशमयीं तीर्थं वा शिनिमज्ज-
 येत् ॥ मज्जयेच्च यमुद्दिश्य सोऽष्टभागं फलं लभेत् ॥ ततस्तपसा आर्द्धं ॥ पृथ्वी चंद्रोदये ब्रह्मदेवी पुरा-
 णाकाशी खडादिषु ॥ अकालेऽप्यथवा काले तीर्थे आर्द्धं चतुर्थं ॥ अविलंबेन कर्त्तव्यं नैव वि-
 प्रसमाचरेत् ॥ मात्स्ये ॥ पितृणां चैव तपसा मितितु र्यथा दः ॥ तत्र देवता महालयनिर्गोपे प्रागुक्ताः
 शाखदेवलौ ॥ तीर्थद्वयोपपन्नौ च न कालमवधारयेत् ॥ पात्रं च ब्राह्मणं प्राप्य सद्यः आर्द्धं समा-
 चरेत् ॥ हारीतः दिवा वापदिवा रात्रौ भुक्तो वा योषितोऽपि वा न कालनियमस्तत्र गंगां प्राप्य स-
 रिहं भारते ॥ भुक्तो वाप्यथवा भुक्तो रात्रौ वापदिवादिवा पर्वकाले थवा काले शुचिर्वाप्य-
 यवा शुचिः यदेव दृश्यते तत्र न दीवित्रियथा प्रिये ॥ प्रणामं दर्शनं तस्मात् न कालस्तत्र कारणं
 आशौचेऽपि कार्यं ॥ विवाहद्वर्गं यजेत्तु यात्रायां तीर्थं कर्मणि ॥ न तत्र सततं कर्त्तव्यं कर्म यज्ञादि-
 कारयेदिति पैठीनसि स्मृतेः ॥ तदानीमकरणोत्था शौचं नेव कुर्यात् ॥ प्रभासखंडे ॥ न वारं न
 च नक्षत्रं न कालस्तत्र कारणं ॥ यदेव दृश्यते तीर्थं तदा पर्वसहस्रकं मलमासेऽपि कार्यं नित्यं
 नैमित्तिके कुर्यात् प्रयतः सन्मलिम्लुचे तीर्थं आर्द्धं गजच्छायां भेत आर्द्धं तथैव चेति बृहस्प-
 ति स्मृतेः ॥ एतच्चाशौचेऽन्ये भोजनस्य रात्रौ स्नानं आर्द्धादिकं मौक्तिकं तीर्थं प्राप्ता वा महिम-
 आर्द्धविषयं ग्रहणादिवत् न तु बुद्धिपूर्वमाशौचादौ तीर्थं प्राप्तिः कार्यं ॥ मलमासे न मासद्वये ती-
 र्थं आर्द्धं कार्यमिति चंद्रिकायां देवीपुराणे आर्द्धं चतुर्कर्म मर्षावाहनवर्जितं हेमाद्रौ ॥
 अर्घ्यमावाहनं चैव हि जासुषु निवेशनं तृप्तिप्रश्नं च विकिरं तीर्थं आर्द्धं विवर्जयेत् ॥ भविष्ये ॥
 आवाहनं विरुद्धं तत्र तेषां न विद्यते ॥ आवाहनं न तीर्थेऽप्यर्घ्यदानं तथा भवेत् ॥ आहूताः
 पितरस्तृतीयं कृताघ्नौ संनिवेशतः अग्नौ करणं च नेति रत्नावल्यां ॥ अत्र षट् देवते आर्द्धेऽपि यात्रा-
 दीनां पिंडमात्रं देयं हविः शेषं ततो मुष्टिमादाये कैंकमाहतः ॥ कमशः पितृपत्नीनां पिंडं निर्वप-
 णं चरेदिति तीर्थोपक्रमे देवलोकैरिति पृथ्वी चंद्रः ॥ ततः सामान्यं पिंडं दद्यात् ॥ ततः पिंडमुपा-
 दय हविषः संस्क्रुतस्य च ज्ञानिवर्गस्य सर्वस्य सामान्यं पिंडं मुत्सजेत् ॥ रतिते नैवोक्तेः ॥ पात्रे ॥ ती-
 र्थं आर्द्धं प्रकुर्वीत पक्वान्नेन विशेषतः आमाम्येन हिरण्येन केदमूलफलैरपि ॥ पिंडं दद्यात् ॥
 देवीपुराणे हेमाद्रौ ब्राह्मे ॥ सकृभिः पिंडं दानं च संयावैः पायसेन वा कर्त्तव्यं मृविभिः प्रोक्तं पिंडं
 केन गुडेन वा ॥ पिंडानां तीर्थं प्रक्षेप एव ॥ नान्या प्रतिपत्तिरित्युक्तं शाक ॥ एतच्च विधवयाः पुत्रया-
 कार्यं ॥ न स पुत्रयेऽप्युक्तं शाक ॥ स पुत्रयान कर्त्तव्यं भर्तुः आर्द्धं कदाचनेति स्मृतेऽपि ॥ अनुपनीतेना-
 पिकार्यं ॥ एतच्चापुनीतोऽपि कुर्यात्सर्वेषु पर्वक्षितिषु प्रतीर्थं आर्द्धं मुपक्रम्योक्तेः ॥ ॥ एतज्जीवन्ति-
 तृकेणापि कार्यमित्युक्तं शाक ॥ यतिनां तु न कार्यं ॥ न कुर्यात्सततं कंभिस्तुः आर्द्धं पिंडोदकक्रियां ॥
 यज्ञं सन्यासयोगेन गृहधर्मादिकं व्रतं ॥ गोत्रादिचक्राणां सर्वपितृमातृकुलंधनमिति स्मृतेः ॥
 गयायां संज्जं वायवीये दंडं प्रदर्शयेद्भिस्तु र्गयां गत्वा न पिंडं दः ॥ दंडं स्पृष्ट्वा विष्णुपदे पितृभिः
 सह मुच्यते ॥ गयायां मुंडपृष्ठे च कूपे यूपे वटे तथा दंडं प्रदर्शयन् भिस्तुः पितृभिः सह मुच्यते ॥

हृत्परिणामासखंडे ॥ तीर्थवेत्तनिश्चलानि प्रादुर्निर्णयानि दुर्वलः दशांशमर्जितं दद्यादेवं कुर्वन्
हीयते इति विशेषविशेषांतराणि भट्टकतत्रस्थितौ सेतो ज्ञेयानीति दिक् ॥ इति तीर्थप्रादुर्निर्णयविधिः

॥ अथाशौचनिर्णयपरिच्छेदः प्रारम्भः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथाशौचं ॥ नागपणात्मजश्रीमद्रामकृष्णस्य सनुना कमलाकरसंज्ञे
नाशौचं निर्णयते धना ॥ मरीचिः ॥ आचतुर्थ्याद्वेत्तावः पातः पंचमषष्टयोः ॥ अत उच्यते
तिः स्यादृणाहं सतकं भवेत् ॥ स्वावेमानुस्मिरात्रं स्यात्सपिंडाशौचवर्जने पाते मानुष्यामासस
पिंडानां दिनत्रये ॥ अत्र सवेत्रमलमिताक्षरादौ ज्ञेयं ॥ अत्र मासत्रये विरात्रं स्यादित्यनुवादः ॥
जखलात्वेनैव तस्मिन् ॥ यद्यप्यनेन चतुर्थमासे विरात्रं प्राप्नोति तथापि षणमासाभ्यंतरं सव
र्जमेवावो भवेद्यदि तदा मासमेवासादिवसेः शुद्धिरिष्यते ॥ इत्यादिपुनरागतं ॥ रात्रिभिर्मि
तुल्याभिर्गर्भे स्वावे विपुष्यतीति मन्यते ॥ गर्भे स्वावे यथा मासमप्येव तत्र पुरतिमरीच्यते
चतुरात्रं ज्ञेयं ॥ अचिरे विमासमध्ये ॥ उत्रमेवाह्यलो ॥ अत्र सपिंडानां स्नानं ॥ सद्यः शौचसपिंडानां
मेव सपतने सतीति तत्रैवोक्तेः ॥ एतदाचतुर्थमासात् ॥ पाते त्रिदिनस्थोक्तेः ॥ अकारणायाः सुदूर
संभवात् ॥ सद्यः पदे स्नानपरं ॥ एवमप्येव गर्भे स्वावे स्नानमात्रं पुरुषस्येति ॥ रुद्धवसिष्ठोक्तेः ॥ पुरु
षस्येति सपिंडोपलक्षणम् ॥ इत्येकवचनात् ॥ आचतुर्थमासं सपिंडानां स्नानं ॥ किंतु पुंस्येव
पाते त्रिदिनं निर्णयपरं ॥ पुणवतस्तु अजातदंते तनये शिशो गर्भं व्युते तथा सपिंडानां तस्यैव
धामेक रात्रमशौचकमिति यमोक्तेरकाहं इति मदनुपारिजातः ॥ सप्तममासादिदृशाहं ॥ एतत्
वैवर्ण्यविषयं ॥ तुल्यवयसि सर्वेषामनिकांते तथैव चेति आशौचोक्तेः पराशरः ॥ जाते विप्रो दृशाहं
न द्वादशाहं न भूमिपः वैश्यः पंचदशाहं न शूद्रो मासं न पुष्यति ॥ संवत्सरे ॥ जाते पुत्रे पितुः स्ना
ने सचैलं तु विधीयते ॥ माता शुद्धे दृशाहेन स्नानात् पुत्रस्य शनपितुः ॥ पुत्रपदात्कन्योत्पन्नौ नपितुः स्ना
नमिति हारलतायाः ॥ तत्र ॥ पुत्रपदस्य योत्री माता महस्तेनेति कन्याया मपि प्रयोगात् ॥ यच्च नैवो
क्तम् सतके तु मुखदृष्ट्वा जातस्य जनकः सुतः कृत्वा सचैलं स्नानं न पुद्गो भवति तत्स्यणादित्या
दित्यपुनरागान्मुखदृशेनोत्तरे मेव पितुः स्नानमिति ॥ तच्चाविदेशे पुरुषदर्शनावश्यकत्वात् ॥
मुखदर्शनेनोत्तरं स्नानार्थमिदमिति स्मार्तगोशः ॥ तत्र ॥ मूले क्येन ज्ञानमात्रपरत्वात् ॥ इदं सर्वं
शौचं ॥ सतिकासर्ववर्णेषु दृशाहेन पुष्यति ॥ जतौ वनपथकशौचं सर्ववर्णेषु यथविधिरिति ॥ हार
लतायां प्रचेतसेक्तेः ॥ यत्र ब्राह्मणं ॥ ब्राह्मणी क्षत्रिया वैश्या प्रसूता दशभिर्दिने ॥ गतेः शूद्रा च सप्त
शत्रयो दशभिर्वचति ॥ प्रयोगपारिजाते पारस्करः ॥ हि जातेः सतिकाया स्नानसादृशाहेन पुष्य
ति ॥ त्रयोदशे हि संप्राप्ते शूद्रा पुष्यन्त सशमिति तदसंख्यं परं ॥ अंगिराः ॥ सतिका सतिका वर्जं सप्त
शौचं निविध्यति ॥ सप्तशौचं सतिकाया स्नानमेव विधीयते ॥ नाशौचं सतके पुंसः संसर्गं च न गच्छ
ति ॥ रजस्तजाशुचिज्ञेयं तच्च पुंसि न विधीयते ॥ संसर्गं मे पुनस्य शौचं न्ये ॥ मातुर्वेत्ता सतकं तां स्पृशतश्च नि
हारलतायां सुमेतुक्तेरिति ॥ तच्चा ॥ सप्तशौचं सतिकाया स्नानमेव विधीयते ॥ इति स्नानमात्रोक्तेः ॥
शौचमनवस्थानपुनर्मस्य सत्वमात्रबोधकत्वात् ॥ एवकारेण तत्स्यतायः ॥ माधवल्लु ॥ यत्नेः

महासपिंडोपि प्रकुर्याच्छयनाशनं वांधवोवापरोवापिसदृशहेनशुच्यंतीति । बहस्पतिस्मृतेः ॥ श
यनाशनादिरूपं संसर्गमाह ॥ पराशरः ॥ यदि पत्न्यां प्रसूतायां द्विजः संस्पर्शमिच्छति स्तनकं नुभ
वेत्तस्य यदि विप्रः षडंगवित् । पितृवत्सायनमानुः प्राकस्मानादस्य स्पृश्यात् । सूतिकास्पर्शे नुयाव
राशौ च । अन्याश्च मानसतद्वत्तद्वहनव्रजं निवेदिति ॥ ब्राह्मोक्तेरिति शुद्धितत्त्वादयः । तन्न ॥
तद्वहंगत्वा सूतिकां यदि न स्पृशति तदा स्पृश्या अन्यथा नेति तस्यार्थः । कर्मानधिकारमाह ये
हीनसिः ॥ सूतिकां पुत्रवतीं विंशतिरात्रेण कर्माणि कारयेन्मासेन स्त्रीजननीं ॥ इदमाशौचो
जा ॥ अमथासूद्रासपिंडनामाशौचेतदभावः स्यात् । विध्यनुवादविरोधश्च ॥ एतच्च सोमया
गादिश्रोतभिन्नपरं । प्रजातायाश्च दशरात्रादूर्ध्वस्नानादितिकात्यापनोक्तेः ॥ व्यासः ॥ प्रथमे
दिवसे वसेषु दशमे वसर्वदा त्रिंशेतेषु न कुर्वीतः स्तनकं पुत्रजन्मनि ॥ पुत्रशब्दोऽपत्यमात्र
परः ॥ ब्राह्मो ॥ देवाश्च पितरश्चैव पुत्रे जाते द्विजन्मनां । आयां नितस्मात्तद्वहपुण्यं षष्ठं च सर्वदा
जनने विशेषः प्रागुक्तः । अत्र प्रयोगपारिजातः । पुंसवे दशाहः । स्त्र्यपत्ये नुग्रहः । पुत्रजन्मनि
सपिंडनां दशाहच्छुद्धिरिष्यते अहादेकोदकानां च एकाहं स्तनकं क्वचित् । स्त्रीजन्मनि सपि
ण्डनां सोदकानां अहाच्छुचिः । स्त्रीषु त्रिपुरुषं जेयं सपिंडत्वं द्विजोत्तमा ॥ इत्यग्निस्मृतेरित्याह
मेधातिथिरपि । अप्रजानां नुस्त्रीणां त्रिपुरुषी विज्ञापते इति वासिष्ठमुक्ताशौचे एवैतद्विवाहे नु
विधिर्देशित एवेत्याह । अन्ये त्रिपुरुषसपिंडस्य कानीनकन्यापरत्वमाहः । अप्रजानां तथा स्त्री
णां सपिंडं सा प्रपौरुषः । प्रजानां भर्तृसपिंडं प्राह देवः प्रजापतिरिति कौर्मविरोधाच्च । अत्रेदं
तत्त्वं । पंचमात्सप्रमादोनायः कन्यामुद्वहे द्विजः । गुरुतल्यो स विजेय इत्यादिविरोधात् त्रिपुरुषं
प्रकरणान्मरणाशौचपरं । वासिष्ठेन द्रष्टुं उदकदानोक्तेः । तेन कन्या प्रसवे पिसा प्रपुरुषं दश
रात्रमेव । न च कन्या पुत्रकं संप्रसवे बलावलंकापुक्तं । अग्निस्मृतिस्त्वनुकल्पो विगीता चेति
सर्वसिद्धान्तः । अन्यथा त्रिपुरुषसपिंडानामष्टमादिसोदकानां च अहसाभ्यायोगात् । चतु
र्थोदिसप्रमां तानां च किमपि न स्यात्किंच स्त्रीजन्मोद्देशेन त्रिपुरुषसपिंडं जेयं च त्रिरात्र
मित्यनेकार्थविधिः कथं स्यात् । वाक्प्रभेदापत्तेः । न च चतुर्थोदीनां सोदकत्वं कापिसिद्धं ।
तेन त्रिपुरुषं चतुर्थोदीनां च स्त्रीजन्मनिसोदकत्वं विधाय पुनस्तेषां त्रिरात्राशौचविधौ वि
ध्यनुवादविरोधो वा क्यभेदद्वयं चेत्संभवाद्योगिस्मृतिर्हेया ॥ ॥ अथ मृता
शौचं हारीतः ॥ जातमृते मृतजाते वा सपिंडनां दशाहं । दशाहमिति स्वाशौ
चपरं । जातमृतेनालच्छेदोर्ध्वं । यावन्न छिद्यतेनालं तावन्नाश्रुतिसृजकं छिन्नेनालेन
तः पश्चात् स्तनकं नु विधीयते इति जैमिन्युक्तेः । नाश्राच्छिन्नायामाशौचमिति हारीनोक्तेः
मृताशौचपरमेव । जननाशौचं नालच्छेदोत्कर्षेऽपि जननाद्येव । मृतजातेनालच्छेदाभा
वात्पक्षी प्रजाधृक्कषापतेश्चातेन नाडीच्छेदात्माज्जातुः स्पर्शेऽपि न दोष इति । शुद्धितत्त्वा
क्तिः परास्ताः ॥ नाभिच्छेदात्माज्जातौ नु बहन्मनुः ॥ जीदनजातो यदि मृतो मृतः स्तनकर
वतुः स्तनकं सकलमानुः पित्रादीनां त्रिरात्रकं । इदं च प्रसवाशौचमेव । शतनिमित्तं स्नानमा

वे। माऽनामकरणसमयः शौचमिति श्रुत्योक्तेः ॥ अथ कश्चिदहं ॥ नामकरणमाशौचं तत्कालोप
लक्षणं। अशौचव्यपगमेनामधेयमिति विस्मृतेः ॥ आशौचेव व्यतिक्रान्तेनामकर्मविधीयते इति
मनुकृतेः। नामो नियतकालत्वात्। न च नामधेयं दशम्यानुद्वादेश्यावापिकारयेत्। पुरोपेति यो
युहते वा नक्षत्रे वा गुणान्विते इति मनुकृतेः नियतकालत्वात्। दशम्यामतीताया विप्रः द्वादश्या
मतीतायां स्यादित्ययः। वैश्यः षोडशेऽथ दशम्यापि ज्ञेयः। उग्रपश्याद्यनुक्तस्यः। तेन नाम्नः का
लोपलक्षणं। एवं तज्जनने पितृजन्मसंक्रमेण सीत्युपनिषदि नियतकालत्वात्। चोले वनकालोप
लक्षणं। प्रथमे दत्तजने यावत्कृतं व्युत्तिवो देनादिति मनुकृतः। ततः संवत्सरेऽशौचं प्रकर्मविधीयते ॥
हितोपेवात्ततोपेया कर्तव्यमस्मृतिदर्शनादादिति यमोक्तेः। तस्या नियतकालत्वादिति। तन्मन्त्रे ॥ चो
ले वनामृदं तज्जननयोः पितृस्वरूपेण निमित्तत्वात् पपते रुहिशिष्टकालानुवादे वाक्यभेदात्। सप्रममा
साद्वोऽदत्तजनने न दभावप्रसंगाच्च। पितृपुनिषदशने न निर्गोपकृत्यात्सूत्रेण शतायुः पुरुष इति श्रु
तेरवाक्यपितृमरणोत्पत्त्युक्तमपि त्यजेत्। ननु कालानुपलक्षणे नामोक्तं न दभावे वा स्नानमात्रा
कुट्टिः स्यात्। ततः किमस्तु ॥ अत एवोक्तेः। आदत्तजन्मनः सद्य इति। सा चेद्विष्णुवचनादाह भाववि
षयनिबध्नामः। त्रिवर्षादावपि स्यादिति चेन्न। राह देतादिति निमित्ते विशेषाशौचेः पूर्वस्याभावात्
तदुक्तेः। पूर्वत्वाभेदेनोत्पत्तिरुत्तरस्य हि सिध्यतीति। जननाद्दशरात्रे व्युत्पन्नस्य संवत्सरे वेति पारि
श्रित्यः। द्वादश्यामपरां आमासेऽशौचं तथा परं। अर्द्धदशहनि तथा वदस्ये मनीषिण इति भविष्यवना
म्नः॥ कालानि प्रमात्रं। न च मास्यस्या दशरात्रेऽतीते इति मुख्यः कालश्च पितृव्युत्पत्त्युत्तिवाच्चा। चो
ले पितृव्यापतेः। न च दत्तजननकालानुपलक्षणे सदेतज्जानमृतस्य दाहे काहमसंगः। दशहे न वा
धात्। नामकरणोत्तरमेव दाहप्रवृत्तेः। दशहाभ्यन्तरे वा ले प्रसीते तस्य बाधवेः शकाशौचेन कर्म
व्यस्त्याशौचविधीयते इति च हन्मनुकृतेः। आशौचे दाहोपलक्षणं। सततकवदिति पारस्करोक्तेः
मनुविष्णुः। अनिवृत्ते दशाहेतुपंचत्वं पदिगच्छति। सद्य एव विष्णुदिः स्यान्नयेत नोदकक्रियेति।
तदपि मेताशौचविधेयार्थं। ननु सद्यस्त्वपरां वाक्यभेदात्। किंच। नामकालान्मात्रं। मृतस्य स्नानं।
तदुत्तरं त्वेकाहादि। नामकाले त्वेकादशहे मृतस्य न किमपि स्यात्। ॥ अथ श्वलवचने
स्वलोपे पंचमी। तदा प्राप्तिनिर्णयपद्यते। नाम्नि वा पितृते सतीति मन्वादि विरेधात्कृतवाच्य
इति। माधवमिताक्षरादि विरोधाच्च। न कालोपलक्षणं। कापीति दिक्। नामोत्तरं देतो यत्रैः। काह
दाहे सत्यहः। अदत्तजाने तन्मेषिशोर्गमेच्युते तथा। सापि प्रजानां सर्वेषामहोरात्रमशौचं कर्मविधि
मोक्तेः। दाहाभावितु स्नानमात्रं। अदत्तजाने भूते सद्य एव नास्याग्नि संस्कार इति विष्णुना दाहाभावे
तदुक्तेः। आदत्तजन्मनः सद्य इति पाठस्य लोपाच्च। दाहविकल्पवाहलो गच्छिः। तस्मीमेवेदं
कुपीतृणां संस्कारमेव च। सर्वेषां कृतं च जनामन्यत्रापीच्छादयाः अमवाकृतं च। अथ दशम्य
रात्रौ ततोपवर्षस्य कालोपलक्षणार्थमिति मेधातिथिहरदत्तौ। मनु रपि। नाविष्येत्सकर्ममावाधये
रुदकक्रिया। जातदेतस्य वा कुपुनोन्निवापिकृते सतीति। उदकं दाहोपलक्षणं। दंतोत्पत्त्यनंतरं आहृ
तं वंशोत्पत्त्यनंतरं। दत्तजाने वा कृतं मृते लोपे त्रेण पुष्टिर्निविष्णुः। त्रिवर्षात्कृतं च। अकृतं च।

वा प्रागुपनयनाग्रहः । यद्यप्यज्ञातचूडो वै जातदंतस्तु संस्थितः । तथापि दाहपितृत्वेन माशौचं ग्रहमाचरेदिति
 आगिरसोक्तेः । अत्र जातदंतत्वमुद्देश्यविशेषणत्वादविवक्षितं । दाहपितृत्वेत्यप्यनुवादः । उभयविधौ
 वाक्यभेदान् । त्रिवर्षीत्याकचूडभावेऽग्निदाने अहस्तदभावे विष्मृक्तेरेकाह इति माधवः ॥ यत्तु कश्चिदा
 ह । अत्रिवर्षविषयादस्मादेवार्थो त्रिवर्षोर्ध्वमपितस्मिद्धिः । विज्ञानेश्वरोक्तेः । त्रिवर्षोर्ध्वमकृतचूड
 विषयत्वं चिंत्यं । जातपदवैयर्थ्यादिति । ननु च । दाहस्याविशेषणत्वात् । नृणामकृतचूडानामप्युचिर्न
 शिकीर्स्तेति मनूक्तेः त्रिवर्षोर्ध्वमेकाहपत्तेरर्थो अहासिद्धेः । त्वयाप्यनेन यागीकारात्पदेवैयर्थ्यस्य
 साम्याद्वाक्यार्थो ज्ञानाच्च । न्युलंमितास्तरार्थो न भित्तद्वयत्वेन । प्रथमवर्षोदौ कृतचूडस्य सदाग्रहः ।
 निर्वृत्तचूडकानां तु त्रिरात्राच्छुद्धिरिष्यत इति मनूक्तेः । एतत्सर्वप्रागुक्तं संपिंडनां । मातापित्रोस्तु दशाहोर्ध्वं
 मृते स वै त्रिरात्रं वालानाम् जातदंतानां त्रिरात्रेण शुद्धिरितिकाश्रयोक्तेः । वैजिकादभिसंबंधादनुहं
 ध्यादाद्यं अहमिति मनूक्तेः । शुद्धितत्वादयोगोऽस्तु । अजातदंतमरणोपित्रोरेकाहमिष्यते । दंतजाते
 त्रिरात्रं स्याद्यदि स्यात्तानुनिर्गुणाविति कौर्मात् । काश्यपं शूद्रपरं । अनूदानां तु कन्यानां तथा वै शूद्रज
 ननामिति अहानुवृत्तौ शंखोक्तेः । त्रिरात्रं तु भवेच्छूद्रेषामासेपिशिशो मृत इति मन्यसूक्ताच्च । दंत
 जातशूदेन पंचाहः । यथाहागिराः ॥ शूदे त्रिवर्षी न्यूनतु मृते शुद्धिरुपचभिः । अत ऊर्ध्वं मृते शूदे द्वा
 दशाहो विधीयते ॥ षड्वर्षोत्तमतीतो यः शूद्रः संपिं यने यदि मासिकं तु भवेच्छौचमित्यगिरस
 भाषितमिति । यत्तु अनूडभार्यः शूद्रस्त्विति शंखोक्तमाशौचं तत्सगुणशूद्रपरं । निर्गुणत्वेनूडभा
 र्यशूदे त्रिवर्षोर्ध्वं द्वादशाहः षड्वर्षमासः । षड्वर्षागपि कृतो द्वाहे मास इत्याहुः । एतन्नृत्यं वयसि
 सर्वेषामिति विरोधाच्छूद्रविगानानादत्तव्यमिति विज्ञानेश्वरादयः । दाक्षिणात्यानां तथैवाश्र
 न्यदेशे प्रागुक्तमिति गोऽः । एवं कन्यास्वयि । तास्वप्यजातदंतासु पित्रोरेकात्रमिति माधवः । य
 त्रुविज्ञानेश्वरोक्तं अनद्विवर्ष उभयोः सतकं मातुरेव हीनयाजवल्क्योक्तेः । गर्भस्थे प्रेते मातु
 र्दशाहः । जाते उभयोः कृतेनाग्निसोदराणां चेति । पैग्योक्तेः अपित्रोः सोदराणां च दशाहमस्य
 त्वमिति तत्त्वेदानीं प्रचरति । अतएव सत्यर्थसारे । नन्वाहुः । कन्यासु चोलायाक मृतौ स्नानं । अ
 चूडयां तु कन्यायां सद्यः शौचं विधीयते इत्यापस्तवोक्तेः । इदं त्रिषु रघुमथे अप्रज्ञानां नुस्त्रीणां
 त्रिषुरुषी विज्ञायते इति वसिष्ठोक्तेः । इदं वाग्दानोत्तरमिति गोऽः । अप्रज्ञानां तथा स्त्रीणां सापि
 असाप्रपौरुषमिति वचनात् । चोलात्तरवाग्दानपूर्वं तास्वेकाहः । अविशेषेण वर्णानामर्वाक
 संस्कारकर्मणः । त्रिरात्रात्तु भवेच्छुद्धिः कन्यास्वन्नाविधीयते इत्यगिरसा त्रिरात्रविषये हो विधा
 नात् । अप्रज्ञानां विवाहितानां त्रिषुरुषी पितृपितामहपितामहैः सकन्यायाश्चतुर्थ्याः सापि
 द्यौ । एवं च कन्यापेक्षया पंचमद्वयपितामहो सापि द्यौ निवर्त्तते इति तत्संज्ञानेन्यस्मिन् विवाहसत्त्वा
 शौचादिधर्म्मो न भवतीत्यर्थः । इति गोविंदार्यो वे संस्कारवीचौ । स्त्रीणां तु पितृपक्षे पंचावधिकं
 सपिंडत्वं अप्रज्ञानां नुस्त्रीणां त्रिषुरुषमिमादि संस्कारवीचौ प्रपंचितम् । अतश्च कन्याया द्वादप्रपि
 तामहसंतन्यात ह सापि द्याभावात्कन्यामरणोपि संपिंडोक्तमाशौचं नास्तीति शुद्धवीचौ गोविंदा
 र्योवे ॥ अतः शूद्रस्योपनयनस्थानीयविवाहात्पूर्वत्रिरात्रं । विवाहात्कृत्तुषोऽशाब्दमथे त्रिरात्रं

मेवेत्सपराकांक्षाः। अतनियुक्तोऽर्थोऽर्थवंचाह। षडर्थोऽर्थविवाह भावेद्वाद्दशाह इति गौडः॥ सधुया
नाषोऽशाब्धेन विवाहाभावे विपरीतोऽर्थवस्थेति। तदत्रागमिवाहाज्ञात्कुलपितृकुलेव
सप्तपुरुषावधि विवाहाः। अवारिष्वं प्रज्ञानयानेवमतिपादिता। असंस्कृतानुमानेयात्रिगत्रुभ
योः स्मृतमिति मरीच्युक्तेः। रत्नाकरेऽपि तत्रैव शंखः। पितृवेषमनिपातानुरजः पश्यसंस्कृ
ता। तस्यामृतापां नाशो च कदापि दृष्टिः। मावन्ती वमशोचमिति वाचस्यतिमिथाः॥

॥ अथानुपनीते किंचिदुच्यते॥ नाम्नः पूर्वस्वननमेवा नदूर्ध्ववर्षत्रया सर्वं चोलाभावेऽप्यु
कदानविकल्पः। नात्रिवर्षस्य कर्त्तव्यं वाचं धैर्यं रुदकक्रिया। ज्ञानदत्तस्य वाक्युपा नोऽपि कृतं सती
ति मन्त्रेः। उदकक्रिया साहचर्यादसौ पलक्षणा खनने तु नात्यदोर्ध्वे देहिकः। अनद्विवर्षे निखने न कुप्यो
उदकतत इति याज्ञवल्क्योक्तेः। उदकमत्यकर्म परमित्युपाकैः॥ यमः॥ अनद्विवर्षे केषं नृणां क
निखनेऽपि यमगाथा गायमानो यमसंज्ञक मनुस्मरन्। माधवीये त्रायेऽपि॥ स्त्रीणां नृपति तो गभं
सद्यो जातो मृतोऽथवा। अज्ञातदंतो मासेवो मृतः। वद्विर्गते विहः॥ वल्गाद्यैर्भूषितं कृत्वा निक्षिपेत्तु
कायवतः। खनित्वा शनके भूमौ सद्यः शोचं विधीयते। अलंकरणमपि वस्थते। कृतचूडस्य त्रिवर्षात्
प्रापूर्ध्वं चामुक्तदानमियतं॥ यत्र वसिष्ठः॥ अनदेवर्षे मेते गभं पतने वा सपिंडा नात्रिगत्रमिति तं स
धमात् चूडपरः। वर्षत्रयादूर्ध्वं मकृतचूडस्यापि नियतं। वर्षत्रयोर्ध्वं मुपनयनात् पूर्वंच त्रिसिं मयुद
कदानात्। स्त्रीमेवोदकं कुर्यात्। स्त्री संस्कारमेवेति पूर्वोक्तलोगाक्षि स्मृतेः॥ पिंडदानं मपि कथं।
असंस्कृतानां भूमौ पिंडं दद्यात्। संस्कृतानां कुशे धितिः॥ प्रचेतसोक्तेः। उदकदानं सपिंडेः कृतचूडस्य
निगोतमोक्तेः। उदकग्रहणमोर्ध्वे देहिकपरमिति हरदत्तः। द्वादशाहं त्सादं वाक्यो गडमरतो
सति सपिंडीकरणं न स्यात्। नैको दृष्टानि कारयेदिति हरदत्तयुते देवलोक्तेः। मरीचिगया। प्र
तपिंडं वहि देद्यात्। भूमव विवर्जितमिति॥ अनदनुपनीतपरमिति विज्ञानेऽप्युच्यते॥ अत्र चूडे वप्रवो व
धिः। पूर्ववाक्येषु तद्ग्रहणान्। उदकग्रहणस्योपलक्षणा न्वाद्याहः। प्रवो वधिरिति केचित्। द्वादशा
हं त्सादं दित्यनुपनीतं द्विजान् दृष्टद्विषयः। अहाशो चेपिंडदानं विधिमाह पारस्करः। प्रथमे दिव
से देया स्त्रयः पिंडाः समाहितेः। द्वितीये चतुरदद्यात्। त्रिं स चयनं चत्वारः। त्रील दद्यात्। तृतीये पक्षिव
स्त्रादि क्षालयेत्तत्र रतिः। अत्र देवयाज्ञिक निवर्धे विशेषः। शिशुरादंतजननाद्यलः स्नाद्यावदा
शिरः। कथ्यते सर्वशास्त्रेषु को गारोमौजिवधनात्। अपचवर्षात्तो मारयौ गजेन वहायनः॥ तथा
गभं नृशक्ति यानालि दुग्धं देयं शिशो मृते परचपायसंस्तीर दद्याद्दालविपत्तिः॥ एकादशाद्वा
शाहृषो वात्सर्गं विधीयिना। तथा॥ पञ्चममृते वालस्तत्र मायः प्रदीयते। किंचित्तमानवपसाह
स्कृतानां यथाविधिः॥ भक्ष्यभोज्यं च दानं च सुखं भिक्षा तद्वत्स्वार्थं प्रदेयानि सोपाय
नानि तस्मै॥ कुमारणां च बालानां भोजनं वस्त्रं वेषः। पंचोपजीवने वालस्तत्र हि मायदीयते।
तथा॥ भूमिनिःसृष्टं ताले आवर्धं दपमाशिरः॥ ततः परं रत्नं श्रेष्ठं देहदाहोपथा विधिः॥ अत्र च
पूर्ध्वं खननं निवर्त्य मावर्धं हयमिति। प्रागपि कृतचूडस्य निरुपयमाशिरमिति॥ तथा॥ चूड
कर्मणि संज्ञाने विपत्तिस्तदा भवेत्। संतकाते प्रकृतेः अचूडस्योत्सर्जनं तदा। तत्र दाहः प्रकृतेः

उदकं तत्र निश्चितम् । आह्वा निषोडशापि स्यः सपिंडीकरणविना । इदं पंचवर्षोत्तरम् ॥ जन्मतः पंचवर्षाणि भुं
 जेदत्र मसंस्कृतं । पंचवर्षाधिके बाले विपत्तिर्यदि जायता । वर्षात्सगादिका कर्मकात्रव्यमुदकगतः । अह
 न्यहनि संप्राप्ते कुर्याच्छाह्वा निषोडशम् ॥ पापसेनगुडे नैव पिंडं दद्याद्यथाक्रमम् । उदकं भक्षदानं च पददा
 नानियानि च दीपदानानि यत्किंचित् पंचवर्षाधिके सदा । कर्तव्यं नृखगश्रेष्ठव्रतावीकृषेत तत्प्रये
 स्वाहाकारेणैव कार्यारण्ये कोटिश्च निषोडशम् ॥ ऋजुदमैस्तिलैः शुक्लैः प्राचीना विनिनातयेति त
 त्रैवोक्तेः । अत्र मूलं चिंत्यं । वार्षिकादिन भवत्येव । सपिंडत्वाभावे पितृत्वायोगात् । वचनाभावाच्च । दि
 वोदासीये ॥ अत्र ते निधनं प्राप्ते विप्रदोऽप्युज्जातिवत् । क्रियाः सर्वासमुद्दिष्टाः सपिंडीकरणविना उ
 दकं पिंडदानं च कृतचूडे विधीयते इति । स्त्रीणां तु दाहान्मागुदकपिंडदानविकल्पः ॥ स्त्रीणां चैके
 प्रज्ञानमिति गौतमोक्तेः । स्त्रीशूद्राश्च धर्मिण इति वचनाच्छूडेऽप्येवं । एतद्व्योर्निर्मिता शौचं सर्वव
 र्णसमं । नृत्वं वयसि सर्वेषामिति क्रांते तथैव चेति व्याघ्रपादोक्तः । यानितु । निवृत्तचूडे विप्रैर्विराज
 कुहिरिष्यते । निवृत्ते सत्रियेषु भिर्वैश्येन वभिरुच्यते । शूद्रे त्रिवर्षं नृनेतु मृते शुद्धिस्तु पंचभिः ॥
 अत ऊर्ध्वं मृते शूद्रे द्वादशाहो विधीयते । षड्वर्षांतमतीते तु शूद्रे मासमशौचकमि त्याज्जिरसादी
 निता निशिष्टविगानान्नादन्नं आनीति विज्ञाने श्वरमदनपारिजातादयः । तेनैतद्वशाच्छूद्राणां व्य
 वस्था प्रागुक्ता हेयैव । नृत्वं वयसि सर्वेषामिति दास्येणात्परां ॥ अन्यदेशे कौर्मोक्ता व्यवस्थेति शु
 द्धित्वे ॥ ॥ अथ जान्याशौचं ॥ ॥ तच्च द्विजपुंसामुपनयनोर्ध्वं प्रव
 त्ते । त्रिरात्रमात्रा देशादशरात्रमतः परं सत्रस्य द्वादशाहानि विशः पंचदशेव तु । त्रिंशद्दिनानि
 शूद्रे स्यतर्धं न्यपावर्त्तिन इति याज्ञवल्क्योक्तेः ॥ यत्तु स एव । त्रिरात्रं दशरात्रं वा शावमाशौचमिष्य
 ते इत्याह । तत्र दशाहे त्रिरात्रमस्य स्यत्वं । एकदिनोत्पन्नमशौचं दृष्टे दशाहमस्य स्यत्वं । मरणं पटितु
 ल्यस्यान्मरणेन कथंचन । अस्य स्यंतु भवेद्भोजनं सर्वमेव सवांधवमित्यंगिरस्योक्तेः । दशाहाशौचपरत्वे
 दशरात्रमतः परमि त्यानेन पौनरुक्त्वापत्तेरिति शुद्धिविवेकादयः ॥ तन्न ॥ स्मृतिभेदात् । त्रिरात्रं द
 शरात्रं वेति विकल्पायोगाच्च ॥ यस्तु पुत्राणां वेदानध्याप्यवृत्तिं विद्धानि तत्राह श्वलायनः ॥ द्वाद
 शरात्रं महागुरुषु दानाध्ययने वर्ज्ये रन्निनि । अत्र पावदुक्तनिषेधो वाः स्य स्यत्वं मात्रं वा । ननु कर्मो न
 धिकारः । एकादशाहे ते वैश्वदेवोक्तेः । एकादशाहिकमुक्ता तत्र स्वंते विधीयते इति । शुद्धित्वे तु
 त्रयः पुरुषस्यातिगुरुवो भवति मातापिताचार्यश्चेति विस्मृक्तेः । पित्रादयो महागुरवः भर्ताप्युक्ता रा
 मापणे । पतिर्वैधुगतिर्भर्ता देवतगुरु एव च । शानातपः ॥ पतिरेको गुरुस्त्रीणां सर्वस्याभ्यागतो ग
 रुः । एकपदविमूढानां पितृप्रातृनिषेधार्थं । सोदकानां त्रिरात्रं । अहानूदकदायिन इति मनूक्तेः । अ
 श्विपराणे ॥ सपिंडतानुपुरुषे सप्तमे विनिवर्त्तते । समानोदकभावस्तु निवर्त्तनाच्च नृदेशात् ॥ जन्मना
 मस्य तेरेकेतन्यरंगोत्रमुच्यते ॥ ब्रह्मस्यतिः ॥ दशाहेन सपिंडास्तु शुभ्यति मेतस्मृतके । त्रिरात्रेण सकु
 ल्पास्तु स्वात्वा शुभ्यति गोत्रजाः । स्त्रीशूद्रयोस्तु विवाहोर्ध्वं जान्याशौचं । वैवाहिको विधिस्त्रीणां मो
 पनायनि कस्तत इत्युक्तेः । दत्तानां भर्तरे बहिः । स्वजन्मकमशौचं स्यान्मृतके जातकेतयेति माधवीये
 वास्वाच्च । शूद्रे स्य विवाहाभावे पिषोडशचर्षोर्ध्वं मासः । अनृहभार्यः शूद्रे स्तुषोडशाहं स्यत्परं । मृत्यु

मनुसमधिगच्छेत्तस्मात्तस्यापि वाधया ॥ अदिसमधिगच्छेत्तिनात्र कार्यो विचारोति ॥ अपराह्णश्लो
 क्तः निर्वाणामृतमदनपारिजातदेवत्ययोक्तः ॥ हारितः अमो निवधुनादिप्रः स्वविपश्चधनुर्मेहनः ॥
 आप्नोतदप्रहादेष्यः अदेवस्वहयोपहानः ॥ धनुप्रतोदावष्टमेदेहादशवस्वहमिति निधेधानिषि
 विरत्रमात्रतादेशादिमन्त्रतो कालोपलक्षणायां ॥ सचकालः स्वस्तीपः ॥ स्वैषाचाधमवर्षे सपतेनच
 तुल्योमिति वर्णानामुपनयनामावेप्यष्टमादूर्ध्वश्लोमाशौचतत्रापि भागवत्पाच्छिद्यः मोक्षादित्य
 म्पतरादूर्ध्वसंप्रयोगोक्तमिति ॥ यथा आप्योऽष्टाद्वेचालश्लोमाहलेषामप्यष्टमादूर्ध्वपूरेवासव्युद्ध
 मष्टमोवर्षेभ्यः अदिः अदस्यमासिकीनिवचनादिमाह ॥ हारलता उद्धितत्वादित्योऽमंयेषुक्तः ॥ अनु
 पनीतो विप्र इत्युक्ता ॥ श्रीपतेपुत्रतत्रस्यादाशौचेमहेनेवहि ॥ हिजन्मनामप्यकालस्याप्यारोतुमप्रदि
 कइत्यादिप्रयोगोक्तमुपनयनकालोपलक्षणा ॥ षड्व्यपदेमासत्रयाधिकपरः ॥ गमोष्यमेमेवाष्टइत्युक्ते
 मन्त्रजाबालः ॥ त्रतृडादिजानाचमतीतिषुमथाक्रमः ॥ दशाहमहस्यकाहेतुध्वमिदिनिर्वाणः ॥ इमि
 दिजादताः इदप्रतीतिमुक्तेः ॥ मचाद्योपनीतपरिमितः ॥ तदेतन्नाद्रिपतेष्टदाः ॥ यानितुपराशरः ॥ एक
 हाद्वाद्याः अदिद्योनिवेदसमन्वितः ॥ अहाक्तेवल्वेदसुतहीनोदशभिर्हिनेः ॥ केवलवदः क
 वलश्रीताम्येषुपलक्षणा ॥ अमंसेकाचोहोमाधायनपरएव ॥ ननुसंध्यादिविहारलताया ॥
 अगिरः ॥ सर्वेषामेववर्णाणां सूनकेभूतकेतया ॥ दशाहाच्छुद्धिरेनेषामिति सातातपोमवीनः ॥ दे
 वलः ॥ आशौचदशत्रेतुसर्वेषामपरेविदुः ॥ निधुनेमसवेचेषपश्यतः ॥ क्रमेणः सपः ॥ अम्यतो
 क्तस्यकर्महातो ॥ पीडवतोविप्रपरिचर्यपरः ॥ अदेदशरात्रमितिहारलताया ॥ दसः ॥ सद्यःशौ
 चतथेकाहमहमन्तुरहलथा ॥ षड्दशहादशहमप्यष्टमासलभ्येवच ॥ मरणांततयाचामह
 शपस्यालसूनके ॥ मितालस्यालसूनते ॥ चतुर्थेदशरात्रस्यातपशिशः ॥ पुंसिपचमे ॥ षड्वचुर
 हाच्छुद्धिसन्नमेत्वहरेवतइत्यादिनितामापदनापदुरावदगुरावद्विषयातिदेशाचारमेदा
 दानेयानि ॥ सद्यःशौचादिषडहंताः ॥ मस्यायावावरादिपरः ॥ अत्रमरणांतजननादिनिमित्तादि
 न्ना ॥ शिष्टविगानानादात्रेयानीनिविज्ञानेभ्यः ॥ अस्वात्वाचाप्यहत्वावाचदत्वाअलभाहिन
 एवंविषयविप्रस्यसर्वेदासूनकेसदेति ॥ दसोक्त्या ॥ अन्यपूर्वामस्यगेहेभायोस्यातस्यनितशः
 अशौचसर्वेकार्येषुदेहेभवतिसर्वेदेति ॥ ब्राह्मादिवशाच्चवृत्त्यन्यपराकमदनपारिजाताश्व
 माधवस्तु ॥ वृत्तस्वाध्यायसापेक्षमधसंकोचनेतयेति कलिवर्ज्यमुक्ते ॥ दशाहसर्वविप्रस्यसपि
 उमरणासति कल्यांतरागि कुर्वाणः ॥ कलौभवति किंस्विधीति ॥ हारितोक्ते ॥ अमृताशौचपस्याप
 गांतरविषया ॥ मरणात्तादिस्याल्लुनिदार्थवादः ॥ अम्यथानामधार्कविमलदशाहेसूनकीभवेरि
 ति विरोधस्यादिमाह ॥ मन्त्रदेवलः ॥ दशाहादित्रिभागेनकृतेसचपनेकमात्र ॥ अंगस्यशंनमि
 ति वर्णांनान्तचदर्शनइति ॥ श्रुणोशौचस्यशनामाह ॥ यच्चानुपनीतातिजाताशौचेविगतादौने
 तेकोक्तः ॥ स्वाशौचकालादित्येस्यशनेनृत्रिभागतइति ॥ नदपिपुगांतरेषु ॥ अस्थिसंचयनादूर्ध्व
 मंगस्यशंनमेवचेतिमाधवीपेकलौ ॥ तन्निषेधाया ॥ मन्त्रहारलताया ॥ चतुर्थेहनिर्कृत्यः संस्यशौ
 ब्राह्मणस्यनुश्रितप्रवृत्तसोक्तः ॥ स्महेकाहाशौचेपिचतुर्थाहएवांगस्यशंइति ॥ तन्ना ॥ देवतादि

पसेनासदृशाहमोचरत्नात् यत्तु ॥ वर्णसंकरजा मूर्धावसिक्तायास्तेषामाणौ च विशेषः ॥ कलौ नोपयुक्त
इति नोच्यते ॥ प्रतिलोमजानानाणौ च ॥ मलापकर्षणार्थं तु स्नानमात्रमिति विज्ञानेश्वरः ॥ माधवस्तु
शौचाणौ च प्रकुर्वीरन् शूद्रवद्वर्णसंकरा इति ब्राह्मणोक्तेः ॥ शूद्रवदाह ॥ हारलताप्यवं ॥ दत्तकितकृत्रि
मादिपुत्रेषु अहीनवर्णासु स्त्रीषु च सपिंडत्वेऽपि प्रसवे मरणे च पूर्वापरपित्रोर्भर्तृश्रितिरत्रमेव न द
शाहादि ॥ अनौरसेषु पुत्रेषु जातेषु च मृतेषु च ॥ परपूर्वासु भार्यासु प्रसूतासु मृतासु चेति विरात्रानुवृत्तौ
विमुक्तेः ॥ सपिंडानां त्वेकाहः ॥ परपूर्वासु भार्यासु पुत्रेषु कृतकेषु च ॥ भर्तृपित्रोश्चिरात्रं स्यादेकाहस्तु
सपिंडन इति माधवीपे हारीनोक्तेः ॥ सतके मृतके चैव त्रिरात्रं परपूर्वयोः ॥ एकाहस्तु सपिंडानां त्रिरात्रं
पत्रवैपितुरिति मरीच्युक्तेः ॥ शंखः ॥ अनौरसेषु पुत्रेषु भार्यासु न्यगतासु च ॥ परपूर्वासु स्त्रीषु त्रि
रात्राच्छुद्धिरिष्यते ॥ परपूर्वोपुनर्भूः ॥ इदं सवर्णो सुहीनवर्णोऽनुशंखदलित्वितौ ॥ परपूर्वासु भार्या
सु पुत्रेषु कृतकेषु च ॥ नानाधायो भवेत्तस्य नाशौ च नोदकक्रिया ॥ ब्राह्मेऽपि ॥ अणौ च त्रिरात्रं स्यात्
मवर्णेषु निश्चितं ॥ यत्तु षडशीतौ ॥ अन्यपूर्ववरुद्धासु त्रिदिनाच्छुद्धिरिष्यते ॥ तासु वानन्यपूर्वासु पं
चाहोभिर्विशुध्यतेति ॥ तत्र पंचाहे मूलं चिंत्यं ॥ यत्तु याज्ञवल्क्यः ॥ अनौरसेषु पुत्रेषु भार्यासु न्यगतासु
चैत्येकाहमाह ॥ नदसन्निधौ ज्ञेयं ॥ यदापितुरेकाहस्तदा सपिंडानां स्नानं ॥ अन्याश्रितेषु दोरेषु प
रपत्नीषु तेषु च ॥ गोत्रिणः स्नानशुद्धासु त्रिरात्रेणैव तपिते निप्रजापत्युक्तेः ॥ पितेति वेदुरुपलस
णं ॥ तथोपक्रमात् ॥ यत्तु दत्तके पालकप्रतियोगिकपुत्रत्वात् ॥ पूर्वपितुर्न त्रिरात्रं सर्वसंबंधनिवृत्तेश्च न
दशाहादितिकश्चित् ॥ तन्नाजनकेपिवैजिकादभिसंबन्धादनुहं ध्यादद्यं अहमिति वाचनिकाशौ च
स्यानिवायेत्वात् ॥ पितृमरणोपि दत्तकादीनां त्रिरात्रं ॥ शुद्धित्वे ब्राह्मे ॥ दत्तकश्च स्वयंदत्तः कृत्रिमः
कृतएव चेति ॥ उपक्रम्य सतके मृतके चैव ग्रहाणो च सभागिनः ॥ तुक्तेः ॥ स्थितिकौमुद्यां हारलतायां
चैवं ॥ दत्तकस्य पुत्रपौत्राणां जनने मरणे वा सपिंडनामेकाहः ॥ वीजिनश्चेति ॥ गौतमेन साप्रपौरुष
सापिंडोक्तेः ॥ सपिंडानां चैकाहस्योक्तत्वात् ॥ सपिंडेऽनुपजीकृते सपिंडतौ रसयोर्भ्रात्रेस्तत्पुत्रयोर्दे
शाह एव ॥ तत्रावासाभावात् सपिंडत्वेन दशाहमावल्याच्च ॥ पूर्वोपरमर्त्येऽन्ययोः पुत्रयोस्त्वाहमाधवी
ये मरीचिः ॥ मानुरेक्या न द्विपितृकौ भ्रातरवन्पुत्रौ ॥ एकाहस्तकंतत्र त्रिरात्रं मृतके तयोरिति दि
क् ॥ ऊढाकन्यायां तु विष्णुराह ॥ संस्कृतासु स्त्रीषु नाशौ च पितृपक्षे तत्प्रसवे मरणे चेति नृलोपात्ता
नैदेकरात्रं त्रिरात्रं चेति प्रसवे एकरात्रं मरणे त्रिरात्रमिति ॥ विज्ञानेश्वरपापकौ ॥ माधवस्तु प्रसवेऽपि
त्रिरात्रं पित्रोः एकरात्रं भ्रात्रादिवंधुवर्गस्य दत्तानारीपितुर्गृहे स्येताश्चिपेता ॥ तद्वंधुवर्गस्त्वके
नश्चिस्तज्जनकस्त्रिभिरिति ब्राह्मणोक्तेरित्याह ॥ यत्तु कश्चिदाह पक्षपदेन भ्रातरौ गृह्यते ॥ वाक्यान्तरेण
भगिनीमृतौ त्रिरात्रोक्तेरिति तच्चिंत्यं ॥ नदभावादेन द्विरोधाच्च ॥ भ्रातुः प्रसवे एकाहः ॥ मृतौ त्रिरात्रमि
तिकेचित् ॥ युक्तं तु पक्षिणी परस्परमृतौ भ्रातृभगिन्योः पक्षिणी भवेदिति ब्राह्मणम् ॥ भ्रातृभिन्नाना
मेकाहः ॥ वर्गोक्तेः ॥ इतरेषां मथाविधीति वक्ष्यमाणवचनाच्च ॥ यत्तु प्रधानगृहे मृतौ पित्रोः प्रणो भ्रातृ
स्थह इति कश्चित्सनिर्मूलत्वान्नाशौ च पितृपक्षे इत्येतद्विरोधाच्च भ्रातः ॥ दत्तानारीपितुर्गृहे प्रधाने
स्यमेव यदा ॥ श्रिमतेवानदा तस्याः पिताशु च त्रिभिर्दिनैरिति कल्पतरौ ॥ शुद्धित्वे वा पितुर्गृहे मसवे

तुमिजादीनामाशौचं नास्ति मृतौ पित्रोः त्रिरात्रमल्पे वा प्रज्ञाप्रज्ञासुपोषितसंस्कृतासंस्कृतासुच।
 माज्जपित्रोस्त्रिरात्रस्यादिनरेषां पयाविधिः ॥ अदत्तासुपित्रोरेक रात्रमिति माधवीये शतकास्मि
 जिनिस्मृतेः वैजिकादभिसंवधादिन्युक्ते आस्यत्यर्थसारेणैव ॥ माधवस्तु इदं विराजं ज्ञातं दत्ताप
 रं दत्तापत्रेः भागेकरात्रपित्रोः ॥ सद्यस्तु श्रोतृकन्यामौटायां वा सराज्जुविः ॥ अदत्तायां त्रिरात्रेण द
 त्तायां पक्षिणी भवेदिति ॥ पुलस्त्योक्तेरन्यत्र कन्यामृतौ पित्रोः पक्षिणी साह ॥ ५३ शीतावपि ॥ पितृ
 गेहादृते पत्रपदि पुत्री ममीयते ॥ पक्षिणी तत्र पित्रोः स्यान्नान्येषां मिनि निश्चयः ॥ ग्रामान्तरं यमि
 ति स्मृत्यर्थसारे ॥ आनुस्तु पक्षिणी ॥ चक्षुरयो भेगिन्या च मानुला न्या च मानुले ॥ पित्रोः स्वसरित्तद्व
 पक्षिणी स्वरूपे निशमिनि व हस्यति स्मृतेः ॥ शुद्धितत्वे को मे ॥ आदंतातोदरे सद्यः आनुशदकर
 त्रकं ॥ आभदाना त्रिरात्रे स्यात्तदशरात्रमनः परं ॥ पित्रोर्मृतौ स्त्रीणां त्रिरात्रं ॥ पित्रोरुपमे स्त्रीणां मृदाना
 नु कथं भवेत् ॥ त्रिरात्रेणो वृद्धिः स्यादिना ह भगवानपमः ॥ इति माधवीये व ह न्यत्रुक्तेः ॥ उदं दशाहंतः
 अर्धं पक्षिणी ॥ आनु भेगिनी गृहे न स्यात्वा त गृहे मृतौ त्रिरात्रं मन्वत्रुप पक्षिणी ति ५३ शीतावपि ॥ आ
 द्येपि ॥ परस्परं मृतौ आनु भगिन्योः पक्षिणी भवेत् ॥ मानुला शौचवस्तुजाः पितृव्या शौचविष्यत इति ॥
 शिष्टास्तु खनिर्लत्ता पितृव्ये स्वान्माचमा ॥ त्रिशतं लोकां ॥ जेने धाचार्यं नातामहं दित्सुतं प्रो
 वियत्किं ॥ स्वयाज्यस्तु लोपेव त्रिरात्रं त्रिदिवसमनुविः ॥ सोदकस्तु मयत्र पक्षिण्या शौचमनुविद्वद्वि
 सुतसहाध्यापवधुत्रयाते वा सि ॥ चक्षुषु मित्रं चक्षुरभगिनिका भागिने पप्रयागे ॥ मातामह्या च पित्रोः
 स्वसरित्च विरतौ मानुले मानुला न्या ॥ चाथो सस्यो निरेव स्वविषयं नृपतौ ग्रामनाथे व नरे ॥ शिष्यो पाथ
 पवधुत्रय गृह तनया चार्थभाषा सगोत्रान्मानं प्रिये पुत्रग्रहं परं मृतौ मानुले वै क एव ॥ रात्रि तत्र ह
 चारी एव घृतुकं यमपि स्वस्व संवधुक्ते स्नानं वा सोऽनु स्यादिदं मपि सकल तव वं एषु तुल्यमिति ॥
 अत्र मूलमिहाक्षरदौ स्वधः ॥ दोहित्र भागिने पयोरुपनीतयोस्त्रिरात्रं ॥ अनुपनीतयोः पक्षिणी ॥
 संस्थिते पक्षिणी रात्रिदोहित्रे भगिनी सुते ॥ संस्कृते तु विराजं स्यादिनिधर्मो व्यवस्थितः ॥ इति रुद्रम
 नृक्तेः ॥ संस्कृते दाहे ॥ न न दाहे त्रिरात्रं ॥ ना न्यथेति गोडाः ॥ तच्चा ॥ विशेषवेपथ्यात् ॥ मानुला दौ सस्मि
 धिविदेशाभाप पक्षिण्ये काहयोर्व्यवस्था ॥ मनुः ॥ त्रिरात्रमाह राशौ च माचार्ये संस्थिते सति ॥ तस्य
 पुत्रे च पत्न्या च दिवा रात्रमिति स्थितिः ॥ औत्रिये स्वग्रहे त्रिरात्रं ॥ औत्रिये त्रयसं पत्रे त्रिरात्रं मनुषिर्भ
 वेदिति स्मृतेरिति माधवः ॥ एकग्रामीरोत्वे काहः ॥ जलविजाहल्यकाल्यौ न स्यात्त्रया जनपरे
 त्रिरात्रे कारवे जेयो ॥ पशुपिकर्म कर्त्तव्य एष वाचकः ॥ शब्दे भवतीति शश्वराचार्यैः कर्ममभ्येकस्मि
 क्तत्वं मुक्तं न थापिकर्म राया शौचनिषेधात्तद्वज्रमेवैतज्ज्येयं ॥ गोडास्तु ॥ एकोदकानां नृम्ये गो
 व्रजानां महः स्मृतं ॥ मानुवधौ सुरेभिरे मंडलाधिपतौ तथेति जावालाक्तेर्मातृवधुरे काह माहः ॥ शिष्ये
 पनीते अहः ॥ शिष्यसंतीर्थे सत्रहाचारी पुत्रकर्मण त्रिरात्रमेकाह इति माधवीये वैवाधापनोक्तेः ॥ अन्यत्र
 मनुः ॥ मानुले पक्षिणी रात्रि शिष्यत्वे चोषवे पुत्रेति ॥ वेधुत्रयं चान्यपि त्रयस्तमानुषसमानुलपुत्राः
 पितुः पितृवृत्तमानुलपुत्राः ॥ मानुः पितृवृत्तमानुषस्तमानुलपुत्रा इति विज्ञाने भवः ॥ अत्र पक्षिणी
 पितृवृत्तसादिकानामृदानां त्वेकाहः ॥ न ह्युवर्गस्त्वकेनेति ॥ पूर्वोक्तमाहान् इति केचित् ॥ पतृवृत्त

मां। एवं पित्रोर्भगिन्योऽप्येपि तामहपोस्तथा। ये मातामहयोश्चैव भगिन्यौ तन्मजाश्रयाः। मातुलाः स्व
 सपित्रोश्च पत्न्यश्चैवाप्रजाश्रयाः। पितरश्चेति सर्वेषु पक्षिणी स्वगृहे ग्रहं। एवं श्वशुरजामातृदौ हि
 त्रविपदि स्मृतं। पञ्चयमः जामातरमृते शुद्धिस्त्रिरात्रेणोभयोः स्मृताः। पक्षिणी शालकानां स्यादि
 ति शातानयो ब्रवीत्। इति॥ तन्निर्मलत्वात् मिताक्षरादिविरोधाच्चोपेक्ष्य। मदनपारिजाते विष्णुः
 असपिंडे स्ववेश्मनि मृते एकरात्रं। अत्र हरदत्तौ तः शवे वेत्यापस्तंबसूत्रे तः शवे ग्रामे धनुः। शता
 द्वागन्ममभोज्यं। दीपमुदकुंभं चोपनिधाय भुंजित। यदि समानवंशनगृहमेवं सूर्यतिकायामि
 ताहा। प्रधानगृहे मृतौ न। गृहे यस्य मृतः कश्चिदसपिंडः कथंचन। न स्यात्पशौ च विज्ञेयं त्रिरात्रं नात्र
 संशयः। इत्यंगिरसोक्तमिति माधवः॥ एतेन त्रिरात्रमसपिंडेषु स्वगृहे संस्थितेषु चेति कौर्मव्याख्या
 तं शुद्धितत्वे रहन्मनुः॥ श्वश्रुदपतिताश्चान्यामृताश्चेद्भिजमंदिरे। शौचं तत्र प्रवक्ष्यामि मनुनाभा
 वितं पथा। दशरात्राच्छुनिर्मृते मासाच्छूदे भवेच्छुचिः। द्वाभ्यां तु पतिने गृहमेत्येमासचतुष्टयात्।
 अयं ते वर्ज्यपेदे हेमित्येवं मनुरब्रवीत्॥ अयं तो स्लेच्छः। अयं तः श्वपाचक इति वाचस्पतिः। तत्रैव प
 मः॥ द्विजस्य मरणे वेश्मविशुध्यति दिनत्रयात्। संवत्तः॥ गृहशुद्धिं प्रवक्ष्यामि अंतस्य शवद्वयिते
 प्रोत्सृज्य मृगमयं भांडं सिद्धमन्तयेव च। गोमयेनोपलिप्याथ छागेनाघ्रापयेदुधः। ब्राह्मणेर्मत्र
 प्रतेश्वहिरण्यकुशवारिभिः। सर्वमभ्युक्ष्ये हे श्वमतः शुच्यत्वं संशयं॥ चतुर्द्विष्युः॥ याममध्यग
 तोयावच्छवंति श्रुतिकस्य चित्। यामस्य तावदाशौचं निर्गते शुचितामियात्। गृहपश्चादौ मृते ये
 वापत्तमाधवीये प्रचेतसा। मातृश्वस्त्रादिषु त्रिरात्रमुक्तं। मातृघसा मातुल्योः श्वश्वशुरयोर्गुरो
 मृते च त्रिजिपाज्ये च त्रिरात्रेण विशुध्यति। गुरुत्वात् यः॥ ऋत्विक्कुलागतः॥ तत्र गृहमृतो ज्ञेयः।
 श्वशुरयो रन्यत्र मृतावपि सन्निधौ त्रिरात्रमसन्निधौ पक्षिणी। देशांतरे एकरात्रवक्ष्यमाणं विष्णु
 कैरिति माधवगोडादयः॥ अन्यत्र तु मातृश्वस्त्रादिषु पक्षिणी। पित्रोः स्वसरितद्वयं पक्षिणीः॥
 सपे निशामिति वृद्धमनूक्तैः। मनुवृद्धमनुः॥ अन्यत्र संस्क्रतायां नुभ्रातये पिच संस्क्रते। मित्रजा
 मातरि प्रेते दौहित्रभगिनी सुतौ। शालकेन मृते चैव सद्यः स्नानेन शुध्यतीति। तज्ज्ञातृदौ हि त्रिदौ
 देशांतरे। शालकमुत जामात्रोः स्वदेशे ज्ञेयं। शालके तु स्वदेशे एकाहः। आचार्यपत्नी पुत्रोपाध्या
 यमातुलश्च श्वशुरश्च श्वशुर्यसहाध्यायि शिष्ये चैकरात्रमिति माधवीये विष्णुक्तैः। हरदत्तौ पेशश्चोक्ता
 मयेव। श्वशुर्यः शालकः। देशांतरे स्नानं। श्वशुरयोर्देशांतरे एकाहः जावालः॥ एकोदकानां तु
 अहो गोत्रजानामहस्मन्तं सर्वत्र मृत्याभावे पिक्रयकर्तुं देशाहः। गुरोः प्रेतस्य शिष्यस्तु पितृमेधं
 समाचरेत्। प्रेताहारैः समंतत्र दशरात्रेण शुध्यतीति मनूक्तैः। शिष्य इत्युपलक्षणा। निरन्वये स
 पिंडे तु मृते सति दयान्वितः। तदा शौचं तदा शौचपुराचीर्त्वा कुर्यात्तु पितृवन्क्रियामिति माध
 वीये ब्राह्मणेः॥ दिवोदासीये। सगोत्रो वा सगोत्रो वा योगिनं दयान्तरं खननः। सोपिकुर्यान्न वश्रा
 दंशुदे च दशमे हति। यत्रैकविषये पक्षिण्ये काहादिपक्षद्वयमुक्तं तत्र सन्निधिविदेशं मे आदि
 कृताव्यवस्था। त्रिशत्श्रोत्राणां॥ वानप्रस्थे यतो चोपरमिति कुलजे षट्केचाप्यवः स्याद्योषिदो
 विप्रश्रुत्ये मृतवति तु दिनं युद्धविद्धे च सद्यः। अत्र मूलपाकरे स्पष्टं। युद्धमूर्धमृतस्य स्नानं उघ

नैरहवेशस्त्रैः सत्रधर्महनस्य च सद्यः सति हवे यज्ञलया शोचमिति स्थितिरिति मन्त्रैः ॥ यज्ञोत्पन्न
 मे संवर्तते देवैः ॥ यस्तु भारते राजधर्मेषु ॥ अष्टोत्तो हि हतः पूरः स्वर्गलोके महीपते न ह्यन्य
 दक्तस्य न स्वान्नान्यशोचकमिति आह्लादिनिषेधः सपुत्राद्यभावपरः ॥ अतएव तत्र करणादीनां
 आह्लादमुक्तं ॥ अथेतु दशार्पिऽनिषेधमाहुर्मतिवत् ॥ यत्तु पराशरः ॥ आहवे विद्वानां च एक एव म
 शोचकमिति ॥ यत्तु दुष्टतेन कालान्तरमृते ज्ञेयं असन्निधौ स्नानमिति माधवः ॥ शुद्धित्वेऽपि
 रातोऽंशुभिर्भृगुभिर्वापि हतास्त्रैश्चैव तस्मैः ॥ मे स्वाभ्यर्थे हतायातिराजनस्वर्गे न संशयः
 ॥ सर्वेषामिव वर्तमानोऽस्मि यस्तु विशेषतः ॥ यत्तु बृहस्पतिः ॥ डिवा हवे विद्युतां च रात्रौ गोविप्रपाल
 नो सद्यः शोचं यत्तु स्यादहस्त्रहं चान्ये महर्षयः ॥ तच्छस्त्रं विना पराश्रयः हने च विराजः ॥ रात्रौ यथोह
 ते सद्यः शोचमन्यत्र विराजः ॥ तत्रैव व्याजः ॥ स्मृतेन म्रियते यस्तु तस्या शोचं भवेद्दिवा ॥ आसन्नाह्लादि
 रात्रौ स्यादश्रावमतः परं ॥ शस्त्राभाते स्म ते विना शवस्य शत्रुहारीतः ॥ शवस्य शोचमनं मविशे परा
 न स्य बृहदानीं शोचो वेदादित्यस्य यत्तु मनुः ॥ अहाये केन रात्रौ विराजैरेव वज्रिभिः ॥ शवस्य शोचि
 शुध्यति अहादुदकस्य च ॥ इति अहारा आचिता अहोरात्रमुक्तम् ॥ त्रिभिस्त्रिगत्रै रिति न वराचमे
 वेदश्रावमिति न्ययः ॥ तत्र दन्नाशने तद्देवासेनापदि वसेन ॥ अतदन्त्यमन्येन वने वा यदेव सेदि
 तितेनेवोक्तेः ॥ अंगिरः ॥ आशोचं यस्तु संसर्गादायते गृहमेधिनः ॥ क्रियास्तु सननुप्यते गृहात्मा
 चनतः प्रवेत् ॥ ॥ अथ निहाराणां शोचः ॥ ॥ स्नेहेन सवर्णे निहारे तद

न्नाशने तद्देवासेव दशाहः ॥ तदन्त्याशने तद्देवासे अहः ॥ गृहावासेऽन्त्यमन्ये वाहृति
 दहो न निहारे दहचतुर्जात्या शोचः ॥ यदि निहारेति प्रेम्णं प्रलोभाक्रान्तमानसः ॥ दशाहेन द्विजपुत्रे
 दशाहेन भूमिपः ॥ मासार्हेन तु वैष्णवपुत्रो मासेन पुण्यतीति कोर्मोक्तेः ॥ विनातीय निहारे दश
 वृत्तात्तममशोचः ॥ अत्र भूतिगृहे द्विगुणः ॥ अवरज्ये हरं वरां वरा वाप्यवरं पदि ॥ वहे च वेनराशौ
 चंद्रमायै द्विगुणं भवेदिति मायोक्तेः ॥ कोर्ममेतदिति गोशः ॥ दाहयेवं ॥ यत्तु ब्राह्मणः ॥ यो स भर्ता
 मृत्येन नीत्वा वैवृदहे नरः ॥ अशोचं तु भवेत्तस्य प्रेतजाति समन्यपेति ॥ नदापदि लोपोऽस्त्विति
 होरे तु दशाह इति माधवः ॥ अलं करोतु शतः ॥ कृष्णपादो सपिंडस्य प्रेतालं करोतु कृते ॥ अ
 नदपवासे स्यादशक्तौ स्नानमिष्यते ॥ धर्मायै न्यायस्य वरां हरं रोकि पाकारेण वद्विजस्य मन
 यज्ञफलं स्नानं शालाया नो म्मि सशं अतिमाधवीयो ॥ अग्निदेव्येव ॥ नेतसंस्पृशं सस्कारेनात्यस्य
 नेव दुष्मति ॥ वोटाचे वा मिदना च सद्यः स्नानाविशुध्यतीति अपरा कुरुद पराशरैः ॥ मातुल
 नादिसंबंधे विराजः ॥ असेवधिद्विजान् वहिना ददित्वा च सद्यः शोचं संवधे विराजमिति पेरी कति
 र्मुनेः ॥ जेतममितास्य मां बद्धात्रिः ॥ सत्तेका द्विगुणं शवशा वा द्विगुणं मातं वै ॥ आर्तं वा द्विगु
 णं सति स्ततो पि शवदाहकः ॥ अत्र श्वेण जात्र निवृत्तिरित्यर्थः ॥ विष्णुः ॥ मृते हि जेन श्वेण हा
 रयेन श्वेदं द्विजेन ॥ देवलः ॥ ब्रह्मचारी न कुर्वीत शवदाहं किं किं मां ॥ यदि कर्म चरेत्क
 पुनः संस्कारं भवच ॥ मातृवत्कः ॥ आचार्यपितृपात्राया निहेत्यापि यतौ भवेत् ॥ अत्र गमनेन स
 विदेन दोषः ॥ विहितं हि संपिंडागमेत निहरेणादिकं ते मां करोति यः कश्चित् स्यादधिकं भविष्यते

निदेवलोकेः॥ दोषस्याज्ञसपिंडस्यतत्रानाश्रयक्रियाविनेतिहारीतोक्तेः॥ समोक्तस्त्वर्णोत्तमाधवीयं
करवः॥ अनुगम्यशवेवध्यास्त्रात्वास्पृष्ट्वाहुताशनं॥ सर्पिः प्राश्यपुनः स्नात्वा प्राणायामे विमुच्यति॥
हीनवर्णोत्तमस्त्रियेः हः॥ वैश्ये पक्षिणी शूद्रे विराजंस्त्रियस्य वैश्येः हः शूद्रे पक्षिणी वैश्यस्य शूद्रेः
हरिति विज्ञानेश्वरः॥ माधवस्तु विप्रस्य वैश्ये हः स्त्रियस्य शूद्रेः प्येवं॥ अन्यत्रागवत् स्नानाग्नि
स्पर्शः शृताशनानि सर्वत्रेत्याह॥ हीनवर्णस्य दाहोर्ध्वदैहिककरणेन॥ ब्राह्मे॥ ब्राह्मणो हीनवर्णस्य
न कुर्यादोर्ध्वदैहिकं॥ कामाहो भातथा मोहात्कृत्वा तज्जानितां व्रजेत्॥ मनुः॥ ब्राह्मणो नायाजनं कृ
त्वा परेषामेव कर्म च॥ अभिचारमहीनं च विभक्तं कैवर्ष्यपोहति॥ परेषां सर्ववर्णानां॥ हीनेषु तद्देशेऽप्य
त्रैमण्यचातुर्गुण्यायुष्यं॥ ॥ अथ रोदने समोत्तमवर्णयोः ॥ ॥ संचयनात्

वैश्वैलस्नानमूर्ध्वमाचमनम्॥ हीनवर्णोऽपुनः संचयात्माकसंचैलमूर्ध्वस्नानमात्रं॥ विप्रस्य क्षत्रवैश्य
विषये तु ब्राह्मे॥ अस्थिसंचयने विप्रो रोति चेत्सर्ववैश्ययोः॥ तदा स्नातः संचैलस्तद्वितीये हनिष्य
ति॥ कृते तु संचये विप्रः स्नानेनैव अविर्भवेत्सर्वस्य वैश्येऽप्येवम्॥ शूद्रे तु संचयात्माकविप्रस्य विराजं
स्त्रवैश्ययोर्द्विरात्रं॥ ऊर्ध्वं तु द्विजानामेकाहः॥ शूद्रस्य शूद्रेऽप्येव विनास्थिसंचयामूर्ध्वमेकाहः॥ ऊर्ध्वं स
ज्जोतिरिति माधवीपेजेयं॥ अद्वित्वे पारस्करस्तु॥ अस्थिसंचयनादूर्ध्वमासंयावद्विजानपुः॥ दिवसे
नैव शुभं निवाससांस्थालनेन च॥ सज्जानेर्द्विवसेनैव अहात्सर्ववैश्ययोरित्युक्तम्॥ सपिंडानां रो
ननिर्हारादावदोष इत्युक्तं प्राक्॥ विज्ञानेश्वरस्तु॥ मृतस्य वांधवैः सार्द्धं कृत्वा तु परिदेवं वा वर्जयेत्
दहोरात्रं दानप्राज्ञादिकर्म चेति पारस्करेऽपि सर्वत्रैक एवमाह॥ ॥ अथाशौचा

नभस्सरो॥ विष्णुः॥ ब्राह्मणादीनामाशौचेयः सक्तदेवाज्जमप्याति॥ तस्य तावदा
शौचं यावज्ज्ञेयं॥ आशौच्यपगमे मायश्चित्तनिति॥ अज्ञाने न्वगिरः॥ अतर्हशो हेभुक्त्वा न्न सूनके
मृतकेऽपि वा॥ अस्याशौचं भवेत्तावद्यावदन्नं व्रजत्यधः॥ मायश्चित्तं तु मत्पाविप्रस्य वर्णकमेवोक्ताह॥
अहंपचाह सप्ताहोपवासः॥ दशविंशतिषष्टिः शतं च प्राणायामाः पंचगव्याशनं च॥ अभ्यासे द्विगु
णां॥ आपदितु प्राणायामशतं पंचशतमष्टसहस्रं गायत्रीजपश्च॥ मत्पापदितु सर्ववर्णशौचे त्रिरधम
वर्णां॥ गायत्र्यष्टसहस्रं च॥ स्त्रियाशौचे उपवासश्च॥ वैश्याशौचे त्रिरात्रोपवासश्च॥ शूद्राशौचे कृच्छ्र
क्षत्रवैश्ययोः पंचशतमष्टशतं गायत्रीजप उत्तमेषु॥ शूद्रस्य सर्वत्र स्नानं॥ मत्पानापदिविप्रस्य वर्णो
पुशान्तपनक्तं महाशान्तपनचांद्रायणं॥ अभ्यासे तु मासिकं हेमासिकं त्रैमासिकं वारमासिका
नीत्यादिमाधवीयादौ ज्ञेयं॥ ॥ अथ दासस्य स्वदास्युत्पन्नस्य ॥ ॥ स्वस

पिंडशृतौ स्नानमात्रेण स्वामिकायं स्पृश्यत्वं भक्तदासस्य अहोर्ध्वं॥ सद्यः स्य शौगर्भदासो भक्तदास
स्त्रहाच्छुचिरिति स्मृत्यंतरां॥ मूल्यकर्मकरः शूद्रादासीदासास्तथैव च॥ स्नानेशरीरसंस्का
रेण हकर्मण्यद्विजा इति॥ शान्तानपोक्तेः॥ एतच्चानन्यसाध्ये तत्कार्यमात्रे॥ अन्यत्र मासाद्याशौ
चमस्तथा॥ एवं दास्यामपि सति कायास्तस्या अस्पर्शत्वं मपि मासमात्रं॥ दासीदासश्च सर्वो वैश्य
वर्णस्य यो भवेत् तद्गणस्य भवेच्छौचं दास्यामासस्तु सूनकुमिन्यंगिरसोक्तेः॥ षडशीतावपि॥
स्वामिशौचेन दासाद्याः स्पर्शमासानुकर्मसु॥ योग्यासु मोसतो दासीसूती चेत्स्पर्शनामियात्

दत्तदासादीनां सप्तपिंडमरणदौ स्वाभ्यां शोचं सप्तसंख्यदिनोर्ध्वं सप्तपिमासाद्या शोचे स्वामिका ॥
 पंचस्य ण्यतेति हरदत्तः ॥ दासां ते वासिभूतकाः सिष्याश्चैकत्र वासिनः ॥ स्वामिनोऽप्येन शोचेन च ॥
 ध्याति मृतसूतकं इति वदस्यति स्मृतेः ॥ दासश्चात्र गृहजातस्तथा क्रीनो लब्धो दापादुपागतः ॥ अत्र
 कालमृत्तश्च दाहितः स्वामिना च यः मोक्षितो महत्तु श्रुत्वा पुत्रप्राप्तेः ॥ तवाहमिमु
 पगतः प्रव्रज्या वसितः कृतः ॥ भक्तदासस्य विज्ञेयस्तथैव उवाहृतः ॥ विक्रान्ता चान्नः शास्त्रे
 सः पंचदशस्मृतारति नारदोक्तेषु गर्भदासभक्तदासो विना ज्ञेयः ॥ वडादासी ॥ तथा हवः ता
 मुहा ह्यदासो जात इत्यर्थः ॥ अने वास्यपिते नैवोक्तः ॥ स्वशिल्पमिच्छन्नाहं नैवोधवानामनुत्तया
 आचार्यस्य वसेदंते कृत्वा कालमुनिश्चितः ॥ आचार्यः शिष्ये देनं स्वगृहे दत्तभोजनमिति ॥ शि
 ष्यस्तु लोपो विद्यार्थी दासे दे स्वामित्तत्पिंडमरणो नुविष्णुः ॥ पत्नीनां दासनामानुलोम्येन स्वा
 मितुल्यमाशोचं मृते स्वामिन्यात्मीपमिति ॥ प्रतिलोमदासनामाशोचाभावः ॥ वर्णाभामनु लो
 म्येन दास्यनप्रतिलोमतश्चिपात्रवत्त्वोक्तेः ॥ ॥ अथ राज्ञो जनममरणो नारदिविभा
 गां कृत्वा यथागृहे येन पूर्वदिने अनेन तत्र भित्तिमितास्वरायां यत्र प्राग्दृष्टा ज्ञातया म्वास्त्यो र
 यात् पूर्वदिने मित्युक्ते ॥ तत्र तद्देशाचारतो व्यवस्था ॥ सर्वमाशोचमाहितान्ने रीह तत्रिचस्य मरणा
 मारभ्य ज्ञेयः ॥ अन्नमिमत उक्ता तेराशोचादि हि ज्ञातिषु ॥ दाहादग्निमनो विधाद्विदेशस्य मृतम
 जीति पेटनसि स्मृतेः ॥ सामिराहितान्निः ॥ आहिताग्निश्चैतव स नश्चियेन पुनः संस्कारकृत्वा
 शववदाशोचमिति वासिष्ट्विशेषोक्तेः ॥ दाहादेव नु कर्तव्यं यस्य वेतानिको विधि रिति वात्साय
 यनुधूत्रे स्वामिनमगम्योरेण चोक्तः ॥ आहिताग्नेरपि मरणादेव दशरात्रं ॥ दशाहशवमाशोच
 मिति मरणा निमित्तत्वात् तस्य ॥ यत्र दाहादेव तस्याशोचमुक्तं तत्संस्कारानि मित्राणोचपयगे
 वा तेन गत्वाग्नेः संस्कारगं विराजं ॥ आतामेन सुदशरात्रं ॥ मरणानिमित्ततभयो देशहं दाहात्मागपीति
 तद्वचनविरोधात् त्वेवैवोक्त्यर्थात् ललकल्पना लाघवाच्चिन्त्यं ॥ ॥ अथाति क्रीताशो
 चं ॥ ॥ तत्राशोचमध्ये जननादौ ज्ञाते तच्छेषेण श्रुतिः ॥ विगतनुविदेशस्य शृणुया
 द्यो हानिदिशं ॥ मच्छेषं दशरात्रस्यातावदेवाशुचिर्भवेदिति मनूजे ॥ अत्र केचिदेतत्तु प्रातिरिक्त
 विषयान्तेषां ताशोचमध्ये अवरोपितत्वादेव दशाहादि ॥ पित्रोरेव नृनो स्यातां दूरस्थोपि हि उव
 कः ॥ युत्वा तद्दिनमारभ्य दशाहसूतकी भवेदित्यस्य सचापवादोदादि साहः ॥ तत्र ॥ ज्ञातमरण
 स्य निमित्तत्वात् ॥ अन्नमिमत उक्ता तेरित्यादिविरोधाच्च ॥ स्वत्यर्थसारेपि ॥ जनने मरणे वा प्रथ
 मदिना दूर्ध्वं ज्ञाते पुत्रादीनां शेषेणो वशुद्धि रिति ॥ च उशीतावपराके चैवं ॥ दशाहादूर्ध्वं ज्ञाते तु वद
 चसिष्टः ॥ मासत्रयेति रात्रं स्यात्तुषण्मासपक्षिगीतया ॥ अहस्तु नवमादवोर्ध्वं स्तनेन शुभ
 ति ॥ जननेत्यति क्रीताशोचं नाल्पेव ॥ नाशुद्धिः प्रसवाशोचं नृनो तेषु दिनेषु पीति देवत्वे ॥ पि
 तुः स्तानेतत्तापि भवत्येव ॥ निदेशं ज्ञातिमरणं शुक्तापत्रस्य जन्मवा ॥ सचासाजलमाशुत्पशुभो भव
 ति मानवः ॥ रतिमनूजे ॥ तत्राति क्रीताशोचं दशाहादिजात्याशोचविषयः ॥ नत्वनुपनीतादिनि
 मित्रविराजदौ ॥ उपनीतेन विषयमेतस्मिन्नेवाति कालजमिति व्याघोक्तेः ॥ निदेशं ज्ञातिमरणं ॥

अतिक्रान्ते दशाहेत्विति मन्त्रेऽथ ॥ माधवीये देवलस्तु ॥ अत्रिपक्षात्रिंशत्स्यात् षण्मासान् पश्चिणीत
तः ॥ परमेकाहमावर्षादूर्ध्वं स्नानो विप्रश्च्यतीति ॥ तत्रापदनापह्निपयत्वेन व्यवस्था ॥ इदं वै कदेशे
देशान्तरे तु स्नानमात्रं ॥ देशान्तरमृते श्रुत्वा क्लीबैर्वैस्नानसेयतो मृते स्नानेन शुभं निगमेश्रावेच गो
त्रिणां इति ॥ पराशरोक्तेरिति विज्ञानेश्वरः ॥ स्नानं वत्सरांते ॥ अर्वाक्त्रिपक्षात्रिंशत् षण्मासान्
दिवानिशा ॥ अहः संवत्सरादूर्वाकदेशान्तरमृते घृणी विष्मृक्तेरिति माधवः ॥ इदं सपिंडानां देशान्तर
रे स्नानं सोदकानामिति ॥ युक्तं नक्षत्राणां त्वाहवृहस्पतिः ॥ महानघं तरयत्र गिरिर्वा व्यवधायकः
वाचो यत्र विभिद्यंते तद्देशान्तरमुच्यते ॥ देशान्तरं वदं ये केष्वपीयोजनमापतं ॥ चत्वारिंशद्द्वे तप्ये विं
शदप्येतथैव चेति ॥ एतत्सर्वमातापितृमित्रविषयं ॥ तयोस्तु पितरो चेदिति पूर्वपैवीनसिवाक्यात्
दापूर्वमेव दशाहादि ॥ स्मृत्यर्थसारे ॥ मातापितृमरणोदरदेशेऽपि संवत्सरेऽर्धमपि पुत्रो दशाह्नादिकं
शृणुमाशौचं कुर्यात् ॥ स्त्रीपुंसयोः परस्परसवर्णोत्तमवर्णसपत्नीषु चैवमिति ॥ शुद्धितत्वाद्योगो
डास्तु ॥ ऊर्ध्वं संवत्सरादाद्यादं धुश्वेच्छ्यते मृतः ॥ भवेदेकाहमेवात्र न च स्यात्सिनां नत्विति देवलो
केऽपि जोरमभ्येति रात्रमूर्ध्वमेकाहः ॥ वंधुमीतापिताभक्तौ च ॥ पूर्वोक्तदशाहस्तु कलिं गादिदेशप
रस्याहः ॥ ते वंधुपदस्य पित्रादिपरत्वे मानाभावात् ॥ उपेक्ष्यम् ॥ शौ दसपत्नमातृस्तु दक्षः ॥ पितृपत्या
मपेतायां मातृवर्जं द्विजोत्तमं संवत्सरेऽप्यतीते पित्रात्रमशुचिर्मवेत् ॥ हीनवर्णमातृहीनवर्ण
सपत्नीषु चैवमिति स्मृत्यर्थसारे ॥ केचित्पितुः पत्न्यां प्रमीतायां मौ रसेतनयेतथेति ॥ ब्राह्मणे
रसे यो दमाहः ॥ षडशीतावप्येवं ॥ एतत्सर्ववर्णानुत्पं ॥ नृत्यं वयसि सर्वेषामति क्रान्तेन थैव चेति
आशौचैः ॥ ॥ अथाशौचसंपाते उच्यते ॥ ॥ तत्र शावेशावेस्
तके सूतकं ॥ शावेशतकं ॥ सूतकेशावेवा ॥ तत्राप्युत्तरकालतः पूर्वरासमन्यूनमधिकं चेति द्वाद
शभेदाः ॥ यदेकदिने समन्यूनमधिकं वा शौचद्वयं तत्र तत्रेणान्यसिद्धिः ॥ द्वयोरैककालत्वात् ॥ य
दानुद्वितीयादिदिनेषु त्रसंजातीयं शावेजननं वा समकालं ॥ नूनकालं वा परस्यात्तदा षट्सुप
क्षेषु पूर्वशेषेण शुद्धिः ॥ अंतराजन्ममरणेशेवाहोभिर्विप्रुच्यतीति ॥ याज्ञवल्क्योक्तेः अंतरा
ज्ञाने इत्यर्थः ॥ ज्ञातस्यैव जननादेर्निमित्तत्वात् ॥ पूर्वाशौचोत्तमं न्यूनं ज्ञाने तत्र त्रमेव का
र्यं ॥ शुद्धित्वेषुक्तं ॥ पूर्वाशौचांतरुत्पन्नं समानं लघुवानिमित्तं तत्कालादपरिश्रुतं स्वाशौचहे
तरे वा ॥ अज्ञानं तु न ॥ अविज्ञानेन दोषस्याच्छाद्वादिषुकथंचनेत्यस्याशौचसंकर्येऽपि प्रवृत्तेः ॥ ते
नाज्ञानात् ॥ चोत्सर्गादौ कृते पश्चात्तत्ज्ञानेऽपि नावृत्तिरिति ॥ माधवीये यमोपि ॥ जनने जनने
तस्यान्मरणो मरणं तथा ॥ पूर्वशेषेण शुद्धिः स्यादन्तराशौचवर्जनां ॥ अत्र केचिदंतदेशाहेत्यातां
चेत्पुनर्मरणजन्मनी ॥ तावत्स्यात् अशुचिर्विशेषो यावत्तस्यादनिर्देशमिति ॥ मनुष्याणां घेर्देश
हयहृणां सूर्याशौच एव पूर्वशेषेण शुद्धिः ॥ अह्यह्यस्याशौचसंपाते तत्रेणैव शुद्धिरित्याहुः ॥ ह
रदत्तोप्येवमाह ॥ गोश्रप्येवं ॥ तच्च ॥ याज्ञवल्क्यादिचरे न दशाहस्य नृत्यकालाशौचोपलक्ष
णत्वात् ॥ समानाशौचसंपाते प्रथमेन समापयेत् ॥ असमानं द्वितीयेन धर्मराजवचोप्येति माध
वीये शंखोक्तेः ॥ अपराकमिताक्षरादिविरोधाच्च ॥ यदानुसूतकेशावे समन्यूनमधिकं वा तदान

पूर्वशेषा कुट्टिः ॥ नदाहमिहः ॥ सतके शतके च स्यात् सतके त्वस्य सतकं तत्राधिक्यं सतकं शतकं च
 न सतकं ॥ वृद्धिश्च न्यते ॥ शवा शौचस्य मुख्यं सतकं नुपदा भवतु ॥ शवेन पुच्छते सती न सती शवशौ
 धिनी ॥ चतुर्विंशतिमतेऽपि ॥ मृतेन पुच्छते जातं न मृतं जातं केन न ॥ अतो यदा दशाहः ॥ जमनमभ्येत
 दंतं वा अहादिशवंतं दशर्वणं शुद्धावपिन निमित्तं पस्यत्यंतं भवत्येव ॥ मरणोत्पत्तियोगे तु मरिष्यो
 मरुतं भवेदिति कौश्लोचः ॥ गोतमव्याख्यायां ददाति विधिः ॥ सतकाद्विपणशवशौचाद्विपणमात्रेण
 आर्जवाद्विपणसूती सती पिशवदाहकः ॥ अत्र पूर्वशेषं गोतत्रे तत्र निवृत्तिरस्य स्थित्या धिक्क
 दित्यर्थः ॥ षडशीतावपि स्वभाववद्दत्तं नित्यं न शवविशेषाधिनीति ॥ रात्रिशेषादोवर्द्धितं हि विदि
 नैरागतं कुक्कः ॥ सतवैहृत्वं न स्वभावेनातलत्र मृते शवस्यापि न पूर्वशेषाद्विदितिवक्तुं स्वभावेनात
 लत्र मृते शवस्यापि न पूर्वशेषाद्विदितिवक्तुं स्वभावेत्युक्तं ॥ ब्रह्मे ॥ नागतं केर्यादो भिरशौचमप्य
 नुपयते ॥ न च पातनिमित्तं न शवरस्य शेषो भूतमिति ॥ एवं न वपस्याः ॥ यदा तु अहापत्या शौचमप्य
 सजातीयं विजानीयं वा दोषकालमुत्तरं न सप्युत्तरं ॥ शरीकार्यं न पूर्वशेषाद्विः ॥ स्वत्वा शौचस्य म
 ध्ये तु दीर्घशौचं भवेद्यदि ॥ न पूर्वशेषाद्विः स्यात्कालेनेव सुपुत्तीति ॥ जलनलोक्तेः ॥ तेन महादि
 शवमध्ये दशाहादिसतकं च म्रियते पूर्वशेषाद्विदित्यपरकः ॥ शवनिमित्तं पस्यत्यंतं भवत्येव वा पुदि
 धिवेकेन तु शवैर्न पुच्छते सति निमित्तं न शवस्य पुत्तशौचं निवृत्तिरुक्ता ॥ तत्र ॥ उत्तरस्यात्कालाधि
 को न बलवत्तात् ॥ माधवीयमपि ॥ अथ हृदि मदाशौचं च ध्विमेन स मापयेत् ॥ यथा विरत्रे प्रकीर्त
 दशाहं च विशेष्यदि ॥ आशौचं पुनरागच्छेत्तत्कालावधिमुत्तरीति ॥ हारितोपि ॥ गुरुणालमुप
 तुल्युना नैव तद्भुवि ति ॥ गुरुत्वं बलमुत्तं कालकृतमेव ॥ पूर्वोत्तरे वा ॥ एतच्च हरदत्तेन स्वधुक्कं पि
 तास्यं पामप्येव ॥ यत्तु अद्यानां योगपथे तु ज्ञेया मुद्रिर्गरीपसी ॥ मरणोत्पत्तियोगे तु गरीयो मरणभ्ये
 दिति हारितकौर्मोदितं त्रास्य स्वभाभिप्रायं शवस्य गुरुत्वं ज्ञेयं पाक्कचिदत्यकालेनापि दीर्घकालस्य
 शौचं निवृत्तिमाह ॥ देवलः ॥ परतः परतोऽद्विपणशवद्विधीयते ॥ स्याज्जैलं च तमा दहः पूर्वशेषाव
 शिष्यते ॥ अस्यायेः ॥ अथ हृदि दीर्घशौचं वे परतो शौचमुद्रिः परतो शौचं पदिसृशौचमुत्तरस्य ये च
 दिना सती तु वृत्ते ॥ नदा पूर्वशेषाद्विः ॥ पूर्वशेषात्तत्र शौचादोषिककालावपि न पूर्वशेषा कुट्टि
 त्वर्थः ॥ यथा षष्ठमासे गर्भात निमित्तं षडहा शौचमप्ये दशाहपाते पूर्वशेषात्तत्र निवृत्तिः ॥ यथा वा म
 हमध्ये स्वावपात निमित्तं चतुरहस्यं चाहयोरिति कश्चित् ॥ तत्र ॥ दशाहावधि पूर्वशेषाद्विपुच्छादक
 कविशेषात् षड्हादिदिनेषु पूर्णशौचं न स्यात्तद्विद्वत्पुच्छादकं नो विद्यात् ॥ अस्य दुरवस्तुपंचतमा
 दहः जाततो सते ॥ अहादित्रे तस्या द्वास्मिन् विषये पूर्वशेषावपुद्रिः शिष्यते ॥ दशाहादि रात्रिशेषे
 अहादस्या शौचानां परस्परं रात्रिशेषसंपाते च न द्वाहादिरद्विपणस्य माहः ॥ क्वचित् पूर्वशेषाद्वि
 देरपवादा माहोतमः रात्रिशेषसति ह्यप्यप्रभाते नित्यमिति ॥ प्रभाते न्यपामे ॥ रात्रिशेषे च हा
 कुट्टिर्गोमशेषाद्विपुच्छादिनिशाना नोक्तेः ॥ इदं शवो नित्यं कपाते सजातीयं वा तुल्यं ॥ अ
 वक्तव्यं ॥ रात्रिशवः अहोरात्रिपरः ॥ अहः शेषे ह्यप्यप्रभाते नित्यमिति रात्रिशवो लिखितवक्तव्यं
 ॥ अथ यदि दशरात्रासं निपते परार्थं दशरात्रमाशौचं ॥ ॥ मानवमादिवसात्

दअर्धेद्विगत्रेणमुष्णं त्रिगत्रेणेतिवोधायनोक्तेः पुनः पातेदशाहः। आकृष्टवेणसहगच्छतिदशमे
 द्विपतेयस्याहर्दयात्प्रविशुध्यति। प्रभातेतुत्रिगत्रेणदशगत्रिष्वप्यविधिरितिदेवलोक्तेः। अनवमद
 शमशब्दौचोपात्तान्तिदिनपरौ। तेनसत्रियादावपितथेत्याहुः। माधवीयेष्वेव। अन्येत्वाहुः अत
 दशहेस्यातीचेत्पुनर्मरणजन्मनी। तावत्स्यादशुचिर्विप्रोयावत्तस्यादनिर्देशमिति। मनुपराश
 र्द्यैर्दशमदिनेनोत्तरस्यशुद्धेरुक्तत्वाद्विरोधः स्यष्टएवविरोधेचयदैकिंचनमनुरवदत्तक्षेत्रजं। क
 लौपराशरः स्मृतिरित्यनेनचपूर्ववचसांवाधः। अतएववाचस्पतिनातेषामनाकरत्वमुक्तम्। सा
 कारत्वेपिजातिमात्रविभादिविषयदेशान्तरविषययुगांतरविषयवास्तु। तेनगौतमीयेरात्रिशब्दे
 नाहोरात्रपरः। रात्रिमात्रावशिष्येतिमिताक्षरोक्तेः। तत्रकविक्रतेरिवान्यथाग्याख्यायुक्ता।
 माधवल्लु॥ अनिर्गतदशाहमितिपूर्वस्वयंयविरोधादुपेक्ष्यति। अस्मत्पितृवरणास्तुवोधाय
 नीये। अनवमादिवसादितिद्वितीयाशौचस्यनवमंदिनं प्रथमस्यदशममेवाहुः। घहादिरुद्धेः पू
 र्वशेषापवादत्वात्तस्यचन्यापतोद्वितीयदिनादेवप्रवृत्तेः। अतऊर्ध्वमितिदशमरात्रिपरं। शंखलि
 वितावुक्तौदेवलोक्तौचाहशेषदशमेन्द्रिचातीतेरात्रौपतेदित्यर्थः। दशस्यापितानामकुर्यादिति
 वता। तेननमन्वाद्यैर्विरोधोनापिमिताक्षराद्यैरित्याहुः। अपराकेर्निर्णयामृतेस्वरसोप्येव। यत्तत्रै
 ववासे॥ आद्यतभागद्वयंयावत्सूतकस्यतुसूतके। द्वितीयेपतितेत्वाद्यात्सूतकाच्छुद्धिरिष्यते।
 अतऊर्ध्वेद्वितीयातुसूतकांताच्छुचिः सूनः एतदेवविचार्यस्यामृतकेमृतकांतरे। मृतकस्यात
 रेपत्रसूतकेप्रतिपद्यते॥ सूतकस्यांतरेवाथमृतकंयत्रविद्यते। मृतकांतरेभवेत्तत्रशुद्धिर्वर्णेषुसर्व
 शरति। अस्पार्थलत्रैवोक्तः॥ पूर्वाशौचपरमहोरात्रस्यदिनरूपेआद्यभागद्वयेन्याशौचपातेपू
 र्वेणशुद्धिः। भागद्वयोर्ध्वरात्रौसूतकांतरेद्वितीयात्। पूर्वभिन्नात्सूतकांतात घहादिशुद्धि
 रिति। अपराकेत्वाशौचकालेद्विधाविभज्यनिर्गुणविषयत्वेनेदमुक्तः। अस्पवचनस्यनिर्मूल
 लोक्तिरज्ञोक्तिरेव। अतःपूर्वाशौचात्परात्रावन्त्याशौचेहोरात्रद्वयमधिकं। रात्रेरन्यथामेतुदिन
 त्रयमितिभट्टचरणोपदिष्टः पंथाः॥ एतत्संपूर्णाशौचसंपातेएवरात्रिशेषेत्रिगत्रादिसंपातेतुपूर्व
 शेषेणैवशुद्धिः। द्विगत्रादिरुद्धेः पूर्ववाक्येदेशाहविषयत्वादपवादाभावशेषशुद्धेरवसामान्य
 तःप्रवृत्तेः॥ षडशीतौतुदशाहान्तेअहपातेपिद्वित्रिदिनवद्विरुक्ता॥ रात्रिशेषेपदाशौचंपूर्वान
 धिकमापतेत। ऊर्ध्वेदिनद्वयंपूर्वाधामशेषेदिनत्रयमिति। अनधिकसमन्वयंवा। तत्रच्छ॥ त
 स्यनिर्मूलत्वादेतेपक्षिरण्यादिपातेपिद्विगत्रादिरुद्धापत्तेः। पूर्वाशौचांतवर्द्धितद्वित्रिदिनमध्ये
 धिकाशौचांतरपातेतुवर्द्धितस्यात्यत्वादधिकेनैवशुद्धिः। नचवर्द्धितस्यपूर्वशेषत्वशंकनीयं॥
 रात्रिशेषेपूर्वशेषशुध्यपवादेनैमित्तिकवृत्तिन्यायोजीवनान्। अपवादाभावेउत्सर्गस्यप्राप्तेः। अ
 पवादमाहशंखः॥ मातर्ययेप्रमीतायामशुद्धौश्रियतेपिवा पितुःशेषेणशुद्धिःस्यान्मानुःकुर्या
 त्पक्षिणी॥ पादत्रयस्यष्टम्॥ तुर्यस्यत्वयमर्थः। पित्राशौचमध्येमातृमृतौपित्राशौचांतेमानुपक्षि
 णीमधिकांकुर्यादिति॥ तत्राशुद्धावित्युक्तेरात्महादेःपितुराशौचाभावात्मातृमरणेनपक्षिणी
 किंतुपूर्वमेवाशौचं। इयंचपक्षिणीतृतीयादिपरानाद्यदिनद्वयेप्रतिनिमित्तानैमित्तिकावृत्तिन्या

प्रवेशेषां कुट्टिः ॥ तदाहोमिः ॥ सत्केरुनके च स्यात् मृतके च यत् सत्कं तत्राधिक्यममृतकं शब्दकु
नसत्कं षड्विंशत्येते ॥ शावाशौ च स मुच्यन्ते सत्कं न्यदा भवेत् ॥ शावेन मुच्यते सती न सती शावशो
धिनी ॥ चतुर्विंशतिमतेऽपि ॥ मृतेन मुच्यते जातेन मृतं जातकेन तु ॥ अतो यदा दशाह ॥ जमनमभ्येत
दंते वा अहादिशब्दं तदा प्रवेशेषां मुद्रावपिन निमित्तमस्य एव भवत्येवमरणो मन्त्रिणो गेनु मरियो
मरणं भवेदिति कौश्लोच ॥ गौतमव्याख्यायां द्वादश विरपि ॥ सत्काह्मिणं शावशावाह्मिणं मन्त्रं
आर्त्तं वाह्मिणं सती सती पिशवदाहकः ॥ अत्र पूर्वप्रवेशे गौतमे रत्ननिवृत्तिरस्य स्यात् ॥ अथि
दित्यर्थः ॥ षडंशो नावपि ॥ स्वभाववदसति स्तु नूनं शावविशेषाधिनीति ॥ रात्रिशेषादौ वदितं हि त्रिदि
नैरागतुकैः ॥ सत्तेव हत्वेन स्वभावेनातस्तत्र नूनं शावस्यापि न प्रवेशेषां मुद्रिपिति वक्तुं स्वभावेनात
स्तत्र नूनं शावस्यापि न प्रवेशेषां मुद्रिपिति वक्तुं स्वभावेन युक्तं ॥ कावे ॥ नागतुकैः दशाहं भिरशौचमप
नुपयते ॥ न च पातनिमित्तं न शावरस्य स्य शोचनमिति ॥ एवं न च पक्षाः ॥ यदा तु अहापत्या शौचमभ्ये
सज्जातीये विजातीयं वा दीर्घकालमुत्तरं न दायुत्तरं ॥ पूर्णकार्यं न प्रवेशेषां मुद्रिः ॥ स्वत्याशौचस्य म
ध्ये न दीर्घशौचं भवेद्यदि ॥ न पूर्वविशेषां मुद्रिः स्यात्कालेनेव मुच्यतीति ॥ उशनसोक्तेः ॥ तेन अहादि
शावमभ्ये दशाहादिसत्कं किमपूर्वेषां मुद्रित्यपरकः ॥ शब्दनिमित्तमस्य एव भवत्येवमुद्रि
विवेकेन नृणां च न मुच्यते सति रिति मायुक्तं लवापुत्रशौचनिवृत्तिरुक्ता ॥ तत्र म उक्तस्य कालाधि
को न वलवत्तात् ॥ माधवीये मपि ॥ अथ द्वादशशौचं पश्चिमे न समापयेत् ॥ यथा विरपे मको न
दशाहं प्रविशेद्यदि ॥ आशौचं पुनरागच्छेत् न तत्र माप्यविश्रम्यतीति ॥ हारितोपि ॥ गृहणालक्षणे
तुल्युतां नैव नहुर्विति ॥ गृहत्वं च लघुत्वं च कालकृतमेव ॥ श्रवणुरेवात ॥ एतच्च हरदत्तेन स्य युक्तं ॥ मि
तास्य यामप्येव ॥ यत्तु अध्याना योगपथे तु ज्ञेया मुद्रिरीपसी ॥ मरणोत्पत्तियोगे नृगरीयो मरणं भवे
दिति हारितकौमीदित्वा स्य स्यात् ॥ भाषाशावस्य गृहत्वं ज्ञेया क्वचिदस्य कालेनापि दीर्घकाला
शौचनिवृत्तिमाह ॥ देवलः ॥ परतः परतो मुद्रिगृहद्वौ विधीयते ॥ स्याच्चैवं च तत्रादहः प्रवेशो वा न
शिष्यते ॥ अस्यार्थः ॥ अथ द्वादशशौचं परतो शौचमुद्रिः परतो शौचं पदिस्रवशौचमुत्तरस्य पंच
दिना मरते नुवर्तते ॥ नदा प्रवेशो वमुद्रिः ॥ प्रवेशो तत्र शौचादौ विक्रमालस्यापि न प्रवेशेषां कुट्टि
त्यर्थः ॥ यथा षष्ठ्या संगमभातनिमित्तं षडंशोचमभ्ये दशाह्याने प्रवेशो तत्र रनिवृत्तिः यथा वा अ
हमभ्ये स्वावपातनिमित्तं चतुरहं वाहयोरितिकश्चित् ॥ तत्र ॥ दशाहावधि प्रवेशेषां मुद्रिः क
वविधात् ॥ षष्ठादिदिनेषु पूर्णशौचं मरणोत्तरं द्वादशपञ्चमो विन्याच ॥ अस्मद्गुरुवंतुं पंचतमा
दहं आततो स्यात् ॥ अहादित्रेत्यादत्रास्मिन् विषये प्रवेशेषां मुद्रिः शिष्यते ॥ दशाहादिरात्रिशेषे
अहादस्याशौचानां परस्परं रात्रिशेषे संपाते न द्वादहादिद्विदित्यर्थमाहुः ॥ क्वचिस्त्वैशेषेषां मु
द्रिपवा दमाह गौतमः रात्रिशेषे सति द्वाभ्यां प्रभाते निसमिरिति ॥ प्रभाते न्ययाया रात्रिशेषे च हा
कुट्टिर्णमशेषेषु विव्याहादिनिशातातपोक्तेः ॥ इदं दशाहं तत्कपाते सज्जातीये वा तुल्या ॥ अ
त्र केचित् ॥ रात्रिशब्दः अहोरात्रिपरः ॥ अहः शेषे द्वाभ्यां प्रभाते निसमिरिति शंखलिखितं तावत्केन
॥ अथ यदि दशाहं त्रयस्त्रिंशत्पते पृथग् दशाहं वा शाशौचं ॥ ॥ मानवमादिवत्तात्

यनुव्रतीमेतन्नवनेनविपुज्यतेऽतिमन्त्रेः निर्हरणमन्यकर्मपरं एवंमातामहस्य। यथाव्रतस्थोपिसुतःपितुः
 कुर्यात्क्रियांनप तथामातामहस्यापिदोहिवः कर्तुमर्हतीतिअपरर्के भविष्योक्तेः। मातापित्रोरुपाध्याया
 चार्ययोरोर्ध्वदेहिकं। कुर्वन्मानामहस्यापिव्रतीनभ्रश्यतेवतादितिकालादर्शोच्चातत्रान्यकर्मनिमित्तमस्य
 सत्वंदशाहमस्येव। सगोत्रोवाः सगोत्रोवायोगिन्दयात्स्वेनरः सोपिकुर्यान्नवश्राद्धशुद्धेनुदशमेहनी
 निदिवोदासोक्तवचनान्। अतएवब्रह्मचारिणः शवकर्मणोव्रतान्निवृत्तिरन्यत्रमातापित्रोर्गुरोश्चेति
 भौतमीपेवृत्तनिवृत्तेरेवपर्युदासोनाशौचस्य। संध्यादिकर्मलोपस्तुनास्ति नत्यजेत्सूतकेकर्मब्रह्मचा
 रीस्वयंकवित्इति कंदोगपरिशिष्टान्। पित्रोर्गुरोर्विपत्तौनुव्रह्मचार्यपियः सुतः। सव्रतश्चापिकुर्वीत
 अग्निकुंडोदकक्रियां। तेनाशौचन्नकर्तव्यंसंध्याचैवनलुप्यते। अग्निकार्यंचकर्तव्यंसायंप्रातश्च
 नित्यशरतिचंद्रिकायां॥ संवत्तश्च॥ अत्रकर्मो नधिकाररूपाशौचनिषेधएव। अपरर्कमाधवादय
 स्तु। एकाहमाशौचमाहुः। आचार्यंवाप्युपाध्यायंगुरुंवापितरंचवा। मातरंवास्वयंदग्ध्वाव्रतस्थस्त
 वभोजनं। कृत्वापततिनोतस्यात्येतान्नंतत्रभक्षयेत् अन्यत्रभोजनंकुर्यान्नचनेस्सहसंवसेत्। ए
 काहमशुचिर्भूत्वादितीयेहनिशुध्यतीतिब्राह्मोक्तेः। तदन्नभोजनेनुप्रापश्चित्तुपुनरुपनयनमाशौ
 चं॥ दिवोदासादयस्तु। ब्राह्मोक्तेः॥ प्रथमेहिसंध्यादिलोपः। ब्रह्मचारीयदाकुर्यात्पिंडनिर्वपणं
 पितुः। तावत्कालमशौचंस्यात्पुनःस्नात्वाविशुध्यतीति। प्रजापतिवचनान्द्वितीयाहादोपिंडदान
 कालेएवाण्यप्यत्वमात्रेनान्यदेत्याहुः। दशाहमस्यण्यत्वेपिकर्णो गस्त्रानविधानार्थमेतदिनियुक्तं।
 अन्यकर्मोकरोतुव्रह्मचारिणः। पित्रादिमरणोप्याशौचाभावएव। सोपिव्रह्मचार्यकालएव। समा
 वत्तनोत्तरतु पूर्वमृतानांअरुशौचंभवत्येव। आदिष्टीनोदकंकुर्यादाव्रतस्थसमापनान्। समाप्तेनूदकं
 दत्वात्रिरात्रमशुचिर्भवेदिनिमन्त्रेः। तत्रापिविकल्पः। पितर्यपिमृतेनैषां दोषोभवतिकर्हिचित्
 आशौचंकर्मणोनेस्यात्ग्रहंवाब्रह्मचारिणामिति कंदोगपरिशिष्टान्॥ यथाकृतजीवच्छाद्धेन
 किमप्याशौचंनकार्यमितिहेमाद्रिः शुद्धित्वेकौर्म॥ सद्यःशौचंसमाख्यातंदुर्भिक्षेवाप्युपद्रवे हिं
 वाहवहतानांचविद्युतापार्थिवैर्हिजैः। उपद्रवेत्यमरके॥ उपसर्गमृतेचैवसद्यःशौचंविधीयतेऽ
 ति। पराशरोक्तेः। उपसर्गोत्पमरकइतिश्रुतपाण्यनिरुद्धमहादयः॥ मरीचियाजवल्क्यावपि। आ
 पद्यपिचकष्टायांसद्यःशौचंविधीयतेइति। मरणसमयेपिनाशौचं। तथाचशुद्धिरत्नाकरेदक्षः
 सस्यकालेत्विदंसर्वसूतकेपरिकीर्त्तनं। आपन्नतस्यसर्वस्यसूतकेपिनसूतकं। अतः सतिवैरा
 ग्येसत्यासोप्यातुरस्यभवतीतिकेचित्॥

॥ अथकर्मतः ॥

॥ त्रिंशत्तश्रो

क्यां। नत्तत्कार्येषुसत्रिव्रतिनृपवद्दीक्षितत्विक्स्वदेशभ्रंशपत्स्वप्यनेकश्रुतिपठनभिषक्कारुशि
 ल्यातुराणां। संपारख्येषुदानोपनयनयजनश्राद्धयुद्धप्रतिष्ठा। चूडनीर्थार्थयात्राजपपरिणयना
 धुत्सवेद्येनदर्थं। नाशौचमितिशेषः। सत्रीअन्नसत्रवान्। मुख्यसत्रस्यदीक्षितपदातिहेः॥ व्रती
 अनंतव्रतादिनियमवान्। नव्रतीनांव्रतेऽतिविष्णुक्तेः॥ प्रचेताः कारवः शिल्पिनोवैद्यादासीदासा
 स्तथैव राजानो राजभृत्याश्चसद्यःशौचाः प्रकीर्त्तिताः। कारवः सूपकाद्याः शिल्पिनः श्वेलनिर्गोज
 काद्याः आतुरस्यव्याधिनाशार्थं दानादौ नूलादानादेः। प्रारभोनादीयादिसंकल्पेवा। यजनंतजगो

यापवादत्वादित्युच्यते ॥ सपिंडघृणो वेनमातापितरौ चापराधमात्रस्येव ॥ एवंभूतं विनि-
 श्चयचपक्षिणी दशमदिना पूर्वमात्रमरणो ज्ञेया ॥ दशम्या एव न तत्र भाते वा मास मरणात् न ह्यहं यदहं
 चित्तापक्षिणी निश्चितं ॥ नन्वा संख्यातरोपजननापत्त्या अहादिश्रुतिना कथापत्तेः ॥ चतुर्थे एका-
 देयाष्टदेयाऽत्यादौ श्रुतसंख्याबाधापत्तेः ॥ समुच्चयानिरलोद्वादेशः ॥ गुरुत्वात्प्राप्तमतेः ॥ गुरु-
 लघुश्रुतेरित्युक्तेषु ॥ मानुरन्वारेहोतुनपक्षिणी ॥ यदानीं विशेषतश्चिप्रियस्यप्रियमाह्वान-
 दाशौचविधानं यं भर्तृशौचक्रमेण हीति पृथ्वी चंद्रोदये लघुहारीतोक्तेः ॥ तत्रैव षडंशमिति मतेषु ॥
 मृतं पतिमनुजम्पत्नीचेदनलंगता नतनपक्षिणी कार्यापेत्तकादेव शुद्धाति ॥ प्रकोचो न च विर-
 स्तस्यास्तावेदाशुचित्तयोः नवश्राद्धपिंडं च पुनपत्तुसमापयेत् ॥ गृहीतालोचानोऽप्यारोपितः
 संस्कारमातुः सपिंडस्य मरणो नाप्येति लीयः ॥ अमिक्षातकात्वादिप्रमाणनिमित्तस्य च न सवत्स-
 नः ॥ द्वादशवर्षांतरं संस्कारशौचमभ्यसपिंडमरणोप्येवं ॥ पञ्चपर्यंतं वा ॥ ॥ अथैव वादानस्य
 स्त्रीनभवेदात्मयानिनी ॥ अहाशौचे निवृत्तिश्चाहमात्रातिशयवदिति ॥ तद्वर्तमानोऽंतरम-
 रोहरोचिवाश्वेचपरमिति पृथ्वी चंद्रः ॥ ब्राह्मणादेश्चिप्रायुज्यमनेत्याशौचपरमित्यपराधः ॥
 दितित्वाद्बो गोशालुः भर्तृशौचोत्तरमन्वारेहोचिवाश्वे ॥ सहगमनेन संप्रयोगः ॥ युद्धहृतस्य सद्यः शौ-
 चेन्वारोहरो ब्राह्मणेति श्रुत्याद्भैरविप्रहेरापिंडदानं ॥ एकविंशतनुसद्यः शौचमिच्छाहः ॥ मन्-
 त्यायुक्तेः पूर्वशेषणशुद्धेरपवादोत्तरमुक्तं षडंशीत्यां ॥ पूर्वशौचेन यथाशुद्धिः सतके पुनरेष्येव ॥ स-
 निकामग्निदेहितामेतस्य च सुतानपि ॥ निरीयामृते स्मृति संग्रहेषु ॥ इत्युच्यते ॥ इति सनिकाम-
 ग्निदेविना ॥ इदं सत्येन दाहकरणं ॥ मानुलादि संवेधे दाहमात्रकरणेन विराजमेव मुक्तमाह ॥ एहा-
 त्रिः सतकादिगुणशेषवशाद्वादिगुणमात्रेव ॥ आत्रेवादिगुणसन्निस्तोपि शब्दाहकः ॥ तथा शौ-
 चासंपातेऽपि न शावजनननिमित्तकार्यमतिवधः ॥ अशौचेन समुत्पन्ने पुनश्चाभ्यसदाभवेन कर्तव्य-
 त्कालिकीशुद्धिः पूर्वशौचेन शुभमिति प्रजापतिः स्पष्टः ॥ आशौचे हि विधेयं ॥ शातानपः ॥ अत-
 ईशाहजननात्प्राप्त्यान्मरणं यदि ॥ अतमुद्दिश्य कर्तव्यं पिंडदानं यथाविधिः ॥ भारभ्युपेतपिंडतु-
 मध्ये चेज्जननं भवेत् ॥ जयैवाशौचविंशतुशेषान्माद्यथाविधि ॥ मातुः पक्षिणमप्यपितुराद-
 शाहं च कुपीत ॥ आद्यश्राद्धमप्यहोपि कुर्यादेकादशे हीति स्पष्टः ॥ केचित्तिरेकश्रियादिपरां वि-
 प्रादेह्याशौचान्तरे एकादशाहं श्राद्धेनेत्याहुः ॥ अतएव विज्ञाने चरेणादशमपिंडमुत्तरादिशौ-
 चे शुचिर्भवेदिति श्रुतिं न महेकोटिशंगविप्रमिमत्रणपरमिति च दत्तातत्रशुद्धेरगत्वं दर्शयते ॥ एवं
 च योत्सर्गशय्यादावपि देवयासिकेन नशाशौचांतरेपि भवत्येवेत्युक्तं ॥

॥ अथाशौचापवादः ॥

॥ संपंचवर्षाः कर्तव्यः कर्मेनः इत्यतः मृत्यो-

यतः विधानाच्च ॥ आद्यो ब्रह्मचारिणस्त्यादिषु निश्चितानां वनस्थानां फलीनो ब्रह्मचारिणो नाशौच-
 कीर्तितं सद्भिः पतिनेव मृते तथा इति कौशिके ॥ तस्य पादशौचव्याप्यं च वेति देव लपाठः ॥ आशौच-
 मंत्यकर्मोपलक्षणं ॥ ब्रह्मचारी न कुर्वीत शवदाहादिव्याः क्रियाः ॥ यदि कृष्याचोक्तं पुनः सं-
 ह्तासं वचनेति देवतोक्तेः ॥ एतन्मित्राद्यतिरिक्तविषयं ॥ आचार्यस्वपुत्राभ्यापमानं रपितं गुरुं निर्दे-

यनुव्रतीमेतन्नवनेनविपुञ्जतेऽतिमनूक्तेः निर्हरणमन्यकर्मपरं। एवंमातामहस्य। यथाव्रतस्थोपिसुतःपितुः
 कुर्यान्निक्रियानृप तथामातामहस्यापिदोहिनः कर्तुमर्हतीतिअपरार्के भविष्योक्तेः। मातापित्रोरुपाध्याया
 चार्ययोरोर्ध्वदेहिक। कुर्वन्मातामहस्यापिव्रतीनभ्रश्यतेव्रतादितिकालादर्शोच्च। तत्रान्यकर्मनिमित्तमस्य
 सत्त्वदशाहमस्येव। सगोत्रोवाः सगोत्रोवायोगिन्दद्यात्स्वेनरः सोपिकुर्यान्नवश्राद्धशुद्धेनुदशमेहनी
 निदिवोदासाक्तवचनात्। अतएवव्रतचारिणः शवकर्मणोव्रतान्निवृत्तिरन्यत्रमातापित्रोरुरोश्चेति
 भौतमीपेरुत्तनिवृत्तेरेवपर्युदासोनाशौचस्य। संध्यादिकर्मलोपस्तुनास्ति नत्यजेत्सूतकेकर्मव्रतवा
 रीत्ययंकचित्इतिछंदोगपरिशिष्टात्। पित्रोरुरोविपत्तौनुव्रतचार्यपियः सुतः। सव्रतश्चापिकुर्वीत
 अग्निकुंडोदकक्रियां। तेनाशौचमकर्मसंध्याचैवनलुप्यते। अग्निकार्यंचकर्तव्यंसायंप्रातश्च
 नित्यशरतिचंद्रिकायां॥ संवत्तश्च॥ अत्रकर्मोपधिकाररूपाशौचनिषेधएव। अपरार्कमाधवादय
 त्। एकाहमाशौचमाहुः। आचार्यवाप्युपाध्यायंगुरुवापितरंचवा। मातरंवास्वयंदग्ध्वाव्रतस्थस्त
 वभोजनं। कृत्वापततिनोतस्मात्तेनान्नत्रभक्षयेत् अन्यत्रभोजनंकुर्यान्नचनेस्सहसंवसेत्। ए
 काहमशुचिर्भूत्वाहिनीयेहनिशुध्यतीतिब्राह्मोक्तेः। नदन्नभोजनेनुप्रापश्चित्तुनरुपनयनमाशौ
 चं॥ दिवोदासादयस्तु। ब्राह्मोक्तेः॥ प्रथमेहिसंध्यादिलोपः। व्रतचार्यदाकुर्यात्पिंडनिर्वपणं
 पितुः। तावत्कालमशौचस्यात्पुनःस्नात्वाविशुध्यतीति। प्रजापतिवचनान्द्वितीयाहादौपिंडदान
 कालेएवास्यस्पृत्वमात्रंनान्यदेत्याहुः। दशाहमस्यश्रुत्वेपिकर्त्तागस्त्रानविधानार्थमेतदिनियुक्तं।
 अन्यकर्मोक्तरोनुव्रतचारिणः। पित्रादिमरणोप्याशौचाभावएव। सोपिव्रतचर्यकालएव। समा
 वत्तनोत्तरंनुपूर्वमृतानांश्रुशौचंभवत्येव। आदिष्टीनोदकंकुर्यादाव्रतस्यसमापनान्। समाप्तेतदकं
 रत्वात्रिगत्रमशुचिर्भवेदिनिमनूक्तेः। तत्रापिविकल्पः। पितर्यपिमृतेनैवांदोषोभवत्तिकाहिंचित्
 आशौचंकर्मणोनेस्यात्अहंवाव्रतचारिणामितिछंदोगपरिशिष्टात्। यथाकृतजीवच्छाद्धेन
 किमप्याशौचंनकार्यमितिहेमाद्रिः शुद्धितत्वेकौर्मै॥ सद्यःशौचंसमाख्यातंदुर्भिक्षेवाप्युपद्रवे हिं
 वाहवहतानांचविद्युतापार्थिवैर्हिजैः। उपद्रवेत्यमरके॥ उपसर्गमृतेचैवसद्यःशौचंविधीयतेइ
 ति। पराशरोक्तेः। उपसर्गोत्पमरकइतिश्रुतपाण्यनिरुद्धमहादयः॥ मरीचियाजवल्क्यावपि। आ
 पद्यपितृकथायांसद्यःशौचंविधीयतेइति। मरणसमयेपिनाशौचं। तथाचशुद्धिरत्नाकरेदक्षः
 सस्यकालेत्विदंसर्वसूतकेपरिकीर्त्तितं। आपन्नस्यसर्वस्यसूतकेपिनसूतकं। अतःसतिवैरा
 ग्येसत्यासोप्यानुस्यभवतीतिकेचित्॥ ॥ अथकर्मतः॥ ॥ त्रिंशत्श्रो
 कां॥ नत्तत्कार्येषुसत्रिव्रतिनृपवद्दीक्षितत्विक्स्वदेशभ्रंशपत्त्वप्यनेकश्रुतिपठनभिषक्कारुशि
 स्यानुगणं। संभारखेषुदानोपनयनयजनश्राद्धपुष्टप्रतिष्ठा। चूडतीर्थार्थयात्राजपपरिणयना
 युत्सवेष्टेतदर्थं। नाशौचमितिशेषः। सत्रीअन्नसत्रवान्। मुख्यसत्रस्यदीक्षितपदान्तिहेः॥ व्रती
 अनंतव्रतादिनियमवान्। नव्रतीनांव्रतेइतिविष्णुक्तेः॥ प्रवेताः कारवः शिल्पिनोवैद्यादासीदासा
 सथैवच राजानोराजभृत्याश्चसद्यःशौचाः प्रकीर्त्तिताः। कारवः सपकाएयाः शिल्पिनः श्वेलनिर्योज
 कायाः आनुस्यव्याधिनाशार्थं दानादौनुलादानादेः। प्रारंभोनांदीश्राद्धसंकल्पेवा। यजनंनजगो

सर्गकोटिहोमादिलघुविष्णुः ॥ व्रतपत्रविवाहपञ्चादेहोमेवने जपः ॥ आरब्धसूतकनस्यादगारब्धेनुष्ठ
नकां भारभेवराण्यने संकल्पो व्रतसत्रयोः ॥ नारीप्राद्विवाहादौप्राद्विवाकपरिक्रियेति ॥ प्राकस्य
परिसम्पत्तात् ॥ क्रियाप्राकभोक्षणमिति शुद्धिप्रदीपः तन्मदरुदेयौगादुलवन्वात् ॥ तीर्थेति ॥ आ
शौचे आचस्मिकतीर्थमाप्नो ॥ विवाहदुर्गपक्षेषु पात्राया तीर्थकर्मणि ॥ नतसूतकनदत्तकर्म
ज्ञादिकारयेदिति पैमीनसिस्मृतेः ॥ अत्रविशेषः आगतः जपः पुरश्चरणादितो वपाठः ॥ अवि
च्छेदेन संकल्पितहरिवंशश्रवणादिश्च ॥ अतएवोक्तं ब्राह्मे ॥ गृहीतनिममस्यापि न स्यादन्य
स्य कस्यचिदिति ॥ स्वदेवप्रजादि ॥ मदनपारिजाते यमोपि ॥ शिवविष्णुर्वेनदीक्षा यस्य चाग्निप
रिग्रहः ॥ औनक कर्माणि कुर्वीत स्नानः शुद्धिभवा प्रयातः ॥ गौडशुद्धितत्वे मंत्रमुक्तावल्यां जपो दे
वाचेन विधिः कार्यो दीक्षान्विते नरेः ॥ नालिपापयत्तलेषास्तनकां वापतात्मना ॥ राघवभृदीपेना
रदः ॥ अथ सूतकिनः प्रज्ञावस्थाप्यागमचोदिता ॥ स्नानानित्यचनिरुपमानस्याक्रिययानु
वेवाह्यप्रजाकर्मणो वधानयोगेन प्रजयेत् ॥ यदि कामो न वेत्तापी नित्यप्रवेवदाचरेत् ॥ यत्तु
नृसिंहकल्या ॥ सदा मंत्रजपमुक्तापदिष्टादशुचिनरः ॥ मनसा विहितस्तत्र स्मरेत् मंत्रं न चोत्त
न न्यवाद्य शौचपरं ॥ रामाचेन चंदिकाया ॥ अशुचिर्वाशुचिर्वापि गच्छति ॥ स्वयम्भुवि ॥ मंत्रैक
स्मरणविधानमनसैव सदाभ्यसेत् ॥ कालनियमाभावेन ॥ तौत्रहरिवंशादिहेयमेव ॥ उत्सवो
पयात्रादि ॥ सधुना शौचं ॥ अयमाशौचाभावो न्यगति तौत्रात्रोचते ॥ अत्रमूलमाकरस्य
ष्टं ॥ अत्रदीक्षितस्यावभृथात्वेमवाशौचाभावः ॥ तदादित्वाशौचमस्येव नैनवेतानो वास
नाकार्योऽतिवेतानत्वे अवभृथादिनभवत्येव ॥ अतएवोक्तं ॥ माधवीयवाहो ॥ तद्वद्गृहीतदीक्षावस्यत्रै
विधास्यमहामखे ॥ स्नानंत्ववभृथेयावतावेतस्यनस्तनकमिति वेतानोपासनाः ॥ कार्योऽतिअनेनैव सि
द्धेः ॥ ऋत्विजान्दाक्षीतानां चेति ॥ पुनर्दीक्षितगृहणं यजमाने स्वयंकर्तृत्वाथे स्नानमास्यर्थे चेति ॥ सि
ज्ञानेश्वरः ॥ वस्तुतस्तु दीक्षाणीया संस्तुतस्य प्रागवभृथान्कर्मप्राप्त्यर्थं दीक्षितगृहणात्तेन ततः
निषेधपूर्व एव ॥ यत्तु भारभेवराण्यने रति ॥ तद्वत्किं परं तथाचक्रदोगपरिशिष्टे ॥ नदीक्षित्याः
परंपरेन कृच्छ्रादितपश्चरन्ति ॥ शुद्धितत्वे येषां ॥ ऋत्विजां वमधुपकोत्तरमाशौचाभावः ॥ गृही
तमधुपकस्य यजमानात्तु ऋत्विजः ॥ पञ्चादशो वेपतिनेन भवेदिति निश्चयः ॥ इतिवाह्यता ॥ अत
एव रामांशरः ॥ चतुर्णां वरगोपक्षेऽप्येषामाशौचेन्य आगपितव्या इत्याह ॥ एवं स्यात्तैपितुलाकोटि
होमादौ मधु ॥ कैसति दोषाभावो ज्ञेयः ॥ यत्तुः भारभेवराण्यने रति ॥ तत्रापिमधुपकोत्तं सेयाने
नाभातेष्विषुवेषादौ तदभावादने भवतीति सिद्धं ॥ अथवादांतरमाह याज्ञवल्क्यः ॥ वैतामो
पासनाः ॥ कार्यो क्रियाश्च शुचिचोदनात् ॥ नत्रत्यागमात्रे स्नानोत्तरं स्वयंकर्तव्यं ॥ औनेक कर्मणि तत्र
कालं स्नानः शुद्धिभवा प्रयातः रति स्मरेत् ॥ यागानिरिक्तेन औनेक स्यात्तैवाप्यस्येव कर्तव्यं सूतके
सूतके चेव ॥ अशक्तौ प्रादुर्भाजेन ॥ प्रवासादिनिमित्तैषावप्येननुपपद्येदिति गृहस्य तुक्तेः ॥ नि
त्यानि निवृत्ते स्वेतानवज्जंशलागौ वैकेय एतानि कुर्वन्ति पैमीनसिस्मृते ॥ अतिविज्ञानेश्वरः
एकमहोत्तं प्रज्ञार्थेनेन स्यात्तं कार्यमेवेति हारलतायां ॥ दाक्षिणात्यालुविकल्पमाहुः ॥ अपरा

कर्तुं निवृत्तास्तु श्रोतं सर्वं स्वकार्ये स्मार्तं न्यागातिरिक्तेऽन्यस्यैव कर्तव्यं। त्यागमात्रे तु स्वस्याः कर्मवैता
 निकं कार्यं स्नानोपसर्गवा-स्वयमिति हारीतोक्तेः। दर्शचशर्णमासचकर्मवैतानिकं च यत् सूतके
 पितृजन्मोहात्यापश्चितीयतोदिजइति मरीच्युक्तेः। जन्महान्योर्वितानस्य कर्मत्यागो न विद्यताशा
 लानौ केवलौ होमः कार्य एवाय गोत्रजैरिति जावालोक्तेः श्रुत्याहुः। आशर्क्येवं। सूतके तु सप्त
 मने स्मार्तं कर्म कथं भवेत् पिंडयज्ञचरुहोममसगोत्रेण कारयेदिति जातकर्मोक्तेः। अथ रु-
 त्स्थालीपाकः। अवरणाकर्मादिश्चेति विज्ञानेश्वरः। पारथ्वं नु सपिंडेनापि वार्यं। न च तत्कर्म कु
 र्याणः सनाभ्योप्यशुचिर्भवेदिति मरूक्तेः। छंदोगपरिशिष्टेपि। होमं श्रोते नु वर्तयः शुक्लानेन फ
 लेन वा अकृतं हावयेत् स्मार्तं तदा भवेत्कृताकृतं। अकृतं व्रीह्यादि। कृताकृतं मंडुलादि। स्मार्तं हो
 मादौ तु विकल्पो ज्ञेयः। शालाग्नौ चैके इति प्रागुक्तेः। यदा करणं तदा न्यह्यार-अत्रेदं तत्त्वम्। वेधां
 वक्ष्वादीनां दशरात्रमहोमेपि नाग्निविच्छेदस्यैव कार्यं। तैत्तिरीयायैः कर्षचतुरात्रमहं यमा
 नो ग्निर्लौकिकः संपद्यत इति सुदर्शनभाष्ये वचनात्। समारुढे त्वग्नौ तेनापि कार्यं। किंतु पु नरा
 नमेव समागेषः प्रत्यवरोह यो एषो वापवादाभावादनप्यकर्तव्यं कत्वाच्च अन्यथा पु नराधा
 नमपि स्यात्। यत्त्वाश्वलायनः। नो वापि सूतके णवेपर्वणीश्चिमाहापदि। पुष्यवसांचभार्गो यान
 कुर्यात्तां कदाचन स्मार्तानिः सूतके णवेस्वयं न जुहुयाद्विजः। श्रोताग्निस्तु सकृदुत्वात्मात्रे वास्त
 प हुनेदिति। तदपि समारुढपरं। तदाह स एव। स्मार्तानि राग्न्या नो न्येषामभावे सूतकादिषु। समा
 रोप्य नंदे तु विहृत्य जुहुयात्स्वयमिति। तथा मनुः। प्रसूहेनाग्निमुक्तिपाशति। वैश्वदेवस्य त्वग्नि
 साध्यत्वेपि वचना निवृत्तिः। विप्रो दशाहमासीत् वैश्वदेवविवर्जित इति संवत्तोक्तेः। यथापि पंच
 यज्ञविधानं तु न कुर्यात् नृत्पुजन्मनोरिति तेनैवोक्तेः। पूर्वनिषेधो व्यर्थः। तथाप्यापस्तंबादी नो वै
 श्वदेवस्य पंचयज्ञभिन्नत्वात् यद्विषेधः। हरदत्तस्त्वाशौचेपि वक्ष्चैवैश्वदेवः कार्यः। तस्य द्वाव
 नध्यायोपदात्माशुचिर्पदेश इति ब्रह्मयज्ञस्यैवाशौचेविशिष्यनिषेधात्। संध्यादीनामप्यपवाद
 माह। अपराकैषु लक्ष्यः। संध्यामिष्टिचरुहोमं यावज्जीवं समाचरेत्। न त्यजेत् सूतकं कपित्थ
 जनगच्छेदधो द्विजः। सूतके मृतके चैव संध्याकर्म समाचरेत्। मनसोच्चारयेन्मंत्रान् प्राणायाम
 मृते द्विजः। यज्ञचंद्रिकायां जावालः। संध्यां पंचमहायज्ञानैत्यकस्मृतिकर्म च। तन्मध्ये हाप
 यज्ञेषां दशाहं ते पुनः क्रियेति। यच्च संवत्तैः। सूतके कर्मणां त्यागः संध्यादीनां विधीयते। य
 च विष्णुपुराणे। सर्वकालमुपास्यानुसंधयोः पार्थिवेप्यत। अन्यत्र सूतकाशौचेविश्रयानुर
 भीतिरिति तत्परां संध्यापरं। अर्थोतामानसी संध्याकुशवारिविवर्जितेति शुद्धिदीपे च्यवनो
 क्तेः। पैठीनसिस्त्वर्घ्ये मंत्रोच्चारणमाह। सूतके सावित्रां जन्मिंश्चिप्यदक्षिणं कृत्वा सूर्यं ध्याप
 नमस्कुर्वान्। प्रयोगपारिजाते भरद्वाजोपि। सूतके मृतके कुर्यात् प्राणायामममंत्रकं नायामा
 र्जनमंत्रास्तु मनसोच्चार्यमाज्जयेत्। गायत्रीसम्यग्वाच्यं सूर्यं ध्ये च निवेदयेत्। याज्ञनेन न
 वाकार्यमुपस्थानं न चैव हि। यद्गोश्राद्धादावप्याशौचापवादमाह व्याघ्रः। स्मार्तं कर्मपरित्यागो
 राहो न्यत्र सूतके इति। लैंगेपि। सूतके मृतके चैव न दोषो राहुदर्शने। तावदेव भवेत्कुर्वाणं न्य

निर्णयतोऽप्रयोगपरिअनेरहस्यमिः॥ कथाविवादे संक्रांतो सून कनकदाचन॥ वृद्धशततपः॥ पदमे
जनकालेन अणुविभवंति विजः॥ भूमौ निक्षिप्यते प्रासंस्नात्वा विप्रो विमुच्यति॥ भक्षयित्वा नूनं प्रासम
होरे वेलां शुध्यति॥ अशित्वा सर्वमेवाभं विरेणा विमुच्यति॥ इदमविशेषात्॥ सूतकादि॥ परमपीति
शुद्धित्वे मूलपा लोच॥ ॥ अथ दयतः॥ ॥ मरीचिः॥ तत्रत्ये मधुमासे
चउष्यमूलकलेषु च शाककाष्ठतरो वृक्षरुक्षिसर्पिः पयः सुवा॥ तिलौषधाजिने चैव प्रकापके सु
मयहः॥ पल्लेषु चैव सर्वेषु नाशो च मृतसूतके मस्य मेव स्नात्वा मृगयया प्रासं नतं हलादिमयैः॥ क्रमे
तत हलादिपि न दोषः॥ पकं लडुकादि॥ अपकं न डुलादि॥ एतद्वचनं परं॥ अन्नसंयमवृत्तानां नाम
मन्नमगर्हितम्॥ भुक्ता पक्ता ॥ जमेने वा विरेचने व्रती भवेदित्यंगिरसोक्तेः॥ पक्ता न मोदकादि॥
नेतुं भक्ष्या पटविशन्ते॥ उभाभ्यामपरिज्ञाते सूतकं नैव दोषकृतं॥ एकेनापि परिज्ञाते भोक्तुं र्देष
मुपावहेत्॥ विवाहोत्सवपक्षे पुन्ये तस्मिन् मृते परे रत्नं प्रदातव्यं भोक्तव्यं च द्विजातये॥ भुजा
नेषु तु विप्रेषु त्वं तस्मिन् मृतकः॥ अयमेवोदकात्कोला सर्वेनेषु च यः स्नानः॥ ब्रह्मसिः॥ विवाहो
त्सवे वा पुक्ता॥ श्वे संकल्पिता नैषु न दोषः परिकीर्तितः॥ पशुधनौ॥ संसर्गाद्यस्य चाशेषे च यस्याति
क्रांतकालता तदीयस्य पदार्थस्य नाशो विधियते क्वचित्॥ शुद्धित्वे शुभे दिव्य नुरतौ विद्युः॥
भोक्षणेन पुस्तकमिति॥ ॥ अथ मृतदोषः॥ ॥ हेमाद्रौ पटविशन्ते॥
ने॥ कौर्मिवा व्यापादयेद्यत्रात्मानं सन मम्युदकादिभिः॥ विहिततस्मिन् शौचनायिका योदक
क्रिया॥ शवदशीनं वा वदाशौचमस्यैव॥ हनानां न पमो विप्रैरन्वक्ष्यं चात्मधातिनामिति याज्ञ
वल्क्योक्तेः॥ शुद्धित्वे कौर्मि॥ सद्यः शौचं समाख्यातं शापादिमरणोत्तरा॥ आदिपदादिभिर्वा
रहते भविष्ये॥ स्वेच्छया मरणां विप्राच्छं गिदंष्ट्रि मरीसृपात्॥ मत्प्राप्त्यनविच्छेदधैर्यमना चै
व ताडने॥ पार्वडमाश्रिताश्चैव महापातकिनस्तथा स्त्रियश्च अमिचारिण्या आरूढयतिनास्तथा
नेतेषां स्नानं संस्कारेन आहुतसंपिडनं॥ गौतमः॥ पाशोनाशकशस्त्राग्निर्विवादे कोदंभनम
पत्तनैश्चेच्छा मिति॥ नाशे च मिति शेषः॥ अंगिरः॥ चंडालादुदकात् सर्पाद्रास्यगादे घृताद
पि॥ दंष्ट्रिभ्यश्च पशुभ्यश्च मरणां पापकर्मणा॥ उदकं पिडनं च प्रभेभ्यो बन्धदीपने नोपनिष
मितं सर्वमेतरेष्वे विनश्यति॥ पटविशन्ते प्येवात्रादोपि॥ शृंगीदंष्ट्रि नखी व्यालविषचन्द्रि
क्रिपाजलेः आलोजगरः॥ सुदूरपरिहर्तव्यं कुर्वन् कीडा मृतसूयः॥ नागानां विप्रियं कुर्व
न हतश्चाप्यथ विद्युता॥ विग्रहीताश्च ये राजा चोयदोषणकृत्रचिन्ता॥ परदारानहरतश्च देवा
तस्यतिभिर्हतः॥ असमानैश्च संकीर्णैश्चाशलायैश्च विप्रहं कृत्वा ते निर्हन्ता स ह्वांशलादी
नसमाश्रिताः॥ शस्त्राग्निगरदाश्चैव पाखंडाः क्रूरवृद्धयः॥ क्रोधात्मायं विषं वह्निं शस्त्रमुद्धव
नेजलं॥ गिरियक्षप्रपातं च ये कुर्वन्ति नरायमाः॥ कुशित्यजौ विनोये च मृनाले कारधारिणः॥
मुखे भगाले ये क्वचित्कीचप्राप्य न पुंसकाः॥ ब्रह्मदेहताये च ये चापि ब्राह्मणे हताः॥ महापा
तकिनो ये च पतिता लोमकीर्त्रिताः॥ पतिनाना नदा हस्यान्नात्पेदिना स्थित्यसंयुतः॥ न चाशुष
नं विप्रैवाकार्मं प्राहादिकं क्वचित्॥ एतानि पतिनानां तुषः करोति विमोहितः॥ तत्र कृच्छ्र

यैव तस्य शुद्धिर्न चान्यथा। एतद्विद्विष्वे। सर्वेषां कारणे तु माधवीये वशिष्ठः। यः आत्मन्यागिनां कुर्यात्
 स्वेहानपेतक्रियां हि जः। सतप्रकृच्छ्रसहितं चरेच्चंद्रायणं त्रतं। अज्ञानेन॥ कृत्वाग्निमुदकं स्ना
 नस्य शोभनं वहनं कथां रज्जुच्छेदाश्रुपातं च तप्रकृच्छ्रेण शुध्यतीति चेयं। प्रत्येकं बुद्धिपूर्वं एतदि
 तिमदनयारिजातः। प्रत्येकं तु स्य शोशुरो मिताक्षरायां। तच्छ्रवणं केवलं एषमश्रवापातिने म
 दिपूर्वाज्ञाना मकारो वेदे क एव मभोजनं। एकरात्रं तु नाश्रीयात्रि एव बुद्धिपूर्वं कमिति माधवीये
 उत्तरार्धे। अन्येषु संवर्तः। एषामन्यतमं प्रेनं पोवहेतदेहोपि वा। कटोदकक्रियां कृत्वा कृच्छ्रं
 तपनं चरेत्। अज्ञाने त्वदे। एतदनाहिताग्नेः। आहिताग्नेः कृच्छ्र एवेति माधवः॥ मिताक्षरायां
 आत्मनस्यागिनां नास्ति पतितानां तथा क्रियां तेषामपि तथा गंगानोये संस्थापनं हितं। आ
 हिताग्नेस्तु विशेषो हेमाद्रौ भविष्ये। वैताने प्रक्षिपेदसु आवसथ्यं च नुष्यथे। पात्राणि तु देहे दग्ने
 सान्निके पापकर्मणि॥ कृंदोगपरिशिष्टेपि। महापातकं संयुक्तो दौरात्म्यादग्निमान् यदि॥ पुत्रा
 दिपालयेदग्निं न पुनश्चादौष संक्षयात्। प्रायश्चित्तं न कुर्याद्यः कुर्वन्वाप्तिपते यदि। गृह्यते नि
 र्वापयेच्छौतमपस्वस्येत्सपरिच्छदः। पात्राणि दद्याद्विप्राय देहे दस्येव वा क्षिपेत्। माधवीये पर
 शरः॥ आहिताग्निं मृतो विप्रश्चांडालेनात्मघातकः। देहेत ब्राह्मणं विशेषं लोकाग्नौ मंत्रवर्जितं
 प्राजापत्यं चरेत्। आदिप्राणा मनुशासनात्। दग्ध्वा स्थीनि पुनर्गृह्य क्षीरेण क्षालयेत्ततः। स्वेना
 ग्निना स्वमंत्रेण पृथगेन पुनर्गृहेत्। हेमाद्रौ तु। दाहयित्वा शवं तेषां शूद्रे विधिपूर्वकं मित्युक्तं। ए
 तदप्यदिना मरणो ज्ञेयः। तांस्ते प्रेत्यापि गच्छन्ति ये के चात्महनो जनारति। अतावात्सहनने एव दो
 षोक्तः। प्रमादमरणत्वा शौचादिसर्वं भवत्येव। तदाहंगिरः॥ ॥ अथ कश्चित्त्वमादेन ग्रीयेता
 म्पुदकादिभिः। तस्या शौचं विधानं व्यक्तं नैव्याचोदकक्रिया। ज्ञात्तेपि। प्रमादादपि निःशंकत्वं
 कस्माद्विधिवोदितः। शृंगिदंष्ट्रिनखी व्यालविषविधुज्जलादिभिः। चण्डालैरथ वाचौरैर्निह
 तो वापि कुत्रचित्। तस्य दाहादिकं कार्यं यस्यानपतितस्तु स रति॥ प्रमादमरणो त्रिरात्रमाशौचं
 मिति गौडः। शुद्धितत्वादयः। दशाहादिति दाक्षिणात्याः। अस्यापवादो हेमाद्रौ भविष्ये। प्रमादा
 दिच्छ्रया चापि न कुर्यात्सर्पनो मृते। नागशृजां विना न कुर्यादित्यर्थः॥ चोधापनोऽपि॥ बुद्धिपूर्वा
 त्सहृणां क्रिया लोपो विधीयते। क्रियात्यं कर्म। तत्र दर्भेणानिमित्तदानादिकार्यं। तच्च विश्वप्र
 काशदोशानात्तयीयेव। व्याघ्रेण निहते विप्रे विप्रकन्या विवाहमेत्। सर्पदंष्ट्रे नागवलिर्देयः सर्प
 शकां चनः। चतुर्निष्क्रमितं हेमगजं दद्याद्गजे हते। राजा विनिहते दद्यात्सुहृषं तु हिरण्मयं। चोरेण
 निहते धेनुं वैरिणानिहते वृषं वृषेण निहते दद्याद्यथा शक्या चकां चनं॥ शय्यामृते प्रदातव्या
 शय्यात्तुलिसमन्विता। निष्क्रमात्रसुवर्णस्य विष्णुना समधिष्ठिता शौचहीने मृते चैव दिनिष्कं
 स्वर्णजं हरिं। सुस्कारहीने च मृते कुमारमुपदापयेत्। निष्क्रमात्रस्वर्णमिति दद्यादश्वं हयाहते। शु
 नाहते क्षेत्रपालं स्यापयेत्त्रिजशक्तिः। सुकरेण हते दद्यात्सुहृषं दक्षिणां चितं। कृमिभिश्च
 मृते दद्याद्गोधूमान्यं च खारिकाः। वृक्षं वृक्षहते दद्यात्सौवर्णं वस्त्रं संपुनं शृंगिणानिहते दद्या
 दृषभं वस्त्रं संपुनं शंकेन हते दद्याद्व्यं सोपस्करं चितं। शृगुपाते मृते चैव प्रदद्याद्धान्यपर्वतं

अग्निना निहते कार्यमुदपानं स्वशक्तिः ॥ दाहकानि हते चैव कर्त्तव्या सदने सभा ॥ राश्वेयमिह ते
दद्यात्तमहिषीं दक्षिणान्विता ॥ अथ नानि हते दद्यात्सवसा गा पयस्विनां ॥ विषगा च मृते दद्यात्
मेदिनीं हेमनिर्मिता ॥ उध्वनेन च मृते कपिकनकनिर्मितं ॥ मृते जलेन वहरां हेमदद्याद्दिनिष्ठे
विष्विका मृते स्वादुभोजये च शतं हिजान ॥ मृते धेनुः प्रदातव्या कंसं कंसं कंसं मृते ॥ काशरमेत
च मृते अष्टकं कंसं व्रतं चरेत् ॥ अतीसार मृते लक्ष्मणपत्रा पयसो जपेत् ॥ शक्तिरप्यदिग्रहयले
जपेद्दुद्रुपद्योदितं विद्युत्यानेन निहते विद्याराने सभा चरेत् ॥ अतस्मिन् मृते कार्यं वेदप्राप्तयतां तथा
संख्या स्वपुस्तकं दद्यात्स्यस्य शतं मृते ॥ पतिते च मृते कुपीत्या जापय्यास्तुषां ॥ मृते चापपर
हिने कच्छाणानवति चरेत् ॥ एवं कृते विधाने नु विदध्यादोर्ध्वदेहिकं ॥ तथा वेधमरणेऽपि न दोषः
तदा हनुर्मेनुवदगम्योः ॥ वदः शौचमृते लुप्तः प्रत्याख्यातं भिषक्यः ॥ आत्मानं घातयेद्यस्तु भुव
म्न न शनो वृषिः ॥ तस्य त्रिरात्रमाशौचं हि तौषित्यस्थि संचयः ॥ मृते नृदं कृत्वा चतुर्थ्या द्वा
चरेदिति ॥ हेमाद्रौ विष्णुधर्मपि ॥ नरस्तु व्याधिरहितो न त्यजेदात्मनस्तनुं ॥ अस्यो नापयेलोका
अध्वेन तमसा हता ॥ तोले प्रेयाभिगच्छति मे के चात्महो जनाः ॥ अरिष्टे रत्नमोहात्प्राप्त्युक्ता
लभुषस्थितं ॥ व्याधितो भिषजां मुक्तः शूर्णो वापि चात्मनः ॥ यथा युगानुसारं संत्यजेदात्मनस्तनुं
तस्मिन्काले तं न त्यागाद्येष्टं फलमाप्नुयात् ॥ आपृषस्तु १११ दृष्टं मरणं क्वास्तु सच ॥ नेति गौडना
मपपाठः ॥ उन्नयार्थं असंगतः ॥ इति त्रयस्य तु संघाते मृते भर्त्तरि योषितः ॥ अपरां कं ब्रह्मगर्गः ॥ जो
जीवितुं न शक्नोति महाव्याधुपपीडितः ॥ सोऽमुदकं पहायात् कुर्वन्वानप्रदुष्यति ॥ अत्रोक्तं वस्य
मारावचो निचयात्मयागातिरिक्तेः चिकित्स्ये रमाद्युपहता नाम भिकारः ॥ सोऽपि जीर्णवान् प्रस्य
त्येवेति विज्ञानेश्वरदेव्यास्तिकादयः ॥ अतएव मिताक्षरादौ भृगुपातानशनादिकवानप्रस्य
स्येयोक्तं ॥ मनुस्मृतिः ॥ आहो महर्षि चर्याणां तस्मात्पतयमानं वीतशोकभयो विमोहब्रह्म
यापकल्पत इति ॥ तेनाप्यत्रापि न हिषयते नैव ॥ मृते कादितिके चितं ॥ तस्मात् वानप्रस्थमरणे च
शौचं निषेधात् ॥ तेन ग्रहस्थादिपरमेव देतेन पतेनोधिकारः ॥ काम्येन धिकारश्च नैमिषिक
त्वे त्वकरो शेवो नित्यज्ञा च स्यात् ॥ अथागेत्यरे गिरां च ॥ यत्तु ॥ मृदाश्च स्त्रियां वैश्याश्च न
जाश्च तयाधमाः ॥ एते न्यजेयः प्राणा नैव जीभिर्वा हि जन्तु पतित्वा ब्राह्मणान् लवप्रसहतात्म
हमवेदिति ॥ तन्निर्मूलमिति भयः ॥ तन्मृते हेमाद्रौ व्रतकांडिलिखना निर्मूलत्वे निमित्तमेव ॥ प्रक
यात्तपतित्वेति भृगुपातमात्रपरं युक्तं ॥ ब्राह्मणस्याप्यनुज्ञातमिति ॥ वस्य प्राणविरोधाच्च ॥ पश्चादि
त्यपराणे ॥ आत्राह्मणो वासगीदिमहाप्रलजिगीषया ॥ प्रविशेज्जलनं नोयकरोत्यनशनं सत्येति
तत्प्रमाणतिरिक्तपरमिति केचित् ॥ हेमाद्रौ त्वेन दयमया गवदंशाखायादिमुक्तेः ॥ ब्राह्मणस्य प्रमाणे
पिनेति प्रतीयेता ॥ माथवैयः परां कैचादिपराणे ॥ उच्छ्वित्यै मेहारेगेः पीडितस्तु प्रमाणं ॥ मवि
शेज्जलनं दीपकरोत्यनशनं तथा ॥ अगाधतोपराणि च भृगोः पतनमेव च ॥ गच्छेन्न हापयं वापि
धारगिरिमांदरात् ॥ मया गवदंशाखायाद्देह्यागं करोति वा स्वयं देहविनाशस्य काले मात्रे महाप
तिः ॥ उन्नयान्नाप्नुयात्तोक्तान्मात्राती भवेत्कचित् ॥ एतेषां अधिकारस्तु सर्वेषां सर्वे जन्तुषु न

रणमयनारीणां सर्ववर्णेषु सर्वदा ॥ इदं शंभुरां येषां जीवतां कुत्रचिद्वेत् ॥ आशौचं स्यात्तद्वेत्तुं वावज्ज
नलहने तथा ॥ वाराणां स्त्रियेषु सप्तम्याख्यातं भिषक् क्रियः ॥ काष्ठपाषाणमध्यस्थो जान्दवीजलम
ध्यगः ॥ अविमुक्तो न्युत्पलस्य कर्ममूलगतो हरः ॥ प्रणवतारकं ब्रूते नान्यथा कुत्रचित्कवित् ॥ हेमा
द्रौ वैवं ॥ अत्र प्राप्तकाले इत्युक्तेरप्राप्तमरणकालायाः स्त्रियाश्चत्वारो हरो संश्रुते वा शौचम् ॥ पृथ्वी
चंद्रस्त्वनापित्यहमाह ॥ शुद्धतत्त्वादिगोऽयं येषु वैवं ॥ एतच्च वृद्धादिमरणकलो निषिद्धः ॥ भृग्वग्निप
तनैश्चैव वृद्धादिमरणं तथेति माधवेन पृथ्वी चंद्रेण च कलिवर्जेषूक्तेः ॥ न चात्र यावदुक्तनिषेधः ॥ वि
शिष्टोद्देशे वाक्याभेदात् ॥ न च कलौ वानप्रस्थाश्रमनिषेधादेव सिद्धं मरणनिषेधो व्यर्थ इति वाच्यं
सर्ववर्णेषु स्त्रियादिभिस्तद्भिन्नस्यापि प्राप्तेः ॥ काम्यं भवत्येव ॥ यैवेतन्वा विसृजतीति श्रुतः ॥ स्मृत्या सं
कोचायोगात् ॥ न चेयं स्वाभाविकं मृत्युपरधीरपदोक्तेः ॥ मात्स्यभारतादिषु ॥ न लोकवचनात्तातन
वेदवचनादपि ॥ मतिरुक्तमणीयाते प्रयागमरणं प्रतीत्युक्तेः ॥ अतएव विष्णुधर्मोद्योदिमरणमुक्तो
क्तं ॥ पथायुगानुसारेण संप्रज्जेदात्मनस्तनुमिति ॥ काष्ण्यामप्युक्तं मात्स्ये ॥ अग्निप्रवेशं ये कुप्युरविमु
क्ते विधानः ॥ प्रविशंति मुखं ते मे निःसंदिग्धं वरानने ॥ हेमाद्रौ विदुस्तान् ॥ सर्वे हि पविमुक्तस्य स्व
व्यापारस्य मस्य च ॥ प्रायश्चित्तमनुज्ञातमग्निपातो महापथः ॥ धर्माज्जेना समर्थस्य कर्तुः पापं कि
तस्य च ॥ ब्राह्मणस्याप्यनुज्ञातं तीर्थे प्राणविमोक्षणं ॥ अपराकैश्चैवं ॥ सहगमनं कलौ भवत्येव ॥
कलौ नान्या गतिस्त्रिणां स हानुगमनाद्येते इति ॥ ब्रह्मवैवर्तान् ॥ एतेन मरणांतिकप्रायश्चित्तं
काशीखंडादौ चानुर्वरणस्य तनुत्यागविधयश्च युगांतरपरएव ॥ प्रयागेऽपि त्रिस्थलीसेनौ स्कांदे ॥
यथा कथं चिन्तीर्थे स्मिन् प्राणत्यागं करोति यः ॥ तस्यात्मा घातदोषो न प्राप्नुयादीक्षितान्यपि ॥ पा
पे विष्णुः ॥ देहत्यागं तथा वीरः कुर्वेति मम सन्निधौ मत्तनुं प्रविशंत्येव न पुनर्जन्म ते नराः ॥ कौर्मो
व्याधितो यदि वा दीनः क्रुद्धो वापि भवेन्नरः ॥ गंगा यमुनमासाद्य यस्तु प्राणान् परित्यजेत् ॥ इक्षिता
नलभते कामान् वदेति मुनिपुंगवाः ॥ तथा ॥ यागतिर्योगयुक्तस्य सत्वस्थस्य मनीषिणाः ॥ साग
तिः त्यजतः प्राणान् गंगा यमुनसंगमे ॥ वारहे ॥ तत्र यो मुंचति प्राणान् वटमूलेषु सुंदरि ॥ सर्वलो
कान्तिं कम्पममलोकं प्रपद्यते ॥ तथा ॥ अकामो वा सकामो वा वटमूलेषु सुंदरि ॥ शीघ्रं प्राणान्
प्रमुचेत्तदीक्षेत्परमां गतिं ॥ तथा ॥ पंचयोजनविस्तीर्णं प्रयागस्य तनुमुत्तले ॥ व्यतीतान् पुरुषा
न सप्तभविष्याश्च चतुर्दश ॥ नरस्तारयते सर्वान् यस्तु प्राणान् परित्यजेत् ॥ ब्राह्मे ॥ ध्यात्वा विष्णु
पदांभोजं प्रयागे विष्णुतत्परः ॥ तनुं त्यजति वै माघे तस्य मुक्तिर्न संशयः ॥ उक्तोऽपि डराचारे ब्र
ह्महत्यादिपातकी ॥ हरिं ध्यात्वा त्यजेद्देहं प्रयागे मुक्तिं प्राप्नुमवेत् ॥ भविष्योत्तरे ॥ समाः सहस्रा
णि न सप्तवैजले देशे कमग्नौ पतने च वै ॥ महाहवे घृष्टिरीति गोयहे ॥ अनाशके भारतचा
क्षया गतिरिति सामान्यतोऽपि फलं ॥ एवमन्ये विधयो ज्ञेयाः ॥ यत्र गौः ॥ प्रयागादिमरणं ब्रा
ह्मणभिन्नविषयमित्याहुः ॥ तद्वर्णपितामहचरणैः प्रयागविधौ कृतमिति नात्रोच्यते ॥ अ
त्र दशाहमाशौचं त्रिरात्रस्य प्राप्तकालगोचरत्वादिनिर्भट्टाः ॥ पुक्ते तु त्रिरात्रं ॥ दिवोदासीयेऽ
प्येवमशुद्धितत्वेऽपि कश्यपः ॥ अनशनमृतानामशनहतानामग्निजलमविष्टानां भृगुसं

अग्निनिहनेकार्यमुदपातं स्वशक्तिः। दाहत्वा निहने चैव कर्तव्या स देवस्य। शस्त्रेण निहने
दद्यात् महिषीं दक्षिणां चित्ता। अस्त्रनिहने दद्यात् सवसां गापयस्तिनीं। विषेण च मृते दद्यात्
मेदिनीं हेमनिर्मितां। उद्धवने न च मृते कर्पिकं कर्कशं च। मृते जले न वरुणं हेमं दद्याद्दिनिष्ठं
विष्वक्चिकामृते स्वादुभोजपेक्षशतं दिजाय। घृतधेनुः प्रदातव्या कर्मण कवले मृते। काशरं कर्म
च मृते अघृतं च व्रतं वरेत्। अतीसारमृते सप्तं गमयामपतो जपेत्। शक्तिं लब्ध्वा दिग्गहयते
जपेद्द्वयथोदितं

हिने कच्छाणां न वनिचरेत्

तदा हनुमेतु वरुणाग्नौः॥ वरुः शोचमृते लुप्तः प्रत्याख्यातं भिषक्कृपः॥ आत्मानं घातयेद्यत्नं भृगु
रुमीयेत् दकं कृत्वा चतुर्थे आदमा
चरेदिति हेमादौ विस्मयं पि। नरं लुप्याधिरहितो तत्पुत्रे दात्मनस्तनुः। असूया नाम मे लोका
अधेन तत्र साहताः॥ ताले प्रेयाभिगच्छति पेके चात्मनो जनाः। अरिष्टेण मनोहाता मृत्युका
लमुपस्थितः। आधितो भिषजापुक्तः शूरो वापुषि चात्मनः। यथा युग्न नुसारं तत्पुत्रे दात्मनस्तनु
तस्मिन्काले तनुत्यागाद्यथेष्टं फलमाप्नुयात्। आपुषस्तु प्रहृष्टं मरणं तस्मात्सर्वं। नेति गोपना
मपपाठः॥ उन्नतार्धे असंगतेः॥ सत्रियस्य वृद्धस्य मे मृते मन्त्रे रियो वितः॥ अपरार्कं व्रतं गम्यः॥ जो
जीवितं न शक्नोति महायाधुपपीडितः। सोम्यदकं महापात्रा कुर्वन्वानं प्रदुष्यति। अत्रोक्तं वस्य
मारावचो निचयात्प्रमाणातिरिक्तः। विक्लिप्तं गमाद्युपहता नाम भिकारः। सोपि जीवन्वानं मस्य

प्रमादादपि निःशकः स्वकस्यादिधिचोदितः
तस्य दाहादिकं कार्यं प्रत्यानयति तस्तु सः

समाचरेत् स्तुक्तम्॥ स्य निरन्तावत्याम्

सर्वस्य रान्कुपोदहनादिमथोदितं।
निमित्तं न ज्ञानिवधुपश्रितं न ससुचिन्तं कार्यं।

आत्मयानेन वचनादलु
तस्य जातिवधुनिमित्तं न ससुच्यं। वदन् हृदयं प्रमदः

वचनमस्ति पुत्रकर्तृक सर्वप्रायश्चित्तादिविप्लवापत्तेः। प्रायश्चित्तवैधापनवचनाच्चेतिदिक्॥ इदं प्रायश्चित्ताहोणामेव। प्रायश्चित्तानहोणानुपतिनोदकमात्रं कार्यमिति केचित्॥ मदनपारिजातादिस्वरसोप्येवम्॥ वस्तुनस्तुतदहो नहोर्वचनेनुपादानादविशेषात्तत्रापिनारायणवलिर्गयाश्चाद्वेनियुक्तं। पतिनोदकविधित्वा। पित्राद्यतिरिक्तविषयइत्यपरे। सयथा॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ पतिनस्य नकारुण्याद्यस्तु प्रिकर्तुमिच्छति। सहिदासीं समाहूय सर्वगंदत्तचेतना। अशुद्धघटहस्तांतां यथावत्तववीत्यपि॥ हेदासीमच्छमूत्येनतिलानानयसत्वरं। तोयपूर्णं घटचेमंसतिवेदक्षिरागमुखी। उपविष्टानुवासेन चरणेन ततः क्षिप। कीर्तयेत्यातकी संज्ञां त्वपिवेति मुहुर्वद। निशम्य तस्य वाक्यं सत्त्वमूल्याकरोति तत् एवं कृते भवेत्तुः पतिनानां न चान्यथेति। इदं च मृताहे कार्यं। पतिनस्य दासी मृता हि पदाघरविवर्जयेदेतावता यमुपचरितो भवतीति मदनरत्ने विस्मृतेः। इदं चात्मत्यागिविषयं। आत्मत्यागिनः पतितास्तेनाशौचोदकभाजः स्युरित्युपक्रम्य विस्मृता एतस्याभिधानादिनिगोऽः। उपलक्षणात्वात्सर्वेषामिति नुपुक्तं। यत्तु कश्चिदाह। यः पतिनो यदस्फोटनवांधवेवैहिः कृतस्तद्विषयाणि क्रियानिषेधवाक्यानि। जीवत्येव तस्मिन्त्यकर्मणाः कृतत्वात्। पुनः करणाभावादिति। संधुत्यागेन जातवैराग्यस्य कृतप्रायश्चित्तस्याप्यकरणापत्तेर्मिनाक्षरादिविरोधमपश्यन् पूर्वश्रुतेष्वसंख्यः। न च कृतघटस्फोटस्य संग्रहविधिर्न निवाच्यं। मनुना कृतस्य घटस्फोटस्य त्यागमुक्त्वा प्रायश्चित्तेन चरिते शर्णाकुंभममानवं॥ तेनैव साहं प्राप्तेषुः स्नात्वा पुण्येजलाशये। इत्युक्तेः। अन्यथा प्रायश्चित्तमात्रे एतत्संगतं। अतो घटस्फोटनवहिः कृतस्यापि पित्रादेरहो नारायणवलिः॥ निषेधास्तु पितृव्यादिपरा इति तत्त्वं। केचित्तु नारायणवलौक्यं तत्कर्मसंपिंडनवर्जकार्यं। गोब्राह्मणहानां च पतिनानां तथैव च। व्यक्ताच्च प्रमीतानां नैव कार्यं संपिंडनेति वचनात्। ब्राह्मणादिहनेनाते पतिने संगवर्जित इति। आह प्रकाशेनेत्याहः। ते हेमाद्रिस्थ पूर्वोक्तषट्त्रिंशन्मतविरोधात् निर्मूलत्वाच्छाह प्रकाशस्य वृद्धिश्चाह विषयत्वादयेक्ष्या॥ नारायणवलिस्तु हेमाद्र्यानुसारेणोच्यते। नत्रादौ क्रिया निवंधेण रुडे तर्पणमुक्तं। कार्यं पुरुषसूक्तेन मंत्रैर्वा वैष्णवैरपि। दक्षिणाभिमुखो भूत्वा प्रेनं विस्मृमिति स्मरन्। अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः। अस्यः पुंडरीकाक्षमेतमोक्षप्रदो भवेति शुक्लैकादश्यां देशकालौ संकीर्त्तयामुकगोत्रस्यामुकस्यादुर्मरणमघातज दोषनाशार्थं। और्ध्वदेहिके संप्रदानं योग्यता सिध्यर्थे नारायणवलिकरिष्ये इति संकल्प्य ब्रह्माणं विस्मृशिवं मम प्रेतं पचकुंभेषु॥ विस्मृत्वर्यमयः कार्यैरुदस्ताम्रमयस्तथा ब्रह्मारोप्य मयस्तत्र ममो लोहमयो भवेत्। प्रेतो दर्भमयः कार्ये इति गार्होक्तास्तु सर्वासु हेमीषु वापतिमा सुषोडशोपचारैः पुरुषसूक्तेनाभ्यर्च्य जिह्मतिष्ठाप्य चरुं पुरुषसूक्तेन प्रमृच्य नारायणाय देमिति हुत्वा देवानामग्रे दक्षिणाग्रदर्भेषु विस्मृरूपं प्रेतं स्मरन्। नाम गोत्राभ्यां मधुघृततिलगुतान् दशपिंडान् यज्ञोपवीत्येव अमुकगोत्रं च मुकशर्मन् प्रेतं विस्मृरूपां यने पिंड उपतिष्ठतामिति दत्ता कुशेः पुरुषसूक्तेनाभि मंत्रयने मम मिति सूक्तेन पिंडाननुमं अशंखोदकेन चाभिविच्य अभ्यर्च्य मुकशर्मणा ममुकगोत्रं वि

आभदेशांतरमृतानां ज्ञानदेतानां च त्रिरात्रमिति। स्वमरणान्तप्रापश्चिन्नेपि। पूर्वोक्तआत्महादेराहा
 शोचादिनिषेधरुदानीमेवावत्सरातेनुसर्वमोक्षदेहिकंकुर्वात॥ गोब्राह्मणहताणां च पतितानां
 तथैवच। उर्ध्वसंवत्सरानुयात्सर्वमेवोर्ध्वदेहिकमिति हेमाद्रौषड्विंशभूतान्। एवंस्तेऽस्मिन्
 तानामपि गमाआहमपिकाये॥ ब्रह्महाचक्रतमश्च गोघातीपचपातकी। सर्वेते निश्चिन्नेपि।
 गमायां पिंडपातनादित्यप्रिपुराणात्। एवब्राह्मणपि॥ क्रियते पतितानां नृगते संवत्सरे क्वचित्
 देशधर्ममगारात्तान्गया रूपेस्वबंधुभिः। मात्रेऽपादमूलेवाश्वाह हरिहरोस्मरन्। सत्यपदे
 इत्यर्थः। तत्रवधेमध्यैकमुक्तपराकेवापु० गणो। मुक्तपक्षेन द्वादशं कृपाच्छेदनुवत्सर। हा
 दशाहानिवाकृपांतमुक्तेचमथमहनि। क्लृप्तलेपः॥ नारायणवलिः कापीलोकगहोभयान
 रेः। तथातेषां भवेच्छेदेनामथेयव्रवीद्यमः॥ व्यासः॥ नारायणसमुद्दिश्य शिवं वापत्यदीपते
 तस्य शुद्धिकरं कर्म तद्वचनैतदस्येति। सचान्मघातादिप्रापश्चित्तं कृत्वा कार्यः॥ तदुक्तहेमा
 द्रौषड्विंशन्ते। कृत्वा चांदापरां प्रवेक्षि या कार्यापथाविधिः॥ नारायणवलिः कापीलोकग
 होभयानरेः। पिंडेदकक्रियाः पश्चात्तद्वोत्सर्गादिकंचयत्। एकोद्दिष्टानि कुर्वीत सपिंडीकर
 णंतथा। दिवोदासीपेक्षदशगतातपस्तु॥ पतिते वपूते शुद्धे प्राजा। नृगतेऽप्यु० दशः॥ येन वापत्य
 हिते कृच्छ्राणां न वतिंचरेत्॥ इत्याह इदं प्रापश्चित्तं। पित्रादिविषयः। इदियेपरिमुक्तापेवम
 दाविवादिनः। यातयं नित्यमात्मानं चांदादिहताश्रये। नेषां उजाश्रयोनाश्च दयया समभिभू
 ताः। पथाश्चाद्वं पतन्ते विविधनामपतिषिते। तथाते संवत्सराभिनमस्तु तस्य स्वंधुवे। रनिह
 नाद्रौ नेवेके। तत्रैव वीद्यापनोपि॥ नारायणवलिः व्यास्यास्यामोभिशक्तपतितसुखान्मसा
 गिनां ब्राह्मणहतानां च द्वादशवर्षाणि जीणिवावारि मरणां पत्रं पत्यत तत्र कुर्वीतेति। यस्य
 परिशिष्टेन॥ चांदादिद्याद्युक्ता दग्धाशरीरेभे तस्य संस्थाप्यास्थीनियन्तः॥ प्रापश्चित्तं
 कर्त्तव्यमुत्रैश्चाद्रोपरात्रपमित्युक्ते। मदनरत्ने॥ ब्राह्मणहतानां च द्वादशवर्षाणि जीणिवाक
 र्वातेति। मदनरत्ने ब्राह्मणे॥ प्रप्रादादपिनिःशकः त्रकस्यादिधिचोदितः। चांदादिनां सरोश्रो
 रेनिह नोपत्रकुंचित्। तस्य दाहादिकं कार्यं मस्थानपतितस्तुसः। चांदापरांतत्र कृच्छ्र
 पतंतस्य विषुद्धये। पहाकृच्छ्रासंचदशकृत्वा नुविधिना देहेन। उद्विष्टे मृताणां नुविशतं कृच्छ्र
 समाचरेत् इत्युक्तम्॥ स्मृतिरत्नावल्या नद्विगुणप्रापश्चित्तं कृत्वा योग्यदास्यं कार्यमित्युक्तं
 आत्मनो घातशुद्ध्यर्थं चोदापरां हय। तत्र कृच्छ्रचतुश्च विंशतं कृच्छ्राणि वापनः। अर्वाक
 संवत्सरानुयादहनादिमथोदितं। कृत्वा नारायणवलिं मनित्यत्वात्तदा मुचरति। रद्वामवध
 निमित्तं न ज्ञातिवधप्रापश्चित्तेन सशुचितं कार्यं। अतएव बौधायनेनोक्तं। द्वादशवर्षाणि जी
 णिवेति। मदनपारिजाते। स्मृत्यर्थे सरेच। ब्रह्महादीनां तद्योग्यं प्रापश्चित्तं कृत्वा नारायणवलि
 कार्ये इत्युक्तम्। एवंस्तेऽस्मिन् कृत्वा नामपि॥ पत्रकश्चिदाह उत्र कृतेन प्रापश्चित्तेन पितुः प्रापनाशे
 मानाभावाः। आत्मघाते नुवचनादस्तु। महापातके तु कथं स्यादिति। सस्वयमेवात्मवधप्रापश्चि
 त्तस्य ज्ञातिवधनिमित्तेन सशुच्यं। चदनं हृदयप्राप्त्यप्य। नहि ज्ञातिवधनिमित्तं तत्रैः कार्यमिति

वचनमस्ति पुत्रकर्तृक सर्वप्रायश्चित्तादिविप्रवापनेः। प्राशुक्तवौ धायनवचनाच्चेतिदिक्॥ इदं प्रायश्चित्ताहोरात्रमेव। प्रायश्चित्तानहोरात्रानुपतितोदकमात्रं कार्यमिति केचित्॥ मदनपारिजातादिस्वरसोप्येवम्॥ वस्तुनस्तुतदर्शनहोर्वचनेनुपादानादविशेषात्तत्रापिनारायणवलिर्गयाश्चाद्वेनियुक्तं। पतितोदकविधित्वा। पित्राद्यतिरिक्तविषयइत्यपरे। सपथा॥ हेमाद्रौ ब्राह्मे॥ पतितस्य नृकारुण्याद्यस्तृप्तिं कर्तुमिच्छति। सहिदासीं समाहूय सर्वगंदत्तचेतना। अशुद्धघटहस्तांतां यथावृत्तववीन्यपि॥ हेदासीं गच्छ मूलेन तिलानानयसत्वरं। तोयपूर्णं घटवेमं सति त्वं दक्षिणामुखी। उपविशानुवासेन चरणेन ततः क्षिप। कीर्तयेत्यातकी संज्ञां त्वं पिवेति मुहुर्वद। निशम्य तस्य वाक्यं सलब्धमूल्याकरोति तत् एवं कृते भवेत्तृप्तिः पतितानां न चान्यथेति। इदं च मृताहे कार्यं। पतितस्य दासी मृता न्हि पदाघटविवर्जयेदेतावता यमुपचरितो भवतीति मदनरत्ने विस्मृतेः। इदं चात्मत्यागिविषयं। आत्मत्यागिनः पतितास्ते नाशौचोदकभाजः स्युरित्युपक्रम्य विस्मृता एतस्याभिधानादिनिगोऽः। उपलक्षणात्वात्सर्वेषामिति नुपुक्तं। पत्न्यकश्चिदाह। यः पतितो घटस्फोटनवांधवेव हिः कृतस्तद्विषयाणि क्रिया निषेधवाक्यानि। जीवत्येव तस्मिन्त्यकर्मणाः कृतत्वात्। पुनः करणाभावादिति। संबन्धुभ्यामेन जातवैराग्यस्य कृतप्रायश्चित्तस्याप्यकरणापत्तेर्मिताक्षरादिविरोधमपश्यन् पूर्वश्रुतेः स्मरणीयः। न च कृतघटस्फोटस्य संग्रहविधिर्न निवाच्यं। मनुना कृतस्य घटस्फोटस्य त्यागमुक्त्वा प्रायश्चित्तेन चरिते श्राद्धं कुंभममानवं॥ तेनैव साद्वं प्राप्तेषुः स्नात्वा एरण्ये जलाशये। इत्युक्तेः। अन्यथा प्रायश्चित्तमात्रे एतत्संगतं। अतो घटस्फोटनवहिः कृतस्यापि पित्रादेरब्दानेनारायणवलिः॥ निषेधास्तु पितृव्यादिपरा इति तत्त्वं। केचित्तु नारायणवलौक्यं तत्कर्मसंपिंडनवर्जकार्यं। गोब्राह्मणहृत्तानां च पतितानां तथैव च। व्यक्ताश्च प्रमीतानां नैव कार्यो संपिंडनेति वचनात्। ब्राह्मणादिहृत्तानां पतिते संगवर्जितश्रुति। आह प्रकाशोक्तेः श्रुत्याहः। ते हेमाद्रिस्थ पूर्वोक्तषड्विंशन्मतविरोधान् निर्मूलत्वाच्छ्राद्धप्रकाशस्य वृद्धिश्चाह विषयत्वादपेक्ष्या॥ नारायणवलिस्तु हेमाद्र्याद्यनुसारेणोच्यते। नत्रादौ क्रिया निषेधे गारुडे तर्पणमुक्तं। कार्यं पुरुषसूक्तेन मंत्रैर्वा वैष्णवैरपि। दक्षिणाभिमुखो भूत्वा प्रेनं विस्मृमिति स्मरन्। अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः। अक्षयः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदो भवेति शुक्ले कादृशं देशकालौ संकीर्त्तयामुकगोत्रस्यामुकस्यादुर्मरणमघातज दोषनाशार्थं। और्ध्वदेहिके संप्रदानं त्वयोग्यता सिद्ध्यर्थे नारायणवलिं करिष्ये इति संकल्प्य ब्रह्माणं विस्मृ शिवं पमं प्रेतं पंचकुंभेषु॥ विस्मृ स्वरं मयः कार्यं रुद्रस्ताम्रमयस्तथा ब्रह्मारौप्यमयस्तत्र यमो लोहमयो भवेत्। प्रेतो दर्भमयः कार्यं इति गारुडोक्तास्तु। सर्वासु हे मीषु वापतिमा सुषोडशोपचारैः पुरुषसूक्तेनाभ्यर्च्य अग्निं प्रतिष्ठाप्य चरुं पुरुषसूक्तेन प्रमृत्वं नारायणाय देमिति हुत्वा देवानामग्रे दक्षिणाग्रदर्भेषु विस्मृ रूपं प्रेतं स्मरन्। नामगोत्राभ्यां मधुघृततिलपुतान् दशपिंडान् यज्ञोपवीत्येव अमुकगोत्रं अमुकशर्मन् प्रेतं विष्मृ रूपायने पिंड उपतिष्ठतामिति दत्ताकुशैः पुरुषसूक्तेनाभि मंत्रयने यममिति सूक्तेन पिंडाननुमं अशंखोदकेन चाभिषिच्य अभ्यर्च्य अमुकशर्मणाममुकगोत्रं वि

स्वरूपेनैतन्नर्पयामीति पुरुषसत्केन प्रत्युच्यते नर्पयित्वा एकमापन्नं ब्रह्मादिपञ्चभ्यो दद्यात् मंत्रस्तु ॥ ब्रह्मविष्णुमहादेवाय मन्त्रैव सत्किंकारः ॥ बलिं गृहीत्वा कुर्वेतु नेतस्य च शुभांगनिमिति ॥ मितास्रापानुहोमवत्पादिनोक्तेः ॥ ततः प्रतिदैवं त्रिविधं फलं शक्यं मधुघृतगुडानि च निवेद्य पिप्रयमभ्यर्च्य नद्यां शिखारात्रौ नवसप्तपंचवाविप्रानि मंत्रोपाधितेन नागराणं कृत्वा भ्योभूतेषु नर्विष्णुपमं संपूज्यैकोद्विधविधिना आरुपय कंकरीष्यैरसुक्ता ब्रह्मविष्णुशिवमप्रेमानस्मरन् विप्रानुपविश्य मेतस्याने चैकं विंशत्यस्मरन्नावाहनाद्यर्थे युते नृप्रिप्रश्नांतं कृत्योत्सेखनादिकं त्वान्तशेषेण ब्रह्मरो विष्णवेशिवाय ममायसपरिवारमचतुरः पिंडान्दत्त्वा मेतनाम गोत्रे स्मृत्वा विष्णुनाम्ना पंचमदत्त्वा भ्यर्च्य चांतभ्योदक्षिणां दत्त्वा मेतं स्मृत्वा विप्रपतः ॥ संतोष्य विप्रैः प्रेतायेदं दिलोदकं मुपतिष्ठतामिति ॥ सतिसप्तदं दपयित्वा भुंजीतेति ॥ अत्र विशेषांतरं भद्रं तां ये शिपुद्धतौ ज्ञेयाः संप्रहेते तु वर्षं पयं सर्वं त्यक्तं भक्तं सर्वं शुक्लं पंचम्या मुपवासं नक्तं वा कृत्वापि घृतमयं नागमनेन वा सुकिशं खपय कवलककोऽकाश्वतरं धृतं राक्षसं स्वपालं कालियं तस्य कंकपिलेति नामभिः प्रतिमासं संपूज्यापसेन विप्रानुसंभोज्य वत्संते हेमनागं गांच मत्स्या चरत्वा नागयणं बलिं कुपोतः ॥ मूलं तु हेमाद्रौ ज्ञेयं ॥ बोधायनसूत्रे संप्रमृतां नमोस्तु सर्वेभ्यो रतिमिस्तु आहूतो हेत्वोदके मृतानां समुद्राय वपुना येति हत्वेति ॥ क्रिया कुपोदितिशेषः ॥ आसः ॥ स्वेव रौभारानिष्यन्त्यं गच्छन्ता तथेव गां ॥ व्यासापदत्वा विधिवत् पितृणां नृणामाप्रबायं हेमाद्रौ भविष्ये ॥ पंचम्या पञ्चगं हेमं स्वर्गं नैकेन कारयेत् ॥ स्त्रीराज्या व्रतं भ्रष्टं पूज्य विनायकं पयैतया यश्चिन्नमिदं भोक्तं नागदृश्यं शंभुनेति ॥ अपरं कंस्थं तरे ॥ तदेव शुद्धं प्रतिप्रेतो नासमं वाच्यं भोक्तुं ॥ यो ददाति क्रियापिंडं तस्मै प्रेतापवे सुतः तस्यैवाशेषं सुदिष्टं अहमेव न संशयः ॥ विष्णुआह समाप्तौ तु त्रयोदश्यां दिनत्रयं अशेषं पिंडदः कुर्यान्न तु तद्वधुगोत्रजाः ॥ मस्यैवैतत्सकाले तु मुक्तिर्ना संततिर्भवेत् ॥ सर्वसे अरके नित्यं पंकमग्नः करीयश्चैतु पंकम् ॥ बलिना गयणं कुर्यात् स्मोद्देशेन भक्तिमानिति गारुडोक्तेः खत्रस्यापि पत्न्याप्यैः कापुंरस्युक्तं देवयान्तिकेन ॥

॥ अथ विधानां आशौचाभावः ॥

॥ मथ्यापतिपुद्धमृतादिषु ॥

याणमाश्रमाणां च कुर्याद्वाहादिकाः क्रियाः ॥ पुनः किंचिन्न कर्त्तव्यं न चान्येषां करोति स रतिब्राह्मणः ॥ ३२५ ॥ ॥ एकोद्विधं न कुर्वीत मतीनां चैव सवेदाः ॥ अह्नये कादशे प्राज्ञे पावर्तानुविधीयते ॥ सपिंडी करणं तेषां न कर्त्तव्यं सुतादिभिः ॥ त्रिदंश्य हरा देवमेतत्त्वं नैव नाप्येतत्तं स्तारवक्ष्यामः दत्तात्रेयः ॥ एकोद्विधं जलपिंडमाशौचमेतत्संक्षिप्तं ॥ न कुर्वाद्वायिका दनं त्रेह्मीभृता प्रभिष्येव ॥ वार्षिकादं वा कृभा विनासिकादिनिषेधो ननु दर्शदेः ॥ सन्यासिनोप्यादिषादिपुत्रः कुर्याद्यथा विधीनि ॥ नाप्यवीयोक्तेः ॥ श्ववीचंद्रोदये प्रजापतिः ॥ अह्नये कादशे प्राज्ञे पावर्तानुविधीयते ॥ सपिंडी करणं तेषां न कर्त्तव्यं सुतादिभिः ॥ यद्युसं पिंडनादिनिषेधात्वादेन पावर्तोक्तेः ॥ ततस्त्याना पल्लवं पावर्तं वास्य गम्यते ॥ न गिरा गिरैति त्रयां देरं कृतोत्प्रेम भित्तिवत् ॥ इदेव वार्षिकादि विधां च त्रिदंशपरं ॥ एकदंशी परमहंसादीनां ननु किमपि कार्यं ॥ पूर्वोक्तो शनो वाक्यं ॥ त्रिदंशी ग्रहणादिति श्रुलपाण्यादयो गोत्राः ॥ त्रिदंशदेन म

नोदंदादिदंडत्रयोक्तेः॥ यस्मैतेनियतादंडाः सत्रिदंडीति चोच्यते इति स्मृतेः॥ वौधायनः॥ नारायण
वलिश्चास्यकर्तव्योद्वादेशे हनि॥ अस्पृष्टपार्वणेन समुच्चयो ज्ञेयः॥ तंच स एवाह॥ कृत्वा विष्मो
महापूजां पायसं विनिवेदयेत्॥ अग्नौ हुत्वा तु तच्छेषं व्याहृतीभिः समाहितः॥ यतीन् यहस्या
नसाधून्वानिमं अद्वादशावरान्॥ अभ्यर्चयं गंधपुष्पाद्यैर्मंत्रैर्द्वादशनामभिः॥ संभोज्य हव्येनाने
नदक्षिणां च निवेदयेत्॥ त्रयोदशं द्विजश्रेष्ठमात्मसंज्ञं पतेद्रियं॥ विष्णुं यथा तथा भ्यर्चय पाद्याद्यै
श्रविधानतः॥ दद्यात्पुरुषसूक्तेन गंधपुष्पादिकं क्रमात्॥ वस्त्रालंकारादीनियथाशक्तिं प्र
दापयेत्॥ उच्छिष्टसन्निधौ तस्य दर्शनास्तीर्य भूतले॥ भूर्भुवः स्वः स्वधायुक्तैस्तस्मै दद्याद्दलि
त्रयं॥ अश्वमेधसहस्रस्य वा जपेयं शतस्य च॥ यत्कलंतस्त्रभेदे वयं करोति पति क्रियां॥ शौन
कस्तु॥ शौनको हंप्रवक्ष्यामि नारायणवलिं परं॥ चंडालादुदकात् संप्रोक्त्वा ह्यग्राह्यं द्वैद्युताद
पि॥ दक्षिणं पश्चिमं च रज्जुशस्त्रविषाणमभिः॥ देशान्तरमृतानां च मृतानां चैव साधनेः॥
जीवच्छादं मृतानां च कनिष्ठानां तथैव च॥ यतीनां योगिनां पुंसामन्येषां मोक्षकांक्षिणां॥
पुण्याद्याद्यक्षयार्थापद्वादशे हनिकारयेत्॥ द्वादशं श्रवणे द्याते पंचम्या पर्वणे सुवेत्युक्ता
पूर्वांक्तं सर्वे विधिमुक्ता तो देवेति षडभिः पुरुषसूक्तेन च प्रत्युचं पायसं हुत्वा केशवादिद्वा
दशनामभिस्तद्विणोपित्रे द्वादशविप्रान् संभोज्य तैरेव द्वादशपिंडान् दद्यादित्यधिकमाह
उद्धमतेतु प्रागुक्तं॥ कृतजीवच्छादं मृते सपिंडे रणो चादिका येन वा॥ तदुक्तं हेमाद्रौ लैंगे
मृते कुर्यान्न कुर्याद्वा जीवन्मुक्तो पतः स्वयं॥ काले गते द्विजे भूमी खने द्वापि दहेत वा॥ पुत्रक
समशेषं च कृत्वा दोषो न विद्यते जीवन्मुक्तिविशेषस्तत्रैवोक्तः॥ नित्यनैमित्तिकं यत्कुर्याद्वा
संत्यजेत वा॥ बाधवैपि मृते तस्य नैवाशौचं विधीयते॥ सूतकं च न संदेहः स्नानमात्रेण शुध्य
ति॥ एतद्योगौ विषयं च योगमार्गे रतोपिवेति तस्याप्युक्तेः॥ तथा॥ आहिताग्नौ प्रोक्षितमृते
तदस्थिदाहात् सर्वपुत्रादीनामाशौचं॥ संध्यादिकर्मलोपश्च नास्ति॥ अनग्निमत उच्यते रणो
चादिद्विजानिषु॥ दाहादग्निमतो विद्याद्विदेशस्थे मृते सतीति स्मृतेः॥ आहिताग्ने दाहात्मा
गपि दशाहः॥ संस्कारांगं च भिन्नो दशाहः इति धृत्तं स्वामी रामांगरश्च॥ तच्चिन्त्यं॥ मूलैक्या
द्वौ विरोधाच्च॥ एतत्प्रागुक्तं॥ अत्र देहस्यैव संभवे दाहः॥ आहिताग्नौ विदेशस्थे मृते सति क
लेवरं॥ निधेयं नाग्निभिर्यावत्तदीयैरपि दह्यते॥ इति ब्राह्मोक्तेः॥ तदभावे छंदोगपरिशि
ष्टे॥ विदेशमरणो स्थानि आहत्याभ्यज्य सर्पिषा॥ दाहयेद्दहिषाच्छाद्य पात्रं न्यासादि पूर्ववत्
अस्थामलाभे पराणि शकलान्युक्तया चृता दाहयेदस्थि संख्या निजतः प्रभृति सूतकं॥
हेमाद्रौ षड्विंशन्मते॥ कुर्याद्दर्ममयं प्रेतं दर्भैस्त्रिंशत् षड्विभिः॥ पालाशीभिः शमिद्रिवांसं
स्थानैर्वंशकीर्तिनाः॥ भविष्ये॥ चत्वारिंशत् शिरःस्थाने ग्रीवायां च दशे वत्॥ वाक्कोशे वंश
तं दद्याद्विंशतिं च तथोरसि॥ उदरे विंशतिं दद्यात्त्रिंशतं कटिदेशयोः॥ ऊर्वौ श्वैव शतं दद्या
त्त्रिंशं तं जानुजंघयोः॥ पादांगुलीषु दशवै एषा च प्रेतकल्पना॥ मदनरत्ने यत्तपार्धः॥ शि
रस्य शीत्यर्द्धं दद्यात् ग्रीवायां तु दशे वत्॥ वाक्कोशे वंशतं दद्यात् दशवै वांगुलीषु च॥ उरसि

सुहृत्संज्ञेतर्पयामीतिपुहमस्तैर्नप्रत्युचनर्पयित्वा एकगामंनत्रस्यादिवंचभ्येदयान्मंत्रस्तु॥ त्र
 हविष्ममहादेवायमश्वैवसर्किकारः॥ वल्लिहृत्वाकुर्वंतुमेतस्यचशुभांगनिमिति॥ मिताक्षर
 पातुहोमवत्त्यादिनोक्तेः॥ ततः प्रतिदैवतविधिं प्रलशकैरामधुघृतगुडानिचनिवेद्यपि
 मंभ्यर्चयन्घास्त्रिस्वारज्ञौनवसप्रपचवाविशान्निमंभ्योपोषितेननागराण्यलत्वाभ्योभूतेषु
 नर्विष्णुममंसंश्रूयेकोद्विधिनाआदपंचकंकरिष्येत्सुक्तात्रहविष्णुशिवमममेतान्स्मरन्
 विशातउपविश्यमेतस्थानेचैकोविष्णुस्मरन्नावहनायधैपुतेतन्निप्रश्नांतैर्लत्वालेखनादिक
 त्वान्नशेषेणत्रयलोविष्णवेशिवायुममामसपरिवाएयचतुरःपिडानदत्वामेतानामगोत्रेस्म
 त्वाविष्णुनाआपंचमंदत्वाभ्यर्च्योचान्तेभ्योदक्षिणादलेकंप्रेतस्मत्त्वाविशमतः॥ संनोभ्यविषेः
 प्रेतायेदेतिलोदकमुपतिष्ठतामिति॥ सतिलमुदकंदापयित्वाभुंजीतेति॥ अत्रविशेषांतरंभट्ट
 तांतेष्टिपद्धतौज्ञेयं॥ सप्रेहतेतुवर्षपर्यंतंश्रवणंभक्तश्रवणंभक्तश्रवणंभक्तश्रवणंभक्तश्रवणं
 ष्टमं॥ नागमनंतवासुकिंशंखपमकंवलककोष्ठाभ्यन्तरधुनराष्ट्रशंखपालकालिपनक्षक
 कपिलेतिनामभिः॥ प्रतिमासंसंश्रूयपापसेनविमान्संभोज्यवत्सरेतेहेमनागं गांचप्रत्यक्षाचर
 त्वानाएयरावलिकुपोतः॥ मूलंतुहेमादौज्ञेयं॥ बोधायनसूत्रेसंभृतांनानोत्सवैभ्योरिति
 स्तुआहुतीहेत्वादेकंभृतांनोत्सवपुनरायतिहुत्वेति॥ क्रियाकुपोदिनिशेषः॥ आसः॥ सोव
 रंभारनिष्पन्नंनगंरुन्नातथैवगां॥ व्यासापदत्वाविधिवत्पितृतृणप्राप्तवान्॥ हेमादौभ
 विष्येः॥ पंचम्यापच्यंहेमंस्वर्णेनैकेनकारयेत्॥ स्त्रीराज्यपात्रमध्यस्थंश्रूयविशायदापयेत्॥ ना
 मश्वित्रिमिदंभोक्तनागदष्टस्यश्रुतेति॥ अपरार्कंस्मृतं॥ तदेवशुद्धिप्रेतोनाएयरावलिक
 ते॥ योददातिक्रियापिंडंतस्मैमेतापवैशुतः॥ तस्येवाशौचमुद्दिष्टंअहमेवतसंश्रुपः॥ विष्णुआह
 समाप्नोतुत्रयोदश्यादिनत्रयं॥ अशौचपिंडः॥ कुर्यान्नतुतदंधुगोत्रजाः॥ मस्यैवमृत्युकालेनयु
 क्तिनासंततिर्भवेत्॥ सर्वसेअर्केनित्यंपंकमग्नः॥ करीयंयुपक्रम्य॥ बलिनाएयराकुपोत
 स्योद्रेशेनभक्तिमानितिगाहोक्तेरुपव्रत्यापिपत्न्याधेः॥ नापश्रुक्तेदेवयाज्ञिकेन॥

॥ अथविधानाआशौचाभावः॥

॥ यथापतिपुद्गमनादिषु॥

याणमाश्रमाणांचकुर्याद्वाहादिकाः॥ क्रियाः॥ पुनः॥ किंचिन्नकर्तव्यंनचायेषांकारोमिसरति
 त्रोह्यात्॥ उशनाः॥ एकोद्विघ्नकुर्वीतमतीनाचेवसवेदाः॥ अहयेकादशमात्रपावरांतु
 विधीयते॥ सपिंडीकरणंतेषानकर्तव्यमुतादिभिः॥ त्रिदंशहृणादेवमेतत्वंनैवनापते॥ त
 त्संस्कारवक्ष्यामः॥ दत्तात्रेयः॥ एकोद्विघ्नजलपिंडमाशौचमेतसन्निष्ठां॥ नकुर्माद्वार्यिकादमत
 त्रेद्वीभृतामभिश्यवे॥ वार्षिकादवाकृभाविंसासिकादिनिषेधेननुदार्शदेः॥ सत्यासिनोप्या
 दिष्ठादिपुत्रः॥ कुर्याद्यथाविधीति॥ वायवीयोक्तेः॥ पृथ्वीचंद्रोदयेप्रजापतिः॥ अहयेकाद
 शोशान्निपावरांतुविधीयते॥ सपिंडीकरणंतस्यनकर्तव्यमुतादिभिः॥ एषुसपिंडनादिनि
 षेधातुवादिनपावरांनोक्तेः॥ ततस्थानापत्नत्वंपावराण्यगम्यते॥ नगिरागिरितिद्वयादेरं
 त्तोद्रेपमिति वत्॥ इदेवार्षिकादिविधांचविद्विपरं॥ एकदंडीपरमहंसादीनानुनकिमपि
 कार्यं॥ श्रौतौशोनावाक्ये॥ त्रिदंशहृणादिनिष्कृताएयादयोगोऽः॥ त्रिदंशदेनम

नोदंडादिदंडत्रयोक्तेः। यस्मै तेनियतांदडाः सन्निदर्शो तच्चोच्यते इति स्मृतं। वौधापनः। नारायण
 वलिश्चास्य कर्तव्यो द्वादशे हनि॥ अस्पृष्टपार्वणेन समुच्चयो ज्ञेयः। तंच स एवाह। कृत्वा विष्णो
 मं हा पूजां पायसं विनिवेदयेत्। अग्नौ हत्वा तु तच्छेषं व्याहृतीभिः समाहितः। यतीन् यद्वा हस्या
 नसाधून्वानि मंत्र्यद्वा दशावरान्। अभ्यर्चयं गंधपुष्पाद्यैर्मंत्रैर्द्वादशनामभिः। संभोज्य हव्येनान्ने
 न दक्षिणां च निवेदयेत्। त्रयोदशं द्विजश्रेष्ठमात्मसंज्ञं यतेंद्रियां विष्णुं यथा तथा अभ्यर्चय पाद्याद्यै
 श्वविधानतः। दद्यात्पुरुषसूक्तेन गंधपुष्पादिकं क्रमात्। वस्त्रालंकरणदीनियथाशक्ति प्र
 दापयेत्। उच्छिष्टं सन्निधौ तस्य दर्भानास्तीर्य भूतले। भूर्भुवः स्वः स्वधा युक्तैस्तस्मै दद्याद्वृत्ति
 त्रयं। अश्वमेधसहस्रस्य वा जपेयं शतस्य च। यत्फलं तद्धर्मे देवयत्करोति पतिक्रियां॥ शौन
 कस्तु॥ शौनको हंप्रवक्ष्यामि नारायण वलिं परं चंडालादुदकात् सर्पात् ब्राह्मणाद्द्वेयुतार
 पि॥ दक्षिणं पश्चिमं पश्चिमांशं रज्जुशस्त्रविषाशमभिः। देशान्तरमृतानां च मृतानां चैव साधनैः।
 जीवच्छादं मृतानां च कनिष्ठानां तथैव च। यतीनां योगिनां पुंसामन्येषां मोक्षकांश्चिन्ता
 उण्याथायक्षयार्था पद्मादशे हनिकारयेत्। द्वादशं पश्चिमोदंते पंचम्यां पर्वणे स्मृतं स्मृतं
 पूर्वोक्तं सर्वविधिसुक्तातो देवेति षडभिः पुरुषसूक्तेन च प्रत्युचं पायसं हुत्वा केशदाहं
 दशनामभिरुद्रपिण्डे त्रिदशविधानं संभोज्य तैरेव द्वादशपिंडान् दद्यादित्यधिकं म
 उद्धमते न प्रागुक्तं॥ कृतजीवच्छादं मृते सपिंडैराशौचादिकार्यं न वा॥ तदुक्तं हे मा
 मृते कुर्यान्न कुर्याद्वा जीवन्मुक्तो मृतः स्वयं॥ काले गते द्विजे भूमौ खने द्वापि देहे तत्रा
 समशेषं च कृत्वा दोषो न विद्यते जीवन्मुक्तपि विशेषस्तत्रैवोक्तः। नित्यनैमित्तिकं य
 संत्यजेत वा। बांधवैः पितृभ्यो न स्य नैवाशौचं विधीयते। सूतकंचनसंदेहः स्नानम
 नि॥ एतद्योगौ विषयं च। योगमार्गे रतोपिवेति तस्याप्युक्तेः। तथा॥ आहिताग्ने
 तदस्थिदाहात्पूर्वपुत्रादीनामाशौचं। संध्यादिकर्मलोपश्च नास्ति। अनग्नि
 चादिद्विजानिषु। दाहादग्निमतो विद्याद्विदेशस्थे मृते सतीति स्मृतेः॥ आहि
 तगपि दशाहः। संस्कारांगं च भिन्नो दशाहः इति धृत्ते स्वामी रामांगराश्व॥ तदि
 द्वौ विरोधाच्च॥ एतत्प्रागुक्तं। अत्र देहस्यैव संभवे दाहः। आहिताग्नौ विंश
 लेवं। निधेयं नाग्निभिर्यावत्तदीयेरपि दह्यते। इति ब्राह्मोक्तेः॥ तद
 ये। विदेशमरुतो स्थीनि आहत्याभ्यज्य सर्पिषा। दाहयेद्वर्हिषा च्छाद्य
 अस्थामलाभे पराग्निशकलान्युक्तया वृत्ता दाहयेदस्थिसंख्यानि
 हेमाद्रौ षड्विंशन्मते॥ कुर्याद्दर्भमयं त्रैतं दर्भं त्रिंशत् षड्विभिः। पा
 र्ण्या चैवं प्रकीर्त्तिताः। भविष्ये॥ चत्वारिंशत् शिरःस्थाने श्रीवायं
 तं दद्याद्विंशतिं चतथोरसि। उदरे विंशतिं दद्यात्त्रिंशतं कटिदेशे
 त्रिंशतं जानुजंघयोः। पादांगुलीषदशवैष्णवाचनेतकस्य ना
 रस्य शीत्यं दद्यात् श्रीवायानुदशे वनु वाहौ चैव शतं दद्यात्
 चरेत्कच्छाश्च

विशतं दद्यात् त्रिशतं जठरे देरेः द्वादशाहं वृषणयोरष्टाहं शिम्पवत् ॥ ऊर्ध्वं चैकशतं दद्यात् त्रिशतं
जघनयोर्द्वयोः ॥ पादांशु लीषदे दद्यात् एतमेतत्सकल्पनं ॥ मलकेनारिकेतं तु अलावुना लुकेत
या ॥ पंचरत्नमुखेन सृजिक्वायां कदली प्रले ॥ चक्षुषोस्तु कपटौ द्वौ नासिकायां तु कालकं ॥ क
र्णयोर्ब्रह्मपत्राणि केशेष्वष्टाहं दत्वा ॥ नालकं कंमलानां नूत्रां त्रस्थाने विनिर्दिशेत् ॥ मृत्त्रिकान्
वसाधान् हरितालकं गंधकौ ॥ शुक्रैः नृपारं दद्यात् पुरीषे पित्तलं तथा ॥ संधीषु तिलपिष्टं नृमां
संसाधु वपिष्टं कं मधुस्यो हितस्यानेत्त्वस्थाने मृगत्वचः ॥ सनयोर्गुंजके देयेनाशायाश
तपत्रकं ॥ कमलेनाभिदेशे स्यात् वृत्ताके वृषणाश्रिते ॥ लिंगे च रक्तं मूलं तु परिधानं दद्रुकं
गोमूत्रं गोमयं गंधसर्वोपध्यादिसर्वत इति ॥ क्रिया नुबधेण रुडेयं वपुष्कान्यदपि ॥ घृतं नाभ्या
मदेयं स्यात् लोपने वत्तु स्मृतं ॥ मौक्तिकं सनयोर्भृङ्गकुंभेन विलेपनं ॥ सिंदूरं नेत्रकोरोषुतां
वृत्ताद्युपहारके ॥ सर्वोपधिपुनः कृत्वा पूजां वैवपथो दितां ॥ इदं निरुत्तरं ॥ तत्रैव वृद्धमनुः ॥
प्रोषितं स्यात् तथा कालो गतश्चेद्द्वादशादिकः ॥ प्राज्ञत्रयोदशे वषे नेत्रकमेणिका रमेत् ॥ रहस्य
तिः ॥ मय्यनं श्रुयते चार्त्ताया वद्द्वादशवत्सरत् ॥ कुशपत्रकदाहे न तस्य स्यादवधारणा ॥ भ
विष्ये ॥ पितरि शोषितो यस्य न वार्त्ता नैव चागमः ॥ ऊर्ध्वं पंचदशाहं तत्कृत्वा तत्र प्रतिरुपकं ॥ क
र्णौ तस्य नु संस्कारं यथोक्तविधिना ततः ॥ द्वादशी न्येव संवोरिभेन कार्यो शिकारयेत् ॥ द्वादशा
हं प्रतिष्ठापित्वा भिन्नविषयेति मदनरुले उक्ते ॥ गृह्यकारिकायां तु ॥ तस्य पूर्ववत्स्य चिंशो
र्ध्वततः क्रिया ॥ ऊर्ध्वं पंचदशाहं नु मध्यमे वपसि स्मृतां ॥ द्वादशाहं तदाहं ऊर्ध्वं पुनरेव यसि स्म
ता ॥ चाद्रपलात्रयं कृत्वा त्रिशतं कृच्छ्राणि वासुते ॥ कुशैः प्रतिरुपितं दग्धाकार्यो शोवादि का
क्रिया इत्युक्तं पराशरः ॥ देशान्तरगतो नृमृत्तिस्थिर्न ज्ञायते यदि कृष्णाश्वीक्ष्मावास्या कृष्णा
वेकादशी तया ॥ उदकं पिंडदानं च तत्रैव आहवकारयेत् ॥ उदमासज्ञाने ॥ तत्राहिताग्नेः श्ली
शोचं ॥ अनाहिताग्नेस्तु त्रिरात्रं ॥ अनाहिताग्नेर्देहस्तु दास्यो गृह्याग्निना त्वं ॥ तदलाभे प
लाशानां वृद्धैः कार्यः प्रमानपि ॥ वेष्टित्य स्यात् पत्न्या तत्कृत्वा संसारस्य च मर्णा ॥ ऊर्णो सूत्रेण
वध्वात् प्रलेप्तं यौयवे स्यात् ॥ सुपिष्टं जैलसं मिश्रं देधयश्च तथाग्निना ॥ असौ स्वर्गोपलोका
यस्याहेत्युक्त्वा संधां वधे ॥ एवं परीणवं दग्धात्रिरात्रमशुचिभेदिति ब्राह्मोक्तं ॥ उद्विरात्रं
न दशाहं मिश्रं दाहे तत्र शोषिते कालशयस्यादित्युक्तं ॥ किंतु न दध्यै ॥ तत्र पत्नी पुत्रयोर्पूर्वमग
हीता शोच्यो देशाहाद्ये वा गृहीता शोच्योस्तु त्रिरात्रं ॥ पत्नी मृती भूतं श्वेव ॥ सपत्न्यो श्वेव
मिति स्मृत्यर्थे सारं ॥ अन्यसंविधानां तु सर्वत्र पराशरदाहे त्रिरात्रं ॥ तदाहं गिरः ॥ देशान्तरं
तश्च त्वानाशोचं चेत्कथं च न ॥ कालात्यये पिकुर्वीत दाहकाले दिनत्रयमिति स्मृत्यर्थे सारं ॥
गृहीता शोचानां स्नानमात्रमुक्तं ॥ वद्धवपरिशिष्टेपि ॥ ॥ अथातो न संस्कारः
स्वेदेन देशाहं स्यात् तत्रैव सर्वसमापयेद्ध्यमाहिताग्नेर्दाहात्सर्वमाशी च कुप्योक्तं मेव यथा
कालमन्येषु पत्नी पुत्रयोः पूर्वमगृहीता शोच्योः कर्मो गत्रिरात्रमिति ॥ यउशीता वपि ॥ वि
श्वादर्शनां प्रतिरुपितं दहने तन्मिदेशात् त्रिरात्रमिति ॥ द्वादशवर्षादि प्रतिक्ष्योत्तरं दाहे तु

त्रादीनां सर्वेषां त्रिरात्रमेवेति कल्पतरुदिवोदासादयः ॥ ॥ अथ येन संस्कारे कालः ॥
हेमाद्रौ गार्ग्यः ॥ प्रत्यक्षशवसंस्कारे दिनं नैव विशेषयेत् ॥ अशौचमध्ये संस्कारे दिनं शोध्यं न सं
भवेत् ॥ अशौचविनिवृत्तौ चेत्युनः संस्क्रियते मृतः ॥ संशोध्ये यदि न ग्राह्यमूर्ध्वं संवत्सराद्यादि प्रेतका
याणिकुर्वीत श्रेष्ठं तत्रोत्तरायणं कृत्वा पक्षश्च तत्रापि वर्जयेत् तद्दिनत्रयं ॥ वारहे ॥ चतुर्थी शुभगे
चंद्रे द्वादशे च विवर्जयेत् ॥ प्रेतकृत्य व्यतीपाते वैधृतौ परिधेतथा ॥ करणो विष्टिं संज्ञे च शनैश्चर
दिने तथा ॥ त्रयोदश्यां विशेषेण जन्मता एव ये तथा ॥ जन्मदशमे को न विंशति ॥ जन्मता एव
यं ॥ भारते ॥ नक्षत्रे न कुर्वीत मस्मिन् जातो भवेन्नरः ॥ न प्रौष्ठपदयोः कार्यं तथा प्रेये च भार
त ॥ दारुणेषु च सर्वेषु प्रत्यरे च विवर्जयेत् ॥ कश्यपः ॥ भरण्यार्द्रमघाश्लेषामूलं विचरणानि च
प्रेतकृत्येति दुष्टानि धनिष्ठां च पंचकं फाल्गुनीं हितयं रोहिण्यं नृगधापुनर्वसुः ॥ आषाढे द्वे वि
शाखा च भानि हि चरणानि च ॥ एतानि किंचिदुष्टानि संभवे सति वर्जयेत् ॥ ज्योतिर्नारदः ॥ च
तुर्दशी तिथिर्न दशमं द्वात्रिंशत्कारवासरो हिते न्ययोरस्तमयं च ग्रिभं विषमां ग्रिभं ॥ शुक्लपक्षं
च संत्यज्य पुनर्दहनमुत्तमं ॥ वसुज्जरादृतः पंचनक्षत्रेषु त्रिजन्मसु ॥ पौष्मत्रस्तर्क्षयोश्चैव दहनात्
कुलनाशनं ॥ अस्यापवादमाह ॥ तत्रैव वैजवायः ॥ प्रेतस्य साक्षाद्दृग्धस्य प्राप्ते त्वेकादशे ह
नि ॥ नक्षत्रतिथिवादिशोधनीयं न किंचन ॥ युगमन्वादि संक्रांतिदर्शने तत्र क्रियापदि दे
वादापतिना तत्र नक्षत्रादि न शोधयेत् ॥ विश्वप्रकाशेऽपि ॥ गुरुर्भोगवयोर्मौढ्ये पौषमासे म
ल्लिख्ये च नातीतः पितृमेधः स्याद्भया गोदावरं विना ॥ दानमपि तत्रैवोक्तं ॥ भद्रायां भूमिदा
नस्या त्रिपादक्षे हि रण्यदः ॥ वारेषु तत्र दद्यात्तु वा सोदानं विधीयते ॥ धनिष्ठा पंचकमृते पंच
रत्नानि दापयेत् ॥ एकाशीति पलं कांश्यं तदहं वा तदहं कम् ॥ नवषट्त्रिपलं वा पिदद्याद्वि
श्रायशक्तिरन्यत्नं संगेन ॥ हेमाद्रौ च द्धमनुः ॥ अमृतं मृतमाकर्ण्य कृतं यस्योर्ध्वं देहिकं
प्रापश्चिन्नमसौ स्मार्त्तं कृत्वा ग्नौ नादधीति च ॥ जीवन्मुदिसमा गच्छेत्तदुत्तुं भेनिमन्यते ॥ उ
दृत्य स्नापयित्वा स्य जातकर्मदिकारयेत् ॥ द्वादशाहं व्रतं च र्या त्रिरात्रमथ वा स्यतु ॥ स्नात्वा ह
हेततो भार्यां अस्या वा तदभावतः ॥ अग्निना धाय विधिवद्वा त्सलो मे न वा यजेत् ॥ अथैद्रानेन प
शुना गिरिगत्वा च तत्र तु ॥ इष्टिमायुष्मतीं कुर्यादीशितां च कर्तुं स्तनः ॥ अनाहिताग्नेस्तु चरुः
मृतवाक्त्रा मात्रश्रवणेऽस्मा श्वलायनः ॥ सुरभय एव यस्मिन् जीवे मृतशब्द इति ॥ यस्य तु जीवत
एव मृतिवाक्त्रां श्रुत्वा स्त्रिया सह गमनं कृतं तदा तद्वैधमेवा भर्तृमरणा ज्ञानस्यैव निमित्तत्वा
त्पमारात्वस्य गौरवेणा युक्तत्वा चेति केचित् ॥ तन्ना ॥ मरणा ज्ञानस्य निमित्तत्वे अतीताना
गतयोरपि तथात्वा पत्तेः ॥ भर्तृवैधदाहाभावेन तस्याः सह गमनाभावाच्च ॥ तस्मादाशौच
वत् ॥ ज्ञानमरणास्यैव निमित्तत्वं ॥ न चात्र तदस्ति ॥ परं काम्यं मरणमस्तु ॥ अत आत्महनन
दोषो स्तीति तात्पादाः ॥ तथा सर्पसंस्कारकृते त्रिरात्रमाशौचं ॥ तद्विधिं चाह शौनकः ॥
अथ वक्ष्यामि सर्पस्य संस्कारविधिमुत्तमं ॥ सिनीवाल्या पौरोमास्यां पंचम्यां वापिकार
येत् ॥ कृतसर्पवधो विप्रः पूर्वजन्मनि वायदि ॥ वधप्रत्वापयेत्तापी चरेत्कच्छाश्चतुर्दे

विशतं दद्यात् त्रिशतं जगदेदरे। द्वादशाहं वृषणयोरशहं शिश्न एव तु। ऊर्वो वै कशतं दद्यात् त्रिशतं
जघयोर्द्वयोः। पादौ गुलीषु द्वे दद्यात् एतमेतस्य कल्पनं। मूलके नारिकेलं तु अलावुं तालुकैत
था। पंचरत्नं मुखे न्यस्य जिह्वायां कदलीफलं। चक्षुषोस्तु कपर्दी हौनासिकायां नूतलकं। क
र्णयोर्ब्रह्मपत्राणिकेशेष्वेष्टप्रोदकाः। नालकं कंमलानां तु आत्रस्थाने विनिर्दिशेत्। मृत्त्रिकानु
वसाधानुहरितालकगंधकौ। युक्तेन पारदं दद्यात् पुरीषे पित्तलं तथा। संघीषु तिलपिष्टं नृमां
संसाधवपिष्टं मधुसालोहिनस्थाने त्वचस्थाने मृगत्वचः। स्तनयोर्गुजके देयेनाशपाश
तपत्रकं। कमलेनाभिदेशे स्यात्तं नृमाके वषणाश्रिते। लिंगे च रक्तमूलं तु परिधानं दुकूलकं
गोमूत्रं गोमयं गंधं सर्वोपध्यादिसर्वत इति। क्रियानुबंधे गारुडे प्येव मुक्ता न्यदपि। घृतं नाभ्या
मदेयं स्यात्कोपने च वपुस्ततः। मौक्तिकस्तनयोर्मूर्द्धिकुं कुमेन विलेपनं। सिद्धं नेत्रकोरोधुं तां
वृलाद्युपहारकैः। सर्वौषधिषु तं कृत्वा प्रजां वै वयथोदितां। इदं निरग्नेरपि॥ तत्रैव वृद्धमनु॥
प्रोषितस्य तथा कालो गतश्च द्वादशादिकः। प्राप्ते त्रयोदशे वर्षे मेतकर्मणि कारयेत्। बृहस्प
तिः॥ यस्य न श्रयते वा तौ यावद् द्वादशवत्सरतः। कुशउत्रकदाहेन तत्सस्यादवधारणा॥ भ
विष्ये॥ पितरि मोक्षितो यस्य न वार्त्तनैव चागमः। ऊर्ध्वपंचदशद्वयोत्तं कृत्वा तत्प्रतिरूपकं। कु
र्यात्तस्य तु संस्कारं यथोक्तविधिना ततः। द्वादशीत्येव सर्वोपश्रिते कार्या शिंकारयेत्। द्वादशा
व्यतिष्ठापितुं भिन्नविषयेति मदनरत्ने उक्तं। गृह्यकारिकायां तु॥ तस्य पूर्ववपुस्तस्य विश्रमो
ध्वेततः क्रिया। ऊर्ध्वपंचदशादानुमध्यमे वपुसि स्मृताः। द्वादशाहं त्तराहं च मुत्रे वपुसि स्मृ
ता। चांद्रपरात्रयकृत्वा त्रिशतं कृच्छ्राणि वासुतेः। कुशैः प्रति कृतिदग्ध्वा कार्या शौचादिका
क्रिया इत्युक्तं पराशरः। देशांतरगतो नृमृत्स्थिनिज्ञायते यदि कृष्णाष्टमौ ह्यमावास्या कृष्णा
वेकादशौ तथा। उदकं पिंडदानं च तत्र आहवकारयेत्॥ इदं मासज्ञाने॥ तत्राहिताग्नेः शौ
चौ च॥ अनाहिताग्नेस्तु त्रिरात्रं। अनाहिताग्नेर्देहस्तु दाहो गृह्याग्निना स्वयं। तदलाभे प
लाशानां वृत्तैः कार्यैः प्रमानपि। वेष्टितव्यस्तथा पलातकसंसारस्य चर्मणा। ऊर्णां सूत्रेण
वध्नातु प्रलेप्यो यवेस्तथा। सुषिषे जलसंमिश्रे दधय्यश्रुतथाग्निना। अयोस्वर्गाय लोकौ
यसाहेत्युक्ताः सौधवैः। एवं पराशरं दग्ध्वा त्रिरात्रमशुचिर्भवेदिति ज्ञाह्योक्तं॥ इदं त्रिरात्रं
न दशाहं मध्यराहे तत्र प्रोषिते कालशेषस्यादित्युक्तं। किंतु न इत्थं। तत्र पत्नी पत्रयोर्पूर्वमश
हीता शौचं यो देशो हायेव। गृहीता शौचं योस्तु त्रिरात्रं। पत्नी मृत्ती भूतैश्चैव। संपत्न्योश्चैव
मिति स्मृत्यर्थे सारं। अन्यसंविधानानुसर्वे पराशरदाहे त्रिरात्रं॥ तदाहागिरः॥ देशांतरम
ते श्रुत्वा नाशौचं चेत्कथंचन। कालान्तरेपि कुर्वीत दाहकाले दिनत्रयमिति स्मृत्यर्थे सारं तु॥
गृहीता शौचानां स्नानमात्रमुक्तं। बह्वपारिशिष्टेपि॥ ॥ अथातो न संस्कारः
सवेदं न देशाहं स्यात्तत्रैव सवैसमापयेदध्वे माहिताग्ने रीहत्सवे माशी वक्रयोक्तमेव यथा
कालमन्येषु पत्नी पत्रयोः पूर्वमशहीता शौचयोः कर्मांग त्रिरात्रमिति॥ यदशीता वयमेव। वि
श्वादर्शानु। प्रतिकृतिदहने त्वभिदेशात् त्रिरात्रमिति॥ द्वादशवर्षादिप्रतिष्योत्रं दाहेन उप

नदीनां सर्वेषां त्रिरात्रमेवेति कल्पतरुदिवोदासादयः ॥ ॥ अथ प्रेतसंस्कारिकालः ॥
हेमाद्रौ गार्ग्यः ॥ प्रत्यक्षशवसंस्कारे दिनं नैव विशेषयेत् ॥ अशौचमध्ये संस्कारे दिनं शोधयन्तं
भवेत् ॥ अशौचविनिवृत्तौ चेत्युनः संस्क्रियते मृतः ॥ संशोध्यैव दिनं ग्राह्यमूर्ध्वं संवत्सराद्यादि प्रेतका
योगिकुर्वीत श्रेष्ठं तत्रोत्तरायणं कृत्वा पक्षश्च तत्रापि वर्जयेत् तद्दिनत्रयं वा एहे ॥ चतुर्थीष्टमगे
च देहादशौचविवर्जयेत् ॥ प्रेतकृत्यं व्यतीपाते वैधृतौ परिधेतथा ॥ कारणो विष्टिसंज्ञे च शनैश्चर
दिने तथा ॥ त्रयोदश्यां विशेषेण जन्मता एव ये तथा ॥ जन्मदशमे को न विशति ॥ जन्मता एव
यः ॥ भारते ॥ नक्षत्रे तु न कुर्वीत यस्मिन् जातो भवेन्नरः ॥ न प्रौष्टपदयोः कार्यं तथा श्रेये च भार
तः ॥ दारुणेषु च सर्वेषु प्रत्यरे च विवर्जयेत् ॥ कश्यपः ॥ भरण्यार्द्रमघाश्लेषामूलं त्रिचरणानि च
प्रेतकृत्येति दुष्टानि धनिष्ठां च पंचकं फाल्गुनीं हितयं रोहिण्यनुराधा पुनर्वसुः ॥ आषाढे द्वे वि
शाखा च भानि हि चरणा निच ॥ एतानि किंचिदुष्टानि संभवे सति वर्जयेत् ॥ ज्योतिर्नारदः ॥ च
तुर्दशी तिथिर्न दंभद्रां शुक्रवारसरो हिते न्ययोरस्तमयं घृष्टिभं विषमां घृष्टिभं ॥ शुक्लपक्षं
च संत्यज्य पुनर्देह न मुत्तमं ॥ वसुन्त एवैतः पंचनक्षत्रेषु त्रिजन्मसु ॥ पौष्पव्रजस्यैवो श्वैव रहनात्
कुलनाशनं ॥ अस्यापवादमाह ॥ तत्रैव वैजवायः ॥ प्रेतस्य साक्षाद्ग्रहस्य प्राप्ते त्वेकादशे ह
नि नक्षत्र तिथि वा एदि शोधनीयं न किंचन ॥ सुगमन्वादि संक्रान्तिदर्शने तत्र क्रिया यदि दे
वादापतिता तत्र न सत्रादि न शोधयेत् ॥ विश्वप्रकाशे पि ॥ गुरुर्भोगं वयोर्मोह्ये पौषमासे म
लिप्त्युचे नातीतः पितृमेधः स्याद्भया गोदावरीं विना ॥ दानमपि तत्रैवोक्तं ॥ भद्रायां भूमिदा
नेन त्रिपादं हिरण्यदः ॥ वारेषु तत्र दद्यात्तु वा सोदानं विधीयते ॥ धनिष्ठा पंचक मृते पंच
रत्नानि दापयेत् ॥ एकाशीति पलं कांश्यं तदुद्धं वा तदुद्धं कम ॥ नवषट्त्रिपलं वा पिदद्याद्दि
शायशक्ति तत्स्यलं प्रसंगेन ॥ हेमाद्रौ वृद्धमनुः ॥ अमृतं मृतमाकर्ण्य कृतं यस्योर्ध्वं देहिकं
शायश्चित्तमसौ स्मार्त्तं कृत्वा ग्नौ नादधीति च ॥ जीवन्मुदिसमा गच्छेत्तदुत्तुं भेनि मन्त्यते ॥ उ
द्धृत्य स्नापित्वा स्य जातकर्मोदिकारयेत् ॥ द्वादशाहं व्रतं च यो त्रिरात्रमथ वा स्यतु ॥ स्नात्वा ह
हेततो भार्यां अस्यां वा तदभावतः ॥ अग्निना धाय विधिवद्वा त्सुतो मे न वायजेत् ॥ अथैवाग्ने न प
शुना गिरिं गत्वा च तत्र तु ॥ इष्टिमायुष्मतीं कुर्यादी शितो अकृतं स्तनः ॥ अनाहिताग्ने स्तु चरुः
मृतवार्त्तामात्रं श्वरोऽत्मा श्वलापनः ॥ सुरभय एव यस्मिन् जीवे मृतशब्द इति ॥ यस्य तु जीवत
एव मृतिवार्त्तां श्रुत्वा स्त्रिया सह गमनं कृतं तदा तदुद्धं मेव ॥ भर्तृमरणा ज्ञानस्यैव निमित्तत्वा
त्पमारात् तस्य गौरवेणा युक्तत्वाच्चेति केचित् ॥ तन्ना ॥ मरणा ज्ञानस्य निमित्तत्वे अतीताना
गतयोरपि तथात्वापत्तेः ॥ भर्तृवैधदाहाभावे न तस्याः सह गमनाभावाच्च ॥ तस्मादाशौच
वत् ॥ ज्ञानमरणास्यैव निमित्तत्वं न चात्र तदस्ति ॥ परं काम्यं मरणा मस्तु ॥ अत आत्महनन
दोषो लीति ता तपादाः ॥ तथा सर्पसंस्कारकृते त्रिरात्रमाशौचं ॥ तद्विधिचाह शौनकः ॥
अथ वस्यामि सर्पस्य संस्कारविधिमुत्तमं ॥ सिनीवाल्या पौरोमास्यां पंचम्यां वापिकार
येत् ॥ कृतसर्पवधो विप्रः पूर्वजन्मनि वायदि ॥ वधं प्रत्यापयेत्तापो चरेत्कच्छाश्च नृदे

श विमायलोहदेउचनमूल्यवापिदापयेत्। याजवल्क्योपि॥ अगेष्टायसोदउति। मूल्यमाह॥
 निष्कत्रयंदिनिष्कवानिष्कमेकंकनीयसं अत्रमत्यादिकर्तृणानिष्कमद्वैतदद्वैकं। इदंस्वर्गो
 प्ययोः शक्त्याजेय। संस्कारमाह। प्रियुग्रीहिगोभूमतिलपिष्टेनवापुनः। कृत्वासर्पाकृतिभू
 र्येनिधामप्रार्थयेदहं॥ एहिपूर्वमृतःसर्पश्चस्मिन्पिष्टेसमाविशः॥ संस्कारार्थमहंभक्त्याभा
 र्थ्यामिसमासतः। वस्त्रोपवीतगंधाद्यैःसंपूज्यवहरेदहः॥ कुर्यात्संस्कारसंकल्पप्राणया
 मपुरःसरं। यज्ञोपवीतिनाकार्यसर्पसंस्कारकर्मसु। लौकिकाग्निप्रतिष्ठाप्यसमिदाधानमा
 चरेत्। नतोमेरुमिदिग्भागेभूमिसंनोद्वारिभिः। चितिकृत्वायसंस्तौयेकुर्योराग्नेयकाय
 कैः। पर्युक्ष्याग्निपरिस्तौर्ष्यपरिविच्यसमर्चयेत्। कृत्वेधाधानमाधारेवक्षुषीत्रयथाविधिः
 सर्पगृहीत्वायत्नेनचितिमारोपयेत्क्षुषीः। स्ववेणुजहुयादाज्यमग्नौव्याहृतिभिस्त्रिभिः॥ सर्पा
 येजुहुयादाज्यव्याहृत्वाचसमग्रया। आन्यशेषशुवेरोवसर्पदेहेनिषेचयेत्। चमसस्थेर्जलेः
 सर्पेव्याहृत्याभ्युक्ष्याणिना। अग्नेरहारागइत्यनयासर्पायामिमुदापयेत्॥ उपनिष्ठेदहमा
 ननमोलुसर्पमंत्रतः। ज्ञानतोज्ञाननोवापिकृतःसर्पबंधोमया॥ सर्वजन्मनिवासर्पतत्सर्वक्ष
 तुमहेहि। क्षीराग्नेनततश्चाग्निप्रोक्ष्यव्याहृतिभिर्जलेः। नास्थिसंवयनंकुर्यात्तत्त्वात्वाच
 म्पगृहव्रजेत्। ब्रह्मचर्यादिकंकार्यंत्रिरात्राशौचमिष्यते। सचैलत्रुचनुर्थेकित्त्वान्वाविमान
 समर्चयेत्। सर्पोनेतलयाशेषःकपिलोनागएवव। कालिकःशंखपालश्चभूधरश्चेतिनाम
 भिःगंधपुष्पास्तेर्धूपदीपाद्यैरुचयेद्दिजान्। घृतपायसभक्ष्यैश्चदिजानवै। चभोजयेत्। एवं
 कृतेविधानेनसर्पसंस्कारकर्मणि। सर्पेहिसाकृतात्पापान्मुच्यतेनावसंशयश्चि॥

॥ इति सर्पसंस्कारः॥ ॥ क्वचित्तुजीवतोप्यत्युक्तमार्गशैवंकाव्यम् यथाप्रापश्चिन्ता
 निच्छोःपतितस्पर्धटस्फोटः॥ पतितस्योदककार्यं सविडेर्वाधवेःसह। निदिनेहनिस्पायान्ते
 ज्ञान्मृत्तिगुरुसन्निधौ। दासीघटमपांशुर्गोपयेत्येतवधदा। अहोरात्रमुपासीरन्नाशौचवा
 धवेःसहेतिमन्त्रैः। निदिनेरिक्तादौ। अपराकैवसिष्टोपि॥ वेदविद्वाकःप्रदयाजकोत्तम
 वारोवर्गपतितास्तेषापात्रनिनयनमपात्रसंकरादकृत्वा। पात्रमादायसोःसवर्गपत्रोवावधु
 रसदृष्टेवाद्यराहीनः। सवेनपादेनप्रवृत्तायानदधीनलोहितान्नोपस्तीर्यायः। पूर्णपात्रमस्ते
 निनपतितेतास्वास्पप्रकीर्णकेशज्ञातयोन्नालभेरनपसंव्यकृत्वागृहेषुस्वेरमापयेरन्त
 ऊर्ध्वतेनतंधर्मपेसुलङ्घ्योरास्तंधर्मयंतरति। उत्तमवर्णाब्राह्मणादभस्तेषावर्गैःसमूहस्त
 स्मान्निताब्रह्मादयः। अपात्रशंकरः। कृत्तितपात्रसमूहः। प्रवृत्तायाश्चिन्तायायाःस्वेरम
 येच्छुधर्मादिकार्यैकुर्युः। अस्माद्वचनसामर्थ्यात्पात्रनिनयनात्। प्राकृपतितज्ञातीनांधर्म
 कार्यैश्चधिकारोवास्तीनपराकैः॥ तत्सविद्यागृहलयेनिसंबंधांश्चसन्निपात्यसर्वाण्युदका
 दिभेत्कार्योणिकुर्युः। पात्रंवास्पविषमयस्यपर्यदासः। कर्मकरोवाःवकरादमेधं। पात्रमा
 नीपदासीघटान् पूरयित्वादक्षिणामुखः। पदाविपर्यसेदमुदकं करोमीतिनामग्राहसर्वे
 न्नालभेरन्। भाचीनावितिनोमुक्तशिराविद्यागरोयोनिसंबन्धाश्चवीक्षेरन्। अथउपस

प्रायश्चित्तविशेषादिति गौतमोक्तम् । उदकादिभ्योऽर्हानिवृत्तिः प्रेतकार्यारोपकादश्मद्व्याहं
नि । दास्याहतावधयोदासीयतः । तेनोदकेनाभ्युपात्रं पूरयित्वा दासादिभ्योऽर्हानिवृत्तिः । वामपादेन कु
दिति हरदत्तः । अत्र नामग्राहवचनमुदकादिप्रेतकार्ये तद्व्युत्पत्त्यर्थं । तेन तत्र स्त्री भवति ॥ एत
प्रायश्चित्तानि च्छेः । तस्य गुरोर्वाधवानाराजश्च समसं दोषानभिव्याप्य तमनुभाष्य पुनः पुन
चार्यं लभस्विति संपद्येव । मय्यनवस्थितमतिः स्यात्ततोऽप्युपात्रं विपर्ययेदिति श्रुत्वाः । जीव
मेवोद्दिश्य पिंडोदकश्चाहानिनाम्नादद्यादित्यपराकः । कृतप्रायश्चित्तस्य घटस्फोटोऽस्तेऽपि संप
विधिमाह गौतमः ॥ यस्तु प्रायश्चित्तेन शुद्धोऽस्मिन् शुद्धे शतकुंभमयं पात्रं पुण्यहृदा पूरयित्वा
त्रवन्तीभ्यो वा तत्र एनमुपस्य शये पुरथा स्येत्यात्र दध्युत्पत्त्यतिगृह्यजपेच्छा तापोः शांता पृथिवी
गांतं विश्वमंतरिक्षं योरोचनस्तमिह गृह्णातीत्येतैर्ब्रह्मभिः पावमानीभिस्तत्समं दीभिः कृष्ण
भिः श्वान् जुहुयादिरण्यं दद्याद्वा चाचार्या ययस्य नृपराणां तिकं प्रायश्चित्तं समृतः शुध्येत । स
र्वोऽप्येव तस्मिन्मुदकादीनि प्रेतकर्माणि कुर्युरेतदेव शांत्युदकं । सर्वेषूपपातकेश्चिदिति । घटस्फो
टोऽत्र प्राणांतिकप्रायश्चित्तेऽस्तेन मृत एव शुद्ध्यन्त तत्र संप्रहविधिः । अतस्तेन विनापि प्रेतकर्म
कुर्यादित्यर्थः । उपपातकेश्चिदिति घटस्फोटोऽस्तेन एव कार्यमित्यर्थः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ चरितव्रतश्चा
पातेन नियेयं न वंघटं जुगुप्सेरन्न चाप्येनं संवसेयुश्च सर्वशः । कृतघटस्फोटस्यैवायं परिग्रहवि
धिरिति मिताक्षरायामपराकैश्च । अन्यथा प्रायश्चित्तमत्रैतत्संज्ञात् । मनुः पिघटस्फोटमुक्त्वा
निवर्तैस्तत्तत्समासं भाषणसहासनेऽनुक्त्वा । प्रायश्चित्तेन चरिते पूर्णं कुंभमयं नवं तेनैव सा
हं प्रास्येयुः स्नात्वा पुण्ये जलाशयेऽनितच्छब्दं प्रायुक्तं ॥ अपराकैश्चैव सिद्धेऽपि ॥ पतितानां चरित
व्रतानां प्रत्युद्धारोऽप्युदाहरति ॥ अथेभ्युद्धरतां गच्छेत्तत्रोत्तीवहसन्निवापश्चात्पानपतां
गच्छेच्छोचं निवहदनिवेत्ताचार्यमातृपितृहंतारस्तत्यासादादपगतपापाएषातेषां प्रत्यासत्तिः
पूरा हरात्प्रवृत्ता द्वाकाचनं पात्रं माहेयं वाङ्निः पूरयित्वा पोहिषीयारं नमद्भिर्भिक्षिवेयुः । सर्वे
वाभिषिक्तस्स प्रत्युद्धारः पुत्रजन्मना व्याख्यात इति । प्रत्युद्धारः परिग्रहः । तत्रोद्धरतां हसन्निवाये
सरः स्यात् । पातपतां घटस्फोटोऽकुर्वतां शोचन्निवपश्चादच्छेत् ॥ मात्रा पित्रादिहंतृणां परिग्रहो
नकार्यः । तत्र सादे सति चौर्याव्रतानां कार्यः । प्रवृत्तिर्निरुद्धः ॥ पुत्रजन्मनेत्यभिषेकोऽत्र । जातक
मादयः संस्काराः पुत्रजन्मवत्कार्या इत्यपराकैश्चाचख्यौ ॥ अतएव विज्ञानेश्वरः ॥ घटेऽपवर्जि
ते जातिमध्यस्थोऽप्यवसंगं वा प्रदद्यात्प्रथमं गोभिः संस्कृतस्य हि सत्क्रियेत्यत्र गवां मस्यणाभा
वेऽनव्रतं । चरेदित्येतन्मृतेनैव चरितव्रतविधौ विशेषोपमिति वदन् घटस्फोटोऽत्र परिग्रहवि
धिपुनः संस्कारो भवतीति सिद्धं ॥ तथा जीवच्छादेऽस्तेन हेमाद्रौ वैधायनः ॥ तत्राशोचं दशाहं स्या
दित्यलं प्रसंगेन । एवं सापवादश्चाशोचोऽस्तेन प्रतिश्राव्य भिन्नेऽप्यत्यर्कं गति साधारणं किंचिदुच्यते
तत्राधिकारिणाः प्राशुताः । सर्वो भवेद्यमपुत्रो वा कार्यः । अपुत्रेण सुतः कार्यो यादृक्तादृक्प्रय
पत्नः । पिंडोदकक्रियाहेतोर्नामसंकोत्तेनापदेति न्यासश्च वनात् । गृह्यपरिशिष्टे । कर्तृदेशविष
ये विशेषो मेत्रायणीयगृह्यपरिशिष्टे । स्वर्गहेविद्योऽपुत्रपितायामांतरं मृतः । केनापि तत्र चारथ्य

मन्त्रिपिंडोदकादिकं पुनः संवपनाप्रकाशेन कुरुष्वेतत्प्रवृत्तं स्वयमेतत्प्रवृत्तं सवैमेतत्कार्यसंपिंड
 तं ॥ तथा ॥ भयस्थानेयवामांगे मृतस्तत्र च संकृतं ॥ नमिस्तुतिजनः पिंडतत्र तत्र ववृत्तं येन ॥ मंत्रेण दा
 हो स्थि संवपनं च संस्कारस्तु स्मिन् कृते तत्र च ॥ भयादिना स्यानुमंशकौ मंत्रं प्रवृत्तं तत्कार्यसंपिंड
 तत्र तत्रैव पिंडोदकादिकादि संपिंडं ज्ञाते समापयेदिति श्राद्धसंकल्पः ॥ तदेव परिशिष्टयोर्विरोधे यथा
 चारमापदनापदादिभेदेन व्यवस्थाज्ञेया ॥ केचित्तस्यापवादत्वमाहुः ॥ असंगोत्रः संगोत्रो वा यदि
 स्त्री यदि वा उमात् ॥ यथैव हनियो दद्यात्सदृशहे समापयेत् ॥ दद्यात्पिंडमिति शेषः ॥ भविष्यः ॥ प
 त्राद्येदीयते पिंडस्तत्र सर्वं समापयेत् ॥ ब्राह्मेपि ॥ प्रथमे हनियो दद्यात्तत्तान्मानं समाहितः ॥ अन्ते न
 वसुत्तान्येषु स एव प्रददात्पि ॥ विज्ञानेनैव एव सत् ॥ केचित् अग्निं दद्यादिति व्याचक्षते ॥ संगोत्रो
 वा संगोत्रो वा योऽग्निं दद्यात्स्वयमेव नरः ॥ सोपिकुयोऽन्यथा दद्यात्पुंशु दशमे हनीति ॥ दिवा दासीयं व
 चनाच्च ॥ तत्रैव ॥ दृष्ट्वा स्थानस्थमा सन्नम्योन्मीलितलोचनं ॥ भूमिस्थपितरं उज्जोयद्दिदानं प्र
 दापयेत् ॥ तद्विशिष्टगया श्राद्धादश्वमेधशतादपि ॥ जानियथा ॥ मोक्षं देहि हृषीकेश मोक्षं दे
 हि जनादेन ॥ मोक्षधेनुप्रदानेन मुकुंदरीपतामं मे निमोक्षधेनुमंत्रः ॥ रुहिकामुष्मिकं मंत्रं सप्तज
 न्मार्जितं जलम् ॥ तत्सर्वं शुद्धिमाया नृगामेनो ददं नो ममेति ॥ जलधेनोः ॥ आजन्मोपार्जितं पा
 पं मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वं शुद्धिमाया नृगोप्रदानेन केशवे निपापधेनो भारते ॥ शुक्लं
 पद्मे दिवा भूमौ गंगायां चोत्तरायणो ॥ धन्यास्तान्तरिप्यं निहृदयस्य जनादेन ॥ इमाश्चैवारेह ॥
 व्यतीपातोऽथ संक्रांतिलये व प्रहरां रवेः ॥ पुरयकालास्तदा सवैव दद्यात्पुंशु रूपस्थितः ॥ व्यासः ॥
 आसन्नमृत्युना देयागौः सवत्सान् पूर्ववत् ॥ तदभावे तु गौरे वनकोत्तराणां पयैः ॥ तदा यदि न श
 क्योति दानुं वैतरणीं नृगां ॥ शक्नोन्मोक्षं सदा दद्याच्छ्रेयो मृतस्य नृ ॥ सदनरले जातकर्म ॥
 उत्क्रांत्यादीनि दानानि दशदद्यान्मृतस्य नृ ॥ गोभूतिलहिरण्यां च वा सोऽध्याय्युडानि च ॥ रु
 व्यलवराभित्याहु देशदानान्युत्तमान् ॥ एतानि दशदानानि नराणां मृत्युजन्मनोः कुर्या
 दभ्युदयायैतुं भेतेभिर्हि परत्वे ॥ ब्राह्मे ॥ ताम्रपात्रं तिलैः शर्णां प्रस्थमात्रं द्विजापनुं स हिरण्यं च
 यो दद्याच्छ्रद्धाविज्ञानुसारतः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मा भते गतिमुत्तमा ॥ उत्क्रांतिवैतरिण्यां च
 दशदानानि वैवहि ॥ भेतेपि कृत्वा ते भेदेन शवधर्मैराहृत्येन ॥ तत्रैव परिशिष्टे ॥ श्विपमाराण्यं च
 रौतं पुण्यं मंत्रान् जपेत्ततः ॥ क्रियानिवधेण रुडेल्लेष्टो दाम्युक्तानि ॥ तुलसीसन्निधौ कृत्वा शाल
 ग्रामशिला तथा तिललोहं हिरण्यं च कापी सलवणं तथा ॥ सप्तधान्यं स्थितिगोवो एकैकं पा
 वनं स्मृतमिति ॥ दशदानं वैतरणीधेनुं कृत्वा जपेत्पुनरादिमं दत्तं तपेष्टिपदतौ ज्ञेया कर्त्ता
 नृकर्मधिकारायैत्री नृकृच्छ्रान्कुर्यादिति तत्रोक्तं ॥ अत्र देवपार्थिकेन युग्मं प्रथमं पुंशु दानं
 नमुक्तं ॥ तदुक्तं वारेह ॥ दृष्ट्वा सुविह्वलेन यममांगो नुसारिणो ॥ जयालाकाले तु नरो मंत्रेण दि
 धिपूर्वकं ॥ मधुपकं त्वरन् गृह्य श्मं मंत्रमुदाहरत् ॥ गृहाण वै मम मधुपकं माघं सत्सरा नाशनक
 रं त्वं मृतं न तुल्यं ॥ नारायणो न एवेतं भगवन्मियाणा दाहे व शान्तिकरं सुखं लोकप्रज्जं ॥ अनेनै
 व मुमंत्रेण दद्याच्च मधुपकं ॥ नरस्य मृत्युकाले तु परलोकसुखावहे ॥ ॥ अथ दुर्मरणादि

दासीये ॥ चांगलादिमृते विप्रैस्तन्तरिक्षे मृतेपि वा कृच्छ्रान्तिकृच्छ्रं चांद्रैस्तु शुद्धिस्तत्र प्रकीर्तिता
 वजानीये जावालिः ॥ शूद्रेण दग्धो यो विप्रो न लभेच्छाश्वतीं गतिं । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत ब्राह्मणः
 ॥ पशुद्वये चांशयणं परां कंच प्राजापत्यं विशोधनं गृह्यकारिकायां ॥ उदक्यासृजिकावापि य
 देप्रेतं स्पृशति हि तस्येव विधिरादिषो वा तस्यैव महात्मना । एषः सूक्तिकोक्तः ॥ मदनरत्ने स्मृतं
 रे ॥ ऊर्ध्वोच्छिष्टाधरोच्छिष्टो भयोच्छिष्टो तथैव च । दुस्पर्शस्य शने चैव खड्गादिमरणोपि च ॥ श्वा
 तक्रव्यादसंस्पर्शकृमिकीटोद्भवेपि वा एतद्दोषानुसारेण प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ कृच्छ्रस्त्रिव
 पंचदशांश्चाद्रव्यमथापि वा । शुभ्येत दानीं संपाद्य च्छवधर्मणा दाहयेत् ॥ गृह्यकारिकायां
 वद्व्यामरणो चैव त्रींस्त्रीनक्रच्छानप्रकल्पयेत् । संप्राप्त्यैस्तु संस्पृष्टो मृतो देवात्कथंचन ॥
 एकविंशता कृच्छ्रैः शुद्धिरुक्ता मनोविभिः । कुर्यात्पुनर्द्वेदग्धेतु वितास्पृशं त्यजादिभिः । तस्य
 शनदृषणं च त्रिभिः कृच्छ्रैर्विषुध्यति धर्मप्रदीपेन ॥ चांगलसृजिकोदक्यास्पृष्टेनेतत्तथैव च
 तस्य पापविषुध्यर्थं कृच्छ्रान्पंचदशाचरेत् इत्युक्तं ॥ मनुः ॥ अस्वर्ग्यासाहुतिः सा स्यात् शू
 द्रसंपर्कदूषिता ॥ अत्रापि कृच्छ्रत्रयः अस्पर्शस्य शने चैवैवमुक्तेः ॥ तत्रैव कर्मप्रदीपे । रात्रौ वारा
 विशेषे वा म्रियंते यदि जातयः । दाहं कृत्वा पश्चात्पुनर्द्वौ पिंडौ निर्वपेत्सुतः ॥ रजस्वला गर्भिण्या
 दौ मृतौ तु वक्ष्यामः निर्णयामृते मदनपारिजाते च यमः । संध्यायावातया रात्रौ दाहः पाथेय
 कर्म च नवश्राद्धं च नो कुर्यात्कृतं निष्फलं तत्र जेत ॥ एतद्दिनमृतस्य ॥ दिनमृतस्य लस्यादि
 नारात्रिदाहनिवेधार्थमिति । अन्त्येष्टिपद्धतौ भद्राः रात्रिनिवेधार्थं । पतुस्कादे ॥ यदि रात्रौ देह
 तस्य समाप्तिर्देहनस्य तु परे हनुदिने सूर्यकार्या तस्योदकक्रिया । दग्धस्य तु न वै कार्या रात्रौ
 जानदकक्रियेति । तन्निर्मूलं ॥ रात्रिमृतस्य तु तत्रैव संग्रहे ॥ रात्रौ दग्धानुपि जंश्च कृत्वा वपन
 चर्जितं वपनं नेष्यते रात्रौ श्वसनी वपनक्रियेति ॥ वपनं तु प्रातः ॥ तच्च सर्वैः पुत्रैः कार्यं । ग
 माया भास्करक्षेत्रे मातापित्रो गुरोर्मृते । आधाने सोमयागे च वपनं सप्तसु स्मृतमिति धिता
 क्षरायां स्मृतेः । मरणास्यानंगित्वान्नैमित्रिकमिदं । तदेवं संप्रहवचनेन परे हनृत्कल्प्यते ती
 र्थवत् । तेन कस्यचिद्दाहं गत्वोक्तिश्चिन्त्या । मदनरत्ने गालवः ॥ प्रथमे हनिकर्तव्यं वपनं चानु
 भाविनां । प्रेतस्य केशश्मश्रादिवापयित्वा यदाहयेत् । आशौचांते तु पुनः कार्यं । विधिवत्ता
 तः । मदनपारिजातेष्वेवं । तेन सर्वस्यास्य निर्मूलत्वात् । तस्मिन्निवेदात् । स्मृतिरन्नावल्या ॥ रावराशुचितं
 चैत्रीनक्रच्छानक्रत्वा देहेत्सुतः ॥ मदनरत्ने निराः । ऊर्ध्वोच्छिष्टाधरोच्छिष्टे ह्यन्तरिक्षमृतेपि
 च । कृच्छ्रत्रयं प्रकुर्वीत आशौचे मरणोपि च ॥ ॥ अथ सान्नेर्विशेषः ॥ कारिकायां ॥
 कृष्णपक्षे प्रमीयेत यद्यहि मातराहुतीः ॥ शेषालुजुह्या दृशं पर्यंताः पक्षहोमवत् । प्रतिप
 तमातर्होमांता इत्यर्थः ॥ यद्यहिताग्निरपरपक्षे म्रियेता हुतिभिरेनं पूर्वं पक्षहरेपरित्याश्वला
 यने क्तेः । तदानीमेव जुह्यात् । प्रातः कालाहुतीरपि । सकृद्गृहीतमत्रैवं भिन्नतंत्रं च होमयोः
 दर्शं चापि प्रकुर्वीत स्थालीपाकं तदेव तु । कुंदोगपरिशिष्टे । हुतायां सायमाहुत्यां दुर्वलचेद्
 ही भवेत् ॥ प्रातर्होमस्तदेव स्याज्जीवेवेत्स पुनर्नवा । इदं पुनः पक्षपरं । दुर्वलोऽमुपूर्वः ॥ त्रि

मन्त्रिपिंडोदकादिकं पुनः संवपनान्पाकवेदके दृष्ट्वै स आचरेत् ॥ स्वयं हेतवत्वा सर्वमेतकार्यं संपिंड-
नं ॥ तथा ॥ भयस्थाने यवा मांसं मृतं सत्तत्र च संकृतं ॥ नतिष्ठति जनुः पिंडं तत्र तत्र च वृत्ते पेतुं ॥ भवेत्तदा
होस्थि संवपनं च संस्कारं लस्मिन् कृतं तत्र च ॥ भयादिना स्यात्तु मशक्तौ पत्रपत्रमेतकार्यं कृद्ध्य
तत्र तत्रैव पिंडोदकदानादिसंपिंडनांतं समापयेदिति आह संकल्पः ॥ तदेव परिशिष्टो विरोधे यथा
चारमापदनापदादिभेदे न व्यवस्था ज्ञेया ॥ केचित्तस्यापवादत्वमाह ॥ असंगोत्रः संगोत्रो वा यदि
स्त्री यदि वा पुमान् ॥ प्रथमे हनियो दद्यात्तदशहं समापयेत् ॥ दद्यात्पिंडमिति शेषः ॥ भविष्युः ॥ प-
त्राद्ये दीयते पिंडस्तत्र सर्वं समापयेत् ॥ ब्राह्मेऽपि ॥ प्रथमे हनियो दद्यात्तन्माया अस्माहितः ॥ अन्नं न
च सुचान्येषु संवपदत्तं यत्पि ॥ विज्ञाने श्वरदयस्तु ॥ केचित्तु अग्निदद्यादिति व्याचक्षते ॥ संगोत्रो
वासंगोत्रो वा योग्निदद्यात्तत्वेन ॥ सीपिकुर्यान्नवप्रादं पुष्ये तु दशमे हनीति ॥ दिवोदासीयं व-
चनाच्च ॥ तत्रैव ॥ दृष्ट्वा स्थानं स्थमा सन्नमर्थो नीलिनलोचनं ॥ भूमिस्थं पितरं पुत्रो यदि दानं प्र-
दापयेत् ॥ तद्विशिष्टं गया आह्लादश्च मेधशतादपि ॥ तानियथा ॥ मांसं देहि हवीं केशं मांसं दे-
हि जनाहं नो क्षये तु प्रदानेन मुकुंदं प्रीयतां ममेति मोक्षधेनुं मंत्रः ॥ एहिकामुष्मिकं यव संप्रज-
न्मार्जितं ऋणं तत्सर्वं शुद्धिमाया तु गमेता ददतो ममेति ॥ ऋणधेनुः ॥ आज्ञा नो पार्जितं पा-
पं मनो वाक्कायकर्मभिः ॥ तत्सर्वं शुद्धिमाया तु गोप्रदानेन केशवे नि प्रापयेन्मोक्षं भारते ॥ शुक्लं
पक्षे दिवा भूमी गंगायां चोत्तरपरो ॥ ध्यात्वा तं मरिच्यति हृदयस्थं जनाहं नो देवा देवा एह ॥
व्यतीपातो य संक्रांतिस्तथैव ग्रहणं रवेः ॥ उपपत्त्या लासदा सर्वे पदा मृग्युपस्थितः ॥ आसः ॥
आसन्नं मृत्युना देया गोः सवत्स्रा तु पूर्ववत् ॥ तदभावे तु गौरेव नरकोत्तराणां पदे ॥ तदा यदि न श-
क्नोति दातुं वेत रणी तुंगां ॥ शक्तो न्यौरुक्तदात्वा दद्याच्छेद्यो मृतस्य तु ॥ मदनरत्ने जातं करिषः ॥
उक्त्वा त्वादीनि दानानि दश दद्यान्नृतस्य तु ॥ गोभूनि लहिरण्या ज्वालो धान्यं यजनि च ॥ त-
य्यलवरा मित्या हृद्देशदानं नुक्तं मानं ॥ एतानि दश दानानि न एतां मृत्युजन्मनोः कुर्या-
दभ्युदयायै नु प्रेते पिह परं वै ॥ ब्राह्मे ॥ नाभ्युपात्रं नितैः प्रणं प्रथमा त्रेदि जायतु ॥ सहिरण्यं च
यो दद्याच्छ्रद्धा विज्ञानं सारतः ॥ सर्वपापविशुद्धात्मा लभते गतिमुत्तमां ॥ उक्त्वा तिवैत रित्यो च
दश दानानि चैव हि ॥ प्रेते पिह त्वानं मे न शक्यं मे एतदहयेत् ॥ तत्रैव परिशिष्टे ॥ त्रिपमारण्यं स्व-
रौतु पुरायं मंत्रान् जपेत्ततः ॥ क्रियानिवधे गारुडे त्वष्टो दामुक्ता नि ॥ तुलसी सन्निधौ कृताश्च ल-
यामशिलां तथा ॥ निललोहं हिरण्यं च कापी संलवणं तथा ॥ संप्रधान्यं स्थिति गोवा एकैके पा-
यं न सृजति ॥ दश दानं वैत रणी धेनुः ॥ क्रांताति धेनु दानादिभिरुक्तानि विप्ररुतो ज्ञेया ॥ कर्त्ता
नक्तमीधिका एयं नीरुक्तं ॥ नृकुर्यादि नितत्र वोक्तं ॥ अत्र देव्या शक्तिकेन मुमुक्षोर्भधुपकं द-
नमुक्तं ॥ तदुक्तं वारह ॥ दृष्ट्वा सुविद्वत्संनयममागो नुसारिणो ॥ प्रयाणकाले तु नरो मंत्रेण वि-
शिष्टं वै ॥ मधुपकं च नृपस्य मंत्रमुदाहरेत् ॥ गृहाराचं मे मधुपकं माधुसंसारनाशनं क-
रं वृतेन तुल्यं ॥ नारायणो न एव न भगवन्मियाणो दाहवशाति करणं मुक्तीक प्रज्ज ॥ अनेनै-
व सुमंत्रेण दद्याच्च मधुपकं ॥ नरस्य मृत्युकाले न परलोकसुखा वरं ॥ ॥ अथ दुर्मरणादि

पत्नीमशस्विनीं। ईज्येवहुविधैर्धनैः सह मातृभिरच्युतश्चादीनि तानि पूर्वाग्निधेवाग्निहोत्रादि
 पराणि। न त्वपत्नीकस्याधानार्थानि। क्रतुविधीनामाधानाप्रयोजकत्वात्। अपत्नीकस्याधा
 नाप्रवृत्तिरिति मानवपरिशिष्टाच्च। सोमो न भवत्येव। अपत्नीकाप्यसामपश्चित्तुतेः। यत्तु भार
 हाजापस्तवसूत्रं॥ दारकर्मणि यद्यशक्त आत्मार्यमग्न्याधेयमिति। अस्यार्थः॥ पुनर्विवाहा
 शक्तौ पदग्न्याधेयं पूर्वकृतमस्ति जदात्मार्यमेवान पत्यैदद्यादिति। ब्राह्मणभाष्या परकीशा
 कर्मणां शरादितत्त्वमप्येवम्। त्रिकांशमंडनस्तु पक्षद्वयमाह। अन्येष्वपत्नीकस्याधानमाहुस्त
 दाशयनविग्रः। वृद्धया जवल्क्यः॥ आहिताग्निर्यथा न्यायं दग्धव्यस्त्रिभिरग्निभिः। अनाहि
 त्निरेकेन लोकि केनापरोजनः॥ क्रतुः॥ एवं वृत्तां सवर्णो ह्यीदृजितिः पूर्णमारिणी॥ दा
 दग्निहोत्रेण यज्ञपात्रैश्च धर्मविना कारिकायाम्॥ पत्नीमपि दहे देवभर्तुः पूर्वमृताय
 । अनग्निं कांदहे देवकापालेन हविर्भुजा॥ कुंदोगपरिशिष्टे॥ अनयैवावतानारीदग्ध
 याव्यवस्थिता। अग्निप्रदानमंत्रोऽस्यानप्रयोज्य इति स्थितिः॥ इदं कुंदोगानामेव। तथा।
 ग्निनेव दहेद्ग्रायां स्वतंत्रां पतितानचेत्। तदुत्तरेण पात्राणि दाहयेत्तथ गतिके। इदमपि तेषामे
 ॥ आशौचप्रकाशे क्रतुः॥ विधुरं विधवांचैव कपालस्याग्निना दहेत्। ब्रह्मचारीयति चैव द
 दुत्तपनाग्निना। तृषाग्निना च दग्धव्यः कन्यकावाल एव च। अग्निवर्णं कपालेन कृत्वा तत्र वि
 तिः शिपेत्। करीषादिततो वह्निर्जातो यः सकपालजः॥ अनुपनीते यद्यपि जातारण्यग्निः के
 सेदुक्तस्तथा पितृसंकलौ निविद्धत्वे तैरयमेव ज्ञेयः। स्मृत्यन्तरे॥ गृहस्थो ब्रह्मचारी च विधुरे वि
 वाः स्त्रियः॥ औपासनश्चोत्तपनस्तृषाग्निश्च कपालजः॥ उत्तपनस्तु॥ दर्भानेर्गिर्न तु प्रज्वाल्य
 । नर्दभैस्तु संयुतः। पुनर्दभैर्तृतीयो ग्निरेष उत्तपनः स्मृतः॥ यमः॥ यस्यानयति शूद्रो ग्निं तृणं का
 र्द्वेषी धिक् प्रेतत्वं च सदा तस्य स चाधर्मं रालिष्यते॥ देवलः॥ चांडालाग्निरमेधाग्निः सूतिका
 नेश्च कर्हि चित्। पतिताग्निश्चिताग्निश्च न शिष्टाग्रहणोचिता॥ पश्चिमोत्तरश्चैस्तु यथा सं
 स्थिजातयः॥ दक्षिणेन मृतं शूद्रं पूर्वद्वारेण निहरेत्। अत्र प्रातिलोभ्येन क्रमः। पूर्वामुखस्तु
 नेतव्यो ब्राह्मणो बांधवैर्गृहान् उत्तराभिमुखो राजा वैश्यः पश्चात्मुखस्तथा। दक्षिणाभिमु
 खः शूद्रो निहर्त्तव्यः स्वबांधवैरित्यादि पुराणादित्यपराकः॥ तेन त्रिंशत् श्लोक्युक्तौ नुलोमक्र
 मोहेयः॥ आश्वलायनः॥ ज्येष्ठप्रथमाः कनिष्ठजघन्या गच्छेयुः॥ अथाधानोत्तरं द्वितीय
 विवाहे कृते यजमानमरणोऽत्रोत्तस्मात्तृतीयोः संसर्गः॥ चौधा यनसूत्रे॥ अथ यथाहिता
 ग्निर्द्वैभार्ये विंदेत प्राकसंयोगात् त्रियेनौपासनं संपरिस्तीर्यो ज्यविलाप्य चतुर्गृहीतं गृही
 त्वासंमिद्धत्यग्नौ जुहोति शमितं संकल्पे यामिति मिदाहुती व्योहती श्रुत्वा येन मग्निं
 सयंते यो निऋत्विम इति॥ समिधिसमारोप्य गार्हपत्ये समिधमभ्यादधाति भवतं नः समनसा
 विजिगार्हपत्यं आज्यं विलाप्य चतुर्गृहीतं गार्हपत्ये जुहोत्यग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट इत्यपरं च
 त्रुर्गृहीत्वा चित्रिः स्वगितिसंग्रहमग्नौ जुहोत्यगार्हपत्ये सुवाहुती जुहोति ब्राह्मण एकहोते
 निदशभिरथ प्राचीना वीत्यन्वाह्यवचने जुहोति ये समाना यस्य जाता इति द्वाभ्यामथ तत्रैव

[illegible]

नृहचदक्षिणेहस्तेवामेत्तपभृतंनसेत। ओष्ठेनल्लखलंदद्यात्पृष्ठेचमुशलंनयेत्। उरसिद्विष्यद
 षट्पदं दुलाज्जितिला न्मुखे। ओत्रेचप्रोक्षणींदद्यादन्मस्थालींचवक्षुषोः। कर्णेभेनपुरेवमासे
 हिरस्यशकलंनसेत्। अग्निहोत्रोपकरणशेषंतत्रनिक्षिपेत्। प्रवेताः॥ स्नानं प्रेतस्यउत्रा
 धैर्वस्त्राधैः॥ १॥ जनंततः॥ नम्रदेहंदहेनैवकिंचिद्वेषपरित्यजेत्॥ यमः॥ प्रेतंदहेच्छुभैर्मंत्रैः स्ना
 पितंस्त्वग्निभूषितं॥ आश्वलायनसूत्रे। संस्थितेप्रेताः लकारान् कुर्वन्तिकेशश्च सुलोमनखा
 निवापयन्तिनलदेनानुलिपंतिनलदमालांप्रतिशुवंतीनि। माधवीपेक्षाहो॥ दक्षिणदिशि
 योनयः कस्याचिदायदि॥ तथा॥ निःशेषत्वनदध्वजः शेषंकिंचित्त्यजेन्नरः। दाहकालेभि
 नाशेत्। मदनरत्नेपञ्चपार्श्वः॥ यजमानः मृतेकापिचितादौवाप्रवेशितः। वर्षाद्यभिहृतेनौनु
 कथंप्रेतविकल्पना। शेषदग्धाप्रदग्धेभुनिर्मथ्येवातुकारयेत्॥ क्रियानिवंधे॥ उद्धारण
 विच्छिन्नांसिंचेत्कर्त्ताप्रदक्षिणां। स्कंधावसिक्तकुंभेनपादतः परितश्चितः॥

॥ अथपरीशरादिदाहेनाग्निनाशेषश्चात्रदेहलाभेमदनरत्नेब्राह्मे॥ अर्धपरी
 शेषपात्रन्यासेकृतेसति। गतेयन्निपुतदेहोपधूर्ध्वलभतेकचित्। तदाहंदग्धकाष्ठमिता
 नेर्मथ्यतंदहेत्पथर्धदग्धकाष्ठंनुनलभ्यतेतदातदस्थिरखंडंनुनिःसृज्यप्रहाजहे। दप
 एकदामृतौविशेषमाहआपलंबः॥ तथैवप्रेतेसहैवपितृभेदोद्विचनलिंगान्मन्त्रांसंधा
 ति। पितृभेदोदाहंतकर्म। दाहंतप्रेतंतत्रत्वमितिबोधायनोक्तेः॥ अस्थिसंचयनमपि
 । उदकपिंडानादिपृथगेवसहगमनेष्वेव॥ तदाहमदनरत्ने॥ भाष्यार्थसंग्रहकारः॥ ए
 कालमृतौभार्याभर्त्ताचयदिचेद्वयोः। तत्रेणदहनंकुर्यात्पिंडश्चाहं पृथक्पृथक्। एककाले
 नौजायापत्नीयदितदापितुः। विभज्यामिन्क्रियांकुर्यादितियत्तदसांप्रतः। दाहंतमेकंतत्रत्व
 मित्याजिकसंमनः। मृतपतिमनुव्रज्यपानारीज्वलनंगता। अस्थिसंचयनांतोस्याभर्त्तेः सं
 । रएवहि। कीकसानांतुसंस्कारेन्यायसिद्धोपिनोमनः एककालमृतेष्वेवकीकसानांवि
 ःसृतः। नवश्राद्धसंपिंडंतंभिन्नकालमृतौमथा। कपर्दिकारिकापि॥ मृतेभर्त्तरितदाहा
 । कपत्नीध्रियतेयदि। पुन्यावाभाकप्रमीजायांदाहादवीकृपतिर्मृतः। तत्रतंत्रेणदाहः स्या
 त्रेषुह्रिन्मृत्यते। कीकसानांतुसंस्कारः पृथगेवतयोर्भवेत्। एकाहमृत्योःपृथगवश्राद्ध
 कंतयोः॥ मृतपतिमनुव्रज्यपत्नीचेदनलंगता। तत्रापिदाहस्तंत्रेणपृथगस्थिक्रियाभवे
 अस्थिसंचयनपृथक् विकल्पः॥ सहगमनेसर्वत्रपाकैक्यमाह प्रचेताः॥ एकचित्तांस
 लौघ्रीयेतेदंपत्नीयदि। तत्रेणअपरांकुर्यात्पृथक्पिंडं समावपेत्॥ ॥ अथोद
 ने॥ वसिष्ठः। शरीरमग्नौसंयोज्यानवेक्ष्यमाणाअपोभ्युपपनिसव्योत्तराभ्यापा
 । मुदकक्रियांकुर्वन्त्युग्राः॥ आपलंबः॥ मातुश्चयोनिसेवधेभ्यः पितृश्चासप्तमातु
 । आवतांवासंवधौजायतेतेषांप्रेतेषूदकक्रियेति। गर्भान्परिहाप्यापरिवत्सरत्। वर्षांत
 । न्निनेत्यर्थः। याज्ञवल्क्यः॥ सप्तमादशमाहापित्तानयोभ्युपयंत्यपः। अपनः शेषुचद
 । नपितृदिष्मृत्वाः। सकृत्सिंचेत्पुदकं नामगोत्रेणवाग्यतः। सप्तमादशमाहादिवसा

सुवाहतिं जहोत्यनयेकववाहनापस्विष्टकृते स्वधानमः स्वाहेत्यथ यज्ञोपवीतीद्वादशगृहीतेन
सुवंप्ररयित्वा पुरुषसक्तेनाहवनीये जहोत्यथ सुवाहतीं जहोत्यनये विधिवचयेत्वाहानयेन तम
नयेनैव पवमानाया नये पावकाया नये शुचयेत्वाहा ॥ अग्नये पथि कृते स्वाहा अग्नये तनुं प्र
नये वैश्वानराये त्यथ चतुर्गृहीते जहोति मजो ज्योतिरित्यत ऊर्ध्वं पुरुके कर्म प्रतिपद्यते आहि
ताग्नीविदेश मृतपथि कृती धर्मताग्निहोत्रतद्वाहः पात्रयोजनश्च कल्पसत्रादिभ्योऽस्मिन्
तामहकृतपदतौ जेयमिति बहुवक्तव्येषु परस्मैतोऽस्मात्तन्मस्तत्तमदनान्ते ह्यदोगपरिणि
षेचा दुर्वलस्त्रापयित्वा नु शुद्धचैलाभिसंयुता दक्षिणागिरसं भूमौ वहिष्यत्या निवेशयेत् ।
युनेनाभ्यक्तमाद्या व्यशुद्धवस्त्रोपवीतिनः चदनोक्षितसर्वांगसुमनोभिर्विभूषयेत् । हिरण्य
शकलान्यस्य क्षिप्त्वा ह्निद्रेषु सप्तसु ॥ मुखे यथाभिधायेन निहरेत् सुतादयः ॥ आमपात्रे न
मादाय प्रेतमग्निपुरःसरं एको नु गच्छेत् स्यादमर्धपथ्युत्तरे ज्ञेयः । ऊर्ध्वमादहनकार्यमा
सीनो दक्षिणामुखः । सम्यजान्वाच्यशनकेः सतिलपिंडदानवत् ॥ अथ पुत्रादिपुत्र
कुर्याद्वाहचरुमहत् । तत्रौजानं निपात्येनं दक्षिणागिरसं मुखः ॥ आज्यपूर्णं सुवदद्यादक्षि
णाग्रानसिस्त्वं पादयो रधरं प्राचीमरणीमुरसीतरां । पार्श्वयोः पृथ्वमसौ सम्यदक्षिण
योः क्रमात् । सुसमेतु न्यसे न्युज्येत रुतौ रुत्तरवत् । चात्रो वीलीकमत्रैवं न्यमग्नेरप्यपविधि
अपसव्येन कृत्वेत ध्याप्यतापितुं दिशुस्तः । अथाग्निस्वमावृत्तो दद्यादक्षिणतः शनैः
अस्मात्त्रमधिजातो सित्व दयं तापतापुनः । असीत्स्वर्गपलोकापस्वाहेति परिकीर्तयेत् ।
तथा ॥ एवमेवाहिताग्नेश्च पात्रन्यासादिकं भवेत् । कृत्वा जिनादिकं चात्र विशेषो ह्येषो
दितः । तत्रैव ॥ अग्नये वावृता नारी दग्धव्याया व्यवस्थिता । अग्निप्रदानमत्रोत्थानमयो
ज्यतिस्थितिः । इदं ह्यदोगानामेव । पात्रन्यासोक्तेरुत्तानदेहत्वं सामिकं परं । निरग्निस्व
पमानधोमुखः स्त्रीनुजानादाद्याः । सगोत्रजैर्गृहीत्वानुचिता मागेत्यनेन शवः ॥ अधोपु
खो दक्षिणादि कुचराणस्तु पुमानिति । उजानदेहानारीतु सपिंडैरपि बहुभिरित्यादिपुत्र
णादिति शुद्धित्वं द्वारलतादयः । उन्नरसिरस्त्वसामगेतरपरं । वाहेत्त्वग्निदानेन्याम
त्रः । कृत्वा नुदुक्कृतकर्म जानता वाप्यजानता मृत्युकालवशं प्राप्य नरं पंचत्वमागतं । धर्मी
धर्मसमापुक्तलोभमोहसमावृतं देहं सर्वगात्राणि दिव्यान् लोकान् सगच्छन् । ज्वल
मानं महावह्निं शिरस्थाने प्रदापयेत् । चतुर्वर्णेषु संस्थानमेवं भवति पुत्रके । अत्र क्रिया
निवंधे गाहो षट्पिंडदानमुक्तं । मृतस्योत्क्रांतिसमये षट्पिण्डं प्रनृक्तमण्डदेत् । मृतस्या
नेतथा हारिवत्वेता र्क्ष्यकारणात् विश्रामेकाष्टवर्षेनेतथा संचयने च षट् । तथा ॥ आ
हे देया नु षट्पिण्डा दशापिंडा दशाहिकाः । स्थाने चाष्टपथ्येतीते चितायां शवहस्तके । एष
शनवा सिभूतेभ्यः षष्टसंचयने तथा । ततः । त्वं भूतकं जगद्योने त्वं लोकपरिपालकः । उ
क्तः संहारकस्तस्मादेनं स्वर्गं मृतं नया इमं ग्निं दत्त्वा । अस्मान्मिति मंत्रेणाहं दद्ये आ
ज्याहतिरुक्ता । आहिताग्नीपराशरः । शय्यां शिघ्रे विनिःक्षिप्य अरणीमुक्कयोरपि ॥

नृचदक्षिणे हस्ते वा मेतृपभृतं न्यसेत् । ओषेत तत्स्वल्पं दद्यात्पृष्ठे च मुशलं न्यसेत् । उरसि क्षिप्य द
 षट्पदं तुलाज्जनितं न्यसेत् । ओषेत च प्रोक्षणीं दद्यात्तस्य स्थालीं च चक्षुषोः । कर्णे नैव पुरे वा रो
 हिण्यशकलं न्यसेत् । अग्निहोत्रोपकरणमशेषं तत्र निक्षिपेत् । प्रचेताः ॥ स्नानं प्रेतस्य उत्रा
 धैर्वस्त्राभैः पूजनं ततः । नग्नदेहं दहे नैव किंचिदेष परिजनेत् ॥ यमः ॥ प्रेतं दहेच्छुभैर्गंधैः स्वा
 पितं स्त्रग्निभूषितं ॥ आश्वलायनसूत्रेऽसंस्थिते प्रेताः लकारान् कुर्वन्ति केशश्च मुलौ मनस्वा
 निवापयन्ति नलदेनानुलिपन्ति नलदमालां प्रतिभुवंतीति । माधवीयेनाह ॥ दरिद्रोऽपि नश्य
 यो नग्नः कस्याचिदायदि ॥ तथा ॥ निःशेषस्तु न दग्धव्यः शेषं किंचित्पुजेन्नरः । दाहकालेऽपि
 नाशेत् । मदनरत्ने पञ्चपार्श्वः ॥ यजमानः मृते कापि चित्तादौ वा प्रवेशितः । वर्षाद्यभिहने जौन
 कथं प्रेतविकल्पना । शेषं दग्ध्वा प्रदग्धे धुनिर्मथ्येवानुकारयेत् ॥ क्रियानिवंधे ॥ उद्धारम
 विच्छिन्नां सिंचेत्कर्त्ता प्रदक्षिणां । स्तब्धं वसितं कुंभेन पादतः परितश्चितः ॥

॥ अथ परीक्षादिदाहेनाग्निना शेषश्चात्र देहलाभे मदनरत्ने ब्राह्मे ॥ अर्द्धपरि
 नोदधे पात्रा न्यसेत्कृते सति । गते धमिपुतदेहो यद्ध्यूलभते क्वचित् । तदा द्वादशकाष्ठानि ता
 नि निर्मथ्य तंदहेत्तदधर्धदग्धकाष्ठं तु नलभ्यते तदा तदस्थिखंडं तु निःशेषं पहाजरेऽद
 योरेकदा मृतो विशेषमाह आपस्तम्बः ॥ तथैव प्रेतसहैव पितृमेदो द्विवचनलिङ्गान्मन्त्रादसं
 रयति । पितृमेवोदाहंतं कर्म । दाहंतं प्रेतं तत्र त्वमिति बोधायनोक्तेः ॥ अस्थिसंचयनमपि ए
 कां । उदकपिंडानादि पृथगेव सहगमनेष्वेव ॥ तदाह मदनरत्ने ॥ भाष्यार्थसंग्रहकारः ॥ ए
 ककालमृतौ भार्या भर्ता च पदि चेद्दूयोः । तत्रेण दहनं कुर्यात्पिंडश्चाद्वै पृथक् पृथक् । एककाले
 मृतौ जायापती यदि तदापितुः । विभज्याभिक्रियां कुर्यादिति यत्र दसां प्रेतं । दाहंतं मेकं तत्र त्व
 मिति याज्ञिकसंमतं । मृतं पतिमनुब्रज्य पानारीज्वलनंगता । अस्थिसंचयनांतो स्या भर्तुः सं
 स्कार एव हि । कीकसानां तु संस्कारे न्यायसिद्धोऽपि नोमतः । एककालमृतेष्वेव कीकसानां वि
 धिः स्मृतः । नवश्राद्धसंपिंडं तं भिन्नकालमृतौ यथा । कपर्दिका रिकापि ॥ मृते भर्तुरितदाहा
 मा कृपन्ती धियते यदि । पत्न्या वा भाकृपमी जायां दाहादवीकृपतिरृतः । तत्र तत्रेण दाहस्या
 नत्रेषु द्वित्वमस्तीति । कीकसानां तु संस्कारः पृथगेव तयोर्भवेत् । एकाहमृतौ युगपन्नवश्राद्धा
 दिकं तयोः ॥ मृतपतिमनुब्रज्य पत्नी चेदनलंगता । तत्रापि दाहस्तत्रेण पृथगस्थिक्रिया भवे
 त् । अस्थिसंचयनपृथक् विकल्पः ॥ सहगमने सर्वत्र पाकैक्यमाह प्रचेताः ॥ एकचित्रो स
 माह लौघी येते दंपती यदि । तत्रेण अपरा कुर्यात्पृथक् पिंडं समावपेत् ॥ ॥ अथोद
 कदानं ॥ वसिष्ठः । शरीरमग्नौ संयोज्या नवेक्ष्यमाणा अपोभ्युपपतिसव्योत्तराभ्यां पा
 णिभ्यामुदकक्रियां कुर्वन्त्युग्राः ॥ आपस्तम्बः ॥ मातुश्च योनि संवंधेभ्यः पितुश्चासप्तमातु
 रुपाधावतां वा संवंधो जायते तेषां प्रेतैर्दकक्रियेति । गर्भोत्पत्तिरुपापरिवत्सरात् । वर्षां न
 वालाच्चिनेत्यर्थः । याज्ञवल्क्यः ॥ सप्तमादृशमाहापित्तानयोभ्युपयंत्यपः । अपनः शोषुवद
 धमनेन पितुर्दिग्मुखाः । सकृत्सिंचेत्पदकं नाम गोत्रेण वाग्यतः । सप्तमादृशमाहादिवसा

दादंतमिति विज्ञानेभ्यः ॥ कातो यास्तु ॥ सप्तमा द्वादशमास्युखादिषा दुः ॥ सप्तमास्युखादशमा द्वाद
समानग्रामवासिणा वसंवंधमनुस्परिपुरित्तिपारस्करे क्तैः ॥ मंत्रः स्नानागमेवेति हेमाद्रिः ॥ प्रवे
ताः ॥ प्रेतस्वधाधवापथा वदमुदकमवतीर्षनो घषेयेपुहदकांते प्रसिंचेयुरपसम्यग्रोपवी
तवासोदक्षिणमुखा ब्राह्मणस्योदङ्मुखः प्राङ्मुखश्च राजन्यवैश्ययोः ॥ स एव ॥ नदी
कूलततो गत्वेत्युक्ता ॥ सचैलेनृतः स्नात्वा शुचिः प्रयत्नमानसः पाषाणां तत आदापविप्रे
दधादृणजलीनः द्वादशक्षत्रियेदद्यात्तैवेष्टेयं च दशः स्नताः ॥ त्रिंशत्पूजायदातव्यास्तत
संप्रविशेद्दहं ॥ ततः स्नानं पुनः कार्यं यद्दशैवेव कारयेत् ॥ प्रेतस्नाने दिशवः ॥ शुद्धित्वे आ
दिप्राणो ॥ आदौ वस्त्रं च प्रक्षाल्य जनेनाच्छादिते स्नतः ॥ कर्त्तव्यं ते ॥ सचैलेन स्नानं सर्वमला
पहं ॥ पूर्वपरिहितं वस्त्रं प्रक्षाल्य पुनः परिधाय स्वापादित्यर्थः ॥ अपन इति वामहस्तानामिक
याजला लोडने ॥ अवतरणं च दुष्टरः सारत्वे क्तैरेधावाले परस्मैतिवौ धामनीये ॥ जलादु
त्थानपरमिति ॥ हारलतादयः ॥ आश्वलापनः ॥ सभाचूतो ब्रजतृणनीक्षमाणाय चोदकमह
ज्वतितन्माप्य सकृदुन्मैकां बलिमुत्सृज्य तस्य गोवंशमगृहीत्वेति ॥ प्रवेतसाम्बहं मजलि
त्रयमप्युक्ते ॥ त्रिः प्रत्येकं कुर्युः प्रेतस्त्वप्यप्यिति तथा ॥ दिने दिने जलीनं पूरणं न प्रदद्यात्संस्कार
णात् ॥ तावद्द्विष्वक्कर्त्तव्या यावत्पिंडसमाप्यते ॥ एकचद्विष्वक्चद्विष्वक्यर्थः ॥ मदरालेभर
द्वाजगृहे तु द्विचद्विष्वक् ॥ आशेषां ते प्रदद्यात्तु प्रेतपुत्रलिङ्गजलीनः ॥ नयमेहि सकृदद्या
त्तपिंडयज्ञावृतादिवा ॥ त्रींश्च दद्याद्वितीये हितृतीये पंचमेव च ॥ चतुर्थे सप्तसंख्यात्पंचमेनव
चोत्सृजेत् ॥ षष्ठे हि चैकादशकाः सप्तमे तु त्रयोदशः ॥ अष्टमे पंचदशकानवमे दशसप्तच ॥ एका
नविंशति च अश्वेतां जलिमतं स्मृतं केचिद्दशजलीनमोचुः केचिदाहुः शतां जलीनः ॥ पंचपचा
शतं चान्ये स्वशाखोक्तमवस्थया ॥ अश्वत्थौ गोतमः ॥ प्रथमं तृतीयं सप्तमं नवमे च दकक्रियेति ॥
रुदोगपरिशिष्टे ॥ अध्वानवेक्ष्य मेधापसंवेधे वशवस्तरः ॥ गोत्रं नाम पदानेन तत्पद्यामीत्यनेन
रः दक्षिणाग्रानकुशानकृत्वा सतिलंतुं पथकपथकं विष्णुपुराणे ॥ सपिंडीकरणाया वदनुदभे
पितृक्रिया ॥ सपिंडीकरणादूर्ध्वद्विगुणं विधिवप्रवेत ॥ रामायणे ॥ इदं पुहृषणा इत्यविमल
दिव्यमक्षयं पितृलोकेषु पातीयमदृष्टमुपनिष्ठतां ॥ दानवाक्ये विकल्पः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ का
गोदकं सखिप्रज्ञा स्वस्तीपश्वशुरन्विता ॥ कामः ॥ प्रेतं न प्रीच्छायां देयमन्यथानेत्यर्थः ॥ शं
खपारस्करौ ॥ आचार्य्ये चैव माना महयोश्च स्त्रीणां चाश्वत्थानां कुवौरस्ताश्चेतवामिति ॥ हिवच
नात्मानां महयोश्च अपि ॥ शंखलिखितौ ॥ उदकक्रिया कामंश्च शुरमातुल्योः शिष्ये सस
ध्यायिनि राजनिवेति ॥ चरुमनुः ॥ क्लीवाद्यानोदकं कुर्युस्तेनाज्ञाया विधभिः ॥ गर्भमर्हद्दुह
श्चैव सुरापश्चैव योषितः ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ न ब्रह्मचारिणः कुर्युर्दकपतितास्तथा ॥ षडंशो
स्त्रीयाचारं दपि श्रद्धाः पतिता चैव दृषिताः ॥ न कुर्युर्दकं ते वैतेश्योप्यन्येन चैव हि ॥ मदरालेहा
ति ॥ पतिता न दितं न गती नानकमनुः ॥ प्रेतानं चैनकन्यानां निवर्गं सलिले क्रिया ॥ अथ
स्तनिसंयहविधौ कृते आशेषादकादक्यादवनाशं च भकाशः ॥ ॥ अथ आशेषे नियमाः

प्राप्तवल्क्यः ॥ इति संश्रुत्य मर्कटं पुर्णं बालपुरःसरः विदश्य निवपत्राणि नियताहारिवेश्म नः
 आचम्या ग्यादिसलिले गौ मयं गौरसर्वपान् । प्रविशेयुः समालभ्य कृत्वा शमनिपदं शनैः ॥ प्र
 वेशनादिकं कर्म प्रेक्ष्य संस्पृशेनामपि । क्रीतलव्याशनाभूमौ स्वपेषु स्तेषु थक्क्षितौ ॥ इदं चाधे
 दिवसिष्टः ॥ अथ प्रस्तरे अहमने अंत आसीत् । क्रीतौ त्यजेन वावर्ते रत्न ॥ शुद्धितत्वे वैजवा
 पः ॥ शमी मलभने शमी पापं शमयति । अश्मानमस्येव स्थिरो भूया समिति अग्निमग्निर्नः
 शर्मय कृत्ति । ज्योतिष्यमिराणा मजमुपस्य शतः क्रीत्वालव्याचान्यगे हा देकान् मलवरा
 मेकरां दिवा भुंजी रस्त्रि सत्रं च कर्मो परमरा म् । क्रीताघशनमुपवासा शक्तस्य । आश्वलाय
 नस्तु ॥ नैतस्वारा आमन्त्रे पचेत क्रीनो त्यजेन वावर्ते रस्त्रि रात्रमक्षारलवणाशिनः स्युर्द्वादश
 रात्रं वेत्याह । अशक्तौ रत्नाकरे अपलंबः । भायो परमगुरु संस्था यांचा काल भोजना निकुर्वी
 र्नाय दामृतिः परदिने तावत्कालमित्यर्थः ॥ बृहस्पतिः ॥ अधः शय्यासना दीनामलिना भो
 गवर्जिताः ॥ अक्षारलवणा न्नास्युर्लब्ध क्रीताशनास्तथा । भोगो भ्यंगतां बूलादिः । क्षारः प
 रिभाषायामुक्ताः ॥ यत्र मार्कंडेयपुराणे ॥ नैलाभं गोवांधवानां मंगसंवाहनं च यत् । तेन चा
 प्यायते जंतुर्यच्चाश्रितिसंवांधवाः । प्रथमे हि तृतीये च सप्तमे नवमे तथा वस्त्रत्यागं वहिः स्ना
 नं कृत्वा दद्यात्तिलोदकं इति ॥ तदंशुदिनपरं अशौचाने तिलकल्लैः स्नात्वा गृहं प्रविशेयु रिति
 विष्णुक्तेः । विष्णुपुराणे त्वस्थि संचयोर्ध्वं भोगोप्युक्तः । शय्याशनोपभोगस्तु सपिंडानामपीष्य
 ने अस्थि संचयनादूर्ध्वं संयोगस्तु न योषितां ॥ भारते ॥ तिलान् ददत पानी पदीयं ददत जाय
 त जातिभिः सह भोक्तव्यमेतत्प्रेनेषु दुर्लभं ॥ मनुः ॥ मांसाशनं च नाश्रीषुः शमी रं च थक्
 क्षितौ । देवयानी ये कारिकायां ॥ लवणं क्षीरमाषान्नाश्वमांसा निपायसं । वर्जयेदाहजान्ने
 पुवालवृद्धानुरैर्विना । उपवासो गुरौ प्रेनेपत्न्याः पुत्रस्य वा भवेत् । मरीचिः ॥ प्रथमे हि तृती
 ये हि चतुर्थे सप्तमे तथा । जातिभिः सह भोक्तव्यमेतत्प्रेनेषु दुर्लभं । भोजनं च दिवैव ॥ दिवा
 चैव नु भोक्तव्यममांसं मनुजैर्षभ इति । विष्णुपुराणात् ॥ क्रीत्वालव्याचा दिवान्नमश्रीयुरि
 ति पारकरे क्ते अत्र ॥ मदनरत्ने हारीतः ॥ पाणिषु मृगमेषेषु पर्णपुष्केषु वा श्रीरत्नं देवजानी ये
 ब्राह्मे । शुद्धितत्वे आदिपुराणे ॥ आशौचमध्ययत्नेन भोजयेच्च स्वगोत्रजान् । अत्यदिने नु मद
 नरत्ने ब्राह्मे । यस्य यस्य तु वर्णस्य यद्वा स्यात्पश्चिमं त्विहः सतत्र गृहशुद्धिं च वस्त्रशुद्धिकरो
 त्यपि । अंत्यकर्मकालीन वस्त्रयोस्तत्रैवोक्तं । ग्रामाद्दहस्तनो गत्वा प्रतप्रेतु वाससी । अ
 त्ना नामाश्रितानां च यत्कास्तानं करोत्यथेति । शंखः । दानप्रतिग्रहा होमः स्वाध्यायः पितृक
 र्मच । प्रेतपिंडक्रिया वर्जमाशौचे विनिवर्तते ॥ काठकगृह्ये ॥ यत्र प्राणोत्क्रमस्तत्रान्वहं
 महावलिं कुर्यादिति पारस्करः । तदानीमेव वस्त्रं तंडुलं दीपं कांस्यभाजनं प्रेताय दद्यात्
 आशौचप्रकाशे भरद्वाजः ॥ वासेन च जलं कुंभं प्रदाय कांस्यभाजनं । नग्नप्रच्छादने
 आह्वे ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ भृगुः ॥ तिलोदकं तथा पिंडान् नग्नप्रच्छादनादिकं ॥ रा
 त्रीन कुर्यात्संध्यायां यदिकुर्यान्निरर्थकं ॥ ॥ अथ प्रेतपिंडं ॥ यद्यपि

हेमाद्रौ पारस्करेण ॥ ब्राह्मणे दशपिंडास्तस्मिन्नेव दशस्य ना। वैश्वेपवदशमोक्तः। अद्विंशमकीर्ति
नरमुक्तः। तथा पित्रेभ्यः सर्ववर्गोभ्यः पिंडान् दद्याद्दशैव त्वितितेनैवोक्तः। सर्वेषां दशवर्जेषां ॥ प
दनरत्नेभ्येव ॥ तथा च हेमाद्रौ ब्राह्मणप्रयोगः। जात्युक्ताशौ चतुर्त्यास्तुवर्णा नोक्तविदेव हि। देश
धर्मोत्तरास्तुवर्जेषु पिंडान् वयस्यमित्युक्ता विप्रान् पृथग् पिंडान्कर्म उक्तः। देयस्तु दशमः पिंडो
रावैहा दशहनि। वैश्वानो वैपवदशे देयस्तु दशमस्तथा। अद्वयदशमः पिंडो मासप्रत्येकं दीप
ते इति। यद्भूतादेशौ चैव अहादौ च तेनैवोक्तः। सद्यः शौचप्रदातव्यसर्वविपुगपत्रया ॥ देवते
कोपिनसंनानाभ्यप्रजापत्यवत्तत्रेण किं दशपिंडान् दद्यात्। शिरस्त्वाधेनविदेनेति दश
त्वावच्छिन्नानामेव शरीरेणादकत्वात्। अहाशौचप्रदातव्यः प्रथमस्यैव एव हि। द्वितीये हनि
चत्वारस्तृतीये पंचदेव हि। अत्रैव प्रकारं नंतरा गृह्यते ॥ श्रुतांतपः ॥ आशौचं स्पृश्यासे विप्र
न दद्याद्दशैव तु। तत्रैकपात्रं सकृत्संस्कारा दशपिंडान् दद्यात् ॥ उत्तरे यशिलापात्रं कर्तव्यं विपर्य
योः पूर्वदेहं जलीन दद्यात् पूर्वपिंडास्तु येव वेति। गृह्यकारिकाया पात्रविपर्ययो दोषोक्तः ॥ शिला
विपर्यये घटस्त्रोदादे नोचति ॥ अस्याभ्यजनादिपदकर्मणः एकहापनीनपुनवदप्रयोजकत्वा
त्। तद्वत्पात्रलौकिकग्रहरा ॥ केचित्तु ॥ नवान्यादपभांडानि आरुचं चरुं कृतं धेति प्रवेन सोक्तः
पात्रोक्तकत्वमाहुः। क्रियाकृतेभ्येभ्येन शेषः समापनीयः। एवं क्रियाप्रवृत्तानां पदिकं स्थिति
प्रधानं। तद्वत्पुनः कापी सर्वेषां सहकारिभि रिति शुद्धित्वेदहस्यतिस्मरते ॥ पत्न्याः कर्तृत्वो
दशैव च तदने कुपीत। शावादिगुणमात्रं वमित्युक्तः ॥ आशौचांते आर्तवेकत्रे रक्षास्येवायेन
क्रियासर्वोवर्जनीया। कर्तृविपर्ययात्। कालातिक्रियायोगाच्च ॥ वारहे ॥ स्थण्डिले भेदभागमु
द्यात्पूर्वोक्त एव तु। कृत्वा नुपिंडसंकल्पनामगोत्रेण सुदरि। श्रीचिः ॥ अतपिंडवहिदद्यात्तदभंभ
विवर्जितं। प्रागुदीच्याचरुं कृत्वा स्वातः प्रमत्तमानसः ॥ दमेवर्जनमनुपनीनपरं ॥ अस्मत्कृता
नां भूमोपिंड दद्यात्। संस्कृतानां कशेधिति प्रवेन सोक्तः ॥ भितास्तराणां स्थत्यंतरे ॥ भूमो मात्यपि
डपात्रीयमुपलेवादद्यात् ॥ पुनः पुच्छः ॥ फलमूले अथ पयसा शाकेन नगडेन च निलमिध्नं तदभं
पिंडदक्षिणातो हरेत्। तस्मिन् प्रसेकं पृथक् धूपं दीपनयेव वा। शालिनाशक्तं भिर्वापि शाकैर्केचन
यनिर्वपेत्। प्रथमे हनिपिंडं अतदवस्था दशाहिका। यदनरत्ने मात्येभ्यो नैजसंभूतं यथावत्पात्रं
संशोध्य मलतः ॥ लौकिकाम्नावधिश्रित्य पवेदं न धृतपुतास्वात्वाय निलसमिश्रं प्रदद्यादभं
सस्तरे। शुद्धित्वे देवजानीये ब्राह्मणे ॥ प्रथमे हनिपिंडं दद्यात्तमेनाया न संसमाहितः ॥ अन्वेन व
सुचायेषु स एव प्रदत्तान्पि। भूममयं गांडमादाप न वस्त्रातः सुसंयतः ॥ तदुलं प्रसूतितं तत्र विः
स्वात्यपवत्स्वप। सपवित्रस्तिले मिश्रं कृमिकेशविवर्जितं। हारेपांतिततः स्निग्धायुद्वावर्णे
रमुत्तिका ॥ भूपपस्तुतरेद्भूम्याम्यायानदेशं संभयान्। ततो वने जने दद्यात्संस्मरन् गोव
मनि। निलसार्पिमेधस्त्रोरेः संसिक्तं नम्रमेव हि ॥ दद्यात्वेनापि पंडु दक्षिणाभिमुखस्थितः ॥
अथैः पृथ्वेस्तथाध्वे देशे येतो ये श्रृणालिभिः। अर्णोतं तु मयैः शुद्धे दोषाभिः पिंडमवये। दिव
से दिवसे देयः पिंड एव कर्मणः ॥ सद्यः शौचप्रदातव्यसर्वविपुगपत्रया। अहाशौचपिदात

आख्यः पिंडः समाहितैः । द्वितीये चतुरेदद्यादस्थिसंचयनंतथा । त्रींस्तु दद्यात्तृतीये हि वस्त्रादि
 क्षालयेत्ततः । दशाहेपि च दातव्यः प्रथमे त्वेक एव हि । एकस्तोपांजलिस्त्वेव पात्रमेकं च दीयते
 द्वितीये द्वौ तृतीये त्रीं नित्याद्युक्ता । एवं स्युः पंचपात्रांशतो यस्यांजलयः क्रमात् । तोयपात्राणि
 तावन्ति संयुक्तानि तिलादिभिरिति ॥ पात्रकुम्भः ॥ अत्राहः पदमहोरात्रपरं । तेन रात्रावपि देय
 इति गौडः । दिवसपदाशौचोनेति मैथिलाः ॥ स एवेत्युक्तेः सपिंडेन दशपिंडे प्रक्रान्ते पुत्रागमे
 पिसनदद्यात् । असगोत्रः सगोत्रो वेति प्रागुक्तेः । दाहकनैव दशाहं कुर्यादिति मिताक्षरायां ॥
 शुद्धितत्त्वे वायवीये ॥ असगोत्रः सगोत्रो वा यदि स्त्रीयदि वा पुमान् । यश्चाग्निदाता प्रेतस्य पिं
 उदद्यात्स एव हीति । तत्रैव । पूरकेणानुपिंडेन देहो निष्पद्यते यतः । कृतस्य करणायोगात् पुनर्न
 वर्तयेत्क्रियां । शुद्धिप्रकाशे वायवीयेपि । निवर्तयति यो मोहात् क्रियामन्य निवर्तितां । विधिघ्न
 तेन भवति पितृहाचोपजायते । तस्मात्तेन क्रियायेन केनापि च कृता यदि । न तां निवर्तयेत्याजः
 सतां धर्ममनुस्मरेन्निति ॥ आदिपुराणे ॥ पितृशब्दस्वधां चैव न प्रपुंजीत कर्हि चित् । अनुशब्दे
 तथा चेदं प्रयत्नेन विवर्जयेत् । उपतिष्ठतामयं पिंडः प्रेतायेति समुच्चरेत् ॥ क्रियानिवधे व्यासः ॥
 प्रेताय पिंडं दत्त्वा नुततो श्रीपादिना त्यजे । भविष्ये ॥ ओदनामिषशक्नूनां शाकमूलफलादिषु ।
 प्रथमे हनियद् दद्यादुत्तरे हनि । गृहद्वारे श्मशाने वा तीर्थे देवगृहेपि वा । यत्राद्ये दीयते पिंडः
 सत्रसर्वं समाचरेत् । ब्राह्मे । शिरस्त्राद्येन पिंडेन प्रेतस्य क्रियते सदा । द्वितीयेन तु करणोत्सिनादि
 काश्च समासतः । गलासंभुजवक्षांसितृतीयेन यथाक्रमं । चतुर्थेन तु पिंडेन नाभिलिंगगुदा
 निच । जानूजघे तथा पादौ पंचमेन तु सर्वदा । सर्वमर्माणेष्वेन सप्तमेन तु नाड्यः । दंतलोमा
 नष्टमेन वीर्यंतु नवमेन च । दशमेन तु शरीरं त्वं तत् । तासु द्विपर्यय इति । याज्ञवल्क्येन तु ॥ पिंडय
 त्तात्र तादेयं प्रेतायां न दिनत्रयमित्युक्तेः । अत्र फलतारतम्यं ज्ञेयं । इति विज्ञानेश्वरः ॥ तेन अ
 हाशौचपरत्वं देवपात्रिकोक्तं चिंत्य । आशौचस्य च द्वासेपि पिंडान् दद्याद्दशैव त्विति वचनाच्च
 दिनत्रयमावश्यकत्वाद्यर्थमिति हारलतादयः ॥ शातातपः ॥ जलमेकाहमाकाशे स्याप्यं श्रीरच
 मृगमयो पारस्करः ॥ मृगमये तां रात्रिं क्षीरोदके विहाय सिनिदध्युः । प्रेतात्रस्त्राहीत्युदकं पिवचे
 दं क्षीरं । इदं राजाविति गौडः ॥ ग्राह्ये तु ॥ अपक्वे मृगमये पात्रे दुग्धं दद्याद्दिनत्रयमिति उक्तम् ॥
 हेमाद्रौ पात्रे तु दशाहमुक्तम् । तस्मान्निधेयमाकाशे दशरात्रयोजने । सर्वतापोपशांत्यर्थं मध्वश्च
 मविनाशनं । देवजानीये कारिकायां । तत्र प्रेतो पृथगतये दशरात्रमखंडितं । कुर्यात्तदीपं नैलेन
 पात्रिपात्रं च मार्जिकं । भोज्याज्जोजनकाले तु भक्तमुष्टिं च निवेपेत् । नामगोत्रेण संबुध्या धरिओपि
 नृयज्वत् । शातातपः ॥ भूलोकात् प्रेतलोके तु गंतुं श्राद्धं समाचरेत् । तत्ताथेयं हि भवति मृतस्य म
 जस्य तु ॥ अथ दशाहमध्ये दर्शपातनिर्णयः ॥ ॥ भविष्ये ॥ म
 द्वाजाशौचतंत्रस्तु यदि दर्शो मपद्यते । समाप्य चोदकं पिंडान् स्नानमात्रं समाचरेत् ॥ ऋष्यशृंगः ॥
 आशौचमंतरा दर्शो यदि स्यात्सर्ववर्णिनां । समाप्तिमेतत्तंत्रस्य कुर्यादित्याह गौतमः ॥ पेठीनसिः ॥
 आर्षेण वेव कर्त्तव्यं प्रेतपिंडोदकक्रिया । हिरेण देवतु कुर्यात्तापनः शावे समश्नुते ॥ मातापित्रोस्तु

सो कर्गौतमः॥ अतर्हशाहेदर्शश्च तत्र संसमापयेत्। पित्रोस्तु यावदाशौ चंदद्यात्तिष्ठानं जलाञ्जली
ना। उदममिच्छन्मध्ये दर्शयाने॥ न हर्ष्यन्नुदर्शनं पित्रोरभितंत्रे समाप्पमेव। पित्रोराशौ च मध्येन उप
दिदर्शः समापनेत् तावदेकोत्तरंतंत्रे पयस्वेत्प्रज्ञात्यरभिति गालवोक्तैः॥ अन्येषां तु ग्रहमध्ये
स्या समाप्तिरिति। पराशरमाधवी ये निर्यामा मृते वोक्तः। कालादर्शेपि॥ दर्शी दशाह मध्ये स्याद्दर्श
तंत्रे समापयेत्। त्रिरात्रादुत्तरं पित्रोर्मृता विति विनिश्चयः। मदनपाशजाते तु गालवी यमापदनौ
रसप्तत्रादिविषयः। अहोर्ध्वमपि पित्रोर्न तंत्र समाप्तिरित्युक्तः। मदनरत्नेष्वेवं। ममनुदेशाच्चाद्य
वस्थेति प्रतिभाति॥

॥ अथास्थिसंवयः॥

॥ तत्राश्वलायनेन॥

॥ अथास्थिसंक्षेपः ॥

॥ तत्राश्वलायनेन ॥

कृष्णमक्षैएकादशीदशैषुआषाढाश्रावणौषीष्यपदाभिन्नहोठक्त। नदाशौचमध्येसंभवेते
 तउर्ध्वचशागव्यात्कराणोयेया। आशौचमध्येतुमदनरत्नेसंवर्तः। प्रथमेहितनीयेवासप्तमे
 नवमेतथा। अस्थिसंचयनंकार्मुदिनेनद्रोवनेःसह। कंदोगपरिशिष्टे॥ अपरैरक्षस्तनीयेवा
 अस्थिसंचयनंभवेदिति। द्वितीयेषुक्तं। विष्णुकात्यायनौ। संचयनंचतुर्थ्यामिति। माधवीरे
 यमः॥ भौमार्कमंदवारेषुनिधियुग्मेविवर्जयेत्। वर्जयेदेकपादहोदिपादहोस्थिसंचयं प्रदात
 जन्मनक्षत्रेविपादहोविशेषतः॥ ब्राह्मै॥ चतुर्थेब्राह्मणानांनुपंचमेहनिभूभृताः। नवमेवैष्यत्रा
 जीनांभूद्राणांदशमास्यः। दशमेहनीतिवापाठः॥ शौनकः। पलाशेअस्थिदोहेचसद्यःसंचय
 नंभवेत्। काम्यमरणोतुतस्यत्रिरात्रमाशौचं। द्वितीयेनस्थिसंचयइत्युक्तं। अंगिरः॥ त्रितीभूत
 नयोद्विषयःशुचिर्निकरोतिचेत्। देवतानांनुपजननेंशंपत्न्यदेवताः। तद्विधिःस्वत्वत्वेभू
 क्तौजेयः॥ हेमाद्रौनागरखंडः॥ त्रीणिसंचयनस्यार्थेतामिवेशृणुसंप्रतं। यत्रस्थानेभवेन्मृत्युः
 तत्रआहुं प्रकल्पयेत्। एकोद्विष्टंततोमार्गेविश्रामोयत्रकारितः। ततःसंचयनस्यार्थेतृतीयेया
 दुमिष्यते॥ अपराकैमंदनरत्नेचब्राह्मै॥ सद्यःशौचतथैकाहेसद्यःसंचयनंभवेत्। अहाशौचेत
 तीयेनिकर्तव्यस्त्वस्थिसंचयः। तत्रैवशमशानदेवतापांगचतुर्थेदिवसेचरेत्॥ मृगमेषुचभ्रां
 डेषुकुंभेषुरुचकेषुवा। सुपक्वैर्भक्ष्यभोज्यैश्चपापसैःपानकैस्तथा। फलेर्धूलैर्वनोत्पिष्टप्रभ्याः
 क्रव्यादेदेवताः। धूपोदीपस्तथामाल्यमर्घ्यदेयंत्वरान्वितैः। तत्रपात्राणिश्रृणोतिशमशाना
 ज्ञेःसमंततःनिवेदयद्रिवेत्कथ्यतेसर्वैरहंकृतैः। नमःक्रव्यादमुख्येभ्योदेवेभ्यःइतिसर्वदा
 येत्रशमशानेदेवाःसुभेगवतःसनातनाः। तेस्तत्सकाशाद्देहंतुवलिमघांगमक्षपांभेनस्या
 साशुमानलोकानप्रयच्छंतुचशाम्भुतान। अस्माकमायुरारोग्यसुखचददताविर। एवंक
 त्वावलिंस्वीनक्षीरेणाभ्युक्ष्यवाग्यतः। एवंदत्त्वावलिंचैवदद्यात्पिंडत्रपवुधः। एकैश्मश
 न्वासिभ्यःत्रेतापेवतुमध्यमं। तृतीयंतत्सखिभ्यश्चदक्षिणासंस्थमादरात्। ततोयज्ञियव
 क्षोत्थांशाखामादायवाग्यतः। त्रेतस्यास्थीनिगृह्णातिप्रधानांगोअवाविच। शिरसोवक्ष
 सःपाण्योःपाश्वीभ्यांचैवपादतः। पंचगव्येनसंस्थाप्यक्षौमवस्त्रेणवेध्यचाप्रक्षिप्यमृगम
 पेभाडेनवेसाच्छादनेशुभे। अरण्येवृक्षमूलेवाशुदेसंस्थापयत्यपि। गृहीत्वास्थीनितत्र
 स्मनीत्वातोयेविनिःक्षिपेत्। ततःसमाज्जनंभूमेककर्तव्यंयोगमयावुभिः। प्रजाचतुष्षधाधि

वर्लिभिः पूर्ववत्क्रमात् ॥ इति ॥

॥ अथतीर्थस्थिक्षेपविधिः ॥

॥ त्रयैव ॥ त

स्थानाच्छूनकेनीत्वा कदाचिज्जाह्नवीजले कश्चित्क्षिपति सत्सुत्रोदोहित्रो वा सहा दण्डमानः
कुलपित्कुलं वर्जयित्वा न राधमः ॥ अस्थीन्यकुलस्थस्य नीत्वा चाद्रपणं चरेत् ॥ तत्रैव ब्रह्मा
उपरागे ॥ अस्थीनिमाता पितृर्ष्वेजा जपतंति पण्डपिपेकयं चित् ॥ राक्षसं धत्वा पिदया पि
भूतास्तेषां नृनीर्यानि फलप्रदानि ॥ स्नात्वा ततः पंचगव्येन सिक्ता हिरण्यमध्याज्यतिलैश्च यो
ज्यः ॥ ततस्तु मृत्पिंडपुरे निधाप्य शूर्पं दिशं प्रेतगणाय गृह्णात् ॥ नमोस्तु धर्मापवदत्र विषयजले स
मे प्रीत इति क्षिपेच्च ॥ उत्थाप्य भास्वतमवेक्ष्य सूर्यं सदक्षिणां विप्रमुत्थापय दद्यात् ॥ एवं कृते प्रेत
पुरस्थितस्य स्वर्गगतिः स्यात्तु महेन्द्रतुल्या ॥ यमः ॥ गंगातोयेषु यस्या स्थि क्षिप्यते शुभकर्मणा
न तस्य पुन एव त्रिर्ब्रह्मलोकात्सनातनात् ॥ तथा ॥ अक्षतं गते गुणैश्च कृतया मासे मलिम्लुचे
गंगायामस्थितिः क्षेपं न कुर्यादिति गौतमः ॥ दशाहं तर्न दोषः ॥ दशाहं भूतरे यस्य गंगातोये
स्थिमज्जति ॥ गंगायामरणं यादृक्तादृक्फलमवाप्नुयादिति मदनरत्ने दृढमनूक्तेः ॥ शौनको
हं प्रवक्ष्यामि अस्थिक्षेपविधिक्रमात् ॥ आदौ ग्रामाद्दहिर्गत्वा स्नानं कृत्वा सचैलकं ॥ प्रोक्ष्यायेत
पंचगव्येन भुवं मंत्रैर्विचक्षराः ॥ गायत्र्याथैः पंचगव्यं मंत्रैर्निखाता स्थिभूमिं प्रोक्ष्येत्यर्थः ॥ उप
सर्पादिभिर्मंत्रैः प्रार्थनं खननं तथा ॥ मृत्तिकोडरं चास्थां ग्रहं च यथाक्रमं ॥ उपसर्पेति चतु
र्भिर्मंत्रैः क्रमेण प्रार्थनादिज्ञेयं ॥ स्नात्वा स्थि शुद्धिकुर्वीत एतौ त्विद्रेति सूक्ततः ॥ स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा त
तः स्नानं पंचगव्येन शुध्यति ॥ दशस्नानिकुर्वीत ततः मंत्रैर्विचक्षराः ॥ गोमूत्रं गोमयं क्षीरं द
धिसर्पिकुशोदकं ॥ भस्ममृण्मध्ववादीनि मंत्रतस्तानि वैदशः ॥ कुशैः संमार्जयेदस्थीन्यतो दे
वेति मंत्रतः ॥ एतौ त्विद्रे शुची चेति न तमह इतीति च ॥ पावमानो ममाग्रे चरुद्रसूक्तं यथाक्रमं ॥
एतैर्कुशैर्मर्जनं हेम आहृततः कुर्यात्पितृनुद्दिश्य पत्नतः ॥ पिंडदानं प्रकुर्वीत ततश्च तिलत
पणं ॥ अस्थिक्षेपांगं चेदं ॥ अजिनं कंवलादर्भागो केशाः शरणमेव च ॥ भूर्जपत्रं ताडपत्रं स
प्रधावेष्टनं स्मृतं ॥ हेमं च मौक्तिकं रूपं प्रवालं नीलकं तथा ॥ निक्षेपेदस्थि मध्ये तु शुद्धिर्भव
ति नान्यथा ॥ ततो हौमं प्रकुर्वीत तिलाज्येन विचक्षराः ॥ उदीरतेति सूक्तेन हुनेदष्टोत्तरं शतं
ततो गत्वा क्षिपेत्तैर्थे स्पर्शदोषो न विद्यते ॥ मूत्रपरीषाचमनं कुर्वन्नास्थिनिधारयेत् ॥ अत्र द
शदानवैतरणी ऋणमोक्षपापधेनुदानमुक्तं दिवो दासीये ॥ काशीखंडे ॥ धनं जपोपि धर्मात्मा
मातृभक्तिपरायणः ॥ आदायास्थी न्यतो मातुर्मंगामार्गस्थितो भवेत् ॥ पंचगव्येन संस्त्राप्यत
था पंचामृतेन वै ॥ यश्च कद्दमलेपेन लिप्त्वा पुष्पैः प्रक्ष्य च ॥ आवेक्ष्य तत्र वस्त्रेण ततः पद्मवरेण
च ॥ ततः सुरसवस्त्रेण ततो मांजिषवाससा ॥ नेपालकंवलेनाथमृदाचाथविशुद्धया ॥ ताम्रस
पुष्के कृत्वा मातुरंगान्यथो वहेत् ॥ व्यासः ॥ पद्मवस्त्रं च कौशेयं मांजिषं चेतवस्त्रकं ॥ कंवले
शरणपत्रं च अजिनं च तथोत्तरं ॥ एषां विकल्पः ॥ अन्यश्चात्र विशेषस्त्रिस्थली सेनो दिवो दा
सीये च ज्ञेयः ॥ संवपनोत्तरं श्राद्धमाहाश्वलायनः ॥ श्राद्धमस्मै दद्यादिति ॥ स्मृत्यर्थे सारे ॥ संव
पने कृते मनुष्यलोकगच्छतः ॥ पाथेयश्राद्धमामेन कारयेमिति ॥ अनुपनीतस्य न संवपनं ॥

॥ अथ नवश्राद्धं ॥ पृथ्वीवंशे दये अंगिरः ॥ प्रथमे हितृतीये च पंच
मे सप्तमे तथा ॥ नवमे कादशे चैव नवश्राद्धमुच्यते ॥ शिवस्वामी ॥ नवश्रादनि पंचाह राश्वलाय
नशाखिनः ॥ आपस्तंबाः षडित्याहुर्विभाषास्त्रितरेषु हि ॥ पंचे कादशाहिके विना ॥ मरणाद्विष
मे षु दिनेष्वेकैकं नवश्राद्धं कुर्याद नवमां षु दिनवमं ॥ विच्छिद्येनैकादशं ॥ तत्कुर्यादिति मद्भर
त्तेवौ धामनोक्तेः ॥ भविष्य ॥ नवसप्तविंशराजानवश्राद्धा न्यनुकृमात् ॥ आद्यंतपो वर्णीयोस्त
षडित्याहुर्महर्षयः ॥ हेमाद्रौ च द्वादशसिद्धः ॥ अलभ्यानुनवश्राद्धमेतत्वा नैव मुच्यते ॥ अवीक
द्वादशाहस्यलभ्यो नतिदुष्कृतं ॥ अतः षडेव ॥ एतान्येव विषमश्राद्धानीत्युच्यते ॥ नागरख
डेनु ॥ पंचमे सप्तमे तद्दृष्टमे नवमे तथा ॥ दशमे कादशे चैव नवश्राद्धानि तानि चेत्युक्तं ॥ कात्या
यनस्तु ॥ चतुर्थे पंचमे चैव नवमे कादशे तथा ॥ यद्वददीयते जेतोस्तन्मवश्राद्धमुच्यते ॥ प्रथमे
सप्तमे चैव न्यायपादे व्यासपाठः ॥ बह्वचानां नवश्राद्धं दशाहानि नवमि अंतुषडृतानित्युक्तं
नारायणचतुर्त्तौ ॥ दीपिकायां ॥ अथ नदनुपादाये चतुर्थे हितेश्राद्धं पंचमसप्तमाष्टनवदिक
रुद्देशु पुण्यदिजेः ॥ प्रथमे हितृतीये हितृपंचमसप्तनवस्तपि ॥ द्वौ द्वौ पिंडो मदातम्यौ शेषे धेकेतुविम
संत ॥ एको विषमश्राद्धे अवपवपिंडं कुरुति हाविमयः ॥ अत्र शाखाभेदाद्यवस्था ॥ अपराक
भविष्ये ॥ नवश्राद्धं विपस्व च यमासमासिका निचानकुरेति सुतोयस्तुनस्थाभः पितरो य
ताः ॥ वाराहे ॥ गतौ सिद्धिबलौ कत्तुक्तानां विहितानामर्थः ॥ मनसा वा पुभूतेन विभेत्वा हं
नियोजये ॥ पूजयिष्यामि भोगैस्त्वा मे वै विप्रमिति मंत्रपेत् ॥ आवाहने पितृत्रे वा ॥ इह लोके परित्य
ज्य गतोऽसि परमां गतिम् ॥ मनसा वा पुभूतेन विभेत्वा हं नियोजये ॥ तत्रैव बह्वचपरिशिष्टे ॥
अनूदकमधुपचर्गममास्यविवर्जितं ॥ नवश्राद्धमंत्रं च पिंडोदकविवर्जितं ॥ उदकमर्थं ॥ पि
ंडोदकं शुद्धं तापितं रश्मवने जनादिः ॥ एको हिष्टेषु सर्वेषु न स्वधानाभिरम्यतां नाम्नां करणं भव
श्च एकवायुतिलोदकं ॥ अनपविष्टेषु सर्वेषु न स्वधानाभिरम्यतां स्वत्यस्तविसर्जे देवसक्तमणां व
वर्जितं ॥ एको हिष्टस्य पिंडोऽनु अत्र शब्देन विद्यते ॥ पितृशब्देन कुर्यात् पितृहाचो यजमानः ॥ सपि
ंडनात् प्रागिति हेमाद्रिः ॥ तेन नैव स्वधेः प्रयुज्यते न शब्ददशाहिके रतिः ॥ नृद्व्यभृतां कौदशाहि
कोक्तेरकादशाहस्वधामभोग एवेति हारलता परास्ताः ॥ रत्नावल्याः ॥ आशीर्वादिषु एणाभोज
यांशीः स्वस्तिवाचने ॥ पितृशब्दः स्वस्वभूतशर्मशब्दस्तथैव वा ॥ पात्रालभो वगाहश्च उन्मुखोत्ति
स्वनादिकं ॥ तन्निप्रश्नश्च विकिरः शेषप्रश्नस्तथैव वा ॥ मदक्षिराविसर्गश्च सीमांतगमने तथा ॥
अथादशपदार्थाश्च भेतश्राद्धे विवर्जयेत् ॥ अत्र स्वधापितृनमः ॥ सशब्देन तिलोत्तीति मंत्रे भेतशब्दो
हेन नृत्सीवा तिलावपनं ॥ नृत्सीमर्षदामं ॥ अमुष्मे स्वाहेति प्रेतनाम्ना पाणि होमः ॥ नाम्ना एकपि
डः ॥ निनयनमंत्रे ऊहः ॥ अनुमंत्रणादिसमंत्रकं ॥ अभिरम्यतामिति विसर्जने ॥ एनवश्राद्धवर्ज
को हिष्टेषु नवश्राद्धे त्वमंत्रकं ॥ सर्वमिति नारायणचतुर्त्तौ ॥ क्रियानिवंधे ॥ उज्जाने स्थाप्येना वने जो
हिष्टे सदुत्तुः ॥ न्युज्जतु पावणे कुर्यात् तस्योपरि कुशादप्यसेन ॥ नवश्राद्धं हेकां भोपायकाच
कोपिवा ॥ सपिंडीकरणं तानि नेतश्राद्धानि पात्रिवैतानि त्र्युल्लोकि केवलाविनाहृताश्चलाप

नः॥ इदं संभवेनेन कार्यं नवश्राद्धेषु यच्छिष्टं ग्रहपुष्टिं च यत्। दंपत्योर्भुक्तशेषं च नतं जीतकहि
 वित्॥ इति अंगिरेव च न लिङ्गात्। द्वाभ्यां तदा तु कृच्छ्राभ्यां शुद्धिः स्यात्तु विवेकिनामिति ब्राह्मे उक्तं।
 विधे च निर्णयामृते कण्वः॥ नवश्राद्धं मासिकं च यद्यदंतरितं भवेत्। तत्तदंतरसा तं आदनुष्यं
 प्रचक्षते। हेमाद्रौ गालवः। शावेनुस्तनकं चेत्स्यान्निशयां च मृतौ तथा। त्वं श्राद्धानि देयानि य
 था कालं यथाक्रमं॥ निशया माशौचां ते ह्यहवद्वौ। अन्वारो हरो तु नवश्राद्धानि सर्वाणि सपि
 ङीकरणं पृथक्। एक एव वृषोत्सर्गो गौरेका तत्र दीयते। आशौचां तदिने कार्यं मुक्तं ब्राह्मे। यस्य
 यस्य तु वर्णस्य यद्यस्यान्यश्चिमेत्त्वहः। स तत्र वस्त्रशुद्धिं च गृहशुद्धिं करोत्यपि समाप्य दशमं पिंडं प्रे
 तस्य घृतं वा ससी। अत्यानामाश्रितानां च तत्कालं स्नानं करोति च। श्मश्रुलोमनखानां च मत्स्यामं
 तज्जहात्यपि। गौरसर्षपकल्केन तिलकल्केन संपुनं। शिरः स्नानं ततः कृत्वा तोयेना च म्पवा म्प
 तः॥ वृषभं गोसुवर्णं च स्पृष्ट्वा शुद्धो भवेन्नरः॥ क्रियानिवंधे गृह्यकारिकायां॥ अत्र पिंडत्रयं दधु
 स्तत्स्वित्स्वित्थादिमं। नेता यत्र ध्यमंतद्वत्तृतीयं च यमाय वै। तथा॥ कर्त्री त्रप्रार्थिताः संतो ज्ञा
 तिसं वधिवांधवाः। दधुरभ्यंगतः पूर्वं त्रींस्त्रीन् धर्मोदकांजलीन। पूर्ववन्नाम गोत्राभ्यां निममो
 नेह कश्चन। मदनरत्ने विष्णुहारीतो॥ आशौचां ते कृतश्मश्रुकर्मणा स्तिलकल्केः सर्षपकल्के
 र्वास्ताताः शुक्लवाससो गृहं प्रविशेयुस्तत्र शान्तिकं कृत्वा ब्राह्मणपूजनं कुर्युरिति॥ देवलः॥ द
 शमेह नि संप्राप्ते स्नानं ग्रामाद्दहिर्भवेत्। तत्र त्याज्यानि वासांसि केशश्मश्रुनखानि च। अपरा
 के वृहस्पतिः॥ नवमे वाससां त्यागो नखरोमां तथा निमे। तत्रैव व्यासः॥ आशौचां तदिने क्षौ
 रं जनन्यां च गुरौ मृते। एतत्तेनात्यवयवसामित्याह आपस्तवः॥ अनुभाविनां च परिवापनमिति
 अनुभाविनः कनिष्ठा इति विज्ञानेश्वररत्नाकरादयः॥ आशौचमनुभवतां पुंसां सर्वाणो चे मुं
 उनं। आशयानरपतेर्द्विजन्मनां दारकर्म मृतस्तनकेषु च। वंधमोक्षमखदीक्षरोश्च पिष्टौ र
 मिष्टमखिलेषु चोदुषु। इति रत्नमालोक्तेर्जननाशौचे पीनिशुद्धित्वादयः। अत्र देवचारतो
 व्यवस्था। परं शिखावर्जं। केशश्मश्रुलोमनखानि वापय्यीत शिखावर्जं मिति गोभिलोक्तेः
 यत्त्वापस्तवः। न समावृत्ता वपेयुरन्यत्र विहारदित्येके। विहारो दर्शो दयागः। तेन विना स
 मावृत्ता गृहस्थान वपेयुरित्यर्थः॥ वयाहिन त्रियः केशान्ते माहुर्ब्रह्म धानि नमिति। तत्के
 शश्मश्रुधारयता मग्न्या भवति संततिरिति दानधर्मोक्तकाम्यपरं। अनुभाविनः पुत्रादय
 एवेत्येके। पुत्रः पत्नी च वपनं कुर्यादने मथाविधि॥ पिंडदो नोचितिन्योपिकुर्यादित्यं समा
 हित इत्यपरा के व्यासोक्तेः। यत्तु मिताक्षरायां। द्वितीये हनिकर्तव्यं क्षुरकर्म प्रयत्नतः। तृती
 ये पंचमे वापि दशने वा प्रदानत इति। आपदानत इति चतुर्थ्यादीनि। तत्प्रथमदिने असंभ
 वे ज्ञेयं। अलुप्तकेशो यः पूर्वसोत्रकेशान् प्रवापयेत्। द्वितीये ह्नि तृतीये ह्नि पंचमे सप्तमे पिवा।
 यावत् श्राद्धं प्रदीयेत तावदित्यपरं मतमिति माधवीये। मदनरत्ने बोधायनोक्तेः। मदनपारि
 जातेनु। दशमे प्रथमे च समुच्चय उक्तः। यत्तु दशमं पिंडं मुत्स्यरात्रिशेषेषु चिर्भवेदिति तदे
 कादशाहश्राद्धांगविप्रनिमंत्रणार्थं ज्ञेयं॥

॥ अथैकादशाहः ॥

मनुः

॥ अथ नवश्राद्धं ॥ १५५ वीं श्रेयसे अंगिरः ॥ प्रथमेऽह्नि तृतीये च पंच
 मे सप्तमे तथा ॥ नवमेकादशे चैव नवश्राद्धमुच्यते ॥ शिवस्वामी ॥ नवश्राद्विपचाह राश्वलाय
 नशाखिनः ॥ आपस्तंबाः षडित्याह विभाषातिरोक्षहि ॥ पंचेकादशाहिकं विना ॥ मरणाद्विष
 मेषदिनेष्वेकैकं नवश्राद्धं कुर्यादानवमाद्यदि नवमा ॥ विच्छिद्येनेकादशे ॥ तत्कुर्मोदिति मद्भर
 लेवोधापनोक्तेः ॥ मविष्य ॥ नवसप्तविंशराज्ञानवश्राद्धान्यनुक्रमान् ॥ आद्यतमो वैराग्योस्तु
 षडित्याह मर्हस्यः ॥ हेमाद्रौ च द्रवसिधुः ॥ अलध्यातु नवश्राद्धमेतत्वात् नैवमुच्यते ॥ अर्वाक्त
 द्वादशाहस्यलध्यातरतिदुक्तं ॥ अतः षडेव ॥ एतामिव विषमश्राद्धानीत्युच्यते ॥ नागराख
 डेनु ॥ पंचमे सप्तमे तद्दृष्टमे नवमे तथा ॥ दशमेकादशे चैव नवश्राद्धानि तानि वेत्युक्तं ॥ कात्या
 यनस्तु ॥ चतुर्थे पंचमे चैव नवमेकादशे तथा ॥ यद्वेदीयते जेतोस्तु नवश्राद्धमुच्यते ॥ प्रथमे
 सप्तमे चैव न्यायपादे व्यासपादः ॥ बह्वचानां नवश्राद्धदशहानि नवमिश्रतुषट्करित्युक्तं
 नारायणचरितौ ॥ दीपिकायां ॥ अथ नवश्राद्धाद्ये चतुर्थे दिने श्राद्धं ॥ पंचमसप्तमाद्यनवदिकं
 रुद्रेषु मुमुक्षुजैः ॥ प्रथमेऽह्नि तृतीये हि पंचसप्तनवस्वपि ॥ होहो पिंडो मदात यो शिषेष्टे केतुविम
 संतः ॥ एकोविषमश्राद्धे अवपवपिंडं कर्तुं विहावित्यर्थः ॥ अत्र शाखाभेदाद्यवस्था ॥ अथ एकै
 भविष्ये ॥ नवश्राद्धविपक्षं च षण्मासमासिका निच ॥ नकरोति सुतो यस्तु न स्वाभः पितरो म
 ताः ॥ वारहे ॥ गतौ सिद्धिवालोक्तं कर्तुं न विहितं न्ययः ॥ ननसावापुभूतेन विप्रेत्वाह
 नियोजये ॥ पूजयिष्यामि भोगैस्त्वाभेदे विप्रं निमंत्रयेत् ॥ आवाहने पितृचैव ॥ इह लोके परित्य
 ज्य गतोऽपि परमागतिम् ॥ मनसा वापुभूतेन विप्रेत्वाहं नियोजयेदिति ॥ तत्रैव बह्वप्युपदिशेत् ॥
 अतः दक्षमध्वर्युश्रमात्मविद्वज्जितं ॥ नवश्राद्धममंत्रचपिंडोदकविवर्जितं ॥ उदकमर्थं ॥ पि
 ङोदकमुदनापितं शस्त्रवनेजनादि ॥ एकोद्दिष्टेषु सर्वेषु न स्वधानाभिरम्यता ॥ नास्तौ करणमत्र
 अथैकवायतिलोदकं ॥ अनपत्येषु सर्वेषु न स्वधानाभिरम्यता ॥ स्वस्त्यस्तु विसृजेद्वत्सल्यताव
 वर्जिता ॥ एकोद्दिष्टस्य पिंडेन अत्र श्राद्धेन विधेते ॥ पितृशब्देन कुर्वीत पितृहाजोपजायते ॥ सपि
 उनात प्रागिति हेमाद्रिः ॥ नेन नैव स्वधोपसृजीत प्रेतशब्ददशाहिके रति ॥ ऋष्यशृंगोक्तौ दशाहि
 कोक्तौ कादशाहस्वधमयोग एवेति हारलतापरास्ता ॥ रत्नावल्या ॥ आशीर्वादिसुखादभोज
 याशीः स्वस्तिवाचनं ॥ पितृशब्दः स्वस्वभूतशब्दोऽर्थवत् ॥ पात्रालंभो वगाहश्च उन्मुख्येति
 खनादिकं ॥ तृप्तिप्रश्नश्च विद्विः शेषप्रश्नार्थवत् ॥ मदक्षिणविषमं स्मृतीमांसां गमनं तथा ॥
 अष्टादशमर्दार्थं अत्रेति श्राद्धे विवर्जयेत् ॥ अत्र स्वधोपसृजितं ॥ श्राद्धेन तिलो सीति मंत्रे प्रेतशब्दो
 हेन तृतीयां तिलावपनं ॥ तृतीयां तिलावपनं ॥ अमुष्मै स्वाहेति प्रेतनाम्ना पाणि होमः ॥ नास्मा एकपि
 ङः निनयं नमंवे अहः ॥ अनुमंत्रणादिव मंत्रकं ॥ अभिरम्यतामिति विसृजेत् ॥ एतदश्राद्धवर्जं
 कोद्दिष्टेषु ॥ नवश्राद्धे त्वमंत्रकं ॥ सर्वे भित्ति नारायणचरितः ॥ क्रियानिवेधः ॥ उत्रानेत्यादिना मनेतो
 दिष्टे सदावधः ॥ मुञ्जतृपावर्णे कुर्मोत तस्योपरि कुशावन्त्यसेन ॥ नवश्राद्धगृहे कायं भाष्यं यथा
 योपि वा ॥ सपिंडीकरणं तानि प्रेतश्राद्धानि पापि वै ॥ तानि सुलोकिके वत्सविद्याह्वाश्वलाय

परं विष्णुः ॥ प्रायुक्तशंखादिवचनानां चानाकरत्वादिति वदंतः ॥ कल्पतरुवाचस्य निप्रमुखाः
 सर्वे महाभिवंधविरोधादपेक्ष्याः ॥ उशनाः ॥ अहाशौचेपिकर्तव्यमाधमेकादशे हनि ॥ अती
 तविषये सद्यस्त्रहोर्ध्वं वा तदिष्यते ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ एको द्विष्टं देवहीनमेकार्थैकपवित्रकं ॥ आ
 वाहनाग्नौ करणरहितं त्वपसंयवत् ॥ उपनिषत्तामित्यस्य स्थाने विषे विसर्जने ॥ अभिरम्प
 तामिति ॥ वदेत ब्रूयते भिरताः स्महेति ॥ स्वदिनमिति तृप्तिप्रश्नसु स्वदिनमिति अनुज्ञावचनं ॥
 इति कात्यायनः ॥ अग्नौ करणनिषेधोऽन्यपरः ॥ वक्त्रानां तु सर्वे को द्विष्टेषु तद्वत्पेवेत्युक्तं प्रा
 क् ॥ प्रथमे पात्रे संस्ववानित्यस्य तृतीयेणापि धानस्य च वाधान् पात्रान्युज्जेतेति श्रुलपाणिः
 प्रचेताः ॥ नात्र पात्रालंभो नाशिवः प्रार्थयेत् ॥ अत्र विशेषो हेमाद्रौ वा एहे ॥ श्मश्रुकर्म तु कर्त
 व्यं न खच्छेदस्तथैव च ॥ स्वपनाभ्यंजनं दद्याद्विप्रापविधिपूर्वकं ॥ तथा ॥ उपवेश्यासने भदे
 क्त्वं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ पश्चादुपानहो दद्यात्सर्वाण्याभरणानि च ॥ विष्णुः ॥ दक्षिणांतं प्राद
 मुक्त्वा दत्ताक्ष्यो देकेषु च रंगुलपृथ्वीस्तावदंतरालास्तावदधः खाना वित्तस्यायतास्तिस्रः
 कर्षूः कुर्यात् ॥ कर्षूणां समीपे ग्नित्रयमाधाय परित्सीयैकैकस्मिन्नाहुतित्रयं जुहुयात् सोमाय पि
 नमते स्वधा ॥ नमोऽग्नये कव्यवाहनाय यमायां गिरस्वते इति स्थानत्रये प्राग्वत् ॥ पिंडनिर्वेपणादधि
 मधुघृतमांसेः कर्षूत्रयं पूरयित्वैतन्मम इति जपेत् ॥ शेषं न वश्चाद्धवत् ॥ अत्र साग्नेरप्यंते वैश्वदे
 व इत्युक्तं प्राक् ॥ इदं दशाहकर्त्री पुत्रेण वा कार्यमित्युक्तं ॥ क्रियानिवंधे गृहकारिकायां तिलोसि
 प्रेतदेवेत्यः प्रेतलोकान् हि नोतकं ॥ मंत्रमुक्त्वा तिलानेवं पक्षिपेदर्थं पात्रतः ॥ दक्षिणामुदकुं
 भं च सान्दत्वा तथैव गं ॥ तस्मै दद्याद्भुक्तशेषं तत्रांशमपि भाजनं ॥ विप्राभावे ग्नावेको द्विष्टं तु
 अग्नौ पायसं प्रपित्वा जपभागान्ते तदप्येष्टप्रयोगः ॥ कृत्वा ग्नौ प्रेतमावाह्य गंधाधैः संपूज्य
 पृथिवीते पात्रमित्यादिनां संकल्पो दीरता मवर इत्यष्टाभिश्चतुरावृत्ताभिर्द्वाविंशदाहुती हु
 त्वा पिंडदानादि आहं समापयेदिति ॥ याज्ञवल्क्यः ॥ एतत्संपिंडीकरणमेको द्विष्टं स्त्रिया अपि
 ॥

॥ अथ वृषोत्सर्गः ॥

सचनित्यकाम्यः ॥ न करोति वृषोत्सर्गं सुतीर्थं वा

जलं जलिं ॥ न ददाति सुतोयस्तुपि न हृद्धार्य एव सः ॥ उच्चारः ॥ इति वंस्पृष्ट्या वहवः ॥ उत्रायथे कोपि
 गयां ब्रजेत् ॥ यजेत वा श्वमेधेन नीलं वा वृषमुत्सर्जेत् ॥ इति मातृकोर्मोक्तेः ॥ एकादशे ह्नि प्रेतस्य
 यस्य नोत्सर्जते वृषः ॥ प्रेतत्वं सुस्थिरं तस्य दत्तैः श्राद्धशतैरपीति ॥ षट्त्रिंशन्मने निंदाश्रुतेः ॥ एवं
 कृत्वा ह्यवाप्नोति फलं वाजिमखोदितं ॥ यमुद्दिश्योत्सर्जे नीलं सलभेन परां गतिं वृषोत्सर्गः
 पुनान्येव दशगतीतान् दशापरान् ॥ इति ॥ देवीपुण्यभविष्यादौ फलश्रुतेः ॥ अयं दश
 हेप्युक्तो भविष्ये ॥ चैत्रावापितृतीयां वा वैशाख्यां दशे ह्नि वेति ॥ विष्णुधर्मैतुमुता हेप्युक्तः ॥
 विषुवत्तद्विषये चैव मृता हेवाधवस्य चेति ॥ अयं गृहे न कार्यः ॥ न गृहे मोचये नीलं कामयन् प्रकृ
 लं फलमिति कालिकापुण्यतः ॥ कामधेनौ ॥ वत्सरभ्यंतरे पित्रोर्वेषस्योत्सर्गकर्मणि वृद्धि
 र्वाततदप्यत्र समारभेत् ॥ न ह्यसंनुवासे ॥ लोहितोयस्तु वरुणं न सुखे च चण्डुरः
 रविषाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते ॥ अथ वरुणस्तु मुख्यादीनि श्यामानि श्यामस्य वा श्वे

विप्रः शुभ्यतपः सखास्त्रियोवाहनायुधैः । वैश्याः प्रतोदंशमीचायुधिश्चरुतक्रियः । शुद्धित
 त्वेदेवलः ॥ अर्थाहः सुनिवृत्तेषु सुखाताः कृतमंगलाः ॥ आशौचादिप्रमुच्यते ब्राह्मणान्स्व
 स्तिवाच्यं च । यान्नवल्लभः ॥ आधमेकादशहनि । सत्रियाद्यैराशौचेष्वाकादशेहि आहकार्यं ।
 आधं आह मशुद्धोपिकुपो देकादशेहनि । कर्त्तृलत्कालिकी शुद्धिरशुद्धिः पुनरेव सरति हेमा
 द्रौ शंखोक्तेः । वैरीनसिः ॥ एकादशेहि यच्छादतस्मान्मनुदाहृतं । चतुर्णामपि वर्यानां
 सतकतुष्टयकष्टयक ॥ यन्ममरेविः ॥ आशौचातेततः सम्पकपिंडदानं समाप्यते । ततः आ
 हं प्रदानं सर्ववर्णेष्वप्यविधिरिति । तत्सर्ववर्णानां दशादशौचपरां मन्त्रविष्णुः ॥ अथाशौ
 चापगमरिति ॥ पंचगोडयं हेमारीतः ॥ औभूते एकोद्विष्टकुपोतः । मन्त्रवेजवापः । अर्धदश
 य्या अपरेद्युरिति तद्विषयः । एतेन दशमपिंडोक्त्यैव पक्षे अवपवपिंडा समाप्तौ कथमेका
 दशाहे आहमिति मूर्त्तः परास्ताः । वचनादाशौचमभ्युवतत्राप्यविरोधान् ॥ भविष्ये ॥
 एकादशेभ्यो विप्रेभ्यो दद्यादेकादशेहनि । भोजनं तत्रैव कस्मै ब्राह्मणाय महात्मने ॥ यन्मा
 त्स्या ॥ एकादशेह नितया विधानेकादशेवनु । सत्रादिः सतकानेतनुभोजयेदयुजो हि जानि
 ति तद्दृग्गण आह परमिति मदनपादिजातः ॥ गोडास्त्वस्माह वनात्सत्रियादीनामाशौचा
 नेस्वेत्याहः ॥ रामो मयोपि ॥ समतीते दशाहेतु कृतशौचो यस्याविधिः । त्रैलोक्यादशिके आह
 त्रयोदशिकमेव च । द्वादशिकं द्वादशाहेतीते आह । त्रयोदशिकं चतुर्दशाहविधेयसपिंडन
 पाथेयादि । सत्रियाणां द्वादशाहशौचत्रयोदशे महेकोद्विष्ट । चतुर्दशे सपिंडन । द्विविध
 वाक्या देकादशाहशौचांतरयोर्विकल्प इत्येके ॥ आधः शौचादौ मुद्धहनादरेकादशाहे
 अन्येषामाशौचांतरति वपकोर्म्ये ॥ एकादशेहि कुर्वीत भेतमुद्दिश्य भावनः । द्वादशेचा
 न्निवृत्तैव मनियेष्ववाहनि । निधमेतक्रियाकाले उक्तं । एकादशेतु निषेध इत्युक्तं भाक
 वृहस्पतिः ॥ वस्त्रालंकारशय्यादिपितृपेहाहनादिकं । गंधमाल्यैः समभ्यर्च्य आह भोक्तेन
 दपेयत । आत्रियाभोजनीयास्तु न व स प्र त्रयोदशा । ज्ञानयोवाधवानिः स्वस्थानातिथये
 परादेव याज्ञिकनिबंधे । एकादशशुविप्रेषु भेतमावास् भोजयेत् । तत्राद्यापचशय्यादिद
 द्यादाग्रमिति स्मृतं ॥ विष्णुः ॥ एकवल्मजानहने कोद्विष्टे । वृहवचनातानेकवचनातानवदे
 दित्यर्थः । एतद्दृष्टार्थत्वे ॥ अस्मविप्रेगोणकालमाह । हेमाद्रौ वैधापनः । एकोद्विष्ट एवं
 स्याद्वादशेहनिवापनः । अत ऊर्ध्वं मयुग्मेषु कुर्वीताहः स्वशक्तिः । अर्द्धमासे यवांमासि
 ऋजौ संवत्सरपिवेति ॥ तत्रैवल्लभ्यहारीतः ॥ एकोद्विष्टतु कुर्वीत नपाकेनेव सदा स्वये । अभा
 वेपाकपात्राणां तदहः सशुषोषरां । गोभिलः ॥ ब्राह्मणं भोजयेदाद्ये होतव्यमनलेषवा
 पुनश्च भोजयेदेकद्विष्टमिति भवेदिति । एतदाद्यमासिकायादिकयोः सिध्यर्थमिति भेदाः
 मुद्धहनादौ तु हेमाद्रौ पृथ्वी चंद्रादयै वैरीनसिः ॥ सद्यशौचे पिंडातम्येन स्येकादशेहनि । स
 एव दिवसस्तस्य आहशय्यासनादिषु । एवमेकाहदौ ॥ अतोत्र हितीये हि एकादशाहे
 वदनदोदश्लपातिः सार्त्तगोडश्च परास्तः ॥ एतेनाधमेकादशेहनीत्याशौचानंतरदिन

राजस्य कथ्यमानं निशमय। तेनोपभुक्तं यत्किंचिदस्ववाहनभाजनं। यद्यदिष्टं तस्यासीत् तत् सर्वपरिकल्पयेत्॥ तमेव पुरुषं हेमंतस्यां संस्थापयेत्तदा। पूजयित्वा प्रदातव्या मृतशय्याय यादिता॥ पादौ॥ मृत्कृत्वा द्वितीयोत्तरशय्यां दद्यात्सुलक्षणां॥ कांचनं पुरुषं तद्वत्फलवत्स्य समन्वितां संपूज्य द्विजदंपत्यं राजाभरणभूषितं। उपविश्य तशय्यायां मधुपर्कं ततो ददेत् राजतस्य तृपात्रेण दधिद्वयसमन्वितां स्थितालालाटिकं गृह्यत्संक्रत्वा सपायसं। भोजये द्विजदंपत्यं विधिरेष सनातनः। एष एव विधिर्देवः पार्वतीपैर्द्विजोत्तमैः। एतत्प्रतिग्रहेन त्रैवोक्तं। गृहीतायां नृत्या वैपुनः संस्कारमर्हति। गाय्यादानफलं भविष्ये॥ स्वर्गपुरंदरपु रस्त्रये पुनालपतया। सुखं वसत्यसौ जह्युः शय्यादौ भावतः। अभूतसंभ्रवपावतिष्ठत्या तं कवजैतइति॥

॥ अथोदकुंभः॥ हेमाद्रौ स्मृतिसमुच्चये। एकादशा हात्मभृतिघटस्तोयान्नसंयुतः। दिने दिने प्रदातव्यो यावत्संवत्सरं सुतेः। लौगाक्षिः॥ यस्य संवत्सरं दूर्वाकुसपिंडीकरणं भवेत्। मासिकं चोदकुंभं च देयं तस्यापि वत्सरं॥ उज्जरार्हे॥ तस्याप्यन्नसोदकुंभं दद्यात्संवत्सरं द्विजे इति याज्ञवल्क्यपाठः॥ सपिंडनापकर्षे स्यापकर्षप्राप्तेर्वा धकमिदमिति श्रुलपाणिः॥ तन्न॥ प्रकृतिविकारभावेन तदंत्याया विषयत्वात्॥ मात्स्ये॥ यावद्वचयो दद्यादुदकुंभं विमत्सरः। प्रेतायान्नसमायुक्तसोऽश्वमेधफलं लभेत्॥ केचित्रयो दशाहमारभ्या हुतनिर्मलं॥ अत्र देवयाज्ञिकः॥ सपिंडनापकर्षं सांवत्सरं॥ यावदुदकुंभं मर्वागेवा दद्यान्नोर्ध्वं। प्रेतलोकगतस्यान्नसोदकुंभं प्रयच्छेत्तेति। गोविंदराजघृतविस्मृक्तेः। अन्नं चैव स्वशक्त्यानुसंख्यां कृत्वा द्विकावधि। दानव्यं ब्राह्मणो रक्तं दध्ना दौ निष्क्रयं तु वा। अ पिश्चाद्दशतैर्दत्तैरुदकुंभं विनानराः। दरिद्रा दुःस्विनस्तातश्च मतिच भवार्णवे। नेनापकृष्य दानव्यं प्रेतस्याप्युदकुंभकामिति। गोभिलभाष्ये स्कांदाच्च। सपिंडनाप्रागेव तस्य विधानादूर्ध्वं निषेधादिन्याह॥ तन्न॥ उदकुंभे पार्वणविधानानुपपत्तेरेव व्याख्यायां मानाभावाच्चिनास्य रादिविरोधाच्च। वचनं यदि समूलं तदा वृद्धापकर्षं विधत्तेः। प्रेतश्चाहानि सर्वाणि सपिंडीकरांतयेति हेमाद्रौ शांखायनोक्तेः। तस्याप्यन्नसोदकुंभमिति। याज्ञवल्क्यविरोधाच्च॥ मद नरत्ने गौतमः॥ अदेवपार्वणश्चाह सोदकुंभमधर्मकं। कुर्यात्प्रत्यादिकान् प्राधानं संकल्प विधिना त्वहं। अधर्मकं ब्रह्मचर्योदिनियमहीनं। एतन्मासिकवदेको दिष्टपार्वणवाकार्यं॥ अपराकंस्तु॥ सपिंडीकरणं वृत्ते पृथक्कृतोपपद्यते। पृथक्केतुर्कृते पश्चात्पुनः कार्यो सपिंडनेति लघुहारीनोक्ता। वपि। तस्याप्यन्नसोदकुंभं देयं संवत्सरं द्विजे इति याज्ञवल्कीयेन स्येत्येकत्वोक्तेः सपिंडनोत्तरमप्येको दिष्टमेवेत्याह। अत्र पिंडदानं कृत्वा कृते। अहरहरन्नमस्मै ब्राह्मणा यो द कुंभं च। दद्यात्पिंडमप्येके निष्कृतांतीति हेमाद्रौ पारस्करोक्तेः। आह्वाशक्तौ पिंडमात्रमिति गौडः॥ तन्न॥ अपिशब्दवाधाय त्तेः। हारीतः॥ मृते पितरिवैपुनः पिंडमदं समाचरेत्। अन्नं कुंभं च विप्राय प्रेतनिर्देशधर्मजः। प्रेतशब्दोच्चारणेनेति हलायुधः॥ यद्वा॥ प्रेतस्य निर्देशो यत्र तदेको दिष्टं न हर्मज इत्यर्थः। अत्राशौचांतदिनाद्यावददं तवत्सरं पूज्यैः शौचनाधिकारिवि

नानिपस्यसोपि नीलउक्तो मात्स्यादौ ॥ देवीपुराणे ॥ चतस्रो बत्सिका भद्रा देवाः संभवतोपि वा ॥ पञ्च
 पठति ॥ दधोत्सर्जनवेत्ता पांचाभावे कथंचन ॥ मृद्धिः पितृश्रद्धेर्वीर्यवृत्त्या विमोचयेत् ॥ नरा
 क्पते दधोत्सर्गो होमवातत्रकारयेदिति ॥ जन्निर्मला ॥ तद्विधिर्हमाद्रौ भद्रकृतो चरो मः ॥ अत्र देव
 प्राज्ञिकेन दधोत्सर्गो मूर्ध्वपुरुषसंज्ञेन विष्णु रूपि मेतो देशेन विष्णुतर्पणमुक्तः ॥ तत्र मूलचित्वा
 पारस्करः ॥ सज्येन पाणिना पुच्छं समालेप्य दधोत्सर्गो नापश्चादाय सन्निताः संकुशा
 स्ततः ॥ प्रतगोत्रसमुच्चार्य्य अमुकस्य इति ब्रुवन् ॥ दधोत्सर्गमया दत्तस्तनारयन सर्वदा ॥ सह म
 सतिलभूमा विष्णुच्चार्य्य विनिक्षिपेत् ॥ तथा ॥ विधारयेन्नतं कश्चिन्नचकश्चनवाहयेत् ॥
 नदो हमे च्छताधेयुर्न चकश्चनवंधयेत् ॥ स्त्रीषु विशेषः संग्रहे ॥ पतिपुत्रवती नारी भर्तुरयमृता
 यदि ॥ दधोत्सर्गेन कुर्वीत गान्दद्यात्पस्विनी ॥ पतिपुत्रयोः साहित्यं विवक्षितं ॥ अन्वारो हरो
 पि गोदानमेवेत्युक्तं प्राक् ॥ आशौचांतरे पि दधोत्सर्गमासिकशय्यादि दद्यादेवेत्युक्तं ॥ कि
 मानिवधे स्येत्तरं ॥ स्तनके मृतके चैव हिनीय मृतके यदि ॥ पिंडदानं प्रकुर्वीत दधोत्सर्गं तथैव
 च ॥ न हन्यात् स्तनकं कर्मदादेशे कादशहिकं ॥ शुद्धो वापदिवा सुद्धः कुर्यादेवा विचारयन्ति ॥
 ॥ अथ पट्टदानमुक्तं ॥ देवजानीये गारुडैकादशाहं प्रक्रम्य ॥ त
 द्दहितीयेन सर्वे द्वादशाहं विशेषतः ॥ पदानि सर्वे वस्त्रनिवरिणानि त्रयोदश ॥ यो ददाति मृतस्य
 हजौ वतोप्यात्महेतवे ॥ सुखी भूत्वा महाभागो वेनेन यस्य गच्छति ॥ तथा ॥ आसनोपातसौकु
 वेमुद्रिका चक्रमंडलं भाजनं भाजनाधारं वस्त्राण्यप्य विधेयं ॥ तथा ॥ भाजनासनदाने
 नमुद्रिका भाजनेन च ॥ आस्यपट्टोपवीतेन पट्टं संस्मर्य्य तां व्रजेत् ॥ महिषी रथगोदानात्सु
 खी भवति निश्चितं सर्वोपकारयुक्ता निपदा नृपत्रयोदश ॥ यो ददाति मृतस्य हजौ वन्या
 त्महेतवे ॥ स गच्छति परं स्थानं महाकष्टविवर्जितः ॥ त्रयोदश पदानां न्यूनं प्रेतापदशमेहनि
 दानं व्यानियथा शक्तिनेना सोम्रीणि तोमवेत् ॥ अन्ये वैवोदके वैवोपातं होचक्रमंडलं ॥
 त्रैवस्त्रं तथा वस्त्रो ह दंड तथा यम ॥ अग्नीषकां च दीपं वतिलां वलमेव च ॥ चंदनं
 पुष्पदानं चोपदानं च त्रयोदश ॥ यो श्रयं गजवापि ब्राह्मणो प्रतिपादयेत् ॥ स्वमहिम्नानु
 सारेण तत्तत्स्वमं वा पुमादिनि ॥ अत्र मूलचित्वा ॥ अत्र शय्यादानं ॥
 हेमाद्रौ भविष्ये ॥ तस्याच्छय्या समासाध सारदारुमयो द्वादश ॥ दत्तपत्रचित्तास्या हेमपादे
 लेकृता ॥ हंसतली प्रतिच्छन्ना शुभगोपधानिका ॥ प्रच्छदं पटीयुक्तं गंधधूपादिवाहिनी
 तस्या संस्थापयेद् महिरिलक्ष्या समन्वितं ॥ अत्र हरिस्थाने मेतं ॥ उच्छीषे कं चृतं भूतकलशं
 परिकल्पयेत् ॥ तावत्कुंकुमं क्षौद्रं कर्पूरं गुरुचंदनं ॥ दीपिकोपातं हजौ वन्या मारुतं भाजनं ॥
 पार्श्वेषु शय्यापये प्रस्थाप्य प्राधान्या निचैव हि ॥ शयनस्थस्य भवति यदस्य उपकारकं भृंगारकर
 काधनुं पंचवर्णं वितानकं मंत्रस्तु ॥ यथा नक्षत्रशयनं शून्यं सागरजानया ॥ यस्या ममाप्य
 शून्यास्तु तथा जन्म निजन्मनि ॥ यस्या दशूय शयनं केशवस्य शिवस्य च ॥ अर्द्धं न देवदत्तं
 तस्य सकलं प्रतिपात्य विस्तीर्णयेत् ॥ एकादशाहं पितृया विधिरेव प्रकीर्तितं ॥ विशेषचात्र

राज्यकथ्यमाने निशमय। तेनोपभुक्तं यत्किंचिद्वस्त्रवाहनभाजनं। यद्यदिष्टं च तस्यासीत् तत्तत्
सर्वपरिकल्पयेत्॥ तमेव पुरुषं हेमंतस्यां संस्थापयेत्तदा। पूजयित्वा प्रदातव्या मृतशय्याय
योदिता॥ पात्रे॥ मृतक्रांते द्वितीये हि शय्यां दद्यात्सुलक्षणां। कांचनपुरुषं तद्वत्फलवस्त्र
समन्वितं। संपूज्य द्विजदंपत्यं नानाभरणभूषितं। उपविश्य तु शय्यायां मधुपर्कं ततो ददेत्
रजतस्य तु पात्रेण दधिद्वयं समन्वितं। अस्थिला लालिकं गृह्यत्संक्रत्वा सपायसं। भोजये
द्विजदंपत्यविधिरेष सनातनः॥ एष एव विधिर्दृष्टः पार्वतीपैर्द्विजोत्तमैः। एतत्प्रतिग्रहेन
त्रैवोक्तं। गृहीतायां नु तस्या वै पुनः संस्कारमर्हति॥ शय्यादानफलं भविष्ये॥ स्वर्गपुरंदरपु
रे सूर्यपुत्रालये तथा। सुखं वसत्यसौ जंतुः शय्यादानप्रभावतः। अभूतसंप्लवं पावतिष्ठत्या
नंकवर्जित इति॥ ॥ अथोदकुंभः॥ हेमाद्रौ स्मृति समुच्चये। एकादशा
हात्प्रभृतिघटस्तोयान्नसंयुतः। दिने दिने प्रदातव्यो यावत्संवत्सरं सुतैः। लौगाक्षिः॥ यस्य संव
त्सरदूर्वाकृ सपिंडीकरणं भवेत्। मासिकं चोदकुंभं च देयं तस्यापि वत्सरं। उन्नराहं॥ तस्या
प्यन्नसोदकुंभं दद्यात्संवत्सरं द्विजे इति याज्ञवल्क्यपाठः॥ सपिंडनापकर्षे स्यापकर्षप्राप्तेर्वा
धकमिदमिति श्रूयमाणः॥ तन्न॥ प्रकृतिविकारभावेन तदंत्याया विषयत्वात्॥ मात्स्ये॥
यावद्वचयो दद्यादुदकुंभं विमत्सरः। प्रेतायान्नसमायुक्तसोऽश्वमेधफलं लभेत्॥ केचित्रयो
दशाहमारभ्या हुस्तनिर्मलं॥ अत्र देवयाज्ञिकः॥ सपिंडनापकर्षं सांवत्सरं॥ यावदुदकुंभ
मर्वागे वा दद्यान्नोर्ध्वं। प्रेतलोकगतस्यान्नसोदकुंभं प्रयच्छेत्तेति। गोविदराजघृतविष्णुक्तेः।
अन्नं चैव स्वशक्त्या न संख्यां कृत्वा द्वावधि। दानव्यं ब्राह्मणे स्कंदघटादौ निष्क्रयं तु वा। अ
पि आह शतैर्देजैरुदकुंभं विनानराः। दरिद्रा दुःखिनस्तान् श्रमंति च भवार्णवे। तेनापकृष्य
दानव्यं प्रेतस्याप्युदकुंभकामिति। गोमिलभाष्ये स्कांदाच्च। सपिंडनायागे वतस्य विधानादूर्ध्वं
निषेधादित्याह॥ तन्न॥ उदकुंभे पार्वणा विधानानुपपत्तेरेव व्याख्यायमाना भावान्मिताक्ष
रादिविरोधाच्च। वचनं यदि समूलं तदा वृद्धापकर्षं विधत्तेः। प्रेतश्चाहानि सर्वाणि सपिंडीक
रणं तथेति हेमाद्रौ शांखायनोक्तेः। तस्याप्यन्नसोदकुंभमिति। याज्ञवल्क्यविरोधाच्च॥ मद
नरत्ने गौतमः॥ अद्वैतं पार्वणा आह सोदकुंभमधर्मकं। कुर्यात्प्रत्याद्विकान् आहानं संकल्प
विधिनान्वहं। अथर्मकं ब्रह्मचर्यादि नियमहीनं। एतन्मासिकवदेको द्विष्टं पार्वणा वाक्यं॥
अपार्कस्तु॥ सपिंडीकरणे वृत्ते पृथक्कनोपपद्यते। पृथक्कनोपपत्तेः पश्चात्पुनः कार्यो सपिंडतेति
लघुहारीनोक्ता। वपि। तस्याप्यन्नसोदकुंभं देयं संवत्सरं द्विजे इति याज्ञवल्कीये तस्यैकत्वात्ते
सपिंडनोत्तरमप्येको द्विष्टमेवेत्याह। अत्र पिंडदानं कृताकृतं। अहरहरन्नमसै ब्राह्मणा यो द
कुंभं च। दद्यात्पिंडमप्येके निष्परां मीति हेमाद्रौ पारस्करोक्तेः। आह शतौ पिंडमात्रमिति गौड
॥ तन्न॥ अपिशब्दवाधाय तैः। हारीतः॥ मृते पितरिवै पुत्रः पिंडमदं समाचरेत्। अन्नं कुंभं
च विभ्राम्येत निर्देशधर्मतः। प्रेतशब्दोच्चारणेनेति हलायुधः॥ महा॥ प्रेतस्य निर्देशो यत्र
तदेको द्विष्टं तद्धर्मत इत्यर्थः। अत्राशौचांतदिनाद्यावदद्यांत वत्सरं पूर्तः शौचं नाधिकारिवि

शेषाः। तेन मृतिदिनमारभ्येतत्कार्यमिति केचित्। तन्न॥ हेमाद्रिशतवचोविरोधात्। मध्ये आशौ
चादिनावभेतुलोप एव दर्शयत्। तथा प्रथमादौ दीपदानमुक्तदेवजानीयेगाहेः॥ मय्यहं दीप
को देया मागैतु विषमैरः। यावत्संवत्सरं वापि भेतस्य सुखलिप्सया। प्राश्रुत्वोदध्मुरंदोषदे
कागारे हि जालये। कुर्याद्याम्यमुत्तमि मेमभिः संकल्पसुस्थितः॥ ॥ अथ मासिका
नि॥ ॥ तानि बुद्धमैव संपिंडनं कार्यं। तथा च गोभिललौगाक्षी॥ आहानिबोडशा
दत्तानेव कुपोत्तपिंडनं। आहानिबोडशापाद्य विदधीत संपिंडनं॥ तानित्वाहनात्कल्प्यः
द्वादशप्रतिमास्थानि आधवारमासिकेतथा। त्रैपक्षिकादिके चेति आहान्येतानिबोडशा। अ
धवारमासिकादिकश्चाः अनमासिको न षष्ठो नादिकपरः॥ हेमाद्रौ तु संपिंडीकरणं चैव
त्येतच्छाब्दबोडशमित्युत्तराहं पाठः॥ तदा आधमूनमासिकं द्वादशाहं। चारमासिकं अन
ष्टोनादिकरत्यर्थः। कात्यायनस्तन्यथाह॥ द्वादशप्रतिमास्थानि आधवारमासिकेतथा।
संपिंडीकरणं चैव त्वेतच्छाब्दबोडशः॥ एकाह न तु धारमासायदास्य पिवात्रिभिः। नूनः
संवत्सरश्चैव स्यातां धारमासिकेतदा। द्विवचनादून षष्ठो नादिके इत्यर्थमाह॥ पृथ्वी चंद्रः। आ
सस्तन्यथाह॥ द्वादशाहं त्रैपक्षे च धारमासे मासिकादिके। आहानिबोडशैतानि संस्पृता
निमज्जिभिः। द्वादशाहं पदमूनमासिकपरमं॥ तस्य द्वादशाहं पृष्ठैरिति कालादर्शः॥ मद
नरत्नेनाहोत्तम्योक्तं॥ नृणां तु त्यक्तदेहानां आहः बोडशसंयदा। चतुर्थपंचमेवैव नवमे
कादशेतथा। ततो द्वादशमिमीसेः आहः द्वादशसंख्येति। चतुर्थ्यादीनि दिनानि। भविष्ये
त्वत्योक्तं॥ अस्थिसंवपनं आह त्रैपक्षे मासिकानित्। रिक्तयोश्च तथातिथ्यारिणि नून
ष्टोनादिकपरमिति हेमाद्रिः। अवदेशकुलशाखाभेदाद्यवस्थेति सर्वनिबंधाः॥ गालवः
अनं धारमासिकं षष्ठमासे वाप्यूनमासिकं। त्रैपक्षिकं त्रैपक्षस्याहनादं द्वादशेतथा। अन
मासिकं तु गोभिलः॥ मरणाद्द्वादशाहस्यान्मास्यनेवोनमासिकं॥ मदनरत्ने कालादर्शं च
कगौतमः॥ एकहि त्रिदिने रूते त्रिभागे नोन एव च आहान्यनादिकादीनि कुर्यादित्याहौ
तमः॥ क्रिपानिवंधे कृतं तु॥ सार्द्धं एकादशमासे सार्द्धं वैपंचमेतथा॥ अनाद्यमूनधारमा
संभवेतां आहकर्मणीत्युक्तं। तत्र मूलचित्यं॥ अनेष्ववर्णान्माहमरीचिः॥ द्विपुष्करं वनं द
सुसिनीवाल्याभृगोर्दिने। चतुर्दश्या च नोनानि कृतिकासु त्रिपुष्करे। ज्योतिषा त्रिपारक्ष
त्रिभिर्मंशभौमे न्यरविभिः सह। तदा त्रिपुष्करे योगो गहो योगे हि पुष्करः॥ गालवः॥ त्रिभि
र्वा दिवसे रूते त्वेकेन दिनयेन वा। आधादिषु च मासेषु कुर्याद्नादिकादिकं। एकन्यूनपक्ष
पंचम्यामृतस्य तृतीया त्रिभिर्नूने प्रतिपदि। अनेदिनीयायामिति केचित्। माधवस्तु॥ धा
रमासिकादिके आहं स्यातां प्रवृष्टे रवते। मासिकानि स्वकीये तु दिवसे द्वादशे पिबेति॥ ये
रीनसिवाकेषु अनधारमासिकमूनादिकं च मृताहं शर्वेषुः कार्यमित्यर्थमाह शर्वेषु मृताह
दित्यर्थः॥ आसिकानि स्वकीये तु दिवसे इत्युक्तं॥ इदमेव उक्तं॥ मदनरत्ने प्येव या तव त्वन्यः॥
मृताहं नितुकत्तव्यं प्रतिमासं तु वत्सरं प्रति संवत्सरं चैव माघमेकादशे हनि। अत्राधमासि

॥ निर्णयसिंधौ पंचमपरिच्छेदः शौचनिर्णयः ३४६ ॥

कमाद्यादिकैश्चादशेहनीति निर्णयामृतादयः ॥ ब्राह्मणं भोजयेदायं होतव्यमनसे यवा ॥ पुन
 भोजयेद्विप्रं हि रावृत्तिर्भवेदिति ॥ गोमिलीयं च तद्विषयमाहुः ॥ अन्ये तु मासपक्षतिथिस्पष्टे
 रत्यादिविरोधादादिकं ॥ वर्षांते एव ॥ मासिकं तु मासादौ ॥ हि रावृत्तिस्तु स्कादशाहिकाद्यमासि
 कपरा ॥ देवयाज्ञिकोप्येवमाह ॥ लौगाक्षिरपि ॥ मासादौ मासिकं कार्यमादिकं वत्सरेणते ॥
 आद्यमेकादशे कार्यमधिके त्वधिकं भवेत् ॥ दीपिकायां तु ॥ आद्यं रुद्रमितेर्कं समितदिने वा स्या
 दित्युक्तं ॥ गौगस्तु मृतनिश्चयवधिके एकदिनाधिके मासे संवत्सरपदंगौरां ॥ प्ररोदे इति ईषद
 समाप्तपरत्वमिति ॥ श्रुत्याणि ॥ तेन हि तोयमासादावाद्यमासिकादीनि ॥ तन्मौख्यं कृतं ॥ अ
 शक्तौ तु हारीतः ॥ मुख्यं श्राद्धं मासि मासि अपमोत्रावृत्तं प्रति ॥ द्वादशाहेन वा भोज्या एकाहे द्वाद
 शापि वा ॥ अतौ प्रतिद्वेद्वे इत्यर्थः ॥ यदापि तु मरणान्तरं ॥ त्रयोविंशतितमे दिने दर्शो वृद्धिर्वा स्यात् ॥
 तदा द्वादशदिनेषु द्वादशमासिकानि कार्यणीत्यर्थः ॥ त्रैपक्षिकं त्रिपक्षे नीते मृताहे कार्यं
 त्रैपक्षिकं भवेद्द्वैत्रिपक्षे तदनंतरमिति भविष्योक्तेरिति मदनरत्न उक्तं ॥ अथ चंद्रकालादर्श
 निर्णयामृतादयस्तु अनान्यतेषु मासेषु विषमाहे समेपि वा त्रैपक्षिकं त्रिपक्षे स्यात् मृताहंति
 तरणित्वितिकास्तीजिनिस्यते ॥ पूर्ववृत्ते प्रवृत्ते ॥ इत्यर्थमाहुः ॥ तदनंतरं शब्दविरोधात् त्रैपक्षि
 कद्वितीयमासिकयोः संकरपत्रे रेव व्याख्यायामीनाभावाच्चोपस्था ॥ त्रिपक्षस्य सपिंडने त्वेवं
 शब्दाभावादधिकरणत्वमेव ज्ञेयं ॥ यत्र क्रिया निवंधे गारुडे ॥ त्रैपक्षिकं त्रिपक्षे तु प्रवृत्ते वि
 षमे दिने मासिकान्यपि चो नानि अष्टाविंशतिमे दिने इति ॥ तन्निर्मलं स्मृतिरत्नावल्यां ॥ द्वा
 दशाहे यदा कुर्यात्पितुः पुत्रः सपिंडनं एकादशे हि कुर्वीत मेत आह्वानिषोडशः ॥ पैठीन
 णिः ॥ सपिंडीकरणाद्वौ कुर्वन् आह्वानिषोडशा एकाद्विष्टविधानेन कुर्यात्सर्वाणि तानि
 मु ॥ सपिंडीकरणादूर्ध्वं यदा कुर्यात्तदा पुनः ॥ प्रत्ययं यथा कुर्यात् तथा कुर्यात्स तान्यपि ॥ म
 दनरत्ने कात्यायनः ॥ आह्वमग्निमतः कार्यं द्वादशेकादशेहनी ॥ अवाणिनु प्रकुर्वीत नीता
 हनि सर्वदा ॥ अवाणि त्रैपक्षिकादूर्ध्वानि ॥ क्रियानिवंधे गारुडे ॥ त्रिपक्षान्पूर्वतः सामेर्भवेत्सं
 स्कारवासरे उर्ध्वं मृति दिनेऽनग्नेः सर्वा एव मृताहतः ॥ एतानि च यदा सपिंडनात्पूर्वपुण्य
 कुर्यात्तदा शेषकालकुर्यात्तत्रत्यादेकः पाक इति केचित् ॥ पाकभेद इति भट्टचरणः ॥
 अत्र केचिदहोदिशकालदेवने केतत्रत्वाच्छ्राद्धकालाति क्रमापत्तं द्वादशाहेय सर्वाणि
 संक्षेपेण समापयेत् ॥ तान्येव तु पुनः कुर्यात्मेत शब्दजनकारयेत् ॥ इति कात्यायनोक्तैर्नैक
 आह्वमकुर्यात्समानेऽहनि कुत्रचिदि तस्य देवने क्वपस्त्वेप्यत्र तत्संज्ञात् ॥ अहिकृत्वा
 तु पुनः आह्वनकारयेदिति जाबाल्युक्तेः ॥ षोडशसंख्यायाश्च वाजपेये आज्ञापनयाग
 सप्तदशत्ववसानाव्ययागद्वित्ववच्च दर्शपातसंक्रांति आह्वनयुगपदनुष्ठानेषु पपत्ते
 रद्यमासिकाद्यनादिकानि षु षोडश आह्वेषु स्याः क्रियतामित्येवं प्रयोगे कोविप्रः
 पिंडार्थश्चेति ॥ विरुद्धविधिभ्यसेप्येव तन्मदं ॥ द्वादशाहेन वा भोज्या एकाहे द्वादशा
 पि वेति हेमोदोऽहरीतवचो विरोधान् तेन विप्रभेदात्पिंडार्थाद्यदि भिन्नमिति सिद्धं ॥

शेषाः। तेन प्रतिदिनमारभ्येतत्कार्यमिति केचित्। तन्न॥ हेमाद्रिश्चतवो विरेधात्। मध्ये आसी
चादिनावाभेतलोप एव दर्शयत्। तथा प्रथमादे दीपदानमुक्तं देवजानीये गारुडे॥ प्रत्यहं दीप
को देयो मागेतु विवर्धनेन॥ यावत्संवत्सरं वा पिबेत्सुखं सुखं लिप्सया। प्राञ्जलोदश्च सुखं दीपदे
वगारे द्विजालये। कुशोद्याम्बुसुखं विप्रैश्च अग्निः सकल्पसुखितं॥ ॥ अथ मासिका
नि॥

॥ जानिबुक्तं नैव सपिंडं कार्यं। तथा च गोभिललोकाक्षी॥ आहानिषोऽश
रत्नानैव कुपोत्सपिंडं। आहानिषोऽशयाद्यविदधीतसपिंडं॥ तानित्वा हजान्कस्य
द्दीदशप्रतिमास्थानि आधवागमासिकेतया। त्रैपक्षिकादिके चेति आहान्येतानिषोऽश
धवागमासिकादिकशब्दाः अनमासिको न षष्ठो नादिकपरः॥ हेमाद्रौ तु सपिंडीकरणं चैव
त्येतच्छ्रद्धोऽशमित्युत्तरं हेमाद्रः॥ तदा आधमूनमासिकं द्वादशहो। वागमासिकं अन
धोनादिकरत्यर्थः। कात्यायनस्तव्यथाह॥ द्वादशप्रतिमास्थानि आधवागमासिकेतया।
सपिंडीकरणं चैव तत्तच्छ्रद्धोऽशः॥ एकाहेन तु वागमासायदास्युपि वा त्रिभिः॥ नूनः
संवत्सरं चैव स्यात्तथागमासिकेतदा। द्विवचनाद्न षष्ठो नादिके इत्यर्थमाह। पृथ्वीवद्। आ
सस्तव्यथाह॥ द्वादशहो त्रैपक्षे च वागमासे मासिकादिके। आहानिषोऽशेतानि संस्तुता
निमज्जिभिः। द्वादशाहपदमूनमासिकपरम्॥ तस्य द्वादशहो त्रैपक्षे रितिकालादर्शः॥ म
नरत्ने ब्राह्मत्वम्योक्तं॥ नृणां तु त्यक्तदहानां आहः षोडशसंवत्सराः। चतुर्थे पंचमे चैव नवमे
कादशेतया। ततो द्वादशभिर्भासेः आहः द्वादशसंख्येति। चतुर्थ्या दीनिदिनानि। भविष्य
त्वम्योक्तं॥ अस्थि संवपनं आहं त्रैपक्षे मासिकानितु। रक्तमोश्च तथा निष्पारितं नून
धोनादिकपरमिति हेमाद्रिः। अवदेशकुलशाखाभेदाद्भवत्येति सर्वे निबंधाः॥ गालवः
अनवागमासिकं षष्ठमासे वाप्यूनमासिकं। त्रैपक्षिकं त्रैपक्षस्याहनाद्द्वादशेतया। अन
मासिकेतु गोभिलः॥ मरणाद्द्वादशहो स्यान्मास्यनेवोनमासिकं॥ मदनरत्ने कालादर्शं च
कौगौतमः॥ एकद्वित्रिदिने रूने विभागेनोन एव च आहान्यनादिकादीनि कुपोत्सपिंड्याहमौ
तमः॥ क्रिषानि वंशे कृतं॥ सार्द्धं एकादशमासे सार्द्धं वैपंचमे तथा॥ अनादमूनवागमा
संभवेतां आहं कर्मणीत्युक्तं। तत्र मूलं चित्य॥ अने पवर्गान्याहमरीचिः॥ द्विपुष्करं च नदा
सुसिनी वात्याभूगोर्दिने। चतुर्दश्या च नोनानि कृत्तिका सुत्रिपुष्करं। ज्योतिषा। त्रिपुष्करं
त्रिभिर्भूमौ मेन्यरविभिः सह। तदा त्रिपुष्करे योगोद्दहो योगो द्विपुष्करः॥ गालवः॥ त्रिभि
र्वा दिवसे रूते त्वेकेन दिनयेन वा। आघादिषु वमासेषु कर्पाहनादिकादिकः। एकन्यूनपक्षे
पंचम्या मृतस्य तृतीया त्रिभिर्नृने प्रतिपदि। अने द्वितीयायामिति केचित्। माधवस्तु॥ वा
गमासिकादिके आहं स्यात्तौ प्रवृत्तं वने। मासिकानि स्वकीयेतु दिवसे द्वादशे पिवेति॥ ये
रीनसिवाक्चे अनवागमासिकमून्यादिकं च मृताहे प्रवृत्तः कार्यमिभ्यमाह। प्रवृत्तं मृताहा
दित्यर्थः॥ आसिकानि स्वकीयेतु दिवसे इत्युक्तेः। इदमेव उक्तं। मदनरत्ने पंचवात्तवन्त्यः॥
मृताह नितु कर्त्तव्यं प्रतिमासं तु वत्सरं प्रति संवत्सरं चैव माघमेकादशे नि। अथाधमासि

हंनिर्वर्त्तपूर्वदर्शयथाविधि॥ प्रकुर्वीताग्निमानविप्रोमातापित्रोः सपिंडतां॥ आशौचांतप्रथम
दर्शयोर्मध्येकस्मिंश्चिदन्हीत्यर्थः॥ पित्रादीनां सपत्नीकानां देवतात्वे मानुरपि॥ तत्रानुप्रवेशान्म
नुरपि प्राकटर्शान् सपिंडनयुक्तमित्यपरार्कः॥ एवं पिता महादेरपि सपिंडनं प्राग्दर्शयित्वा॥ तेन वि
नापार्वणा योगात्॥ द्वादशाहे वा कार्यं॥ साम्निकस्तु पदाकर्त्ता प्रेतश्चानग्निमान् भवेत्॥ द्वादशाहे
भवेत्कार्यं सपिंडीकरणं सुतेरिति गोभिलोक्तेः॥ साग्नेः प्रेतस्य तु त्रिपक्षे प्रेतश्चेदाहिताग्निः स्यात्
कर्त्तानग्निर्मेदा भवेत्॥ सपिंडीकरणं तस्य कुर्यात्पक्षे तृतीयके इति सुमंतोक्तेः॥ साग्नेः मदनरत्ने
लघुहारीतो पित्रनग्निस्तु पदावीर भवेत्कुर्यात्तदा गृही॥ प्रेतश्चेदग्निमांस्तु स्यात्त्रिपक्षे वै सपिंडनं
हयोः साम्निकत्वे द्वादशाह एवा साम्निकस्तु पदाकर्त्ता प्रेतो वाप्यग्निमान् भवेत्॥ द्वादशाहं तदा
कार्यं सपिंडीकरणं पितुरिति तेनैवोक्तेः॥ हयोरनग्नित्वेन भविष्ये॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्पजमान
स्त्वनग्निमान्॥ अनाहिताग्नेः प्रेतस्य पूर्णो द्वे भरतर्षभ॥ द्वादशे हनिषण्मासे त्रिपक्षे वा त्रिमासि व
एकादशे पिवा मासि मंगलस्याप्युपस्थितौ॥ कात्यायनगोभिलौ॥ यदहर्वा वृद्धिरपद्यते॥ तच्च वृद्धि
दिने एवेति वाचस्पतिः॥ तन्न प्रातश्चिदि निमित्तकमिति॥ नियमात्सपिंडनस्य चापरह्णकालीनत्वेन
पूर्वत्ववाथापत्तेः॥ वृद्धिदिने तत्पूर्वदिने चेति श्रीदत्तः॥ स्मार्त्तगोऽस्तु वृद्धिपूर्ववर्षात्पञ्चदशराः सपि
डस्य प्रेतत्वनाशे सहकारी तेन परेद्यद्विद्वाद्ध्यभावे पितृत्वं व्यतानिश्चपसहितमेव कालान्तरं क्रि
यमाणवृद्धिपूर्वसरा सहकृतं प्रेतत्वनाशकमित्याह॥ तत्र अकाले कृत्यस्य फलाजनकत्वात्॥ एते
न निमित्तनिश्चयवत् एवाधिका रद्व्यभावे पितृत्वातिरिति मिश्रोक्तिः परास्ता॥ वृद्धिपूर्वदिनस्य
वर्षांतस्य च कालागत्वेन निमित्तत्वाभावात्॥ तेन पुनः कार्यमित्यन्ये॥ मदनरत्ने एलस्यः॥ निरग्नि
कः सपिंडत्वं पितुर्मातुश्च धर्मतः॥ पूर्णो संवत्सरे कुर्याद्वृद्धिर्वा यदहर्भवेत्॥ चतुर्विंशतिमते॥
सपिंडीकरणं चादेसं पूर्णो भुदये पिदा॥ द्वादशाहे नु के वा चिन्मृतं वै कादशे तथा पृथ्वी चंद्रोदये
वैधायनः॥ ॥ अथ सपिंडीकरणम्॥ त्रिपक्षे वा तृतीये वा मासि
पक्षे वै कादशे वा द्वादशमेवे वै कादशाहे वेति॥ एतत्प्रक्रमे दिस्म्युः॥ मासिकार्थं द्वादशाहं श्राद्धं
रुत्वात्र द्योदशे हि वा॥ कुर्यान्मंत्रवज्रं हि शूराणां द्वादशे हि संवत्सराभ्यंतरे यद्यधिमासो भवेत्तदा
मासिकार्थं दिनमेकं वर्धयेदिति आशौचोत्तरं द्वादशस्वहः सुमासिकानि ते घे वा घृष्टद्वादशदि
ने घूनमासिकादीनि कृत्वा त्रयोदशे हि सपिंडनं कुर्यात्॥ अधिमासे तु चतुर्दशे हि कुर्यात्॥ शू
रे त्रयोदशे द्वादशे हीत्यस्य मासिकांस्तदिनपरत्वादिति पृथ्वी चंद्रः॥ पैठीनसिः संवत्सरांते सज्जे
नेन वमे मासीत्येके अत्र साग्नेरनवोक्तः॥ कालाभावे त्रिपक्षादिसंवत्सरांता अनुकल्पा ज्ञेयाः॥ कल्प
तरुस्त्वेन वृद्धिनिश्चय एव सर्वेष्वपकर्षप्रकार इत्याह॥ तन्ना॥ यदहर्वेति स्वातंत्र्यं अश्रुते यद्यपि वृद्धिनि
मित्तोपकर्षो निरग्रेरेवोक्तस्तथापि माग्नावपि ज्ञेयः॥ उक्तकालासंभवे वर्षांतादिगौरवकालव
द्वेदरपि प्राप्तेः वक्ष्यमाणगोभिलवचनात्॥ अयातया मरणं भवेत्पुत्ररस्य त्विति दोषश्चुन्यविशे
षाच्च॥ अपरार्कं पृथ्वी चंद्रादित्तरसोप्येव॥ अत्र वृद्धिपदं चूडोपनयनविवाहमात्रपरं॥ सीमंतादौ
तु वृद्धिश्चाह लोप एवेत्याचार्ये चूडामणिः पुंसवनाद्यन्नप्राशनानेधावश्यं केचनपकर्ष इति॥ आ

एतानि द्वादशहादौ सपिंडान् पूर्वकृतान्यपि रूद्धिना पकर्षे पुनः सकाले कर्माणि ॥ यस्य संवत्सर
 दर्वीकसपिंडीकरणकृतम् भासिकचोदकुम्भवेदयत्तस्यापि वत्सरमिति मदनरत्ने न्वगिरसोक्ते
 नवेदभासिकानां नापकर्षविधौ ॥ किंतु सपिंडोर्ध्वस्वकालानुष्ठानमेवेति वाच्यम् ॥ आहानि
 षोडशतत्त्वाननुकुर्यात्सपिंडतामिति विरोधान् ॥ यस्य संवत्सरदर्वीग्विहितानुसपिंडता ॥ वि
 धिवत्तानिकुर्वीतपुनः ॥ आहानि षोडशेति माधवीये गामिलोक्ते ॥ अर्वाकसंवत्सरदध्यसपि
 ङीकरणकृतम् ॥ षोडशानां द्विरुत्तिकुर्यादित्याह गौतम इति तत्रैव सपिंडता गामिलोक्ते ॥ षो
 षत्वे वैकादशहसपिंडनपक्षे ॥ तत्राद्यभासिकस्य कालसत्त्वात् ॥ अन्यपक्षेषु मथासंभवे य
 ॥ यत्तु द्वीपिकायां ॥ अनुभासिकानि तु चरेत्तानेव सपिंडनः ॥ अतः पञ्चाद्वादशस्य कृते कृतानां
 नपुनः कृतिरित्युक्तं न देतद्विरोधाच्चित्यम् ॥ यत्तु गौडः ॥ सपिंडीकरणानुष्ठानेन क्रियायुधे
 रिति शातातपोक्तेर्भासिकानामेतत्त्वविमोक्षार्थत्वात् सपिंडनापकर्षेन दंतन्यामिनेनैवाम
 प्यपकर्षाभासिकानां नपुनः कृतिः ॥ यत्तु भासिकचोदकुम्भवेतिलोकाद्यादिवचनं तन्मिश्रम् ॥
 समूलत्वेपि दार्शनपरतेत्याह ॥ ते उक्तवक्ष्यमाणवचोनिबध्नि विरोधान् मरवीत्युपस्था ॥ यत्तु मिता
 सगमासपिंडोर्ध्वस्वकाले एव कर्माणि ॥ अपकर्षस्त्वनुकृत्य सुक्तम् ॥ तदपि पूर्वविरोधा
 दित्ये ॥ तेन रूद्धिना पकर्षे पुनः कृतिः ॥ अर्वाकसंवत्सरदध्यसपिंडीकरणमभेत् ॥ येन त्वमिह न
 स्यापि जेपसंवत्सरान्येन्यत्तिपुराणान् ॥ रूद्धिनिमित्तापकर्षे त्वस्य वतन्निवृत्तिः ॥ अन्यथा रू
 संभवादिनिमूलकाणि ॥ काष्ठीजिनिः सपिंडीकरणदर्वीगपक्षकृतान्यपि ॥ पुनरप्यपक्ष
 ध्यते रूद्धुत्तरानिवेधनात् ॥ निवेधे चाह कात्यायनः ॥ निर्वर्त्य रूद्धिं तत्र नुभासिकानि न त्रयेत् ॥
 अयातयाममरणं न भवेत्पुनरस्यत्तिनि ॥ द्विरुत्तानं चोत्तरेषामेव न पूर्वेषां स्वकालकृतानां ॥
 तदाह माधवीये काष्ठीजिनिः ॥ अर्वागद्याधत्रयपत्रसपिंडीकरणकृतम् ॥ तदूर्ध्वभासिकानां स्या
 द्यथाकालमनुष्ठितिः ॥ हेमाद्रौ शंखापनः ॥ येन आहानि शिष्टानि सपिंडीकरणतया ॥ अ
 पक्षव्यापिकुर्वीतकर्तृगौदीमुखं द्विजः ॥ रूद्धिना पकर्षे दोषमाहोशनाः ॥ रूद्धिआदविही
 नलुभेत्तथाहानियश्चरेत् ॥ सप्रादीनरकेधोरेपितृभिः सह मज्जतीति ॥ आधानेपकर्षमाह
 हेमाद्रुशनाः ॥ पितुः सपिंडीकरणवार्धिके मृतिवासरे ॥ आधानाद्युपसंभ्रावेत्तथागपिव
 त्सरात् ॥ विशेषस्तु उक्तो विवाहनिर्णये कएव ॥ नवप्रादभासिकचययुद्धं तं तं भवेत् ॥ न
 तदुत्तरसांतं आदनुष्ठेयं प्रचक्षते ॥ गहउपि ॥ आपदाद्यकृतं न तत्कुर्याद्दूर्ध्वं मृतेहनि ॥ ॥
 ॥ ॥ अथ सपिंडीकरणं ॥ माधवीयेहारीतः ॥ यातु पूर्वमभावात्सा
 मृताहादशमी भवेत् ॥ सपिंडीकरणं तस्या कुर्यादेव मुनो निमान् ॥ मृताहादूर्ध्वदशमी एकाद
 शीत्यर्थः ॥ सपिंडीकरणकृतं पूर्वदर्शं निमान् सतः ॥ परतोदशरात्रस्य प्रमेतत्वे तथेते
 रनिकाष्ठीजिनि स्मृते ॥ आहिताग्नेलेन विना श्रोतपिंडपितृयज्ञासिद्धेः ॥ तदाह गालवः ॥ स
 पिंडीकरणमेतेपेत्कं पदमास्थिने ॥ आहिताग्नेः सिनीवाल्यापितृयज्ञः प्रवर्तते ॥ मदनरत्ने
 प्रजापतिः ॥ नासपिंशान्निमान् पुनः पितृयज्ञं समाचरेत् ॥ अपराकं कात्यायनः ॥ एकादशा

हं निर्वर्त्तयितुं पूर्वदर्शयथाविधि ॥ प्रकुर्वीताग्निमान् विप्रो मातापित्रोः सपिंडतां ॥ आशौचात्तत्र प्रथम
दर्शयोर्मध्ये कस्मिंश्चिदह्नीत्यर्थः ॥ पित्रादीनां सपत्नीकानां देवतात्वे मानुरपि ॥ तत्रानुप्रवेशात्मा
नृणां कर्त्तव्यं ॥ पित्रादीनां सपत्नीकानां देवतात्वे मानुरपि ॥ तत्रानुप्रवेशात्मा
नाशार्वाणां योगात् ॥ द्वादशाहे वा कार्यं ॥ साग्निकस्तु यदा कर्त्ता प्रेतश्चानग्निमान् भवेत् ॥ द्वादशाहे
भवेत्कार्यं सपिंडीकरणं सुतेरिति गोभिलोक्तेः ॥ साग्नैः प्रेतस्य तृपक्षे प्रेतश्चेदाहिताग्निः स्यात्
कर्त्तानग्निपेदा भवेत् ॥ सपिंडीकरणं तस्य कुर्यात्पक्षे तृतीयके इति सुमंतुक्तेः ॥ साग्नैः मदनरत्ने
लघुहारीतो पित्रानग्निस्तु यदा वीर भवेत्कुर्यात्तदा गृही ॥ प्रेतश्चेदग्निमांस्तु स्यात्त्रिपक्षे वै सपिंडन
हयोः साग्निकत्वे द्वादशाह एवासाग्निकस्तु यदा कर्त्ता प्रेतो वाप्यग्निमान् भवेत् ॥ द्वादशाहं तदा
कार्यं सपिंडीकरणं पितुरिति तेनैवोक्तेः ॥ द्वयोरनग्नित्वेन भविष्ये ॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्तपजमान
त्वनग्निमान् ॥ अनाहिताग्नेः प्रेतस्य पूर्णो द्वे भरतर्षभ ॥ द्वादशे हनिषणासे त्रिपक्षे वा त्रिमासि वा
एकादशे पिवा मासि मंगलस्याप्युपस्थितौ ॥ कात्यायनगोभिलौ ॥ यदहर्वावृद्धिरप्यधते ॥ तत्र वृद्धि
दिने एवेति वाचस्पतिः ॥ तत्र प्रातर्वृद्धिनिमित्तकमिति ॥ नियमात्सपिंडनस्य चापराह्णकालीनत्वेन
पूर्वत्ववाधायते ॥ वृद्धिदिने तत्पूर्वदिने चेति श्रीदत्तः ॥ स्मार्त्तगोऽस्तु वृद्धिपूर्ववर्षात्पक्षे ॥ सपि
ंडस्य प्रेतत्वनाशे सहकारी तेन परेद्यविद्यादृश्यभावे पितृत्वं व्यतानिश्चमसहितमेव कालान्तरकि
यमाणवृद्धिपूर्वक्षणे सहकृतं प्रेतत्वनाशकमित्याह ॥ तत्र अकाले कृत्यस्य फलाजनकत्वात् ॥ एते
न निमित्तनिश्चयवत् एवाधिका रदृश्यभावे पितृत्वं इति मिश्रोक्तिः परास्ता ॥ वृद्धिपूर्वदिनस्य
वर्षांतस्य च कालांगत्वेन निमित्तत्वाभावात् ॥ तेन पुनः कार्यमित्यन्ये ॥ मदनरत्ने एव स्यात् ॥ निरग्नि
कः सपिंडत्वं पितुर्मातुश्च धर्मतः ॥ पूर्णो संवत्सरे कुर्याद्वृद्धिर्वापदहर्भवेत् ॥ चतुर्विंशतिमते ॥
सपिंडीकरणं चादेसं पूर्णो भुदये पिबा ॥ द्वादशाहे तु केषां चिन्मृतं चेकादशे तथा पृथ्वीचंद्रोदये
कौशायनः ॥ ॥ अथ सपिंडीकरणम् ॥ त्रिपक्षे वा तृतीये वा मासि
पक्षे चेकादशे वा द्वादशाहे वै कादशाहे वेति ॥ एतन्नक्रमे विष्णुः ॥ मासिकार्थं द्वादशाहं श्राद्ध
रुत्वात्र द्वादशे हि वा ॥ कुर्यात्तत्र वज्रं हि श्राद्धाणां द्वादशे हि संवत्सराभ्यन्तरे यद्यधिमासो भवेत्तदा
मासिकार्थं दिनमेकं वर्धयेदिति आशौचात्तत्र द्वादशस्वहः सुमासिकानि ते घे वा घृष्टादशदि
ने घृणमासिकादीनि कृत्वा त्रयोदशे हि सपिंडनं कुर्यात् ॥ अधिमासे तु चतुर्दशे हि कुर्यात् ॥ श्र
द्धे त्रयोदशे द्वादशे हीत्यस्य मासिकां त्यदिनपरत्वादिनिश्चयः ॥ पैठीनसिः संवत्सरांतं सज्जं
नेन वमे मासोत्येके अत्र साग्नैरनवोक्तः कालाभावे त्रिपक्षादिसंवत्सरांता अनुकल्पा ज्ञेयाः ॥ कस्य
नरत्वेन वृद्धिनिश्चय एव सर्वेषां प्रकारस्याह ॥ तत्र ॥ यदहर्बेति स्मार्त्तं अश्रुते यद्यपि वृद्धिनि
मित्तोपकर्षो निरग्नैरेवोक्तस्तथापि माग्नावपि ज्ञेयः ॥ उक्तकालासंभवे वर्षांतादिगौरवकालव
द्वेदरेपि प्राप्तेः वक्ष्यमाणा गोभिलवचनात् ॥ अयातया मरणं भवेत्तु तत्र स्थितिदोषशून्यविशे
षाच्च ॥ अपराधैः पृथ्वीचंद्रादिस्वरसोपेवा ॥ अत्र वृद्धिपदं चूडोपनयनविवाहमात्रपरं ॥ सीमंतादे
रुद्धिश्चाह लोप एवेत्याचार्यचूडामणिः पुंसवनाद्यन्वयाश्रान्तेषां वश्यकेषां पकर्ष इति ॥ आ

द्वितीयैः स्तुतिरागरेयि॥ इह स्थितिः॥ प्रत्यवायो भवेयस्मिन्नकते इदं किं मिलि तन्निमित्तमात्रं च
 पिता॥ कुर्वीतसिद्धिः॥ गभीरानस्य नृणां त्वत्तरपि संभवात्॥ अन्यथा आह्वयं च गभीरमात्रं च मे
 पुनः॥ इति देवनेन भयमाह मे पुनर्निषेधाच्च॥ न तत्रापकर्ष इति आह्वयकौ मुदा दयः॥ तत्र नृणां
 नातृयो भार्यो मिनि निषेधाह स्वार्थं वपको रणाद्याश्च तस्मै च वृत्तिवेदिनि मे पुनर्देवाभावाच्च
 पितामहमरणोपैव स्वयं दौनापकर्षः तस्य महागुरुत्वाभावात्॥ तत्र तद्वैभो इति आह्वयमिति
 आह्वयं च इति॥ तन्म॥ आतावेत्यादौ न दभावेयपकर्षोक्तेः॥ तेन निर्देशोऽप्युपलक्षणं आह॥
 आनत्याकुलधर्मीणां पुंसां चैवायुषः समात्॥ अस्थितश्च शरीरं स्वहा दशाहः प्रशस्यते॥ एत
 दाशौ चानृनी यदि नोपलक्षणं॥ सर्वेषामेव वर्णानामाशौ चाने सपिंडनमिति निर्णयमात्रेका
 न्यायनोक्तेः सर्वेषामिति वैवर्णिकपरा॥ शूद्राणां त्वाशौ च मध्यमवर्जं हि शूद्राणां द्वादशे हनिकी
 त्रितं॥ मिनि विष्णुक्तेः॥ एतदर्थं आह्वयकारिष्वद्विषयमित्यपरा कंकल्पतरो च वृद्धमनु॥ द्वादशे ह
 नि विष्णोणां आशौ चाने तु भुजं॥ वैष्णवानां त्रिपदां दावथवा स्यात्सपिंडनं॥ निर्णयमात्रे गोभि
 लः॥ द्वादशे ह दिकालेषु प्रमादादननुष्ठितं॥ सपिंडीकरणं कुर्यात्कालेषु तत्र भाविषु॥ इदं सागे
 रुक्तकालासंभवे गौणकालविधानार्थमिति मदनपारिजातः॥ मदनरत्नेष्वेवं॥ अथ शृंगः॥
 सपिंडीकरणं आह्वयमुक्तकालेन चेत्कृतं॥ भौदेहले च रोहिण्यामेव भवा समाचरेत्॥ कालाद
 शेषि॥ एकादशे हि द्वादशे त्रिपदे वा त्रिमासि वा॥ चरेच्चैकादशे वा द्वादशे संपूर्णं वा पुभागमे॥
 सपिंडीकरणं स्वल्पमथो कालाः प्रकीर्तिताः॥ सागौ कर्तुं शुभावाद्यो भेने सागौ नृतीयकः॥
 अनगे स्तु द्वितीयाद्याः सप्तकाला मुनीरिताः॥ रोहिणी रोहि हलेषु मेव भवापित चरेत्॥ नारद
 सहितायात्॥ सपिंडीकरणं कार्यं वत्सरे वा द्वादशे वत्सरे॥ त्रिमासे वा त्रिपदे वा मासि वा द्वादशे हि
 चेत्मुक्तं॥ वत्सरे तीर्त्तयेयं नतः सपिंडीकरणं वत्सरे नृत्तरस्थितमिति भविष्येक्तेः॥ पितुः सपिंडी
 करणं वार्षिकं कर्म वासरे इत्युक्तं न सोक्तेः॥ पूर्णं संवत्सरे पितुः षोडशः परिकीर्तितः॥ तेनैव
 सपिंडत्वं तेनैवादि कर्मिष्यते इति हेमाद्रौ वचनाच्च॥ अस्याना करत्वात्किं पूर्वोक्तिरेव॥ यत्र
 पूर्णं संवत्सरे कुर्यात्सपिंडीकरणं सुतः॥ एको द्विष्टं च तत्रैव वृत्ताहनि समापयेदिति भवलनिषेध
 जावाप्युक्तेः॥ पुत्रः सपिंडनं कृत्वा कुर्यात्स्थानं सवैलकं॥ एको द्विष्टं नतः कुर्यात्कृतं पुनर्नि
 वारयेदिति स्वल्पमात्रोक्तेः आदिकं तद्दिने पुनः कार्यमिति केचित्॥ तेनि मूलत्वाद्देवादि वि
 रोधाच्चोपेक्षाः॥ षोडशत्वं च सपिंडनस्य षोडश आह्वातभावापहो॥ सत्यं सारेत्॥ वर्षात्
 तद्दिने संवत्सरविमोक्ष आह॥ सपिंडनं वृत्तत्वापरे शुभं नाहे वार्षिकं कार्यमित्युक्तेः॥ गोप
 धेवमाहुः॥ तत्पूर्वे विरोधाच्चि॥ तच्च पुत्रे सति वा न्यः कुर्यात्॥ आह्वानि षोडश आह्वातत्वात्
 कुर्यात्सपिंडतां॥ गोषिता वसिने पुत्रः कालादनि विरदयीति॥ वायवीयोक्तेः॥ षोडश आह्वा
 नां वर्षादूर्ध्वकालाभावे पितान्यदत्वात् कुर्यात्॥ किंतु दत्तैव तानि॥ यदि कनिष्ठभ्रातारि
 ना कृतानि तदा सपिंडनमेव कुर्यादित्यपरा कं॥ सपिंडने तु कनिष्ठानेनैवाधिकार इत्यर्थः॥
 तत्रैव॥ अज्ञानादथवा मोहात् मृकता चेत्सपिंडता॥ तत्रापि विधिवत्कायो कालादिति वि

रादपि॥ तेष्वापि ज्येष्ठस्य वाधिकारः॥ ज्येष्ठेन जातमात्रेण पुत्री भवति मानवश्चिन्तयेत्॥ अपरैकं
 प्रवेता अपि॥ एकादशाद्याः क्रमशो ज्येष्ठस्य विधिवत् क्रियाः॥ कुर्यान्नैकैकशः प्राहुर्मादिकं तु
 पृथक् पृथक्॥ मरीचिः॥ सर्वेषां तु मन्त्रं कृत्वा ज्येष्ठे नैव तु पत्न्यतः॥ इत्येवात्र विभक्तेन सर्वैरेव
 कृतं भवेत्॥ यत्तु वाचस्पतिः शूलपाणिभ्यामुक्तं इत्यदानीं नुमत्याभावे कनिष्ठैः पृथक् कार्याणि
 ति॥ तन्न॥ एवकारस्य तदभावेऽपि पृथक् करणं भावार्थत्वात्॥ अथादेरिव॥ ज्येष्ठे सति कनि
 ष्ठानामनधिकारश्च॥ अतस्तेषां प्रत्यवायमात्रं आहिताग्निः कनिष्ठस्तु कुर्यादेव॥ अन्यथा पितृ
 भजासिद्धेः॥ एवमावश्यकं च द्वावपि कनिष्ठौ न्यः सपिंडो वा कुर्यात्॥ आतावा आतपुत्रो वा सपि
 ङः शिष्य एव च॥ सहपिंडं क्रियां कृत्वा कुर्यादभ्युदयं ततः॥ तथैव काम्यं पत्न्यकर्म वत्सरात्म्यमादौ
 इति मदनरत्ने लघुहारीतवचनात्॥ वृद्ध्यनंतरं प्रथमाब्दमध्ये पिकां कुर्यात्॥ वृद्धभावे तु प्रथ
 माब्दमध्ये पिकां कुर्यात्॥ वृद्धभावे तु प्रथमाब्दादूर्ध्वमेवेत्यर्थः॥ काष्णोक्तेरनावश्यकं कृष्टापूर्णा
 दोनापकर्षः॥ एतद्वा तपुत्रादिसंस्कारे प्राप्ताधिकारस्य नादी प्राद्धाधिकारार्थः॥ अभ्युदयपदं च
 नादी प्राद्धनिमित्तकर्ममात्रपरमिति हेमाद्रिः॥ तेन ज्येष्ठे देशान्तरस्थे कनिष्ठः सपिंडं न विनैव व
 द्धिकृत्वा पुत्रसंस्कारं कुर्यादिति॥ श्रीदत्तोक्तिः पराह॥ आतृशिष्याद्युक्तेर्नादी प्राद्धेऽदेवता
 मात्रपरोपकर्ष इत्यपास्तः॥ अस्य क्रममात्रपरत्वाद्द्विकर्तृत्वसपिंडं कुर्यादिति न नियमश्चिन्तयेत्
 ङः॥ अतएव कन्याया मातृमरणे आत्रापिंडं नेकतेऽपि नृणां अधिकारः शूलपाणिस्तु॥ महागुरोरे
 तभूते वृद्धिकर्मन पूज्यने इति निषेधात् मृतस्य आत्रादेः सपिंडं कृत्वा न पुत्रकन्यादेरभ्युदयं कुर्या
 न्हः स्वपुत्रसंस्कारे संस्कार्येऽपि नृः सपिंडं न विना वृद्धौ देवतात्वाभावादित्याह॥ तन्न॥ देवताय
 पुक्तापकर्षस्य निरस्तत्वात्॥ वृद्धिविना कनिष्ठेन कृते न विदेशस्थेन ज्येष्ठेन पुनः कार्यं॥ यवीय
 साकृतं कर्म प्रेतशब्दविहाय नृ॥ तज्यापसापिकर्तृत्वं सपिंडीकरणं पुनरिति स्मृतेः॥ ज्येष्ठेन वा
 कनिष्ठेन सपिंडीकरणं कृते॥ आद्यपादे मानापित्रोः कनिष्ठेनेति वा पाठः॥ देशान्तरगतानां च
 पुत्राणां नुकथं भवेत्॥ श्रुत्वानुवपनं कार्यं दशाहानं तिलोदकं॥ ततः सपिंडीकरणं कुर्यादे
 कादशे हनि॥ द्वादशाहेन कर्तव्यमिति शतानपौत्रवीदिनिवचनाच्चेति भयः॥ सिंगाभदीयेष्व
 वं॥ पूर्ववचने त्रचमूलं चित्यं स्मृत्यर्थं सारे नृविभक्ताः ऋद्धिका माश्चेत्युत्राः पृथक् सपिंडीकरणं
 कुर्यादिति युक्तं॥ अत्र दत्तकस्य तपुत्रादीनां च विशेषः प्रागुक्तः॥ केचित्तु वृद्धिविनापि कनिष्ठस्य
 सपिंडं न माहुः॥ मातापित्रोर्मृते काले ज्येष्ठे देशान्तरस्थिते॥ कनिष्ठेन प्रकर्तव्यं सपिंडीकरणं त
 देनिकास्माज्जिनिस्मृतेः॥ गते वारो धिते ज्येष्ठे पित्रा वा भेषिते सति॥ घण्टासान्निवर्तते तदा
 कार्यं कनीयसा॥ संवर्तः॥ पुनः सपिंडीकरणं प्राहुर्पावेण वचरेत्॥ अर्थसंयोजनं नैव पिंड
 संयोजनं चेति॥ तेव च सानिर्गलत्वात् शोषिता वसिते पुत्रस्यादिविरोधाच्चोपेक्ष्याः॥ क्रममृतो
 नृहेमाद्रौ ब्राह्मे॥ मृते पितरि यस्याथ विद्यते च पितामहः॥ तेन देयास्त्रयः पिंडाः प्रपितामहश्च
 काः॥ तेभ्यस्तु पितृकः पिंडो नियोक्तव्यस्तु सर्ववत्॥ मानपंथमृतायां च विद्यते च पितामहा॥ अपि
 तामही सर्वस्तु कार्यस्तत्राप्ययं विधिः॥ एवं पितामहजीवने तत्पित्रादिभिर्ज्ञेयं॥ तदाह सुमंतुः॥

त्रयाणामपि पिङ्गनामेकेनापि सपिङ्गेनापि तत्त्वमश्रुते प्रेतरिति धर्मो व्यवस्थितः । पञ्चयुक्तपात्रमपी
तानानेव कार्या सपिङ्गेनेति । तन्मातापितृभर्तृभिन्नविषयः । व्युत्क्रमेण मृतानाञ्च सपिङ्गीकृतिरि
ष्यते । यदि मातापदि पिताभर्तृनैव विधिः स्यात्तर्हि माधवीषोः स्कादोक्तः । मदनरत्नादौ चैव
अत्र मपितामहादिभिः पितुः सपिङ्गेने कृते पितामहे मृते तत्त्वपिङ्गेने सति पुनस्तेन सह पितुः सपि
ङ्गेने कार्यमिति हेमाद्रिमेतमाह । अन्येनेन नमते । तच्च पितुः । सपिङ्गाभावे पितामहेन सह पु
नः कार्यम् । नतत्त्वे त्रयाणामपि पिङ्गनामेकेनापि सपिङ्गेनापि तत्त्वमश्रुते प्रेतरिति धर्मो व्यवस्थि
तः ॥

॥ इति विष्णुधर्मोक्तेः । पितामहे मपितामहे वा पुत्रांतरैरसंस्कृतेऽप्यसंस्कृताभावे
वपितुः सपिङ्गनकुर्यात् । असंस्कृतौ न संस्कारा योऽर्थो योऽत्र मपौत्रकोऽपितरं तत्र संस्कुर्यादिति
कात्यायनो ब्रवीदिति कंदोगपरिशिष्टात् । असंस्कृतौ दाहदौरितिके चित् । सपिङ्गीकृतानि तिनृ
तत्वा । अतएवोक्तं नैव । पापिष्मपि शुद्धेन शुद्धपापकृताः । पितामहेन पितरं संस्कुर्यादि
ति निश्चयः । पापिष्मकृतसपिङ्गेन न तु पतितादि । अभिशक्तपतितभ्रूणमस्त्रिष्यश्चातिचारि
णी न संसृजेदिति वैजवायोक्तेः । पापकर्मिणो न संसृजेरन्मिति गोतमोक्तेः । अयुक्तनिर्गोपामते
पूर्वयोः पुत्राभावे तु योत्रः कुर्यादेव । पितामहपितुः पश्चात्पत्न्ये पदिगच्छति । योत्रैकोकादशा
हादिकर्तव्यं आहोषादशा चैतत्पौत्रेण कर्तव्यं पुत्रवाशे चित्पितामहः पितुः सपिङ्गाकृत्वा कुर्यात् ।
सातमासिकश्रितिकात्यायनोक्तेः । अपरैकैश्चलपाणौ चैव । तेन सपिङ्गेन स्यादिति तत्त्वाद्दहनसपि
ङ्गेन योरेव पावरेणानुभवेशश्रित्युक्तिः परास्ताः ॥ कृते सपिङ्गीकरणेनैव पावरेण भाग्यवेत्तश्चि
हारीतविरोधाच्च श्रितिके चित् । पुत्रांतरभावे पितामहवापिकमप्याहः । तत्र आहोषादशमिति मि
थ्यात् । इच्छाभावत्वे वपितामहस्य चेद्दद्यादेकोद्विष्टनपाकरणमिति । वाचंस्वनिधुनगर्गोक्तेः ।
त्रयाणामपि पद्ये तु प्राधान्यात्पितुः सपिङ्गेन कृत्वा । पूर्वयोः कुर्यात्पितामहः मृते दशाहातः पितु
मृतो पितुः संस्कारकृत्वा पितामहस्य पुनः सर्वमावर्तयेत् । दृते दशाहेनैव अशत्रुपापिनातुजा
तेन योत्रेण पितामहश्चाहोषकाने पितृमृतौ न दाशौ च वृहत्पौत्रः पितामहकर्म कुर्यात् । प्रका
तत्वादिनि । मदनपारिजातं पृथ्वीचंद्रोः । पत्न्युत्तराजिते योदरे हिरीयास्यत्याये विपितुभेषु
चाग्निभेष्यशुक्रमसकलंच वर्जयेत् । प्रेतकार्यमपि बुद्धिमान् श्रितिसपिङ्गप्रकरणे पागमुर्य
काले निषिद्धे सपिङ्गापकर्षः । सर्वकालेषु तद्दत्तेन दद्यात्पौत्रोक्तमास्तोक्तानयोऽश्रु
हातिकायाणोति वाचंस्वनिमिश्राः ॥ तन्ना ॥ अस्य परिभाषात्वेन सावकाशकर्मपरत्वात् ।
अस्य प्रेतमात्रदेवत्वभावाच्च ॥

॥ अथ स्त्रीभ्योऽन्ये ॥

हेमाद्रौ

वहस्पतिः ॥ भर्तृगोत्रेणानाम्नाचमानः कुर्यात्सपिङ्गनम् मन्त्रमविध्य । पितृगोत्रसमुत्सृज्य
न कुर्याद्भर्तृगोत्रतश्चि । तदा सुरादिविवाहोऽपरां आसुरादिविवाहेषु पितृगोत्रेण धर्मवि
दिति वहस्मान्नानपोक्तेः । तच्चानेकपत्न्येषु पितामहापत्यामातामहेन वारोक्तेः । तत्र व्य
वस्थोक्ताः मविध्य । जीवन्पितापितामहामानः कुर्यात्सपिङ्गनं पितरिभियमात्तुनेनेनेन
रते सति । शंखः ॥ मानुः सपिङ्गीकरणकर्म भवेत्सुतेः । पितामहादिभिः साहसपिङ्गी

करणं स्मृतं। येन केनापि मातुः सापिंड्ये पुत्रान्वष्टकादौ मातुः॥ आहं पृथगुक्तं तत्र पितामह्या सह का
येनादीमुखाष्टका आहं गमायां च मृते हनि। पितामह्यादिभिः सार्द्धमातुः आहं समाचरेदिति
शातातपोक्तेः। अपुत्रायां तु पेठी न सिः। अपुत्रायां मृतायां तु पतिः कुर्यात्सपिंड्येन। अथादिभिः
सहैवास्या सपिंडीकरणं भवेत्॥ मनुजमुहारीतः॥ पुत्रेणैव तु कर्तव्यं सपिंडीकरणं स्त्रियाः।
पुरुषस्य पुनस्त्वन्ये आतु पुत्रादयो विचेति॥ यच्च मार्कंडेयपुराणे॥ सपिंडीकरणं स्त्रीणां पुत्रा
भावेन विद्यते इति। तत्पुत्रं पत्यभावे ज्ञेयं। अत्र सपत्नी पुत्रोपि ज्ञेयः। वक्षीनामेकपत्नीनामे
काचेत्युत्रिणी भवेत्। सर्वास्त्रालेन पुत्रेण प्राह पुत्रवती मनु रिति मनुक्तेरेतत्परत्वात्॥ मनुशा
तातपः॥ मृते पितरि मातुस्तु न च कार्यं सपिंड्यता। पितुरेव सपिंड्येन स्यात् अपि कृतं भवेदिति
न दश कृपरां केषां चिद्दामतमिति हेमाद्रिः॥ अन्वारे हरेणु भर्तृवसापिंड्यं। मृतायां तु गताना
यं सातेन सहपिंड्यताम्॥ अहंति स्वर्गवासं च पावदाभूतसंप्रवृत्तिमिति शातातपोक्तेः। पत्याचैके
न कर्तव्यं सपिंडीकरणं स्त्रियाः। सामृतापिहितेनैक्यगतामंत्राहतिर्ब्रतैरित्यमोक्तेः। अ
त्रैकशब्दः पितामह्यादिः पश्य निवृत्त्यर्थः। पतिपदवर्गपरं। सपिंड्येन स्यात्पार्वणे कोटिष्टरूप
त्वादिति माधवः। कल्पतरुमदनरत्नादयः। अन्ये तु त्रैवैकेनाहुः। स्तेन भर्ता सहैवास्याः सपिंडी
करणं भवेदित्येवकारश्च वणात्। पृथ्वी चंद्रोदये विविकल्प उक्तः। इदं तु तत्त्वं। यदा हेमाद्रादि
मते द्वयोरेकः पिंडीतदावर्गेण सह यदा माधवपृथ्वी चंद्रादिमते पृथक् पिंड्यस्तदैकेन पत्यैव।
वचनाच्चैकेनापि। अतो मातुः पिंड्यमसपिंडीकृतं नैव पतिपिंड्येन संयोज्येकाकृतं पिंड्यं तत्पि
त्रादिभिः संयोजयेत्। अन्यपक्ष एव उक्तः। स्मृत्यर्थसारेण। अन्वारे हरेणैकदिनमरणे स्त्रियाः
सपिंड्येन नास्ति भर्तुः कृते स्त्रिया अपि कृतं भवतीत्युक्तं नन्मतान्तरमस्तु। इदं ब्राह्मणदिविवाहेषु
ज्ञेयं। आसुरादिषु तु शातातपः। तन्मात्रातप्यितामह्या तत्तत्त्वश्चावासपिंड्येन आसुरादिविवा
हेषु विपान्ननां यो पिता भवेत्। मातामह्यमातुः पितामह्या तत्पितामह्यावेत्यर्थः। सुमंतुः॥
पितापितामहे यो ज्यः प्रणो संवत्सरे सुतेः। मातामातामहे तद्वदित्याह भगवाच्छिवः। इदं मा
सुरादिपरं। पुत्रिका पुत्रपरं चोक्तं प्राक्। हेमाद्रिस्तु। ब्राह्मणादिषु सर्वत्र देशभेदाद्विकल्प
माह। अत एव गुर्जरेषु कोकिलमनानुसारिणां मातृमातामहप्रमातामहा इति आह प्रयो
गः सपिंड्येन च दृश्यते। हेमाद्रावापलं वोपि॥ कोकिलस्य यथा पुत्रा अन्ये स च यजीविनः
पुष्टाले स्वकुलं पाति एवं नारी मृता सती। यदपि विज्ञाने श्वरो मातामहेन मातुः सापिंड्ये
पितृ आह वत्मातृ आहं नित्यमिमाह। मच्च वृद्धि आहं कृदो गपरिशिष्टेषु डभ्यः पितृभ्य
स्तदनु आह दानमुपक्रमेदिति। तद्विषयमेव मातुः पृथक् आह भावात्। अत एव हेमाद्रौ
भविष्ये। मातुः सपिंड्येन प्रक्रम्य उदिते नुदिते चैव होमभेदे यथा भवेत्। तथा कुलकृमा
पातमाचारं चाचरेद्व्युत्पत्तः। अस्य वृद्धा च पवादमाह। तत्रैव व्याघ्रपादः। कुर्यान्माताम
हं आहं सर्वदा मातृश्वकं। विधिस्तु विधिमास्थाप्य वृद्धो मातामहादित्यतः केचिदेतत्तु
त्रिका पुत्रपरमाहुः। पत्युः सापिंड्यमाह। लोणाक्षिः॥ सर्वोभावे स्वयंपत्युः स्वभर्तृणाम

पत्रकं सपिंडीकरणं कुर्येत्ततः पावेण मेव वेति । पत्रवचनं ॥ अथ तस्य परेतस्य नैव कर्तव्यं तपि इना
 मिति । पञ्चापसंनः । अपञ्चापे यन्ताः केचिनपुण्यावास्मिन्मपिना । तेषां सपिंडनाभावादेको हिं
 नपावेण मिति तत्प्रबोधादनने निधप्रशंसायै मिति माधवः । सपिंडीकरणद्वयमेको हिं विधो
 गते । अपञ्चापां च सर्वेषां मपान्तीनां येव नेति । हेमाद्रौ पनेतमोक्तं यः । अयन्तु विधवा स्वदर्शना
 दिकल्पमाहः । सत्यर्थसारेणैव । अस्मात्परिणामनपयनां न सपिंडनं नास्ति ते पासदेको हिं मेवा
 कृममृतां न सपिंडकार्यं न वा केनिसर्वसपिंडनाहृतिनि । अपञ्चापकृममृतां विधोः परमाकर्तारि
 काया । आनां आनात्पुत्रोक्तसपिंडः शिष्यश्च न वा । सपिंडीकरणं कुर्यात् । पञ्चापे मने सति । सर्वे
 भुवि हीनस्य पत्नी कुर्यात्सपिंडतां । अग्निजंकारयेद्वापि पुतोहितमयापि वा । नमरुदादिनिमुने
 तापीतेपासपिंडता । युक्तामात्रप्रीतापे तद्दिनामेतताध्वं । पुनः सपिंडनं तेषां कुर्यात्मेतपिता
 महेरति अत्रमूलमृग्यं । यतीनां सपिंडनं नास्ति । कित्तेकादशदिपावैराकार्यं । तदविचिदं विनः
 एकदशादीनां तदपिनेत्युक्तं प्राकृतं यदहं सत्यं सर्वं मृतं तदाह सपिंडनं तं सर्वं कार्यमिति मृद
 चरणाः । सपिंडनविधिमाहः । येन जपः । समाप्ते सवत्सरे चत्वार्युदयात्राणि मनुजं कृते जपेनाय
 जीणि पितृभ्यः भेतपात्रपितृपौत्राणि वेति । ये समाजादिनि द्वाभ्यामेव पिंडा आभिमुख्यं नैवो न
 तः । भेतपितरस्तददाभिः । शिवं भवतु शेषाणां जायतां च । जीविनः । समानी वसगं च अभिमिति
 मृगपितृवापिदैवहितमेकाभ्यै कपयितुं । नैवान्नो करणतत्रतवाचहनवर्जितमिति मार्कंडे
 येनोक्तं । तथापि ॥ सपिंडीकरणं आह देवपूर्वे नियोजयितुं । तद्विदो वादिकल्पः । तेनोक्तं
 यः । अत्रमकामकालौ वैश्वदेवावित्युक्तं । प्राकृतमैत्रयणीयपरिशिष्टे ॥ पितृविप्रकरे होमः ।
 त्नेरपि भवेद्दिहा । मनुगोभिलः । अनुक्तकाले अपि तु युक्तमेतदुक्तं वापि । आभेमवापिसापि
 डां हेभ्रावापि प्रकल्पेदिति । तदापदिमातापितृभिलपरा । आपन्नपितृकर्वीत आह माभेन
 केहिचिदिति तेनैवोक्तं ॥ पुदितत्वे कामधेनौ लघुहारीतः । सपिंडीकरणं पावनेन आहं न
 वोदश । प्रकाले नैव कर्त्तव्यं सामिषेण हि जानिभिः । विश्वप्रकारे ॥ भेतः सपिंडनाद्वै विदलो
 केतुगच्छति । कुर्यात्तस्य नपाथेयद्वितीये हि सपिंडनात् । सत्यर्थसारेणैव । ततो वृद्धि आहं कुर्या
 त् । एतन्मलमासेपिकार्यं । अधिमासेन कर्त्तव्यं आह मापुदयंतथा । तथैव काप्यमकमेव
 त्तरास्यमादते । इति हेमाद्रौ हारीतोक्तं ॥ ॥ इति कमलाकरभट्टकृते निर्णयसिद्धौ
 सपिंडीकरणम् ॥ ॥ अथ प्रथमादे निषिद्धानि ॥ हेमाद्रौ स्नान
 भैवमहादानं स्वाध्यायं चाम्नि तपसा । प्रथमे देन कुर्यात्तमहायुहनिपातने । अन्यतपेणामिति पु
 दितत्वे पाठः । अग्निर्तपेणालसहोमादिनं स्वाधानं तत्र प्रथमादे भवत्येव । तदाह हेमाद्रौ प्रा
 नाः । पितुः सपिंडीकरणं वार्षिकं मृतवासरे । आधानां पुनः सपिंडावेतन्नागपितृसरात् । आदिप
 दं वृद्धिनिमित्तं निष्कर्मपरिदोरासीयो । महातीर्थस्य गमनं मुपवासं व्रतानि च । सर्वे त्तरनकु
 र्यात्तमहायुहनिपातने । इदं आहं कोपुयादेवीपराणस्य मुक्तं । गोडनिवधेमात्ये । सपिंडीकर
 णाद्वै भेतः पावैराभुभवेत् । वरीपूजैर्गोप्यं च गृहस्थस्य सदा भवेत् । वकीतसपिंडनाभावे

गविकारीत्यर्थः। गृहस्थः सपिंडोपीत्यर्थः। अतएव भेतकर्मोपनिवर्तने चरेन्नाभ्युदयक्रियां। आच-
 त्थेतनः पंसिपंचमेषु भदं भवेदिति ज्योतिषे उक्तं माधवीये देवलः। प्रमीतौ पितरौ यस्य देहस्तस्या
 शुचिर्मवेत्त। न देवं नापि वा पित्र्यं यावत्सूर्यो न वत्सरः। इदं वर्षांत सपिंडं न परं तथैव काम्यं यत्कर्म व-
 सरात्प्रथमादृते। इति लघुहारीतायेकवाक्यत्वात्। वृद्धिनिमित्तापकर्षे तु वर्षमध्येपि॥ काम्यादि-
 भवत्येवेति गोशः। पित्र्यं सपिंडं। अतएव लौगाक्षिः॥ अन्येषां भेतकार्यावधकत्वात्। आद्य-
 आहमशुद्धेपि कुर्यादेकादशे हनीत्युक्तेऽप्य। एकं सपिंडं न पत्न्या दौत्वपवादः। माधवीयेऽप्यशृंगः
 पत्न्याः पुत्रस्य तत्पुत्रश्चात्रौ तन्नयस्य च॥ स्नुषा स्वस्रोश्च पित्रोश्च संघातमरणं यदि। अर्वागदान-
 मावपितृपूर्वसपिंडमाचरेत्। लौगाक्षिः॥ पत्नी पुत्रस्तथापौत्रो भ्राता तत्पुत्रका अपि। पितरौ च प-
 देकस्मिन् म्रियेरन्वासरेतदा। आद्यमेकादशे कुर्यात्त्रिपक्षे तु सपिंडं। धवल निवंधे। महागुरुनि-
 पाते तु भेतकार्ये यथाविधिः। कुर्यात्संवत्सरद्वौ गोद्विष्टं न पार्वणं। भृगुः॥ माता चैव तथा
 भ्राता भार्या पुत्रस्तथा स्नुषा। एषां मृतौ चरेच्छ्राद्धमन्यस्य न पुनः पितुः॥ एतदपि सपिंडं न परं।
 पितुर्मृतावन्यस्य श्राद्धं न चरेदित्यर्थः। शुद्धित्वे श्राद्धकौमुद्यां च देवलः॥ अन्यश्राद्धे परान्नं च
 गंधमात्यं च मेषुनं। वज्रयेद्विरुपाते तु यावत्सूर्यो न वत्सरः। पारस्करभाष्ये वृहस्पतिः॥ पितुर्मृप-
 ने पुत्रो मातुः श्राद्धान्निवर्तते। मातर्पेपि च वृत्ताया पितुः श्राद्धादृते सपं। समं पितरं विना न्यश्राद्धं
 नेत्यर्थः। शुद्धित्वे देवलः। महागुरुनिपाते तु काम्यं किंचिन्न चाचरेत्॥ आर्त्विज्यं ब्रह्मचर्यं च
 देवपूजाक्रियांतथा एतत्सपिंडं नात्यागिनिकेचित्। केचित्तु पित्रोरदमशौचं स्यात्परमासमा-
 तुरेव च। त्रैमासिकं नु भार्याया लदर्थं भ्रातृपुत्रयोरिति स्थितेः। सपत्न्यमातुरेवार्धमाहुः। श्राद्धकौ-
 मुदीकारस्तु। द्वयोरिव महागुरोरदमेकमशौचकं। नान्यासामधिकाशौचं स्वजातिविहिता कि-
 लेति। समूहजातकुर्याद्विरोधान्निर्मूलमाह। हेमाद्रौ भविष्ये। गयाश्राद्धं मृतानां नुश्रौं घृते प्र-
 शस्पते त्रिस्थली सैतौ गारुडे। तीर्थश्राद्धं गयाश्राद्धं श्राद्धं मन्थयेत्तकं। अदम्येन कुर्वीत म-
 हागुरुविपत्तिषु। इदं वृथार्थं सपिंडं नाभावे। वृद्धे सपिंडं नापकर्षे। दम्ये दर्शोदिकार्यमेव। पितुः
 सपिंडं न कृत्वा कुर्यान्मासानुमासिकमिति कुंदोगपरिशिष्टात्। सपिंडीकरणादूर्ध्वं भेतः पार्वण-
 भुभवेदिति मात्स्यात्। ततः प्रभृतिवैभेतः पितृसामान्यमश्रुते। विंदते पितृलोकं च ततः श्राद्धं
 प्रवर्तते इति हारीताच्चेति श्रुलपाणिः॥ यत्तु कातीयं सपिंडीकरणादूर्ध्वं न दद्यात्प्रतिमासिकं।
 एकोद्विष्टविधानेन दद्यादित्याह शौनका इति तत्रैकोद्विष्टविधानान दद्यादित्यन्वयः। तृये पादेन
 पार्वणो विकल्प उक्तः। अत्रेदं तत्वं। वृद्धिं विना र्वागपि सपिंडं नापकर्षे पितृत्वप्राप्ती वर्षांत एव
 कृते सपिंडीकरणे नरः संवत्सरत्परां भेतदेहं परित्यज्य भोगदेहं प्रपद्यत इति विष्णुधर्मोक्तेः।
 अर्वाकं संवत्सरघस्य सपिंडीकरणं भवेत्। भेतत्वमपि तस्यापि विज्ञेयं वत्सरं नृपेत्यग्निपुराणा-
 च। तेन तत्सत्वेपि वृद्धिदैवविशेषनधिकारः वृद्धिनिमित्ते त्वनंतरमेव। अर्वाकं संवत्सरहृदौ
 पूरणं संवत्सरेपि वा। ये सपिंडीकृता भेतान तेषां नृपयकक्रियेति। शानातयोक्तेः। तथैव काम्य-
 मिति हेमाद्रिधृतहारीतोदिवशाच्चैवमिति। तथा। अस्थिसेपंगया श्राद्धं श्राद्धं चापरपक्षिकं।

प्रथमेरेनकुर्वीतकृतेपितृसपिंडेनाऽऽस्थापचारः॥ अस्थिसेवंगयाआह्रादंजापरपक्षिकं प्रय
मेदेपिकुर्वीतपदस्थाङ्गक्रियानुसृतः॥ भक्त्याख्यआहृतद्वानितिमदमपरिजातादेयः॥ अथैष
याशुनमाहः॥ तत्पुनपदीदंसमूलतदावदिविनायकैर्पूर्वाः॥ चक्षुर्धेनुपरमिति योज्यं पतिनाना
गयायाविशेषोवाहः॥ क्रियतेपतिनाचमनेसंवत्सरेकचित्॥ देशधर्मप्रमाणान्तादयथाआह
स्ववंधुभिः॥ ॥ अथविधानानि॥ तत्रपंचकयुतेमदनरत्नेगारुडे।
आदौकृत्वाभनिषाधमेतन्नक्षत्रपंचके। खेत्यंतं सदादृश्यमभुमंदाहकर्मणि। शवस्यनुं मयी
पेतुक्षेत्रव्याः पुत्रलालदा। दर्ममयास्तुचत्वारज्जसमंजाभिमुद्रिताः॥ ततोदाहः प्रकृतं वलेश्च
पुत्रलकैः सह सक्तान्तेतनः पुनैः कापेशांतिकपोष्टिकं पंचकेषुमृतोयावेनगतिलभेतनरः॥
तिलोचैवहिरण्यचुतंमुद्रिष्यचुतंददेत्॥ क्रियानिवधं भाजनोपानहौकृतं हेममुद्राचवांसि
दक्षिणादिपतेविमं सर्वपातकमोचनी। मदनरत्नेगारुडः॥ यदिभद्रातिथीनस्याज्ञानुभोमश
नैश्चरैः॥ त्रिपादक्षैश्चसंयोगोहयोगोहपुष्करः द्वित्रिपुष्करयोगेनुमृतिर्मृतंरवहा। दहने
परणेचैवत्रिपुष्करास्यात्रिपुष्करे। खवनेष्वेवमवस्यादेतदोषेषांतये तिलपिष्टेयैवोपिषा
रंकारयेत्ततः॥ अथनिधायालक्ष्म्यदाहयेत् येनपरिषेवितहाहेमत्रमाहवोधापनः॥ अस्यात्र
मितिमंत्रेणतिलपिष्टप्रदाहयेत्॥ द्वित्रिपुष्करयोदोषस्त्रिभिः कृच्छ्रेष्वपोहति। वासवेमरुतां
चेत्याहुतेचापिपुनरुतिः॥ सुवर्णदक्षिणांदद्यात्कृत्स्नवस्त्रमथापिवा। वासवंधुनिहा। आहो॥
कुंभगीनस्थितेचंदेभरणमस्यजायते। नतस्योर्ध्वगतिर्दृष्टासंततोनपुंभवेत्। नतस्यदाहः क
र्त्तव्योविनाशान्तस्तेषुजनुषु। अथवातंदिनेकाप्योदाहस्तविधिश्रवकं। धनिष्ठापंचकेजीवो
मृतोमदिकंयचना। त्रिपुष्करायाम्भेवाकुलजाआरपेक्षुवा। तत्रानिष्टविनाशार्थं विधानंसम
दीयेत्। द्वागोणाप्रतिमाकार्पाः पंचांगसूत्रवेदिना। पूर्वपिष्टेनानुलिङ्गालाभिः सहशक्द
हेतुं भेतवाहः भेतसखः प्रतयः भेतभूमिपथः भेतहतीपंचमस्तुनामान्येनानिचकंभातः॥ अ
त्रमतिमाः गंधपुष्पैः पूजयित्वा। प्रथमाग्निरसिद्धितीयानेत्रयोः तृतीयावामकुक्षौ चतुर्थीना
भौपंचमीयांदयोस्तस्यतुपलिमभिर्भुतहुत्वापमापसंगमैवकमितिमंत्राभ्यामप्येकता
स्वाज्यंहुनेदिमद्याः सतकांतेतनः पुत्रकृत्या क्लृप्तिकपोष्टिकं। कास्यापत्रस्थितंतेलेवी
स्पद्याहुज्जन्मे। अथविष्णुमहेशैश्वरहृणमीपेतततः॥ माषमुद्रपवर्हीहिप्रियंवादिष्य
च्छति। स्तणंदांनरुद्रजाप्यलसहोमोद्रिजावचं। गोभ्रानंघंडशेनकृपांदोषोपशान्तये॥ अप
राकैः धनिष्ठापंचकयुतेपंचालानितमुखे। आस्थाहनिस्त्वयंतवहनंहहवपानिति। ततोनि
हंरंगकुर्पोदेषसान्निर्दिभिः स्तनः॥ उत्तरनिरवनेदेवजलेवाप्रतिपादयेत्। त्रिपादक्षैश्चनेतदंदि
रत्नपक्षकलंमुखे। तस्यपिष्टमपंकुपीतपुष्टव्रितपंततः॥ होमप्रतिमुखं कृपांतयावहवपा
मिति। कांसीपुस्तकायांसकुसुमंमणिपाद्यवा। त्रिपादक्षैर्मिसंस्क्रुयांतयुष्म्योवासमुत्स
जेत्। तदेव। कनकंहीरकं नीलं पद्मं गव्यं भौतिकं। पंचरत्नमिदं प्रोक्तं कविभिः पूर्वदक्षिभि
रत्नानां चाप्यभावेतत्सरोजमोदंयैववा। सुवर्णस्याप्यभावेतु आभ्यंगेयं विचक्षणैः॥ मदन

लेप्येवं तथा। एकादशपलं कां स्यंतर्द्धे वातर्द्धे कं। नवषट्त्रिपलं वापि दद्याद्दिवा यशस्वितः
तथान्यत्र॥ स्वर्गलोक्तविधानेन कृत्वाग्नेः स्थापनंततः। अन्यधानं निर्वपणं देवतानां तथा हुतिः
यमायधर्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च। वैवस्वमाय कालाय सर्वभूतस्य माय च। औदुंबराय रमा
य नीलाय परमेष्ठिने। चकोदराय चित्राय चित्रपुत्राय वैकमात्रा। विधिनावपणं कृत्वा एकैकामा
हुतिं हुनेत्। कृत्वा गां कृत्वा वस्त्रं च हेमनिष्कसमन्वितां। दद्याद्दिवा यशंताय प्रीतो भवतु मे यमः
त्रिपादस्तेप्यंत देव अथ एकै। पुनर्वसूत्रराषाढा कृतिकोत्तरफाल्गुनि। पूर्वाभाद्रविण्णखा च श्रेय
मेतत्रिपादभं। मयूरचित्रैर्गर्गः॥ मृतः श्मशानं यो नीत उपजीवति मानवः। गृहे यस्य प्रविष्टो सौति
ष्टेदयकदाचन। अचिरमृत्युमाया निहतदारपरियहः। तत्र शान्तिं प्रवक्ष्यामि धर्मराज मंतं यथा
सक्षीराणां घृताक्तानामग्नेर्हन्वा मुखे बुधः। औदुंबरिणां विधिवत्ततः शान्तिं कृता भवेत्। सा वि
अष्टसहस्रेण क्षीरशान्तिं च कारयेत्। कपिलां तिलकां संचहुतां ते भूरिदक्षिणेति॥

॥ अथ ब्रह्मचारिमृतौ ॥

शौनकः॥ ब्रह्मचारिमृतौ रीतिकथयामि

समासतः। तत्रावकीर्णं दोषस्य प्रायश्चित्तप्रशान्तये। द्वादशव्यं वा च्यं वा यथा शक्त्या यमाचरेत्।
स्नातको ब्रह्मचारी च निधनं प्राप्नुयाद्यदि। संयोज्य चार्कं विधिना संयोज्यो नौ नतः परं। देशकालौ
स्मृत्वा मुकगोत्रा मुकनाम्नो मृतस्य ब्रह्मचारिणो व्रतविसर्गं करिष्ये। इत्युक्त्वा हेमनां दीप्राहं कृ
त्वा स्विष्टिप्रतिष्ठाया धारंते च तस्मिन् विव्याहतिभिरग्नये व्रतपतये व्रतानुष्ठानकाफलसंपादना
य विश्वेभ्यो देवेभ्यश्चाज्यं हुत्वा स्विष्टकृदादिसमाप्य पुनर्द्देशकालौ स्मृत्वा कं विवाहं करिष्ये इ
त्युक्त्वा हेमनां दीप्राहं कृत्वा कं शाखां शवं च हरिदया लिप्त्वा पीतसत्रेण वस्त्रपुष्पेन च वेष्ट्या
ग्निप्रतिष्ठाया धारंते ग्नये च हस्यतये विवाहविधियोजकाय च। यस्मै त्वा कामकाया येनिका
मायस्य च तस्मिन् आहूतिर्हुत्वा व्यस्ताभिः समस्ताभिर्व्याहतिभिश्चाज्यं हुत्वा स्विष्टकृदादिस
माप्यार्कं शाखां शवं च दहेत्। विधानमालायां॥ येषां कुले ब्रह्मचारी निधनं प्राप्नुयाद्यदि॥ तत्र
कुलक्षममाप्नोति सोऽपि दुर्गतिमाप्नुयात्॥ मृतस्य म्रियमानस्य षड्व्यं व्रतमाचरेत्। त्रिंशश्चोत्र
सचारिभ्यो दद्यात्कौपीतका भवान्। हस्तमात्राः कर्णमात्रा दद्यात्कृत्वा जिना निच। पादकाष्ठत्र
मात्यानि गोपीचंदनमेव च। मणिप्रवालमालाश्च भूषणादिसमर्पयेत्। एवं कृते विधाने च विप्रः
कोपिन जायते। अत्र मूलमृत्युं॥ ॥ कुलीमृतौ यमः॥ मृतस्य कुक्षि नो देहं निव
नेद्दोषभूमिषु। वासरवितपं पश्चादुहत्या न्यतंत रहेत्॥ नगंगाप्रवनं कार्यं निक्षेपविधिरुच्यते।
षड्व्यं व्रतशरीरं निविधिना न्यक्तं तु चोत्। ततो स्थि संचयंत स्य गंगा योऽक्षिपेत्सुधीः। सा हि मासि
ततः कुर्मोन्मासिश्चाद्या विपावरणान्। संकल्पविधिना केचित्पवदंति मनीषिणः। स्येतत्कुक्षि
मरणे कथितं शास्त्रकोविदैः। शुद्धितत्वे भविष्ये॥ मृगकुक्षिगणं विप्रउत्तरे नृरतोऽरुन्।
विचर्चिकानुदंश्चुमी चर्चरीयस्तु नीपकः। विरुद्धैर्ब्रह्मणा चोचरुस्तथा एकमित्युक्त्वा
मृते च प्रापयेत्तीर्थमथ वा तह मूलकं। न पिंडो देनं कार्यं न च दानक्रियां चरेत्। यस्यासी यन्नि
मासी यमृतः कुलीकदाचन। यदि सैहा चरेद्दाहं यन्निश्चापरां चरेत्। अक्षतमायश्चित्तं

स्यादिहोहश्चायश्चित्। अतएव कुर्यादिवत्कुष्ठिनोपि दादशरात्रेभूलपाणिनोक्तः। अतएवायं
दीपकुष्ठिनोमरणान्तमाशौचमुक्तेकौर्मै॥ क्रियाहीनसमूहस्य महारोगिणाएव। पयेशचरणा
स्याहमरणान्तमशौचकं॥ महारोगास्तु॥ वातव्याध्यश्चरि कुष्ठमहोदरभगदराः॥ अशौचसिद्ध
रोगीत्यद्यो महारोगाः प्रकीर्तिताः॥ ३६१॥ रजस्वलायास्तृणानां तपः॥ रजस्वलायाः प्रतायाः स
स्कारादीनिनाचरेत्। अर्धविग्राहकानां ताश्वधर्मणादाहयेत्। अतः प्रक्षाल्याकाष्ठवधान् अ
होर्ध्वदेहेत्। संकटे तु मदनरत्ने स्मृतं तरे॥ उदक्यासृतिक्त्वापि मृतास्याद्यदि तां तदा। आशौ
चे तु अतिक्तां ते दाहयेदंतरपदि। उद्धेतुं न तोयेन स्नापयित्वा तु मृतं तः॥ आपो हि हेति निसृभि
हिरण्यवराणां श्वेतसृभिः पवमानां च वाके न यदतीति च सप्तभिः। ततो मज्जय विवरेण गोमूत्रेण
षवादिजाः। स्नापयित्वा न्यवसेनेनाच्छाद्य श्वधर्मतः। दाहादिकं ततः कुर्यात्प्रजापतिवचो
पथा। यज्ञपवित्रमापो अस्मानिति मिताक्षराया। पंचभिः स्नापयित्वा तु गव्यैः प्रतारजस्वला
वस्त्रांतरावृतं कृत्वा दाहयेद्विधिश्वकं। गृह्यकारिकाया॥ अंतरिक्षमृजयेच्च वहावसुपमा
दतः॥ उदक्यासृतिक्ता नारी चैवांशुपरात्रया। ततो यवपिष्टेनालिप्या शोत्रशान्दशर्पदकैः स
स्नाप्य भस्मगोमयमृत्कुशोदकपंचगव्यैः शुद्धोदकैरेणोहिषा पात्रमानीभिः संस्नाप्या न्यवसे
द्युते देहेदिति भंडाः॥ अत्र प्रापश्चित्तमाह। बोधायनाः॥ उदक्यासृतिक्ता मृतौ चैवांशुपरात्रय
मिति सृत्तिकायास्तु। मिताक्षराया॥ सृत्तिकायां मृतां तां तु कथं कुर्यात्तु विनाशिका॥ कुंभे सृत्ति
लभादायं पंचगव्यं क्षिपेत्ततः। एणोभि रभिंमं आयोवाचा शुद्धिलभेत्ततः। तैवेव स्नापयित्वा
तु दाहं कुर्याद्यथाविधि। अलिगाभिर्मंत्रिताभिर्बोमदेव्याभिरवच। अथैव च वारोर्मंत्रैः संस्ना
प्य विधिना देहेत्। गृह्यकारिकाया॥ सृत्तिका मरणाप्राप्ते सर्वौषधकुलेपने। असृतकी तु सस्य
ष्टः श्रुपोगां तु शान्तिं क्षिपेत्। प्रापश्चित्तविशेषस्तत्रैव। सृत्तिका तु यदा साध्वी विस्मता भरणगता
त्रिवर्षं शूरो मयं तं श्रुयेत् कृच्छ्रेण सर्वदा। रूढितीत्यहं। सृत्तिका तु यदा साध्वी विस्मता भरण
गता। विषण्वनवदिना दवो गेकादेन विमुञ्चति। अर्धेत्। सृत्तिका तु यदा नारी भरणं श्वेव परित्य
जेत्। मासमेकावधिं यावत्त्रिभिः कृच्छ्रेर्विशुध्यति। गर्भिणी मृतो न तु मदनरत्ने शौनकाः। गर्भे एषु
दक्या संस्कारं शिशुसंस्कारमेव च। प्रवक्ष्यामि समासेन शौनको हृदि जन्मना। गर्भिणी मरणाप्रा
प्ते गोमूत्रेण जले सह आपो हिषादिभिर्मंत्रैः प्रोक्ष्य भती समास्थितः। प्रेतं पशुशने नीत्वा यो
द्धिरत्यस्योदरं ततः। पत्रमादाय जीवश्चेत्तु नेदत्वा मुतायतु। मले स्तु न शशयेत्। चाम्ना मे
निशाय च। उदरं चात्र रां कुर्यात् एष दाजेन पूर्ववत्। मृदभं कुशगोमूत्रैरेणोहिषादिभिश्चि
स्नाप्य चोच्छाद्य वासोभिसवधर्मणा दाहयेत्। तत्रैव च उशीति मने। गद्यानि गर्भे यामृतायां
दक्षिणां शिरसं निधाय तस्यानाभिरंशान् सव्यमुदरं च नुरगलं हिरण्यगर्भः समुवर्ततेति कि
लागभेच्छेदमाणां लभं स्नाप्य निखने लयदिनीयत्वं मपुत्रकौस्तुकाः। क्षेत्रे ये वेति पंचभिः
स्नापयित्वा हिरण्यमंतर्भाप्य भौमिना यान्माहृतिभि रभिमेव मले स्तनः शपश्रित् स्तने पायि
त्वा शिशुं यामं प्रापयेदभं छेदस्य ले शनायुधोपेतं पंचाहुती हैन्वा मारणा मस्ताहृत्संस्तुह

मनुवाकाभ्यां व्याहृत्या वा ज्यहृत्वाभिन्नमुदरेण सूत्रं संयज्य घृतेनानुलिप्य ब्राह्मणाय नित्यं नानुगंभ्र
 मिसुवर्णं दद्यादथ यथोक्तेन कल्पेन दहेत्। वौधापनेन तु। शतायुधायेति पंचहोमानंतरं प्रयासा
 यायासाय विवासाय संयासायोधासायावयासाय सुवे। शोकाय तपनेन पत्ये ब्रह्महृत्या ये स
 वैस्ये इति स्वाहांते एहृतयोप्यधिका उक्ताः। गृह्यकारिकायां॥ यदा गर्भवती नारी ससत्यं संस्थि
 ता भवेत्। कुक्षिं भित्वा ततः शल्यं निहरेद्यदि जीवति। प्रमीत निखने तंतुं प्रायश्चित्तमतः परं
 सात्रपस्त्रिंशता कृच्छ्रैः शुद्ध्यते शल्यदोषतः। स गर्भं दहने तस्या वरं जं वधपातकं। प्रायश्चित्तं
 चरित्वा तु शुद्ध्यति पापकारिणः॥ दग्ध्वा तु गर्भं संयुक्तां त्रिरब्दां कृच्छ्रमाचरेत्॥
 अध्यान्वारो हरां स्त्रीणां मात्मनो भर्तुरेव च। सर्वपापक्षयकरं निरूपोत्तारणा य च। अनेक
 स्वर्गफलदं मुक्तिदं च तथैव च। जन्मान्तरे च सौभाग्यं धनपुत्रादिवृद्धिदं। देशकालौ स्पृत्वा रु
 धती समाचरत्वं स्वर्गलोके महीयमानं त्वमनुष्पलोकं समसंख्याद्वा वच्छिन्नस्वर्गवासं भ
 र्ते सहितं चतुर्दशैर्द्रावच्छिन्नकालिकक्रीडमानं त्वमातृपितृश्वसुरकुलत्रयपूतं त्वं ब्रह्मघ्न
 कृतघ्नपतिपुतत्वं पत्युः वियोगकामा भर्ते ज्वलच्चितारे हरां करिष्ये। अनुगमने तु फल
 मुच्चिरत्वा न्वारो हरां करिष्ये इत्युक्ता हरिद्राकुंकुमांजनादिपुतश्रृणोणिवायनैः संयुतानि च। ल
 क्ष्मीनारायणो देवो बलसत्त्वगुणाश्रयः। गढसत्त्वचमे देया द्वायणैः परितोषितः। सोपस्कराणि
 श्रृणोणिसुवासिनिभ्यो दद्यात् मंत्रस्तु॥ लक्ष्मीनारायणो देवो बलसत्त्वगुणाश्रयः। गढसत्त्वच
 मे देया द्वायनैः परितोषितः। सोपस्कराणि श्रृणोणिवायनैः संयुतानि च॥ लक्ष्मीनारायणा श्री
 मैसत्त्वकामाददास्य ह। अग्नेः समीपमागत्य पंचरत्नानि पद्मवे नीलांजनं रुधावध्वा मुखे मु
 क्ताफलं न्यसेत्। ततो ग्निं प्रार्थयन् कृत्वा मंत्रेणानेन निश्चितं। स्वाहा संक्षेपनिर्विसर्गवैश्वदेव
 ताशन सत्त्वमार्गं प्रदानेन नयमां पत्नुरनिकं। ततो ग्नावाज्येनाग्नयेने जोधिपतये विष्णवे स
 त्वाधिपतये। कालापधर्माधिपतये पृथिव्यै लोकाधिपतये। ज्योत्स्नाधिपतये वायवे वला
 धिपतये आकाशाधिपतये। कालापधर्माधिपतये अश्विनः सर्वसाक्षिणीभ्यः ब्रह्मणो दे
 वाधिपतये रुद्राधिपतये चतुर्वर्तिनाधिपतये चतुर्वर्तिनाधिपतये चतुर्वर्तिनाधिपतये चतुर्वर्तिनाधिपतये
 लिङ्गहीत्वा ग्निं प्रार्थयेत्। त्वमग्ने सर्वभूतानां मंत्रश्चरसि साक्षिवत्। त्वमेव देवजानीषे न वि
 दुर्षा निमानुषाः॥ अनुगच्छामि भर्तोरवैधव्यभयपीडिता। सत्त्वमार्गं प्रदानेन नयमां भर्तुरे
 नितिकं। मंत्रमुच्चार्य शनकैः प्रविशेच्च हतापां न गोडास्तु। इमाना रीरविधा वारति। ॐ इमाः प
 ति व्रता पुराणाः स्त्रियोः पापाः सुशोभनाः। सह भर्तेशरीरेण संविशंतु विभावसु इति विमः पठे
 दित्याहुः। कातरं तु। भेतो ज्ञेयं सुतां देवः। शिष्यो वा उदीर्धेति द्वाभ्यामुत्थापयेत्। एतन्महिमा
 मिता सरादौ ज्ञेयः। पृथ्वी चंद्रो द्ये स्कंदे। अनुब्रजंती भर्तोरगृह्णाति त्वं न मुदा। पदे पदे श्व
 मेधस्य फलं प्राप्नोत्यनुमम॥ पुत्रं गिरः॥ या स्त्री ब्राह्मणजातीया मृतं पतिमनुब्रजेत्। सा स्व
 र्गमात्मघातेन मात्मनेन पतिं नयेदिति। यत्र व्याघ्रपातः। नम्रियेत समं भर्तृब्राह्मणौ शोककथि
 ता। न ब्रह्मगतिमाप्नोति मरणादात्मघातिनीति। तत्पृथक् क्वचित्ति परं। पृथक् क्वचित्ति समारुह्य

नेति प्राग्गतं महति। अन्त्यात्तं चैव नारीणां स्त्रीधर्मोपपत्तः। उत्पन्नसोक्तः। एष क्वचित्सु। स
विधादिपरा। तद्विधिः त्रोटो। देशान्तरे मृतं पत्नौ साध्वी न स्यादुक्तं। निधावोरसि स पुत्रा मविशे
ज्ञातवेदसः। अथैव दयादात्त। माध्वी स्त्री न भवेदात्मजातिनी महाशौचे निवेदितं न आह पात्रो निजा
स्त्ववत। इमाना रीरविधवारति। अथैव दवादः। अहाशौचमन्वारे हरणपरमिति स्मात्रोः। निवेध
वाक्यानि प्रायश्चित्ताथः। मृतं। पतितेन वा सह मरणानिवधपराणीत्याहुः। अस्थीदाहे मन्वाश
दाहेवानप्यकुचिनिदोषः। अगत्वेन स्थानपत्या वा शरीरं न त्यज्यात्। तत्र मृतमोवाकृतमो
वा मित्रमोवा भवेत्यति। पुनात्यविधवा नारी तमादापमृता नुपेति हारीती मृतमतिनदाहादि
नियधेन सह गमनस्य दणपालत्वादप्यवादमात्रमिति। श्रुत्या चंद्रः॥ जन्मांतरपयापवत्सहम
रणो नो ह्यरतिस्मात्रे गोशः॥ शुद्धित्वे व्यासः॥ दिने कगम्येदशस्था साध्वी चेत्कृतनिश्चया न
देहेत्सामिनतस्या यावदागमनं भवेत्। तत्रैव भविष्ये। न तो ये हि उदक्यायां मृतं मर्त्तरे विवेक्षिजाः
न स्यात्तु मरणं यथापस्यापयेदकरावृत्तं। एकात्रिंशत्समासाधु मर्त्तरीया नुगच्छति। तत्रैव यः कि
पाकती सतस्याश्चक्रिया चरेत्। एतद्दृशानं यश्चाग्निदानमेतस्य पिंडं दद्यात्स एष हीति वा
पवीयाक्तेः। आप्लावः॥ चितिश्चातुयानारी मोहाद्विचलितं भवेत्। प्राजापयेन पुंडेत तस्य
द्वेयानकर्मणः। तथा॥ अन्वारे हनु नारीणां पत्युश्चैकादकाक्रिया। पिंडदानक्रिया तद्दत्त
उपत्याधिकं तथा। अन्वारे हनु ते पत्याश्च क्वचिपिंडालि लो जलौच। एष क्वचित्सु न कुर्वीत
यादेकशिलेतथा। अन्वयतप्राशक्तं। उदगभिरीवाला पत्या सति कारजस्वला अभिचारिणी
भिन्नकार्यं। खिरिणीनां गभिरीनां पतितानां च पोषितां। नास्ति पत्या म्मि संवेष्टः पति तौ हित
या उभा विनिमदनरत्ने स्मृति संग्रहोक्तः। मदनरत्ने च हस्यति॥ बालसंवर्द्धनं पत्या बालपत्या
नुगच्छति। त्रौतपवासनियतारस्त्रे भवेत्तु गभिरी॥ त्रौतपपादे रजस्वला सति कावेति। श्रुत्या
चंद्रोदये गोडीपु शुद्धित्वे च पाठः॥ तत्रैव च हन्तारदीयेपि। बाला पत्याश्च गभिरीयो स्य दृष्ट
तवलया। रजस्वला एव सुते नारे हंति चित्ता तु नारति। अत्र पति मृता सा सदी प्राप्तिविशेषकृता
शनमिति। भारताष्टगवेदवादा न्माध्वी स्त्रीति। ब्राह्म्या च पति मृता ना भेवाधिकारो न उदरं ज्ञात्तं॥
मृतं॥ अथ मयवपाः। पूर्वपति उवेन चेतसा। वृत्ते न पाश्च सततं भर्तृणां मतिकूलनः। तत्रा पुनर
कोलेयाः कुर्वन्ति तथा विधाः। कामातको यात भगान् मोहात् सर्वेः प्रता मवतुनेति। भारते नैव
निकं स्यापि न स्तावक मिति श्रुत्या चंद्रः॥ ब्राह्मण्या एकचिनिरेव न पृथक् चितिः। स त्रिपारी नाष्टयं
गेकावेति कल्पतरु रत्नाकर मदन पारिजातादयः। शुद्धि चित्ता मणौ चैवं त अन्वारे हनु मर्त्त
चमधेतद्वैश्चाकृते विराज मध्ये एव दश पिंडाः। सह गमने तु मर्त्तरी च न त्यया शौच पिंडमं
च। अन्वितायाः प्रदान व्यादश पिंडा स्महेरानु। साम्यशौचे यतीति तु तस्याः आह्वरीयेने।
ति शुद्धित्वे शूलपा णौ चैपेठी न सिस्मते॥ संस्थिते पतिता स्मिप्राविशेदाहनाशनं। तस्याः
पिंडादि कोदेष क्रमशः पति पिंडवदि निजिन क शूलपाणि शुद्धित्वं धृतव्यासोक्तेः अन्वयत्
प्राशक्तं। पदानु रजस्वला पिपत्नी मृतपत्नौ देशकालवशा न्देवानुगच्छति न शुद्धि प्रती सते।

तत्रविधिः देवयाज्ञिकनिवधे। यदास्त्रियामुदक्कायापतिः प्राणान्समुत्सृजेत्। श्रोणमेकं तंडुला
नामवहत्या द्विशुद्धये। मुशलाघातेस्तदसकस्रवते योनिमंडलात्। विरजस्कामन्यमानास्त्रेचित्रे
तदसकक्षयं। दृष्ट्वा शौचं प्रकुर्वीत पंचमृत्त्रिकया पृथक्॥ त्रिशद्विंशतिर्देशचगवो दन्वावहन्
मात्। विप्राणां वचनाच्छुद्धा समा रोहे दुनाशनं नारीणां सरजस्कानामिपंशुद्धिरुदाहृताः॥ अ
त्रश्राद्धादौ निर्णीयः पूर्वमुक्तः॥ इतिकमलाकरमद्वक्ते निर्णीयसिंधौ अत्यकर्म निर्णीयः॥

॥अग्निप्रवेशाशक्तौ नुविष्णुः॥ मृते भर्तृरिब्रह्मचर्यं तदन्वारे हणं चेति। ब्रह्मैव
नैसहानुगमनं शस्तं वैधव्यस्याथपालनं। यत्तु तत्रैव। कलौ नान्या गतिः स्त्रीणां सहानुगमना
दतश्चि। तद्ब्रह्मचर्यो शक्यत्वपरंतथा च मनुः। ब्रह्मचर्यं चोद्वापि प्रविशेद्वाहृताशनं॥ काशी
खंडेपि। पत्न्यौ मृते पिपायोषितं वैधव्यं पालयेत्कचित्। स पुनः प्राप्य भर्तारं स्वर्गलोके समश्नुते॥
अनुयाति न भर्तारं यदि देवात्कथंचन। तथा पिशीलं सरस्वतीलभंगान्न तत्पथः। तद्देश एवाप्त
तिः स्वर्गात्पतिः पतति नान्यथा। तस्याः पिता च माता च भ्रातृवर्गस्तथैव च॥

॥अथ विधवाधर्माः॥ ॥मदनरत्नेस्कां दे। विधवा कवरी वंधो भर्तृव
धायजायते। शिरसो वपनं तस्मात्कार्यं विधवापि वा। एकाहारः सदा कार्यो न द्वितीयं कदाचन
मासोपवासं वा कुर्याच्चंद्रायणमथापि वा। पर्यंकशायिनी नारी विधवा पातयेत्यति। नैव मुहूर्त
न कार्यं स्त्रिया विधवा क्वचित्। गंधद्रव्यसंभोगो नैव कार्यस्तथा पुनः। तर्पणं प्रत्यहं कार्यं भ
र्तृलिलकुशोदकैः॥ तन्पि तु स्तम्भिनुश्चापि नाम गोत्रादि पूर्वकं। इदमप्यत्र परमिति मदनपारिजा
तः॥ नाधिरोहे दनञ्जयं प्राणो कंठगतेरपि। कंचुकं न परिदृष्ट्वा द्वा सो न विकृते वसेत्। वेशाखे का
र्तिके माघे विशेषं नियमं चरेत्॥ प्रचेताः॥ तं ब्रूताभ्यं जनं चैव कां स्पृशेत्तत्र भोजनं। पत्नी च ब्रह्म
चारी च विधवा च विवर्जयेत्॥ श्राद्धादौ विशेषः प्रागुक्तः। यत्तु वोधायनः॥ संवत्सरं प्रेतपत्नी
मधुमांसं विवर्जयेत्। अधः शयीत षण्मासा मिति मोक्षं लभ्यते। मिति तदसवर्णं परमित्य
परां कः॥

॥अथ सन्यासः॥ याज्ञवल्क्यः॥ वनाद्गृहाद्वा कृत्वेष्टिं सार्ववेद
सदक्षिणां प्राणान्पत्या तदनेनानग्नी नारोप्यनात्मनि। अधीतवेदो जपकृत्युनवांश्च तदे
जिमान्। शक्त्या च यज्ञकर्मोक्षमनः कुर्यात्तु नान्यथा। एतदाश्रमसमुच्चयपक्षे जावालाश्र
मौ त्वन्येऽपि पक्षा उक्ताः॥ यदि चेत्तरथा ब्रह्मचर्यो देवप्रव्रजेद्गृहा वनाद्वा॥ अथ पु
नरव्रती वा व्रती वा स्वातको वा स्वातको वोत्सनाग्निरनग्नि को वा यदहरेव विस्जेत्तदहरेव प्र
व्रजेदिति॥ अग्निरः॥ प्रव्रजेद्ब्रह्मचर्योद्वा प्रव्रजेच्च गृहादपि। वनाद्वा प्रव्रजेद्दिहाना नरो वा
यदुःखिताः॥ आतुरो मुमूर्षुर्दुःखितश्चौरव्याघादिभीतः॥ भारते। आतुराणां च संन्यासेन
विधिर्नैव चक्रिया। प्रैषमात्रं समुच्चार्य सन्यासं तत्र प्रजयेत्॥ जावालश्रुता वपि॥ यथातुरः
स्यान्ननसा वाचा संन्यसेदिति। अत्र विप्रस्ये वाधिकारः॥ ब्राह्मणाः प्रव्रजेतीति जावाल
श्रुतेः। आत्मन्यग्नी न समा रोप्य ब्राह्मणः प्रव्रजेद्गृहादिति मनूक्तेऽपि विज्ञाने भूरादयः।
वृद्धाश्च वल्क्योपि। चत्वारो ब्राह्मणस्योक्ता आश्रमाश्च तिनोदिता। क्षत्रियस्य त्रयः प्रोक्ता

[illegible]

तिहेमाद्रिः। स्मृत्यर्थसारे। केशश्मश्रुलोमनखान्वापयित्वा पकल्पयेत्। दंडं जलपवित्रं च शिक्वा पा
त्रं कमंडलुं। आसनं कौपीनं। आच्छादनं कंधापादके इति पंचवा। एतच्च पूर्वेषु नीं दीमुखं कृ
त्वा परेषुः पुराया हवाचनं कृत्वा कार्यमिति शौनकः॥ वौधायनः॥ त्रीनदंडानं गुली स्थूला
नवैरावा त्मर्धिसंमितात्। एकादशनवह्नित्रिचतुःसप्तान्यपर्वकान् वेदकान् कृत्वा गोवाल
रज्जानुचतुरंगुलान्। एको वा तादृशो दंडो गोवाल सदृशो भवेत्। अनग्निरग्निमुत्पाद्यत्यनेन
विधानतः। पृष्ठोदिविविधानेनेत्यर्थः। स्वाग्नापेवाग्निमान् कुर्यादपवर्गो क्रमादितः। आज्यं
पयोदधीत्येतत्त्रिदृशजलमेव वा ॐ भूरित्यादिना प्राश्यात्रिचोपवशेत्ततः। अथादित्यस्या
समपातपूर्वमग्नीन् विहृत्य सः॥ आज्यमग्नौ गार्हपत्ये संस्कृत्यैतेन च स्तुवा। पूर्णो या हवनीये नु
जुहुयात्परावेन तत्। ब्रह्माय तन एव नु जागृयाद्रात्रिमेतां नु यावद्वात्सो मुहूर्तकः। अग्निहोत्रं
स्वकाले तु हुत्वा प्रातस्तनंततः। इष्टिं वैश्वानरो कुर्यात्प्राजापत्या मथापि वा। जावालश्रुतौ। तद्वै
केना जापत्या मेवेष्टिं कुर्वन्ति तदुत्थानं कुर्यादाग्नेयीमेव कुर्यात्॥ पश्चात्रैधातवीयामेव कुर्या
दित्युक्तं तेनात्र विकल्पः॥ अत्राहुस्त्रेताग्नेः प्राजापत्या तद्वाक्यशेषे मीनिति बहुत्वश्रुतेः॥ ए
काग्नेस्त्वाग्नेयीति। अनाहिताग्नेरिष्टिस्थाने वैश्वानर आग्नेयो वाचं हरिति माधवः॥ कात्या
यनः॥ आत्मन्यग्नीन् समारोप्य देदिमध्यस्थितो हरिं। ध्यात्वा हृदित्वं ज्ञातो गुरुणा त्रैषमीर
येत्। कपिलः॥ विधिवत्तैषमुक्त्वाथ त्रिरुपांशु त्रिरुचक्रैः। अभयं सर्वभूतेभ्यो मत्तः स्वाहेत्य
यो भुवि। निनीय दंडं शिक्वादिगृहीत्वाथ वह्निर्ब्रजेत्। अभयमिति मंत्रेण अंशं पूर्णं मंजलि
निनीयेत्यर्थः। वौधायनः॥ सखेमेत्यादिना दंडं येन देवाः पवित्रकोपदस्य पारे शिक्वां नु पात्रं व्याहृति
भित्तथा। पुवासुवासाः कौपीनं गृहीत्वा वांधवांस्त्यजेत्॥ ॥ अथक्रमः॥
तत्र सन्यासेधिकारसिध्यर्थं स्वस्य नवश्राद्धषोडशश्राद्धसंपिंडानि साग्निः। पार्वणान्यनग्नि
स्त्वेकोद्विष्टविधिना कृत्वा नाश्रमी चेन्न कृच्छ्रचतुष्टयमन्यस्ते तत्प्रकृष्टे कृत्वा दगयने एकादश्यां
द्वादश्यां वा साग्निरभावा स्यायां पौर्णमास्यां च नृदृश्यां वा पथापर्वणि प्राजापत्या स्यात्। तत्र देशका
लो स्मृत्वा परमहंसादिसन्यासगृह्णां करिष्ये इति संकल्प्य। गणेशं संश्रज्यं पुराणां हवाचयित्वा मातृ
कां शंजं वृद्धिश्चाहुं च। कृत्वा स्तमया त्यागोपासानं समिधा हिताग्निस्तु गार्हपत्यं विधिरेग्निहोत्री त्रि
कांडमंडनोक्तदिशा कुशपत्या सह पवमाने ध्यन्यां पूर्णाहृत्य ते वाधानं कुर्यात्। ब्रह्मचारी चेन्नौकिके
विधुरश्च व्याहृतिभिः॥ प्रागेवेन चाग्निमादाया न्वग्निरुषसा मित्यादनि पृष्ठोदिवीति निधाय
तेनैव समिध्यत तत्सविनुर्विश्वानिन इति नित्यः। समिधो भ्यादध्यात्। एवमग्नौ सिद्धे कक्षोपस्थ
वर्जवपनं कृत्वा पयोदधियुतमाज्यमपो वा। ॐ भूः सावित्री प्रविशामि। त० गयं इति प्राश्याचम्य
पुनरादाय। ॐ भुवः सावित्री प्रविशामि। भ० हीति द्वितीयं। ॐ स्वः सावित्री प्रविशामि धी० या
त्। इति तृतीयं समस्तया चतुर्थं। ॐ भूर्भुवः स्वः सावित्री प्रविशामि तत्त० यात् इति॥ सन्यासप
द्धौ तु विरदसीति प्रथमं। प्रवदसीति द्वितीयं। विरदसीति तृतीयं प्राश्यायः पुनन्विनिजलं प्रा
श्या सावित्री प्रवेश उक्तः। नतः आहवनीये विहृत्य ब्रह्मणामुपवेश्याज्यं संस्कृत्य चतुर्द्वादशवा

एहीत्वासमिच्छा मां स्वाहा॥ परमात्मने इदमिति हत्वा पवसेत्॥ इदं ब्रह्मन्वाधानं ततः सायं होमं वैश्व
देवै च॥ कृत्वा गेहं दत्तं कुशानां पीयूषं दद्यात्॥ दशपंचवासा धुत्वा स्नानेन कृत्वा जिहोपविष्टो
त्रौजागारं कृत्वा मानसं मानसं प्राजापत्या वैश्वानरं वा कृत्वा कृत्वा भूभुवः स्वर्गः सवेत्वा॥ ब्राह्मणे च मधु
रौ तैजसा च दत्त्वा दारुपात्राणां हवीं यैः शममृण्मया निचजले क्षिपेत्॥ कृत्वा जिहोत्वा ददीत्
अनाहिताग्निस्तु वैश्वानरमाग्नेयं वा चरुं कृत्वा॥ पात्राणां योऽस्ति त्वाभूभुवः स्वर्गः सवेत्वा
रतसं मदीति सक्तं जप्त्वा विप्रान् संभोन्म्य पुण्याहं वाचयित्वा॥ अत्र वाचने कृत्वा प्राणापत्याहेति
पंचाज्याहुतीं हत्वा पुरुषसक्तेन प्रत्युच्यमानं चरुं जुहुयात्॥ अत्र विरजाहोमं केचिदाहुः॥ यथो
क्तं शिवगीतासु॥ जुहुयाद्विरजामंत्रैः प्राणापानादिभिरतः॥ अनुवाकान्तमेकाग्रसमिदाज्य
चरुं पृथक्॥ आत्मन्यग्निं समारोप्य पाते अग्नेति मंत्रतः॥ भस्मादाग्निरित्याद्यैर्विमुञ्च्य भग्न
निसंस्पृशेत्॥ पापैर्विमुञ्च्य ते सत्यं सत्यं च न संशयः॥ यथा प्राणापानं व्यानोदानं समानां मे शुभं
तां ज्योतिरजाविपासाभूयासं स्वाहा॥ सर्वत्र लिङ्गोक्तं देवताभ्य इदमिति त्यागः॥ वाज्यं नश्चक्षुः श्रो
त्रजिह्वाग्राणोत्तु व्याकृतिं सकल्पामे शुभं तां॥ ज्योतिः॥ त्वक्चर्ममास रुधिरं मेदो मज्जास्त
पंचोऽस्थीनि मे शुभं तां ज्योतिरहे॥ उतिष्ठ पुरुष हरि रतिपि गललौहिता सदेहि॥ दत्तापयिता
मे शुभं तां ज्योतिः॥ पृथिव्या पल्लोवां पु॥ एकोशामे शुभं तां॥ शतस्य शतं परसंग्रहामे शु
भं तां ज्योतिः॥ मनोवाक्कायकर्मणि मे शुभं तां ज्योतिः॥ अत्यक्तमाचरेह कारामे शुभं तां ज्यो
तिः॥ क्षुधे स्वाहा क्षुत्पिपासां पृथक् स्वाहा॥ दिवि स्वाहा अग्निधानाय स्वाहा॥ कषोत्काय स्वाहा॥
क्षुत्पिपासामले ज्येष्ठा मलस्मीनी शयाम्यहे॥ अभूति मसमृद्धि वसवीं निर्युदमे पापानं स्वा
हेति॥ अन्नमप्यप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानंदमयात्मा मे शुभं तां ज्योतिः॥ ततः स्विष्टकृ
दादिहत्वा ब्रह्मणे हिरण्यमान्यपात्रे धेनुं च दत्त्वा एमांसि चावित्युपतिष्ठेत्॥ अत्र केचिदन्
तेः स्वावित्रो भवेत् शरणाहुतिं वाहः॥ ततो याते अग्ने पश्यान् नृरिति ति॥ सभिरैकैकं निप्र
ज्जात्सु न्यग्नीनां॥ समारोप्य गुरवे सर्वं स्तदत्वा॥ यो ब्रह्मणं विदधाति श्वेयो वे वेदाश्च प्रहि
रौति तस्मै तमहवमात्मबुद्धिप्रकाशं मुमुक्षुर्वै शरणं महप्रपद्ये॥ इत्युपस्थाप्य दक्षिण
जात्वा च पादावुपसंगृह्णाधीमहि भगवन्वा ब्रह्मैव निवेदेत्॥ ततो गुरुत्वात् न ब्रह्म संस्था
त्वा॥ शंखं द्वादशप्रणवैरभिमन्यते न शिष्यमभिविच्य शक्तो मित्र इति शान्तिं पठित्वा तं
रसि हस्तं दत्वा पुरुषसक्तं जप्त्वा मम व्रतं हृदये न ददासीति च॥ जप्तोऽऽमुखं प्रणवार्थः
मनुसं दधनं दक्षिणे करौ॥ प्रणवमुपदिश्य तदर्थं वचं चोकरणां घववोष्य॥ अथ मात्मा
ब्रह्म तत्त्वमसि प्रज्ञानं ब्रह्मेत्याद्युपदिशेत्॥ तदर्थं च वेदेत्॥ ततो नाम दधात्वा ततः शिष्य
स्तेनोपदिष्टो हरिस्मरन्॥ ऊर्ध्वं वाहू लिखन् देवानं साक्षिणः कृत्वा॥ ऊर्ध्वं भुवः स्वः स
त्यं लमयति त्रिहोमं त्रिहो वैश्वोक्ता जलसमीपं गत्वा स्नात्वा अभयं सर्वभूतेभ्यो मम
स्वाहेति त्रिरजलि क्षिप्त्वा श्वा सुवासा इति काषाणं कौपीनं वा सत्यं परिधाप्य सखा मागो
पापेति मुख्यं वैराग्यं प्रालाशं वैल्वं मोदवं वा दं गृह्णीयात्॥ अत्र उपकामो गृहस्थः

शस्त्रेन पुरुषसूक्तेन दंडमभिविच्य दद्यादित्याचारः। ततः शिखां सुत्यात्वा ॐ भूः स्वाहेत्यग्नौ जले
वाहुत्वा तथैवोपवीतं हुत्वा येन देवाः पवित्रेणेति जलपवित्रं। यदस्य पार इति शिखं सा विद्या। क
मंडलुसप्तव्याहृतिभिर्भोजनपात्रमिदं विष्णुरित्यासनमृथीं च गृहीत्वा। ॐ भूस्तर्पयामीति व
स्तसमस्ताभिर्महर्नेम इति तर्पयित्वा ॐ भूः स्वधो भुवः स्वधो भूभुवः स्वधेर्हर्नेमः स्वधेति पितृ
स्तर्पयित्वा दुत्पवित्रं तच्च सुहंसः। शुचिषन्नमो मित्तमो मित्रमो मित्रस्येति स्नात्वा सुरभिर्मनीभि
रणो हि घृतिहिरण्यवर्णीभिः। पावमानीभिर्व्याहृतिभिश्च मार्जयित्वा शोत्रं शतमघमघं रां प्रा
णायामांश्च कृत्वा। ॐ भूभुवः स्वरिति पठित्वा नमः सवित्रे इति च सूर्यमुपस्थाप्य पुनः स्नात्वा
जघे स्नात्वा ॐ इति ब्रह्माहमितीदं सर्वमिति। ब्रह्म वा एष ज्योतिर्येष वेदो य एष तप
निवेद्य मे वेतय एवेदो य दवनमस्तीति जपित्वा १२ सहस्रं गायत्रीं जपेत्॥ इति॥

॥ अथ यतिधर्माः ॥ प्रातरुत्थाप्य ब्रह्मणस्पते इति जपित्वा दंडादीनि मृ
दं च विधाय ॥ त्रपुरीषयोर्ग्रहस्थचतुर्गुणं शौचं। कृत्वा च म्यपर्वं द्वादशो वर्जं प्राणवेन दंतधावनं
कृत्वा तेनैव मृदावहिः। कटिप्रक्षाल्य जलतर्पणं वर्जं स्नात्वा पुनर्जघे प्रक्षाल्य ब्रह्मादीनि गृही
त्वा मार्जनांतं कृत्वा केशवादिनामोनामभिस्तर्पयित्वा। भूस्तर्पयामीत्यादिवस्तसमस्तव्याहृति
भिर्महर्जं नस्तर्पयामीति तर्पयेत्। ॐ भूः स्वाहेति स्वाहा शब्दानैः स्वधा स्वशब्दानैश्चैधिरैव पु
नस्तर्पयेदिति केचित्। तत्र आचम्यां जलिना प्राणवेन जलमादाय व्याहृतिभिरुद्धं गायत्र्या
त्रिः क्षित्वा गायत्रीं जपेत्। उदिने सूर्यं प्राणवेन व्याहृतिभिर्वीर्यं त्रिदंत्या मित्रस्य च वर्षणीत्या
द्यैः पूर्वैः कसौरीभिरिदं विष्णुस्त्रिदेवो ब्रह्म जज्ञानमिति। चोपस्थाप्य सर्वभूतेभ्यो नमः। इ
ति प्रदक्षिणामावर्त्तते ततो नत्वा। ॐ आदित्यापविद्यहे सहस्राक्षाय धीमहि तन्नः सूर्यः प्र
चोदयास्विति त्रिजपेत्। एवं त्रिकालं विष्णुश्रुत्वा ब्रह्मपूजयेत्कुर्वीत॥ ॥ अथ भिक्षा ॥

॥ विधूमे सन्नमुशले व्यगारे भुक्तवर्जने काले पराहे भूपिष्टे नित्यं भिक्षां यतिश्च
रेदित्युक्तेः। जले उद्धृतामीति च तस्य भिरादित्यमुपस्थापते नैकं व्यात्वा। आकृष्येनेति प्रदक्षि
णं कृत्वा येनेति पान इति जप्त्वा येसो विस्वाख्य आदित्यपुरुषो न हंदि स्थितः। सो हं नारायणो
देवः इति ध्यात्वा प्राणम्यता त्रिदंडं दक्षिणे त्वगेततः संधाय बाहुना पात्रं वामकरे क्षिप्त्वा शेषं पे
दक्षिणेन त्विष्टं। तथा येनोक्तं दिशा जीनं पंचसप्तवागृहाणां त्वभवत्स्त्रीं भिक्षां याचित्वा। १
शोमसिप्राणमेभ्रा इत्यागत्य शुचिरन्नं प्रोक्ष्य। ॐ भूः स्वधानमः इत्यादिवस्तसमस्तव्याहृति
भिः सूर्यो दिदेवैर्भूतेभ्यश्च भूमौ क्षिप्त्वा भुक्त्वा प्राणवेन षोडशप्राणायामान् कुर्यादिति संक्षे
पः। गौतमव्याख्या भृगुः। यतिहस्ते जले दत्त्वा भैक्ष्यं दद्यात्पुनर्जले। भैक्ष्यं पर्वतमात्रं स्यात्तज्ज
लं सागरेपमं। अर्पयन्तं मूलमाधवापार्कं मदनरत्नं स्मृत्यर्थं सागदौ जपेत्॥ कणवः॥ एक
शत्रुवसे द्वामेन गेरेर्ध्वं एव कं। वर्षाभ्यो न्यत्र वर्षा सुमासास्तु चतुरेवसेत्॥ जावालश्रुतौ॥
श्रुत्या गारदेव गृहे न कुर्यात्वाल्मीकवक्ष्यमूलं कुलालशालाग्निहोत्रं गृहनदीपुलिनगिरि
कुहरनिर्हरस्थितिलेशकेतन इति॥ मान्ये॥ अष्टौ मासान् विहारः स्याद्यतीनां स्यतात्

१ अन्नसेषलेपुनिसवैकुलजुतकरै अहार अर्थ धर्म अरु काम हूँ ताते होत अपार
 चौपाई। पुरुषनके पुरुषारथ दाता है परजन्म सकल विधिताता १ हमरे परंपरा
 ले आर्य कोउ पंडित नहिं आ जुवताई २ कामलोभभय दोह विचारी तजे जो प ह पू
 न सुषकारी ३ तौ नहिं होत ता सुकल्याणा यामे है विचार नहिं आना ४ श्रीसुकोवच
 यहि विधि नंदवेन जवषोले सस सस गोपहु सब बोले ५ सुनतै तहो विहं सिभग
 ना सक कोय हित वचन वषाणा ६ श्रीभगवान उवाच हैम तो पदेन सास्त्र पुरा
 येक कुह त सुनहुं देकाना ७ जीव जन्तु सब करम हितैर करम हिते पुनि लीन घा
 नेरे ८ दोहा भीति छे म अरु सुष दुष हु होत कर्म ते तात विना कर्म ते कवहुं नहिं हो
 तिको निहुवात चौपाई जोमानै फलदायक दुसै देत कर्म फल सोउ विसबीसै १ क
 रै कर्म जो नहिं जगमाही तेहिं देस कैई सफल नाही २ अहैई सने नहिं कुहेतू कर
 महि सब बांधत है नेतू ३ लहै कर्म निज निज फल प्राणी तो पूजहि काइ दहि जानी ४
 पूरुव कर्म जौ न करिराषत सकै न भेटि दुइ श्रुति भाषत ५ देव अ देव मनुज संसा
 सकल कर्म वस अहै अपारा ६ लघु वड जो निज कर्म वस पावै कर्म हिव सत न ते जिय
 जावै सनु भिव आदि कस वजेत होन कर्म अनुसार हिते ते ८ दोहा कर्म हिई सरका
 र्म गुरु कर्म हिं जगत प्रधान ताते पूजहु कर्म को अहैई सनाहिं आन चौपाई भजे और
 निज कर्म विहाई सो कवहुं मंगल नहिं पाई जिमि नारी निज पतिक हं त्यागी भजे जा
 द सो सदा अभीगी २ वेद छति है ब्राम्हन केरी किति पालन लूची की हेरी ३ वैस्पृति
 जानहु व्यापारा मूद छति दुज सेव नारा ४ कषिवानि ज्य पासि वो गाई उचित व्याज
 ली वा ब्रज राई ५ वैस्पृति ये है विधिचारी ये गोपालन अवसि हमारी ६ सतरजत
 मथिति उत पति लयके हेत गुनहुं पितु सकल समयके ७ रज गुन ते उत्सति संसा
 री रज प्रेरित वरष हिं चनवारी ८ दोहा ताते जीवन प्रजन को होत सिद्धि सब काज
 पिता दया हां पूजिकै का करिहौ सुरराज चौपाई नहिं हमरे पुरंदे सहृगमा नहिं
 हयै कठोर अभिरामा हम है नित्य पिता गिरिवासी रहै सदा वन मे सुपरासी २ है गोव
 रधन देव हमारा जोगो वन वन देत अपारा ३ ताते और देव नहिं पूजा करो विचारन
 अवक लूझो ४ इंद्र जाग को जो संभारा निज निज कर ले विविधि प्रकार ५ गो अ सि
 गरी आगे कीजे विघ्न को अपने संग लीजे ६ पूजहु पितु गोवर धन काही यह कुल
 क्षन करिह सदा ही विविधि भांति पाक नवन वाओ मूग सितामोद कर्ब धवाओ ८ दो
 हा याय स पूरी पूष पे पपरी पपरी पान पाले परा कहु पप चिहू परा पथित अमाना
 चौपाई अरु संपुली आदि वहु विजन वन वा वहु पितु दुत मन रजन १ तीन दिव सको
 दूध समेटी भरि भरिता को भेट न मेटी २ दूध दही वा सोधी वा फर विविधि मलाई
 वरी साफ औरहु जे विजन जोइ जाने सो निज निज ग्रह मे निरमाने ग्रंथ वा दिवहु वि

प्रबोलाई लेहसविधिहोमहुंकरवाई ५ धेनुदक्षिनाविघ्नदीजे औरहुअन्नदानबहु
 कीजे ६ अरुपतितनचंडालनस्नानन दीजेअन्नसहितसनमानन ७ गोवर्धनकोनवा
 त्रिनहुंषवाई गोवरधनदेवहिदिंगजाई ८ दोहा गिरिराजहिसवसाजिकोदीजेभोगा
 लगाइ जोरिसमाजपितातहोलेहप्रसादहिंषाद चौपाई भूषनवसनपहिरिपुनिताता
 अंगरागलेपितकरिगाता १ सिंगरेगोपनजोरिसमाजू लैसंगवेदवादिदुजराजू गोव
 रधनपरदक्षिनदेह फेरिलौटिअयेनिजगेह यहमततौपितुअहेहभारा पुनिजेक
 रहविचारतुम्हारा ४ वासववल्लिगिरिपतिकहेदीवो पुनिप्रदक्षिनाताकीकीवो ५ य
 हमोकोलागतअनिनीको यहीकरहुअवकरिमतठीको ६ श्रीसुकोवाच कालात्मा
 वासवमदनासी तेहरिभेब्रंदावनवासी ७ तिनकेवचनसुनतनंदराई बोलेगोपनस
 वनसुनाई ८ यहवालकदेवतकोकोटो पैहैबुद्धिकेअतिमोटो ९ दोहा पुनिहरि
 कोमुषचूंमिकैकहेवचननंदराय लालकहेयाजोअर्थतुवसोसवहेतखगाय चौपा
 ई जामेप्रीतितोरिहठिहोई हंससिगरेकरिहैंअवसोई १ जोतोहिनीकनलागहिलाला
 नंदतहोनिजदूतबोलाई दियोसकलवृजमेगोहराई ४ चलहुसाजुलैहमरेसाथे प्रात
 कालपूजवगिरिनाथे ५ नंदनिदेससुनतव्रजवासी कियेतैसहींगुनिमुषरासी ६ प
 हरनिसावांकीनंदराई उठिमज्जनकियजमुनैजाई ७ भौनआइविजनवहुजोरी पूज
 नसाजरचीनहिंथोरी ८ दोहा सकलवेदवादीदुजनआसुहितहंबोलवाय चलेथे
 नुआगूकिहेवहस्सैनपदाय चौपाई इतनेमेसिगरेवृजगवाला लैगिरिपूजनसा
 जउताला १ गवनेनंदसंगसानंदा गावतसुंदरसुजसगोविंदा २ गोवरधनदिंगय
 हुंचेजाई छिप्रहिंविघ्नसवनबोलाई ३ करनलगेपूजनगिरिकेरो देदविधानसहित
 मुषदेरो ४ प्रथमहिंयचात्रतनहवाये विविधिवरनअवरनचढाये ५ अंगरतगर
 मृगमदअरुचंदन अरुकेसरमित्तायरचिवंदन ६ सोगिरिराजहिंनंदलगाये वि
 विधिभांतिपुनि। सुमनमगाये तिनकेरचिभूषनवहुभांती अरपेगिरिकहंसहित
 जमाती ८ दोहा बुलेफूलभरिदोपरनऔरहुदियेचढाय सैलनाथकेमहिजनसु
 मनसैलदरसाय चौपाई दीन्हीफेरिविविधिविधिधूपा दीपदेवायेअतिहिअनपा
 पुनिजेविविधिभांतियकवांना लैलैगहतेकिषेपयाना २ तेसवगिरिकोअरपनला
 गे नंदादिकअतिसैअनुरागे ३ रचीअन्नकीथलथलरासी औरमिठाईसकलसुधा
 सी ४ दहीदूधघृतनदोवताई माषनमेवादियोचढाई ५ तहंयककौतुककियजदुराई
 वपुआपनादुतियप्रगटाई ६ अतिसैब्रहतलंबभुजदंडा दिसनवदनपरकासअखं
 डा ७ अतिसैथूलजंघपदजानू सीससैलकेअंगसमानू ८ भूषनवसनसुकुटमनि
 मालासैलमहिअतिरूपविसाला ९ दोहा पेषिप्रतिहगुवालसवगोवरधनकोरूप

चौपाई
 १। स्तनप्रतिस्ततम्हारा १ हमप्रगटिकरि कृपागमहाई सैहै आजु भोगसवषाई २
 २। सिंगरोमोजनकियोभुरारी ३
 ३। न गोवरधनकियधन्यगुवारन ४
 ४। हिक्पाखा ५ करहुसवेसाष्टागप्रनामा यहतुमकौदैहैमनकामा ६
 ५। नंदनदनगोपनसंगमौही ७
 ६। येधरनिमहदंडप्रनामा ८ दोहा
 ७। हिवासवपूजावृथाकरतरहेदृजमाहि चौपाई ८। सैसादेवमानिकोचाही
 ९। यहप्रससदेवनहिमनिहौ तौजोदैहैसोपुनि १०। जनिहौ ११
 १२। भरिकापा सैहैपायतुमहिंसवगोपा १३।
 १४। केरोमंगलचाहोसवेधनेरो १५। तौनितपूजिकरोपरनामा
 १६। मा १७। सुतकेवचनसुनतनंदराई गोपनजुतचतिअनदपाई १८
 १९। तीवनाई कनकधारधरिहाषउठाई २०। खगेउतारनश्रीगिरिराजे
 २१। वजवावतवाजे २२। सवगोपीलेपानिआरसी गिरिगोवरधनकोउतारती २३
 २४। निजनिजकरलैआर २५। खगेउतारनसैखकोवा

जनविविधिवजाय चौपाई यहिविधतहैआरतीउतारी कारनप्रदक्षिननंदविचा
री १ पुनिजेविंजनकछुतहैवौचे तिनकोभोजनकरिसुषराचे २ चलेप्रदक्षिनकरना
सुषारी भूषनवसनविविधिविधिधारी लेपिलेपिअंगनअंगरणा लीन्है संगविप्र
वडभागा ४ पतितनअरुचांडालनस्वानै तिनकोदेतअन्नसनमानै ५ गौवनकोनव
चननचरावतऔरहरीननधनलुटवावत ६ चढीसकटसिगरीवृजनारी गावता
केस्तचरित्रसुषारी ७ गिरिकोकरनप्रदक्षिनलागी आसिषदेतविप्रवडभागी ८
दोहा यहिविधितेगिरिराजकेगोपिनसंजुतगोप हैप्रदक्षिनासुषभरेमानेनिजदृष
लोप पुनिगवालनलैकेस्तजुतवृजपति पूरनकाम मंदमंदआवतमयेसांभजानिनि
जधाम इतिश्रीमन्महाराजाधिराजबांधवे सश्रीविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहा
राजाधिराजाश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णकृपापात्राधिकोरिरघुराजसिं
हजदेवकेतेश्रीभागवतेआनंदामुनिधोपूर्वार्धचतुर्विंशस्तंभः २४ ॥ :: ॥ श्रीसु
कौवाच दोहा ब्रजमेवासवेदेषिकैनिजपूजाकोनासहरिदासननंदादियेकीन्ह्योको
पाप्रकासचौपाई सांवर्तकगनमेघअधीसाकरतजोजगकीप्रलैमहीसा १ ताहि
रतवासवबोलवायो अतिकठोरअसवचनसुनायो २ लैसिंगरेमेघननिजपास
जमंडलबोरहुअवआसू ३ नंदगोपकरिममअ पमाना कियमषभंगभरोअभि
माना ४ छुटगोपकाननकेवासी थोरहविभोगर्वकेरासी ५ दूनकोधनमदुनहिंस
हिजाता छोटिनछुमामहाउतपाता ६ हमहैंसांकीन्हीइनहौसी गसीसाहमरेहि
यमहैंगौसी ७ केस्तमनुजकेवलसवगोया कियोहमारेमषकोलोपा ८ दोहाजैसे
ज्ञानजहाजतजिचढिमषनाउअजान तरनहेतजगजलधिकोहठवसठानतठा
न चौपाई अहैकेस्तअतिहीवाचालाहैकुमतीकठोरअरुवाला १ विनासीलकोरा
मरेसा विद्याकोताकेनहिलेसा २ अपनेकोपंडितअनिमानै अनुचितउचितने
कुनहिंजानै ३ असेकेस्तमनुजवलभारा हमैनसमुझहिंगोपगवारा ममअप्रियमा
मदेषतकीन्ह्यो जग्यभागपरवतकहंदीन्ह्यो सवैमानिकैकेस्तभरोसे जीवनचहा
तैवरकरिमोसातातेकेस्तभरोसिनकेरो वढ्योविभौमदजोनघनेरो सोमैआजुहिक
रिहोनासा देषतहोअवकस्ततमासा राषिचारिगेयाघरमाहां अपनेसममानतको
उनाही ४ दोहा जलधरधावहुयहिसमैवरषिघोरजलधार सहितघराधरसमसिला
करहुधनुसंधार चौपाई वोरिदेहुवृजकीसवधरनी पावहिफलकीन्हीजोकरनी १ ॥
धनुवृषभवळराअरुवाळी वचैनअवयेकौवृजमाळी २ नरनीरीसनंदतेहिदेसू र
हिनजायतिनकरकहुंलेसू ३ जलधरकछुनमीतिउरलमावहु प्रलैकालघारादरा
कावहु ४ होअरावतमेचढिआजू लियेकुलिमजुतदवसमाजू ५ रैहोपीछेपडेनुम्हा
रिसन्धुषअहैकौनहमारि ६ उनचासोमारुतनुवसंगा पठवहुंकरननंदवृजभंगा ७ स

मरथहोयजोयहजगमाही रक्षनकरैसोअवदजकाही ८ दोहा केसववावनेहेता
 जोअहेविधिहरआज तौतिनहुकोजीतीमैलेहोसहितसमाज १ श्रीसुकोउवाच॥
 चौपाई असकहिसककोपमहकायो मेघनकावधनषायवायो १ अरुउनवासेवो
 पुनकाही अत्यसुदियोमेघसंगजोही २ मातुलिसोअसकहोसुरेसा स्यावहुमेरोनु
 रतगजेसा ३ मातलिनागदियोडुतल्याई वापरयोसवारसुरराई ४ लियेकुलिसकरपर
 मकठोरा चितवतअरुननेनवहुवोरा ५ चतुरंगिनीसुरनकीसेना आईसजिकेजोव
 लंअेना ६ महामेघतनस्यामहजारन सोवरतादिप्रलेकेकारन ७ आवहप्रवहआ
 दिजेपवना सजेसवैवासवअरिदमना ८ दोहा साजिसेनपहिभांतिहमेघनपो
 नसमेत चलोसकअतिवक्रदैवजनासनकेहेत कंदसंस्थानारी चलेमेघआगेम
 हाकोपपुगि भयोअंधकारनभेमेअपारा १ जलैसिंधुसाताभरेतेअघाता करैसोर
 भारी जोगभीतिकारी २ भरेघोरवोरा गिरैसेकरोरा महविगंधायो दुतैव्योमछाये ३
 वजैवडपंडा करैकोप्रचंडा भरेहंघमंडा बलीहैअषडा ४ दसौदुदिसानै तमेमोम
 हानै भईजामिनीही दियैदामिनीही ५ भईभीतिभारी कपीभूमिसारी कहैदेवरा
 जा करौआसुकाजा ६ वजैवारिदीन्ह वेलंवेनकीन्ह हुनेगोपगामा सहोगेदनामा
 ७ वंचैपंकनाही कहैजोपराही करैकेसरसा बलीजोप्रतक्षा ८ दोहा यहिविधि
 भाषतथननसोत्रजचारसीकोस चरिलियोसुरपतिकुमतिकरिमनमेअतिरो
 स १ कंदनराच तहांजखध्रजोरसो कियोकठोरसारहै प्रलेसमानभोरदैगयोसा
 चारिवोरहै छनैछनैप्रकासकोकरैदमकिदामिनी मजोमहाभयंकरी कराखकाख
 जामिनी १ प्रचंडवेगकेतहांपौवनवन्नचासहं चलेदिसानचारितेतजेनिजेनिवा
 सहं वजैधरासुकैगईमहानधूरिधारहै नदेधिनैकहंपरैनिजेभुजेपसारहै २ तजे
 लगेअकासतेजखप्रवारिधारहै अतीवआतुरेवितुंडसुडकेअकारहैं गिरैलगे
 करोरिघोरवोरचारिवोरते महानैसैलकेसमानतेअतीवजोरते ३ अघातसारते
 व्रजेअनेकवज्रपातमे रूकोरपोनतेततक्षत्रसत्रातघातमे नदीसतीदिसानिसा
 नयोसहं गुनोपरै मनेकहुनगीचकानवैनहुसुजोपरै ४ गंभीरकैनवीननीरधार
 धावतीधरा परैअवर्तहुंठैतरंगसारभभरा परैनऊंचनीचठोरजानिगोकुलैम
 ही कलिंदिजाकरारकोविहायऊपरैवही ५ वनैनजातआवतोहहुंव्रजेपगैमुरै॥
 षडोनहोतहुंवनैकछुनिहारिनापरै कुरंगऔविहंगचीतकारकोकरैलगे कहूंभैमैक
 हूंथिरेकहूंवलेंकहूमगे ६ अनेकजीवगाजकी गराजसोअपानभे अनेकतासु॥
 ज्वाललागभस्मकेसमानभे अनेकतासुजोतिकोविलोकिअंधदेगये अनेकजा
 तुनीरधारमहवुडतेभये ७ परायवच्छवाक्षिधेनुवैलगाछमेगिरै तहुंसिलाप्रहा
 रतेनवैठतौवनेथिरेगुवालऔगुवाशिनीकरैहहापुकारहै नदेहकीनगीहकीति॥

नैकलू समहार है ८ दोहा जदपि घुसे घर मे सवेत द्यपि पौन भूकोर रहत वन तनहिने
 कहूं लागत वीर करोर छंद तो मर विलखान गोपी गवाल सब कहें हिं आयो काल आ
 ववचवदी सतनाहि हम भागिके हिं थल जाहिं १ नहिनी ककी न्ह्या नंद किय सका
 जागहि वंद निज सुत कह्यो उर आनि दुषलियो गिरि मषगानि २ अवहोत वृज क
 रनास सबत जो जीवन आस ३ अस कहत रोवत गोप किय वे सवासव कोय ३ को
 उ सुतन को उर लाय गोपी रहीं सिरनाय कोउ कहें नारि नपासु भजि आउरी दता
 आस ४ लहिवोर घात कराल गिरती विसाल देवाल छप्पर उडत लहियोन दूटत
 सकट घत भौन ५ फट फट फुटत द्यट दंड तटत दूटत तरु कंद १ कवहू न भोजि
 न सोग ते अति दुषी वृज लोग ६ भाषहि परस परवात जे हिं हित भयो उत पात ॥
 सो नंद सुत हिं न जीक अवचलव सब कोनीक ७ करि हैं अवसि सोरक्ष समर थ्यका
 न्ह प्रतक्ष वैचि हैं न औरे दौर विन निकट नंद कि सोर ८ दोहा अस कहि गोपी गदाल
 सब हाहा करत पुकार यक ये कन को गहि दुतै गे जह नंद कुमार चौपाई कांपत गात
 चेलि नहि आवत गिरत परत पुनि पुनि उठि धावत १ गो वन वळरन उरहिं छिपाई गई
 नंद सुत के डिंग धाई २ दुषित चहुं कित ते विमि आंही कहें हिं मनौ तु मतजि कहें
 जांही ३ गोपी हरि पद गिरी विहाला कहें हिं करु हर रसन नंद लाला ४ के स्न के स्न का
 हि गोप पुकारे गोकुल के होतु मरष वारे ५ तुम्हरे हि कहे सक मष मेटी पूज्यो गिरि हि
 न ते हि कछु सेटी इतो ते वासव करि अतिकोपा की न्ह देत सकल वृज लोपा ७ देषतष
 डे कहै नद लाला रक्षन करहु न कस यहि काला ८ दोहा सुनि गोपिन गोपन वच
 न अति आरत दुष भीन गोत्रै वळ रावाळ रानि रषि षडे अति दीन चौपाई वोरन सु
 हित सखिल की धारा वरषि रहे घनवार हि वारा १ भं भू पौन चखत चहुं वारा अस
 न निपा २ अति द्योरा २ अ सो निरषि के स्न भगवांना महा कोप वासव कर जा
 ना ३ पुनि अस मन मे नाथ विचार्यो मै वासव को जागनि वास्यो ४ ताते वरषि सा
 लिल चहुं वोरन चहत आज वासव ब्रज वोरन ५ मै निज वल ब्रज की रषवारी करि हैं
 कंहा करि हि पविधीरी भयो विभौ मद मत्त सुरेसा मूढन जाहि ज्ञान कर लेसा ६
 यो को मद मै अवहि उत्तरि हैं सहज हि मे वृज रक्षन करि हैं दोहा मोर भक्त जे देव है
 तिन के गर्वन होय सक मोहि जांनत न ही रहे या विभौ मद मोय ताते करि वो जाग है
 मान भंग यहि केर ना तो अनरथ्य अ सही करि है यह सठ फेर चौपाई मै ही हों वृज
 कोरष वारा ब्रज को मै ही अहों अधारा १ मै ही ये क अहों वृज नाथा वृज को सुष दु
 ष मे रे हि होया २ मोहि देषि जीवत वृज वासी सदा रहत मम दरसन आसी ३ तन
 मुन धन मोही को जानै दू जोई समन हिं न हिं आने जोइ न को न रावि मै ली न्ह्या पु
 हुमी प्रगटि कहा तो की न्ह्या ५ जग मे मेरे दासन को ही दुष दे सकै रुद्र विधि नाही

कुइइइयहकेतिकवाता चाहतमजजोकरननिपाता ७ असगुनिगोपिनगोपनको
 १ कह्योचलहुममसंगहिमाही ८ दोहा असकहिनिजगोहंनखिपेगोवेंनग्वास्ति
 नग्वास्ति गवेंनेगोवरधननिकटगिरिधारनगोपाल कविन महामदमन्तमधवाकेभे
 जेमहामेधमहादुषदेनहेतमहाजखठासोहे गोवेंनकोगोपिनकोगोपनकोतौने

सोस्तिपरकनेमेख्वाकसोउपास्योहे इइगर्वगारिविकोगोकुखंधारिविकोगरुयो
 गोवरधनगोविंदकरथास्योहे १ दोहा गोपिनगोपनसोकह्योगिरिधारीगोपाल ॥
 आवहुगिरिनीचेसवैलेगोवेंनयहिंकोल १ चौपाई गिरिवरकोगिरिबाममकरतो ॥
 करहुनककुभ्रमंयहनिजडरते १ नंदववाकेपुन्यप्रभाऊ मेउठायलीन्ह्योगिरिरा
 ऊ ३ इहानवातवर्षकीभीती आवहुकरिमनमाहंप्रतीती ३ गोवरधनकरिहेतुवर
 स्था प्रगटिभूषोवसिजोनप्रतप्ता ४ नंदववाहेजसुदामाई आवहुगोपगोपिलेधा
 ई ५ जवलोवरषाहोयमहानी तवलोवसहुइतैसुषमानी ६ सुनिनंदनंदनकी ॥
 असचानी गोपीग्वालनानिजमानी ७ गिरिवाजरजरहरवरभरभर थरथरप
 रथरकरइवदरवर ८ दोहा खाषनगोत्रैवाकराअरुवाछिहुअनत गोवरधनतरा
 मेरहेनहिसंकेतसहंत चौपाई सिंगरीसाजसाथलेगोपा वेलनजुतकियसकटा
 अरिपा १ पेनहिंकोहुकोसांकरभयऊ सवैसुपासतहाकैगयऊ २ लगीनकोहु

को भूषणिया सा हरिमुपलु विपीवत सहला सा ३ कहहिं सवैरुज राजकुमारा सातव
 र्बको अतिसुकुमारा ४ गोवरधननिजकरपरधारो दुषसागरतेह महिउतासो ५
 कोउ कहकरपिरात अवहोई ललाधरहु धरिहैं सवकोई कोउ कह अव सव देपतका
 है सिसुकरगिरन सैल अवचाहै ७ निजनिजहाँ थलगावहु भाई अमितलालगि
 रकी गरुवाई ८ दोहा कोउ गोपीगिरवर धरेगिर धरको लैषिनैन ताकी वरन
 नकरत छविसषिसोवोलीवैन कवित तारनपैक जकंजहु पैरंभषंभराजै रंभषा
 भहु पैसिंहतापैयेकवापीहै वापीपैभुजंगहैं भुजंगपैकपोटसो कपाटपैकपोत
 तापैविंचदुनिथापीहै तापैसुकतापैमीनतापैअहिवालकारेतापैअर्थचंदता
 पैसुरजप्रतापीहै महितेउठ्यामृनालतापैकृच्छायाकियेरधराजअसीछवि
 सेरेद्रगव्यापीहै दोहा पुनिवोलीव्रजवालकोउमंदमंदमुसक्याय लषोसषीको
 तुकपरममोमुषकह्योनजाय कवित मन्मुषसामरेकेआयव्रजवालकोऊतकी
 तिरकोहेंचषचंचलचलायकै ताहीसमैकान्हकरकापतहीकाप्योगिरिव्रजजा
 नजनिगिरिगिरितवनायकै रघुराज रामतहोअसीदसादेष्टहीवंधुपैविलौ
 कोनकुमंदमुसक्यापकै अवलोकिअग्नजाकोआनननवायनैनसैलकोसमा
 न्याफेरिलान्ननलजायकै दोहा गिरधरकोगिरिकरधरेसीतिगयेदिनसात ब्रा
 जवासीमादितवसलागीनवरषावात चौपाई सातरिवसनि सिसकअथोरा ब्र
 जमंडलवरव्योजलघोरा १ पैनलहेदुषकोउचजवासी तवमघवाकैगयोनिरा
 सी २ निरषिकेस्त्रकोमहाप्रभाऊ अतिसैविसमितभोसुरराऊ ३ चारनकी
 न्हो ४ अवब्रजमेवरषहुकोउनाही ५ सुरनसहितलैमेघसमाज सु
 रपुरकहं गवनेउ सुरराजू ५ उदितभानुभोअमलअकासा मिटीवातवरषाकी
 नासा ६ तहैसिंगरेगोपनगिरिधारी गहेगोवर्थनगिराउचारी ७ श्रीभगवा
 नउवाच सुनहुवैनव्रजकेसवलोगू अवनारौवरषाकरसोगू ८ दोहा लैलौ
 अपनीसाजसवनारी सुतनसमेत गिरितरतेअवनिकसिकैगमनहुनिजेनिके
 त चौपाई भयोभानुकरविमलप्रकासा दीसतघननहिंकोनिहुआसा ९ बहैजमु
 नअववीचकरारा छट्योकोनिकोसलिलअपारा २ असीसुनतक्रस्त्रकीवौनी
 सिंगरेगोपमहासुषमानी ३ निजनिजसकटनभरिसवसाजू वालवृद्धसव
 सहितसमाजू ४ गौअवळराआगूकरिकै गवनेगिरितरतेसुदभरिकै ५ वा
 हेरठांदभयेवृजवासी पावतभेअतिआनदरासी ६ तहैसवकेष्टतगिरधारी
 जैसोरह्योप्रथममहिधारी ७ तैसहिपुनिताकोधरिदीन्ह्यो आपहुगवनेतहो
 तेकीन्ह्यो ८ दोहा देष्टहीनंदनंदकोवृजवासीदुतथाय प्रेमसिंधुसहैमयान
 सवलियोचेरितहैआय चौपाई कोउचूमेमुषलालनकेरे मिलैप्रभुहिकोमोद

धनेरो १ गोपीहरिभुजमीजनयागी बोलहिंवचनप्रेमरसपागी २ यस्तोलाखतु
 मकोश्रमभारी कैहैभुजापिरानतिहोरी ३ दधिअसतलैसहितउच्छाहू कोउगोपी
 पूजहिहरिबाहू ४ देहिदहसवआसिरवादा बदैवहतआपुषमरजादा ५ जसुम
 तिबोहिनितहैदुतआई लियोगोविंदगोदवैगई ६ पुनिकरजललैलगीउतारन
 निजसुतवलकीनजरनेवारन ७ रामआयपुनिमितेगोविंद विहंसतपावतपर
 मअनंद ८ दोहा नंदरायतहआयकैअपनेसुतकेहोथ भयेदेवावतदुजनको
 गोधनमनिगनसाथ चौपाई गगनसाध्यअरुसिद्ध सिधारेभयेवजावतसष
 नगारे १ चारनविद्याधरगंधर्वा हरिजसगावतमोदितसर्वा २ वरषहिंसुमना
 देवभरिलाई हरिकीअस्तुतिकरहिसेहोई ३ लगीअपसरानाचननाना सो
 सुषकेहिंविधिजायवधोना ४ तहआगकरिगोवैनकाही गोपसवैअतिआन
 दमाही ५ नंदलाखकोमधिमहंकीने दइचंदेसकटनसुषभीने ६ हरिकीरति
 गावहिंसवगोपी निरषतहरिमुषआनदवोपीवजवावतवहविधितहवाजा म
 दमंदचलिगोपसमाजा ८ आवतभैवृंदावनकाही निवसेतैवनिजनिजग्रहा
 माही ९ दोहा जदपिउपद्रवसककियदृजमंडलमहंघोरहरिप्रभावतेतदपि
 तहनेस्पोनयेकोठार ॥इतिश्रीमन्महाराजाधिराजवोधवेसश्रीविस्वनाथसिंह
 त्मजसिद्धिश्रीमहाराजादिराजाश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्र
 पायात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीभागवतेपूर्वार्धेआनंदामुनिधोष
 चर्विसस्तरंगः २५॥ ॥ श्रीसुकोऊवाच दोहा कर्मअमानुषभांतिथिहिनिरषि
 कृस्त्रकेगाल अतिअचरजमानतभयेयेकयेककहिततकाल चौपाई आवत
 भयेनंदकेहारे सभावैठिअसवचनउचारे १ तुवसुतकेरअमानुषकर्मा निरषि
 होतहमकोअतिभर्मा २ कैधौकोऊदेवहैवालक धौप्रतक्षपगट्योजगपालक ३
 नीचअ हीरनभौनहमारे सिसुवपुधरिकोउसुरपगुधारे ४ सातवरिसकोपुत्रा
 तिहारो सातदिवसलौगिरिवरधारे ५ जैसेकरिवरकजहिधारे तिमिकैसेसिसु
 गह्योपहारे ६ पलनामहंमूदेदृगकाही यस्तोअहोवालकग्रहमाही ७ आईत
 होपूतनाधारा वियप्पावनलागीतेहिठोरा ८ करिययपानलियोहरिधाना ह
 रतआयुजिमिकालमहाना ९ दोहा तीनिमासकोजवरह्योतवकरिचरनप्रहा
 र सकटदियोउलटायचंदमटुकेफुटेअपार १ चौपाई सिसुजवयेकवर्षकोभय
 ऊ तवहरिनभदानवलैगयऊ १ तासुकैठगहिभूमिगिराई हस्तोपानतुवसुत
 प्रजराई २ पुनिकहुमापनलियोचोराई तवसकोपकैजसुमतिमाई ३ वोधोया
 हिउलूपलमाही आपुगईग्रहकीरजकाही ४ बंधोउलूपलकोचिसिलाई भुजव
 लजुगतरुदियोगिराई ५ काननमेपुनिवक्षचरावत रामसहितगालनसुषछा

वत ईमारनहेतवकासुरआयो वदनफारितेहिंमारिगिरायो १ पुनिवळुराकोधा
 रिसरूपावळुरासुरआयो वृजभूपा ८ दोहा तेहिं गहिपटकिकपिथ्यमहेदियज
 मलोकपठाय गिरिकपिथ्य अनेकतरुतुवसुतभुजवखपाय चौपाई रह्योताखव
 नरासभघोरा ताकेवंधुवहतवरजोरा १ तोहिवधायपुनिवहषरमारी कियोता
 खवनमंगलकारी २ वलकरपुनिप्रखवहतवायो दावानलसोसषनवचायो ३
 जमुनामहेभुजंगभयकारी वसतरह्योकरालविषधारी ४ ताहिदमनकरिपु
 त्रतिहोरो जमुनादहतेद्रुतहिंनिकारो ५ कालीदहविनविषकरिदीन्हो गोवन
 ग्वाखननिरभैकीन्हो ६ व्रजवासिनकीभैयहरीती दिनदिनदूनवढतियहिप्री
 ती ७ नंदरावरोकुवैरकन्हाई कौनअहैकळुजोनिनजाई ८ दोहा कहां रावरोपू
 तयहसातवरिषकोआजकहां धारिवोयेककरसातदिवसगिरिराज चौपाई
 तातेहैवृजनाथउदारे अतिसैसंकाहोतिहमारे १ नंदसुनतगोपनकीवांणी॥
 सवतेकह्योवचनसनमानी २ नंदोवाच मेरेवचनसवैसुनिलेह तातेमिदिहिस
 कलसंदेह ३ जगद्विहारी ४ दुकेरो तवहीगर्गपुराहितमेरो ५ आयक
 पाकरिभौनहमारे यहसुतकेहितवचनउचारे ५ सतजुगभयोसेततुववालक
 नेताअहैलोक ६ द्वापरपीतरंगळविधामा अवप्रगद्वैकलिजु
 गमहैस्वामी ७ भयोकवहुंवसुदेवकुमारा वासुदेववुधनामउचारा ८ दोहा गु
 नअनेगुनतुवपुत्रकेनामहुरूपअनत हमहिंनजानैतोअवरजनकिमिपावा
 हिंअंत चौपाई यहतुम्हारकरिहैकल्याणो गोगोपनदैहैसुषनाना १ याकेवल
 दुस्तरसंसार सहजहिंतरिहौनंदउदारा २ प्रथमहिंवदेजगतमहेंचोरा साधु
 नादियोकलेसकठोरा ३ रह्योभूपकोउरक्षकनाही तवतुजपुनजगजिगसा
 ही ४ साधुनकोअसोवलदीन्ह्यो जातेदुष्टदलनतिनकीन्ह्यो ५ जेकोउतुवसु
 तकेवडभागी कैहैंचरनकमलअनुरागी ६ सकिहैसत्रुतिन्हैनहिंजीती जिमि
 हरिजनननदानवभीती ७ तातेनंदकुमारतिहोरो नारायनसमगुननिअगा
 रो ८ श्रीकीरतिअरुसकलप्रभाऊ विष्णुसरिसवैहैवृजराऊ ९ दोहा हंमसे
 कहियरतच्छासगेग्रहमुनिअवतंस तवतेहंमकेसैगुनैनारायनकोअसे १
 तातेनहिसंकाकरौकेसुचरित्रविलोकि चंदावनमेवसहसवदैकैपरमअसो॥
 कि २ नंदवचनयहिंभौतिसुनिसंकागोपविहाय नंदनंदनंदनहुंकहैं अतिसरा
 हिसुषयाय गयेआपनेआपनेभौननकोसबगोप वसतभयेअतिमोदचुवह
 रिदरसनचितचोप छंदभूलना जंभरिपुजग्यनिजभंगअवलोकिकरिक्व
 सावतमेधनहंकारी यौनउनेचासलेनागचदिवेनवढिआयवृजमंडलेवज
 धारीवर्षिगजसुंडसमधारवहवारअतियोनभक्तभोरचहुंवोरभारी सैलसा

मवोरतजिघोरघनभोरकरिगोपगोवैनकियोअतिदुषारी १
हृदपदपानिधिसककोदर्पवडनविचारी येकहीहोथसोमदहंसिनरसुतहुतौ
गोवधनेलियउपारी सातदिनधारिछत्राकसमकोनिधरलियोत्रजराषिहरिग
र्वगारी कहतरघुरजदजचंदनदंदरगोविंदसोदसुधिकरैअवहमारी इतिश्रीम
न्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्री ॥
यजाश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृत्स्नचंद्रकपापात्राधिकारिरघुराजसि
हजुदेवकृतेश्रीभागवतेपूर्वार्चिआनंदाम्बुनिधोषदविसस्तरंगः २६ ॥ ॥ श्री
सुकोवाच जादिनगिरिधरगिरिधरसोधराताहिनिसिमोर गकत्तरावनसषन
जुतगमनेनंदकिमोर १ नोपाई वनमे गकत्तरावनलागे सषनसहितअतिआ
नदपागे १ गुनिसुरभीअरुसकअवाई बैठेकेस्त्रयकांतहिजाई २
पनकहैवाधासोअतिगुनिअपनोअपराधा ३ छमाकरामनुहितप्रभुकाहो ॥
आवतभोवासवप्रजमाही ४ तहैगोलोकतेसुरभिहुआइ ५
दुराई ५ हरिहिनिरविसुरनाथलजाई गिल्याडंडसमचरननधाई ६ निजकिरी
टसोप्रभुपुदपरसो वारवारनेननजलवरसो ७ देयोसुन्योकरूपपरभाऊ ॥
विनागर्वकोसोसुरएऊ ८ दोहा आगेठाठेजोरिकरकपतगातविनीत लग्यो
करनअस्तुतितहाजदुपतिकीअतिभीतिइंदौवाच छंद तुवरूपसत्यविसुदसा
लसुसांततयमेतमनही भायाप्रवाहनिवद्ध यहसंसारतुमेमेनहिंसही अज्ञा
नबोधकलोभआदिकनाहिहैयहकाकही तबपिषलनकेदलनहितप्रभुदंड
दापनिमतिगही १ तुमगुरपिताजगदीसकालसरूपधारकदंडहो जगकरन
मंगलहेतकरहुचरित्रनाथअषंडहो जगदीसमानिमानमोरनहेततुवैअपतारहै
तुवगायसुजसगोविंदजनहुतलहतभवनिधिपारहै २ जगदीसमोसमजेअ
ज्ञानीअभैतुमहिविलोकिकै मदतेरहितकैभक्तिमारगचलतअतिमनरोकिकै
अैस्वर्जकेमदमत्तमैजान्योप्रभावनरावरो अपराधछूमिकरियेरुपाफिरि
होउअसनहिवावरो ३ अघवोघनपसधारकरिकैहरनहितभुवभारको निजचरनदा ॥
सनकरनमंगललेहमहिअवतारको जयपुरुषजयभगवानजयतिमहानजय
सुषधामहै वसुदेवनंदनकेस्त्रजदुकुलनाथतुमहिप्रनामहै ४ निजभक्तइच्छातेवि
सुद्विज्ञानसूरतिधरतहो सर्वात्मतुमहीसर्वकारनवाससवरकरतहो मैमटनिज
मयभंगलधिकरिकोपरजलोपनहितै बहुपवनपानीअरुपपानहुपविहुवरष्येव
हुकितै तुवरूपहितेगोकुलवच्योमैगर्वहनकैजकिरह्योकरुनापतनजहुनाथगतैअ
नतुवपदकौगयो अवरुपाकीजेनाथगोपरभाफलीजेनूकहै यहरावरेअपराधा
कीनहिमिटोजनमहुँहूकहै ६ श्रीसुकवाच दोहा यहिविधिअस्तुतिजवकरी

सुरपतिअतिभयभीर तवहिंविहंसिहरिवचनकहमेघसरिसंगंभीर श्रीभ
गवानउवाच चौपाई तौपैकरनरुपाकेहेतू मैमषभंगकियोसुरकेतू १ सक
रहेमदमत्तमहाना मेरोसुभिरनतोहिभुलाना २ हमनिजसुरतिकरावनका
जा गर्वहस्योतेरोसुरराजा ३ श्रीमदअंधमोहिनहिंदेषै जदपिदंडमैकरहुं
विसेषै ४ गुन्योजाहिपरकरनरुपाको श्रीमदसकललेहुंहरिताको ५ सुरप
तिअवनिजलोकसिथारो होइअवसिकल्यानतुम्हारो ६ मानोसासनसकह
मारा बैठहतजिमदनिजअधिकारा ७ श्रीसुकउवाच पुनिसुरभीहरिकेदिगा
आई वाराहंवारचरनसिरनाई ८ दोहा गौअवकरावाकरीनिजसंतानवोला
य कह्योनेंदसुतसोवचनपरमप्रीतिदरसाय सुरभिउवाच चौपाई कृष्णकृष्ण
हेजोगअधीसा विस्वात्माजगकरखरुमीसा १ लोकनाथखहितुमसमनाथा
आजुभईहमसवैसनाथा २ इष्टदेवतुमअहोउदारे तुमहींहोप्रमुदइहमारो
३ गोविप्रनसाधुनसुषदीजै सदायहीविधिरक्षणकीजै ४ हेरनहेतयहभूवर
भारा सियोनाथरजमेअवतारा ५ करनहेतअभिषेकतिहोरा हमहिपगया
दियोकरतारा ६ श्रीसुकउवाच असकहिसुरभीसुरभितकाहीं अपनेनिकटा
वालायतहोही ७ निजथनपयधारनजदुनाथे कियअभिषेकसहितसुषगाथे
८ दोहा अदितिआदिसुरमातुसवकह्योसकसोनैन तुमहुंकरहुअभिषेकअव

जदुपतिको भरिचैन चौपाई तव अकास गंगा को जल भरि ल्याये और रावत घटा
कर धरि १ तेहि जल सों संग लै असुरारी इंद्र कियो अभिषेक सुपारी २ धस्यो गो
विंद नाम हरिकेरो देवल हे सब मोद धनेरो ३ नारद तु बुरुआदिक आये विद्याध
र गंधर्व हुचोये ४ चारन सिद्ध साध्य गन नाना करन लगे जदुपति जस गाना ५ जा
हि सुनत सब लोक न पापा पुनि न करत प्राणि न कहं तापा ई नाचन लगीं अपसरा
नाना मढी मोद संजुल लै ताना ७ सुरगन फूलन वरषेन लागे अस्तुति करहि अ
तिहि अनुरागे ८ रह्यो छाया भिभुवन आनंदो कहं हि सबै जै गोविदा ९ दोहा
गोत्रे निज थन दारि पय दीन्ही भूमि मिगाय सरित न मेव हर सब ह्योत हृदिय म
धुंहर काय १ जव ते हरि अभिषेक भोत वते अन्न अनंत विन जो ते ब्रज धरनि मे
लगे पकन असंत २ धरनी धर प्रगटन लगे मनिन अनेकन भोति को रिवै रयेक
अलव से गोवा घट्ट पसुजाति ३ यहि विधि गो कुल चंद को धरि कै नाम गोविंद
विदामा गिगवने भवेन सकादिक सुरेन्द्र इति श्रीमहाराजाधिराज वां धवे स
श्रीविस्वनाथसिंह देवात्मजं सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीरा
जावहादुर श्रीरुक्मचंद्र रुपापात्राधिकारि रघुराज सिंह जू देवकृत श्रीभागव
तेदसम पूर्वार्धे आनंदाम्बुनि चौसत्तविं सत्तरंगः २९५ श्रीसुकोवाच दोहा
कोसमै येकादसी ब्रज मे रहानरे स निराहार ब्रत नंद करि पूज्यो सविधिर मे स
चौपाई दंड येकादसी विहोने जोतिष विद ब्रज पति हिवषने १ सिंघा सास
महं अस नृप राई कला अर्द्ध द्वादसी लपाई २ तौ येकादसि की नि सिमा हीं बीति
जै ये जुग जाम हिं जांही ३ तव हृति मध्यान भरे की निखा है सब क्रिया विवेकी ॥
४ करै द्वादसी ही मयारन यहि विधिते की जै ब्रत धारन ५ करै वयोदसि पारन
कोई तौ येकादसि फल नहि होई ६ सुद्ध द्वादसी जो ब्रत धारे तव हिं वयोदसि
करै अहार ७ असी विधि मन मोह विचारी उठे नंद नि सि अर्ध निहारी ८ दो
हा जमुना मे मज्जन करन गमन त भेनंद राय गुनी न वेसा आसुरी जल प्रवि
से अतुराय चौपाई वरुन दूत विचरत तेहि काला गहो नंद कहं आसु भुवाला
१ वरुन समीप गयिले आसू करि कै अति से को पप्रकास २ गोप सबै नहि नंद
निहार राम के स्तं क हिनुरत पुकारे ३ तुव पितु को को उहरि ले गयऊ को हुकै दि
पिपरत नहि मयऊ ४ वरुन दूत हरि वोहरि जानी वरुन लोक गे सारंग पोनी
५ निज दासन के अभे प्रदाते देखि वरुन अति से डर पाते ६ दोरि दूरि ते गिहो
चरन मे सिर धरि पुनि पद पर सिकरन मे ७ सिंहासन वैठा यनाथ को अति पू
जन करि जोरि होय को ८ घन घन्य अपने कहं मोनी अति हरि तनो ल्यो मूद
नोनी ९ वरुन ववान दोहा आजु जन्म भोस फल मम सब कछु पायो आजु ते

भवनिधितरैश्वरसितुवजनजेजदुगज चौपाई परब्रम्हजयभगवाना परमात्मा
 जैकृपानिधाना १ तुममेसुनीपरैनहिंमाया जोविरचैयहजगतनिकाया २ मेरोदूत
 महामतिमंदा हरिलायोतुम्हरोपितुनंदा ३ जानतरह्योननेकहुंकाजा सोअप्या
 राथकुमहुंजदुराजा ४ हेगोविंदनिजपितुयहलीजे मोपरनाथआनुग्रहकीजो॥
 श्रीसुकउवाच तवैवरुनपैकैप्रसन्नहरि चलेतहांतेलेपितुमुदभरि ६ आयेपु
 निवृंदावनमाहीं दीन्ह्योआंनंदगोपनकाहीं ७ वृजवासिनकहेंनंदयोलाई विस
 मितदीन्ह्योवचनसुनाई ८ जैसोविभौवरुनपुरमाहीं तसतोहंमदेषेकहुंनाहीं
 ९ दोहा लोकपालसावरुनहुंकेस्तहिंकियोप्रनाम तातेकान्हरसत्यकैहैंदुस्वर
 सुषधाम चौपाई सुनतनंदकेवचनगुआलै मान्योपरमेस्वरनदलालै १ मनमे
 करनखगेअसिआसादेहैंहमैविकुंठविसासा २ अभिलाषाव्रजवासिनकेरी नि
 जपुरदेखनहेतधनेरी ३ जोनिकेस्तुसखजुउदारा लगेकरनकरिछपाविचार
 ४ वृजवासिनजोमनसंकल्य सोकौनिहुंविधिहोइनअल्या ५ कर्मविवससंसा
 रहिमाहीं भ्रमतरहतयह जीवसुदाहीं कहुंनरकहुंतिरजकहुंदेवा पाव
 तयहिविधिजोनिनभेवा ६ जोनतकवहुनआतमगतिको करतनकवहुंममपा
 दगतिको ७ व्रजवासीतोममअनुरागी इनसमाननहिंकोउवडभागी ८ इनकोया
 हीदेहलैजाई देहुविकुंठलोकदरसाई दोहा असविचारिनिजचित्तमेकरुनासिं

धुनुरारि आसुवैलवीसक्तिनिजसिगरेवृजविस्तारि चौपाई जुवावालखहनम्रज
वासिन गोजुतनिजपुरदरसहुवासिन १ दियोविकुंठलोकदरसाई हरिषिमुवीजा
हैकवहैनजाई २ जमहुअनंतज्ञानसतिरुपा स्वयंप्रकासअनादिअनूपा ३ वैगु
नहानसिद्धिजेहिंदुषै धन्यधन्यअपनेकहंलेषै ४ असविकुंठमहैसवरजवासी
भयेसच्चिदानंदहिरासी ५ सोइविकुंठलषिकैमुदपूरा पूरुवजहैगवैन्याअकूराई
तहमनिसिंघासनमधिमाही रमासहितनिरष्यासुतकाही ६ निगममूर्तिधरिअ
स्तुतिकरही पार्षदगनचहुंकिंतसुषभरही रोहा नंदादिकअसंदषिकैविसमित

वृष्णी कृष्णजी

भेमनमाहि पुनितिनकोहरितुरतहीपहुंचायोजकौहि इतिश्रीमन्महाराजा
धिराजवाधवेसश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजाश्रीमहा
रजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्ररुपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकतेश्रीभा
गवतेदसमपूर्वार्धेअनंदास्वनिधौअष्टविंशस्तरंगः २० ॥ ॥ श्रीसुक उवाच
देहा पुनिम्रजमेआवतभईसरदसिखविषाणि तहचौदिनिसाचौदिनीचारुचंदरिय
तानि चौपाई फूलिरहीचहुंवोरचमेथी चहरिलहरिकुंदरैछितिवैसी १ तवहरि
वृजनारिनकेसंगा विहरनकियोविचारअभंगा २ भईसरदकीपूरनगासी जा
नित हीअतिआनंदरासी ३ मातृपिताकहंकेस्त्रछिपाई जमुनातटआसुहिंभ्रम
आई ३ पूरनकरनराससुपमाको सुमिरनकियोजागमायाको ४ दिअविभूषन

[illegible]

हियभरिहरिप्रीती ३ यतिपितुभ्रातबंधुतिनकेरे वारनहितकियजतनघनेरे ४
 येनरुकीहरिलियहरिहिपरो तनतौइतैकेस्त्रदिगजियरो ५ जोउगोपिनकहगोपग
 वारा रोकतभैभवनेकेवारा ६ प्रथमहिमनतिनकोतहंगयऊ पियवियोगत
 नसहतनभयऊ ७ मृदिनैनहरिनटवररूपा उरधरिकरीभावनाभूपा ८ दोहा
 हमनंदनंदननिकटचखिदोकभुजनवदाय कालिंदीकेकुंजमधिलेहैअकल
 गाय चौपाई असभावनाकरततेहिकनमे पुन्यपापनहिरहिगेतनमे ९ भववा
 धनकृद्व्यातेहिकाखा दियोतुरततनतजिबजवाखा २ दिव्यरूपलहिप्रथहिसा
 वते मिलीमोहनेचखिअतिजवते जदपिजारमतिहरिमहठानी तदपिवालप्रभु
 उरहिसोहानी ४ गहसुनिअतिसंकितकुरुराई कह्योवचनसुकसोसिरनाई ५
 राजोवाच केस्त्रहिपरब्रम्हनहिमान्यो केवलकेतगोपिकनजान्यो ६ तिनकोकि
 मिहृद्व्योसंसारा मेदहयहसंदहहमारा ७ सुनतपरीक्षितकीइमिवांनी बोलेसु
 काचार्जविज्ञानी ८ श्रीसुकोवाच यहतौहमनुमसौनृपतिप्रथमहिकियोवधाना
 हरिवैरीसिसुपालजिमिहरिपुरकियोपयान चौपाई वैरिहृकोगतिदेतमुरारी तौ
 कापुनिजेहरिकीप्यारी ९ जनकोमंगलकरनअपारा लेहिविकुठनाथअवतार
 दिव्यगुनीप्राकृतगुननाही सबकेआदिअनादिसदाही ३ कामको
 रेअरुभक्तिहसनबंधघनेरे ४ हरिमहकौनहैविधिमनुखावे अवसिनरेम
 क्तिसोपावे ५ हरिमहकविसमेनहिकोजै जागी १९ २० २१
 कृपातेयेहसंसारा कूटतहैनहिऔरप्रकार ७
 वचसरचनमोहतमनतिनको ९ नटनागरबोलेअसवानी
 ८ श्रीभगवानउवाच दोहा प्यारीतुमनीकीकरीजोआईममपास कहौजो
 मकरैजेहितवहोयसुपास चौपाई कहौआगमनकारनराती है
 वभौती ९ अहैरजनिपहअतिसेघोरा घोरजनुविचरैचहुवोरा २
 जोगनहिप्यारी जाहसवैव्रजआसुसिधारी ३ मातपितासुतभ्राततिहार
 नदसत्तदपरिवार ४ तुमकोसंकितबोजतकैहै दुषपैहैजोतुमहिनपैहै ५

जाइ इहारहवनहिउचितदेयाई ७

८ दोहा तौससिकररंजि

सीत

नोहरनासकपीरा ९ जमुनापरमप्र
 यनि १ सोऊसवविधिलियोनिहारी
 हुपतिनकहैजाई रोवतुसिसुनदेहुप
 कोतुमविनकाग्रहसैहै ४ गोवनकोड

हो ५ अथवामममुरलीधुनिसुनिके आर्द्रतमोहिं अतिप्रियगुनिके ईतवहं।
कीन्होउचितअतीवा मोपरकरतप्रीतिसवजीवा ७ पैपतिसेवननारिनकोही वि
नकूलकरिवोधर्मसदाही ८ दोहा पतिबंधुनसेवाकरवपालवसुतनसप्रीति
जगमेनारिनकीयही परमधरमकीरीति चौपाई रोगी नुस्तरे भागी कुतसि
तकपटीकुमतिकुरागी १ असहपतिकह अनघविचारी संपनेहैकवहुंनत्यागे
नारी २ चहैजोउत्तमलोकनिबासा तोपतिसेवैसहितहुलासा ३ जोपतितजैभा
जेतिपजारै तेहिनिदानहैनरकअगारै ४ निंदाअजसभीतिदुषभारी ताहिहोत
जगमेहठिप्यारी ५ जोपतिभरिआई जायसकैनहिंदुमहिंविहाई
ईतो जगजुलुसुहृदललाना कीन्हैजसदरसनअरुध्याना ७ अरुणमजस
कीरतिकोगाई होतिप्रीतिमोमहंमनभाई ८ तसनहिनि कट रहेवृजवारी या
होसत्सवुमलेहविचारी ९ दोहा तातेगमनहुं आपनभवनसवैवृजवाल तहैवैठि
थिरचित्तकरिमोहिमजौसवकाल श्रीसुकोवाच प्रीतमवचनअप्रीतिकेपरेजव
हिंसुनिकान हेखिनकेहियरेमनहुंवेधेहैवरवान २ वदनस्वासतनसेदभोसि।
धयिलभयेसवअंग अतिदुरंतचिंताभईभूल्योप्रेमप्रसंग कवित्त रुयधनाकुरी।।
सतीवेकोनवायसीससाकभरिस्तासलेती सखिगेअधरविवकंपनलगेहैगात नै
हो जलधारवहियरलगिआयहोतकुंकुमकोपंकफेरितनतापतेसुबाते जरती
महुरहज्वालठांठीमौनव्रजवालषनतीअवनिपगनषदुषअधिकात सानैकहैजही
होईमगदेसमायजायेंप्यारेकोविहायनहिअनतवनतजात १ सुधारससानेस
दावचनवषानेजिनतिनकेवदनसुनिनिकसीकडुकवानि करतीविचारधान्या
तिनंदकोकुमारजाहीकेलियेहीहायछोंडिदीनीकलकानिरघुराजसोतोसबस
पैतेनसमाजमहिवैनकीनलाजकीन्हीउरनिठुराईठानि तिनकेतकृततालवराने।
सुता नूजातीरसागिहैतलफितनतीषनतपहितानि २ दोहा मीजिद्रगनगदगदया
अपुनिकछुवरधरिधीर गोपसुताअनुरागभरिवोलीगिरागेंभीर गोप्यजबुः कवि।
नरतसवैयाकोमलअवुजआननसौअसवैनकठोरषुलैं यहिकालन छोंडिसकुल।
मकानिगहेहमरावरेकेपदकंजरसालन स्वामिहैसेवककीरुषराषततूकसत्यागत
ऊनंदकेखालन वेनुवजायवोलायकूखीअवने।। रिगरीवृजवालन ३ जोय
तिसेवननारिको धर्मकह्योसतिहोयगोसाऊकन्हाई पैहमवेदपुरानसुनेहित।
रावरेकेठिंगनाहिसिधाई श्रीरघुराजसुनौमनभावनआवतीकेहैनहीइतधाई।
पैदर्दमारीतिहारीललामुरलीहठिकैहैमकोधरिल्याई ४ जेतुवप्रीतिकेगवंगी
तिनकोनसुहातककूपरिवारो धानहैतनुमप्यारेखलाकहिबोनहिलायकचैसो
तिहोरो अवुजनैन सुनारघुराजइतैदिलतेदयादीठियसारे वेनकठोरकुठारनसो

मनिकाटो जनोरथ वच्छहमारो परेचितवोरचितेचषचचलवोरिलि योचितवोरच
 लाको यातनतोतुवनेहकेभारभरोयहकाजकरैमहंथाको भोनकोगोनचहैहमा
 हूँपेचलेँअवकेसेकहाकरैयाको श्रीरघुराजपदोभूरियेपदतीरतजैनललाजमु
 नाको ६ वेनुवजायवोलायहमेमुसकायसगायदईमदनागी सोअधरासूतधा
 लसीचिवुकावहुलाखलेखहिंसागी श्रीरघुराजनतोविरहानखदाहिहैदेहको ।
 ज्वालनजागी धाननसोंमिलिहैतवहुँअजसैयेकराकरावरेकेकरसागी ७ इंदि
 राअनैदअवुधिरानिसदांतुलसीवनवासिनप्यारे आयखषेइननेननसोजवता
 पदपंअनैनतिहारे श्रीरघुराजतेहंअनतेजगमेद्रगदूजोपरैननिहारे धानहं
 नातुमवेप्रियहैपतिपूतकहोरहतेदईमारे ८ सुरजाकीकृपाकीकटासकीकोरा
 लियेअमभारीकरैप्रवला पदकजरजेतुलसीसंगमेसोजलाहेही येहवसीका
 मला सिरनायकैहाहापुकारकरैदिसहायागहोहंमहैअवला रघुराजजुलाससी
 सोरजकीषडीजांचतीहैवृजकीनवला ९ बांसुरीकीधुनिकोसुनतैकुलकीकुलिका
 नितजीदुषरासी तापरतुंगवाननवेधियेसायलियोमुसकांनकीफासी प्रेमा
 कीप्यासीषडोरघुराजतजोनिदुराईअजदुषनासी हायअनंगकीआगिजरेअवरा
 जरेदेषतरावरीदासी १० कुडलकाननमेभसकेअलकैहलकैछलकैकृबिभारी सोंअधरा
 निसुधानिवसेरघुराजचितैमुसकांनहंप्यारी हैउरश्रीकोविलासनेवासउमेमुजा
 रासहलासयसारी मूरतियामनहारीनिहारीभईहमनारीविहारीनिहारी ११ ती।
 निहलोकनकीसुषमाहरिरावरेरूपमेआयवसीहैदेषिकेधेनुकुरंगविहंगअजंग
 मकेपुलकालिलसीहै श्रीरघुराजकहोकेहिकेमुखीधुनिधायहियेनधसीहै।
 कोतियताकितुमेकुलकानिविहायनअमकेफासफसीहै १२ जाहिरहैनगमेरघु
 राजमयेतुमगोकुलकेदुषहारी सोतुम्हरेलषतेरजवालनजारनचाहैअनगदवा
 रीपोखेतुहंपकितैहोलसाभलायेतीविनैसुनियेतोहमारी दीजियेआपनोको
 लकरैहमजीवतहीहियेलेहितोधारी १३ श्रीसुकोवाच दोहा प्रेमपगेरतिरसरंगो
 विरहजगेसुषअन सुनिवृजवालनवेनहैसिवासेवारिजनैन चोपाई सत्यकह्यो
 सिगरीवृजनीरी मोपरअतिसैप्रीतितिहारी मैतुमसोंकान्हीयहहोसी सोनहिंवि
 तल्पावहुछविरासी २करहुसवैमेरेसंगरसा पूरहुसवउरकीअवआसा मैनिवस
 हुनितहियेतिहोरे तुमनिवसहसषिहियेहमारे ४ सुनिकैकेस्रवचनवृजवाला।
 अनुपमसुषपायोतेहिकाखा ५ भयेप्रफुलितवदनमलीना ताकिरहीप्रीतमेप्रवी
 ना ६ तहहरिसषिसमाजमधिजाईहसेआपहेतिनैहैसाई ७ फेरिहरीदुतिरता
 नकेरी मनहंकुंदकीकलीधनेरी ८ जूषतिनमाधिराजेंजदुराई मनुमयंकजडुबी।
 चसीहार्द ९ दोहा तहवृजकीनवलासकलकरिमंडलचहुवोर अकयेकनकरपा

करिकैकरिविचनंदकिसोर चौपाई गौवनलगी मनोहररागा हियउमग्याहरि
कोअनुरागा १ वाजनलगी वजावेनप्यारी चहुँकितसुरछा योमनहारी २ भूषेनव
सनदियसवधारी नवेचहुँकितदेदैतारी ३ अतिचंचलचमकतीकामिनी सहा
सनमनुदमकतीरामिनी ४ छापरहीनूपुर भुनकारी मधुरतोनलेतीचजना

री ५ तिनकेमधिमकहितल्येइया नाचतनुटवरवेषकनैहैया ईउरसोहतिवैज
तीमाला जनुनीरदमधिधनुसुरयाला १ करतरासयहिंभातिअषंडित थलथल
भोवुंदावनमंडित ८ दोहा यहिविधिविहरतकान्हतहँलैसंगसषिनजमालि तहँ
महा... निमाराति चौपाई रासकरनसरियुलिनविचारी
लेवृजनारिनकुंजविहारी १ नाचतगावतदैकरताला गमनेजमुनायुलिनविसा
सा २ तहँकोमलवायुकारसाला सीतलसरससुषदसवकाला ३ बहतयवेनसुर
भितचहुँवोरा छापरगागरह्येतिहिंठोरा ४ गुंजतमधुयमत्तमनहोरी फैलिरही
ससिकीउजियारी ५ तहँवृजवालननंदकुमारा विहरतआनंददेतअपारा ई को
उसषिकोहरिहांथपसारी परसिकपोलदेहिमुदभारी १ कोहकहँमिलतधायमन
मोहन चूमतवेदनसकुविकुकिछोहँन ८ दोहा कोउनाचतवृजगोपिकाविष्णु
रिजातिअलकालि निजकरताहिसंभारतेअतिमेरितवनमालि १ कोउसषिकी
परसिरंभषंभदरसाय यहिसमताईकरहुनुमअसकहिहँसेहँसाय २॥

कोहूकानीवीहरिगहेसोखषिकैमुसकाति मनहुं आपनेप्रेमकोगर्वदेखावता
जाति ३ कोहूकेकुचनकठोरनिजकरपरसतजदुराय रूपदरपतेदरपनहितह
सादियोदेखाय ४ कोउकामिनिकोकान्हगुनिकामकुलानिप्रवीननषकुततेहि
अंगनिकियोमनुमोहरकरिदान कोउसषिकोकौतुकखषनिमिसिवोलाइ
जदुराज मिलतभयेमोदितमनोसोकियमुगधाभाउ चौपाई कोहूकोकरग
हिनवतसुरारी सोमुषवाकिळकिळविव्यारी १ थिरदैरहतिफिरतिनहिवाला था
कीथकीकहिहंसतमोपाला २ कोहूकोकरिकटाक्षमुसकाई खियोआसुही
चित्तचोराई सोजवमिलनहेतदिंगआई आपगयेतवअनतपराई ४ नीचेसिरकरि
हीलजाई हरिहंसिहेखिनदियोहंसाई ५ कोहूकोनैनननाइविहारी कहतभयेकहआ
सतिहोरी ई कोहूसोहंसिकहसुनहुंकामिनी विहरनलायकसरदजामिनी ७ चवहा
रहसियहरासविहाई तोखहिहोसुषकीअधिकाई ८ दोहा यहिविधिहरिद्वजसुंद
रिनविविधिभावदरसाय कथाकुतुहलकरतवहुमनसिजदियोवढाय चौपाई सवको
कियसनमानविहारी सवकोदीन्ह्याआनदमारी १ मान्योअससिगरीद्वजनारी है
मरेहीवसमेगिरिधारी २ बहुआदरकरवावनलागी अतिसैप्रेमगर्वमहपागी ३
अपनेकाहगुन्योभनमाही हेमसमअौरजुवतिजगनाही ४ कहनलगहिरिसांअ
सवांनी समितभईगतिजातिनठानी ५ कोउकहनृत्यदेखाउकन्हाई कोउकहरीजै
अलकवनाई कोउकहवाजवजापसुनवा कोउकहतुमहिंकान्हअवगावो कोउकह
सुमनस्याइमोहिरीजै कोउकहभूषनभूषितकीजै दोहा अैसोद्वजनारिननिरषिनि
जवसकोअभिमान विप्रलभरससुषलहनहरिवेहेतगुमान अलिनमंडलीमहिमे
चित्तचपलसहुंवोर अंतरहितदेजातगेआसुहिनंदकिसेर इतिश्रीमन्महाराजा
धिराजवांधवसश्रीविस्वनाथसिद्धदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजाश्रीमहारा
जाश्रीराजावहादुरश्रीलखचंद्रकपायाधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीभाग
वतदसमपूर्वाथैआनदामुनि थौयेकानत्रिसस्तरंगः २५ ॥ ॥ सुकउवाच वि
नमाधवसषिमंडलीपरीनेनकुसुहाय जिमितारापतिकेविनातारनकीसमुदाय मो
हैनकोमधिमेनलषिप्रथमचकितअकुलाय पुनिसवकेयकवारहीकदेवावदनतेहा
य २ छंदद्रुतविलंबित पुनिसषीसिगरीजुरिकेतहांविरहंतापतपीतनमेमहो निपट
नागरिवाधरिसीभई कहेहिवारहिवारहिहाई १ सधनकाननमेकरिनीजथा वि
नकरिंदहिपावतिहैविथा तिमिमुकुंदविनाद्वजकीवधू विलषतीखिषतीधरनीय
धू २ चलनिमंदगयेदगुविंदकीनहितनेहचितानिअनंदकी हैसनसोहारिकीसुवि
लासकीवचनकीरचनाइषनासकी ३ नवनत्योनिजनेननचाइके मधुरगानसुतान
वढायके करनकुंजनकुंजविहारहुंमुखिमोहैनमंजुपुकारहुं ४ ससिमुषीहरिकेस

कलाकलासुधिकरैविरहानलविह्वला तनहुँतेमनतेहरिमेलगी रमनितेरमनैरंगमो
 रंगी ५ कहहुँवैनपरस्परतेसषी गुनहुँतैहृदिकोहँमहीलषी परमचंचलसोछुलि।
 कैगयो विपिनिकेविचप्राननिकोलया ६ निरदईनंदनंदनहादई कहँगईहियते
 करुनावई विपिनिमेवृजवालविहायकै कितछियेछुलियाछुलछायकौ ७ अस
 उचारिपुकारिपुकारिकै चकितचौकितकंजुनिहारिकै हरिहिंदेरहिंपेमजनाइकै॥
 मिलहुँमोहँनआसुहिंआयकै ८ कहँकहुँकहुँकाननधावती लहिनतेपियकोफिरि
 आवती जुवतिजोरिजमातिनफेरिकै कहँहिंमाधवतूकहुँटेरिकै ९ तुलसिकानन।
 कीतियवासनी विनहरीनिजजीवनिरासनी तुलसिकेवनकेतरुचंदको पियहिपूछ
 हिंकोडिअनंदको १० वरमै हेचलदलकरुनाकरिदेहुवताय वहचंचलचितकेहिंवनरा
 ह्योदुराय १ पाकरिपरमकृपाकरिनाकरिदेर पियहिवतावोनहिंपछितैहौफेर २ व
 टवताउयहिवाटेगोचितचार भूरिभामरीभरिहँहोतहिंभोर ३ हेकुरवकतौवकसम
 धारेध्यान जौनवतैहौकेहिदिसिगेप्रियप्रान ४ विगतसोकतुमनितहीरहुअसो
 क हँमससोककहँकीजैआसुअसोक ५ नामतुम्हारोजाहिरजगमेनाग पियनव
 तैहौतौसतितसकनाग ६ तुमहुँलाकेभाईहौपुनाग जोप्रीतमैवतावोतौवडभाग
 ७ अलिद्रोहीनहिंमोहीचंपसदाहिं वोहीनिरमोहीकोकहिहौनाहि ८ मानिनमा
 नविनासीअतिहिंअपीर मिल्योमीततुवकैहेइतवलवीर ९ तुलसीहरिपदप्यारीस
 रलसुभाउ पियावताइतेतुहंअतिआभाउ १० अलिनसहिततुमनिवसहुनितव।
 नमाल तातेजानेकैहँमोहँनलाल ११ सत्यचमेलीहेलीदेखोकंत पियकरपरसत
 फूलीविनहुँवसंत १२ वेलाअवयहिंवेलामतिहिंदुराउ कितगोनाहनवेलावेगिवता
 उ १३ जातीनिजसुमनैरंगहमहिंनिहारि कसनप्रकासहुपियकोदायांधारि १४ जूही
 तूहीकोमलहोतकठोर कसवतायनाहिंदेतीनंदकिसोर १५ आमअरामप्रदायका
 तुमवसुजाम तुमसतिदेखैहौकहँघनस्याम १६ हेप्रियालतुम्हरोहियकोमला
 भूरि कहहुँकेस्रकितगमनेकेतकिदूरि १७ जदपिकठिनतुवऊपरकोमलहीया॥
 कौनपनसकहिदीजेकहँगेपीय १८ असनअसनअवकीजैयहिवनमाहिं विनह
 रिकेहियरसगिरैअतिअतिहिं १९ केविदारतुमकोविदकरुउपकार पलनवितायव
 तावतावहनंदकुमार २० जासुनतुम्हरोहमहिंनपरतप्रमान कारेकारेहोतेयेकसा
 मान २१ विषधारीतुमजाहिरहौमंदार विरहविषमविषहरिहौतुमनहमार २२ वि
 ल्वसदाप्रियहरकेहररियुकाम कौनवतायविनासहुकहँघनस्याम २३ वंजुलमंजु।
 लसुषप्रदहरिसंगमोहि अवदुषप्रदकतहोनेकहितेहिंनोहि २४ येकअलवरहेतु
 महमहिंकदव अवजियजातोहरिविनहोतवेखंव २५ दोहा यहिंविधितरुनीतरु
 लतनपूछतपूछतजाय कुंजकसिंदीकूलकीलषिवोलीदुषछाय कवित्तसवेया ये

कही ठौर मेज नभयो अरु ये कहीं ठौर से सुषपाई वारहि वार कि यो उषकार रहे तु
म मित्र हमारे सदाई हेज मुना तट की खतिका तरु की नवतावहु आशुक न्हाई सो क
रे मे जो सहाय करै रघुराज सो भीत की सांभिताई १ फेरि कह्यो छिति सों ब्रजवासा
करै तै द्यानि जमाहव से की नतावराह के अंगरु ये की नवामन के पद के पर से की दे
षि परै पुलकावली तो मे सो है इत के हरि के निक से की श्रीरघु राज वतावती ना मुधि
कै है सवे थल के विल से की २ लषि फेरि कहै हरि नीन सों हे ली लषी तुम मूरतिसा
की है चकितै चितवो वलिवो खही कृविनी की सो नैन विसाल की है इतहां कै गये यह जा
नि परै यावया रिव है उर साल की है कोउ कामिनि के कुच कुं मरंजित सौरभ यावन मा
ल की है ३ पुनि ब्रजवास की है चंदावन वृक्षन सों की न्ह्यो है प्रनाम तुम स्था मय गल पटी
धीतम के पीत पगी उमगी अनंद अति अवलोति हारी साषा छोनी छा यरूपटी रघुरा
ज निकम्यो विसे पि इत के कै कान्ह तुलसी सुगंध रहे भौर भौर भूपटी कामिनि को कं
ध ये कर सों कलित ये कर मे क मलक मला को कंत कपटी ४ संधिया संधान कोई
कह्यो पुनि सधिन सोल हरै ललित ललित काली आली देखिये लपटी तरुन हू पै कपटी
निपट कान्ह कर को पर सपाय अनंद अलेषिये रघुराज जा के हित सागि दी न्ही कुल
कानि आई वन वीचत जिवास को विसे पिये वृज की नव खिन विहाय के विहारी ला सप्री
ति की न्ही विलिन सों वृभितो परे पिये दोहा विरह विकल बह विधिवचन वदत विवि
धिरुजवास विषम वियोग विष्या विषित विचरहि विपिनि विसाल १ चौपाई पुनि थकि

थ कि सिगरी वजनारी यक थलवे ठत भई दुषारी १ सखे वदन सिथिल सव अंग
 तापरजारत अंग अनंग २ तन मन सकल के स्त मह लाग्यो विषम विरह वडवान
 लजाग्यो प्रान पयान जौनि वृजवाला करेन खगी हरि चरित रसाला ४ कोउ पूता
 नारूप सविधर ही कोउ हरि ५ सकट सरिस कोउ थिर कै जा
 ही कोउ सिसु कै रोवत तेहि कोही ६ करहि आसु ही चरन प्रहारा गिरै भूमि सोषा
 य पछारा ७ त्रिनावर्त वपु धरि कोउ प्यारी कोउ सषिको नंद लाल विचारी ८ दोहा
 ताको अंक उठाय कै लै दूरी कछु जाति तेहि ऊपर करि गिरत महि मृतक सरिस दरसा
 ति १ चौपाई नूपुर पग निवजाय रसाला कोऊ छुदुरु वनि गवन तिवाला १ कोउ सषि
 राम के स्त कै जाही पुनि कोउ सषा होइ संग मोही २ कोउ वत्सा सुर कै तह आवै हरि रू
 पी सषि नाहि गिरावै ३ कोउ पुनि होय वकासु रनारी कोउ हरि कै तेहि देति पछारी ४
 कोउ सषि वृज गौ अकै जाती तिनटे रहि कोउ हरि की भांती ५ कोउ विहरत पुनि वेनु वा
 जावै तेहि सराहि कोउ सुष उपजावै कोहु कोउ कंधन निज भुज धरि कै गमन हि मा
 दक दाक्षन करि कै ७ हंस हंस के स्त कहै हि वृजनारी लेहु ललित गति मोरि निहारी
 ८ दोहा कोउ कह पां नी पवन ते अवन डरहु वृज लोग भैरक्षन करि हों अवसि मैटि
 सवन को सोग चौपाई अस कहिये कवसन फहराई लियोगो पिकाऊ चउ ठाई १
 पुनियक सषि कोउ सषि सिरमा ही पद धरि वोखत भई तहो ही २ रेकाली अहि वि
 ष धर घोर तजहु आसु तुम अवय हि ठोरा ३ मैषल मद पंडन अवतारा लीन्ह्यो
 वृजदारन भुवभारा ४ पुनि सषिये न सो कोउ सषि वोली अपने उर की आस यषोली
 ५ देखो सषा कराल दवारी जारन चहति प्रगटि दि सिचारी ६ मद्धनैन सवेयका
 वारा तौ हरि हों दुष सकल तिहो रा ७ दू सरिसषिक हं मानि सुरारी कोऊ सषी पुनिया
 लउतारी ८ दोहा सिलाऊ लूषल थापि कै बांधिता हि महं ताहि अति सै डेर वावैन लगी
 लैल कुटी कर मोहि चौपाई वंधी सषी सो सुष अस गायो मैया मै दधि नाहि चोरयो
 अस कहि मूरि लियो द्रग दोऊ भई भया कुल सीत हं सोऊ यहि विधि और कस्त की
 लीला विरचत भई सषी सुभ सीला ३ पुनि सिगरी जुरि कै वृजवाला आगे गमनी वि
 रह विहाला ४ पूछत वृंदावन तरुल तिकन सरद क्याम हं ली जत कन कन ५ कछु
 आगे चलि कै वृजनारी धरनी महं हरि चरन निहारी कह्यो सषिन सो तह कोउ प्यारी
 इत ही कै निक सो लख कारी ७ जव ध्वज अंकुस कुलिस हं कंजा हरि पद चिन्ह लख
 हु मन रंजा ८ दोहा यही पंथ कै कदि गयो सो कपटी चित चोर यहि मग कै आली च
 लहु अव आस हि यहि वार चौपाई अस कहि वपु लखली वृजनारी निरषत हरि पदा
 चिन्ह दुषारी १ लषत भई चलि कै कछु दूरी पिय पद जुतति य पद मधि धूरी २ सि
 गरी सषी तहो जुरि आई यक येक न को दचन सुनाई ३ लषत कपट कपटी कर आ

लीहंमकोयहछियायवनमासी ४ कोउप्यारीकोलैनिजसाथा रह्योसुकायगहेतेहिहो
 या ५ कौननारिकेयेपदसंजनी कौनसोहीगिलभैयहिरजनी ई जेहिमुषकीहमसव
 अधिकारी सौमुषलेतियेकवहनारी ७ यकपगप्रगटनयकप्रगटतमल तातेजानि
 परतत्रैसोछल दोहा यककरकामिनिकेधमेकरिकैकान्हरजात अवलपरतताते
 चरननहिंमलकैषगंदात चौपाई जिमिकरिंदकरनीकेकंधै कैआपनीमुंडसनवा
 धै १ भूसंतभुक्ततमहामदछाको २ तिमिगमनतसुतनरववाकोकरिसनेहहरि
 कोअवराधा तातेलहिनविरहकीवाधा ३ संगसंगडोलतिवनमोही तेहिसमभाग
 औरकीनोही ४ गुनअनगुनपियकेहैनामा सोनहिदीसतहैयहिजामा ५ कहवावा
 तदक्षिनभगवाना चहियेसवमेभाउसमाना ई सोहमकोतजिलेयकप्यारी छिपेकुंज
 महकुंजविहारी ७ हरहिकेलेसनामहरिताते सोगुनअवनहिनेकुदेधाते ८ दोहा ता
 जिकुलकुलिकुलकानिहूँ आईवनजिनहत सोल्लिहंमकोछिपिरह्याक्योदुषनहि
 हरिलेत चौपाई सबकोउवाकोईस्वरभाषे वहईस्वरतानिकुनराषे १ जोसमरयहेवो
 सबभांती तौदुषहरेआययहिराती २ हैंगोविंदमनकीसबजोने मैटतविपतिननिक
 सतप्राँने ३ वहसवियहतजिसधिनसमाजू रजमेसुषलूतिसतिआजू ४ हैअभी
 तसवतिनसोआली लगतिहोयगीहियवनमासी ५ सोधनधनधनिधनिधरनीमै
 वरवरनीवरवरवरनीमै ई कैलासीकमलाकरतारा नासनहितअपजन्मअपा
 रा ७ जेहिपियकीपदरजसिरधारै सोपियकीरजवारहिवारै ८ सहतिहोयगीआ
 जुअकेले विहरतवनवनकान्हरमेले ९ दोहा तवकोउपुनिवोलीसषीसांचकहा
 तितेवीर पियपंदपरतेहिंपदपरविउपजतिपूरीपीर १ चौपाई जोदुर्लभअधराम
 तपियको रल्योअधारहमारैजियको १ आजुअके सीसाइअ नोवापियतहोइगी
 भागनिचोषी २ कुंजनकुंजनविहरतिकेहै पियकोतजिअस्वपौइतअहै ३ पुनिकछ
 आगूचखिरजनारी नवत्रिनकेअकुरनिनिहारी ४ तहंनहिकामिनिकेपददषी तव
 वोलीचितमेअसलेषीप्यारीकेपदत्रिनगडिजेहै तैममसंगवदअतिपैहै ई असवि
 चारितेहिकंधवढाई चलेगयोअवहीकितपाई ७ तिनकोतनमनतेसोइप्यारी
 सुधिनहिताकोनेकुहमारी ८ कछुआगेचखिकैकोउवोली सनिकहतितेवातअ
 तोसी ९ दोहा कामिनिकोकांधेखियेकामीकान्हरजात भारभरेपदधसिगयेतेपरगटदरा
 सात १ चौपाई पुनिकछुइरिगंसवहेली देषीकुसुमचुलीयकवेली १ तहंवोलीकोउ
 लखयकसंजनी लीलाकरीजोपीतमरजनी २ नोरनहेतकुसुमजसदाको दियज
 नारिकंधनेप्रियाको ३ लगेकुसुमतोरननिजहांथा आनपियारीकोसेसाथा ४
 तोरनकह्योकुसुमसविजोई ऊंचेकरकरितोकोसोई ५ येंडीवठांकरतकरत
 हिं पगअगुनीउपटीरजवीचहिं ई कान्दभयोकामिनिकरचरो करतसोईतेहि।

के मन के रो ७ पुनिकोऊ बोली वृज नारी यह थल तो सविलेहुनिहारी ८ दोहा प्यारी को
 वैठाइ के याही कुंजर साख निज कर सो बहकु सुमचुनि वेणी गुही गोपाल चौपाई की
 न्हो के सिकुत हल आली नंदनंदन कपटीवन माली १ हमको कलिकलियाइत आई
 लियनिसंकतिय अंकल गाई २ सौतिसनेहं हिंसनो सौवरो ताकी कविमहं भयो वा
 वरो ३ यहि विधिकहत विविधिविधिवेना बारवारद्वारहिं जलनेना ४ हेरहिं हरिक
 हें कुंजनि कुंजनि तपै तो पसुनि सुनि अलि गुंजनि ५ लगे चंदकर सरसमतिनतन क
 लपसरिसवीतत है छनकून ई लाग्यो मनप्रिय चंद्राननमे विलषित वागें वृंदावन
 मै ७ गोपिनमधितेजे हितिय कांहीं लै दुरिगे हरिकानन मांहीं ८ दोहा सोसिगारि
 नते आपनो मानो परम सोहाग सखिन त्यागि मोपर कियो हरि अति से अनुराग ॥
 चौपाई मेरेव सहें कुंजविहारी मोही को मानतनिज प्यारी १ जो कहिहों मै करिहें सोई
 और सखी सौंधीतिन होई २ जबवेनी गुहिचले विहारी तव हरि सौ सविगिए उचारी ३
 बहुत दूरि सषियनतजि आई विविधिभांतिकी कला देवाई ४ हम थकि गई सकहिं
 चलिनांहीं कहाकरै अवकानन मांहीं ५ तुम तो सषन संगे खेलवैया बहुत दूर सोनाहिं
 थकैया ई ममको मलपद कंदक लागे अभितक होचलिहें किमि आगे ७ जो हमरे प
 रराबहु प्रीती तो अवकरहु लाख यहरीती ८ हमहिं लैहुनि जकंधचदाई चलहु जहां
 मन होय कन्हारि ९ दोहा सुनि प्यारी के वैन असगर्विते जानिबनाय नंदनंदन बोले
 वचन संदर्म मुसक्याय चौपाई तैं सति मेरी प्रानपियारी मनिहों सबविधि सीष
 तिहोंरी १ चढिसम कंधचले दुत आछे आवनचहं हिंसखी सवपाछे २ अस कहि वै
 ठिगये गिरिधारी चढन लगी सो गोपकुमारी ३ तेहि छन मेहरि अंतरधाना पिया
 हिन लषित सो अभिमाना ४ गिरीभूमिमहं विलपत प्यारी लनकी सुधिनहिं नेकु
 संधारी ५ पसरिपुहं मिठिके पुनि प्यारी चहुं कितचितवतिरुदतिपुकारी ई होया
 नाथ हे प्रानपियारे मोहितजि अवतुम कहं सिधारे ७ केहिं दिसिके हिं थल केहिं वन
 मांहीं हो कहं कहहु कंतकत नाहीं ८ दोहा जिन कुंजनमे मोहिं मिले भरि भरि बाहु वि
 साख दिन कुंजनते अवनकत कटि आवे नंदलाख चौपाई कियो कौन दासी अपराधा रई जो
 इसह बिरहकी वाधा १ मै गरीबिनी हो वृज नारी सबविधि पीतम आसतिहोंरी २ तुमा
 पिनये कछुन नाहिं जिअंगी सोजि गरल यहि ठोर पिअंगी ४ तुव विनये कछुन कल
 पसमाना वीतत मांहिं कहं अहै सुजाना ५ त्रैसीहां सीमति पियकी जे जामे यहन ना
 छुन छुन छीजै ई विनारावरी मूरति देवे त्रिभुवन दल हससमलेखे ७ वेगि मिलहु मोक
 हें अवप्यारे कसन दयाहिय होति तिहोंरे ७ माहिं अकेली छंडि छियाने तेरे गुन दूतही
 प्रगटाने ८ दोहा रेकपटी अति निरदई कारे नंदकिंदोर कसत रसावत दरस विनया
 जवनि ताचित्योर चौपाई विलपति यहि विधि सो वृजवाला डोलति संहि मंदविहा

ला १ स्यामस्यामनुषदेरतिस्वामा कूनकूनकी जिहोतितनस्वामा २ सोसषिको अतिकर
 नविलापा सुनियेऊ सखिलहि सतापा ३ तामुनिकटवखिगईतुरतै देषीतेहिं विख
 पतविनकंतै ४ पूकूनलगीताहिकसप्यारी फिरहुअकेलीविपिनिमभारी ५ धौ।
 इततुमकोकान्हलेवाई छंडिअकेलेगयोछिपाई ई कैधौतजिसवसपिनसमा।
 जेहरहुतुमहुंआजुवजराजे ७ सुनिअसीसपियेनकोवांनी वोलीवजसुंदरिखि
 योनी ८ दोहा तुम्हरेमधितेमोहिसपिलेआचौइतस्यामसेवकाईसवविधिकरीय
 हिवनठामहिठाम चौपाई अवहोमोहिदगादेप्यारी कहुंदुरिगोकपटीगिरिधारी
 १ सुनिमृदुवचनभईमतिभारी ताकोछलजानेउनहिंगोरी २ जोपहिलेअसजन।
 तीसजनी तौनआवतीसंगयहिरजनी ३ पथमहिवाधिपीनिकीडोरी पुनिकून।
 हांमेडास्योवारी ४ दहीनईईकिसंगमाही विरचैप्रीतिरीतिकीनाही ५ सुनितीकीअ
 सगिरादुधारी वोखतभईसकलवजनारी ई कोअसजोकरिहरिसंगप्रीति पाइहिपु
 निनविरहकीभीती ७ कान्हवानिजेकरैवतीती निनकीहोतिअवसियहरीती ८ ॥
 दोहा मुषकोमलउरअतिकठिनछलतनहोतअघाउ छलिल्लखिल्लखियाअखिनको।
 केहिउरकियोनघाउ १ चौपाई असकहि कैतेहिंसंगलेवाई हरिहरनहितसकलसि
 धाई १ जहलगिरिहीमयंकजोनाई तहलेगिहरतभईकनहाई २ आगेरहयोसंघन
 वनघोरा ठोरठोरअधियारअथोर ३ सोतमलषिसजनीकोउवोली आगेजायहो
 हुकतभोली ४ चंदचौरिनीचहुंकितछाई छिपुतिनकोनिहुवस्तुछिपाई ५ यहिमह
 किमिछिपिहैघनस्यामा होवोतोदीसतकहुठोमा ई कहहुजोवनछिपानकहुकह
 खोजेतहठिनिनकहुपैहै ७ तौतेहिमुषससिकोटिप्रकासा किमिछिपिहैतममहकै
 हिंआसा ८ दोहा ततेअवहुरुनहीहरे मिलिहैनाहिं मिलिहैतवहैहैअवसिदायाजवउ
 रमाहिं चौपाई चलहुकलिंदीतदमहआली तनमनसोसुमिरहुवनमाखी १ गाव
 हुविनकीकीरतिप्यारी तौमिछिहैहठिकुंजविहारी २ यहसुनिलौटिचलांरुजवाला
 मनलाग्योसवकोनंदखाला ३ करहिंगोविंदकेरगुनगाना हरिचरित्रकोउकरैमहा
 ना ४ तनमनसकलकैस्त्रसोलाग्यो दुसहविरहवडवानलजाग्यो ५ भूलिहुधरसे
 धिआवतिनाही छाईहरिखविनैननिमाही ई आपपुखिनपुनिअखिजमुनाके
 ताकतितरलतरंगनितकि ७ वैरीसवसमाजनिजजोरी वारीविरहविथ्यावजगो
 री ८ दोहा प्रगटनहितनंदखालकेरचिरचिपदनरसाख विनयकरतगांवनल
 गीअतिविनीतवजवाल १ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजवोधवेसप्रीविस्वा
 नाथसिंहोत्पजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्ण
 चंद्रकापापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीभागवतेदसमपूर्वार्थानंद
 मुनिधौविंस्तरंगः ३० गोप्यऊचुः अथगोपीगीतखलितपदजयतिनंदनंद

नप्रानपियाँवृजमेप्रगटिनाथवृजकोगोपुरतेअधिककिया १ रामविहारेवृजमेनि।
तहाँ तेहि वृजकी अवलातुमविनविरहानलजातदही मिलहुअवकहुँदिसितेआ।
ई प्रानपियारेवहुतभई अवछोँडहुनिठुराई लगेतुममेतनमनप्राना वनवनषा
जिथकीहियमेधरितुवमूरतिध्याना २ सरदसरससरसिजद्वगवारे ताकितिरीछे
सेनसरनकसअवलनकोमारे आयअवऔषधिअसकीजै कोमलकरनदुसा
लघाउछे पूरनकरिदीजै ३ विकानीमोलविनातुमसों औसीदगाकरवतुमकोन
हिउचितरह्योहमसे कहावधहोतकपानहिते जेहिउपायजियजायसोईवधसुकवि
वषानहिते ४ वृथाहीकियोवियोगलखा जेनभईसोभईअवहुँतौदरसनदेहुम
ला महाअहिकालीविषजलसों वकहुअघासुरइंद्रकोपतेअरुदावानलसोंम
ईजवजववृजमेभीती तवतवअभैतुमैकरिदीन्हीकरिहमपरप्रीती नहीयहजों
निपरेरीती कहेरह्योहमसे ५ विरहवैरीवृजवासिन
को विथावृथाहीकरततुमैविनतुवपददासिनको आयकसनहिंयहअरिमारो
तुमविनअवनदूसरोदीसतगोपिनरषवारो ७ नहीजसुंदभरिसुषदाता सवदे
हिनकेउरनिवसतहोसतिमतिगतिज्ञाता विरंचिविनैसुनिकेनाथा हरनहेतभू।
भारलियोऔतारमोदगाथा ८ हरोहमरोजदिदुषभारा तौमहिभारवतारिषती।
तिकरीसतिकरताराभयेजडकुलकेसुषदाई प्रीतिरीतिरावरीरुचिरअतिकइँपि
यविसराई ९ सदासरनागतपालकहो निजदासनसंसारदीहदुषआसुहिंधालक
हो दयाकरिविनतीसुनितीजै हँमगरीविनीगोपिनकोपियअवनविथादीजै १० का
मलकरकमलाकरधारी मनकोसकलमनोरथदायकविरहतायहारी कमलका
रअँसोनिजप्यारे हमरेसिरमहँधरहुआयअवमतिहोवहुन्यारे ११ सुनोपियगो।
कुलदुषनासी हेतिनकोहरिलेहुगर्वकरिमंजुलमुषहीसी नहमसमविरहीजग।
माही यहीगर्वमुसक्यायलालअवनासहुकसनाही १२ सुनेवलवीखीरछोँचे वैरी
विरहविनासनमेपियहोहुनअवकोचे किंकरीहँमचरननकेरी निजअधीनजन
नजनवानकवहँनरहीतेरी १३ चलावहुअवनहिरीतिमई गहतनिईचानिसषीनहिं
जहिहायदई देशवहुसरसिजचारुमुखे अवनलाजवृजराजकरहुमिलिहारहुदीह
दुषे १४ जौनपदकालीसिरसोह्यो दासनकोदुषहरनहारजेहिंकमलामनमाह्योच
लेगोवैनपीछेपीछे जातेललितमंदगतिकोवनकेगयंदसीछे १५ आपनोचरनकमल
सोईकुचनवीचधरिसदनविथाकरकदनकरहुजोई तिहारीवैमधुरीवतियाँ अवसु
धिकरिकरिवृजवनितनकीफटीजातिकृतियाँ १६ कौनचतुरोअसजगयाँही जौ।
तुम्हरोसुनिवचनरचनकोमोहतहैनाही पिआवहुलालनअधरअमी वृजजुवति
नकीविरहव्याधिविनयानकियेनकमी १७ तिहारीकँथापरमलोनीम

निजनगावतरहृतदिवसनिशिनासतिअनहोनी अवनमंगलप्रदछविछाई पूरुव
 पुन्यकियेतेइजेमहिवितवहिवयुगाई १८ सोईअवरहेयाअधारहेमे नातोछनवि
 छुरेतुमकोजियभेटतजायजमे हंसनिहरिहेलिनिमुषदाई प्रेमपंगीवहतकनिता
 रीछीचलनिचारुताई १९ लखितविहरनिकुंजनिमाहीहांसीकरनिरावरीहंसिहंसि
 विसरतिअवनहां करेजोकोउतिहरोध्याना ताकीविथानरहतिनकतनमुषपाव
 तनाना २० हियेधरिमुखतिरभंगी वैठीहंसजमुनाकेतटमेप्रेमरंगरंगी २१ नहो
 तिविथातनकीदूरी यहमनमेगोपाललालअचरजलागतभूरी २२ छयेकहरेकपद
 कोरे कतनसुनतअववातहमारीजातचलोमारे २३ कठिनवनकोमलपदतेरे॥
 लगिनजाहिकहंकटकआवहुआसुसषिननेरे २४ चलहुजवगोवैनकेपाछे
 लैकरलकुटीवेनवजावतवानिकवनिआछे २५ तवहिमनहोतरह्योअसो ला
 सहिधेनुचरावनपठवतनंदववाकेसो २६ कमलकोमलसुंदरपगमे लगतकव
 हुंकटककंककरजोकाहकहतजगमे २७ हमारोमनअवहुंडरपै हैकरीलकीकुंज
 घनीदंडा वनअरअरपै २८ जवैतुमसांभसमैप्यारे आवतहोगौअनकेपा
 छेमुरलीकरधारे २९ कपोलनभलकिअलककारी गोरजरंजितरुचिरवदनछ
 विआलिनमुषकारी ३० मनहुंदीवरअलिमाया असोमोहंनतुवमुषनिरषतमे
 हेंवजवाला ३१ ललाललचावहुकोजियरो कोनहुलसिहरिनिजहियकीजतुर
 जहेलिनहियरो ३२ मनोरथपूरकपदतेरे जोकोउविषतिपरेपरसुमिरतदुषना
 रहतनेरे ३३ सुनोअसोहंसनिजकाना धरहुआयनिजपदहियहमरैतोफला
 जाना ३४ धरनिमंडलमंडनकारी जोकोउपरसतचरनतिहोरोतिहोअनदुभारी
 ३५ मिलौनहितोपगभरिदेहु तोहमविरहविषतितजिवनतेजहैमिजगेह ३६ चर
 नजसपूजतिहेकमला ततिअधिकप्रेमभरिपुजिहैगोकुलकीनवसा ३७ नसोह
 तिअसीनिहुराई जोअसकरनहतोतौकरयरकसखियगिरिराई ३८ तिहोरोअथ
 रामृतप्यारे सुरतिसमैअनदउयजावैनहरतसोकसारि ३९ सवतिमुखीकिया
 तेहिजुंठो तदपिदेहुहमपानकरैंगीकहंहिनहांभूठो ४० ललातिहियेकहवार
 पिये पुनिनरहतिमुषआसऔरकछुतेहिविनकाहजिये ४१ कुदिलकुंतलत
 वअहिकारेहेरतहीहठिमदनविषमविषयसरततनसारे ४२ कलानिधिकोठि
 नछविछावै देषतहीमुषवनतकहतमुषकछुनहिवनिआवै ४३ विरचिमहाजडह
 मजाने तुवमुषनिरषतइतनैननमेपलकनिनिरमाने ४४ आहुजवधेनुचरावन
 को तवतुवविनइकपलककलपसमवीततयातनको ४५ पितापतिपूतसुजना
 भाता तुम्हरेहितगोपालनराधोतिनसोकछुनाता ४६ सुनतमुखीपुनिइतआई ता
 कोफलतुमदियोलालजवनवनविलषाई ४७ नंदकोपूतघूतधूतै वजनारिनदेख

गादुख्यो नहि आवत अजहूँ तै ४८ करत को उजगम हँ अ सनाही प्रथम पिबाइ पि
 कषफेरि विषमे खत मुषमाही ४९ रसिक तुम नामहि के लाला जोर सरीति जान
 ते तौ निमित्त जते वृजवाला ५० लला वै वि सरि गँवति यों कहत हुते वृजवाखन को
 लवि सीतल मम कृतियां ५१ जद पितु मभूलि जाहु हँ मही तद्यपि हँ मभूले हन भू
 लिहैं कवहुँ कंत तुमही ५२ हँ सनिकी फँसनि फँसी तेरी तापर पुनि चितवनि को
 चावुक माखो हरि हेरी ५३ धाँधि पुनि प्रेम को ठरी मे क्यो न आय दरसावत आनन
 अवकाहे जी मे ५४ कौन हँ मकी न्हेया अपराधा जाते हँ मे बोलाय वीच वन दीन्ही अ
 सवाधा ५५ करोत कसी रमा फणारे निज विसाल उर मे लगाय अव हो उन हीन्यारे
 ५६ जद पित हँ की वास कमला तद्यपि ता सुदासिका के सवरहि हँ वृज अवला ५७
 ललक लागी हिय लागन की मिलहु हँ मे करि सपथ लाल अव पुनि नहि त्यागन की
 ५८ मोहँ नामो हि सियो मन को मन मोहँ न कत करत हँ मारोत जत प्रानतन को ५९
 अहो वृज जीव न जसु दाके अहमा धुरी मूरति तेरी वसीन उर काके ६० निरखितु म
 को दुष केहि न गयो तुव पद प्रेम पगे वृज नायक मंगल केहि न भयो ६१ तुम्हें हँ मही
 भरि अधिक भई प्रानदान कि मि आये देह नहि विरह सतायत ई ६२ विना तुम्हरे
 हिय मे लागे विरहान लज रिहैं वृज गोरी अव न वनत त्यागे ६३ सखिन सुषदायक
 वन माली कत यह नाम धरावत अपनो दुषदायक आली ६४ मिलौगे जव लौना
 हिं प्यारे तव लौइत ही वैठि रहँगी अनसन घृत धारे ६५ कवित्त चरन सरोज रोजरे
 जजे उरो जन मैना सनम नो जवो जहेत धारती रहों पै अति कठोर कुच को मल पदारा
 विंदनि जजिय जानि कै विथा विचारती रहों तेई मृदु पार्यन सों विचरौ कठिन भूमि
 जामे हँ मतन मन धन चारती रहों रघुराज यह दुष अवतौ सह्यो न जात और जस
 तस कै इहाँ विसारती रहों १ इति सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज बांधवे सश्री विस्वना
 थसिंहात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्रीकृष्ण
 चंद्र कृपा पात्राधिकारि रघुराज सिंह जू देव कते श्रीभागवत दसम पर्व अर्थात्
 दाम्बुनि धौयेक विं सत्तरंगः ३१ ॥ :: ॥ श्रीसुकोवाच यहि विधिक रत प्रथा ५५
 वीति गयो ककु काल वृजनारिन विरहिन तहाँ मिले नही नंदलाल बवतिन केत नते
 तुरत धीरज सिंगरो भाग वृजवनि तारो वन लगी रागत राग विहाग २ तल फिरहीं
 हरि दरस को भरी लाल सावाल केवल जिय जेयो रह्यो सरित टपरी विहाल कवि
 न आंधरे को आँखि जे से कल पविताय मिले वर सै सलिल ज्यों सुषात लवि साली है
 मृतक के मुख जे से परति पिषूष धार पाखारि बूड तमे नो का न्यो विसाली है रघुराज
 चातक वदन जे से स्वाति वृजन मधुलि है देव दुम ज्यों सुषाली है जरत निहारि विरा
 हा गि व्रज हो ली बेली प्रगट भाँते से घन स्नाम वन माली है २ लसत अमंद मंद हसत

मुपारविंदपीतपटफहरातउरवनमालहै बाँयेहोंथवाँसुरीसिंदाहिनेलकुटलो।
नीकटिचउरासीपगनुपुररसालहै अलकैअमोलकोलकुंडलकपोसगोलमोलिमो
रपषनकोमुकुटविसालहै कोटिमनमथनकेमनकोमथनवारोवीचत्रजवालनके
विलस्योगोपालहै ३ पीतमकोखषिष्यारिनकेविकसेदृगवारिजसेरुविरासी येक
हांवारउरीअतुराद मिल्योमृतकैमनुपानप्रवासी जेदुषकेअसुवांतभयेसुषा
केअसुवाअतिप्रीतिप्रकासी चारिह्वोरतेंचैनसनीघनस्यामकोघेत्योघनीच
पलासी ४ कोईलगाइहियेपियकोपुनिप्रीतमकेरसमेअतिवोरी कान्हकोकर
कंजगह्योअयनकरकंजनसोंरुजगोरी श्रीरघुराजकहैमनोवालवयायकरो
अवलाखकरोरी पैअवजाननपैहौकहैहंमसोंकरिकैकेतनोवरजोरी ५ कोईल
लीललाकौहियलाइअन्हायप्रमोदकैसिंधुसोहाई चंदनचर्चितचारुभुजापि
यकोलियोकंधमेधारितहौई श्रीरघुराजकहैमनोगोरीरहेअवलैंकैहिकुंजदुरा
ई येभुजभाजैहमारैभुजानिपैनाहिलताविपैराजैकन्हाई ई कामिनीकोईनिसंक
तहोभरिकंतकोअंकहिंप्रेमकीप्यासी पीतमकेमुषकीगिरीवारीगहीजुगहोथन
सोंसुषरासी श्रीरघुराजकहैमनुअसोयहोहलिवेकीरहांहमआसी जूठिहैमुरा
लीकीसहीपैतकतजिजातनमोठीसुधासी ७ कोईसर्षाहरिकोहियरोअपनेहियरे
धरिकामकोजीती फेरिगोविंदपदैअरविंदधत्तोउरमेसुषकंदसप्रीती तापतई
रघुराजमनोज्रजराजैकहैगुनिकैअमभीतीयेउरथारिवैजोगललाविचरेवनमे
सोवडाविपरीती ८ कोईभटभकुटीविकुटीकरिंदतनिसोंअधरानिकोदरति
प्रीतमप्रिमपूरीप्रियारसहरिसिकेदृगआसुनिहारति श्रीरघुराजवियोगकी
भूलिहियेमहवारहिवारविचारति केतीकलाकैकटासनिसोंमनोकान्हकोकौमा
कसानिसोंमारति ९ कोईललीतहंलाखनकोलपिलायउरैपडांसामनेजार्द कान्हके
आननकीसुषमासुधापीवनहेतुप्रियाललचाई जानिपलैकलपैसीनेवारिपलैर
घुराजचलैनचलाई पाँनकरैकिनहैकिनपैअधिकातिविधानहिनेकअघाई १०
रुजवासिनीपानप्रियाहरिकीरुविमैरुकिकैमनमोहिगई हरिकोमहामाधुरीमू
रतिधारिहियेहठिअैसीविचारिलई अवजोननपैहैकहूरघुराजललायहवातम
ईसोभई असठीकहीठानिठगीसीठईठकुराइनैनननिमूरिलई ११ दोहा जिमि
चतुराकोपायकैचिततेकुमतिपराय तिमिरुजपतिलुहिवालदियविरहविषावि
सराय चौपाई विरहविगतरुजवालविसेषी हरिकहंपानहुतेप्रियलक्षी १ चहुँकि
तपेरिषडोंरुविच्छाई हरिआनननिरबहिंदकसाई २ तिनकैमधिसोहतघनस्या
मा मनुसक्तिनमधिरम्ललामा ३ पुनिहरिहेलिनसोंअसगायो तुमहिविरहडु
पचहुतसतायो ४ विरहतायनैतपीसुंदरी पहिरीकंकनसरिससुंदरी ५ चखहुजमु

नतटमहसवप्यारी कृतियासीतलहोयतिहारी ६ असकहिसिगरीसविनले
 वाई जमुनापुलिनगयेजदुराई विकसेकुंदचंदमंदारा वहतत्रिविधिमारुतसुष
 सारा ८ गुंजहिंकुंजनिंकुंजनिभंगा निसिहेंवोहहिविविधिविहंगा ९ दोहा चंदचौदनीचा
 रुअतिचारिहुदिसिद्धितिकाय अतिआनेदउपजावतीयकमुखवरनिनजाय चौपाई
 उठहिंजमुनकीतरलतरंगा उडहिंसीतकनपर्वनप्रसंगा १ कोमलअमलपुलिनते
 करहोमिलिपरागवहुरंगकविभरही २ स्यामसहितसवियांतहेंजाई मनकोसक
 लमनौरथपाई ३ विरहतपितआसुनतेभीनो कुचकुंकुमसवलितअतिभीनो ४॥
 ऐसेनिजनिजवसनउतारी मरिहेंवेकदेतमुरारी ५ निजहोथनसोदियोविका
 ई मानहेंविरहदसादरसाई ६ जोगिनहियकोवैठनचारो सोवैठतेहिंनददुलारो

७ चहुंकिततेसिगरीचजनारी वैठनभईचेरिगिरिधारी ८ दोहा जोहरिमूरतिमे
 वसीत्रिभुवनकीसवसोभ तेहिंदरसनवाढततियनकनकनवनवलोभ ९ चौपाई
 मंदविहंसिकरिभृकुटिविलासू हेरिहेरिदेहरिहहलासू १ बहुविधिप्रियकोति
 यसनमानी निजनिजउरधरिपियपदपांती २ सुमुखिसराहिसराहिकन्हाई प्रनो
 कोपनेसुकदरसाई ३ जवुतीजुगुलजलजकरजोरी कहीकेससोगिरानिहोरी ४ गो
 पजवुकोउजनपियअसवसतजगतहें भजैनिजैतेहिंआपुभजतहें ५ कोउअस
 जगमहेंहोइदयाला विनहेंभजेभजहिसकाला ६ कोउनिरदेहोतेजगमाही भजे

हुअनभजेहुमजतेनाही ७ इनमेकहोकोनपियनीको सोहमकरिलेबहिमनदीको
 ८ दोहा सुनिवृजवनितनकेवचनजुक्तिभरेजहुएय मंदमंदबोलतभयेमंदमंदमु
 सकाय श्रीभगवानउवाच चौपाई भजहिपरसपरजेजगमाही तिनमेप्रीतिरी
 तिकछुनाही १ केवलनिजनिजसारथहेत बांधहिपरमप्रीतिकरनेत २ विनहुंभ
 जेजेभजतसदाही तेईकरुनाकरजगमाही ३ हैतेजननी जनकसमाना प्यारी
 तिनकोप्रेमप्रमाता ४ नेहधर्मयहहैनिरदेष करवनरोषेहपरकोहरोष ५ भजे
 हुंभजेनहिजेसंसार सवितेप्राणीवारिप्रकार ६ प्रथमतेईजेधरेसमाधी तनसु
 षहितमतिकवहुनसाधी ७ दूजेपुनिजेपूरनकामां जिनकोकाहसौनहिकामा ८
 दोहा तीजेजेउपकारकोमानतकवहुनाहि तेईरुतप्रकहावहीअतिनिंदितजगमा
 हिं चौपाई चौथेहुंपुनिजेगुरदोही सवपररुतसदाअतिकोही पहसुनिसवैसरबीमुसा
 कानी तिनकोअभिप्रायहरिजानी २ चौखतमेहंसिरसगसिवानी मोहिननीजोखीजैमानी
 ३ जेकोउभजेमोहिजगमाही तेहिहितहोतभमोमैनाही ४ जामेकरैनिरतरध्याना ममा
 पदवादेप्रेममहाना ५ ज्योअधनीधनपायोभारी भयोविनासतासुपुनिप्यारी ६ नौवाको
 धनसुरतिनभूलै खुपापियासकरतिनहिंसलै ७ तुमनौहमरेहितवृजनारी लोकवदजा
 तिहविसारी ८ दोहा अंतरधानभयेजोमैसोप्यारी यहिहेत जामेतुममोमेकरहुप्रीतिरी
 तिसुषसेत चौपाई तातेकरहुकोपनहिहमपै प्रीतिहमारीहेअतितुमपै १ गनौनही
 अयराधहमारा दियवडा येमैप्रेमतिहोरो २ दुस्मजगहेनेहकीडोरो तुममेरेहित
 सिगरीतारी ३ रहौजोकोटिवर्षजगमाही तुमसोकवहुंवरिनमेनाही ४ करिनसभ
 कौकछुप्रतिउपकारा यहीससमनअहेहमारा ५ वढीप्रीतिसवमाहहमारी येक
 हंमहिमहं प्रीतिनिहारी ६ तातेअधिकअहोतुमहमते हमसवविधितेहारेतुमते
 ७ करहुगसअवमोसंगमाही विशारहानेकहुंतननाही ८ दोहा यहिविधिवचा
 ननरचनकरिगोपिनकोसमुक्तय भयेमौनमाधवतहोमहामोदवपजायाइतिसि
 हिश्रीमन्महाराजाधिराजवाधवेमश्रीविस्वनाथसिंहात्मजसिहिश्रीमहाराजाधि
 राजश्रीमहाराजश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजेसिह
 जूदेवकतेश्रीभागवतेदसमपूर्वार्धध्यानदाम्बुमिथोदाभिसस्तरंगः ३२ ॥ ॥ श्री
 सुकौवाच दोहा माधवकेमाधुरवचनसुनिसिगरीशृजवासे बारहिंवारसराहिको
 त्याग्योविरहविसाल चौपाई सवकेपूरनभयेमनोरथमानहुंजीतिलियोतिनम
 न्मथ १ तहंउठिदृढाविपिनिबिलासी वृजवालनवोल्यासुपरासी २ चलहुकरहु
 अवसुंदररासा लेहुअनूपमसवैह्लासा ३ सुनतसुंदरिनअतिसुषपायो रासक
 रनसिगरिनचितलायो ४ उठीसकलतहंयेकहिंवार गमनीसंगहिंदकुमार ५
 जमुनापुलिनपरमकृष्णवदन वृजहेलिनकोहियहुलसावन ६ तहंजदुपतिनु

वतिनजुतजाई लागेकरनरासरसछाई ७ यकयककोकरगहिगहिआलीकरि
 लीन्होमधिमेवनमाली ८ यहिविधिमंडलमंडितभयऊ सबकोमनमोहनेमहंगय
 ऊ ९ मिलहिहमहिकोनदकुमारा अससिगरीमनकियोविचारा १० दोहा वृजजु
 वतिनकीजानिकैअभिलाषाअसस्याम बहुतरुयतहंकदिलियेसुखदायकमुषथा
 म चौपाई येकयेकप्यारीकेमधिप्यारो सोहतभयोसिंगारस्तमारो १ मनहुहेमलति
 काचहुंवोरा विचविचतरुतमालसबठोरा २ मानतमंदेतहोसवप्यारी मेरेहीढिग
 हैंगिरिधारी ३ मोहैनअरुमोहनीतहोही कदिलीन्होसिंगरेगलवांही ४ तहंमृद
 गमुरचंगसुवीना बहुउपंगजलभंगनलीना ५ डफकरनाखवेनुकरतारा दारापट
 हसितारगितारा ६ वेहलोसरंगिरदावसरोरू डिंडिमितुरहीदायकमोदू ७ तव
 लतमूरामुरजमजीरा नौमतिदोलकभंगभअसीरा ८ दोहा विविधिभांतिकेचौ
 रऊवाजेवजेअपार मानहुंचंदविपिनिकोकीन्होसुरनसिंगार चौपाई लषनहे
 ततहंजदुपतिरासा चढेविमाननवदेहुलासा १ दारनसहितदेवतहंआये सुनि
 वाजेवहुवाजवजाये २ लषिरुजनादिनअरुचुजनाये रहीजदपिनिजनिजपति
 साथे ३ तवपिसुरदारनहियहरिगो हरिसोभासमूहद्रगभरिगो ४ सुमनससु
 मनससुमनसनारी वरषहिंसुमनससुमनसवारी ५ हरिकोअमलमुजससवगा
 वै व्मोमविमाननचढेसुहावै ६ कोउकरिनदूरकीभूलनकारी गतिलैलैनाचहिंदज
 नारी ७ कोउकटिकिनिकलरतकरिकै गतिराचतीनाचतीफिरिकौ ८ कोउक
 रिकंकनकोकलसोरा नाचहिंचलिचितवहिचितचोरा ९ दोहा रासमंडलीमहि
 मेरहीमधुरधुनिछाय गौवहिंरागसुहांवैनेचतुर्गईदरसाय चौपाई वृजनारी
 केवीचविहारी वीचविहारीकेवृजनारी १ मानहुपुण्यराजकोमाला मधिमधिनी

लकमनिष्ठविजाला २ कोउचूरकोकरिअतिसोरा लेहिभेदकरिबहुविधितोरा ३
 कोउफेरीलेवसनउदावै विविधिभांतिकेभाउदेपावै ४ कोईसपीमंदमुसका
 ई नैननवावतिसाजदेपाई ५ कोकलचावतिभूकुटिनकाही तानवधानडगति
 कहुनाही ६ कोऊचटकलोटतिवृजनारी ताकीकटिनहिंपरनिहारी ७ कोउ
 वितवंचलनिरषिकन्हाई निजचंचलपटदेतिउडाई ८ दोहा कोऊआपनेअमो
 लजेआनुपमगोखकपोल मधिमुक्तननिरतावतीकुडलमडलखोल चौपाई
 नाचहिगावहिभाववतावहि मनमोहनमुषमेटकलावहि १ नीवीसिथिलवहत
 तसेदनेचतकरतअमतदपिअपेद २ सुलीअलकमुषमेरुहराई मनहुंस्थमच
 नससिदरसाही ३ स्यामास्यामस्यामसगस्यामा अनुवहुदामिनिवहघनस्या
 मा ४ कोउदेतालकहतततयेइया तेहातालपेनचतकहैया ५ अतिऊचसुरसुषा
 दलगाई गोवहिहरिप्यारीमनभाई ६ गोपिनगावतमेतेहिकाले भयोविस्वयह
 स्वरकोआले ७ कोकहिसकेभागतिनकेरी कनकनजिनपरसहिहरिहरी ८ ॥
 दोहा तानलेतकहुकान्हतहंपंचमत्रिविधिवोलाय तहप्यारीकोउतानखेटीपहि
 देतिलगाय चौपाई नंदकुमारमहासुषदाको वारहिवारसगहतताको १ सोस
 निकोउसषिकेस्त्रसनेही टीपहुकोटीपहुलेखेही २ ताहिलाखहिसिहिपलगाई
 कहिहतोसमकोउजगगाई ३ अमितसामरीहरिकरकरिहरषनिकरला
 हिथिरहरिहरीअरि ४ कोउहरवरगिरधरउरधरिअसमरसरकरजरभरदिया
 दारि ५ कोऊअमितहरिनिकटनिहारी हरिकंधहिअपनोभुजधारी ६ जनुतमा
 लपरकनकवल्लिका डोलवल्लेकचविलगमल्लिका ७ कोहसषिकेहरिनिकटवोला
 ई धरहिकंधतेहिभुजाउठाई ८ दोहा इंदीवरकीसुरभिजेहिकेसुरलेपितवाहु
 सपीसपीपुलकितवपुपचूमतिसहितउछाह चौपाई कोउसपितहनाचतिरंगरा
 ची लेतिताखजुतगतिअतिसांची २ गतिजतिजेचरननतेलेती कुंडलकरहिकेपो
 लनतेती २ पुनिहरिकोवहभाउवताई दैतिकपोलकपोलमिलाई ३ निजमुषा
 कीवीरीवृजसाई तेहिआलीकहंदियोषवाई ४ मनहुंअमिततेहिजालिमुरारी दै
 पियूषअमदियोनिवारी ५ कोउनाचतिगावतितहप्यारी कतिचरननूपुरभ
 नकारी ६ नूपुरपगकटिमनिमजीरा करहिसमानसारंगमीरा ७ नाचतनाच
 तहरिदिगआई हरिहिविरहकोभाउदेपाई ८ दोहा हरिकोकरनिजकुचनम
 धिलोन्हाखलखलगाय मदनविजेहितमनुहरहिं पूज्योकमखचढाय चौपा
 ई यहिविधिकरहिअनेकनभाऊ हरिनिरपतवाहुतचितचाऊ १ कमलाकंता
 कतजिनकेरो तिनकोसुपुकहकिमिमुषमेरो २ केजनकुंजनमेवृजनारी नि
 हरहिविविधिकलाकरिप्यारी ३ हरितिनकेकीन्हगलवांही डोलतनिनमुषनिर

बतजोही ४ गोवंहिनाचहि गोपिनसंगा उपजावहि बहुविधिरसंगा ५ केसन
 दिगचमकतताटका मनुचनदिगदामिनीदमंका ६ मागमहिमातींदरसाती
 मानहुं वकपांतीं लहराती ७ भरहि कपोलनते म्रमवारी जनु बहुवरधारितुवपु
 धारी ८ दोहा पूरनसासिसमसुषल सतेपसरति प्रभाअपार पंजनद्रगकुचकोकका
 लउडगनहीरनहार चौपाई मनहुं सरदरितु अतिरुचिहार्द वजवनितनसरूपधरिआ
 ई १ फहरतपीतवसनचहुं वारा सासिपकी मनुठोरहि ठोरा २ करपसारिअंगुलिन
 सकेली लेहि विविधिविधि गतिव्रजहली ३ तेदमनुविनपंकजनिमृनालानूपुरसा
 रससोररसाला ४ पन्नाळविगो धूमकि आरी मनुहेमंतरितुमूरति धारी ५ कंपत
 गातहरिकोलषिसषियेन भोरोमाचवहतजलअषियेन ईमनुहुंसिसिररितुवहुवपु
 धरिकै आईरासमदिसुषभरिकै ७ केसनतेप्रसूनवहुरंगा यरुहिउरुअरपरनि
 प्रसंगा ८ दोहा अलिगनअलिगनसुषभरहिपिकरवनूपुरसार करषिकवल्लभ
 पल्लवैपंकजमुपचहुं वार चौपाई जनुवसंतरितुजदुपतिरासा नाचतिवहुवपुध
 रिचहुं पासा १ किंकि निमिल्लिनकीभजनकारी तैसहिंमुषमयंकउजियारी २ हरि
 मिलिवोअनंदरविपाई विरहसरितसरगयेसुपाई ३ मनुग्रीषमरितुधरिवहुमू
 रति आईलषनसावरीसूरति ४ कवहुंजोहोयमदनकरतारु सोमाचकरचैसिसु
 मारु ५ प्रेमपयोनिधिउपजहिइंदूउडगनधीतिसुधाकेविदू ईहोयराजजोरस
 सिंगारु परमानंदसुमेरपहारु ७ तौकळुकेस्तरासळविकेरी उयमाकहैसकु।
 विमतिमेरी ८ दोहा विचसोहतवृजचंदजचहुकिततेवृजवाल मनुमंडितमा
 हतावमधिचहुं कितमालमसाल १ सवैया गायगोविंदकीकीरतिग्वालिनीसंभु
 कोसैलत्रिलोकवनावैमोहनकोतकिवारहिवारअनेकप्रकारकेभाउवतावैवेनी।
 छुटीषसैफूलफवेळविळाकांसरीरकोमानुभुलावै राखविलासमेअरघुराजभ
 रसुरभौरकीभीरहुं भावै १ जोगतिलैलैनचैसिगरीतेउतालविसालकैकोटिकलैया
 जोनहींतानमहानेहलेतीपवीनवैगोकुलगाउलो गैया तैसहीतानननेरगतीसह
 जैमहलैतोरिभायंकनैया नाचिरह्योमधिमेमनमोहनंदकरतालकहेततयेइया
 २ यताक्षरी कहहैरिधायलेतहेलीउरलायकहुंहेलीगाहिहरिहिह्लासउपजाउ।
 ती कहकान्हकरतकटाक्षकामिनीपैकुलिकामिनीकहासकहुंकोन्हैचलाउती
 मृदुमुसक्याईकहुंलेतवृजचंदजीतिचंदमुपीकहुंवृजचंदकोलजाउती बालनकेवी
 चकहुंलालछविळावैकहुंलालनकेवीचवृजवालछविळाउती ३ कोईमृगनैनीकीसा
 चेनीछविघनीछुटीकोईपिकवेनीनाहिनीवीहंसहुरतीं कोईचातुरीकोभयोअचलहुं
 चंचलपेनेकहुंद्रगंचलकोचंचलनकरती रघुराजभूषनकेजालतनछुटेदूटेफूल
 लकेमाखतनहालकोविसरती प्रीतमकोप्रेममदपानकैकैप्यारीसवैभईमतवारी

वृजकुंजनविचरती ४ दोहा जदुपतिरासविलासलषिमाहिगईसुरनारि जेजहते
 तहंअचलकैयकटकरहीनिहारि चौपाई केतमिलनकहखलकतरहंही धन्या
 धर्मगोपिनकहंकहंही नारसपतितारननुतजोही गमनविसारिरह्योतहंमाही सर
 दूरनिमादीरधराती हीतभईवृजतियदुषधाती ३ हरिकोरासनिराषमुपसारा ॥
 थिरकैरह्याचक्रसिसुमारा ४ रहींतहंजतीवृजनारी पुनिततनेहिहैगयेविहारी ५
 तितनेहीकुंजनमहंजाई विहरतभेकरिकलाकन्हार्ई ६ जॉनिश्रमितगोपिनगिरिध
 री निजपदपीतकमलकरधारी ७ पौखनलगेस्वेदअनूला भेदक्षिनायकमुद
 मूला ८ दोहा कौकविब्रजसुंदरिनकीवरनिसकैमुषभाग जिनकेवसवैकुण्ठपतिहै
 गेकरिअनुराग कंदमनोहरा कुंडलछविषासीअलकप्रकासीगंडविलासीछविमा
 सीअतिउल्लासी असमरसरगासीदुषदुतनासीचंद्रकलासीमृदुहासी पियमन १
 फीसी हरिकोसुषरासी देहरिदासीप्रेमपियासीकमलासी नचिचपलासी हरिकि
 तिसुधासीकलपलतासीविभुवनवासीगंगासीगामैजासी १ दोहा श्रमितजानिस
 षियेनसकलकरनजमुनधनिलाल जलविहारसुषलेनहितवोखेवचनरसाल १
 चौपाई चलहकरैअवसलिलविहारा बहुतकियोकुंजनसंचारा १ करिजलकेलिक
 रैश्रमदूरी जैहैसकलआसतहंपूरी २ सुनतकह्योवृजवालसुषारी चलहलालजहं
 घुसीतिहारी ३ तवलेसपिनसमाजकन्हार्ई चलेजमुनमज्जनसुषछार्ई ४ मधिमाह
 नचहंकितवृजनारी चलेजातगावतदैतारी ५ यहंविधिहिलेजमुनगिरिधारी प्रीत
 मसंगप्रभेदितप्यारी ६ मिलतसपिनभेमरदितमाला कुचकुंकुमतरंगीरसाला
 लहतसुरभिसंगकियेयाना गंधरवसरिसकरतअलिगाना ८ तहंजलकेलिकर
 नसबिलागी परमप्रेमपागीवडभागी ९ नंदनंदनअरुगोपनदिनी मनुगचंदय
 कवहुगयंदिनी १० दोहा कुंचकुंकुमकामिनिनिकोखुट्याजमुनजलमाहिं स्पाम
 पीतसुरभितसलिलथलथलमेदरसाहि चौपाई रतनजडितकंचनपिचकारी नि
 जनिजकरलैखववृजनारी १ हरियैडारहिवारहिंवारा करहिंआडकरनंदकुमारा
 २ आपहुंलैमारहिपिचकारी चमकिजॉहिंचंचलवृजनारी ३ ताकिउरोजसरोज
 नमारे चंचलअंचलसयीनिवारै ४ मुरिसुसक्यायकटाक्षनिकरही प्रीतमकेउर
 आनंदमरही ५ कहंकुचकेसरिसषियेनकेरी धोवतहरिविहंसतकरफेरी ६ सो
 कपोललषिकजलरषा पौछहिंविहंसिअनंदअलेषा ७ वरपहिकुसुमदेववहुर
 गा चदेविमाननअतिहिउतंगा ८ दोहा भईकलिंदीकुसुममयउडतसुरभिचहं
 वोर सपिनसहितविहरतसलिलहिलिमिलिनंदकिसोर चौपाई जिमिकरनिन
 मधिमत्तकरिदा केलिकलाकरिदेतअनंदा १ तैसहिकरतसपिनसनमाना विह
 रतवहुविधिस्पामसुजॉना २ यहंविधिकरिवहुसलिलविहारासपिनसहितपु।

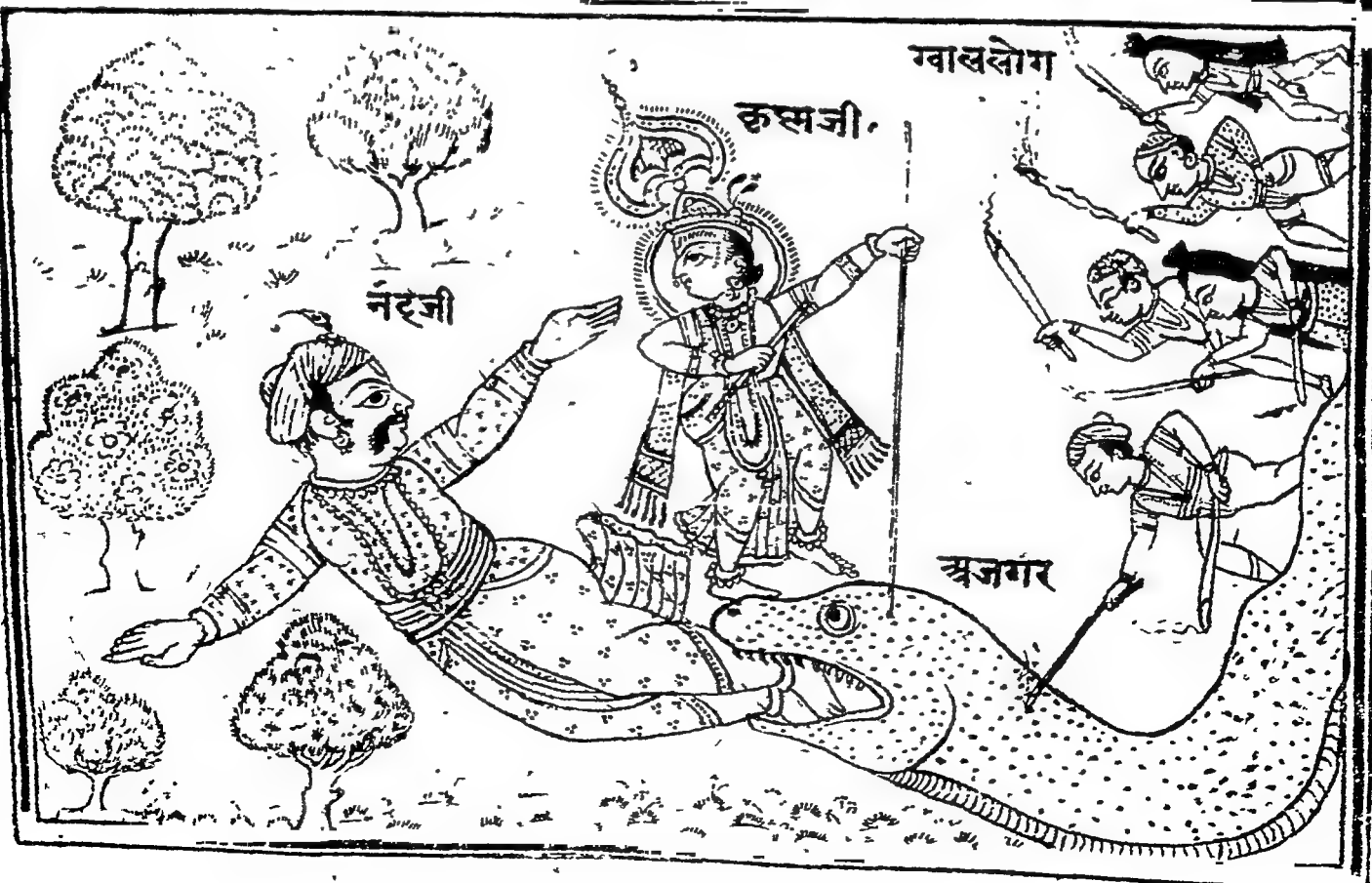
निनंदकुमारा ३ निकसि सलिलते सषिनसमेत पहिरेन वलवसन कविसेतु ४॥
आलिन सहित तहांवनमाली जमुनाकूलन कुंजरमाली ५ विहरन लगे लवतव

नसोभा जेहि लषिका को मन नहि लोभा ई थल थल कुसुमनि सेज विछाई उड
तपराग परम सुषदाई करते भौर सोर वह वीरा नवल तिका लहरै सव ठोरा ८
दोहा कलाकुत हल विविध विधि कुंजन कुंजन माहि कान्ह करत कामिनि सहित येक मु
षकिमि कहि जाहि चौपाई यहि विधिसर दनिसाम हें भूषा कियो रास जदु नाथ
अनूषा १ कोउ नहि अस जान्यो वृज नारी हंम ते अधिक दुतिय पिय प्यारी २ सव
को कियो मनोरथ पूरो तन ते भयो विरह दुषदूरो ३ सोरतरु दूर रहे भगवाना यह
प्रसंग सषिको नहि जाना ४ कहे कव्यम हें जेर सनाना ते सेवन किय रसिक सुजा
ना ५ सो जदु पतिको रास विलासा सुनत काहिन हि पूजति आसा ई कामिन को नि
ज कथा सुहावन यह लीला कीन्ही ब्रज भावन ७ सव सषियन समान हरि प्राती द
ई निवाहि प्रेम कीरीसी ८ दोहा जे तेनाय कनाय काहा उभाव अनुभाव वृज नारी
वृज नाथ हें किय ते ते चित चाउ चौपाई सुनिके रास कथा कुराई भये सुषित पुनि
विनै सुनाई ९ राजो वाच राखन हेत थर ममर जादा देन हेत संतन अहलादा २ ना
सन हेत पाप संसारा जगम हें लियो कस्त अवतारा ३ धर्म सेत केव कता करता अ

रुद्रक्षितारमाकेभला ४ अतिअघयहपरसनपरदारा कोनहेतकियनंदकुमा
 रा ५ जदुपतिताहैं पूरनकामा कसयहकीन्होनिदितकामा ६ अभिप्राययाकी
 जोहोई नासहु संसेकाहिमुनिसेई ७ सुनतनरेसवचनमुनिराई बोलतभये।
 मंदमुसकाई ८ श्रीसुकौवाच दोहा धर्मविनिकमसाहसहुलष्योईस्वरनमा
 हिं तेजस्विनकोदोषनहिंजेसेपावककोहिं चौपाई ईस्वरछाडिऔरजगमाही
 मतहुनै करहिंकवहुंअसनाही १ करहिंजोहठवसनसहिंअजाना पीवाहिंवि
 षजिमिहरतजिअना २ वचनईस्वरनकेसतिजानो पैआवरनकहंसनिमानो ३
 धर्मविरुद्धईस्वरहुवेना सोनहिंगहनकरहिमतिअना ४ संमतधर्मकरजोहोई
 ईस्वरवचनगहहिसवकोई ५ अनुचितउचितजोईस्वरकरई तेहिंफलदुषसुष
 नहिंअनुसरई ६ तिनकेनहीदेहंअभिमाना वैकिमिलहैंकर्मफलनाना ७ जेज
 गमहअनन्यहरिदासा तिनहिंनपापहुपुन्यप्रकासा ८ दोहा तौजगकेघेरकस
 दाजदुपतिपरमप्रताप महाराजकैसेकहैं तिनकोपुन्यहुंपाप कवित जोपदका
 जपरागकोसेवतपूरनकामभयेवडभागी जोगप्रभावसवैजगवंधनछुटिगये
 भयेपूरिविरागी तेहरिदासनको सपन्याजगपुन्यऔपापसकैन्हिला
 गी तौजदुरजकोश्रीरघुराजकहैकिमिपापऔपुन्यकेभागी दोहा गोपिनकेतिन
 पतिनकेअंतरजामीनाय तौपरदाराकहैंभ ईहियेगुनहुंनरनाथ चौपाई करना
 अनुग्रहपानिनकाही धस्योमनुजवपुहरिचजमाही १ असीसीलाकरीउदेती
 जाहिसुनतहरिपदरतिहेती २ गापसवैहरिमायामोहे निजनिजतिअननिकद
 निजजोहे ३ दोषदियेकोउकेस्त्रहिनाही रहेसवैनिजनिजग्रहमाही ४ रहीना
 साजवहुंडहिचारी तनचजनारिनकहेपाविहारी ५ गमनहुंनिजनिजगेहंनप्या
 री मानहुअवयहसीषहमारी ६ सुनिधियवचनदुषितचजवाला भवनगमनला
 गतसमकाला ७ पैजसतसकैहरिहिविहार्द गमनीगेहंनकोदुषछाई ८ दोहा पु
 निजदुनायकहुंतहो नंदभवनमेआय कियोसेननिजसेजपरकाहुंनपत्यो जना
 य कंदहरगीतिका चजवधुनसंगचजचंदकोयहरासपरमसोहावनो गावता
 सुनतअदासहितअनैंदपरमउपजावनो अनयासआसुहिआसपूरतिकेस्त्र
 भक्तिमुपावनौ अघओघपरमअमोघमोघविसेषद्वैजरिजावतो १ दोहा का
 मविजेयहकेस्त्रकी सुनैकहैजेकोय कामविजेतेहिंपुरुषकोजगतमदिहठि
 होय ॥ इतिसिद्धिप्रीमन्महाराजाधिराजवांधवेसप्रीविस्वनाथसिंहात्मजसि
 द्विप्रीमहाराजाधिराजप्रीमहाराजाप्रीराजावहादुरप्रीरुस्मचंद्रकृपापात्राधि
 कारिरघुराजसिंहजुदेवकतेप्रीमभागवतेदसमपूर्वार्धेआनंदासुनिधोवससि
 सत्तरंग ३३ ॥ ॥ दोहा श्रीसुकौवाच येकसमैचजअविकाउत्सवरहोनेस॥

नंदादिक गोपाल तहँ सिंगरे विगत कलेस चौपाई जाधिसकटवै लनवलवानन ग
मनत भये अविका को नन १ तहँ सरस्वती नदी नहार्द सिव को पूजि परम सुबच्छा ॥
ई २ खैवहु विधि पूजा की साजु नंद सकल लै गोप समाजू ३ सविधि अंवि का पूजन
कीन्ह्यो रतन वसन गो विघ्न नदीन्ह्यो ४ अन्न विविधि विधि और मिठाई सादा
रविघ्न नदियो जे माई ५ ई सप्र संन्न के स्न पर होही असवो ले सिंगरे हरि मोही ई
पुनि सिंगरे सरस्वति के तीरा निवसत भे अति मुदित अहीरा ७ करत भये नहि
कछु क अहारा केवल सखिल पान सविचारा ८ दोहा असेवन करि सोवत भये
नि सिमहं दिव सविताय मेधि महं करि कै कान्ह को चहुं कि त गोप निकाय चौपा
ई तेहिं वन महं यक महा भुजंगा रहत रह्यो कछु साय प्रसंगा १ सो अति कुधित
भये तेहिं काया आये जहँ सोवत स्वगवाला २ गन्यो नंद पद तुरत हि आई जागि
पुकारि कियो वृज राई ३ के स्त्र के स्त्र हे पान पि आये गन से उर गय ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १०० ॥
आय छोडा वह आ सुहिताला तुववलहँ म अ भीत सब काला ५ नंद पुकार सुनत
सब गवाला उठे नुस्तक पि सौर विहाला वारि लुके ठन मारन लागे तवहीं नंद खालहू
जागे ७ हाय हाय सब गोप पुकारैं बहु विधि जद पिलुके ठन मारैं ८ तदपि भुजों
ग अतिकूर सभाऊ छोडत नाहि नंद कर पाऊ ९ दोहा तव जदुपति दूत दौरि किय
अहिकहँ चरन प्रहार प्रभु पद परसतहीं भये ताको अघ जरिछार चौपाई ब्याखव

पुषतजिसुंदररूपा के गोवरविद्या धरभूषा १ यहिरेकनकमालखुविरासी करत
 दिसनचहुँवोरप्रकासी २ करिषनामहरिकोकरजोरी ३ ठाढोभयोप्रीतिनहिंशोरी
 ३ तवहरिकहीताहिअसर्वांनी आयकोनसोभाकीपानी ४ अतिअदभुतहैरूप
 तिहारो कसनिदितभुजंगवपुधारो ५ विद्याधरसुनिजदुपतिवैना बोलतभोकर
 रजोरिसंचेना ई विद्याधरउवाच विद्याधरकीजातिहमारी नामसुंदरसनरहो
 मुरारी ७ अतिसुंदरममरह्योसरीरा रहिसराहतसवमतिधीरा ८ दोहा येका
 समेहंमसजिसुभगचढिकेविमलविमान भरेगर्वजिजरूपकेविचरतरहेदिस
 न चौपाई अतिविरूपअंगिरारिषीसा हुंसेतिनहिंसहिंमजगदीसा १ तवमु
 निकोपिदईमोहिसाया अजगरहोहसहोअतितापा २ योहिविधिमेकरिसुनिअ
 पकाराभयोभुजंगमनंदकमारा ३ करुनाकरअंगिरमुनिराईमोपैकीन्दीकपाम
 हाई ४ जातेतुवपदपरसनपायो कोटिजन्यकेफापनसायो ५ सरनागतभवभी
 तनकरेनासकदुषजदुपतिप्रभुमेरे ई सासनहोयतौसदनसिधारो अतिमोहि
 तपरिकरननिहारो ७ महापुरुषजोगिनिकेस्वामी लोकेसेनपतिअतरजामी
 ८ जानहुंजदुपतिमोहिनिजदासा तुमसज्जनकेपूरकआसा ९ दोहा तिहरोपदप
 कजपरसिमुनिकोसापदुरंत जाकवहुंनहिंकूटतोकुल्योतोनतुरंत चौपाई जाकोना
 मसुनेमुषगावत पुनिनतनकतनमेअधआवत १ तौपुनिचरनपरसितिनकेरो
 होवपुनीतनअचरजमेरो २ यहिविधिकरिबिनतीधनस्यामे देवदक्षिनाकिया
 पुनामे ३ गयासुंदरसननिजेनिवेसा लुल्योअंदकोसकसकसेसा ४ अमोदेविक
 सप्रभुताई सिगररजकेलोगलोगाई ५ अतिसैअचरजमनमेमाने कियेसमा
 पतनेमजोठाने ई चढिचढिसकटनवैखखगाई आवत
 भेवजकोसुषछाई आदरसहितमोदउपजावन गावतजदुपतिसुजससुहावन ८
 दोहा यहिविधिनिवसतभेसकखंरजमेगोपीमालनि तनूतनलीसाकरतनितनू
 तननेदखाल यहिविधिवीलोकाखकलुआयोफागुनमास जोरजलोगनसोकहरा
 दायकपरमह्लास २ कवित फागुनमासकीपूरनमासी भईसुषरासीजवैरज
 गौउमे चरकीचाँदिनीचाँदनीचारुतनीदिसिचारिहुंठाउहिंठाउमे गोपस
 वैइततेजुरिकेगयेगालिनीआईउतैनिजदाउमे फागुमचौरपुराजतहोवरसाने
 केआनंदगौउकेकाँउमे १ फाविरहेकटिकेदेकेसेकरमेक्षियेकंचनकीपिचकारी॥
 सीसमेसरसेसोहैकिरीटलसैतिमिवागेवनेजरवारी रोरीभरीखियेभोरीसषाकटि
 पीतपिछोरीसुहोरीतयारी गोपसमाजमेश्रीरघुराजविराजिरहेवलदेवविहारी २ स
 जिकेवरसैनेतैआईअलीकियेखनफागुनयारीभली तहँठोढीभईगहिगोकुला
 कीगलीलेपिचकीहुनलीतिनली तनसारीविराजिरहीअमलीरघुराजमनोबहुंचा

पकली इमि गो बलली अनरो पिचली पिचि जै हजी नहि छै लछली रोजेत हंडा
 फहो लउ भैदिसिरागवहारमे गायधमारी कैगो भिल्ला भिल्ली दोहुन कीचली मूढी
 गुलालकी ओपिचकीरी सावनसो भसो सोह्यो अका सत्रवीरकी छायागई अ
 धियारी केसरिकीचके बीचमे भूखे भूमेवलिराम ओ कुंजविहारी ४ षेलती फागफ
 वां अवलक मलासी अनेक कलानि देषा वै लै पिचकी कहूं औचक आयविहारी
 के अंगनिरंग चलावै जौलौ गुलालकी मूठि भरै रघुराज चलावै नको हरि धावै तौ
 लगि वै वृजकी नवल चमकै चपला सी ललानहि पावै ५ वादले की कैगई वसुधा
 निमि गाठी गुलालकी भै अधियारी वाजिरहे वहुवाजे सुहावन के रही कि किनीकी
 भनकीरी देषो परै नहि नैन न सारघुराज भयो तहें यो भ्रमभारी लालन धायगहै
 लतिकानत मालन धायगहै वृजनारी ६ गोकुल गाँउ के गोपन गोख सो आगू गो
 विंद कहै कन्हि ॥ १५ ॥ रसाने की प्यारी लली इत जे निकसी सुषसिंधु नहाये हो
 तजु राजुरी श्रीरघुराज चलावन को चले मूठि उठाये दोकरहे छवि मै छ कि कै वृज
 वाल गोपाल गुलाल वहाये ७ लै कै अवीरकी भोरिन को करफूटि सषानि सो रा
 मकन्हार् धायध से वृज गवालिन गो लमे चारिहुं वोर अवीर उडाई धाई सवै गहिवे
 कां अलीजुरि के सरिकी पिचकारी चलीई चंचल तो चपला सो चमकि गो गोपिकां ये
 रिगह्यो बलराई ८ घनाछूरी लीन्ह्यो गहिरामे वाम भाल विंदु लाल दीन्ह्यो टीकु
 लीदै त्रिकुटी मै भुकुटी नचायके बाहुन मेवाजू वंद गल गेल्यो मुख वंद वाधि द्रगका
 जन मे अजनल गायके कटि कि किनी को कासि नूपुर चरन चारु सारी रघुराज वि
 धु वदन बोढायके फाग षेलिवे को फेरि अयोरोहिनी के लाल छोड्यो वृजनारिन यो
 तारिन वजायके ९ दोहा जौ चितवन अचलति यन अति चंचल चित चोर तहां कह्यो
 कोई सषी वचि गो नंद कि सार कवित कोई सखी तहें बोली निसकन संक करोहैं तिहो रई
 वोरिहैं गायधमारिको धायध रा परगवालन गो लनहैं हठि फेरिहैं तेरिये सौहं करों रघु
 राज लगे पिचकारी न मै मुष मोरिहैं गोपिन भीरलै मेलि अवीर रंगै वलवीर के वीर को वोरि
 हैं १० धीर धरो न डरो न डरो सव देषिहैं आजु जोषे लिहो पालै गाइये गीत वजाइये वाज
 वलाइये और सहं मनवाले अवन देरघुराज इतै सजिल्यावन देसंग गवालन लालै गो
 पिन गो ल गुलालकी गेरिके चेरिके हों गहिले हों गोपालै ११ रोरी कि भोरी भरे वृज गोरी सु
 षेलती होरी जहां छवि काई आपो तहां सुष सो सनिकै वरवानक सो वनिकै वृज राई जौलौ
 चलायो चहै लषिके वन पै भरि मूठि चहै कित धाई तौलौ कियो सवको मुष लाल गोपाल गुला
 ल विना मुसकाई १२ मूठि गुलाल लै आलिन ते कहि सों वरे ये चली गोप कि सोरी लो न
 दन दन हुत धाय महा सुष छाया लइ कर रोरी होतजु राजुरी हीं उमवे दो जेले अनू
 पम प्रेम की होरी होय दुहु ॥ १६ ॥ लेखिषे चित्र से नैन नजारी १३ दोहा तीकी

हसाविलोकि असतहंसिगरीं वृजवाल गहनहेतुगोपासको गमनतमई उतासा ॥
 कवित्त गहिके सरिरंगभरीं पिचकी सबबालरसाल गुलाल लई गधुराजव
 जावतवीन धमारिको गावनकान्ह पैजातभई अति आनंद सोउतवाऊ छुडे जु ।
 डीठिभई धनुरागमई जकिकै भयो सामंरावारो सोहजडावरी वावरी सीकै गई १४ सत्र
 नासयौनी वरसानेकी सम्हारितनचबलासी बमकिकै चंचलनगीचमै चटकीली
 चटकपकरि पट्टको को कोर आनन अवीरमल्यो आनदउलीचमै रघुराजकेतक
 रीकूटनछती सीकै लकटेनाछ वीली सोछ वी लिनके वीचमै करि कर जो रीरजगारी ॥
 होरीषलतमै लै गरी गोविंदजूको के सरिकी कीचमै १५ मुकुटउतारि चारुचंद्रिको म
 मारिसी सकुंडलउतारि पहिराई दारदामिनी दूरिकै वलाकनाकंवे सरिवि रचि पट
 पीतको उतारि सारी साजीद विह्वामिनी नूपुरनिकारि चंगलीन विह्वामिनी डारि
 रघुराजकहो जदुराजै वृजभामिनी फागुनकी जामिनी मेगजगतिगामिनी धौको
 नरुजवासीकी सिधारी नई कामिनी ॥ १६ ॥ गये सवनमधिसाल जवतवहै सिंह
 सवगवाल पहिराये पुनिकै नये भूषेन वसनरसाल कवित्त फेरि जसुदाके रोहि
 नीके लाल दोऊ आयगारी गायगायकहीवानी सुषसानेकी सांचीचंद सुपीर
 रैनहीमे सुपीरुपीर पतिकहाये विनरूपी रूपवानेकी गेल गेल छैलनको छैव
 तीनछोडती डैरघुराजवातै करै विविधिवहानेकी अजबअनोधीनारिछुधु

मन्त्रपाकरैवंचतवटोहीकैसेवाटवरसानेकी १७ गारीसुनिगोविंदकीग्वालिनि
हंगायकहोकरतकहाहैवातलाजनहिंलागती जायोऔरहीकोकहनायोऔर
हीकोआयऔरहीकोषायजियोकीरतियोजागती रघुराजआयवरसानेमैवहानकैकै
रोमायथोरीथोरीछाँछनितमागती जानीहेवडाईसुनौकपटीकन्हाईतेरीवैनरच
नामेकोईचतुरिनरागती १८ दोहा यहिविधिफागुनमेमुदितषेलतजदुपतिफ
ग विहरहंचहूंकितगोपिकालहिलहिपरमसोहाग चौपाई कुंजनकुंजनगुंज।
हिंभीरा वहतत्रिविधिमारुतचहुंवारा १ विकसेकुमुदचंदकरपाई फूलिमखिका
रहीसोहाई २ वनकुंजनमहंगोपिनसंगा षेलतफागुकरतवहरगा ३ गावतपरमा
महावनदोऊ मोहलहुंजिकैसबकोऊ ४ जैसेहरिवलसुरनलगावै तैसेकोउंगो
पीनहिंगावै ५ जोनतानहरिवलमुषलेही सोआवैकहुकामिनिकेही ६ रामक
सोसासुनिसुनिगाना वटोहीदोहलनभानभुलाना ७ भरैसुमनछूटेसिरकेसा ठीले।
हंगेवसननेखा ८ दोहा यहिविधिविहरतरामहरिफावेफागुसमोद वृजवनि।
तांचहुंकितकरैरचिरविविविधिविनोद चौपाई तहंकुरुपतिधनपतिअनचारी
संषचूडनामकवलभारी १ जातरह्योकहुंकौनिहुंकाजा सोलषिकैवृजवालसमा
जा २ आयोतुरतुकामवसहैकै विहरिरहीजहतियमुदमेवै ३ रामकेस्रकेदेष
तमांही हरतभयोसवगोपिनकोही ४ लैगमन्याउत्तरदिसिआसू करीनकछुहा
रिहलधरत्रासू ५ तहंआरतगोपिकापुकारी हेमाधवहलमूसलधारी ६ यहस
ठखिहेजातवरियाई जैसेचोरहरैवहुगार्ड ७ तुमहिउचितनहिअसहरिरामा॥
हरीजांततुवदेषतवां मा ८ दोहा सुनिगोपिनआरतगिराआसुहिरामसुरारि॥
धावतभेअतिवेगसोजुगतरुसाखउषारि चौपाई गोहरायोगोपिनकहंदोऊ॥
अवनहिंभीतिमानियेकोऊ १ जैहैदुष्टकहाँलगिभागी हठिहतिजैहैपरमअभागी
२ अमकहिनिकटगयेदोउभाई तवचितयोसठलौटिदेगई ३ कालंमृत्युसमदो।
उकहंदैष्यो निजमरिवोविसेषितहंलेष्यो ४ चाह्योपानवंचावनभागी संषचूडत
वगोपिनत्यागी ५ भाग्योसठादसिउत्तरआरा तववलसोंकहनदकिसोए ६ आपता
कियेप्यारिनकोही मैअवजैहोयहिषलपांही ७ असकहिराषिरामकहंतहंवै धाये
आपजातषलजहंवै ८ दोहा संषचूडजहंजहंसभेभागतधावतजात तहंतहंमा
निकेहरनहितजदुपतिदुतनियरात चौपाई कछुकदूरिमहंतहंजदुगई हनीसु
ष्ठितकैसिरजाई १ घटसोफूटिगयोसिरताको पस्योरतनमहिपरमअभाकी २ य
हिविधिसंषचूडतहंमारी लैकरतनैतुरतमुरारी ३ आयेआसुहिनिकठरामके देखा
तहंसवसुषितवांमके ४ संषचूडकामनिकरथरिकै कह्योरामसोंप्रेमहिभरिकै॥
५ तोकेसीसरतनयहपाये आरजआपहेतइतलाये ६ लेहुकेपाकरिकैमनिको

हां औरनजोगरतनयहनाही ७ सुनिहरिवचनहरधिवसिरामालैलीन्होहंसा
 रतनखलामा ८ दोहा संषचूडकोनिधनलषितहंसिगरीवजवासबहुसराहिजद
 नायकोलहोपात्रनंदविसाखे ॥ इतिसिद्धिस्त्रीमन्महाराजाधिराजबांधवेसम्प्री॥
 विस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिस्त्रीमहाराजाधिराजस्त्रीमहाराजस्त्रीगजावहदुरस्त्री॥
 कृष्णचंद्रकापापावीधिकारिरघुराजसिंहजूरदेवकतेस्त्रीमभ्रागवतेदसमपूर्वार्धेस्त्री
 नंदामुनिधोचतुर्विंशसंरंगः ३४ ॥ ॥ श्रीसुकोवाच दोहा गुरुवरारवैजजाता
 जवसषनसहितनंदलाल गावतहरिगुनविरहवसदिवसवितावहिंवास गोप्यउ
 चु जुगलगीतवांसवाहंधरिवाभकपोले भृकुटिनचावतकळुवांकी अधरमुरा
 लिधरवेधनअगुरिनमूदतहरिअतिसुषळाकी १ गोंदोअलीकरंदवनकुंजनिवेना
 वजावतजवः प्यारो तवसुरसुदरिसुरनसमेतविमानचढीगुनिसुषसारो २ सु
 निनुनिमुरलीधुनितजिलाजैकरहिंमदनकेविवसमनै नीवीसिधिलसमारहि
 नाहीरहतिसुरतिनहितनकतने ३ अखवेखोसुतनंदववाकोसुनहुंसषीकोतुतका
 को सौकिनकोसुषदायकजेहिउरहैनिवासनितकमलाको ४ हीरनहीरसरिसम्प्री
 दुहांसीपीतवसनरामिनीभीसी चपननचायजवैचितचंचलदरतवसीधुनिषा
 सी ५ तववृजवृषभधेनुमृगवृंदनमोहतपरमअनंदखहे कानउठायकोरमुषली
 न्हेआयदूरतेनेहनहे ६ नैननमूदिअचलतहंगोंठहरिमूर्तिहियध्यानधरे च

हुं कितचित्तलिषेसे राजतनै दनंदन के प्रेम भरे ७ मोरये पको मुकुटमाधवेसा
हत अलिवलिराम लगे नवपद्म व फूल नवनमाला अंग अनेकन धातुरंगे ८
लगुल्लु लरकै सिरमाही वसन छोर कितिलो छहरै मझये वदनि के द्वज बाई तुल्य
न सहित कुंजन विहरै ९ धेनु चरावत धेनु बोलावत वेनु वजावत जब प्यारी तब
भरली धुनि सुनत कलिंदी करत तरंग मंद सारी १० मोहन पद रज मारुत अनित
लहन हेत नित ही तरसै सुकत ही न हम को जिमिय कछु न पिय दिन दित तब हतव
रसै ११ कंयहि तरंग प्रेम की वाढी धनि जमुना मोहन नेही हम सम जमुन हेलो
ति सो क अति कल्यो नय हल्लिया केही १२ गावत संग संग सुज सगवाल सब आरि
रुष सम सुख विनिते वृंदावन को विहरन वारो चितै चोरावत चोर चितै १३ गोवर धा
न के निकट सिधारी जव वजाय वांसुरी भली गिरि दिंग चरत बोलावत गाई निछा
वत छन छन सुख विखली १४ तव वृंदावन के दुमवेली फूल हि फल हिन वहिडा
रै ठरका वहिम करंदन धारै प्रेमित पुलक हिवहु वारै १५ हरि छवि क्वि हरि म
य सब कै कै निरमोही के है मोही आदर करत फूल फल सो बहु आनद लहत स्याम जोही
१६ सुंदर तिलक सो हात भाल मे उरतु लसी की वनमाला ता सु सुरभिल हि अलिस
तवरि संग संग गुंज हिं सव काला १७ मधुपन धुनि सुनि स्याम सराहत जव देरत सुर
ली सुषमे तव सरसार सहं सविहे गा सुनत हिं सकल पगत सुषमे १८ निकट आया
नैन को मूदे चहै कित अचल रै हठां डे सुनै सौ न के मुरली की धुनि प्रिय प्यारे नै यहि
वाढे १९ राम सहित पहिरे सुम भूषन व्रज भूषन गोवर धन मे विहरत विस्व अनंद
वदावत वेनु वजावत छन छन मे २० तवर वि अधिक न हो य भीति अस मानि मेधा
न भ मंडल मे घहर हिं मंद मदन दनंदन संग संग सब सुष भल मे २१ वरषत वृंद कुंद सा
म संग सनत म कुंद जे हिं जे हिं ठोरा छाये र है क्व से ऊपर घाम निवारत सब वारा २२ गो
प कल मे परम प्रवीनो जद पिन को उ सिवाय दानी तद पिज सो म तिल लाति हों रो
जव मुरली की धुनि कीनी २३ तव धुनि सुनत संभु विधि वासव जद पि सुक विज गक
हवा वै तद पिन वाइ कं धरन दै मन आनंद मगन मोहि जावै २४ सुनै अचंचल मुर
ली की धुनि चदे विमान न दै काना राग वि भागताल तति सुर को होत न कछु कति नै हा
ना २५ पंकज अंक सकुलि ससाहावन जिन चरन न मे छ विधारे गोपुर धनी अब नि
की पीरा ना सत चलि जमुदा प्यारे २६ गहि गपंद गति द्वज द्वज चंद वजावत वंसी मुदवा
दी टेढी तक नि अनो अनियारी हिय लगि कदति न हो काढी २७ अैसे मन मे मोहन
कहे देषी हम सब तरु सम दै जाही वसन के सकी सुरति रहति न हिं वहत नीर नैन
नि मांही २८ तुलसी सुरभिल गति प्रिय प्रिय को ताते पहिरत तेहि सलै यक भुज सखा क
धम है धारे मनि न गनत गो वंन जालै २९ कौह कद वनि षडोत्रि भंगी जव देरत लात

नवेंसी तवहरनी धुनि सुनिमनहरनी फंसी कंतपेमहिं फंसी ३० आयअवखसा
मीपमहंढादीरहे अनंदिनचहुं पासा मोहनकी मूर्तिमहं माती जिमिगोपीतजिग
हआसा ३१ कुंदकसिनको खसतमाखउरगोपनगोवनंजुतप्यारो जमुनापुसिन
प्रमोदितविहरतप्रियनप्रमोददेनहारो ३२ मलैपरसितवमारुतवहतसुगंधिता
सीतलसुषदाई बाजवजावतवलिहिचढावतगावतसुरसवदिगआई ३३ वजवा
सेनगोवनंको प्यारो नंददुलारोगिरिधारी सौंभस्समै आगै सुरभिनकरिआवत।
गोपिनहियहारी ३४ सषासंगमहं गावतकीरतिआपुवजावतमुषमुरली आय
आयमगमहं ब्रम्हादिकनिजसिरपगरजलेनभली ३५ गोरजरजितअलककुल
कतकृविसेदविदुमुषभलकभली पेषतपलककलपसमवीततलषनललकन
हैं अलपअली ३६ धूमिरहेजुगदगमदमातिचंचलनेसुकअरुनारि वनमाला
वेसालउरराजतिसषनमानवकसनहारे ३७ कुंडलकनककपोलखोलअति।
वदरिपांडुसमदुतिधारे देवकिउदरउदधिविधुआवतमनसाकेपूरनहारे ३८
मदगयंदसमविहरनिजाकी जैहिखषिदिनदुषनसिजावे कोटिकुपाकरकीक
विल्लवतसौंभस्समैजदुपतिआवे ३९ श्रीसुकौवाच दोहा हरिखीलायहिंविधिदि
वसवृत्तनारीसवगीय पीतमसोविहरैनि साअतिआनदउपजाय इतिसिद्धि
मन्महाराजाधिराजवां धवैसश्रीविस्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजा
धिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिं
हजूदेवकृते श्रीमद्भागवतेदसमपूर्वार्धे आनंदा मुनि ध्योपंचविं सस्तरंगः ३५॥
॥ श्रीसुकौवाच दोहा आयोयेकदिनभूपवृजवृषभासुरवलंबान डीलजासु
राजतवडीनीलजलघ्नसमान चौपाई पुरसोषनतमहीवहुवार रेनुडायकरत।
अधियारा १ दहंकतदिसनिभरतकटुसारा धरनिकपावतअतिवरजोरा २ जहं
जहंपुरमारतमहिमाही दरीसरिसतहंथलकैजाही ३ उठीउतंगजासुखंगला।
अतिसैपीनतालुतरुदला ४ घनतश्रृंगकालिदीकगारा सारहातमनुगिरतपा
हारा ५ करतमूत्रमलप्योराहंथोरा बुलेनेनआधेअतिचोरा ईजासुसारमानहं।
पविपाता करतअकालहिगर्भनिपाता ७ जेहिदेवतगौअं वृजकेरी अवहिं गर्भ
यमानिघनेरी ८ दोहा वृषभासुरकेककुंदकोमानिमहानपहार आयआयज
लधरसवैकरतसदासंचार चौपाई अंसावृषभासुरवलंबाना आयोवृजमहंचौष
विषाना १ निरषिताहिगोपीअरुगवाला मानतभे आयोमनुकाला २ कैकैसव
जीवनंकेआसी गोकुलतजिभागेवृजवासी ३ धेनुकरतआरतअतिसोरा भागी
लेवकरनचहुंवोरा ४ कैस्त्रकेस्त्रहैवृजवरवारि कहांगयेजसुदकिप्यार ५ यहंवि
धिकहत्तगोविंदसमीपा गयेभामिद्वजलोगमहापा ई कैस्त्रहं धेनुचरणनहेत जात

रहे कानन बल से ७ आवत निरविष्टा सुरकाँही सुनिहा हायुकार वृजमोही ८
 गोकुल को भय व्याकुल देखी जान्यो हरि आये वृज देषी ९ दोहा वृज वासिने सों कहा
 तमे वृज नायक तहँ देरि मति भागहु मति को उडरहु यह दानव को हेरि चौपाई आ
 सकहि सठके सनमुष जाई बोले ताँ को वचन सुनाई १ रैसठ दीनन गौवन काँही ॥
 कोडर पावत है वृज मोही २ गोप वापु रे जुहुन जानै देखत तोहि महा भय मानै ३ मे
 दुष्ट नवल दर्प विनासी सनमुष षडो जुहु को आसी ४ तोहि सम के ते असुर संधा
 रे वडे वडे वृज विघन निवारै ५ होइ जो कछु सरीख लतारे तौ आवहु सन्मुष स
 ठमारे ६ असकहि ताहि को पउप जाई दै कै तासत हाँज दुलाई ७ सषाकं धधरि भुजा
 पसावी षडे भये सहज हिं गिर धारी ८ दोहा तव अरिष्ट सुनि हरि वचन धराषन
 तषुर चोष पूँछु उठाय भमाय बहु धायो करि अति रोष कुंद भुजंग प्रयात भमै मे
 थला गूल ताकि भमायि डगै वार वारै धरा ता सु धाये महा चोष आगू दोऊ अंग की
 ने भमै लाखनै नावडे को पभीने १ हरी को त कै देठ मानौ जरा वै किये वैग भारी चा
 लो दुष्ट आवै २ तजै वज्र वजी जथा डूँड से नै गयो तै सही के स्त्रये घान देनै ३ जवै
 नाथ देख्यो अरि ऐसी मीया गहे धाय दोऊ विषानै मही पा अठारै पदै ताहि दिन्हा
 हटाई जयानाग को नाग देतो हराई ३ गिस्वो सो धरामे सह्यो जोर नाहीं उठ्यो
 आसुही ठे धिकै भूमिकाँही भये आदी लेव है से द्वाग्यो मुँषे स्वास लेतो महा को
 प जाग्यो ४ लष्पे के स्त्र को सन्मुष आसु धायो वंडे जोर सो घोर कै सोर आया तुरतै

मितोहिदेरार्द रोहिनिहंकोवृजयहुँचाई २ गयेजेतेरेभटवृजमाँही रामकेसुवा
 धकियतिनकाँही ३ मेरेवचनसत्यगुनिखेह करुअसजेहिंसहंमिटैसंदेह ४
 सुनतदेवरिषिकीअसवाँनी कीन्ह्याकोपकंसअभिमानी ५ लागेकंपनअ
 धरतेहिकाखा आसुहिगहिकराखकरवाला ईदूतपठैवसुदेवबोलाई काटनख
 ग्यासीसन्पराई ७ तवनारदेवोलेसुसकाई इनहिँहतेकाहेनपराई ८ दोहा जो
 वसुदेवहिमारिहो १० नकेरि दोउसुतभगिबुकिहैंअनतउन्हेंनपैहो
 फेरिचौपाई तातेउनकेभारनहेतू वोंधहुँभोजराजवहुनेतू सुनतकसनारदकी
 वाँनी दोउसुतमीबुआपनीमानी २ तववसुदेवदेवकीकाँही भरिदीन्हीवेरीपा
 गमाँही ३ तिनकोकैदभवनमहँराषी वैद्योसिंहासनमनमाषी ४ तवदेवर्षी
 सिद्धिलषिकाजा ग ५ ६ ७ ८ ९ १० जदुराजा ५ केसीकहंतवकंसवोलायो सी
 दरतेहिअसवचनसुनायो ई तुमजौनहुँसवदसाहमारी तुमसमाननहिँको
 उहितकारी ७ तुमसवविधितेहोवलवौना तुम्हरोवलदेवनकोजाना ८ रामके
 सुवसुदेवकुमारे कीजेजतनजोहिजेहिमारि ९ केसीगोकुलगमनहुँआसूड
 हुँदुवनकरकरहुविनासू १० दोहा कंसवैनकेसीसुनतवाँलोआनंदपाय अ
 नहिँराउररि पुरेषा १ असकहिंवदनकरिदृजगयऊ कंसदूतसोवोलतभय
 ऊ २ प्रवलमल्लमुष्टिकचानूरा सलतोसलआदिकवलपूरा ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
 गजपाला ल्यावहुबोलिइन्हैयहिकाखा ४ औरहुमंनिनलेहुबोलाई सवकोसास
 नदेहसुनाई ५ दूतसुनततुरतैतहँधाई ल्यायेसवकोसभावोलाई ई तिनसोक
 हीभोजपतिवाँनी बाततिहारीहैसवजानी ७ मेरेरिप ८ ९ १० रा रामकस
 जिननामउचार ८ दोहा मोहिकपायवसुदेवयहहोतहिअठयोवाल नंदभवे
 नपहँचायदियजोसाँचोममकाल चौपाई तातेमैअसकियोउपाई लेतदुहुँन
 कोइनेबोलाई ९ रंगसभामहँजवदोउआवैमाखोअवसिजौननहिँपावै २ मा
 जजुइकेमिसिरिपुमारो तोहमारकियसवउपकारो ३ हेमंत्रीममसासनसुनि
 ४ तामेऔरनअवमनगुनिये ५ रंगसभायहिँभाँतिवनावो जँचनीचवहुमंचग
 वो ५ षोदिअवनिरचिदेहुअपारे ताकोहोयनलघुविस्तारो ई जामेपुरवासी
 हुलासा मल्लजुइकोलषाहितमासा ७ तेअवष्टसुनहुँगजपाला नागकुवलया
 इकराखा ८ राषेहुतुमताकोसपिहारा जवआवैवसुदेवकुमारा ९ दोहा वैचित्रा
 पावैनहीडारेहुतहँतवाय यातेअधिकनदूसरोमेरोहितदरसाय चौपाई आ
 वैनचतुर्दसीविनदंभा धनुषजागकोहोयअरंभा १ यसुनमगावहुवलिकेजोगू
 भूतएजकोलागेमोगू २ असकहिमंनिनेसोन्पराई पुनिअकूरहिनिकटबोला

ई ३ करसोंकरगहिगिरासुनाई सुनहुँदानपतितुमचितसाई ४ कपटछोंडिकी
 जेयहकाजू तुमसमानममभीतनआजू ५ अंधकदस्तिभोजकुलमाही तुमस
 मानहितकरकोउनाही ई तातेदीरघकारजहेतु तुमहिंनियोगकरहुँमतिसत्
 ७ जिमिगहिइइविस्तुकरपक्षा साधेउसिगरेअर्थततक्षा ८ दोहा तैसहितु।
 म्हरोपक्षगहिहमचाहतनिजअर्थ तुम्हरेकीन्हेकवहुँनहिहैहैकारजव्यर्थ चौ।
 पाई जाहुअकूरनंदरजकोही आनकहुँदुभिपुत्रजहाही १ रथचढाय दोहुँनद
 तलेयो कारनकहुँनतिन्हैवतैयो २ नारायँनवैकुण्ठअधीसा तिनकेवलहैदवा
 दिगीसा ३ तेसुरमोहिमारनकेहैतू प्रगटेरामस्यामवलसेत ४ तातेइतल्यावा
 हुँदोउभाई पैअसकियोअकूरउपाई ५ कहवैनंदसोतुमयहिभांती चसहुँम
 धुपुरीजोरिजमाती ई भेटसांजेसिगरीविधिमाजी जामेहोयभूपअतिराजी॥
 ७ असकहिनंदसहिततिनकाही ल्यावहुआसुमधुपुरीमाही ८ यहिविधि।
 कहेजानिनहिपैहै नंदसहितमथुराकहेअहै ९ दोहा औरहुकहयोअकूरतुमधा
 नुषजग्यतहँहोय सोकोतुककेलषनकोजातबलोसबकोय चौपाई धनुमषसु
 निदोउलषनतमासा बालकअहैविनहिप्रयासा १ गजकवलयापीडसमका
 सारहैहैद्वारषडोविकराखा २ तातेप्रथमवैचननहिपैहै जोकेसेहुँपुनिइतवै।
 विअहै ३ तौपुनिवज्रसरिसभुजदंडा मुष्टिकअरुचानूरप्रचंडा ४ तिनसोमल
 जुहुकरवाई डरिहौसभामहिहृतवाई ५ यहिविधिहनिवसुदेवसुतनको पुलिकरिहो
 संवअपनेमनको ई पुनिकदिहौवसुदेवहमाथा औरहुजेरहिहैतिनसाथा ७॥
 जेवसुदेवमित्रजदुवँसी करिहौनासडारिगलफँसी ८ दोहा उग्नसेनमेरोपि।
 तामयाजदपिअतिवृद्ध तदपिराजकरिवोचहतमोहिनिंदरिकेमूढ चौपा।
 ई परीजदपिताकेपगवैरी तदपिरा जखालसाघनेरी १ लैअपनेकरमेकर
 वाखा तासुसीसकादिहौउताखा २ जोदेवकिममरिपुत्रपुजायो तासुपितादे
 वककहवायो ३ उग्नसेनकोलहुरोभाई तेहिवधकरिहौवचिनहिजाई ४ अरु
 जेममवैरीवहुँतरे वैचिहैनहींवाँनतेमेरे ५ विनअरिकीअवनीयहकरिके करिहौं
 विभौभोगसुषभरिके ई ससुरअहैममंजराकुमारा जोकेवलगजदसैहजारा ७
 सपाहुविदवानरहैमेरो जोरनमेरावैनमुषफेरो ८ दोहा कालसरिससंवरअसुर।
 नरकासुरवलवाँन वाँनासुरयेतीनिहुँमेरेमित्रमहान चौपाई मोकोतनमनतेअ
 तिमानी मेरोवलसवविधितेजानै १ तिनकेसहितसेनलैभारी सुरपक्षीभूपनका
 हँमारी २ कैकैचकवर्तिमहराजू करिहौसुषितअसंकितराजू ३ यहअकूरसवा
 लेहुविचारी ल्यावहुहुँतहलधरगिरीधारी ४ पुरखुविधनुमषदेवनकाही अहै
 दोकविलेवविनाही ५ सुनिअकूरकूरनृपवाँनी बोखेवचनपरमविज्ञानी ई अकू

रजवाच महाराजभक्तियोविचार पैककुसुनेयवचनहमारा ७ अपनोमरनने
वारनहेतू बाँधो जौनसकलयहनेतू ८ सोजैहैधौकफेमाथे सिद्धिअसिद्धिदेवकेहोथे ९

अकूरजी

कंस

रोहा करतअभागिहपुरुषवहुमनकामनाअनूप दैवविवसमुषदुषलहतनहि।
निजवलककुभूप पैहमकोमहियालतुमआयसुदीन्ह्योजोय सोअवस्यकरिवोह
महिंजसचाहतसहोय श्रीसुकौवाच असकहिगेअकूरगहविदासचिवकरिकं
स अतहपुराहप्रवेसकियम निसकलदुषध्वंस इतिसिद्धिअमन्महाराजाधि
राजवाँधवेसश्रीविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिअमहाराजाधिराजश्रीमहाराज।
श्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीभाग
वतेदसमपूर्वार्धआनंदासुनिधौष्टष्टविंसस्तरंगः ३६ ॥ :: ॥ श्रीसुकौवाच दो
हा पठयोकेसीकंसकोधारिघोरतनघोर आयोवृंदावनतुरतकरतघोरसुरभो
र छदनराच घनैषुरैमहीमहाउतंगहैतुरंगसो मनैसमानवेगजासुधावतोउतंगसो
सदानिर्मेविमानदेवतानकेअरुभूहीमहीध्रसेवसैजलध्रकेसकोनवुभूही १ क
ठोरदंत यीसिपीसिहीसिहीसिहेरतो हरीलकंसकोब्रजैहरीहलीहिहेरतो ॥
दिसानकेप्रमानलोअमानसोरछावतो अघातवज्रघातकेनिपातकोलजावतो २
कराललालकालसेविसालजासुनैनहैदरीसमानआननैअतीवदंतपैनहै अकुं
ठवोजदीहकंठसचुहैविकुंठको अतीवकुंठवुद्धिपैचलोचहैविकुंठको ३ अढील

डोखनीलमेचसोमहाभयावनो विषोकिदेवतानिलोकमेपरैपरावनो करैकु
 हेतपापकोनिकेतकं सकांजको तुरंतकैदुरंतको पभृतिभोजराजको ४ धस्यो सुनंद
 कट्टजैगजैगजैसमानही कपेसहीतहीतहीजहीजहीपयानही तुरंगताकित्रा
 ससो निरासपानकेभये दृजेविचारिखोपगोपभागिदूरिलोंगये ५ विहालदेविगो
 कुलैगोविंदरोसठानिकै सिधारिसन्मुखैगयेतुरंगतुकुमानिकै लख्योगोविंदजा
 सुपुच्छवेगसोउडैघनै प्रचंडजुहुहेतपोजतोहमैलूनैलूनै ६ विचारिनाथयोप्रवा
 रिवेनभाषतेभये फिरैनऔरठौरआउकेस्रहैदुतैठये सुनेमुकुंदकीगिरातुरंग
 धावतोभयो मृगेंदसीगराजचारिवोरछावतोभयो ७ मनोकैसुषैतुरंगपान।
 आसमानको निकारिनैनंदतकादिकैचपायकानको समीपजायनाथकेकि।
 योपगैप्रहारहैमहादुरासदैप्रचंडवेगदुर्निवारहै ८ दोहा मारिपाछिछेचरना।
 जवमुरकनखग्योसुरारि तववचायदुतपगनकोनिजकरगह्योसुरारि छंदरु
 पमाला प्रभुआसुवाहिउडाइचहुँदिसिवारवारभमाय अतिऊँथताकोफैंकि
 दीन्ह्यावोजनिजदरसाय सोचारसैकरपैपस्योतेहिं गिरतडोलीभूमिअतिविक
 लहैगावमतआनितउठतभोपुनिधुमि ९ जिमिपतिविहंगभुजंगफैंकतपरत
 कलूनप्रयास तिमिसहजहीठाढेरहैवादेगोविंदहृत्सास पुनिसमृदिकेसी दी।
 धकेसीभूपटिकेसववोर विकराखवदनवगारिधायोकरतसोरकठोर २ आव
 तनिरविहरिअसुरकहँवलिकलुकआगूलीन असुरेसमुखमेवामभुजहरिडारि
 हरवरहीन विषधरघुसंतजिमिविलरूपिततिमिगयोबाहुसमाय केसीकियो
 निजरदनसोअतिकदनकोपवढाय ३ परसतभुजाषलदंतसवट्टेदुरंततुरंत
 जिमिलागिआयसदारुदरकतचूरहोतअनंत हरिभुजगयोधुसिउदरलोमनु।
 भोजलोदरोग तहँवढ्योभुजअरुपेस्योमोदोमनोवासुकिभोग ४ रुकिगईस्मि

रीखासतनकी रह्यो नहिं औकास पटकन लग्यो चहुं कित चरन है गयो जीवनि
 रास बहुवहं न लाग्यो स्वेद सकल सरीर ते तेहिं काल जुगद्वगनिक सिचट उलटिगे
 विकराल लाल विसाल ५ करि दियो मूत्रहु मलहु गुदमष चली अनित धार गिरि
 पक्षो धरनी मेतुरत करि मस्यो घोर विकार तहं काय के सी की फटी कर कटी सरि
 सकराख तेहिं मृतक गुनितेहिं उदर ते करषे चिखी न गोपाल ६ के सब कमल कर
 ते निरषिके सी कदन सुरवंद हरषे सकल वरषे सुमन है गे विगत दुषदं बहुभा
 ति वज्र जाय जै जै सो रहै कित छा य गावन लगै गोविंद गुन गंधर्व गन नभा
 आय ७ गोपाल के निलिखाल सब पूजन लगै भुज दंड अस कहैं हि नंद कुमार तो
 मुमको न जगव दिवंड तहं सपन को सतकार करि हरि जाय वेठ येकै मन मे गुन्यो
 अहैं इतै नारद अब सिमनि वत ८ दोहा जानि अकेलै के स्त को तहं नारद सुनि रा
 य आय कमल पद वंदि कै बोले प्रीति वदय नारद उवाच चौपाई कै स्त के स्त जग
 पति अविनासी वासुदेव जोगे सप्रकासी १ जग व्यापी ज दुकुल के स्वामी सुवजी
 वन के अंतरजामी २ जिमि निवसत पावक सव दारू तिमि जगमहं वसुदेव कुमा
 रू ३ देवि परो नहिं पुरुष पुराना जग साक्षी ईस्वर भगवाना ४ हो आत्मा तुम ज
 गत अधारा प्रथम हितुम गुन तीनि प्रकार ५ माया ते सिंजन करि दीन्ह्यो तिन ते
 जग निरमान हिं कीन्ह्यो ६ पालहु म्रज दुहरहु संसारा अहै सस संकल्प तिहार
 ७ राक्षस दैत्य दुष्ट महिपाला तिन के नासन हेत कपाला ८ रक्षन हेत धर्म संभार
 धस्यो धरनि महं तुम अवतार ९ दोहा घोर वपुष यह धारि कै दानव आयो घोर तेहि
 सीखा करि तुम हन्यो भल किय नंद कि सोर चौपाई घोर सोर सुनि कै सुरया को भ
 गतरहे डेरायत जिना को १ यहि करना सख्यो हम आजू अव सुनिये औरहु जदु
 राजू २ सुष्टिक चानूरा दिक मल्ला करी कुबल या पीड प्रवल्ता ३ अरु कं सहै कहैं तु
 म्हे कर सो खषि हहि निहत अवसिह मप रसो ४ संष जमन मुर नरक सुरारी इ
 नको वध करि हो गिरि धारी ५ करि हो पारि जान कर हरना अरु प्रभु सकदं कर द
 रना ६ विक्रम मोखन रे सकुमारी हरि करि हो तुम व्याह मुरारी ७ पुनि निवसत हा
 रावति माही दै हो मोक्ष भूपन गकांही ८ दोहा जामवतो जूत नाथ तुम सेमंत कम
 नित्याय सत्राजित की कल्पका आ हो गे सुषकाय चौपाई मृतक पुत्र ब्राह्मन को दि
 हो अर्जुन जूत निज पुर ते लै हो १ थोडक को करि हो प्रभु गाहन पुनि करि हो का सी
 कर दाहन २ हं निहो दंत वक्र हं कांही चे दिष कर वध नृप मप माही ३ वसिहारा
 वति महं सुभ सीला औरहु जो न जो न तुम लीला ४ करि हो तौ न तौ न हं म देखि हं ५
 निधनि जन्म आपनो लेषि हं ५ सज्जन सुकती सुकवि सदा ही गै हं चारिहु जुग ज
 ग माही ६ भयो जो यह अवनी कर भारा जुरि हं अक्षोहनी अठारा ७ तव हम पा

रूपकेरयाही सारथितुमकोलषवतहोही ८ दोहा काखडीठिसौआपनीकुंतीपु
वनहोथ हरिहोअवनीभारकोकरिहोसुजनसनाथ रुंदभूलना सुहविहोन
धनआपनेरूपमेपूरमनकामसंकल्पसांचे आपनेतेजमायादिकेगुननतेर।

हितहोअधमउधरनराचे जगतकरतनुमहदादिनिरमानवरिस्ववसईस्वरहरे
छजविहारी ललितलीलाकरननौमिनरतनधरनतिमिरषलदरनजदुपतितमा।
री १ श्रीसुकौवाच दोहा यहिविधिकहिमुनिभागवतप्रभुसोंआयसुपाइ वंदि
नरनजदुनाथकेगमन्याआनंदरु। य चौपाई यहिविधिहनुकेसीजदुराई लगे
चरावनवनमहंगाई ३ सपनसहितरजकेसुपदाई डोलहिंकुंजनकुंजकन्हई
२ कोउकहसबाजोरिजुगहांथाचलहुनाथगोवरधनमाथा ३ तहेंचरावंहिंगो।
वनकाहीपेलहिंयेलसवैसुपमाही ४ सषावचनसुनिनंदकुमारे गोवरधनके
सिपरसिधारे ५ सगितहोचरावेंनगाई सयेंनवोखिपुनिकहुोकन्हई ६ खेल
हुचोरमिहीचनयेल। होहुमेषअरुपालउतेला ७ मेपभयेपहुसयातहाही रंदा
कितेकहुताकनकाही ८ कैतेसुपाभयेपुनिचोरा असकहिनीनिजुथ्यतेहिबोरा
९ असप्रनकीन्होआपुसमाही जोइनकोचोरायखेजाही १० दोहा तौजीतेहम
तमहिंसांपावैजोनचोराय तौहैनहारंतुमजितकरैनकोउकुन्याय चौपाई असक
हिसिगरेखेखनलागे बिनाभीतिवनेमेषुषयागे १२ सकनुथ्यमाहनदलाला र

हतभयेलैककुकगुवाला २ तहमायावीमयसुतघोरा कंसभृत्यआयोतेहिंठोरा
 ३ खेतनिरषितहाहरिकाही भलोघातअसकियमनमाही ४ ग्वालरूपधरि
 तवैसुरारी खेतनखग्योकियेकूलभारी ५ लगेउचोरावेनआपहुग्वाला को
 उनहिंजोनो कपटविसाला ६ हरिकेसषाचोरायचोराई सैलकंदरामहंलैजाई
 ७ तहोधांधिदैद्वारपषांना आलखानावखवांना ८ दोहा वौमासुरयहिं
 भानितैलियवहुसखनचोराय चारियांचवांकीरहेजेदिगमेजदुराय चौपाई सषा
 गायतेआवेनाहा पुनियुनिआरहुआरहुजांही ९ तवहरिगुन्याककूखहोई इत
 आयोदानवसठकोई यहिविधितेमनमेअनुमान्यो वौमासुरकोकूसयहिचान्यो
 ३ सियेजातनिजसषैपरेषी धर्योदौरिकैकुपितविसेषी ४ जेसेविगाधरैमृगा
 राजू तैसहिताहिगह्योजदुराजू ५ हरिकेगहतमाहंसुनुभूषा प्रगट्योवौमासुर
 निजरूपा ६ भयोमंदराकारसरीरा कियोसोरसुरदायकपीरा ७ कूटनकीकियके
 टिउपाई येनहिंकूटिसकोकुराई ८ दोहा कूटपटानकरिजोरअतिकरअरुच
 रनचलाय हरिकेचिह्योगिरावेनावहुविधिपैवचहाय चौपाई येहरिसोवौमासुर
 रकेरी चलीनयेचकरीवहुतेरी ९ केसुताहिभुजफासफेसाई दियोअवनिमह
 आसुगिराई २ चढिताकीछातीजदुनाथा दोउपगसोदवादोउहोथा ३ सुठिका
 नसोमारनतेहिलागे महादुष्टगुनिकोपहिपागे ४ करनखग्योजवचोरचिकारा

तवमुपमूखानंदकुमारा दिवितेदेवनदेवतमाही पसुमारहिमासोषलकाही॥
 हैगेचूरनअंगमहाना कदिगेतकेतनतेपाना ७ मृतकजानितकोभगवाना
 दरीद्वारदुतकियोपयाना ८ दोहा आरसिचाकोचूरकियकरिप्रभुवरनप्रहार
 वैचिलियोसिगरेसषनमेदिकलेसअपार देवनसा अस्तित्वहतगावतकीर
 तिगवाल गहगहमनगोकुलगयेगोवनजुतगोपाल ॥ इतिसिहिश्रीमन्महा
 राजाधिराजवाधवेसश्रीविस्वनाथसिहात्मजसिहिश्रीसहाराजाधिराजश्री
 महाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्राधिकारिप्रभुराजसिंहजदे
 वकृतेश्रीमद्भागवतेदसमपूर्वार्धेआनंदामुनिधौसप्ततिसत्तरगः ३७ ॥
 श्रीसुकोवान दोहा उतअचूरविनायनिसिधातकर्मकरिभोर चदिचामीकरा
 चारुथगमन्यागोकुलवार चौपाई जदुपतिकमखचरनरतिगाठी दहदरस
 लालसउरवाठी १ महाभागवतमारगमाही मनमेमुदितविचारतजीही २ को
 नयुन्यमेपूरुवकीन्हैया कौनदानविधनकहदीन्हैया ३ पूरुवकियोकौनतपभा
 री जातिलविहोआजुमुरारी ४ हरिकेदरसनदुरलभमाने हेमनिनहीअचवोचन
 गने ५ जैसेविषईसुदनकोही दुरलभवेदपठनजगमाही ६ मोहिअधमेहरिदर
 सनहोई यहअचरजमानिहिसवकोई ७ पैरहिवहुतसिधु संसारा तिनमेकोव
 जनलागतपारा ८ दोहा मोरअमंगलनासमोभयोसकलकृतकाजु जागोअना
 वंदितचरनवदनकरिहोआजु चौपाई करीकंसमोहिकपामहाई दियोजोगो
 लकहपठवाई ९ इनआषिनसोहरिपदकंजन लषिहोललकिमुनिनमनरंजन
 २ जेहिंनषकोदुतिमंडलदेखी अचरीषआदिकसुषलेषी ३ तीयनतमसंसारन
 साई भयेमुक्तवैकुण्ठसिपाई ४ जदपिकाजकारनकेकरता तथपिअहंकारनहि
 धाता ५ निजतेजहिअज्ञानभ्रमनासी निजमायाकृतजगतप्रकासी ६ सषनस
 हितछंदावनमाही रमाकतविलसतसदाही ७ हरिगुनखीलासवखितवानी ना
 सहिकोटिअधनकीषानी ८ दोहा जगसुचिकरसोभनकरनजीवनजीवनदनि
 हरिजसविनवानीसोईलेहुमृतकसमजानि ९ चौपाई जेपदपूजहिविधिवि
 पुरारी कमलाअरुमुनिप्रीतिपसारी १ जेपदभक्तनआनेददाई सुमिरतभव
 जदेतमिटाई २ जेपदगोवनपाकेपाके विचरतप्रजधरनीमहआके ३ सजना
 रीकुचकुं कुमअंकित तेपदगहिहोआजअसकित ४ जेहिंमुषमेजुगअमसकपो
 लाकुंडलमंडललोअमोला ५ जेहिंमुषमेअतिसुभगनासिका मदहंसनिआन
 दप्रकासिका ६ बारिजअरुनविलोचनचारु चितवनिनितियवपजवैनमारु ७ जेहिं
 मुषअलक कुटिरल्लुविलावनि चितवतहीचषचिनचोरावनि ८ सोमुकुंदमु
 पमेचलिआजु देपहुंगोमधिमाखसमाज ९ दोहा मेरेरथकोदाहिनेदईजांही

कुरंग होत सुमंगलप्रद सगुनकरन अमंगलभंग २ चौपाई हरनहेत हरिभूकर
 भारा वजमेखियो भनुज अवतारा १ निभुवनकी सब सुंदरताई नंदकुवरके तनदर
 साई २ नंदनंदन कविनैन ककैहौ याते अधिक कौन फलपैहौ ३ निज मरजाद पा
 ल अमरारी श्रीहरितिनके मंगलकारी ४ लीन्हैया जद कुलमह अवतारा हरनहो
 त प्रभुभूकर भारा ५ निज जस विस्तारत प्रजमाही निवसत करत चरित बहुकाही
 ई मंगल करन सुजस जगकेरो गावत सुरलहि मोद घनेरो ७ सो सज्जनके गति
 गिरिधारी निभुवनके गुरुदुष्ट नदारी ८ नहि सुंदर अस निभुवन कोई कमलारही
 मोहिजेहि जोई ९ दोहा जो कोउ देख्यो कस्तुरी सपनेहुं माहन जीक ताके नैन नमो
 नितै लागत निभुवन फीक चौपाई सो कविइन द्रग करि अनुरागा करिहौ पान आ
 ज धनिभागा १ भयो आजु मोहि सुषद प्रभाता देखिहौं के स्तचरन जलजाता २ जा
 वे देखिहौं राम घनसामै रथत जिहौं तुरतै तेहि ठामै ३ गिरिहौं दौरि चरन मह जाई
 लेहौं पद रजनै लला ४ जिन अघिन बुध बुधि धरि ध्याना पावहिं आसु मनो
 रथ नाना ५ तेई चरन करन सौं गहिहौं पुनि नहि कव ६ जो देख्यो चरन तेहो रस
 साम पद वंदिल लामा पुनि करिहौं सब सषन प्रनामा ७ धनि व्रज धाम धन्य व
 ज धरनी धनि व्रत रु धनि व्रज वरवरनी ८ दोहा जब मै धरिहौं दौरिकै जद पा
 तिय दनि जमाय तव विसेषि प्रभुसी समम करिहौं पंकज हांथ चौपाई जोकर का

लभुजंगभयमेतत् सरनागतभवरुजल धुमेतत् १ जोकरपूजिंद्रसुषक्षणा
 यहत्रिलोककोइस्वरजयायो २ विभुवनंदैकेजेहिंकरमांही नलिनिजवसकीने
 तेनकोही ३ जोकररुजवालनमधिगसा परसतहीविहारभ्रमनासा ४ सरसि
 जसौरभंदेजेहिकरकी हरतविष्यारुजनारिननरकी ५ सोकरताकिदयाद्रुगकोर
 धरिहैनाथमाथमहंमोरि ६ जदपिकसकोपठयोजातो बारहिवारमनहिपछि
 तातो ७ तद्यपिवैरवुद्धिमोहिमाही करिहैकवहंदयानिधिनाही ८ वैतौसवघट
 घटकेवासी जानहिजियकीजगतप्रकासो ९ दोहा पगपरिहैहोंगढमैजवसा
 भीषकरजोरि तवमोतनतकिहैतुरतकरिकैरूपानथोरि चौपाई तेहिछनकोधि
 जनमअधवोधा जरिहैममअमोघकैमोधा १ विनाअवधिकोअनदपेहौ नि
 जसमजगमहंकोहनगनैहौ २ सहिदजातिकुलदेवहमारि करिकैरूपामुजा
 निपसारि ३ थायमिलैंगेमोकहंआई देहैममतनपूतवनाई ४ कर्मबंधछुटीता
 तकाया जैजैहौसवभातिनिहाला ५ मिलिप्रनामकरिपुनिकरजोरी षडोहीहै
 गोजबहिनिहोरी ६ तवकहिहैवसुदेवकुमारि पुसीककाअकूरहमारि ७ तवई
 मसकखजनमफलपहै कछुनहिपुनिवाकीरहिजैहै ८ जोकरिभक्तिनहरि
 प्रियभयऊ तेहिधिगदथाजनमविधिदयऊ ९ दोहा संतुमित्रप्रियअरुअ
 प्रियहरिकोहैकोजनाहि पैजोजसहरिकोभजवतेहितैसहिदरसाहि चौपाई जैसो
 सुरद्रुमढिगसवजावै जोजसजावैसोतसपावै १ षडोहोंगोजवकरजोरी रामहंदे
 खिदीनतामोरी २ मिलिहैमोहिंमजुमुसकाई गहिजुगकरमेरेखलाई ३ खैजैहैं
 निजभवनंलेवाई करिसतकारमारदोउभाई ४ कियाजोकंसजदुनअपकारा सो
 पुछिहैमोहिंनंदकुमारा ५ तवमैदेहो सकलवंताई नेकहैनहिंरापिहोंदुराई ६
 श्रीसुकोवाच यहिविधिमनमेकरतविचारा गमनतयथगादिनीकुमारा ७
 छुटीवागघोरैतकीकरते अनतडगरतेतुरंगडगरते ८ दोहा केसुप्रेमसाग
 रमगनमुदितसुफलकुमार पंथअपंथहंतुरंगकोकछुनहिकरतविचार चौ
 पाई सोमशुरतेचल्योप्रभाता पहुँचोरविअथवतरुजताता १ गोकुलकेगैडे
 जवगयऊ हरिपदचिन्हलषतमहिभयऊ २ अखथलत्रजधरनीरजमांही हरि
 वलचरनचिन्हदरसांही ३ जोपदरजकोसवअसुरारी निजनिजमुकुटलेतनि
 तपारी ४ भूतलकेभूषनपदतेई रहतसुषितजनजिनकोसेई ५ अकुसअबुज
 आदिकरेपा सोहिरहिजिनमाहिविसेषा ६ तहैरुजकीरुजकीछविछावनि हरिपद
 अवलोहिपहुलसावनि ७ लपिसुफलकसुतलहिअहलादा त्यागीतुरतलाजा
 मरजादा ८ दोहा रहीतनकतनमेनसुधिपुलकावलिसवगात छनछनद्रगजा
 लजातसेवहतनिपुलजलजात चौपाई तुरतकदिरथतेअनुराग्यो रुजकीरजमे

लोटनखाग्यो १ चोखतगिरायेमकेहृदकी यहरजहैमेरेप्रभुपदकी २ धन्यधन्यमैहो
 जगमोही भागवंतभोसमकोउनाही ३ लोटतरहेउठतनहिंमथऊ तवअनुचरचद
 यरथदयऊ ४ सन्मुखडगस्तेनंदनिवासै निरषतचहुं कितगोपअवासै ५ सुनुकु
 रुपतिजनमेजगमोही पुरुषारथइतनैजनकां ही ६ जवतेमथुरतिअकूर का
 लिहरसेहरिकोमुदपूरा ७ इतनेवीचदसाअकूरकी जौनभईहैप्रेमपूरकी ८ ॥
 दोहा सोईअवसिलहैपुरुषहोनजोचहैअदंड जदुपतिदासअनन्यदेहतजिभा
 यसोकपषड पुनिआगेअकूरचलिनंदचौकडिगजाय रामस्यामकोलषतभोअ
 निमिषनेनलगाय कवित्तसवैया नीलचौपीनपोसाककियेकलकाननमेखसैकुं
 डलजोटा सारदअवुजसीअंधियोंचठहोनहैलोठलगेजिनचोटा श्रीरघुराजस
 षानिकेवीचविराजिरहेकरकंचनसोटा दोहैनीलीनेषरेषरिकैदोउदूधदुहावत
 नंदकेहोगा १ सारदसावनमेघसेमंडितश्रीकेनिवाससुबाहुविसालहै पूरनच
 दसेसुंदरआननकाननफूलहियेवनमालहैज्वानीघमंडभरे धुराजवितुंडविराजैम
 नौवियवालहै दाहिनेवोरषडेवलिरामसोवांमविराजिरहेनंदखालहै २ कुलि
 सैधुजअकुसअवुजपायनचिन्हसोअंकितभूजकी निजसोभसोताहिसलो
 नीकरैमुखमेमुखयांनिमहासजकी डगमेभरीदीहृदयारघुराजरसालेसुचा
 लमतंगजकी असधीरकोधीरनधूरमिलैलखिसूरतिमंजुवडेधुजकी ३ हीर
 नहारपैमोतिनमालसुमोतिनमालपैसोवनमालहै अंगनमेअंगरागरंगो
 कियेमंजनधारदुकूलरसालहै विस्वकेईसदोउग्रगटेपुहुमीकोउतारनभा
 रविसालहै आननभाससोनासैंदिसातमरोहिनीलालजसोमतिलालहै ४ है
 कलधौ तकडेकरमैकटिमैकलकिंकिनिराजतिषासी बाहुंविजांथठवेसवने
 पगनूपुरनौलमहाखविरासी सोअंगुरीनमेसोभाभलीमुदरीनकीश्रीरघुरा
 जविभासी नीलकअोरजताचलमानौसुकंचनदाममेवांथेप्रकासी ५ दोहा या
 हिंविधिहरिकोनिरषिकैसोअकूरहरिदास आनदसोविहवलपरमपस्योप्रे
 मकीपास चौपाई रथतेकूदिपस्योतेहिंठामा धायोहरिसन्मुखमतिधामा १ रा
 मकेस्तकेचरननजाई गिरुंदंडसमसुरतिभुलाई २ बहतिनैनआनदजलथा
 रा रहिनगयोतनतनकसंभारा ३ प्रगटीपुलकावलीसरीरा गदगदगररहि
 गयोनधीरा ४ कदिनसकतिमुषतेकखुदांनी प्रेमदसाकिमिजाइवषानी ५ ॥
 लखिअकूरहितहैजदुराई लियोदौरिदुतताहिउठाई ६ उभैभुजाभरिमिलिम
 गवांना प्रेमविकलकैगयेसमाना ७ रामहुंदौरिदुतैअकूरै मिलतभयेअति
 आनंदपूरै ८ पुनिअकूरकरकोंकरतेगहि लैगेभवनलेवाइचलोकहि ९ अकूर
 रहिसादरदोउभाई दियेपरजककनकवैठाई १० दोहा रामस्यामनिजहांथसौ

पुनिअकूरकेपाय धोवतभेअतिप्रीतिसौसुरभिसखिहरकाय चौपाई पुनिम
धुपकदियोकरमाहीं दियोधेनुदरसायतहांहीं १ पुनिअकूरकहंयकेविचारी चौ
पनलगेचरनगिरिधारी २ सादरपुनिप्रभुवचनउचारे रहेकुसलतुमककाह
मारे ३ प्रेममगनतोहेतनसुधिनाहीं बोलतनहिंचितवतहारिकांहीं ४ पुनिप्र
भुकहीगिरासुपपागी तुमकोककाळुथाअतिलागी ५ तातेभोजनकरहुविसे
षी सकलभोतिअपनोगृहलेषी ६ असकहिभोजनविविधिप्रकारा ल्यायेनि
जकरनंदकुमारा ७ सादरदियअकूरजेमाई वहविधिर्विजननामवताई ८ दोहा
सोजवभोजनकेचुकेतवअचमनकरवाय वैठायोपरजंकमेअतिसेआनदपाय

चौपाई तववलिरामधरमकेज्ञाता बैवीरादीन्होकाहिताता १ सुमनमालपुनि
दियपहिराई पुनिदीन्होवहुअंतरखगाई २ इतनेवीचनंदतहैआये अकूरहिं
मिलिअतिसुषपाये ३ पृथ्विभाषिततइतकुसलाई बोलतभेआनदअतिपाई ४
अतिनिरदेहैकसमहीपा कहैंविधिजीवहुतासुसमीपा ५ जेसेअजासमीपका
साई सोइअचरजजेहिदिनवैचिंजाई ६ जोनिजभगिनी सुतनसंघास्यो जदपिरे
वकीदानपुकास्यो ७ नेकहुंदयानतेहिंचितआई किमिवरनेपलकीपलताई ८
ताकेपुरतुमकरहुनिवासा पैछहिंकोनतुम्हारसुपासा ९ दोहा यहिविधिभा
ष्यानंदजवतवअकूरनृपराय मारगकोअमडूरकियअतिसेआनदपाय २ इ

तिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजवाधवेसश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीम
 हाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरा
 घुराजसिंहजदेवहृतेश्रीमभ्दागवतैदसमपूर्वार्थानंदामुनिधौअष्टविंसा
 स्तरंगः ३८ ॥ ॥ श्रीसुकोवाच दोहा वैठे मोहितपलंगमेखहिहरिकृतसतका
 रपूखोमार्गमनोरथैसकलसुफलकुमार चौपाई भेषसन्नजडुषतिजेहिंया
 हीं तेहिं पुनिकळुदुरलभहैनाही १ पैनुपजेअनन्यहरिदासा कवहुंकरहिंनको
 निहुंआसा २ पुनिहरिगवनेकरनवियारी जहैवैठीजसुमतिमहतारी ३ राष्योदि
 जनजौनवनाई सोदीन्हैयादोउसुतनषवाई ४ करिआरुहरिराममहीयावैठेअ
 यअकूरसमीपा ५ पुनिईकोंतजडुकुलकुसलाता यूकीकंसमनोरथवाता ई ॥
 श्रीभगवानउवाच भलेअकूरकाकातुमआये हैमकोसवकोआनदछाये ५ जा
 डुकुलकीभाषहुकुसलाई हैसवसुपीसुहिदअरुभाई ८ दोहा येतहैकीनहिंका
 सलकळुजहैअधीसहैकंसा रोगरूपमातुलअतुलममकुलकोसुषधंस चौपा
 ई हाथमातुपितुहेतुहमारे परेमधुपुरीकैदआारे १ परीजंजीरैममहितचरना
 ममहितभयोसुतनकरमरना २ यातेअधिकनमोहिकलेसू परेमातुपितुकैद
 निवेसू ३ येभलभोयहदरसतुम्हारा रह्योमनोरथयहीहमारी ४ आवनकोवा
 रनकहुताता पठयोकसकिधौदुषदाता ५ श्रीसुकोवाच यहिविधिजवधूछेयो
 भगवाना करनलग्योअकूरवषाना ईवांध्योवैरजडुनसोकंसा करनचा
 हतवसुंदवविध्वंसा ७ नारदकसनिकटमहंजाई दियोसकलविधिभेदवता
 ई ८ दोहा रज्योधनुषमषमधुपुरीआपवोलावैनहेत पठयोइतैवनायमोहिवा
 धेकुलकोनेत चौपाई सुनिअकूरखचैनयहिंभांती रामस्याअसुहितेहिराती
 १ विहंसतजायनंदयहंगाये कंसराजपितुमहिवोलाये २ होतधनुषमदम
 थुरामाही हैमहुंचलवतुवसंगतहांही ३ लषनधनुषमषनगरतमासाहंसरे
 जियवाठीअतिआसा ४ कंसनिदेससुनतवृजराजूजौन्योअवसिगवैनकरका
 जू ५ सवगोपनकहतुरतवोलाई दियसासनयहिंभांतिसुनाई ई दहीदूधसा
 षनअरुमेवाजोरहुसवैकरननृपसेवा ७ औरहुभेटदेनकोसाजू सवैसमेदिले
 हुनिसिआजू ८ दोहा साजहुसिगरेसकदतुमवैलनलेहुवोलाइ अबवैलनहिं
 कीजियेममनिदेसअसपाय चौपाई मथुरेअवसिकाहिहमजैहैं बहुविधिभे
 दभूयंकहैंदैहैं १ धनुषजज्ञकरवावतराजा जाहिंमनुजसवजोरिसमाजा २ लषव
 हमहुंमषधनुषतमासा कळुदिनवसिआवनिजवासा ३ यहिविधिमासनसव
 हिसुनाई दूतनगररक्षकपठवाई ४ सिगरेवृजमहदियगोहराई मथुराका
 लिगमनवृजराई ५ भईषवरिसिगरेवृजमोही हरिवलरामलेवावैनकाही ई

यह अक्रूरगोकुलमहं आया दोउकहं चहंत काहिलै जायो ७ राम म्याम मुनि।
गवन प्रभाता गोपिन लग्यो वजन क सपाता ८ जेज सरही तंहा वजनारी तेत सन
हंत न सुरति विसीरी ९ दोहा जौन अंग जे सेर रहे करत हुती जे काज तौन अंग ते से
रहे कै गोसक ख अकाज १ चौपाई कोई ठगी ठक सी ठाठी वैठी कोऊ विरह अति
वाढी १ कोई नैन नीचे करि प्यारी येकटक अवनारही निहारी ३ लागी कोउ उरति
रहद वारी छन महं चहंत देहं जनुजारी ३ कोहुं को आनन चंद समाना हरि ५
न सुनि भयो मखाना ४ कोहुं के तन प्रसेद की धारा वहन खगी तव वारहि वारा
५ कोहुं के भये वसन बहु ठीले कोहुं के भये अंग सब पीले ६ कोहुं की छुटि गई सि
खेनी कोहुं की बसी वलै की भेनी ७ कोउ सषिकरन खगी हरि ध्याना भूखि गंगा
निज तन कर भाना ८ दोहा सुरपुर नर पुर नाग पुर अरु वैकुंठ महि चजवनि त
न वृजराज विन दू सरदी सत नाहि चौपाई कोउ हरिको सुमिरै हि अनु रागा
जेहि सखि लोग कहें धनि भागा १ कोउतिर छीता कनि हरिकरी जोहिय लागिका
ठति नहि फेरी २ सुमिरि सुमिरि सोइ सषी सयांनी सर से सपाद सोक की सानी
३ कोऊ मंद है सनि सुधिकरि के विल पहि वार वार दुष भरि के ४ कोउ नंदन दन की मृदु
वांनी वस करनी तरुनी मुद दानी ५ सुमिरि सुमिरि सषि होति विहाखा वरनि न
जाति दसाति हिकाला ६ कोउ सुमिरै गज गति गिरधर की जेहि सखि विसरि आ
तिसुधि घर की ७ कोउ कुजन कुजन की विहरनि कोउ सुधिकरि वंसी की सुधर
नि ८ दोहा कोउ विहं सनि नंदन की सुधिकरि करि वृजवाल अंग सिथिल कै
जात सब अति से विरह विहाख चौपाई कोउ सषि नंदन की हांसी जेहि सखि
परहि प्रेम की फांसी १ सो सुधिकरत दुषित अति होही वृजनारी माधव को मो
ही २ हरिको सुषद उदार विहारा सो सुधिकरि अस करहि विचारा ३ आ
वके हिल सषि वृज मेहं मरहि है काको सुषद कमल कर गहि है ४ को विरहान ल
ताप बुझाई कौन विपिनि वासुरी वजाई ५ यह विधि सब वृज मे वृजनारी रमन
गमन सनि भई दुषारी ६ येक येकन को कहहि बोलाई सुनी सषी कहं जात कन्ह आई
७ सो कह तैन हि जानति आली जात काहि मथुरे वन माली दोहा यह विधियेक
येकन कहें हिक हत देहि सषि रोय गोकुल मे घर घर सषी प्रभर सख्यो वडोया
चौपाई येक येकन को वेगि बोलाई धाय धाय गोपी जुरि आई १ वैठि गई सब जो
रिज माती कहें हि होहि विधिकी यह राती २ गोपिन तन मन हरि महं लाग्यो भू
रति वंत प्रेम जनु जाग्यो ३ केसवि रह दुष वढ्यो अयारा वही सरित आं सुन की धारा
४ सरे मुष कां पहिं सव गाता जिमि मारुत लहिक दली पाता ५ गिरी मुंदरिन रतन
से वारी करि लीन्हो कंकन कर प्यारी ६ हाय हाय निक सत मुष मोही सुनत धीर

कूटतकेहिंनोंही ७ पुनिजसतसकैधीरजधारी सुमिरतमथुरागमनमुरारी ८ दो
 हो गदगदगरगोपीसवैयेकयेकनकहंहैरि कहंनलगीमंजुलगिराविधिकरतूति।
 निवेरि अथगोपीविलाय गोप्यउचुः चौपाई अरेनिर्दईदईभलोतैं कोहूकोनहिं
 कवहुंफलोतैं १ कोंदीन्हयो जगमेजनमाई पुनिकाहेतैरचीमिताई २ जोविरच
 मित्रताविचारी तौकसरचोवियोगअनारी ३ जोवियोगतैरचेविधाता कसन
 हिंहोतमीचुकोदाता ४ प्रथमलगायदुरंतसनेह अवकसपुनिवियोगविधिदेह
 ५ कछुनकामनापूरनपाई बीचहिहरिसोंकरतजुदाई ६ तातेतवकर
 तवकरतारा वालखेलसमपरतनिहारा ७ भयो जदयिवूढाविधिराई येन
 गर्तैरीखरिकाई ८ दोहा कौनवैरतोहिपावनोवृजसोंरह्योविरच जोवृजरा
 जविछोहमेछोहनआवतरंच चौपाई जामुषमेअलकैंधुधुरारी हलकनिहे
 रतिहीहियहारी १ मदनआरसीसरिसकपोला तामेकुंडललालअमोला २
 अतिसेसुभगनासिकाराजै जेहिंलषिकीरतुंडमदभाजै ३ वामुषकीमुसा
 क्यानिमिठाई जानतसोइजोनेकहंपाई ४ धोषेहुजोहरिहंसनिविलोकी हो
 तमुदितसोंकैसहुसोकी ५ भृकुटीअहिसावकसीसोहैं काकोनिरषतनहिंमन
 मोहै ६ अैसेसुंदरमुषलाखनको जीवनप्रदसववृजवालनको ७ सोतैंप्रथमा
 हिंदमहिंदेवाई रेविधिअवकसदेतदुराई ८ दोहा अवहुंवृभूअवृभूविधि।
 तोहिनककूदरसात वृथाविथादेतोहमहिंवनतिनतोसोंवात चौपाई रेकरतार
 कूरदुषदाई निजअकूरलियनामधराई १ धरिकैजदुवंसीकररूपा भेज्याक
 हतकंसमोहिभूपा २ आयोकेस्त्रलेवाचंनहेत वाथ्योवृजवधूनवधनेतू ३ रा
 चोनेनहंमरेतनमोही जिननेननितेसुषितइहाही ४ रचीतोरिसवंसुंदरताई।
 औरहुजोनहिंवनैवनाई ५ सोसवनंदकुवंरयेकअंगा हंसषियादेषीयेकसं
 गा ६ सोइगदईअवकसहरिलेतो लेतोकोउनवस्तुजोदेतो ७ विनदेखेयहनंदद
 लारे रहिहैंकैसेनहंमारे ८ दोहा चतुराननसिरजनचतुरपुनितैरेचषआठ
 अचरजयहदीसतनहीतोकहंपाठकुपाठ चौपाई कोउकहनहिंविधिकहंका
 कूदोसू कारोकान्हकपटकरकोसू १ याकेनाहिंप्रीतिकरलेसू कोउनकरतकछु
 योहिउपदेसू २ यहवृजराजकाजवृजनारी हमदियग्रहपरिवारविसारी ३ भ
 ईजाइचरननकीदासी अधरसुधापीवंनकीप्यासी ४ तिनकेतननहिंतनकनि
 हारत वरवसमथुरागमनविचारत ५ जोवृजतेनवजैवृजराई काअकूरखरवसले
 जाई ६ यैकपटीअसमनहिंविचारी मिलिहैंमथुरानवनवनारी ७ तातेइता
 सनेहसवतारी जातचलोकीन्हेवरजोरी ८ दोहा नंदनंदननहिंनेहकीजाना
 तनेकहुंरीति सवसोंराषतहैकपटमुषदेखेकीप्रीति चौपाई सजनीयहरजनी

परमाता है है पुरनारिन सुषदाता १ कीन्है रहीं मनोरथ जोई है है सुफल काहि
 अवसोई २ मोहन को मुषक मल सो हाँवन आसव है सनिभरो सुषदावन ३॥
 जामुष मेद गकोर अलीरी करहि कत खजेहि कछि गलीरी ४ सो मुष मथुरा प्र
 विसत माँहीं धाय धाय पथ्य जहाँ तहाँ ५ केती वदिवटि केँ अँटारी निरखहि
 गोमोदिन पुरनारी ६ कहि है अँस हँवै नहु जीके मोहन कहार हेतु मनीके ७ दो
 हा आयि मथुरा मे भले पूर करी मन आस बहुत दिवस लगि नाथ तुम कीन्हो
 विपिनि विलास चौपाई तिनकी सुनत माधुरी वानी यह चंचल चित अतिसुषा
 मानी १ तिनके विवस अवसि है जे है जयपि नंद ववासै गरे है २ खो मिलला पुर
 नारिन माहीं रहि जे है उर चीर जनाही ३ कवहुँ नहि सुधिकरि हिह मारी नहि अँहै रा
 ज मेवन चारी ३ निपट नागरी नगर वासिनी कामिन के हिय की हँला सिनी ५ वि
 हँस निलाज सहित तिनकेरी तिनकी नचनि भूकुटि कीहेरी ६ हँम गँवा दिनी गोपिन
 कोही कवहुँ मनहि आनि है नाही ७ लपिल विमनि नजटित बहु गेहा तँजि है वृजा
 कुंजन करनेहा ८ वृंदा विपिनि निकुंज सुषग मननत अवै विहाय पै पुनि मोहन
 का अवसि सितीति हिदिन पछिताय चौपाई अधक भोज दसार हवँसी औरहु जंडुका
 लके अरि धँसी १ ये सब नैनन को फल ये है बहुत दिन नकी ललक मिटे है २ कम
 लाकत सकल गुन आगर नंदन दूध सुंदर नटनागर ३ जव जे है जेहि मारग माँ
 ही तव पुरजन सव तेहि पथ पोही ४ दैरि दैरि देखन को अँहै घर को काज सका
 ल विसरे है ५ देखि देखि मन मोहन रूपा है जे है मान सके भूपा ६ को अस है वि
 भुवन मे अली नहि देखन दैरै वन माली ७ को हँय हज गमे अस नारी जो नख
 के नंदन दूनिहारी ८ दोहा मुषमीठी वतियाँ वसै रूप मदन मद चोर कारो भीतर
 बाहिरे हुँ गाने नद कि सोर चौपाई को उकह जे मथुरा ते आयो दया करव यहि को
 उन सिखायो १ कहवावत है यह अँकुरा है सो चोज गमे अतिकुरा २ खेत पाप वृज
 आय महाना हरन करत वृजनारिन प्राणा ३ वृजनारिन को प्राण पिपारा येक आ
 नोषे नंदकुमार ४ तेहि लै गमनत है मथुरा को जौनत नहि वृज वधुन विषाको
 ५ लिहे जात है जीव हमारा दिहे जात कहह माहि अधारा ६ मथुरा जदपि को सहे
 तीने ये हम माँ विन स्या मधुर्वनि ७ कोटिन को सख गत यहि काला जिय वन छन
 भरि विन नंद खाला ८ दोहा जिनके देखत मे अली पलक कलप है जौहि तिन विन
 देखि छनहुँ भरि किमिर हि है वृज माँहि चौपाई तव को उकह वृज सुंदरि वना यह
 अतिकुर कुमतिकर अँना १ रथ वदिस्यो मलेवा वन आयो अपनो अति अभिमा
 न देखायो २ या को रथ अवलेह छंडाई किमि ले जे है कुंवर कन्हाई तव को उ पुनि बोली
 वृजवाला है निरदई सवै वृजवाला ४ येक करत वलन अनुराई गाज परे इनकी व

तुराई ५ तवको उकह्यो गोपजे वृद्धे तेऊ भये आजु सब मूढे ई देत सिवाय न जे
हिनाही तुम भरजाहु कान्ह कस जाही ७ कवहु न गये साम परदेस पैहें परवा
र परम कलेस ८ दोहा तव सविको उबोलत भई वृज की भई अभागि राजे साम
मथुरे चले चंद्रावन को त्यागि २ नहि न मुना वढि आवती नहि वर सत धनुषार
नहि अकूर के सीस मे परतो कुलिस कठोर चौपाई तवको उवृज सुंदरी बषाये
मोहितो उचित परत अ सजान्यो १ सिगरी सविजुरि के तहें जाई प्रीत मया निप
करि गृह त्याई २ अवगोविंद को जानन दीजे गोपन सो जुरि रारि करी जे ३ क
हा करे गो गोप गंवारा जिन के नहि हित अहित विचारा ४ विन मुकुंद ये कछि न हो
मकां हो दीरघ विरह जात सहिनाही ५ करि है पिय संग प्राण पयांना रहि है नहि
भोग न दुषना ना ई देवहु नहि दीनतानिहारत वृद्धत विरह उदधि न उवारत ७
ज सुदहुत ज्यो को हय हि काला पठवति पुर प्राण है प्रिय लाला ८ दोहा हाय दर्द
कैसी भई वृज मे यह अनरीति ये कवार नंद वार को छेडि दर्द सब प्रीति चौपाई
हरि को है म पर जो अनुरागा तिमि करि वोवहु भोति सोहा गा १ तै सहिल लिता
माधुरी विहं रानि तिमि कहि वोवतियो मृदु सुषसनि २ तिमिति रछी ताकनि
हरि केरी मिलनि भुजन भरि सुषद घनेरो ३ विसरति नहि कै सेहुं नि सराये स
व वृज नारिन रहत लोभाये ४ जमुना कूल अनंद अषंडल कीन्ह्यारु चिर रासा
कर मंडल ५ जेहि रासेषट मासे रजनी वीती छन समान ही सजनी ई तेहि बल
वीर विना वृज मारी रहि है कै से धीरज धारी ७ विरह अनल अव अव सिजरे है
को अंधरा मृत प्यायवु भै है ८ दोहा विविधि पवनवन को किला सर सरा सर
सरंग अव सब वैरी होइ गेर है मात हरि संग १ चौपाई रही बितावत दिवस मना
ईवन को पंथ तकत टक लाई १ वन तेवनि वानिक वन माली आवत हुतो सांभ कै आ
ली २ सषन गोल मधि गो धन आगे धातु अनेक अंग अंग रागे ३ गोरजरंजित
रुचिर अलक छवि जनु अंबुज अलि अवलि रही फरि ४ वंसी वेसव जावत प्या
रो वन माला उर सो भ अंगारे ५ चारु चषन चितवत नहुं वारा चंचल चित चोरा
तचित वारा ई त्रै सीछ विलषिनंद कुवें रकी दुसहदा हदुरती दिन भरकी ७ अव
कहुनंद कुवें रविन सजनी केहि विधि नीति हि दिवस हरजनी ८ दोहा सजनी निभुवन
मेडगन अ सकोउन हि दरसाय वृज जीवन विन ये कछ नह मे जो लेय जिआय १॥
श्री सुकौवाच चौपाई याह विधिकरि कार विविधि विलाया वृजनारी यावहिं वहा
तापा १ श्री मुकुंद के पद अरविदा गोपिन के मन वसे मिलिंदा २ सहिन जात हरि
विरह दुरता होन चहत वृजनारिन अंता ३ बाल मवारि धवि रह भयावन लागि अ
कूर पवन दुष छावन ४ तरल तरंगन गोपतयारी भरी प्रेम के भारहि भारी ५ केस

मिलनट्टीपतवारी वूडनचहहिनाउरुजनारी ई यहि विधिकरिविखापतहो
 सजनी रईवितायपहरवरजनी ७ रहीजांमनिसिजवनृपवांकी निकटययो
 नजांनिमतिथाकी ८ दोहा जगे गोपजहैतहंजबहिकरीतयारी जानि गोपिनके
 तनतेतवहिकी न्हेया लाजपयांन उक्तिजुक्ति भूलीसवैभये सिथिलसवअंग
 केस्त्रनामकेवलकहनलागीयेकहिसंग चौपाई हामनमोहनपानपिपारेह
 यगोविंदसनेहविसारे १ हायहरेनिवसहुहियमाही हादामोदरदायानाही
 २ हायनंदनदनछविहारे हायस्यामठजरसनहारे ३ हायरमापतिकुंजविहो
 री हायगोपसुपकरगिरधारी ४ हावलवीरनिपटनटनागर हाचितचोरसक
 लगुनआगर ५ हायकान्हकाननसचारी हायगोपालनाथवनवारी ई हायज
 सोमतिकेथियसासन हासुकुमारसषदरुजवालन ७ हामंजुलमुखीमुषधारी
 हायसुरासविलासविहारी ८ दोहा हावृजजीवनपानपतिहानासकरुजसोक हायहा
 यवृजराजवरतुमविनसूनविलोक यहिविधिविलपतवृजवधुनभयोभूपभि
 नसार प्राचीपतिप्राचीदिसाकियोप्रकासपसार चौपाई तवअकूरकासिंदीना
 हाई संध्यावंदनकरिअतुराई १ नंदभवनपुनिआसहिआयो चलनहेतस्पंद
 नसजवायो २ गोपहुनिजनिजसहितसमाजे भरिभरिसाजनसकटनसाजे ३
 गमनमधुपुरीभरेउमेंगा चलनहेतअकूरहिसंगा ४ नंदहुअपनोसकटसजा
 ई दहीद्रुधमाषनभरवाई ५ पुनिअकूरसोकहअससोज खेहुवाखाइलाडिले
 दोक ई द्रुतअकूरहरिवलहिवालाई खियोआपनेरथहिचढ़ाई ७ पुनिनंदादि
 कसोअसदेरे हमपरषिहैमधुपुरीनेरे ८ दोहा असकहिजलकरीतुरतगहि
 वाजिनकीवाग घोरसोरहरिरथचलोवृजसोखिसमनसाग चौपाई खषिवृज
 रवनगवनवृजनारी तेहिछनकुलिकुलकानिविसारी १ धाईकहतहायचन
 स्यामा कहांजाततजिकैरुजधामा २ बालयनेकीप्रीतिकन्हाई तोरिचलेतिनु
 काकीनाई ३ रह्योनउचिततुमहिअसमोहन तजिवृजचलेकूरकेगोहम का
 हतहतेहमसोहप्यारे तुमसमानकोउप्रियनहमाये ५ भूलिगईरतियोकीव
 तियों सोइसुधिकरतफटतिअवलतियों ई विरहवारिनिधिकतव्रजवोरत
 लालन लगनिलताकततोरत ७ होतदयानहिकतहियतेरे रेकपटीको
 न्हरनंदकेरे ८ दोहा तैंतौमथुराकेचल्योनागरनंदकुमार दिहेजातकावापु
 दिनवृजवनितनआधार चौपाई यहिविधिकहतविविधिविधिवान्नी चली
 जाहिरथमेलपटानी १ गिरहियरहिपुनिउठहिभामिनी छुटीवेनीपुलीदा
 मिनी २ रजरजितकैगेसवअंगा भोकरदममहिआसुषसंगा ३ हायहाय
 माआधुवोरा दुषितजुवाजठरहुअरुछोरा ४ कोहुकेतननहितनकसंभू

रा देखहिंद्रगभरिनंदकु मारा पू वृजनारिनको देखत सोका गयो सो कमदि
 हूँ लोका ई हरनी हरिनंद विहरि रंग रंग रहे अचखतरु हरि मनुजो वैचोखिर हीं वन कुंज
 चिरै यों मनहुं कहैं हि कहैं जात कहैं या दोहा सुनि वृजवधुनि विखापत हैं नाको
 मिततन पार विरह विषयित कै थमि रहि तेहिं थल जमुनहुं पार जिनके तम धन प्रा
 नते अति प्रिय नंदकु मार ते वृजनारिनको विरह को कहि पावत पार चौपाई वृज
 वनि जानि विखोकि विनासा जांनिन के सहै जीवन आसा १ मुरि मुकुंद चितयो मुस
 काई मनु आखिन जिय आस जमाई २ सुख आदि सव सषन वुलाई कह्यो कह
 हु गोपिन समुझाई ३ हंम्यै हैं विसै विवृज मांहीं यामे है कछु संसै नाहीं ४
 गोप गोपिन समुझावन कामर कहत वदु रि वृज आवन ५ चलोच पखतर थहरि

केरोउडी धूरिक कुपरतनहेरो ६ जवलेखतरही पताका जवलो सुनतरही धुनिचाका।
 ७ जवलोदेषि परीरथ धूरी जवलो कदिन गये हरिदूरी ८ दोहा तवलो एकटकनेन।
 सेनिरपिरही तेहि काल अवलपरी दुषमे भरी चित्रलिषी सीवाल चौपाई परी देषिज
 वधूरि हुनाही हाकहि संधी गिरी महिमाही १ रह्यायेक हरिनाम अधारा अनुजिधा
 निकसतखगे केवारा २ स्पाम स्पामटेरत मुपमाही गोषिनवीति दिवसनि सिजाही ३
 वेठिवेठि हरि सीला गावै उठत ज्वाल जनुक कुजल नावै ४ आपु समह असभापहिता
 ता कहिगे पिय आवन कीचाता ५ अहे कालि अवसिहज मोही त्यागतन मिखिही
 केहि कही ६ जदपि दुसह सहिजातिन पीरा तदपिके सहित धरो सरीरा ७ यही
 विधिनितनित करहि मनोरथ अहे आजु अवसिहरि चदिरथ ८ दोहा यहि आसा अ
 स्केरहत तिन केतन मेघान नाता हरि विहुरन निरपितवही करत पयान चौपाई अंत
 कूर सहित हरिरामा करि सवे गरथ अति अभिरामा १ जमुना केतट पदुवे जाई पहरये
 क आये दिन राई २ रही तहो सीतल अमराई मारुत वहत विविधिसुख राई ३ तव अ
 क्रूर कह्या मृदुवोनी दाहुन मुपदुति भई मलानी ४ जमुना मेमज्जन करि लीजे चदिर
 थचपल फेरि चलि दीजे ५ कालिंदी कलिमल विना सिनी आसुहि अति आनंद प्रकासि
 नी ६ सुनत दानपतिके असवेना रथ तेउतरि दोऊ भरि वेना कालिंदी तट कियो पया।
 ना किय मज्जन हि लिकै भगवाना ८ दोहा गये अक्रूर सह संगे मेघ डेरहे सरितीर प।
 हिरेत सनन वीन पुनि वलवीरहु वलवीर चौपाई पन्ना सरिस सलिल जमुना को।
 अति सेमीठ सुधा कोना को १ भरि भरि अजुलत है भगवाना कीन्हो परम प्रीति मो
 र्याना २ आये फेरि हुतो जहं सदन बल अक्रूर सहित जदुन दन ३ तव अक्रूर कहा
 पुनिचाता जोतु मरथ चदिवैरु हुताता ४ कीजे कुकुन हिंदूत चपलाई तौ मे आवहु।
 जमुन नहाई ५ अस कहि दोहुन जॉनवे राई जमुना तीर आसुही आई ६ हिलो ग
 हिरद सहित विधाना खग्यो दानपति सुपितन होना ७ नुडकी दर्द फेरि जल भी।
 तर जय्यो मंत्रगायत्री सुषकर ८ दोहा तहो राम स्पाम हिल्यो जल भीतर मति।
 वॉन करन लग्यो तव मन हिंमन अस संदेह महां चौपाई ये दोऊ वसुदेव कुमा
 रा आये जलमधिकौन प्रकार १ मे आयो रथ मेवै राई आय गये करि कैचपला
 ई २ अस गुनि जलते सी सनिकारी देशे रथ पर हरि हल धारी ३ तव पुनि लग्यो वि
 चारन मन मे भयो मोहि कळु अमय हिळुन मे ४ पुनि जल वृडिल वन सोलाग्यो
 सुफल कसुवन महा भ्रम पाग्यो ५ तहे देव्या यहि विधिकुरु राई सो मे तुम को देहु
 जनाई ६ सिधिचारन किं नरगंधर्वा सी सनवाये देवहु सर्वा ७ असुतिकर हिष्टे
 चहुं वारा तिन के महि प्रकास अथोरा ८ सहसमो लिजुत सहसहु सीसा लसत कुंडा
 वाकार फलीसा ९ दोहा नील वसनतन अतिलसत प्रगटत परम प्रकास सहसंश्रगा

मेघनमठोमनुउतंगकैलास चौपाई ताकेभोगमद्विखविधामा लसतपुरुषसुंदर
घनस्यामा १ पीतांबरसोहततनमाहीं द्रगळविलषिसरसिजमुकचोही २ चारु
चारिभुजलसैविसाला चारुप्रसन्नवदनमहिपाला ३ चारुहंसनिचितवैनिआ
तिचारु चारुभृकुटिफेरनसुषसारु ४ चारुश्रवनअरुचारुकपोला चारुलसत
कुंडलअतिसोला ५ अरुनअधरनिवुकहुअतिचारु लविहरिकंठकंवुकृतमारु
ईदृषभकंधउरआयतअमला जामेवासकरतनितकमला ७ त्रिवलीवलितना
भिगंभीरा चलदलसुदखउदरमतिधीरा ८ कटिसूक्ष्मनितंवअतिपीना ऊरुजु
गुलपरमळविभीना ९ दोहा जुगुलजानुअतिचारुहैजुगुलजंघअतिचारु तुंगगु
लुफनषजोतिवरपगयंकजसुकुमारु चौपाई मनिमंडितसिरमुकुटविसाला ॥
सोहतउरसुंदरवनमाला १ भुजअंगदकरकंठकविभासी कटिमेचामीकरचौरा
सी २ जातरूपकोलसतजनेऊ पगनपुरसोभितअतितेऊ ३ पदुमचक्रदरगदासु
हावन चारिहुकरमेअतिखुविळावन ४ वक्षलसतश्रीवत्सविभासी कौस्तुभमनि
सोहतिल्विरासी ५ पार्षदनेंदसुनेंदहुआदिक औरहुषडेसुषितसनकादिक ई
ब्रम्हसुरेंद्ररुद्रदिगपाला नवौप्रजापतिवुद्धिविसाला ७ नारदअरुवसुअरुप्रहा
लादा बहुभागवतसहितअहलादा ८ प्रथकप्रथकनिजवचननतेरे प्रभुकीअस्तु
तिकरहिघनेरे ९ दोहा कानिकीर्तिश्रीपुष्टिअरुऊर्जाइलागिरादियेसक्तिनतेस

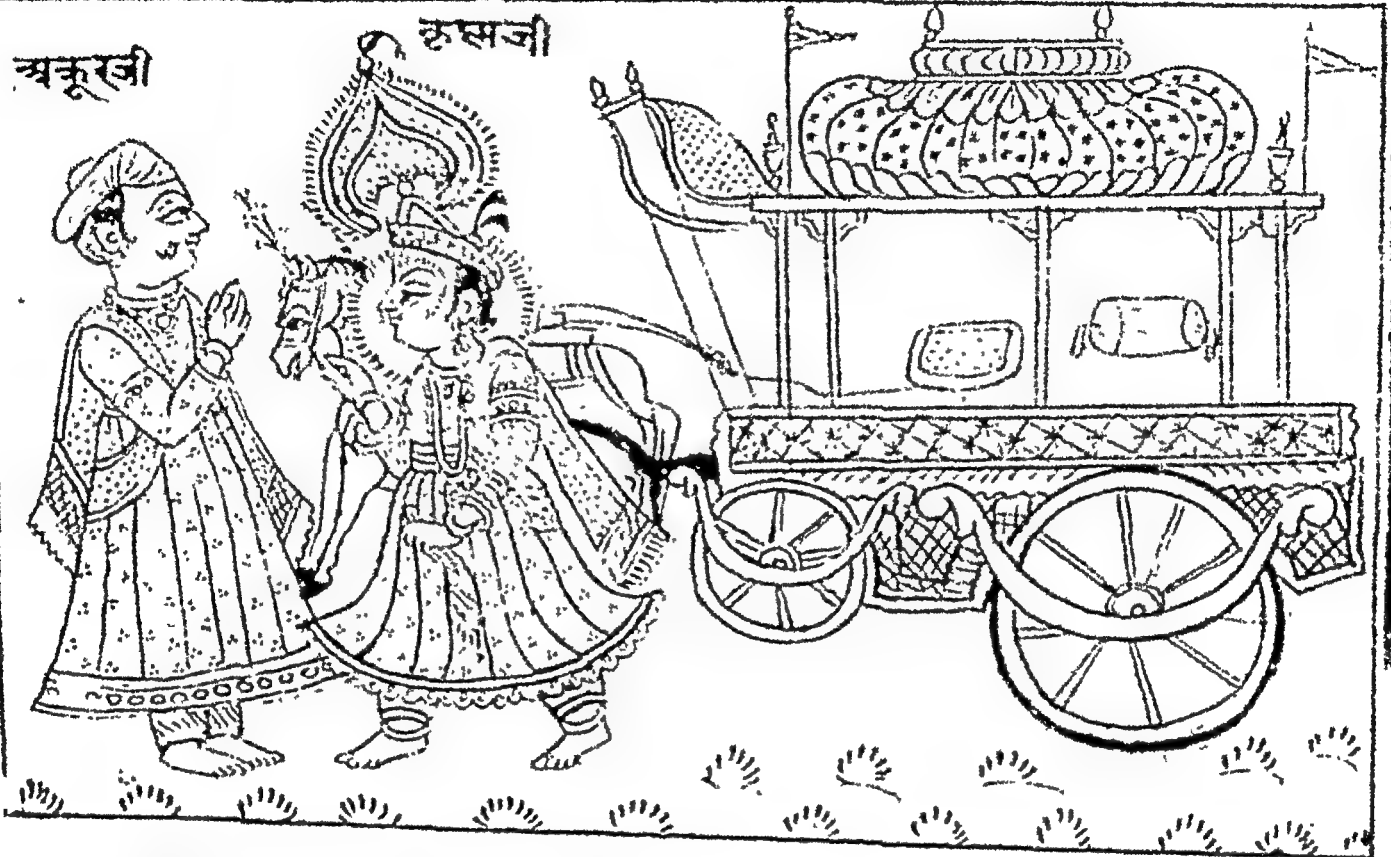

हितप्रभुसोहतचलषअनादि चोपाई विद्याऔरअविद्यादोई अरुमायाजगमोहा
तिजोई १ मूर्तिवंतगोदीप्रभुपासा हरिहिहेरिहियलहहिहलासा २ अैसालषिविकु
ठहरिधामा तिमिश्रीपतिसुंदरघनस्यामा ३ परमप्रसन्नभयोअकूर परमप्रेमा
सौहियभोपूरा ४ भयेसकलरोमातनगोदे जुगुलनेनअनदजलवाते ५ गदगदग
रअतिसिथिलसरीरा पुनिधरिकैधीरजमतिधीरा ६ कियोधरनिधरिसीसप्रा
नामा सावधानकैउठिमतिधामा ७ जोहतजुगुलजलजकरजोरी मंदमंदकहि
गिराअचोरी ८ देहा लग्योकरनअस्तुतिविमलहरिकीअनदछाद दृजरज
लोढनकोतुरतगोअकूरफलपाद ॥ इतिसिद्धिअमन्महाराजाधिराजवांधवे
सम्प्रविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिअमहाराजाधिराजअमहाराजाधीराजावा
हादुरअकृष्णचंद्रकृपापावाधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकतेअमद्भागवतेपू
वार्धेअनंदाम्बुनिथोदसमेनवतिसस्तरगः ३८ ॥ :: ॥ अकूरउवाच कंदहरी
गीतिका जयपरमपुरुषसकलआदिअनादिअनदधामहै जयअखिलकारनहै
तुनारायनकरौपरनामहै जेहिनाभियंकजतेखियोकरतारहुँऔतारहुँ जोरावरी
तेसक्तिविरज्योसकलयहससारहै १ भूखलपवावकपवननमअहकारतनुमा
हानहुँ मायामनुहुँद्वीपुरुषइंद्रीविषेगिर्वाणहुँ येअखिलकारनजगतकेउपजे
तुम्हरीअंगते जानतनतिहोरूपसवजठअहेयाहिप्रसंगते २ मायागुननतेवा
योअमद्भागुनगतुवंपररूपेको नहिजानतोतपठानतोउरअनतोअनरूपको जोगीतु
म्हेवहुँजोगकरिध्यावतसमाधिलगायकै अध्यात्मऔअधिभूतऔअधिदै
वसाक्षीभायकै ३ बहुसांषवादीजीवअंतरजामितुमकोजानिकै ध्यावतरहता
पावतसकलफलपरमअमृतनठानिकै मीमांसिकेतुमकोभजतपढिबेदतीनि
हुँनेमसौ करिजबबहुतुवरूपदेवनभागदैअतिप्रेमसे ४ ज्ञानीअरपिसवकर्मतु
मकोसातकैथिरचित्तही बहुज्ञानमखकोठानिज्ञानसरूपभजतेनिनही तमको
भजतअविस्वैवहुँप्रभुपंचरात्रप्रकारते कैतखचक्राकितअसंकितरहतयहसा
सारते ५ संकर्षणहुँप्रद्युम्नअनरुषवासुदेवहचारिमे नारायनैअसीगुनतनुव
औरहुँअवतारमे बहुसैवतुमकोसिवसरूपीसैवमारगतेभजै तिनमेअनेकना
भेदकरिकरिवादआपुसमेगजै ६ औरहुँजेऔरनदेवभजतेतेतुमहिंभजतेसहै
सवदेवमयजडनाथतुमसुरभिन्नकोउतुमतेनही जिमिसैलतेसरितानिकसी
सागरसमिडिजातीसवैतैसहिसकलतिहोरोअहसवसुरनकोआराधवै ७ प्र
भुम कि तितिहोरोसक्तिवातेसंतोखतमहोतहै तिनतेप्रगटिनिनविधिप्रगटी
विसेषिविस्वउदेतहै जयसकलअंतरजामिजगसाक्षीअपंडितज्ञानहो गुना
कार्जजगउपजतनसततुमयेकरूपअमानहो ८ तुववदनपावकपगपुहुँभिवा

पंचदसूरजश्रुतिदिशा नमनाभिसिरहैसुर्गसुरसववाहुपलकैदिननिसा हैकुक्ष
 सागरस्वासपवनहंरोमत्रौषधितरुखता सिरकेसधनगिरिअस्थिनषहैवीजव
 रषामहिगता ८ बहुजीवसंकुलसकलजगहैतुमहिपुरुषप्रधानमे जिमिमसक
 ऊमरिमेवसतजलजीवज्योसलिलानमे जोइजोइकरनवहुचरितधारहुरूप
 आपुसुहावने व्यापितभुवँनतिहंरोसुजसगावतमुदितकविपावने १० जयमी
 नरूपअनूपप्रलेपयोधिकरनविहारहै जयहयग्रीवप्रचंडमधुकैठभकरनस
 धारहै जयरूपकक्षपउदधिमथनमंदराचलधारने जैवपुषटहदवराहदानव
 दलनधरनिउधारने ११ जयअतिउदंडनृसिंहअदभुतरूपजनभयहारिने जा
 यसुरनपालनअसुरधावनभक्तलालनकारिनेजयविदितवामनपुनित्रिविका
 मनापिनिभुवँनकोलये देराजत्रिभुवँनइंद्रकोवल्लिहारपालककैगये १२ जया
 अमलभृगुकुलकमलदिनकरछुइछुनिनछुयकियेकुरुक्षेत्रश्रीनितकुंडनव
 रचिधरनिकस्पकोदिये जयरघुकुलोदाधेचंद्रदसरथनंदजनकखलीसहै जे
 हिवानतरनिप्रकासकीनविनासतमदससीसहै १३ जयदेवकीदुषदलनजय
 वसुदेवअनदकंदहै जयकरनभूमिअदंडकौरवकंसकूरनिकंदहै जयमुसा
 लधरवलभद्रदासनभद्रप्रदरेवतिपते जयनागपुरकरषनसुसंकर्षनविकर्ष
 नअरिफते १४ जयमदनवपुप्रद्युम्नसंवरसंघरनसंगरमहा जयवज्रनाभवि
 नासिजयकौरवदलनमददुहसहा जयवानदुहितारमनसुद्धसरूपश्रीअनिरु
 दहैजिनकुद्धसरगतिजुद्धमहेश्वरुद्धसत्त्वअवुद्धहै १५ जयबुद्धसुद्धसरूपप्रग
 टेदैत्यदानवमोहने जयकेसवकसकीरूपम्लेच्छनसरिसच्छुनिनकोहने हैमहैहमा
 रोहैसकलयहरावरीमायामहा सबजगतकोमोहितभमावतिज्ञाननहिकंहुकर
 हा १६ हैमहैहमारअगारद्वारकुलारुद्ररूपहै १७ हैमहैहमारअगारद्वारकुलारुद्ररूपहै
 मानिविनहिविचारहुँ नहिकर्मफलहैनित्यतिनकोनित्यगुनिविपरीतिसौं अधि
 यारयहसंसारकूपहिपरोतुवविनशीतिसौं १८ जिमिअवुधनिनछादितसलिलत
 जिचलतमृगत्रिस्नाजले तिमिनेहतनधनठानितुमसेविमुषमूरूपमैभले मतिमं
 दमैमनसिजमथितमनचपलरोकिनसकतहौ तातेतुम्हारेचरनकीअववेगिस
 रनहितकतहौ १९ तुवंचरनपंकजदुष्टदुरलभमोहिजोअवमिलिगयो सोऔरा
 कारनकलुकनहिंयुनिदीनमोहिनिजकरिलयो जवभोगिभवकछुभाम्यभयत
 वतुमरुपाप्रभुकरतहौ तवसंतसेवनलग तमतितवमोक्षमुदतुमभरतहौ
 २० जप्रज्ञानवपुसवज्ञानकारनकालरूपप्रधानहौ परपुरुषजयवसुदेवने
 दूनसर्वभूतनिदानहौ जयहृषीकेशप्रपन्नरक्षककालभक्षकनामहै मैहैति
 हारीसरतजदुयतिवारवारप्रनामहै २० इतिसिद्धिप्रीमन्महाराजाधिराजवा

ध्वेसश्रीविस्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीरा
 जावहादुरश्रीरुक्मचंद्ररूपापात्राधिकारिपुराजसिंहजूदेवकतेश्रीमभ्दागवतेदा
 समपूर्वाधैआनंदासुनिधौचत्वारिसततरंगः ४० ॥ ॥ श्रीसुकौवाच दोहा या
 हिविधिअसुतिजवकरीसोअकूरगतिवान तवअंतरहितकरिलियोनिजसरूप
 भगवान १ चौपाई निरषिकस्त्रवपुअंतरधाना जलतेनिकसिअकूरसुजाना १
 नित्यकर्मकरितुरततहांही विसमितगोवसकस्तजहांही २ तववोलेजदुपनिमु
 सकाते कहकौतुकतुमलषेनहाते ३ थौजलथौमहिकिथौअकासा जौनिपरत
 कलुलषेतमासा ४ तवअकूरदोऊकरजोरी वोलेवहुविधिहरिहिनिहोरी ५
 अकूरउवाच भूमहंजलमहंगगनहंपोही जेतनेकौतुकहंजगमाही ई विस
 रूपतुममेसवतेते तुमहिदेशिदेशिहैअवकेते ७ अवनमोहिलषिवेकोवाकी
 तवपदप्रितिरहैमतिछाकी ८ दोहा चलहुनाथअवमधुपुरीमारगहोतवेल
 च पुरवासिनदीजेदुरसजदुकुलकेअवलंबश्रीसुकउवाच चौपाई असक
 हिवदिरथवाजिनहोकी लैगमन्योहरिवलसुषळाकी १ थलथलसवग्राम
 नकेवासी आयिहरिवलदरसनआसी २ निरषिजुगुलवसुदेवकुमारे पुनिनहि
 औरनवोरनिहारे ३ डेढपहरजवदिनरहिगयऊ मथुरादिगपहुंचतरथभयऊ
 ४ इनकोवेलंममडीजमुनामे नंदादिकहुआइ मथुरामे ५ ठाढेरहपहुंचिअमरा
 ई हरिवलकोपरिषेसुषळाई ई हरिअकूरवलआयिजवहीं डेराकरतभयतहत
 वही ७ तवकरलौकरगहिजदुराई कहअकूरसोमदुमुसकाई ८ दोहा नगरड
 गरगहिकैककालैस्पदनतुमजाहु हमरैहैंइतआपपुनिलषिहैनगरउछाहु चौपाई
 सुनिअकूरकेलकीवानी कीन्हीविनैप्रेमरससानी १ अकूरउवाच तुमविनहा
 मजहैनहिनगरी तुमविनसिगरीगतिममदिगरी २ अहैभक्तहंमनाथतिहारे
 तुमकोभक्तअहैअतिप्यारे ३ तजहुनायमोकोअवनाही तुमहिछोडिअवहंमक
 हंजाही ४ लैअग्रजअरुसवगोपालन नंदसहितजसुदाकेलालन ५ मेरेभवन
 लहुजदुराई देहुपूतपरिवारवनाई ई दृष्टिपुरानीमोरिमडैया तुमविनकोनपुनी
 तकरीपा ७ डारितहांपदपंकजधूरी कीजेअवसिआसममपूरी ८ दोहा हमग
 हमेधीमूढअतिपरमअपावनकर्म विषैनिरतनितहीरहतलहंकोनविधिसा
 र्म चौपाई पैभरोसअवतोहियहोई तरिहोआपंचरनजलधोई १ सींचतनुवप
 दसलिलअदोषित होहिपितरपावकसुरतोषित २ तुवपदपंकजधोयमुगरी
 बलिखीन्हीगतिसकलसुधारी ३ भयोजगतमेअतिजसकारी पायोतिभोईइ
 तेभारी ४ प्रभुरावरोचरनजलजोई कियोपुनीतत्रिलोकहुसोई ५ जाकोपरस
 तसवा १ मुफ ३ ३ ईजकोसभुसदासिरधारे निजपुनी

तकोहेतविचारे ७ सोतुवपदजलमैनिजगेह आजुसीचिहौं सहितसनेह ८ ॥
 दोहा कहनसुनततिहरोसुजसपावरहोतपुनीत जदुपतिजगपतिदेवपुतिव
 दोतुमैविनीत १ चौपाई सुनिअकूरकेवचनसुहाये वोलेप्रभुअतिआनंदया
 ये १ श्रीभगवानउवाच हमआरजजुतधामतिहारे अवसिआयहैविनहिंविचा

१ जदुवंसिनकोरिपुहैनिकंसै दैहौंसुल्लिदनमोदअसंसै ४ श्रीसुकौगाच य
 हिविधिजवैवचनहरिकहेक तवअकूरअतिसैदुपखहेक ५ कह्योनककुमुष
 रहैयाविलोकी नगरडगरडगसोअतिसोकी ६ प्रथमहिगमन्योकंसअगार
 भोजराजकहजायजोहारा ७ मंदमंदअसवचनसुनाये रामकेसुजुतनदसि
 धाये ८ डेराहैपुरकीअमराई इतपंठैनृपलेहुदेसाई दोहा यहिविधिभाषिसु
 फल्कसुतगोनिजसदनासिधारि गुन्योकंसपूरनभईमनअभिलाषहमारि
 सोरठा उतैरामअरुस्यामे पहरदिवसवांकीरहे देखननगरखलाम सषनसा
 हितगमनतभये १ छंदतिरभंगी जहंफटिकप्रकारातुंगदुवाराहेमकेवारा
 जिरहे छोटेहुदरवाजिथलथलभ्राजेतोरनछाजेदुतिउमहे परिषागभीरापूरन
 नीराजुतभटभीरासस्त्रगहे वाटिकालखामावहुआरामाउपवनरामाचित्तवा
 हि १ चामीकरचारुवनीवजारुधनिकअगारुअतिऊंचे बहुवनिकदुकानैता
 नीवितानैदेवमकानैनपहूंचे वदुरतनसमाजैकुआछाजैसभादराजैमनिनजा

१। पारावतपोषेमंजुभरोषेमोरअनोषेधुनिउमडी २ सुरभितजलसीचीउंचननीची
 अंतरउचीचीपुराहैं अंगनहुरसाखाफूलनमाखावंधीविसाखागृहमाहैं नंदल
 रुखाजेमंगलकाजेथलथलसजाजेसोभभरें दधिचंदनडारेकुंभकतारेसुमनअपार
 हारधरे ३ दीपनकीअवलीसोहतिअमली नहिकहुंषिगलीगलिनगली बहुपसुवर
 भातिनकेषभामोदअरंभाभातिभली बहुषभसुपारीनवफलधारीपटजरतारीपरभा
 के बहुलसतपताकेअभितकिताकेछैरविचाकेनभनाके ४ दोहा यहिविधिनिरपतनग
 रतहनागरनंदकिसोर मंदमंदगमनतमगेजुतरोहिनीकिसोर मय्योमहीपतिमधु ॥
 पुरीपौरपौरयहसोर दृजतेआयेआजुगसुंदरनवलकिसोर कवित्त कोरिचोरि
 सुसिआलीपलककीआयपरीमाचिरह्याषेरभरषवरकेपावतै खलतीजेखलनषुं
 आरकरिनेखनकोषोलिखिरकीनषडीषुसीकेषरावते रघुराजषासीसोषवारीआ
 मषासनतेषिजमिदषामिदषरावकैउरावते सुलिगेषजानैषेर धूवीकेविचारिना
 रिधाईनिजसुतनषेलावतेषवावते १ कोईसारीघाघरेकीघाघरेकैसारीकोईको
 ईहारकिकिनीकैकिकिनीकोहारहै कोईयेककरनकरनसोचरनहंमेकुंडलओ
 ककनआनूपुरसिंगारहै परष्यानकोईयेकयेकनकोरघुराजकीन्हनहिकोईया
 कयेकनपुकारहै वाममथुरामेचठीऊंचेनअदामेयहगामेयहनमैआयोनेदकोकु
 सारहै २ येकइगषजनमेअजनलगायेउठीकोईयेककौरमुषगरेउठिधाईहै कोई
 अंगरागआधेअंगनलगायेचलीकोईपुरनारीचलीआधेहीनहाईहै रघुराज
 कोईगृहकारजविसारिचलीकोईवालअधप्यायोवालकविहाईहै चहरपहरमा
 ओसहरपहरदिनैडहरडहरडोलेकुर्वरकन्हाईहै ३ तकिंकैतिरोछेनैनवान
 समवेधिसैनदेतहै परमनैनभृकुटीनचाडकै सुषमानिकायदेषेकामविकिजा
 यत्रैसोरूपदरसाइकीन्होविवसवनाडकै रघुराजआलिनसमाजतेपरांनीखा
 जदेषेजदुराजप्यारीपलकैविहाडकै मंदमंदगानतंगयंदगतिमोहयामनमथु
 राकेमगममकुंदमुसकाडकै ४ रुयघनाक्षरी साजिकैसिंगारसंगरोहिनीकु
 मारसषासोहैरघुराजमुरिगोदहिंभरनजात करिकैकटाक्षनिमृगाक्षिनिरुका
 वैछैलधामधामधूसधामपुरमेकरतजात केतीभईकायलतेपरीधूमेचायलसीके
 तीवालवायलसीजियरोजरतजात जौनहींडहरखैकैकान्हरोकदुततहंतौनहीं
 डहरमेकहरसीपरतजात ५ निमिषनेवारिघनस्यामकोनिहारिविचपूतरीसी
 गढीपुरनारिआनंदभरी कान्हकीतकनिसोहीहंसनिमुधाकीसीचीपायकैसो
 हागअनुरागजुतहैषरी रघुराजप्यारोप्रेमवेरीपायनायदीन्हीतापहरिलीन्ही
 भईपुलकधरीधरी माधवकीमूरतिमनोहरीकोमथुराकीपलककपाटदैकैधा
 धीउरकोठरी ६ दोहा चढिकैउच्चटनिमेविकसितमुषजलजात वरपहिहरि

वलयपरसुमनहरपहिंसुलकितगात चौपाई औरहुपुरवासीदुजआयेदधिअसतस
गंधवहलाये १ सुरमितजलहरिवलयगधोई पूजजलरहि २ माई २ नजरदे।
हिंवहुविविधिप्रकारा जोरियालिअसकरहिउंचारा ३ धनिधनिहैसिंगरेचजवासी।
कौनकरीपूरुवतपरासी ४ जोइनजुगुलकुमारनकोही द्रगदेषततिनकेदिनजोही।
५ त्रिभुवनकोआनंदवदोरी रवीविरंचिमनोहरजोरी ६ यहिविधिलहतविविधि।
सतकारा गमनतदोउवसुदेवकुमारा ७ जहजहविचरहिहरिहलधारी तहत
हैथकितहोहिंनरनारी ८ कछुआगेचलिगेजवदोऊ औरहुसंगपुरजनसब
कोऊ ९ दोहा तवयकचाकरकेसकोजातिरजककीनीच उदिमजेहिंरंगरेजा
कोमिलतभयोमगवीच चौपाई कंसहेतरंगिविमलदुकूला लिहेजातवहुरा
ह्योअतूला १ आवतताहिनिरषिगिरिधारी तुरतठांडकैगिराउचारी २ येहो
यथिककौनतुमआह वसनविचित्रलिहेकहजाह ३ वसनअनेकरंगेअतिनी
के अतिप्रियअहेहमारजीके ४ देखेदोऊभाइनकररुपा देहुहमैसववसनअ
नूपा ५ हमरेहिजोगऔरकेजोगन असतगुनहुतौपूछहुलोगन ६ जोहमको
तुमअवरदेहो तौबिनसंसैमंगलपैहो ७ यहिविधिजवजोओजदुराई तवतोर
जककोपअतिछाई दोहा अथमहिजदुपतिकेवचनकियोनहीकछुकान का
छुकचित्तमहं गर्वभरिकरिकेभौंहकमान चौपाई देहीनजरताकिकेहवोनी।
भोजराजचाकरअभिमानी १ मतिलोलेअसवेनअहीरा तोहिनलगतजीवकी।
पीरा २ मुषुतोदेखिलेहुतुमअपने पहिरेहुवसनकवहुअससपने ३ होतुमगा
इचरावनहारे निवसहुवनगिरिविरचिअगारे ४ राजपोसाकलेनअभिलाषो
अपनीजातिसुरतिनहिराषो ५ सूधेचलेजाहुजहजाते कसवद्विवातवहुतव
तराते ६ जोन्योतुममूरुषदोउभाई अनुचितउचितनपरतजनाई ७ अवहुंमो
रहि ८ जोहसोअसेवचननकहियो ९ दोहा चहौवचावैनआपने
जोअहीरतुमआन तौतुरतहिअवकीजियेइततेअवसियान चौपाई जो।
कहुंकंसराजसुनियात तौदोहंनबंधनबंधवावै १ गोपनकोलूटहिंधनभूरी
तुमकोअवसिदेवावैसरी २ गर्वनरहतभूपकेनेरे तातेवचनमानियेमेरे ३
रजकवचनसुनियरमकठोरा कुपितभयोदेवकीकिसोरा ४ बढिद्वैपगयाप
रयकमाखो तासुकंधतेसीसउतारो ५ मृतकरजकगिरिगोधरनीमे भयो
चकितजनहरिकरनीमे ६ अनुचररजकरहेसंगतेते भगेडारिमोदरीपटतेते
७ जवसवभागिगयेचहुंवारा तवहितुरतवसुदेवकिसोरा ८ आपहुवसनप
हिरिकछुलीने वसनकछुकवलिरामहिंदीने ९ दोहा औरहुदीनेसषनकोर
हैजजाकेजोग व्यर्थवहुतमहिफेंकिदियहसेदेषिपुरलोग चौपाई पहिरियोसा

राजेज

कृष्णजी

वसुदेव

कनढीलेढाले हंसतचले आगे जुतगवाले १ रहोयेकढीपीकरगेहा ताकेहा
 रगये जुतनेहा २ ततिवचनक्रह्या जदुराई अगदारपटदेहवनाई ३ सुनत
 हिप्रमभरोसाथायो रामस्यामचरननसिरनायो ४ साधिरियोअवरअगता
 रोवेलिवूटरचिरियोअपारा ५ वसनविलिचपहिरिजदुराई सहितरामगवा
 लनसमुदाई ६ सोभितभेअतिसवुप्रमायी सजेअसितसितजनुजुगहायी ७
 अतिप्रसन्नकैपुनिजदुराई तेहिवापककहंनिकटवोलाई ८ दोहा दियोमुक्ति
 सारूपतेहिजगमहविभौअवल सोभाओरसरीखलसुमतिसकलसुषमूल

हरजी

कृष्णजी

१ चौपाई आगेनलेवहरिदोउभाई सषेनसहितअतिआनदपाई १ मालाकारये।
 कमतिबोना रह्योमधुपुरीभक्तप्रधाना २ रह्योसुदामाताकरनामा तासुहाटमा
 धिहादकधामा ३ ताकेभवनंगयेदोउभाई सोरेषतअतिसैअतुराई ४ पर्योचा
 रनकहिंहेवनमासी मैतुवदासजातिकोमाली ५ करहुपुनीतगेहजडुराई अ।
 सकहिभीतरगयोलेवाई ६ सुंदरआसनमेवैठायो अर्घपाद्यआचमनकरा
 यो ७ धूपदीपनैवेदहुदीन्ह्यो चंदनप्रभुअंगलेपनकीन्ह्यो ८ दोहा जसपूजा
 प्रभुकीकरीमाखाकारसुजान तेसहिंसिगरेसषनकोकीन्ह्योअतिसनमाना॥
 चौपाई पुनिसवकोंतांबूलषवाये जोरिपानिअसवचनसुनाये १ पावेनमोरज
 न्मकुलआच तुमकीन्ह्योसवविधिजडुराजू २ देवपितररिषिरिन्हंहमारे आय
 नायतुमसकलउधारे ३ अहौजगतपरकारनदोऊ यहप्रसंगजानतकोउकोऊ
 लियोधरनिमहंप्रभुअवतारा करनहेतमंगलसंसार ५ विषमदिष्टिनहिआ
 हैतिहोरी तुमदोऊजगकेहितकारी ६ सवमेहोसमानभगवोना जेजसभजै।
 ताहितसजाना ७ मैहोप्रभुलघुदासतुम्हारा सासनदेहो। होइविचारा ८ दोहा
 धन्यभागतेहिंपुरुषकीनेहिंसमजगतनआन जायेतुवसासनकरहुकैप्रस
 न्नभगवान चौपाई सुनिमालीकेवचनमुरारी रहेमौननहिंगिराउचारी १ मा
 लीमाधवमनकीजानी धन्यभाग्यआपनअनुमानी २ महासुगंधितकोमल
 फूला तिनकीरचिहैमालअतुला ३ रामस्यामकेगलपहिराई औवहदीन्ह्यो॥

सयेंनवनाई ४ सषनसहितहरिवल्लुविद्याये मालीग्रहमे अति सुषपाये ५ ह्री
 वल्लजानिताहिनिजरासा कह्यो मागुजोहेवै आसा ई तवकरजोरिकह्योपुनि
 माली निजपदभक्तिदेहुवनमाधी ७ होवैप्रीति संतपदपोही परमदयासवजोव
 नमोही ८ दोहा सुनिमालीकहंदेतभैयतीनिहुंवरदान विमोपुस्तदूरपुस्तको
 दीन्ह्योताहिमहान अरुसरीरवलजगसुजसआपुषपूर्णप्रमान देताकोवलि
 रामजुततहतेकियोपयान ॥ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजवाधवसश्रीवि
 स्वनाथसिंहदेवात्मजासिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर
 श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिपुराजसिंहजुदेवकृते श्रीमद्भागतेदसमपूर्वा
 र्थे आनंदामुनिधोयेकचत्तारिसंस्तरंगः ४१ श्रीसुकौवाच दोहा पुनिवसुदेवकृ
 मारदोउचलेवजारवजार संगसपासोहतसकलकियेविविधिभ्रगार चौपाई
 कळु आगेचलिकैदोउभाई आवतनारिनिहारिसुहाई १ हेकुवरीपैउमिरिकि
 सोरी करमेखीन्हकनककटोरी २ तामेकुंकुमचंदनघोरा वितवतचलीजातिव
 हुंवोरा ३ ताकोनिकटनिहारिविहारी भोचचाइहंसिगिराउचारी ४ सुंदरितु
 महौकौनिवतावह अंगरागकेहिहितलैजावह ५ हमहिंनदेहोपह अंगरागा ॥
 तुमतौनिरषिपरोवडभागा ई जोअंगरागहमहिकहंदेहो नौसुंदरिदुतंगल
 पैहो ७ हरिकीगिरासुनतअतिप्यारी परममनोहररूपनिहारी ८ दोहा मोहिगा
 ईकुवरीतहांवाँछ्यापेमविसाल घरीभईकरजोरिकैकीन्हाविनैरसास १ कुषिजो
 वाच चौपाई नंदकुवरसुंदरखविरासी मैहोभूपकंसकीदासी १ हेकुवरीयहना
 महमारो कंसहिप्रियममचंदनगारो २ तातेमैअंगरागवनाऊ नृपतिनिकटनि
 तहोयहुंचाऊ ३ सोयेहुमोहिकर्मयहराजा औरकरहुनहिंकोनहुंकाजा ४ पैपि

कूवरी कृष्णजी

यतुमसोकोजदुनंदन जाहिदेहं गारोनिजचंदन ५ असकहिलगीलषनजुगरूपा॥
 जेहिंलषिमोहतत्रिभुवनभूपा ६ मधुरवचनबोलनिमनहारी चितवनिचलनिचा
 रुसुकुमारी ७ मोहिगईजदुपतिकोदेवी कुवरीधन्यभागनिजलेषी ८ दोहा रामसा
 मकेअंगमेसोकुंकुमअंगग लेपनकीन्होनिजकरनकरिअतिसैअनुराग नाभि
 उपरतेकंठलगिलसतपीतअंगरागमनहैजमुनअरुंगमहैआतपप्रातप्रयाग
 चौपाई भेषसंनवसुदेवकुमारा तहैमनमेअसकियोकिचारा ९ यहकुवरीकोसु
 भगवनावै निजदरसनकोफलदरसावै २ उरग्रीवोंकटिदेठीअहई तातैजगकु
 वरीअसकहई ३ मुषहैंकीदुतिहैअतिनीकी उमिरिजुवारमनीममुजीकी ४ अस
 विचारकरितहैजदुराई करअंगुरीहैचिबुकलगाईपगअंगुठनसोपगनदवाई
 वदनतासुदियउपरउठाई ६ मियोतासुकूवरतेहिकाखा भयोकूवरिरूपरसा

ला ७ उन्नतकुचकैगैकदिषीनी रंभषंमसीजंघनवीनी दोहा षंजनद्रगभृगुटी।
 धनुषमुषससिभालरसाल रूपकूवरिलषिलजींसुरललनातेहिकाल चौपाई भयो
 रूपगुनपरमउदार हरिहेरतउपज्योहियमारू १ जदुपतिकोपटुकाकरछो
 रा गंहिवोलीहैंसिकैतेहिंठोरा पीतमचलहुअवासहभोर निकसतजियअवल
 जततिहारे २ मैनछोंडिहोंयकछनतुमके। दुतियनप्रियअसलागतहैनको ५
 रूपरावरोलषिमनमेरो पस्योकाककरफिरतनफेरो ५ अवकीजैकछुकुपाक
 न्हाई लेहुमोहियिमरतजियाई ६ सुनिकुवरीकीविनैविहारी गयेसकुचिवल
 वदननिहारी ७ सषेनमुषनपुनिस्यामविलोकी कह्योवचनकुवरीकरठोकी

करिकारजजेहिहेतसिधारे ७ दोहा परदेसिनकोअ

तिसुषदकुवरीतोरअगार जेपरदेसीनारिविनतिनकोतुहीअधार चौपाई
मुकुंदमुषमंजुलहोसी लहिकूवरी महासुषरासी १

जइपतिपैकि

अमितसतकारा ३ कोउपुरजेनतौवृषवावे कोउफूलनमालापहिरावे ४ को
इचंदनचरनचढ़ावे कोइअतरलैवसनसगावे

देहभोनभूलीतेहिकासी ६ मनसिजविवसभयेमनतिनके

७ लुदेवसनऔरसिरकेसा सुटिगोललिनलाजकरलेसा

विनपूतरीसीषडीनिरषहिंजुगुलकुमार

हिंवार चौपाई पुनिअगिचसिकलुदोउभाई पूछनखागेजननबोसाई १

कहोमषधमुषनेवासा हेमहेआयेखपंनतमासा २

आगेलपिहोधनुषउछाह ३

नुषमषसाखा वारनजइपकियोमषपालक येनहिमान्योत्रिभुवेनपालक
मषभवेनप्रविसिवरिआई देखोमहाधनुषदोउभाई ६ षडेवलीवहुरक्षनवार
विधिभांतिकेसखनधारे ७ बडोविभीषूजितवहुसाजू

जइपतिचौपनिहारिकैगहनहेतमनदीन तवरषवार
चौपाई

ज्यानहिमानोकैहुंकेये जाहुअनतदेदकाहेनो २ देहुइन्हैकोउपुरुषनिकारी ॥

लुवेनचहतधनुषूजितभारी ३ अैसहिकहनरहेरषवार

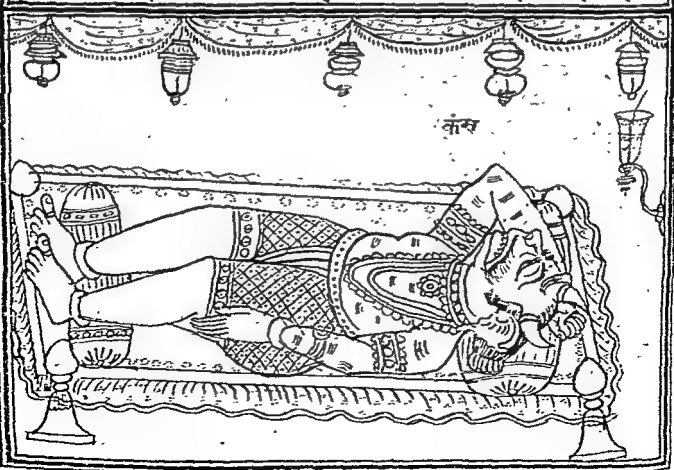
४ ५ आखहिंसोखियताहिचढ़ाई सकलजननजोहतजदुराई ५

नुषसहजमुसक्याई जिमिगयंदकरऊषलगाई ईटतधनुभोसोरअषडा पू
रिरह्योसिगरेवमंडा ७ पखोसोरसोकंसहुंकाना वैठसभामधिवहुतडेगना ८
टटतधनुषधनुषरषवारे अतिकोपितकैवचनउचारे ९ दोहा देशनकोअतिमी
ठैयदोकवालकढीठ वांधहुइनकोआसुहीकरिकरदोहंनपीठ चौपाई पुनिमा
रहुदायाउरषोई धरहुधरहुधावहुसवकोई १ असकहिकैसिगरेसठधाये॥
रामस्यामकेजवढिगआये २ तवगाहिकरहरिवलधनुटके कसिकसिकोपितक
मरपटके ३ दौरिदौरितिनकेसिरमारे केतेनकेउरतुरतविदारे ४ चरनकरना
केतेनकेतोरे केतेनसिरमटुकी समफोरे ५ हायकहतभागेरषवारे कंसहारम
हंजायपुकारे ६ जेवृजवालकआयेदोई नैटकेतिन्हैकहतसवकोई ७ तेडारेउ
धनुराउरतोरी मषसालामधिकरिवरजोरी ८ दोहा कलुभारेमदैकलुकका
कूमिलायेधूरि कलुरषवारेभागिहंमआयेभरिभयभूरि चौपाई सुनतकंस
अतिकोपहिछाये जाहुहनहुकहिभदनपठाये ९ तेप्रभुसासनसिरधरिधायि
मारुमारुधरुधरुकहिआये २ तिनकोरामस्यामधनुषडन मारितुरंतहिकि
येविषंडन ३ भगेकंसभटहायपुकारत रामस्यामवलधामविचारत ४ यहि
विधिनृपकेभदनसंचारी मषगहतेनिकसेगिरिधारि ५ क्विनिरषतविहरा

तपुरमाँही लौटतभेदोउदेरकाँही ई अस्ताचलरविगेतेहिँकाला पितुदिगाह
 रिचलगेजुतगाला ७ हरिवलबलळवितेजठिठाई औरअनूपचरितवहुता
 ई ८ दोहा सुनेवहुतदेवेवहुतमथुरापुरनरनारि रामस्यामकोदेववरलीन्हैस
 कलविचारि कवित्त विधिआदि कसेवतदेवविहायभरी अतिचातुरीहैचपला॥
 जिनकीळविमेळकिकैळनमेउरमेनिवसीअचलाकमला रघुराजतेईजदुराजै
 विलोकिलह्योसुषवैमथुरानवला सतिआजुभैवाँनीपयाँनुसमेजोकहीवृजकी
 विरहीअवला दोहा रामस्यामआवतभयेजवनिजडिरामाहिँ नंदमहरतवचलिक
 लुकलियआगूतिनकाँहिँ चौपाई कह्योलालकीन्हीकसेदेरी लागिरहीतुममेसु
 धिमेरी १ करौनइतैवहुतचपलाई अनवैहै सुनिकैनृपराई २ असकहिहरिवला
 कोकरगहिकै स्यायेनदसिविरसुषलहिकै ३ मीजिमीजिदोउचरनपषारै विच
 रनकोअमसकलनिवारै ४ कह्योलालअवकरहुवियारी सोइरहौकान्ह्योअम
 भारी ५ असकहिदूधभातलैआये रामस्यामकहैसुपितजेमाये ई पुनिकरबर
 नघोइदेवीरा सैनकराइदियामतिधीरा ७ जानिकसकेमनकीवाँत सैनकियो
 हरिवलहरपाँतै ८ दोहा उतैकसधनुभगअरुरसकभटनविनास रामकेसुकर
 तेसुनतउपजीहियमेवास चौपाई बहुतकालखगिजागतरेहेऊ नहिँआईनिश

दुषलहेऊ १ करतरह्योमनमोहविचारा

मारिकुमारा २

ठिगयोसभातेराजा विहाकस्योसवसचिवसमाजा ३ सोइरह्योपरजंक हिंजाई ॥
निरषेनलग्योसपनदुषदाई ४ कंसहिलेनहेतमजवूता आयेमनहुमीचुकेदूता
५ मरेपुरुषसौमित्योसपनमे परचढिगमन्योदिसादधि नमे ई सपनेविषको
कियोअहारा ७ सपनेअंगनतेसलगायो यटविही

८ दोहा यहिविधिऔरहुअसुभप्रदसपनविलोको

भयोसकलमुषधंस चौपाई जसतसकैतेहिंभयोविहांनू अ

दितभयेजवपूरुवभानू १ वंदीगनजसगावैनलाग्यो तवहिंकंसउठिअतिभयपा
ग्यो २ वैठ्योआइसभामधिराजा भयोबोलावतसचिवसमाजा ३ निरषेनल
ग्योअसुभतेहिंकाला प्रानविछोहनकरनकराला ४

सा जलहुमेसिरताहिनदीसा ५ दैलषियरैचंदअरुतारा

निहारा ई लष्योछिद्रतनछायामाही प्रानघोषसुनतोश्रुतिनाही ७ सुवरनवर
नतरुनकहंदेष्टो रजमेनिजपदचिन्हनयेष्टो ८ दोहा औरहुअसैअसुभवहुला
ष्योकंसतेहिंकाल उपजीमनमेभीतिअतिजान्योअपनोकास चौपाई आयेसा
चिवसकलदरवारा तिनसौभूपतिवचनउचारा १ रंगभूमिकीकरहुतयारी बोखवा
वहुमल्लनवलभारी २ नृपसासनसुनिसचिवसयाने कीन्ह्यातैसहिसकलवि

३ प्रथमहिंरंगभूमिकियपूजन रचवायेउतंगवहुमंचन ४ चहुंकितमंचउतं
वीचषनावतभयेअषारा ५ मंचनमेवहुविविधिकिताके

ई वैधेकनूकतोरनचहुवोरन सुमनमालवहुठोरनठोरन ७ रं

पुनिदीन्ह्योदुंदुभीवजाई ८ दोहा घनघहरनसो

छायरह्योकुरुपतितुरतमथुरामेवहुवोर चौपाई

भीसोरपुरवासी पावतभेसवअनदरासी १ रंगभूमिमहंमक्षतमासा

हातजानिकरिदेखनआसा २ ब्राम्हनछत्रीवैसहुसुद्राऔरदुरहेजेवहुवडकुद्रा

३ येसवरंगभूमिकहंआये निजनिजथलवैठेसुषछाये ४ आयेऔरदुवदुर

जवारे वैठेनिजनिजजोगअगारे ५ यहिविधिजवजुरिगईसमाजा तवउठितुरल

भोजपतिराजा ई राजमंचमहंवैठ्योआई सचिवसहितकलुमनहिंडेराई ७ मंड

लमध्यविराजतकैसे तारनमध्यनिसाकरजैसे ८ दोहा सुनतदुंदुभीसोरतहंनि

जनिजग्नहतेमल्ल सभामद्धिआवतभयेलिहेतवल्लप्रवल्ल चौपाई दैदैतालमल्ल

वल्लधामा भोजराजकहंकियेसलामा १ धूरिभूरिसवअंगलगाये कटिकाळनी

कसेअतिभाये २ जेवरपहिरेविविधिजराऊ मल्लजुडकेभरेउराऊ ३ मानहुंमदवा

सभामद्धिसोहतेवितुंडा ४ जुतसागिईसवैवस्ताजू

दिसमाजू ५ मुष्टिक अरु चानर प्रवला कूट और सलतो सलमला ईयेसवमल्ल
 नमोह प्रधाना जिनकेवलकोनाहि प्रमाना ७ देहिताल करिजोर अथाता मा
 नहु होतवज्रकरपाता ८ दोहा रंगभूमिमहंजुरिगईसिगरीजोहिसमाज चोप
 दारवालवायतवकह्यो भोजकुलराज चौपाई लषनतमासाकोअतुराये ना
 दादिकजेवजतेआये १ तिनकोल्यावहुआसुखेवाई कौतुकलपहितैऊइतआई
 २ प्रतीहारद्रुतनंदसमीपा आयकह्योअसवचनमहीपा ३ भोजराजतुमकोवो
 लवायो मल्लअषारोसकलसजायो ४ नंदमहरसुनिनृपतिनिदेसा खेगोपन
 गेरंगनिवेसा ५ भूपतिकहंसवकियेसलामा दूधदहीमाषनकहिनामा ईना
 जरदियो पूछीकुसलाई वैठेरायरजायसपाई ७ वृजकरहेगोपसवजेते वैठये
 कमचमहतेते ८ दोहा करीकुवलयापीडजोयेकसहसगजजोर रंगद्वारपरु
 सतेहिंठाढकियोअतिधार इतिसिद्धिआमन्महाराजाधिराजवाधवेसश्रीवि
 स्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिआमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुर
 श्रीकृष्णचंद्रकापापात्राधिकारिरधुराजसिंहजुदेवकृतेश्रीमभ्रागवतेदसमपू
 र्वध्वानंदराम्बुनिधौहिलारिससरंगः ४२ ॥ :: ॥ श्रीसुकौवाच दोहा चला
 नलगेजवसिविरितरंगभूमिकोनंद तवकरगहिवालतभयेहलधरअरुनंद
 नंद चौपाई हमहंचलिहैलषनतमासा देषनकीमनमेअतिआसा १ रहिहैहो
 मडेरामहंनानी खेचलुनंदववासंगमांही २ बोलेमहरतवैरिसिहाई करहुनव
 हुतलाखलरिकाई ३ उहानहैकलुकामतिहारो कियोबोलावननृपतिहमरा ४
 असकहिसिविरिगषिसुतदोऊ गयेनंद औरहुसवकोऊ ५ कलुकवारमहंस
 नतनगारे गमनहेतदोषभयेतयारे ईदुतमजनकरिमोजनकारिके पहिरि
 पोसाकसषासवजुरिके ७ रंगभूमिकहंचलिमुगरी संगसषासोहतहलधारी
 ८ दोहा करीकुवलयापीडकहलप्याहारमहंठाढ गजपालकअवष्टसिरच
 द्योकोपअतिवाढ छंदनराच विलोकिमन्तनागरामकृस्त्रकाळनीकसी सा
 मारिकुंतलानिवांधिलीनमंजुलैरसी कह्योपुकारिपीलमानसोजलंध्रसारके
 हटायनागनागपालदेहु औरठोरके १ तुरंतदेहुपंथरंगभूमिजोनहेतहै नतो
 न गीचमीचकेपठाईहैअचेतहै सुनेनहौलषेनहौहटावतोनसिंधुरे चहैपयौ
 नआपनागजेजुतेजमेपुरे २ सुनेमुकुंदवेनपीलपालकोपकेमहा दवायकेक
 रेंद्रकुंभयेनअकुसेतहौ तुरंतदेवकीकिसोरबोरघोरजोरसो सवेगधाइआइगे
 कियोकठोरसोरसो ३ करिंदसोकालहिमनौसरूपकालको खपेटिसुंडसोसि
 योतुरंतनंदलालकोदुतैवितुंड सुंडकोछाडायदेवकीबला कियोतलेप्रहारतासु
 दंतऊपरैभला ४ गयिलुकायतासुपायवीचकीनचातुरी फिरैलंग्योमहाकरीक

रीगोविंदआतुरी सुगंधिपायसुंडकोपसारिमाधवैगह्यो कृत्योगयंदहोयते।
 हरीधरोनहीरह्यो गोविंदजायषाखिलेगहेप्रतक्षपुकुको पचीसचापलेगयेघ
 सीदिनागतुकुको महावलीअहिंद्रकोविहंगनाथज्योगहे गयंदतैसहींगह्योह
 रीनजोरकेमहे ६ इतैउतैविलोकतैचलोगयोहदोकरी नसावकासठढहोन।
 कोलह्योतेहीधरो जहाँजहाँकरीभ्रमैतहाँतहाँभ्रमैहरी भ्रमैदुवर्षवालज्यो।
 गहसोपुष्पाकरी ७ तुरंतहाँतरक्किमुकुदजायसन्मुखै भगेनवेगसोचला
 यथापरैकरीमुखै चर्योपकेडमेगजौसगर्वसोगराजतो गहैपदैपदैमनौगो।

विंदमंदभाजतो ८ धोषाउनेहितैगिरेमुकुंदधावतेथा तहाँसुदंतकेभरैगिस्तो
 प्रकोपमेभरा तरकिदेवकीकिसोरऔरऔरजातमे मनंगदंतजोरसौंधरासवै
 समातमे ९ उपीछिकैमहीउठायसीसनागठढभो नपाडूकैगोविंदकोगयंद
 गर्वगाढभो तुरंतपीछपालहजोहैअवष्टनामको दवायकुंभअंकुसेप्रचारि
 रामस्यामको १० धवायकैमतंगकोतुरंततत्रआदगो हलीकह्योहनौहरीक
 रीषरोषेलायगो तवैनभागकान्हठढसन्मुखैभयेतहाँ नगीचहीपहूविगोदुते
 मतंगजोमहा११ विंदमंदकोपसारिदोरदंडको गिरायदीनभूतलैह
 रीकरीप्रचंडको गिरेगजेमृगदूसोदवायसीसपाउसो उषारिलीनदंतयेका

हाथ सोउएउसो १२ दोहा पीलपालव्रवष्टकोतेहांदंत सोनाथ मारिनेकहंजोरा
 सोकियोछटूकोमाथ चौपाई वलिरामहुंयकदंतउषार मस्योनागकरिघोरा
 विकार १ मरोमतंगजतहोनिहारी औरहुपीलपालवलभारी २ धायेअसकहिहं
 रिवलवोरा वंविनजोहिंवसुदेवकिसोरा ३ तिनिहिंदंतहंनिहरिहलधारी वंवेना
 येकहुडारेमारी ४ मृतकमतंगजस्यागिमुरारी रंगभूमिकहंचलेसिधारी ५ नि
 जनिजकंधधरेगजदंता करनहारमनुअतकअता ई हरितनगजआनितकी
 वूटी मनुतमालपरवीरवूटी ७ तिचविचगजमंदविंदुसोहोही तैसहिसेदविंदुदर
 साही ८ दोहा रंगस्यामग्वाननसहितरंगभूमिमधिजाय रहीजाहिजसभाव
 नातेहितसपरदेवाय ९ कवित मल्लजान्योवज्जआयोनरजमिनरवरनारीजा
 न्योसभामद्विआयोमूर्तिमानमार गोपजान्योमीतनिजपापीजपुहुंमीपतितो
 ऊसनजान्योआयोसासनकरनहार रघुराजवसुदेवदेवकीतोजनिवालमूढतो
 विराटजनिजादवगुनअधार जागीजान्योपरंततुकुसजान्योआयोकाक्षरंगभू
 मिभायोरामसंगदेवकीकुमार दोहा करीकुवलयापीडकोसुनिकैकंसविना
 स लषिरोहंनदुरजैमहामानीमनअतित्रास चौपाई रंगहिरोहिनिदेवकिला
 ला सोहतभंदोउवाहुं विसाला १ अवरअभरनअरुवनमाला सोहिरहोआ
 तिसैछविजाला २ मानहुंउत्तमनदजुगआई चितवतहीचितलियोचोराई ३ स
 भामद्विऔरहुदसआसा ल्यायोरामस्यामपरकासा ४ वैठिरहेमंचहुंमहजेते
 पुरजनऔररहेमहिक्ते ५ तेसवनिरषंतजुगुलकिसोरा पायेकुरुपतिमोद
 नथोरा ई सुवयकटकदगूरहेलगार्द तदपिनिरषिनहिंगयेअचाई ७ पिये
 लेतमनुंनैनलगार्द चाटतहैगनुजीहचढाई ८ दोहा नासतिजनुसंघतमिल
 तभुजानिवछाय पुरजनसिगरेमोहिगदेशतहांदोउभाय चौपाई कहंहिंपरा
 सपरमनुजअलेषे जैसहिंसुनंतैसेहांदेवे १ रूपसधुरसिगरेगुनआगर महा
 प्रवलदोऊलटनागर २ जौनजौनकाननसुनिगरे सोलषिहरिवलपुरजनभा
 ये ३ येनारायनकेअवतारा प्रगटतभेवसुदेवअगारा ४ देवकिउदरउदधिवि
 धुमयक वसुदेवहुलजकोलेगयऊ ५ वंदगुप्तोदोउनंदनिवासा सिसुपनकियप
 तनाविनासा ई विनावर्तदानवकोमास्यो जुगअरजुनतरुतरतउषास्यो ७ संप
 चूडकोसीसंघास्यो औरहुवहुदानवनविदास्यो ८ दोहा ग्वालनगोवंनकोलियो
 दानानलतेरापि कालीमथिमघवानकोविनमदकियइनमाथि चौपाई सातादि
 नागिरिवरकोधास्यो चातवर्षतेत्रजैउधास्यो १ विहंसितमुदितनिरषिमुयइ
 नको तिरहकलेसमित्योगोपिनको २ यहउदितजदुवंसउजागर जगजा
 हिरविसुद्धगुनसागर ३ इनहीतेमहत्तुअतिपैहै जवयहकुटिलकंसहनिजैहै

४ येजेठेभाईहरिकेरे रामनामजगवोजघनेरे ५ सोभामानसरोरुहनैना सुधास।
मानमधुरजेहिवैना वत्सप्रलंबवकादिकवीरा हंन्योसवनकहंयेवलवीरा ७ यहि
विधिकहेसकलपुरवासी हरिवललषिपायेसुषरासी ८ रंगभूमिमहेंवजेनगारे
होंकेतालमल्लतलवारे ९ दोहा रामसौमकोतुरततहेंअपनेनिकटवोलाय गव
भरोचानूरभटदीन्ह्यावचनसुनाय चानूगोवाच चौपाई हेवजराजकुर्वरहेरामा
तुमदेऊहोअतिवलधामा १ मल्लजुद्धमहेंपरमप्रवीना सुनिनृपतुमहिखषन
मनकीना २ मल्लजुद्धकरवावेंनहेतू तुमहिबोलायोरंगनिकेतू ३ मथुरामंडल
मेजेप्रांती तेसवकंसप्रजासुषषानी ४ भाषतसुनहुंनयहसांचा मनसाओ
रकरमनावाचा ५ प्रजाभूपकोधुसीजोराये तौसवविधिमंगलफलचाषे ई प्रा
जाजोनहिभूपतिरुषराषे तापरईससकलविधिमाषे ७ मल्लजुद्धमधिरंगा

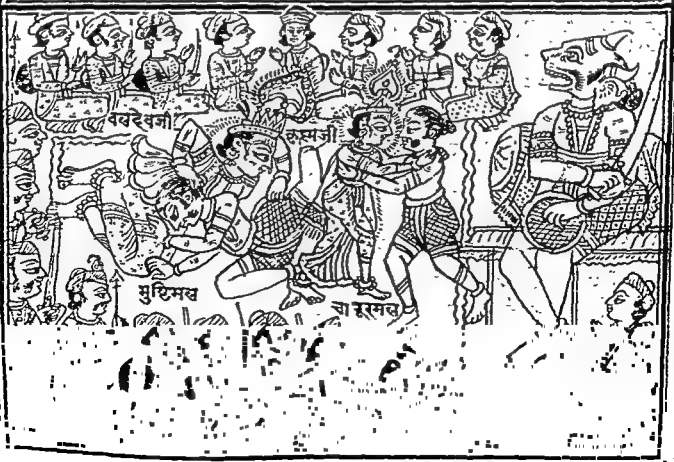

तिहारे देषनचाहतभूषउदारो ८ दोहा गऊचरावतमेदोऊतुमजमुनाकेती
अतिसैआनदवहुतनिकटवोलायअहार चौपाई रहेषलतेमल्ललडाई हें
मेपरोयहअवेंनसुनाई १ मल्लजुद्धजनौसबभांती हैतुम्हारचौडीअतिछाती २
हमकोतुमकोअवअसचाही जासेभूपतिहोयउछाही ३ जिनपैनृपसंनअति
होई तापरलोहकरतसवकोई ४ सकलभूतमयहोवैराजा तातेकरहुनृपति
रकाजा ५ सुनिचानूरवचनजडुराई तैसहिनिजअभिलाषमहाई ई देसवालके

उचितसुवैना बोलेरुस्रपायअतिवैना १ हमहैं प्रजाभोजपतिकेरे वनचरहंसवक
हैंनिवेरे ८ दोहा मल्लजुइकेकरनकोजोयहदि योनिदेस परमअनुगहसोकिने
हमपरभोजनरेस चौपाई राजरजायसुमैसिरधरिहों मल्लजुइसवविधिदत्त
करिहों १ पैककुगिरलेहसुनिमारी खरिहोंसैअपनीजोजोरी २ हैंवालकन
हिहैंवलवारे लरेवरोवरहोंयहमारे ३ सुनुचानूरमस्रताहपै धर्मरहतथिरसा
वकाहपै ४ सभामहिनहिहोंयआधर्मा हमयहकहेदेतनिजभर्मा ५ सुनिकैजु
पतिवचनसुहावेन बोलतभोचानूरअपावन ई चानूरोवाच नहिंतुमवाखकना
हिंकिसोरा तुमअवलदोऊवरजोरा १ रूपेजोसहसगजनकहैंभेलत सोगजा
कहमासोतुमषेलत ८ दोहा तातेमस्रजेअतिवलीजिनहिंनतुम्हरीभीति तेनुमा
सोलरिहैंअवसियामेनहिअनरीति मेरेसंगतुमहीलरोहेवसुदेवकिसोर मुष्टिक
केसंगरामहैंलरेपूवकरिजोर ॥ इतिसिद्धिप्रीमन्महाराजाधिराजवांधवसअवि
स्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धिप्रीमहाराजाधिराजप्रीमहाराजाप्रीराजावहादुर
रप्रीकृष्णचंद्रकापात्राधिकारिचुराजसिंहजूदेवकृतेप्रीमभागवतदसमपू
वार्धआनंदासुनिधौविचत्तारिसस्तरंगः ४३ ॥ :: ॥ श्रीसुकौवाच दोहा सुनतव
चनचानूरकेकस्त ठोंकिकैताल रंगभूमिमधिठाढभेमुजावदायविसाल चौपाई
तैसहिंवलिरामहुंतेहिकाला मुष्टिकसन्मुखभेदेताला १ प्रथमहोंयसोंहोंयमिला
ये फेरिचरनसोंचरनभिडायै २ लपटिगयेचारिउवलवांना होनसग्यातहैंजुइमहां
ना ३ रामकस्तमुष्टिकचानूरा निजजयहेतकरहिंवलपूरा ४ येकयेककहैंचैहिं
निजवोरा येकयेककहैंभेलहिंवरजोरा ५ मुष्टिमहिकरअंगुठाकरिकै मारहियेक
येकनवलभरिकै ई ठोकरदेहिकहैंदिहनीको दौउकरहिंवहनिजनिजजीको ६ क
हैंजोरितहैंनिजनिजमाथा जोरकरहिंगहिगहिदोउहोंथा ८ कहैंछातीसोंछातीमे
ली लैदोउजोंहिंदूरिलगिरेली ९ दोहा तहेंकोउकोउकहैंहोंयगहिंभेलहिंभूरि
भमाइ पुनिकोउकोउकहैंदूरिलगिकैकहिंतुरतउठाइ चौपाई कहैंभुजभरिभारा
अंगदवावै जाभेअस्थिचूरहैजावै १ कहैंयेकयेकनदेहिंपछारी उठहिंतुरतकोप
करिभारी ३ ठाढ़होंहिंकहैंपुनिदोउछूटी कछुहटिकेफिरिजोंहिंकहैंजूटी ३ कहैंपु
निभ्रमनलगहिंनृपराज देषहिंअपनोअपनोदाऊ ४ कहैंकोऊकोहैंकेपाकेजोंही
कोऊकोहूकेपारसुमाही ५ जहैंजहैंजातचपलबलिजोई तहैंतहैंरोकनतुरतहिं
सोई ई जोइजोइजोनहिंपेचचखावै सोइतहैंरोकहिंचलननपावै ७ जोकोउकवा
हुपीठपरजावै सोताकोवहविधिलौटावै ८ दोहा जवलोएतनहिंतवतुरतलेनसमे
टिउठाय अतिवलसोंतहैंभूमिमेचाहतदेनगिराय ३ चौपाई सोतौउपरछूटिदु
तजावै कौनिहुंविधधरनीनहिंअवै १ कौउवांधतगलभुजापसारी ताहिंछोंडायलेत

बलभारी २ कोउकोहुकहंधरनीवैठवै कोउकोऊकहंपकरिगिरावै ३ कैसहुंधरनि
 पीठिनहिजाती फेरिउठतसन्मुखकरिछाती ४ कोउकोऊकहंधोषादेते लपटि।
 तुरंतचरनगहिलेते ५ विचविचबोलहिंसावधानरहु नहिंपवरावहहियेधीरग
 हु ई असहरिवलमुष्टिकचानूरा करहिंजुहुचाहतजैसरां ७ करहिंपरसपरंपंच
 पारा कछुश्रमकोनहिंकरहिंविचारा ८ दोहा अतिसुकुमारकुमारदोउमल्लप्रव
 लमहोन रंगभूमिमहलरततहंतियनअजोगदेषान चौपाई भरिउरअतिदा
 यामहराजा कहहिंपरसपरनारिसमाजा १ राजसभामधिहोतअधर्मावैठेसज्ज
 नसकलसुकर्मा २ होतवलावलजुहुअजोगू कोउनकरतवारनकसलोगू ३ रा।
 जहुकहंरोकतकसनाही कठतनकछुकोहुकेमुषमाही ४ जोनंसिषापनभूष।
 तिमनै तौसज्जनउठिकरहिंपयानै ५ कहांसल्लअंगकुलिसकठोरा कहंसुकुमा
 रअंगजुगळोरा ई कहंगिरिसरिसमल्लवलरुरे कहंवालकजोवननहिंपूरे ७ ॥
 अवनहिंदेविजातयहभाई वैठहिंचलहुभवंनमहंजाई ८ दोहा हेतअधर्मसमाज
 मधिकैसेदेषाजाय पुहुमीपतिपापीदियोवलअरुअवललराय चौपाई जोनसा
 भामहंहोइअधर्मा तहंनहिंवैठहिंकवहुंसुकर्मा १ लिषाधर्मसासुहुमहंभाई सोहं
 मसिगरोदेहिंसुनाई २ सभासदनदूषनगुनिनाना जाइनसभाकवहुंमतिवांना ॥
 लषिअनुचितजोरोकोनाही तौअतिपापभयोतेहिंकाही ४ जोअनुचितनृपको
 रुषराषो तवहुंसकलपापफलचाषो ५ तवकोउकहोफेरिअसिवाता लषुसजनी
 हरिसुषअवदाता ई सत्रुबोरधावतअमयाये सेदवुंदसिगरेमुषआये ७ कमल
 कोसजिमिजलकनसोहै तिमिहरिसुषअमजलमनसोहै ८ दोहा पुनिकोउकहल
 पुरामकोमुषअवुजदगलाल मुष्टिकपरअतिकोपकरिविहंसतराहिनिलाल १ ॥
 कवित जिनकेपदसंभुस्वयंभुरमाकरसेविततेनरसेदरेसैं वहधेनुचरावतवेनुवजा
 वतगावतसंगसषाविलसैं वनमालविराजतहैरघुराजसुवैनकहैजनुफूलष
 सैंधनिहै वृजकीधरनीजहंयेप्रभुदोऊविकुंठविहायवसैं १ सुंदरतासिगरेजगा
 कीइनहीकेंसरीखसी सबआई हैनवरोवरकोऊकहूंअधिकैइनतेमुषक्याकहि
 जाई श्रीरघुराजरमाहंरहीरमिसोछविपीवहिंनैनखगाई गोकुलगोवकीग्वारि
 गमारिनीपूरुवकोनकियोतपमाई २ दोहैनमेगृहलंपनमेदधिमंथनमेअरुमा
 दिरभारत भूलतमेसोभुलावतमेसिसुकोदलिगावतसेजमेपारत अंगनमेअंग
 रागलगावतवैधनिहैहधुराजउचारत गोकुलगोवकेग्वारिनीग्वालगोविंदगोविं
 दगरेसोपुकारत ३ भोरसमैअरुसांभसमैसुरभीनसषांनलैजातओआवत वे
 नुकीटेरसुनेसिगरीवृजकीवनितागृहकाजभुलावत श्रीरघुराजकहोघरतेषरी
 वोरिविधनितिहैकविगावत देषहिंस्यामकोसुंदरअननैननिमेननिमेषलगा

वत ४ दोहा सुकजवाच यहि विधि नारिनिके कहत जु नंदन करिको ५ महाम
 क्षत्रानूरके वध की कीन्ही जो १ चौपाई कहिं नारि सब आरत वानी रामस्यामके
 नेह हि सानी १ बांधे ह तो कं स अ सनेतू निज पुत्र न वधे दषन हेतू २ वसुदेव हि
 देव कि हिं वो लाई दियो येक मंचा हिं वैठाई ३ ते निज पुत्र न मक्षन संगे लरत वि
 लोकि सिधिल भे अंग ४ कहै कुमार न रक्षै ईसा हम हिं आधार अहे जगदी सा ॥
 ५ नहि जांनत सुनत वल मति भोरी जिन की नहिं त्रिभुवन महे जोरी ई ज
 सज सम सल्लखरत करि जोरा तसत सब दंत दुहुन दुष घोरा ७
 वसुदेव हु देव कि दुष नापी भाषहिं हाय कं सब डपापी ८ दोहा इतै प्रवक्षन मक्ष
 गमल्ल जुद्ध के रंग रंगे राम अरु स्याम दोउ थके न थोरे हु अंग चौपाई के रत ओरा
 चानूर प्रवीरा करहिं विविध विधि पैच अपीरा १ ते सहि मुष्टिक अरु वल रामा ल
 रहि पैच करि करिते हिं ठामां २ कुलिसक मोर के स्त के अंग निन के लहत प्रहार अ
 भंगा ३ महा प्रवल्लम क्षत्रानूरा ताके अंग भये सब चूरा ४ कै गो सिधिल पाक अति
 खागी तव तौ कोय ज्वाल जिय जागी ५ वाज वेग करि कै अति रुही हरि उर हं न्योवा
 धि जुग मूठी ई टरे न हरितिल भरित हं टारे जिमि मतंग सुम मालन मारे ७ पुनि ज
 दुपति चानूर भुजा गहि पट को वहु भुमाइ ता को महि ८ पटक त भूमि निक सिने अ

ना गिस्वो कुलिसमनुमही महाना ६ दोहा विलग भये सिर के ससव मुषकादि
 आई जीह रुधिर धारद सद्धार के वहे नलगी तहें दीह चौपाई इनके पहिले मुष्टि
 कमझा हेन्यो राम कहें मुष्टि प्रवला १ तव सकोप के तहें वल राई तल प्रहार कीन्ह्यो
 नजिकाई २ राम पानिक रलगत प्रहारा कंपत मुष्टिक घाय पछारा ३ गिस्वो धरा
 निमहें सो विन प्राना जिमि पाद पलहि पवन महाना ४ मुषने निकसी अनित धा
 रा विथुरि गये सिगरे सिर वारा ५ मुष्टिक अरु चानूर विना सा लषिके कूट मल्ल वि
 नत्रा सा ६ तुरतराम के पीछे आई बाधि मुष्टि भरि जोर चलाई ७ तेहि न चिते रोहि
 नी कि सोरा हनी बांम मूठी करि जोरा ८ लागत राम वाम कर घाता मर्यो मनहुं भो
 वज्र निपाता ९ दोहा तो सल मल्ल प्रवला अति जदु पति पै दुत धाड़ मारन चाह्यो
 तेग सिर अति सेवे गवदाय चौपाई ताके पहिले हितहें जदुराई चरन प्रहार कियो
 सिर धाई १ भयो छूट कता सुतहें सीसा मरि कै गिस्वो अवनि अवनी सा २ पुनि तो
 सल को पित अति धायो के सवे गंतहें तेग चलायो ३ तेहि हरि किय दुत चरन प्र
 हारा ताको छूटै भयो दुइ फारा ४ तो सल मरि गिरि गो धरनी में जनमो दित भेह
 रिकरनी में ५ सल तो सल मुष्टिक चानूरा औरहु कूट मल्ल अति सूरा ६ जव पांच
 हुंन के सल वल मारे तव सब मल्ल भगे भेभारे ७ लै लै जीव दिगंत न जाई कस राम भ
 यरहे खुकाई ८ दोहा रह्यो लको ऊलरन को रंग भूमि महं भूय राम स्यां मठां दे रहे
 सो भा परम अनूप चौपाई पुनि सपानिक हंनिकट बोलाई करन लगे प्रभु मल्ल लडा
 ई १ बहु विधि पैचन को दर सावै हारै कवहुंति नहिं हरावै २ रंग भूमि नूपुर भनकारी
 छापरही अति आनंदकारी ३ राम स्याम तालन बहु ठोंकै करहि पैच पेचन कहें रोके ४
 करनी दोहुंन के रिनिहारी पुरवा सीपाये सुष भारी ५ लगे सराहें न राम स्याम के ॥
 सकल पुकारि पुकारि नाम को ६ भलो कियो मल्लन को माखो के समही पतिको म
 दगाखो ७ और सवै पाये आनंद छंडे ये कं स मति मंदा ८ भये तहों दुंदुभी धु
 कारा औरहु वाजन वजे अपारा ९ दोहा चानूरा दिक मारिगे मल्ल और जव भाग
 रंग भूमि दुंदुभि वजे कं सहिनी कनलाग चौपाई तव मंचहिं ते आयु पुकारा वंदक
 रहु मति मंदन गारा १ पुनि सिगरे वीरन गोहराये अति सकोपति नवै न सुनायो ॥
 २ दोउ वसुदेव कुमारन काहीं देह निकारि रहैं दत नाहीं ३ मथुरा मे कहें रहें ननपा
 मे रहैं तो आवा सिदो कवधि जावै ४ लूटि लेहु सव गोपन काहीं नंद मुसुक बाधि
 योइ हांहीं ५ नंद महामति मंद अहीरा याके कछु न मोरि है पीरा ६ काटुहु वसुदेव
 हुकर माथा यह कुमती अंगुन कर गाथा ७ मेरै संग कूल कियो महाना अवनव
 लवहु वीर प्रधाना ८ दोहा कहवा वन जो मम पिता उग्र सेन अस नाम ताह को व
 धकी जि ये स्याय आसु यहि ठाम है मेरो रिपु पूर सो राज करन की आस मोरे रिपु सेने

हकरिवाह्नमोरविनास २७

तरकिदमेकिदामिन

दोहा कसकान्हलपिमचपरगुनिनिजकालकराल उठिआसनतेतुरहीगा
ह्योदालकरवाल पदरीछंद उडिगयोकंसतुरतैअकास नहिकरीकान्हकीनेकु
चास जडुनाथगगनमेगोतुरंत दूतकरनहेतमातुलैअंत १

तकंस मनचहतकरनभगिनेयधस दोउफिरतमंचकेचारिवार

॥ जवकान्हजातदहिनीवोर तवकंसआवतोवामगेर

॥ दूतचमकिजातजडुकुलप्रधान अतिवेगेकियो जडुकुलेदिनेस जुतकीटगहो
तिमिगह्योकसकहमचमाहि ॥

जेसचिवरहेतेहिमचवठ

परकंसहिदवाय तहकंजनाभधरिविस्वभार परिकंसपीठिपरवलअणार

॥ दोहा
रंगभूमिमहमचिरह्योथलथलहाहाकार

वठतमाहि षातपियतसेवतस्वसतनिरय्येआपतिकोहि ॥
गिहूनजोजडुनाथसरूप कंसलीनभोताहिमेताहीछनमेभूप भुजंगप्रयाता
छंद तहाकंसकेकनिगोधआदी रहेआठभाईवडेजेयमादी
धसतकोपकैकै चलेरामसामेवधैसखलैकै १

धरोमारुवोलेसभामहिवाता २ रहेकंसकोकर्षतैकेखलीने

॥ रहेरामठदेतहावोजधामा
लियोहारकोवैडनासोनिकारी चलेकंककेसन्मुखैकोपधारी ३

कंकसीसभारी मिल्योसोमहीमेपखोनानिहारी ४
कपाना गईटटिसोलागिजेसेपषाना ५ हुन्योवैडनाताहकेसीसमाही सवे

अगइदेमसोसातहोही ६ रहेऔरहुंजेसवैकंसभा
॥ तहोअभुतैविकमेरामकीन्हो चल्याचकह

कियोवेडनाकोप्रहारेअपारे कितेकेपगैऔभुजैतोडिहारे ई कितेसीसफूटेकितेलंक
 दूटे कितेयेकजूटेभयेवूटवूटे मरेकंसकेजेरहेआप्याई भटौजेवंचेतेगयेहैपराई
 १ हँनैसिंहजेसेमतंगैवरुथै हँनैरामसौकंसकेआतजूथै पडोकालसारेगके
 भूंगिमाँही कोऊरामकौरैसकैदेषिनाही ८ दोहा रामकेसुनकीबषिविजैसिबत्र
 म्हादिप्रवीन हरषतअतिवरषतसुमनदेवदुंदुभीदीन चौपाई नाचनलगाँअपा
 छरानाना करनखगेगंधर्वहुगौना १ सुरमुनिकिन्नरभरेउछाहन रामस्यामा
 कोलगेसराहँन २ सुनिवधकसकंसकीनारी महाराजकैपरमदुषासी ३ सिरपी
 टतद्रगऔसुनठारत हायहायवहुवारपुकारत ४ गिरीकंसकेऊपरआई कुटे
 केसतनभानभुलाई ५ औरहुनृपभ्रातनकीनारी निजनिजपतिपैंगिरीदुषारी
 ई करिआखिगनरोदनकाही बारवारपतिसिरउरधरही ६ निजनिजपतिमुषा
 लषिदुषसौनी बोलहिनारिविविधिविधिवानी ७ दोहा हायनाथधरमग्यप्रिया

हकरिवाहमोरविनास २३

कवित भूपनूलकार सुनिउठे सरदार सवैकादेसखरा

।। रवोरचमकेचमाकदै

माकदै तरकिदमेकिदामिनी

दोहा कंसकान्हलपिमचपरगुनिनिजकालकराल उठिआसनतेतुरतहीगा

उडिगयो कंसतुरतैअकास नहिकरीकान्हकीनकु

इतकरनहेतमातुलैअत १

जिविचरतघोर २ जवकान्हजातसहिनीबोर

जातदिसिवामकोपि

जेसचिवरहेतेहिमुंचेवैठ

दियपटकपुहुमिपरनदलाख

परिकंसपीठिपरवसअपौर

जिमिसिंहतजैकरिकरिविध्वंस ८ दोहा

सैघार रंगभूमिमहमचिरहोथलथलहाहाकार

वैठतमाहिं पातपियतसोवतस्वसतनिरथ्याश्रीपतिकोहि ता ३१४

गिहुनजो जेदनाथसरूप कंसखीनभोताहिमेताहीकनमेभूप मुजगप्रयाता

कुंद तहांकंसकेककनिगोधआदी रहेआठभाईवडेजेग्रमादी

धसतकोपकैकै चलेरामस्यामैवधैसखलैकै १ अदाहोनभातेरनैआठभाता

धरोमारुवोलैसभामदिवता २

नहीचित्तकीन्ह २ रहेरामठांदेतहांवौजधामा

लियोहारकेवेडनासोनिकारी चलेकंककेसन्मुखेकोपधारी ३

कंकसीसभारी भिलोसोमहीमेपखोनानिहारी ४

रुपाना गर्दटटिसोलागिजैसेपषाना ५ हुन्योवेडनाताहुकेसीसमाही

अगट्टेमसोसातहांही ६ रहेऔरहुंजेसवैकंसभाता कियेयेकवारिवलैसा

कलहमारे ८ दोहा परअधीनहमरोउरहेकुदिलकेसकियवाध करीनसेवाछम
हैअवतातमातुअपराध आसुकोवाच चौपाई गिरामृदुलजदुकुलसुदेवकी।
सुनिमोदितवसुदेवदेवकी १ भूलिगयोईस्वरपरभाऊ दोउसुतउरलगायकु
रराऊ २ लीन्हेयाअंकमाहैवैठाई सोसुषयकमुषनहिंकहिजाई ३ सींचहिंसु
तननैनजलधारा रह्योनतनकरतनकसम्हारा ४ गदगदगरोननिकसतिवा।
नी प्रीतिरीतिअतिसैअधिकोनी ५ यहिविधिमातुपितहिंसषदैकैउठेकस्तरा
महिंसंगलैकै ६ उग्रसेनकेगयेसमीपा पगवेरीकटवायमहीपा ७ जोरिपानि
तिनसोअसबोले अपनेजियकीआसेषोले ८ दोहा तुमहिंहोनलायकअहो

जदकुलकेमहराज पालहुसिगरेप्रजनकोकरहु राजकेकाज मेजजातकेआपव
सकैहोनाहिनरेस तुममातामहमोरहोकीजैसकलदेनिस २ चौपाई मैतिहरोसे
वककैरहिहो सासनसकलरावरोगहिहो १ मेरेसेवकभयेनरेसा इन्द्रादिकसा।
वआयसुरेसा २ तुमहिंनजरदैकैयहिठोमा करिहैसिरमरियगनप्रनामा ३।
औरनृपनकीकितिकेतिक्वाता तुवअधीनरहिहैसवताता ४ असकहिसिंहासनमग
चाई तामेआहुककोवैठाई ५ गगदिकउपरोहितआनी राजतिलककियसारो
गयोनी ६ अंधकमधुदसार्हजदुवसी औरहुजातिबंधुसुरअंस ७ भागिगये।

नहिं सोहति सिगरी विधि विगरी २ भई सकल मंगल तेहीनी सि

१ सव भूत न ते विन अ प रा था

४ वैर वांछि सव प्राणिन मोही मंगल पावत है कोउ नाही ५

संघारक राम के सख जग मंगल कारक है ताहू पै तव भगिनि कुमार २५

१ ७ हरि दोहिन को या जग माही सुष पावत कहूँ देषो नाही ८

दोहा

रहि पा प्रभु रष वाय पुनि जे कसादिक मरेति न कोत है जदुराय मृतक क्रिया को

२ पुनि हरि खलव सुदेव अरु देव कि के दिग जाय

७७

तहँव सुदेव हुँ देव की

जानि दुहँ न जग दीस संकित है नहिं मिलत भर है चितै अ व नीस ॥

राज श्री महाराजा श्री राजा वहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्रा

राज सिंह जू देव कते श्री मशगव ते दस म पू वधि अनंदा मुनि धौ चौ मा लि सौ आ

स्तरंग ४४ ॥ ॥ श्री सुको वाच दोहा हरि जान्यो पितु मातु को भयो हमारे ज्ञान

त सल्लर स मेटि कै जाने मोहि भगवान् १ चौपाई अस विचारि खेखे वा

भेफ यलावत तहँ जदुराया १ पुनि दोऊ जनन दोऊ कर जोरी

२ हे जननी हे जनक हमारे हमारे तपाये दुष भारे ३

रा भयो वितीत और ही ठोर ४ हमारे बाल खेखे सुष आसा

नासा ५ हम अभाग वस आप समीपा वसेन बाल काल कुल दीया है

तपितु घर मह बालक खहत जो सुष सनेह कुल पालक ७ सोहं मया योतु वधरा

नाही भागि करत सोहात सदीही ८ दोहा सव सुष को साधक अहे असे जो न सरी

र तेहि पितु पालित यार करि दत विविधि सहि पीर चौपाई असे जननी जनक हू

काही उरिन होत सत वरष हुनाही १ समरथ भयो आपु सब भाती तन धन ते परि

वार जमाती २ तव जो मातु पितै नहिं पालै निज पुत्र न नारि न कहै खालै ३ ताहि

मरे जम भट खे जावें मासु ताहि की ताहिष वावें ४

गुरु विप्र अरु दद विचारी ५ और हुनि जसर नागत काही

है सो जीतहि है मृतक अजाना सास खेत भस्त्रा कस माना है

२ नहिं सेवें न किय चरन तिहारे ॥ १६

मविनग्रहसुतचरुपरिवारा

नहिंसाहविसिगरीविधिविगरी २ भईसकलमंगलतेहीनी सि

सुवभूतनतेविनअपराधा

४ वैरवाधिसवप्राणिनिमाही मंगलपावतहेकोउनाही ५

संधारक रामकेसुजगमंगलकारक ६ ताहूपैतवभगिनिकुमारा

७ हरिद्रोहिनकोयाजगमाही सुषपावतकहूँदेखोनाही ८

दोहा

॥ कैदीन्हेपाप्रभुरषवाय पुनिजेकसादिकमरेतिनकोतहंजदुराय मृतकक्रियाको

२ पुनिहरिवखवसुदेवअरुदेवकिंकेदिगजाय

तिनकेचरननकीतुरतवेरीदईकदाय

कियप्रनामसिरधरिपगनहलधरआरसुरारि तहंवसुदेवहुदेवकी

संकितकैनहिंमिलतभरहेचितैअवनीस ॥

राजश्रीसहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृष्णसाहिजाता ७ वंश

८ दोहा हमनिजमीतनकोमि

४४ ॥ ॥ श्रीसुकौवाज्यौसिगरीइहांजदकुलसुहिदनकेरिचौपाईमेरे

रसमेदिके जेदेहैआजुअमितदुषरासी १ कीजेअवसकाकछुनाही ॥

भेफयलावततहंजमाही २ यहिविधिवहुप्रकारसमुझाई

नहैजुनईनकरजतकेपात्रघने औरहुकांसआदिवहुतेरे ४

। कियोप्रनापजोरिजुगहोया ५ ॥

कलहमारे ८ दोहा परअधीनहंसरोउरहेकुटिलकंसकियवाध करीनसेवाछम
 हैअवतातमातुअपराध श्रीसुकौवाच चौपाई गिरामृदुलजदुकुलसुदेवकी।
 सुनिमोहितवसुदेवदेवकी १ भूलिगयोईस्वरपरभाऊ राजसुतउरलगायकु
 रुराऊ २ खीन्हेयाअंकमाहैवैठाई सोसुषयकमुषनहिंकहिजाई ३ सींचहिंसु
 तननैनजलधारा रह्योनतनकरतनकसम्हारा ४ गदगदगरोननिकसतिवा।
 ना श्रीतिरीतिअतिसैअधिकोनी ५ यहिवि
 महिसंगलैकै ई उग्रसेनकेगयेसमीपा यगवेरीकटवायमहीपा ७
 तिनसोअसवोखे अपनेजियकीआसेषोले ८ दोहा

रहेदिसनमहजीवबुकाई

१ रामकस्तमुजरसनपाई

रथकीसमुदाई देवसरिसविहरहिगनहमाही तिनकेसुषकेसेकहिजाही ३
यादीठिजेहिंवसतसदोही कोटिकलानिधिलषतखजाही ४

नितनितहरिमुखचबुजहेरी ५ मथुरावासीभ

कवस्तुकेआसी ई हरिमुखसुधाद्रगनकरिपाना भेपुरकेचइहजुवांना ७

मपुनिआनदछाये नदनिकटतुरतहिंवलिआये ८

नी सुनिममविनेलेहपितुमानी ९ दोहा पालनहमरोदहनकोतुमदोवकीनअ

पार जननीजनकहुतेअधिककीन्हेपपरमदुखार चौपाई ५

मान्योमुहितजिदूसरकवहनजाँयो १ करैपुत्रसमपालनजोई

तिसोई २ कुटिलकंसकोअतिहिडेराई मुहितुवंगहपितुदियपहुचाई ३ त

वहकंसत्रासनहिंधारी तुमकीन्हीहमारिषवारी ४

या अहेमीतवृजलोगलेगैया ५ कवहनआनभातिपितुजाँनेह

निजसुतमानेह ई अवैजाहुचदावनताता विरहतुम्हारनमेकिहजाता ७ वष

नेहरजअहेतिहारे तुमतेप्रियकोउनाहिदर ८ दाहा हमनिजमीतनकोमि

सनअवसिआइहेभरि मेदिनिगरीइहाजदुकुलसुहिदनकरि चौपाई भरे

विरहअवसिवृजयामरे अजुअमितदुषरासी १ कीजेअवसंकाककुनाही ॥

हमअहेविसेकि माही २ यहिविधिवहुप्रकारसमुभाई भूषनवसेनवहुतम

रजतकेयात्रघने औरहुकांसआदिवहुतेरे ४ दियोनंदकहसा

दरनाथा कियोघनापजोरिजुगहोथा ५ पुनिपुनिनंदमिलेहरिकोही रहीतनक

तनमे सुधि नाहीं ई प्रेमविकल मुषक दतिन वाता औ सुनधार नैन जल जाता ७
 नंद प्रेम कर पारा वारा कोक विवर निलह तहै पारा ८ जेत नै कहै लगे सब थोरी
 किमिवर नो थोरी मति मोरी ९ दोहा जस तस कै नै दग्गाल जुतव सत भये दृज जा
 य मानहुँ सरव स आपनो मथुरा हिंदियो गवाय चौपाई पुनि वसुदेव सुत नवो
 लवाई दोउ दृत वंध करन मन चाई १ गगर्ग चार जतुरत वोलाई और खोखि ब्राम्ह
 न सुष छाई २ वेद विहित दृत वंध कराये दीन नमनि गन अमित बुढाये ३ पु
 नि वळ्ळरन जुत गाय मगाई तिन कोकन कमाल पहिराई ४ और हुसि गरे भूषन
 गाजी वसंन विसेषि दौपि विन दाजी ५ विप्रन अलंकार पहिराई पूजि पाँव दीन्ही
 वगाई ई बहु धन ता सुदळि ना दीन्ही धरनी सिर धरिन ति बहु कीन्ही ७ पुनि
 कस जनम दिन मोही दस हजार गो विप्रन काँही ८ दोहा कं सभी तिको मानि
 मन ही मेव सुदेव देव को संकल्प किय जौ न्यो नहिं कोउ भेव चौपाई तें सुरभी
 गाय तेहिं काला दई दुजन कहें बुद्धि विसाला १ जव प्रत वंध दुहुँ न दै गय ऊ व्रां
 ह चर्जत व दोउ गहिल यऊ २ गगर्ग चार्ज आय सुष छाई गायत्री दिय दुहुँ न पदा
 ई ३ सब विद्वान के प्रगटन हारे जग पति दोउ वसुदेव कुमार ४ दिव्य ज्ञान अयनो
 दोउ भाई प्रगटि मनुज व पुदियो छपाई ५ ऐसे राम स्याम तेहिं कनमे गुरु गहवा
 सकरन किय मनमे ई सुवरन स्यंदन चढि छुवि धामा रे अवंतिका पुरी ललामा ॥

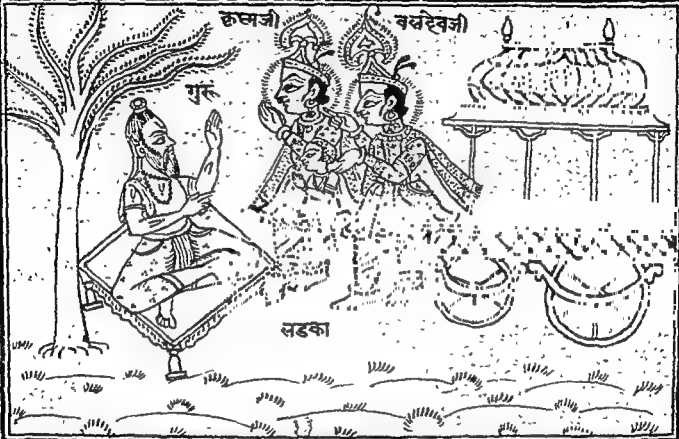
आ
 प्रया
 प्रहेत
 ३ ता
 तिमे
 कहै

कृष्ण बलदेव के जन्म

सकहिवोअरतालिस १ पदवयारसीहैउनसासा ज्ञानदेसभाषापचासा २
 कहवभविष्यप्रसन्नदयावन पूजनजंत्ररचवहैवामन ३ तंत्रसास्त्रपटिवोहै।
 तिरयन रतनवेधिवोजौनहैंचौवन ४ मानसप्रसन्नकहवहैपचपन विविधि
 कोसकोजानवच्छपन ५ वहुकरियेकसिद्धिसंतावन ठगवदसरेकोअंठा
 वन ६ सूतरचवरेसमवोनसठि जुवाषेलिवोसाठिजानुगठि ७ आका
 रचनकरिवोहैयकसठ वालषेलवहैवासठ ८ दोहा तिरसठविघ्रवि।
 नासिवोकोनिहैंविधिजोहोय चौंसठियोरीवस्तुकोवहुतदेवावैसोय येहो
 चौंसठहंकलावरनहिंकविमतिधोम येकयेकदिनमेसिषिलियेएमऔरच
 नस्याम चौपाई गुरुकैनिकटजाइकुरुगई जोरिपानिअसविनैसुनाई १॥
 मागहुगुरुदक्षिनाविचारी दैहैंजोरुविहोयतुम्हारी २ रामस्यामकीसुनि।
 मृदुवानी मनहिगुन्योसांदीपिनिज्ञानी ३ इनकीमहिमाअहैमहाई नहिंमा
 नुषकैसीप्रभुताई ४ तातेकरिसलाहनारीसो लेवदक्षिनागिरिधारीसो ५ अ
 सकहिउठिनारीठिगजाई करिसलाहदुतवाहेरआई ६ रामस्यामसोवच
 नवचारा क्षेत्रप्रभासहिंमोरकुमारा ७ बुडिमस्योसागरमहंजाई सोईदक्षि
 नादीजैल्यो ८ दोहा रामस्यामगुरुवचनसुनिकह्योजोरिकरवात दैहैंतुव
 सुतदक्षिनाभलीकहीयहतात चौपाई असकहिवदिस्यंदनप्रभुदोऊ गा।
 योनऔरसंगमहंकोऊ १ क्षेत्रप्रभाससिंधुकेतीरा जायभयेठोदोउबी।
 रा २ हरिवलआगमजानिनदीसातेहिंछनलैवहरतनमहीसा ३ आयभेंटा
 दैपगसिरनायो तवप्रभुताकोवचनसुनायो ४ देहसिंधुगुरुपुत्रतुरंता ना
 तोकरवतिहोरोअंता ५ तिहंरीतुंगतरंगअया ॥ बुडिगयोयहिठोरकुमारा ६ तवा
 सागरकरजोरिडेराई रामस्यामकोविनैसुनाई ७ समुद्रवाच हैमनहस्योगुरु
 पुत्रतिहोरो दैत्यपंचजनयेकवलवारो ८ रहतसलि ९ धिसंषसरूपातोनहस्यो
 गुरुपुत्रअनूया १० दोहा सुनतसिंधुकेवचनप्रभुतुरतसलिलमहंजाय निरखिपं
 चजनदैत्यकोरियोक्रयानचलाय चौपाई तुरतकट्योदानवकरसीसा ताकेउद
 रमोहजगदीसा १ हेस्योगुरुसुतकोनहिंपायो निरख्येयकसंषकृविक्रयो २ पांच
 जंमजाकरहेनामा गह्योतुरंतताहिधनस्यामा सागरतेकदिरथमहंआये जम
 पुरकोगमनेअतुराये ४ रामसहितजमपुरमहंजाई पांचजंमदियसंषवजाई ५
 सुनतसंषधुनितहंजमराजा आयोआगूजोरिसमाजा ६ रामस्यामकहंकियोप्र
 नामा लैगोपुनिलेवायनिजधामा ७ पूजनकियषोडसद्वप्रकारा नैननवहतिप्रा
 मजलधारा ८ दोहा पुनिजमवोलेजोरिकरमेतुम्हरोहोदास करौकाहमैआया
 कोआयसुरमानिवास चौपाई सुनिजमवचनतहांभगवाना मंदमंदमुषकियोव

पौना १ तासुकर्मवसगुनिअधिकारा स्याये सदीपनीकुमार २ सोगुरसुतममदेह
मगाई ममसासनसिरधरिजमराई ३ सुनिहरिखोनीसंजमनीसा दिवोतुरतसुतसा
यमहीसा ४ रामस्यामलेगुरुसुतकोही आयेलौदिगुरुगहमाही ५ दिवोगुरुकह
गुरसुतप्यारो कहलैहोपुनिवचनउचारो ई सादीपिनअतिआनदपाई रामसा।

मंकहंगिरासुनाई १ तुभसवविधिगुरुदक्षिणादीन्हो कोउनहिअसगुरपूजना
कीन्हो २ दोहा जाकेतुमरुमसिथहंतागुरकोमनकाम कवहुनकलुवाकीरहत
रहतमुदितवसुजाम चौपाई जाहुभवेनअपनेदोउभाई जगमेकीरतिहोइमहो
ई यहलोकहुपरलोकअतूली कवहुनकोनिहुविद्याभूली २ यहिविधिगुरुसास
नकहपाई रामस्यामअतिआनदखाई ३ सुवरनस्यंदनचदितेहिंकासा गमने
आनकदुदुमिलाला ४ मारुतसरिसवेगहेजाका घहरतमेचसरिसजेहिंवा
का ५ अैसेस्यंदनचदिदोउभाई आयेमथुरापुरीसोहाई ई रामस्यामकहलषि
पुरवासी भयेसकलअतिआनदरासी ६ जेदिनवीतेविनभगवांना तेदिनवीतो
वरखसमाना दोहा पुनिमथुराकेजनसवेहरिपदनैनसगाय मनहुंहेरानो सर्व
सहगयेफेरिसवपाय इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजवांधवेसम्प्रीविस्वनाथ
सिद्धदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री राजावहादुरश्रीरुष्म।

चंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकतेश्रीमद्भागवतेपूर्वार्धेअनंदासुनिधौ
 पंचवत्वारिसत्तरंगः ४५ ॥ :: ॥ सुकोवाच दोहा जदुपुरमेमंतीप्रवरकेस्त्रसपात्र
 तिप्पार सिष्पलहस्यतिकोरह्योउद्धवबुद्धिउदार १ चौपाई हरिभक्तनमेपरमप्र
 धाना हरिविनदूजोकवहुंनजाना १ अंतरंगसंगीहरिकेरो प्रीतिपात्रप्रभुकेरनिवे
 रो २ अैसेउद्धवकहेंथककाला करसोकरगहिकेनंदलाला ३ बोलेमधुरवचन
 सुसक्याई सषाजहुहुतब्रजेसिधार्ड ४ मातुपिताममनंदजसोमति कैहैंमेरेवि
 रहदुषितअति ५ जिनकोजायदेहसमुभार्ड अहैंब्रजमेअवसिकन्हार्ड ई नंदज
 सोमतिदुषनहिकरह कछुककालउरधीरजधरह ७ कान्हतुम्हारपुत्रकहवार्ड अ
 वनऔरकेकैंहैंजाई ८ दोहा असकहियोकान्हरकह्योवहमाषनअतिभीठ ता
 कीसुधिकरिकैहमहिलगतसुधासुठिसीठ चौपाई औरहुतुमवहुभांतिबुभार्ड ॥
 विरहसोकसबदियहुमिटाई १ पुनिगोपिनकेनिकटसिधारी यहपातीनुमदिहो
 हुहमारी २ कहियोकोमलकोमलवतियां नातोफटिजैहैतिनछुतियां ३ गोपि
 नकेहैंसप्राणपियारे हंसपरतनमनधनजनवारे ४ समहितछेंडिदईकुलका
 ने मोहिछेंडिदूसरनहिंजांनै ५ अैसीब्रजवासिनीवियोगिनि मोहिविनसोक
 सिंधुकीभोगिनि ई केवलब्रजमेपरोसरीर तिनकोजियमसढिगमतिधीरा
 ७ समपथलषतदिवसनिसिजाती पपिहातकतपंथजिभिस्वाती ८ दोहा लोक
 लाजकुलधर्मसबतजैजेमेरेहेतु तिनकीमैंसबभांतितेसुरतिकरौकुलकेतु कवि
 न विरहानखतेसबदेहंदहीममनेहकीवांधीजंजीरिनीहैं अंगुरीनमेछालेपरो
 गनतेतजेभोजनपानहुजीरिनीहैं रघुराजबुभार्डयोऊधवजायसवैपहिलेकी
 अमीरिनीहैं अवमेरेविछोहतेप्यारोअहारिनीकैगईषासीफकीरिनीहैं १ दोहा ॥
 वृंदावनतेमधुपुरीजदपितीनहीकोस तदयिकेसकोटिनभईब्रजवनितनविनहो
 स चौपाई सषाकरततिनकोसुधिमोरी विथाहोतकैंहैंनहियोरी १ जीवतयावहु
 धौअवनाही यहसंसैमेरेमनमाही पैहंमआवतसंमैपुकारी कह्योतिन्हैआइहों
 सिधारी ३ यहआसाअंटकेजियकैंहैं विनागवैननुव तनतजिदैहैं ४ अबन
 हिऊधवकरहुवेखवा जाहोहुब्रजकेअवलंवा ५ मेरेविरहवारिनिधिमांही बूडा
 तगहहुसुंदरिनकांही ई तेमोहकोतनमनतेप्यारी तिनसुधिविसरतिनाहिवि
 सारी ७ कारजवसमैरहौइहांही प्रानवसतब्रजनीरिनमांही ८ दोहा मेरेअरु
 ब्रजतियेनकेजुरतरहेजवनैन कवहुंपलकपरिकल्पसमकरतेरहेअचैन चौपा
 ई वहुतकहौकातुमहिबुभार्ड जसमानहितसदिहेहुमनाई ब्रजनारिनगाथामु
 षगावत वचनकदतनहिगरभरिआवत २ उद्धवप्रीतिरीतिहेजेसी ब्रजमेजायदे
 पिहैतैसी ३ वैकाखिंदीकुंजनकेरी केहिविधितजेसुरतिसतिमेरी ४ निभुवें

॥ चरितं च मोत मनुहा रञ्जागमं गुनिहरं वात प्रह्लादं च ननु श्रितं नाहनाय नगुह ॥

दुखीगुनिहरिनहिआये ई कोककराकुलमदगुमराला देरतमनहंहायनंदलाला
 ७ गोवैमथुरामगकछुजावे हरिहिनतकिरोवतफिरिआवे ८ दोहा हरिनीअरु
 हरिनीसकलजेवजवसतसदाहि थावतकुजनिकुंजप्रतिमनुहेरहिहरिकोहि॥
 चौपाई उडवप्रेममयोव्रजदेष्टो धन्यधन्यनिभुवनतेलेष्टो १ असलागतउड
 वकेमनमे कहतेकेस्रकठतयहिंछनमे २ लखोनकोनौथलव्रजमांही जहंह
 रिचरनचिन्हहेनांही ३ षातपियतवागतअरुवैठत हंसतवतातकठनअरुपैठ
 त ४ गोकुलमेसवटोलहिटोलै गोविंदगोविंदगोविंदवलै ५ सोहतस्यामरंगज
 मुनाको मनुहरिध्यानप्रगदरंगताको ई मंदधारमैकसिततरंगा हरिविनवाधत
 मनहंअनंगा ७ निरषियरतिपियरीव्रजधरनी केस्रविरहमनुभईविवरनी ८
 दोहा उडवव्रजमंडललख्योरंग्योकेस्रअनुराग परमप्रमोदितकरतभोवैप्रनाम
 वडभागचौपाई रहेवेलतेवाहेरवाला उडकोरथनिरषिविसाला १ तेदुतदौरि
 कह्योसवपांही नंदलालआवतव्रजमांही २ बालवचनसुनिकैव्रजवासी धायेदेष्ट
 नलहिसुषरासी ३ कहंहेकहंहे असरवभयक घरीयेकसवदुषमिटिगयऊ ४
 नंदहंनिकसिवाहिरेआई पूछंनलागेसिसुनवोलाई ५ देष्टोउडवकोरथजवही॥
 जान्मिकेस्रसषाहैतवही ई हरिकोमिलनमोदभोआधा चलेनहरमिटिगैकछुवा
 धा ७ आगूचलिउडवकहलीन्ह्यो नंदहिलषिसोउरथतजिदीन्ह्यो ८ दोहा आयअ
 सुहीनंददिगकीन्ह्योचरनप्रनाम लीन्ह्यानंदलगायउरउडवकोतेहिंठामचौपा
 ई भयोतासुउरआनदधामा मानहुं आजुमिलेधनस्यामा १ युनिकरगाहिगेभो।
 नलेवाई दीन्ह्योपरजंकहिंवैठाई २ उडवकोजदुपतिसमजाना नंदकियोसतका
 रमहाना ३ विविधिभांतिमेवापकवाना अरुविजनमनरंजननाना ४ कनकथा
 रभरिनिजकरल्याये सादरउडवकांहेजमाये ५ पदपधारितांबूलषवाई सुषित
 सेजउडववैठाई ई चांपतचरननंदरतिसाने मेटियथप्रमवचनवषाने ७ मथुरा।
 तेउडवभलकीन्ह्यो आयजोहमकहंदरसनदीन्ह्यो ८ तुमहोलालसषाअतिप्या
 रे प्रानहुंतेप्रियअहोहमारे ९ दोहा अवहंमपैकरिकैकृपाकहहुसकलकुसलात
 रामस्यामकोछांदिममद्रगनहिंदुतियेदेष्टात चौपाई हैवसुदेवकुसलवडभागी
 सषाहमारपरमअनुएगी १ वेदनसहितवसतग्नहनीके अहंसुहिदउनकेप्रि।
 यजके २ भलीभईवेरीपगछूटी भलीभईचिंताचितदूटी ३ भलीभईजिभ्रातसमे
 त कंसमारिगोपापनिकेत ४ निजपापहितेलह्योविनासा करतरह्योसाधुनक
 हैत्रासा ५ मानतरह्योवैरजदुकुलको फोरनचह्योधर्मकेपुलको ई येयकअचरज
 लागतप्यारे लघुवालककंसहिंकिमिमारे ७ उडवकहहुयेकअववाताजेहिसुधि
 आवतमानभुलाता ८ दोहा कवहंकाहूंसांकहूंकांहरसुरतिहमारि करतअहंकीनि

१६ ॥ १६ ॥ चौपाई कवहुँ जसोमतिकी सुधिकरही जेतिनके
 दुषपावकजरही १ जवतैमैमथुरातेआयो तवतेजसुमतिअन्ननपायो २
 आगी ३ उधवकहहुसपालालनके रहेअ
 नोषसुवनगवालनके ४ तिनकीकरतकवहुसुधिप्यारो ५ जकासिबे ६
 वनआजुषराय ७ रहोपूछतोअसजिनपाही ८ जकासु
 कीधौभूलिगयोयहिकाला ९ जिनगोपनकेघरमहजाई माषनषातिरह्या
 १० दोहा करतसुरतितिनकीललाऊधवदेहुवताय ११ मे १३
 चौपाई ऊधवकहहुकान्हव्रजकेरी १२ सु
 १३ जाब्रजमेकरिमाषनचोरी पातफिखोवहुयोरिनघोरी ३ यावृजकोहैकान्ह
 नाथा ऊधवकहोछयेनुवमाथा ३ वदावनकोसुभिरनआवत जहारहयोवा
 वजावत ४ गिरिकीसुधिभूलीकीनाही जेहिदिनसातधखोकरमाही ५ उधवकवहु
 १२ लन कवहुकरिहिगवालनकुलपालन ६ क ७ न ८ सु ९ पिछा १
 ९ कवहुँनरह्यानिठुरअसखाला १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 १६ कौनदिवसवहोइगोजवअहैव्रजलाल २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 चौपाई जवअहैव्रजनगरकन्हाई आननआमदिसानभलाई १
 जेहिआननमहसुभगनासिका मंदहैसिनिआनंदप्रकासिका २ प्रफुलितनीरज
 ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 चितवतकेहिंनभरतचितवैना ३ दावानलतेव्रजहिउवाख्यो
 दिवसनषपरगिरिधाख्यो ४ व्रषभासुरकालीभयतेरे लियवचायवृजगवाल
 नेरे ५ जवजवआपपरीवृजभीती लियवचायकान्हरअरिजीती ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 जकौनवचैहै हमहिंजसोमतिकोसुषदेहै ९ कोब्रदावनधेनुचरैहै कौनमाधुरी
 वेनुवजैहै १० कोदधिमाषनदधचोरैहै कोहंसिहंसिमदुवेनुवतैहै ११ दोहा
 ववाकहिकौनअसगोहरैहैमोहिजौन १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 चौपाई ऊधवकान्हसुरतिजवआवति १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 सिथिलकैजीही फेरिकरहिकारजकलुनाही २ दिनवीततनहि ३
 ई नैननीदनहिनिसासिराई ३ ईजमुनाकीकूलनिकुंज जिनमेअलिकुलमंजु
 लमुंजै ४ तेकान्हरविनसोहंहिनाही जिमिविनजीवसरीरव्याही ५ यागोवरध
 नगोसुषदाई भोदुषदायकविनाकन्हाई ६ यावृदावनअतिरमनीको विनलाल
 नलागतअतिफोको ७ परेस्यामपगजेहिअस्थाना तेउपटेइविगयोषयाना
 दोहा तेसुषघातीअवभयेलषिकातीफटिजाति केहिभांतीव्रजमेवसैनहिजाती
 दिनराति चौपाई जहजहषेलतरहेकन्हाई तेथलअवकेसेलपिजाई ९ येईथल
 तेईलषततनहोतदुसाला २ ऊधवकेहिंविधिसुधिविसरावैअ

सकहुँ नहिं जहं खालन भावै ३ ऊधव रामसाम सुत दोऊ इनहिं कहत सुरवरस
 वकोऊ ४ देवका जहित प्रजमहं आये त्रैसहिं मलौं गर्गह गाये ५ कंस रह्यो अति
 सैरन दोरा दसहजार हांणी कर जोरा ई निमिमल्लह मुष्टिक चानूरा सलतो सलकू
 टहुवल पूरा ७ नागकुवल यापी डमहाना सहसनाग समजो वलवोना ८ दोहा
 इनसवको अतिसहज हीं हने राम अरु सामा विन प्रयास गजजूह जिमिहं नैसिं
 हवल धाम चौपाई तीनताल की धनुलंवाई वज्रसार समजेहिं कठिनार्ई ९ ताहि
 येक करते गहितो रा ऊषदंड जिमि सिंधुर कोरा २ सात दिनानष परगिरि धारै
 ब्रष प्रलंब धेनु कसंधारो ३ त्रिनावर्त वक आदि सुरारी हन्यो पेलत हिमहं गि
 रिधारी ४ ताते असमन परत विचारा रामहुं स्यामई सच अवतारा ५ निरपि दुहु
 न कर सरल सुभाऊ नहिं जात मोहिं ई स्वरभाऊ ई श्री सुकौवाच कहत कहत
 यहिं विधि हरिलीला सुमिरत राधा ६ सुसीला ७ कटो नवैन गरो भरि आ
 ये नेह नीर निधि नंदन हायो ८ दोहा प्रेमविकल व्रजपति भये गये तुरत हूँ मो
 न हरि के तन मे मन वस्यो तन रहि गो ब्रज भौन चौपाई जव ते मधुन गरी ते नदा
 आवत भये विहाय सुकुंदा ९ तव तेज सुमति अति दुष पागी भोजन पाँ न सवै
 दिय त्यागी २ परी रहति धरनी विन सेजू मनहुं फट्यो हरि विरह करेजू ३ चंद हो
 तनहिं आसुन थार है नहिं तन मे तन कसं भारा ४ हाकन्हवां मुष मेरट लागी चि
 तव तरे नदिव सदुष पागी ५ नंदहुं जदिय वहुत समुभयौ पैता के मन धीरना
 आयो ई सुनत नंद उडव सवादा कोउ गोपी लहिकै अहलादा ७ दौरिज सोदा
 हिवचन सुनायो कान्ह सषाम पुरते आयो ८ दोहा कान्ह नाँउ सुनि अवन मेउ
 ठी तुरत अकुलाइ गिरी कहत कन्हवां कहां उडव के डिग जाइ चौपाई उडव सो अ
 सक होय ज सोदा कन्हवां वसत अहं जुत मोदा ९ कहं माषन पावत वह होई केहिं
 डिगर रहत होइ गो सोई २ कौन कत कहै सब सो पति नहिं मथुरा महव सतिज सो
 मति ३ बीतत रह्यो न पहर दिवस जव देती रहीष वायता हितव ४ निज कारज
 वस मथुरा मांही तिनकी सुरति करी कोउ नाही ५ व्रज आवंन पावत नहिं होई रा
 कत कहै सठ सब कोई ई सुमिरत जदुपति गुन निकलाया करति जसो मति वि
 विधिविलापा ७ बहुति पयोधर ते पय धारा तै सहि द्रुगते आसु अपारा ८ दोहा
 नंद जसो मतिको अति तह रिमेल बिअनुराग दारत दगजल नंद सो कहउ उडव वड
 भाग ९ उडव उवाच चौपाई धन्य धन्य हो नंद जसो मति नारायन महं किय असी
 मति ९ जग के जनन माहं सुषदाय कतु मही सय सराहं नलायक २ हरि महं जस तु
 वै किय अनुरागा तै सो तुमहिं कियो वड भागा ३ और जीव कोऊ जग मांही मेरदग
 न परत लखि नाही ४ ये दोउ जग कारन भगवाना राम सौं महं पुरुष प्रधाना ५॥

भूतनद्वेषापितभगवांना परकअहैविविधिविधिज्ञाता ई जोजनप्राप्तवि.
 योगकालसेसुधिमनहनभरिकियगोपालमे ७
 निपटनिडरकैजमलघुसेटी ८ ११४
 १४ ॥ दोहा अखिलहेतमानुषवपुषश्रीनारायनमाहि
 तनयोकिअनुरागसदाहि चौपाई जेपरमारथपयासाकी
 रहीनवांकी १ थोरेहिकालमाहव्रजआई तुमकोसुषदैहैजडराइ २१
 मातुपिताहरिकेरे प्रेमीतुमसमपरेनहेरे ३ जदकुलकोवैरीनृपकसा
 मकरितासुविधसा ४ तुम्हरेनिकटआयदेउभाई जौनदियोअपनेमुषगाइ
 ५ सोकरिहैसूतिअवसिगाविदा तिनसमसत्पसंघकोनदा ई
 ६ तुमसमकोकलहरिअनुरागी ७ निरषहगेसमीपजदई ८
 ९ दोहा वसतदारुमहजिभिअनलमयतहोतउदैत
 १० कहा १ ॥ १८ जमल चौपाई न ११ ॥ १२ ॥
 नहिअभिमाननेकतनहोऊ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥
 १९ नहिमातानपितानहिनारी २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥
 नकेआपनोपरायो कर्मअधीनजन्यनहिगाया २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
 ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥
 ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥
 ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥
 ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥
 ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥
 ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥
 ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

हिंसहैब्रजराई ५ असीसुनिउडवकीवानी नंदजसोमतिअसअनुमानी ई ऊधवतौ
 कहवावतज्ञाना यहवालतउलटीसववाता ७ कान्हरमेरोप्राणपियारो ताहिकह
 तपितुमातुहमारो ८ दोहा कान्हविरहतेप्राणममकदनचहतयहिकास उडव
 सुमुभावतकहारचिरचिवातनजांल चौपाई यहिविधिउडवनंदजसोमति॥
 कि यवितीतवतरोतनिसाअति १ चारिदंडजवरहीविजामा उठतभईसिगरीह
 जवामा २ यकयेकनकोकहोपुकारी उठहसवैसषिकरहुतयारी ३ तुरतसवैदा
 धिमंथहुआली अहैआजुअवसिवनमाली ४ जागितुरंततहोब्रजनीरी निजनि
 जमोनदीयवहुवारी निजनिजगेहलीपिअरु री गहकीसवविधिसुखविसंवा
 री ई महामधुरदधिमंथनलागी जदुपतिचरनकमलअनुरागी ७ हरिअहैअ
 सकियेविचारा कीन्हैसकलभांतिसिंगारा ८ दोहा यकद्रुगसोदधिदेषतीयकद्र
 गभरिअनुराग मथुराकीमगहेरतीमाधौमेमनलाग चौपाई अचहिरंजुजुग
 पंकजपौनी जगमगातजेवरखुविषांनी १ होतकरनकंकनभजकारी फैलतिव
 दनचंदउजियारी २ लफतिलंकककुक् कुचभार दूदनचहतमनहुंहरिवारा
 ३ उपरउरोजनडोलतहारा मनुजुगसिवसिरसुरधुनिधारा ४ डोलतकुंडलअ
 मलकपोला मदनमीनमनुखुविसरलोला ५ उदितपूरससिसुखविजागा मा
 नुउमगयोहरिकोअनुरागा ई अचतरजुवपुषचलिजांही मनहुंकनकलतिका
 लहराही ७ चंदनचंद्रकजदपिलगावै तदपितचीविरहानलजावै ८ दोहा मै
 रविआदिकरागिनीभैरवआदिकराग प्रातकालकेऔरसवकरिकैसुरनविभा
 ग चौपाई श्रीअरविंदविलोचनकेरो गांवहिगोपीसुजसघनेरो १ स्वरलगाय
 लेतीबहुताना नकिजातीतीनुऊप्रमाना २ बोलतसुंदरसुरनमथानी आनहुंदे
 तिषरजसुरसानी ३ गोपीगावैनकीधुनिजाई रहतिदेवलोकनलगिछाई ४ श्री
 गोविंदकेगुनगनगाना करतअमंगलभंगदिसाना ५ स्पामसुजसब्रजमेचहुंवोरा॥
 छायरह्योअतिमंजुलसोरा ई सोसुनिउडवजानिप्रभाता गयेजमुनमज्जनहि
 तगाता ७ उदितभयेपूरुवदिसिभाना पूरनभयोप्रकासदिसाना ८ दोहा उड
 वकोस्पदनकनकरचितपरमखुविवार षडोरह्योनिशिभरनृपतिनिकटनंद
 केद्वार चौपाई जानिप्रभातसवैव्रजनारी दधिकामथिवोदियोनिवारी १ नंद
 द्वारकैजमुननहोने जुरिव्रजवनितनकियोपयाने २ कुंदनस्पदनउडवकेरो॥
 ब्रजनारीनिजनैननहेरो ३ कैकैचकितभईतहंठांटी पूछतभईसकउरवादी ४
 अलीकौनकोयहरथआयो नंदद्वारककुजजरवनायो ५ कोउकहआयोअवसि
 कन्हईफेरिताहिव्रजकीसुधिआई ई कोउकहस्पामबडोनिरमोही कवहुंनअहै
 ब्रजसुधिवोही ७ काहेकोवहब्रजमेअहै कौनसुमतिअहवातसिषैहै ८ दोहा॥

कोउ पुनिवोली सुनिसषी असमेरेमनुमाहि
 चौपाई कोउकहयह्वातनुहिरीकी सुनहंसजनिमगरीममजीकी १ नाम
 जाकोप्रथमहिंक सपठायो २ सोआयो जेहिंकारजहेतू
 ३ प्रथमहिंजमंडलमहंआयो रामस्वामकोवहवहंकायो ४
 जायकेसकुटवायो रुगिनंदहिंजकोपठवायो ५
 आयोपुनिकैयहजममाही ६ यहविस्वासघातकोपूरा
 ७ निजस्वामीकोभोसगनाही तौअवसगकैहैकेहिकाही ८
 इतजजतिउतकेसकीदियआपुषाघटाय चौपा
 अवधौनाहतकाहकरायो ९
 नपियारे करिदीन्ह्यानैनिसोन्पारे २ तनलगायकेविरहदमारी डारीजारिस
 ३ विरहजरीलेमासहमारी जायजमुनतटपहदुषकारी ४ जरि
 ५ आमिषपिंडदानयहकरिहै॥
 ६ कोउकहभइसाठिवुधिनासा
 ७ जसयहदियोहमहिंदुषपापी तसजमपुरकैहैसतापी ८ दोहा॥
 कोउकहअसतिसषीकह्यामानतिनाहिंमतिमोरी
 असवडिषोरी चौपाई यहिविधिकहैंहिविविधिविषिवानो
 चौआनी १ उतैजमुनउडवहुनहार् प्रातकर्मकरिकैअतुरार्
 सिंगार वंदिहंदपदनंदकुमारा ३ व्रजनारिनसंभाषनहत्
 सेतू ४ हियमहकीन्हपरमहुलासा उडवगमन्योनंदनिवासा
 मनविविधिविचार कहंमिलिहैंगोपनकीदारा ६ जिनसोकहौसकलसंदसू
 दीन्ह्याजदुनाथनिदेसू ७ जायकांतसिगरीमिलिजाही तौसमुभयदेहसवा
 काही ८ दोहा यहिविधिऊधवगुनतमननंदनिलैनियरान तयत ९
 कटगापिनजूहदयान इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजवाधवसश्रीविरचना
 यसिंहदेवात्मजसिधिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णवदका
 पापावाधिकारिपुत्रराजसिंहजुदेवकृतेश्रीमद्भागवतेदसमपूवार्धेआनंदामुनिवोष
 छत्वारिस्तंभः ४६॥ १॥ सुकुउवाच दोहा आवतउडवकातहौअवलोक्योव्रजवा
 ल प्रथमहिंसवकेमनपसोयहसोचोनदलाख चौपाई हैसुंदरजगवाहविसा
 ला पहिरेनवनीरजकरमाला १ पीतांबरअतिसैखुविछावे
 जवढावे २ अमलआरसीसरिसकपोला मुक्तनजुक्तसुकुंडललोला ३ नीरज
 नैनरुखिरतनारे रतनजडितसिरकीटसवारे ४ करकंकनकटिमेचौरासी
 हीरनहारहियेखविरासी ५ मुषजोवनजागतिअरुनाई महामधुरमुसक्यानि

सोहाई ई नवनीरद समस्यामा सरीरा सोहत चरन मंजु मंजीरा ७ अँसोके स्न।
 सषाक हं दे पीति पसव पायो मोद विसेपी ८ दोहा आयस मेव ज सुंदरी भूकुदीने
 नवलाय मंद मंद भाषे नलगी मंद मंद मुसकाय चौपाई सुंदर पुरुष स्याम अनु।
 हारी ते सहि भूषे नवसन हंधारी १ कौन अँहै यह रूप अनूपा यह रथ याही के अ
 नुरूपा २ कौन दे सते व्रज मे आयो भागवत का कोह जायो ३ नंद निवास वासक सकी
 न्हो के से के व्रज पतिक हं चीन्हो ४ जानि परत अति मृदु लसुभाऊ जान नहित
 कल करहु उपाऊ ५ धौं हरिके समीप ते आयो जननि जनक पहे के स्न पठायो ई
 हमहि निरषि अति सैरति राचो सजनी सषास्याम को साँचो ७ चलहु सवे पूँछा
 हिं ठिग जाई दै है भेद विसेषिव ताई ८ दोहा अस कहि सिगरी गोपिका मरी अ
 लेष उछाह उडव कह दुत दौरिके घेरि लियो मगमाह चौपाई जदुपति पीतिरी।
 तिमहं सौनी बोलत भई महा मृदुवांनी १ कौहो कौन दे सते आयो कौन हत इता
 कौन पठायो २ कवते कीन्ही नंद चिन्हारी जानहु तुम जोहै गिरिधारी ३ धौवनहीं
 तुम कोहि पठायो रथ चढि कै मथुरा ते आयो ४ धौतुम हो अँ कूर कुमारा जौलै
 गोवृज प्रान अंधारा ५ हरिको हरि व्रज वाप जरायो राष उठावन पूत सिधायो ॥
 ई आवत अँ सह मेरे मन माही तुम निवसहु हरि संग सदा ही ७ तुमहि निरषि।
 वादति उर पीती लागत नहि अँ कूर कस भीती ८ दोहा ताते जो तुम होहु अव आयो
 जौने हेतु सावताय दीजे सकल गोपहन हिंसति सेतु चौपाई सुनि व्रज वनि तन की।
 मृदुवांनी उडव अति सै अँ नंद मानी १ तिनहिं मनहिं मन कियो प्रनामा बोल्यो व
 चन मद्रा सुषधामा २ मैहो जदुपति पद लघु दासा तिनही की सव विधि मोहि अँसा
 ३ मोहि रमा पति निकट बालाई कह्यो विधि धि विधि येन बुझाई ४ पठयो नंद ज
 सोमति नेरे समुभार वन कहि वचन घनेरे ५ तुम्हरे ही तल सीतल कारी अस पा
 तीरि कुंज विहारी ६ औरहु कह्यो बहुत संदेस सो कहि हौं येकांत लहि देस ७
 व्रज हि अँ तु वेद रसन पाई लियो जन मानि ज सफल बनाई ८ दोहा चलिये कहो
 यकांत मे अँव सिगरी व्रज नारि तहं प्रभु को संदेस मै दै हौं सकल उचारि चौपाई
 उडव वचन सुषां धि माही करि मज्जन गोपिका तहाही जानि स्याम को सषा।
 पियारो करि उर मे अँ भिलाष अँ पारो २ अति विनीत के मृदु मुसकाई मंजु लव
 चन पूँछि कुसलाई ३ तिमि करि कै सतकार महाई ४ करि कटाक्ष तहने कुलजा
 ई ५ चलहु जमुन तट के स्न पियार तहं हु कह्यो जेहि हेत सिधारे ५ अस कहि गा
 ई जमुन तट माही थलय कांत कुंजन की लाही ६ तहं गये उडव सुष पाई गोपी ॥
 आसन दिया बिछाई ७ तेहि आसन पर उडव बैठे जदुपति प्रेम पयो निधि पैठे ८
 दोहा उडव को चहुँ वार ते घेरि सकल व्रज वाल बैठत भई सनेहु जत बोली वचन र

साल चौपाई ऊधवतुमकोजाभ्योजाभ्यो जेहिहिततुमआवनइतठामो १ पठे
 स्यामतुमहिब्रजमाही समुकरवैनामातापितुकोही २ उनकोनंदजसोमतिदोई
 प्रीतिजागहै औरनकोई ३ हमतौहैब्रजनारिगवारी काहेकोसुधिकरहिबिहा
 री ४ तुमहैअहोस्यामकेसंगी तुमहिरुमतिहारिहवहुरंगा ५ नंदजसोमतितसि
 ब्रजमाही हरिकोऔरअहैकोउनाही ६ औरनककुपठवैनकोकारन केवलज
 सुमतिनंदनिहारन ७ जसुमतिनंदपूछिकुसलाई ऊधवजाहुनहोजदुराई
 दोहा तुमहोमहागरीविनीलषिब्रजनारिनकाहि भाषहुवातवनायवहुवेककु
 भाष्यानाहि चौपाई बालपनेतेनंदजसोमति पाखिपाखिकोन्तेपातयारअति
 १ तिनहीकेहरिभेसगनाही हमअवलाकेहिलेबेमाही २ पैऊधवअसरहयो
 नजानो जसयहकारो कर्महिठानो ३ जौजनतीपहिलेयहिअसौ तोक
 रतीहमप्रीतिनकैसौ ४ कियोनेहंकहिकरिहपारा दीन्हीदगास्याममधिधारा ५
 यहिहितलग्योकलंकमहोहै लागिगईतवलाजकहोहै ६ पहिलेप्रीतिकरवअ
 तिसूयो पैपुनिकठिननिवाहवऊधो ७ जोकोउफंस्योप्रीतिकीफोसी सोइताकी
 जानतगतिपासी ८ दोहा जेमुनिवनवासीअहैनिवसतनहिघरमाहि तिनह
 कीलांगीलगनकवहुकुटतिनाहि चौपाई स्यामहिंयहमतिकोनसिचाई अबो
 नहिब्रजैब्रजोदृजराई १ तोरवजोरवप्रीतिसदाही सहजैजानिपरतहरिकोही
 २ जौनतककुननेहकीरीती स्यामहिंमुषदेयकीप्रीती जबलगिरह्योप्रयोजन
 वाको भयोतवैलगिनंदववाको ४ प्रथमहिंराख्योवहुतवताई करीप्रयोजनके
 रिमिताई ५ निरमोहीकपटीसतिकारे होतेनिजअरथ्यहिकेयारे ६ ऊधवप्रीति
 रीतिउनकेरी निपटनकलजानियेचनेरी ७ कारेनकीयहरीतिसदाकी करत
 कपटमतिकवहुनथाकी ८ दोहा फूलनमेमधुकररमतमधुहितसहितनिहो
 र जबकरिलीन्हेपापानरसतवनतकततेहिंधोर चौपाई उनकोयेहिमेनहिककु
 दोस ऊधवहैमहुंकरहिनहिरोसू १ हैससारकेरियहरीती होतआपनेहतीहि
 प्रीती २ कारंजभयेनरहतिमिताई कहेअसनहिकरहिकन्हाई ३ जबलगिर
 ह्योधनीधनगेह तवलगिवारवधूकरनेह ४ घट्योधनिककोधनजवभारी तव
 नकरतपातुरीचिन्हारी ५ समरथरह्योजवैलगिराजा सेवैतवलगिप्रजासमाजा
 ६ जबअसमर्थभयोमहिपाला ताकोप्रजातजतततकाला ७ तवलगि
 सिष्यसनेहहिभीने जबलगिनहि विद्यापदिलीन्हे ८ जबविद्याकोदेगोकारज
 तवतजिदेहि सिष्यआचारज ९ दोहा असहिजवलो जत्तकोलह्योदकिनाना
 हि तवहीलगिजमानकोरिनुजतजिनहिजोहि चौपाई जबलगिरहेतरुनफ
 लेलागे तवलगिपक्षीतेहिअनुएगे १ तरुकेफलसबभरिगेजवही जातेसब

लविहंगउडितवही २ जवलगिलहैनअतिथिअहारा तवलगिछोडतनाहिअ
 गारा ३ अतिथिजवेभोजनकरिचुकतो तवनहिछनहुमानधररुकतो ४ जवल
 गिकाननमहंहरियारी तवलगहोतमृगासंचारी ५ जवजरिगोवनलागिदमा
 री तवनरहतमृगादुषदविचारी ६ अैसहिजवलगरम्पेनजारा तवलगिनारि
 नकरतपियारा ७ जवकरिचुकोभोगसवभांती तवनहिरहतजारयकराती ८ क
 रैजदपितियप्रीतिहरीती पैनजारपुनिराषतप्रीती ९ दोहा तैसहिजवलगिस्या
 मकीनहिपूजीमनआस तवलगिचाहोअतिहमैकरिसेवनरहिपास चौपाई ॥
 अवतौहमहिबूढिगुनिस्पामा देषनजुवानगरकीवामा १ चलोगयोसवतोरि
 सनेह मान्योनहिब्रजअपनोगेह २ तुमसोवहुतकहेअवकाहे ऊधवसवमन
 माहे ३ असकहिउडवसोब्रजनारी लागीरोदनकरनपुकारी ४ तनमनवचन
 लंगहरिमाहीं नेकहुंलाजरहीतननाहीं ५ जवतेऊधवब्रजमेआयो दूनविरह
 तवतेवढिआयो ६ रह्योनहींतनकेरसंहारा वढीजमुनलहिआंसुनधारा ७
 भूषनवसनजदपिषुलिजाहीं तिनकोतदपिसम्हारहिनाहीं ८ दोहा अग
 रतगरसुरभितसलिलसीरसमीरउसीर ब्रजसुंदरिनसरीरमेकरततीरसीपीर
 चौपाई तलफहिंपरींधरनिब्रजवाला नीरहींतजिमिमीनविहाला १ वारवार
 बोलहिब्रजनारी हायकान्हकससुरतिविसारी २ हायजसोमतिनंददुलारे रहेतु
 महिब्रजकेरषवारे ३ तुमविनयहृदजलागतसूनो दिनदिनवढतविरहअवढ
 नो ४ भूलिगईमाषनकीचोरी जांचवदधिनिहारिकरजोरी ५ कवकवतुमनहा
 महिछलिडास्यो कवकवतुमनहिंसोकनेवास्यो ६ किमिअवकीगहिकेनिदु
 राई माधवरहेमधुपुरीछाई ७ इंदकोपतेलियोवचोई कसनविरहदुषदेहमि
 टाई ८ दोहा अहिअधवकवत्सहृदषभधनदानुचरतुरंग हैमसवकेहित
 स्पामतुमहनेरामकेसंग चौपाई होतरह्योजिनविनजुगसमछिन तिनवि
 नवीतेहायवहुतदिन १ हरिविन जीवेनअहेवथाहीं पापीप्रानकढतकसना
 ही २ यहपपिहाहैमीतहमारो पियपियकहिककुकुरतअधारो ३ परतिरीहि
 जेमुनेजवजाई तवककुनेनहोतिसियराई ४ रहेजेहरिसंगमीतहमारो तेअ
 वभयेसकलदुषकारे ५ रही सुषदजोयहव्रजधानी सोअवभईमहादुषभर
 नी ६ रह्योससीप्रथमहिसुषदाई सोनिजकरनदमारिलगाई ७ रहीजेकुसु
 मसेजअतिकोमल तेकृपानकीधारभईभल ८ दोहा यहिविधिकरहिं विलाप
 वहकरिगोविंदगुनगान तलफिरहीब्रजकीवधूछिनछिनदुषअधिकान चौ
 पाई रोदनकरहिंपुकारिपुकारी दीन्हीतनतेलाजनिकारी १ ध्यानकरहिंजु
 पतिकीमूरति चौकिकहंहिकहैर बलिसूरति २ तहंकहुंतेअकअलिउडिआयोवै

होनवलननिकटसोहायो ३ उडवकेअपनेमधिमाही लषिंत्रजवनितामधुक
 रकाही ४ कहनहेतविरहाकुलवांनी तेहिमधुकरकहंउडवभांनी ५ यहपीतमा
 कोपठयोआयो वरनसमानमीतकहवायो ६ कहनचहतहरिकोसंदेस यहिनहि
 विरहविधाकरलेसू ७ तातेहंमहिप्रथमकहिदेही मनकीपुनिसुनाइकेही ८
 दोहा असविचारित्रजसुंदरीउडवकाहसुनाय कहनखगीवहिभवरसोविधि
 भावदरसाय अथभवरगीत गोपिउवाच रेरेमधुकरयात्रजमेतूकेसेकेचलि
 आयो जानियरतयहकपटीकारेकान्हरतोहिपठायो ९ जौनछोडियहअनुप
 मआनंदगोकुलकुंजगलीको मयोकंतकुविजाकुरुपकोनायकछेलछलीको
 १० ताकेतुमहेमीतहोमधुकरवदनपीतदसरसनि तातेसवहवालमथुराकोहा
 महिपरोअवजानो ११ कान्हूवरीकेपगपरिवरिवहतकवारमनायो पैकुलठाके
 सेहनहिमान्योतवतुमहंसिरनायो १२ स्यामभालकीकेसरितापदसोतुववना
 खगीहे सोतुहरीतुहरेठाकुरकीकीरतिजगतजगीहे १३ मधुपजाहमधुपुरीलोडितु
 मइतनहिहामतुम्हारे कहियोउन्हेसंदेसोअै सोछुवोनचरनहमारो ६ कुवरी
 कुचकुंकुमंतरजितउनकेउरकी माला हंमरेउरमहंपरसहोतमहंकेहंदुसहक
 साला ७ अवनहिंकामकान्हकोत्रजमेकोहेकोइतआवे मानवतीमथुराकीना
 रीतिनकोअवसिमनावे ८ ग्वालसमाजविद्यायलालअवरजसमाजविरजे॥
 भूलिगयोमांगवमाषनकोदरवाजंदरवाजे ९ जदवंसिनमेउनकाचोरीकरिमु
 षपीतप्रकासी जिनकेतुमसेदूतजगतमेतिन्हेहोतिहठिहांसी १० तुम्हरीऔरसा
 मकीसंगतिसांचीहैहमजांनी अपनीरीतिसिषायदईतुमउनहूकीकुलसांनी ११ तु
 मवनवनमेसुमनसुमनकोकरिकैसवरसर्पाना पुनितेहिसुमनवारनहिंभाक
 हकवहूसोभविहांना १२ अैसावहकारेकुलवारोप्यारोनेदकुमारो जाकेहेतविसा
 रो भारोहंससारोपरिवारो १३ मधुकरसोयकवारअधरकोआसवपानकराई च
 लोगयोमथुराकोमाधवल्लियाहभैछिपाई १४ जोकारेनसोलगनलगावततासु
 यहीगतिजोई वहवाकेहितदेहदेतपैताकेदरदनहोई १५ पैउपजतअपसासयेक
 मनसोतुमदेहमिटाई कौनकारनसोवकुकमलाहरिपदहीलोभाई १६ जौनीजा
 नीहमअवसोऊपियकीकोमलवांनी घरीघरीकुलेभरीनजानतिसुनिसुनिताहि
 लोभानी १७ भौरजायकहियोकवलासोयहहमारसंदेसा भूलिनजायदेविमन
 मोहंनमनमोहंनकरवेसा १८ सुंदररूपसुधासमवतियाऊपरमदुलसुभाऊ॥
 भीतरभरोछेलकेकुलवलप्रगटतसमेप्रभाऊ १९ देपतसुधासुंदरछोटाघावका
 रतगमीरा जानिलेहुजडुपतिकहंतैसैजोनावककोतीरा २० मधुकरअैसेठाकुरकी
 तुमगावहुवहुतयडाई सोहमरेमनमहंअवकैसेसांचीपरैजनाई २१ जौनहिजा

नैकान्हरके गुन सोतिनकी सतिमानै सोउमेकै से सतिमानै जोउनके गुन जानै॥
 २२ ब्रजमे येक संगमे इतनीउनकी औरहमारी वीरतामिरिखे लवहुबेलतजौनिय
 रीअवसारी २३ उनकोनहिअजोगकछुमधुकरअसमनकाहिवुभावे अर्जु
 ननामकपांडुसुवनके कान्हरसषाकहावे २४ जौनविजेजुगजुगधनुसरगहि
 सहसनजननसंधारे ताकेसषाकहायलालअवअवलनहूनहिमारै २५ जिन
 केहेतछोडियहगोकुलमथुरैगयेमुरारी तेमथुराकीनिपटनागरीकसनहोहि
 पियप्पारी २६ करिछलवलछलिअहु छलिछिन्होइनकोछलछपि
 गयऊ धन्यधन्यमथुराकीवासिनिवसकारिहवसकयऊ २७ जिनसजनिना
 कीइनरजनीमेमेदि मदनकीवाधा चूनिवदनहैसिरसरसिविलसतलहता
 अनंदअगाधा २८ तिनहीकेआगेतुममधुकरगावहहरिजसजाई काहेकोब्र
 जवालवापुरिनदेतेविथावढाई २९ तेईतुम्हरोसकलमनोरथपूरनकरिहैं।
 आसूहमकोतुम्हरेवचनसुननकोअवनहिहैअवकासू ३० देवनगरनरनग
 रऔरहुनागनगरमधिमाहीं असीकोईनारिनवीनीनैनननहिंदरसोही ३१॥
 जोकान्हरकीकपटभरीवहतिरछीताकनिफांसी तामेनहिंफांसिजायजायकैते
 सहिलषिमृदुहांसी ३२ मधुकरअसनहिंदेपिपरतद्रगयहजगमेकोउवाला॥
 मृकुटिकमानवाननैननकेजैहिंउरभेनदुसाला ३३ बडीसूरताकरीस्यामजूब्रजसु
 दरिनसंधास्यो तापेतुमइतआयमधुपकसखवनजरेपरडास्यो ३४ हमगंवारि
 नीअहैग्वालिनीअतिगरीविनीवामाउनकीसेवतसदाचरनरजरमारूपअभिरा
 मा ३५ माधवकीअरुमधुपहमारीकौनअहैसमताई तिनकेहमकेहिलेषेमाहीं
 असीजासुवडाई ३६ पैतुमकरियोजायकान्हसोअसीविनैहमारी जैसोरूपजैस
 हीकीरतिविभौजौनविधिभारी ३७ तैसाचलचलैनंदनंदनमानैकहोहमारो
 नातोकेहेदेनहैसांचीविगारिजायगोसारो ३८ असीजहामाधुरीमूरतिअनुचित
 असनिठुराई पैकुविजाजसरीतिसिषावतितैसहिकरतव्हाई ३९ सभक्तना
 हिआपनोपरायेलेकहूंमनमेजिनको जानियरतकछुकियोक्वरीजालिमा
 जादूतिनको ४० छोडहुछोडहुचरनहमारोधरहुनपगधरिसीसा माधवसषाम
 धुपतुमसांचेतिहरोछलसवदीसा ४१ तुमकोसिषेरीतिछलकेरीमोहैनइतैपठा
 यामीठमीठवचनवोलिवहुआयसंदेससुनायो ४२ तैसहितुमहुंछलीपूरेहो जै॥
 सोनाथतिहारो तुम्हरेवैननमेनहिनेकहंपरतविस्वासहमारो ४३ जाइकरोवा
 वरीतियनसोअतैयहचतुराई हमरनेरेकपटरीतियहछपिहैनहीछियाई ४४॥
 हरिसापीतिरीतिकीन्हैकोगईसकलफलपाई जैसीदगादईहरिहभकोसोनजाति
 मुखगाई ४५ जाकेलियेमातुपितुपतिसुतऔरसकलपरिवारो लोकलाजपरलो

कसोकसवत्रजसुदरीविसरि ४६ मुरखीधुनिसुनिसरदिसामहेकाननमच।
 सिआई भूरिभयकरगहनजंतुकीभीतिनउरककुल्यार् ४७ सोत्रजनारिनकीवृजसु
 ररुलभेतोरिसनेहू करनचेलोगोकरसंगमेवाकुवरीकेगेह ४८ जाउपकारनमा
 नतयेजौता।सोकोनमिताई मरीयेकहीवारदगामेदूजीकिमिसहिजाई ४९ जा।
 तिहूवरीकुदिलकुवरीताकोहियेलगाई मोदितवसैमधुपुरीमोहनकरिहैकात्र
 जआई ५० जुगजुगमेउनकोजसजाहिरजगमेपस्याजनाई सुनिसुनिलगति
 भीतिअतिहंमकोकैसेकरैमिताई ५१ अनुचितउचितननेकुविचारोव्याधासरि
 सलुकाई धानरराजवालिकोमास्यादयानकलुउरआई ५२ सूपनषासरूपखा
 पिमुदरलुकितमिलनअभिलाषी तकोनाककानविनकीन्हेयाजनकसुतार।
 बराषी ५३ वामनआंगुरकोचपुरचिकेअसुरलायमषआयो ताकेकरतेस
 कलभातिवैसादरपूजनपायो ५४ तीनिचरनमहिमागिप्रथमपुनिअपा
 नोरूपवदायो दोईचरननापिचिभुवनकोतीजोचटोसुनायो ५५ तावदखेवलि
 पीठिनापिकैपुनिसेदिवंचनकीन्हेयो यहिविधिखलकरिअसुरराजहरिहा
 रिअसुरराजहिदीन्हेयो ५६ असेचरितअनेकनइनकेकहैलोवदनवषाँनै ता
 तेकरनकारेनकोपथकहोजोहमरोमानै ५७ जोरचसतजोमधुपहमारो
 तोवजबौतीडौडी ब्रजदनिताविहायगहिलीन्हीकान्हकंसकीलौडी ५८ ॥
 अवनहिचसतप्रीतिकरिवैकोमानसमधुपहमारो येनहिछोडिजातमुष
 गैतोउनकोसजसउदारो ५९ ब्रजजुवतिनकेजीवनकोअवरहिगोयहोअ
 धारा तौनहुंचहतकुंडायेमधुकरकरिउपदेसअपारा ६० जाकीअ ।
 तिसैसुदरलीलाअवनपिपूषसमाना ताकोविंदुताहुकी कनिकायकवारहुम
 तिबाना ६१ कवहूकोनिहुंकरिउपायजोकेसोकीन्हेयापाना तौतिनकेतनुपुनि।
 सुषडुषकोरहतनकनहिभाना ६२ तरतरीननिजचरकुदुवतजिकहंकाननमा
 हैजाई भौनभौनमेभीषमागिकैजीवनलेतचलाई ६३ भूषनवसनविभोकीआ।
 तावहतनहीमनमाही तिनकोचिचरतयहवसुधामेवीतिवर्षवहुजोही ६४ मा
 धुकरजिनैकेचरितसुनुनकोअसोहैपरभाऊ तिनकोकलुहहिअचरजमाने।
 असोहोवसुभाऊ ६५ माधवमथुरावैठमधुपुअवजोनचहैसोभाषे वैकालिदी।
 हुंजनकीसुधिकाहेकोअवराषे ६६ जवकरजोरिनैननीचैकरिहाहावातरहे।
 है जवपेनैनतनकतिरछेकैतिनपैजातरहेहै ६७ बांधतरहीजसोमतजवही।
 दनहुंमदेहिछोडाई यकअजलीकोलुकेकारनरहतेहोथवोडाई ६८ यहउप।
 रा।५॥रिमिलिगयककुलुनहिमुषकहिजाई छोटापायहोतअतिमोटातजता
 चोटाचोटाई ६९ असकपटीसोकरीपीतिजोहैमसौनहिबनिआई विनहिंकिवा

रकरतकारजजोसोइपीछेपछितार् ७० पैहममहामोहनीवाभनमोहनीकीमृदु
वांनी सुनिसुनिसौचीजानिजीवमेतामेरहीसीभानी ७१ जैसेवधिकजायकानन
मेमंजुलवेनुवजाई मृगनमोहिमनलेतोतेहिछनचपनेनिकटबोलाई ७२ पुनि
समीपमहैदेषिकुरंगनतिनकेअंगनमाहीं वेधिवानकरिदेतपानविनकरतदया
कछुनाहीं ७३ तैसहिकपटीकुटिलकान्हरोटेरिकुंजविचवैसी वसकीन्ह्यो-
वधुनवापुरिनडारिषेमकोफंसी ७४ दिगबुलायदरसाइभाउवहुकरिनपछा
तउरमाहीं नाचिगायउपजायकलावहुदियहुलासहैमकोहीं ७५ जवमधुक

सहलासहियेसरसानो तवसवटजजुवतीनजीवलैकैगोअंत
रधाना ७६ जसतसकैवहुदेवमनायेजोपैपुनिप्रगटानो तौअवकुटिलकंसक
कारनकियमधुपुरीपयाना ७७ कहतवनैनहि
पछितानै मधुकरवाकीकथाछोडिकैऔरचलावहुवातै ७८ भागिविवसकव
हंजवहमकोनदनदनमिलिजैहैं तवपाछिलीवातकीसुधिकरिनिजमनकीक
रिलैहैं ७९ अवैआपनोचलतनव सकछपरिगोउनकोदाक भेंटभयेयेककी
दसकरिहैंदेषतहीवलदाक ८० दासहभवरसुसीलवहुततुमलैसंदेसहमा
रोकिधौमधुपुरीजायकह्योसवपुनियठयोइतकारो ८१ होतुमसंघास

केसांचेयहहमजानोजानो होइजोभनकामनातिहोरी सोअवसकलवषानो ८२
 मानकरनेकेलायकतुमहोहमकोपस्योजनाई व्रजसैहमहिंलेवावनकेहितव
 दुपतिदियोपडाई ८३ पैकोनीविधिकान्हकवरदिगतुमहमकोलैजेहो जोका
 दाखिलैजेहोमधुकरतौउतकहवैठेहो ८४ कमलाकिनभरितिहैनकोडतिनिव
 सतिनितउरमाही कहहिंसाहकरिताकेनीचेकेसहवैठवनाही ८५ हरिकोह
 मतेओरेआजुलौरहीनहीकोवण्यारी करिहैअवअपमानविहारीकमलावदन
 निहारी ८६ जनमभरेकोसुषसोहागकोअवमयुरामेजाईहमकोकहासाम
 हैमधुकरआवैसोअगमाई ८७ जातुमस्यामसषाहोसांचेहमकोहहविस्वा
 सतुमसोनाहिअनरीतिकरेगेकवहूरमानिवास ८८ तौहमसिगरीअवैमधु
 पुरीचलिहोसंगतिहोरे नातोओरभातिनिहिंविनिहैविनउनकेपगुधारे ८९ कहह
 कहहुमयुराकीपवरैजहहैनददुलारो सबलवसतपियकुसलसकलविधिगुरु
 ग्रहतेपगुधारे ९० कवहुनदजसामतिकोधरसुरतिकरतवनमाली कवहुसषन
 कीसुरतिकरतहरिरहेलाखेअतिषाली ९१ जिनगोवैनकोरहेचरावतवसैवटा
 कीछाही कवहूसुरतिकरतमनमोहनतिनकीनिजमनमाही ९२ भोजनकरिके
 मातुपिताग्र हपियकृष्णनयकवोना अवगोपिनकोमथोतुरतकोमा
 षनखादमुलाना ९३ जमुनाकूलनिकुंजनमेजोपेलोपुलिषुलिष्याले ताकी
 सुरतिकवहुआवतिहैनरिमोहीनदखालै ९४ कवहुमधुपुरीनारिनागरिनस
 भामहिहरिजाई चरनकिंकरिनचजनारिनकीसुरतिकरतमुषगाई ९५ पुरना
 रिनचातुरीचितैवषतिनकीकृविमहंछाकी अवनवापुरिनचजनारिनमेहै
 हैसुरतिलखाकी ९६ मधुकरकौनदिवसवहहैहैजादिनपियव्रजआई अगर
 सुरभिनिजभुज सिरधरिकेदैदैतापमिटाई ९७ पूरनससीसरिसवहआननक
 वइनआषिपरैगो कौनदिवसवहस्यामसुंदरोनिजभुजहमहिभरैगो ९८ असे
 हुकालकवहुं पुनिहैहैव्रजकुंजनमहंआई सषनसहितहरिधेनुचरैहै मुषवा
 सुरीवजाई ९९ मधुकरवहचजनराजकाजगहकाजलाजविसराई श्रीचुराज
 समाजसहितप्रभुलेहिआजअपनाई १०० श्रीसुकेउवाच दोहा यहिविधिविस
 पदव्रजवधुनकोमलवदनसुपान प्रेममूरछाहैगईरसो नतनकरभान १ नौ
 पाई सुनिचजनारिनकीअसवानी प्रेमदसातिमिनिरषिमहानी १ व्रजनारीहा
 रिदरसलालसी वीततिघरीकराखकालसी २ तिनाहिजोरिकरकियोप्रनामा
 समुभावतवोस्योमतिधामा ३ उद्वउवाच जननिसुनहुंजइनायसंदेसया
 मेमिटिहैसकलकखेसू ४ पूरनकामतुमहिजगमाही तुमसमकोउरीसतश
 गनाही ५ विभुवैनवदितचरनतिहोरे भयेचनपहमआयनिहारे दहमहैसमजग

अहेनकोऊ सिवविरचिवासवसमजोऊ ७ जननिजोतुम्हरोदरसनकीन्हो ॥
 सोहरिप्रेमरूपलषिलीन्हो ८ दोहा तुमसमानकोजगतमेकरिहेहरिपदप्रीति
 कोलैहैजदुनाथकोप्रातिरीतिकरिजीति १ चौपाई जपतपव्रतसंजमअरुदा
 ना होमपदवसाखनकोनाना औरहुकर्मकल्यानहिकारी यहजगमेजेतनेहै
 भारी २ तिनकोकरतकरतथकिजोही येहरिभक्तिहोतिहियनाही ३ कोटिनक
 लपकलेसनकीन्है साधुनकीसंगतिमनदीन्है ४ भागविवसजवभैहरिदाया
 तवजनकृस्त्रभक्तिकहपाया ५ सोहरिभक्तिसहजमहमाता तुम्हरेउरआईअ
 वदाता ६ सुरसनकादिकनारदसेसुवासवऔरविरचिमहेसू ७ औरहुमुनिजे
 तेजगमाही असहरितिदुरलभसवकाही ८ दोहा पितुपतिसुनसुजनहुसका
 लऔरगेहअरुदेह भलीकरीइनकोजोतजितुमकीन्होहरिनेह चौपाई अहो
 केस्त्रप्रभुपुरुषपुराणा सरनागतपालकभगवांना १ तनमनतेहरिभक्तिमहा
 ईजगमेयकतुमहीकियमाई २ मेरेरह्योज्ञानअभिमाना निरषिप्रेमतुवसक
 लभुखाना ३ मोपैकृपाकरीजदुराई तुवदरसनहितदियोपठाई ४ मोहिहरिप
 दगुनिकैलघुदासा जननिकियोतुमप्रेमप्रकासा ५ रिनीरहौंगोसदातिहारो ॥
 याकोहेनहिप्रतिउपकारो ६ अवजोनाथपत्रिकादीनी निजकरलिषीप्रीतिरस
 भीनी ७ मैसिरधरिल्यायोतुवपासा सुनहुंसोअवभैकरहुंप्रकासा ८ दोहा नर्मा
 सषाजदुराजमोहिकियोकृपारसमोइ तातेमनकीवातककुराषतकवहुंनगो
 इ सोरठा असकहिपातीषोखिचरनवंदिजदुनाथकेसुनहुंजननिअसवोखि उ
 इवतहंवांचनलग्यो १ श्रीभगवानजवाच चौपाई हेनहमारतुम्हारवियोगू यह
 मनसोचिकरहुनहिसोगू १ है २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ दसवकाला यहजोनहुंप्यारीचृजवा
 ला २ अनिलअनलअयअसनिअकासू जिमिसिगरेजगइनकरवासू ३ तैसा
 हिमैनिवसहंसवमाही जहै ४ ५ ६ ७ ८ ९ सकहुंथलनाही ४ मनवृत्तिइंद्रिनपानअ
 धारा पालहुंहरहुसजहुससारा ५ निजसंकल्पहितेसवकरहुं सूक्ष्मरूपसवजगसच
 रहूं ६ रहौभिन्नगुनतेसवकाला सुदुआतमाज्ञानविसाला ७ जागितस्वप्नसुषु
 प्तिवृत्तिमन मोरिप्रतीतिरीतित्रैश्रुतिभन ८ मनौवृत्तितेभेदप्रतीती तातकरैआ
 चलमनरीती ९ दोहा जोनेमनकीवृत्तितेचिंततविषैअनिति तोनेमनकीवृत्ति
 कोकरैअचंचलनिचि १ चौपाई मनहिंवृत्तितेस्वपनहिंदेषै ताकोसुषुदुषअप
 नैलेषै १ जागेसोरहिजातोनाही फेरिहातजसजागतमाही २ तातेमनवसक
 रैसदाही असतमानिजगसुषुदुषकीही ३ त्यागसत्यसमदमअरुवेदा तत्वज्ञा
 नअरुजोगविभेदा ४ मनकीवृत्तिअचंचलठाने यहीसारसवकोफलमाने ५
 जैसेवहतसरितसमुदाई मिलिसागरमहंजाहिविलाई ६ तैसहिसवसारखन

कोगतभल मनकोकरवविसेषिअचंचल ७ जोहमइतद्रगदूरितुम्हारे कहिआयेसा
 देहिउचारे ८ दोहा हेव्रजनारीविरहवसगनिअचंचलवित्त मोमेमनहिलगायके
 ध्यानकरहिगीनिन्न चौपाई दूरिदेसजवप्रीतमरहतो तवतियकोजियलगा
 जसचहतो १ तमुनहिंनिरषिनेनकेनेर यहआईसोनीमनमेरे २ विषेवृत्तिसवभाति
 विहाई सवविधिमेमेमनहिलगाई ३ जोतुममोहिंसुमिरननितकरिहो तोमेरेदि
 गआसुसिधरिहो ४ जवमेसरदनिसामहप्यारी कियोरासद्वजकुजसुषारी ५ तव
 जिनवियनगोपमतिहीने गपेरोकिनआवनदीने ई ततियतहेमारधरिथाना प्र
 ष्महिममदिगकियेपयाना ७ तातेमेमेमनहिलगाउव प्यारीसोनेहोमोहिपाऊ
 देहा हमतुममेतुमहमहिमेयामेनहिंसदेह प्रियाहमारतुम्हारेहमनयेकेहेदेह
 सुकैनाच चौपाई असीसुनिपीतमकीपाती व्रजनारिनसीतलभेळाती १ दोलीक
 स्तत्रीतिमहसोनी आगेकीसिगरीसुधिआनी २ गोप्यवचु उडवतुमहिंससमुपि
 परतहे कंतजियतकोउजोगकरतहे ३ जुगजुगजीवेहिकुवेरकन्हाई हेहमरोअहि
 वातसदाई ४ उनकेसंगकियेवहुभोगू हमरोकीनहोतनहिजोगू ५ तिषीकान्द
 मनथिरकरिलेही सोमनथिरकीरुचिनहिकही ई पेजिनकोमनतनमहहाई
 करेअचंचलमनकोसाई ७ हमरोतोमनहरिहरिलोन्हेयो अवकसंखाटिसिषा
 पुनदीन्हेयो ८ दोहा तनतौयहपापीरह्योगयोनहरिकेसंग येसुकतीमनकव
 हेनहिकोडेगोहरिअग चौपाई करेअचंचलचंचलसाई जाकोमनअपनेहिया
 हाई १ कोनहिकहेकंतअसवानी अवभेराजपायविज्ञानी २ ऊधवमनगेवि
 गरिहमार अवसुधरतकेसेहुनसुधारे ३ जिनअगनलाग्येपियप्यारो तिनअ
 गजागजातनहिधारे ४ जिनद्रगसामलिसूरतिदषी तिनद्रगऔरपरतिनाहिपे
 बी ५ निकस्योहरिहरिजिनमृषमाही जिनमुपअवनवेदपठिजाही ई लपट्यो
 जिनअगहरिअगरागा तिनमेधूरिधरतमनभागा ७ पियेजभ्रुतिहरिवचनमिठा
 ई तिनभ्रुतिनहिंपुरांसुनिजाई ८ दोहा हममान्याजोहरिकहेयापेकलुचसनुहमा
 रयेतनमनमानतनहीकियेकोटिउपचार चौपाई सोऊअहेस्पासकरेदापू तया
 करतहमपरकतरोपू १ जोपहिलेहितेजोगसिषावत तौयहतनअवकादुयपावत
 २ जोगविरागभक्तिअरुनाना इनकेतीन्हेसुक्तिनिदाना ३ असीमुक्तिपरअनधूरी
 वसवकान्तेखनभरिदूरी ४ जोगकियेवैकुण्ठहिजेहैतहवहदुमुजस्यामकहपैहै ५ प
 रिहैकववोसुरीसुनाई कहैअहेहरिबेनुचराई ई असवैकुण्ठलगतनहिनीको व्रजसु
 दरविनहैसवफीको ७ जयपिमनरोकाहंचरियाई तदपिनातकहिजहैकन्हाई ८
 दोहा ऊधवजाजीवानिजोपहिलेतपरिजाय सोनीहंवहकेसेहुमिदतिकीन्हेकोटिउ
 पाय चौपाई परिगैल्लकरिवोहरिरीती सोनहीभिततजाहिजुगवीती १ अपनैकसा

समुझहिं सरकोही लिपी वात कत बहुत दुख्योही २ आपन समुझै हनहिं भुगवै॥
 सोको सहसरे मन आवै ३ जो ससरथ ससुभावन कोहै आयवत वैरौ कत कोहै
 ४ उरिन होत लिपिके सहपाती कोहे जरी जरावत छाती ५ ऊधवतु सहो कहो वि
 चारी छोडवहंम को उचित विहारी ६ अवनहिं और बुद्धि अनुरागी थै कल गनल
 गी सो लागी ७ ऊधवतु महिन लागत लाजू भोग को डावत जो गहिकाजू ८ दोहा
 पे जो अवहोनी रही सो के गई विसेषि कहहं मधुपुरी की पवरी जो आय दूगदेषि चौ
 पाई हंम अस सुन्यो को न्ह हनिकंसा की न्ह्या जदु वंसिन दुषधंसा ९ सोयहं मलीक
 री नंदे लाला मे लो जदु कुल के रकसा ला २ और हसुन्यो मल्लवहं सरे आठकं सके
 भात संधारे ३ मालु पिता के वंधन छारे लहे विमो जदु वरनहिं थारे ४ यह सुनि
 सुनि उर वाढत चैना दुषइत नान लषै निजनेना ५ वसैंक सलम धुपुर दोउ भाई अवज
 धवयहं देहु वतार् ६ पुनि बोली को ऊव्रज नारी के ससपा सुनुवात हमारी ७ नंदन
 दनहं प्रीति जनेया नारिन के मन मोद सनेया ८ दोहा पुरनारिन की प्रीति लवि सुनि
 के मीठे वैन आदर अति से पाय के सहि कै नैनहिं सैन चौपाई को नहिं उन के वसम॥
 कैहैं हावभाव तिय बहुत देखैहैं १ हरिचातुर पुरनारिचातुरी लगी दुहुन को बुद्धि आ
 नुरी २ धौ हरि जीतत है पुरनारी धौ पुरजुवती जितै विहारी ३ पुनि बोली को ऊहरि
 प्यारी स्याम सपायहं देहु चारी ४ करतरहे जसहं मसो प्रीति तै सहि उत है राषतरी
 ती ५ हरिकोलषिमथुरा की नारी कतों कवहुं कटाक्ष सुषारी ६ जिन को हरि निग
 यहि दूगमाही ते कवहुं सलाज मुसकाही ७ जो निगई कैहैं लखन को मूंदारह्य
 होइ गोकिन को ८ दोहा सवदिन ते नंदलाल की चलि आई यहरीति सब नारिन सो
 होठ करत मुषदे पे की प्रीति चौपाई पुनि बोली को ऊव्रज वामा सुनहु वैन ऊधवा
 मति धामा १ कवहुं कजदु वर सो भू सवरे जव वैठत पुरनारिन नंदे २ वचन रच
 न करि तिन्है लोभाई निज अधीनता विविधि देषाई ३ जव तिन के रस मेर सिजा
 ही तव सुधिकरत कवहुं हमकोही ४ कवहुं अस मुषभाषत प्यारे हैयक गो कु
 ल गावहं मारो ५ येनहिं सुरतिकरत वह होई पुरनारिन को आनन जोई ६ हं
 म तो ऊधववारिग मारी दही मही की वंचन हारी ७ अहै कौन हम उन के ले
 पे वो कुल वतिन कुवरी देखे ८ दोहा पै कवहुं वतरात मेवात वात के बीच कहत
 अवसि कैहैं लखारज तिय रही नगीच चौपाई व्रज सुंदरी फेरि को उवाली ऊध
 व सो यह वात अमोली १ रही सरद की पूरन मासी जगती जगी जो न्हार् पासी
 २ फूले कुंद वंद चहुं वारा सरसर विकसित कुमुदन थोरा ३ तव यह वंद दावना
 की धरनी भई मझा आनंद की भरनी ४ कान्ह का लिंदी कुंजन जाई देरि वां स
 रीहंमहिं बुलाई ५ रास विलासर नो तेहि काला मधि नंदलाल चहुं कि

तवाला ६ मचीचरननपुरभनकारी सोसुषकिमिमुषजायउचारी ७ करनछा
 गीहमहरिगुनगाना मिट्योअमंगलदसौदिसाना ८ दोहा तानिसिकीवहकान्हरो
 कवहुसुरतिकरिलेत जानिसिमेजांचतरह्याहमहिंमिलनकेहेत चौपाई पुनि
 बोलीकोऊब्रजवाला रेऊधवकहहैनंदलाला १ वढीमहाविरहानलज्वाला आ
 वतोनहिंसहिजातकसाला २ कहअपकारकियोहंमवाकोजोअसदुषदियसुता
 जसुदाको ३ कवहुं गोविंदगोकुलैआई दैहैहियलगितापवुआई ४ मरीगोपि
 कनकतजिअहै अथरसुधारसकवहुंपिअहै ५ जिमिवासववारिदनपठाई
 वारिधारवसुधावरषाई ६ सखोवनकरतोहरियाई तिमिहरिहमेकवेब्रजआ
 ई ७ हमहिंजिअहैतोजसलेहै असऔसरपुनिकवहुंनपैहै ८ दोहा गीषम
 दिनकरविरहकृतउठीअनलवृजगाम जारतिब्रजवनितालताकववरसिहि
 नस्याम चौपाई कोउबोलीपुनिगोकुलवारी सुनहुंसषीसववातहमारी १ अवा
 क्योब्रजअहैजडुराई दैहैक्योपितमातुपठाई २ बहुतदिननमेनिजसुतपाये
 हियलगायदुषसकलमिटाये ३ हमगरीविनीगोपिनिकाही स्यामसुरति
 करिहैअवनाही ४ लाग्योराजकाजकोरंगा रहिहैसवजदुवसीसंगा ५ गोप
 गमारनक्योसुधिकरिहै रैनदिवससुहिदनमुदभरिहै ६ आहिंसुंदरीभूपकु
 मारी करिहैकहअवसुरतिहमारी ७ कहैगोपीकहभूपकुमारी तुमहिनकस
 मनलेहविचारी ८ दोहा समैसुरतिकीतवरहीद्वारद्वारजवआय हरिमाषन
 मागतरेदोऊहाथबोडाय चौपाई वृजवनिताकोऊपुनिबोली सोचीकही
 सषीचिततोली १ वनवासिनीगमारिनिगोपी कहैकसइनकेअवचोपी २
 सुनीपरतिअववडीवडाई दैहैकसइतआयगमाई ३ कहवावतजडुकु
 लकेनाथां विधिसिवधरततासुपदमाथा ४ सवविधितैहैपूरनकामाहैका
 मलाजिनकीप्रियवामा ५ रमाविहायअहीरिनिलैकै रहिहैकसजगमहो
 असकैकै ६ अवनहिंहरिआवनअभिलाषोमेरीवातकहोमनराषो ७ कू
 दोसरनसरासनआवै टूटोनेहनपुनिजुरिजावै ८ दोहा दरपनपाहनप्री
 तिपयइनकोयेकसुभाउ फाटेफेरिजुरेनहीकरियेकोटिउपाउ चौपाई वृज
 अंगनाफेरिकोउसाषी सिंगरीगोपिनसोअसभाषी १ गनिकारहीपिंगलाकोई
 भाषतिहोभाषीवहजोई २ सवतेकैकैरहवनिरासी यहीसंकलविधिहैसुषरा
 सी ३ महाकठिनसषिहोतिमिताई पहिलेसुषपीकेदुषदाई ४ तातेवनतप्रीतिके
 त्यागे कहिराषोपिंगलाजोआगे ५ पैसषिकाहकरैयहिकालाजाडूडारिगयो
 नंदलाला ६ विसरतनहिंवहस्यामसलोना हैधौकाहहमैसषिहोना ७ समभा
 वहिहममनकोभलभल कोनहिंहोतअचलरेचल ८ दोहा पैमनमोहनरूप

भेमोहिगयोमनदुष्ट उततेतौलोटतनहींहोतहैंभहिंपररुष्ट चौपाई कोउव्रजव
 धूकहीपुनिवांनी जद्यपितैंसपिसत्यवषांनी १ पैनंदनंदनछैलकुचीलो रसिका
 सिरोमनिबडो मजीलो २ तासुसनेहतोरिकिमिजाई वीतिचारिजुगजद्यपि जा
 ई ३ जौनरंगचढिगोत्रयवारा सोनहिंकुटेकोटिउपवारा ४ अवतौचढोसामरो
 रगा कूटिहिनहिंकोडेहतेअगा ५ भईनहमहींयहिविधिआली रमहुंरीतिअसग
 हीरसाली ई मोहिगईमोहनकरूपाकोडतिनहिंकुनअंगअनूया ७ जद्यपि
 हरिनहितहिंअनुरागे तद्यपिसोताकोनहिंसागे ८ दोहा बाकीअैसीवानि
 अखिवरवसलैतलोभाय फिरिवहितनचितवतनहींभारतलगनलगाय चौ
 पाई पुनिव्रजललनाकोउअसगाये किमिअखिवहविसरैविसरायो १ या
 हगोवरधनसुंदरसैला धेनुचराईजहंरुजछैला २ यहंरुदावनमंजुलकुंजै
 जहंप्रियसंगलूट्यो सुषपुंजै ३ येगोवंहरिचारनवाली रह्योसंगजिनकेवन
 माली ४ औरभूखिजद्यपिसवजाई कांवैसीविसरैविसराई ५ रामसंगषेलो
 बहुषेला कुंजनकुंजनछैलनवेला ई भूखिजायकेसेजदुराजू जद्यपिनवहपैद
 तसवसाजू ७ पुनिवोलीकोउगोपकुमारी उद्वतुमहैलेहुनिहारी ८ दोहा या
 जमुनापियरंगकीयेकुंजैसुषधामपुनिपुनिसुरतिकेरावतीअैसोसुंदरस्या
 म चौपाई जाकीगतिलषिलाजिगयंदा भोपरायवनकेरवसिंदा १ जाकील
 लितमृदुलवहहोसी भैरुजजुवतिनकीगलफांसी २ जासुतकनितिरछीम
 तिधारां लगाहियेमनुकैवरतीरा ३ जाकेवचनसुधारससाने हरतेहियोपरत
 हांकाने ४ जाकीमहामाधुरीलीला गावंहिरसिकरुचिरसुमसीला ५ ऊधव
 वैमनमोहनअैसेरुजवनिताविसरावंहिकैसे ई अैसीसुनतसधीकीवांनी सव
 कीप्रीतिरीतिअधिकानी ७ करनलगीमूदेद्रगध्याना प्रेमसोमुषनहिंजाइवषां
 ना ८ दोहा तदाकारछैकेस्त्रमेअचलभईरुजनारि ठाढोनदकुमारगुनितासो
 कह्योपुकारि कवित सकलअनाथनकेनाथकमलाकेनाथरुजकेभयहौरष
 वारवारमे व्रजवनितानकेसनाथकेकरनहारिआननाथआनप्यारेउदितउदा
 रमे रघुराजआजुव्रजराजजूगोहारिसुनोतुमहितजिदूजेनदेखातसंसारमे
 करहुअधारअवरुजकेअधाररुजवूडतविरहवीचवारिधकीधारमे शुकोवाच
 दोहा पुनिऊधौरुजतियनकोनाथसंदेसवषांनि पुनिपुनिससुभारयोवहुतहरि
 प्यारीपहिवानि चौपाई जवऊधौवहुकहोनिहारी तवभैविरहतापकछुथोरी
 १ आयोतनमेनेसुकभाना तनतेनेसुकसोकपराणा २ धरिधीरजनेसुकव्रजवा
 ला पूजनसाजुआनितेहिंकाला ३ ऊधवकोहरिसषापियारे जानिसवैकरिविम
 लविचारो ४ ऊधवकीपूजास वकीन्ही आसिषवालविविधिविधिदीन्ही पूरचि

निजकरसलितद्वारिचवायो ७ सौरसमैगुनिकेहरिदासा
 भोनंदनिवासा ८ गोपिहुनिजनिजभवनसिधारी हियमहसोमलिमरतिधारी
 ९ दोहा यहिविधिउडववसतभेचारिपावहमासवरनतप्रीजदुपतिचरितनेद
 ततियनउत्सास चौपाई भारहिनेत्ररुसाभ्रजना
 ता १ कटतजवैगोकुसकीपोरी धाय धायमिलतीहजगोरी २
 कासीला वितवतरेनदिवससुभसीला ३

देयिनपरतयेकछनऊना ई
 सोरा केस्वसुजसप्रजमेचहुवोरा ७ गावतफिरतलाजतनत्यागी
 १ दोहा चौपाई यहिविधिगोकुसमहसुपछावत
 १ जेदिनरहेनंददृजमाही तेदिनसवप्रजनारिनकोही
 छनसमवीतिगयेसहुलासा कोहुकोजानिपरेनहिमासा ३
 नगाथा विचरतगोपिनसाथहिंसाथा ४ ऊधवभूषण्याससवत्यागे
 ५ कहूँऊधवजमुनातटआवत
 ई कहूँदावनकुंजनमाही हरिविहारथलगुनितिनकाही
 ७ प्रेमविवसमुषकठतिनवानी ऊधवकी
 ८ दोहा कुसुमितवनसुरमितपवनसीतलकुंजनकाह
 चौपाई जेहंजहंजपतिसीलाकीन्ही तौनताना
 १ गोपिनकोहरिसुरतिकरावत
 २ प्रजनारिनकोप्रेममहोना यकमुषकोकरिसकैवयोना ३
 जोफलज्ञानजोगतपनेमा ४
 ५ केस्वकेस्वमुषरटनलगीहैं सवकीमतिहरिपगनपगीहैं
 धवचरनमनमहंमानी गमनमधुपुरीसुरतिभुलानी ७ ककेकौनकहोतेआ
 धवविसराये ८ दोहा येकसमैप्रजकुंजमहंवैठिकेस्वकोदासव
 दतप्रजवनिनचरनगायोसहितहुलास कविन
 सुनिजनजाकोमनपावनसदाचहैं तौनजदुनाथजूकेपगनकोपूरोप्रेमली
 ग्वालिनीमुदीमहं
 विनहारिनेहकविदेहसुरदाकहें
 १ कहोतौयेगहनकीग्वालनीगंवारनीविसपिविभिचा

रिनीनरूपकीनकांतिकी कहाँ हरि प्रेम पूरे जाको चहै जोगी जन जपत पजोगरीति
करिवहु भाँतिकी र राजपियतापियूषऊचनीचकोऊमृतकजियतकोनऔधि।
दिनरातिकीअैसेजदुगईप्रतीतिकियेअपनाईखेतगनतवडाईनाछोटाईजातिया
तिकी २ सौरभइयेननुपयइयाःश्रीदेवदाराम हासुकविप्रकासिनी
तिनहूनपायोनिह्योपायमाहात्म्यह्योहेयेकीहैनिरंतरनेवासिनी नृपा
तिकुमारीऔरनारीहैं विचारीकोनजेतीरधुराजरतिराजकीविलासिनी सुषकीअव
धिजोयसारिनिजहाथेमिलिबंदावननाथेलूट्योबंदावनवासिनी ३ छोडोनहिंजा
तजोकुटंबताहित्सागिदीन्ह्यासागिकलकानिवेदपंथहूं प्रमानके हरिकीसेनेही
भईभईवसुधामेधन्निजाकेहेततरसंसुनी सब्रम्हज्ञानको तातेरधुराजवजरा
जकपाकेकैमोहिदेहिंवरेहीदेनवारिवरदानके पावेजन्मबंदावनकुंजनलता।
निकवहूंतौपरिजैहैपगवजवनितानिके ४ दोहा बंदावनतरुलतनमेजन्मआ
सममभूरि जातेनितउडिउडिपरैव्रजवनितनपगधूरि कवित्तसवैया पंकजा
पानिपसारिजिनैपदमानितपूजतिदै निजदासी सोपदमासनऔरपुरारिसु
नीसथरोंहियप्रतीकैवासी तेजदुनंदनकेपदपंकजगोकुलकीनवलाचपला
सी धारिहियेविरहानलतापवुझायदर्भईऔनदरासी दोहा व्रजवनितनकीच
रनरजवद्दुवारंवारजिनमुषनिरगतहरिसुजसहरतकलुषसंसार श्रीसुकौवाचा॥
चौपाई यहिविधितेऊध्वमतिधामा व्रजनारिनकरिविविधिप्रनामा १ पुनि
गोपिनसोंदोउकरजोरी बोलीवारहिंवारनिहोरी २ जननिदेहुजोमोहिंखाई॥
तौअवजोंजहाँजदुगई ३ जानततौवैसवकेघटकी पैतुवदसाप्रेमलटपटकी
४ मैहूनेकु कहौतहंजाई सकैंनसिगरोसेसहुगाई ५ सुनिगोपीदैगईअधीरा
उपजीदुसहदूनवरपीरा ई बोलीनैननसोजलदारत ऊधवकहामरेकहंमा
रत ७ तुमहिदेविआयोक्छुधीरातुमहिंविनाकिमिरहिंसरी रा ८ दोहा ऊ
धवतुमकोनिरषिकेरहिगेतनमेधान व्रजवनितनतनदाहिकैतुमहंकहतअ
वजान चौपाई सनिऊधवअतिसेदुषपायो नंदजसोमतिदिगपुनिआयो॥
१ कह्योसुनहूँहेनंदजसोमति सासनदेहुजोंहुंजहंजदुपति २ नंदजसोमति
सुनिदुषपागे नैननवारिवहावनलागे ३ कह्योकहैहंमकेहिंविधिजानाजा
समनतसकीजैमनिमाना ४ ऊधवकियसाष्टांगप्रनामा चढतभयोरथपर
छविधामा ५ नंदजसोमतिऊधवकाये उधवकहंपहुंचावैनआये ई ऊधवग
मनसुनतव्रजवासी आवतभेसवकैदुषरासी ७ देखिरहियोरथकोचहुंवोरा
दुषीकरहिंअतिआरतसारा ८ दोहा भूषनवसनअमोलबहुनिजनिजचरते
स्माय हरिकेहितअरुऊधवेदीन्देप्रतिवदाय चौपाई गोपनंदआदिकचितवो

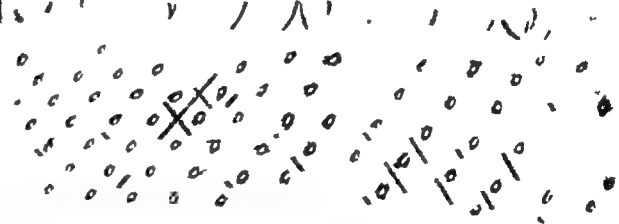
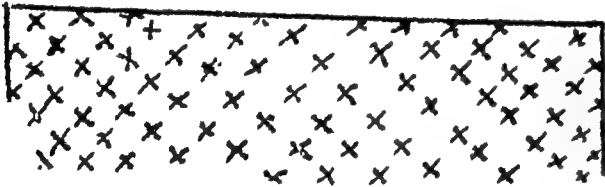
उक्त

औरजसोमनिआदिकगोपी १
नसंभारत २ ३
कस्तकमखपददासा

योहमकोय

नदेहा

यश्चेमदिलोकिविलाना ३ कहनसक्तियकमुषममनाही
हिजोही ४ तुमजोनहुवनकीरतिरीवी ज
भूषनवसनदियेसव दीहेनंदययानकियोजव ५ उग्रसेनठिगप्रभुपठवाये

ऊधवजायसोसकलदेषाये ७ पुनिवसुदेवहकेठिगजाई
लाई ८ दोहा

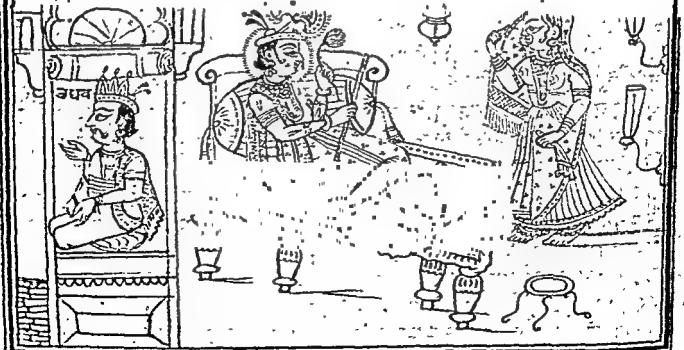
धववुद्धिविसाल ॥ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजा
धराजय

पापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृते श्रीमन्भागवते दसमपूर्वार्धे अर्चनदाम्बु
धौ सप्तचत्वारिंशत्तरंगः ४७ ॥ ॐ ॥ सुकौवाच दोहा पुनिसवकेमनक
ज्ञाता श्रीभगवान् सोकुवरीको जानिलियवेधितमनसिजवान चौपाई सुधिक
रिपूर्वदत्तवरदाना लैसंगउद्धवकियेपयाना १ देषोतासुभमनकी सोभा जहिल
पिसची सिवायनलोभा २ अनुपमसकलभौनकोसाजू रत्नामदनमनुनिजकर
आजू ३ सोहं हि सषी सहस्रविधामा मानहुं सजीकामकीवामा ४ मोतिनकी
भालरिभुकिमूखै वंधेयताकाऊँचअतूखै ५ परमप्रकासितवनेविताना सु
षट्सेजसंजुतउपधाना ६ आसनअनुपमअमलअमोला वंदनवारविराजत

पी औरजसोमतिआदिकगोपी १ दारतऔसुपुकारतआरत बोलतभेतनसुधि
नसँहारत २ ऊधवमनकीवलिहमारी अनतजायनहिँछौडिविहारी ३ हेमह
केस्तकमलपददासा छनछनकेस्तदरसकीआसा ४ स्यामनामनिकसेमुषमा
ही औरवातनिकसेकछुनाही ५ यहनकरैकेस्तपरनामा औरनचहैकछुधा
नधामा ई कर्मविवसँजहिँजोनिहिँजाई चौरासीसहँभ्रसेसदाई ७ तहतहँहो
इकेस्तपदप्रीती गहैचिन्तदूसरीनरीती ८ देहा जपतपसंजमनेमजमजोनकि
योहमकोय जेपाकोफलहोइकछुतोहरिपदरतिहोय चौपाई ऊधवयहसा
वहरिसोकहियो पुनिहमारवदिदोउपदगहियो १ जोहमकरीकछुसेवकाई ॥
तौवरदेहिँयहीजदुराई २ असकहिविकलभयेचजवासी ऊधवभोसमानदुपा
रासी ३ जसनसकैपुनिरथाहिँचलायो हरिपालितमथुरहिपुनिआयो ४ कियो
जाइहरिवरनप्रनामा दैरिमिलेतिनकोधनस्यामा ५ कह्योसपाउजतेतुमआ
ये चजमेदिनकसवहुतविताये ई कहौसँवैरजकेरहवाला कहाकह्योतुमसँव
जवाला ७ कहौनंदजसुमतिकुसलाई विरहमारजिनसह्यानजाई ८ देहा तव
ऊधवकरजोरिकैकारिगोपिनपरनाम मंदमंदबोलतभयो सुनहुँनाथ धनस्याम
चौपाई कहाकहौंकछुकहिनहिँजातो तुमहिँदेपिइतमनपछितातो १ तुमसँ
वनीनयहजदुराई आयेचदावनहिँविहाई २ मेरेरह्योज्ञानअभिमाना ब्रजति

लोला ७ धूपसुरभिछाई नहं वोर। मनिमै दीपप्रकास अथोरा ८ दोहा विविधि
 रंगके सुमन जुतल सैं भौन मे माल भागता सुकोक हिसकै जेहिं चाह्यो नंदखाल
 चौपाई हरिकह आवत निरषिकुवरी कै गैतुरत अभाग डूवरी ९ उरी आसु आस
 नते राजा तुरत जोरि निज सपिन समाजा २ नहिं समात आनंद वरमाही चली
 न आगू हरिकाही ३ हरिप्यारी हारे लगि आई हरिहिं होय गहि गइ खिवाई ४ मनि
 मय आसन मह वैठाई वीरी दै पुनि अंतर लगाई ५ औरहु कियो विविधिसतका
 रा प्रेमविवसन हित नहिं सैं म्हारा ई जस सतकार कियो भगवानेति मि उडवहि।
 कियोसन मानै ७ उडवतै हिं कर पूजन पाई हरि आसन समीप महं जाई ८ दोहा
 आसन निज कर परसिकै वैठ्यो महि मतिवान कुवरी हंगमनत भई करन हेत अस्नान
 चौपाई करि मज्जन लगाय अंग अंगे पहि स्यावसन जोतिके जागे ९ रतन औरकु
 सुमनके भूषन पहि स्याव अंग अंग अंग मल अंग दूषन २ कियो सुषद आसव करपा
 ना पायो पुनि सुरभित मुष पाना ३ हरिके मिलन हेत हरिप्यारी हरि समीप हर
 रपगुधारी ४ कुवरी कीत हं जानि आवई ऊधव वैठो हारहिं जाई ५ रतन जडित पर
 जंक अमोला मुक्ती माल रैं मुक्तन लोला ई तेहि पर जंक जाय जदुराई बैठत भे आसु
 हि सुष पाई ७ दोहा उतै कुवरी साजि सव सपिन सहित सिंगार मिलन हेत आवा
 त भई श्रीवन्देव कुमार चौपाई करतिकटाक्ष मंद सुसख्याई चलतिक छुकपा

निरहति लजार् १ हावभावलीलादरसावे यहिविधिकंतनिकटसोआवे २ ता
 कोजदुपतिनैनचलाई लियोसमीपहिआसुवोलाई ३ नवसंगमलजितसु
 कुमारी मंदमंदपियनिकटसिधारी ४ संकितचरनधरतिमहिधीरे चमक
 हिचहुंकितनूपुरहीरे ५ कंकनकलितकमलकरताको गहयो कस्तूराने
 दरसकाको ६ वरवसलियोसेजवेठाई तासुभागककुहनीनजाई ७ नेसु
 कताकरचंदनलीन्हे प्रभुतेहिजगतधन्यकरिदीन्हे ८ दोहा तरसहिजाके
 दरसकोदिविदेवनकीदार सोहरिकुवरीसंगमेकीन्होविविधिविहार चौपा
 ई पियहिपेचिनेननभरिप्यारी नैनसफलनिजलियोविचारी २ महुँउरोजन
 पायमुकुंद वारतिजगकेसकखअनंद ३ मेढ्यामदनतापअतिघोरा सोसुष
 कहिनसकतसुषमोरा ४ कोटिजन्मजेजतनकराही तेजोगिनिकवहुँमिलि
 जाही ५ तेहरिताकोलेअंगरागा मिलेआ ६ अनुरागा ई सोकैवलि
 नाथकहपाई वडभागिनिमाग्योसुषलाई ७ पीतम हरेछोलादे जोमोप
 रअतिकरहुसनेहू ८ करहुककुकरिनममगहवासा कोजैममसंगविविधिवि
 लासा ९ दोहा सुंदरस्यामसरूपयहहातनैनतेवोट मेरेउरमेलागिहैकुलिसस
 रिसचटचेट चौपाई ताकेवचनसुनतजदुराई वलिमधुरमंदसुसकाई १ हमरा
 हिहैमधुपुरीसदाही विहरहिगे तिहरेसंगमाही २ तुमसमाननहिंकोउजगया
 री तुवमेअतिसैप्रीतिहमारी ३ यहिविधिदैकुवरीकहमाना उडवजुतमानदभ
 गवाना ४ तासोपूजितकैचनस्यामा आवतभयेआपनेधामा ५ दुराराध्यसरेवे
 स्वरजदुपति तेहिआराधनकरिकैसुभमति ६ हरिपदप्रीतिनचितअनुरागे॥
 होइब्रम्हहमअसजोमागे ७ सोसुभमानेनहिंछाजुतउदधिहुयेठिसीया
 लेआयो ८ दोहा भोरभयेजदुनाथप्रभुकीन्ह्यामनहिंविचार पूर्वकहयोअकूर
 सोअहैआपअगार चौपाई असविचारिकैरामहस्यामा लैसंगमेऊधवमतिधा
 मा १ पियअकूरकरनकेहेतू बांधनककुकारजकेनेतू २ गयेककाकेभवनसुरा
 री प्रभुआवतअकूरनिहारी ३ भाइनसहितदूरितेदोरी पस्यावरनहिंछेदरा
 जोरी ४ कह्योअकूरनामहैमेरो लघुसेवकपदपंकजतेरो ५ जदुपतिआसुहि
 लियोउठाई अतिमोदितकैगिएसुनाई ६ तुमस्यानहोककाहमारे पालनीयह
 मवालतिहारे ७ हमहिउचितकावोपरनामा तुमहिउलटिकसकियमतिधा
 मा ८ असकहिरामस्यामदोउभाई सादरअकूरहिसिरनाई ९ दोहा प्रथका
 प्रथकपुनिमिलतमेउडवरामहस्याम काहेन १० पतीतेहि
 ठाम चौपाई रामस्यामलैगयोलेवाई कनकसिंघासनपरवेठाई १ दोउप्रभुकेपु
 निचरनपधारी लियोधारिसिरमेसेवारी २ पुनिअंगनलेयोअंगरागा अरपेज

सुमनमालवडभागा ३ भूषनवसनअमोलअनेका साज्याअंगअंगसहितविवेका ४
सादरधूपदीपदस्सायो विविधिमोतिनेवदलगायो ५ प्रभुकीपूजाकीन्हीजेती उद्व
आदिकदासनंतती ई यहिविधिपूजिप्रनामहिंकीन्ही हरिपदनिजगोदहिं ध
रिलीन्ही ७ मंदमंदमीजतकरलाई वोल्होहरिवलसोसुषलाई ८ दोहा जोपा
पीकंसाहिहंन्याभलो कियो जदुनाथ जदुकुलकोदुषसिधुतेलियउधारिनिज
हांथ चौपाई यहजदुकुलहेनाथतिहांरा याकेहोतुमहीरषवारा १ तुमदोऊहो
पुरुषप्रधाना जगकारनजगमयभगवांना २ तुमदोउविनावस्तुनहिं कोई ल
घुवडऊचनीचजगजोई ३ निजसक्तिनमिरजितजगमोही करिषवेसभासह
वहुथाही ४ जिमिचरअचरअनेकनजोनिन भासतपंचतनुवहुविधितिन ५
तिमिअनारितुमसदास्वतंत्रा भासहुवहुविधियहजगतंत्रा ई निजसक्तिनसत
जतमगुनते यहजगसिरजहुपासहुहनते ७ वेधहुनतासुकर्मगुनमोही ज्ञाना
मैअज्ञानकहंनही ८ दोहा जेउपाधिदेहादिहेतेतुममेहंनहि ततितुम्हाराजन्म
हिअसमुनिकहंनहिं स दोहि कंदहरगीतिकायातेनवंधुहोसतुमकावेधमोस
जेभाषही तेपुरुषविमलविचारमनमेनेकहंनहिं राषही तुमतेप्रगटयहवेदयो
पपुरानजगमंगलहिते पाषंडपथतेहोतवाधितजवैषलतेचहुंकिते १ तवसुधस
तोगुनमयतुम्हे अवतारधारिधराथले पाषंडपथषंडनकरहुषलतनिसूदतस
यले तिमिअवहु प्रभुवसुदेवगहजुतसेसलियअवतारहै हरिहरनहेतअपारय
हभुवभारतवसचारहै २ करिहोकरेहोअपुरअसीनृपनकोसंचारहै असोहि
नीहनिअमितदेहोजदुनसुजसअपारहै येधरहमारेआपकेपगपरतवडभा
गीभये सवेदेवअरुनरदेवापितरहुभूतमयतुमदूतठये ३ दोहा तुवचरनोदकसुर
सरीपावैनकरतित्रिलोक सोधवेसतुमहो कियोधनिर्धन्निममवाक कवित्त भक्ता
नकेप्यारसत्सवानीकेवदनहारनेकउपकारमेअपारमानियतुहै बारवारदासना
कीकामनाकेदेनहारतुमसेउदारनहिंठीकठानियतुहै कहैरघुराजवदिवोहघ
टिवोहनाहिंदी सततुम्हाराविचारआनियतुहै नंदकेकुमारतुम्हेंछांडिकेभजत
आनपडितगमारताहिहमजानियतुहै १ सेसमहेससुरसहआदिकनारदआदि
तिन्हैतपंभारो दुर्लभहैतिनहंतुम्हरीगतिसोप्रगटेप्रभुनेननिहारो आरघुराज
रूपाकरिंदीजियेयावरदाननआनविचारो पुत्रकलवहुदेहमेगेहमेनेहनहाइहा
मेसहंभारो २ श्रीसुकौचाच दोहा यहिविधिअस्तुतिसुनतहरिमंदमंदसुसकी
य मधुरगिरामिहतमनहिंवलतभेजदुराय १ श्रीभगवानउवाच चौपाई प्रथा
वडापनआपउचारेहंमंतोवालकअहैतिहारे १ तुमसयांनपुनिककाहमारे अहो
सराहनजीगउदारे २ जदुकुलकेतुमसदासत्ताही ज्ञानरहवयदृष्टउच्छाहो ३ पोपा

[illegible]

कीकिधौकीन्होसकलप्रतीति तहेंकोसवरतोतजोकहिदीजोमोहिंआय जेहिं
विधिलहिहैंसुहिंदसुषकरिहैंसोईउपाययहिंविधिकहिअकूरकोरामअरघा
नस्यामपगुधारेउद्धवसहितसुदितआपनेधाम ॥ इतिसिद्धिअमन्यहाराजा
धिराजवांधवेसम्प्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिअमहाराजाधिराजअमहा

राजा श्री राजावहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारि पुराज सिंह जू देव कृते श्रीम
 भ्यागवते रसमपूर्वार्धे आने दाम्बुनि चौ अष्ट चत्वारि स स्तरंगः ४८ ॥ ॥ श्री
 सुकोवाच सुनिसासन जदुनाथ को सो अकूर मतिमान रथ चटितुरत हिंक रतभो
 हस्तिनपुर हिप्यान चौपाई हारदे सपहु जोजवजाई हारपाल दिषव वरिजना
 ई १ अंधनृपति सियतुरतवा लाई यहू आ जवै सभा मधिजाई २ पोरवे द्रज सत्र
 कित अनेना निरवतभो अकूर निजनेना ३ लघ्या अवि का सुतमहरजै सतपुत्र
 जुत सहित समजै ४ भीषम द्रोण विदुर मतिवाना कृपावाजेवा लोका प्रधाना ५
 सोमदत्त अरु भूरिश्रवहू करन द्रोण सुत अरु पांडवहू ई औरहु सुहिदन सकालनि
 हारा निरषि अकूर उठी दरवारा ७ अंधनृपति उठि निकट बुलाई होथ पकरि सी
 ल्हो वैठाई ८ दोहा जथा जाग सवको मिलेत हो गौदिनी नंद कुसल प्रसन्न पूछ्यो
 कह्यो पायो परम अन्नंद चौपाई नृप अकूर सुबुद्धि विसाला रह्यो नाग पुरम हका
 कुकाला १ देख्यो अंधनृपति की रीती करत आपने सुत पर प्रीती २ रहत सुजोधना
 के आधीना सो छल मे अति अहै प्रवीना ३ तेजवोज वलसद गुने जेत निवस
 हिं पांडु सुव नमहै तेते ४ सोनहिनी कलगत नृपकों हीं प्रजाप्रीति पांडवहिं नमा
 हो ५ सोनल गयो अकूरहिनी की गुन्योतिन हिं अघर मरत ठीको ई पुनि अकूर कुं
 तीमह आये तहां अकेले विदुर सिधाय ७ विषभोजन लासाग्रह दाहन कर्म सु
 जोधन के जे आहन ८ दोहा विदुर कह्यो अकूर सो आदिह अंत लगाय सो सुनिको
 अति दुषल ह्यो आषि न आसुवहाय चौपाई पुनि अकूर के चरन न आई गिरीछा
 था अति सै दुषलाई १ सुधिकरि नैहर की भूरि आसू कह्यो भ्रात सों विगत हुलास
 २ माता पिता भगिनि अरु भाई भ्रात पुत्र औरहु भौजाई ३ कवहुं कसुरतिकरत है
 मेरी कहहु भ्रात अकूर निवेरी ४ मेरे भ्रात पुत्र भगवाना दासन पालक कृपानिध
 ना ५ कवहुं पि तु भगिनी सुत कों हीं सुमिरत है निसि वासर माही ई ते सहि कमल
 नैन वलरामा सुरतिकरत कवहुं वलधामा ७ रिपु नवीच मेव सौ दुषारी जिमि लक
 मधि हरिनी मयभारी ८ दोहा कौन दिवस वह होइ गो जादिन जदुपति आया
 मोरि गरीबिनी की विपति दै है दुतहिं मिटाय चौपाई कौन दिवस है ई वह भाई जादि
 न करुना करि जदुराई १ पिता हीन वापु रेवा लकन समुझै हंकहि वचन सुषद धा
 न २ असक हिलगी करन हरि ध्याना कहति वचन हे जोग प्रधाना ३ हे विस्वात्मा
 विस्वके भावन कै रत्न के रत्न दासन सुषलार्वन ४ हे गोविंद मेहों सरनागते पाहि पा
 हिंस दुषन निवारत ५ चूड़हुं सुत जुत सो कसिं धुमहं कसन उधार करहु गहि कर
 कहं ई तुव पद कमल छौं डिजदुराई रसक दूति यन मोहि देषाई ७ विना कृपावसु
 देव कुमार होत न पारसि धुसं सारा ८ तुमही अहो मुक्ति के दाता तुमही अहो वि

स्केवाता ८ दोहा परब्रम्ह परमात्मजोगेस्वरजदुराज मैसरनागत आपकी राषह
 मरीलाज श्रीसुकोवाच चौपाई यहिविधि सुमिरिचरनहरिकेरे तैसहिनिजकुल
 जननघनेरे १ भूपतिप्रपितामही रावरी रावनलागी सोकवावरी २ विदुरअकू
 रसोकसमकाये कुंतीको यहिविधिसमुभाये ३ तेनिजसुतनकोटनहिजाने छ
 पापात्रजदुपतिकेमाने ४ धरमअनिलअस्वनीकुमारा औररइकेअहैकुमारा ५॥
 असकहिपुनिअकूरउठिआये विदाहोननृपनिकटसिधाये ई जनिअधनृपको
 सुतनेही पांडुसुतनमेप्रीतिनतेही ७ सभामध्यतेहिं वचनउचारा जौनकह्योवसु
 देवकुसारा ८ अकूरउवाच दोहा देविचित्रवीरजसुबंनकुरुकुलकीरतिदानि॥
 तुमहिंनअसैचाहियेदेषहुमनअनुमानि चौपाई अनुजरावरोपांडुउंदास जवतो
 वहसुरलोकसिधारा १ तवतेतुमराजासनपाये जदपिताहितेजेठहुजाये २ धर्म
 सहितमहिकोमहियाले आनदप्रजनदेतजोपालै ३ निजपरसुतराषैसमदीठी देतक
 वहनहिंसगरपीठी ४ होइनीतिरतसीलसुभाऊ सोपावतमंगलनृपराऊ ५ ताही
 कीकीरतिजगमाँही यामेनृपसंसेक छनोही ई यातेऔररीतिजोकरई सोनृपअ
 वसिनरकमहंपरई ७ जगमहसहतअवसिअपवादा कवहुरहतनहिंविनाविषा
 दा ८ तातेमोरवचनचितआनहु पांडुसुतननिजसुतसममानहु ९ दोहा बहुतका
 लकोजगतमेनहिंकोहुकोसंवास रहततनहुंभरिनहिंसदौतौकहविभौबिलास
 चौपाई सुतदारादिकअरुपरिवारा लहिहैअरुअरु॥ अनुसारा १ कोउकाहुके
 जाइनसाथे रोहिहैकोउकाहुकरतगहिहोथे २ येकहिमरतेयेकहीजनमत येकहि
 सुषयेकहिदुषभोगत ३ पुत्रसरिसहैसत्रुनआना मरेहरतधनधामहुंनाना ४॥
 जेहिंसुतहितअधर्मकरिभारी जोसोधनमान्योहितकारी ५ सोपुत्रहुनहिंरहत
 निदाना जीतहुकरतवापअपमाना ई मूढमोहवससुतहितमानै धर्मअधर्म
 नेकुनहिजानै ७ पुत्रअधरमीपितुकेजीतै धनकोहरतअधर्मअभीतै ८॥
 दोहा जोअधर्मकरिकुमतिजनरक्षतधनपरिवार तेताकोवीचहितजतकरत
 केलेसअपार चौपाई आपहिंजौनयापकरिराषत ताकोअवसिसकलफला
 चाषत १ जगमेसुषहभोगतोनाही रहतलाखचीअतिमनमाही २ मरेजातहै
 नरकनिघोरा तहंपावतोकलेसकठोरा अहैअधर्मिनकीगतिअसी तुमकोवृ
 थिपरैपुनिजैसी ४ पैमानहुंनृपकहोहमारो स्वप्नसरिसयहलोकविचारो ५
 निजआतमसरूपकोजानहु पांडुसुतननिजसुतसममानहु ई सुनिअकूर
 वचनमनभाये नृपधृतराष्ट्रसभामधिगाये ७ धृतराष्ट्रउवाच कहीदानपा
 विजोतुमवांनी धर्मरीतिमंजुलकल्यानी ८ दोहा सोसुनिमोहिंवाढ्योहरष
 होतनहियेअघाव अमीपिआवतजिमिजनहिंछनछनअधिकउराउ चौपा

पैअकूरतेरोउपदेसा मममनचंचलधरतनसेसा १ वैधिगोसुतसनेहकेडोरे
 अबनहिंवहरतअहवहोरे २ जिमिचपलाबमकैघनमाही पैठहरतियेकहकिन
 हा ३ कोअन्यथाईसकृतकाई कोपाहनचढिसागरतरई ४ हमजानहिअकू
 हरनहेतसिगरोभूभारा ५ हरिजदकुलमहंखियअवतारा
 नासतसंसारा ई मायातासुकोऊनहिजाने सवथलरहतविस्वभगवाने
 विहारथलयहसंसारा विस्वनाथवसुदेवकुमारा ६ ताकोवारवारमतिधामा
 हममहिसिरधोरकरहिपनामा ७ आसुकोवाच दोहा अधनृपतिकेवचनसुनि
 कैअकूरउदास मागिविदासवसुहिदसौगमन्यानिजैनेवास चौपाई
 नपतिमथुरहिआयो रामस्यामकेपगसिरनायो १
 हीवहआधरनृपमानतनाही २ फूटीहियहुवपरकोआधी
 रिराधी ३ जेहिहितमोकोनाथपठयो सोमेताहिवहुतसमुझयो ४ पानज
 अधिकसेमाने पौडुसुतनपरनेहनगने ५ अहेपौडुसुतराउरदासा
 रकोविस्वासा ई प्रथादसाप्रमुदेषिनजाती सुमिरतअ सुधारवहिआती ७
 हिअसमोदानपतिभयक हरिहहियविचारअसठयक ८ दोहा पौडुपुत्रमम
 दासहेतिनकोसोकनेवारि देहभारती राजभेकौरवकुलसंघारि ८

द्वयं बुनिधियहपूर्वार्थप्रमानमैनिजमतिअनुसारककुभाषाकियोवर्षानहरिखी।
 लामृतजानिकैजहैतहैकियविस्तारनासुदोषनहिंदीजियेसज्जनसकलउदारा।
 ३ जदपिमूलभरिरचनकोमैकियनिजअनुमानवरनतवरनतहरिचरित
 अपनेहितअधिकान ४ उनइससैज्ञारहिसुभगसंवतअस्वनिमासकैस्वविती
 यासनिदिवसश्रीपूर्वार्थप्रकास ॥ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहारा
 जवांथवेसविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराज
 श्रीराजावहादुरश्रीकस्तूरचंद्रकपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकैतेश्री
 मभागवतेदसमपूर्वार्थअनंदास्वनिधोनवचत्वारिसंस्तरंगः ४८ ॥ :: ॥ ५
 समाप्तसुभमस्तु ॥ महाराजरघुराजकृतआधोदसमसकंध यहसमा
 प्तमुद्रितमयोसंजुतकुंदप्रबंध १ सोप्योदुर्गादत्तद्विजइहिनिजमतिअनुसार।
 जामैलपिअनदलहैश्रीरघुराजउदार ॥ २ ॥ श्रीकृष्णसर्नमः ॥ ६ ॥

श्रीगणेशायनमः अथलिख्यतेउतरार्धरसम सोरठा जयजयचानंदकंददासदीह
 दुषदंसकर जयचंदावनचंद जयलीलालोनीकरन दोहा जयहरिगुरवरविदपदत
 रनिसिंधुससार जयगुरुपितुविसुनायपदवंदैचारहिवार १ जयवानीजपगजवद
 नजयसुकजयश्रीआस रसमउतरार्धैरचौपुरवहमेरीआस २ ककुहरिवंसहको।
 लियोगर्गसंचिताकेरि औरब्रह्मवैवर्तककु औरहरोचकहेरि ३ उत्तरार्धमेसकय
 यलरुसकथाविस्तार व्यंग्यभावऔतरन कहेमूलतिअनुसार ४
 अस्तिप्राप्तिरानीउभैभोजराजकीजाय ज०
 य ५ चौपाई कह्योपितासोकंतविनासा सुनिमागधकियकोपप्रकासा १ करीप्र
 ज्ञाभूपतिभारी कन्हौसहिअजादवीसारी २ जप
 ल्योमयुरैकोपितमल ३ मयुरैचेरिलियोचहवोरा कियोउपद्रौपरमकठोरा ४ दे
 पिविकलपुरवासिनकाही हरिवेलवलरामहिपाही ५
 सारहयाकोविकमधारी ६ याहीहेतुहमारतुम्हारा हेतभयौअमनीअवतारा ७ ह
 रिखलकेअसकरतविचारा नभतेहेरयनेजअपारा ८
 नायपदसीस करीविनयकरजोरिकैरथतयारजगदीस ९ चौपाई
 १० ११ १२ ककुहरातुतसेनसचारा १ सत्वचनसुनिदोउभगवाना

तव देहो जजाना २ ककु कसेन लीन्है निज संगी चले करन मागध सो जंगा ३ पूरु वहार
 हिकदि भगवाना कियो संयको सोर महाना ४ पांच जन्म धुनि सुनि अहि सैना होत भई ज
 सुही अचैना ५ कृष्ण निरवि मागध मुसकवाई को पित दीन्है वचन सुनाई ई बाल
 ककु क्षम लौटि गह जाहू तुम सो होत न जुड उछाह ७ होय सानु तोल रुख ल रामा मो
 हि हनु की गमन हुजम धामा ८ दोहा जरा सिंधु के वचन सुनि ज दुपति ककु मुसकवाई
 इ मंद मंद माधुर वचन दीन्है ताहि सुनाय भगमानौ वाच चौपाई विक्रम करै सुखन
 हि भाषै ते तो जमपुर को अभिलाषै १ ताते तोर वचन नहि मानै मरन सीत किमि औषा
 ध जानै २ माधव वचन सुनत मगधेसा हियो सैन को तुरत निदेसा ३ धावहु धरु धरु रुहो
 उभाई जमिके सहन हिवचि जाई ४ सुनि प्रमुसासन भट चहुवोरा क्खाय लियो हनि आ
 युध धौरा ५ परे नल विहरि वल धनु धारी दुषित भई तिय चढाई अटारी ई तव हरि वल
 निज धनु टंकोरा क्खाय रह्यो अरि दल मह सोरा ७ सरत्रै चतषै चत धनु दोऊ लखौ नमा
 गध दल मह कोऊ ८ दोहा भट्टे छाना छाना छाना दिसन सर क्खाय गजवाजी राजी कटी
 भाजी सैन सकाय चौपाई करि नकुंभ कटिगे तहै केते कटेतुरंग सवार संगेते १ पै दल रुं
 ड मुंड महि छाये टूक टूक वहु रथ दरसाय २ वहन लगी तहं अनित सरिता कादर उर
 हि भीति की भरिता ३ हल मूसल वल भट्टो धारी मागध की सव सैन सघारी ४ यहि वि
 धि मागध कटक अपारा राम कृष्ण कीन्है संधार ५ यहन हितिन को अचरज
 अहई जो जग विरवि फेरि संधरई ई सिंध समान दोरिते हिठामा गह्यो विरथ
 मागध कहै रामा ७ ताके मारन को मन दीन्है आय कृष्ण ते ववारन कीन्है ८
 दोहा लैत्रै है यह सैन पुनि नहि मारौ वल भाय जरा सिंधु को छोडि दिय कृष्ण वच
 न चित लाय चौपाई चले करन तपमानि गलानी अवतोजिये होय ज सहानी
 १ मारग महत हनय समुभाई मगध देस मह दिय पहुंचाई २ राम कृष्ण रिय
 तेजय पाई मथुरा हिगे दुदुभी वजाई ३ तव ताउय सैन महाराज चले लेन हरि जोरि
 समाजा ४ मथुरा विविधि भातिस जवाई घर घर कनक कुंभ धरवाई ५ हरि द
 ल भूपहि किये प्रनामा तेउ आसिष दीन्ही अभिरामा ई वंदी जस गावीह अनुरा
 गे वाजक वाजव जावन लागे ७ मथुरा कह प्रवेस प्रभु कीन्है नगरने वासिन अ
 ति मुद दीन्है ८ दोहा निरविनगर सुषमा सुषद गये भौन दोउ वीर मागध द
 ल को सकल धन दिय भूपहि मति धीर चौपाई यहि विधि मागध सत्र हि वारा लै
 लै आयौ सैन अपारा १ पै सठ राम कृष्ण सोहा ल्यो जमन जुटत वमन हिविचा ल्यो
 २ तेहि समीप नारद हि पठायो सो जमने सहि वहु समुभायो ३ तहं जमने सम
 हावर जौरा साजि जमन दल तीन करेरा ४ मथुरा कह घे ल्यो दुत आई जदकु
 ल कह अति भयउ जवाई ५ लपि जदु वसिन सो क अपारा कृष्ण राम अ सकियो

१० ईयाकेलडतमाहमगधेसा ॐ हैकालिपरायहिदेसा ७
नविचारी धरिलैजैहैजदकुलभारी ८ दोहा तातेअवनहिउदितहैकरिवोइहानि
वास औरठोरकुलराषिकेयाकोकरौविनास चौपाई अस १२
माही विरच्यो पुरीहारिकाकाही १ जहविसकरमाविधिनिपुनाई
चित्रापनीदियोरेषाई २ द्वादसजोजनकीचौडाई तैसेहिनगरीकीखेवाई
पत्रक्षकेसोहैवागा सुधासरिसजलकूपतडागा ४
गा परसहिरविमंडलतिनश्रगा ५ लोकपालनिजनिजप्रभुताई
दियोपठाई ६ पारिजातअरुसभासुधर्मा ७ वसंत
हारिकामरैनकोई सबकोसक्रसरिससुषहोई ८ ६६ हजदकुल
यप्रभुमथुरावलकहंसोपि आपुनिरायधकहतभेजमनजरामनचोपि १३
तिश्रीमहराजवांधवैसविरवनायसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीम
हाराजाश्रीराजावहादुरश्री ५ ॥ १॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥
तन्त्रानंदअनुनिधौउत्तरार्धपंचासतरंगः ५० सुकौचाच दोहा पूरनिमाके
चंदसेजवकदिबलेगोविंद कालजमनलषिकेतहापायौपरमअनंद १४
चारिबाहुसोहतवनमासा पीतावरश्रीवत्सपविसाला १ कमलान
स्यामा जुगकपौलकंडलछविधामा २ इमिजदुपतिकहंसषिजमनसा सु
धिकरिनारदकेरनिदेसा ३ येईरुखअहैअसजानी धायौसखछोडिआभिमा
नी ४ आवतजमनहिलषिहरिभागे मानहुसहाभीतिरसपागे ५
महपकरतसोधावत पावैकिमिजेहिजोगिनपावत ६ ॥

वारवारअसकहतपुकारी उवितनभागवतोहिगिरिधारी ७ यहिविधितेहिले
गयेकपाला जहसोवतमुचकुंदभुवाला ८ दोहा निजपटनूपहिवेदाहतेह
रिगुहाप्रवेश पाछेकोपितजातभोआतुरतहजमनेस २ चौपाई लषियीतावरजानिष्ट
जैसेभयौकोपअतिसैजमनेसे १ मोहिलेवाइइतसोवतकारो असकहिकीन्हिसवरन
प्रहारो २ उह्येनैनमीजतमुचकुंद चहदिसिनिरख्योतेजअमंदा ३ भूपतिदी।
ठपरतजमनेसा भयौभसमतेहिछनैनरेसा ४ तवकुरूपतिसुकसाकरजोरी वो
लतभयेवहोरिनिहारी राजौवाच कोवहपुरुषधराक्रमकैसो कहोनाथसोयौतह
जैसे ई सुनिकुरूपतिकी गिरासुहाई सुकाचारजबोलेसुषपाई ७ श्रीशुकउच सो
इश्वाकुवंसअवतारा मां धाताकोअहैकुमारा ८ दोहा नामरह्यौमुचकुंदजेहिवि
प्रभक्तिमतिमान बडोसत्यवादीनूपतिसीलमानवलमान चौपाई येकसमैसुरअ
सुरलडाई होतभईअतिसैभयदाई १ असुरनसोसुरविजैनपाये तवमुचकुंदस
हायबोलाये २ तहधनुसरधरिनुपमुचकुंद रक्ष्याकीन्ह्योदेवनब्रंदा ३ येकव
रसोयेनूपनाही कियोपराजयदैत्यनकाही ४ तवप्रसन्नकैकहसुरवानी मागा
हवरभूपतिवलषानी ५ मंत्रीतियसुतजनपरिवार रहिनगयेसंसारतुम्हारा
जैसेगोगोपालचरावै तैसेप्रभुअहजगतनचावै ७ मुक्तिकोडिमागहवरदाना ग
तिदातातेहैभगवाना ८ दोहा तवभूपतिकरजोरिकैमाग्योअहवरदान बहतदि
नातेनहिकियोसैन होअलसान चौपाई तातेमोहिनीदअतिअवै भसमहोय
जोमोहिजगावै १ येवमस्तुकहिदेवनदीन्हे नूपगिरि हासैनतंवकान्हे २।
गयोजमनजवजरितेहिठामा तवनूपडिगआयेधनस्यामा ३ अतिसुं
दरसरूपलषिराजा संकिनभोसुमिरतनिजकाजा ४ पनिनुवाइभूपतिनिजमाथा
बोलेयौवचनजोरिजुगहाथा ५ मुचकुंदोवाच कौनआपहैमोहिवतावो निजप्रका
सविभवनमहछावो ई कमलचरनदंइत ६ ॥ ॥ केहिकारनआयेइतस्वामी
७ कीरविकीससिकीसुरराई कीपावकप्रकासअधिकार ८ दोहा येमोहिजानोपरतहै
होनारायननाथ वचनसुधासमयाइकैकसनहिकरहुसनाथ चौपाई हमइ।
श्वाकुवंसकेअहही नाममोरमुचकुंदहिकहही १ मां धाताकोअहौकुमारा।
गयोकालसोवतहिअपारा २ सोकोकोजगायप्रभुदयक अपनेहिपायभसम
कैगायक ३ पुनिमोकोतुमपरलषाई तेजविवसनहियरोदेपाई ४ जेवमुचकुंद
कहीअसवानी तवहसिबोलेसारंगपानी ५ भगवानोवाच जन्मकर्मममआ
हैअनंता विधिसिबसहलहैनअंता ईयेतुवप्रीतिदेपिनरराई नेसुकतुमको
देहुसुनाई ७ हरनभूमिभाराकरतारा विनयकरीअतिवारहिवारा ८ दोहा।।
तवमैआवसुदेवकोभयौसुवनमहिआय वासुदेवकहवावतोजानिलेहनूपराय

१३ कंसप्रलंवादिकषलमास्तो बहुविधिसंतनकोदुषदास्तो १ तुम्हरेतेज
 दरसदेहिभगवाना तुमकोमहाभागवतचीन्ह्यो

न्ह्यो ४ मागुहवरमोसोमहिपाला होहिं कामनासिद्धिताला ५
 भूपतिकचहदधीनहिहोई ई सुकौवाच ७

७ गरगवचनकोसुमिरनकरिकै
 १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

सुगियोअस्तुतिनूपतिसुदितजेरिजुगहाथ छंदविभंगी
 एकविहारीभवभयहारीदसनके

सुतविततिथरातेनूपमदमातेकोलाहिजातेसैनगन्यो
 सह्योनमुक्तिहिद्वयहिजन्यो
 हिचानेनूपमदमानेचदिवहुजानेसैनजुते

तुमकालेभक्षतहालेआपुहिआलेजिमिवनहे

विस्तारसथावेनहिमुदआवैअमभरिपावैहोतदुषे ५

चाहतवनजाईसतनूपराईराजिमहाईतजनहितै
 हिउपाईमैअवपाईश्रीजदराईतुमहिचितै ई पदकमलहिलागीभजहिद्विरागी
 तहिहमसागीवरनररे तजिदीनदयालेलहिकलिकालेयहिजगजावेकाहपरैतेहि

७ अतितापनितायोलोभसतायोतोषनयायोभातिकोई ॥

मतितुवरसभाजैदुष

७ दोहा सुनिअस्तुतिसुबुकेद

मलमतिपैहोसतिमुदगाथ चौपाई वरदीवोकहिजदपिलो भायेत
 दपिनतुवमनडुल्योडोलायो १ मोरभक्तजैहैजगमाही तिनैकामनाउपजतिना
 ही २ जासुवासनाभयनहिछीनी कवहुकतैहिमतिहोतमलीनी ३ पैजिनकेउ
 रभक्तिविलासे तिनकीमतिकेविषेनत्रासे ४ विचरहुजगमहमोकहध्याई पैहो
 भक्तिमेरिसुषदाई ५ कृष्णधर्ममहजियगनमारातपकरितिनकहकरौउधारा ६ औ
 रेजन्मविप्रवरकैके सबभूतनदायादगजैके ७ करिहोगमनभूपममधामा॥
 जहाँजातजोगीतजिकामा ८ दोहा यामेऔरनहोयगोजानिलेहुमहियाल भक्तह
 मोररहुहुगेतुमसरवदाविसाल २ इतिश्रीमहराजावांधवेसविस्वनाथसिंहात्म
 जसिद्धिश्रीमहराजाधिराजश्रीमहराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्रा
 धिकारिरघुराजसिंधूदेवकतआनंदचंद्रनिधौयेकपंचासस्तरंगः ५१ ॥::॥
 सुकौवाच दोहा यहिविधिप्रभुकीलहिकृपासोमुचुकुंदनरेस करिप्रदक्षिनाकृष्ण
 कोतजनवहैवहदेस चौपाई कहुँयोकेदरातेमहियाला सषिलधुजीवगुन्योकलि
 काला १ उतरदिसिवदरीवनजाई कियचितदैतयपरगतिपाई २ तहैतैलौदिका
 समभगवाना जमननमारिहस्योधननाना ३ चलेद्वारिकैव्रषनलदाई जरासेधा
 आयौतहंधाई ४ मागधसेनदेविप्रभुभागे मनुजचरित्रकरनअनुरागे ५ कोडि
 दियोधनमनहुदेराई बहुजोजनगेहरिवलराई ६ भगेजातमागधदोउदेवे लियो
 जमनधनकादरलेषे ७ सैनसहितधायौमगधेसा कृष्णरामगमनतजैहिदेसा
 ८ दोहा दूरिजायहरिवलतहाथकिगिरिचढेउतैल जहवरषहिवारिद नितैनाम
 प्रवरषलसैल १ चौपाई हरिवललुकेजानिगिरिमाही घेरिलियोमागधचहुँघा
 ही १ सुचिईधनदियअनलगाई सैलप्रवरषनदियोजराई २ जरतसैलतहतेदोउ
 तरके येकादसजोजनमहठरके ३ पुनिद्वारिकैगयेदोउमाई मागधतिनकीषवरि
 नपाई ४ भरेजानितजिनिजअंदेसा मगधदेसगमन्यौमगधेसा ५ द्वारावतीजाया
 जदुगाई वसतभयेअतिसैसुषपाई ६ व्याह्यारेवतिकहवलराई नौमस्कंधकथा॥
 सोगाई ७ सालऔरमागधसिसुपाला कुंडिनपुरमहंजरेभुवाला ८ दोहा तिनभू
 पनसदमोरिकैहरिरुकुमिनिहरिलीन जैसेदेवनजीतिकैगरुडसुधावसकीन चौ
 पाई सुनिसुकदेववचनकुरुगाई फेरिजोरिकरगिरामुनाई १ राजौवाच जदुपति
 करिराखसविधाना रुकुमिनिहस्योसुन्योयहकाना २ जैहिविधिजीतिसाल्वसि
 सुपाले हरिरुकुमिनिल्यायेनिजआखे ३ कृष्णचंद्रकीकथासुहाई देहुसुनाइमो॥
 हिमुनिगाई ४ कृष्णकथाअतिसैसुषदाई अवनपरतकलिनलनसिजाई ५ कथा
 सुधाकोपानहिपाई कौनरसिकजोजायअघाई ६ सुनतपरिक्षितकेसुदुपेना कहनल
 गसुकदेवसचैना ७ सुकौवाच देसविदर्भएकअतिपावन तहैकोभीष्मकभूपसुहा

वन ८ दोहा ताकेयेककन्यारही अरुनृपपंचकुमार रुकमीतिनमेजेठभोजगमह
 अतिचलवार चौपाई सुनिरुकुमिनीकृष्णगुनरूपा चरिलीन्होमनतेवरभूपा
 भ्रातमातपितृसहितउछाहू करनचहेहठिकृष्णविवाहू २ तवरुकुमीवरज्योति
 नकाही देनचह्योसिसुपालविवाही ३ सुनिरुकुमिनीपरमदुषपायो येकपंडित
 हरिपासपठायो सोहारिकैगयोदुतधाई हरिदिगद्वारपदियपहंवाई ५ सिंघा
 सनवेठेजदुनाथा लषिदुजकहंनार्योप्रभुमाथा ६ पुनिपूजनकियविविधिप्रका
 रा जिमिहरिपूजहिदेवउदारा ७ पुनिविप्रहिभोजनकरवायो चरनवापिअसवा
 चनसुनायो ८ दोहा विप्रकुसलहेधर्मतुवकरोतोनाहिकलेस रह्योसदासंतोष
 करियहूजधर्महमस चौपाई जोसंतोषकरैमनमाही तासुवचनहैसनिसदाही
 १ अंसंतोषसकहुसुषनाही सुवसंतोषीदीनहुंकाही २ जेसंतोषीसाधुउदारा त
 जेअहंकारहममकारा ३ जीवदयापरहेतपधामा सिरसोतिनकोअमितप्रना
 मा ४ विप्रजानरजाकेराजे वसंप्रजासुषसहितसमाजे ५ सोभूपनिमोकोअति
 प्यारे मेरेपुरकोगमननहारे ६ जौनदेसतेतुमइतआये ताकीकुसलकहोसुष
 छाये ७ हमकोजेहिविधिसासनदेह सोहमकरिहैनहिंसदेह ८ दोहा जवब्राम्ह
 नसोअसकह्योसीलसिंधुजदुनाथ तवरुकुमिनिकीयविकोरीन्होहरिकेहाथ
 तवजदुपतिवोखतभयेतुमहीदेहसुनाय तवब्राम्हनवांचनलग्योपरमानंदहि
 पाय रुकुमिनीउवाच कंदवोपैयाहैविभवनसुंदरजनश्रुतिकंदरतवगुनवसिदु
 षछीने तवरूपसुहायोजिनद्वगआयोद्वगफलपूरनकीन्ह सुनिसेगुनरूपैपर
 मअनूपैमममनलाजविहाई तवपददिगजआईरह्योलोभाईकह्योसखजदुराही
 १ असकोकुलवारीअहैकुमारीवरैनुतुमहिनिहारी विद्याकुलसीलेधनवयडी
 लैतुमसमतुमहिविहारी अतिआनंदकंदैसवजगवंदेनरलोकहिअभिरामे
 जदुकुलकेनायकसवविधिलायकपूरनसवमनकामे २ तेहितेवरिलीन्होतना
 मनदीन्होतुमहिसमर्थहिजानी प्रभुदयाविचारीइतपगुधारीकरौदारगहिपा
 नी तुववीरहिअसेचेदिपदंसेकरैनहीदुतजामे मृगयतिकोभागेअचनहिलगैज
 वुकओरदगामे ३ मेजोसुभकर्मेकरिजुतधर्मदानजज्ञप्रतनेमा सरकूपअरामे
 रचिअभिरामेयजौहरिहिसपेमा तौदेवकिनंदनदुष्टनिकंदनकरैयाहइतआ
 ई नहिनुपसिसुपालादिकविकरालागहंपानिदुषदाई ४ ममकालिविवाहारे
 उरदाहोतातेकरिअतुराई प्रथमहिकिपिआवोपुनिदलखावोसवलविदर्भका
 न्हाई चैद्यादिकसेनेहनि सरपेनेमारिमदेहठिनाथा राखसविधियोलेवीरजमेले
 मोहिहरिकरहसुनाथा ५ अंतहपुरमाहीवंधुनकाहीहनिहमकेहिविधियाहै अ
 सजोप्रभुभाषीतोकिरायोयहउपायमनमाह कुलरीतिहमारीमाहअगारीगि

रिखतविनहिप्रया

धारीहृदहमैसुषमाही जेहिपदरज

तेहिजोनाहिपैहौतजितनदेहौका

ठिमानोजबलगिमिलिहौनाही

आपहिकौही ७ दोहा यहिविधिपातीवा

विकैफेरिजोरिजुगहाथ कहनलग्योसोविप्रवरनिरपतमुषजदुनाथ ब्राम्हणे

वाच यहरुकुमिनिसंदेसमैगोविनदियोसुनाथ अनुचितउचितविचारिकैकरहुसाई

जदुराय पूरइतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजवांधवेसविखनाथसिंहात्मजसि

द्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपायाजाधिकारि

भागवतेअनंदअनुनिधौदापंचासस्तरंगः ५२॥

पातीरुकुमिनिकीसुषदसुनिकैपायअनंद करसोकरगहिवा

१ श्रीभगमानोवाच चौपाई जवतेरुकुमिनिकीसुधिया

ई तवतैनैननीदनहिआई १ मैजानेहयहविप्रउदारा रुकमीरोक्योव्याहहमार

२ दुजसवभूपनकोसदमोरी हरिलैहौरुक्मिनिवरजोरी ३ कालिजानिप्रभुहो

दारुकसोकहंसहितउछाहा ४ परमवेगचारिहुममवाजी लैआवहुस्य

सुनतसुतरथसाजितुरंता ल्यायछाढभोजहंश्रीकंता ई सामि

लैदुजकहंरथभेअसवारा ७ दारुकताजनहन्योतुरंगावा

जीवलेपौनकेसंगा ८ दोहा येकरानिहीमैगयेकुंडिनपुरजदुनाथ रुकुमिनिकोअ

२ चौपाई भीषमभूपरुकुमकहंडरिकैचेदिपकोवि

वाहचितधरिकै १ व्याहचारसवलग्योक रावन दुषितवैसुमिरतजगपावन २ न

भवनभवनमहंधुजावंधाई ३ वहविधिनरनारिनसज

सुरमितधूपिनधूपकरायौ ४ पित रनदेवनपूजनकीन्ह्यो भूसुरकोवहु

५ विप्रनसोसुस्तेनपढाई कन्याकोविधिवतनहवाई ६ सुभगवा

रक्षाबंधनपुनिवधवायौ ७ तहोविप्रवरहोमहिकीन्हे रा

८ दोहा तैसहिदमघोषहतहोकरिचेदिपकोचार कुंडि

नकोगमनतभयैसैगलैनृपवलवार ३ चौपाई तिनकोलैरुकुमीअगुवानी दि

१ दंतवक्रमाल्वहुमगधेसा पौंड्रकविदुरथआदिनरे

चेदिपव्याहकरामनहेरु आयैकुंडिनसैनसमेत ३ जोकहंरामकृष्णइत

तौरनमेभगायहमदैहं ४ यहहवालसुनिकैवलिरामा

५ जुद्धजानिलैसैनमहाई आयैकुंडिनकोवलराई ६ रुकुमिनिसनसंदेहवदा

आयेहदुजनहिजाहिपठायो ७ गर्जामभरिवीतीत्रिजामा

८ दोहा भोमेकेकुनिंदितलथोतातेश्रीजदुराय

[illegible]

रिजामंदिरजाही तहँ आय मुरारी कर धनु धारी हर हूँ मै सुषमा ही जो हि पद रज
 को है सिव सम बाँ है सज्जन हित अधनाँ से तेहि जानिहि पै होत जित न देहों का
 रित्रत विनहि प्रयासै प्रभु सत्य वषा नौ यह हठि मानौ जव ले गि मिलि हो नाही
 तवल गि सत जन मै है यह मन मै वरिहों आपहि काँही ७ दोहा यह विधि पाती वा
 विकै फेरि जो रिजु गहाथ कहन लग्यो सो विप्रवर निरपत सुषज दुनाथ ब्राम्हणे
 वाच यह रुकुमिति संदेस मै गोविन दियो सुनाय अनुवित उचित विचारि कै करहु साई
 जदुराय पूरइति श्री महाराजाधिराज श्री महाराज बांधवे सविस्वनाथ सिंहात्मज सा
 हि श्री महाराजाधिराज श्री महाराज श्री राजा वहादुर श्री लक्ष्मचंद्र कपाया नाधिकारि
 घुराज सिंह जू देव कृत श्री सत्भागवते अनंद अंबुनि धौदा पंचास स्तरंगः पूरा ॥
 सुको वाच दोहा पाती रुकुमिनि की सुषद सुनिकै पाय अनंद कर सो कर गहि वि
 प्रकोह सिव ले जदुनंद १ श्री भगमानौ वाच चौपाई जव ते रुकुमिनि की सुधिया
 ई तव ते नैन नीद नहि आई १ मै जाने हय यह विप्र उदारा रुकमी रो क्यो व्याह हमार
 २ दुज सव भूषन को मंद सोरी हरि लै हो रुकि निवर जोरी ३ कालि जानि प्रभु हो
 न विवाहा दारु क सो कह सहित उछाहा ४ परम वेग चारिहु मम वाजी लै आवहु स्प
 दन मह साजी ५ सुनत सुतर थसा जितुरता ल्याय ठाढ भोज है श्री कंता ई सामि
 जानि वसुदेव कुमारा लै दुज कह रथ भेअ सवारा ७ दारु क ताज न हन्यो तुरंगा वा
 जीव ले पौन के संग ८ दोहा ये करति ही मे गये कुंडिन पुरज दुनाथ रुकुमिनि को अ
 रुवि प्रको की न्ह्यो आसु सनाथ २ चौपाई भीषम भूष रुकुम कहंड रि कै चेदि पको वि
 वाह चित धरिके १ व्याह चार सवल ग्यो करावन दुषित दै सुमिरत जग पावन २ न
 गरव जारन गालिन भराई भवन भवन मह धुजाव धाई ३ वह विधि न रनारिन सज
 वायो सुरमित धूपि न धूप करायो ४ पित रन देवन पूजन की न्ह्यो भूसुर को वहा
 भोजन दी न्ह्यो ५ विप्रन सो सुस्तेन पढाई कन्या को विधिवत नह वाई ६ सुभग वा
 मन भूषन पहिरायो रसाव धन पुनिव धवायो ७ तहो विप्रवर हो महि की न्ह्ये रा
 जा कनक धेनु वहु दी न्ह्ये ८ दोहा तै सहि दम घोष हत हो करि चेदि पको चार कुंडि
 न को गमन त भये सै गलै नृपवल वार ३ चौपाई तिन को लै रुकमी अगुवानी दि
 य जन मास परम सुषमानी १ दंत वक्र मालव हुम गधे सा पौंड्र कविदुरथ आदि नरे
 सा २ चेदि प व्याह कर मन हेतु आयै कुंडिन सैन समेत ३ जो कहें राम कृष्ण इत अ
 है तौरन मे भगा यह मंद है ४ यह हवाल सुनिकै बलिरामा कृष्ण हुगये हरन के का
 मा ५ जुड जानि लै सैन महार्द आयै कुंडिन को बल राई ६ रुकुमिनि मन संदेह वडा
 यो आयै ह दुजन हि जाहि पठाये ७ गई जाम भरि वीती त्रिजामा काहे नहि आयै श्री
 थामा ८ दोहा भो मे केळु निंदित लख्यो तातेश्री जदुराय मेरे कर को गहन हित आयै

नहिदत्तधाय चौपाई भोअभागनीपरसिवरानी भयप्रतिकूलपरतयहजानी १
 यहप्रकारचिताकरिवाला मूंदेअवुजनैनविसाला २ तेहिछनरुकुमिनिके
 छविधामाफरकेउरुभुजादगवामा ३ ताहीछनजदुनाथपठाये रूकुमिनिके
 दविप्रवरआयो ४ विप्रहिपेषिपरमसुषपागी कलमआगमनपूछनलागी ५ वि
 प्रकहैयाआयो जदुनंदन तेरोप्रनराथारिपुंदरन ६ जदुपतिआगमसुनतकुमा
 री मगनभईसुषसिंधुमभारी ७ तीनहुलोकविप्रकह्योरा रेतहोतेछोमितमन
 मोरा ८ दोहा असविचरियंडितपगनरुकुमिनिकियोप्रनाम कह्यारिनीहोवरि
 ननहितोसोमैमतिधाम चौपाई भूपतिसुनिजदुनाथअवाई धन्यभागआपनी
 गनाई ९ विविधिभातिलेपूजनसाजू विविधिभातिवजवावतवाजू २ विविधिभा
 तिभूषनपदआछे विविधिभातिमनिगनवहवाछे ३ विविधिभातितियगानकराई ले
 नचलेनपहरिअगवाई ४ गयेजवहिभूपतिकछदूरी देखीउडतयोमअतिधूरी ५ नि
 कटजाइजदुवरकहदेखी लख्योमोदभीषमकविसेषी ६ कियोधरनिमहदंडप्रनामा
 पूजनकियोसविधिसुषधामा ७ पुरवाहेरजनवासकराई विविधिभातिकीभेटव
 ढाई ८ दोहा जथाजोगसबकोकियोभूपतिसबव्योहार जथाजोगजदुवरसहितपा
 योसबसतकार चौपाई रामकलनिरपनपुरवासी आयेसकलमानिसुदरासी १॥
 निरपिकलसोभासुषदाई रहेपलकनजिडीठिलगाई २ आपुसमहसिगरेवतराही
 येईरुकुमिनिलेहिविवाही ३ रूकुमिनिकेहैजोगविहारी अहेविहारिहिजोगकुमा
 री ४ जोकरुकुसुकुतकियेहमहोही देवहोइजोहमपरछाही ५ तौरुकुमिनिकरगहै
 मुरारी पूजेतवहीआसहमारी ६ असकहिपुरजनगेनिजगेह वंधेसकलजदुना
 थसनेह ७ पुनिमातारुकुमिनिनहवाई गिरजाग्नहकोचलीखवाई ८ दोहा चलीच
 रनसौरुकुमिनीकलमकमलपदधायगहैमोनव्रतसपिनजुतपीतांमरकुविछाया
 चौपाई गिरजामंदिरमहजदुगाई हरिहरुकुमिनिकहहठिआई १ अससकितकेस
 वमहिपाला चलेसेनलैसंगविसाला २ भेरीहुंदुभिसंषमृदंगा वाजेतेहिछनयेका
 हिसंगाई येहिविधिगिरजामंदिरपांही चलीरुकुमिनीपूजनकाही ४ करहिमंगा
 खामुषीसुगाना चलीअलंकृतदुजतियनाना ५ गायकगिरजाअस्तुतिकरही रु
 कुमिनिसंगपरमसुषभरही ६ गिरजामंदिरमहयहिभाती पहुँचिगाईरुकुमिनिकवि
 पाती ७ चरनपधारिआचमनकरिकै कियमंदिरप्रवेशसुषभरिकै ८ दोहा तहब्रह्म
 दजनारिसवविधिकीजाननिहारि वंदनकरवावतभईमंगलवचनउचारि चौपाई
 गिरजावंदनरुकुमिनकीन्ह्यो असेवचनमंदकहिदीन्ह्यो १ सक्तिवतीजोहोहभवा
 नी गहैवानिमसारंगयानी २ बारवारमैकरोप्रनामा पुजवहुआजमोरमनका
 मा ३ असकहिपुनिमज्जनकरवायो चंदनअलंकृतसुमनचढायो ४ भूपदीपपुनि

मुदितदेषायौ विविधिभातिनैवेद्यलगायौ ५ पुनिसधवानीरिनकहं पूजी रुक्मिन
 कस्य आसनहिदूजी ई तेसधवातियजुतअहलादा रुक्मिनकहदीन्हयोपरसादा
 ७ भूपसुताकियतिहे प्रनामा तज्योमोनव्रतसोळविधामा ८ दोहा गिरजासंदि
 रसौकढीभीषमसुतासुजानि रतनजडितकंकनसहितसषीपानिगहियानि चो
 पाई कुंडलमंडितजुगुलकपोछा रतनमेषलालंकअमौला ९ अलकैलटकिलट
 किमुषहलकै अधरविंवसोभासुठिभूलकै २ मधुरकरहिंनूपुरपगसोरा गम
 नजासुगजगतिमदमोरा ३ कुंदकलीसेदंतविराजै रतिरंभाजैहैछविलषिलाजै ४
 भूपसुताकहंनिरषिनेरसा मोहिगयेभूलेनिजवेसा ५ लगेपंचसरसरदुषदाई
 गिरेभूमिमहसुधिविसराई ई अस्त्रसस्त्रकूटेयकसंगा तिमिस्यंदनमातंगतुरंगा
 ७ मनहुदेवमायामहिआई सबभूपनकहलियोखोभाई ८ दोहा मंदमंदगमनता
 ललीजवंगेमंदिरद्वार अलकदारिनिरषनलगीकहंवसुदेवकुमार ९ जदुनंदन
 कोतहंलषोस्यंदनसपदिसवार दुषदंदिदूरीकियोआनंदनियकवार १० रथआ
 रोहततुरततहंजदुपतिरथहिचलाय रुक्मिनकोसचुनखषतनिजरथलियोचढा
 य ई सुद्धरामकोसौपिकैगमनद्वारिकाकीन मनहुअगालनमद्धितेसिंहभागनिज
 लीन १ जंवदलतेरथनिकसिगोतवजागेसवभूप गोपहस्योधिकधिकहमैआ
 सवालमतिकूप ८ इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजवांधवेसविश्वनाथसिं
 हदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीहल
 चंद्ररुपायाजाधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकतेश्रीमत्भागवतेआनंद १

५३ ॥ॐ॥

46.

२१ निजनिजदललैचलतमेसवभूपतियकवार
जदुवीरा सनमुषडेभयेरनधीरा १ करिकोटंडकठिनटकोरा कः

वरषतमेवाना ५ जैसेम घामे घगिरिमाही वारवारबुदनभरिलाही ईजदुदलमूरि
गयौसाधारे तवरुक्मिनिकोभयौषभारे ७ संकितपतिमुषनिरखनलागी
कुलजितभैयागी ८ दोहा विहसिकह्योगोविंदतवसु
दलसचुनदलैअवहिजितेयहजानु १ ॥ २ ॥
नभूपनवरजारा १ तहंगदआदिकजदुवरवीरा भारिसरनकियअरिनअधीरा २
जवाजिनसिरमहिकदियरही सिंधनादभद्वहविधिकरही ३ ॥
दिजाही रुडमुंडबहुषडलपाही ४ अंगदगदासहितकरवाला
विमाला ५ कदेवरुमानहगजसंडा

भागहिरनमहवाननलागे ७ कोटिनभदनमुंडकदिजाही

चौपाई दुंदुजुदपुनिभोतेहिगामा जुवेवीरसोवीरखसामा १५
निवखभद्रभयंकररुपाधारिकियातहजुदअनूपा २५ ॥ ३ ॥

नमो भागेभूयदुषितश्च तिमनमो ३ रामवजावतविजै निसाना किये द्वारिके सुषि
तययाना ४ जरासिंधुआदिक महिपाला गये भागिजहरह सिंसुपाला ५ सिंसुपा
लहनिजलषोपराजै दुषितभयै करिकै अतिलजै ६ सुषिगयो मषुवालतनाही

१. ककालह्यामनमाही ७ तवसग चादिकभूपचभागि सिसुपालहिसमुक्ता
२. दोहा सुनहभूपसिसुपालचवछोडहुसकलगलानि कवहुकप्रियक

४५ हरि साहास्यो सन्निवारा तेद सच्यो हि नदलमारा २ अष्टाद
४६ ३ लघुजदुवसिन तेय हिकाषा॥
४७ ४ जानिइ सगति साचु नही राषहु मनउत्साह सदा॥
४८ ५ तव जीति है फेर गहि सूला ॥ १५

१८ दोहा

चौपाइ विनजदुपतिवधरनमहठनि१
भाषोसत्यमृषाहेनाही २ असकहिरथपरभयौसवारा

सारथि सौ अस्वचन उचारा ३ मारुता जन अस्वन काहीं लै चल लै चल जह हरि जा।
 हाँ ४ आजु मारि वान नगी पा लै लै हाँ भगनि छी निवहिका लै ५ दुर्मतिको मद अस्व
 सिवति रहौ लै भगनी निज अस्व न सिध रहौ ई कहत कहत जगत् । रे नियरानो कस्म
 प्रभाउ कुमति नहि जानो ७ आसुहि अस्व नो जान धवाई जदु पतिको अस्व गिरा सु
 नाई ८ दोहा चोर ठाढ़ ठाढ़ ठाढ़ ठाढ़ लीन्ह्यो भगिनि चोराय ताको फल आजु हि अस्व हि
 तो को देह देषाय ५ चौपाई अस कहि हरि हि मारि नैवाना पुनि बो ल्यो रुक्मीवलमा
 ना १ हे कुल दूषन जानन पै है आजु समर मह गर्व गमै है २ का कल है कहै जागनि।
 भागा मम भगिनी ति मिचह सि अभागा ३ रे मति मंद महा कूलकारी जीव च है तोना
 जै कुमारी ४ रुक्मी गिरा सुनत जदु राई तजे वि सिषने सुक सु सुक पाई ५ धनुष काटि
 नै सरते हि माख्यो पुनि चारिहु तरंग संचाख्यो ई सतहि हन्यो धुजा पुनिकाख्यो मारि
 वानर थचक निछाख्यो ७ तव दुती यलै धनुष कुमारा पांचवान जदु पतिक हमार ८।
 दोहा वान सारि जदु नाथ पुनिकाटि दियो तेहि चाय लिय दू सरकाख्यो सोऊ तव जय ज्यो
 संताप ई चौपाई पदिस परिघत ज्यो पुनि सूला तोमर सक्ति कपान अतूला १ जेजो।
 रुक्मी सस्त्र चलायो विन प्रयास जदु नाथ न सायौ २ तव कर मेगहि ठाल कपाना ३।
 थते कूटि रुकुमवलमाना ३ धायो को पित जदु पति वारा ज्यो पतंग पावक मह भोरा
 ४ धावत आवत निरषि मुरारी ढालते गति लसम करि डारी ५ लै कपान मारन कह।
 धाये तवरुक्मि निकेद्र गजलच्छाये ई चरन पकरि विनती बहु कीनी भ्राता वध गुनि अ
 ति दुष भीनी ७ मो भ्राता कहमार हुनाही तुम तो करुना सिंधु सदाही ८ सुकौ वाच ॥
 दोहा तह उक्मि निके वचन सुनिकरुना कर जदु नाथ रथते आसुहि कूटि कै धरे रुकुमा
 के हाथ ७ चौपाई बांध्यो ताहि पाग मह ताके सात भाग करिता सु सिषाके १ मूड्यो
 मूळ और सिरवारा भो विरूप भीषम ककुमारा २ तव लो मारि सैन रिपु केरी आयै
 बलव जावत भेरी ३ कस्म समीप गये वलरामा निरषि प्रनाम कियो धन स्यामा ॥
 ४ पुनि देख्यो रुक्मी वलि राई कह्यो कहा कीन्ह्यो जदु राई ५ भो सयान नहि गेल रिक्ता
 ई कर हुरनहु मह तुम च पलाई ई उचित न बांधव नातन काहीं हंसी होइ गी सव जग
 माही ७ अस कहि रुक्मी को वलिरामा वंधन छो रिदियो तेहि ठामा ८ दोहा पुनि।
 रुक्मिन के निकट चलि वलस मुझ मन लाग सुष दुष मानव है अज्ञाना दंडि
 जो भाग ई चौपाई छत्रि जात कर है वडरोस् भ्रातहि हनत भ्रात गुनि दोसू १ भूमि
 मान धन हेत कुमारी छत्री खरहिन दोस विचारी २ सुष दुष मानव है अज्ञाना दंडि
 नंद डेव कल्याना ३ जनन मरन यह देह हिकेरो जीव हि नहि अस्व वेद निवेरो ४ ये
 कई स सव देहिन माहीं जिमि बहु चटर विवह त देषाहीं ५ ताते अज्ञान जय ह सो कू
 छोडि कुवर धारि सुदवो कू ई सुकौ वाच अस वलराम जवै समुझायो तवरुक्मिन

॥ १ ॥ कृष्णरुक्मिणीहिरण्यहचदाइ
८ देहा रुकुमप्रतिज्ञासुमिरनिजगयानकुडिनकाहि
वस्योदषितमनमाहि २ च
गर्गकियोतह सहितउच्छाहा कृष्णरुक्मिनी सविधविवाहा ४
हमगलगाना लागिकरनारिनरनाना ५ भूषनवसनपहिरिपुरवासी
हदेवनआसी ई ६
पताका
गजमदतसीचीगलीकरलोषभअनूप ३
मुनतपरस्परमुदितजनकह प्रभुकौतुककीन ४ रुकुमिनको
रि ५ हारावतीनिवासकियथावसुदेवकुमार करतकलानअनेकनितरुक्मिनस
हितविहार ई रुकुमिनिकृष्णविवाहमेवरनैजाजुतवित्तर
श्रीमहाराजाश्री राजावहादुरश्री कृष्णचंद्रकृष्णपात्राधिकारि
रघुराज सिंह जूदेवकृत आनंदानुनिधौचतुर्थ पंचास्तरेगः ५४ ॥
॥ ॥ देहा अवभागतहकीकथा अरुहरिवंसहुकेरि
चहुंकविजनलेहनिवेरि १ सुकोवाच देहा २
र रुक्मिनके सो जन्मलिय भा प्रदुम्न कुमार २ चौपाई
दानव आइ ताहि हरिलयक १ रह्यौ काल संवरजे हिनामा का ९०
२ रही कामते ते हिरि पुताई तेहि तेह स्यौ कृष्ण सुत आई ३ उ
लीन्ह्यौ मीन लीखे तेहि काही ४ ता ॥ न को उ क व ७ वा ६ ज
॥ ॥ सोमकरी ले संवर हरण्या
दियो सुवारन मीन सो कह्यौ रचहु पकपान करन लगते षंडव
लघुचौषकपान २ चौपाई मीन उदर फारत महभूष
१ सूपकार लषि अचरज माने वालक ले अति सेहर पाते २ ॥ ५ ॥
कामगा ॥ १९९ ॥ ३ जवै कामहर दियो जरई १५ ॥ ३ ॥
४ गिरी संभु के चरण न जाई कह्यौ भार पति देह जि याई ५ ॥ १५ ॥
पैहे निज पति न हि सें देह ई तव मायावति नाम धराई संवर की तिया
ई ७ सो मायावतिके दिग जाई सूपकार अस गिरा सुनाई ८ देहा म
या को राय हु पास निज पालन करहु स्यानि १ चौपाई सा

यावतीवालकहंपाई राख्योनिजगहअतिहरपाई तबनारदमुनिआतुरआई मा
यावतिहिकह्योसमुभरई २ सुंदरियहवालकपतितेरो भयोपुत्रयहजदुपाता
केरो ३ यहिविधिसिगरीकथासुनाई नारदगवनकियोहरपाई ४ मायावतीजा
नियतिवाले करिकैप्रेमखगीतेहिंपाले ५ कछुककालमहकस्तकुमारा भयोकि
सोरसुछविआगारा ई नवनीरदसमरूपसुहावन पदुमपलासनेनसुषळावन
७ जुगुलजानुलौवाहविसाला ससिमुषअहिमनुअलकनिमाला ८ दोहा नेसु
ककरतकटाक्षजेहिमोहहिसुरतियचंद मृदुहासीफासीसरिसअसोरुकमि
ननंद ४ चौपाई सकलसास्त्रकोजाननवारो विक्रममहाविविक्रमप्यारो १ कस्म
सुवनकीसुछविनिहारो मायावतिअतिभईसुषारी २ येकसमेनिसिमेहरपाई ॥
फूलनकीसुषसेजविछाई ३ केसवसुतकहंतहांवालाई मायावतीमंदसुसक्या
ई ४ करिकटाक्षअसगिरासुनाई विरहदाहपियदेहुवुभरई ५ सुनिमायावतिगि
राकुमारा कोपितकैअसवचनउचारा ईरेजननीकसभाषसिवेना फूटिगयेतैरेदोउ
नेना ७ तैजननीमममैसुततेरो कतयहअनुचितचहतिघनेरो ८ दोहा येअतिव
चलहोतहैजगमहनारिसुभाव सुंदरवपुलंपिसुतहुकोकरहिकामकेभाव ५ चौ
पाई मायावतीसुनतिपतिवैना बोलीहाथजेरिभरिनेना १ मायावतिरुवाच आया
अहैजदुनंदननंदन मेरेनायकहौजगवंदन २ संवरसठतुमकोहरिल्यायो आया
पिताजानननहिंपायो ३ आपकाममैरतितुवनारी नाथदियोकतसुरतिविसारी
४ फेकिदियोसठसागरमाही येकमीनलील्योतुमकाही ५ केवटपकरिमीनद्रुत
ल्याये तासुउदरमहतुमकहंपाये ई केवटतुमहिदियोमोहिआई नारदसिगरी
कथासुनाई ७ यहसंवरजीसोसुरराजै महाकालकोकियोपराजै ८ दोहा अतिदुर्
जैदुरधरैसंवरदानवराज पीतमयाकोजोहनेतोसतिसुतजदुराज चौपाई मा
यावीअतिसैवलवारो कवहनकाहसोरनहारो १ याहिमारिमोहिलेसुषदायक न
लहुहारिकैजहजदुनायक २ सुनिरतिवचनसुकुंदकुमारा फरकैभुजकियकोपा
अपारा ३ अवलोतैकसगोपनकीन्ह्यो कसनमोहिप्रथमहिकहिदीन्ह्यो तवहिन
मैसंवरकोमारी तोहिकैजातोअैनमभारी ५ तवपुनिवोलीरतिमुसक्याई तुमसा
वविधिसमरथसुषदाई ई असकहिमायावतीसुहाई सवमायाहरिसुतहिपढा
ई ई अस्वसस्त्रजैत्रिभुवनमाही दियपठायकेसवसुतकाही ७ दोहा सवमाया
कीनासनीनामवैस्ववीजासु सोप्रदुस्त्रहिदेतमैत्रिभुवनजासुप्रकासु ४ चौपाई तवा
केसवसुतकियोविचारा केहिविधिहोवैजुहहमारा १ अवैमोहियहजानतनाही क
रिवोखअनुचितजगमाही २ तातिकरिकौनीहुंउपाई याहिकोपमैदेहुवदाई ३ ॥
याकोजोहैविजैनिसाना देहुकादिमैहनियकवाना ४ तवजवकोपितभारनआवै त

॥ १॥

५ असविभारिजदुनाथकुमारा
अकृत्यतुमारधनुकसरभाये
काट्योसंवरविजैनिसाना ८ दोहा

लकपाल्यो सौतुम्हारविजयध्वजधाल्यो १

३ फरके अधर अरुनद्रगमाथ्यो बारवारवीरनसोभाथ्यो ४

तकान्ह्यो विजैनिसानकाटिममदीन्ह्यो ५

वाल्क

॥ १॥

कासंवरअनधार् ७ मारहुयहनालककहजाई वचनकोनिहवोरपराई ८ दो
हा चित्रसेनअतिसेवलीतिनभरह्योप्रधान ९
तुवलवान चौपाई वचिहैनहिकोनहुविधिवालक हमसवहैतवसासनयालक १
असकहिकवचपहिरिधनधरे संवरकेसुतरनअनियारे २
केतुरंगा कौउसंदनमहंजुहवमंगा ३
जवावतवाजे ४ कढेनगरतेसंवरसूना समरवाराउभपौउरदना
कअसिसूला तोमरसक्तिवज्रकेतूला
नेहसकलजुभारा ७ गयेजहांजदुपति सुतगढा समरवाकुराविक्रमवाढा दोहा
जवनीरदसंमरुपजेहि सुंदरनिभुवनसाहि
काहि ई चौपाई चित्रसेनतवकह्योपुकारी रपालकसुनिगिराहमारी १ पितुको
काट्योविजैनिसाना तातेतोरकालनियराना २ अवदेघाउअपनीमनुसाई भयो
पुष्टमेरोधनधार् ३ मंदविहसितवक्रस्तकुमारा नेसुकवाजिनरियोदसारा
लरथवमकतचहुवारा सन्नुषचल्योकरतअतिसोरा ५
ई कह्योजायवासवसोसाई ई दानवसतयककृष्णकुमारा
चारा ७ कैसेविजैनाथवहुपैहै हारेतुम्हरेहुउरदुषत्रैहै ८ दोहा तववासववोलेवि
हसिममजियनहियकिताने निभुवनविजईकृष्णसुतसतसुतकेतिकवान ९
ई असकहिलेदेवनगंधर्वा सिद्धसंहारगचारनसवा १ चढिचिमाननभसहितहुला
सा सुदपतिआयेलपनतमासा २ आवतलपितहंकृष्णकुमारा संवरसतसुतकि
येप्रहारा ३ सुसलभुसुडीतोमरस्वकासक्तिपस्तधवानहुवका ४ छोडिसखसवये
वारै लियोतोपितहंकृष्णकुमारै ५ तहकोपितरुकमिनीकिमोरा चपलचापे

७ सकलसुत

॥ १॥

सरमारि संवरकेसतसुतनकोदीन्ह्यौगर्वउतारि चौपाई धुनिदानवरनमाहच्यथा
 रवे माधवसुतपरवाननवरवे १ तिनकेसरतिलसमकरिडारे दससरसोदसुधा
 वनमारि २ धुनिलैसायकयेकप्रचंडा काट्योचित्रसेनकोमुंडा ३ तवकोपितसवरानव
 धायि सरलदतसमोयच्यतिआये ४ तवआतुरखैवाननवासी रूकुमिनिनंदनस
 मरविलासी ५ काट्योसबकोसिरयकवारा अदभुतविकसक सुकुमारा ई वरे
 भयोधुनिसमरमभारी मनहसिंधाजराजनमारी ७ जेमटवचेकुमारनकेरे भा
 गिगयेसंवरकेनेरे ८ दोहा दरवाजहितेकरतभेआरतसकलपुकार वहपाखक
 प्रभुरावरोभास्योसतौकुमार चौपाई सुनतकालसंवरसुतनासा भयहुकुपिला
 जनज्वलितहुतासा १ सारथिकेआतुरवोलवायो सासनसैनासजनसुनायो॥
 २ कह्योलेआवहुसारथिस्यंदन मैकरिहोअवसनुनिकंदन ३ सुनतसुतनाया
 हिसिरनाई स्यंदनअसैनासजवाई ४ नाथहजूरहिहाजिरकीन्ह्यो संवरतेहिदा
 नामअतिदीन्ह्यो ५ नेहेरिश्तरथमाहहजारा अहिवेधनजेहिवधेअपारा ई वाजा
 हिकनककिकिनीमाला बाधचर्मतेमटोकराला ७ फविफविफहरतसिंहपताका
 धनसमधर्घरातजेहिचाका ८ दोहा निरषिकालसंवरसुरथकनककवचतनधा
 रि चासीकरकरचापकरिजुगुलतुनीरसमारि चौपाई चढ्योकालसंवररथमाही
 भयोकालवससंकितनाही १ सैनापतिगवनेसंगचारी कूंडकवचसायकधनधा
 री २ केतुमालिदुर्धररिपुहेता औरप्रमर्दनवोजचनेता ३ आठहजारचलेअसा
 वारा पैदलवीसहजारउदारा ४ दसहजारहाथीसंगमाही हैसतस्यंदनसजेसोहा
 ही ५ निकसतद्वारहिसंवरकेरे होनलगेउतपातधनेरे ई चौमगीधमंडलमेडगाहो
 वारिदअरुनआरथहसही ७ सिवाज्वालवमिसनमुषवोलै बारवारसबकेआंझो
 लै ८ दोहा गिर्यौध्वजामहगिहयकरथमहगिर्यौकबंध नस्यौराहुविनकालरवि
 काकवैठिगोकंध चौपाई चीचीकूचीकियषगसारा वरषनलगेरुधिरधनघोरा १
 संवरद्रगभुजफरकहिवासा हयगयचलिनसकहितेहिदामा २ उलकापातहजा
 रनभयऊ सूतहाथचावुकगिरिगयऊ ३ असेलषिअनेकजतपाता संवरमनम
 हैंनहिविलवाता ४ भेरीसंघहयनवमृदंगा औरहुवाजवजेयकसंगा ५ डगनलगी
 धरनीधुनियाई षगमृगडारिसवगयेपराई ई गयोकालसंवरवलवारा जहाँपा
 डोजदुनाथकुमारा ७ घेरिलियोदलतेचहुवोरा डस्योनकलुरुकुमिनीकिसोरा ८
 दोहा सहसवानसंवरहन्योप्रदुमहियकवार विनप्रयासतिलसमकियोसरहनिक
 सकुमार चौपाई धुनितहधनुषधारिरनधीरा सलभसरिसछेड्योकुरतीरा १ २
 ह्योनकोउसंवरदलमाही जाकेवानलगेतननाहीभगीसैनसंवरकहंछोडी सब्यो
 नकोउसनमुषद्रगवोडी ३ संवरलख्योसैनसवभागी सचिवनकह्योकोपअति

[illegible]

४ सचिवलषोच्चकौनतमासा करहुव
 जिमिरुजरहेकरतनसोगू
 लैरुकिनीसुवनविनासन ७ वाननवरषतर
 देहा धावतआवतनिरषितहंसविचन
 चौपार सरपचीसडु
 रिपुहंतहि सत्तरसरभासी हन्योप्रमर
 लागतअगा मानहुविलमहद्युसेभुजगा ३ त
 तेवाननकहवीचहिकादी पुनि
 अरधचंद्रयकवाना दुरधरसूतहिह्नोमहान
 वागतिकियुधुजभंगा ७ साववानतस्यदनका
 हा संवरकेदेषतहलैयकवानकराल दुधर
 ल चौपार कुलिससमानलगतउरवाना दुधर
 मालिखषिदुधरनासा धायोसरकावतदस
 जा गढोरहुअसचोखतवेना ३ तजेवानतवक
 धारा ४ मरैतुरंगकव्यौरथआस मयउकेतुमाली
 लायो चक सुदर्शनकेसमभायो ई उपरहिहूहि
 अरिदंदन ७ कव्योकेतुमालीकोसीसा अचर
 सुदितसुरसुंदरीवरषनलगीप्रसून चारनअर
 दरी तहकेतुमालदुधरहुअंत लषिवीरप्रमर्द
 द धायेप्रकोपतजिमनविषाद १ तोमरकुठार
 कराख हनियेकवारकियमहासार तवधारिष
 लच्छत्रैलच्छवानपुनिसायकलैदेवेप्रमान रिपु
 मेसररहयूरि ३ दुरिगदिनेसमोअधकार धनु
 नवयखलापवान जिमिसलमन्न सपरवेप्रमान
 सवारहुअंगभंग रथरथीसारथीअरुतुरंग क
 मेतमारिगेसवार मेरुडमंडपैदलअपार देह
 शंभन ई नकगानिगजोहतापुनार नोहननी
 सोपरेपान रथरथरगदिनहोपानाग ७ नो
 लख्योतल्लुधगनाह नवननुतुरथकानखड
 योगप्रलोत्तरनप्रयेनान पदुनभयानहिक
 निरिपुनतदयताककालिदास ७ मालगत

षावत ८ दोहा दानवकेउरलगतभोवैस्नवास्त्रअतिघोर रथसारथिजुतसंवरेकि
 योभस्मतेहिठोर चौपाई संवरभस्मनिरषिसुरवृंदा जयजयकीन्हेपायअनंदा ॥
 गानमनोहरसुरनउचारे पूरिरहेदुंडुभीधुकोरे २ तहांअपसरानाचनलागी कृष्ण
 कुमारविजैअनुरागी ३ सुरमुनिभाषैवारहिवारा त्रैसोविक्रमकहुननिहारा ४ लि
 यीजीतजोकालहुकाही ताहिहन्मोहरिसुतरनमाही ५ अंवरते संवररिपुसीसा व
 रषहिअमरप्रसूनमहीसा ६ गावतरतिपतिविजैसुषारे सुरमुनिनिजनिजधाम।
 सिधारे ७ रुक्मिनिनंदनसंवरकेरो भयौआठदिनजुद्धघनेरो ८ दोहा संवरारि
 हनिसंवरेपुनिसंवरपुरजाय मायावतिकोमोदजुतदियप्रतांतसुनाय चौपाईमा
 यावतीपरमसुषपाई हाथजोरिपुनिविनैसुनाई ९ चलहुहारिकाकोसुषदायक
 आपजनकजहहैजडुनायक २ प्रधुम्नहुतथास्तुकहिदीन्हे। संवरपुरतेगमनहि
 कीन्हे ३ चलेअकासअकासहिदेऊ रहउसंगतीजोनहिकोऊ ४ यकछनमेजा

दुपुरमहआये दंपतिअतिअनूपछुविछाये ५ उत्तरिपरेअंतहपुरमाही यहप्रसं
 गजान्मोकोउनाही ६ निजनिजअंगनमेछुविषानी वैठीरहीकृष्णकीरानी ७ दामि
 नसमदमकेदोउआई सवकेचषनचौधगोछाई ८ दोहा वसनअनूपप्रलंबभुजा
 अरुनैननघनस्याम कोदिससीसीवदनछुविलरकैअलकललाम चौपाई तियजा
 नौआयेजडुराई जहतहैरहीलजाइलुकाई ९ पैखषिकैसंगमेयकनारी नईसौति

तवदानवेसरिसान १

उदहृतुरंगमतेग धायिसवैयकसंग २

लियषायकोउनहिवाच ३

५ तेगजनलीनेभूष नहिपरयेकहुलक्ष तवकालसंवरकोपि

७ भोमोहनीकोनास दसआसप्रगठ्योभास

इरनतजोदानवसेइ ८ धायिगरजिमृगराज जहंषडोसुतजदुराज

याछोडि लियसिंधुमायावोडि ९ पगआठवाचकराल प्रगदेविहंगविसाले

१० दोहा

योविचार चलतनकोभोजितनअवमरतनही यहवार चौपाई हाइभलोमैनाहि

सिसुपनमेजोमारिनडारो १ सेइपालमैकियोतयारो

२ नागपासेजोहरमोहिदीन्ही जोममरिपुनपानहरिलीन्ही ३

औरउपायचलोअवनाही ४ असकहिदानवलेअहिफासी

५

जडुनंदननंदनपुतस्यंदन

इतवमायागारुडीपवीरा छोड्योठससुवनरनधारा ७

८

कियोविचारमरेकिमिवालक १ मुगदरमोहिगौरीयकदीन्ही

हवधकीन्ही २ परमप्रचेडअमोघकराला नासकसबुनवलीविसाला ३

मोहिनेहैसुषदाई यहवालककोआसुजराई ४ असविचारलियमोगदरघोरा त

५ डगीधरनिभेसूकनिपाता दिसनभयोदिगदाहअघा

६ गहनलग्योससिसूरजमाही सिंधुतजेनिजवेलाकाही ७ मुगदरभीमवि

असोमनमहकियोविचारा ८ दोहा अवसंवरकेसम्रमहवैस्त्रा

जाकेसमदूजोन्ह

होमानहुचहतप्रलैकरिदीन्ही १

२ हाहाकारकियोसुरव्रदी भनिमरोरुक्मिनीनंद ३

योमोघमुगदरकुरुगई ४ लगतकंठमुगदरमोमाला

५ तवसंवरतहभयोनिरासा

१६ ७ चले

८ दोहा दानवकेउरलगतभोवैस्नवास्त्रअतिघोर रथसारथिजुतसंवरेकि
 योभस्मतेहिठोर चौपाई संवरभस्मनिरषिसुरवंदा जयजयकीन्हेपायअनंदा॥
 गानमनोहरसुरनउचारै पूरिरहेदुंधुभीधुकोरे २ तहाँअपसरानाचनलागी कृष्ण
 कुमारविजैअनुरागी ३ सुरमुनिभाषैवारहिवारा त्रैसोविक्रमकहुननिहारा ४ लि
 यीजीतजोकालहुकाही ताहिहन्पौहरिसुतरनमाही ५ अवरतेसंवररिपुसीसा व
 रषहिअमरप्रसूनमहीसा ६ गावतरतिपतिविजैसुषारे सुरमुनिनिजनिजधाम
 सिघारे ७ रुक्मिनिनंदनसंवरकेरो भयौआठदिनजुद्धघनेरो ८ दोहा संवरारि
 हनिसंवरेपुनिसंवरपुरजाय मायावतिकोमोदजुतदियव्रतांतसुनाय चौपाईमा
 यावतीपरमसुषपाई हाथजोरिपुनिविनैसुनाई ९ चलहुहारिकाकोसुषदायक
 आपजनकजहहैजडुनायक १० प्रधुस्नहुतथास्तुकहिदीन्हे संवरपुरतेगमनहि
 कीन्हे ११ चलेअकासअकासहिदोऊ रहेउसंगतीजोनहिकोऊ ४ ५

दुपुरमहआये दंपतिअतिअनूपछविछाये ५ उत्तरिपरेअंतहपुरमाही यहप्रसं
 गजान्पौकोउताही ६ निजनिजअंगनमेछविषानी वैठीरहीकृष्णकीरानी ७
 नसमदमकेदोउआई सबकेचषनचौधगोछाई ८ दोहा
 अरुननैनघनस्पाम कोदिससीसीवदनछविलरकैअलकललाम चौपाई
 नौआयेजडुराई जहतह रहीखजाइलुकाई ९ पैषिकैसंगमेयकनारी

सचहियेविचारी २ । नत ।
 रुकुमिनिअतिसेदुषपागी । सबसोवचनकहनअसलागी ४
 हरिलयऊ सातदिनाकोवहजवभयऊ ५ जोवहजीवतजगमेहोई तोअसेहै
 सुतसोई ६ अथवाविधिगतिजानिनजाती येहीहोइआमतिअकुलती ७
 रूपअनूपमहरे अवतपयोधरतेपैमेरे ८ दोहा काका । २९
 पसमान केहिविधिआयोभौनममपरतनहीकछुजान चौपाई १ नैन
 पीसयानी वाहेरकोगमनीमतिमानी १ जदुपतिकोसबहालसुनायो ३०
 अतहपुरआयो २ प्रभुआयेअतहपुरधार्इ मातपिताकहंषवरजनाई ३
 देवदेवकीरानी आतुरआयेविस्मैमानी ४ बलभद्रातहकोपितधाय ५
 कहआसुहिआये ५ जदपिजानेलीन्हाजदुराई ६
 हेतवनभतेनारदतहआये मुनिकहंदेविसवैसिरनाये ७
 सुकपाई निजसुतजानहुनहिजदुराई ८ दोहा जाकोसंवरहरिलयोसती ।
 आय सोइकुमारयह रावरोलेहनकसउरलाय चौपाई मारिकासंवरहिकुमा
 रानारीसहितभौनपगुधारा १ सुनिनारदकीगिरासोहाई रुकुमिनिअतिसेआ
 नंदपाई २ औरहृक्ष्मचंद्रपटरानी संवरवधअतिअचरजमानी ३ मिलैहरान
 सुधाजिमिआई पुत्रवधूपुत्रहिमिपाई ४ रुकुमिनिदौरिदुहनउरलाई नैनन
 आनंदनीरवहाई ५ नातिनतोहमिलेसुषमानी श्रीवसुदेवदेवकीरानी ६
 लभइहृआनंदपाई सुतकहलियोगोदवैठाई ७ बारवारसुषचुवनकरही ।
 यहिइगमुदजलदरही ८ ३०
 रुकुमनिमदिरैदीन्हेसुथितटिकाई आयोसंवरमारिकैजदुनंदनकोनंद द्वाराव
 तिवासीसुनतपायेपरमअनंद सवैया रूपअनूपमजासुविलोकतमोहिगई ।
 सिगरीमहतारी कृष्मकोनंदनदुष्टनिकंदनहेजगवदनआनंदकारी जोविनअ
 गप्रभावपसारिविमोहनहैतिहुलोककीनारी कौनअर्चअहेरधुराजजेमोहिगईतेहिमा
 गनिहारी ५५
 हजुदेवकतआनंदअवनिधौपंचपंचासस्तरा ५५ ॥
 कअतिसुषपाय कुरुपतिकोपुनिमुनिकआदीन्हीसकलसुनाय सुकोवाच चौपाई जदुपति
 कोकीन्हैआपराधा मजाजितदुषपायअगाधा १ आपहितउपायगहकीन्हो कन्यासहि
 तसेगतकरीन्ही २ पनिकुरुपतिकरजोरिवहारी श्रीसुकदेवहिकहैयेनिहारी ३ राजाजवाब
 हस्तिकोकौनकियोअपराधा
 वेम कहहुनाथपुजवहुआसाको ५

सुकउवाच जडुवंसी सत्राजितनामा रविकोभक्तभयौमतिधामा ७ कियौभानुकीअतिसेव
 काई भेषसन्नआसुहिदिनराई ८ दोहा दर्दमेमंतकमनिमहासत्राजितहिदिनेस प्रगटत
 सुपरभाउभोदेसनदेसनरेस चौपाई सत्राजितमनिकंठहिधारे रविसमानपरा
 कासयसारि १ गयौद्वारिकहि जहंजदुराई तेजवलितनहि परतलधार् २ सत्राजि
 तप्रविस्यो पुरजवही नगरवालदेखेतेहितवहीं ३ दूरहितेलषितेजविसेषी लियेम्
 दिद्रगसकेनदेषी ४ गुनिसूरजनगरीमहआये वालकजडुनंदनपहंघाये ५ सभा
 सुधममितेहिकाला लगीरहैदरवारविसाला ६ बैठेउग्रसेनमहराजा जडुवंसिनकीस
 जीसमाजा ७ तहांकनकसिंघासनमाही बैठेआजदुराजसोहांहों ८ दोहा खेलतचौप
 रप्रभुरहेसातिकजडुवसंग दामरामलेतेरहेकरिविनोदबहुरंग चौपाई तहांजाइ
 असकियेपुकारा बारवारवारहितेवारा १ चक्रगदादरअंबुजधारी जडुनंदनगोविं
 दमुरारी २ दामोदरअरविंदविलोचन नारायणनदासनदुषमाचन ३ हमसबकीप्रभु
 लेहुसलामासुनहनाथयकविनेललामा ४ तुम्हरेदरसहेतरविआवत द्वारावतीतेज
 निजछावत ५ हैरैविभुवनमहतुमकाहीं सुरपालकपावहिकहनाहीं ६ जडुकुलप्रगटतुम
 हिप्रभुजानी आमहिंदरसहेतसुषमानी ७ सुकउवाच जडुनंदनसुनिवालकवानी
 वालेविहंसिचरित्रहिजानी ८ दोहा वालकसोदिनकरनहीहैसत्राजितसोइ धरेसो
 मंतककंठमेतेहिप्रकासयहहोइ चौपाई पुरवालकसुनिजडुपतिवैना गवनेअथ
 नेअथनेअथना १ सत्राजितआयौनिजधामा देवहुदानपूरिदुजकामा २ देवसदन
 महंप्रविसिसुषारी तहौंदानदेविप्रनभारी ३ कारदरसननिजमंदिरआयौ जतन
 सहितसोमनिहिधरायौ ४ नितप्रतिआठभारचामीकर उतपतिकरतिसेमंतका
 सुषकर ५ जहंपूजितमनिरहैनरेसा मारीनहिआवैतेहिदेसा ६ सर्परोगकीभीति
 नहोवै अरुदुरभिस्रअमंगलषोवै ७ रहैनताकेनिकदकुचाली जहांसेमंतक
 भामाली ८ दोहा सत्राजितसोइकसमैगो जडुपतिदरवार करिप्रनामदेवदत्त
 यपरमसतकार चौपाई तवजडुनाथकहीअसवानी सुनियेसत्राजित
 सुमनिसेमंतककोकरिनेहू उग्रसेनमहराजहिदेहू २ यहअमे
 भूपहिहोतरतनकोहारी ३ सुनिजडुनाथवचनअभिमानि ४ जहंपूजितमनिरहैनरेसा
 मनीलाये महोपरिअमकरियहपाये ६ सुनतवचन
 निजभौना ७ रह्योप्रसेनतासुयकभाई सोकरिअरिनेहोइ ८ दोहा
 मंतककंठमेखेलनगयौसिकार तहंकानननेनिकेतेरतेहोइ प्रहार
 हरीघायलघोरा धर्योप्रसेनहिमंजुदेव २ नाथसेनहिलेसा
 राघुस्योमृगराजा २ जाममानदईनेनिकेतेरतेहोइ प्रहार

५ रतनसेमंतकदुहितहिदीन्है ५७
 गी धायसंगअति सैअनुरागी ५ गेदिनदुइप्रसेननहिआयो ॥ ५८ ॥
 ६ गोपितकहनलख्योयहवातामनिहितभातहिकुस्मनिपाता ७ भ्रातप
 हिरिमनिगयोसिकारा कियोपापवसुदेवकुमारा ८ दोहा सजाजितकेवचनसु
 ९ कान कस्महिलग्योकलंकयहअसलोगवतरान चौपाई कह
 त कहतकोउहरिसोकहेऊ यहकलंककैसेतुमलयऊ १०
 १ मनमहवारवारपछिताई २ सोकलंकमेदनजदुनाथा काननगेपुरजनलैसा
 ३ जहौप्रसेनहिकेसरिमास्यो सोथलपुरजनसहितनिहास्यो ४
 ५ तहँकेसरिलषिमृतकमुरारी
 ६ गरिगुहानिहारी ६ गुहाद्वारकरिपुरजनठाढे जदुपतिगुहाधुसेतमगाढे ७
 नासतअधियारा अगटतरविसमतेजअपारा
 ८ खलतधात्रीसंगमेसोभाजासुअकुंठ चौपाई मनिहिंछाडावनलगेमुरा
 ९ तवडेरायअतिधायपुकारी १ यहअपूर्वनरकहँतेआयो वालकंठमनिबहता
 २ जाममानसुनिआतुरधाये जदुपतिनिकटकोपिआतिआये ३
 तपुरुषरिखपजिजान्यो करनजुद्धमनठीकहिगान्यो ४
 ५ रिखनाथजदुनाथवंवीरा ६

धीर ई रहेन दुम आरु धयाषाना भुजन भिरे भट दोउ बलवाना ७ लरे मासु हित जिमि जुग
 वाजा तैस हि रिक्षराज जदुराजा ८ दोहा आइ सादिन रात्र लौ लरे जुगुल बल धाम थाप
 समुष्ट प्रहार करि लिये न ककु विश्राम चौपाई कसम मुष्ट ल गि कज समाना बूढे जामा
 वान बलवाना १ थकि गो भयै सिथिल सब चंगा उरते उत स्यो जुहु उमंगा २ तव विचा
 र कीन्है यो मतिवाना येहै परम पुरुष भगवाना ३ रिक्षराज जदुपतिक हँचीन्ही वार
 हि वार विने अस्कीन्ही ४ हम जान हितुम को भावाना सब भूत न के तुम बलवाना ५
 विष्णु जगत पति पुरुष पुराना जग सिरज क सिरज कहम जाना ई काल हुके तुम का
 ल कराला ईस हुके तुम ईस विसाला ७ लोक न पाखन पाखन करहु प्रभु अनंत गुन नाम
 हि धरहु ८ दोहा आतम के आतम अहोकार न कारन नाथ तुम सम दीनया लको मोहि
 प्रभु कियो सनाथ कवित सवैया नेसुक ही भ्रुकुटी न के फेरत न कन चक्र न धारन वारो
 भीम भयामन भारी महोदधि मार गदेत भयो कैल चारो उज्जल संक करी ज सतेहि
 तदा सविभीषन राम न मारो श्रीरघुराज सोई रघुराज गरीब नेवाज भोनेद दुलारे १ ॥
 दोहा रिक्षराज जानौ हमै यह जानौ जदुराज करुना कर कर करहि करि मेढो विथादा
 राज चौपाई मृदुल वचन बोले जदुराई जानि भक्त करि न पाम हाई १ पुरजन मृषा कलो
 कल गाये रिक्षराज मनि हित हम आये २ देहु सेमंत कहम हिम गाई सत्राजित हि देहु
 मै जाई ३ जामवंत सुनि जदुपति वैना मनि सेमंत दिय सुता सुनैना ४ जामवत जो को
 है नामा सोल सुमाउ मरीछ विधामा ५ दरीदुरे द्वादस दिन बीते पुरजन सकल दुषी भो
 भीते ६ लौटि द्वारि कै जाय पुकारे दुरेदरी देव की दुलारे ७ सुनि वसुदेव देव की रानी
 किये विलाप महा दुषमानी ८ दोहा ग्याति वंधु मंत्री सुहिद कीन्है परम विलाप ककु
 मिनिहू अति सैल ह्यो दुसह सोक संताप चौपाई सत्राजित हि देहि वहु गारी जदुपति
 कहं सठ दियो निकारी १ मस्यौ कहाँ या को थौ भाई मिथ्या दियो कलंक लगार् २ सक
 ल द्वारिका पुरी निवासी दुषित कृष्ण के दरसन आसी ३ जाय भवानी मंदिर माहीं वि
 धि जुत पूजन किये तहाँही ४ हरि आसन हित सवहि मनये वारहि वार गौरि गुन
 गाये ५ प्रगट्यो गौरि प्रभाव महाना नारि सहित आये भगवाना ई निरषि कृष्ण द्वा
 मि भये सुषारे मनु सुषमृत क अमृत को उडारे ७ नारि सहित धारे सनिकंठा पुर प्रवे
 सकीन्है यो वैकुंठा ८ दोहा मातुपिता के वंदि पद समाम द्विपुनि जाय उग्र सेन महाराज
 द्विग सत्राजित हि बोलाय चौपाई मनि मिलव की कथा सुनाई पुनि सनिक हँसव जना
 नि देवाई १ सत्राजित हि सोपि प्रभु दीन्ही सोल जाय अध मुष करि लीन्ही २ गयो भवा
 न कहं अति पछितार् सिगरी रैन नीदन हि आई ३ लग्यो विचार करन मन माहीं मो
 सोवने काम कछु नाही ४ कैसे जदुपति करहि प्रसादा के हि विधि मिटे सोर अयवादा
 ५ मै मति मंद सेमंत कलोभी भयो सभामधि आजु अलोभी ई मेरी जो दुहिता सति मा

१७ तवकलंकमेरोमिटिजैहै ॥

हो दोहा सत्राजित असठीक देहरिकहं सुताविवाहि हायजमेमनिकोदियो ॥
 मोदमनिमाहि ४ जडुपतिकीन्हैयासपदितहं सतिभामाकोआह जासुसरिसनहि
 सत्राजितसोहरिकहयोरषहमनिनिजभोन हमतो
 इतिश्रीमहराजाधिराजवाधवेसविस्वसिआत्म

कारिरघुराजसिंहजूदेवकतआनंदअबुनिधौषटपंचासत्तरंगः पूई ॥ २॥ श्री
 १७ दोहा लासाग्रहमेपांडवनदियदुरजोधनजारि सुनतहस्तिनापुरगये
 संगहिराममुरारि चौपाई पांडववचेजदपियहजाने तदपिवचितगमनउरआने
 १ जायहस्तिनापुरगिरधारी मिलेविदुरभीषमगोधारी २
 को औरहभूषअधआरुजको ३ तेपांडवनसोकसौभीने
 ४ हरिवलसोकितभयेसमाना

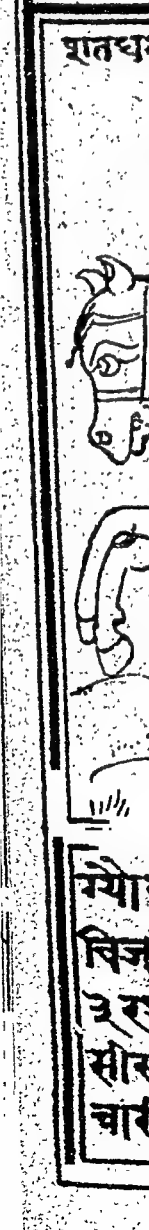
१७६ ॥ १७७ ॥ १७८ ॥ १७९ ॥ १८० ॥
 १ कृतवरमाचकूरदोउजाई सतधन्वासागिरासुनाई ८ दोहा
 चौपाई तातेसत्राजि

तकहंमारी लेहुछोडाइसेमतकभारी १ सुनिअकूरकतवर्मकिवानी सतधन्वाकुबु
 द्विउरआनी २ आधीनिसाषड्लैहंथे गयोअकेलछोडिसवसाथे ३ सेवतसत्रा
 जितकोसीसाकाट्योछागसरिसअमनीसा ४
 आरतसेरपुकास्यो ५ नारीरुदनसुनतसतिभामा लियोपवरिजागीनिजधामा ६
 सुनिपितुवधअतिसेदुषयायो हायतातअसवचनसुनायो ७ सेवतमोहतिभोड
 षभारी सतधन्वहिदीन्हीवहुगारी ८ दोहा पुनिडोंगीमहंतेलभरिपितुसरीरतेहिरा
 षि चढिसिविकाहस्थिनपुरेचवीचपलअतिमाषि चौपाई जडुपतिरामनिकटसो
 जाई दियापितावधदुषितसुनाई १ सुनिवधससुरकेरदोउवीर करतविलापवह
 तइगनीरा २ पुनिसंदनचढिदुतजडुनंदन भीषमद्रोनआदिकरिवंदन ३
 मुमयसंगसतिभामै अरुचछायनिजरथमेरोमे ४ दारुकसौअसकहजदराई
 आजुदेहनगरीपहुंचाई ५ सुनिदारुकहनिक्सातुरंगे चलोहारिकेमारुतसंगे ६

जान्योअवसिहोतममलोपू दोहा
 वचावहमोहिअवहैजडुनाथप्रतीप चौपाई तवकतवर्मकहीयहवाता
 जंगलपाता १ हमतोहरिसोवैरनकरिहैं तेरेसंगकसकुलहिउषरिहैं २
 करिवैरहिकंसा मस्योराजिकैगदिविध्वंसा ३

शतध

 ग्यो
 विज
 उर
 सीर
 चार

शतध

 ग्यो
 विज
 उर
 सीर
 चार

मनिधरिआयोहमहमाहो

मोहूं सोचारी करतं च लवं धुहमार चौपाई

भलीभईजारतेननयायो १ यहमनिअपनेपासनत्मायो नगरीमहंकाहूदेओयो २
ततिजडनगरीतुमजाहू सोजिलीजियेमनिजडनाहू ३ तमविदेहकोचहैनिहारे
हिजनकलीगतअतिप्यारे ४

धामा ५ सुनिविदेहवलभइअवाई लीन्हैपुनखाहेरअगुआई है

धिप्रकारा प्रेमसहितपुनिवरनपषारा ७

वहुविधिसवकाई ८ दोहा वसतभयेकलुकावतहंअतिमोदितवलिराम ९

नतहंआयकैकरिचरननयरनाम चौपाई सिधीगदाविद्यावलपाही

जनकतेहैंकाही १ उतसतधन्वहिमारिमुरारी तासुवसनमहमनिननिहारी २ व
दिस्यंदनद्वारिकैसिधारे सतिभामासौवचनउचारे ३ हममारेसतधन्वहिप्यारी ॥

तासुपासेममनिननिहारी ४ असकहियुनिसजाजितकेरो

रा ५ वसेद्वारिकामहंसुषपागे मनिकोयोजकरावनलागे ई सतधन्वावधषवरी

हिपाई कृतवमाअकूरडराई ७ भगेद्वारिकोतेशउवीरा कासीमहंदोउवसेअधीरा

८ दोहा जडपुरतेजवतेगयेकासीकहंअकूर होनलगेतवतेतहामहावपडवकूर

असकोउकहंसुनीसमहीसा जानहिंनहिप्रभावजगदीसा १

मंगल तेहरिजहंतहंकोनअमंगल २ ॥

कराजा ३ हैहृष्टिसुफलकहिआये कासिराजअसगुनिसुषपाये ४ ईसुफल

कहिआहिकुमारी गमनततिनहिंष्टिभैमारी ५ गांदिनिनामसुताछविबारी ॥

सोअकूरकेरिमहतारी ईजहंजहजातरहेअकूरा सोअप्रभावचनतहंजलपूरा ७

प्रगटेगहितिनदेसनिमारी ८ नफछुउत

तजदुपतिकहअसवेन यतनैभरकारनहंमनिहुविनादुषअैन चौपाई असक

दुपतिवारपठायो कासीतिअकूरखोलायो १ करिसतकारवचनकहप्यारे

होककाहमारे २ सवकेमनकेजाननहारे पुनिजदुपतिअसवेनउचारे ३

तुमकोमनिदेकै भाग्योइततेअतिमयकैके ४ ककाप्रथमहमजान्योसोई

सोतवराप्योगोई ५ सत्राजितकेनाहिंकुमारा प्रेतकर्महमकियोअपारा ई

तहमकोधनताको पैतुमरापोरत्नप्रभाको ७ ब्रम्हचर्जधरिपूजनकरहू

नितधनसवपरधरहू ८ दोहा यहीस्पमतकहेतहीदेकलंकगोहिराम

मिथिलापुरीवसेजनककेधाम ४ चौपाई पैतुमहमकोदेहृदपाई जामेम

कमिटिजाई १ जोयहूकहहनहैहमपाही मिल्योतोअसधनकहतुमकाही २

३ ॥ १४५५१ ॥ देहदक्षिनादुजनअपेरी ३ सुनिअकूरअसजदुपति

वानीमधिदरवारस्यमंतकआनी ४ षोडशसुनतेहिदियोदेवाई रहेयाप्रकाससूरम
 मछाई ५ हरिमनिकोसवजननदेवाई अपनोदियोकलंकमिटाई ई पुनिमनि
 अकूरहिकहंदीन्ही सकलसभासदजयजयकीन्ही ७ जोकोउसुनतस्यमंतक
 गाथा करतपाठअतिप्रेमहिसाथा ८ दोहा ताकोदुषनसिजातहैअपकीरतिनहि
 होइ सकलभातिमंगललहैकरहुनसंसयकोइ ५७ इतिश्रीमहाराजाधिराजवांघ
 वेसविस्वनाथसिंघात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजश्रीराजावहादुर
 कृष्णचंदकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंघकृतेश्रीभागवतेउत्तरार्धेस्यमंतकोपाध्यानना
 मसप्तपंचासतमस्तरंगः ५७ ॥ :: ॥ दोहा द्रुपदगेहमेप्रगटभेपाँचोपांडववीर॥
 आयिहस्तिननगरमहुदुपदीजुतरनधीर १ चौपाई सोसुनिपरमसुषितजदुनाथा
 सात्विकआदिकलैजदुसाथा १ हस्तिननगरगयेजदुराई हरिआगमपांडवसुधि
 पाई २ जेजसरहेतेतसउठिधायै हरिअगमानिहेतदुतआये ३ जैसेइंद्रीपानहि
 पाई चेतनहोहिसकलसुषछाई ४ निरषिपांडवनकोजदुराई भरिअनुरागदि
 योमुसक्याई ५ जदुनंदनकोवदननिहारी सवपांडवअतिभयेसुबारी ई प्रथममि
 लेसवयेकहिबारा अनुचितउचितनरह्योविचारा ७ धर्मभूषकहैजदुपतिवंदे अरु
 भीमहुकहपरमअनंद ८ पुनिअर्जुनहिमिलेसुषधामा माद्रीसुतदोउकियेप्रनागा
 ९ दोहा पुनिपांडवअपनेअचनजदुपतिकहैयधराय पूजनकीन्हेप्रेमभरिसिंहा
 सनवैठाय २ चौपाई पुनिद्रोपदीपरमसुकुमारी लज्जितजदुपतिनिकहसिंघा
 री १ मंदमंदपदवंदनकीन्हेयो अपनोजनमसुफलगुनिलीन्हेयो २ पुनिपांडवसा
 त्विकउरलाई पूजेसादरतेहिवैठाई ३ पुनिपांडवनकेरकरगाहिके स्थिवैठायवैन
 मृदुकहिके ४ बारवारजदुपतिमुषदेष धन्यधन्यअपनेकहलैधै ५ पुनिप्रभुका
 तीनिकदसिधारे करिवंदननैननिजलदारे ई कुंतीहरिकहैहियेलगाई पूछीवि
 विधिभांतिकुसलाई ७ जदुपतिहूँपूछीकुसलाला प्रेमविवसमुषकढीनवाता ८
 दोहा भयेविलोचनसजलजुगभरिआयोगलतासु प्रेमविवसकलुछनविकलपुनि
 सम्हारिउठिआसु ३ चौपाई पूर्वकलेसनसुमिरिसयानी दोउकरजोरिकहीअसवा
 नी १ कपारावरीमसकुसलाई पठ्योममसुधिहितममभाई २ तवतेहमसवलहैअ
 नंद कृदिगयोसिगरोदुषदंदा ३ भ्रातअकूरआइमोहिपाँही कहितुववचनदल्यो
 दुषकाँही ४ नहितुवसनुमित्रषगामी जगतमित्रहोअंतरजामी ५ तद्यपिहास
 नदीनदयाला सुभिरतदरहकलेसकराला ई धर्मभूषपुनिकहकरजोरी भैवडा
 भागआजप्रभुमारी ७ कीन्हेयोकोनसुकृतिनहिजानौ आवतनहिकलुमनअनु
 मानौ ८ दोहा जाकोजोगीजोगवलदरसनयावतनाहि सोदरसनप्रमुखवरोभैकि
 यइनद्रगमाहि ३ चौपाई धर्मराजकीसुनिप्रसुवानी मोदितभयेपरमाप्रियमानी

१ भूपविनैसुनिरभानिवासा कियनेवासपावसचौमासा २ दिल्लीनगरनेवासिना
था निजदरसनदैकियोसनाथा ३ येकसमैजदुनदहकाहीं लै अर्जुनचदिसंदन
माहीं ४ धनुषतुनीरधारिवरवीरा गेअपेटहितगहनगंभीरा ५ बालमृगनमय
कनिनघोरा तहंप्रवेसकियपाइकि सोरा ६ तहंपुलिवेलनलगेसिकारा अर्जुन
हनेवाधअरुरोम्वराहा सामरहरिनमहिषमृगनाहा ॥

८ दोहा यडंगीस्याहीससकहनिजानिपर्वदोजवीर
जहनृपधीर चौपाई तहंदोजवीरनलगीपियासा थाकिगयेअतिपरेप्रेयासा १
तवगमनेजमुनासरितीरा कीन्हपानसुधासमनीरा २

३ तहयेकसुंदरिलषीकुमारी
४ तवअर्जुनसौंकहजदुराई पूछहुकुवरिकांहिदिगजाई ५
पूछनलगेनैनवजरीटी ६ अहोकौनितूकसइतआई केहिहिततपधारेवि
७ हमहिजानिअसिपरतकुमारी तुमतेपकरहुकंतहितभारी ८ दोहा जवा
धन्याकन्यातवतुरतदीन्हौववनसुनाया ॥

चौपाई हमहैंभानुसुताधनुधारी
हिहमारकंतगिरिधारी दूजीनहिअभिलाषहमारी २
विनहरिजिनपदविधिसिवपूजा ३ कालिंदीहेनामहमारा
हअगारा ४ जवलोमाधवनहिवरिलेहैं तवलोइततेहमनहिजैहैं ५
यहफिरिआयेकालिंदीकेवचनसुनाये
जरथैचढ़ाई ७ नृपतिनिकटअर्जुनजुतआये लखतजुविधिरअतिसुषपाये ८ ॥

ईसरसाय चौपाई जदुवरकोसासनसोपाई दियोअनूपमनगरवनाई १
कछुकालमुरारी दियोपांडवनआनंदभारी २ अर्जुनसारथिकैजदुराई
यअगिनचराई ३ धनुतुनीरदियसिपिहैराजी रथअभेदकवचहसितवाजी ४
रतवचायोमयदानवको रबीसभासोसुषप्रदसवको ५ जौनीस
दुरजोधनजलथलभ्रमपाई ६ मागिविदापुनिधर्मराजते औरहुसवसुहिदन
समाजते ७ सायुकादिवीरनसंगलीने द्वारावतीगमनप्रभुकीने ८ दोहा नगर
आयसुभलगनमकालिंदीकोव्याह करतभयेविधिसहितप्रभुपुरजनलहेउछाह
चौपाई विंदऔरअनुविंदसुवेसा रहेअवंतीनगरनरेसा १ रहेसुनोधनकेवसरी
ऊ तिनकीभगनिलेनचहसोक २ दुरजोधनवोल्योतिनपाही जदुवरकोव्याहह
तुमनाही ३ हमहिवाहितुमदेहुकुमारी करहुनजदुवरकोभयभारी ४
अविदहैजाको विभुवनमेअनूपवपुताको ५ ताहिलयंवरमहिमुरारी दुरजोधनते

पतधनुधारी ई हस्योमित्रविंदहि जदुराई सवभूपनको गर्वनसाई ७ धर्मधा
 रंधरअवधअधीसा रह्यो नगनजितनामसहीसा ८ दोहा कन्यासत्यानामकी
 परमप्रभाकीजासु भूपतिअसोप्रनकियो करनस्वयंवरतासु चौपाई जोको
 उसातव्रषभमद्वारे तीषनश्रंगमहावलधारे १ नाथेदनको येकहि वारा रे
 यसुतासो भूपकुमारा २ यहप्रनसुनतघमंडहि छाये भूपकुमारअवधपुर
 आय ३ नाथनखगेव्रषभयकवारे व्रषभवलीतिनकहंहनिडारे ४ सुनिप्रनअ
 वधभूपको भारी अवधनगरगवनेगिरधारी ५ चलो संगमहंकटकमहाना
 चलो सवसावीवलवाना ई सुनिअवधेसहस्रआगमनू मान्यो सकलअमंग
 लदमनू ७ लीलेकछचलिकैअगुवानी सादरप्रभुहिअननिजआनी ८ दोहा श्री।
 तिसहितपूजनकियोकोसलेसमतिमान धन्यभागअपनोगुनोवारवारहरषा
 न चौपाई तहांभरोषनतेसुकुमारी सत्यानिरषतभयगिरधारी १ लषिमोहि
 तअसलगीसनावन सोपतिहोईपतितकेयावन २ जोकछुममजयतपविधिजो
 वै तोजदुनायकनायकहोवै ३ पुनिहरिसोवोलेअवधेसा कहाकरौप्रभुदेहुनिदे
 सा ४ हेनारायनहेजगदीसा सवविधिपूरनईसहुईसा ५ मैलघुकहाकरनकेला
 यक तुमसवविधिसमरथजदुनायक ई जिनकेपदपंकजरजकाही विधिसि
 वरमाधरहिसिरमाही ७ रायनधर्महेतमरजादा लीलाकरहुदेहुअहलादा श्री
 सुकौवाच दोहा तवसिंघासनमेलसेमेघसरिसंगभीर कौसलयतिसौकहतभो
 वेहसिवचनजदुवीर श्रीभगमानउवाच चौपाई धर्मधुरंधरजेनूपअहदी जाव
 वतिनहिनिंदकविकहही १ तद्यपिमैतुवप्रीतिनिहारी भागहुंनृपरावरीकुमारी २
 कन्यामोलतुमहेनहिदेह वचनपूरकरिदुहितालैहै ३ जबजदुनदनआसैषोले तव
 अवधेसमुदितपुनिबोले ४ राजाउवाच तुमसेवरवरकोजगमाही देहुंजाहिमैसुता
 विआही ५ गुननिधितुमहरेउरमहकमला करैनिवासनिरंतरअमला ई पैहमकि
 येयेकप्रनमारी राजसुतनवलचहुहुनिहारी ७ सातव्रषभयेअतिवलवारे येवहु
 राजसुतनकहंभारे ८ दोहा येकसाथव्रषसातहुनजोनाथहुजदुनाथ तौकन्याधा
 न्याभईमैदैगयोसनाथ चौपाई कौसलयतिप्रनसुनतविसाला मनमहंकियोवि
 चारकृपाला १ असेषेलवहुतहमषेले व्रजमहगोपनसंगनवेले २ असगुनिका
 सोकठिनकटिफेदो उठेआसुलघुकारजसेदो ३ सातरूपधरितहंजदुनाथाना
 थसातव्रषभयकसाथा ४ बाधिदाममहंनृपदिगल्याये सातहुव्रषभनगर्वनसाये
 ५ पैलेदारुव्रषभजिमिवालक तिमिवाधेव्रषभनजदुपालक ई अवधनरेसप्री
 तिअतिछाई दीन्हीआहिसुताजदुराई ७ लियोकुवरिकहंहरविबिहारी वेदविधा
 ८ दोहा मतिमानीरानीतहांपायकहस्रजामात धन्य भाग

वैद्य

रुक्मिणी

११

चौपाई वजेसंभनौवतिहनगारे

नउबारि १ नगरनारिनर आनंदपाये भूषनवसनसाजिसवआये २ दससहस्रदि

वैसहस्रजुवतीमनिमाला ३ नौहजारहाथीमदमाते

सहितसंभमाते ४ दियोकोटिनवचपलतुरंगा ५

सुतासहितजदुनंदनकाही दियवढायनृपस्यदनमाही

जलद्वारा रह्यौनतनकरतनकसम्भारा ७ यहिविधिदयतिकहैअवधेसा

कियेलहिमुदसरितेसा ८ दोहा तवजैसातहुब्रयनतेहारेराजकुमार ९

चौपाई

१ भारगरोकिषडेभेघरे चहकारेनदभाटनकरे २ छोडेसकलविविधि

विधिवाना छायाईजदुसेनमहाना ३ तवअर्जुनगाडीवटकोरा छोडि

तिघोरा ४ येकहिवारसवनकहैमारे औरहुसकलकटकसंगारे ५

पराई जिमिमृगवनकेहरीदेराई ६ लैदायज अतिसैसुषकाये जदुपतिजदुनग

७ सह्येभादअवधेसकुमारी भईरुक्मिणीअतिसैप्यारी ८

तकीरतिफूफूसुतामझाजाकोनाम केकैदेसहिसोभईरहीसोछविकीधाम ९

आतासकलमिलिरुक्मिणीकियोविवाह

ह ७ मद्रदेसमहिपालकी सुतालछ्मनानाम सुभलक्षनते लक्षिता सकल अंग
अभिराम ८ नाहि अकेले जाय हरि हस्तो स्वयंवर माहि जिमि पिऊषध गपति हुँ तो
रोकि सके सुरनाहि ९ भौमा सुरकोमारिके औ रौ सहसन नारि त्याये जडु पति त्रै न
महसील सुख वि सुकुमारि १० इति श्री महाराजाधिराज वाघवे सविस्वनाथ सिंध्यात्यजशि
द्विश्री महाराजाधिराज श्री महारा श्री राजा वहादुर श्री कृष्ण चंद्रकपायात्राधिका
रि घुराज सिंहजू देवकत आनंद अबुनि चौआ कृष्णस्प विवाह वानन नाम अष्टय
चास स्तरंगः पू ॥ ३३ ॥ दोहा व्यास सुवन के वचन सुनि तह सुनि मदिस माज मौमक
था के सुनन को कह्यो परि शितराज राजौ वाच चौपाई भौमा सुरजे हि विधि हरि
माख्यो लेवहु ति थ द्वारिके सिधार्यो १ यहौ नि विक्रम विक्रम भाषो भौसा मुनि ।
छियायन हिरापो २ सुनिकुरु पतिके वै न सुहावन बोले वेन व्यास सुत पावन ३ सु
कउवाच कवहु भौमा सुरवलवाना कीन्ह्यो सुरपति पुरहि याना ४ देवन जीस्यो
विनहि प्रयासो सकळ नहरिलिय अनयासा ५ लियो उतारि अदितिके कुंडला ॥
जीतिसकल अमरावति मंडल ६ सुरपुर विजैव जायनिसाना प्राग जोतिषपुर
गोवलवाना ७ सुना सीर अति भये दुषारे गजवढि द्वारावती सिधारे ८ दोहा सा
ति मामा के भोन मे मोदित रहे मुकुंद दारपाल तहें जाय के कीन्ही विनै अमंद २ ॥
चौपाई नाथ इंद्र ठाठे दरवाजे आपमे दहित मनिगन साजे १ सासन होइ तो सभा
सिधारे नातो षडोर है प्रभु द्वारे २ वासव आगम सुनि जदु राई कह्यो त्याइ ये वेणि
बोलाई ३ नाथ वचन सुनि द्वार पधायो वासव कहैं हरि डिग यहैं चायो ४ इंद्र हि उठि प्र
नाम प्रभु कीन्ह्यो सिंधासन आसन हित दीन्ह्यो ५ पूछून लगै नाथ कुसलाई तव
वासव बोले दुषलाई ६ भौमा सुर हमको दुष दीन्ह्यो कुंडल मातु खूब ममलीन्ह्यो ॥
७ सरनागत हम भये तुम्हारे रक्षक तुम विन को न हमारे ८ दोहा प्रभु वासव के
वचन सुनि कह्यो मंद मुसकाय कत अनाथ इव सोचहुं कै मम जे ठे भाय ३ चौपाई
मोदित है अवसर न सिधारे देखहुवा सब जुद्ध हमारे १ सुनि जदु नाथ वचन सुष
पाई सुरपुर को गमने सुरराई २ तव जदु पति वगपति हि बोलाये गमन करन कहा
मन महल्याये ३ तव कर जोरिक ही सति मामा हम हैं नाथ लषव संग्रासा ४ हरि
तथा स्तुक हि आयु धधारे प्रिया सहित भे गरुड सवार ५ भौम नगर गमने जडा
राई वगपति छन महें दि पहुँचाई ६ प्रथम कोट परवत कर घोरा गदा मारिता को
प्रभु फेर ७ दूजो सखन कोट निहास्यो ताको वानन वर्षि विदास्यो ८ दोहा तीजो ज
ल चौथो अनल पचयो मारुत केर मारि सुदरसन चक्र तेना स्यो लगाने र चौपाई
छठ्यो सुरदान वकी फासी नंदकत जदु वर तेहि नासी १ कियो संषको सोरक ठौरा
फूटि गई तहे तो पकरोरा २ को मोदकी गदा गाहि मारी सहर पनाह फेरि प्रमुखा

री ३ सुरदानवषामाजलमाही सोयतरह्यौसंकककुनाही ४ संषसोरदुनिपरम
कठोरा जाग्योसुरदानवअतिघोरा ५
भानमनुमंदर ई लियनिखल्यकमहाकराला अनुप्रगटीप्रलयानलज्वाला ७

पडेकेसद्गकूपसमलषिसुरहोहिंअधीर ५

खल्लिवेलातज्योमुनिलगेखस्तिमनामने १

सौगररुगलेतकिहनीगोपालके
लके २

यगराजकरिघायोवली जडनाथचक्रध्वंडलेकियमुंडपावोपंडहे
सदलितगिरिंद्रगिस्तोसौगिस्तोजलरुंडहे ३ दोहा साव

हिसंगनाम पितुविनासलषिकृष्णसौभयेकोपकेधाम १ ४

रुअवनतामनभस्त्रान अंतरिस्थेसातहकियानकेपियान २ कंदमुजंगी
होभोभसेनापतीपीठजो दियोसंगरेमेनहीपीठिजो कियोताहिआगेसबेकोपि

के वडीसेनसाजेरनेचापिके १ सवैरुह्मकेसन्धुपेधादके तजेअस्वभारीदिगेआ
इके गदासकितेगोसरेसूलहै हनेमूसलौतोमरोलूलहै २ दिलोकेहरीसस्वको
आवते तजेवानभारीवडेचाव ते कियेहैंतिलेससवैसस्वको लियोफेरिभा
सीमहाअस्वको ३ हन्योपीठिकेआमुंरैपुत्रने कटेवाहसीसोभुजावमने गयेये
कवारैजमैअनको दुतेहींसचास्योसवैसेनको ४ दोहा जेवाचतेभागिगेभौमासु

अंगकांपतविनतीकरीभोप्रभुमहाविनास चौपाई येकपुरुषपक्षीचा
दिआयो सुंदरिनारिसंगमेल्यायो १ सोसातौकोटनकोफोस्यो मुरकोमारिदैस
मदमोस्यो २ पीठसहितमुरकेसुतसातौ आसुहिसेनासहितनिपातौ ३ सुनिको
पितभोधराकुमारा सबवीरनकेआसुहंकारा ४ लेमदमत्तमतंगहजारन भौ
मासुरनिकस्योरनकारन ५ लेष्योगरुडपरतियजुतकृस्मै रविपरचपलाजुत
घनकृस्मै ६ हरिकहंलषिसोहस्योठठार्ड यहकोआयोस्वौगवनाई ७ नारीसो

चारिवाहधोरहंथियारा ८ दोहा भौमासुरखोलतभयोसिगरेभट
नसुनाई यहकामीकोमारिकैतियकोलेहुछोडाइ १२ २ चौपाई भौमवचनसुनिभटस
मुदाई मारेहरिकहंतोयलगाई १ आयहुहंन्योतोयकरधारी आचिरहीरनमहं
२ लूकसमानचलेवहुगोला बारहिवारभयोभूडोला ३ गोलाखगतगरु
लकेअंग चूरचूरमेयेकहिसंगा ४ तवजडुनंदनसारंगलीन्है येकयेकगोला

५ तहंप्रभुतजीवानकीधारा भूरेखिवेहैगोअथियारा ६ कटे
वाहुसिरउरुपदकंधा उठतमयरनमध्यकंधा ७ कटेतुरंततुरंगमतंगा पंडप
डभेजोधनअंग ८ दोहा जोजोभटआपुधतजतहरिहिधेरिचहंवोर तिनतिनने
त्रैवानहनिकाटिसौरिकिसोर ३ चौपाई पक्षिराजपुनिपक्षनमाहीं डास्योपेरिसु
पीलनकीहीं १ लगतपक्षिपतिपक्षप्रवाता केतेउडिगेगजसंधाता २ केतेविन
रंतनविनसुंडा भयेलगतनषचौचप्रचंडा ३ केतेगजचिकरतपराई घुसेनरककेन
गरहिजाई ४ नरकासुरलषिसैनविनासा जुडकरनकहकियोहुलासा ५ लेयका
सक्तिकुलिसतेभारी हन्योगरुडकहंताकिप्रचारी ६ लगीसक्तिपगपतिअंगमाही
जैसेकुसुममालगजकाहीं ७ निरफलनिरषिपराकमआपन कोपितभौमा
सुरसुरतापन ८ दोहा लीन्हैयोसूलकरालयेकमारनकोजडुनंद चह्योचलावन
जवतहान्त्रतिआतुरमतिमंद ४ चौपाई दानवसूलचलननहिंपायो रुह्मसुंदर
सनचक्रयलायो १ भौमासुरगजरहैया सवारा कट्यौसीसगजजुतयकदारा २ स
हितकिरीटकुंडलनचारु गिस्वोधरनिसिरधरजुतहारु ३ हाहाकारदैससवकी
न्है सुमनससुमनवरषिवहुदीन्है ४ साधुसाधुवोलेरिषिवानी जडुवरकीअस्ता
तिवहुदानी ५ देविधरनिनिजपुत्रविनासा गमनकियोआतुरहरियासा ६ चामी

करकुंडलपरकासी औरहुसकळविरासी ७ हरिकहकीन्होअरपनआई ५
जंतीमालापहिराई ८
रपिकेवारवारपदूमि ५ भूमिवाच कुंदपद्वरी जयदेवदेवधृतसंषक्त
रूपमदसथनवक जयजगतआत्मपरमात्मसुद्ध
यकंजनाभजयकंजमाल जयकंजनैनपदकंजलाल ७
जयआदिहेतुसवसुरनसेव २ जयपरमपुरुषजयपूर्णवोध जयपरब्रह्मअजर
हितकोधजयअंतरंगवहिरंगज्ञात जयअलिअनंगअरिसरसिजात ३ दोहा
जनरजनासनतमेपासनसतगुनधारि सिरजहुनासहुपालहुजगदीसविचारि १
कुंदगीतिका मैसलिलअनलहुअनिलनभसुरइंद्रिमात्राअरुमनौअरुसवचरावर
जीवतुममेयेकपतितुमविभुवनौ जेगुनतजगवितरिक्ततुमतेजोग्यनरकनेवासके
तुमआदिकारनपतितारनसोकदारनदासके १ यहमौमसतअतिदीनसवगुन
हीनपरममलीनहै तापरपरमभयम्
रमकपालकीजैयाहिंसरकरकजहै दीजैअभयवरदानजतिहोइदुषसवमेजहै ॥
२ आसुकउवाच दोहा भूमिवचनभगवानसुनिदैतेहिअभयनिदेस
करतभेगौमभौनपरवेस १ चौपाई
का १ हरिल्यायौभौमासुरभारी कियेरहौ असप्रनैविचारी २ संवालाषकंन्यमि
कोजोरी करिहौव्याहिविहारवहोरी ३ तेकंन्यनकहैलयेमुरारी
कुमारी ४ लषतैमोहिगईसुषधारे चहीरुछपतिहाहिहमारि ५
नाथअभिलाषा भौमभटनसौअसप्रभुभाषा ई ल्यावहुसिविकाविपुलमगई
देहुहारिकहिइन्हैपठाई ७ प्रभुकेवचनसुनतसुषपाये
ये ८ दोहा मंजनअजनवसनवस्वैगभूषनयहिराई
तदियहारिकहिपठाई २ चौपाई
भागा १ अैसेचौसठिगजळविवारे अरुथवाजीवेगहिधारे २ जदुनदननिज
संगलेवाये सतिभामाजुतनिजपुरआये ३ वसंतहौकळकालमुरारी
रहुसहसविहारी ४ येकसमैरुकमिनीअगारा वैठरहेवसुदेवकुमारा ५
हीऔरसवरानी येनहिसतिभामाळविवानी ई तहँनारदसुनिआसहिआये
जदवरदरसनमहमनलाये ७ मुनिकहैदेषिउठेजदुराई सादरआसनमहँवेठा
ई ८ दोहा पूजनकरिवंदनकियोपुनिपूछीकुसखात तवनारदसु नितहँहरषि
हरिसावोलेवात चौपाई पारिजातकोसुमनसोहावन मैल्यायोतुवहितजगपा
वन १ लेहुनाथयहधारहुसीसा पावनकरहुपहुपजगदीसा २ तवलैपारिजाता
कोपूछा मुनिकहँहरिवंदेसुदभूला ३ रुकुमिनिकहँदीन्हौजदुराई जानिपरमपा

रीमनभाई ४ सोई पारिजातको फला रुकुमिनि धार्यो सिरमन फूला ५ तवनार
 दवोले सुसक्याई रह्यो सुमन तुवजोग वनार्ई ६ होइ हिनहियह कवहु मलाना ॥
 दिन दिन दून दून दुतिनाना ७ मन कामना सकल यह देई तन मलानता सव हरिलेई
 ८ दोहा पै हमको अवरु कुमिनी त्रै सो परो जनाय सवरानि न ते आ पको प्रियमा
 नत जदुराय चौपाई आजु सवतिसवरु कुमिनितेरी तुव सोहा गल बिलागहिचे
 री १ यक तो हरिकहैं तू अति प्यारी दूजे पारिजात सुमधारी २ हम तो जानत हो
 कुविधामा हरिकहैं अति प्यारी सतिभामा ३ पै अवजानि परो सतिमोही हैं जदु
 वरनुम्हार अतिमोही ४ तहां सतिभामा की दासी षडीरही सुनि भई उदासी ५
 निज ठकुराइन यह गै दोरी बोली वचन दुषित कर जोरी ६ पारिजात सुमनार दा
 ल्याये जदु नदन कहैं मुदित चढाये ७ सोई सुमननाथ प्रिय करिकै दन्ह्यो रुकु
 मिनिकहैं मुदभरिकै ८ दोहा तवनार दवोले वचन रानि न सकल सुनाय सव ते तु
 म कहैं अधिक प्रिय मानत हैं जदुराय चौपाई तैं प्रिय है अस प्रथमहि जानी पै
 अवरु कुमिनिको प्रियमानी १ स्वामिनि रह्यो काह अतरो रुकुमिनि लह्यो सोहा
 गधनेरो २ जनि अयने कहैं मान हरानी मैहों अति प्रिय सारंग्यानी ३ दासी वच
 न सुनत सतिभामा बोली वचन भृकुटिकरि वामा ४ अवलौ तो हम रही सोहा गि
 नि पै अवहरि मोहिकियो आगिनि ५ कहि हैं कान कान सवरानी रानि न की रुकु
 मिनि ठकुरानी ६ और सहैं सव वचन भलाई पै हम सो कै से सुनि जाई ७ रह्यो आ
 जलौ सोहि अभिमाने मोहित जिहरी और हिनहि जानै ८ दोहा सभा मद्धि सो आ
 जु सविहरि लीनो हरि सोइ प्यारिहि सुरतरु सुमनदिय प्रेमवेलि उखोइ चौपाई
 अस कहि भूषन वसन उतारी वसन येक सेत हितन धारी १ तज्यो अंगराग हुमनि
 माला को पितमनहु अनल की ज्वाला २ बांधि दूकूल सेत सिरमाही आतुर गई मा
 नग्रह काही ३ सजल जलद जिमि उडु छिपि जाही छिपी अकेल को पग्रह माही
 ४ लेपि अरुन चंदन सो धरनी वैठी भूमि मौन वरवरनी ५ सुमिरि सुमिरि जदुप
 तिके करमा सी सकं पावति समुभ्रति मरमा ६ महिन षषोदति वारहि वारा ॥
 स्वास लेति वहु उर दुषभारा ७ बांधी विलवियेक सिरवेनी चूरन करति कम
 लछवि अनी दोहा नीचे नैन नवाइ कै वैठी को पहि धाम यहि विधिसतिभामै तहां
 बीती नि सिजुग जाम चौपाई तहं मुकुंद प्रद्युम्न बोलाई मुनिको सेवाहित वैठाई
 १ दारुकको निज संगहि लीन्ह्यो सतिभामा गगन गमनहि कीन्ह्यो २ जायत हो
 निरधी नहि प्यारी नाथ सषी सो गिरा उचारी ३ कहा गई प्यारी यहि छनमे सधिकह
 स्वामिनिको पभमनमे ४ को पभमन गमने जदुराई दारुक कहैं दारिहि वैठाई ५
 लघ्यो सतिभामै गोविंदा इगनि वोढी न्है अरविंदा ६ वागति वैठति वारहि वारा त

१७ करिहरिदोरपीठिसुखवाती

८ दोहा सखिकरतेतैबंदनैनेसुकहियेसगाय क. ५५
 खिदेपाय चौपाई चढिपरजंकउतरिपुनिअवि कोपभारतेहिंसहानजावै १
 पमोरिभूमिमहँपौढी सखिनगढकीन्ह्योनिजड्योढी २ यहअंतरलखिकैगिरधा
 री तुरतसखिनसौंगिरावचारी ३ प्यारीकोनहिमोहिजतावहु मानकारनहिवेगिव
 तावहु ४ सखिनकह्यैहमजानहिनाही आपहिपूखिलेहुतिनपाही ५ तवमाधवा
 लियोविजनकरआसुउगई ६ मंदमंदतहहाकनलागे सतिभामा
 १७ पारिजातसुमसौरभयाई चौकिउठीहरिप्रियासुहाई

७ हैमहितेचौबौमतेवारहिवारउदेत चौपाई
 बोलतभईभीतिअतिमानी १ स्वांमिनहमनहिजानतिअ
 हैंही सौरभमंदकोनविधिकहही २ लगीनिहारनतवचहुँवोरै लखौसीसदिगसौरि
 किसेरै ३ कैंपतअधरलैस्वासअघाई फिरिवैगीमुषनीचनवाई ४
 कुटिकरिवामा करमुषधरिवोलीसतिभामा ५ दूततेगमनहुवेगिसुरारी जाहुजहां

१७ इगज
 लकमखकरनहरिलीनै बोलैवचनप्रेमरसभीने ८ दोहा नीरजनैनेननीरकतद्वारति
 हैसुकुमारि मुषमलीनममहोतहैतुवमुषमलिननिहारि वरसैकैसररंगितसारीका
 ततजिदीन विनाकालसितअमरकसगहिलीन १ भूषनतेविनभूषितअंगदेवातबौ
 गिवतावहुप्यारीजियअकुलात २ सेतवसनवरवोंधेभकुटीवंक ३

रतीतजिपरजंक ३ तेरीरोषितचितवनिआयसुतीर मेरेहियउपजावतिअतिसेपार
 धकसप्यारीनहिवोलतिकेहिअपराध कसवोरहिमोहिदुयकेसिंधुअगाध ५
 सिचितवैरीयकहुवार करुमेरोहियसीतलकरुदुषखार ६
 जनसोक वहतसलिलउरउपजतंरजहिवोक ७ मोचकोरचषचाहततुवमुषचंदमा
 नमिलिंदमोहीतुवमुषअरविंद ८ कौनचूकभैगेलैहुवताइ कहिदुपउपजाविवदनइ
 राई ९ हैजहानमहेजाहिरयहप्रियवात सेवनसतिभामेहरिनिंसिदिनजात १०

सत्यदहमापहुँअपानमानु भोकोऔरनप्रियकोउतुमैंसमान ११
 धरनीछिमारतिछविरविजसंतज तिमितोसोममनेहैहैतुवरुचिनिनवैधेज चौपाई
 अससुनिप्रीतमकीमृदुवानी कहतभईमृदुवचनसयानी १ गोकहरह्योआजुखग
 घोषो जान्योकपटवोरनहिचोषो २ करिकपटीहोहिंसदोंही प्रीतिरीतिजानहिंकहु
 नाही ३ जानीआपरीतिहमभूरी मुषमहँसुधाइदमहँलूरी ४ चाहहुऔरनदरहुमा
 ही जानिपरहुँमैंवावरिताही ५ होगोपिनसंगकेखलवारी केसेजानदूरीनिहमारी ॥
 ६ गोपिनकेघोपेजदुराई हमहँसाकीजतचपलाई ७ नापनदहीचोरावनवारेको

सेजानहुं गुननहमारि ८ दोहा बालपनै दोरं कजो होल भागव सराउ ताको कै सेहं नि
 टतनहि अयनो जात सुभाउ १ असकहि सनाजित लली डारति डगजलधार मुषा
 हिनि पटपटवाट करि फिरि वैठी दुषभार २ हरिबहो रिनिज वोर करि वारहि वारनि
 होरि बदन वोर चलिकहत भेचि रत्न विनै कशेरि ३ चौपाई तेरो सो कथं गममजा
 रै कसकारन नहिता सुउचारै १ मेरी सपथ तोहि हे प्यारी जो कारन नहि देहि उचा
 री २ तव नीचे करि आनन चंदा सुंदरिवोली मंदहि मंदा ३ तुम्हहि दियो मोहि प्र
 थम सोहागा हूँ तो तुमहि ताते दुषलागा ४ सब ते अधिक मोहि प्रिय माने मो
 कहं अवसव ते लखु जाने ५ नारद पारिजात सुमलायो सो तुम रुकुमिनि सीस
 चढायो ई सोई अहै आपकी प्यारी काहे को सुधिकरहु हमारी ७ नारद की न्हीता
 सुवडाई सो तुम सुन्यो अवन मनलाई ८ दोहा नारद काज नै हरे अनुवित उवित उचार
 भीषमोगि घर घर जियेवन को निवसनहार चौपाई जाहुरुकुमिनी निकट मु
 रारी जासो कियो प्रीति अति भारी १ प्रथम प्रीति जदि मम सुधिकी जै तो तपकर
 न सीष मोहि दीजै २ अवन द्वारिकाम हं हमरै हं तप करिकानन तनतजि देह
 ३ जोलहि मान लहत अयमाना अधम कौन जगताहि समाना ४ असकहि रुदन क
 रन पुनिलागी हाथ नाथ मै सकौ नखागी ५ तुम्हहि छोडि हम के हिवन जैहं केहि वि
 धि हम तन कहंत जिदैहं ई नहिं रहि जात न जात वनत है सकल भांति दोउ भांति न
 सत है ७ ताते तुम मे प्रान लगाई तनतजितु वतन रहिहौं आई ८ दोहा कंत अहौ क
 पटी कठिन कपान कूर सुभाउ कोहे को कुलिकी जियतु कोमल पन देषराउ चौपाई
 सुनत सस्य भामा कीवानी मंद विहंसिक हसारंग पानी १ तुम तोहौ स्वामिन मम प्या
 री तुम अधीन हमहैं सुकुमारी २ असमुषल सतन वचन कठोरा ब्रथा जरावसिकत
 हिय मोर ३ लमाकरहु अपराध हसारो कोमल अहै सुभाउ तुम्हारे ४ दियो देवदु
 म सुम सुनि राई मै दिय रुकुमिनि सीस चढाई ५ ताते कहौं सत्य मै प्यारी आसुहि
 अमरने वास सिधारी ई पारिजात को विटप उषारी नाकने वासिन गर्व उतारी ७
 देहौं तेरे भवन लगाई येक फूल की काहचलाई ८ दोहा तव सुंदरिवोली वचन स
 को जो सु रदु मल्लाय अववेले वकत की जियतु कसनहि देहु देषाय चौपाई जोतु
 म पारिजात दु मल्लायो तो आसुहि मम मान छोडायो १ हम हतव असमन महां
 जानै सब ते अधिक मोहि प्रिय मानै २ तव हरि कह्यौ कही अवनी की करिहौं सक
 ल रावरे जी की ३ यहि विधि वीति गई सवरजनी आई सवै जगावन सजनी ४ वंदी
 गन विरदावलि गाथे षगरवचहु कित मधुर सुनाये ५ तव उठि करि मंजन सुचिनी रा
 प्रात कर्म करि कै जदवीरा ई बैठे सति भामा गह जाई तहं आये नारद मुनि राई ७ स
 ति भामा जुतत हं जदुराई यूज्यो विधि जुत मुनि सिरनाई ८ दोहा नारद पद ध्यावना

१५ सखिलं सुषट्कारनलगे लैभारी जदुनीय चौपाई
 विविधिभातिभोजनकरवायो १
 भोजनकिया प्रिया जुत जाई २ पुनिवैठे नारद हिंग आई ३
 ३ सासन होइ तो सुरपुर जाहूँ चो लो गान सुनन सुरनाहूँ ४
 सुनु देव विविनैय हमोरी ५ कहियो वासव सो अंस जाई
 ६ माग्यो पारिजात तरु काही देह कपा करि करहुन नाही ७
 कहल गिकरौ ता सुमै गिनती ८ दोहा
 सुरपति सौं समुझाई जामे सुरतरु देहि मोहि असतुम कि होउ पाई चौपाई मै तो
 लालन पालन जोगवनाई १ सुरतरु ल्यावन हम प्रनखीने
 २ अवनहि और कटी मुषवाता असत भये प्रनअघ गोपाता ३
 ४ बालकर हयौ नंद घर जवहूँ ५
 ६ सकल धर्म मरजाद हिषावै ७
 ८ ई सकै न कोउ मेरो प्रनटारी राखहि मोर सदा भयमारी ९ कहेहु प्रथम विनती मु
 निमोरी बारवार वासव हिनिहोरी ८ दोहा देइ नही जो देव तरु कीने सामउपाय तो
 १६५ चौपाई देव देव दुमजान हि देहो
 पाछ अति पछितैहो १ गदाभारि सुरपतिकी छाती लै अहौं सुरतरु हिभाती २
 ३ सुनिलीजो तव मम आगम तुम कहि दीजो ३ जाहु मुनी ससक के धा
 ४ अवनहि है वैलव को कामा ५ रुख अवचन सुनि सुनि सुषपाये
 सिधाये ५ नारद लख्यो सक दरबारा हेत रहै अनुपम नंद सारा ६ वैठी बहू कित देव
 समाजा ताके मध्य मुदित सुरराजा ७ तह गंधर्व मधुर सुरगावै नाचि अप सराभा
 वं वतावै ८ दोहा नारद को निरयत तहाँ सिगरी उठी समोज दियो कनक आसन सु
 भगयूजिवंदि सुरराज चौपाई तव नारद सब सभा सुनाई कह्यो अवचन सुनिये सुर
 राई १ दूत रुख को भैंव निआयो कछु कारज हित नाथ पठायो २
 हित सनेह सासन होइ तो सब कहि देहूँ ३ तव सुरपति बोले मुसक्याई कहहु कहहु
 का कहजु राई ४ अति प्रिय अहै मोर लखु भाई बहुरि न भहता की सुधि पाई ५
 वंदे वरिष कहन सब लागे जदुपति चारु चरन अनुरागे ६ मैयक समै गयो जदुन गरी
 रहे रुख जुतरानि न सिगरी ७ प्रभु
 ठारा ८ दोहा
 कुमिनिको जदु राय चौपाई सो सुनिके प्यारी सतिभासा १
 भा १ तव हरि अस कहि दिय समुझाई तो हिंदे वदुम देहौ ल्याई २ तोहा हत पुप ३
 मोहि पठाये तुम सौं कियो विनै सुषकाये ३ भा.द.उ. ३५

दुमदेहिंयठार्ई ४ याहीमेकैहैसंवाधू अनुजअनुजतियमिटीविरोधू ५ सुनतवचा
 नवोख्योसुरईसा कहिवोतुमअसजायमुनीसा ६ स्वर्गवस्तुनहिमानुषजोगू उ
 चितननरनस्वर्गसुषभोगू ७ हरिभूभारस्वर्गजवत्रैहै पारिजातकोतरुतवपैहै ८
 दोहा गयेदेवदुममहिमुनीमिटिजैहैमरजाद होईममअपवादअवपैहैदेववि
 षाद चौपाई अवैसकतनहिअसुरछोडार्ई मेरेकुलिसकेरमैपाई ९ धरनिगयेरा
 नवहठिहरिहै असुरनसौकैहिविधिनरलीरहै २ कहाविभूतिथारिमहिमाही॥
 जोहरिपारिजातललचाही ३ नारीहितहमसुरतरुदैकै रहवस्वर्गमहकापुनिले
 कै ४ यहतरुहमकोदियोविधाता कैसेदेहिऔरकहताता ५ पारिजातहैसचि
 हियियारा तातेअतिप्रियअहैहमारा ६ भयौकृष्णअवनारिअधीना अनुचितउ
 चितविचारनकीना ७ जोहरिपारिजातलैजैहै तौदेवनसमाननरदैहै ८ दोहा॥
 सचीरूमिहैमोहिपारिजातकेदेत तातेमैदेहौनहीसुरदुमनारीहेत चौपाई औ
 रजोनमागैलघुभाई सोलेजाहुदेहुतेहिजाई ९ कैसहुपारिजातनहिदैहै नारीहि
 तअपजसकिमिलहै २ सुनिवासवकेवचनकठोरा तवनारदवोल्मेतेहिठोरा ३॥
 असेहुकहेयोमोहिजदुराई सातुमकोमैदेहुंसुनाई ४ पन्नगअसुरदेवगंधर्वा जा
 शराक्षसहुचारनसर्वा ५ कोउनहिसकैमोरप्रनटारी सकौम्रषानहिवचनउचा
 री ६ जोनहिपारिजातमोहिदैहै तौममगदासकउरलैहै ७ मारिगदासुरदुमलैअहो
 सवदेवनकोगर्वनसैहौ ८ दोहा सुनिनारदकेवचनतहसुरपतिकरिअतिकोपवोल्मे
 चनकठोरअतिमानिकृष्णलघुगोप चौपाई गर्दनवालकवालकताई वालतमुषक
 रिचंचलताई ९ वहउपेंद्रमानुषलघुभाई मैमहेंद्रसुरपतिमुनिराई २ प्रथमहुकि
 योवहुतअपकारा यहनारदवसुदेवकुमारा ३ पावकतेषांडववनजारा लेअपनेस
 गपांडुकुमारा ४ कियोमोरमषभंगसुरारी गोपनहितगिरिवरकरधारी ५ क
 माकियोगनिकैलघुभाई अवतोसहिनजातमुनिराई ६ मानतअपनेसममोहि
 काही सकैयोमारिब्रत्तासुरनाही ७ कहैकहावहुहैमुनिराई अवदेखवजदुपतिमनु
 साई ८ दोहा आयदेवदुमलेहिइतगदैमारिगोविंदु वदैवीरतातौसहीअहैवंससा
 तिइंदु चौपाई कामकोपवसहैजदुराई नारिविवसमतिदियागमाई ९ धिगधिगहै
 धिगनारिनकाही धिगतिनजैतियवसहैजाही २ अवलौभयोनसुरकुलमाही॥
 देवनसमस्तीतिनरजाही ३ अहैनबंधुसरिसरिपुकोई बंधुसरिसमीतहुनाहैहोई
 ४ जदुपतिअवआसुहिइतआमै मोहिजीतिसुरतरुलैजामै ५ करिहौप्रथमनसा
 स्वप्रहारा वहतोप्रियलघुबंधुहमारा ६ जाहुजाहुमुनिअसकहिदेहू आमहिंकृष्ण
 नाहिसदेहू ७ सजिआपुधचढिगरुडविहंगे करैआयमाधवअवजंगै ८ दोहा
 विनाजुदपैहैनहीअवसुरतरुजदुनाथ देतोतौमैप्रथमहीकहतजोरिजोहाथ चौ०

५६ ॥ भैतोरखगर्गअधिपवरिवंडा १ मोसिलघुहेभीतिदेखाव
 तेनारदकिमिसहिजावे २
 ३ अवमुनिवरनहिकरहुविवादा अहेनमोहिकरुहरषविषादा ४ केहेव
 सहिअहे विनाजुहयकपातनपैह ५ यहभाषियोमोरनियोगू कलकरिसुरतरु
 हरवनजोगू ६ कपटकरहिकवहेनहिसूरा रनमहकपटनकषदपूरा ७
 वचचनसुनतमनिराई करगहिगयेयकातलेवाई ८ दोहा तहमहेद्रसोअसक
 ह्योभूलिगयैतुवभानं जानतनहिनिभुवनधनीवैजदुपतिभगवान चौपाई॥
 जासुप्रकासप्रकासितलोका नासतब्रम्हाडेनषनोका १
 जूवामनभृगुपतिरघुकुलराजू २ अवहेजदुकुलकमलदिनेसा
 पुधस्योसुरसा ३ सहसअषितुवदेषनकाही देखिनपरतयेकहुनमाही ४
 त्यासोकरैविरोधू बोधेहुबोधनहोतअवोधू ५ तवसुरपुतिपुनिमुनिसौभाष्यो
 रवारजदुपतिपैसाष्यो ६ यहसवसत्यजोनतुमगायो पैमेरेमननेकुनआयो ७
 जीतेजदुराई सुरतरुपैहेनहिसुनिराई ८ दोहा
 सतेहिमानि मनमहमुदितमुनी सभोजुहोहोनसतिजानि चौपाई सुरपतिसोले
 सीषमुनीसा गमन्योआसुजहाजगदीसा १ दारावतीआयतपधामा देख्योप्रभु
 हिसहितसतिभासा २ जदुनेदनउठिवंदनकीन्ह्यो परमअनेदनचंदनदीन्ह्यो
 ३ पूछ्योफेरिमंदसुसकाई कहियेकहाकह्योसुरराई ४ तवनारदबोलेअसका
 नी सुरपतिगर्वनजाइवषानी ५ देहेदेवदेवदुमनाही विनागदालागेउरमाही ६
 असकहिसुनिपुनिसकलसुनायो जौनवचनवासवमुखगायो ७ तवअसुबोले
 रमानेवासा खषहुआजुमुनिसमरतमासा ८ दोहा
 गहाहुसुरराज पारिरिजातकेहरनहितआवतहेजदुराज
 सदनसिंधारे वासवतोहरिवचनउचारे १ सारजनीकरिसेनसुरारी
 ध्यानिरधारी २ दारुकसौअसवचनउचारे त्यावदुरथहमजाहिंसिकारे ३
 कल्याणोतुरतहिस्पदन भयेसवारआसुजदुनेदन ४ सा
 टाई पुनिप्रद्युम्नाहिकह्योबोलाई ५ खेलनचलहुसिकारकुमारा ममसैगकरियो
 विपिनविहारा ६ तवप्रद्युम्नकह्योकरजोरी तुवगतिजाननमतिनहिमारी
 लिहोनाथआपकेसंगा करिहोप्रभुकीसेवअभंगा
 कोरथमेलियोचढ़ाय रेवतगिरिमेजायकैसतहिकह्योबुभय ७
 जवलगिसकहिजीतिनआऊ १ असकहिगरुडहिसुमिरन
 २ सोदुतआयचरनगहिलीन्ह्यो २ सात्यकिजुतवसुदेवकुमारा पक्षिराज
 परभयेसवारा ३ चदनहेतपुनिसुतहिवालाये तवप्रद्युम्नकहसुषकाये ४ मैवि

हंगपति संगहि जैहौं आप प्रतापताप नहि पैहौं ५ अस कहि माया जानवना
 ई नह्यो भुजंगमहा भैरव ई तून अषंड को दंड प्रचंडा पहि स्योक वचन कीटव
 रिवंडा ७ कह्यो कृष्ण सो कृष्ण कुमार च लहनाथ जहहै यवि चारा ८ दोहा
 तव गरुडहि सासन दियो आसुहित ह भगवान यह चावहु अमरावती करिके
 वेग महान चौपाई लहि प्रभु सासन सुषित षगे सा चले आनिल ते अधिक
 नर सा १ सकौ न देखि बीच मह कोई मन समग यो सक पुर सोई २ तै सहि गरु
 ड पक्ष मह लागे प्रद्युम्न हु गमेने सुष पागे ३ नंदन वन जडु नंदन जाई पारिजा
 त को लषि सुष पाई ४ तह देख्यो सुरपतिके जोधा सुरत रुक ह कीन्ह अवरोधा
 ५ आयुध धरे अनेक प्रकार पारिजात के है रष वारा ६ तिन के देखत दपटि
 मुरारी लियो देव दुम दुतै उषारी ७ धस्यो ब्रह्मपति पक्षी पति पर डरहु न सुरत
 रु अस कह जडु वर ८ दोहा जान न हित सुरनाथ के गरुड चढे जडु नाथ नगर प्र
 दक्षि न करत भेसा त्यकि निज सुत साथ चौपाई सात्य कि चहु दि सिक ह पुकार
 करि पारिजात हरि लिये जात हरि १ रहे जे पारिजात रष वारे ते वा सब के जाय
 पुकारे २ पक्षी चढे पुरुष नै आयै हस्यो पारिजात हिम दछायै ३ नाथ रावरी भी
 लिन माने लिये जात सुरत रु वलवाने ४ सुनि महेंद्र करिके पमहाना त्रै रा
 वत पर चढ़ि वलवाना ५ लियो संगमह पुत्र जयतै प्रवर सषा जे हि वोज अनंतै
 ६ भसत चलेो मतंग महाना पीछे जुगल वीर जुग जाना ७ आवत वास वनिरा
 वि मुरारी पूरुव द्वार षडे धनु धारी ८ दोहा निरवि महेंद्र उषे को वल्यो वचन कठोर
 पारिजात मेरो हस्यो डस्यो न नंद कि सोर चौपाई तव मधुसूदन कह मु सुक्याई
 माग्यो अनुज वधू तुव भाई १ पारिजात ताते लै जातो दृथ्या मोहितु सकत अना
 पातो २ वास वचन को पित ववोला मेरो वल मन मह न हितोला ३ पारिजात लै
 जान न पैहौ जव भरन हि वीर ता देखैहो ४ है मेरो छोटी तै भाई लेहि सखतै प्रा
 थम चलाई ५ पुनिलषु विक्रम मोर महोना परि है कोठिन आनु वचि जाना ६ मा
 रहु मारु गदा मुरारी सफल प्रतिज्ञा हे दूतिहारी ७ तव मुकुंद सारंग दंकोरा भ
 ल्यो भयामन सुर पुर सोरा ८ दोहा लै सायक तीषन तुरत माख्यो माथ मतंग
 फेरिकुं भसर कदि गयो भोग जसेत सुरंग छंद तव को पिवा सब वि सिष लेव
 हु विहंग पतिके सिर हन्यो तिन वासुदेव हु वीच को दि वितान वानन को तन्यो
 पुनि सक सार सह सान मारि मुरारि सरका दत भयो सारंग अरु महेंद्र धमु को सो
 र निभुवन महेंद्र्यो १ तह जानि पितु सोलरत हरिको सक सुत धावत भयो सु
 रतरु हरन हित अति चपल षगनाथ दिग आवत भयो तेहि निकट निरवि मु
 दत ह प्रद्युम्न सोभाषत भये अवका करत होकर हरन दुषल हहु गे सुरतरु

य २ तव कह्यो हरि सुत सुनहु पितु कत प्रथम दियन निदेस है क
क
पै रुकि गयो सदन सची सुत पदु चो न ज दु कल चंद पै ३ तव व
वारहि वार रुस्म कुमार ये
तह वरि वंड पंड हि पंड किय सरनो मको
रोमको ४ तह रुस्म नदन दुष्ट ददन सकन दन सरनको तिल तिल तुरै तै तुरि
मास्यो पुनि जय तै करनको
कस्य पकि सोरकि सोर उत तइत ज दु कि सोरकि सोर है ५
सरत जत सर भभरि महा दोउ वदत वर वर वचन वर दोउ होत धर धर स्थतहा
तह सिद्ध चारन देव मुनि आयि सुको तु कलषनको लषि दुहुन भट संगाम वकि
तमेन मूद हि चषनको ६ तह प्रवर नाम कवि प्रसाव सव सबा धा यौवली चा
ह्यो हर दु त देव दु मजि मि सि सुच हत तारा वली
कि हिया को रो कियो पै विप्र है ततिन सायक कठिन या पै भो कियो ७

न्यो जुनु धान सव सरलो दि तोहि धनु काटि दु ज वर सोम न्यो ८ दोहा करहो वि
प्र अपनो कर मछो डि देह धनु वानि कहु तीरथ मे वै ठि कै वाचु ह वेद पुरान ९
ज धर्म मे निरत है जे लु जी विष्यात ते अपराधि विप्र को करतन कवहु घात २
सहज हि मे मानव दु जे सव को सरल जनाय पै दु ज भार त मान ही सोई मानवा
आय ३ सोरठा ज दु कुल की य हरी ति चलि आई है सर्वदा दु ज पर राष हि पीति
करहि छ मा अपराध मे ४
जुद्धे लावी रथे कै अहो राम को सिष्य मै वीर भारी
री १ लेरु रुस्म सो आजु ये देव ना ही करै जुद्ध ताते मही सनु या ही
प्रली न्ह्यो को रंडा तजो काल रंडे समै वान चंडा २ भयो सास को विप्र को जुद्ध भारी
तजे है सु सखै महा सखै प्रचारी
कोऊ ३ वढ्यो कप स्वर्ग जिते स्वर्ग चारी विजे वीर चाहे निजे धीर धारी हुनो द्वि
अस्त्रै सची को कुमार दई रोकि प्रदु म्म सो वान धारा ४
सै चला यो ज रायो सु प्रदु म्म सखै
घुम्न को सो ज राई ५ गयो कूदि आकास मे रुस्म पुवा
चा तजो ब्रह्म अस्त्रै जो वजी क मारे सगै मोहि त्रै सन अस्त्रै हजारे ६
उर मे नने को गनो वीर ना ही

सदो देस को देव देष पराही ७ मनो तेन तू छै सकौ पारिजाता करै ते गहै की नहै कोन
वाता तज्यो ब्रह्म अस्त्रे दियो जानलाई सकौ मै सह सै तुरतै वनाई ८ दोहा जदु पतिसु
तके वचन सुनि वासव सुत बलवान जम अस्त्र हिछोड तभयौ करै कै कोप महाना
चौपाई चलोकास सम अति विकराला छोडत चहुं दिशि पावक ज्वाला १ तव प्र
धुम छोड्यो सरजाला रौं कि दियो जम अस्त्र विसाला २ सकेयान सस्त्र निकट तेहि आ
ई बीच हि पावक गयो वनाई ३ तव को पित सुरनाथ कुमार चारि अस्त्र यकवार प
वारा ४ वारुन पावक मारुत सेला चहुं कितरो क्योन भकी गेला ५ उठी येक दिशि
पावक ज्वाला गिरे येक दिशि सैल विसाला ६ वहेयो येक दिशि पवन चंडा ये
क दिशि जल धार अर्षडा ७ रुस्म कुवर तव धनु टंकोरा भयो मयामलन भमहं
सोरा ८ दोहा येक येक अस्त्र न रुस्म सुत को टिको टिसर मारि दै दै दिवा स्त्र नेते चा
रो दियो नेवारि चौपाई तज्यो सलभ से सरस मुदाई गयेवान चारो दिशि छाई १ स
प्त स्रस सर येक हि वारा गिरहिं सी समहं सची कुमार २ भूँ दिग्यो सुर पतिसुत जा
ना अधिकार भो दिसन महाना ३ उठहि गिरहि पुनि पुनित हवाजी ताजन तजिसारा
थि भोपाजी ४ गयो जयंतै जुद्ध लाला सारह्योन सरन तजन अवकासा ५ भो अमराव
तिसर अंधियारा हाय हाय सव प्रजा पुकारा ६ वासव सुत द्रुग षोलत नाही वैल्यो
अंध सी सरथ माहीं ७ तहाँ पुलो मज पंतहि नाना निज नाती को मरन हि जाना ८
दोहा समर महि आयौ तुरत नाति हि गोद उठाये लेग मन्यौ अमरावती दिय तेहि ना
तहि जाय चौपाई तव सिध चारन अति सुष पागे के सव सुत हि सराहन लागे १ ला
घ्योन त्रे सो विक्रम कचहू भयो सुरा सुर संग रज बहू २ पुनि सात्यकि येक वान चला
ई प्रवर धनुष काट्यो सुष छाई ३ इंद्र सथा के जुग दस्ताने काट्यो सास कित जिवहु
वाने ४ वासव दत्त प्रवर धनु लीन्ह्यो पावक सरिसवान तजि दीन्ह्यो ५ इंद्र सथा सा
त्यकि धनु काट्यो रिपु कह पुनि वान न ते पाट्यो ६ तव सस्य कट्सर धनु धारी हन्यो ह
जारन वान प्रचारी ७ पुनि दोउ दोहन कवच विदारे तन ते निक से रुधिर पनारे ८ दोहा
फेरि विप्र सात्यकि धनुष काटि तीनि सर मारि लेत सात्यकि हि दुति यधनु मारी गदा
प्रचारि चौपाई तव सात्यकिलिय चर्म कपाना काट्यो प्रवर ताहि बलवाना १ जानि सा
त्यकि हि मदन निरा युध दिय करवाल कराल करन जुध २ प्रवर काटि ताहू कोडा
स्यो सात्यकि द्विद सल्यक माख्यो ३ सुरक्षित है सात्यकि गिरि गयऊ प्रवर समरम
हं मो दित भयऊ ४ हरन करन सुरदुमत है वीरा गरुड समीप गयो तजि तीरा ५ या
हिराजत बयस चलाई दियो दुजै को सउडाई ६ गि स्यो विसंग्य विप्र महि माही
भयो चूर स्यंदनो तहाही ७ तव जयंत तेहि जाय उठाई दुज कहें दूजे रथ हि चढा
ई ८ दोहा सुरक्षा ता सुनि वारि कै स्या यौ निज पितु पास सावधान किय सात्यकि

१ हरिकेसासकिदक्षिनवोरा षड्योवामरुकुमि
 नीकिसोरा १ निमिजयंतप्रवरहुरनधीरा षडेसककेदोहंदिसिवीरा २
 सुतसवैवालाई कवहुनजाहुनिकटषगराई ३
 पुनिउडापजुतजाना ४ दोउदिसितेताकहुहमकाही
 ५ असकहिगरुड हिवानहजारा करिवलकोन्हपौसकप्रहारा ६
 ववानागन्यानपसराजवंलमाना ७ तवसुरपासकह्योगजपालै गरुड हिगेज
 सौआसुहिपालै ८
 राजकोभयोसमरादिविमाहि चौपाई मारतदंतसुडफटकारी करतनादगज
 तिभयकारी १ वज्रसरिसनषचोचहितेरे दस्योषगेसकुंभगजकेरे २
 कोयेकमहुरत भयोभयामनसंगरजयरत ३ पक्षिराजअतिकोपितहाही हन्यो
 पक्षत्रैरावतिकाही ४ तहांस्वर्गतिजुतसुरराजा गिस्तो धरनिमहंसोगजराजा ५
 पारिपात्रयकसेलअनूपा गिस्तोतहांगजजुतसुरभूपा ६
 रुडचंदेआयेधनुधारी ७ समहरिफेरिगजअरुगजसाई करनलग्योनुधकरिम
 नुसाई ८ दोहा हन्योहजारनविसिषवरजदुपतिकहयकवार सकवानहरिकादि
 कैपुनिछोडीसरधार चौपाई रनमहंतहाआसुसुरराई
 ई १ तजोगरुड यकपरअविषादा गषीवज्रहुकीमरजादा २ जवजववासववज्र
 चलवै तवतवयकपरागरुड गिरावै ३ गजअरुग रुड केरअतिभारा सहिनस
 कोगिरिकियोचिकारा ४ धस्यो धरनिधरनीधरधोरा फूडेसकलश्रंगचहुंवोरा
 ५ तहांगरुड कहंछोडिगोविंदा षडेभयेनभसहितअनंदा ६
 वालाई जाहुहारिकेआतुरथाई ७ त्यावहुदारुकजुतरअमरो
 रधनेरो ८ दोहा उग्नसेनअरुरामकोकहिवोमारिसलाम कृष्णइंद्रकहंजीतिके
 काल्हिआयहैधाम चौपाई सुनिजदुनंदननदनवीरा गयोहारिकेअधिकसमीरा १
 उग्नसेनकहंअरुवलरामे कुसलसहितकहिपितासलामे २
 तकुमारा येकदंडमहंतहांसिधारा ३ सुतकोविक्रमनिरषिसुरारी अचरजमन
 महंलियोविचारी ४ चडिस्पंदनजदुनंदनवीरा धायेजहंवासवरनधीरा ५ पारि
 जातलैपीछेपीछे पक्षिराजउडिचलेतिरीछे ६ सात्यकिआजदुनाथकुमारा
 गरुडमहंदुतेसवारा ७ कृष्णहिआवतलपिसुरराई करनजुडकहचल्योरिसाई
 ८ दोहा पंगरुडहिगजराजलषिडस्योसकोनहिंजाड चासुदेवतववासवैचोखत
 भेसुसक्याड १ चौपाई गजडेरातआवतनहितेरो करिहैकेहिविधिजुद्धधनेरो १
 अैसेगजमेचडिसुरराई जीतोकैसेअसुरनजाई २ गयैभानअस्ताचलकाही
 ३ हुनरह्योअगतुवमाही ३ तातेनिसिनेवारिअमलेहूभोरमयेमोकहंजुधदेह

५ तव इन्द्र तथास्तु कहिदीन्ह्यो तेहिनि सिमहने वासतहं कीन्ह्यो ५ जववीतीनि सि
 मयोप्रभाता तव जदुपतिरथचढि विष्णाता ई जुधहित वासवकाहं वोलायो सारथ
 चदिरनहितदुतघायो ७ सुरपतिजदुपतिको संगमा होन लग्यो अतुलिततेहिठ
 मा ८ दोहा करन सहाइ सुरेद्रको सुरसेनासव आइ सह आसरथ धेरि कैषडी भई
 हरषाई २ चौपाई तव जदुपति कौडी सरधारा मूदि गयो सुरदखयक वारा १ पुनि
 महेद्रकहे वहु सरमाख्यो यकयकतुरंगनदसदसभारख्यो २ सोऊतज्यो वि सिषवहुने
 रे मनहुं भीमभटहै जमकेरे ३ तिनकहं मधुसूदनदुतनासा जिमितमनासतमानु
 प्रकासा ४ पुनि वासव गरुडहि सरमाख्यो वासुदेव गजपरसरभारख्यो ५ रथनकि
 यमंडलभटदोऊ निरषि सकेनहि सुखरकोऊ ई दोहुन निरषि जुद्ध अतिघोरा सुर
 नमुनीसनकै गोभोरा ७ तरनीसीधरनीतहंडोली भेदिगदाहदिसान अतोली ८
 दोहा परवतकं पिफाटत भये दूटे दुमनसमूह लौटिवहन लोगी सरितगिरे लूक
 केजूहा ३ चौपाई लगे परानदिसान गजसा ब्रम्हहूकोतहं भोअंदसा १ तव विरंचि
 कस्य यहि वोलार्इ अयोभाष्यो ताहि बुझार्इ २ वासव वासुदेव कहं जार्इ रोकहु जुद्ध
 देहु सभुझार्इ ३ दोहुन के रन करत कठोरा प्रलै होन चाहत अवघोरा ४ तहां अदि
 तिकस्य परथचढिके दोहुन बीच परे भेवढिके ५ दोहुन सो असवैनहि भाषे तुमकत
 प्रलेकरन अभिलाषे ई बंधकरहु अवजुद्ध भयावन जोमानो हम कहं पितु पावन ७॥
 कस्य यहि अदिति निरषि दोउ वीरा निजनिज धनु उतारि रनधीरा ८ दोहा दंपतिकेहि
 गजाइ कै कीन्ह्यो दंडप्रनाम अदितिकस्य यह सुतन कहं आसिषदिन्हललाम ४ चौपा
 ई तव कुंडलजे अदितिकरनके हख्यो भौमनिजे तमारनके १ तेकुंडल लेकर जडु राई॥
 अदितिकानदीन्ह्यो पहिरार्इ २ आसिषदई अदिति सुरमाता कोनुमसमप्रभुज

१४ ३ इन्द्रकह्योकरजोरिवहोरी तुमसौरननकरनमतिमोरी ४ ।
 तुमरमानेवासा मानहुं मोहि आपनोदासा ५ पारिजातलै अैनसिधारे
 ई तवसकहिदै अमयप्रदाना निजपुरकियो गवनभगवाना ७ सोर
 तसमरथचल्यो प्रचंडा सोरमस्योतिहलोकचषडा ८
 रिजातधरिपीठि सासकिओ प्रदुम्भदो जचदेदियें तेहिदीठि चौपाई रैवतगिरिआ
 येजदुराई तहेंतेविदाकि एषगराई १ तीनोंभटरथचदि सुरदुमधरि जदुनगरीप्र
 २ सुरनजीतिले सुरदुमकोही आवतहैं माधवपुरसाही ३ अससु
 निकैसिगरेपुरवासी लियअगवानजाइमुद्रासी ४ प्रभुहिनिरषिकियसफलविलो
 चन वास्योतिहिलनमनिगनतनमन ५ पुनिले पारिजातजदुराई
 लगाई ई तवतजिमानतहां सतिभामा मिलीपियहि कै पूरनकामा ७
 हें स्वर्गमिलिंदा आवहिं तहां लेनमकरंदा ८ दोहा जाह
 ह्योमनकाम सोइ सुरपतिहरिसौलस्योधिगदेवनमदधाम ई चौपाई
 येकसैनारी आहीयकसंगतिनहि सुरारी १ तेतनेई मंदिररुविज्ञाये तिनमहेंतिनक
 हें वासकराय २ तेतनेई वपु धारिविहारी सवकहंयकसंगकियो सुषारी ३ विधिसि
 चजाकी गतिनहिं जानै तारवारपदवदनठाने ४ असो कछमचंद्रपतिपाई ११
 भाग्यनजाइंगनाई ५ नितनवमंगलमोदहिपूरी कोविभूतिवरनैतिनभूरी ई
 पियेकयेकसहसनदासी तद्यपिकछमप्रेमरसप्यासी ७
 सेवाजानिनाप्यनिजइष्टहिदेवा ८ दोहा जवनिजर्मदिरमेमुदितमाधवकरहिं पया
 न तव आगूचलिलेहिं कुरुहिनजाततनमान चौपाई
 घासननिजहोयनिखावें १
 हुविखवसगिविजनडोखावें निजकरकमलनिचमरचलावें ३
 जहंथे कुसुमकिरीटधरै प्रभुमाथे ४ अंगरागापियअंगलगावें
 विलगावें ५ मनरंजनमंजनकरखावें विविधिभांतिजेउनारजेवावें ई
 औरहुबहुसेवकाई करहिं निचतियचित्तखगाई ७ पियमषचंदचितै सुषसानी ॥
 ११ ८ दोहा ३ १५ १ १५

नपष्टितमस्तरंगः ५८ ॥ ॥ श्रीवादरायणिरूपाच दोहा
 ममेवैठे श्रीजदुराज राजिरही ककुभिनि तहां संजुतसखिसमाज १ चौपाई जोली
 लाकरिविस्वविसाला रक्षतसजतहरवसवकाला १ सोरसनहितधर्महिसेतू प्रग

टेजदुकुलमोदनिकेतू २ ताकेअंतहपरछविभारी वरनिसकैकोसुकविविचारी ३
 विपुलकिताकेतनेविताने मुकुतनभालरिसहितसुहाने ४ दीपतदीपप्रदीपता
 भारी मनिमयमदनरचितसुषकारी ५ सुमनमल्लिकाभालरभाई गुंजिरहेअलि
 सौरभपाई ६ भीनीमूरफूमरौषनमाहीं प्रविसिमंयंकमरीचिसुहाही ७ पारि
 जातसौरभितवयारी मं मंदआवतिसुषकारी ८ दोहा अगरतगरकेधूपकोधू
 मधाममेलाय सीतलमदसमीरजुतभभरिनकदुतसुहाय २ चौपाई प्रभापूरपर
 जंकसुहावैमनिमंडितमनमदनलजावै १ तामेलसैसेजसुषछावनि ससिकरगोरस
 फेनलजावनि २ रेसमकसनेकसेसुहाये उपवरहनअनूपछविछाये ३ तापा
 रसोहतश्रीजदुसई प्रियासुमुषनिरपतसुषपाई ४ रविरुचिरुक्मिनिअनुपमरमनी मं
 दमंदसिंधुरगतिगमनी ५ बीजतविजएनिरषिसषिकाहीं रुक्मिनिकियविचार
 मनमाहीं ६ सषीलेतिसुषविजनडोलाई मेरेसनमुषअतिकृविछाई ७ सोइसुषको
 नलेहुंमैआसू लेकरबीजनसहितहुलासू ८ दोहा यौविचारिसुकुमारितहपियप्रे
 महिउरधारि भरिअनंदआतुरउठीतनकीसुरतिविसारि १ कवित नूपुरकेसुरतेसु
 कुमारीमरालनिसावकसोरलजाई अंगकेआभतेहीरनमुक्तनहारनहमकेहारवा
 नाई श्रीरघुराजसौकांतिमवीकटिसोकलकिंकिकिनांकिकराई वेसवलेमुदरीन
 कोसोभकपानिसौबीजनलेनकोहार्ड १ दोहा जडितजमाहिरतेजगतजासुप्र
 कासअचंड सषिकरतेनिजकरकियोबीजनरुचिरसदंड कवित सुंदरिकेमुषसुं
 दरिसोहिरहीमुसक्यानिसुधारसयागी देषिश्रीमंतसुकंतकोआननप्रेममईदु
 गुनीदुतिजागी श्रीरघुराजकहैलघुलाजसोनैननवाइललीअनुरागी मंदहिमंद
 हिमोहनकेमनमोहनीबीजनबीजनलागी १ अनुरूपहिआपनेरूपअनन्यगती
 निजप्रेमसोपूरोहियो असिरुक्मिनीकोजदुराजचितैपरिहासहिकीवोविचारि
 लियो रघुराजकहैअतिप्रीतिसोप्रीतममंजुसुषैमुसक्यानिकियो विपिरीतिकेवै
 नवनाइअचैनसोनैननवाइसुनायदियो २ दोहा राजकुमारातूसुनैममवचना
 निचितलाइ सत्यमानिसोइकीजियेमेरोआयसुपाइ चौपाई रूपउदारसुबलहु
 विसाले सोभावंतसरिसदिगपाले १ कामीपरमकामनाकीने तेरीलेनलालसामी
 ने २ अैसेभूपअमितकरिचाहै आयेतुवहितकरनविवाहै ३ रुकुमीतुवभ्रातावा
 लवारो सिसुपालहिकहदेनविचारो ४ तिनहिनिदरितुआहिवारिलीन्हयो निजस
 सवरविचारनहिकीन्हैया ५ मैजिनभूपनअतिहिडेराई वरैयाउदधिमधिनगरव
 साई ६ वैरकियोवलवाननसंगै मथुरातज्यौनृपासनभंगै ७ औरहुयहजगरी
 तिसदाकी सुनहिसत्यगुनिभृगुदिसुवाकी ८ दोहा जेवनितनकेविवसनहिअरु
 अविदितआचारवरितिनकहैजोषितसवैपावहिसोकअपार चौपाई निर्धनहौ

निर्धनप्रियप्यारी धनीनराषहिसुरतिहमारी १ निजधनकुलवयरूपविभूती
 होहिसमानसकलकरतूती २ तिनसोवाहमित्रताजोगू उत्तमअधमअवस्थअजोगू
 ३ सोतुमनेकुविचारनकीन्ह्यो गुननहीनमोकोवरिलीन्ह्यो ४ मोहिप्रससहिव
 याभिपारी तामेभूलिगईसुकुमारी ५ तातेअवहूँवेगिविचारहु निजसमभूपति
 यासयधारहु ई उभैलोकजामेवनिजावे जगकविकुलकीरतिकुलिगावें ७ जरा
 संधसालौसिसुपाला इंतवक्रआदिकमहिपाला ८ दोहा रुक्मतिरोवंधहूतिन
 मिलिमान्योदोहा कारनविनमारनचहेमोहिकुटिलकरिकोह चौपाई जेभूपति
 वीरजमद्वारे आयेकुंडिनरुकुमहकारे १ करीप्रतिज्ञाजोरिसमाजू नहिआवा
 नपेहैंजदुराज २ तिनकेगर्वगिरावनहेतू तोहिल्यायौतिनजीतिनिकेतू ३ मोकोन
 हिइनतककुकामा इस्त्रीअर्थपुत्रतनधामा ४ पूरनकामआपहीमाही पावतहैं
 अनंदसदाहीं ५ स्वमेरहोसमानसदाई निःक्रियअहोतिनीकीनाई ई चारिवा
 हुनहिसुंदररूपा भूपनअहेभृत्यहैंभूपा ७ तातेअवनहिकरैविचारै जहमावैतहैंवो
 गिसिधारे ८ दोहा तुमतोसुंदरिगौरतनमेहैंस्यामअकाम होतिमित्रताजोगमेसु
 दारिवरसमवाम १ प्रानहुँतेप्रियमानतीरही आपनेकाहि हरिविवियोगमेरोकवहु
 कहैछनहुँनाहि २ अकउवाच तासुगरवगंजनहिंतेविमनहिसेजदुराज मौनभ
 यकहिकदुवचनसध्यसपीनसमाज ३ कवित देवकीकिसोरकोकठोरवैनप्यारीक
 नघोरजोरमानोभयौअसनिकोपातहो चौकिचहुँवारचितेस्वप्नहीसोगुन्योचितेसु
 न्योकवहुँनअसीअहितैकीवातहै भाषैरघुराजभारीभीतिभरीमामिनिसेरोदन
 करनलागीसोकनासमातहै छनगासिरातथहरातगातवारवारवातकेससाता
 जेसेकदलीकंपातहै १ कज्जलसहितदृगजलतेउरोजनकोअंगरागकुंकुमकोवे
 गिघोइडास्योहै दुपकदुवैनतेविभीतिसागसंकामानिगरोभरिआयोउरसाकअ
 तिघास्योहै भाषैरघुराजपसेकरनतेकंकनहुँभरेकेतेकुसुमजेकेसनसमास्यो
 हैवारवाररोदैतहैंनषनितेषोदैमहीमानोमागेविवरषवेसकोविचास्योहै २ दे
 हमेप्रसेदछायोआपिनमेआयोअबुसिरकोनवायोमनमहामोहपाग्योहै का
 ईसिथिखाईधीरताईसायाईतहोंकहेनासिराईदुषजालजालजाग्योहै भाषैर
 घुराजरुक्मिनीकेपानियंकजतेबीजनगिस्योहैमानोअतिअनुराग्योहै परिकेसु
 पायजदुरायजूकेविनैकरिरुक्मिनीकेहेतआसुअभैदानमाग्योहै ३ दोहा अति
 कठोरसुनिवचनश्रुतिपीतमवदननिहारि घूमिभूसिमेगिरिपरीरुकुमिनिमुठि
 सुकुमारि १ निरपिप्रमबंधनप्रियाहसीसत्यवियजानि करुनानिधिभगवानके
 करुनाभईमहानि २ कवित भरिआयिललाकेदुगेअसुवागयोभूलिहसीकरिवोछ
 नमेपरजकेतेकूदिकेआसुतहैंभयेआयोदुषीअतिहीमनमे रघुराजकहैद्वैभुजानि

तेनाथउठाखलगायलियोतनमे यकपानिसेकेससवारैलगेयकपानिकोफेरता
 आननमेपुनः १ आनप्रियाकीपवेविदसापरजंकतेवेगिउडेगिरिधारी आयउठा
 यईलउरलायह्यानिधिदीठिदयाकीपसारी आंसुनपोछिदियेयेकपानिसैसै
 यकपानिसेकेससवारी वारहिवागोविंदगुनैतियफासीभईयहहोसीहमारी॥
 २ दोहा आनप्रियाकेआनपतिपोछिनेनअसुवानि समुझरयोवहुभातितेयैनसपी
 तिवषानि १ चौपाई श्रीभगवानउवाच हेरुकुमिनिनहिहोइदुधारी हमतोहंसीक
 रीसुकुमारी १ तैमानिसतिराजकुमारी मोहितनमनधनहतेप्यारी २ मोपरतेअ
 नन्यअनुरागिनि तुवसमाननहिआजसोहागिनि ३ सुनैजौनमैकह्योविचारी
 तुवसंजोगमोहिसवदिनप्यारी ४ विरहदसादेषनकरिकामा सुननकोपकेव
 चनललामा ५ फरकतअधरभूकुटिअतिवामे कोपकटाक्षवदनछविधामे ई
 येसवकलालषनकेहेतू करीहंसीमैवैठिनिकेतू ७ दुषितहोइनहिककुमनमा
 ही ममवियोगकवहुतोहिनाही ८ दोहा परमलामयहहैललीगृहवासिनकोनि
 त प्यारीसंगपरिहोसमैजामजातमुदचित १ श्रीशुकउवाच चौपाई पीतमवचन
 सुनतसुकुमारी तजीत्रासपरिहोसविचारी १ करिकटाक्षजुतलाजमंदहंसि का
 ह्योकंतसोवैनमोदरसि २ श्रीरुक्मिनिउवाच सुनहुंविनैममराजिवनैना अहैस
 सजोभाषेहुवैना ३ हमनहितुवसमानजदुनाथा कहलधुतियकहंविभुवनजा
 था ४ जोगीजनतुमकोनितध्यावै लोभीजनमोमेमनलावै ५ कह्योजोतुमवैनु
 पनदेराई सिंधुमदिसहंरह्योलुकाई ई सोऊसत्यअहैजदुराई जनगुनरूपभू
 पभयपाई ७ अंतरजामीरूपसदाही सोवतहोहियसागरमाही ८ दोहा जौन
 कह्योहमवैरकियवलवाननकेसंग सांचअहैजदुराजसोसुनियेसकलप्रसे
 ग चौपाई जिनकेदूरीगनवलवाना तिनसोवैरकियोभगवानो १ छेडिनुपासनहं
 मइतआयो नहिकौतुकजोप्रभुतुमगायो २ तजहिभक्ततुवविभुवनभोगू आपुता
 ज्योतौकौनअजोगू ३ जौनकह्योमसअविदितमारग सोसवसनिअहैश्रुतिपा
 राग ४ तुवभक्तनपथकोउनजानै केहिविधिकोरावरोवषाने ५ कह्योजोहमलौकि
 कनहिजानै सोऊसाचहिआपवषाने ई तुवजनचरितअलौकिकअहहो तुवच
 रित्रलौकिककिमिकहंही ७ जोतुमकह्योअहैधनहीने सोऊसत्यसुनहुंरसभीने
 ८ दोहा सुरपतिधनपतिसैलपतिवानीपतिसुरसर्व लैलैऔरेनतेसवलियरपै
 तुमहिअगर्व १ चौपाई कह्योजौनहैदीनपियारे सोऊसत्यहैनाथहमार १ जे
 तियसुतधनतजिवनजाही तिनकोतुमप्रियहोहसदाही २ कह्योसत्यनहिधनी
 भजतहं धनमदअधनतुमहिलषतहं ३ कह्योजौनवयवससमाने उचितया
 हसोसतिहमजानै ४ सवपुरवारथमयसुफलोत्ता तुमहिचाहिसवतजहिमहा

त्मा ५ तिनसोतुवसर्वघउचितहे सुषदुषभोगिनते अनुचितहे
तभिषारी सौकभाष्योसत्यविहारी ७ मननसीलमुनिगर्वविहारी
जडराई ८ दोहा

चौपाई

१ सोनहि सोहत मुषहिरावरे मोहि किपोय ल्यायेन सावरे २
धनुषदंकोरी ल्याये मोकोकरिवरजोरी ३

तिडरनहिसांगे

५ सोऊकहहनुनजानिसुरारी तामेविनती सुनहुहमारी ६

जजाती तजितजिराजिविभौवहुभांती ७

पावतहे दुषगाथा ८ दोहा

चौपाई संतत संत प्रसंसत जाके

१ सदाकिये जहैरमाने वासु २ सोतुवपदकमलसवासर ३

भजै और कहै कौन अमागी ३ ताते मै सब भांति विचारी

४ जगदात्ता जगदीस मुरारी

रे रहे सर्वदा सुषदुषनेरे ७

याला

प्यारी विनै हमारि चौपाई जे भूपनको आपवषाने षरविडाल दृषस्वान समाने १

वै भृत्य सरिस सेवत मुषजे वै ३ छाया उपरचामन परोमै

रोमै कृमविटपित्तवातकफसाने जीतहि मृतक सरिस दरसाने ५ तुवसरोजपद
गंधविहाई भजहि जेति यत्र सपति मनलाई ६

साजुभारानित दोवै ७ जौननाथ यह भोहिसुनाई

दोहा आतम रत अति सेन रत मोहू पै चड भाग

ग १ दासनके सुषदेन हित लीला करि जडुनाथ २

सनाथ २ चौपाई जौनकह्यो तुम यह जडुनाह अवह निज समन पके जाह १

मधुरि पुविनै हमारी नहि असत्य हवा तहि होरी ३

वसिलोक महे करहि कुमारी ३ जिमि अवासा लवहि मन दोन्ह्यो

हरिलीन्ह्यो ४ पुनिसाल्वहि पहे ताहि पठायो सोवपरतिय गुनि तेहि नटिकायो

५ रायै तासु हरि जन्म दयाही सुनी कथा दहन मुषमाही

री तेनितन ववरत हे हिमुरारी ७ ताते कुलदाना रिनवरही जेनरउ भैलाक सुपचहंही

८ दोहा सुनिरुकुमिनिकेवैनप्रभुवोलेमृदुमुसक्याय कहैजोदूनहिअसवचनतौको।
 कहैवनाय चौपाई सुननहेतयहराजकुमारी मैतोसौयहहंसीपसारी १ तोतेजोतुम
 उत्तरदीन्ह्यो। सोसवसत्यमानिमैलीन्ह्यो २ जेकामनाकरहुमोहिमाही मोक्षहेता
 तुवहोहिंसदाही ३ पतिपदप्रेमपतिव्रतप्यारी लष्योतोहिमहमैअतिभारी ४ जद
 पिकरीरचिवचनउपाई तदपिनतुवमतिचलीचलाई ५ जेदपतिसुषहितमोहिमु
 जही तेकामीसंसारनतजही ६ जेजनमोहिसंपतियतिपाई मागहिविषयभोगस
 मुदाई ७ तिनकोमंदभाभ्यअतिजानो अवसिनरकगामीपहिचानो ८ दोहा करिअ
 तोतिप्यारीजउन कहैप्रीतिजुतवेन कुटिलतियनओषलनकोअहैकठिनताअन १
 चौपाई पतिव्रतातोहिसमहेप्यारी मोहिनहिंनिभुवनपरतनिहारी १ जेनपतुम
 विवाहकेकाले आयेअगनितवोजविसाले २ सुनिममकथातिनहिंयरित्यागी
 मोदिगडुजपठयोअनुरागी ३ हरिलैआवततोहिसुकुमारी रुकुमीतुवभ्राताधा
 नुधारी ४ लख्योनर्मदापारहिआई बहुविधिमोपेविसिषचलाई ५ तहंतेरेदेधा
 तसुकुमारी दियोकाटिस्यंदनसरमारी ६ तासुआसुअसिचर्महिकाटी लैकरवा
 लताहिपुनिडांटी ७ बंधनकरिसिरमुंडनकीन्ह्यो तामेतुमननेकुचितदीन्ह्यो ८ दो
 हा मेरेपैअतिप्रीतिकरिआनेदअधिकवदाई मेरेगृहगमनीललीनिजकुलसुधिवि
 सराई चौपाई पुनिअनिरुद्धविवाहहिमाही गमनहिकियोभोजकटकाही १ तहावि
 वाहअतेमेप्यारी कलिंगरुकुमसौगिरावचारी २ जुवानुपेलनजानहिरामा तानेवो
 गिवोलावहुधामा ३ चौपरिरचहुविजेकेहेतू वैठहुमोहिजतसुभटसमेतू ४ सुनि
 रुकुमीसठतैसहिकीन्ह्यो अपनेसरनहेतुमनदीन्ह्यो ५ ममभ्राताकेवेगिवोला
 ई षेलनलग्योपरमसुषपाई ६ जीसोरुकुमीप्रथमहिवारा पुनिदेवाजीवलहुवदा
 रा ७ तवहंरुकुमकहभैममजीती यूछिपंचसौकरहुप्रतीती ८ दोहा कलिंगराजत
 वअसकह्योजीसोभीआकुमार वलषेलननहिंजानतेगायचरावनहारचौपाई॥
 भईतहां तवहीनभवांनी कलिंगराजयहमृषावषांनी १ कलिंगराजतवदंत
 देषाई सभामध्यसठहंस्योठठाई २ तववलरामभ्रातममकोपे रुकुमवधनको
 अतिचितवोपे ३ खंभूउषारिताहिहनिडास्यो औरहुसुभटसमूहसंधास्यो ४ वला
 हिविलोकिकलिंगजवभाग्यो तववलताकेपीछेलाग्यो ५ दसयेकदमपकरिते
 हिलीन्ह्यो परिधमारिमुषविनरदकीन्ह्यो ६ तैलैपौत्रवधूहरषाई मेरेसंगडारि
 कासिधाई ७ येतहुपैतुमकलुनहिंमान्यो मेरेप्रेममोहचितसान्यो ८ दोहा तुमउ
 किमिनिअसैगुननिमोकोलीन्ह्योजीति तुमसमनहिंकोउकरहिगीमोपरप्रीतिप्रती
 ति चौपाई पठयोडुजमममिलनेहेतू सोसंदेसकहआइनिकेदू १ करिहोविलमा
 जोआवनमाही तौमोमिलिहौजीवतनाही २ अरयोनिजतन तुमहिंमुरादी नि

बहुकेरो पढ्येयेकसंगसास्त्रघनेरो ३ येकसमेतकिावसुदेवावेगिवोलायकिरेवहु
 सेवा ४ कीन्हीविनयजुगुलकरजोरी करहुवाजिमषदुजवदिमोरी ५ तववाल्पोदुज
 अतिसुषपाई अस्वमेधकरिहौचितलाई ६ असकहिमनहिविचार्योभूपा पा
 रिपात्रजहंसैलअनूपा ७ आवर्तागंगाजहंपावनि करौजायतहंजज्ञसुहावनि ८
 दोहा मागिविदावसुदेवसोअसोमनहिविचारि पारिपात्रगिरिकहंचल्योलेसंगमे
 निजनारि चौपाई रही पंचसततासुकुमारी तिनहुंनकहंलियसंगहंकारी ९ जायसै
 लमहंदुजविनदंभा विधिजुतकीन्हेयाजग्यअरंभा २ तहौजुरेसिगरेमुनिराई ब्रं
 म्हदत्तसुषसासनपाई ३ जाग्यक्कअरुहमपितुमासा जेमिनजाजलिसुतपपा
 कासा ४ मुनिसुमंतअरुदेवलआदिक आयिसकलधर्मभरजादिक ५ ब्रंमहदत्तत
 वदत्तपठायो वसुदेवहंदेवकिहुचुलायो ६ ब्रंमहदत्तकोसासनपाई वसुदेवहंदेवा
 किमुषछाई ७ ब्रंमहदत्तकेनिकटसिधारे भयेमुदितमनमुनिननिहारे ८ दोहा
 कियेवासवसुदेवतहंदेवकिजुतसुषपाय दीन्हधनवहुमुनिनकहंसादरपदा
 सिरनाय चौपाई ब्रंमहदत्ततहंदुजवडभागा लग्येदेनदिवनमषभागा ९ तहौसो
 लनीचेअतिनेरो षटपुररह्योदानवनकेरो २ रह्योनिकुंभदैत्यवलवांना दानवा
 साठिहजारमहाना ३ ताहीसमैनिकुंभपठाये दानवचारिविप्रदिगआये ४
 ब्रंमहदत्तसोरोषितभाषेकहौनिकुंभभागतुमराषे ५ असहृदियोनिकुंभनिदेसा क
 हियोदुजसोयहसंदेसा ६ षटपुरानिकटजग्यदुजकरिके सिद्धकीनचहहमहि
 निदरिके ७ दैत्यनलघुतासुरनदडाई दुजकहंउचितनपरतदेषाई ८ दोहा जो
 नहिदैहैभागदुतौयहनिहचजानि हमवाकीहरिलैदगेकन्यापंचसतानि चौपाई रा
 योजोमषहितधनजोरी सोसवआइलैदगेछोरी ९ ब्राम्हनजग्यकरननहिपैहै॥
 जोनहिजग्यभागमोहिदैहै ब्रंमहदत्तसुनिदानववेना वोल्मोभीतिमानिभरिनैना ३
 जज्ञभागअसुरननहिजोगू यहविरंविकोअहैनियागू ४ पूछहुसकलमनिनका
 हंजाई जोसुनिकहैतोलेहुंमगाई ५ कन्याजेसतपंचहमारी तिनकोराष्योमनहि
 विचा री ६ अंतरवेदीविप्रनकाहौ देहुंसुतामैसकलविवाही ७ कैसेलेजैहोवर
 जोरा रक्षकहंवसुदेवकिसोरा ८ दोहा ब्रंमहदत्तकेवचनअससुनिदानववेचारि
 जाइनिकुंभसमीपमेदीन्ह्योसकलउचारि चौपाई सुनतनिकुंभकोपअतिकी
 न्ह्यो सकलदानवनआयसुदीन्ह्यो जग्यभंगकाजैतुमजाई ल्यावहुकन्यासक
 लछडाई २ मषसालासवदेहुजराई बांधहुदुजकहंवांचिनहिंजाई ३ इतैदानवना
 विप्रदेराई भूपनदियनेवतापठवाई पांडवकौरवमाखवभूये इतवक्रमागधैअ
 नूपै ४ रुकुमीऔसिसुपालहकाहौ दुपदविराटजयद्रथपाहौ ६ साखुसल्यस
 कुनिहंदलवृंदा भूपअवंतीविदनुविंदा ७ औरौसवधरनीकेराजन वोल्मोविप्र

रोहा भूपन आगम जानिके नारद कियो विचार
जाते होइ संधार चौपाई

१. तुम को चाहत र नहिं हरायो २.

हैं विधि अब मै देहुं वतार् ३ पाँवहु सत कन्या दुज करी

४ देहु चौटि भूपन चलवारी तो सब देहुं अब सितुं मारे ५

दीन्हौ ते सहि भटन निदेसा ६

आये ७ मष सात्ता सब दियो जराई फेरि जग्य पात्र समुदाई ८ रोहा

न्योह सौ अंश स्त कहौ धि देव कि औ वसुदेव को राख्यो धाम हिं धौ धि

कार करत दुष पाई मष कर ता दुज गये पराई ९ मानि नि कुं भभीति सुर भागे

नहिं सके जुद्ध भय पागे १०

ई ११ तव वसुदेव कह्यो दुष पाई जाहु हरि के दुत मुनि राई १२

री १३ सुनि वसुदेव वचन रिपि राई कह्यो लाइ होइ तुहि लेवाई १४

महं जाई जदु पति सो सब धरि सुनाई

दुत हिं वो लि प्रदुम्न को भाष्यो सारंग पानि चौपाई

सहित जो जिलौ सुरेसा १५

विघ्न पगमहुं वधन डारे कै द कियो पितु मातु ह मारे १६ पाँवहु सत जे विप्र कुमारी

लैग्यौ तिनहिं सठ भारी १७ जननी जनकहुं वधन के रो मोहि नैत तनो साव धनेरो १८ जे

नोक न्याहर न विषाद

न्यन डेरहु न मन मे १९ हरि सुत विहसि कह्यो कर जोरी आप प्रताप वात यह्योरी २० रो

हा धौ कन्य नर रस नहिं को मो को हात निदेस

देस चौपाई कि धौ पितामहं पितामही को वधन छोरि देहु तिनही को २१

वो लि मुसक्याई जव ल गिहं मन हिं आभे धाई २२ तव लो करि को निहूँ पाई कन्यन को

रसुहुत है जाई २३

अंतर धाना मायावी अस किय निरमाना २४ रौ पाँव सै सुता सुहाई राषि दियो नि कुं

भगमह जाई २५ पाँवहु सत जे विप्र कुमारी हस्यो तिन हिमाया पट डारी २६

साला माही राख्यो दुजवर रह्यो जहाँ ही २७ रोहा जत नि कुं भटन वसवै जानै नाहिं वरिष

मायावी जो करत भोज दुपति को प्रिय पुत्र

न पुरमहं सब ही २८ तव दुज जो धन नृप अमि मानी कियो मंत्र सब मंत्रि न आनी २९

सासन को ही ३० भीषम दैनहुं कपहुत हाही ३१ पाँवहु न कहं लियो वलाई

३२ वैनत होइ दुज जो धन भाषे कहो मंत्र जो जिय गुनिराषे

दतदुजनेवतपठायो याकोकसविचारमनआयो ई किचौउचितहैजावतचौहों किचौ
 उचितगमनवतहैनाहों ७ भीषमदेवतहोंअसभाष्यो कहेदेतजोभैसुनिरायो ८॥
 दोहा ब्रम्हदतकीपंचसतसुताहूखोरनुजेस तातेदुजपठयोडरोनेउतासवैनरेसा
 चौपाई देवकिअरुवसुदेवहुकाहों असुरकेदकियमपगहमाहों १ तातेतहंज
 दुवंसीजैहैं कछममातुपितुअवसिखडैहैं २ जदुपतिआगमसुनतनिकुंभा करिहि
 अवसिआतुरअसदंभा ३ लेइहिधनदेतुमैलुमाई जदुवांसिनसंगजुइकराई ॥
 ४ तातेउचितनजावतहोहों वैठोचुपकैनिजगहमाहों ५ विदुरद्रोनरूपमंत्रप्रवी
 ने भीषममंत्रहिंसमतकीने ई तहंदुःसासनसकुनिप्रवीरा बोखेउरकरिगर्वगो
 भीरा ७ पांचहुसतदुजसुतासुहाई औरहुमनिगनधनअधिकारि ८ दोहा अ
 पनीकरनसहायहितजोहंमकोवहदेय तौसहोयकरिवोउचितजुधजसकोनहि
 लेय १ चौपाई सूरपुत्रतवकह्योप्रकोपी जदुवंसिनजीतनमहंचोपी १ भलीक
 हीसकुनिहुंदुःसासनयहिविधिकीजेजदुकुलनासन उचितजदपिनेहिदानवय
 आ तदपिजुइहितगमनवअच्छा जदुवंसीनृपहुकुमनमाने अपनेकहंसवतेवड
 जाने ४ जदपिसुजोधनदियवडवीरी तदपिनजोनहिआदिभिषारी ५ वढ्योग
 र्वजदुवंसिनकेरे सबदिनतेकुरुकुलकेचेरे ई तवभीषमकछुकह्योरिसाई करन
 तोरसठतानहिंजाई ७ करहुवैरकसअर्थपराये जदुवंसिनजीतनमनखाये ८ दो
 हा जदुवंसीकीन्ह्योकहाकरुकुलकोअपराधवीनाहेतविनकाजकतकीजतुको
 पअगाथ चौपाई जदुवंसिनजीतवजुधमाहों जौनहुंसहजसवैतुमनाहों १ पर
 ब्रम्हजदुपतिभगवाना तिनसोंवैरनहैकखाना २ जवअसभीषमवचनउचारे क
 ह्योकनकैद्रगअरुनारे ३ तुम्हरेतौनजुइकरचाक जदुवंसिनकहंसदाडेराऊ
 ४ वूढेभयेभईमतिभोरी आपुर्दायरहीअवधारी ५ जदुवंसिनकीवहुचपलाई ॥
 सोहमसोअवनहिसहिजाई ई तवदुरजोधनगिराउचारी करनकह्योतुमवातवि
 चारी ७ जोमानहुसलाहसवमेरी षटपुरखलहुकरहु नहिदेरी ८ दोहा भलीव्याजयहकै
 गईदीन्ह्योदइवनाय जदुवंसिनकीकीजियेअवसिपराजैजाय चौपाई हमरेगा
 मनतसवनृपजैहैं जदुवंसीअववचननपैहैं १ जहोभीषद्रोनहुवलवाना करन
 पाचारजमतिमाना २ जहंअरजुनगांडीवहिचारी भीमसेनतहंमदाप्रहारी ३ तहन
 हिंसकाहोनपराजै होहिसकजोसहितसमाजै ४ जदुवंसीकरिहैनलराई बालक
 सकैनसैलउठाई ५ तवभीषमबोलेमतिमाने तुमअपनेवलफिरहुभुलाने ई ॥
 छुइनृपनजीसोसंगामा अवैवीरसोंपस्योनकामा ७ जवधैहैंहलमूसखधारी त
 वकोजुरीससरधनुधारी ८ दोहा अवैनदेख्योकलसुतजासुप्रदुमहिनाम जाके
 समदूसरनहींरिपुजेतासंगाम चौपाई अवैसुन्योनहिसारंगसारा जौनपुरंदरको

राषटजोधनुगर्वगरूरा ३ गहवैठेभाषहुमनमाने

४ करहुजोनतुमकोअतिभावै चलहुजहांतुम्हरेमनआवै ५

स्तिहोतहैआजू करवनवैरउचितजदुराजू ईहैमनुम्हरेआश्रितकुरुनाथा
तेचखवतुम्हरेसाथा ७ तहैलखवसवकरतमासा

दोहा असकहिभीषमगहगयेदोनविदुरकृत्यजुक्त

हैमतोहरिकेहाथविकाने दूजोप्रभुमनमैनहिमाने १

करिहैंसोजोआयसुदेहैं २

३ इनकीसदाकेरियहरीता

४ जानदेहुअवनाहिंबुलावहु इनकीकंकुनसंकुमनलावहु ५ पांडुसुतना
कीवदिरनजाई देहैंसरभैपांचचलाई ईबोलेकनतहारनधीरा साजहुसेनबलहु
कुरुवीरा ७ उतैपांडुनंदनबदिस्यदन गयेहारिकेजहैं जदुनंदन ८ दोहा

दसअशोहिनीसोजिदुतैकुरुनाथ षटपुरकोगमनतभयौलेवहुभूपनसाथ १॥

चौपाई संजैविदुरेअंधनृपतीने रहेहस्तिनापुरदुषभीने १

वाई औरहुनृपसवसेनसजाई २ गयेसकलषटपुरहरषाई सुनिजदुवैसिनकेरि

अवाई ३ तेइसअशोहिनिमगधेसा येकअशोहिनिरुकुमसुवसा ४ कोउयकको

उदैकोउचैचारी इमिअशोहिनिभूपसमारी ५ कियेजायषटपुरमहँडेरा सबके

सीसकालकरफेरा ई सबभूपनकीसुनतअवाई तहैनिकुंभदानवसुषयाई ७

जमंनिनकहदानवकेतू पठयौकुरुपतिपहँनिजहेतू ८ दोहा ३

लिकह्यौवचनकरजोरि ककुनिकुंगविनतीकरी सोसुनियेप्रभुमोरि चौपाई

रहुसहायमोरिसबभूषा लेहुपंचसतसुताअनूपा १

ना कीजेअसविक्रमवलवांना २ जदुपतिपिताछोडावैनआवै

नहिंजावै ३ औरहुजेजदुवँसीअैहैं तिनकोदोरिदेससवयैहैं ४ १

गमहेधनुधारी सवैमातिहँमलियोविचारी ५ करनसुजोधनसकुनिदुसासन

दितभेसुनिदानवसासन ईमागधदंतवक्तसिसुपाले सत्यसाखविदुरथहुकरा

ले ७ घृष्टुमृजयद्रथपाँही दुपदविगटसुसरमाकाही ८ दोहा

रुकुमीअरुमगदतकोआमोनिजदिगमाहि चौपाई ज

लागिगईसोभितदरवार १

सबभूपनसौगिराउचारी २संजीचारिनिकुंभपठाये विनैकरनमैरेदिगआये

देसदेतसतपंचकुमारी औरहुमनिगनहैधनभारी ४ सबसौंमागतकरनसहाई

जदुवँसिनकीखगीतराई ५ तामेकहाउचितहैभाई सबमिलिमोकोदेहुवताईई

जोममसमतजाननचाहौ तौ सुनियेसिगरेनरनाहौ ७ जदुवसीअवहीकेवाढे
 सवसेहोतसमरमहंदादे ८ दोहा कियेवैरसवनूपनसोंसवकेहैदुषदानिअप
 नेकहैसवतेअधिकमानतहैवलषांनिचौपाईहंमरेधरमहंकरहिंविराधा मिलि
 पांडवनवृथाकरिकोधा हरहिंस्वयंवरमाहकुमारी जगमहंजाहिरहैविभि
 चारी २ तातेभलो जोगपरिगयऊ दानववसुदेवहिधरिलयऊ ३ कीजेसवैनिकुं
 भसहाई मारहु सवजदुवसिनधाई ४ जववैपितेछाडावनआवै तवजौमेफिरि
 नहिवैचिजावै ५ सवजुरिवैरआजुलैलीजे जदुकुलजगमेरहननदीजे ६ अव
 सिपांडवनकोमेभरिहौ कुलकलंककोकछुनहिंडरिहौ जदुवसीकुमतीसना
 अइहौ सवकेद्रगसिकतासमगडही ८ दोहा लैहौजोनहिंवैरअवतौपछिते
 होफेरि कवहुंनपैहौअससमैकहौसवनसोंटेरिचौपाई सुनिदुरजोधनकेर
 निदेसा कोपितकह्योतहोमगधेसा ९ हमतौहारेसत्रहिवारा तातेजुधकोअव
 सिविचारा २ कौनिहुभांतिहरिहिधरिपाऊ तौसरीरकोसोकमिटोऊ ३ वैखेत
 वरुक्मीसिसुपाला वंचिनजौनपैहोगोपाला ४ करिनिकुंभकीअवसिसहोई करा
 वजुइयहउचितदेसाई ५ औरहुसवनूपसंवतकीने जुद्धकरनकहंसवचितदीने
 ६ तवभीषमपुनिगिराउचारी काल्हिलेवसववलहिनिहारी ७ मंत्रहिंकरतवीति
 दिनगयउ अस्ताचलहिअस्तरविभयऊ ८ दोहा तवनिजनिजडेरागयेभूपसवै
 वलवान जदुवसिनसोंजुधकरनकीन्हेसवैप्रमानचौपाईउतपांडवद्वारावति
 आईसभामहिहरिकहंसिरनाई ९ जथाजोगमिलिकैसवभाईवैठेसभासकलसुव
 छोई २ कुसलप्रस्नपूछ्यो जदुनंदन तवकरजोरिपांडुकुलचंदन ३ कह्योमोदजल
 दगनवहावत कुसलनाथतुवदरसनपावत हस्तिनपुरकोसुनहुहवाला दुरजो
 धनकियमंत्रकराला ५ दानवयेकनिकुंभमहोना सोतुमसौरनमनअनुमाना ६
 तासुबोरदुरजोधनधाई गयौनाथसवनूपनलेवाई ७ चलनकह्योहमहंकहंस
 गा चाह्योजीतनजदुकुलजंगा ८ दोहा तवहंसतासौरुसिकैलैनिजचारोभायद
 रसरावरेकोकरनआयेआसुहिधायचौपाई धनहंधामधरनीपरिवारा लाग्यो
 तुमसोंनाथहमारा ९ कैसेजोयआपअरिवारा असीछोडिविषभक्षहिघोरा २
 तवजदुनंदनगिराउचारी जौनीसिगरीदसाहमारी ३ असकहिपांडवसंगलेवा
 ये उग्रसेनकीसभासिधाय ४ सवजदुवसिनतहोवालाई मंत्रकरनलागेजदुरा
 ई ५ उग्रसेनप्रथमहितववोले अपनेउरकीआसैघोले ६ देवकिअरुवसुदेवहका
 ही कियोनिकुंभकैदमषमांही ७ हैनिकुंभदानवपरचंडा दीन्ह्योसुरजुतसक
 हिंदडा ८ दोहा वज्रदुगड्योनतासुतनविनअमलियदिविजीति लुकेरहतलो
 कनअममानितासुअतिभीतिचौपाई महादेवकोहैवरदानी तीनरूपधारिवल

पाँनी १ अहे अवध्य सुरासुरतेरे २ तेऊहैं अतिसेवखवांना क
 रहिअकासअकासयथाना ३
 ४ सोदानवकीकरनसहाई गयौतहोइरजोधनराई ५
 रा कृपदुःसासनसकुनिप्रवीरा ई कुरुकुलसिगरोसमिटिसिधारा ६
 यत्रौरअपारा ७ संगरतहोभयामनहोई दानवसोजुरिसकीनकीई
 तातेमेरेमनअसअवै आपसहितजडुंदलनहिजावै
 दानवकोवहविधिसमुझाई २ देवकिअरुवसुदेवकोडाई ३
 ई ३ सबभूपनकोकरिसतकारा अमहदतकोजग्यप्रकारा ४
 इनाथाहोइजुह्नहिभूपनसाथा ५ असेमेरेमनमहै आवै
 ई इगनहोततुवदरसनवोडू लागतवज्रसरिसहियनोडू ६
 समजाही तुवदरसनविनइगविलबाही ७ दोहा
 कोसमुझाय पाँचौसतवेकन्यकादुजकहैदेवदेवाय चौपाई
 नतजडुराई कह्यौनककुदीन्ह्योमुसक्याई १ तवबोलेवलभइप्रवीरा सुनहै
 वचनममनपमतिधीरा २ भईआजुलौअसकहुंनाही पुनिविसेषियहिजडुकुल
 माही ३ पिताकैदसुनिकैनिजकानै वैठरहवगनहमाहलुकानै ४
 हरनहैसुनिकै करवनजुह्भीतिमनगनिकै ५
 तमाहिकोताहिसमाना ६ भूपतिसेनजोनजुरिआइ रहैअनैकिमिताहिडेराई ७
 हैनिकुंभजयपिवलवाना साठिहजारहदैसमहाना ८ दोहा तद्यपिभयककुलग
 तनहिमेरेमनहिंनरेस दानववैकरिहैंकहाकसनहिंदैहनिदेस चौपाई
 विधिसंकरसंगा तौविसेषिजीतवहमजंगा १ यकौरवहैंकैतिकवाता तिन
 महंकोउनहिंवीरविष्ठाता २ रुक्मीअरुमागधसिसुपालू दंतवकविदुरथअरु
 साखू ३ इनकीअहेवीरताजानी कुंडिनपुरमहैप्रगटलपाँनी ४ करनसुजोधनस
 कुनिदुसासन इनकोकियगंधर्वहसासन ५ जिनकोजीतिलियोसुरगायक तेकै
 सेजडुकुलरनलायक ६ हंमअवस्यजैहैंनपतहैंई जननीजनककैदेहैजहैंई ७
 मारिअसुरभूपनमदमोरी लैहैजननीजनकहिछोरी ८ दोहा सुनतवैनवलनइ
 केजडुवैसीसववीर लगेसराहेंनरामकहैंकसनकहैहरनधीर चौपाई तहैजडुना
 यकहैनपुनिलागे मानहुँवचनअमीरसपागे १ करहुभूपसंकानहिंकोई
 प्रतापसिद्धिसवहोई २ वैठहुआपहारिकामाही सासनदेहुवेगिहैंमकाही ३
 गमनवजवितनअहेआपको विजैहेतवलतुवप्रतापको ४
 री जोभावेसाकरहुसुरारी ५ तवजडुनंदनकैअभिवंदन

दंदन ई वारहिअसोहिनिदललैके षटपुरगवंनकियेजयजैके ७ सारनउडववित
 रनभोजा विप्रथप्रथुविचस्रअतिवोजा ८ दोहा कृतवरमासास्यकिसुभटचा
 रुदेस्त्वलवान अक्रूरहुगदसावभटसनकुमारसुजान चौपाई अरुअनिरुह
 धनुर्धरधीरानिसठजल्मुकहुसुतवलवीरा १ अनाधृष्टसैनापतिजोई इलअगो
 गमन्योभटसोई २ यहिविधिजडुवंसीअतिकोपे षटपुरगयेसमरचितचोये ३
 ब्रम्हदत्तमषगृहकेनेरे डेराकियोकस्ततेहिधेरे ४ तहांप्रधुमनआयसिरनाथ
 उकहहरिदुजडुहितानिछोडायत्र ५ तवप्रधुमनवोलेकरजोरीदुजडुहितनल्य
 योकरिचोरी ई मायाकीरचिसकलकुमारी राषीदानवभवनमभारी ७ यहप्रसं
 गदानवनहिंजने अपनेवलमदफिरैभुलाने ८ दोहा जडुवंसिनआगवंनसु
 निउतनिकुंभअसुरेस मायाकीकन्यासकलदीन्हीनृपनिनरेस चौपाई पुनिनि
 सिमहंपठयोयकचारा सोदुरजोधनसिविरसिधारा १ कह्योजोरिकरकुरूपति
 पाही नृपनिकुंभभेज्योमोहिंकोही २ कह्योवचनअसदानवरार्ई सवनृपमिलि
 असकरहिंउपाई ३ जडुवंसिनपरकोपहिकैके परहिरैनमहंसैनहिलैके ४ या
 हिउपायविनअमहनिजैहै भागतवनिहिननिसिवसिजैहै ५ अथवालगेनरातिज
 पाई काल्हिलरोतौवाजवजाई ई दुरजोधनतवकहहंसिवांनी परतनिसाजुधअ
 नुचितजानी ७ ततिलरहिकाल्हिदनुजेसा करिहैसवैसहोयनरेसा ८ दोहा दु
 रजोधनकेवचनसुनिचारिदैत्यदिगत्राय कुरपतिकोसिधांतसवदीन्हेयाताहिसुना
 य चौपाई उतैकलमषसालहिआये ब्रम्हदत्तवंधनहिंछोडायै १ मातपितालपि
 भयेदुषारी कैदभवनतेलियेनिकारी २ तववसुदेवसुतनउरलाये बारवारदुगवा
 रिवहाये ३ कल्लरामवंदनतहंकीने मातुपिताआसिषवहुदीने ४ पुनिवसुदेवक
 हीमृदुवानी सुनहुंप्रानप्रियसारंगपानी ५ हैनिकुंभअतिसैवलवाना उचितना
 जुद्धपरतमोहिंजाना ई कहंतुमअतिसुकुमारकुमारे कहंदानवनरभक्षनहारे
 चलहुद्वारिकैअवजडुनाथा मातपितालैअपनेसाथा ८ दोहा तववोलेजडुपतिवि
 हैसिपितानतुमधवराहु इतहीवैठेदेषियेसंगरसहितउछाहु चौपाई ताहीसमै
 चारहैआये जडुपतिकेअसषवरिसुनाये नृपनिकुंभसमतसवकीन्हे आपामा
 रननिसिचितदीन्हे २ अथवाकाल्हिहातहीभोरा करिहैजुद्धआपसौधोरा ३ करन
 मंत्रजडुपतिचितचाये सवसचिवंननिजनिकटबुलाये ४ सात्यकिउडवअरुका
 तवर्मा रामजासुअदभुतरनकर्मा ५ अनिरुधअरुप्रदमप्रवीरा औरहसवजडुव
 रमतिधीरा ई अरुपौचौपांडवतहंआये मंत्रकरनलागेमनलाये ७ अथमहिवो
 लेजडुकुलकेद सवैसुभटवलतोलनहेतू ८ दोहा हैनिकुंभअतिसैवलदानव
 साठिहजार तापरपुनिभूपतिवली समिहैसबरकवार चौपाई महारथीभीषमर

रा सलभसरिसल्लोडतधनुतीरा १ क्वीरहितल्लमाकरिदीनी यकइसवारवि

२ अिसौप्रवलपरसुधररमा कियभीषमतासोसंगतामा ३ तेइसा

४ करीदिगविजयजगवयवारा

तासोसकीकौनकरिरारी

आयोदोनाचारजसोइ ७

चौपाई अहैसुजोधनजुतसतभाई

रमाआयोघाई दुपदविराटजयद्रथजोधा धृष्टधुम्नसनुप्रदरोधा २

ल्वऔरसिसुयाला दंतवक्रविदुरयहभुवाला ३ औरहुमहारथीसवआये

वैसिनसौजुधमनलाये ४ तातेमेरेमनअसआवे यामेसकलभातिवनिजावे ५ अ

र्जुनअरुप्रद्युम्नकुमारा भीमसेनअनिरुद्धउदारा ६ रहैंचारियेदलकेआगे

हुतीनिदलंकेरविभागे ७ सात्यकिअरुउडवगदवीरा रहहिंसेनपीछेजुतभीरा

दाहा हमअरुवलअरुधर्मनृपरावसेनमथिठौर जुगभाई

सेनचहुवार चौपाई जे ३५

१ सहसाकियेबातनहिवनिहै जडवैसिननिकुंभहठिहनिहै २

आवत जेहिंसंगअरजुनसोजयपावत ३ नहिगाडीवसरिसधनुदोजे विपुज

इजेहिंविक्रमयूजे ४ सुनिहरिकेअसवचनप्रचंडा फरकेसंवगरिभुजदंडा ५ जे

रियोनिअसवचनउचारा पितासत्यजोकियोविचारा ६

ने तकेसरिसकौनजगआगे ७ पैहमारिविनतीसुनिलीजे कोरिकैरुपाअसहीकी

जे ८ दोहा कीअर्जुनजीतेरिपुनअवसिअकेलेआजु कीरिपुजीतनमोहिंकहंक

जेजदुराज ६ चौपाई लखनहमअर्जुनयकसाथे विजेपराजेनिजनिजहाथे ७

रीकैककेतौमनुसाई जयपिरिपुनजीतिजयपाई २१

देहोअुधमहंविजेवडाई ३ अहैअर्जुनहिभरिधनुधारी

री ४ जोकरधरेधनुकप्रभुहाई विक्रमतासुरहीनहिंगाई

लीजे जोजीतैतैहिआयसुदीजे ६ वरुहमनाथवैठइतरहै

हैं ७ आपअनुग्रहहैजेहिंपाहीं सोजीतीरनसंसेनाही ८ दोहा

अहैनरेस जाकोमनभावैपिताताकोदेहुनिदेस ७ चौपाई जीसोविप्रवापुरकाही

पमदेवअवेरनमाही १ जवभिरिहैकोउल्लूनीनाथा कठिनवचावनपरिहैमाथा २

भीषमकेदिगविजयकरतमे रह्यौनहीप्रद्युम्नजगतमे

औंधसीसकरिरनमहंसेते ४ दोनाचारजबूढमहानै सबैवालकनसिपवनजोनै

५ जोनकरनकीकरीवडाई नाथवातयहसजिनहिंआई ६ हमजडकुलवहस्तकु

मारा किमिसनमुषतजिहैसरधार ७ नीववडेनकेसौहनआवै दैषतहांदुतहीदवि
 जावै ८ दोहा औरविचारिभूपसवकरननजानहिंजुद्ध लालचवसआयेसवैका
 करिहैकैकुद्ध ८ चौपाई जोअर्जुनतेविजैविचारो तोमानहुंप्रभुवचनहमारो १
 जोनदेहपांडवहुंनकाही जुरेभूपसवजेहिंदलमांही २ जदुवंसीकोउकरहिंनजुद्धा
 मोकहैआयसुदजैसुद्धा ३ अहेनाथतुवचरनदोहाई धरिलैहोसवकहेरनधाई
 ४ वंवीनयेकोभूपसमाजा आपुप्रतापसिद्धसवकाजा ५ षडेआपुइतलषहुतमा
 साकरै ॥मजोरा ७ रदासा ६ मैनहिकळूकरनकेलायक मोपरतुवप्रतापजहुना
 यक ७ तुवसुतहैजदुकुलमहंजाई सकौनविधिसंकरहुडेरई ८ दोहा येदानवअरु
 भूपसवहैप्रभुकेतिकवात जीतवइनकहंसमरमहंमोकहैसरललषात ९ चौपाई
 जदुनंदननंदनकीवांनी सुनिकैसकलसुभटअभिमानी १ सभामद्विवेककुनाही
 कोतुकसकलगुनेमनमांही २ तवसुतकहंहरिआंषिदेपाई मोप्रद्युचुपसीसनवाई
 परसिप्रद्युम्नसी संअभिरामा तहांवचनवोलेवलिरामा ४ सत्यकह्योतैकृष्ण
 कुमार जन्मोविक्रमतोरहमारा ५ कृष्णकह्योनहिवचनविचारी चहहिंपांडवनकी
 वडवारी ६ असीरहीनरीतिहमारी होहिंऔरसंगविजैविहारी ७ जदुकुलसदारी
 तिचलिआई अपनेवलसोंकरहिलरई ८ दोहा तातेजैसोहंमकहैतिमिकीजैजडा
 नाथ समरभारयहुआजुअवधरिदीजैसुतमाथ १० चौपाई पांचपांडवनअसक
 हिदीजे मषसालातुवरक्षनकीजे १ भीमसेनअर्जुनजहंरहैं दानवतहांकचहुंनहि
 अहैं २ जोअहैं अतिआतुरधाई तोअस्वनसौविजयजरई ३ यामिहैनहिकळूस
 देहवलीसोईजेहिंतुमकियनेहू ४ हेंमअरुतुमनिकुंभसोंभिरही दानवदखसों
 जदुदलजुरही ५ भूपनकोदलजौनअपारो तासोंसमरकरीसुतप्यारो ६ अवन
 हिंकीजेऔरविचार मानहुंजदुपतिवचनहंमारा ७ दैषहविक्रमअवसुतकेरो ॥
 बालहितेपार्योजेमैरो ८ दोहा सुनतवचनवलमद्रकेकह्यो कृष्णसुसकाय उ
 चितहोतसवभौतिसोइकहतजोजेठोभाय ११ चौपाई धर्मभूपलैतुमनिजभाई
 रक्षनकरहुजज्ञमहजाई १ दानववलीजोसाठिहजारा तिनकोकरहुपार्थतुमा
 छारा २ हेंमदैषवसवकेरतमासा कौनवीरकसकरतप्रयासा ३ सुनिपारथजदु
 पतिपदवंदे उठ्योसभातेतमकिअनंदे ४ गयौजज्ञसालेधनुधारे भीमादिकजु
 तनृपहंसिधारे ५ तववसुदेवकहीमृदुवानी लीजेप्रवरजयंतहआनी ६ तवइन
 हुंनकहंकृष्णवोलाये सासनपायआयसिरनाये ७ तवदरवारमईवरषासूरा
 यवीरनिजनिजैनिवास ८ दोहा तवप्रद्युम्नसो हरिकह्योरक्षहुतुमनिसिमाहि फि
 रहुचहुं कितसेनकेआयसकैअरिनाहि चौपाई वांतीजवैत्रिजामत्रिजामा नीदा
 छेडितवहरिवलरामा १ घातकर्मकरिमज्जनकीने संध्यावदनकरिसुषभीने २

हयमतंगसंदनसजवाये ३

कसिकसिकुंडकवचरनधीरा ४ चद्विचद्विरथनमतंगतुरंगन ५

५ वोजिउठतहैविविधिनगारे सिंहनादकीन्हैभटभारे ६

७ कुंडकवचनिषंगधनुधारी

८ दोहा वकल

वजनखगेतहैवाजनुभाऊ

तहाँभूषदुरजोधनजाग्यै

५ सबभूषनकोदियोनिदेसा

७ द्रोणभीष्मकरनहिंकरिआगे ठाढ़ेभयेवीरसयागे

दोहा मानहुँसातहुसिंधुवदितजितजिनिजेकार

चौपाई तवदुरजोधनचारपदायौ तुरतहिंदानवकेदिगआयौ १

आवहुजुरिसवसमरमभारी २

ज जुद्धहेतसबकहँसजवायौ ३

जुद्धकरनकहँअगउमंगै ५

साही कोउगैउनकोउकैउनपाही ६ कोउचद्विकच्छमच्छसिसुमारा निकसेदानवा

साठिहजारा ७ आयेभूषनसेनमभारा प्रलैकरनमनुकियेविचारा ८ दोहा दान

विवार चौपाई गरजहिंतरजहिंदानवलोरा छवैहिंदसदिसिसोरकठोरा १

संघभेरीसहनाई मानहुँमेघरहेघहराई २ तवकुरुपतिकोकहअसुरेसा

प्रथममोहिजुद्धनिदेसा ३

तवकुरुपतितथास्तुकहिदीन्ह्यौ तहँनिकुंभसासनउरकीन्ह्यौ ५

साठिहजारा जायजरावहुजग्यअगारा ६

योतहोही ७

महदतवसुदेवहँआवतदैत्यनदेषि वंदकियोमषकर्मकोइरेमृत्सुनिजलेषि

ई तवअकासतेहस्तकुमारा प्रमहदत्तसोवचनउचारा १

ई करहुकर्मअपनोमनलाई २

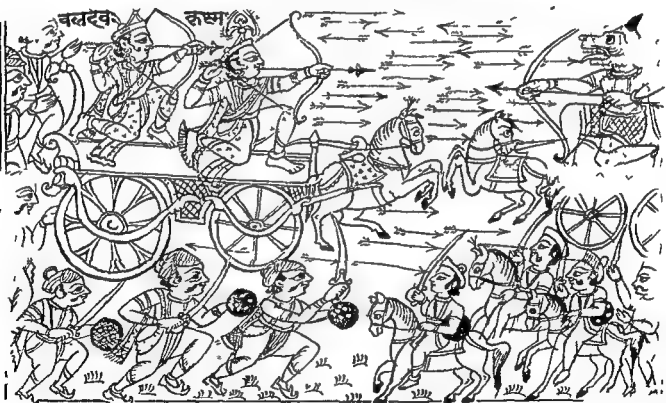
भारी ३ जहँअर्जुनरहिहैरनधीरा तहँकालौकरिसकीनपीरा ४

वाता अर्जुनकरीआसुदनघाता ५ यतनाकहतहिअसुरप्रचंडा छायेगयेनभ

महवरिवंडा ६ चहुदिसितेकरिसोरभयावन चाहेमपसालादिगआवन ७

अर्जुनगाडीवटकोरा भयोभयावनचहुँदिसिसोरा ८ दोहा समामहिजो कस सुतवा
 चनवानहनिदीन ताकी सुधिकरिपाँडसुतकोपितभये प्रवीन ५ चौपाई साज्यो
 येकवाँनविनसोगू तामेकि पद्मम्हास्त्रप्रयोगू १ प्रद्युम्नहिकेदेषतवीरा छेडा
 दियोअसुरनपरतीरा २ चलोवाँनमनुकालहुकाला उठीचहुँकितपावकज्वाला
 ३ जरनलगेदानवविकराला चलोवनविक्रमकछुतेहिंकाला ४ रहेजेदानवसाहि
 हजार यकछूनमहंसवभेजरिछारा ५ गिरीभूमिमहंमसमतहोही देविपरे
 दानवकोउनाही ई तवदेवतासराहनलागे विजैविजैविक्रमअनुरागे ७ प्रद्युम्न
 हुँअर्जुनहिसराही कह्योअसहीतुमकहँचाही ८ दोहा तहँनिकुंभकोपितभयो
 लषिदानवँनविनास चलोअकेलेजदुनकोजीतनकीकरिआस चौपाई आवत
 देविनिकुंभहिकाही अनाधृष्टदलपतिरनमाही १ अपनोस्पंदनतुरतचलाई
 लियोनिकुंभहिआगेजाई २ तवदानवकरिकोपमहाना छेड्यो जदुदलपहँवहा
 वाँना ३ अनाधृष्टतववाँननकाटी दियोनिकुंभहिविसिषनपाटी ४ दानवकेसार
 थिकोसीसा काटिदियोजदुदलकोईसा ५ कियेतुरंगअंगसवभंगा स्पंदनकाटि
 दियोधुजसंगा ई पुनिमास्योसहसँनसरतेहिंकहँ देविनपस्योनिकुंभसमरमहँ ॥
 गदाधारितवदानवकोपी अनाधृष्टकहँमारनचोपी ८ दोहा वानजालकोफारि
 कैअनाधृष्टदिगआय गदागरुमारतभयोचह्योनअववचिजाय चौपाई लगी
 गदास्पंदनसवटूट्यो तुरंगसहितसारथिसिरफूट्यो १ रथतेकूदिगयोसैनापति
 हन्योविसूलरिपुहिकरिवलअति २ तवनिकुंभधरिसूलहितोरा मायाकरिकेत
 हैअतिघोरा ३ यकरिअनाधृष्टहितहँवाँध्यो षटपुरगुहातुरततेहिँधाध्यो ४ सैना
 पतिबंधनलषिसैना डगमगानिकैगईअचैना ५ तहँनिसठउल्लुमुककृतवरमा स
 नकुमारभोजधृतवरमा ई अरुवैहरनआर्क्षरनधीरा हन्योनिकुंभहिवडिवहती
 रा ७ तहँकरिअसुरआसुरीमाया सववीरनकियथंभितकाया ८ दोहा पुनिषट
 वीरनवाधिसठदियोगुहामहँडारि तवअकूरउडवहुगदधावतभयेप्रचारि चौ
 पाई हन्योनिकुंभहिवानकराला दानवदौरितिनहिततकाला मायाबंधनतिनहुँ
 नवाँधी षटपुरगुहामाहदियघाँधी २ औरहुवलीवीरजदुवसिनवाँधिगुहाडास्यो
 अरिध्वंसिन ३ येसववीरनबंधनदेखी जदुदलभाग्योभयअतिलेखी ४ तहँनिकुंभले
 धनुषकराला तज्योवानमानहुँवहुआला ५ हन्योसतघ्नीपरिघहजारन पावकवूलसू
 लअरिदारुन ई फरसाकुंतकपानमहाना मुगदरमूसलनोमरनाना पुनिवरष्योव
 हुँवृक्षपषांना भयोतहँअधियारमहाना ७ सखवृष्टिभैचहुँदिसिघोरा वनतन
 ठाँदहोततेहिठोरा ८ दोहा अतिविषादभरिजदुसयनचलीभागितेहिंकाल मा
 नेसवैनिकुंभकोआयोकालकराले चौपाई देविविकलदलरमानिवासूउतरिविहा

१ रथचट्टिदारुकसांअसमाया लैचलरथजहंदानवमाया २ तवदा
 रुकरथद्रुतहिधावायो विकटनिकुंभनिकटपहुंचायो ३ व
 धायो दानवपासआसुचलिआयो ४ हेनेकुलिससमविसिषकराला तेनिकुंभा
 तनभयेडुसाला ५ दानवगुन्योप्रवलदेववीरा अंतरधानभयौतजितीरा ६
 करनकेनिकटसुरारी संकितदेह असगिराउचारी ७ करहुगुहाकीतुमरष्वारी ले
 इनकोउजदुवरनिकारी ८
 हुसर्का ९ चौपाई
 गढोभयौगुहाकेद्वारा १ क्रीटकवचसायकधनुधारी
 १२ करनहिनिरषिगुहाकेद्वारा असुरचल्योअधकरनअपारा ३ हेनेहुहरिहिराम
 सिधनादकियमेचसमाना ४ दानवरामकृष्णकोघोरा

५ तवजडुसेनामरुक्सिधार् सस्त्रनहनतदैसदिगआई ६ जडु
 धनबोला हेनृपअवनिजनिजबलबोला ७ मारहुजडुदलनहिब

८ वीसेन जडुदलपैधावतभईछांडतआयुधपैन चौपाई
 कियेसातहसागररेला १ कह्यो कस्मतवहेवलिभ्राता अवतोसंगरकठिनज
 नाता २ जडुवंसिनदानवगहिलीन्ह्यो हमतेआयजुद्धपुनिकीन्ह्यो ३ हमतुमक

रहिजुइयहिसंगा आयौनृपदलदूतैअभंगा ४ कोकरिहैजडुदसरषवारी लैहैकौरवा
 आसुहिमारी ५ कहोंगयोसुतजेहिकहिराथो समामद्विजोअतिसयमाथो ६ वेगिवो
 लावहुनिजसुतकाही करैआजुविक्रमरनमाही ७ तववलमडकह्योमुसकाई पडोपुन
 मेराजदुराई ८ दोहा देखहुअवप्रद्युम्नकोरुखभयावैनजुइ रुकिहिकोनसतसुषु ॥
 भटजवहोइहिवहुकुद २ चौपाई असकहिदेरिकह्योवलरामा अहैप्रद्युम्नतोर
 अवकामा १ देखहुकहातमासाठादे आवहियेकौरवमनवादे २ कलकुमा
 रतहामुसकाई रामकृष्णकेपदसिरनाई ३ सारथिसौअसवचनउचारा रिपु
 सनमुषकरुजानहमारा ४ त्यावहुभीतिनककुमनमाही वहसंगभिरतनिर
 विमोहिकाही ५ येकहुवाननलागनपैहै हमतोकोसवभातिवचैहै ६ यहगढेदु
 रजोधनराजा सतभाइनजुतजोरिसमाजा ७ सकुनिदुसासनदक्षिनवोरा दो
 नकपहुहैवांमहिठोरा ८ दोहा मातुलरुकुमीसाल्वनृपअरुमागधसिसुपा
 लदंतवकविदुरथसुभटपीछेखरेभुवाल चौपाई धृष्टद्युम्नजयद्रथवीरा दुपद
 विराटसुसामाधीरा १ उत्तरलीलविंदुअनुविदा अरुभगदतहुचढोकरिदा २
 येसवभटहैदलकेआगे तिनकेमधिभेरनअनुरागे ३ तारधुजाजेनिकोफहरा
 ई अचलसैलसमजोनदेपाई ४ सोईपितामहैकुरुकुलकेरो भीषमहैविक्रमी
 घनेरो ५ याहीकेभुजवलकुरुराई जदुवंसिनपरकरीचढाई ततिसुनसारथि
 मतिधीरा लैचलुरथजहैभीषमवीरा ७ जोभीषमदिगद्रुतपहुंचैहो तोसारथ्या
 जगमेजसलैहो ८ दोहा सुनतसूतहरिसुतवयनधारिचैनचितमाहि कह्योवच
 नवलअनपहैमोहिकछुभयनजनाहि चौपाई असकहिस्यंदनधरनिउतारी वा
 रवारवाजिनपुचकारी १ सूधोकरिकौरवदलवोरा सावधानदेकैतोहिठोरा २॥
 करीवागवाजिनकीऊंची तनतजिवेकीतजीनिकूची ३ घर्घरातस्यंदनअतिघो
 रा चल्योसत्रुसनमुषवरजोरा ४ जैसैकढ्योचापतेवाना कोहूकोनहिबीचदेपा
 ना ५ तैसहिकस्तकुमारप्रवीरा आयौनिकदधनुर्धरधीरा तहांदेवसवलषन
 तमासा आयैचढिचढिजानअकासा ७ कृष्णकुर्वरकहैलषिसुषपागे आपु
 समहैअसभाषेनलागे ८ दोहा धंनधंनप्रद्युम्नहैकोजगयाहिसमान सहस
 नमहारथीनपैयेकयहकियोपयान ५ चौपाई सहसनफहराहैजहांनिसौना ॥
 मारुवाजवजैविधिनाना १ चमकिरहैचैचापप्रचंडा खरेवीरवहुभैरधमंडा २
 कौरवसागरमहाअथाहा लेनजोसोहरिसुततहथाहा ३ इतवोलोभीषमरन
 धीरा नैनषोलिदेखहरेवीरा ४ यहजोस्यामवरनधनुधारे कीटकवचकरनान
 सवारे ५ कंमरकसीछुपानिकराली उभैनिषंगकंधसरजाली ६ आवतहैअके
 लचढिस्यंदन सोहैयहजडुनंदननेदन ७ फहरतहैनिसानखविभूरी रथनल

८ दोहा ज

रकेसनमुषेहोवहुसोवैरिवंड चौपाई सभामदिहस्थिनपुरमोही

तनकोही १ तेअवविक्रमकरहिंनकाहे

हिभीषमकरे दरसीधूरिसैनकेनेरे ३ हरिकुमारकोरथदलमोही

तदेथोकोउनाही ४ जोहिमेघमंडलजिमिभांगू

नूकोरवदसतिमिकृष्णकुमारा मिल्यो धायलागीनहिवारा ६

गयोआसुजहंकृष्णकिसोरा ७ माल्यो सहसवानविकराला

करतमानहैवाला ८ दोहा सरनकादिप्रद्युम्नतहैंद्वैहजारहैनिवान

मकेजोनपरमास्योविसिषअमान

मरतेधरनीलोराजा चानंददलसिरहेदराजा ३

नकोडिकरिदियअधियारा ४ भीषमवाँनकुवैरदलिवारै

निवारै ५ भीषमकरहिंवाँनअधियारा तवकुमारकरतोउजियारा

करिदेतअधेरा तवभीषमपुनिकरतउजेरा ७ जैसेमेघवलितदिनमाही

प्रकासकहैतमकैजोही ८ दोहा रहैमंडलाकारकैदोहैनुकेकोदंड बैचतअबैततज

तसरलपिनपरहैवरिवंड ८ चौपाई

कहिमहिगाई १ सवदलदेषनलग्योतमासा षडैजकेजिमिचित्रअवासा २

अवनिवदधिअरुआसा कायरहेसरसहितप्रकासा ३

मीरा सँगसिरहेअतिसैवहुतीरा ४ भूभूधरमेवाँननजंजर

रपंजर ५ सरितसमुद्रसलिलककिगयऊ सरनसेतयलप्यलमद्वठयऊ ६ रहि

नसकेतहैयौमविमाना ब्रम्हलोकसुरकियेययांना ७

चारी देवनभईभीतिअविभारी

जसदोउविक्रमकरतमेभीषमहरिसतकुंद चौपाई

अकुवरकरिरेनुउडवै १ कृष्णकुवरकोडैसरभूरी सुरसरिसुवनकरैसवधूरी २ जति

जुरिदोऊसटपुनिविलगोही कहैवाँमदहिनोदैजाही ३

कहैवाजिनपरवाँननिभारै ४ गर्जहिंतर्जहिदोउरनधीरा गनहिंनअंगविसिषकी

पीरा ५ भीषमपलकपरतसरसारै हरिसुतकादिनराचपवारै ६

अतिसोरा मूदिगयेडुंदुभिरवधोरा ७ जिमिजुगभाँनुलरैमहिमाही

समरसोहाही ८ दोहा किरिनिसरिससायकमुरैचारुचक्रभोचाप

तकरैप्रगटहिंपरमप्रताप चौपाई पुनिबोलेहैंसिकसकुमारा परसुरामनहिंन

महमारा १ भीषममेनहिंसाल्वमुवाला जासुनारिहरि लईउताला २ नहीपाइकुल

नहिंकुरुकुलमे शिववहुजिनहीसदनअमलमे ३ हौजइवसीवीरउदारो कृत्यता
 नेवलभद्रहृप्यारो ४ जीस्योलघुनभूपजगमाही कवहुनपस्योकांमभटपाही ५ भी
 षमलषहुआजवलमेरो मैदेविहौसकलवलतेरो ६ भीषमसुनतकृष्णसुतवा
 नी वोल्योवचनवीरविज्ञानी ७ मेरेप्रभुकेअहौकुमारो तुमसमसुभटनजगतनि
 हारे ८ दोहा पुनिकुमारतुमहोजुवाहमहैवदमहान विक्रममेनहिहोहैवालकददसमान
 चौपाई जदपिहारिहमतुमसोजैहैं तद्यपिककुलधुतानहिपैहैं १ असकहिपुनिवहुवांन
 चलाई लियोकृष्णनदनकोछाई २ भीषमवानविदारिकुमारो पुनिछोडीअनुपमस
 रधारा ३ जदपिलियेकरयेककमाना जानियरतजिमिधनुसतवाना ४ भीषमध
 नुषधारसरकेरी कदतहिकदतलगतिनहिंदेरी ५ जिमिधृतधारअगिनिमहंजवि
 नहिंदेषानिअतिज्वालवढावै ६ तिमिभीषमवलवाढतजसजस दूनकरतहरिनंद
 नतसतस ७ दिव्यअस्त्रलैभीषमचारी प्रद्युम्नहिपैदियोपवारी ८ दोहा अगिनय
 वैनअरुवारुनौपरवतास्त्रअतिघोर आवतलषिसंगाममिसनमुषकृष्णकिसो
 र चौपाई धनदजाम्यअरुइंद्रदिनेसायेवारिहुअस्त्रनतेहिदेसा १ तजिप्रद्युम्नभी
 षकेअस्त्रन विनप्रयासनास्योताहीछून २ संतनुसुततवकोपितकैकै लियत्रमहा
 स्त्रहिनिजकृयजैकै ३ कृष्णकुवरकहंताकिचलायौ कालसरिससनमुषसोधायौ
 ४ तबप्रद्युम्नब्रह्मसिरमास्यो सोत्रमहास्त्रहिआसुहिजास्यो लाषवानकरिअतिव
 पलाई तज्योकुवरनहिंपरेदेपाई ६ भीषमधनुसारथिरथवाजी कादिकियातिला
 तिखरनगाजी ७ इतियधनुषरथलेनहिंलागे पैनहिंआयसक्योतेहिंआगे ८ दो
 हा तहंप्रद्युम्नकेवानकोपौनहिंपायतुरंत भेजेदुरजोधनहिकेरथजडिपरेदिगंत
 चौपाई तहांमोहनीमायाफांसी हरिसुतहन्योभीषमहिभासी १ ताहीछूनभीषम
 केअंगैबंधनपरिगेयेकहिसंगै २ गिर्योविसंगभूमिमहंभीषमरह्योसमरम
 हंजोअतिभीषम पावसधनप्रद्युम्नहिपाई मनुभीषमरवितापगमाई ४ संतनुसु
 तकहंगिरतनिहारा माविरह्योदलहाहाकारा ५ सकलसुभटयेकहिसंगभागे कृष्ण
 कुमारभीतिअतिपागे ६ तहांद्रोनअरुकृपवलवांन हरिसुतसनमुषकियेपर्यो
 ना ७ उभैवोरतेउभैप्रवीरा भारनलगेसरनरनधीरा ८ दोहा छायलियोप्रद्यु
 म्नकोमारिवोनसहसानु हरिसुततहांछियानइनिजिमिनिहारमहंभांनु चौपाई
 तहंप्रद्युम्नधनुधरधीरा काट्योयेकसंगसवतीरा १ पुनिहरिनंदवैनअसभावे
 तुमदोउविप्रसमरकसभावे २ कीजेजयतपकुहंवजजाई धनुषधरवनहिउचित
 देपाई ३ जंदुकुलकेरिसदकीरीती करहिंविप्रसोनहिंवियरीती ४ काहेपायदेहु
 इतआई समरछोडिदुजजाहुपरार् ५ शिववहुकहंसिसुनकहंजाई जामेजिया
 हुजीविकापाई ६ वोलैविहसिद्रोनकृपतवही निजनिजधर्मकरवभलसवही ७

विहमस्यसत्राह्ननहिंअहंही जौलहिसमरचनुषनहिंगहंही ८ दोहा देषहुविक्रमवि
चौपाई असकहि ॥

दोहंदि सिते दोउवीर विपुलविमिषकोडे रनधीस १

तजेंधराधरपैयकवारा २ दोहंदि सिते मनुयकतउमाही

माही ३ हरिसुतकेरथतेनभौई बहुविधिविमिषनकीततिछाई ४

लषिनयस्योजिमिससिधनघोरा ५ तहंसवभटअसवचनउवा

र दोनरूपहुहरिसुतकहंमारे तहंप्रद्युम्नप्रवीरप्रचंडा अदभुतविक्रमकियो ॥

उहंडा ७ छनमहंकरितिलतिलसरवंडा कठिआयौजनुघनतेचंडा ८

वारतहंछाडिकेउभैविसिषकीधार उभैवीरकोछायाखियरनवांकुरोकुमार ॥

चौपाई दोहंदि सितजतवरखेखाना फिरतनजानिपरतखवाना १

तिमिप्रधुम्नविमिषवहुवरसत

पहंचाहिनेहि सरहरिसुतपाही ॥

वीदोउसकुचाही ४ तहंपुनिकौतुककियोकुमारा मकयकसरपैजुगसरमारा

साधनवानदोनरूपकेरदियलौटायगयेतिननेरे ई निजवाननकहंकाठनलागे

दोनतजोतहंअस्त्रपिसाचा छोडेहुकपहुभुजंगनराचा ८

येकवोरधावतभयेवहुवेतालकराल येकवोरपावकवमतथायेव्याखविसाल

चौपाई तहंप्रधुम्नकोपअतिकेके गरुड इंद्रअस्त्रनकोलेके १

दोहंवोरा दियेनासिदोउअस्त्रनिघोरा २ दोहंदि सिद्धेजारसरछाड्यो उभैवीरकह

मनुमहिगाड्यो ३ पुनिरविअगिनिअस्त्रकरलेके छोड्योदोनरूपहिरथजेके ॥

लगतवानजरिगेजगजाने धुजतुरंगसारथिनदेशाने ५ कूदिदोनरूपहनेत्रिसू

ला हरिसुतपकरिदोरिसममूला ई मायावंधनदेहुंगलदारी

हकारी ७ विप्रजानितिनवंधनहिंकोन्ह्यो निजविकसंदेशायतहंदीन्ह्यो ८

मायाकीरविषकगुहाजामेअतिअधियार भीषमदोनहुकपहुकोडारेहुहुधमकु

मार मातुलअरुनिजजनककोवंधनलषिकरिकोप ९

जीतनचोप चौपाई दरिहिंतेअसवचनपुकारा घरेरहोजदुनाथकुमारा भीषमअ

रुपितुमातुलकाही करिवीरताजिसौतुमनाही २

अंगनमहंवंधनडारा ३ जोअतिहोहुसमरमहंगादे तौनहिंवरहरहइतठाडे ४

जाकरतेनहिअसअपराधा तौदेतौनहिंतोहिजियवाधा

नहिपैहो छनयकइतैठादजोरैहो ई असकहिमारतवानप्रचंडा

चैनवरिवेडा ७ देखिकह्योतवरुअकुमारा बालिसअहोविप्रकेवारा ८ दोहा प्र

चौपाई द्रोणसुवर्नतवकहैयोप्रचारी १ देषहुअववीरताहमारी १ असकहिसातसा
हससरमारे कृष्णसुवनवीचहिदलिडारे २ द्रोणसुवर्नहरिसुतसारथिकहै माख्यो
पंचवर्नतकिउरमहै ३ तेवाननवीचहिमहंकाटी हरिसुततासुधुजादियकांटी ४ का
दिधनुषतरकसदोउकाख्यो फेरितुरंगनकाहिनिपाख्यो सारथिसिरविदारिरथ
चूख्यो हैसतवांनतासुतनपूख्यो द्रोणपुत्रलेक ठिनकृपाना षडषडकियद्वेसा
तवांन १ तासुकृपानकाटिकरमाही कूदिकृष्णसुतसमरतहांही ८ दोहा द्रो
नपुत्रकोधरिलियोमायाबंधनवांधि मायाविरचितकंदरातामिदीन्ह्योधांधि
१० चौपाई लषितहंवंधनवीरनचारी १ दुरजोधनअतिभयोदुधारी १ पुनिअस
मनमहंभूपविचार्यो वन्योनजोमैदतैसिधार्यो २ लेतोभीषसीषजोमानी ॥
होतिनतोदुषदसामहांनी ३ पुनिविचारकीन्ह्योमनमांही भागवउचितसम
महंनहीं ४ दृढ़नधख्यो मुरारिकुमारा अबैनआननलख्योहमारा ५ असगु
निसारथिसेकहवांनी लैचलुरथजहंअरिदुषदानी ईहैंजदुवंसीकुरुकुलदासा
राषतरहेहमारिनिआसा ७ अवककुधनलैषायमोटाई लागेहंसौकरनपो
टाई ८ दोहा असकहिकुरूपतिकोपकरिस्यंदनचपलचलाय हरिनंदनकोहां
नतभेदसनराचढिगआय चौपाई सहज हितिनकोकाटिकुमारा दुरजोधनसौ
वचनउचारा १ कुरूपतिजुइकरननहिंजानहुं वृथावीरअपनेकहंमानहुं २ हस्थि
ननगरलौदितुमजाहू जीववचावैनजोचितचाहू ३ विलसहुवनितनसंगविलासी
कोहेकरवावहुनिजहासी ४ तवदुरजोधनकह्योरिसाई दृढ़नजीतिगर्वअतिक
ई ५ वालकवदसिनवातविचारी जियेसदाकरिसेवहमारी ईछोडिदईतैकुलकी
लाजू ताकोफखपावैगोआजू ७ असकहिपुनिसतवांनचलायौ कृष्णकुवर्ता
वकाटिगिरायौ ८ दोहा कुरूपतिकीयकवौनतेधुजाकाटिजदुवार सारथिको
सिरसूदिकैहंन्योतुरंगनतीर चौपाई भेतुरंगपदविनतहंचारो पुनिवहुवांन
नजानविदारो १ कवचकाटिदीन्ह्योसतवांन कियोषडवैकटिकिरवानै २ रहेजे
सवआपुधरथमाही तजननपायोनृपतिनकाही ३ रथमहंधरेकटेयकसंगा
वेधेवानसुजोधनअंगा ४ तजिदुरजोधनजहुमगा सिरभरभूपरगिखौविसंगा ५ जो
निमृत्युतहंकुरूपतिकेरी सत्यकरीविगताधनेरी ईजानधवायआसुतहंआई कुरूपति
कोतियजोनचढाई ७ चख्योताहिलैतुरतपराई हरिसुतसरतहंसहसचलाई ८ दोहा स
त्यसूतरथधनुकवचऔरपता कतुरंग रनमहंतहयकछनहिमेकनकनकिया
येकसंग चौपाई हरिकुमारपुनिजानधवाई सत्यहियकरिलियादिंगजाई १
कुरूपतिकोलियक्रीडउतारी १ विहंसिमंदअसगिराउचारी २ सीसवंचायदेत
होतारा सुधिराषियोसदावलमोरा ३ मैनहिंपांडवहोंदुरजोधन जिनकोदावा

देहत्तुमल्लनल्लन ४ सुनिकुरुनाथनीवकरिसीसा भागिगयौजहमगधमहीसा ५
 मायागुहासत्यकहेडारी धायोपुनिप्रद्युम्नचचारी ई उतैसुजोधनपरमदुपारी
 सवराजनसंगिराउचारी ७ तुम्हरेसवकेवलहमआये तुम्हरेदेषतयहदुषपाये
 ८ दोहा अहौनपुसकसकलनपराषट्टयाधमंड वासुदेवकेवातयेकजीसौवहुवा
 रिचंड चौपाई सुनिकेडुरजोधनकेचैना बोलिवठेसवनपवलचैना १ कतविषा
 दकुरुपतितुमकरहू नेसुकल्लनल्लौधीरजधरहू २ यहवालककीकितिकवाता
 हैमकरिहैसवजदुकुषयाता ३ असकहितहैभागधरनधीरा विंदऔरअनु
 विंदप्रवीरा घट्टयुमहूंदुयदविराटा औरसुसरमामालवराटा ५ दंतवकरुकु
 मीसिसुपाला आहितअरुविदुरथमहिपाला ई सोमदनभूरिभ्रववीरा तैसा
 हिवाहलीकरनधीरा ७ पुरुजितकासिराजअरुभोजा जुधाम सुअरुनृपअ
 भोजा ८ दोहा चैकितानअरुकुंतनृपधृष्टकेतुअरुसेव सकुनिदुसासनहूत
 हांदायककुमतिसदैव चौपाई तहांजयदृथरथचदिराजा दुरजोधनसतो
 वंधुसमाजा १ येतसुमदकोपअतिकीने प्रद्युम्नहिंजीतनमनदीने २ लैलैनिज
 अशोहिनिधाये येकहिवारसमिटिसवआये ३ सहसनगजमदगखितगरहा
 करिदीन्हैआगेतेहिठहा ४ पुनिखाषनतुरंगतिनपाछे बाधोदहसुभटजुतआ
 छे ५ तिनपीछेपैदरहकरोरे मधिमधिस्यदनकरिसवठोरे ई यहिविधिमंडल
 करिचहुंवोरे घेरिलियोरुकुमिनीकिसोरे ७ जोजनचारिमाहदलठाढो कृष्णसु
 वैनतामधिरनगाढो ८ दोहा अस्वसस्वसवसुभटतहैकोपितहैयेकवार चहै
 किततेप्रद्युम्नपरहरवरकियेप्रहार ई चौपाई जैसेसामनकेधनघोरा बरषहिं
 जललहियवैनमकोरा १ असहिसखट्टिभैमारी गगनल्लमाछाईअधियारी
 २ रुकुमिनिसुतरथतेनभताई विविधिभांतिअस्वावलछाई ३ देविनयसौकु
 वरकोजाना मनहूँमेधमहैभानुछिपाना ४ हाहाकारहिकरिअसुरारी जदुपति
 सुतकीमीचविचारी ५ जानिलियोभूपहुअसमनमे डार्योमारियाहियहिल्लन
 मे ई विजैवाजवाजकनवजयि वंदीगनअनगनगुनगाये ७ अतिप्रमुदितभेसव
 महियाला विजैविचारिलईतेहिंकाला ८ दोहा तहांअनोषोअतिप्रवलवीरधनुष
 रधीर जदुपतिकोप्रियलाडिखोकि यविक्रमगंभीर चौपाई तजीसारासनतेसर्धा
 रा मनहूँप्रलयधनवृंदअपारा १ सतसहस्रलाषहकरोरन चलेमुंडसरकेचहुंवो
 रन २ सवसस्वनकोकाटिकुमारा कटिआयौसरतजतअपारा ३ जैसेप्रथमचूं
 मछुयिआगी कटिआवतपुनिजालंहिजागी ४ कोटिनआसुधसुभटनकेरे ल्लन
 महैतिलतिलकियेघनेरे ५ देशियरेदिनकरकलुकाला पुनिछिपायगेसायका
 जाला ईनभमहैछाईरहेसरवृंदा रोकिगईगतिदिलकरचंदा ७ देवविमाननलेपु

निभागे तारादूटिपरनमहिलागे ८ दोहा वारिदव्योमहिंछोडिकैदुतहिदुरानदि
 सौनपवनहुंपरमप्रचंडतहंप्रविसिनकियोपर्यान ८ चौपाई वानवरेजविस्वम
 हंछायो नागवेलिदलनजरिनआयो सातहुसुरपुरसायकछाये सरनप्रलया
 भ्रममनउपजाये २ सातहुसिंधुनमहंसरपरही वारवारजलनभज्झही ३
 कटेजाहिजलजीवअनंता नीरगंभीरखुकाहितुरंता सायकमेरुअंगलगिति
 डकै भरनासलिलचहुंदिसिछिडकै ५ उदधिअकासअवनिअरुआसा संग
 सिरहेसरनहिआकासा ई कृष्णसुवनअसजोनिपरतहे रोमनरोमनसरनत
 जतहे ७ वाजिनसारथिअंगनितेरे जनुनिकसहिनाराचघनेरे ८ दोहा देषिपरत
 नहिंकुंवरकोरथपरनमहंतेहिंठोर वानधारचहुंवोरतेधावतिहेचहुंवोर चौपा
 ई कटहिंकुंभकेतेकरिकेरेविनादंतविनसुंडघनेरे ९ होदासंजुतसुभटगिरा
 ही महिआवनवहुंपंडलषाही २ केतेभागतनागचिकारत सुभटहुआरतवचा
 नपुकारत ३ केतेमहिमरिगिरेकरिंदा मानहुंप्रगटढहेगिरिंददा ४ येकयेक
 सरमहंसतसतफूटै वंचैतेभाजतनिजदलकूटै ५ पेलहिपीलयाखगजकाही ची
 तकास्करिपेलिपराही ई फूटिगयोगजमंडलकेसे प्रवलपवनघनमंडलजे
 से ७ निजदलदलतदुरददुतदोरी दूरिगयेकरिकरिवरजोरी ८ दोहा वींघ्योजो
 जनयेककोमंडलकृष्णकुसार धानतरथनहिलषिपरतदेषिपरतिसरधार
 चौपाई मनहुंअलातचक्रअतिभावे चहुंदिसिअगिनिपुंजभूहरावै रथमंडला
 कारपरधावत धनुमंडलाकाररुविछावत २ कटहिंतुरंगनअंगअनंता महिकटि
 गिरहिसवारतुरंता ३ लाषनयकवारहिजुरिधावै सरनधाततिलतिलजैजावै
 ४ जहेलोजायपरायप्रवीरा तहेलोलागेहरिसुततीरा ५ कटहिंकवचधनुचा
 र्मकृपाना मुगदरसोभरभूसलनाना ई धावैहिसुभटसमिदिचहुंवोरा करा
 हिंजोरसोघोरहिसोरा ७ मारुमारुधरुधरुधरुधाई अवनहिकृस्नकुवेरवा
 चिजाई ८ दोहा लाषनकोटिनसुभटकोधावतआवतभुंड लाषनकोटिनवा
 नलगिकटहिंरुंडअरुमुंड चौपाई जेआयुधखैहाथउठावै आपुधसहितभुजा
 कटिजावै देषाहिजेभटआषिउठाई तिनकेलगहिंवानद्रगजाई २ मनुअमनीता
 अमरतेरे निकसहिंभरभरवांनघनेरे ३ जोनिपरतअसनहिकोहुकाही वाना
 धारआवतिकेहिंघाही ४ वाननकीवरषाचहुंवोरा होतिनिरंतरनूपतेहिंठोरा ५
 लागतविसिषप्रचंडतहाही रुंडमुंडकीभुंडउराही ई वटिहटिसकहिनकोउस
 ग्रामा भयभयगिरिहिवारतेहिंठासा ७ जबकोऊसमरसाहिधनुधारी वाना
 धारएकदेहिविदारी ८ दोहा तवताकेपीकेलवैआवतत्रयसरधाररथीसारथी
 जानजुतहोहिकतलयेकवार चौपाई तहंप्रानितसरितावहुवहही जोगिनजुह

काककेकगीधनगनधावे आमिषभषिचतिलुधावुभावे २

समरभूमिभैघोरघनरी ३.

लोलेकरमेषप्यरकरवाली ४

कूता पूलागिगयेतहैलोथियहार मनुहैंविनेत्रविनेत्रग्यारा ६

मंदपरिगयऊ स्वस्तिस्वस्तिअसमुनिगनकहेऊ ७

सागरकोदिय शानवनाई ८ दोहा

तुरंगदापतेफूटिगेकेतनसीसअदाग चौपाई

जाकेवानलग्योतननाही ९

२ ताकिताकिरथवानतजतहै अैनजाततववीरलजतहै ३

आयौवीरा असपुकारिबोखहिंरनधीरा ४ पैनहिंदेसिपरतहैकाहू जाकेनिके

हरिकुमारप्रगटेअवतेते ७

तेहितहैरायोरोकितहैहै ८ दोहा येकहिहरिसुतसोवचवदुरयटरह्यौ

चौपाई

भाजिचलेसबभटचहुंवोरा १ आपुसमहैअससववतराही

२ कोऊकहकुरुपतिकरीननीकी मान्यौकहानकीनीजीकी ३ का

सुकुवरसंगल्यायुलरायो सवसुभटनकोगर्वगवायो ४ महाकालहैकसुकुमा

रा यासोअवनहिअहैउवारा ५ असकहिभयभरिभागतजाही तदपिवानतैं

तनाही सनमुषहपीठहुसरलागै थलथलसरधारावहुवागै ७ जिमिघनपू

भक्तोरजलकीभरिलावै ८ दोहा सरवरषातिमिहोततहैंवंचत

हायहायरवदैरह्यौसकतसखनहिंसागि चौपाई कस्तकुवरको

भयौनिकुभहुंच कितमारी १ देखनलाग्योसमरतमासा भूलिगयो

२ लषिप्रयुम्नपराकमधोरा हरिसोकहरोहिनीकिसोरा ३

मिस्सायेकवहुवीरसमाजू ४

मोसुतलषितिमिसुभटपराही ५ तवजदुपतिमोदितसुसकाई वलसौ

वालैमदलजाई ६ वालकतेपालौजिहिंआपू कसनहोयअसप्रगटप्रतापू

पासहितजेहिंआपुसिपावै तासुऔरसमिताकिमिपावै ८ दोहा सोईहैंअतिसेव

सोईहैमतिमान जापैतुमकीजतवृ

२ तहै

३ धावहुरेधावहुवलवारा व

रिंदा चल्थो धसावत धरनिगिरिंदा ५ कह्यो महाउत सोअ सबानी रथ तोरा पडार
 हुअ भिमानी ६ पेत्थो पीलमानत हं पीलै जाको रह्यो मेरु समडीलै ७ सिंधु खच
 सुंड फटकारत मान हं महिके सैल उषारत ८ दोहा निकट आय प्रधुम्न के भू
 पति हं नीत्रि सूल तीनि सरन सों काटि दिय हरि सुत तिन के तूल चौपाई पुनि ज
 दुनंदन नंदन वीरा कियो वेग रथ को रंगीरा ९ उडि रथ नाग सीम हं दीसा चाको
 चप्यो महाउत सीसा २ सिर भिक्कारत करत चिकारा भागि चल्थो सिंधु खलवा
 रा ३ एक स्यो भगदत हि हरि नंदन डारि पगन महं माया बंधन ४ रथ उडि पुनि म
 हिय स्यो नरेसा प्राग्जोतिष पुरग यौग जेसा ५ तहं दुपद अरु भूप विराटा आहि
 त अरु मालव को राटा ६ विदुर रथ दंतवक्रम गधेसा विंदु और अनुविंदु नरेसा
 ७ नीलनख दातट को वासी कुंति भोज अरु भूपतिका सी ८ दोहा जुधामनु डत
 सो जहं और सुसरमा वीर हरि सुत को चहं वोरते मारन लगि तीर चौपाई को उ
 सत को उ सत पंच पवारा को उ सहस्र को उ दसै हजार ९ तिन के वॉन काटि ज दुची
 रा मारि सरन कीन्ह्यो अति पीरा २ पुनि दस लक्ष वॉन यक वारा तज्यो नृप नयै
 कृष्ण कुमारा ३ सब के सारथि स्यंदन काट्यो धुजा धनुष कवचहुअ सिद्धाट्यो
 ४ तजी फेरि माया की फांसी सोलीन्ह्यो सब हिन कहं गांसी ५ सब को पकरि कुमा
 र मुरारी डारि दियो तेहि गुहाम भारी ६ तहं उत्तर अरु धृष्ट धुम्ना आये निकटा
 आसु प्रधुम्ना ७ तेनहि वॉन चला वंन पाये बीचहि वॉधि गुहाम हं नाये ८ दोहा
 तहं दुस्सा सनसकुनि है और सुजो धनवीर सब भादन को संगलै तजे आयवा
 हुतीर चौपाई कृष्ण कुवर बोले असवानी अति निखल तिन को अनुमानी ९
 तुम को हम नहि कर धनु लै है वॉधि विना अम गुहा पठै है २ अस कहि रथा
 तजि अवर जाई कूद्यो सकुनि स्यंदन हिं आई ३ सकुनि के संगहि ताहि घसेटता
 गयो दुसासन रथ हिंद पटत ४ तासु के संगहि ये कहि साथा वॉथो उभे वीर को मा
 था ५ माया गुहा डारि तिन दीन्ह्यो सब वंधुन पुनि वंधन कीन्ह्यो ६ तिनहुंन का
 हं पुनि गुहाम भारी डारि दियो रनमहि प्रचारी ७ पुनि कुरुपतिके सनमुषधा
 यो आवत सोलषियेलि परायो ८ दोहा पीळू धायो कृष्ण सुत कह्यो नपै है जा
 न कुरुकुल के तुम नाथ होवा द्यो गर्व महान चौपाई अस कहि दोरि सुजो धना
 काही पकरि के सधरि सियो तहाही ९ तरफ रानवहु कुरुकुल राई छूटन की किय
 कोटि उपाई २ लूटि सक्यो नहि हरि सुत करते उत स्यो तेहि लै तेहि रथ परते ३
 यक कर ग्रीवै येक कर पायन कस्तु कुमार उठाय सुभायन ४ माया गुहा डारि
 दिय जाई वॉथो नाहि जानि कुरु राई ५ पुनि रथ चढि तहं कस्तु कुमारा लख्यो
 निहारन समरम भारी ६ कोअ सरह्यो वीर दतवा की माया गुहा गयो नहिं दं

का ७ तहँ देख्योरुकुमीसिसूपले निजनिजसेनसहिततेहिंकाखे ८

रि चौपाई तुमहुँ भवैन कहँ गमेनहुँ मामा

लकहँ आयसयाने

समरमहिमैरहैयाँ अभीते ३ ज. ५५।

लपाये ४ चेदियरुकुम सुनत असवानी बोलैवचनमहाअभिमानि ५

पालवालमतिमंदा येतनेहिमे छगभयेबलदा ६

जीतिगर्ववाक्योमनमाही हैमनहिकियवलसमरविलासा ७

रतमासा ८ दोहा

चौपाई रूकुम औरचेदियकेवैना

१ हमेतो जानिसयानवताय तुमतो अतिदमंडमहँखाये २

हैसुधिनहिंकुंडिनपुरकेरी ॥

तुमसमाननिरलजनको

सुनतवचनहारिसुतकेवीरा थायेदोउमारतवहुतीरा ६

छोडतवोनजाखविकराले ७

चाजलवानपैधावतवेगगभीर १३ चौपाई

सुतहिंवहुवांना १ तदियरुकुमोनहिंसंदनताको रुसकुमारजुद्धमहँवाँको

२ हरिसुतलषिआवतभयपागी चेदियरुकुमसेनसवभागी ३ वदिशेकुभद

सायकमारे रुसकुमारकाटिसवडारे ४ दोहुनधनुषदलौयकवारा दोहुनके

सारथीसंधारा ५ तवदोकलियसूलविसाला

ला ६ सुलचलामनवीरनपाये करमहँकाटिप्रद्युम्नगिराये ७

गकीफासी बांधिलियोदोहुनवलरासी ८ दोहा

यगमेवधनबांधिकैदियोगुहामेडारि १४

ठामादेइजाहरिपुत्रहिसंगतामा १ चारिहवोरनिहारनलाग्यो २

कोयहिपाग्यो ३ लखौदूरकरनहिरनधीरा गुहाद्वारमहँठादोवीरा ३

रुद्धहिवैगिवालाई मायाकंदरद्वारटिकाई ४ कह्योवचनअसेवखधामे कौरव

५ रहियोपरधनुषधरधीरा मारेहुजाआवेइतवीरा ६

वछूदनसंकनिवारी ८ दाहा सारथीसोबालौवहरिकापितुकृत्तिकसोर लेव

लुचपलचलायरथपरोकरनजिहवार चौपाई यहअपनकहँजानतसूता मोसमा

औरनउपज्योपूता १ कायस्कटिलकुमतिअतिकूरा पापकरनमहंअतिसैपूरा
 २ कुरपतिकोकुमंत्रयहदेतो उठनकियोअनादरकेतो ३ हैकुमंत्रकोयेहीका
 रन जोदुरजोधनआथोमारन ४ अपनोभुजअरुधनुषनिहारी सबकहलीन्हो
 तुच्छविचारी ५ तातेयाकोसरनचलेहैं दौरिकेसधरियहिधरिलेहैं ६ सारथि
 सुनतरथीकैपैना रथलेचल्योकरनपैपैना ७ जड़नंदननंदनलषिआवत वो
 ल्योकरननककुभयल्यावत ८ दोहा आविहुआविहुकृष्णसुतसनमुखमेरेधायी॥
 करुअपनोविक्रमसकलअवनअनततूजाय चौपाई वाननसीसकाटिमैले
 हैं उरिनसकलसुभदनसोंकैहैं १ करनवचनसुनिजइयतिनंदन दौख्योकूदि॥
 छोडिनिजस्यंदन २ मायायासलयेयकहोआ धायोधरनकरनकरमाया ३ तहोंक
 रनकोदंडकोरा माख्योसरसजूहअतिधोरा ३ हरिसुतदिंगलोअरुनिजपा
 ही बांधिदियोसरसेनुतहोही ५ तहोंकृष्णनंदनरनधीरा अतिअदभुतवि
 क्रमीप्रवीरा ६ सरनवीचकैसरनवंचावैत तरुनवीचजिमिमारुतधावत ७ प
 ल्योनदेषिवीरमहिमाही दमक्योदामिनिसरिसतहोही ८ दोहा कीउतकीदु
 तकरनदिंगपख्योदेषिहरिनंद गयौचोधभोचषणमेकरनधनुषभोवंद चौपा
 ई सूतपूततहेंषरोरहोजकि सक्योनप्रद्युम्नहिंरजमहतकि १ हरिसुतकिया
 उरचरनप्रहारा गिल्योकरनमाहिषायपकारा २ उठनलग्योतहेंससरतुरतै॥
 होतजानअपनोजियअंतै तहोंकृष्णसुतकेसपकरिकै बांध्योकरअरुचरन
 जकरिकै ४ विनप्रयासकरनहिधनुधारी डाल्योमायागुहामभारी ५ रहिनग
 योकोकधनुधारी करैजोहरिसुतसोरनरारी ६ पुनिचठिरथमहंकृष्णकुमारा
 रामकृष्णकनिकटसिधारा ७ आवतनिरषियुत्रवलरामा धायेरथतजिआ
 नंदधामा ८ दोहा मंदमंदपीछेतिन्हैचलेकृष्णसुसकात मनमहंअसैगुनहिंप्र
 भुयहिसमकोउनेदेपात चौपाई आवतपितुप्रद्युम्ननिहारी रथतेउतरिपख्यो
 धनुधारी १ तहोंदौरिदुतहीवलराई हरिसुतकहैलियअंकउठाई २ सीसस
 धिउरलियोखगाई आपिनआनंदअवुवहाई ३ पुनिप्रद्युम्नचरनसिरनायै॥
 अतिआदरगुनिअतिसकुचायै ४ आसिषअमितहरषिदियसोक विरंजीवप्या
 रेसुतहोऊ ५ निजपदपोछितासुमुखरामा विथुरीअलकसम्हारिललामा ६ पी
 ठिपानिकेरतहरषाई बोलैवचनविहंसिवलराई ७ तोरेवलहमडरहिंनकाहू को
 रिधरेकैसुचितसनाहू ८ दोहा जकितुमसोपुत्रहैसोईजगवडभाग सोईअहैआ
 जातअरिताकोजसजगजाग ४ चौपाई पुनिप्रद्युम्नकृष्णपदपोही वंदनकीन्होप
 रिमहिमाही १ मंदमंदआसिषहरिदीनी कह्योनककुवललाजहिभीनीपुनिप्रा
 द्युम्नसोंकहवलराई जड़वंसिनअवलेहुछोराई ३ तवप्रद्युम्नवदिसुषपाई वा

द्युपुगुहाद्वारमहंजाई ४ सबजदुवसिनबंधनकोरी ल्यायौकस्मनिकदुदुतदोरी ५
 वंधनलपिकौरवदलकेरी अरुजदुवसिनमोदधनेरी ई भागेजेककुदुनववांचेजु
 डकरनकोनहिंमनराचे ७ तिनकोरी किनिकुंभसुरारी कोपितकै असगिरावचा
 री ८ दोहा जोभागतहै समरतेजीवनहेतुदे राय सोलहिजगमे अतिअजसअवा
 सिनरककहंजाय चौपाई जोजीतिहो जुद्धमहंवीरा तौपैहोजगमोदगंभीरा ९ जो
 मरिजेहोसंगरमाही नौवसिहोतुमरवगंसदाही २ भागिदेपैहोकेहिंसुपजाई ना
 रिनसौकिमिअईवताई ३ सुनिकुंभकीदानववांनी कोपितफिरसकलअभिमा
 नी ४ आवतनिरपिसुरारिनकाही रामकृष्णप्रद्युम्नतहांही सात्यकिअरुवदुवस
 धीरा गदअक्रूरकृतवर्मप्रवीरा ई भीमसेनअरुधर्मनैसा नकुलऔरसहदेवसु
 वेसा ७ तेकमषसालातेअयि अर्जुनहीकोतहांदिकायि ८ दोहा असुरनयेकोडेस
 वेवांनजाखततकाल रुंडमुंडवहुषडभेभागेदेसविहाल जोपाई अरिदलजमनिजनि
 रषिपराजै भगतदेविआसुरीसमाजै १ तहांनिकुंभवीरवलवांना उडिअकासभोआ
 तरधाना २ रहेजयंतप्रवरनभमाही तेसरमारताहितहांही ३ तवनिकुंभकरिको
 पकराला दंतनदंसिअधरततकाला ४ प्रवरहिहंन्योपरिधयकभारी गिल्लौआय
 सोमहीमभारी ५ सचीकुवरतेहिंदोखिठायौ मुरकिनेवास्जानवेठायौ ई हंन्यो
 कंगाननिकुंभहिंधाई पैदानवहिविथानहिंधाई ७ हंन्योजयंतहिपरिधसुरारी
 आनितधारवहीतनभारी ८ दोहा कांपनलाग्योसकसुतरहीनसुधितनकेरित
 वनिकुंभमनमेकियोयहविचारनृपफेरि चौपाई येनिरवलदेवताविचारे इनके
 कहासमरमहंमारे असविचारिकै अंतरधाना रामकृष्णदिंगकियोपयाना २
 तहंजयंतपुनिप्रवरउठाई वासवनिकदग्योसुपपाई वासवदेपिसुतहिंसुषमा
 न्योवारवारअसवचनवषान्यो ४ असुरहिषडमारिसुतमेरो ल्यायौप्रवरहिवा
 लीधनेरो ५ असकहिमुदितसराहंनलाग्यो मिल्सोसुतहिप्रवहिसुपपाय्यो वज
 वायोतहंविजेनिसांना मानिजयंतहिअतिवलवांना ७ इतनिकुंभमषसालहिंआ
 यो करिअतिसोरघोरनभळायो ८ दोहा तवगोविंदचदिदैगुरुदसात्यकिवस
 हिचढाय स्तेजदुसेना संगमेगेमषसालहिधाय चौपाई तहंअर्जुनअरुजदुपतिरा
 मै सात्यकिसावभीमअरुकांमै १ धर्मनृपहिनकुलहुसहदेवै औरहुवीररहेवहु
 जेवै २ तिनकोनिरपिनिकुंभमहाना मायाकरिभोअंतरधाना ३ तवसवसेकिते
 तेहिंकाला कहाकरतयहदैसुताला ४ तवप्रद्युम्नहिकहवलरामा मायामेदि
 देहुवलधामा ५ हरिसुततहांसंकरीमाया करिवेहियापामोहरसाया ई समा
 रमदितहंपरसप्रकासी देपिपस्योनिकुंभवलरासी ७ धायोमनहंसिपरकैलासा
 लीलनचहतमनहुंदसआसा ८ दोहा तहांपुकासोवारवहुपरोरहगोपाल आव

तनिरविनि कुंभको कुपित पांडु को लास चौपाई दुतहिं चाप गांड़ी वचढाये दानवा
पैवहुवानचलाये १ अर्जुनवान देखत नयाहीं लगि मुरि टूटि गिरे महिमाही २ ग
डेन जव दानव तनवाना तव पारथ भोदुषित महाना ३ जदुपति सौं बोले कर जोरी ॥
नाथ सुनो विनती अवमारी ४ कोह भयो यह मोहि वसावो आसुहि संसे सकल मि
टावो ५ तेल विदारक सायक मो गडेन अंगहि दानव केरे ई मै तो अव नहि वा
नचलै हौं जग मे मुष अव को न देखै हौं ६ तव जदुपति बोले मुसकाई होहु अधीर
न संका लाई ७ दोहा या की है विस्तर कथा देखै फेरि सुनाय अव विलेव को काम
नहि मारहु सरस मुदाय चौपाई तव पारथ के डे सर जाला मूदि गयो दानव विक
रला १ दानव तहां समर ते भाग्यो बट पुर गुहा धुस्यो भय पाग्यो २ तव वल सोवो
ले जदुराई गयो भागि दानव दुषदाई ३ आप प्रताप विज यह मपाई दुतहि मात
पितु लिये छोड़ाई ४ अव कुरुवंसिन देखे छोड़ाई पावहि सुषनि जनि जग्रह जाई ५ इन मह
वडे बडे धनु धारी तेल जित तहै रहै दुधारी ई जदुपति वैन सुनत वल राई करि ज
र मेत वदयाम हाई ६ कृष्ण कुमार हवे गिवाखाई मंद मंद अस कह्यो बुभारई ७ ॥
दोहा छोडि देहु सवन नृपन कहुनि जनि जग्रह अव जाहिं यह सुधि भूली कवहुन हितु
म से सरि हैं नाहिं चौपाई तव रुकुमि निके नदन बोले मै तो सब हिंदै तहौं बोले १ पै नि
रल ज्ञ कुमति कुरुवंसी मानत अपने कहै अरि खंसी २ इत ते छटि भवन मह जाई
पुनि वताय है वात वढाई ३ ताते जदुन गरी खेचलिये अहंकार डेन को सब दलिये
४ अव नहि डेन को छोड़ रहताता मेरी कही मानिये वाता ५ ई पांडव सौं वैर वढाई का
रि हैं फेरि विसे विल राई ई ताते जो पांडव भल आडो तौ डेन के वंधन नहि छोडो ६
तव वल राम कह्यो मुसकाई अहं वात सति नै जो गाई ७ दोहा अव ही का एक रिलि
ये फेरि करै गे काह ताते सब को छोडि वो है सब भाति सलाह चौपाई सुनत राम के व
चन सुहाये हरिकुमार अति आनंद छाये १ सब के वंधन छोड़ि कुमार सब को लै स
गये कहि वारा २ राम कृष्ण के निकट सिधारा जहं जदुवंसी परे अपारा ३ तेल जि
तनी चे मुष कीने को हुका दी ठदी ठिन हिंदीने ४ परे भये हरि निकट विचारत मरि वो
भलेन वनत निहारत ५ राम कृष्ण तिन भूषन काहीं गज वाजी रथ दियो तहां ही ई
जया योग अभि वंदन कीन्ह्यो भवन गवन को सासन दीन्ह्यो ६ तेल जित वीरता
गवाई सोचत चले सकल नृप राई ७ दोहा हरिकुमार तहं कहत भो कुरुवंसिन को
टेरि सदा राखिये चित मह सुधि जदुवंसिन के दि ८ चौपाई निज निज धाम गये जा
व भूया तव जदुपति अरु राम अनृपा १ प्रविसेषट पुर गुहाम भारी रही जहां आ
लि सै अंधियारी २ तहं नि कुंभ को पित पुनि धाई मान्यो परिघ सीस जदुराई ३ कैसा
दकी गदा अति भारी हरि हुहनी दानव हि प्रचारी ४ दोक सहि मह गिरे समाना

पूहरि कहैं मुरखित तहाँ निहारी

जीतहिदानवकहंजगदीसा७

उत्तैव रूपोदानवविकरात्ता च दोहा

चौपाई तहेंपुनिभैअकासकीवांनी

रैमपानी १ जडुपतितुरतहिचक्रचलायौ षट्पुर्गुहामासत्रतिष्ठायौ २९॥

हरसनरवच्रतिभयऊ सीसनिकुंभकेरकटिगयऊ ३ गिस्सौरुंडधरनीमहता।

। वज्रहृलगेकट्येनहिजाको ४ निरषिनिकुंभमरनञ्चसुरारो

८। ॐ प्लगसुमनवरषनचहुंवोरा जयहरिजयहरिकीन्हेसोरा ॥६॥

निकंभकुमारी जडुवंसिनकहैदियामुगरी ७ षटहजाररथसहिततुरंगा मनि

[illegible]

निषटपुरमहप्रवरकहदीन्ह्येनाथवसाय ११

दुनाथ जट्टपुरको गमनत भये पितामातुदलसाथ १२ द्वारके संदेहुं दुभीडतहि द्वारि

काञ्चाय उग्रसेनकोकरतमे अभिवन्दनसिरनाय १३

इवमिदं सुषदेन जडकुलमुरजादाधरे श्रीजडकुलकेकेत १४ ॥ १५ ॥

जैतहाँ परक्षितराज सुकसौं वोलै जादिकर मद्दिमुनीन समाज १५ राजौ वाच

जड्वेंसीसत्रुनकेहिभाती कन्यादर्शकुकुमत्रिधाती १ वासुदर्शसाकिरीमुकुंदा॥

२ चाहतरह्यारुस्तकोघाता दखसगावतरह्यान्घाता

३ रुकुमीञ्चरुयुनिकस्यहिकेरो केहिहेतमोसंवंधयनेरो ४ सोवरनहुमोसोसु

२. देहविवाहहिकथासुनाई ५ भयोजोहैचक्रहोदनवारोज ॥

तिहारो ई इरनेरत्ररुत्रतकजोऊ जानेहैवुम्हारसवसोऊ ७ सुनिकु रूपतिकसो

जुलवानी सुमिरिकहोसुकसारगपानी च दोहा श्रीशुकउवाच उक्तमुवताजिरु

मुका १५६ रुकुमिनकानन्दनहराजितसकसनरनाह चापाइ रुकमह
नचभमानी विनाकानन भयोमादिवनदितियो निवानन १ रुकुमके सवने रुकुमारी

निजमगना विप्रकारेण मया सुदृष्टं नाहं कथं निवारं १ रुक्मसि सुतकारुण्यं
जाम्बोजनात्प्रतिमकुमावी २ रुक्मसुतं रुक्ममिनिप्रियकाजा

३ रुक्मजदपिन्नचित्तयहजन्यो तदपिरुक्मिन्मोहभलान्यो ४

आपन्महकी साजसजाई थू रुकमपत्रसनिहरिहरषाने आ

निरुध्वाहकरनमनश्चाने ई श्रीवलरामनिकदयुनिजाई

३७ रामहृत्संवनकरिदीने नातिव्याहृत्त्राणिंदरसमनि ८ दोहा

॥१॥ चौपाई तहाँरुकु ।

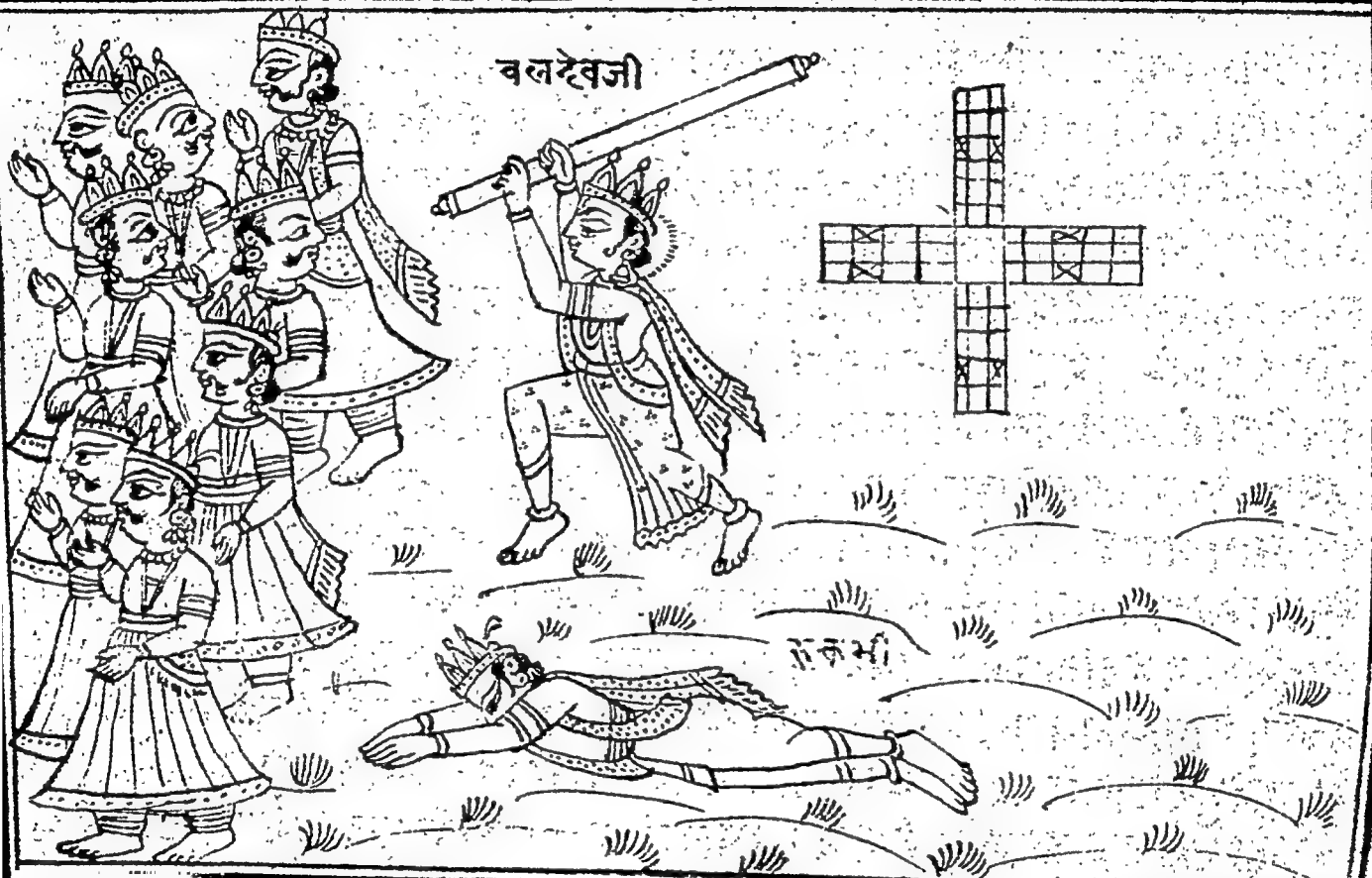
... ..

॥ १ ॥ रामकृष्णचक्रसंस्कृतमारा औरप्रद्युम्नमहाकविवारा ॥

सासकिउद्वआदिकवीरा औरहुजदुवंसीरनधीरा ४ कोउगजचढिकोउवाजि।
 नसंदन कोऊपालकीचढेअनंदन ५ आयेसवजदुपतिकेद्वारासाजिसाजिसव।
 भातिसिंगारा ई सजीवरातजानिजदराई अनिरुधकोपरकूनकरवाई ७ रतनज
 डितपालकीचढाई सुदिनमहूरतसकलसुधाई ८ दोहा चलेभोजकटनगरा
 कोसुषितकृस्तवलराम दूलेहकरिआगूलियेसाजिवरातललाम ४ चौपाई॥
 चारिदिवसमगडारतडेरे गयेभोजकटनगरहिनेरे १ रुकुमीसुनतवरातअवा
 ई लईकछुकचलिकैअगुआई २ नगरनिकटजनमासदेवायो विविधिभाति
 सतकारपठायो ३ देवग्यनसुभलगनविचारे करवावतभेद्वारहिचारे ४ पुनि
 जवलगनघरीसुभआई करवायेविवाहसुषकाई ५ व्याहउकाहचारिदिना
 वतिजवहिरुकुमकारजमेरीते ई तवकलिंगआदिकमहिपाला रुकुमसमी
 पगयेतेहिकाला ७ रुकुमीकहअसवचनसुनाये हरिसोआपपराजैपाये ८
 दोहा करीआपकीदुरदसायहगोपालकुमार वैरलेवतातेउचितताकोकरहुवि।
 चार ५ चौपाई सनमुखलेरेविजेनहिपैहो अवसिहारिरनमहतुमजैहो १ ताते
 रकरहुकपटयहिभाती जामेजरहिरिपुनकीछाती २ खेलनजुवारामनहिजानेपै
 खेलनकोरहैलोभाने ३ तातेसवभटलेहुवोलाई वैठहुइतदरवारखगाई ४ खेल
 नजुवाहेतवलरामे आनहुवेगिआपनेधामे ५ तुमअरुरामजुवाइतषेलो पैयांसा
 लगायतुमसेलौ ई देहपंचवदितुमहमकाहौं हारिजीतिहमेरेसुषमाही ७ जैहैं
 तेरामजवहारी पैमानिहैंनहैमदभारी ८ दोहा तवकहिकैकहुवचनकछुकरिद
 रवाजेवंद रामसीसकाटवतुरतचलीनयेकोफंद ई चौपाई जदुवंसिनमहवले
 प्रवीरा औरसवैतोहैभयभीरा १ याकेमेरेसकलमरिजैहैं विनप्रयासहमतुम
 जयपैहैं २ रुकुमीसुनिकलिंगकीवानी कहयहभखीवातअनुमानी ३ असक
 हिसुभटनवेगिवोलाई कैतयारदरवारखगाई ४ पुनियकचारहिवेगिवोलायो
 औरसोताकोरुकुमबुभायो ५ कहौरामसोंतुमअसजाई मेरेकुलहिरीतिचलि
 आई ई व्याहअंतसमधीदोउआई खेलहिजुवांसभासुषपाई ७ कन्याविदाहो
 तितेहिपाछे साधिमहूरतसुभदिनआछे ८ दोहा तातेतुमकोरुकुमनृपवेगि
 वोलायौराम कीजेनाहिवेखवअवनाथचलहुतेहिंधाम चौपाई सुनतदूतरु
 कुमीकीवानी गयोरामढिगअतिसुषमानी १ रामहिरुकुमीवचनसुनायो सो।
 सुनतहिअतिआनंदपायो २ कह्योजुवांषेलैगेआई यामेतोममप्रीतिमहाई॥
 ३ चलनलगेजवहीवलरामा तववारनकीन्होचनसामा ४ रुकुमीहैकपटीअ
 तिषोटा करिहैदगावुडिकोकोटो ५ तातेउचितनजावतुम्हारा असहमेरेमनप
 रतविचारा ई तवहिविहसिवोलेवलराई याकीडरनहिहभैकन्हाई ७ असक

हिवदिसंदनजडुनंदन गयेजुवाषेलनजगवंदन ८ दोहा
 गेठल्लौसकलदरवार वैठेसिंघासनसुभगलह्योअमितसतकार ८ चौपाई
 लपूछिरुकमीकहवानी खेलहुचौपरतुमवलखानी १ हमतुमषेलहिं
 १ तिसवकहैकलिंगा २ वलरामहुतथास्तुकहिलीन्ह्यो
 ३ मोहारसहसहिरामलगाये तैसहिरुकमिहुदांथ गये
 जीत्योरुकुमप्रथमकीवाजी होतभयोअतिसेमनराजी ५
 सीहस्योकलिंगराजकरिहासी ६
 वलधामा ७ तववलमोहालाषलगार्द पाँसाद
 जीतीतुरतअवलभंडूप्रवीर तवरुकमीवोल्होतहाकरिकेकोपगंभीर ८ चौपाई
 हमजीतितुमजीतेनाही सभामदिनहिमृषावताही १
 २ रुकुमीवचनसुनतवलकरे भयेनैनजुगअरुलधनेरे ३
 १ वचन ॥ ॥ ॥ निमिवलसदनकोपतनवाढो ५ फरकितेठभजदंडउदडा क
 भृकुटीवंकअधरअति कौपे जुगुलजानुधरनीमहा
 चापे ६ पुनिमोहरदसकोटिलगायो पाँसारेषितरामवलखायो ७ भयअतितहवेल
 वलगिवाजी जीतेअंतराममेराजी ८ दोहा तवरुकुमीवोल्होवहुरिहमजीतवलराम
 अवतुमफेरिलगाइयोअपनोसवधनधाम १० चौपाई
 पंचनसपथधरार्द १ तवकलिंगसोकहवलरामा कोजीत्योसतिकहुहुसभामा २ तवक
 लिंगवोल्होअसवाता जित्योरुकुमअसमोहिलपाता ३ यहमी ४
 काहुसोकवहनहिहारा ५ तुमहीअसकेतेवलरार्द जुवाजीतिधनलियोखुदार्द ५
 हुलगायहारिकानगरी जडुवंसिनकीवनितासिगरी ६ तजज ७
 मोगिहुतेतुमकोनहिदेई ८ असकहिहस्योकलिंगठठार्द समवराटिकादातेदेष्टार्द
 ९ दोहा तहअकासवानीभईवोलतमृषाकलिंग
 प्रसेग ११ चौपाई तहनभगिरादुरावनहतू रुकुमीगरजिकहैयाडुषदेतू १
 नहुयेलनरामा खेलहिजुवाभूयमतिधामा २
 दाखेलेया ३ कुरुपतिचेदियमगधगासाइ अरुवानांसुरदानवरार्द ४ असेनृप
 यहषेलनजाने हरिजीतिउचितैभरिमाने ५ तैतोअपनेगर्वभुलाना सोवहिसदाकिये
 मरपाना ६ योरोधनपोरीप्रभुतार्द भाषहुसदांवातवडिआई ७
 वनवासी ताहुपेनिजकुलकेनासी ८ दोहा अवतौपैहोजाननहिविनदीकेधनेधामे
 सुनवरुकुमकेवचनगभीरा
 १ ॥ ॥ ॥ कहीरुकुमसवसौअसवानी जायनपावहियहअभिमा
 ना १ धरिवाधहुकोठरीमहरायो छुटिसकैनजतनकरियायो ३ सुग १ १ १ १ १

वीरसमाजै भुजवलदिय देवाय दरवाजै ४ चहुँ कित करि कै बंद दुआरा तवरु कुमन्त्रि
 सबचन उचारा ५ जो मम सरन होहु वल रां मा देहु मोहि सिंगरो धन धामा ई तौ तु
 मको हम देहि वचाई ना तो ते रिमीचु अवचाई ७ अस कहि सुभट नदिये
 सारा वचिन जायव सुदेव कुमार ८ दोहा रुकुमनैन की सैन लखि सकल सैन रुष
 पाय अनमदि अति चैन सो उठे भयन उर लाय १३ चौपाई तहाँ राम अतिकोपित
 कैके धावत धरन भटन कहैं जैके १ उठ्यो आसु भुजवल हिनि कास्यौ दौरि परिघ
 रुकुमी सिरमास्यौ २ परिघ लगत सिर पेठ पैठि गो धरहु तासु यकवार अठि गो

३ रुकुमी चपदि गयो महि साहाँ लखिन पस्यौ सरीर तेहिं काहीं ४ वल करत लखि
 रुकुम विनासा भग्यो कलिंग मानि मन त्रासा ५ दरवाजै जै भागत देखी धाये वल
 रिको पविसेषी ईद सयै कदम पकरिते हिं लीन्ह्यो मुष्टि प्रहार ता सुमुषके न्ह्यो
 ७ भरिगे सकल दात मुषके रे जहत हमहि मह परे घनेरे ८ दोहा पकरि के लपट
 कैो पुहुमि पुनि वल ताहि उचाय फेरि दियो कलिंग को पस्यौ कलिंगाहि जाय १४
 तव सब सुभट काठित रवारी धाये वल परकरि वल भारी १ मारत वल हिषट वल
 दूटे वल ह परिघ लै सब कहैं कूटे २ केतेन के सिर भेवहु फाँके कितेहु लमाव पटेर
 नवाँके ३ केतेन बाहु रुसव दूटे केतेन सिर मटुकी नम पूटे ४ कूटि कोद सब सम

सिविरसिधारे ई पूमतद्रगभूमतसवअंगा मानहसोहतमतमंतगा ७

दोहा

चौपाई

रिसुषमाने तौरुकुमिनिको अप्रियजाने १ ज २
उभेभातिविपिरीतिविचारी सोकहर्षनुहिकियोमुरारी ३

तवप्रद्युम्नादिकनबोलाई कहतभयेवलरामबुझाई ४
जोसकियोसोतसफललैगा पुचलहुद्वारिकैअवसवमाई ५

ई तवसासकिआदिकउठिधायि रूकुममवनपालकीसजाये ७

ल्ययेवलदिगआसुलेवाई ८ दोहा

चौपाई

निजवपुरआयेपुरवासीसवदेखनधाये १ मंगलसाजिसजुतहंनारी
निमुखविनिहारी २ जेतीदेवकिआदिकरानी परलनकियोपरमसुषसानी

हिनिदूलहअनलेवाई गईसकलअतिसैसुषछाई ४
वनषटारिनुकीसोभासरसामन पुतेहिमंदिरवरवधूटिकाई ५

ई तेहिमंदिरप्रद्युम्नकुमारा कियोकालवहुसुषदविहारा ७
हजारैकामकुवरलविलषिजियवारै ८ दोहा रामकस्तुहकरतभेअनि

हुहुतिनचरनमेकीन्हयीपरमप्रतीति ई २

धौवतराधे दसमस्तधेयेकषष्टितमस्तरंगः ई १ ॥ ॥ ॥

२ चौपाई तहंहरिसकरजुद्धमहाना भयोसुनैमैनिजकाना १
हकप्यासोहाई होइजोमोपेकपामहाई २

जोहरिकहंहियधरनिधरनिधुर
सुतनयवानासुर ४

पुसत्यसिंधुधृतव्रतमतिमाना चतुरचलोकबडौवलवाना ई ५
रहेहजारबाहुचपजाके

तिसहसबाहुदेतार १ ८

षाना १ वानासुरमागैवरदाना जौनमनोरथहोयमहाना २ तववोल्लौकरजोरिसुरा
 री करहुनाथममपुररषवारी ३ येवमस्तुकहिसंकरदीन्हे वानासुरपुररक्षनकीन्हे
 ४ येकैसमेवानासुरवीरा संकरपदवंदतरनधीरा ५ विनैकरीदुरमदकरजोरी॥
 आपहायहैसवगतिमोरी ई तुमवोल्लोकरसगुरुरयाता तुवपदसवमनकामा
 नदाता ७ दियावाहुप्रभुमोहिहजारा सोविनजुद्धलगतअतिभारा ८ दोहा देया
 जुद्धजोमोहिअवअसविलोकनहिकोई पैप्रभुतुमकोछोडिकैदुतियपरतनहिजे
 ९ चौपाई जवभुजमोरलगेषजुआई गयोदिगाजनकरनलराई १ मगमहा
 चूरनकरतपहारा जायदिगाजनदौरिनिहारा २ तेमोहिदेषतगयेपराई औ
 रवीरनहिपरतदेपाई ३ वानवचनसुनिसंजुतगर्वा कोपितबोलतमेतहंसर्वा
 ४ जवतेरीयहतुंगपताका गिरिहिदूटिकैमिलिहिकमाका ५ तवतेरोमदगजनहारी म
 मसमतेकैहैजुधभारी ई अससुनिसंकरवचनसुरारी गयोभवनकहैपरसुसु
 षारी ७ ऊषानामकन्यकाताकी वरनीजातिनहींकुविजाकी ८ दोहा येकसमेसा
 अनेमकरतरहीसुषसेन लख्योस्वपनयकचैनकोसुषदायककतमैन ३ चौपा
 ई येककुवरजेहिस्वामसरूपा लंवेभुजससिवदनअनूपा १ सीसक्रीडउरमंजु
 लयाला पीतावरलनलसतविसाला २ जाकोरूपपरेदगदेई फिरिनआंषितरआवतको
 उई ३ सपनमाहअसपुरुषपधारा ऊषातासंगकियेविहारा ४ विरचिकेलि
 फिरिरूपदुरगयो ऊषाकेमनअतिदुषछायो ५ कवहुनअससुंदरवरदेथो तासुवि
 योगसोगअतिलेथो ईकहोगयौषियअसमुषभाषतऊषाउठिवैढीदुषचाषत ७ सविनम
 द्विउठिअतिहिलजाई विहवलकैनीचेसिरनाई ८ दोहा वानासुरकोसचिवयककुं
 भांडैजेहिनाम तासुचित्ररेषासुताअतिविचित्रगुनधाम ९ चौपाई रहीनिकटऊ
 षाकेसोऊ औरहुसषीरहीसवकोऊ १ ऊषाहिनिरषिविकलदुषछाई तहाचित्ररे
 षाअसगाई २ क्यौचटपटतजिनीदसंषीरी उठिचक्रितचहैवोरलषीरी ३ काको
 तैषोजतिसुकुमारी तेरोकोनमनोरथभारी ४ सषीजौनकैहैमनतेरे सोजानहि
 करतलमहमेरे ५ जाकोतैमोहिदेहिवताई ताकोदेहौलोहिदेपाई ई सुनतचित्र
 लेषाकीबानी ऊषाकहतभईसुषमानी ७ ऊषावाच सषीआजमैसामहि सोई॥
 कौनहुविशारहीकछुभाई ८ दोहा लख्योअपूरुषसपनमैजाकोसंभवनाहि सु
 नहुचित्रलेषासषीवरनतहौतेहिकाहि ५ कवित आजुलख्योसपनेमैसषीयक
 साचरोसुंदरपानप्रियारो कंजसेनैनयिऊषसेवैनअनंदकोअैनधौमैनसंवारी
 वाहंविशालसोधायमित्योमोहिमैहचहीकरिवोहियहारो ताहीसमेयहनीद
 निगोडीगईलैगईवहपानहमारो १ दोहा अधरसुधाअपनोअलीमोकोपानक
 रायमोहिडारिदुषसिधुमेकहधौगयोपराय ई चौपाई ताहीकोहैरोमैआली॥

मिले कौन विधि चं वृजमाली १ ऊषा वचन सुनत सुषळाई कही चिन लेषा मुसकाई
 २ चित्र लेषा वाच देहौ तेरो विरह निवारी सषी कहहुं करि सपथ तिहारी ३
 भुवन भैव होई सषी नैत करु संसे कोई ४ देहौ त्याग अवसि मै तोही
 ५ निभुवन मे सुंदर जे वीरा तिन की लिखे देउत सवोरा ई तिन
 ताहि वताये देहि माहि प्यारी ७
 ऊषा के अति प्रेमहि पागी ८

७ चौपाई विद्या धरना लख्यौ पुविजस
 १ मनुजन महज दुबसिनषाची
 कैरु विराची २ पुनि वसुदेवहि लियौ कुमार ३ पुनि वलकीत सवीर उतारी ३
 जदु पतिको चित्र बनायो निरषिताहि चौधा चपलायो ४
 षिरीन्ही ऊषा निरषिरी ठिअधकीन्ही ५
 या कह्यो जानी ई पुनि अति रुह सविहि निरमानी ऊषा निरषिताहि मुसकायनी
 चेमुष करि अति हिल जाई ऊषा वाली सेन चलाई ८ दोहा
 रन बल कि सोर या को लै आबहु ते यही मोर चित चोर ८
 सकाई ऊषा सौ अस कह्यो वुझाई १ इन को मै जानति हो प्यारी या तो महां वीर धं
 नुधारी २ जदु वंसी जदु पुर कावासी कृमासी लखित मेख विरासी ३
 नीचित चारा नंद कि सोर कि सोर कि सोर ४
 रय हि रजनी ५ भाषि चित्र लेवा अस चानी उडी अकास अकास सयानी
 कापरी मझरी देखौ कृत्न महल अति भारी ७
 भई सुख विदग्ग जोई ८ दोहा काम कुवर परजंक परकर रह्यो सुष सेन करि भायातु

उडि अकास ले चली कुमारी जान्यो नहि तहो
 धन्य आपेना भाग निहारी ३ उठी आसुं मजल मुसकाई करंगे हिकुष
 ४ सोऊलषि कृष्ण को रूपा मोहि गये सुष भयो अनूपा ५ पुलिकर
 ई सात परत अतह पुरमाही

त दोहा
 केवा सेन जिन उयमान २ चौपाई चहुं कित धूप सुरभित हंछाई
 वनाई १ तह ऊषा अति रुहिलै कै निवसत भई परम सुष के कै २ दोऊ फस
 ३ उभै उभै सुपद रसन आसी ३ काल जात नहि नेकहु जाने किये विहार महा
 सुष साने ४ चारि मास जव यहि विधि नीति

वालकनाई कूटिगई आइतरुनाई ईवोलनिचित्वनिचलनिविसेषी निरविसषी।
 कौतुकउरलेषी १ करहिजेअंतहपुररषवारी तिनसुभदनसौं सषीउचारी दोहा
 वानसुताकोलपियरतककुविपिरीतसुभाव कहाभयौकैसेभयौकाकोअहैप्रो
 भावचौपाई सषिनवचनसुनिसुभदससंके आपसमेसवरहेसंतके १ ऊषाकोसुभा
 टोयककाला निरषेपुरुषसंगककुहाला २ सषिनवचनसवसतिअतिमाने आयुस
 महलागेवतराने ३ यहकुलदूषनउपज्यौकैसे रविमहहोयकलंकहिजेसे ४ अ
 सकहिद्वारपालभयभार जायवानपहैवचनउचारे ५ सुनियेभूयतिविनैहमारी कु
 लदूषनभयसुताविहारी ईपरतजानिअरिगतिताकी जानिनजायदैवगतिवांकी
 १ करीद्वारकीअसरषवारीगयौनयक्षिहभोनममारी ८ दोहा पैनजानिपरतोक
 कूकहाभयौयहनाथ सूरचंद्रमाइकहतकौनताकोमाथ चौपाई सुनतवानठगि
 मोरहिगयऊ जथावानवे धितहियभयऊ १ बारवारपुनिवानविचारी सकलद्वार
 पतगिराउचारी २ मेरेअंतहपुरकोआयो कौनहलाहलकोमुषलायो ३ रह्योनआ
 सनिभुवनमहंकोई मेरोभोनसकैजोजोई ४ असकहिकियोकोपपरचंडा लेकरस
 लमनहजमदेडा ५ चलेयोआसुअंतहपुरकाही लैदानवसहस्त्रसंगमाही ईतहो
 ऊषाकीसषिनवोलाई कहैयावचनअतिनासदेखाई १ कहांसुताहैदेहवताई कार
 जंकोनकरतिमनलाई ८ दोहा सषीकह्योकरजोरिकेमानिमंदिरमहसोय नाथा
 तहोकिछुदिननतेजाननपावैकोय ३ चौपाई सषीवचनसुनिकोपहिछाये कंसा
 भवनआसुचलिआयो १ कामकुवरकहंदेखोजाई ताहूकोमनगयोलौभाई २ स्याम
 सरूपनैनअरविंद आननकोटिलजावनचंद्रा ३ लंवेसुभगवाहुअतिपीने ससहि
 पीतपटजुगुलनवीने ४ कलकपोलश्रुतिकुंडलराजै अलकलदकितिनपरअति
 ऊजै ५ पेलिरहेप्यारीसंगयांसा निरषतवहनहिपूजतिआसा ईऊषाकुचकुमुकु
 मतेरंजित लसतमालगलमेअलिगुंजित १ येकयानिकूषागलमाही येकयानि।
 यासापलटाही ८ दोहा तहंअनिरुइहियौनिरषिवानासुखलवान सबवीरना
 सोंकहतभोअनिरुधरूपलोभान चौपाई हैनवालयहमारनलायक जदपिआ
 नीतिकरीदुषदायक १ मैसकिहौंनहिसस्वचलाई देवतयाहिदयाउरआई २ ता
 तेलहिअनुमतिभटसेरी धरिलोजेवालककहंघेरी ३ वानासुरसासनसुनिवीरा।।
 धायेवहूंदिसितेसनीरा ४ आवतनिरषिदानवनकाही उठिवैठ्योअनिरुइतहो
 ही ५ लियोनिकारिपरिषयेकधाई दारेदुतठाहोभोआई ईमानहकालरडकर
 भोजा समरकरनआयोजमराजा १ धायेधरनहेतरनधीरा वहंकितलेकरिसार
 गभीरा ८ दोहापरिषभमावतवारवहंधायोअनिरुइ दानवसंहरिसकेन
 हीकैनसकेगतिरुइ ५ चौपाई जहजहअनिरुधदोरतवांगे तहतहदानवकोद

१ जिमिस्तकरघेरहिसुनजाई तकिधावतजाहिंपराई २
३ करहुउपायजायजेहिंमारा ३ अवनहिधरेमिलीयहवालेक
४ असकहिदानवसस्वप्रहारे परिघहिंसांअनिरुद्धेनिवारे
५ जालिमजोरजुइमहजाग्यो ईमुंडफूटिगेकाहुनकेरे
६ दूकदूकभुजभयेधनेरे ७ रहिनसकेकोऊतहठाढे भागेसकलसमरेकेगाढे
८ दोहा भागिगयेजेभोनतेतेईवचेप्रवीर डास्योवहुदानवनहनिंदुतअनिरुधुरना
९ चौपाई दानवभागिवानपहंजाई सकलजुइकीषवरिजनाई १
१० कौजभटपकरिसकैयानहिताको २ परिघमारिमारेभटकेते
११ सुनतवानअतिसेदुषलायो
१२ वानहिआवतनिरषिकुमारा धायकियोसिरपरिघप्रहारा ५
१३ सोतहोही रहिनगईकल्लुसुधितनमाही ईतवअनिरुद्धताहिगोहरायो येकहि
१४ द्याउमाहमाहिआयो १ सुनोप्रथमअसोहमकाना वानासुरहेअतिबलवाना
१५ दोहा ११
१६ भुजंगेस १ चौपाई गुनिअनिरुद्धहिअतिबलरासी
१७ चलायदईविकराली धावतभईजुगुलतहंवाली २
१८ कहिवारवंधेसवअंगा ३ गिस्तोभूमिमहकामकुमारा रहिनगंयोतनमाहसमूहारा
१९ लियोउठायवानतहिकाही राध्याकेदकोठरीमाही ५
२० साताकोलदयकमलदुतसूषा ईलाजछोडिवहुकियोविलापा मरनसरिसपायो
२१ संतापा १ ताहकोवानासुरजाई राधोयककोठरीधंधाईदोहा
२२ दुहुनकेतहटिकायरपवार आपभवनकोगवनकिपंडुपसुषुभोयकवार इति
२३ श्रीमहराजावांधेसविस्वनाथसिंघात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्री
२४ समस्केधेदुइपठितमस्तरंगः ई२॥ ॥ दोहा इतिचित्रलेखोहसौजवतेअनिरुध
२५ काहि तवतेजुइवसीरहेसोचतसवमनमाहि १ चौपाई जुरिजुरिअससवकरहि
२६ विचारा कहंगयेप्रद्युम्नकुमारा १ रुस्मरामसात्यकिरनधीरा
२७ प्रवीरा २ उडवकृतवामाअकूरा औरहुसोवआदिवहुसरा ३
२८ धारी सकलवैठितहंगिराउचारी ४ महाराजप्रद्युम्नकुमारा
२९ पियारा ५ सोकहेगयोनजानहि कोई धौकोउहसौरूपवरजाई ईताकोकैसोकर
३० लगेतहोसचिवकोउजाहि २ चौपाई

मिटामें १ तववो लोवलदेवरिसाई देखवोजकोऊलगाई २ जो अनिरुद्धहिराषिहा
 गोई सोसिवविधिलोकहुजदिहोई ३ तोलैअँहँतोहिंकरिघाता औरठोरकीकेति
 कवाता ४ मासअसादहिकुवरहेरान्या अवआस्निलोनहिदरसान्यौ ५ इतनोजवा
 वोलेवलगाई तवआयेनारदमुनिराई ६ उठीसभानारदकहंदेषी सबकेउरभो
 मोदविसेषी ७ षरेषरेवोलेमुनिराई जदुवंसीतुमबुद्धिगमाई ८ दोहा अनिरुद्ध
 अँ सोलाडिलोअतिअनोषकुलमाहि ताकोचरतेहरनभोतुमजानहुकसनाहि
 ३ चौपाई वानासुरअतिसैवलवाना अनितपुरकोईसमहाना १ नाकीऊषा
 नामकुमारी सषीचित्रलेषातेहिंष्यारी २ हरिलैगईसोईअनिरुद्ध वानासुरकी
 न्हैयाअवरुद्ध ३ वानासुरकेभवनमभारी पर्यौकैदअनिरुद्धधनुधारी ४ तुम्हेदि
 याव्रतातसुनाई जोमनआवैकरहुवनाई ६ सिवरसहिअनितपुरभूरी जोजन
 सहसद्वादसैदूरी ५ असकहिसुरपुरगेमुनिराई रामकृष्णअनुरुद्धसुधिपाई ७
 सबसुभटनसौगिराजचारी अनितपुरकीकरौतयारी ८ दोहा सुनिसासनप्रभा
 कोवरतसाजिसाजिनिजसैन आवतभेदारेतहाँलखिवलवोलेवैन ४ कवितचा
 चलाचलाकेचारुताकेसाजुद्धाकेअंगपरमप्रभाकेसौमजाकेरनवाँकेहँ सरिस
 हवाकेसोहँविविधिकिताकेजातआसुनाकनकेवहुधावतनथाकेहँ भाषेरधुराज
 काठियाँकेहँउडाकेअतिगँठतपराकेदेतपगनभँमाकेहँ अँसेवाजीसंगजाके
 वीरवीररसखाकेअवैसात्यकीसोजासुविजैधराधाकेहँ १ राजैकसोकनककव
 चसिरकूँडसोहोजुगकरवालकटिपीठिदाकीदालसँ कंधनतुनीरतीरपूरहँगँभीर
 वेगकरमैकोदंडउरमुक्तनकीमालहँ मंदमंदगौनैमंदमंदचहुँवोरहँरैमंदमंद
 पूरैउरमालमुषलालहँ विक्रमकरालसेरसत्रुनपैसबकालवोकुराविसालआ
 वैसैनिकूलालहँ २ कनककिरीटसीसजटितजवाहिरातत्रातचहुँवोरचमकात
 दुतिवारोहँ हेमतनत्रानकटिसोहतकृपानवामपानिमेकमानवानदाहिनेमेधारोहँ
 चंचलतुरंगसषाचारियाँचसतसंगरनकेउमंगभरोस्पदनसावारोहँ रुक्मिणी
 दुलारोतीनौलोकनकोविजैवारोआवतप्रद्युम्नप्राणप्यारोयाहमारोहँ ३ भ्रमर
 भ्रमँकैचंचलासैवचमँकैटायधरनिधमँकैपौतुरंगयेकवोरहँ मंदकैअमंदमा
 रेजुद्धकेअनंदअँसेवृंदवैगयंदनकेगाढियेकठोरहँ अँडदारवोजदारसोहँसि
 रदारसवैधारेतरवारदालअतिवरजोरहँ सैनलैअथोरअँसीसमरकठोरआ
 वैसूरकेकिसोरकेरोसारनकिसोरहँ ४ रथमेदुजानूवैठोछनैछनजातअँठो
 वीररससिंधुपेठावीरवरण्याताहँ कवचकृपानिकूँडकरत्रानधारेअंगजानपुरगो
 निगुनिसूडमुसक्याताहँ वीरताईवीरताईजोवनललाई मुषप्रगदजनार्दसाजि
 सैनइतआताहँ वीरसिरनाभगदनामजाकोआमजगवाकुरोवहादुरगोविंदज

कोभाताहै ५ नैन अरु नारे उर लालन की माल धारे कीट को संधारे कटि जुगतर
 नार है उदित ससी सो सुपमं जु मुसकानि से है मै न कर दारे मानो अंग सुकुमार
 है परम रुची लो अस्त वे लो है न वे लो वीर परम धम डम
 नचतुरंग लै कै जीतन को वान जंग आवत है सूर सावरु स को कुमार है ६
 रोहा दरसन हित आये रहे व्रज तेनंद सुजान ७
 जान कवित्त सवैया सेत पोसा ककिये सिंगरे कटि मेक सिने ई सुकामरी को धौ
 पान के आसव वै करि मत्त चढे सकटानि मे वै लन ना धे
 अघात उछाह हिये महे
 नवाधे १ रोहा आई सव विधिते सजी सकल जादवी सेन वान भौन के गौन को नहि
 समात उर वैन १ छंद
 नगज विकरत वाजि गनहि करत दि करि नदि करत वेग चारी २
 वीर वरव रत दूर वरत गर्वरत सी घ्रकारी ३
 उद्धत वधत चार धारी १ रोहा ४
 जान अनिरुध हित तुरत हि किये अनित पुरहि पयान १ ५
 जदुवंसिन केरो रज उडायर विमंडल घेरो १ फहरि रहेत है विविधि नि साना वाज
 हि मारु वाज महाना २ वारहि अशोहि निदल भारी सव जदुवंसी अति ३
 ३ अरता लि सहज रहे को सु अरि पुर जावन परत भरो सु ४ अस सव भट मन कर
 हि विचारा होत न के सेहु कछु निर धारा ५ जदुपति जानि भटन की संका
 तहं विगत अतंका ६ प्रगटि जोग माया तेहि काला यहू चै अनित पुरहि वताला
 नन गरत हेल्यो विसाला उदति चहुं कित पावक ज्वाला ८ रोहा घेरि लियो आ
 नित पुरै राम रुस चहुं वोर धरे भये संगे से सुभट रहे पान तिल भर दोर चौपाई
 नास्त तहुं रुस चलायो अनल प्रचंड हि आसु वृमायो १ ९
 लावन लूटन लोपन लागे २ कनक कोट जोर ह्यो उतंगा अनिष नि फेरि किये तेहि
 भंगा ३ पुनि गिरा इरी न्हें दरवाजा रह्यो जो पुर के प्रथम दरवाजा ४ अनित पुर के प्रा
 जादु पारे वान द्वार महजाद पुकारे ५ जदुवंसी तुव पुर चढ़ि आये प्रजन मारि पुनि
 द्वार गिराये ६ प्रजन वचन सुनि वान रिसाई सासन दी न्हें पोस चिव वोलाई ७ स्याव
 हु सैन साजि दुत मेरी जदुवंसी ली न्हें पोपुर घेरी ८ रोहा सुनि निदे स अ सुरे स को स
 चिव साजि सव सैन वान द्वार ख्यायेतु रत भरे जुद्ध के वैन १ चौपाई २
 निदल साजि कटौ वान वज्रावत वाजि २ को पित वै अ स दियो निदे सा ४
 ५ वान हेत स कर भगवाना जदुवंसिन पै किये पयाना ४
 पहिरे गले मुंड की माला ५ स्वामकार तिक चढे मयूर

गसिवसतत्रतिसरा ईनंदी स्वरचटिकैत्रिपुरारी धरेधनुषकरसरचतिभारी १ तहाँ
 जुरेहरिसंकरदोऊ चाहतनाहिपरजेकोऊ २ दोहा कार्तिकेयसौकरतभोसंगरा
 कृष्णकुमार कूपकरनकुंभांडकियवलसंगजुद्धअपार ३ चौपाई बानपुत्रचौ॥
 सांवकुमारा वानासुरसायकीउदारा १ जदुवैसिनअरुअसुरनकेरो तुमुखजुद्धा
 तहंभयोधनेरो २ ब्रह्मादिकतहंसवैसुरेसा मुनिचारनगं धरसिंधेसा ३ चंदेवि
 माननसहितहलासा आयेनभमहंखपनतामासा ४ तहंसारंगनाथटंकोरा भ
 यौभयावनसोरकठारा ५ भूतप्रेतअरुगुत्यकनाना जातुधानवेतालमहाना ६
 डांकिनिसौकिनिमहाजोगिनी कूष्मांडाअरुमातृमोगिनी ७ औरब्रह्मराक्षसहा
 पिसाचा इनसंगगनपतितजतनराचा ८ दोहा येकवारसवसिमिटिकैकरिकैको॥
 पञ्चपारधायेजदुपतिपरतुरतनादकरतविकार ३ छंदतोमर तहंहरितजीसरथा
 रजिनपरमतीषनधार कैगयोतहंअंधियार सूक्तनहांथपसार १ येकयेका
 पिसाचनपाहि सरसहसलागतजाहिं भूभ्रमहिभूतमुखान गिरिउठहिंकोपिम
 हान २ कोउकरहिआरतसोर नहिंचलतनेकहुजोर जेजाहिउडिहुअकास सरत
 हंहंपहुंचहिंपास ३ तवभागियुनिमहिआइ येकआदरहहिंलुकाइ तवचाइंदो
 ऊफूटिरहिजाहिंसरविधिजूटि ४ कोहकेगयेकटिमुंडकोउपंडभेवहुहुंड सरा
 लगतभुजकटिजाहिं नभकेतुसरिसलपाहिं ५ जिनकेरहेवडसीस तिनकेलगे
 सरतीस जिनकेरहेदुगभूरि तेगयेवाननपूरि ६ जिनकेरहेवहुवाहुतेकदेसहि
 तसनाहु पदरहेजिनहिंहजार तेभेविषंडअपार ७ जिनकेसरीरविसाल तेगयो
 कटिसमताल जिनकेरहेवहुकेस तेरहेनहिंसिरलेस ८ कोउनासिकाभेहीना॥
 कोउभयेदंतविहीन कोउभूतभेविनआठ कोउजरेसरलंगिलोठ ९ चहुंवोर
 सायकजाल धावतलसैंविकराल जहंभागिसिवगनजाहिं तहंकृस्तवानदेवा
 हिं १० कसमसपत्न्योरनमाहिं धसपसपत्न्योसवकाहिं तवभयोहाहाकार रहि
 गयोकोहुनसंभार ११ तहंभगेभभरिपिसाच सहिसकेनहिंसरआच वहिचली॥
 अनितधार जुनिभयेलोथिपहार १२ रहिगयेतहंनहिंभूत क्खिपरहेदिमनआ
 कूत तवहंनसरभेवद परिगयेदिनकरमंद १३ निजदलविकललखिदंस दंतनद
 रतवतीस लैसूलपरमकराल धावतभयेतेहिकाल १४ सरधारतजतयिनाक
 मनुनासकरतेनाकजदुपतिनिकटचलिआसु कियसरनतमदसआसु १५
 सारंगकोटंको र तिसिरवपिनाकहुघोर पूरितभयोचहुंवोर भोसकलदे
 वनभोर १६ दोहा संकरनंदीपैचंदेमंडलकरहिकितेक इतदारुककरिचपल
 रथविरचतगतिनअनेक १ छंदनराच कहंतरेगवेगभोअकासमेदेषातहै क
 हैसुवामदाहिनेअखातसेसाहातहैंदोऊअवीरवानधारछोडिछाडिधावही दोऊ

विस्वासघावही १

स्वकोपवारिकैनेवारतोमुररिहैतजैगिरीसपावकास्वचमिचंडधावतो
२ सारठा तहांसंभुअतिकोपिलेतभयेब्रह्म

जीतनकोअतिचोपिजडुपतिपरछोडतभये १ छंद
जवहीहरिदूब्रह्मास्वतभ्योतवहीदोऊजालअकासहिछायगई
१ हरिअस्वजभेतहसांतभयेहरिसंकरहैतवकोपछये सि
२ चहुँवोरमूहादिगदा

हभईवरुनालयछोडिअजाददईसंवकोअसजानिपरोतवही
नचहैअवही ३ इतकसहवैस्वअस्वसियो

विधिवोलहिवीरकहाकरिहै ४

नसिपासुपतास्वगयोछनमेजदुनाथतहांअतिकोपहिकै
अस्वहिचोपहिकै ५ हरकोलपिछोडतभेपुरते
अस्वहिसंभुनआडिसेकरहिजातभयेरनमाहजके ६
नलगतजिचापरहैब्रह्ममाहगेसिववाहनलैसिवभाजिगयो लपिसैनहिकेतुक
होतभयो ७ तवदारुकसौजदुनाथकह्यो अवदानवकोदखवाचिरह्यो रथलैचल
तूमधिसैनहिमे सुनिदारुकगोइतचैनहिमे दोहा
कअसिमारिदामवकेदखकोदुतहिरीन्ह्योदोरिविदारिछंदइतैकतिकेयोहरीको
कुमाराजुरेजंगमेसीसथै कोपभारा तजीवीरदोऊदुतैवानधारा कियोजंगमेआ
सुहीअधकारा १ भयेमंडलाकारकोदंडदोऊ विजेकेविस्वासीनहैहीनकोऊ
वानेप्रद्युम्नकेसंभुनदा हरीपुत्रस्योहीनिवारैअमदा २ दोऊगर्वछायेदोऊकैगर
जै दोऊचाहतेहैदोऊकीपराजै दोऊवीरकेआननैसेदुआयो दोऊवीरकेपूवही
हवछायो ३ दोऊवीरकेजोमच्छाईजमानी दोऊवीरनकोनहीसंकमानी दोऊला
डिलेहैपिताकेअनोषे दोऊजुद्धमेकुइहैचितचोषे ४ सुदोऊदुहकोतहांताकिमारै
सुदोऊदुहकेसरेकाटिडारै कहैदोरिदोऊजुरैजायनेरे कहवीरदोऊकरैजानफेरे

५ लसैसीसदोहनकेकीटभारी रहीछायताकीचहुँघाउज्यारी दोऊरा
मिनीसेदमकेप्रवीरा कलकैठनकैदोहूवीरतीरा ६ तहांजादवोआसुरोहह
सासे लषैजुद्धछोडेदोहकेतमासे रिषीसौसुरेसोदुहकोसराहै
दुहकीअहैजानुपर्जतवाहै ७ दोऊवीरनेकोतहांनाहियाके दोऊजुद्धमेवाकुरेवे
सवाके यहीभातिकीन्ह्योदोऊजुद्धभारी दुहकीपराजैपरैनानिहारी ८ दोहा रुस
कुवरकोप्रवललपिसंभुकुवरअनपाय लीन्ह्योसुलअमोघकररह्योभासरनछा
य सुललेतगहिभरतकरवहतबलावतमाहै अतिविचित्रविक्रमकियो

जदुपतिपुत्रतहाँहि १ द्वैहजारसरकरपरमास्यो द्वैहजारसरभुजपरमास्यो १ ये
कहजारसरमधिमहंगाड्यो उभैकोटिसरसुलहिआड्यो २ तजिनसकैयासूलीतहं
सुखा भयोहोथमानहुंनिरमूखा ३ सुखगिस्त्योकरतेछुटिधरनी भैअसकंदप्रथा
रनकरनी ४ लग्योलेनधनुसंभुकुमारा तवैप्रद्युम्नतजीसरधार ५ भूँदिगयोसुरा
दलकोनाथा सतसरहन्योमयूरहिमाथा ६ जवलोकाहेसिवसुतवाना तवलौकि
योमयूरपयाना ७ जाइमयूरदुस्योकेलासा रोकेरुक्मोनिगुनिअतिनासा ८
दोहा रुकुमिनिनंदनकीविजयलपिजदुवंसीवीर वहसरहिजयजयकियो
हरषितवैरनधीर २ कूपकरनकुंभांडदोउवानसचिववलवान दलविचलतल
षितुरतहीरनकहं कियेपयान ३ छंद महाप्रचंडचंडमुंड सेअषंडवोजके घमं
डकेउमंडमेभरेउदंडमोजके करालकालरूपलालनैनवालवेसहैविसालदंत
मुंडमालतालसेषलेसहै १ करैकठोरसोरदोरिदोरिचारिवोरहै अथोरवीर
भोरहोतजोरहूअजोरहै लियेत्रिसूलवज्रतूलहलमारिधावही अतूलसत्र
प्रतिकूलफलसेउडावही २ भगीजदूनसेनदेअचैनैनैनमूदिके उकेनवैसैनवै
नजाहिंसेलकूदिके विलौकिवाहिनीससोकजातिवोरधामहै विसोकसौविसो
कहैकह्योसुवैनरामहै ३ चलोचलाइचंचलैरथैदइसहैजहाँ करैसंधारसैन
कोमनोसुकालहैमहा विसोकसूतलेचल्योतुरंतहीतुरंगनै लण्योकुंभांडकूप
कर्नरामकोरनंगनै ४ कठोरसोरकैअथोरसूलधारिधायकै हनेत्रयासआ
सुकैसुरामकोनैरायकै लंगोविसोककेसुयेकवाजिवेधियेकगे विसंगिवै
गिस्त्योसोसुतवाजिभूमिदंकगे ५ तहाँसकोपमूसलीसुमसलैहलैलियो तुरंत
कूदिजानतेमहानसोरकोकियो कुंभांडकोफँसाइकैहलैतेषोंविलेतभो सजोर
तासुसीसनहिमुसलैसुदेतभो ६ भयोछटकसीसअंगचूरचूरकैगये कुंभांडके
सरीरकेरहाइभूमिकुये प्रकोपिकूपकर्नसूलरामकेदुतहैन्यो बैचैगोकैसहन
देसअैसहोमुषभन्यो ७ लियोछडाइसूलकोलगाइहोथहोथमे हन्योसुराममू
सलैप्रकोपितासुमाथमे लगेपवानज्योघटैपटाकमाथफूटिगो धराधडाक
दैगिस्त्योदइसलंकटुटिगो ८ दोहा कूपकर्नकुंभांडकोकीन्होवधवलरामवा
नासुरकीसेनमेभस्योभीतिकोधाम १ चौपाई वानपुत्रअरुसोवकुमारा कियो
जुद्धअतिघोरअपारा १ रथमंडलदोकभटकरहै वारवारसायकतनभरहो
२ दोकदुहुंनताकिसरमारै दोकदुहुंनसुवाननेवारै ३ दोहुंनदोहुंनमुरखितक
रहो उठिउठिपुनिदोकभटलरहो ४ दोकधुजाइहुंनकीकाटीदोकदोहुंनकरा
थछाटी ५ दोकदोहुंनहनेतुरंगन दोकदुहुंनधनुषकियभंजन ६ दोहुंनैचर्म
रूपानप्रवीरदोरिभिरेरनमहरनधीरा ७ तहाँसावकरिअतिचपलाई वानपु

भीर १ चौपाई वानासुरमाखोवहुवाना
छादसायकिकोजाना १ सायकिहतहसायकमुडा
डा २ पुनिसाखोवानहिवहुवाना सिंहनादपुनिकियोमहाना ३
तपराजयदेवी वानकियोउरसाकविसेषी ४
कालसमीपमनहुजनआयो ५ भुजसतपंचचापसंतपोजा
तहसुकुदयकवारहिकाट्यो
हरीहन्योसरफेरिहजारा रथसारथितुरंगदल्लिडारा ८ दोहा

वानासुर

कामजी

तपज

रा २ गढाभईकुसकेआगे

वीरसचभागे ३ कुसहुमुषनीचिकरिखिन्हो भागुभागुतहहरिकहिरीन्हो
४ यहअवकासवानतहपाई स्पंदनलेनगयोपुरथाई ५
समाजा तहथायोज्वरकोपितराजा ईतीनिसीसवरनहहैतीना
मांसतेहीना ७ बडेरोमतनकेसिरकेसा महाभयावनहैजहि

यौसनमुषकृष्णकेलावतदसहृदिसान लीनेषदहूनकरभसममानहुंकालमा
 हान १ चौपाई लषिज्वरकहंवलमोहहिपागे दोरिषरेभहरिकेआगे १ ताहिदो
 षिज्वरकोपहिछायौवलकेउरमहंभसमचलायौ २ राषतिडिकिगैवलजरा
 लागी वलकेवदनज्वालज्वरलागी ३ वलतनतिडिकिमेरुकोअंगुगा ज्वरको
 भसमकियोदुतभंगा ४ इतैराम मनकछुलागे तिनकहंनिरषिकृष्णदुषा
 पागे ५ रामहिदोरिमिलेजदुराई तासुसकलज्वरतापनसाई ६ पुनिवैलज्वर
 उतपतिकीन्हैयो सोसिवकेज्वरकहंदुषदीन्हैयो ७ कहंभागिनहिंसिवज्वरवां
 चो जयपितिहंलोकनमेनाचो ८ दोहा गिरोआइहरिसरनमहंआरतवचनपु
 कारि नाहिनाहिआरतहरनरक्षाकरहुमुरारि १ जयरवाच चामरकुंद जैअनंता
 सक्तिजैपरेससर्वआत्मजै जैविसुइज्ञानरूपकृष्णजैपरात्मजै जैतिविस्वसृष्टिपाल
 नासहेतुब्रह्मजैजैप्रधाननाथसांतरुषंडदंभजै १ कालदैवकर्मजीवद्रव्यऔसुभा
 वहं घानदेहकोविकारसृष्टिऔअभावहं मायआपहीकिहैदुतीयईस्वरोनहीं जा
 हिजैसनोकरोसुहातताहितेसही २ थारिकैअनेकरूपधर्मसेतुयालहू साधुदेववि
 प्रकैअनेकसत्रुघालहू भूमिभारहारहेतजन्मनाथहैयहू आपकेप्रयत्नकोनहो
 तलोकनेकहू ३ नाहिनाहिनाथमोहिदीनेकोवंचादये उग्ररावरोज्वरहैमैदहैमहा
 दये जीवकोतवैलौतापजौलौआपकोनहीं कैगयौतुम्हारजोनताहिसोकहैकही ४ दो
 हा मैसरनागतमेपरोहेवसुदवकिसोर जारतमोहियहिठोरमेसीतज्वरयहतो
 र १ चौपाई यहिविधितेज्वरुअस्तुतिकीनी कृष्णचरनमहंनिजमतिदीनी १ तवप्र
 संनहैकह्योमुरारी अवतोपरभैरुपा हमारी २ मेरोज्वरतोहिदुषनहिदैहै औरहकहं
 भीतिनहिंपहै ३ यहमेरोतेरोसंवाद गैहैजोसंजुतअहलादा ४ ताकोतोहिभी
 तिनहिंहोई औसोजानिलेइसवकोई ५ सुनिहरिवचनमोदज्वरपाई गयोआप
 नेअनसिथाई ६ वानासुरवहिरथधनुधारी आयोकरनजुइपुनिभारी ७ स

सपा. ३

का. १५

१३

काव्योच्चकरतदुफरे १

२ मारतजानिवानकहईसा

अस्तुतिकरनलगेकरजोरी ४ रुद्रववाच

वेदहगतिनहिजानतुम्हारी ५

आननअनलरेतहवारी ७

अहंकारस्यतिमोकहवरना ८ दोहा

वुधिविरचिहियधर्महैमद्रप्रजापतिवैस १

सबलोकहप्रभुतुमहितेयहवेदकरतजचारहै

दिसुपुरुषतुमतेसमअधिककोउहेनहा १ वपुसुदस्वयेप्रकासहैअनिहेतुई

तहिहमसावनीयसदागुने ३ त्रियईसतुमहिजोकोडिआरनप्रैमरसमनमेचयो

औरजेविनआसहै तेजानप्यारेनाथतुम्हरेसकलविधितेदासहै ४ दोहा

तपतिपालनहरनहेतुतुमहिहोनाथ इष्टदेवमेरेतुमहिंसांतसुल्हदसुषगाथ १ ज

गदातातुमयेकहीअहेनकोईआन हमसंसारउधारहिततुमहिंभजैभगवान २

चोपाई यहवानासुरदासहमार असुरनाथवलिकेरकुमारा १५

मुरारी करीकृपाप्रह्लादहिमारी २ तैसहिअवहूरुपानिधाना करहुकृपायहि

परमावाना ३ अजरअमरयाकिभुजचारी होहिनाथलहिकृपातिहारी ४

भयदानमेदीन्हो अपनोदासगानिमेंलीन्हो ५ याकोवधनहिंकरहुमुरारी

वहअवतोवातहमारी ६ असकहिवहुविधिअस्तुतिगाई ७ तवबोलेहंसिकृपानिधाना सुनहुवचनमेरेईसाना ८ दोहा ९ तैसैअहेनार अभयदानहोहेदियोदसरनाहिंविचार १ चोपाई १० याकोजीतिसकिहिनहिकोई १ प्रह्लादहिंमेदियवरअसो ११ रिहानहिकेसो १२ याकिगर्वनसावनहै १३ हहितसंचारा रहैजौनअतिभूकरभारा १४ चोरिभुजारैहैयहिकेरे १५

मरघनेरे ५ आय पारषद यहु मुषिहोई याको भीतिकरि हि नहि कोई ई जव हरि
अभयदान असदीन्ह्यो वाना सुरप्रनामतवकीन्ह्यो ७ अनिरुध कषारथ हि चढा
ई ल्यायो हरि दिग आसुलेवाई ८ दोहा वंदन करि कैलास गोवाना सुरवलवाना
अनिरुद्ध हि इत पाइ के जदुवंसी हरषान १ चौपाई दंपतिको तहं करि सिंगारा दो
श्रौनित पुरम दिनगारा १ मागि विदा संकरते नाथा दुलहिनि दूलह लेनि जसा
था २ ले सिंगरी सैना सुषकाई चले द्वारि कै तव जदुराई ३ जदुन गरी निकटुहि
जव आये उग्रसेन तवषवरी हि पाये ४ द्वार द्वार बहु धुजावें धाये तोरन ते संजो
तकरवाये ५ द्वारावती सकल विधिसाजी कनक कलसकी सोहहिं राजी ई गलि
नवजार गुलाव सिचाये थल थल कदली पंभग डाये ७ साजिन गरय हि विधिना
रराई विविधि भाति वाजन वजवाई ८ दोहा उग्रसेन गवनत भये लेन कृष्ण अग
वान संग स्वस्त्यन पठहि दुज पुरवासी सुषमान १ ले अगवानी कृष्ण की ल्याये मह
लमभार ऊषा अरु अनिरुद्ध को राघोरतन अगार २ कृष्ण विजय संकर समर जो समि
परभात तासु पराजय होति नहि पावत मोद अघात ३ इति श्री भागवते महापुराणे द
समस्कंधे उत्तरार्धे श्रीमहाजावो धवे सविस्वनाथ सिंहात्यज सिद्धि श्रीमहाराजा
धिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर कृष्ण चंद्र कपायाधिकारि धुराज सिंह जूद
वक्तो आनंद अंबुनि धौ त्रिषष्टितम स्तरंगः ६३ ॥ :: ॥ सुकौवाच दोहा येक समै ज
दुनाथ के प्रद्युम्नादि कुमार कानन मे सब समिटि कैषेलन गये सिकार चौपाई बहुत
काल ल गिषेलि सिकारा भये त्रिषष्टितहं सकल कुमार १ गड प्रद्युम्न संबधनुधा
री चारु देखति मि विपिनि विहारी २ खोजन लगे जला सै धाई तहां कूप दूक य स्योरे पाई
३ पान करन जल तहां सिधारे पै न कूप मै नीर निहारे ४ लखे कूप मै यक ककला सा सै
लसरि सतन परम प्रकासा ५ निरषिता हि वि समित मन माहीं करि कै कपा कुमा
र तहां ही ई ताहि नि कारन किरी उपाई चामसूतर सरानि मगाई ७ बांधिता सुकं
मर मे डोरी ८ अचन लगे सकल वरजारी ८ दोहा पै न सके ते हि अचिको उतव सवा
रहे लजाय पुनि जदुपति सो कहत भे सब हवाल पुरजाय चौपाई तहां तुरत जदु
नाथ दुआये सब जदुवंसिन संग लेवाये १ ककला सहिलषि वामहि हाथा विन प्र

यासत्रैचैजदुनाथा २ भगवतकरपरसततेहिकाला लूच्योसरटरूपविकराला ३
 तपतकनकसमचारुसरीरा जगमगभूषनअनुपमवीरा ४
 निकेतू जदुकुलजननजनामनहेतू ५ होतुमकौनकहोवडभागे
 मनलागे ६ कौनकर्मसायहतनपायो कारनकौनकूपमहआयो ७
 यकहनकेलायक अयनीदसामहादुषदायक ८ सुकोवाच
 हिंभातिजवतवहरिपदसिरनाय जोरिपानिवोल्योपुरुषअतिअनंदउरछाय २
 नृगोवाच चौपाई हमहैनृपइश्वाकुकुमारा अहेनाथनृगनामहमारा १
 नकथाश्रवनमे यल्योहायजोनामश्रवनमे २ छिप्योआपतेहैकलुनाही
 मीहोसवमाही ३

प्रनकाही ६ तरुनीसालेमतीपैवारी कच्छनजुतकविलामनहारी ७ रूपवत
 सुहावनि देषतहीमनुसुषउपजामनि ८ दोहा
 मढाय न्यायसहितलीन्हो जिन्हैवसनमालपहिराय ३ चौपाई
 काही धर्ममानजरहैसदाही १
 वी २ जुवाउदारआपकेदासा
 गजवाजी दासिनजुतकन्यनकीराजी ४ भूषनवसनरतनतिलरूपा
 अवासअनूपा ५ सज्जारथआदिकवहुदानी
 एतडागवागवनवायो निर्जलमगप्योसराकरायो ७ येकसमैकोऊदुजकेरी गऊहेरानि
 मिलीनहिहरी ८ दोहा मेरेगौवनमहमिलीगोपनबीन्होयागाइ
 दीन्होदानकराय ४ चौपाई जवमैगऊदुजैदेडारी जासुगायसोआयनिहारी १
 कहैयाविप्रसायहहैमेरी
 विप्ररारिअसकहिरोउकीन्ही ३ लरतलरतमेरेदिगआयै निजनिजदोउब्रेताते
 सुनाये ४ सुनिकैमोहिभयोभ्रमभीरी तासोंमेअसगिराउचारी ५ विप्रगरूस
 तिअहेतुहारी मैधोषमेयहदेडारी ६ लक्षगऊहमसोदुजलीजे
 हिकीजे ७ तववोल्योवहदुजमुहियाही लैहोंसोईलाषमेनाही दोहा
 जाकोदियोतसोकह्योवुभाय आपहिखीजेलाषगारीजेअव्यूहजाय ५ चौपाई
 सोऊदुजमोसनअसभायो लैहोंसोईनलैहोंबायो १
 हुविप्रदोउविनतीमारी २
 ३ येरोऊदुजमान्योनाहीरोऊछोडिगेनिजगहमाही ४ कलूकेकासमहपुनिजड
 वीर कूटिगयोतहमारसरीरा ५ लैगेजमकेदूतजमालै पू
 ताले ६ अयमयायकीपुन्यभोगिहो भूषतिअवतुमदहंजोगिहो ७

नकरच्यंता पैपापहुकळुभयोतुरंता ८ दोहा तवमैजमसौ असकह्यौ प्रथमभो।
 गिहोपाप तवजमभाष्योगिरहमहिहोहसरटजुतताप ६ चौपाई तवमैकैकक।
 लासमहाना गिहोअंधकूपहिजुतग्याना १ आपप्रसादषवरिनहिभूसी मेरीभा
 गजायनहितूली २ रहेपोकूपमहसोभलभयऊ आपदरसमोकहंप्रभुदयऊ
 ३ दिव्यदिष्टिजोगिस्वरजाही देखैअपनेलदयसदाही ४ यावतजासुदरसग
 तिहोती मीचुभीतिनहिहोतिउदोती ५ सोमेरेइगगोचरकैसे होतभयेत्रिभुव
 नपतिअैसे ६ देवदेवजगदीसगोविंदा नारायनअच्युतहुअनंद ७ द्विषीकेस
 पुरषोतमस्वामी जगनेवासजगअंतरजामी ८ दोहा मोहिविदाअवकीजियेदेहु
 देवगतिनाथ रहौकौनहुंजोनिमेलहौं आपजनसाथ ८ दोहा जयजगसिरजा
 कसक्तिवहुपरब्रम्हजदुनाथ वासुदेवजयजोगपतिमोहिअवकियोसनार्थ ९
 चौपाई असकहिदेप्रदक्षिनानाथे वारवारप्रभुपदधरिमाथे १ सवकेदेषतच
 द्वेषाविमाना मागिविदानृपकियोपयाना २ श्रीब्रम्हन्नदेवधरमात्मा देवकिनेदा
 रुस्त्रपरमात्मा ३ जदुवंसिनकोलगेसिषावन बोलेवचनमंजुसुषळावन ४ अग्नि
 हुअधिकतेजजो धारे तेहिब्रम्हस्वनपचतनिहारे ५ तौअभिमानीभूपनकाही
 किमिब्रम्हस्वपवैजगमाही ६ नाहिहलाहलहमविषमाने जासुउपायअनेकवा
 षाने ७ हेब्रम्हस्वहलाहलसाचो जाकोजतनविरंचिनराचो ८ दोहा जोविषया
 वैसोइमरैआगीसलिलवुभाय वायेयहब्रम्हस्वकेजरामूलतेजाय चौपाई जो
 ब्रम्हस्वषायविनजाने तीनपुस्ततेहिगुनेहुनसाने १ जोब्रम्हस्वषायवरजोरी नरक
 पगेदसदसदोहुंवोरी २ भूपराजमदधनमदआधर आपननासगुनतनहितेनर
 ३ जोब्रम्हस्वलेनकेनेतू रच्योमनहुतेनर्कनिकेतू ४ ब्रम्हचतिजेहरेनरेसा तातेदुजकु
 लभयोकलेसा ५ तेविघ्ननकेरोदनकीनेजेतेकनधरनीकेभीने ६ तेतनेवरषनकुं।
 भीयाके पचहिभूपतेअतिदुषळाके ७ अपनीदतअरदतपराई विघ्नरतिजोहरतो
 भाई ८ दोहा वर्षसोसाठिहजारभरिविष्ठाकोकमिहोय पुनिनिरजलकेदेसमैहो।
 तसर्पहठिसोय ११ चौपाई दुजधनलेनकरैजोचाहा तासुराजकुटेनरनाहा १ हरि
 ब्रम्हस्वधरैजोगेहु होतपराजेनहिसदेहु २ दुजधनहोयनकवहुहमार सुनहुसवो
 जदुवंसकुमार ३ करैजोविघ्नकोजुअपराधा छत्रीतासुकरैनहिवाधा ४ जोमारैगा
 रीवहुदेवै छत्रीतासुचरनहीसेवै ५ दुजकहंजसमैकरौप्रनामा तैसेतुमहुकरहुसवा
 जामा ६ जोममसासननहिचितलैहै ममकरअवसिरंडसोपैहै ७ विनजानेहुजो
 दुजधनलेतो नर्कपरैपरिवारसमेतो ८ दोहा विनजानेजिमिलेतभेनृगनरेसदु
 जगाय लक्षवर्षसोसरटद्वैरहेकूपमहआय १ जदुवंसिनकोकृष्णअससा।
 सनसुषदसुनाय जगयामननिजमंदिरहिगवनकियेहरषाय १३ इतिश्रीमत्भाग

१ चौपाई जवआयेगोकुलवलराई

लेनगयेवलकोअगुआई २

मातुपितावहुदिनमहनिरेषे

४ नदजसोदहुआसिषदीनेरह्योनतनसम्हारसुषभीने ५ ते

६ रामहिलियोअकवेठाई ६ पुनिआसिषदियपितअरुमाई

७ गोपीमालसवैजुरिआये

चौपाई नदगोरतेउठिवलराई गयेकातमहसपनलेवाई १

३ गदगदगरोकहैसुदुवानी

४ हैवौधवसवकुसेलहमारि जदुवैसीहमकहँ अतिप्यारे ५ अवतोभयेपुत्रअरुनारी

रुकवहुँसुधिनानथहमारी ६ संगसपनलैकरिवरजोरी करनरहेभाषनकीचोरी

७ तासुसुरतितुमकोअवभूली अवतोभूपतिभयेअतूली ८ दोहा

भयौजडकुलकियोउधार रिपुनजीतिहनिअवकरहुद्वारावतीविहार २ चौपाई

होसकलगोपीजुरिआई रामहिनिरषिपरमसुषपाई

लागी रामकृष्णअनुरागहियागी २ कहौरामहैकुसलकन्हई

छोडाई ३ पुरनारिनसौकीन्हीप्रीती छोडिदियोनिजकुलकीरीती ४

सोमनिकेरी करहिसुरतिमाधवमनहेरी ५ सपनसुरतिकहुँकरहिकन्हई

केसंगवनगायचराई ६ कवहुँजसोमतिदेखनअहे

७ सुरतिकरहिकवहुँजदुराई गोपिनकीअतिसेसेवकाई ८ दोहा जाहिलियेजनो

जनकभ्रातससुरअरुसासु सुजनपरमदुःखजनतेहमसवविनहिप्रयासु

असाहमहिछोडिनिरमोही भयौजायपुरनारिनकोही १ असेकपदोचंचलकरो कि

निमानहिंविस्वासघनेरो २ कान्हकतघ्रीहैजगजाहिर

असेमोहनतेकेहिरीती करीचतुरिपुरनारिनप्रीती ४

सववैरहैलोभानी ५ तासुमंदसुसकानिसुहावनि देयतहीसवसुरतिमुलावनि

६ पुरनारीताहीकोजैके मोहिगईमनसिजवसदेके ७ कहाकृष्णकीकथाचखा

८ कहियेअरकथाभनभाई ८ दोहा कालकटतजेसेवुन्हैतिमिहमारऊजात

हेवरोवरदुहुनपैदुषसुषभेदजनात २ चौपाई असकहिकुष्मतकनिअरुवोलनि॥
 विहसनिकुंजकुंजकीडोलनि १ प्रेमसहितमिलवोदुतघाई कहूँ प्रगटवकहुँर
 हवलुकाई २ येसवसुधिकरिकैदृजनारी रोदनकरनलगोसुकुमारी ३ तिना
 कोरोदनकरतनिहारी कहिकैरामसंदेसमुरारी ४ बहुविधिगोपिनकहैसमु
 भ्रायो कृष्णवियोगहिसेकमिठायो ५ तहोराममधुमाधवमासा वजमेकरत
 भयेसुषवासा ई जानिमनोरथगोपिनकेरो तैसहिपूरनचंदहिहेरो ७ रासका
 रनमनकियवलरामा देषिसुषदरजनीअभिरामा ८ दोहा सधिनसंगलैरा
 मतहैसाजेसकलसिंगार कालिंदीकेपुलिनमेविरचतभयेविहार ३ चौपाई
 सीतलमंदसुगंधसमीरा वहतमयोजमुनाकितीरा १ तहांसघनकुंजनमेरा
 मा रासविलासकियेजुतवामा २ वरुनवारूनीसुरापठाई ब्रह्मनब्रह्मनधारव
 हाई ३ तासुसुगंधसकलवनकाई लहिसोरामजुवतिजुतजाई ४ गोपिनसहि
 तकियोवलपाना करनलगेपुनिहिलिमिलिगाना ५ रामचरित्रगोपिकागावै॥
 मंडलमदिरामअतिभावे ई मंदमंदनाचहिरतिरावे नृत्यभेदयेकोनहिवाचे
 ७ भूमतभुक्तभूमकिकहुँभाकत उभकिउभकिभूपिभूपिद्रगताकत ८
 दोहा टटिमालआधीगलेकुंडलहैयककान वैजंतीवनमालहूटूतकुसुमम
 रान ४ चौपाई घूमहिमत्तनेनअरुनारै रुकतरुकतमुषवचनउचारे १ कहूँक
 हुँराममंदमुसकाई लेहिसधिनमुषमुषेलगाई २ नीलवसनसुंदरतनराजै रा
 सकरहिलैसधिनसमाजै ३ रामवदनअमविंदुसुहाये मनुमधुविंदुजलजमह
 काये ४ जुवतिनजूयजोरितहवैठे मानहुसुषसागरमहपेठे ५ करनचह्यौव
 लवारिविहारा जमुनातकिअसवचनउचारा ई जमुनामेरेदिगदुतआवै मो
 कोसीतलजलनहवावै ७ जमुनाकियोवचननहिकाना मनहुरामकहैमदवसा
 जाना ८ दोहा कालिंदीआईनहीतवकोपितवलराय सवसधियनकोदेष्टहल
 कोदियोवढाय ५ चौपाई जमुनाधारमदहलधारा देतभपौवसुदेवकिसोरा १
 दक्षिनकरसोकरितहैजोरा पैचिलियोजमुनहिनिजवोरा २ कैगैवंककोसजुगा
 धारा सुरमुनिसकलअचर्जविचारा ३ जहोरामतहैआयोनीरा रासभूमिकैगो
 अतितीरा ४ पुनिवोलेवलदेवरिसाई मनतोहिमैयस्योजनाई ५ आईतूनहि
 निकटवोलाये ताकोफलअवदेहुँदेवाये ई हलसोधारअचियहतेरी करि
 देहौंसतटंकनदेरी ७ जवजदुपतिजमुनहिंडेरवायो तवकालिंदीउरभयल्यो
 ८ दोहा चक्रितकैधरिमनुजतनपरीरामपगआय परमदीनतकिवचनवल
 कहैदियोसुनाय चौपाई रामरामहेमहावोहवल जानेहुँनहिंतुम्हारविक्रमभ
 ल १ जासुयेकफनकेयेकदेसा धरीरहति यहधरनिहमेसा २ परमप्रभाव

मत्तसरिसतुमकोपहिचान्यो सोअपराधळमहुप्रभुमोरा कौंदि
 देहरोहिनीकितोरा ४ तवळेडेहुजमुनहिंवलवीरा
 ५ पुनिलेसपिनसंगवलराई जलविहारकीन्होसुषळाई ६ जिमिसुरसरमहं
 मत्तमतंगा विहस्तलेकरेनुगनसंगा ७ यहिविधिकरिजलविविधिबिहारा
 ८ दोहा

चौपाई

१ लेप्योअंगनमेआरागा
 २ जसुमाअवलोटेठेष्टाती सूचनकरतरामवलजाती ३ यहिवि
 हिसुषळावन रजनीमहंसजनीमनभावन
 ४ रामवदनअभिरामनिहारी हंसनिमाधुरी
 निष्पारी ६ मोहिगंदीसिंगरीतहंगोपी औरनिहारनभईनचोपी ७
 जानिवलराई आयेनदभवनसुषळाई ८ दोहा यहिविधिबी

१५ ॥ ॥ सुकौवाच दोहा
 सूनजानिद्वारावतीपौंडुककिययहळह चौपाई तेहोस
 पौंडुकवैठरहोपधुधारी १
 ला यहिरिलियोवैजतीमाला २

उरदगायभृगुलतावनाई ५ कांठहिक्कैहिभुजावनाई लियो
 ६ दारुहिकोरचि गरुलविहंगा
 आपननारिअंकवैठाई ८ दोहा यककरमेक
 यककररचितसुदरसनेतिमिसारंगकोदंड
 निजदासनकहअसकहिराषो वासुदेवमोकहंनितभाषो १
 रिताहिचहंवोरा जयहरिजयहरिछावहिसोरा कनकसिंधासनमृदिसमा
 तापरवैठ्योपौंडुकराजा अंकहिलियेआपनीदारे १५ ॥ १६ ॥
 हारे ४ चामरचारुवलैचहंवोरा
 ६ तुमहोजगकअंतरजामी
 ७ वासुदेवतुमहोसतिअहह जगमंगलहितनितइतरहह ८ ॥
 कोदया १५

सरनहंमआय ३ चौपाई तववोलेपौंडकमुसकाई संवपैमेरीकृपामहाई १ पैतुवप्रा।
तिप्रतीतिविलोकी करिहौतुमकहंआसुअसोकी २ जोकोऊआवतसरनहंमारे तकि
पुनिनहिरहृतषभारे ३ वासुदेवमोहिरचोविधाता मोसमाननहिंकोउविष्याता ४
हरिमेयहधरनीकरभारा पुनिजैहौआपनेअगारा ५ सबजीवनकोहितमैआऊं॥
करिकारजनिजलोकसिधौऊ ई पौंडकवचनसुनसरदारा पांनिजोरियहिभांतिउ।
चारा ७ धनिधनिहोलक्ष्मीनारायन दीननपैअतिहृपापरायन ८ दोहा येयक।
सकाहोतिप्रभुदुषदेतीजियकीहि नामरावरोधारिकोवसतद्वारिकामाहि चौपाई
वोलेपौंडकसुनिभटवांनी जोतुमकह्योलियोहंमजानी १ अहैप्रथमकोजोतिअ।
हीरा वृजमेवसतरह्योभयभीरा २ वनवनगायवरवतबहेऊ अवकछुदिनतेककु
धनलहेऊ ३ तवतेगर्वनजातसभारे मेरोरूपगोपवहधारे वहगुरुइचढिवागतबह
तो संषचक्रमेरेसमगहतो ५ तातेअसमतिहोतिहमारी मारिचकतेहिंदेउविदारी
ई तववोलेतेहिंभठधनुधारी सुनहुंनाथकछुविनयहमारी ७ कूमहुगोपकरय
हअपराधा भूठसांचगुनिकीजियवाधा ८ दोहा वृमहुताकेकर्मसवप्रथमहिं।
दूतपठाय जोकीन्हैअपराधसतितौहठिमारेजाये चौपाई आपदैरकरिहैजोकोई
ताकोनासआपतेहोई १ सुनिपौंडकसुभटनकीवांनी लियोवोलिदतहिअभिमानी
२ कह्योदूतसोअससमुभाई वेगिहिजाउद्वारिकहिंधाई ३ कह्योगोपसोअसम
भवानी मेरोरूपधरोअभिमानी ४ नकलकियेअवनहिकलपैहै कुलजुतसका
लविकलहठिहैहै ५ यहिविधिआरहुकह्योवुभाई दियोदूतकहंदुतैपडाई ईगयो
दूतद्वारिकामभारी जायजादवीसभानिहारी ७ सिंहासनमनिजटितविसाला ता
परवैठेकृष्णकृपाला ८ दोहा दूजेदिवसिंघासनैउरगसेनमहराज सासुकिप्रयुग्मा।
दिसववैठेसहितसमाज चौपाई द्वारपालहरिदिंगलैआयो कह्योपौंडकोयाहिपठा
यो १ हरिकहदूतवचनउच्चरहू कोमलकठिनकहतनहिडरहू २ सुनतैदूतजोरिजु
गहोथा वोलेवचननायपदमाथा ३ मोकहंपौंडकेराजपठायो राजसंदेसकहना
कछुआयो वासुदेवमोहिरचोविधाता मोसमदूजोनाहिंदेधाता ५ मेसवभूतनको।
हितकारी सवअवतारनकोअवतारी ई मेहीहौसवजगकोकरता मेहीपालकअरु
संघरता ७ पैअसकाननपस्योसुनाई तूहचहहुममसरिसवडाई ८ दोहा मेरेस
मरचिचारिभुजममसमगरुलवनाइ तुमहवागतजगतमहंवासुदेवकहवाइ॥
चौपाई जायहभूठहोयसवभांती तौवैठोकरिसीतलछाती १ जोकदाचिसतिकै।
वहगोपू करैरूपसमधारनचोपू २ विगारिजईतौसवविधिताको रहीनरूपरेषका
छुवाको ३ ईसविमुषकोउसुषनहिंपावे ईसदासकैसवसुषछावे ४ सासनसुनत
तजैममरुपा सरनहंतकूदतकतकूपा ५ अहैसदाकीरीतिहमारी छमाकरहियका

१. १ ईतातेचक्रादिकहथियारा घोषेमाहगोपनोधार ७
 तत्राई मोहिं सोपिगिरिहिसिरनाई ८ तै तिरु
 नातिगोपहिसकुलसंदेहों सपुरजराय सुकौवाच १०
 सभामहिजदुवरसवैविहें सेविपुलठढाय चौपाई ११
 वानी याहिआजुलोहमनहिंजोनी १ कहोंवसतहैकौननरेसा
 जदुवैसीपुनिअतिसैमषि तिनहिनिवारतजदुपतिभाषे ३
 हमहंगोपनककुसंदेह ४ हमजेधारेअस्त्रतिहारे
 ५ आयआपकेनिकटविसेषी देहेंछाडिअस्त्रसवखेष्ठी ६
 सोहमदेहेंतुमहिदेपाई ७ असहिदूतजायकहिदीजे
 इतकीजे ८ दोहा नायमाथजदुनाथकागयोदतनिजदेस
 १ चौपाई सुनिपोंडुकवोलैमुसक्याई
 १ इतेद्वारिकामहगिरधारी कासीगमनहिंकरीतयारी २
 ला कह्योलायावहुजानविसाला ३ दारुकसाजितुरतहींसदन
 दुनंदन ४ हरिहुक्रीटकवचहतनुधारे सियेअनूपमनिजहथियारे ५
 जवरथमहनाथा तुरतहितवहिंजोरिजुगहाया ६ सात्यकिअरुअधुम्ववीरा
 औरहुसवजदुवररनधीरा ७ कहतभयभरिजुहुउमगा ८
 दोहा तवजदुपतितिनजदुनसौवोलतभेमुसक्याये
 २ चौपाई यहपोंडुककोनिरवलमानो
 नो १ यकअगालपरवहुमगराजा सारनधावतलागतलाजा २
 म्रकहअसै हमतौचलवरहवनहिकैसै ३
 वैठेनारिनिहारे तववोलैजदुपतिमुसकाई सुनहंपुत्रसात्यकिपियभाई ५
 वनसंगरनभारी धौभागधपरकरीतयारी ६ धौदिगपालनजीतनजावै
 नसाराखिदावै ७ कौनकठिनधौहैउतकामा जातेचलहुसवैवल धामा ८ दोहा यह
 लघुपोंडुककेलियेवचितनजावतुम्हार वलरामहुनहिंताहितेताकहुनगरहमार
 पाई तवसात्यकिवोलैधनुधारी करहुनाथतेविदाहमारी १ मारिदुष्टकहमैइतबै
 हों आपरुपातेसुजसवदेहों २ तववोलैहसिरमानिवासा
 सा ३ पंपुंडुकयकमोहिवालायो ततेनिजगमनवचितलायो ४
 कहनाथा हांकहरथकोउलेहुनसाथा ५ सुनिदारुकहरिवचनसुहाये
 पानिछुआये ६ उडेअकासअकासवरंगा घरघरघोषभयौयकसंगा ७ अतिआतु
 रकासकिहंआये पोंडुकपहंरारुकहिपठायि ८ दोहा त
 तभयेइनिवेन तवदिगअस्त्रनतजनकोआयेकरुनाअने ५ चौपाई सुनिपोंडुक

कियकोपअपारा वंजवायोजुधहोननगारा ५ हैअशोहिनिलैसंगमाही पौंडुकच
 ल्योकुपितरनकाही २ तासुमित्रजोकासिनरेसा येकअशोहिनिलैदखवेसा ३ पौंड
 कसंगचल्योअतिकोपी जदुपतिकोमारनचितचोपी ४ दारुकआयकह्योहरिपाही
 पौंडुकआवतहैजुधकाही ५ चैअशोहिनिलैदखहसाजे विविधिभातिवजवावता
 वजे ६ कदेनगरतेदोउमहिपाला मानहुमिलनजातहैकाला ७ निरख्योपौंडुकका
 हंसुरारी आवतचल्योनकलनिजधारी ८ दोहा संवचक्रसरसिजगदासोहतउरव
 नमाल श्रीवत्सादिकचिन्हसचमनिकोस्तुभहुविसाल ५ चौपाई जुगविधिकतजु
 गदारुहिकेरे चारिवाहुजुतअस्त्रधनेरे ९ स्यामरंगपीतावरधारे गरुडकाठकोरा
 ह्योसवारै २ तैसहिगरुड धुजाफहराती कुंडलकीटप्रभादरसाती ३ इमिपौंडुकक
 हलषिजदुराई दैरुमालमुषहसेठठारै ४ जैसेभांडस्वांगकरिआवे तैसोपौंडुकसजो
 साहावै ५ हसतनिरषिजदुपतिकहराजा दीन्ह्योआयसुसभनसमाजा ६ धावहुधाव
 हुसवेप्रवीरा वचिनजायअवभागिअहीरा ७ सुनतसुभटधायेयकवारा जदुपति
 एरदारेहथियारा ८ दोहा सूलपरिघतोमरगदासक्तिरिष्टिअसिप्रास पदिसआ
 रुवानहुविपुलछायगयेआकास ६ रुंद जदुवंसभूषनवानतीषनसमरभीषनले
 तमे सरधारछोडिअपाररनअधियारकरिदुतदेतमे जवाजिस्यंदनषंडषंडनमुंड
 भुंडउडातहै कहंगदाचकहुचक्रवकहुजवतचलपातहै १ पुनिकह्योदारुकसोह
 रषिहरिकारिसुचचलस्यंदनै लैचलहुआसुप्रकासुकरिजहंषरेसचुनवृंदनै सु
 निनाथवचननिकरतरचननिलैचल्योरथसूतहै कहंसुरलअतिकहुतरलधावा
 तमनहुविनतापूतहै २ सारंगकोटंकोरसोरअथोरभोतेहिठोरहै चहुवोरवानक
 रोरभारतसूरसौरिकिसोरहै वहिचलीअनितसरिततहैधावतपिसाचवेताला
 है कालीलियेकरषगषपरभावतीतेहिकालहै ३ कहंकंककाकसिगालअतिवि
 करालभक्षहिमासको करिपानरुधिरअधानअतिपायेमहानहुलासको कहंषं
 डषंडवितुडसुंडअषंडहैवरषंडितै कहंरुंडकेअरुमुंडकेवहुभुंडवसुधामंडि
 तै ४ कहंऊटजूटनजूटफूटेफूटसेमुषफूटिगे बहुकूटसेकटिगैकरीजनवूटवूट
 हुजूटिगे तहंसमरधरनीभीतिभरनीसुभदमरनीवैगई मनुसंभुनेत्रनप्रगटि
 ज्वालकरालपरलैकरिदई ५ सारंगकीसरधारमनहुदमारिधावतधधकिकै
 पौंडुकहुकासीराजभटतरुमसमहोतेभभकिकै नहिभजिसकतनहिवचिसक
 तनहितजिसकतसरजूहहै यकवारतहवलवारअतिहिलचारकरतैकूहहै ६
 तहंपर्योहाहाकारसमरसभारवारहिवारहै सवसुभटकरहिउचारकियेसा
 पारसौरिकुमारहै जयजयकरहिसुरसिद्धरिषिपरसिद्धनभमहआयके वा
 षंजसलअनंददूनसुदुंदुभीनवजायके ७ हैदंडमहपौंडुकहुकासीराजसैनाह

॥ तिगई जेवचेने सुकवानलागेकहतभागेहादई तवकोपिकासीराजपौंड
ककरतंधनुटकोरहैं धायेंधसावतधरनिदोऊकरतसारकठोरहैं ८

धुलेषि चौपाई चलहवेखवहोयकसभीरी मारिद्वारिकहिनाहिंधारी
दियोपौंडकहिठिगपहचाई २
वचनकीजियेकाना ३ कहिपठयोजेवममोहिपाही दूतपठायहारिकामाही

॥ थस्योरुपहुमोरविसाला ५ सोदुतकोदिदेयदुतआई मेरेवर
नातोसकुलकरोगोचाता वासुदेवमोहिरयोविधाता ७

रोहा छोडिदेतहैं अखकोवासुदेव
चौपाई असकहिसायकसा
गुरुडहि काटिदियोजदुराई १ संवचेकआदिकसवकाटे बनमालाकी
२ पुनिदुतचक्रसुदरसनमारे पौंडकधरतसीसउतारे ३ गित्योभू
४ कासिराजतवकोपहिछायो

येकवानलैतहौमुरारी
इवानवेगितेताहिउडाई कासीमहडास्योजदुराई ७
मारिसेनजुतदुततेहिदेसे ८ रोहा जदुयतिद्वारावतिगयेविजेमानहरषाना॥

जहंत हं हरिजससिद्धसुरकरनलगे सुषगान ८ पौडुक हरिकोदेष करि निसिदिना
 मनहिल गाय हरिपुरकोगमनत भयो दिवि दुंदुभी वजाय ९ चौपाई उतैकासि
 भूपतिको सीसा तां सुभवन महंगि स्यो महीसा १ कुंडल सहित सीस सो देखी पुरज
 नको तु क गुन्यो विशेषी २ कासिराजको सीसहि जानी रोदन किये सवै दुषमानी ३
 रानी राजपुत्र नृप भाई सीसनिकट आये दुत धाई ४ करन लगे तहें महा विलापा या
 वते भेसि गरे संतापा ५ हाय नाथ हम मरे अनाथा अस कहि पुरजन मीजहि होथा ईका
 सिराज सुतरह्यो सुदक्षिन किया कांड मह अतिसय दक्षिन ७ सो पितु को करि मृ
 तक विधाना सभा मद्रिय हवचन वषाना ८ दोहा जो मास्यो मेरे पिते ताहि मारिको
 आसु पिते जरिन है हौं दुतैत वपूजि हिमम आसु चौपाई अस प्रन करि सठ दुजन बोला
 ई संकर को पूज्यो चितलाई १ संभु प्रसन्न भये तेहि काला कह्यो मागु वरदान विसा
 ला २ तहो सुदक्षिन कह कर जोरी सुनहुं नाथ विनती यह मोरी ३ मास्यो जो मेरे पितु
 काही ताको मारहुं मै छनू माही ४ अस उपाय मोहि देहु वताई अवनवै जे मे दुषा
 दाई ५ तव बोले संकर हो सिवानी सुनहुं सुदक्षिन तुम अभिमानी ई दक्षिनाग्नि अ
 भिचार विधाने करहु जो रिरि लिजन महाने ७ वही अग्नि तेरे मन कामे पूरन करि
 है ये कत्रि जामे ८ दोहा ये है हे ब्रह्म न्यजो खगीन कृत्सा ताहि लौटि नास करि हे तु मे
 यह मे संसय नाहि २ चौपाई अस कहि भेसि वचन धर्ना कियो सुदक्षिन सोई वि
 धाना १ कियो मास को हो महि कुंडा ताते प्रगटी ज्वाल प्रचंडा २ मूर्ति मान कृत्साना
 लनिक सो जाके नैन लाल जुग विक सो ३ महा भयावन तन अतिकारा तपेता म्रसम
 ऊर धवारा ४ नैन नते निकसत अंगारा सासले तहै वारहि वारा ५ डाढ दांत है जा सु
 कठोरा भूकुटी विकट कटकत चहुं वारा ६ रसना ते अ धरन कह चाटे अरु अ धरन
 दंत नते काटे ७ अहैन गन है परे समताला लिये हाथ मह सुख विसाला ८ दोहा
 असो कृत्सा पुरुष वह कह्यो सुदक्षिन पाहिं भक्षन देहु वताई दुत ताको असु हि पाहिं
 चौपाई कह्यो सुदक्षिन जदु पुरजाहू कुल ते जुत जदु पतिक हं वाहू १ सुनत सुदक्षिन
 वचन विसाला धायो पश्चिम दिशि मनु काला २ चले भूत तेहि संग अनंता नाचत
 गावत कूदिह संता ३ कृत्सा पुरुष जहां जहं जावे जारत पुरन प्रजन कहं वावे ४ या
 दिविधि गयो द्वारिकामाही लग्यो जरावनन गरी काही ५ कृत्सा पुरुष निरखि आ
 तिभासी हाहाकार करत पुरवासी ६ जरत नारि नर भगे पुकारत अति आरत तन
 नाहिं संभारत ७ जैसे वन महं लगे देवारी भागहि मृग गन परम दुषारी ८ दोहा
 तेसहि भागत पुर प्रजा पीछे पुरुष प्रचंड धावत आवत अति विकट धारे सुख उद
 ड ४ चौपाई गिरत परत द्वारिकाने वासी आये जहां नाथ सुषरासी १ नाहिनाहि
 रक्षक गिरि धारी कृत्सा पुरुष देत दुष भारी २ जरत नगर वाचत अवनही तुमहि

३ तहाँ जादवी सभा मभारी पेलत चौपरि रहे मुरारी ४
 येक वोर देव की कि सोरा ५ सुनि पुरवा सिन आरत सोरा उरे
 ६ हरि ह सुनौ वोलै कछ नाहीं
 ७ सहज हि चक्र सुदर्सन काहीं कै कि दियो कृतान ल पाहीं ८ दोहा
 नेकु सोच की न्ह्यान हारि गे ल करंग ५ छंद
 त च लौ चक्रमाने उदै कोटि भान मनो धावती है प्रलै की कृतान
 न देवी परै भास पुरी दसासा १ जितै काल कृतार हो है कराला
 सहै नाग यौ चक्र को तेज भारी
 २ च लौ चक्र पाके महा विगता के
 लौ फेर कासी गहैया दक्षिने रिति जे जुक्त भासी ३ दियो डारि कुंडे सवै येक वारै
 यह चोत हो चक्र तौ लौ प्रकासी गहैया दैरि कृतान लै को परा
 ४ दियो डारि कृतान लै ताहि कुंडे न देवो परै ताहि को रुंड मुंडै
 इतै दैरि कासी पुरी जारि डारी ५ सभा मंदिरोगा पुरौ आव जार
 जरे बाज सलै तथानाग सलै
 ई हंकार भारी रहैया माचिकासी वढी चक्र की ज्वाल माखा प्रकासी धुरी है
 को ज राई गयो चक्र सो दारि कै फेर धाई ७ रहैया पूर्व कालै
 गयो वैठितै सेतुर तैत होही जरायो पुरी कोष लै मारि आयो
 ८ दोहा सुनै सुनावै जो पुरुष यह हरि विजै सु जान
 ९ दोहा सुनि पांडु क
 राज उवाच और सुन न ह मन बहत है श्रीवल देव चरित्र
 भुत परम जग जन करन पवित्र २ चौपाई सुनत परि क्षित की मृदु वानी क
 सुक अति सुध मानी सुको वच १
 हेऊ २ जो मयंद को है लघु भाई मासौ जो राक्षस स मुदाई ३
 कै गो कुमती कूर क राला धन रका सुर से करी मिताई ४
 ५ देस सहजार हाथी को जोरा करत रह्यो अनिसोर कठौरा ६ सोन रका सुर
 कियो कृत्त पर को पम हाना ७ च लौ अनरत देस कह को पी
 ८ दोहा आय देस अनरत मे करन ल ग्यो जत पात
 वराज को ये कहिवार निपात २ चौपाई

सालनकाही १ आगलगायदियोसवजारी मारिप्रजनकहं कियो दुषारी २ कहूं सैल
 नकहं खेतउवारी चूरनकरतग्रामपुरडारी ३ कहूं दुविदहिलिसागरवीचै दोउअंजु
 लिसोसलिलउलीचै ४ वोरहिसिंधुतीरकेग्रामा कहूं वहायदेतवलधामा ५ मुष्य
 मुनिनकेअप्रमजाई भंजनकरतवृक्षसमुदाई ६ करैमूत्रमलकुंडनमाही जिन
 मेमुनिजनहोमकराही ७ पकरिसैकरनपुरनानारी देतोसैलकंदरनडारी ८ दो
 हा तिनकेद्वारामेदुविददतयथानदवाय तहोनारिनरकंदनकरिमरहिं सवैअ
 कुलाय ३ चौपाई यहिविधिकरतउपद्रवभारी धरधनकरतसकलकुलना
 री १ देसअनरतहिवागतभयऊ सकलप्रजनकहं अतिदुषदयऊ २ येकसमै
 रैवतगिरिनेरा गयोकरतकवहं कपिफेरा ३ करतरहेतहं रामविहारा सधिनसं
 गलैसजेसिंगारा ४ वाजिरहेतहं वाजसुहावन रह्योगानहोतोसुषळावन ५ सु
 नतदुविदअतिसुंदरगाना रैवतगिरिकहं कियोपयाना ६ सैलसिषरमहंजवच
 ढिगयऊ तहंवलभद्रहिदेषतभयऊ ७ कमलमालपहिरेवलरामा सुंदरसकला
 अंगळविधामा ८ दोहा सधिमंडलकेमद्वमेमंडितहं मुदवार यानकियेअति
 वारुनीगानकरतलैतार ४ चौपाई मदमातिधूमतदोउनेना येककरनकुंडल
 विअैना १ आधेसीसकीटकहं दीने दूटीमालरंगमहंभीने २ धूमतवागतठारहिठो
 रा मनहुसतमातंगकिसोरा ३ तरुनतरुनतरुंदोरतवागै दोरिदोरिआलिनउरला
 गै ४ तहोदुविदवानरदुतजाई चढ्योवृक्षमहंताहिहलाई ५ साधनसाधनकूदता
 जाई साधामृगसवसाधहलाई ६ कियोकिलकिलासोरअयामन प्रगटकियोनि
 जरूपभयामन ७ सषीरेषिमरकटचपलाई सिगरीलागीहसनठठाई ८ दोहा पु
 निवलभद्रहिआयकैआलिनदियोवताय यहवांदरअतिसैचपलकरतकलाईता
 आय ५ चौपाई तहोदुविदअतिकोपहिछाया मुषचलायकैसधिनविरायो १ लहो
 फेरिभृगुटीमटकामन काहिरंतसवलग्योदेषावन २ पुनिफुरकिसधियनगुदैदेषाई
 तहोकळुकरिसराम हिआई ३ हन्योपथानरामतेहिंकाही सोवचायगोलाग्यो
 नाही ४ तहोकूदिकैधरनिसिधारो मदिराकखसफोरिकपिडारो ५ रामहुकहपुनि
 लग्योविरावन गुददेषायभृगुटीमटकामन ६ फेरिसधिनकोवसननिफास्यो कूदि
 तुरततरुउपरसिधास्यो ७ तासुचपलतारामनिहारी तेहिकितदेसनदुषितविचा
 री ८ दोहा हलमूसलहलधरस्थियोकपिकहंननकिवारि कसिफेटोकटिमेतुरतसो
 कितसधिननिहारि चौपाई दुविदहलियउवारितरुसाखा कियोसोरतहंपरमकरा
 ला १ दोरिजोरभरिरामहिसीसा मास्योसालवृक्षअमनीसा २ पकरिलियोतरुकोव
 लरामा तोरिफेकिदीन्ह्योतेहिठामा ३ हलतेअचिरामतेहिंकाही मास्योमूसलमा
 यहिमाही ४ फूट्योसिरताहिलगतप्रहारा वहतभईओनितकीधारा ५ जैसैगिरतेग

१ सोप्रहारकपिनाहिविचाराई साखटक्षयेकदुतियउपारी
करिवलभारी २ राममारितहंसुसखविसाला

साखटक्षयेतीसरोमास्योवखकेमाथ

हाथ ३ चौपाई यहिविधिजुइकरतवहुकीसी ४

सववषारिवखपरहानदीन्ह्यो ५

तवकपिमारनखग्योपषाना ६ तहंवखभइमुसखकरलीन्ह

७ तहोदुविदकरिकोपकराला भुजावठायसरिसजगताला ८

ईवसनफारितनचौथनलाग्यो तहंवखम

९ फेकिदियोहखमूसखकीही दुविदहिंयस्योदेहकरमाही १०

३१० ३११

भागिगयेतहंकेकपिरिक्षा

तहोदेवगंधर्वसुनीसा

४ नमोजयतिगावतचनुरागे रामहिसुषितसराहनलागे ५

यहिविधिजोनदुविददुषकीरी

६ अपनीसुजससुनतेनिजकाना पुरप्रवेसकीन्ह्यो भगवाना ७

११८

लगेसराहनरामकोपायोपरमहुलास

११९ १२० १२१ १२२

१२३

॥ ॥

दोहा एकसमैहस्थिननगरदुरजोधनकुरराज

चौपाई रहीखश्मनानामकुमारी दुरजोधनकीअनिछविवारी १

१२४

किराजा ३षवरस्यंवरकीसोईपाई रामकधकोतुरतछिपाई

तिजदुपतिकेनेदन जाकोसांवनामचठिस्थंदन ४ गयोहस्थिनापुरकहघाई लियो

ईपहुंचौहातस्वयंवरमाही दूरिषरोमोजहंकोउनाही ५ निकसी

६ तहोसांवरथतवतदिरिदोरिसभागा

लियोखश्मनोकोतुरतअपनेअकउठाय चौपाई १२५

चल्योद्वारिकाकीदिसिधाई १

२ तहंदुरजोधनकहैपारिसाई जदकुलकोसठतानहिजाई ३ दुरविनीतहरिसुतवि

भिचारी लियोजातमरजादहमारी ४ यहसठहमहिनिपुंसुकजाने

अतिमानै ५ बरवसहरीकुमारकुमारी सुतानतेहिजैमाखाडारी ई तातेधायधरहुस
ठकाही जाननपावैयहगहमाही ७ चेरिचहूँकिततेयहिवाधौं ल्यायअंधकोठरी
महधौधौ ८ दोहा जोसांवहिबंधनसुनतजदुवंसीरिसिछाय सैनसाजिसवआ
पनीहमपरअहैधाय २ चौपाई तौकाकरिहैजदुकुलकरे अहैसदाकेसेवकमेरे १ भूभोगा
तहैदीनिहमारी चमरछनदैकियअधिकारी २ जोकरिहैहठिआयलराई तौजैहै
वारतागमा ३ जदुवंसिनकोगर्वमहाना सहिनजातसुनिजातनकाना ४ तहभी
षमभाषौधनुधारी वधिहैनहिवालकविभिचारी ५ करनकहैयाकरिकोयअघाता
जदुवंसीहैकेतिकवाता ई मोहीकहैआयसुन्यदेह आपकरहुनहिकछुसंदेह ७
महीअकेलवालधरिलैहौं जदुवंसिनउतारिमदैहौं ८ दोहा असकहिधनुसेरक
रनकरिकरनकरनसिसुअंत सांववोरस्यंदनचढ्योधावतभयौतुरंत ३ चौपाई भू
रिअवाओरसखवीरा जग्यकेतुतैसेरनधीरा १ भीषमभीषमग्रीषमभानू कियोसां
वपरकोपिपयानू २ चढिस्यंदनदुरजोधनराजा धायोसांवधरनकेकाजा ३ येषटा
वीरमहाधनुधारी धायेसांवहिवोरअचारी ४ आवतषटवीरनकहैदेषी सावधान
कैसांवविसेपी ५ सारथिसोअसवचनउचार फेरौरथअवआसुहमारा ई भागा
वजदुकुलकोनहिधरमा जायदेपाउवकिमिमुषधरमा ७ जदुकुलकीयहरीतिसा
दाकी करहिवीरतारनमहवाकी ८ दोहा जदुवंसिनकोधर्मयहआपअकेलेहुहोया
कवहुंनुरहिनहिसमरतेसहसनसत्रनजाय ४ चौपाई सुनतसूतस्यंदनदुतफेरा सांवा
हुकियोसारधनुकेरा १ षरोअकेलसिंहसमवीरा सांवकुमारमहारनधीरा २ करनदू
रतेनेहिगोहरायो रेदुरमददुहिताहरिल्यायो ३ ताकोफलअववेगिहियैहै जोरनते
कहैभाजिनजैहै ४ ठाढोरहुठाढोरहुवालक तैउपजेअपनोकुलघालक ५ असका
हिकरनसरनबहुमास्यो तिमिभीषमबहुवानयवास्यो ई भूरीअवासुजोधनदोक
विसिषनिसितछांडतमेसोक ७ भीषदेवपुनिवाननिधारा सांवहिपरतजिकिया
अधियारा ८ दोहा गयोवेधिवाननिविपुलतहजडुनाथकुमार पेनगनतमोनेकहो
रनवांकरोजुमार छंद ज्यौंछुद्रमृगनविलोकिमृगराजरहतअसोकि स्यौंवीरसां
वकुमार कोदंडकियटंकारचमकायछ नछनचाप बहुकरतअरिपरदाय स्य
ंदनतुरंतधवाय वरतजतवाननिकाय २ पहंच्योजहौषटवीर चहंवोरमास्योतीरक
रनहिहनुोसरवीस कुरुनाथकहसरतीस ३ देवव्रतैअनवास सखकोहनुोपंचासभू
रीअवैसतवान मषकेतुडुसतसरान ४ पुनिकरनकहसरचारी हनिदियतुरंगवि
दारि पुनिकाटिसूतहिसीस रथकाटिदियसरवीस ५ अरुभीषमहिसरधार पु
निहनुोसांवकुमारधुजसूतस्यंदनकाटि पुनिसरनदियतेहिपाटि ई भूरीअवैदा
सयांच कोषितहनुोनाराच हनिस्तरथकहैकाटि हपचरनदीन्हैयाछाटि ७ दुरा

पुको
दोहा

दलिदियोरथहनितीर भेविरथषटवधवाने

१ छंद

चहुंवारतेवोहिधरिकै मारनलगेसरदेरिकै २
सरमारिकियविनअंगने एकहसौसारथिसीसहै येकदल्योधनुसरवीसहै ३
गयउविरथकुमारहै लियपरिधकरदसंभारहै दोस्योसुभटभटसन्मुखे
४ तहंकरनपरिधहिकाटिकै सावहिदियोसरपाटिकै षटव
सावहिलियोधरिधायकै ५ पनिबोधिकस्मकुमारको

निजावजैमनमहंरुनिखये कन्याकुवरकहअनमे राख्योसजगजुतसैनमे
हरिरामभयकोतजिदियो जदुवसअवनहिआयहै
रिहुंयहपायहै ८ दोहा निरषिसावधनतहानारदअतिदुषपाय
तुरतजहोक्कस्मवलराय चौपाई सभासुधमअतिखुविछाई तासेबैदरहेजदुगई १
२ वैठेउग्नसेनमहराजा २
३ राजिवहेवलरामतहांहां ३ तहंअनिरुद्धधीरधनुधारी
४ ४ महाबलीप्रद्युम्नप्रवीरा राजतरामनिकदरनधीरा ५
गदसारनकतवमसिरा ई दीनमानअरुभानुशुकारा औरहुवैठेक्कस्मकुमार
उठीसभानारदकहंदेवी जदुवसीमुदलहेविसपी ८ दोहा
हिउँछूलीपुनिकुसलात पुनिजदुपतिकरजोरि कैकहनभयेयहवात चौपाई
षवरिहस्थिनपुरकेरी कुरुकुलसुरतिकरहिकहुमेरी १
अवलोनानथआपनहिजने २ सावहरीकुरुलाथकुमारी तवकोपितकैषटधनुधारी
३ भीषमकरनसुजोधनवीरा सलमषकेतुभूरिअवधीरा ४ विरथसावकहंकरितहा
वोधी राषेउयेकोठरीधोधी ५ नारदवचनसुनतजदुवसी के
उग्नसेनभूपतितहंवोले अपनेउरकीआसैषोले ७ अवलोअैसीयहिकलीमांहा वा
तअनैसीभैकहुनाहां ८ दोहा करिअधर्मषटवारमिलियेकवालककोचिरिकरिविर
थधरिलेतभेपरलोकहिनहिहरि चौपाई १
लिजायकुमार १ सामदामअरुभेदहुदंडा करहुसवैजदुवरवरिवंडा २
तिवलदाना तेहितेकरहिअधर्ममहाना ३
जुगमहिभरिचिना ४ सभासदनसवकाहंसुनाई वोलेवचनवीरसखाई ५

मडमाहंकुरुवंसी अपनेकहं मानहि अरिध्वंसी ६ कलकुवार्ध धन सुनिकाना कुन।
भरिरहतनवनतमकाना ७ हुकुमकरहुयेही कुननाथा जदुवरलेहि सस्त्रनिजहाया
८ दोहा साजिसकलदलआजुही करि भलवल अवलं व हस्थिनपुरे पधारिये अव
नहिकरहुवेलं ४ चौपाई तहां दानपति गदकतवर्मा सेवतकीन्ह सास्यकियर्मा
१ तव अनिरुद्ध कह्यो अतिकोपी कुरुवंसिन कटन महचोपी २ आजुहि हस्थिन।
पुर कहें चेरी मारहु कुरुवंसिन नहि देरी ३ इनके अति धमंड मनवाढो मिला सुभट
अवलोनहि गाढो ४ षोदिह स्थिना पुरहि वहै है तव जदुवंसी नाम कहै है ५ तव
वोले प्रदुम्न धनु धारी सुनहु नाथ अववात हमारी ६ जाइनको उह स्थिन पुरमा
हो देहु अकेल सीष मोहि कांही ७ लघुकार जहित सब जदुवंसी कहि गवनका
रहि अरिध्वंसी ८ दोहा सव कुरुवंसिन पकरि कै पग महवं धन डारि आपनि।
कटलै हौं तुरत तो सति वात हमारि ५ चौपाई कुरुवंसिन जो पकरि न लौं ऊ तो।
सुतरा उर मेन कहाँ ऊ १ जो करि हैं संकरहु सहाई तो धरिलै हौं आप दोहाई २ भी
षम विजै करन के भुजवल कीन्है कौरव है धमंड भल ३ जहं निरवल काहु को देखौ।
कौरव तहं जु धकरहि विसेष ४ कौरव अहं और के धोषे लेषेन आपदा से सरचो
५ पितान अववेलं व कलु कीजे मो कहें आसुहि आप सुदीजे ६ कुन भरि रहि जातो अव
नाही वंधन सुनत वंधु पद मांही ७ सुनि प्रदुम्न वचन जदु राई वोले वचन मद्रु
सक्याई ८ दोहा हस्थिन पुर चलि है हमहु साजि सेन चतुरंग देखव कौरव कस
करत अवजदु कुल सौ जंग ६ चौपाई अस कहि सेना पति हि बोलायो सेन सा
जावन हुकुम सुनायो १ कौरव जादव होतिल राई जानि वचन वोले वल राई २ सु
नहु सुनहु सव वचन हमारा यह अनुचित नहिकरहु विचारा ३ कौरव है सवनात
हमारे तिमि पांडव है अति सैय्यारे ४ तिन सौ अनुचित करवल राई अवसि उभै
कुल छे छे जाई ५ दुर जो धन सौ गयोन साई सांवहि धस्यो करी चपलाई ६ ता
तेह महस्तिन पुर जै है सांवहि हरि छोड़ा यदु तलै है ७ जैसी कौरव किय अनरीती।
तै सेतु मह करत अनरीती ८ दोहा सुनत वचन वल भद्र के जदुवंसी सरदार भीतिमा
न सव मोने भेको उकळु कियन उचार ७ चौपाई तव जदु पति अस वचन वषाने हम
सव महतौ आप सयाने १ जो मन भावे सोई कीजे उचित होय सो आय सुदीजे २ सा।
सन होय जो भ्रात तिहारो सोई करि वो उचित हमारो ३ तव उद्ववोले असवानी वल।
विचारि कै वात वषानी ४ आपु समहनाहि उचित विरोध ताते करहु को प अवरोध
५ राम जाय कौरवन बुझाई सांवहि लै है अवा सिछो राई ६ जो न मानि है कही हम
री तौ चलि करव उचित पुनिरारी ७ तहां वचन वल भद्र उचार जो न मानि है कहा।
हमारा ८ दोहा तौ नहि वर पठाय है मेन हेत हरि पाहि दंड देई गे कौरवन मधि

॥ ८ ॥ चौपाई असकहिस्पदनचदिवलरामा जासुतेजरविसरि
 लोमा १ लियोउड्डवैसंगलेवाई विप्रनअरुव्रहनसमुदाई २ विप्रनमधिर
 वलकैसे तारनमदिनि सापतिजैसे ३ जायरामहस्थिनपुरनिरा बाहेरनगर
 कुरुपतिआसैजाननहेतू उड्डवकहंपठयौमतिसेतू ५
 वनमहजाई धृतराष्ट्रहिंवद्यौसिरनाई ई वाहलीकदुरजोधनदोनै
 धममतिभाने ७ उड्डवपुलि सवनकुसखाई जाहिरकीन्हीरामअवाई ८
 मआगमनसुनततहकौरवकलितअनद
 ९ चौपाई मगलसाजिसाजसवभाती गावतवारवधुनलैपाती १ करनर
 लैदुरजोधनमुदितमहाना २ गयौरामडेरसुषकाई
 बहुकौरवनलेवाई ३ वलहिनिरषिदुरजोधनधायौ वारवारचरननसिरना
 ४ रामहिविधिवतपूजनकीन्ह्यो सुरभीरतनभेठमहंदीन्ह्यो ५ आरहुसव
 रामहिकियप्रनामसुषकाई ई
 ६ ७ रामफेरिपूछाकुसखाता कुरुपतितहोंकहीअसवाता ८ दो
 आपकपातेसकलविधिहै प्रभुकुसलहमार
 समथ्यार ११ चौपाई रामकहीजडुकुलकुसखाई दुरजोधनउरआनंदकाई
 असवचनवषाना कौरवसकलसुनहुदैकाना २ सकलभूपकोजोसिरताजा
 सोवगनसेनमहराजा ३ ताकोसासनसुनिचितलाई विनाविलंबकरहुसवभा
 ४ षटभटजुरिअधर्मअतिकरिके जीसोयेकवालकहअरिके ५

नकहंआयसुदीन्ह्यो ७

होहा तवमैनुपहितुभाइकैकरिकैअमितउपाइ

१ चौपाई छोडिदेहुवालककहअवहींनहिंविनासकैहअवसवहो १

निजसमवचनसुनतवलकरे २ दुरजोधनतनलागीआगी बोल्योवचन

३ ॥ ३ हायकालविपरीतदेषाना सुननपस्योअसहअवकाना ४

जासिरमुकुटमहाना तासिस्वदनलागीपदवाना ५ जडुवसिनकहनातवनाये

रक्षत्रदेविभोवदाये ई अपनेआसनमहवैठाये हमहीइनकहभूपवनाये ७

मतामाननअवलागे प्रथमहिभोजनभरिजिभागे ८

नरैसवमाइ तेईअवहमपरलगेसासनकरनवनाई चौपाई ९

नक १३५ १ जडुवसीनिरलज्जयहने

हिजाने २ कोयहसुनैकहैकोवातासदिनजातिअनरी

१। ५ मेषजोलेनचहैहरिभागातौविनासकैजातअभागाईसुकउवाच योंकुरुपतिघ
 मंडकेवोरे रामहिकहिवहवचनकठोरे ७ तंमकिउठ्यो आसनतेराजा लैसिगरीकौ
 रवीसमाजा ८ दोहा गयेहस्तिनापुरसवैअतिपापीमतिमंद गनेनककुवलदेवा
 कहंपरेविभवकेफेद चौपाई देखिकुसीलकौरवनकाही सुनिकठोरवानीश्रुति
 माही १ कियोकोपवलभद्रअनूपा भयेआसुपावककररुपा २ लषिनसकत
 कोउरामहिवोरा भयेअरुनलोचनजुगघोरा ३ विहंसिरामतहवारहिवारा
 वचनवज्रसमवदनउचारा ४ होहैदुष्टजेधनमदअधा तेमानतनहिककु
 सवबंधा ५ तेसठपूरनडंडहिपाई देहिसकलनिजगर्वगवाई ६ जौपसुकीन
 हिअनउपाई लगतलकुटइतजातसुधाई ७ जदुवंसीजवकोपहिकीन्है॥
 कुरवसिनमारनचितदीन्है ८ दोहा तवमैतिनकहंसकलविधिकरिउपाइसमुभरा
 ९ कुरवसिनकल्यानचहिमैआयोइतधाइ ४ चौपाई कौरवदुष्टमहामंतिमंदा क
 लहनिरतषलअहैस्वकुंदा १ मोहिसुनाइकहीकदुवानी जान्योनहिममवलआ
 भिमानी २ भोजवृष्मिअधककरईसा उगतसेनअसअहैमहीसा ३ जाकेसका
 दिकदिगयाला षरेरहैद्वारेसवकाला ४ वैठिसुधर्मासभामभारी पारिजाततरु
 कोअधिकारी ५ सुरपुरतेवासवमदमारी मगवायौसुरतरुवरजोरी ६ सोनहि
 काकौरवनसमाना कहैनाहिकाकेअसज्ञाना ७ चरनकमलकमलाजेहिसेवै॥
 सोहरिधरेदेहनरदेवै ८ दोहा लोकपालजेहिंपदरजहिपूतहोनकेहेत निजसि
 रमेधारनहितैकरतसर्वदानेत चौपाई जासुचरनरजतीरथकाही अतिपाव
 नकरिदेतसदाही १ मैविधिसिवजेहिअंसहिअसा देतमुक्तकरिजासुप्रसंसा २
 सोजदुवरकौरवसमनाही कोअसवातकहैमुषमाही ३ कौरवदीनमहीजदुभो
 गे सोदुरजोधनकहतअजोगे ४ कौरवसिरहमारपदवाने येकाकेवलअहैभु
 खाने ५ असेमदमत्तनकेवेना कौनसहैजेहैवलअना ६ आयेधौसरावकरिया
 ना धौगंवाइदीन्हैसवज्ञाना उद्वअवतोनहिसहिजातो आषिननहिककुमाहि
 देषातो ८ दोहा विनाकौरवनकीमहीकरिडारौगोआज जोनहिगिरिदेदानकैमम
 पायनकुरुराज चौपाई असकहिकोपविवसवलरामा हलमूसललीन्हैयावलधा
 मा १ उठ्योसभातेरामतुरंता मानहुकरतलोकत्रयअंता २ चल्योहस्तिनापुरकी
 वोरा अतिकोपितरोहनीकिसारा ३ पगनधरतधसकतिहैधरनी चढ्योमनहसि
 धुरलघुतरनी ४ सासलेतवलवारहिवारा मानहुकरतजगतसंधारा ५ वाखा
 सूर्जसमवदनविराजे अतिसैनीलवसनतनछाजे ६ सहरपनाहनिकटवलजाई
 आसुहिहलकहदियोगडाई ७ फूटीधरनिलगतहलघावै जिमिसरपात्रपारहैजा
 वै ८ दोहा तहंद्वायहलकौडुतैपुनिलियआसुउठाय हलैसंगहस्तिनपुरौउठि॥

१९९ १ छंद अमरावतीसमहस्तिनापुरकोसञ्चरतालीस
हिचहैयावोरनगंगमहजगद

चारिहुवोर गजवाजिकुटहुछूटिभागेकरतञ्चरतसोर
जततजिनिजनारिवालकसंग
अंग कोउकहतपरलैकैगईदुरजोधनहिकेपाय

छंद सरकूपवापिनदरकिगोजलवृक्षगेसबदूटि

चेतेगयेसबजूटि

कर्न कहेंद्रेनकहैरूपद्रेनसुतकहैमीमअवमोमर्न
छोडिकैहथियार तनवसनकोसभारनहिपुरयस्योहाहाकार

हिआसुउपाय सवेवीरचकितकैरहेकछुचलतविकुमनाहि पुरयस्योपुर्मा
रहरखैधरगिरतभरभरजाहि

फटिककी फरसै फटत गोपुर गिरत मह राहिं बहु धुजपताका ध्वस्त मेनहि नेक
 हूँ दरसाहि ४ कुरुनाथ कौरव कुल विना सविलोकि अति अकुलाय लैव धुनिज
 अति भीति जुत भीषम भवन गोधाय कर जोरि कै पृच्छत भयो अति दीन वचन सु
 नाथ यह कहा होत वताइये मोहिने कुनाहि जनाय ५ दोहा तव बोले भीषम विह
 सिसुनु कुरपति मति मंद गंगामह वारत नगर सोरोहिनि को नंद चौपाई जाये।
 जायघमंड देशाये सठ जा को पद नान वनाये करत सोई अवत वकुल नासा छोडि देह
 व वजीवन आसा २ जो जस करत सोत सफल पावै यामे कोउ संदेह न ल्यावै ३ सरस
 व समजा के सिरमाही धरन धरी है धस कति नाही ४ ता सो करि कै वैर महाना कु
 रुपति अवचाहु कल्याना ५ ता के पगन परहु अवजाई और नदी सत वचन उपाई ई
 भीषम वचन सुनत कुरुनाथा लै कुदुंवा सिगरो निज साथ ७ सुताल श्मनै रथे च
 ढाई ता संग सावहु कहवै ढाई ८ दोहा तिन को आगू करि लिये सब कौरव कर जो
 रि गये सरन वलिराम की गुनत आपनी पोरि चौपाई कौरव लषे राम कह जाई ॥
 मानहु महाकाल भयदाई १ हस्तिन पुर लीन्है हल पाही वोरन चाहत सुरसरिमा
 ही २ दौरिकिये सब दंड प्रनामा कहत भये रक्षहु वलिरामा ३ राम राम हे अखिल
 अधारा जान्यो नाहि प्रभाउ तुम्हारा ४ हम है मूढ कुबुद्धि अगाधा छमा करहु हम
 रो अपराधा ५ जग उत पति पालन संहारा ता के तुमहो प्रभु करतारा ई आपषा
 लहि तहै सब लोकु अँ सैवद हि वेद के थोकु ७ सरस वसरि सयेक फन माही धरे
 धराहो सँ सैनाही ८ दोहा परम प्रकासी आपके सोहत फनाइ जार अंत सँ मेर
 धारि जग की जतु सैन विहार चौपाई आप को पसवर रक्षन हेतू नहि मत्सर नहि वैर नि
 केतू १ सदा सत्व गुन धारि रहऊ यिति पालन महत त पर अहऊ २ सब भूत न के
 अंतर जामी सर्व सक्ति धर जय बहु नामी ३ जय विस कर्मा जय अविनासी जय अ
 नंत जय परम प्रकासी ४ तुमहो सदा दास के छोही हम तुम्हरे सरनागत होही ५
 सुक उवाच अस कहि दुर्जो धन कुरुराई गिर्यो राम चरन न अकुलाई ई कौपत
 अंगवहत द्रुगनीरा गयो छूटितन को सब धीरा ७ विनै कियो यह विधिकुरुवी
 रा तव प्रसन्न केवल मति धीरा ८ दोहा करि कुरुपति पै अति कृपा वचन कहें गो
 भीर येहो सकल अनंद अति अवन होहु भयभीर चौपाई अस कहि पुरते हल अ
 ति भारी लियो आसुवल राम निकारी १ पुनि कुरुपति सों गिरा उचारी राषे दुतुम
 सुधि सदा हमारी २ दुर्जो धनत हँ कह्यो सुषारी अवनहि भूली सुरति तिहीरी ३
 अस कहि वारह सै गज भारी साजि साजु सुंदर छवि वारी ४ दस हजार वाजी जवा
 धीरी षट हजार रथ साजु समारी ५ है हजार दासी छवि वारी दाज दीन्ह्यो संग
 कुमारी ई लै सिगरो वलराम सुषारी सुत सुत वधू संग सुषकारी ७ उद्धव आदि ॥

। चले द्वारिके आसुपधारी ८

तुरत वलराम करिवंदन वैठत भये
 व्रतांत सब सभामहि सहगाय जदुवसिन को देत भे आसुहिराम सुनाये ई
 लोदक्षिन ऊत्तक छुनी चोगा वार

। जाय यव

श्री सुकजवाचे दोहा भौमासुरह निकुल प्रभु सोरह सहसकुमारि
 चौपाई मंदिर सारह सहस सुहावन
 १ यह सुनिके नारद मुनि गई मनमहं विसमय करी महाई २
 रनारी अहं अनेरू तिनमहं रमहिं रुक्मिणि येकू ३
 आये आसुहिकुल निकेत ४ देश नलागे जदुपुर सोभा जाको निरषि सक मनखे
 भा ५ फले उपवन वन गृह वागा गुंजहिं मधुकर उडत परागा ६
 जके देहा फूलि रहे सुंदर अरविदा ७ इंदीवा अंभोज सुहावन
 सुषळावन ८ दोहा कूजहिं सार सहस बहु वैठे प्रमुदित तीर न
 अतिनीर परसंग भीर २ चौपाई जहं जदुवसिन के सुषकार
 तिभारी १ रजत फटिक के हें बहु धामा बहुत कनक मरकत अभिरामा २ चौहद
 हाट वाट बहु घाटा तिनमहं ठटे अनूप मठाटा ३ साला सभासुरा खेनी के
 ४ सुरभिस खिल गलियां सब सींची
 ५ कनक देह ली रजत अंगना तिनमहं वैठी चारु अंगना ६ विविधि
 पताके नभमहं लहरें रवि कृपाइ छाया छिनि छहरे ७ अंतहपुर महं नारद आ
 य निरषिता सुसुषमा सुषपाये ८ दोहा ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
 ति हरि मंदिर मेय कथल देषी परे अकूति

२ येक मंदिर महं नारद आये जहां रुक्मिणी कस्त सुहाये ३ प्रभु विसास
 जटित जवाहिर लसहिं पनेरे ४ वैदूरज मनि कृष्ण काज
 ५ पुहुमी पेन नमठी विसाला

मनिन जटित आसन छवि छवि ८ दोहा सषी समारे वर वसन पहिरे हीर नहार
 नजरी करले छरी परी द्वार द्वार चौपाई बाहेर के दरवाजे नमाही

हुंघाही १ अरीपागसिरवपुवरजामा रतनजटितभूषनअभिरामा २ कनकदंडस
 वकेकरभारी रतनजटितफैलतिवजियारी ३ विविधिभातिमनिकेतहंदीपा नष
 तनततिमनुलसहिमहीपा ४ कदतभरोषनसुरभितधूमे यसरतसोअकासा
 अरुभूमे ५ तिनहिनिरषिजलधरमनमनि करतसोरअतिसेहरषाने ई विविधि
 भातिवारजेविराजै नचतभोरतिनमहअतिभाजै ७ अैसेसुंदरमंदिरमाही स
 बीसहससंजुतसुषमाही ८ दोहा निजकरकरिहारतचमरठाढीकृष्णसमीपा॥
 अैसेरुक्मिनकोलष्योनारदजायमहीप चौपाई नारदकोलषिकैजदुराई उठे
 आसुपरजंकविहाई १ सकलधर्मकैहैधुरधारी चरनगहेदोउकरनपसारी २॥
 क्रीटसहितमुनियदसिरनाई पानिजोरिआसनवैठाई ३ नारदचरनधोयजग
 दीसा धारनकियोसलिलनिजसीसा ४ जोहरिकोचरनोदकगंगा करतिजग
 तकोपातकभंगा ५ तेधोयेमुनियदअध्यामा सेतिब्रह्मन्यदेवकियनामा ई मुनि
 कहैविधिवतपूजनकरिकै बोखेवचनप्रेमरसभरिकै ७ कहहुनाथकाकरहिंति।
 हारो आपकृपासववनवहमारो ८ दोहा सुनिजडुपतिकेवचनतहनारदमृदुमुस
 काय जोरिपानिवोखेवचनआनंदउरनसभाय नारदउवाच चौपाई आपहि।
 मेहमलषेअषेडा दीनदयादुष्टनपरदंडा १ सोनहिकलुअचरजउरआवत अ
 पिलेलोकपतिआपकहावत २ जगतकरनकल्यानतुरेता धाहुनाथअैवतारअन
 ता ३ सोहमभलीभातियहजानै दिचरहिंकरतआपजसगाने ४ ब्रह्मादिकजेवो
 धअगाथा तेउरधरनकरहिजिनसाधा ५ जेसंसारकूपउद्धारन हैअपवर्गदान
 केकारन ई अैसेजडुपतिचरनतिहारे धन्यभाग्यहमआयनिहारे ७ अवअति
 कृपाकरहुजदुराई तवपदतजिमनअनतनजाई ८ दोहा सुकउवाच असक
 हिकैनारदउठेगेहरिमंदिरअौर लषनजोगमायाचहेद्वारावतिसवठोर चौपा
 ई तहंदेखेजडुनदनुकाही बैठेसतिभामासंगमाही १ उद्धवसंजुतरमानिवा
 सा बेलिरहेप्यारीसंगपासा २ नारदकोलषिउठेमुरारी पूजनकियोप्रीतिजुत
 भारी ३ पूछ्योआपकुवैईतआये वडेभागदरसनहमपाये ४ तुमपूरनहमा
 अहैअपूरन आपमनोरथकिमिहमपूरन ५ कहहुतथापिकृपाकरिनाथा क
 रहुजन्मअवमोरसनाथा ई सुनिनारदजडुपतिकीवानी उठेमौनअतिअचरजा
 मानी ७ औरभवनमहगेपुनिधाई तहौजायदेखेजदुराई ८ दोहा बैठेनारिस
 मीपमेलियेगोदबहुवाल तिनहिषेलावतहैमुदितअपतिपरमकृपाख चौपा
 ई फेरिऔरगृहगेमुनिराई तहनहातदेखेजदुराई १ यहिविधिवागनलगेमुनी
 सी दरसनकरनहेतजगदीसा २ कहैजग्यबहुकरतसुरारी कहैजेभावतदुजगा
 नभारी ३ संध्याकरतमौनकहुनाथा जपतमंनकहुंगोमुषिहाथा ४ कहैसात्यकि

कसंगसुषारी खेलतपटाविपुलगिरधारी ५ कहैतुरंगनफेरतअहही
 यलषिसुषलहही ६ कहैसवारकैसुंदरसंदन

७ करतनाथकहैसनविहारी वंदे १८
 ठियेकांतविचारि मंत्रकरतकहैराजहीजदपिस्वतंत्रमुरारि चौपाई
 वारवधूलेसहितअनदा १ कहैअसंकृतकरिवहुगाई साद

६ भोजनकरतकहैपकवाना कहैविहारमहरहेलोभाना
 ११ कहैसंधिकरिलेतमुरारी २०
 १२ सज्जनकोचितनकरतमंगलमोदविसाल
 ३ कहैसुताकस्याहउछाह १ कहैवेदिनिकीकरहिविदाई कहैसावहिनिज
 २ कहैपुत्रकोजन्मउछाहा कहैव्रतबंधकरतनरनाहा ३
 कहैतडागकहरचतअसेषन ४ कहैकूपजदुनाथषनावै
 वागकहनाथलगवै ५ कहैहरिमंदिरसुंदररचही कहैभुवनेतियगननचही ६
 सगलीहेजइवरसरदारि ७
 कहैपुनीतपसुनसंधारा ८ दोहा कहैकामरीवोढिकैपुरजनद्वारहिद्वार
 चौपाई निरषिजोगमायाप्रभुकेरी
 १ नारदतवप्रभुसोहसिबोले कपटआपनेवरकोषोले
 मसोआयोइतधोई देषनतवविभूतिजदुराई ३ आपजोगमायामैदेशी
 ३१९ ४ तुवपदपदमरुपामैपाई लषीतुम्हारिविभूतिमहाई ५
 कियेरह्योप्रभुरुपामहाई ६
 ७ जगपावनतुवकीरतिगोई

दाहा ३
 तातेतातनकौतुकभानौ मोहोकोसवकारनजानौ २ सुकऊवाच
 सिषवतसवलोकनकहधर्मा ३ ४
 नारदमुनियहिभातिनिहारी ५ अनुपमउदयविभूतिविलोकी नारे
 ५ कौतुकगुनिमुनिवारहिवारा ६
 ६ कृष्णपदमपदमनमहध्यावत नारदगयैरुष्मगुनगावत ७
 धिकरतमनुजसमलीला नारायनजदुपतिसुमसीसा ८ दोहा म

सहस्रसंगविहरतसदासुकुंद हावभावहासीकरतयावतपरमअनंद १ हरिचरि
 त्रजोप्रीतिसौगावतसुनतवतात भक्तिहोतभगवानमेआसुकृष्णपुरजात २ इ
 तिश्रीमहाराजावांधवेसविस्वनाथसिंघात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्री
 महाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजदेव
 कृतअनंदअंबुनिधौदसमरकंधेउत्तरार्धेयकोनसप्तितमस्तरंगः ६८ ॥ ३ ॥
 ॥ सुकोवाच दोहा येकसमेरजनीरहीपांचदडअवसेषलालसिंघालागेकरनसुंद
 साररविसेष १ चौपाई दिवसविरहकोआगमजानी भईदुखितअतिसेसवरानी २
 लालसिंघनकोदेतसरापा कंतकंठलागीलहिताया २ कलरवकियअरहवि
 हंगा मंजुगुंजिकियअ लितिनसंगा ३ मानहुवंदीगनहरिकेरे प्रातजगाव
 नहितवहुदेरे ४ सीतलमंदसुगंधसमीरा वहनलग्योविरहिनप्रदपीरा ५
 जयपिसुषकस्मारुतवहतो तेवपिहरिप्यारिनउरदहतो ६ पियभुजमधिजय
 पिसुषकरती तदपिदिवसविरहानलजरती ७ ब्रम्हमुहूर्तजानिसुरारी उठि
 अंबुजकरचरनपषारी ८ दोहा प्रकितिहुपरनिजरूपकोजडुनंदनकिया
 ध्यान उतपतिपालननासकोसोईहेतुमहान १ चौपाई कनककलसभरि
 सुरभितनीरा मज्जनहितल्यायेमतिधीरा १ जदपतिविधिवतकियआ
 स्नाना नितकर्मकियसकलमहाना २ जुगपीतांवरधारिसुरारी पूजनकी
 न्ह्योविसदसुषारी ३ होमकियोपुनियावकमाही गायत्रीजपिमोनतहाही
 ४ उदितअकंकहंरचोहैंदीन्हो उपस्थानविधिवतपुनिकीन्हो ५ सुरनरि
 षिनपितरनकियतरपन विघ्नवृद्धनकीन्ह्योअरचन ६ मुकुतमालिका
 सुवरनश्रृंगा सृधिदूधप्रदवछरनसंगा ७ वसनसहितपुररजतहिकेरे
 आरहुभूषनसाजिघनेरे दोहा सहिततिलाजिनयौगकविघ्ननकरिसता
 कार नितदेततेराहसहस्रश्रीवसुदेवकुमार २ चौपाई पुनिगोविप्रदेवगा
 रुवृद्धन वंदनकीन्ह्योपानिनसिद्धन १ मंगलद्रव्यपरसिगिरधारी विविधि
 भांतिभूषनतनधारी २ अदभुतकीन्ह्योअंगअंगरागा पहिस्योतेजवंतपु
 निवागा ३ कीटसीसमहदियोप्रकासी कटिफेटोवाध्याछविरासी ४ कटि
 परतलोडारितेहिंनंदक गदाचक्रदरधनुअरिदंदक ५ घरेचारिहुभुजनविसा
 ला पहिरिविमलवैजंतीमाला ६ अतआरसीमाहसुषदेखी गोव्रषसुरदुजवा
 दिविसेषी ७ पुनिकदिसभामद्विप्रमुआये पुरजननिजनिजविनैसुनाये ८ दोहा
 जथाजोगआयसुदियोपूरिसवैमनकाम नाथनिरषियेकवारतेप्रमुदिता
 कियेसलाम ३ चौपाई पुनिसवजदुवंसीसरदारा कियेआयवंदनयेका
 वारा १ तिनकोदियेहाथनिजवीरा सुमनमालविघ्ननजदुवीरा २ फेरिसुहिद

मंत्रीजनआये निजनिजकारजसवैसुनाये ३ आयसुवचिततिनाहिप्रभुदैके
 ४ दारुकसोवोलेअसवानी
 ताहीछनदारुकस्थल्यये सुगनीवादितुरंगसुहाये ६
 दो रथतथारवोल्योसुषवाढो ७ दारुकपानियकरिनिजपानी
 गपानी ८ दोहा सासकिउडवसंगचढेलियेचमरकरछन
 चौपाई चलेसुधरमाकुहंजदुराजा
 आवतनिरखितहोजदुराई जुवतीलगीभरोषनधाई
 किमंदसुसकाई मनहरिलीन्ह्याप्रीतिदेपाई ३
 ४ सोकमोहअरुछुधापियासा
 जौनसभामहजातसदाही येषटवर्मिआसुनसिजाही
 वैठेसिंधासनछविछाई ७ फैलिरहेयोजदुनाथप्रकासा पूरितहोत
 दोहा जयाजोगवैठेसुभटजदुपतिसासनपाई
 रिलसतजनुउडगनमधिउडराई ६ चौपाई तहांहासरससषाविलासी
 ११ तहानरतकीनरतकआये प्रथकप्रथकनाचिमनभाये २
 छैलैमंजुलताननिनाना ३ वीनावेनहुमुरजमृदंगा ता
 ४ नाचिगायबहुभातिरिभाई लहाइनामअधिकमनभाई
 ५ सभात्रभवादीदुजआये पूर्वजसीनृपकथासुनाये ६ तहयकपुरुषअपूरुष
 द्वारपालतवषवारजनायो ७ छस्तताहिनिजनिजकदवोलायो ८ दोहा प्र
 ९ चौपाई मगधराजअतिसेवलधामा जरासिंधुहैजाकोनामा १ सोरि
 ने करीमहिमाही जीतिलियोवहुभूपनकाही २ वीसहजारभूपकहंधरि
 कै राथोकारागारहिकरिके ३ तेनृपतुसदिगमोहिपठाये भूपतिविनेदेतमो
 ४ छस्तछस्तहेदीनदयाला नासकदासदुष्यतनकाला ५
 भवमति आपसरनहामेजगमति ६ पापनिरतसिगरेजग्लोगू
 रतनहिमोगू ७ वेदविहिततुवपूजनमूले
 सतवरषनलैजेकरैअपनोजिअवविचार
 दकमार १ चौपाई असेतुमहिअहैपरनामा दुषेनासकदायकुविआमा २
 लनासनसतरक्षनहेतु तवअवतारहोतसुषसेतु ३
 ने अरुतुम्हारसासननाहिमाने ४ तुम्हरेसरनागतहमदैके कौतुकगुनहिंकेले
 सहिभैके ५ भूपतिसुषसवसपनसमाने तामेहमसवरहेमुलाने
 यहतजितुमकोमजते तोकाहेअसदुपमहंरजते ७ आपचरनदुपनासनवारे

तेअवहमसरनतुम्हारे ८ दोहा मेषनकोजिमिकेहरीघेरतभयदरसाय तिमिहमा
 कोमागधप्रवलकैदकियोजदुगद ९ चौपाई औरनआवतकछूविचार मागधव
 लदसनागहजारा १ तुमहीयेकप्रनतारतिहारी तातेहमकोलेहुजवारी २ हास्यो
 तुमसोंसत्रहिवारा मागधलेदलसंगअपारा ३ येकवारतुमसोंयहजीस्यो तब
 तेसठयहभूयोअभीस्यो ४ देतदुसहदुषतुवजनजानी हनहुताहिअवसारंगपा
 नी ५ राजसंदेसदूतअसभाषी कह्योभूपदरसनअभिलाषी ६ कैदमगधको
 ठरीपरहैं चरनआसरावरीधरहैं ७ करहुदीनदासनकल्याना जदुपतिहोतुम
 कृपानिधाना ८ दोहा राजदूनकेकहतअसदेषिपरेरिषिराय सीसपीतसो
 हुतजटामानहुहैंदिनराय ९ चौपाई सुनिहिनिरषिजदुपतिजगदीसा उठि
 वेदनकियमहिधरिसीसा १ सिंगरेजदुवसीउठिधाये नारदचरनआयसिर
 नाये २ नारदपदपूज्योजदुगद विधिवतआसनमहवैठार्ड ३ प्रीतिसहितअ
 तिकोमलवानी बोलेमुनिसोंसारंगपानी ४ लोकअभयसर्वहैमुनिगद कहहुन
 थहमसोंसवगद ५ तुम्हरेदरसमहहतगुनयेहू त्रिभुवनषवरिसकलकाहेह
 हू ६ इस्वरजोलोकननिरमाना तिनमेकछुनहितुमहिछियाना ७ कहहुषवरिह
 स्तिनपुरकेरी पांडवकहाकरनचितहेरी ८ जदुपतिकेसुनिवचनसुहाये बोलेना
 रदअतिसुषपाये ९ नारदउवाच दोहा जगकरताप्रभुआपजोसक्तिनसहित
 लसंत व्यापिरहीजोसकलतुवमायालषीअनंत ११ छंद सवजगतमेतुमआ
 प्रहोजिमिदरुअनखछियानहैं तुमकोनहैकछुगुप्त पूछहुमोहिजदपिसुजा
 नहैं तुवचरितजानतकोउनहीजगरचहुनानासक्तिमायाविवससुततियगुनत
 निजजगतजनअनुरक्तिते १ सवतेविलहूनआपतुमकोवारवारनमामिहैं सा
 सारछोडननहिजोजानतताहितुमषगगामिहैं अज्ञानतमनासनहितैजसदी
 पज्वालिप्रकासिकै अवननिसुधारसप्याइकैअपनोकरहुसुषरासिकै दोहा
 जद्यपिसवजानोअहैहेजदुनाथतुम्हार तद्यपिमैभोषतअहोयहव्रतांतउदार
 चौपाई आपपिताभगिनीकेनदन भक्तदुधिष्ठिरपरमअनंदन १ जोकछुकी
 न्हमनहिविचारा सोसुनियेवसुदेवकुमारा २ राजसूयकरिकैबडजागा पूजा
 नचहततुमहिवडभागा ३ कियेमोक्षकामनाभुवाला आपहुसासनदेहुदया
 ला ४ येहिकारनमोहिभूपपठाये तुमकोनाथवलावनआये ५ चलहुनाथहस्ति
 नपुरकोही नृपहिकरावहुजज्ञतहोही ६ राजसूयमहंसवसुरअहै महीमहीप
 सकलजुरिजैहैं ७ कोअससठतुवदरसनहेतू नहिअहैनृपधर्मनिकेतू ८ दोहा
 रूपध्यानकरिनामसुनिगायचरित्रतुम्हार पापीपामरपतितहूगमनतआ
 पअगार १३ तौपुनिजोप्रभुरावरेदरसपरसपदकंज कहअचरजतरिजातहैना

सिद्धधनकेराज १४ ज : २ ३ ले
 नो पदकजनकोमकरंदमदागिकिननामकअमरमोदसना
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 योजगयूतघनो १ सुकउवाच सारठा १५
 ये वोलेमंजुलवेन रामवोरहरिहरिकै चौपाई भगवानौवाच
 दुषदीन्हें दूतभेजितेविनतीकीन्हें १ फेरआयनारदमुनिराई
 रिमुनाई २ पोंडुवराजसूयअभिलाषी मेरीआसउरहिकरिराषी ३ उचितप्रथ
 मगमनवकहँकेरो याकोआरजकरहुनिवेरो ४
 मेरेमनअसउचितजनाई ५ सरनागतकोरक्षणकरिवो
 धरिवो ई ततेकूचकरहुहरिआजू भारहिमागधसहितसमाजू ७
 लेहिछोडाई मोहितोसमरउचतजदुराई ८ दोहा
 तमनिहैनाहि मारिमागधैआयपुनिकरवाउवमषकाहि ९
 वीरनयाही उचितहोइ सोकरहुसदाही १ तवसात्यकिप्रधुम्नप्रवीरा
 र्मसावरनधीरा २ कहेसवैअतिसैसुषमानी भलीवातयहतातवषानी ३
 धुपरकरवचदाई हमसवकहयहउचितदेखाई ४
 री ईइप्रस्थकहफेरिसिधारी ५ करवाउवपुनिभूपहिजागै
 प्रियलागै ई जदुपतिसुनिजदुवैसिनवानी उदवसाँअसवातवषानी ७
 वानऊवाच उदवतुमहैनेनहमारे सुहृदमंवकेजाननहारे ८ दोहा
 विचारिकैउचितजोयामहोइ प्रीतिसहितसवभातिसोइ

॥ ३० ॥ श्रीसुकउवाच दोहा नारदकोअ रुकृष्णकोअरुष्टनमंतदेषि
 १ उदवउवाच चौपाई धर्मभूषकोजय
 १ मागधदेसतेदूतहुआई
 विनयसुनाई २ तोसुउचितजोमोमनआयो सेमितुमकोचहौसुनायो
 पधारहुहस्तिनपुरको जहौभूषधरधर्महिधरको ४ करवावहमषताहिमुरारी
 तामेहोतदिगविजयभारी ५ दिसाविजयमहमागधकाही
 ई यामेउभयअर्थवनिजैहै धर्मभूषहआनेदपैहै औरहुहोइहियहमारा॥

सूयकरवाइयेधर्मभूषकोचाइ १ चौपाई मागधभूषमहावलवाना दसहजारग
जजोरमहाना १ दूजोहेनहिताहिसमाना येकभीमतेहिसमममजाना २ सतौ
अछोहिनिजोरिजो जैहौ तऊनसन्मुखजीतनपैहौ ३ हैवैमहन्यधर्मधुरधारी ना
हीकवहुनमुषैउचारी ४ ततिभीमपार्थअरुआपू विप्ररूपधरिगोइप्रतापू ५
जरासंधकेद्वारेजाई मागेहुजुधदीनतादेशाई ६ आपुकपालहिभीमप्रचंडा॥
करिहैजरासुतहिहैषडा ७ आपुसमीपवृकोदरजीती तासुहननकीआरनरीती
८ दोहा जगउतपतिअरुनासकोपरमहेतुहौआप पैविधिसिवमुषतेकरहुहै
तुवकालप्राताप २ अश्लोक गायंतितेविशदकर्मगृहेषुदेव्याराज्ञास्वशत्रुवध
मात्मविमोक्षरां च गोप्यश्च कुंजरपतेः जनकत्मजायाः पित्रोश्च लब्धशरणां मु
नयोवपंच दोहा नाथजरासुतकेहनेकैहैवहुसुषभाग मागधकेमारिविनाहोइहि
पूरिनजाग सुकउवाच चौपाई असकहिकैउडवचुपकैकै रहेकृष्णकेसनमु
षजैकै १ उडवमंत्रसुनतसुषयागे तवजडनाथसराहनलागे २ जडुवसीजेवड
महाने वारवारउडवहिवषाने ३ नारदमुनिउरआनंदराषे कह्योउडवैतुमभलभा
षे ४ बोलेहरषितहोजडुराई उडवमंत्रकरहुवलभाई ५ रामहुसंवततहकरिदी
नै बुद्धिउडवकहैचीन्है ६ उग्रसेनवसुदेवहुपाही कृष्णकरीविनतीसुषा
मीही ७ हुकुमहोयहीस्तिनपुरजावै धर्मभूषकहैजग्यकरावै ८ दोहा उग्रसेन
वसुदेवहुसुनिहरिवचनउदार कहतभयेसंसतजोतुवसोईमतोहमार २ चौपा
ई जडुपतिवचनसुनतसुषमाने दारुकअनाधृष्टकहैआने तिनकोअसदिया
वचनसुनाई हैहस्तिनपुरमोरिजवाई २ साजहुसकलसेनअवआसू हयगय
संदनसहितहुलासू ३ सोरहसहसरानिसंगजाही आठौपटरानीमुदमाही॥
विविधिभातिवाजेसंगवाजै चलेसकलजडुवससमाजै ५ अनाधृष्टसुनिजडु
पतिवानी दारुकसहितपरममुदमानी ६ लगेसजावनसेनसुषारी रानिनहुस
वकरीतयारी ७ जडुपतिइतैरामसोबोले वचनप्रीतिरसभरेअमोले ८ दोहा॥
आपरहुहुदारावतीउग्रसेनदिगतात करिदायारक्षहुप्रजाअसमोहिउचितदेवा
त ३ चौपाई जोहमनगरगयेकरिसूना तौकरिहैरिपुअनरथदूना १ ततो
आपरहुहुग्रहमाही तौहमभूषधर्मदिगजाही २ रामकह्योजसतुमकहिदेहु ते
सहिकरवनकलुसंदहु ३ अनाधृष्टदारुकपुनिआये जडुपतिसेअसवचनसुनाये
४ नाथसेनसबसजीआपकी निभुवनमेभयजेहिप्रतापकी ५ सुनिजडुवरभूषा
तिदिगजाई विदाभयेतिनकहैसिरनाई ६ पुनिवलभद्रहिवंदनकीन्है आसिषह
रषिहरिहिसोदीन्है ७ पुनिराजनकोदूतबोलाई नाथकह्योकरिछपागहाई ८॥
दोहा राजनसोसदेसममकहुहु दूततुमजाय मारिमागधैआसुहादेहैबंदिछोडाय

४ सोरठा जडुपतिके सुनिवैन चलयौ दूत सिरनायकै क

नय सुनाय रथ तयार है आपका ३

सात्वकि उद्भव हाथ गहि गमने रथ चढनको ४ तँहनारद सुनिष्यात

जडुपति जस गावत विमल ५

वारमंदमंद गमनत भये वाजे वजे अपार कोचा हलचहुँ दि समयो ७

दत मत्त मत्त गतरल तुरंग संगहि महनचे ८

हुमन मथ्य करेचे ९

अति हिर साख है अरि काल जडुपति दखे राख सुचाले कियत त काल है

ल है २ येक वार वाजे वजत भे गैयरहु गनत है गजत भे

सुठार ठारहि सजत भे सोरह सहस अरु आठ औसत पालकी मनि जालकी येक येक

के संग भट सहस छवि ठालकी करवालकी ३

राज ही जडु नाथ रानी मोद सानी चली यहि विधि भाज ही ४

प्रवरिन पञ्चरत्न मे जुन साजु लादे संग पयादे मोद जादे रत्न मे

नहु चढि चले सकट न गजिन मे पहिरे कटक कुंडल चटक चट पट चले नहि छि

न मे अढि दु सालि गथ विसाले मुक्त माले सबल से

जागे असिक से ५ बहु छत्र चामा विजन अ भरन कीट वर्म चर्म कही ६

धिमन हुदामिनि वार वार दम कही उडि धुरि धारहि धुंधकार अपार अवर मे

यो कर चंड तेज अषंड तेहि छुन ठंड कैत ह छु पिगयो ई मे छु भित वारहि वार पा

रा वारत जत करार है ७

धुज के विपुल वाहन जनहु आगे चलत मे

हिमलत मे ८ पुनि वंद स्पंदन अति रथी जुत ता सुमधि जडु नंद है

कि वास उद्भव भरे पा म अ नंद है

र है कृत वर्म गद अकूर आदिक सजे सब सरदार है ९ पुनिल सति गोल गुंथ द

डग धरत मंद हि मंद मग मंद मरत जल धर धार है पुनि

दोहा यहि विधि लै जडु नाथ दख चले धर्म न प पाहि १०

चौ पाई प्रथम अ नंदे समधि जाई करत भये डेरा जडु

राई १ पुनि सौवीर देस गेनाथा पुनि मरु देस हि कियो सनाथा २ द्रिषत चती सा
 रि उत्तरि मुरारी सरस्वती ति मि उत्तरि सुषीरी ३ पुनि यंजाव देस करि डेरा मत्स
 देस पुनि कियो वसेरा ४ गिरि गोसाल नग्न मन माही सेन सहित निवसत
 हरि जाही ५ कुरु छेत्र आये जदु राई षवरि धर्म भूपति तव पाई ६ साजि सैन चतु
 रंगि निराजा जोरि सवै पांडव नि समाजा ७ विप्र न सुत्त दन संग लेवाई चले लेन
 हरि की अगुआई ८ दोहा चले जात अति सै मुदित कून कून गिरा उचारि आजु
 लषव जदु राज को धनि धनि भाग हमारि चौपाई गनिका गन गावत संग जाही
 चहु कित मंगल सोर सुहाही १ पठै विप्र गन वेद सुहावन थारन लिये दूव दधि
 पावन २ और हम मंगल साजु समारी आगे कल सलिये दुजनारी ३ उतै वाम दे
 ह स्थिन पुर को छावत दिसनि धूरि सुर पुर को ४ आये इंद्र प्रस्थ मुरारी देषिय
 री सेना अति भारी ५ हरि हि हेरि पांडव सुषळाये इंद्री गन जन प्रान हि पाये ६
 हरि कहै देवत पांडव धाये नैन न आनै दनी खहाये ७ हरि हिल पतवत रै र
 तरे गये पांडवन के ललितेरे ८ दोहा हरि हिल पाटि गोपांच हरि गोत नन सा
 भार पुनि पुनि परसत नाथ पद अनैद उमग अपार चौपाई बहुत काल मह्य
 न पियारे धर्म भूप जदु नाथ निहारे १ मिले रमायतिको पुनि राजा गन्यो सिद्ध
 आपन सब काजा २ नैन नीर पुल कावलित न मे भूली सुधिसि गरी तेहि छन मे
 ३ मिल्यो भीम पुनि कै प्रभु काही जलधि प्रेम वाढ्यो द्रग माही ४ नकुल और
 रसह देवहु दोऊ लीन्ह प्रभु हि अंक भरि सोऊ ५ गदगद गरो कटत न हिवानी
 पांडव दसान जाय वषानी ६ पुनि जदु पति अरु अर्जुन धाई मिले वीर दो
 ऊ सुषळाई ७ रहे दंड दुइ ल गिन हि छूटे उभै प्रेम बंधन सहजूटे ८ दोहा जदु
 पति पारथ कूटि पुनि करि निज तनहि समहार जथा जोग पुनि मिलत मेजा को
 जस अधिकार चौपाई जदु पति धर्म भूप पद वंदे भीम हुं कहै तै सही अनंदे १॥
 मिले अंक भरि अर्जुन काही ते सुषयक सुषन हि कहि जाही २ फेरि नकुल सह
 देवहु धाये प्रभु पद पदुम पुल किसिर नाये ३ भीम जुधि छिर आसिष दीन्ह
 विजे वरोवर वंदन कीन्ह ४ नकुल और सह देवहु काही आसिष दिय जदु नाथ
 तहांही ५ पुनि प्रद्युम्न सांव गदवीरा सात्वकि अनिरुध उद्वधीरा ६ किये यं
 च पांडवन प्रनामा परम मोद उपज्यो तेहि ठामा ७ तिन कहै पांडव अंक लगा
 ई आसिष दिय द्रग नी खहाई ८ दोहा पुनि ब्रह्म न अरु ब्राम्हन न जदु पति कि
 ये प्रनाम तिन आसिष दिय विविध विधि पूजे सब मन काम चौपाई अंज
 य कै कैवंसिन काही जदु पति किय सतकार तहांही १ पुनि हरि सायों डव कुस
 लाई पूछन लगे प्रीति अधिकार २ सब से कुसल प्रहरि कहि कै पूछ्यो तिन

१ कै ३ जथाजोगजदुर्वसिनकाही पंडवपूछी कुसलतहाही ४
 धवंदीसूतअपारा विरदवषानहिवारहिवार ५ संभमंदंगपटहअरुवीना गोमु
 षपनववजेसुरपीना ई १६ ॥ १ ॥ नक
 ना ७ अस्तुतिकरहिविप्रहरिकेरी वारवारजदुपतिमुषहेरी ८ दोहा १३
 कृष्णप्रभुरथपरलियोचदाय आगूकैनूपधर्मकोचलेनगरमुषपाय
 गरप्रवेसकियोजदुनाथा पुरवासिनकहैंकियोसनाथा १३ ॥ १ ॥
 निरषतजाकोसकहुलोभा २ गजमदतेगलियासवसीची फहरहिधुजादिनेसन
 गीची ३ चामीकरतोरनचहुंवोरा धरेकनकघटठोरहिठोरा ४
 सुममाला इंद्रप्रस्थभगरकीवाला ५ मज्जनकरिअंगरागसगाई
 तासमुदाई ई हरिदरसनहितललकतधाई निजनिजद्वारषरीछविछाई ७ ११ ॥
 नपावतमुक्तलुटावै १२ ॥ १ ॥
 दरमंदिरतुंग सरभिधूमभूमकियनकदतलसहिपताकउतंग चौपाई चामीकर
 कलसाचयचमकैं तिनमहरतननकादुतिदमकैं १ अंसोलषतनगरजदुदाई गये
 जुधिष्टिरमहलमहाई २ जदुपतिआगमसुनतसुवारी भईमहीपमहलकीनारी ३
 लाचनसफलआसअवजेही हरिहिनिरयिकिमिकरिनाहैंलेही ४ असकहिगृह
 कोकाजविसारी भूषनवसनहुनाहिसुधारी ५ ठीलदुकूलबंधअरुकेसा चढीअटा
 रिननारिसुवेसा ई जवगेराजचोकमेनाथा तवसंहर्षभयोजनसाथा ७
 मातंगनसंगा योसिजायजदपिजनअंगा ८ १३ ॥ १ ॥
 रिदिगजाय करहिनगरवासीदरसअनमिषनैनलगाय १४ ॥ १ ॥
 कस्मकहैंदेषी चढीअटातियमुदितविसेषी १ वरषिकुसुमहरिकहैंलियछाई
 थिकटकलषहिमंदसुसकाई २ इंद्रप्रस्थभलेहरिआये ३
 ये ३ पुनिलषिहरिरानिनकहनारी मोदितकैअसगिराउचारी ४
 हाहिकैसे तारापतिसंगताराजैसे ५ पूरुवपुनकोनइनकीनी
 नी ई रसिकसिरोमनिजिनजदुदाई लीलासहितमंदसुसकाई ७ कलाकलितआ
 तिआनेदेही छनछनतियसुषमासुषलेही ८ दोहा उपरोहितधौम्यादितहंजदुपा
 तिनिकटसिधारी दधिअस्ततदैभालमेरथतेलियोउतारि ई चौपाई विष्वेदभाष
 तहरिसंगा भरेअनंदउमंगअमंगा १ करतनिछावरमनिगननाना ५
 क्रियेययाता २ चनेकृष्णअतहपुरकाही रहीप्रथाद्रिपरीजहाही ३ तह
 नअयि विकसकमलसरिसमुषभाये ४ होकतविजनचमरकरद्वारै जयहरिजय
 हरिवचनउचारै ५ गयेराजमंदिरजदुनाथा प्रद्युम्नादिलयेसवसाथा ई
 हआवतदेवी धन्यभागअपनीतहैंलेषी ७ तजिपरजंकआसुउठिधाई

कहं अंकलगाई ८ दोहा रह्यो नतनक सम्हारत नवह तनेन जलधार प्रेमहि पारा
वारमहमगन भई तेहि वार ९ चौपाई पुनिसम्हारिनिज संगलेवाई जडुपतिक
हं आसनवैठाई लगी चरनचापनचितचाई यकटकमुषमहनेन लगाई २ तहाँ

जुधिष्ठिरअतिसुषपागे कृष्णकमलपदपूजनलागे ३ पूजनमेकैगयविपरीती॥
रहीनसुधिवाढीअतिप्रीती ४ प्रथमहिनीराजननृपकीन्हें दीपाहिदेधूपहिपुनि
रीन्हें ५ दैप्रदक्षिनासुमनचढायो चंदनदैनेवेदलगायो ई पुनिजडुपतिकेचरा
नपवारी धर्मभूषलीन्योसिरधारी ७ पुनिगुरुनारिनकहजदुराई वंदनकीन्ह्यो
सीसनवाई ८ दोहा पांचालीकोवदिकैदान्ह्योफेरिअसीस आयसुभद्राकृष्णके
नायोचरननसीस ८ चौपाई पांचालीकहप्रथावोलाई मृदुलवचनअसदियोसुना
ई १ हरिरानिनकहल्यावहुजाई प्रथकप्रथकगहदेहुटिकाई २ दुपदसुतासुनि
आसुहिधाई सवहरिप्यारिनकहंसिरनाई ३ रुकुमिनिजांववतीसतिभामा भ
द्राकालिंदीछविधामा ४ सैव्याअरुअवधेसकुमारी औरमित्रविंदाछविभारी॥
५ एकसतसोरहसहससुरानी इनसबकोनिजमंदिरआनी ई वारवारमिलिदु
पदकुमारी कुसलप्रस्नपूछीसुषकारी ७ सबकीविधिवतपूजानकीन्ह्यो भूष
नवसननजरिवहुदीन्ह्यो ८ दोहा सुमनमालगलडारिकैअंगअंगरागलगाय

प्रथकप्रथकमनिमंदिरनदीन्ह्योतिन्हैटिकाय ८ चौपाई हरिकुंती सोविदामा
धर्मभूपसंगमोदपागिके १ प्रभुअर्जुनकोपानिपकरिके
निकारिके २ वाहेरअथिआनंदकाई धर्मभूपतहंप्रीतिवढाई ३ निजमंदिरमंदूर
रमानिवासै दीन्ह्योसाजि साजुसुषवासै ४ जथाजोगजदुवंसिनकाही
६ ७ ८ ९ १० चारिमासतहरेहमुरारी इंद्रप्रस्थजनकरतसुषारी ई
सचिवनसहितहरिहिसुषमानी ७

नितनितनवनवदियोमहाना ८ दोहा पुनिजदुनंदनपार्थजुतपा

धर्मराजकीसोसभादीन्हीदिव्यवनाय १

नीतिहितवसेतहाजदुनाथ वनविहरतप्रभुभंडनजुतचदिरथअर्जुनसाथ २

॥ ३ ॥ श्री सुकउवाच

औरअर्चार्जपुरोहितआये १

२ ब्राह्मनकुत्रीवैस्पृहजेते इंद्रप्रस्थरहेबुधतेते ३

वभूपतिदरवारसिधाई वैठेआइनुपहिसिरनाई ४

जा आयेसभामद्विजदुराजा ५ धर्मभूपउठिंवदनकीन्ह्यो

आसनदीन्ह्यो ई सवजदुवंसिनकरिसतकारा वैठायौनृपधर्मउदारा ७

ससमाजैतहोसुनाई हरिसौंकह्योजुधिष्ठिरराई श्रीसुधिष्ठिरउवाच

भेरेमनअभिलाषअसपूरकरकरहुजदुनाथ

सनाथ १ रुंद मथराजमिप्रभुपूजितुमकोमोहिनकल्लेआसारही

आपकीयहवातजगजानतसही जेरावरेचरनारविंदअनंदनितध्यावतरई

देनमंगलचरिततिहरेगवतेनितहीमहो १ ते

हठिपावही नहिंखहतसोकुमतीकवहुंयहवेदचारिहगावही ३

नारविंदहिरुपाकोफलजगलषे

ये २ अपनोप्रभावलपाई येममजतुमेसवजननको मैतोकलूनहिकरनखा

यककरतनिततुवमननको सर्वात्महोसमदिष्टसवपरनिसआत्मारामहोन

हिमेदजेजसमजतनुमकहदेततेहितसकामहो ३ दोहा धर्मभूपकेवचन

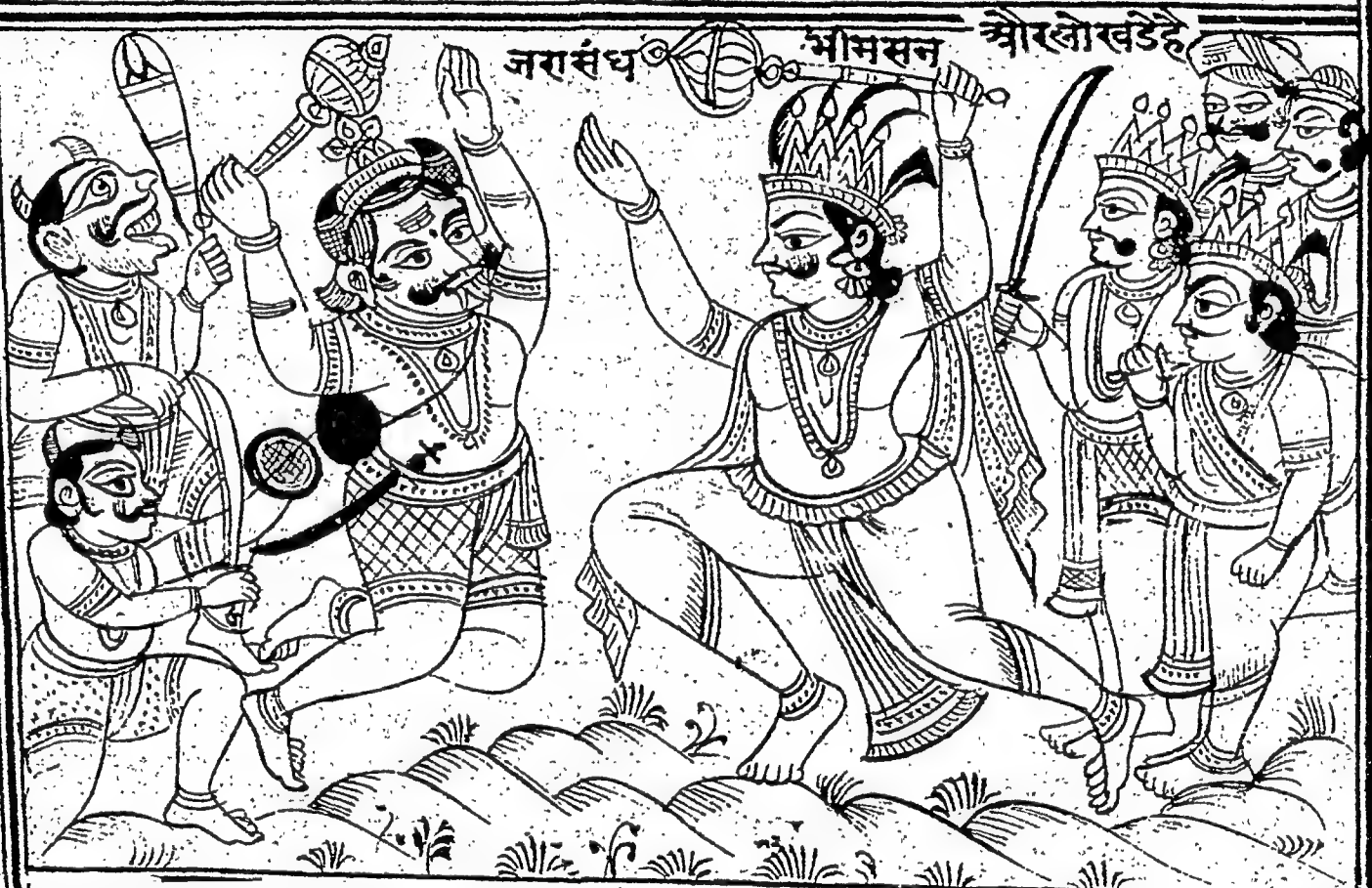
सुनिजदुपतिअतिहरपाय बोलतभेमजुलवचनसभासदानिमनाय

गवानुवाच चौपाई भलोविचारकियोनृपराई

नसुरनसुद्धिदनपितरनको राजसूयहैमेरेहुमनको २ चाहतयही जगतकेप्रीनी
करहिजुधिष्ठिरमषसुषदानी ३ सबभूयनकोजीतिनरेसा सकलयुद्धमिफै
लायनिदेसा ४ करिकैसकलजज्ञसंभारा राजसूयनृपकरहुउदारा ५ लो
कपालसमयेतुवभ्राता तीनहुलोकनमेविष्याता ६ जोजोगिनसेजीतिनजाह
सोमोहितुमवसकियनरनाह ७ जेमोपरहैसदासनेही धनहुंधामममहित
तजिदेही ८ दोहा तिनकेसमजसतेजमेदेवहुहैनृपनाहि तौपुहुमीकेपुहुम
पतिकेसंसमतामाहि २ सुकउवाच चौपाई सुनतवचनजदुपतिकेराजा ल
ह्योमोदउरमाहदराजा १ विकस्योवदनकमलनृपकेरो कृष्मअनुग्रहगुणो
घनेरो २ दसहुदिसाजीतनअरिनासन दीन्ह्योचारिउभ्रातनसासन ३ कृष्
कपालहिगंडवबीरा चलेदिसाजीतनरनधीरा ४ दक्षिनदिसिसहदेवसिधा
रे संजयवंसिनसुदलसमारे ५ पक्षिमनकुलगयेजुतसैना उतरअर्जुनगे
वलअैना ६ गयौवक्रोदरपूरुववोरा कयकयमद्रमस्सवलघोरा ७ तेसव
दिसननरेसनजीती लैलैडांडफेरिकरिप्रीती ८ दोहा लैलैसोधन
आसुहीआयेनृपतिसमीप राजसूयकरवावनेजुरिगेसवैमहीप ३ चौपाई क
ह्योधर्मनृपतवहरिपाही यासंकाहैमोमनमाही १ मगधमहीपजीतिनहिजा
ई ताकीजदुपतिकरहुउपाई २ तवजदुराजवचनअसभाषे उदवप्रथमहिमो
हिकहिराषे ३ सोइउपायकरिमागधकाही जीतिलेवकछुसंसयनाही ४ अ
संकहिपार्थभीमकहलैकै कृष्मविप्रकोवेषहिकैकै ५ गयेगिरिव्रजकहंवय
वीरा वसतजरासुतजहंरनधीरा ईतासुरीतियहरहीसदाही पहरदिवसल
गिहारेमाही ७ बैठतरह्योदेतवहुदाना जोजसमागैताहिमहाना ८ दोहा सो
ईसमेविचारिकैभीमविजैजदुराथ विप्ररूपधारेसवैकहेवचनतहंजाय ४ म
हाराजहमअतियहैसुनिदानीतुवनाम दूरदेसतेआयकैमागतहैमनकामा
४ चौपाई जोहममागैसोतुमदेह करहुनमनमेकछुसंदेह सीलमानकोअस
हनकोई जिमिसठसहजकरहिसवैजोई २ काअदेइहैदानिनकाही समदरसा
रकोपरकोउनाही ३ जाकेविभोविभूतिवडाई सोजसकीनहिकियोउपाई ४ यहअनि
सतनकोनितपाख्यो दीननकोदारिदनहिचाल्यो ५ सोईसवविधिसोचनलायका
जियतहिमख्योगुनहुनरनायक ६ रंतिदेवअरुनृपहरिचंदा सिविअरुवीरविरोचना
नंदा ७ उंकुप्रतिनृपयाधकपोतू दानदियोजसकियोउदोतू ८ दोहा यहअनित्यत
नेनेसवैकरिदीननउपकार गवनतभेसुरपुरसहीअवल्लोसुजसुअपार ४ सुकउवा
च चौपाई सुनितीनोविप्रनकीवाली मागधराजसनहिअनुमानी १ इनकेसोरका
गोरअद्याता लख्योकरनमेजाकरवाता २ इनकोरूपदुजनकसनाही कवहूहमदे

३ हैनहिदुजळवीहैंकोई आयेअपनेरूपहिगोई ४
मगधेसा तुमळवीधारेदुजवेसा ५ पैहमरेगनहमागनआये
नाये ६ हैहमजीवहुतुमकाही जोसवकोप्रियपरमसदाही ७ वलकीकोर
चहुँदिसिखाई हमरेहुकाननपरीसुनाई दोहा विप्ररूपधरिविष्णुतहदेनई
कहैराज मागनगेवाखिराजपहसाधनहितसुरकाज ५ चौपाई २५५
जानिहुलीन्ह्यो सुकाचारजवारसकीन्ह्यो १ नयपिवामनकहैवखिराई विभुवा
नयजह्यो सुबछाई २ जोळवीविप्रनकेहेतू दयोनयनजीवहुनिजनेतू ३
जन्महैजगतत्रयाही स्थानसमानजियतमरिजाही ४
पेसा नीनिहुभटजेधृतदुजवेसा ५ मागहुजौनविप्रमनहोई दोहा २
६ सुनिमागधकेवचनमुरारी मंदमंदअसगिराउचारी ७ भगवानउवाच
हुहमकोनृपदेह करहुजोहमपरतुमअतिनेहू ८
हैकछुकाज हमळवीहैंविप्रनहियहजानोमहराज चौपाई
नामा तासुवंधुअर्जुनवलधामा १ इनकोमातुलसुतअनुमानो
निजरिपुजानो २ कृष्णवचनसुनिमागधराई दैतारीकरहस्योठठाई ३
कह्योसुनहुगतिमंदादेहोअवसिनुहहिजुधदंदा ४ ज ३
नैकादरहैसगरमाही ५ रहतनजुधमहचिताथिरतेरो
६ मोहिडरिमथुराछोडिपराई कियावाससागरमधिजाई ७
वर्भाती निरखतयहिदायावडिजाती ८ दोहा १५३
हीन याजानैजुधकरननहिजोधाहैयहदीन चौपाई भीमसेनअतिसेवलवाना
मोसोहैजुधकरनसमाना १ ताकोमेविसैयिजुधदेहो लैहोँजुधकीजमपुरजैहो
२ असकहिगनहमेजायभुवाला हैदुतल्यायोगदाविसाला ३ येकगदाअपने
करलीन्ही भीमसेनकहहुँसरदीन्ही ४ ५ १५४
योभयकरवेसा ५ भीमहिलैअर्जुनजदुराई मागधदिगगकरनलडाई ६ जव
नीचजहैनहियलरहेऊ कोमलभूमिजुद्धतहैठयऊ ७ २०
भुवाला वज्रसरिसगहिगदाक राला ८
दुहुनप्रचारि दोऊदोहुनडाटिकैकरनलगेतहेरारि प्रमानिकाऊँद करैअनेक
मंडलेगदासुपानिचंडले जराकुमारदक्षिने नौवामभीमदक्षिने १ कहूसुदूरगा
हैं कहैभिरेदयातहैं कहैलरेअकासमे कहैमहीविलासमे २ दोहा भीमसेन
धतहासाभितभैतहिठार रंगभूमिमेजुगुलनटलरहिमनहुकरिजेर ३॥
भुजंगप्रायत ८ ५ १५५ गोप
दैंसौगदकिकनोजोतिजागे महीमेभरैतारमानोअदागे १ मनोमतेमातंगरा

तैप्रहारै जरासंधभीमौगदानाकिमारै भुजापानिपादौउरुकंधमाही हनैजोरतेवैग
 दाकोतहांही २ गदाकेखगेअंगकैचूरजाही भरेकोधदोउहटैनेकुनाही जवैभीम
 मारैतवैसोवचावै जरासंधयोभीमसेनैनपावै ३ कितेपैतरेधारिधावैप्रवीरा
 भिरैओफिरैवैगनैनाहिपीरा मनोनागद्वैअर्कसाषागहेहैं लडैकोधधारेविजो
 कोचहेहैं ४ गहेहैंगदामुष्टिसौजोरभारी हनैहाकिकैहेरिमानेनहारी दोऊवीर
 हैंविक्रमासौसमाने दोऊसत्रुसौहारिनेकौनमाने ५ दोऊहैंगदासंगरैमेअतृ
 लै दोऊसत्रुकेजीतिकेगर्वफूले दोऊकेमुषैसेदकेविंदुसोहैं दोऊआपनोआप

नोधातजोहैं ६ दोऊकेवढ्योजुद्धमेवेगभारी दोऊकीनजानीपरैआसुहारी दोऊ
 केभयेलालनेनाविसाले दोऊकेभयेरूपकालेकराले ७ दोऊकोपकैकैकरौसिंह
 नादा दोऊकेवढ्योजुद्धकोमोदजादा दोऊवीरगदेटैरैनाहिदारे दोऊबाकुरेजग
 केजैतवारे ८ दोहा महाराजयहिभातिभोसताइसदिनजुद्ध वसेरातिकैभीतस
 मयेकहिसेजअकुद्ध ९ चौपाई अठ्ठाइसौदिवसजवआयो हरिसोकह्योभीमा
 दुषळायो १ मागधकोमैसकतनजीती लगहिनजदपिनेकहूभीती २ भयेअंग
 सबचूरनमेरे लगेगदाकेधातधनेरे ३ तववोलेजदुपतिसुसकाई आजुहिभा
 रितुमकरहुलराई ४ देखेहुममदिसिकरतलराई तवहुमदेवजपायवताई ५ तै

१०। सत्रुहिमरिहोदेषतसवही ई
कह्योवुमायदेतवहुजेजू ७ तुमसमानकोजगविष्याता
सिजरासुतधाता ८ दोहा तहोभीमअतिभीमभूदंदिहृष्यपदकजे
करनकोसजतभोगजिसकलदुषगज चौपाई १ ।

११। भीमखरतमागधसोचिरिधिरि
३जुदुपतिअमितभीमकहेदेवी करिदायावरमाहंविसेषी ४
लैएकसीकंदुहकरफारी ५ भीमसेनकहंकियोइसारा
ई कालीचपलतालष्योनकोइ
८ दोहा छितमोताहिपछारिकैयकपदसोपगदावि
चौपाई बीचहितमागधकोफारो
जमतवारी १ यकपगकरदगग्रुतियकवोरा
भीमखहैयातवमोदआमारा ३
भीमहिबहुतसराहनलागे ४ भीमसेनकहंमिलेमुरारी नृपप्रहारकीपीरनेवारी ५
पूर्वसमानभयौबलभीरी ई मागधतनयनामसहे
७ कियअभिषेकभवनतेहिजाई

तिनकोजायकोडाय
इतिश्रीमहराजावांधवेसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धि
३१। कृष्णचंद्रकयापात्राधि
भागवतेदसमरकेधेआनेदअनुनिधौउतरा
१०७२॥ सुकउवाच दोहा बीससहससतआठजे
चौपाई

११। कैदपरेअतिसैदुषयाई
२ पीतावरसोहतकविधामा सुंदरतननवीनधना
उरश्रीवत्सचारिभुजभ्राजे अरुनकमलदलसमदगराजे ४ चारु
दियतमकरकुंडलहुकयो
ईकदिकदिसैजकडैकरमाही राजतअंगर
सरसिजगदासपथरुचक्रा

दोहा को
चौपाई ३ सैजदुपतिकहंलविभूया पायैतेहिहूनमोदअनूपा १॥
मनुरसनातेचाटतजाही २ हरिपदकमलसुर

भिनिजनासे घानकरहिंमनुसहितहुलासे ३ भराहिंअंकमनुभुजापसारी प्रेम
 दसानहिजातिउचारी ४ कियेपुहुमिपरदंडप्रनामा भिन्नभिन्नकहिसवनि
 जनामा ५ निरषतमाधवपदअरविंदा छुट्योभूपनकोदुषदंदा ६ सिंगरे
 लगेसराहननाथे अस्तुतिकरीजोरिजुगहाथे ७ राजानकचुः देवदेवजया
 जयतिरमेसा दासनकोदुषहरहुहमेसा ८ दोहा सरनागतहमआपकेअहै
 सवैजदुनाथ भवनिधितेद्रुतकादियेगहिहमारप्रभुहाथ ३ छंद चौपैया॥
 हमजराकुमारैभलोविचारैकैदकियोजोल्याई सुधिआपहमारीकरीमुरारी
 तुवछविद्रगमहआई तुवकृपामहार्जापरआईतवछूटतजगजाला सोइ
 बुद्धिविसालारूपरसालाहोतनाथततकाला १ इस्वरजमदमातेनृपदुषयातेज
 नतनहिकल्याना तवमायामोहेधनंप्रियजोहेसोअनिसहमजाना मृगतस्त्रांको
 हीजलमनमाहीगुनिधावतजिमियासो तिमिजगतभुलानोतुम्हिनजानोसति
 मानतधनवासो २ हमअमीमदक्यकैअंधहिहैकैप्रथमहिरिपुजयआसा॥
 जनहनेपरस्परसठतातस्परछोडिआपकीवासा ताकोफलपायोविभोगमा
 योकेदभयेद्रुतआई प्रभुदीनदयालाअवयहिकासासुरतिआपकीपाई ३
 हमचहैनाजुअतिदुषसाजूयहप्राकिततनहेतु लघुकालहिकैरोमोदघने
 रोवासननाकनिकेकू असदेहुवताईनाथनपाईजामेतवपदकैजे मनमधुप
 सदाहीवसितिनमाहीतुवकीरतिकलगुंजे ४ वसुदेवकुमारैकृष्णउदारेअमी
 हरिदयाअपारे दासनदुषदारेसुजसयसारेअमीगोविंदमुरारे निजआपुध
 धारेक्रीटसवारेसुंदरतनघनकारे उरमंजुलहारेद्रगअरुनारेरक्षकअहौह
 मारे ५ सुकउवाच दोहा कैदछुटेराजासवैयहिविधिअस्तुतिकीन तवतिन
 सौंकरुनायतनमंजुवचनकाहिदीन भगवानउवाच चौपाई आजुहितेलेसु
 मतितिहारी अखिलईसमोमहसुषकारी १ लगीरहीअवटारिहिनटारी तुवउर
 उपजीभक्तिहमारी २ सवैसतिजोगिराउचारी यहतौमनमेभलीविचारी ३
 मेरेसरनभयेरतिधारी लैहौतुमकोआसुउधारी ४ जिनकेधनमदहैतनमा
 री सुषीनहौमैतिनहिनिहारी ५ हयहयनहुषवेनुमहिधारी नरकासुररावा
 नअधकारी ६ औरहुदेवदनुजनृपभारी श्रीमदतेसवभयेदुषारी ७ श्रीम
 दवसममसुरतिविसारी उभैलोकसठदीनविगारी ८ दोहा यहविचारितुम
 भूपसवजग अनित्यजियजानि यजारक्षियैधर्मजुतपूजहुमोहिमषठा
 नि २ चौपाई एषहुजगमहनिजनिजवसा सममानेहुअपवादप्रसंसा १ तेसहि
 दुषसुषमानिसमाना विचरहुजगमहधरिममध्याना २ उदासीनकै
 देहादिकमह धृतव्रतकरिसंतोषीमनकहै ३ मोमहमनलगायतजिकामा अ

रिनवालवाई ५ मज्जनअरुअगरागकराई सबभूपनपैरुपादेवाई ६
जाई अैसोकह्योताहिसमभाई ७
दोहा

४ चौपाई

नञ्चनूपमदीन्हि सुमनमालराजितगलकीन्हि १

२ सादरवीरानूपनिषवायौ

३ लहिसहदेवकेरसतकारा भयेमहीपतिमुदितअपारा ४

कोटसिरधारे प्रभुकहवदेपानिपसारे ५ वंदिददहतसोहनकैसे

जे ६ रथतुरगमातंगचढाई मनिभूषनबहुविधिपहिराई ७

हिमंजुलवचमसुरारी विदाकियेकरिनूपनसुषारी ८ दोहा

निजनिजदेसनकोगयेनाथचरनवरआनि ५

१५५ सासनधरनिकियेहरिध्यावत १

न्हैयो भूपतिसकलताहिविधिकीन्हैयो २ श्री

४ इन्द्रस्थचलेसुषळाये भीमसेनकरसुजसबढाये ५

वदसुहृदसुषदाई नगरनिकटआयेजदुराई ६ निजनिजसंषवजावनलागे

जीतिसुजसजुगजुगजगजागे ७ पांचजन्यधुनिसुनिपुरवासी

८ दोहा जरासंधकोवधगुन्यौरुक्ष्मचंद्रकीजीति

जिगैसकलमनोरथरीति ६ अर्जुनरुक्ष्महभीमपुनिगयेधर्मनृपपास

सादरमिलतभेधर्मभूपसहलास ७

तनूपतिजुधिष्ठिरसौकह्योवासुदेवचंचांत ८

१५६ तनपुलकावलिद्रगसजलभनेनप्रेमहिभीन ९

॥ ॥ यका

७३॥ ॥

यहिविधिजराकुमारवधसुनतजुधिष्ठिरभूप मानिरुक्ष्मकीआ

तिरुपात्रैलेवचनअनूप १ जुधिष्ठिरउवाच चौपाई

॥ सा सासनजासुवहै धरिसीसा १ गुरुसनकादिकलोकनकेर

सोमुकंदहेद्रगअरविंदा ईस्वरकेईस्वरगोविंदा ३

यहकसअनुचितकरहुमुरारी ५ परब्रम्हहोआपुहियेकू घटहुवदनहि
 रविसमनेकू ईमैममतेतवयहकुटिलाई तुम्हरेदासनपासनजाई ७
 सुकौवाच सुनतधर्मभूपतिकीवानी कृष्णकह्योसतिभूपवषानी ८ दोहा
 राजसूयकोकीजियेअवअरंभमहराज वेदवादिवहुविप्रकीवेगिवोलाया
 समाज २ चौपाई सुनतधर्मनृपअतिसुषमीनी जज्ञजोगकालहितहैजा
 नी १ करिरितुजनमुनिनसुषभरना राजसूयहितकीन्हैयावरना २ भरद्वा
 जगौतमारिषिव्यास अमितसुमंतुअवनतपरासू ३ कन्ववसिष्टकवषम
 यत्रेया पयलपरासरगर्गअजेया ४ वामदेवक्रतुवयसंपायन जयमिना
 विस्वामित्रसुषायन ५ कस्यपधौम्पअथरवारामा आसुरिवीतिहोत्रतपा
 धामा ईवीतसेनकृतव्रनमधुछंदा लगेकरावनमषसानंदा ७ भीष्मदेवआ
 रुद्रोनाचारज कृपाचारजकुलकेआरज ८ दोहा धृतराष्ट्रहुसतपुत्रजुतविदा
 रहुबंधुसमेत बोलवायेनृपधर्मकेआयेजग्यनिकेत चौपाई ब्राम्हनछत्री
 वैश्यहुसुद्रा संविनसहितभूपवडछूद्रा १ राजसूयदेखनसवआये बोल
 वायेअरुअरुअनबोलवाये २ तहोकनकहलरचिमुनिराई सोधौजज्ञ
 भूमिश्रुतिगाई ३ दिश्यामहभूपहिबैगाई लगेकरामनमषमुनिराई ४
 रवेकनककेपात्रधेनेरे रहेप्रथमजिमिवरुनहिकेरे ५ तहंवासवसंकरच
 तुरानन औरहुलोकपालसुभआनान ई सिद्धमहोरगअरुगंधर्वा वि
 द्याधरचारनगनसर्वा ७ जक्षरक्षषगकिन्नरनाना मननसीलजेमुनिहु
 महाना ८ दोहा राजराजरानीसवैसंजुतराजकुमार अचरजमानतभेसा
 वैनिरषिजज्ञसंभार ३ चौपाई धर्मभूपकोगुनिहरिदासा कियेसवननि
 जविसमेनासा १ मुनिगनदेवसरिसमहराजै सविधकशवतभेमषकाजै २
 जैसेवरुनहिअमरसोहाये राजसूयमषकीकरवाये ३ सोमपानकरजवा
 दिनआयोतादिनधर्मभूपसुवछायो ४ जाजकसदसपतिनकहैआनी पूजा
 नकियोपरमसुषमानी ५ तहोसकलमुनिगनजुरिआये लगेविचारकरन
 भ्रमछाये ई लहैअग्रपूजनकोआजू बैठैरिषिमुनिनृपनसमाजू ७ य
 कतेयेकअधिकदरसाही परतनहीनिअैमनमाहो ८ दोहा पुनिसवतो
 पूछनलगेसभासदनपहंजाय तेउविचारिनहिकहिसकेमोनरहेभ्रमा
 ल्याय ४ चौपाई संकामचीसभामेजवही गुनिसहदेवकह्योअसतवही
 १ सुनहुसवैनृपवचनहमारा जोहमकरिकेकहतविचारा २ लहैअग्रपू
 जनजदुगाई उचितसकलविधिमोहिजनाई ३ येसज्जनपतिहैभगमाना
 सुरधनदेसकालप्रभुजाना ४ इनकोरूपवित्त्वकहैजानो राजसूयइनवा

५ सांतजोगअंरुआहुतमंत्रा अग्निहृद्देवनकेपरतंत्रा ईयेक
हियेइनसमनहिकोऊ अंतरजामीहैंजगसोऊ ७ इनकोनहिकोउअहै
अधारा सिरजतपालतकरतसधौरी ८
यसकलजगलोग धर्मकर्मसवकरतहैलहतमुक्तिअरुभाग ५
तोअग्रपूजनसुखछाई देहकृस्नकेचरनचढाई २१ ९
जैहैं धर्मभूषअतिआनंदपैहैं २ पुनिपुनिकहहुं पुकारिपुकारी
सदसज्जनभारी ३ अनंत
ही ४ असकहिमौनभयौसहदेवा जानतहरिप्रभावैकरमेवा ५
ववचनमुनिराई लगेसराहनअतिहरषाई ६
रिहिअग्रपूजनकहिदीन्है ७ धर्मभूषतहैंआनंदपाई
ई ८ दोहा हरिकेचरनपवारिनुपजगपवित्रकरवारि मंत्रीअनुजकुंदुवति
यसहितखियोसिरधारि चौपाई प्रभुकहंपीतावरपहिरायो
दिव्यसजवायो १ आनंदअंरुभरेदगमाहौ
२ त्रैमाकुलनृपधर्ममहाना लगेकलजडपतिपदध्याना ३ निरखिअंगो
पूजनहीरकेरो लहेसभासदमोदपनेरो ४ हाथजोरिजयजयसवगाये
नंदनकेपदसिरनाये ५ नभतेसुमनदेवभरिलोये
ये ईरह्योतहासिसुपालहुवैठो रुष्मसुजसगुनसुनिअतिअंरु ७
आसनतेहाथउठाई हरिनिदाकियनहिभयलाई ८
नकहतमोवानीपरमकठोर वीरवलीगर्वितमहानृपदमघोषकिसेर
पाई कालअहैअतिसेवलवाना सतिभाषेयहवेददिराना १ २१ १०
नीतिरसपागी षोडजातिवालकमतिलागी २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
ई अवतोमोसोदेषिनजाई ३ सवैपात्रकेजाननहारे करहुकाजकसवि
नाविचारे ४ दियोअग्रपूजनजोऊसै देहुसवैकतरुममप्रभै ५
वतपटतविद्याधारी ज्ञानध्वस्तपातकभोभारी ६
तादेवनपूजितपदजलजाता ७ तिनकोतुजिकैसभामभारी
ज्योकाहविचारी ८ दोहा कुलकलंककारकसुदानीचजातिगोपाल
नयावतभागमषसोदेष्योयहिकाल
धर्मकर्मकलुजानतनाही १
हरतो २ सकलभौतिसंतगुनहीना कहाजानियहिपूजनकीना ३
नजोगनसज्जनपाती दईसाययदिकुलहिजजाती ४ भावतहैयहमृ
षासदाहीपानकरतयहमदिराकाही ५ नंदगोपकोसुतअभिमानो

नकियोकाहतुमजानी ६ मथुरातजिकैरुष्मअहीरा वस्यो जाइ सागरकेती
 रा ७ पथिकनलूटतदेदुषधोरा अहेअहीरसदाकोचोरा ८ दोहा ताहिअग्रपू
 जनदियोनृपनमद्विमुनिरायभयो कहो सोदद्विवरदीन्हो वृद्धिगभाय चौपाई
 अैसेवचनकठोरकराला सभामद्विबोलेसिसुपाला १ बोलेनहिजदुपति।
 सुनिकानन सिवावेनसहिजिभिपंचानन २ हरिनिंदासुनिकैनिजकाना रहेस
 भासदजेतहनाना ३ मूदिकरनउठिगेतेहिकाले गारीदेतभूपसिसुपाले ४ ह
 रिहरिजनकीनिंदाकोई सुनिनहिउठतवेठरहजोई ५ अवसिनरकसोम
 नुजसिधारे सकलपुन्यहोतोजरिछारे ६ चेदिपकेसुनिवचनकठोरा सुभ
 दपाचऊपांडु किसोरा ७ उठेसस्त्रलेकरनकराले मारनकोआसुहिसिसु
 पाले ८ दोहा संजैकुलकेअरुवलीकेकैकुलकेवीर पांडवसंगउठिचलतभेचो
 दिपपैरनधीर ९ चौपाई पांडवतहबोलेअसवानी रेसिसुपालमहाअभि
 मानी १ हमरेसुनतकृष्णकीनिंदा करसितासुफललेमतिमंदा २ असकहि
 चेदिपसनमुपधाये धनुषगदाअसिहाथउठाये ३ तवनहिनेकडस्योसिसु
 पाला लियोढालकरवालकराला ४ आसनतेउठिवैठतुरंता मानहुकरतपो
 डवनअंता ५ वचनकह्योकडुनैननिकारी भगहुनआवहुवोरहमारी ६ तुम
 हिसंगकृष्णहिवधकरिकै जैहौनिजनगरीमुदभरिकै ७ असकेहिधायो
 पांडववोरा सभाभयोकोलाहलधोरा ८ दोहा भिरतजानिपांडवनकोउठि
 आसुहिजदुनाथ वरजतभेकुंतीसुतनचलितिनकोगहिहाथ २ चौपाई ना
 थकह्योयासैनहिभिरहु कहोहमारमानितुमेफिरहु १ आवनदेहुइतौसिसुपाले
 वंचिआयोयहसठवहुकाले २ कृष्णहिदेषतचेदिपरार् चलेकोपिपांडवनविहा
 ई ३ चक्रचलाइतहांजदुनाथा लियोकाटिचेदिपकरमाथा ४ गिल्योभूमिमहंभू
 पभयावनतेहिपक्षीनृपकियोपरावन ५ सभामद्विकोलाहमाचा हरिप्रभा
 वजान्योसवसाचा ६ कढीजोतिचेदिपकेतनते प्रविसीहरिमुषगईनअनते
 ७ निरषिसभासदअवरजमाने हरिचरित्रकाहुनहिजाने ८ दोहा इनकी
 नैजन्महिकथामैवरनीमतिमान वैरभावकरिकृष्णसौहरियुरकियेपया
 न ३ चौपाई जैसोकरहिकृष्णमहंभाऊ मिलाहिताहितसकरुनसुभाऊ १ कुं
 तीसुतलषिचेदिपनासा लहतभयेहियपरमदुखोसा २ धर्मभूपरितुजन
 बोलाई दियोदक्षिनाधनसमुदाई ३ विधिवतसवकोपूजनकीन्ह्यो औ
 रहदानइजनकहंदीन्ह्यो ४ पुनिपरिवारसहितमतिवाना सुरसरिकिया
 अवभृतअस्नाना ५ यहिविधिराजसूयकरवाई धरमभूपकोआनंदछाई॥
 ६ ककुमासतहवसेमुरारी करिपांडवनप्रीतिअतिभारी ७ जद्यपिचहतन

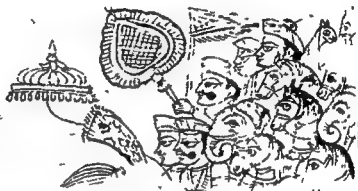
रुक्मविच्छेद हरिको धर्मभूषणतमो ह ८ दोहा तदपि धर्मदिगजा ह हरिमा
 गिविदासकुचाइ सदलसदारनगवनकियद्वारावतिजदुराइ ४ चौपाई ये
 वेकुंठनगरकेवासी कह्यो चरिततिनको सुषरासी १ विप्रसापते पुनि पुनि
 आई जगमहं लियो जन्म कुरुआई २ करि अरु भूत अस्तान सुवेसा लस्यो सा
 भामा धि धर्मनरेसा ३ भूषणमदिलस्यो नृपकैसे सुरपुरसुखत सुरपतिज
 से ४ सुरनरनृपमुनि तहां अया रा पाइ धर्मनृपसौ सतकारा ५ राजसूय
 हरिहि सराहत निजनिजगृहनगये सुषगाहत ६ पैदुजो धनकलिको रु
 पा राजसूयलषि परम अनूपा ७ धर्मभूषको विभवनिहारी सहिन सकौ
 अति भयो दुबारी ८ दोहा राजसूयसि सुपालवध भूषणमोचन वेदि हरि
 चरित्र जो सुनत यह रहति न तेहि अघदरे ९ इति श्रीमहाराजाधिराजवाधे
 सविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीरा
 जावहादुर श्रीरुक्मचंद्रकपापात्राधिकारि धराज सिंह जूदेव कत श्रीम
 भागवतदसमउतरा चैत्रानंद अंबुनिधोचतुः सप्ति तम स्तरंगः ७४ ॥
 :: ॥ दोहा राजसूयकी सुनिकथा भूषणपरिहित फेरि प्रसक्तियो सुक
 देव सौ बारवार सुषहरि १ परिहित उवाच चौपाई राजसूयलषि धर्म
 तिको पाय अरु धि परमानंदतको १ सुररिषिनृपसव करत वषाणा नि
 जनिजगृह कहं किये पयाना २ पैदुजो धनलषि मपकाही भयो वदा सपा
 रम मनमाही ३ ताको कारन कहहु मुनीसा दुषित भयो एक सकुरुकुलईसा ४
 सुनत परिहित वचन सुहावन कहुन लगे श्रीसुक अति पावन ५ श्रीशुक
 उवाच आपपितामह के मषमाही असवाधव किय काजतहांही ६ धर्मभू
 षणै करि अति नेह करन लगे कारज मतिगेह ७ भीमसेन पकवान सोहावन
 वनवावन लगे अति पावन ८ दोहा भयो भंडारे को अधिपदुर जो धनकु
 रुनाथ उचित जहां ज सषर्चको सो कीन्ह्यो निजहाथ २ चौपाई सहदेवहि नृ
 पधर्म उदारा सौ प्यो करन नृपन सतकारा १ जेती आमदनी तह आवै नकुल
 ताहि लै को सपठावै २ गुरुजन के तह सेवनमाही भूषति राख्यो अर्जुनकाही
 ३ सब साधुन के चरन धावावन लगे तहां जइ वर मन भावन ४ इयद सुताता
 हे परसुन लागी विप्रनको अति सै अनुरागी ५ करन हि दयोदान अधिकार
 ये कदेवा वतद सदैदारे ६ तहै विकर्न हार्दिक जुगुधाना अरु विदुरादिक स
 वैप्रधाना ७ भूरि अवादिक सहित कुमारा बाहलीकत हं परम उदारा ८ दो
 हा सतर्दन आदिक सबे पाय प्रथक अधिकार जज्ञ काज लागे करन मानि
 नृपहि अति प्यार ३ चौपाई धर्मनृपति तह हरि सौ भाषे राम दरस कह अति

अभिलाषे १ वलभद्रहकहलहवोलाई तौममजग्यपूरकैजाई २ भूपवचनसुनि
अतिसुषपायौ जदुपतिरामहितुरतवोलायौ ३ तहंजवहरिसिसुपालसंचारे॥
साधूजनसबभयेसुपारे ४ तहंरितुजअरुसदससमाजा औरसकलसुहदा
नकहैराजा ५ करिसतकारदक्षिनादैकै प्रेमवचनकहिमोदितकैकै ६ सबको
लैसिगरोदलसाजी पैदलअमंतगरथवाजी ७ करनभूपअवभृतअस्नाना॥
सुषितसरसुरीकियेययाना ८ दोहा तहंकोसुषकहिजातनहियकमुषतेनरना
हंकरतकाजजदुराजजहंधर्मभूपसंगमाहें छंद तहंसंषपनवमृदंगधुंधुरा
अनकगोमुषवजतमे डफडोलतूरजमामखीनसुवेनकेसुरसुजतमे औरहुअ
नेकविविधवाजेसकलदरवाजेवजे वरवेदपढतसुविप्रराजेवदिविरदावलिगा
जे १ तहंसकलसाजिसिंगारवारवधूनकेगननचतमे गुरगुनगननगर्वितसा
गायकगानबहुविधिरचतमे सोसुभगधुनिदिविलोकलौछयरहीपरमसुहा
वनी गंधर्वअरुअपसरनकी धुनिकरनआसुलजावनी २ तहंवहुकिताकेधु
जपताकेपरमभाकेलहरही रथचक्रकेचयचक्रकीततिवारवारहिघहरही व
हुकनककवचहुजटितभूषनकीटकोटिचमंकही भटसजितसंगमहव्रजिता
अतिहीछजितदीप्तिदमंकही ३ मधिमहविराजतधर्मनृपदक्षिनलसतजदुरा
जहै दिसिवामपारथभीमआदिकव्रजितसहितसमाजहैं कपटोनभीषमवि
दुरआदिकवृद्धसवआगूचले कुरुनाथजुतसतवधुअरुकरनादिभटपीछेभले ४
तहंसदसरिलिजमुनिनारिषिगनकरतवेदउचारहैं देवर्षिअरुगंधर्वपितरहुलहत
मोदअपारहैं नृपधर्मकेगमनतसदलसुरधुनीअवभृतहानको उडिधूरिधारदि
सानछाईमृदिमधिदिनभानको ५ जुतधराधरडोलतिधरासिरसेसकेभारापरा
मातंगतुंगतुरंगपटछायेधराखषरभरा नरनारिभूषनवसनअंगअंगराग
धारिविराजही वरवारजोषितसकलसाजिसिंगारसंगमहभ्राजही ६ दधिआ
तरकेसरिअगरतगरहुरंगरचिपिचकारिले सबभटनपैसीचतचलीतेउसीच
होकरवारिले कोउपुरुषमुषअंगरागचलतहिमलतवारवधूनके तेउकरहिंति
नकोनारिखपुपहिरायहारप्रसूतके ७ मनिजालकीचढिनालकीमहिपालकीरा
नीसवै करवालकीअरुढालकीछविसहितभटसंगमेफवै बहुकरतसंगलगान
पुरनारीसवैसंगमेचली सोरासहससतआठजदुपतिरानिछविवारीभली ८ यहि
भातिगंगातीरजायविहायनिजनिजजानहैं बहुकेलिकरतनवेलिनारीलगीमुदि
तनहानहैं अतिलसतिमधिमेद्रुपदकन्याकृष्णतियचहैवोरहैं तहंअर्जुनादिकम
जनेहितगवनकियतेहिठोरहैं ९ सुरभितसलिलपिचकारिभरिभरिहयोजेहि
जसनातहै तेहितसचलावनलगीतोहिछनमोदउरनसमातहै विकसेवदनसर

१० तेउलैकनकपिचकारिकरमेतजहिंनारिनुवदनमे
 रिनेमुषटारिकेरिनिहारती सुषसदनमे ।
 यदभीनकैतनलीनकैअंगनिप्रगटिसुदभरतहैं ११
 हकैसपासनमाखकेवहुसुमनगनकरिभरिपरै
 रनारिहनिउरसुषभरै १२
 नरनारिलैपिचकारिहारिनमोदपारावारमे १२

गंगाजीमेरस्त्रीसैकडो नहातीहि

रुसजी

पावोपाडव जुधिष्ठिर

मनुक्रियाजुतकतुरजरजतनिजतियनकेभीरमे
 तजसदसिजुतअभृतमज्जनडुपदकन्यासहितमे कियधर्मभूपतिमहा

मे

कियत्र भूतमज्जनगंगमे जाकेनहातनरहतनेकहपायपापिनचंगमे १४
 पुनिपहिरिपीतावरअलंकृतकैसुधर्मनरेसहे रित्पुजसदसिवहुविप्रक
 हैदियवसनभूषनवेसहे बहुबंधुजातिनमित्रसुहृदनऔरनृपनअपा
 रहे नृपधर्मवारहिवारकीन्हैयाप्रीतिसोसतकारहे १५ पुनिनृपतिसवआ
 रुऔरजनतनपहिरिवागेपागहे कटिफेटकसिमनिमालउरकुंडलसुषो
 रअदागहैसुरसरिससोहेसकलजंनपुरकोचलेनृपसाथहै तवधर्मयेक
 करपार्थकोगहियेककरजडुनाथहै १६ तहगौनकीन्होभौनकोनृपधर्म
 मंदहिमंदहै वरमित्रमंजीसुहृदसुभटहसषासहितअनंदहै कुंडलआ
 लकचंदनसहितसोहतसुगोलकपोखहै कटिमेषलाकिकिनिहुनृपुरय
 हिरिनारिनिचोखहै १७ सवतहोससिवदनीविराजहिकृष्मरानीछविसनी
 मधिकेदुपदुहिताचली तहऔरनृपतियअनगनी यहिभातिआयअवासमे
 नृपधर्मकियदरवारहै जुतकृष्मभीषमआदिकनकोकरतअतिसतकारहे
 १८ दोहा महासीलतहैरित्पुजनधर्मभूपवोलवाय करिपूजनतिनकोदियो
 दानमानअधिकाय चौपाई सदसिब्रम्हवादिनवोलवाई पूजनकरिदियध
 नसमुदाई १ ब्राम्हनछत्रिनवेस्पनसुद्रन करिसतकारदियेवहुसुद्रन २॥
 सेवकसहितसुलोकनपाला पितरभूतदेवर्षिविसाल ३ धर्मभूपने
 पूजनपाई मागिविदाअतिसेसुषछाई ४ धर्मभूपकीकरतवडाई नि
 जनिजगृहनगयेहरषाई ५ भूपजुधिष्ठिसोहरिदासा राजसू ६
 यकरिदियोहुलासा ६ ताहिदेविसुरनरहरषाने छनछनवरनतनाहिआ
 धाने ७ जैसेमनुजअमितकहैपाई पानकरतनहिनेकुअघाई ८ दोहा पु
 निसुहृदनअरुवाधवनअरुसवनातनकाहि भयेटिकावतधर्मसुतइंद्रप्र
 स्थपुरमाहि २ चौपाई कह्यो कृष्मसोपुनिकेरजोरी नाथआसअसीअवा
 मोरी १ रहौककुकरिनयहगृहमाही पावनकरहुसकुलहमकाही २ अवमा
 सुकहिरहेसुरारी नृपकोप्रीतिनिरविअतिभारी ३ सांवादिक नवोलिजडा
 वीरन दियोहुकुमजडुपतिरनधीरन ४ जाहुद्वारिकेजडुदललैके हमवलव
 सबइतेसवज्वैके ५ पुनिप्रधुम्नआदिकप्रभुसासन जडुनगरीगमनेअरे
 नासन ६ यहिविधितहनृपधर्मकुमारा तरिमनोरथउदधिअपारा ७ सोस
 वरुपाकृष्मकोजान्यो अपनोनहिकरतवककुमान्यो ८ दोहा सुषितसाहि
 वीकरततहैजुतयांडवीसमाज इंद्रप्रस्थमहैइंद्रसमवसेजुधिष्ठिरराजजुरजो
 धननृपयेकदिनधर्मभूपकेभौन विमोविलोकनहेत तहैभाइनजुत
 यगौन चौपाई राजसूयकोलषिसंभारा

ई कहे सुजोधन बुद्धिगमाई ४ दुरजोधन हि निरबिसव नारी लगी हसन दे
 देकर तारी ५ तहँ कुरुनाथ को पत्रिच्छाई तके यौन तिन तन अधिक लजाई ई
 पुनि असमन मह कियो विचारा करि हौं अवदन कर सधारा ७ असगुनि जर
 तवरत कुरु राई चुपकै वहरि चले जूत भाई ८ दोहा सात पवरिको नाथि
 कै चढ़ि स्पंदन मे आसु नागनगर को गमन किय दल जुत छौं डिहुलास ९॥
 चौपाई दुरजोधन के मुरकत माहीं हाहाकार भयो चहुँ धाहीं १ रहे दृढ़ तहों
 ते असभाषे कुरुपति पांडव पै अति भाषे २ भयो ठीक मति वतन मत को बी
 जगद्वीतरु जुध भारत को ३ धर्म भूषत हं भये उदासा जान्यो कौरव पांडव ना
 सा ४ असविचारि नहि वचन वधाने पै हरि कृपा जानि सुषमाने ५ कृष्ण चंद सु
 षल है पाधने रो जान्यो देख्यो भार भुविके रो ई याही हित हम धरनि सिधारो
 सो अवछूटे सकल बभारे ७ अर्जुनादि सिंगरे तहँ वीरा माने उर मह मोद गभी
 रा ८ दोहा प्रसन्न परि श्रित जौन किय राजसूय को हाल दुरजोधन को कपट
 हमै सब कह्यो विसाल ८ इति श्री महाराजाधिराज बाधवे सविस्नाथ सिंहात्मज
 सिद्धि श्री महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री राजा वहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा
 पात्राधिकारि रघुराज सिंह जूदेव कृत श्री मत्भागवत देस मज्जरा धर्म पंचसप्त
 तितमः तरंगः १५ ॥ ॥ सुक उवाच दोहा और कथा गोविंद की सुनहुँ परि
 श्रित भूष साखु भूष को वध कियो लीला करत अनूप १ चौपाई सौ भंदे सके
 साखु नरे सा महावली माया बीवे सा १ साखु सषासि सुपाल भूष को काल सा
 रिस विकराल रूप को २ जोसि सुपाल काहि सुष छाये कुंडिन पुर मे आहन
 आयो ३ तहों राम संग भई लराई जरा संध आदिक नृप राई ४ गये हारि जदु
 वंसिन तेरे भागि गये रत्न बहुरि नहेरे ई दंतवक्र विदुर थसि सुपाला जरा सा
 धन्य रुसाखु भुवाला ७ जोसि सुपाल धर्म मष सुनिके आयो कृष्ण वधना
 चित गुनिके ८ दोहा सभामा दितहि हरि हन्यो जरा संध कहं भीम पौंड्रक को
 के सब हन्यो मारि चक्रवल सीम १ चौपाई दंतवक्र विदुर थ अरु सालू वांछि
 रहे नै भूष करालू १ साखु भूष दोउ नृप न बोलाई कियो मंत्र अतिको पहिछा
 ई २ जदु वंसी मे अति वलवाना सदा करहि छल पाप महाना ३ हरि चेदिय
 हिद गा करि माख्यो सभामा द्विकोउ भूष न वाख्यो ४ करि छल जरा संध दिगा
 जाई भीम सेन करताहि हताई ५ माख्यो पौंड्रक नंद कुमारा करत अनर्थ हि
 वारहि वारा ई तति असतु ममन हि विचारहु जेहि प्रकार जदु वंसिन मारहु
 ७ दंतवक्र विदुर थ असभाषे यह विचारहु मुहुँ करि राखे ८ दोहा जैसे वैहा
 म सो करत भल छल वारहि वार ते सेह मुहुँ करि छल जदु कुल करहि सधार

२ चौपाई तवपनिवो ल्यो साल्वप्रवीर मेरेवचन सुनहुँ रनधीरा १

तवलोतु मरहिबोयहि ठाऊँ

सुनहुँ सवै भूपति देकाना ३ अवनि अव अजादवी करिहौ

४ देषहुँ सवन्त पवित्रममोरा

५ असप्रने करिकै सवन सुनाई

संकरको करि ध्यानत होही ७

८ भौती ठाढ़ारह्यो अचल दिन राती ८

९ भीरि धूरि यहि विधि वीते वर्ष दिन भई तपस्या पूर ३ चौपाई

भक्त्यानिधाना साल्वनिकट कहै किये पयाना १

तोहि मेनि जिकै कर करि जाना २ सुनत संभुके वचन सुहाये

३ शिवपद करिकै प्रीति अथोरी

४ सुरनर अचर उरग गंधर्वा राक्षस किन्नाचारन सवा ५

६ देहु विमान नाथ इमि जोई ई जहँ मेवहोत है लै जाऊँ

७ दोहा साल्ववचन सुनि संभुत वयवमस्तु कहि दीन मैदान वैको बोलि

८ चौपाई रचहुँ साल्वहितये कविमाना ९

हि नहि सुरहुमहाना १ जहाँ साल्वअपने मन भावै

२ जो जेनयै कतो सुविस्तार आयसको नकटै सारथार ३

निदनु जेसा रच्यो विमानमहानन रेसा ४ भटनभीति भरभूरि भयावन हु

तअकासचारी मनभावन ५ असविमानरचि दानवराई दयो साल्वभूपति

कह्योई ई मानहुँ अधकारको थामा

निजतपसिवरदानको दीन्ह्यो होख सुना

६ चौपाई

साजि सैनचढि सौ भावमाना कुरहुँ द्वारिकै आसुपयाना २ यकवा

३ सोमै तुमसौ भायहुँ जीकी ३

४ प्रद्युम्नादिक अहेत होही ४ उग्र सैन भरिहेत है नगरी

५ पुरी लूटि सिगरी पुनिलार्ई

६ कछुल करि पुरवासिनमंह मिलिकै ७ पांडेवम

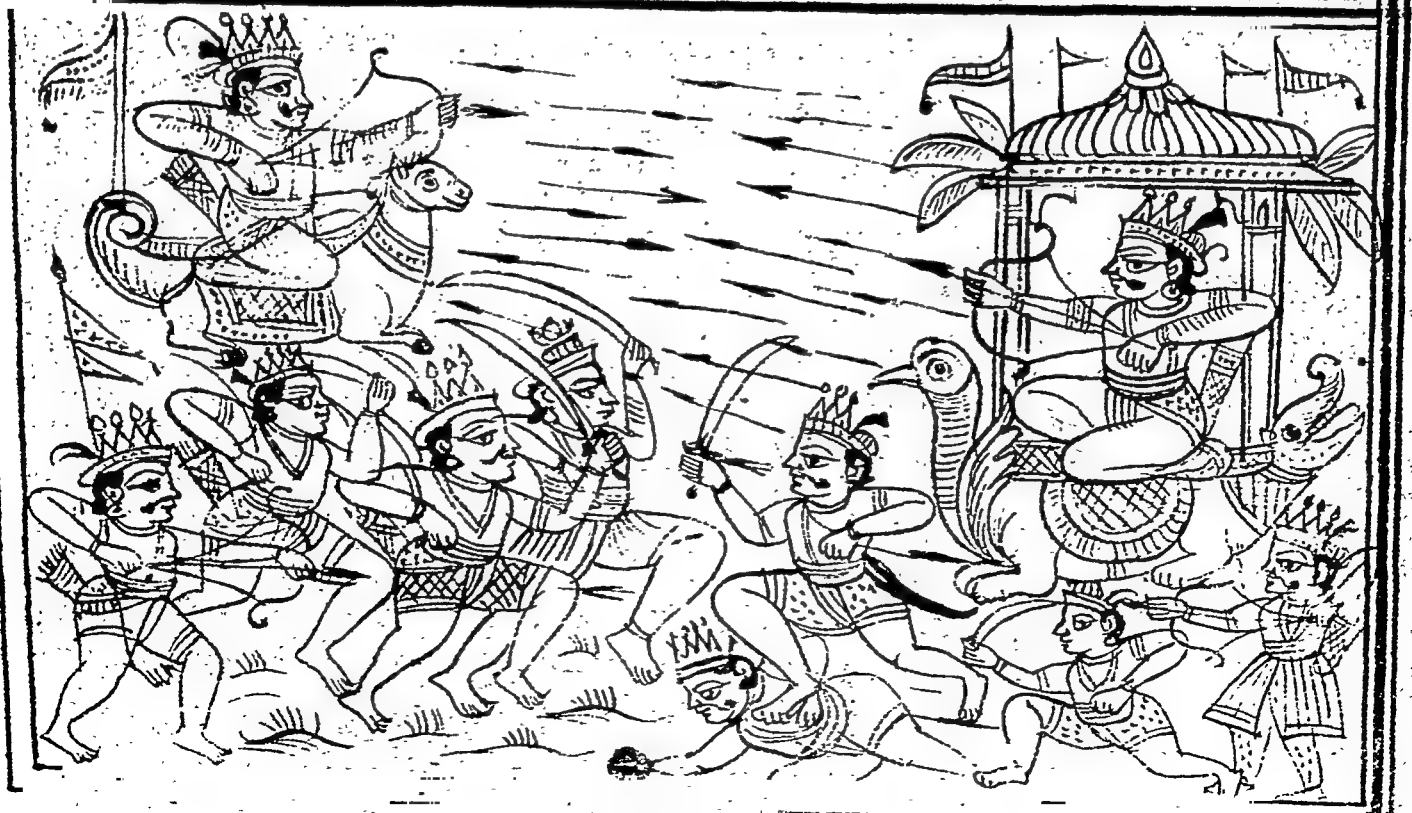
हितकृष्णवलराम मारि पठाये देहु जमधामे ८ दोहा साल्ववचन सुनि सु

दितकै वभै भूपमतिकीन साजि सैनचतुरंगिनी चढे विमाननवीन

वानतहंसाखुभूपरिसाय असवचनकह्यो सुनाय जोसत्यसिववरदान तौमोरा
जानमहान १ द्वा रावतीकोजायनहिनेकविलंबलगाय सुनिसाल्ववचनमहान उडि
वलोमोमविमान २ जिमिस्पामजलधरघोर धावतगगनकरिजोर तिमिकरत
सारकठोर धायो सुजदुपुरअर ३ जहंपरतकायाजाति तेहिदेसकीजनपा
ति असकहंहिलषिकैवा त विनकालगतहनलषात ४ गमनतप्रथमसुवि
मान पीछे सुयवनमहान द्वा रावतीयहिभांति नृपजानगोअधराति थला
षिजदुपरीनृपसालु करिकोयउरहिविसालु सुधिकरिसुजदुकुलवैर किय
तुरततोपनफैर निजजानधरितेहिठोर लैउतरिसैनअथोर चहुवोरजदुपु
रधेरि यकवारसुभटनटेरि ७ षोदनलंग्योपुरकोट हनिकैकुदालनचोट उ
पवनहुवागअराम जेरहेअतिअभिराम ८ तिनमेलगायोआगि नहिवचेर
क्षकभागि जिमिविपिनिलगतिदवारि तिमिदियोवागनुजारि ९ जेवचेता
रुतेकाटि सरकूपमहंदियपाटि वाटिकाग्रहगिरवाय बहुदेवसदनफेरा
य १० पुनिकनककोटगिराड बहुगुरिजदीनुदहाड पुरद्वारधिरकीफेरि कंच
नकपाटनतोरि १० भटपुसेपुरमहंथाड तहंआगिरीनलगाड जेअतिहिंऊंच
अवास तिनषोदिकीनविनास ११ अट्टाखिकानिउतंग पुनिषोदिकियतिनमंग
बहुविधिविहारअगार जेरहेअतिछुविवार १२ भटसालुकेअतिरुसि
घुसिधुंइसिसेधनेधूसि लूटनलंगपुरनारि पुरजननहनितरवारि १३ कोउर
हेसावतलोग जेलहेकवहंनसोग तेवियतिअसैदेखि भांगेभभरिभयलेषि १४
येकभागपुरलियलूटि पुरजननकोवहुकूटि अससालुबोलतजाड जदुवा
चैनाहिभगाड १५ जेनगररक्षकवीर तेनिरषिअरिकीभीर मारनलगेवहुतीर
अरिभटनकीन्हेपीर १६ कछुभागिअरिकीभीर तहंसालुअतिरनधीर करिकोय
पउरगंभीर हनिवानंवेगसमीर १७ पुररक्षकनकोमारि मायादर्इविसतारि
वहुसैलवरषनलाग प्रगटेभयंकरनाग १८ तेमनुजभक्षहिंधाड विषज्वालवि
विधिउडाड द्वा रावतीचहुंवोर भोअसनिपातकठोर १९ तरुसालतालतमाल
गृहपैगिरैविकराल पुनिचल्योपवनप्रचंड बहुमहलकियवहुषंड २० चहुंवोर
धुंधाकार भोधूरिकोअधियार जदुनगरमहंयेकवार तहंमचौहाहाकार २१
चौहदहाटनगाट अरुफूटिगेवहुघाट नरनारिकरतपुकार भांगेजरतलेवा
र २२ सवकहंहियहकाहोत कोवियतिकीनउदोत कहंकुसहैकहराम प्रद्युम्न
कहंवलधाम २३ कहंसालकीअचूर कृतवर्मकहंअतिसूर कहंग
योजदुहलभागि असकहंहिसवभययागि २४ यहसालुनृपअ
तिष्ठात जदुनगरकियउतपात जिमिनिपुरकहंनिपुरारि कैकुपितदी

न्ह्योजारि २५ तिमिसालुकोपहिछाई जदुनगरदीनजराई पुनिसरग्योवर्षा
 नसस्त्र पुनिहम्योवहुदिवस्त्र २६ वहुमुसलतोमरवान वरभल्लपरिघरुष
 न वरषतनगरचहुवोर जौभाटजलचनघोर २७ कहुभागसिंधुरछुटि वा
 जीजरेकहुजुटि यहिभौतिलषितपात कहुवंचवनाहिदेपात २८ जनकर
 तहाहाकार सैगलियेतियअरुवार नृपउग्रसेनहिद्वार जनजाइकीनपु
 कार २९ रसहुहमैमहिपाल हमजरहिपावकज्वाल कलुजानिपरतोनाहि
 कोरेतदुषपुरमाहि ३० नृपसुनतआरतसोर उठिलथ्योभयचहुवोर तब
 संकमनमेलाइ अनुचरहिबोलिवुभाई ३१ प्रद्युम्नपासपठाई असदियोता
 हिसुनाइ यहकहाभोउतपात मोहिनेकुनाहिजनात ३२ दोहा अनुचरआखु
 हिदोरिकैमदनसदनमहेजाइ सपीबोलिप्रद्युम्नढिगदीन्ह्यातुरतपठाई ३३
 जाइसपीरतिकेनिकदमंदहिचरनदवाइ ताहिजगाइसुनाइदियतुरतनरी
 सरजाइ २ रतिसौरतिपतिपदपदुमपंकजपानिलगाइ उठहुवीररसहुनगर
 असकहिदियोजगाइ ३ अरुनारेआलसभरेअनियारेविलसंतमीजतदग
 निजसेजतेउठिवेढ्योरतिकंत ४ पूरुनलाग्योहोतकसपुस्मिहाहाकार कौनसनु
 इतआइकैचाह्योकालअगार ५ सुतिवोलीकरजोरिकैनेहिजानहिंकुलकेता
 उग्रसेनकोचारयकआ योयाहीहेतु ई चौपाई उग्रसेनकोसासनसुनिकै
 चल्योकुवरदुतकारजगुनिकै १ बहिरकडिपूछ्योतेहिंचारे कौनपस्योनुपका
 हिंषभार २ इतकह्योनृपतुमहिबोलायो डवनडरासदकोउयेकआयो ३ जा
 रतनगरीनाथतिहोरी रक्षितजोनिआपमुजभारी ४ दूतहिकहेपोजाहुनृप
 हु नृपसोअससंदेसकहिदेहु ५ करहिननृपअवकलुसदेहु हमआवतहैम
 पहिगेहु ई असकहिकवचक्रीठधनुधारी उभयकंधेजुगतनसवारी ७ दारु
 कसुतहिदुतहिबोलवाई ल्यावदुरथममकहेहुवुभाई ८ दोहा त्रमुसासनसु
 निस्सूततहल्यायोसदनसाजि जदुनदननदनतुरततापरचढ्योविराजि १॥
 चौपाई पुनिचारनकहेवेगिवोलाई सववीरनयेदियोपठाई १ सात्यकिसाव
 गदौअक्रा भानुविदुसुकसारनसरा २ अरुहार्दिकआदिकरनधीरा कस
 कुवेरसासनसुनिवीरा ३ सजिसजिचढिचदिरथदुतथाये कसकुमारसा
 मोपहिआयि ४ तबअतिकोपितकसकुमारा उग्रसेनकेसदनसिधारा ५ तह
 पुम्नहिभूपनिहारी बोलिवचननेनजलदारी ई द्वेयनगरमहेअतिउतपाता रा
 क्षनकरहुतुरततुमताता ७ रामकसहैगृहमहनाही हमगोहरावहिअवको
 हिकाही ८ दोहा तुमसमरथसवर्भातिहोकसकुमारप्रवीन तुम्हरेदयतहो
 हिहमपुरवासिनजुतदीन २ चौपाई होतआजुसवनगरविनासा असीकव

हंलहीनहिंजासा १ तववोल्मौप्रद्युम्नरिसाई संसहिकरहुनाहिनृपराई २ राम
 कैंसहस्तिनपुरछाये तदपिनहमककुसंसेल्याये ३ तिनप्रतापतेयेकछिन
 माहीं करिहौंअरिनसंधारयहौं ४ असकहिरथचदिकुपितकुमारानृ
 पाहिवंदिनिकस्योतेहिंदारा ५ प्रद्युम्नहिलगिप्रजादुषारी आयेआरतवचा
 नपुकारी ६ तुम्हरेदेषतकस्मकुमारालहिकलेसभेविनहिअधारा ७ ज
 दुनेदननंदनअसभाषोअवकछुनहिसंकामनराषो ८ दोहा दीजेमोहिव
 तायअवदुषदायककहंदुष्ट अर्थरातजेनगरमेकियोउपद्रौपुष्ट ९ चौपा
 ई प्रजनकह्योहमजानतनाहीं जरतनगरदेषतचहंघाहीं १ तवप्रद्युम्ननि
 जरथहिवढायो करमेकरिनिजधनुषचढायो २ तहंसास्यकिअरुसावप्र
 वीरावढिआगेकैगेरनथीरा ३ भानविदहार्दिकअकूरा अरुगदसुकसा
 रनरनसूरा ४ औरहुजूथयजूथयजूथागजरथतुरंगपदा तिवरूथा ५ क
 स्मकुवरकहंपी छेकरिकै आगेवढेआयुधनधरिकै ६ विविधिभांतिवा
 जेतहंवाजे फहरतवहुनिसानवरराजे ७ सुभटसरोषितगाजनलागे सु
 नतछुइअरिभाजनलागे ८ दोहा करतरहेजेसाखुभटनगरउपद्रौघोर ति
 नयेसास्यकिसावभटहनेवानवरजोर २ छंदभुजंगप्रयात तहंसाखुकेवी
 रथायेप्रचारी हनेसास्यकीसावकोसस्त्रभारी इतैजादवीसेनकेवीरथाये॥
 हनेसाखुकीसैनकोकोपछाये १ कियेचितसुद्धैउभैवीरकुद्धैकियेउद्धैरु

होकारि २५ तिमिसालुकोपहिछाड

वरषतुनगरचहेंवार औभाद्रजलधनघोर २७ कहूंभागसिंधुरछुंदि
यहिभांतिलषितपात कहूंवंचवनाहिदेवात २८
तहाहाकार संगलियेतियअरवार नृपउगसेनहिद्वार जनज
२९ रसहुहमेमहियाल हमजरहिपावकज्वाल
३० नृपसुनतआरतसार

संकमनमेलाइ अनुचरहिवोलिबुभाइ ३१ प्रद्युम्नयासपठाइ

हिसुनाइ यहकहाभोजतपात मोहिनेकुनाहिजनात ३२

हिदोरिकेमदनसदनमहंजाइ

जाइसयीरतिकेनिकटमंदहिचरनदवाइ

सरजाइ २ रतिसौरतिपतिपदपदुमपंकजपानिलगाइ

असकहिदियोजगाइ ३

निजसेजतेउठिबैद्यौरतिकेत ४ पूछनलाग्योहेतकसुपुस्महाहाकार

यौयाहीहेतु ई चौपाई उगसेनकोसासेनसुनिके

१ वाहरकदिपूछ्योतेहिचारे

हैषभारे २ दूतकह्योनृपतुमहिवोलायो डवनदुरासदकोउयेकुआयो ३

नाथतिहारी रक्षितजोनिआपभुजभारी ४

नृपसोअससेरेसकहिदेह ५ करहिननृपअवककुसेदेह

६ असकहिकवचकीटधनुधारी

७ ल्यावदुरथममकहेहुबुभाइ ८ दोहा

निसूततेहल्यायोसदनसाजि जदुनदननंदनतुरततापरचढ्योविराजि ९

चौपाई पुनिचारनकहेंवेगिवोलाइ सववीरनयेदियोपडाई १

२ भानुविंडुसुकसारनसरा २

३ सजिसजिचदिवदिरथदुतधायै

पहिआये ४ तवअतिकोपितरुसकुमार उगसेनकेसदनसि

५ क्षनकरहुतुरततुभताता ७ रामकृष्णहं गृहमहनाही हमगोहरावहिअवको

हिकाही ८ दोहा तुमसमरथसवभोतिहोरुसकुमारप्रवीन

हिहमपुरवासिनजुतदीन २ चौपाई हेतआजुसवनगरविनासो

धनदृष्टिदुष्टिदूकभे सवैप्रवीरदेषिकैचरित्रआसुमूकभे मनोमहानसानुवानसाल
 इंदलागही प्रचूरकैगिरैमहीननेकुजोरजागही ३ विलोकिचूरतीरकोप्रवीर
 भेअधीरहै तजेप्रकोपिफेरिवारवारतीरभीरहै उतैनरेसवानधारव्योमतेप
 वारहै मनोमघामहानवृद्धआवतेअपारहै ४ कटैमतंगओतुरंगजानवृष्टि
 सैनमे नभागतेप्रवीरधारिधीरजुद्धचैनमे तहोप्रवीरसीवसासकीगदोप्रको
 पिके दलेनरेसवानजेतजेसुचित्तचोपिके ५ दोहा ताहीकिनपूरुवदिसाकी।
 न्होभानुप्रकास नृपविमानदेषोपरोमानहुकालअवास ६ निजनिरफललषि
 वानतहसाल्वभूपरिसिद्धाई अतिप्रचंडमायाकरीजोमुषवरनिनजाद ७॥
 कुंद कियोमहानअंधकारचारिदृष्टिसानहै भूरैलगीअनेकआसमानतेकसा
 नहै कृपानओपषानकीमहानवृष्टिहीतिभै अनेकदामिनीनयोतिआसुहीउदे
 तिभै ८ दसौदिसानवानधारधावतीकरालहै महोप्रचंडयोनजोरसोवह्योवि।
 सालहै रहीअकासधूरिपूरिभूरिधुंधकारभो प्रपातवारिकोमहावितुंडसुंडधा
 रभो ९ उदैकटैवहैदवैप्रवीरवृष्टिसैनके गिरैमरैफिरैभिरैथिरैभरेअचैनके
 तुरंगसौमतंगस्यदनोकटैअनंतहै डडातवंडमुंडभुंडव्योममेलसंतहै ३ तहो
 सुदृष्टिसैनमद्विआर्तसोरकैरह्यो महानभीतिव्याकुलैप्रवीरसस्त्रनागह्यो न
 सासकीनसावनागदोनहीअकूरह चलायवानकोसकेरहेजेवृष्टिसूरह ४॥
 नसाल्वकोविमानआसमानमेदेषातहै सवैप्रवीरकोसंधारआसुहीलषातहै
 सवीप्रवीरमोहिकैगिरैसुजानमेतहो मचोहहायुकारवृष्टिसैनमेदुतेमहा ५ असंख्यवी
 रमारिगेअसंख्यहृषगदगे अनंतसस्त्रडारिगेअनंतहलुकाइगे विलोकिसैनजाद।
 वीविनासआसुतासमे मुकुंदकोकुमारसूतसौकह्योहुलासमे ६ वढाबरेवढा।
 वरेवढावजानआसुही विलोकुआजुवृष्टिवंसकोविसषिनासुही अहैनरेससा
 ल्याकरालकालकेसमे लषांमेमायदृष्टितेविमानव्योममेभ्रमे ७ सुनौकुमार
 वैनसूतहांकिकेतुरंगने गयोसंधारकैरह्योजहांमहारनंगने विलोकिकृष्ण।
 नंदकोनरेससाल्वकोपिके हन्योहजारवानकोचढादचापचोपिके ८ पषानओ
 कृपानओकृसानवृष्टिको कियो मुकुंदनंदस्यदनैसुमंदगोनकैदियो गिरितुरंग।
 भूमिमेविमोहिसारथीगयो प्रद्युम्नदेषिनापरेसुरानसोकहूभयो ९ दोहा जा
 सतसकैउठिसारथीतजिघोरेनकीवाग बोलतभोप्रद्युम्नसौअतिसयउरभया
 पाग १ कुंद किधौमरेकुमारतूकिधौविनाअधारहो सरासनैसंभारियेतुंवि
 कीअपारहो कह्योप्रद्युम्नसोकसतनेकहुनकीजिये तुरंगवागसावधानकैसु
 पानिलीजिये १० विलोकियेसुविक्रमेहमारआजुद्धमे नहोतहैप्रवीरधीरस
 वृफंदरुद्धमे उचारिवैनअसहीकौदंडचंडसोरकैलियोसोत्रहअस्त्रधारसनु

इतैजोरजुइ सुदेवासुरेसोभयो जुद्धघोरा कटेनाहटेतेरटेजीतसोरा २
 तैसैतवल्लोक्पाना प्रवक्षो सुसखो मरैवीरनाना छनैयेकयेकैहनेहैहकारे
 मोहभारेदरैनाहिदारे ३
 चारै भईसोनि सावीरकी प्रानहारी रहीछायदीपावलीकी उज्यारी ४
 उतैव्योममभूरितारे इतैभूमिमेभूषनैकेकतारे
 लगेनाडरौनाडरौसत्रुआयो ५ तुरंगैसवारेतुरंगैसवारै
 गवारैखेरसौरथीसांस्थीकोपधारे जुरंगैदरैपैदरैसौप्रचारे ६
 तासत्रुआयि पियेस्तोनि तैआमिषैपूवषायै कटेनागकेतेपटेवाजिकेते
 उठैवीरकेतेसचेते ७ तहांसासकी सांवकैवानवर्षा हनेसाखुकी
 हर्षा परीसत्रुकी सैनमेवानधार मतंगौतुरंगौमरैहैअपारा ८ दोहा
 सासकीसरनकोआगदगदाप्रहार साखुसुभटसहिनहि सकेभज
 भार पुरतेकठिवाहेरगयेछोडिछोडिहथियार
 विधिकियेपुकार छंदभुजंगप्रयात सजीजादवीसैनआईप्रचारी
 मैकोदियोहैनिकारी १
 ई १ पुरभीतरैनावनेनाथजातो हमारेपिछारीदलैभूरिआतो
 छावतेही देशनिभटेआवतैधावतेही २ लख्योसासकी
 रोसतेचापमेवानसाजा हन्योसांवकोसतरैवानवीरा असीसासकी
 चोषतीरा ३ गदैसाठितौंभानविंदैयचासा सुकैसारनैतैसहीजीतिआसा
 सासकीअइतैजुद्धकीन्हैया सवैसाखुकेवानकोभजिदीन्हैया ४
 सचोषेसुवाना गदौसायकौवीसमाख्योमहाना सुकोसारनैवीसवीसैप्रहारे
 सरैभानविंदोदसैताहिमारे ५ तहांसांवकीन्हीमहविगताई दल्योसाखुको
 नवानेचलाई दल्योसाखुकीतासुकैदंडभारी गदैहंगदालैहन्योवाजिचारी
 यहिभातिकैसाखुकोहीनजनै दियोसाखुकीसैनमेछायवाने
 कीभीरभागी सुर्षाकैसवैजादवीसैनजागी ७ तहांसाखुदूभागिकै
 ई चढ्योआपनेजानमेआसधाई लियोताहियैसैनदूकोपठाई दियोसावि
 मानैअकासैउडाई ८ दोहा जदुर्वसीतहंसुदितकैविज्यनिसानवजाय परेभ
 येतेहिठौरमेअतिआनंदउरपाय छंदनराज
 भैमेलगयो अलातचक्रसोसोहाततेजहंमहाजग्यो
 आसुहीटंकोरके हन्योकसानवानवेप्रमानघोरसारकै १ तहांअकूरभानविं
 दसांववोरसासकी यवारिवानधारखेसुमारसत्रुघातकी
 षंडषंडसाखुभूषके दियोपवारिकेरिवानमारतंडरूपके २

बात है आसमान मे कहुँ दिशान मे भ्रमात है सेख सी समे गिरै कहुँ सुवान जो रते ॥
 सिंधु नीर मे गिरै कहुँ फिरै हिलो रते २ आसमान मे अलात चक्र सो फिरात है ये
 कहुँ पलेन ये कहुँ थले पिरात है वान डोरि सो प्रद्युम्न जान चंग पेल तो व्योम मे
 वढाव तो घटाव तो सुमेल तो ३ कृष्ण के कुमार को सुवान धारि देषिके साल्वुरा
 जमार तो अनंत वान तेषिके साल्वु के सुभट्ट हूँ अनेक सख मारते जादवी दा
 लानिके भटानिके सघारते ४ जान ते उठाय सी सवान जो चलाव तो कृष्ण
 पुत्र चित्रवान मारिके गिराव तो जान मे महान वान वृष्टि व्योम ते भई साल्वुरा
 ज सेन की अघात दुर्दसा छुई ५ भाग ते वने न वैठ ते वने न जान मे जुद्ध के विलास
 को हुलास नाहि प्रान मे कृष्ण चंदन दंके अमंद वंदवान मे जान और मान हूँ का
 पान आसमान मे ६ ठाढ़ के नरे सको पिबो ठाढ़ा विदांत सो मृदि दीन कृष्ण पुत्र
 घोर खान घात सो चूर चूर साल्वु वान के प्रद्युम्न साय के सूरपाव के समान वाना
 सो कदाय के ७ मारि मारि वज्र वान साल्वु अंग अंग मे मूर्च्छितै दियो गिराय कृष्ण
 पुत्र जंग मे भूय होत मूर्च्छितै हहा पुकार माचि गो वीर मानि लीन काल सर्व सी सना
 चि गो ८ दोहा साल्वु मूरछा देषिके ता सुदिमान दुमान छिपि विमान तेहन त
 भोज दुदल मे बहु वान हन्यो पाच सत सहस पुनिल क्षिफेरिद सलक्षि सत्रु वध
 न चित चोपिके करि ज दुदल को लक्षि भान कृसान समान वर बहु दुमान के वा
 न करत भये विन प्रान ते वीर महान महान अट पट भट भट पट कट त को
 उलट पट के जात पेन हट त वदिव ठिंदत नट वट से दर सात मरिके पै है स्वर्ग हि
 ठि जीति भोगि है भूमि अस विचारि न हित जतर न धावत धाय लघूमि चौपाई सा
 लुदे मान दुमान प्रधाना लगे प्रथम जाके तन वाना १ कृष्ण सुवन सर की सुधिक
 रिके ताहि हनन कह को पहि भरिके २ देषिकृष्ण सुत सर अंधियारा उत स्यो
 तह वे मान ते सारा ३ अंतर्हित के चरमै तिरी के गयो दूरि ज दुदल के पीछे ४ ॥
 ज दुदल के भट को धरि रूपा प्रवि सत भोदल मे सुनु भूपा ५ लरन लग्यो आयहु
 संग माही ता सुक पट जान्यो को ६ ॥ १ ॥ गयो तुरत प्रद्युम्न समीपा पीछे ठा
 ढा भयो महीपा ७ रह्यो कुवैर छोडत सर धारा ता सुवोरन हि नै कनि हारा ८
 दोहा साल्वु सचिव सोलहि समै गदा धारि दोउ हाथ मारत भो अति जोर सो कृ
 ष्ण कुवैर के माथ १ चौपाई लागत ही सिर गदा प्रहारा मुरछि गि स्योर थम द्वि कु
 मारा १ मारि गदा दुव भागि दुमाना चढ्यो वेगि सो जाइ वेमाना २ मुरछित सा
 ल्वहि सचिव जगायो सुधा सरिस तेहि वचन सुनायो ३ हरि कुमार कहै मारि न
 रे सा विजय पाय आयो यहि देसा ४ प्रभु वज्र वावहु विजय निसाना अवनहि
 कोउ भट उत वखवाना ५ सुनत साल्वु अति सय सुष पाग्यो विजय वाज वज्र वा

१ दोहा तमिसवलिहकैदियोसंकरमायाघोर

१ छूटतविसिषअषंडभोघोरसोरहिसिद्धा

२ जिमितमारिकेउदेतेहोतोतमकोनास

४ छूटचामर

मारिकेपचीसवानकोपकैचमंदसो

याचसैप्रचंडताहिमारिकेसुवानहै १ ५

रिक्को कोटिहैसुसायकैपवारिकेप्रचारिके

२ येकयेकवानयेकयेकवीरको
हूने सारथीनकोदसैदसैहनेसरैधने तीनतीनवानवाहनानिवेधदेतमो

१०५
धावतीप्रद्युम्नकीजहातहो सत्रुभिन्नसैनकेलगेसवैसराहने

४ षंडमुंडहैवितुंडजानतेगिरै

सवा १ उंडमुंडभुंडषंडहैअकासमे

५ रक्तधारजानतेढरैसुवारवारहै

साखुकेविमानमेसरैअनेकभातिहै

१०६
दिसानमेपर

यरादेपातिहै

५
कृत्स्नयुववानधार धावतीतहोतहै

हो कायकैनरुत्रसेअकासमेरहेतही

१०७
जदूपिभेदकरि

१०८
दोहा यहिविधिसगिप्रद्युम्नसरभूयोविथितनृपसालु

हुबहुवरूपेदात मायामयमयकृतमनोसैलसपक्षउडात ४

१०९
सावधानहैसुभटसवक १

११०
कियो वेगसोप्रहारखानकायजानकोलियो आसमानमेजहांपरायजा
तजानहै भासमानहैतहोसुजातदंदवानहै १ भूमिमेविसानआयकैकहूहै

पात है आसमानमेक हँदिसानमेभ्रमात है सैख सीसमेगिरैक हू सुवान जोरते ॥
 सिंधुनीरमेगिरैक हँदिकिरैहिलोरते २ आसमानमेअलातचक्र सोफिरात है ये
 क हू पलेनयेक हू थलेथिरात है वानडोरिसोप्रद्युम्न जानचंगषेलतो ओममे
 बढावतो घटावतो सुमेलतो ३ कृष्णकेकुमारकी सुवानधारिदेविके साल्वुरा
 जमारतो अनंतवानतेविके साल्वुके सुभट्ट हँ अनेक सख्तमारते जादवीदा
 लानिके भटानिकों सघारते ४ जानतेउठायसी सवान जो चलावतो कृष्ण
 पुत्रचित्रवानमारिके गिरावतो जानमेमहानवान वृष्टिओमतेभई साल्वुरा
 जसेनकी अघात दुईसाछुई ५ भागतेवनेनवेठतेवनेन जानमे जुद्धके विलास
 कोहुलासनाहिप्रानमे कृष्णचंदनंदके असंदखंदवानमे जान औरमानहूका
 पान आसमानमे ६ ठाढ़केनरेसकोपिवोठदाविदांतसों मृदिदीनकृष्णपुत्र
 घोरवानघातसों चूरचूर साल्वुवानके प्रद्युम्नसायके सूरपावके समानवाना
 सोकदायके ७ मारिमारिवज्रवान साल्वुअंगअंगमे मूर्च्छितैदियो गिरायकृष्ण
 पुत्रजंगमे भूषहोत मूर्च्छितैहहापुकारमाचिगो वीरमानिलीनकालसर्वसीसना
 चिगो ८ दोहा साल्वुमूरछादेविकेता सुदिमानदुमान क्षिपिविमानतेहनत
 भोजदुदलमेवहुवान हन्योपाचसतसहसपुनिलक्षिफेरिदसलक्षिसत्रुवध
 नचितचोपिके करिजदुदलकोलक्षि भानकृसानसमानवरवहुदुमानकेवा
 न करतभयेविनप्रानतहँ वीरमहानमहान अटपटभटभटपटपटकटक
 उलटपटकैजात पेनहटतवदिवठिदंतनदवटसेदरसात मरिकैपैहँस्वर्गह
 ठिजीतिभोगिहँभूमि असविचारिनहितजतरनधावतघायलघूमि चौपाई सा
 लुदेमानदुमानप्रधाना लगेप्रथमजाकेतनवाना १ कृष्णसुवनसरकीसुधिक
 रिकै ताहिहननकहँकोपहिभरिकै २ देविकृष्णसुतसरअधियारा उतस्यो
 तहँवेमानतसारा ३ अंतहितकैचल्योतिरीकै गयौदूरिजदुदलकेपीछे ४ ॥
 जदुदलकेभटकोधरिरूपा प्रविसतभोदलमेसुनुभूपा ५ लरनलग्योआपहु
 संगमाही तासुकपटजान्योकोउनाही ६ गयौतुरतप्रद्युम्नसमीपा पीछेठा
 ढोभयोमहीपा ७ रह्योकुवँरछोडतसरधारा तासुवोरनहिँनकनिहारा ८
 दोहा साल्वुसचिवसोलहिसमैगदाधारिदोउहाथ मारतभोजतिजोरसोंकृ
 णकुवरकेमाथ १ चौपाई लागतहीसिरगदाप्रहारा मुरछिगिल्यौरथमदिकु
 मारा १ मारिगदादुवभागिदुमाना चढ्योवेगिसोजाइवेमाना २ मुरछितसा
 ल्वहिसचिवजगायो सुधासरिसतेहिँवचनसुनायो ३ हरिकुमारकहँमारिन
 रेसा विजयपायआयोयहिँदेसा ४ प्रभुवजवावहुविजयनिसाना अवनहिँ
 कोउभटउतवखवाना ५ सुनतसाल्वुअतिसयसुषपाग्यो विजयवाजवजव

वनलाग्यो ईदतै प्रद्युम्नहि विविकलनिहारी दारुकको सुत धरमविचारी ७ दलते
निकसिचल्यौरथ्यकै जदुवां सिनहुला सल्लैकैकै ८ दोहा प्रद्युम्नहि मुरखि
तलषतनगरवाररथ्यजात हाहाकारकियात वै जदुदल अतिविलषात २ चौ
पाई भगीसैन जदुवां सिनकेरी कहन लगेय कयेकनटेरी १ अत्रजदुकुलको
भयो विना साछोडहु सबजीवनकी आसा २ असकहि फेरिलौ दिनहि हरे गा
ये द्वारिके दोरिघनेर ३ रुक्मकुमारहि विथितनिहारी भागतलषसैन भय
री ४ तहां सासकी वचन उचारो सुनहुं सांवगद कह्यो हमारो ५ रुक्मकुवर कह
मुरखित देखी भागव अचुचित अहै विसेषी ई कह्यो देषा उव मुष गृह जाई का
रुक्मकुवर कह रनहि गंमाई ७ रामरुक्म सांको वतरे हैं जीतहि सकल मरेकै जो
हैं ८ दोहा रुक्मकुमारहि विनंजगत जिअव अहै धिक्कार ताते रनमहं प्रानदे
हु स्वर्ग सुषसार ३ चौपाई सुनत सासकी वचन उदार कोपित बोल्यो सांवकुमा
रा १ रनमह उचित मख सबकाही छत्री भागत है कहूं नाहीं २ आतता सुतमा
तहु ज्ञाती मरे जुद्धमहं सबवहु भांती ३ सदाधीरधारतरनधीरा कायरकुमती
हात अधीरा ४ कोपित तहां बैन गदभाषे साव विचार सतिकिराषे ५ रह्यो प्रपु
म्नयेक इतनाही तोक सभयो समरमहि माही ई अवै जियत हम सब इत ठाढ़ो
जीतिले वसनु हिरनगाढे ७ पै नहारिके जाववहारी विना प्रद्युम्नसि अत्रवड
री ८ दोहा तव छतवरमा कहत मोले वसह ज अरिजीति पै प्रद्युम्न विनगोना
गृहकी लागत अतिभीति १ चौपाई रामरुक्म जो पुछिहे आई कहं प्रद्युम्न है देख
वताई १ तय हम कहव काहति न पाही किमि देषा इहं मुषतिनकाही २ ताते उ
चित हि प्रान पयाना पै नहि सुनब वचन असकाना ३ असकहि मरन ठीक देखी
छोडन लगे कोपिवहुतीरा ४ उतै रुक्म सुत कहं कहूंदरी लेगो सारथि भयभरि
री ५ तहं मुरखत जि रुक्मकुमार उठि परातनि जसुरथ निहारा ई गहिसारथी
हाथ अतिमाथी बैन कठोर रुक्म सुत भाथी ७ रेदारुक सुत सल अत्राणी मोहि
कहं लये जात भय आनी ८ दोहा लैचलु लैचलु समरमहं फेरु फेरु रथमार ना
तोका दिरुपान मै सी सकाटि होतोर २ चौपाई अनुचित कीन्हैया सुत महाना
जीतहि मोरहरे नै प्राना १ जो छत्री रनते भजि जातो उचितता सुनहि जिअव जा
नातो २ कूरकुकर्मा कुमतिकुवाली कायरकुलित कुनयहि पाली ३ हात सोई
जोरनमह भागे नापर रुद्रिहि अतिअधलागे ४ पुनिता परयह जदुकुलमाही
कवहूं रीतिरही असनाही ५ सुनोन मै कवहूं असकाना जदुवर रनतजि करे
हियाना ई महीन पुंसकयह कुलमाही हात भयो कछु संसेनाही ७ सुतमा
हिदिय सबविधिषाई मोरिवीरनातनते धोई ८ दोहा सुत आजुखों सवुरना

लषीनमेरीपीठि सुरहु असुरकेसनमुषेनीचमईनहिदीठि ३ चौपाई यह
 कलंकतैदियोखगाई उमिरिभरेकीगईकमाई १ हस्तिनपुरतेजवपितुरा
 मा अहैंआसुसुनतसंगामा २ तवहमकेसेमुषदरसेहैं कैसेतिनकेपदसि
 रनेहैं ३ जवकहिहैंजदुपतिमुसकाई देहुसमरकीषवरवताई ४ तवहा
 मकहवकोनगतिगाई कादरसेतहैरहवलजाई ५ जवकहिहैंमोसेकल
 रामा कसपरायआयेतैधामा ६ वालकपनतेतोकहंपाल्यो गोदधारिचू
 मतमुषलाल्यो ७ सोसबमेरोपालनपोषन कियोअकारथसवतैयहिक
 न ८ दोहा तवहमतिनकोदेइगेकैसेचितैजवाव तातेअवमोहिलषि
 परतउचितस्वर्गपुरजाव ४ चौपाई मेरेभुजवलयहजदुनगरी वसतर
 हीनिरभयअतिसिगरी १ सूतसोईमेरेभुजदंडा तैकरिदियेरेडकेदंडा २
 भलीआगातिविपतहुनीकी पैयहसंसैटरतनजीकी ३ जवहमअपनेग
 हमेजैहैं तवनारिनमुषकोनदेखैहैं ४ हंसिहंसिजवपुछिहैंभोजाई वीर
 वीरताकेहोगमाई ५ तुमतोरहेविकमीचाषे गृहमहभजिआयेकैहिधो
 वे ६ अवलोसुनीनतुवकदराई नईवातदेषनमेआई ७ धौप्यारीकीसु
 धिउरकरिकै आयेभोनभाजिभरिकै ८ दोहा धौरथदूख्योआपकोधौधा
 नुटुट्योतुम्हार घाउभीतिधौतुमभजेजानिअंगसुकुमार ५ चौपाई जवअ
 सापुछिहैंगृहनारी वातकहवतवकोनउचारी १ तातेसरवनीकअवलाग
 त अनुचितजिअवजुद्धतेभागत २ लैचलरथसंगरमहमोरा सूतकियोतै
 अनुचितघोरा ३ सुनिसारथिहरिसुतकेवेना बोल्योपानिजोरिभरिनैना
 ४ सारथिउवाच दृष्यादेहुमोहिदोसकुमारा मैसारथिकोधर्मविआरा
 ५ रथीमुरछिरथमहगिरिजावै तवसारथितेहिलेचलिआवे ६ परहि
 रथीकहजवसकेतू रक्षहिसारथिकरिवहुनेतू ७ सोसबधर्मनिआपहु
 जानो काहेकोपमोहिपरगनो ८ दोहा सत्रुगदतिमुरछिकैगिरेआपु
 रथमाहि तातेमैयाह्यौरथहिधर्मसोचिमनमाहि इतिश्रीमहराजावा
 धवेसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
 राजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपात्राधिकारिरघुराजसिंहजुदेवकतश्रीमा
 भागवतदसमउतरार्धषष्ठसप्ततितमस्तरंगः १६ ॥ ॥ श्रीसुकड
 वाच दोहा सुनिसारथिकेवचनतहैंकृष्णसुवनसुषपाइ धोइसलिला
 सोषदनवरसिरमहंकीटवनाइ १ सोरठा कवचऔरकरनान कटिकुपान
 तूनीरजुरा करेकरिवलवान धनुषधारिअसकहतभो १ नाकरुसारथि
 देरि कोय जालजागतिअंगनि स्पंदनमेरोफेर लैचलुसत्रुसमीपमहं २॥

वै वाजिनकोताजनदयो हांकतभोखहिचैन लं रि
दिगयो ३ हरिसुतसंषक्काइ सिंघनादकरिकैमहा

४ छंदचोटक धनुकीधुनि सासकिकानसुने

नभने ?

यहिसन्मुखसंगरसानगहै ह।

वत १ जडुवीरसवैलहिमोदतही २ गरजेतरजेवरजेभटहै

येकवारअपारनिसानवजे जडुकेदलके सारारगेजे ३

हिंआवतदषितहो इतसालुमुआलुसभीतमहा

फिरिआवतसोजेहिंतेनिधन्यो ४ यहवीरप्रचंडधनुधरहै

पुनिवेनडमानकहैपोतेहिंको

कहियो

वरवानतज्योअरिजोमुनिकै सरसौ

वहवीरनवेगिहटाइदियो ६

धनुधारिनमेजिनथाकसोऊ

धुनिकैधनुधावतवीरवठ्यो तनकोपहिज्वालविसालमठ्यो

लखियर्थप्रयासदुमानतहो

१० निजसारथिसौअसवातकही अवघेरिनकीदिदवांगगही

रिनंदनसंदनसोहचलो यहिमारनकोअवकाखभलो सरसोयहिकोसिरा

१० मुरिहोसिगरीजडुसेनूदही १० वचिहैअवकीनहिंकुस्मतनै

११ कदतैनिरथोअरिंकुस्मतनै कियअभुतविकमताहिछनै सरचारिपबो

रिअभुगमको हनितासुतुरंततुरंगनको १२ येकवानहिसतहिसीसदल्यो

यकसोपुनितुगपताकमल्यो धनुवानजुगेजुगचंडकियो

१३ हनिकैअरिसीसहिकाटतमो पुनिवानसहअनपाटतमो अ

रिऊडदुमुडहुवाजिनको धुजकोरथचकनराजिनको १४

१४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०

१५ पुनिकोदिनवानहन्योछनमे अ

अतिवादिगयोउरआमरपा १६ सोरठाभयोमंडलाकार

२६ कोडतसायकधारजडुपनिकोसुतपाटवी ५ छंदपहरी निकसैकी

दंडतेवानचंद नभमारतंडकोकरहिमंद २ १६

धुम्रतजेसायकदेपाहि १ असठौररहैवानहिचहुंवीर

चार सरपंपसोरदसदिसनहोत मनुप्रलेपवनकोरववदात २

कोपवनपाइ अति धरनिरेनुदुतहोउडाइ भरभरअष्वतिमिकदुतवान नहि
 देषिपरतकरमेकमान ३ जिमिसलभदुदतरुपेगिराहिंतिमिवानदंदनृपा
 जानपाहिं कोदिनयतत्रितेहिंजानलागि बहुदूकहोतस्मेजोतिजागि ४ को
 दिनअकासतेगिरतवान तेलगतभदनकेमधिविमान तहरहतवनतनहि
 कूनहुयेक लगिविसिषकदेभटचटअनेक ५ जद्यपिसुसाल्वनृपदलतजा
 त तद्यपिनकृष्णसुतसरघटात सतसहसलक्षकोदिनअष्व संगसेअका
 समहवानसर्व ईथिरभोविमाननहिचलिसकात जिमियंकगडोगेयरदेष्वा
 त तवमच्चो जानमहहहाकार नहिदेषिपरतभटकोउवार ७ गेयरतुरंगभेअ
 गभंग भटकितेकटेसिरयेकसंग नहिरहतवनोजवमधिविमान तवसाल्व
 भूपकेभटप्रधान ८ तजिजानकूदिभागेअकास सवकुटिगयोरनकोहुला
 स तहंसावसासकीगदसुवीर धरिधनुषहननलागेसुतीर ९ कटिसीसउ
 रूपदकरहग्रीव कटिभरनलगेनभतेअतीव मनुभयोसुरासुरजुद्धस्वर्ग त
 हंतेगिराहिंवहुअंगवर्ग १० जेगिरहिचायलहुसाल्ववीर तेवूडिमरहिसाग
 रगंभीर तहंउदधिमाहवहुहुंडमुंड सवठौरछायगोभुडमुंड ११ मरिगिरे
 बहुतवाजीवितुंड भोसिंधुतहंआनिंतैकुंड तहंमळुकळुअरुगीधकाग पलषा
 नलगेलैनिजैभाग १२ जादवनकाहिजादइहसर्व मंगलमनावतेमुदअष्वी
 यहिभातिभयोदलकोसंधार सवगयेमारिनृपभटउदार १३ तवसाल्ववीर
 बहुभीतिमानलैगोउडायदूरोविमान तहंविजैमानिजदुवरकुमार कियसिं
 घनादअतिसेउदार १४ तहंसुमनसुमनवरषेअनंत सवकहतभयेजयसुर
 तिकंत गदसांवआदिजदुवंसवीर हरिसुतहिसराहनलगेधीर १५ यहिभाति
 जीतिनृपसाल्वकाहि प्रदुम्ललस्योरनमदिमाहि वाजतनिसानफहरतनि
 सान जदुवीरकहतजयजयमहान १६ दोहा जवसिगरेसरभरिगयेप्रगा
 द्योभानुप्रताप तवविमानचढिहनतसरआयोसाल्वसताप १ चौपाई आव
 तफेरिसाल्वकहंदेवी कियोकोपप्रद्युम्नविसेवी १ गदसासकिअरुसांवप्रवी
 रा लागेवढिवठिमारनतीरा २ प्रद्युम्नहुरथआसुधवाई साल्वविमानवानम
 रिलाई ३ विदुरथदेतवकअरुसालूरहेतीनहोसुभटकराल् ४ औरेनकोउभ
 टरहैयाविमाना मरेप्रद्युम्नादिककेवाना ५ उतैसालविदुरथरदवक्रा मारनल
 गेवानअतिवक्रा ६ सासल्लिविदुरथदोउरनकीनो दंतवक्रगदसांवप्रवीनो ७
 साल्वऔरश्रीकृष्णकुमारा छोडनलगेवानकीधारा ८ दोहा तहंक्रतवर्माकोपि
 कैविदुरथकोबहुवान भालोधनुटकोरिकैकरिकैकोपमहान चौपाई तीनहुभू
 पविमानहिबौटे जदुवंसिनपरमारहिबौटे १ तिनकेवानकाटिरनधीरा मारा

हिसासकादिवहुतीरा २ यहिविधिभयोजुद्धतहभारी धीरधुरंधरदोउधनुः
धारी ३ तहअद्भुतविक्रमहरिनदन करतभयौदीरघअरिददन ४
सरहनितापिविमाना मारिमारिपुनिपुनिबहुवाना ५

१५९

ई गयोविमानसमीपकुमार

७ लेविमानभूपतितवभाग्यो

८ दोहा

जहजहजातोसाल्वकोजानजोरजबधारि

चौपाई ऊरधजहजहजातविमाना तहैतहचारिमहाबलवाना १

चेधरनीमहदुतथावै बारबारबहुवानचलावै २

धावतकरहिअपूरुचकर्मा ३ कहूवेमानजदुदलमहआवै

४ तवप्रद्युम्नबहुवानचलाई देतविमानहिदूरिउडाई ५

१५९ १ क स्याममेषदिगंदिनकरजैसे

१५९

७ धावतधरनिफिरहिभटचारी

चौपाई ३

हेजाहिमुहाना १ जदुदलपरसरसाल्वचलावै

२ जोकहुलहतसाल्वअवकासा तवजदुदलकरकरतविनासा ३ लुकेविमान

मारहिजदुवसिनबहुतीरा ४

१५९ १ ५ हरिकुमारकेचपलतुरंगा जानहिसैगउडहिबहुरंगा ६

सलअरुतोमरभला परिधकपानहुसलतबला ७ साल्वनूपतितवहवारपवारो

८ दोहा गदसायकिअरुसाव

नमिलनहितवकगनकरहिप्यान चौपाई तहोप्रद्युम्नदेखितैषा

दूदिजाहिद्रुतलगतविमाना १ तवमायावखनिजरयकाही लेगीऊरधअ

१५९ १ २ तहतेसायकवरपनलाग्यो तवहिसाल्वअतिसेभेपाग्यो ३

४ तातेऊरधगयोकुमार

तहैतैतजनलग्योसरधारा ५ भयोसाल्वतातेपुनिऊचो

१५९ १ ६ तातेभोपुनिकुवरउतगा मारतवानसाल्वकेअगा ७ साल्वकलसुत

नभवलाकधरीचदिजैसे ८ दोहा जातजातयहिभोतिनभभेअ

दिसोदोउवीर तवसासकिगदआदिभटतजनवेदकियतीर चौपाई ऊरधला

पजोजनहिमाही साल्वकुवररनकियेतहाही १

मारतवानविक्रमहिजागे २ साल्वजानकियअतरधाना

पाना ३ कलकुमार परममायावी लियोवानतेजानहिदावी ४ करीसाल्वभे

तितवमाया ज्वालजालहरिसुतपरखाया ५ करिमायावारुनीकुमारा कियो
 साखमायासंधारा ६ बारुनास्त्रपुनिसत्रुहिमारी वारिधारतेहिजानहिडारी
 ७ नृपमायापार्वतीपसारी वरषनलग्योसैखवहुमारी ८ दोहा वज्जीमायाक
 रिकुवरपार्वतिमायानासि हन्योफेरिवज्जास्त्रकोनिजवलपरमप्रकासि १॥
 यहिविधिजोमायाकरतनृपअतिमायावार सोमायाकरिपुनिहनतसोइदि
 व्यास्त्रकुमार २ जहंजहंधावतवेगसोसाखजाननभयाहि तहंतहंछोडतवि
 सिषवहुहरिसुतआसुहिजाहि ३ गदसात्यकिक्तवर्मअरुसांवमहारजा
 धीर रथधवावतेवेगतेमहितेछोडततार ४ यहिविधिसत्ताइसदिवसभा
 योजुहुअतिघोर निसिवासरयेककुनलह्योअ वकासोनहिथोर ५ सुकज
 वाच चौपाई रामकृष्णपांडवपुरमाही वसतरहेककुजानेनाही १ असगुन
 होनवहुततहंलागे बोलहिंवामदिसांमहंकागे २ सनमुषसिवावमहिसिषि
 ज्वाला वामभुजाफरकतीविसाला ३ यहिविधिअसगुनलषिजदुराई गुन्यो
 द्वारिकाषवरनपाई ४ तहमनमैअसकियोविचारा भयौउपद्रौपुरहिअपा
 रा ५ पुनिवलरामहिवेगिवोलाई निजविचारसवरियो सुनाई कह्योरामय
 हअसतिनहोई जैहंसत्रुसूनपुरजोई ७ चलहुद्वारिकैअवजदुराई धर्मभू
 पसौमागिविदाई ८ दोहा मषहुसमापतिकैगयोसिसुपालहुगोमारि अवजदु
 नंदनद्वारिकैवेगिहिचलहुसिधारि चौपाई अससंवतकैजदुपतिरामा गये
 धर्मधरनीपतिधामा १ धर्मभूपकरिकैसतकारा आसतदैअसवचनउचा
 रा २ केहिकारनप्रभुभईअवाई दुचितचित्तमोहियरतजनाई ३ जदुपतिक
 ह्योभुपसुनिलीजै घरकौवेगिविदामोहिदीजै ४ धर्मभूपतवकह्योदुषारी म
 नभावैसोक रहमुरारी ५ भीषमद्रोनकृपादिकयाही मागिविदाप्रभुतुरततहो
 ही ६ भीमहिष्टयहिनृपहिकरिवंदन अर्जुनसौमिलिकैजदुनंदन ७ नकुलअ
 रसहदेवनआदिक आसिषदैअतिसैअहलादिक ८ दोहा मागिविदापुनिमु
 निनसोकरिवंदनजदुराज दारुकसौपुनिकहतभेल्मावहु रथद्रुतकाज चौपाई
 स्पंदनसाजितुरतसोल्मायो जदुवरसोंकरजोरिजनायो १ रामकृष्णदुतभयो
 सवारा दारुकसोअसवचनउचारा २ सारथि एक दोसनि सिमाही पुरपहुचा
 यदेहुमोहिकाही ३ सारथिकह्यो जु गुलकरजोरी आपप्रतापवातयहयो
 री ४ असकहिछुयोतुरंगनपीठी चलयोजानसंगजातिनडीठी ५ चक्रनकोभो
 घरघरसोरा किंकिनिकोरवभयोनथोरा ६ तवजदुनाथकहनअसलागि अ
 सुभविचारिसोकअतिपागे ७ चलिआयेहमतुमदोउभाई रहेइतैवहुकाल
 विताई ८ दोहा सूनजानिद्वारावतीचेदिपमित्रनरेस अवसिउपद्रवकरहिगो

लहिसालु मारतसरभाभरनिकरलैनिजजानविसालु धनुषधुनतधावतभयौ
 २ सालुहिआवतदेषि दारुकसोकेसवकह्यो करुरथचपलविसेषि लैचलु।
 सालुसमीपमहं ३ जामिसोभविमान मेरेवायेदिसिपरे तैसहिलैचलुजानु॥
 अवेंवलंवनहिजीये ४ मानहुनेकुनभीति मायावीहैसालुनृप जानतसार
 थिनीति बुद्धिमानदारुकअहो ५ दारुकसुनिप्रभुवेन विनैकरीकरजोरिकै॥
 नाथमोहिकछुभैन पदप्रतापवलरावरो ६ असकहिदारुकसूत सावधा
 नसवभातिवै वाजीवेगअकूत नेकुवागऊंचीकरी ७ नेसुकपानिलगाया॥
 पीठपाँछिपुचकारिकै तुरगनदियोवढाय किंकिनिभनकारीभई ८ छं
 दमोतीदाम रथचक्रनघर्घरसोरभयो कढिवानसमानसुजानगयो मग
 मेनहिदेषिषस्योदगमे रथगोदुतपौनहिकेसंगमे ९ अतिधूरिहिधुंधुरकार
 भयो नृपसालुविमानहुमदिगयो षगराजपताकविराजिरह्यो रथमेजडा
 नायक गाजिरह्यो १० चमक्योचपलासमजानतही नृपकेचपचौधमस्योत
 वहाँ लषिकेसबकोनृपसालुतहाँ उरआनतभोरनमोदमहाँ ११ इतजानहि
 मेकढिकैवढिकै लघुमानतक्रोधहिमेमढिकै करकालसमानहिसूललि
 यो हरिमारनहेतविचारिकियो १२ रथचंचलचारिहुंवोरभ्रमे नहिदेषिपरे
 केहिठोररमे निजजानहियैअतिकोपमस्यो करसक्तिलियोनृपसालुफि
 स्यो १३ नहिमारनकोअवकासलह्यो रथमंडलसोचहुंवोररह्यो तवदारुक
 पैकरिकोपतहाँ तजिदीनसुसक्तिकरालमहा १४ चमकीचपलासमचारुचली
 भरिगेधुनिचारिहुंवोरभली नभत्रौदिसिमेपरकासछ्यो सबदेवनको
 अतिभोरभयो १५ उलकासमआवतताहिहरी हनिवाननसौसतटूककरी॥
 पुनिंसाखुहिषोडसवानहने तनवेधिगयेकदिवगघने १६ तवव्याकुलवैनृ
 पजानजुते उडिअमरलागभ्रमानद्रुते तहंसारंगकोहीरिसोरकियो बडुसाय
 कधारिपवारिदियो १७ दोहा हरिकेसायकसौभमेवेधिगयेचहुंवोर जैसेनभ
 मेरविकिरिनिछायजातसवठोर छंद सालुमहिपालकरिकोपविकराल
 जडुपालकेवानतेहिकालकाट्यो धारिकोरंडपरचंडजमदंडसमवानवरिवंड
 तजिहरिहिपाट्यो सौरिकोनंदरिपुसरनकेबदलषिपूरिनिजवानतेहिधूरि
 कीन्ह्यो कोपकरिसालुजुगसहससजालतजिवामभुजकृष्णकीवेधिदी
 न्ह्यो १८ छंदसारंगसारंगधरहायतेगिस्योभनकारकरिजानपाही निरवि
 यहअदभुतैसिद्धमुनिसुरजुतौकयेहाहाउतैव्योममाही सौभपतिकोपम
 रिजातिकालाभकरिवलगिवहवारकरिघोरसोरा १९ हाथकोऊंचकरिसीस
 भ्रमकायकैकह्योरे सुनहितैनेद्वारा २० दोरियहिकालतूकालकेमुषयस्यो

वचनहिहालकोनिहूभाती

एक ११ १२

११

एक कि १

लक

हतेदुषहिदीन्हो

वात्ररुसविवस्वामीससह

पञ्च

११ १२ १३

१४

१५

१६

१७

नकाविजयजससहितयहद्वारिकापुरीसिगरीउजारी

पनपहु

त

काध

लुसठवकतकतवातवहुविनविचारी

कवहुनहिबदनमाषे पू

मनहिराषे ८ दोहा असकहिकेकोमोदकीगहिकेगदागाविंद

कउरहन्मोकारिकेकोपञ्चमंद १ कुरमोतीराम

वमोउधिरैगिरिभूमिविहाल रझोपदिकानुगमूर्छित

तहाहरिकोवलजानिमहाम

१ घरीजुगमैयकपूवषआइ कह्योहरिसौनिजसीसनवाइ २

वहावतनीरवडेयादुषगाढ

हमरीजदुनाथ ३ तुहेहरिसाल्वभुआलुकराल

तम्हरेमनिमंदिरहाल लियोवसुदेवहिकोसठवाधि

४ गहेनिमिजागयसूकरविप्र

५ कयोमोहिकोयहिभोतिवुभइ ५ कहातुमरु

स्महिजाइतुरत कियोइतसालुपिताकरअंतक

गये मरिहैं दूत केवल वार ६ निजै पितु वधन को सुनिकान सवै हरिको जुधा
दुर्ष भुलान लगे दूगते वहु दारन नीर कियो वहु रोदन कै विन धीर ७ कह्यो पु
निवित्त सँभारि मुरारि कहे सव दूत वृतांत विचारि रहे सुप्रद्युम्न वली बल रा
म जिते जे सुरा सुर संगार आम ८ गहो अरु सात्य कि सांवहु वार सवै जदु वीर व
डेरन धीर गये बल बोड कि धौ सव सोइ रहे कहुं गोड कि धौ अरि जोइ ९ लियो
धरि साखु पिता कहें जाइ नही यह मो मन वात समाइ नही कछु जानिये विधि
लेष तऊ नहिं होत विचार विसेष १० वतात यही विधि दूत हि पाहिं देषा दुपा
खोरन सालु तहां हि धरे कर के सहरी पितु केर लिये दहिने कर मे सम सेर ११
घसीटत त्याइ रनै माधिसालु कह्यो हरि सौ असवैन क राखु अहै पितु प्रानहु
तो प्रिय तोर यहू अरि मोर अहै अति चोर १२ यही हित जीवहु याज गमाहि गुमा
न भरे तुम गोप सदाहिं वधौ यहि को तु वदेषत आजु वचावहु आइ दूतै जदुरा
जु १३ जो पैसति होतु मया हि कुमार तो पैकिन होहु नही रष वार तहां अरि सवै
नहि सालु उचारि कराल कृपानहि हाल निकारि १४ लियो वसुदेव हि को सि
रकाटि तके यो हरि की दिसि हूं अति डोटि गयो पुनि सौ भविमान हि आसु लह्यो
नृप साल भुआलहु लासु १५ विना सविलो किनि जो पितु केर गिरि हरि मूर्छि
त सो कद्यनेर रहे जु गडंड प्रजंत विहाल रही तन मे सुधि नात त काल १६ ता
हां पितु को तन औ सोइ दूत विलाइ गये जिमि चेटक भूत कह्यो तव दाऊ कना
अहि देरि गुनो प्रभु माया हि साल्व हि केरि १७ नही वसुदेवन दूत देषात कौ
अव सालु विसेषि द्यात उठे प्रभु भूपतिके कल जानि गहे हर पाइ सरास
न पानि १८ देहा सालु भूपमाया सकल छन महं गड विलाइ जे से जागे स्वा
प्न के सव दुष जातन साइ १ छंद कस्तन हें साल्व के वधन हित को पिके पानि मे
लीन सारंग चित चो पिके देखित हें सौ भपति धारि धनु हाथ मे हन्यो वहु सख
जदु नाथ के माथ मे १ कृष्ण अरि सख सवना सिवहु वान ते काटि दिय ता सुध
जवि सिषवल वान ते मारि पुनि सहस सरकवच तेहिं काटि के षड दै धनुष
किय सनु कहु डाटि के २ तीनि सामारि किय क्रीट वहु षड है लीन को मोद की
गदा पर चंड है ताहि कै जोर सौ सौ भकोहन तमे कौनि हूं भाति नहि वचत अ
सभन तमे ३ लगत हरि हाथ की गदा तेहिं जान मे दक के सहस गो सौ भा
असमान मे सिंधु मे गिरत मो मनहुं तारा वली भूमि मे परो मो साल्व अति
सेवली ४ सोर कारि सालु गहि गदा अति धोर है कोय करि चले जदु नाथ की
आर है देखि अरि आवतै भल सरले तमे कृष्ण करि को पते हि वाहु मे दत मे ५
वाहु जुत गदा कटि गयो सर लागतै रुक्यो नहि साल्व अरि वधन अनुरागतौ

सात्युके वधनहितवक्रतवहृरिखियो कोटिरविहृदैगिरिमन्तहभासेकियो ६॥
 छोडिदियचक्रआनंदउरछायके
 जुक्तअरिसी सञ्चमनी गिखौ कंडईसन्मुखेयस्योनेहिकछुफिलो॥
 प्रव्रकोवज्रधरजुद्धमेजोदल्यो सात्युकहृकसतिमिसमरसन्मुखमल्लो॥
 देवरिषिसिद्धगनमुदितकैजयकह्यो ८॥
 सुमनसुमनवरषेमुदितवहृदुमीवजाय १
 सारठा सात्युविनासविलोकि
 सषावैरकेलेनहित २

१. ७७ ॥ ॥ श्रीसुकउवाच दोहा

चौपाई निजमित्रनकोनिरषिविनासा
 ॥ रा मंहोभयंकरअतिरनधीरा २

दूजोभटनहि संगमहान्मो ४ दंतवक्रकहतहोनिहारी
 ॥ पूर्यकोतजिसनमुखप्रमुधाय
 लहिवेलावारिधजलजैसे ७
 भलीवाततोसौवनिआई ८ दोहा
 वहतदिननखोंवविगयोकरतअनेकनफेद चौपाई
 थमहवरिआई १ मातुलसुततेमाधवमारा

मारिगदाजेमपुरेपठैहो ४
 ५ आजुतोहिहतिकैरनमाहो

कीह्योघोरसारअवनीसा २
 टरेनलारे ३ कोमोदकीगदागहिहाम्या हनातासुउरमहजदुनाथा ४ दंतवक्र
 १ २ लाय्योमानहुकुलिसपहारा ५ भयकट्टकछातीतिहिकेरी

रुधिरधारमुषकदीधनेरी ई दंतवक्रपगकरनपसारी मही गिल्लौ मरिआँष
निकारी ७ सुखमजोतिता सुतननिकसी सबके देशतहरिमहप्रविसी ८ दो
हा भ्राताता सुविदूरथो निरषिवंधुकरनास धावतभोअसिचर्सगहि सो कित
लेतउसास ३ चौपाई को पितकृष्महिमारनआयो निरषिताहिहरिचक्रचला
यो १ कुंडलक्रीडसहिततेहि सीसा कादि गिरायो मही मही सा २ जयजय
सोरसुरनसवकीन्हे प्रभुपैपुहुपवरषिवहुदीन्हे ३ यहिविधिसाखुविदूरथा
काही दंतवक्रकहमारितहाही ४ सुरनरतेअस्तुतिवहुपावत रथमहचढे
मोदअतिछावत ५ चलेद्वारिकाकहंजदुराई रनमहविजै निसानवजाई॥
ई विद्याधरगंधर्वमहोरग गावतचलेसुजसहरिकेसंग ७ मुनिरिषिसि
द्धपितरगननाना किन्नरओचारनहुमहाना ८ दोहा गायगायहरिकोसु
जसपायपायमुदथाक वरषिवरषिपुनिपुनिसुमनगेनिजनिजसबलोक ४
चौपाई प्रद्युम्नादिकसंगलेवाई आयेरंगमलेनअगुआई १ तिनतेजतहरिप
रमसुषारी कियप्रवेसद्वारिकामभारी २ पुरसोभानिरषतजदुराई गयेम
हलकहंअतिसुषछाई ३ यहिविधिकृष्मचंद्रमगवाना मारेपापिननृपन
महाना ४ जेकुमतीयसुसमजगमाही कवहुंतेकहहिहारिहरिजाही ५ नहि
जानहिलीलाहरिकेरी करहिंदासाक्षनविनदेरी ई वंसद्वारिकामहकछु
काला रामजदुवरनसहितकृपाला ७ इतैकोरवनपांडवसंगा जुरिगोमहो
भयानकजंगा ८ दोहा अर्जुनसारथिहोनहितश्रीवसुदेवकिसोर तजिकेआ
युधकरिकृपाभयेपांडवनवोर चौपाई तवदूहिविधिवलरामविचार अहंवर
वरदोऊहमारे उभै सहायकरवनहिनीको यहीउचितमनमेदेठीको २ प्रद्यु
म्नहिटिकायनिजधामा तीरथकरनव्याजवलरामा ३ लैसंगवृद्धनविप्रन
काही तीरथकरनचलेसुषमाही ४ प्रथमहिगमनेछेत्रप्रभासा पितरनदेव
नदियेहुलासा ५ पुनिसरस्वतिकेतीरहितीरा तीरथकरतचलेवलवीराई॥
गयेप्रथूदकमहसुषछाये पुनिप्रभुविंदुसरोवरआये ७ मज्जनकरिकैपुनि
वितकूपा गयेसुदर्शनतीर्थअनूपा ८ दोहा नरनारायनकोरह्यौजहांसुभ
गतपठाम त्रैसेवदरीवनगयेअतिमोदितवलराम २ चौपाई फेरिब्रम्हती
रथमहआई दियअन्हायमनिगनवहुगाई १ गयेचक्रतीरथपुनिचारु
तहांदानदेविविधिउदारु २ प्राचीसरस्वतीकहंजाई मज्जनकरिदियदा
नमहाई ३ पुनिजमुनागंगातटआये मज्जनकरिअतिसेसुषछाये ४ गंगा
जमुनातीरहितीरा तीरथकरतचलेवलवीरा ५ आयेनीमषादजगदीसा
जहांअठासीसहसमुनीसा ई करहिजज्ञपरिपूरनपावन ध्यावहिसदाक

सुतजगभावन ७ आवतरामहिलषिमुनिराई
 ८ होहा चलिआगेसवकारतभेरामहिविविधिप्रनाम
 कोकियेवहुप्रनामवलराम ३ चौपाई
 सलप्रस्तुकाहिकेसुषभीने १
 मुनिनसोपाई २ विप्रनसहिततहोहलधारी
 ३ जासुरोमहरषनअसनामा आसदेवकोसिष्यललामा ४
 सोवेठतषतमे उठोनसोवलरामसषतमे ५
 ताहिनिरषिकोयेजदुनेदन ६ मनुमहलागेकरनविचारा
 रसतकारा ७ बैठोसवविप्रनतेऊँचो
 जानिपरतसोहेतनहिहैयहअतिमतिमंद

लभइजी

सुतजी

रिषी

४ चौपाई आससिष्यवहुपदेपुराना ५
 ६ पसठभरोमहाअभिमाने अपनेकहपडितअतिमाने २
 ३ तऊलसठकीसठताजाई ३
 मिता करैकलावहुचचलकिता ४ जेपापंडीअतिसेपायी ५
 ५ तिनकेवधहितममअवतारा होतभयोयहिजगतमभारा

तातेयहहेमारनस्त्रायक असविचारिमनमेजदुनायक ७ जद्यपिकरतरहेती
रथभल रह्योनहीसंगमेमूसलहल ८ दोहा तद्यपिलेकरमेकुसाकोपित।
हेजगदीस केकिस्सुतपेआसुहीकाटिदियोतेहिसीस ५ चौपाई गिस्सोसुत
आसनतेजवही हाहाकारकियेमुनितवही पुनिभावीकोप्रवलविचारी क
ह्योरामसोपरमदुषीरी २ वडोअधर्मकियावलरामा तुमतोरहेमहामति
धामा ३ हमपौरानिकयांकहंकीन्हे प्रतिलोभजतेदुजकरिदीन्हे ४ ऊंचेआ
सनमहवैराये कथासुननहितअतिचितचाये ५ दयीयाहिआपुषाघनेरी
जवलौहोयजज्ञसवकेरी ६ अँसहुदियेरेहेवरदाना सदाकहेयहसक
लपुराना ७ सोतुमविनजानतअसरामा कियोअँमहवधअतिअघधामा
दोहा जद्यपिईस्वरजगतकेवेदप्रवरतकआप करहुनीकनेवरकरमलगै
पुन्यनहिपाप ६ चौपाई तद्यपियहदुजहत्तामाही प्रायश्चित्तकरौजोना
ही १ तौविप्रनकहवधिवहुपापी कैहैनहिअतिसैसंतापी २ तुमहौवैष्णव
मतआचारज तातेसमुझिकरहुसवकारज ३ सुनतमुनिनकेवचनसु
हाये बोलेरामपरमसुषकाये ४ बलभट्टोवाच प्रायश्चित्तयाहिवधकेरो
जनसीसनहितकरहुघनेरो ५ होइमुष्यसोसवकहिदेहु तेहिविधिकरि
हौनहिसंदेह ६ इंद्रीवलअरुआयुरदाई औरदेहुतुमजोनसुनाई ७ सो
सवमेसतहिकरिदेहौ तुमकोसकलभातिमुदळहौ ८ दोहा सुनतवच
नवलभट्टकेसवमुनिआनंदपाय कहतभयेकरजोरिकैसुनहुनाथचि
तलाय चौपाई रिषयःऊचुः आपुअस्त्रअरुवचनहमारै सत्यहोहिदो
उसवहिप्रकारे १ करहुनाथतुमसोईउपाई जामेउभैभातिवनिजाई २ सु
निकैरामरिषीसनवानो बोलेवचनहियेअनुमानो ३ बलदेवोवाच पुत्रा
आतमावेदउचारै तातेअससंकानिरवारै ४ होइहिसोसुतसूतसमाना भा
षिहिवेदपुरानहुनाना ५ कैहैआयुरदायमहानी ममप्रसादलीजेसतिजा
नी ६ कहहुआरजोआसतुम्हारी सोऊकरनकीचाहहमारी ७ कियोवि
नाजानेमैपाया जामेकरहिनसोसंताया ८ दोहा समुतेवचनवलदेवकेह
रषितभयेमुनीस जीरिपानिकीन्हेविनैनायरामकहसीस रिषयःऊचुः
चौपाई ३ खलसुतदानवअतिघोर वल्ललनाममहावरजोरा १ पर्व
पर्वमहसो इतआवै करैउपद्रवत्रासदेषावै २ सुरासूत्रमलश्रोनित
पीवा मज्यामासहुहाइअतीवा ३ वरषहिमषवेदिनमहथाई करहि
नदेतजज्ञदुषदाई ४ ताकोवधुकीजेवालिरामा तौहमरोपूजेमनका
मा ५ यहैहमारिकरहुसेवकाई होत्रमहन्मदेववलराई ६ भातषंडकी

करिष्वदक्षिना तहाडिजनकहरेद्वदक्षिना ७
 करिआवोइतसहितहुलासे ८ दोहा
 तात तवपातकसबकुटिहैयहिविधिवेदविष्णात ७८ २
 बांधवेसविखनाथा

पुः

१ पुक ७७ दोहा सुनतमुनिनकेवचनवखमुदितकहेमुसक्याइ वल्ललको

क

१ चौपाई असकहिरहेराममषसाले

१६६

जवपहुंचीपुनिपूरनमासी होमकरनलागेतपरासी २३

सधाई प्रगटेमेघमहाभयदाई ३ लगेरुधिरवरषनमष

माहीं मुनिगनभेअतिदुषिततहोहीं ४ वहोप्रचंडपवनअतिधोरा

५ वरषनलगीपीवकीधारा होतभईदुरगधिअपाराई

६ महावष्टिभैतुरतअकासा ७

होगयेवलभद्रप्रबाने ८ दोहा पुनिमषसालैलपिपस्यौवल्ललदानवघोर

७१

विकरोरा २ ठाढेलालवालसिरमाहीं तरुषजूरसममूखसोहोहीं ३

केतुसरिसदोउभूकटिकुराला ४

अवनसैलकंदरभयकारी

कालहुकरकालाई नभमहंदेषिपस्योयहिभांती छादगयोतमभैमनुराती ७

८ कहोरामरषवारहमारि ९

९७

मषगृहेतेदुतकदेषचारी २ वल्ललवलभद्रहकहंदेषी

३ रामतहानिजहुलहिपसारी दियोअकासहितेहिगलंडारी ४

५ न्हैया तासुसीसमहंमूसलदीन्हो ६

आनितधारवहीमुषवाटाई गिस्योधरनिमहंकरतविकारा ७

गिरैसैलजिमिवज्जविदारा ७ तवमुनिवलहिवषाननलागे आसिर्वादिदियो

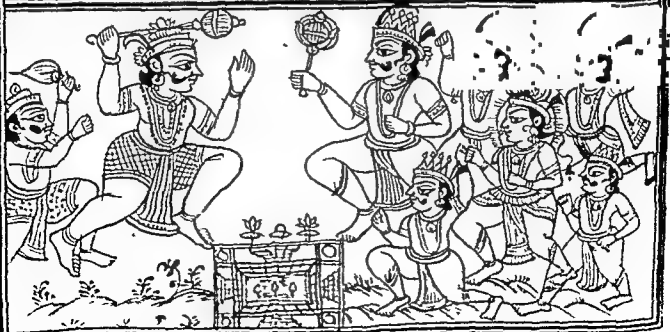
अपु ८ दोहा करतभयेवलभद्रकोमुनिगनसवअभिषेक ९

वासवहिकीन्हदेवअनेक ३ चौपाई वैजंतीसुमनोहरमाला

११ रामहिमुनिजनदियपहिराई दिव्यविभूषनवसनमगाई २

हिभूषितकीने आसिरवादविविधिविधिदीने ३ तिनतेविदामागिवलराई
 तीरथकरनचलेसुषछाई ४ विघ्नसहितकौसकीआई दानदियेतहंसवि
 धिनहाई ५ मानसरोवरगेसुषभरिता प्रगटीजहेंतेसरजूसरिता ६ पुनि।
 सरजूकेतीरहितीरा आयेद्रुतप्रयागवलवीरा ७ मज्जनकरिदानहुतहदी।
 नेरिषिसुरपितरनतरपनकीने ८ दोहा पुनिहरिहरछेत्रहिगयेपुनिगो
 मतीनहाय करिमज्जनपुनिगंडकीतीर्थविपासाजाय चौपाई करिमज्जना
 दानहुपुनिदीने सोनभद्रपुनिदरसनकीने दियेदानतहंसविधिनहाई।।
 वासत्रिरातकियेसुषछाई २ गयाजायपितरनकहंतरपे पिंडदानविधिजु
 तवहुअरपे ३ गमनेगंगासागरसंगम तहोत्रिरातवसेजुतसंजम ४ पुनि
 महेंद्रपरवतमहजाई परसरामकहलपेतहाई ५ जडुनंदनअभिवंदनकरि
 कै गोदावरीगयेमुदभरिकै ६ कृष्णसरिमहफेरिनहाई पंथासरगेपुनिव
 लराई ७ भीमरथामहकीनेमज्जन दानदियेविघ्ननम नरंजन ८ दोहा कार्ति
 केयकोकरिदरसतहेंतेपुनिवलराम गवनकियेश्रीसैलकहजहेंसंकरकोधा
 म चौपाई महापुन्यजोडाविडदेसा तहोंगयेवलरामसुवेसा ९ अंकटसैला
 निरषिजडुराई पुरीकामकोस्त्रीपुनिआई २ कांचीपुरीगयेसुषपाई कावे
 रीसरिसविधिनहाई ३ पुनिश्रीरगनगरकहंआये परमपुन्यप्रदजेहिमु
 निगाये ४ जहोरहतनितहीभगवाना वासकरहिसंतहुतहैनाना ५ रिषभा
 सैलकहेंगेहलधारी हरीछेत्रकहंजायनिहारी ६ पुनिदक्षिनमथुराकहंदरा
 से विघ्नपूजिअमितधनवरसे ७ सेतुबंधरामेस्वरआये महायापजहें।
 सतनहाये ८ दोहा दसहजारगोचैर्दईविघ्नकहंवलदेव संकरकोपूजनकि
 येप्रीतिसहितकरिसेव ३ चौपाई फेरितामपरनीकतमाला मज्जनकियेपु
 न्यप्रदहाला १ मल्लकुलाचलपरवतदेवी तहोदानंदेसविधिविसेषी २ तहो
 रहेअगस्तिमुनिराई तिनकोजायरामसिरनाई ३ तिनतेप्रभुलैआसिरवा
 दागयेसमुद्रहिजुतअहलादा ४ पुनिकन्यादुरगाकहंदेवे फाल्गुनछेत्रआ
 यसुभवेसे ५ पंचअपसरातीर्थप्रकासा सदावासजहंरमानिवासा ६ रामता
 होविधिसहितनहाई दसहजारदीनीवरगाई ७ पुनित्रिगर्तअरुकेरलदेसा
 गगोकरनहुजडुवंसेसा ८ दोहा वसंतजहोसंकरसदासिवछेत्रजेहिनाम
 दीपमहिदेवीलषेआर्जकोवलराम ४ चौपाई सर्जकेत्रकहंपुनिवलआये
 तापीसरितामाहनहाये १ फेरियोस्त्रीसरिनिरविंध्या तहंत्रिकालकीन्ही
 वलसंध्या २ पुनिदंडकारेन्यकैरामा गयेनर्वदातटवलधामा ३ तहंमज्जना
 करिदेवहदाना मडिलानगरीकियेययाना ४ पुनिरेवाकेतीरहितीरा मनु।

तीरथकोपरसतनीरा ५ आवतभेयुनिछेत्रप्रभासू मिलेविषतहंसहित
 हुला सू ई तहंविषनसोपूछेरामा केहिविधिभोभारतसंगामा ७ दिये
 विषसवकथासुनाई कुरुपांडवजसभईलराई ८ दोहा सुनिभारतकोसम
 खलमनमेकियोविचार केसवदियोउतारिअवसकलभूमिकोभार ५ चौ
 पाई केरिविषवोलेअसवानी भीमभीमवलकोअभिमानो १ अरुदुरजोध
 नहुविनजोधन करहिगंदाजु घदोउजयसोधन २ अससुनितहंवलभद्र
 उदारा मनमहंकीन्हैयविमलविचारा ३ भीमसुजोधनभोरसिषाये करहिजु
 हदोउकोपहिछाये ४ इनकोवरजिदेहुंमैजाई होहिंसांतदोउतजहिंलराई ५॥
 अमविचारिवसुदेवकुमारा कुरुछेत्रहिकहंसीत्रसिधारा ५ आवतवलभद्रतहं
 देवी पांडवदलभोसोकविसेवी ७ धर्मभूपअर्जुनजदुराई नकुलऔरसहदे
 वहुधार्ई ८ दोहा आगेवदिवदिकरतभेमादितसकलप्रताम तिनकोआ
 सिषदेतभेजथाउचितवलिराम चौपाई छोटिलौटिपुनिनिजनिजगामा वैठ
 तभयेमौनभयरामा १ लगेविचारनसोकहिछापिरामकौनकारनइतआ
 ये २ जहांभीमदुरजोधनवीरा करतरहेजुघदोउरनधीरा ३ दोऊवीरविज
 यअमिलाषी करहिपरसपरनअतिमाषी ४ मंडलकरहिंविचित्रअनेका
 न नहिविआमलेहियेकहुछन ५ तहांजाइवलभद्रउदारा कौपितवैअसवा
 चनउचारा ई सुनहुभीमदुरजोधनराजा तुमसमानहोवलीदराजा ७ वृथा
 लरहुअवकोपवदाई वसहुआपनेअैनसिधार्ई ८ दोहा भीमसेनतुमतेआ
 धिकवलमेअहैअनूप भीमसेनतेतुमअधिकसिध्यामहुकुरुभूप चौपाई

तातेविजयपराजयनाही जानियरतजुधमहमोहिकाही १ दोऊदुहुनअपका
रसुमिरिकै दोऊदुहुनवचनसुधिकरिकै ३ श्रीवलभद्रवचनमददोऊ वदेवेर
मान्योनहिकोऊ ३ तहँनिजसिष्यनकोवलसेतू जुद्धतमासादेखनहेतू ४ वै
ठिगयेतेहिथलवलरामा लागिलषनजुद्धअभिरामा ५ धर्मनरेसनकुलस
हदेवा वैठैयेकथलमानहुँदेवा ६ अर्जुनजदुपतियेकथलजाई बैठतमेवा
लभयसकुचाई ७ लाग्याहोनगदाजुधभारी कहँलौसोमुषजाइउचारी
८ दोहा जोरजासुगजसहसदसत्रै सोभीमअनूप गदाजुद्धतिमित्र
तिचतुरदुरजोधनकुरुभूप १ चौपाई लरतलरतवीत्योवहुकाला हारे
नहिंदोउवीरविसाला १ भीमसेननेसुकथकिगयऊ तवहरिवोरनि
हारतभयऊ २ भीमहिअमितजानिजदुराई जाँघठौकिसंज्ञादरसा
ई ३ भीमसेनतहँजानिदुसारा लरनलग्योलहिमोदअपारा ४ तरकिसुजो
धनभीमहिसीसा मारीगदाजोरिअवनीसा ५ जौनचह्योपुनितेहिथलमा
ही भीमह न्योतवभूपतिकाही ६ लगीजाँघमहंगदाप्रचंडा टूटीजंघजो
समगजसुंडा ७ गिरोभूपतहँषाडपछारा मान्योचहुँदिसिहोहाकारा ८
दोहा करीप्रसज्ञाभीमजोसभामद्विवरजोरि तेरेसिरपगदेहैगोजाँघगा
रातेदोरि २ चौपाई सोइसुधिकरिरदरदछददावी भीमभयावनवीरसि
तावी १ मुकुटसहितदुरजोधनसीसा निजपदधरिदीन्ह्योअवनीसा २
यहलषिधर्मभूपदुषमान्यो येनककुषवचनवषान्यो ३ निरषिअधर्म
जुद्धतेहिठामा कियोप्रचंडकोपवलरामा ४ ऊरधदोऊवाहउठाई धिगा
धिगभीमहिकह्योसुनाई ५ तैअधर्मकीन्ह्योअहिठोरा मान्योनहिँसको
चकछुमोरा ६ मूरधअभिषेकितनृपसीसा धस्योचरनकछुधर्मनदीसा
७ योकेअतिसयभस्योगुमाना अपनेसमजानतनहिँआना ८ दोहा आ
जुहिविनपांडवमहीमैकरिहौहलमारि असकहिहलमूसलगदेवारहि
वारपुकारि ३ चौपाई उछ्योरामरोषितअतिघोरा धायोभीमसेनकीवोरा
१ भयोरूपतहँमहाभयावन मानहुँचहतजगतकहलावन २ धर्मभूपलषि
कोपितरामै मानिमीचुमूर्छितमेठामै ३ भीमसेनतहँगयोसुषाई मानीमी
चुनगीचहिआइ ४ ठाठोभयोगदामहिडारी वारवारवलवदननिहारी ५
अरजुनहँतहंगयोसुषाई हरिहिलष्योदीनतादेखाई ६ नकुलअैरसहेद
वहुदोऊ महारथीतहँकेसवकोऊ ७ कीन्ह्योमनमहसत्यविचार हैगो
अजुनभीमसंधारा ८ दोहा वलधावतधरनीधसीधरनिधरनभोकंपवा
रिधह्वेलातजीरविभेमानहुँचंप ४ चौपाई जानिपांडवनकोसंधारा धायो

तहव सुदेव कुमार १ भीमहिजुमकतमहं हलधारी गह्यो कृष्णरोजमुजा
पसारी २ कह्यो समुझिलः ३ भीमघातकी जै पुनि भ्राता २

४ लसेसितासितदोऊतहाही ५ कह्यो वै नजदुनाथवहोरी सुनिये भ्रात
भीमनक

धा ७ द्रुपद सुता कह सभामभारी विनपदकरनचह्यो अधकारी ८ दोहा बे
लिजुवो छलकरिसभाहस्यारजधनधाम

हिगम १ चौपाई भीमकियो प्रनसभामभारी तोरिहो जंघगदातुवमारी १
धरिहो मै पदते रे सीसा छै है नाहि और विसवीसा २ सो प्रनम

राउरकछु अपराधनकीन्हो ३ तव वल्लो टिकह्यो धनस्यामै ४
यह कृतकामै ५ महाअधर्मी पांडु कुमार

अनुचितकै सोल पुभाई अपने सनमुखनहिं सहिजाई ईतरी कूटी नचंचलता
ई कीजतवारवारलरिकाई ७ तोहि मोहिं कौरव पांडु समाना तेंगहि पांडव

कृमहाना ८ दोहा देतसिषापनइनहिं कोकै अरजुनको सूत
हियै तें जदुवंस सपूत १ चौपाई तववोले जदुवरमुसुकाई २

भाई १ धर्मधुराधरनी महधारी धीरधराधरजुइ विहारी २
तिपायी दृष्टायांडु पुत्रनसंतापी ३ इनको पक्षछाडिहभाई पापिनपक्षगही

किमिजाई ४ पांडवमित्र सोमित्र हमारो पांडवसबु सोसबु विचारो ५ तुम
सपथहै भ्रातहमारी तजहु भीममुखमोरनिहारी ६ तवहलमूसलमहिम

हुडारी बोले हलधरतहो पुकारी ७ दुरजो धनपापी है नाही यहि पापी सब
कहहु दृष्टाही ८

मुक्तिमे सास्वती लहतजो जागिंदराजु १ चौपाई लहह सोजो
री गेअधजरि जिमिदारुदवारी

का कह सुषधामा २ रोषित जानिराम कह जैके
छैके ३ चले मनावन रामहि काही तवजदुवरगहिके तिनचौही ४

अवरावनहु महराजा राममनावनके रनकाजा ५
काकरिहो मनाइ अचताको ६ ह्यातावनसमीपतिहारे सिगरिकाज सुधा

७ सिंहासनमहं वैठिन रेसा मोकहें पुनिके दियो निदेसा ८ दोहा मेहा
रकासिधारिके रामहि वहुतबुभाई लैहो हस्तिननगरमे तिनको अवसिले
चौपाई १ सी सुजतकृष्णकीवानी नाथरजाइ लई नृपमानी १ रहैमै
नछूट्यादुषनाही वारवारमनमहं पछिताही २ रामगवनसवसुभटनिहारेग

नेवचेअवजीवहमारे ३ समरकोडिकेतहवलरामा विप्रनष्टूनसंगललामा ॥
 ४ दुतहिहारिकाकेदिगआये षवरिजनावनचारपठायि ५ उग्रसेनसुनिराम
 अवाई मुदितजायलीन्हीअगुवाई ६ गृहमेत्यादूष्टिकुसलाई कहीसक
 लआपनीभलाई ७ तहंप्रदुम्नसांवादिकुमारा रामचरनमहंपरेउदारा ८
 दोहा तिनकोआसिवादिदेवारवारवरलायरहेहारिकात्रयदिवसआनंदसो
 वलराय १ चौपाई लैरेवतीसंगसुकुमारी औरैसुद्धदनबंधुहंकारी १ नी
 मषारकहैफेरियथारे जहंमुनीसगनरहेउदारे २ मुनिगनरामहिंजग्यक
 कराये मनहुंस्तवधयापधोवायो ३ तिनसोपुनिविसुद्धविग्याना भाष
 तभयेरामभगवाना ४ तौनग्यानकरिप्रेमहिछावत कृष्णचंद्रकोमुनिगना
 पावज ५ तियसुद्धदनबंधुनजुतनाना रामकियेअवभृतअस्ताना ६ भूषनव
 सनपहिरिहलधारी सोहतभयेसहितनिजनारी ७ मनहुंचंद्रचंदिकासमेद
 तारनसहितलसतछविसेतू ८ दोहा वलसीलीवलभद्रकेयहिंविधिचरि
 तअसंख्य महाराजकोकरिसकैअपनेमुखमेसंख्य १ सोम प्रातवला
 भद्रकेगावैचरितअपार सोनरश्रीजदुराजकोहोतप्रानतेप्यार २ इतिसिद्धि
 श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजबोधवेसविस्वनाथसिंहजुदेवात्मजसिद्धि
 श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधि
 कारिरघुराजसिंहजुदेवकृतआनंदअबुनिधौएकोनासीतितमःतरंगः १८
 ॥ ॥ दोहा रामकृष्णकीसुनिकथाअतिसेआनंदपाय कह्यौपरीक्षित
 जोरिकरधनिधनिभा गगनाय १ राजउवाच श्रीमुकुंदकेचरितसुहावन का
 रकपतितजननकहंपावन हरिचरित्रऔरहुप्रभुगावो प्यायपिऊषयिआ
 सवुभावो २ सुनहुआससुतहरिगुनगाथा अवनकरतकरिदेतसनाथा ३
 रसिकपुरुषजेहंजगमाही जिनकेकामवासनानाही ४ तेहरिकथासुधाका
 रिपाना नहिअघातललचातसुजाना ५ सोईजीभसराहनलायक गानकरौ
 जोजसजदुनायक ६ अहंधन्यतेईजगहाथे सेवाकरहिजेनितजदुनाथे ७
 सोईमनहैधन्यमहाना जामेधरैकृष्णकरध्याना ८ दोहा कृष्णकथाजिनमेया
 रैसोईकहावतकान नतोभुजंगनकेभवनभीमभयामनजान चौपाई मानिचा
 राचरवपुजगदीसा नवैजोईसोईसतसीसा १ कृष्णसुखविजिनआविनदेव
 सोईकहावतआपिविसेवै २ हरिपदकीहरिजनपदनीरा जाकोभीगोरहैस
 रीरा ३ सोईगातकहावतसाचो नातोरचोकाचकोकाचो ४ स्तउवाच यहि
 विधिकह्यौपरीक्षितराजा मुदितमुनिनकेमदिसमाजा ५ सुनतव्यासनंदना
 सुषपाई जदुयतिपदमहध्यानलगाई ६ प्रेमपयोधिमगनमुनिराई कथना

लगेहरिकया सुहाई १ श्रीसुकउवाच जदुपतिको येक सषापियारो ना
मसुदामाजा सुउचारो ८ दोहा ब्रम्हवेदम्यातासवैइद्रिनसुषनहिलीन सांतदा
तहतभ्रांत सबअतिवेदांतप्रवीन २ चौपाई विनमागे जो कलुमिलिजावे ते
हिमे संतोषहिरलावे १ ग्रहतेजातरह्यो कहनाही जदपिदग्दिरी रह्यो सदा
हो २ चिरकुटवादेसीतनिवारै कवहुं कवहुं कलुकैरै अहारै ३ रहैकुधावसअ
तिसैछामा रहैतिसहीताकरिआमा ४ पतिव्रता सतिवती विसेषी सकीन
सोपतिकरदुषदेषी ५ येकसमै पतिनिकटहिजाई दारिदसोअतिसैदुषपा
ई ई कपतआअतिवदनमलीना पियसों कह्योवचनअतिदीना ७ हमा
हितुमैदरिदसतावे अवतीग्रहमेनहिरहिजावे ८ दोहा कहतरहेयहवा
तनुमप्रथमहिमोतेकंत मोरमित्रजदुनाथहेश्रीरुकुमिनिकेकंत चौपाई
परब्रम्हसोई भगवाना हैं ब्रम्हन्न सरन्नसुजाना १ हैअधकजदुमधुकुखयालक
दीरघदुवनदनुजकुलघालक २ दीहदुरितदरदीनदयाला दसनदेविद्वत
ततकाला ३ तिनकेनिकट सहितअनुरागा काहेनहिगमनहुवडभागा ४
जिनकेमित्रअहैं भगमानातिनकोदुषआवर्जमहाना ५ तुमकहंदेषतकस्मक
पाला करिहैं तुमकहतुरतनिहाला ई जानितुमैसकुदुवदुषारी दैहैं धनबहु
तुमैसुरारी ७ वसैद्वारिकामहजदुराजू अवैगयेनहिकौनहुकाजू ८ दोहा
अपनोपदंसुमिरतहिमेजदुपतिदीनदयाल अपनेजनकोदेतहैआतमह
ततकाल ५ चौपाई जोसबछाडिहूस्मकोध्यावे दुर्लभताहिनककुदरसावे १
तातेजाहुकंतअवआस जहं वसतहैं रमानिवांस २ यहिविधिमृदुलगिरा
दुजनारी पतिसोंबहुविधिकहैयादुषारी ३ तवविचारिमनकहैयासुदामा
कहतिनीकमेरीयहवामा ४ मिलिहैं धनकीमिलिहेनाही पैहरिदरसमि
द्रगमाही ५ होईमोहिपरमयहलामै मिलिहैं भुजभरिअवुजनामै ई अ
सविचारिअतिसैरतिभीनी गवनकरनकहैंदुजमतिकीनी ७ पुनिबोल्यानिजा
तियसोवा नीभलीवाततुमकही सयानी ८ दोहा लुल्लेकरमित्रहिमिलवज
चितपरतनहिजोय भेटदनकहैंदेहकलुजोतुमहरेघरहोय ई चौपाई पति
केवचनसुनततियधार्द सागिचारिघरचाउरलाई १ चारिहुमूढीदियपति
काहीं विप्रपायमोदितमनमाहीं २ फटेवसनमहेंसातपरतकरि बांधोत्रा
महनपरमजतनधरि ३ फटेवसनबहुकटिमहवांधी तमितदुलपुटकीकांधी
४ कसिचीथरेवसननिजसीसा चलोहारिकहिजहेंजगदीसा ५ मारगमह
असलम्याविनारन किमियेहोमैहरिहिनिहारन ई द्वारपालकिमिदेहंजो
ना कहैमिलिहैंमोकहभगवाना ७ असविचारकरतेमतिधीरा गयोअगम

सागरकेतीरा ८ दोहा चदितरनीउतस्योतुरतरोक्योतहंकोउनाहि गयोद्वा
रिगानगरमहअतिमोदितसनमाहिं ९ चौपाई रहेतीनपुरकेदरवाजे सु
भटहजारनतहांविराजे १ तेऊतहंदुजकोनहिरोके नौघतपुरपुरजनहु
नदेके २ बासकिलाकेजवगोनेरे जहमंदिरजदुवंसिनकेरे ३ सोहहिजहो
महलनौलाषा निजकरविसकरमारचिराषा ४ घरघरलियोकसमअसना
मा सुरपतिसदनहुतेअभिरामा ५ पुनिडेउढीनाघोदु जतीना तहांलष्योव
हुवासनवीना ई सोरह सहसमहलअतिराजे जिनकोदेषिदेवग्रहलाजे
७ देषितिनहिजकिरह्यो सुदामा पुनिविचारिकीन्ह्योतेहिगामा ८ दोहा
धनिजदुपतिधनिहारिका धनिजदुवसप्रवीन मोहिरंकहिरोक्योनुही जानिविप्रअ
तिदीन ८ चौपाई अवमैकेहिविधिहरिकहपाऊं कोनेभवनआसुअवजा
ऊं असकहिमंदहिमंदसिधास्यो तहंअदभुतयेकभवननिहास्यो २ डरत
डरतपेढ्योतेहिमाही कोऊतहोतेहिरोक्योनाही ३ चलोगयोदुजधीरेधीरे
पुलकतजकतरुकतककुभीरे ४ लषिमंदिरकळुरुकितहंगयऊ ब्रम्हा
नंदमगनमनभयाऊ ५ जायसक्योनहिदुजपुनिआगे जकोषरोरहिगोसु
षपागे ई बैठरहेजदुपतिपरजंका लीन्हेउकुमिनिकोनिजअंका ७ दूरिहा
तेतहंलष्योसुदामे पायोमनहुसकलमनकामे ८ दोहा उठेआसुपरजंका
तेतजिरुकुमिनिकोनाथ धावतभेअतिवेगसौजुगुलंपसारेहोथ १० चौपा
ई तहंनिजतनकीषवरिविसारी मीतमीतकहिमिलेमुरारी १ दारतजदुप
तिदृगजलधारा ताढ्योउरमहंमोदअपारा २ सषाभलतुमतौइतआये व
हुतदिननमहवदनदेशाये ३ पुनिकरिकेदुजकीगलवाही ल्यायेनिजसो
जहिदिगमाही ४ निजपरजंकमाहवैठाये लगेकरनपूजनसुषकाये ५॥
निजहोथनसोचनपषीरी लियोसीसमहंसोजलधारी ई निजपदजलजा
गयावनकरही तेदुजपदजलनिजसिरधरही ७ जनिअचर्जमानहुंकोउभा
ई हैब्रम्हंन्यदेवजदुराई ८ दोहा पुनिनिजहोथनविप्रतनचंदनरियोलगा
इ चंदनकुंकुमअगाकीरही सुरभितहंछाडू ११ चौपाई पुनिमित्रहिदीन्ह्यो
हरिधूपा देशरायोतिमिदीपअनूपा १ निजकरसोपुनिदुजहिजेवायो॥
तैसहिवीरा पानषवायो २ पुनिआरतीसाजिमनिथारै निजमीतैपरलगे
उतारै ३ दैप्रदकिनागऊदेशाये कुसलप्रत्नकीन्हचितचाये ४ चिरकुट
पटअतिमलिनसदामा रह्योळुधातेअतितनछामा ५ निकसीनससि
गरीदरसाही सोवैठ्योपरजंकहिमाही ई तहंरुकुमिनिअतिसयसुषपा
गी विप्रहिचमरचलावनलागी ७ हरिनिजहोथनपषाहाकै निजनेनना

मीतहिमुषताकै ८ दोहा यहकौतुकतहरेषिकैअतहपुरकीनारि सिगरीबिस
 मयरसभरीबोलीप्रीतिविचारि १२ इस्तीजनउवाच चौपाई यहअवधूतकहां
 तेआयो रुस्महांथसोपूजनपायो १ कौनपुन्ययहपूरुवकान्हो कौनदानअ
 तिदुजकहेंदीन्हो २ जोयहनिंदितअधमअपारा हेहरिद्रकोसहीअगारा ३
 सोत्रिभुवनपतिकेकरतेरे लहतभयोसतकारधनेरे ४ उठिपरजंकहितेतजि
 नारी अगतजसमजेहिमिलेमुरारी ५ असकहिकहिचक्रितदैरहही हस्ति
 रित्रलषिआनंदलहही ६ पुनिहरिपकरिसुदामाहांथा कहनलेगेपूरुवकी
 गाथा ७ श्रीभगवानउवाच हमतुमरहेजवहिंगुरगेहू पदेयेकसंगसहिता
 सनेहू ८ दोहा हमअरुवलमथुरेगयेकछुकारजवसमीत तुमवरनहुअपनी
 कथाकहेंयेतेदिनवीत १३ चौपाई गुरुदक्षिनदैगुरहरषाये गुरगृहतेजवतु
 मपदिआये १ व्याहकियोकीनहींसुषारी मीतलहेनिजमनकीनारी २ पैसो
 हिमीतजानिअंसपरतो विषयसंगनहितुममनकरतो ३ तुमकोधनअति
 प्यारनलागे पापनिरषितुवमनअतिभागे ४ विषयकर्मजोकरहिंप्रवीणा
 तमिहोतनअतिलवलीना ५ करमवासनाछोडतजाही जदपिरहैअपने
 हमाही ६ जैसेमैगृहकारजकरऊं पैआसक्तनतिनमहरहऊ ७ हमतुमग
 रगृहवसतरहेजव ताकीसुधिकीजतकवहूअव ८ दोहा जोगुरगृहमहवा
 सिसदोलहिजनज्ञानअपार यहसंसारसमुद्रकेआसुद्धोतसोपार १४ चौ
 पाई तीनिभातिकेगुरजगमाही सोमैकहेदेतुमपाही १ देतजगतमहज
 न्महिजोई पिताप्रथमगुरुज्ञानहुसोई २ पुनिविद्याजोसकलपढावे दूजोगु
 रुसोमीतकहावे ३ पितुतेअधिकताहिजनजानै सकलभातिताकोसनमा
 नै ४ करहिजोफेरिमंत्रवपदेसा सोतीजोगुरुगुनादजेसा ५ सोतोमहीअहो
 जगमाही यामेकछुसंसयहेनाही ६ मोररूपगुरुमुषवपदेसू कादतहैअ
 ज्ञानकलेसू ७ मनवचकर्मगुरहिजोमाने सोइससारतरतनहिअनि ८
 दोहा हैप्रतप्समेरोवपुषउपदेसकगुरजोइ तातेयहसंसारमेअधिकनको
 ईहोइ १५ चौपाई करेजग्यजोजनजगमाही ब्रम्हवर्जहूकरेतहांही १ अरु
 तपव्रतजमनियमअनेका धर्मदानसनमानननेका २ तंसडनतैमैतोषहुना
 ही जसगुरुसेवनकियेसदाही ३ जोगुरुकीकीन्हो सेवकाई सोकरिबुको
 धर्मसमुदाई ४ हमतुमरहेगुरुगृहमाही तवकीसुधिआवतकीनाही ५ स
 वसिष्यनयकसमैवालाई गुरुदाराअसकहयौबुझाई ६ ल्यावहुईधनसव
 वनजाई येतीकरहुमोरिसेवकाई ७ हमसवसुनतगुरुतियवानी चलेलेनई
 धनसुपमानी ८ दोहा महाभयामनसघनवनतहासिभिदिरवजाय लैई

धनमुरकनलगेजानिअस्तदिनराय १ चौपाई तहेअकालवरषाभयभारी
 मेघनकीछाईअधियारी १ वरषेगरजिगरजिघनघोरा परेकठोरवोरचहु
 वोरा २ दामिनिदमकिरहीचहुचाही करहुपसारेसूभूतनाही ३ भयोभा
 पावननिसिअधियारा चहुकितवहनलगीजलधारा ४ ऊचनीचथलपरै
 नजानी हमसवकोतहंराहभुलानी ५ पवनवह्योतहंदेतभूकोरा लहेतहोह
 मसवदुषघोरा ६ येकयेककोकरगहिदुषपागे गेहगलीकोषोज लागे ७
 दिसानजानिपरीतैहिकाला निसिभरिवनमेभ्रमेविहाला ८ दोहा येनहि
 गुरईधनतजेजद्यपिलहेकखेस जसतसकैवीतीनि साप्रगटतभयेदिनेस
 २ चौपाई जबहमरातिभवननहिआये तवसांदीपिनगुरूदुषपाये १॥
 भोरभयिसिष्यनकहहेरत आयेवनमहपुनिपुनिदेरत २ षोजतषोजता
 हमकहंपाये सिष्यनदुषितनिरषिदुषछाये ३ निजसिष्यनसोवचनउचा
 रे सुनहुसिष्यसवपुत्र मारे ३ मेरेहितअतिसैदुषपाये इंधनहेतविपिनि
 महआये ४ जद्यपिदेहैनकोजियप्यारे तद्यपिममहितनाहिनिहारे ५ सि
 ष्यनउचिततैसहीकरिवो गुरकारजमहजियनविचरिवो ६ तनमनवचना
 हुतेगरुकेरी जोसैवकार्दकरैघनेरी ७ ताकोरह्योककूनहिवाकी विनाप्रया
 समोसहैताकी ८ दोहा तुमपरमैपरसन्नअतिसुनहुसिष्यसुकुमार सिद्धि
 मनोरथहोयसवआसिरवादहमार ३ चौपाई जेविद्यातुमपढीकुमारा सदा
 नवीनरहैसुषसारा १ असकहिहमसवकहंग्रहल्याये विविधिभातिभोजना
 करवाये २ यहिविधिवसतगुरुग्रहमांही खेलेवहुविधिषेलनकाही ३ जापर
 गुरुकीछुपामहाई ताकेदोऊलोकवनिजाई ४ जदुपतिके सुनिवचनसुहाव
 न बोलतभयेसुदामापावन ५ ब्राह्मनउवाच पूरुबकौनपुन्यमैकीनो कौन
 देवसेवामनदीनो ६ जातेहमतुमकरिअतिनेहूवसेयेकसंगहिगुरुगेहू ७
 पूरेसवैमनोरथमेरे पहुँचेआजुआपकैनेरे ८ दोहा सकलवेदमेजासुतनज
 समंगलकोमूल ताकेगुरुग्रहमेवसवकहवसुनववविभूल ४ ८० इतिश्रीम
 हाराजाधिराजवांधवेसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्री
 महाराजश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेव
 कृतआनंदअनुनिधौदसमस्कंधेउत्तरार्धेअसीतमस्तरगः ८० ॥ ॥ सुको
 वाच दोहा मित्रमित्रयहिभातिवहुअतिसैआनंदपाय अपनीअपनीसवक
 आदियोपरसपरगाय चौपाई पुनिब्रम्हन्नदेवषगगामी सबभूतनकेअंता
 रजामी प्रेमहियगेमीतमुषदेखत आनंदअवधिउरहिमहलेषत २ मीतसु
 दामातेजदुराई बोलेमंदमंदमुसकाई ३ भगवानउवाच अहामीतअवदेहु

लतोअतिसुषदानी ४ कहोमीतकसरहेछि पाये चाउरचारुनमोहिदेषराये॥
 ५ जोतुमत्मायेमीतहमारै येतंदुलमोहिपरमपियारै ई इतनेचाउरमेदुज।
 राई जैहैसिगरोविस्वअघाई ७ असकहिमूठीभरीमुरारी लियेआपनेआ
 ननडारी दोहा तहामुरावततंदुलनपुनिपुनिजातवतात स्वादसुधाम
 हअसनहीजसइनमाहजनात ७ चौपाई त्रिभुवनविंजनलागतसीठे राउर।
 चाउरहैअसमीठे १ पायेकवहुनअसअहलादूमीतमित्यौजसतंदुलस्वाद २
 असकहिभरिप्रभुमूठदूसरी चाहैयोडारनमुषहिसुषकरी ३ तवरुकुमिनि।
 असमनहिविचारी त्रिभुवनसंपतिदैप्रभुडारी ४ देनचहतअवमोकहैनाथा
 असगुनिगहिलीन्हैयोहरिहाथा ५ करीविनयकरजोरिवहोरी येकमूठीका
 हैप्रभुथोरी ई येकमूठीतंदुलपियषाई दोन्हीसकलविभूतिसुहाई ७ येअ
 वहमहूकोकछुराषो सवेनमीतचाउरैचाषो ८ दोहा सुनिरुकुमिनिकेवैनप्र
 भुतंदुलदीन्हैयोताहि देखिसुदामायहदसाअतिमनरहेसराहि ८ चौपाई॥
 पुनिपुनिभोजनमानकरावत चापतचरननिचमरचलावत १ यहिविधितहै
 वसुदेवकुमारै करतकरतमीतहिसतकारै २ वीतीनिसाभयोभिनसारा की
 न्हैयावंदीविरदपुकारा ३ येकनिसाभरिहरिकेधामा वसिवैकुंठहिसरिस।
 सुदामा ४ जानिप्रभातविदादुजमाग्यो जदुवरवंदनकियअनुराग्यो ५ मी
 तहिद्वारेभरपहुंचाई पुनिपुनिमिलिफिरिगेजदुराई ई चलोसुदामाअपने
 धामादिदियोनधनेनेकहुश्रीधामा ७ नहीमीतसौमीतहुमाग्यो चलोभवनकहै।
 लाजहिपाग्यो ८ दोहा कृष्णचंद्रकोनिरषिकैगईसकलसुधिभूखि लहिस
 तकारहिमगनभोचल्योभवनकहैफूलि ९ चौपाई मारगमहअसकरतवि
 चारा येदगमेजदुनाथनिहारा १ अरुब्रह्मन्यदेवकेअनै देखीब्रह्मन्यतासचै
 नै २ सुनतरहेजोअवनविसेषी सोअवआइआजुइतदेखी ३ मैअतिमखिन
 दरिद्रभियारी ताहिमीतकहिमिलेमुरारी ४ मैअतिपौवरैअतिपावैनसो
 इविचारिनातोमनभावन ५ मोहिरंककहैअकलगायो निजहोथनभोजनक
 रवायो ई कहैदरिद्रमैकहश्रीकंठा कहैअल्यमैकहअनंता ७ अैसेहुंकहैअ
 सेजदुराई लियोभुजनभरिहियेलगाई ८ दोहा बैठायोपरजंकमेजिमिनि
 जजेठोभ्रात हांकनलागीचमरतहैरुकमिनिछविअवदात ९ चौपाई मार
 गथकोविलोकतमोही हांकनलगोविजनअतिकोही १ जदुपतिपावैदवावन
 लागे पूजनकियोपरमअनुरागे २ सवप्रकारकीन्हीसेवकाई कहैमैअथमभा
 ग्ययहपाई ३ इष्टदेवकहैजिमिजनजानै तिमिनिभुवनपतिमोकहैमानै ४ सु
 र्गऔरअपवर्गहुकेरी धरनिहकीसंपदाघनेरी ५ जिनपदपूजनइनकरमूला

तेममपदधोयेअतुकुला ई अवमोहिरहोकोनजगवोकी करोमनहिअभि
सायाजाकी ७ यहनिरधनजोअतिधनपाई तौमोकहंपुनिकवहुनघ्याई
दोहा यहीहिततेरुमप्रभुकनुनासिधुसुरारि मोकोधनदीन्होपानहीर
घदयापसारि १० चौपाई अैसेमनमहकरतविचारा गयोरहोपानहीतासु
अगारा १ लख्योदरिते निजहिअवासा कोटिसूरससिकेरप्रकासा २ मनि
मंदिरचहवोरविरोजै निजकुविसुरगृहकरहिपरजै ३ बहुविचित्रअभि
मअरामा कूजहिकुंजनकोकिलगामा ४ अलिकुलसंकुलकुलिफुलवा
री सरसीसोहिरहीसुषकारी ५ विकसेसरसिजचारिप्रकारा उत्पलपद्म
कंजकल्हारा ई मनिममसोहतनिर्मलनीरा सारसचक्रवाककीभीरा ७ से
जीवसनभूपनमृगनैनी जहेतहंविचरिरहीपिकवैनी ८ दोहा दिव्यविभूष
नवसनजुतअतिसुंदरसुकुमार जहेतहंडोलहिंपुत्रपवहुजिनकोतेजआ
पार ११ चौपाई कनकभवेनमनिजटितसोहावै तुंगमेउमंदरहिलजबै १
दिगपालनकीजौनविभूती विसुकरमाकीजोकरदती २ सोसवविप्रभव
महंदीसे कहाविभवजेमहिअवनीसे ३ दूरिहितेलपिविप्रअगारा यहका
हैअसमनहिंविचारा ४ धौंससिसूरउतरिमहिआये धौंपावकदूतज
वढाये ५ असकहिगयोजवहिकलुनेरे तवसुंदरमंदिरदगहरे ई तवअसखी
कहनसुदामा यहहैकौनभूपकोधामा ७ दियउजारिसठमोरिमडैया कहा
गईधौमारिलोगेया ८ दोहा पुनिकलुनेरेजाइकैजहोरहोपानिज धौंम तहंदी
षिमनिमंदिरहिकियोतर्कतेहिठाम १२ चौपाई यहकैसेयहियखवनिगय
ऊ धौंकोउषलमायारचिदयऊ १ असकहितहंजकिरहेसुदामा गयेना
जानिपरायेधामा २ तहंसुदामाकीप्रियवामा निरप्येकंतहिसोकितकामा
३ उतरिअंदातेआतुरधाई सुरसमसंगनरनारिलेवाई ४ मधुरसुरनबाओ
संगवाजै नाचततहंअपसराविराजै ५ दिव्यवसनभूषनअगारागा मुषसो
हतमनुससीसरागा ई चलतहोतनूपुरफलकारी संगसहअनसषीसिपा
री ७ कंठीभवनतेदुजतियअमला मनुवकुंठतेनिकसीकमला ८ दोहा पति
व्रतापतिकोनिरपिदगअनदजलदारि मगनप्रेमपाथ्याधिहमंदरिहमंदर
निहारि १३ चौपाई वारवारकरिपतिहिप्रनामा मनसौमिलीमानिसुदधामा
१ रमासरिसनिजवामनिहारी लहोपसुदामाअनंदभारी २ मनिनजटितला
पिसपिनसमाजा विसमितभयोमनहिंदुजराजा ३ सपिनमदितियसाहति
कैसी नास्तमधिससिकीळविजेसी ४ पुनिपतिकरकरकरिमनभाई गैमनि
मंदिरमुदितलेवाई ५ जहेरतननकेपेभअनेका महलमहंदरुकीदुतिऊंका ई

पयके फेन सरिस सुष सेजू प्रगटत जिन मह सीतल तेजू ७ दंति दंत मह कना
 कषं चाये सोह हि सुष द पला के पाये ८ दोहा यन लुप्य रम निमय ल से चारु चा
 रिम निदंड चमर लुत्र अरु विजन वर जिन की प्रभा अषंड १४ चौपाई कनक सिं
 घासन ल सहि वि साला मृदु विस्तरे परे लु विजाला १ कोमल गिलि मगली चा
 गोरे धस हि जानु लो पग जे हि ठोरे २ मुक्त भाल रै लहरै लंबी लस हि चंदो वार
 तन कदंबी ३ स्वच्छ फटिक फर सै अति फावै दीपति भरी देवाल सुहावै ४ मर
 कत मनि की लु विहरि यार्द जो नैन नको अति सुष दार्द ५ रतन दीप दीपत दुति
 वारे मन हें अवनि मह उतरे तारे ६ ललना सोह हि सजी सिंगारै जेरति रंभा मा
 न उतारै ७ यहि विधि अपने विभव निहारी तहो सुदामा भयो सुषारी ८ दोहा
 पुनि विचार अस मन कियो विप्र सुदामा दीन करुना कर श्री कृष्ण प्रभु करि करु
 नाय ह दीन १५ चौपाई उनकी है करुना अहे बुकी दीन न की दुष दरन ने तुकी ॥
 १ मै दरिद्र अति रह्यो अभाग्यो कृष्ण हिलषत भाग्य सव जाग्यो २ मै न रह्यो असा
 पावन लायक पै समरथ सव विधि ज दुनायक ३ राव हि रंकरं क पुनि राऊ का
 रतर है अस नाथ सुभाऊ ४ हरिकटाक्ष को अहै प्रभा वै और हेत क लु मन हि
 न आवै ५ नहि मुष कह हिन सन मुष देही पैदरा पनि ज दास सनेही ६ वासव सम
 विभूति देडारै तद पिल जायन सोह निहारै ७ जैसे धन नि सिमहु बहुरै भोर
 क्रिषिक लषि अति सेहरै ८ दोहा तिमि ज दुवें स प्रसं स के वर अवतं
 स उदार करै ध्वंस दारिद्र्य रु असे सीत हमार १ चौपाई जद पिस क संपति
 प्रभु देही तद्य पिये रमानि मन लेही १ और हृदेय जो दास सप्रीती मान हि
 अमित मीत की रीती २ येक मूढी लै चाउ रमेरे चावे प्रभु करि प्रेम धनेरे ३ जो
 दुनंदन के सरिस वि साला कौन दू सरो दुनी दयाला ४ असे मेरे मीत हि मा
 ही रहै मिताई मोरि सदा ही ५ कौनिहु जो नि कर्म वस पाऊं तहो कृष्ण को मीत
 तक होऊ ६ यही सदा अभिलाष हमारी सो पुज वहि करि कृपा मुरारी ७ होय
 मीत दासन को संगी सषाक थामह प्रेम अमंगी ८ दोहा दीन दरिद्री जन न कहें
 देत विभूति न भूरि फेरि मोहि भजि है नही अति से धन मद पूरि २ चौपाई धन मद भरि
 जन हरि हि भुलावै तते अवसिन रक कहें जावै १ जद्य पिदिय संपति ज दुगई
 तद पिन देहोति नहि भुलाई २ अस गुनि वामा सहित सुदामा कृष्ण भक्ति रा
 मा प्रद कामा ३ करन लेगे अति प्रीति लगाई भोगे भोगे पैन चितलाई ४ देव दे
 व श्री ज दुपतिकेरे इष्ट देव है विप्र धनेरे ५ अपने प्रभु विप्र न कहें जानै तिन तो
 अधिक और नहि मानै ६ यहि विधि ज दुपति मीत सुदामा गावत श्री गोविंद गु
 न गामा ७ अस लग्यो न लहित जि संसारा कृष्ण चंद्र के धाम पधारा ८ दोहा सु

निग्रहं न्यसुदेवकी व्रह्मन्तासुजान ५

८१

राजावहादुर श्री कलचंद्र कपोपात्राधिकारि रघुराज
सिंह देव कत आनंद अरु निधौ एकाशी तित मस्तरंगः ८१ ॥ ॥ श्री सुक
वाच १

विकराल १ चौपाई सुने जाति पिन मुष्कावानी
भारत षड प्रजा सुषळाई कुरु क्षेत्र कहौ अतुराई २
मा रचे रुधिर नव कुंडल लामा ३ की जे जज्ञ त है भगवाना मुनि नवो लिजुत वेद
विधाना ४ तहां जज्ञ करि राम सुहाये मनु खत्री वध पापन साये
सुपर्व विचारी आई भीर जनन की भारी ई तहें श्री उग्र सेन महाराजा
की जोरि समाजा ७ श्रीवल भद्र रुद्र के संगे कुरु क्षेत्र कह चलो अभंगा ८ हो
हा

ज्ञान समृद्ध २ चौपाई जे निरखत नित ज दुकुल केतू
१ सरज गहन परत सुभलेषी कुरु क्षेत्र कह जात विसेषी २
रेमाई कलकला कलक हीन जाई ३ तहां प्रदुम्न सांखवलवाना
चंद्र सुजाना ४ चढि चढि रथ न चले धनु धारी राम रुद्र के संगे सुधारी
नकलु वर निन जाई मनहु यौन पूरु व मेघ वाई ई कत वर मा अनिरुद्ध धनुर्धर
हे द्वारिका महरस्त घर ७ राजे रथ मनु देव विमाना ८ हा
८ दोहा मंडित मेदुर मेघ सम मत्त मत्त ग अथार ना
चहुं वोर ३ ई चौपाई तहें पैदर की भीर विराजी विद्या धर निकेरि मनु राजी १ सोरह
सहस्र आठ सत येक हरिरानी तिय और अनेक २ चढी नाल की रतन जाल की
भरी प्रीत वसुदेव लाल की ३ चली कल के संगे सिधारी जे रति रे भागवत नारी ४
चली देव की आदि सयानी और उग्र सेन की रानी ५

लिये दाल करवाल कराला ई
हुधारे ७ जदुवंसी सोहत मगमाही मानहु अवनि देव दरसाही ८ हाहा
नैय हि विधि गये मंजन करि त्रत कोन कंचन भूषण पटवलित गऊ दुजन कहें
न ४ चौपाई पुनि भृगु पतिके कुंडन माही किये मंजन जदुवंसत हाही १
नवहु विधि अन्न षवाई दिये दान अनि प्रीति वढाई २ देत दान असवचन उवा
१ कलचरन रति होय हमारे ३ पुनि विघ्न न सोसासन मागी
४ पुनि धन तूरुज है सीतल छाया सलिल सुधा सम मोद निकाया
ई तहें जदुवंसि न देख नहे

तू वंधु सुहृद मित्र ह सुष सेतू ७ मस्य उसी नर को सल राजा कुरु विदर्भ अंज
 य स समाजा ८ दोहा केरल के के कुंति नृप अरु कां वोज नरे स अरु अनर्त नृपा
 मद्र के जे हरिदा सह मे स चौपाई और ह सत्रु मित्र य क वारा हरि के दर स न हेत
 अपारा १ ज दु वं सिन के सि विर मि धारे प्र भु हि वि लो क त भ ये सुषारे २ त ह
 ली न्हे व हू गो प समाजा आयो नंद अनंद द राजा ३ व हू दिन ते हरि दर स न प्या
 सी गो पि हू आई पर म हू ला सी ४ कौर व पांड व हू स व आये और हू भू प व हू ता
 सुष छाये ५ निर षि पर स्पर आनंद वादे मिल त भ ये भुज भरि भरि गां दे ई दारे म दे ज ला
 वार हिं वारा रह्यो न त न म हं त न क सं भारा ७ पुल का व लि सि गे र त न क्काई ग द ग द ग रो
 गिरा रु कि जाई ८ दोहा कमल सरि स विक से व द न पु नि पु नि प्र मु दित धाई ज था जो ग स
 व जन मि ल हिं सो सुष क हो न जाई १ नारी नारी सौ ल ल कि निर षि म द मु स क याई
 मि ल हिं पर स पर भुज नि भरि आनंद अं वु व हाई २ प्र ग ट भ ये त ह प्रेम को
 पू र न पा रा वार कृष्ण चंद्र के दर स ते वा द त भ ये अपार ३ चौ पाई पु नि वा ल क व हू
 न क हं वं दे ते ऊ आ सि ष दि ये अ नं दे १ पूं छि पर स पर पु नि कु स लाई कृष्ण क
 था व र ने सुष छाई २ भ गि नि भ्रा त सु त पि त हि नि हा री और हू भ्रा त न की व रा
 नारी ३ ति मि ज दु प ति को व द न वि लो की त ह प्र था नै न न ज ल रं की ४ व सुं दे
 व हि के पा यं न प रि के वो ली व च न क रु न र स भ रि के ५ कुं ति उ वा च मा न हिं ह म
 अ भा ग नि ज भाई जो तु म हं दि य सु धि वि स राई ई वि य ति प री अ ति उ प र हा
 मा रे त व हू न क छु सु धि भ र्ति हं रे ७ दू त हू भ र भे जे हू न हिं भाई और वा त की
 क हा च लाई ८ दोहा सु हृ द ज्ञा ति सु त भ्रा त पि त सु ज न और अ नु कू ल ता सु
 सु र ति क र ते न ही जा हि दे व प्र ति कू ल १ चौ पाई प्र था व च न सु नि पर म दु षा
 री क ह व सु दे व नै न भ रि वारी १ व सु दे व उ वा च ब्र था प्र था मो हि दो ष ल गा वौ
 स व क हूं स् व र ना च न चा वैं २ च ल त न अ प नो व ल ज ग मा ही ता ते दो स को
 ह को ना ही ३ के स भी ति ते ग ये प रा ई ह म स व द स दि सि र हे लु काई ४ भा ग्य व
 सौ त अ व हि ध र आ ये भा ग्य व सा त मो द अ ति पा ये ५ सु क उ वा च य हि वि
 धि दो उ भ गि नी अ रु भ्रा ता के सं बा द ल हे सु ष ब्रा ता ई पु नि जे भू प ति डे र हि आ
 ये कृष्ण दर स क रि अ ति सु ष पा ये ७ ति न क हं उ ग्न से न म ह रा जा अ रु व सु
 दे व हू सहि त समाजा ८ दोहा वि वि धि भौ ति स त का र क रि कु स ल प्र क्ष म का
 रि भू रि सौ भ ज्ञा नि की न्ही वि दा व से आ पु मु द पू रि १ चौ पाई भो र जा नि हरि
 दर स न हे तू आ ये र मा नि के त नि के तू १ भीष्म दे व अ रु द्रो ना चा र ज नृ प धृ
 त रा ष्ट्र और कृ प आ र ज २ गां धा री दुर जी ध न भू पा अ प ने भा दू न सहि त अ नू
 पा ३ पांडु पु त्र दार न जु त आ ये कुं ति हू आई मो दे व द्वा ये ४ सं ज य अ रु वि दू

१ तिव । कुतिभोजनरुसल्यसुजाना ५
 २ ई पुरुजित धृष्टकेतुकासीसा ८
 ३ मैथिलकै कैमदभुआला जुधामनुवेगतीविसाला ८ दोहा
 ४ धर्मभूपकेमित्रजेऔरदभूपमहान २ चौपाई हरिद
 ५ रसनहितलैसंगनारी गयेरुस्मकेसिविरसुपारी १
 ६ रामरुस्मकलषदितेहिंकासे २ सबकोअपनेसिविरलेआये
 ७ भाषाद्रोनरुपसवेउदारा ५
 ८ सागिगयोजवअसदरवारा १५
 ९ निजकरसबकेअतरलगाये दियेसवनताबूलसुहाये ८ दोहा
 १० चौपाई पुनिवैठेनिजनिजसिंघासन
 ११ भीष्मादिकअसवचनउचारा २३
 १२ होमहिमहियनकेअरुगन्पहो ३ सुफलजन्महेजगततिहारो
 १३ हिआननिहारो ४ जोगिनकोजिकवहुलषाही तिनहरिकोतुमलषासदाही ५
 १४ जासुकथाजगपावनकरनी वारहिवारजाहिअनुतिवरनी ई
 १५ गंगा जासुवचनहेसाखअभंगा ९ जद्यपिकालविवसयहधरनी रह
 १६ लअथहमसवनकहवरषतहेप्रतिरोज ३ चौपाई तेप्रगदेहरितुवगहमा
 १७ ही करहिसदासवकारजकाही १ तिनकोदरसनपरसनकरहु
 १८ वैठियेकआसनवतराह वहुविधिभोजनयेकसंगषाहा
 १९ वसहुप्रमोदितभवनेदियेके ४ नरकहुस्वर्गनिवार
 २० हेजिनकोहरिसंगसदाही तिनकोभा
 २१ रनिकिमिजाही ई आसुकउवाच असेवचनभूपसवभीषी
 २२ करिवदनसवसिविरसिधरि उगसेनकहधन्यविचारे
 २३ जदुवसीलषिआवतनंदे खियआगूचलिसहितअनंदे
 २४ उठेतैसहीसवउठिधायि २ भरिभरिअकमिलेसुदभार
 २५ पुनिवसुदेवनंदकहैधार्
 २६ सुमिरिकेसकृतकठिनकलेस
 २७ कहुदुमिप्रीतिवदाई मिलेनंदकहैद्वगजलछाई ई

जेअभिवंदनकीन्ह्यो सुषसाजे ७ अमविवसकछुबोलिनआयो गदगदगरो
 द्रगनजलछायो ८ दोहा फेरिजसोसतिकेयगनपरेकछमअरुराम अंकहि
 लियोउठाइ सोचूमिवदनअभिराम ४ चौपाई वारवारनैननिजलढारी क
 छमहिलषितनसुरतिविसारी १ हरिवलनंदजसोमतिकाही बैठायोसिंघा
 सनमाही ३ नंदजसोमतिहरिअरुरामे बैठायोनिजअंकललामे ३ पुनि
 रोहिनीदेवकीआई मिलीजसोमतिकोसुषछाई ४ सुमिरिमित्रतापूरुवके
 री वहीद्रिगनजलधारघनेरी ५ पुनिजसतसकैधीरजधारी रोहिनिदेव
 किगिराउचारी ई भूलतिनहिरावरीमितार्ई कहंलौवरनेआपवडाई ७ सक
 हसमलहिविभौअपारा करिनसकहिकछुप्रतिउपकारा ८ दोहा थातीस
 मतुवघररहेयेदोववालहमार जिमियलकनकेवोटमेनैनलहतसुषसार
 ५ चौपाई जसुमतियेवालकतवयाले तुम्हरिहिदयादनुजवहधाले १ तुम्ह
 हीइनकहंयोषनकीन्हें भांतिअनेकनकेसुषदीन्हें २ जातकर्मसवआपा
 कराये आपहिकेयवदेवदाये ३ जसुमतिहैयेवालतिहारे नाममात्रकोआ
 हैहमारे ४ जेसज्जनजगमेमतिमानै तेआपनपरायेनहिजानै ५ श्रीशा
 कउवाच सुनिदेवकिरोहिनिकीवानी मोदितभईनंदकीरानी ई पुनिगोपी
 सिगरीतहंआई कछमहिनिरषियरमसुषछाई ७ आपुसमहअसभाषन
 लागी सिगरीविरहज्वालतनजागी ८ दोहा जिनहियरनकेबीचमेपरेक
 सकेतेहार तिनहियरनकेबीचमेपरिगेहायपहार ई सवैया जवतेव्रजते
 व्रजराजव्रजेतवतेसवई तैमनायथकी जसहृतसहृदतदूरलोआयगो
 पालकोलोइनलायतकी तवहूनहिदेषनपाउतीहैइनआषिनकोकरियेक
 टकी विधिनिर्दईयेदईजोनदईपलकेकलपैंसीपरैदुषकी १ अवजानन
 पैहैकहूनदनंदनआषिनसोगहिल्यायहिये निजनेहकीडारिजंजीरपगैउर
 कोठरीराषिहैवंदकिये छलियाछलिहैपुनिकैइतऔसिहिऔरउपाया
 नयाहिलिये दुषसागरकोब्रथापैरवोहैनदनागरहीनकहाहैजिये २॥
 दोहा असकहिहरिमूरतिसुषदनैनमूरिहियल्लाय हरिछविमेछाकी
 षडीजोगिहजोनदेवाय १ चौपाई पुनितिनकोयेकांतलेजाई मिलेलल
 किगोपिनजडुराई १ हंसिहंसिकुसलप्रस्तवहुकीने असेवचनकहेरसभी
 ने २ कवहुसषीसुधिकरहुहमारी तुमसवमोहिप्रानहुतेप्यारी ३ मैनिजय
 सनकारजहेतू मथुरहिगवनेहुछाडिनिकेतू ४ तहंविलंबलगिगईमहा
 ई वस्योहारिकामहपुनिजाई ५ तहंअरिकियोउपद्रोघारा सरनमारितिन
 कोसिरतारा ई तातेतहांवहुतदिनवीते अबलोनहिकारजतेरीते ६ चूका

माफकीजिसवप्यारी मेयहभूलसीसनिजधारी
 षसुषकेरभोग सोदमित्रनकेवीचमेकरतसंजोगविचाग १
 पवनप्रवेगउडाइ कहंकोकहंलैजातहैकहंरैतमिलाइ २
 ननकोप्यारीप्रदकल्यान पैजोमोमहंप्रीतिअतिसोसरूपममजान ३ बाहरभीत
 तरयाप्रहैंविस्वमाहवपुधारि जिमिअकासअवनीअनिलअनलअबुसुकुमारि

४ महंलेहविचारि ५ सुकउवाच
 ममगनतहंगो पिकावोलीकोडिकलस है सवैया ज्ञानअगाधकेजेवहुसा
 धुतेकजेहिपावनंध्यानहिधारे भूरिमयानकजोभवकूपतेदीन
 रउधारे श्रीरघुराजकरैविनतीमुनियेचितदैप्रभुनंददुलारे तेईसरोजसै
 रोजरहैपदयेजुगरावरेहीमेहमार १८२ इतिश्रीमहराजाधिराजवाधवेस

तानेदावुनिधौहसीतितमस्तरंगः ८२॥३॥ श्रीसुकउवाच
 पिनसमुभ्राइकेविदाकरीप्रभुरेन
 १भोरभयेदिनकरउयेउठिप्रभुकियनितकम त
 इनजुतनृपधर्म २ आगेचलितिनकोलियोपुत्रनजुतजदुराज करगहि
 ल्यायेमधिसभाजहैजदुवंससमाज ३
 ४ सुहदनजुतपूछेकुसलश्रीवसुदेवकुमार ५ जवप्रभुसोपूछेगये

रावरेदासनकेमुषतेनिकसीतुवकीरतिकीसुधाधारा

तीनिअवस्थाजौन ॥ अछैज्ञानमुदभौन सेवथलमेआपि
 तरहो १ कालविलोपितवेद
 संधरतहो २ असेतुमजदुनाथ सज्जनकेसौचेसुपति तुवपदेनावहिमाथ
 दोहा श्रीसुकउवाच

हरिरानिनकेदरसहितलेवहुकुरकुलनारि ४
 ताहिनिरषिचलिकैलईरुकमिनिआदिकरानि ५
 करतभईसतकारसवनिजनिजहोअ

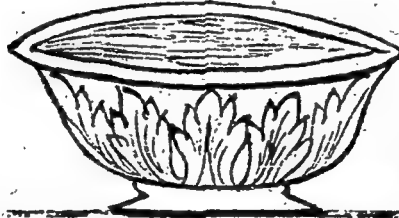
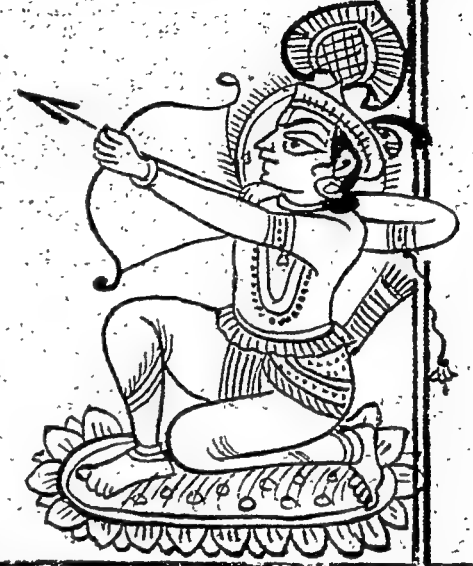
मधुरीवानि ७ पांचालीतहें मुदितहैकहिवहुविधिकुसलात हरिरानिनसोजोरि
करपुनिपूछीयहवात ८ द्रोपदिउवाच संवैया रुक्मिनिभद्रेसुजांववतीसतिभा
साहिकोसखराजकुमारी कालिंदीरोहिनिलक्ष्मनेसैवैसुनोसवऔरहूदेहरिना
री जाविधितेतुम्हैव्याह्योगोविंदकहोसवमोपैकृपाकरिभारी जानोसवैतुम
मेरोस्वयंवरतातेकहीमैकथानहिंसारी १ दोहा पांचालीकेवचनसुनिरुक्मि
नितहंसुसक्याय कहनलगीनिजव्याहकीकथापरमहरषाड् २ रुक्मिनिउ
वाच कवित्त घोरधनुधरिमगधेसआदिवलवारिचेदिपहंकारिमेरेहरैकोसि
धारेहैं हैवरहजारिलौमतंगनकतारिवहुस्पदनसवारैगयेगिरिजाअगारहैं
रघुराजतहांवसुदेवकेदुलारेवीरमोरिडारिमदहिमहीपनकेभारेहैं जैसेसि
हजंबुककेमखितेलैआवेभागतैसैमोहिलैकैनाथद्वारिकापधारेहैं १ दोहा
अैसेश्रीजडुनाथकेमंजुलचरनसरोज मेरैपैकरिकैकृपावसैहियेमहरोज १
सतिभामोवाच छविधामावोलतभईपुनिसतिभामावेन अभिरामाकृत्नासु
नौकथाललामाअैन २ कवित्त सूरजकीकृपापायसनाजितमनिल्यायना
थकोनदीनीजायदीनोनिजभाईको सोचढितुरंगगयौकाननसिकारहेतमा
रिताहिसिंधगयौकंदरामहाईको कृष्णहीप्रसेनैहतेमनिहेतजनभाषेजानि
कैकलंकजायजीतिरिक्षराईको मनिल्यायनाथपुनिदीनीमेरपिताहाथदे
षिजदुवंसीजसगायेजदुराईको १ सोरठा मेरोपितागलानि मानिमोहिम
नितेसहित दियोविवाहहिठानिजदुपतिकोअतिहरषिकै १ दोहा पांचाली
सोहरषिकैजांववतीछविषानि कहतभईनिजव्याहकीकथाअचनसुषदा
नि २ कवित्त नाथकोविलोकतहीमेरोपितारिहराजदिवससताइसलोकी
न्ह्यौजुद्धभारीहै गातगातकृष्णमुष्टिवज्रसोनिषातपातसहिनसकाततातव
यौविचारीहै सोईरघुराजरघुराजजदुराजसांचालंकराजेकोसमाजसंजु
तसंधारीहै अैसेठाकैकैनाथहाथमनिधैकैमोहिदोन्ह्यौमुदम्बैकैजैकैरुपमनहारी
है १ सोरठा अहेमोरियहआस दासीरमानिवासकी भईरहौतिनपास सदा
जन्मजन्मांतरे १ दोहा दुपदसुतासोपुनिकह्यौकालिंदीसउछाह सुनहुअव
नदैकैकथाजथाभयौममव्याह २ कालिंदीउवाच कवित्त संवैया कालिंदीमे
तपमैकरतीरहीवीसविसेवरिवैकोविहारी आनंदकंदसुपांडुकेनंदगोविंद
सिधारेतहाकैसिकारी आपनेपायनपावनहेतकलेसितदीनदयालनिहा
री भेजिसषाकोबोलायचढायरथेपुरल्यायकरीनिजनारी सोरठा पांचालीतै
जानु ताकीमैगृहदासिका प्रेमसुधाकरिपाननिसिदिनछुविछाकीरहौं दोहा
भद्रापुनिबोलीवचनसुनहुद्रोपदीरानि मोहिव्याह्योयहभौतितेश्रीजदुपतिगु

नयानि
कुमारीहै
रधारीहै

हमारीहै दोहा पुनि सस्यावोलीवचन सुनयावालिपियारि
व्याहकियजेहिविधिमोरमुरारि १ कवित त
वैलभूपचलजाननकेहेतुपतुकरके अवधपर
थनाथिनाथविनहीप्रयासतिनकोगहे
पमारिसहसानवानयेकछिनमेदहे असेजदुनंदकेपदारविंदकेर
मेसदाहीकरौसेवामोदकोलहे २ दोहा
यानिजेहिविधिव्याहोकाह्लमाहिसेमेकहोवषानि कवित
तिसैमतिमानहरीपरमोरिकषेअनुमानी
हकियोधनिभागिकोमानी दाइजमेचतुरंगनीसेनसषीनसमाजदियोक
विषानी कर्मवसेजेहियेनिभ्रमेतहं मोहिलेप्रभुसारेगयानी १
गुनिलक्ष्मनासयानिद्रुपदीकेगरवितवचन लागीकहनवषानि
हासिगरीकथा १ लक्ष्मनाउवाच चौपाई अवसुनुद्रुपदीमोरविवाह जोसुनि
पैहोपरमउकाह १ ब्रहतसेन असेजेहिनामा सेमिरापितुअतिमतिधामा २
तासुभवनजवरहोकुमारी
मतिमाना करनखगेगाविंदगुनगाना ४ सुनिमाधवलीलामनहारी मैलियंअ
पनेमनहिविचारी ५ कीतोमेजदुपतिकहंवरिहो नाताजलनज्वालमहजगि
हो ६ जिमिसवलोकापालविहाई रमास्मापतिवसोसुहाई ७ यहप्रनजानि
मोरपितमेरो करिकेमापरषेमयनेरो ८ दोहा रच्योस्वयेवरतहंमुद्रितमीन
लक्षलदकाय द्रुपदनगरमहजसरह्योतैसहिदियोवनाय १ चौ
यहकठिनविसेषी परेनवाहेरहूतेदेषी १
होयोलषिअतिद्रगदीन्हे २
ई ३ संभनिकटद्यटजलद्रगदीन्हे परतरह्योलषिअतिश्रमकीन्हे ४
स्वयेवरपरमअनूपा आयेपितुनगरीवहभूपा ५ अस्वसस्वकेजाननहा
रे रहेजगतमहजेवलवारि ६ बलीसुमटसंगलियेहजारन
लममकारन ७ तिनकोममपितुपरमउदारा जथाजोगकीन्हेयासनकारा ८
दोहा पुनिसवभूपनहरिसहितसभागद्विपितुआनि करियूजनवालतभयो
असेचचनवषानि १ चौपाई जोकोउजलतकिमीनहिमारिहि १५

कृष्णजी

सुताहमारी १ असकहिधनुषवानमगवाई सभामद्विदियभूपधरार्द्र २ वली
 भूपवहुउठेसुषारी लगेचढावनतेधनुभारी ३ पैपनिचानहिचढाचढार्द्र ४
 तवसंचहिमधिधरेलजार्द्र ५ पुनिभूपतिकोउजोरदेषायौ गुनहिरोसक
 रिगोसमिलायौ ५ रुकिनसक्योगुनतहछुटिगयऊ सोलगिमहिनु
 पगनगिरिगयऊ ६ जरासंधअरुनृपासिसुपाला अरुअवष्टभूपवि
 कराला ७ धायधनुषदुतहायउठार्द्र करिअतिसेवललियेचढार्द्र ८
 दोहा पैनसाजिसरतेहिसकेसकेनपैचिकमान तवपुहुमीमेताहिध
 रिवैठेआयलजान चौपार्द्र पुनिदुरजोधनअरुभटभीमा उठ्योकर
 नआसुहिवलसीमा १ धनुषचढायसाजिसरभारी चहेंचलावन
 मीननिहारी २ तिनकोदेषिपख्योनहिमीना भमतरह्योअतिवेगहिभी
 ना ३ तवतीनिहभटगयेलजार्द्र वैठेनिजनिजआसनअर्द्र ४ पुनिआ
 योअर्जुनधनुधारी विनप्रयासधनुमहज्याडारी ५ साजिविसिषजल
 महलषिमीना तकिकैतुरतवानतजिदीना ६ मीनहिछे सरगयौअका
 सा कट्योननेकहुभयोनिरासा ७ वैठेपुनिआसनमहजार्द्र अरजना
 हूकछुरह्योलजार्द्र ८ दोहा यहिविधिजवसिगरेनृपतिवैठेगर्वगमा
 य तवमुकुंदमोदितउठेसदमंदमुसक्याय १ चौपार्द्र सहजहिलीन्हो

धृपादश्चाचमनहरीने धूपदीपवहूपूलनवीने ई अंगनअंगरागअनुरागि
यतिनिजकरलेपनलागे ७ जववैठेमुनिनिजनिजआसन
भवजासन ८

मुनिनसौअतिसैआनंदपाय ३ श्रीभगवानुवाच
जुहमारि जोइनद्रगतुवचरननिहारे १

चारे ३ जापिईसकरहिअनुरागा ताकोमिलहिसेतवडेभागो ४
मृदपयानमयसुरहअपारे ५ तेतोवहदिनसेवनलेते तवजन
कहेपावनकरिदेते ई जेसज्जनजगमहसंचरही दरसकरतही
७ सूरजअगिनिचंद्रअरुतारा जलनभमासुतवेदअपारा ८ दोहा

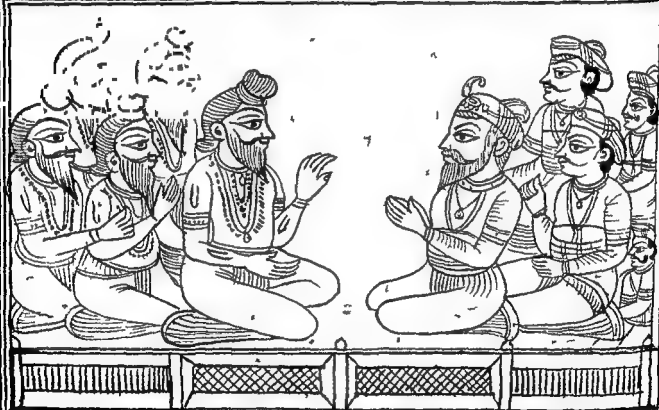
जाइ १ चौपाई तैसाहिसज्जनकीमनलाई करैदंडहैहसेवकाई १
मनोरथजाही रहैनकखुवांकीजगमाही २ जोकुमतीयहिअधमसर
तियअरुकुडुमकीभीरै ३

कैरैतुमैतजिप्रीतिसदाही ५ नीरहि
थजेमानै सज्जनचरननंदनठानै ई गदभवेनअहेनरसाई
तिनहोई ७ श्रीसुकउवाच सुनिमुकुंदकीअद्भुतवानी रहेमौनचिंतविज्ञानी
८ दोहा करिविचारकखुवारलागिपुनिकीन्हैयायहठीक जनसिद्धनहितही
कहेपावचनधर्मकेलीक २ चौपाई कहेमुदितमुनिपुनिमुसुकाई जदपतिके
असवचनसुनाई १ मुनयउचुः जाकीमायापरमअपारा मोहेहमसंकरकर
तारा २ जयपिवहुतलनमनलावे तद्यपितिहोपारनपावे ३ परब्रम्हतुमप
रनिपधारी लीलाकरहुविचित्रमुरारी ४ होअनेतयेकैअविकारी
तिपालनसंधारी ५ जिमिमृदकेघटवनहिअनेका येमृत्तिकारहतिवहयेका
ई आपचरित्रविचित्रअपारा जाकोसेसहुलहैनपारा ७

मनाथा तद्यपिदासनकरनसनाथा ८ दोहा
नदुर्वनसंधारि राषिधर्मभरजादसवदेहुभारभुविदारि ३ चौपाई
दीननरक्षनकरहुततक्षण १
२ पढिकैजौनविदमतिवाना जानतकारनकारजनाना
सोजानेतुमकहवडभागो ४ यहीहेनुवसुदेवकुमा
रा विघ्नकोकीजतसतकारा ५ तातेपायहुहेश्रीधामा
भयेसफलअवनुमहिनिहारे ७

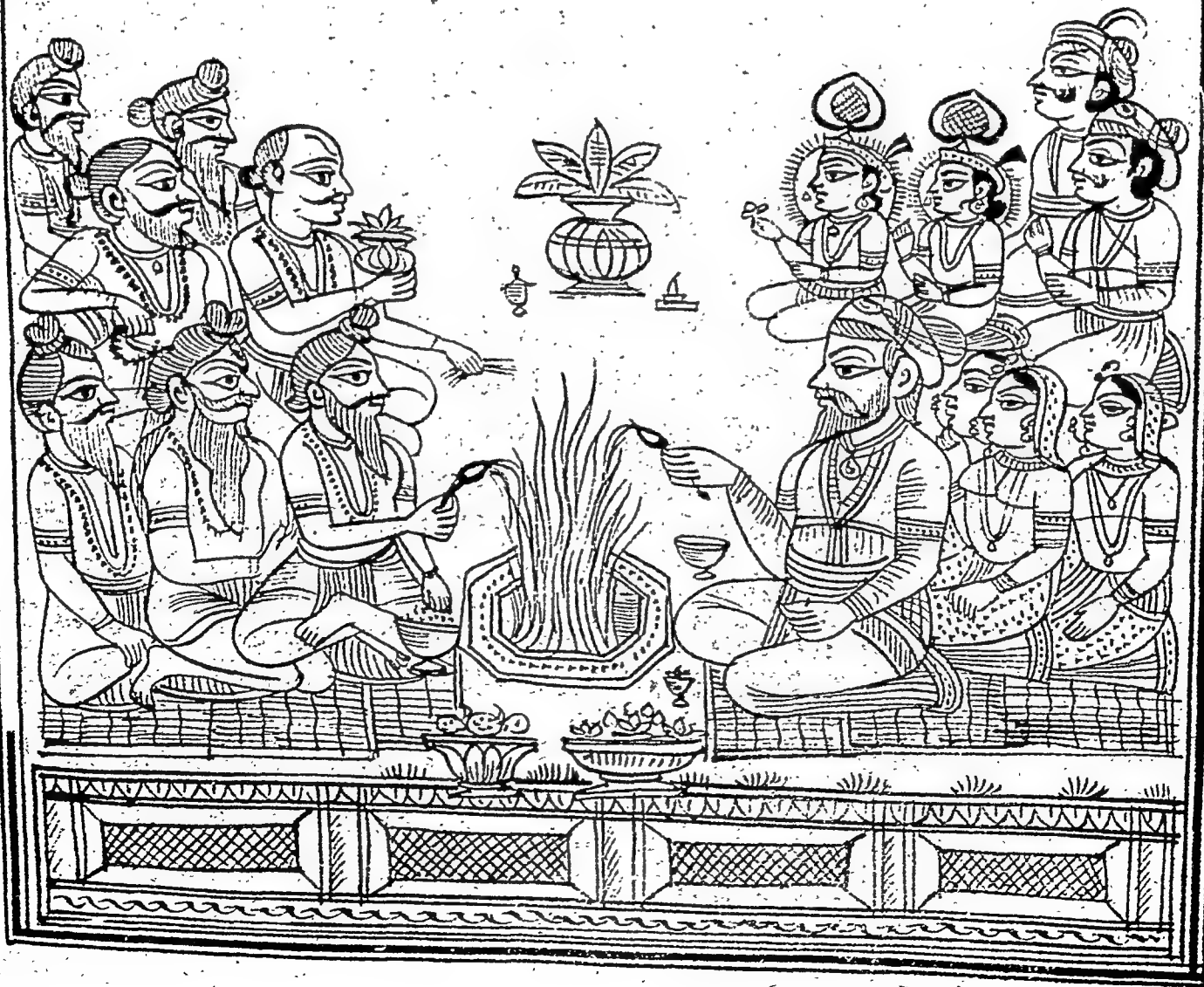
रोदर्सनजोई मंगलमूलमुदितभोसोई ८ सोरठा नमोऽरुमभगवान सदासहि
दानंदघन प्रगदप्रभावमहान अज्ञानीजानैन्हों ४ चौपाई तिमितुमकोजदुव
सीवीरा तातनातमानहिमतिधीरा १ धनिधनिभाग्यअहेतिनकेरी कैसेवरनि
सकैमतिमेरी २ जिमिसोवतजनअपनेकाही जानतहेअरुजानतनाही ३ तिमि
लीलालषिमनुजसमाने जदुवसीजानैन्हिजानै ४ जेसवपापनसावनवारे तीरा
थतीरथकारनहारे ५ जोगविमलजिनचिन्तसदाही धारहिजिनकोनिजहियमा
ही ६ अैसेआपचरनअरविदा लषिसुषपायेसरिसमिलिदा ७ करहुनाथअव
हमपरदाया जातेतरेरावरीमाया ८ दोहा आपसरिसकोजगतमेसांचोदीनदया
ल सुमिरतहीनिजचरनकेजारहुजगजंजाल ५ श्रीसुकउवाच चौपाई असका
हितहंसिगरेमुनिराई सभामद्विअतिअनंदपाई १ पुनिधृतराष्ट्रजुधिष्ठिरराजे
जदुपतिउग्नसेनमहराजे २ इनतेविदामागिमुनिलीन्हे निजआश्रमनगवनम
नकीन्हे ३ तववसुदेवमुनिनदिगजाई वोलेवचनसुषितसिरनाई ४ आपसवा
नकहेअहेप्रनामा सकलदेवमेतुमतपधामा ५ मेरेवचनसुनहुचितलाई जोपूछ
हुसोदेहुवताई ६ जौनकर्मकीन्हेमुनिराई असुभकर्मआसुहिनसिजाई ७ सोकरि
कृपामोहिअवकहहू दासआपनोजानतरहहू ८ दोहा सुनतवचनवसुदेवकेरिषि
अचर्जलियमानि तवनारदबोलतभयेगिरापरमसुषदानि १ नारदउवाच चौपाई
येकस्मैनिजबालकमानै सबसोपूछेतहंकल्यानै १ सुनहुसवैयहअचरजभाई ॥
सोमोसोककुहोनजाई २ येयहपस्योसतिअवजानी सोमैसवसोकहौवषानी
३ रहैजोअतिसमीपमहकोई तासुअनादरअवसिहिहोई ४ जिमिसुरसरितद
मनुजरहतहै पापछोडावनअनतचहतहै ५ जेहिजदुपतिकोबिओमहाना घटव
वढवनहिवेदवषाना ६ अैसेहरिपरमेस्वरकाही मानहिमूढमनुजमनमाही ७
जिमिघनाहे मरजभानुछियाने तेजहीनमानहिअग्याने ८ दोहा कह्योफेरिवसु
देवसोसिगरेमुनिहरषाय रामरुमअरुनृपनकोमंजुलवचनसुनाय २ चौपाई
करमहिकरिछूटहिसवकरमा यहीवेदभाषहिसतिधरमा १ करिमषपीतिस
हितहरिपूजै ताकिसमजगमहनहिदूजै २ जेकविसवसास्त्रनकेग्याता तेविचा
रिबोलहिअसवाता ३ जेहरियदमहपीतिलगावै तेसहजहिभवनिधितरिजावै
४ जानिलेहुयहसहजउपाई औरनअवयहकालदेवाई ५ वेडलघुजदुपतिक
वहुनदेवै पीतिविलोकतमिलैविसेवै ६ अनायासजोककुमिलिजाई ताहीतेपू
जेचितलाई ७ यहीगुहस्तनकोअतिधरया अैसेकियेनसतसवकरमा ८ दो
हा तीनईषनाहोतिहेयहजगमेवसुदेव सोयहिविधितेकूटतौयहवेदनकोभेव
३ चौपाई जग्यदानकरिधनकीआसा तजैगुहस्तवसतनिजावासा २ करिगह

स्तकेधर्मनिवेरे तजैनारिसुतप्रेमघनेरे २ जानिअनिसस्वर्गसुषकाहीं करैवि
कीदृश्यानाहीं ३ यहीरीतिकरि कैमतिधीरा गयेतपनहितवनगंभीरा ४ तैस
हिरिनहैतीनिप्रकारा यहिविधिछुटतवेदउचारा ५ प्रथमदेवरिनकहंमति।
माना छेडैकरिकैजज्ञमहाना ६ करिकैब्रम्हचर्जपढिवेद छेडैरिषिरिनसुमति
अषेद ७ सुतउतपतिकरिग्रहमहवसिके तजैपितररिनतियसंगरसिके ८
रोहा सौतुमहैरिनतेउरिनहोवसुदेवसुजान वाकीहैअवदेवरिनताकोकरहु
वषान ५ चौपाई कुरुक्षेत्रमहअवमषकीजे देवनतेउतरिनहैलीजे ९ पुनिक
रिभगवतभक्तिमहाई लेहुमुक्तिसज्जनमनभाई २ परब्रम्हकरतहुकरतारा
सोइयहहैरावरोकुमारा ३ जदपितुम्हैकरतवकछुनाहीं तदापिसिस्सनहितजा

गमाहीं ४ करहुवेदकेधर्मअनूपा सकलभोतितेनिजअनुरूपा ५ श्रीसुकउवा।
च अैसेमुनिमुनिवचनमहाने तहंवसुदेवपरमहरषाने ६ तिनहिमुनिकहंसी।
सनवाई विनैसहितवहविनैसुनाई ७ कियोवरनमषहिततिनहीको परमअनंद
भयोसवहीको ८ रोहो तेमुनिसववसुदेवकोलगेकरवनजाग कुरुक्षेत्रमहधर्म
श्रुतकरिविधिवेदविभाग ६ चौपाई होनलगीजवजज्ञअनूपा तवजडुवंसीआन
दरूपा ९ मंज्जनकरिकैजनउरमाला धारेभूषनवसनविसाला २ औरहुभूपतहा।
वहुआपि करनसहायलगेसुषछायि ३ भूषनवसनसाजिमनहारी आनकडुडमि

कीसवनारी ४ मषसालागवनीकृविषानी मंगलसाजीनिजयानी ५ संषमृदंग
 पटहडफमेरी वज्रतभरे ६ निमईधनेरी ७ नचनलगीनर्तकीसयानीवंदीविर
 दावलीवषानी ८ तहंगंधर्वचपसराआई गावननाचनलगीसुहाई ९ दोहाअ
 षादसनारीसहितश्रीवसुदेवसुजानं सोहिरह्यौजिमिउदनमधिपरिपूरनसि
 तभान १ चौपाई तहंअंगनऔषधीलगाये अंजनरंजितद्रगअतिभाये १ अ
 सत्रानकडुंदुभिदिगआये सविधिरिषिनअभिषेककराये २ सुभगडकूलव
 लैअरुहारे कुंडलकलकपोलकृविवारे ३ नूपुरकरहिपगनमहसोरा वसन।
 विभूषनजनचितचोरा ४ असीअषादसतियसंगे दिक्षितधारेअजिनअभं
 गे ५ सोहेतहंवसुदेवसुषारे रित्वजरतनपीतपटधारे ६ तहांइंद्रके जज्ञसमा
 ना लसेसभासदसुमतिमहाना ७ श्रीवलभद्रऔरजडुबाई सोहतभेसंजुतनि
 जभाई ८ दोहा खतिरुक्मिनिआदितियजुतसोहेहरिराम मनहुंविभूतिनते।

सुदेवा तैसैउग्रसेननरदेवा २ मिलिमिलिफेरिदरसअभिलाषे वंदावनहि
जाहुअसभाषे ३ लहिजदुवंसिनतेसनमाना विविधिभातिलेधनहुमहाना ४
लेसंगगोपिनगोपनकाही राषिगोविंदचरनउरमाही ५ विरहविवससकटा
नधरिसाजू व्रजहितव्रजहि व्रजेव्रजराजू ई वंदावनजवनंदसिधारे तवजड
वंसीप्रभुकेप्यारे ७ आवतपावसकालनिहारी गयेहारिकैपरमसुषारी ८ दो
हा कुरुक्षेत्रमेजो कियोआनकदुंदुभिजाग नंदसमागमहूंकहेपुरजनसौजु
तराग ई ८४ इतिश्रीभागवतेदसमस्कंधेउत्तरार्धेश्रीमहराजधिराजवांदा
वेसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहा
दुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतआनंदअंबुनिधौचा
तुरासीतितमस्तरंगः ८४ ॥ :: ॥ श्रीसुकउवाच येकसमैवसुदेवकेनिकटगा
येहरिराम सहितनम्रता करतभेषितुकहंमुदितप्रनाम १ चौपाई सोऊदी ॥
न्हैयोहरषिअसीसा जियोपुत्रदोऊकोटिवरीसा १ पुनिनारदकीसुधिकरिवानी ॥
२ निजपुत्रनपरमात्माजानी २ लषिविक्रमहुवढैयाविस्वासा वोलैपुत्रनसोमृ
दुमासा ३ कृष्णकृष्णहेजोगिमहाने वलहसनातनहेवलवाने ४ तुमहोदोऊपु
रुषपुराना यहमेरेमनपस्योप्रमाना ५ षटकारकहुअधीनतिहारि हौप्रधानपु
रुषेसमुरारे ई विरचिविविविविविधिविस्वअपारा तामेप्रविसिकरहुसंचारा
७ अंतरजामीकैजगमाही धारनपालनकरहुसदाही ८ दोहा सिरजनादि
कीसक्तिवहुप्रानादिकमहजोन सकलसक्तिसोआपकीजिमिनिनउडतसपौ
न २ चौपाई ससिरविउडदासिनिअरुपावक इनकोतेजजोनजगछावक १ अ
वनिगंधगिरिथिरताजोऊ जलमहततरपनजीवनसोऊ २ मारुतमह
गतिवलजोरहई सोसवसक्तिआपकीअहई ३ दिसिकोजोसिगरे
अवकासू अरुजोसदहातेआकासू ४ परमहिमयसंपतिवैषरी इंद्रिना
सक्तिसक्तिहेतिहरी ५ बुद्धिवोधगुनजियगुनसुमिरन पंचभूतकोतामसकार
न ई अहंकारइंद्रिनकोराजस देवनकोसातुकहेतादस ७ वहजीवबंधनजोमाया
सोसवसक्तिआपकीगाया ८ दोहा जेअनितकारजअहैतिनकारनहोनिसा
जेसेघटपटकार्जमेअहैमृतिकासस १ सतरजतमअरुवृत्तितिनपरब्रम्हतु
वमाहि रचितजोगमायासवैयहजगअहैसदाहि २ तातेतुमतेभिन्नकछुससप
रतनहिजानि भीतरवाहेरव्याप्तहोनहियोहारहिठानि ३ अज्ञानीजानतनहीअपि
लात्मातुमकाहि तातेयहसंसारमेपुनिपुनिभ्रमेसदाहि ४ अतिदुरलभयहमना
जतनकवहुगयोतेहियाय प्रभुमायावसताहुकोहमसवदेहिभुलाय ५ हमहमा
रमायामहाफासीगलमहंडारि यहजगकोवांधेअहोतुमही येकमुरारि ई तुमहो

७ पारकरनभवसिंधुकोचरनरावरोनाथ
गाथ ८ चौपाई अवयहविषयभोगकीचाहा होतसोहिअतिसैदुषराहा १
तवमायावसरहेभुलाने पुत्रआपनोतुमकोमनि २ सतीग्नहमहजोप्रभुकेहे
ऊ मोहिअवलौसुलानसोरहेऊ ३
रा ४ सोसतिहेप्रभुवचनआपके
कीहानी तवतवरक्षुहवहुवपुठानी ई जानेतकोउनआपकीमाया
नयेदाया ५ सुकउवाच
८ दोहा भगवानउवाच

॥ १ ॥ हमतुमजदुवेसीसकलअरुपुरजनसबजोइ

नगुनलीन ३

॥ तिमिआतमाउदेत सुकउवाच ॥
आनकदुइभिआनैदअना १ लहतभयेकछुकही

॥ तवनिजमृतपुत्रनसुधिकरिकै अतिसदुषितद्रगनजलभरिकै ४ बोली
॥ ५ ॥ देवकिउवाच हेजोगीसईस

सुनियेवलराई ई पुरुषप्रधानतुम्हेहमजानै

॥ ७ ॥ नसैसतोगुनजवलहिकाला उपजैपापीपुहुमिभुवाला ८ सोरठा

होननाथअचतारतव करिकैकृपाअपार मोमेप्रगदेईसदेगो

चौपाई जासुअसअसनकरअसा पालतअजतकरतजगध्वंसा १

तापददियमाहीं तुम्हरेसरनागतहमहेही २ मृतगुरसुतगुरदछिनाहेतू

॥ ३ ॥ देवनकीहेचाहहमार ४ ॥

स्वायदेषायदेहुजदुराई देहुमेनोरथमोरपुजाई ५ सुकउवाच हरिवलसुनिमा

नी सुतलगवनकियअतिसुषमानी ई कृष्णरामकहआवतदेयी दैस

७ गिसौचरनकमलनमेधाई आषिनआनैदअवुवहाई

८ दोहा दैसराजतहंमुदितकैकहिअपनोपुनिनाम कृष्णचंदवलिरामकोकीन्है

॥ चौपाई पुनिसिधासनकरिआसीना चरनपषारतभोमुदमीना १

दैसराजसालियसिरधारी २ प्रभुकहंयोतावरप

३ बहुमूषनतेभूषितकीन्हैया

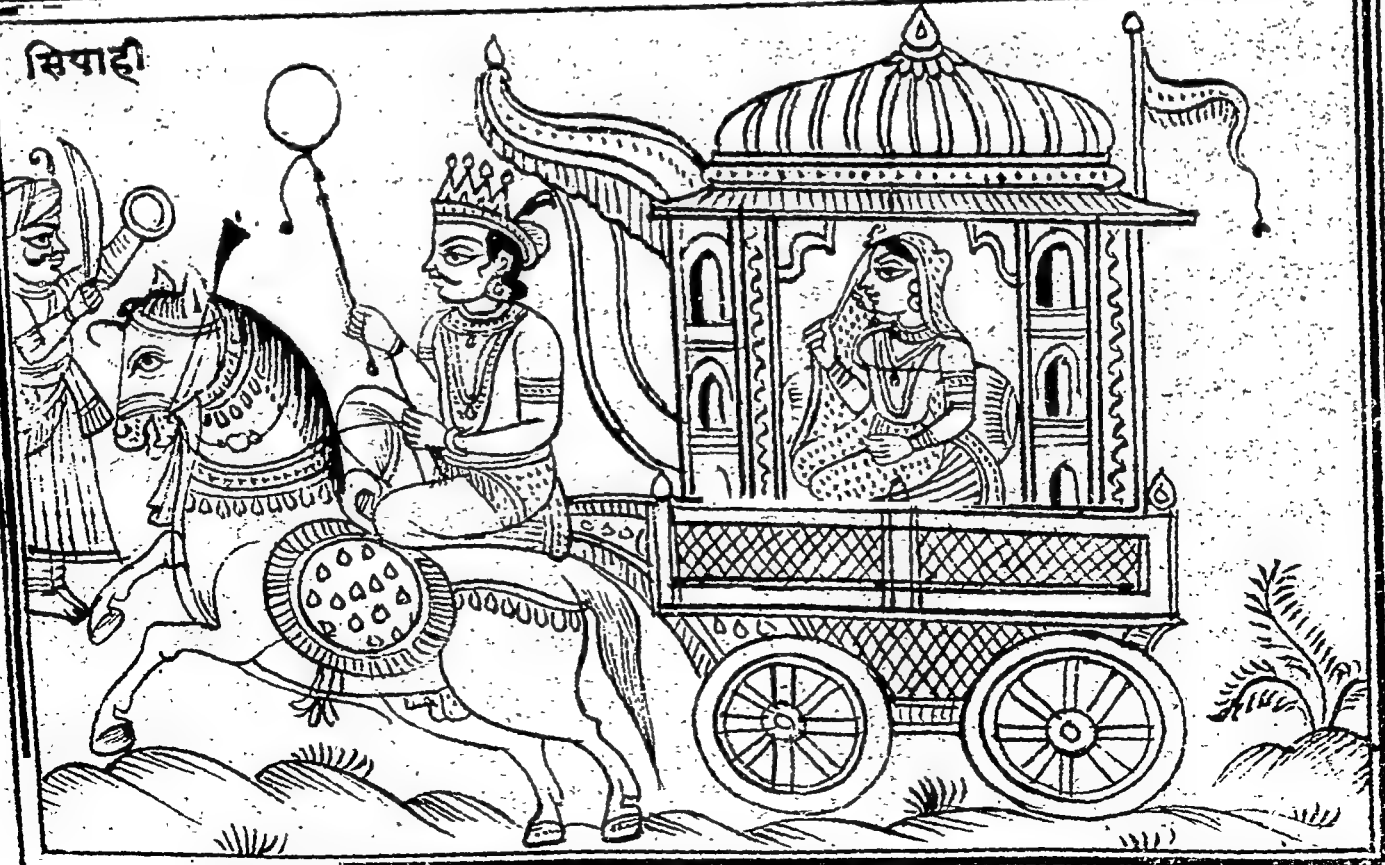
४ विविधिभातिअरथ्योपकवाना तिमितावूलहुप्रेममेहोना ५

नितनमनधनप्रभुकहअरयो जासुकपालहिकाहनडरयो ई प्रभुकेचर
 नकमलधरिअंका पुलकिततनभूलीसवसंका ७ वारवारनैननजलदा।
 स्यो गदगदगरअसवचनउचास्यो ८ दोहा वलिरुवाच परब्रम्हपरमात्मा
 जयश्रीकृष्णअनंत सांध्यजोगकारकनमोजगधाताश्रीकंत १ दुंदरलभहम
 कोदरसतुवरजतमगुनमहलीन मोपैकीन्ह्योअतिकृपा जोदरसनप्रभु।
 दीन २ विद्याधरगंधर्वासिधदानवचारनजक्ष भूतप्रमथनायकहुदितिसुत
 पिसाचअरुरक्ष ३ सास्त्रसरीरीसुदसतुमयववुतुम्हरेमाहि नितवैरकीन्ह्येवि
 पुलहमसवरहहिसदाहिं ४ मिलहिंतुम्हहिकोउवैरकरिकेकभक्तिकरिना
 थजसइनकोतससुरनकोप्रभुनहिकरहुसनाथ ५ यहमायाप्रभुआपकीजा
 नहिनहिसुनिदंद तोहमकेहिंविधिजानहीअसुरमहामतिमंद ई तातेअसकी
 जेकपाजमितुवपदकंज जाकोमुनिधावतरहैकरैसकलदुषभंज ७ अंधकृपा
 जगतेनिकरिसोधावतमनमाहि कीतुवदासनसंगकीरहुअकेलसदाहिं ८
 चौपाई सिषहिदेहुमोहिनिजरतिरीती मेदहुसकलपापकीभीती १ जोतुवसा
 सनकरहिसप्रोती लेतसोविधिनिषेधकोजीती २ वलिकेचचनसुनतजदुराई
 बोलेप्रीतिसहितमुसक्याई श्रीभगमानउवाच ३ स्वायंभूमन्वंतरहीमैमुनि।
 मरीचितेउरनातीमै ४ प्रगटभयेषटदेवकुमारा येकसमैतेपरमउदारा ५ विधि
 निजसुताकरनकोभोगू अयनेमनहिकीनउतजोगू ई यहलषिविहसेषटहुकुमा
 रा तवविधिकीन्ह्योकोपअपारा ७ दियोसापतिनदेवनकाही आसुअ सुरहो
 बहुजगामाही ८ दोहा हिरनकसिपुकेसुतभयेमायावलतिनकाहि मैदेवकिकेउ
 दरमहप्रगटायोजगमाहिं चौपाई तिनकोकंसभूपहनिडास्यो सभयउचितअनु
 चितनविचास्यो १ तिनसुतहितसोचतिमममाता तुम्हरेनिकटरहंहितेताता २।
 याहीहेतुहमहुइतआये तुमकोसवदन्तांतसुनाये ३ जननीसोकनेवारनहेतू दे
 हुमगायसुतनमतिकेतू ४ तिनकोजननीदिगलैजैहैं सायमेदितिनपुरपहुचैहो।
 ५ असमरअरुउदगीथपतंगा धुनीकुड्रभुकअरुपरिखंगा ई येषटसुरलहि।
 कृपाहमारी पैहैगतिविधिसापनेवारी ७ असकहिलैषटदेवकिवालक वलिसोपू
 जितकैजदुपालक ८ दोहा आवतभेपुनिहारिकैकृष्णचंद्रवलिराम देवकिकोदी।
 न्ह्योसुतनकरिकैयगनप्रनाम चौपाई देविदेवकीपुत्रनकाही वैठायोनिजअंक
 हिमाही १ अवीययोधरतेपयधारा तिनकोसिरसूख्योवहुवारा २ तहोप्रीतिकरि
 कैअतिभारी लगीपियावनययमहतारी ३ मोहिगईहरिमायामाही जातेजगउयज
 तोसदाही ४ कृष्णप्रसादीपयकरियाना अरुहरिअंगनियरसिसुजाना ५ षटसु
 रभयेतुरतविनुताया मिटीमहाधाताकीसाया ई तेदेवकिवसुदेवहुकाही ओगो

विंदरामपदमाही ७ करिवंदनसवजनकेदेशत गेभिजलोकमहामुदलेषता
 ८ दोहा मृतकआगवननिरषितहंदेवकिविसमयमानि कृष्णचंद्रमायाप्रवस
 लईसत्यजियजानि १ महाराजयहिमातिवहुअरभुतकृष्णचरित्र अवनसुधा
 ढारनसदापावैरकरनपवित्र २ सतउवाच कविन श्रीसुकआननइंदुहीतेहरि
 कीरतिकीसुधाधारसुधारी काननअंजुलितेकरैयान सुधीतिप्रतीतिसमेतसु
 री श्रीरघुराजकहे सोविसेषितरैभवसागरसोचनिवारी याकलिकालकराला
 मेआधिनिआनउपाययपरेननिहारी १ ८५ इतिश्रीमहाराजावांधवेसविस्वनाथ
 सिंहात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचं
 द्रकपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजूदेवकृतेश्रीमत्भागवतेश्रीनंदअनुनिषा
 उतरार्धेपंचासीतलमस्तरंगः ८५ ॥ ॥ दोहा भूषपरिक्षितहरषिकेश्रीसुकसौ
 करजोरि मृदुलगिरावोलतभयोवारहिवारनिहोरिराजौवाच चौपाई यहहमसु
 ननचहतसुनिराई रामकृष्णकीभगिनिमुहार्ई १ जाकोरह्योसुभद्रानामा मेरी
 पितामहीवरस्यामा २ ताकोअर्जुनकेहिविधिआहा सोसुनायदीजैमुनिनाह ३
 सुनतपरिक्षितनृपकीवानी कहनलगेश्रीसुकविज्ञानी ४ सुकोवाच येकसमे
 अर्जुनमतिमाना करनतीरथनकियोपयाना ५ करतपरजदनपुहुमीसवहो गयो
 प्रभासकेचमहजवहीं ई तवैसुभद्रामातुलकन्या सुनतभयोअतिसुंदरधन्या ७
 औरैअससुनिकाननमाही देहिंरामजुरजोधनकाही ८ दोहा जदुवैसीअरुका
 स्महूजदपिकहेयोबुभुक्षय तदपिआनकेदेनहितनहिमान्योवलराय चौपाई यह
 सुनिअर्जुनसंकिंतभयऊ वेषत्रिदंडीकोधरिलयऊ १ हरनकरनमातुलदुहिता
 को गयोहारिकाकोछलछाको २ वरयाकेतहंचारिहमासा विजयत्रिदंडीकियोने
 वासा ३ निजअरथहिकेसाधनहेनू मागेहुभीषनिकेतनिकेतू ४ पुरजनसक
 रिकैसनमाना नितहिजेमावहिवहुयकमाना ५ येकसमेकहुंपाययेकता जदु
 तिसोकहिगोविरतता ई जदुपतिहरनकानकहिदीने सुनतसव्यसांचीमुदभी
 ने ७ जदुवरमानुपितापहंजाई यहहवालसवदियोसुनाई ८ दोहा तेऊसमतक
 रिदियेविजयसुभद्रादेनजानिविषयतहंरामकीप्रगटकहेनहिबैन चौपाई येक
 समैगहमहवलिगमा अतिथनपूजनकियमनकामा १ न्योताकरिवहुअतिथ
 वोलाये तिनकेसंगअर्जुनहुआये २ यहचरित्रवलभइनजान्यो अतिथमानि
 अतिसैसनमान्यो ३ निजहाथनसोतिनहिजेमाये सादरसुभआसनवैठाये ४
 तहांसुभद्राहीकुमारी अनुपमसकलवीरमनहारी ५ अर्जुनताकातहंनिहारी व
 कितभयोमनहरनविचारी ई सोऊअर्जुनकीछविदेयी करनकंतमनचह्योविसेगी
 ७ करिकटाक्षलजितमुसकपाई अर्जुनमहमनदियोलगाई ८ दोहा विजयसुभ

द्राकोलष्योजवतेवलगृहमाहि तवतेताकेनैनमेपरीनौदनिसिनाहि चौपाई
 दियोताहिमेचित्तलगाई हेरनलाग्योहरनउपाई १ येकसमेद्वारावतिमाही
 देवनजात्राभईतहाही २ तहांगवनकीन्हपुरवासी जडुवसी सवपरमहुला
 सी ३ तादिनदारुकसूतबोलाई श्रीमुकुंदअसरियोबुभाई ४ भगिनि सुभ
 द्वैरथहिचढाई देवनदरसनदेहुकराई ५ तहेंअर्जुनहरिहैंभगिनीको सो
 संमतहैमेरोठीको ६ अर्जुनयहिरथचढिहरिलैहैं सहितसुभद्वैनिजपुरजै
 हैं ७ तवतुमअतिदुतरथहिधवाई इंद्रप्रस्थदियहुपहुचाई ८ दोहा दाउक
 मुनिहरिकोहुकुमनि कटसुभद्राजाय ताहिचढायसु जानमहलैगमन्योह
 रषाय चौपाई निकरिकिलातेजवरथआयो तवअर्जुनकहकसबोलायो ९
 हरनकरनकहेंसैनचलायो तवअर्जुनआसुहितहंथायो १० रथपरचढिगा
 डोवटकोरा भस्योभयावनचहुकितसोरा ११ हरतसुभद्वैअर्जुनकाहीं निरषे
 सिगरेसुभदतहाही १२ घेरिलियेताकोचहुवोरा भारनलागेसस्त्रकवोरा १३
 अर्जुनकरीवानकीवरषा गयोछूटिसववीरनहरषा १४ तवदारुकछुड्योठि
 तुरंगा कीन्ह्योगोनयोनकेसंगा १५ विजयकहेंदोलमधितेकैसे स्वाननमा
 धिपंचाननजैसे १६ दोहा हस्योसुभद्राकोइहांआयो कहेंकोचोर लैगोलैगोदै
 रह्योयही सोरचहुवोर चौपाई आयसुभदसवहरिखलदारे हरनसुभद्रादुषित

सिपाही

२. सुनतरामभोकोपितभूया मानहुमहाकालकोरूपा २

३. भटनसुनावतवचनउचारा क्वेनअवसठयाइकुमार ५
जडुवसिनउरअनंदमरिहौ ६

७ जानिअनर्थमहाजडुराई

८ दोहा कहतभयेवलमइसोवानीदीनसुनाय

चौपाई

९ दुरजोधनअर्जुनसमदोक तातेकहीनअनुचितकोऊ २

१० यतनोयामेअहेविसेपी ३

४ सुनतसालकीउद्वआदिक

क ५ देवकिअरुवसुदेवहकेरो संमतकृष्णहकेरधनेरो
नहिदीसै करियेछमात्यागिप्रभुरीसै ७ तवहरिसोवलवचनेउचारी
लहतकर्मतिहारो ८ दोहा असकहिकैतजिहलसुसलरोकिरोषवलरामे ॥
लौटतभेतुरतैतहोगयेआपनेधाम १

स हयगयरथभूषनवसनवहु धनदासीदास सुकउवाच चौपाई विप्रभक्त
येकजडुपतिकेरो नामजासुश्रुतदेवनिवेरो १ कृष्णभक्तिपूरितकामा
नचाहतविषयअरामा २ सुकविसातप्रियबोलनवारो

गारो ३ विनमागेजोकलुमिलिजावै ४ तु का १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

तनअभिमानप्रकामू ६ उभैभक्तजडुपतिकहेप्यारे

धारे ७ तिनकोजानिमनोरथनाथा शरुकसोवोलेधरिहाया ८ दोहा

रथहमजायगेमिथिलापुरकहसूत

कृत चौपाई

१ वामदेवनारदअकेआत्त अमितअरुनअरुअविलदासू २

भृगुरामा सुरगुरअरुवषनादिललोमा ३

गमहदेयेजडुराजा ४ सादरअपनेसंगलेवाई चलेविदेहनगरजडुराई ५

रगमहजहेजहेप्रभुजावै नहहपुरजनधावतआवै ६

देही दैकैभेटपरमसुदलेही ७ मुनिनसहितहरिराजहिकैसे

वाकरजैसे ८ दोहा

मधुकेकयोकोसलअरुअरनाच चौपाई इनदेसनमहकुरतनेवासा मिथि
लागमनेरमानेवासा १ जहिजेहिदेसनमहप्रभुआये

२ निजद्रगहरिखुविरसकरिपाने अनमिषरहेननेकअधाने ३ तिनकोनि
रषिमंदमुसुकाई करिसनाथदीन्हेजदुराई ४ उपजावतसवकेउरझाना कर
तअनुगहअतिभगवाना ५ असुभहरनदिसिकरतप्रकास जेहिगावतसु
रनरसहुलास ई असनिजसुजससुनतनिजकाना गयेजनकपुरकपानिधा
ना ७ हरिआगममिथिलापुरवासी सुनतभयेअतिआनंदससी ८ दोहा लैलैम
गलसाजुकरतनकीसुरतिविसारि जेजसरहेतेतसचलेदरसनहेतमुरारि चौपा
ई निरषतजदुपतिमुषसुषपाये विगसितवदननेनजलछाये ९ सिरमेधरि
धरिअंजुलिधार्ई प्रभुकहकियप्रनामसुपछाई २ जेमुनीसप्रथमैसुनिराषे॥
तिनकोवेदिमुदितअसभाषे ३ हमरेभागनतेइतआये हमकोआजुसनाथवा
नाये ४ सुनिहरिआगमभूपविदेहै तिमिश्रुतदेवविप्रजुतनेहैं ५ प्रेमभरेदोउ
वेगहिधार्ई परेचरनतनसुरतिभुलाई ई तहंदोउधीरजधारिवहोरी दोऊवि
नैकियेकरजोरी ७ कहेदोऊममभवनपधारो मुनिनसहितममकुलउद्धारो
८ दोहा दोहुनकेमृदुवचनसुनिप्रीतिवरोवरजानि उमैरूपवैगेतुरतमुनिजुता
सारंगपानि चौपाई दोहुनकेप्रभुसदनसिधारे दोहुनवरोवरभक्तनिहारे ९ भूप
विप्रयहमरमनजान्यो प्रथमैनिजगहआगतमान्यो २ अवनहुमहंदुष्टनतेदो
री असेमुनिननिरषिसुषपूरी ३ प्रेमविवसहैभूपविदेहैं ल्यायेनिजगहसहितस
नेहू ४ जदुपतिकहतहैमुनिनसमेतू आसनआसितकरिमतिसेव ५ परमप्री
तितेचरनपषारी सहितकुटुंबसीसनिजधारी ई निजकरचंदनअंगखगाई
भूषनवसनमालपहिराई ७ धूपदीपनैवेद्यलगार्ई गोष्ठसगुनहेतदरसा
ई ८ दोहा तनमनधनपुनिअर ~~पैकैकदुख~~ चरनधरिअंक मीजतमृदुवोलेयो॥
वचनमिथिलानृपतिनिसंक राजौवाच चौपाई सवभूतनकेआतमआपूसा
सीविभुहोपरमप्रतापू ९ जोहमवहुदिनतेकरिराषा सोप्रभुपूरीकियअभि
लाषा २ चरनकमलकोदरसनपाई आजुनैनगेमोरअधार्ई ३ जौयहवेदपुरा
नहुगावै निजदासनगहहरिहठिआवै ४ सोईवचनसतिकरनमुरारी मोहि
सनाथकियइतहिसिधारी ५ श्रीअजसंकरसेषउदारे हैंनमोहिदासनतेप्या
रे ई यहजोतुमभाषहुजदुराई सोसवजगमहंप्रगटदेखाई ७ असेतुमकहैं
छोडिगोविंदाभजहिं औरकहैंतेमतिमंदा ८ दोहा जेसज्जनसवछोडिकैतव
पदकमललुभान तिनकोकपानिधानतुमदेहुआपनोपान चौपाई लैजदुव
समाहअवतारा सुंदरसुजसदिसनिविस्तारा ९ दुषीजीवसागरसेसारा गा
इगाइतेउतरहियारा २ जदुपतिअसेसुजसतिहारो त्रिभुवनकोदुषनासन
वारो ३ ज्ञानसरूपकृष्णभगवानानारायनरिषिसातमहाना ४ ककुदिनवा

सियेमुनिनसमेत यद्गृहमेप्रभुपानिकेत ५ चरनकमलक
 निमिकुलपावनकरद्भुसुरी ईश्वरीसुनिविदेहकीवानी
 गपानी ७ वसेविदेहंनगरककुकाला मिथिलापुरजनकरतनिहाला
 जिमिविदेहकेगेहमेमुनिजुतकी १५५
 नभगवान चौपाई गृहमहआयेलपिजदुनाथे
 १ इजश्रुतदेवपरमअनुराग्यो यदफद्दरावतनाचनलाग्यो २
 नआसनमाही वैठायोमुनिजुतहरिकाही ३
 आनुपूर्तिगैममअभिलाषा ४ असकहिसहितनारिमुदमोयो
 दुपतिपदयोयो ५ सोजललैअपनेसिरधारा सोविषुद्धकियगृहपरिवारा ई
 जेसकलमनोरथताके प्रेमहसावरनतकविथाके ७
 यो सुरभिमृत्तिकाअंगलगायो ८ सोरठा हरिआगमगृहजानि
 प्रथमते तेअरपेनिजपानि प्रेमविवसश्रुतदेवइज
 धिअवगाही पायेफलनिसराहिसराही १०
 रप्रभुकहंयानकरायो २ पुनितुलसीअरुअवुजमाला
 ३ याहिविधिहरिकहंमुनिजुतपूजा गन्योआपनेसमनहिदूजो
 हिविचारनलागो कौनसुरुतमेकियोअभागो ५ परेरह्योगृहअधहिकृपा
 मिहरिदरसन लह्योअनूपा ई जिनपदरजसवतीरथमूला असमुनिजुतहरि
 मेअनुकूला ७ असेविचारिश्रुतदेवउदारा
 हा निरषतजदुपतिकोवदनचापतचरनसप्रेम मृदुलवचनबोलतभयोछूटि
 गयोसवनेमश्रुतदेवउवाच चौपाई
 नतेजगरचिदयऊ १
 २ जिमिजियसोवतसपनेमाही मनतेविरचिऔरतनकाही ३
 ताद्रसभासा तैसैतुमहौरमानिवासा ४ सुनतकहतजेकथातुम्हारी पूजहिबसहि
 प्रीतिपसारी ५ तिनहिध्यानलपिपरहमुसारे येधनिहैप्रभुभागहमारै ईनीकक
 र्मकवहुनहिंकीन्ह्यो कवहुनतवचरननमनदीन्ह्यो ७
 यऊ दीनतंधुनामहिसतिकियऊ ८ दोहा जेकपटीकुमतीसदाविषयवासनाप्र
 रव्यान्नरूपतेनिकटहूँतदपिअतिदूर चौपाई
 जयअज्ञानिकेतुमकाला १ कारनऔरअकारनकेरे तुमहीहेतुसत्सुधहरे २
 जेतुम्हरेमायामेमोहैं तेतुम्हारवपुकवहुनजोहैं ३ हमतोअहंरावरेदासा
 कौनसेवासहलासा ४ प्रीतिरीतिप्रभुदेहवनाई करैतैसहीतवसेवकाई ५
 तापननासनवारो अैसेहैप्रभुदरसनुम्हारो ई सुकोवाच विप्रवचनसुनिरुपा

निधाना दीननकेना सकदृषनाना ७ गहिनिजहाथहि सोदुजहाथा वोलेविहसत
 श्रीजदुनाथा ८ दोहा श्रीसुकउवाच तुमपरकरनअनुग्रहैमुनिआयेयहजा
 न पदरजसोपावनकरतविचरतजगतमहान चौपाई देवछेत्रतीरस्थहैजेतो॥
 दरसनपरसनकरतहुतेते १ बहुतकालमेपावनकरही तऊमोरजनजेहिअ
 नुसरही २ जनमहितेसवजातिनमाही विप्रहोतहैअछसदाही ३ ताहुपैजो
 तपपुनिकरतो सोविसेषितेजगमुदभरतो ४ भईताहुपैविद्याजाके विनप्रयास
 तेभवनिधिनाके ५ तापरजेसंतोषहुअने तेहिदुजकेनहिदेवसमाने ६ पुनि
 जवमोरभक्तभोजोई त्रिभुवनताकेसमनहिकोई ७ यहीचतुर्भुजरूपहमारो॥
 ब्राम्हनतेनहिमोहिपियारो ८ दोहा सर्ववेदमयविप्रकोजानहुतुममतिमा
 न सर्वदेवमयतैसहीहमकोगुनहुसुजान चौपाई विप्ररूपममयहमतगू
 ढा जानतनाहिजनायहुमूढा १ प्रतिमामेकरिषेममहानै मममूरतिगुरदुज
 नहिमानै २ जगकारनमेजगममरूपा जानहिवुधवरबुद्धिअनूपा ३ तातेमो
 ररूपपहिचानी पूजहुसुनिनप्रीतिअतिठानी ४ तिनकेपूजनकियेदुजेसा म
 मपूजनकैजातहमेसा ५ मोहिपूजेदुजपदतजिनेहु पूजनकवहुतासुनहिलो
 हूं ६ सुकोवाच यहिविधिजदुपतिकीसुनिवानी सुनिनसहितहरिकोसनमा
 नी ७ दुजश्रुतदेवभूषवहुलासू पायेरमानेवासनेवासू ८ दोहा भक्तभक्तम
 गवाननिजयहिविधिभक्तनभाषिकलुदिनरहिजदुपुरगयेपितुदरसनआ
 भिलाषि ९ इतिश्रीमहराजावांधवेसविस्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्रीमहा
 राजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकपापात्राधिकारिरघु
 राजसिंघजूदेवकृतेश्रीमत्भागवतेआनेदअंभुनिधौउत्तरार्धषटसीततमःस्तरं
 गः ८६ ॥ ॥ श्रीगणेशायनमः सोरठा जयसुकुंदजदुनाथ दयासिंधुदुषदं
 दहरममसिरधरिप्रभुहाथ वेदस्तुतिभाषारवौ १ दोहा सववेदनप्रतिपाया
 हरिजोमुनिकहैयोप्रवीन गुनतअसंभवताहिनृपहलसिप्रस्तअसकीन १ परि
 क्षितउवाच दोहा अकथब्रह्मचतअचितपरनिरगुनजोनसदोहि सगुनकह
 नवारीजेश्रुतिकिमिवरनहिंतिनकाहिं २ चौपाई सुनतभूपकीसुंदरिवानी सु
 काचार्जवोलेविज्ञानी १ सुकउवाच प्राकृतमनबुधिइंद्रिअगोचर अयनेकहंगु
 निनाथचराचर २ निजसेवनसुषभोगनहेतू सदोवसनवैकुंठनिकेतू ३ मेरोक
 रैप्रेमरसपाना विषयभोगनहिंरहैलोभाना ४ दिव्यइंद्रिमनप्राणहुवाचा रव्यो
 कृष्मनिजजनहितसांचा ५ तिनमनबुधिप्राणनकेगोचर तेइप्राकृततेअहैअगो
 चर ६ हरिरहस्ययहजानैजोई लहैभक्तिभगवतकीसोई ७ यहरहस्यसनका
 दिकजानै जेपूरुखकेपूर्वमहानै ८ दोहा तामैमैइतिहासयकवरनौजुतअहला

द नारायणको जो भयो नारद से ग संवाद १ चौपाई येक समै नारद मुनि राई कि
 रत लोक नमह सुषदाई १ नारायण के दरसन हेतु गये वदिका अममति से व २
 जेहि वदरी वन महज ग स्वामी सब भूतन के मुंगल कामी ३ धर्मज्ञान सम सो
 हित सुषारी कल्प प्रजंत करत तप भारी ४ तहां कलाप गम के वासी वैदेव ही
 कित मुनि सुषरासी ५ नारायण पद सीसन वाई किय प्रनाम नारद मुनि जा
 ई ई यही प्रसन्न कीन्है पातिन पाही जो पूछौ तुम नृप मोहिं काही ७ तव नारा
 यण मुनि न सुनाई कही कथा सनकादि जोगाई दोहा श्री भगवान उवाच येका
 समै जन लोक मे सनकादिक मति वार १ वैठित हो मोदित महा कीन्है ब्रह्म वि
 चार १ चौपाई जा मे सकल श्रुतिन के अरथा होय येक ही मिते अनरथा १
 नारायण दरसन हित जव ही गये सेतु दीप हितु मत वही २ ब्रह्म विचार भयो सुष
 सारा ताते सुन्यौ न ब्रह्म कुमार ३ तहां प्रसन्न यह भयो सुहावन जा तुम पूछौ मो
 हि मुनियावन ४ सास्त्र सीलत पसवै समाना जिन के सत्त्व मित्र सममाना ५ स
 नक सनातन सनत कुमार तेइ श्रोता के प्रसन्न उचार ई तहां सनंदन तिनहि स्मा
 ना कीन्है पातिन सोत सुवधाना ७ सनंदन उवाच निज सिरजित जग निज करि
 लीना सक्ति सहित सोवत सुषमीना दोहा ता प्रभु की अस्तुति करत वहु श्रुति
 मूरति मान सिगरी हरि हि जगावती करि कै विविधिवधान ३ सोरठा जिमि प्रा
 भात को पाय राज द्वार मह जाय कै विरदावली सुनाय वंदी भूय जगाव ही १॥
 श्रुत यजुः दोहा जय जय आजित छोडाइ ये जीवन को अज्ञान सत दोष ह
 मह गुन गहक प्रगटो विभव महान २ ज्ञानादिक अस्वर्ज सब स्वत हव सेतु व
 माहि सक्ति चरचर जीव की तुम ते प्रभु प्रगटाहि ३ होविसिष्ट चित अचित तुम ज
 सिरजक भगवान यह प्रतियादन हम करै तुम को करत वधान ४ उत पति थि
 तिल यतुम हिते ताते जग तुवरूप जिमि चट के अद ते मिलत युनि अद मे अनुर
 प ५ जे श्रीरहु सुर को भजत तेन कहा तुम काहि काठ पथान हि पग धर का पग
 नहि महि माहि ई त्रिगुन नाथ तुव जो कथा सुधा सिंधु हर पाय तेहि अन्हवाइ सु
 साधु जन हर हि जनन व्रय ताप ७ तौ पुनि जेतु व ध्यान करि निर्मल मन मति वान
 रहत तुम्हारे निकट जेतिन को कहा वधान ८ जा सु अनुग्रह ते रचे महदादिक ब्र
 ह्मंड अन्न मयादिक मे पुरुष मुद मय जो न अषड ९ अन्न मयादिक चारिकी
 विन से जोर हि जात बिद औ अविद विलक्षणै निर्विकार दरसात १० असतु व भज
 नहि जोग के पाय मनु जनन जोइ भजे न तनयोषे सदा समहि पलायत मोइ ११ उ
 दर अगुष्ट प्रज्ञान तुम भजे थूल मति वार सल्ल ममतिके भजत है दहरा का सउदा
 र १२ हिय ते सिर लो रहति है नारि सुषमना जो नि तेहि थिर जेतुम को भजे ते उन

जनेयहि औनि १३ निज निरमितवहु जोनिमे प्राप्ति जे जीवन प्रात तिन सम अ
तर्जामिके निर्वना विकहर सात १४ जे सेनिन अरुदारु मेन्यूनाधिक ते आगि।
कहं निरखि टेढी परतिकहू सूधिही जागि १५ यह अनित्य संसार मे नित्य ये
करसरूप तुवज्ञानी जन भजत है पागि सर्ग दुष्कूप १६ भीतर वाहे रव्याप्र।
गसकल सक्ति धर आये निगम गम्प प्रदत्त न न गति अस कह वेद कलाय १
अस गुनिबुध विस्वास करि भवहा तुव पद काहि चंदावन अवधादि मेव सिकै
भजत सदाहि १८ अतिदुरगम निज तत्व को जनन जनावन हेत प्रगटहु पुहु।
मीमे सदा हे प्रभु जड कुल केत १९ सुधासिंधु तुव चरित मे करि मज्जन तजिता।
प तारत जन सत संग कारना सत विषै कला २० त्रभु तुव पद कमल मे हंसा
सरि स करि नेह भक्त मुक्ति हूँ नहि चहत विचरत विन संदेह २१ तुव सेवन के जो
गयह दुर्लभ मनुज सरीर मानत आतस सुहृद प्रिय नेह करत गंभीर २२ स
वके प्रिय तुम अरु सकल हित करे तुव दासति नहि भजि नहि मंद मत करहि कु
संग प्रयास २३ जौन कुपंग प्रभावते पुनि पुनिय हे संसार जनत मरत वहा
जौनि मह लहत न कवहुं ज्वार २४ रोकि इंद्रिय नतीति मन जोगी प्राण चढाई
जौतव पदकं जे हिलहत निसि दिन ध्यान लगाइ २५ सोई चरन सरोज को सु
। मेरत वैरव २६ यावत मे वैरि दु विपुल चैद्यादिक रराइ २६ व्रजनारि दु सोई
लह्यो भुज भरि भुजन भराइ हम हूल ह्यो सोइ राव प्रभुता कही न जाइ २७ हो
समान सव मे सदा समरथ हो सव भांति लहत तुम्है वेधिकौनि हूँ जो सुमिरै दिन
राति २८ जिन की उतपति आधुनि वनुम को ते किमि जान अहो अग्न सरनाथ तु
मतुम ते विधि प्रगटान २९ मरीयाहि जे प्रवृत्ति रत निवृत्ति रत सनकादि दुवि
धि देव प्रगटत भये जेहि विधिते जगत्तादि ३० वेद उदर धरि रहत हो जव मुकुंदत
म सोइ थूल जगत अरु काल गति रहि जात तव कोइ ३१ पूरुख यह जगन हिरहो
उतपति भौयहिकाल आतम नवगुन धं सगति यह कनाद मत जाल ३२ रती
न प्रथम हि जीव मे जो ब्रह्मत्व महान उतपति ताकी मुक्ति है यात जल मत जान ३३
षट् इंद्रिय विषे षट् उरमी सुषु दुष देह ये ये इसको ना सगति नैयाइ क भत येइ।
३४ आत्म जियत आत्मे मरत आतम क्रस अरु थूल अहे देह ही आतमा चाखा
कमत मूल ३५ स्वर्ग नित्य है न सत नहि है जग कर्म प्रधान यह मत मीमांसक नको
नहि कोउई समहान ३६ ब्रह्म भिन्न मिथ्या सकल अहे ब्रह्म सेतिये क कलपित।
ब्रह्म हि मे जगत यह अद्वैत मत टेक ३७ प्रकृति पुरुष ये तत्व है अहैं अयर नहिई
स ता सुविचेक हि मुक्ति है यही साध्य मत दीस ३८ प्रेम सुधार सरावरो जौन कियो ज
नपान भ्रमतरहत है सो सदा ये सव मत न भुलान ३९ प्रकृति पुरुष ते पर अहो सदा

सचितानंद त्रैसेतुमकोजानतहि छूटतसवमतफंद ४० त्रिगुनवलितयहमनपर
तकारजकारीजानि सुदभयेविन आपकोसकैनहीपहिचानि ४१ जिनकेहैगो
सुदमनतेजनयहससार चितअरुअचितविसिष्टप्रभुमानतरूपतुम्हार ४२
जैसेजो जनचहतहैकनकलेनमनमाहि सोकवहूंकताजतहैकठककुंडसहका
हिं ४३ तुवविरचितप्रविसितजगतजानिथूलतुवरूप मृषानमानतहैकवहूँजिन
केज्ञानअनूप ४४ सकलचराचरमेतुम्हैमानिभजैमतिवारमृत्तुसीसमेचरनधरि
तेउत्तरहिससार ४५ जेतुवअनुरागहिरंगेकरहिकथारसपान तेभवाब्धितर
तसहजयहिविचारनहिआन ४६ पैजेतुवविमुषहैअहैनिहूँनरूपानिधान बाँ
धिकथागुनतैकरहुनिजवसपसुनसमान ४७ तुमसवकारकसक्तिधर
करनअधीनज्ञानतुवदीन्हैयोअधिकारलहिसुरखलिदेहिदेरान ४८ विभौ
आपुप्रदभोगहीजैसेलघुनरपाल चक्रवर्तिनृपदेइदेभोगहिभोगविसाल ४९
सकलचराचरप्रकृतिवसपावतदुष्यमहान तिनउधारविनतुवक्याहैनहिहका
पानिधान ५० अहोप्रकृतिपरप्रभुसदातुमतेपरकोवनाहिं दोषलिप्पनहिहो
हुकहुँनभसमसवथलमाहि ५१ जोविभुमानहुजीवतोआवागमननजोग तु
वसासननहिहोयगानहिईस्वरताभोग ५२ जीवहिअनुविभुईसकोमानेसवा
वनिजांय अहैनिअताव्याप्तसोअडचेतनसमुदाय ५३ जोकरिविसलविचारम
नयहमतजानतनाहिं दुष्टताहियहिचानियेसज्जनगहैनताहि ५४ प्रकृतिपा
उषदोउअजजदपिउतपतिसंभवनाहिं तदपिपुरुषप्रकृतिदुहमिलेजगवत
पतितुममाहिं ५५ जैसेसलिलसमीरकोपायजोगततकालबुदबुदप्रगटतहै
अमितवरनहिवेदविसाल ५६ होयलीनवसतुम्हहिंमेजगवहूरूपसनामजै
सेसरितासिंधुमहमधुमहजौरसन्नाम ५७ तुममायावसनरनभ्रमजानिहेतु
ससार भवहारीतुमकोभजहिंजैजनबुद्धिउदार ५८ जेतुवप्रेमसुधापिअभौभ
यताहिनहोय कालभृकुटितुवदेतमयतुवविमुषीजनजोय ५९ जीतेहुषानहुई
द्रियनचंचलमनहितुरग विनगुरूपदवसकियचहतकरिउपायवहुरंग ६०
तेमूरूपलहिदुषभ्रमतहोतसिद्धिनहिकाज उदधिभ्रमतकेवदविनाजिमिबदि
वनिकजहाज ६१ जगदात्माआनंदमयतुवपदकरहिजेनिह तिनहिस्वजनसुता
तियधरनिधामधनहुअरुदेह ६२ इततेअहैनहेतुकळुजोयहजानतनाहि सुष
दकहातिनतियवसिनदुष्यरूपजगमाहि ६३ जेतुवपदपंकजनसेमनदिययो
कहुवारतेविरागहारीसदनपुनिनकरहिंसचार ६४ तुवपदप्रेमहिपानकरिका
मकोधमदसागि निजपदजलजगअधरनविचरनतीर्थविरागि ६५ सतउ
स्थितजगसतअहैतर्कपराहनसोइ जोयहभाषोतौनहींकहुंविभिचारहुहोइ ६६

सुक्तिरजतस्वप्नादिमेकहोजोहैविभिचार तौबहसतिमिथ्यानही औ सोवेदविचार
 ६७ कहोजोजगसतही अहैं तौवतपतिकिमिहोत तौकारनकेरूपयहप्रथमहि
 रह्योउदोत ६८ अवकारजकेरूपभोसोईउतपतिजान सोउतपतिव्यवहारहित
 मानैसकलसुजान ६९ येकब्रह्मसतिहैसदाहैमिथ्यासवऔर यहजोतुववानी
 कहैहोतसोजडमतिभोर ७० रह्योनयहजगप्रथमही कहैहैं अतहुनाहि कहै
 तेआयौमहिमेमृषाजगततुममाहि ७१ ततिमृदहृघटादिकोदियोतासुदा
 छात यहमतअज्ञानीगुनैसतिनहिंविदवेदांत ७२ मायामोहितजीवकैसुरन
 ररूपहिधारि विषयभोगरतदेहकोआतमखेतविचारि ७३ तवआनंददिक
 विगतजनतमरतवहुवार नहिउधारविनतुवकृपाभ्रमतरहतसंसार ७४॥
 तुममायाकोतजतहौजिमिकेचुरिकहैनाग वसुगुनषडज्ञानादिजुतरहहुस
 दावडभाग ७५ कामवासनाजोजतीउरतेदियनविहाय मिलहुनतिनतुम
 थितिहृदहुजिमिगलमनिसुधिजाय ७६ इतैनस्यैसुषजगतकोउतैनस्यै
 परलोक मिलेआपताकोनहीवीस्यौजनमससोक ७७ जेजनजानतआपको
 कियेभक्तिरसयान पायपुन्यफलदुष्प्रसुषतिनकोहोतनमान ७८ तौपुनिका
 जानहिसुनेअस्तुतिनिंदाकान तुवदासनकेसंगमेविचरतसषीसुजान ७९॥
 जुगजुगकोतुवरसकथाकरहिसर्वदायान ताहिकृपाकरिदेहुगति तुमही
 कृपानिधान ८० तुवअनंतमहिमासुरहु आपहुखहुनपार तुवरोमनजिमि
 गगनरजतिमिब्रम्हांडअपार ८१ ततिपुरुषप्रधानतैअहौविलक्षणआप इ
 तनोईकहिसफलहममहिमाआपअमाप ८२ श्रीभगवानउवाच चौपाई सुनि
 अससुभ्मासनंदनवानी सनकादिकअतिसैसुषमांती १ आत्मसरूपजानिसव
 सीहंपरपूजनसनंदनहिकीन्है २ वेदउपनिषदऔरपुरानाकरिनिरनयसिद्धांतवषाना
 ३ करहिगगनमगसदाययाना पूर्वहुकेहैं पूर्वमहाना ४ हेनारदतुमब्रम्हकमारा आतम
 सासनसुषदअपारा ५ मेदतकामवासनाजनकी दैतपरमगतिमज्जनमनकी ६ आ
 डाकरियाकोउरधारी विचरहुजहैंअभिलाषतिहारी ७ श्रीसुकउवाच यहनारा
 यनरीषिकोसासन अडाकरिसिरधरिमुनिताकन ८ दोहा कैंप्रसन्नश्रुतध
 रमहानारदनेष्टामान नारायनसोकहतभेजोरिपानिहरषान नारदउवाच चौपा
 ई नमोअमलकीरतिभगवाना नमोऋक्षमजैकृपानिधाना १ जगजनकेमंगल
 केहेतू धरहुअनेककलाषगकेतू २ असकहिनारदतहैंतपधामा नारायनक
 हैकरिपरनामा ३ वेदिचरनतिनसिष्यनकेरे चलेगगनमगसुदितघनेरे ४ मम
 पितुव्यासआश्रमहिआये करिसतकारतिनहिचैदाये ५ जोनारायनवरननकी
 नैपासोनारदपितुसोकहिदीन्ह्यो ६ जेहिविधिनिर्गुनब्रम्हहिमाहीं तातयज

हैश्रुतिनसदाही १ यहजोप्रसक्तियोकुरु राई सोमैतुमकोदियोसुनाई ८ कवि
 तजगउपजैयाऔपलैयाऔहरेयाईसंप्रकितपुरुषहूकोपेरनकरैयाहे जग
 रषिजीवजुतप्रविसिरचैयातनजाकोपायजीवहोतमायाकोतजैयाहे जैसेया
 सरीरकेरीछोडतसोवैयासुधितैसैजगछोडै प्रेमपूरनपियैयाहे सुक्तिकोदेवै
 यासवभीतिकोनसैयारधुराजउधरैयाचदावनकोवसैयाहे १ दोहा त्रैसेकु
 पानिधानकोभजहुसदासवकोय यहकलिकालकरालमेरक्षकहैसतिसोय
 ८७ इतिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रका
 पापावाधिकारिरधुराजसिंहविरचितेआनन्दामुनिधौसप्ताशीतितमस्तरंगः ८७ ॥७॥
 ॥ दोहा पुनिबोलेकरजोरिकैश्रीसुकसोमतिमान करिआसंकाकछुमनहि सुनत
 हेतसमाधान चौपाई देवअसुरऔमनुजनमाही जोकोउभजतअसिवसिक्का
 ही १ बहुधातेहोहोवैधनमाना भूरिभीगसुषलहैमहाना २ अरुजेलसमीपा
 तिकहध्यावै तेवहुधासंपतिनहिपावै ३ यहविउड़गतिदोउप्रमुकैरा तेसहि
 तिनंमत्तनकीहेरी ४ संभुरंकतिनकेजनराज रमानाथजनरंकसुभाऊ ५
 यहसंकाप्रभुवडोहमारी सोकरिकुपादेहुनिरधारी ६ सुनतपरिस्रतनृपकीवानी
 बोलेश्रीसुकदेवविज्ञानी ७ सुकोवाच सिवहैसक्तिसहितमहिपाला अहंका
 रकेईसविसाला ८ दोहा अहंकारतेनिगुनहैतेहिषोडसहविकार तिनकेफ
 लत्रैस्वर्जसवयहसतिअहेविचार चौपाई तोतेजकोउसिवकहध्यावै तेस
 पतिविभूतिवहुपावै १ प्राकृतगुनतेरहितरमेसा प्रकृतिपुरुषपरसोईनरेसा २
 तिनकेजोकोउभजतसदाही प्राकृतगुनतेहिनिकटनजाही ३ राजसूयके
 तहिकाला आपपितामहधर्मभुवाला ४ हरिमुखभगवतधर्महिसुनिकैअसो
 प्रसकीनहियगुनिकै ५ तवकरिछपाभूषणभारी कहतभयैद्वारिकाकि
 री ईभगवानोवाच जपिछपाभूरिहमकरही ताकोक्रमसोधनसवहरही ॥
 ७ निरपिदरिद्रीसवपरिवारा कोउनजाहिपुनितासुअगारा ८ दोहा जो
 जोकरतउपाउवहुधनहितअतिअकुलाइ सोनिरफलहोइजातसवतवसेतोष
 उरलाइ चौपाई करतमोरदासनकरसंगा तवउपजैउरप्रेमअभंगा ९ तव
 सतचितधनअनंदरासी ससमपरब्रम्हपरकासी २ त्रैसेमोकहंपावतसो
 ई पुनितेहिभववंधननहिहोई ३ यातेदुरलभमोकहजानी औरेनभजहि
 मोहितजिप्राणी ४ होहिप्रसन्नदेवजेआसू तिनकोभजिलहिविभौविलास
 ५ धनमदछायतिनहुकहत्यागै बहुप्रकारपुनिनिदरनलागै ६ त्रैसेकु
 मतीजजगकेरे जातसदातेजमपुरंपरे ७ सुकोवाच जसविरंचिसंकरम
 रनाना तोयहिकोपहिआसुमहाना ८ दोहा तसनहितदयविचारदूजइ

पतिकोकुरुनाथ तामेहैइतिहासयकसुनहुपुरातमगाथ चौपाई असुरा
नामवृकसकुनिकुमारा रह्योभूपअतिसैवलवारा १ येकसमैसोआरागाही
आवतदेख्यो नारदकाही २ कियोप्रहमसोतजिनिजरोषैं तीनदेवमेकोद्रुततो
षै ३ तवनारदहसिवोलिवानी आसुतोषहैंसंकरज्ञानी ४ तिनकोअवराधहुअ
सुरेसा होइहिसिद्धिमनोरथवेसा ५ थोरहीगुनमोसिवरी भै थोरहीअगुनमह
षीभै ६ रावनकेनेसुकतयकीन्है त्रिभुवनअधिकविभौप्रमुदीन्है ७
सुरकेरमहेसा पुरपालकवैरहे हमेसा ८ दोहा ज
वरदान तदयिनसेवासहिसकेसैवककीईसान चौपाई
वानी करनलग्योहरभक्तिमहानी १ दानवद्रुतकेदारमहजाई
प्रगटाई २ काटिमोसनिजहोमनलाग्यो हरप्रसन्नहितअतिसुषपाग्यो ३ वीतेय
हिविधिजवषट्वासर प्रगढभयेनहितहोचंद्रधर ४ सतयेदिनसुरसरीनहाई ॥
काटनलग्योसीसतहैंआई ५ तवसंकरअतिकृपानिधाना

निजहाथनगहिदानवहाथा कियोनेवारनतेहिगिरिनाथा ७

जसकीतेसयलभैतेहितनमे ८ दोहा

जअसुरसीसवलवान हौंप्रसन्नमैतोहिपरमागुमागुवरदान चौपाई जेजनपी
तिसहितजलदेही तिनकेहमहोइजाहिसनेहौं १ तैतनकाटहिकसवहुवारा भ
येदासतैअसुरहमारा २ दानवजोमगिहैवरदाना सोईहमदेहैंनहिआना ३ ॥
अससुनिसंकरवचनसुरारी महाभयावनिगिराउचारी ४ जोप्रसन्नमोपरप्रभुहो
हूयहवरदानदेहुकरिछोहू ५ जेहिजेहिसीसधरहंनिजहाथा तेहितेहिफरदिजाइडू
तमाथा ६ असुरवचनसुनिहरभगवाना अपनेमनमहअतिदुषमाना ७
सिकहेयोअसेहीहोई यामेहैसंदेहनकोई ८ दोहा दैतभयेसिवअसुरकोमहाचो
रवरदान सुधापिआयेसूर्यकेजिमिविषहोतमहान चौपाई असुरपायसिवकोव
रदाना मान्योमनमहमोदमहाना १ देखिउमाकोअतिअभिरामा
योवसकामा २ करनपरिष्ठासोवरकेरी गौरीहरनहेतहियहेरी ३
करकेमाथा आयोसनमुषदानवनाथा ४ सत्यवचननिजराषनहेतू लैगौरीभा
गेवृषकेवृ ५ कैयतभगतदसहृदिसिधावत तासुउपायनकळुमनआवत ६
तषंडनौदीपनमाही औपतालकेलोकनपाही ७ सुरपुरमहदेवनकेधामा अस
तरहेभवथिरनहिजामा ८ दोहा तकोवारनकीनहीजानेदेवउपाय
तेसवैअतिकौतुकचितलाय चौपाई तवसंकरअसमनहिविचारो औरठोर
नहिवचवहमारो १ सरनागतपालकभगवाना
असकहिकैवैकुंठसिधारा प्रकृतिपारजेहितेजअपारा ३ जहंसंतनकेपरमनि

यारि श्रीपतिवसहिदयाउरधारि ४ जहां गये पुनि आवत नाही नित्यमक्तज
हैं वसत सदाही ५ दुषी जानि संकरहि मुरारी अदभुत आसुवपुषवदधारी

ई अजिनमे बलारंडहि धारे पावक समप्रभु तेजय सारे १ लिये हाथ मे कुसा
खुविपूरी संभुहिलिषनाथचलिदूरी ८ दोहा कह्यो आपयहका कियो विपति
लियो दिदान तुमवैठुवैकुंठमे हम अवरहि पयान चौपाई अस कहि निकट
कासुरकेरे गवनेनाथ विनीत घनेरे १ दानव कहं लपिवचन उचारि सकुनियुवा
कहं आपयधारे २ देषिपरहुतन मे अमछाये कैधौ वहुत दूरिने आये ३ छनभा
रिदतने वारि अमलेहू बहुभ्रमकाहितन कहदेहू ४ होइ जोह मो सुनिवेलायका
तौ करि रुपा असुरकुखनायक ५ कहहु सकलनिज आवनहेत हमहु सहायक
गहिं मतिसेतू ई बलवानहु जनपाय सहाई सिद्धिकरहिं कारज सुयदाई ७ सुक
वाच यहिविधि प्रभुकी मुनिमृदुवानी सुधासमानकान सुयदानी ८ दोहा दानव
तुरते सुयितकै हरिकोदियो सुनाय हरकोवर निजकृतकरमजेहि हित आयो
धाय चौपाई माधव सुनिदानवकेवैना बोले वचनविहसि छलत्रेना १ भगवान
उवाच यहिविधि जोहिकाम तुम्हारे तामे सुनिये वचन हमारे २ दमनहि संभु
चनसतिमाने अववै सदा अससवयाने ३ जवनेदक्ष सायकहपाई तवतेओपि।

साचगिरिराई ४ अैसेभूतराजकीवानी तुमसुजानकसलियसतिमानी ५ सं
करवचनमाहवलवारो जोसतिहोइविस्वासतुम्हारो ईतौअपनेसिरमहधा
रिहाथा करहुपरिष्यादानवनाथा ७ लागतताततातकरटाख्यो तवसंकर
सतिवचनविचाख्यो ८ दोहा ज्यैतयतकरनहिलगैतवरिकोपमहानताइहु
तेहिजातेकवहुकरहिनमृषावषान चौपाई अैसेमधुरवचनप्रभुकेरोसु
निदानवगुनिउचितघनेरो १ भूलिगईसुधिसठनिजहाथा धाख्योतुरता
आपनेमाथा २ धरतहाथतेहिसिरफदिगयेऊ मरिअसुरेसगिरतमहि
भयऊ ३ देषिदेवतहैअसुरविनासा जयजयकीन्हैसवहिअकासा ४ पुनि
वहुभातिसंराइनलागे प्रभुहिप्रनामकियेमुदयागे ५ पितरदेवगंधरवनपा
ती वरषनलगेसुमनवहुभाती ई यहिविधिसंकरसंकटकाटी बेलेहरसोह
रिसुदठाटी ७ यहयापीनिजयायहितेरे गवनकियोजमराजहिनेरे ८ दो
हा सहजहुजनकोजोकरतजगमहअतिअपकार सोउकल्याननपावतोपु
निकाकहैतुम्हार १ यहिविधिसिवकोनासिदुषविदाकीनभगवानगेगिरी
सकैलासकोउमासहितहरषान २ हरिकोयहसिवदुषदखनगा बैसुनेजो
कोइ सोछूटैसंसारतैसबुभीतिनहिहोइ ३ ८८ इतिश्रीमहराजाधिराज
श्रीमहाराजश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराज
सिंघजदेवकृतेश्रीमत्भागवते उत्तरार्धेअनंदअंबुनिधौअथासीततमस्त
रंगः ८८ ॥ :: ॥ श्रीसुकउवाच दोहा महाराजयककालमेसरस्वतीकेती
र करतरहेमषविधिसहितजुरीमुनिनकीभीर चौपाई होतभयौतिनकोसंदे
हूकहेपरसपरमिद्वैयानकेहू १ विधिहरिहरयेवडेसदाही अहैअधिककोती
नहुमाही २ यहजाननहितसकलमुनीसा भृगुहिपठावतभयेमहीसा ३ प्र
थमविरंचिसभासोजाई वंदनकियेनतेहिसिरनाई ४ तवविरंचिकीन्ह्यो
अतिरोसू पुनिसुतजानिगन्योनहिदोसू ५ तवभृगुगवनकियोकैलासा रहे
उमाजुतजहैदिगवासा ई निजभाताकहलषिनिपुरारी उठेमिलनकहुभुजा
पसारी ७ भृगुकहमिलनजोगनहिमेरे वेदविरुद्धकर्महैतेरे ८ दोहा सुनिमहस
कैअरुनद्रिगलीन्ह्योसलविसास धावतभेभृगुहननकोकरिकै कोप
कराल चौपाई तवगौरीयदपरिसमुभायो मृदुलवचनकहिकोपमिटायो १
पुनिभृगुगवनकियोवैकुंठा जहंकमलापतिबुद्धिअकुंठा २ रमासेजसोवतसु
पाकारी अैसेभृगुमुनिलख्योमुरारी ३ कीन्ह्योउरमहचरनप्रहारा तवहरिउठि
भृगुमुनिहिनिहारा ४ उतरिसेजतेजुतनिजवामा सिरसोमुनिकहैकीनप्रना
मा ५ पुनिबोलेमाधवसुषकाई नैठोमुनियहिसेजसुहाई ई सोपरकरिकैकृपा

महार्द्रसनदियोनाथइतआर्द्र १ आगमजान्योनाहितिहारो कृमाकरहुअ
 पराथहमारो ८ दोहा अतिसेकोमलचरनतवअतिकठोरहियमोर दरदह
 निकैहैसहीयहदुषहोतनथोर चौपाई असकहिविप्रचरननिजहाथा मी
 जनलागेनिभुवननाथा १ पुनिवोलेप्रभुमंजुलवानी सुनहुँविनैमेरीमुनि
 ज्ञानी २ लोकलोकपनजुतमुदभरह मोहिपदजलतेपावनकरहू ३ लक्ष्मी
 जोगभयोमैआजू कृपापायतुम्हरीदुजरजू ४ तवपदहतगतअधमसा
 छातीवसीआजुतेश्रीदिनराती ५ सुकउवाच अससुनिअदभुतवचननाथ
 केजेदीननकर्तासनाथके ई गदगदगरभृगुभरिदगनीरा चल्योमौनसा
 हिमोदगंभीरा ७ मुनिनजज्ञमहसोफिरिआयो तीनहुदेवचरितसोगायो
 ८ दोहा सुनिभृगुमुनिकेवचनसवेअतिसेआनंदपाय विसमितभहरिचरि
 तमहसकासकलविहाय १ कृष्णहिसवतेअधिकगुनितिनकेचरनसरोज
 भजनसगेअतिप्रीतिकरिसिगरेमुनिप्रतिरोज चौपाई हरिकेभजेसांति
 होइजाती हरिकेभजेअभैसवभाती १ हरिकेभजेधर्मसवपूरै हरिकेभजे
 पसवदूरै २ हरिकेभजेहोतहैज्ञाना हरिकेभजेविरागमहाना ३ हरिकेभजे
 विभोसवपावै हरिकेभजेसुजसजगल्लवि ४ हरिकेभजेभक्तिउरहोती ह
 रिकेभजेबुद्धिनहिहोती ५ हरिकेभजेहोतभवपारा हरिकेभजेमिलतस
 षसारा ई हरिकेभजेनरकनहिजावै हरिकेभजेनपुनिभवआवै ७ हरिके
 भजेउभैगतिवनती हरिकेभजेसंतमेगनती ८ दोहा हरिकेभजेअनंदहै
 हरिकेभजेनंदहै हरिकेभजेनफंदहै हरिकेभजेनमंद चौपाई जेसवजगनिजस
 महियहरेसांतअकिंचनसज्जनकरै १ आहैंपरमगतिश्रीजदुराई सत्यकहौ
 यहभुजाउठाई २ अहैसतोगुनमयप्रभुप्यारे इष्टदेवजेहिविप्रवदारे ३ तिन
 कोभजहिछोडिसवआसा जिनकेउरवरबुद्धिविलासा ४ आकृतिताकीतीनप्र
 कारा राससअसुरहुसुरहुअपारा ५ सतरजतमविगुनितप्रभुमाया विविधि
 भातिइनसवउपजाया ई पंभुकेमिखिवेकोसाधन अहैसतोगुनकरिअका
 धन ७ सुकउवाच यहिविधिसरस्वतीतदवासी भाषिभाषिमुनिपरमहला
 सी ८ दोहा सवनिजसकामे टिकैकृष्णचरणचितलाय प्रेमपयोनिधिपूरिहिय
 निवसेहरिपुरजायसूतउवाच सवैयाश्रीसुकआननइंदुतेकृष्णकथासुधा
 धारकढीमनहारी पापिनतापिनजीवसतापिनमौनिधिकीविधितारनवारी जो
 श्रुतिअंजुलितेवहुवारकरैजनपानसुप्रीतिपसारी ताकहंश्रीरघुराजकरैजदुरा
 जविसेषिविकुंठविहारी सारठा अवसुनियेकुरुनाथ परमविजेप्रद्युम्नकी ह
 न्योआपनेहाथ वज्रनाभअसुरेसकहैं चौपाई रह्योअसुरयेकअतिवलधामा

वज्रनाभ अस जाको नामा १ सो सठ मेरु सिवर मह जाई कियो महा तप अति म
नसाई २ तापर कै प्रसन्न करतारा आयनिकट अस वचन उचारा ३ मागु मागु
वरदान वराई कियो कठिन तप यह थल आई ४ माग्यो वज्रनाभ वर भारी दे
वन ते प्रभु मीचु हमारी ५ होइ कहूँ नहि कौनि हुकाला जीतहुँ मै सब सुर न उता
लाई नाथ वज्रपुर मोहिर चिदेहु प्रविसिन सकै कवहु कोउ केहु ७ विना मो
र अनुसासन पाई पवनहु सकै कवहु नहि आई ८ दोहा सकल रत्न मै होय पुर सब स
पदा समेत भेदिसकै नहि सुर असुर अस करु कृपानिकेत १ चौपाई
येवमस्तु कहिकै करतारा वहरि आपने भवन सिधारा १ वज्रनाभ लहि अ
स वरदाना भयो जगत मह अति बलवाना २ विसकर माकृत वज्रनगर म
ह वज्रनाभ भटवस्यो सैन सह ३ रहे देखते हिंती न करोरा बली मयावी अति
वर जोरा ४ रहे अवध्य सुरन ते सरवा भरे महा बल के निज गरवा ५ ते भटवा
ज्रनगर चहुँ वीरा वसत रहे रचि भौन करोरा ६ यहि विधि वज्रनाभ बलवा
ना पाय विरंचि महा वरदाना ७ चहुँ उयद्रव करन जगत मे दियो न कोउ जु
ध जगत भमत मे ८ दोहा तव इंद्र हि जीतन च लोकरन त्रिलोकी राज गमना
कियो अमरावती लै दान वी समाज १ चौपाई कह्यो इंद्र सो जाय सुरारी अवड
छा अस भई हमारी १ हमहि करहि त्रिभुवन को राजू तुम बहूकाल कियो सु
र राजू २ ताते छोडि देहु अमरावति रहियो कै ममदा समहा मति ३ मनिहो जो
साधारन नाही तो हम जीतिले वतु मकाही ४ जो बल होय जुद्ध तो देहु ना तो भजहु
छोडि यहिगेहु ५ वज्रनाभ की सुनि असवानी जुद्ध कियो जीत वनहि जानी ६ में
जब्रहस्पतिके संग करिके बोल्यो वासव अति भय भरिके ७ जेक स्पय है पिता
हमारे अवै करत है जग्य उदारे ८ दोहा कै है जग्य समाप्त जवत व करि विमला
विचार जानियरी जो कछु उचित सो करि है तेहि वार २ चौपाई दान व इंद्र वचना
अस सुनिकै कस्य पनिकट गयो सुषगुनिकै १ निज अभिलाष इंद्र की वानी व
रनि गयो पितु सो अभिमानी २ सुनिक स्पय अस गिरा उचारी अवै होति है जा
ग्य हमारी ३ जव यह मष ते निरव्रित कहै है तव तुम सो विचारि पुनिकै है ४ अवै व
ज्रपुर कहै तुम जाहु वसहु पुत्र तह सहित उछाहु ५ सुनि अस कस्य पके रनि
देसा वज्रनगर गवन्यो असुरेसा ६ वासव तह अति मनहि डेराना कियो द्वारि
कै तुरत ययाना ७ अंतरहित कै हरि ठिग आई वज्रनाभ की कथा सुनाई ८ दोहा
तव हरि बोले विहसिकै सुना सीर सुनिलेहु दूरि करहि गे आसुही हम तुम्हार स
देहु ३ कै है पितु व सुदेव की अस्वमेध जव जाग तव दानव को दल हिगे करि उपाय
वड भाग चौपाई अस कहि इंद्र विदा प्रभु करिके जनक जग्य विरच्यो सुष भरिके १

हतिहौं ४ असोरूपभक्ष्यो अतिजोवनविनविलासवीततहैछनछन ५ जोजोहैसो
 बहुरिनअहै सरितनीरसोपुनिनदेवैहै ई भोगजोगतुमभईसप्यानी पैकोउवा
 नमित्योछविषानी ७ असोउमिरिमित्योवरनाही तातेदुषनहिऔरजनाही ८
 दोहा करनस्वयंवरकहतहैतवपितुअतिमतिवान सुरअसुरनकेसुतनमहैपै
 होयैनसमान ३ चौपाई कहैअहैदूतकृष्णकुमारा नामजासुप्रद्युम्नउदारा १॥
 जोकरूपसरिसासुनुप्यारी मेनिभुवनमहैकहुननिहारी २ परमविमलकुलहै
 जदुकेरो जेहिपरसंसतवेदघनेरो ३ तामेकृष्णलियोऔतारा ताकैहैप्रद्युम्न
 कुमारा ४ जासुसरिसत्रिभुवननहिसरा सकलगुननतेवहहैपूरा ५ देवनमेहै
 देवसमाना दानवमेदानवपरधाना ई मानुषमेअतिमानुषसोई धरमात्माति
 हिसमनहिकोई ७ जेतनीमायाहैजगमाही असनहिकोउजोजानतनाही ८
 दोहा त्रिभुवनकेसबवस्तुकोअविअविसवसार प्रगटायोयहजगतमेहरि
 प्रद्युम्नकुमार १ कवितकोटिससीसीलसीमुषमेछविसीसीसुधासीठरैमृदु
 वानी भोहकसीधनुसीविलसी गतिमेनसीकेहरिकीगतिमानी कामफसी
 सीफवैमुसक्यानिजसीजगमेसबभातिसयानी नेसुकनैनकीसैनलषेदिवि
 देवनदारहुहोतीदेमानी १ तेजमेसूरजसोजगमेसुगभीरतासिंधुसीसीलकी
 भाई यावकसेहैप्रकासमेपूरछमासीछमासवकोषुषदाई विक्रममेतौत्रिवि
 क्रमकेसमसहैअतिक्रमतानहिपाई मारहीकृष्णकुमारभयोतौकहोलगि
 जायवडापनोगाई २ सोरठा तेरेभागिवसातकृष्णकुवरजोपैमिलिहितौसति
 मानहिवात पूजिहितुवमनकामना १ दोहा सषीसुचिसुषीकेवचनचंद्रमुषीसु
 निकान प्रभावतीअसिकहतिभैआनंदउरनसमान १ चौपाई महसुनौकानन
 वहुवारा नारदअरुपितुवचनउचारा १ अचुतलियअवनीअवतारा मनुजसरि
 सवहुकरहिंविहारा २ निजआयुधदैत्यनकुलजारा होइनकसअसनासुकुमा
 रा ३ पितुकुलतेपतिकुलवडवारा असवेदनसतिकियोउचारा ४ तातेहेसाविसु
 नहुहुमारा जोकीन्हैयाउरविमलविचारा ५ होइकंतममकृष्णकुमारा सोउपा
 यकरुलगेनवारा ई सुनौमहहरिसुतअवतारा कियसंवरसंगरसंधारा ७
 विक्रमताकोसतिअपारा ताहिसरिसनहिऔरउदारा ८ दोहा जवतेअवननमे
 परेसुंदरवचनतुम्हार तवतेमनप्रद्युम्नमेलाग्योसषीहमार चौपाई येनहिसा
 षीदेवातउपाई जामेहरिसुतमोहिमिलिजाई १ मैदासीहौसषीतिहारी अवपु
 जवहुअभिलाषहमारो २ तेरेपायनपरहुंसयानी ल्यावैदूतसुतसारंगपानी
 ३ जोइतकृष्णकुवरकोलैहै तौफलानदानकोपैहै ४ प्रभावतीकीसुनिमृदु
 वानी हंसीकहनलगीहरवानी ५ तेरेहितमैदूतिहुहैहौं करिउपायहरिसुतहि

मिलेहैं ईवैठैहैंहरिसुततुवपासा त्वश्रुतिहिसवविधिममन्त्रासा ७ अवन
हिकरुसंकासुकुमारी सुरतकियेरहुगिराहमारी ८ दोहा असकहिकेहंसी
तहोवज्जनाभदिगजाय करिवंदनवैठतभईदानवउरसुषकाय चौपाईतव
असुरेसकह्योअसिवानी सुंदरिहमसोकहहुवषानी १ विभुवनमहतुमवि
चरनरहहु कहैकौतुकदेख्योसोकहहु २ तवहंसीहसिगिराउचारी कौतुक
यहमोहिपस्योनिहारी ३ नटनिरख्योमैयकइगमाही जाकेसमविभुवना
कोउनाही ४ जोकवहुकोउकियनप्रकासा सोनटनाटककरततमासा ५ अ
हेकामरूपीनटसोई मोहहतहैजोहतहैजोई ई सिवविरंचिवासवदरवार और
हुम् भूपतिनअधारे ७ जहांतमासाकरतोजाई तहेतुरततेहिंलेतरिभाई ८ ॥
सुरपुरनरपुरनागपुर कौतुककरतविचित्र नटनितविचरतरहतहैमान
हिसवतेहिंमित्र चौपाई सुनिहंसीकेवचनसुरारी ललकिआसुअसगिराउता
री १ कौतुकसोनटकेरमहाना चारनमोसेकियेवषाना २ तवनेदेषनतासुतमा
सा मेरेमनवादीअतिआसा ३ त्यावेहंसीताहिलेवाई तुरततमासादेदषवारी ॥
४ तवसुचिमुषीकह्योमुसकाई गनुग्याहकतुमदानवराई ५ काननसुनतरा
वरोनामा नटअहैंआसुहियहिधामा ई मैतेहिलैहैंअवसिलेवाई कौतुकदे
हैंतुमैलषाई ७ तवदानवबोस्योहरषाई करिउपायतैत्याबलेवाई ८ दोहा
तवहंसीचलिकेतुरतसवहंसनलैसाथ सुरपतिसोप्रतांतकहिगईजहांजदुना
थ चौपाई हरिसोकहिगैसकलहेवाला तवप्रदुम्नहिकह्योछपाला १ गवन
हंवैगिवज्जपुरमाही आहहुतहोप्रभावतिकाही २ तवहरषितजदुनदननंद
नचलैतहेंकरिपितुपदवंदन ३ आपभयोसवनटकोनायक सांवहिकियोपि
दृषकलायक ४ गदकोपारियासुतहंकीन्ह्यो औरहुनरतकवहुसंगलीन्ह्यो ॥
५ वारवधुनकोनटीविनाई भइहुनटकोसंगलेवाई ई मायामैरचिकामगजना
जौनउडनवारोअसमाना ७ तापरसवकोलियोवढाई चलोवज्जपुरसुतजदुर
ई ८ दोहा रह्योवज्जपुरवाहिरेसाषानारमहान तहंपहुंओप्रधुम्नभटधरिनट
भेषसुजान चौपाई दानवसकलसुन्योअसकाना आयेनटकौतुकीमहाना १ ति
नहिलोलायकियोसतकारा लागिगईदानवदरवारा २ औरहुनुरखालवहुनारी ॥
देषनकोनटकौतुकमारी ३ तवजेदानवरहेषधाना नटनवोलिअसवचनवषा
ना ४ जोआवेतुमकोगुनषासा सोकीजेअवआसुतमासा ५ येवमस्तुप्रधुम्नउवा
री रामायनलीलाविस्तारी ई आपभयेरधुनंदनरूपा गदकहलकिमनकियो
अनृपा ७ सांवहिजनकसुताकरिलीन्ह्यो भइनामनटदसरथकीन्ह्यो ८ दोहा
औरहुसवजेनटरहेऔरनटीछविषानि तेतेसोइरूपधरिलीलारचैमहानि २ ॥

चौपाई प्रथमहिप्रगटेदसरथराजा भाइनभृत्तिनसहितसमाजा १ विनापुत्रनि
 नकोदुषभयऊ तवसुमंत्रसौमंत्राहिलयऊ २ रोमपादभूपतिपुनिप्रगटे गनिकनआ
 न्योपुनिनिजनिकटे ३ तिनसोकहरिषिश्रंगिहिल्यावहु तौतुममेरेवरसुषळा
 बहु ४ वारवधूकाननमहंजाई श्रंगीरिषिकहंतुरतलोभाई ५ रोमपादकेनिक
 टहिआनी तिनकोलषिन्पुत्रतिमुदमानी ई तिनकहंसांतासुताविवाही तहंग
 वन्योदसरथहुतकाही ७ सांताजुतमुनिकहंघरल्यायो अस्वमेधकीन्ह्योसुष
 ळायो ८ पुत्रदुष्टकियरघुकुलराऊ चारिपुत्रभेअमितप्रभाऊ ९ दोहा रामभ
 रतअरुलषनरिपुसूदनअसजिनानाम करीवाललीलाललितअवधमगरके
 धाम ३ चौपाई विस्वामित्रभूपटिगआये मषरक्षनहितविनैसुनाये १ रामला
 षनकहंमागिमुनीसा चलेसंगलैदेतअसीसा २ भारगमहमुनिअतिसुषळाई
 रामलषनकहंकथासुनाई ३ पुनितारुकैहन्योरघुनाथा पुनिमुनिआश्रमगेध
 नुहाथा ४ तहंमारीचहिरामउडायो हन्योसुवाहुपरमसुषळायो ५ पुनिविसाल
 पुरगेरघुराई मिलेसुमतिकहंअतिहरपाई ई रघुवरपदलहिगौतमनारी प्रगा
 टकियोसतकारहिभारी ७ जनकनगरगेपुनिदोउभाई सभामहिधनुभंज्योजा
 ई ८ दोहा सीयस्वयंवरहोतभोचारिउवंधुविवाह परसरामकोमदहन्योअवा
 धगयेसउळाह ४ चौपाई रामतिलकलषिकेकइसोकू पुरजनकाहभयोदुषथाकू १ राम
 सीयलक्ष्मिनवनगौने दसरथगेसुरयतिकेभौने २ गंगातटवसिमिलेनिषादेपुनिप्रया
 गगेजुतअह्लाई ३ चित्रकूटगेअतिसुषधामा वसेजानकीलक्ष्मिनरामा ४ भरतसत्रु
 हनअवधहिआये करिपितकृत्तिपरमदुषळाये ५ चित्रकूटगेरामलेवामैलेपाडुकाग
 येनिजधामै ई अनसुइयाआश्रमगेरामालेपाडुकावसेनिजधामा ७ मिलिसरमंग
 हिकयानिकेह मिलेअगस्तिहिसिष्यसमेतू ८ दोहा पंचवटीमहवसतमेकाटिसुपनषा
 नाकषरदूषनत्रिसिरादिवधिकियोविजैकीथाक ५ चौपाई हन्योमरीचहियुनिरघुरा
 ई रावनहरीसीयकहंआई १ पुनिजटायुसंगसंगरभयऊ ताहिसीयसुधियितुगति
 दयऊ २ पुनिकबंधकरकियोविनासा सवरीकहंमिलिसहितहुलासा ३ कि
 योसुकंठहिसगमिताई वहरिवालिमास्योरघुराई ४ मारुतसुतहिसीयसुधि
 हैतैपठयौलंकाधिपतिनिकैतै ५ सोकूद्यौसतजोजनसागर सियहिरामसुधि
 दियसुषआगर ई वागउजारिराससनमारी आयौतहंलंकापुरजारी ७ सागरत
 टगवनरघुराई सेतुरचेकपितरुगिरिल्याई ८ दोहा सेनसहितसागरउतस्जि
 यलंकरघुनाथ सकुलसदलरनघोरकरिहनतभयेदसमाथ १ चौपाई सीताल
 हिचडिपुहुपविमानै कियेअवधपुररामपयानै १ पुनिभोरघुपतिनृपअभिषेकू
 भयेसुषीपुरप्रजाअनेकू २ रामचरित्रनिरषितेहिंठासा जकिसवरहेलहेसुषधा

मा ३ वृद्धासुरतेहिकालहिकेरे वारवारवचननअसटेरे ४ हैसतिहैसतित्रैसहि
भयऊ यहनदअतिअचरजकुरिगयऊ ५

२ वारवारसवनदनसराहै सवकेअतिसेवहोवछाहै ६

चौपाई

ई १

वाजवजाउव तिनकोसतिसुधाकरप्याउव ३
जसनदकौतुककरहिमहाना ४ वज्रनाभसुनिदानववानी
होसुषमानी ५ साषानगरजाहुतुमधाई ६
दतहुनदननिकदभूटआई वज्रपुरहिलैगयेलेवाइ ७
सौ चलेसंगमहआनंदरासी ८ दोहा ९
म तिननेवासहितदेतभोनवअवाससुषधाम ३ चौपाई १० ४
कवाना पठयकियोसतकारमहाना १ सभामहिबैठोअसुरेसा
साजुनिवेसा २ महामहादानवनवोलाई अतिदीरघदरवारलगाई ३ नदनवो
लावनदूतपठायो तेनदसभाजायसिरनायो ४ मोहितभालपिनदनसुरारी
योभूरिभूषनपटभारी ५ तहाँभरोषनचिकनदुरायी
यी ई सकलसमाजजवैजुरिआई तवदानवअसिगिरासुनाई ७ नदअवआ
पजाकरहुतमासा देषनकीसवकेमनआसा ८ दोहा
दियोलगायकनात पहिरियोसाकसुहावनीकौतुककियोविष्यात ९
सुहावनवाजवजावन सुधासरिसअवननसरप्यावन १ १० ४
यमदंगा तेसहिसाववीनवहुंगा २
सोपागे ३ नाचनलगीनटीगतिधारी यकटकदानवरहेनिहारी ४
रागगांधारा काननपरीअमीसी
नटीतेहिकाला ई लीलाकियगंगाअवतारा ल्यायेभूपभगीरयधारा १
मअसवचनवपाना औरतमासालषहुसुजाना ८ दोहा रावनकृतरेभागवननस
कूवरकीसाप सोहमदेतदेपाइहैं तुमकोमहाप्रताप ५ चौपाई असकहिसरना
मजदुकाही रावनरूपवनायतहोही १
विलासा २ नलकूवरप्रदुम्नदेगयऊ सोवकुमारविदूषकभयऊ ३ १० ४
नजेहिविधिरभै सोइलीलासवकियोसदरे ४ जेहिविधिनलकूवरिदियसापा
सहीदसाननजेहिविधिनापा ५ सोसवलीलाप्रगटदेपायो सकलदानवनसनि

जनायो ई नाचहिगोंवहिं भाउवतावहिं नकल देषावहि वाजवजावहि १ मोहि गयेसव
दानववीरा वहनलगे सवकेदगनीरा ८ दोहा वज्रनाभअतिमोदलहिवारहिवा
रसराहि कह्योनअसनिरथोकवहुं सुन्योनकाननमाहि ई चौपाई असकहिभू
षनवसनअमोला औरहुमनिगनपरमअतोला १ वैदूरजमनिकेवहुहारा ॥
औरविमानविचित्रअपारा २ कामगरथअकासकैगामी गजअकासचारीवहु
नामी ३ सीतलसुषदसरसअमरागा वज्रनाभदीन्ह्योसुषपागा ४ औरहुवहु
तरतनपटभारी नटनदियेदानवदरवारी ५ दियोइनामअमितसुषमानी वा
ज्रनाभदानवकीरानी ई वारवारकरिकैसतकारा वज्रनाभवरवचनउचारा १
नटदीन्ह्योहमकोसुषभारी कवहुनहमअसनृतिनिहारी ८ दोहा जाहुसदनक
हैआजुअवकालिहआइयोफेर वसहुहमारेनगरमहकरिकैप्रीतिधनेरि १ चौ
पाई असकहिनटनविदाकरिदीन्ह्यो आपहुगवनभवनकहंकीन्ह्यो १ तहं
हंसीसुविमुषीसुहाई प्रभावतीकेनिकटहिजाई २ बोलीवचनमेंदसुसक्याई ॥
मंदारिकापुरीमहजाई ३ लषियकांतमहकृष्णकुमारै तोरिप्रीतिकहिगईअ
पारै ४ सोसुनिअतिआनंदितभयऊ मोहिनिदेसवेसअसदयऊ ५ आजुसो
भकेहमउतअहं प्रभावतीकहंअतिसुपछैहं ई कंतमिलनकीकरहुतयारी
धनिहैभाग्यतोरसषियारी १ मेरेवचनसत्तिउरराषै मृषाकवहुजडुकुलना
हिभाषै ८ दोहा सषीसुविमुषीकेवचनप्रभावतीसुनिकान हरषीवरषीनैनज
लरह्योनतनमहभान ८ चौपाई पुनिहंसीसीगिराउचारी आजुसत्तिसषिभा
ईहमारी १ आजुनिसामहममग्नहमाही सैनकरहुकछुसंसेनाही २ तुमतेजुत
मेषानपियारो देषनचहोंमहांछविवारो ३ मिलतअकेलैमोहिभयलागी बोलि
नअईलाजअतिजागी ४ हंसीकह्योसैनमेंकरिहों तुवकारजकरिअतिमुदम
रिहों ५ तवहंसीकहलैसंगप्यारी मनिमंडितचढिगईअटारी ईरचितजौनवि
स्वकरमाकरकी मनुप्रगदीसुषमाआकरकी १ तहोसाजुसवसुषदसजाईबौ
ठीकंतमिलनचितचाई ८ दोहा विदामागितातेतुरतहंसीवायुसमान कृष्णकुत
रआननहितैआसुहिकियोपयान ६ चौपाई जायप्रदुम्ननिकटसोहंसी कहीप्रा
भावतिप्रीतिप्रसंसी १ दनुजसुतादिगआसुहिआई अतिप्रमुदितकैगिरासुनाई
२ यकछनधीरजधरहुकुमारी आवतहैतुवआनंदकारी ३ उतैकृष्णनंदनछविवा
रोमालिनिकेमगमाहिनिहारो ४ प्रभावतीहितलैसुममालै जातरहीसंजुतआ
लिजालै ५ तवमधुकरकैकृष्णकुमारा मिलिप्रविस्थाअलिअवलिमभररा ई सुदि
तमालमालिनलैजाई प्रभावतीकहनजरकराई १ तासुससीपधर्योसुमभाजना
गुंजहिभृंगपरमसुषसाजन ८ दोहा यतनेमेआवतभईसांभसमेसुषदानि जातभ

एन धारिरूपलघुकिरह्यौतेहिनाटकप्रवीन ११ इतनेहो

विचैदैगहिसाषिहाथ बोलीवहकवत्रैहसुतजदुनाथ
सरसीलागि होतीहासदुसालेअतिदुषपागि २ तनक
गवारि विरहजालजारतिअंगमलयवयारि ३
हेत अवसपिवोगिमिलनकोकलुकलुनेत ४ जेदपिस
हेहोत तदपिआजुमोहिदाहृतकियोउदोत ५
लसेज यकरविप्रगटेप्राचीतीषनतेज ई असदुषपस्योनकवहसजनीमोहि
वेगिमिलावैपियकोदयानतोहि ७ अवनसुनैपानहिदेस्योतासुसरूप ८
लगेअवहोतैअंगअनूप ९ धिगधिगहैधिगहैसपिनारिसुभाव
ओरहिहोतउच्छा ६ हेसजनीसतिमानैमेरीवात विन
पुरजात १० नहिसोहानघरवाहेर नहिपरिवार कलियाअतिकुलकी
न्हौकुलीकुमार ११ मदनभुजंगमकाद्योंमोहिसाषिहाथ चढिआयोविषकैसे
जीहैहाय १२ आलीअवअचरजयहलेहिनिहारि चंद्रकिरिनतेप्रगटीआजु
मारि १३ सुनतरहीमलयागिलसीतलहेतमेरेअंगअंगपावकरतउदोत १४
लागीउरमेआलीमदनदमारि प्यायपियाअधरान्नितदे हिनेवार १५ सजनी
जसजसरजनीआवतजाति तसतसउरहिधीरतामारिपराति १६
लसवहैगेदृगनदेशात येतेहुपरवहकपटीनहिदरसात १७ दोहा
यहघरीसुनुरीअरीसयानि असउचरीपीरीपरीविरहभरीसुरभरानि सौपा
ई प्रभावतीताटकहितेतवहंसीकोसुनिपसौसुपदरव १
मारी प्रगटवचितहियरतेनिहारी २ ततेप्रगटतहोअवहंसी देहोसुषयाको
दुषध्वंसी ३ असकहिप्रगट्योकुलकुमार मनहकोदिससिप्रभापसारा ४ रहो
प्रकासअवासहिछाई देषतवनेवरनिनहिजाई ५ प्रभावतीसांतवकहहंसी
लपुपतिनिजजगतप्रसंसी ई उठीचंद्रमुखिचौकितुरंते लथोकंतविलसतअ
नते ७ उरहिवढ्योआनंदअपारा पर्वपायजिमिपारावारा ८ दोहा कवहुलथोआ
सरूपनहिप्रभावतीनिजनैन मदनभयोसाधवसुवनकोवरसैमतिअन कविन
नेसुकहीतिरछोहैंचितैपुनिघुघुटकोपटवोटहिकीन्ही मंदहिमंदमुखेसुसक
यनवा यनिजेनवलासिरलीन्ही श्रीरघुराजप्रमोददरखमनैमनआपनेकतहि
चीन्ही बालनकोकियोकेतौविचारपैलाजनिगोडीनवालनदीन्ही ९ दोहा तुवत
नपुलकावलिवलितगहिप्यारीकोहाथ संदमंदवोल्योवचनदेतमोदरतिनाथा

कवित तेरोपायसासनमेदारिकातेआर्योपायकरिकैउपायकेतीआयइतहंगा
यो तेरोचंदवदनविलोकि कैं असोककैंकैंलहिमुदयोकमैनिहालअतिसैभयो॥
रघुराजमोहिलषिवोलतिनकाहेवैनअमलकमलसेनवायनेनकोलयो प्रथ
मसुधाकेकुंडमोहिअन्हवायप्यारीअवविषवेलिवीजमेरेउरकोवयो१ कोदिस
सीसीप्रभामुषकीनहितेरेछिपायेछिपैगीकहीरी प्रीतिकीरीतिकेरेतजिभीति
अरीअनरीतियोकाहेगहीरी जोरिकरैमैनिहारिकहोंविनतीयहमारिसुनैतो॥
सहीरी मोहिलगाउहियेमहंप्यारीनतोसमजीवनरैहैनहीरी २ सोरठा रचिगं
धर्वविवाह करैअनुग्रहमोहिपर अवहैकालउछाह प्यारीप्रीतिनिवाहिये१
चौपाई असकहिकैमनिषंभाहिमाही पावककोप्रगटायतहांही१ सुमनहो
मतहैकियोकुमारा पानिग्रहनकेमंत्रउचारा २ कंकनकलितकमलकरताको
गहिरतिकंतपरममुदछाको ३ पावककोपरदक्षिनदीन्ह्यो यहिविधितासुव्या
हतहैंकीन्ह्यो ४ पुनिहंसीसौकह्योकुमारा वैठहुजाइसधीतुमद्वारा पूकाहुकोन
हिआवनदेहू हमदुनहुंनरक्षहुकरिनेहू ई हंसीजाइहारमहवैठी मानहुंसुषसमु
द्रमहंपैठी ७ तवअतिमोदितकैरतिनाथा मंदमंदगाहिसुंदरिहोथा ८ दोहा सेज
हियैवैठाइतेहैंकियअधरामृतपान जिमिअरविंदमरंदमरहैमिलिंदलोभा
न१ सवैया षोडसमोजविथारसमोदरहेदोऊ सेजमेसोडसपारी मेदकेबुंदा
नचंदनसोअरविंदसेआननसोहतभारी श्रीरघुराजसुवासविलासअवासक
रैचहुंपासपसारी मानोहैमंतमेहैमलतालपटीहैतमालहिमैकनधारी २ दोहा
करतप्रभावतिसंगमहवहुविधिरासविलास पूषनप्रभुप्राचीरिसापूरनकि
योप्रकास१ चौपाई जानिभोरजदुनाथकुमाग प्रभावतीसोवचनउचारा१ डेर
हिगवनहिजोकहंप्यारी फिरिअहैतुवनिकटसिधारी २ प्रभावतीअतिसैदुषछा
ई जसतसकैतेहिंदयोविदाई ३ जायदिवसभरिरहिनिजडेरा आर्योफेरि
सोभल्लहिवैरा ४ यहिविधितहजुनदननदन वस्योप्रभावतिअनअनदन ५ वज्र
नाभकेनितैनिवासा आयकरैनदनटीतमासा ई यहिविधिगयोकालकछुवीती
दानवकरीनदनपरप्रीती ७ यतनेमेकस्यपकैजागा भईसमायतसहितविभा
गा ८ दोहा वज्रनाभयहजानिकैसिगरेसचिववोलाय जीतनकोसवसुरनको
मंत्रकियोमनलाय २ सचिवविचारिअसाठअवाई कियोमंत्रअतिसैचितचा
ई १ पायसमेनहिकरहुजवाईकातिकमेप्रभुकिहोचढाई २ हंसद्वारिकहिनिनउ
डिजावैं हरिसोनितकीषवरिजनावैं ३ तैसहिअमरावतिकहंजाई देहिइइसोष
वरिजनाई ४ वज्रनाभयहचरितनजानो भयोकालवसअतिवलवानो ५ प्रभा
वतीकेसंगहिमाही करैरैनभरिसैनतहांही ५ रतिपतिरहैदेवसनिजडेरै देषन

१५९७ अंतरहिततहंरतिपतिरहहीं सदाहंसतेहिरसनकरहीं ८ दोहा
 विधविलासहुहासतिरतिपतिकरहिं सलील प्रीतिर १५७ १५८ १५९
 उसील १ प्रभावतीप्रद्युम्नकेलषिलषिविपुलविलास
 पूजहिनिहिमनआस २ चौपाई वज्रनाभकोध्वातसुनाभा
 आभा १ चंद्रवतीगुनवतीसोइजी जिनकीसुरललनाछविपूजी २
 भावतिभवनै सहजहिंसांभदोज्जकियगवने प्रभावतीप्रद्युम्नहिकाहीं
 योयकसेजहीमाहीं ४ तवविसमयभरिवुभनलागी ५
 रागी ५ प्रभावतीकहवातवनावति भगिनिमोहि विधायकआवति ६
 हांताहिदिगआनो प्रगदैकवहुंनयहतुनजानो ७ दानवदेवविवसअनुरग
 जाइआवैसोइकरैसोहागू ८ दोहा सोमदेवकुमारयकनामप्रद्युम्नहिजासु
 ताहिबोखिनिजअनमप्रहरी निजआसु ३ चौपाई तवगुनवतीचंद्रवतिबोली
 अपनेउरकीआसयषोली १ हमहूँकोतुमदेहुदेवाई २
 ई २ प्रभावतीतवरतिपतिकाहीं दियोदेवाईभ गिनिकहेताहीं ३ निरपतमो
 हिगईतहंदोज्ज कहहिंकिअसवरलख्यानकोऊ ४ दोज्जप्रभावतिसांपुनिभाषी
 रतिपतिकहंनिजपतिअभिलाषी ५ हमहूँकहेहभगिनिमोहाई यहीकुवर
 कहंदेहमिलाई ६ तवसोकह्योकाह्निनुमअयो तवमोवचनसत्यसुनिलयो ७
 असकहिभगिनिनकरीविदाई प्रभावतीपुनिअतिसुपछाई ८ दोहा कलौक
 तसोवचनअसममभगनिनसुषदेहु तवअधरामृतपियनकोतेज्जकियेसनेह
 ४ चौपाई तवप्रद्युम्नकलौसुसकाई हमउपाइसोदतवनाई १ वनीअहैगदका
 काहमारै सावभातमोहिप्रानपिआरे २ तिनदोहंनतिनदोहनकरो हावसमाग
 मवचितनिवेरो ३ लैअहोभैकाल्हिदुहनको होइआहतुवभगिनिनउनको ४
 असकहिभोरहिसिविरसिधास्यो गदअरुसोवहिवचनउचास्यो ५
 सुरसनिवेसू करहतहोअववासहमेस ६
 नकोखैगयोउडाई ७ राबोजाइप्रभावतिअ
 दोहा प्रभावतीतवकहतिभैरोहंन
 ३ ५ चौपाई असकहिगदअरुसोवकुमारै
 नवतिसांवगदैचंद्रावतिभोग
 रा रंगेसरसरतिरंगगंभीरा
 थारै ४ केसववासवअवहुत
 रेअसरनकहमारीजा

नजातदानवभयमाने ७ अथै सोकरतविचारतहाहो रमत असुरदुहितनसेगमा
हो ८ दोहा आयौ मास असादतहें घेरिसुघनघहरान प्रभावती सौतहें लग्यो।
करनप्रद्युम्नवधान ६ सवैया आननतेरेसमानससी अवनाहि देषातमहा
सुषदाई तैरिअकेसनकेसरिसैविचवारिदमाहंरह्योहैदराई तैरिअमोतिन
हारहि सीजलधाररहीहै धरामहंछाई ज्यौतूलसैममअकमेप्यारीलसैघनमे
चपलासौसुहाई १ दोहा सुंदरिरदअवलीप्रियाजैसीतुवदरसाति तैसैवा।
रिदवीचमेवकअवलीविलसाति १ वृडेसरनसरोजसवअवनहिकतहंदेपात
वाठ्योजद्यपिअतिसलिलविनसरोजनसोहात ८ सवैया मारुतकेवसअ
मरमैचहुवोरतेधाई मिलैघनकोरे सारकरैअतिघोरपरैतिनकेविचमेवकचंद
निहारै श्रीरघुराजमनोवनमेमदभारतउज्जलंदंतनिवारै मत्तमतंगकैकोपम
होउभैजुडकरैमघवाकेप्रचारे १ दोहा तीनवरनकोधनुषयहसोहतसुघरिअ
कासमानहंतेरेनैनकीकियोकटाक्षप्रकास २ कवित नदतनिरषिनवघननम
गौरगौरपुछ्यसराई सारकैकैमतवारैहैं मंडितकरतकुलिकाननमहलहंको
नाचतमपूरचहुंघोरछविधारेहैं भाषैरघुराजसुषीसंगलैमयूरिनकोविहंरहैं
रितनिनमडिमुदवारैहैं प्यारीअहैं पूरेवैरीविस्वमेवियोगिनकैतैसहीसजोगि
नकेसाचेसुषकारैहैं १ वारिकेधारनछै निकसैअतिसीतलमंदसुगंधसुषारी
हेलिनकोसुषहेतसहीहठिहारकहैरतिस्वदकोप्यारी श्रीरघुराजनयासमदू
सरोदधिपरैजगमेसुषकारी पावसकालमैपौनविनापरिपूरनप्रीतिनहोती
हमारी ४ दोहा सारनकोअतिमुदितलषिमयेमानतेध्वंस मानसरोवरवास
कैलोभीउडिगेहंस १ सारससहितकराकुलौनिरषिपुलनिजलपूरचातिकते
अपमानलहिगवनतमेवहुदूर २ सेषसेजमैसैनकियनारायनयहिकालअ
मलाकमलाकरतमैसेवनकलारसाल ३ मंजुलवंजुलफूलिरहेतिमिकेतकी।
काननमेछविछावै सोहैंकदंबकदंबहरेलतिकालहंरतरुसौभिलिभावै वारिभ
रेविलतेविषकेधरवाहैरवीरुधमेचद्विजावै तेपुनिकैपुहुमीमेपरैतहंभौरनभी
रतेजाननपावै १ सोहिरहीअरीभूमिहरीद्रिगहेरतहोहियमोदवढावै बीचहि
बीचहिबीरवधूदिनकीअवलीअतिसैछविछावै श्रीरघुराजविचारिकहैउया
माअसमेरेहियेमहभावे चूनरीवोढेनईदुलहीउमहीमहीमेघमिलैमनुजा
वै दोहा प्यारीयहनममेलवैकौतुककरतसमीर मेघनमेघलरावतोकारि।
कैवेगगंभीर सवैया घेरिचहुंकिततेघनघोरधराधराधरमेजलढारै
फूटिगयेसरऔसरिसेतसवैथलपूरितवारिकीधारे चातककेमुषयेक।
हूँदपस्योनहिश्रीरघुराजउचारै ज्यौसुकियाकेविलोचनमेपरपूरुषके।

सोरठा शदुरधुनिचहुवार ठोरठोर सोहतिभली मनुहुवेदको सोर सिष
सवेया

आवत १

वारखिपात १

तयह

तक

फैलीतुवमुषचेद ४

ताकोबुधउत्तमसुतमानो १ बुधसुतपुकरवामहरांजा

जा २ आधुआदिकहुभेसुततिनके सुवननहषभूपतिभेजिनके ३ सुरपतिराजना

त्रिभुवनसुजसपूरिनिजलीन्हो ४ पुनिजेहिंवसमाहसुनुप्यारी ५

जेहिंवसहिमहत्रिभुवनवाला मोपितुप्रेगटिकसेकपाला

तासुवंसकी

ममजनककोजोत्रिभुवनकेनाथ

पाई यहिविधिवरनतपावसकाही विहरतप्रभावतीनेहमाही

केमासा छायेसरदशकासअकासा २

सुरसरागा ३ गयोवज्जनाभकतहाही त्रिभुवनविजयचह्योमनमाही ४

स्पपतववोले वज्जनाभतुमहोजनभोले ५ तुमनइंद्रपदपावनलायक

धिकअहेसुरनायक ईकस्पवचनअसुरनहिमाना

७ भौनआयनिजसेनवोलाई कियवासवपरकोपिचढाई ८ दोहा वासवयहसुधि

पायकैहंसनतुरतवोलायकहिसेदेसद्गरावतीदीनेतुरतपठाय ३

आयहरिसोअसभाषे वासवअवअसमनअभिलाष १

वारा वज्जनाभकोकरहिसुधारा २ गाव

ययाना ३ तवहंसनतेहरिहसिकहेऊ जाइप्रदुम्नपासकहिदयऊ ४

हनेतुरतै जवलोकरैसुरननहिअतै ५ यहिविधिसासनहरिकोपाये

जपुरआये ईहरिसासनहरिसुतहिसुनाये तवप्रदुम्नतिनसोअसगाये ७

वतीहेनारिहमारी करैजुइनहियहीविचारी ८ दोहा

सनयहदीन होतजन्महीहोयगेसुतकि सोरवलपीन ४ चौपाई सखंसारत्रस
 वजाननवारे कैहैंतीनहसुतकविवारे १ असकहिकीन्हेंहंसपयाने प्रदुम्भारि
 कहेंसुषमाने २ प्रभावतीकेभयोकुमारा हंसकेतुजेहिनामउदारा ३ चंद्रावतीचं
 द्रप्रभजायो गुनवतिगुनवंतहिप्रगटायो ४ जन्महोतेहीमेवलवाने सखंसा
 खंतेसहितसयाने ५ विचरनलगेमहलमहसिगरे सायुधसुंदरअतिहैनिडा
 रे ई गहरक्षकजेरहेतहाही तेनिरषेतिनपुत्रनकाही ६ अतिसभीतहैकरि
 अतुराई वज्रनाभकेनिकटहिजाई ७ दोहा जोरिकरनअतिकय ततनदिय
 असवचनसुनायतीनपुरुषअंतहपुरैहमकहेंपरेदेवाय ८ चौपाई हमतिन
 कोनहिजानहिनाथा तेवरअसुधलैन्हैहाथा ९ अहैकहाँकेकोनपगये भीतर
 मौनकोनविधिआये २ पवनहैनहिकरिसक्योपयाना हमयहिविधिकियरक्षा
 विधाना ३ वज्रनामसुनिरक्षकवानी महाकोपकीन्हैयो अभिमानी ४ वोल्होसि
 गरेभटनवोलाई जाहुसवैअंतहपुरधाई ५ तीनचोरआयेग्रहमाहा तिनकोधा
 रिल्यावहुममपाही दानववज्रनाभकीवानी सुनिगवनेअतिसैअभिमानी ६ चे
 रिलियेअंतहपुरजाई चहुदिसितेवहुवाजवजाई ७ दोहा कहतभयेअैसेवचा
 नकरिकैसोरकठोर धरहुधरहुधावहुतुरतवचिनजाहिअवचोर ८ चौपाई सु
 निगरजनिदानवदलकेरी जानिचहैंकितलीन्हैयोधेरी ९ प्रभावतीगुनवतिचंद्रा
 वति रुदनकरनलागी सभीतअति २ प्रभावतीप्रद्युम्नवोलाई जोरियानिपगमे
 सिरनाई ३ रुदनकरतवोलीअसवैना अवतोवचवकठिनवलअैना ४ हमरेसंग
 तुमहैंकहेंप्यारे असुरमारिडरिहैंवलवारे ५ तातेतुमलैपानिकुपाना करहुद्वारि
 कैतुरतपयाना ६ सुतअनुरुद्धैरुकुमिनिमातै देषहुजाइसहितकुसलातै ७
 जौहमकैसहुजीवनरैहैं तौफिरिकंतनुमैमिलिजैहैं ८ दोहा गदसावहुकोस
 गलैअयनेजीवनहेत भागहुकौनिहुभेषधरिगवनहुतुरतनिकैत २ चौपाई दुर
 वासामोहिगिराउचारी कैहैंविधवानाहिकुमारी ९ तिनकेवचनमोहिविस्वासा
 तासुसरवदाराषहुआसा २ असकहिभौनजायअसिल्याई दियप्रदुम्भहिक
 रहिगहाई ३ सोप्रनामकरिलियमसुकाई वोल्होवचनपरमसुषंदाई ४ मतिभै
 आनसिउरमहप्यारी सुनैगिरायहसत्तिहमारी ५ काकरिहैदानववलवाना होइहि
 सकलभौतिकल्पाना ६ पिताककाजैअहैतिहारे जैहैंतेसरहतेहमारे ७ नेकहुजो
 दुषतोहिनहोवैतौभुजडंडमोररिपुषोवै ८ दोहा कसकमलपदकीरुपामोपरय
 हिविधिजानु त्रिभुवनमेअसकोउनहीजितैजोमोहिंवलवान ९ चौपाई वज्रनाभ
 कीकेतिकवाता पैसंदेहयहउरनसमाता ९ पितापितृव्यनिरखिवधधोरा पाछेहो
 इद्वितजियतोरा २ तौदुषदूनहोइपुनिमोकौ यहितेप्रथमजनावहुतोकौ ३ प्रा

भावतीपुनिमंदहिमंदा बोलीसुनहुकृष्णकेनंदा ४ रसद्विजियअपनोसवभाती
सतेहैममसीतलछाती ५
यावचनसुनिजदुपतिनंदा लह्यौतहौउरपरमअनंदा ७ प्रभाव
दोऊ निजनिजपतिनदियेअसिसोऊ ८ दोहा
मनिदेस तुमरसहुनिजनिजजनिसायुधरहियहिदेस २ चौपाई
वचनउचार हमहिप्रथमजुधकरवअपारा १
वननहिउचितविचार २ विहंसिकहौतवगदवलवाना
पयाना ३ होहमारवालकंतुमदोऊ यहअनुचितकहिहैसवकोऊ ४
महलषहुतसासा आजुकरहुंदानवदलनासा ५ तव
निहुजनसिलिकरहिलराई ६ वजन
आई ७ जुधहितजातीनिहुजनजैहै नौदानवआसुहिइतअहै ८
वधकरितुरतलैजैहै धरिनारि तातेमैअसकहतहौअपनेमनहिबिचारि २
ई गदकाकापच्छिमकेद्वारा परेजुइतहकरहिअपारा १
सावधानतहकरहिलराई २ मेप्रविसतहौदानवदलमे
पलमे ३ गदसावहुसंमतकरिदीन्ह्यौ निजनिजद्वारहिकहंगहिलीन्ह्यौ
कलसुतसमरसयाना ४
रा महावलीरुकुमिनीदलारे ई न ५ का ६ रा ७ पनु ८ स
भायो ९ रच्योसहससिरकोयकनागा तेहिसारथिकीन्ह्यौसुप्रयागा ८ दोहा
निकसतनिरषिनेवासतेदानवकृष्णकुमार ५ ५
र ३ रूदवामन असकहिअसुरवरिवंड गहिसखपरमप्रचंड
यसिंहनादअपार १ तवकृष्ण नके २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
र छायोदिगंतनसोर २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
ल धायेविसिषविकराल ३ मुषतजतज्वालाभाल मनुमहाकालहुकाल
षट्टिअपार रहिछाड्यलनमभार ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
यकयेकसरनअनूप दसदसकडेतिनरूप ५ दलदलतदानवकेर ६
घनेर सूखेकसानकछार जिमिकरतआसुहिलार ई तहैअसुरकोकभागि असु
रेसपैदुषपागि असकियेदीनपुकार वहचौरअतिवलवार ७ कियअसुरदलस
घार मचिगयोहाहाकार अवकरहुनाथउपाय जेहिभातिवहवधिजाय ८
वज्रनाभदानववचनसुनिअतिसैकारिकेपि बोसिसुनाभैभातकोसासनदियोसवो
पि १ चौपाई वेगिवुलावहसैनहमारी करहुसमरकीतुरततयारी १ सुनिसुनाभअसु
रेसमहाना बोलैदानवदलवलवाना २ दैसवलीजितीनकरोरा ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

जोरा ३ स्पंदनतरलतुरंगमतंगा महारथी अतिरथी अभंगा ४ परसुपरिधकर
 बालकराला मुगदरमूसलभिंडहपाला ५ औरहुआयुधतीषननाना धारिअसुर
 चढिचढिनिजजाना ६ आयेवज्जनाभकेद्वारे सुरनसमरमेसूदनवारे ७ वज्रा
 नाभलविसैनअपारा रथचढि संगरकरनसिधारा ८ दोहा वज्जनाभरनमहा
 गयोहरिसुतपस्योदेषाय सवेदानवनकहतभोधरौनअववविजाय २ चौपाई
 सुनिस्वामीकेवचनकठोरा धायेदानवतीनकेरारा १ चेस्योहरिपुत्रहिचहुंवोरा मार
 नलागेसस्त्रकठोरा २ तीरनतोपितुरंतहिताको जिमितोयदततितरनिप्रभाके॥
 ३ तहैअभुतविक्रमीकुमारा छाडीधनुषधुनतसरधारा ४ छुरछुरप्रनालीकना
 राचा कढेवानवहुवदनपिसाचा ५ छायरहेदानवदलमाही असनहिकोउजेहि
 तनसरनाही ६ कहूँफिरहिविनसुंडवितुंडा कहूँउडहिंमुंडनकेमुंडा ७ एकसर
 लगिदसविसतनफूटै येकहिसाथअसुरमरिजूटै ८ दोहा उठतगिरतपुनि
 पुनिभ्रमतनदतवदतभजिजात सहिनसकतदानवप्रवलकृष्णकुवरसरघातचौ
 पाई अंतरिक्षतैकृष्णकुमारा छोडतवारवारसरधारा १ असुमानजिमिउदित
 अकासा किरिनछायजगकरतप्रकासा २ तैसहिकदतधनुषसरधारा लपिन
 परतगोविंदकुमारा ३ तीनकरोरदैसरनमाही किमियाकुंभसरिसदरसाही
 ४ कियोदानवीदलयेकवारा परमदुषितवैहाहाकारा ५ आनितनदीवहनतहैला
 गी प्रगटीजोगिनततिअनुरागी ६ काककंकअरुगुहअपारा रुधिरपा नपला
 करहिअहारा ७ धावतभूतपिसाचवेताला गावतनाचतदैदेताला ८ दोहा लो
 थिनसोपुहुमीपटीकटीसैनतहैआसु घटीहैकमहभटनकीघटीविजयकीआसु
 ३ छंदतोमरभोअनलकृष्णकुमार दलवनदहततेहिंवारकोउसक्योनहिसमुहा
 य सवचलेदैसपराय १ गदसांवकेढिगजाय लागेकरनरनचाय गदगहिगदागु
 रुवान कियसमरमहुमहान २ फोरस्योमतंगनमाथ भंजोरथनवहुगाथ यकवा
 रअसुरहजारकीहेप्रहारअपार ३ तिनकोसहतनमाहि गदधावतोभैनाहि क
 हुंदरदंतउषारि वधकरततासुप्रचारि ४ गजदंतलेदोउहाथ फोरतअसुरगना
 माथ गदलषतदानवजूह भागतकरतअतिकूह ५ तेहिमहाकालकराल दानव
 गुनेतेहिकाल उतसांववीरप्रचारि दानवनपैसरभारि ६ कियअंगभंगअनंतके
 दियेकेतनअंतजेसांवकेसनमुष्य गेसुभटदानवमुष्य ७ तेगयेजमपुरवीरता
 जिसमरमहिसरीर पुनिरुक्मिनीकोनंद वरस्योविसिषकेचंद ८ वैगोतहांआ
 धियार पुनिमचौहाहाकार यहवज्जनामविलोकि दौरतभयौअतिसोकि ९ ते
 हिंसंगसुनाभसुरारि धावतभयौधनुधारिप्रदुम्नपैदोउवीर मारेअनंतनतीरा
 १० तिनकेसरनसवकादि हरिसुतदियोसरयादि लखवैतमासाहेत नभरहेनाका

निकेत ११ गदसांव विरथ हिजानि वासव उरै दुष आनि
न भेज्यो तुरत हरषान १२ गदचढ्यो गजप राजाय सांवहुर ये सुषपाय
वाहन होय दिय अ सुरगरवन पोय १३ युनि प्रवर और जयंत
मतुरत प्रद्युम्न करन सहाय आये समर महधाय १४
तजियो न अवसर रंद जब हम कहै गेटेरि तव छौ डियो सरफेरि १५
तनतिय जाय दानवन आवै धाय गदसांव हं जुधकाहि
१६ होहा नारिन धरषन जगत मे सुनिये प्रवर जयंत होत मरन हूँ ते कठिन ताते
जाहुतुरत १ छंद सुनी हरिके सुतकी वरवानि गये दौ उवीर महा सुषमानि बा
देहा उ अ नत जेवहुवान लियेवहु दानव के हरिपान १ सुवज्जनाम सुना भववी
रवली सव दानव हरन धीर
यार २ कहै वचि है नहि कलसु कुमार किये अपकार हमार अपार रहे अवलौखि
पिकै इत चौर न जानिहु कालव सेवल मोर ३ सुने अ सदानव की तहवानि कह्यो
१२ न २ सु षडो तुव सैन हिमद्व अकेल
३ सु दियो हरिके सुत पे सरतौ पि
४ सु १२ भद्विरषावहु अनित धार
५ सु १ तहो हरिको सुत माय प्रधान
६ सु १ तुरत हिना सि दियो अधियार सवै अ रिमाय भद्विर रार
७ सु १ रवरन मे निज को दिन रूप १ रहे जेतने अ सुरे स प्रवीर
८ सु १ सव का तुफ भगे भयमानि मनै अ सले पि
९ सु १ देहा येक प्रद्युम्न सो समर महवचत रहन हि सोय को दिन प्रगद प्रदुम्न भे अ
१० सु १ छंद लयी देवराजो हरी युवमाया भयो चकतै ठी कय कोना
११ सु १ न माया वली वज्रनाभा देया यो सोऊ आपनी को टिआभा १ कुमारै त
१२ सु १ दले दानवै जालमाला निछाया तहा वारुनी को कियो दानवो
१३ सु १ जलै धार धाई सवै जुह देसा २ तहां वायवी को पसा सौ कुमार उडे से घमाओ
१४ सु १ स्वत
१५ सु १ न सौ वायु को वेग सै गाममाही रवौ वज्र माया प्रदुम्नो तहां ही तव
१६ सु १ चो देस माया कटी जोगिनी भूतिनी भीमकाया
१७ सु १ तुरतै दह्यो जोगिनी औषवी सा महो देस गंधर्व माया पसारी
१८ सु १ धन वै अ पसरगान गंधर्व कर्ते महामा धुरे सार कै सो दभते तहां ग्यान
१९ सु १ न सौ आसु गंधर्व को नाट्य सारा ई सु
२० सु १ न देस कीनी सवै देव ते को महामा भीतरीनी रवी सगिमाया तहां कलमन दो मरा

मोहनीको कियो तत्रमंदा १ रची सूर्यमाया तहां दैत्यराया महा अंबरै सूर्य संध्या।
 तच्छाया गोविंदो तने गादुरी को पसास्यो। कदवैन ते वै अह। भक्षडास्यो ८ दोहा साया
 वली विचारिकै प्रदुम्नहि असुरेस हनन लग्यो दिव्यास्त्र तहं करिकै कोय असेस १
 छंदत्रोटक वरुनास्त्र हि वेगि चलाय दियो पट्टिमंत्रहि कोय कवान लियो हरिको
 सुत आवत देषितहां तुरतै धनदास्त्र चलाय महा १ किय वारन वारुन अस्त्रहि
 को तव दैत्य लियो यक सस्त्रहि को जमराज हि मंत्रहि को पट्टिके हनि दीन प्रदा
 म्महि को वट्टिके २ तव वासव अस्त्र कुमार लयो हनि जाम्य सु अस्त्रहि रोकि दयो
 तव लै विधि अस्त्र सुरा रिह्यो अववाचतना असवैन मन्यो ३ तहं कृष्ण कुमार
 ह्वं म्हसिर लिय चित्त विचारि न और भिरै दोउ सायक जाय अकास खरे समता
 लहिते तहं आसु जरे ४ तव दानव पासु पतास्त्र लियो सब लोकन को अति भीति।
 कियो चहुं वोरह हारव छा य रह्यो सुरसिद्ध हस्त्र स्तिसषेद कह्यो ५ लषिया सुप
 तास्त्र प्रकास महा पितु को लिय अस्त्र कुमार तहां उत संकर अस्त्र चर्यो रव कै ६
 त अश्नुत अस्त्र चर्यो जव कै ६ सुरमानि महा परलै मनमै भजिगे तजि अवरता छ
 नमै लहि वैष्णव अस्त्र प्रकास वडो छिपि गोसिव अस्त्र छनौ न अडो ७ दल दानव जा
 रन लागत भो असुरेस सभ्रातह भागत भो भटहं सब भागि चले भभरे रन मेजु धहो
 तनही सभरे ८ दोहा जे भागे ते वचि गये रुके भये ते छार तव निज पितु के अस्त्र को
 किय कुमार संहार १ छंदगीतिका तहं वज्रनाभ सुनाभ दानव निरवि अस्त्र संधार
 को धावत भये दोउ धनुष धरि वध करन कृष्ण कुमार को औरहु सवै दानव वली सु
 रिकै गहे हथियार को यक वार सोर अवार कै कै कियो विपुल प्रहार को १ तहं कृष्ण
 दन वल निकंदन रौ कि स्पंदन यो ममे हनि सुर प्रचंडन असुर मुडन कियो षंडन जो
 ममे चहुं वोर ते सरधार धावति धधकि पावक ज्वालसी के ते जरे के ते मरे के ते भरे भ
 य आलसी २ कोडंड तहं मंडलाकार हि दामिनी सो दमकतो वरषा चहुं कित वि सिखा
 कीट को रघुन सो घमकतो उत वज्रनाभ सुनाभ दोउ करि सिंहनाद अवार को हवति
 मनहि कर्षत धनुष वरषत सरनिकी धार को ३ तिन के अंगन ते हि छन सरन रन महं रज
 य करि घोर है चहुं वोर सायक घोर भोरत चलत कृष्ण कि सोर है नहि लषिय रत प्रा
 युम्न वपुन हि रथ दुसार थिते हि छनै सरधुं जसनु नंग जचहुं कित कटत भर भर ले हि
 रनै ४ कहुं लीक सो कदि जात दृगन देषात कृष्ण कुमार है कहुं ठोर ठोर हिंदोरि दोरि
 करोरि करत संधार है सुरसिद्ध रिषि गंधर्व सर्व विलोकि विक्रममार को बहु विधि स
 राहत विजय चाहत भारि सुमन निधार को ५ दानवन जिय कीहर नहारी निसाभै
 कारी भई धरिते गकं धक वंध धावत सारु धरु सुषधुनि ठई सब कहें हिंज दुवं सीना
 ही यह काल वपु धरि आइ गो भागहु सवै अवलखव उचित न सकल दल यह पाइ गो ६

कोज्ज्वलत अर्तपुकार्तपुकारतैर्दहै रह्यो हाहाकारसिगरेदानवीदलमेतहो

निहिमयावनी प्राचीदिसामहै प्रगटभैयूषनप्रभायरपावनी

केवैभागदानवदलनहै अरुसवैरुष्मकुमारसरसाधारकियअसुरनमहै

रठा चारिदंडनिसिजानि संध्याकालविचारिकै प्रवरजयंतहिआनि

केसवकुवैर १ दोहा जोतुमअरुकोसभरघरीद्वैकछोवीर

तनभगंगाकेतीर चौपाई प्रवरजयंतकह्योअसवानी

नी १ हमकरिहैं संगरयहिकाला वधविसेषिदानवनविसाला २ त

योअकासा

विकियपितुकोध्याना ४ इतजयंतअरुप्रवरप्रवीरा मारनलगेदानवनतीरा ५

येकसतहै सतत्रैसतवाना येकसहस्वहै सहसमहाना ६

लमे कियोनासअसुरनवहुपलमे ७ तवप्रगटायकालसीअ

थायेप्रवरजयंतहिवोरा

नाभदानवइतैअरुसुनाभरनधीर उतैजयंतसुरेससुतसवासुप्रवरप्रवीर २६

ननकाटै दोऊदोहनकेतनसरपाटै २ दोऊवहुविधिरथनधवावै जुरिजुरिये
 रिविलगवैजावै ३ दोऊके धनुषमंडलाकारा दोऊभरकोपकेभारा ४ दोऊभटा
 विक्रमीमहाने दोऊछौडैवानसमाने ५ दोऊदोहनकेधनुभजे दोऊ
 दुहुनवाजिनगतिगंजे ६ दोऊदुहुनपरसखचचाये दोऊदुहुनकेकादिगि
 राये ७ दोऊदुहुनमारिसरचोषे दोऊदोहनकियमुरछितरोषे ८ दोहा यतने
 मेअस्तानकरिप्रातकर्मनिरधारि आयोक्रस्मकुमारतहदानवजुद्धविचारि
 ३ चौपाई हननलग्योसायकरिसपागी मनुदानवदललागीआगी १ इतना
 मेपरकासपसारी पूरुवप्रग दतभयेतमारी २ जानिवज्जनाभहिवधकाला
 गरुडचढेतहैकस्मकपाला ३ जहैअकासमहवासवठएऊ जडुपतिनहोतुर
 तहिगएऊ ४ लषनलगेतहैषरेतमासा पांचजंन्यकोसोरप्रकासा ५ लषिजडु
 पतिकहैहंससुपारी आयकामसोगिराउचारी ६ पितारावरेकैइत आयेवा
 सवनिकटषरेसुषछाये ७ संषसोरयहजडुपतिकोन्हैयो कुवरताहितुमका
 सनहिचीन्हैयो ८ दोहा जानिपिताआनवनतहैदरसनकरनविचरि तुरतहि
 उडिआकासमेगयोकुमारसिधारि ४ चौपाई निरषिपिताकहैकियोप्रनामा
 सुतहिविलोकिकहैयो श्रीधामा १ अवलोतुमवेलंवकसकीन्हैयो दानवछयका
 रिजयनहिलीन्हैयो २ चढहुगरुडपरजाहुकुमारा करहुहुतैदानवसंधारा ३ प्र
 भुकोसासनधरिनिजंसीसा चढ्योगरुडपरसुतजगदीसा ४ तुरतहिवज्जनाभदि
 गआयो जोरसोरकरिगदाचलायो ५ दानवकेउरगदाप्रहार लगतभयोजसकुलि
 सपहारा ६ गिस्वोभूमिमेमुरछिसरारी निकसीरुधिरधारमुषभारी ७ उठ्योसंभा
 रिफेरिवलवाना लग्योकुवरकरकरनवषाना ८ दोहा जगतसराहनजोगहैहेममा
 रिपुवलवान मोहिमुरछाकारकसमरनिभुवनमहैनहिआन ५ चौपाई पैअवस
 हहुप्रहारहमारा परेरहुहुनहिभजहुकुमारा १ असकहिकीन्हैयो सोरकठोरा मा
 नहुघहरिउठेघनघारा २ वहकंदकघंढनजुतजोई हनौगदाप्रदुम्नहिसोई ३
 वज्जनाभकीजोरपवारी लागीगदाखलाटहिभारी ४ अनितवमतविकलहरि
 नंदन गिस्वोभूमिपरजडुकुलचंदन ५ निरषिपुत्रमोहितजडुराई दियोजोरकर
 संषवजाई ६ सुनतप्रद्युम्नसंखधुनिभारी डक्योतुरंतसरीरसहारी ७ छोडनच
 हीवानरनगाढो सन्मुखवज्जनाभलखिठाढो ८ तवजडुनंदनचक्रपठायो तुरत
 प्रद्युम्ननिकटसोआयो दोहा उडिआकासमेआसुहीगहैयो आयनेहाय छोडतभ
 योतुरंततकिवज्जनाभकोमाय ६ चौपाई भयोसुदरसनकेरप्रकासा मानहुकोटि
 भानकरभासा १ लग्योतुरंतचक्रगलजाई वज्जनाभसिरदियोगिराई २ तंवसुना
 भलषिवंधुचिनाहू धावतभोप्रदुम्नपरआसू ३ तेहिप्रदुम्नपरजातविलोकी लि

योताहिगदवीचहिरोकी ४

पूलागतगदकरगदाप्रहारा कढीअसुरउरअनितधारा ई कढीप
महानी मरिमहिगित्योअसुरअभिमानी १ सतपचासजेदानववाचे
येतैअतिभयराचे ८ दोहा श्रीप्रद्युम्नगदसावभटक ६
देवअवरषडेपायेपरमहुलास चौपाई
इंदुभिनकोवहुसोरा १ नचहितहोअपसराकरोरा देवनकेदिलकीद्रुतचोरा २

निरषिवज्जनाभहिवधधोरा ३
उतरिअवनिआयेतेहिहोरा
मिनीकिसोरा ४ वासववचनकह्योसुषवोरा

जेहिलषिभोप्रसन्नमनमोरा १ तैसहिगदवाहुनकोजोरा
८ दोहा फेरिचक्रधरवज्रधरगवनवृजपुरकीनवा
चौपाई १५५

१ प्रद्युम्नहिसावहिगदकाही
भागचारिचारिहुभदकाही वाटिदियोहरिकरिसुषमाही ३ चारिकोटदानवकेगोमा
१५४ ४ चारिभागतहपुरकोकरिकै

कै ५ हंसकेतुआदिकसुतकाही करिदीन्ह्योअभिषेकतहोही ई हरिवासवही
न्ह्योवरदाना अमरहोहसिगरेवलवाना १ रुकैनगतिहिहोलोकतिहोरा
जिसदोयहमारी ८ दोहा तवसिगरेसुतमुदितकैभूषनवसनमनीन रथतुरंग
मार्तगवहुहरिवासवकहंदीन १०० २३

ककालतहवसनकोसासनदियोसुनाय ११ चौपाई तवसिगरेभटकियेप्रनामो
गवनकियेसवनिजनिजधामा १ असकहिहरिअतिआनंदलाये चदिषगपति
द्वारावतिआये २ अरुअैरावतचदिअमरेसा गवनकियोअमरावतिरेसा ३
सुनिप्रद्युम्नविजयपुरवासी होतभयेअतिआनंदरासी ४ नहिप्रद्युम्नकेसमव
वाना अैसोकियोठीकअनुमाना ५

नभाना ई अवलौनृपतिनपुत्रनकेरी मेरुनिकदहोरा जेचनेरी १ क
दआदिक कछुदिनवसतरहे अहलादिक ८ दोहा रुकुमिनिनंदनकीविजयसुने
जोकोउचितलाइ पुत्रपौत्रसवसेपदाताहिदेहिजदुराद १२ १४
संतुष्टसदाही वसतरह्योद्वारावतिमाही १ एकसमेताकेसुतभयऊ धरनिछुवत
तुरतैमरिगयऊ २ मृतकवाललेविषदुषारी राजद्वारगवन्योजुतनारी ३ तह्यो
लकवसुधामहधरिकै लगेविलापकरनदुषभरिकै ४ लागोकहनपुकारिपुका
री सुनहुसवेजनगिराहमारी ५ ब्राम्हनवैरिनपापिनचूडो विषमादसागरमहबू

३० ई अतिलोभीकृत्रिनमहनीचो कियो धर्मको कर्मनऊचो ७ अैसे भूपतिकर्म
 दोषते मखौमेर सुतकाल रोषते ८ दोहा हिंसाकारी सील विन अजित इंद्रिय न जो
 य अैसे नृपके राज मे प्रजा दुषित हठि होय २ चौपाई जे सेवहि अैसे नृपकाही ते
 हरिद्रजन रहै सदाही १ असकहि बहु विधिकरत विलापा गयो अैन कहै भरि
 संतापा २ पुनि ताके सुत दूसर भयऊ तेहि विधि सो होतै मरि गयऊ ३ ब्राम्हना
 राज द्वार लै जाई कियो विलाप महा दुषछाई ४ पुनि तीसर सुत जव दुज जायौ
 सोऊ होतहि मृतक देषायो ५ यहि विधि आठवाल दुज केरे मरे होतही दुषदा
 धनेरे ई नवै यौवाल कलै दुज राई आसुहि राज द्वार मह जाई ७ अति सैनिदि
 त गिराज चारी दियो जग सेनहि बहु गारी ८ तहां कृष्णकी सभामभारी वैठै अ
 र्जुन हं धनु धारी ८ दोहा सो सुनि आरत विप्र के वै न आयने कान बोल्यो अर्जुन त
 मकि अतिकरि कै कोप महान ३ रोदन करहु वृथा दुज राई इहां धनु धरि मोहि न
 देषाई १ ये सब छत्री नामहि केरे जग्य दान भरि करहि धनेरे २ जहं धन सुत दो
 राके हेतु सोच करत दुज वसत निकेत ३ तिन कृत्रिन छत्री पन नाही ब्रथा धरहि
 धनु सरकर माही ४ केवल उदरहि भर भरते वै हैं नटवै भूपतिके भवै ५ तुम दंपा
 तिकह अति सुष भरि हो कालहु ते सुतर सन करि हो ई सुनहु प्रतिग्या विप्रहम
 री सभामहि हम कहत पुकारी ७ जो तुव सुते नर सन करि हो तो विसेषि पावका
 मह जरि हो ८ दोहा गर्व भरे कपिके तुके वचन सुनत दुज राज विसमित दैवो
 ल्यो वचन वै ल्यो वीच समाज ३ ब्राम्हन उवाच जिन समजगतन को उवल धामा
 अैसे अहैं ये हावल रामा १ पुनि जइ पति विभुवन के नायक वैठै इत सम रथ सवा
 लायक २ पुनि विभुवन को जीतन वारो नाम प्रदुम्न हि कृष्ण कुमारो ३ वीर धनु धी
 रजा सुसमाना को उनहिल ल्यो सुन्यो नहिकाना ४ ध्रुव अनिरुद्ध धनु धरि धीरा जाके
 सरिस और को वीरा ५ ये प्रभुरक्षि सके नहि जोई करन चहत तुमहु छत्रम सोई ई मोहि
 विखासनहि वचन तिहारे हो मूरुष तुम पांडु कुमारो ७ विप्र वचन सुनिकै निज का
 ना अर्जुन बोल्यो कोपि महाना ८ दोहा अर्जुन उवाच विप्र नहौं वलिराम मे नहि प्रदु
 म्म जइ नाथ अर्जुन मे गांड़ी वधनुरहत सदा जेहि हाथ ४ चौपाई नहि इन सम गो
 हि दुज द्रुगहेरो त्रैवक तोषक विक्रम मेरो १ सीच वीचहि यवान लग गई लै अहौं नुवा
 सुत दुज राई २ सुनि फाल्गुन की गरवितवानी ब्राम्हन मन विखासहि मानी ३ कहि
 नवैन कछु भरोचैन को गयो रैन आयने अैन को ४ अर्जुन विक्रम सुनत अपारा वा
 सत भयो आयने अगारा ५ आयै जव प्रसूतिको काला तासुना स्त्रिजव भई विहाला ई
 तव पुकारि करि आरत सोरा रक्षहरक्षहु पांडु कि सोरा ७ असकहि गिलो पार्थ दिग आ
 ई दीन दसा दुज दई देषाई ८ दोहा तव अर्जुन जइ पति निकट जाय विनय असकी ना

केहि विधिरहमकरहि सासन देहु प्रवीन १ चै
 मसोका पूछहु कुरु रार्द १ हम तो छत्र मेय भरि धारे नट समजीवत वसे अगारै
 हुआय विप्र सुत काही सीचन गीच जाय जा निहाही ३ हम नहि जेहें संगति हारे जदुव
 सिनु लै जा उवदारे ४ प्रदुम्न हि अरु अरज रामे लैन जोइयो तुम वोहि धामे
 रच हो मन मे तुम जा को लै जे वो अपने संगत को ई वहाल कवै ब्रह्म हानि ५
 रन कर कवहन जाने १ तव अर्जुन कछु संकित दै कै बार बार माधव मुख जे कै ८ दो

चौपाई तहां जाय मंजन करि वीर पेंहिरि कवच आचमन सुनीरा १
 २ धनु गाडी वहितुरत चढाई छोडनल
 अवनै ते अकास खोराजा छाया दिवो वान दरजा

१ ई छोडि वाल को मरन भारै १
 २ तव वाल के जायो दुज नारी भूमि गिरत सोप स्यो निहारी ८ दोहा पुनि विना
 ३ लै गो लै गो पुत्र ममला गीकहन पुकारि ४
 ५ आयौ जदुपति सभाम भूरा १
 ६ देष हुय ह मूढ ताह मारी २ वचन निपुं सुक के सति जानी
 ७ जो प्रदुम्न अनिरुध हीरा श्रीवल भद्र और जदु वीरा ४
 ८ राखै रहै कि पारथ के ५
 ९ गिनती वीरन मेन हिया की बल कवीर समवडी दगा की १ रेमिण्या को बोलन हारा

नुगाडी व को बार बार धिक्कार ५ चौपाई हस्यो देव जे सुत गह माहीं तिन को चाहत ला
 चन काही १ ताते तोरि कुमति प्रगटाती नोहि जोहि छाती जरि जाती २ सुनत विप्र वा
 ३ पद्यों सव्य साची वर मंजा

उडि चलो स्वतंत्रा ४ गोज मराज अनं वल वारो तहन विप्र वाल कनि निहारे
 तहोन दुज सुत देष त भय कर ई १
 प्रवीरा वायु लोक पुनिगेर नधीरा १ वरुन लोक पुनि लोक कुवेरा
 न केरा ८ दोहा अतल हु वितल हु सुतलति मि और तलातल वीर महातलो सुग
 १ चौपाई दुज सुत बो जे डन मह जाई पै नकत हु डग परे
 २ तव सुधिकरि प्रन पांडु कुमार दुषी हारि कै बहुरि सिधारा २ नगरवाहिरे
 चिता बनाई जरन चह्यो अर्जुन दुष छई ३ जदु वंसी सवयह सुधि पाई प्रद्युम्ना दिकह
 सेठ ठाई ४ आपहु जे स्यो वाल कनि बोयो तने ते निज विक्रम सव धोयो पूजे अ सति

नविचारतशही तिनकीयहीदसाजगमाही ई सुनिअर्जुनकहैजरतसुरारी गा
येत्रापुअतिआसुसिधारी ७ लियोचिततिताहिउतारी सुधासरिसमुषगिराग
चारी ८ अवनहिजरहुअनल अरिधालक हमरेषायदेहैदुजवालक ९ हैहै
कीरतिविमलतिहारी गैहैजाहिमनुजगुनियारी १० दोहा असअर्जुनसोकहिह
रीदारुकसूलबोलाय ल्यावहुरथमेरोतुरतदियोनिदेससुनाय ७ ल्यायोदारुकतुर
तरथजेहिरविसरिसप्रकास अर्जुनकोकरिसारथीचढिगेरमानिवास ८ चौपाई का
ह्योपार्थतेतवजदुराई पछिमदिसिचलुरथहिधचाई १ सुनियारथकेसबकेवै
ना वाजिनवागगह्योभरिचैना २ हरिकहैनेकुपीठछुइदेह अतिदिठनिजआस
नकरिलेह ३ पारथपीठछुयोवाजिनकी मचीभनककिंकिनिराजिनकी ४ लूकस
रिसकढिगोहरिजाना कोहुकेदुगमेनाहिदेषाना ५ छायरह्योतहेंघरघरसारा
मानहुद्यहरिरहेघनघोरा ई सिंधुतीरजवगेजदुराई तवअर्जुनकहसंकाआई।
७ हरिकहकछुसंदहनकीजे वारिधिमधिवाजिनकरिदीजे ८ दोहा तवअर्जुनकछु
पीठछुइऊचीकरिहैवागहूकीदैंसागरविचैडाह्योवेलमनलाग २ चौपाई सागर
जलमहकसतुरंगा परसतपगकढिगयेअभंगा १ यहिविधिसातसमुद्रना
डोंके तदपितुरंगनेकनुहिथके २ सातहुदीपनमहजदुराई भाकतसमकढिगेसु
बछाई ३ जहजहजदुनंदनरथजातो तहतहेंसारहिभात्रसुनातो ४ सकैंदेपिनाहि
दीपनिवासी चकितषरेदेषनकेआसी ५ रहेजेगिरिसातहुदीपनमे तिनकोना
धिगयेयकछिनमे ई निरख्योलोकालोकपहारा धुवसुमेरतेऊचअपारा ७ अ
तिउतंगलषिअर्जुनवीर कैंसंकितकियवाजिनधीरा ८ दोहा तवहरियारथसो
कह्योलेचलुचपलचढाय यहियहारवहिवारमेरविप्रकासनहिजाय ३ चौपाई
अर्जुनऊचवागकछुकीन्ही तवहितुरंगपवनगतिलीन्ही १ तुरतहिलोकालोकहि
अंगी विनवेलवचढिगयेतुरंगा २ तहामहातममहाभयावन सुरासुरहुजहंसा
कहिनजावन ३ अर्जुननिरषिरोकितहेंसंदन कह्योजोरिकरहेजदुनंदन ४ अवा
तोआगूअतिअधियारा गवनजोगनहिपरैनिहारा ५ हरिकहैसीधेरहुतुरंगा
प्रविसेमारगमिलीअभंगा ई पारथवाजिनदियोइसारा सनमुषचलेमहाअधिया
रा ७ निरविमहातमसिरभिरकारी लौटिभगेतुरंगजवधारी ८ दोहा तवहरिका
हताजनह नैवाजिनवागउठाउ डारिदेहुतममहतुरंगमनमहसंकनलाउ ४ चौपाई
पारथतुरतहिफेरितुरंगन ताजनहस्योजोरिकरअंगन १ कसालगतचपलासमा
चमके वाजीउडिअकासमहभमके २ परेकूदितेहिअतिअधियारा करदमसमतम
गाठअपारा ३ गडिगेतहेंचारिहुतुरंगा उठतउठायेनहितिनअंगा ४ भारुमारुताज
नहरिकहेऊ अर्जुनतुरतकसाहनिदयऊ ५ वाजिनताजनहस्योत्रिवारा यैतुरंगनहि

म१ निजकर अर्जुन आदिकर पापिन नृप नन साइ धर्म चलायौ धरनि मै धर्म राज सुष
छाई २ इति सिद्धि श्री महाराजा धिराज श्री महाराज वांधवे सविस्वनाथ सिद्ध जूदे
हात्मज सिद्धि श्री महाराजा श्री राजा बहुदुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्राधिकारि रघु
राज सिद्ध जूदे वक्त आनंद अंबुनि धौ एको नन वतित तम स्तरंगः ८८ ॥ ३॥
दोहा अवसुनिये कुरु पतिकथा श्री वसुदेव कुमार लेज दुवंसिन संग मेकी न्ह्यो
वारि विहार १ चौपाई येक समै हारावति माहीं राम कृष्ण केव सतत हाहीं १ मैसा
मुद्र जात्रा तेहि काला तव पर जालहि मोद विसाला २ गये छे न पिंडार क सिंगरे मं
जन दान किये मति अंगरे ३ तहें वसुदेव हि आहु करा जे औरहु ब्रह्म न छौं डिसमा
जे ४ पुत्र पञ्चन मित्र न मंत्रिन सुखद सखा अरु लै वाज कनि ५ निज रानी अरु सब जड
नारी हरिवल लै संग गये सिधारी ई तहें लाषन गनिका गन गवने गायक नरत क
तजित जि भवने ७ जव सागर तट गे जुदु राई जुरी समाज महा सुषदाई ८ दोहा प्र
थम हिरे वतिके क मल कर गहि वल वलवान विहरन हित प्रविसे उदधिकरि कंद
री पाना २ चौपाई पुनि सोरह सहस्र छविषानी अरु सत अरु आठौ पटरानी १ लौ
संग प्रविसे जल जडनाथा पुनि सब जड प्रविसे तिय साथ २ तव जड नंदन गिरा
सुनाई हिलत कोऊ नहि करै लराई ३ हरि प्रताप ते सागर नीरा भयो सुषदन हिरा
ह्यो गे भीरा ४ सीतल सुषद सुगंध समीरा वहत भयो तेहि कून अति धीरा ५ वार
वधू सजि सकल सिंगारन जल मह प्रविसे त भई हजारन ई तहें मनि जटित कन
कल घुतरनी ल्याये दूत परम मुद भरनी ७ मकर विहंगम मृग सुषवहु सोहै नारि
पर सपरतिन आरोहै ८ दोहा तहें वाजे वाजे विपुल रह्यो मधुर सुर छाया गान कर
न लागी ललित वारव धूहर पाय १ चौपाई गंधरवन आवाहन कीन्ह्यो अरु हरि
सक्रहि सासन दीन्ह्यो १ २ तहां अपसरा कोटिन आई २ १ स्वर्ग लोक ते अति छ
विछाई १ २ तहें किन्नर गंधरवहु नाना आये लै लै वाज विधाना ३ तिन अपसरना
कह्यो भगवाना जादव सब है हमहि समाना ४ ततिये कयेक जड वर पाही सत सत
करहु विहार हाहीं ५ ते हरि सासन धरि धरि सीसा सब सुंदरी मुदित अवनी सा
ई जडु वंसिन के संग अपारा लगी करन बहु भांति विहारा ७ गावहिना चहि वाज
वजावहि जडु वंसिन उर सुष उपजावहि ८ दोहा रानि सोरह सहस्र मधि जडु प
तिक रहि विहारति मिनि जनि जन वलानि संग सोहत सकल कुमार २ चौपाई करत भ
ये सब आसव पाना होत भये मद मत्त महाना १ करत कटाक्ष मंद मुसकाई लेहि अ
पसरा चित्त चोराई २ हंसत हसावत हल सत हैरे वारवार सुष मह कर फेरै ३ कोउ
अपसरन संग लै जावै रैवत गिरि विहार करि आवै ४ सुर सुंदरिन सहित गह जा
ई कोउ तहें विहरहि अति सुष छाई ५ कोउ अपसरन सहित अनुरागे वन नवन

है तहँ कृत्स्न सानपाय सुरतिय वंदिरे वतिरामको नाचन लगी गावन लगी छाविन
लगी वषणामको ३ वाजन वजावन लगी सिगरी ताल देत तिताल है वतिराम कृत्स्न
चरित्र गावहि भरी आनंद वाल है तहँ आसु उठि दै ताल दोउ कर पकरि रेवति हाथको
अति सै सुहावन लगे गावन राम कर्म कत माथको ४ गावत निरषि वल भद्र कहै
गहिसति भामा करनको जदुनाथ हू मुषम धुर सुर गावन लगे मुद भरनको अर्जु
न सुभद्रा सहित आसव पान करि हरि संगमे गावन लगे नाचन लगे माते महार
संगमे ५ रति नाथ तहँ रति सहित आसव पान करि गावन लगे गदसांव सास्य
कि सुकहु सारन चारु देखहु रसरंगे वल भद्र सुत दोउ नि सठ उल्लुक अनाधिष्ठ अकू
रहै अरु भानदी पति मान पूरन मास उद्व सूरहै ५ निज नारिलै लै संगम हगावता
वजावत नचत है आसव मते चहुँ कित भमत गति भेद बहु विधिरचत है यह देषि
कौतुक कृष्णको नारद परम सुषपायके लै वीन पानि प्रवीन प्रेमहि भीन आसुहि
आयके ६ जहु वंसके माधि जायके परवीन वीन वजायके छुटे जटानाचन लगे चहुँ
वोर भाउ वतायके लषिसति भामै माथ वै पारथ सुभद्रै वामको विहसत हसावत दे
वरिषित है रेवती वल रामको ७ एक हाथ सत्साके पकरिय कहाथ नारदको गा
हे जल करतरास विलास माधव हिले सागर सुषन हे अर्जुन सुभद्रा सहित तहँ भू
मत भूकत हिलिगे जवै श्री कृष्ण जदु वंसिन बोलाय सुनाय सासन दियत वै ८ आ
धे हमारे वोर आधे राम वोर हि जायके कीजे विविधि जल के लिनी रतरंग फेलि उडा
यके तिन महर है आधे हमारे सुतन संग जदु वर सवै अरु नि सठ उल्लुक संग आ
धे होहि जदु वंसी अवे ९ अस कहि सहित सत्साहरी मुनि पैलगे जल सीचने मुनि वि
मल वीन वजाय नाचत लगे हरि पट सीचने वल भद्र सुरत समुद्र प्रविसे रेवती कर प
करिकै तव धसे उल्लुक नि सठ आदिक कमर अवरज करिकै १० इत कुवर प्रदुम्नादि
सव पिचकारि चारु चलावहीं उत करन सो अरु नलन सो नि सठादिनी रउडावहीं ॥
पुनि पुनि करत तहँ पान आसवन साव सभू मत फिरै गावत वजावत वाजवहु भा
वत भ्रमत भुज भरि भिरै ११ हुनि सुमन कंदुक सुमन कंदुक सुमन दाल हिरो कहौ
अरविंद के लै वंदवहु यक येक पै भिलि मोर कहौ तहँ रेवती रुकमिन सुभद्रा सति
भामा सविनलै करि तीकुट हल के लिकुल कर कमल अवलि विसेष लै १२ तेद्रजु
वति मद्रि समुद्र विल सहि करहि के लिकुट हलै अनु सह सइंदु अकास प्रगटि प्र
कास कीन्है भूतलै कहै चपल चटक चलाय गै दन चतुरि चातुरि करति है जिमि सरद
धन मै दम कि दामिनि चहुँ कित छवि भरति है १३ तहँ संग नारद सहित मित्र न पानि पि
चकारि न गहे गावत वजावत भूकत भू मत रामको सीचन चहे तहँ राम सषन समा
ज संजुत धाय पिचकारि नहने दोहुँ वोर तेतहँ कंज कंदुक वलत भे अति सै धने १४ ॥

तहं रुचिरेवतिरुकुमिनीयेजायपिचकारीहनी सोउसकलसखिनसमाजजुतह
 निअमलकमलनिसुषसनी मदमज्जअतिजलकेलिरतलषिसकलनारिननरा
 नको अमकेनेवारनहेतवारनकियोहरिसुषभरनको १५ जडुनाथकीरुषजा
 निसवकियवंदंकडुकुहुहैपुनिसकलहिलिमिलिनचनलागेरागरागेसुहुहै
 अर्जुनहुनारदसहितजडुपतिजलतरंगवजावही तेहिमहिमेवखभद्रनाचहि
 रागसोरठगावही १६ यहिभातिकरिजलकेलिवहुविधिनिकसितठठठेभे
 तनलपटियटअंगप्रगटलषिविहसतपरसपरसुषछये पुनियहिरिपटभूष
 नअनैयमअंगअंगरागितकिये तहंनारदहिनिजहाथसोहरिवसनभूषनस
 जिदिये १७ पुनिरेवतीरुकुमिनीआदिकवरवसनयहिरतभईवैठीसषीनसमा
 जजोरिकरोरिससिसुषमाछई तहंरामकसहुपार्थनारदसहितजडुवंसिनस
 गेवैठतभयैदरवारसुभगलगायरसरंगहिरगे १८ तहंसंजुमनरंजनसुषि
 जनसूपकरल्लावतभये बहुभातिअन्नप्रकारपानप्रकारअतिस्वादनिछये॥
 बहुभासकेपरकारसुफलप्रकारसुमनप्रकारहैं दधिकेप्रकारसुपयप्रका
 रहप्रतप्रकारअपारहैं १९ मधुकेप्रकारहुसरकरापरकारलवनप्रकारहैं कडु
 केप्रकारहुतिकेपरकारअस्त्रेप्रकारहैं मिष्टानकेपरकारसोपकानकेपरकारहैंआव
 वप्रकारहुजलप्रकारसुकंदमूलप्रकारहैं २० वटकेप्रकारहुवटीकेपरकारसाका
 प्रकारहैं चोषनप्रकारसुलेह्यकेपरकारवर्वप्रकारहैं जडुनाथकीजैनारयेका
 सुषवरनिकेहिविधिमेसकौं जाकियोवरननताहिकविमाधिवारवारहिमेजके
 २१ यहिभातिजडुपतिरामपुत्रनभिन्नसुहिदसषानिलै भोजनकरतरुकमि
 निसुरेवतिआदितियछविषानिलै विहगतहसावतयेकयेकभोजनकरावत
 करनते येकयेकदुरावतपुनिदेयावतलजिलजावतनरनते २२ यहिभातिभो
 जनकरततहरविअस्तगिरिअथवतभये आईनिसाअतिसेसुहावनिकसव
 लअतिसुषछये प्रमुदितसवेकरपदपधारिसुपानआसवकरितहो वैठतमई
 सिगरीसमाजदुराजराजतमधिजहो २३ येकवोरपुरुषसमाजलैवलिरामा
 अतिअभिरामहैं येकवोररुकमिनिरेवतीवैठीसहितवहुवामहैं ताहीसभेनाजे
 वजावतरामतहंगावतभये उतरेवतीजुतरमनिगनगावतमधुरसुरसुषछये २४
 तेहिमहिपरमप्रवीननारदवीनसरसवजायके नाचनलगेपहिरिवसनदेहुवो
 रभाउवतायके तहुरुसमंजुमृदंगलैकरविविधिभेदवजावही लैवासुरीमाधु
 रसुरीवहुरागपारण्यगावही २५ येकहाथउद्वकंधधरियेकहाथसात्यकोगा
 हे वलिरामभूमनभुक्तनभुक्तनभूपतद्रगउठिअसकहे अवधरनिद्रतते
 टारियेमोहिदेहुनाचनहेसया आसवसलियहसिंधुमोमुपआवईअतिसंनया

रई भभभभ्रमतिभूभभरिमोहिमैभ्रमहुनहिभमरौनही लललं वमानविलोक
चंदहिचारुतात्रसनहिकही धधधरक्तधराधरचहुं वोरसोरसनातहै ददद
रक्तसुषदआसवमौमतेसरसातहै २७ तहैमिस्त्रकेसीमैनकारंभासुकेसि
तिलोतमा उरवसीहेमात्ररुघ्रताचीमंजुघोषाउत्तमा सवनचनलागीमोदया
गीगायरागनरागिनी वलकृष्णवोरवतायभावनिभामिनीवडभागिनी २८
तहैरामकृष्णसराहिवहुतांवलनिजकरदेतमे गावतसुजसजडुनाथकोसव
लोकआसुहिसेतमे यहनिरषितहै प्रदुम्भमंजुलमधुरसुरगावनलगे रंभा
दिसुरसुंदरिनगनसुनतैसवैसुषमहंयगे २९ तहैकृष्णपारथरामनारदच
मिप्रदुम्भमुषै गावनलगेचहुं वोरतेतेहिसंगमंजुलजुतसुषै तहैसुनतसिगी
रेनारिनरमोहतभयैयकवारही अनमिषत्रचलतेहिकुनभयेनहिनेकुआ
गसम्हारही ३० यहिभांतिकौतुककरतरासविलासगावतनचतही वीसौदिव

सवीतीनिसाकूनयेकसममानततही पुनिसुरतियनिगंधर्वगनकोविदाकिय
हरिरामहै मनिगनविभूषनवसनवरवहदीनुमुदितइनामहै ३१ सोरठा य
हिविधिरासविलास होतसिंधुमधिविविधिविधितहैजदुनाथनिवास भयौयेककौ
तुकसुनौ १ चौपाई जोनिकुंभदानववलवाना जदुवसिनकोसनुमहाना १तीनरू

पतेजगमहरहेऊ येकरूपषदपुरहनिगयऊ २ वज्जनाभयकताकोभ्राता ह
 न्योप्रदुम्नताहिबिधाता ३ आहप्रदुम्नप्रभावतिकेरो सुनिनिर्कुम्भकियकोप
 धनेरो ४ आयौकेसम्पलीअभिमान्नी सूनमहलजदुपतिकेजानी ५ मायाका
 महलमहभारी अंतरधानहिभयौसुरारी ई सिगरीउगसेनकीरानी देवा
 किरौहिनिहूछविषानी ७ सोदगईकोउमरमनजानातेहीसमैआयौबलवाना
 ८ दोहा रहेभानुजदुवरकोऊतासुसुतासुकुमारि भानुमतीअसनामकीवि
 नव्याहीछविवारि २ चौपाई भानुरहेतपहितवनमाही रह्योसूनचरतासुत
 तहाँही १ दानवअधमतहोदुतगयऊ हरतभानुदुहिताकहंभयऊ २ त
 हेंदानवकेहरतकुमारी आरतऊजीगिरापुकारी ३ तवसिगरीअतहपुरा
 नारी भानुवतीकोहरननिहारी ४ रोदनकरनलगीयकवारा भयौसोरचहुवो
 रअपारा ५ दानवभानुमतीकहंहरिके उद्यौनगरतेतुरतनिकरिके ई अत
 हपुरसुनिआरतसोरा कोयकियोवसुंदवकठोरा ७ तैसहिउगसेनमहराजा दा
 नवपैकरिकोपदराजा ८ दोहा पहिरिकवचदोउहइतहंचदिस्यदनधनुधारि
 निकसतभेदानवहननलेनछडायकुमारि २ चौपाई लषिनपर्योदानवअपका
 री रहेदोऊचहुवोरनिहारी १ तवदोउगयेसवेदअपारा करतरहेजहंऊरविहा
 रा २ पितुअरुउगसेनमहराजे लषिजदुपतिमानेअतिलाजे ३ करिवंदनकोहो
 अगमानी आयसुकहाकहीअसवानी ४ तवदोऊकह्योकोपअतिकाने तुमता
 जलविहाररसभीने ५ सिगरीभूलिगईसुधिधरकी मानहुनहीभीतिकछपुरा
 की ई दानवउतनिकुंभयकआपौ अतहपुरमहअतिभयछायो ७ भानुमतीजो
 भानुकुमारी हस्योताहिमायाविस्तारी ८ दोहा सुताछडावनहमगयेचदिस्यद
 नधनुधारि येनभयथदेनिकसिगोपस्योनहमहिनिहारि ४ चौपाई असुरहरी
 सरजादहमारी करीभीतिनहिनेकुतुम्हारी १ सुनिअतिअनुचिततहजदुनाथा
 वोलेदुहुनजोरिजुगहाथा २ आपजायवैठठुनहमाही हमगमनतहेंअसुरज
 हाही ३ असकहिदोहुनविदाप्रभुकरिके उडवसाबोलसुपभरिके ४ आरजरा
 महिदेहुसुनाई हस्योभानुमतिदानवआई ५ चलहितासुमारनकेहेतू अववेल
 वकोहैनहिनेतू ई असकहिसकलतिपनजदुराई दियोमहलकहतुरतपठाई ७
 उडवतुरतरामदिगजाई दियोऊछमसंदेससुनाई ८ दोहा मोदितरासविलासमे
 आसवकीहेपान रामसुनतउडववचनप्रथमकियोनहिकान ५ चौपाई पुनिउड
 ववोलेमुसकाई हरिसंदेससुनियेवलराई १ असकहितीनवारगहिपानी उडव
 वकहीरामसेवानी २ तवमदिद्रगउडववारा कह्योमंदरोहिनीकिसोरा ३ उडव
 हमहिजगावहुनाही कहिदीजेअसकेसवपाही ४ करैजौनवाकेमनआवे यहि

अवसरककुहमहिनीभावे ५ जायचहैनहिजायतहोही अवैकहूँहमजैहैनही
उद्वसुनतरामकीवानी हंसतगयेजहंसारंगपानी ७ कह्यो सुनइहेरमानिवा
सा रामरगेरसरासविलासा ८ दोहा

वैनपधारैंगेकतहुँअसतौविनयहमारि ईचौपाई
गरुडहिबेगिवोलिजदुराई १ गहिसारंगचढेसुषछाई

चलहुँहमारसंगकुमारा ३ कहप्रदुम्नमैरा

पक्षराजपक्षहिसंगजैहो ४ असकहिमायामैरथरचिकै चढ्यो
धनुधररिसितचिकै ५ गरुडहिदियसासनजदुराई

ई पवनहुँतेकरिवेगप्रचंडा लैहरिउड्योगरुडवरिवंडा ७ पक्षलग्योरथ
चढोकुमारा चलोजातकरिवेगअपारा ८ दोहा तहोवज्रपुरकेनिकटलषिनिकुं
भजदुनाथ पांचजन्यवरसंषकोदियवजायगहिहाथ ७ चौपाई दानवपांचजंम
धुनिसुनिकै लौट्यो जदुपतिआगमगुनिकै १ दानवतीनहुवीरनिहारी
यकरिलियअतिभारी २

यो ३ प्रभुसनमुषधावततेहिंदेसी कृष्णकुवरकरिकोपविसेषी ४ त,
नहुकरिलयऊ जदुपतिकेआगूवढिगयऊ ५ मारनलाग्योविसिषकराला ६

ई तीननिकुंभतीनहरिनंदन करतजुहुउरभरेअनंदन ७

गदाधारिधावतवलवारा रोकतसरहनिहृष्णकुमारा ८ दोहा
नसहितमधिठाढेजदुवीर दानवधावतवोरचहुँहरिसुतभारततीर २ चौपाई
नवनिकटनआवनपावै मारिवानप्रदुम्नहटावै १ तवकढिगयौदूरिअसुरेसा॥
तहैतेधायोकोपितवेसा २ अतिलाघवकरितवहरिनंदन छायादियोअरियथस
रहंदन ३ पुनिअरिमूढिदियोसरधारन जलबुंदनजिमिजलदपहारन ४ सगसि
गयेसरनभमहिमाही मारतंडतहैनहिदरसाही ५ वानजालफारतअसुरेसा॥
धावतआवतहरिजेहिदेसा ई जिमिअतिसैधनसरवनमाही धावतत्रयमतंगद
रसाही ७ रुक्योनजवदानवढिगआयो तवप्रदुम्नयकवानचलायो ८ दोहा मा
रिवजसमसीसमहरीन्ह्योताहिहटाय तवनिकुंभयकरूपकियलियवियरूप
दुराय ३ चौपाई तवजदुपतिअसवचनउचारा तुमनजुहुअवकरहुकुमारा १
पुनिअर्जुनसोकह्योमुरारी करहुजुहुअवतुवधनुधारी २ सुनतवचनगोडीवट
कोरा तजेसहससरपांडुकिसोरा ३ वाननलियानिकुंभहिछाई
नदेसाई ४ तहोअसुरअतिसैअकुलाई वचनहेतअसरचोउपाई ५ भानुमतिहि
लैअरिकरवामा दक्षिनकरगहिगदाललासा ई वाननरोकतकन्यामाही
षधायोअसुरतहाही ७ संकितभयोसमसाचीतहं किये

८ तवकेसवअसकहतभेकन्यहिविजैवचाय मारहुअसुरहिवानवहुजतिनहिव
 चिजाय ४ चौपाई पारथलैवयतस्तिकवाना अहिगतिसमछेड्यौवखवाना १
 कन्यहिवहुतवचायवचाई मारतभयेवानसमुदाई २ गडेवानताकेतनमाही ति
 लभरगौररह्यौकहुनाही ३ भयौसल्लिकीसमअसुरेसा तवउपज्यौमनमहअंदे
 सा ४ तवकन्यकेसहितसुरारी अंतरहितभोगुनिभयभारी ५ तवप्रदुम्भसो
 कह्यौमुरारी तुमहिकहोअरिपरतनिहारी ईकह्यौमदनपच्छिसदि सिनाथा
 भगोजातहैनहिकोउसाथा ६ चखहुयहीदिसिअवषगगामी मैगमनहुअप
 अवस्वामी ८ दोहा मीनकेतअसकहितहोचल्यौअग्नकरिजान गरुडवेदेअ
 र्जुनहरिदुपीछेकियोपयान ५ चौपाई पहुचेतुरतवासुदिगजाई निरषिति
 दानवमयपाई १ तवमायासठकरीविसाला हारिलविहंगभयौततकाला २
 रोभयौसनमुषतिनकेरे विजैवानतवहनेघनेरे ३ कन्याकोरसुततेहिछनमे
 विधेवानवयतस्तिकतनमे ४ सहिनसक्योसायकअतिचोरा तवभाग्योकरि
 आरतसोरा ५ पुनिधायेलीनिहुतेहिपाछे मारतनिसितवानअतिआछे ई धरा
 निसातहुंहीपनमाही भग्योनिकुंभवच्यौकहुनाही ६ आगेजातनिकुंभपरना
 पछिग रुडमदनकरजाना ८ दोहा जिमिधावतहैअतिलुधिततीतुरपैत्रयवा
 ज सुसुतसषातिमिअसुरपैधावतभेजदुराज १ चौपाई गोगोकरनसैलपरज
 वही नघनचह्यौगिरिकोसठतवही १ गिस्सोसुताजुतदानवराई पत्थोइलाग
 गामहंजाई २ सुरासुरहुजेहिंनकिनहिंजाही शिवकोवरतेहिंगगाकाही ३ गिरा
 तअसुरलषिजलवरकेतू रथतजिधायौअतिवससेतू ४ भानुमतीकहलियो
 छेडाई अर्जुनकृष्णवानसरिखाई ५ नरनारायनकेसरघाता सहिनसक्योदा
 नवविलषाता ई माग्योभानुमतीकहंछोडी सक्योनसठसचमुषउरआडी ६
 क्षिनदिसिषटपुरकहंजाई गहिरगुहामहंरह्योदुराई ८ दोहा तवकहजदुप
 तिकुंवरसौभानमतीपहुंचाई इरावतिआवहुतुरतमोसमीपमहंघाई १ चौपाई
 मदनभानमतिजानचढाई गयोआसुद्धारावतिधाई १ ताकेभवनताहिपहुंचाई
 चल्यौवहुरिजहंपितुजदुराई २ इतअर्जुनवसुदेवकुमारा चलेअसुरपैंगरुडस
 वारा ३ षटपुरगुहाद्वारजवअयि तहैआइहरिसुतसिरनायि ४ तेहीगुहामहं
 असुरहिजानी सहिनसषासुतसारंगपानी ५ घरेरहेताकेसोइद्वारा वीतीनिसाभा
 योभिनसोरा ई असुरजानिलीन्ह्यौमनमाही गयेकस्तअपनेगहकाही ६ गरा
 गहेनिकस्योविलतेरेतवजदुपतिअर्जुनकहंटेरे ८ दोहा मारहुमारहुपायंतुमा
 नहिनिकुंभवचिजाय करीउपद्रवफेरिवहुजोअवरहहिपराय १ चौपाई तवअर्जु
 नगोडीवटकोरा हन्यौनिकुंभहिवानकरोरा १ अथमकियोताकोतनजंजर पुनि

करिदियोताहिसरपंजर २ निअकासमहिदिसिकपिकैतू वांधिदियोवाननकर
 सेतू ३ देषिपरतनहितहोनि कुंभा भोतनतेहिं भिभिपाकसकुंभा ४ तहें अतिको।
 योअसुरमहानाफारतवानजालवलवाना ५ मंदहिमंदपार्थदिसिधायो पुनिपु
 निअर्जुनविसिषनकायो ई बहुकंदकीगदाकरधारे परतलात्तनैननननिहारे ७
 अर्जुनसीसगदासठमारी वचतनअवअसगिराउचरी दोहा लगतगदापारथ
 गिर्योआनितवमतविहाल रुकुमिनिनंदनतवहन्योअसुरहिवानकराल २ चौ
 पाई वेधिदियोरोमनप्रतिवाना मनुभूधरमहभूरुहुनाना ३ लषिनपस्योतहेंदान
 वराई सरअवलीअकासमहिछाई २ रविसिषनकोकैगोआंधियारा ३ मदनधनु
 षकुटतसरधारा ३ ताहिवानतममाहिमहीपा दनिवदुतगोकामसमीप ४ छि
 पिकैगदाहनौतेहिसीसा पुनिउडिअवरमहसठदीसा ५ लगतगदासिरकृष्णकि।
 सोरागिर्योमोहिमेदिनितेहिठोरा ई दोउवीरनकहेंमुरकितदेवी दानवहंस्येजी।
 तिनिजलेषी ७ सोनहिसहिजदुपतिअतिकोपी गदाधारिधायेवधचोपी ८ दोहा
 आवतनिरषिगोविंदकोगदागहेअसुरेस दौरिजुइलाग्योकरनकरिमंडलतेहि
 देस ३ चौपाई गदाजुइहरिदानवकेरो भयौभयामनतहोघनेरो १ तहेंसुरेसजुत
 सुरनअपारे जुइलषनकैहेतसिधारे २ दोऊवीरमंडलवहुकरहीं कहेंनिकदा।
 कहेंदूरविचरहीं ३ दोऊगरजहिंवारहिवारै दोऊनिजनिजदाउनिहारौ ४ दोऊ
 सोहेंरनमहकैसे अतिवलमतमंगजजेसे ५ पायतहोअंतरजगदीसा गदाहा
 नौदानवकेसीसा ई सोऊगदाहरिकेसिरमारी दोउपाइप्रहारहिभारी ७ गिरेमु
 रिछितवहरिमहिमाहीं हाहाकारभयोचहुंधाहीं ८ दोहा उतैनिकुंभहुमुरिछि
 कैगिर्योधरनिलहिपीर पुनिदानवउतउठतमोइतैउठेजदुवीर ४ चौपाई तवले
 चक्रकह्योजदुराई ठाढरहसिजनिजाहिपराई १ तहांआपनोवधैविचारी माया
 करीतहोअतिभारी २ मृतकयेकनिजतनमहिडारी अंतरहितदैगयोसुरारी ३।।
 जानिमृतकहरिचक्रनमाख्यो सपापुत्रकेनिकटसिधाख्यो ४ दोहनसंषवजाया
 जगायो विजैमानिअतिसैसुषपायो ५ जानिसकलदानवकीमाया तवहरिसो
 मकरध्वजगाया ई मख्योअवैयहसठहेनाहीं मैदेपौदानवनभमाहीं ७ गुनिको।
 तुकदानवजदुराई हसनलगेदोउवीरठठाई ८ दोहा पुनिनिकुंभमायाकरीकियो
 हजारनरूप अवनिअकासहिदिसिविदिसिरहेछायतेभूष ५ चौपाई कोटिना
 कृष्णहुकृष्णकुमारा मायाकरिसठरख्योअपारा १ बहुनिकुंभआसुहितहेंधाई।।
 लपटिगयेअर्जुनतनआई २ कोऊचरनकोउकरनगहतमे कोउतुनीरधनुषकरि
 हतमे ३ अर्जुनकहलैगयेउडाई अतिऊखेअकासमहजाई ४ अर्जुनकोकचगहि।
 पलवाना काटतरीसनिकारिरुपाना ५ अैसेकोटिनरूपअसुरके परदेषिदुखति

जडपुरके ईनिरपिनिकुंभअंततहैनाही हरिकेश्रमदुषभयेतहांही ७ कौननिकुं
 भहिचक्रहिमारै कौनअर्जुनहिसतिविचारै ८ दोहा मकरकेतुतवकहतमोइत
 निकुंभहैनाहि सियेजातसतिअर्जुनहिसहस्रजेजनहिमाहि ईचौपाई मारदुचक
 अमोघमुरारी कटिजैहैताकोसिरमारी १ तवजेहिदिसिप्रद्युम्नवताये तहैता
 किमाधवचक्रचलाये २ लग्यैनिकुंभसीसमहजाई सिरविहीनभोदानवराई ३
 मरतनिकुंभगईमिदिमाया गिरीअवनिमहताकीकाया ४ अधमुषपार्थहिगि
 रतनिहारी हरिप्रदुम्नसोगिराउचारी ५ धरहुधरहुअवगिरननपावै जहिपारथ
 केधाननजावै ई सुनिपितुवचनकुवरतहैआसू रथतजिकैउडिगयोअकासा
 ७ सहजहिउभैपानिसोहिहै ल्यायेरुखनिकटसुषलहिकै ८ दोहा बहवि
 धिसुतहिसराहिकैअर्जुनमोहनिवारि पारथऔप्रद्युम्नजुतगेद्वारिकैमुरारि
 चौपाई हरिआगमजान्योपुरवासी धायप्रनामकियेसुदरासी १ सहितसबासु
 तअतिसुषछाये जडनंदनमहलनमहआये २ उग्रसेनकोकियोसलामा पुनि
 वसुदेवहिकियेप्रनामा ३ पुनिवलभदचरनसिरनाये रामहुआसिबचनसु
 नाये ४ पुनिवलरामकह्योमुसकाई तुमसेवनीनवातकन्हई ५ हमहिकोहिक
 संगयेसिधारी तीनहुवालकवडेपेलारी ई रह्योनकोऊसंगसयाना यहअतिअ
 नुचितमोहिदेखाना ७ तवबोलेकरजोरिमुरारी माफकरहुयहचूकहमारी ८ दो
 हा वालककेअपराधवहुगनेनदृहुसुजान तातेहमविनतीकरनसमरथआपस
 यान ई चौपाई रामकह्योकहिजाहुहवाला केहिविधिमाख्योअसुरकराला १
 तवजडपतिवतातसुनाये सुनतरामअतिआनंदपाये २ सभामहिनारदतहैआ
 ये सबजडवंसीउठिसिरनाये ३ कह्योभानुजादृषसोमुनिवर सुताहरनजनि
 तेदृषजनिकर ४ याकोसायदईदुरवासा सोईभयोसुनोअनयासा ५ भानुमती
 हैसुइकुमारी उचितमोहिअसपरतनिहारी ई देहुआहिसहदेवहिकाही माई
 सुतजाहिरजगमाही ७ नारदक्वनसुनततहैभानू सहदेवहिआहीमतिमानू ८
 दोहा सहदेवहिभूषनवसनदेसादरजदुराय इंद्रप्रस्तकाकरिविदादियोमोद
 अतिछाय २ चौपाई यहिविधिकुरतअनेकचरित्रा सुनतजाहिजनहोहिंपवि
 वा १ वसहिछरत्नद्वारावतिमाही जाकीछविमुषवरनिनजाही २ सबसपदापरी
 महपूरी जडुवंसिननिवासततिभूरी ३ उग्रभूषनवसनसमारैऔरदुषोडसकरिसि
 गारै ४ जोवनजोमभरीछविरासीषेलहिगेदनवलाचपलासी ५ जहैतहमहलनपरै
 निहारी जिनैछविसुरललनालपिहारी ई नितसिंधुरसंकुलपथरहतोतहैजलप
 रनसमद्वहतो ७ भूषनवसननअंगसमारैतरलतुरंगनरथनसवारै ८ दोहा
 डगरडगरसवनगरमहजडुवंसीसरदार सेरकरतविचरतफिरैमानहुसूरतिमार

१ कहूँ कहूँ सोहत सुषदतडागा फूलिरहे उपवनवनवागा १ लफिलोनी ललिकालह
 राही गुंजहि मतमधुपतिनमाही २ बोखिरहे वहरंगविहंगा चहुँदिसिखाय
 रतोरसरंगा ३ इमिजडुनगरीमहजडुराई षोडससहसमहलसुषदाई ४ षोडसस
 हसरूपधरिनाथा षोडससहसनारिकेसाथा ५ करहि विहारसमारिसिगा
 रा नितनवसंगलमोदअपारा ईगुहवाटिकाविराजहिलोनी जगमगातिमा
 रकतकीछोनी ७ सरसीसोहिरही सुषषानी मनिममनिर्मलसुरभितपानी ८
 विकसेचारिरंगअरविदा उदतपराग दूरतमकरदा ९ दोहा कनकघाटमं
 डितमनिनजगमगातचहुँवोर गुंजिरहे मधुकरनिकरकरहिमंजुषगसोर २
 चौपाई कोनिहंसमैतहोजडुराई सवरानिनकहंसंगलेवाई १ करनहेततहंसा
 लिलविहारा गयेसजे सुंदरसिंगारा २ प्रविसे सरसीमहजुतनारी गहेकरना
 कंचनपिचकारी ३ कुमकुमकलितअंगअंगरागा पूरनउरपियकेअनुरागा
 ४ पैठीसोरहसहससुंदरी येकयेककरगहिसहितमुंदरी ५ सषावजावहिवीन
 मृदंगाछायरह्यो रागनरसरंगा ईतहंगंधर्वअकासहिआये जलविहारदेष
 नसुषछाये ७ वरवाजेवहभोतिवजाई संजुततालसुद्धसुरछाई ८ दोहा रचिर
 चिरोचिरपदनकोपावनजसजडुनाथ गावतभंगंधर्वगनरागरागनिनसा
 थ २ छंदचोगोली कोउभैरौभैरौवैराटहुआनेदभैरौकलगावै कोउवहारभैरौ
 गाभैरौमंगलभैरौभलभावै कोउभैरवीसिंधुभैरवीमुदितमद्विमहुवंगाली
 पभावतीविभासदेसकरवरवधारकोउरससाली १ कोऊविभाकरभट्टिहार
 हिकोउललितललितकोइसुषसाने कोइकुंतलआनंदितगायोरामकलीगुन
 करिगाने कोइदेवतीदेवगिरीकोउदेवहतीकोउसुरगाने कोऊविचित्रविलावल
 कोऊसुकुलविला वलसुषमाने २ हंसविलावलसुद्धविलावलजीतविलाव
 लसुरछाये इमनविलावलकोइविलावलीकुकुभसुकुभकोउमनलाये कोउकुं
 भारगायकोउहरषनकोउसंक्रमनसुरसभीने कोउनदनारायनीअलहिया
 कोऊअलहियासुरलीने ३ मंफअलहियाकोउसरपरदामूपसाषरागहिको
 ऊदीयसाषकोउलक्षसाषकोउदेवसाषगाये सोऊ कोउसुधराईसहासही
 कोउअसावरीसरसावै कोऊगूजरीरामगंधारहिकोईजोगियासुरछावै ४॥
 कोइगंधारकोइदेवगंधारहिकोउदेसीकोउषदरागा कोऊवरारीटोडीकोऊकोउ
 वहादुरीजुतरागा जमनपुरीलक्ष्मीढोडीकोउसरस्वतीकोउलाचारी दरवारी
 टोडीगायोकोउपारवतीटोडीभारी ५ मुखतानीटोडीतुरकानीकोइमधुमाधुहि
 वडहंसा वृंदावनीगायकोउसारंगकीनीजडुपतिपरसंसा कोउकुरंगसारंगसु
 धसारंगकोउसेसंतसारंगगायो कोऊगौरसारंगकोउजूहीकोउमुखतानीरह

छायो ई भीमपलासीमालसरीकोउश्रीरागहिकोउमुषल्यायो धनासिरीकोउरूपसिरी
 कोउधवलसिरीकोभलभायो पटमंजरीसिरीकोउवरवावंगसिरीकोउरसराचेको
 ईभीमपलासिगावतवरहिंडोलहिकोउसाचे ७ कोउवसंतकोउपंचमकोऊकोऊ
 वसंतहीवाहारे कोऊवहारश्चडानागावतकोऊसहानवहारै कोउपंचमवहार
 कोऊगावतश्रीवहारहिवाहारे कोउवहारसंभाइचभनतेकोईपरजहिवाहारे
 कोऊहिंडोलवहारहिगावतजयतवहारकोऊभावे पटमंजरीवहारविकासतको
 उगैधारवडवागावे सिरीरागकोउसिरीटंककोउनिराटंककोउसे
 रछको धनासिरीपूरियाकहतकोउकोउपूरियासंकरको ८ ललितपूरियावि
 मनपूरियाकोऊपूरियाभैरवको कोऊपूरवाकोऊपूरवीकोऊविमनमुषदेवेको
 कोईमारवामालीगौरागौरीआसाकोउगौरी कोउगौरीकुसुंभियाचेतीगौरीगा
 रीविनीगौरी १० कोउगौरीनायकांअलाप्योकोऊगौरीभट्टिचारी कोउगौरीवडहरी
 गाथोकोउगौरीपुनिलाचारी कोउगौरीगोधनीभनतभैकोउसभियागौरीगाथो के
 ऊविराटीगौरीमंजुलकोउदीपकसुरमुषल्यायो ११ कोऊपूरियाकोईजयतपुनि
 कोउतहईमनकल्याना कोऊसुद्धसालंकइमनकोउपुनिकोउसुद्धहिकल्याना कोऊ
 सुद्धसंकारनवरमोविजयकल्यानभनोकोई कोउविनोदकल्यानवेषानतभूषक
 ल्यानकोऊसोई १२ कोउगोचरनकोऊतहहैभैकोऊस्वामनटकल्याना कोऊकामोद
 स्वामगाथोतहकोईकमोदहिकल्याना कोऊकमोदहितिलककमोदहिकोईकमो
 दीकेदारा कोईकमोदहमीरहिगाथोकोईहमीरहिउच्चार १३ कोईपरजकोईसंभा
 इचकोउधूरियाधमायचको देवनाटकोउनटनारायनकोउनटगाथोसुरचयको
 नटभूषालीछायानटकोउकेदाराणाटहिगाथो सुदनाटकोउनाटहमीरहिकोईइ
 मनीसुरमुषछायो १४ कोउकेदारागावतहैनहैकोईजलधरेकेदारा कोईमालेछा
 केदाराकोईपूरियाकेदारा कोईगोलिरीकेदाराकहकोईसंकएकेदारा कोईभूषा
 लीमंजहिगावहिकोईहमीरहिकेदारा १५ कोऊभूषालीकोईसंधुकहकोऊसोहनी
 सुषसाने कोउकाफ्रीकोउकावेरीकहैकोउविडंगरागहिगाने कोइवरधनकोउसा
 रंगदेसैकोऊकलंगराकोगावै कोउकरनाटीकोउआनंदकहैकोऊऊमोटीसुरा
 छावै १६ कोऊपहारीकोईपीलूकोईगावतहैमारू कोऊअहरीकोईकान्हरीकोऊ
 सहनासुषसारू कोईअजनाकोऊकान्हरावागेसुरीकोईगाथो कोइअडवरीकोई
 नायकीकोईमुद्रिकहिसुरछायो १७ कोइकोसिकलीलावतिकहैकोइकोईछिमका
 न्हरा कोउमंगलकान्हरासुनाथोकोउदरवारीअैरा कोइकेहरीकान्हरागावतकोइ
 नराचकेसुरछाये कोउगाराकोइरासाकान्हराजजकान्हराकोउभाये १८ कोइदेस
 कान्हरासुनावतकोइकान्हरापूरियाको कोईजाजवतीकोठनेकोइमंगलरागहि

को कोईमालको सहिको गावत कोउ विहाग राकीतनै कोउ विहाग कोउ इमन विहामै
 कोउ विहाग दे सहिगानै १८ कोई संकरावली सुनावत कोई संकरा सरसावै कोई संकरा भरा
 न अलापै कोउ सुधंकरा सुरछावै कोई संकरा मेलन गावत कोई गावत रतिवाही ॥
 कोउ सारठ कोइ दे स सुनावत कोउ सिंदूर उतसाही २० मेघराग कोउ गावत हैत
 हमेघमलारहि कोइ गावै कोइ कान्हरामलार सुनावत कोइ मल्लीर सुद्धावै को
 इ गंधर्वगोड मुषगावत सूरमलारहि कोउ भांषे गोडमलारहि गोड नायकी गोड
 गिरीको मुषराषे २१ कोइ सावंती मल्लारहि को कोई अडाना मल्लारै कोइ मल्लार सु
 हराई गावत कोई सूहामल्लारै कोई मल्लार के दारा ॥ २२ कोइ गाजहि मल्लारै ॥
 कोइ भामनी मलारहि गावत कोऊ अहीरी मल्लारै २२ कोइ मल्लार सिंदूर गावत
 कोइ गावत नट मल्लारै कोइ धूरिया मलार सुनावत कोइ तहं गौरी मल्लारै कोइ सा
 वनी मल्लार सुनावत रूप भामनी मल्लारै कोइ कुकुभी मल्लार सुनावत और हरग
 न उच्चारै २३ सारठा अष्टजाम के राग समै समै गंधर्वगन गावहि सहित विभाग
 तालमूर्च्छना सुरसहित १ चौपाई वजे हजारन यनव मृदंगा वीना डफ मुरचंग उ
 पंगा १ तहं षोड सहजार खरनारी लेकर मनिन जटित पिचकारी २ हरिपै सीचहि
 सुरभितनीरा हं सहि हं सावहि मोदगभीरा ३ मनिन मर्दकंचन पिचकारी तिनय
 र डारहि दौरि विहारी ४ जलविहार रत सोहत कैसे जक्षिन सहित जस्यति जैसे
 ५ कहं हरि हाथन ते पिचकारी लेहि छडाइ दौरि कोउनारी ई पुनिकहं हरि छडाव
 हि धाई ते भिभिकार त जाहि पराई ६ ष सहि कचन ते सुमन चमेली दौरि हिवडो
 कित चारु नवेली ७ दोहा लयटि गये पट अंग मेनि पट प्रगट दरसात सुमन मारि
 जडुपति हंसत उर अनंग अधिकत चौपाई कंजन को करि बोदनवेली लज्जिता
 लौटहि सहित सहेली १ कुचकुंकुम रंजित हरिमाला छुटि रही अलकन की जाला
 २ मिलै दौरि जडुपति कहं आली हनि पिचकारि न प्रभावि सोली ३ ते ऊपिय मुषम
 लहि परागा वदन पर सपर अति अनुरागा ४ जुवति मद्दि सोहत जडु राजा मनह
 मतंगिन मधिगज राजा ५ एहि विधिकरि बहुवारि विहारा अति मोदित वसुदेव
 कुमार ६ नदन रत की नगायकन काहीं अनुपम भूषन वसन तहांही ७ जडुपति
 हैत हं विविधि इनामा गये प्रमोदित अपने धामा ८ दोहा मंदह सनिचित वनिल
 लित वचन रचनि सुषदानि जडुपति की लषि जुवति सब मोहिर हीं विषानि २
 सैनक लोनिज निज सदन सहित रसन सवरानि तिनको सुषमुष येक ते कै से सकौ
 वषानि ३ आगम जानि प्रभात को दिवस वियोग विचारि वदन लगी उनमत्त सेवका
 नविकल हरिनारि ४ सोमै वरनन करत हों मद्दि सुनीन समाज चितदै कै अव सो सु
 नहु सुमति परिश्रित राज ५ बोली कहं कर कुली प्रमुदित पाय प्रभात सोक सनी

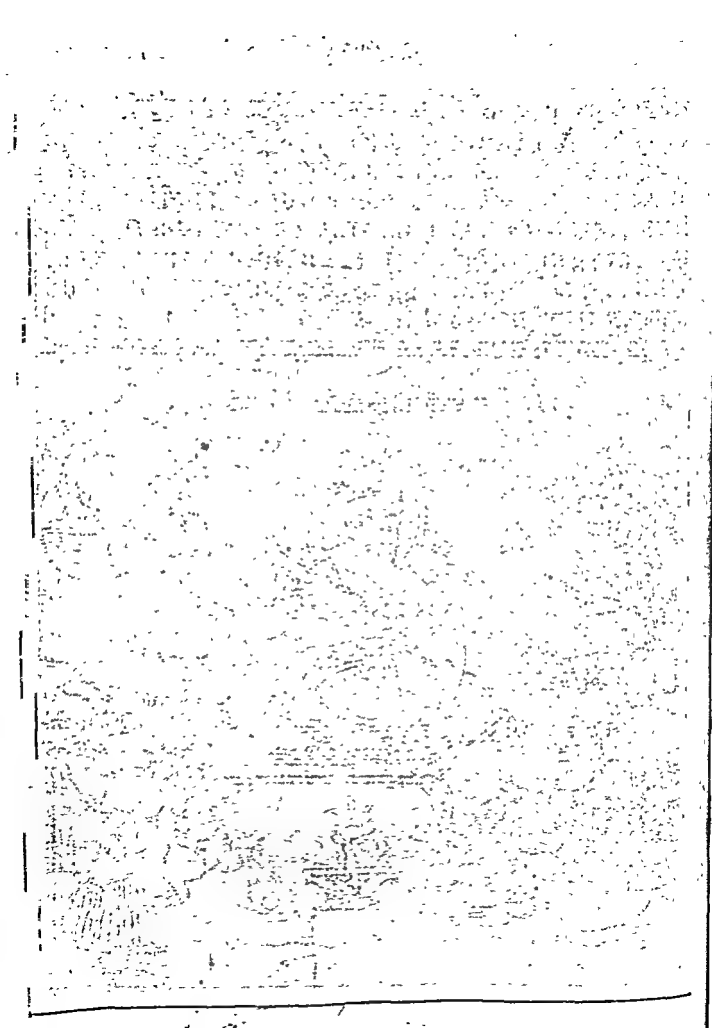
सुनिरुकुमिनीभनीभामिनीवात छंद रुकुमिनिउवाच रेकुररीविलपसिआचीनि
 सिनेननीदनहिआई सोवतपियकोत्रयाजगावसिकोयहरीतिसिपाई धौंहरि
 तवनि हसनिकासिमहमसमतहुंफूसीरी तातेसमैसुरतिसवभूलीवोला
 सिनिकटवसीरी १ दोहा पुनिवकईकीवागिसुनिमन महअतिविलषानि॥
 सातिभामावोलीवचनकेतविरहजियजानि १ सत्यभामोवाच छंदचोगोलास्व
 कवाकीनिसिवियोगिनीकरुनगिरावदुरोवे अवैभोरनहिभयोभयावनसुषि
 तसेजपियसेवै धौंजदुपतिकेसुखविसिधुमहवूडिगयौमनतेरो सिरमहपर
 नवहसिपदपंकजतासुकरसिअवसेरो दोहा घरघरसोरससुद्रकोभानसुतासु
 निकानगनिप्रभातअतिसैदुषितलागीकरनवषान १ कालिंदुवाच १ ईहसा
 रितापतिनिसिनहि सोवदु सदाकरहरवमारी जानिपरतिभयदसातिहारि
 हुजैसीभईहमारी नैननपथकैप्रविसहियेमहमनकोहरोहमारो तेसहिको
 स्तुभहस्योसामरोमथिकैउदरतिहारो ३ दोहा निरषिमलीनमयंककोदिवसधि
 योगविचारि कहतभईअतिसैदुषितकोसखराजकुमारि नागनजितुवाच १ छंद
 अरीजोन्हैयासुषदजोन्हाई काहलेतछिपाई कैधौंकियेजोरजकुमातोहितेहि
 गटीपियराई कैगोविंदकेवचनफंदमेफसिआनैदअतिभाये तातेअचलअक
 सविराजसिमंदतेजदरसाये ४ दोहा वहतिविलोकिवयारितहंसीतलमंदसुगं
 ध कह्यैलक्ष्मनावचनअसजान्योनिसानिवंध १ लक्ष्मणोवाच अरेमलैको
 अनिलकहाहसकियअपकारतिहारो वहतवावरोवारहिवारहिकैरिपुहातहमारो
 यकतेजदुपतिनैनवानतेजरंजरहियोवनायो तापरहैअवमदनदहनतेपुनिपुनि
 आयजरायो ५ दोहा विरलेतेहिछनगंगनमहंनिरषिघननगुनिभोर जामवती
 असिभनतमैवाढ्योविरहअथोर जांववसुवाच १ छंद मीतमेघमाधवकेमुद
 कररूपसमानहिपाये नेहनहेथावहुतिनहीकोउरअभिलाषवढाये हमहीस
 मतमहंतेहिंसुमिरतदारहुआसुनथारा अतिदुषदाईतासुमिताईप्रथमनकि
 योविचारा ६ दोहा फेरिभिन्नदसासुघरिसुनिकोकिलकोवाल वालीविपुलवि
 षादभरिसंजुलवेनअतोला २ भिविन्देवाच कोकिलकंतसरिसअतिकोमल
 वोलहुवालपियारेअमननसुधासरिसखोलागतमृतकजिआमनहारे कौनकरहि
 उपकारतिहारोहमकोदेहवताई असउपायकलकंठकीजियेजगैनजेहिजदु
 राई ७ दोहा जदुपतिअवउछिजायगेयहगुनिदुषनसमात पुनिभद्राभाषत
 भईभयभरिजानिप्रभात भद्रावाच १ छंद हैरैवतधरतीचरसुनियेचलहुवदहुक
 लुनाही तातेजानिपरतकरियतकलुवडविचारमनमाही तुमहंपाहमरसा
 मपियकीछविमहमोहिगयेहो तासुचरनउरधरनलालसामनमहअतिहि

ठयेहो ८ येउरदयाधारिअवकीजेयहउपकारहमारो देहुदुरायदिवसकरको।
 वदिमोहिभरोसतुम्हारो दोहा पुनिसतरानीरुस्तकी निजनिजभौननमाहिं जानिभो
 रअतिसेदुषितहरिवियोगवतराहि १ छंद सखेहिदसरसिजसरि तनकेसेभा
 हीनदेखाही जानियरतपियकोवियोगवहुइनहुँकेमनमाही जैसेहमसवदिवा
 सयायविनवालमवदननिहारी छनछनसूषततनमनविलषतडुषनहिजाता
 उचारी ८ दोहा पुनिरानीसोरहसहसदिवसवियोगविचारि निरषिहंसा
 भाषनलगावहुविधिगिराउचारि १ छंद भलेहंसतुमतोइतआयेकरहुसुषद
 पयपाना तुमतोइतकृस्तकेकीजेअवतिनकोगुनगाना अहैकुसलपियसु
 मिरतकहुप्रनजोप्रथमहिमुषभाष्यो पैवहचारुचतुरचंचलचितहमसेने
 हनराख्यो १० जोअसकहुहुहंसतुम विरहीवैदुषनासनवारे तौवैयेकरुकु
 मिनिकेवसकैहमरोपेमविसारे जायकहोउनहीसमीपमहहंसवचनसमु
 भई इतहैकामनकछूतिहारोजानीहमचतुराई ११ दोहा यहिविधिभाउअ
 नेककरिजदुपतिमहसवरानिवसतिभईद्वारावतीसिगरीछविगुनषानि चौ
 पाई परतनामजाकोतियकानन हठिमनहरतरहैतनभानन १ साहरिकोनि
 रषतद्रगमाही मोहिजाहितौअवरजनाही २ जेकरिप्रेमजगतगुरुकेरो प
 दसेवनआदिकवहुतेरो ३ मानिप्राणपतिसेवनकीन्ह्यो निसुदिनहरिध्यावा
 नमनदीन्ह्यो ४ तिनकोपूरुवतयकुरुराई मैकेहिभांतिसकौमुषगाई ५ यहिवि
 धिवेदभनितसवधरमा करतसंतयतिवहुविधिकरमा ईअर्थधर्मकामहय
 द्काही दरसायोनजगमाही ६ करतरगहस्तधर्मतिनकोही वसतो
 द्वारिकानगरीमाही ८ दोहा आठ औरसतसोरहैसहसनारिसुकुमारि आठप
 दरानीरहीतिनमेअतिछविचारि १ चौपाई रुकुमिनिआदिप्रियाहरिकेरी॥
 प्रथमकह्योतिननामनिवेरी १ दसदससतयेकयेकतियकेरे महावलीवि
 क्रमीधनेरे २ सहारथीतिनमाहअठारै तिनकेनामनिकरहुउचारै ३ श्रीप्रदु
 स्तअनुरुधरनधीरा दीपमानअरुभानुप्रवीरा ४ ब्रह्मभानुअरुचित्रभानुव
 र सांवअरुनव्रकमधुअतिधनुधर ५ पुंकरवेदवाहुश्रुतिदेवा कविनिग्रा
 धविरूपसभेवा ईचित्रभानुअरुवीरसुनंदन येअष्टादसदृष्टनिकंदन १॥
 इनहनमहंसुनियेमहरजा भोप्रद्युम्नअतिरथीदराजा ८ दोहा वलबुधिविक्र
 मरूपगुनसीलसकोचसुभाउ भयोपिताकेसरिससोत्रिभुवनविदितप्रभाउ
 १ चौपाई रुकुमी सुताव्याहिसोलीन्ह्यो सुतअनरुद्रप्रगटतेहिंकीन्ह्यो १॥
 दसहजारगजकोजेहिंजोरा जोसुरअसुरहकोमदमोरा २ सोरुकुमीकीना
 तिनव्याही वज्रतासुसुतभोअरिदाही ३ भोजवमूसलतेसंधारा वन्योयेक

सोदवज्जकुमारा ४ तासुपुत्रनामकप्रतिवाह तासुसुवनभोसवलसुवाह ५ सां
तसेनभोतासुकुमारा तासुसुनुश्रुतसेनदारा ई अचनअपुत्रअवलअलपासु
जदुकुलमहकोउभोनविनासुष ७ भूसुरभक्तिहीननहिकोई वीरधीरविजई अ
रिषोई ८ दोहा जगजाहिरजदुकुलभयोसंख्यातासुअपारसंकेकोनकरिजोमि
अदसहृवर्षहजार ३ चौपाई सहस्रअग्रासीतीनिकोरी वालकगुरुभेषुदिन
री १ संख्यासवजदुवंसिनकेरी कौकलिसकैनृपतिमतिमेरी २ दसहजारकेदसौ
हजारा जदुवंसीसिगरेसरदारा ३ निनजुतउगनसेनमहराजा राजकियोतहसा
हितसमाजा ४ देवासुरसंगामहिजेते भरेअसुरप्रगटिमहितेते ५ देनप्रजनपी
डावहुलागे कियेअनर्थगर्वमहापागे ई तिनकेनासनहितभगवाना प्रगटायोज
दुकुलसुरनाना ७ भयेयेकसतयेककुलजिनके जदुनायकनायकभेतिनके
दोहा जदुपतिपदसेवनकरतवडैयासकलजदुवंस तिनवाधककोउनहिमयोस
लजगतअवतंस ५ संजनभोजनसेनसुषविचरनबोलनिबानि निसुदिनहसि
गकरततेसकेननिजनजानि ई कविन जाकीभक्तकीनेअरुवैरहतेदीनेमन
नयरभपदपावतसमानहै जाकीनिकुनजरगिरीसब्रह्मचाहै सदासाकरभाकरी
जाकोरूपरसपानहै आपनेसुजसआगेसुरसरिहकोनीरनूनकरिदिन्हैपाप
नासकमहानहै भाषैरघुराजजदुराजजूकोछोडिभोहिद्रगनादेपातआनकरा
नानिधानहै १ जाकोयेकवारनामअवनकरतश्रुतिमुषहैभनतअधवोधनिज
रावैहै धर्मधुराधारनैकेधरनिचलायो धर्मकीन्है जाहिसंजनअनंदअतिपवि
है भाषैरघुराजजाकोकालैचक्र आयुधहै सुरऔअसुरतरसकलनसावैहै २ जयति
जननेवासदेवकीमेजन्मवादवस्त्रकेसमाजमहिमसदाविराजयान दोरद
दसौअधर्मबंडपंडकारिपातकप्रचंडचराचरकेविनासमान भाषैरघुराज
मदमधुरसमुसखानपूरसीतमानही सोआननप्रकासमान कोटिनसोजगर्वगा
रकसरूपमानप्रजवनितानवेसवैयुक्तमदनवाल ३ संवेया जगमेनिजधर्महि
रक्षनकोजदुनायकरूपअनेकधरै जगमित्रपवित्रअमित्रननासतचित्रनि
त्रनलीलाकरै रघुराजचहैतिनकेपदप्रीतिजौतोनिजकानकयाकाभरै यहचो
रमाहाकलिकेपहरेनहिऔरउपायनिहारियरै ४ जहदुस्तरकालकोवेगनही
जहिहेतमहीपवनैगवने नहिऔरउपायकियेमिलतोभगवानकोभासितस
भवने रघुराजसप्रीतिसोगानकियोजोक आरुचिरुक्मनिकेरमने करतेहरिके
पुरताहिय्याननिवारनलीन्हैयोकाहोकरवने ५ दोहा वदनवदनहरिकीकथाअव
नअवनमनथ्यान जोईकरतसोईतरतकलिउपायनहिअनि १ निधिनमनिधि

ससि संवत्तैमाधमासबुधवार कृष्णपक्ष प्रतिपद समउतरार्ध अवतार २ इति ।
 सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजवाधवे सविस्वनाथ सिंहजूदेवात्मजसि
 द्वि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजावहादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधि
 कारिरघुराज सिंहजूदेवकतेश्रीमत्भागवतेद समउतरार्धे आनंदचंद्रबुनिधौ नवे ।
 तिततमस्तरंगः ८० ॥ :: ॥ महाराजरघुराजकृतदसमोत्तराक्षसकं
 ध यहसमाप्तमुद्रितभयोसंजुतकंद्रवंध ॥ १ ॥ सोध्यादुर्गादिनद्विजइहि
 निजमतिअनुसार जामैलविआनदलहै श्रीरघुराजउदार २ ॥ २ ॥
 समाप्तसुभमस्तुसंवत् १८२४ ॥ :: ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥

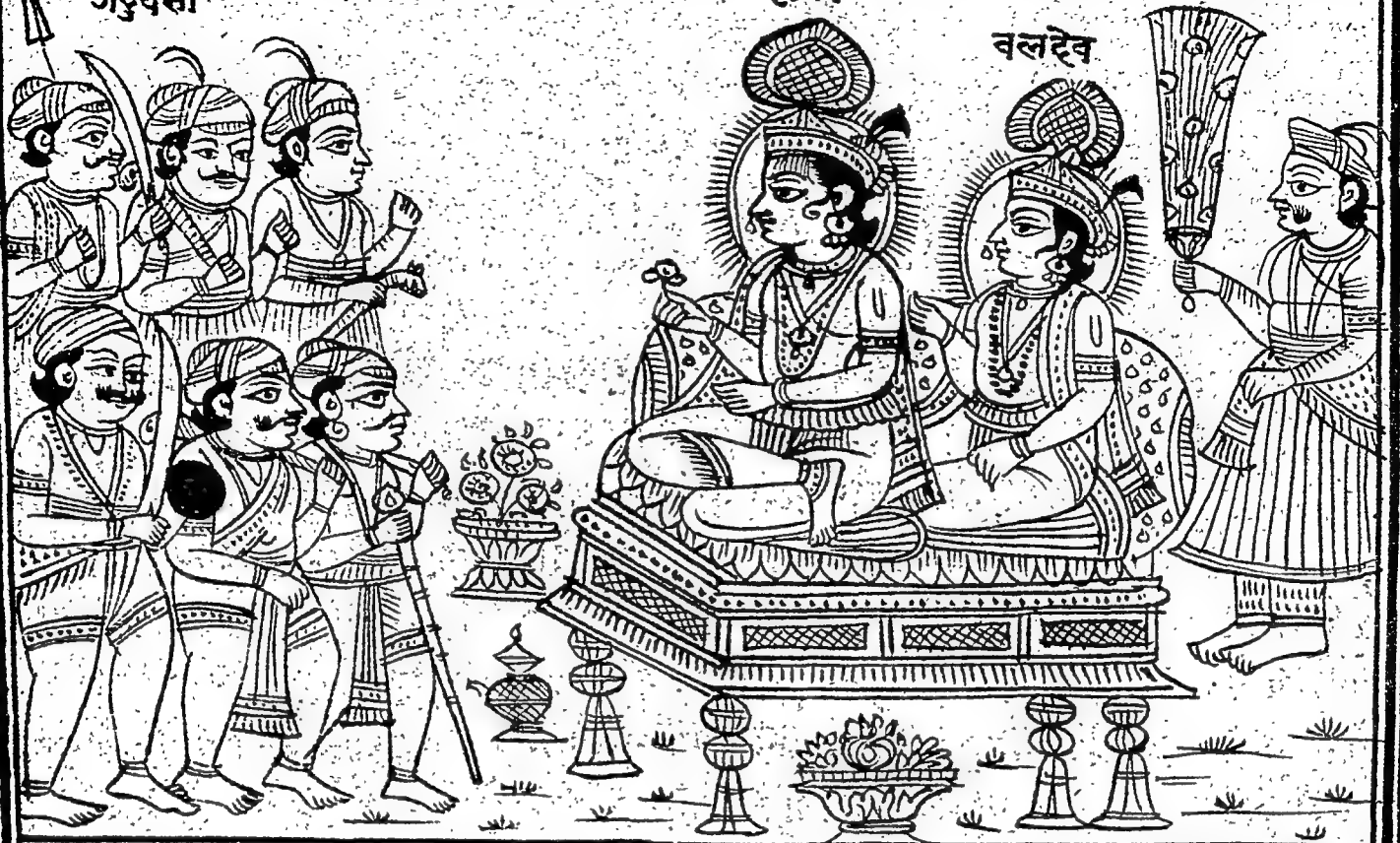

जडुवंसी

रुक्म

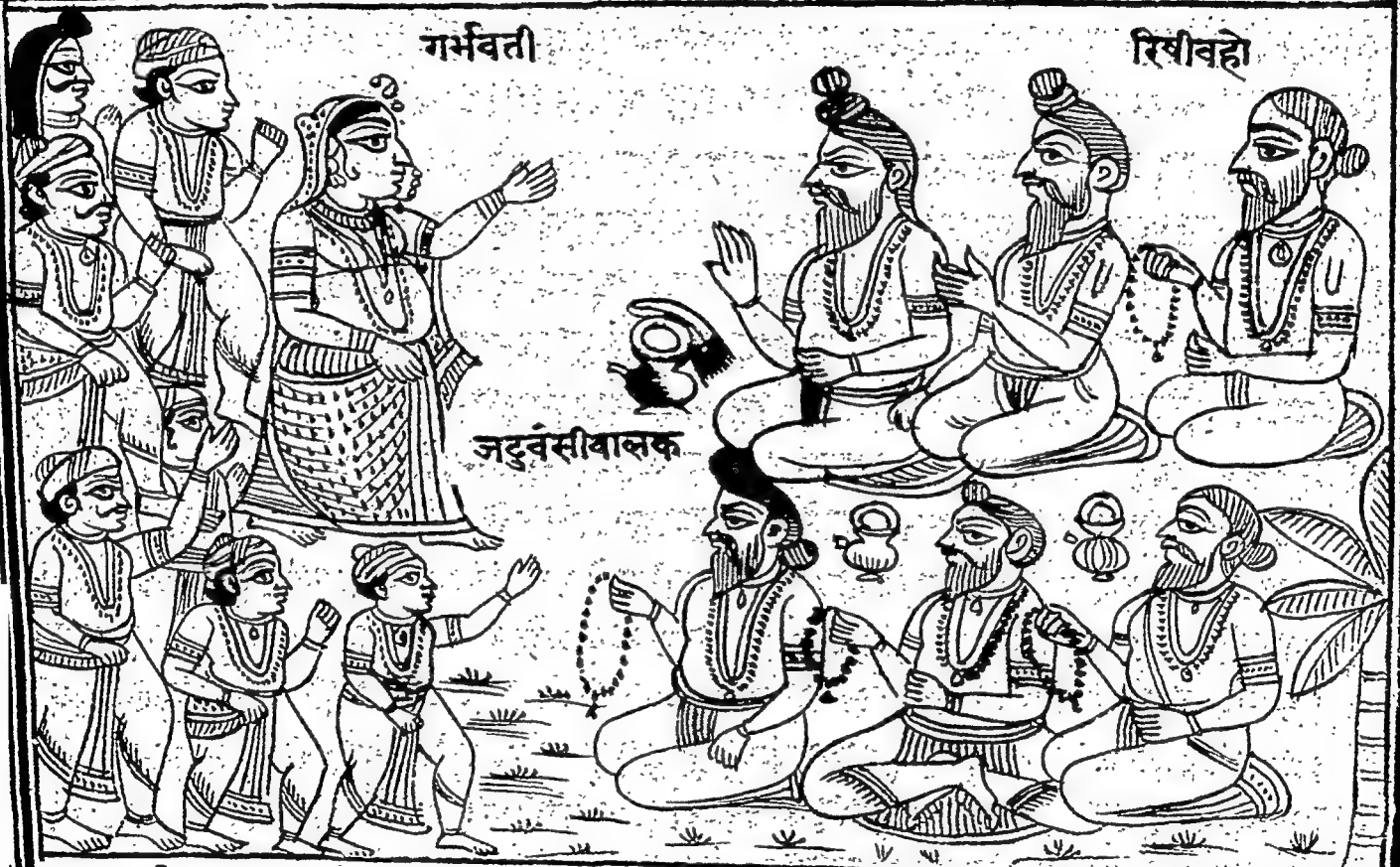
वलदेव

श्रीगणेशायनमः सोरठा जयहरिकृपानिधान अधमउधारनवानिजिन भाष
तवेदपुरान असदयालनहिंदूसरो १ प्रभुपदपोतहिंयाय अगमअथाहभवां
मुनिधि मोसमपतितनिकाय तरनचहतगोपदसरिस २ दोहा जयजयम
तिकरनीगिराजगतजननिसुषदानि करहुपूरयहग्रंथकोरचितआपनोजा
नि १ जयगनेसवहुविघनहरमंगलकरनअसेष इकरदलसतनिसेससि
रगजमुषसुंदरवेष २ हरिगुरुजयतिमुकुंदपदनिसुदिनमोहिंअधारजोअधमन
कीअधमताधुनिधुवकरतउधार ३ जयश्रीपितुविसुनाथपदकरनअनाथा
सनाथ ग्रंथपूरकरिवोचहोमैजिनमेधरिमोथ ४ जयसुकदेवमुनीसवरजडुपा
निदासअनन्य जयतिवादरायनचरनकरनमोहिंजगधन्य ५ अवयेकादस
कीकथाभाषहुंभाषाबंध हरिकृधवसंवादवरज्ञानविरागप्रबंध ६ श्रीसुकै
वाच जडुवंसिनलैरामजुतदैत्यवंसकरिध्वंस रचतकलामुवभारहरिलियजडु
कुलअवतंस ७ चौपाई दुरजोधनआदिकसठपूरे भरेरहेजेगर्वगरूरे १ क
रीपांडवनपांडिसनुता जगतभयेजडुनाथमित्रता २ दुरजोधनकोपायनिदे
सा दुःसासनदुपदीकेकेसा ३ मदिसभामहंकरषतभयऊ तवपांडवनको
पअतिव्ययऊ ४ जुवांषेलिलियराजहिंजीती मानीकलूनकस्तकीभीती ५ सो
इकारनरविश्रीभगवाना पांडुसुतनकरिकैवलवाना ६ तिनकरकरिकौरवकुल

नासा हस्तोभारभुवरमानेवासा ७ अरुप्रद्युम्नरामकरतेरे अरुनिजकरसर
 केंडिचनेरे ८ दैत्यदैत्यअंसिननृपमारी हस्तोभूमिकरभारमुरारी ९ दोहा य
 हिंविधिरसितनिजभुजैजदुकुलकरतेनाथ हरीअवनिहलुकीकरीनासिआ
 चीनरनाथ चौपाई पुनिमनमहंअसकियोविचारा हेअवजदुकुलभूकर
 रा १ यहनासनसमरथनहिंकोऊ सिवविरविवासदसमजोऊ विनुमोहिंको
 नकरिहिइननासा कौटिनवासवसरिसविलासा २ जदुकुलममभुजवलवरजोरा ता
 किसकिहिंकोइनकीवारा ४ जैसेवसवसलगिलागी जारिदेतिकाननकहंआगी
 ५ तेसहिइनविचकलहकराई जादवकुलमहंदेहंनसाई ईतौपुनिजाहंआ
 पनेधामा औरनअवपुहुमीमहंकामा ७ कृष्णसत्यसंकल्पभुवाला युद्विधिकरि
 विचारतेहिंकाखा ८ दोहा मुनिकी सायहिआजतेविरचिपरस्पररारि जदुकुलके
 संधारकिययेकछनमाहिमुरारि चौपाई सुंदरस्याम सरूपदेखाई हरिलियज
 नलोचनजदुराई १ वचनसुनाइसुधासमप्यारे हरतभयेहियजननअपारे २
 निजसरोजपदभजनकराई हियदासनसवक्रियाकेंडाई ३ करिजगमेकोर
 तिविस्तारा जेहिंजनगाइतरहिंसंसार ४ अपनेधामगयेजदुराई यहसुनि
 कैबोलेकुराई ५ राजौवाच जदुवंसीत्रिभुवनविज्ञानी दृढ़नकेसेबीबहुदनी
 ईतिनकोविप्रसायमुनिराई केहिंविधिहोतभईदुषदाई ७ जेहिंनिमित्तजैसी
 मुनिसाया होतभईजदुकुलत्रदतापा ८ दोहा जदुवंसीयकमनरहेकियोजुइ
 केहिंहेत यहसंकाकरिकेकृपाभेटहुहेमतिसेत चौपाई मुनिकैकुरुपतिकी
 असवीनी बोलतभेसुकुद्विज्ञानी श्रीसुकौवाच श्रीसुकुंदअति सुंदररुपा
 द्वारावतीवसतभेभूषा २ धर्मकर्मजनसिषवनहेतू पूरनकामकरहिमुषसे
 त ३ मुनिमनमंगलमंडनकारी सुंदरिखोरहसहसविहारी ४ जाकीकीरतिअधिनअपा
 रापावनकरतिनलांवतिचारा ५ कुरुपतिजदुकुलकोसंधारन हरिरक्षाजोनहिंकारन
 ईजदुपतिकर्मकरतजगजेते महापुन्यप्रदभूपतिनेतै ७ गावतजजनजुतअनुरागा
 तिनकेतनतेकलिमलभागा ८ अैसेहरियेकसंभेसुवेसा वैठरहेनिजकनकनिवेसा ९
 दोहा कौनहुंजज्ञकरावनेआयेहुतेमुनीस तिनसैंनिजकारनगुनतकहतभयेजगरी
 सचौपाई भयमषपूरनसवमुनिजाहू कहंसुविथलवैठहुसउछाहू जदुपतिसानल
 हिमुनिराई तुरतछेत्रपिंडारकजाई विस्वामित्रकनदुर्वासा भृगुअगिरावसिछुआ
 सा ३ वामदेवकल्पपतपरासा असितअत्रिनारदहुप्रकासी ४ आयेछेत्रपिंडारकमा
 हीचैठतभेध्यावतहरिकाही बेलनकहंडकसमयसिकारा जदुकुलकेसावादिकुमारा
 गयेसकलपिंडारकमाही देखतहौरिषीसनकाही ५ कस्तुरिनाभेमतिनासी चाहेकरना
 मुनिनसैंहोसी ईदोहा सावहिसुंदरजानिकैनारिवेषवनाथ उदरऊँसकरिवसनभरि १

लूगरउपरबोढाय चौपाई तेहिंलैमुनिननिकटमहंजाई सिगरेहोयजोरिसि
रनाई १ भीतरकपटउपरमृदुताई मुनिनमंदअसगिरासुनाई २ नोषीनई
नगरकीनारी मुनितुम्हरेदिगयहपगुधारी ३ गर्भवती यहहैसुकुमारी पू
छनकोअसमनहिविचारी ४ कहैवालककिधौकुमारी निजमुषकहतनला
जविसारी ५ तातेतुमतेपूछहिंमही अहैत्रिकालज्ञानमुनितुमही ई जोक
कुहोइसोकरहुबषांना याकोप्रसवकालनियराना ७ सुनतकुमारनकीअस
सवांनी हांसीलईरिषीसनजांनी ८ दोहा बोलेकोपकठोरकरिरेमतिमंदकु
मार याकेकहैमुसलयेकजेहिकुलनासतुम्हार चौपाई मुनिनवचनसुनिकै

अतिचोरा डरिभागेजडुवंसकिसोरा कछुकदूरिमहंतेमयभोरे सांवउदरकोअंवा
खोरे कढ्योलोहकोमुसलकठोरा चितैचकितमेसकलकिसोरा ३ लगेविसूरनअसा
मनमाही हंमसेवनीवातयहनाही ४ कहाकियोहंसवडेअभागी हमकौंकाकहिहैवा
डभागी ५ यहिविधिव्याकुलकरतविचारा आयेनिजनिजगेहकुमारा ई मूसललैमु
षमहामलाना उग्रसेनदिगाकियोययांना ७ लगेरहैजादवदरवार बैठेसका
लसचिवसरदारा ८ दोहा उग्रसेनमहराजकोतेजडुवंसकुमार निजकृतक
मसुनाइगेकैअतिलाचार चौपाई सुनतअमोघमुनिनकीसाया मूसलनिर

हैं अतिकोपा १ भये सभी तद्द्वारिकावासी को हुंके मुचन हिंरहे प्रकासी
चकहउग्रसेनमहाराजा अवतुमकरहुय है यहकाजा ३ यहमूसलचूरनक
खिडारु जायपयोनिधिमाहपवारहु ४

१५ नेसुकलोहवीचवंचिगयके
ह साहालोललीनकोउमीना तेहिकेवटफंदायकहुंलीना
विदारतमाही पायगयेसोइआयसकाही
मीनमासलीन्हियोसवषाई
य सोसागरतटमेभयेगोदतकी समुदाय
भगवान सायनेवारनकोजदपिरेहसमर्थसुजान
योविप्रस्तापजदुराज कालरूपभगवानहरिजान्योनिजकृतकाज ॥
सिद्धित्रीमन्महारजाधिराजश्रीमहारजाश्री

२९
वहादुरश्रीरुचन
भगवतेश्वरानिधौयेकादसस्केधेप्रथमस्तरंग १ श्री
॥ दोहा रक्षितजडपतिवोहवलपुरीद्वारिकाभूष
तिहुनतअतिभईअनूप चौपाई निवसहिनारद्वारद्वार
सुदेवकुमार १ भजहिंसदासुंदरधनसामे
सुनुकुरुपतिअसकोजगमाही दुरलभयापमनुजतनकाही
कीसवयलभीती करैनहरिपदपंकजप्रीती ४
पाइनहिकहुं वविजाई ५
आये कियवसुदेवविविधिसतकारा पूजनकियोअनेकप्रकारा
हासनवेठाई सीसनायपदविनयसुनाई वसुदेवोवाच
आपआगमनू देहिनकोदुरतदुषदमनू दोहा
कोआगमसुतचरहोय
ई जननिजनकजनकैहरिदासा करतअनेककलैसननासा
दुपजनकाही दुषहरिसुपकरसाधुसदाही
कोजाने ३७ पतनकरपक

५७
दांतिनकोउपकार हंमैपूछहुतुमसोमुनिराइदेहुंभा
अद्वासहितसुनेमुनिजाके रहवनभयपुनिककृतनताके ८ दोहा
निपूरुवजनममेभक्तिमुक्तिकेदानि

ज्ञानि चौपाई तिनसौलियोमोक्षनहिंमागी देवनमायांममतिपागी १ सहजहि
मेलागहिनहिंवारा होहुंजौनविधिभवनिधियारा २ सोउपायमुनिनाथउचारी
जातनभारी ३ श्रीसुकोवाच जबवसुदेवकहेयायहिंभांती तव
मुनिकीभयसीतलछाती ४ हरिगुनसुमिरनकरतमहीसा लागेयाकहेनसप्रीति
मुनीसा ५ नारदोवाच यूँछ्योभगवतधर्मउदारो जदकुलभूषनभलोउचारो ६ धर्म
भागवतपढेसुनेजो आदरकरैसराहिगुनेजो ७ होइविस्ववैरिहुजोप्राणी सोउसु
चिसपदिहोइविज्ञानी ८ दोहा कर तसुनतजिनकोसुजसहोतपरमकल्यान ९
सेहरिकीतुमसुरतिदियकरायमतिवाँन चौपाई तामेसुनहुंयेकइतिहोसा जोसु
१ जनकरिषभपुत्रनसंवादा भोजसपूरुवप्रदअह्लादा

२ स्वयंभूसनुकेरकुमारा भयोप्रियव्रतभूपउदारा ३ तेहिंअगनि
यऊ ताकोनाभिनामसुतभयऊ ४ ताकेरिषभदेवहरिअंसा धर्ममोक्षजोसकल
प्रसंसा ५ ताकेभेसतसुवैनउदारा जेपदिलहैवेदकोपारा ६

श्रीमन्नारायनपारायन ७ जाकोसुजसप्रभावअषंडा नामभयोया
हभारतषंग ८ दोहा भूरिभोगकरिभूमिकोग्नहतजिकाननजाय तीनिजन्महा
रिध्याइकैगयोकृष्णपदयाय चौपाई तिनकोभ्रातानवनवषंडा होतभयेमहि
पालउदंडा १ भयेविप्रतिनभ्रातइकासी कर्मकांडकेसकलप्रकासी २ महाभाग
वतभेनवभ्राता परमहंसपरमातमज्ञाता ३ कविहरिअंतरिक्षविज्ञानी प्रबुधपि
प्यलायनमतिषांती ४ आविरहोत्रदमिलअ ज्वमसे करभाजनवरनेउनवकन
५ यूँलसूक्ष्मजगवपुहरिदेषत विचरहिवसुधामहंजगलेषत ६ रुकतीग
तितिनकीकहुंनहीं स्वर्गपतालजलौयलमाही ७ सिद्धसाध्यगंधर्वहजक्षासु
रनरकिन्नरनागहुरक्षा ८ मुनिचारनविद्याधरजेते तिनकहंपूजहिंसादरतेतो
९ दोहा निमिनरेसकीजागमेयेनवजेजोगीस विचरतविचरतआइगेयेकसमै
अवनीस चौपाई निमिलविभानुसमानप्रकासा महाभागवतज्ञानअवासा १
उरुयोसकलविप्रनजुतराजा मान्योपूरनमषकरकाजा २ नवजोगेस्वरनिरषि
हुतासा उठतभयोसांदरसह्लासा ३ नवजोगेस्वरकेदिगजाई भूपविदेहचरन
सिरनाई ४ ल्यायकनकआसनवैठाये चरनधोइनिजसिरजलनायो ५ पूजन
कियषोडसउपचारा सनकादिकसमहियेविचारा ६ पसर तजिनकोपरमप्रा
पूरनकरततुरतदसआसा नेहनहैनिमिनृपतिनिहोरी

७ विदेहोवाच दोहा मधुसूदनकेपारषदहैममानहितुमकाहिं विचर
हुं पावनकरनहितहरिमयलोकनमांहि चौपाई छनभंगुरयहमनुजसरीरा
हिनकोइलभमतिधीरा १ मनुजसरीरहुंपायमुनीसा डरलभदरसदासजगदी

विहृदैः अतिकोपा १ भये सभीतद्वारिकावासी कोहुँके मुषन हिरहे प्रकासी २ ता
वकहउग्रसेनमहाराजा अवतुमकरहृयहैयहकाजा ३ यहमूसलचूरनक
रिडारु जायपयोनिधिमाहपवारह ४ तैसहिकीन्हैसकलकुमारि सुसलरे
तायचूरकरिडारे ५ नेसुकलोहवीचवंचिगयऊ फैंकिसकलसागरमहदय
ऊ ई लोहालोहलीनकोउमीना तेहिकेवटफेंदायकहुँलीना ६ तकिउदरा
विदारतमाही पायगयेसोइआयसकोही ७ वोनअग्रमहलियोलगई॥
मीनमासलीन्हैयोसवषाई ८ दोहा मूसलचूरनसिंधुमहफैंकोजौनरेता
य सोसागरतदमेभयेगोदनकी समुद्र यजदकुलकोत्रतातयहजौनतहो
भगवान सापनेवारनकोजदपिरहसमर्थसुजौन तदपिनेवारनकरतो
योविप्रसापजदुराज कालरूपभगवानहरिजान्योनिजकृतकाज ॥ इति
सिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरवांधवेसश्री
विस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराज
वहादुरश्रीरुस्तचंद्रकपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीम
भगवतेआनंदामुनिधौयेकादसस्कंधेप्रथमस्तरंगः १ श्रीसुकौवावा
॥ ॥ दोहा रक्षितजडपतिवोहवलयपुरीद्वारिकाभूष भोगवतीअमरावा
तिहुनतअतिभईअनूप चौपाई निवसहिंनारदवारहिंवारा दरसनहितवा
सुदेवकुमार १ भजहिंसदासुंदरधनस्यामै गखिनगखिनगोविदगुनगामै
सुनुकुरुपतिअसकोजगमाही दुरलभपापमनुजतनकोही २ जानुमनु
कीसवथलभीती करैनहरिपदंपंकजपीती ४ जौनमनुतेसवसुराई काल
पाइनहिकहुँ वचिजाई ५ येकसमैनारदसुषलाये आनकहुँडुभिकेधरा
आये कियवसुदेवविविधिसतकारा पूजनकियोअनेकप्रकारा ६ द्वादकसि
हासनवेठाई सीसनायपदविनयसुनाई ७ वसुदेवोवाच सुनहुँमुनीस
आपआगमनू देहिनकोदुरंतदुषदमन ८ दोहा जिमिजननीअरुजनक
कोआगमसुतधरहोप अवसिअमंगलजातहैतोसुतुरतसवषाय चौपा
ई जननिजनकजनकैहरिदासा करतअनेककलैसननासा १ देवदेहिषुष
दुषजनकोही दुषहरिसुषकरसाधुसदाही २ जोजसदेवनकोसनमानै तेतसदेवताह
कोजानै ३ जसतनकरतकरनितसछाया त्रैसहिकरहिदेवमुनिराया पैअसनहि
सज्जनसवकाला अवसिहोइतेदीनदयाला ५ जनहिंनकचहुँदीनअपकारा करहिं
दातिनकोउपकारा ६ मैपूछहुँतुमसोमुनिराई देहुँभागवतधर्मबनाई ७
अद्वासहितसुनेमुनिजाके रहवतभयपुनिकलुतनताकि ८ दोहा मेमु
निपूरुवजनममेभुक्तिमुक्तिकेदानि भजतभयोसुतहेतदठिळैकैहायआ

ज्ञानि चौपाई तिनसौलियोसोक्षनहिंसागी देवनमायांमैमतिपागी १ सहजहि
 मेलागहिनहिंवारा होहुंजौनविधिभवंतिधिपारा २ सोउपायमुनिनाथउचारी
 संप्रितदुषसहिजातनभारी ३ श्रीसुकोवाच जववसुदेवकहेयायहिंभांती तव
 मुनिकीभयसीतलछाती ४ हरिगुनसुमिरनकरतमहीसा लागेयाकहैनसप्रीति
 मुनीसा ५ नारदोवाच पूछ्योभगवतधर्मउदारो जदकुलभूषनभलोउचारो ६ धर्म
 भागवतपढ़ेसुनेजो आदरकरैसराहिगुनेजो ७ होइविस्ववैरिहुजोप्राणी सोउसु
 विसपदिहोइविज्ञानी ८ दोहा कहतसुनतजिनकोसुजसहोतपरमकल्याण ९
 सेहरिकीतुमसुरतिदियकरायमतिवाँन चौपाई तामेसुनहुंयेकइतिहोसा जोसु
 निहैहैतुमहिंविस्वासा १ जनकरिषभपुत्रनसंवादा भोजसपूरुषप्रदअहलादा
 २ स्वायंभूमनुकेरकुमारा भयोप्रियव्रतभूषउदारा ३ तेहिंअग्निध्रनामसुतभा
 यक ताकोनाभिनामसुतभयक ४ ताकेरिषभदेवहरिअंसा धर्ममोक्षजोसकल
 प्रसंसा ५ ताकेमेसतसुवंतउदारा जेपदिलहैवेदकोपारा ६ जेठभरतभोसीला
 सुभायन श्रीमन्नारायनपारायन ७ जाकोसुजसप्रभावअषंडा नामभयोया
 हभारतषंग ८ दोहा भूरिभोगकरिभूमिकोग्रहतजिकाननजाय तीनिजन्महा
 रिध्याइकैगयोकृष्णपदपाय चौपाई तिनकोभ्रातानवनवषंडा होतभयेमहि
 पालउदंडा १ भयेविप्रतिनभ्रातइकासी कर्मकांडकेसकलप्रकासी २ महाभाग
 वतभेनवभ्राता परमहंसपरमातमज्ञाता ३ कविहरिअंतरिक्षविज्ञानी प्रबुधि
 पलायनमतिषांती ४ आविरहोत्रदमिलअरुचमसे करभाजनवरनेवनवकन
 से ५ थूलसूक्ष्मजगवपुहरिदेषत विचरहिवसुधामहैजगलेषत ६ रुकतीग
 तितिनकीकहैनाही स्वर्गपतालजलौथलमाही ७ सिद्धसाध्यगंधर्वहुजक्षार
 रनरकिन्नरनागहुरक्षा ८ मुनिचारनविद्याधरजेते तिनकहैंपूजहिंसादरतेतो
 ९ दोहा निमिनरेसकीजागमेयेनवजेजोगीस विचरतविचरतआइगेयेकसो
 अवनीस चौपाई निमिलविमानुसमानप्रकासा महाभागवतज्ञानअवासा १
 उर्योसकलविप्रनजुतराजा मान्योपूरनमषकरकाजा २ नवजोगेस्वरनिरवि
 हुतासा उठतभयोसादरसहुलासा ३ नवजोगेस्वरकेदिगजाई भूषविदेहचरन
 सिरनाई ४ ल्यायकनकआसनवैठाये चरनधोइनिजसिरजलनायो ५ पूजन
 कियषोडसउपचारा सनकादिकसमहियेविचारा ६ पसर तजिनकोपरमप्र
 कासा पूरनकरततुरतदसआसा नेहनहैनिमिनृपतिनिहोरी विनैकियोतिनरे
 करजोरी ७ विदेहोवाच दोहा मधुसूदनकेपारषदहैममानहितुमकाहिं विच
 हें पावनकरनहितहरिमयलोकनमांहि चौपाई छनभंगुरयहमनुजसरीरा
 हिनकोदुर्लभमतिधीरा १ मनुजसरीरहुपायमुनीसा डरलभदरसदासजगई

सा २ भित्ती आज सम सकल अभागा तुव पद रसन तेवड भागा ३ या तेहें मूक
हिं मुनि राई देह अछिन्न कल्याण वताई ४ आधुन कन साधुन सत संगे यह
जग मे आनंद अभागा ५ कहु भागवत धर्म असागू जो हेम हा हिं सुनन के जो
गू ई जौन धर्म के किये मुनी सा होत अधीन आसुज गदी सा ७ नारदो वाच यहि
विधि जव पूछ्या मिथिलेसू तव सराहि कै नव जो गेसू ८ दोहा तिन मे जिन को
नाम कविते रिजु नन सुनाय नृपहि भागवत धर्म सब कहन लगे सुषयायक
विरुवाच चौपाई यह जग मे सुनिये मिथिलेसू हरि पद भजेन भय कर लेसू
१ यह मे हे अछिन्न कल्याण है उपाय जन को नहि आना २ रहत चित्त उद विगना
सदा ही दी सत भय जग मे हे चहुं घाही ३ हरि पद पंकाज भजे विदेह रहत नही
पुनि जग से देह निज पद पावे नहि तजदुराई निज सुषवर न्यो जौन उपाई ५॥
सोई भागवत धर्म कहवै जो करि मूठहु माधव पावै ई करत जाहि नहि होता
प्रभादा दिन दिन दूनव दूत अहलादा ७ पावै मूर्खि नहुन कांही छुटै गिरे न सु
मारग माही ८ दोहा करत भोगवत धर्म ति मि होत विघन कहूं नोहि विघना
है भये विदेह सुत ही न नही फल माहि ९ मन सावाचा कर्म नाई द्रुवि सुभाठा
करै कर्म जो कस्त को सो अरपै नृपराउ २ चौपाई नारायन प्रभु कर्म हमार लेहस
वै अ सकरै उचारा १ जौन स्वा मि सेवक मति राषत तेहि अति होति भीति श्रुति भा
षत २ सोई ज दुपति विमुष अज्ञानो माया विव स होन अभिमानो ३ गत गुरु
प्रति सह रिजानी सेवक स्वा मि भाव उर ठानी ४ करै अनन्य भक्ति मति माना तव
हि होत जग मे कल्याण ५ हम सुते जे हे हि प हि चाने अरु सरीर आतम करि
माने ई ये भ्रम है नृप उभै प्रकारा वेद विरुद्धि करहु विचारा ७ जे से मन वस स्वप्न
सदा ही जागे सकल नुरत मिदि जाही ८ तै सहि मन कारन भ्रम अहई नित संक
ल्प कल्प हि गहई ९ दोहा ताते मन को अवल करि हरि म हं देयल गाय तौ विदेह भूप
ति सुनहु आसु उभे के जाय चौपाई जन्म कर्म जे ज दुपति केरे गाये वेद मुनि नवहु
तेरे तिन को गावत सुनत सदा ही लाज छे डि विचरै महि माही २ पुनि निहारा बैद
सरि आसा भजे निरंतर रमानि वासा ३ यहि विधि ब्रत धारै वड भागा नाम ले
तउ मगे अनुरागा ४ करि भावना कस्त सै गेरी हे गोविंद गोहरा बैदरी ५ रावै न
चै हं सै अरु गावै उत की दसाइ ते दसावै ई विचरै जग उनमन समाना रहै लोक
वाहर मति माना ७ अनिल अनल अय अविनि अकासा दुमन कूत्र सुरन रद स आ
सा ८ दोहा सरित समुद्र ह आदि सब हरि को रूप विचारि करै प्रनाम अनन्य के दो
ऊपा नि पसारि चौपाई पथ म भक्ति हरि की हिय होवै पुनि हरि को अनुभव जन
जोवै १ करि विषम ह होत विरागा २ सी भक्ति रीति वड भागा २ जे से भोज करै

जोकोई ३ आवततुष्टि फेरिमनमोही फेरिपुष्टिस
वचंगनकोंही ४ ग्रासग्रा समहककु ककुलीने जैसेहोतनरेसप्रवीने ५ तिमि
भक्तिहु अनुभवहिविरागे ककु ककुयककालेमह जागे ६ यहिविधिनुपज
भक्तिविरक्तिहु अनुभवआवत ७ तवजानतजदुपतिकररु
तवपुनिपावतमुक्तिअनुपा ८ दोहा भागवतनजोहोतहै मैक्रमदियोवता
अवजोतुमपूछहुनृपति सोऊदेहु सुनाय चौपाई सुनिकविजोगेस्वरकीवा
नी पूछेहुनृपतिजोरिजुगपानी १ राजोवाच अवभागवतजननकेलक्षनति
नकोधामहकहहुविचक्षण २ तिनकीरीतिहुवैनसुभाऊ मोसेतुमवरनहुमु
निराऊ ३ निमिनरेसकीसुनिमृदुवांनी हरिजोगेस्वरकह्योविज्ञानी ४ होरु
वाच सबभूतनमेभगवतभाऊ अपनेहिमहदेशहिनुपराऊ ५
हंसवजगकोंही तेउत्तमभागवतकहाही ६ जदुपतिचरनजासुअतिप्रेमा
सेतनसोसनेहकरनेमा ७ दीननपैराषैअतिदाया हरिविमुषिनसागैनुप
राया ८ दोहा सोमदिसभागवतहै यहजानहैमतिमान
कोसुनियेकरौवषाँन चौपाई केवलहरिमूरतिमहंप्रीती
भक्तनगोविधनमाही जाकोहिसनेहककुनाही २
३ लहिकैअर्थअनर्थनकोंही
मांही ४ हरिमायादेषेसंसार सोउत्तमभागवतउचारा ५
तिके जनसंभरनभयतिस्नाअतिके ६ लुधात्रषादिकसकलकलेसा
७ राषैकस्तसुरतिसवकाला सोउत्तमभागवतमुवाला ८
दोहा
भक्तवरसाय चौपाई उत्तमजन्मकर्मउत्तमतै
तनहितनकअभिमाना सोजनहैभागवतप्रधाना आत्ममेअरुवित्तहुमाही॥
निजपरभेदजिन्हैककुनाही सांतरहैसबभूतसमाना
विभुवनविभवहुपावनहेतू छनचौथईजासुमतिसेतू ३
जाको गिनतीअष्टभक्तमहताकी जोजदुपतिपदकोसुररोजै यावेकवहुनअम
करियोजै सोहरिपदजाकीमतिलागी कैसेतजैसंतवदभागी ८ दोहा जदुपतिप
दनषचंदकीजातिजगतिहियजासु यहसंसारअसारकीतापजातिनसितासु
चौपाई जिमिससिपूरनउयेनरेसा रहतनदिनकरकरनकलेसा ९ तिमिजवा
मिटीविषैहरिध्याये सोफिरिनहिंलौटतलौटाय २ जोहरिचरननेहकीडोरी॥
वाधिलियोकरिकैवरजोरी ३ जासुद्दिदैहरिकवहुनसागै जासुनामभयअथ
४ कस्तपेमसरितापतिमाही रहतजासुमनमगनसदाही पूरसना

१८ क रीतियकांतजासुरहिवेकी ६ जो दीन नदायादगदेषे परा
३ ७ तेहिजानहु भागवत प्रधाना त
१ भागवतनकेमै सकल लखनदियोवषा नि
ति ॥ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री

श्रीमद्भागवतयेकादसमस्कंधे आनंदामुनि धौदुतीपः स्तरंगः २॥ ॥ ॥
१ निमिनरेसकरजोरिके संतचरन सिरनाय

राजोवाच चौपाई परजइ नंदन की यह माया विधि महेस मो
१ सो मोहि जानन की है आसा मुनिवरता को करहु प्रकासा २
मुनि अघाउनहि होत हमारे ३

है औषधिसुनि गिरातिहारी निमिनरेसके सुनि अघावैना वे
रिबैना ४ अंतरि सजवाच पंचभूतते भूतन को ही रच्योई सनू पपूरुव माही
भोग अरु मोक्षहु हेतू जीवनके जानहु मति सेतू निज विरचित प्रभु भूतन माही

पा ८ दोहा इंद्रिन द्वारा जीव कहै विषै करावत भोग जिय आपहितन को सुनत लह
त हरष अरु सोग चौपाई विषै वासना भरि वहु प्राणी जगमे करत कर्म अभिमा
११ तिन तिन कर मुन के फल पावत जगमह भ्रमत सोक सुषळावत २ यहि वि
धि भ्रमत कर्म गति माही जनन मरन छूटत कहै नाही ३

छूटे तब लगिय हसंसार न छूटे ४ प्रलैकाल जव भूपति आवै कारन महंकार जो
मिलि जावै होय वर्ष सत लोन हिवषी सूरज ताप होत उत कर्षी ६ तरनि तापते
७ वदति सेस मुख पावक ज्वाला
ति अषंड अतिही विकराला ८ दोहा मारुत महा प्रचेइ तवहन न लगत महि पा

सांवरत कगत मेघ कराला
सिगरे जीव सहित करतारै लीन होत वसुदेव कुमारै
रिजातो अनल महान लमाहिं समातौ ४ तैसहि जीवई समिलिरहु ही
५ प्रेरित पवन धरनि जल माही लीन होत कछु ससेनाही
पुहुमी होति सलिल महंलीना सलिल प्रवेसते जम है कीना ७ तज
या प्रवेसा होत पवन नमलीन नरे सा ८ दोहा
अकास अहेकार पुनि सलिके इंद्रिन सुरजुत वास चौपाई

निदोऊ महत्तमेलयभेसोऊ १ महत्तनुकियप्रकृतप्रवेसा प्रकितलीनभय
जायपरेसा २ जगउतयतिपालनसंघरनी यहहरिकीमायाभैवरनी ३ यहा
त्रिगुनामायातुमजानौ कहहुऔरजोसोऊवषानौ ४ पुनिजोगेस्वरभूपनिहो
री वोलैमंजुलअंजुलिजोरी ५ राजोवाच यहअपारजदुपतिकीमाया किमि
जनसहजतरहिंमुनिराया ई सोउपायअवदेहुवताई सुनिवोल्योप्रबुद्धरिषिरा
ई ७ प्रबुद्धउवाच करिकैनरनारीसोनेह मानतमोदविगतसंदेह ८ दोहा दु
षनासनसुषमिलनकोकरहिकर्मनरनारि पै तिनकोपरिनाममेदुषहोले
हुविचारि चौपाई है धनसदांमहादुषदाई ताहंपरदुरलभनृपराई ९ धनको
हेतमीचुहठिहोती धनहितमतिहोतीनितकोती ग्रहसुतअरुदारहुपरिवारा
॥ अरुवसुधापुरदेसभंडारा २ विभौवाजिस्यंदनअरुहांथी येहैनहिंसवदि
नकेसाथी असविचारिइनकीतजिप्रीती असहिजानहिंस्वर्गहरीती ५ स्वरगह
महभैरवानिंदा तातेतहुंकेदुषीवसिंदा ई जसभूपनकीदसादिषाई तैसहिदेव
नकीनृपराई ७ असविचारिअपनेमनमाहीं लेनभक्तिउपदेसनकाहीं ८ जो
नगुरुजदुपतिपदप्रेमी सांतसुभावकरनजगळेमी ९ दोहा ताकेसरनहिंजा
यकैकपटछाडिमतिमान सिषेभागवतधर्मकोजोचाहैकल्यान चौपाई सवावि
धिकरैगुरुसेवकाई गुरुकहंजानैश्रीजदुराई १ गुरुसेवनतेसुनहुभुवाला हो
तप्रसन्नआसुनंदलाला २ प्रथमकरैसाधुनकरसंगा सबविषइनितेरहैअसं
गा ३ करैदयाहरिदीननमाहीं निजसमानसोनेहसदांहीं ४ उत्तमहोयआप
तेजोई तासोकहैनम्र तासोई ५ करैसुमतिसवकालअचारा कायकलेस
हुछुमाअपारा ई वृथावचनमुषतेनहिंवोले मनवचकर्मयेकरसतोले ७ ब्रंम
वर्जकरिवेदपढ़ेजन कवहुंनहिंसाकरनकरैमन ८ दोहा सबथलदेवैकस्त
कोदुषसुषगनेसमान करैवासयेकांतमहंतजैअवसिअभिमान चौपाई प
हिरेवलकलवसनअदोष जथालाभराषैसंतोष १ श्रीभागवतसास्त्र
महंप्रीती राषेतनमनवचनप्रतीती २ औरदेवऔरेगंथनकी औरेमन
नऔरपंथनकी ३ कवहुंननिंदाकरैसुजाना रहैकस्तपदप्रेमलोभाना ४ प्रा
नायामकरैमनवसहित जीतैवचनमोनताधारिनित ५ वृथ्यानकरैक्रियासा
निधीरा येहिविधिनिजवसकरैसरीरा ई वोलैहितकारीसतिवांनी समदमा
धरैसदांमतिषांनी ७ हरिजसनामसुनेअरुगावै जदुपतिचरनसरोजहिंध्या
वै ८ करैअविलकरिकैहितकरमा जीवजातजनतजैनधरमा ९ दोहा दोना
जज्ञजपूतपहुप्रतसुतवितगुहजियदार अरपेनंदकुमारकोऔरवस्तुनि
जप्यार चौपाई जिनकेसरवसुहैजदुराई तिनकीकरैअवसिसेवकाई १ लषो

चराचरमहंभगवानै मनुजनमेविसेषिपहिचानै २मनुजनतेपुनिसंतनमांही
लयेविसेषिकस्त्रप्रभुकांही ३कहैपरसपरहरिगुनगाथा जोअनाथकोका
रनसनाथा ४ राखैसुमतिपरसपरप्रीती विचरैधरेतोषसुनिरीती ५ हरिजा
ससुनतहोइआनंद। परैनमतिमदनकेफेदा ६ सुमिरतसुरतिकरावतमा
ही अघनासनहरिप्रगटसदांही ७ होतभक्तिउपजैअनुरागा तनपुलका
चलिलहिवडभागा ८ दोहा हरिकेसंगकोकरतहैअरुभवचित्तलगाय तहै
जसदेखतअरुसुनतसोपहितनदरसाय चौपाई हरिवियोगमहंसोकहु
वत कवहुंहंसतहुलसतहरिजोवत १ कवहुंकहतकोमलकडुवांनौ चलहुम
मिलहुनछलहुनिजजानी कहुनाचतगावतमुदभरई निरवतजसउततसई
तकरई ३कहुंहरिकोहियमोहलगाई पायप्रमोदमौनकैजाई ४ असभागा
वतधर्मकीरीती करैसुसतिकारिप्रीतिप्रतीती ५ तातेपरमेक्तिहठिहोवै को
दिजन्मकेपातकषोवै ६ तरतसहजदुस्तरहरिमाया यहिविधिमिलतकस्त्र
निमिराया ७ सुनिप्रबुद्धजोगेस्वरवेना निमिनरसवेल्याभरिचेना ८ राज
उवाच परब्रम्हपरमातमानारायनजेहिनाम तासुरूपमोहिभाषियेब्रम्ह
ज्ञानिसरनाम चौपाई मिथिलाधियकोलपिअनुरागा भन्योपिप्यलाय
नवडभागा ९ पिप्यलायनउवाच आपुअहेनहेतजगकेरो विविधिकरतजा
गअसस्यतिदेरो २स्वप्नसुषुप्तिहुजागरमांही अरुसमाधिमहंसोदरसांही
३इंद्रिदेहहैअरुप्राणा जेहिसत्तात्तेपावतमाना ४ बिजनिजकरतसकलव्यापा
रा सोनारायनगुनहुंउदारा ५ गिराचसुबुद्धिहुमनप्राणा करहिनजेहिप्रवे
समतिमाना अनलकलानहिअनलप्रकासे तिमिअनीसनहिईसहिभोसै॥
७ विधिनिषेधकरिवेदवषांनै तातयर्जकरिकरहिप्रमाने ८ नेतिनेतिनेकपु
निगावै जाकोकहिकहिपारनपावै ९ दोहा सतरजतमगुनजाहिवसमहा
त्तनुअहेकार जीवहुजासुसरीरहैसोजज्ञनभोक्तार चौपाई अहैअचित्सस
क्तिनृपजाकी अहैअगमगतिजेहिमायाकी जडचेतनमहव्यापकजोई तेहि
तेपरतविलक्षणजोई २जोनमरतजनमतकोहकाला वढतघटतनहिंजोम
हिपाला ३देहअवरथाकोहैसाथी सवतनवसतप्रेमअभिलाषी ४ सुद्धसतो
गुनज्ञानसरूपा इद्रिनकोचेतनकरभूपा ५ सेदजउदमिजअडजपिंडज।
इनकोचेतनकरतमेदिरुज ६इंद्रिनसोवतजागेहमाही निरविकारसोरहा
तसदांही ७ जोसुषुप्तिपरमातममिलतो जागेसोसुषकीसुधिकरतो ८ दो
हा सोनारायनजानियेजडपतिअनुजनाम तिनमूरतिसंगलमईनवनीर
दसमआम चौपाई करैतासुपदभक्तिमहई भिटैतवेमनकीमलिनार्इ ९ आता

मन्त्ररूपरमातमरूपा जानिपरततवहीं सुनुभूपा २ जैसेअमलदीठिभैजवही
रविप्रकासदीसतहैतवहीं ३ सुनतपिप्पलायनकीवानी वोत्यौनिमिनरेसवि
ज्ञानी ४ राजोवाच वरनहुँकर्मजोगसुनिराई जेहिँकरिअसुभकर्मनसिजाई
५ भक्तिजोगपावतहैप्रानी मिलतजाहिकरिसारंगपानी ६ येकसमैममपि
तासमीपा आयेसनकादिकमुनिदीपा ७ यहैप्रस्ततिनसोहमकीन्हैयो के
हिकारनतिनउतरनदीन्हैयो ८ दोहा ताकोकारनकहहुमुनिमैपूख्योसिरा
नाय आविरहोत्रमुनीसतववोलेआनंदपाय ९ अविरहोत्रउवाच चौपा
ई काम्यकर्मअरुक्रमअकामा कर्मनिषिद्धसुनहुँमतिधामा १ परतवेदहोतो
यहजानी कवहुँनलौकिकतेअनुमानी २ हरितेप्रगटचारिहुँवेदा जाकोज्ञा
निहुँलहतनभेदा ३ सनकादिकतुमकोगुनिवाला उत्तरनहिदीन्हैयोतेहिका
ला ४ वेदकहतजोस्वर्गउपा करहुजग्यकरमनिसमुदाई ५ तातपर्जेताकोयह
नाही यहअज्ञानिनसिषवनकाही ६ नीकहोतजिमिनीमषवाये जेहिसिसुकह
पितुकहतभुलाये ७ नीमषाहुतौमोदकदेहै मषकढुतातुरतैमिटिजैहै ८ असहि
स्वर्गभोगदरसाई वेददेतसुभकर्मलगाई ९ दोहा करनलग्योसुभकर्मजवहिदे
सुद्धभोभूपतवहरिपदमेप्रीतिभैतातेमोक्षअनूप १ चौपाई कर्मजोवेदकथितना
हिँकरतो अपनेमनकीरीतिजोधरतो १ जीत्योइंदिननहिअज्ञानी कियोअधर्मस
राअभिमाना २ घूटतनहिंताकोसंसारा जनमतमरतसोवारहिंवारा ३ वेदविहि
तकरिकसअकामे अरपिदेतसीतापतिरामे ४ ज्ञानविरागभक्तितेहिँहोई गमनकर
तजडुपतिपुरसाई ५ करमनकोफलस्वर्गजोगायो कर्मकरनमेरुचिउप
जायो ६ इंद्रेगंध्यदुतचहैजोछोरी तौभूपतिअनुमतिअसमोरी ७ वेदवि
हितअरुतंत्रविधाना आदरजुतपूजैभगवाना ८ दोहा गुरुसरनागता
हैप्रथमजोगुरुदेइवताप तसपूजैजडुनाथकोजसमूरतिमनभाय चौपाई मज्ज
नकरिहरिसन्मुखजाई वैठेसुचिआसनैविछाई १ करिप्रानाथामैमतिधीर करहि
सुद्धमनसहितसरीरा २ पुनिगुरुमंत्रकरैतनन्यासा पुनिपूजैश्रीरमानेवासा ३
प्रतिमासहअथवाहियमोही जथाविभौपूजैहरिकोहीमूलमंत्रपढिपूजनसाजू
साँचैसलिलसुद्धकेकाजू ४ पुनिनिजतनमहिआसनसाँचै सवथलतेनिजमन
कहैषीचै ६ पाद्यअर्घ्यआचमनहुँपावन अरुअस्नानपात्रधरिसुचिमन ७ मधि
सुद्धोदकपात्रहिरावैपुनिअश्लोकध्यानकरिभाषै ८ दोहा न्यासहुदादिकमूर्तिमैक
रैमूलपढिमंत्र सांगसपार्षदकस्तकोपूजैभक्तिस्वतंत्र चौपाई प्रथमअर्घ्यपुनि
पाद्यहुदीजै पुनिआचमनहुँकीविधिकीजै १ सुद्धोदकअस्नानकरावै संषोदक
तैपुनिनहवावै २ पोछिसिंघासनमेवैठावै वसनचढायजनेउचढावै ३ पुनिचाँ

दन पुनि फल चढाई पुनि प्रभु कहं माला पहिराई ४ प्रथम धूप पुनि दीप देषावै ॥
 बहु प्रकार नैवेद्य लगावै ५ फल दक्षिणा अदस देषावै प्रभु परचा मरचारु चलावै
 ६ पाठ करै पुनि भागवत आदिक करै निरांजन पुनि अहलादिक ७ दोहा अर्घ्य
 पाद्य आचमन देपुण्यांजलि मति धाम चारि प्रदक्षिन दै करै अरु साष्टांग प्रना
 म निज आतम परमात्मै देषै पूजन काल हरि निरमायल सी सधरि मोदित
 बुद्धि विसाल फेरि विसर्जन नाथ को करै सप्रेम अनूप सालिग्राम सिलानि मौ
 हन विसर्जन भूष यहि विधि पावकर विसलिल अतिथि हृदय महे जोय हरि पूजे
 अनु एग सोता सुआ सुगति होय इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहा
 राजा श्री राजावहादुर बांधव सश्री विस्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहारा
 जाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजावहादुर श्री कस्तूर चंद्र कृपापात्राधिकारि श्री रघु
 राज सिंह जू देवकृत श्री मद्भागवत ते आनंदाम्बुनि धौये कादस स्कंधे तृतीय स्त
 गः ३ ॥ ॥ ॥ दोहा निमिनरे स आनंद लह्या सुनि हरि पूजन रीति बोल्यो पु
 निकर जोरि कै जागिन सोजुत प्रीति राजोवाच लेखत ब्रज दुपति औतारा कर
 त चरित जे सदा उदारा तेमों सांवरन हूं मुनि राई सुनि वेकी लाल साम हाई सुनि
 विदेह के बचन सुहाये दुमिल कहन लागे सुषळाये ३ दुमिल बवाच जो जदुप
 तिलीला गुन कोही गनन चहै अपनै मुषमाहीं ताहिक हत मत मंद सुजाना ह
 रि चरित न को है न प्रमाना ५ कौटिन जच्चा बिताइ जो देई धरनी को रजक न गनिले
 ई ई पैगानि सकत न हरि गुन कोही यामि नृप संसै कछु नाहीं ७ पंचतल रचि ब
 भगवाना किय ब्रह्मंड केर निरमाना ८ दोहा निज अंसहि मेताहि मेकरि प
 रवै सुनरे स पुरुष नाम कहवावते नारायन हिं हमे स चौपाई जेहि नारायन के व
 पु मोही निवसत त्रिभुवन भूष सदा ही १ नारायन इंद्रि नते भूषा प्रगट होहि द्वा
 द्वादस रूपा २ नरपति नारायन के जाना सहत मनुज ज्ञान हूं विज्ञाना ३ नाराय
 न के प्रानहि पाई सहत मनुज सक्ति नृप राई नारायन जग उत पतिकरता ना
 रायन पालक संचरता ५ अष्टि सभै महे सुनु महाराजा यह जग के विरचन के क
 जा ई नारायन ना भीते भायो रजगुन ते ब्रह्मा द्रुत जायो ७ सत गुन ते पुनि पालन
 हेतु प्रगटे विस्तु धर्म कर सत ८ दोहा तम गुन ते पुनि रुद्र भेक रजगुन संधारा
 विगुन मयो यह जग को जान हूं अष्टि प्रकार चौपाई जो विधि विस्तु रुद्र के क
 रा करत अष्टि पालन संधारा १ आदि पुरुष नारायन सोई जाकी गति जानत न
 हिं कोई २ दक्ष सुता मूरति जेहि नामा श्री सी जौन धर्म की वामा नर नारायन रिषि
 अवतारा लेख भये प्रभु सोत उदारा नारदादिक ह सुन हं नरे सा आतम ज्ञान कि
 यो वप देसा ५ वसत अवहुं वदरी वन माहीं मुनि वर से वितचरन सदा ही ६ तिन

को स क क ठिन त प दे पी मोर धा म लै है अ स ले पी १ न त म द न क हं तुर त वो ला यो
 व द री व न क हं ता हि प ठा यो ८ पा पा क सा स न क र सा स न आ यो ना रा य न त
 प ना स न ९ दो हा रि तु व सं त ल षि स क ल व न वा ह्यो सु र भि स मी र ल ग्यो ग वा ड न
 चा व नै सुं द र ना रि न भी र चौ पा र्ई सु म न धु नु व लै नि ज स र मा स्यो प्र भु प्र भा व न
 हिं ने कु वि चा स्यो न र ना रा य न भ यो न मो डू न हि की न्ह्यो ता प र क कू को हू त व म
 न सि ज म न मो हि डे रा यो दै सा प हि मो हि च ह त ज रा यो ला गे क प न म द न के गा
 वा सृ ष ग यो मु ष क ठ ति न वा ता त व ना रा य न वो ले वां नी हे म न सि ज हे ति य कू
 वि षां नी ५ ड र ह न क कू ली जै स त का रा आ श्र म की जै स फ ल ह मा रा ई य ह सिं
 ग रो वा स व अ प रा धा हं म ज नै नि ज ज्ञां न आ गा धा ७ या मे क कू न हिं दो ष ति हो
 रा ग म न हं अ व आ प ने अ ग रा ८ दो हा अ भै प्र दा ता प्र भु ज वै क हे व च न अ भि
 रा म त व ल जा य सि र ना य कै ति य जु त वो ल्यो का म चौ पा र्ई तु म्हे न अ च र ज य हा
 अ प हा री तु व प द से व त मु नि त प थारी १ तु व प द पं क ज म जै त गो विं द वि घ ना
 क र त व हू सु र म ति मं द २ ये ते हिं वि घ न हो त क कू नो हं न हिं सं का ला ग ति
 म न मो हं ३ जे ज न सु र न दे त म ष भा गा सु र न हिं वि घ न क रै जे हिं जा गा ४ तु
 म नि ज क र जि न के सि र मो हं ते सु र सि र प ग ध रि क दि जां ही ५ ति न को है को रो
 क न हा रो जि न के आ यु स रि स र ष वा रो ई जि न को तु व य द भ र्ई न प्री ती के व ल
 क र हिं त पै की री ती ७ सी त उ स्त अ रु कू धा पि या सा र स ना प व न सि र न म न
 आ सा ८ दो हा जी ति ले त ज द पि ड न्हे क रि त प क ठि न क ले स पै हा र त ह ठि के
 ध सो अै सी री ति ह मे स चौ पा र्ई क र त क ठि न त प व सि व न मो हं कौ ध वि व स त
 म हो त वृ थो हं १ अ ग म उ त रि सा ग र गो विं द वू ड हिं गो प द म हं म ति मं द २ आ
 स्तु नि ज वै का म अ स की नी द र सा यो नि ज व हू त अ धी नी ३ त व न र ना रा य न मा
 हि पा ला जो ग व लै प्र ग टी व हू वा ला ४ च म कै च हं दि सि क न क ल ता सी भू षं न व
 सै न कां ति है षा सी ५ न र ना रा य न के प द से वै ति न के न हिं जा नै को उ भे वै ई रा
 ति प ति अ रु र ति अ रु र ति आ ली दे षि ना रि म नु र मा र सा ली ७ सु र भि पा य ति न
 के त न के री मो हि ग र्ई ला गै म नु चे री ८ दो हा सुं द र ता ति न की नि र षि म द न हू ग
 यो वि मो हि नै न नि नि मि ष नि वा रि कै र ह्यो ठं ठ त हं जो हि चौ पा र्ई का म हिं जा
 नि प्र न त भ ग वां ना वि हं स त अै सो व च न व षां ना इ न ना रि न मै तु म य क ले हू जो
 पै तु म्हे रो हो य स ने हू स् व र ग डू इ न ते भू षि त हो र्ई अ व ग म न हं इ त ते स व को र्ई ३
 सु नि नि दे स ना रा य न के रो म न सि ज सु द म न मा नि घ ने रो ४ ना रा य न प द मे ध
 रि मा थै लि यो उ र व सी को ग हि हो थै ५ स क ल अ प स र न मे व र जो र्ई चि त व ति
 दे त मो द म न मो र्ई क रि उ र व सी का हि नि ज आ गे ग म न त भ यो का म सु ष पा गे

७ तुरतहिं गयो इन्द्रदरवारा करि प्रनाम सव सुरनम भ्रारा ८ नारायन को तप
 लगायो सो सुनि सकचा सञ्चति पायो ९ दोहा चकित रह्यो नहिं कक कहु पाका
 रि विचार निज काज नैनन को नीच कियो मनहिं मानि अतिलाज चौपाई पुनि हरि
 लियो हंस अवतारा ज्ञान जोग जो कियो उचारा १ पुनि भेद नात्र न्य भगवाना पु
 निसंनकादिक भये सुजाना रिषभदेव पुनि पिता हमारे जामंगल सव जगत पा
 सारे ये सव कस्तकला अवतारा और सुनहु अवतार उदारा हरिलै हय गी वं अ
 वतारा हनि मधुकैठ भवे दउ धारा ५ प्रलेप यो निधि धरि व पुमीना महि मनु ओ
 पधिर सनकीना ई पुनि लिप प्रभु वराह अवतारा कियो डाढ सो धरा उधारा ७ दिति सुत हि
 रन्यास विकरारा ताको कि पसगर संधारा ८ दोहा फेरिक मठ अवतार लै धरि
 मंदर निज पीठि मथन करायो कीर निधि अमी प्रगट भीम पीठ चौपाई ग्राह ग्रा
 सित गजराज हिजानी आय तुरत हरि अभे प्रदानी १ नकव कहनि चक्र विदा सो
 गहि हांथी को हांथ उधास्यो २ येक समे सुनु भूप उदारा बाल बिलु सुनि साठि ह
 जारा ३ रहे पद तक स्पप के गेह गुरु चरन न करि परम सनेह ४ गुरगुनि अनध्या
 य दिन अठयो ईधन आनन कानन पठयो ५ तहं गोधुरन भरो जल रहेऊ ते सवा
 येरत पारन लहेऊ ई वूडन लगे वीच हीं माही हंसो इंदु लषिके तिन को हीं ७ वा
 ल बिलु तव अति हिल जाई सुमिरत मये चरन जदुराई ८ आय तुरत हरि तिनहिं

उधारे ईधन लैते भवंन सिधारे ॐ दोहा पुनिवृत्तासुरकोहंन्योसचीकंतजेहिकाल
ताहिंमहहत्यालगीलुकोकंजकीनाल चौपाई दुजहत्याहरिआपछोडाई ईश
सनपरदियवैठाई १ महादुषीअसुरनकेमाथा सुखनितनलविनाथअनाथा
२ प्रभुप्रह्लाददासनिजहेतु मद्दिसभामहें असुरनिकेतु संमहविदारिकढेकरि
सोरा धरेनृसिंहरूपअतिघोरा ४ हंन्योहिरनकस्पपवलवौनै देवनकोदिय
मोदमहामै ५ देवासुरसंगरमहराजा श्रीपात रनावैजैकेकाजा ईकरिकैदा
नवदेसविनासा जगरक्षनकियरमानेवासा ७ पुनिलीन्हैयावावनअवतारा
गवंनकियोवलिजग्यअगार ८ दोहा वलिसोवसुधातीनिपगमागिसरूपव
ढाय नापित्रिलोकअसोककियदेवनदियोदिकाय चौपाई पुनिलियपरसरा
मअवतारा कियनिछुवछितियकइसवारा १ हयहयकुलवनपावकजोई वस
तमहेंद्राचलमहेंसोई २ फेरिअवधनगरीअभिरामा तहेंभूपतिदसरथअस
नामा ३ तिनकेलेतभयेअवतारा रामनामअसजगतउचारा ४ तुवकुलसुता
जानकीकोही भुजबलसिवधनुतोरिविवाही ५ पितुनिदेसलहिवनपगुधारे
तहेंषरआदिकराछसमारे ईहस्योसीयदसकंधरआई तेहिंहितकीन्हीकपि
नमिताई ७ सेतवोधिपुनिसागरमाही हन्योसकुलदसकंधरकोही ८ आंये
अवधनगररघुनाथा अवलोकविगावतजिनगाथा ९ दोहा कीरतिकौसलना
थकीकरतिलोकअचछार गायगायजाकोसुकविकवहेंनपावतपार चौपाई
हरनहेतभूपतिभूभारा लैहैंहरिजदुकुलअवतारा १ करिहैंदुजमहेंसुंदरली
ला गैहैंजासुसंतसुभसीला २ मथुराअरुद्वारावतिमाही सुरदुर्लभकरिकरा
मनिकोही ३ छेपारथसारथिगिरधारी दैहैंभूकरभारउतारी लगेकरनजव
जज्ञसुरारी तिनकोनहिगुनिमषअधिकारी देसदानवन मोहनहेतु वोइहें
हिगेकृपानिकेतु ई पुनिजवकलिहोईअतिघोराप्रगटिहिपापधरनिचहेंवोरा
७ तवप्रभुलैकलकीअवतारा करिहैंअधीनपनसंचारा ८ दोहा जन्मकर्मभ
गवंतकेहैंअनंतजसवंत यहिविधिकछुवरननकियोमैतुमसोमतिवंत ॥ इ
तिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरबोधवेसश्री
विस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहा
दुरश्रीक्रतुचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवक्रतश्रीमद्भागव
तेयेकादसकंधेआनंदाम्बुनिधौतृतीय स्तरंगः ३ ॥ ॥ दोहा पुनिनवजो
गेस्वरनसोनिमिनरेसकरजोरि कह्योवचनसिरनायकैवारहिंवारनिहोरि रा
जौपाव चौपाई हेमुनिवरजेजनमतिमंदा बहुधांभजतनजदुकुलचंदा १ तेकुम
तीसठविषइनकेरी होतिकोनगतिकहहनिवेरी २ सुनिविदेहकेवचनविनीतेचे

मसकहैनलागेअतिप्रीति ३ चमसोवाच ब्राम्हनभेहरिकेमुषतेरे भयेवाहतेका
 विघनेरे ४ ऊरुतेमेवैस्पअछुद्रा भयेवरनतेभूपतिमुद्रा हरिअंगनतेचारिह
 वरना प्रगटेनिजनिजधर्महिकरना ई ब्राम्हनछत्रीवैसदुमुद्रा जदुपतिभा
 जैनसोईछुद्रा चारिहवरनचारिहेआश्रम प्रगटकियोप्रभुआरनेमजम दोहा
 हरिअंगनतेआपनीउतपतिजानिअजान भजतनजदुकुखचंदकोसोषलति
 नहिंसमान चौपाई पितुहरिनिद्रिआररतिराचे अहैवरनसंकरतेसंचे १ जे
 नभजैहरिकपानिधाना करहिअवसितेनरकपयाना २ दोकलोकदेतहैषो
 ई विमुषजोनजदुपतिपदहोई राजाराजघनीधनदेरी रहतनकछुहरिवि
 मुषनकेरी ४ जिनकेअवैनकस्त्रगुनगांध्या पस्थानहीकवहुनरनाथो ५ जि
 नकीरसनासोहरिनामा निकस्योभूपनयेकौजामा ई जैनकेरीसंतनसेवका
 ई वृथादियोतेजन्मगमाई ७ जानतजैजदुपतिकहैनाही तेनरसूकरकूकरा
 आही ८ दोहा केहिविधितिनकोहोदूगोपहसंसारखधार नारिसुद्रकेसरिसजे
 छत्रिहुपुरुषगेवार चौपाई कस्त्रभक्तजेआपसमानातिनकोउचितपरतअ
 मजाना १ मूढनपरकरिकपामहाई देहिकस्त्रकीभक्तिसिषाई २ तौतिनके
 सबविधिवनिजैहै कालहिगालविहालनकैहै ३ छत्रीविप्रवेदअधिकारी तौ
 सहिवैस्पहुलेहुविचारी ४ तिनकोउचितभजवगिरचारी जोचाहैनजलेव
 सुधारी ५ तेसठकस्त्रभजननहिकरही आपहिजायनरकमहंपरही विप्र
 नवेदनकोअभिमाना भजतनहीहरिकपानिधाना ७ अपनासमदूजानहि
 मानै कियाअचारअनेकनठानै ८ तेसठघोरनकर्महैजोही सकैनवेदरो
 कितिनकोही ९ दोहा वेदयव्योअरुहरिभज्योसकलपढवहैतौन वेदपा
 स्थानहिहरिभज्योअवसिजातजगभोन चौपाई राजहिहोतराजअभिमा
 ना मानतअपनेसमनहिआना १ विषैकरतवीततदिनराती तदपिनइंद्रा
 कवहुअघाती २ सुधिनकरतकवहुहरिकेरी पायैनपरीराजकीवेरी ३ सब
 हरिकोयहजानतनाही कीन्हहियेगुमानवृथाही ४ करतनिरादरसंतनके
 रो भूलेविमोविलासघनेरो ५ तेनृपसहतघोरजमदंडा रेकिसकतनहिरा
 जअघडा ई मरेसकलइतहीरहिजातो रहतधर्मकर्महिंसोनातो ७ विमोवि
 लासकस्त्रकोजानी जोभोगनसंतनसनमानो ८ दोहा जदुपतिपदमेप्रीतिकरि
 त्यागे सकलगुमान जेहिंनविमोविषय्मापतोकरतनरकपयान चौपाई
 वैस्पछोडिहरियदसेवकाई गैहनिरतदियजन्मविताई १ देनलेनमहंनिसुदिन
 वीसो यहकारजतेकवहुनरीसो २ निजघननिरपिमयोअभिमाना कियोनसा
 तनकोसनमाना ३ विमोनिरपिनिजवागतफूले अतिप्रचंडजमदंडहिंभूले ४ ज

नमदियोहरिनिजसेवनहित वैतिनकोनकवहुंचाहतचित ५ तेनरनरकनिके
तनमाही नहिजाही तोकोपुनिजाही ६ भयोजन्मब्राम्हनकुलमाही करिब्रा
तबंधपदश्रुतिकोही ७ तिनहिजोकोउहरिभक्तिसिषावत तोतेवेदरिचामुष
गावत ८ कहहिंकाहवैरागीआही रामरामजोरदैसदाही ९ दोहा वेदपदो
आचारजुतराषेसिरमहवार श्रीजदुपतिपदभजनकोकवहुंनभेसरतारा
चौपाई गुनिकेकोउनिजजातिवडाई दियोनसंतनपदसिरनाई १ करमे
मालालेतलजाही संतचरनधोवतसकुचाही २ कवहुंजोअतिथगयोदर
वाजे तौनहिंगनतगरुमिजाजे ३ मानहिंभागलिष्योसोहोई देख्यानहिं
रलोकहिंकोई ४ कोहभरेनगनमहवैठे अजसकोठरीमहकोपैठे ५ जेअ
सभाषतरहतसदाही तेनरअवसिनरकमहजाही ६ औरनदेतवहुतउप
देसू आपनसुमिरतकवहुंरमेसू ७ पदिविषाधमंडमनमाही सठपंडि
तलधिसंतनकोही ८ दोहा वादविवादविसेषिकैकरतविजैकेहेत नहिंसेव
ततिनकेचरनतेनरयापनिकेत चौपाई करिकैकर्मस्वर्गहमजैहै काहेहैहा
रिनामनलैहै ९ ब्रम्हचर्जकरिकालवित्तये कवहुंनकथासुननकोआवे २ क
हहिलगतकथनीनहिनीकी करहिंसदाअपनेहीजीकी ३ आनेकोअसध
र्मसिषावे करहकर्मनुमहवसुजावै ४ जोकोउकस्तकथानितवांचे तिनकोग
नहियवडीसांचे ५ धर्मकर्मनितकोनहिंसागी सुनेनकस्तकथाअनुरागी
ईतेसांचेगदहाजगमाही पदिवेदनकियधर्मवृथाही ७ कियेअनेकनकरमा
नकोही येअसकर्मकियोकोउनाही ८ जामेयहछूटेसंसारा अैसेकर्मनकि
येगमारा ९ दोहा कुमतिआपनेगर्ववसऔरनमानतछोट हरिदासनसांही
नसांकरतयोटाईषोट चौपाई संतनसांहठिकरहिंविवादा उपजावहिंअति
उरहिंविषादा १ सास्त्रविषेजोताहिनआई तौनिजविजैकहतगोहराई कोउ
असजगमेहोइनरेसा गर्वहिंभरिविद्यानहिलेसा ३ वातेहिकहतकुपित
हैजाही हारेहुहारगुनतहियनाही ४ समहरतनहिंकोहकालमिजाजा गुन
तवरोवररकहुंराजा ५ दीनहिंधैकाहारदेवावै गनिकालधिसमीपवैठावै ६
देखितिलकधारीहरिदासे करैकुमतिताकीउपहोसैं ७ संतनकेआसनके
नीचे वैठहिंनहिंविद्यामदसांचे ८ दोहा काषागाधाहुंजेऊयक्यानकोनेहो
कालगर्वभरेषटसास्त्रकोचलहिवुधनकीचाल चौपाई काहुंकोयककोडा
हुदीन्है अयनेकोदोनीगुनिलीन्है १ देतयेकभोकवहुंसवाई लैषासमुभरता
तदिवससिराई २ कवहुंकरेनसज्जनसंगा राचेरमनिरूपरुचिरंगा ३ संत
देषिमानतेभि चारी निजकरनीनहिलेतविचारी ४ जोकोउकरैतिन्हैउपदे

सा तापैपीभरतरेहमेसा ५ संतनिकटगमनतसकुचाही गनिका घरजूतीवहा
 पाही ई दिनभरिपदे साखवहुभांती गनिकाग्नहमहं सोवतराती ७ जोकोउ
 मारगमहं धरिलेही अबनकह्यो कहूं अमकहिदेही ८ दिनपंडितनिसिवांमगु
 लामा तकरगुन्हिनिजकहंमतिधामा ९ देवजोगसाधनदिंगमाही कोहूंकैसंग
 कचहूंचलिजोही १० भक्तिरीतिहरिकथ्यानपूछै वैठेरहंमुरेरतमूछै ११ जेयठि
 साखनकियहरिप्रीती करतविवादव्यावयवीती १२ दोहा कथासुननकेहेतजो
 वैठनकवहुजोहि चटरचटरवतरातकरिसंकापदयदमाहि १ चौपाई जौनहिं
 सठकछुवोलनपावै तौजमुहाइसोइतहंजामै १ खानकरतसूवहिमुवआईकथा
 भयेकोउदेतजगार्द २ बोलहिं स्वातारसिकसमाजू सुधावधिआळीभैआमू ३
 आपहुकहंनलग्योजवजाग्या हंमकोतौनोनपरकछुलाग्या ४ जैसीकपटीकु
 मतिसदाही जीतहुमरेनरकतिनकाही ५ कोउसठमुषमंजुलअसवोलै हियकी
 मलिनगादिनहिंपोले ई साधनसम्पुषरुषलहिमाषे घरआपिसुधितासुनराषे ७
 कोककहेहमजग्यकिहेहै दुजनदक्षिनावहुतदिहेहै ८ स्वर्गायपैहसुषभा
 री कैहंवहुअपसराविहारी ९ सठयहनहिजानतमनमाही जौनस्वर्गसेअहेइ
 हाही १० गनिकामुषचूमतनिसिबीती छुटीनाहिकालकीभीती ११ इतैवर्षसतज
 तैहजारा जीवंहैअसकरहुविचारा १२ दोहा अंतसमैदोऊयलैछुडिआयगी
 देह अचलदेहकैहेतवैजवकैहैहरिनेह चौपाई रजोगुनीकोउजनजगमाही धा
 वतधनकेहेतसदाही १ रहतरहतभूपतिकेनेर सचिवहुजैतेवहुतेरे ३ तथा
 उनकेवाढतअभिमाना नहिजानतकहुहंभगवोना ४ साधुनकोलपिनेनतरेरे
 नीचनजनवैठावहिनेरे ५ भ्रातननातननेउतिषववै भोजनहितनहिसाधुवाला
 मै ५ जोकोउभक्तिकरेहरिकेरी असीनिंदाकरहिंधनेरी ६ यहतौसवधरकोधना
 फूंकै करतसकलकारजमहंचूके ७ वडोषपंडीठगहैपूरो मुषमृदवेनहुदेअसछु
 रो ८ चुगुलीकरैभूपसोताकी आपहुषवरिलेहुनहियाकी ९ निजनदेतनृपसोन
 देवावै नृपहिंदियेकोपितकैजावै १० जोनृपकवहुसाधुसनमानै तौहारपकहुवो
 लिवषानै ११ नृपदिंगसाधुजौननहिंपामे गयेसमीपमकरकैलामै १२ दोहा कर
 तद्रोहठिसाधुसारायतयापिनिप्रीति अपनेकोज्ञानीगुनतकरतनजमकीभीति
 चौपाई जासोकछुईरपावदावै पुरस्वरनमारनकरवावै १ रहतविचारतमनमा
 हंअैसे सबकोविगरिवनैममकैसो २ आपलेहिंधनप्रगटचौराई साधुनदियो
 जायरिसिहाई ३ भंडुवामांडभमैयेनकेरी नृपसांविनतीकरहिंधनेरी ४ देतदो
 वावतनहिसकुचाही साधुनदेपिदुषितकैजोही ५ असनहिंकहतकवहुंसुषवा
 नी साधुनदेहकहामममानी ई रापहियरनारिनसोयारी करतकुकर्मगुनववड

वारी ७ जाकीनीकनारिकहंरैषै तेहिंपतिकहंधनदेतविसेषै ८ वरवसचुसतपा
 रायेघरमे मारिहुगयेनेकुनहिंसरमे ९ संगतिकरैगुलामनकेरी करहिनगरअ
 धरातहिंफेरी १० करहिंचूतियावडोचिकनपट तेललगाइपहिरिपटचटपटा
 ११ आपुसमहंरैसोवतराही लेहुमजाकरिअवजगमाही १२ दोहा वारिवधूको
 राखिवोअैसकरवसवकाल यहीसारसंसारमेऔरसवैजंजाल चौपाई जोकोउ
 कछुउपदेसहुभाषै तापरनैनलालकरिमाषै १ नारिहिपूछिकरैसवकारज मानत
 नाहिकहैकोउआरज २ करतधर्महठकवहुनकरही पापकर्महठकरिअनुस
 रही ३ साधुनहितनदुषीकहुकाला फिरतनारिकेहेतविहाला ४ परैफंदजेक
 वहुपातुरी तिनकीभूलतिसवैचातुरी ५ तजहिंनारिकुलकीतजिलाजू वैठहिंम
 डवनमदिसमाजू ई कुलकलंककोनेकुनडरही पातुरिहेतपापवहुकरही ७
 लषिसंतनकोहंसहिंठठाई कहंहिलषहुइनकीवौराई ८ फिरहिराहमेसान
 जनावत गजलदोहरावैतसुनावत ९ होतनाचकहुंसुनैजोकाना तोसवतजि
 तहंकरहिंपयांना १० आदरकरैजदयिनहिंकोई तदयिजायवैठहिंसुषमोई
 ११ जूतीजदयिसैकरनलागै तदयिनतहंतेकैसेहुभागै १२ दोहा यहिमेरचपू
 तीसकलमजवूतीदरसाय पुनिपुनिजूतीषातहंकरतूतीकहुवाय चौपाई ॥
 कोउसठकोपितरहतसदाही जरतवरतबोलतसवपाही १ कारजविनकारा
 जमहिपाला रहैनाकमेकोपकराखा २ साधारनहिउठतअरुवैठत स्वासलेत
 अहिसमअतिअैठत ३ ऊर्ध्वपुंडलषिवैसवकेरो पापीकरिकैकोपधनेरो ४ डा
 रहिकुमनिपुछाइधोवाई लेतनरककीराहुवनाई ५ देतंदोनकरिआदरनाही ॥
 तौनदोनवैजातवृथाही ई संतनकोकठमलियाकहुंही तिनकोकरनअनादरव
 रही ७ मातुपितागुरुकीकहुवांनी सहतकवहुनहिंअतिअमिमानी ८ जागनि
 काजूतिहुभरिमारै घरतेगारीदेतनिकारै ९ तौपुनिपुनिताकोसिरनामै पुनि
 पुनितासुधामकोधामै १० देशतलगहिंवडेरजपूतै हेषासेकुलकेरकपूतै ११ व
 रहिवीरतानारिनमाही कामपरेतवअवसियराही १२ दोहा कह्योमानिनिजनारि
 कोजननिजनकगुरुकोहिंदेतनिकारिनिकेततेकहंहिकामअवनाहि ४ चौपाई
 राहचलतसवसोहठिलरही कोहुसोसक्रसीकरतनडरही १ भूयतिकोसासन
 नहिमानै थोरधनमदफिरतमुलानै २ कछछोखाविघ्नकोभाषै दीननपैविसे
 षितेमाषै ३ अयनोलषिकैमोटसरीरा कोहुंकोनहिंसमुभहिकछुवीरा ४ बोला
 हिंवचैनकपानउठाई कोहुंसोकरहिंनकवहुंमिताई ५ कोहुंकोलषिथोरहुअप
 राधा लूटिलेतसरवसदैवाथा ई जाहिकवहुंजोनृपदरवारै बारबारनिजअंगसु
 धारै ७ लहैदहलजवभूयतिकेरी तवतेहिंनिंशकरहिंधनेरी ८ सबसोअवसिकर

हिं कुंन्याक मानहिं नहिं भूपति कृतन्याक ८ सुताना रिमारहिं निजहोथे फोरहिं भू
 पद्धार निजमाथे १० नहिं गरीवकी सुनत गरीबी मानत अपने को विरजीवी ११ कर
 हिं नछ माछोट अथराधा करत देव परको पत्रगाधा दोहा घरलामहिं विषदेता
 है छटिलेत है गांव हरि विमुषी अस जनन को अहे नारकी नाउ चौपाई अव नृप सुन
 हुं पषडिन को ही जीवन जिन को अहे दृष्टा ही १ ऊर्ध्व पुंड दैल सितललाटा वाग
 हिं पुरम है घाट नवाटा २ माला तीनि चारि गलमो ही राषे वारसी सच है धो ही ३
 घर घर खोलहिं सीतारामा कहत नहं मको है कछु कामा ४ नजर वचाय नही जन
 केरी चोरी करहिं चटकवहु तेरी ५ पुरके वाहे रवै ठहिं जाई राति घात दिन ध्यान
 लगाई ई कहहिं रसायन हं महुं वनामै कछु ककियाता की दरसावै ७ दैय हिं
 भौति जनन विस्वासा लै धन बहुतराषि निजपासा ८ भागै रातिन को उजन जा
 ना होय जायद सको सविहोना ९ कोहुं सो कहै पुत्र हं मदेही दस हजार खरबी
 हं सलै ही १० लहिं बहु धन विप्रन सो राजा वरन करावत सहित समाजा ११ जव
 न भयो कारज कछु कोई तव भाषन आगे सुत होई १२ दोहा अथवा विधन वा
 ता कछु नृप नल गावत पोरि यहि विधिवहु भरमाइ कै गन हिं कर्मवहारि चौ
 पाई वेष बनाये पंडित केरो करतर रहै अपकर्म धनेरो हरिदासन को अतिलघु
 मानै विद्या को धमंड अति गने धर्म कर्म सब पेट हिं हेतु करत न कछु परलो
 कहनेत ३ छोट छोट सब सुता खेवाई मगवावत धन पान मिठाई ४ निज परा
 वारहिं के उपकारी भैठहिं वने धर्म व्रत धारी ५ रहै हिं येकादसि निरजल कोई
 सरिम हं बुडियत जल सोई ई रहि त्रत दिवस पान कहुं नाटे जननि छिमाइ पाइ
 निसिगाटे ७ चौहटम हं पूजा विस्तारै राह चलत सब लोग निहारै ८ संन्याक
 रहिं पनि चटै माही बैठे निरषहिं नारिन को ही ९ दाना ध्यक्ष होत नृप केरे आथो
 लेहिं दान ही तेरे १० सभा जाय भाषत बहु घरमा घरमे आय करत अपकरमा
 ११ नातन भ्रातन अति यवनामै भूपति सो पूजन करवामे १२ दोहा जुवती नारि
 न के करहिं चे लीवहुत महंत असे पाषंडीवहुत नरकनेवा सब संत चौपाई अ
 व अभिमानि को भेगाऊ पूरे अधी संत है नाऊ १ नाम महंत कर्म कछु नाही लो
 भ करत सब जन्म सिराही २ नहिं संतन के चैवै ठामे नहिं संतन के पदा सरनामै
 ३ गुन हिं होति आपनी छोटाई जोरत घरमे धन समुदाई ४ लेन देन सब जेन सो
 राषत संत हिं सब जीवंत परमाषत ५ जगमे कहुवावत वेरागी है कौडी लौंडी चनु
 रागी ई सरत भरत धन भूमि हिं है नृ है न कछु परलोक हिं चेदु जितनो भन
 धन माहिं लगावै तितनो हरि पूजन नहिं भांमै ८ नृप सो को उन अधिक अमि
 मानी जेन गुनत कवहुं निजहोनी ९ आदर करत संत कहैं सकुचै बांधहिं पी।

ठिअधर्महिंवकुचै १० करहिंनविप्रसंतपरनामा वैठहिंनहिंतिननीचेठामा
 ११ सुनेनदीनदुजनकीवांनी कवहुंभजेनहिंसारंगपांनी १२ दोहा जौना
 सुहासितआपनीवारवारवतराय बुद्धिमानताकोगुनैलेतनिकटवैठायी॥
 ई चौपाई जौनजथारथवचनउचारै ताकोटेडीनजरनिहारै १ चा।
 रिचूतियेनकेमधिमाही वैठजवैवीरतावताही २ तवत्रिभुवैनआपनेसमाना
 तिनहिंपरतकोऊनहिंजांना ३ तिनहैतैपंडितअभिमानिजेपढिभजेनसारंगपां
 नी ४ श्रीमागवतऔररामायन औरगंथजेकस्त्रपरायन ५ तिनहिंजोपढे
 ताहिलघुमानै न्यायव्याकरनमाहिंभुलानै ई तासुतषततरवैठतनाही कथ
 नीगुनैकस्त्रगुनकाही ६ कहैपुरानिकहैकहवाता असकहिहैसततिनहिंअ
 ज्ञाता ७ निसिदिनरदैकोमुदीफांकी मरतहुनहिंभूलतिसुधिताकी ८ विद्याव
 सजेनहिंहरिमोही पंडितमरेभूतहठिहोही १० पढिविद्याजेजन्मविताये कव
 हुंनगोविंदकेगुनगाये ११ तिनकेमुषनिकसतदुरगं धूवदतदृश्यांसठसास्त्र
 प्रबंध १२ दोहा अभिमानिपंडितकहैकस्त्रभक्तियाषंड पढियसुतेकहवावतो
 सहतघोरजमदंड चौपाई त्रैसेयापीवहतप्रकारा होहिनिरदईयहसंसार
 जवतेमहिमहंरेगनलागे तवतेयापहिमहंअनुरागे २ खेलतधूरिमृत्तिकाअ
 गन चौटीमटाहैनहिंसिसुसंगन ३ पांचवरिसकीजववयअवै सुदिनपूछि
 पितुमासुपवावे ४ बौकरनपैकपांनचलवावै तिनकरपक्षिनयक्षफएवै ५॥
 वांसावाजसचानहुंजोरी राषतजियतदेतपगफोरी ई जीतैतिनकीमासने
 चावैस्वानराषिवहुपसुनधरावै ६ जीवैनहैननवननकहैजामैरोपिजालवहुप
 सुनफंदावै ७ तिनपैसस्त्रअनेकचलावै कोहूजीवकोनहिंवरकावै ८ येकमी
 नलाषनासिसुताके दयाजोगअपराधविनाके १० यकहितलाषनजीवनमारै
 दिलमेदयाननेकुविचारै ११ साठिहुवर्षउमिरिवितिजाई मासषावनहिंसकै
 विहाई १२ दोहा जोउपदेसोकतहुंकोउतापैअतिअनषाय तीरथहमेजायकै
 मासहिमकूरीषाय चौपाई रातिलागिवैपारिनमारै जीतहियसुपक्षिनकहै
 जोरै १ भूपतिसोसठवैरवठाई देतगांउमहंआगिलगाई २ जरहिनारिनरवकु
 रागैयांदयानहोतसुनेहादेया ३ दिनकेपहिरौविविधिपोसाकू वागहिंनगर
 नगरमहेंडाकू ४ रातिकरैघरघरमहेंचोरी लूटिलेहिंजहंतहंवर्जोरी ५ कोहूके
 रीतियहीचलिआई वेदीहोतहिहनतकसाई ई वेदीवेदाकोउसठवैचै कोउसठछ
 सहितबोधतपेचै ६ छागमहिषसैकरनमगाई मारहिंदेवीद्वारहिंजाई ७ को
 उसठतासुमासहठिहोने यहलोकपरलोकहुषोवै ८ हैसैहेरिसेतनकेक
 र्मा आपनजौनहिंधर्मअधर्मा १० पापकर्मजसमानहिंनीको करवधर्ममानहिं

अतिफलो ११ चढतसी सहठिसिषवतमोही वरवससिषयेलरैयराही १२
 दोहा सुबमानतहै पापको दुषमानतहै धर्म कहँलो मैतिनके कहँकलमषकु
 त्सितकर्म चौपाई देसा सुनहुं पुनिकामिनिकेरी नहिं अचातमावतमतिमेरी १
 जवधनभयो बहुत धरमोही करव धर्मरहि गोतवनाही २ कासी अरु प्रयाग
 तेषासी बहुबोलायगनिका अरु दासी ३ तिनसोंकरै सपथका
 रिजन्मनिवाहवरीती ४ गुंडन और गुलामबोलाई तिनकौले
 ५ तेअ सकहँहि सुनहुं महराजा और जगतनहिंदू सरकाजा ई
 गनभोजन तौयहँ डिकरै कोरोजन ७ बारवधुनकहरातिनचाई
 ताई ८ आतहिबो लिपातरिनकाही सोहवतकरतवीतिदिनजोही
 एषहिंकेते ते सुंदरिपुरतियकहिदेते १० धनदेतिनको रातिबोला
 रुदासरमाँ ११ सतरंजचौपर और गंजीफ निसदिनबेलहिं
 दोहा निकटवैठिजवपातुरीपर सतिभाववताय तवमानेमनमे
 सहपाय चौपाई तजिगनिकाहित आपनराज देसविदेसेनफि
 योफिरंगजवै अतिचौरा परेकरतनव आरतसोरा २ जदपिनपु
 जाती तदपिनतजतताहिकुलघाती ३ येकबुंदयकछनकेकार
 धनहुँहजारन ४ जातिहुकेनतासुसंगयावँ लैदासी धरअलगव
 धर्म धनवहुलैआमै आपनधातेताहिषवावँ ई गनिकाकुपितं
 मानहियहँ आसिकीमसकी चितमेनयेनयेनितनैतू बांधहिता
 तू ८ जसजसवहुइनपर अनपाती तसतसहोती सीतलछाती
 नियुनिपायनपरही जूतिहुलगेमोदवरभरही सांफहिंतेका
 उनंगेनचिकरतविहांना ११ कईपरतडेरालगवाई तामेदीपव
 दोहा सोहदनअरुपातुरिनकाजोरहिंतहांजमाति गाइनावि
 हिंदिवसकी राति चौपाई कोउसठविघ्ननवहुतबोलांमै बहुमंत्र
 मै १ पुनिनंदेतदक्षिना दुजनको लोभकरतहै अपनेधनको को
 तिवोलांमै दुजआयेभागततजिधामै ३ देदेताहिपाषिकहँसाप
 यसेतापा ४ कोउसठकरहिंजंग्यअतिभारी सुनिसुनिधावँहिव
 भूपतिसोंजाचनवहुकैकै दसपंद्रहिं हजारधनलैके ई अपने
 री अन्नकांठिकरतेमपपूरी ७ चरुवाकाजखरीअरुवरहो मृतकक्रियाकरम
 हुँदिनतेरहो ८ भैरुहिंनपहिं सुनाइसुनाई मागिलेनधनकरिठगाहाई ९ वैद
 लाजहतधनलैतो अमराहरषवाइतेहिदेतो १० निवलगतहनजातिपदिपाई
 तधनीसोंवरनकराई ११ विघ्नसोंआधीवदिलेहो कोउसठकवहुंकछनंदही

वफोरी नव
 करनपाव
 तजातवेनि
 जानिनिज
 लियोपकर
 गनकोवांये
 तामुषकोड
 कंधतद
 असकहिप
 ही दीनफि
 इबोरी ई ज
 वसमे भूलो
 सबकोपूरु
 नेकोदछाह
 मकंछे बांधि
 राई ३ ताहि
 री होतमई
 री ई सोऊक
 री जदपिज
 सविचरिगो

१२ दोहा शोरेकारजकेलियेलाषनधनलगवाय लूटिलेतजजमानकोकाजवने।
 किनसाय चौपाई मारिमारिजीवनचंडालावंचतरहैमाससवकाला १ यहीजीवि
 कालेतवनार्ई जातनरकजुतकुलसमुदाई २ छागमनाइदेविगहजाई कहेंपुनदे
 लेवलिमाई ३ असकहिछागमारिगहलामे नेउतकुटुवनषायषवावै ४ भगव
 तधर्मनजानहिंपापी रहतउभैलोकनसंतापी ५ जपिकैसावरमंत्रनकोहीं मु
 रदाजागिमसांननमाही ई लोगनकोअजमतदरसावै वैठिसभाफलफूलम
 गावै ७ तिनकोमरनकालजवआवै भूतअवसिमुषमेमलनावै ८ कहवावैको
 उपुरुषअघोरी तिनकीसवसठतेमतिभोरी ९ जीतहिंसूकरसावरषांत सेरना
 रुधिरपानकरिजाते मूत्रपियेमलअंगलगवै जीतहिंनरकभोगसोपावै ११ उ
 दरनिमित्तकरहिंवहुवेषा हैयरलोकमृषातेहिलेषा १२ दोहा मीठमीठभोज
 नहितैपरमहंसकैजाहि घरघरनंगेवागतेदूधसोहारीषाहि चौपाई धनम
 तवारनकीसवसुनिये पूरेहरिद्रोहीतिनगुनिये १ जसजसतिन्हैमिलतध
 नजाही तसतसलैगाडतघरमाही २ संतनकेविप्रनकेहेतू कोडिहुषरचन
 करहिनेनेतू ३ धनकेअहंकारकरिघोरा चितवंहिनहिंसाधुनकीबोरा ४ अ
 पनेतेसाधुनलघुमानै तिनकेसनमुषगर्ववषानै ५ मुंदरीकंठाकडेलगाई वा
 तकैतिनकोचमकाई ई साधुनदेखिदेतहठिगारी देहद्वारतेनेगिनदारी ७
 लूटिलेइनुपचोरचोरावै अथवाधनपरवकैजावै ८ येनदेनसंतनकेनामा
 तिनकोवनेनरकमेधामा ९ मरेहोतहठिभूतभुजंगा वैठेरहैधनहिकेसंगा
 १ लाषनकोधनहैघरमाही कौडीवांटतविप्रनकोही ११ षोडहिरुपियाकथाचढा
 वैताहमेपाछेपछितावै १२ दोही आपषातविंजनविविधिप्रभुहिंनिवेदतषांडसा
 धुनदेखैजरमरतदिंगवैठावतभांड चौपाई अवसुनुइस्वरजमेतवारनकी जासु
 दसाहैकलवारनकी १ वसनपहिरिकैआकेआके आगेचलतनिहारतपा
 के २ लगिहैधूरिअंगअसंलेषी वरकावैहिंसाधुनकहैदेषी ३ कोउचढितुर
 गमाहिभ्रमकामै नगरडगरदीननकचरामै ४ कोउचढिमत्तमतंगनमाही
 आगेलषिजैनरोकतनाही ५ कोहकेसंगमेवहुसरदारा आसाअरुसोटा
 वरदारा ई फरकफरकतेबोखहिंआगे वडेजलूसजेवकेजागे ७ जोकेहु
 संतनविप्रनताकै मानतनुच्छमहामदछाके ई सुनैनदीननकेरपुकारा भा
 रेआपनेगर्वगमारा ८ गरबीभूषभौनमहंपौढी सातआठलगवावतड्योदी १०
 करैनसाधुसमीपपयानै प्रभुतेअधिकआपकहैमानै ११ कहंहिंवचनअसपा
 यकुसंगति करैनहंसंगनकीसंगति १२ दोहा भूलिहुकेजो संतकहुंआपम
 वैनमेजाय तौआसनतेउठतनहिंदेतभूमिवैठाय चौपाई जोमानैनिजजाति

वडाई ताकी दसारेहुँ सबगई १ घरमाभेद सपाँचकुमार औरदुभई पाँचदसदारा २
दिनवीतततिनकोसनमानत साधुचरनसेवननहिगनत ३ साधुनदेषिकहैअ
सवानी भक्तिआपकीहमरीजानी ४ असकहिघरनेदेतनिकारी सतवेरमानतवा
डवारी ५ राजहिदेतसिषापनजाई नगनसंगहेतिहलुकाई ई तुम्हरीतौहैवडीव
डाई करहरकारजचितलाई ७ लैपत्रापडितकेसंगा कहिकरहुकाजसवभंगा
८ पुनिआपुसमेअसवतराँही इनतेवनिहैकवहुँनाही ९ राहचलनकहुँदे
तसिषापन साधुनकोमान्योनहिआपन १० जोकोउकहैभजेहरिकोही तौतापै
अतिहीअनघाँही ११ तजिहैनहिकुलकीभरजादा जोचाहैसोहोयविषादा १२
दोहा जौभबडापनहेतसठनिदरतसंत नतान सोगनिकाकैगेहमेजूतिनलागि
नसात चौपाई लह्योकुमतिजोसुंदररुपा सोहठिगिरतगर्वकेकूपा १ लैआरा
सीलपतनिजआनन निजसमानमानतहैआनन २ अंतरेरोजवारवनवावत दोऊज
नहितैललगावत ३ स्याहीसुरकीदेहेसिलारै डाढीमूकैराषतकारै लोदहिमा
हिमहंधूरिलगामै देढीअलककपोलवनामै ४ साधुनकोतनदेषिधिनाही धो
षेहुकरतडंडवतनाही ई करतवृत्तनगरमीकैजावै गंगहिलतसररीकैजावै कथा
सुनतमेदेहंपिराती पूजाकरतहिआलसआती ८ अैसेकुमतिरूपमतवारै जाहि
नरकमहेताजनमारै ८ पालनदेहजतनकरिजोई भरघटजरतचितामहँसोई
१० कतावनाइकैलकहवाई जौहिपातुरीकेघरधार् ११ तहँजोविसिनीदूसरआ
यो तेहितनकोभूतनपिदवायो १२ दोहा षोडगईभलमानसीताकीसुरतिविसा
रि पुनिजसकेतसवागतैकरैवडेनसोरात्रि चौपाई अवसुनुविद्याअधनको
ही तिनकोजातगर्वकहिनाही १ कोऊपदैवदुतत्याकरना निसुदिनरहतविचार
तवरना २ वादविवादहिकरतकरावत कस्तभजनविनकालवितावत ३ साधु
नसोबोलतबहुफाँकी करतवडाईनिजविद्याकी ४ कवहुँनतिनकेउपजतप्रेमाव
कतवकतदुरगधमुहँमायन्यायसाखकोऊपडिलेही जनमवितायताहिमहँ
देही करतरहतसवपरअनुमाना कवहुँनध्यावतकपानिधौना ७ पदतन्यायअ
रुकरतविचार वैकलसेकैजौयअपारा ८ कवहुँनकरैविस्तुपदधीती यहिवि
धिजातिउमिरिसवचीती ९ मरतहुँनहिहरिकीसुधिआवै न्यायसाखपाँठीसु
षगावै १० कोउवेदांतनपदैविसाला नहिछाँडतघरकरजंजाला ११ सवथलपू
रनब्रंम्हहिभाषै करतविवादविसेषहिभाषै १२ दोहा तिनकीजडमतिहातहैउ
पजतकवहुँनप्रेम कस्तकथाकिसुननकोकरतनकवहुँनेम चौपाई सुनिहरिकथा
नहोतहुलासू कवहुँनआवतआषिनआसू १ पदतभागवतहूरामायन तैकेसेहै
कस्तपरायन २ राषहिअतिविज्ञानअभिमाना करहिंसंतनकरसनसाना ३ वि

नाप्रेमनहिंमिलाहिभुरारी विनसंतनपदस्जसिरधारी ४ कोउमीमांसासस्त्रा
हियदही कर्मप्रधानमानमानमदही ५ कर्महिकरतवितावतकाला कवहो
नध्यावतकस्तकपाला ई करतरहतनितकर्मअभागा कवहुंनउपजतहरि
अनुरागा ७ पदिपदिजोगसास्त्रकहंजोगी विनहरिप्रेमहोतदुषभोगी ८
कायकलेसकरहिंवहुतेरे तासुभरेअभिमानधनेरे ९ कस्तकथाकीनिदा
करहीं तिनकीगतिनहिकवहुंसुधरहीं १० ज्योतिषसास्त्रपढैजनकोई तामो
देतजन्मसवषोई करहिंनसंतनदेविप्रनामा अपनेगनितकेरअभिमाना
१२ दोहा वेदसास्त्रकोऊपढेभरेतासुअभिमान सनमानतनहिंसंतकोंतिन
कोनरकनिदान चौपाई कोईदेतअहैवहुदाना ताकेभरेमहाअभिमाना १॥
देतदेतवरुसवदेडारे हरिअरपननहिकवहुंउचारै २ मनमेकरिकामनाअ
नेके दानदेतजद्यपिसविवेके ३ पैहरिअरपनकरतजोनाहीं तेलहिकालवृ
थोवैजांही ४ दानगुमानहिंभरेअपारा करहिंनहरिदासनसतकारा ५ क
रहिंनहरियदमहंविस्वासा जवलगिवनीरहततनस्वासा चारिचूतियातिन
हिसराहै तुमसमकोदानीजगमाहैं ७ अैसेवैनसुनतअतिफूलै अपनेस
मपुनिकाहुनतूलै तीर्थनजायकरतवहुदाने तहोनकछुसंतनसनसाने ८
रहतविचारतअसमनमांही हरिकीभक्तिकिहेकछुनांही १० दानकिहेजगा
मेजसहोई परलोकहुपैहैयुनिसोई ११ कछुनहिंमानतअधिकदानते रहत
अंधसठयहिगुमानत १२ दोहा सवसोभाषतवेनअसहमकीन्होअसदा
न कस्तभक्तसिषवतजोकोउताहिगुनतअज्ञान चौपाई अवअधनकीसु
नोकहानी हैजगमहअतिसैअग्यानी बालपनेतेमहिमहलोदै सहतपहा
लमाननकीचोदै २ लेजगमोगदरभाजतरहंही हरियदपीतिकवहुंनहिं
वहंही ३ धूरिलगायमरोरतवाहै मगमहवलतनिहारतछोहै ४ राहचल
तरीननधकिआमै सवसोअपनोजोरजनामै ५ कहतकवहुंनहिंनरका
सिधैहै जमकोधकादेकदिजैहै ई जानतनहिंयहमहागमारा हमरेहिहे
तवनोजमद्वारा ७ मोददेहलषिस्वानवनामै कवहुंनसंतनकोसिरनामै ८
कस्तीलरेहारजोपावैजियतीहिमृतकसरिसकेजावै ९ छोडहिंसोनहिकवहुं
कुचालू अठतचलहिंगहेअसिदालू १० मेषहुसरिसअहैवलनाहीं रेलनचह
तमतंगनकांही ११ यहिविधिदेतेउमिरिविताई भजतनहोंकवहुंजदुराई १२
दोहा जदुपतिकेपदभजनकेलायकमनुजसरीर नामेधूरिलगायकैवथा
सहतजमपीर चौपाई कितेकुमतिकुरिकुसि तकर्मा छोडहिसुषप्रदभगवा
तधर्मा कोउस नसोपै ॥ यहउदिमकरिमोगतभीपै २ हरि

सनमुषलजिजातवजाई गनिकागेहवजावतथाई ३ चारिचियोगसराहतजव
 हीं धन्यगुनतअपनेकहतेवही ४ कोउसठगाइगाइवहुगगावथावितावतज
 न्मविभागा ५ जिनमेहरिजसनाहिरसाधा ६ सेंटयाधुरपदयाला ईगांवा
 हिलेहिअनेकनताना फोरतमनहंसुनैनकांना ७ तुलसीसरऔरजयदेवा
 औरहुकरीजेहरिपदसेवा ८ तिनकेविरचितहरिपदसुंदर रसिकनखवन
 सदांअतिसुषभर ९ तिनकोकवहुनगावहिमूढा जद्यपिकेजातेअतिबूढा॥
 १० हरिपदगावतमेसकुचांही गुनहितुच्छअपनेमनमाही ११ उखुचारिवाहव
 हदेहीं तेअपनेकों धनिगुनिलेहीं १२ दोहा हरिमंदिरमेकवहुनहिगावतहो
 सठजाय चारियातुरीवीचमैगावैसानवनाय चौपाई जेहरिजसगावतनहि
 गायकतेजगमेगर्धभकेलायक १ गावतसुनतविस्तुपदकांही कछुअनुराग
 होतहियनाहीं २ हैपबाँनतेहृदैकठोरा तेजमदंडलहतसठघोर ४ हरिपद
 सुननसदांजेवहैहीं तिनकोंकनरसियासठकहहीं ५ कोउआल्हागावतगंवा
 रा सुकवितिनैहैअसवचनउचारा ई आल्हावडेगमारनगावा चारिममारनवौ
 ठिसुनावा ई ६ सहुसुनिनहिंकुमनिलजांही आल्हासुनिवेपुनिपुनिजांही ७ को
 उभरथुरीमूढजनगावै चारिचूतियासुनिसुषपावै ८ कोउविरहाकोउदादरिफा
 गू गांवहिमूढसहितअनुरागू ९ करहिंकस्तदासनपरकोपा गुनहिंननिजस
 ठसरखसलोपा १० कोउसठनाचनसिषेअनेकन षोवतदुर्लभवथाभनुजतन
 ११ औरेनकेदिगनवैमलाई हरिसन्मुखमहंनचतलजाई १२ ॥ दोहा ॥ नचि
 बोऔरवजावबोअरुगावबोसदाहि हरिसन्मुखसवविधिसफलहरिको
 विमुखवथाहि चौपाई कोउजनपढहिंमंथवहुभाषा करहिंमंथविरचरनअ
 भिलाषा १ पैदुरमतिहरिजसनहिंगावै नहिहरिसुजससुनतसुषपावै २ नारि
 नकेअंगवरननकरहीं नारिकथासुनिसुनिसुषभरहीं ३ सरदासअकतुला
 सीदासा बालमीकब्रम्हाअरुबासा ४ इनकेविरचितमंथनमाही दोषदेतना
 हिंकुमतिलजांही ५ अपनेनामघरतअंगारी साधुनसोंगनतहठिरारी ई ते
 सठघोरनरकमहंजाई जमजातनासहतदुषदाई ७ कोउआरवीफारसीपढ
 हीं कोउअंगरेजीपढिसुदभरहीं ८ देतयहीमहंजन्मविताई भजतनहींकवहू
 जदुराई ९ मुनसीअमलाऔरवकीला कहवावैतनलेसनसीला १० मृषावा
 नाइरचैवहुजाला लेतअकोरहैसवकाला छोंडिसवैहिंदुनकीरीती सेच्छधर्म
 महंकरहिंप्रतीती १२ तिनकोजानहुंनरकनिकेद समुझायहुपरहोतनवेदू॥
 १६ दोहा यहिविधिकलिकेकुमतिवहकरतवहुतअपकार तिनकोकहैंलौभैक
 रेंअपनेवदनउचार चौपाई सवप्रानिनवरवसतसदांही जिमिअकासहैसवा

थलमांही १ हैजदुपतिसवकेअतिप्यारे जगतनियंताजगरषवारे २ जिनकेवे
 रविविधिविधिगावें पैमहिंमाकोउपारनपावें ३ तेजदुपतिकीकथासुहावनिआ
 नदुपजावनिअघलावनि ४ सोनसुनहिंसठकौनहुंकाला परेरहतजगकेजंजा
 ला ५ षेलिषेलिवहुभांतिसिकारा षलआमिषकरकरहिंअहारा ६ देषिदेषि
 सुंदरपरनारी मिलननेतवोंधतविभिचारी ७ हाटनवाटनघाटनमांही तररिव
 नाइतियेनपछिआंही ८ दिनौरतिपहिंभांतिवितावें नहिंपरलोकसुरतिमतिम
 लावें ९ कोकगंथपठिपठिमतिमंदा मानतहैंतेहिंमाहअनंदा १० कवितदो
 हारसगंथनके तियवरननकामिनिमंथनके ११ लिषिलिषिवोंघेरहततनी
 मेषोरिषोरिभाषतरजनीमे १२ दोहा जौनघाटमज्जनहितैगमनतसिंगरीवाम
 तौनघाटमेजातहैगुंडाऔरगुलामचौपाई अनतवतातेअनतनिहारै वोलेंदा
 तैचितैउतदारै १ चारिगुलामनकेदिंगवैठे सूधेहुवातकहेतेअैठे २ देतयहीमह
 जन्मबिताई भोगततिनहिंननरकसिराई ३ कोउकरिकैसरावकोपांना गनिका
 चारिगुलाइमकाना ४ आपहुअपनोवसनविहाई अरुगनिकनकेवसनछोराई
 पुनंगेरहैरेनसवजौमा औरनहींतिनकेकलुकामा ६ मद्यमांसमैथुनयेतीना या
 हिंविधितैजौनियोप्रवीना ७ निजनारीमहैमैथुनजौनो मषमहैआमिषभक्षन
 मानो ८ सौत्रामनीजग्यमहैराजा जौनहुंसुरापांनकरकाजा ९ नित्यकरनकेवे
 दनभाषें ताकोतातपर्जअसराषें १० निजनारीमहैरितुकेकाला सुतहितमैथुना
 हैमहिपालो ११ कवहुजग्यमहैआमिषभोजन तैसहिसुरायाननृपरोजन १२
 दोहा चारहुवेदनकोनृपतितातपर्जयहजान कमकमताहिघटाइवोअैसोअ
 र्थनिदान चोपाई धनकोयेकअहैफलधर्मा धनलहिकरैसुमति सभकर्मा १
 ताकोहैविग्यानफलभूषा हैविज्ञानफलसांतअनूषा २ सोधनपाइकुमतिज
 गमांही करतअधर्महिंअैससदांही ३ अजरअमरअपनेकहैमानै अपनेसीस
 कालनहिंजानै ४ लिषोजग्यमहैजो मदपाना सोजौनहुंकेवलअप्राणा ५ लिषी
 पसुनहिंसांमषजोई परसनमात्रकह्योनृपसाई ६ अैसेसुतहितमैथुनजानो न
 हिंअपनेसुषकेहितमानो ७ जौनतनहिंयहधर्मकुचाली मारतपसुनकरतचंडा
 ली ८ विषैभोगमहैनिसिदिनराचे जौनहुंतिनहिंनारकीसांचे ९ वेदनतातपर्जा
 नहिंजौनी अपनेकोपंडितगुनिप्राणी १० मारियसुनआमिषपुनिषामै जमकीसं
 कोकलूनलामै ११ तेजवमरिजमपुरकहैजौही तिनकीमासतेईपसुषांही १२ दोहा
 पुरप्ररनेमारनकरतकरिकैवैरअजान जौनतनहिंजीवनसकलनिवसतहैंभग
 वांन चोपाई कुंभीपाकनरकतेजौही रोकतमंत्रसालहैनाही १ पुत्रदारभ्राताया
 रिवारा इनमेकीहेनेहअपारा २ इनहंकेहितकरतअधर्मा मानतकुमतिसेाई॥

१ छनमरिनिहितनकोविस्वासा तामेकरतअमरअसआसा ४ येक
 होतहैमहाअज्ञानी येकहोतहैंसांचेज्ञानी ५ येकहोतज्ञानीअज्ञानी तीनिमौ
 तिजानहुंजगझांनी ई ग्यानीनौसवविधितेनीको उत्तरतभवसागरयहठी
 को ७ औअज्ञानीअहेनरेसा सोसुधरतहैलहिउपदेसा ८ जोकछुझांनीअ
 १ सोहैमहानष्टअभिमानी ९ तेकवहूसठसुधरतनाही अपनेगर
 १० सुनतनहूँकोहूँकोउपदेसा जानतनहीभक्तिकरलेसा ११
 दोहा भरेकाममदमोह?

१११ चौपाई
 हतरिनीघरजाई धरनकरतदैइष्ममहाई १ कादैजांघपेटहंमारे
 ताहिकेद्वारे २ तेकहवावतआतमघाती अतिकठोरहोतीतिनछाती ३
 रिकैजेजनमरही होतभूतमलमलनकरही ४ भूतजोनिहिविहजारे नाम
 १ जेजदुपतिपदपदमनघ्यामि तेजआतमघातीकहवावें ७ तिनहूँकीहोती
 २ यमिसंसैकरैनकाई ८ हैअज्ञानीमाननज्ञानी

जन्मवृथाहैअसपापिनके १० गुनतकनारथा
 अपनेकौही घरघरनीतजिवनकहंजाही ११ तहांकरहितपकरतकलेसा था
 १२ दोहा सोहरटनलगी रहततेजवततजतसरीर
 कोउप्रयासकरिधनहिलगाई

कनभवनवनाई १ तामेफंसोरहतदिनराती वीतनकालतासुयहिभाती २
 तौमेफंसोरहेनरनाहा ३ कोहूँकेभेकुमारदसवी
 तिनहिषेलावतधरिनिजसीसा ४ जोरिजोरिधननितघरघरतो दमरि
 ५ अजरअमरअपनेकहंमानत
 नैत ६ जेदुपतिचरनकरतनहिप्रीती मानतनहिजमकीकछुभीती ७
 ८ देतनरकजमदूतगिराई ९ ऐसीसुनिमुनिचरको
 निमिनरेसबोल्पोसुषमानी ९ राजौचाच

ना कौनकौनवपुवर्नबषाना १० कौनजामकौनेजुगमाही कोहिविधिते
 भुजाही ११ देहुकृपाकरिमोहिसुनाई सुननहेतमममतिललचाई
 १२ सुनिदपवचनकह्योकरभाजन जदुपतिपदपदकरसभाजन १३ कर
 भाजनउवाच दोहा सतजुगत्रेताहापरौओकलियेजुगचारि दूनमेनाना
 बरनवपुनानानाममुरारि १ चौपाई तिमिनानाविधिपूजनरीती सोमेबर
 नौसकलसप्रीती १ सतजुगसुकुबरनअवतारा चारिबाहुहरिजसैउदारा २
 ३ दासीसवलकलपदधारे कृष्णाजिनप्रभुअंगसगारे ३ यककरदंडकमेडल

पककर उपवीतहुकमलाखमालधर ४ सतजुगकेजनसांतसुसोला प्रीतिस
 हितगावतहरिलीला ५ बैरिविगतसबसुहृदसमाना तपदमशमपूजहिभग
 वाना ६ हंससुपर्णधर्मवैकुंठा पुरुषअमलअव्यक्तअकुंठा ७ परमात्माजोगे
 स्वरदस्वर येसतजुगकेकृष्णनामवर ८ त्रेतारक्तवर्णभगवाना चारिबाहुहे
 पुरुषप्रधाना ९ त्रिगुनमेषलाकटिमहधारे कनकसरिससिरकेससमारे १०
 करहिकर्मवेदोक्तसदाहो मषमूर्तिसुरुवाकरमाहो ११ त्रेताकेजनवेदवि
 ताता धर्मात्माहोतेअतिदाता १२ पूजहिहरिकहवेदविधाना सर्वदेवमैजे
 भगवाना १३ ॥ दोहा ॥ विष्णुऊरुकमजज्ञवपुष्टस्मिगर्भउरुगाय सर्वदेवअ
 रुषाकपिअरुजयंतनिमिराय चौपाई एईनामनाथकेगावैं त्रेताकेज
 नमोक्षहिपावैं १ द्वापरमैश्रीपतिभैस्यामा पीतांबरसोहतअभिरामा २ च
 कादिकचारिहुभुजधारे श्रीवत्सादिकसकलसमारे ३ द्वापरकेजनसहित
 समाजू पूजहिमहाराजकीसाजू ४ पंचरात्रअरुवेदविधाने पूजहिप्रीति
 सहितभगवाने ५ चाहहिकृष्णकमलपदप्रेमा जपहिमंत्रयहकरिहठिने
 मा ६ नमस्तेवसुदेवायनमःसंकर्षणायच प्रद्युम्नायानिरुद्धायतुभ्यंभगवते
 नमः ७ नारायणायरिषयेपुरुषायमहात्मने विश्वेश्वरायविश्वायसर्वभू
 नात्मनेनमः ८ यहिविधिद्वापरकेमतिवाना पूजहिहरिकहतंत्रविधाना
 ९ अबकलिजुगमहसुनहुनरेसा जेहिविधिप्रगटेपुरुषरमेसा ८ कृष्णब
 रनहेपरमप्रकासी सोहतपार्षदसंगविभासी ९ सुंदरअंगपीतपटसोहै
 जेहिलषिसुरनरमुनिमनमोहै १० कलिमहकहबकृष्णकरनामा यहोज
 जजपतपमतिधामा १० कृष्णनामकीर्तनजगमाहो यहोसविधिपूजनहरि
 काहो ११ कलिमेयेद्वैमंत्रभुवाला जपेमिलतआसुहिनंदलाला १३ ध्येयं
 सदापरिभवग्रमभीष्टदोह तीर्थास्पदंशिवविरंचिनुतंशरणं भृत्यार्तिहंप्र
 णतपालभवाब्धिपोतंवंदेमहापुरुषतेचरणारविंद १ त्यक्त्वा सुदुस्त्यजसुरे
 षितराज्यलक्ष्मी धर्मिष्ठआर्यवचसायदगादराण्य मायामृगं दयितयेषित
 मन्वधा दूवंदेमहापुरुषतेचरणारविंद २ ॥ दोहा ॥ प्रातसारुहरिसन्मुखेदो
 ऽमंत्रजोकोय पढैप्रीतिसोताहिहठिप्रीतिकृष्णमैहोय १ कवित्त मनुजम
 नोरथकेपूरनकरनहारवाहितअपारजगपारावारपारके भुवनकेतीरथकेती
 रथकेदेन वारेवदितहमेसहैमहेसकरतारके रघुराजदासनकेदुरितनेवा
 रेकेतेसरनकेपालनमेकरननेवारके आवनकेजोगहैनसैयाकर्मरोगऐसे
 पदअरविंदएकदेवकीकुमारके १ सैगुनीसुरेसहकीसाहिबीतेअधिकअधी

सिसुपाला औरहुदुष्टमहीमहिपाला ४ वैरभावकरिकैहरिमाहीं लीन्ह्यो जोगिनीकी ग
 तिकाहीं ५ कृष्णविलोकनिगवनविलासा औरहुलीलासहितहुलासा ६ केतेनृ
 पतिकेतरिगेहैं तोकापुनिअनुरागीजेहैं ७ हरिमहकरहुनअवसुतभाऊ इनको
 जानहुपरमप्रभाऊ ८ सबकेहैंप्रभुअंतरजामी नहीमनुजहै पूरनकामी ९ हरन
 हेतअबनीकरभारा करनप्रलनभूपनसंचारा १० दासनरक्षनकरनउदारा तुम्ह
 रेचरलीन्ह्योअवतारा ११ जसतेभरिदीन्ह्योससारा कहवावतहैआपकुमारा
 १२ ॥ सुकौवाच दोहा सुनिइमिनारदकेवचनपरमानंदहिपाय तहेंदेवकिव
 सुदेवहूदियनिजमोहविहाय १ परमपुंन्यइतिहासयहसुनिधारेचितलाय सोस
 वदुरितनसायकैबसैकृष्णपुरजाय २ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीम
 हाराजश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविस्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धि श्रीमहा
 राजाधिराजश्रीमहाराजश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्री
 रघुराजसिंहजूदेवकृते श्रीमद्भागवतएकादशस्कंधेआनंदाम्बुनिधोपंचम
 स्तरंगः ५ ॥ ॐ ॥ ७ ॥ श्रीशुकौवाच दोहा कुरूपतिपुनिकछुकालमें
 सकलदेवतावृंद आवतमेहारावतीदरसनकरनगोविंद चौपाई जुतमरो
 चआदिकनकुमारा देवनलैआयोकरतारा १ भूतनगनजुतशंकरआये म
 रुतनजुतवासबहुसिधाये २ वसुआदित्यअस्वनीकुमारा रिभुअंगिरसदुरु
 द्रउदारा ३ विश्वेदेवासाध्यहुसर्वा अप्सरनायसिद्धगंधर्वा ४ चारनगुप्तक
 पितररिषीसा विद्याधरकिन्नरअवनीसा ५ कुसस्थलीमहंसिगरेआये उग्रसे
 नकेसभासिधाये ६ द्वारपउग्रसेनमहराजे कश्योआगमनदेवसमाजे ७ भू
 पतिकहंल्यवहुइतआसू मोहिदेवनदरसनकोआसू ८ द्वारपालदेवनलैग
 यऊ भूपतिनिर्षिउठततहंभयऊ ९ लगीरहैजहुकुलदरवारा बैठेसबकु
 मारसरदारा १० कनकसिंघासनमध्यविराजा तामेउग्रसेनमहराजा ११ दहि
 नेकनकासनअभिरामा तामेराजिरहेउबलिरामा १२ दोहा तेहिसिंहासनमें
 नृपतिआगेबलिकेसोय बैठ्योरघोप्रद्युम्नवरजेहिसमबलीनकोय चौपाई
 रामदहिनेरिसिसांबविराजे पुनिअनिरुद्धकुंवरछबिछाजे १ पुनिगद्गहाग
 हेतहंबैठे दीप्तमानआदिकसुपपैठे २ औरहुहरिकेबंधुकुमारा बैठेजथाजो
 गदरबारा ३ उग्रसेनवायेहिसिमाहीं रतनजडितसिंहासनपाहीं ४ मधिसमा
 जराजतजदुराजू जेकरतादेवनकेकाजू ५ सिंहासननीचेछबिछाये दहिनेसा
 बिकउडूववाये ६ निसठऔरउल्लुकसुतरामा निजआगेबैठायेस्यामा ७ ॥
 प्रभुवामेंअक्रूरकृतवर्मा अनाष्टपुआदिकधृतवर्मा ८ जथाजोगबैठेसराहा

रा होतरशोमंजुलनदसारा ९ देवनदेपिउठेमहराजा उठेकृष्णसबउठीसमाजा
 १० लपिसुरउग्रसेनदरबारा धन्यधन्यनृपचवनउचारा ११ महोमनोहरज
 दुपतिरूपा लपिलाजतमदनहुजेहिभूपा १२ दोहा जौनरूपतेकृष्णप्रभुहं-
 स्त्रोभूमिकरभार भस्त्रोभूमिमेनिजसुजसजगअबजारनहार चौपाई लपिह
 रिकोअससुंदररूपा नहिअधानमनमेंसुरभूपा १ सुरनसीसनायेदरबारी जै
 सहिनृपबलभद्रसुरारी २ दियेदेवसबआसिरबादा लहहुभूपअतिसेअह
 लादा ३ पुनिसिंहासनविविधिमंगाये सादरसकलसुरनवैठाये ४ पुनिमंगा
 यसबपूजनसाजू उग्रसेनउदिसहितसमाजू ॥ ५ पूज्योजथाजोगसबकाहीं
 पूछीकुसलविनीततहांहीं ६ पुनिसुभपारिजातकेमाला लैआयेजेदेववि-
 साला ७ पृथक्पृथक्हरिकोपहिराये पृथक्पृथक्हरिकोसिरनाये ८ ॥
 औरहुपुहुपकृष्णपरवरषे बारहिबारदेवसबहरषे ९ करनहेतपुनिहरी
 कोसेवा रचिरचिसुंदरपदसबदेवा १० अद्भुतअर्थराषितिनमाहीं मंदमंद
 हरिसन्मुखपाहीं ११ अतिविनीतवैष्टुलसुभाऊ मानिआपनेहियेउराऊ
 १२ दोहा जदुकुलकेदरबारमधिजोरिजलजजुगहाय लगेकरनअस्तुतिस
 वैहरिकहंनारैमाय देवाऊचुः बन्द मनबुडिइंद्रियप्रानबैननतेंसदासुषधा
 म हमकरहिसंबसुराबरेकेचरेनकमलप्रनाम जेहिचरनकोभवबंधत्यागनहेतसुमति
 सदाहिं करिभक्तिभावअनेकचिततरहतनिजहियमाहिं १ विधिबैसजहुहरकैदरहुकैवि
 लुपालहुबिस्व संसारयहतुममैरहतहैसंतकेसर्वस्व सच्चिदानंदसरूपमायाकर्मकेनअ
 धीन वसुदेवनंदनजगतबंधअदोषपरमप्रवीन २ जससुनिसप्रोतिकथातुम्हारीकुमति
 सुचिबैजात तससाल्वतेंतपदानतेमवजोगतेनदेषात दिविकोउलंधिबिकुंठनेवसन
 हेतनिहिमतिमान यहपंचरानप्रकारतेपूजनकरतसविधान ३ कल्यानहितजेहिजोगि
 ध्यावतसोईतुवपदकंज प्रभुधूमकेतुहमारहोवैकरनदुषवनभंज लैहायहांवमषअ
 नलदुजतुबचरनध्यावतनिच बहुसांध्यबादीऔरजोगीभजतसोईदैचित्त ४ वनमाल
 कोहरिदरवाश्रीभजतजोपदकंज सोधूमकेतुहमारहोवैदहनदुषवनपुंज विधिभौन
 कोजोदंडसुरधुनिधारजासुपताक सुरअसुरदलकोभयअभयकरजासुधरनीधाक ५ साधु
 नअसाधुनसुषददुषकरकंजचरनतुम्हार ध्यावतहमारोहरैसिगरोपापनंदकुमार नाथेद
 पभंसमजासुबसहनआदिसुरसबकोय सोकालप्रेरकआपपदकल्यानप्रदप्रभुहोय ६ य
 हजगतकोऊतपनिपालनहरनकीजतुआपु जियप्रकृतिअरुमहतत्वकेतुमईसपरम
 प्रतापु कैवेगजासुगंभीरसवकाहरनहारबिसाल असभूतभावीवर्तमान
 हुअहोतुमहीकाल ६ अनिरुद्धलहिअधिकारतुमसोंप्रकृतितेमहतत्व उ

तपत्तिकर्तातेप्रगटब्रम्हाडहोतससत्त्व चरअचरकेउरप्रविसिकरसबक
 रहुतुमहींभोग पैताहिमेंनहिंसितमुनिजेहिडरतकरतहुजोग ७ मुसक्या
 यचितबनिभावबहुभुवबंकपरसनिग्रंथि षोडससहसतियमेंनमनमथस-
 कोतुवमनमंथि तुवकथासरिताचरनसरिताहरहिअघत्रैलोक यकसेदू
 येश्रुतिसौंदृतियतनसोलहनमुदवोक ८ श्रुकोवाच॥दोहा॥यहिविधिअ
 स्तुतिकृष्णकीकरिशंकरकरतार करिप्रनामजदुनाथकोंगमनेमुदितअगा
 र॥चौपाई॥जायगगनमहपुनिकुब्जदूरी धाताजोरिपानिमुदपूरी १ मधु
 रकृष्णसौवचनउचारा बारहिबारकरतसतकारा २ ब्रम्होवाच हरनहे
 तप्रभुभूकरभारा जोपूरुबमैवचनउचारा ३ सोममविनयमानिकरिदाया
 तैसहिकियोसकलजदुराया ४ संतनमेंथाप्योनिजधर्मा अपनीतेकियदू-
 रिअधर्मा ५ कीरतिछाईदसौदिसानन जोप्रचंडपावकअघकानन ६ जदु-
 कुलमहप्रभुलैअवतारा धस्योरूपमर्दनमदमारा ७ चारुचरित्रविचित्रउहा
 रा जगमंगलहितकियोअपारा ८ जेसप्रोतिजनचरिततुम्हारा सुनिहैगैहैंक
 लिबहुवारा ९ तैसहजहिसागरसंसारा अतिप्रमुदितपावहिंगेपारा १० जदु
 कुलमहप्रगटेजगदीसा बितैवरषयेकसैपचीसा ११ अबसुरकारजहैनहिबा
 की अहैनअबधियापुमहिमाकी १२ दोहा जदुकुलहुहुजस्रापतेकैहैआ
 सुविनास अबजोआवेचित्तमेंतौहेरमानिवास १ चौपाई लोकलोकपालन-
 कहंनाथा बलिविकुंठमहकरहुसनाथा १ ऐसीसुनिब्रम्हाकीवानी बोलतमै
 तहंसारंगपानी २ श्रीभगवानुवाच जोतुमकह्योसमुहिहमलीन्यो तिहरोका
 जसकलकरिदीन्यो ३ दियोउतारिअवनिकरभारा हेवाकीजदुवंसअपारा
 ४ विक्रमअरुसूरताबडाई औरमहाधनकीसमुदाई ५ जदुकुलसमत्रिभु
 वनमहनाहौं कोउनहिजीतिसकीइनकाहौं ६ जदुवंसीअससबैबिचारे य
 हत्रिभुवनसबहोथहमारे ७ सिवविरंचिवासबकहंजीती भेटिदेहिंजगमें
 जमभीली ८ कोउनहिसमुषरुकीहमारे हारतधनुषनहैंसरधारे ९ जदुवं-
 सिनविचारअसदेखी महाप्रबलतिनकोमैलेखी १० जानिजत्रिभुवनमेंतिन
 जोरी संकामहराचीमतिजोरी ११ असजहिंकोउत्रिभुवनमहहरसत जुरैप्र
 युआदिकधनुकरषत १२ मैरोक्योतिनकोंबरियाई अपनोअतिसैवासदेपा
 ई १३ तबथेरुकेवैठियरमाही जिमिसागरछूवेलाकाहौं १४ दोहा गतोना
 रिहुलोकपनजदुकुललेतेजीति कोउनरुक्तइनतेसमरऐसीअहैप्रतीति
 १ चौपाई॥नहिजदुकुलकरकरिसंधारा जेजैहौंमैनिजैअगारा १ तौपुनिअ

सकोत्रिभुवनमाहीं नासिसकीजो जदुकुलकाही २ त्रिभुवनको करि हैं हठिना
सा कोहूकीमनि है नहिनासा ३ लाग्योनासजोगमहि काला विप्रसापकै गई
कराला ४ ताते जदुकुल करि संघारा भैजै हैं निजपुर करतारा ५ श्रीशुकोचा
च लोकनाथकी सुनिअसबानी करि प्रनामविधिअतिमुदमानी ६ पूरनजा
निआपनो कामा देपन सहित गयो निजधामा ७ पुनि कबु कालमाह सुनुता
ता हारावतो माह उतपाता ८ होन लगे अतिचारि दुबोरा जे सुचक असुभन
के बोरा ९ ते उतपातन निरषि मुरारी सभा सुधर्मा तुरत सिधारी १० अक्रूरहि
कवडून काहीं तुरत बोलाय समीपहि माहीं ११ विविधि भंति उतपात दे
पाई सब कहैं मंजुलगिरा सुनाई १२ श्रीभगवान उवाच दोहा चारि दुदिसि
हारावती होत महा उतपात अति अमोघ ब्राम्हनन की सापहु भई अघात १
चौपाई ॥ ताते जदुकुल के सब लोगू जीवन हित असकरहि प्रयोग १ रहै न हीं
हारावति माहीं गमन हि के त्रप्रभासहि काहीं २ करै न देखि लैं अब आज
चढि चढि बाहन सहित समाजू ३ नहा पुन्य प्रदक्षेत्र प्रभासा तहां गये हैं जी
वन आसा ४ दक्षसाप भैज बबिधु काहीं भये रोग जक्षमा तन माहीं ५ तब
ससि क्षेत्र प्रभासहि आयो नहै नहाय सब रोग मिटायो ६ ताते हम सब तहां
नहाई तर्पि मुरन पितरन समुदाई ७ विप्रन बडु विधि अचने वाई सुनि सु
पात्र बडु विप्र बोलाई ८ तिन को दै सप्रीति बडु दाना करि हैं नासक ले सम
हाना ९ हान देव दुषसागर काहीं नौ काल हि उतर बजग माहीं १० श्रीशुको
चाच जदु वंसी अस सुनि हरि सासन जानि सकल विधि विपति विनासन ११ सा
जि साजि कै गेवहु स्पंदन चलन चहै प्रभास करुन दन १२ ॥ दोहा ॥ हरि के ऐसे
वचन सुनि लषि अनेक उतपात गुनिके गौन प्रभास को जदुकुल को परभात १
चौपाई ॥ उडूव के मन संका आई करत चरित्र कबु कज दुराई १ भैर बा राज
वैर वासू चले भवन कहै रमानि वासू २ उडूव संगहि संगहि आयो लहिय
कांत पग में सिरनायो ३ पुनि ढिग बैठि जोरि जुग हाथें बोल्या वचन मृदुल जदु
नार्थ ४ उडूवो वाच पुन्य श्रवन कीर्तन जोगे सा जदुन दन रूपाल देवे सा ५
मोहि अस जानि परत मन माहीं हरन चहै दुतुमज दुकुल काहीं ६ करि कै ज
दुकुल कर संघारा जान चहुनि जलोक उदारा ७ विप्रसाप के नासन माहीं
तुम समरथ हो नाथ सदाहीं ८ पै दुज साप नासन हि की न्हा ताते सत्य जानि
भैलो न्हा ९ जाने रह्यो नाथ यह वाता छोडि राबरो पद जल जाता १० हन भरि में
रहि हैं कहै नाहीं ले चलिये निजपुर मोहु काहीं ११ नाथति हारो चरित सुहाव

न सुनतहिकरतअपावनपावन १२ दोहा कथासुधाप्रभुरावरीकरिकैकान
 नपान पुनिनहिकबुनीकोलगेऔरप्रबंधविधान १ चौपाई ॥ सोवतवागतबै
 ठतनाथा विहरतथातवदतसुषगाथा २ कौनहुकालनाथतुमकाहीं हम
 छोड्योयेकछनभरनाहीं २ सोअबनाथछोडिकिमिजाहू प्रानहुतेप्रियजदु
 कुलनाहू ३ तुम्हरीजूठपहिरिबहुमाला चंदनतुम्हरीजूठरसाला ४ भूषनब
 सनहुठतिहारे हमअपनेअंगनमहधारे ५ भोजनजूठतिहारोपायो याही
 मेंअतिसैसुषपायो ६ बनीसुकृतिकबुदूसरनाहीं तुम्हरेदासरहेजगमाहीं
 ७ तातेतुमबिनतुम्हरीमाया कौनभाँतितरिहैंजदुराया ८ जोतुवसंगयही-
 विधिरैहैं ॥ तौतुवमायापारहिपैहैं ९ सिद्धदिगंबरऔसन्यासी औरऊँदरे-
 तातपरासी १० ब्रम्हनामजोधामतिहारा तेगमनतवैअमलअपारा ११ हम
 तौअमतकर्मपथमाहीं ज्ञानजोगजानहिकबुनाहीं १२ पैप्रभुसुमिरतनुवप
 दकंजन लेतनामतुम्हरोमतिरंजन १३ दोहा गायगायतिहरोसुजसपेमपयो
 धिनहाय तुम्हरेदासनसंगकरितुवमूरतिमनध्याय १ सहजहिमैअतिसैअ
 गमयहसागरसंसार कृपापायप्रभुरावरीहमवैहैंहठिपार २ श्रीशुकोवाच
 यहिविधिउड्डवकीविनैसुनिजुतप्रीतिनरेस जानिआपनोप्रियसषाबोलेवच
 नरमेस ३ इतिसिद्धिश्चोमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबा
 धवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्चोमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
 राजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीम
 द्भागवतेएकादशस्कंधेआनन्दाम्बुनिधौषष्ठस्तरंगः ६ ॥ ॐ ॥ ६ ॥
 दोहा शुद्धबुद्धिउड्डववचनसुनिकैकृपानिधान कद्योमनोहरवैनतहैराजि
 वनैनसुजान १ श्रीभगवानुवाच जोनकद्योहमसोसषाकरिसंकामनमा-
 हिं सोहमरेमनमेंअहैयमिसंसेनाहि १ चौपाई ॥ लोकपालशंकरकरतारा
 चहतवासवैकुण्ठहमारा १ करीजोविनैप्रथमकरतारा जेहिहितमैलियभुवि
 अवतारा २ सोमैसबकरिदेवनकाजा हसोभारभुवहनिषलराजा ३ जदु
 कुलभईमुनिनकीस्त्रापा तातेहोईअतिसंतापा ४ ठानिपरस्परबैरविधा-
 ना वैहैजदुकुलनासमहाना ५ सतयदिनाआजुतेऊधव वोरिहैसागरयहन
 गरीसब ६ जादिनतेमैतजिमहिकाहीं जेहैंअपनेधामहिमाहीं ७ तादिन
 तेकलिकोसंचारा होईजगमेंअवसिअपारा ८ जबहमदेहिमहीकहँत्यागी
 तुमहुनइतरहियोबडभागी ९ कलिजुगमहअधर्मअतिहोई धर्ममाहरुचि
 करीनकोई १० तजिकैसुजनबंधुअरुगेह मोमहकरिकैनिपटसनेह ११ सम

रशीवैकैजगमाहीं विचरेहु ऊधवतुमहुंसदाहीं १२ दोहा जोमनवचद्विग
 श्रचनतेकोनिहुवस्तुजनाय सोअनित्यतुमजानियोअसकहवेदनिकाय १
 चौपाई मायाकेअधीनमनजिनको यहसुषनीकलगतहैतिनको १ ममव्य
 तिरिकवस्तुजोजानै सोईभ्रमश्रुतिशाल्वबपानै २ सोईभ्रमस्वर्गनरककर
 दाता यहजानहुसिगरोसतिताता ३ कर्मअकर्मविकर्मसषेदा अहैंदोषगु
 नबुधिकेजेहा ४ तातेसबइंद्रिनकोजीती मोपरकरिकैप्रीतिप्रतीती ५ जग
 कोजानहुजीवअधारा जियअधारमोहिजानुउदारा ६ ज्ञानचिज्ञानसहित
 कैजाहू अपनेसमजानहुसबकाहू ७ सदाकरहुजियमेंसंतोषू कबहुनउ
 देविषयकरदोषू ८ ऐसोजोकरिहोबडभागा तौनहिहोईषंडविरागा ९ पा
 पकियेनरकैहठिहोई कीन्हपुन्यस्वर्गसुषजोई १० तातेपापपुन्ययेदोऊ त
 जिमयभक्तिकरैसबकोऊ ११ मांजैसुहृदसकलजगप्राणी होयसांतज्ञानीवि
 ज्ञानी १२ दोहा ऊधोनिरपैसर्वदामोररूपसंसार रहितसोआवागवनतैहो
 इविसेषिउदारा १ श्रीशुकोवाच यहिविधिसुनिहरिकेवचनऊधवजदुपति
 हास बोख्योपुनिसिरनाइकैतत्वजानियेआस १ उइवउवाच जोगात्माजोगे
 सप्रभुउपदेसकसबजोग जोगशाल्वकेजनकतुमनासनहोभवरोग १ चौ
 पाई ममभंगलहितजोगवाना संन्यासहिकोत्यागबपाना १ जोजनअहैं
 विषैअनुरागी तिनकोकठिनहोबहैंत्यागी २ जेतुचविमुषीसठजगमाहीं
 महाकठिनत्यागबतिनकाहीं ३ मोमनअहंकारममकारा निजबसकिय
 वसुदेवकुमारा ४ तुवमायाकृतदेहुहुगेहू तिनमेलग्योमोरअतिनेहू ५ ता
 तेकरोजोनतुमत्यागा सहजहिहोयसोमोहिबडभागा ६ सोसबमोकहंदेहु
 चताई करिदायामोपरजदुराई ७ कोउनहितुमसमभाषनचारो हरैमहा
 भ्रजोनहजारो ८ देवनमैअसहैकोउनाहो तुममायामोहेसबकाहीं ९
 अहोअदोषअनंतमुरारो बुद्धिअकुठविकुठविहारो १० सबकेप्रेरकहैंज
 गदोसा प्रजुनसषाईसवागीसा ११ बारहिवारकरोपरनामा करहुनाथउप
 देसललामा १२ दोहा मैअतिदीनदुषीअहोचहैंतजनसंसार औरनदुतिय
 देवातकोउतुमहाअहोअधार १ चौपाई सुनिऊधवकेवचनसोहाये बोले
 श्रीजदुपतिसुपछाये १ श्रीभगवानुवाच सकलतत्वकेजाननवारो जेजगमह
 हैमनुजउदारे १ तेविसुइकरिनिजमनकाहीं विषैवासनातजतसदाहीं ३ ॥
 मनविसुइहैगुरुसबकेरो श्रुतिऔस्मृतिसिद्धांतनिवेरो ४ जिमिजगवस्तुअ
 नित्यदिनाना तिमिकरिलेहुस्वर्गअनुजाना ५ करैहमारेचरजनप्रीती तौहिठि

मिटै जगत की भीती ६ सांध्य जोग के जा मन हारे नरतन में मोहि अधिक निहारे
 ७ सकल सक्ति के हम हैं स्वामी ॥ सिगरे जग के अंतर जामी ८ एक चरन द्विच
 रन त्रै चरना चारि चरन बहु चरन अचरना ९ ऐसे जग में बहुत सरीरा पै मो
 हिन रतन प्रिय मति धीरा १० रूपादिक जु तजो अनुमाना ताते मैं नहि मिलौं सु
 जाना ११ करि विवेक मानुष तन माहीं जानत मोर भक्त मोहि काहीं १२ दोहा
 यामे ये कइति हास मैं कहौं पुरातन जोय जदु नृप अरु अवधूत को वर संवा
 दहि सोय १ चौपाई कोइ अवधूत रघो बन माही धेलन हेत सिंकार तहाँ
 हो १ किय ऊधव जदु भूषया ना देख्यो तेहि कवितरुन सुजाना २ तासों व्है
 विनीत कर जोरी पूछ्यो जदु नृप बहुत निहोरी ३ जदुरुवाच यह मति तुम
 हि कहैं ते आर्द्र जा को गहि बन में मुनि राई ४ फिरहु अकेले बाल समाना करहु न
 कर्म कछु मति माना ५ आयुष सुजस विभौ के हेतू बांधी हम नु ज धर्म धन नेतू ६
 तुम रोस मरथ सुकवि सुरूवा मृदुल वचन भाषते अनूपा ७ निज हित कर्म कर
 हु कछु नाही विचरहु जड सम यह जग माही ८ काम लोभ की लगी दमारी ता
 में जरहि मनुज संसारी ९ गंग धार जिमि पस्थाम तंगा वैन सकत दावानल अं
 गा १० निज अनंद को कारन भाषो विषै वासना कसन हिराषो ११ पुत्र कलत्र
 अहे नति हारे जग कारज तुम सकल विसारे १२ श्री भगवानुवाच दोहा जब
 अस पूछ्यो जदु नृपति अति ब्रह्म न्य सुजान तब ही दत्तात्रेय मुनि लागे करन
 बषान १ दत्तात्रेय उवाच मेरे गुरु हैं बहुत नरे सा जिन को सुमिरत रहौ हमे सा
 १ तिन ही की बुधिलै सब काला विचरहु जग महजै से बाला २ भूप सुनहु सिग
 रो समुझ ऊँ सकल गुरुन के ना उबताऊँ ३ प्रथम गुरु पृथिवी है मेरो दूजो गुरु रूप
 बन हिय हेरो ४ तीजो गुरु अकास है मेरा चौथो गुरु है सलिल अथोरा ५ पाव
 क पाँचो गुरु विचारो छटयो गुरु है चंद हमारो ६ सतयो गुरु जानिये भानू अ
 ठयो गुरु कपोत मति मानू ७ नवयो गुरु अजगर पहिचानो दसयो सा गुरु कहें
 अनुमानो ८ गुरु ग्यारहो मानो पाँषी बरहौ गुरु जानहु मधुमाँषी ९ तेरहो गुरु
 है गज मतवारो गुरु चौदहो है मधुहारो १० गुरु पंद्रहो हरि न प्रवीना सोर
 हो गुरु जानहु नृपमीना ११ गुनिकाना मपिंगला जोई गुरु सत्रहो हमारो सो
 ई १२ कुरुर विउग है गुरु अठारो गुरु उनै सो बाल विचारो १३ दोहा विसयो
 गुरु कुमारिका जानहु भूप हमार गुरु एकै सो जानिये बान वना वनहार १ चौ
 पाई गुरु बाई सो भुजग हमारो तेइ सो गुरु मकरी उरधारो २ चौबिसयो गुरु
 भृंगी जानो यहि विधि हमरे गुरु पहिचानो ३ निरषि निरषि इन के गुन काहीं

हमसोषेअपनेमनमाहीं ३ जातेजोनसिष्योगुरुजैसो सोहमकहतसुनहुनप
 तैसो ४ महिकेउपरबसतबहुप्रानी षनिषनिषूबनिकारतपानी ५ करिमलमू
 त्रहिकरतमलानी ऐसेहुलहिकैपीरमहानी ६ छमाकरतिद्वोनोसबकाला॥
 सिष्याछमागुनतासुधुवाला ७ धरासुवनपरवततरुअहहीं परउपकारगुने
 तेअहहीं ८ फलतनफूलदारुपाषाणा परउपकारहिहेतसुजाना ९ काटै-
 षनैतिहेकितनोई पैनाहिब्रमातजतहैसोई १० ग्रानवायुयकजगसंचारी प
 वनलेहुषिधिउभैविचारी ११ ग्रानवायुभोजनभरिषाई कबुनहिचाहतजात
 अषाई १२॥ दोहा॥ सोगुनतांकोमेसिष्योकरतोंकबुकअहारजातेघटेनज्ञा
 नअरुबढेनविषैविकार १ चौपाई उत्तमअधमहुवस्तुनकाहीं परसतरहत
 समीरसदाहीं १ पैदुधंसुषकरताहिनभाना सबतेरहतआपअलगाना २
 सोउपवनगुनमैसिषिलीन्हो हर्षसोककबहुनहिचोन्हो ३ जानिपरतजो
 वासपवनमै सोगुनजानहुमहिकोमनमै ४ ऐसहिदेवमनुजकसथला जा
 नहिजियमायामहभूला ५ यहगुनहैनआतमाकेरो देहहिंकोयहधर्मनि
 वेरो ६ सिष्योपवनतेयहीप्रकारा अबसुनुनभजसगुरुहमारा ७ जसअ
 कासहैसबथलमाहीं पैकोहुमेलपटतहैनाहीं ८ जिमिपरमात्माभीतरबा
 हेर हैसबठौरअजाहिरजाहिर ९ कोहुकोदोषनलगतअकासै तिमिपरमा
 त्माहिदोसनभासै १० यहगुनमैनमसोसिषिलीन्हो अबसुनुजसजलकोगु
 रुकोन्हो ११ अमलमधुरसीतलहितकारी सुचिहुसचिक्कनताहिनिहारी ॥
 १२ दोहा दरसतपरसतकरतसुचित्तीर्थरूपहैनीर येगुनसीष्योसलिलतैता-
 तैंगुरुमतिधीर १ चौपाई पावकहैंदुरधर्यप्रकासी स्वादअस्वादकेरनहिं
 आसी १ जोकबुमिलैसोसबभषिलेतो दुतियदिवसकोकरतननेतो २ कबु
 वस्तुकोदोषनलागै निर्मलजोतियेकरसजागै ३ कहंगुसकहुंप्रगटजनाई
 हविदाताकोसबसुषदाई ४ सकलपापकोनासनवारी यहगुनसिष्योसिषितै
 प्यारो ५ लघुमेलधुभारीमैभारी जथादास्तसपरतनिहारी ६ पाजकसमप
 रमात्महिजान्यो तातेअग्निनिहुंकोगुरुमान्यो ७ घटबबढबहैचंद्रकला-
 को हैनहिंकबुचंद्रहिअमलाको ८ घटबबढबहैतिमितनकाहीं कब-
 हुंहोतआतमहिनाहीं ९ यहगुनसिष्योचंद्रमाकेरो तातेगुरुचंद्रहमेरो
 १० ज्वालनघटबबढबाद्रिगक्ष्यो येहीगुनहुअग्निनिदेसीष्यो ११ सोषतस
 लिलभानुनौमासा तीनमाससोडकरतप्रकासा १२ दोहा जोलेतोसोदेतपु-
 निरापिपासनहिलेय लेयकालमैसुमतितिमिकालपायपुनिदेय १ चौपा

६ जलमे डोलतरविपरछाहीं अबुधगुनतडोलतरविकाहीं १ तिमिसरीरको
 जोनविकारा आतममाहगुनेअविचारा २ यहगुनहरवितेसिषिलीन्दो सुन
 हुकपोतहिजिमिगुरुकीन्दो ३ करैनकोहुतेबहुतसनेह करैनबहुसंगहुको
 हुकोहू ४ जोअतिसंगसनेहकरतहैं सोपाछेअतितापभरतहैं ५ मैयकस
 मैगयोबनमाहीं लष्योकपोतकपोतीकाहीं ६ वृक्षकोटपोथारचिदोऊ ज
 हाँनजातरद्योजनकोऊ ७ तहाँबसेषगसहितअनंदा परेपरसपरप्रीतिहि
 फँदा ८ यहिविधिबीतिगयोकछुकाला षगनकरतग्रहधर्मविसाला ९ अ
 गअंगडीठिठिमनतेमन विचरतरहेमिलायछनेछन १० येकहिसायसे
 नदोउकरहीं येकहिसंगचारादोउचरहीं ११ येकहिसंगबैठहितरुमाहीं ये
 कहिसंगबनवनविचराहीं १२ दोहा जोनकपोतीचिनचहैसोकपोतदुतल्या
 य रद्योदेततेहिहरषिकैप्रीतिपरमदरसाय १ चौपाई पुनिकछुकालमाहन
 पराई दियोकपोतीअंडाजाई १ अंडाफूटिगयेसिसुतिनके पक्षभयेपुनिको
 मलजिनके २ दौरिदोऊचारालेआवैं बारबारबालकनषवावैं ३ तिनकोस
 निसुनिमंजुलसारा पावहिदंपतिमोदअथोरा ४ कहुँडोलतलपिपुत्रनकाहीं
 आपहुसंगसंगमहजाहीं ५ तिनकोपुनिलेवायग्रहल्यावैं दिनदिनदूनदू
 नमुदपावैं ६ तियसुतनेहपरीपगबेरी तिनमहबीतोउमिरिघनेरी ७ बांधि
 कपोतकपोतीनेतू येकसमैसुतचाराहेतू ८ गयेकहूँकाननकहिदूरी चारा
 लेतविलमभैभूरी ९ तेहिबनमेव्याधायैकआयो षगफासनहितजाललगा
 यो १० तौनजालमहयेकहिबाग फँदिगैसकलकपोतकुमारा ११ मातुपिता
 चारालेआये पोथासूनदेषिदुषपाये १२ दोहा हेरनलागेनिजसिसुनदंपतिदु
 हुँदिसिजाय लष्योकपोतीसिसुनकोलीन्दोव्याधफँदाय १ चौपाई जालफँदे
 निजबालकदेशी मनमेभयोक्लेसविसेषी १ हायहायकहिगिरीजालमें फँदी
 कपोतीतेहीकालमें २ हेरततहाँकपोतहुआयो तियसुतबंधेनिरषिदुषपा
 यो ३ कष्टोवचनतहँदायपुकारी निरषोसबैअभागहमारी ४ पूरुबपुन्यकि
 योमैथोरी पूजीआसकछूनहिमोरी ५ लूटिगयेमेरेसुतदारा कौबसिहौंमैयेक
 अगारा ६ पतिव्रतामेरीजोनारी मोहितजिलेसुतस्वर्गसिधारी ७ सूनभजन
 महमृतकसमाना जीवनदृथापरतमोहिजाना ८ यहिविधिमनहिकपोल
 विचारी फँदेजालसुतनारिनिहारी ९ मोहविवसआपहुतहँजाई गयोजाल
 महफँदिनृपराई १० तबविहंगदोउसिसुनसमेतू पायोव्याधिमानिसुषसेतू
 ११ लेतिनकोअतिआनंदमाहीं व्याधलौटिगोनिजघरकाहीं १२ दोहा यहिवि

धिजौनकुटुंबकोनेहीहोतनरेस ताकीएहीकपोतअसहोतीदसाहमेस १ भुक्ति
 जोगलहिमनुजतनगृहकुलमोहीहोय चदिऊचेनीचैगिरैरकपोतसमसोय
 २ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुरबांधवेश
 श्रीविश्वनाथसिंह देवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाब
 हादुर श्रीकृष्ण चंद्रकृपापात्राधिकारि श्रीरघुराजसिंहजदेवकृत श्रीमद्भागव
 ते एकादशस्कन्धे आनन्दान्बुनिधौ सप्तमस्तरंगः ७॥ ॐ ॥ ७ ॥ ॐ ॥
 इत्तात्रेयउवाच अबजेहिविधिमेरीगुरुअजगरभयोनरेस सोमैसिगरोआ
 पकोकरतअहोंउपदेस १ चौपाई लण्योयेकअजगरबनमाहीं परोरहैडोलै
 कहूंनाहीं १ स्वादअस्वादथोरबहुजोई मिलैभागवसपातोसोई २ तातेय
 हगुनमैसिपिलीन्धो अजगरसरिसरहैपरवीनो ३ तनकेहितनहिकरैउपा
 ई जौनमिलैतौनहिपछिताई ४ परोरहैनहिधुनहितधावै भागभरोससदाम
 नलवि ५ होयजदपितनमनुबलवाना करहिंतदपिनहिंउहिमनाना ६ परे
 ब्रम्हकोरूपविचारै नैननतेहठिनोदनिकारै ७ अनायासजैसेदुषआवै तैसे
 भागविवससुपपावै ८ तातेसुषहितसोचनकरई सुषदुषयेकहिसमअनु
 सरई ९ नरकस्वर्गकोगुनैसमाना रहैअन्नाहसदामतिमाना १० अबजोसी-
 ष्योसागरतेगुन सोमैभाषतअहोंभूपसुन ११ बाहेरहैप्रसन्नअतिरूपा भीन
 रहैगंभीरअतिभूपा १२ दोहा एसहिजोगीहरहैअभिप्रायगंभीर ऊपरत-
 हजसुभाषअतिदयामानमतिधीर १ चौपाई जैसेसरितनमिलिसुरितापति
 बढतकबहुनहिपावसमेंअति १ घटतकबहुनहिगीषममाहीं सिंधुये
 करसरहतसदाहीं २ तिमिजोगीअप्रियप्रियपाई सोचैहरपैनहिबपराई
 ३ अबपतंगमैजसगुरुकीनो सोसुनियेजदुभूपप्रवीनो ४ दीपसिषालपि
 गिरतपतंगा जानतनहिनिजनासप्रसंगा ५ ऐसीहिरूपवतीलपिनारी मोहि
 जरतमदनानलभारी ६ जानतनहिआपनोविनासा अंतहोयगोनरकनि-
 वासा ७ कनकरजतवसनादिकमाहीं भोगकरनहितजेललचाहीं ८ दी
 पसिपासमनिजहितलेषी तेउपतंगसमजरहिविसेषी ९ अबजसभंवर
 भयोगुरुमोरा सोसुनिलेहुजजातिकिसोरा १० थोरथोरबहुफूलनकोरस
 लैलैउदरभरतमधुकरजस ११ तैसहिजोगीघरघरमाहीं जाचिजाचिकछु
 कछुसबपाहीं १२ दोहा उदरभैअपनोसदाकरैसरीरनिबाहु जामेमनुज
 नदेतमेंदुषनहोइकहुंकाहु १ चौपाई लघुबडफूलनतेरससारा लेतजौन
 विधिभ्रमरउदारा १ तिमिलघुबडसाखनसारंसू जोगीलेयभूपअवनसू २

भमरकियोगुरुतसदियोभाषी अबसुनुजसगुरुकियमधुमाषी ३ लापनमधु
 माषीरसल्यार्द्ध छाताअपनोलेहिलगार्द्ध ४ जबछातामेंमधुभरिआवे जारिआ
 रितबजनलैजावे ५ जैसहिसंग्रहकरैजोकोर्द्ध भमनसमेतनासतेहिहोर्द्ध
 ६ तातेनहिबिहानकोराषै जोपावैसोतुरतैचाषै ७ उदरभरैअपनोजेतने
 में जोगीकरैषोजेतनेमें ८ यहिविधिमधुमाषीगुरुमेरो अबसुनुजसग
 जगुरुहियहेरो ९ जबकरिकरिनीकेठिगआवे परसतहीसनेहफंसिजावे
 १० करिनीमोहविवसफंसिजावे तुरतमहाउतकेबसआवे ११ अथवा
 करिनीठिगतेहिदेखी आद्वबलोगजहनतविसेषी १२ दोहा येसहिपरस
 तनारिकहंतासुनेहफंसिजात भरेजातहैनरकहठिबलीकरततेहिघात
 १ चौपाई नरकीमीचुअहैसतिनारो ऐसीमनमेसुमतिविचारी २ चरन
 हुतेदारुहुकीदारा खुवैनकबहुंसुमतिउदारा २ यहिविधिभोगजगुरु
 हमारो अबसुनुजसगुरुकियमधुहारो ३ मधुमाषीकरिकैश्रमभारी रच
 तमधुरमधुगुनिहितकारी ४ आपनभषैनकोहुकहंदेही बरबसभिल्ल
 मारिहरिलेहीं ५ ऐसहिलोभीजोरहिधनको आपनपातनदेतजननको
 ६ ताकोनृपबरबसधनहरर्द्ध हरैचोरकीपावकजरर्द्ध ७ तातेधनजो
 रैनहिजानीं जोरैतौहोवैहठिहानी ८ जोरतधनकोधनीसदाहीं जतीपात
 पहिलेतैहिकाहीं ९ तातेजोगीधनकेहेतू कौनोकालनबांधेनेतू १० यहि
 विधिगुरुमधुमारनवारो अबसुनुजसगुरुहरिनहमारो ११ सुनिकेव्याध
 ज्ञानमृगमोहै अपनीमृत्युनिकटनहिजोहै १२ दोहा तातेजोगीकबहुंन
 हिंसुनैगांउकोगान सुनैजोहठितौनासतेहि होयज्ञानविज्ञान १ चौपाई
 सुन्योशृंगिरिषिजोषितगाना जपतपताकोसकलभुलाना १ भयोहरिन
 गुरुतसकहिदीना अबसुनुजसभोममगुरुमीना २ आयसकंठकमह
 लषिचारा मोनदौरिकैकरतअहारा ३ तबतेहिजलतेतुरतनिकारो
 यलमहडारतमारिसिकारी ४ ऐसहिजोगीजोरसनाको चहतस्वादहै
 अनरथताको ५ भोजनतजेहोहि इंद्रीबस येनहिजीभजीतिजातीत
 स ६ जबलौंजीभजीतिनहिजाती इंद्रीजिततबलौंनहिंथाती ७ जबर
 सनाइंद्रीयलियजीती तबसबइंद्रीविजैप्रतीती ८ यहिविधिभयोमीन
 गुरुअमला अबसुनुजसगुरुभईपिंगला ९ गनिकायेकपिंगलानामा
 रहीविदेहनगरतेहिधामा १० एकसमैसोकरिसिंगारा बैठारहीआपनेहा
 रा ११ कीन्हैआसधनीकोउआवे मोहिधनदेअतिसुषउपजावे १२ दोहा

जो छोटी आयो धनी दियो ताहि लोदाय बडे धनी की आस करि बैठी चित्त ल
 गाय १ चौपाई कहूं बैठी कहूं रहनी गढी धन वासना बहुत चित्त बाढी १
 भीतर बाह्य हरनहि हरानी यहि विधि आधी निसा सिरानी २ कोइ नहि ध
 नी द्वार अस आयो देइ जो धन ताको मन भायो ३ तब ताके मन भयो विरागा
 जो आनंद हेत बड भागा ४ आसा पास काटि बिकेरी अहै विराग कृपान करे
 री ५ जाहि न भयो विराग भुवाला ताहि न छूटत जग जंजाला ६ बोली बचन
 पिंगला जोई भूपति सुनहु कहत मै सोई ७ पिंगलो वाच लषो तोम हामो
 हय हमेरो जाको अंत परत नहि हेरो ८ हायराम मै यह काकीन्हो जो अप
 नो मन जीति न लीन्हो ९ तुच्छ धनी ते मै मति होनी धन को लेन कामना की
 नी १० अपने हिय को सदा बसैया धन सुत दाता जगत गोसेया ११ ऐ सो ध
 नी मुकुंद बिसारी तुच्छ धनी मैं भजोग मारी १२ दोहा सो कमो ह भय दानि
 अति जग के जनमति मंद भजौं तिन्है मै मूढि नीत जिकै रघुकुल चंद १ चौपा
 ई हाय दियो मै मन कहंता पा कियो न जो प्रथम हि हरि जापा २ लंपट लोभी
 सोचन लायक कुमति करु प्रहै जे नायक ३ तिन के कर मैं बैचि सरीरा ध
 न अरु सुष चाहो प्रदीरा ४ अस्थि बंस की ठाठ बनायो त्वचारो मनषा तिन
 सोछायो ५ तन रूपी घर में न बहारा बहत निरत मल मूत्र दुधारा ५ ऐ से तन
 को अति प्रिय मान्यो कबहु न राम कृष्ण को जान्यो ६ मोति अधिक को न मति
 मंदा हरि पद छोडि चहौ आनंदा ७ बहु जन है विदेह पुरमाहीं मोति मूढ अ
 है को उनाहीं ८ भजत जो दास न आतम देतो आहिकरत अपनो करिले तो
 ९ ऐ सो तजि वैकुंठ बिहारी दया करी तुच्छ न सोयारी १० सब को सुहृद प्रा
 न ते प्यारे सब जग के उर निवसन हारो ११ ऐ से हरि सौ प्रीतिक रेंगी लक्ष्मी
 सहित प्रमोद भरींगी १२ दोहा कमला पति के हाय मेवे चि विसेषि सरीर
 कैहौ आसु सनाथ मैं मैटि सकल भव पीर १ चौपाई केतनो सुर देहें सुष भो
 गू कितनो हित करि है जग लोग १ है अनित्य सुर नर सब काले डरत रहै स
 ब काल करलै २ ताते हरि तजि अनत न जैहौं यतनो मोद कहैं मै पेहौं ३
 पूरुव पुन्य करी कछु नीकी ताते यह मति भै मम जीकी ४ उपज्यो मंन मे सुष
 द विरागा हरि किय मो पर कछु अनुरागा ५ नातो अस विराग कहैं होवत
 धन परिवार मोह जोषोवत ६ ताते यह हरि कृत उपकार मै अपने सिर ब
 रिसु पसारा ७ तजि कै कुमति संग धन आसा सरन जाउ मै रमानि वासा ८
 जयाला भ करि कै संतोषू करि बिस्वास दूरि करि दोषू ९ राम कृष्ण सौ करि कै

भारी जनमवितैहौं लपिसुषभारी १० परोजोजनगहिरो भवकृपा लूटोगयो
 विवेकअनूपा ११ ग्रसितकालअहितेजियकाहीं विनहरिकोउरक्षकहैना
 हीं १२ दोहा कालआलतेग्रसितजगलषिविरागजबहोय तबआत्मैपरमा
 तमारक्षकहठिकैहोय १ दत्तात्रेयउवाच यहिविधिकरिनिहचैमनहिंसो-
 पिंगलाप्रचीन छोडिदुरसाधनिनकी श्रीपतिरतिरसलीन २ आसाहैपरमे
 दुषैसुषहैपरमनिरास असविचारिमनपिंगलासोइरहीसहुलास ३ इति
 सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीबांधवेशवि
 स्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर
 श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकांश श्रीरघुराजसिंहजूदेवकृत श्रीमद्भागवते
 आनन्दाम्बुनिधौ एकादशस्कन्धे अष्टमस्तरंगः ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 दत्तात्रेयउवाच दोहा यहिविधिनृपमैपिंगलावारवधूगुरुकीन अबज-
 सगुरुकियप्रगकुररसोसुनिसकसप्रवीन १ चौपाई येकसमैहमबनमैरा
 जा जातभयेविचरनकेकाजा १ तहांकुररयकरद्योविहंगा लीन्हैआसिष
 नहिकोउसंगा २ बलीविहंगबहुतदुतआई चौथनलागेचौचचलाई
 ३ जबलगिआमिषछोओनाहीं तबलगिदियकलेसतेहिकाहीं ४ जबआ
 मिषकोदियोविहाई तबहींकुररगयोसुषपाई ५ तातैजोकोउसंग्रहकर
 तो सोजनअवसिमहादुषपरतो ६ संग्रहकरतभूपनहिजोई पावतसु-
 मतिमहासुषसोई ७ सिधोकुररतैयहिमहिपालक अबसुनुजसकीन्हो
 गुरुबालक ८ सिसुनहिगुनतमानअपमाना नहिग्रहकारजमाहभुला
 ना ९ अपनेमनषेलतसबकाला हर्षसोकनहिकरतभुवाला १० सोऊ
 गुनमैहंसिषिलीन्हो हर्षसोकनहिमनमहकीन्हो ११ मानहुनहिमानहु
 अपमाना विचरहुजगमहवालसमाना १२ दोहा सोचविगतआनंदम
 गनजगमेंहैजनदोय महामूढयेकदुतियजोब्रह्मज्ञानरतहोय १ चौपा
 ई ॥ जसगुरुबालककियतसंभाष्यो सुनुकेन्याजसगुरुकरिराष्यो १ येकस
 मैमैकहुंपुरगयऊं तहंऐसोकौतुकलपिलयऊं २ कोउग्रहस्तकीरही-
 कुमारी उमिरिजुवाअतिसैसुकुमारी ३ केहुकारजबसतेहिपितुमाता
 औरठौरगेतजिगृहताता ४ तेहिकुमारिकेब्याहनहेतू आयैबहुजनतासु
 निकेत ५ तिनकेभोजनहितअनुरागी भीतरतंदूलकूटनलागा ६ पहिरेर-
 हीसंपकीचूरी तिनकोसब्बहोतभोभूरी ७ तबमनमेंअसकियोविचारा
 सुनिचूरी धुनिपुरुषअपारा ८ मनिहैंअसअपनेमनमाहीं याकेयरचा

करकोउनाही ८ चाकरहोतजोकोउग्रहमाही तौनिजकरकूटतयहनाही
 १० असगुनिमनहिलजायकुमारी चूरीडाखोकछुकउतारी ११ तबहूहोन
 लग्योकछुसोरा तबमनमेलजायतेहिठोरा १२ दोहा यकयकचूरीहाथकी
 दुईकुमारीफोरियकयकरापीकरनमैकूटनलगीबहेरि १ चौपाई तबधु-
 निभईतहांकछुनाहीं सोगुनसीप्योमैमनमाहीं २ तातेमेकुमारिकसकं
 न विचरतरहोअकेलेसंकन २ यहिविधिगुरुकुमारिविचारो अबसुनुवा
 नबनावनहारो ३ कौनोनगरमाहकेहुकाला यहकौतुकमैलख्योभुवाला
 ४ यकबजारमहरहीदुकाना तहैयकरसोबनावतबाना ७ तासुनिकट
 हैनृपदललैकै निकसिगयोबहुदुंदुभिदैकै ८ पाछूमैताकेदिगजाई ९
 खोदतैगयोनृपराई ९ तबबहकद्योनहमकछुजान्यो बानबनावनमैमन
 गन्यो १० सोसिषिलियोमहंगुनताको थिरकरिबोऐसोमनसाको ११ प्रा-
 नायामकरिआसनवैठै करिविरागसुषसागरपैठै १२ दोहा श्रीपतिचरन
 सरोजमैमानसदेइलगाइ पुनिताकोकछुदृगनमैनहिजगपरैदेपाय १ चौ
 पाई कर्मवासनाक्रमक्रमताकी छूटिजातिकछुरहेनबाकी १ घटतरंगो
 नतमगुनजाको बाढतनित्तसतोगुनताको २ परमानंदमगनवैजातो य-
 हफलहैनृपमनथिरताको ३ यहगुनसरविरचनतेसीप्यो अबसुनुजसभु
 जगकरदीप्यो ४ चलतअकेलबसतयेकांता साबधानरहतोनितांता
 ५ निवसनहितनहिभवनबनावै यकयलनहिकहुं कालबितावै ६ कहां
 जातकहैतेपुनिआवै अहिकीगतिकछुजानिनजावै ७ भवनपरायेबसिसु
 पपावै जौनैमिलैसोईहठिपावै ८ ऐसहिजोगिहुरहैसदाहीं बसनहेतवि
 रचैग्रहनाहीं ९ नियतवचनमुपतेनिताये कौहुकीआसकबहुनहिरा
 ये १० यहिगुनसिप्योभुजंगतेभूपा अबसुनुजसमकरीगुरुरूपा ११ जस-
 प्रगटनिजउरतेजाला तामेकरिविहारकछुकाला १२ दोहा पुनिमकरीजा
 लासकलउदरहिभरविसमेटि रहतिअकेलआपहींसुपानकोहुकहभेदि
 १ चौपाई ऐसहियकनारायनभूपा रहतअकेलहिअमलअनूपा १ पुनि
 विचरतसिगरोसंसार तेहिमहकरतेआपविहारा २ प्रलैकालमहपुनि
 जगकाहीं लेतसमेटिआपनेमाहीं ३ रहतअकेलेपुनिजगदीसा जगअपा
 रसोइजानिमहीसा ४ उनकोकोउनहिअहैअपारा सोईयेकसबविरच
 नझाग ५ उपादानअरुनिमित्तदुकारन यकहरिहैसोइअधमउधारन ६
 स्वाभाविकजोदानअनंदा तेहिपरिपूरनसोइमुकंदा ७ रचतजगतजग

सोइजदुराया संकल्पहिते प्रेरितमाया ८ प्रगटावत है तत्समहाना जगतमू-
 ल सोइजानुसुजाना ९ गुहीसूतमहजिमिसुममाला तिमितेहिमंहंजगगुह्यो
 विसाला १० महत्तत्त्वतेलेहुविचारी लहिन होत जीवनसंसारो ११ यहिविधि
 मकरीगुरुकरिलीन्यो अबसुनुजसंशृंगीगुरुकीन्यो १२ दोहा भृंगीगहिजि-
 मिकीटकोरषतनिजग्रहसाय कीटलषततेहिभीतसोंताहीसमं है जाय १
 चौपाई ॥ तिमिकरिनेहभीतिअरुद्रोहू ध्यावतजाहिकियेअतिकोहू १ सोई
 रूपसोहठिहैजातो यहकोतुकप्रत्यक्षदरसातो २ तातेकरियेकाग्रमनज्ञा
 नी ध्यावैनिसिदिनसारंगपानी ३ भृंगीतेसाथोयहमतिको हरिध्यायेहो
 वैश्रीपतिको ४ येगुरुमैनिजकद्योनरेसा लक्षोविविधिजिनतैंउपदेसा ५ अ
 बजोतनतैंसिथोअनूपा सोबरनोसुनियेजदुभूपा ६ तनहैहेतविवेकवि
 रागा तातेमोरगुरुबडभागा ७ उत्पतिनासहुहोतसदाहीं केवलदुषहै
 दोहुनमाहीं ८ यहितनतेसबहोतविवेकू भौउपदेसमोहियहएकू ९ त-
 नअनित्यगुनभयोविरागा यहउपदेसदुतियबडभागा १० ऐसोयहतनहै
 उपकारी पैखानादिकभक्षविचारी ११ यामैंकरोनमैअभिमाना विचरहुंज
 गमइसुषीमहाना १२ दोहा तियसुतधनपसुमृत्यग्रहपालततनकेहेत ॥
 सोतनहूनिहजातसंगऔरकहामतिसे १ चौपाई दुसरेजन्मकेरमतिसेतू ॥
 जानोअपनोकर्महिहेतू १ तनप्रियकर्मकरतजोकोई आवागवनरहितनहिहो
 ई २ रसनास्वादभषनकोचाहै कामकरततियमिलनउछाहै ३ चहतपिया-
 साजलकोपाना चाहतउदरउभोजननाना ४ अवनहुचहतसुननमृदुरागा
 चहतसुगंधनाकबडभागा ५ द्विगचाहतदेषनसुभरूपा चहतकहनभुषवच
 नअनूपा ६ हाथलेनकोचाहतराजा चाहतचरनगवनकरकाजा ७ येसब
 इंद्रीनिजनिजवोरो पैचहियकोकरिबरजोरो ८ जैसेसवतिबहुतग्रहमा
 हीं निजनिजद्विगपैचहियपतिकाहीं ९ बसविहंगपसुमसकहुमीना विषधर
 आदिजोनिरचिदीना १० पैनप्रसन्नभयेभगवाना तबकीन्योनरतननिरमा
 ना ११ जातेहोतज्ञानविज्ञाना जातैंकरतभक्तिरसपाना १२ दोहा ऐसोनरत
 नविरचिकैबाकीकछुनविचारिपरमानैंहपावतभयेपूरनजगतनिहारि १ चौ
 पाई को दिनवर्णजीवचोरासो भटकतफिरतलहतदुषरासो १ कबहुंभागव
 सनरतनपावै तबहूजोनहिजन्मबनावै २ तौताकेसमकोमतिमंदा भजेजो
 नहिकरिप्रीतिमुकुंदा ३ तातेजबलगिरहैसरीरा तबलगिभजेकृष्णमतिधीरा
 ४ विषेमोहनहिजन्मबितावै सोतौसबसरीरमहपावै ५ यहिविधिमैलहिज्ञा

नविरागा करिकै अहंकार करित्यागा ६ विचरहु सुषी सकल जगमाहीं मोरोहि
यकहु संसैनाहीं ७ ब्रह्महि चहु विधिकहैं रिषीसा दृढनिश्चिनहि होतमहीसा
८ यकगुरु सो दृढज्ञान न होई ताते बहु गुरु कियमुद मोई ९ श्रीभगवानुवाच

अस कहिकै जदुसौं मुनि राई अति मोहित कै मांगि विदाई १० नृपकरसौं ल
हि कै सतकारा चलो करन पुनि जगत विहारा ११ दोहा सर्वसंग को त्यागि
के कियनि जचित्त समान मेरे पद को प्याइ कै मम पद कियो पयान १ इति
सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्रीविश्व
नाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्री
कृष्णचंद्र कृपापात्राधिकारि श्रीरघुराज सिंहजूदेव कृते श्रीमद्भागवत आनं
दाम्बुनि चौथे कादशस्कंधे नवमोऽङ्कः ९ ॥ ॐ ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच
ऊधवगीता माह जो पंचरात्र मे जो न भै भाष्यनि जधर्म बहु करै भक्तममतीन १
चौपाई सावधान न रहै सदाहीं वरना श्रम कुल धर्म कराहीं १ कर्म अकाम
करै मोहि अरपै करै सुदुमन तजि कै दरपै २ सुदुभये मन जानहि ज्ञाना मे से
व कखामो भगवाना ३ जौन जौन बांधै सुषले तौ तौन होतो दुषदेत ३ हो
त विषै ते तब दिविरागा उपजत जिय ते यहु जगत्यागा ४ सोचत माहि स्वभ्रजो
देवै जागत जौन मनोरथ लेषै ५ तेजस सकल वृथा द्यै जाहीं ते से विषै विनोद स
दाहीं ७ प्रवृत्त मार्ग मम दास न सेवै निवृत्त मार्ग सेवै सुषले वै ८ मोरत त्वकी जा
न न आसा रहै सदा करतो मम दासा ९ कर्म सकाम अनित्य विचारो नहि आद

रैमोरव्रतधारी १० बाहेरभीतरइंद्रिनकाहीं मोरभक्तबसकरैसदाहीं ११ चलैच
 लायेजौनअचारा सोईआचरैदासहमारा १२ दोहा अतिसैसांतसुभावमृदुमोर
 भक्तजोहोय करैताहिगुरुमोरवपुतेहिमानैभ्रमसोय १ चौपाई करैनतासुकबहु
 अपमाना तासोंनहिदरसावैमाना १ तासोंकबहुनमत्सरकरई गुरुसेवानिसु-
 दिनअनुसरई २ ममताकबहुनकोहुतेराषै गुरुपदकमलप्रीतिरसचाषै ३ सा
 वधानगुरुसेवनठानै गुरुमुपतेसतअसतहुजानै ४ काहुकोनिदानहिकरई
 दयावचननहिकबहुंउचरई ५ तियसुतग्रहधरनीपरिवारा कबहुनमानै
 अहैहमारा ६ सबयलराषैदोठिसमाना अपनेसमसबगुनैसुजाना ७ शू-
 लसूक्ष्मतनतेजियकाहीं गुनैविलक्षनसुमतिसदाहीं ८ कहैज्ञानगुनस्वयं
 प्रकासा जानैजियकोमेरोदासा ९ जैसेभिन्नदारुलेआगी तिमितनतेजियगु-
 नैचिरागी १० जथादारुगुनपावकपरसै तिमितमगुनआतममहदरसै ११ पं-
 चतत्वविरचिततनजोई तेहिलहिलियसंसारीहोई १२ दोहा संसारोजियजो
 सुमतितजनचहैसंसार ऊधवतौविज्ञानलहिहोवैभक्तहमार १ चौपाई ताते
 करिकैविमलविचारै अंतरजामीमोहिनिहारै १ सबतेपरेमोहिकहंदेधै दोष
 रहितमोकहंबुधलेधै २ जगमेंनित्यबुद्धिनहिराषै क्रमक्रमसोअज्ञानपथना-
 धै ३ नीचेकोअरनीगुरुजानो सुष्यउपरकोअरनीमानो ४ गुरुउपदेसमधनको
 दारू पावकज्ञानहिकरहिबिचारू ५ सोइज्ञानानलपरमप्रकासी नासतहैअ-
 ज्ञानदुषरासी ६ जबनहिहाहनकोरहिगयऊ आपहिआपसांततबभयऊ
 ७ जोअसकहोकर्मकोकर्ता औरहुजोसुषदुषकरधर्ता ८ औरहुसुषदुषभोग
 नलोक कालवेदगुनअरुसबओकू ९ येसबनित्यपरतमोहिजाने कैसेआप
 अनित्यबषाने १० पुनिएसहुजोकहौपियारेजेउपजेतेनसेनिहारै ११ उत्प-
 तिनहिस्वर्गादिककेरी तिनकोनासकौनविधिहेरी १२ दोहा स्वर्गादिकतोनि-
 सहैअसगुनिकैमनमाहि प्रवृत्तकर्मताकेहितैकरिबोउचितसदाहि १ चौपाई
 काहेप्रवृत्तिकर्मपरमाधौ निवृत्तकर्मकरिबोकसभाषो १ जोअसकरहुसषास
 देह तौअससमाधानसुनिलेह २ तनसनबंधकाललहिप्यारे जीवहिजन्मा
 दिकबहुवारे ३ जननमरनमहजियहिकलेसा ऊधवदुठिकैहोतहमेसा ४
 जैसोकर्मकरतजगमाहीं तसभोगतजियसुषदुषकाहीं ५ जीवहिजानहुक-
 र्मअधीना तातेजीवहिंसषाप्रवीना ६ प्रवृत्तिकर्मतेकाफलहोई तातेप्रवृ-
 तितजैसबकोई ७ जेप्रवृत्तिकरणकेज्ञाता तिनहूकोकछुसुषनहिताता
 ८ तौमूढनकोकौंदुषनाहीं करहिगुमानवधामनमाहीं ९ दुषवारनसुषदा-

निउपाई जानहिजेजगमेंबुधराई १० तेऊसकैनमीचुनेवारी ऐसीतोमतिअ
 हैहमारी ११ कालसीसनाचतसबहीके कहींकौनसुषहैजगजीके १२ दोहा
 जाकोसूरीदेनकोराजदूतलैजात ताकोकौनअनंदहैबहुविधिव्यंजनपात १
 चौपाई जसयहलोकमाहहैभोगू तैसहिस्वर्गहिमहसुषजोगू १ सोककोह
 दुषईधनासा स्वर्गहुमहयेकरहिप्रकासा २ स्वर्गमोदमहविचनअनेका
 जानहुतुमकरिविमलविवेका ३ रुषोजमतिकहुंकहुंसुषाती प्रवृत्तिकर्म
 जानहुयहिमांती ४ जोनिर्विघ्नकर्मसिद्धिहोई ऊधवसुनहुतासुफलजोई
 ५ करिकैजहस्वर्गजमजावै देवसमानभोगतहंपावै ६ अपनेपुन्यविवस
 मतिवाना रतनजडितचढिकनकविमाना ७ गंधर्वनकेमधिछबिछावै न
 हामनोहररूपहिपावै ८ किंकिनिमालजालजुतजानन अपसरजुतबिहरै
 सुरकानन ९ जानहिअपनोनाहिनेपाता भरेस्वर्गसुषवर्गअघाता १० तब
 लगिस्वर्गमाहसुषजोवै जबलगिपुन्यक्षीननहिहोवै ११ जबछेगईपुन्यस
 बछीना बरवसगिरहिकालआधीना १२ दोहा तातेस्वर्गअनिलहैताहमैसु
 षथोरजननमरननहिमिततहैविनपायेपदमोर १ चौपाई अबपापिनग
 तिसुनहुसुजाना जिनकेहोंतनधर्मनज्ञाना १ दुष्टसंगतेकरहिअधर्मा न
 हिदुष्टीजीतैअधकर्म २ कामीकृपिनलोभवसरहहों नारिनकेरसिषापन
 गहहों ३ दयाछोडिजीवनकहमारै विनाविधानपसुनसंधारै ४ भूतप्रेत
 कहंपसुबलिदेहीं निवसतघोरनरकतेदेहीं ५ जेहितेहिमांतिनरकतेनि
 कसैं तरुषानकैजगमेनिवसैं ६ नरतनपाइकर्मदुषदाई करतदेतनि
 जजन्मबिताई ७ तेकर्मनतेपुनितनपावै पुनिअधकर्महिकरतबितावै ८
 तातेमनुजनकछुसुषनाहीं जनमतमरतैरहतसदाहीं ९ लोकलोकपालौ
 जेअहहीं कल्पप्रजंतजियतजेरहहीं १० यहीदसातिनहकीजानहु ब्रम्ह
 हुकहंमोतेभयमानहु ११ सतरजतमगुनबसजगजीवा करहिअनेकनक
 र्मअतोवा १२ दोहा पावतहैपुनिदेहजियसोईकर्मअनुसार तेईकर्मनके
 विवसभोगतभोगअपार १ चौपाई जबलगिगुनबसआतमरहतो देवमनु
 जभ्रमतबलगिगहतो २ जबलगियहभ्रमरहतप्रवीना तबलगियहै
 कर्मअधीना ३ जबलगिकर्मअधीनरहतहै तबलगिमोसेभीतिलहतहै ४
 तातेंदेहआत्मअभिमाना सबविधित्यागकरैमतिवाना ५ तबहोंतोपरमा
 नदपावै औरउपायनमोमनआवै ५ जोअसकहोभीतितुमतेंकिमि तोमो
 तेहैसुनहुभीतिजिमि ६ होतोजबैसृष्टिकरकाला कोउहमहोकहभापहि

काला ७ कोउआतमकोउआगमकहहीं कोउसुभावधर्मकरिरहहीं ऊ य
 हिविधिमोकौबहुविधिभाषैं निहचैयेकहमहियरराषैं ९ ऐसीसुनिजदुपति
 कीबानी बोल्पोऊधववरविज्ञानी १० ऊधवउवाच गुनकारनजोहैयहदेह
 तामेंआतमकियेसनेह ११ विषैअसत्करहतसबकाला गुनतेकिमिच्छूट
 तोकृपाला १२ दोहा जोअनादिसंसारकोनहिकरिहौभगवान तौबंधनन
 हिजीवकोहोतमोहिअसभान १ केहिविधितेज्ञानीरहैविहरैकोनीभांति ॥
 कालक्षनभक्षणकहाकरैकहादिनराति २ इमिप्रखनकोदीजियेउत्तरमो-
 हिजदुनाथ बंधमोक्षकिमियेककोकहिमोहिकरहुसनाथ ३ इतिसिद्धि
 श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वना
 थसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्री
 कृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीमद्भागवतेआनं
 दाम्बुनिधौयेकादशस्कंधेदशमस्तरंगः १० ॥ ॐ ॥ ७ ॥ दोहा सुनिऊ
 धवकोप्रखयहविहसतकृपानिधान लगेदेनउत्तरसुषहमानेमोदमहान
 १ श्रीभगवानुवाच दोहा ॥ बहमुक्तअख्यानयहऊधवगुनतेहिहोहि सोगु
 नमायामूलहैसोमायानहिमोहि १ चौपाई मायाप्रेरकमोकौजांनो मेरोव
 धमोक्षनहिजानो १ ऐसेनित्यमुक्तममदासा तिनकोगुननहिकरतप्रका
 सा २ जेगुनबद्धजीवजगमाहीं बंधमोक्षहैतिनहीकाहीं ३ सोकमोहसु
 षदुषतनजोगू सपनसरिसजियजानहुभोगू ४ विद्याऔरअविद्याजोई
 ज्ञानअज्ञानजानियेदोई ५ येदोऊममअहैअधीना जिमितियकेबसदेहप्र
 बीना ६ जीवनकेकर्महिअनुसारा होयज्ञानअज्ञानअपारा ७ जबमैजि
 यहिदेहुअज्ञाना तबलगिताकोबंधमहाना ८ जबमैजियहिज्ञाननिजदे
 हूतबतेहिजननमरनहरिलेहू ९ येकअसचित्तजीवहमारो बंधमोक्षश्रु
 तिताहिउचारो १० हैअज्ञानतेबंधअनादी मोक्षज्ञानतेंहैअहलादी ११
 अबमैबहमुक्तकोलच्छन तमसोभाषहुसकलविचच्छन १२ दोहा जीवईसयकेतनरहै
 हिहैविरुद्धदोउधर्म सोकधर्महैजीवकोईसधर्महैसर्म १ चौपाई तरुनतईसअनीसविहंगा
 बसहिसषादोउएकहिसंगा १ जीवकर्मफलभोजनगहई ईसअनंदितताहिनलहई ॥
 २ जदपिईसनहिनेकहुषावै तदपिमहाबलतेहिश्रुतिगावै ३ ऊधवपरमात्माअव
 दातानिजसरूपपररूपहुज्ञाता ४ नहिसनबंधअविद्याकेरो नित्यमुक्तयहहेत-
 निवेरो ५ जीवहिहैअज्ञानसंजोगू तातेबद्धवदतबुधलोगू ६ जदपिदेह
 मेरहैसुजाना तदपिनकरैतासुअभिमाना ७ जिमिअभिमानस्वप्नतनकेरो

१० जदपिनहैतेहिकोयहदेह ११ ततेने
हूँ १२ जैसेसोवतस्वप्रनिहारो मानतहैयहदेहहमारी १०
नकाहीं ग्रहजकरैयहरोतिसदाहीं ११ तहिमेबुधअभिमाननराखै
१२ दोहा कर्मअधीनसरीरकोहैहमरोअसलेषि
१३ चौपाई यहितेबड़होतअज्ञानी
१४ सोवतवागतबैठतमाहीं मज्जतदरसपरसतन
१५ सँघतसुनतपातमहज्ञानी रंदिनगतिलेवैअसमानी ३ मैनकरहुँ
इंश्रीसबकरहीं असजानतबंधननहिपरहीं ४ जिमिआपितमारुतनम
भाना पैनदोषतिनकोलपदाना ५ ऐसेविषेभोगबुधभोगें पैनहिताकेसुष
६ करिअसंगतेतोषनज्ञाना काटैसबसंसैमतिवाना ७ तबतन
कोछूटैअभिमाना जागेजिमिनस्वपनकरभाना ८ प्रानमनहुबुधिइंद्रिह
उठैनकबहुँजेहिसंकलपा ९ जदपिअहैसोदेहहुमाहीं
हगुनलागतनाहीं १० जोदुर्जनकबहुँदुषदेई तबहुँजोदुषनहिगनिलेई
११ कबहुँकोऊजोअरचनगनै तोकबहुँजोअहिमुषमाने १२ दोहा दुष
मिदुषजाकोनहीं सुषमेसुषनहिजाहि रहैतसदाहिसमानजोबुधभाषत
१३ चौपाई उत्तमअधमकर्मजोकरई भंजोबुरोतेहिनहिउचरई
१४ निजनिदानिजसुनैबषाना सोइपंडितजोसमैकरिजाना २ तनतेकरैक
१५ होइनतासुकबहुँअभिमानी ३ उन्निममद्धिमकबहुँअबै॥
१६ यहीवृत्तितेजडवतज्ञानी विचरैजोतेहिमु-
क्तबषानी ५ वेदशास्त्रजोपढ्योअपारा जज्ञदानतपकियोअचारा ६ मेरीभ
१७ ताकोजानौसकलव्याही ७ वंध्यासुरभीजिमिलियकोई
बूढिगायजिमिपयकेहेतू राषैतेहिअमभरिम-
१८ जिमिसुषहेतुकैसानारी जोराषैतेहिदुषैविचारी १० जैसेपराधी
१९ कबहुँमोदमौजतेहिनाहीं ११ जैसेभयोकपूतकुमारा तातेपा
१२ दोहा जैसेधनकोजोरिकैदियोपात्रमैनाहिं ताकोधन
१३ चौपाई तैसहिममगुनकरमहुँनामा ॥
१४ को ५ बहूनाहिहोई १५
१६ ममकृतउत्पतिथितिसंचारा मनविचारनहिकरतउचारा
१७ मेरोजन्मचरित्रविचित्रा जोनहिगावैजगतपवित्रा ४ बाह्गिराकेवलते-
हजानी भापैनहिऐसीमुषबानी ५ यहिविधिकरिकैविमलविचारा त्यागे

तन अभिमान अपारा ६ जग अंतरजामी मोहि जो वै जग की सकल वासनाषो
 वै ७ सुदृच्छित मोहिमा हलगाई लौकिक करमनि देइ विहाई ८ अचल-
 चित्त जो कोउ मोहिमा ही है असमर्थ स कै करि नाहीं ९ सो सब धर्म कर्म मोहि
 अरपै तजि सब आसा कोउ नहि डरपै १० पावन करन जगत मनहारी सुनै-
 प्रीति जु त कथा हमारी ११ मोहि सुमिरत गावै नित लीला करै जन्म उत्सव सुभ
 सीला १२ दोहा अर्थ धर्म अरु काम हू करै सुमति मम हेतु मेरो दास कहाइ कै
 विचरै जग सुषसेतु १ चौपाई ऊधव करै जो कोउ यहि भाती लहै सो मोरि भक्ति
 दुष पाती १ ताके उर ते भक्ति हमारी कैसे हूंक बहूँ टरै नहि ठारी २ करि सत संग
 भक्ति जब आवै ताते प्रेम सहित मोहि ध्यावै तब पावत सहज हिम मधामा जेहि ब
 रन त सज्जन अभिरामा ४ ऐसी सुनि ज दुपति की बानी पुनि बोले उद्धव विजानी
 ५ उद्धवो वाच जग मह सज्जन बहु त प्रकारे पौ प्रभु तुम कहैं कौन पियारे ६
 कौन भांति सो भक्ति तिहारी जो तु बढि गप हूँ चावनहारी ७ नारदादि जेहि क-
 रत प्रसंसा जाके होत भये भ्रम भ्रंसा मो पर करि कै कृपा महाई यह सिंगरो मो
 हि देहु बतार्इ ९ तुम हो ब्रम्हा शंकर नाथा मै तुम्हरे पद नाव हूँ माथा १० तुम
 हो सब लोक न के नायक मै हो दास दया के लायक ११ तुम हो ज दुपति जगर
 पवारे मै सरनागत अहोतिहारे १२ दोहा परब्रम्ह तुम प्रकृति परव्यापक
 पुरुषाकार करि दायानि ज जनन परली न्यो जग अवतार १ चौपाई सुनि ऊ
 धव के वचन पुनीता बोले ज दुपति जानि विनीता १ श्री भगवानुवाच मोरदा
 स ऊधव सब काला दोइ अब सिकै दीन दयाला २ कृमा करै सब प्राणिन माहीं
 कोहु पै को प करै कोहु नीहीं ३ सत्य वदै रणन राषे करिबो उपकार हि अभिला
 पै ४ सम दर्सी नहि विषे विलासी धीर जब त चतुर सुचिरासी ५ मृदुल सुभाव-
 च हूँ कबु नाहीं नियमित भोजन सांत सदा हीं ६ मोहिते अधिक न दूसर ज
 नैं मोही को निजरक्षक मानै ७ सावधान आसै गंभीरा अचल चित्त होवै मति
 धीरा ८ सो क मोह अरु बुधा पियासै जहां मृत्युषटगुन नहिं भासै ९ औरे न मा
 न द आप्र अमानी प्राणिन उपदेस क विजानी १० करै कर्म कै करुन सदा हीं ॥
 सब को मीत गुनै जग माहीं ११ मेरो जस को मल पद रचि रचि सुनै सुनावै मर
 ति रचि रचि १२ दोहा वेद शास्त्र मम मुष प्रगठित न मे जे गुन दोष तिन को सक
 ल विचारि कै करि कै मन संतोष १ सकल धर्म को छोडि कै वै अनन्य मोहि का
 हिं भजै प्रेम मे मगन जो सोई साधु जग माहिं २ चौपाई जानि जानि मम रूप
 सुभाऊ ऐस्वर्जहु अरु परम प्रभाऊ १ मोहि भजै जो पुरुष अनन्या मोर भक्त सो

हेमतिधन्या २ मोरि मूर्ति अरु भक्तन केरो पूजै करि कै प्रीति घनेरी ३ दरसे प
रसे जुत अनुरागा करि अस्तुति वंदै बड भागा ४ सेवन करै सुजन नित गावै मे
री कथा सुनै हठि जावै ५ मेरो रूप करै मन ध्याना अरु पै सब प्रिय वस्तु सुजाना ६ ॥
मोहि स्वामी गुनि होवै दासा आत्मनि वेदै सहित हुलासा ७ मेरो चरित और अ-
वतारा लाज छोडि गावै बहु वारा ८ जन माष्ट मोर मन वन्यादिक उत्सव करै पर
म अहलादिक ९ गान नृत्य मम मंदिर माहीं करै करावै सुमति सदा हीं १० जो रि
स कल आपनी समाजा मम ग्रह उत्सव करै दराजा ११ मम तीरथ कहै कर पया
ना पूजै मो कहवे दविधाना १२ दोहा ऊधव प्रतियेका दसीजे वरषन मह पर्व ॥
तिन मह पूजन बृहदमम करै छोडित नगर्व १ चौपाई वैदिक और तांत्रिकी-
दिच्छा करै सकल त्यागै फल इच्छा २ चौबिसयेका दसि सुषदाई चारि जयं
तोमम मन भाई ३ अति सुंदर मंदिर बनवावै मम विग्रह स्थापना करावै ४
मंदिर के ढिग बाग लगावै सुमन मोहि बहु भौलि चढावै ४ निज कर मंदिर मारि-
प पारै चारु चौक नित ही बिस्तारै ५ कपट छोडि मम सेवन करई मन अभिमा
नने कुनहि धरई ६ निज कुतली कर्म नहि भाषै दंभ कर्म कहू नहि भाषै ७
देहि अण्ड दीपम मेगहं करै और पूजन जुत नैहू ८ मोको दीप देइ जो आरज ॥
ताते अपनो कहै न कारज ९ और देव अर्पित नैवेदू मोहिन निवेदै अस कहवेदू
१० मोर निवेदित वस्तु जो होई और देव कहू अरु पै सोई ११ जग में जो न वस्तु पिय हो
ई अरु आपहि प्रिय लागै जोई १२ दोहा सो दसोद अरु पै मोहि अबसि करै अनेक
न भाउ तेहि अक्षय फल होत हठि प्रगटत परम प्रभाउ १ चौपाई सरज अग्नि विप्र
अरु गाई वैष्णव नभ मारुत सुषदाई १ जल धरनी आतम सब प्राणी ये सब मम पूज
न यल नानी २ वेद न्यो जे सरज माहीं पूजै मोर भक्त मोहि काहीं ३ दुबिंदे मोहि पाव
कमह अरु चै करि सतकार विप्रमह विरचै ४ त्रिनदै गोमह पूजै मो कहै पूजै बंधु सरिस
वैष्णवमह ५ पूजै हिय अकास धरि ध्याना मारुत मह करि अस्तुति नाना ६ पूजै जलम
ह तरपन करि कै अंत्र विरचि महि मह मुद भरि कै ७ आतम मह पूजै दे भोगू ये नहि
शास्त्र विरुद्ध सजोगू ८ मोहि गुनि कै सब जीवन माहीं सब मे पूजन करै स-
दा हीं ९ सरज आदिक मह मतिवाना करै मोर वपुयहि विधि ध्याना १० गहा
संघ चक्र हुजल जाता चारु बाहु विलसित अवदाता ११ ऐ सो सां तरूप मम-
धावत सावधान पूजै मुद द्वावत १२ दोहा श्रुति अरु स्मृति धर्म जेतिन को
करि जुत प्रेम मेरो पूजन को सदा जो राषत असनेम १ साधु संग जो करत नित
मोहि सुभिरत सब काल मोर भक्ति तेहि होत हठि बूटत जग जंजाल २ सज्जन

केसतसंगतेमोरभक्तजो होय ताही तेमै हठिमिलौ और उपायनकोय ३ और
 परमगोपितजो कछु सोभाषहुं तुम पाँहि तुम सो मोको दूसरो सपासु हृद प्रि
 यनाहिं ४ दत्तिसिद्धि श्रीमन्नाराजधिराज श्रीमहाराज श्रीराजा बहादुर बांधवे
 श श्रीविश्वनाथसिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजधिराज श्रीमहाराज श्रीराजा ब
 हादुर श्रीकृष्णचंद्र कृपापात्र अधिकारि श्रीरघुराजसिंह नूदेव कृते श्रीमद्भागवते
 आनंदाम्बुनिधौ एकादशस्कंधे एकादशस्तरंगः ११ ॥ ७ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 श्रीभगवानुवाच दोहा मोहिनजोगवसकरत है नहि तत्वनको जान नही ध
 र्मे नहि वेदतपनहि सन्यासहुदान १ चौपाई कूपतडाग बागनिर्माना नहिं
 मोको बसकरत सुजाना १ अग्निहोत्र आदिक मपजेते मोहिन बसकारि है
 तेते २ नहि व्रतनहि सुरपूजनमंत्रा नहि तीरथ जमनेमहुतंत्रा ३ नहि मो
 हिवसकर सकल प्रसंगा मोहि बसकरयेक सज्जनसंगा ४ सज्जनसंग कि
 ये जगमाहीं पुनिरहती कुसंग भयनाहीं ५ जे करि सतसंग जगमाहीं मुक्ता
 भये भाषौंति नकाहीं ६ दितिसुत मरुत सकसंग कै कै भये असुरके सुरसुद
 ज्वै कै ७ कालनेमिलहि हनुमतसंगा तासु आसु भोभव भयभंगा ८ लहिजदु
 भरथसंग मृगसावक भयोपवित्रनासि जगपावक ९ षगी पूजनी पाये करहे
 ऊ सौभरि मुनि संग करि सुषलहेऊ १० गंधर्वजो उपबर्ह ननामा लहि मुनि सा
 पसूद केधामा ११ जनमलियो करि मुनि सेवकाई लही भक्ति मेरो सुषदाई १२
 दोहा रंभा लहि सुकसंग को पाई गति अवदात पांडव गति लहि नहुष अहिल
 ही मुक्तिहेतात १ चौपाई रिषभदेव संग नवसुत पाई भेनव सिद्धि मुक्ति केदा
 ई २ चारन करि पृथुको सेवकाई लहे मुक्ति संसारनसाई ३ गुह्यकनल कूबर
 मनि श्रीवा नारद संग गति लिय सुष सीवा ४ विद्याधरहु सुदर्शननामा परसिन
 दपद भो अभिरामा ४ नारदसनकादिक संग कै कै ध्रुव पृथु आदितरे सुषलै कै ५
 व्यास बालमीकादिक विप्रा नारद संग करि तरिगे छिप्रा ६ वैश्य समाधि आदि सु
 षभरि कै रिषि सुमेध आदिक संग करि कै ७ नासिदिये सिगरी जग बाधा लही मु
 क्ति आनंद अगाधा ८ व्यासादिक मुनि को संग कीन्ह विदुरादिक सूद्रहु गति
 लीन्ह ९ मुनिमतंग संग करि जगमाहीं सेवरो नारि मिली मोहि काही १० बाल
 मीकय कअंत्य जरहेऊ मुनि सेवन नित हो गहिलयऊ ११ जदपि धर्म भूपति म
 षमाहीं सुर रिषि दुजन परहेत हांहीं १२ दोहा पैताके आये बिना भयो न पूरन जा
 ग मुनि के संग प्रभावतै स्वपचहु हो बड भाग १ चौपाई रजतम प्रकृती असबहु
 भांती करि सतसंग भये दुषघाती १ जुगन जुगन यहरोति विचारो सतसंगते पद

मिलोहमारो २ औरहुजेप्रसिद्धजगमाहों मैंबरनहुसुनियेतिनकाहों ३ नारद-
 अंगिरकोकरिसंगा चित्रकेतुकीन्होभवभंगा ४ सिवासापबसअसुरहुभयऊ
 ममअस्मरनतासुनहिगयऊ ५ सुनिनारदसुषज्ञानमजादा महाभागवतभो
 प्रह्लादा ६ सुकसंगकरिसोदुषपर्वो लीन्होगतिसुधारिनिजसर्वा ७ सिषिप्र
 ह्लादपितामहरीती बलिकीन्होममपदमहप्रीती ८ नृपतिजुधिष्ठिरकोसंगपा
 ई मयदानबलियमोपदध्याई ९ निसिचराजविभीषनजोई करिममसंगसुधा
 रिगोसोई १० कपिपतिजामवानहनुमाना ममसंगलहिभेमुक्तप्रधाना ११ इंद्र
 युन्नलहिकुंभजस्त्रापा भयोजदपिगजपरमप्रतापा १२ दोहा पैरिसंगप्रभान
 बसमोहिसुमित्योदुषपाई कीन्होतासुउधारमैंअतिआतुरदिगजाई १ चौपाई
 गीधजटायुपायसंगमोरा लहीमुक्तिभवबंधनतोरा १ तुलाधारयकबनिकहै
 रहैऊ साधुसंगतेममपदलहेऊ २ करिवानरीसगयकव्याधा लहीमुक्तिमेटी
 जमव्याधा ३ कुबरीऔरजगोपकुमारी औमथुरावासिनिदुजनारी ४ येनहि
 वेदशास्त्रपढिलीन्है गुरुग्रहवासकबहुनहिकीन्है ५ कियेनजपतपव्रतम
 पथ्याना ममसंगतेममपुरकियेजाना ६ गोगोपीतरुभृगवृजकेरे केवलकरि
 कैभावधनेरे ७ ममपुरकहंसबकियेपयाना यहिविधिऔरहुजातुसुजाना
 ८ कालीआदिकतिरजकजोनी ममभावहितेलियगतिलोनी ९ मिलैनजोक
 बहूँकरिजोगू मिलैनजौनसारख्यसंजोगू १० जज्ञदानव्रततपकरिजोई लेखोन
 जोकबहुँकहुँकोई ११ मिलैनवेदशास्त्रजोपढिकै मिलैनजोसंन्यासहुमहि
 कै १२ दोहा ॥ सोमोमेकरिप्रेमअतिसहजलहेमोहिकाहिं जसमैमिलतोभ-
 कितैतसऔरनतेनाहिं १ चौपाई जबअक्रूरमोहिसंजुतरामा ल्यायेमथुरापुरी
 ललामा २ तबमोमहअतिचित्तलगाई वृजवनिताबहुप्रीतिबढाई ३ ममवि
 योगसोभोदुषभारी पसोसूयत्रैलोक्यनिहारी ४ मैबृदावनकुंजबिहारी
 गोपिनप्रानहुतेप्रियभारी ५ ममसंगसुषभोगतजैरजनी छनसमरही-
 बितावतसजनी ६ तेनिसिमोहिविनगोपिनकाहों कलपसरिसहैगईतहां
 हों ७ मेरेनेहनहोवृजनारी उमैलोकतनसुरतिबिसारी ८ जैसेसिद्धसमाधि
 लगाई देतसुरतिसिगरीबिसाई ९ तैसेहिप्रेमसिंधुमहबाला मगनभईस
 रिसमतेहिकाला १० वृजतियप्रेमकहाबहुगाये ऊधवलुमहिदेविदृगआ
 ये ११ जदपिनमोरप्रभावहिजान्यो जारभावकरिप्रेमहिठान्यो १२ दोहा केव
 लप्रेमप्रभावतेलाषनतेवृजनारि परब्रह्मममपदलखोजगजालबिसारि १
 चौपाई ततैऊधवधर्मनाना औरअहैजैजोगमहाना २ औरहुजगमहसा

धनजेते आसुहिस्यागिदेहुनुमतेते २ केवलमोपदप्रेमबढावो सबदेहिनआ-
 त्तामोहिभावो ३ होहुअवसिमेरेअनुरागी मेरेसरनहोहुबडभागी ४ तबहीस
 बविधिबनीतिहारो औसुपायनकळूविचारो ५ विनमोरेसरनहितेआये कब
 हुभीतिनहिमिटतमिटाये ६ सुनिजदुपतिकोकोमलबानी कहऊधवसंसैउ
 रआनी ७ उद्धवउवाच तुवपदपावनकेरउपाई मोकहंसबविधिपरीजनार्द
 ८ धौइंद्रिनप्रेरकतुमअहह धौंजीबहिप्रेरकप्रभुकहह ९ यहसंकाममदेहु
 मिटाई विनैकरौपगमेसिरनार्द १० ऊधवकोमनसंकितजाना तबबोलेहंसिक
 पानिधाना ११ श्रीभगवानुवाच जियहैहृदयअकासप्रकासी प्रानघोषजुतगु
 नमतिरासी १२ दोहा प्रथमघोषधरिसूक्ष्मवपुरहतोमूलाधार ताकोभाषत
 हैपराजेबुधबुद्धिउदार १ चौपाई पुनिनाभीमेसोइजबआयो तबपस्यंतीना
 मकहायो २ आयोघोषजबैहियमाहीं तबमहिमाकहैतेहिकाहीं ३ जवबह
 घोषकह्योमुपतेरे तबवैपरीसबैतेहिटेरे ३ स्वरमात्रावर्नहुहैसोईसब्दथू
 लभाषहिसबकोई ४ दारुमाहजिमिसूक्ष्मरूपा रहतप्रथमहोअनलअनूपा ५
 मथनहोतअनुपावकसोई योनसहायषायबहुहोई ६ पुनिजोपायोहवि
 परसाला तबप्रगटतपुनिज्वालनिमाला ७ ऐसहिक्रमक्रमप्रगटतबानी
 ममअधीनलीजेतेहिजानी ८ ऐसहिपरसरुवनदगघाना मनबुधिचित्रऔर
 अभिमाना ९ गुनगुनकारजजगतहिकाहीं ममअधीनजानहुमतमाहीं १० जि
 यनेवासब्रम्हांडविचारो मायाकेअधीनउरधारो ११ जानहुतेहिअनादिअ
 विनासी कालविवसनहिसक्तिप्रकासी १२ दोहा देषिपरैबहुरूपसोदेवम
 नुजतनपाय जिमिअंकरयेकलपिपरैपुनिबहुरूपदेषाय १ चौपाई सोमा
 याजीवहुबहुतेरे जानहुसषाअधीनहुमेरे १ सोस्वतंत्रवैप्रेरकनाहीं ममबस
 प्रेरकअहैसदाहीं २ इंद्रिनकोनेवासतनतैसे पटमेंसूतगुंयेसबजैसे ३ य
 हसंसाररूपतरुदेह जियसनबंधनछूटतकेहू ४ कर्मकरतननरहेसदा
 ही सुषदुषफलफूलहुतेहिमाही ५ तनतरुबीजपुंन्यअसपापा लोभादिक
 जरबहुप्रदतापा ६ मोटमूलतीनहुगुनजानो पंचभूतसाषाअनुमानो ७ स
 षादिकपांचौरसभाषा एकादसइंद्रीलघुसाषा ८ हृदैनीडजुगपगजियईसा
 कफपितवातत्वचात्रयदोसा ९ बंधमोक्षफलउभैविसेषा आलबालत्रैताप
 विसेषा १० गीधग्रामवासीजनजेते बंधरूपफलचाषततेते ११ वनवासीमु
 निहैंषगहंसा चषतमोक्षफलकरतप्रसंसा १२ दोहा मायामयतनतरुजो-
 कोउगुरुमुषतेलियजानि सोईपंडितजगतमेंसषालेहुअनुमानि १ यविविधिगु

समुपतेसुमतिगहिसितज्ञानकुठार दलितनतरुमोहिमिलितजहुसोऊज्ञान
उदार २ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांध
वेश श्रीविश्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीरा
जाबहादुरश्रीरुक्मचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृते श्रीमद्भा
गवतेएकादशस्कन्धेआनन्दाम्बुनिधौद्वादशस्तंभः १२॥ ॐ ॥ ॐ ॥
श्रीभगवानुवाच दोहा सतरजतमयेप्रकृतिगुननहिआत्माकेजानि सतसेवन
तेरजतमहुदूरिकरैमतिवान १ चौपाई पुनिसतगुनतेसतगुननासै सुदूसतो
गुनचित्तप्रकासै १ सुदूसतोगुनबाढतजबहौं मोरभक्तिहोतीउरनबहौं २
सज्जनसंगसतोगुनबाढै मोरधर्महोतौतबंगाढै ३ भक्तधर्मजबभोउरमाहौं
रजतमआपनासज्जेजाहौं ४ जबभोरजगुनतमगुननासा तबनहिहोतअध-
र्मप्रकासा ५ सेवैममसास्त्रहोसदाहौं मज्जहिहठिममतीर्थहिमाहौं ६ करै
संगनमदासहिकेरोममदेसहिमहवासधनेरो ७ मेरेबतहिउपासनकरवै मे
रेकर्महिकोअनुसरई ८ जन्महितैसुबैस्मबहिरीती मेरोदध्यानकरैकरिप्रीती
९ मेरोदमंत्रजपैसबकाला मेरोहिदिशालेहिबिसाला १० येदसलक्षनसतोगुनी
केइतनेबिगतगुनोकुगुनीके ११ सज्जनकरैजौनउपदेसा सोइसात्विकगुनगु
नैहमेसा १२ दोहा जेहिसज्जननिंदाकरैतौनतमोगुनजान जेहिनिंदहिनप्रसं
सहोसोराजसगुनमानु १ चौपाई सदासतोगुनबाढनहेतु सेवैसात्विकवस्तु
सचेत् १ तातेहोतधर्मअस्त्रज्ञाना सोतबलगिजबलगिजगभाना २ जिमिसंघ
र्षबंसप्रगटातो दहनदाहिबनफेरिबुरातो ३ ऐसहिगुनतेप्रगटसरीरागु
नननासिनसिनोमतिधीरा ४ यहिबिधिउपजतसाधनज्ञाना मोहिमिलाय
पुनिसोऊबिलाना ५ जदुकुलकमलदिवाकरकेरी सुनतगिराउडवकहंफे
री ६ उडवौवाच विषैकरतजनलहहिआपदा जदपिनपावहिकबहुसंप
दा ७ पुनिपुनितदपिताहिकहकरहौं कबहुनतासुसोचउरभरहौं ८ जिमि
परसहिप्रहारपदकेरेपुनिपुनिजातपरीकेनेरे ९ जेसेखानसुनीसगमाहौं ॥
काटेहुपैत्यागतसंगनाहौं १० जेसेबलहितछागमंगावै छागीलपिसोरतिहित
प्यावै ११ ऐसेविषैजानिदुषदाई सोइपुनिभोगतकिमिजदुराई १२ दोहा यह
संसेवारनकरहुअथमउधारननाथ मुदकारनऊधवबचनसुनिबोलेजनुना
थ १ श्रीभगवानुवाच चौपाई जेहिनमयोस्वरूपकोज्ञाना ताकेबढतदेहअ
भिमाना १ सात्विकहूमनराजसहोबत संकल्पहुविकल्पनितजोवत २ राज
सतामसगुनबसतबहौं होतविषैभोगनचित्तसबहौं ३ मिदतिनकैसेहुभो

गन आसा तिन नित बाढत विषे दुलासा ४ काम विवस बहु करत कुकर्म नहि
 इंद्रिजित निरत अधर्म ५ विषे भोग दुष प्रद हू जानत रज गुन मोहित सोइ पुनि
 गनत ६ जद पिर जो गुन तम गुन माहीं रहति मनु जमति समल सदा हीं ७ पै
 जो रज तम दुष द विचारी तातें मन को लेत निवारी ८ आलस त्याग चलन मन
 क रई सोनहि सो क सिंधु मह परई ९ सावधान वै मन थिर करि कै कमल
 सो मोपद मह धरि कै १० होइ जितासन औजित स्वास् भजे मोहि छन छन स
 हुलास ११ सनकादिक जे सिष्य हमारे येत नो ही मुष जो ग उचारे १२ दोहा
 सब थल ते मन ऐचि कै मोम ह देइ लगाइ तब ता कोय ह जगत को सुष दुष ना
 हि जनाइ १ चौपाई जद कुल कुमुद कला ति धि बानी सुनि बो ल्यो उद्व विज्ञा
 नी १ उद्वो वाच जौ न रूप ते ते हितु म काला कियो सिष्य सनकादिक पाला
 २ तिन को कियो जोग उपदेसा सो मै जान न चहौं र मेसा ३ सुनि कै चरन सरन
 कै बैना बोले विहस तरा जिव नैना ४ भगवानु वाच विधि कै मन के सुत स
 नकादिक जोग तत्व अति सै अहलादिक ५ कियो प्रसन्न प्रमुदित पितु पाहीं
 ध्यान निवृत्ति जानि तिन काहीं ६ सनकादय ऊचुः चित्त करत गुन मह आये
 सा तिमि चित्त मह गुन करै प्रवेसा ७ तातें विषे तजन जो चाहै तो तेहि की उपा
 य प्रमुकाहै ८ श्री भगवानु वाच सुनि सनकादिक वचन सो हाये बहु त काल
 ल गि विधि मन ध्याये ९ जद पि स्वयं भू भूत न भावन सब देवन को देव सुपावन
 १० कर्म विवस उत्तर को नेतू बाधिस केयानहि विधि मति सेतू ११ उत्तर भाष
 न हेत तहां ही मन विरंचि सुमि स्यो मोहि काहीं १२ दोहा हंस रूप तें विधि नि क
 र मै प्रगट्यो त हं जाय लषि सनकादिक मोहित हं पितु आगे करि आय १ चौ
 पाई मेरो वंदि जु गुल पद ली न्यो कौन आप अस प्रसन्नहि की न्यो १ तत्व जानि वे
 हेत तहां हीं सनकादिक पूछ्यो मोहि काहीं २ तिन सो जौ न कस्यो मै प्यारे सो मै तु
 म सो देहु उचारे ३ ब्रम्ह जो येक हि सब थल व्यापा तेहि कां पूछहु को हो आपा ४
 जो जीवहि पूछहु मुनि राई सो ऊम म पुनि भिन्न लषाई ५ जो तन को पूछहु मुनि
 लोगू तो तेहि भाष बअ है अजोगू ६ अरु सब पंच भूत सम जानो ताते पूछ बअ है
 अज्ञानो ७ जो मोते है भिन्न न कोई तो उत्तर प्रसन्नहि कि मि होई ८ मन वच आ
 दिक इंद्रि न तेरे ग्रहन होहि जे अर्थ घनेरे ९ तिन को मै तो भिन्न न जानौ सिगरो
 म म सरोर अनुमानो १० गुन मे चित चित मे गुन जोई जेहि विलगाव को न विधि हो
 ई ११ यह जो प्रश्न कियो मुनि राई ता को उत्तर देहु सुनाई १२ दोहा मम सरोर जो जी
 व है ता को जौ न सरोर तामे चित गुन दोउ वसत यह जानहु मति धीर १ चौपाई गुन

सेवन है चितवद्बारा ताते गुनमहलीन अपारा १ चितते गुन को होत प्रकासा ॥
 ताते चितमहगुन निनिवासा २ जब मम ध्यान करै मन माहीं तब गुन चित चित
 गुन विलगाहीं ३ जागत स्वप्न सुषुप्ति द्वौ नौ सतरजतम ते होत प्रवीनो ४ बुद्धि
 वृत्तिये तीनि हुजावो इन ते भिन्न साक्षि जिय मानो ५ तीनि अवस्था ते हैं न्यारा
 रुस दास है जीव हमारा ऐसे होत जबै हिय जाना तब छूटत मवदुषदम दाना
 ६ सोई बिलग बदै चित मुन केरो ऐसे मत मानहु मुनि मेरो ७ अहंकार कृत है
 संसारा सोई बाधक है मोक्ष अपारा ८ ऐसे जानि विषै सब त्यागी जानै निज स
 रूप बड भागी ९ अस विचारि निर्मल मन दासा फिरि न करै भव निधि की वासा
 ११ जब लौंद नु जम नु जमति माना छूटति नहि लहि ज्ञान विज्ञाना १२ दोहा
 तब लौं जागत हुजद पिपै सोवतै समान जिमि स्वपनेहि मे सोई कै जगि बोरु पासु
 जान १ चौपाई तन सन बंध जो वनित नाहीं कर्म विवसतै होत सदाहीं १ ता
 ते देह देह कर धर्मा ताके हेतु भासु भकर्मा २ ये अनित्य जानिये सदाई स्व
 पन सरिस मानहु मुनि राई ३ जो जागत मह सुषुप्ति भोगे तेहि सम स्वपनेहु
 होत संजोगे ४ सोई सुषुप्ति मह भान न नेक तीनहु काल रहत जिय मेक ५ जो
 इ सोवत है जागत सोई अस अनुभव ते जिय मेक होई ६ सोई जीव द्दियन
 ईसा तीनि अवस्था लपत मुनी सा ७ तीनि अवस्था जेमन केरी ते जानहु माया कृत
 मेरो ८ मन सन बंध जो वको जानो ताते ताहूमें अनुमानो ९ जीवहु को मे अ
 हैं अपारा ताते मोहु मह करहु विचार १० अस निश्चै करि उर सुषुप्ता ठी ज्ञान
 कृपान पास भ्रम काटी ११ भजहु मोहि सुनिकरि अति प्रेमा तौ पै हैं सब विधि
 ते छेमा १२ दोहा मनु जादिक तन अनित है चक्र अलात समान थूल कृता
 दिक होइ बो मन विलास अनुमान १ चौपाई सकल जीव है येक समाना मानत
 भ्रम बस सुरनर नाना १ सो भ्रम हूमाया कृत होई नममाया विरचै जग जोई २
 विषै विमुष द्दियन करावे मन में चाहन पुनिक लुप्यावे ३ वृथा मृषा भा
 वै मुष नाहीं प्रेम सिंधु मम मगन सदाहीं ४ जब लगित नत बल गि अस जोई
 रहै जो कोऊ तेहि भ्रम नहि होई ५ प्रेम विवसत न भान भुलाना जान्यो निज सरूप
 मति माना ६ सोय हजग मह अनित सरीरा बैठत उठत न जानत धीरा ७
 छूटै रहै कर्म बस देह पै तेहि भान न जेहि मम नेह ८ जैसे जो किय आस ब
 पाना रहै गिरै पट ताहि न भाना ९ जब लगि है प्रारब्ध हि भोगू तब लौं रहन
 देह संजोगू १० पै मम प्रेमी जो जग बंधू सो नहि मानत तन सन बंधू ११ जिमि
 जगे जन स्वप्रदाय मानत सिगरे अहै अकारय १२ दोहा परम गोप्य यह

ज्ञानहमनुमसोकियो उचार तुमहि करन उपदेस मैलियो हंस अवतार १ चौपा
ई सांख्यजोग अरु साख्यदुधर्मा श्रीकीरतिदम और सुकर्मा १ सत्यतेज अरु सम
समुदाई इन फल सम जानहु मुनिराई २ मैहों सब काम ना विहोना मै प्राकृ
तगुन रहो अधोना ३ सब को सुदृढ मोहि अनुमानो मो को सब को आत्मजा
नो ४ याही तैं सब को अतिप्यारो रहै सदा सब हों तेन्यारो ५ सकल दिव्य गुन
है मो माहीं जे कब हूँ काहू के नाहीं ६ ऊधव ऐसे सुनिमम बानी सनकादिक
अति सै सुषमानी ७ दूरि कियो संदेह अपारा मेरो कियो परम सतकारा ८ पु
नि बहु विधिमम अस्तुतिकीनी मेरे पद पंकज मति दीनी ९ सनकादिक कृत
अस्तुति सुनिकै मै हूँ उर अति आनंद गुनिकै १० तिन ते सा दर पूजन पाई वि
धि हूँ को भ्रम सकल मिटाई ११ मै हूँ तिन की करी बडाई तुम सम दुतियन सुम
ति दे पाई १२ दोहा पुनि ब्रम्हासन कादिकै देषत हो तेहि ठाम मै तुरत हिग
मन त भयो निज धाम हि अभिराम १ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीम
हाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्री विश्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहा
राजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपा पात्राधिकारि श्री
रघुराज सिंह जू देव कृत श्रीमद्भागवत आनन्दाम्बुनिधौ एकादश स्कन्धे त्रयोद
श स्तरंगः १३ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ दोहा ॥ ऐसे सुनिज दुपति वचन अति विनीत
कर जोरि पुनि उद्वबोलत भये बारहि बार निहोरि १ उद्वब उवाच चौपा
ई ब्रम्हवादि जे ज्ञानि उदारा करहि विविधिसाधन परकारा १ धौं बहु साध
न मे मन दोन्हें धौं तुम मिलहु ये कहो कीन्हें २ भक्तिजोग तुम कस्यो अकामा ॥
सब तजि मोहि भजै वसुजामा ३ और अनेक नमुनि विज्ञानी मुक्तिरीति बहु
भाँति बषानी ४ तातैं भयो मोहि भ्रम भारी नाथ कृपा करि देहु निवारी ५ सषा
वचन सुनि कृपानिधाना कहे वचन ना सक भ्रम नाना ६ श्रीभगवानुवाच
वेदन महमम धर्म विसाला नष्ट भये ते प्रलयहि काला ७ सृष्टिकाल महवे
दन काहीं उपदेस्यो मै ब्रम्हा पाहीं ८ निज सुत मनु कह पुनि करतारा चारि
हु वेदन कियो उचारा ९ मनु भृगु आदिक सांतरिषीसन किय वेदन उपदे
स मुदित मन १० पुनि सत्तरिषिहु वेदन चारि ॥ बरन्यो जानि जानि अधिकारो
११ देवदनुज अरु मनुज अपारा सिध गुह्य कंगधर्व उदारा १२ दोहा विद्या
धर चारन भुजगराक्ष सजे बलरासि किंपुरुषहु अरु किंचरहु और हु दोपनि
बासि १ चौपाई तिन को भाँति अनेक प्रभाऊ सतरजत मजुत विविधिसुभाऊ
१ विविध भाँतिके अहे निवासा विविध भाँतिके वभौ विलासा २ त्रिगुन सुभा

वहिते बहुभांती प्रगटतभिन्नभिन्नमतिजाती ३ जससुभावतसबोलहिवा-
 नी बहुविधिमतहुलेहुतुमजानी ४ वेदअर्थकोबहुविधिकरहौं अनुचितउ-
 चितनकचुचितथरहौं ५ परंपरासोईचलिआई तातेमैपप्रडबहुताई ६
 वेदअर्थसमुहैनहिनेकू करैअर्थमनकरअनेकू ७ मममायामोहितमति
 जिनकी बहुसाधनउपजतरुचितिनकी ८ जैसेउनकेमनमहआवै तैसे
 साधनमुषनिजगावै ९ मीमांसकअसकरहिबषाना कर्महिकियेहोतक-
 ल्पाना १० करहिकाव्यभाषहिकविलोगू कीरतिहीतेस्वर्गसंजोगू ११ जबल
 गिसुजसकहैसबकोई तबलगिवासस्वर्गमहहोई १२ दोहा वात्स्यायनम-
 तकेजोकोउतेगुनिकामप्रधान भोगहेतुसाधनकरतकहतताहिकल्पान १
 चौपाई सदाजोगसाखहिजोपारै तेऐसोनिजमतहिउचारै १ समदमसत्यअ-
 हैसबसाधन यहितेकचुनईसअवराधन २ नीतिसाखवारेअसभाषैजा
 केधनसोइसुषफलचापै ३ चारवाकनास्तिकहैंजेते भोजननित्यगुनतसु-
 षतेते ४ जामैहोइनतनकोपीरा सोइसाधनकरतेधरिपीरा ५ कोऊजज्ञ-
 कोसाधनमानै कोउसाधनमानतहैदानै ६ कोउसाधनमानतजमनियमे
 कोउव्रतसाधनमानतहियमैं ७ येजोसाधनदियोबषानी लेहुतुच्छसबके
 फलमानी ८ इनतेअंतसमैदुषहोई इनतेकोउनलियोमोहिजोई ९ इनके
 कियेबढतअज्ञाना सुदअनदलेहुअनुमाना १० सोकमोहकेदायकसिग-
 रे इनकेकियेजनमसबबिगरे ११ जोकोउछोडिसंकलमनकामा मोपदध्या-
 वतहैमतिधामा १२ दोहा ताकोसुषजैसेमिलतसोसुषलहैनकोय मैआत
 मसबकोअहौंआतमतेसुषहोय १ चौपाई सबसाधनकोतजिजोकोई इं-
 द्रेजीतिसांतिपुनिहोई २ समदरसीमोपदअनुरागी तेहिसमनहिकोउजग
 बडभागी ३ सबैकालसबदेसनयाहीं मगनरहतपरमानंदमाहीं ४ कौनहु
 सुषनरहततेहिवाकी मैपूरहुमनकीरतिताकी ५ हैअनन्यजेदासहमा-
 रे तेकबहुनहिकरतषभारे ६ भूपचक्रवर्तीपदकाहीं मोहिविनचाहत-
 कबहुंनहीं ७ सातपतालनकीठकुराई मोहिविनतिनकोतुच्छदेपाई ८ पु-
 निमहेंद्रपदअरुविरंचिपद मोहिविनममजनदेपतदुषप्रद ९ जागसिद्धि
 होतीजगजेती मोहिविनचहतनसज्जनतेती १ औरकहालगिउद्वभाषै ॥मो-
 हिबिनमुक्तिहुनहिअभिलाषै १० ऐसेजेहैंदासहमारे तेप्राणहुतेमोहिपियारे
 ११ असप्रियमोरदासमोहिकाहीं तसशंकरसंकर्षननाहीं १२ दोहा नहि
 पदमानहिपदमजुहनिहिनसममप्रियदेह जसमोकोममदासप्रियजोकिय

सबतजिनेह १ चौपाई जैसेधियहोआपहमारे तसकोउदगनहिंपरतनिहारे
 १ जेमुनित्यागहिबैरविलासा समदरसीहैंसांतनिगसा २ तिनकोमैनितहो-
 पछियाहूं पदरजलहिपवित्रवैजाहूं ३ जेमेरेपदमहकियप्रीती मोहितजि
 दुतियनकरपरतीती ४ सांतमहांतदयाकेसागर हैंअकामसिगरेगुनआ-
 गर ५ तिनकोममसेवतसुषजोदे सोमुक्तिहुलहिलहतनकोई छ नहिहूं
 द्विहुजितजोममदासा राषतमोहिमिलनकीआसा ७ कबहुंजोविषैजोरतेहिकरही
 भक्तिअनलतेतौहठिजरही ८ जिमिलधुअनलअनिललहिबाढो जारतदारु
 समूहनिगाढो ९ तैसेथोरिहुभक्तिहमारी लहिसतसंगहोतअतिभारी १०
 नासतिपापसमूहनिकाहीं राषतनहिसंकामनमाहीं ११ नहिबसकरतमोहिब
 हुजोगू नहिबसकरतज्ञानसंजोगू १२ दोहा नहीधर्मबसकरतहैनही
 करतवसवेद नहीदानबसकरतमोहिनहिजपजेहिअतिषेद १ चौपाई के
 बलभक्तिकरतवसमोकों यहसिद्धांतबताबहुतोकों १ कियेभक्तिहोमेंमिलि
 जातो साधनदुतियनद्विगदरसातो २ मोहिजानहुसंतनकोप्यारो हेऊ
 धवपदप्रेमहमारे ३ जातस्वपचकीअतिअविनीते तिनहुकोहठिकरतपुनी-
 ते ४ धर्मदयातपसत्यहुहोई पढैबहुतजोसास्त्रहुकोई ५ पैजोहैममभक्ति
 विहीना सोनहिहोतपुनीतप्रवीना ६ मेरीकथासुधाकरिपाना जाहिनभो
 रोमांचसुजाना ७ द्रविनगयोदुतहीहिलजाको द्विगनबहायदियोअसुवा
 को ८ ताकेकैसेभक्तिविचारी कैसेहुदैपुनीतनिहारी ९ ममजसकहतगरोभ
 रिआवे मोहिथ्यावतदिलहुद्रविजावे १० ध्यानकरतमनमेंममलीला कहुंरो
 वतकहुंहसतसुसीला ११ गावतअरुनाचततजिलाजू ताकोसिद्धिसकल
 हैकाजू १२ दोहा ऐसेमेरीभक्तिजुतभरेमोरअनुराग करहिभुवनपावनस
 कलयहजानहुबडभाग १ चौपाई तथाहैमपरिपावंकमाहीं चौषोहोतत
 जतमलकाहीं १ तथाभक्तिकरिमनुजहमारी मनकीसकलवासनाजारी २ ज
 गनिरमोहीहैमममोही भजतमोहिकहुकोनहिद्रोही ३ कनकअमलबि
 नअमलनजैसे ममपदप्रीतिहीनजनतैसे ४ सुनतकहतजसजसममगा
 था जसजसकरतसंतकरसाथा ५ तसतसबाढतप्रेमविसेषै सूक्ष्मतत्वमो
 रजनदेषै ६ जिमिक्रमक्रमदृगअंजनलाई लषेपदारथरोगबिलाई ७ थ्या
 वतविषैहोततेहिलीना तिमिमोहिलीनजोमोहिमनदीना ८ तातेंविषैमो
 ददुषकारी स्वप्नमनोरथसरिसविचारी ९ करिमनअचलविषैसुषत्यागी
 भजहुमोहिहैअतिअनुरागी १० नारीनारीसंगनिसंगा तजैदूरितेरंगैनंगा

११ बैठे सुचियकांत थल जाई ध्यावै मोहि आलसै बिहार् १२ दोहा तसनहि
नारि संग ते जगमह पुरुष न सात जस तिय संगी संग ते लहत कलै स अघात १॥
चौपाई और संग सो कहन हि कै सो नारि नारि संगि नि संग जै सो १ सुनि न दुनाथ व
चन सुषकारी पुनि ऊधव अस गिरा उचारी २ उद्धवौ वाच जौ न रूप अरु जो
करि रीती तुम को ध्यावहि सुमति सपीती ३ हे अरवि दनै न जदुराया देहु सुना
य सकल करि दाया ४ जानि सपा को अति अभिलाषा कहन लगे हरि गायन-
राषा ५ श्री भगवानुवाच ऊन वसन सम धरि निबिछाई तन स्यो करि अति सुष
छाई ६ करि कै अंक पानितर ऊपर करै दीठि नासिका अग्र पर ७ पूर ककुंभ
करै चक करि कै प्रान मार्ग सो पै सुष भरि कै ८ उर मह पुनि प्रन वहि कहि
ध्यावै प्रान वायु ते ताहि उठावै ९ जब हृदय अंगुल वह आवै कमल नाल सूत
हि सम भावै १० घंटानाद सरिस तेहि नादा ध्यान करै बुध जुत अहलादा ११ दो
हा मूलाधारहि ते उठै आवै सिर पर जंत स्वर अरु बिंदु मिलाय कै ध्यावै प्रन
वसुतंत्र १ चौपाई जौ ने क्रम ते प्रन व उठावै तेहि क्रम ते पुनि तह बैठावै २
यहि विधि क्रम सो दस दस बारा करै त्रिकाल जौ बुद्धि उदारा २ सोय कमासहि
मह सुहुलास इंद्रो जित हठि जो तहि स्वास ३ पुनि यहि विधि हिय पंकज ध्या
वै ऊर धनाल अशो सुष भावै ४ ताकी करि भावे ना सुजानी उपर उठाव करै अ
स ध्याना ५ आठ पत्र कर्निका सुता में प्रथम सर्ज मंडल है जामें ६ केरि चंद्र
मंडल कहै देवै केरि आनि मंडल हि परे पै ७ पावक मंडल के मधि माहीं
ध्यान करै यहि विधि मेहि काहीं ८ अंग समान सुसांत सरूपा चारि बाहु बरवद
न अनूपा ९ अति सुंदर है कठक पोला तिन में अलक छलक छबिलोला
१० मंद हसन जुग श्रवण समाना मकर सुकुंडल मास महाना ११ कनक स
रिस पटव पुचन स्यामा श्री वत्सादिक बिन्हल लामा १२ दोहा रमाल सति
उर मे अमल जिमि नीरद छन जोति संपचक्र अंबु जगदाशुत वन माला जोति १
चौपाई नूपुर पग किंकिनि कटि माही कौस्तुभ बूटा दिस निबद्ध राहीं १
क्रीट सीसर विकोटि प्रकासी रतन जटित कर कटक विभासी २ रतन ज
टित अंगद मनि बाहु कमल नैन नासक दुषदाह ३ सुंदर अंग सकल मनहारी देहि
कोहि मनसि जल विवारी ४ पृथक पृथक मम अंग निमाहीं राखै चित्त सु-
जान सदा हीं ५ मन को इंद्रो विषे न तेरे पै चिलगावै रूप हि मेरे ६ चंच
ल चित्तरहन नहि पावै अचल मेहि महता हिल गावै ७ जब सब अंग ध्यान करि
लेई तब विहसत मो मुष मन देई ८ पुनि नहि देवै दूसर अंगा रहै भरो आ-

मेधे सिगरीबस्तुभवनकीदेषै १२ दोहा तीजीसिद्धिमनोजवीयहो कहत कविरा
 य जहाजायमनवेगतेतहांदेहतिमिजाय १ चौपाई मनोजवीसिधियहिविधिः
 पावे मनकोपवनसंजोगकरावै करहितनहुपुनिमनसंजोगू तनमनपवन
 हुमहबुधलोगू २ करैमोरसुंदरवपुध्याना मनोजवीसोलहतसुजाना ३ ब
 हुतरूपधारैजोकोई सिद्धिप्रत्यक्षवेसहैसोई ४ तौनसिद्धिजेहिविधिमि
 लिजाई सोउपायमैदेतसुनाई ५ सक्तिविचित्रनुक्तिमोहिजानी प्रथमजोग
 करैसिद्धिविज्ञानी ६ जोगासेद्धिजबतेहिजैजावै तबजोइजोइरूपैउर
 ध्यावै ७ तेहीकालमेरोकरिध्याना होयरूपसोतुरतसुजाना ८ अबसुनु
 सिधिपरकायप्रवेसा तेहिसाधनअसजानुमहेसा ९ चहैप्रवेसजोनतनमा
 हौं तेहितनमेंसुमिरैमोहिकांही १० जीवहिप्रानवायुकेसंगा करवावैप्र
 वेससबअंगा ११ सिद्धिपरतनप्रवेसइमिभावै जिमिसुमतजिअलि सुम
 नहजावै १२ दोहा अबसुनुइच्छामरनसिधिजेहिउपायसोहोय तुमसो
 बरननकरतहौंसुनौचित्तदैसाय १ चौपाई जबजोगीचाहैतनत्यागन करहि
 विसेषितबहियहसाधन १ येडोकोगुदमाहलगार्ड प्रानवायुहियलेइचढा
 ई २ हियतेपुनिउरमेंपहुचावै उरतेपुनिकंठहिलोजावै ३ कंठहितेपुनि
 सिरपहुचावै ताकोतहनेसुकठहरावै ४ फिरिकरिक्केपदसुरतिहमारी ब्रह्म
 रंध्रतेंदेइनिकारी ५ यहिविधितेंजोतजेसरीरा जहंमनकरैजायतहंधोरा
 ६ अबजेहिसिधितेदेवनसंगा करैविहारसोसुनहुप्रसंगा ७ सुदूस्त्वमे
 रेवपुध्यावै पुनिनहिमनऔरेथलजावै ८ सोविमानचढिदेवअरामा सुर
 बनितनसंगकरैअरामा ९ जोमनकरैमिलैतेहिसोई सोउपायबरनौजिमिहो
 ई १० सतिसंकल्पमोहिजेजानी अचलचित्तकरिभजैविज्ञानी ११ मिलत
 ताहिमनवांछितफलहै वचनसिद्धिअबसुनुहुसकलहै १२ दोहा मो
 हिमुतंत्रप्रेरकगुनैकरैभजनममजोय सोगुनताकोमिलतहैवचनसिद्धिह
 विहोय १ चौपाई सकलजगतकेप्रभुहैवासी असगुनिमोहिध्यावैमतिरासी १ ज
 हंजहंचाहैतहंचलिजावै तेहिगतिरुकनकहींनहिंपावै २ येदससिद्धि
 विषेप्रदगार्ड पांचसिद्धिकीकहौंउपाई ३ करतभक्तममनिरमलजित
 मन लहतत्रिकालज्ञानतेजगजन ४ परमनकीजानतसोइज्ञानी सुषदुषआ
 दिकपरतनजानी ५ अबसुनुजेहिविधितेविज्ञानी रोकतविषसिधिपवन
 हुपानी ६ सोसिधिकीमैसकलउपाई ऊधवतुमकोदेहुसुनाई ७ करतक
 रतध्यानहिममरूपा जबैजोगममहोयसरूपा ८ तबविषपावकपवनहुपा

वबुद्धिउदार १ चौपाई महत्त्वकेअंतरजामी ध्यावैजोमोहिगुनिबहुनामी
 १ महिमांसिद्धिमिलतिहैताको अबसुनुऊधवसिधिलधिमाको २ गहयेते
 हलुकोकैजावे ताकोकविलधिमासिधिगावै ३ अंतरजामीसूक्ष्मकालको अ
 सध्यावैजोमोहिदयालको ४ लहतसोलधिमासिद्धिसुजाना प्राप्तिशिद्धिअ
 बकरहुंबषाना ५ सबकेइंद्रिनमेंधुसिताता सकलविषैसुषकरबअघा
 ता ६ फिरिआवैअपनेतनमाहीं बरनहिप्राप्तिशिद्धितेहिकाहीं ७ सात्विकअ
 हंकारमहचासी मोहिध्यावतजोपरमदुलासी ८ सोईप्राप्तिशिद्धिकहवावै
 सुनुप्रकासिकाजसकविगावै ९ विनासुनीदेषीजोअहई ताकोजानिजयार
 थकहई १० ताकोकौरसकलविधिजोई सिधिप्रकासिकाकविकहसोई ११ म
 हानन्सबजगतअधारा तामेंध्यावैरूपहमारा १२ दोहा सोप्रकासिकासि
 द्धिकोपावतहैमतिवान सिद्धिईसताजौनहैसोमैकरौबषान १ चौपाई दी
 वोचहैसक्तिजोइजाको देरषैआसुहिसोइताको २ यहीईसतासिद्धिकहा
 वै सुनुअबजेहिविधियहिजनपावै ३ कालातरजामीमोहिजानी करैउपा
 सनजोविज्ञानी ४ सोईईसतासिद्धिहोपावै अबसुनुजोबसिताकहवावै ५
 विषैभोगजयपिबहुलहई तामेकबहुअसक्तिनरहई ५ वसितासिद्धितासु
 हेनामा जेहिविधिलहैसोसुनुमतिधामा ६ जाग्रतस्वप्नसुषुप्तिअवस्था इनते
 रदितजीवजोस्वस्था ७ तेहिअंतरजामीभगवाना नारायनमोहिभजैसुजाना ८
 सोईसिद्धिवसितोकहवावन अबसुनुकामिकजौनकहावत ९ जोसुषक
 रिसबसुषमिलिजाहीं कामिकसिद्धिकहैतेहिकाहीं १० मैप्राकृतगुनतेहैं
 होना दिव्यगुननतेसहितप्रवीना ११ ऐसोमोहिकरैजोध्याना सोइकामिक
 कालहतमतिवाना १२ दोहा आठसिद्धिकेसिद्धीकदईउपायसुनाइ विषैसि
 द्दिहसुनुअबतिनकीकहौउपाय १ चौपाई गुनमेविषैसिद्धिदसजेई अबमै
 बरनौतुमनैतेई १ जरामरनऔधुथापियासा सोकमोहजेहितेहैनासा २ ऐ
 सीसिद्धिअनूर्मिकहावै बरनौमैजेहिविधितेहिपावै ३ सेतदीपकेहैप्रभुना
 या सुहसत्वधर्मेनकेमाथा ४ असगुनिमोमहचिन्तलगावै सुदरूपताकोकैजा
 वै ५ सिद्धिअनूर्मिलहतसुषभरनी अबसुनुदूरदरसनीसबनी ६ नभअत
 रजामीमोहिमाहीं सुमिरैजौजनसुषितसहाहीं ७ दसप्रकारकेजेहैनादा तिन
 कोध्यावैविगतविषादा ८ सुनिहअकासहुकासबबानी कहहिदूरकोउलोइ
 सुजानी ९ स्वरजकइजोदृगमहध्यावै दृगमहस्वरजकाहलगावै १० दृगम
 हस्वरजयहममरूपा ध्यानकरैजोसुमतिअनूपा ११ सूक्ष्मदीठितेहिहोतिवि

मेधे सिगरीबस्तुभवनकीदेधै १२ दोहा तीजीसिद्धिमनोजवीयहीकहतकविरा
 य जहाजायमनवेगतेंतहांदेहतिमिजाय १ चौपाई मनोजवीसिधियहिविधि-
 पावै मनकोपवनसंजोगकरावै करहितनहुपुनिमनसंजोगू तनमनपवन
 हुमहबुधलोगू २ करैमोरसुंदरवपुध्याना मनोजवीसोलहतसुजाना ३ ब
 हुतरूपधारैजोकोई सिद्धिप्रत्यक्षवेसहैसोई ४ तौनसिद्धिजेहिविधिमि-
 लिजाई सोउपायमैदेतसुनाई ५ सक्तिविविचित्रनुक्तिमोहिजानी प्रथमजोग
 करैसिद्धिविज्ञानी ६ जोगासेद्धिजबतेहिक्वैजावै तबजोइजोइरूपैउर-
 ध्यावै ७ तेहीकालमेरोकरिध्याना होयरूपसोलुरतसुजाना ८ अबसुनु
 सिधिपरकायप्रवेसा तेहिसाधनअसजानुमहेसा ९ चहैप्रवेसजोनतनमा
 हों तेहितनमेंसुमिरैमोहिकाही १० जीवहिप्रानवायुकेसंगा करवावैप्र
 वेससबअंगा ११ सिद्धिपरतनप्रवेसइमिभावे जिमिसुमतजिअलि सुम-
 नहजावै १२ दोहा अबसुनुइच्छामरनसिधिजेहिउपायसोहोय तुमसो
 बरननकरतहोंसुनौचित्तदैसाय १ चौपाई जबजोगीचाहेतनत्यागन करहि
 विसेषितबहियहसाधन १ येडीकोगुदमाहलगार्इ प्रानवायुहियलेइचढा
 ई २ हियतेपुनिउरमेंपहुचावै उरतेपुनिकंठहिलोजावै ३ कंठहितेपुनि
 सिरपहुचावै ताकोतहनेसुकठहरावै ४ फिरिकरिकैपदसुरतिहमारी ब्रह्म
 रंध्रतेंदेइनिकारी ५ अहिविधितेंजोतजेसरोरा जहंमनकरैजायतहंधीरा
 ६ अबजेहिसिधितेदेवनसंगा करैविहारसोसुनहुप्रसंगा ७ सुद्धसत्वमे
 रोवपुध्यावै पुनिनहिमनऔरेथलजावै ८ सोविमानचढिदेवअरामा सुर
 बनितनसंगकरैअरामा ९ जोमनकरैमिलैतेहिसोई सोउपायबरनौजिमिहो
 ई १० सतिसंकल्पमोहिजोजानी अचलचित्तकरिभजैविज्ञानी ११ मिलत-
 ताहिमनवांछितफलहै वचनसिद्धिअबसुनुहुसकलहै १२ दोहा मो
 हिमुतंत्रप्रेरकगुनैकरैभजनममजोय सोगुनताकोमिलतहैवचनसिद्धिह
 विहोय १ चौपाई सकलजगतकेप्रभुहैवासी असगुनिमोहिध्यावैमतिरासी १ ज
 हंजहंचाहेतहंचलिजावै तेहिगतिरुकनकहोंनहिंपावै २ येदससिद्धि
 विषेप्रदगार्इ पांचसिद्धिकीकहोंउपाई ३ करतभक्तममनिरमलजित
 मन लहतत्रिकालज्ञानतेजगजन ४ परमनकीजानतसोइज्ञानी सुषदुषआ
 दिकपरतनजानी ५ अबसुनुजेहिविधितेविज्ञानी रोकतविषसिधिपवन
 हुपानी ६ सोसिधिकीमैसकलउपाई ऊधवतुमकोदेहुसुनाई ७ करतक
 रतध्यानहिममरूपा जबैजोगममहोयसरूपा ८ तबविषपावकपवनहुपा

भी रोकि लेइस हजहि महजानी ९ अवसुनि जेहि सिधिते जग माहीं होय प
 राजय कोउ तें नाही १० ताकी देहु उपाय बताई यहि विधि ध्यान करै मन लाई ११
 ध्वजा छत्र अरु विजन समेत मोहि आयु धनु तजौ मति सेतू १२ करतर है मम
 न सदा हीं होति पराजय कबहुं नाहीं १३ दोहा दृष्ट कष्ट कयहि भांति ते भी
 हिं उपासै जोइ ताको सिंगरी सिद्धि प्रीति ही कम होय १ चौपाई भीतर बा
 हिर इंद्रिन काहीं जो अपने बस करै सदा हीं १ होवै जित आसन जित स्वासू ॥
 मोहित जिकरै न दूसर आसू २ रहै प्रेम महमगन हमारे दुर्लभ सिधि कोउ न
 हिते हि प्यारे ३ करै जोग जो कोउ मम हेतू तेहि सब सिद्धि विचन मति सेतू
 ४ परे सकल सिद्धि न जंजाला मोहि मिलन को बीतत काला ५ कोऊ जन्म
 हिते सिद्धि पावै कोउ मंत्र हिते सिधिसुषपावै ६ कोउ औषध तप करि सिधि
 लेहीं यहि विधि बरनीं मैं किहिं केही ७ करि कै मोर जोग सिधि पावै कोउ क
 रि मम ध्यान हि सिधित्पावै ८ जाहि मिलौं मे ध्यान हि माहीं नासु ध्यान सि
 धि होत दृष्टा हीं ९ सब सिद्धि न के मोहि पति जानौ सब सिद्धि न कारन मोहि
 मानौ १० सांख्य जोग अरु धर्म दुकरे मै फल दायक अहौं घनेरे ११ मुनि धर्म नि
 उपदेस कजै ते निज प्रभु मानत मो कहते ते १२ दोहा भीतर बाहर न गत के मे
 रोजाने वास मोर निवारन कहुं न हीं जै से अनल प्रकास १ मिलै अने कउ
 पाय तें सिद्धि सकल हेतात पै विन प्रेमा भक्ति ते मम पदन हि दरसात २ ॥
 इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्री
 विश्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर
 श्रीकृष्ण चंद्र रूप पापात्राधिकारि श्रीरघुराज सिंह जू देव कृते श्रीमद्भागवते
 आनंदान्मुनि चौयेकादश स्कन्धे पंचदश स्तरंगः १५ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 दोहा यह सिद्धि न विवरन सकल मुनि गनि मोहमहान पुनि बो ल्यो कर जोरि
 कै उद्धव अति मतिवान १ चौपाई परब्रह्म हो तुम जदुराया आदि अनादि अनंत
 त अमाया १ जगउ तपति पालन संचारा तुम ही नाथ करहु बहु बारा २ सब
 तन में तुम हो आपी जानि सकै तुम को नहि पापी ३ तुम हि जगारथ ब्रह्म न जा
 ने जे नहि को धलो भम दसाने ४ जौन जौन जगवस्तु न माहीं आवत तुमै मह
 र्षि सदा हीं ५ पावत सकल सिद्धि सुषदाई सो मो सो बर नो जदुराई ६ तुम ही
 जग के अंतर जामी सकै जानि तुम कह किम कामी ७ तुव माया मोहि न जग
 लोगू तुम हि न जानि लहत दुष भोगू ८ सात स्वर्ग अरु सात पताला जौन जौ
 न तुव अं स बिसाला ९ तौन तौन सब देहु सुनाई निज प्रगटित विभूति जदुरा

१० तीरथपावनपदश्रविंदा करौप्रनामविनीतगोविंदा ११ मधुरवचन
 सुनिउद्धवकेरे कहेकृष्णदायादगहरे १२ श्रीभगवानुवाच दोहा प्रश्नवि
 दनमहश्रेष्ठतुमउद्धवप्रश्नजोकीन यही प्रश्नअर्जुनकियोमोतैंअतिदुषभी
 न १ चौपाई कुरुक्षेत्रमहजौनेकाला पांडवकोखसैनबिसाला १ जुगैदुहैं
 दिसिजुद्धहिहेतू सुमिरिजातिवधअथकपिकतू २ रथमेंदुहुदलकेमधि-
 माहीं मोसंपूछतनयोतहांहों ३ मैकिमिजातिनातवधकरिहों महाअजस
 कैसेसिरधरिहों ४ तुच्छराजहितनिजपरिवारा मोतेकरिजादनसंधारा ५ तब
 मैबहुविधिताहिबुझाये गीताकरिउपदेससुनाये ६ प्रश्नयहीपारथहूकी
 न्यो तैसोतुममोसोकाहिदीन्यो ७ जइचेतनकेसुहृदनियता अरुआत्माजान
 हुमतिवता ८ तातेसबहैरूपहमारा मोहितेउतपतिथितिसंधारा ९ गति
 वतनकीगतिमोहिजानो बसकरतनमहकालहिमानो १० गुननमाहमोहि
 प्रकृतिविचारो गुनोवस्तुमहगुननिरधारो ११ दोहा सकलप्रकृतिकारज
 नमैंप्रथमकार्जमोहिजानु सकलमहाननमडिमेंमहत्तत्वमोहिमानु १ चौ
 पाई सूक्ष्मवस्तुमहजीवपरेषो दुर्जयमहमोकोमनलेषो १ वेदपाठकन
 माहउदारा मोकोजानिलेहुकरतारा २ मंत्रनमहवपुप्रनवहमारा अक्षरम
 हमोहिजानुअकारा ३ छंदनमहगायत्रीजानो देवनमहवासवमोहिमा
 नो ४ वसुमहअहोंहुतासविभासी आदित्यनमहविष्णुप्रकासी ५ शंभुअ-
 होंमैरुद्रनमाहो ब्रह्मर्षिनमहगुनभृगुकाहों ६ राजर्षिनमहमनुजवि-
 सारद देवर्षिनमहजानहुनारद ७ कामधेनुधेनुनमहजानो सिद्धनमा
 हि कपिलअनुमानो ८ षगनमाहमैंअहोंषगेसा प्रजापतिनमहक्षप्रजे
 सा ९ पितरनमहअर्यमाउचारो दैत्यनमहलादविचारो १० ऊधवसकलन
 क्षत्रनमाहों औषधिपतिससिगुनुमोहिकाहों ११ जक्षराक्षसनमाहिहमे
 सा मोकोजानेरहुधनेसा १२ दोहा मोहिगजेंद्रनमहगुनोऐरावतजेहिना
 म जलवासिनमहजानियेमोहिवरुनमतिधाम १ चौपाई तेजिनमहमैंभा
 उदराजा मोररूपमनुजनमहराजा १ उच्चैश्रवातुरंगनमाहों ऊधवतुमजा
 नहुमोहिकाहों २ धातुनमहसुवर्नवपुमेरो शासकमहजमकरहुनिवेरो
 ३ सर्पनमहवासुकीउचारो नागेंद्रनमहसेसविचारो ४ हेऊधववनजीव
 नमाहों जानहुतममृगेंद्रमोहिकाहों ५ आश्रममाहिजानुसन्यासा बरतन
 महमैंविप्रनिरासा ६ तीर्थनमैसुरधुनिममरूपा सरनमाहिगुनिसिंधुअनूपा
 ७ आयुधमाहिशरासनजानो धनुधरमहत्रिपुरारिबषानो ८ गिरिनिमा

हिमोहिगुनोसुमेरा गहननमहहिमगिरिवपुमेरा ९ पीपरलेहुतसुनमहमा
नी लेहुजवाअन्ननमहजानी १० गुनोवसिष्ठपुरोहितमाही वैदविदनमह
सुरगुरुकाही ११ चमूपतिनमहरूपहमारा ज्ञानहुतुमकृतिकाकुमारा १२
दोहा करहिप्रवर्तनजेसदासंप्रदायजगमाहि तिनमेचतुराननगुनोमेरो
रूपसदाहि १ चौपाई ब्रम्हजज्ञमहजज्ञनमाही त्रैलोक्यहिंसनसबव्रत
माही १ अनिलअनलजलवचनहुभाषहु सुचिकारमहपांचोमेहिमानहु
२ आहुहुअंगअहैजेजोग कहैसमाधिमाहिबुधलोग ३ जीतनकोजेचहै
सदाही विजेमंत्रमैहौतिनकाही ४ अहैजोज्ञानजोगबहुतेरो तिनमेआत्म
ज्ञानवपुमेरो ५ आतिवाहिजेशालकहावै तिनमेंमुनिविकल्पमोहिगावै
६ नारिनमेमैहौसतरूपा पुरुषनमेंमैहौमनुभूपा ७ जेतेमुनिहैंधर्मपराय
न तेहिमेमोहिगुनिनरनारायन ८ सकलब्रम्हचारिनमहंप्यार सनकादि
कहैरूपहमारे ९ सकलधर्मनेधर्मप्रधानो सरनागतमेरोचपुजानो १० जे
तनेहैजगमेंकल्याणा मोरिसुरतिमोहिजानुसुजाना ११ गोप्यवस्तुजेजग
महजानी तिननेमैमौनहुप्रियबानी १२ दोहा जेतदंपतिजगतमेंतिनमेंमो
हिविधिमान संवत्सरमोहजानियेकालनमेंमतिवान १ चौपाई सबरितुमें
मैअहौबसंता मार्गशीर्षमासनमहसंता १ नक्षत्रनमहअभिजितजानो जु
गमेमोहिसतजुगपहिचानो २ देवलअसितधीरनरमाही बुधमहव्यास
जानुमोहिकाही ३ मुक्ताचारजज्ञानिकविनमह वासुदेवमैभगवाननमह ४
भक्तनमेंतुमहमैसुजाना वारनमेंमैहौहनुमाना ५ विद्याधरनमाहमतिधा
मा जानुमोहिसुदर्शननामा ६ पद्मरागमैरतननमाही कमलकोसहौसुं
दराही ७ दनजातिनमेंकुसादिव्यमें गोघृतजानोहोमद्रव्यमें ८ जेधन
हितबहुकरैउपादे तिनकोधनमोहिगुनसमुदाई ९ छलनमाहमोहिजु
वाविचारो छमिनकेरिममछमाउचारो १० महीसतोगुनसाखिककेरो कोनि
नबोजरूपहैमेरो ११ बलिनकेरबलमोकहजानो भक्तनकर्ममोहिअनुमानो
१२ दोहा ॥ मत्स्यादिकऔतारदसतिनमहमहोप्रधान गंधर्वनमहजानुमो
हिविस्वावसुमतिवान १ चौपाई पूर्वचित्तमैअपसरमाही गिरिधिरतागु
नियेमोहिकाही १ परागधगुनमोहिविचारो रसमेमधुरसरूपहमारो २
तेजिनमहसिषिमूरतिमेरो प्रभासजेससितारनकेरो ३ नभमेसब्दसरूप
हमारो पवनहुमहमोहिपरसविचारो ४ जेब्रम्हन्यजगतमहजानो
तिनमहबलिमोकहंपहिचानो ५ जेजगमहहैअनुपमवीर तिनमहमैअ

जुनहों धीरा ६ उत्पत्तिथितिलै भूतनकरी ऊधवजानहु मूरति मेरी ७ पदकी गति
 मोही कहं जानों बानी उक्ति मोहि पहि चानो ८ दं दीपागु विसर्ग मही हों ॥ क
 रकोली बोमही सही हों ९ इंद्रिउपस्थमोद मोहि गुनिये त्वचा परसुमै हों अ
 बसुनिये १० दृगको देश बरसना स्वादू श्रुतिको श्रवन घ्राण अहलादू ११
 ये सब मो कहं करो विचार मै हों पंचभूत अहंकारा १२ दोहा जीव प्रकृति
 गुनमुक्ति जन ये सब मोरसरूप ज्ञानतत्त्व सांख्यादिस बममवपुजानु अनू
 प १ चौपाई चित अरु अचित पदारथ जोई ममविन अहैन कहं कछु को
 ई १ जयपि धूरिक नामे गन तो जदपि न निजविभूति गनिसक तो २
 कोटिन अंडरचन करतू तो सकौ न गनि आपनो विभूतो ३ तेजविभौ श्री
 कीरति त्यागा लाज क्षमा बल ज्ञान विरागा ४ ये ऊधव जहं जहं तुम देषहु
 तहं तहं मोरि विभूति परेषहु ५ संखे पै यह कह्यो विभूतो मम संकल्पहि की करतू तो ६ क
 रहि वेद यहि भांति उचार औरहु सुनु कछु वचन हमारा ७ तन मन वचनहु इंद्रिन प्राणा
 मो कहं देहु समर्पिसुजाना ८ आवागवन रहित तब कह्यो बसि वैकुंठ मोद बहूपै हों
 ९ जो नहि इंद्रो जीतत ज्ञानी ता सुदानत पवत मति पानी १० तन तै न क
 सि जात सब कैसे काचे घट जल रुकत न जैसे ११ ताते पै चि सकल थल तै
 मन मोम हृदे इलगाइ संतजन १२ दोहा यहि विधि जो मेरी करै प्रेम भ-
 क्ति मतिवान ऊधव सो संसार में पुनि नहि करै पयान १ इति सिद्धि श्रीम
 महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री राजा बहादुर बांधवेश श्री विश्वनाथ
 सिंह देवात्मज सिद्धि श्री महाराजाधिराज श्री महाराजा श्री राजा बहादुर
 श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्र अधिकारि श्री रघुराज सिंह जू देवकृत श्रीमद्भागव
 ते आनंदाम्बुनिधौ एकादशस्कन्धेषोऽशस्तरंगः १६॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 दोहा हरि मुषते सुनि कैतहां हरि विभूति बहु भांति पुनि ऊधव बोलत भ
 योगिरा मोद अघिकाति १ उठवौ वाच दोहा प्रथम हिदिय जो धर्म उचा-
 री जाते उपजति भक्ति तिहारी १ जे जन हैं वरना श्रम धारी और बुद्धि पद
 मात्र संचारी २ जिनको जेहि विधि धर्महि कीने होति रावरी भक्ति प्रवीने ३ सो
 अरविंद नेन करि दाया मोहि सुनाय देहु जदुराया ४ लै जदुनाथ हंस अवता
 रै जौ न धर्म भाष्यो करता रै ५ सो न धर्म अब कलि जुग माहीं करि हैं मनुज सबे
 को उनाहीं ६ किय उपदेस धर्म तुम जोई भूत्यो बहुत काल बस सोई ७ वक्तार
 करतारक्षक धर्म तुम समदूजौ नहि सुभकर्म ८ सभा विरंचिहु मे असना
 हों भूति मान जहं वैद सदा ही ९ करता वक्तारक्षनकारी धर्म न के तुम ही

गिरधारी १० ऐसे तुम जब महि कहें त्यागी जै हौ निज लोकहि बड भागी ११ तब
 होई सत धर्म विना सा को करि हैं जग माहि प्रकासा १२ दोहा ताते जौ न धर्म ते उ
 पजति भक्ति तुम्हारि तौ न धर्म मो सों कहौ करि कै कृपा मुरारि १ चौपाई सुनि
 कै उद्वकी अस बानौ बोलत भेषु नि सारंग पानी २ श्री भगवानुवाच जनमंग
 ल प्रद प्रसन्न विहारो सुनौ धर्म वर्नाश्रम चारो ३ जन्महिते सब प्रजा कृतारथ
 होत भये करि जन्म जथारथ ४ ताते सत जुग को कृत नामा भाषत भै मुनि संम
 त धामा ५ रक्षो वेद तब प्रनव सरूपा चारि चरन वृष धर्म अनूपा ६ तेहि जुग
 मह करि तपहि अपारा आये मोहि हंस अवतार ७ तेज तभये विगत सब पा
 पा जाये नहि कबहुं सतापा ८ पुनि त्रेता महं वेद विभागा होत भये त्रै विधि
 बड भागा ९ तब हम धस्यो जज्ञ अवतार साध्या सकल जज्ञ संसार १०
 भये विप्र तब मुषते मेरे भये भुजाते सत्रिघनेरे ११ ऊरु ते मै वैस्पृक्ष बुद्ध ॥
 भये चरन ते नेरुद्ध १२ दोहा विना कपट दुज देव की अरु गौधन को सेव
 जो न मिले संतोष तेहि सद्र्धर्म ये भेव १ चौपाई अनाचार नास्ति कृतान्वेरी
 ठक हब करि बोब डिपेरी १ विना परोजन कलह ठानिबो कोहुं सो कबहुन
 सील नानिबो २ काम क्रोध अरु लोभ चनेरो यह सुभाव चांडालन केरो ३
 सत्य अहिंसा और अचेरी और अकाम अक्रोध अपेरी ४ कैबो सब भूत न
 हित कारी लोभ रहित सब धर्म हिंथारी ५ यह सब मनुजन के उदारी साधा
 रन तुम धर्म विचारो ६ चरन धर्म यह कियो बषाना अब सुनु आसन धर्म सु
 जाना ७ संसकार गर्व हिते लै कै पुनि ब्रत बंधादिक को गहि कै ८ अति विनो
 त कै गुरु गृह जावै पढ़ै वेद जव गुरु बोलावै ९ अजिन मे पला दंड कमंडल अ
 रुकन लाक्ष्माल प्रदमंगल १० अरु जज्ञोपवीत तन धारै राखै सीस वार को भा
 रे ११ धौ वेद सनदंत बडुनाहीं बैठै नहि अरु नासन माहीं १२ दोहा भोजन म
 ज्जन हो मजप अरु मल मूत्र दुत्याग इन में मौन रहै अब सत्रि चर्च अनुग
 ग १ चौपाई निसि वासर कुसको कर धरई नषरो महुन हि छेदन करई १॥
 करै न कबहुं रेत को पाता ब्रह्म चर्च ब्रत गहै विप्याता २ स्वपनादिक में जो
 कै जावै तौ सरिता मंज्जन करि आवै ३ करि कै प्राणायाम सुजाना गायत्री जप
 करै महाना ४ रेत पात अघ तो मिटि जावै और हु सुनहु वेद जोगावै ५ अग्नि
 अर्क गोगुरु दुज काहीं आचार ज अरु सुरन सदाहीं ६ अरु वृद्धन कहें सहित प्र
 तीती उपजै कै पवित्र जग प्रीती ७ दोउ संध्यन महमौन अतापा करै मंत्र गाय
 त्री जापा ८ गुरु को मोर रूप सति मानै कबहुं न ता सु करै अपमानै ९ मनुज

बुद्धिकरिताहिनदेषै सकलदेवमयगुरुकहंलेषै १० सांरुसबरेपुरमहजावे
 गुरुहितभिक्षामांगिलेआवे ११ गुरुकहंअरपैजोगुरुदेवे सोआपहुभक्षनक
 रिलेवे १२ दोहा गुरुसेवैकरिआपनोनीचोअनुसंधान गुरुसज्जासनजानिकै
 रहैनअतिनिनिग्रान १ चौपाई ॥ गुरुकोआसनसेजहुजाना निरषिहाथजो
 रैमतिवाना १ असआचरनकरतगुरुकेहू बसैब्रम्हचारीजुतनेहू २ करैनभो
 गविसालनिआसा जबलौंकरैगुरुग्रहवासा ३ जबलौंपढैनवेदउदंडा
 ब्रम्हचर्जव्रतधरैअषंडा ४ मुक्तिब्रम्हचारीजोचाहै ॥ तोयहिविधितेज =
 ननिबाहै ५ करैसमर्पनगुरुकहंदेहू मोहिगुनिगुरुपदकरैसनेहू ६ अगिनि
 गुरुअरुआतमकाहीं मानैमेरोरूपसदाहीं ७ यहिविधिगुरुग्रहजनमबितावे
 विनअथब्रम्हतंजसोपावे ८ नारिनदेषबपरसबहांसी संभाषनछोडैमति
 रासी ९ रहैजेयेकैसंगनरनारी दूरिहुतेनलषैव्रतधारी १० आचमनहुअचा
 रअस्नाना संध्योपासनसीलमहाना ११ यहसबकरैसुजानअदेषी पापिनप
 रसैनाहिविसेषी १२ दोहा भोजनकरैअभक्षनहिपापिनसोनवताय यहो
 धर्मऔरहुनकोजोचहसुषसमुदाय १ चौपाई लषैमोहिसबभूतनमाहीं
 करैनमतनमनबचकाहीं १ यहिविधिजोकोउजनव्रतधारै सोपावकसम
 तेजपसारै २ मोरभक्तपावकअधजारै ॥ सोसुधवैममसदनसिधारै ३ पुनि
 जोब्रम्हचर्जतेकोई चहैग्रहस्तआश्रमेहोई ४ सोपुनिवेदनअर्थविचारी
 दैकैगुरुगुरुदक्षिनाभारी ५ गुरुसासनलैमज्जनकरई पुनिजोग्रहनिवासचि
 तधरई ६ करैग्रहस्ताश्रमजोआई मनसुचिचहैवसैवनजार्ई ७ अथवाच
 हैमुक्तिसुषरासी तौसबत्यागिहोइसंन्यासी ८ मेरोभक्तिहोइजोनाहीं तौय
 कआश्रमरहैसदाहीं ९ मोरैषेममगनजोहोई तौजहंचहैरहैतहंसोई १० अ
 बबरनौग्रहस्तकीरीती सुनियेऊधनकरिअतिप्रीती ११ पढिगुरुग्रहनिवसे
 घरमाहीं यहिविधिकरैविवाहतहांहीं १२ दोहा अपनेतेकमउमिरिजेहि
 होवैवरनसमान सुंदरसरलसुसीलिनीतिमव्याहैमतिमान १ चौपाई और
 होइतियकीजोआसा बरनक्रमहिव्याहैसहुलासा १ जज्ञवेदपढिबोअरुदा
 ना धर्मदुजातिनकेरप्रधाना २ वेदपढाउवलीबोदाना औरकराउबजज्ञन
 गाना ३ यहहैब्राम्हनहीकोधर्मा विप्रजीवकायहोसोकर्मा ४ नसैतेजतपज
 सलैदाना असजोमनहिकरैअनुमाना ५ वेदपढावैजज्ञकरावे यहिविधिनि
 जजीविकाचलावे ६ याहूमेजोदोषविचारै सिलाबोनितीकरैअहारै ७ जगसु
 षहेतविप्रवपुनाहीं तपव्रतहितदुजतनजगमाहीं ८ मरेअनंतकरतसुष

भोगू तातेतपहिकरैबधलोगू ९ सिलाबीनिजीबिकाकराई तातेउरसंतोषहि
 भराई १० ताकोमननिमैलकैजातो मोपदमहप्रेमहिअधिकातो ११ ऐसेपुरुष
 भवनहमाही निवसिलहैमेरेपदकाहीं १२ दोहा दुषितविप्रजोदासमते
 हिजेकरहिंउधारतिनकोआपतितेअवसिमैदुजकरहुंउबार १ चौपाई जि
 मिजलबूडतबोहितपावै ताकोआसुसोकमिटिजावै १ तैसहिदीनपरायन
 जनको करहुंउधारबिलमनहिछनको २ भूपतिसुतसमप्रजनविचारैप्रजा
 सोकसबभौतिनिचारै ३ जोभूपतिकेउरदुषहोवै तोकरिमोरज्ञानतेहिषा
 वै ४ जिमिगजफंस्योगजेसउवारै तैसहिज्ञानसकलदुषदारे ५ होयबोर
 थारैध्रुवधीरा लषिनसकैगोब्राम्हनपीरा ६ ऐसेजो जगहोयभुवाला सोस
 बपापजारिततकाला ७ चढिकैभानुसमानवेमाना लहिकैवासवतैसनमा
 ना ८ मोपुरकोहठिकरतपयाना तहंपावतहैमोदमहाना ९ विप्रहिंजोवि
 पत्तिपरिजावै वैस्पदत्तिगहिकालबितावै १० अथवाछत्रितिसउंछाहू
 षड्बांधिकैकरैनिबाहू ११ पैनहिकरैनीचसेवकाई नौचहिसेवतधर्मन
 साई १२ दोहा जोछत्रीकोआपदाकर्मविचसपरिजाय वैस्पदत्तिकरिसहालेद्विवा
 हचलाइ १ अथवाजीवहिषेलिसिकारै अथवाविप्रवेषकोधारै १ पैनहिकरैनीचसेव
 काई नौचहिसेवतधर्मनसाई २ वैस्पदत्तिआपदजोपरिजावै सद्रवत्तिकरिकाभलावै
 ३ जोअद्रविविपत्तिपरिजाई करैजीविकागृथिचढाई ४ पैनिजजबविपत्तितेछूटै तब
 निजनिजसबधर्महिजुटै ५ पढिकैवेदहोमकरिषानी देवनकोपूजैसुषमानी ६ पूजैपि
 तरनस्वधाउचारी बलिदैभूतनकरैसुषारी ७ करितपेनपूजैरिषिकाहीं मनुजनकोआ
 न्नाहिकमाहीं ८ सबजोवनकोअंतरजामी मोकोजानतरहैअकामी ९ विनअधर्मजोप
 नमिलिजावै ताहीतेनिर्बोहचलावै १० तैहिधनतेमषकरैसदाहीं पालैपोषैभूत्यनका
 हीं ११ जद्यपिहोइकुटुंबहुगेहू नहिकुटुंबमहकरैसनेहू १२ दोहा भूलेमेरोभजननहि
 लहिसुषदुषमतिमान जगसुषसमसुषस्वर्गकोकरैअनितअनुमान १ चौपाई पुत्रद्वारा
 आदिकपरिवारा पथिकसंगसमकरैविचारा २ येसनबंधीदेहहिक्केदेहनसेनसिजा
 यघनेरे ३ नौदहिभरिजिमिस्वप्रविलोकै नौदतजेनहिसुपनहितोकै ४ यहिविधिक
 रिकैसुमतिविचारा अतिथसरिसनिजबसेअगारा ५ करैनकाहसोकबुमोह करैनकाह
 पेहठिकोहू ५ यहिविधिबसेजोकोउग्रहमाहीं ग्रहबंधनलागैतेहिनाहीं ६ करैनमध
 रिभक्तिहमारो पूजाकरैविभवअनुसारी ७ विभौजोगमपकरैअकामा अपैमोहिकर्मनिमति
 धामा ८ रहैपुरुषकोजबभरिजोवन तबभरचमेरहैसुपितमन ९ अथवापुत्रभयेबनजा
 वै संन्यासीकैमोपदध्यावै १० यहिविधिकरैग्रहस्तजोकर्म अवासेमुक्तिसोलह

तसुधर्मा ११ फंसोगेहकेफांसआलसी निजविततियसुतलपनलालसी १२॥
दोहा कृपिनमंदमतिनारिबसमानतहमहुहमार मोरभजनकबहुंनकिय
भागवविषैअपार १ चौपाई कहतहायमातापितुमेरे बूढभयेनहिकामहि
करे १ कहतकोउवालकहैछोटो नातीअबैभयोनिहिमोठो २ मोहिविना
इनकहंकोपालो मेरहिहौंपरकोजंजाली ३ ल्यायोव्याहिनर्दयहनारी ता
कौकिमिसुधिदेहुविसारी ४ मेहीकुलमेंकरताअहहूँ इनकोतजिविराग
किमिगहहूँ ५ मोहिविनकोअनेकउद्धिमकरि यहपरिवारपालिहैसुष
भरि ६ मेरेमेरेसकलमरिजैहैं आयपरोसिहुनहिरंगवैहैं ७ यहिविधिप
रोमोहकीफांसी दुषहुजानिनहिहोतनिरासी ८ मातपितासुतनारिम
रोलषि रोवतहैजगमहअतिदुषचषि ९ तबहूसठैहोतनहिजाना मे
हूमरिहौं इनहिसमाना १० सुषदुषहोमेअन्मबितावै मेरोपदकबहुनहिं
आवै ११ जैसेसठबहुबसिग्रहमाहौं भोगविषैसुषनाहिअघाहौं १२ दो
हा फंसोमोहकेफांसमेंमहामंदमतिलोग मरेअवसितेकरतहैंमहानरक
दुषभोग १ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुर
रबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीम
हाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंह
जुदेवकृतेश्रीमद्भागवतेश्रानन्दाम्बुनिधौएकादशस्कन्धेससदसुत्तर
गः १७॥ ॐ ॥ ७ ॥ दोहा॥ श्रीभगवानुवाच॥ वानप्रस्थकेधर्मसब
अवमेंदेहुसुनाय तोजेपनकीआयुषाजबजनकीरहिजाय १ चौपाई तब
सौपैपुत्रनकहंदारा अथवाजोनहिहोयकुमारा २ तोअपनेसंगलैकैना
रो वनगवनेपंडितअविकारी ३ कंदमूलफलभोजनकरई वल्कलवसन
सरोरहिंधरई ३ अथवात्रिनपत्रहुमृगचर्मा धारैतियजुतअवसिसुक
र्मा ४ केसरोमनषवारहुराषै तनमलधोवननहिअभिलाषै ५ करैदारु
कीनाहिमुषारी मज्जनकरैत्रिकालसुषारी ६ तनअरुपत्रबिछाड्विसा
ला धरनीसैनकरैसबकाला ७ पंचअग्निग्रीषममैतापै तनआवरनक
रैनहितापै ८ बर्षारितुजलधरजलधारा तनमहधारनकरैअपारा ९ सि
सिरहुमाहिंजलासेपाहौं रहैकंठभरिसोजलमाहौं १० पकोकालअरुपाव
ककेरो पायफलनअसवेदनिवेरो ११ कुटोउलूषलओरपघाना करै
ताहिभोजनमतिवाना १२ दोहा कीलिजायजोदंतसोसोउबनवासीपाद
भोजनहितनिजहाथसोलैआवैबनजाइ १ चौपाई देसकालवलजान

नवारो करै न बासी कबहु अहारो १ कालविहित वनवस्तु न तेरे सुर पूजै क
रि होम धनेरे २ मोहि पूजै न हि पसुन संचारी करै अग्नि होत्रे अविकारी ३ करै
दस अरु पूरन मासा करै वेद विद्वानुरमासा ४ यहि विधित पकारि दुबल
होई पैत पकरै जन्म भरि सोई ५ यहि विधित पकरि मोहि अवराधै सोरि
षिलो कलहत विन बाधै ६ रिषिलो कहु ते परिसुजाना मेरे पुरको करत पया
ना ७ ऐसो करि कलेसत पकाहो देत लगाय कामना माहो ८ नाते कोउ म
रुष है नाहीं कै जातो तपता सुवृथाहो ९ करत करत तपज बवन वासी होइ
जरा जर्जर मति रासी १० ॥ करि न सकै तप का पत अंगा तवरंगि मेरे प्रेम हिरंगा ११
अग्नि होत्र पावक उर राधै चिता बनाय करै तन पाधै १२ दोहा अथवा होइ
विराग अतित नहु सक्ति कबु होइ तो पावक उर धाई कै लोक अनित्य हि जोइ
१ चौपाई बान प्रस्य को धर्म हित्यागी यहि विधि होवै जती विरागी २ मोहि पूजि
जुस शास्त्र विधाना दैरि तु जनस बवस्तु सुजाना ३ छोडि सकल जग सुष की
आसा जगमहं विचरै सहित दुलासा ४ जो अस होत ताहि सुर आई करै विच
न बहु वेष बनाई ५ संन्यासी कहें देव विचारत हमहि निंदरि वैकुण्ठ सिंहा
रन ६ जो पट पहिरन चहै न वीना पहिरे अचला अरु कोपीना ७ दंड कमंडल
गहै सदाहीं तजी वस्तु धारै कबु नाही ८ प्ररे जो आपति तौ मति धीरा बरै और
रखै न सरिरा ९ जती निरधि आगै पग धरई बसन छानि जल पाने किं करई १० सत्य
पूत बोले सुष बानी मन प्रसन्न जेहि करै सुजानी ११ मोन हि दंड अहं बानी को दंड अका
मत नहि जानी को १२ प्राणायाम चित्त को दंडा यही जती को अहं विदंडा १३ दोहा तीन दंड
जो भरतन विधरत बंस दो दंड ताको उरु वजानिये जती पर पावंड १ चौपाई चारि बरन मे

१० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥

भावे होइ २ गोपायत हं न तपाई पार ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥
हुं बैठे सुचि कै मोन लगाई ४ मांगै भोजन आय जो कोइ भोजन करै ताहि दै सो
ई ५ नहि बाकी बिहान को राधै जग अकेल विचरै सुष राधै ६ इंद्र जी तै आतम
रामो अपने में मानै सुष धामा ७ सम दरसी मन को हठि जीतै रहै याकांतर हित
जग भीतै ८ मोम ह करै प्रेम अरु भारु आसै बिमल सदा चित चारु ९ मोरहा
सजानै जिय काहीं मानै मोहि व्यापक सब माहीं १० इंद्रिन विषे भोगि ब्रह्म
न विषे त्यागि है मोक्ष अवंधन ११ यहो भांति तेजती सुजाना बंधन मोक्ष लपेक
रिदाना १२ दोहा इंद्रिन को आधीन करि करि भावना हमारि विचरै जग मे अति
मुदित विषे विनोद विसारि १ चौपाई जती के लै भिक्षा हेतु जाय ग्राम पुर मह

मतिसेतू १ पुन्यदेसवनसरितनमाहीं विचरैजतीअकामसदाहीं २ बहुधा
वानप्रस्थतेमांगे तौममतामोहैद्रुतत्यागे ॥ ३ लषैअनित्यजगतसबकाला तजै
नेहदुहुलोकविसाला ४ मायाकाजजगतकहंजानी निजसरूपलपितजैविज्ञा
नी ५ अबसुनपरमहंसकीरोती जोसबतजिकियमोमहप्रीती ६ छोडिजग-
तभ्रमकरैविरागा करैज्ञानकरिममअनुरागा ७ चारिहुआभ्रमदेद्विहार्द
छोडैमनआसासमुदाई ८ बालकजडगोवृषभसमाना विचरैपरमहसम
तिमाना ९ वैकलसरिसबकैबहुबानी परमहंसमेरोजोप्यानी १० करैवेद
कर्मनिकछुनाहीं धरैपषंडनहीतनमाहीं ११ करैकबहुनहिहेतविवादा ग
हिकोहुपक्षकरैनहिवादा १२ दोहा सषवादसोईअहैजामेममजसनाहि सो-
कबहुमुषनहिबदैरंगोप्रेमरंगमाहि १ चौपाई कोहुनहिडरैनहीडरवावै कटु
कवचनसबकेसहिजावै १ करैनकाहूकोअपमाना तनहितकरैनवैरविधाना
२ ऊधवमैआपकसबमाहीं जिमिबहुजलपात्रनससिछाहीं ३ बैरकियोजांका
हुसोज्ञानी तौमोसोदियवैरहिगानी ४ समैमाहिजोमिलैनभोजन सोनविषाद
करैअपनेमन ५ भोजनमिलैमोदनहिमानै मिलबनमिलबदैबबसजानै ६
पैभोजनहितकरैउपाई जातेनहिसरोरनसिजाई ७ तनकैरहेहोतहैज्ञाना ॥
तातेपावतमोसमहाना ८ अबबसनसज्जादिककोई अपनेतेमिलिजावैसो
ई ९ ताहीतेनिर्वाहचलावै तासुहेतनहिजतनलगावै १० मज्जनआचमनहु
अचारा औरहुजेहैनेमअपारा ११ परमहंसविधिसोनहिकरई निजमतिकेअ
नुसरअनुसरई १२ जैसेमैस्वतंत्रसबभांती लीलाकरतरहोदिनराती १३ दोहा
जातिसुरतितेहिरहतेनहिरह्योमेढिमैदेह जरीरज्जुजेहिविधिरहतितिमिरह
तोतेहिदेह १ चौपाई अबऔरहुकबुसुनुमतिमाना जेहिविरागभोनहिमम
ज्ञाना १ सोममप्रेमीगुरुदिगजाई लेहिभक्तिउपदेसमहाई २ जबलोंहोइ
नज्ञानविज्ञाना तबलगिसेवहिगुरुहिसुजाना ३ मोररूपमानैगुरुकाहीं
सेवनकरैप्रतीतिसदाहो ४ जाकोविषैभागनहिछूटो ज्ञानविरागमोहिन-
हिजूटो ५ तासुत्रिदंडपषंडउचारो धर्मकर्मतेहिदयाविचारो ६ सोमोको-
अरुदेवनकाहों सेवनकरैप्रतीतिसदाहों ७ महाअधर्माविषैविलासी उ
मैलोकसोदियोविनासी ८ जीवअहिसासमतादोई भिक्षुकधर्मजानियेसो
ई ९ वनबासिनकोतपअरुजागा जानहुमुष्यधर्मबडभागा १० जीवनदया
जज्ञसुविधाना ग्रहीधर्मजुगजानुप्रधाना ११ सुनहुब्रम्हचारीकेधर्मा गुरु-
कोसेवनकरैसुकर्मा १२ दोहा ब्रम्हचर्जतपतोषव्रतजीवदयाआचारसक

लब्रह्मचारी धरमजानहु बुद्धिउदार १ चौपाई रितुमें नारिगमनजो ठानै ब्रह्म
चर्जयहग्रहिनबषाजै १ यहीब्रह्मचारीको धर्मो जानुग्रहस्तनके प्रदसमो २ स
बकोमेरो भक्तिमहार्द जानहुमुष्पधर्ममुषदाई ३ यहिविधिकरिनिजधर्मम-
हाना भजैअनन्यमोहिमतिमाना ४ मोरभाउसबजियमेराषै सोममभक्तिमुधा
रसचाषै ५ यहिभातिते ऋषवपारे होहिंदासजगजीवहमारै ६ मैहैं सबलो
कनकरस्वामी उतपतिस्थितिलै करबहुनामी ७ मोरिभक्तिजाकेहियहोई ऊ
धवमिलतमोहिहै सोई ८ करिनिजधर्मअमलमनभयऊ मेरीशितिजामिजो
लयऊ ९ ज्ञानविज्ञानसहितसोप्रानो मोपुरगमनतदुतमतपानी १० यहजो
वर्नआश्रमनिधर्मो ॥ कस्योअचारहुतक्षनकर्मा ११ मोरिभक्तिजुतजोयहक
रई सोविकुंठवसिअतिमुदभरई १२ दोहा यहपूछ्योउद्धवजोमोहि सोल
बदियोबताय भक्तिधर्मजेहिभांतिकरिमोहिमिलतजनआय १ इति सिद्धि
श्रीमन्महाराजधिराजश्रीमहाराजश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिं
हदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजधिराजश्रीमहाराजश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचं
द्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीमद्भागवतेआनन्दासुनि-
धौएकादशस्कन्धेअष्टादशस्तरंगः १८॥ ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच
दोहा शास्त्रजयारथअर्थजुतजानैजोनसुजान आतमअरूपरमात्मकोजा
हिहोयसतज्ञान १ चौपाई तर्ककरैशस्त्रैअनुसारा मायाकृतजानैसंसारा
१ ज्ञानरूपसोजोवहिमानी तेहिअपैमोकोमुषषानो २ ज्ञानीकोमैपरमपि-
यारे मानतफलअरूपलदातारो ३ स्वर्गऔरअपवर्गहुकाहीं मोतैंप्रियमा
नतकबुनाहीं ४ ज्ञानविज्ञानजुक्तजोप्रानो लेतविलक्षणसबतेमानी ५ ता
तेज्ञानीअतिप्रियमोको लक्ष्योज्ञानविनमोहिअवलोको ६ तपअरुतीरथज
पअरुज्ञाना करतनपावनज्ञानसमाना ७ ज्ञानभक्तिकेलेसहुकाहीं जप
तपतीरथपहुचतनाहीं ८ तातेमोहिगुनिजियउरवासी ज्ञानविज्ञानसहि
तमतिरासी ९ भक्तिभावतेभजियेमोहो अबनहोहुभवसागरछोहो १० ज्ञा
नविज्ञानजज्ञकरिप्रानी सबमपफलदायकमोहिमानी ११ लेहिसिद्धिमुनि
वहुतउदारा उतरिगयेभवसागरपारा १२ दोहा जियमेउद्धवहैनहोत्रैजन्मा
दिविकारयेविकारहैनहिकोएसोकरहुविचार १ चौपाई हैनहिआदिअंत
हनाहीं मधिमहगुनहुविकारहिकाहीं १ आदिमद्विअंतहुजोहोई आत्मानि
त्यकहैसबकोई २ सुनिमधुसूदनकीअसबानी उद्धवकस्योजोरिजुगपानो ३
उद्धवउवाच विरतिविज्ञानसहितजोज्ञाना करिविस्तरभापहुभगवाना ४॥

विधिसिवदुर्लभभक्तितिहारी मोसोपुनिप्रभुदेहुउचारी ५ जेभवसागरमा
 हपरेहैं त्रैतापनतेतपितपरेहैं ६ तुवपदछत्रसुधास्रवजोई ॥ तिनविनति
 नहिनरक्षकहोई ७ भवविलगिरेकालअहिकाटे तदपिबुद्धसुषठाट
 हिठाटे ८ तिनकीवचनसुधारससींची बिलतेलेहुहाथमहषींची ९ सुनि
 ऊधवकेवचनअतोले करुनाकरकरुनाकरिबाले १० श्रीभगवानुवाच स
 पाप्रस्तुतमजोयहकीन्हो सुनहुतासुइतिहासप्रवीनो ११ भारतजुहुभयोजेहि
 काला भयेनाससबबीरबिसाला १२ दोहा तबकुलनिधनविलोकिकैध
 र्मभूपदुषपाय सरसज्जाभीषमपरेतहोगयेजुतभाय १ चौपाई गयेहमहुतिन
 केसंगमाहों जुरेमुनीसअनेकतहाहों १ भीषमसोसादरतेहिकाला पूछतभेबहु
 धर्मभुवाला २ मुनिबहुधर्मधर्मनृपआछे मोक्षधर्मपूछतभेपाछे ३ मो
 क्षधर्मभीषमबहुभाषे नृपसोंकछुछिपायनहिराषे ४ सुनेभीषादेवहिमु
 षजोई ऊधवतुमसोंबरनहुसोई ५ अद्भुतभक्तिविज्ञानविरागा ज्ञानसहि
 तभाष्याबडभागा ६ प्रकृतिपुरुषमहतौअहंकारा पंचविषैदूद्रोइग्यारा
 ७ पंचभूतऔरहुगुनतीना अष्टाविंशतितत्त्वप्रवीना ८ इनमेंआतमयेक
 सरूपा यहीजानिबोज्ञानअनूपा ९ मोहिजगअंतरजामिविचारै ममकलउ
 तपतिथितिसंघारै १० आदिअतअरुमद्धिहुमाहों सतसोईजोरहतसदाहों
 ११ तनतेदूजेतनमेंजाई विनहुसरौरसोइरहिजाई १२ यहीजानिबोजानि
 विज्ञाना अबबरनहुवैराग्यविधाना १३ दोहा श्रुतिप्रत्यक्षइतिहासअरुचो
 थोहैंअनुमान इनमेंनिश्चैहोतनहिविनवेदांतनिदान १ होतयहीवेदां
 ततेतनतेविधिपरजत यहजगदुषदअनित्यहैकर्महिफलमतिवंत २ चौपा
 ई असविचारितेहिकरहिननेहू यहविरागगुनविनसंदेहू १ भक्तिजोगतो
 पहिलेगायो पैतुमसुननफेरिललचायो २ तातेपुनिकैदेहुसुनाई प्रथमसु
 नहुसाधनमनलाई ३ मेरीकथासुधामतिमाना श्रवनसप्रीतिकरैनितपा
 ना ४ कीर्तनकरैचरित्रहिमेरो पूजनकरैसप्रेमघनेरो ५ करैपाठपूजोकेअं
 ता रामायनभागवतौलसंता ६ सादरसेवनकरैहमारा अरुप्रनामसाष्टांग
 उदारा ७ मोतेअधिकमोरहासनकी पूजाकरैवितावचनकी ८ सबजीवन
 महमोकहदेखै मोतेअधिकभक्तममलेखै ९ ममहितकरैलौकिकहुकर्मा
 सहजैकहैनामसुभधर्मा १० मनकोमोपददेइलगाई कामकर्मसबदेइवि
 हाई ११ मेरेहितषहुधनहुलगावै मोहिनिवेदभोजननितषावै १२ दोहा
 ममलीलामहसुमतिनितकरैप्रमोदअनेक मोरविरोधीहोइजोतेहितन

तकैनेनेक १ चौपाई जपतपवतमषनेमहुसाना ममप्रसादहितकरैसुजा
ना १ ऐसो धर्मकरैजोकोई आतममोहिनिबैदेजोई २ ताहिहोतिहठिभक्तिह
मारी सकलमनोरथपूरनहारी ३ पुनिकछुताहिरहतनहिबाकी मैमिलतोसु
धिछोडिरमाकी ४ धारिसतौगुनकरिसमताई जोमोमेमनदेइलगार्ई ५ ताहि
विभोअरुधर्ममहाना मैबकसों वैराग्यविज्ञाना ६ जोमोहिछोडिविषैरसभोगे
कबहुनरोहिछूटतभवरोगे ७ देखिपरतसिगरोविपरीती होतअधर्महिमा
हप्रतीती ८ ऊधवधर्मजानियेसोई जातेंनोरभक्तहियहोई ९ मेरोराषव
सबयलभाना सषाजानुसोईविज्ञाना १० करैजोविषैभोगकरत्यागा ताकों
जानहुविमलविरागा ११ अणिमादिकसिधिमिलिबेजोई अहोमहाए=
स्वर्गेहिसोई १२ ॥ दोहा सुनतरुकिनीरमनकेवचनअवनसुषषानि॥
पुनिपूछ्योऊधवसुमतिजोरिजलजजुगपानि १ उडवौवाच चौपाई कै
विधिकेजमनेमकहावैं केहिकोसमअरुदमकविगावैं १ कौनतितिक्षाअ
हैसुरारी कौनधीरतादेहुउचारी २ कौनदानतपकौनसरता कौनसत्त
रिनकौनकूरता ३ कौनत्यागअरुकाप्रियधनहु कहमषकहाँदक्षिनाभ
नहु ४ कौनपुरुषकोबलभगवाना कौनविनौकालाभमहाना ५ काविद्या
काहैप्रभुलान् काश्रीकासुषडुषजदुरान् ६ कोपंडितकोमूरुधअहई कौ
नकुपथकेहिसुपथहिकहई ७ कहाँस्वर्गकानरकमहाना कौनबंधुका
अहैमकाना ८ कौनदरिद्रकोधनमाना कौनरुपिनकोहईसबषाना ९
येतेप्रसन्नऔरविपरीती मोसोबरनहुकरिअतिप्रीती १० ऊधवप्रसन्नसुनत
सुषदाईउत्तरदेनलगेजदुराई ११ श्रीभगवानुवाच सषाअहिंसासत्यअ=
चैरी लाजअसंगधनधरवनजोरी १२ दोहा ब्रह्मचर्जअरुमौनताआस्तिक
ताअरुधीर क्छमाअभैयेद्वादसोजमजानहुमतिधीर १ चौपाई जपतपअह
होमअचारा अतिथनकोकरिबोसतकारा १ तीर्थोठनअरुपरउपकारा
गुरुसेवनसंतोषअपारा २ मनकोनिर्मलकरवसुजाना यद्वादसकविनेम
बषाना ३ प्रवृत्तिनिवृत्तिहूकेअधिकारी येजमनेमसबैसुषकारी ४ अति
सैमोमहबुद्धिलगावै ऊधवसोईसमकहावै ५ इंद्रिनकोअपनेबसरा
थे ताकोदमश्रुतिशास्त्रहुभाषे सषाकठिनसहिबोदुषनाना ताहितितिक्षा=
कहतसुजाना ७ रसनाऔरकामसुपजीतब श्रीसजताहिकहतहैकबिसब ८
करैनेकोहुप्रानिनकहंपीरा परमदानतेहिकहमतिधीरा ९ करवसकलभो
गनकहैत्यागा यहैकहावततपबडभागा १० त्यागबअपनोकुटिलसुभा

ऊयहैसरताकहकविराऊ ११ मोकहैसबयलदेषबपारे यहीसत्यकविसक
लउचारे १२ दोहा ससमनोहरवचनजोरितकहवावैसोई बैरअकाजहिकोक
रबयहीकूरताहोय १ चौपाई त्यागबकर्मकरबअभिमाना ताकोसोचकहत
मतिमाना १ ळैबोनहिंधर्महिफलआसी ताहित्यागिभाषतनतिरासी २ धर्म
हिप्रियहैधनसबकाला सषामहीहोजागविसाला ३ करिबोज्ञानभक्तिउप
देसा यहीदक्षिणागुनहुहमेसा ४ सबतेबलहैयहबलभारी पानायामहिक
रैसुषारी ५ ज्ञानाहिकषटगुनजेमेरे तेईहैंऐस्वर्जधनेरे ६ होयजाहिममभ
क्तिमहार्द यातेअधिकनलाभदेषार्द ७ तजबतियहिसुरमानुषभाना ॥ वि
यायहीजानुमतिमाना ८ नीचकर्ममहहोयअप्रीती यहीलाजकीजानहुरी
ती ९ सबमेकरबअचाहसदाहीं यहीकहतहैकविश्रीकाहीं १० सुषदुष
समनहिमानबजोई यहसुषतेसुषओरनहोई ११ निरतविषैसुषरहबस
दाही यहदुषतेदूजोदुषनाहीं १२ दोहा बंधमोक्षकोजानतोसोईपडितम
तिमान मूरुषसोईकहावतोजाकेतनअभिमान १ चौपाई मेरीभक्तिमार्ग
हैजोई ऊधवसुपथजानियेसोई १ मेरीभक्तिविमुषहैजावै सोईकुपथकु
रीतकहावै २ उदैसतोगुनकीमनमाहीं कहतस्वर्गकविजनतेहिकाहीं ३
जबैतमोगुनहियअधिकाना सोईकहावतनरकमहाना ४ गुरुसमवं
धुदुतियजगनाहीं सषामोरवपुगुनुगुरुकाहीं ५ जोजगमेयहमनुजसरीरा
सोईग्रहजानहुमतिधीरा ६ जाकेगुनमहसबजनरावो सोईधनीजगत
महसाचो ७ जोनहितोषकरैजगमाहीं कहतदुलिट्रीकवितेहिकाहीं ८
जोइद्रिनकोलियोनजीती सोईकृपिनभरतभवभीती ९ रंग्यौविषैसुषमह
नहिजोई ईससमर्थकहावतसोई १० करैजोकोईगुनमहसंगा सोइजा
नहुविपरीतिप्रसंगा ११ उद्वप्रश्नकिमेतुमजेते भैउत्तरदीन्योसबतेते
१२ दोहा लक्षनतेगुनदोषकेबहुतकहेतेकाह दोषदोषगुनदेषिबोगुन
नलषवतेहिकाह १ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाब
हादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहा
राजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेव
कृतेश्रीमद्भागवतेआनन्दाभ्युनिधौयेकादशस्कन्धेएकोनविंशस्तरंगः ॥
१९॥ ॥ १९ ॥ दोहा उत्तरसुनिसबप्रश्नकेऊधवबुद्धिसुबुद्धिबोलत
भोकरजोरिकैज्ञानविज्ञानप्रबुद्धि १ उद्वौवाच चौपाई विधिनिषेधतुवसा
सनवेदा ॥ तासुप्रथमअसकियोविभेदा १ जोविधिकरैपुन्यफलहोवै करैनि

पिद्वपापसोजोवै २ अबगुनदोषनदेषनकहेऊ तातेमोहिसंदेहअतिभय
 ऊ ३ बर्नआश्रमहुचारिउचारे ऊचनीचहैजातिअपारे ४ द्रव्यदेसवयकाल
 हुआदिक कसोस्वर्गनरकहुमरजादिक ५ विनगुनदोषलषेजवुराई विधिनि
 षधजोतुमहियेगाई ६ तामेकेहिविधिहोइविस्वासा विनविस्वासकिमिलहै
 हुलासा ७ पितरदेवअरुमनुजनकेरो तुवभाषितश्रुतिनेननिवेरो ८ विना
 वेदस्वर्गहुअपवर्गो जानिपरतनहिदुषसुषवर्गो ९ साधनसाध्यपरतन
 हिजानी तातेसंका मोहिमहानी १० जानेविनगुनदोषनकाहीं किमिकल्या
 नहोतजगमाहीं ११ जानिपरतगुनदोषदेवते पुन्यपापहैयहीभेदते १२ दो
 हा यहसंकाअबमिटतिनहि सोतुमदेहुमियाय सुनिउडबकेवचनअसपु-
 निबोलेजदुराय १ श्रीभगवानुवाच चौपाई ॥ करनमनुष्यनकोकल्याना ती
 निजोगभैकियोबपाना २ कर्मज्ञानअरुभक्तिहुजोगू सोजानहिसिगरेमुनिलो
 गू ३ पावनकोकल्यानसदाहो चौयउपायअहैकबुनाहो ३ देहिकर्मफल
 सकलविहाई तिनकोज्ञानजोगसुषदाई ४ चहहिकर्मफलजेजनभारी ति
 नकोकर्मजोगसुषकारी ५ कोनिद्वभाग्यउदैभारी भईकथारुचिसुननहभारी
 ६ भक्तिजोगतेहिप्रदकल्याना जइपिनभयोविरागविज्ञाना ७ तबलोकैकर्मव
 डभागा जबलौहियेनहोयविरागा ८ तबहोलोविरागसुषकारी जबलगिरुचि
 नहिकयाहमारी ९ जोनिजधर्मनिरतमातिधामा कौरेकर्मजनसदाअकामा १०
 सोनहिस्वर्गनरककहुंजावै जोनपापमहचिचलगावै ११ यहीलोकमहरहिबह
 देह तजिअपसुचिद्वैधर्मसनेह १२ पायाविसुद्वज्ञानमतिमाना लहतअनुग्र
 हमेरमहाना १३ दोहा भक्तिमोहिजबलहतहैउपजतजबअनुराग तबमेरेपुर
 कोअवसिगमनकरतबडभाग १ चौपाई स्वर्गदुओरनरककेवासी रहतम
 नुजजन्महिकेआसी १ भक्तिज्ञानसाधकमतिधोरा जानहुयेकहिमनुजसरी
 रा २ सुरदुर्लभमेरोपदप्रेमाजोहैअतिछेमहुकरछेमा ३ जसजनचहतनरकक
 हनाहीं तसबुधचहैनस्वर्गहुकाहीं ४ यहलोकमहकौरेननेह अतिअभिमान
 होतयहदेह ५ भूतिजाततातेसबज्ञाना विषैभोगमहरहतलोभाना ६ तातेन
 हिक्कैमनुजसरीरा जानैमृत्युनिकटमतिधोरा ७ जबलौयहतननाहिनसाई त
 बलौमोसहिकौउपाई ८ जिमितरुवरमहकियेअगारा तेहिकाटैकोइधारिकु
 वारा ९ जबलौतरुहकाटिनडारै तबलौपक्षीअनतसिधारै १० तबहीतोसुष
 लहतमहाना नहिकलेसकोलहतनिदाना ११ ऐसहितनकीआसुपकाही निसि
 बासरनितकाटतजाहीं १२ दोहा तातेतनकोनेहतनिभवसागरहिउराय तजिहु

संगलहिभक्तिमम अपनोलेयबनाय १ चौपाई ॥ नरकस्वर्गअपवर्गहुकेने ॥
साधनमनुजसरीरनिवेरो १ अतिदुर्लभमिलिवोपुनियाको देवहुलहनचहत
हठियाको २ भौसागरकोवोहितजानो ताकोगुरनाविकअनुमानो ३ ममप्रेरि
तलहिभक्तिबयारी यहैपारपहुचावनिहारी ४ औसीनरतननावहिपाई ॥
जोभवसागरनहितरिजाई ५ तेहिंसमपूरुषकोजगमाहीं गुनुआतमघाती
तेहिकाहीं ६ जोकर्मनिजानैदुषदाई तौचिरक्तआसुहिद्वैजाई ७ इंद्रोजी
तिअचलमनकरिकै मोहिलगावैदिढताधरिकै ८ तबहुंजोकरैचित्तचप
लाई तबकछुविषयहुदेहुलगाई ९ कमक्रमसोतेहिवसकरिलेई बस-
हिभयेपुनिजाननदेई १० मनकोकरैनकबहुंविस्वास् दगादारजानैनिज
पासू ११ भलोभातिजबमनबसहोई तबपावतअनंदअतिसोई १२ दोहा
मनकोकरबअचंचलोपरमयोगयहजान ताकोक्रमक्रमसोंकरैअपनेव
समतिमान १ चौपाई बिगरोतुरंगजोनमुहजोरा तजिमगगमनतऔरहुठोरा
१ ताकोकछुबढायमुरकावै तौतुरंगअपनेबसआवै २ ऐसहिविषैचपल
मनजोई निकसिजातहैबरबससोई ३ कछुकछुविषैभोगतेहिदेकै क्रमक
मसोअपनेबसकैकै ४ मोपदमहंपुनिदेहुलगाई तौमनअवसिअचलद्वैजा
ई ५ जोममपदमहमननहिलागै तौयहभातिकरैबडभागै ६ प्रथमप्रकृति
तेजगप्रगटाई पुनिप्रकृतिहिमहदेहिलगाई ७ जबलौअचलनमनद्वैजावै
तबलौयहोकरतरहिजावै ८ जाकोमनतेंभयोविरागा पैमनअचलनभोब
डभागै ९ तौहठिकरैजोगुरुउपदेसै तौमनहोवैअचलहमेसै ॥ १० ॥ कहेंज
मादिजोगपथजेते ज्ञानविज्ञानऔरहैंतेते ११ औरकरैममध्यानहुपूजनतौ
बसद्वैसुमिरतमोहिकोमन १२ दोहा जोप्रमादबसकबहुंकछुनिदिकर्म-
द्वैजाय तौअधज्ञानहितेजरतकरतनऔरउपाय १ चौपाई निजनिजधर्म-
हिप्रीतिप्रतीती सोउपायनासतिअधभीती १ जानौभक्तनकोमतिमाना औ
रनाप्रायश्चित्तविधाना २ अधनासनहितकियोजोकर्मा सोईताकोलगेअध
र्मा ३ सुनतप्रीतिमैकथाहमारी दियोसकलसुषभोगबिसारी ४ सकलकर्म
जान्योदुषदाई पैनतिनहिजोसकतविहाई ५ तौकरिमोहिमहद्रिढविस्वा-
सू करैभक्तिकरिप्रीतिप्रकासू ६ विषैभोगनिंदतमनमाहीं क्रमक्रमतेत्याग
ततिनकाहीं ७ भोगतविषैमोहिजोभजतो सोऊपुनिभवनिधिनहिब्रज-
तो ८ भक्तिजोगतेंवारहिवारा भजतमोहिजोभक्तहमारा ९ ताकेहियविसेषि
मैआऊं विषैवासनासकलनसाऊं १० छूटिजाइसबजियकोगांठी सिगरी

संसेदेहुडकाटी ११ कामकर्मवैजावहिछीना निरषतमोहिहियजबहिप्रवा
ना १२ दोहा मोरभक्तजसभक्ततेतुरतभिलतमोहिकाहिं तौसोज्ञानविरागते
मोकोपावतनाहि १ चौपाई ॥ भर्मकर्मकरिजोफलपावै तपहुदानतेजेमिलिजा
वै १ तीर्थगमनतेनेमव्रतादिक जोफलपावतहैश्रुतिनादिक २ जोफल
पावतकिहेविरागा ज्ञानहुतेजोफलबडभागा ३ भेफलसकलसषाअन
यास् मक्तिहितेपावतममदास् ४ स्वर्गऔरअपवर्गविकुठा चहतभ-
क्तिजोबुद्धिअकुठा ५ तौदुर्लभकखुदैतेहिनाहीं यहसिद्धांतगुनौमनमा
हीं ६ मोरभक्तसज्जनमतिधीरा येकांतीनासकभवपौरा ७ तिनकोजदपिमु-
क्तिहमदेहीं तदपिभक्ततजिमुक्तिनलेही ८ सबफलतजबपरमक-
ल्याना यातैंअधिकधर्मनहिआना ९ जाकेहोतनकखुफलआसा सोई
भक्तिहहतममदासा १० येकांतीजेभक्तहमारे समदरसीहैंसाधुउदारे ११ प्र-
कृतिहुपरममरूपमिलापी तिनगुनदोषहोतनहिपापी १२ दोहा यह
पथमेरेमुषकथितचलैजोकोऊसुजान रूपजानिममसोलहतममपुरमोदम
हान १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांध
वेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
राजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकते-
श्रीमद्भागवतेआनन्दाशुनिघौएकादशस्कन्धेविंशस्तरंमः २० ॥ ॥ ॥
श्रीभगवानुवाच दोहा गुनदोषनकेप्रश्नजोतुमकोश्रोमतिमान सोतुम-
सौंविस्तरसहितअबमेकरोबषान १ चौपाई ॥ कर्मज्ञानभक्तिहुसुषदाई
यहममभाषितपंथविहार्द १ तुच्छविषैभोगतसुषजोई परतअहोभवसा
गरसोई २ निजनिजअधिकारनमहप्रीती सोगुनहैअसकरहुप्रतीती ३ जेनिजनिज
अधिकारविहार्द औरनमहमनदेइलगाई ४ सोइविपरीतिजानियेदोषू यहीदोषगु-
नगुनहुअदोषू ५ पंचभूतकरिकैअनुमाना नदपिबस्तुसबअहैसमाना ६ सुइअसु-
दहुतेहिमहजानी तजैअसुदगहैसुधजानी ७ धर्मऔरव्योहारहिहेतू तननिर्बाहहे
तुमतिसेतू ८ यहजोतुमसौंकोश्रोअचारा सोसकामहितजानुउदारा ९ पंचभूतकृततन
निर्माना त्रिनतेविधिपर्जतसमाना १० आतमहूसमानसबमाही जीवनधर्म
निजाननकाहीं ११ विधिअनेककियजातिहुनामा यहितेसिद्धिहोतसबका
मा १२ दोहा ऐसकालफलवस्तुकेदैगुनदोषविधान जातेगुनेस्वतंत्रनहि
कोऊज्ञानअज्ञान १ चौपाई जौनदेसमेंनहिमृगकारो तौनदेसअतिअसुचि
विचारो २ ब्राम्हनभक्तजहोनहिकोऊ देसअसुदजानियेसोऊ २ स्पामहुमृ

गपैजहँनहिंसाधू तौनहुदेसअसुद्धअगाधू ३ मगधदेसअरुअगदुबंग
 हुजनिअसुद्धहिऔरकलिंगहु ४ कीकठदेसअसुद्धअपारा तौनसोननद
 दक्षिनपारा ५ जेहऊपरजहँजमननेवास भूमिअसुद्धजानियेतासुद्धअ
 वसुनुकालअसुचिसुचिताता हैसुतंत्रसुधकालप्रभाता ७ जुगजामहिभ
 रिकरैसुकर्मा पितरकर्मअपरान्हसुधर्मा ८ द्रव्यसुद्धसोदकालसुजाना ॥
 नबेमिलैतबकीजेदाना ९ अबसुनियेअसुद्धजो काला जामेहोतनधर्मवि
 साला १० सोवरसुद्धकअसुचिसदाहीं तिनमेंजागजोगतपनाहीं ११ द्रव्यजहाँ
 मिलतीनहिंजोई नानाजहाँउपद्रवहोई १२ दोहा तौनकालकोजानियेअहै
 असुद्धविसेषि धर्मकर्मनहिंकीजियेऐसोकालपरेषि १ चौपाई सुद्धअसुद्ध
 द्रव्यअवसुनहू भनतवेदजसतसमैभनहू १ परसिमलादिअसुचिजोहोई
 तनवसनादिसिद्धिजलधोई २ भैसंकाकबुवस्तुनमाहीं विप्रवचनतेसुद्धसदा
 हीं ३ कुसुमादिकसुचिहैजलसीचे संधेजोगनदेवनगीचे ४ दृष्टिअकालके
 रजल दसदिनरहतअपावनसोई ५ कालकेरबरषाजलजानी असुचिती
 निदिनलीजैजानी ६ थोरोजलपरसतचंडाला होतअपावनहैततकाला ७ हो
 इबहुतजलजहँसुनुताता यापिहुपरसतनाहिनसाता ८ जाकेहोइबहुतधन
 धाना ताकोअंसव्योहारबषाना ९ ग्रहनपरेकोपाकअनाजू राधेनहिंभोजन
 केकाजू १० जाहिमिलैनहिपुनिकेभोजन सोतेहिषायजायनहिषोजन ११ परध
 रकोसूतककोअन्ना पायनहोजोधनसंपन्ना १२ दोहा सोवरसूतकअसुचि
 तालगतसुनेतेतात पैसोवरलागतनहींदसदिनकेउपरांत १ चौपाई वस
 नमलोनधनीनहिंधारै जोहैनिधनसोनविचारै १ गुनअरुदोषहुयहजगमा
 ही बालबुद्धरोगीकोंनाहीं २ आतपतैंअरुमारुततैंरे सुद्धहोतहैअन्नधने
 रै ३ जलतेअरुछीलेतेदारु होतसुद्धयहकरौविचारु ४ सुद्धहोतगजदंतपु
 राना वंसविमुद्धवारितेजाना ५ अगिनिपकेतेसवरसताता जानहुसुद्धहोत
 अवसाता ६ सुद्धहोतजलधोयेचर्मा धानुमृत्तिकातेसुभकर्मा ७ जातेजौनसु
 द्दहैजाई सोईतासुसुद्धतागाई ८ संसकारमज्जनतपदाना औरअवस्था
 बीजेसुजाना ९ संधोपासनआदिकतेरे होतसरीरसुद्धसबकेरे १० सुद्धउपाय
 मुष्यसुनुजोई सुमिरतमोहिसपदसुचिहोई ११ मंत्रनकोजानियो प्रकारा अ
 होमंत्रकीसुद्धउदारा १२ कर्मसुद्धतबहींहठिहोई करिकैमोहिअरपैजोको
 ई १३ दोहा कर्तामंत्रहुद्रव्यअरुदेसकालअरुर्म होतजासुषटसुद्धयेतासु
 सुद्धहैधर्म १ चौपाई जाकेसुधिनहिषदोपदारथ ताकोजानहुधर्मअकारथ

१ कहूं दोषगुण कहूं गुण दोष ताको ऐसो करहु समोष २ जद्यपि मज्जन धर्म-
 महाना पेरोगी कहं नहि मतिमाना ३ जद्यपि दानहु लेव अजोगू पै न दरिद्रिहि
 वेदनियोगू ४ जद्यपि अनुचित कुल करित्यागा पै न दोष जेहि होत बिरागा ५
 बोलव असति अजोग सदार्हां पै दुज धेनु हेत अघनाही ६ ऐसहि औरहु लेहु
 विचारी कहूं गुण दोष दोष गुणकारी ७ जौन कर्मजाको है जोगू सो तेहि त्याग
 वअ है अजोगू ८ पतित नमदिरापिये न पापा दुजको अतिसै कारकतापा ९
 जति न दोष है जग कर संग नाहि अहस्त न दोष प्रसंगा १० जै सोष डो सोई गि
 रिजा वै धरनि परो तेहि को न गिरा वै ११ क्रमक्रम मलिन कर्म कहं छोडै क्रमक्रम
 सो सत धर्महि ओडै १२ अही धर्म मनु जन सुषरासी दैन काम भय मोह विना
 सी १३ दोहा चहतरहत जो विषै सुषता सुताहि मेराग ताते उपजत काम सु
 ष दुष दायक बड भाग १ चौपाई होत काम ते को धअपारा तेहि ते प्रगटत क
 ल हउ दार १ मिटत कल हते सकल विवेक बुद्धि प्रभाव रहत नहि नेक २ बु
 द्धि गये करतो बड पापा ताते लहत नरक सतापा ३ बुद्धि बिना आपनो परायो
 जानि परत नहि जो श्रुति गायो ४ जाको बुद्धि अष्ट भैवाता तरु समान जानहु तेहि
 गाता ५ सांस लेत भस्माक समाना उपजत कबहु न ज्ञान विज्ञाना ६ प्रवृत्ति
 कर्म करि स्वर्गहि जा वै वेद पुरान शास्त्र जोगा वै ७ ताको तात पर्जे मै भनहु सो
 तुम सावधान है सुनहु ८ विष बूझ स्वर्ग विनोद देषाई प्रवृत्ति कर्म मह देत ल
 गार्दै ९ क्रमक्रम ते तेहु कां ह छोडा वै निदति मार्ग महता हिलगा वै १० जै सेपि
 तु सुत कहं लषिरोगू नीम पवावन करत प्रयोगू ११ तेहि पहिले दरसाय मिठा
 र्दै ताहि नीम पुनि देत पवार्दै १२ दोहा ता सुमिठाई फल नही फल है रोग बिना
 स ऐसहि स्वर्ग न वेद मतति न मत मुक्ति विलास १ चौपाई मित्र विषै सुष अ-
 रु परिवार येजिय को दायक दुष भार २ इनमें प्रथम हिते संसारी फँसो रह-
 त मम सुरति बिसारी ३ वेद वचन में करि विस्वासा उभै लोक को चहत सुपा-
 सा ३ तिन को स्वर्ग विषै सुष भोगू किमि करि है सब वेदनियोगू ४ जौन कर्मक
 रिजिय बडु बारा आवत जातरहत संसारा ५ वेद चहत जिय मुक्ति ह मेसा वेद
 करत नहि सो उपदेसा ६ तात पर्जे यह वेदन केरो नहि जानत मति मंद घनेरो
 ७ करै कर्म कांडी बडु कर्मा चहत तुच्छ सुषत जिम मधर्मा ८ स्वर्गहि को भापै
 पुरणारथ नहि जानत श्रुति अर्थ जथारथ ९ व्यासादिक जे वेद विज्ञाता वेद अर्थ
 अस कहत न ताता १० तो भी कामी कृपिन कुचाली जे जन रहत सदा जंजाली ॥
 ११ तेकरि कर्म स्वर्गहि डिजाहीं जानत परमारथ कबुनाहीं १२ दोहा होम कर्म नो

हितरहै करै सर्वदा जाग मोरलोक जानत नही घेर रहत अभाग १ चौपाई जब
 भरजिय तरहै जगमाहीं तब भरिसहै धूमदुषकाहीं १ मरि कै करि अपसरा विहारा
 गिरै आयया होस सारा २ दियवासी उत्पति करेनासी ॥ सिगरे जगको येक विला
 सी ३ ते ऐसो मोको नहि जानै भरे रहत कर्महि अभिमाने ४ मषते अधिक कछू
 नहि जानै पोषत सदा आपने प्राने ५ होम धूम लगि आपिन माही फूटि हियो ३९
 रोकी जाहीं ६ होत न कबहु मोर अनुरागी जज्ञ कर्म मह निरत अभागि ७ निरदै
 पसुमारहि मषमाहीं तेज बमरि जमलोकहि जाहीं ८ तब तिनके तनको पसु
 तेई भारत पात सींगमहरेई ९ लिषो वेदहि सनमषमाहीं हिंसा तात पर्जते हि
 नाहीं १० हिंसा वेद छोडावन चाहै जाज्ञ कनहि जानत तेहि काहै ११ मारि पसुन
 कहैं देवन पूजे याते अधिक नमानत दूजे १२ दोहा बहुत कर्म कांडी कुमति
 ऐसै यह जगमाहि स्वर्ग सुषै अभिलाष मन मारि पसुन कहैं पाहि १ चौपाई ॥ आ
 मिष पाहि जज्ञ के व्याज तिनको सिद्ध कबहु नहि काजू १ भूत न भैरव और भवा
 नी पूजहि हनि कै छाग अज्ञानी २ मानहि अपने कहैं बड भागी तेष लपूर नर
 क के भागी ३ स्वपन सरिस तुम जानहु स्वर्ग सुनै भरे को सो सुष वर्गी ४ तौ न स्व
 र्गोहित धनहि लगार्ई करहि जग्य सहि दुष समुदाई ५ जैसे आपवधन के हेत
 पनहि पताल प्रजंत अचेत ६ सहि कलेस करि जज्ञ महार्ई देत ताहि मह देह
 बिताई ७ मरे सुद्र स्वर्गहि कहैं पावे पुंन्य छीन कै पुनि महि आवै ८ कै गै कब
 हु विघन जो जागा तौ स्वर्ग हुन हिल है अभाग ९ जैसे बनि कजे रिधन भरी ॥ च
 दिज हाजग मन्यो बहु दूरी १० बूडि गर्दमधिसिंधु जहाजा न स्या घरहु को धनहु
 दराजा ११ ऐसहि कर्म कांड के कर्ता विघन पाइ होत दुष भर्ता १२ दोहा तमोगु
 नी जे जन अहैं पूजै तामस देव रजोगुनी जन हठि करै रजोगुनी सुरसेव १ चौपाई
 सतोगुनी जन करि मन कामा पूजहि इंद्रादिक नललामा २ जस तिनको पूजहि
 मन लाई तस नहि मोहि पूजै सुष छाई ३ जाज्ञ क असमानहि मन माहीं करि कै
 जगमह जज्ञन काहीं ४ जाइ स्वर्ग मह लषि सुष सारा करि कै बहु अपसरा विहारा
 ५ फेरि जन्म उत्तम कुल लै है भोग विलास विविध विधि पै है ६ अस विचार
 करि मोहित मूढा करत कर्म कै जाते बूढा ७ तबहु न छोडत करि बो जागे मोरि वा
 तहु नो कन लागै ८ कर्म फल न वेदन मह सुनि सुनि रहत निरत तेहि स्वारथ गुनि
 गुनि ९ होत कर्म ही के अभिमानी तिनको सरिसन को उअज्ञानी १० कर्म देव अरु
 जानहु कांडा मोहि न दत व्यापी ब्रह्मांडा ११ ऐसो तात पर्ज वेदनको भासित
 होत सदा सज्जनको ११ यही वेदको अर्थ उदारो ऊधव है मो कहैं अति प्यारो १० ॥

दोहा वेदअर्थको जगतमें ऊधवजानत कौन महीये कहीं जान तो वेदअर्थ है जो
 न १ चौपाई इंद्रीप्रानमनोमयवेदा समुद्रतयाहि होत अतिषेदा १ याको कोउन
 हि पावत पारा मुषही ते स बकरत उचारा २ सागरसरिस अर्थगभीरा बिरले को
 द्जानहि मतिधीरा ३ मै अनंत सक्तिन को थारे जग व्यापक मोहि ले दुविचारी ४
 से मै प्रथमहि ब्रम्हा पाहीं कियो प्रकासित वेदन काहीं ५ सूक्ष्म रूप संसारि न मा-
 हैं चारो वेद प्रगट चहु पाहीं ६ जे से कमल नाल के भीतर सूत समूहरहत सूस
 मतर ७ जिमि मकरी मुष ते वमि जाला करत ता सुविस्तार विसाला ८ तिमि हि
 यते विधि वेद प्रकासी जग विस्तारत आनंद रासी ९ ऊधव ते हि अस करो वि-
 चारा वेदमूर्ति सो है करतारा १० ऐमे ब्रम्हा के मुष तेरे वेदन के भै भेद घनेरे ११
 जानहु मूलत सकल आंकार ताते चौ सठ वरन प्रकार १२ दोहा भई जगत में-
 ताहि ते भाषा विविधि प्रकार बहुत भांति के छंद भेतिन को है नहि पार १३ ब्र-
 म्हाइन को प्रकट करि करत फेरि निजलीन ऐसे प्राणिन प्राण हु जानहु परम प्र-
 वीन १४ कहत कौन को का कहत कै सो करत विधान तीन वस्तु ये वेद की मो-
 हि बिन कोउन हि जान १ वेद बद्धत ममधर्म है मो कह कहत समर्थ परमतत्व-
 मो को भनत यह जानहु श्रुति अर्थ २ तन अंतरजामी जो जियत न विचार लेहि ना
 हिं जिय अंतरजामी जो भै नहि विकार मोहि माहि ३ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधि-
 राज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्री विश्वनाथ सिंह देवात्मज सिद्धि
 श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्राधि-
 कारि श्रीरघुराज सिंह जूहे वरुत श्रीमद्भागवत आनंदाम्बुनि धौ एकादश स्क-
 न्धे एकविंश स्तरंगः २१ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ दोहा ऊधव सुदृढ़ असुदृढ़ को सुनि स-
 ब ध्रुव सिद्धांत सुदृढ़ बुद्धि बोलत भयो सास्त्र सुदृढ़ मन सांत १ उद्धवो वाच चौ पा-
 ई वेद विदांबर सब मुनि राई तत्व अनेक कष्टो जदुराई १ आप अठाइ सतत्व
 उचारे सो सब कानन परे हमारे २ कोउ मुनि कहहि तत्व छज्जीसा कोउ मुनि
 भाषहि तत्व पचीसा ३ कोउन बकोउ षट कोउ मुनि साता कोउ ग्यारे कोउ चा-
 रि विष्णुता ४ कोउ सत्रहि कोउ सोरहि कहैं कोऊ तत्व तेरहि कहि रहि ही ५
 यह संप्यात त्वन की जोई जौ न हेत मुनि कह सव कोई ६ तौ न हेत मोहि देहु व-
 ताई करि कुरुपानाथ जदुराई ७ मुनि ऊधव के वचन सोहावन बोलत भेप-
 तितन के पावन ८ श्रीभगवानुवाच मम माया गहि कै मुनि राई कहैं जौ न सोउ
 चित लपाई ९ जानि परत यह सकल बिरुद्ध मै भाषुं जे हि विधि अवरुद्धा १०
 कोउ तत्व न करि अंतर भाऊ तत्वन करि घटाउ बढाऊ ११ जे अंतरजामी न

हिजानै तेबहुतत्वप्रकासबषानै १३ दोहा जानोअंतरजामिजबनबजानतयेक
तत्व तबविवादरहिजाननहिंनिरपतसबसुधिसत्व १ चौपाई जोतत्वनकोदि
योमिलाई तबसंख्याकमतीकैजाई १ जबतत्वनकोदियोबढाई तबतिनकीसं
ख्याअधिकाई २ वकताकीदृच्छायहिमाहीं घरबबढवनहितत्वनकाहीं ३॥
जैसेपावकरुहिमाहीं अंतरहितद्वैरहतसदाहीं ४ तिमिकारजमहकारन
जानो कारनमहकारजअनुमानो ५ तोतेन्यूनाधिकजेकहैंहों जुक्तिसहितसो
सबहमगहहों ६ अज्ञऔरसरबज्ञभेदते गुनोउभैजियईसभेदते ७ ईसअ
नीसहिगुनोजोयेकू तोकोदैहैजियहिविवेकू ८ तातेभिन्नज्ञानप्रदईसा य
हितेतत्वकहैंछब्बीसा ९ ज्ञानगुनकरुज्ञानसरूपा ईसअनीसयेकहीरू
पा १० यातेयेकतत्वदोउमानी तत्वपचीसकहैमुनिजानी ११ जगउतप्रति
पालनसंधारी प्रकृतिहिकहंमनलेहुविचारो १२ दोहा गुनकीसमताहोइवो
सोईप्रकृतिपदिचानु तातेतत्वपचीसकोकछुविरोधनहिमानु १ चौपाईहो
तसतोगुनतेविज्ञाना होततमोगुनतेअज्ञाना २ कर्मप्रवृत्तिरजोगुनतेरे त्रैगु
नकेअसभेदनिबेरे ३ गुनकोविषमहेतुहैकाला सोईसूत्रस्वभावविसाला
३ सत्तारसहैकालमिलाये अबसुनुजिमिनवतत्वगनाये ४ पुरुषप्रकृतिम
हतौअहंकारा नभअपल्लितिसिषिपवनअपारा ५ जथाजोगसबकोमतिमा
ना अंतरभाउकरौअनुमाना ६ श्रवणत्वचादृग्घ्राणहुरसनहु वाक्पानिपा
दपायुउपस्थहु ७ अरुमनुजुतयेकादसजानो पांचतत्वअबहातबषानो
८ सब्दस्पर्शरूपरसगंधू पांचतत्वजानहुमतिसिंधू ९ पांचकर्मइंद्रीजोगाई
ज्ञानेंद्रीमेंलेहुमिलाई १० सृष्टिआदिमेंप्रकृतिमहाई सतरजतमगुनजुतश्रुति
गाई ११ सोईकारनकार्जरूपिनी सकलजगतकीहैनिरूपिनी १२ तौनप्रकृ
तिकोप्रेरनवारा मोहीकोनुमकरहुविचार १३ दोहा ममसंकल्पहितेप्रकृति
प्रगटावैमहदादि तेमहदादिकमितिरचैब्रह्मांडैमरजादि १ चौपाई आका
सादिकपांचैजई ईसअनीसहुकोगुनिलेई १ जगतमूलयेजानहुसाता इनते
देहादिकहैताता २ यहिविधिसाततत्वकहकोई अबजसषट्भाषहिंसुनु
सोई ३ ईसअनीसभेदनहिमाने नभआदिकलैषटैबषाने ४ इनतेजुतरचि
कैसंसारा तामेकरोप्रवेसउदारा ५ कोउमानतहैतत्वहिचारी ताकीविधिमेदे
हुउचारी ६ पृथिवीसतिलतेजयेतीना अरुआतमअसचारिप्रवीना ७ अबस
अहिकीविधिसुनिलीजै पंचभूतपांचोमनदीजै ८ पांचोसब्दादिकतुमजानो पां
चज्ञानइंद्रीअनुमानो ९ एकआतमयकमनहूहोई सत्रहितत्वजानियेसोई

१० जे आतममनुविसगन जानो सोडसतत्वतवहिश्रनुमानो ११ होहा येईतत्त
 तरहकहतकोई मुनिमतिमान अर्बग्यारहकोउकहतजसतसमै करों बषान
 १ चौपाई पंचभूतज्ञानेंद्रीपांचै अरुआत्मायेकादससाचें १ प्रकृतिपुरुषमह
 तोअहंकार पंचभूतपुनिकरहुविचार २ तत्वनवैअसभाषतकोई मैबरको
 प्रथममहसोई ३ चितअरुअचितईसयेतीना यहसिद्धांतजानुपरबोना ४
 य मुनिअनेकमतिमाने विविधिभांतिकेतत्वबषाने ५ जुक्तिसहितस
 वसांचहिजानो मुनिनमतनअन्यथानमानो ६ जबअसकहद्वारिकाविला
 सी तबवोल्होउडवमतिरासी ७ उडवौवाच पुरुषप्रकृतियेदोऊविलसन
 अहैपरस्परमिलतविचसन ८ यातिभेदपरतनहिजानी प्रभुसमुदायसोक-
 होवषानी ९ प्रकृतिजीवमेंजीवप्रकृतिमें जानिपरतअसमेरीमतिमें १० मह
 संसैमममनहिमहाई करिकैबचननकीरचनाई ११ भेटहुकमलनैनभग-
 वाना तुमसौलहतजीवसबज्ञाना १२ होहा तुवमायाबसहोतहैप्रातिनकोअ
 ज्ञान निजमायाकीगतितुमहिजानतहोनहिआन १ चौपाई मुनिऊधवकेव
 चनरसाला बोलतभेतहंदिनदयाला १ श्रीभगवानुवाच प्रकृतिपुरुषकोमे
 दसदीहै ताकोअसश्रुतिरीतिकहीहै २ अहैविकारमानजगत्तासे जीवहिप्र-
 कृतिअभेदलपाते ३ अहैगुनमयीजोमममाया सोजियकेबहुभेददेखाया ४
 वैकारिकप्रपंचत्रैभाती देहिकदैविकभौतिकजाती ५ इंद्रीविषेदेवतातीने
 निजनिजमतमें रहतप्रवीने ६ सबमिलिकारजकरैसदाहीं येसबजीवप्रका
 सकनाहीं ७ हिअकासजियत्ययंप्रकासा सकलवस्तुकोदेतविभासा ८
 गुनकृतयहजोहैसंसारा सोहैमहातत्वविस्तार ९ प्रकृतिहितमहत्त्वअ
 नूपा तातेअहंकारवैरूपा १० सोडसतरजतमतीनिप्रकार जनअभिमानसो
 हेतउधार ११ ज्ञानसरूपजीवकहमानो तामेनहिविकारकहुजानो १२ होहा
 अस्तिआदिपटमाउवेहैतनकेजियनाहि विनाज्ञाननहिमिटतअमममवि
 मुपीजनकाहि १ चौपाई ऐसेसुनिजबुवरकेवैना पुनिबोतेउडवभरिचैना
 १ उडवौवाच कर्मविवसनोनियतनपावे इंद्रिननुतपांयकहिजावे १ भेट
 देहुप्रभुयहसंदेह औरसमयेनहैकेहुकेहु २ महषयवस्तुनमाननपारो तुम
 पिनमोहिनहिपरिनिदारे ४ तुममायामोहितससारा कोहुकेनहिबिज्ञानप्र
 चार ५ मुनिऊधवकीमंनुलबानी करुनानिधिवोसेप्रियचानी ६ श्रीभगवानु
 वाच इंद्रिननिषेभोगमुषकेशेरहतिवासनामनहिघनेरी ७ तामेंजानेंद्रिम
 नसमित मानसकेमंगनियकुलकेत ८ अकृतनतेनूजनजाये जसयासना

तसैतनपावै ९ तहौंविषैसुषकोमनथावै जसयहतनमेंसुषदुषपावै १० लहे
 विषैसुषसुषोरहततहं विनालहेनिवसतअतिदुषमहं ११ तातेंपूरुबसुधिजिय
 काहीं दुषसुषपायरहतकहुनाहीं १२ दोहा भिन्नआतमातेतनहिमानतकब
 हुनाहि भयोकर्मवसविस्मरनसोईमरनजियकाहि १ कर्मविवसजबजीवक
 हंदेहबुद्धिद्वैजाति सोईजन्महैजोवकोकहतवेदयहिभांति १ चौपाई स्वप्न
 निरपिपुनिस्वप्नहिदेषै ताकोभूलिताहिजिमिलेपै १ ऐसहिप्रथमदेहकोत्पा-
 गी दूसरिदेहहोतअनुरागी २ आत्माजदपिअहैप्राचीना पैअपनेकहंगुनत
 नवीना ३ तनलहिबालदृढ़जियमानै सोइजियकोअज्ञानमहानै ४ जियको
 तनअनर्थकोहेतू तनअभिमानहिकरनअचेतू ५ जिमिपितुसुतजन्मैजगमा
 हों पैषलपुत्रदेतदुषताही ६ छनछनमहनपीनतनहोई पीछेनसतजातहै
 सोई ७ अतिसूक्ष्मतेकोउनहिजानै कालवेगहैअलपमहानै ८ सरिप्रवा-
 हफलपावकज्वाला घटबबढवदनकोसबकाला ९ इनकोजानिसकतनहिं
 कोई तेसहिदेहअवस्था होई १० रौपसिपाजिमिनिकसतजाही पैसबबोहि
 कहैतेहिकाहीं ११ नवनवजलआवतप्रतिधारे सोइजलहैअसलोगउचारै
 १२ दोहा यहिविधिनवनवहोततहछनछनप्रानिनकेरसोइतनहैअसकह
 तसबकारिकैअमहिघनेर १ चौपाई कर्मबीजतेहोतसरीरा नसतकर्महीने
 मतिधीरा १ जननमरनहैजियकोनाहीं जननमरनहैतनहीकाहीं २ पैअ
 सगावहिमूढअतीचा मस्योजीवजनम्योहैजीवा ३ रहतअनलजिमिदासस
 दाहों उपजतनसतकहतअममाहीं ४ प्रथमगर्भपुनिघटिबोजानो पुनिज
 न्महिबालकअनुमानो ५ पुनिकुमारजोवनहुबुढाई मद्धिओरमीचिहंगनाई॥
 ६ तनहिअवस्थायेनवजानो नहिजियकोमनमेअनुमानो ७ गहतकर्मसब
 जीवअवस्था विगतकर्मत्यागतद्वैस्वस्था ८ लपिसुतजननिजनककरना
 साजननमरननिजकरैविस्वासा ९ अपनोजननमरनजगमाहीं विनालषेजिय
 जानतनाहीं १० देहजननमरनहिकोज्ञाता अहैदेहतेभिन्नहिताता ११ जिमि-
 तरुजामतनसतसदाहीं दैषतओरकोईतेहिकाहीं १२ दोहा हमतेभिन्नहिजी-
 वकोजोजानतहैनाहि जननमरनतेहिमूढकोनहिछूटतजगमाहि १ चौपाई सा
 बिककर्मकिहेसबकाला लहतदेवारिषिदेहविसाला २ राजसकर्महिकरिसं-
 सारा दनुजमनुजतनलहतअपारा २ करहिजेतामसकर्मघनेरे लहहिपेतप
 सुतनबहुतेरे ३ नाचतंगावततिमिकोउदेषी आपहुतैसहिकरतविसेषी ४
 ऐसहिजोतनगुननिजमानत सोइतनकेसुषदुषजियसानत ५ जिमितरुछाया

जलमहार्द्ध जलडोलतडोलत दरसार्द्ध ६ ममरिभयेभ्रमतोदृगजाको जानत
 भ्रमतसकलवसुधाको ७ तनअभिमानहितेयहरीती जियमेतनगुनहोतप्र
 तीती ८ स्वपनोसुषजागेजिमिजार्द्ध तिमिभ्रममिटेमिटेभवभार्द्ध ९ जदपिवि
 भेरहतोदृगनाहीं तदपितिनैचिंततमनमाहीं १० कबहुंनहिबूटतसंसाग
 जिमिस्वपनेकोवीर्जविकारा ११ तातेउडूबविषेअनकन इंद्रीजीततजोतुमय
 हछन १२ दोहा विनाज्ञानविज्ञानकेभयेनयहभ्रमजाय उडूवऐसोजानिकै
 दीजैविषैविहाय १ चौपार्द्ध जानुविषैसुपज्ञानविरोधी जीतहुतिनकोमनहिनि
 रोधी १ हेइकोउकेतनहुपलगारी करैजोअपमानहुअविचारी ३ जोगुनको
 कोउदोषहुभाषे हांसीकरैकेतहुभाषे ४ करैकेदअरुकेतौमारै कोऊकेतनो
 धर्मबिगारै ५ कोऊजीविकाजोहरिलेई थूंकिजोअपनेपरकोइदेई ६ अरु
 मलमूत्रहुकरैजोकोई कोनोभानिउपद्रवहोई ७ तबहुंमोरभक्तिनहिछो
 डै सुषदुषसकलतनहिमेबोडै ८ जोअपनाचाहिकल्पना तौपहिभांतिर
 हैमतिमाना ९ हरिकैवचनसुनतसुषदार्द्ध पुनिऊधवबोलसिरनार्द्ध १० ज्ञा
 निहुयाहंसकतकरिनाहीं तौपनिसहनअहेकेहिकाहीं ११ पैजोतुवपदनेह
 लगाये तिनकेसहजदेषातसुभाये १२ दोहा तातेयाकेसहनकीहोयजोक
 बूउपाय नौमोपरअतिकरिरूपादीजैनायबताय १ इतिसिद्धि श्रीमन्महारा
 जाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर बांधवेश श्रीविश्वनाथसिंहदेवात्म
 जसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापा
 आधिकारि श्रीरघुराजसिंहजूदेव कृतेआनन्दाम्बुनिचौएकादशस्कन्धेद्वाविं
 शस्तरंगः २२ ॥ ॐ ॥ १ ॥ श्रीशुक्रउवाच दोहा जदुवंसीसरदारबहै
 भागवतप्रधान ऐसेऊधवकेवचनसुनिकैरूपानिधान १ चौपार्द्ध ऊधवस
 वैसरहिमुरारी अतिसैकोमलगिराउचारी १ श्रीभगवानुवाच सपाप्रस्रय
 हसुंदरकीन्हो मोकोअतिसैआनंददीन्हो २ सुनहुचहस्पतिसिष्यउदारा
 असनसाधुकोउपरतनिहारा ३ जोदुर्जनकेवचनकठारा सहैसोकदुष
 गुनेनथोरा ४ वसनहिसरहियलगिदुपदानो जसहियसालतिदुर्जनबा
 नो ५ यामेंमुनिभाषहिइतिहासा सुनतकरतजोपुन्यप्रकासा ६ सो
 मेंउडूवदेहुं सुनार्द्ध सुनहुताहिअतिसैचितलाई ७ सहिदुर्जनकेअति
 कदुवैना सुमिरिकर्मफलधीरजोना ८ भिक्षुकयेकजोनसुषगाथो सो
 तुमसोभाषहुसुषगाथो ९ कोउदुजपरीअवंतीमाही रक्षोधीउद्दिमीमदाही
 १० कामीलोभी कृपिनप्रकोपी रक्षोजातिओहारबिलोपी ११ वचनहुंतोवि

प्रगमारा कबहुन कियो अतिथ सतकारा १२ दोहा धमेक मको न्योन कछुर ह्या
 गेह धन भूरि भोगहु कछु भोग्यो नही र ह्यो पाप तन पूरि १ चौपाई भृत्य सुता सु
 त बाधवदारा ताको जानि कुसील अगारा १ तौन कृपिन सो कियो ननेहू बांधे बे
 रब से तेहिगेहू २ अपने दूनी लाकन सायो धन मनि सिदिन चित्त लगायो ३
 धर्म हीन तेहि जानि अभागी कीन्है को पदेव बड भागी ४ हीन पुन्य है गैतो
 री लागी घटनि विभूति घनेरी ५ होन लग्यो उद्दिमहि वृथा हो सूर्योता।

६ कछु धन लियो बंधु बरियाई कछु धन ली न्यो चोर चोराई
 ७ कछु जरि गयो आगि के लागे कछु सरि गयो गडो जो आगे ८ बाकी रह्यो जो
 कछु घर माहीं लियो बडा दुभूप तेहि काहीं ९ यहि विधि भयो दलि दी सोई ग
 ई विभूति जै सब षोई १० घर ते दी न्यो बंधु निकारी तब ताके चिंता भै भारी
 ११ रोवत बैठिय कातहि साहीं सोचन लग्यो न से धन काहीं १२ दोहा सोच
 त सोचन निज धन हिरो वत रोवत भूरि सोवत नहि दिन रैन हू भै विराग तेहि
 पूरि १ चौपाई यहि विधि भै जब पूरि विरागा कद्यो वचन तब है बड भागा
 १ हाय वृथा भै जन्म बितायो वृथा जगत में अति दुष पायो २ जोरि जोरि धन ध
 र्मन की न्यो नहि कछु तन को भोगहि दी न्यो ३ जनम भरे कै मेहनति मेरी है
 बहु तेरी ४ कृपिनी की संपति जग माहीं कोनेहु कामे आवति ना
 हीं ५ जियत लहत धन हित संतापा मरे जात नर कै करि पापा ६ जसी जसे अ
 रु गुनी गुन न कह ना सत थोर हुलो भजगत मह ७ जैसे कुष्ठ रोग तन माहीं
 ना सत है तन सो भा काहीं ८ धन सम दुतिय न जन सुष घाती धन मह है क
 ले सबहु भांती ९ जोरत परचत रक्षत माहीं धरम धरे बढावत ताही १० अरु
 तेहि देषत नैन न तेरे होत मनुज कहं सो कधनेरे ११ धन जोरत में परिभ्रम हो
 वे सिद्धि भये अति सै भै भोवै १२ दोहा रक्षत परचत भोगते उपजत दुःषम
 हान होत महा भ्रमन सत में अस धन दुषद सुजान १ चौपाई है अनर्थ पं
 द्र धन माहीं बरनौ मै उद्धवति न काहीं १ चोरी हिंसा असत पण्डा काम क्रो
 ध मद गर्व अण्डा २ भेद वैर ईर्ष्या अविश्वास जुवाना रिमद पान हुलास
 ३ ये पंद्रहि अनर्थ के कारी धन ते होत अहै दुष भारी ४ जो अपनो चाहै कल्या
 ना तजै दूरि ते धन हि सुजाना ५ धन ते फूटि जात तिय भाई धन ते सुहृद पिता
 अलग्नाई ६ करतारि को डी के हेतु कुल सो बांधत बैरहिनेत ७ हमरी हित
 करहिं कुमति हठि आतम घाता ८ लरिलरिये कये कनहेनि
 डारै जाति नाति कोनेह बिसारै ९ दुर्लभ यह मानुष तन पाई भयो ताहु मे जो दु

जराई १० ताहूपेयहधनकेहेतु करहिनकबुपरलोकहिचेत ११ ओषधिव
सकरिकैबहुपापा नरिनरकैपरिपावततामा १२ दोहा स्वर्गऔरअपवर्गकोन
रत्तोरहैद्वार तेहिलहिहरिविसरावतोतेहिसमकौनगमार १ चौपाई यह
धनहैअनर्थकोग्रामा तेहिमदकोभूलैमतिधामा १ देवपितरिषिआरूज
गप्रानो जातिनातिआतमसुषदानी ३ जोधनइनकेहितनलगावत अंत
नेवासनरकसोपावत ४ कियोपरिश्रममैधनहेतु रथाषायदियजनमअ
चेत ५ सोऊधननसिगयोवृथाही मेरेकामहिआयोनाही जेहिधनतेरातिने
तसुजाना तेहिधनमैमैकियअधनाना ७ गईअवस्थाऔरसवस्था धनहि
तमैअसमोरिव्यवस्था ८ लग्येजेठपनआयहमारो अबसुधरतनहिमोरसु
धारो ९ जानिहुकैधनकोदुषकारी पैनिजजन्मनलेतसुधारी १० हरिमाया
मोहितयहलोका तातेधनहितपावतसोका ११ कोधनतेकाधनहातासे॥
कहुनहिकामकामआतासे १२ जन्महानिजेकामघनेरे तिनतेहैनपरोजनमे
रे १३ दोहा कालगालमेंसबपरेबचैनकुमतिप्रवीन करीकृपामोपैहरीजो
दरिद्रमोहिकान १ चौपाई मोदरिद्रतेमोहिविरागा भवनिधितरनतरनिस
यत्यागा १ तातेममआयुषजोबाकी ताहीमेअतिसैदुषकाको २ सावधान-
द्वैकरितपभारी लेहोअपनोसकलसुधारी ३ तातेअबत्रिसुचनकेराया मो
पेअवसिकरैअतिदाया ४ रघोजोनृपषट्पांगुडंडा तेहिआयुषबाकीद्वैदं
डा ५ ताहीमैनिजलियोसुधारी ब्रम्हलोककोगयोसुधारी ६ श्रीभगवानुवा
च यहिविधिमनविचारिमतिरासी विप्रअवतीपुरकोवासी ७ तेहिछनह
दैग्रंथिसबबूटी मोचरननइंद्रोबसजूटी ८ ज्ञानविज्ञानमानप्रतिमाना सं
न्यासीद्वैगयोप्रधाना ९ इंद्राजितमोमहअनुराग्यो सुषितमहीमहविचरन
लाग्यो १० ग्रामनगरभिक्षाकेहेतु जातरघ्योअकेलमतिसेत ११ रघोरूपआ
पनोखिपाई जामेकोऊजानिनजाई १२ दोहा यहिविधिगमनतनितनगरक
रतयकातहिवास येकसमैऊधवतहाकोहुकेग्रहकेपास १ चौपाई कोउ
चिन्हारताकोलियचीन्ही सबसोवागीअसकहिदीन्ही १ यहतौयहोगांड
कोवासी कियोपषंडभयोसंन्यासी २ सुनतहिषलबहुपुरकेलोगूदेनलगे
ताकोदुषभोगू ३ कोउनिदंडलियतासुखोडाई जलभाजनकोउलियबरिया
ई ४ कोउलियतासुखोडायकमंडल कोउमृगचर्मखोडावतभोषल ५ को
ऊखोडायलिभोजपमाला कोउगुदरीमेपलाविसाला ६ तेहिदेषायपुनिको
उलैभागे करैताहिकोईसठनागे ७ भिक्षामांगिसरिततटजाई भोजनकर

तजबैजदुगार्द ८ तेहिपरमूनकरैसठकोई कोइसिरपरथूकैअघमोई ९ मौन
 जानिकैताहिबोलावै नहिबोलैतौलातचलावै १० कोउडेरवावतहैतेहिकहीं
 कहतचोरआयोपुरमाहीं ११ कहिमारैमारैअबयाकौ कोउबांधतरसरोलैता
 कौ १२ दोहा तेहिगारीकोउदेतहैगनिपाषंडीपूर जबैहरिद्रीवैगयोतबकुल-
 केकियदूर १ चौपाई जबनपाइबेकोकछुपायो तबसंन्यासीवेषबनायो १ धी
 रजवंतबडोबलवाना अचलसरिसयहअचलमहाना २ बकसमानयहमौ
 नरहतहै निजकारजसिधिकरनचहतहै ३ असकहिहंसैठठायपरस्पर अ-
 धोवायुछोडैतेहिऊपर ४ कोईताहिजंजीरनबांधै कोईताहिकोठरीधांधै ५
 जसपालैपक्षीकहुंवाला षेलतरहतअहैसबकाला ६ दैहिकदैविकभौतिक
 तापा यहिविधिलशेविप्रविनपापा ७ कर्मभोगअपनोसबजान्यो दुषसुष-
 कछुनिजउरनहिआन्यो ८ दुष्टनतेलहिकैअपमाना धीरजकरिउरमेमति-
 माना ९ गावतभोयहभिक्षुकगीता सोमैबरन्योपरमपुनीता १० दुजोवाच॥
 सुरसरीरग्रहकर्महुकाला अरुयेसबपुरजनयहिकाला ११ हैनहिमेरेसुष
 दुषहेतू बांधतजोसंश्रितकरनेतू १२ दोहा सोईमनमेरोसदासुषदुषको
 हैहेतु औरनहीमेरोहियेबांधतसुषदुषनेतु १ चौपाई कोधलोभमदआदिक
 जेतेप्रगटतबलीमनहिहैतेते १ सात्विकराजसतामसकर्मा तिनहीतेप्रगट
 तसुभधर्मा २ सबजीवनकोबहुतप्रकारा होतसरीरकर्मअनुसारा ३ मनसं-
 कल्पविकल्पहिकरई तेहिसंगईसनसुषदुषभरई ४ पैसाक्षीअसतेहिसंग
 माहीं रहतप्रकासितइससदाहीं ५ सोपरमातमसबाहमारो सबकोजाहिअ
 धीसउचारो ६ मनकोदियसरीरगहिजीवा भोगविषेबधिजातअतीवा ७
 दानधर्मजमनेमव्रतादी औरहुकर्मधर्ममरजादी ८ इनकोफलमनकोब
 सकरिबो मनबसिभयोनतोश्रमभरिबो ९ मनबसकरिबोहैयहजोगू विना
 मनहिबसहैदुषभोगू १० जाकोमूनअपनेबसभयऊ श्रीपतिचरनमाहलगि
 गयऊ ११ तेहिद्वानादिकतेकछुनाहीं यहनिहचैजानहुमनमाहीं १२ दोहा निज
 बसभयोनजासुमनलग्योनहरिपदमाहि ताकोदानहुधर्मतपजानहुसंकलवृ
 थाहि १ चौपाई तातेजातेमनबसहोई सोईउपायकरैसबकोई १ इंद्रीहैमन
 केवसमाहीं इंद्रिनकेबसहैमननाही २ जनकेमानसकेबसकारी हरिकोछो
 डिनदुलियविचारी ३ दानारिकअरपैहरिकाहीं तेइमनबसकरिदेततदाहीं ४
 बलिनबलीसोइदेवनदेवा भयकरविमुषअभयकरसेवा ५ दुरजेमहाविगहैभा
 री यहमनडारतमर्मविदारी ६ जगमहमूढताहिनहिजीती सत्रुभिन्नबहुकरत

प्रतीती ७ मनकी दई देहयह पाई हमहमार करि गर्वमहाई ८ अंधबुद्धि नहिं
रहिविवेक उरतन नरक परन कहनेकु ९ मैहौ आन अहैयह आना यहीमाहं
जगभ्रमतमुलाना १० कहोजो जनकहसुषदुषदाता तौमोकोयहव्याजना
ता ११ आतमकोसुषदुषहैनाहीं सिगरोसुषदुषदेहहिकाहीं १२ दोहा जैसे
अपनेदंतसोंजीभजोकाटैकोय ताकोदुषगुनिमतुजकोकोपकौनपरहोय १
चौपाई कहोजोसुरहैसुषदुषदाई तौआत्मैनहिदोषदेपाई १ काटहुहाय
हितेजोहायै हैनदोषआतमकेमायै २ गुनैतोजियकोजियदुषहेतु ॥ तऊ
ठीकहैनहियहहेतु ३ आतममैहैनहीविकार तौसुषदुषकोकोदातारा ४
कहौजोनिजआत्मैदुषदाई तौनिजतैनिजकोदुषपाई ५ कहौजोग्रहसुषदुष
कोमूला तौअजजियहिनग्रहप्रलिकूला ६ ग्रहसुषदुषदेहहिकोदेही अ
यवाग्रहग्रहससुनेहो ७ जियतौभिन्नग्रहहुतननेरे सुषदुषजाततासु
नहिनेरे ८ जोकर्महिसुषदुषप्रदकहहू तौविचारकरिअसमतगहहू ९ ज
वदेहहिआत्माछैजावै तबकर्मनकेसुषदुषपावै १० तनतौजइहैआत्मैसचे
तु भयोकर्मकबसुषदुषहेतु ११ कालहिकहहुजोसुषदुषदाई तौनहिसंत्य
लगतमोहिभाई १२ दोहा कालसरूपहिआतमासुषदुषनाहिप्रतीती दहन
दहनदहिनहिसकैहिमिहिमिकरैनसीत १ चौपाई कबहूंकहूकोऊअसना
हौ सुषदुषदेइजोआतमकाहीं १ अहौभिन्नआतमतननेरे ऐसेतिगरेवेदिनि
नेरे २ जेहिनहिभयोदेहअभिमाना सोउकोउकहनहिदुरतसुजाना ३ गद्यो
महर्षियहोविज्ञाना मातेअहैअधिकनहिंआना ४ मैहूंचहियहज्ञानजहाजा
सैदुसकुंदचरनतजिलाजा ५ तरिहौंयहभवसिंधुदराजो करिहौअबनजग
तकोकाजा ६ श्रीभगवानुवाच सोदुजवरयहिभौतिबिचारे ज्ञानानलकले
ससबजारी ७ त्यागि सकलवस्तुनकीआसा महिविचखोलहिपरमजुलासा
८ जदपिपलनसोलशोअनादर तदपिनभयोधर्मसेकादर ९ मोदितभयोबो
डिसबसाथा विचरतमहिगावतयहगाथा १० जीवहिनहिकोउसुषदुषदाई
हैकेवलभ्रमहोभरिभाई ११ उरासोनअरुमित्रनकोई अज्ञानहितेसंश्रितहो
ई १२ दोहा वातेउडबुद्धितैमनबसकरिसबभांति पूरजोगजानहुयहीमोहि
ध्यावहुदिनराति १ सुषदभिस्तुगीतायहोसावधानछैकोय कहैसुनैसमुझै
हैनेहिदुषकबहुनहोय २ दत्तिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीरा
जाबहादुरवांधवश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीम
हाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीधुराजसिंहदेवकृत श्रीमद्भागवते आनन्दाश्रुनि

चौएकादशस्केत्रयोविंशस्तरंगः २३ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥
 दोहा पूर्वाचारजनेअहैंकपिलादिकभगवान सांख्यशास्त्रतिनकोकद्योमैअ
 बकरहुबषान १ चौपाई जेसरीरकोआतममाने तिनकोअमविनसतयहजा
 ने १ सृष्टिआदिमहज्ञानसरूपा रक्षोयेकमैब्रम्हअनूपा २ रहेप्रकृतिपुरुष
 हुमोहिलीना नामरूपतेरहोविहीना ३ ऊधवतातेसतजुगमाहीं रहेउपास
 कब्रम्हहिकाहीं ४ बानीमनजेहिपहुचिनलयऊ तातेमायाअरुफलभयऊ
 ५ सोईमायाप्रकृतिकहावै वेदसोईफलकोजियगावै छ मायाकारनकारज
 रूपिनी सकलजगतकीअमनिरूपिनी ७ मैकरिकैजीवनपरदाया सृष्टिदे
 तप्रेख्योजबमाया ८ तबसतरजतमगुनविलगाना तातेप्रगट्योतत्त्वमहा
 ना ९ ताकोजानतजगतअधारा तातेप्रगटभयोअहंकारा १० सोईहैअज्ञा
 नकरहेतू ताकोत्रिविधिजानिमतिसेतू ११ शब्दस्पर्शरूपरसगंध मनइंद्रीकारन
 मतिसिंधू १२ दोहा अहंकारतामसहितेसब्दादिकभैपांच अहंकाराजस
 हितेप्रगटोइंद्रीसांच १ चौपाई सात्विकअहंकारतेदेवा प्रगटभयेकरिवेमम
 सेवा १ येसबममसंकल्पहिपाई मिलिब्रम्हांडदियोउपजाई २ रक्षोसोवतोमैंज
 लमाहीं नाभीतेमोकमलतहाहीं ३ तातेप्रगटतभोकरतारा रजोगुनीसोअहे
 अपारा ४ करितपमोरअनुग्रहपाई स्तैरख्योलोकविधिराई ५ स्वर्ग
 लोकहैदेवनेवासा अंतरिक्षप्रेतादिकवासा ६ महीलोकमनुजादिअगा
 रा येतीनिहुकेउपरउदारा ७ महर्लोकआदिकमतिमाना सिद्धिलोकश्रु
 तिचारिवषाना ८ असुरनकोअरुनागनकेरो अवनीनीचेवासनिवेरो ९
 लहैसात्विकीस्वर्गअवासा लहैराजसीधरनिनेवासा १० नागलोकतामसीसिधा
 रे औरसुनहुजोवेदउचारै ११ महर्लोकजनलोकहिकाहीं जोगओ
 रतपकरिजियजाहीं १२ दोहा सत्यलोककोजातहैजनसंन्यासहिधा
 रिभक्तिजोगकरिलहतहैऊधवपुरेहमारि १ चौपाई कालसक्तिधारीमोहितेरे
 लहतजीवहैलोकधनेरे २ उत्तमकरमीऊरधजाहीं रहैमद्विकर्मोमहिमा
 हीं २ अधमकर्मकरिअधैसिधारै वेदकर्मगतियहीउचारै ३ लघुवड
 रुसहुथूलसबजेते प्रकृतिपुरुषजुतजानहुतेते ४ जोइकारजकोकारनजो
 ईआदिअंतमध्यहुहैसोई ५ हैव्योहारहेततेहिकारज जिमिघटपटकटकुंड
 लआरज ६ जातेवस्तुप्रगटजोहोई आदिहुअंतमद्विहैजोई ७ कारनसदा
 सत्यहैसोई कारजअनितकहतसबकोई ८ उपादानकारजजगकेरो अ
 हैप्रकृतियहवेदनिवेरो ९ जीवप्रकृतिपरजगतअधारा जगनिमित्तहैकालउ

दारा १० तीनिहुलोकमैअंतरजामी महीब्रम्हत्रैवपुबहुनामी ११ ममसंक
 लपायसंसार प्रगटतपलतनसतबहुवारा १२ दोहा गयोपेकआयोदुतिययहवि
 धितैसंसार बनोरहतनिनजियनकेभोगनहेतअपार १ चौपाई होतप्रलेजग
 कीजेहिभांती सोबरनौमैसुनुअघघाती १ पृथिवीआदिलोकजेहिमाहीं ऐ
 सोयहब्रम्हांडहिकाहीं २ ममइच्छालंहिकालकराला यहिविधिनासतबु
 द्विविसाला ३ सतवरषैवरषैषननाही अतिदुर्भिक्षपरतमहिमाहीं ४ मनुज
 बुधाबसबहुमरिजाहीं क्षीनभूमिमहअन्नतहाहीं ५ भूमिभर्द्गंधहिम
 हलीना गेधभयेजललीनप्रवीना ६ जलभोजायलीनरसमाहीं लीनरसो
 पुनितेजसमाहीं ७ तेजलीनभोरूपहिजाई रूपपवनमहगयोसमाई ८ पव
 नपरस महपुनिमिलिगयऊ नभमहपरसमिलतपुनिभयऊ ९ अन्नरमित्यो
 सद्धमहजाई दूंद्रीनिजसुरगईसमाई १० सुरजुनमनसालिकअहंकारा
 मिलतभयेपुनिजायउदारा ११ तामसअहंकारमहलीना होतभयोपुनिसद्ध
 प्रवीना १२ दोहा अहंकारपुनितीनिभेमहत्तत्वमेलीन महत्तत्वपुनिगुनन
 मेंद्वैगोलीनप्रवीन १ चौपाई त्रैगुनप्रकृतिमाहमेलीना प्रकृतिकालमेलीन
 बलीना १ मायासबलितजीवनमाही कालहुद्वैगोलीनतहाहीं २ रहतजीव
 मोहिमहद्वैलीना जिमिचनमहमृगरहतप्रवीना ३ मोहिअधीनकोहुकेनवि
 चारो मोहितेउतपतिप्रलयनिहारो ४ लीनहोहिहमकोउमहनाही विनविका
 रहमरईसदाहीं ५ यहिविधिईसजीवअरुमाया भेदअभेदवेदजसगाया ६
 तैसहिजोउरकरतविचार सोईहैजगमाहउदारा ७ देवहुदनुजमनुजतनना
 ना मैहोंऐसोरहतनभाना ८ दैवजोगजोतनअभिमाना कबहूजोद्वैजायसु
 जाना ९ तबहूऊधवतेहिउरमाहीं ज्ञानभीतिलोहरहतोनाही १० ऐसेजबकि
 यभानुप्रकासो होतगगनकरतमतबनासा ११ यहमैसांख्यशास्त्रमतगाई
 ऊधवतुनकीदियोसुनाई १२ दोहा संसैकीगागेकठिनयहितेबूढहिसर्व स
 ष्टिप्रलयक्रमजानिअसहोबहुसपाअगर्व १ इतिसिद्धिश्चैमन्महाराजधि
 राजश्रीमहाराजश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धिश्चैम
 हाराजधिराजश्रीमहाराजश्रीराजाबहादुरश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्री
 मद्भागवतेआनन्दान्बुनिधोएकादशस्कन्धचतुर्विंशस्तरंगः २५ ॥ ७० ॥ ७ ॥
 श्रीभगवानुवाच दोहा सतजतमगुनतीनियेजेहिगुनतेजोदोय सोबरननमैकर
 तहोंकरहुअहनतुंमसोय १ चौपाई समदमसूमासत्यतपदाया अरुविवे
 कसुधिवस्तुनिकाया १ अज्जलाजतोषअरुत्यागा सरनपालिवोदानविरागा २ अ

तानंदहोयजोप्रानी सतोगुनीलीजैतेहिजानी ३ उद्धिमअसंतोषजसआसा ॥
 सर्वविषैसुषहासविलासा ४ महुत्साहप्रवाहप्रगटिबो बलकरिकबहुन
 कोहुसोहटिबो ५ येगुनलेहुजाहिमेजोई रजोगुनीजानहुजनसोई ६ क्रोध
 लोभदुषमिथ्याबानी हिंसाअरुजाचबल्लतानी ७ दंभगलानिहुकलहस
 वेसो सोकहुमोहसुभावअनैसो ८ आलसनींददीनताभीती करतद्रव्यहित
 जतनअनीती ९ इतनेगुनजामेतुमदेखो पुरोतमोगुनीतेहिलेखो १० गुनकेमे
 लनतेजोहोई मेबरनहुसुनुउद्धवसोई ११ ऊधवअहंकारममकारा तनमन
 इंद्रीकोब्योहारा १२ दोहा सतरजतमगुनमेलकोयहोजानियेकाजु अर्थध
 र्मअरुका मरतिसोउगुनमेलनसाजु ॥ १ ॥ चौपाई प्रवृत्तिधर्ममहजबभेप्रीती
 लाग्योकरनग्रहाश्रमरीती २ करतोरहैसदानिजधर्मा सोउगुनमेलगुनहुसु
 भकर्मा ३ जाकेसमदमादिअधिकार्इ सोजनसतोगुनीसुषदाई ४ कामा
 दिकजिनकेअधिकाने रजोगुनीपरतेतैजाने ५ क्रोधादिकजिनकेबढिजाही
 तमोगुनीजानहुतिनकाहीं ६ सकलआसतजिकरिनिजकर्मा भजहिमोहि
 जेजनसुभधर्मा ६ सतोगुनीतेहैनरनारी तेकबहुनहोतससारी ७ कर्मनको
 फलचाहिबडोई करिकैकर्मभजैमोहिजोई ८ जानोरजोगुनीतेहिताता ॥
 होतबहुतदिनमहअवदाता ९ कोहुकोमरनचाहिमोहिभजतो सोतामसो
 साधुमधिलजनो १० तोनिहुगुनमोमहहैनाही रहतजीवकेचित्तहिमाही
 ११ होतबहुतेहिगुनतेजीवा लहतनरककहुंस्वर्गअतीवा १२ दोहा बढो
 सतोगुनजबहियेरजतमकोलियजीति धर्मज्ञानसुषपायतनकरतोमोष
 दप्रीति १ चौपाई बढ्योरजोगुनजबमनमाही लियदबायतबसततमका
 हीं १ तबसुषकर्मसुजसश्रीपावै निरतिप्रवृत्तिकर्महिहैजावै ३ जबैतमो
 गुनमनअधिकावै सोकमोहनिद्रातबआवै ४ हिंसाजडताऔरमूढता पाप
 हिमेमतिरहतिरूढता ५ जबहीचितप्रसन्नहैजावै अरुसबइंद्रिनको
 सुषआवै ६ होयसतोगुनजबअसमनमे तबममपदध्यावतछनछनमे ७
 जबभैमतिचंचलकरिकर्मा लहतयेकछननेकुनसर्मा ८ रहतनसावधा
 नजेहिगाता भ्रमतरहतमनसबदिनताता ९ ऐसे लक्षणहोवैजामे रजगुन
 बढोजानियेतामे १० जाकेचितनितरहैविषादा छोडतसकलधर्ममरजास
 ११ सकतनमनधिरकरिअभिमानी रहतमनहिअज्ञानगलानी १२ दोहा ॥
 येतेलखनजाहिमेसपालिहोजबदेखि अधिकतमोगुनताहिमेअवसिलीजि
 येलेखि १ चौपाई सतगुनबढैदेवबलबाढै रजगुनबढैअसुरबलगाढै १

जबतमगुनबाढतमतिमाना तबराशसबलबढतमहाना २ सतगुनतेजारा
रनबिचारो रजगुनतेस्वपनहिउरधारो ३ तमगुनतेसुषुप्तिकैजावे तोनिहु
दसाजीवकहवावे ४ ब्राह्मनसतोगुनैजेधारे उपरउपरकेलोकसिधारे ५ मधि
मधिरजोगुनीजनजाहीं अधअधगमनतामसीकाहीं ६ मरैसतोगुनमेजेप्राणी
पावनस्वर्गलोकसुषुप्तानी ७ मरैरजोगुनमहजनजेई रहैमृत्युलोकहिमहते
ई ८ मरहितमोगुनमहजेलोगू तेसबलहतनरककेभोगू ९ मरैजेनिर्गुनमेप
दध्याई तेमोहिलहतविकुंठहिआई १० अरपैमोहिकर्मफलकोई अथवाक
रेअकामहिजोई ११ सोईसात्विककर्मकहावे ताकेकियेअवसिमोहिपा
वे १२ दोहा फलइच्छाकरिकरतजोकर्मसोराजसजान हिंसादिकजेकर्म
हैतिनकहतामसमान १ चौपाई जानहुसात्विकआतमज्ञाना राजसजानुदे
हअभिमाना २ जिनकेनहिपरलोकहिभाना सोहैतामसज्ञानसुजाना २
मेरीभक्तिसहितजोज्ञाना सोनिरगुनसबवेदबषाना ३ सात्विकहैअरन्य
करवासा राजसहैपुरग्रमनेवासा ४ जुवासुरापिनकेहमकाना जानुता
मसीदुषप्रदनाना ५ जोनेवासमममंदिरकेरो सोनिर्गुनहैसुषुप्तनेरो ६
करैकर्मजोनाहिअसका सोसात्विककर्ताहैवक्ता ७ अतिअसक्तहैकरैजो
कर्मा सोराजसकर्तासुनधर्मा ८ करैकर्मसुधिक्षेडिआलसी ऊधवकर्ता
तोनतामसी ९ करैकर्मजोकोउममहेन सोनिर्गुनकर्तासुषुप्त १० अद्वाआ
तमज्ञानहिकेरी अहैसात्विकीश्रुतिननिबेरी ११ कर्मकांडकीअद्वाजोई तेहिराजसी
कहैसबकोई १२ दोहा हिंसाऔरअधर्ममेअद्वाजाकीहोय सोअद्वाहैतामसीअस
भषिसबकीय १ चौपाई ममसेवनजोअद्वापै सोनिर्गुनअद्वाश्रुतिभाषै १ पय्या
पूजबिनश्रमजोपावै सोदसात्विकभोजनकहवावे २ जोइंदिनकोसुषुप्तपजावै
सोराजसभोजनबुधगावै ३ असुचिदुषदभोजनजोहोई तामसताहिकहैसबको
ई ४ मोहिसमर्पिजोभोजनकरई सोनिर्गुनभोजनसुषुभरई ५ होयजोआतमतेआ
नंदा सात्विकसुषुतेहिकहमुनिदंदा ६ विषैकिहेतेजोसुषुहोई राजसताहिकहै
सबकोई ७ मोहदीनतातेसुषुभयऊ तामससुषुतेहिकविकहिदयऊ ८ मेरीभ
क्तिकहेजोहर्षो सोनिर्गुनसबतेउतकर्षा ९ द्रव्यदेसअरुकालहुज्ञाना कर्मऔरक
र्तामतिमाना १० अद्वाऔरअवस्थाजेती आकृतिनिष्ठात्रैगुनतेती ११ प्रकृतिपुरुषशु
तभावजेअहहो तिनकोत्रैगुनमहकविकहहो १२ दोहा देख्योसुन्योगुन्योजोकहु
आपोजोबुधिमाहि सबत्रैगुनअसकहुनहींजोत्रैगुनहेनाहि १ चौपाई जौनपदार
यहमकाहिआये तेसबजगतहेतकविगाये १ जीवजोतीतदहैसबलोन्को मेरोभ

क्तिजोगजोकीन्दो २ सोजन होत मोक्ष के जोग और सबै जानहु दुष भोग ३ तातें साध
 कज्ञान विज्ञाना ऐ सो नरतन लहि मतिमाना ४ त्रिगुन संगत जिकरि अति प्रेमा मोहिम
 जैवा है जो छेमा ५ जीतै इंद्रिन केर प्रसंगा करै न मोर भक्त जगसंगा ६ रहै सावधानै
 सब काला करि कै सेवन सत्व विसाला ७ जैतै रजोतमोगुन काहीं पुनि न आसराषे ते
 हिमाहीं ८ रहै सदा ही सांत सुभाऊ प्रगट करै नहि निज परभाऊ ९ यहि विधिरहै जो को
 उजगमाही ताको नहि त्रैगुन नियराहीं १० प्राकृत तन तजितौ न सुजाना करहि अवसि
 ममपुरहि पयाना ११ आवागवन रहित कै जाई प्रेममगन सो रहत सदाई १२ दोहा
 मोरभक्त कै सदा लपत मोहि सब ठौर विचोत्रि भुवन में मुदित ध्यावै कबहुन और १
 इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर बांधवेश श्रीविश्वनाथ
 सिंह देवात्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजा बहादुर श्रीकृष्ण चंद्रकृ
 पापात्राधिकारि श्रीरघुराज सिंह जूदेव कृत श्रीमद्भागवत आनंदाम्बुनिधौ एकादशस्क
 न्धे पंचविंशस्तरंगः २५॥ ॥ ७॥ श्रीभगवानुवाच दोहा साधक मेरे ज्ञान को ऐ सो
 मनुज सरीर ताहि पाय करि धर्ममम मोहि मिलत मति धीर १ अंतर्जामी जीव को मैं हों
 सषा अमंद मोर रूप तुम जानियो सदा सच्चिदानंद २ चौपाई भयो जीव कहं जब म
 मज्ञाना छूटत बहि देह अभिमाना १ रहै जदपि संसार हिमाहीं विषै रंग ते हिला
 गत नाहीं २ करै कबहुन हि कामिनि संगी छोडै पेढा रथिन प्रसंगा ॥ ३॥ करै जो
 कामिनि संग सुजाना गिरत अंध संग अंध समाना ४ तामे सुनहु यकदति हां
 सा मै तुम सो अब करहु प्रकासा ५ पूरुब पुरखामहाराजा रघोये कते हि
 सुजस दुराजा ६ मिलौ उर्वसी ता कह आई नृप सो अस प्रनलियो कराई ७
 दषि हों तुम्है नगन मै जबहीं संग तुम्हारे तजि हों तबहीं ८ अस कहि रहन
 लगी नृपसंगा करन अनैक भांति रति रंगा ९ एक समै बिन वसन तहांहीं दे
 षि उर्वसी भूपति काहीं १० कीन्हो सुरपुर तुरत पयाना तब नरे स अति सै विल
 षाना ११ बैकल सरिस महा दुष पाग्यो जगती पति जगती महवाग्यो १२ दो
 हा असन वसन की सुधिनहीं करत विलाप कलाप हाथ उर्वसी मोहितैं वृ
 षादयो सताप १ चौपाई है पषान सम हृदै कठोरा नहि दिल द्रवत देषि दुष
 मोरा १ हा उर्वसी मिलति कसनाहीं तोहि बिन सून जगत मोहिकाहीं २ वि
 षेमोग करि मेन अचानो बीचहि मै तैं कियो पयानो ३ यहि विधिविचरत वि
 चरत जगमें भूप उर्वसी के रंगिरंगमें ४ कुरुक्षेत्र गमन्यो यक काला तहं नि
 रषी उर्वसी भुवाला ५ सोलषि नृपति केर दुष भारी अपनी मिलन उपाय उचा
 री ६ करु गंधर्व जन्महराजा तौ मोहि मिलि पै हो सुष साजा ७ सुनि उर्वसी-

वचनसुषपाई कियगंधर्वजज्ञनपराई ० कियोपयानउर्वसीलोका तहंता
 कोमिलिभयोअसोका ९ भोगकरतउर्वसीसंगमें विसोकालबहुंरंगमें
 १० भोगविवसपुनिदुलाकुमारै भयोविरागसकलसुषसारै ११ तबहो पुरु
 खामहराजा तजिउर्वसीसंगसबकाजा १२ दोहा दथाजन्मनिजजानिकैबो
 ल्योवचनपुकारि सोईऐलगीताअहैऊधवसुनहुसम्हारि १ पुरुरैबोवाच
 चौपाई ॥ मेरोमनमनमथमथिडास्यो हायमोहमैअतिविस्तार्यो १ करिउ
 र्वसीकेरगलबाहों बीनतकालगुन्योमैनाहीं २ यहउर्वसीअंगलपटान्यो
 उगतअस्तदिनकरनहिजान्यो ३ सुरगनिकालीन्योठगिमोहों मैहैगयो
 ज्ञानकरदोही ४ रस्योचक्रवर्तीमहराजा सास्योसिगरीनृपनसमाजा ५
 सोमैरंगिनारिनकरंगा नच्योनचतजसकाठकुरंगा ६ रस्योसकसमविभो
 हमार फेल्योसुजससकलससारा ७ ऐसेहुमोहित्रिनहुसमत्यार्गी गैउर्व
 सीनेहतजिभागी ८ ताकेहेतप्रमत्तसमाना मेरोवतविनवसनअजाना ९
 विचस्योमैसबवसुधामाहो लागीलजनेकमोहिनाहों १० जोकासीतिय
 पीछेधावत सोअपनोसरबसोनसावत ११ जैसेषरीसंगषरधावै पदबहा
 रबहुबारहिपावै १२ दोहा जैसेहिनारिसगमेजनकोज्ञानहुमान तेजबुद्धि
 बलवीरतानुरतहिकरतपयान १ काविषातपदानतेकाबहुसुतेपुरान
 कायेकांतबसिमौनतेकहाकथेबहुज्ञान २ चौपाई तासुदयासबलेहु
 विचारी जाकोमनहरिलीन्योनारी १ भिगमोकोस्वारथनहिजान्यो होम्
 रुषपंडितनिजमान्यो २ भयोचक्रवर्तीमैभारो ऐसेहुलियोजातिमोहिना
 री ३ परअरुवषभसरिसजगमाहों तियपीछुबिचस्योचहुप्राहों ४ सह
 सनबरिसउर्वसीकेरो अथरअभोमैपियोधनेरो ५ पैनतोषभोबादीआ
 सा जिमिआहुतिलिहबढनहुतासा ६ जोतियचितलियनेहफसाई हरि
 विनतेहिकोसकतछडाई ७ जदपिउर्वसीबहुसमुखायो ममदुर्मतिमन
 कछूनआयो ८ रस्योलोभिलालसाबंदाये मैअबूरुख्योनबुमाये ९ यामें
 कछुननारिअपराधा हैकामिहिअपराधअगाधा १० जान्योरजुहिजोसपैअ
 ज्ञानी कौनदोषजोरजुहिबषानी ११ मलअरुमूत्ररुधिरअरुचामा निकस
 तदुर्गंधहिसबंठामा १२ दोहा कनकलताअरुचंदकीउपमाताकीदेव अ
 तिअज्ञानकीपोटरीअपनेसिरधरिलेव १ चौपाई कहतमातुपितुहैतनमेरो
 नारिकहतपतिसुषदघनेरो १ कहतस्वामियहमोरसरीरा कामपरसहिहै
 अतिधारा २ अगिनिकहतमैअंतजरेहों गोधस्वानकहमैयहपैहों ३ नीवक

हततनअहेहमार गुनतमीतलपिनिजउपकार ४ तनयककोनहिमोहिज
 नातो गहेअनेकनिनिजनिजनातो ५ ऐसोअसुचितुच्छनिंदिततन तामेंक
 रिकैमोहमूढजन ६ वरनतहैसुंदरछविताकी कैसीतकनिनेनकीवांकी ७
 प्यारीतुवविहसनिअतिमोठी दोन्होसपदिसुधाकरिसीठी ८ तुवमुषदेष
 तलजतमयका वहकलंकजुतयहअकलका ९ यहिविधिकामीबहुबतरा
 हों नारिसरीरगुनतअसनाहों १० उपरचामतेहिनीचेमास पुनिमेदाअरु
 रुधिरनेबास ११ फेरिहाडमज्जातेहिभीतर जकरोबहुतनसनतेदुषकर ॥
 १२ दोहा रेतपीपमलमूत्रतेसिगरोभरोसरीर जसमलमेंबहुकमिरहैतस
 तनमेषदपौर १ चौपाई असतनमेसनेहहेजिनको भेदकौनमलकमिने-
 तिनको १ तातैंकामिनिकामिनिमाहीं करैसनेहसुमतिकहुंनाहीं २ करै
 जोकामिनिकामिनिनेह तौनहिबचैनरकतेकेहू ३ प्रथमकियेजेतियअनु
 रागा तेपुनिकोन्हेतदपिबिरागा ४ धरहिध्यानयेकांतहिजाई तियमूरतिह
 ठितिन्हैदेपाई ५ विनमनकेबससुधरतनाहों मानमअजितजाततियपां
 हो ६ तातेनारीलंपटकेरो करैनसंगरहैनहिनेरो ७ महाप्रबलहैकामद
 मारी सुमतिहुकोमनडारतजारी ८ तौमोसमकुमतीजगमाहीं करैषराब
 तिन्हैकिमिनाहों ९ श्रीभगवानुवाच यहिविधिपुरूरवामहराजा गायगा
 यलहिसोकदराजा १० निजआतममहमोकहुंजानी तजिउर्वसीलोकमतिषा
 नी ११ प्रेममगनमेरोकै गयऊ मेरेपरकोआवतभयऊ १२ दोहा तातेछोडि
 कुसंगकोकरैसंतकोसंग संतहिकरिउपदेसबहुकरतकामविषभंग १ ॥ चौ
 पाई संतनकेमनहोइनआसा मोरप्रेमकोसदाहुलासा १ समदरसीसांतहू
 उदारा विगतअहंकारहुममकारा २ सीतउष्ममानतेसमाना करतवस्तुसं
 ग्रहनाहिनाना ३ तेईमहाभागबडभागी होहिअवसिममकथानुरागी ४
 तिनकेनिकटवैटजोकोई सुनतकथाममआनंदमोई ५ तिनकेतनरहिजातन
 पाया गमनतममपुरविगतत्रितापा ६ जेममकथासुनतजुतप्रीती ताहिसरा
 हतकहतप्रतीती ७ आदरसहितलाजतजिगावत दिनदिनअह्मादूनबढाव
 ते ८ तनमनतेमोहो कहैंजोवै ताकेमोरिभक्तिहठिहोवै ॥ ९ ॥ परब्रम्हमे
 गुननिअर्नता सतचितआनंदरूपलसता १० भक्तिभईअसमोमहजबहों
 बाकीरह्योकाहकहुतबहीं ११ नसतसीतसेवतजिनिआगी तिमिजोगयोसंत
 पदलागी १२ दोहा ताकेपुनिसंसारभैकबहुंजातिनपास तासुमहलअज्ञान
 जोसोउनकरतउरबास १ चौपाई ऊधवजेभवसागरमाहीं बूडहिकबहुंकब

हुंउतराहीं १ तिनकोआसुकरनभवपारा नावसरिसहैसंतउद्वारा २ रंगेजेसहा
 प्रेमरंगमाहीं तिनकोकहु दुर्लभहैनाहीं ३ जिमिप्रानिनकोअन्नाहिप्राना जिमि
 आरतरक्षकमोहिजाना ४ जिमिपरलोकगयेमतिमाना धर्महिहै धनयेकमहा
 ना ५ तेसहिभवभुजंगभैभीते तिनकेरक्षकसंतसुरीते ६ संतैज्ञाननैनहठि
 देहो संतैसबअज्ञानहरिलेहो ७ उपरहिकरहिहिवाकरभासे सज्जनभित
 रहुकोतमनासे ८ परमदेवतासंतहिजानो परमबंधुसंतनकहमानो ९ जा
 नहुसंतहिआत्मअनूपा संतसत्यहैमेरेरूपा १० संतसरिसनहिकोउहितका
 रे संतहोतहठिअधमउधारी ११ जोकोउभोपुरचहैपयानै सोसादरसंतन
 सनमानै १२ दोहा पुरुरवांतजिउर्वसीवैकैमुक्तसरूप विचरतभोसबलो
 कमेगमनहिप्रेमअनूप १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री
 राजाबहादुर बांधवेश श्रीविश्वनाथसिंह देवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज
 श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीरघुराजसिंहजुदेवकृते श्रीमद्भागवतेएका
 दशस्कन्धेआनन्दाम्बुनिधौषड्विंशस्तरंगः २६॥ ॐ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥
 दोहा साधुमहात्मसकलमुनिऊधवपायअनंद पुनिबोल्हो करजोरिकैसबा
 देवकीनंद १ उद्धवउवाच चौपाई कियाजोगअबकहहुमुरारो पूजनकीवि
 धिजौनतिहारी १ जेहिबिधिगिरिधरभक्ततिहारे तुमकोपूजनकरहिउद्वारे २
 जैसीजाकीमूरतिरचिकै पूजनकरहिबेद्विधिजंघिकै ३ सोसबमोकोदे
 हुमुनाई मेपिकरिकैकृपाभहाई ४ नारदव्यासआदिमुनिजेते कहतअव
 स्यपूजनहितेते ५ तुवपूजनतेहैकल्याना सुन्योएसहोवेदबचाना ६ आप
 हुबहुनवारप्रभुभाष्यो सोब्रह्माअपनेउरराष्यो ७ ब्रह्मापुनिभृगुआदिक
 काहो बरननकीन्ह्योअतिसुदमाहीं ८ तुवपूजनअतिसैसुषद्धाचो गिरिजा
 सोंगिरिजापतिगायो ९ चारिहुआश्रमतीनिहुबरना तुवपूजनसबकोसुभ
 रना १० नारिहुसद्गुरुकोजदुराई तिहरोपूजनआनंददाई ११ तिहरोपूजनक
 रिकैप्रानो उतरतभवसागरदुषषानी १२ मोहिअनुरक्तभक्तनिजजानी निज
 पूजाविधिदेहुबषानी १३ दोहा सुनिऊधवकेवचनहरिअतिसैआनंदपाय
 पूजाविधिभाषनलगेपूर्वापरहिलगाय १ श्रीभगवानुवाच चौपाई ममपू
 जनकेविपुलप्रकारा पेससेपहिकरहुउचारा १ वैदिकतांत्रिकउभैमिलाई
 तीनिभातिपूजनविधिगाई २ तीनिभातिमेंजोमनभावै सोदपूजनमेंमन
 हिलगावै ३ ब्राम्हनछत्रीवैश्यहुतीना संसकारलहिन्हैपरवीना ४ पूजहिं
 जिमिममभक्तसप्रीतो मुनहुजौनभाषहुंमैराती ५ प्रथमहिसालिग्रामसिला

महं अथवा पूजेरचि मूरतिकहें ६ पृथिवी अग्निसूर्जजलमाहों निजहिय
अरुविप्रनतनमाहों ७ पूजेजोरिजथोचितसाजू भक्तिसहिततजिकुत्तितका
जू ८ निजगुरुमोमहभेदनजाने यहिविधितेममपूजनठाने ९ प्रातर्हिप्रथम
पुनिमज्जेसबअंगपषारी १० मज्जनकरैमृत्तिकागहिके वैदि
कतांत्रिकमंत्रनकरिके ११ वेदविहितपुनिसंध्याकरई पुनिपूजनहितआसन
२ दोहा पूजापापनसावनीतजिसिगरीफलआस ताकोकरैअरभबु
भरिकेपरमहुलास १ पाहनकीअरुदासकीऔरधातुकोजोय बालूकोमनि
भगऔरचित्रकोहोय २ चौपाई अथवाभूमिलेपितेहिमाहों चंदनतेलि
पलेयतहांही १ आठभांतिकीमूरतिमेरी पूजनकेहितकद्योनिवेरी ३ मनो
हिबिहाई सातभांतिप्रतिमाजोगाई ४ तासुप्रतिष्ठाहैविधिदोई
जलअरुअचलकहतसबकोई ५ मनोमईमममूरतिकेरो मंदिरजीवहिवे
दनिवेरो ६ सिलाधातुमनिदारुहिकेरी रचौजोमूरतिसुखविघनेरी ७ वाके
नहिलगाई सुंदरमंदिरलेहिबनाई ८ तामेमूरतिविधिजुलधरई
हैविधितासुप्रतिष्ठाकरई ९ चलअरुअचलहोयमतिजैसी मेरीकरैप्रतिष्ठा
तेस १० ऊधवआवाहनोविसर्जन अचलमूर्तिमैकरैनसज्जन ११ आवाह
नोविसर्जनदोई चलमेकरैमनैजसहोई १२ दोहा लेपिभूमिमूरतिलिषी
त्रलिषीहैजोय बालूकीइनमैकरैआवाहनसबकोय १ चौपाई पूजनअंत
सर्जनभावै मार्जनतेमज्जनकरवावै १ औरमूर्तिजलतेनहवावै शास्त्रविहि
तसबसाजुमंगावै २ तातेपूजाकरैहमारी कपटछोडिकैप्रीतिपसारी ३ अ
थासक्तिसबसाजू लेहिप्रीतिजुतपूजनकाजू ४ मनोमईमममूरा
हों करिकैममभावनासदाहीं ५ पूजेदिव्यसाजुसबजोरी जाकीहोयकहूंन
हिजोरी ६ मज्जनभूषनवसनहुआदिक विग्रहमहमोहिअतिअहलादिक
७ पूजेभूमिलेपिजेलिषिके तौपूजेमंत्रनपढिसिषिके ८ घृतहविदेपूजेपा
वकमह उपस्थानआदिककरिरविपहं ९ जलमेजलदेपूजनकरई ॥ बहु
विधिचंदनफूलहुभरई १० प्रीतिसहितजलहुजेदेहीं तौहमतेषितकैलैले
हीं ११ तौपुनिचंदनधूपहुदीपा काकहिबेकोहैकुलदीपा १२ दोहा जो
ततेमोहिकोउअरपैसहसप्रकार तबहंतोषितहोहुनंहिकरेको
१ चौपाई पूजनसाजसकलविधिजोरी सुचिहैमोहिबहु ॥
१ पुरुबअग्रकुसासनधरिके पुरुबवाउत्तरमुषकरिके २ बैठैपूजक
हमरेसमुष न्यासकरैकहिमूलमंत्रमुष ३ धरैकलसनिजवामदिसामै

१ जलननेरमुदुजलतामे ४ जलनत्रअभिमेत्रितकरदे चंदनफलहुनेदिमदन
 १३ ५ सातललेपढिगूलमंत्रकहे सीचेजलसत्रसामगमहं ६ जलभूनिअरु
 निजतनमाही सीचिलेयसोईजलकाही ७ सोईकलसजलनेरतिरांचा भरेस=
 लिसुभपात्रनपांचा ८ अर्घ्यपाद्यअरुआचमनीया सुद्धोदकअरुअस्नानी
 या ९ करिजलपूरिओषधीडारै हृदमंत्रपुनिसुमतिउचारै १० तातेअर्घ्यपा=
 द्यअभिमेत्रे भाषेफेरिसीर्षकरमंत्रे ११ तातेपाद्यपात्रसिधिकरु फेरिमिषा
 कोमंत्रउचारै १२ दोहा आपननोयादिपात्रकोअभिमेत्रेतांदनादिं अनि=
 मंत्रेगामत्रिनें अर्घ्यानीयांरुफाहं १ चौपाई नूनमंत्रपढिपुमिनगात्रं अभि
 मंत्रेसुद्धोदकपात्रे १ अमनायनापारतननाहो मांनिगयाननमागतपाहो २
 फेरिअगिनंतकांआर अनो धरतिपुंनसुनहिलभार ३ हृदमद्धिमाति
 जहेजोई तामेमोहिध्यावेसबकोई ४ नममूरतिहियकमलहिमाही मनते=
 तेहिपूजेप्रथमाही ५ फेरिमनहितेताहिनिकासी प्रतिमामेमेलेमतिरासी ६
 पूर्वप्रतिष्ठितमूरतिमेरो ताकोपूजेप्रीतिघनेरी ७ आठपाउसिहासनमा=
 हीं करैभावनाताहिसदाही ८ ईस्वर्जधर्मविरागविज्ञाना ओइनकीविपरी
 तिसुजाना ९ आठपाउयेहीकहवावे ताकेउपरकमलपुनिभावे १० कमल
 हलननवसक्तिनराषे विमलादिकजेश्रुतिगनभाषे ११ कमलमहिरविमंड
 लभावे वासुप्रकासमिषासनकावे १२ दोहा मेरीमूरतिकमलकेमदिविराजै
 संत नाकेचहुकितआयुधनकरैसविधिविलसंत १ चौपाई संप्रचक्रधनु=
 गदाकपाना हलमूसलकोस्तुभअरुबाना १ ओवत्सहुऔरहुवनमाला प्रथम
 हिंपूजेबुद्धिविसाला २ नंदसुनंदकुसुंदपरचंडा बलमहबलकुसुंदेखन=
 चंडा ३ आठोपार्षद्आठोदिसिमह ममसन्नुषराषहिरुडहिकहे ४ दुर्गा=
 व्यासगनेसविसाला विष्वक्तेनआठदिगपाला ५ करैकौनमहइनकहंथा
 पित गुरुपरगुरुवायेदिसिहुलसित ६ इंद्रादिकपूर्वादिकआसा इनहुको
 पूजेसहुलासा ७ अर्घ्यमोहिदेवैयकवाण पायफेरिदेवारउदारा ८ तीनवा=
 रआचमनहुदेवै मूलमंत्रसबनेपढिलेवै ९ दंतधावनादिकविधिनाना रचे
 सुपंचामृतअस्नाना १० चंदनऔरकर्पूरउसीरा कुंकुमअगरुसुगंधितनीरा ११ ॥
 मूलमंत्रपढिमोहिनहवावे विभौभयेनितहीअसभावे १२ स्वर्नधर्मयह
 मंत्रउचारै सहससोपीपढैउदारे १३ महापुरुषविद्यापढिदेवै अष्टाधरमंत्र
 हिपढिलेवै १४ दोहा सामनिराजनआदिसबमंत्रनपढैसुजान मूलमंत्रपढिब
 र्खकोमोहिआरपैसविधान १ चौपाई अपैफेरिजज्ञउपवीता अपैपुनिआ

भरनपुनीता १ कुंडलजुतचंद्रनहिचढावै ताभेरचनाविविधिदेखावै २ अरपे-
 फूलफूलकीमाला तुलसीधात्रीद्रव्यविसाला ३ फेरिखपयोकोहरसावै फेरि-
 प्रीतिजुतधूपदेखावै ४ पुनिचंद्रनजुतकुसुमचढावै ॥ पुनिअर्घ्यादिकमो-
 हिकरावै ५ पुनिमधुपर्कदेइमोहिपाही अरभाषहुंनैवेदनकाही ६
 गुडपायससंकुलीहुमोहक मोहनभोगपुवाइधिमोहक ७ औरहुमोहनमो-
 हनभोगू यहिविधिअरपेसबबुधलोगू ८ देइसुगंधितमोहिजलपाना ९
 दवर्तेनचंदनहुबिधाना १० पायऔरआचमनकरावै पुनिअरपेताबूलसो-
 हावै १० फलदक्षिनामुकुरदरसावै चायचारुचामरैचलावै ११ वेदविदि-
 तवेदिकाबनाई सहितमेषलागर्तसोहाई १२ दोहा कुंडभाहिपावक
 धरैतीनोंअग्निनिमिलाइ मूलमंत्रतेसौंचिकैदेवैकुसाबिछाडू १ चौपाई ॥
 होमसाजुपुनिमूलमंत्रते सीचैविधिजुतवेदतंत्रते १ करैअग्निनिमहपुनिम-
 मध्याना ताकोऊधवसुनहुबपाना २ तपतकनकसमसुभगसरीरा संवच-
 क्रअबुजहरपीरा ३ गदाचारिभुजलसहिविसाला सातरूपसुदरवनमाला
 ४ वसनकंजकेसरसमपीता कटकक्रीटकिकिनीपुनीता ५ अंगदऔरहुभू-
 षनजेते मेरेतनमहभावहितेते ६ श्रीवत्सहुवक्षसमहछाजै वैसहिसुंदरकौ-
 स्तुभराजे ७ यहिविधिकरिकैध्यानसुजाना सीचैष्टततेसमिधननाना ८ इ-
 द्रप्रजापतिआहुतिदेई दक्षिनउत्तरदेसबकोई ९ अग्निसोमहैआहुतिदे-
 ई मूलमंत्रपुनिमुषपढिलैई १० तातैआहुतिषोडसदेवै सहससीषहुपुनिप-
 ढिलैवै ११ देयताहुतैषोडसआहुति यहिविधिकरैभक्तिसबदहअति १२ ॥ दो-
 हा धर्मोदिकपुनिआठकहंआठहिआहुतिदेय विमलादिकनवसक्तिकहंन-
 वआहुतिकरिलेइ १ चौपाई आहुतिअंतअग्निकहंदेई करैप्रनामफेरिपद-
 सेई १ पुनिसिगरेपार्षदनअंषदू देयनिवेदितमोरनिवेदू २ मोरमंत्रपुनिजथा-
 सक्तिबुध जपैचित्तकोकरिसबतैरुध ३ सुंदरमेरेपदरचिगावै नाचैबहुविधि
 बाजबजावै ४ सुनैसुनावैकथाहमारी तेहिछनसुषदुषदेयबिसारी ५ पौरानि-
 कअथवासज्जनकृत पढैसुषदअस्तोत्रमुदितचित ६ पुनिनीराजनकरैसुजा-
 ना करपूरहुवर्तिकाविधाना ७ पुनिपुण्याजलिदेइसोदक्षिन मोरिचारिपुनि-
 करैप्रदक्षिन ८ तरपरकरकरिउभैचरनमम मनकरिअसभावनानैवसस ९
 दंडसरिससमकरैप्रनामा यहीमंत्रकहिकैमतिधामा १० प्रपन्नपाहिनामीश
 भीतमृत्युग्रहाणैवात ॥ पूजैविभौहोयतोअसनित नातोपरबपायकैसमाजित
 ११ पूजाअतहिमोरप्रसाद ग्रहनकरैसंजुतअहलादू १२ असमानैनाथैमोहिही

न्द्रो मेनीहकचुकिं कर्जहुकोन्द्रो १३ दोहा करैविसर्जनजोसुमति करैसुमतिम
 नमाहि लियोधारिमें आपनेउरुनिश्रीपतिकहिं १ चौपाई यहिविधिपूजनकरै
 हमारो जौनरूपमें प्रेमअपारो १ अंतरजामीजडचेतनमें मानहिमोकोअपनेम
 नमें २ यहिविधिवैदिकतांत्रिकविधितें पूजनमोहिजयाविधिरिधितें ३ ताको
 दोऊलोकबनिजावै मोसोंअवसिमुक्तिफलपावै ४ सुंदरमंदिरजबरबनावै ॥ ता
 केढिगवाटिकालगावै ५ जामेंमूर्तिमारिविराजै उत्सवकरैजोरिबहुसाजै ६ ॥
 मंदिरागभोगकेहेतू ग्रामचढायदेयमतिसेतू ७ जातेउत्सवचलेसहस्रों अट
 कैवस्तुकौनहनाहीं ८ पर्वपर्वउत्सवैकरावै जथाविभौतसधनहितगावै ९ नि
 भौविचारिजीबिकादेवै तौबिकुंठवसिअतिसुषलेवै १० करैप्रतिष्ठाममजोकोई
 भूपचक्रवर्तीसोहोई ११ जौमंदिरमेरोबनबावै सोत्रिभुवनअधीसतापावै १२
 जौममपूजाकरैसुजाना ब्रम्हलोकसोकरैपमाना १३ दोहा जोकोउयहतनौक
 रैभक्तिसहितमतिमान नगरचिकुंठहिमेंनिबसिहोवैहमैसमान १ यहिविधिते
 पूजनजोकोउदैकैसुमतिअकाम भक्तिजोगसोपायकैमोहिपावैमतिधाम २
 निजदीन्हीपरकीदई वृत्तिविप्रसुरकेरि हरहिजेसठहठिहोभवसदेतलगायन
 फेरि ३ लापवर्षलगितकुमतिमलकेकीराहोत तिनहिहोतकबहुनहौनेकहु
 मोदउदोत ४ करताऔरसराहतोअरुजोकरैसहाय अरुसलाहजोदेतहैसब
 मलकुमिदैजाय ५ ऐसहिजेजेदेतभेकरहिसुमतिउपकार नेतेकरताकेसरि
 सपावतफलहिअपार ६ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजा
 बहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराजश्रीम-
 हाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिऔरधुराजसिंहजूदेवकृ
 तश्रीमद्भागवतेएकादशस्कन्धेआनन्दाम्बुनिधौसप्तविंशस्तरंगः २७ ॥ ७ ॥
 श्रीभगवानुवाच दोहा आनहुकरैस्वभावअरुकर्महुकोमतिमान कबहुनिं
 रानहिकरैकबहुनकरैबखान १ चौपाई चेतनअरुजडमहसंसारो तामेदैरु
 पहारा १ परसुभावपरकर्महुकाहीं निंदहिपरसंसहिजगमाहीं २ तिनकरअ
 र्थहोतसबनासा लहतनरकमरिजावतआसा ३ तेईअहेदेहअभिमानी तिन
 केज्ञानलेसनहिजानी ४ सोवतरहतनतनअभिमाना जोवहोततबमृतकस
 माना ५ निमिजागतहतनअभिमानी सोवतहसमरहतअज्ञानी ६ हैसजोदेवहु
 मनुजसरीरा तेहैसवअनित्यमतिथीरा ७ तिनकीभद्रअभद्रकहाहैअहकार
 उरमाहिमहाहै ८ आतममेसुरमानुषमानव अहैअसत्यनुमुपहुवपानब ९
 कायाप्रतिधुनिमहभयपावै जानिआपनीभयनहिआवै १० ऐसहिदेहादिकजे

भावे बिन जातैं अति उर पावै ११ ऊधव यह सिगरो संसारा जड चेतन मैं अहे अपारा
 १२ दोहा है सरीर मेरो सकल अहौं मही सब रूप अपने को मैं आप ही उत पतिक
 रहूं अनूप १ चौपाई अपने ते अपने कहें पालौ अपने ते अपने कहें पालौ १ ब्रम्ह
 सरीर भयो सब जाते सकल जगत है ब्रम्ह हिताते २ निंदा अरु अस्तुति अरु त्या
 गा के निर्मूल सबै बड भागा ३ यह गुन मैं जगती नि प्रकार मम माया कृत जानि उ
 दारा ४ जड चेतन मैं रूप हमारा ता सुलगत नहि मोहि विकारा ५ यह जो ज्ञान वि
 ज्ञान उचारा ताहि करत जो सुमति विचारा ६ सो निंदा अस्तुति नहि करई भान
 समान जहान विचरई ७ प्रत्यक्ष दुनिगम दु अनुमाना अरु अनुभव करि कै म
 ति माना ८ उपजत न सत जानि जग काहीं गुनि अनित्य विचरै जग माहीं ९ देव
 कि उदर उदधि विधु बैना सुनि बोले ऊधव भरि चैना १० उडवौ वाच सुदूस रूप
 आतमा भाष्यो भौतिक पंच देह करि राष्यो ११ तौ को होत नाथ संसारी सुष दुष प
 रै प्रत्यक्ष निहारा १२ दोहा आत्मा अव्यय गुन रहित सुदुस्वय परकास कर्म आ
 वरन रहित है ऐ सो साख बिलास १ चौपाई तन तोय हज डतुमहि उचारा मोरे म
 न अ स परत विचारा १ भेद दारु पावक कहें जैसे आत्मा देह भेद है तैसे २ तौ को
 पुनि भोगत संसारा भाष दुय ह ब सु देव कुमार ३ ऊधव वचन सुनत भगवाना
 भाषन लागे कृपानिधाना ४ श्री भगवानुवाच जब लो इंद्र देह संजोगू तब लों
 जो बहिसंश्रित भोगू ५ जदपि सुदु आतमा अपारा जिय मह नहि सुरमनुज वि
 चारा ६ चिंतत विषे निरंतर रहई तातैं जिय संसार हिल रहई ७ जिमि सपने को
 सुष दुष भारी सपन हि भरि है सुष दुष कारी ८ ऐस हि जब लोतन अभिमाना त
 बल गि संश्रित जिय हिम हाना ९ सो कह र्ष भय क्रोध हु लोभ अहंकार मोह हि अ
 लोभ १० ज्ञान जग पर जग माहीं है तन के आतम के नाहीं ११ तन मन हंति
 य जिय अभिमाना जीव काल गुन कर्म हु नाना १२ दोहा मह नत्व मन जा दिव पुय
 ही जानि संसार सो अधीन है काल के होवत बार हि बार १ चौपाई मन वच कर्म मा
 नत न रूपा है संसार हि दृक्ष अनुरूपा १ करि गुरु पद रति गहि असि जानौ भवत
 रु करै अमूल सुजाना २ बौ डि आस विचरै महि माहीं ता को भीति ने क कहु नाहीं ३
 ज्ञान विवेक निगमत पजोगू अनुमान दु उपदेस नियोगू ४ आत्म अनात्म विचार
 न हेतू यही सकल साधन मति सेतू ५ तन के आदि अंत मह जोई मद्धि कुमा हर ह
 त है सोई ६ आतम सुदूर रहत त्रै काला तन है जिय नहि बुद्धि विसाला ७ जैसे क
 न क कुंडल न पाहीं कन कहि आदि अंत दू माहीं ८ मद्धि हु मह कन कहि रहि जातो
 मिलो रजत पुनि तेहि न दे पातो ९ सुदू ऐस ही जीव सदा ही बुध मानत भ्रम बहु त

नकाही १० करता कारनकारज उदारा इनको कारन है हकारा ११ इनते आत्मा अ
 है विलच्छन ननमधिजबल गिरहत विचच्छन १२ तबलगिरा है सकल व्योहारा
 तेहिबिनकबुनहिअ है उदारा १३ दोहा जोयह पूरुवनहिरघो अतहुरहि है ना
 हि कै सेमधि मै आनमा कहियेयहतनकाहि १ चौपाई जियहिखल कसमानव
 भम है तोनिहु कालमाहजियसम है १ कबहुन है जियमाहविकारा ऊधवअ-
 समतअ है हमार २ देहादिक अरुजीवहु केरो इनको नहि सनबंधनि वेरो ३
 पै प्रारब्धविवसयहजीवा देहभोगभोगत दुषसीधा ४ अहैजीवयह स्वयं प्र
 कासा परब्रम्हको है यहदासा ५ ताते कैरै प्रेमजो मेरो तौ भ्रमतजिसुषलह-
 १ धनेरो ६ जगतविधि विधि प्रकृति विकारा मोहि भजेयह पावतपारा ७
 माया अरु जियते मोहि काही लेयविल सन जानिसदाही ८ है परतंत्रजीव प्र
 भुकेरो जानत असभ्रमन सतचनेरो ९ छोडिसुमतिकुमतिन करसगा विचरै
 जगभरि मोदअभंगा १० तन इंद्रि सुपवनहु प्राणा छितिनभ मनबुधिसलि-
 लंकसाना ११ अहप्रकृतिसद्दिकजेते भिन्नअ है आतमतेतेते १२ दोहा
 जोअसभाषहुनुमसपा है बिजानी जोय तेहि कुसंगते दोषकहतजे कौनगुन
 होय १ चौपाई जिमिचनतेनहि कबुखरविकाही रहै गगनमें अथवानाही १
 जिमिजलकनरजकननभमाही उडतरहै लागेतेहिनाही २ असजोसकाम
 नमें करहू तौ मेरी बानी उरधरहू ३ जबलों मोरभक्त उरमाही जनके होत-
 भई दिढनाही ४ भक्तिप्रभावको धरुका मा नहिबूटै जबलोमतिधामा ५
 नबलोविषइनको संगलागै कबहुनकामको धमदपागै ६ जबहियभै दि
 ढभक्तिहमारी तबनहि डरकुसंगको भारी ७ जिमिलपटाहिअहिचदनमा
 ही पैतिनको विषलागतनाही ८ भलीभातिजिमिओषधदेकै बैदरोगदी
 न्योनहिछैकै ९ भीतररघोउपरमिदिजावे तौनरोगतेसे उठिआवे १० ते
 सेकियोजदपिबहुजोगू भीतररघोवासनारोगू ११ कालपायकै सोबढिआ
 वे विषैकूपमहताहि गिरावे १२ दोहा विषैवासनाहू है तेजिनको भई नना
 स तेईकुजोगिनकेरजग होतोव्याप्रास १ चौपाई तेईकुजोगिनकहंज
 गमाही प्रेरिनरनसुरविषनकराही १ बहुधातिनहिसिद्धिनहिहोई कब
 हुकबहुसिधिपावतकोई २ ऊधवजोनहिहै अज्ञानी सुषदुषमानतकर्म
 हिगानी ३ देतयहोविधिजन्मबिताई सुषितनहोतमोरपदपाई ४ जानौक
 र्मविवसजगमाही करहिजदपिबहुकर्मनिकाही ५ पै नहि सुपदुषमानहि
 तनम रहतमगनप्रेमानंदघनमें ६ बैठतसोवतचितयतचागत भोजनक

रतमूत्रमलत्यागत ७ परमहंसजेजहंकहुरहही मेरेप्रेममगनतहैअहहो ८
 तनकोरहतनतनकोभाना कर्मविवसतहंफिरतजहाना ९ देषहिमुनहिजदपिबहु
 भाँती असतगुनतसबविषेजमाती १० जैसेस्वप्रविलोकतनाना जानतजागिअस
 तमतिमाना ११ तबलगिमनुजहिहोतनज्ञाना जबलगिरहतदेहअभिमाना १२
 दोहा ज्ञानभयोजबजीवकौतबछूटतअनुमान छूटिगयोअभिमानजबतबनर
 हततनभान १ चौपाई भानुउदैजिमिरहनअंधेरी विसरतनहिकबुवस्तुघनेरी १
 तेसहिभक्तिजोगयहमेरो हरिअज्ञानतनकरतउंजेरो २ आतमअजयहस्वयं
 कासा अप्रमेययाकोनविनासा ३ येकजीवतनलहतअनेक तनसनबंधनजिय
 कहनेकू ४ सबइंद्रिनकोप्रेरकस्वामी बहुतनपायहोतबहुनामी ५ देवमनुज
 अपनेकहंमानब यहअज्ञानकोकर्महिगनब ६ विनउपजैसरूपकरज्ञाना पा
 वतयहनहिमोदमहाना ७ अहैपंचभौतिकयहदेह मीमांसकयहिकरतसनेह
 ८ मानतहैयहनित्यसरीरा नित्यस्वर्गसुषगुनहिअपौरा ९ गुनहिअबुधयहपं
 डितमानी पैनजथारथमानहिज्ञानो १० जोगकरतमेंजोगिनिकाहीं विचनकब
 हुंजोतेहिक्हेजाहीं ११ नाकेमेटनकेरउपाई मैनुमकोसबदेहुंबताई १२ दोहा ॥
 विघनभयोजोगमेंतौजोगीपुनिकोय फेरिजोगकोदिढकरैविघनदेयसब
 पोय १ चौपाई तपकरिकैबहुपापनसावै मंत्रनतेग्रहहसामिटावै १ सर्प
 दिकविषऔषधतेरे नासकरहियहिभाँतिघनेरे २ कौउजोगीलहिविघनम
 हाना लैममनामधारिममध्याना ३ करिकैसंतनकीसेवकाई करहिनासस
 बविघनमहाई ४ करहिंजोगकोउसिद्धिनहेतू जामेंवधैभोगकरनेतू ५
 जननमरुनकेछूटनकाहीं कबहुंउपायकरततेनाहीं ६ तिनकोनहिजानी
 आदरही वृथासरीरहेतस्रमकरहीं ७ तिनकोमिलतमुक्तिभलनाहीं तन
 तरुफलसमरुतसदाहीं ८ करतभक्तिममजोजनकाहीं तनकेसुषअनेक
 मिलिजाहीं ९ दृढहुतेतरुनहुक्हेजावै तबहुजोमोरभक्तकहवावै १० सोत
 नसुषमहभूलेनाहीं भक्तिरोतिनहितजैसदाहीं ११ ऊधवजोममपदअनुरा
 गी तेईजगमेंहैबडभागो १२ दोहा भक्तिजोगकेकरतमेंतिनहिविघननहि
 होत मोपहरसिकनकेहियेनितनवप्रेमउदेत १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजा
 धिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुरबांधवेश श्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मजसि
 द्दि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्रीराजाबहादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधि-
 कारि श्रीरघुराजसिंहजूदेवकृते श्रीमद्भागवते आनन्दान्बुनिधौ एकादशस्कन्धे
 अष्टविंशस्तरंगः २५ ॥ ७ ॥ ॐ ॥ दोहा सनिजद्वारकेवचनवरपुनि

ऊधवकरजोरि कस्योवचनमंगलमुदितवारहिवारनिहोरि १ ऊधवोवाच ॥
 जोगमार्गजोआपुप्रभुमोकोदियोसुनाय सोबिनजीतेइंद्रियनअतिसैकठिन
 लषाय २ तातेजेहिविधिसहजमेंसंकलजोगफलहोय मिलैपरमपदरावरो
 कहहुसहजविधिसोय ३ मनचंचलजोगहिकरतहोतअचंचलनाहि ताते
 जोगीलहंतहैअतिसैदुषजगमाहि ४ कवित्तघनाक्षरी स्वासकोचढाडबो
 घढाडसमराषिबोहूमेहामनचंचलअचंचलहुंकरिवो ऐसहोअनेककठि
 नाईजोगकीनिहारिपरमहंसलीन्हैगहितुवपदपरिवो सुनहुंगोविंदअर
 विंददृगरघुराजरावरेकीभक्तिमायाफंदतेउबरिवो ज्ञानमेंगुमानओविरा
 गमेंगुमानओरजोगमेंगुमानपौरिसागरकोतरिवो १ दीनकेदयालजेअन
 न्यदासरावरेकेमगनतिहारेप्रेमसागरसदाअहै तिनकेअधीनवैबोरक्षन
 कोक्तीबोनाथतुमकोअचर्जनहींवेदसवैयो कहै रघुराजविधिसबइंद्रआदि
 जेदिगीसप्रभुपदपीठकोंकिरीटतैनितागहै तेईआपगोपिनकेकपिनकेसंगसं
 गजुगजुगहारमेंविहारकरतेरहै २ प्राणिनकोप्यारेजरषवारेरघुराजलहेफ
 लभारेभारेदासप्रेमवारेहै आपकृतउपकारेकबहुबिसारेजेनतुमहिबिसारिते
 नओरपेनिहारेहै दायकषभारेविषैसुषजेअसारेताकेहेतओरदेवभजैमंदम
 तिवारेहै जदुराजदागनकंहनफलदुरलनमुसभकेगारेगायचरनतिहारेहै ॥
 ३ हारिकाअधीसदीर्घमोदनदयाआशादुसरादुनामेजोनदानद्वितकाराहै ॥
 उरमेनिवासकारिउरकोअज्ञाननासिउरकोअमलवारिकरहुमुपारीहै रघुगज
 गुरुकोसरूपधोरधरनामोवचरिअज्ञानद्वाराऊपरकोभाराहै ॥ अज्ञानकोआ
 युषलैऐसेउपकारिकाहिद्वारनद्वानकाधिकहोनांवचाराहै ४ मुक्तावाच दो
 हा यहिविधिजबऊधवाक्षोकारेंकंपनअपार वादजगजालालीनगर्गनि
 जसक्तिउदार १ जगउतपतिपालनकरनधरिहिरूपत्रैनाथ तेबोलेविहंसतह
 रोप्रगटिप्रेमकोगाथ २ श्रीभंगवानुवाच चौपाईऊधवसुनियेसुषापियारे जे
 मंगलप्रदधर्महमारे १ जिनकोकरतप्रीतिजुतलोग सहजहिनासकरतभवरो
 ग २ सहजहिमहमेरोपुरपावै आवागवनरहितहैजावै ३ क्रमक्रममोहिसु
 मिरतसुभधर्मो मेरेअर्थकरैसबकर्म ४ मोपदमहमनदेइलगाई मेरेधर्म
 हिकरैसदाई ५ मेरेछेजनकरैनेवासा जहोकरैबहुसंतविलासा ६ देवअसुर
 मनुजनमहकोई मोरभक्तहविकैजोहोई ७ तिनकोजोआचरनसोहावन ॥
 सोईकरैदासममपावन ८ करैमोरउत्सवंजनभारी विभवहोयगृहतेहिअनुसा
 री ९ विभोहोयजोनिहगृहमाहीं उत्सवकरैजोरिसबकाहो १० पर्वपर्वमहकु

रेउछाहू लेपबोलायसंतसबकाहू ११ मेरीसबजात्राकरवावै सिगरीसुंदरसाजस
 जावै १२ दोहा करवावैमंजुलसदामोमंदिरमहगान बजवावैतैसहिसुभगवाजे
 विविधिविधान १ चौपाई नृत्यकरवैमंदिरमाही नितनवउत्सवकरैसदाहीं २ जगभी
 तरबाहेरमोहिदेखै गगनसरिससबथलमोहिलेखै ३ अपनेमेंसबप्रानिनमा-
 हीं मोरभावनाकरैसदाहीं ४ मोररूपगुनिसंतउदारा करैसकलजीवनसतका-
 रा ५ परमभक्तिहैयहीहमारी मोहिभजैसबविषैविसारी ६ ब्राम्हनअरुचंडा
 लहुमाहीं विप्रभक्तअरुचोरहुपाही ७ क्रूरअक्रूरतरनितिनगामें समदृगजो
 सोबुधवसुधामें ८ तिरस्कारऔरहुअंहकारा ईर्षाद्रोहऔरअपकारा ९ येस
 बनसतआसुतेहिकाहीं जोमोहिनिरपतसबजगमाहीं १० क्रोधलोभमानहु-
 अपमाना अरुतनलाजहुछोडिसुजाना ११ स्वानस्वपचगोषरपरजाता करै
 प्रनामदंडवतसंता १२ मोरभावजबलगिसबमाहीं होयसंतकेउरमेंनाहीं १३
 दोहा तबलगिसबविधितेसुमतिभजैमोहियहरेति जबमोहिनिरपैसकलमह
 तबनताहिकछुभीति १ चौपाई मोररूपजबलषतजगतहै तबनहिकछुभम
 भ्रमहुकरतहै १ यहसबकोसिद्धांतसुजाना यहितैमोपदमिलतमहाना २ म
 नक्रमबचनजोमोकहंथावत सोईऊधवमोकहपावत ३ मेरीभक्तिकरतज
 गमाहीं आदिहुअंतविचनकछुनाहीं ४ रजतमआदिकगुननहिजामें बंधनहो
 तकछूनहिंयामें ५ सषासत्यमैयहकरिलीन्ह्यो अतिप्रियजानितुमहिकहिदी-
 न्ह्यो ६ अहैनिरर्थककर्महुजोई अरपैमोहिसफलहोई ७ सोकमोहभयक्रो-
 धहुकामा मेरेहितसबसुषदललामा ८ बुधिमंतनकीबुधियहजानो ज्ञानिन
 कोयहज्ञानप्रमानो ९ तनअनित्यतेकर्महिकरिकै लहतनित्यममपदसुषभरि
 कै १० प्रथमहिमैकरिकैविस्तारा तुमकोदियोसुनायउदारा ११ ताकोयहिसमे
 दिसिद्धाता तुमकोसकलसुनायोदाता १२ दोहा यहदेवनदुर्लभअहैमनुजन
 कीकहबात यहोकियेमैमिलतहैंऔरउपायनतात १ चौपाई जुक्तिसहितक
 रिकैविस्तारा जोतुमसोमैकियोउचारा १ ताकोजानतसबविधिजोई संसैरहित
 मुक्तिहठिहोई २ जोनजोनतुमप्रसन्नहिकीन्ह्यो तौनतौनहमउत्तरदीन्ह्यो ३ तौ
 नतौनजोसबसुधिरापै सोवैकुंठवागफलचापै ४ ममभाषितयहभक्तिप्रका-
 रा जोसादरकरिकैविस्तारा ५ देतसुनायसुभक्तनकाहीं ताकेहमअधीनकैजा
 हीं ६ परमपवित्रपढतयहजोई ज्ञानप्रकासतासुहियहोई ७ औरनकोक
 रिदेतोज्ञानी सांचोसोईमुक्तिकोदानो ८ जोकोउसुनतयाहिजुतप्रीती ताहि
 होतिहैमोरिप्रतीती ९ पराभक्तिसोईहठिपावै आवागवनरहितकैजावै १०

को जात दूजे के सरन अस कौन दीन दयाल २ दासा है अंध क भोजन दुकुल माहि जो
 ममनेह सो गयो सिंगरे छूटि उर में रह्यो नहि सदेह ज दु वंस की यह वृद्धि ज दु वर
 अहे सर्ग तुम्हार यह देह मेय हगे हमें नहि अहे नेह हमार ३ जय महाजोगी
 दास के तुम हरन द्वारष भार कर जो रिकै वरदान मांगहु देहु दानि उदार तु वच
 रन पंकज मे सदां जेहि भांति रहइ सनेह सो इरुपा की रिकै दीजिये जग होय फिरि
 नहि देह ४ दोहा सुनि ऊधव के वचन वरज दु वर करुना ऐन मंजु विहसि
 अति प्रेम सो बोले मंजु लबै न १ श्री भगवानुवाच चौपाई सिरधरि सासन स
 पाहमारो तुम बहरी बन आसु सिधारे तह मेरो पद जल अघ भंगा नाम अलक
 नंदा है गंगा २ तामे करि मज्जन मति माना तन के धोय पाप जे नाना ३ बल क
 ल वसन पहिरि फल पाई सुष की आसा सकल विहार् ४ सीत उष्म सहि कै
 सुभ सीला इंद्रो जित गावत मम लीला ५ सावधान कै सांत सुजाना धरि कै हि
 य मे ज्ञान विज्ञाना ६ जे मै तुम हि कियो उपदेसा बैठ्य कांत ध्याय तेहि वेसा
 ७ तन मन वचन हु मोन हरषी मोहि ध्यावहु जस मै दिय भाषी ८ तौ तुम त्रि
 गुनात्मक गति नाकी मो प्रबसि हौं अति सुष छाकी ९ श्री शुक उवाच बहरी
 बन के गमन हि हेतु कथो वचन जब कृपानिकेतु १० नाथ वियोग होत गुनि म
 न में रही ज्ञान की सुधि नहि तन में ११ दै प्रदच्छिना अति अकुलार्द गिर्यो नाथ च
 रन न दुष छार्द १२ दोहा चरन कमल निज नाथ के धोय विलोचन वारि पुनि ज
 ड सो तहं कै रह्यो सको नत नहि सम्हारि १ चौपाई जन्म भरे की कृष्ण मिताई ॥
 ऊधव सकत न ताहि विहार्द १ रोवन लग्यो पुकारि पुकारो हाज दु नंदन हागि
 रि थारो २ जद पि दियो मोहि ज्ञान सुनार्द तदपि तुम्है तजि सकौ न जाई ३ छन भ
 रि ज दु वर विरह तुम्हार सहि न सकत मन मृदुल हमारा ४ तुम हि छोडि कै से मै
 जै हौं तुम अस नाथ कहां पुनि पै हौं ५ सकल जन्म येक संग बिताये सपनेहु क
 बहु वियोग न पाये ६ मोहि मान्यो आपने समाना कियो भोग सुर दुर्लभ नाना ७
 होत रहे छन अपिन बोट लगत रही हिय पविस मचोट ८ मै नहि रह्यो जदपि क
 बुलायक पै तुम करि दायो ज दु नायक ९ सषा मोहि अपे नो करि लीन्यो अपन्यो
 हुन हि कलेसक छु दीन्यो १० अधिक मोहि प्रानहि ते मान्यो विन मोहि पूछे कर्म
 न गन्यो ॥ ११ ॥ को दूजे स्वामी अस होई सेवक अस मानी नहि कोई १२ दोहा
 जगत जन्म जो देइ विधितौ अस करै संजोग स्वामी को अरु सेवक हि कबहु न हो
 य वियोग १ चौपाई जे विधि होइ मोहि परछोहीं तौ प्रभु मिलै तुम्है अस मोही १
 तुव पद पदु मे रहै आधार और न कबु जग माहि हमारा २ जद पि ज्ञान बहु भांति उ

चारो पैभुलायदियविरहतुम्हारे ३ हाजदुनायकपानपियारे हादेवकिसु
 देबदुलारे ४ हाअर्जुनकेमोतमुरारी हामोसमप्रभुअधमउधारी ५ हागोपीव
 ल्लभवृजवासी हाजसुदाकेआनंदरासी ६ कोकारिहैमोपरअसप्रीती तमबि
 नपलककलपसमवीती ७ मैमनकरतोकरनपयाना प्रभुपदमोहिदेतनहि
 जाना ८ महसरीरखूदैयहठाऊँ मेपदपदुमत्यागिकहंजाऊँ ९ यहिविधिकह
 तअनेकनबानी ऊधवकीतनसुरतिभुलानी १० अनमिषनिरषतजदुपतिअ
 नन परिगोवदनविरहपंचानन ११ सूरतनहिकखुऊधवकाहीं मगनविरह
 वारिधदहमाहीं १२ दोहा सषाप्रीतिअतिजानिकैश्रीवसुदेवकुमार दर्दपादु
 काआपनीताकोप्राणअधार १ चौपाई प्रभुपादुकासीसमहधारी ऊधवरोयपु
 कारिपुकारी १ बारबारचरननसिरनाई ऊधवगवनकियोबिलषाई २ प्रानर
 होहरिचरननमाहीं तनभरिचल्योधनदहिसिकाहीं ३ भूलिगईसबकुधापि
 मासा छनहुजियनकीरहीनआसा ४ बदरोवनकहंऊधवजाई जौनरोतिज
 दुनाथबताई ५ सोईरोतिभागवनप्रधाना करिकैत्यागिदियोतहंप्राना ६ भ
 योतरतवैकुंठविलासी हरिपार्षदआनंदकररासी ७ कुरुपतिऊधवसमको
 होई जेहिजदुनाथसपालियजोई ८ जोऊधवसोश्रीभगवाना जानिसषाआप
 नोसुजाना ९ ज्ञानसिंधुमथिप्रेमसुधाको ऐँचिदियोआपनेसषाको १० ताको
 प्रीतिसहितजोकोई करतोअवनविषैसबषोई ११ चिंततकहत रहतहैताको
 जदुपतिचरनप्रेमरसछाको १२ दोहा सोसागरसंसारकोआसुपापकैपार नै
 श्रेयसबनमेंकरतनितप्रतिमुदितविहार १ छंद मालिनी भवभयभ्रमहारी
 ज्ञानविज्ञानकारी अलिसरिसमुकुंदा वेदफूलैमरंदा ॥ अतिरुचिरसुधाको
 प्यायदीन्योसषाको उदधिमथनहारेहैप्रनामैअपारे २ इतिसिद्धिश्रीमन्महा
 राजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरबांधवेशश्रीविश्वनाथसिंहदेवात्मज
 सिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्ररूपापात्रा
 धिकारिश्रीरघुराजसिंहजदेवकूतेश्रीमद्भगवतेआनन्दाम्बुनिधौएकादशस्क
 न्धेएकोनत्रिंशस्तरंगः २९ ॥ ४० ॥ ७ ॥ दोहा हरिऊधवसंवादसुनिलहि
 कैमोदअपार पुनिबोल्योकरजोरिकैनृपअभिमन्युकुमार १ राजोवाच हरिसा
 सनकोनिजसिरलयऊ जबउद्धवबदरोवनगयऊ १ तबहारिकापुरीकरिवासा
 कहाकियोपुनिरमानिवासा २ ब्रम्हत्पाजबजदुकलमाहीं होतभईजेहिवारन
 नाहीं ३ महाप्रबलजदुबंसअपारा होतभयोकेहिविधिसंचारा ४ सबप्रानिनद
 गकैसुषकारी केहिविधिगेनिजधाममुरारी ५ जिनकोनिरपिजगतकोनारी

सकतरहीनहिनेननेवारी ६ जिनको जसकरिकरनप्रवेसा पुनिनहिनि कसतअ
 हेहमेसा ७ कोअससुनिहरिकोजसकाना नहिदरसनकेहेतलोभाना ८ कोसु
 कदेवजगतअसजोई जदुपतिलषिमोहितनहिहोई ९ कौनजगतमेंअसकवि
 राई जोबरनैहरिजससमुदाई १० कौनसुकविअसहैजगमाही हरिजसकहत
 मोदहियनाही ११ निजदासनकोकरतसनाथा पारथसारथभैजदुनाथा १२ ॥
 दोहा लीन्हैवाजिनवागकरविचरतरनघनस्याम जूमेजेतिनकोनिरषितेगवने
 तिनधाम १ चौपाई तेकिमिगवनकियेजदुराई सोमोसनबरनहुमुनिराई १
 सुनिकेभूपपरोछितवैना व्याससुवनबोल्पोभरिनैना २ श्रीशुकौवाच द्वारावती
 माहसुनुताता जदुपतिनिरषिनिविधिउतपाता ३ बैठिसुधर्मासभामहारी स
 बजदुवंसिनलियोहंकारी ४ सबकोबारबारसनमानी बोलेप्रभुअतिमंजुलबा
 नी ५ श्रीभगवानुवाच होहिनथोरघोरउतपाता द्वारावतीमाहदुषदाता ६ नग
 रमाहिगुनिमोरनियोगू छनभरिरहबअहैनहिजोगू ७ पुरमहदृढबालअरु-
 बाला संखोद्वारजाययहि काला ८ हमसबलैजदुवंससमाजू जैहैछेत्रप्रभास
 हिआजू ९ जहाँसरस्वतिपच्छिमवाहिनि सबजीवनअघओघनिदाहिनि १०
 तामेकरिकैसबअस्नाना तीरथव्रतकरिहैसविधाना ११ दोहा पूजाकरिहैसुरन
 कीदैभूषनअंगराग पुनिस्वस्तेनपढाईहैविप्रनसोंबडभाग १ चौपाई धेनुधर
 निधनुधाममतंगा सुंदरस्पंदनवसनतुरंगा १ सादरहैहैविप्रनकाहीं यातेवि
 घनसकलमिटिजाहीं २ धेनुदेवदुजपूजनकीन्है औरहुदानविविधिविधिदो
 न्है ३ मिटतअमंगलमंगलहोई तालेंचलहुतहैसबकोई ४ यहिविधिसुनिज
 दुपतिकौबानी जदुवंसीअतिसैमुदमानी ५ कियोतयारीगवनप्रभासा साजिसै
 नसबसहितहुलासा ६ चढिकैनावउतरिकैसागर चीढचढिरथनसबैगुनआग
 र ७ जदुवंसीसबजायप्रभासा कहिराष्योजसरमानेवासा ८ तैसहिकरतभये
 सबकमौ कीन्हैदानविविधिविधिधर्मा ९ पुनिप्रभासमहकुरुकुलराई मज्जन
 हितसागरतटजाई १० तहाँसकलजदुवरसरदारा बैठैअतिलगायदरबारा ११
 रामकृष्णगुनिकारनमनते बैठैजायदूरिकहुअनते १२ दोहा तहजदुवंसीभट
 सकलभयेभागबुधिहीन दैयेकयेकनकोतहाँपानवारुनीकीन १ चौपाई भये
 मत्तगर्वितरनधीरा हरिमायामोहितसबवीरा १ तहंकुरूपतिदरबारहिमाहीं
 लगेवतानवीरचहुघाहीं २ कहतकहतकारनबढिआयो रोससकलवीरनकेछा
 पो २ उठेवीरलैलैकरवाला तहंकोलाहलभयोकराला ३ धनुअसितोमरगदा
 प्रचंडा मारनलगेवीरवरिचंडा ४ साबऔरप्रद्युम्नप्रवीरा कृतवर्मासात्विकिर

नधीरा ५ अरुअरुवीरअनिरुद्ध औरसुभद्रदुर्गदअतिकुद्ध ६ औरसुदरुन
 जितसंग्रामा निसठऔरउल्लुकबलधामा ७ सतजितऔरसहसजितभानू सु
 रथसुमित्रपरमबलवान् ८ यहिविधिभटकररहेप्रधाना तेलरिकियनिजलो
 कपयाना ९ तबद्वैगईसैनहैभागा सबकेहियेवीररसजागा १० कोऊचढेतुरंग
 मतंगा कोउचढिस्पर्दननहेतुरंगा ११ कोउपरऊटमहिषअरुबैला नहेरथन
 महजदुकुलछैला १२ कोउपैदरैपसरकरिदीन्है सखप्रहारपसपरकीन्है ॥
 १३ दोहा चलेवानकिरवानबहुमच्योघोरधमसान तहंपरायअरुआपनोप-
 स्नानकोहुकहंजाज १ चौपाई जिमिबनलरैदंतसौंदंती तिमिलरिमरेवीरअन
 गंती १ मोहितकियोकृष्णकीमाया जदुबंसीसबज्ञानभुलाया २ अंधकअरुद
 सार्हअरुभोज सूरसेनमाथुरअतिओजू ३ कुंतैकुंकुरुहुसात्वकवंसी मधुअ
 बुद्धआदिकअरिध्वसी ४ कोटिनवीरबडेअरुनान्हे लरतभयेसिगरेमध्यान्ह
 ५ पितापुत्रअरुभ्रातहुभ्राता सुतापुत्रभगिनेयदुताता ६ काकामातुलमित्रहु
 मित्रा सुदृदजातिअरुनातिविचित्रा ७ सिगरेलरखोडिकैनेहू कछुनकियोम-
 नमेसदेहू ८ अल्लसल्लसबकेचुकिगेजब लरनलगेकरिमल्लजुइतब ९ सां
 बउदरमूसलनूपराई सागरदियोफेकायरेताई १० ताकोगुदिलाभयेकराला
 तेईउषारिलियेतोहिकाला ११ हननलगेतेवीरविसाला लागहितेमानहुकरवा
 ला १२ दोहा जदुकुलकोलपिनासतहुंदौरिवीचमेंआय लगेबचावनसबनक
 हेंरामकृष्णदोउभाय १ चौपाई तेकरिकोपमहाउरमाही मारनलगेकृष्णहीका
 हीं १ तबबलभद्रहिकहजदुराई हनहुसठनसबकहंबलभाई २ तबबल
 रामकोपमहपागे लैगुदिलाकरमारनलागे ३ हरिहुहाथगुदिलाकरलीन्है ॥
 मारनलगेकोपरसभीने ४ दंडद्वैकमहंतहैमहराजा रहिनगईजदुवंससमा-
 जा ५ ब्रम्हसापकोकारनपाई हरिमायामोहितनूपराई ६ वेनुपरसपरतेजि
 मिजागी नासकरतसबकाननआगी ७ ऐसीहआपुसमहसबलरिकै निजनि
 जलोकगयेमुद्भरि कै ८ यहिविधिभोजदुकुलसघारा हरिमनमेअसकियो-
 विचारा ९ बाकीजदुकुलरखोअपारा सोउउतरिगोभूतलभारा १० निजकुल
 लपिविनासजदुराई तुरतहिसागरकेतठजाई ११ जोगमार्गकरितहांअनूपा
 प्रगटेसागरसेससरूपा १२ दोहा रामगवनलषिकैतहांदेवकिसुतभगवान
 बैठजायपीपरतरेमौनमुदितमतिवान १ चौपाई सोहतचारिहुवाहुविसाला
 फैलतिदिसनिप्रभाकरमाला १ मनहुविधूमअगिनिकरज्वाला सोहतउरश्री-
 वत्सविसाला २ तपितकनकसमतनथनस्यामा सोहतपीतावरअभिरामा ३

मदहसनिकचकुंचितकारे कलकुंडलकपोलदुतिवारे ४ मुषअरविंदनैन-
 अरविंदा लसतक्रीटमानदुरविंददा ५ कटिकिंकिनीकटककरमाहीं जुगभुज
 जुगअंगदुहसुहाहीं ६ नूपुरचरनलसतउरहारा मनिकौस्तुभपरकासअपारा ७
 तिमिअंगुलिमुद्रिकासोहाहीं वनमालामंजुलउरमाहीं ८ मूर्तिवतआयुधसबठा
 टे अस्तुतिकरहिंपरममुदबाटे ९ दक्षिनउरुवामधरिचरना पंकजकोसअरुनजे
 हिवरना १० मुसलबीचकोरघोजोलोहा सोव्याधासरमुषमहपोहा ११ मृगयापेल
 नतेहिवनमाहीं आवतभोलैधनुसरकाहीं हरिपगलपिमृगमुषअनुमान्यो कछु
 ठुकिकैसरधनुसंधान्यो १३ दोहा जरानामकोव्याधसोहन्योनाथपदवान पुनिआ
 योअतिवेगसोंमृगतनअतिहिलोभान १ चौपाई निरषिचतुर्भुजजदुवररूपा निज
 अपराधमानिअतिभूपा १ आयगिग्योचरननमहंघाई बारवारप्रभुपदसिरनाई २
 कद्योवचनहेकृपानिधाना मोतैंभोअपराधमहाना ३ मोपापीकरयहअपराधा छ-
 महुनाथहेसुजसअगाधा ४ नाथतिहारोपदअस्मरना रविहैतमअज्ञानकोहरना
 ५ ऐसोकहैवेदप्रभुचारो मोतैंभोअपराधअपारो ६ करहुकृपाजोरमानिनासा तौकी
 जेआसुहिममनासा ७ नामेंकरहुंनअसपुनिकाजू मोकोउचितमरवजदुराजू ८ ॥
 ब्रम्हसिवादिकतुवसंकल्पा जानतनहिप्रभुकौनेहुकल्पा ९ तुवमायामेंमोहितरह-
 णों तिहरोसासननितसिरगहहों १० तौमैपापीकेहिबिधिभाषों तिनहोपापकर्मअ-
 भिलाषों ११ सुनिकैजराव्याधकीबानी बोलेहंसितबसारंगपानी १२ श्रीभगवानुवाच
 दोहा व्याधभीतिनहिमानुमनसावधानउठिआसु ममइच्छातेतैंकियोयहकर्महिअ
 नयासु १ चौपाई ममसासनधरिंकैसिरमाहीं गमनहुअबमेरेपुरकाहीं १ हरिसासन
 पावतसोव्याधा हैपरदक्षिनमोदअगाधा २ चढिविमानसोमहाप्रकासी भयोजायबै
 कुंठविलासी ३ जदुपुरमहकछुकारनहेतू दारुकरहिगोतेनृपकेतू ४ सुनिअवननजदु
 कुलसंधारा दोस्योतनकोछोडिसन्हारा ५ तेहिवनप्रभुकोहेरनचाह्यो दुषअंबुधिअ
 गाधअवगाह्यो ६ हरिपदतुलसिसुरभिकहंपायो तेहिसन्मुपरथदुतलैधायो ७ जहं
 पीपरतरुतरभगवाना जुतआयुधनिजमूर्तिवाना ८ यहिविधिदारुकलषिनिजना
 थै रथचढिधायजोरिजुगहाथे ९ गिग्योनाथपददारतआसू कद्योहायहेरमानेवास
 १० विनालषेतुवपदअरविंदा लषिनपरतकछुनैनमुकुंदा ११ निसिमहअथैगयेजिमि
 चंदा निरषिपरैनहिवस्तुनिंददा १२ तुमविनअंधभयेहमऐसे तुमकहंत्यागिजायें
 कहंकैसे १३ दोहा यहिविधिभाषतसूतकेस्पंदनगरुडपताक आसुअकासहिउडि
 गयोजुततुरंगवरचाक १ चौपाई पुनिदारुककेदेषतमाही हरिआयुधगमनेनभका
 हों १ ठाढोसूतठग्यातेहिगमा तबतासोंबोलेधनस्यामा २ श्रीभगवानुवाच जाहुहा

रिकैदारुकाई देहुसकलमहषवरिसुनाई ३ करिकैसकलपरस्पररारी जदुबंसीगे
 लोकसिधारी ४ अरुआपनोरूपविस्तारी सागरकियप्रवेसहलधारी ५ देशहुजैसी
 दसाहमारी सोऊसिगरीदिहेउउचारी ६ उग्रसेनसोकहियोऐसेहु रहिहेनाहिपुरी
 महकैसेहु ७ यहहारिकापुरीममत्तागी बोरिहैसिंधुवारनहिलागी ८ दारुकअर्जु
 नकोयहिहेतू आयोराषितहैमतिसेतू ९ हैसिगरेअपनेपरिवारे उग्रसेनपितुमातु
 हमारे १० अर्जुनतैरसिततेहिकाला इंद्रप्रस्थकहंजाहिउताला ११ दारुकतुमक
 रिमेरोधर्मा ज्ञानवानहैतजिसबधर्मा १२ मेरोरचितमानिसंसारै तननजिऐहैधाम
 हमारे १३ श्रीशुकोवाच दोहा यहिविधिसुनिप्रभुकेवचनपुनिपुनिपदसिरनाय ॥
 देपरदक्षिनद्वारिकादारुकगोदुषछाय १ इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीमहा
 राजाश्रीराजाबहादुरबाधवेशश्रीविश्वनाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धि श्रीमहाराजश्री
 राजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिश्रीरघुराजसिंहजूदेवकृतश्रीमहा
 गवतेआनन्दाश्विनिचौएकादशस्कन्धेनिशस्तरंगः ३० ॥ ४० ॥ १ ॥ श्रीशुकउ
 वाच दोहा जदुपतिकोनिजलोककौगवनजानिसबदेव आवतभेआकासमेंक
 रननाथकोसेव १ चौपाई ब्रम्हासिवगोरीजुतआये इंद्रआदिसुरअतिसुषच्छाये
 १ मुनिप्रजेषपितरहुगंधर्वा विद्याधरचारनसिधिसर्वा २ जक्ष्महोरगकिन्नरना
 ना अरुअस्तरासुविप्रप्रधाना ३ गावहिंजदुपतिजससुषरासी अतिआनंदितना
 कनेवासी ४ हरिपदभक्तिनिरतमतिवाना चढेविमाननहनहिनिसाना ५ बरष
 हिनभतैबहुविधिफूला जैहरिकहैसबैअनुकूला ६ निजविभूतिब्रम्हादिकका
 ही लपिकैश्रीजदुनाथतहाही ७ कमलनैनतहंमुद्रितकान्धो आतममेआतमक
 रिदीन्धो ८ जोगधारनातेधरिआना हैगेतेहिथलअंतरआना ९ हनेदेवतहैचिवि
 धिनगरे बरषनलागेसुमनअपारे १० करतिश्रीसतिधर्महधोरा द्वरिपालेगवने
 मतिधोरा ११ ब्रम्हादिकअमुगारनकाही गवननदंषपरहाराही १२ ऐसा पडे
 रहेअकासमेंअकेसकनसुरखंद आनीयास्मनअज्ञानगोनराय धीरतगावंद १
 जिमिछपिबोळन मोतिको जानतमानुषनाहि निमिहारीगातंदबलाजानोनीह
 नभमाहि २ प्रभुसिवादेकगानिकेहारेवैकठपयान विस्मितसकलसराहतेगम
 नेनिजनिजधान ३ कबित सबैया देकरुनाथसुनानदुनाधकाजनापयाननटैंका
 तमासा पैयहसोचअहेसिगरेयहपूराअसांचधवदप्रकाता जाजगकांराचकेविह
 रैकरैलीनहआपनेमेंअनयासा सोहारिकोजनिबोमारिबोमुषभापिजोसोअहैमूरुष
 पासा १ जोनजदुनाथगुरुद्विनाकेदेनदेतजैसमरोरुसुततैसोताहिल्यामेहै ५
 रमप्रचंडशेननंदनकोब्रम्हासिरतातेनुहैउत्तराकेगभेमेबचामेहै कालहको

कालचंद्रमालहूकोमोहो जौन व्याधको सदेह ही विकुंठको पठाये है कहै रघुराज ऐ
 सो जदुकुल राजनिज तन रक्षिवे को कौं समर्थ नहि भाये हैं २ जगउत पति और पाल
 न संघार हूको कारन स्वतंत्र मुष्प सर्वसक्ति धरि है तद्यपि मनुज लोकरहन को चाह्यो
 नहि गये निज धाम यह हेतु गिर धारि है भक्ति करि सज्जन सिधारे द्रुत धाम मेरे रहै नहि
 ऐसी रीति देखि कै हमारी है गवन विकुंठ हूको कीन्हो है पराये हेतु रघुराज ऐ सो कौन
 दीन हित करि है ३ दोहा प्रभु पदवी प्राणी जो कोऊ पढै सप्रीति प्रभात परपुर में सो प
 हुं चिकै पाय प्रेम पुलकात १ जायदारु को द्वारिकै उग्र सेन दरबार उग्र सेन वसुदेव
 के गहि पद करत पुकार २ चौपाई गिह्यो भूमि कहि हाज दुनाथा तुम बिन अब मै
 भयो अनाथा १ उग्र सेन वसुदेव हुकाहीं वरनौ दसा सकल दुषमाहीं २ सुनि कै
 जदुकुल को संघार धाम गवन वसुदेव कुमार ३ मुरखित भूमि गिह्यो महाराजा
 तैसहि मुरखित भई समाजा ४ हाहरिकहि महि गिरि गो जबहीं नृप के प्राण निक
 सिगेत बहीं ५ औरहु सिगरे नगर नेवासी होत भये अति से दुषरासी ६ जेजस सु
 न्यो ते तैसहि धाये पुरजन सब तन भान भुलाये ६ कृष्ण विरहत हंगहि सहि गम ऊ
 मानहु वज्र पात उर भय ऊ ७ गये प्रभासहि सब नर नारी मृतक बहु तहंस बैनिहा
 री ८ धुनन लगे तहं निज निज सीसा कहत हाय कहेंगे जगदीसा १० तहरोहिनी दे
 व की दोऊ औरहु जदुकुल तिय सब कोऊ ११ पहुंचो जाय जबै रन धरनी लषी सबै
 वीरन की करनी १२ दोहा देव कि अरु तहरोहिनी लषिन स्याम अरु राम हाहरि हा
 बल कहि गिरी धरनी मेते हिठाम १ चौपाई हाहरिकहि सुभिरत भगवाना तन ते
 तिन के निकसे प्राणा १ वसुदेव हुनहि सुत लषिली न्यो राम कृष्ण कहित न तजि दी
 न्यो २ औरहु बहु जदुनाथ सनेही हाहरिकहि कहि भये अदेही ३ कौकहि सकै द
 सात हं केरी कहत न बढति रचन मति मेरी ४ औरहु जदुकुल को बहू नारी पतिस
 रीर संग दियत नजारी ५ राम नारी रामहि बपु ध्याई दीन्यो अगिनि सरीर जराई ६
 औरहु आनक दुंदुभि नारी पतित न लै दीन्यो तनजारी ७ और प्रद्युम्नादिक की वामा
 कियो प्रवेश अगिनि तेहि ठामा ८ रुक्मिणि आदि आठ पटरानी भई लीन पावक
 बनिषानी ९ अर्जुन सुनि जदुकुल संघार धाये तन को छोडि संहारा १० तेही समै
 पहुंचो तहं जई लषि संघार गिह्यो मुरमाई ११ कृष्ण विरह सुधिर हीन तन में मृत
 क समान भयो तेहि छन में १२ दोहा पुनि जो हरि गीता कह्यो सो सुधिकरि मन मा
 हिं उष्यो संहारि सचेत वै अर्जुन रन थल पाहिं १ चौपाई मृतक क्रिया सब की
 करवाई जैसी लोक वेद विधि गाई १ जादि न हरित जेगे महिकाहीं तादिन ते सत
 ये दिन नाहीं २ दियो द्वारिका सिंधु दुबाई हरि मंदिर भरि दियो वचाई ३ महाराज

श्रीगणेशायनमः अथ दोहा जयजयजदुवावरचरनमुनिमानससरहस ज्ञानक्षीरअज्ञा
 नजलकारकभिन्नप्रसंस १ जयबानीजयगजवदनजयसुकजयश्रीव्यास जेहिपदध्याव
 तहोतहठिबुद्धिविलासविकास २ जयमुकुंदहरिगुरुचरनजोमोहियेकअधार जेहि
 ध्यावततरिहैंसहजयाभवपारावार ३ जयहरिपितुबिसुनाथपदजेहिसबभाँतिभरो
 स जाकेबलमिटिहैंमिटेमनुकेसबअपसोस ४ एकादसअस्कंधकोसुनिकैकुरुकु
 लनाथ पुनिबोलेसुकदेवसो जेरिजलजनुगहाथ ५ राजौवाच चौपाई ॥ कृष्णचं
 द्रजदुवंसविभूषन जबगवनेनिजपुरमुनिपूषन १ तबमहिमहकेहिनृपकोवंसा
 होतभयोसोकरहुप्रसंसा २ सुनिमुनिपतिकुरूपतिकीबानी बोलतभैअतिआनंद
 मानी ३ श्रीशुकउवाच ॥ जरासंधकेवंसहिजोई नामपुरंजैनृपयेकहोई ४ सु
 नकनाममंत्रोसोकरिहै सोनिजस्वामीकोहनिडरिहै ५ सुतप्रद्योतकैहैयेकताको
 करिहैतेहिठाकरवसुधाको ६ तासुतकैहैपालकनामा तासुविसाषजूथबलधा
 मा ७ ताकेराजकसुतयेकजोई नंदिवर्धनोतासुतहोई ८ तिनकोनामप्रद्योतन
 जानो अबमैइनकोभोगबषानो ९ वर्षयेकसतऔअरतीसा भूमिभोगिहैंपाँचम
 होसा १० पुनिहैहैभूपतिसिसुनागा ताकेकाकवर्नबडुभागा ११ पुत्रक्षेमधर्मापुनि
 होई पुनिक्षेत्रज्ञतासुसुतहोई १२ ॥ दोहा ॥ ताकेहैहैयेकसुतजासुनामविधिसा
 र पुनिअजातरिपुतासुसुतहैहैपरमउदार १ ॥ चौपाई ॥ ताकेदभैकनामकुमारा
 तासुअजयसुतजानुउदारा १ पुत्रनंदिवर्धनपुनिताके महानंदिकैहैसुतजाके २
 सिसुनागादिकदसनृपमहिभलि भोगिहैंत्रिसतसाठिवर्धनकलि ३ महानंदिनृ
 पकोसुतजोई सद्दीगर्भहितेसोहोई ४ ताकोहैहैनंदिहिनामा महापदुमदत्तप-

तिवलधामा ५ सोकरिहैंब्रिनसंहारा तहँनृपकैहैंसद्व्यवचारा ६ करिहैंअति
 अधर्मजगमाहीं सासनवेदमानिहैंनाहीं ७ तिनब्रिनकोतौननरेसा सासनक
 रिहैंदेतकलेसा ८ परसरामसमसोबलवाना भोगिहैंसकलभूमिपरधाना ९ ताके
 कैहैंआठकुमारा नामसुमालादिकहिउचारा १० तेनृपसतवरषहिपरजंता करि
 हैभूमिभोगबलवंता ११ चानकदुजकैहैंमहिमाहीं तेआठोसुतनुतनंदकाहीं १२
 दोहा॥ हनिडारिहैंबिसेषिकैचंद्रगुप्तनिजपूत ताकोचानकदेईगेभूकोभोगअ
 कूत १३॥ चौपाई चंद्रगुप्तसुतकैहैंजेते भोजनामकहैंहैंतेते १ बारिसारतिन
 कोसुतहोई तेहिअसोकवर्धनसुतजोई २ ताकेकैहैंसुजसकुमारा तासुसुव
 नसंगतसुकुमारा ३ कैहैंसालिसूकतेहिपुत्रा तासुसोमसर्मासुविचित्रा ४ ताके
 सतधन्वाबलवाना तासुबृहद्रथपुत्रसुजाना ५ येदसमौर्जनृपतिकरईसा कलिम
 हयकसतऔसैतीसा ६ करिहैंयेतेबर्षहिराजू पुसमित्रतेहिसचिवदराजू ७
 सोमंज्रीस्वामीकहमारी निजसुतकोदेहैंमहिसारा ८ अगिनमित्रतेहिनामउचा
 रा ताकेफेरिसुजेष्टकुमारा ९ ताकेपुनिवसुमित्रउदारा होइभद्रकतासुकुमारा १०
 ताकेपुनिपुलिंदसुतहोई कैहैतासुघोषसुतजोई ११ ताकेवज्रमित्रसुतकैहैं तासुपु
 त्रभागवतकहैहैं १२॥ दोहा॥ देवभूतिताकोसुवनयेदससुंगमुवाल भोगकरैगेभू-
 मि कोयेकसतऔदससाल १३ चौपाई॥ देवभूतिकामीअतिहोई कन्वनाममंजरीते
 हिजोई १ स्वामिहिमारिदरीधनधामा निजवसुदेवधरैहैनामा २ तासुपुत्रभूमित्रउ
 दारा नामविक्रमादित्यप्रचारा ३ यहथलतेकबुअबकेनामा मैबरननकरिहैंम
 तिग्रामा ४ कियसुकऔरैनामबवाना तेईनामअबऔरविधाना ५ सोमैसबकेजा
 ननकाजा पृथक्पृथक्बरनौंसबराजा ६ भूपविक्रमादित्यसुजाना पायौदेवीकर
 वरदाना ७ जबजबतासुमरननियरावै तबदेवीकोसीसचढावै ८ तातेजियोभू
 पबहुकाला अबलौंसाकाचलतिविसाला ९ भयोसालिबाहननृपकोई हन्यौवि
 क्रमादित्यहिसोई १० सोऊनर्मदादक्षिनपारा अपनोसाकाकियोप्रचारा ११ रचिभृ
 तिकाकेरदलभारी जीवितकरिलियमंत्रउचारी १२॥ दोहा॥ उत्तरनलाग्योनर्मदात
 बतेहिसैनअपार जलपरसतसिगरीधुरोतातेलखौंनपार ४॥ चौपाई॥ तातेरेबाउ
 तरपारा साकाविक्रमनृपतिप्रचारा १ अबभागवतप्रसंगहिगाऊं सुकनृपकोसं
 वादसुनाऊं २ विक्रमसुतनारायनकैहै तासुकुमारस्वसर्मादेहै ३ वरपतीनिस-
 तपैतालीसा करिहैंराजचारिअवनीसा ४ रहीस्वसरमाकेयेकमंज्री सद्वलीनामक
 अधंजरी ५ तौनस्वसरमाकोहनिडारी आपहिराजकाजविस्तारी ६ राजकरीसोईकबु
 काला रुष्मनामतेहिभ्रातबिसाला ७ तेहिपीछूप्रभुसबवसुधाकोसांतकरनकैहैंसुत

ताको ८ ताकोसुतपुनिपौरनमासा लंबोदरसुततासुप्रकासा ९ चिविलकनामतासु
 सुतहोई मेघस्वातिताकोसुतजोई १० ताकोसुतहोईअठमाना तेहिअनिष्टकर्ममति
 बाना ११ ताकोसुतहोईहालेया तलकनामसुततासुअजेया १२ ॥ दोहा ॥ भीरुपुरीष
 हुतासुसुततासुसुनंदननंद होईतासुचकोरसुततासुतनवमअमंद ५ चौपाई तासुत-
 कोसिवहोईनामा ताकोस्वातिपरमबलधामा १ तासुगोमतीपुत्रसुजाना हैहैतासु
 पुत्रपुरिमाना २ ताकोमेदसिरासुतहोई सिवअस्कंधतासुसुतजोई ३ जज्ञश्रीता-
 कोसुतजानी ताकोतनैविजैपहिचानी ४ ताकेभाव्यपुत्रअतिसाके चंद्रविशिप्रकटी
 सुतताके ५ तासुसलोमधिसुतअरिध्वंसा येतनोबलीसुदृढपवंसा ६ चारिसत्तैअ
 रुवर्षक्षियासी करिहैंभूमिभोगसुषरासी ७ ताकेपीछेपुनिमतिधीरा हैहैअतिसैप्र
 बलअहीरा ८ सातपुस्तिकरिहैंतेराजू पालनकरिहैंप्रजासमाजू ९ पुनिगर्धभी-
 भूपजैहैंहैं प्रगटनामतोमरकहवैहैं १० करिहैंतेदसपुस्तहिराजू रषिहैंबहु
 खचरणसमाजू ११ तिनकेपीछेसुकमुनिराई सोरहिभूपनदियोगनाई १२ दोहा कक
 नामतिनकोकद्यौचकवर्तिहैनाहि हैंमहीपमंडलहिकेमैंवरनौतिनकाहि ६ चौपाई
 पृथीराजजयचन्दनवेला औरहुसारंगदेवबघेला १ अरुयकनृपचंदेलपरिमाला ॥
 अरुपवारजगदेवभुवाला २ औरहुअसमंडलहिमहीपा सोरहकेमधिहैकुलदीपा
 ३ सारंगदेवबघेलबलीना बडोकामयहजगमहकीना ४ नृपपरमालचंदेलहिने
 रेआल्हाऊदलचलीधनेरे ५ बांधवगढऊदलकहुंआयो सारंगदेवताहिबंधवा-
 यो ६ तबतेताकोजगतललामा भोसंग्रामसिंहअसनामा ७ जगतदेवरानाकीकं-
 न्या व्याहीसंग्रामहिजगधन्या ८ अरुपरमालचंदेलकुमारी व्याहीसंग्रामहिबल
 भारी ९ रक्षौजोपृथीराजचहुआना सोलैसंगहिकटकमहाना १० करीचंदेलनपा
 हचढाई दोउदलमेभैबडीलराई ११ ऊदलरक्षौचंदेलहरौला सोकीन्योपरदल
 पररौला १२ दोहा ॥ पृथीराजनरनाहकेरहेजोसौसामंत तिन्हमेकान्हबलीरक्षौ-
 कियोसोऊदलअंत ७ ॥ चौपाई ॥ मारिचंदेलनकोपृथीराजू लियोछोनितिनकीस
 बराजू १ पुनिजयचंदहिकेरिकुमारी संजोगितासुनामउचारी २ तेहिछबिसुनिअ
 तिमनहिलोभायो ताहिहरनपृथीराजहुआयो ३ रक्षोभूपजयचंदउदारा ताकेअ
 सीलाषअसवारा ४ सत्तरसहसमत्तमातंगा रहीछापताकीदलपंगा ५ संजोगि
 तेह्न्योपृथीराजू कियोजुद्धजैचंदहराजू ६ जूरेऔरसबैसामंता बाकीरहेपाचबल
 वंता ७ पृथीराजयहिविधिकरिगरी हरिलैगोजैचंदकुमारी ८ दिल्लीजायकियो
 बहुभोग भूलिगयोसबराजनिआंग ९ गाफिलपृथीराजकहुंजानी कबिलकोमले
 चबलपानी १० गोरीअलाउदीनहिनामा चढिआयोदिल्लीबलधामा ११ पकरिलि

योष्टिराजहिकाहौ राथौकैदहिकाबिलमाही १२ दोहा॥ बहुतकालमेंचंदकवि
 षो जतकाबिलजाय एधीराजकेबानतेम्ललुहिदियोहताय ८॥ चौपाई॥ आठजम
 नजेसुकमुनिभाषेतिनकोमैयहिविधिगुनिराषे १ प्रथमअलाउदीनहैसोई तिमिरलि
 गतेहिवधकियजोई २ भयेसाहमीरासुतनाके भोसुलतानमहंमदजाके ३ अबूसै
 दपुनितासुकुमारा ताकेबावरसाहउदारा ४ ताकेभयेहमाऊसाहा भयोतासुअक
 बरनरनाहा ५ जैसोअकबरजगजसलयऊ ऐसोबादसाहनहिभयऊ ६ ताकीउ
 तपतिदेतगनाई सेरसाहकोउकरीचढाई ७ तासौकरिकैअतिसैरारी रनमेगयोह
 माऊहारी ८ दुल्लोहमाऊचलिषधारा सेरसाहकियअमलअपारा ९ रानीयेकह
 माऊकेरी चोलीबेगमनामनिवेरी १० ताकोतहंनरहरिकविजाई लियोमोगिनिज
 बुद्धिदेपाई ११ गर्भवतीगुनिसाहदुमाथ्यो ताकीभयनहिकोउतेहिराथ्यो १२॥ दो
 हा॥ चोलीबेगमसंगलैनरहरिकविमतिमान॥ वीरभानवध्वलढिमआयोबांधव
 थान ९॥ चौपाई॥ वीरभानभूपतितेहिकाहौं दियटिकायबांधापुरमाहौं १ अकबर
 जनमसुनतनृपसेरा चढ्योसंगलैकटकधनेरा २ वीरभानसुनिसाहअबाई लैअ
 कबरबांधवगढजाई ३ लरनहेततहंसैनसमेटी सेरसाहकहैअतिलघुसेटी ४ बारहि
 लाषसैनलैसाहा गेल्योबांधोफिजैउछाहा ५ बारहवरिसरह्योसोगेरे पैनजानपायो
 गऊगेरे ६ उतेहुमाऊजमनसैनलै चल्योदिलोपैपरमचैनलै ७ यहसुनिसैरदिली
 कहंगयऊ तासोलरिजूरुततहंभयऊ ८ वीरभानसुतरामसिंहजो सबवीरनमैर
 ह्योसिंहजो ९ तेहिसंगकरिपुनिअकबरसाहै दिल्लीबैठामनकाचाहै १० वीरभा
 नदियपठैउदारा करिसंगअसीहजारसजारा ११ बौचिसलेमसाहमिलिगयऊ मा
 रोगयोसमरबडभयऊ १२॥ दोहा॥ दिल्लीमेजबरामनृपपहुच्योअकबरसंग त
 बहिहुमाऊलपनहितचढ्योअवासउतंग १०॥ चौपाई॥ भागविवसतहैतेगिरिग
 यऊ गिरतहिप्रानरहितसोभयऊ १ अकबरसाहतषतमहबैठे बैठतनीतिसिंधुम
 हपैठे २ भयोषानपानातिनमंत्री वीरबलहुभोसखासुतंत्री ३ मानसिंहआमेरन
 रेसा रामसिंहबाधोनृपवेसा ४ येसबसुदृसाहअकबरके रहेप्रधानसकलबुधि
 वरके ५ अकबरसाहपुत्रजहंगीरा तिनकेसाहजहंगमतिधीरा ६ आठजमनजे
 कहमुनिराई तेईआठमैदियोगनाई ७ चौदहियौरतुरुकनकाहौं जोसुकदेवक
 ह्योनृपपाहौं ८ तिनमेप्रथमभयोनरनाहा नामतासुभोआदमसाहा ९ भयोबहा
 दुरसाहदूसरो मज्जुदीनभोसाहतीसरो १० फनुकसेरचौथोनृपवाहा पचयोरफी
 यूरदरजादा ११ ताकेसुतनहिदियाविधिराई तातेतषतबैठतेहिभाई १२ दोहा
 ताकेसमसुदीनभोताकेमहमदसाह ताकेअहमदसाहभोदायकप्रजनउछाह ११

चौपाई ॥ भयो तासु सुत आलम गीरा ताके गोहर साह प्रवीरा १ ये दस बाद साह के आये
 परंपरा तेति नहि गनाये २ इन के बीच बीच महजे ते दिल्ली आय अमल किय के ते ३
 तिनह को मै देहु गनाई ना दर साहे करी चढाई ४ दिल्ली आय कटा सो कीन्हो फेरि सो
 पिसाहे को दीन्हो आप चलो गो नगर दराना दिल्ली मेरा थो नहि थाना ६ महमद सा
 ह को ऊअव दाली सोऊ आय किय दिल्ली पाली ७ पुनि गुलाम का दरय क भयऊ गो
 हर साह निकट चलि गयऊ ८ बरबस लीन्हो आपनिकारी पुनि मनमें यहि भांति बिचा
 री ९ गोहर के बंसहि जो होई बाद साह होवै हरि सोई १० रह्यो बिहार वषत को उति
 न कुल दियो बाद साहो तेहि बिल कुल ११ यह सुनि जे पुर के महाराजा अरु संधियाम
 हाजीराजा १२ दोहा लापलाष असवार लै चढि धाये अति आसु तब गुलाम का दरभ
 ग्यो करि जीवन की आसु १२ चौपाई ॥ बचि गुलाम का दरगो नाहीं पकरि लिये बंदा
 वन माही १ बसन ते तेल लपेटि सरीरा दहन लगे यहि विधि दे पौरा २ यकति सदिन
 यहि विधिते हिलाये मस्योन तब अचरज उर लाये ३ सपन माहिं तब रुख उचारो य
 हि पापि हि बृज माहि नमारो ४ बृज में मेरे मुक्ति के जातो यह सठ है निज ठा कुरघाती ५
 तब लायो तेहि बृज बाहेर करि नुरतहि गो गुलाम का दरमरि ६ फिरि गोहर साह हि बे
 गयो अंध साह कलु काल बितायो ७ पुनि दषिनी भीर लै भारी दिल्ली अमल न करीत
 पारी ८ तब गोहर की बेगम जोई रह्यो गर्भ ते सजुत सोई ९ ताको लै तब गोहर साहा
 भग्यो छोडि दिल्ली नरनाहा १० आयो आसु नगरी वामह जहं अजीत मेरे प्रपिता मह
 ११ नृप अजीत सो वचन उचारै होय जो अब बल भूपतुम्हारे १२ ॥ दोहा ॥ तो निज पुर
 में राषि ओहम को तुम यहि काल इतै दषिनी अति बढ्यो राष्यो फौज विसाल १३ ॥ चौपा
 ई ॥ तब अजीत कह जुत उत साहा रह्यो मुकुंद पुर मे साहा १ अस कहि नृप मुकुंद पुर
 माहीं राष्यो गोहर साह हि काहीं २ भो मुकुंद पुर माह उछाहा गोहर के भै अकबर सा
 हा ३ पुनि अजीत लै गोहर साहे गमन्यो दिल्ली सहित उछाहै ४ साहै दिल्ली मह वै
 राई फिरि आयो अजीत नृप राई ५ यहि विधि भये तुरुक चतुर्दस तिन को मै कहि दि
 यो भेद जस ६ फेरि तुरुक न अंतहि माहीं सुक जो कस्यो गोरंडन काहीं ७ नाम गोरंडय
 हो अंगरेजु जिन को है अति सै अब तेजू ८ ते पहिले तो करि आपारा हिंदु थान मह कियो
 प्रचारा ९ जोरि फौज कलकते आये यह सुजात दोला सुनि पाये १० जोरि फौज ये उकरी
 चढाई बकसर में तहं भई लराई ११ तहं नवाब की भई पराजै लिय अंगरेज अमल स
 बराजै १२ जब अंगरेज आगरे आयो अपना अमल सकल फैलायो १३ दोहा अठ्ठा
 रह सै साठ में अकबर साह सुनाथ सौं पिदियो सिगरे मुलुक अंगरेज न के हाथ १३ चौ
 पाई ॥ मम पितु अधिकारी सिय गमा रह बिसनाथ सिंह जे हिनामा १ ते टीका भागव

तवनाई तामें संध्या सकलगनाई २ सोई संध्या के अनुसार यह की स्त्री मै सत्यप्रचा
 रा ३ दुइ सैं और हसत्र हिं वषा है अंगरेज राज उत्कर्षा ४ बिते पचास वर्ष ये हिं का
 ला बाकी यक सैं सरस ठिसाला ५ अब भागवत प्रबंध हिं गाऊं नृप प्रति मुक की उ-
 क्तिसुनाऊं ६ गोरडन के अंतहि माहीं मौन सासि हैं यह हिं हिं काहीं ७ वर्ष तीनि सैं
 हित समाज करि हैं पुस्त एकादस राज ८ नगरी ये क किल किला ठामा अब जे हिं हैं
 कल कचाना मा ९ सोई राजधानी पुनि कै है तामें ये क भूप बसि जे है १० भूप नंद प्र
 थमै नृप कै है ताको सुत वंगिर क ह वै है ११ तासु भ्रातसि सुन दीना मा ताको ज सोनं
 दिवल धामा १२ दोहा ॥ ताको पुत्र प्रवीर को ए भुवाल जे पांच वर्ष ये क सत षट प
 र भोगि हैं भोगि सांच १४ ॥ चौपाई ॥ पुनि तेरहि तिन के सुत कै हैं बाहलोक नाम हिं क
 ह वै हैं १ पुष्प मित्र कै हैं को उराज सोई करि हैं सब महिराज २ तासु पुत्र दुर्मित्र हिं हो
 ई राज करी पुनि महि की सोई ३ तासु उपर पुनि सुन हूं भुवाला सात अंध कै हैं महि
 पाला ४ कै हैं पुनि को सल नृप साता बैदूर हिं देस हिं पति ताता ५ कुरु पति निषध
 देस के चासी कै हैं और भूप सुपरासी ६ पुनि मागध वंसी जे राजा ते कै हैं महि नाथ
 दराजा ७ प्रथम तासु बिस्फुर जना मा सोई पुर जे है बल धामा ८ अपि हैं तो सठ बर
 नन वीना जदु पुलिंद मद्रक ये तोना ९ ते सब कै हैं स्नेह समाना करि हैं प्रजा अधर्म
 ननाना १० तेई प्रजन क है सो नृप पाली धर्मात्मा छत्रिन क है घाली ११ यदमावली पु
 री ते हिं धामा पचा प्रगट पुद्गम जे हिं नामा १२ दोहा हरद्वार ते लै नृपति और प्रयाग प
 र्जन अमल करी सो अविनिम अति पापो बलवंत १५ चौपाई पुनि सौराष्ट्र अवंती मा
 हीं अर्बुद माल वदेसन पाहीं १ कै हैं विप्र धर्म ते हीने स्नेह समान महा अधलीने २
 व्रत वंधादिक करि हैं नाहीं कै हैं तेई नृपति दां हीं ३ सिंधु चंद्र भागा के तीरा कुंति दे
 स और हू क समीरा ४ तेई विप्र तहां के चासी अरु भूप दु कै हैं अघरासी ५ विप्र हिं रूप
 स्नेह पर चंडा करि हैं पाप बडे बरि चंडा ६ थोरो दाना को पमहाना धर्म के क बहू न
 हिं माना ७ बाल गऊ ब्राह्मन अरु नारी निर्देइ न्हें डारि हैं मारी ८ परधन परदार हरि
 लै हैं जल दी कै जल दी मरि जे हैं ९ योरी आयु प्र अरु बल योरा कै हैं धन हू भये घर चोरा
 १० ससकार नहि ने कु करे हैं धर्म हीन सब कालि हरि हैं ११ रजोत मोगुन करि हैं प्रीती करि
 हैं नाहिन रक की भीती १२ भूप रूप अस स्नेह समहाना हनि हैं प्रजन अधर्म निधाना १३
 दोहा राजा जिन के जे सही प्रजा ते सही तासु लरि मरि हैं कछु परस पर कछु नृप करी बि
 नासु १६ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्रीबान्धवेश श्रीविस्वनाथसिंह जू देवात्मज
 सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराज श्रीराजा बहादुर श्रीकृष्ण चंद्र रूप पापात्राधिका
 रिरपुराज सिंह जू देव कृते आनन्दाश्रुनिधौ द्वा द्वा शक्ये प्रथम स्तरंगः १॥ ४० ॥ ४० ॥

श्रीशुकउवाच दोहा कलिमेंकुरुमहराजसुनुक्षमासत्यआचार बलआयुषसुधिवुधि
 दयाधर्मघटीहरबार १ चौपाई ॥ कलिजुगमेंजाकेधनहोई गुनीकुलीनधर्मजुतसो
 ई १ जोकैहैंअतिसैबलवाना सोनियाउजीतीविधिनाना २ लगीकौनिहूनीकजोना
 री तेसनेहकरिहैंजनभारी ३ तेहिमिलिकैदंपतिकहवैहैं कुलअरुजातिविचारिन
 लेहैं ४ जोकरिहैंछलसबकर्मनमह महाचतुरकहिहैंजनतेहिकहैं ५ कैहैंजगमह
 कोकमतीजे कहिहैंसुमतितिनहिकुमतीजे ६ रतिमेंचतुरिनारिजोहोई बरतियते
 हिकहिहैंसबकोई ७ कलिमेंपहिरबयेकजनेऊ कैहैंविप्रसूदकरभेऊ ८ विप्रध
 र्मब्राम्हननहिकरिहैं सूदनकेसंगसदाविचरिहैं ९ राधिनहाअरुसिरमहबारा औ
 रछोडिसिगरोआचारा १० सबैब्रम्हचारीकहवैहैं कौडीकेहितधरधरधैहैं ११ कुम
 तिकुसीलकपटमेंनागर सबऐगुनमेंपरमउजागर १२ ॥ दोहा ॥ अतिथिपूजनादिक
 करमहैगृहस्थकेजोइ तिनहिजोकरिहैंकबहुनहिगृहीकहैहैंसोइ २ ॥ चौपाई ॥
 जेबसिहैंकाननमहजार्द धनकेहितऐहैंपुरधार्द १ ऊपरतापसवेषबनाये भीतरर
 हिहैंगंडटिकाये २ ऐसेवानप्रस्थकहवैहैं धनहितअधकरिहैंकरवैहैं ३ गेरुवाच
 त्रकोऊतनधरिहैं राषलगायेपुरनविचरिहैं ४ लीन्हेंदंडहरीहरबोलिहैं सबसोंला
 लचबचनहिबोलिहैं ५ ऐसेजनपाषंडविलासी कहवैहैंकलिमेंसंन्यासी ६ दिनके
 करिहैंजोपरनामा रतिमूसिहैंताकरधामा ७ धनवानहिंकलिजुगमहजीती दैअंको
 रपाईनहिभीती ८ जोनदरिद्राकैहैंभारी न्यायहुकुन्यायहुसोहारी ९ जोनचपल
 बहुबचनबतैहै सोकलिमहपंडितकहवैहै १० जोनदरिद्राअतिसैहोई कहवैहै
 असाधुकलिसोई ११ जोकरिहैबहुविधिपाषंडा सोइकहवैहैंसंतउदंडा १२ ॥ दो
 हा ॥ कौनिहुनारीजोकोऊघरमेलेहैराषि सोइविवाहकहवाइहैनहिक्हेहैश्रुतिभा
 षि ३ चौपाई ॥ दैहैंदिवसनहातबिताई मलिमलिकरिहैंअंगसफाई १ यतनोईभू
 षनकलिमाहीं नहिंकरिहैंभूषिततनकाहीं २ कैहैंदूरजोनदीतडागा सोइतीरथमा
 निहैंअभागा ३ तहैंनहानहेतहठिजैहैं गुरुपदजलमहनाहिनहैहैं ४ होईजेतनैती
 रथदूरी नेतनैकरिहैंमहिमाभूरी ५ तेलऔरजोसलिललगाई निजकेसनअतिसैचि
 कनाई ६ औरठेठकछुजुलुफबनाई तासुकहैंगेसुंदरताई ७ सदाउदरभरभरीजो
 कोई पुरुषारथीकहैहैसोई ८ जोवतातमहकरीठिठार्द सोईसत्यवादीकहवाई
 ९ जेपालीअपनेकुलकाहीं औरनकोदैहैंकछुनाहीं १० जोरैगोघरमेंधननाना सोई
 कहैहैचतुरसुजाना ११ धर्मकरैगेजसकेहेतू नहिपरलोककेरकछुनेतू १२ ॥ दोहा ॥
 यहिविधिपापिनतेपरमपुहुमीकैहैपूरि मनुजनकेतनतेतबैधर्महोइगोदूरि ४ चौ
 पाई ॥ ब्राम्हनछत्रीवैश्यहुसूद्रा औरहुकलिकेजेजनक्षुद्रा १ तिनमेंजबरजौनजन-

होई कैहैं बरियाई नृप सोई २ अतिलोभी कलिकेमहिपाला प्रजनलटिहैं देतक-
 साला ३ जब धनधाम धरनि अरु दारा लूटिलेइ गेनृपति अपारा ४ तबै दरिद्री प्रजा
 दुषारी कैहैं गिरिकानन के चारी ५ साकबीज बलकल फल फूला पैहैं मधुमासहु
 अरु मूला ६ नहि बर्षिहैं मेषजलधारा परी अकाल बारही बारा ७ होई सीतहु पव
 न प्रचंडा उपलपरहिं गे अतिहि अपंडा ८ ताते कैहैं प्रजा दुषारी करिहैं आपुसम
 हवहुरारी ९ भूषपियासच्याधिबहु होई चिंतावदिसि गरीबुधि बोई १० पैहैं नि-
 सिवासर संतापा ताहू पै करिहैं पुनि पापा ११ बीसतीस वर्ष हि नृप राया कैहैं कलि
 परमायुर दायी १२ बढिहैं जब कलि दोष प्रवीना जब कैहैं प्राणी सब छोना १३ ॥ दो-
 हा ॥ जब वर्नाश्रम धर्म सब कैहैं जगत विनास जब वेदन के पंथ कोने कुन रही प्रकास
 ५ ॥ चौपाई ॥ जब पाण्ड धर्म अति कैहैं जब नृप चोर सरिस कैहैं जैहैं १ जब हिंसा अ-
 सत्य अरु चोरी लैहैं यही जीविका जोरी २ जब सब बरन सद्रुसम कैहैं जब गोअजा
 सरिस कैहैं जैहैं ३ जब कैहैं गृह सम सब आत्म जब कैहैं नातै आता सम ४ जब स-
 क्षम कैहैं जाइ अनाज जब तरु कैहैं नाहि दरान्ज ५ जब दामिनि भर चमकन लागी ज-
 बन बर्षिहैं घन बडमागी ६ जब कैहैं सव घर सना जब दिन दिन बढिहैं अब दूना
 ७ जब घर सरिस मनुज कैहैं अनुचित उचित न कबुचित लैहैं ८ जब बहि बिधि
 कलि जुग बढिहैं धर्म ले सकहु नहि दर सैहैं ९ तब सब धर्म निरसन द्वारा लैहैं र-
 मार मन औतारा १० जौन चराचर के गुरु स्वामी सब जौवन के अंतर जामी ११ जिन
 को जन्म कर्म मति सेतू संत धर्म के रसन देतू १२ ॥ दोहा ॥ गंगा के तट में अहे संभलना
 मक्याम तहां बिस्मृज सविप्र कोउ कैहैं अति मति धाम ६ ॥ चौपाई ॥ ताके गृह में
 माधव मासा सुकुल हादसी दानहु लासा १ लैहैं प्रभु कल की औतारा हरिहैं अब
 निपाप करभारा २ दैहैं कोउ सुरति नहि तुंग ता मेचि ठरिं गि कैर नरंगा ३ करमें करि
 कराल करवाला आठ विभूति समेत कृपाला ४ चहुं कित चपल तुंग चलाई धीर
 जधारि धरा पर धाई ५ भूपरूप जे सद्रु अपारा तिन को दिन करिहैं संधारा ६ जब पा-
 पिन कैहैं जैहैं नासा अरु कल की अंगराग सुवासा ७ फैली पो न पाय जग माहीं सोई
 सुचि करिहैं जीवन काहीं ८ प्रजा जयो चित उतपति कैहैं वासुदेव पद चित्त लगे-
 हैं ९ जब होई कल की अवतारा तब कैहैं सत जुग संचारा १० चंद्रसूर्य अरु सुरगुरु भू-
 पा तीनि दुये कहिसाथ अनूपा ११ प्रविसे पुष्पन षटमह जबहीं सत जुग प्रगट
 होत है तबहीं १२ ॥ दोहा ॥ सोमसूर्ज बंसी नृपति जेतने भैमति मान बर्त्तमान अरु
 भाविहैं मेसो कियो बषान ७ ॥ चौपाई ॥ तुम ते लैन दहि परजंता ग्यारह सै पंद्रह म-
 ति वंता १ इतने वर्ष बीच होमाहीं ये सब नृप कैहैं कलि पाहीं २ उत्तर दिसि जे सक

टाकार उदित होहिसत्तर्षिउदारा ३ तिनमेप्रथमकेरदुइतारा पुलहऔरकतुनामउचा
 रा ४ तिनकेमधिनपतनमहयेक रहतसदाअससाखविबेक ५ सौसौवर्षभोगनोसो
 ई असजोतिषविदकहसबकोई ६ अहैमघातिनमधियहकाला यहिविधिकाल
 भेदनहिपाला ७ जादिनजदुकुलकमलदिनेसा कियोगवनवेकुंठनिबेसा ८ ॥ दो
 हा ॥ तादिनतेयहअवनिमेकलिजुगकियोप्रचार जेहिकलिजुगमेमनुजसबभयेअ-
 धर्मअधार ८ ॥ चौपाई ॥ जबभरिहरिपदपरस्योधरनी तबभरचलीनकलिजुयक
 रनी १ मघानक्षत्रमाहजेहिकाला भोगकरैसत्तर्षिभुआला २ तबतेयहकलिजुगप
 रगततो दिव्यवर्षद्वादससतरहतो ३ जबसत्तर्षिमघाकहंत्यागी पूर्वाषाढहोतअ-
 नुरागी ४ तबप्रद्योतनृपतितैलैकै कलिजुगबढाधर्मस्यैकै ५ जादिनहरिविकुं
 ठअनुराग्यो ताहीदिनतेकलिजुगलाग्यो ६ दिव्यवर्षबीतिहैंहजारा तबसतजुगपु
 निकरीप्रचार ७ निजनिजधर्मवर्नसबकरिहैं ज्ञानविज्ञानसुजानसुधरिहैं ८ यह
 जोबरन्योमानववंसा तेहिविधिहेकुरुकुलअवतंसा ९ विप्रच्छत्रिवैस्पहसद्रनके ॥
 जानहुजुगजुगसबवरननके १० धर्मात्माजेजसीमहीपा भयेमहात्माजेकुलदीपा ॥
 ११ तिनकीकथाकीर्त्तिअबरहिगे सोऊकविंसुजानमुषकहिगे ११ ॥ दोहा ॥ आता
 सांतनुभूपकेदेवापीजेहिनाम चंद्रवंसकोभूपयेकसुनुदुजोमतिधाम ९ ॥ चौपाई
 कलिकेअंतमाहकुरुगई येदोउनृपहरिसिक्षापाई १ करिहैपुनिकेवंसविवर्धन
 अपिहैवर्नाश्रमभरिअडन २ सतजुगत्रेताहापरकलऊ यहिविधिहोतवेदकहि-
 दियऊ ३ भयेजेहैंअरुक्हेहैंराजा मेबरन्योकुरुकुलमहराजा ४ ममताकरोभूमिकी
 भारी येनभूमिगैसंगसिधारी ५ राजहुहोयतदपिमतिधौरा अंतसमैमहतासुसरी
 रा ६ कृमिविटभस्महोतहठिसोई तेहिसरीरकेहोतहिजोई ७ द्रोहकरैसबजीवन
 पाहौ तातेअवसिनरककहंजाहौ ८ भूकेभूपतिअसमुषभाषे यहपुरषाकमायम
 हिराषे ९ यहधरनीसबअहैहमारी केहिविधिमोसुतपालैसारी १० ऐसीकोनिहुं
 करैउपाई जामेकोउनहिंलेयछोडाई ११ पुत्रपौत्रजेहोहिंहमारे तेइभोगहिंभुवि
 भोगअपारे १२ ॥ दोहा ॥ करतकरतमरिजातहैंधरनीहेतउपाय अंतसमैजरिजात-
 तनधरनीसंगनजाय १ भरिकैअतिअभिमानजेभोगकरतनृपराय तिनकोकछुन-
 हिरहतहैकथायेकरहिजाय १० इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीबांधवेशविश्व
 नाथसिंहजूदेवात्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृ
 ष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृतेआनंदाम्बुनिधौद्वादशस्कंधेद्वितीय-
 स्तरंगः २॥ ॐ ॥ ७ ॥ श्रीशुकउवाच ॥ दोहा ॥ अपनेकोजीततनिरूपिहैं
 सतिनृपनयहभूमि अहोपेलौनामृत्युकेनृपजितिहैंकाधूमि १ ॥ चौपाई ॥ हैनरै

द्रुमतिमंतहुजेऊ दयाकरतअभिमानहुतेऊ २ राजसेनधनधरनिहमारी कियेगर्वये
सहिउरभारो ३ फेनसरिसयहअनितसरीरा तामेकियेविस्वासंगभारो ४ मनमेंकर
हिंविचारसदाहो जीतिकामकोआदिककाहो ५ पुनिमंत्रिनकोबुधितेजीती अवसि
चलाउवअपनीरोती ५ कंदकरिपुजेहेममराजू तिनकोजीतबंसहितसमाजू ६ यहि
विधिक्रमसोसिंधुमेषला करबजीतिमदिराजयेकला ७ यहीबंधेआसाकोपासा
लपतनकालआपनेपासा ८ यहूकरहिंपुनिभूपविचारा पुनिजीतबसागरहुअपा
रा ९ दीपांतरलेहेहमजीती कबहूँकोदुकीकरबनभीती १० यहसठनाहिबिचा
रैनममें कहाभोगछनभंगुरतनमें ११ जेतनोअममोहिजीतनकाहो मूढनृपतिजे
करहिंसदाहो १२ तैतनीकरैजोमोक्षउपाई तौतिनकोसबविधिबनिजाई १३ ॥ दो
हा ॥ मनुआदिकमहाराजसबमोहितजिगेसुरधाम तौअबकेसठनृपतिकोजितिहेमो
हितमाम २ चौपाई ॥ मोरेहितपितुपुत्रहुआता औरहुजातिबंधुअरुनाता १ करिक
रिकुमतिपरस्परारो फँतेफँसममताकेभारो २ कृष्णभजनकेजोगसरीरा ताकोदे
हिंसदाहूअधीरा ३ ऐसहिममहितलारिभरिजाहो नहिसमुहिनित्यतनकाहो ४
पुरूरवाद्युगाधिनरेसा नहुषभरतसदस्त्रार्जुनवेसा ५ मांघातासगरहुषट्गंघा पुंघ
माररघुअतिसुभअंगा ६ दनविंदहुसांतनुसरजाती नलदगगयहूककुस्थसजाती
७ कुबलयासुअरुभूपभगीरथ औरहुजेनरनाथमहारथ ८ हिरनकसिपत्रिभुवन
जयवारो रावनलोकोरोवावनहारो ९ नमुचिचूत्रसबरभौमासुर हिरन्यास्तारक
तांडकसुर १० औरहुदैत्यऔरसबराजा सिंगरेजातासरदराजा ११ जीतेसबहिआप
नहिहारे विदितविस्वविजदंबलवारो १२ ॥ दोहा ॥ तेअतिममतामोहिमहकियेमे
सबकोय रहेनसबदिनमोरप्रभुकरहीअबसोय ३ श्रीशुकउवाच ॥ जसीमृत
कभूपनकधामेजोकस्योनरेस सोसबज्ञानविरागहितनहिपरमारथवेस ४ ॥ कवि
त्त ॥ सवैया ॥ जोजनश्रीजदुनाथचरित्रअमंगलमूलउपारनहारो काननमेंसुनैरोज
होरोजगुनैअरुगावैमहासुषसरो ॥ सोलहिभक्तिकहेरघुराजनआचतफेरिसंसार
असारो देवकीनंदनकेमिलिवेकीउपाययहीनहिंदूजीविचारो १ ॥ दोहा ॥ व्याससु
वनकेवचनसुनिवारहिवारनेहोरि पुनिबोलेपुरुकुलकमलदिनकरदोउकरजोरि
५ ॥ राजौवाच ॥ चौपाई ॥ कलिकेजनकरिकौनउपाई देहेंकलिकेदोषनसाई १ ॥ सो
भाषोमोसेमुनिराई कलिनोहिकालकरालदेपाई २ जुगअरुजुगजुगकेजेधर्मा ॥
भितिअरुप्रलैकालमुनिसर्मा ३ यहूदेजैमोहिसकलउचारी जाननचहोँकालगति
भारो ४ नगअरिसुतसुतसुतकेबैना विधिसुतसुतसुतसुतसुतचैना ५ भरिबोलेअति
मंजुलवानी लविभूपतिमविभगतिलोभानी ६ ॥ श्रीशुकोवाच ॥ सतजुगमाहिधर्मप

द्वारा रक्षोसबैजनलियतेहिं थारी ७ सत्यदया और हुत पदना धर्मचारि पद जान सुजा
 ना ८ तोषित लूमो मित्र अरु दांता समदर्सी करुना कर सांता ९ आत्माराम सील मय सि-
 गरे सत जुग के जन को उनहि बिगरे १० हिंसा असति अतोष लगई चारि अधर्म चरन दि-
 य गाई ११ धर्म सत्य पद त्रेता माही कछो अनृत ते ये कत हां हीं १२ यज्ञ तपो निषाध ह त्रे-
 ता जानहु धर्म अग्रे न बिजेता १३ ॥ दोहा ॥ नहि लंपट नहि हिंस कौ त्रेता के सब लोग ॥ अ-
 र्थ धर्म अरु काम मै पारायन बिन सोग ६ ॥ चौपाई ॥ वेद त्रयी के सब अभ्यासी विप्र न पू-
 जक प्रीति प्रकासी १ द्वापर माहि धर्म द्वैपादा रहे दान तप जु तम रजादा २ जन कुलीन
 वेदहि अभ्यासी जसी कुटुंबी धनी हुलासी ३ ऐसे द्वापर के जन जानो क्षत्री ब्राम्हन स्त्रेष्ठ
 वषाणो ४ कलि जुग ये क धर्म पद दाना कलि अंतहि सो उन सी निदाना ५ क्रम सो बढि
 अधर्म के पादा क्रम सो हरि हैं धर्म मृजादा ६ दुराचार कलिके जन व्हे हैं जीवन पै न द-
 या चित लै हैं ७ करि हैं बैर सबै बिन हेतू बंधि हैं सदा पाप करनेतू ८ लोभी अरु लाल
 चौ अभागी अनुचित करत ला जन हिलागी ९ कलि जुग म हनू पस दुन केरी व्हे हैं म-
 हि मा भूति घनेरी १० सतरजत म त्रे गुन जन मा हीं रहि हैं हे न रना ह सदा हीं ११ तप अ-
 रु ज्ञान होय रुचि जब हीं उदै स तो गुन की गुन तब हीं १२ काम कर्म म ह जब रुचि होई
 उदै रजो गुन की गुन सोई १३ ॥ दोहा ॥ अस तोष अरु लोभ हूं म दम सर पाषंड रजत म-
 की यह है उदै जानहु भूप उदंड ७ चौपाई ॥ हिंसा दुष असत्य छल तंद्रा सो क मोह म-
 य दैन्य दु निद्रा १ ये सब हां हि जौ न जन का हीं उदै त मो गुन की ते हि मा हीं २ सत जुग
 मा हिं स तो गुन जानो त्रेता मा हिं रजो गुन मानो ३ रजत म द्वापर मा हि विचारो कलि म-
 ह केवल तम हि उचारो ४ कलि जुग म ह सुनिये कुरु राई क्षुद्र सबै व्हे हैं नृप राई ५ व्हे
 हैं सब जन म हा अभागी सपने हुना हि धर्म अनुरागी ६ होई घर दारिद्र्य चारा मनुज
 करै गेब हुत अहारा ७ व्हे हैं सब जन अति सै कामी करि हैं नारिन के र गुलामी ८ घर
 में धन रहि है कछु ना हीं ऐस करन चाहि हैं सदा हीं ९ तिय करि हैं पर पूरु प्रीती मनि
 हैं नहि ने कहु पति भीती १० ससुर सास सो करि हैं रारी दै हैं सदा परो सिन गारी ११ व्हे हैं
 देसन चहुं कित चोरा करि हैं पुरन उपद्रव घोरा १२ ॥ दोहा ॥ साधुन को धरि भेष सठ
 वेद अर्थ करि षंड अपनी रीति चलाय कै फैलै हैं पाषंड ८ ॥ चौपाई ॥ राजा प्रजन लूटि
 सब लै हैं निज दल सौं निज राज जरै हैं १ विप्र म हा विषई व्हे जै हैं गनिका को निज घर हि
 बसै हैं २ करि हैं सोई कही जो नारी दै हैं पढि सब सास्त्र बिसारी ३ उदर हेत करि हैं ब-
 हु कर्मा कौ डी के हित छोडि हैं धर्मा ४ बचि हैं नीच कर्म अस ना हीं करि हैं विप्र ना हि-
 जिन का हीं ५ कुमति ब्रम्ह चारी कहवै हैं ये को व्रत करना मन लै हैं ६ करि हैं अना चा-
 र सब काला धारे रहि हैं ते मृग छाला ७ जिन को बहु होई परिवारा भीष मां गि हैं द्वा

रहिद्वारा ८ तपीकरै गेत पंघरमाहीं बसनहेत जैहैं वननाहौं ९ सन्यासीलोभी अतिहैं
 हैं कौडीके हित घर घर धैंहैं १० अतिछोटीहैं हैं कलिनारी नापरहैं हैं बहुत अहारी
 ११ हैं हैं बहुत सुता सुनतिनके असन बसन होई नहिजिनके १२ ॥ दोहा ॥ कनिकी
 नारी कबहुं नहिं करिहैं कौहुको लाज रहिहैं पर घर रातिकै तजिनिज घरको काज १॥
 चौपाई ॥ जोको उस धनु बचन उचारी तोहैं हैं तेहि लाषनगारी १ करिहैं रातिसहर
 महचोरी वागत फिरिहैं धोरिन धोरी २ कौहुसोक बहून सस बतैंहैं देसिन पर देसि-
 न ठगिलैंहैं ३ अपनेयार हेत कलिकाला मरिहैं पति सुनलै करवाला ४ अथवा वि-
 षदे डरिहैं मारी अथवा फांसि गलेमहडारो ५ कलिके वनिक खली अतिहैं हैं ॥ ग-
 कको वस्तु चारिकौ दैहैं ६ दैहैं तौलत माहि घराई लैहैं तासो दाम बढाई ७ क्षत्री
 और ब्राह्मन हुजेते करिहैं वनिक उद्दिमहितेते ८ विनाविपतिहु परे नरे सा लामि
 देइगे धने हमसा ९ जोको उकोहुकी चुगली करिहैं सो सुनिकै अतिसे सुष भरिहैं
 १० नीचहु कर्म करत जगमाहीं कौउकोहुको बरजोनाहौं ११ सोऊ करिहैं असमन
 ठोको हमहुं करहि कर्मयह नौको १२ ॥ दोहा ॥ ठाकुर दाता आपनो सुभग सीलमति
 धाम ताको वाकर छोडिहैं हैं निमक हराम १० ॥ चौपाई ॥ पालन करी जन्मते लैके
 असन बसन बहु विधिले दैके १ तेहि ठाकुर कहै विपति परेही तजि दैहैं चाकर बिनते
 ही २ हैं हैं चाकर निमक हरामा तिनकी नरकहुमहनहि दामा ३ ऐसे कलिके स्वा-
 मिहु हैं हैं विनक सूरचा करिहैं छोडैंहैं ४ सेवा करत करत जोकोई रोगी अथवा बू-
 ढहु होई ५ ताको प्रभु पालन नहि करिहैं ज्वानी लौं ताको धन भरिहैं ६ बूढ गायज
 बढू धन दैहैं तब पालक तेहिनाहिषवैहैं ७ पिता भ्रात अरु जातिहु नाता भगिनी
 मोत गुरु अरु माता ८ जहां होइ गी अपनीयारी ताहीके हैं उपकारी ९ सारी-
 सार सलाहो हैं निसिदिन नरतियको मुष ज्वैहैं १० पाप करत में परम प्रवीना ४
 मर्म करत में हैं दैना ११ लैहैं स दुसकल विधिदाना विप्र सपिस करिहैं अभिमाना
 १२ ॥ दोहा ॥ ब्राह्मन को धरि भेष सठ अपने पेट दिहेत करिहैं तप पाषंड बहु बंधि
 हैं धन करनेत ११ ॥ चौपाई ॥ बैठत पलमह करि अभिमाना स दुबाचि हैं कथा पुरा-
 ना १ महा अधर्मा धर्म भाषिहैं क्षत्रिण विप्रन पाहि माषिहैं २ नित ही चितरही उ-
 दविगना रहिहैं दुष सागरमहमगना ३ नहि वषिहैं में घनिज काला बारवार-
 कलि परी अकाला ४ जुरी अननहि भोजनकाहीं भाषमांगिहैं घर घरमाहीं ५ ता-
 पर नपतिल गायपियादा लैलैं हैं घरकी मरजादा ६ बसन मिलोनहि पहिरनका-
 हैं तौ भूषनकी कोन चलाहीं ७ मिलीन पाट भूमि महसैंहैं पियन हेत भल जलहु
 नपैहैं ८ करिहैं मैथुन पसुन समाना भोजन करिहैं विन अस्नाना ९ हैं हैं सकल-

वस्तुतेहीना महाकुरूपीपापप्रवीना १० ऐसेकलिमहद्वैहैंप्रानी जायकहाँलगिदसा
बषानी ११ रहिनहिजैहैंकछुविवेका द्वैहैंचारिवरनमिलियेका १२ ॥ दोहा ॥ यकयक
कौडीकेलियेतजितजिपरमसनेह मारिमारिमरिमरिकुमतिसबजैहैंजमगेह १२ चौ
पाई ॥ मातापितावृद्धजबद्वैहैं तिनहिनिकारिगेहतेदैहैं १ सुतअरुसुताबेचिसठड
रिहैं जातिनातकोनेकुनडरिहैं २ होतहिकन्याघातकराई कहिहैंपरंपराचलिआ
ई ३ शिअउदरहितचहुदिसिधैहैं यहिविधिसिगरोउमिरबितैहैं ४ जगतगुरुत्रिलोक
केस्वामी सबजीवनकेअंतरजामी ५ जेहिपदमहविधिसिबदिगपाला नायनायसि
रहोतनिहाला ६ ऐसेजदुवरकोकलिमाही कबहूंमनुजपूजिहैनाहीं ७ करिहैंओ
रअनेकपषंडा जातेद्वैहैंसुभमतिषंडा ८ नृपजोजदुनंदनकोनामा लेतमरतमह
कोउमतिधामा ९ अथवाजबकहुंलहैकलेसा कहतरामहरिकृष्णनरेसा १० गिरतप
रतछटिलतमहजेई हरयेनमऐसेहुकहिदेई ११ सोसबजगबंधनतेछूटी लेतबैकुं
ठवाससुषलूटी १२ ॥ दोहा ॥ ऐसोदीनदयालप्रभुजोनदेवकीलाल ताकोनहिभजि
हैंकुमतियहिकरालकलिकाल १३ कलिकेजेतेदोषहैंमनुजनकेदुषदानि तेसबहि
यमेबैठिकेनासतसारंगपानि १४ ॥ सवैया ॥ कृष्णकथाजोसुनैचितलायत्योंकृष्ण
कोनामसदामुषगावै कृष्णकोध्यावतकृष्णकोपूजतकृष्णकोसादरसीसनवावै ॥ ता
केहियेचलिकृष्णबसैंहठिकृष्णहिसोअघओघजरावै कृष्णहीभक्तिभरैरघुराज-
सोकृष्णहिआपनेधामपठावै १ जैसेहिरन्यमेंधातुअनेकहिरन्यकेरंगहिदेतनसा
ई ताहिज्योंपावकधातुजराइकैदेतहिरन्यकोरंगबनाई ॥ तैसेहिश्रीरघुराजहि
येजदुराजदयाभरिकैदुतआई दासनकेदुरितानिकोहाहिदुनीदुगुनीदुतिदेतदे
पाई २ ॥ घनाक्षरी ॥ अतिसुमकरिकरिविद्याबहुपठिलीबोवनमेंनिवासकैकैम-
हातपठानिबो मनकोअचलकीबोसंध्याआदिअर्थदीबोतीरथनहाइबोहूवत
विधिजानिबो ॥ विविधिप्रकारनकेमंत्रनकोजपिलीबोदानदीबोऔरविषैसुषकोग
लानिबो रघुराजयेतेसबैतेसेनापवित्रकारीजैसौहैपवित्रकारीहरिहियआनिबो ३
दोहा ॥ तातेकुरुमहराजतुमकुरुकेसवउरमाहि मरतजहिध्यावतमनुजमाधव
पुरकोजाहि १५ मरतसमयजोमनुजकोउरामकृष्णलियध्याय ताकोदीनदयालप्र
भुलेतआसुअपनाय १६ ॥ सवैया ॥ याकलिकालकरालमहाबलव्यालसोजीवन
भक्षनहारी पैकरुनाथसुनोयहमेगुनयेकअपूरुबलेहुनिहारी ॥ श्रीरघुराजन
जोगहुजापनदानव्रतोजेलियेकछुधारी जीवतरैभवसागरकोमुषमेजुगआपर
कृष्णउचारी ४ ॥ घनाक्षरी ॥ बरषअनेकजौनमनकोअचलकीन्हैसतजुगहोत
रह्यौहरिपदध्यायेते त्रेताजुगजौनजागकीन्हैफलहोतरह्यौजोरिजोरिधनहुअ

संपन्न लगायेते ॥ कहै रघुराज जो न ह्वा परमें पूजे हरि होत फलने मज मव्रत के बढायेते
तौ न कलिकाल माहीं बिनहि प्रयास होत यादवें दूराघवें दूनाम गुन गायेते ५ इति सि
द्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश विश्वनाथसिंह आत्मज सिद्धि श्रीमहाराजा
धिराज श्रीमहाराजा श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारि रघुराजसिं
हजू देवकृते आनन्दाम्बुनिधौ द्वादशस्कन्धे तृतीयस्तरंगः ३ ॥ ॐ ॥ ३ ॥
श्रीशुक उवाच दोहा ॥ परमानुहिजे हि आदि है द्वै परार्ध है अंत कहि आयो सो
काल मै तुम सो सब मति मंत १ ॥ चौपाई ॥ औरहु भाष्ये जुगन प्रमाना अब सुनु
कल्पहु प्रलै विधाना १ सहस्र बार जव हो जुग चारो बीतहि सो इविधि दिवस उ
चारो २ एक कल्प कहवावत सोई भोग चौदहौ मनु को होई ३ सोई कल्प के अ
तहि माहीं ब्रम्हा की निसि होतिस दाहीं ४ जेतने जुग को विधि दिन जानो तेतने
जुग की विधि निसि मानो ५ ब्रम्हा के दिन अंत हि माहीं प्रलै होति तिहु लोकन का
हो ६ यह नैमिषिक प्रलै विचार जा में सोवत है करतारा ७ सेस से ज नारायन सो
वत बिगरे जग को निज तन गोवत ८ जब ब्रम्हा के सोइ दिन राती बीतहि सतव
र्ष हि यहि भांती ९ प्राकृत प्रलै होति तेहि काला ता को सुनुहु प्रकार भुवाला १०
सातहु प्रकृति लोन कै जाहीं अपने अपने कारन माहीं ११ यह ब्रम्हांड प्रकृति को
कारज लोन होत प्रकृति हिमह आरज १२ ॥ दोहा ॥ धरनौ महसौ वर्ष लों में घबर्षि
हैं नाहिं कै है तव परजा दुषी अन्न बिना महि माहिं २ ॥ चौपाई ॥ छुधा विवस हनि
कै ये कये कन करि लै हैं क्रम सो सब भक्षण १ यहि विधि कै हैं प्रजा विनासा करि हैं
द्वादस भानु प्रकासा २ सिंगरो सलिल सो पिते लै हैं पुनि नहि कह्यु थल मह बर से हैं
३ सेस वदन ते नि कसौ ज्वाला सोलहि पवन सहाय विसाला ४ सो सब भूमि भस
म करि देई बढि ज्वालालोकन दहिलेई ५ ऊपर रवि अथ सेस हि ज्वाला भसम
करी यह विस्व विसाला ६ यह ब्रम्हांड जो अहेमहाना कै हैं जरो करीष समाना ७
पुनि सौ वर्ष हि पवन प्रचंडा चलि है भूपति यह ब्रम्हांड ८ कै है धूम बरन आका
सा धूर धूसरित विगत प्रकासा ९ तहो मे धरंगन के नाना करि करि नभ मह सोरम
हाना १० बरषा हिं गे सौ वर्ष प्रजंता सुंड समान धार मति वंता ११ यह संसार यकार नै
व होई बिन जल को थल परी न जोई १२ ॥ दोहा ॥ सहित गंध गुन भूमित हं होत जल
हिमहलीन रस गुन जुत जल तेज मह होत लीन परवीन १ रूप सहित पुनि तेज हू पव
न हिं जात विलाय पसस सहित पुनि पवन हून मम हजात समाय २ सब्द सहित नभ
ताम से अहंकार महजात इंद्रि सुरजुत साजु कै अहंकार हि समाल ३ अहंकार सब
होत लय महत्त्व मे जाय महत्त्व पुनि जाय कै प्रकृति हि माह समाय ४ सतरजत

मगुनविषमजेतेसबहोतसमान सोईप्रकृतिपरमात्महिलीनहोतिमतिवान ५
 सोपरमात्माकेनहीकालहिकृतपरिनाम आदिअनादिअनंतहूअव्ययनित्यतना
 म ६ मनवचनहुनहिंजातजहंसतरजतमगुननाहिं प्राणबुद्धिइंद्रीसुरहुनहों
 आहिजेहिमाहिं ७ महदादिकजामेंनहोंनहिकबुजगतविकार हैनस्वप्नजागति
 हुनहोंसुषुप्तिउद्धार ८ अनिलअनिलआकासअपअवनिअर्कएनाहिं सोसुषु-
 प्तिसमरहतनितनभसमअमलसदाहिं ९ सोअतर्कसबमूलहैप्रकृतिहुजेहित
 यहोय सोपरमात्तामेंसकलयहजगजातसमोय १० जबमायाअरुजीवहूहोतई
 समहलीन सोईप्राकृतिकीप्रलैकहतसबैपरवीन ११ बुद्धिइंद्रियनअर्थकोहैप
 रमासअधार सास्त्रहितेदेषोपरैतेहिविननहिसंसार १२ ॥चौपाई॥जोउपजत-
 अरुहोतविनासा सोइअनित्यसबवेदप्रकासा १ दीपचक्षुआदिकहैजेते जो
 तिकार्जयेजानहुतेते २ ऐसहियहसिगरोससारा परमात्माकेकार्जअपारा ३ विन
 परमात्मारहैनकोऊ थावरऔरहुजंगमजोऊ ४ जियकोधर्मभूतजोजाना तासुअ
 वस्थाविविधिवषाना ५ ज्ञानविकासजागरनजानो कबुसंकोचस्वप्नसोमानो ६
 अतिसंकोचसुषुप्तिविचारो मायाकृतअनित्यउरधारो ७ जैसेनृपजलधरनभ-
 माहीं कहूंप्रगटहिकहुंफेरिविलाहों ८ व्यामरहतहैविगतविकारा निमिजगअ
 रुपरमासविचारा ९ सूतभिन्नजिमिपटनहिहोई कारनभिन्नकार्जनहिहोई १०
 तैसहिईसभिन्नजगनाहों समुद्रिदेषियेनिजमनमाहीं ११ जोनेयाइकअसउर
 आने कारनभिन्नकार्जकोमाने १२ ॥दोहा॥सोतिनकोभ्रममानियेकारनहीहै-
 कार्ज अहैअवस्थाभेदयहसोसुनुकुरुकुलआर्ज १३ देवमनुजपरतोतिजियसो
 भ्रमजानुनरेस जोयहसतितौमुक्तिमेंआवतदोषहमेस १४ ॥चौपाई॥जीवहि
 जेसुरमानुषमाने तिनहिअवधबुधिवंतबवाने १ घटअकासजिमिमठहुप्रका-
 सा जैसेलघुअरुमहाहुतासा २ बाहेरभीतरपवनसमाना तिमिजियरहतसरीर
 ननाना ३ होतकनकजिमिबहुतप्रकारा तिमिहरिधारतरूपअपारा ४ ऐसेलो
 कवेदसिद्धांता यहमनजानिरहोनृपसांता ५ जिमिरवितेउपजहिघननाना क
 रहिवोटपुनिरविहिमहाना ६ तिमिईसहितेहोतसरीरा लषतईसरोकलमति
 धीरा ७ जबनहिरहतमेघनभमाहीं दरसनहोततबैरविकाहीं ८ इमिजबछू
 टततनअभिमाना जियहिहोततबज्ञानविज्ञाना ९ तातेगहिविवेककरवाला
 मायाबंधनकाटिकराला १० मिलैअनीसईसकहंजाई यहआत्यंतिकप्रलैकहा-
 ई ११ ब्रम्हादिकजेतेहैंप्रानी नितउपजतअरुनसतविज्ञानी १२ नितउतपति
 नितप्रलययहीहै सूक्ष्मदरसीकहतसहोहै १३ ॥दोहा॥जैसेसरिताधारलहि

वहतत्रिनादिअनंत तैसहिकालप्रवाहलहिजराउपजतबिनसंत १५ यहअनदि
जो काल है सो हरिकेरसरूप याकोचलबनलषिपरतजिमिरविकी गतिभूप १६ नि
त्यप्रलययहजानुनृपप्रलैचारिकहिहीन भैमितिकअरुप्राकृतीअसंतिकपरवी-
न १७ जगअधारजदुनाथप्रभुनारायनजेहिनाम तेहिलीलासंखेपतेमैभाष्योम-
तिधाम १८ काकेमुषमेंजीहहैजोहरिचरितअपार बरनिसकलविधिंताहिकोके
हुबिधिपावैपार १९ ॥ कवित्तरूपघनाक्षरी ॥ विविधिकठोरघोरदुषकीदवानल
सोजरतजेपापीपूरप्रानेअतिविलपात ॥ तैऊजोअपारभवपारावारपारजानबिन
हीप्रयासचाहैहियद्विहरपात ॥ भनैरघुराजदोऊदाथनउठाइतिहैऔरनाउ-
पाइमेरेदृगनमैदेखात नंदलाललीलाकथारसकीजहाजपाइकेतेगयेकेतेजैहैंके
तेअवैचलेजात १ ॥ दोहा ॥ यहपुरानसुभसंहितानामभागवतजासु नारायनप्र
थमहिकियोनारदसौपरकासु २० नारदपुनिममजनकसौव्यासदेवजेहिनाम ॥
कह्योभागवतग्रंथयहज्ञानभक्तिकोधाम २१ सौकहिकैमोहिपरकपाव्यासदेव
भगवान् दियोपढाइसुखाइसबयहभागवतपुरान २२ कुरुपतिअबयहका
लमैतैमिषवनमैवैठि शौनकआदिकमुनिसबैमुषसागरमैपैठि २३ इनहों
संतसुजानकोपौरानिकैबनाइ सुनिहैंयहभागवतकोपूछिप्रीतिदरसाइ २४
इतिसिद्धिऔरमन्महारजाधिराज श्रीबांधवेशऔरविश्वनाथसिंहआत्मजसिद्धिऔ
रमहारजाधिराजश्रीमहारजाश्रीराजाबहादुरऔरकृष्णचंद्रकृपापानाधिकारिजूदे
वरघुराजसिंहकृतैआनंदाम्बुनिधौदादशस्कन्धेचतुर्थस्तरंगः ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥
श्रीभुक्तउवाच ॥ दोहा ॥ यहपुरानमैसुनहुनपहरिपरत्वसबठोरजेहिहरिको
परसाद्विधिसंकरकोपकठोर १ ॥ चौपाई ॥ अबसिमरैगैहमयहिकाला यहप
सुबुद्धिबोडुमहिपाला २ कबहुभयोनिहिनमलुम्हारकबहुनासनीहअहैउहा
रा ३ तनभरिजनमतमरतरहतहै जननमरननहिजीवगहतहै ३ कैउतपअपू
तअरुनाती अबतुमनहिहैहैऔरुघाती ४ जैसेबीजबीजतेअंकुर कैहैतिमितु
मत्ताहिधर्मधुर ५ देहादिकतेभिन्नभुवाला जानहुअपनेकोसबकाला ६ जैसे-
पावकदारुहिमाहीं दरसतहैपैभिन्नसदाहीं ७ जैसेस्वप्नकल्पोनिजसोसा आ
त्मभिन्नकैलपतमहीसा ८ तैसेभूपतिजागेहुमाहीं निरवतजियतनभिन्नसदा-
हीं ९ आत्माअजरअमरअविकारी विषैविवसदोतोसंसारी १० बटाकासजबध
टफुटिजातो तवबहुसुदुतहैंरहिजातो ११ ऐसहिजीवहुनसेसरीरा सुइसरूपरह
तमतिधीरा १२ ॥ दोहा ॥ जीवहितनकेबंधकोमनहीकारनजान मनहीतेहैत्रिगुन
तनतनतेकर्मअमान २ ॥ चौपाई ॥ सोमनहैमायाकोकारज चारिहुतेसंसारहिआर

ज १ तेल अग्नि पात्र हु अरुवा तो दीप चारिते हेत मघाती २ ऐ सहित न मन कर्म हु
माया चारि हु ते संसृति नृपराया ३ सतरजन मगुन ते तन होई ताही में पुनि ना सह सो
ई ४ देह जन मन हि जन मजीव को मरे मरन न हि ज्ञान सीव को ५ आत्मा है नृप स्वयं
प्रकासी देह प्रकृति पर ज्ञान विभासी ६ जिमि अकास घट केर अंधारा तिमित न को
जिय जान उदारा ७ अपरिच्छिन्न स्वभाव हिते जिय निज सरूप में न हि विकार लिय ८
ऐ सहि रीति सो त्व ते राजा भजौ सकल विधितु मज दुराजा ९ परमात्मा है आत्म अंधारा
ते हि भजित रह सिंधु संसार १० विप्र स्थापव सत क्षक नागा तुम हि न जासि की बड भागा
११ अहं मृत्यु के मृत्यु मुरारी तिन मे नृप मति लगी तिहारी १२ ॥ दोहा ॥ ताते मृत्यु हु तु
म हि नृप कछु करि सकि है नाहिं पंचरचित यह तन अहै सो मिलि है निज माहिं ३ मै
हौं सुद्ध सरूप अति परमात्मा को दास परम प्राप्य परमात्मा ज दुपति रमानिवास ४
यहि विधि अनुसंधान करि हरि पद चित्त लगाय ईस भिन्न तु मज गत को न हि ल पिहौ
नृपराय ५ चाट तर द पट विषवदन काल समान करा ल निज तन भक्षत तक्ष कहिन
हिल सिहो भुवाल ६ हरि चरित्र यह भागवत तुम को दियो सुनाइ ज्यौं पूछ्यो भाष्यो
कहा अब सुनि हो नृपराइ ७ इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश श्री वि
श्वनाथ सिंह आत्मज सिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण
चंद्र कृपा पात्राधिकारि रघुराज सिंह कृते आनंदाम्बुनि धोहा दशस्कंधे पंचम स्तरंगः
५॥ ६॥ ७॥ ८॥ सूत उवाच ॥ दोहा ॥ अपिल अनूप मभागवत ज दुपति रूप पुरान
आस सुवन मुप्रते सुन्यो जे हि पर अपर न भान १ धन्य धन्य निज जन्म गुनि नृप को रव
कुलनाथ जायनिकट सुक देव के धसौ चरन मे माथ २ ॥ चौपाई ॥ पुनिकर अंजुलि निज
सिर धरिकै बोल्यो विष्णुरात मुद भरिकै १ राजौ वाच ॥ हे कृपालु मुनि आस कुमारा तु
म सम को जग अधम उधारा २ मोहि कृतारथ प्रभु करि दीन्ह्यो मो पर परम अनुग्रह की
न्ह्यो ३ यह प्रत्यक्ष कृष्ण को रूपा श्री भागवत पुरान अनूपा ४ करनां जुलि कै सो मति
माना कथा पियूष करायो पाना ५ हरि दासन यह अचर जनाही करहि दयां हठि दीन
न माहौं ६ तपित मूढ जन जे जग रोगू आप दयाति न औषध जोगू ७ यह भागवत
पुरान सुहावन दिय सुनाय मोहितु म मुनि पावन ८ यामे केवल कृष्ण चरित्रा अ
खिल जगत कहं करन पवित्रा ९ तक्षक नाग केर कहवाता मोहि न हिमीच हु की
भयताता १० मुनि वर मोहि दिय अभै बनाई मुक्ति मार्ग सब दियो देषाई ११ अवनि
देस मोहि देहु मुनीसा वैमै मन लगाय जग दीसा १२ ॥ दोहा ॥ जगत वासना सकल त
जि कै हरि पद अनुरागि गवन करहुं ज दुपति नगर यह प्राकृत तन त्यागि ३ ॥ चौपा
ई ४ ॥ जगने वास की आस हमारी छन भरि है न हि हे भ्रमहारी १ दूर भयो मेरो अज्ञाना

प्रविशौ उरमहजानविज्ञाना २ आपकृष्णपुरपथकहिदयऊ अबनहिकहुवाकीर
 हिगयऊ ३ सूतौवाच राजहिजानिपरमविज्ञानी चलनचह्यौतबसुकसुषणानी ४
 व्याससुवनकीगवनतजानी उठिकुरुनाथपरममुदमानी ५ चरनपरवारिसीसजत
 लीन्ह्यो औरसविधिमुनिपूजनकीन्ह्यो ६ फेरिगिह्यौमुनिपदबडभागा उमग्योउर
 अंबुधिअनुरागा ७ नृपहिसराहिबहुतमुनिराई प्रेमभरोपुनिमांगिबिराई ८ च
 ल्यौतहाँतेव्यासकुमारा चलेभिक्षुकहुसंगअपारा ९ हरेकृष्णगोविंदमुकुंदाजयजय
 नदुकुलकौरवचंदा १० जयरुकुमिनीरमनगिरिधारी जयसीतापतिअवधबिहा
 री ११ जयरघुनंदनजयजदुनंदन रावनगंजनकंसनिकंदन १२ ॥ दोहा ॥ जयदेवकी
 कुमारप्रभुजैकोसलाकुमारभवसागरपारहिकरनजयरघुरायअधार ४ ॥ चौपाई
 जबकीन्ह्योसुकदेवपयाना तबराजर्षिभूपमतिवाना १ जदुपतिपदमनदियो
 लगाई रथोअचलतरुसमनृपराई २ पूरुबअग्रकुसासनमाहीं उत्तरमुषनृप
 बैठतहाँही ३ ध्यावतहरिपदसुरसरितौरा छूटिगईसबजगकीपीरा ४ भयोम
 हाजोगीकुरुनाथा नायोजायकृष्णपदमाथा ५ प्रासभयोदिनसातौसोई हेशीन-
 करिषिमुनिसबकोई ६ बैठेरहेनरेससमीपा दारुपुरुषसमरक्षोमहीपा ७
 विप्रस्वापबसतक्षकथायो कोपितजबमधिमारगआयो ८ सुन्योक्तानकस्पपमु
 निराई कुरुपतिपै करिकोपमहाई ९ द्विजसुतस्वापहिदियोतलक्षै सतयेवासर
 तक्षकभक्षै १० सोईकालआयगोआजे तक्षकजातडसनकुरराजे ११ यहसुनि
 कैकस्पपमतिसेतू अहिनिषनृपतिनिवारनहेतू १२ ॥ दोहा ॥ आश्रमतेगमनत
 भयेजबआयेमगमाहि तवनक्षकसोभेटभैतक्षककहतिनकाहि ५ ॥ चौपाई ॥
 तक्षकविषकेनासनकाहीं आपसमर्थअहैमुनिनाहीं १ तबकस्पकहतक्षक
 दंसित भूपनहोनपाइहैभंसित २ तक्षककश्योहमहिसोअहहो निजविषसो-
 हमयहतदहहो ३ असकहिडस्यौताहितरुकाहीं सोतरुवैगोभसमतहाँही
 ४ कस्पपपदिकैमंत्रनकाहीं जसकोतसतरुकियोतहाँही ५ तबसंकितवैत
 क्षकभाष्यो कस्पपतमनकाअभिलाष्यो ६ जाकेहेतआपउतजाहीं सोलैलेहुइ
 हैहमपाहीं ७ कस्पपकश्योजनकेहेतू चादहिंधनसोलगतननेतू ८ अहिवि
 षनृपकोतुरतनसाई लहिधनकरिहैजन्मदाई ९ जोइतपाकैतौनहिजामै
 धनहीसोहमारहैकामै १० तबतक्षकतिनकोधनदीन्ह्यो कस्पपगवनभवनक
 हैंकीन्ह्यो ११ तक्षकधारिविप्रकररूपा आयोजहवैठोकुरुभूपा १२ निकटआ-
 यधिरूपभुजंगा उसतभयोकुरुनाथहिअंगा १३ ॥ दोहा ॥ जरोवसनसमभूप
 तनलहिअहिविपसिपिज्वाल सबदेहिनकैदेष्टैभयोभसमतेहिकाल ६ ॥

पाई ॥ भसमभयोजबभूपउदारा मचौचहकितहाहाकारा १ सुरनरविस्मितभये
अपारे बजोव्योममहविविधिनगारे २ तहैअपसराऔरगंधर्वा लगेबजावनगाव
नसर्वा ३ वर्षेदेवसुमनसुषपागे कुरूपतिकाँहसराहनलगे ४ सुवनपरीक्षित
कारकिरपुजय जाकोनामरह्योजनमेजय ५ तक्षकभक्षितपितुसुनिसोई तेहोस
भैकरिकोपबडोई ६ आसुहिमुनिवरसकलहंकारी करनलग्योमषसर्पसंधारी
७ कीन्हेविप्रहोमजेहिकाला उठीकुंडतेपावकज्वाला ८ लागेगिरनभुजंगह-
जारन करनलगेकरिघोरचिकारन ९ पावकज्वाललगीतिनजारन लागेजरनक
रतफुफुकारन १० होतविनाअहिकोजगदेषी तक्षकवधआपनोपरेषी ११
लुकोसक्रकेसरनहिजाई कस्योनाथमोहिलेहुबचाई १२ ॥ दोहा ॥ कोटिनसर्प
नकोजरतदूतैकुंडमहदेषि बोल्योजनमेजयदुजननहितक्षककहंपेषि ७ चौ
पाई ॥ जरेअमितअहिपावकमाहीं तक्षकअधमजरतकसनाहीं १ तबबोले
सिगरेमुनिराई तक्षकछिप्योइंद्रद्विगजाई २ वासवआमनदेतनताको रक्षन
कियेकुलिसगहिवाको ३ तातेपरतनपावकमाहीं भूपतिकहाकरैतेहिकाहीं
४ तबबोलेजनमेजयकोपी तक्षकअहैमोरपितुलोपी ५ तेहिरक्षतवासवब
रियाई तातेसोउममसत्रुमहाई ॥ ६ ॥ तातेसक्रहुसहितअहोसा होमहुपाव-
कमाहिमुनीसा ७ सुनिनृपवचनसबैमुनिराई एकबारसबसुवाउठाई ८ तक्ष
कसहितइंद्रकीस्वाहा बोलतभैकरिकोपअथाहा ९ विप्रवचनमुषकठनहि
माहीं देवराजदुतकंथोतहाही १० भयोचकितअतिसैतेहिकाला गुन्योमरबअ
पनोसुरपाला ११ रघोबैठितेहिसमैविमाना तामेंतक्षकरह्योलुकाना १२ दोहा
तक्षकजुतवासवतहांतैसहिचढ्योविमान देवलोकतेगिरतभोजरनहिहेतक
सान ८ ॥ चौपाई ॥ तक्षकसहितइंद्रतेहिकाले नभतेगिरतआसुसुरपालै १ त्रि-
भुवनहोतविनावासवको ऐसोजानिपस्योतहंसबको २ असअनर्थलषिपरम
उदारा नृपहिबृहस्पतिवचनउचारा ३ सुनियेजनमेजयमहराजा होतमहाअ
नुचितयहक्राजा ४ तक्षककियोअमृतकरपाना यहनहिवधलायकमतिवाना
५ करिकैतापरकृपामहाई इंद्रहुकोनृपदेहुबचाई ६ अजरअमरसिगरेसुरहो
ही तिनपरहोहुतुमहुअबछोही ७ नातोहोतइंद्रबिनलोका तातेउपजतअ
तिउरसोका ८ जीवनमरनहुप्रानिनकेरो कर्महिकेबसहोतघनेरो ९ ईसअहै
सबसुषदुषदाता यमैकोहुकोजोरनताता १० चोरअगिनअहिगाजनिपाता
सुधात्रिषाअरुरोगअघाता ११ इनतेमरहिजेपुरुषअपारा सोसबनिजकर्महि
अनुसारा १२ तातेयज्ञबंदअबकीजे जनमेजयजगमैजसलीजे १३ ॥ दोहा को

दिनविषयपरबापुरेजरेविनाअपराध जोजसंकर्महिकरततसमुषदुषलहतअ
 गाथ ९ सुनतदृहस्पतिकेवचनजनमेजयलियमानि सर्पविनासीजज्ञकोकियो
 बंदअघजानि १० सुरगुरुकोबहुभांतिसोकरिकैभूपबपान वासवकोअरुत-
 स्रकैदियोप्रानकोदान ११ शौनकादिसिगरेसुनुहुयहमायाहरिकेरि यामेमो-
 हितहोतसबफेरीफिरतिनफेरि १२॥ चौपाई॥ गुनैजोआखीविधिमनमाही तौ
 मायाईसहिमहिमाही १ जोमायापषंडकीकरनी जनकोमोहफांसविस्तरनी
 २ अरुसंकल्पविकल्पविवादा हैनईसमेंमनमर्जादा ३ अहैनप्राकृततनप्र
 भुकेरो प्राकृतकर्महिनाहिनिवेरो ४ सुषदुषहैप्रभुमेंकखुनाहीं महिविधि
 जानैजदुवरकाहीं ५ तौत्रैगुनकेबसजेजीवा सोषटउरमिनत्यागिअतीबा द
 पावतहैजदुपतिपदकाहीं पुनिआवनसंसारहिनाहीं ७ वैष्णवपदसोदपर
 मकहावत नेतिनेतिजेहिश्रुतिगनगावत ८ जेअनन्यप्रेमीहरिदासा तेसब
 छेडिजगतकीआसा ९ कृष्णरूपछबिछकेरहतहैं भानदेहकोनाहिगतहैं
 १० अहंकारममकारविहीने देहगेहमेंनेहनकीने ११ बिष्णुपरमपदहैद्विज
 जोई जाततहांवैष्णवजनसोई १२॥ दोहा॥ जोकोऊनिंदाकरैसोसहिलेहिसुजा
 न यहअनित्यतनपायकैतजैवैरअप्रमान १३॥ चौपाई॥ जैजैआसकृष्णभग-
 वाना उद्धतसुद्धसुबुद्धिनिधाना १ जासुपदुमपदकोधरिआना मैपदिलियभा
 गवतपुराना २ सुनतसूतकेवचनसुहावन बोलेशौनकमुनिअतिप्रावन ३
 शौनकउवाच॥ आसशिष्यपेलादिकजेते वेदाचार्यमहासातेते ४ केतनेकोन्ह
 वेदविभागा सोहमसोवरनहुबडभागा ५ सुनतसूतशौनककीबानी बोले-
 तिनकोअतिसनमानी ६ सूतउवाच॥ सावधानजबभोकरतारा तबउरमेंभो
 नादप्रचारा ७ उभैकानमूदेदुजराई प्रानघोषसोपरतसुनाई ८ जासुउपास
 नतेसबजोगी करतअमलमनविषैवियोगी ९ जबमनअमलकृष्णमनलाग-
 त तबहीमनुजमोक्षसुषपागत १० प्रगट्योप्रनवकौहसोनादा त्रैअक्षरकीजे
 हिमरजादा ११ जेहिउतपतिजोगिहूनहिजानै प्रनवहिस्वयंप्रकासबभानै ॥
 १२ सोइबोधकपरमात्माकेरो ऐसोहैसबसाखनिवेरो १३॥ दोहा॥ सोवतमेंजै
 सेकोऊकाहृदियगोहराय सोसुनिकैपरमातमाजीवहिदैतजगाय १४ चौपा
 ई॥ तैसहिशौनकमूदेकाना प्रानघोषसुनतोभगवाना १ जीवज्ञानइंद्रियनअ
 धीना सुनैसुकिमिजबइंद्रीलीना २ तैसहिकानहुमूदेमाहीं सुनैजीवकिमि
 सब्हिकाहीं ३ इंद्रीबसनईसकरजाना रहतस्वतंत्रसदाभगवाना ४ सो-
 ईप्रनवतेप्रगटतिबानी प्रनववासहियमेमतिषानी ५ मंत्रउपनिषदवेदपु

राना सबकोकारनप्रनववषाना ६ विप्रअकारउकारमकारा यहीजानियेप्रनवअका
 रा ७ हरिअकारअरुजीवमकारा अरुलक्ष्मीकोजानउकारा ८ सोईप्रनवतेपुनि
 करतारा चौसठवरननकियोउचारा ९ सोईवरननतेचारिहुवेदा चारिहुमुष
 विधिकियोसभेदा १० जिनवेदनमेंहैसबकर्मा जातेजज्ञहोहिसुभधर्मा ११ ति
 नवेदनकोविधिबडभागा दियपुत्रनकहकरिअनुरागा १२ ॥ दोहा ॥ तेउनिज
 निजपुत्रनदियेतेनिजसिष्यनदीन परंपरायहिभाँतिसोचल्योवेदपरवीन १५
 चौपाई ॥ थोरीआयुषभैजबजनकी अतिचंचलकैगैगतिमनकी १ अल्पबुद्धि
 भेमनुजअभागी तबहरिपेरितमुनिबडभागी २ कियेवेदकेविविधिविभागा
 द्वापरअंतजबैकलिलागा ३ यहकालहिलोकनकेस्वामी सबजीवनकेअंतर
 जामी ४ ब्रम्हसिवादिओरदिगपाला इनतेप्रार्थितकृष्णकृपाला ५ सकलध
 र्मकेरक्षनहेतू सत्यवतीमहकृपानिकेतू ६ सुमुनिपरासरतेनिजअंसा प्रगटे
 व्यासनामअध्वंस ७ कियेवेदकेचारिप्रकारा रिकजजुसामअथर्वउदारा ८
 यहीविभागसंहिताकेरो मनिसमूहजिमिमनिहिनिवेरो ९ चारिसिष्यकहैलि
 योबुलाई येकयेकतिनकोदियोपढाई १० रिकसंहितापैलकहिदीन्ही जजुकी
 वैशंपायनलीन्ही ११ सामहिकीसुंदोगसंहिता जैमिनिकोदियव्याससंहिता
 १२ ॥ दोहा ॥ पुनिअथर्वकीसंहितादियोसुमंतहिव्यास इंद्रप्रमितओवाष्कलै
 कीओपैलप्रकास १६ ॥ चौपाई ॥ अपनेचारिसिष्यबडभागा दईवाहकलकरि
 चौभागा १ याज्ञवल्क्यअरुबोध्मपरासर अग्निमात्रयेसिष्यचारिवर २ इंद्रप्र
 मितकेमांडुकेयसुत तिनकोनिजसंहितादईनुत ३ देवमित्रतेहिसिष्यहिरहे
 ऊ सौभरआदिकतेसोकहेऊ ४ मांडुकेयसुतजोसाकल्या सिष्यपांचयेकहैगोव
 ला ५ वात्सशिशिरमुद्गलसालीया इन्हेसंहितादियकमनीया ६ पुनिसाकल्य
 सिष्यसोवरना नामजासुहैजातूकरना ७ सोसंहिताकरीत्रैभागा येकनिरुक्तकि
 यकरिअनुरागा ८ चारिसिष्यतेहिबुद्धिविसाला विरजवलाकपैजवैताला ९ ति
 नकोदियसंहितासुहाई अरुनिरुक्तिहैदियोपढाई १० बाष्कलपुत्रबाष्कलीजोई
 पूरुबवेदसाषतेसोई ११ बालपित्तसंहिताबनाई दियोतीनिनिजसिष्यपढाई
 १२ ॥ दोहा ॥ बालायनअरुभज्यहअरुकासारसुजान सिष्यतीनियेपढिलियेसोस
 हिताप्रमान १७ ॥ चौपाई ॥ येसंहिताजैमेसबगाई तिनकोधारनकियमुनिराई १
 वेदविभागसुनैजोकोई सकलपापतेरहितसोहोई २ वैशंपायनसिष्यसुचित्ता
 कियेविप्रवधप्रायश्चित्ता ३ तातेचरककहामनलागे विधिबतायदियगुरुअनुरा
 गे ४ पठेफेरिअध्वर्यहिसाषा तातेअध्वर्यजमभाषा ५ वैशंपायनसिष्यतलामा ॥

रक्षोयाज्ञवल्क्यहिजेहिनामा ६ सो गुरुसोऽसवचनउच्चारं भेकरिहौं तपकठिनअप्रा
 रा ७ कठिनजोनविधिहमतपठैहैं सोयेसबकसकैकरिलैहैं ८ वचनकशोरसिष्यके
 मुनिकै बोलेगुरुसगर्वतेहिमुनिकै ९ तोसेकबुनपरोजनमेरो तैंकियदुजअपमान
 घनेरो १० पढ्यो जेमोसोसोदुतत्यागी ममआश्रमतेभाग्यअभागी ११ याज्ञवल्क्यसु
 निगुरुमुषवानी देवरातसुतसोअभिमानो १२ जजुर्वेदगनजोपुढिलीन्ह्यो ताकोतु
 रतवमनकरिदीन्ह्यो १३ ॥ दोहा ॥ याज्ञवल्क्यगमनतभयेतबतहंकेसवविप्र तीतर
 पक्षीवैदुतैलियोवेदचुनिक्षिप्र १४ तैत्तिरीयशाषाभर्दयजुर्वेदरमनीय याज्ञव-
 ल्क्यपुनिजायकैथलयेकांतकमनी १५ गुरुबहुजोजानतनहींसोऊपढनकरिआ
 स आराधनकियोभानुकोकरिकै परमप्रयास २० याज्ञवल्क्ययहमंत्रपठिरविच
 रननचितदीन गायत्रीसममंत्रगुनिभैभाषानहिहीन २१ ॥ याज्ञवल्क्यउवाच ॥
 अंनमोभगवतेआदित्यायाषिलजगतामात्मस्वरूपेणकालस्वरूपेणचतुर्विधभू
 तनिकायानांब्रम्हादिस्तंबपर्यंतानामन्तर्हृदयेषुबर्हिरपिचाकाशइवोपाधिना
 ऽच्यवधीयमानोभगवानेकएवलक्षणनिमेषावयवोपचितसंवत्सरगणनादान-
 विसर्गाभ्यामिमांलोकयात्रामनुबंहति ६७ यदुह्वावविबुधर्षभसवितरदस्तपस
 नुसवनमहरहराम्नायविधिनौपतिष्ठमानानामषिलदुरितवृजिनबीजावभर्ज्जन
 भगवतःसमभिधीमदितपनमाण्डलम् ६८ यद्दह्वावस्थिरचरनिकराणानिज-
 निकेतनानाम्ननद्विद्रियासुरगणानन्नात्मनःस्वयमात्मान्तर्पीमोप्रचोदयति ६९
 यएवेमंलोकमतिकरालवदनांधकारसंज्ञाजगरग्रहगालंतमृतकमिवविचेतन
 मवलोक्यानुकंपयापरमकारुणिकईक्षयैवोष्याप्याहरहरनुसवनंश्रेयसिस्व
 धर्माख्यात्मावस्थानेप्रवर्त्तयस्वनिपतिरिवासाधूनाभयमुदीरयन्तदति ७० परि
 तआशापालैस्तत्रतत्रकमलकोशांजलिभिरुपहताहैणः ७१ अथहभगवंस्तवच
 रणनलिनयुगलं त्रिभुवनगुरुभिरभिवंदितमहमयातयामयजुःकामउपसरामीति
 ७२ ॥ सूतउवाच ॥ दोहा ॥ सर्वमंत्रयेषट्अहैरविसन्मुषहीनित जपैजपावैजोको
 ऊसविधिसंप्रीतिसुचित २२ ताकोभानुप्रसन्नकैकरिहैंकामनापूर ताकेतनते
 होतहैमहापापसबदूर २३ ॥ चौपाई ॥ यहिविधियाज्ञवल्क्यमतिमान् आराधन
 कीन्ह्योजबमान् १ तबवाजीकोवपुरविधरिकै आयेअतिप्रसन्नमनकरिकै २
 याज्ञवल्क्यकहदीन्ह्योवेदा गुरुअपमानजनितहारीषेदा ३ यजुर्वेदहैजाकोनामा वि
 सस्योतेहिनहियेकोजामा ४ यजुर्वेदकहयाज्ञवल्क्यमुनि कियोपचदशशाप्राति
 नपुनि ५ अस्वकेसतेनिकस्योजोई वाजसनीनामहिभोसोई ६ कएवऔरमाध्यं-
 दिनआदिक मुनिकियग्रहनधर्ममर्जोदिक ७ जैमिनिकेरसुमंतकुमारा ताके

भोमुन्यानउदारा ८ जैमिनिनिजसुतनातिहुकाहैं दियपढायसंहितनतहाँ ही ९ जै
मिनिसिष्यसुकर्माकोई सहससाषकियसामहिकोई १० सिष्यसुकर्माकेमतिधामा हि
रनामपौष्यजीनामा ११ येकअवंतीपुरकोवासी जानतरयोब्रम्हसुपरासी १२॥ दो
हा॥तीनसुकर्मासिष्ययेपढ्योसहस्रहुसाष तामुसिष्यसतपंचभेचलीजगततिनसा
ष २४ आधेब्राम्हनकरतभैउत्तरदिसानिवास अरुआधेनिवसतभयेब्राम्हनपूर
बआस २५ लोगासीअरुकुक्षिहूमांगलिकुल्यकुसीद सिष्यपांचपौष्यजिकेकरि
कैगुरुहिप्रसीद २६ सामवेदसाषानिकोतेदुजपरमप्रवीन विस्तारनहितविस्वमें
येकयेकसतसबलीन २७ हिरननाभकेसिष्यकृतसोनिजसिष्यनकाहिं दीन्ही=
चौबिससंहिताअतिसैआनंदमाहि २८ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीबां
धवेशविश्वनाथसिंहआत्मजसिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुर
श्रीहृत्सचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहजदेवकृतेआनंदान्बुनिधौदादशकं
धेषष्टरंगः ६॥ ॐ ॥ ॐ ॥ सूतउवाच॥ दोहा॥ फेरिअथर्वनवेदकेज्ञातासु
मतिसुमंत तिनकोसिष्यकबन्धयेकताकोगुनिमतिवंत १॥ चौपाई॥ ताहिअथ
र्वनदियोसंहिता जोसबमुनिकीमनहिरंजिता १ भयेकबंधसिष्यपुनिदोई वेदद
र्तअरुपथ्यहुजोई २ उभैविभागसंहिताकरिकै दियोपढायतिनहिमुदभरिकै ३
सिष्यवेददर्सहुकेचारी तिनकोअसदियनामउचारी ४ येकब्रम्हबलिअरुसो
क्यानि अरुमादोषऔरपिपलायनि ५ भयेपथ्यकेसिष्यहितीना कुमुदसुनक
जाजलिपरवीना ६ सुनवासिष्यबभूंसिंधवायन येकयेकपढेसंहिताचायन॥
७ सेंधवादिकेसिष्यउदारा सावार्णीदिकभयेअपारा ८ औरअथर्ववेदआचारज
होतभयेहैंशौनकआरज ९ कस्यपसांतनुछत्रहुकल्पा अंगिरसादिकऔरअन
ला १० येअथर्वआचारजजानो अबपुरानआचारजबषानो ११ त्रय्यारुनिकस्य
पसावरनी वैशंपायनजिनसुभकरनी १२॥ दोहा॥ अकितवनहारीतयेषटपुरा
नआचारज व्यासशिष्यजेममपितातिनमुषसोहेआरज २॥ चौपाई॥ येषटमुनिहैं=
गुरुहमारे इनतेपढ्योपुरानअपारे १ रामसिष्यअकितवनजोई अरुकस्यप
सावरनिहुसोई २ व्याससिष्यममपितावदनते येसबपढेपुरानसुमनते ३
चारिअहैंदुजमूलपुराना अबपुरानलक्षनमतिमाना ४ वरनहुवेदसास्त्रअनु
सारा जिमिरिषिगनसबकियोउचारा ५ सर्गविसर्गवृत्तिअरुरक्षा अरुमन्वंत
रशौनकदक्षा ६ राजवसवंसनकेकर्मा अरुसंस्थाअरुहेतसुधर्मा ७ औरअ
पात्रैश्रीभगवाना येदसलक्षनमहापुराना ८ कोईपंचलक्षनहिभाषैं महत्त
अत्यकोभेदहिराषैं ९ विषमहोतजबहीगुनतीना तातेमहत्तत्त्वपरवीना १०

ताते होत त्रिविध हंकार ताते दुंदुभी आदि अपारा ११ यहि विधि उत पति जे मेगाई
सोई सर्ग जानहु दुज राई १२॥ दोहा ॥ ओर चराचर की सवै उत पति अहे विसर्ग जि
मि बीज हिते होत तरु पुनि बीज हिको वर्ग ३॥ चौपाई ॥ दुज जग में चर प्राणि न का
हीं जीवन चर अचर हुजग माही १ जाहि जौ न वर जित न हिं होई ताकी उचित वृ
त्ति है सोई २ यही वृत्ति लक्षण अनुमानो अबर खाल लक्षण हुबषानो ३ हरिले वि
विधि भांति अचतारा रक्षहि धर्म हरहि भूभारा ४ रक्षालक्षण यही विचारो अब
मन्वंतर करहु उचारो ५ मनु मनु सुत सुर सुर पति जे ते हरि अंसावतार रिषिके
ते ६ शौनक ये पठ जा मै रह हीं ताको मन्वंतर कविकह हीं ७ मनु सुत सुद्ध वंस
विस्तारा यही वंस मुनिक रहि उचारा ८ तेरा जन के चरित अपारा वंस चरित सोई
अहे उदारा ९ चारि प्रकार प्रलय जेगाई सोई संस्था है मुनिराई १० भोग किहे जे पु
न्य दुपापा बंचत तेई करत संतापा ११ सोई फेरि गत महुल्या वै लक्षण हेत सो
ई कहवा वै १२ नाम रूप करना हि विभागा जीव हिको उभापहि बड भागा १३ दो
हा ॥ जाग्रत स्वप्न सुषुप्ति हू जीव अवस्था तीन तामे है परमात्मता मै वही लीन
४॥ चौपाई ॥ यह अन्वय यति रेक कहा वै यह गुन जिय हरि आश्रि पावै १ सोई अ
पाश्रै लक्षण जानो तामे मै द्विष्ट तवषानो २ जस मृत्तिका के रजग माही होत रहत
है वस्तु सदा हीं ३ पै मृत्तिकार हति है सोई विच विच बहुत अवस्था होई ४ ति
मि परमात्म आत्म माही शौनक ज्य पिरह तसदा हीं ५ होत अवस्था आत्म के
री नहि परमात्मा के रनि वेरी ६ जोग अभ्यास हिते दुज राई मन की तीनि वृत्ति
विहाई ७ विषै वासना को जिय त्यागे जदु पति जु गुल जल जप दरागे ८ तब संसा
र छूटि तेहि जातो पुनि ताको नहि दुष दरसा तो ९ येद सलक्षण है पुरान के कहहि
सुजान निधान ज्ञान के १० शौनक अहे पुरान अठारा तिन के नाम हिकरी उचारा
११ ब्रम्ह और है पय पुराना वैष्णव और हु सैवम हाना १२॥ दोहा ॥ शौनक लिंग पु
रान हूं और हु गरुड पुरान नारद अग्नि पुरान हूं अरु अस्कद महान ५ और भवि
ष्य पुरान हूं और ब्रम्ह वैवर्त मार्कंडेय पुरान हूं अरु वामन अधर्त ६ और वाराह
पुरान हूं और हु महा पुरान कूर्म और ब्रम्हांड हूं श्री भागवत महान ७ अष्टादस हि
पुरान ये अरु वेदन की साध सिष्य न सिष्य प्रसिष्य हू कसो सहित अभिलाष ८ वेद
न और पुरान को वरन्यो जौन विभाग ताहि मुन तजन को बढत ब्रम्ह तेज बड भाग ९
इति सिद्धि श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश श्री विश्वनाथ सिंह आत्मज सिद्धि श्री
महाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र रूप पापा अधिकारि धु
राज सिंह कृते आनन्दा मुनि धौदा शस्त्र के सप्तम स्तरंगः ७॥ ७॥ ॥ ॥

दोहा॥ सुनतसूतकेवचनअसशौनकतहंसुषपाइ बोलतभैमधुरीगिराअतिसयप्री
 तिबढाई १ शौनकउवाच॥ चौपाई॥ साधुसूततुमबुद्धिविसालजियतरहोबुधवरबहु-
 काला २ भ्रमतजेजीवसिंधुसंसारे तिनकेपारलगावनहारे २ यहसंकाहमरेमनआई
 सूतताहितुमदेहुमिटाई ३ परमचिरायुषजनजगमाही भाषहिमुनिमृकुंडसुत
 काहीं ४ जामेडुबिजातसंसारा तौनप्रलयमहलाग्योपारा ५ सोयहभृगुकुलकोप
 रधाना मार्कंडेयनाममतिमाना ६ अबैप्रलैभैकौनिहुनाही जामेंलोकलीनकैजा
 ही ७ कैसेप्रलयसलिलमहसोई भ्रमतरह्योपैरतदुषमोई ८ किमिवटपत्रमाहें
 मुनिगई सोवतलख्योबालसुषदाई ९ यहसंसैहैसूतहमारे भटहुतुमहोबुद्धिउदा
 रे १० जानेतिहरेसकलपुराना औरसबैजेजोगविधाना ११ सुनतसूतशौनककैबैना
 बोलेभरिउरमेंअतिचैना १२॥ सूतउवाच॥ दोहा॥ कीन्होप्रभमहर्षियहजगभ्रमनास
 नहार कृष्णकथाजहेंहोतितहेंकलिहोतोजरिखार २॥ चौपाई॥ मार्कंडेयमुनीससु
 हावन विप्रसंसकारहिलहिपावन १ पढ्योपितासोवेदहुचारी भयोमहातपधर्महि
 थारी २ ब्रम्हचर्यव्रतगद्योअपंडल धार्योबलकलदंडकमंडल ३ सीसजटाअरु
 सांतसरूपा अरुमेषलाजनेउअनूपा ४ मृगचर्महुकमलाक्षहिमाला कटिसूत्रहु
 अरुकुसाविसाला ५ येसबनेमवृद्धिकेहेतू धारनकीन्होमुनिमतिसेतू ६ अग्नि
 निअर्कगुरुविप्रनमाही हरिकोपूजतरह्योसदाही ७ होउसंध्यनमहसोमतिमा-
 ना धारतरह्योधीरहरिध्याना ८ सांरुप्रातभिक्षाकोमांगी देतरह्योगुरुकोअनु
 रागी ९ गुरुसन्मुखबहुवचननभाष्यो गुरुआज्ञाभोजनअभिलाष्यो १० भोजनकर
 तरह्योयकवारा जवनकहैगुरुतवनअहारा ११ यहिविधिकरतताहितपभारी
 पूजतहरिपदप्रीतिपसारी १२॥ दोहा॥ बीतेलाषनबरिसतेहिलियोमृत्युकोजीति
 जौनमृत्युकेभीतितेकोउनहिहोतअभीति ३॥ चौपाई॥ ब्रम्हाभृगुदक्षहुसनका
 क्षी अरुशंकरविज्ञानमर्जादी १ अरुसुरनरपितरहुसबजेते मुनितपलषिविस्मि
 तभैतेते २ यहिविधिब्रम्हचर्यव्रतधारी मार्कंडेयकियोतपभारी ३ धस्योध्यान
 जदुपतिकोपूरो कियकलेसहियतेसबदूरो ४ यहिविधिहरिपदमनहिलगाये
 महाजोगकरिअतिसुषबाये ५ बीतेषटमन्वंतरताको तबअतिभीतिभईमच-
 वाको ६ कियोविघ्नतपकरनविचारा मान्योमुनिपदलेतहमारा ७ गंधर्वनअ
 सरनमदनको अरुवसंतरितुमलयपवनको ८ तिनकोआसुहिनिकटबुलाई
 ऐसोसासनदियोसुनाई ९ मार्कंडेयकरततपभारी विघ्नकरहुतुमतहोसिधारी
 १० यहिविधितिनकोतहांपठायो फेरिलोभअरुमदहिबोलायो ११ तिनहुकोसा
 सनदियसोई मार्कंडेयदेहुतपषोई १२ दोहा लहेपाकसासनहिकोसासनतेसु

पपाय गैतपकेनासनहितैजहैं आसनमुनिराय ४॥ चौपाई ॥ सैलहिमाले उत्तर
 पाषा बैठ्यो मुनिकरि हरि अभिलाषा १ नदी पुष्पभद्रा जहैं सो है चित्रानामसिलाम
 नमो है २ परमपुण्य आश्रम सुषदाई प्रगटीत है बसंतरि तुजाई ३ रहे बिलसि बनबे
 लि विताना बोलहि वरविहंगविधिनाना ४ अति मंजुलत है तालतलाई निर्मलस
 लिलसकल सुषदाई ५ गुंजहि मत्त भँवरचहुवोरा मानहु गानकरहि सबवोरा ६
 कूजहि कोकिल मत्त सुहावन नाचहि मोरमंजु मनभावन ७ सारसहंस औरचक
 बाका सोहिरहेतिमिविविधिवलाका ८ हिमनिर्हरलैनासकपीरा ॥ बहतमंदत
 है मलयसमीरा ९ सुमनसुमनकोपरसतसोई वाते परमसुगंधितहोई १० उपजा
 वत मनसि जतेहिकाला कोन होत तेहिकालविहाला ११ कीन्यो पूरनससी प्रका-
 सा चमकनलगीतहोदसआसा १२॥ दोहा ॥ पल्लवपल्लवमेंतहो गद्देचंद्रकरछाय
 फूलि उठोसि गरोलतासंथासमे सुहाय ५॥ चौपाई ॥ तहंगधर्वहुगावहिं रागे बा
 जे विविधिवजावनलागे १ मनसि जकुसुमधनुषधरि धायो मार्कंडेय समीपहि आ
 यो २ करिके होमतहो मुनिराई धारे रसो ध्यानजदुराई ३ रघोने नमूंदे तेहिका
 ला मानहु मूर्तिवंतसि पिज्वाला ४ असमार्कंडेय हि मुनिकाहीं वासवकिंकरल
 पेतहोई ५ मुनिआगेशो नकमतिमाना नाचनलगी अस्तरानाना ६ गानकरन
 लागी तेहिठोरा मच्चो मृदंगमनोहरसोरा ७ बाजे पनव और बहुबीना सजे पंच
 सरकामप्रवीना ८ यहिविधितहवसंतमनभावन मुनिमानसकोलगे कपाव
 न ९ लोभ और मद मुनिमनजाई मुनिमनलेनचहे अपनाई १० पुंजिकथली अप
 सराजोई आयुगद्देसनुषमहसोई ११ खेलनलागी गेंदतहोही डोलतकुचडो
 लतचहुचाही १२॥ दोहा ॥ पसतकेसते सुमनबहुलचतलंकलचकील करति
 कटाक्षनसोकटाचक्षी मत्तमदपील ६॥ चौपाई ॥ कदुकहेतधरनिमहधावत चं
 चलअंचलपवनउडावत १ मोहितमुनिकहमनसिजमानो मासो पंचवानसं-
 धानी २ भैनिर्फलमनसि जकेबाना मुनिहिनभयोतनकतनभाना ३ जैसे हरि-
 विमुषीजनकेरे होतविफलसंकल्पघनेरे ४ यहिविधिकरतविप्रतेहिकाला मु
 नितननि कसीपावकज्वाला ५ जरनलगेसि गरेतेहिठोरा भागतभै करिआरत
 सोरा ६ जिमिबालकसोवतअहिकाहीं देतजगायभागिपुनिजाहीं ७ यहिविधि
 वासवकिंकरआई जदपिकियोतपविप्रमहाई ८ नहिविकारभो मुनिमनमा-
 हीं यहअचरजनहि संतनकाहीं ९ कामवसंताहि कसकजाई इंद्रहिदियोहं
 बालमुनाई १० मदनहिलषिविनतेजसुरेसा मनमेमायो अतिअं देसा ११ सुनत
 मारकंडेयप्रभाऊ बारवारडरयोसुरराऊ १२ दोहा मुनिध्यायोयहि भोजिज

करितपचित्तलगाय करनरुपाप्रगटेतहाँनरनारायनआय ७॥ कवित्त॥ लसतसरू
 पयेककेरोनिसिभूपकैसोयेककोसरूपत्योंअनूपघनस्यामहै वारिजविलोचनविमोच
 नअपिलतापचारिबाहुराजतमृगाजिनललामहै रघुराजकरमेंपवित्रहैंविचित्रराजैज
 तउपवीतभ्राजैअतिअभिरामहै दंडऔकमंडलअपंडलउदंडआभेमदिनीके मंड
 लकोमंडलमुदामहै १ ऊर्ध्वपुंड्रतिलकविराजतविसालभालतैसैसबकालउरपदुमा
 क्षमालहै करमेंरसालकुससदाधर्मपालप्रभुअसुरकरालनकोकालसोकालहै
 तनछविभाललसेदामिनीकेजालहोसोकंजषट्तालमुनिमानसमरालहै करतउता
 लरघुराजकोनिहालदेवदंडपैदयालयेहोदेवकीकोलालहै २॥ दोहा॥ नरनाराय
 नकोनिरपिमुनिलहिआनंदधाम सादरधरनीमेंकियोदंडसरिसपरनाम जगन्यो
 जन्मअपनोसफलगयोमनोरथपूरि पुलकिततनलोचनसजलभयोदुसहदुष
 दूरि ९ सकौचितैनहिंप्रेमबसपुनिउठिकैकरजोरि जयहरिजयहरिकरतभोवा
 रहिबारनिहोरि १० गदगदगरअनुरागअतिमनहुंतेतउरलाय पुनिधीरजधरि
 नाथकेचरनधोयसिरनाय ११ बैठायोप्रभुदुहुनकहंसुंदरआसनमाहिं सुमनमा
 लधपादितेपूजनकियोतहाँहिं १२ जबबैठेप्रभुदोउसुषिततबमुनिपदसिरनाय
 लग्योकरनअस्तुतितहाँअनुरागहिउमगाय १३॥ मार्कंडेयउवाच॥ छंदहरिगीति
 का॥ तुवप्रेरनानेपानचलतेब्रम्हसिवसुरआदिके पुनिबचनइंद्रीमनहुचलतेआ
 पकृतमरजादके जेरावरेपदभजतनितहोमित्रहोतिनकेसही केहिंभातितुम्हरोक
 रहवर्ननकहनकीकछुगतिनहो १ यहरूपजुगतिहरोसुहावनजगतमंगलहेतहै
 दलितापत्रैबाधतरहतहठिसदामुक्तिहिनेतहै प्रभुधर्मकीमर्जादराषनलेहुब
 हुऔतारहै यहजगतरचिपुनिपालिनिजमहकरहुपुनिसंधारहै २ जिमिविरचि
 मकरीजालतामेंआपहोबहुपेलती पुनिऐचिजालासकलसोई आपनेउरमेलती
 हेभुवनरक्षकजगतिनेताजुगुलपदअरविंदको हैयेकनिःचलवाससुषथलमो
 रमनहिमिलिंदको ३ तुवपदकमलजेभजतनिततिनकेनमनमलरहतहै सोइ
 पदलहनकेहेतजगयहरीतिमुनिगनगहतहै कोउकरहिवंदनप्रनतकोउपूज
 नकौकोउनिचही कोउसुनहिगाथारटहिनामहिध्यानधारहिचित्तही ४ तुवचरनपं
 कजछोडिजियहिनदूसरोकल्यानहै तुवचरनपंकजभजतजोसोजगअभीतअमा
 नहै ॥ द्विपरार्थआयुर्दायजाकीऐसहकरतारजो तुवभृकुटिभंगहिडरतसोकह
 वातयहंससारजो ५ तुवसत्तिहैसंकल्पगुरुकेगुरुतुवपदकंकजको तजितुच्छतनअ
 भिमानभजतेहमहुमुनिमनरंजको तुवपदकमलजेभजतप्रानीताहिकछुदुर्ल
 भनहो तुवपदकमलजेविमुषसठतिनकोनकछुसुलभैसही ६ उत्पत्तिपालनसं

घरनहिततीनिमूरतिधारते सुधसत्त्वमूरतितेसदाप्रभुमोक्षमोदपसारते प्रभुराजसी
 अरुतामसीभजिपुरुषमोहितहोतहै येहितेसुमतिकेहियेसात्विकरूपसद्विहोत
 है ७ तेहिकोपुरुषसबभक्तभाषतताहिभजिभैतजतहैं संसारसागरकोउतरिवैकुं
 ठपुरकोव्रजतहै जयकृष्णजयभगवानभूषाविस्वगुरुजगदीसजै परदेवनरनाराय
 नोजयहंसकुसस्थलीसजै ८ जैसत्यवानोनिगमप्रभुजैअशिलधर्मअभारहै नहि
 गूढजानतजननकेहियजदपिचासतुम्हारहै मायातिहारीकियोमोहितसकलय
 हंससारहै सोदजानतोजोतुवकृपातेकरतवेदविचारहै ९ तिहरोसरूपसुभावसु
 हरकरतवेदप्रकासहै तुम्हरोप्रभावविरोचिशकरआदिकननहिभासहै बहुशा
 स्त्रतुमकोकहतबहुविधियैनपावतपारहै हेपुरुषबोधअगाधतुमहिप्रनाम
 ममबहुवारहै १० ॥ इतिसिद्धिशीमन्महाराजाधिराजश्रीबाधवेशश्रीविश्वनाथ
 सिंहआत्मजसिद्धिशीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचन्द्र
 कृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृतेआनंदाम्बुनिधौद्वादशस्कंधेअष्टमस्तरंगः॥
 ८॥ ७॥ १० ॥ सतउवाच॥ होहा॥ यहिविधिजबअस्तुतिकियोमार्कंडेयसु
 जान तबनारायननरसहितबोलेकृपानिधान १ श्रीभगवानउवाच चौपाई है
 ब्रम्हर्विवर्जमतिधामा भमेसिद्धकरिभक्तिअकामा २ संजमतपस्त्राध्यायतिहारे
 सफलआनुकैगयोउदारो ३ मनवांछितमांगहुवरदाना हमवरदानिनमाहप्रधा
 ना ४ सुनिनरनारायनकीवानी बोलेमार्कंडेयविज्ञानी ५ ॥ मार्कंडेयउवाच॥ देव
 देवअच्युतगिरिधारी सबदासनकेआरतिहारी ६ यहीबहुतवरमैप्रभुपायो जो
 निजसुंदररूपदेखायो ७ करिकैजेगशंभुकरतारा मनहिलषतपदकमलतिहारा
 ८ षडेतेप्रभुप्रत्यक्षमआगे औरकाहदूसरवरमांगे ९ येयेतनीमनआसहमारी
 मायादेनचहौतिहारी १० ब्रम्हादिकजेदिमायामाहीं जगमेंमोहितरहहिंसदा
 ११ सतउवाच॥ यहिविधिसुनिः... होहा॥ लहिमुनितेपूजनसविधि... मोदमनमोय १३ चौपाई॥ सुमिरतहारकोवचनगुंता... दीसा १ आत्ममहाहबस्योमुनिराई मायादरसनआसलगाई २ दुहुअर्कअपअवनी
 पाहीं अनिलअनलअकासउरमाहीं ३ दनमेंहरिकहैं देषनलाग्या कियमानस
 पूजनअनुराग्यो ४ प्रेमबिबसभूलीकहुंप्रजा हरितजिंदेपिपर्योनहिदूजा ५ ॥ न
 दीपहुपभद्राकेतीरा येकसमैबैद्योमतिधीरा ६ संध्याकरतरहोतेहिकोला चल्पो
 पवनतहंमहाकराला ७ उदितभयेतहं हृदसभान् जारेहुजगसबउपजिरुसान् ८
 पुनिचहुंदिस्किरिसोरप्रचंडा छायनभघनधुमडिअपंडा ९ मेघसारअरुपवन

हुसोरा होतभयोचहुवोरकठोरा १० परनलगेतहवजअघाता होनलग्योपुनिजल
 हुनिपाता ११ बंदवितुंडसुंडसमगिरहों घोरवोरचहुवोरहिमरहों १२ पुनिचहुंदि
 सितेसिंधुअपारा कीन्योरेलाछोडिकरारा १३॥ दोहा॥ बोस्योसिगरीधरनिकोमार
 तबघोषचंड उठनलगीचहुवोरतेतुंगतरंगअपंड ३॥ चौपाई॥ वक्रनक्रचक्र=
 हिचहुघाहीं विचरनलगेभीतिदरसाहीं १ बूडिगयोजबसबजगजलमें पीडितभोव
 हुगाजउपलमें २ बूडतअपनेहुकादनिहारी तबमुनिमनसंसैभैभारी ३ पवनप्रसं
 गपायदुजपावन उठेचहुंकितभवरभयावन ४ बारबारसागरअरराई बरषहिंज
 लधरधारमहाई ५ सातदीपक्यैगयेसमाना नेकहुयलनहिकहीं देषाना ६ महि
 अकासस्वर्गहुअरुतारा बूडिगयेदिसिविदिसअपारा ७ मार्कंडेययेकरहिगय
 ऊ प्रलयसलिलमहबहतसोभयऊ ८ पुलीजटातनमेंसुधिनाहीं बहतभ्रमतज
 लमेंचहुघाहीं ९ नैननदेषिपरतकलुनाहीं सुधितत्रिषितभोअतिहितहोंहों १०
 कोउबडमीनलीलितैहिलेही मलमारगपुनितेहितजिदेहीं ११ लगततरंगलहतदु
 पभारी कबहुंडरतबडमकरनिहारी १२॥ दोहा॥ कबहुंतेहिमारुतप्रबलदूरहि
 देतउडाय नहिअकासनहिमहिदिसाताकोपरतदेषाय ४॥ चौपाई॥ कबहुंमि
 लतमहाअंधियारा ताहुकोपावतनहिपारा १ परिकैकहुंभौरनमुनिराई बूडिमें
 भीरतोरमहजाई २ लहिजलजोरकहुंउतराता कहुंपुनिलगततरंगनघाता ३ ध
 रतताहिकोउदंतनमीना कोउपुनिछीनतताहिलीना ४ लीलिलेतजबकोउते
 हिकाहीं तेहिकोउकहुंमेलतउरमाहीं ५ यहिविधिसोकलहतकोहुकाला कहूं
 मोहपुनिलहतचिसाला ६ कहुंदुषपावतहैमुनिराई कहूंकहुंसुषलहतमहा
 ई ७ कहूंमरतकहुंजियतमुनीसा कहूंभयकहुंरोगहुविसबीसा ८ यहिविधि
 सहसनलाषनवर्षी बीतिगयेताकोबिनहर्षा ९ प्रलयपयोनिधिमहमुनिराई भ्र
 मतरयोकहुंआहनपाई १० जोदेषनमाग्योचितलाई तेहिमायामहगयोभुलाई
 ११ बहतबहतऊचीमहिमाहीं निरख्योलघुवटदृक्षतहोंहों १२॥ दोहा॥ अति
 कोमलपल्लवअमलफलभलसकलसुहाय ताकेउत्तरसापमेंमुनिकोपस्योदे
 षाय ५ चौपाई॥ एककोमलदलपरयकबालक सोवतहैनिजदुतितमघालक
 १ अतिसुंदरतनमरकतस्यामा पंकजसरिसवदनअभिरामा २ कंबुकंठउन्न
 तअसकंधू सुभगभृगुटिनासाछबिसिंधू ३ कुंचितकुंतलकोमलकारेलहिमुष
 पवनहलतसुकुमारे ४ कानलहरदाडिमआकारा संपसरिसभीतरसुकुमारा ५
 विद्रुमसरिसअधरजुगसोहै हांसकटानेसुकअरुनोहै ६ वारिजकोसविलोचन
 कोरेचितवतलेतमनहुचितचोरे ७ चलदलदलदुतिउदरसुअमली स्वांसलेतकां

पतसुभविबली ८ नाभिसोभति सैगंभीरा चारुअंगअंगुलिमतिधीरा ९ दोउक
रसौगहिदक्षिनपाऊ पियतअंगूठा बालस्वभाऊ १० असबालकजबदेष्टतभयऊ
मुनिअति सैविस्मितक्षेगयऊ ११ दरसनकरतभयोअमदूरी विकस्योहियपंकज
सुषपूरी १२॥ दोहा॥ निमिषभोलिदेषनलग्योपुलकाबलिसबअंग लग्योविचारन
चिचमैकोबालकविनसंग ६॥ चौपाई॥ पूछनहेतगयोसिसुपासा लागीतबबाल
ककीस्वासा १ स्वासहिलगतगयोउरमाही जिमिमुषमसकसोसबसजाहो २ बाल
कउदरमाहमुतिराई निरपतभयोजगतसमुदाई ३ जैसेप्रलयपूर्वजगदेष्टो बाल
उदरैतसहोपरेष्टो ४ नभधरनीसागरससितारा दीपपंडादिसिसैलअपारा ५ ब
नसरितापुरआकरग्रामा बजआअमअरुदेसललामा ६ औरसुरासुरचारिदुबर्ना
आअमधर्मवेदजसवर्ना ७ पंचभूतअरुजगअरुकाला औरहुसबजगकरजंजा
ला ८ यहलपिकैअतिमोहितमयऊ तेहिहिमसैलपहुंचिपुनिगयऊ ९ नदीपु
हुपुभद्राकहंदेष्टो अपनोआअमसकलपरेष्टो १० निजआअमवासिनरिपिका
हो ११ देष्टतभोमुनिनाथतहांहो ११ तहांवसनकोकियोविचार तबछोओपुनि
स्वासकुमारा १२ ओडतस्वासबाहिरेआयो प्रलयसलिलमहपुनिउतरायो १३
दोहा॥ सोडवटसोडवटकेदलहिसोडबालककहंदेष्टो बालकहूँबिहसतलषो
पैनदियोकबुसीष ७ मार्केडेयमुनीसतहंबालककाहंबिलोकि ध्यानधारिमिल
बेहितैचलेनिकटअतिसोकि ८ तबवैगोलुरतैतहोबालकअंतरधाना हरिविमु
षिनकेहोतजिमिव्यर्थमनोर्थमहान ९ भिट्योवदहुअरुमिटतभोरसोप्रलयजल
जोय वैठ्योमुनिप्रथमहिसरिसनिजआअममहसोय १० इतिसिद्धि श्रीमन्महाराजाधि
राजश्रीवांघवेशविचनार्थसिंहालजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाब
हादुरश्रीरुक्मचंद्ररुपापात्राधिकारिघुराजसिंहकतेआनंदाम्बुनिधौदादशस्कंधेनव
मस्तरंगः ९॥ ॥ ॥ दोहा मार्केडेयमुनीससोहरिमायाकोंदेपि अतिविस्मितदरिसरनमै
जातभयोमुदलेपि चौपाई हरिपदकमलहिपेनिजधारे बोलतभोपुनिबचनप्रकारी १
मार्केडेयउवाच माधवहरेमुकुंदसुरारी निजदासनकेभबभयहारी २ हमसरतागतबल
हारेहोअधारप्रभुनुहहिहमारे ३ तुवमायामोहितसुरसर्वा तुमहिनजानतकरिअतिगर्वा
४ सुलउवाच हरिअस्तुतिहिकरतमहिभांती बख्योवहोबितवतिदिनराती ५ येकसंभैत
हैवृषभसंवार करतसैरसिगरेसंसार ६ गौरीसहितशुभगबाना संगमाहिगनसोह
तनाना ७ मार्केडेयहिआअमवैके निकसतभैमुनिपतिकहैजैके ८ शंकर
लौनकद्योकबुवेना उमादयाकारिभरिलनैना ९ कहीमहेसहिअतिमृदुवा
नी देपहुप्रभुयहमुनिविज्ञानी १० अचलवैठहैमौनहिधारी विगतजातजिमि

वारिध्वारी ११ करतकठिनतपयहृत्त्रिपुरारी तातेयहिद्विगमाहिसिधारी १२ मु
 निकोजौनमनोरथहोई पूरनकरहुनायतुमसोई १३॥ दोहा॥ दातासिगगिसिद्धि
 केआपहिअहोमहेस तुमजाकेठिगवैकंदोतेहिकिमिरहैकलेस २॥ कवित्त॥
 विधिसुतताकोसुतताकोसुतताकोसुतताकोसुतताकोसुतताकोगुरुअवदातताको
 पितुताकोपितुताकोपितुताकोपितुताकोबंधुताकीदिसाताकोनाथताकोतात॥ ताको
 रिपुताकोनाथताकोसुतताकोसुताताकोपतिताकोपितुताकोपितुलोकत्रातताको
 पदजलजाकेसिरमेंसहाहैरहैताकीनारिजबअसदुलसिकैबोलीवात १ चातक
 कोजीवनजोताकोपतिताकोमित्रताकोधनताकोरसताकोजोकरतपान ताको
 रिपुताकोवर्नजातेहोतताकोजौनपूरेसहकारीताकेउरकोनेबासीजान ताको
 वासताकोरिपुताकोरिपुताकीनिधिताकोरिपुताकोपितुताकोपितुअनुमान ता
 कोजौनधरेतामेंसोवैजौनताकीनारिताकोबंधुजाकेसीसकद्योबैनमुसुकान २
 शंकरउवाच कंजजातताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताको
 जातताकोजात ताकोगुरुताकोगुरुताकोगुरुताकोगुरुताकोगुरुताकोगुरुताको
 गुरुअवदात रघुराजसोईनामजाकोअहैताकोभ्रातताकोभ्रातताकोभ्रातताको
 रिपुजोअघात ताकोवासताहीमैजोकरतसदानिवासयामुनिलगायेमनताकेप
 दजलजात ३ दोहा याकेमनमेंकौनिहूअहैउमानहिआस कृष्णप्रेममेमगनय
 हहैअनन्यहरिदास ३ चौपाई पैहमयाकेनिकटसिधारी करिहैंसंभाषनहेप्या
 री १ साधुसमागमसौजगमाहीं उमालाभदूसरकबुनाही २ सूतउवाच॥ अस
 कहितहंशंकरभगवाना मुनिकेनिकटहिकियोपयाना ३ सबविद्यासबदेहिन-
 स्वामी हैंजगकेप्रभुअंतराजामी ४ उमासहितशंकरआगमनू जान्योनहिमुनि
 प्रेमहिमगनू ५ रहीनसुधिकबुतासुसरीरा अचलबैठध्यावतजदुवीरा ६ मुनि
 मनकीगतिजानिमहेसा करिजोगहिउरकियोप्रवेसा ७ देविपरेमुनिध्यानहिमा
 हीं तडितपीतसिरजटासोहाही ८ तीननैनसुंदरदसबाहू उन्नततनललाटनिरि
 नाहू ९ अंगदुकूलव्याघ्रकोचर्मा धनुसरसलषड्गुअरुचर्मा १० डमरूअरुद्रा
 सहिमाला धारनकियेकुठारकपाला ११ उदितप्रभाकरसरिसप्रकासा नासतअ
 धकारदसआसा १२॥ दोहा॥ शंभुरूपअसध्यानमेंदेविपख्यौजबताहि तबअति
 सैविस्मितभयोमुनिअपनेमनमाहि ४॥ चौपाई॥ मैतोधख्यौचतुर्भुजध्याना याद
 सभुजकोआनदेषाना १ असविचारिदियनैनउधारी देख्योउमासहितत्रिपुरारी
 २ सगननिरषितहंशंकरकाहीं त्रिभुवनकोगुरुगुनिमनमाहीं ३ सिरभरिकी-
 न्योसिवहिप्रनामा पायोमुनिवरआनंदधामा ४ गननसहिततहंगौरिगिरी-

से पाद्यअर्घ्यदिपनावतसीसै ५ ऐचंदनमालापहिराई धूपदीपनैवेद्यदेवाई
 ६ बोल्योफेरिजोरिजुगहाथा कहाकरनलायकमैनाथा ७ तुमतोहोप्रभुपूरन
 कामा तुमसोपावतजगतअरामा ८ जयशंकरशिवशांतसरूपा त्रिगुनईसना
 सकभवकूपा ९ संतनकेतुमहोसुषदाता सततअसंतनकारकधाता १० ॥सूत
 उवाच॥ यहिविधिअस्तुतिमुनित्रिपुरारी कैप्रसन्नहंसिगिराउचारी ११ श्रीभग
 वानउवाच॥ मांगहुमुनिवरतुमवरदाना वरदायकहमविधिभगवाना १२ दो
 हा हमरोतीनहुदेवकोदरसनअहैअमोघ तीनिहुंदेवउपासनाहोतिकबहुं
 नहिमोघ ५ चौपाई॥ विप्रसाधुजैसांतउदारा करहिसदादीननउपकारा १ स
 मदर्सीजगसंगविहीना विनावैरहरिभक्तप्रवीना २ ऐसेविप्रनकहैदिगपाला
 करिप्रनामपूजहिसवकाला ३ हमअरुविधिप्रभुकृष्णसदाही वंदनकरहिं
 सुविप्रनकाही ४ मेरोअरुविधिअंतरजामी ऐसोजोजुपतिबहुनामी ५ तामें
 नेकुभेदनहिराषैं कोहुसोनेहनकोहुपैभाषैं ६ आपसरिसजेविप्रप्रवीना वंद
 नकरहिंतिनहिहमतीना ७ जलतीरथप्रतिमामयदेवा करहिंपवित्रकियेबहु
 सेवा ८ तुमसमानजेकृष्णसनेही तेदरसतहिपूतकरिदेही ९ हमविप्रनका
 करहिंप्रनामा ब्राम्हनवेदरूपमतिधामा १० वेदत्रयीजोरूपहमारा ताकोधौ
 रहिविप्रउदारा ११ संतनकेपददरसकिहेते संतकथामहचिन्तदिहेते १२ स
 हापापतनमेंनहिरहहीं संभाषनतेपुनिकाकहहीं १३ ॥सूतौवाच॥ दोहा॥
 शंकरमुषससितेंजदपिवचनसुधाकियपान पैमुनिमाकेंडेयकोनेकुनचिन्त
 अघान ६ हरिमायामेंअमृतबहुदीन्योकालविताय अमोवचनमुनिशंभुके
 सोदुषगयोबिलाय ७ चौपाई फेरिरीषसजुगलकरजोरी कहाशंभुसोबहुत
 निहोरी १ मार्कंडेयउवाच ईश्वरकीयहअद्भुतलीला कोउनहिजानतहेगल
 नीला २ वंदततुमनिजदासनकाहीं कोदयालतुमसमजगमाहीं ३ धर्मसिषा
 वनहेतमहेसा करतकमेतुमरहोहमेसा ४ धर्मात्माकोसदासराहो धर्मकरा
 वनकरहुउछाहो ५ तुमहीवक्ताधर्मनिकेरे तुमतेजनसुषलहतधनेरे ६ सब
 कौकरहुप्रनाममहेसा घटतनतुवप्रभावलवलेसा ७ करतइद्रजालीजिमि
 माया पैनघटतिताकीकबुकाया ८ निजमनतेयहविस्वविरचिकै तामेंप्र
 विसिबहुतविधिनचिकै ९ पुनिअपनेमहकरुहुसधारा गुनकृतजगतुम
 मेंनविकार १० निर्गुनसगुनशंभुभगवाना मायारहितईसनहिआना ११
 परब्रम्हमूर्तित्रिपुरारी तुमकोप्रनतिअनेकहमारी १२ दोहा मांगहुकाब
 रदानमैतुमसोचंदललाम तुवदरसनतैहोतजनसबविधिपूरनकामा॥

८॥ चौपाई ॥ पै प्रभु पाय तुम्है असनाथा मांगहु यह बर जो रेहा था १ ज दुपति प
 दम ह प्रीति हमारी रहे अचल प्रभु दरैन दारी २ तै सहि सब हरि दासन माहीं हो
 य प्रीति तै सहितु वपाहीं ३ सूत उवाच यहि विधि मुनि मांग्यो वरदाना लख्यो शंभु
 तब मोदमहाना ४ कछो महे सहि उमा तहां ही मन वांछित दीजे मुनि काहीं ५
 मुनि सों बाले वचन महे सा कृष्ण भक्ति तोहि होय हमे सा ६ कल्प प्रजंत सुजस सु
 भवै हो तब भरि अजर अमर मुनि कहै हो ७ कहै तुम को जानि काला अरु वि
 राग विज्ञान विसाला ८ ब्रम्ह तेज कहै है अति आरज अरु कहै हो पुरान आचारज
 ९ सूत उवाच यहि विधि दे मुनि को वरदाना करत उमा सौं ता सुवषाना १० गन न स
 हित कै लास बिहारी मुनि आश्रम ते चले सिधारी ११ मार्कंडेय मुनी स सुजाना भये
 परम भागवत प्रधाना १२ दोहा ॥ ये कांती हरि भक्त कहै आवत हरि पद काहिं अब
 लौं विचरत जगत में मगन प्रेम रस माहि ९ मार्कंडेय सुजान को मै किय चरित बषा
 न जेहि विधि निरख्यो कृष्ण को माया विभो महान १० हरि माया को आदि न हिय ह
 अनादि संसार जो बरनत आधुनिक यहि सो मति मंद गवार ११ हरि प्रभाव तेजु
 कय हम मार्कंडेय चरित्र सुनै सुनावै जो कोऊ ते दोउ होत पवित्र १२ इति सिद्धि श्री
 मन्महाराजाधिराज श्री बान्धवेश विश्वनाथ सिंह आत्मज सिद्धि श्री महाराजाधि
 राज श्री महाराजा श्री राजा बहादुर श्री कृष्ण चंद्र कृपापात्राधिकारि रघु राज सिंह
 कृते आनन्दा मुनि धौदा दशस्कन्धे दशम स्तरंगः १० ॥ ॐ ॥ ७ ॥ दोहा ॥
 सुनत सूत मुषते सकल मार्कंडेय चरित्र पुनि पूछ्यो अति सै मुदित शौनक परम प
 वित्र १ शौनक उवाच ॥ चौपाई ॥ हे भागवत सूत बहु ज्ञाता तुम जानहु तंत्रन की
 बाता १ हम तुम तैं यह प्रश्न करत है जेहि सुनि जन मन मोद भरत भरत हैं २ पंच
 रात्र के जानन वारे जे श्री पति के पूजन हारे ३ तेज न कौन भांति प्रभु अंगा आवत हैं
 रंगि प्रेम हिरंगा ४ प्रभु आयुष के हि भांति विचारैं पार्षद वाहन कौन निहारैं ५ भू
 षन अहै कौन प्रभु के रे जानन यहो मनोरथ मेरे ६ सो बरनहु तुम सूत सुजाना जे
 सी पूजन विधि भगवाना ७ जेहि विधि ते पूजै हरि काहीं मर्त्य अमर्त्य होत जग मा
 हीं ८ सुनि शौनक की मंजुल बानी बोले सूत महामुदमानी ९ सूत उवाच ॥ करि कै
 अपने गुरुन प्रनामा हरि विभूति भाषैं अभिरामा १० वेद तंत्र में जो सब गार्द नार
 दादि ब्रम्हादि सुनाई ११ मायामहत्तव्य आदिक नव पंचभूत औरौ इंद्रि सब १२
 शौनक एही विराट कहावै श्री पति अंग यहि श्रुति गावै १३ दोहा त्रिभुवन या
 में जानियो कोटि न जीव निवास पुरुष रूप यहि कोऊ कहत सुनिये और प्रकास
 २ ॥ चौपाई ॥ परनी वरन कृष्ण को जानो शौनक स्वर्ग लो क सिर मानो १ रहेना

भिनभजदुपतिकेरी अहेदिवाकरआपिउंजेरी २ कर्नदिसाअरुमारुतनांसा मे
 दुप्रजापतिवेदप्रकासा ३ मृत्युजानिप्रमुअंगअपाना लोकपालहरिभुजामहाना
 ४ मनुचंद्रमाभृकुटिमनुराज प्रमुकोऊपरवेठहैलान ५ अधकोअधरलोभदु
 जराई प्रभुदंतनकोजानुजोन्हाई ६ प्रभुकोमंदहंसनिभ्रमभारी लेहुवृक्षप्रभु
 रोमविचारी ७ मेघजानुकेसवकेकेसा जसनरतनतमहैप्रभुवेसा ८ कोस्तुभम
 निसंबजीवनिमानो जीवज्ञानश्रीवत्सहिजानो ९ मायाहैप्रभुकीवनमाला वेद
 अहैप्रभुवसनविसाला १० अहैप्रनवप्रभुकेरजनेऊ सारखजोगकुंडलगुनिले
 ऊ ११ ब्रम्हलोकप्रभुकेरकिरीटा मूलप्रकृतिआसनैतिरीटा १२ दोहा सुहसतो
 गुनजानियेपदुमासनसुपठेर औजसहोबलसहितहैप्रानगदाप्रभुकेर ३ चौपा
 ई अहैसंपजलजदुपतिकेरी अहैसुदर्शनलेजघनेरी १ प्रभुकुपानजानहुतुम-
 ज्ञाना प्रभुकीढालमानुअज्ञाना २ अहैकालकोदंडउदंडा कर्मअहैप्रभुतूनअ
 पंडा ३ इंद्रिजानहुप्रभुकेचाना मनकोप्रभुरथजानुसुजाना ४ शब्दस्पर्शरूप
 रसगंध प्रभुरथसाजुजानुमतिसिंधू ५ अमैहस्तजनकीसुभकरनी हरिग्रहसु
 रपूजासुपभरनी ६ प्रभुकोससकारजनदिसा पापनासप्रभुपूजनइक्षा ७ षट्प
 स्वजेकेलिअरविदा अहैधर्मचामरवचंदा ८ अहैसुजसप्रभुविजनअकुंठा
 प्रभुकोछत्रजानुवैकुंठा ९ विप्रमुष्पमंदिरप्रभुकेरी वेदगरुडहैसास्त्रनिवेरी १०
 लक्ष्मीजानहुप्रभुकीनारी विष्णुकेनशाखबलभारी ११ द्वारपालआदीनंदादिक
 अणिमादिकहरिगुनअहलादिक १२ दोहा वासुदेवसंकर्षणहुप्रभुसुहृअनि
 रुद्धकृष्णचंद्रकीजानियेचारिभूर्त्तियेसुद्ध ४ जाग्रतस्वप्रसुप्तिहैऔरतुरीया
 जोय इनअभिमानिनकोअधिपचारिभूर्त्तिप्रभुसोय ५ भूषणआयुधअंगउप
 अंगसहितजनजेम हरिकोधावततिनहिहरिचारिपदारथदेय ६ ॥ कविन
 रूपघनाक्षरी ॥ शौनकसुनहुजदुनाथब्रम्हकारनहैआपनेप्रकासहीतेपरमप्र
 कासमान ॥ महिमामहानमहिमाहिजाकीपूरनहैविधिवपुधारिविभ्वरचत-
 अहैअमान ॥ पालतरमेसरूपधालतमहैसरूपमूढनकोगढ़हैअगूढजेहैभ-
 क्तिमान ॥ ज्ञातासबजगतकोज्ञाननिजदासनकोदातारघुरजैनिजकेजपट्प्री
 तिदान १ ॥ घनाक्षरी ॥ मूढनमहीपनकोमदकोमथैयाभूकोभारउतरैयाधर्मपु
 राकोधरैयाहै ॥ रजबनितानिसंगरासकोचैयाबृंदावनकोबसैयाद्रुतदीनपै
 दूवैयाहै ॥ जाकोनामपापिनकोपापकोहरैयाप्रमुपारथकोसारिअहैभारअनि
 तैयाहै ॥ जदुकलउदधिकोअमलजौनहैयासोकनहैयारघुराजदीनक
 पाकोकरैयाहै २ ॥ दोहा महापुरुषलक्षनयहीजोनितपदेषभात अतरजा

मीरूष्मकोसाजोनैअवदात १॥ सेससादेनाभिजातताकोजातताकोजातताकोजात

सूरज ५ मनु ६ रक्षाकु ७ कुक्षि ८ विकुक्षि ९ वान १० अनरम्य ११ दधु १२

तताकोजातताकोजातताकाजात॥ ताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताको

त्रिशंकु १३ धुंधुमार १४ यवनाश्व १५ मांधाता १६ सुसंधि १७ ध्रुवसंधि १८ भल १९ असित २०

जातताकोजातताकोजातताकोजात॥ ताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताकोजा

सगर २१ असमंजस २२ असुमान २३ दिलीप २४ भगीरथ २५ ककुत्स्थ २६ रघु २७

तताकोजातताकोजातताकोजात॥ ताकोजातताकोजातताकोजातताकोजातताकोजात

ईरध्रुवंसअवतंसरघुराजनात १॥ ७॥ चौपाई॥ सुनिकैसूतवचनसुषमानी॥ बो

लेशौनकपुनिअसबानी १ शौनकउवाच॥ भूपपरिस्थितविनैसुनाई पूछ्यो जोअ

तिसैचित्तचाई २ तवसुकदेवपरममतिवाना मासमासकेभानुबषाना ३ सूतदे

हुसोमोहिसुनाई भानुनामकर्मनिसमुदाई ४ सूरजकेआतमजदुनाथा कैहों=

तिनजससुनतसनाथा ५ सुनतसूतशौनककेबैना बोलैअतिसैभरिउरचैना ६

सूतउवाच॥ सूतकेरसबक्रियाप्रकासी शौनकजानहुभानुविभासी ७ हरिमाया

विरचितसंसारा जानहुयाहिअनादिउदारा ८ सूरजकोहरिमूरतिजानो जगके

कर्तातेहिअनुमानो ९ वेदक्रियाकेतेहैमूला बहुविधिभाषहिबुद्धिअतूला १०

कालक्रियाकारनअरुकारज आगमकर्तादेसहुआरज ११ द्रव्यऔरफलयेनव

भांती हरिकहंवदाहैविप्रअघघाती १२॥ दोहा॥ चैत्रादिकजेद्वादसोमासअहैम

तिवान तिनमेंद्वादसरूपधरिभ्रमैभानुभगवान ८॥ चौपाई॥ प्रथमचैततेकरहुंब

षाना ताकोसुनिशौनकमतिवाना १ चैतमासमहदिनकरधाता कृतस्थलीअप्स

राविष्याता २ राक्षसहैतहंहेतीनामा नागवासुकीहैअभिरामा ३ रथकृतनामज=

क्षहैसंगा हैपुलस्त्यरिषिसायअभंगा ४ तहतुंबुरुगंधर्वसुअंगा वितवैचैतमास

रविसंगा ५ अबवैसाषमासकेसुनिये नामअर्जमारवितहगुनिये ६ रिषिहैपुल

हअथौजाजसा राक्षसहैप्रहेतिअतिदक्षा ७ पुंजिकथलीअप्सरानागो गंधर्वना

रदनामबषानो ८ कक्षनीरनामकतहंनागा वितवहिवैसाषहिवरभागा ९ जे=

ठमासमेंमित्रदिवाकर जानहुतहांअत्रिहैमुनिवर १० पौरुषराक्षसतक्षकनागा

जक्षरथस्वनतहंबडभागा ११ तहंमेनकाअप्सरानामा अरुहाहागंधर्वललामा

१२ एवितवहिसबजेठहिमासा अबसुनियेअसाढसहुलासा १३॥ दोहा॥ वरुन

नामकेभानुहैहैवसिष्ठमुनिदक्ष रंभाहैतहंअप्सराअरुसहजन्यहुजक्ष १४॥ चौ

पाई॥ हैहूनामकगंधर्वा शुकनागतहंअहैअपर्वा १ राक्षसअहैचित्रस्वनना

मा येवितवहिअसाढमतिधामा २ सावनमासइंद्रविनामा विस्वावसुगंधर्वल

लामा ३ श्रोतानामजक्षबडभागा एलापत्रनामकोनागा ४ तहँजानहुअंगिरारि
 पीसा प्रमलोचाअप्सरामुनीसा ५ वर्जनामराक्षसबैलवाना बितवहिसावनमा
 समद्वाना ६ भादौविवस्वानरविजामा उग्रसेनगंधर्वललामा ७ व्याघ्रनामराक्ष
 सतहँजानो नामअसारनजक्षबषानो ८ अप्सरअनुलोचाहैभृगु मुनि संपपालत
 हँनागलेहुगुनि ९ येसवरविकेसंगहिमाहीं बितवहिंभादोमासहिकाहीं १० आ
 स्विनमासमाहँदुजराई त्वष्टानामअहैदिनराई ११ अग्निसरिसजमदग्निमुनीसा कं
 मलनामकअहैफनीसा १२ दोहा॥तहतिलोत्तमाअप्सराराक्षसब्रह्मपेत सतजि
 तनामकजक्षहैतेहिजानहुमतिसेत १०॥ चौपाई॥धृतराष्ट्रहुगंधर्वउदारा येसब
 बितवहिंमासकुंवारा १ विष्णुसर्जहँकातिकमाहीं नामअस्वतरनागतहँहीं २
 रंभातहँअप्सरामुहाई सर्जवचैगंधर्वतहँई ३ अहैसत्यजितनामकंजक्षा म
 षापेतनामकतहँरक्षा ४ विश्वामित्रमुनीसतहँहीं बितवहिकातिकमाससदा
 हीं ५ मार्गशीर्षमहहेमतिमान् अशुभाननामकहैभानू ६ कश्यपरिषितहँजक्ष
 हैरक्षा महाशंषहेनागप्रत्यक्षा ७ हैरितुसेनतहँगंधर्वा राक्षसबिद्युतसत्रुअष
 र्वा ८ हैअप्सराउर्वशीनामा बितवहिंअगहनमासललामा ९ पूसमासमहहैन
 गसूर्जा राक्षसनामअहैअस्फूर्जा १० अहैअरिष्टनेमगंधर्वा ऊरननामजक्षगुन
 गर्वा ११ आयुषनामकअहैमुनीसा कर्कोटकतहँअहैअहीसा १२॥दोहा॥पूर्व
 चित्यतहँअप्सरायेसंवरविकेसंग पूसमासबितवहितहँपाबहिमोदअंग॥
 ११॥चौपाई॥माघमासमहसुनियेमुनिवर पूषानामजानियेदिनकर १ तहँहैप्र
 बलधनंजयनागा हैरिषीसगौतमबडभागा २ अहैतहँगंधर्वसुषेना वातनाम
 राक्षसजितसेना ३ हैअप्सराघृताचीनामा सुरुचिनामकोजक्षललामा ४ येसब
 रविकेसंगहिमाहीं बितवहिमाघहिमाससदाहीं ५ फागुनमासमाहमुनिराई
 हैपर्जन्यनामदिनराई ६ वर्चाराक्षसहैकृतजक्षा सेनजिताअप्सराप्रत्यक्षा ७
 विस्वनामगंधर्वसुजाना अहिरोरावतअहैमहाना ८ भरद्वाजहैतहँरिषिराई बि
 तवहिफागुनमाससदाई ९ जेजेमैअप्सरगनाई तेरविसन्मुखनचहिसदाई
 १० जेजेमैगंधर्वबषाना करहिंतेरविसन्मुखनितगाना ११ जेजेमैभाषेहुँरिषिराई
 करहिंतेअस्तुतिवेदनगाई १२ दोहा जेजेनागनमैकद्यौतेतेरविरथमाहिं बंधन
 हैसबसाजकेत्यागतकबहुनाहि १२॥ चौपाई॥जेजेजक्षदियोमेगाई तेरविरथ
 कोदेहिसजाई १ कश्योराक्षसनमैजिनकाहीं योछेतेरथरुलतजाहीं २ बालपित्त
 मुनिसाठिहजारा जिनकोअंगुठासरिसअकार ३ रविसन्मुखपुपपल्लितजाहीं
 रविअस्तुतिगावतमुपमाहीं ४ महजोरविकीमहिमागाई ताहिजोसारूप्रातमु

निराई ५ प्रीतिसहितजसुमिरनकरहों तिनकेनिसिदिनकेअचजरहों ६ यहिवि
 धिद्वादसमासनमाहीं विचरतदिनकरहैं सदाहीं ७ उमैलोककेरविमुषदाई दैत
 उमैतमअवसिनसाई ८ सूर्जरूपजानहु हरिकाहीं आमेहैककुसुसैनाहीं ९ जिनको
 अहैनआदिहुअंता अहैसकलजगकेरनियंता १० कल्पकल्पमहद्वादसरूपा जा
 नहुदिनकरैकरअनूपा ११ करिकैतेईरूपविभागा करहिजगतरक्षनबडभागा १२
 दोहा॥ पूछ्योशौनकजौनतुमसूरजचरितअपार सोमैतुमसोसकलयहकोन्होस-
 विधिउचार १३ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीबांधवेशविश्वनाथसिंहात्मज
 सिद्धिश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधि-
 कारिधुराजसिंहकृतेआनन्दाशुनिधौद्वादशस्कंधेएकादशस्तरंगः ११॥ ७ ॥ ॥ ॥
 सूतउवाच दोहा॥ परमधरमकोप्रनतिकारिजदुपतिपदसिरनाय विप्रनकेप-
 दवंदिकैबरनौधर्मनिकाय १ हरिचरित्रअद्भुतपरमपूछ्योशौनमुनीस सोमैवर-
 न्योसकलविधिसकलचरितजगदीस २ जेहिविधियहसंसारमैपावतजनकल्या-
 न शौनकादितुमसोसकलसोमैकियोबषान ३ हरनहारसबपापकेनारायनज-
 दुनाथ हृषीकेशभगवानप्रभुभक्तनकरनसनाथ ४ जगसिरजकपालकहरनप-
 रब्रम्हगंभीर यहपुरानभागवतमैबरनितयेकजदुघोर ५ अबशौनकभागवत
 कोयहसुनियेसंक्षेप जाहिपढतहरिमिलतहैं होतपापपरलेप ६ ॥ विसुपद॥
 जयभागवतरूपजदुघरकोज्ञानविज्ञानभक्तिदाता सुनतसुनावतसमुत्तजा-
 कौमिलतकृष्णपदजलजाता १ शौनकऔरसूतसंभाषननैमिषवनमैप्रथमकह्यो
 बरननचौबिसअवतारनकोहरिमहिमाकहिमोदल्यो २ व्यासभवननारद
 कोआगमव्यासहिनारदउपदेसा नारदकीपुनिजनमकथासबसनकादिकआ-
 गमवेसा ३ व्यासबोधभागवतरचनपुनिजथासमरकुरूपतिकैरो भीमसेन
 कृतजंगभंगपुनिकोपद्रोनसुतकरटेरो ४ पांडवसुवनपंचनिसिवधिवोदुपद
 सुताकोवधभारी बहुरिद्रोननंदनकोबंधनजिमिकियपारथगिरिधारी ५ पुनि
 सिरतेमनितासुपैचिबोपुनिपांडवविलापगायो चारिबंधुजुतधर्मसुवनकोसंत
 नसुतजिमिसमुझायो ६ बहुरिकह्योजदुपतिकोध्यावतजेहिविधिभीषमतनया
 गा धर्मराजकोराजकरबपुनिबरन्योकुंतौअनुरागा ७ द्रोणतनैकेअस्त्रहितेपु-
 निमर्भहिरक्षनवैराटी पुनिद्वारिकागवनजदुघरकोकह्योप्रजनमुदपरिपाटी ८
 पारथकोपयानद्वारावतिपुनिहस्तिनपुरआगमनू बहुरिकह्योअर्जुनविलाप-
 सबपांडुसुवनसबसुषसमनू ९ तिलकपरिशितपांडुसुवनकोगवनमहापथ
 कोगायो कलिकोदमनश्रापदुजकोलहिगंगातटजिमिहृपआयो १० मुनिस-

माजमधिबहुरिकद्यौजसकुरूपतिसुककरसंवादाजोगधारनाबहुरिबषान्यौहरि
 वंदनकीमज्जादि ११ पुनिसंवाद्ब्रम्हनारदकोपुनिबरन्यौहरिअवतारा जगत
 रचनकोबहुरिकद्यौक्रमपुनिपुरानलक्षनसारा १२ मित्रासुतश्रुविदुरकेरु
 निकहसंवाद्दमोददाई जदुकुलकीसंधारकथापुनिमहापुरुषकीधितिगाई
 १३ प्रकृतिसर्गपुनिब्रम्हसर्गश्रुपुनिभगवतविराटरूपा स्तुतमथूलकालकी
 गतिजिमिपुनिउपज्यौजिमिमनुभूषा १४ पुनिवराहअवतारकृष्णकोबरन्यौ
 धरनीउद्धारा पुनिबरननविकुंठकोगायोहिरन्याक्षकोसंधारा १५ कर्देमउतप
 तिमनुमिलापपुनिबरन्यौदेवद्युतीव्याह पुनिविमानकीविहरनिगाईकपिलजन
 नकोउत्साह १६ देवहुतीश्रुकपिलदेवकोपुनिबरन्यौसबसंवादा पुनिकहसि
 वकृतदक्षभंगमषध्रुवचरित्रप्रदश्रुहलादा १७ बहुरिकद्यौपृथुकथासुहावनि
 पुनिप्रचीनवरहोगाथा फेरिपुर्जनकथाबषानीकथाप्रचेतनसुषसाथा १८ पु
 निसुवादप्रियव्रतनारदकोराजप्रियव्रतकीभाई पुनिअगनीध्रअसुरासंगमना
 भिन्तपतिउतपतिगाई १९ रिषभदेवकोचरितकद्यौपुनिभरतचरितसुकसुषभा
 थ्यौ पुनिभूगोलषगोलकद्यौपुनिअरुपतालबरननआथ्यौ २० नरकबरनिपुनि
 कथाअजामिलपुनिप्रभावकहहरीनामा दक्षजनमपुनिचरितप्रचेतनपुनिति
 नसंततिसुषधामा २१ पुनिनारायनकवचद्वत्रवधत्रिचक्रकेतुकीकथाकहौ पु
 निप्रह्लादजनमगुनगायोहिरनकसिपसुरविजैसही २२ पुनिप्रह्लादचरितसब
 गायेपुनिकहनरहरिअवतारा हिरनकसिपकोनासुबषान्यौवरनधरमकहसु
 पसारा २३ पुनिमन्वतरकथाकहौकडुपुनिगजेद्रमोक्षहिगायो पुनिकच्छपअ
 वतारकथाकाहिक्षीरसंधुमंथनभायो २४ देवासुरसंग्रामकद्यौपुनिबरन्यौवाम
 नअवतारा बलिकोबलननापिबोत्रिभुवनसुतलअसुरपतिपगुधारा २५ मौन
 सरूपबरनिजदुपतिकोसरजवंसहिविस्ताख्यौ पुनिइश्वाकुसुदुम्नजनमकहि
 इलाचरितपुनिनिर्धाख्यौ २६ पुनिताराअप्यानकद्यौसबन्तपससादन्तगचरित
 कद्यौ पुनिसरजातिककुस्यचरितकहिषट्ठांगहिजसकहिउमद्यौ २७ मांघाताको
 चरितकद्यौपुनिसौभरिसुनिगाथागाई सगरसगरकेसुवनचरितकहिकथाभगी
 रथसुपदाई २८ वरन्यौकोसलेसरधुपतिकोचरितसकलकालिमलहारो निमिन
 रेसकोकद्यौजननतनवंसविदेहमोदकारी २९ क्षमानिक्षत्रकरबभृगुपतिकोजे
 हिविधितेयकइसवारा पुरूरवाकोचरितकद्यौपुनिचंद्रवंसपुनिविस्तारा ३० पु
 निजजातिअरुनद्रुपचरितकहिभरथचरितवरन्यौभारी संतनुभीषमपांडुपांडव
 नचरितकद्यौअतिसुपकारी ३१ नृपजजातिकोजेठसुवनजदुवरन्यौतासुबहुरि

वंसा जौनवंसमेत्रिभुवननायकलियअवतारदुष्टध्वंसा ३२ पुनिवसुदेवभवनदे
 वकितेप्रगटतभेजदुकुलचंदा पयपानहिमिसिमारिपूतनासकटगिरायोगोविंहा
 ३३ तनावर्तअरुवत्सासुरहनिहन्योबकासुरगिरिधारी मारिअघासुरविधिमुह
 नकरिधेनुकमास्योहलधारी ३४ करिकालीकोदमनपारकरिहावानलवृजगोउध
 नी पुनिप्रलंबवधकद्यौरामकृतबरन्योवैनुगीतरमनी ३५ पुनिपावसअरुसरदव
 रनिपुनिगोपसुताव्रतआचरना चीरहरनलीलागोविंदकीवृजतियहरिवरपुनि-
 वरना ३६ दुजनारिनकृतव्यंजनभोजनविप्रनकोपुनिसंतापा बाहुरिकद्यौवास
 वमषभंजनइंद्रकोपकृतवृजतापा ३७ गोवर्द्धनउद्धरनकद्यौपुनिकहसुरभीकृ
 तअभिषेका वरुनइतकृतहरननंदकोहरिपुरहरसनसविवेका ३८ कद्यौरास
 पंचाध्याईपुनिनंदचरनगहिभुजगतस्यौ फागुचरितपुनिकहजदुवरकोसंघचू
 डजेहिभातिदस्यौ ३९ जुगुलगीतपुनिवृषभविनासननारदकंसहिसंवादा केसी
 वधनारदआगमवृजपुनिय्योमासुरवधवादा ४० पुनिआगमअक्रकोगोकुल
 महाविरहपुनिवृजतारी पुनिमधुपुरीगवनहरिबलकोदानपतिहिहरसनभारी
 ४१ पुनिमधुपुरीप्रवेशरजकवधधनुषभंगैअरघाता पुनिमुष्टिकचानूरवि-
 नासनकियोकंसमंचहिपाता ४२ उग्रसेनकोराजतिलककहिगुरुसुतमृतकगु
 रुहिदीबो उद्धवकोवृजगवनकद्यौपुनिगोपिनकोप्रबोधकीबो ४३ बहुरिकद्यौ
 कुबिजाबिहारबहुदानपतीगृहआगमन पुनिमुफलकसुतअस्तुतिगाईनाग
 नगरताकोगवन ४४ फेरिसत्तदसचारमगधपतिदलनदलनपुनिकहिदीन्यो
 पुनिकहकालजमनकोजेहिविधिनृपमुचकुंदभसमकीन्यो ४५ बहुरिकद्यौरु
 कमिनिविवाहजिमिकियजदुपतिनृपमदमोरी पुनिप्रद्युम्नकोजन्मबषान्योअ
 रुशंबरवधबरजोरी ४६ कद्यौसिमंतकमनिचरित्रसबसत्राजितवधआदिसबै
 जांबवानकोसमरकद्यौपुनिजांबवतीकोब्याहतबै ४७ अवधभूपकोसुतास्व
 यंवरऔरहुहरिविवाहभायो भौमऔरमुरमथनकथनकरिसोरहसहसब्याह
 गायो ४८ माधवमघवामदमर्दनकरिनिजपुरमेसुरदुमत्याये पुनिपरिहासक
 द्यौरुकमिनीकोअनिरुधकोविवाहगाये ४९ ऊषास्वपनहरनअनिरुधकोहरि
 संकरसंगरभारी मृगउद्धारविप्रकीमहिमाकद्यौगवनवृजहलधारी ५० मिथ्या
 वासुदेवकोवधकहिसंकरपुरीदहनगायो बहुरिदुविदवधहलधरकृतकहि
 सांबकैदमहजिमिआयो ५१ पुनिकहजिमिहलधरहलकरकरिनागनगरक
 रपनकीन्यो पुनिकहहरिजिमिनारदकोनिजमायाविभौदरसदीन्यो ५२ इंद्र
 प्रस्थआगमजदुपतिकोभीममगधपतिजिमिमास्यो धर्मराजकोराजसूयजि-

मिसिमुपालहि हरिसंघात्यो ५३ जज्ञं तमज्जन उच्चाहकहि बरन्यो सात्वजुद्धा
री दंतवक्रविदुरथको वधकहि बलतीरयजात्रासारी ५४ वरनिसूतवधकक्षो
फेरितहं कौरवकुलको संचारा पारथसारथि द्वैजदुवरजिमि भंज्यो भुवभारी भारा
५५ बहुरिसुदामाचरित बरनिपुनिकुरुक्षेत्रजात्रागाई देवकिके मृतसुतजिमि
ल्यायेपितुहि ज्ञानदिये सुषदाई ५६ कक्षो सुभद्राहरन बहुरिकह जनकनगरह
रिको जैवो वेदन अस्तुति बहुरि बपानी तोन देवमहवरठैवो ५७ कक्षो विप्रसु
तमृतकल्याद्वो महिषी गीत सकल गायो बरन्यो बहुरि जौन विधिजनुकुल स्नाप
दंडमुनि सौपायो ५८ नारदको अरु वसुदेवहि को बरन्यो सुषकरसंवादा हरिकु
धव संवादा कक्षो पुनि ज्ञानभक्तिकी मरजादा ५९ पुनि जनुकुल संचार बपान्यो
पुनि भावी भूपनगाथा कलिजुगको पुनि धर्म कक्षो सब कालि की अवतारहि ना
था ६० बहुरि चारविधि प्रलय बपानी उत पतिकक्षो भौति तोना सुकको गव
न कक्षो पुनि परिक्षित जेहि विधितन त्यागन कीना ६१ वेदविभाग बहुरि सब
बरन्यो मार्कंडेय कथागाई पुनि विराटवपु वरनन कीन्यो सूरज कथा मोददाई
६२ हरिको महिमा गाय सकल विधि श्री भागवत प्रभाव कहै यह समास भाग
वत सुहावन गाय मनज फल चारि लहै ६३ येक आसज दुनाथति हारी दूजाहै
ननाथ मेरे पक्षो अहै रघुराज सरन में जाय कहांत जिपद तेरे ६४ होहा गिरत प
रत छीकत छटविवस हुमह जो कोय हरये नम असमुषकहत सकल पाप
हत होय ६५ ॥ पद ॥ को अससाहेब सरल दूसरो जदुपति समन्निभुवन माहीं
रामकृष्णमुषकहत सुनत हैं हियमें अवसि प्रविसि जाहीं १ कोटिन जनमन अ
घओ घनकी दूरसति नहि पुनि परछाहीं जैसे पवन प्रचंड चलै न भघन मंडल
सव उडि जाहीं २ जैसे भानु उदैत मनासत पावक तूल रासिकाहीं बिगरी जन्म
अनेकन की प्रभुलेत सुधारि छनै माहीं ३ कायर कपटिन कूरकृचालि हुनि जपु
रको प्रभु पहुंचाहीं देपत दोषन कबहु दयानिधि दीन न पै दुतद्रवि जाहीं ४ मो
सम पतितन अहै पुहुमि में मुसम पावन को उनाहीं यह सजोग जदुराज देषि
अवतार हरि रघुराजहि काहीं ५ ॥ भजन लाउनी ॥ हरिलाल जिहि में नहि गाई सोई
असति अपावन अनुचित कथा अहै अति दुषदाई १ सोइ अहै अभागिन को
प्यारी नरकनेवास विलास करन को सुनहि अधीरुचि भरि भारी २ सोइ करन कु
मति कलिमत भरनी आयुषाविभौ सुजस सुषसंपति सील सुभाजु सकल हरनी
३ सोइ साधुन कानकुलिस सी है कोटि जनम को पुन्यमीन गन पै चन को वन्सी
सी है ४ सोइ धरम गहन पावक ज्वाला सुमति विटप के काटन को सति सोइ कु

ठार है विकराला ५ सोइ विषै अनल को घृत भरी ज्ञान विज्ञान विनास करन की
 अडीषडी है सोइ सरी ६ मन विहग फंदावन की फांसी जपत पसंजम धन हरि वे
 को सोइ पासी है गनिका सी ७ हरि लीला जामे है गाई सोई परम सुहावन जग में
 कथा संत जन सुषदाई ८ सोइ प्रेम क्रिषी की रितु वर्षा हरि पद पहुचन सोई नि
 सेनी लगी ललित देनी हर्षा ९ सोइ पुलोष जाना मंगल को सोइ सावन धन अहै
 बढावन जनन सुकृत के जंगल को १० कलि मल हरनी सुर धुनि धारा कौटिन
 विषै वासना कदली कदन करन की असि धारा ११ भव भक्ति सजन को करतारा
 सुमति कमल कुल करन प्रफुल्लित सोइ रवि अषहर अंधियारा १२ करि सके
 वडाई कोता की ता सुजन मधनि धनि धरनी मेरु क्ख कथा मह रुचि जा की १३ जदुग
 जदेहु बर धुरा जै करहु पान तुव कथा सुधानित तजित न लाजै कुसमा जै १४ क्ख ज
 सजामें सुषदाई सोइ पुरान सति सोइ प्रबंध सति सोइ उत्तम है कविताई १५ रुचिर
 नहि कबु जग में ताते सुमति कुमति को कबु विचार नहि सुनत हि जाहि मोहि जाते ॥
 १६ बढत नित नित नवन वसुष है देस जनम काया कुल करनी होत पुनोत कहत मुष
 है १७ लहत मन छन छन उत साह दीरघ दुसह दुरित दुरि जाते द्विग मे दर सत बजना
 ह १८ सोक सागर सोषन हारो कियो करत करि है केतन कोय हजग अधमन उद्धारो
 १९ करै रघुराज यही अरजी जदु पति सुजस सुधा पीवन को रहौ सदा अति सै गरजी ॥
 २० जदपि मनो हर सुंदर बहु पद उक्ति जुक्ति पासी वह होई तद्यपि जग पावन हरि ज
 सविन कथा वृथा परती मोहि जोई १ जेहि थल जेहि गृह जेहि समाज मे गोविंद गुन
 गावहि नहि कोई मल भक्षक वायसहि वास दुष दायक है साँचो थल सोई २ जे जड ज
 दुपति कथा छाडि हठि और कथा गावैं मुद मोई ते सुरद्रुम को बीज ऐचि तुहं देते गरल
 बीज को बोई ३ जहंगा बत हरि सुजस सुहावन मन भावन तन लाज विगोई तहं हरि
 दास जात सुनि हठि के भरि अनुराग देत है रोई ५ सोइ सब तोर थ सोइ सब संपति तहं स
 ब मोद जात है दोई तहं कलि मल प्रचार नहि करतो सुधरत लोक अहैं तहं दोई ५
 वेद पुरान शास्त्र सब ग्रंथ न लेहु सकल रघुराज ठोई विन जदुराज कथा मुष गाये
 कै सेहु कलि मल जात न धोई ६ सोइ सति सुंदर सुष करवानी जामे पद पद छंद छंद
 हमें जदुपति की रति विमल बषानी १ छंद बद्ध अथवा अछंद हूजे हरि की रति रति
 करि गावैं तेई जन समूह के कलि मल कलि मह सकल पाष छैं जावैं २ हरि जस
 अंकित सुभग मृदु लपट अति सै प्रीति प्रतीति बढाई गावत गुनत सुनत धारत चि
 त संत समाज सदा सुषदाई ३ धनि धनि धरनी मेर सना सोइ क्ख कथा जो नित र
 टलाई विनै करै रघुराज क्ख तुव कथा छाडि मति अनत न जाई ४ जदपि विज्ञा

नपरमहैयावन तदपि कृष्णअनुरागविना सोउ अहैन थोरहु सुषट् सुहावन
 ५ ज्ञानविज्ञानपाइ जनपावत ब्रह्मानंदमहामनभावन पैज दुपतिसे वा सुष
 अनुपमकबहुनलहतहियो हुलसावन ६ ज्ञानविज्ञानहु सकत अहै अनुरा
 गहि समतापहुचावन तौ पुनिजांगादिक करमनकी कौन भातिकी कथाचला
 वन ७ हरिकोअरपेसफलकर्मसबविन हरिअरपेसकलअपावन हेरधुरा
 जउपायसरलयहनि सदिनजदुनंदनगुनगावन ८ जसधनहिततपधरमअ-
 चारा अहै दयासबअंतविथा प्रदविन हरिकथा सुधांकी धारा ९ कियो कठिन
 तपधर्यो धरमबहुसुन्यो पुरानअनेकनकाही हरिपदनदुमप्रीतिनहिउपजी
 तौताकौअमसकलदयाही १० दानधरमतपश्रुतिअचारकोयही सत्यफलले
 हुविचारी हरिपदजुगलंकमलअमलनतेकबहुंमतिगतिटैरनदारी ११ हेज
 दुनायअनायनायप्रभुधरिमेरेमायहिनिजहाया रघुराजहिनिजकथासुधा-
 कोपानकरावहुसंतसनाथा १२ काफलहरिपदसुरतिनदेतो कोटिजनमकी
 करमवासनायेकछिनमाहिछीनिसबलेतो १ कौनपदोरथहोतसुलभनहिमं
 गलपानिषुलतनहिकेतो जोगभक्तिअरुज्ञानविरागहुमिलतमुक्तिसंपदसबजे
 तो २ ममहियथलमेभक्तिबीजवयकरिकरुनाकरकरुनाषेतो देहुमोहिनिजं
 चरनप्रीतिफलविनैकरतरधुराजहियेतो ३ दोहा हैशौनकबडभागतुमना
 रायनकेदास जेहि नारायनकेसरिसदुतियनदेवप्रकास १ चौपाई ॥ धनिध
 निहोतुमधरनीमाहीं कृष्णकभाजोसुनौसदाहीं १ नृपअभिमन्युकुवरजेहि-
 काला मुनिसमाजमधिबुद्धिविसाला २ अनसनव्रतकरिसुरसरितारा सुषपा
 वनध्यावतजदुवीरा ३ व्याससुवनसुकदेवसिधास्यो नृपसौयहभागवतउचा
 स्यो ४ हमहूबैठैरहेतहाहीं पियोपुरानअमीरसकाहीं ५ सोतुमशौनकसुरति
 काराई नेतुमकोसबदियौसुनाई ६ यहजदुपतिकोचरितसुहावन कोटिजन
 मकोपापनसावन ७ सोमैतुमसौकियोबधाना वासुदेवमाहात्ममहाना ८ ये
 कजामहुभरिखनहुजोकोई सुनैभागवतरतिरसमोई ९ अथचाप्रीतिसमेत-
 सुनावै ज्ञानभक्तिउरबरबसआवे १० येकादसीद्वादसीमाहीं जोकोउसुनैभा
 गवतकाहीं ११ अथवापढैविहायअहारा सावधानवैसुमतिउदारा १२ दो
 हा ॥ सोजनपावतअवसिकै पूरनआयुदयि कोटिनजनमनकोदुरितबनहीमे
 जरिजाय २ चौपाई पुढकरअथनामशुरामाही द्वारवतीनगरीअथवाहीं १
 इंद्रिजीतिसविधिव्रतकरिकै पढैभागवतअद्वाभरिकै २ तेहिनहोतिसंसारिक
 भीती उपजतिरुक्मपदुमपदपीतो ३ सिद्धदेवमुनिपितरनरेसा पूरततेहिम

नकामहमेसा ४ जो भागवत सुनै अरु गावै पढन चारि वेदन फल पावै ५ मधुकु
ल्या और हृष्ट कुल्या अरु तीरथ जो है पै कुल्या ६ इन के मज्जन को फल पावत जो
न भागवत सुनत सुनावत ७ परम हंस संहिता सुनामा यहि स्वामी ज दुपति धन-
स्यामा ८ पढ़ै जो यह पुरान अरु सुनई सावधान जो अर्थ हि गुनई ९ जात परम प
द सो हठि प्राणी जो हरि श्रुति पुर दियो बषानी १० पढत भागवत जो को उ विप्रा सु
द्धि बुद्धि पावत सो क्षिप्रा ११ राजा पढत भागवत जोई होत चक्रवर्ती हठि सोई १२
दोहा ॥ वैश्य पढ़ै जो भागवत अथ वा सुनै स प्रीति धन दसरि स धन लहत सो मिट
ति जगत की भीति ३ सुनै सूद अथ वा पढ़ै जो भागवत पुरान को टि जनम के पाप
तेहि जरत तुरत सहसान ४ चौपाई ॥ कवित्त ॥ औरैन पुरान न मे ग्रंथ न अने कन
में भाति न अने कन की कथा को बषान है सिव को परत्व कहैं विधिको परत्व कहैं
देवी को परत्व कहैं कहैं भगवान है कहैं रघुराज या परम हंस संहिता में अधम उ
धारन जो नाहिर जहान है सोई हरि को परत्व भाष्यो आदि अंत हैं लो ताते सब ग्रंथ
में पुरान में प्रधान है १ अस कंध अस कंध परबंध परबंध अध्याय अध्यायन में क
था के विराम मे प्रसन्न प्रसन्न हूँ मैं त्यों ही उत्तर उत्तर हूँ मैं कथा कथा माहि त्यों ही वंदन
ललाम मे अस लोक अस लोक तु कतु कपा दपा दपदपद आषरन आषरन आम
मे कहैं रघुराज सत्य परम हंस संहिता में कढत है के सब जूया के सब ठाम मे २ अ
ज है अनंत निज सक्ति ही ते रचि रचि पालै अरु घालै यह जग बहुवार है आपने प्र
कास ही ते परम प्रकास मान अधम उ धारी नाथ दया पारावार है स्वर्ग के निवासी
सुरसक्र और स्वयं भुशंभु कबहू न पावै जा सुमाया सिंधु पार है ता के पद करहु प्रना
म बार बार सोई देव की कुमार रघुराज को आधार है ३ निजन वसक्ति न ते रचि कै
जगत जालर मा को ने वास यामे करत ने वास है धर्म जस श्री ऐश्वर्य ज्ञान ओ वि
राग जु त सुरन को संकट जो करत विनास है भास मान जा को धाम साहेब सनात
न है प्रान हूते प्यार जो न मानै निज दास है करहु प्रनाम ता के चरन कों बार बार दो
न रघुराजै जदुराज ही को आस है ४ दोहा जदुपति चरन सरोज को यहि विधि मु
दित मनाय अव वंदौ सुक देव पदवार वार सिरनाय १ कवित्त कृष्ण हि कृपा-
ते जा कों व्यापी कृष्ण माया नाहि कृष्ण ही को प्रेम रस पान को करैया है कृष्ण भाव
नाते भिन्न जगत को देखे नाहि सांचो कृष्ण लोला लोनी लाल चील पैया है कृपा करि
कृष्ण को पुरान तत्व दीपक ह्यौ कृष्ण मुनि नंदन आनंद को देवैया है कृष्ण को अ
नन्य भक्तता के वंदौ पद हंसोई रघुराज के कलेस को हरैया है ५ इति सिद्धि-
श्रीमन्महाराजाधिराज श्री बांधवेश विश्वनाथ सिंहास जसिद्धि श्रीमहारा-

धिराजश्रीमहाराजाश्रीराजाबहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजः
 सिंहकृतेआनंदाम्बुनिधौद्वादशस्कन्धेद्वादशस्तरंगः १२॥ ॐ ॥ ॐ ॥
 सूतउवाच कवित्॥ ब्रम्हावरुनइंद्ररुद्रअरुमरुतगनजाकीकरेअस्तुतिसुहि
 व्यपदगाइके अंगक्रमपदऔउपनिषदवेदनतेजाकोसदागावतमुनीसंगे
 नलाइके बैठिकेयेकांतध्यानधारिजाकोजोगीजोमैसुरासुरजासुअंतपावैना
 बनावेके जादवसमाजसिबदेवकीदुलारोतासुध्यावतचरनरघुराजसिरना
 इके १ क्रमठसरूपजबधारिकेमुकुंदप्रभुधास्त्रापीठिमंदरअमंदनिधिही
 रमे मथतसुरासुरधराधरभ्रमनलाग्यासेयेनाथमानिषजुआयबोसरीमे
 हरिमुषस्वासपौनपायकैप्रचंडतहांउठनतरंगतुंगलागीतेहिनीरमे तौ
 नैस्वासवेगबीचीअबलौनबंदहोतीसोईकरैरक्षारघुराजैभवभीरमे २ सूत
 उवाच दोहा॥ अबपुरानसंख्यासुनहुविषैभागवतकेर औरभागवतदान
 विधिदानमहातिमढेर १ चौपाई दसहजारहैब्रम्हपुराना पचपनसहसैपद
 ममहाना १ तेइससंहसैविष्णुपुराना सिवपुरानचौविसपरमाना २ तारदस
 हसप्रचौसउचारा मार्कंडेयहुनवैहजारा ३ पंद्रहिसहसहसिअगिनपुराना
 औरचारसैतासुप्रमाना ४ साढेचौदसहसप्रमाना शोनकजानुभविष्यपुराना
 ५ कहौब्रम्हवैवर्तपुराना सहसअठारहतासुप्रमाना ६ लिंगपुरानहुसहसइ
 ग्यारा चौविससहसवरगहउचारा ७ अस्कंदहुपुरानसुपरासी अहैयेकसैस
 हसइकासी ८ दसहजारवामनैपुराना सत्रहिसहसकूर्मकोमाना ९ सहस
 चतुर्दसमत्स्यपुराना सहसआनसैगरुडप्रमाना १० अबब्रम्हांडपुरानविचा
 रो तेहिप्रमानद्वादसैहजारो ११ सबपुरानकोहैसुषसारा श्रीभागवतहजारअ
 ठारा १२ दोहा चारिलाषअश्लोकहैअष्टादसहुपुरान सारभूतश्रीभागवतकृष्ण
 रूपमतिमान २ चौपाई प्रथमकालमहबुद्धिअगारा संसारहिडरप्योकरतारा
 १ तबहरिकरिकैकृपामहाई दैन्ध्यायहभागवतमुनाई २ नाभिकमलवैद्योमु
 षचारी सुनिभागवतमिठीभयभारी ३ श्रीभागवतपुराबहिपाहो आदिमध्यअरु
 अंतहुमाहो ४ अहैविज्ञानविरागबपाना हरिलीलारसमुधाप्रधाना ५ श्रीभा
 गवतपुरानमहाई सुरनरमुनिसबकोमुषदाई ६ वेदऔरवेदांतनकेरो और
 रशास्त्रजेकियेनिबेरो ७ अहैभागवततिनकोसारा परब्रम्हकोरूपउदारा ८
 जौनवस्तुयामेंमुनिराई सोनहिमोहिकहुपरैलपाई ९ सकलशास्त्रअरुसक
 लपुराना औरग्रंथजेछोटमहाना १० तिनकोमैदेख्योबहुतोई अहैभागवतसरी
 सनकोई ११ याकसरिसनदूसरग्रंथा हैप्रत्यक्षयहहरिपुरपंथा १२ यहिमैअ

स्थलहेनहिकोई मुक्तिप्रयोजनजहैनहिहोई १३ दोहा यहसतिआनंदअ
 बुनिधिश्रीभागवतपुरान यामेंजदुपतिछोडिकैदुतियनअहेबषान ३ चौपा
 ई ॥ अबसुनुविधिभागवतदानकी जोहैसबशास्त्रनप्रमानकी १ भाद्रमासकीपू
 रनमासी जबआवैअतिआनंदरासी २ तबसुबरनसिंहासनकरिकै तेहिभाग
 वतपुस्तकहिधरिकै ३ देयसुपात्रविप्रकहेंजोई अचलवासलहहरिपुरसो
 ई ४ देयजोश्रीभागवतपुराना यातेअधिकनहैकछुदाना ५ तबलोंसंतसमा
 जनमाहों सिंगरेऔरपुरानसुहाहों ६ जबलोंअमीपयोदधिकाना परैनहोंभा
 गवतपुराना ७ जबभागवतपस्योसुनिकानन नौकपुरानलगततबआनन
 ८ श्रीभागवतपुरानउदारा सकलवेदवेदांतनसारा ९ श्रीभागवतसुधार
 सपाना करिकैसज्जनजौनअघाना १० तासुऔरग्रंथनमहप्रीती होतिनक
 वहुंजानुग्रहीती ११ सरितनमेंजसपावनिगंगा देवनमेंजसविष्णुअभंगा
 १२ हैवैस्मवमहजसत्रिपुरारी तेजिनमेजसअहेतमारो १३ ॥ दोहा ॥ सिति
 केक्षेत्रनमेजथावाराणसीबषान तैसहिसकलपुरानमेंश्रीभागवतप्रधा
 न ४ ॥ कवित्त ॥ श्रीमतपुरानयहभागवतनामजाकोअहेसरवस्वधनसवै
 वैष्मवनको अमलअनूपमअदूषनअदूषप्रदअच्युतकेअग्निअंबुजातप्रे
 मधनको परमहंसरीतिभक्तिज्ञान औविज्ञानगायौविरतिअकामधर्महूदे
 पायोजनको सुनतपढतत्योंविचारतसप्रीतिजौनबसतविकुंठसोकहोंमैंकिप्रे
 नको १ नारायनपूर्वकद्यौविधिसोंश्रीभागवतब्रम्हाकद्यौनारदसोसबसमु
 ग्रायकै नारदबषान्योफेरिव्याससौनेवासजायव्यासजूपढायौसुकदेवैहर
 षायकै सुकदेवगंगातदवरन्योपरिक्षितसोंजदुपतिरूपयहभागवतआयकै
 सोईसुद्धविमलविसोककोकरनहारोवंदैरघुराजौजदुराजैसिरनायकै २ दोहा जयति
 लोकसाक्षीअमलवासुदेवभगवान जोमुमुक्षुविधिसोंकद्यौश्रीभागवतपुरान ५ ब्र
 ह्मरूपसुकदेवजयममगुरुकृपानिधान जौनछोडायोभूपकोभवअहिग्रसितमहान
 ६ जनमजनमतुवचरनमेंभक्तिहोयजदुनाथ करहुकृपाअसमोहिपरतुममेरेहोनाथ
 ७ जासुनामपावककरतकोटिपापवनक्षार पदप्रनामजेहिदुषदहततेहिप्रनामबहु
 वार ८ जासुनामपावककरतकोटिपापवनक्षार पदप्रनामजेहिदुषदहततेहिप्रनामब
 हुवार ९ जासुनामपावककरतकोटिपापवनक्षार पदप्रनामजेहिदुषदहततेहिप्रनाम
 बहुवार १० रामकृष्णगोविंदजयमाधवजयतिमुकुंदमधुसूदनदामोदरहुजय
 जयजदुकलचंद १० कृपासिंधुजगबंधुजयहरिगुरुजयतिमुकुंद जयजय
 पितुविश्वनाथप्रभुदायकमोहिअनंद ११ इतिसिद्धिश्रीमन्महाराजाधिरा

जश्रीवां धवेशविश्वनाथसिंहात्मजसिद्धिश्चोमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्री
राजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृते आनन्दाम्बु-
निधौ द्वादशस्कन्धे त्रयोदशस्तंभः १३ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ दोहा ॥ आनंदश्चंद्र-
धिग्रंथकं अंतमंगलैर्हेतु सहसनाममैकहृतहौं छंदपद्वरीनेत १ ॥ छंदपद-
री ॥ जयविश्वविष्णुजयवषट्कार प्रभुभूतभव्यभवतहुउदार जयभूतकृत
हुजयभूतभूत जयभावजयतिभूतात्मनि १ जयजयतिभूतभावनपरस ज-
यपूतात्मापरमात्मवेस जयमुक्तनकेगतिपरमनाथ जयअव्ययकृतदासनस-
नाथ २ जयपुरुषसाक्षिक्षेत्रज्ञवार जयअक्षरजोगसरूपधोर जयजोगवि-
दनकेहौनियंत परधानपुरुषईस्वरअनंत ३ जयनारसिंघवपुश्रीनिधान
जयकेशवपुरुषोत्तमसुजान जयसर्वसर्वजयसिंवसुधान भूतादिदुअवैनि-
धिसुजान ४ जयसंभवभावनभर्तृसोय जयप्रभंवप्रभोईस्वरहिजोय जय-
जयस्वयंभुजयसंभुईस आदित्यपुष्कराक्षहुसुदीप्त ५ जयजयतिमहास्वन
भुवनमाहि जयजयअनादिनिधेनहुसदोहि धाताविधातजयधातधेय जय
धातउत्तमहुअप्रमेय ६ जयहृषीकेशजयपद्मनाभ जयअमरप्रभोधनस्याम
आभ जयविश्वकर्मजयमनसुत्वष्ट जयजयथविष्टजयथविर्दष्ट ७ जयध्रुव
अग्राक्षहुसरसिजाक्ष जयशाश्वतकृष्णहुलोहिनाक्ष जयजयतिप्रतर्दनज-
यप्रभूतजयत्रिककुवधामहुजसअकृत ८ जयकरनपातकिनकहंपवित्र
जयमंगलपरईसानमित्र जयप्रानदप्रानहुजैष्ठश्रेष्ठ जयपस्त्रापतिअतिकु-
मुतिनेष्ट ९ जयहिरनगर्भभूगर्भधारि जयमाधवमधुसूदनसुरारि जयईस्व-
रजयविक्रमीराम जयधन्वीमेधावीअराम १० जयविक्रमजयक्रमकौसलेस
जयजयतिअनुत्तमद्वारिकेस जयदुराधर्षजयजयकृतेज्ञ जयजयकृतिआ-
तमवंतप्रज्ञ ११ जयजयसुरेसजयसरनसर्ग जयविश्वरेतधारकसुधर्म जय
जयतिप्रजामवअहकृपाल जयजयसंवत्सरजयतिव्याल १२ जयप्रत्येसबदर
सनप्रसिद्ध जयअजसरवेस्वरजयतिसिद्ध जयसिद्धिजयतिसर्वादिस्याम जय
अच्युतजयसवअंगललाम १३ जयजयतिदृषाकपिअमेयात्म जयसर्व-
जोगविनिअतमहात्मजैवसुवसुमनससुसतिसमात्म जैसंमितसमजैअमोघा-
त्म १४ जैजयतिपुंडरीकाक्षदृष्ट जैजैष्ठकर्मप्रबलपक्ष जयजयतिदृषा-
कृतिरुद्ररूप जयबहुसिरजैवअनूप १५ जैविस्वयोनिभुविश्रवससम्य
जैअमृतशाश्वतस्थानुनित्य जैवराहोजादवप्रधान जयजयतिमहातपप्र-
भुमहान १६ जयजयसर्वगसर्वहिविज्ञात जयविष्वक्सेनहुभानुभात ॥

जैजैतिजगदनजयतिवेद जैजयतिवेदविदप्रदअषेद १७ अयंगजयतिवेदांगायाम जैजयति
वेदविदकविविध्यात जैजयतिसकललोकनअध्यक्ष जैजयतिसकललोदेवनअध्यक्ष १८ जै
यमाध्यह्नजैसुआत्म जैजयतिरुताकितचतुरआत्म जैचतुरवीरुजैचतुरदंत जैचारिवाहुधा
जिस्सुसंत १९ जैजैभोजनभोक्ताललाम जैजैसहिस्सुजगदादिजाम जैअनवविजैजैतागो
विद जैविस्वजोनिआनंदकेद २० जैजयतियुनर्वसुजैउपेद जैवामनजैप्रांसुवजैद जैजैअ
मोचजैसुचिसरूप जैऊर्जितअतिइइहुअनूप २१ जैसंग्रहसंग्रहतात्मसोप जैनिपमजयति
जमेवधजोय जैवैद्यसदाजोगोअकाम वीरवुजैतिजैरुस्सगम २२ जैमाधवजैमधुरमाकांत
जैअतिरिअहुआधारसंत जैमहाभायजैमहोत्साह जैजयतिमहावलअथाह २३ जैमहा
बुद्धिजैमहावीर जैमहासक्तिजैमहाधीरुजै जैजयतिमहादुतिजगतवास जैअनिरदेस्वययुष्म
निवास २४ जैअमेआत्मस्वरमहान जैमहाअदिधकजतविद्यान जैमहेरष्वासजैमहोभ
न जैअनेवासधर लदलनिदंत २५ जैसंतनिगतिअनिरुद्धमुद्ध जैसुरानंदनंदगोविंदबुद्ध
जैजयतिगोविंदनयतिमुजान जैजैमरोचिदमनोमहान २६ जैहंससुयनेहुहिरननाम भुजगो
तमसुतपदुपदुमनाम जैजयतिप्रजापतिजैअमृत जैजयतिसर्वदससिंहसनु २७ संधाताजै
जैसंधिमान जैयिरजैअजकनुनानिधान इरमर्षनसास्तुविस्ववात्म जैसुरारिब्रह्मरूपरम
आत्म २८ जयगुरुउत्तमजैजैधामसत्य जैसत्यपराक्रमरूपनित्य जैनिमिषजयतिअनमिष
सुमालि जैवाचस्पतिव्रजकुंजसालि जैबुधिउदारअग्रनीजान जैजयतिग्रामनीजैअमान
जयत्पायसमोरनजयनिपंतु जयसहससीधविस्वात्मसंत २९ जयसहसअज्ञजयसहसपाद
जयआवरतनजयधृतमजाद जयनिवृतआत्मसंवृतसुजान जयसंयमर्दनहुअमलपान ३०
जयजयअहसंवरतकपरेस जयचह्निअनिलयरनीधरेस जयमुप्रसादजयप्रसन्नात्म जयवि
स्वअजकजयसुद्धआत्म ३१ जयविस्वभोजिविमुसतकरंत जयजयसतकृतजयसाधुसंत
जयजह्नुरायननराकार जयअसंखेयअतिसैउदार ३२ अग्रमेआत्मजयजयविसिष्ट जै
जैतिप्रिष्टकृतसुचिप्रतिष्ठ सिद्धार्थसिद्धसंकल्पनाम जयसिद्धिदसिधिसाधनअग्रम ३३
जैजैतिव्याहीवृषभविष्णु वृषपर्वविषोदरवर्धस्सु जयवर्धमानजयजयविविक्त जयजयभु

जश्रीवां भवेश विश्वनाथसिंहात्मजसिद्धि श्रीमहाराजाधिराज श्रीमहाराजा श्री
 राजा बहादुर श्रीकृष्णचंद्रकृपापात्राधिकारिरघुराजसिंहकृते आनन्दाम्बु-
 निधौ द्वादशस्कन्धे त्रयोदशस्तरंगः १३॥ ४॥ ४॥ दोहा॥ आनन्दम्बु-
 धिग्रन्थके अंतमंगलैहेत सहसनाममैकहतहौं छंदपद्वरीनेत १॥ छंदपद्व-
 री॥ जयविश्वविष्णुजयवषट्कार प्रभुभूतभव्यभवतहुउदार जयभूतकृत
 हुजयभूतभूत जयभावजयतिभूतात्मनि १ जयजयतिभूतभावनपरेस ज
 यपूतात्मापरमात्मवेस जयमुक्तनकेगतिपरमनाथ जयअव्ययकृतज्ञानस
 नाथ २ जयपुरुषसाक्षि क्षेत्रज्ञवार जयअक्षरजोगसरूपधीर जयजोगवि
 दनकेहौनियंत परधानपुरुषईस्वरअनंत ३ जयनारसिंघवपुश्रीनिधान
 जयकेशवंपुरुषोत्तमसुजान जयसर्वसर्वजयसि वंसुधान भूतादिद्वयैनि
 धिसुजान ४ जयसंभवभावनभर्तृसोय जयप्रभवप्रभोईस्वरहिजोय जय-
 जयस्वयंभुजयसंभुईस आदित्यपुष्कराक्षहुसुदीप्त ५ जयजयतिमहास्वन
 मुवनमाहि जयजयअनादिनिधनहुसदाहि धाताविधातजयधातधेय जय
 धातउत्तमहुअप्रमेय ६ जयहृषीकेशजयपद्मनाभ जयअमरप्रभोधनस्थाम
 आभ जयविश्वकर्मजयमनसुत्वष्ट जयजयथविष्टजयथविरट् ७ जयध्रुव
 अग्राक्षहुसरसिजाक्ष जयशाश्वतकृष्णहुतोहिताक्ष जयजयतिप्रतर्दनज
 यप्रभूतजयत्रिककुवधामहुजसअकृत ८ जयकरनपातकिनकहपवित्र
 जयमंगलपरदेसानमित्र जयप्रानदप्रानहुजेष्टुश्रेष्ठ जयपरजापतिअतिकृ
 म्तिनेष्ट ९ जयहिरनगर्भभृगर्भधारि जयसाधवमधुसूदनसुरारि जयईस्व
 रजयविक्रमीराम जयधन्वीमेधावीअराम १० जयविक्रमजयक्रमकौसलेस
 जयजयतिअनुत्तमदारिकेस जयदुराधर्षजयजयकृतज्ञ जयजयकृतिआ
 तमवंतप्रज्ञ ११ जयजयसुरेसजयसरनसर्म जयविश्वरेतधारकसुधर्म जय
 जयतिप्रजाभवअहकृपाल जयजयसंवत्सरजयतिव्याल १२ जयप्रत्येसबदर
 सनप्रसिद्ध जयअजसरवेस्वरजयतिसिद्ध जयसिद्धिजयतिसर्वोद्विषाम जय
 अच्युतजयसदश्रंगललाम १३ जयजयतिवृषाकपिअमेयात्म जयसर्व-
 जोगविनश्रितमहात्मजैवसुवसुमनससुसतिसमात्म जैसमितसमजैअमोघा-
 त्म १४ जैजयतिपुंडरीकाक्षदृष्ट जैजैवृषकर्माप्रबलपक्ष जयजयतिवृषा-
 कृतिरुद्ररूप जयबृहसिरजैवअनूप १५ जैविस्वयोनिभुविश्रवससप्त
 जैअमृतशाश्वतस्थानुनित्य जैवरारोहजादवप्रधान जयजयतिमहातपप्र
 भुमहान १६ जयजयसर्वगसर्वदिविज्ञात जयविषकृतेनहुभानुभात॥

जैजैतिजवार्दनजयतिवेद जैजयतिवेदविदप्रदअघेद १७ अअंगजयतिवेदांगायान जैजयति
वेदविदकविविष्यात जैजयतिसकललोकनअध्यक्ष जैजयतिसकललोदेवनअध्यक्ष १८ जै
धरमाध्यतुहजैसुआत्म जैजयतिक्लताकितचतुरआत्म जैचतुरबोहजैचतुरदंत जैवारिवाहुभा
जिह्मसंत १९ जैजैभोजनभोक्ताललाम जैजैसहिस्मृजगदादिजाम जैअनवविजैजैतागो
विद जैविस्वतोनिआनेदकेद २० जैजयतिपुनर्वसुजैउपेद जैवामनजैषांमृजैद जैजैअ
मोचजैसुचिसरूप जैऊर्जितअतिइदहुअनूप २१ जैसंगहसर्गधतात्मसोप जैनिपमजयति
जमवेषजोय जैवैद्यसदाजोगोअकाम वीरवृजैतिजैक्लस्मराम २२ जैमाधवजैमधुरमाकांत
जैअतिदिअहुआधारसंत जैमहामायजैमहोत्साह जैजयतिमहावलअथाह २३ जैमहा
पुष्टिजैमहावीर जैमहासक्तिजैमहाधीरुजै जैजयतिमहादुतिजगतवास जैअनिरदेस्पवपुष्प
निवास २४ जैअमेआत्मइस्वरमहान जैमहाअदिधकजतविद्यान जैमहेरष्वासजैमहीम
ति जैअनेवासधरलदलनिदंत २५ जैसंतनिगतिअनिरुद्धमुद्ध जैसुरानंदनंदगोविंदबुद्ध
जैजयतिगोविंदनयतिमुजान जैजैमरविदमनोमहान २६ जैइंससुपनहुहिरननाम भुजगो
तमसुतपहुधुमनाम जैजयतिप्रजापतिजैअमर जैजयतिसर्वदससिंहसनु २७ संधाताजै
जैसंधिमान जैथिरजैअजकनुनानिधान इरमर्षनसास्तहुविस्वतात्म जैसुराविब्रगुरुपरम
आत्म २८ जयगुरुउत्तमजैजैधामसत्य जैसत्यपराक्रमरूपनित्य जैनिमिषजयतिअनमिष
सुमालि जैवाचस्पतिव्रजकुंजमालि जैयुधिउदारअगुनीज्ञान जैजयतिगामनीजैश्रीमान
जयन्यायसमीरनजयनियंतु जयसहससीषविस्वात्मसंत ३० जयसहसअहजयसहसपाद
जयआवरतनजयधृतमृजाद जयनिवृतआत्मसंवृतसुजान जयसंयमर्दनहुअमलथान ३१
जयजयअहसंवरतकपरेस जयचन्दिअनिलयरनीधरेस जयमुप्रसादजयप्रसन्नात्म जयवि
स्वप्रजकजयसुखआत्म ३२ जयविस्वभोजिविभुसतकरंत जयजयसतकृतजयसाधुसंत
जयजहुनरायननराकार जयअसंघेयअतिसैउदार ३३ अप्रमेआत्मजयजयविसिष्ट जै
जैनिषिष्टकृतसुचिप्रतिष्ठ सिद्धार्थसिद्धसंकल्पनाम जयसिद्धिदसिधिसाधनअराम ३४
जैजैतिवषाहीवृषभविष्णु वृषपर्वविवोदरवर्धस्म जयवर्धमानजयजयविविक्त जयजयप्रभु

[illegible]

पुरुषप्रान जैशानदप्रनमदुपप्रधान जैदिरनगर्मसवृषयाप्र जैकापुश्रधोतजरितुसुश्राप्र
५४ जयजयतिसुदर्मनजयतिकाल जैधरमेष्टीपरिग्रहकपाल जैउग्रजयतिसंवतसरेस जैहजजैवि
शामवेस ५५ जैविस्वरासिनहुजगत्प्रधार जैविस्तारहुजेनंदकुमार जैथावरप्रधानहुजेप्रमान जैनेवी
नहुजेजैप्रमान ५६ जैजैतिश्रयजैजैश्रयर्थ जैमहाकोमजैसमर्थ जैजयतिमहाधनमहाभोग जैज
निरविन्दरजगतोग ५७ जैजैयविष्टमुवधर्मजय जैजयतिमहामधुवयुश्रनय जैजैनश्रविनय
वेतमि जैप्रमहुजयतिजैप्रामेष्टमि ५८ जैजयतिसमीहनजगदजि जैकृतजैसवृहुजेमहेजि जैसं
तनकेगतिसर्वदसि जैनिर्वितात्मसरवजहसि ५९ जैजैसुव्रत्यउन्नमसुप्रान जैसुमुषजयतिसय
ममहान जैजैसुचोषजैसुषदभूरि जैसुददमनोहरमुष्टविपूरि ६० जैजैजितकोधदुवीरवाहु जैजयति
विदारनदुष्टदाहु जैस्वायनस्ववसहुजयतियाधि जैजैश्रनेकश्रातमप्रताधि ६१ जैजैश्रनेकक
मनिकरंत जैवत्सरवत्सलनाथसंत जैवात्सिजयतिजैरत्नगर्म जैजयतिधनेस्वरनंदश्रम ६२ जै
धर्मरतधर्महिकरंत जैधरमीयालकसदासंत जैसदसतश्रश्ररश्रयात जैसहस्रांशुजैजैवि
धात ६३ जैकृतलसनहुगभास्तिनेमि सत्वस्थसिंहजैकरनयेमि जैभूतमहेस्वरश्रादिदेव देव
सदेवभूतमहोदेव जैगुरुउत्तरगोयतिललाम जैगोप्रग्यानगम्पहुश्रराम जैजयतिपुरातनप्र
भुश्रकाम जैदेहभूतभूतभोक्तस्थाम जैभूरिदक्षिनहुजैकर्मांद्र जैसोयनश्रमजयजैमहोद जय
सोमजयतिपुरजितवेजस पुरसत्तमजैजैविनयवेस ६४ जैसत्यसंधरासाहवीर जैसात्वतय
जिजैजीवधीर जैजैविनइतसाहीमुकुंद जैश्रमितविक्रमहुवदनचंद्र ६५ जैजैश्रभोनिधि
श्रनंतात्म जैजयतिमहोदधिसैमहात्म जैजैश्रत्यकश्रजमहाश्रह जैजैस्वभाश्रमुचिज
सश्रगर्ह ६६ जैजयतिप्रमोदनजितामित्र श्रानंदनंदनहुनंदमित्र जैजयतित्रिविक्रमस
त्यधर्म जैकपिलाचार्यमहर्षिसुर्म ६७ जैजयतिमेदनीकृतैकृतगय जैत्रिपदत्रिदसश्र
यत्तप्रग्य जैजैकृतोतकृतमहाश्रग जैमहावराहगोविंदश्रग ७० जैकनकश्रगदीजैसु
येन जैग्रयगभीरुगहनघेन जैगुप्तचक्रश्ररुगदाधारि जैवेधस्वागश्रजितहधरारि ७१
सैकषनजैदिठक्तस्मनाथ जैवरुनवाउनहश्रव्यताथ जैवृत्तजयतिजैषुक्कराक्ष जैमहंम
नहुमगवानस्वात ७२ जैजैभगवन्दीकृतपाल जैवनमालीहलधरविशाल श्रादित्यश्र

तिश्चादित्यवेस जैजैसाहेस्तुगतिस्तन्यमेस ७३ जैयेयपरसजैजैस्वधन्य जैद्विनधदुहाहन्य
 कन्य जैजैतिदिविसप्रससर्वदस जैवाचस्पतिजैव्यासहस ७४ जैजैतिश्मोनिजैजैविसाम
 जैजैसामगतिर्वानसाम जैभेषजमिषजसन्यासकारि जैसमजैसांतहुनिर्विकारि ७५ जैनि
 घासांतिदुसुभगश्चंग जैजपतिपरापुनजसश्चभंग जैसांतिदसंधाकुमुदकांत जैकुपतेसै
 गोहितसुसांत ७६ जैगोपतिगोप्ताव्यमश्चत जैविषप्रियश्चनवतीप्रतिज्ञ जैनिघ्रितात्मसं
 श्लेषश्चम जैजपतिश्चमकतसिवसुनेम ७७ जैश्रीवत्ससश्रीवासश्रीद श्रीमंतश्चेश्वश्रीपतिप्र
 साद जैश्रीनिकासजैजपतिश्रीस जैश्रीविभावनदुश्रीनिधीस ७८ जैश्रीकरश्रीधरजपतिश्च
 प जैश्रेष्ठप्रमानविरंचियेय जैलोकत्रश्चाश्वस्वस्वंग जैसतानंदनंदीश्चभंग ७९ जैजोति
 गनेस्वरविजितश्चात्म जैविधेश्चात्मजैजैयरात्म जैजपतिधिल्लसंसंसेउदीर्न जैजैसतिकीर
 तिवलश्चजान ८० जैसर्ववचज्ञजैजैश्चनीस जैसासतथिरभूसैमहीस जैभूषनभूतिविसो
 कराम जैजपतिशोकनासनश्चकाम ८१ जैश्चितश्चर्चिषमाननाथ जैकुंभविसुद्यात्म
 सुगाथ जैजपतिविसोधनसुकुवुद्ध अनिनुद्धजपतिनिनदुषकुद्ध ८२ जैप्रतिरथप्रमु
 स्नवीर जैश्चमितविक्रमहसमरधीर जैकालनेमिदानवसचार जैसौरिसरदेवकिंकमार
 ८३ जैसूरजनेस्वरविलोकात्म जैत्रिलोकसकेसवसुश्चात्म जैकोसिचिनासनदूरिदयात
 जैकामदेवजैकामपाल ८४ जैजपतिक्लतागमकामिकांत जैश्चनिरदेसवपुदांतसांत
 जैविष्णुवीरजैजैश्चनंत जैजपतिधनजैसीयकंत ८५ ब्रह्मरापवृद्धकृतवृद्धवृद्ध जैवृद्ध
 विवर्धनपारवृद्ध जैजपतिवृद्धाविद्वद्वाहिविष्णु जैजैवाहनवृद्धगजिष्णु ८६ जैजैवाह
 नप्रियधुर्जधर्म जैजपतिमहाक्रममहाकर्म जैजपतिमहोरगमहानेज जैजपतिमहाक
 तुसर्पसंज ८७ जैमहाजज्वजैमहाजग्य जैमहाहविषजैप्रभुक्लताय जपजपस्तमजपस्त
 वमिष्टार जपजपस्तोत्रजपस्तुतिउदार ८८ जपजपस्तोतारनुप्रिप्तहपून जैपूताकिप्रत
 चर्चन जैपुनकीर्तिजपपुन्यपूर जैजपश्चनामपदुष्टदूर ८९ जपजपतिमनोजवतीर्थ
 कारि वसुरेतवसुप्रदजैमुरारि जैपुंमुंदजैजैवासुदेव जपवसुजपवसुमनहविषदेव ९०
 जपसक्रुतिमतकृतिस्वजाभि जपसत्ताजपसदभूतिस्वामि जपसत्परापुनहसस्तेनजैजै

जदुनायककंजनेन ६१ जयजयतिसुजामुनिसंनिवास जयवासुदेवजयभूतवासु सुरवासुनिल
 यजयन्नलरूप दायजयतिदायदन्नय ६२ जयजयअदिप्रदरधरउदं जयजयअय
 गजितजयअधः जयविस्वमूर्तिजयमहामूर्ति जयदीपमूर्तिजयजयअमूर्ति ६३ जयमूर्ति
 अनेकहजयअव्यक्त जयसतमूर्तिहसतवदनव्यक्त जयपेकअनेकहमोदधाम जयमः
 जयवःजयकःसुनाम ६४ जयकिंजयजतजयतत्परस जयजयतिअनूतमपदरमेस ज
 यलोकबंधुजयलोकनाथ जयजयमाधवजयजगंनाथ ६५ जयजयतिभक्तवत्सलगोपाल
 जयसुवरनवरनहेमोगललाभ जयचंदनागदीजयवरांग जयजयतिधीरहाविषमसांग ज
 यमन्यवतासीअचलथान जयजयतिअमानीचलमहान ६७ जयमानदमान्महुलोकस
 मि जयजयत्रिलोकधकअमितनामि जयजयसुमेधमेधजहृदयस जयसत्यमेधजयजयवृह
 त्स ६८ जयजयतिधराधारधार जयनेत्रोद्युतिधारउदार जयसर्वसत्त्वभूतमहल
 लाम जयप्रगहनिग्रहअग्रनाम जयजयतिगदाग्रजनेकअंग जयचतुरमूर्तिसनकमलभ
 ग जयचतुरयाहुजयचतुरअह जयचतुरवतीप्रियसेतजह १०० जयचतुरआत्मजयचतुर
 भाउ जयमहासरत्नकोमलसुभाउ जेचतुरवेदविदपेकपाद जयसमावर्तजयवृक्षवाद १
 जयनिवृतात्मदुरजैदुरंत जैदुराति कमदुर्लभअनेत जैदुरगमदुरगहुदुरावास जयदुरागिब्र
 हुयदीर्घनाम १०२ जैजैसुभांगजैजैसुतेतु जयजयतिलोकसारंगसेतु जयजयतिजेतुवर्धनसु
 धर्म जयइंद्रकर्मजयमहाकर्म १०३ जयजयत्तकर्मकृतागमेस जयउदभवसुंदरसुंदरेस ज
 यसुंदरुलोचनरत्ननाम जेअर्कवाजसनपद्मनाम १०४ जयजयअंगीजयजयजयन जयसर्व
 रपातविर्जरअनेत जयसुवरनविंदुअतोभ्यस्याम जयसर्ववाचयतिषलिललाम १०५ जय
 जयतिमहाहृदमहागत जयमहाभूतसवजगनभते जयजयतिमहानिधिकुमुदकुंद जैकुंद
 रपाजसुहुमुकुंद १०६ जयपावनअनलहअमृतआसि जयअमनरूपआनंदरासि सव
 तसर्वसुषुप्तभदास सुवतहसिद्धन्यगोधवास १०७ रिपुजितरिपुतायनेजैअमंद अस्स
 स्यउदुवरजयअनंद वानरअंधुमदनसुजान जयसप्तजिह्वसहसार्चिमान १०८ सप्तधुस
 म्निवाहनअमूर्ति जयअनवअविंत्यहकामयति जयभयकितभयनामनमकंद जयअनव

हतहृत्सिथलनेद १० जपगुणमतिनिर्गुनैर्महांत जपस्थितस्वयंनजपस्वात्पसांत जपश
 गवेसवर्धनहिंस जपभारभतहुकथिमहुप्रसंस ११ जमजोगिजपतिजपजोगिरस जपस
 वेकामप्रदयतिश्चोस जपश्चाश्चमश्चमनहुतपतिष्णाम जपजपमुपनैवुकुलतलाम १११
 जपनययतिवायुवाहनश्चैव जपजपतिधनुर्धरयनुर्वेद जपदेरमेताश्चदमनाथ जपस्व
 सहहुश्चराजिताथ ११२ जपजपतिश्चतविप्रमहप्रमेस जपसत्ववानसात्तिकरेमेस जपस
 त्यधर्मपारापनाज जपश्चमिप्रामसत्यहुश्चार्ज ११३ जमजपप्रिप्राहेजैश्चहस्वामि जप
 जपतिनाथप्रियक्ततश्चकसि जपजपलिविहायसगतिमुजान जपप्रोतिवर्धनहुप्रममहन
 ११४ जमजोगिमुहचिरविमज्जनाथ मपहुतभुक्विमुमुषकरसनाथ जपजपतिविरोवनजप
 सवित्र जपरविलोचनलीलाविचित्र ११५ जपजपश्चनंतहुतभोजिभोग जपसुषरनेकरहुश्च
 मलजोग जपजपश्चप्रजजपश्चनिर्विन् जपसदामयिनहिपदिष्टिन् ११६ जपश्चद्रुतलो
 कनश्चधियात जपजपसिसवातनतममुजान जपजपसनातजपकापिलजोगि श्रमेक
 यिस्वास्तिदस्वास्तिभोगि ११७ जपजपतिस्वस्तिरुतजैश्चैव जपस्वस्तिहस्तिनहुजपश्च
 रोह जमचक्रोजपकुलीनाथ जपजपतिविज्जसीश्चभेदाथ १८ जपसदातिगजपज्ञादेव
 जपउर्जितसासनरावेवेद जपजपतिसद्वसहसिसिरस्वामि जपजपतिसर्वरीकरमुनामि १९
 जपजपश्चक्रपेसलहुदत जपजपश्चमिनांवरजैश्चमत्त जपदतिगविद्धतमक्रपाल जपवी
 तमपहुजदुर्वेसलाल १२० जपपुन्यश्चवनकीर्तनरसाल जपउतारनरनुवेससाल जपहुःक
 तिब्रजपपुन्यलाल हुःस्वप्नविनासनजपमुलीत १२१ जीवनरत्ननवोरुमेत जपजपतिप
 रजवास्थितश्चनंत जैजैश्चनंतश्रीविजितमन्त्र जपजपतिभयापहृषवलयन्त्र १२२ जपज
 सचरुरश्चगमीश्चआत्म जपविदिसव्यासहुदिसश्चनात्म जैजैश्चनादिभर्भुवललाम जैजै
 सुवीरलक्ष्मीश्चकाम १२३ जपउवितांगदजपजननैरस जपजनजन्मादिमुविसेवीस
 जपभीमपराक्रमभीमकर्म आचारानिलेधातामुधर्म १२४ जपजपतिप्रज्ञागामुष्णहा
 स जपउर्ध्वगप्रमुलक्ष्मीनिवास जपजपतिसतयथाचारुष्णान जपज्ञानदशनवद्वयन
 प्रमान १२५ जपज्ञाननिलजपज्ञानधने जपजपतिज्ञानजीवनसुमते जपतनुतनुवि

नमः प्रेमकात्म जयजन्महसतुजरागतिगात्म १२६ जयभूरभुवहस्वस्तुरुस्तार जयस्यि
तामहउदार जयजगजगपुपतिजन्तुरुप जगयागजगयवाहनअनूप १२७ जयजपतिजग
भजजगकारि जयजग्यीजग्यभुजीमुरारि जयजपतिजगसाधनपरेस जयजगपञ्चतकन
जैरेमस १२८ जयजगपगुप्तअन्नादअन्न स्वयजातआत्मजोनिहृयसन्न वेषानसाम
गायनगोविंद जयजगपश्रेष्ठादेवकीनंद १२९ जयजपतिपायनासनस्थितोस जयजपतिसे
षधारीमहीस जयजगपवकीनंदकीनाथ जयजगकोदंडसारंगहाथ १३० जयजपतिगदाधर
रमाजानि जयजपतिअष्टोभ्यथागयानि जयसर्वप्रहरनायुधउदार रघुजहीनकेजयअ
धार १३१ दोहा सहसनाममैप्रहकहोतुकरितऔरमिलाय छंदभंगनहिहोपजेहिमोबुध
लिहेहुलगाय बौः जयजदुनंदनदीनदयाला दासनकेरसकसवकाला तुमसमानकोउअ
धमउधारी तुम्हेलेवैयासुरतिहमारी २ अहैभागवतसहसअठार सत्यसत्यप्रभुरनुका
ग जानिहीनकरिक्रपांमहार् मौरहियेवैठिजदुर्ग ४ रघोसुगमभाषाकर्यथा आनंदअंबु
धिनामकप्रथा ५ पामेनहिकछुमोरिसपूती हैसवजदुपतिकीकरतती ६ जानहुमेनछेद
कीवाली कावसाखुमेमतिनविसाली ७ अहैसक्तिनहिकछुरचनकी नहिसहूरकछु
दनववनकी ८ मोतेहिंसकहैनहिदूजो सबपायिनप्रधानकरिपूजो ९ अतिसेहोचंच
लविनवोरो होतनधर्महिकरनविचारो १० मोतेअधिकनकोउकालिकामी भूतनकवहु
होनवदनामी ११ प्रभुकीसुरतिहोनहियनाही योरोहोजगजगनालहिमाही दोहा अथ
मअत्नालहुआलसीकरहुअनुचिनेकर्म चलतिमोरमति सर्वदाकरिवेहेतअधर्म बोयार
कहलगिअपनेअंगुनगाऊ जोगाऊतोमारनपाऊ १ अहैहृयतिनलाजनेहीना हीन
दयालजानिअतिहीना २ मौरहियेवैठिजदुर्ग आनंदअंबुधिरिपोवनार् ३ पामेहैसह
रकदोई तिनकेनामकहोमदमोई ४ दक्षिनजादवादिकेवासी अतिसुखीलसुंदरमतिग
५ जिनकोनामअनेताचारी तिनकेपुत्र नसिंचाचारी ६ रंगाचार्जपुत्रहैतिनके सीलसुभ
उअनूपमजिनके ७ न्यायवेदान्तआकरनआदिक सकलसास्त्रग्यातामरजादिक ८
जतिबेदावतारपरकाला तिनकेसिष्यसुपुष्टिविसाला ९ करिदासारीमायगुधारे भये

सहायक आग्रहमात्रे १० मोहनार्जिकसिद्धमहाना रामचंद्रपार्जनमुजाना ११ तामुल्लिख
श्रीश्ववर्धनेवासा नामजासुगमानुजदासा १२ दोहा रतनसिवासनके विमलसोमहंतप
रवीन रमापुनश्चरुभागवतमोहिषवृषजोदीन चौः वेदीतादिसाधुके ग्याता सीतमुभा
उपभाउविद्याता १ नेऊकपाकरिभपेसहायक मोकोअतिअनंदकेदायक बिंदारा
मनामजिनकेरो सकलप्रधानप्रधाननिवेशे ३ छकुरामपुत्रभोजिनको रामनाथनंदन
भोजिनको रामभक्तिमुभवुद्धिउदाग करतसकलरसकाअश्वपारा ५ मेरेपितृकोतीजो
मंत्री विद्यमानहैधर्मनिजंत्री ६ हैताकोनंदनहनुमाना सोईलिख्योपुहग्रंथमहाना ७
संवतवीनइससैमुषधवन सालसातकोपरममुहावन ८ कातिकमासअरंभहि
कीनो अनंदअंधग्रंथग्रंथवीनो ९ रचतवीनिगेवर्षहिचारी किशोरुपाकरिपार
मुरारी १० वीनइससैगपारइकोसाला पूसमासगुरुवारविशाला १२ कसपतद
समासुषदाई धनकीजवसेकातिहअरि अनंदअंधग्रंथमुषनिधिहिसुभग्रंथा जोसै
तनसंततसतयथा १३ तवपुहपेयसमापतभपुऊ ममवांछितपूरनकैगपुऊ १४
दोहा सत्यसत्यमैकहतहैदोऊहाथउठाग्र मेरीनहिकरतुनिकसुखकीहीनइराप
चौः भयोसमाग्रग्रंथवडभागा वेठेसुभथललछिमनवागा १ जसहरिगुरुमुकुंदपद
केजू निजदासनकेभवमुममंजू २ जिनकेसुमिरनकिषेसदाही रहनकलेसलेसत
ननाही ३ सोइभवसागरकोहैयोतु जमअज्ञानकोमानउठोतु ४ किंकरकुंभुदकला
निधिसोई भवभासीकाटनअसितोई ५ अघनगहनकोदहनकराला दासमहाल
नअमीरसताला ६ तयिततापत्रपजीवनकाही प्रेमपयोनिधिसोईसदाही ७ जन
मनमधुपमुषदअरिविंदा भवरुजहरनअमीकरकंदा ८ जइपतिपरकोकरनपयाना
हरिदासनकोसोईसुयाना ९ स्वानिबुंदचातिकदासनके कल्पवृत्तपुजवनआस
नके १० अहैगाहूकालव्यालके हैसुरसखिलमलकरालके ११ पंथीयतितनसी
तलथापा कुमुतितिमिरकेदीपनिकाया १२ दोहा तेईगुरुहरिवरनकोयापप्रचंडपता
प रजौग्रंथरचुराजपुहसुनतमिरतभवताप चौपाई १३

हाथजोरिधरिमाथा १ जिनकेचरननरहीसदाही महीमहीयमुकुटमनिधाही २ कविको
 वेदकलयमजोई सज्जनसरसिजसवितासोई ३ धानीसेधुवधर्मअधारा नोतिनिधुनय
 मजउदारा ४ ज्ञानविज्ञानवारिनिधिसाचो ५ पुपतिचरनकमलरतिराचो ६ दीननदारी
 रवनकोयावक विरचकउक्तिगुक्तिसरकनावक ७ ईससरिसपालकपरिवाण अधर
 मदनदेवधुनिधारा ८ मुहदकुमुदगनससिसुषयावन सरितदेतमतसेलमुहावन
 ९ पुपतिरसरतननकोआकर जनअज्ञानतमहरनदिवाकर १० सुभगुनजलचरजल
 निधिभागे दाननतरुकाननसुषकारे ११ सरपुरुषगिरिमध्यसुमेरा सीलविहंगकोया
 नवसेरा १२ कीर्तिचंद्रिकाचारुचंद्रमा इतीविधातकरनभद्रमा १३ दोहा एकमुहैयेकि
 मिकहिसकोपितुविमुनाथप्रभाउ जासुक्रयातेमोहसमरयोगेथभीरवाउ बीयाई मुह
 असुद्धभयोजोहोई सुमतिमुधारिलिहेहुसवकोई १४ मैभागवतअर्थसवलीन्हो तेहि
 अनगुनभाषाकरिहीन्हो २ हरिवंसहुअरुभारतआही ओरहुवहुपुरानमरजाही
 ३ गगसंविताआदिककेरे कथारुचीजोमतिमेरे ४ कहकहुतेहिसनवेधविचारे
 मैलिषिदियोसुमतिमनहारे ५ कृष्णचरितअतिमुषदविचारे सुनेहुसुमतिपहविन
 पहमारे ६ मैअतिकरिकैउरहिठिठारि जोकछुवन्योसोदिप्रोवनारि ७ येअसमनमे
 अहेभगेस हरिब्रजसगुनिकोउकरोनरोस ८ सज्जनप्रीतिसहितमदमोई आनंदअ
 युधिगोथहिजोई ९ पठेसुनेजोप्रीतिसमेत भगवतदाससमाजसमेत १० तिनकोव
 हुहेमारप्रनामा सोयरकृपाकरहिमतिधामा ११ देहिहरिहिपहविनेसुनारि १२ बुराज
 हिलीजेअधनारि १३ दोहा जपरपुपतिजदुपतिजमतिरचुनेदनजदुराज भोमनअय
 नेवसकरहुविनेकरतरबुराज इतिश्रीमन्महाराजाधिराजवांधवेसश्रीविस्वनाथसिंहा
 लजश्रीमहाराजाधिराजश्रीमहाराजाश्रीराजावहादुरश्रीकृष्णचंद्रकृपायात्राधिकारि
 श्रीबुराजसिंहकृतआनंदाम्बुनिधिसमाप्तमितीप्रसवदि १२ का संः १८ ४८ केरामराम

